

**A COMPREHENSIVE AND CRITICAL
DICTIONARY OF THE PRAKRIT LANGUAGES
WITH SPECIAL REFERENCE TO JAIN LITERATURE**

Volume One

General Editor

A. M. GHATAGE

Retired Professor of General Linguistics,
University of Pune,

AND

**Ex-General Editor, An Encyclopaedic Dictionary
of Sanskrit on Historical Principles**

**BHANDARKAR ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE,
PUNE, INDIA
1996**

Copyright, Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune

Printed at

The Bhandarkar Institute Press, Pune

Published by

A. M. GHATAGE, Honorary Secretary,
Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune 411004 (India)

**A COMPREHENSIVE AND CRITICAL
DICTIONARY OF THE PRAKRIT LANGUAGES
WITH SPECIAL REFERENCE TO JAIN LITERATURE**

VOLUME ONE

Prepared by the staff of the Prakrit Dictionary Department, Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune (India), with the financial support of the Sanmati Teerth, Pune (a Trust devoted to Prakrits and Jainology), the University Grants Commission, and the Ministry of Human Resource Development, Government of India.

EDITORIAL STAFF

GENERAL EDITOR

A. M. GHATAGE

EDITORIAL ASSISTANTS

G. B. PALSULE

MEENAKSHI KODNIKAR

NALINI JOSHI

KAMALKUMAR K. JAIN

The Project of the Prakrit Dictionary is sponsored by Shri N. K. FIRODIA, Professor A. M. GHATAGE and the staff of the Prakrit Dictionary Department of the Bhandarkar Oriental Research Institute have prepared the Dictionary with the financial support of the Sanmati Teerth, a Trust of which Shri N. K. FIRODIA is the Chairman and Dr. U. K. PUNGALIYA, Advocate, is the Honorary Secretary.

LIST OF DONORS OF THE SANMATI TEERTH

Donations received for the Project of Prakrit Dictionary and allied activities of more than Rs 50,000

(1) Shri N. K. FIRODIA, Pune (Firodia Trust & Other Trusts)	14,00,000
(2) Dr. U. K. PUNGALIYA, Advocate, Pune	2,03,570
(3) Shri ABHAYRAJJI BALDOTA, Wadala, Bombay	2,00,000
(4) Shri SUKHLALJI BORA, Pune	1,63,000
(5) Shri SHANTILALJI LUNKAD, Pune	1,11,000
(6) Shri SHRENIKHBHAI KASTURBHAI (Shri S. M. Jain Boarding) Ahmedabad	1,00,000
(7) Shri SOHANLALJI CHORDIYA, Pune (Chordiya Charitable Trust)	52,000
(8) Shri KANTILALJI CHUTTAR, Pune	51,000
(9) Dhyan Vikas Kendra, Madras	50,000

Printed at the Bhandarkar Institute Press, Pune, with the financial assistance from the Ministry of Human Resource Development, Government of India, and Shri N. K. FIRODIA, Chairman, and Dr. U. K. PUNGALIYA Honorary Secretary, Sanmati Teerth, Pune.

PREFACE

The project of preparing and publishing a comprehensive dictionary of the Prakrit languages, mainly based on the extensive Jain literature in Prakrit, was first thought of by Shri N. K. Firodia, Chairman of the Sanmati-Teerth, an academic institute newly started by a group of Jains in Pune city, with the intention of promoting Prakrit studies, which were generally neglected so far. They approached me in connection with the planning of the academic work of the Institute. A meeting was held in Poona for this purpose at the end of 1986, and, out of the two essential requirements of Prakrit studies, namely, a detailed comparative grammar of all the Prakrit languages and a comprehensive and critical dictionary, the latter was chosen for early execution, because of its greater necessity and usefulness. During the last fifty years, the urgency of such a work was often voiced in various seminars and conferences, and the Prakrit Text Society also had thought of such a plan. But no adequate arrangement could be made to bring such a project in practice.

The authorities of the Sanmati-Teerth asked me to undertake the work of planning and executing this dictionary-project, which made it necessary for me to come to Poona from my native place, a small village in the district of Kolhapur where I had lived since my retirement as the Chief Editor of the Sanskrit Dictionary Project of the Deccan College Post-graduate and Research Institute, Poona, in 1983. To avoid delay, it was also thought necessary to establish and locate the project at the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona, because of its reputation as one of the foremost Institutes working in the field of Indological studies and also because of its excellent library and press facilities. With a view to enabling the Bhandarkar Institute to undertake the project, Shri N. K. Firodia, Chairman of the Sanmati-Teerth, made to the Institute an initial grant of Rs. five lakhs for this purpose.

Accordingly the work on the project was begun at the Institute on the 1st of April 1987, when I came to Poona, and took charge as Honorary General Editor of the Dictionary.

A detailed plan of the proposed dictionary indicating the nature and scope of the work, the method to be adopted for its implementation, the problems involved in it, and other relevant matters was prepared and incorporated into 'A Note on the Nature and Scope of

a Dictionary of Prakrits'. This Note was widely circulated among Indian and foreign scholars interested in Prakrit studies, in order to elicit their opinions and suggestions. The plan also roughly indicated the time required for the completion of the work ; three to four years for the collection of material and about ten years for the preparation and publication of the dictionary in about three volumes. It was pointed out that, like other works of similar nature, the dictionary would be published in the form of fascicules.

For the implementation of the Project, a small unit of workers was set up at the Institute, which consisted, besides the General Editor, of three to four editorial assistants, and the extraction of words from the Prakrit works was carried on with their help. An independent library unit was also created, most of the books having been taken from the library of the Institute. Additional books were borrowed from other libraries in Poona, some were purchased, a few were got xeroxed, and some were donated to the project. At present there are about 500 original works in the library of the Project, which are used for extraction of material, and about 300 secondary works dealing with the Prakrit languages and Jain literature, religion, philosophy and a few other related topics. It is felt that this collection will be adequate for the dictionary, and the addition of recent publications will be continued.

After the extraction of material had reached an advanced stage and the excerpts had reached the number of four lakhs, the material was alphabetized and made ready for the editorial work.

In 1989 a detailed questionnaire on some 80 specific points pertaining to 11 main aspects of the mechanism of dictionary-making was prepared and circulated among Prakrit scholars in India and outside, and a fairly good response was received particularly from foreign scholars showing keen interest in such a work. In 1991, a specimen forme of eight pages was prepared and again circulated among scholars. The numerous suggestions thereby received having been duly taken into account, the methodology of the dictionary was finalised. The actual printing of the dictionary was begun in April 1992, and the first fascicule of the dictionary containing a detailed introduction and the necessary ancillary material is now being published.

On behalf of the project, I convey my sincere thanks to Professor R. N. Dandekar, Honorary Secretary of the Bhandarkar Institute and to Shri N. K. Firodia and Shri U. K. Pungaliya, the Chairman and the Secretary of the Sanmati-Teerth, whose devotion to the Prakrit studies and whose academic and financial help have made the execution of the project possible. My thanks are also due to the members of the staff of the Project who have spared no pains to meet the heavy demands made on them; — to the following scholars who answered the questionnaire and made many valuable suggestions, K. S. Arjunwadkar, Poona; N. Balbir, Paris; H. Berger, Heidelberg; W. B. Bollee, Heidelberg; J. Bronkhorst, Lausanne; G. Cardona, Pennsylvania University; L. A. Van Daalen, Utrecht; G. L. Amar, New Delhi; P. M. Joseph, Thumba; Jain Vishva Bharati, Ladnun; C. G. Kashikar, Poona; B. K. Khadabadi, Shankeshwar; R. A. Koch, München; Cbr. Lindtner,

Denmark; Sādhvī Manjushri, Poona; C. Mayrhofer, Canberra; M. A. Mehendale, Poona; H. Nakamura, Tokyo; K. R. Norman, Cambridge; E. C. Polome, Texas University; A. Radichl, Italy; M. S. Ranadive, Satara; H. P. Schmidt, Los Angeles; N. M. Sen, Poona; R. Norton Smith, Toronto; S. Suridev, Patna; W. J. Wright, London; G. Wojtilla, Budapest; — to the following persons for their voluntary work in connection with the extraction of words, Mrs. R. R. Mohadikar, J. G. Keskar, Muni Pravinarushiji, Mrs. S. S. Lunavat and Mrs. V. R. Bhatewarao; — to the following Institutions for lending books, Fergusson College, Poona, Deccan College Post-Graduate and Research Institute, Poona, Wadia College, Poona and Seva Mandir, Raut Jodhpur.

Finally I express my thanks to the office-staff of the Bhandarkar Institute and to the Institute's Press who did their work in an excellent and expeditious manner.

A. M. Ghatage

General Editor

INTRODUCTION

I. THE TITLE

The full title of the present lexical work is 'A Comprehensive and Critical Dictionary of the Prakrit Languages with special reference to Jain literature'. This designation is chosen to indicate the main features of the work. Compared to the available dictionaries of the Prakrits, old and new this dictionary is intended to cover all the available lexemes in the Prakrit languages and as such aims at comprehensiveness as far as the Prakrit literature is concerned. It is meant to be critical in the sense that while using the literature for this purpose a critical attitude is consistently followed, and each item is examined and all quotations for it are thoroughly corrected wherever necessary with all the available material, and are fully interpreted. This is essential because most of the Prakrit works which are at present available are not critically edited and properly translated. In the case of editions of the canonical texts, there are too many differences among them, because they are published at different times and are worked with divergent principles which are often contrary to each other being based upon different views of their nature. Equally chaotic is the method used for the purpose of giving references to passages and many of the entries are based on memory of the dictionary-makers. Sometimes an attempt is made to put a Sanskrit word into Prakrit without any thought being given to its actual occurrence in the Prakrit language. Short of preparing complete critical editions of the works used for this dictionary, an attempt is made to present the words and examples in as critical a form as possible with the available material. A consistent and easily verifiable mode of reference is used which will help the reader to trace the passages in different editions. The meanings given are based on a thorough consideration of all the evidence available including the traditional interpretations and for this purpose extracts from the commentarial literature are given in their proper places with references. By the expression 'Prakrit languages' it is intended to take the word in the sense in which it has been used in Indian Classical literature as a whole and more particularly its use as found in the traditional Prakrit grammars, works on rhetorics and dramaturgy. In this sense the word 'Prakrits' is not co-extensive with what the modern linguists call the Middle Indo-Aryan languages (MIA). Hence we exclude from the

scope of this work the whole of the Pali literature and extra-Indian Prakrit dialects and some of the early inscriptions in MIA like those of Aśoka. This exclusion is based on two considerations: (1) excellent dictionaries are available for Pali literature and an exhaustive one is already in progress. Glossaries for the excluded dialects and inscriptions are also known and meet the needs sufficiently well. (2) Technically the different modes of writing of these dialects make it difficult to include the words in the alphabetical order of the Prakrit Dictionary and their inclusion as separate entries will only increase the bulk of the work without real advantage. However, whenever an etymology of the Prakrit word is attempted, this material is given due consideration. The reference to Jain literature is intended to draw attention to the fact that an extensive material is available here and that the semantic analysis of the peculiar and technical words from this literature is expected to yield a rich harvest and is in need of some amount of special explanation to understand them. The position which the Apabhramśa literature occupies in the history of Indo-Aryan languages fully justifies its inclusion in the Dictionary. All the material bearing on the so-called Vibhāṣas 'sub-dialects of Prakrits' being scanty will be included in the scope of this work. But the bulk of the Dictionary will be formed by the chief Prakrit languages namely Ardha-Māgadī, Jain Māhārāṣṭrī, Jain-Śaurasēnī, Māhārāṣṭrī, Śaurasēnī, Māgadī and Apabhramśa and illustrations from them will be used throughout. A complete list of books used for this Dictionary is given separately along with the abbreviations used and the mode of reference followed. It contains nearly 500 works and thus covers almost all the material available in the Prakrit languages.

II. LEXICAL MATERIAL IN PRAKRIT

For a better understanding of the nature of the present dictionary, it may be useful to give a brief survey of the lexical material available for the Prakrits included in this dictionary. As compared with Sanskrit and Pali, the traditional lexical material for the Prakrits is definitely scanty and not of much significance. It is true that the vast commentarial literature on the AMg canon and post-canonical works both in JM. and JS. often cite a few passages which appear like bits of Kōśas of the traditional type, just as they quote a few

grammatical rules which have given rise to the hope of finding old grammars of Prakrit written in Prakrit itself, as is the case with the Pali language. But in both cases the expectation is not justified. In the earliest exegetical works in AMg and Pro-canonical works in JŚ. and more particularly in the so-called Nijjuttis and Bhāṣas, where such bits of statements occur, those are due to the tradition of these works to explain the texts in a peculiar manner. Of the various devices used to elucidate the meanings of the sacred texts, there is one called *egatthas* i. e. giving words all of which have the same meaning. As the idea is to classify the concept which underlies a word more than its exact sense, these bits of *egatthas* are built on a very loose idea of synonyms and a collection of words is put together to include as many aspects of the concept as possible, which can hardly be called a Kośa as usually understood in Ancient Indian literature. A fairly evolved example of this can be seen at the beginning of each chapter of the late canonical book *Pañhāvāgaraṇḍī*. In the very first chapter we come across the word *pāṇvaha* and its 30 names like *pāṇivaham, ummūlanā sarīrāo, avīṣambho, hūṣavahit-ṁsā, uliccum, ghāyanā, māraṇā, vahaṇā, uddhavaṇā, tiṇḍyaṇā, ārambha-samārambho* etc. called *gūṇāṇi nāmāṇi*. The Nijjutti on the *Sūyagaḍḍi* gives purely phonetic variants of its name as: *tass pa imāṇi nāmāṇi / suttagaḍḍam, suttagaḍḍam, sūyagaḍḍam cewa gūṇāṇi* 2. The later work called *Aṅgavijjā* abounds in such collections of synonyms and a modern work called *Ekārthakosā* puts them together. In spite of the usefulness of such passages, they can hardly be called Kośas or excerpts from Kośas in the usual sense of the term as seen in a very large number of works in Sanskrit beginning with the work of Amara. Real Kośas in this sense are only two, Dhanapāla's *Pāliacchināmamālā* and *Ratnāvalī* (later known by the name *Deśināmamālā*) of Hemacandra. The first is a small work of 279 *gāthās* and deals with nearly a thousand words in Prakrit containing mostly *tatsamas* and *tadbhavas* along with a few Deśī words. The author tells us at the end of the work that he composed it in VS. 1329 and mentions a famous incident which occurred in that year, viz. the town of Mānyakheta was attacked and looted by the king of Mālavā. The author himself lived in Dhārā and wrote his Kośa for his sister Sundarī. He also indirectly gives his name in a line by the simple device of listing words, the end-syllables of which make up his name Dhanavāla. The choice of the words is made on the basis of their usefulness for writing poetry. It is obvious that he wants his work to be considered as an aid to poets, which thus belongs to the genre called Kāvīśikṣā.

The device used to arrange the words is equally simple which explains the limitations placed on the choice of words. Synonyms which number many but not exceeding a *gāthā* are given first, then those which can be accommodated in one line, or one *caranā* or the fourth part of a *gāthā*, two lines of which are divided into two parts each of unequal length. The list is concluded with words with their meanings in a single word. It can be easily imagined that such a plan would give very little scope both for the number of words to be included and the explanations to be given for them. Hence its use for a Prakrit lexicographer is very little.

On the other hand the *Deśināmamālā* of Hemacandra is of capital importance for Prakrit lexicography. While the *tat-sama* and *tad-bhava* words of Prakrit are easily identified with their Sanskrit counterparts and offer no difficulty of explanation, the so-called Deśī words, which occur throughout the Prakrit literature, are enigmatic as regards their source and often their meaning cannot be decided, when not extensively used. Hemacandra has devoted one Kośa of his to collect and explain this stock of words in his work originally called *Rayanāvalī* but renamed by its first editor R. Pischel as *Deśināmamālā* as being more expressive of its nature. It consists of eight chapters called *vargas* based on the division of the alphabet into groups according to a non-grammatical astrological tradition of India वगसंज्ञा चेह न व्याकरणप्रसिद्धा किं तु ज्योति शास्त्रप्रसिद्धोद्धारता p. 272. This divides the alphabet into vowels from *ka* to *ṣa*, *ka-varga*, *ca-varga*, *ṭa-varga*, *ta-varga* *pa-varga*, and *ya-varga*. Hemacandra has split the last one into two, the first containing *y*, *r*, *l*, and *v*, the second *ṣ*, *ṣ*, *ṣ* and *h*. Naturally the Deśī words do not show the sounds *visarga*, nasals *ñ*, *ṇ* and *y* initially and hence they are not necessary for arranging the words on the basis of their initial sounds. He remarks नकारादयस्तु देव्यामप्यम्बविन एवेति न निबद्धा: p. 208; यकारस्य प्राकृतेऽसंभवात् ततो रकारश्च: प्रस्तुयन्ते p. 236; ऋष्टमवर्गे प्राकृते शर्पो न संभवत इति साध्यः प्रस्तुयन्ते p. 313. Besides arranging the words in the alphabetical order of the first syllable he further arranges them according to the number of syllables they contain, i. e. as having two three, four or five syllables in each group and this is again repeated twice on the consideration, whether they are having a single meaning or many (*ekārtha*, *anekartha*). The *ekārtha* group naturally includes words having the same meaning, a synonymous Kośa, while the other is a polysemous Kōśa. This brings his classification in conformity with the basic division of the Sanskrit Kośa works. Hemacandra has put together as many as 6000 words of this nature in 783 stanzas.

To his text he has added a Sanskrit commentary explaining the meanings of these words and illustrates their use in a large number of stanzas composed by himself. Pischel is very critical about these as having no literary merit, even after giving due consideration to the constraints under which they were composed. In spite of this limitation they are often of use in deciding the meanings of words when they are polysemous in Sanskrit itself and hence they are often cited for this purpose in the dictionary.

Hemacandra makes two more points worth noting. He explicitly says that he has not included in his work numerous words current in different parts of the country on the ground that they are too many to be listed. He has confined himself to such words as are actually found used in Prakrit literature. He also defines what he means by Deśī qualitatively in his stanza 3. There he lays down the criteria that they should not be justifiable by the rules of grammar, or not known to Sanskrit lexicons and not justifiable by interpreting their sense by the device of a figurative or transferred meaning. More particularly words derived from the so-called धात्वदेश are also excluded. He thus makes a distinction between Deśī words not derived from Sanskrit words and Dhātvādeśas which are not genetically connected with Sanskrit roots, a distinction which is reflected in the further history of such words in the modern Indian languages.

All the modern Dictionaries of Prakrits are arranged on the alphabetical principle, but the way in which the alphabet is arranged differs from dictionary to dictionary. Particularly in the treatment of the Anusvāra no definite principle is followed and hence groups of words involving this sound are found at different places in these dictionaries. Nor is the principle followed by a particular dictionary used consistently throughout and hence the Anusvāra, if it occurs in the middle of a word, is not given the same treatment as is given to it, if it occurs in the first syllable of a word.

The largest modern dictionary which professes to deal with Prakrits is called Abhidhānarājendra, composed by Vijayarājendrasūri (1825-1906), edited by his two pupils Dipavijaya and Yatīndravijaya and published between 1910 and 1924, in seven folio volumes and contains more than 9000 pages of a large size in two columns. The lemmata are given in Prakrit, but that does not mean that all such words actually occur in the Prakrit literature. For example the entry अह्नेय on page 3 is based on its Sanskrit counterpart अलिदेश and its meaning as current in the Mīmāṃsā is given with

a quotation from Vācaspatya. Its use in Prakrit is unknown. It quotes long passages from Prakrit works along with the Sanskrit commentary on them when available and even whole chapters are included in this respect. This procedure accounts for its bulk. It is more of the nature of an encyclopaedia and includes both Prakrit and Sanskrit material, which the author considers as useful for studying the Jain canonical works and their commentaries. It is obviously modelled on Sanskrit works like the शब्दकल्पद्वय and the वाचस्पत्य and as such has both the merits and short-comings of these works. In spite of its obvious defects, the work has been carefully scanned to get some items and meanings which are not otherwise available. The material utilised is mostly based on the memory of the author and the MSS. used were not critically edited. Its bulk has certainly affected the judgements of both F. W. Thomas and W. Schubring when they speak of this work in their reviews of 1924 and 1935. The strictures passed on it by Pt. Hargovind Das Seth in the preface of his Dictionary in 1928 appear to be not fully justified, as claimed there that the name of a work of Yaśovijaya अज्ञातमयपरिक्लृप्त in Prakrit is coined by the author.

The author has used about a hundred books in Prakrit and Sanskrit and has also listed the words under which the bulk of the information is to be found in the introduction. But their number is very small. The introduction also includes the whole of the Prakrit grammar of Hemacandra with a new commentary in Sanskrit verses written by the author, which however gives no new information.

During the thirties of this century two more dictionaries of Prakrit were published. Unlike the work mentioned above, they were planned as regular dictionaries of the modern type, arranged alphabetically and the meanings of the words explained with a few examples. The various meanings which the words conveyed are systematically numbered and separated from each other. The usual parts of speech are indicated and the verbal bases are clearly marked. The words are collected from the literature and they are given with their Sanskrit equivalents based on the rules of changes of sounds which the Prakrit grammarians have formulated. Of these two, the Ardha-Māgadhī dictionary was planned to include all the words in the Jain Śvetāmbara canon or sacred books, overlooking the legitimacy of the books called Prakīrṇakas. All the 45 books, which form the canon, were utilised. However, in spite of the fact that Ardha-Māgadhī as a Prakrit is confined to the canonical works only, some other

works like the six Karmagranthas, Kammāpayadi, the Viśeṣāvaśyakabhāṣya, the Pañcāśaka and Supāṣanāhacariya were included. The reasons for this is hard to find. Originally planned by a non-academician Mr. Bhandari, who gives a graphic description of the difficulties met by the project during its execution, the basic work was prepared by the monk Śrī Ratāncandji Maharāja, a versatile Sanskrit scholar famous for his extraordinary memory, containing an estimated 50,000 words taken from the canonical books, who also gave their meanings, both common and technical, in Gujarati. As the plan originally conceived had decided to give the meanings in three languages, Gujarati, Hindi and English, in order to have the dictionary a wider circulation, the Gujarati meanings were rendered into the other two languages with the help of a number of scholars who themselves were not acquainted with the original texts and hence worked under a real handicap. The bulk of the dictionary, which consists of four volumes with a total of more than three thousand pages, is primarily due to this trilingual translations and the actual lexical items are far less than can be expected from the bulk of the work. Most of the shortcomings of the dictionary are due to the way in which the plan was carried out in very adverse circumstances. It appears that the original intention to confine the work to only the Ardha-Māgadhī Prakrit as found in the canon, which is also apparent from the fact that a new grammar of this Prakrit was prepared by Dr. Banarasi Das and given at the beginning, was altered and a fifth volume of 857 pages was added, which included all the words which were found in the Pāṣasaddamahannavo of Pandit Hargovinddas Seth. This was done with the intention of making it cover all the Prakrit dialects, but which were not found in the first four volumes. The words in this fifth volume are given with only a Gujarati rendering. This has deprived the dictionary of the possibility of giving all the meanings a word has, at one place, a great inconvenience for the user. The use of uncritical editions of the books, the insufficiency of the references given which makes it often impossible to trace them and lack of first-hand knowledge of the source material on the part of the numerous translators, have made the work less useful in comparison with its bulk and the labour spent on it. Quite recently the whole work is reprinted as it is, without making any attempt to remedy even its scribal mistakes.

The other Dictionary of the Prakrits of the twenties is the most frequently used work called Pāṣasaddamahannavo, compiled by Pt. Hargovinddas Seth all alone. This work has served its purpose well during the last 60

years and more, and a second edition of it was published in 1961. More recently an abridged edition of the same for the use of students was issued under the same name. The abridgement was mainly done by dropping a fair number of words, mostly derivatives or compound forms, which can be easily produced by the rules of grammar. Otherwise all the three editions are identical in every respect and no attempt was made to either correct its mistakes or modernise it by additional material.

This work consists of about 1000 pages, each page having three columns, and includes about 75000 words. Meanings are given in Hindi and citations are few, a few more references being added to them. It uses as many as 170 books and represents the major Prakrit dialects except works from Jain Sauraseni. However *अराधनासार* and *द्वन्द्वसंग्रह* are included, the purpose of which remains unexplained. Only a few *Apanthramśa* works were used for the simple reason that most of them were published after the Dictionary was completed. Citations from the *Māhārāṣṭrī* epics are given mostly by a mere reference to the name of the book, when they have a word-index. (Probably the index to *Setubandha* was not available to the author.) The dramatic Prakrits are poorly represented and only an unpublished list of technical Prakrit terms in the dramas was made use of, and hence other words of the dramatic Prakrits were not included. In fact this has become a good dictionary for the three Prakrits, Ardha-Māgadhī, Jain Māhārāṣṭrī and Māhārāṣṭrī.

All Prakrit words are followed by their Sanskrit equivalents, but no attempt is made to include their etymology and often the Sanskrit given does not appear to be correct according to the Sanskrit grammar. All words taken from the *Deśināmamālā* are called *Deśi*, even when they have easily ascertainable Sanskrit cognates.

From the technical point of view the dictionary leaves much to be desired. The abbreviations of the works show that no uniform principle is followed: sometimes the name of the work is abbreviated; sometimes the name of the author. Thus the hymn *Rṣabhapañcāśikā* is indicated by *Dhaṇa* which is an abbreviation of the author's name *Dhanapāla*. *p* stands for *Pischel* to refer to the famous work *Grammatik der Prakrit Sprachen*. The collection of the Prakrit stories prepared by H. Jacobi is indicated by the siglum *mahā*, because they are said to have been in *Māhārāṣṭrī*, a double confusion. There are many such curiosities which make it difficult for the reader to remember the abbreviations.

The references are quite accurate when they are taken from the works which the author himself has edited as in the case of *Vīṣeṣāvaśyakabhāṣya* or *Sura-sundarikathā*. The same is true of the voluminous work *Paumacariya* of Vimala. On the other hand, references to works like *Vyavahāra* or *Bṛhatkalpa* are very insufficient, the number of the *uddeśas* alone being given and in many other cases only the name of the book is all that is found. When MSS. are used it is but natural that the author could not give the reference to folio, side and line, unless he also specified the exact MS. which he has used.

A long introduction of 64 pages is added which contains a detailed grammar of the Prakrit in general and the characteristic features of the various Prakrit dialects like Śaurasenī, Magadhī, Paisācī, Cūlika-Paisācī and Apabhramśa, in which the author follows very closely the Grammar of Hemacandra.

While giving the meanings of words, numbers 1, 2, 3 etc. are used to indicate their different senses. But in most cases, lack of examples on which this was based makes it very difficult to decide their correctness. The author has put great faith in the traditional interpretation given in the commentaries in Sanskrit, which has led him admit meanings which cannot be justified. But it must be admitted that, in spite of the deficiencies of the work, it is the only dictionary of Prakrits taken as a whole and it has served its purpose well during the last 60 years and more.

The only other dictionary which needs to be referred to is a publication called *Alpaparicita-Saiddhāntika-śabdakośa* consisting of five parts published between 1954 and 1979 thus taking 25 years to complete. It contains a total number of 1256 pages and an additional supplement of 56 pages devoted to listing the words of the *Deśināmamālā* of Hemacandra in an alphabetical order with the meanings assigned to them by Hemacandra himself, and hence has no independent value.

This work is prepared by Muni Sāgarānanda, a profound student of the Jain Āgamas, and responsible for the editions of the major works of the canon along with the Sanskrit commentaries published by the Āgamodayasamiti. These are the only reliable editions available today for many of these works. The commentaries on the canonical works were written by Haribhadra, Śīlāṅka, Hemacandra, Abhayadeva, Malayagiri, Śānti-sūri, Droṇācārya and Candrasūri, covering a period of more than five hundred years, which was mostly devoted to the writing of Sanskrit commentaries. This dictionary takes note of all the 45 books of the canon along

with the commentaries written on them and incidentally a few non-canonical works like *Dasaveyāliya-cūṇi*, *Paumacariya* of Vimala, *Uvaesamulā* of Dharmadāsa, *Tattvārthasūtra* of Umāsvāti along with his so-called *Svopajña Bhāṣya* and *Vīṣeṣāvaśyakabhāṣya* of Jinabhadra. The later volumes were edited by Sāgarānanda's pupil Kāñcanasāgara.

Though intended to deal with the words found in the Āgama texts, which are less known as is indicated in the title, the work is fairly comprehensive as far as the canon is concerned. By the word *Alpa-paricita*, it appears, the author took it to mean, not generally found in the classical Sanskrit literature or less known outside the Sanskrit works written by the Jain scholars.

The real peculiarity of the work lies in the fact that it is a Prakrit-Sanskrit dictionary which also includes a fair amount of Sanskrit words occurring in the commentaries and their explanations given there. As an editor of the texts of the Āgamodayasamiti, one can well understand the procedure which the author has followed. For each word included (either in Sanskrit or Prakrit), he adds by way of explanation the relevant statements of the commentators in Sanskrit as they are actually found in the editions. As the same word occurs in a number of canonical books, the author has put together the explanations offered by the different commentators and even by the same commentator at different places. The references again are in the form of the number of the folio (the side being not indicated) because nearly all the books are in the form of folio-bundles or *pothis*. As is to be expected from the editor of these books, the page number is mostly accurate and one can locate the word and its explanation by reading at most the two sides of the folio.

The author has made no attempt to weigh the explanations offered by the commentators and has not suggested his own views in this matter. But this is not an important loss because the reader has before him all the excerpts which he needs for this purpose. This method often gives rise to some problems like a choice of the meaning among the divergent explanations in Sanskrit. For example *amhaḍes* in *Uttarādhyayana* is explained by the word *īraskurute* and in the *Avasṭhaka* by *upaabhaṭe*. When a word like *amhaḍaya* is explained as *amhaḍata*, the etymological or derivational process gets obscured because the word consists of the stem *amhaḍa* and *ga* from the root *gam-*, while in the other the stem is *amha* and the other element is *gata-* a past passive participle of the same root *gam-*. When *upānyam* in *Vij.* is explained with the words *apātita*, *anaccham*,

ajñāṭikam, *ṛṇāṭikam* and *anāṭikam*, the reader can make up his mind only by going through the original texts. When the Prakrit form *aggei* is explained as *āgneyī*, (पूर्वदक्षिणमध्यवर्तिदिक्) at *Anaṣṭaka* 315, the other form *aggeyī* as *agnikona* at *Bhagvatī* 493 and *Thāṇaṅga* 133, difficulties arise because of the lack of context, which become clear only when we go to the originals and look at the whole context. *Aṅgubhūi* is explained as *Aṅgudyajīva* at *Ana.* 172. When the passage is read in full one realises that *Aṅgubhūi* had a number of lives one after another and one of them was *Aṅgudyota*, a Brahmin, hence the explanation ought to mean 'the soul of *Aṅgudyota* Brahmin' which was the same as that of *Aṅgubhūi*.

In spite of all such curiosities, the work is a very useful compilation to serve as an index not only to the canonical texts but also to the voluminous Sanskrit commentaries, which could not have been done by any one else better than Siganananda, who carefully edited all these works over a life-time.

There is also a fair amount of lexical material for some dialects of Prakrit which should be noted here. This material is in the form of indices and glossaries with or without meanings, some of them being also without an exact reference to the passages of the works on which they are based. In this regard a reference should be made to the indices of the *Ardha-Māgadhi* canon published from Ladnun and to the indices of individual works, attached to the editions published in the Jain *Āgama* series published from Bombay. But even here no uniform plan has been followed and the original divisions of the canonical works into *Śrutaskandhas*, *Adhyāyas*, *Uddēśakas* and *Sūtras* is neglected. In both these publications the *Prakṛitikas* are neglected. Most of the published *Apabhraṃśa* texts possess good word-indices and recently an attempt is made to put them together in one work called a dictionary of *Apabhraṃśa*. Unfortunately the compiler has not taken trouble to avoid the deficiencies and mistakes of the individual indices and has simply repeated them in his work. *Unindexed* works have been simply neglected, thus impairing its value. Another small dictionary confined to the works of *Kundakunda* in Jain *Sauraseni* is also available and is of some use.

In view of this situation the present dictionary has made it a point to scan all the words in these works and particularly the *Ardha-Māgadhi* Dictionary, the *Pāṇsaddamahāṅgavo* and the *Ala-paricita-siddhāntika-śabdakośa* and to indicate their differences or mistakes under the corresponding words of its own.

III. LINGUISTIC BACKGROUND OF THE DICTIONARY

To understand the derivations and etymologies given in the dictionary, it is quite necessary to keep in mind the exact position the Prakrit dialects occupy in the general development of the Indo-Aryan languages. Frequent references will have to be made to the earlier stages of the languages as also to the later developments which the Prakrits have undergone. It is also necessary to fix the scope of each Prakrit used for this work and to indicate which works are included under a given name. It is hardly possible to explain the derivation of Prakrit words without comparing them with their OIA. equivalents and numerous words can only be understood in the light of their use in the NIA. languages. Hence a brief survey of the development of Indo-Aryan is given below. Relation of the Prakrit words with those found in the other Indo-European languages is rarely found and only incidentally discussed here.

1. Historical Linguistics

The science of language has succeeded in establishing what is called the genealogical classification of languages and thus grouping them into different families. This idea of a family of languages is mainly based on historical facts. As it is chiefly a historical concept, according to which a parent language undergoes successive changes resulting into the emergence of divergent but related languages at a later stage in which each member of the family is, in reality, nothing but a more or less modified form of the original speech, the method which can legitimately help build up such groups cannot but be historical, in which the earlier stages of the given languages are followed upto their common original form. In the absence of such material, however, the comparative method has to be used either to supplement it or, in rare cases, to take its place. We compare languages as regards their geographical location, their inherited vocabulary (naturally excluding borrowed words), inflectional peculiarities, types of syntactical groupings and, above all, phonetic correspondences amenable to more or less rigid application, to show their relatedness. But the extreme modifications, which a language may undergo in course of its evolution, make this procedure only lead to results of a positive nature. We can prove two languages as related but cannot assert that any two languages were not so related in the past.

If the similarities found in the languages help us in grouping them into families, sometimes of wide extent, the facts of common innovation lead us to put two or more languages into a more compact group, forming a sub-

division of the bigger family. A language grows and assumes different forms, and each one of them may further repeat the same process. Thus we can well speak of the genealogy of a language with its nearer and distant relations, provided we remember that this is, after all, a figurative way of expression.

2. Indo-Aryan Languages

The Indo-Aryan languages (so called to emphasise the fact that they are of Aryan descent and belong to India, so as to be distinguished from other languages of Non-Aryan descent of the country and from Aryan languages current outside India) belong to the Indo-European (IE.) family (possibly itself forming a branch of an older family with Hittite), which includes other groups like the Hellenic, Italic, Keltic, Germanic, Slavic etc. They form an important branch of the Aryan group along with the Iranian branch with the inclusion of a possible intermediate group called Dardic. In the Indo-Iranian group itself the two main branches differ from each other more on account of innovations and rapid changes on the side of the Iranian languages than on the part of the Indo-Aryan group which on the whole shows itself more conservative.

The changes on the Indo-Aryan side, though less radical, are of greater importance to us. They include the change of *ai* and *au* to *e* and *o* (Sk. *véda* Av. *viēda*, Sk. *rákṣas* Av. *raocayenti*); of *āi* and *āu* into *ai* and *au*; the change of palatal *z*, *zh* into *j*, *h* (Sk. *yājñe* Av. *yazaiti*, Sk. *hásia* Av. *zasta*); the loss of voiced sibilants like *z*, *ž* (Sk. *néhiṣṭha* Av. *nažišā* Sk. *duru-ktām* Av. *dužūxtam*); the creation of a new series of retroflex sounds including the nasal *ṇ* and the sibilant *ṣ*; the creation of groups like *cch* and *kṣ* from various earlier groups. In morphology we have the form *māma* 1st per. pro. Gen. sng. for *mama* of Avesta; the root *brī-* 'to speak' for the original *mru* and many analogical forms like the 1st per. act. thematic ending *-mi*. The two branches also differ in the treatment of *r* (Sk. *sakṛi* Av. *hak rat*) and in the grade of the termination of the medial present part. (weak in Av. *mna*: *barā-mna*, strong in Sk. *-māna*, *bhāramāna*).

While most of these early stages are reconstructed with the help of the comparative method we are on more secure ground when we enter the history of the IA. languages. From R̥veda (RV.) onwards we have a mass of documentary evidence marking the different stages in the growth of these languages. But the evidence is of varying value. Based on broad considerations, it is customary to divide the history of these languages into three stages, which are not strictly chro-

nological in view of the fact that languages of the earlier stage continued to be artificially cultivated after they had become purely literary idioms. Thus we speak of the OIA. or Sanskrit, the MIA. or Prakrit and the NIA. or the stage of the modern languages. The OIA. includes the Vedic language (wherein we can distinguish the language of RV. and of the other Samhitās), the Classical Sanskrit (of Pāṇini-Patañjali), the Epic language (of the Mahābhārata and the Rāmāyana), the Sanskrit of the Jains and Buddhists and what we can infer about the spoken idioms of those days. The whole of this group derives its unity more on account of a rigid and well defined phonetic pattern to be adhered to, than common morphological structure, which on the contrary, shows a steady process of growth and simplification. This is strongly brought out by the attempts of later writers at hypersanskritisation and the use of such foreign words only as are in agreement with the Sanskrit phonetic system. Even then each one of these speeches has its own features which distinguish it from the others. Naturally the majority of them are grammatical as distinct from phonological.

The MIA. group includes a number of languages and dialects, all showing a strong family likeness and forming the next stage in the growth of the Indo-Aryan. These languages can be arranged into different groups according to the purpose for which they were used (those used for religious preaching and those for secular literature like dramas, epics and popular tales), according to locality of the dialects on which they are based (those of the North, of the Midland, of the East and South), according to the form in which they are preserved for us (as literary, inscriptional and on other monuments like coins and idols) and chronological according to the more or less archaic or developed forms shown by them. Each one of these classifications has its value and helps us in judging the linguistic nature of the Prakrits in the form in which we now possess them. We can see how the use of Mahārāṣṭrī for the composition of songs and lyrics and writing long epics making use of Yamakas and other *tour-de-force*, is partly responsible for the form in which we find it. The use of Śauraseni and Māgadhī with their sub-dialects and rarely Ardha-Māgadhī and Pāṣāṇī (?) in the dramas side by side with Sanskrit has led to the effacement of finer dialectical differences and some overlappings between them. The inscriptional Prakrits are influenced to some extent by the form of writing in which the gemination of the consonants (length) remains unmarked and the order of the members of consonant-groups remains uncertain. Even the treatment of these Pra-

krts by the Prakrit grammarians in conformity with a definite plan has left some traces on their present form, the most important of which is the tendency to form wide generalisations on the basis of a few examples. With due consideration of all such points, the main task of the student of the MIA is to ascertain the local distribution of these Prakrit dialects and to arrange them in a chronological sequence so as to mark the various stages of their growth.

In spite of the meagreness of the evidence, its conflicting nature and the theoretical difficulty of distinguishing between regional and chronological features, it is possible to arrive at some broad conclusions. To the North-West can be assigned the Mānsehrā and Shābhāzgarhi versions of Aśokan inscriptions, the dialect of the Kharosthi Dhammapada and possibly Paśāci and its sub-dialects. To the East lie the Aśokan inscriptions of Gangetic basin and the mouth of Mahanadi, the Ramgarh inscription and the Dramatic Magadhi with its sub-dialects. To the West are found the Girnar version of Aśoka, the Pāli of the Buddhist canon, the inscriptions of the Śīlavāhanas and Western Kṣatrapas and the Māhārāṣṭrī Prakrit. To the Midland belongs Śaurasenī and to the east of it Ardha-Magadhi, while a similar dialect is seen in the inscriptions of Aśoka in the Deccan. Of course, this distribution neglects some amount of conflicting facts and leaves some dialects out of consideration. Attempts have been made to reconstruct the features of the earlier stages of some of the Prakrit languages available to us in their present forms. Such has been the case with Pāli as it is known to us at present, with Ardha-Magadhi as it is handed down by the tradition and for Māhārāṣṭrī which is regarded as being closer to Śaurasenī or even identical with it. But the results in this direction have been very meagre and pertain to a few phonetic features and grammatical forms. These remain mostly speculative in nature and do not justify rewriting the traditional texts.

The classification in time is based on a firmer foundation and is more comprehensive. To the older stage belong the various inscriptions, Pāli, Ardha-Magadhi and Paśāci. A later stage is formed by Śaurasenī, Magadhi, Jain Māhārāṣṭrī and on the threshold of the NIA. are found the Apabhramśa dialects and Avahatthā.

In contrast with the OIA., the MIA. group shows quite a different appearance on account of a drastic change in its phonetic structure. In grammar and syntax, the older synthetic mode of expression continues

nearly to the end of the period, although the richness of forms of the older stage is lost and now and then, especially in the Apabhramśa dialects, we see the rise of the analytical mode of expression. In their vocabulary, the MIA. dialects are mostly dependent on the OIA. but with a few additions of the so-called Deśī words of uncertain origin. The percentage of these depends both on the date and the nature of the work in which they are found.

The NIA. languages cover the whole of the Northern India and parts of the North-Western region, Deccan and Shriv Lankā. They naturally admit of a ready geographical distribution. Their relation with the various MIA. dialects however, is not easy to settle; nor can we group them in cognate groups with equal ease. Most of them date from a nearly identical period, though the first available documents in them belong to different centuries from the 10th to the 16th, while many have no written literature. Having continuous areas to cover, there are naturally many border dialects like Bhojapuri, Kachī etc., the affinities of which are bound to remain doubtful. Some of the languages of NIA. form distinct groups either on account of isolation, separation or other historical incidents. Thus Simhalese is separated from the main body of the IA. by the Dravidian tongues and follows its individual line of development. The Dard languages (including the Kafir dialects, the Khowar of Chitral, the Kohistanī dialects and the Shina group) are found to the extreme North-West and may owe their peculiarities either to an independent origin on par with Old Indian and Old Iranian or may be the result of a strong Iranian influence. Out of them only Kashmirī came under the influence of Indo-Aryan civilization. On account of the nomadic life of the speakers, another of the Midland or a North-Western dialect assumed different forms in different countries. These are known as Gypsy dialects (Romani).

The Indo Aryan languages proper are usually grouped into an inner and an outer band with a few intermediate languages, a classification which is much disputed but to which new support is sought in the treatment of the aspirates in the different NIA. languages. It is, however, more convenient and safer to follow a much more limited type of classification based on both geographical and historical considerations. To the North-West are found Lahndā and Sindhi, to the South we have Marāṭhī, to the centre belong Panjābi, Rajasthanī, Gujarātī and Western Hindī, to the East of it the Eastern Hindī dialects, to the North of the Midland the Pahārī group and to the East belong the Bihārī dialects, Oriya, Bengālī and Assamese.

3. Prakrit Languages

The dictionary quotes extensively from the seven main Prakrit dialects to illustrate the meanings of words included and also makes a systematic attempt to trace the origins of the words in the Indo-Aryan branch of the Indo-European family of languages. For this purpose a brief survey of these languages may prove useful. The question about the peculiar features of each dialect and the relations among them make it necessary to name the dialects specifically when quotations from them are given. This is done by naming the dialect at the beginning and giving the name of the book at the end.

The bulk of the citations naturally comes from the Prakrits known as Ardha-Māgadhī (AMg.), Jain Māhārāṣṭrī (JM.), Jain Śaurasenī (JŚ.), Māhārāṣṭrī (M.), Śaurasenī (Ś.), Māgadhī (Mg.) and Apabhramśa (Apa.), because the literature in these dialects is found in large measure. The main problem which a lexicographer meets in this case pertains to demarcating clearly one dialect from another and to decide to what extent minor dialectal differences in a given Prakrit can be ascertained and indicated. Obviously a given quotation from a given book must be assigned to the language in which it is written, at the same time taking note of the fact that many books use different dialects in different parts of the same work. Thus many books written in JM. include long passages and stories in Apa., and many quotations from the canon occur in JM. works. In fact it is often difficult to decide whether a given work is to be considered as being written in AMg. or JM. In the present case only such books as form the part of the Śvetāmbara canon are cited under the siglum AMg. and others are considered to be in JM. This is obviously arbitrary and leads to such results as considering the Ogha and Piṇḍa Niryaṇas as being written in AMg. while the ĀvNi. and ĀyārNi. in JM. This problem is acute in the case of the Prakīrṇakas and again an arbitrary decision is taken by including all such works attributed to पुराणवाचस्पत्य in AMg. and those of definite authors in JM. In case of doubt, the reader should refer to the classification of books on the basis of their language, given separately. All Prakrit works written by the Digambara writers are given the designation JŚ. while under Apa. are included works which are written by both the Digambara and Śvetāmbara writers, and a few verses found in the works of non-Jain writers.

In the case of other dialects, under Māhārāṣṭrī are included the well known older epics, and more recent ones

P.D. *11

from the south and the majority of Prakrit stanzas quoted in the works on rhetorics. But the problem which needs a clarification pertains to the stanzas in Sanskrit dramas and the Saṭṭakas and the use of Śaurasenī, Māgadhī and various मय्या and विमय्या which may occur in them. A brief history of this problem may help us to understand the situation, though the problem cannot be completely solved due to lack of necessary evidence in this regard.

(1) Ardha-Māgadhī

From among the MIA. dialects the Śvetāmbara writers have used two closely related languages, Ardha-Māgadhī and Jain Māhārāṣṭrī, to compose their canonical and post-canonical literature. The relation between AMg. and JM. can be understood better by considering the history of these languages. Slowly AMg. has come under the influence of Māhārāṣṭrī so as to develop into what is now called Jain Māhārāṣṭrī; and in the course of a further development, this language is modified by the influence of Sanskrit on the one hand and the Apabhramśa dialect on the other.

The oldest form of AMg. can be seen in the first books of Ācārāṅga and Sūtrakṛtāṅga and the older parts of other works like Uttarādhyayana etc. It is characterised, in its phonology, by the change of -r- to -l- to a greater extent (*aneksa* Āyār. 1. 9. 1. 16; Sūy. 1. 15. 2); the loss of initial y- (*ahāsuyam* Āyār. 1. 9. 1. 1; *āvakahāe* Āyār. 1. 9. 1. 2; *āvanti* Āyār. 1. 4. 1. 2; *āhāttahtyam* Sūy. 1. 13. 1) and the change of -kh- to -gh- (*āghāi* Āyār. 1. 4. 2. 1; Sūy. 1. 11. 23; *āghāyam* Sūy. 1. 1. 2. 1). In its morphology we have a number of old forms: the Nom. sg. in -e also in stanzas (cf. *uvahāṇasuyam* Āyār. 1. 9); forms of the past tenses (*atarmāu* Sūy. 1. 11. 6; *rīṭhā* Sūy. 9. 1. 1; *ahesi* Āyār. 1. 9. 3. 6); forms of the future (*āgamissā* Sūy. 1. 15. 25); a present part. formed by -mīṇa (*abhivāyumiṇe* Āyār. 1. 9. 1. 8); forms of Gerund with -ntā (*hantā* Sūy. 1. 8. 5) and *īyāṇa* (*ārusiyāṇa* Āyār. 1. 9. 1. 3). Nouns often govern cases (*kālumākāṅkhī* Sūy. 1. 11. 38) and a few peculiar words are met with (*añju* 'straight' Sūy. 1. 9. 1; Āyār. 1. 9. 1. 7; *acca-* 'body' Āyār. 1. 9. 1. 11; Sūy. 1. 13. 17; *adu* 'or' Sūy. 1. 2. 2. 2; *phusā* 'daughter-in-law' Sūy. 1. 9. 5).

The later and more usual form of AMg. is distinguished from JM. by the additional features like the lengthening of final -am before *eva* (*evāmeva samañḍuso* Nāyā 1. 9. 53); i representing *iti* (*Goyamā i samane* Uvās. 86); forms of *prati* without the final -i (*paḍuppanna* Sūy. 2. 1. 15); Nom. sg. *e* in prose (*ceie* Viyā. 1); Inst. sg. in -sā (*kāyasā* Dasave. 6. 27); Dat.

eg. in *-tāṣ* (*neraiyattāṣ* Nirayā. 63); Loc. sg. in *-māi* (*ṣayanijjamaṣ* Kapp. 32); Nom. sg. of *-t* stems in *-m* (*bhagavaṃ* Kapp. 1; *vappaṇaṃ* Utt. 3. 18), forms like *kammunā* (Utt. 1. 17), *kāladhammunā* (Vivā 49); verbs like *āikkhas* (Kapp. S. 64); *kuvvanti* (Sūy. 1. 4. 1. 16); *duruḥāmi* (Uvās. 108); past tense forms in *-tthā* and *-misu* (*rippalāntthā* Nāyā. 1. 1. 159; *harvissu* Sūy. 1. 14. 3), and a number of peculiar forms of the Infinitive (*parivattas* Nāyā. 1. 12. 39) and Gerund (*ciccā* Utt. 7. 28, *vijahittu* Utt. 8. 2; *ladhumi* Dasave 8. 29). In its syntax and vocabulary AMg. resembles Pālī and is nearer to it than the later Prakrits. The language of the canonical works like the Paññās, however, is hardly different from the older stage of JM.

(ii) Jain Māhārāṣṭrī

The various Nijjuttis and narrative works like Paumacariya, Vasudevahirdī and others may be taken to represent the archaic form of JM, the language of the non-canonical books of the Śvetāmbara writers. Here the Nom. sg. always ends in *-o*. The Dat. sg. has a *-ya* ending (*vaḥāya* VasuHl. 169. 19) and a Inst. sg. is formed with *-ina* (*naravaṇṇa* PaumCa. (V.) 5. 110). The Loc. sg. of Fem. words also ends in *-āyaṃ* (*disāyaṃ* VasuHl. 280. 27); *mayā* is used along with *mae* as Inst. sg. 1 Per. pron.; a form in *-am* (*jānam* VasuHl. 174. 26) is found for 1 P. sg. present, and there are future forms like *bhūṇjīham* (VasuHl. 22. 28) and *pavissēham* (PaumCa. (V.) 8. 191). There is a constant confusion between the Inf and Ger. This form of the language also shows a large number of syntactical peculiarities. A number of words and forms of AMg. are also utilized. In its classical form, as represented by Haribhadra's Samarādityakathā, JM. comes nearest to pure Māhārāṣṭrī and shows the influence of Sk. in the use of *cm-* forms, compounds ending in *-bhūya* (*-bhūta*) and the literary words. The late form of this language is best seen in the stories of Devendra in his commentary on Uttarādhyayana and the anthology called Vajjālagga. Here we see a strong influence of the Apabhraṃśa dialects making itself felt both in its phonology and grammar. This is but inevitable when we find writers like Somaprabha composing works in all the three languages, Sk. JM. Apa. without any plan and mixing them in all possible ways. In this context, it must be clearly understood that this so called Apa. influence originates from the spoken languages (in all probability the mother tongues of the writers) and traces of it can be detected even in the AMg. canon (*urcchasm* Utt. 22. 16) and the older works in JM. But this late form of JM.

shows the influence of the literary Apa. with which the writers were thoroughly acquainted. In its phonology, we find the confusion between written *-m-* and *-va* (*samarā* VajLag. 2); simplification of the conjuncts (*hosai* VajLag. 54); a shortening of the final vowels (*ju* VajLag. 234; *annaha* VajLag. 129); the change of *-s-* to *-h-* (*dehi* VajLag. 296) and *-y-* in place of *-m-* (*taheya* VajLag. 383). In its morphology, we have the forms of the Nom. and Acc. falling together (*ḍālā* Acc. VajLag. 1. 4; *āṇai* Acc. VajLag. 273); pronominal forms like *paṭṭi* (Inst. VajLag. 190; Loc. VajLag. 704) and gerunds in *-evī* or *-vi* (*laṇṇhevi* Erz. 78. v. 181). It shows a further contraction of syllables (*āṇantassa* Erz. 82. v. 255; *atthantassa* VajLag. 132) and all traces of the Sk. *-aya-* forms of the verbs are lost (*ontai* Erz. 81. v. 240; *vāraṇai* VajLag. 56).

(iii) Jain Śaurasenī

The name Jain Śaurasenī is given to the Prakrit dialect which is seen in the works of the Digambara writers, most of whom come from the south. It is modelled on the name Jain Māhārāṣṭrī which is used to designate the Prakrit found in the non-canonical works of the Śvetāmbara writers. The Digambara view is that the original canon, containing the teachings of the last prophet Mahāvīra, was lost along with the language in which it was composed, when the community migrated to the south, sometime before the beginning of the Christian era. Their religious needs were however met by the writings of later scholars like Puspadanta, Bhūtabali and Guṇadhara in the form of Sūtras called Saṅkhaṇḍagama and Kaṣāyapāḥuḍa. Later on these works were commented upon by scholars like Virasena and Jinasena, in extensive works called Dhavalā, Mahādhavalā and Jayadhavalā, mostly written in Prakrit but with passages in Sanskrit as well. In the meantime the religious and the philosophical teachings were written down in manuals in verse by scholars like Kundakunda, Vattakera, Yativṛṣabha and others upto the 12th century. All these writings are included in the scope of Jain Śaurasenī.

The language found in all these books is fairly uniform but differs considerably from the Jain Māhārāṣṭrī of the writers from the north. It changes the Sanskrit sounds *ta* and *tha* into *da* and *dha* and preserves the original sounds *da* and *dha*. It changes the dental nasal into *ṇa* and knows only one sibilant *sa*. Sometimes *jña* is changed into *ṇha*. Peculiar grammatical forms are a Loc. sg. ending in *-mhi* and the adverbial ablative ending *-do*. The verbal terminations like *-i* and *-te* are changed to *-ai* and *-de*. Passive is formed with *-iya*

and the gerund ends in *-dīṇa*. The name given to this dialect is intended to suggest that it is a peculiar form of Saurasenī used by the Jain writers of the south. The peculiarities of this Prakrit need further confirmation by the editions of these works in a more critical form.

(iv-vi) Māhārāṣṭrī and the Dramatic Prakrits

The nature of Māhārāṣṭrī is described by the Prakrit grammarians like Vararuci, and others following him, in detail because they considered it as representative of all the Prakrit dialects being the most comprehensive. From the date of Daṇḍin onwards it is named Māhārāṣṭrī and is thought to be the best Prakrit in which famous epics were composed. But its relation to Dākṣiṇātyā of Bharata, as used in the dramas, and to Saurasenī in particular, which is the most extensively used Prakrit in the dramas, remains doubtful and the problem needs a historical review.

During the beginning of the 20th century when Prakrit studies were in their infancy and were primarily related to the dramatic Prakrits, a controversy arose about the distribution of dialects among the dramatic personages and the distinction between the various Prakrits as described by the Prakrit grammarians. It was natural and inevitable to proceed with the information supplied by the writers on dramaturgy and poetics as regards the use of the dialects by various characters in the drama and to rely on the Prakrit grammarians for the distinguishing characteristics of the dialects usually enumerated in this context. The result was a kind of disagreement between the two views leading to the problem of deciding the Main Prakrit of the dramas. However, it must be noted that neither the Prakrit grammarians were of one opinion about the features of a given dialect, nor did the works on dramaturgy show complete unanimity in the use of a language by a particular type of character in the dramas. The result was a kind of historical reconstruction of the growth in the dramatic practice, which distinguished various stages: (i) a pre-classical Prakrit called old Saurasenī, as the dominant language in the earliest stage of the Sanskrit drama, as seen in the fragments of Buddhist dramas discovered in Central Asia, edited and analysed by Lüders (ii) a slightly later stage as seen in the use of Saurasenī in the Dhruvās given by Bharata in the 32nd chapter of his Nāṭyaśāstra and the absence of Māhārāṣṭrī in the list of the dramatic Prakrits, this language being grammatically analysed by Jacobi and supported to some extent by the recently discovered dramas attributed to Bhāsa (iii) a classical stage represented by the dramas of

Kālidāsa, Harṣa, Śūdraka, Viśākhadatta, Bhavabhūti and others upto the dramas of Rājaśekhara and the dramatic theory that Saurasenī was the language of the prose spoken by ladies in general and Māhārāṣṭrī to be used in their stanzas, a view held by Pischel, Konow and others. This position was, however, objected to by some scholars and the use of Māhārāṣṭrī was denied for the dramas as was done by Hillebrandt and others, or it was considered to be the same as Saurasenī but in a more developed form as M. Ghosh and others did, thus casting some doubt on the validity of the views of the dramaturgists and the grammarians. In particular, two problems arose (1) whether the stanzas are to be in Māhārāṣṭrī or in Saurasenī and (2) whether the generally accepted characteristic feature of Saurasenī, the voicing of the dental stops is valid or not. This led to a further question, what language is meant by 'Prakrit' when it is used by the grammarians as a cover term for the whole group of Middle Indo-Aryan languages with which they deal.

A lexicographer has to decide how to designate the Prakrit passages which are found in the Sanskrit dramas. Hence he has to take some decision about the various Prakrits, dialects and subdialects called Bhāṣā and Vibhāṣā. A closer examination of the original data is essential to decide the issue. I have a feeling that much of the controversy on this account is based on some assumptions of a linguistic nature which are not correct and some interpretations of the passages on which they are based appear to be erroneous. To the first group belongs the view that distinctions in the literary dialects is mostly based on phonological differences. This may be true where we can actually analyse the spoken languages which are fairly uniform in this respect. But while dealing with ancient and medieval languages which are available only in their written form, this may not do. They are not uniform and use material belonging to different stages of development and hence are misleading. Nor are the sounds uniformly used in all the words in which they are expected to occur. A striking example is supplied by the opinion of Lüders, who sets up a language called Ardha-Māgadhi for the dramatic fragments found in central Asia on the evidence of a single form of future tense *kāhāmī* for this purpose. His other assumption, that the three forms of Prakrit revealed in these fragments are representative of their older stage on the ground that the intervocalic stops are preserved and are not lost, is also doubtful. Phonetic changes in the various languages and dialects do not proceed with the same speed and older and younger

phases can be found at any given stage of the language. That intervocalic stops in Latin are either completely lost or voiced or kept in tact in the different Romance languages does not give us any right to say that one is older and the other is younger in their written form and the same is true in case of the Prakrit languages. Lüders himself has argued that the original language of the Pāli canon voiced the intervocalic stops, where the later Pāli uses the unvoiced consonants. This has an important bearing on the nature of the language of the canon of the Śvetāmbara community, usually called Ardha-Māgadhī but the older name of which was Addhamāgadhā Bhāsā. The MS. material of the canonical works, both older and younger, is such as to allow side by side the use of the intervocalic stops and their loss even in the same sentence or verse. This has led to a regular duplication of all words containing such sounds which cannot be true of any language whatsoever. For example the 3rd person singular active form of a verb, which is very frequent cannot be having both -*ti* and -*ti* as its ending throughout the language in all its occurrences. And to make the matter worse, textual evidence, whether the MS. is on paper or palm-leaves, whether old or young, is equally uncertain. There appears to be a feeling among the editors of the Agamic texts that giving preference to the practice of retaining the consonants would make the language look older and nearer Pāli which is considered as an older speech. This does not look natural and hence cannot be accepted. To ascertain the relative ages of closely related languages, the only valid criteria are of a grammatical nature. The synchronic nature of the Asokan inscriptions and the phonological differences found in them are responsible for extending their use to the literary languages as well. Besides morphological criteria one can also think of a semantic criterion as well for this purpose. For example, the meaning of the verb *atipāt-* (causal) and the noun *atipāta* shows the meaning 'to injure, to kill' only in Pāli and AMg. A reference to the article *atipāt-* in the second volume of the Sanskrit Dictionary of the Deccan College will show that it is rarely used there in this sense and the only examples for it are from the works of Āyurveda, Sūtruta and Caraka, the language of which shows a close affinity with Buddhist usage.

Returning to the dramatic Prakrits, we should note that a number of misinterpretations and conclusions drawn from insufficient evidence have led to the present position, which, to say the least, is confusing. For example it is often stated that the 12th chapter of Vararuci's *Prākṛtprakāśa* is an interpolation on the ground that there is no commentary of Bhāmaha now

available. There is, however, good internal evidence to show that this chapter forms an integral part of the original work. There is no doubt that the first 9 chapters deal with some Prakrit, which is not named at the beginning. In fact the very first Sūtra runs as *अदिस्तः* which means 'of the vowel which is initial' and constitutes an *adhikāra* for the following Sūtras. This is followed by the next Sūtra *आ समुदादिपु* which shows that the initial vowel of words like *समुद्धि* and others is changed to *ā* giving rise to the form *सामिद्धि* in this language. But then what is the name of this language? The author says nothing. It may look reasonable to think that it was called 'Prakrit' because the work bears the name *Prākṛtprakāśa*. But then all the other languages dealt with in chapters 10, 11, and 12 are also included in the scope of the title. We may further ask, does the author use the word Prakrit in two senses, Prakrit as a cover term for all the dialects dealt with and Prakrit as a specific dialect treated in the first 9 chapters? In this first alternative, what is given then in these chapters is not the description of any one dialect, but a common core of all the dialects taken together. But then, following the usual practice only the deviations from this common core should have been given for the other dialects which follow. But this is not the case. There are two Sūtras each, at the beginning of the last three chapters, the first giving the name of the language and the second its basis. The Sūtras run as follows *पञ्चाचा, प्रकृतिः शौरसेना, मागधी, प्रकृतिः शौरसेना, शौरसेनी प्रकृतिः संस्कृतम्*. This means the procedure followed in describing these languages is first to describe Sauraseni and then mark the deviations from it in case of Pañcācī and Magadhī. But the description is hardly sufficient for this purpose unless we include all the matter of the first nine chapters in it. Thus the full description of Sauraseni would consist of two components, one, the special rules laid down in the 12th chapter and the other, all the rules of Prakrit as found in chapters 1-9. This part of its grammar is indicated by the last rule of the 12th chapter which runs *जेवं माहाराष्ट्रोवत्*. This means that the Prakrit language described in the first 9 chapters under the general name Prakrit is here specified as having the name of *Māhārāṣṭrī*. Has not Dandin specifically said *महाराष्ट्रावयं भाषा प्रकृतं प्राकृतं विदुः*? Thus the traditional explanation that the name of the language described in the first 9 chapters is *Māhārāṣṭrī* is correct.

The 3rd Sūtra of the 12th chapter lays down the rule that non-initial, intervocalic *ta* and *tha* are changed into *da* and *dha*. Here the basic sounds are to be taken from Sanskrit and not from Prakrit because they do not

survive there. Hence the earlier rule प्रकृतिः संस्कृतम्. This implies that these two sounds did not exist in the Prakrit of the first 9 chapters which thus differs from Saurasenī in this diagnostic feature, which fact is true of Māhārāṣṭrī. Sūtra 2. 7 states ऋत्वादिषु तो दः as an exception to the general rule 2. 2, by which both त and द were dropped, but survived in a group of words as exceptions. For this *gana* a further change is indicated by 1. 29 उद् ऋत्वादिषु by which र is changed to उ which is found in the final form उद्. Thus the voicing of dental stops was a regular feature of Saurasenī while it occurred in a few words in Māhārāṣṭrī as exceptions. This complex procedure is chosen because no single Prakrit dialect can be taken as a basis for others.

Once this position is realised the other problem about the statement of Hemacandra 1. 209 अत्र केचित् ऋत्वादिषु द इति आरब्धवन्तः स तु शौरसेनीमागधीविषय एव दृश्यते इति नाच्यते gets clarified. This passage has troubled all those who have worked on it, beginning with Th. Bloch, Pischel, Nitti-Dolci, Alsdorf and others. The question is raised, whom does Hemacandra refer to by केचित् and why did he introduce this discussion in the commentary of the Sūtra which lays down the change of ह्रस्व to ऋण. The scholars have blamed Hemacandra quite unnecessarily by saying that he has copied this passage from somewhere and without understanding it. More specifically it is argued that the words ऋत्वादिषु are a wrong copying of some such expression as रित्वादिषु रित् standing for a reduplicated substitute in the system of grammar followed by Trivikrama and others.

A little more attention to the plan of Hemacandra's Prakrit grammar can clear up this point. This passage occurs in the section dealing with the Main Prakrit, which fact is of some importance. The system followed by Hemacandra in stating the changes of noninitial intervocalic consonants is as follows. After stating the general rule of dropping such consonants क-ग-च-ज-त-द-प-य and द (1. 177), Hemacandra notes the sporadic changes of the Sanskrit consonants in their traditional order beginning with क onwards. When these substitutes are more than one for a given consonant the Sūtras are arranged in that group according to the traditional order of the substitutes. To take an example the consonant क, its change to ख is given in 1. 181, to ग in 1. 182, to च in 1. 183, to ज in 1. 184, to त in 1. 185 and to द in 1. 185. Here the substitutes follow the traditional order. When it comes to त, besides its general loss the other changes are given as follows. It changes to च and छ (1. 204), to ट (1. 205), to द (1. 206-7) to ण (1. 208-209), to र (1. 210), to ल (1. 221), to व (1. 213) and to ह (1. 214). Here the substitutes are also in the traditional order. After stating

the change of त to ण (1. 209) and before its change to र is given (1. 210) Hemacandra naturally finds that a possible change of त to द has to be dealt with because such a change has been admitted by someone as occurring in some sporadic words. Hence अत्र केचित् does not mean in the topic of the Sūtra 1. 209, but in the alphabetical order of the substitutes i. e. between ण and र, which is the place for द. In fact the sound which undergoes change is here contextually fixed as त (cf. 1. 204 तः=तस्) and the Sūtra is shortened to the essential parts ऋत्वादिषु दः. If we add the word तः by the process of अनुवृत्ति, the Sūtra becomes ऋत्वादिषु तो दः which is actually the Sūtra of Vararuci 2. 7 in his Prākṛtaprakāśa. It is immaterial whether Hemacandra should have given the name of Vararuci or refer to any other grammarian which uses such a rule in the description of the basic Prakrit or uses the word to refer to a whole school of Eastern grammarians. It only means that his view is different from them, and he does not admit such a change in the principal Prakrit. It helps him then, to follow a uniform procedure of basing the rules of change on each preceding dialect, which he does by changing the order of the dialects to शौरसेनी [शेषं प्राकृतवत्], मागधी [शेषं शौरसेनीवत्], पैशाचा [शेषं शौरसेनीवत्], चूलिकापैशाची [शेषं प्राकृतवत्], अपभ्रंश [शेषं शौरसेनीवत्]. He also takes note of the words and forms which Prakrits have taken from Sanskrit, mainly words, by his last Sūtra 4. 446 शेषं संस्कृतवत् सिद्धम्. Instead of blaming him on the count of copying without understanding, we must admire his skill in following a far more systematic and rigorous procedure in this case.

With these interpretations and clarifications, we should be able to state the exact relationship between the two Prakrit dialects Māhārāṣṭrī and Saurasenī. It is not a question of one language developing into another, or that one is an earlier form of the other. They are two distinct dialects which were used for literary purposes at different stages of their development. In case of the dentals, their voicing was a regular feature of Saurasenī, while such a change is confined to a few words in Māhārāṣṭrī, which can be considered as either archaisms or borrowings. There is however one more difficulty in accepting such a position, which must be cleared up. The Prākṛtaprakāśa of Vararuci appears to show a change of this type even in a morphological form which cannot be thus limited to a few words, or thought of as an isolated phenomenon. Vararuci 5. 6 reads कस्तेरादोदुहयः, which Bhāmaha explains as stating that the Abl. sg. of *a*-ending nouns in this Prakrit is formed by adding the terminations जा, दो, दु or दि. The ending जा is nothing but the base itself with the

loss of the final consonant *त्* in the original Skt. form. But both the endings *दो* and *दु* with a voiced dental, which though regular in Sauraseni, are unusual in Māhārāṣṭrī. Bhāmaha's examples are *वच्छादो*, *वच्छादु* but no such forms are recorded in this Prakrit. No other grammarian mentions them. Nor can we regard them as archaisms. It appears that these forms are due to some misunderstanding of the wording of this Sūtra, either on the part of the earliest editor Cowell or possibly on the part of Bhāmaha himself. Though Vararuci does not specifically mention the mechanism of stating grammatical rules, he generally follows the method followed by the Sanskrit grammarians which was accepted as a regular technique of the science of grammar. Whenever a single vowel is to be stated a *त्* is added to it, to fix its quantity and to make the use of its cases easy. Thus *त्* stands for the gen. sg. of *त्* which is equal to its explanation *तस्य*. In a series of terminations which begin with vowels this becomes essential. In the above Sūtra the suffixes enumerated are *अ*, *ओ*, *उ* and *इ* and to combine them, a *त्* is added to the first two to give *आत्*, *ओत्* and following the usual Sandhi rules, the सूत्र reads *आदादुहयः* in the plural. Failing to understand this, some one wrongly analysed it into *आ दो दु हयः* and to justify it gave the examples in conformity with it as *वच्छादो*, *वच्छादु*. This can hardly be the mistake of the commentator, when we find that सूत्र 5. 22 and many others are correctly analysed by him. Once Cowell included this in his edition, most of the later scholars have continued to repeat it to the present day. Let me add here that this problem is simplified for the sake of clarity.

The idea that all the stanzas spoken by those characters in the Sanskrit drama who use Sauraseni in their speech, are to be taken as composed in Māhārāṣṭrī, is another case of misunderstanding. Bharata's statement that seven dialects were used in the dramas and in addition seven more sub-dialects were also used is substantially correct. This list does not include Māhārāṣṭrī, but his treatment of Prakrit in general is nothing but a brief summary of what the later grammarians give. The 17th chapter of the Nāṭyaśāstra is repeatedly edited by scholars like Dr. Ghosh and Dr. Vaidya. In this sketch there is nothing which is new and all that is found in it is also included in the first 9 chapters of Vararuci, and the first 3 Pādas of Hemacandra, and therefore they naturally deal with the same language. Whether it should be called by the generic term Prakrit or by the specific designation Māhārāṣṭrī is really of no importance, and in the editions of the Prākṛtprakāśa, with the commentaries in South India, this situation persists. More particularly

Bharata's statement in V. 13 अस्पृष्टश्चकारः would suggest that the sound occurring in the Main Prakrit was a slightly different sound than the same phoneme in Sauraseni and Sanskrit. Phonetically it may be slightly fricativised and thus would approach a sound like *θ* a stage which immediately preceded its complete loss.

In this context it is necessary to refer to the traditional allotment of the various Prakrit dialects and sub-dialects to the different dramatic characters. Bharata gives a detailed statement about it in his chapter 17, stanzas 32-40, and the Daśarūpa and the Nāṭyadarpaṇa merely summarise them, as does also Viśvanātha in his Sāhityadarpaṇa. He, however, makes a slight addition to it with the words *आतामेव तु गायानु महाराष्ट्री* (sic.) प्रयोजयेत् to which nothing corresponds in the other works. Both Pischel and Konow have given more importance to this statement by taking the word *gāthāsu* in a wider sense so as to include all kinds of stanzas in Prakrit and making a sharp division between the prose in Sauraseni and verses in Māhārāṣṭrī. In case of all other dialects like Māgadhī, Śākari, Chāṇḍālī etc. no such distinction is found, and the language remains the same whether in prose or verse. The oldest commentary on the Sāhityadarpaṇa written by अनन्तदेव, the son of Viśvanātha, explains *गायानु* here to mean गीतानु which meaning the word Gāthā has in the early literature. It is only later that Gāthā comes to mean a specific Prakrit metre. We can then understand Viśvanātha to mean that only the songs, which occur in the speech of the ladies who speak Sauraseni, should be composed in Māhārāṣṭrī. The practice of early Sanskrit dramas shows that a song to be sung by a female character was used at the appropriate occasion and Māhārāṣṭrī was the most suitable Prakrit for it, because it was used for this purpose and owes its extreme attenuation to it.

The subordinate role which Māhārāṣṭrī plays in Sanskrit drama can also be seen by ascertaining the amount of Prakrit stanzas in them. A quick check reveals that the number of stanzas in Prakrit in the early dramas was small. The three dramas of Bhāsa प्रतिज्ञायोगम्वरायण, चरित and बालचरित show a total of 12 Prakrit stanzas and not a single one out of them is put in the mouth of a woman. In the dramas of Kalidasa, शकुन्तल has 8 stanzas out of which 7 are spoken by women but only one of them, put in the mouth of the नटी in the prologue, can be called a गीति. In मालविकाग्निमित्र there is a single stanza uttered by the heroine herself and in विक्रमोर्वशीय, out of a total of 31, only 3 are put in the mouth of the ladies. Of the three dramas of Harsa, रत्नावली has 8 out of which 4 are

uttered by ladies and only the three द्विपदीयङ्गु sung by the वेत्री, can be called Gīti. In नागानन्द, 2 are uttered by आर्यदत्त, the heroine in disguise, only one of which was sung by her. The dramas of Bhavabhūti show no Prakrit stanza and on the contrary मालती sings two stanzas in Sanskrit. Both the Prakrit stanzas in वेणीसंहार are uttered by the राज्ञ and राज्ञसी. It will be seen that we have to make a distinction between Prakrit stanzas sung in the dramas and others used for other purposes. The songs are very few and can be considered as written in Māhārāṣṭrī while all other stanzas will be in the language used by the dramatic characters, viz. Śaurasenī, Māgadhī, Śākārī etc.

As a practical device which will help to avoid the pitfalls in this regard, the quotations taken from the dramas are always supplied with the name or status of the speaker. The literature available in other dialects like Pañcālī and Cūlīkā Pañcālī or the numerous sub-dialects like Prācyā, Śābarī, Sakārī etc is so scanty that no problem should arise. The available information in their case will be found under words peculiar to them according to the statement of the Prakrit Grammarians.

(vii) Apabhramśa

From 1918 onwards a large number of works in Apabhramśa have come to light due to the labours of many scholars and to-day we possess a sizable literature in it, mostly in the form of the lives of the Jain prophets or the Jain versions of the two epics, the Rāmāyana and the Mahābhārata, which form a part of the lives of the prophets Munisuvrata and Ariṣṭanemi. Some books preach Jain religion and others are didactic in nature. In comparison, the Apa. works written by non-Jain writers are scanty. We possess the doubtful verses occurring in the fourth Act of Vikramervastya and a few stanzas in the works of Abhinavagupta dealing with Tantra philosophy. A few stanzas are also quoted in the works on Alankāraśāstra.

The most striking feature of the Apa. literature is the fact that the whole of it is written in verse and there hardly exists any prose in it, except a passage in the book called Kuvalayamālā, written by Uddyotanaśūri. But the most valuable material of this language is found in a large number of stanzas quoted by Hemacandra in the fourth Pāda of his Prakrit grammar. They show not only traces of their non-Jain origins but also contain purely secular matter and show traces of different dialects.

The traditional distribution of the Apa. language into the three dialects called Nāgara, Up nāgara and Vṛācaḍa is of no great importance. The retention of *r* and

of *r* in clusters which is given as a feature of the Vṛācaḍa dialect is actually found in the works like the Mahāpurāṇa of Puṣpadanta written in the south, while this dialect is assigned to the north. The only region where Apa. works were written without break is Gujarat and Rajasthan i. e. Western India. Here it is not possible to separate the Apa. works from those written in early Gujarātī and Western Rajasthanī. For this purpose we will have to use a metrical and a structural criterion by which works called Sandhis are assigned to Apa. while those which go by the name of Rāṣṭri or Phāgu will belong to the earliest NIA. languages. A similar distinction is drawn between Apabhramśa and Avahatṭha works.

The Apa. grammar is a greatly simplified form of the Prakrit. The final vowels are all shortened except in monosyllabic words. Both the declensions and conjugations are greatly reduced. The multiplicity of form in many grammatical categories is indicative of dialectal origins but they cannot be now sorted out on this basis. The available literature is of a purely literary nature and hence we have treated all the Apa. works as forming one language for the purpose of this dictionary, which will give only the basic word-form. The language used by the Digambara writers appears to be fairly uniform and constitutes the bulk of Apa. literature. The few works of the Svetāmbara poets, written in Western India, do show a few peculiar features in grammar but on that account their language need not be set up as a different dialect for the purpose of the lexicon. The use of Deśī words and roots shows a perceptible increase in this literature.

For this dictionary, two works Prakṛtapaiṅgala and Sandeśarāsaka, have been included in the Apabhramśa group, though linguistically speaking they belong to the Avahatṭha stage.

IV. ORTHOGRAPHIC CONVENTIONS AND THE PHONETIC FORMS OF THE PRAKRIT WORDS

The books in Prakrit which are used for this dictionary show a number of writing conventions partly based on the manuscript tradition and partly on the views which the editors held about them. Others are based on the teaching of the Prakrit grammarians who teach phonetic changes which a Sanskrit word undergoes when it passes over to the Prakrits, which view the editors may or may not accept. These differences in the sounds (or letters) used, affect the alphabetical arrangement of the words a good deal and hence the lexicographer has to look into the problems arising out of them, and take suitable decisions to be followed in the

arrangement of the dictionary. Some of the more important ones are discussed here and the practice followed in the dictionary is clearly indicated.

(1) The writing of य in the place of a vowel left over (*udvṛta*) with the loss of an intervocalic consonant is briefly called यञ्चुति. The rules laid down by Hemacandra in this respect are neglected by the writers of the MSS. and also by modern scholars while editing the works in AMg JM JS and Ana. It was only Pischel who tried to follow them in his edition of the Deśnāmamālā by discarding the MSS evidence on the ground that the explicit teaching of a grammarian must be given due weight against the chaotic writings of the scribes. Hem (Gr) 1.180 lays down that whenever an intervocalic consonant is dropped, the remaining vowel will be pronounced as a form of य which is to be articulated very lightly, provided the surviving vowel is अ or आ and is preceded by अ or आ and not otherwise. कणञ्जेत्यादिना लुकि सति शेषः अचणः अचर्णत एते लघुपञ्चमस्यकारश्चुतिर्भवति। By the general practice of the grammarians अ stands for both अ and आ unless followed by an indicator त्. Among the eastern grammarians, it is only Mārkaṇḍeya who refers to this phenomenon (2.2). This is regarded as a writing convention of the Jain scribes. In the purely non-Jain works like गाढासप्तमहै, रावणवह गउडवह. लीलारहै and other later works like कंसवध, उपनिषद् and some of the मद्रक. no यञ्चुति is used. In the case of गउडवह when all the MSS come from Jain Bhandaras and use य throughout, the new edition of Prof. Suru drops this य in all cases while others like Prof. Patwardhan and Dr Upadhye continue to use it even in non-Jain works when the MSS. show it. The same holds good of a large number of Sanskrit dramas written by Jain and non-Jain writers. This practice is thus taken to be a writing method and is treated as such and no phonetic value is attached to it. Hence also the complete neglect of the restrictions imposed on its occurrence by Hemacandra.

The nature of this -y-, like a similar use of -v-, is given by tradition as having a very light articulation, as against the indistinct pronunciation of ह referred to by Bharata in 17.13. Speaking phonetically we may describe the first as a glide and the second as a slightly fricativised voiced stop in the intervocalic position. This will help us in understanding Hemacandra's rule precisely and ascertain its validity. Here a glide of a palatal colour is involved as occurring between two vowels which is due to the loss of single consonants in that position. Hemacandra's condition is two-fold, reference being made to the immediately preceding vowel and the vowel which follows it. The situation thus created

consists of two vowels coming together but without forming crasis, and forming two distinct syllables. This will inevitably give rise to a glide sound between the two and yet will not have a full consonantal value. The possible sequences of this nature will involve the use of a front a back or a central vowel at both the places. The i-like glide will thus assume three phonetic values, one which is the same as a clearly articulated y- sound the other between two front vowels becoming hardly audible and a third, a fleeting y- like sound lightly pronounced. It is only when the preceding and the following vowels are central ones, do we get a y- glide to mark the syllabic boundary and Hemacandra's rule correctly describes it as लघुप्रदानस्यकारः. The other procedure to keep the syllabic boundary will be to use a glottal stop which Sanskrit does not recognise as a sound of the language. That a similar situation does not arise in case of v- is due to the fact that its pronunciation has already shifted to a fricative sound. That the scribes did not take note of such a fine distinction in case of the written records is quite understandable and they used the same symbol for both. Thus a form like मयि or मये as found in a work like वसुदेवहिंदी should not be judged as an archaic form but merely as a writing convention for महु or मय्.

Another writing convention is found in the MSS. of both the canonical works in Ardha-Māgadhī and the post-canonical works in Jain Māhārāṣṭrī. It consists in writing the letter त् in place of many originally different consonants, and is called तञ्चुति on the analogy of यञ्चुति and यञ्चुति, but does not belong to that category. Most editors refer to it as a peculiarity of the MSS. they use, and being convinced that it has no phonetic validity, they do not take the trouble of recording it fully. This lack of evidence in the recorded readings makes it difficult to judge it correctly. This writing of त् is fairly well-represented in the edition of वसुदेवहिंदी in both its Khāṇḍas and most Cūṛnis on the canonical works use it extensively. Schubring has very carefully noted the writing of this त् in his edition of the work इतिभारमियाह and allows us to judge its nature to some extent. An analysis of its usage gives us the following result. Compared to Sanskrit this written त् corresponds to different original consonants like क as in कुप्यामत्त= कूर्पासक, चक्रवात् चक्रवाक, सावत् श्रावक, कालिपञ्चकलित= कालिकोरकालिक, in place of ग as in पञ्जोत्त= प्रयोग, in place of च as in विमोहितो विमोचिनः, वालिकः वाचिक अनुवीति= अनुवीचि, सूति सूचि, कदानि= कदाचित् मोतेति= मोचयति; in place of ज as in पारिताय= पारिजात; गत-गज, भारवात्= भारद्वाज; in place of ह as in नारत्= नारद, नमी= नदी, जति= यदि, जणवत्= जलपद्, भेदाति= भेदादि, अकोविता=

अकोविदा, कोदातीर्ण=कोदादीनां. मेतिथी=मेदिनी; in place of य as in आचरित-आचार, छाता-छाया; जिगातण=जिगम्यतन, माति=मयित् माती=मयित् etc. Such changes are phonetically impossible and cannot be admitted in any language. In most of these cases, a corresponding form with a written य is also found, sometimes side by side, which makes it obvious that the scribe wrote it randomly and attached no importance to it. अकाम् चरत् नवं is followed by अकाम् चरते नवं, संसारकताओ तातीति नाई, जेरह्या जेरतिता and many similar cases are found in the work हस्तिनामियाह. This usage is so inconsistent and occurs so unexpectedly that most of them must be cases due to negligence of the scribes.

To judge this mode of writing one must ascertain its source. No attempt is made so far in this direction except the one made by Dr Up. dhya, but in a halting manner. He suggests that this writing originated in the copying of the Chedasūtra and it spread to other works from it. It was done to keep these writings concealed from the common reader or make them less accessible, being meant for the initiated few. Such attempts are not rare in Indian literature and one that is often met with in the Tantra works is based on rearranging the letters in a complicated manner, so that one has to know this scheme before one is able to read them correctly. But these considerations do not apply to the Chedasūtras of the Jain Canon. The writing is not confined to any particular type of works but is found used in all types both old and new. Nor is its usage confined to words which need concealment, but is found in all kinds of words and these words are written both with and without त and are not of the nature which are to be guarded from the common reader. Pt. Malvania's reference to the भाष्य stanza 6227 of the निशीथसूत्र and the commentary in the 3rd part of व्यवहारसूत्र do not prove that they are to be excluded from the common man. The चूर्णि on the निशीथभाष्य makes it clear that what is to be kept back are mainly the अपवादपद and only incidentally the Chedasūtra itself. Its wording is परवचनरहस्यं अववादपदं सच वा छेदसूत्रं. The व्यवहारभाष्य confirms the same view in the passage छेदसूत्राणि प्रकल्पव्यवहारादीनि तानि वसती अपरिणामको असिपरिणामको वा शृणुयात्, तथा विद्यामन्त्रान् च वसती कस्यापि दीयमाना(?)न् अविगीता निर्धर्मा शृणुयात्. The same verse occurs in the बृहत्कल्पभाष्य 790. प्रवचनरहस्य is to be taught, taking into consideration, the place, the time, and the person to whom it is to be taught. In the last case three types of students are thought of. They are called परिणामक, अपरिणामक and अतिपरिणामक. The second and the third type of students are to be excluded from the teaching of the Chedasūtra. The reason is the attitude they show towards the rules and their exceptions.

The परिणामक admits both the rules and the exceptions as legitimate, the अपरिणामक admits only the rules, but not the exceptions, while the अतिपरिणामक admits only the exceptions and not the rules. Obviously in the field of a penal code the last two will draw wrong conclusions and hence they should be excluded from their study, particularly the atonements prescribed. No question of secrecy is involved.

What then is the origin of this habit of writing त? It is clearly based on some kind of misunderstanding on the part of the scribes. The occasional lack of attention on the part of the copyist explains their random occurrence. The influence of the Sanskrit language at the basis of the Prakrit words may have affected him to some extent, and is probably the main cause, when the original Sanskrit contains a त. Its use for other original sounds can only be explained on the basis of a habit to transcribe a Prakrit word by the substitution of its Sanskrit counterpart, a kind of Sanskritisation of the language. Once he develops the habit of changing a word like मय to मत, it is but natural that now and then a written य, even if it comes from some other Sanskrit sound, say in a word like नयर standing for नगर, will be written by him by using त, i. e. नतर. Such a process can only be unsystematic and sporadic and the लघुत्ति is exactly of this nature. Such writing based on a misunderstanding is at work in all the classical language MSS. and some of them may find a place as the correct usage in the language as well. Whether this is a लघु-प्रयत्नतर or a regularly pronounced phoneme of Sanskrit is immaterial for such mistakes and both will be treated in the same manner. This position is confirmed by the fact that in case of such sounds as are not normally dropped or written as य, i. e. ट and ठ and प or ष, there will be no occasion for writing them as त, and this agrees with the known facts. The consonants which are written as त are क, ग, च, ज, त, द and य. From this a very important and valid inference can be drawn. The MSS. which were copied by the scribes had in them a written y- for all the above consonants which thus indirectly proves the rule stated by Hemacandra in I. 177 stating the loss of intervocalic stops and also proves its antiquity.

In view of the above discussion, it appears quite reasonable to take the following decisions in setting up the lemmata in the dictionary. The ya-śruti will be allowed in the case of the Prakrit dialects AMg., JM., JS. and some of the Apa works, but without violating the evidence of the MSS. which use side by side the simple vowels as well. In the latter case a crossreference to the form with the ya-śruti will be useful. If

the word is found in the Nom. sg. ending in -e or -o, the base in these dialects will be given with -ya and not -a. The writing of syllables like यि, यु, ये, यो etc. which sporadically occur will be given as इ, उ, ए, ओ etc. In case of the dialects Māhārāṣṭrī and the dramatic Prakrits and some Apa. works, the ya-śruti will be avoided though the citations will show them with the ya śruti if the edition uses it, particularly in a work like *Lilāvākahā*, and stray verses cited in other works. The writing of the ण्युति will be avoided in setting up the lemmata but used where it occurs in the MSS. as an exclusive form. If both forms occur the form with -ta will be avoided as far as possible. The reader will locate all such words in the place proper for it, as if the writing of the ण is absent. No form with the ण्युति will be given as lemmata unless no form without ta occurs. The ण्युति will be treated as occurring regularly and will be so noted both in the lemmata and in the citations.

(2) Another writing convention, which has become very common in Prakrit, pertains to the writing of Anusvāra for all kinds of nasal sounds. While Sanskrit uses it before such sounds as the semivowels, sibilants and the voiced aspirate, Prakrit writing convention is to extend it to all the places, before the stops, and before pause, for all nasalised vowels and all the nasal consonants except before *n* and *m*, where it is assimilated to the following nasal consonant. But in all such cases its original phonetic value remains intact. When the earlier Prakrit works used the nasal consonants following the Sanskrit mode of writing and made a distinction between an Anusvāra and a nasalised vowel, no such distinction is made in Prakrit Devanāgarī orthography. Even at the end of a word or a metrical line, where Sanskrit insists upon the use of -m, the Prakrits will use an Anusvāra. The writing of the Anusvāra will be used in this dictionary whatever the mode of writing in various editions which are found to be inconsistent, and therefore call for some kind of normalisation.

(3) The distinction between an Anusvāra and a nasalised vowel will be made only where the metrical rules do not help us to decide the length of the syllable as either short or long, which otherwise decides whether the sound is a full Anusvāra making the syllable long or only a nasalization which keeps the value of the syllable unchanged. In practice nasalised vowels may be occasionally marked with the sign of nasalization (called *Candrabindu*) at the end of words in Apabhraṃśa where the length of the syllable is not determinable.

(4) The use of a dental *n* and a retroflex *ṇ* in Prakrit has become a rallying point of different views and different practices. The Prakrit grammarians differ from each other and on some essential points the interpretations of the rules of grammarians have become a matter of doubt for some scholars. Different normalisations have been suggested and used by scholars and even the antiquity of a work is made to depend on it. Dialectal differences play a prominent part in it. Hence some amount of clarification must be attempted before a scheme is suggested and followed in this dictionary.

Some amount of basic clarification can be achieved by trying to use the phonemic principle for this purpose. This will help to separate the writing conventions from the phonetic values of the sounds involved. The generally accepted writing mode for a given Prakrit dialect may also be used for this purpose. Pāli, and Pāṣāṇī with its sub-variety Cūḷikā Pāṣāṇī use only *n* to represent this sound and it will be retained here as it is. Like the absence of ya-śruti in non-Jaina works and MSS., *n* is mostly absent and only *ṇ* and *ṇṇ* are found. The Jaina works except those in the dialect called JŚ. mostly give both *n* and *ṇ* as optional sounds and are so written in the initial position. In the intervocalic position *ṇ* is preferred, and in case of the clusters resulting in a geminated nasal, both *n* and *ṇ* are used like other consonants. No final nasal sound occurs and the final -*n* in the original Sanskrit words is represented by an अनुस्वार. Thus there remain two positions in the phonology of Prakrit words where both the sounds are used in writing. These are the initial and intervocalic positions where both *n* and *ṇ* and *nn* and *ṇṇ* are used with no discernible principles.

In the initial position both *n* and *ṇ* are used at random or one or the other is used exclusively in a given Prakrit dialect and hence there results no contrast between the two. In the medial position an ungeminated sound is mostly used as *ṇ* and not *n*, giving rise to no contrast as such. But in the intervocalic position the geminated sounds *nn* and *ṇṇ* are found, but their distribution in a given dialect does not coincide with the distribution of an initial *n* or *ṇ*. In this position both *nn* and *ṇṇ* contrast with *n*. Hence one may regard the relation between initial *n/ṇ* as in complementation with *nn* and *ṇṇ* in the medial position and consider a medial single *ṇ* as a different phoneme. This view is in agreement with the development of these sounds in the New Indo-Aryan languages. Hence the writing of the initial *n* and *ṇ* may be based on the writing conventions of a given dialect, and setting aside the writing of both *nn* and *ṇṇ* (or *ṇṇ*) as two distinct

phones in some dialects like Māgadhi, the use of अ and आ may be taken as a matter of free variation in the other Prakrit dialects as is reflected in the MSS. tradition, which runs parallel to the use of लुबुप्रयत्नतर ए and the corresponding pure vowel. The etymologically valid distinction between the presence or absence of a ॠ sound in the corresponding Sanskrit words may not be allowed to decide the writing system of MIA., when they have completely merged together. Of course if the dialect shows a phonemic difference between the geminated ॠॠ and geminated ॠॠ or ॠॠ , it will have to be kept intact.

(5) The remaining writing conventions may be merely stated. The writing ॠ for ॠ which is found in the southern MSS. and editions is uniformly followed. The representation of a double aspirated consonant by using two aspirates together, which is found in some of the earlier editions of Prakrit works will be represented by the more phonetically accurate method of using the unaspirated consonant as the first member of the cluster. The लुबुप्रयत्नतर य or या will not be distinguished from the normal य or या , as was done by Pischel in his Prakrit grammar because it is not found necessary. The difference between the short and long ॠ and ओ sounds can be ascertained from their environment and hence not always necessary to be indicated. This may be necessary only in the case of the final syllable in Apabhramśa, where the principle of *anceps* is not valid. The MS. tradition of writing ॠ and उ in place of short ॠ and ओ is often retained without normalisation, because it cannot be precisely decided to what extent it is phonetically different in view of the tradition current in Indo-Aryan languages to consider ॠ and उ as shortened forms of ॠ and ओ . Thus in the environment of a cluster which follows, no distinction of a phonemic nature is found between [i] [e] or [e:], and the sounds may be really different in each case. The citations will follow the writing found in the editions used.

V. transliteration

The transliteration used is the usual one for Indo-Aryan languages. Particularly to be noted are अनुस्वार as *m*, ए as *ś*, ए as *ṣ* and विसर्ग as *h*, the nasalisation of vowels shown as *~* on Devanāgarī letters as *~*. Accents are not marked. Taking into consideration all the Prakrit dialects together, the alphabetical order will be as follows: अ, आ, इ, ई, उ, ऊ, ऋ, ॠ, ए, ऐ, ओ, औ, —, (:), क, ख, ग, घ, (ङ), च, छ, ज, झ, (ञ), ट, ठ, ड, ढ, ण, त, थ, द, ध, न, प, फ, ब, म, य, र, ल, व, श, ष, स, ह. In following this alphabetical order, an attempt is made to keep it as close to Sanskrit as possible, because nearly all words will be followed by their Sanskrit equivalents. For this purpose

what is written as an अनुस्वार is treated as a separate phoneme before the semi-vowels, fricatives and the aspirate *b*, as a *para-savarna* before the stops, and as a ॠ in the final position. The distinction between short and long ॠ and ओ and the mark of nasalisation of vowels will be treated as mere diacritical marks and will not affect the alphabetical order

VI. ABBREVIATIONS

Various types of abbreviations have to be used in a comprehensive dictionary in order to make the work as compact as possible. These abbreviations fall into a number of groups: (i) abbreviations of grammatical terms and terms of general nature used in textual and literary criticism. These have been mostly standardised and they will be easily known. (ii) There are symbols which will be used to make clear some aspects of linguistics which, otherwise, will take a lot of space if explained in so many words. (iii) Then the names of various languages and dialects will have to be indicated by abbreviations and also the names of ancient writers and modern scholars will be abbreviated when reference is made to them. There will be abbreviations of the names of the series of publications and other bibliographical information to be given. Above all, a dictionary which is giving quotations from various books on an extensive scale must make use of abbreviations of the names of books which form the corpus of the dictionary. As these names of books are expected to occur thousands of times, it is essential to make the abbreviations self-explanatory or at least easily recallable, even at the cost of making them a little longer, when once they have been noted.

Abbreviations which occur in books which are to be read continuously and which deal with a specific subject or topic will not be found suitable in a dictionary which is to be constantly referred to and in which the context extends over one small entry and gives no help in guessing the source. The practice followed in the lexicons of the classical languages of Europe viz. to use the name of the author first and then indicate his work, will have to be reversed in the case of the classical languages of India. The primary reference will be to the book and only in case of homophonous titles of books will the author's name will be given to distinguish between them. In the Indian literature as a whole, the names of books are found to be longer than those of the authors and homophony is prevalent in both the types of names. The method used is to combine the abbreviated name of the book, followed by the abbreviated name of the author in brackets. As the number of books to be referred to goes on increasing, the abbreviations also become longer to avoid overlap.

The self-explanatory nature of the abbreviations of books will depend upon the system used in forming them. The syllabic writing used in Indian literature makes it necessary to abbreviate the names to the first syllable by using the principle of acronymy. It may also require us to split the name into its constituent elements and use this principle for each one of its parts and indicate the division by using the capital letter for the first syllable of each such part. Most of the names will consist of two or three such units and very rarely four or more will be required. Further abbreviations may be used in the case of words which designate the nature of the book or its category. Such words are usually found at the end, and sometimes at the beginning of the name.

Names of books in Prakrit involve a problem which must be taken note of. It is but natural to expect that the names of Prakrit works should be in Prakrit. But in course of time, with the increased importance of Sanskrit, aided by the tendency to write the commentaries in Sanskrit, the Sanskrit versions of the Prakrit titles come into constant use. The later writers usually used them in preference to the Prakrit names. Hence by the mere name of a work it is not always clear whether it is in Prakrit or in Sanskrit. A number of Prakrit works are known only by their Sanskrit names and these cannot be replaced by newly coined Prakrit names. The name used by a long-standing tradition must be given due importance in this regard.

This dictionary uses Prakrit names of Prakrit works as far as possible. As a rule the names of the books of the Ardha-Magadhī canon are given in their Prakrit form being well-attested in the canon itself. In the case of later works the Prakrit title is given and if it cannot be easily traced or is not found in the work itself, the Sanskrit name is given with an indication that it is in Prakrit by adding into parenthesis (Pkt). If the work is in mixed Sanskrit and Prakrit, as in case of the dramas or the proto-canonical works of the Digambara sect, the Sanskrit name is preferred. In the case of the भाष्य and चूर्णि the Prakrit name is followed by the Prakrit forms भास and चुणि and in case of a Sanskrit name भाष्य and चूर्णि for the sake of consistency. Considerations like being better known decide the choice of सेतुबंध for रावणवह, कुमारपालपद्विहोह for जिणधम्मपद्विहोह, and देशीनाममाला for रयणावली. The names of सट्क are given in Prakrit. The names of Prakrit Grammars are replaced by the names of their authors with the addition of Gr. added in parenthesis. From among the alternative names of a book, as far as possible, the older name is selected as in the case of Vyāhapanatti for Bhagavatīśūtra. The names of works dealing with Prakrit

metres are given in Sanskrit as they also deal with Sanskrit metres. With a complete listing of the names of the books with their abbreviations supplied, no difficulty should be met with in this regard.

VII. THE PLAN OF THE DICTIONARY

This dictionary includes in its scope a group of languages and makes use of a literature of varying types. It has perforce to use a large number of works which are not critically edited, and those which can be called carefully edited are based on different principles for different editors. The books themselves often show a shorter and a longer version, particularly in the case of the Ardha-Magadhī canon. The divisions of a given text are done differently by each editor which makes it well-nigh impossible by the given reference to use the commentary on a given text, when the editors of the two are different. Indices are prepared by the editors in such a way that the original divisions of the book are neglected and references cannot be easily traced. All these considerations have made it necessary to adopt a complex system for the dictionary which needs some detailed explanation to facilitate its use.

A typical entry in the dictionary is made up of the following elements, in a definite order :

1. The lemma (in Devanāgarī).
2. Transliteration of the Prakrit word, and its derivation or etymology given in the form of transliterated words and enclosed in parenthesis.
3. Alternative forms of the given word in Devanāgarī in square brackets. The quotation from the Kōśas and grammatical works dealing with the word are included here.
4. The Parts of Speech in Italics.
5. The Meanings in English.
6. After each meaning there follow the quotations from Prakrit works, arranged in a specific order.
7. Cross references where necessary.

1. Lemma

Besides the regular phonetic changes which the Prakrit grammarians describe as being applicable to the Sanskrit words, they also prescribe some changes as being peculiar and applicable to the Sanskrit base of the words (Hem. (Gr.) I. 15-22). Thus the consonantal endings of the basic words are either dropped or thematised by adding the vowel *a* to them and in the case of feminine nouns the suffix is naturally *-ā* or *-ī*. In the case of Sanskrit nouns ending in vowels like *क्*, some changes occur before the case-endings (Hem. (Gr.) 3.44 foll.).

All such changes are due to the attempt to get the word to conform to the phonological structure of the Prakrit languages. Hence the problem of setting up the lemmata of words in a Prakrit dictionary. The practice of modern scholars as seen in the glossaries prepared by them for the books which they have edited differs from scholar to scholar. Various methods have been used by them, keeping the Sanskrit ending as it is, to produce new bases with no observable general principle. It seems best to set up the lemma in the Prātīpadika form when it conforms to the rules of word-endings current in Prakrit. In case this is not possible, we set the lemma in the form in which it occurs before the inflectional terminations. More specifically, if a noun ends in the suffix -in (both *kṛt* and *taddhita*) it will be given without the final consonant. If the word ends in -an, the final consonant will be dropped, or a vowel like -a or -ā will be added according to the gender of the word. For words originally ending in r the base will end in -u or -ara ~ āra as the case may be. The present active participle will be given as ending in -anta. The distinction between words ending in short vowels like -i and -u and long vowels like -ī and -ū will be preserved even in the case of feminine words. Words ending in -vas will be given as u-ending and those in -r will be either shown as ending in -u or in -ra (-yā) and the ending -jña will be shown as -anu or -anu.

The adjectives will be given in their mas. or neu. forms and their feminine form will be shown as [f -ā] or [f. -ī] as the case may be. If only the feminine form is available then after the designation of the part of speech as *adj.* the symbol (f.) will be added.

Pronouns will be given as they actually occur in their Nom. (?) Sg. form, and pronominal adjectives will be treated as ordinary nouns, so also the numerals

The adverbs will be given in their actually occurring forms and in the case of adverbial use of the cases of some nouns and adjectives, they will be included under the corresponding nouns and adjectives.

In case of the verbs, the practice of the Prakrit scholars so far has been indecisive and varying. Some use the Sanskrit root itself, while others give the Prakrit form of the Sanskrit root, either using thematization or some other changes. Some give the 3. p. sg. Present form of the root, even when that form may not occur. Following a suggestion of H. Jacobi and confirmed by Edgerton, the verbs will be given here as ending either in -a or -e or -ā, thus forming three types of conjugation. The base will be decided by cutting off the inflections

as given by the Prakrit grammarians. Secondary bases of the verbs will be treated in the same way.

As regards the orthography of the lemma which will be given in Devanāgarī throughout, an Anusvāra will be used for all nasal consonants which do not occur in the Prakrit phonology. Earlier scholars have used both the *para-savarna* and *anusvāra* indiscriminately.

Verbs will be distinguished from the other words by adding a hyphen at the end, even in the Devanāgarī form.

2. Transliteration, Derivation and Etymology

Transliteration into Roman is given after the Devanāgarī word into brackets so that those who are unacquainted with the Devanāgarī script can also make use of the dictionary. But in the same brackets are included some other words given only in transliteration. These are intended to explain the derivation and to some extent the etymology of the lemma. In the majority of the cases the etymology of the Prakrit word is to be found in a Sanskrit word. Only in rare cases we will have to search for origins in the pre-classical stages of language or even in the Indo-European stage. A brief indication of this will be given wherever necessary by quoting the relevant cognates. The derivation of the Prakrit words is a task beset with great difficulties. No attempt is made by the Prakrit grammarians to explain the derivation of the nouns, derivative verbs, adjectives, adverbs etc. as they occur in Prakrit, because they have laid down the rules of phonetic changes which relate a Sanskrit word with the word in Prakrit, sound for sound. A large number of words which in Sanskrit consist of two or more morphemes, which are based on the derivative history of the word, are all taken up as one unit and are used in Prakrit with the necessary phonetic changes. The Prakrit grammarians confine themselves only to such suffixes which are not found in Sanskrit. Hence the derivation of a Prakrit word can only be understood by looking into the corresponding Sanskrit word which is amenable to morphemic analysis, and this analysis is taken as the basis of the Prakrit word. To make such an attempt requires a good knowledge of the derivation of the Sanskrit word itself. Hence to make the process of derivation clear the transliteration of the Prakrit word and the transliterated form of the Sanskrit word which immediately follows are divided into their morphemic elements which are indicated by hyphens. This procedure works fairly well when the structure of the two words is nearly the same. But in many cases this is not so, because the way in which Prakrit uses its grammatical elements is not the same as is done by Sanskrit. In

such cases two methods are used. One is to reconstruct the Sanskrit shape of the Prakrit morphemes sound by sound, and indicate their differences by using italics for the different elements. This often gives rise to a form which looks like Sanskrit only in its phonology, but not in its morphemic make up. The two languages may use different morphemes, or even if they use the same morphemes, their allomorphs will be differently distributed, and this must be made clear by using italics for either the Sanskrit or Prakrit allomorphs. As this procedure gives rise to Sanskrit-looking words which are not correct in Sanskrit, they are also given in their correct form in transliteration. Hence immediately following the Prakrit used in Devanāgarī, there will be at the most three transliterated words in the brackets. In case the Sanskrit and the Prakrit word is the same in all respects, a single transliteration is given for both the Prakrit and the Sanskrit word. If there are phonetic and morphological differences, there will occur two transliterated words, the second being the Sanskrit form, provided it has the same grammatical and morphological structure. If it differs from the first, a third transliterated word will be added which will be a correct Sanskrit form of the Prakrit word as far as the meaning is concerned. This will also be the case if the meaning of the Prakrit word differs from that of Sanskrit, which will also indicate the traditional rendering of the Prakrit word into Sanskrit by the commentators. This arrangement will correspond to the classification of Prakrit words into *utsamā* and *tadbhava* types. The third type called *Deśī* or *Deśya* will have a different treatment as far as its etymology is concerned and, if known, it will be stated clearly in so many words.

3. Sound Variations

The close relationship between the various Prakrit languages was well established from the very beginning of the tradition of the Prakrit grammarians. This is reflected in the fact that they take Sanskrit as the basis for their description of the Prakrits. In addition they take one Prakrit as a basis for another Prakrit as well. By common consent Māhārāṣṭrī is taken as the basis for a detailed description and this is taken as a new basis for the description of the other Prakrits like Śaurasenī, Māgadhī, Paisācī etc. In addition, Māgadhī is described with reference to Śaurasenī by noting the differing features of that language. This procedure is quite sufficient to conclude that it is a mere procedural relationship and is in no way connected with the independent nature of the Prakrit languages. That is why Rājasekhara uses the word *ṣaḍbhāṣākavi* to describe himself and Lakṣmīdhara gives the name *ṣaḍbhāṣā-*

candrikā to his Prakrit grammar. Earlier, Rudraṭa enumerates the six languages as Prakrit, Sanskrit, Māgadhī, Paisācī, Śaurasenī and Apabhraṃśa (2. 12). Later writers dropped Sanskrit and added Cūlikā-Paisācī as an additional Prakrit. Still later the number of Prakrit languages or dialects went on increasing with the result that the features by which one Prakrit was differentiated from the other became fewer and fewer and of less significance.

Even with the major Prakrit languages, in which a fair amount of literature is available, the form of a word shows a varying phonetic shape, which will make it necessary for the dictionary to give each form a separate place in the alphabetical arrangement. These differences, being phonetic in nature, affect a large number of words. In all cases of this type the meaning and the usage remain the same. To give recognition to all such variants as independent entries will lead to endless repetition without any advantage. To add to this undesirable situation, we find that a word assumes different shapes in the same language and thus increases the number of entries. Most of such changes are optional and both alternatives occur in literature. The failure on the part of the modern editors to distinguish between real phonological difference and orthographical variation has led to a situation which is intolerable and the lexicographer has to make a determined effort to reduce the number of entries so produced. This situation is similar to one, caused by the spelling variations, found in Old and Middle English. The treatment which is given to these spelling variations in the lexicons of these languages is adopted for the Prakrit words as well. In this dictionary, all such variations which occur in the same language or even a number of languages are given as variant forms at one place under the word chosen as the lemma. Thus writing of vowels like *a* and *ā* as *ya* and *yā*, writing a *ta* in place of the consonants which are lost, writing *i* and *u* for the short values of *e* and *o*, and many others will be treated as spelling variants of a given vocable. This will help reduce the entries to a considerable extent and help the lexicographer to quote passages at one place even when they contain the given word in different phonetic shapes.

4. Parts of Speech

The grammatical status of the words in the dictionary will be indicated by using the theory of the parts of speech. The system of Sanskrit which classifies all the words (*Padas*) into two classes, nouns (called *śucanta*) and verbs (called *krīanta*) and includes the other words among nouns by the device of adding terminations and

then dropping them, is not much useful and cannot be followed for the Prakrit languages. Nor is it economical because the classification of the *subantas* will have to be divided further into many subdivisions to explain their meaning and use in the language. The European grammatical tradition began with Aristotle by setting up three classes called nouns, verbs, and a third heterogeneous group called *syndesmoi* (- connectors) which included the article, pronouns, conjunctions and possibly prepositions as well. Thrax codified for Greek the eight parts of speech as nouns, verbs, participles, article, pronouns, prepositions, adverbs and conjunctions. As Latin lacked an article, Priscian dropped it in his classification and added interjections in its place. These eight parts of speech thus became current upto the modern times and were used for all types of languages. In spite of the fact that this theory is based on both formal and semantic criteria, its usefulness cannot be denied and it can be used for the Prakrits with some modifications.

For this dictionary the following parts of speech will be used :

1. Nouns along with the indication of their gender as *m. f. n.*
2. Adjectives (*adj.*) also including all types of participles which will be indicated by using their abbreviations in parenthesis : *adj. (ppp)* etc. When the adjective is available only in its feminine form, it will be indicated by writing (*f*) after it. If all forms are found, the feminine form will be shown as ending in [*f. ā, or -ī*].
3. Adverbs (*adv.*). This category will include Acc. Sg. of adjectives used as adverbs and Inst., Abl. and Loc. cases of nouns similarly used. In addition it will include words used as adverbs like *ajja, ahunā, diva* etc. and nouns with the adverbial suffix Skt. *-tas* (Prakrit *-o*).
4. Pronouns (*pro.*) including personal, demonstrative, reflexive and other pronominal derivatives.
5. Numerals (*nu.*) include words used in the sense of a number (*saṅkhyā*) or numeral qualifying other objects (*saṅkhyeya*).
6. Verbs (*v.*). Here all stems which are conjugated in Prakrit will be included even when they are having different conjugational signs (*vikaraṇas*) or use derivative suffixes for passive and causative and even noun-bases (denominatives). These will be classified into three categories, those ending in *a*, those which use *e* (from Skt. *aya*) and those ending in a long vowel. Passive bases except those formed with the regular passive suffix *-ajja* or *-ia* will be given as bases with either passive

or active meanings. A comprehensive statement of the formation of the verbal bases in the Prakrits can only be made when a detailed grammar of these languages is made available.

7-8. Two adverbial derivatives from the verbal bases are given an independent status here, the gerund (*Ger.*) and the infinitive (*Inf.*).

9. Under the designations Adnominal (*adm.*) (coined after adverbial) are included particles like *व, च, वा, न, ननु, नृणं, णरि* etc., postpositions governing various cases of nouns, and adverbs of time, place, cause etc., if they do not come under the scope of No. 3. The criterion used for this purpose is the primary relationship of these with another nouns and not with the verb. When these words are used in groups or in correlative pairs they function as the traditional class of conjunction. This term conjunction is avoided because disjunctive relations between sentences and words are not covered by it.

10. Interjections (*intj*) which semantically are expressive of emotions and feelings and syntactically form independent sentences like the Vocative Case.

5. Meaning-analysis, Homophony and Polysemy

Meaning analysis is the very core of a dictionary. But no general principles can be laid down for it, because it differs from language to language, and even in the same language from word to word. Both historical and logical considerations play an important role in the relations which subsist between different meanings of a word. Similarly no hard and fast line can be drawn between what may be called the overall meaning and a specific meaning. In the field of semantics, each word has its own history and it must be explained on the basis of its use in a given language. Semantic universals are hard to find and hence can be of limited use.

The apparent multiplicity of homonyms in Prakrit need not be indicated by the use of index numbers because in the majority of cases its source in Sanskrit, which is given throughout, makes it obvious. Only in rare cases where the Sanskrit equivalent itself is homophonous, can we use index numbers for this purpose.

The inherent ability of a language to make distinctions in meaning to any degree of nicety makes it necessary to analyse it on the evidence of the actual use of the word in literature. This is true especially in the case of classical languages where an appeal to the intuitive judgement of the speaker cannot be made to decide its precise meaning. In this connection, two things must be constantly and clearly kept in mind. The semantic spectrum

of the target language and that of the language of explanation may not be the same, and in fact is usually different. Secondly, only such distinctions in the meaning can be made which are caused by the influence of the linguistic environment only.

In this dictionary the different meanings of a word are indicated by the use of numbers in serial order and no complicated system is used to show close and distant relationships of the meanings. When one meaning directly leads to another this is indicated by the use of the word *hence*. In the case of technical terms of different branches of knowledge, great care is taken to explain them fully but no attempt is made to coin new words for this purpose.

In this part of the entry syntactic usage is given full representation and the linguistic environment is stated in the form of classifications based on common sense, with no pretence of making them scientifically or philosophically very accurate. The labelling of meanings as literal, metonymical or figurative, which is generally followed in the dictionaries of the classical languages of Europe, is not followed here. But all the necessary evidence in the form of quotations is given in ample measure, and the reader is free to draw his own conclusions based on them. So also the classification of meanings as expressive, indicative and suggestive which is done by the writers of rhetorics in Sanskrit is not explicitly stated. Stylistic differences and usage labels are mostly confined to the passages taken from the dramatic works, whether in Sanskrit and Prakrit or wholly in Prakrit (the *Sattakas*). Here the name of the speaker or an indication of his status is always given at the beginning of each quotation from the dramas.

6. Arrangement of Quotations and Mode of Reference

The justification of the meanings assigned to a word lies in the quotations from the Prakrit literature supplied in the entry after each meaning. To keep the bulk of the work as small as possible, only selected quotations are given, which are necessary to determine the meanings. When the word occurs in a long passage as can be seen from the *varṇaka* of the AMg. canon, only such portion of it is quoted as is essential to understand it. The portion which is dropped is indicated by using three dots (...) in its place. As the dictionary is using all the Prakrit languages, it is necessary to represent all of them, at least with one quotation from each Prakrit if the word occurs in it. This will mean that if a Prakrit language is not represented by any quotation, one can conclude that the word does not occur in that

language, and if no passage is quoted under a particular meaning it means that, that meaning is not found in it. Very often a given word with a given sense may occur in different phonetic shapes in different languages. In such a case it will occupy different places in the Dictionary. In view of these and similar considerations a purely chronological arrangement for quotations from all the languages taken together is not possible.

It is found convenient to put the seven Prakrits which have a sizable literature into three groups based on their linguistic and semantic affinities. A word having a religious, a philosophical or a technical meaning is likely to occur in AMg., JM and JS but may not occur in M., Ś. Mg and *vice versa*. Moreover a word may be found in any two languages within a group. There are a large number of words which are peculiar to Apa. having formal and semantic features not found in other Prakrits. Hence for the arrangement of the quotations these languages are divided into three groups : (1) AMg., JM, JS (2) M., Ś., Mg, (3) Apa. The above sequence of languages within a group will be strictly followed, so that quotations from them will occur in that order. For example, if a word does not occur in AMg., then quotations from JM and JS will follow. The same arrangement will be valid for the second group, first M., and then Ś. and/or Mg. The Apa. quotations will come last, which is as it should be in view of the place of that language in the Middle Indo-Aryan group.

The sequence between the first two groups cannot be pre-decided. According to the evidence found, either of them may get precedence over the other. Considerations like the phonetic shape of the word, grammatical peculiarities and meaning will be taken into account in this regard. The chronology of all the books used for this dictionary cannot be definitely settled *vis-à-vis* all the other books. Therefore a convenient sequence which will be followed in giving quotations is given in the list called ' Language- and subject-wise classification with approximate chronology of the Prakrit works '. In the case of AMg. the traditional divisions of the canon are followed, though no pretence is made of a strict chronological sequence. In the canon there are sufficient indications to believe that its parts do not belong to the same period and are often separated from each other by a long period of time. But for the convenience of reference, a book will be treated as one unit and all quotations from any of its part will come together. It should be particularly noted that even the demarcation of languages like AMg., JM, or JS is not always clear and often remains doubtful. Traditions are divided as regards the number of the Prakritnaka works and many of them are attributed to writers who lived long

after the finalisation of the canon. For the dictionary of the present type such inaccuracies are inevitable. All that we can do in this regard is to label a word as older or younger.

For giving reference it may be noted that more than one edition of a book is required to be used for citations. This is because they differ in readings, orthography and divisions of the text. In a few cases a book has two versions, a shorter one and a longer one. In such a case a word may occur in one but not in the other. To meet this difficulty, references to more than one edition are given after the quotation, the second reference being in parenthesis. When we quote from a Cūṛṇi or a Tīkā we give reference to the folio, side (a or b) and line because without this help the explanation of a word in a given text cannot be easily traced in the commentaries. The system of numbering various parts of the text, except for the largest divisions, is, to say the least, chaotic and there is no agreement between different editions of the same text. The original divisions into Śrutaskandha, Adhyāya, Uddeśaka and Sūtra is completely neglected while preparing indices for such works, making it impossible to use them. The number of verses in a text is not the same in different editions. This is also true of Sūtra numbers, because the Sūtras are differently divided by the different editors. All these facts make it well-nigh impossible to trace passages from one edition to the other. This explains to some extent the length of the references, and the reader is requested to try all of them if he wants to verify the quotations.

7. Cross-reference

The last element of an entry in the dictionary is a cross-reference to another entry which is related to it in different ways. It may be a mere variant reading of the same lemma or an earlier or a later form of the same word occurring at a given place of the text. The way in which the work of the dictionary is planned and carried out, it is inevitable to have more frequent references to the words which come later than those which have already been given. To remedy this situation, recourse is taken to give the reference in both ways. However, great care is taken to choose the lemma which must be based on its usefulness for a detailed treatment. Another way adopted to help the reader is to put together all minor variants of a word in one place. Citations are also kept at the minimum by avoiding repetition at different places unless absolutely necessary.

8. Material from Other Sources

In order to achieve maximum comprehensiveness, words which are found in the earlier dictionaries are included even when we are not in a position to verify them along with the quotation given there. Naturally such entries are few and are given in square brackets with the indication of the work from which they are taken. The same procedure is followed when we find that a meaning is assigned to a word which cannot be verified.

A. M. GHATAGE

ABBREVIATIONS OF BOOKS QUOTED IN THE PRAKRIT DICTIONARY

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
Abhiṣe.	Abhiṣeka, Bhāsa, Bhāsanātakacakra, pp. 321-369, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
ĀdiSta.(D.)	Ādidevastava, Devendra, JSS. Vol. I, p. 98. Muni Amara-vijaya, Ahmedabad, 1922.	Verse No.
ĀdiSta.(Rā)	Ādidevastava, Rāmacandra, JSS. Vol. I, p. 92.	Verse No.
ĀdiTraBha.	Ādināthatrayaśabbhavastotra, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 106.	Verse No.
ĀgDam	Āgamaḍambara, Jayanta Bhatta, Dr. V. Raghavan and Prof. Anantalal Thakur, Darabhangā, 1964.	Page. Line
ĀiṇāCa.	Āiṇāhacariya, Jinavallabha, Prakaraṇasamīdoha, p. 4, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
AjjhMaPar.	Ajjhappamayaparikkhā, Yaśovijaya, Ādīśvara Jaina Temple Trust, Bombay, 9.	Verse No.
AjiSaTha.(Dha.)	Ajitaśāntistava, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 112.	Verse No.
AjiSaTha.(N.)	Ajīyasāntitthaya, Nandīśeṇa, Saptasmaranastava, pp. 1-13, Surat, 1942.	Verse No.
AkkhāMaKo.	Akkhāṇamanīkosa, Nemicandra, PrTS. 5, Muni Puṇyavijaya, Varanasi, 1962.	Story No. Stanza No.
AlaṅkāRa.	Alaṅkāratnākara, Śobhākaramitra, POS. 77, C. R. Devadhar, 1942.	Sūtra. Line
AlaṅkāSa.	Alaṅkārasarvasva, Ruyyaka, KM. 35, with comm. of Jayaratha, Pt. Durgāprasāda, K. P. Parab, 1893.	Page. Line
ĀloyKu.	Āloyaṇākulaya, JĀS. 17 (Part II), pp. 249-250, Muni Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1987.	Verse No.
AlpGaMaSta.	Alpabāhutvagarbhitamahāvīrastava, Samayasundargāṇi, ĀGRM. 19, Bhavnagar, VS. 1970.	Verse No.
ApāhSam.	Apāhisaṁdhi, Jinaprabha, Saṁdhi-kāvyasamuccaya, pp. 48-50, R. M. Shah, LDS. 72, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
ApāMahSam.	Apāhimaharīsaṁdhi, Saṁdhi-kāvyasamuccaya, pp. 110-117, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
AnarghRā.	Anargharāghava, Murāri, KM. 5, Pt. Durgāprasāda, W. L. Panshikar, Bombay, 1937.	Act. Verse. Line
ĀnaSāSam.	Ānandasāvyasaṁdhi, Vinayacandrasūri, Saṁdhi-kāvyasamuccaya, LDS. 72, pp. 65-71, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
ĀnaSun.	Ānandasundarī, Ghaṇaśyama, A. N. Upadhye, Motilal Banarasiḍass, Banaras, 1955.	Act. Verse. Line
AnBha.	Anagārabhatti (Yogibhatti), Jinendra-Guṇa-Saṁstuti va Bhakti, Kundakunda, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
ĀṅgVl.	Āṅgavijjā, Muni Puṇyavijaya, PrTS. I, Banaras, 1957.	(Adhyāya). Page. Line
ĀñjaPav.	Āñjanāpavānañjaya. Hastimalla, MDJGM. 43, M. V. Patvardhan, Bombay, 1950.	Act. Verse. Line
AnnāUñKu.	Annāyauñchakulaya, Ānandavijaya, ĀGRM, 17, Bhavnagar, VS. 1979.	Verse No.
ĀñSuKabā.	Āñjanāsundarikahāṇaya, Gunasamṛddhimahattarā, Sambodhi, Vol. I, No 2, Shah, Bhojaka, LDS Ahmedabad, 1972.	Verse No.
Antag.	Antagaḍadasāo, P. L. Vaidya, Poona, 1932.	Sūtra No.
AntarañSam.	Antaraṅgasamḍhi Ratnaprabhagaṇi. Saṁdhikāvyaśaṁuccaya, pp 72-82. R. M. Shah, LDS. 72, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
ĀṇuOg.	Āṇuogadāra, Āryarakṣita Sthavira : I] JĀS I, pp. 61-205. Muni Puṇyavijaya, Malvaniya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1968. II] Nava-Suttāni V, pp. 291-421. Yuvācārya Mahā-prajña, JVB. Ladnun, 1987.	Sūtra No.
ĀṇuOgCu.	Āṇuogadāracuṇṇi, with Haribhadra's comm, Ratlam, 1928.	Folio Side. Line
Āṇuttaro.	Āṇuttarovavāiyadasāo, P. L. Vaidya, Poona, 1932.	Sūtra No.
Appay.(Gr.)	Prākṛtamaṇḍipā, Appaya Dīkṣita, ORIP. Sanskrit Series 92, T. T. Śrīnivasagopalacarya, Mysore, 1953.	Prakarāṇa. Sūtra
AppViKu.	Appaviśohikulaya, JĀS 17 (Part II), MJV. Bombay, 1987.	Verse No.
ĀrāhKu.	Ārāhaṇākulaya, JĀS. 17 (Part II), p. 244, Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1987.	Verse No.
ĀrāhPad. Ārāh-Pad.(V.)	Ārāhaṇāpadāgā, JĀS. 17 (Part II), Muni Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1987, (1) 1-84, (2) pp. 85-168, ĀrāhPad (V.).	Verse No.
ĀrāhPag.	Ārāhaṇāpagarāṇa. Abhayadevasūri, JĀS. 17 (Part II), pp. 22-231, Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1987.	Verse No.
ĀrāhPal.(Su.)	Ārāhaṇāpālinnaya, I, II, Sulasa Śrāvaka, JĀS. 17 (Part II), MJV. Bombay, 1987.	Verse No.
ĀrāhSā.	Ārāhaṇāsāra, Devasena, SJGM. 18, Calcutta.	Verse No.
ĀścaCū.	Āścaryacūḍamaṇi, Śaktibhadra, C. R. Jones, OUP 1984.	Act. Verse. Line
ĀuraPacc.	Āurapaccakkhāṇa, I, II, III, JĀS. 17 (Part I), pp. 160-163; 305-308; 329-336, Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1984.	Verse No.
Āv.	Āvassayasutta : 1] Navasuttāṇi, pp. 1-23, Yuvācārya Mahāprajña, JVB. Ladnun, 1987. 2] JĀS. 15, pp 331-358, Puṇyavijaya, Bhojaka. MJV. Bombay, 1977.	1] Av. Sūtra No. 2] Sūtra No.
ĀvCu.	Āvassayacuṇṇi, Jinadāsagaṇi, ĀS, Ratlam, 1929.	Page. Line
Avimā.	Avimāraka : 1] Meharchanda Lachhmandas, Bak Kunbae, Delhi, 1968.	Act. Verse. Line

III

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
	2] Bhāsanātakacakra, pp. 109-190, C. R. Devadhara, POS. 54, Poona, 1937.	
AvNi.	Āvassayanijjuttī : 1] Bhadrabāhu with Jinadāsa's Cūṇi, ĀS. Ratlam, 1929. 2] Bhadrabāhu with Haribhadra's Tīkā, ĀS. Siddhānta-Saṅgraha I, Mehsana, 1916.	Verse No.
AvSuSam.	Avantisukumālasaṁdhi, Ratnaprabhasūri, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 37-42, R. M. Shah, LDS 72, Ahmedabad, 1980.	Kaṭavaka. Line
AvTī. (H.)	Āvassayaṭīkā, Haribhadra, ĀS. Siddhānta-Saṅgraha I, Mehsana, 1916.	Folio. Side. Line
Āyār.	Āyāra : 1] Walter Schubring, JSSGM. Ahmedabad, VS. 1980. 2] Aṅgasuttāni (i) pp. 1-250, Muni Nathmal, JVB. Ladnun, VS. 2031. 3] JĀS. 2, Muni Jambūvijaya, MJV. Bombay, 1977. 4] Hermann Jacobi, London, 1882.	Śrutaskandha. Adhyāya : 1] Uddesa. Sūtra 2] Adhyāya. Sūtra 3] Sūtra No.
ĀyarBha.	Āyariyabhatti, Kundakunda, Jinendra-guṇa-saṁstuti va Bhakti, pp. 43-47, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
ĀyārCu.	Ācārāṅga Cūṇi, Ṛṣabhadeva Kesarimal Pedhi, Ratlam, 1914.	Page. Line
ĀyārDas. (Dasā.)	Āyāradaśā, Yuvācārya Mahāprajāna, JVB. Ladnun, 1987.	Dasā. Sūtra
ĀyārNi.	Āyārāṅganijjuttī, Bhadrabāhu, ĀS. Mehsana, 1916.	Niryukti No.
ĀyārTī.	Āyārāṅga Tīkā, Śīlaṅka, ĀS. Mehsana, 1916.	Folio. Side. Line
BāAṅu.	Bārasānuvekkhā, Kundakunda, MDJGM. 17, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1977.	Verse No.
BālCa.	Bālacarita, Bhāsa : 1] Dr. V. Raghavan, Munshi Ram Manohar Lal, Delhi. 2] Dr. H. Weller, Leipzig, 1922. 3] Bhāsanātakacakra, pp. 511-560, C. R. Devadhara, POS. 54, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
BālRām.	Bālarāmāyana, Rājasekhara, CSGM. 70, Gangāprasāda Ray, Varanasi, 1986.	Act. Verse. Line
BanSām.	Bandhasāmita, Devendra with Svopajñāvṛtti (Karmagrantha III. pp 98-111), AJGRM. 85, Caturavijayaji, Bhavnagar, 1934.	Verse No.
BhaĀrā.	Bhagavati Ārādhana, Ācārya Śivakoṭi, DDJGM. 2, Karanja, 1935.	Verse No.
BhagAjjū.	Bhagavadajjukīya, Bodhāyana, Prabhat Shastri, Allahabad, 6.	Page. Line
BhaviKa.	Bhavisattakaha, Dhanapāla, GOS. 20, Dalal, Gune, Baroda, 1967.	Kaṭavaka. Line
BhāvPā.	Bhāvapāhuḍa, Kundakunda, SDJS. Pannalal Jain, Mahavirji, 1968.	Verse No.
BhāvSam.	Bhāvaṇā Saṁdhi, Jayadevamuni, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 90-95, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaṭavaka. Line
BhavaTraSta.	Bhavatrayīstavanam, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 268.	Verse No.
Bharat. (Gr.)	Nāṭyasāstra, Bharata, Manamohana Ghose, Calcutta, 1967.	Adhyāya. Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
BhattaP.	Bhattaparinṇā, Vīrabhadra, JĀS. 17 (Part I), pp. 312-328, MJV. Puṇyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1984.	Verse No.
BhayaTho.	Bhayaharathotta, Mānatuṅga, JSS. Vol. II, p. 14, Muni Caturavijaya, PJSG. 4, Ahmedabad, 1936.	Verse No.
BhuvKevCa.	Bhuvanabhānukevalicariya, Indrahamsagaṇi, LDS. 54, Muni Ramanikvijaya, Ahmedabad, 1976.	Verse No.
BodPā.	Bodhapāhuda, Kundakunda, SDJS. Pannalal Jain, Mahavirji, Rajasthan, 1968.	Verse No.
BraCaPari.	Brahmacaryaparikaraṇa, A. C. Nahata, B. L. Nahata, AJGM. 11, Calcutta, VS. 1997.	Verse No.
BṛhKapp.	Kappasutta (cheya), W. Schubring, in Devanāgarī, S. M. Modi, JSSGM. Poona, 1923.	Uddeśa. Sūtra
BṛKṣeSāmā.	Bṛhatkṣetrasamāsa, Jinabhadragaṇi Kṣamāśramana, JDPS. Bhavnagar, VS. 1977.	Verse No.
BṛSaṁgra.	Bṛhatsaṁgrahanī, Jinabhadragaṇi Kṣamāśramana, JĀGRM. 47, Bhavnagar, VS. 1973.	Verse No.
Bruchstücke.	Bruchstücke Buddhistischer Dramen, Heinrich Lüders, Berlin, 1911.	Page. Line
Cacc.	Caccarī, Jinadatta, Apabhramśa Kāvya-trayī, GOS. XXXVII, L. B. Gandhi, Baroda, 1927.	Verse No.
CaitaCa.	Caitanyacandrodaya, Karnapūra, KM. Kedaranaṭha, Paṇsīkara, Bombay, 1917.	Act. Verse. Line
Cand.	Candāvejjhaya : 1] Puṇyavijaya, Bhojaka, JĀS. 17 (Part I), pp. 63-80, MJV. Bombay, 1984. 2] Ed. Colette Caillat, Institut de civilisation indienne, Paris, 1971.	Verse Line
Canda (Gr.)	Prākṛtalakṣaṇa, Caṇḍa, CSGM. 25, Muni Darśanavijaya, Gujratba, 1936.	Vidhāna No. Sūtra No.
CandKau.	Candakaśika, Kṣemīśvara, VBSGM. 126, Caukhamba Vidyābhavan, Jagadish Mishra, Varanasi, 1965.	Act. Verse. Line
CandKeCa.	Candakevalicariya, Siddhaṇṣi, Namaskārasvādhyāya, pp. 452-456, JSVM. Tattvānandavijaya, Bombay, 1961.	Verse No.
CandLe.	Candalehā, Rudradāsa, BVG. 6, A. N. Upadhye, Bhāratīya Vidyābhavana, Bombay, 1945.	Act. Verse. Line
CandappaCa. (Y.)	Candappahacariu, Yaśaḥkīrti, Vīraseva Mandir Trust, B. C. Jain Bhaskara, Beena (Sagar), 1986.	Samdhi. Kaṭavaka. Line
CandraSto.	Candraprabhasaptabhavastotra, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 107.	Verse No.
CāriBha.	Cārittabhatti, Kundakunda, Jinendra-guṇa-saṁstuti va Bhakti, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
CāriPā.	Carittapāhuda, Kundakunda, SDJS. Pannalal Jain, Mahavirji, Rajasthan, 1968.	Verse No.
Cārud.	Cārudatta, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, pp. 121-248, POS. 54, C. R. Devadhara, Poona, 1937.	Act. Verse. Line

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
CatujināSta.	Catupstrimśajjīnātīsayastavana, Jinacandra, JSS. Vol. I, p. 81.	Verse No.
CaturJinaSta.	Caturvimsatijīnastavana, Jinacandra, JSS. Vol. I, p. 83.	Verse No.
CaupCa.	Cauppannamahāpurisacarīya, Śīlāṅka, PrTS. 3, Bhojaka, Varanasi, 1961.	Page. Line
CaurBhāSam.	Caurāṅgabhāvaṇasamīdhi, Jinaprabha, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 56-64, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
CauSar.	Causarāṇa (1), Vīrabhadra, JĀS. 17 (Part I), Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1954.	Verse No.
CauVījīThu.	Cauvīśajīṇathui, Prakaraṇasamīdha, pp. 46-56, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse. No.
CeiyVanBhā.(Ś)	Ceiyavandanamahābhāsa, Śāntīśūri, JĀS. AGRM. 69, Bhavnagar, VS. 1977.	Verse No.
CeiyVanBhā.	Ceiyavandanabhāsa, Śrī Prakaraṇārtha, pp. 28-36, Ahmedabad, VS. 1988.	Verse No.
Chakkammu.	Chakkammuvaesa, Amarakīrti Oriental Institute, GOS. Baroda, 1992.	Samīdhi. Kaḍavaka. Line
ChaGā.	Chappanṇayagāhāo, Shivaji University, Sanskrit Prakrit Series 3, A. N. Upadhye, Kolhapur, 1970.	Verse No.
ChanAnuŚa.	Chandonuśāsana, Hemacandra, SJGM. 49, BVB. H. D. Velankar, Bombay, 1961.	Page. Line
ChandKo.	Chandaḥkośa, Ratnaśekharsūri, Kavidarpaṇa, pp. 99-110, RPGM. 62, H. D. Velankar, Jodhapur, 1962.	Verse No.
ChanLa.	Chandolakṣaṇāni, Jinaprabha, RPGM. 62, H. D. Velankar, Jodhapur, 1962.	Verse No.
ChaPā.	Chappāhuda, Kundakunda, MDJGM. 17 Pannalal Soni, Bombay, VS. 1977.	Verse No.
ChePi.	Cheyapīṇḍa, Indranandiyogīndra, cf. Prāyaścittasamgraha, pp. 1-75, MDJGM. 18, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1978.	Verse No.
CheSath.	Cheyasattha, Anonymous, cf. Prāyaścittasamgraha, pp. 76-103, MDJGM. 18, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1978.	Verse No.
DamPā.	Damaṇapāhuda, Kundakunda, ŚVDJS Pannalal Jain, Rajasthan, 1968.	Verse No.
DamSā.	Damaṇasāra, Devasena, JGRK. Nathuram Premi, Bombay, VS. 1974.	Verse No.
DandPra.	Dandakaprakaraṇa, Gajarājamuni, YVJSP. Mehsana, 1916.	Verse No.
DānVi.	Dānavibhi, Prakaraṇasamīdha, p. 35, ĀS. Ratlam, 1921.	Verse No.
DarśNiy.	Darśananiyama, Prakaraṇasamīdha, p. 16, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
Dasā.	Dasāśuyakkhaṇḍa : 1] ĀAP. Muni Kamala, Rajasthan, 1977. 2] Navasuttāni (5), Yuvācārya Mahāprajña, pp. 425-491, JVB. Ladnun, 1987. 3] Āyāradasāo, in Drei Chedasūtras des Jaina-Kanons, W. Schubring, Colette Caillet, Hamburg, 1966.	Daśā. Sūtra / Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
Dasave.	Dasaveyāliyasutta : 1] W. Schubring, Ahmedabad, 1932. 2] JĀS. Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1977. 3] With Haribhadra's Vivaraṇa, (Nirṇayasāgara) Bombay, 1918. 4] Navasuttāni (5), Yuvācārya Mahāprajña, JVB. Ladnun, 1987.	Adhyayana. Uddesa
DasaveCu.	Dasaveyāliyacunṇi (I, II) : 1] Jinadāsagani, with Bhadrabāhu's Nirukti, Jain Bandhu Press, Indore, 1933. 2] Agastikasimha, PrTS. 17, Puṇyavijaya, Ahmedabad, 1973.	Verse No.
DasaveNi.	Dasaveyāliyanijjuttī, Bhadrabāhu, PrTS. 17, Puṇyavijaya, Ahmedabad, 1973.	Chaper. Verse. Line
DavSaṁ.	Davvasaṁgaha, Nemicandra, SBJ. VI. H. C. Ghosbal, Arrah, 1917.	Page. Line
DeNāMā.	Deśinānamālā, Hemacandra, BSS 17, Pischel; Ramaunja-swami, BORI. Poona, 1938.	Varga. Verse No.
DeveNaPra.	Devendranarakendraprakatana, Candrasūri, AGRM. 74, Caturavijaya, Bhavnagar, 1922.	Verse No.
DevTha.	Devindattahaya, JĀS 17, Puṇyavijaya, Bhojak, MJV. Bombay, 1914.	Verse No.
DhammoMā.	Dhammovaesamālā, Jayasimha, SJGM. 28, BVB. Bombay, 1949.	Verse No.
DhamPaṛ.	Dhammaparikkhā, Hariseṇa, Dr. Bhagacandra Jain, Prof. M. Ranadive, Nagpur, 1990	Saṁdhi. Kaḍavaka. Line
DhamRaPa.	Dhammarayanapagarana, Śāntisūri, JĀGM. 54, Bhavnagar, VS. 1982.	Verse No.
DhamSaṁ.	Dhammasaṁghayaṇī, Haribhadra, DLJP. 42, Bombay, 1918.	Verse No.
DhamViPa.	Dhammavihipagarana, Śrīprabha, HFL 23, Ahmedabad, 1924.	Verse No.
Dhutt.	Dhuttakkhaṇa, Haribhadra, SJGM. 19, Jinavijaya Muni, BVB. Bombay, 1944.	Kathānakā. Verse No.
Dhvanyā.	Dhvanyāloka, Ānandavardhana, with comm. Locana, KSS. 135, 1940.	Uddyota. Śloka. Verse No. Page. Line (for Vṛtti and Locana)
DinSu.	Dināsuddhi, Śrījainajyotirgranthasaṁgraha, Kṣamāvijayagaṇi NSP. Bombay, 1938.	Verse No.
DīSāPaṇ.	Dīvasāgarapaṇṇatti, Saṁgahanīgabhāo, JĀS 17 (Part I), pp 257-279, MJV. Puṇyavijaya, Bhojak, Bombay, 1984.	Verse No.
DuṣṣkāSta.	Duṣṣmukalastavana, Dharmaghosa, JSS. Vol. I, p. 269.	Verse No.
DūtGha.	Dūtaghaṭṭakaca, Bhāsa, Bhāsanātakacakra, pp. 459-476, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
DvāJiSto.	Dvāsaptatijīnastotra, Tilakaçandra, JSS. Vol. I, p. 77.	Verse No.
DvāKu.	Dvādasakulaka, Jinavallabha, JSPPF. 37, Muni Sukhasāgar, Bombay, 1937.	Kulaka. Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
DvāPaKa.	Dvādaśāṅgīpadapramāṇakulaka, Jinabhadrasūri, JSS. Vol. I, p. 88.	Verse No.
Gacchā.	Gacchācāra, JĀS. 17 (Part I), pp. 337-49, MJV. Punyavijaya, Bhojaka.	Verse No.
GāṇBhaPra.	Gāṇḍeyabhaṅgaprakaraṇa, Vijayagani, ĀVGM. 4, Bhavnagar, 1916.	Verse No.
GaṇiVi.	Gaṇivijā, JĀS. 17 (Part I), pp. 93-98, MJV. Punyavijaya, Bhojaka, Bombay 1984.	Verse No.
GaṇSadSa.	Gaṇaharasaddhasavaya, Jinadatta, Apabhraṃśa-kāvya-trayī, GOS 37, pp 97-106, Baroda, 1927	Verse No.
GāRaKo.	Gāhārayerakosa, Jineśvarasūri, LDS. 52, Bhojaka, Shaba, Ahmedabad, 1975.	Gāthā No.
GāSāh.	Gāhāsāhasī, Samayasundaragani, JSPPF. 43, Bombay, 1940.	Gāthā No.
GāSaSa.	Gāhāsattasāī, Hēla, Radhagoviada Basak, Asiatic Society, 1971.	Śataka. Gāthā No.
GāthāLa.	Gāthālakṣaṇam, Nanditūḍhya, RPGM. 62, H. D. Velankar, Jodhpur, 1962	Verse No.
GauḍVa.	Gaudavaho, Vākpatirāja, PrTS 18, N G Suru, Ahmedabad, 1975	Verse No.
GauSto.	Gautamastotra, Jinaprabha, JSS. Vol. I, p. 235.	Verse No.
GayaSam.	Gayasumālas mḍhi, Ratnaprabhasūri, Sūndhikāvyasamuccaya, pp. 20-29, LDS 7, Ahmedabad, 1980.	Kadavaka Line
GomSā (J) (K.)	Gommaṭasāra, Nemicaṇḍra Siddhāntacakravartī, J L. Jainī, Jivakāṇḍa, Karmakāṇḍa, Lucknow, 1927.	Verse No.
GoyTha.	Goyamatthava, Jinaprabha, JSS Vol I, pp 235-37.	Verse No.
GurPārTho.	Gurupārātantatthotta, Saptasmaratāstava, pp. 29-35, JSPPF. Surat, 1942.	Verse No.
GurTaVi.	Gurutattavinicchaya, Yasovijayagani, JĀGRM 78, Caturvijaya, Bhavnagar, 1925.	Ullāsa. Verse No.
GurVanBhā.	Guruvandanabhāṣya, Śrī-Prakaraṇaratna, pp. 36-42, Ahmedabad, VS. 1908.	Verse No.
HammīMaMa.	Hammīramadamardana, Jayasimhasūri, GOS 10 C. D. Dalal, Baroda, 1920.	Act. Verse. Line
HāsCū.	Hāsyacūḍāmaṇī, Vatsarāja, Rūpakasaṭkam, pp. 118-149, GOS. 8, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Act. Verse. Line
Hem.(Gr.).	Prākṛta Vyākaraṇa, Hemacandra, BPS LX, P. L. Vaidya, BORI. Poona, 1958.	Pāda. Sūtra
HemSūSam.	Hematīlakasūtrīsamḍhi, Sūndhikāvyasamuccaya, pp 101-104.	Kadavaka Line
IriVa.	Iriyāvahiyaviyāra, Dharmasūgaragani, Iriyāpatbhikṣuṭtūmāṣikā, pp. 38-40, ĀS. 49, Bombay, 1927.	Verse No
IryāKa.	Iryāpatbhikṣuṭtūmāṣikā, Prakaraṇasamḍha, p. 41, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.

VIII

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
IsiBhās.	Isibhāsiyāi :	Adhyayana. Line
	1] W. Schubring, Pt. Malvaniya, LDS. 45, Ahmedabad, 1974.	
	2] JĀS. 17 (Part I), pp 182-256, Punyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1984.	
JagSuMā.	Jagatsundarīprayogamālā, Dhuliya, VS. 1993.	Topic No. Verse No.
JambūCa.(G.)	Jambūcariya Gunapāla, SJGM 44, Jinavijaya Muni, BVB. Bombay, 1959.	Uddeśa. Verse No. Prose→Page. Line
Jambuddī.	Jambuddīvapanaṇṇatti, Uvaṅgsuttāni 4 (Part II), pp. 357-588, Yuvācārya Mahāprajña, JVB. Ladnun, 1989.	Vakkhāra. Sūtra
JimbuddīSaṁ.	Jambuddīvapannattisaṅgaha, Padmanandi, JRJGM. 7, L. C. Jain, B. C. Siddhanta Shastri, Sholapur, 1958.	Uddeśa. Verse No
JambuddīSaṁgha.	Jambuddīvasaṅghayanī, Haribhadrasūri, JDPS. Bhavnagar, 1915.	Verse No.
JambūSāCa.	Jambūsāmicariu, Virakavi, BJP. JMJGM. 7, Vimalaprakash Jain, Varanasi, 1968;	Samdhi. Kadavaka. Line
JānPa.	Jānakīparinaya, Rāmbhadra Dikṣita, Lakṣmaṇasūri, Tanjore, 1906	Act. Verse. Line
JasCa.	Jasaharacariu, Puṣpadanta, BJP. BJMGM. 11, 1972.	Samdhi. Kadavaka. Line
JayDhav.	Jayadhavalā, Kuṣṭhyapāhuda Tīkṣ, Vīrasena, Jinasena, JSUF. H. L. Jain, Amaravati.	Vol Page. Line
JayTihu.	Jayatihuanathuya, BORI. Collection, 1871-72, No. 285.	Verse No.
JhāṇSa.	Jhāṇasaya, Jinabhadra Kṣamāśramana, comm. by Haribhadra, in ĀvNīTī by Haribhadra, pp. 580-612.	Verse No.
JinadaĀkhyā.	Jinadattākhyānadvaya, 1) Sumatisūri 2) Anonymous, SJGM. 27, BVB. A. M. Bhojaka, Bombay, 1953.	Page. Line
JinaSto.	Jinastotra (Ābhānakastotra), Jinacandra, JSS Vol. 1, p. 78.	Verse No.
JiṭThu.	Jiṭathui, BORI. 1880 81, 77(10).	Folio. Line
Jīvābhi.	Jīvābhigama, Uvaṅgasuttāni 4 (Part I), pp. 215-515, JVB. Yuvācārya Mahāprajña, Ladnun, 1987.	Paṭivatti. Sūtra No.
JīvānuSaṁ.	Jīvāṇusattṥisamdhi, Jinaprabha, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp 51-52, LDS 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kadavaka. Line
JīvAnu.	Jīvāṇusāsana, Devasūri, HeGr. 17, Prabhudas, Ahmedabad, 1928.	Verse No.
JīvaPra.	Jīvadayāprakaraṇa, Prakaraṇasāmdoha, p. 27, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
JīvSa.	Jīvasamāsa, ĀS 50, Indore, 1927.	Verse No.
JīvViy.	Jīvavīyāra, Śāntisūri, JĀPM. Agra, VS 1986	Verse No.
JīvViyTha.	Jīvavīyārattṥavana, Dharmaghoṣa, JSS. Vol 1, p 262.	Verse No.
JīyKapp	Jīyakappa, Jinabhadra, JSSGM. 7, Jinavijaya, Ahmedabad, 1946.	Verse No.
JīyKappBhā.	Jīyakappabhāsa, Jinabhadra, Ed. Punyavijaya, Ahmedabad, 1937.	Verse No.

IX

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
JyKappCu.	Jyākappacūṇḥī, Siddhasenagaṇḥī, JSSGM. 7, Jinavijaya, Ahmedabad, 1926.	Page. Line, (Prose). (Verse No.)
JñāSto.	Jñānastotra, Jinacandra, JSS. Vol. I, p. 87.	Verse No.
JogNa.	Jogaṇandī, JĀS I. 54, 55, MJV. Punyavijaya, Bombay, 1968.	Sūtra No.
JogSā.	Jogasāra, A. N. Upadhye, Bombay, 1937.	Verse No.
JoisKa.	Joisakaraṇḍaga, JĀS 17 (Part I), pp. 361-408, MJV. Punyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1984.	Verse No.
JonTha.	Jonitthya, Dharmaghosa, ĀGRM.	Verse No.
JSS.	Jainastotraśarīṇḍoḥa, Vol. I. II, PJSG. 1. Muni Amavijaya, Ahmedabad, 1932	Page. Line
JugāJiCa.	Jugāijīṇḍacarīya, Vardhamānasūri, LDS. 104, R. K. Pagarīya Ahmedabad, 1987.	Page. Line
KahānKo	Kahānayakosa, cf. KaKoPra.	Story. Verse
KaharaKo.	Kahārayanakosa, Devabhadra, Ed. Punyavijaya, Ātmānandasabha, Bhavnagar, 1944.	Kathānaka. Verse (Page. Line)
KaKo.	Kahākosu, Śricandra, PrTS. 13, Hiralal Jain, Ahmedabad, 1969.	Samidhi. Kadavaka. Line
KaKoPra.	Kathākoṣaprakaraṇa, Jineśvara, SJGM. 11, BVB. Jinavijaya Muni, Bombay. 1949.	Page. Line
KālKa.	Kālakācāryakathānaka, W. Norman Brown, pp. 1-86, Washington, 1933.	Page. Line
KālKa.(Bhav.)	Kālakācāryakathānaka, Bhavadeva, W. Norman Brown, pp. 87-92, Washington, 1933	Verse No.
KālKa.(Dharm.)	Kālakācāryakathānaka, Dharmaprabha Sūri, W. Norman Brown, pp. 92-101, Washington, 1933.	Verse No.
KalpVi.	Kalpalatāviveka, Anonymous, LDS. 17, Nagar, Shastry, Ahmedabad, 1968.	Page. Line
KālSaKu.	Kālasarūvakulaka, Jinadatta, Apabhraṃśakāvyaṭrayī, GOS. 37, pp. 67-80, Baroda, 1927.	Verse No.
KamPay.(N.)	Kammapayaḍī, Nemicandra, JMJGM. 11, Hiralal Śāstrī, Varanasi, 1964.	Verse No.
KamPay.(Ś.)	Kammapayaḍī, Śivaśarman. Vijayapremsūrī, Dabhol, Gujraṭh.	Page. Line.
KamPayCu.	Kammapayaḍīcūṇḥī, Vijayapremsūrī, Dabhol, Gujraṭh.	Folio. Side. Line
KamTh.(D.)	Karmastava (Karmagrantha II), ĀJGRM. 85, pp. 66-97, Caturvijaya, Bhavnagar, 1934.	Verse No.
KamVa.	Kāmasavaho, Rāmāñjivāda, HGRK. A. N. Upadhye, Bombay, 1940.	Canto. Verse
KamVi.(D.)	Kammavivāga (Karmagrantha I), Devendra, ĀJGRM. 85, pp. 1-65, Caturvijaya, Bhavnagar, 1934.	Verse No.
KapMañ.	Kappūramañjarī, Rājasekhara, HOS. MB., S. Konow. Delhi, 1963.	Act. Verses. Line

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
Kapp. J. Tb. S.	Kalpasūtra : 1] Jñacariya, Therāvali, Sāmāyārī, H. Jacobi, AKM. 7, 1, Leipzig, 1879. 2] Ed. K. C. Lalwani, MB. Delhi, 1979. 3] Pajjūsāṇakappa with comm. Kiraṇāvali by Dharma-dāsaganī, ĀJGRM. 71, Bhavnagar, 1922.	Sūtra No.
KappBhā.	Kappabhāsa (Bṛhatkalpasūtra), Saṁghadāsaganī, ĀJGRM. 82, Caturvijaya, Puṇyavijaya, Bhavnagar, 1935.	Verse No.
Kappi.	Kappiyā, cf. Nirayāvaliyāo, P. L. Vaidya Poona, 1932.	Sūtra No.
KappNi.	Kappanijjutti Bhadrabāhu, ĀJGRM. 82, Caturvijaya, Puṇyavijaya, Bhavnagar, 1933.	Verse No.
KappVad.	Kappavadimsiyāo, cf. Nirayāvaliyāo, P. L. Vaidya, Poona, 1932.	Sūtra No.
KarCa.	Karakandacariu, Kanakāmara, ACDJGM. 4, Hiralal Jain, Karanja, 1934.	Samdhi. Kaḍavaka. Line
KarnaBhā.	Karnabbāra, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937	Verse. Line
KarnaSu.	Karnasundarī. Bilhaṇa, KM. 7, Pt. Durgāprasāda, K. P. Parab, Bombay, 1932.	Act. Verse. Line
KarpCaBhā.	Karpūracaritaabhāna, Vatsarāja, Rūpakasaṭkam, pp. 23-35, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Act. Verse. Line
KarVajr.	Karūṇāvajrāyudha. Bālacandrasūri, JĀGRM. 56, Caturvijaya, Bhavnagar, 1916.	Act. Verse Line
KasāPā.	Kasāyapahuda, Gunadhara, ŚDJJS. Sumeruchandra Divakar, Phaltan, 1968.	Verse No.
KattiAṇu.	Kattigeyānuvekkhā, Svāmī Kumāra, RJSM A. N Upadhye, Agas, Gujrat, 1960.	Verse No.
Kātyā. (Gr.)	Prākṛtamañjarī, Kātyāyana, NSP. Mukunda Sharma, Bombay, 1918.	Pariccheda. Sūtra. Verse
KaumMi.	Kaumudimitrānanda, Rāmacandra, JĀS. 59, Puṇyavijaya, Bhavnagar, 1917.	Act. Verse. Line
KaumMa.	Kaumudīmahastava, Vijjakā, DBGS(M). 4, M. Ramkrishna Kavi, S. K. Ramnath Sastri, 1929.	Act. Verse. Line
KaviDar.	Kavidarpana, Anonymous, RPGM. 62, H. D. Velankar, Jodhpur, 1962.	Uddeśa. Gātha No.
Kāvyālan. (Ru.)	Kāvyālankāra, Rudraṭa, KM. 2, Pt. Durgaprasad, W. L. Pansikar, 1886.	Adhyāya. Śloka
Kāvyānu. (He.)	Kāvyānusāsana, Hemacandra, KM. 70, Śivadatta, K. P. Parab, 1934.	Page. Line
Kāvyānu (Va.)	Kāvyānuśāsana, Vāgbhaṭa, KM. 43, Śivadatta, K. P. Parab, 1894.	Page. Line
KāvyaPra.	Kāvyaaprakāśa, Mammāṭa, BORI. R. D. Karmarkar, Poona, 1950.	Page. Line
KesGoSam.	Kesigoyamasamdhī, Samdhikāvyaśamuccaya, pp. 83-89, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
KhanKu.	Khantikulaya, Vāsudevasūri, Prakaraṇasamīdoha, p. 18, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
KhavSā.	Khavanāsāra, Nemicandra, GHDJGM. 5, G. Jain, S. Jain, Calcutta.	Verse No.
KirātVyā.	Kirātārjunīyavyāyoga, Vatsarāja, Rūpakaṣaṭkam, pp. 1-21, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Page. Line
Krama.(Gr.)	Samkṣiptasāra (Prākṛtādhyāya), Kramadīśvara, S. R. Banerjee, PrTS. 22, Ahmedabad, 1980.	Kārya. Sūtra.
KumāCa.(H.)	Kumārapālacarita, Hemacandra, BSS. 60, NSP. S. P. Pandita, Bombay, 1900.	Sarga. Verse No.
KumāPra.	Kumārapālpratibodha, Somaprabha, GOS. 14, Jinavijaya, Baroda, 1920.	Page. Line
KummCa.	Kummāputtacariya, Jinamāṇikya, P. L. Vaidya, Poona, 1930.	Verse No.
KundaMā.	Kundamālā, Dinnāga, CSCRS. 28, Kalikumar Datta, Calcutta, 1964.	Act. Verse. Line
KuvMāKa.	Kuvalayamālākāhā, Udyotanasūri, SJGM. 45, BVB. A. N. Upadhye, Bombay, 1959.	Page. Line
LaAjiSāSta.	Laghu-Ajita-Śāntistava or Ullāsikkamathotta. Saptasmarapa-stava, pp. 14-21, JSPPF. 46, Surat, 1942.	Verse No.
LabSā.	Labdhisāra. Nemicandra, GHDJGM. 5, G. Jain, S. Jain, Calcutta.	Verse No.
LagnaŚu.	Lagnasuddhi, Śrījainajyotirgranthasamgraha, Kṣamāvijayagaṇi, NSP. Bombay, 1918.	Verse No.
LahuNa.	Lahunaṇḍī, JĀS. 1, pp. 49-53, MJV. Puṇyavijaya, Bombay, 1968.	Sūtra No.
LaKṣeSa.(R.)	Laghukṣetrasamāsa, Ratnaśekhara, AGRM. 46, Bombay, VS. 1972.	Verse No.
Lakṣmī.(Gr.)	Ṣaḍbhāṣācandrikā, Lakṣmīdhara, BSPS. 71, K. P. Trivedi, Bombay, 1916.	Adhyāya. Pāda. Sūtra
LalīMā.	Lalitamādhava, Rūpagosvāmī, KSGM. 190, Babulala Shukla Shastri, Varanasi, 1959.	Act. Verse. Line
LaNavPha.	Laghunavakārāphala, Jinacandra, Prakaraṇasamīdoha, p. 44, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
LaSamgh.	Laghusamghayaṇī, In Prakaraṇaratna, pp. 24-28, Ahmedabad, VS. 1988.	Verse No.
LīnPā.	Līṅgapāhuḍa, Kundakunda. Satprābhṛtādisamgraha, pp. 380-384, MDJGM. 17, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1977.	Verse No.
Līlā.	Līlāvalī, Kautūbala, SJGM. 31, BVB. A. N. Upadhye, Bombay, 1949.	Verse No.
LogBat.	Loganālibattīlī, Dharmaghoṣa, AJGM. Ahmedabad.	Verse No.
LokDeSta.	Lokāntikadevastavana, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 109.	Verse No.
LopViNa.	Lopavijayayantra, Nemicandra Shastri, Varanasi, Vira Samvat 2497.	Verse No.

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
MaBan.	Mahābandha, Bhūtabali, JMJGM. Sumeruchandra Diwakar, Kashi, 1947.	Vol. Page. Line
MadhyaVyā.	Madhyamavyāyoga, Bhāsa, Bhāsanātakacakra, pp. 421-440, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Page. Line
MahāNis.	Mahānisīha : 1] I-V, J. Deleu, W. Schubring, Hamburg, 1963. 2] VI-VIII, F. R. Hamm, W. Schubring, Hamburg, 1951.	Adhyana. Section (Verse No.) Addhyana. Section (Verse No.)
MahāMañ.	Mahārtamanājari, Mahēśvarānanda, Yogatantra-granthamālā, Varanasi, 1972.	Verse No.
MahāPacc.	Mahāpaccakkhāṇa, JĀS. 17 (part I), pp. 164-169, MJV. Puṇyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1984.	Verse No.
MahāPu. (P.)	Mahāpurāṇa, Puspādanta, MDJG. 73, P. L. Vaidya, Bombay, 1937.	Samdhi, Kadavaka. Line
MahāVICa.	Mahāvīracarita, Bhavabhūti, OUP. Tadar Mañil, London, 1928.	Page. Line
MañipaCa.	Mañipaticarita, Anonymous, RAS. R. Williams, Great Britain, 1959.	Verse No.
MañipaCa. (H.)	Mañipaticarita, Haribhadra, RAS. R. Williams, Great Britain, 1959.	Verse No.
Mañoka.	Mañoramākahā, Vardhamānasūri, LDS. 93, R. K. Pagariya, Ahmedabad, 1983.	Page. Line (Verse No.)
MālaMā.	Mālatīmādhava, Bhavabhūti, BSPTS. 15, BORI. R. G. Bhandarkar, Poona, 1970.	Act. Verse. Line
Mālavikā.	Mālavikāgnimitra, Kalidāsa, K. A. Subramania Iyer, New Delhi, 1977.	Act. Verse. Line
MallijīSta.	Mallijīnastavana, Jinacandra, JSS. Vol. I, p. 309	Verse No.
MallīMak.	Mallikāmakaranda, Rāmacandra, LDS 91, Puṇyavijaya, Ahmedabad, 9.	Act. Verse. Line
MaranVi.	Maranavibhatti or Maranaśarnahi JĀS. 17, (Part I), pp. 99-109, MJV. Puṇyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1984.	Verse No.
Mārka. (Gr.)	Prākṛta-Sarvasva, Mārkaṇḍeya, PrTS. 11, K. C. Acarya, Ahmedabad, 1968.	Pāda. Sūtra
MatViPra.	Mattavilāsaprahasana, Mahendra Vikrama Varman, TSS 55, T. Gaṇapati Śāstrī, Trivandrum, 1917.	Act. Verse. Line
MaVICa. (G.)	Mahāvīracarīya, Gunacandra, LDJPS. 75, Bombay, 1929.	Folio. Side. Line (Prastāva)
MaVICaSto.	Mahāvīracarīyastotra, Jinavallabha, Prakaraṇasaṁdoha, p. 10, AS Ratlam, 1929.	Verse No.
MaVīKa.	Mahāvīrakalāśa (Apabrahmaśamaya), Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 257.	Verse. No.
MaViSto.	Mahāvīrastotra (Vīrajinathaya), Abhayadeva, JSS. Vol. I, p. 197.	Verse No.
MayaParāCa.	Mayanaparājayacariu, Harideva, JMJGM. Hiralal Jain, Varanasi, 1944.	Samdhi, Kadavaka. Line

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
MayaRa.	Mayarabhiyattbaya, Saptasmaranastava, JSPPF. 46, Surat, 1942.	Verse No.
MayaReSam.	Mayanarehāsāndhi, Jinaprabha : 1] Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 43-47, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980. 2] Madanarekhā Akhyāyikā, LDS. 39, pp. 169-173, Becharadas Doshi, Ahmedabad, 1973.	Kaḍavaka. Line
MicDuKku.(I, II)	Micchādukkakulaya, JĀS. 17 (Part II), pp. 245-246, MJV. Puṇyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1984.	Verse No.
MitManthKu.	Mithyātvaṁantbanakulaka, Prakaraṇasāṁdoha, p. 45, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
MokPā.	Mokkhaṇapāḍa, Kundakunda, MDJGM. 17, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1977.	Verse No.
Mṛcch.	Mṛcchakatika, Sūdraka, N. B. Godbole, Bombay, 1896.	Act. Line
Mudrārā.	Mudrārākṣasa, Viśākhadatta, Alfred Hillebrandt, Breslau, 1912.	Page. Line
Mūlā.	Mūlācāra, Vattakera, JMJGM. 19, K. C. Shastri, Jagan-Mohan Shastri, Pannalal Jain, Bombay, 1984.	Verse No. (Adhikāra)
MūSudPa.	Mūlasuddhipagarāṇa, Pradyumnasūri, PrTS. 15, A. M. Bhojaka, Ahmedabad, 1971, Tika of Devacandra	Verse No. Page. Line
MuSuvraCa.	Munisuvratasvāmīcārīta, Candrasūri, Pt. Rupendrakumar Pagariya, LDS. 106, Ahmedabad, 1989.	Verse No.
Nāgā.	Nāgānanda, Śrīhaṛṣa, TSS. 59, T. Gaṇapati Śāstrī, Trivandrum, 1917.	Act. Verse. Line
Naiṣa	Naiṣadbhānanda, Kṣemīśvara, ALS. 112, A. K. Warder, K. Kunjunni Raja, Madras, 1986.	Act. Verse. Line
NalaVinā.	Nalavilāsanāṭaka, Rāmacandra, GOS. 39, G. K. Shirgondkar, L. B. Gandhi, Baroda, 1926.	Act. Verse. Line
NamaSta.	Namaskāraśtavāṇa. Anonymous, JSS. Vol. I, P. 44.	Verse No.
NamaTha.	Namakkāraśtthaya, Jinacandra, Prakaraṇasāṁdoha, p. 44, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
NamlūSta.	Namlūpastava Mānatuṅga, JSPPF. 46, Saptasmaranastava, pp. 21-29, Surat, 1942.	Verse No.
NamSuSam.	Nammayāsundarīśāndhi, Jinaprabha, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 53-58, LDS 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
NānCitPra.	Nānācittakaprakaraṇa, Prakaraṇasāṁdoha, p. 32, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
NandCeySam.	Nandīśaracīyasāṁthava, Prakaraṇasāṁdoha, p. 13, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
Nandī.	Nandīśutta, JĀS. 1, pp. 1-48, MJV. Puṇyavijaya, Bombay, 1968.	Sūtra No.
NandīCu.	Nandīśuttacūṇi, Jinadāsagaṇi, PrTS. 9, Puṇyavijaya, Varanasi, 1966.	Page. Line
NāPañKa.	Nāpāñcamīkahā, Mahēśvara, SJGM. 25, BVB. A. S. Gopani, Bombay, 1949.	Kahā No. Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
NātySā.	Nātyasāstra, Bharata, M. Ghosh, Calcutta, 1967.	Adhyāya, Verse
NavPay.	Navapaya, Devaguptasūri, DLJP. 68, Bombay, 1929.	Verse No.
NavTaPra.	Navatattvaparakaraṇa, Prakaraṇaratna, pp. 11-18, Ahmedabad, VS. 1988.	Verse No.
Nāyā.	Nāyādhammakahāo : 1] Angasuttāni 3, JVB. Muni Nathmal, Ladnun, 1974. 2] N. V. Vaidya, Poona, 1940. 3] ĀS. with Abhayadeva's comm., Mehsana, 1929.	Śrutaskandha. Adhyāyana. Sūtra
NāyCa.(P.)	Nāyakumāracarīu, Puṣpadanta, DDJGM. 1, Hiralal Jain, Karanja, 1933.	Samdhi. Kaḍavaka. Line
NeNāCa.(Ha.)	Nemināhacarīu, Haribhadra, LDS. 25, H. C. Bhayani, M. C. Modi, Ahmedabad, 1970.	Bhava. Raḍḍā, Line
NeNāCa.(J.)	Nemināhacarīya, Jinavallabha, Prakaraṇasamdoha, p. 7, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
NeNāNavSto.	Neminātha-nava-bhava-stotra, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 109.	Verse No.
NigChat.	Nigoyachattisī, with comm., DLJP. Surat, VS. 1980.	Folio. Side. Line
Nirayā.	Nirayāvalyāo : 1] P. L. Vaidya, Poona, 1932. 2] Uvaṅgasuttāni 4 (Part II), pp. 715-740, JVB. Ladnun, 1989.	Sūtra No. Upāṅga. Sūtra
Nis.	Nisīha : 1] Navasuttāni 5, pp. 665-812, JVB. Yuvacarya Mahapranjha, Ladnun, 1987. 2] Nisīha, Ed. W. Schubring in Vavahāra und Nisīhasutta, Leipzig, 1918.	Uddesa. Sūtra
NisBhā.	Nisīhabhāsa, ĀSRM. 3, Amar Muni, Kanbayyalal Kamal, Delhi, 1982.	Verse No.
NisCu.	Nisīhacūpi, ĀSRM. 3, Amar Muni, Kanbayyalal Kamal, Delhi, 1982.	Vol. Page. Line
NivBha.	Nivvāṇabbhatti, Kundakunda, Jinendra-guṇa-saṁstuti va bhakti, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
NiySā.	Niyamasāra, Kundakunda, KKJSM, 58, Himmatlal Shah, Songhar, 1951.	Verse No.
OghaNi.	Ohanijjutti, Bhadrabāhu, ĀS. Mehsana, 1919.	Verse No.
PaccSarū.	Paccakkhānasarūva, Yaśodeva, RKS. Ratlam, 1927.	Verse No.
PāDo.	Pāhuḍadobā, Rāmasimha, ACDJGM. 3, Hiralal Jain, Karanja, 1933.	Dobā No.
Paharā.(Gr.)	Pāvakosa, Paharā, Mithilā University Gr. 21, Dr. Goswami, Darbhanga, 1968.	Paricchada. Sūtra
PāiLaNā.	Pāiyalacchīnāmamāṇi, Dhanapāla, KJGM. 1, B. J. Desai, Ahmedabad, 1960.	Word No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
PajĀrū.	Pajjantārāhaṇā, Somasūri, JĀS 17 (Part II), MJV. Puṇyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1987.	Verse No.
PĀNĀCa. (P.)	Pāṇanābacariu, Padmakīrti, PrTS. 8, P. K. Modi, Varanasi, 1965.	Samdhi Kaḍavaka. Line
PĀNĀTha.	Pāṇanābatthaya, Prakaraṇasamdoha, pp. 7-8, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
PañcāCū.	Pañcāśakacūrṇi-Yaśodeva, DLJP. 102, Surat, 1952.	Folio. Side. Line
PañcāPra.	Pañcāśakaprakarana, Haribhadra, with Abhayadeva's comm., JDPS. Bhavnagar, 1912	Pañcāśaka No. and Verse
PañcaRā.	Pañcarātra, Bhāsa. Bhāsanātakacakra, pp. 373-420, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
PañcatrimJiGuSta.	Pañcatrimśat-Jinavāṇi-guṇa-stavana, Dharmaghoṣa, JSS. Vol I, p. 267	Verse No.
Pañcatthi.	Pañcatthikāya, Kundakunda, KKJSM. 73, H. J. Shab, Son-gadha, VS 2014.	Gāthā No.
PañGuBha.	Pañcagurubhakti, Kundakunda, Jinendra-guṇa-saṁstuti va bhakti, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
Pañhā.	Pañhāvāgarapāṇi : 1] JVB. Muni Nathmal, Ladnun, VS. 2031. 2] With Abhayadeva's comm., NSP. Bombay, 1919.	Adhyāya. Sūtra Page. Line
PañKalJiThu.	Pañcakallāṇajipattbuya, Jinavallabha, cf. JSS. Vol. I, p. 95.	Verse No.
Pannav.	Pannavaṇṇā, JAS. 9, MJV. Puṇyavijaya Bombay, 1971.	Pada. Sūtra No.
PañParTha.	Pañcaparametthiṭhavaṇa, Mānatuṅga, Stotratraya, p. 237, DLJP. 79, R. H. Kapadiya, Bombay, 1932.	Verse No.
PañSam. (C.)	Pañcasamgaha, Candramaharṣi, ĀS. 47, Surat, 1927.	Verse No.
PañSam. (Dig.)	Pañcasamgaha, JMJGM. 10, Hiralal Jain, Varanasi, 1960.	Adhikāra. Verse No.
PañSam. (Dig.) II	Pañcasamgaha with Pāiya-vitti, JMJGM. 10. BJP. p. 541 f.	Book, Verse (Page. Line)
PañSu.	Pañcasutta, Anonymous, BLII. Muni Jambūvijaya, Delhi, 1986.	Sūtra. Divisions
PañVa.	Pañcavatthuya, Haribhadra, DLJPF. 69, and ĀS, Surat, 1927.	Vastu. Gāthā No.
Paramapp.	Paramappapayāsu, Yogindudeva, RJSM. 10, A. N. Upadhye, Bombay, 1937.	Adhikāra. Gāthā
PārvadeSta.	Pārvadevastavana, Jayakīrti, JSS. Vol. II, p. 129.	Verse No.
PārvajiSta.	Pārvajinastavana, Ratnakīrti, JSS. Vol. II, p. 40.	Verse No.
PārvanāDaBhaSto.	Pārvanātha-daśa-bhava-stotra, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. p. 110.	Verse No.
PārvanājiSta.	Pārvanātha-jina-stavana (navagrahasvarūpagarbhita), Anonymous, JSS. Vol. II, p. 126.	Verse No.
PārvanājiSta. (R.)	Pārvanātha-jina-stavana, Ratnakīrti, JSS. Vol. II, p. 40.	Verse No.
PārvanāLaSta.	Pārvanātha laghu-stava (navagrahasutigarbha), JSS. Vol. I, p. 288.	Verse No.
PārvanāSta. (D.)	Pārvanāthastavana, Kamalaprabha, JSS. Vol. I, p. 242.	Verse No.
PārvanāSta. (J.)	Pārvanāthastavana, Jinavallabha, JSS. Vol. I, p. 93.	Verse No.

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of References
PārthaPa.	Pārtibaparākrama, Paramāra Śrī Pralhādanadeva, GOS. 4, C. D. Dalal, Baroda, 1917.	Act. Verse. Line
PārvaPa.	Pārvatīpariṇaya, Bāṇabhaṭṭa, NSP. V. L. Panshikar, Bombay, 1916.	Act. Verse. Line
PaumCa.(S.)	Paumacarīu, Svayambhu, SJGM. BVB. H. C. Bhayani, Bombay, 1953.	Samdhi. Kaṭavaka. Line
PaumCa.(V.)	Paumacariya, Vimalasūri, H. Jacobi, PrTS. 6, Punyavijaya, Varanasi, 1962.	Parva. Sloka
PaumSiCa.	Paumasricariu, Dhābil, SJGM. BVB. Bhayani, Modi, Bombay, 1948.	Samdhi. Line
PavParl.	Pavayanaparikkhā, Dharmasāgaragaṇi, RKS. Surat, 1937.	Viśrāma. Śloka
PavSā.	Pavayanasāra. Kundakunda, RJSM. 9, A. N. Upadhye, Bombay, 1935.	Adhikāra. Gāthā
PavSāro.	Pavayanasāroddhāra, Nemicandra, DLJP. 58, NSP. Bombay, 1922.	Gāthā No.
PlndNI.	Plndanijjutti, Bhadrabāhu, DLJP. 105, Surat, 1958.	Verse No.
PosVi.	Posahavihi, Jinavallabha, Prakaraṇasamīdoha, p. 40. ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
PraboCa.	Prabodhacandrodaya, Kṛṣṇamīṣṭayati, CABP. 20, R. N. Tripathi, Varanasi, 1977.	Act. Verse. Line
PrāPaing.	Prākṛtapālīgala, PrTS II, B. S. Vyas, Varanasi, 1959.	Pariccheda. Gāthā
PrasaRā.	Prasannarāghava, Jayadeva, S. M. Paranjape, N. S. Panse, Poona, 1894.	Act. Verse. Line
Prati.	Pratimā, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, pp. 249-320, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
PratiYau.	Pratijñāyugandharāyana, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, pp. 57-108, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
PriyDa.	Priyadarśikā, Śrīharsa : 1] N. G. Suru, Poona, 1928. 2] Indo-Iranian Series 10, G. K. Nariman, J. Ogden, Charles, New York, 1923.	Act. Verse. Line
PudṢaṭTri.	Pudgalaṣaṭtrimśikā, Ratnasimha, with comm.	Verse No.
PubCa.	Puhavīcandacariya, Śāntisūri, PrTS. 16, Ramnīkvijaya, Ahmedabad, 1972.	Page. Line
Puruṣa.(Gr.)	Prākṛtānuśāsana, Puruṣottama, Luigia Nitti Dolci, Paris, 1938.	Adhyāya Sūtra
Raghu.(Gr.)	Prākṛtānanda, Raghunātha Kavi, RPGM. 10, Muni Jinavijaya, Jodhpur, 1962.	Sūtra No.
RamMañ.	Rambhāmañjarī, Nayacandrasūri, RIPJA. 14, R. P. Poddar, Vaishali, 1976.	Act. Verse. Line
RasāSu.	Rasārnavaśudhākara, Śingabhūpāla, TSS. 50, T. Gaṇapati Śāstrī, 1916.	Vilāsa. Sūtra
RasGaṇ.	Rasagaṇādharā, Jagannāthapaṇḍita, KM. 12, with comm. of Nāgeśa and Śaralā of Mathuranātha Śāstrī.	Page. Line

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
Ratnā.	Ratnāvallī, Śrīharṣa, POBH. C. R. Devadhar, N. G. Suru, Poona, 1954.	Page. Line
RayPa.	Rayanaprikkhā, Thakkura Pheru, Vivak Publications, S. R. Sharma, Aligarh, 1984.	Verse No.
RāyPa.	Rāyapāsenijja, Uvaṅgasuttāpi-4 (Part I), pp. 81-212, JVB. Yuvacharya Mahaprajna Ladnun, Rajasthan, 1987.	Sūtra No.
RaySā.	Rayanāsāra, Kundakunda, Balbhadrā Jain, Jaipur, 1979.	Verse No.
RaySeKa.	Rayanaseharīkabhā, Jinaharṣaganī, Caturavijaya, JĀGRM. 63, Bombay, 1917.	Page. Line (Verse No.)
RIPeSam.	Risabapāranasamdhī, Ratnaprabha, Samdhikāvyaśamuccaya, pp. 1-8, R. M. Shah, LDS. 72, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
RiṭNeCa.	Riṭṭhanemicarin, Svayambhū, JMGM. 19, D. C. Jain, Varanasi, 1985.	Sagga. Kaḍavaka. Line
RiṭSamu.	Riṭṭhasamuccaya, Durgadevīcārya, BSS. 21, BVB. A. S. Gopani, Bombay, 1985.	Śloka No.
RṣaDeSta.	Rṣabhadevājñāstava, Jinaprabha, JSS. Vol. I, p. 227.	Verse No.
RṣaPañ.	Rṣabhapañcāśikā, Dhanapāla, DLJP. 83, Hiralal Kapadiya, Bombay, 1933.	Śloka No.
RṣaViSta.	Rṣabhavīrastava, Śāntīcandra, Schubring, Kleine Schriften p. 287, Germany.	Verse No.
RṣiSta.	Rṣiṃḍalastava, Dharmaghoṣasūri, JSS. Vol. I, pp. 273-339.	Verse No.
RukmiHa.	Rukmiṇīharṣa, Vatsarāja, Rūpakagaṭka, pp. 37-74, GOS. 8, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Page. Line (Verse No.)
ŚāCaISta.	Śālvatacālyastava, Devendrasūri, JSS. 1, Vol. I, pp. 99-105.	Verse No.
SāDhaDo.	Sāvayadhammadohā, Devasena, ACDJGM. 2, Hiralal Jain, Karanja, 1932.	Verse No.
SāDhaVi.	Śrāvakaḍharmavidhiprakaraṇa, Haribhadra, AJGM. 77, Caturavijaya, Bhavnagar, 1924.	Verse No.
SaḍSi.(D.)	Saḍasī, Devendra, Karmagrantha 4, Caturavijaya, ĀGRM. 85, Bhavnagar, 1934.	Verse No.
SādVātKu.	Sādharmikavātsalyakulaka, Abhayadeva, Prakaraṇasamdoha, p. 15, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
SāhiDa.	Sāhityadarpaṇa, Vīṣvanātha, NSP. 1922. with the Vivṛti of Rāmacarāṇa Tarkavāgīśa Bhaṭṭācārya, Durgaprasad Drivedi.	Page. Line
SāhiMī.	Sāhityamīmāṃsā, Mahākavi Maṅkhaka, SBGM. 119, Gaurinath Shastri, Varanasi, 1984.	Page. Line (Verse No.)
Śāk.	Abhijñānaśākuntala, Kālidāsa, Carl Cappeller, Leipzig, 1909.	Page. Line
SāliSam.	Sālibhaddasamdhī, Ratnaprabha, Samdhikāvyaśamuccaya, pp. 28-36, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
SāmācāPra.	Sāmācārīprakaraṇa, Anonymous, ĀS. Mehesana, 1919.	Folio. Side. Line
Sāmācā.(Śrī)	Subodhāśāmācārī, Śrīcandra, LDJP. 62, Bombay, 1924.	Folio. Side. Line
Sāmācā.(Til.)	Sāmācārī, Tilakācārya, DLJP. Bhavnagar, VS. 1990.	Folio. Side. Line

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
SamarāKa.	Samarāñicakāhā , Haribhadra, Bibliotheca Indica, Vol. 169, Hermann Jacobi, Calcutta, 1926.	Page. Line
Samav.	Samavāya : 1] Angasuttāṅgi-I , pp. 825-954, Muni Nathamal, JVB. Ladnun, VS. 2031. 2] JĀS. 3 , pp. 323-480, Muni Jambūvijaya, MJV. Bombay, 1985.	Samavāya. Sūtra No. Samvāya No.
SambPañcā.	Sambohapañcāsiyā , Raidhu, (?) B C. Jain, (Bhaskar), Jaipur, 1985.	Gāthā No.
SambSit.	Sambodhasittari , Ratnaśekhara, SVJGM. 10, pp. 6-21, Ahmedabad, 1927.	Verse No.
SamghKu.	Samghasvarūpakulaka , Haribhadra, Prakaraṇasamdoha, p. 14, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
SamkaSū.	Samkalpasūryodaya , Śrīveṅkaṭaṇātha, ALS. 65, Pt. Krishna-macarya, Madras, 1948.	Act. Verse. Line
SamoTha.	Samosaraṇatthaya , Dharmaghoṣa, Khadva, Ahmedabad, 1916.	Verse No.
SamSā.	Samayasāra , Kundakunda, RJSM. Manoharlal Siddhant Shastri, Bombay, 1919.	Verse No.
SamSat. (H.)	Sammattasattari , Haribhadra, DLJP. 35, Lalitavijaya, Bombay, 1916.	Verse No.
Samth.	Samthārā , JĀS. 17 (Part I), pp. 280-291, MJV., Muni Pūṇyavijaya, Bhojak, 1984.	Verse No.
SamudraMa.	Samudramanthana , Vatsarāja, Rūpakasaṭka, pp. 149-191, GOS. 8, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Page. Line (Verse No.)
SanatkuKa.	Sanatkumāra-cakravartī-kathānaka , Haribhadra, Appendix, pp. 33-160 to SaṅKuCa. LDS. 42, H. C. Bhayani, M. C. Modi, Ahmedabad, 1974.	Verse No.
SandeRā.	Sandeśarāsaka , Abdul Rahamāna, SJGM. 22, Jinavijaya Muni, Bombay, 1945.	Prakrama. Verse No.
SanDolā.	Sandehadolīvālī , Jinadattasūri, Comm. Srijayasagar Upa-dhyaya, Jamnagar, 1912.	Verse No.
SanjMañ.	Sanjamamañjarī of Mabeśvarasūri, P. D. Gune, Introduction to Bhavīṣyattakāhā, pp. 37-39. GOS. 20, Baroda, 1923.	Verse No.
SaṅKuCa.	Saṅskumāracarit : 1] Haribhadra, H. Jacobi, München, 1921. 2] Sanatkumāracarīya, Haribhadra, H. C. Bhayani, M. C. Modi, LDS. 42, Ahmedabad. 1974.	Raddā No. Line
SanmTa.	Sanmatitarka , Siddhasena Divākara, Pt. Dalsukh Malvaniya, Bombay, 1939.	Chapter. Verse No.
SantiCa.	Santinābhacarīya , Jinavallabha, Prakaraṇasamdoha, p. 6, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
ŚāntināDvāBhaSto.	Śāntināthadvādaśabbhavastotra , Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 107.	Verse No.
ŚāntiSta.	Śāntikarastava , Munisundara, JSS. Vol. I, p. 319.	Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
SaraKaṇṭhā.	Sarasvatīkaṇṭhābharana, Bhoja, KM. 94, Bombay, 1934.	Page. Line
SārāPa.	Sārāvālī Painnaya, JAS. 17 (part I), pp. 350-360, Muni Puṇyavijaya, A. M. Bhojak, MJV. Bombay, 1984.	Verse No.
SarTIKu.	Sarvatīrthamaharṣikulaka, Jineśvara, Prakaraṇasāṃdoha, pp. 17-19, AS. Ratlam, 1929.	Verse No.
SarvaJiCaDuḥSto.	Sarvajina-caturvidha-duḥṣamā-saṃgraha-stotra, Anonymous, JSS. Vol. I, p. 373.	Verse No.
SarvaSa.	Sarvajīnāsataka, Dharmasāgaragaṇī, AUGM. I, Kheda, VS. 2012.	Verse No.
Sat.(C.)	Sattarī, Candramahattara, 6th Karmagrantha, JSM. 37, pp. 157-380, Muni Jivavijaya, Mehsana, VS. 1988.	Verse No.
ṢaṭĀg.	Ṣaṭkhaṇḍāgama, Puṣpadanta, Bhūtaballī, Sumatibāl Shaba, Sholapur, 1965. Comm. Dhavalā	Khaṇḍa. Parūvanā. Anugama. Sūtra Vol. Page. Line
ṢatCū.	Ṣatakacūrṇi-vyākhyā, Śivaśarma, Siddhasāgarajī Maharaja, Jaipur, 1974.	Gāthā No.
ṢaṭPra.	Ṣaṭ-Sthāna-Prakaraṇa, Jineśvara, JSPF. 34, Surat, 1933.	Prakaraṇa. Verse No.
ṢatLaKa.	Ṣatruñjayaḥkhalpa, Prakaraṇaratna, pp. 1-4, Ahmedabad, VS. 1988.	Verse No.
ṢaṭṭhiSa.	Ṣaṭṭhisaya, Nemicandra Bhandari, PGGM. B. J. Sandesara, Baroda, 1953.	Verse No.
SāvPaṇ.	Sāvayapaṇṇatti, Umāśvātī, Haribhadra's comm. NSP. Keshavalal Premchandra, Bombay, VS. 1961.	Verse No.
Sayaya.(D.)	Sayaya, Devendra, 5th Karmagrantha, Muni Jivavijaya, Mehsana, VS. 1988.	Verse No.
SeṣKṛ.(Gr.)	Prākṛtacandrikā, BVP. Prabhakar Jha, Varanasi, 1969.	Prakāśa. Kārikā
SetuBa.	Setubandha : 1] Setubandha (= Rāvaṇavaha), Pravaraṣena. NSP. Bombay, 1935. 2] Rāvaṇavaha, Pravaraṣena, R. Basak, CSCRS. 8, Calcutta, 1959.	Ājīvāsaka. Verse No.
SiddBha.(I. II.)	Siddhabhattī, Kundakunda, Jinendra-guṇa-saṃstuti va bhakti, pp. 27-31, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
SiddPa.	Siddhapaṇḍa, Anonymous (Cīrantaṇācārya), AGRM. 65, Bhavnagar, 1921.	Verse No.
SiddPañ.	Siddhapañcāśikā, Devendra, AGRM. 16, Bhavnagar, VS. 1969.	Verse No.
Siggham.	Sigghamavaharaustava, Saptasmaranastava, pp. 44-45, JSPF. 46, Surat, 1942.	Verse No.
Silova.	Silovaśamālā, Jayakīrtī, LDS. 77, H. C. Bhayani, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Verse No.
SUPā.	SUPāṇḍa, Kundakunda, MDJGM. 17, pp. 385-392, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1977.	Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
ŚiSārṇ.	Śiṣāraṇḍhi, Saṁdhibikāvyasamuccaya, pp. 96-98, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Verse No.
Śimha. (Gr.)	Prākṛtarūpāvatāra, Śimharāja, RAS., E. Hultsch, England, 1909.	Vibhāga. Sūtra
ŚimJiSta.	Śimandharajinastavana, Merunandana, JSS. Vol. I, p. 340.	Verse No.
ŚiṁMañ.	Śṛṅgāramañjarī, Viśveśvara, A. N. Upadhye, Satara, 1969.	Act. Verse. Line
ŚiŚiVāKa.	Sirīśirivālakabhā, Ratnaśekharasūri, Yashendu Prakashana, 11, Muni Bhanuchandravijaya, Ahmedabad, 1963.	Verse No.
ŚiVāCa.	Sirivālacariu, Narasenadeva, MJGM. 12, Devendrakumar Jain, Delhi, 1974.	Samdhi, Kaḍavaka. Line
ŚiVijCanCa.	Sirivijayacandakevalīcariya, Candraprabha, JDPS. Bhavnagar, VS. 1962.	Folio. Page. Line
Śrā. (V.)	(Vasunandi) Śrāvākācāra, Vasunandi, MJGM. Hiralal Jain, Kashi, 1952.	Verse No.
ŚrāDhaViPra.	Śrāvākadharmavidhiprakaraṇa, Haribhadra, AGRM. 77, Caturavijaya, Bhavnagar, 1924.	Verse No.
ŚrādPraSū.	Śrāddhapratikramanaśūtra, with Ratnaśekhar's comm., DLJP. 46, Surat, 1919.	Verse No.
ŚrīKāv.	Śrīcibhakāvya, Bilvamaṅgala, TSS. 235, K. Raghavan Pillai, Trivandrum, 1971.	Sarga. Śloka No.
ŚruJñāNa.	Śrutajñānanamaskāra, Anonymous, JSS. Vol. I, p. 87.	Verse No.
StaPāJiSta.	Stambhanapārāvajinastavana (Pūrṇakalāśa), JSS. Vol. II, p. 50.	Verse No.
Subha.	Subhadrā, Hastimalla, MDJGM. 43, M. V. Patwardhan, Bombay, 1950.	Act. Verse. Line
SubhaDha.	Subhadrādhanañjaya, Kulasekharavarman, TSS, T. Gaṇapati Śāstrī, N. P. Unni, Delhi, 1987.	Act. Verse. Line
SubhāGāSaṁ.	Subhāsiyagābhāsaṅgaha, Jineśvarasūri, LDS. 52, A. M. Bhojak, N. J. Shaha, in Gāhārāyaṇakosa, pp. 67-75, Ahmedabad, 1975.	Verse No.
SubhāPājjSaṁ.	Subhāsiyapājjasaṅgaha, Jineśvarasūri, LDS. 52, A. M. Bhojak, N. J. Shaha, in Gāhārāyaṇakosa, pp. 76-82, Ahmedabad, 1975.	Verse No.
SudCa. (N.)	Sudamisaṇacariu, Nayanandī, RIPJA. 3, Hiralal Jain, Vaishali, 1970.	Samdhi. Kaḍavaka. Line
SugDasKa.	Sugandhadasaṁkabhā, Udayacandra, MJGM. 6, Hiralal Jain, Varanasi, 1966.	Samdhi. Kaḍavaka. Line
SumiSat.	Sumiṇasattarī, Haribhadra, Prakaraṇasaṁdoha, p. 12, AS. Ratlam, 1929.	Verse No.
SupāsCa.	Supāsanaḥacariya, Lakṣmaṇagaṇi, JVSSM. 4, 8, 12, Har-govindadas Sheth, Benaras, 1919.	Story. Section. Verse No.
SūraP.	Sūrapannatti, Uvaṅgasuttāṇi-4 (Part II), pp. 594-712, JVB. Yuvacharya Mahaprajna, Ladnun, 1989.	Pāhuḍa. Sūtra. Verse

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
SurSuCa.	Surasundarīcariya, Dhaneśvara, JVSSM. 1, Hargovindadas Sheth, Banaras, 1916.	Pariccheda. Verse No.
SusCa.	Susādhacariya, Anonymous, JAGRM. Bhavnagar, 1918.	Verse No.
SutPā.	Suttapāhuda, Kundakunda, Pannalal Jain, Rajsthan, 1968.	Verse No.
Sūy.	Sūyagada : 1] P. L. Vaidya, Poona, 1928. 2] Angsuttāni-1, pp. 251-486, JVB. Muni Nathmal, Ladnun, VS. 2031. 3] JĀS. Muni Jambūvijaya, MJV. Bombay, 1978.	Sūtra No. Śrutaskandha. Adhyāya. Uddeśaka. Sūtra
SuyBha.	Suyabhatti, Kundakunda, Jinendra-guṇa-saṁstuti va bhakti, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
SūyCu.	Sūyagaḍacuppi, Pañṇātherabhadanta, PrTS. 19, Muni Puṇyavijaya, Ahmedabad, 1975.	Page. Line
SūyNi.	Sūyagadanijjuttī, Bhadrabāhu, PrTS. 19, Muni Puṇyavijaya, Ahmedabad, 1975.	Page. Line
SvapnaVā.	Svapnavāsavadattam, Bhāsa, Bhāsanāṭakakakra, pp. 1-50, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
SvayChan.	Svayambhūchandasa, Svayambhū, RPGM. 37, H. D. Velankar, Jodhpur, 1962.	Pū. Chapter. Verse No. U. Chapter. Verse No.
TamjTho.	Tamjayathotta, Saptasmaranastava, pp. 29-36, JSPF. 46, Surat, 1942.	Verse No.
Tand.	1] Tandulaveyāliya, JĀS. 17 (Part I), pp. 35-65, MJV. Puṇyavijaya, Bhojak, Bombay, 1984. 2] Tandulaveyāliya, with the comm. of Jayavimalagani, DLJP. 59, NSP. Bombay, 1922.	Sūtra No. (with Verse)
TapaSamva.	Tapatisamvarana, Kulāśekharavarman, TSS. 1, Gaṇapathi Śāstrī, N. P. Unni, Delhi, 1987.	Act. Verse. Line
TāpaVa.	Tāpasavatsarāja, Śrīmātrarāja alias Anāṅgabarsa, Yadugiri Yathiraj Sampthkumar Ramanuj Muni, Mysore, 1928.	Act. Verse. Line
Tārā.	Tārāyaṇa, Bappabhatti, PrTS. 24, H. C. Bhayani, Ahmedabad, 1987.	Verse No.
TarLo.	Taraṅgalolā (Saṁkṣipta-taraṅgavatī-kathā), Anonymous LDS. 75, H. C. Bhayani, Ahmedabad, 1979.	Verse No.
TarVaKa.(Bha.)	Taraṅgavaikabā, Bhadrēvara, TarLO, LDS. 75, pp. 231-258, H. C. Bhayani, Ahmedabad, 1979.	Verse No.
TattvārSū.	Tattvārthasūtra, Tattvārthādhigamasūtra, Umāsvāti, with comm. of Siddhasenagani, DLJP. 67, Hiralal Jain, Bombay, 1926.	Adhyāya. Sūtra
TattvaTar.	Tattvatarāṅgiṇī, Dharmasāgara, ĀS. Ratlam, 1921.	Verse No.
TavSam.	Tavasamdhī, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 105-109, Viśālārājāsūrisiṣya, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
Thāpa.	Thāpa : 1] JĀS. 3, MJV. pp. 1-322, Jambūvijaya, Bombay. 2] Angsuttāni-1, pp. 487-824, JVB. Muni Nathmal, Ladnun, VS. 2031.	Sthāna. Uddeśaka. Sūtra

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
TiloPāp.	Tiloyapannatti, Yativṛṣabbhācārya, JJGM. 1, A. N. Upadhye, Hiralal Jain, Sholapur, 1943.	Mahādhikāra. Verse No.
TiloSā.	Tiloyasāra, Nemicaandra, Shivesagar Granthmala 6, Ratanchand Jain Mukhtar, Chetanprakash Patni, Rajsthan, 1974.	Verse No. (Adhikāra No.)
Tittbo.	Tittbhogāli, JĀS. 17 (Part I), pp. 408-523, MJV. Panyavijaya, Bhojak, Bombay, 1984.	Verse No.
Tripuḍi.	Tripuradābādima, Vatsarāja, Rūpakasāṭka, pp. 75-117, GOS. 8, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Page. Line (Verse No.)
Trivl.(Gr.)	Prākṛtavvyākaraṇa, Trivikrama, JJGM. 4, P. L. Vaidya, Sholapur, 1954.	Adhyāya. Pāda. Sūtra
UīKamTha.	Ullāsikkamatthava, Saptasmaranastava, pp. 14-21, JSPF. 46, Surat, 1942.	Verse No.
UnmaRā.(Bhā.)	Unmattarāghava, Bhāskarabhaṭṭa, KM. 17, Pt. Durgaprasad, K. P. Parab, Bombay, 1926.	Page. Line
UnmaRā (Vl.)	Unmattarāghava, Virūpākṣa, ALS. 57, V. Krishnamacharya, Madras, 1946.	Page. Line
ŪruBh.	Ūrubhaṅga, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, pp. 489-510, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Page. Verse No. Page. Line
Usāpi.	Usāpiruddha, Rāmapānīvāda, ALS. 42, S. S. Shastri, Kunhan Raja, Madras, 1943.	Sarga. Verse No.
UssuKu.	Ussuttakulaya, Dharmasāgara, Īryāpathikīśaṭṭrimśikā, pp. 38-49, ĀS. 49, Bombay, 1927.	Verse No.
Utt.	Uttarajjhayaṇa : 1] Jarl Charpentier, Archives D'Etudes Orientals, Vol. 18, Uppsala, 1922. 2] Uttarādhyayanāni, with Nemicaandra's comm. Sukhabodhā, ĀVGM. 12, Valad, 1937. 3] Uttarādhyayana with Nirukti and Tika Śiṣyabhāṭa by Śāntisūri, DLJP. 33, 36, 41.	Chapter. Verse No.
UttarāCa.	Uttararāmacarita, Bhavabhūti, S. K. Belvalkar, Poona, 1921.	Act. Verse. Line
UttCu.	Uttarajjhayanacunṇi, Jinadāsagaṇi, ĀS. Surat, 1933.	Folio. Side. Line
UttNi.	Uttarajjhayananijjutti, as in Śiṣyabhāṭa of Śāntiācārya	Folio. Side. Line
Uvās.	Uvāsagadasāo : 1] P. L. Vaidya, Poona, 1930. 2] Aṅgasuttāni-3, pp. 395-537. JVB. Muni Nathamal, Ladnun, VS. 2031.	Sūtra No.
UvaSaṁh.	Uvāhāṇasaṁdhi, Anonymous, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 99-100, LDS. 72, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
UvaSat.	Uvaśasattari, Kṣemarāja, JDPS. Bhavnagar, 1917.	Verse No.
UvaśHaThu.	Uvaśaggaharatthuya, Saptasmaranastava, pp. 46-51, JSPP. 46, Surat, 1942.	Verse No.
Uvav.	Uvavātya : 1] Das Aupapātika Sūtra, E. Leumann, Leipzig, 1883.	Sūtra No.

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
	2] Uvavāiṣa, N. G. Surti, Poona, 1931.	
	3] Uvaṅgasuttāni-4, pp. 1-77, JVB. Yuvacharya Mahaprajna, Ladnun, 1987.	
UvaVibhTbo.	Uvāṅgavibhithotta, Mānadeva, Namaskārasvādhyāya, pp. 93-101, JSVM. N. A. Shah, Bombay, 1961.	Verse No.
UvMā.	Uvaseamālā, Dharmadāsa, with Ratnaprabha's comm. Dogbatti, AHJGM. 5, Hemisagarisuri, 1958.	Verse No. (Page. Line)
UvMaKu.	Uvasesamānimālakulaya, Jinesvara, MSS. 826(1) 1892-95.	Folio. Side. Line
UvPay.	Uvasesapaya, Haribhadra, MKJMM. 19, Baroda, 1923.	Verse No.
UvPayTl.	Uvasesapayaṅkā, Candrarai, MKJMM. 19, Baroda, 1923.	Folio. Side. Line
UvRaKo.	Uvasesarayanakosa, Padmajinesvarasūri, SVJGM. 10, pp. 3-21, Ahmedabad, 1927.	Verse No.
UvRas.	Uvasesarasāyana, Jinadatta, Apabhraṃśakāvyaṭrayī, pp. 29-66, L. B. Gandhi, GOS. 37, Baroda, 1927.	Verse No.
UvSam.	Uvasesasamdhī, Hemasāra, Samdhikāvyasamuccaya pp. 118-120, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kāvavaka, Line
VaddhaCa.	Vaddhamāṇacariu, Vibudha Śrīdhara, JMJGM. 14, Rajaram Jain, Varanasi, 1975.	Samdhī. Kāvavaka. Line
VaddhaDes.	Vaddhamānadesaṇā, Śubhavadhanagaṇi, JDPS. Bhavnagar, VS. 1984.	Ullāsa. Verse No.
Vāgbhaṭā.	Vāgbhaṭālaṅkāra, Vāgbhaṭa, VSGM. 33, Satyavrat Simha, 1957.	Pariccheda. Śloka
VairoṭSta.	Vairoṭyādevīstava, Ārya Ānandila, JSS. Vol. I, p. 347.	Verse No.
VajLag.	Vajjālagga, Jayavallabha, PrTS. 14, M. V. Patwardhan, Ahmedabad, 1969.	Gāthā No.
VakroJl.	Vakroṭijīvita, Kuntaka, COS. 8, with author's own comm., S. K. De, 1928.	Page. Line.
Vara.(Gr.)	Prākṛtaprakāsa, Vararuci, E. B. Cowell, Calcutta, 1962.	Pariccheda. Sūtra
VasuHi.	Vasudevahiṇḍī, Dharmadāsagaṇi, Saṅghadāsagaṇi, AJGRM. 80, Puṇyavijaya, Caturavijaya, Bhavnagar, 1930.	Page. Line
VasuHi.(M.)	Vasudevahiṇḍī (Madhyamakāṇḍa), Dharmadāsagaṇi, Saṅghadāsagaṇi, LDS. 99, H. C. Bhayani, R. M. Shah, Ahmedabad, 1987.	Page. Line
VatthuSā.	Vatthusāra, Thakkura Pheru, R. P. Kulkarni, Jnana Prabodhini, Poona, 1987.	Chapter. Verse No.
Vava.	Vavahārasutta :	
	1] JSSS. W. Schubring, Poona, 1923.	Sūtra No.
	2] Navasuttāni-5, JVB. pp. 599-661, Yuvacharya Mahaprajna, Ladnun, 1987.	Uddeśa. Sūtra
	3] Vavahāra in Drel Chedasūtras des Jaina Kanons, W. Schubring, Colette Caillat, Hamburg, 1966.	
VavaBhā.	Vavahārabhāsa, Bhāṣya and Vṛtti by Malayagiri, Muni Manek, Bombay, 1928.	Uddeśa. Verse No.

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
VayaKa.	Vayakabā, Brahma Sādhāraṇa, Bhagchandra Jain, Jaipur, 1985.	Kathā. Section No. Line
VeṇiSam.	Veṇīsaṁhāra, Bhaṭṭanārāyaṇa, A. B. Gajendragadkar, Bombay, 1922.	Act. Verse. Line
ViAvBhā.	Viśeṣāvāsayaabhāsa, Jinabhadra : 1] LDS. 10, Pt. Malvaniya, Ahmedabad, 1966. 2] YJGM. 25, 27, 28, 31, 33, 35, 37, 39. Hargovindadas Sbeth, Benares, Vīra Saṁvat 2441.	Verse No.
ViddhaŚā.	Viddhaśālabhañjikā, Rājasekhara, COS. 30, Calcutta, 1943.	Act. Page. Line
VidMā.	Vidagdhamādhava, Rūpagoswāmī, KM. 81, Bhavadatta Shastri, K. P. Parab, Bombay, 1937.	Act. Verse. Line
Vikramo.	Vikramorvaśīya, Kalidāsa, BSS. 16, S. P. Pandit, Bombay, 1901.	Act. Verse. Section
VijāKa.	Vijāvaikabā, Sādhāraṇa, LDS. 61, R. M. Shah, Ahmedabad, 1977.	Samdhi. Kadavaka. Line
VimāPra.	Vidhimārgaprapā, Jinaprabhasūri, 43, Jinavijaya, Surat, 1941.	Page. Line
VIPaSam.	Vīrajinapārapayasamdhi, Ratnaprabha, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 1-19, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kadavaka. Line
VISapBhaSto.	Vīra-sapta-vimśati-bhava-stotra, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 111.	Verse No.
Vīśeṣa.	Vīśeṣanavatī, Jinabhadra, Ratlam, 1927.	Page. Line
VīSta.(Dha.)	Vīrastava, Dhanapāla, JSS. Vol. I, p. 91.	Verse No.
VīśVī.	Vimśativimśikā, Haribhadra, K. V. Abhyankar, Poona, 1932.	Vimśikā. Śloka
VīTha.	Vīratthaya, JĀS. 17 (Part 1), pp. 292-297, MJV. Puṇya-vijaya, Bhojak, Bombay, 1984.	Verse No.
VīTīKa.	Vīdhatīrthakalpa, Jinaprabha, SJGM, 10, Shantiniketan, Bengal, 1934.	Page. Line (Kalpa No.)
VīTīrStu.	Vīdhatīrthastutayaḥ, Anonymous, JSS. Vol. I. p. 375.	Verse No.
Vivā.	Vivāgasūya : 1] P. L. Vaidya, Poona, 1933. 2] Aṅgasuttāpi-3, JVB, pp. 717-809, Muni Nathmal, Ladnun, VS. 2031.	Sūtra No. Adhyāyana. Section
VivMañ.	Vivegamañjarī, Āśadha, JVSSM. Benares.	Verse No.
Viy.	Viyāhapannatti or Bhagavatī : 1] JĀS. 4, Bechardas Doshi, Bombay, 1974. 2] Aṅgasuttāpi-2, JVB. Muni Nathmal, Ladnun, VS. 2031.	Sataka. Uddesa. Sūtra
ViyPan.	Viyārapannāśī, Vijayavimala, AGRM. 18, Bhavnagar, VS. 1969.	Page. Line
ViySā.	Viyārasāra, Pradyumna, ĀS. Mehsana, 1923.	Verse No.

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
ViySat.	Viyārasattari, Mahendrasūri, ĀGRM. 18, Bhavnagar, VS. 1969.	Verse No.
VrtJaSa.	Vṛttajāṭisamuccaya, Virabhāṅka, RPGM. 61, H. D. Velankar, Jodhpur, 1962.	Niyama. Verse No.
VyaktiVi.	Vyaktiviveka, Mahimabhāṭṭa, TSS. 5, T. Gaṇapati Śāstrī, 1909.	Page. Line
VyavKu.	Vyavasthākulaka, Prakaraṇasamdoha, pp. 11-15, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
YayāCa.	Yayāticarita, Rudradeva, C. R. Devadhar, BORI. 6, Poona, 1965.	Act. Verse. Line
YogSa.	Yogaśataka, Haribhadra, LDS. 4, Muni Puṇyavijaya, Ahmedabad, 1965.	Verse No.
YogSā	Yogasāra, Yogīndradeva, RJSM. 10, A. N. Upadhye, Bombay, 1937.	Verse No.
YugCatus.	Śrīyugapradhānacatuspadikā, Thakkura Pheru, JSPF. 53, Included in Carcaryādi-grantha-saṁgraha, Surat, VS, 2004.	Verse No.
YugDeSta.	Yugādidevastava, Subhasundaragani, JSS. Vol. I, p. 353.	Verse No.

ABBREVIATIONS USED IN THE BIBLIOGRAPHY

ĀAP.	Agama Anuyoga Prakashan, Sanderav, Rajasthan.
ACDJGM.	Ambadas Chavre Digambar Jain Granthmala, Karanja.
ĀGRM.	Atmananda Granthratnamala, Bhavnagar.
ĀHJGM.	Ananda Hema Jain Granthmala.
ĀJGRM.	Atmananda Jain Granthratnamala, Bhavnagar.
ALS.	Adyar Library Series, Madras.
ĀS.	Agamoday Samiti, Ratlam.
ĀSRM.	Agama Sahitya Ratnamala, Delhi.
ĀUGM.	Agama Uddharak Granthmala, Kheda.
ĀVGM.	Atmavira Granthmala, Bhavnagar.
BJMGM.	Bhartiya Jnanpith Murtidevi Granthmala, Varanasi.
BJP.	Bhartiya Jnanpith, Varanasi, New Delhi.
BLII.	Bhogilal Leberchand Institute of Indology, Delhi.
BORI.	Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona.
BSPS.	Bombay Sanskrit and Prakrit Series, Bombay.
BSS.	Bombay Sanskrit Series, Bombay.
BVB.	Bhartiya Vidyabhavan, Bombay.
BVG.	Bhartiya Vidya Prakashan Granthavali, Bombay.

CABP.	Chaukhamba Amarabharati Prakashan, Varanasi.
COS.	Calcutta Oriental Series, Calcutta.
CSCRS.	Calcutta Sanskrit College Research Series, Calcutta.
CSGM.	Chaukhamba Surabharati Granthmala, Varanasi.
DBGM.	Dakshina Bharati Granthmala.
DDJGM.	Devendrakirti Digambar Jain Granthmala, Karanja.
DLJP.	Devchand Lalbhai Jain Pustakodhar, Surat.
GHDJGM.	Gandhi Haribhai Devakaran Jain Granthmala, Calcutta.
GOS.	Gaikwad Oriental Series, Baroda.
HeGr.	Hemchandracharya Granthavali, Ahmedabad.
HFL.	Hamsavijay Free Library, Ahmedabad.
HGRK.	Hindi Granth Ratnakar Karyalay, Bombay.
HOS.	Harvard Oriental Series, Cambridge, Massachusetts.
JAGRM.	Jain Atmananda Granthratnamala, Bhavnagar.
JAPM.	Jainagam Prakash Mandal, Agra.
JAS.	Jain Agam Series, Bombay.
JDFS.	Jain Dharm Prasarak Sabha Surat, Bhavnagar.
JGRK.	Jain Granth Ratnakar Karyalay, Bombay.
JJGM.	Jivraj Jain Granthmala, Sholapur.
JMJGM.	Jnanpith Murtidevi Jain Granthmala, Varanasi.
JSM.	Jain Shreyaskar Mandal, Mehsana.
JSPF.	Jindattasuri Prachin Pustakodhar Fund, Bombay.
JSS.	Jainastotrasamudha Vol. I, II.
JSSGM.	Jain Sahitya Samshodbhak Granthmala, Ahmedabad.
JSSS.	Jain Sahitya Samshodbhak Samiti, Poona.
JSUF.	Jain Sahitya Uddharak Fund, Ahmedabad.
J SVM.	Jain Sahitya Vikas Mandal, Bombay.
JVB.	Jain Visva Bharati, Ladnun.
JVSSM.	Jain Vividh Sahitya Shastramala, Varanasi.
KKJSM.	Kundakundakahan Jain Shastramala, Sonagarh.
KM.	Kavyamala, Nirnayagar Press, Bombay.
KSGM.	Kasbi Sanskrit Granthmala, Varanasi.
LDS.	Lalbhai Dalpatbhai Series, Ahmedabad.
MB.	Motilal Banarasidass, Banaras, Delhi.
MDJGM.	Manikchandra Digambar Jain Granthmala, Bombay.
MJV.	Mahavir Jain Vidyalaya, Bombay.
MKJMM.	Muktikamal Jain Mohanmala, Baroda.
MUSS.	Madras University Sanskrit Series, Madras.
NSP.	Nirnaysagar Press, Bombay.
ORIPSS.	Oriental Research Institute Publications, Sanskrit Series, Mysore.
OUP.	Oxford University Press, London.
PGGM.	Prachin Gurjar Granthmala, Baroda.
PJSG.	Prachin Jain Sahityoddhar Granthavali, Ahmedabad.
POBH.	Poona Oriental Book House, Poona.
POS.	Poona Oriental Series, Poona.
PrTS.	Prakrit Text Society, Varanasi.
RAS.	Royal Asiatic Society, Great Britain.
RIPJA.	Research Institute of Prakrit, Jainology and Ahimsa, Vaishali.
RJSM.	Rajchandra Jain Shastramala, Agas, Gujrat.

RKS.	Rishabhadevaji Kesarimalji Samstha, Ratlam.
RPGM.	Rajasthan Puratan Granthmala, Jodhpur.
SA.	Sahitya Akademi, New Delhi.
SasJGM.	Sanatan Jain Granthmala, Calcutta.
SÄVG.	Shri Atmavallabh Granth, Valad.
SBJ.	The Sacred Books of the Jainas, Arrah.
ŚDJJS.	Shantisagar Digambar Jain Jinvani Jirnoddharak Samstha, Phalton.
ŚDJS.	Shantivir Digambar Jain Samsthan, Mahavirji, Rajasthan.
SJGM.	Singhi Jain Granthmala, Bombay.
SPPP.	Satya Prakash Printing Press, Ahmedabad.
SVJGM.	Satyavijay Jain Granthmala, Bhavnagar.
TSS.	Trivandrum Sanskrit Series, Trivandrum.
VRSGM.	Vidya Bhavan Sanskrit Granthmala, Varanasi.
VSGM.	Vidyasagar Sanskrit Granthmala, Varanasi.
YJGM.	Yashovijay Jain Granthmala, Varanasi.
YJSP.	Yashovijay Jain Sanskrit Pathshala, Mehsana.

LANGUAGE AND SUBJECTWISE CLASSIFICATION
WITH
APPROXIMATE CHRONOLOGY OF THE WORKS

I. ARDHAMĀGADHĪ CANON (AMg.) 1. Aṅgas 2. Upāṅgas 3. Prakīrṇakas (Paṇṇas) 4. Late Prakīrṇakas (in JM.) 5. Epistemological Works 6. Mūlasūtras 7. Chedasūtras II. JAIN MAHARĀṢṬRĪ (JM.) 8. Nijjuttis 9. Bhāṣyas 10. Cūṇṇas 11. Karmagranthas 12. Caritras 13. Kathās 14. Prakaraṇas 15. Kulakas 16. Ślotras	17. Didactical Works 18. Philosophical and Ritualistic Works 19. Scientific and Technical Works 20. Anthologies III. JAIN ŚĀURASENĪ (JŚ.) 21. Pro-Canon and Later Works 22. Religious and Philosophical Works IV. MĀHARĀṢṬRĪ (M.) 23. Māhārāṣṭrī Works 24. Poetics (Verses quoted) V. DRAMATIC PRAKRITS 25. Dramas 26. Sattakas (in Prakrit) VI. APABHRAṢĀ (Apa.) 27. Apabhraṃśa Works VII. MISCELLANEOUS 28. Prakrit Grammars (in Sanskrit) 29. Metrics (Prakrit, Sanskrit)

ARDHAMĀGADHĪ CANON (AMg.)

1. Aṅgas

Āyāra
Sūyagada
Thāna
Samavāya
Viyābhāṇṇatti
Nāyādharmakāhā
Uvāsagadasāo
Antagadadasāo
Aṇuttarovavāiyadasāo
Paṇhāvāgarāṇāi
Vivāgasuya

2. Upāṅgas

Uvavāiya
Rāyapaseṇaijja
Jīvābhigama
Pannavanā
Jambuddivapaṇṇatti
Sūrapaṇṇatti
Candapaṇṇatti
(Nirayāvaliyāo)
Kappiyāo
Kappavaḍḍisiyāo
Pupphiyāo
Pūpphacūlāo
Vaṇhidasāo

3. Prakīraṇakas (Paṇṇas)

Ārāhaṇāpaḍāyā — Pāṇāyariya
Ārāhaṇāpaḍāyā — Vīrabhadra
Ārāhaṇāsāra (Pajjantārāhaṇā)
Āurapaccakkhāṇa I, II
Āurapaccakkhāṇa — Vīrabhadra
Bhattapaṇṇā — Vīrabhadra
Candāvejjhaya
Causaraṇa (Kusalāṇubandhi) — Vīrabhadra
Devindattbhaya
Gacchāyāra
Ganivijjā
Isibhāsiyāim
Jolsakaraṇḍaga
Mahāpaccakkhāṇa
Marāṇavibhatti (Marāṇasamāhi)
Sāṁthārāga
Sārāvalī
Tandulaveyāliya
Tittḥaḍḍi
Vīratthao

4. Late Prakīraṇakas (in JM.)

Ārāhaṇā — Sulasaśvaya
Ārāhaṇāpayarāna — Abhayadeva
Divasāgarapaṇṇatti

5. Epistemological Works

Nandīsutta
Joganandī
Lagbunandī (Aṇuṇānandī)
Aṇuogadārāim

6. Mūlasūtras

Uttarajjhāyā
Dasaveyāliya
Āvassayasutta
Piṇḍanijjuttī
Ohanijjuttī

7. Chedasūtras

Āyāradasāo, (VIII Pujjusaṇākappa-Jinacariya,
Therāvalī, Sāmāyārī)
Kappa (Bṛhatkalpa)
Vavahāra
Nisīha
Mahānisīha
Pañcakappa
Jītakappa

JAIN MAHĀRĀṢṬHĪ (JM.)

8. Nijjuttis on

Āvassaya
Dasaveyāliya
Uttarajjhāyā
Āyāra
Sūyagada
Oghanijjuttī
Piṇḍanijjuttī
Kappanijjuttī

9. Bhāṣyās (Often mixed up with the Nijjuttis and containing verses called Mūlabhāṣya)

Bṛhatkalpabhāṣya (Pkt.)
Vyavahārabhāṣya (Pkt.)
Nisīthabhāṣya (Pkt.)
Vīśeṣāvaśyakabhāṣya (Pkt.)
Pañcakalpabhāṣya (MS.) (Pkt.)
Jītakalpabhāṣya (Pkt.)

10. Cūrṇis

Āvaśyakacūrṇi (Pkt.)
Ācārāṅgacūrṇi (Pkt.)
Sūtrakṛtāṅgacūrṇi (Pkt.)
Dasavaikālīkacūrṇi I, II (Pkt.)

Uttarādhyayanacūṛṇi (Pkt.)
 Nandīśūtracūṛṇi (Pkt.)
 Anuyogadvāracūṛṇi (Pkt.)
 Nīlīthacūṛṇi (Pkt.)
 Jītakalpacūṛṇi (Pkt.)

11. Karmagranthas

Karmaprakṛti — Śivaśarman (Pkt.) with Cūṛṇi
 and Vṛtti of Malayagiri
 Śataka (Sayaya) — Śivaśarman with Cūṛṇi
 Saptatikā (Sattari) — Candrasimabhattara
 Sārdhasātaka — Jinavallabha (Pkt.)
 Pañcasamgraha — Candramaharṣi (Pkt.) with his
 own Vṛtti

(*Prācīnakarmagranthas*)

Karmavipaka (Pkt.)
 Karmastava (Pkt.)
 Bandhasvāmitva (Pkt.)
 Śaḍaśīti (Pkt.)

(*Navīnakarmagranthas*)

Karmavipāka (Pkt.)
 Karmastava (Pkt.)
 Bandhasvāmitva (Pkt.)
 Śaḍaśīti (Pkt.)
 Śataka (Pkt.)

12. Caritras

Paumacariya
 Cauppannamahāpurisacariya
 Surasundarīcariya
 Muṇisuvvayacariya
 Puhavīcandacariya
 Vijayacandakevalicariya
 Mahāvīracariya
 Kumārapālacarita (Pkt.)
 Jambucariya
 Jugādiṇḍacariya
 Maṇipaticarita (H.) (Pkt.)
 Supāsānāhacariya
 Bhuvanābhāṇukevalicariya
 Maṇipaticarita — Anonymous (Pkt.)
 Susādhacariya — Anonymous
 Kummāputtacariya

13. Kathās

Vasudevahiṇḍī
 Kuvalayamālākahā
 Samarāiccakahā
 Dhuttakkhāṇa
 Kahāṇayakosa
 Kathākosaprakarana (Pkt.)
 Akkhāṇapamāṇikosa

Maṇoramākahā
 Kumārapālpratibodha (Pkt.)
 Nammayāsundarīkahā
 Jinadattākkhyāna — Sumati (Pkt.)
 Jinadattākkhyāna — Anonymous (Pkt.)
 Nāṇapaṇḍcamīkahā
 Taraṅgalolā
 Saṇṇakumārācakraṇvartikatbānaka (Pkt.)
 Kālakācāryakathānaka — Anonymous (Pkt.)
 Kālakācāryakathānaka — Bhāva. (Pkt.)
 Kālakācāryakathānaka — Dharmaprabha (Pkt.)
 Vividhatīrtbakalpa (partly Pkt.)
 Aññaṇḍasundarīkahāṇaya
 Sīrisirivālakahā
 Rayāṇaseharīkahā

JM. stories in the Sanskrit and Prākṛit commentaries like Cuṇṇis and Tikās on works like Āvassaya, Uttaraññāyā, Dasaveyāliya and others. Cf. Erz., AvṬī. (H.)

14. Prakaraṇas

Faṇḍāśakaprakaraṇa (Pkt.)
 Śrāvakaḍḍharmavidhiprakaraṇa (Pkt.)
 Mūlaśuddhiprakaraṇa (Pkt.)
 Dharmaratnaprakaraṇa (Pkt.)
 Devendranarakendraprakaraṇa (Pkt.)
 Subodhā Sāmācārī (Pkt.)
 Brahmācāryaparīkarana (Pkt.)
 Dharmavidhiprakaraṇa (Pkt.)
 Daṇḍakaprakaraṇa (Pkt.)
 Sāmācārī — Tilakācārya (Pkt.)
 Sāmācārī — Anonymous (Pkt.)
 Jīvadāyāprakaraṇa (Pkt.)
 Nānācittakaprakaraṇa (Pkt.)
 Navatattvaparakaraṇa (Pkt.)
 Gāṇḍeyabhaṅgaprakaraṇa (Pkt.)

15. Kulakas

Āloyaṇākulaya
 Annāyaṇḍchakulaya
 Appavīsokkulaya
 Ārāhaṇākulaya
 Dvādaśakulaka (Pkt.)
 Dvādaśāṅgipadapramāṇakulaka (Pkt.)
 Īryāpathikīmitthyāduṣṭakulaka (Pkt.)
 Khantikulaya
 Micchādukkakulaya
 Mitthiātvamanthanakulaka (Pkt.)
 Sādharmikavātsalyakulaka (Pkt.)
 Saṅghasavarūpakulaka (Pkt.)
 Sarvatīrthamahāṇḍakulaka (Pkt.)

Uṣuttakulaya

Uvaesamapimālākulaya

16. Stotras (alphabetically arranged)

- Ādidevastava — Devendra (Pkt.)
 Ādidevastava — Rāmacandra (Pkt.)
 Ādidevastava (Sanskrit, Prakrit)
 Ādinātha-trayodaśa-bhava-stotra (Pkt.)
 Āinābhacariya
 Ajitasāntistava — Dharmaghoṣa (Pkt.)
 Ajitasāntistava — Nandiṣeṇa (Pkt.)
 Alpabāhutvagarbhitamahāvīrastava (Pkt.)
 Bhava-trayī-stavana (Pkt.)
 Candraprabha-sapta-bhava-stotra (Pkt.)
 Caturvīṃśatī-jinastavana (Pkt.)
 Catuṣṭriṃśat-jināṭīṣayastavana (Pkt.)
 Duṣṣamākālastavana (Pkt.)
 Dvāsapta-jina-stotra (Pkt.)
 Gaṇadharaśārdhaśataka (Pkt.)
 Gautamastotra (Pkt.)
 Gurupāratantryastotra (Pkt.)
 Guruvandanabhāṣya (Pkt.)
 Jayatīhuyanaṭhaya
 Jinastotra (Ābhāṇaka-stotra) (Pkt.)
 Jīva-vicāra-stavana (Pkt.)
 Jñānastotra (Pkt.)
 Laghu-ajitasāntistava (Ullāsikkamastava) (Pkt.)
 Lokāntika-deva-stavana (Pkt.)
 Mahāvīra-kalasa (Apabhraṃśamaya)
 Mahāvīra-stotra (Virajināthaya) (Pkt.)
 Mallījinastavana (Pkt.)
 Mayarabhiyathaya
 Namokkāratthaya
 Namaskārastavana — Anonymous (Pkt.)
 Namiṇa-stotra (Bhayabharasthota)
 Nandīśvara-dvīpa-stotra (Nandisaraceiyasāmbhava)
 (Pkt.)
 Neminātha-nava bhava-stotra (Pkt.)
 Pañca kalyāṇaka-stotra (Pkt.)
 Pañcaparametṭhithavana
 Pañca-triṃśat-jinavāṇi-guṇa-stavana (Pkt.)
 Pārśvadevastavana — Jayakīrti (Pkt.)
 Pārśvajinastavana (Pkt.)
 Pārśvanātha-daśa-bhava-stava (Pkt.)
 Pārśvanātha-jina-stavana — (Navagrabhasvarūpa-
 garbhita) (Pkt.)
 Pārśvanātha-jina-stavana — Ratnakīrti (Pkt.)
 Pārśvanātha-laghu-stava (Navagabhatuigabbha)
 (Pkt.)
 Pārśvanātha-stavana — Dharmaghoṣa (Pkt.)
 Pārśvanātha-stavana — Jinavallabha (Pkt.)
 Pārśva-prabhu-stavana (Pkt.)

- Rṣabha-devājñā-stava (Pkt.)
 Rṣabha-pañcāśikā (Pkt.)
 Rājamaṇḍala-stava (Pkt.)
 Samosaraṇatthaya
 Śāntīkarastava (Pkt.)
 Śāntinātha-dvādaśa-bhava-stotra (Pkt.)
 Sarva-jīna-caturvidha-duṣṣamā-saṃgha-stotra
 (Pkt.)
 Śāsvata-chaitya-stava (Pkt.)
 Siddhapañcāśikā (Pkt.)
 Sigghamavaharau-stotra (Pkt.)
 Sīmādhara-jina-stavana (Pkt.)
 Śrutajñāna-namaskāra (Pkt.)
 Stambhanapārśvajinastavana (Pkt.)
 Tam-jayau-śmaṇa-stotra (Pkt.)
 Uvasaggahara-stotra (Pkt.)
 Vairoṭyādevīstava (Pkt.)
 Vīra-saptavīṃśatī-bhava-stotra (Pkt.)
 Vīra-stava (Pkt.)
 Vividhatīrthastuti (Pkt.)
 Yugādhidevastava (Pkt.)

17. Didactic Works :

- Uvaesamālā
 Uvaesapaya
 Uvaesapayaṭīkā
 Dhammovaesamālā
 Sīlovaesamālā
 Vīvegamañjari
 Uvaesasattari
 Sammattasattari
 Saṭṭhisayaya
 Uvaesarayanakosa
 Saṃbodhasattari
 Saṃdeha-dohāvalī
 Bhavavairāgyaśataka — Anonymous (Pkt.)
 Saṃbodbapañcāsiyā

18. Philosophical and Ritualistic Works

- Tattvārthasūtra (Skt.)
 Saṃmatitarka (Sammai-pagarāṇa)
 Viśeṣanavatī (Pkt.)
 Dhyānaśataka (Pkt.)
 Brhatkṣetrasamāsa (Pkt.)
 Brhatsaṃgrahaṇī (Pkt.)
 Jambuddhivasāṃghayaṇī
 Laghusaṃghayaṇī (Pkt.)
 Dhammasaṃghaṇī (Pkt.)
 Pañcavattihuya
 Sāvayapaṇṇatti
 Sumiṇasattari
 Pañcāśakaprakarāṇa (with Cūṃl on 1) (Pkt.)

Vimśativimśikā (Pkt.)
 Yogeśataka (Pkt.)
 Jivaviyāra
 Pañcasamgraha (Pkt.)
 Nayapaya
 Rīṭhasamuccaya
 Ceiyavandanabhāsa
 Ceiyavandanamahābhāsa
 Nigoyachattisā
 Puḍgalasaṭṭrīmālikā (Pkt.)
 Pocahavihi
 Jivāpusāsana
 Pavayanasāroddhāra
 Laghukṣetrasamāsa (Pkt.)
 Loganālibattisā
 Paccakkhāṇasariṇva
 Saṭṭhisaya
 Vidhimārgaprapā (Pkt.)
 Viyārasāra
 Siddhapañcāśikā (Pkt.)

19. Scientific and Technical Works

Āṅgavijjā
 Loka vijaya-yantra (Pkt.)
 Jagatsundarīpraycgamālā (Pkt.)
 Jonittibaya
 Lagnaśuddhi (Pkt.)
 Dināśuddhi (Pkt.)
 Vattusāra
 Rayanaparikkhā

20. Anthologies

Tārāyana
 Vajjālagga
 Gāhārāyanaṅkosa
 Subhāsiyapajjasamgaha
 Subhāsiyagāhāsamgaha
 Gāhāsāhassī
 Chappanṇayagāhāo

JAIN ŚAURASENĪ (JŚ.)

21. Pro-Canon and Later Works

Ṣaṭkhaṇḍāgama (Pkt.)
 Mahābandha (Pkt.)
 Kasāyapāhuda
 Samayasāra (Pkt.)
 Pravacanasāra (Pkt.)
 Pañcāstikāya (Pkt.)
 Niyamasāra
 Rayasāra
 Damsanapāhuda

Suttapāhuda
 Ecchāpāhuda
 Cārittapāhuda
 Bhāvapāhuda
 Mokkhaṇḍapāhuda
 Liṅgapāhuda
 Silapāhuda
 Bārāsa Anuvekkhā
 Pañcanamaskārabhakti (Pkt.)
 Tīrthāṅkarabhakti (Pkt.)
 Siddhabhakti (Pkt.)
 Śrutabhakti (Pkt.)
 Cāritrabhakti (Pkt.)
 Yogi (Anagāra) bhakti (Pkt.)
 Ācāryabhakti (Pkt.)
 Nirvāṇabhakti (Pkt.)
 Pañcagurubhakti (Pkt.)

22. Religious and Philosophical Works

Mūlācāra
 Tiloyapaṇṇatti
 Bhagavatī Arādhana (Pkt.)
 Dhavalā (Ṣaṭkhaṇḍāgama-Tīkā) (Pkt.)
 Jayadhavalā (Pkt.)
 Mahādhavalā (Mahābandha) (Pkt.)
 Ārādhanaśāra (Pkt.)
 Pañcasamgraha (Pkt.)
 Laghunayacakra (Pkt.)
 Darśanasāra (Pkt.)
 Tattvasāra (Pkt.)
 Bhāvasamgraha (Pkt.)
 Śrāvakācāra (Vasunandī) (Pkt.)
 Gommasāra (Jīvakāṇḍa, Karmakāṇḍa) (Pkt.)
 Karmaṇḍaprakṛti (Pkt.)
 Trilokasāra (Pkt.)
 Dravyasamgraha (Pkt.)
 Labhisāra (Kṣapāṇasāra) (Pkt.)
 Jambuddhīvapannaṭṭisamgaha
 Kattigeyāṇupekkhā
 Jñānasāra (Pkt.)
 Chedasāstra, Chedapiṇḍa (Pkt.)
 Siddhāntasāra (Pkt.)
 Kallāṇāloyaṇā
 Āṅgapannaṭṭi
 Brhat-nayacakra (Pkt.)

MAHARĀṢṬRĪ (M.)

23. Māhārāṣṭrī Works

Gāhāsattasā
 Setubandha (Rāvaṇavāsa)
 Līlāvā

Mahārtihamañjarī (Pkt.)
 Śrīcibhakāvya (Pkt.)
 Kameśavaha
 Usāpiruddha
 Verses from Alaṅkāra Literature
 Verses from Sanskrit Dramas

24. Poetics (Verses quoted)

Kāvyaālaṅkāra (Rudraṭa)
 Dhvanyāloka
 Vakroktijīvita
 Śṛṅgāraprakāśa
 Sarasvatīkaṇṭhābharana
 Kāvyaaprakāśa
 Alaṅkārasarvasva
 Sāhityamīmāṃsā
 Vāgbhaṭālaṅkāra
 Kāvyaśūśāsana (Hemacandra)
 Kalpalatāvivēka
 Alaṅkāramahodadhī
 Kāvyaśūśāsana (Vāgbhaṭa)
 Sāhityadarpaṇa
 Rasārṇavasudhākara
 Alaṅkāraratnākara
 Rasagaṅgādhara

DRAMATIC PRAKRITS

25. Dramas

Dramas of Aśvaghoṣa
 Abhiśeka
 Avimāraka
 Ūrubhaṅga
 Karṇabhāra
 Cārudatta
 Dūtaghaṭotkaca
 Dūtagākyā
 Pañcarātra
 Pratijñāyugandharāyana
 Pratīmā
 Bālacarita
 Madhyama-vyāyoga
 Svapnavāsavadatta
 Abhijñānaśākuntala
 Mālavikāgnimitra
 Vikramorvaśīya
 Mṛcchakaṭika
 Kundamālā
 Mudrarākṣasa
 Veṇīśamhāra
 Bhagavadajjukiya
 Nāgānanda
 Priyadarśikā

Ratnāvalī
 Mattavilāsa-prahasana
 Kaumudīmahostava
 Mahāvīracarita
 Uttararāmacarita
 Mālatīmādhava
 Rāmābhyudaya
 Anargharāghava
 Tāpasavastarāja
 Āścaryacūdāmaṇi
 Subhadrādhanaṁjaya
 Tapatisamvarana
 Naisadhiānanda
 Āgam-ḍambara
 Bālarāmāyana
 Viddhaśālabhañjikā
 Bhālabhārata
 Candakaṇṭhika
 Karṇasunderī
 Prabodhacandrodaya
 Kaumudīmītrānanda
 Pārijātaharana
 Mudritakumudacandra
 Pārthaparākrama
 Prasanna-rāghava
 Karpūracarita-bhāna
 Tripuradāha-ḍima
 Rukmiṇīharana-lhāmṛga
 Samudramanthana-samavakāra
 Hāsyacūdāmaṇi-prahasana
 Kirātārjuniya-vyāyoga
 Hammiramadamardana
 Karuṇāvajrāyudha
 Mallikāmakaranda
 Samkalpasūryodaya
 Subhadrā
 Añjanāpavanamjaya
 Dūtāṅgada
 Pārvatīpariṇaya
 Caitanyacandrodaya
 Unmattarāghava (Vi.)
 Vidagdhamādhava
 Lalitamādhava
 Kameśavadha
 Jānakīparinaya
 Maṇmathonmathana
 Mahānāṭaka
 Unmattarāghava (Bhā.)
 Yayāticarita
 Nalavilāsa-nāṭaka

26. Saṭṭakas (In Prakrit)

Karpūramañjarī
Candralekṣā
Rambhāmañjarī
Ānandasundarī
Śṛṅgāramañjarī

APABHRAṂŚA (Apa.)

27. Apabhraṁśa Works

Paumacariu — Svayambhū
Riṭṭhaṇemicariu
Paramappapayāsu
Yogasāra
Mahāpurāṇa
Jasaharacariu
Nāyakumāracariu
Sāvayadharmadohā
Pāsāṇhacariu
Bhaviṣṭakāḥ
Kahākosa
Jambūsāmicariu
Sudarmasacariu
Karakandacariu
Vilāsavalkahā
Pābuddadohā
Paumasiricariu
Suandhadabamīkahā
Dhammaparikkhā
Vaddhamāṇacariu
Nemināḥacariu
(Saṇṇikūmāracariu)
Risaba-pāraṇa-saṁdhi
Virajīṇa-pāraṇa-saṁdhi
Gayasumālā-saṁdhi
Sālbbhadda-saṁdhi
Avantisukumālā-saṁdhi
Chakkammuvāso
Jīvānusaṭṭhi-saṁdhi
Anāhi-saṁdhi
Upadēsa-rasāyana-rāsa
Kālasavarūpakulaka
Caccarī
Mayanāreba-saṁdhi
Mayanaparājayacariu
Nammayāsundarī-saṁdhi
Saṁdesarāsaka
Candappahacariu

Caurāṅga-bhāvaṇa-saṁdhi

Ānandasāvaya-saṁdhi

Antarāṅga-saṁdhi

Prākṛta-paiṅgala

Kesi-goyama-saṁdhi

Bhāvaṇa-saṁdhi

Sīla-saṁdhi

Uvabhāṇa-saṁdhi

Hematilayasūri-saṁdhi

Tava-saṁdhi

Anāhi-maharisi-saṁdhi

Uvaesa-saṁdhi

Vayakahā

Bārasāṇuvekkha

Sirivālacariu

Vikramorvaśīya (Apa. verses)

Hemacandra's grammar 8. 4.

Apabhraṁśa verses from Alamkāra literature

Abhinavagupta Tantrasāra stanzas.

28. Prakrit Grammars (In Sanskrit)

Nāṭyaśāstra (Bharata)

Prākṛtaprakāśa

Prākṛtamañjarī

Prākṛtalakṣaṇa

Samkṣiptasāra

Prākṛtavayākaraṇa (Hem.)

Prākṛtavayākaraṇa (Triv.)

Prākṛtānuśāsana

Prākṛtarūpāvatāra

Śadbhāṣācandrikā

Prākṛtasañjīvanī

Prākṛtamanidīpa

Prākṛtacandrikā

Prākṛtakalpataru

Prākṛtasarvasva

Prākṛtānanda

Pāvakosa

29. Metrics (Prakrit, Sanskrit)

Gāthālakṣaṇa

Vṛttajāṭisamuccaya

Svayambhūchandas

Chandonuśāsana

Chandolaksanānī

Chandaḥkośa

Kavidarpaṇa

Prākṛtapaiṅgala

GRAMMATICAL AND GENERAL ABBREVIATIONS

Ā.	Ātmanepada	Gr.	Grammar
Abl.	Ablative	ib.	ibidem
Acc.	Accusative	id.	idem
act.	active	i. e.	idest
adj.	adjective	impf.	imperfect
adm.	adnominal	impv.	imperative
adv.	adverb	infi.	infix
acr.	acrist	Inst.	Instrumental
App.	Appendix	intj.	Interjection
arch.	archaic	intra.	intransitive
asp.	aspect	l.	line
aug.	augment	lit.	literal
Bv.	Babuvr̥hi	Loc.	Locative
card.	cardinal	m.	masculine
caus.	causative	m. c.	metri causa
cf.	compare	med.	medial
comm.	commentary	n.	neuter
comp.	comparative	neg.	negative
cond.	conditional	Nom.	Nominative
conj.	conjunction	nu.	numeral
correl.	correlative	obj.	objective
cpd.	compound	obs.	obsolete
Dat.	Dative	onomat.	onomatopoeic
denom.	denominative	opt.	optative
desid.	desiderative	ord.	ordinal
dimi.	diminutive	P.	Parasmaipada
du.	dual	p.	page
Dv.	Dvandva	pa.	paragraph
Dvg.	Dvigu	pp.	pages
Ed.	Edition	pap.	past active participle
e. g.	exempli gratia	pass.	passive
em.	emendation	pej.	pejorative
encl.	enclitic	per.	person
etc.	etcetera	pf.	perfect
etym.	etymology	pl.	plural
euphem.	euphemism	postpo.	postposition
ex.	example	pot.	potential
excl.	exclamation	potpp.	potential passive participle
f.	feminine	ppp.	past passive participle
fig.	figurative	pred.	predicate
F. N.	foot note	pref.	prefix
fol.	following	prep.	preposition
freq.	frequentative	procl.	proclitic
fut.	future	pron.	pronoun
Gen.	Genitive	pr. part.	present participle (active)
gend.	gender	pr. part. pass.	present participle
ger.	gerund		(passive)

prvb.	preverb	term.	termination
redup.	reduplication	tr.	transitive
refl.	reflexive	ts.	tatsama
rel.	relative	v.	verb
sg.	singular	v.	verse
sub.	subject	v. l.	versu lectio
subs.	substantive	Voc.	Vocative
suff.	suffix	Vol.	volume
superl.	superlative	v. w.	variant writing
s. v.	sub voce	w. r.	wrong reading
tbh.	tadbhava		

LANGUAGES

Abhī.	Abhīrī	Lat.	Latin
AMg.	Ardha-Māgadhi	L. Skt.	Late Sanskrit
Apa.	Apabhramśa	M.	Māhārāṣṭrī
As.	Asokan Inscription	Mg.	Māgadhi
Av.	Avestan	MIA.	Middle Indo-Aryan
Āva.	Āvantī	Nāg.	Nāgara
Avh.	Avahatthā	NIA.	New Indo-Aryan
Cāp.	Cāṇḍālī	Ni. Pra.	Niya Prakrit
Cl. Skt.	Classical Sanskrit	OIA.	Old Indo-Aryan
CūPai.	Cūlikā Paisācī	Pā.	Pāli
Dāk.	Dākṣiṇātyā	Pai.	Paisāci
Deśī.	Deśī word	Pkt.	Prakrit
Gā.	Gāthā dialect	Prā.	Prācyā
Gr.	Greek	Ś.	Śaurasenī
HySkt.	Hybrid Sanskrit	Śāb.	Śābarī
IE.	Indo-European	Skt.	Sanskrit
I. I.	Indo-Iranian	Ṭāk.	Ṭākki or Dhākkī
JM.	Jain Māhārāṣṭrī	UpNāg.	Upanāgara
JŚ.	Jain Śaurasenī	Ve.	Vedic
J. Skt.	Jain Sanskrit	Vrā.	Vrācaḍa

SYMBOLS

<	derived from	+	when an hyphen cannot be used without ambiguity the plus sign is used.
>	developing into	—	dash
=	semantically equivalent	?	in etymology 'of doubtful origin or not of Indo-Aryan origin'
˘	short syllable (micron)	?	in other places, 'doubtful'
—	long syllable (macron)		a danda is used to indicate the end of a hemistich in case of metrical passages, but will not be used if the passage is immediately followed by the reference (abbreviation and numbers).
*	Unattested or reconstructed form other than those which are preceded by <		
-	hyphen is used to separate the morphological elements of a word or the constituents of a compound and the ICs of an expression.		

OTHER ABBREVIATIONS

AD.	anno Domini	Sāg.	Alpaparicitaśiddhāntikaśabdakośa by Sagarānanda
BC.	before Christ	JainSiKo.	Jainendrasiddhāntakośa, 4 volumes, BJP. 1920 ff.
VS.	Vikrama Samvat	JainLa.	Jaina Lakṣaṇāvali, 3 volumes
ŚS.	Śaka Samvat	Debru.	Debrunner, Altindische Grammatik II. 2, Göttingen 1954.
Pū.	Pūrvabhāga	Sch.	Schubring, Die Lehre der Jainas, Leipzig 1935.
U.	Uttarabhāga	W.	Weber, Saptaśatakam des Hāla, Leipzig 1881.
AR.	Abhidhānarājendra		
AMgD.	Ardha-Māgadhī Dictionary		
PSM.	Pāṭyasaddamahānava		

अ

अ (a < a, ā, i, u and r) The first letter of the pan-Indian alphabet; the first vowel in the so-called वर्णसमाम्नाय which lists the usual sounds used in the Indian languages. The Prakrit grammarians wrote in Skt. and traces of grammars in Prakrit are sporadic and doubtful. They give the sounds of Sanskrit and point out the main differences which the Prakrits show from them, mostly absence of a few sounds, but with no new additions. The oldest statement is found in the नाट्यशास्त्र of भरत, 18. 6 'एओभारपराणि अ अंआपरं च पाठ्यं णत्थि । वसुभारमङ्गिमाह अ कवचगतवर्णणिहणार्थं' quoted by Malayagiri on KappBhā. 2. This points to the loss of the sounds ऐ and औ, the विसर्ग, झ, ष and ञ, ज and ण. This is based on the usual मातृका in which विसर्ग follows अनुस्वार and the order of the semivowels and sibilants is व र ल व श ष and स. Hem.(Gr.) 1. 1 gives a more complete list of the sounds absent in Prakrits क-ख-ल-ल-ये-औ-ड-अ-श-व-विसर्गनीयप्लुतवर्ण्यो वर्णसमाप्तावो लोकादवगन्तव्यः. Teivā.(Gr.) more precisely असंयुक्तजनकाराभ्यां रहितः 1. 1. 1; Appay.(Gr.) however points out that we have to start with the entire वर्णसमाम्नाय of Sanskrit to justify the rules of all the Prakrit grammarians like Varā. and others. ŚeṣaKr.(Gr.) in ऐ-औ-ख-प-क-ख-ल-ल-ये-औ-ड-अ-श-व-विसर्गनीयप्लुतवर्ण्यो वर्णसमाप्तावो लोकादवगन्तव्यः सग्यः । चतुर्थो भ्यसि प्रान्ते इत्थं ड-अ-नाः पृथग् द्विवचनं नाष्टादश प्राकृते (a mixed list of sounds and grammatical features) points out that many of these so called absent sounds do occur in one or the other dialect of Prakrit. Such rules are necessary because Skt. is taken as the basis of Prakrits by all these grammarians. The phonetic value of अ in Prakrit remains uncertain, but appears to show some variations in different places in a word. This can be seen by looking into its origins in Skt. Thus initial अ comes also from आ before a double consonant and अनुस्वार (i.e. in a close syllable) and from क and from initial व in words like अवासुप. In the final position it is a short form of आ in some pronominal words like जह < जया, तह < तथा or acts as a thematic vowel if the original word ends in a consonant. The अ of इह (इति) may go back to the IE. final as seen in Latin ita. In the medial position it often represents आ if the stress is either on the preceding or following vowel and acts as an anaptyctic vowel in गह < गार्हा. Dissimilation of ड also gives rise to अ in some words: मडह < मुकुट, गरुड < गुरुक.

अ (a ~ an) neg. part. [only in cpds.; a- before words beginning with consonants and an- before vowels] [IE. *h₂no-*] All the usages and nuances of the meaning of Sanskrit

नम् are also found in the Prakrits. The theory of नम् assigns it two basic meanings: exclusion (पर्युदास) and denial (प्रसज्यप्रतिषेध) and normally they are expressed by अ as forming a cpd. with the following word and by न as an independent particle respectively. However some cases of denial with compounds and of exclusion with न as an uncompounded word in a sentence are admitted. These are due to change of emphasis on one or the other idea based on mostly non-linguistic considerations. The compounds with अ- are one of the two types, attributive (karmadhāraya) and possessive (bahuvrīhi) which shows a partial correspondence with the two basic meanings तदभाव 'absence of a thing' and तदन्यत् 'difference from a thing'. An inclusive scope is suggested for the negative अ by विनमद in his stanza: सुखं देसो व जहो पञ्चकलाणं न जेसिमुदणं । ते अप्पञ्चकलाणां सुखणिसेहे मज्झोऽकारो ॥ ViĀvBhā 1232 (1229) (comm. सर्वप्रत्याख्यानं देशप्रत्याख्यानं च येषामुदये न लभ्यते तेऽप्रत्याख्यानाः । अकारस्य सर्वप्रतिषेधवचनत्वात्); The various senses suggested are 'similar to' (अचवसु-दंशण), 'other than, different from' (अदेव, अमणुस्स), 'absence of' (अगुण, अण्णार, अविप), (figuratively) 'small, little' (अवण, अवेल, अपरिमाह), 'opposition to, contradictory to' (अधम्म, अरह, असमाहि, अमित, expressive of independent entities) and 'impropriety' (अकाल, अकहा, S. अणच्छरा). In some words it has the meaning of दुस्, अमाशनी. अ is compounded with all the parts of speech except the finite verbal forms. A rare case of this type is found in अगणति '(they) take no heed' in अगणति इति अनुत्तपहार PāṇsCa. (P.) 12. 2. 8. With nouns it forms compounds which may give rise to a noun or an adjective (अधम्म, अमणुस्स, अविरह, अकारण, अमर, अपुत्त). With adjectives it generally gives rise to adjectives some of which can then be used as nouns (अकञ्ज, अमुत्त), with adverbs (अहरा, अहरेण, अकंठ-), with particles (अतहा, अमुत्त), with participles (अकथ, अप्पमत्त, अणिच्छत्, अणिच्छमाण) and with gerunds and infinitives (अकहिण्ण, अकारं). In some cases it intensifies the meaning of the following word (अक्कुर, अचरम, अपक्कम्म, अनुत्तर, अनुच्छिओ); sometimes it negates both words of the following compound: असुक्कमोत्त (neither true nor false), अमक्कहु (neither heavy nor light). A negative cpd., when compounded with its opposite, generally follows it (वम्मामम्म, जीवाजीव), the exceptions being due to phonetic reasons (अरहरह). Sometimes अ is contrasted with स, अकाममरण, सकाममरण. [Citations will be found under the various words given above]

अ (a- < a-) [pronominal base of the two demonstratives *īdam* and *adas*, the first indicating an object near the speaker and the second an object which is distant from him. In comparison with Vedic, the *a*-base is already limited in Cl. Sanskrit to the oblique cases and in the Prakrits it is found only in the Gen. sg. and Loc. sg. and probably in the Nom. sg. of *īdam* and of *adas*. In the other forms the bases are *ima-* and *ama-*. Thus forms corresponding to Skt. अयम्, अस्य, अस्मिन् and अतो are found here and there, particularly in older AMg. and in the epics or dramas which are closely modelled on Sanskrit. The base is also found in some adverbial derivatives like *ajja* (a-dya) and *ao* or *ado* (adas), Hem.(Gr.) 3. 74, Varā.(Gr.) 6. 15-17, Märk.(Gr.) 5. 70-71. Hem.(Gr.) 3. 87 gives अह् as Nom. sg. of *adas* for all genders, but it may really be अय. In addition *ya-* has initially developed into the base *a-* in some words and their compounds in older AMg. cf. : अहाकम्, अहामुयं. Hem.(Gr.) 1. 245 आये लोपोऽपि] अहं M. अहवां कजकजो मज्झ कए लुक्कजीविओ सोमिस्सी SetuBa. 14. 44; अहं महिदो उण एस वण्ही Usānī. 1. 31; Ś. (दुज्ज) अहं महाराओ भूमिप उवविद्धो UruBh. 1. 42. 1; (त्रियंजना) सुप उवगदाए लदासणाहो विअ अम कसरल्लसओ पडिमादि Śak. 7. 6(1); (विदूषक) मम ज्जेण्व पक्कस्स वम्हणस्स अहं मज्झमहूस्सो Ratnā. 1. 9. 3; (सुवधार) किंतामयेओ अहं उववाहो Mrcch. 1. 83; (मायुर) अहं दस सुवण्णं पालेहि Mrcch. 2. 196; (लवङ्गिका) पडिच्छिदो वसु णो पिअप्पीए अहं पसादो MālaMā. 4. 1. (40); (सारङ्गिका) अहं च दिक्खाविद्धिप्पिद्धाए देवीय विण्णसो जोईसरो KapMañ. 4. 18. 12; 2. 45. 2; (सुवधार) अहं अजसरो अम्भाण पओअविण्णायं दंसिंहु CandLe. 1. 4. p. 2; 1. 28; (विदूषक) अहं उण पक्कस्सो पुणिमायंदो ViddhaSā. 1. 39 (p. 64); अहं जणो may refer to both men and women, (सदयन्तिका) अहं पि सो जणो MālaMā. 4. 0. 18; 5. 24 (159); (मेखला) अहं जणो तुमं ... सरणं पडिबज्जदि ViddhaSā. 3. 5 (p. 135); (राजा) पक्कविंसे अहं णिमो वसु देवीय SīhMañ. 4. 12 (p. 96). For AMg. JM. JS. Apa. see अहं. अस्स JM. उअ अस्स जुवतुणो इमस्स दाडिमदुमस्स य कलाइ KumāCa.(H.) 5. 8; रुवजुयं तु परितासंखे लहु अस्स रासि अम्मासे । जुतासंखेखे लहु SaḍSī.(D.) 4. 78; Ś. (विदूषक) अहो अस्स दिअअप्पेवो ViddhaSā. 1. 14(28); (पारिपाशक) सो अस्स कइ सिरिराअसेहरो KapMañ. 1. 10; अस्सि AMg. तथं वेयं ताहा वेयं अस्सि वेयं पवुवइ Āyār. 1. 4. 1. 2; अस्सि लोए पववइए Āyār. 1. 1. 2. 1; 1. 5. 3. 3; सेज्जं युण उवस्सयं जणेज्जा अस्सि पडिमाए एां साहम्मियं समुत्तिस्स Āyār. 2. 2. 1. 3; (Śīhāka. p. 361; अस्सि पडिमाए सि पत्तप्पित्तया ?) अस्सि च लोकं अजुवा पत्तया Sīy. 1. 7. 4; अस्सि सुटिच्चा सिविहेण ताई Sīy. 1. 14. 16; दुस्सिं जणं परिणाय अस्सि जीवियमावणा Sīy. 1. 15. 4; Sīy. 2. 1. 15. (p. 79. 19) (Śīl. correctly, अस्मिन् पयायिं साधुपयायिं व्यवस्थितम्); अस्सि धम्मे अजायारं नायेरज्जा क्कवाइ वि Sīy. 2. 5. 1; JM. अस्सि वेव देसकाले पुरजणवणण रावा विण्णविओ Erz. 67. 8; M. अस्सि पंतमरे इमस्सिमहिदे संकीलमाणे इह ŚrīKāv. 5. 29; (पारिपाशक) अस्सि खु सट्टमवरे CandLe. 1. 13; Ś. (सेना) मइ वि रसिदिअं माइदे अस्सि ज्जेअ अत्थे णिहिअविअआय किं कम्मिअदि ParyPa. 1. 15(5); Apa. अस्सि मरक्कम्मज्जिसिथे MahāPu.(P.) 59.8.1; असो the only form from the pronoun अदस्. AMg. असो सत्तमकासी य अवाणता मुसं वए Sīy. 1. 1. 3. 8.

अ (a) augment used in Sanskrit before the secondary

tenses of imperfect, aorist, pluperfect and conditional. AMg. alone has sporadically preserved augmented verbal forms in its older works. The following forms are noted : आसि ~ आसी from अस् Āyār. 1. 1. 1. 3; 1. 9. 2. 4; 1. 9. 2. 7; 1. 9. 4. 3; 1. 9. 4. 16. अहेसि Āyār. 1. 9. 3. 6; अकासि ~ अकासी Āyār. 1. 1. 4. 3; 2. 2. 2. 4; Sīy. 1. 1. 3. 8; 1. 2. 2. 4; 1. 2. 2. 8; 2. 1. 31. अमविस्सु Sīy. 1. 2. 3. 20; 1. 15. 25; अतरिस्सु Sīy. 1. 11. 6; अदक्खु Āyār. 1. 5. 1. 3; 1. 9. 1. 10; 1. 5. 2. 1; अदक्खी Sīy. 1. 5. 2. Some doubtful cases are अक्खे, अक्खे Āyār. 1. 1. 2. 5. [Examples will be found under the respective words]

अ (a < ca) part. [अ is written after nasalised and non-nasalised vowels in M. Ś. Mg. and as य in AMg. JM. and JS. The usage in Apa. varies according as the text-tradition belongs to Jain or non-Jain writings. च is written after अनुच्चार. Writing of अ after अनुच्चार and च after vowels is sporadic and uncritical, cf. GāSaSa. 1. 2; 1. 24; 2. 62; 6. 16; 6. 24; 6. 41; 6. 55; JambūSaCa. 3. 11. 6; 5. 13. 17; Māla. 736(8); BhāvPa. 52; 162; RīṣSamu. 15, 26, 31; य = अ in Līlāvaī as in Gaudāvaḥo] The basic meaning is conjunction. A and, in addition, also, as well. M. चत्तरपरिणी पिअवदणा अ तल्ली पउत्तववामा अ GāSaSa. 1. 36; अह पवसिण्णु दिअसेसु । अणिअत्तासु अ राईसु पुत्ति किं वडुमाणेण GāSaSa. 1. 45; साइसं मज्झ । जाणह गोलाओ नासासोदत्तो य GāSaSa. 3. 31; तह वि मज्जाणं मईणं अ आमरणंसाई पेम्माई GāSaSa. 2. 87; तह तह से तणुआअइ मज्झो दओ अ पडिअवसो GāSaSa. 3. 92; इत्थेसु अ पायसु अ अंगुलिअण्णाए अरमभा दिअहा GāSaSa. 4. 7; (joins two relata of a relation) पुत्तस्स पिअअमस्स अ मज्झणिस-णाईं वरणीए GāSaSa. 5. 9; वक्कस्स उज्जुअस्स अ संखो किं चिरं होइ GāSaSa. 5. 24; मयंत्त । अणरिद्धीअ सिरीअ अ सल्लिअण्णाए वाक्णीअ अ लोअं SetuBa. 2. 17; अह सेलंदि तरुहि अ कलिअदि अ मोधारेहि इत्तुण दहं SetuBa. 15. 15; तो पवआइ गवाईं तुरआइ अ रक्कसाइ लोहिअमसो । ... पअत्तो लत्तुं SetuBa. 15. 16; जीएण अ अहिमाणो रक्किअज्ज अ गअओ सरीएण जणो SetuBa. 13. 15; इअ जो युव्वइ ... । वरीहि कइदिहि अ मूअत्थेहि विअ गुणेहि GaudVa. 253; गणणं च मत्थेहं धार-लुकिअज्जुणाईं अ वणाईं ... इरति णीलाओ अ णिसाओ GaudVa. 406; णिआवेति व दिअअं ... । मुहलविहंगा अ सरा सुण्णसण्णाईं अ वणाईं GaudVa. 524; बाहिअमाण जस्स अ गत्थि च्चिअ णवसले ति पडिअत्ती । कवरपरिअिमाण अ सो च्चिअ गत्थि ति पडिअइ GaudVa. 281; अतहाओ ववगयकाइणो य कइमाणओ एत्थ Līlā. 135; सो उण विहिसंणुणो सरो चाई सुत्तिअवो य Līlā. 149; दिण्णाण अदिण्णाण य ... । कुमारीणं गत्थि अण्णो मणेअव्वं Līlā. 633; अहं खु जणणी य तुह पत्ता Līlā. 654; जो लोए पवडअमो अवाअहो अ ŚrīKāv. 1. 2; B (develops in negative sentences the meaning) either or (neither nor), but, (implying some contrast). It connects words, phrases, clauses and sentences, where it can be used with each member or only once. M. कम्मलअरा ण मलिका इसा उज्जुविआ ण अ पिउच्छा GāSaSa. 2. 10; (आयज्ज) मअ माणुसम्मि लोए चाई रसिओ हरिओ अ GāSaSa. 3. 30; (ण सोइइ) अंतविरसो अ कम्मो असंपअमाणो अ परिओसो GāSaSa. 1. 68; पावइ मुदिअविमुक्को अण्णं ण अ रक्कसो पवगमवहरो SetuBa. 14. 5; मिअओ गहाल्लओ ण अ से पुअमिअविअिअण्णा विअविआ SetuBa. 15. 71; अलिअं च मअअववा हुअवहेण हुओ अ विणिअत्तो GaudVa. 896; लक्खीओ । आआवरणो विअ ताओ य उणो अ इअरण GaudVa. 926; ता ण पिओ अ विमाणं ण य ताओ जेव किं वि तं चिअं Līlā. 642; ण य विअह णट्ठाअं

अवसर्ग (avaṣṭyaṅga) n. period of six months when the sun is away from the earth's equator, M. एष अवसर्गे विषादः

वीर रसगीतो हँति दीहाओ GāSaSa. 846; cf. उच्छासज SetuBa. 9. 83; दक्षिणाज SetuBa. 4. 30.

अकंठ (a-anda < a-kāṇḍa) *adv.* (in cpd.) suddenly, M. पविस्मर ... हरिमुनिविहंगमिषुणो अकंठमज्जेत्तरणिहरणिगोसो SetuBa. 6. 44; Ś. (विद्याधरी) ता किं ति अकंठविपुकिरितद्विच्छाकडारे बिज अंबरे सति संवत् UtaRaCa. 6. 2. 4. cf. अकंठ, अकंठ.

अकंठे (a-ande < a-kāṇḍe) *adv.* [Loc.] all of a sudden, at an improper time, Ś. (नायिका) कीस उण अकंठे उरु मे वेवति CandLe. 1. 35. p. 20.

अकण्ण (a-annua < a-kṛta-jña) *adj.* ungrateful (one) [Weber's reading at GāSaSa. 3. 75; better अ अण्ण (अच अण्ण) cf. अकण्ण GāSaSa. 5. 45]

अकरुण (a-arūṇa < a-karuṇa) *adj.* pitiless, cruel, Ś. (सूर्यका) सुभा सो अकरुणो अपुरिसो अपिमिओ अदक्खिणो मणुस्सअंतु पट्टिवाल्लो ĀscaCa. 2. 0. 5; BhagAju. 22. 10. cf. अकरुण.

अकल (a-ala < a-cala) *m.* A mountain [mostly in cpds] cf. M. उमआचलेण GaudVa. 120; विज्ञाअलो GaudVa. 290; अथाअल GaudVa. 1178; कणयावल Līlā. 334; मलयावल Līlā. 346; तुहिणायल Līlā. 583; अमलहर ŚrīKāv. 8. 7. cf. अकल, अकल, B *adj.* not swerving, not going away cf. अकलोह ŚrīKāv. 5. 1.

अकलंक (a-alamka < a-kalaṅka) *adj.* without blemish, spotless, M. (राजा) अकलंको हरिणो अविट्ठुपुब्बं खु दीसण सव्वं CandLe. 1. 31.

अकलहर (a-ala-hara < a-cala-dhara) *m.* holder of the mountain (i. e. Kṛṣṇa), M. जेट्ठो वच्छो वि वप्फे अकलहर तुब्बं सि ŚrīKāv. 8. 7.

अकलोह (a-aloha < a-calaugha) *m.* unswerving group (of boys), M. कण्ठो गोवा अ वच्छे वसअणममलोहेण बालाण सेहि गोहिं सेतूण जाओ -- वुंदावणं ŚrīKāv. 5. 1.

अकलस (a-asa < a-yaśas) *m.* infamy, bad reputation, M. सा मरह तुज्झ अकसो तेण अ धमा(म्)अखरं मणिमो GāSaSa. 2. 78; अअतो रिऊण दीसइ छाभाणिहवो व्व GaudVa. 105; अअतेण रिऊण करे-विआओ कितीओ तुज्झ धरिज्जति GaudVa. 237; 932; अअसकलोसरिओ कडिऊअर दुक्कं भउत्तणसदो SetuBa. 3. 19; सामिअकलजेकरसो अअसमुहे वि जसभाअणं अप्पाणो (कओ) SetuBa. 6. 75; अह अअसमहासीहेण तासिआ पलहऊण वेण १. एकं -- गहणं समलीणा Līlā. 637.

अकलसि (a-asi < a-yaś-asv-in) *adj.* unsuccessful, M. तह अव(?)सिणो गुणेहिं जाआ सुअणा जणम्मि सअलम्मि GaudVa. 869.

अका (a-ā < a-jā) *f.* a female goat, ewe, Laksmī. (Gr.) 2. 2. 37. cf. अका.

अआणंत (a-ānanta < a-jānat) *adj.* [f. -ती] not knowing, M. चिरिं पि अआणंता लोआ लोएहिं गोरवअमहिआ १... खंवि उअंति GāSaSa. 2. 91; णिबुत्तरआ वि व्हं सुरअणिमहिं अआणंती GāSaSa. 2. 55; 5. 33; Ś. (विदूषक) अआणंतेण मर तुमं उवालोदो Mrcch. 1. 67; SubhaDha. 5. 8. 30.

अआणमाण (a-ānamāṇa < a-jāna-māṇa = a-jānat) *adj.* not knowing, M. जाणंतस्स अ मणिअं मोणं च अआणमाणस्स (छजइ) GāSaSa. 3. 43.

अआणिअ (a-āṇia < a-jānya = a-jāṇpayitvā) *ger.* without informing, Ś. (समुदायक) अआणिअ वुत्तंति MudraRā. 158. 6.

अआणुअ (a-āṇu-a < a-jānu-ka = a-jāṇ) *adj.* ignorant one, M. उवरिअरेण अआणुअ (v. 1. अ अण्णुअ) सुअइ वरहो वि अंगाइ

GāSaSa. 3. 75.

अआरण (a-āraṇa < a-kāraṇa) *n.* without cause, Ś. (सुलंगता) सहि कि अआरणे कृप्पसि Ratnā. 2. 0. 98; cf. अआरण.

अआल (a-āla < a-kāla) *m.* improper time, M. करिअमि अआलगगिरजलआसुणिपणपडिरो एसो GāSaSa. 1. 55; पडिबोहणं अआले सुहोवसुत्तस्स कुंमअणस्स कअं SetuBa. 15. 11; 15. 12. Ś. (काञ्चनमाळा) मट्टिणी ... अआलकुसुमसमुगमसडाउणा मट्टिणा अणुदिणं आआसीअदि अप्पल Ratnā. 1. 18. 21; 2. 0. 18; 2. 18. 7; SubhaDha. 1. 10. 10.

अआवाला (ā-vāla-ga < ājā-pāla-ka) *m.* keeper of goats [AR. however quotes बाहि पि होइ मयणा अआवालावाफे सीसा]

अह (ai < ayi) *intj.* [अहले संभापणे Vara.(Gr.) 9. 12; Bhs. अह मूलं पसुइ (अपि ? मूलं प्रशुच्यति); अहौ नेत् Hem.(Gr.) 1. 169 (अह उम्मत्ति); अह संभावने Hem.(Gr.) 2. 205 (अह दिअर किं न पेच्छसि); संभावने अह च Trivi.(Gr.) 2. 1. 44; cf. P. 1. 4. 96; Kāśikā संभावनमधिकारवचनेन शक्तेरप्रतिष्ठाताविष्करणम्] 1 used in addressing, usually by ladies, expressing a mild curiosity, a polite enquiry or a possibility. JM. अह एसि रहवराओ KumāCa.(H.) 4. 16; M. अह दिअर किं पेच्छसि GāSaSa. 6. 70; अह उज्जुण लज्जसि GāSaSa. 7. 77; अह चंदल्ले ण णिअसि ... दसदिसाअकं Līlā. 93; अह अलमलमि-मिणा तुज्झ पुसि ववसाअसाहसरतेणं Līlā. 654; अह बालअ KarṇaVa. 2. 34; पाहो संसीअ गोवे अह सुहमिह वो ता वले मिस्सरेह ŚrīKāv. 8. 7; Ś. (वासवदत्ता) अह वदामि गेणह पदं SvapnaVā. 3. 73; (चित्रलेखा) (साकूतम्) अह को । (उर्वशी) सहिअगो Vikramo. 1. 10. 46; (वसन्तसेना) अह णामं से पुच्छिअसि Mrcch. 2. 49; (सीता) अह देव रहउलाणं, एवं मम कारणोदो किलंती आसि UtaRaCa. 1. 28. 1; (चन्दनदास) अह जीविदवच्छे किं एत्थ अकंदसि MudraRā. 188. 3; (सागरिका) अह णिंसं हिअअ Ratnā. 2. 0. 4; (विदूषक) अह विअक्खणे सव्वं पदं Kap-Maṇi. 2. 4. 6; Apa. दोहा एह परिहासडी अह मण कवणहिं देसि Hem.(Gr.) 4. 425. 1; अह दूसमुदुसु सोमकाउ PaṇaCa.(P.) 17. 9. 1; अह होहि गोरसर परममिषु KarCa. 2. 18. 15; अह एसि मयणपरवसीउ Sande-Rā. 217 (comm. कोमलालापउच्चयम्); 2 (when not used as an address) indicates wonder, astonishment etc. अह पडुमिणीअ, पडुमिणीअ SvapnaVā. 5. 33; [ĀgSabKo. and Indices to Uvāṅgas read अह for इ at Nāyā. 1. 16. 272; 121, RāyPa. 121. But all these expressions beginning with a Voc. are forms of इति (इति > इ) कविला बासुदेवा मरा इ मुणिसुब्बा अरहा कविलं बासुदेवं एवं वयासी Nāyā. 1. 16. 272; अणोआ इ Uvās. 1. 31; जेवु ति Nāyā. 1. 1. 8; 1. 1. 155; अंते ति Vīvā. 1. 43; RāyPa. 121; cf. इ]

अह (ai < ati) *ind.* [also अति, अति] [IE éti, Gr. éti, Lat. et cf. Brugmann 2. 2. 2. 844; P. 1. 4. 95; Renou Gr. Ved. 174, 181, 183, 376] (basic meaning) to reach or go beyond a point or away from it. As in Skt. it is not used alone as a कर्मप्रवचनी, but occurs always compounded with verbal forms or verbal derivatives or with nouns, adjectives etc. It develops the following meanings. 1 reaching, going beyond, surpassing or doing excellently, AMg. अययअ Ayār. 1. 6. 1. 3; अतिपासइ Sūy. 1. 1. 4. 6; तिउइ Sūy. 1. 1. 1. 1; 1. 15. 6; अहवइ Sūy. 1. 2. 3. 5; M.

[Note : All cpds beginning with the preverb अति will be given as beginning with अह even if written as अति in some Editions]

अपवर्ण्य GaSaSa. 1.45; अश्विन्तो GaSaSa. 3.14; असाओ SetuBa. 15.66; Ś. अदिवाहेदि Vikramo. 4.0.12; Apa. अरोह- KarCa. 1.3.10; अश्वन्त- PaṇaCa.(P.) 2.5.3; अश्वन्त- SandeRā. 133; 2 overcoming, transgressing, going against, violating, AMg. अश्वन्त- Āyār. 1.6.2.2; 1.9.19; अश्वेरी Sūy. 1.2.3.7; अश्वन्त- Uvā. 47; Viy. 8.10.13; Apa. अश्वन्त- PaumCa.(S.) 6.9.5; 3 much, abundant, excessive, superior, higher, AMg. अश्वन्त- Āyār. 1.8.8.8; अश्वन्त- Āyār. 1.9.2.14; अश्विन्त- Āyār. 1.3.2.1; 1.4.3.3; अश्वन्त- Sūy. 1.5.1.18; अश्वन्त- Sūy. 1.3.3.13; अश्वन्त- Thāṇa. 105; अश्विन्त- Nāyā. 1.1.72; अश्वन्त- Uvā. 45; अश्वन्त- Uvā. 208; अश्विन्त- RāyPa. 767; अश्वन्त- Nirayā. 1.1.72; JM. अश्वन्त- KumāCa.(H.) 4.41; अश्वन्त- DasaveNi. 183; अश्वन्त- KumāPra. 10.12; JS. अश्वन्त- MokPā. 24; अश्वन्त- Śrā. (V.) 169; M. अश्वन्त- GaSaSa. 1.81; अश्वन्त- SetuBa. 13.41; अश्वन्त- Līlā. 945; Ś. अश्वन्त- RāmMañ. 1.36; Apa. अश्वन्त- JasCa. 1.5.5; अश्वन्त- NāyCa.(P.) 1.1.7; अश्वन्त- BhaviKa. 42.4; अश्वन्त- SaṅKuCa. 309.1; अश्वन्त- VādhaCa. 1.10.11; अश्वन्त- PaṇaCa.(P.) 16.4.3; (separated) अश्वन्त- SudCa.(N.) 7.11.5; 4 beyond something, not subject to, free from, additional, AMg. अश्वन्त- Āyār. 1.2.3.1; अश्वन्त- Sūy. 1.4.2.2; अश्वन्त- Thāṇa. 4.1.34 (240); अश्वन्त- Thāṇa. 4.2.254 (284); अश्वन्त- Dasave. 5.2.42; Samav. 20(1); अश्वन्त- Dasā. 1.4; अश्वन्त- Kapp. 100; JM. अश्वन्त- KumāCa.(H.) 4.46; अश्वन्त- KumāCa.(H.) 4.34; मणोरहाश्वन्त- KumāPra. 10.16; Apa. अश्वन्त- MahāPu. (P.) 15.12.4; अश्वन्त- JambīSāCa. 8.14.9; अश्वन्त- PaṇaCa.(P.) 6.9.2. [Quotations and more precise meanings will be found under the words given]

अह (ai < ati) *adv.* greatly, very much, Apa. मर्मन्तु म्हुलं नं जाणुहि अह आसंकेपिणु सन्माणुहि... सरणु पइत्ति MahāPu.(P.) 9.27.11.

अह (ai < api) *Ind.* [occurs in काव्य Viy. 8.6.3. Only the Edn. of Bechardas reads कावि, while ĀgaśaKo. sets up अपि for अह and JAS. = काचित्; the context requires कावि or काचित्] पन्तलो से पावे कम्म कज्जह नत्थि से काव निज्जरा कज्जह Viy. 8.6.3; अगुण-पादां पुण जिणेहि न कम्म पडिप्पि stanzas quoted by अवबोध in his comm. P. 374a. which also suggests Skt. कदापि.

अह (ai-a < ati-ga) *adj.* attacked, Apa. लिहन्ति रिक्किहि अहो धक्क MayāPaṇaCa. 2.37.11.

अह (aia < ā + ita) *adj.* came, arrived, Apa. सुत्तं कंतह उपललेत्तु अह MahāPu.(P.) 25.22.11; पहरणकं धविह अवस अह MahāPu.(P.) 61.18.11.

अह (aia < atīta) *adj.* gone over, passed, JM. अब्बो अह-अग्निं मुने नवरं जइ सा न जूरिहि Hem.(Gr.) 2.204.

अह (aia < dayita) [end. of cpd.] dear to, liked by, favourite, M. (सुवेत्तं) गहिआमिसहिरिअजं SetuBa. 9.31 (confirmed by the rhyme वणहरिअहो (वनेहरितमित्तं))

अह (ai-aisaiya < aty-atīsay-ita) *adj.* greatly surpassing, Apa. कण्णिरुहं मि अहअसुखं इरि मुहि जुविहि कडियलि कडय MahāPu.(P.) 85.12.5.

अह (ai-acca < ati-gatya) *gen.* [AMgD] cf. अहयय.

अह (ai-atta-jjhāna < aty-ārta-dhyāna) *n.* constant meditation on one's misery or calamity. (TattvārSa.

9.31; आरंभमनोज्ञानां सम्पद्योगे तद्विषयोपाय-स्त्वितिसम्पत्कारः), Apa-अहअसुखं पणसेणं सुय पुत्तसेणं वत्तुम MahāPu.(P.) 90.12.15.

अह (ai-attijja-māpa < aty-artya-māna) *adj.* (f.) greatly rolling, AMg. सा नामा ... ललितललितवेनेहि अहअट्टिज-माणी Nāyā. 1.9.10 (comm. अलितललितमा, आक्रम्यमाणा p.158a)

अह (ai-adda-viyadda < ati + akāṭa-vikāṭa) *adj.* extremely deformed, Apa. अहअडुविण्डुवत्तुमिस्सु निह पुत्तपाव कण्णयविरमु JasCa. 2.6.12.

अह (ai-an-ittha < aty-an-ista) *adj.* (f.) very undesirable, AMg. जे नं इतिपरिणाय अवबोध से नं गाहअणिट्टाहि गाहअकंताहि ... वगुहि उवाल्लमर RāyPa. 183(767)

अह (ai-ambila < aty-āmla) *adj.* very sour, too sour, AMg. गाहअविदेहि गाहअदुरेहि ... नीयणकळायणमंमहेहि ववगय -- परिस्तमा Kapp. 95.

अह (ai-avara < aty-avara) *adj.* very much lowly, extremely low, Apa. परमेण जि अहअवरेण उत्तु सुव्वहं जीविउ अंतोमुत्तु MahāPu.(P.) 10.12.13; (F. N. अतिवचनेन)

अह (aia-vihaya < ativa-vihata) *adj.* completely removed, Apa. अहअविहयहरिणुत्तणिहदि अगुहदि सा वि मायणिमहि MahāPu.(P.) 34.3.4.

अह (ai-āra < aty-āra) *m.* great consideration, M. वणअवअलिप्पमुहि जो म अहअरेण जुंत्तो GaSaSa. 6.19.

अह (ai-āya-rakkha < aty-ātina-rakṣa) *adj.* [also written अहयारकस] great egoist, caring only for one's own self, AMg. से मवह अहम्मिअ अहज्जे अहयारकसे Sūy. 2.2.17 (31); Dasā. 10.56.

अह (ai-āra < ati-cāra) *m.* cf. अहयार.

अह (ai-āvalaya < aty-ākula) *adj.* very urgent, Apa. तो आहअर अ कज्जि मर अहआवळ SandeRā. 113.

अह (ai > aditi) *f.* [PMS. also अदिति] the presiding deity of the constellation called पुणवसुणक्षत्र, AMg. दो अदित्ती Thāṇa. 2.3.324(95) (comm. पुनर्वसुद्विजात् अदितिद्विषम्); पुणवसु अदिति-देवया SūtraP. 10.12. (83). सोमे रुदे अदित्ती बहस्सरे सप्ये Jambuddi. 7.171(1) (comm. नक्षत्राणामपिदेवतद्वारा नामप्रतिपादनाय गायत्र्ययमाह p.533); सोमदेवअदित्तीबहस्सरी चेव JoisKa. 149.

अह (aiisā < atīsyā) *f.* excessive jealousy or rivalry, Apa. अपसेण-अहसंकरणे, ... बहर अमुदमावु जुवईयण SudCa.(N.) 4.10.3.

अह (ai-ukkasa < aty-ut-karṣa) *adj.* going beyond pride or idea of greatness, AMg. मज्जप्पमाविरिओ तवस्ती अहउक्को Desave. 5.2.42.

अह (ai-ugga < aty-ugra) *adj.* very formidable, very frightening, Apa. जणियदरिण अहउगवणिण। संछाय विसि भरिय SaṅKuCa. 380.2.

अह (ai-ucca < aty-ucca) *adj.* very high (place), AMg. नाउउच्चे वणीय वा ... पिं पडिगाहेज संजय. Utt. 1.34. (Dev. नास्तुच्चे प्रासादोपरिभूमिकादौ); JM. देववंतीओ। सञ्जति व रविणो सार-हिस्स अहउक्कमण्डा SurSuCa. 1.70.

अह (ai-uccāya < ati-? = ati-āranta) *adj.* extremely tired or exhausted, JM. जो पुण हवेज कम्मओ अतिउक्काओ व सो वरि ठार OghaNi. 564.

अह (ai-ucciya < aty-ucca-ka) *adj.* very high,

अविशुद्ध (ai-karma < ati-karman) = wicked deed;
orig. Apa. अने दुष्ट पदार्थों अरु कर्मों निरु काई विषये Bhavi-
Ka. 384/7.

आकलुप (ai-kalupa < ati-karuna) adj. very piteous.
JM. आकलुपागमनवरं च रोड पयसा CampCa. 224.16.

अहङ्काराद्युत्थं कष्टम् (*ai-kaśāukkādya-yā < ati-kaṣṭhya-*
utkara-tā) = extreme intensity of the passions, JM. अहङ्काराद्यु-
त्थं कष्टम् च तेन बद्धे अप्यस्त्रुणे परमं नाशं CaupCa. 103.7.

अश्वत्थिनस (ai-kasina < ati-kṛṣṇa) *adj.* very black, pitch-black. Jm. जीह्वो(म) अश्वत्थिनः अण्, त श्वे अन्तः युक्तित्वात् RāSamu. 30; अश्वत्थिन्यनिद्राजलहरः पितृ लोयलोयनापहो (गिरिवरो) JagaJiCa. v. 538; v. 49.

अश्वकाय (ai-kāya < ati-kāya) *adj.* [also अशकाय] having an excessively big body, AMg. तस्य जं महां एते उग्रविसे ... अशकाय महाकाय विडुविसे सत्ये परिवत्स Nāyā. 1.9.20; *m.* 1 one of the two kings (Indras) of the Mahoraga class, AMg. दो महोरगिण पण्णसा, अतिकाय खेव महाकाय खेव Tūhapa. 105; 273; शबर इदिसु पाणसं भाणि-यच्च इमेण विणिणं—महोरगाणं अशकायमहाकाया Pannav. 2.192; (probably the same as पिशाचकुमारणं) दो देवा अश्वकच्च जाव विहरंति । अशकायमहाकाय (एते बाणमत्तराणं देवाणं) Vy. 3.275(2); 2 name of Rāvana's son, M. अशकाअप्स मि कषय विरेण ऊरुसु ठिअपल्लोसारे SetuBa. 12.59.

अवकाश (ai-kāla < ati-kāla) *m.* delay, late, Apa. सुवर्ण
संघर्ष नृपत अवकाश Sar.KuCa. 309.1.

अशुक्लिष्ट (ai-kinha-ati-krāṇa) *adj.* very dark, Apa.
अशुक्लिष्टे दीहे जवरिणय बड्ड बलिस्त वररोमन्न JambūSāCa 4.13.14.

अडकिण्हांगी (ai-kinhangī < ati-kr̥ṣṇāṅgi) *adj. (f.)* having a very black body, Apa. अडकिण्हांगी पाई सुयंगी SudCa.(N.) 4.7.3.

अकिलदुत्तण (ai-kilatthattana < ati-kilatavāna) *n.* great
deprivity, JM. कालस्य अकिलदुत्तणम् अक्षेत्पुनरिविद्वे १... पादमद-
संकिलिद्धा धमत्थी वेत्थ दीसंति DvaKu. 12.1;

अहकिलिद्ध (ai-kiliṭṭha < ati-kliṣṭa) *adj.* greatly defiled or disturbed, JM. वीसा अहकिलिद्धो KamPay. (Śiva.) 4.76; Cu. p. 91. तेजइयससुत्तं मययल्लुगवत्तं सुभवण्णकारसं अगुल्लुगवत्तिसुअग्निमेणं ति यत्तासि वीसाय वण्णं सव्वसं किलिद्धं अंतरगतीय वट्टमाणो अगाहारओ सिञ्चा-दिद्धी जहण्णाणमागउदीरणो.

भयकिलेस (ai-kileśa <ati-kleśa) *m.* great trouble, Apa.
भयकिलेस जइ अरु बिदयइ Bhaṭṭa. 37.1.

अहकिंषिण (ai-kivina < ati-kṛpāṇa) *adj.* very niggardly, very stingy. JM. अहकिंषिणो ज्यैष्ठ्यं तुमं जं पश्यामि वि मुण्यमि विप्यते । अन्वयसिद्धावगुणो वि इ वदति मुहमहोमुहं नाह Subhāṣajī Sarth. 49.

अथकिंशिय (ai-kisiya < ati-kṛṣita) *adj.* very lean, much emaciated, JM. नीलाहारो लक्ष्यारवत्तणे किंशियि अथकिंशियो; होह (परिचयणो) CaupCa. 88.16 (v. 7)

अङ्कुलिक (ai-kuṭila < ati-kuṭila). *adj.* [f. -a] very crooked, JM. अङ्कुलिका कङ्कुलं CaupCa. 122.31.

अङ्कुडिली (ai-kudilī < ati-kutīlā) *adj.* greatly wrinkled
or contracted, Apa. अङ्कुडिली भउहार्वाक जिह्वा KarCa. 1.16.12.

अकुण्डित (ai-kundiya < ati-kunḥita = ati-kūncita) *adj.*
very much contracted (leg). JM. अकुण्डित इति तदि बहिर पायस्त
तद्विषयः । तद्विषयः सम्यक्कृतं अस्मिन् । इ. वेदकं quoted by Hari-

bhādra on Āy. 4.17 (p. 574).

अणकुविद (ai-kuvida < ati-kupita) *adj.* very angry. १९.
अणकुविदो जो मुक्तो हो वि. व. पद. ३५२ अणकुविदो KattiApn. 39.

अवकुसल (ai-kusala < ati-kusala) *adj.* very clever, JM.
को यत्तो वरपुत्तिो गववरसिक्खाप अवकुसलो Erz. 72. 14;

अहङ्कर (ai-kūra < ati-krūra) *adj.*: १ very cruel, JM. इतो वि अहङ्करोती तीर अहङ्करोतीपि Erz. 75.34; Aps. अहङ्करोत्यहङ्करोति जेष JasCa. 1.8.9; २ very harmful, JM. तस्स य अहङ्करावसाहणो गळिबे सम्मसरवणं CaupCa. 103.7.

अङ्कुर (ai-ku - ati-ketu) m. name of a king, JM. ततो
 ईसरहमसि के उमाकवैतपई करपधित्तो जे राषायो VasuHi. 221.2.

अशुकोमल (aī-komala < ati-komala) *adj.* very soft, very tender, Apa. अशुकोमल सरलामल धवळ कूट किंही लीसह JasCa. 2.23. 12; जाहे धरण साक्य अशुकोमल SudCa.(N.) 4.2.1; अशु तस्युकरि-सेण अशुकोमल्लिण सुद्धहिण जडिळ अंगु अशरेण SanKuCa. 509.8.

अहकोपणा (ai-kovanā < ati-kopanā) *adj. (f.)* very irascible, M. अहकोपणा वि साख्, ह्ताविता गअह्णो लोण्याए GJSaSa. 5.93.

अहकोषावर (ai-kovāura < ati-kopātura) *adj.* (f.) prone to great anger, Apa. अहकोषावर महिसी सिद्धी SudCa.(N.) 4.5.20.

अशुकोद्गमघट (ai-koha-ggaha-ghatta < ati-krodha-graha-grasta) *adj.* (the first type of रौद्रव्यान् marked by being infested by the evil planet in the form of excessive anger, JM. अशुकोद्गमघट निगिणमणहोद्गमविवाण JhāṇSa. 19.

अवह- (aikka- < ati-kram-) v. [only in 3rd pl.] to 'pass away, elapse. M. समसोपसृष्टसंभाषणाय दिवहा अवहति Lila. 232; देवाराहणमयणिमयान दिवहा अवहति Lila. 284.

अशक्यंत (ai-kkanta < ati-kṛānta) *adj.* [f. -ā] (ppp. of अशक्यन्-) [बोलीणं युक्तं अशक्यन्तं बोलीणं अशक्यंतं PaLiANs. 141; अतिवत् अतिशयं गतं च विनिगम्यते AngVi. 81.644; 1A passed, elapsed (of time), AMg. दोषु मासेसु अशक्यंतु Nāya. 1.1.49; JM. अशक्यंतं पि कालं न याणइ VasuHi. 29.5; अशक्यता यं सहा VasuHi. 40.18; दमो जहासुहेण धम्मनिरयाय ... अशक्यता नव मासा SamasKa. 61.16; कवणियइवावारस्स यं अशक्यतो सो दियहो KuvMaKa. 11.14; सो निव्वेत्ति सुक्काम्मे. अशक्यतो वासइहि KaKoPra. 2.22; अशक्यतो मासे वयं ते नाम मेहरहो चि KaKoPra. 12.6; एधमअशक्यता कइयि वासरा ManuKa. 25.34; M. सुय्यं उहुं वणमा अ मज्झिमा सो जुवा अशक्यतो GaSaSa. 6.57; S. (राजा) वमस्स ... अशक्यतरअणीय एअवममाणसो सुवतो विइ SiMāñ. 1.17 (p. 12); 1B past, belonging to the earlier period, AMg. इत्थी पुत्तिसेण सइदि संवसमाणी वि गम्यं न बोइजा, तं जइअ अय्यत्तकोब्बणा अतिशयजोब्बणा Tūḥṇa. 5.2.104(416); जे यं बुद्धा अशक्यता जे यं बुद्धा अयायया Say. 1.11.36; सुव्वत्ति अशक्यता संगमा गामधम्मनसूका Paṇḥa. 4.12; M. यं गिक्कहं जोब्बणं अशक्यं GaSaSa. 3.47; अशक्यंवाकमाभां जोब्बणं पत्ता Brz. 1.8; 17.21; 2A having gone beyond, having bypassed, JM. तमो अर्द्धमाविशपुव्वं ... अशक्यतमज्जायं वयसं आगमिणकण CaupCa. 8.12; अहं पुणं गादप्यहो अशक्यंतोमीं चि Comm.(Sā.) on Utt. 4 (p. 215); JS. पयसाइदक्यतो पुणं अण्णदि जे सो समवसारो SamSa. 142; 2B crossing, going over, JM. अशक्यता वेचइत्ति ... वयं VasuHi. 53.1; 3 which has disregarded, transgressed, or abandoned, AMg. तस्स जमासिस्स अणमारस्स तेहि ... कालावकतेहि यं पमाणारकतेहि व ... पांअमीवतेहि ... सरिदरति विअहे रोमाविके पावअमए Vig. 9.33.92 (375.21); सविज्जेसेयु मणुवा अवति ते जइअ

सम्बन्धमविरुद्धा सम्बन्धितोद्देशता अकोहा Uvav. 130; से य सम्बन्धितो-
इतिस्मिन् सम्बन्धितपरिपुष्टे Daśa. 10.33; 4 pertaining to an earlier
event, AMg. दसविधे पञ्चवक्षणे, अणागममहकं निर्दिष्टं चेव Thāna.
10 (748); अणागममहकं ... पञ्चवक्षणे भवे दसहा Vij. 7.2.34(1);
JM. अणागममहकं कोटिबल्लिखं (पञ्चवक्षणे) ĀvNi. 1514; समरकं
तेनेव हेउणा तवह जं उहुं PavSāro. 190.

अव्ययसूचि (ai-kkanta-cāri < ati-krānta-cārin) *adj.* who
violates the rules of conduct, कालाहकतचारिणो जइ वि PavSāro.
784 ? [AMGD.]

अव्ययसूचिजोव्वणा (ai-kkanta-jovvāṇā < ati-krānta-yau-
vāṇā) *adj. (f.)* who is past her youth, AMg. इत्थी पुरित्तेण
सद्धिं संवसमाणी वि यम्मे न भरेज्जा तं जहा अप्पसजोव्वणा अहकंताजोव्वणा
Thāna. 5.2.104 (416)

अव्ययसूचिबालमावा (ai-kkanta-bāla-bhāvā < ati-krānta-
bāla-bhāvā) *adj. (f.)* who is past the period of childhood, JM.
अव्ययसूचिबालमावा जोव्वणं पत्ता Erz. 1.8; 17.21.

अव्ययसूचि (ai-kkama- < ati-krama-) *v.* 1A to pass, to
elapse (time), JM. असोत्तेहणुरागरत्ताणं य सुहेण अहकमर कालो Vasu-
Hi. 65.2; आगच्छ मोयणवेल्लो अहकमर KaKoPra. 3.30; (caus.) मुहो
मुवा कालमरकमेर UvSat. 68; Apa. इय कसु मुणिण अहकमर पसु कसु इवासु
SapKuCa. 540.8; 1B to go past some one, AMg. एगो चिट्ठेज्ज
मसुद्धा लंघिया तं नहकमे Utt. 1.32; परिहारकप्पट्टिर भिक्खुं दहिया थेराणं
वेवावहियाए गच्छेज्जा, से य आहक अहकमेज्जा Kapp. 5.53; 1C to go
across, to cross, AMg. इगालं छारियं रासिं तुसरति च गोमयं । ससर-
क्खेहि पाएहि संजलो तं नहकमे Dasave. 5.1.7; तथं पुण मवगगण नाहकमर
Vij. 8.10.13; पत्तरसहामेण य पुणो वि तं वेवत्तिकमर Jivābhi. 3.838
v. 19; सम्बद्धवक्षणे अंतं करोति सत्तद्धमवगगणं नाहकमरि BrhKapp.
5.63; JM. न य पंचमीए रयणि पज्जोसवणा अहकमर KāKa. 94; नो तं
रवणि अहकमेज्जा KāKa. 271.7; 2 to transgress, AMg. आहकमं
णं मुंजमाणे आयाय धम्मं अहकमर Vij. 1.9.437(26); अनुगम सूरिअ अल्ल-
मिए वा से जं च मुहे जं च पाणिसि जं च पडिगगहंसि तं विमिच्चमाणे विसेहि-
माणे नाहकमर जो तं मुंजं मुंजं वा सारज्जर Nis. 10.25; 3 to violate,
to break, AMg. आणं सम्बन्धिणं गिण्हंतो तं अहकमर मुहो PindNi.
184; तं निगोपी नीहरमाणी वा विसेहिमाणी वा नाहकमर BrhKapp. 6.3;
आवरियउव्वहाए अतो उव्वत्सयस्स पाए निगिज्झिय चित्तिज्झिय पफोहेमाणे
वा पम्मेमाणे वा नो अहकमर Vava. 6.2; 4 to be unfaithful,
AMg. अकामयंभवेरवासेणं तामेव पइसेज्जं नाहकमरि Vava. 72; 5 to
surpass, JM. अहकमर सम्बदेवतेउलेसं PañcSu. 41.

अव्ययसूचि (ai-kkama- < ati-krama) *m.* 1A stepping beyond
the proper limit, transgression, AMg. अहकमं ति बायाए मणसा वि न
पत्थए Sūy. 1.8.20; M. विणआहकममारज मा मा णं पम्हसिज्जासु GāSaSa.
4.48; कि उण दुपरिअहा मज्जाआहकमुप्पहवलिज्जंता । उव्वहि व्व सारगच्छा
SetuBa. 4.25; (देवी) सज्जकअहकमं अहह संमरंतीज तं इमस्स वज्जणं दुअं
कह विहोइतं तीरए SiMan. 4.16; JM. एवं अविणीययाए गुववाणाहकमं
विहेउण KāKa. v. 97; 1B to violate the boundary, AMg. धूलगस्स
अदिण्णादाणवेरमणस्स पंच अहयारा जाणियव्वा ... तं जहा ... विहयारज्जाहकमे
Uvās. 47 (with the intention of smuggling); 2 going beyond
the measure, AMg. (इच्छापमिमाणस्स अहयारा) खेत्तवत्थुप्पमाणआहकमे,
धिरण्णसुवण्णपमाणआहकमे, दुप्पचउप्पयपमाणआहकमे, धणवत्तपमाणआहकमे Uvās.
49; Āv. 75; तिबिहं अहकमे पण्णत्ते, तं जहा, गाणअहकमे दंसणअहकमे
चरित्तअहकमे Thāna. 3.3(440); 3.3(444); अहोवरणस्स अप्पमज्जणाए
दुप्पमज्जणाए अहकमे अहकमे जो मे देवसिओ अहयारो कओ तस्स सिच्छामि

उकुहं Āv. 19; 83; 92; ĀvPacc.(VI.) 5.2.8; जो मे कोइ देवसिओ
राहओ उत्तिमहे अहकमो अहयारो अणायारो तस्स सिच्छामि कुहं ĀvPacc.
(VI.) 11; आहकममनिमत्तणं पडिसुणमाणो अहकमो होइ PindNi.
179; मणुवा मचित्तंति ... मज्जावत्तिकमप्यहाणा Jambuddi. 2.133; Apa.
परिसह अहकसु माणु तामु VaddhaCa. 5.2.8; 3 violation of the
limit of the prescribed time (for begging), JM. कालाहकमपरवक्कणं
मच्छरियं चेव Pañcā. 1.2 (comm. तथा कालस्य साधुचित्तमिच्छासमयस्य
अतिक्रम उल्लंघने कालातिक्रमः)

अव्ययसूचि (ai-kkamaṇa < ati-kramaṇa) *n.* transgression,
AMg. धूलगावित्तादाणवेरमणस्स इमे पंच अहयारा, तं जहा विहयारज्जाहकमणे
Āv. 71; JM. सुमेरुणं च तथा पढमाणुप्पयअहकमणं SupāsCa. 12.65;
गुरुआणाहकमणे आवाचितो कोइ जइ वि तं KāKa. v. 100.

अव्ययसूचि (ai-kkamaṇā < ati-kramaṇā) *f.* violation,
AMg. खामेमि समामणो ... सम्बन्धिओव्वाराए सम्बन्धमाहकमणाए ... जो
मे अहयारो कओ Āv. 10; [many of these *f.* nouns ending in -*ana*
are used in Gen. sg. in the sense of Dat. sg. but can also be
Dat. sg. of nouns ending in -*ana*]

अव्ययसूचिज्ज (ai-kkamañña < ati-krama-ñña) *adj.*
to be transgressed [AR. PSM., AMGD. give as occurring in
Sūy. 2.7.81 ? not traceable]

अव्ययसूचि (ai-kkamanta < ati-krāmat) *adj. (pr. part.)*
approaching, JM. नीयं अहकमंते पुव्वामासी पियाइ जंपतो ... वेसो वि
जणो पियो होइ ChaGā. 22.

अव्ययसूचि (ai-kkama-māṇa < ati-krama-māṇa) *adj.*
(*pr. part.*) transgressing, AMg. आयाए धम्मं अहकममाणे पुढविकायं
णावकंखर Vij. 1.9(437); आयाए धम्मं अणहकममाणे पुढविकायं अवकंखर
Vij. 1.9(439); [as a *v. l.* for अहकममाणे at Kapp. 1.38; 2.18
3.34 Sch.]

अव्ययसूचि (ai-kkamia < ati-krama-ita = ati-krānta) *adj.*
violated, discarded, Apa. णउ कंतिहि वणुण अहकमित अम्हं मायासु-
एहि समिउ JasCa. 2.24.9.

अव्ययसूचि (ai-kkamiṇa < ati-krama-ivāṇa = ati-kra-
mya) *ger.* having crossed, JM. तओ तण्हाहुवापरिस्समकिलंते अ-
हकमिण महाइरं तदयदिणे पेच्छर तावसमं Erz. 7.9.

अव्ययसूचि (ai-kkamittā < ati-kramitvā = atikramya) *ger.*
violating, having disregarded, JM. अहकमिक्का जिणरावाणं
UvSat. 20.

अव्ययसूचि (ai-kkamittu < ati-kramitvā = ati-kramya) *ger.*
going past, having crossed over, AMg. तं (समणं माहणं वा)
अहकमित्तु न पडिसे न चिट्ठे चक्खुणोयरे Dasave. 5.2.11.

अव्ययसूचि (ai-kkamma < ati-kramya) *ger.* 1 passing be-
yond, overtaking, AMg. नीयं कुलमहकमम ऊत्तं नाभिधारे Dasave.
5.2.25; 2 setting aside, AMg. लज्जे संहं अहकमम तस्स विरियं
समुच्छेले Gacchā. 5.

अहकलीवासा (ai-kkīlāvāsa < ati-krīdāvāsa) *m.* name
of a sporting ground, AMg. पत्थ वं सुट्ठियस्स लवणाहिवहस्स मइ एगे
अहकलीवासे नाम मोमेज्जविहारे पण्णत्ते Jivābhi. 3.756; अहकलीवा-
सस्स णं मोमेज्जविहारे अतो बहुउमरमणिज्जे भूमिमाणे पण्णत्ते Jivābhi.
3.757.

अहकला (a-ikkhā < a-likkhā) *adj.* [from ati-tlikkhā] very
sharp, very painful (to cross), AMg. अवि यइ ताओ (इत्थिवाओ) :
... अहकला देवरणी, अनामिओ वाही Tand. 156 (comm. अनीयवैतरणी;

प्रमाणात्मिकविकृतिनरकलदी तत्सङ्गे तदवासिहेतुत्वात्, जतीक्ष्णवैतरणी वा
 ४. ४१)

अक्षुब्ध (ai-khaddha < ati-khād/ta) *n.* excessive eating.
JM. कुक्कुटिन्द्रगमित्तं अविशियवयणो उ पक्षिखे कबलं । अक्षुब्धकार्यं वा जं
य अगालो हयं होञ्जा OghaṇiBhā. 279

अक्षन्ति (ai-khantiya < ati-kṣānti-ikṣ) *f.* very for-
giving i. e. a nun, Apa. अक्षन्तिहि समीपि पत्न्यी जिणद्वयगुणसंपत्ति
वत्तस्यी MahāPu.(P.) 90.16.7.

अश्वरा (ai-khara - ati-khara) *adj.* very harsh or severe,
M. कुसुमभा वि अश्वरा .. कामस्स सरा बहुदिअप्पा GāSāSa. 4. 26.

अहखिन्नी (ai-khinñi < ati-khinñā) *adj. (f.)* very much depressed, Apa. विरहंते अहखिन्नी उ अण्णं अहखिन्नी मोहपरावसी । सुविणंतंरि चिर पवसिउ जं जोहअउ पिउ Sanderā. 151.

अश्लेषेयरा (ai-khe-arā ~ ai-khe-carā) *adj. (f.)* superior to the semi-divine damsels, JM. को वि बहून् अश्लेषेयरा खे खेअरीण पचचक्षे ।... रुद्रिअ भद्रममुद्रिणिओ KuraCa.(H.) 4 46.

अश्रगथ (ai-gaa < ati-gata) *adj.* (ppp. of atigam-) [अश्रयं
मार्गपश्चाद्भाग. समागतं प्रविष्टं चेति व्यर्थम् DeNāMā. 1.57; called
Deśi because of the meaning पविट्टो सि व यो ब्या तथा अतिगतो सि
वा AngVi. pp. 86-87, अतिदूरं पविट्टो सि अतिगतो सि व दूरतो
(799); तथा अणुपविट्टो सि तथा अतिगतो सि वा (800)] [also अतिगअ.
अश्रगथ, अतिगत] 1 entered, occupied, AMg. पुढवी कायमश्रगथा उक्कोसं
जीवो उ संवसें । बालं संखायं Utt. 10.6; (but Śāntyācārya पृथ्वी सैव
कायः सं अतिशयेन मृत्वा मृत्वा तदुत्पत्तिकल्लेपेन गतः प्राप्तः अतिगतः 'who is
repeatedly born in the earth body'); Utt. 10.14; अतिट्ठमेमि वंदिता
अश्रगथा बाग्गापुरिं Utt. 22.27; लोम लोमागारं लीलायंतं जंयायमाणं मुहम-
सिगथं गयं पासित्ता Nāyā. 1.1.18; सहरितं विसज्जिए सग पडमंडवमगाए
Jambuddi. 381; एवं बोदिमद्यःओ गश्म संवसह दुक्खिओ जीवो Tand. 33;
JM तेण गत्तो पंवेसो, नेणावकारेण अश्रगओ Āvṭi.(H.) 349a.2: जे
मिक्खं गिहवसिकुलं अतिगते पिंखातपडियाए । एवविस्ते समणे तं वेव कुलं
गुणो पंवेसे NisBhā. 1465 (Cu. प्रविष्ट.); ताहे वेव इमो अश्रगओ (उज्जाणि)
Āvṭi.(H.) 173a.5; निक्खं भवणमश्रगओ Dhutt. 4.12; भरहराया ...
अश्रगओ विणीयरायहाणि MaViCa.(G.) 116.12(2); समुरकुलम्मि अश्रगओ
विट्ठो व सगउरव तत्थ UvPayṭi. 273a.v.45; (मुयाधरं) अश्रगया व वूयं
वडुण VasuHi 27.19; 42.8; ताहे वित्तेह — अय्यं न पेक्खामि ? ताहे धरे
अश्रगओ मायरममिवापइ Sukhasobhā on Utt. 2.13 (p. 23a); 2 gone
beyond, left, crossed, AMg. तत्थ णं तुम मेहा तीरमश्रगए पाणियं अमंपत्ते
वंतरा वेव सेससि निसणं Nāya 1.1.160; JM. सिंखलिपायवो गणययल-
मश्रगओ KaKoPra. 2.5; M. जउममश्रगओ सो तस्स वेसूण कणं ŚriKāv.
2.1; 3 elapsed, past (time), M. इत्थेसु अ पाएसु अ अंउल्लिगणणाइ
अश्रगथा दियहा GiSaSa 4.7; JM. भगवं संभवजिणो अत्रिवसामियो
सगगतेवमाणं तीसहि लयसोहि अतिगणहि समुत्पण्णो CaupCa. 73.3;
विंडंतस्स अश्रगयं वरिसमेण Erz. 20.27; Apa. वरिससइसकालम्मि अश्रग
SanKuCa. 719.5; 4 gone beyond the range of, JM. रस्सेसु ...
असि तुवियरेसु पि वाणिदियगोयमइमश्रगसु सुलेण दोदवं MaViCa.(G.)
15b.1(2); 5 reached, M. उद्धोवअसत्तिवे त्रेण महि व दिणअस्मि
अश्रगए SetuBa. 10.18; JM. तओ सा लब्धोणमसुहि गहाय धम्मल्लसगासं
अश्रगया VasuHi. 64.25.

अग्रच्छ- (ai-gaccha- < ati-gacch(a)-) v. 1 to elapse, Aps. किं अग्रच्छ सरयवि महिषल जीवताहँ ŚācKuCa. 546.8; 2 to enter, JM. जह तुज्ज सस्मे दिसें सण्मा मुहं अग्रच्छदिह Avṛṇ(H.) 369b.8.

अङ्गच्छमाण (ai-gaccha-māṇa < ati-gaccha-māṇa = ati-gacchat) *adj. (pr. part.)* going in, entering, AMg. उच्चारस्स वा पासवणस्स वा अङ्गच्छमाणा य निग्गच्छमाणा य Nāyā. 1.1.153; 1.1.154; उच्चारस्स वा पासवणस्स वा अङ्गच्छमाणेहि निग्गच्छमाणेहि Nāyā. 1.1.155; 1.1.188; जञ्जिय अङ्गच्छमाणस्स गमो पडमो कुंढावसानो Jambuddi. 3. 217; जे मिक्यु रण्णो खस्सियाणं सुवियाणं भूकामिसिक्काणं असच्छमाणाणं वा निग्गच्छमाणाणं वा पडमवि चयसुदण्णवहियाण अभिसंधारे Nis. 9.8; [AMgD. to transgress?]

अग्रगंतूण (ai-grantūna < ati-gan-tvāna → ati-gatya) ger.
having crossed over, JM. अग्रगंतूण अशोकं लोकागामस्यमाणमसाह । ठाह
असंवेकजाह । इन्द्रोदिकलेसमुक्तोसं VIĀvBh. 604 (601); अहं तोसि नगरि
अग्रगंतूणं अंतस्थाउवगरणं मग्गामि VasuH. 63. 5.

अङ्गम (ai-gama < ati-gama) *m* entrance, going in, JM. डिलि शिद्धिस्त पडभोऽङ्गमे ते वेव मेत्था तिन्नि ViĀvBhā 386 (384) (comm. आबकत्थ प्रथमः समयः नाडीमध्यप्रवेशे (or लोकमध्यप्रवेशे) भवति)

अङ्गमण (ai-gaṃaṇa < ati-gaṃaṇa) n. 1 entrance, AMg.
 रायसिंहस्स नयस्स बहूणि अममणाणि य निममणाणि य Nayā. 1.2.11;
 1.2.32 (emendation into अङ्गमणेषु to connect it with मण्णवत्तेसं
 Aṅgasuttīṇi III. p. 83 is not necessary It is connected with
 आभोष्मणे मममणे and not connected with the list, सिद्धं च --
 अंतरे च मणेषां गवेषमणे 32); 2 entry of the sun or moon (in
 the northern hemisphere, जावं च णं अङ्गमणियाणं जावं तासकवाणं
 अङ्गमणं निममणं वुड्ढीं निवुड्ढीं आधविज्जइ तावं च णं अस्सिं लोए सि
 पक्कइ (Abhayadeva on Vy. 2.9 p. 304) He says that he is
 quoting from Jīvabhi. and explains अतिगमनमिहोत्तरायणम्);
 3 ceremonial entry (of a king in his capital), JM. रायबह
 चउविह निमम अङ्गमण बले य कोसकोट्टारे quoted by H. in his Tīkā
 on AvNl. p. 581.

अङ्गमिय (ai-gamiya < ati-gam-ita) *adj.* (ppp.) spent,
 Apa, वहकहिदि अङ्गमिय जामिणि SaṃKuCa. 621.3.

अङ्गभीर (ai-gambhīra < ati-gambhīra) *adj.* very deep, hard to understand, JM. पुष्क, किं तत् । अङ्गभीरं, साह्र, अह एव सुणसु उवउत्तो UvPay. 901; इह तेषुपत्तिधारगनाथं तंतं तरेसु वि पसिद्ध । अङ्गभीरस्य खलु मावेयब्बं पपसेण UvPay. 922.

अङ्गर (ai-gara < aja-gara) m. [v. l. for अयगर] python, AMg. षोणस-अङ्गरपमुहे उसज्ये दूमिप खामे PajĀrā. 158; से किं ते अङ्गराः । अयगरा यमागारा पण्णत्ता Pannav. 1.81.

अङ्गरुह्य (ai-garu-a < ati-guru-ka) adj. [also अङ्गरुह्य].
 M. 1 very heavy अङ्गरुह्यं वि तमसि हिमप मरेण गन्धस्त्व G.SaSa.
 1.83, 2 very great, M. अङ्गरुह्यस्तत्सत्सासवसविसत्सुमुषपयदेहि ।
 नीतासेहि LIIā. 616; अङ्गरुह्यो अवरार्द्धो LIIā. 631; अङ्गरुह्यद्वयपरि-
 भूयस्वयो LIIā. 689; 3 very hard or strong, Apa. अङ्गरुह्यपहारे णह
 विसण्ण सुक्खविहल्लंघु महि णिसण्ण PāNāCa. (P.) 1.22.3.

अङ्गममिषि (ai-garnivi < ati-garnitvi = ati-gamayya) *ger.*
having spent, Aps. सुङ्गिण कुमग्ग भावि मंडलियनिवरज्जि वि अङ्गममिषि
वरिससहस पञ्जास पिद्दु पिद्दु SaṅKuCa. 782.2.

अग्रहिअग्रअमाण (ai-gahia-garua-māṇa < ati-grhita-guruka-māṇa) *m.* great pride excessively resorted to, *M.* अग्रहिअग्रअमाणेण पुत्ति रासिं च छिज्जिहिस्स *GūSaSa. 2. 52.*

अगहरीर (ai-gahira < ati-gabbhira) *adj.* very deep, JM.
 ता वित्तिष्णं गयणं ताव द्वियं नेलहरा अगहरीरा VajLag. 104.

अहंमहा (ai-gāḥa < ati-gāḥa) *adj.* very strong, very firm, AMg. अहंमहावर्णने मे देवगुणिया अर RāyPa. 774 (189); JM. अहंमहा मोहसो MaViCa. (G.) 336.1(2)

अहंमहा (ai-gāḥam < ati-gāḥam) *adv.* greatly, intensely, JM. लो लेहि पदमहा वेपनं बालियारं भोपहि । वीरस्स विभोपयं अहंमहा बुद्धिबलनेहि NāPañKa. 4.45.

अहंमहा (ai-gāḥa < ati-gāḥa) *m.* great insistence, JM. तह वि न मेवहं जाहे अहंमहा कह वि वंभुरो वि NāPañKa. 10.52.

अहंगुण (ai-guṇa < ati-guṇa) *m.* extraordinary quality or virtue, AMg. सिद्धांगुणयोगे सु लेवीसामणसु य । जे निकम्ब ज्वरं भिन्ने ते न अज्जहं मज्जे Utt. 31.20 (comm. सिद्धांगुणमिच्छादिना गुणाः सिद्धांगुणाः; Jacobi, qualities of siddhas etc.)

अहंगुरु (ai-guru < ati-guru) *adj.* very great or intense, JM. गुह गुहुरो अ अहंगुरु विमारा अवनमपिबजणसिनेहो UvMā. 142.

अहंगुरु (ai-guruya < ati-guru-ka) *adj.* [also °गुरु] very big or large, JM. वगहत्थो पादुं व सुरवणा । संपेसिया पभूवा रक्खसंनहत्त अहंगुरा PaumCa. (V.) 11.113; सो सो सुल्लनियजम्म निविअअहंगुरुअपुणपमारा ViMāPra. 14.25 (v. 45)

अहंगुविला (ai-guṇa < ati-guṇa = gopanaṣila) *adj.* 1 very thick or dense, JM. अहंगुविलत्तसगाहं अहविपणत्तमि वगमि SurSuCa. 10.136; 10.212; अहंगुविलत्तसगिया छोहेसु पुक्कुअयं कुंती । खदो सपेण KaKoPra. 17.16; 2 unfathomable, unknown, JM. अहंगुविला काजगां KaKoPra. 143.34; 3 fully concealed, JM. पुणो महती अहंगुविलत्तसगाहं वसकुहेणो तिम्वं संविअत्ता ĀvNi. 905-906 T.I. p. 384; एगत्त परवत्तिसल्लसमुहंगुविलत्तस रीयछायत्त । सहावरत्तस Erz. 74.7.

अहंगुह (ai-gūḥa < ati-gūḥa) *adj.* well concealed, JM. (खमिअं वत्तं) सिरिवत्तत्तसगाहं सुपेससिगाममहत्तं Erz. 74.38.

अहंगुह (ai-ghagghara < ati-ghagghara) *adj.* greatly choked, JM. इय वित्तिव सा पणया जंवरं अहंगुहरेण सदेण NāPañKa. 1.327.

अहंगुण (ai-ghaṇa < ati-ghaṇa) *adj.* very thick or durable, M. (अहंगुणमभरी) रत्तो वणं अहंगुणं तिमिरे अरंथं ठाविअए सवि यहं गु पणं वराए SiMāñ. 3.36; Apa. वरपेअं लभहं अहंगुणं JasCa. 2.26.15; तिहि वामहि वेडिअ अहंगुणेहि CandappaCa. (Y.) 9.17.6; 9.21.14.

अहंगिय (ai-ghiya < ati-ghīya) *n.* excessive or too much ghee, Apa. अहंगिय भोवणु वि न भावरं BhaviKa. 42.4.

अहंगोर (ai-ghora < ati-ghora) *adj.* very terrible, JM. रओ कमो जेण तत्थ अहंगोरो । तेणं चिय त्रियओए विअत्ताओ रावणो नामं PaumCa. (V.) 9.78.

अहंगंग (ai-caṅga-aṅga < ati-? -aṅga = ati-sundaraṅga) *adj.* having a very beautiful body, Apa. सुकुमारलसाह अहंगंगं जामिअ जाउ किर मुणि अंगु GayaSārth. 10.2.

अहंगंग (ai-caṅgau < ati-? = ati-sundara) *adj.* very beautiful, Apa. वण न को वि दीउअ अहंगंग Chakkammu. 3.9.12.

अहंगंगला (ai-caṅcala < ati-caṅcala) *adj.* (f.) very fickle, JM. अहंगंगला जीवलोयहि SamarāKa. 84.12.

अहंगुल (ai-caṅgula < ati-caṅgula) *adj.* very quick, JM. ते कारओ वि विअे पुयवत्तअहंगुलपणिअहोहि । वारेअ पयममसो PaumCa. (V.) 11.83.

अहंगुल (ai-caṅda < ati-caṅda) *adj.* very terrible, JM.

विज्जअहंगुलं वंताअरमहिआ नामं PaumCa. (V.) 8.195.

अहंगंपिय (ai-campiya < ati-? = ati-ākrānta) *adj.* (of Hem. (Gr.) 4.395(6)) pressed, overcome, JM. अहंगंपियं विण्णसह संतप्पेया होइ विअत्तायं ।... पाहवत्तं च पेम्पं च GāRaKo. 29.

अहंगर (ai-cara < ati-car-) *v.* [also अतिवर, अवर] to violate, to transgress, AMg. एं ते परं एअत्ताविमणा अहंगरं सयं पण्णं Sīy. 2.7.10 (846)

अहंगर (ai-caranta < ati-carat) *adj.* (pr. part.) transgressing, violating, (with Loc.) J. सपेसु य मूलतरणुसु तह ते सता अहंगरता BhaĀrā. 1956.

अहंगल (ai-cala < ati-cala) *adj.* very fickle, very unsteady, Apa. अहंगल जेअवणदेहयणा सिविअत्तोअर वंभुअगा PrāPaing. 2.103.

अहंगल (ai-cavala < ati-capala) *adj.* very fickle, wanton, JM. मा यणहरेण पेहसु दहमुहदरिअणमणाहि अहंगले PaumCa. (V.) 8.278.

अहंगल (ai-cāi < ati-iyāgin) *adj.* very liberal, JM. अहंगलं वणदेवो देह वणं लक्खवणेहि SurSuCa. 1.215.

अहंगल (ai-cāya < ati-iyāga) *m.* extreme liberality, Apa. अहंगलं वि कारणं अत्यंतहो JambSāCa. 8.14.9.

अहंगररहिय (ai-cāra-rahiya < ati-cāra-rahiya) *adj.* free from transgression or violation, Apa. तावहि करिअ सायए वंभु अहंगररहिअ निअ सुअत्तमु CandappaCa. (Y.) 2.16.4.

अहंगित (ai-cintam < ati-cintam) *adv.* with great anxiety, AMg. तए णं सा धारिणी देवी वाहंति नाहलोयं ... तं गम्भं सुअत्तुहेणं परिअहं Nāyā. 1.1.72 (comm. अतीव विना यस्मिन् अतिचितं तथा यथा न भवति इत्येवं गम्भं परिअहंति p. 36)

अहंगित (ai-cintanta < ati-cintayat) *adj.* (pr. part.) thinking too much, M. उण्णणं वं कज्जे अहंगितं गुणागुणे तम्मि । ... पुरिसो इणहं कज्जे GāSaSa. 3.14.

अहंगित्तमसिया (ai-cibida-nāsiyā < ati-cipita-nāsikā) *f.* greatly snubbed nose, JM. उपरकाणो अहंगित्तमसियागलवि-भिरदुपेच्छो MaṇoKa. 1.107.

अहंगिर (ai-cira-tara < ati-cira-tara) *adj.* lasting for a very long time, Apa. अंतएहि पेअत्तए फट्ठोअ अहंगिरतरज्वअ-रसोह GayaSārth. 12.3.

अहंगिर (ai-ciraṁ < ati-ciraṁ) *adv.* 1 for a long time, M. ओसहिअज्जो वणा सल्लमाणेण अहंगिरं इत्तिओ । चंदो सि तुअ वज्जे विअणकुसुमं अतिविलक्खो GāSaSa. 4.46; JM. अहंगिरं कीलियं आ ते सरीरसेओ अविअत्त SamarāKa. 65.5; 2 M. after a long time, M. कुसलं तुह विअयाणं अहंगिरं वेय आगमणं Līlā. 945.

अहंगिराविय (ai-cirāviya < ati-cirāviya) *adj.* (ppp.) who has come very late, JM. अहंगिराविय य ते देवकुलियं गया. ते वोयराया न आटयंति ĀvTi. (V.) 512.

अहंगोक्ख (ai-cokkhaa < ati-? = ati-suddha) *adj.* extremely pure, AMg. इक्खो वि य लक्खणियसो अदोस अहंगोक्खो विरालक्खो । लक्खणयणसयणो सपत्तिं तं सुपत्तिं के वि RayPa. 93.

अहंग (ai-cā < ati-ya) *ger.* having gone beyond, avoiding, AMg. सव्वां संगं अहंग भोरे सव्वां दुक्खां तिअत्तमाणे Sīy. 1.7.28.

अहंग (ai-cā < ati-gācā = atigam-) *v.* [a substitute for गम् Hem. (Gr.) 4.162; Triv. (Gr.) 3.1.97] 1 to go

to, AMg. औषुगमरयोपे असुगमरतिगच्छति *ĀmBhās.* 36.8; JM. लो-
पिचं सोपलं अश्चर *KurmCa.* (H.) 7.6; "2 to go away, JM.
मिन्साईणमदाणे अश्चरमावे पुनो दुयिद *AvNi.* 1042 (p. 478) (comm.
मिन्साईणमदाणे: वेमा अदाने सति अतिमच्छेति वचनं असीच्छेति वेति
अमास्यामय); 'मे सत्त्वजो पच्छम अणिमिसच्छे । जाणविमाणासुदं
कच्छि व क्हा अश्चरति *TarLo.* 218; 3 to pass (time), AMg.
कस्मि अमकुप्पे उक्काओ वापि ओहमालोद । वेला विहाणमास व अश्चर गुरु
व उक्काओ *OghaNi.* 578 (comm. अश्चर अतिक्रामति): JM. ता
उपविसु व भुज्जु मा ते वेला अश्चरहि *TarLo.* 178.

अश्चरन्त (ai-cchanta < ati-gacchat) *adj.* (pr. part.) going
ahead, passing over, AMg. अह तत्थ अश्चरन्ते पासई समणसंजय *Utt.*
19.5; [PSM. Upadesapada p. 133 not अश्चरन्त but अश्चरन्तो]

अश्चरन्ता (a-icchā < a-ditsā) *f.* desire not to give, (a
kind of द्रव्यप्रत्याख्यान 'renunciation of material thing'), JM.
मिन्साईणमदाणा (अश्चरन्ता) पटिगेहो रेगिणो व्व किरियाय *ViAvBhā.*
3504 (4308) (comm. भिक्षायांमिन्साईणमदाणात् अदिच्छावचनात् वा)

अश्चिञ्च (ai-cchia < ati-gacchita = ati-kāntā) *adj.*
(ppp.) [also अश्चिञ्च; बोलीणं बुद्धं अश्चिञ्चं बोलीणं अश्चिञ्चं *Pāi-*
LaNā. 141] 1 excelled, exceeded, AMg. जेसि तु विउना विक्खा
वृत्तिं ते अश्चिञ्चा *Utt.* 7.21; सत्त्वेषु वि पणस्ये सत्त्वजं अश्चिञ्चं *Utt.*
33.24; 2 passed, elapsed, JM. गेल्लखमपाणुण अतिपणसतिच्छि
वापि *OghaNi.* 414 (comm. अतिक्रान्तावामणि भिक्षावेलायाय); एवं
राववर्त्तरि मुजंत्तस्स उ अश्चिञ्चो फालो *PaumCa.* (V.) 3.122; मम वि सु-
हसयणमयस्स अतिच्छिञ्चा सत्त्वो *VasuHi.* 205.3; Apa. नवमास अश्चिञ्च
मिव न हश्चिञ्च तणु होई सामिहि मुक्खि *VIPāSārhi.* 5.12; 3 commi-
tted, done, JM. अहवातिच्छिञ्चसावज्जोमपच्छिपत्तं गहत्थाय । संलेवो
विहाणं निदामिहा *ViAvBhā.* 3582; 4 gone beyond, have
overcome, AMg. सत्त्वमोहविणिमुक्का जाईमरणातिच्छिञ्चा *Dasā.* 9.39;
5 entered, reached, JM. तो तत्थ दिण सई... अश्चिञ्चा कालिमां
व *TarLo.* 1187.

अश्चिञ्चल (ai-chaila < ati-? + ati-nipuna) *adj.* very
clever, Apa. अश्चिञ्चल तो जाण जमि वलिहि तसु मणो *SudCa.* (N.)
7.12.10.

अश्चिञ्चत्त (ai-chatta < ati-cchatra) *n.* umbrella placed
over another umbrella, AMg. ते ण विमाणा वाउदुत्तविजयवेअयंतीपहा-
णच्छताश्चत्तकलिया तुगा *Pannav.* 2.145 (p. 68)

अश्चिञ्चत्त (ai-jatta < ati-yatna) *m.* great effort, JM. इय
जाणिय मो भव्वा अश्चिञ्चत्त जुगाह तत्थेव *SiloMā.* 10.

अश्चिञ्चवेण (ai-javena < ati-javena) *adv.* [Inst.] with great
speed, JM. एत्थेत्ते जलमञ्जाओ वथो व्व समुदाहओ अश्चिञ्चवेण जलवरी
Erz. 43.16.

अश्चिञ्चस (ai-jasa < ati-yāsa) *m.* (inferior reading for
अश्चाजस one of the eight kings who were regarded as worthy
of wearing the crown like that of अपम) cf. *Thāna.* 8 (617);
AvNi. 363; *AvCu.* p. 214; [not to be identified with अश्चिञ्चल as
done in Prakrit Proper Names Vol. I. p. 1]

अश्चिञ्च (ai-jā < ati-yā-) *v.* to come in, AMg. ते ण उद-
रिक्खेयच्छे... अणिक्खणं अश्चाति व णिजाति व *Dasā.* 10.24; तए ण
से वेवसेणे रावा... अणिक्खणं अतिजाति व मिजाति व (? अश्चाव व
मिजाव व) *Thāna.* 9.62 (693): (v. I. अश्चाव व णिजाति व)

अश्चिञ्चरन्त (ai-jāgarāna < ati-jāgarāna) *n.* excessive
vigil, AMg. तए ण तत्स किरियस्स रणो... अश्चिञ्चरन्त व अश्चिञ्चर-

रन्त व से आहारे नो सस्से परिणम *Nāya.* 1.19.39.

अश्चिञ्चरिण (ai-jāgarīya < ati-jāgarita) *n.* excessive
vigil, AMg. तवहि ठाणेहि तेगुप्पत्ती लिया, ते क्हा — अश्चिञ्चरिण...
अतिजागरिण *Thāna.* 9.13 (667)

अश्चिञ्चय (ai-jāya < ati-jāta) *adj.* (a son) who is more
renowned or wealthier than his father, one of the four types of
sons, AMg. चत्तारि सुवा पज्जता, ते क्हा — अतिजाते, अणुजाते, अक्काते
कुल्लिाळे *Thāna.* 4.1.34 (240) (comm. पितुः संपदं अतिरुद्धय जातः
संज्ञो, अतिक्रम्य वा तं यातः प्राप्तः विशिष्टतरं पदं, सचूढतर इति p. 185)
cf. PāH अतिजात.

अश्चिञ्चयमाण (ai-jāya-māna < ati-yāt) *adj.* (pr. part.)
[f. 'माणो] coming, AMg. तत्स णं अश्चिञ्चयमाणस्स वा निश्चायमाणस्स
वा पुरको... छत्तं निगारं गहाय निगच्छति *Dasā.* 10.24; तीसे ण अति-
जायमाणो वा निश्चायमाणो वा पुरको... छत्तं निगारं गहाय निगच्छति
Dasā. 10.25.

अश्चिञ्चमत्तिव (ai-jina-bhattiya < ati-jina-bhakti-ka)
n. great or excessive devotion to the Jaina prophet, Apa.
तह वि तु मई विट्ठुण्णेण, अश्चिञ्चमत्तिवगहलियमणेण । आरंभिव वव
CandappaCa. (Y.) 1.3.10.

अश्चिञ्चय (ai-jujjha < ati-yudh-) *v.* to fight vigorously,
AMg. संगमरेणि तुम्हेहि सत्तु आजुज्झा वीरउ वउ लवइ *KarCa.*
3.11.10.

अश्चिञ्चण (ai-jjāna < ati-yāna) *n.* entrance, JM. तओ सा
अतिजाणनिजाणेणु रायल्लक्ष्मी दिव्यं पासिऊण चित्ते *AvTi.* (H.)
366.3.

अश्चिञ्चिण (ai-jhina < ati-kṣina) *adj.* [f. -3] 1 very weak,
very emaciated, Apa. अश्चिञ्चिण दुदरत्तमरेण *KarCa.* 2.7.6;
2 very thin or small, slender, Apa. अश्चिञ्चिणमसु चक्षरमणु
JambSāCa. 1.12.4.

अश्चिञ्च (ai-ñca < ati-ñc-) *v.* [PSM. gives meanings
like to transgress, to attract, to go away, which are based on
the explanations given by Rāmadāsa on *SetuBa.* 13.8; 13.86;
but no finite forms occur. Only अश्चिञ्च is noted as v. I. at
SetuBa. 13.18; 13.86; and both are given the same meanings.
The meaning 'to consecrate or crown' (अभिषिक्त) given at
SetuBa. 13.8 is based on an early confusion between अञ्च
and अञ्च cf. *Mahābhāṣya* on P. 8.2.48 (iii. 408.15)]

अश्चिञ्च (aiñcha < ?) [the verbal form occurs with सम् in
समरुद्ध *SetuBa.* 3.59 hence ai (ati) + añch- from which are
derived ppp. अश्चिञ्च, समरुद्धिञ्च and n. अश्चिञ्चण. Comments give
the meanings अतिक्रान्त, आकृष्ट, अतिगत, अतीत, उत्क्षेपण etc.] to go
beyond, to pass over, to throw down, to run away, etc. cf.
अश्चिञ्च- *Hem.* (Gr.) 4.162.

अश्चिञ्चण (aiñchana < ?) *n.* pressure, weight (due to)
the rolling (of the mountains), M. सेलाहञ्चणवलिआ विरुद्धं
मज्जति पवव्वापुक्कलिहा *SetuBa.* 13.38; falling down (from the
mountains) सेलाहञ्चणवलिआ सल्लोलिअमरुद्धकसरभरवता (कसरिणो)
SetuBa. 8.94 (comm. अतिक्रमेण आकृष्टेण, वेरेण)

अश्चिञ्चि (aiñchia < ?) *adj.* (ppp.) 1 gone beyond, gone
away, M. पहरणममाईहिअमुअजुणिअपवव्वा ममंति गिरिअ *SetuBa.*
13.8; इत्थं जटुमालि अति विच्छिणो अश्चिञ्चि (चि) ओ पवणमुओ *SetuBa.*
13.86; 2 fled from, M. समरुद्धिअमरुद्धिअविचल्लेव *SetuBa.* 12.76;

3 escaped from, M. ओहरिअरविआइअसिमग्गाअरतवाणजोहं (SetuBa. 13.28; (Hom.(Gr.) 4.187 इति reads अरह for अरु)]

अद्दु (aittha < a-dr̥ṣṭa) *adj.* [used in cpds., also written as अनिद्दु] unseen, not known, cf. अविद्दु.

अद्दुउव (a-ittha-uvva < a-dr̥ṣṭa-pūrvā) *adj.* not seen before, M. तथ मए सखदियं अद्दुउव महच्छरियं Līlā. 213; दिद्दु अद्दुउव मवाणिअवमणमहरम्म Līlā. 239.

अद्दुतुहमुहचंदा (a-ittha-tuha-muha-candā < a-dr̥ṣṭa-tvan-mukha-candrā) *adj.* (f.) who has not seen your moonlike face, S. (कपडकलि) एसा खु अगाथा अद्दुतुहमुहचंदा विवज्जाणि HāsCi. Rūpakasāṭka. 146.16)

अद्दुदोसा (a-ittha-dosa < a-dr̥ṣṭa-doṣa) *adj.* in which no fault is observed, M. अद्दुदोसा वियसति संगमे क्खणुबंवा कमलायरा इव Līlā. 12.

अद्दुदोसा (a-ittha-dosā < a-dr̥ṣṭa-doṣā) *adj.* (f.) which has not seen the night, M. अद्दुदोसा वियसति संगमे क्खणुबंवा कमलायरा इव Līlā. 12.

अद्दुपडिवाय (a-ittha-paḍi-vāya < a-dr̥ṣṭa-prati-vāda) *adj.* who has not seen any opposition, Apa. कवणु गहणु किर एहि वरायहि अद्दुपडिवायहि BhaviKa. 175.9.

अद्दुपाव (a-ittha-pāva < a-dr̥ṣṭa-pāpa) *adj.* where no evil is seen or found, M. (आसयविसआ) अद्दुपावो Līlā. p. 13, 1. 4.

अद्दुपुव (a-ittha-puvva < a-dr̥ṣṭa-pūrvā) *adj.* not seen before, M. अद्दो अद्दुपुवो अगगवाणाण माहप्पो GāSaSa. 748.

अद्दुपुवत्थ (a-ittha-puvvattha < a-dr̥ṣṭa-pūrvārtha) *m.* an object which is not seen before, an idea which is not known before, JM. भिजयंतु जए करणो जाणं वाणी अद्दुपुवत्थे । उज्जो-इयवरणिमला साहयवट्टि इव निब्बइ JambāSāCa. 1.6.7-8.

अद्दुमेत्त (a-ittha-metta < a-dr̥ṣṭa-mātra) *n.* [Abl.] merely to be the unseen (cause), S. (राजा) तहवि दिट्ठपरिहारण अद्दुत्तादो काजसिद्धि ण आसासीअदि SīnMañ. 2.10(36)

अद्दुसंग (a-ittha-saṅga < a-dr̥ṣṭa-saṅga) *adj.* 1 who has not known any attachment, Apa. नो पुण खतु खु अद्दुसंगु सो किं अभत्थिउ देह अंगु BhaviKa. 3.2; 2 who has not known any contact, Apa. थिय इत्तिउ कातु अद्दुसंगि BhaviKa. 209.5; [Jacobi अनिष्टसङ्ग]

अद्दुदर (ai-dara < ati-dara) *m.* great fear, Apa. (चलर गिवलं) वट्टर अद्दुदरं SudCa.(N.) 9.3.2.

अद्दुदरिअ (ai-daria < ati-darita) *adj.* alarmed, frightened, Apa. ता सयलहि लोयहि पसरियसोयहि अद्दुदरिअ KarCa. 7.11.2.

अद्दुदोलिअ (ai-dolia < ati-dolita) *adj.* very much wriggling, M. अनउट्ठिआ चिलाअविता अवि खुज्ज अद्दुदोलिअगंढा (पूअणा) SīKāv. 2.13.

अद्दुद्धिवि (a-iddhivi ā-kṛṣṭvī ā-kṛṣya) *ger.* having dragged towards oneself, inviting, Apa. अद्दुद्धिवि विग्गु जे गहंति ते जीवियरज्जो सल्लु दिति CandappaCa. 6.6.4.

अद्दुण (aiṇa < ?) *deśi. n.* slope of a mountain, अद्दुणं गिरि-अई DeNāMa. 1.10 (अणे वि बत्स रण्णो छिरे अणसं व बुग्गइ पु आणा)

अद्दुण (aiṇa < aj-ina) *n.* skin, especially that of a deer or tiger, [कती चम्म अद्दुणं छवी सद्धा PūLaNā. 229] M. चलिअम्मि

रहसविअल्लिअकण्ठाअणिअलिण मुणिअणम्मि GauJVa. 1190; सुसिल्लिअ-गदिट्ठिअट्टरप्फुअवसाअणिअलिणम्मि । परिवहइ ... कटीतडं Uṣāṇi. 2.25; Apa. एहउ पडिअणिणु लु कियइ अणु वारिअणु चित्तिअर MahāPu. (P.) 14.10.13; गंइयतु वट्टु हणिअणु अणु देर पविणु पवुत्तं MahāPu. (P.) 46.10.16; cf. अजिण.

अद्दुणज (aiṇajja < aty-an-ārya) *adj.* very ignoble, JM. सूरीहि तथो अणिओ ... अणज्जकज्जउज्जमसज्जमहारज्जपअद्दु KālKa. v.47.

अद्दुणाववत्त (aiṇāyavatta < ajināṭapa-tra) *n.* umbrella made of the skin (i. e. miraculous jewel called अजिन), Apa. अणायवत्तहि रएण समुगम्मि गिवसंति पारवणरा पाठं समुगम्मि MahāPu. (P.) 14.11.4.

अद्दुणिअ (ai-nia < ati-nīta) *adj.* (ppp.) 1 brought, अणिअं च अणीय DeNāMa. 1.24 (comm. पारअणिअलि सकेठं अवयाणं अणिअं नेण); JM. एव तिणिण वारा णिअट्टो अणिओ व AvTī (H.) 204b.4; 2 thrown down, M. सिहराई णिअं गहं महिइल्लइअं मलमत्स अ अणिअइ महिइ दल्लइ SetaBa. 6.59

अद्दुणिअ (ai-niṇa < ati-nipuna) *adj.* [Debru. ni-pra] very clever, JM. अद्दुणिअो नवरि विही सित्थं पि न वड्ढिउं देह VajLag. 673.

अद्दुणिअणं (ai-niṇaṇ < ati-nipunaṇ) *adv.* very carefully, JM. एस विही अद्दुणिअणं पायं साहारणा णओ YogSa. 38.

अद्दुणिअलोह (ai-nikkhoḥa < ati-niḥ-kṣobha) *adj.* without any disturbance, Apa. अद्दुणिअलोहु सुसाणासत्तउ जक्खु णिएदि रोसणि वल्लित्त Chakkammu. 8. 7. 12.

अद्दुणिअल (ai-niccala < ati-niś-cala) *adj.* not at all movable, extremely immovable, JM. अगारणि अगुक्का वत्तणे अणिअलं चित्तं PañcāPra. 14.37.

अद्दुणिअ (ai-nidda < ati-nidra) *f.* excessive sleep, JM. अद्दुणिअ णिअणो मासचउउ सो त्रियइ RāSamu. 36.

अद्दुणिअय (ai-niddaya < ati-nir-daya) *adj.* very cruel or pitiless, JM. अद्दु अणे अद्दुणिअयम्मि अग केत्तिअ एव KuvMāKa. 33.25.

अद्दुणिअ (ai-niddā < ati-nidra) *f.* excessive sleep, JM. णवहि ठाणेहि रोगुप्पत्ती सिमा, तं जहा — अत्तिणिअय अत्तिजागरितेण Thāna. 9.13(667)

अद्दुणिअर (ai-nibbhara < ati-nir-bhara) *adj.* very intense, JM. जाया य अत्तिणिअमरा पीति परोप्परं CaupCa. 8.2.

अद्दुणिअमल (ai-nimmala < ati-nir-mala) *adj.* very pure, Apa. अद्दुणिअमलपउरगुणेहि अंतु (मरोवर तेहि दिट्ठु) KarCa. 4.7.5; णासि समेतमद वि मुणिअ अद्दुणिअमत्तु णं पुणिअमहि चंतु CandappaCa. (Y.) 1.1.14.

अद्दुणिअड (ai-niyāḍa < ati-nikāṭa-ka) *adj.* very close to, Apa. एत्थत्थि देव पच्छिमदिआहि अद्दुणिअड पवउ रम्म ताहि KarCa. 4.4.2.

अद्दुणिअदि (ai-niyādi < ati-nikāṭe) [Loc.] very close to, Apa. गउ जिअियमामद्दु अद्दुणिअदि सुविउलि रिउकुलाणइहि तदि MahāPu. (P.) 97.5.12.

अद्दुणिअर (ai-niraha < ati-nir-agma) *adj.* extremely innocent, JM. (कुमारत्स तुग्गमो) अद्दुणिअरहचलो KuvMāKa. 23.14.

अद्दुणिअरुत्त (ai-nirutta < ati-nir-ukta = ati-niścita) *adj.* very determined, Apa. सो पेअिअवि लोयहि अद्दुणिअरुत्त करि. परण्णु

विचिह्व कियत्-विष्णु KarCa. 5.14.5.

अहविचिह (ai-nivida < ati-nibida) *adj.* [also निविह] very dense (ignorance etc), M. (राजा) अहविचिहमाला किं च सालीसमूहा अविमुणितसंवा माणते विष्णुरिति SiñMañ. 3.21; Apa. अहविचिहजडत्तविणासणेण कल्लिमु णिज्जुह्व बुआसणेण SudCa.(N.) 3.2.7.

अहणीय (ai-nīa < ati-nīa) *adj.* (ppu.) taken to, brought in, JM. अणया वीसट्ठकाओ देवपट्टिम सि बत्थे देहीए देविउं अतेउरं अतिणीओ ĀvTī.(H.) p. 800; साहूहि य कहियं अहेस सट्ठीए सुओ, जो कळं इत्थिलेणेण अहणीओ Sukhabodhā on Utt. 2.13 (p.23); विस्णुव-यणहिययाप य सोयं निहूतीए ससमं अहणीओ संतेज्जावरं Erz. 68.14.

अहणु (ai-nu < ati-nu) *adj.* across the boat, Lakṣmī. (Gr.) 115 (1.4.56); [also अहणव]

अहणे- (ai-ṇe < ati-ni-) *v.* to bring or take to, JM. जया ते सखमामा अहं च अम्मयेऊण अहणेसु तठा बारवहं अहिति VasuHi. 108.11; (pass.) to be taken away, एवं अणिउंते अन्हे खलुगे तहिं महिआओ। सोयसीओ TarLo. 955.

अहणेह (ai-ṇeha < ati-sneha) *m.* great affection, Apa. अहणेहिण भासिउ, रहसंभासिउ सवणसकुलियह अमियसरो SanderRā. 23.

अहणोणद्ध (aṇṇaṇṇa < aṇṇaṇṇa) *adj.* (ppp.) covered with the skin, Apa. णाहणिवद्धं अहणोणद्धं (मध्यसमाणं) MahāPu.(P.) 4.7.8.

अहतणुय (ai-tanu-ya < ati-tanu-ka) *adj.* very slender, JM. अहतणुयमन्नामामो ... सीहकिलोरमो SamarāKa. 60.17.

अहतणुहत्तण (ai-tanha-ttana < ati-tṛṣṇā-tvana) *n.* excessive greed, Apa. अहतणुहत्तण अरतणुहत्तण (पढमहो सिक्खोवयहो दोसणु) CandappaCa. 2.17.5 [for tṛṣṇa- cf. Vedic tṛṣṇa-j-]

अहतणुहा (ai-taṇhā < ati-tṛṣṇā) *f.* great thirst, JM. अह सो जलं पिबंतो अहतणुहामुसियतानुयत्तणओ SurSuCa. 9.225.

अहतत्तण (ai-tatta-a < ati-tapta-ka) *adj.* greatly tormented, Apa. पियविग्गहाणण अहतत्तण गारीयणु असेसु परियत्तण Mahā-Pu (P.) 7.26.27.

अहतम (ai-tama < ati-tamas) *m.* name of the seventh hell (also called महातम). Apa. (णरयत्त) धूमप्पदु तम अहतम अणिउ PañāCa.(P.) 16.4.3.

अहतमंध (ai-tamandha < ati-tamo'ndha) *n.* darkness like that in the hell called अहतम, JM. कुमरो वि वियासहिओ रयणीए अहतमंधपउराए Erz. 83.25.

अहतल (ai-tarala < ati-tarala) *adj.* very agile, Apa. तरह क वि तरणि अहतल सहहि व जलं SudCa.(N.) 7.18.4.

अहतह (a-itaha < a-vitatha) *adj.* true, not false, JM. एवं तस्स पावपलवियमइ तहं (? पलवियमइतहं) मज्जनाणेण ताएण कुलरक्खा-निमित्तं कारिया महई मंजुसा UvPayTī. on 1031 (425a. 6)

अहतार (ai-tāra < ati-tāra) *adj.* very shrill, of very high pitch, M. (रोवति इव अरण्णे) अहतारिहिल्लिवरुहि पाअवा गिहमन्नाण्णे GāSaSa. 5.94.

अहतारतार (ai-tāra-tāra < ati-tāra-tāra) *adj.* very high-pitched, Apa. वज्जेति तूर अहतारतार, RiPaSārth. 13.5; SāliSārth. 3.8.

अहतिक्ख (ai-tikkha < ati-tikkha) *adj.* A very sharp, AMg. अहतिक्खकंटाहण्णे तुंणं तिबलिपाये Utt. 19.52; अह-तिक्खं दुवखं के च सुई उत्तमं तिलोरेए BhattaP. 152; जं अहतिक्खं दुवखं जं च सुई उत्तमं तिलोरेए ĀrūhPaṇ.(V.) 694; JM. अह सुईरी मणेणं

विहव अहतिक्खदुवखंसंता NāPañKa. 1.66; B very sharp (in taste), Apa. अहतिक्खं णावरं तिम्मणां SudCa.(N.) 5.6.10; अह-तिक्खं कळक्खासुरं मुबंनु CandappaCa. 2.14.5; M. (मूजवार) अहति-क्खं दुवखिहो सुव्वद लक्खीहो SiñMañ. 1.7; C very harsh, JM. अहतिक्खो लेयकरो होहिंसि परिमवपयं अरमिऊ य ViMaPra. 70.15.

अहतिक्खिहा (ai-tiṇhiā < ati-tṛṣṇikā) *f.* great thirst, M. (विदुषक) अहतिक्खिहाअहिअनुक्कंठो ममिओ मिह SiñMañ. 4.7.

अहत्ति (ai-titta < ati-likta) *adj.* very sharp or bitter, AMg. नारत्तिं नाइक्खुयं नाइक्खतायं नाइक्खिल नाइसुदं जं तस्स गम्भस्स हियं मिह पत्थयं देसे य काले य आहारे आहारेमाणी Nāyā. 1.1.72.

अहत्ति (ai-titti < ati-tṛpti) *f.* great or excessive satisfaction, JM. जह जह वयपरिहाणी तह तह भम्ममि ताण अहत्ति NāPañKa. 3.115; Apa. पुत्ते पुत्तिहि सरउ वरं नेहिहि णि अहत्तिहिं वज्जिउ जेहउ SudCa.(N.) 5.6.16.

अहत्तिक्कम्म (ai-tivva-kamma < ati-tivva-karman) *n.* very sharp (painful) Karman, JM. अहत्तिक्कम्मविगमा सुक्खो सो सावगो पथ SādhāViPra. 2.

अहत्तिक्कसाय (ai-tivva-kasāya < ati-tivva-kaśāya) *m.* very intense passion, Jś. जीवो वि हवे पायं अहत्तिक्कसाय रिणदो णिखं KattiApu. 190.

अहत्तिक्कवेयण (ai-tivva-veyana < ati-tivva-vedana) *adj.* full of severe pain, AMg. चोरो परलोभमि वि निवडह अहत्तिक्कवेयणे सरए ĀrūhPaṇ.(V.) 536.

अहत्तिक्कवेयणा (ai-tivva-veyanā < ati-tivva-vedanā) *f.* very severe pain, Jś. अहत्तिक्कवेयणाओ सहैति ण य विगडिमुवमंति BhaĀrā. 1521.

अहतुंगतम (ai-tuṅga-tama < ati-tuṅga-tama) *adj.* very tall, Apa. जहि गयणसरिउ सिक्खलिहसाउ. अहतुंगतमणहि जो बिसाउ CandappaCa.(Y.) 1.7.1 (तम+अणहि)

अहतुंगत्तण (ai-tuṅga-ttana < ati-tuṅga-tvana) *n.* the quality of being very tall, Apa. अहतुंगत्तण जं धणं सो छेअउ न दु लहु Hem.(Gr.) 4.390

अहतुच्छ (ai-tuccha < ati-tuccha) *adj.* very thin or small, Apa. अह सालिलोयहि अहतुच्छोयहि सत्थवाहवयपरणि SāliSārth. 10.12.

अहतुट्ठ- (ai-tutta < ati-truṭ-) *v.* to break through, AMg. दुवखं ते नाइतुट्ठेति सउणी पिजं जहा Say. 1.1.2.22 (Sch. zerbrechen)

अहतुट्ठ (ai-tuttha < ati-tuṣṭa) *adj.* greatly pleased, JM. देवमई अहतुट्ठ नियमं पाविया पण्णा NāPañKa. 8.83.

अहतुरिअ (ai-turia < ati-tvarita) *adj.* very quick, Apa. तं सुणिवि विष्णुरिउ रीसेण अहतुरिउ NāyCa. 5.5.12; गुरुयासि पसिद्ध अहतुरिउ एक्कंतेण मोयणु सारिउ KarCa. 5.10.2.

अहतुसार (ai-tusāra < ati-tuṣāra) *m.* heavy frost, Apa. चचरि ठिउ बिसह अहतुसार. हिमदुसयल्लदुमदल्लपसार CandappaCa. (Y.) 10.6.8.

अहतुरा (ai-tūrā < ati-tvarā) *f.* great haste, JM. तो सयं-दुद धम्मे वि अहतुरा न सोहणा JugāJiCa. 37.18.

अहतेयवत्त (ai-teya-vanta < ati-tejas-vat) *adj.* possessing great lustre, Apa. अहतेयवत्तं दुव गुणणिहाणु जह सरयसमागनु लहेवि साणु VaḍḍhaCa. 1.10.11.

अहतेषा (ai-teyā < ati-tejas) *f.* 14th night in a fortnight (i. e. having great lustre), AMg. पणसरणं राईणं कइ णाअवजा-

समाधाय तेन वृत्ता, तेना यः सौख्यं भवति वा lambuddi. 7, 120.2; SāraP. 10.82.2.

अश्वत्थिपुत्र (ai-toraviya-turāṅga > ati-tvarayita-turāṅga) *adj.* who has urged the horse to great speed. M. अश्वत्थिपुत्रो वेत्तव्यमिति समस्ति LII. 218.

अश्वत्थ (ai-tosa < ati-tosa) *m.* great satisfaction, Apa. अश्वत्थं वसन्तं द्विषं बहु आवासेहो रात्र पुनः शरणिषु KarCa. 5, 13.9; अश्वत्थि संपत्तं वसति CandappaCa.(Y.) 2.2.5.

अश्वत्थ (aitthi < agasti) *m.* name of a sage and also the star named after him; Apa. दक्षिणामरुणिमंशं अतिथिं दिदु अश्वत्थिरिति महः सतिहि Sanderā. 159.

अश्वत्थ (ai-thamī < ati-stani) *adj.* (f.) having big or long breasts, AMg. भेरी दुग्धलसोरा चिमिहो वेत्तिमसुहो अश्वत्थी Pīṇṇi. 418 (comm. दीर्घस्तनोपिता)

अश्वत्थ (ai-thaddaya < ati-stabdha-ka) *adj.* very proud or conceited, JS. वेदि शाण्डिल्यानेहि अश्वत्थे अम्मजमरणमरत्तं वसुं PañGuBhū. 2.

अश्वत्थ (ai-thaddha < ati-stabdha) *adj.* very thick, Apa. अति मथिलं अश्वत्थं दाहं MahāPu.(P.) 12.11.1.

अश्वत्थ (ai-thūla < ati-sthūla) *adj.* very gross, JS. अश्वत्थकूलं कूलसुहं च सुदुमयं च NiySā. 21; पुढी (परमा), अश्वत्थकूलं सुदुमं सुदुमं च असुदुमं ŚrāA.(V.) 18.

अश्वत्थ (ai-thera < ati-sthavira) *adj.* very old, Apa. अश्वत्थं सुदुमं सुदुमं पुनः गिरिस्तरं तामहि Chakkamnu. 6.5.14.

अश्वत्थकालिका (ai-thovva-kāliya < ati-stoka-kālika) *adj.* lasting for a very short time, JM. अश्वत्थकाले अश्वत्थकालि-यसु मा कुण्डं सं मे VāCa.(G.) 12b.12(2)

अश्वत्थ (ai-damsana < ati-darsana) *n.* seeing a person constantly (meeting him too often), M. अश्वत्थे येन अश्वत्थे अश्वत्थे वि अश्वत्थे GāSaSa. 1.81.

अश्वत्थ (ai-dadha < ati-drdha) *adj.* very firm, Apa. तद् सुदुमं तेवणं निम्ममसु अश्वत्थं करेणु (करि मणु) KumāCa.(H.) 8.78.

अश्वत्थ (ai-dappa < ati-darpa) *m.* excessive pride or arrogance, Apa. पदु, तदं (एव) मतिहि अश्वत्थं को वि न रुद्धं BhaviKa. 281.10.

अश्वत्थियमण (ai-dappiya-maṇa < ati-darpita-manas) *n.* very arrogant mind, Apa. इयं पुद्धं रिउयणं अश्वत्थियमणं सुयलं वि जाणा वसिक्करं CandappaCa.(Y.) 3.7.10.

अश्वत्थ (aidampajja < aidamparya) *n.* essence, import, gist, JM. एव इमं विण्णं अश्वत्थं तु सुद्धिमेहि PañCaPra. 14.10 (comm. इदं परं प्रधानमिति इदं परं तद्भावः ऐश्वर्य); एवं तु पव-त्वाइ जोयजा एत्थं तंतीहीर। अश्वत्थं एवं अहिगारी पुच्छिस्सो ति UvPay. 864; इयं एत्थं विव (आगमणीई) सिद्धा वम्मो इह अश्वत्थं तु UvPay. 876.

अश्वत्थ (ai-dārūna < ati-dārūna) *adj.* very terrible, JM. अवरोपरसंजणं दुक्खं अश्वत्थं तमं KaKoPra. 61.22; किं पुणो वि दु-पणो दुक्खं अश्वत्थं मणे देह NāPañKa. 1.67; तत्स उदयं एवं दुक्खं अश्वत्थं जावं JinadaĀkhyā. II. v. 161.

अश्वत्थ (ai-ditta < ati-dīpta) *adj.* very bright, Apa. विण्णसं आसंजु अश्वत्थं SāDhaDo. 172.

अश्वत्थि (ai-dittaggi < ati-dīptaggi) *m.* 1 fire burn-

ing very fiercely, JM. विण्णो अश्वत्थि नेहसत्ताइ इति को जिह GāRaKo. 75; 2 anger or hatred which is very fierce, GāRa-Ko. 75.

अश्वत्थि (ai-dihi < ati-dhṛti) *f.* great confidence, Apa. (सरोवर) आवंतहो तहो अश्वत्थि अणु खरायं आशु ० मणु KarCa. 4.7.2.

अश्वत्थि (ai-dīna-muḥa < ati-dīna-mukha) *adj.* with the face reflecting great pity, Apa. न लहेरं सुदु अश्वत्थि सुदु दावेरं जणे जणे जणे SudCa.(N.) 2.11.7.

अश्वत्थि (ai-dīha < ati-dīrgha) *adj.* 1 lasting for a long period, M. तेण च होति विज्झा अश्वत्थिहा KapMañ. 1.21; JM. पापं संपदं विज्झा कालं न याददीहकालं ViAvBhā. 516(513); मिच्छन्तोहणीयं अश्वत्थि वेत्ते य वेयं पणि. पणिदिणं जीवा सुदुमा सुदुमेसु वसति KaKoPra. 19.24; Apa. किञ्च न मा अश्वत्थि रोसु BhaviKa. 211.7; अश्वत्थिहा सास मेळति पणहाहलस्य व्व भंयति SudCa.(N.) 8.39.7; 2 long (by nature), Apa. कालं कुद्धित्तणं (एव) अश्वत्थि अश्वत्थि तिद्धं रज्जुवाइ JasCa. 4.10.11.

अश्वत्थि (ai-dīhara < ati-dīrgha) *adj.* 1 very long (in time), M. हेयंतिमासु अश्वत्थिहा रासु तं सि अविणिता GāSaSa. 1.66; सन्नाय विणितामह देव अश्वत्थिहा राइ LII. 898; 2 long (in size), M. अश्वत्थिहा वसु सति दीमंति वसन्ताइ GāSaSa. 7.74.

अश्वत्थि (ai-dīhara-yā < ati-dīrgha-tā) *f.* great length (in time), JM. अश्वत्थिहा कालं ... लीणं जसं, ववणं वायेव CaupCa. 12.24.

अश्वत्थि (ai-dukkara < ati-dukkara) *adj.* very difficult, JM. अश्वत्थि पदमज्झमि विमपरिचयं CaupCa. 111.29; अति उवाओ अश्वत्थि ति अश्वत्थि सो उ Dhutt. 4.64; अतिज्जाणि यत्तारसंजाणि करेह सुद्धमाश्वत्थि तवकरणं MaṇoKa. 30.14; अश्वत्थं तु पुत्तं सामं होह सुणु खणमेकं JinadaĀkhyā. v. 354; Apa. अश्वत्थं सुदु निरंजिवा लोउत्तरं सा समं मणिवा KaKo. 1.14.5.

अश्वत्थि (ai-dukkara-kāra-a < ati-dukkara-kāra-ka) *adj.* who does a very difficult thing, M. इत्थाहत्थीअ-गो अश्वत्थिकारो ति लो GāSaSa. 2.79.

अश्वत्थि (ai-dukkara-dukkara-kāra-a < ati-dukkara-dukkara-kāra-ka) *adj.* who does very difficult things, AMg. तत्स (अश्वत्थिपणं देवत्तं) ० एवं अश्वत्थि — एत्तं जं माणुत्तं भवे पाणीति वा तत्तत्ती ति वा अश्वत्थिपणं कारो. तं गच्छामि ० ते भवति वदामि Tbhā. 4.3.434(323); 3.3.362(183)

अश्वत्थि (ai-dukkara-tara < ati-dukkara-tara) *adj.* which is very difficult, Apa. इमं दुमासिउ उरु तवकम्पु अश्वत्थि करि SanKuCa. 699.2.

अश्वत्थि (ai-dukkha < ati-dukkha) *n.* extreme misery, AMg. अश्वत्थं विमगंकासा Āyār. 1.9.2.14; सया वसिं पुण धम्मठाणं गादोवणीयं अश्वत्थं Say. 1.5.1.21; 1.5.2.12.

अश्वत्थि (ai-dukkha-yara < ati-dukkha-kara) *adj.* [f. -ā] producing great misery, JM. महिला अश्वत्थि यरा तेण विव-मिदिवा इत्थी NāPañKa. 1.87.

अश्वत्थि (ai-dukkhā < ati-dukkhita) *adj.* greatly distressed, JM. कं तमि पसाविज्झं दुक्खं अश्वत्थि इति MaṇoKa. 16.136; Apa. जो न जाउ अश्वत्थि तवसणि GayaSār. 14.4.

अश्वत्थि (ai-dugandha < ati-dur-gandha) *m.* extre-

mely. bad smell, JS. हा हा बह गिलोए किमिहुअमरियमि अशुभगन्धिम् ŚrāA. (V.) 196.

अशुभगन्धि (ai-duggandhiya < ati-dur-gandhiya) *adj.* full of very bad smell. Apa. (होति मेरेवि ताओ) बहिरिअ अविउ अशुभगन्धि SudCa. (N.) 6.15.10.

अशुभघट (ai-dugghada < ati-dur-ghata) *adj.* very difficult to happen. JM. हा मवियम् इमिणा नवरं अशुभघटम् पडि-हार । न हा रावडुणं वरिया कइ मज्झ होहि सि SurSuCa. 4.209.

अशुभजय (ai-dujjaya < ati-dur-jaya) *adj.* very difficult to conquer, AMg. अशुभजयं सि इत्थिअसाम्मारवरीसहाणीयं । इवनाययं व विहुणिअ (आलोएसु) ĀrāhPad. (V.) 321.

अशुभजेअ (ai-dujjea < ati-dur-jeya) *adj.* very difficult to conquer. JM. अशुभजेआणि व इदियाणि ताइ संयत्तं वित्तिं Śik-Mā. 73.

अशुभदु (ai-duttha < ati-duṣṭa) *adj.* very wicked (word), JS. अलियं वरेइ सवहं अपइ मोसं मणेइ अशुभदु ŚrāA. (V.) 67.

अशुभदुक्कम् (ai-duttha-kamma < ati-duṣṭa-karman) *n.* very evil Karman. Apa. अशुभदुक्कम् पाणेहि चत्त AntarāSārī. 9.25.

अशुभतर (ai-duttara < ati-dus-tara) *adj.* very hard to pass, Apa. पं विणु मज्झु फासु अशुभतरं BhaviKa. 48.2.

अशुभदिण (ai-duddina < ati-durdina) *n.* a very rainy day, AMg. अशुभदिणं व निच्छयको (वाउकायपिणो) PiṇḍNi. 39.

अशुभदर (ai-duddhara < ati-dur-dhara) *adj.* & very difficult to maintain or carry on, JM. मणियं चंदसेणेण - अउजे किमेयं अशुभदरं वयगहणं Erz. 47.33; 2 difficult to bear, Apa. सप्प कसाय चारि अशुभदरं उंसहिं जयु वि कहिं छुइइ सो किर SudCa. (N.) 6.17.6.

अशुभगन्ध (ai-dubbhi-gandha < ati-durbhi-gandha = ati-durgandha) *adj.* having a very bad smell, AMg. (कलेवरे) अतिदुग्गिअग्गीमच्छरितसिण्णजे Paṇḥā. 3.9.

अशुभमण (ai-dummaṇa < ati-dur-manas) *adj.* in a greatly bad mood, Apa. किं अंतउर अमणोज्झु जाउ अशुभमणु दीसइ जेण राउ JasCa. 2.12.13; अशुभमण उक्खु बहति माय महि लंघिअ तेराणवर माय KarCa. 5.2.6; ता अशुभमण पिय परिहाअ CandappaCa. (Y.) 2.11.5.

अशुभरंत (ai-duranta < ati-dur-anta) *adj.* having a very bad end, JM. जइ नाम इअ सारो हमेसु भोगेसु अशुभरंतु PaumCa. (V.) 10.82.

अशुभलंघ (ai-dulaṅgha < ati-dur-laṅgha) *adj.* very difficult to cross over or jump over, JM. (पत्ता पेच्छति) समंथओ जलणमुपायारं । जेतु अशुभलंघं अवजणं समुत्तराणं PaumCa. (V.) 12.48.

अशुभल (ai-dulaha < ati-dur-labha) *adj.* [f. -ā] very difficult to get, JM. तसो वि व अशुभलं जिणसणं पाविउं कइ वि KaKoPra. 10.6; सिविणम्मि वि अशुभलं सिणिअकुसुमा लुणिअवयंदा (वासंतिआमाला) KumāCa. (H.) 3.54; अशुभलं मणुअं विसमा कम्माण परिणइ(?) इ(?) इ(?) रता JuguJiCa. 441; अशुभलं मणुअं SucSuCa. 1.31; JS. रणुअ व अलहिपटिअ मणुअं तं सि होहि अशुभलं KattiApu. 397, 294; Apa. पीरोअणु अशुभलं सिणु CandappaCa. (Y.) 2.19.6.

अशुभलंघ (ai-dulaṅgha < ati-dur-laṅgha) *adj.* very hard to cross, Apa. सिणितु दुअ पुणु वि पुणु अशुभलं मणिसि SudCa.

(N.) 8.6.8.

अशुभलम् (ai-dullambha < ati-dur-lambha) *adj.* very difficult to obtain, Apa. (ममइ मोरिहि) अशुभलं को वि सिउ SaṅKaCa. 612.8.

अशुभल (ai-dullaha < ati-dur-labha) *adj.* very difficult to get, AMg. अशुभलं मेसुअं अलुअविअकुणं वि पुटिअ । अज्जाअलं मुअ Gacchā. 92; JM. अशुभलं कइ पकायसु सवसु अशुभले पाणे PaumCa. (V.) 8.43; अशुभलं साणुसरो कइअि अशुभलं मवसुअे UvaPay. 3; अशुभलं व अम्माअरिओ जीवाण VivMañ. 124; Apa. एकेण वि विणु वलोएण अशुभलेअ अगंसकुल चअ वणु शावर SudCa. (N.) 5.1.2; अशुभलं देवाअुरमहिआ संलिअि जणुअर सा कहिया KaKo. 1.13.8; अशुभलं तत्तं वि मणुअमसु CandappaCa. (Y.) 19.3.

अशुभसमा (ai-dusamā < ati-duh-ṣamā) *f.* the sixth period in the उत्सर्पिणी or अवसर्पिणी, JM. अशुभसमा तत्तिया चेव PaumCa. (V.) 20.83.

अशुभसह (ai-dusaha < ati-duh-saha) *adj.* [f. -ā] extremely unbearable, AMg. अं किं वि दुहं लोए इअपरलोअम्भं व अशुभसं ĀrāhPad. 619; JM. गअनेअच्छा कछे अशुभसा तं सि तअणमवणणं SubhāPañSārī. 2.

अशुभसमा (ai-dussamā < ati-duh-ṣamā) *f.* the sixth period in the उत्सर्पिणी or अवसर्पिणी, JM. अशुभसमाए होहिअ आयय-माणं तु वोणि रयणीओ । वरिसाणि बीअ जाअं नराण PaumCa. (V.) 20.90.

अशुभसह (ai-dussaha < ati-duh-saha) *adj.* extremely unbearable, AMg. तिअवचंअपाआओ दोराओ अशुभसहा । ... नअएसु वेइया मए (वेइया) Utt. 19.73; उअअअंति नअएसु -- सुनिअितविअकुअ-कनिअतोअम्भकरिसअतिदुअसहेअ Paṇḥā. 1.23; JM. जअया ठाअरअओ अशुभसहाविदेयणविहरो AkkhāMaKo. 105.151; Apa. इय जायहि चंअल अशुभसहअ आवासि वि सुहि संठिउ CandappaCa. (Y.) 6.10.11.

अशुभ (ai-duha < ati-duhka) *n.* great misery, AMg. अशुभमज्झिअयं रयमाअं दरिअुरिसो अय ĀrāhPad. 6.33; Apa. सत्तमि तिमि अर अशुभ वइअ (?) पुइअ CandappaCa. (Y.) 11.7.3 cf. अशु वरिसु सत्तमि दुह पुइअ 11.7.8.

अशुभूर (ai-dūra < ati-dūra) *adj.* very distant, far away, [used in various cases to function as adv.] Loc. अशुभूर, AMg. महावीरसु नचासणे नाशुभूर सुत्तसमाणे Nāyā. 1.1.99; अशुभूअो अशुभूअ-मित्त नचासणे नाशुभूर Nāyā. 1.5.17; 1.14.85; 2.1.4; Uvās. 1.5.20, 49, 2.10; Antag. 3.61; Vivā. 1.1.25 [Lūdnu]; नचासणे नाशुभूर सुत्तसमाणे अमिसुहे विणएणं पंअलिअं पज्जुवासमाणे पंअ वयासी Vīy. 1.1.30 (3.1); 11.9.95 (525.18); अणिअित्ता तसंअित्ता नचासणे नाशुभूर जाव पंअलिअइ दिअया चेव पज्जुवासणं Uvās. 208; Jambuddī. 2.90; 3.205; 5.58; RāyPa. 687; जे मिकल उअारपासणं परिअुअेअ अशुभूर आयमंति आयमंते वा साअअअ Nis. 4.116; JM. इओ नाशुभूरअिअ विअसंअमिअाणा अम्भ पुरी अरिअ Erz. 25.23; JS. जो संअिकअ कइअ अशुभूर संअेअ अशुभूर KattiApu. 14; अशुभूर AMg. नाशुभूरअिअ नन्नेअि अअसुअसओ । एओ चिअेअ सअल Utt. 1.33; JS. दुअअपाअं अरंअणं । इअिअमणअशुभूर BhaĀrā. 605; अशुभूरओ AMg. नाशुभूर नणीअ वा नाशुभूर नाशुभूर Utt. 1.34; (in cpd.) AMg. तं व नाशुभूरअ आणेअा Āyār. 2.1.136; Apa. अशुभूरअिअअपिअमअं किअ उअअअ सोअ SaDhaDo. 171.

अशुभसमा (ai-dūsamā < ati-duh-ṣamā) *f.* the sixth period in the अवसर्पिणी or उत्सर्पिणी, JM. अशुभसमा चउअी दुअ

अशुसमा छद्दी PavaSāro. 1034; तावज्जो वेद भवे कालो अशुसमाय वि PavaSāro. 1037; Apa. अशुसमु छद्दु कश्चि कालु PāṇāCa.(P.) 17.9.9.

अशुसहा (ai-dūsaha < ati-duh-saha) *adj.* extremely insufferable, M. (विदूषक) मम्मेषु वंशविअङ्गुजाअपीडा तीरंति जेण हि क्का अशुसहा वि SinMañ. 4.23.

अशुसहा (ai-dūhava < ati-dur-bhaga) *adj.* very unlucky, JM. अश पुण रंदा अशुसहा य आयज्ज कम्मदोसेण NāPañKa. 1.89.

अशुधम्मसितिय (ai-dhamma-tisiya < ati-dharma-ti-si-ta) *adj.* greatly thirsting for religion, JM. पियमाशयवच्चदिय-जणसिणो ॥... चलो अशुधम्मसितियहि UvMa. 142.

अशुधम्मसील (ai-dhamma-sīla < ati-dharma-sīla) *adj.* having a very good religious conduct (ironically used), Apa. अशुधम्मसील निषिद्धमेव धनं लब्धं अशुधम्मं नयेव एव PaumSiCa. 1.123.

अशुधवल (ai-dhavaḷa < ati-dhavaḷa) *adj.* very white, Apa. (गयपुरपट्टण) धवलहरिहि अशुधवल किउ RiPaSārth. 7.9.

अशुधादिय (ai-dhādiya < ati-? = ati-bhrāmita) *adj.* whirled round, AMg. तरेव केर परस्स दम्भ गवेसमाणा गहिता य इता य बदरुद्धा य तरितं अतिधादिया पुःवरं समप्पिया चोरग्गाहचारमठचादुकराणं Paṇhū. 3.10.

अशुधुत्त (ai-dhutṭa) *cf.* अशुधुत्त.

अशुधिद्ध (ai-dhiṭṭha < ati-dhiṭṭha) *adj.* very rash, Apa. पावसुय अशुधिद्ध ण खल्लि धरु संभरिउ SandeRā. 184 (comm. अति-धुत्तेन खलेन)

अशुधुत्त (ai-dhunna < atidhūrta?) *adj.* [also v. / अशुधुत्त and अशुधुत्त] greatly infatuated, AMg. ते य भवह महिच्छे ... अशुधुत्त अशुधुत्ते Dasā. 10.36; Sūy. 2.2.17; (Cū. p. 171 भूयते अनेनेति धुणं कम्मं तणवट्टहारगादिकम्महता; Śīl. reads वोणमंत वोणमंति तुणकाधारादिकं अथमकम्मं तद्वि विषये येणां ते वोणमता)

अशुनय (ai-naya < ati-naya) *m.* excessively righteous behaviour, Apa. अशुनयण अणि कायसं बुद्धि अशुनयण जयलच्छिण सुद्ध भवविKa. 42.3.

अशुनिउण (ai-niṇṇa < ati-niṇṇa) *adj.* very clever, JM. अशुनिउणो एस विही सत्ताण सुहासुद्धरणे Eṭṭ. 36.6; मूलदेवेण अणियं अहो अशुनिउणो उज्जेणीजणो जाणह सुंदरासुंदरविसेसं Eṭṭ. 36.34 (ironical); पयट्ठियव्वं बुधेणमशुनिउणवुद्धीय ViśViś. 17.16.

अशुनिद्धुर (ai-niṭṭhura < ati-niṭṭhura) *adj.* very pitiless, very cruel, JM. अशुनिद्धुरो सि आओ, परिहासो एत्तिओ सुहावेह Jinada-Ākhyā. v. 278.

अशुनिद्धुहावण (ai-niṭṭhuhāvaṇa < ati-niṭṭambhāpaṇa = ativiṭṭambha-karana) *n.* causing paralysis (of the enemy soldiers), JM. अशुनिद्धुहावणा वेरिसुद्धाणं सुह जोहा कुंजणं पत्ता Kumā-Ca.(H.) 6.42.

अशुनिद्ध (ai-niddha < ati-snigdha) *adj.* very oily, JM. अशुनिद्धो न सहे अशुनिद्धेन मिसया उज्जति ĀvNi. 1266 (comm. अतिस्निग्धेन हविःप्रचुरेण विषयाः उदेकावस्थां नीयन्ते)

अशुनिद्ध (ai-ninda < ati-ninda) *v.* to blame severely, JM. अत्ताणं अशुनिद्धं हीणाणं वि हीणओ अहिंयं NāPañKa. 2.16.

अशुनिदिद (ai-nindiya < ati-nindita) *adj.* greatly blamed, JM. पुत्तो मन्नह मत्ता एयं अशुनिदिदं लोण NāPañKa. 1.182.

अशुनिबिद्ध (ai-nibida < ati-nibida) *adj.* [f. -ā] very firm, JM. सुगुण उवरि भत्ती अशुनिबिद्धा होर मन्वाण SaṭṭhiSa. 41.

अशुनिबभर (ai-nibbhara < ati-nirbhara) *adj.* very dec. JM. वपुरयलेयनिसका निहं अशुनिबभरं उहेऊण । पेच्छर पहायसमद NāPañKa. 1.316.

अशुनिम्मलदप्पण (ai-nimmala-dappana < ati-nir-mal-darpaṇa) *m.* very clean mirror, M. पिञ्जमिरि होति कवि अशुनिम्मलदप्पणु इयं पियं RayPa. 95.

अशुनिम्मला (ai-nimmalā < ati-nir-malā) *adj.* (f.) very pure or chaste, JM. नेहभरिया वि अशुनिम्मला वि मरुह कुलहरं मरि JuggiCa. v. 478.

अशुनिम्महाण (ai-nimmahāṇa < ati-nir-mathana) *adj.* good deal of attrition, JM. अशुनिम्महाणा अग्गी चेदणाओ वि उ KāiKa.(Bhāva.) 26.

अशुनिव्विन्न (ai-nivvinna < ati-nir-vinna) *adj.* great dejected, JM. पुच्छर अशुनिव्विन्नो कइया इं गुहिय नयवं NāPañKa. 1.493.

अशुनीसहा (ai-nīsaha < ati-nih-saha) *adj.* very weak (unable to bear anything), Apa. जाणितु नियसरीर अशुनीर SāliSārth. 14.2.

अशुनेह (ai-neha < ati-sneha) *adj.* having great affection for, JM. जम्मि तुमं अशुनेहा सो वि तुमं मंदनेहओ पुत्ति SubhāGāSā. 123.

अशुन्त (ainta < āyan) *adj.* (pr. part. of आ+अन्) [ai-written अवत] entering, going in, AMg. पढम उतहं सु अशुन्त पात्तर Kapp. 207; पारिषकाउत्सगो मत्तट्ठितओ व अशुव सज्झा दितो व अशुतो धा Tittho. 736; भावसित्यं च जितो जं च अशुतो गिरि दियं कुणइ. ĀvNi. 692; M. पावाल व अशुतं ... कइसेण SetuBa. 8.2 JM. सा अशुवि अशुती दिट्ठा भममाणी VasuHi. 64.25, 2 approach ing, JM. गाहाहि एणणीहि व सिज्जइ चित्तं अशुतीहि VajLag. 4.

अशुन्तिद (a-intida < a-cintita) *adj.* not thought of, (विदूषक) ओ मा सु अशुन्तिदोवणं अशुमुदअं अणिमिसेण संदेहेण विणासे SūbhaDha. 5.7.23.

अशुन्दिथ (a-indiyattha < atīndriyārtha) *m.* object which is beyond the scope of the sense organs, Apa. जाणिअहि दे अशुन्दिथ PaumSiCa. 4.131.

अशुन्दिथसओ (a-indiyatthattaō < atīndriyārthatva-taō) *adv.* because of the nature of being an object beyond the range of senses, JM. दरिसणपरत्थयाओ अशुन्दिथसओडणवत्थाओ । सदावत्थाणसणुमेयं ViĀvBhā. 2818 (3348)

अशुन्न (a-inna < a-dinna = a-datta) *adj.* not give cf. अविद्ध and अविण्ण.

अशुन्न (a-inna < ajirṇa) [PSM.] cf. अजिण्ण PindNi. 85

अशुपउर (ai-paura < ati-pracura) *adj.* more abundant JS. सारीरियुवखाओ माणसुदुक्खं हवेर अशुपउरं KattūAnu. 6 Apa. अशुपउर पवड्डिउ जेहु तासु KarCa. 2.9.1; (Hiralaḷ अतिप्र 'increased'?)

अशुपक्क (ai-pakka < ati-pakva) *adj.* very ripe, Ap. नहतस्वरासु फलु गां तासु कोलेण सुडिउ अशुपक्कु पडिउ SudCa.(N 5.7.15.

अशुपड्डाण (ai-paḍḍaṇa < ?) *m.* a kind of fish, AMg. ता णं ठिरियत्स महाणसियत्स बहवे मच्छिया ... बहवे सण्हमच्छा य जाव पर गावपडो य जीवियाओ ववरोवेति Vivā. 150; Nāyā. 1.5.29.

अशुपड्डाण (ai-paḍḍaṇa < ati-paḍḍā) *f.* a banner or

amounting another banner. AMg. पुण्यमदे नाम चैव ह्येत्या...सकृत्ते सन्ध्याय सधे सपदागहपदागहद्वि Uvav. 2; अरिद्विनेमित्स छत्ताछत्तं पदागहपदागह... पासह Nāya. 1.5.29; अय्येगहया देवा मूरियामं विमाणं भावाविहराणोसिबलपदागहपदागहमहियं करति RāyPa. 281; तेसि णं लोभणामं उप्पि बहरे छत्ताछत्ता पदागहपदागह... अक्का जाव पडिस्वा Jivābhi. 3.291.

अहपहुवयण (ai-padu-vayana < ati-paṭu-vacana) *adj.* whose words are very clever, JM. सूरी गमीरवेट्टो अहपहुवयणो सज्जनः पणो KavMāKa. 20.20.

अहपण्डित (ai-paṇḍita < ati-paṇḍita) *adj.* very learned, JM. अहपण्डितो वि अहपण्डिता वि अहसुदबंसजाओ वि DvāKu. 8.11.

अहपंडुबलसिला (ai-paṇḍu-kambala-silā < ati-pāṇḍu-kambala-silā) *f.* name of a very white slab of stone on Mt. Mandra (later called Meru) used for the coronation of the prophet. AMg. अंबुद्धो दीव मरेरे पव्वण पव्वणणे चत्ता वि अमित्तग-सिलाओ पणसाओ... पंडुबलसिला, अहपंडुबलसिला, रत्तबलसिला, अहपंडुबलसिला Thāa. 4.2.317(299); दा अहपंडुबलसिलाओ Thāa. 2.3.343(100); JM. ततो... अहो... जेणं मरेरे पव्वण पव्वणणे मंदरवृत्तिया, दाहिणेण अहपंडुबलसिलाया, अमित्तगसीहाणे नेण उवागच्छह AvNi. 188. Tī. (p. 124a); मंदरवृत्तियाणिभूया, वृत्तिया दाहिणदि-सभाए परट्टिया, अहपंडुबलसिलाए लणमेत्ताहारिय VasuHi. 161.4; 340.10; पंडुबलअहपंडुबलसिलायाहिणाहि सिलाहि परियिया CaupCa. 36.21.

अहपंडुर (ai-paṇḍura < ati-pāṇḍu-ra) *adj.* very white, M. (विह्वक) मह पाण्डियामंणं शिखरं दुक्खमभो अहपंडुरस्स। जुत्ता-तवस्स उवमा सत्तिणो RāhMañ 1.36.

अहपत- (ai-pata- < ati-pat-) [v. I. आपत-] to go out, AMg. (अय) तेण (दुवारण) अहपति वा णो वा अहपति Ayār. 2.2.2.30(430)

अहपमत्त (ai-pamatta < ati-pra-matta) *adj.* very care- less Apa. हा हा हयाम् हउ अहपमत्तु SāliSārā 9.1.

अहपमान (ai-pamāna < ati-pramāna) *adj.* of great size, JM. रत्तच्छफडाभीओ कज्जलपुण्डरीको अहपमानो (विस्सरो) Jinadākhya. v. 203.

अहपयंड (ai-payanda < ati-pa-canda) *adj.* very terrible, Apa. तिहि वंसहि एयहि अहपयंड होसहि थयअकुलछत्तंड KarCa. 2.8.2

अहपरिचय (ai-paricaya < ati-paricaya) *adj.* great fami- liarity, JM. एगट्टाणट्टियाण गउवमाओ न होइ नियमण। अहपरिचयाओ NāPañKa. 10.449.

अहपरिणाम(ग) (ai-parināma(ga) < atiparināma-(ka)) *m.* one of the three types of pupils, the others being परिणत and अपरिणत cf. परिणम अपरिणामे अहपरिणाम पडिसेह अरिमव्व BrKappBhā. 792; over-mature pupil, whose maturity consists in only following the exceptions and not the rule in all cases, JM. ओ दव्ववेत्तकयकालमावओ जं जहि जवा काल। तलेसुत्तमहं अहपरिणामं विद्याणाहि BrKappBhā. 795; परिणमह अहत्थेणं मई उ परिणा- म्मात्त कज्जेसु। दिइय न उ परिणमहं अहिंसी मइपरिणमे तइओ BrKapp- Bhā. 796; सविस्वयमसहता नयाण तम्मसत्तं च गिणवता। मणंता य विरोहं अपरिणामातिपरिणामा ViAvBhā. 2292 (comm. अतिव्याप्यववाद्दुहयो- ऽतिपरिणामाः किय्याः)

अहपवरयाम (ai-pavara-thāma < ati-pravara-sthāman) *m.* very excellent strength, Apa. तो अगगाहेण... अहपवरयामेण PD. 3

अक्कालिओ चाउ SudCa.(N) 9.12.2.

अहपवसिअ (ai-pavasia < ati-proṣita) *adj.* (ppp.) passed away, M. पाइकरत्तच्छहे जोवणम्मि अहपवसिअसु दिअसेसु। अणिअत्तासु अ राईसु पुत्ति किं दडुमाणेण GāSaSa. 1.45.

अहपविन्न (ai-paviṭṭa < ati-pavitra) *adj.* very pure, Apa. (महुरत्तं) अहपविन्नं जणु जणहो एवोत्तर SudCa.(N.) 6.4.7.

अहपसंग (ai-pasaṅga < ati-pa-saṅga) *m.* 1 undesir- able contingency, JM. अरंभे विव भिच्छे, सव्वेति सव्वहि अरपसंगो ŚrāDhāViPra. 37; 2 disorderly behaviour, Apa. अहपसंगअह- रंसावरणे (एयहिं कारणेहि चंचलमणु बट्टह अतुडभाउ जुव्वंयणु) SudCa. (N.) 4.10.3; cf. अहपसंग.

अहपसण (ai-pasanna < ati-pa-sanna) *adj.* very genial, Apa. (अरहदासि णामे पिय) अहपसणं केणहं सुहावहं सत्तिरेहा इह कुवल्यवहह SudCa.(N.) 2.6.2.

अहपसत्त (ai-pasatta < ati-pa-sakta) *adj.* greatly att- ached, JM. कुडमिह मव्वज्जे सव्वसत्तीयं लोया सयसहपसत्ता, नो मणामं पि धम्मं DvāKu. 9.13.

अहपसत्थ (ai-pasattha < ati-pa-satta) *adj.* very com- mendable, Apa. (सुओ) अहपसत्थु गिज्जियंविज्जि विरु संवरणसीलु बुद्धंदिउ NāPañKa.(P.) 3.4.7.

अहपसरिय (ai-pasaria < ati-pa-sṛta) *adj.* long drawn, M. (राज) अहपसरिअसाहाअवेअप्यं. पत्थमउल(अ)मंअं ईरिस्स होइ तुणं SinMañ. 3.54.

अहपसिद्धिपत्त (ai-pasiddhi-patta < ati-pa-siddhi-paṭṭa) *adj.* who has become well-known, JM. अहपसिद्धिपत्तहस उत्तमगुल्लयन्ते वधमंणं मूम्महि अवज्जस्स पंचकलणं ViMāPi. 91.3.

अहपहरिअ (ai-paharisa < ati-pa-harisa) *m.* great joy, JM. सुत्तिअओ अहपहरिओ य नत्थि सुमाहुणं UvMā. 317. (सुत्थितोऽह- भिति वर्णः, आहमहावा)

अहपहसनरसधारअ (ai-pahasanaṇarasa-dhāraa < ati-pa- hasana-rasa-dhāraa) *adj.* who possesses the sentiment of excessive mirth, Apa. जहिं कह अहपहसनरसधारउ MahāPu. (P.) 2.18.6.

अहपहसियवत्त (ai-pahasiya-vatta < ati-pa-hasita-va- ktra) *adj.* possessing a very smiling face, Apa. अहपहसियवत्ता पुण्णुमेण जुत्ता।... आगया चट्टमट्टा SudCa.(N.) 3.4.1.

अहपहाए (ai-pahāe < ati-prabhāte) *adv.* [Loc.] very early in the morning, JM. अहपहाए सन्निक्खावेत्ता अप्यसागारिह विमिषिअह AvNiTi.(H.) 641a.1.

अहपावजुअ (ai-pāva-jua < ati-pāpa-yuta) *adj.* joined with great sin, JM. जे रज्जधगारणं कारणमा अवेत्ति वावारा। ते वि हु अहपावजुआ SaṭṭhiSa. 119.

अहपाविट्ट (ai-pāviṭṭha < ati-pāpiṭṭha) *adj.* very sinful, JM. अजया अहपाविट्टा सुहगुरू जिणवरिदुल्लुत्ति। जो इह एवं मज्झ सो विमुहो सुहम्मस्स SaṭṭhiSa. 130.

अहपावपसत्त (ai-pāva-pasatta < ati-pāpa-pa-sakta) *adj.* attached to excessive sinful acts, JM. अहपावपसत्तमा बयंति एयासु पदवीसु KaKoPra. 102.6.

अहपास- (ai-pāsa- < ati-pāsa- < ati-pāsa-) v. to hold the view; to observe closely, AMg. अंतंभं गिरह लोए इति धीगेऽसि- पासह Sūy. 1.1.4.6 [Cu. reads अविपासति. Bollée suggests 'विपासह' due to Pāli विपस्सना ? Śī]. व्यासादिरिव अति पश्यतीति

अतिप्रिय p. 49b.]

अतिपास (ai-pāsa < ati-pārśva) *m.* a prophet in the region of Airavata, AMg. अनुदीये णो दीये परवप वासे इमीसे ओसपि-णीए वडवीसे नित्ययत्तं होत्वा तं जहा — अतिपासे च सुपासे Samav. 158 (144); होइ अगे य मरतो अहे अरपासजिणे व परवप Tittho. 331.

अतिपासं (ai-pāsanta < ati-pāsyanta = ati-pāsyat) *adj.* (pr. part.) [wrong reading at AR and AMgD. for अरस्सन्त Sūy. 1.3.4.14]

अतिपिय (ai-piya < ati-priya) *adj.* very pleasant (words), Apa. परिपुच्छित्तं कोल्लिदि अपियाय KarCa. 4.12.6.

अतिपिहल (ai-pihula < ati-pīthula) *adj.* very large, Apa. अपिपिहलु वि णु सक्कड जाउ CandappaCa.(Y.) 8.7.7.

अतिपुज (ai-pujja < ati-pūjya) *adj.* very respectable, AMg. विउत्ताण नाइपुजो परिलोयंसी वही चेव Nāya. 1.7.441.

अतिप्पगे (ai-ppage < ati-prage) *adv.* [Loc.] early in the morning, JM. अइवा सो अरप्पये (गे) ववइ कम्मं निम्मादिणं होउ ति UghaNi. p. 133 (Bhā.) p. 98.3; मणियं च मय किं अम्म कारणं जं अरप्पये चेव । जया मोयणुला SurSuCa. 7.78.

अतिप्पमाण (ai-ppamāṇa < ati-pra-māṇa) *adj.* 1 of excessive dimensions, AMg. सिक्कमउयमाइयलवाइवक्कमणं अरप्पमाणं जणपेच्छणिदरुवं Kapp. 40; 2 of greater quantity than normal, AMg. आउये इयस्स अंतुस्स रुहरिस्स आउयं, वसाप अइउयं ... । जं जाहे दुइं मवइ तं ताहे अरप्पमाणं मवइ Tand. 112; JM. संजोयणाइ चउउइ अरप्पमाणमि मउलुइ ViMaPra. 86.4.

अतिप्पसंग (ai-ppasaṅga < ati-pra-saṅga) *m.* 1 unwarranted consequence, JM. तस्सतत्तत्ताओ अण्णा अरप्पसंगाओ PañSu. 33; मावे अरप्पसंगो आणाविबरीयमेव जं किंचि PañCaPra. 6.6 (comm. अतिव्यापिल्लुणा निष्ठापति:); 2 disorderly behaviour, JM. इत्थीए सयं रहमि णो ठाह । चवइ य अरप्पसंग PañCaPra. 10.21; ण य कोवि तओ (परलोमाओ) आणुणमप्पाणं दंसेइ. एवमवि य परिणप्पणे अरप्पसंगो ति SamarKa. 166.3; मुंजइ सयं कयाइ परकयमोगे अरप्पसंगो उ SamSat.(H.) 63.

अतिप्पसंगि (ai-ppasaṅgi < ati-pra-saṅgin) *adj.* having the fault of leading to undesirable consequence (i. e. over-pervasive), JM. जा खलु सरामचरिया सा वि य उस्सगमगसंकाया । मोत्तु अववाययं, अरप्पसंगी परवित्तो AjjhMaPar. 10.

अतिप्पहाअ (ai-ppahāa < ati-pra-bhāta) *n.* early morning, M. पत्तो छमो ण मोहइ अरप्पहाअमि पुणिगमाअंदो GaSaSa. 1.68.

अतिफरुस (ai-pharusa < ati-paruṣa) *adj.* very harsh, JM. उपल्लोयाउ एव अतिफरुस । सोऊण निंदणं पुरवरीए नियतामिणीलस्स Kāka. 34.

अतिफारचार (ai-phāra-cāru < ati-sphāra-cāru) *adj.* very much charming, Apa. नत्ति नारि अरफारचार RiPaSārth. 13.5.

अतिबल (ai-bala < ati-bala) *adj.* very powerful, AMg. ओइवले अइवले महव्वले अरिमिअववली विनेयमाइययंतिजुसे -- अइवा वम्मं परिकहेइ Uvav. 56; RūyPa. 61; समणे भगवं महावीरे ... अइवले महव्वले -- भाउइ Viy. 9.149; 9.163; वल्लेववाहुदेवा व...धीरकिरिपुसिआ ओइवका अइवका अनिहवा Pañhā. 4.5; M. (राजा) अत्थेण उणहकिरणस्स सहाअणीं नेतिदिअ अइवकेण तमुक्केण । एतेण संजुहमणुपक्खहाअअंतद्वयं व संकुचइ SāhMañ. 3.25; *m.* name of various persons, mostly kings;

1 the fifth future Vāsudeva in the Bhārata region of the Jambuddīva, AMg. अइवले महव्वले बलभरे य सुत्तमे Samav. 158; अइवलेमहव्वले वा मइ विविद्ध ति विद्ध य Tittho. 1147; 2 a descendant of king Bharata, AMg. अइम्म णं रओ चाउरंतचववट्टिम्म अहुपुरिस-युगां अणुवडं सिद्धां जाव सम्पदक्खपरिहीणां तं जहा -- आदिअजंसे महाअसे अतिवले महावले Thāra. 8.36(617); JM. एवं नेति अहुपुरिसजुगाणि ताव सोवत्तियाणि । राया आइअजंसे महाअसे अइवले य बलभरे । बलविरिण वत्तिविरिण जलविरिण पंडविरिण य AvNi. 363(290); एतेहि अहुहि राहि ओ उअम-साभिस्स महामवडो आसि तो चाओ ओइं सेसेहि म्भणा AvCu. p.1.214; अइवलेण य अंतकाले बलभरस्स संकामिकण रज्जधुरं सबज्जमणुविद्धियं CaupCa. 50.26; 3 various kings not further identifiable, JM. अइवा गाम जणवओ, तत्थ ... वंधस्स मिदं भगरं । राया राजीविबुद्धमणो जणववहिओ सुतबलस्स रओ नत्तुओ अतिबलसुतो महावलो नाम AvCu. 1.165; सयबलस्स रणो नत्तुओ अतलस्स सुओ महावलो नाम VasuHi. 166.15; अतिबलेण य अंतकाले बलभरस्स संकामिकण रज्जधुरं CaupCa. 50.26; 4 a demon warrior, JM. तह य सयंभू अइवलो य (एए रहेसु मुहटा विणिग्गया सीहजुसेसु) PaumCa.(V.) 56.27; 5 a warrior of the monkeys, JM. रिखरओ य अइवलो PaumCa.(V.) 6.84; महावलो अइवलो चेव (एए रहेसु मुहटा विणिग्गया हत्थिजुसेसु PaumCa.(V.) 57.4; 59.32; 59.39; 6 the name of the king, the earlier birth of the prophet सुमत्ति, JM. अइ विउलवाहणो वि य महावलो अइवलो चेव PaumCa.(V.) 20.12; अइं तुह णिणो सयबलस्स मिया अइवलो नाम JugūJiCa. 40.14; Apa. तइ एअइ अइवलो भीमवत्तु NāyCa.(P.) 6.11.6; 7 king of Kuṇḍagrāma, Apa. चारहडि पहाणउ अइवलो राणउ पालइ कुंडग्रामपुइ ViPaSārth. 1.10; *n.* great strength, JM. सोऊण वयणमेयं दसाणणो मणइ अइवल्लम्मत्तो PaumCa.(V.) 8.110.

अतिबला (ai-balā < ati-balā) *f.* name of a very powerful miraculous skill (विज्जा), JM. मंसरिया तत्थ अइवला विज्जा । रूपपरिवत्तणकरी PaumCa.(V.) 10.43.

अतिबलिय (ai-baliya < ati-bali-ka) *adj.* very strong, JM. वित्ति य चवणं च देवलोगाओ । अइबलियं च ज न वि पुट्टइ सयसक्कं हियं UvMā. 286.

अतिबहल (ai-bahala < ati-bahala) *adj.* abundant, ample, Apa. मणिकिरणदित्ति णोसरिय ताव, ता मिलिय णंदणे अइबहल चउदित्तिहि भवेविणु णिम्मलिय KarCa. 4.8.8.

अतिबहु (ai-bahu < ati-bahu) *adj.* very much, very many, JM. अइपिओ वि अइबहुणो वि अइसुअंसजाओ वि DvāKu. 8.11; Apa. अइबहु सम्माणदाणु करिबि BhaviKa. 59.9; मत्तिहि विभिउ अइबहु पयाइ, CandappaCa.(Y.) 8.23.6.

अतिबहुग (ai-bahuga < ati-bahu-ka) *adj.* much more, JS. कारितिय य अइबहुगं असेजमं तिक्खदुयखरं BhaĀrā. 1764.

अतिबहुप (ai-bahuya < ati-bahu-ka) *adj.* 1 excessive, very great, JM. ओ होइ इदियवत्तो सुइमणं तस्स दुक्खमअवहुयं Akkhā-MaKo. 28; 2 very many, Apa. अइबहुइ महुरफल भक्खवणु CandappaCa.(Y.) 2.14.8; 3 a good deal of (land), JM. संजोअ अवहुयं UvMā. 369 (comm. अतिबहुकं प्रमाणातिरिक्तं भुक्के), Apa. आससेण वसुहाइवइ ... गयउ वल्लुअ अइबहुयं SaṇKuCa. 532.8.

अतिबहुल (ai-bahula < ati-bahula) *adj.* very great, excessive, Apa. कुउ कोलाहलु अइबहुल KaKo. 2.5.14.

अतिबाल (ai-bāla < ati-bāla) *m.* very young child, JS. अइवालुबुइमोमिभूयत्तणुकिसेससाणं ŚrāĀ(V.) 337.

अतिबाला (ai-bālā < ati-bālā) *adj.* (f.) very young, JS.

अतिमात्रा अतिवृद्धा धातुश्री गच्छिणी य अचलिता Mūlā. 469(6)

अभ्युपगमः (ai-bhāṭi < ati-bhakti) *f.* great devotion, Apa. ६७ मणिनि अभ्युपगमेहि समद्वय पदमि वेहि मि कोहि KarCa. 5.7.4.

अभ्युपगमः (ai-bhaddaya < ati-bhadra-ka) *adj.* very auspicious, AMg. इमे च णं वच्छुत्तानाम् दसणेण अभ्युपगमिणीय Nūya. 1.16.185.

अभ्युपगमः (ai-bhaddā < ati-bhaddā) *f.* mother of the eleventh Gaṇadhara of Mahāvīra, JM. पुह्वी य वारुणी भद्रिका य विजयदेवा तदा जयंती य । जंदा य वरुणदेवा अभ्युपगमः य मायरो ĀvNi. 648 (p. 255); अतिमात्रा पञ्चमस्य (माता) ĀvCu. 1.338.

अभ्युपगमः (ai-bhaya < ati-bhaya) *adj.* (producing) great fear, AMg. पाणवहो नाम एतु निर्वृतिं जिणेहि मणिभो... पावो चंदो... परमो अतिमो Paṇhā. 1.2; वाचनान्तरे तु 'वीहणो सात्त्वजो परमो अभ्युपगमो' सि एतावता: Paṇhā. I. p. 20.4; *n.* great fear, JM. मुक्ते य अभ्युपगमिनि निदा सा लहद नीसहसरीरा NāPaṇKa. 1.107; Apa. अण्णण जणु कायं कुव्व अभ्युपगम जयकच्छिणं मुक्क BhaviKa. 42.3.

अभ्युपगमः (ai-bhara < ati-bhara) *m.* 1 excessive pressure (in fight), M. परिवृत्ताभ्युपगमं गच्छं परस्मैकं अति समन्था SetuBa. 13.45; 2 excessive weight, Apa. अभ्युपगमं घणु अतुणमि (णि) वारणु CandappaCa.(Y) 2.16.7; विह्वर कोहा अभ्युपगमणु CandappaCa.(Y.) 2.16.14.

अभ्युपगमः (ai-bhāriya < ati-bhāriya) *adj.* 1 completely filled, JM. खलिकण्ठं जणपयं अभ्युपगमजलं धारमहि विवरो CaupCa. 15.17 (v.57); 2 overloaded, M. न तु अभ्युपगमं धम्मं जह मरियं तह सुहावहं होइ । धम्ममि न य किलिम्भं गओ वि विवपाहुणो होइ ChaGā. 14 (गज=गज)

अभ्युपगमः (ai-bhalla < ati-bhadra-ka) *adj.* very auspicious looking, Apa. पायाणि दाण्यभ्युपगमं विट्ठु अदिट्ठुपुणु अभ्युपगम NūyaCa.(P.) 5.12.7.

अभ्युपगमः (ai-bhāra < ati-bhāra) *m.* 1 great pressure (of the fight), M. आअड्ढिअरण्हसो टप्प वड्ढेअ आअओ अभ्युपगमो SetuBa. 13.41; 2 excessive burden (on the back of the animal), AMg. बंधे बंधे छविच्छेअ अभ्युपगमं भत्तपाणवोच्छेअ Uvās. 45; पुणरवि कासिदिण्ण कासिय फासां अभ्युपगमपावकां किं ते — अणेगंधवहतालणकण्ठ-अतिभारोहणं Paṇhā. 10.18; अतिभारे Āv. 67; JM. अह अभ्युपगमं व सखं धरणी Dhutt. 2.59; अभ्युपगमं ज आरोवेवन्वी ĀvTi.(H.) p. 820a. अभ्युपगमं भत्तपाणवोच्छेअ । कोहाद्विद्यमणो गोमणुयाणं णो कुण्ण PañcāPra. 1.10; ŚrāDhaViPra. 80; बह्वंधवच्छेअ अभ्युपगमं भत्तपाणवोच्छेअ । पटमवयस्सहारे ŚrāPraSa. 10.

अभ्युपगमः (ai-bhārāroṇa < ati-bhārāroṇa) *n.* putting an excessive burden, JM. अभ्युपगमो (प) णिजुडियस्स रणे वल्लकस्स । जीयसणाहस्स वि वोल्लुण्हि मासं महं सखं KuvMāKa. 39.28; गोमहिस्सपुं करहं अभ्युपगमोहणेण पीडि KuvMāKa. 231.32; बंधो बंधो व अभ्युपगमो वणं तह छविच्छेओ PavSāra. 274.

अभ्युपगमः (ai-bhāva < ati-bhāva) *m.* intense attachment, JM. जं न वरं अभ्युपगमं कुमगमंवी समत्थओ धम्मं । ता लहुं SaṭṭhiSa. 50.

अभ्युपगमः (ai-bhāsa < ati-bhās-) *v.* to appear to advantage, Apa. धम्मं वक्खं धरं अभ्युपगमं MahāPu.(P.) 16.17.7.

अभ्युपगमः (ai-bhida < ati-?) *v.* [Torn. 9490] to encounter in fight, Apa. सोमारुण दाणं अभ्युपगमं धयं वल्लकसीसे पडंति KarCa. 8.18.9.

अभ्युपगमः (ai-bhinna < ati-bhinna) *adj.* [f. -i] quite

different, Apa. तणुसंभवेकण्हं समिदि जीवहो अभ्युपगमो कम्मसिदि KarCa. 9.10.5.

अभ्युपगमः (ai-bhīma < ati-bhīma) *m.* a king of the Vidyādhara, JM. सीताभ्युपगमेहं दक्षिणं सुवरेहि पाऊणं । पुणं भिय अणुपाया खेयवसहा इहं वीव PaumCa (V.) 6.30.

अभ्युपगमः (ai-bhūi < ati-bhūi) *m.* 1 teacher of the 5th वासुदेव, JM. अभ्युपगमं यल्लभूहं तह देव य वोससेणरिणी । गुरवो आनि परमवे कमेण इह वासुदेवाणं PaumCa.(V.) 20.177; 2 a Brahmin, JM. विष्णो दासगामे विमुक्ती आमण नेहिणी तस्स । अणुकोसा अभ्युपगमं पुत्तो सुण्हा य से सरसा PaumCa.(V.) 30.60.

अभ्युपगमः (ai-bhūmi < ati-bhūmi) *f.* 1 the highest stage, climax, culmination, acme etc. of a thing, JM. वरुद्धता अभ्युपगमं कट्ठिअ सुवहासिवत्तं धावदिआ SetuBa. 3.42; मअणेण णु दो वि ते णिआ अभ्युपगमं SetuBa. 10.81; 11.21; अह गेहह अभ्युपगमं इदं वासित्तणमाण रणसोडीरं SetuBa. 13.87; 2 the part of the house which the monks cannot enter, AMg. अभ्युपगमं न गच्छेज्जा गोवरगगओ सुणी Dasava. 5 1.24.

अभ्युपगमः (ai-bhoyana < ati-bhoyana) *n.* eating too much food, AMg. तप णं तस्स वंदरीयस्स रत्तो तं पणीयं पाणभोयं आहारियस्स सरोणस्स अज्जागरणं य अभ्युपगमपसंसेण य से आहारे नो सम्भं पणंण Nūya. 1.19(148).

अभ्युपगमः (ai-maṇca < ati-maṇca) *m.* platform raised on another platform, AMg. सित्तमहसंमट्ठं सत्तावणीहियं मंचासंमचळिं कप्प. 100

अभ्युपगमः (ai-mattiya < ati-mattika) *adj.* having much earth, AMg. ण्णोदये ते णाअद्विये पविरुत्तुसियं ... वंति RiṇyPa. 9; Jīvābhi. 3.447.

अभ्युपगमः (ai-maṇa-hara < ati-maṇa-hara) *adj.* very attractive, JM. रयणरासीओ । अभ्युपगमो धारह न केवलाओ जलहिवेला VIMāPra. 73.2; Apa. ते विट्ठु रायणिं कुं तुं अभ्युपगमं णं हियवंतसिणु KarCa. 3.3.3, अभ्युपगमं पणु (?) SandeRā. 216 [comm. अन्यस्तमोहरः समयः प्राप्तः]

अभ्युपगमः (ai-matta < ati-matta) *adj.* greatly intoxicated or in rut, Apa. अभ्युपगमं चत्तकुसहं गयकुभं दारंतु Hem.(Gr.) 4.345.

अभ्युपगमः (ai-matta < ati-mātra) *adj.* 1 having a large measure, excessive, abundant, AMg. अहावरा चउत्था भावणा — णाअमत्तपाणभेयणमोई से निर्गये Āyār. 2.15.68 (787.4); धम्मलुद्धं निधं ... । नाभमं तु भुजिज्जा वम्मचेरओ सया Utt. 16.8; 2 having a large size, JM. छक्कायाण व बहणं अभ्युपगमं, तस्मि मत्तमि OghaNi. 261 (Bhū.) p. 170 (अतिमात्रे तस्मिन् अयं)

अभ्युपगमः (ai-manthara < ati-manthara) *adv.* slowly, Apa. अभ्युपगमं भुजिज्जा उण्हणु परमसु हरिसिउ SaṇKuCa. 695.4.

अभ्युपगमः (ai-mandamanda < ati-manda-manda) *adj.* very slow, M. (राजा) अभ्युपगमं वगमणा ठाणाहि तदो मणं चलिआ SiṭMañ. 1.23.

अभ्युपगमः (ai-maya < ati-mada) *m.* great pride or haughtiness, Apa. अभ्युपगमं दप्पुम्भु गावह BhaviKa. 42.4.

अभ्युपगमः (ai-malaya-vāu < ati-malaya-vāyu) *m.* (wind) which has surpassed the wind from the Malaya mountain, JM. अमकयवायओ वायव व्व हूअ जल्लवहा KumāCa.(H.) 4.34.

सहस्रं - (ai-mattha- < ?) v. to move slowly, Apa.
 अमम-हृद मेखलु लुहु करि गहु यक्षः वंकर पंदु हरि MahāPu.(P.) 15.18.7
 (comm. भंडगमन करोति)

अहमसिद्धर (ai-malhiraa-'ati-manthara-ka) *adj.* very slow, Apa. अहमसिद्धर अममत्त तृणिय णु सरइ SandeRā. 50 (comm. तस्याश्चलन्यः उपानहोश्चमचमश्चोऽतिमन्थः स्वरितं न सरति।)

अहमहर्घ (ai-mahaggha · ati-mahārggha) *adj.* very costly, M. अच्छुड दाव मणहरं विआइ सुव्वंसणं अहमहर्घं G.Sa.Sa. 2.68; JM डेरुलाडयपणं तृट्ठणील अहमहर्घं VajLag. 570; मरणे वि अहमहर्घं न विक्किणइ माणन णिक्कं VajLag. 94.

अहमहत्त्व (ai-mahattha - ati-mahārtha) *adj.* having a very profound meaning, AMg. बारसुमि य अंगे जोइसपुब्बां अइइत्थां, Ār hPal.(Su) 31.

अद्भुत (ai-mahanta < ati-mahat) *adj* [f -i] very great. JM. रण्ड पृ० अद्भुतं PaumCa.(V.) 9.87; Apa. अद्भुतं-तिष्ठ विह्वजोष्ण SaṃKuCa. 731.1.

अहमहल (ai-mahalla < ati-mahat) *adj.* very large, JM.
 द्विष्टो तिरुपायवो अहमहलो Dhutt. 4.4.

अहमहिम (ai-mahia - aii-mathita) *adj.* excessively
churned, JM अहमहिमं नाहं विसं अहसं वज्राय तमहा BhuvKevCa.
80.8.

अहमहिच्छा (ai-mahicchā ← ati-mahēcchā) *f.* great desire, AMg. तं च पुण करोति चोरियं ताक्का ... अतिमहिच्छलोभगत्था Panh. 33

अममहुर (ai-mahura - ati-madhura) *adj.* very sweet,
 Apa. अममहुरवयणेण पुणु भणित करि तेण KarCa. 5.11.8.

अहमाणा (ai-māna < ati-mūna) m. excessive pride. AMg. कोहमाणां हणिया य वीरे Āyār. 1.3.2 5 (1.3.2.120) (comm. क्रोधादिमानं), अतिमाणां च मायं च तं परित्राय षंष्टि Sūy. 1.8.18 (v. 1. for अणुमाणां); Sūy. 1.9.36; JM. अहमाणाग्लिष्यणां विस्मयविमूर्च्छां परिसं कृज्जं । रहयं क्षुब्धवत् = PaumCa.(V) 8.104.

अहमायं (ai-māyam = ati-mātram) *adv.* beyond the proper limit, AMg पणिय भत्तपाणं च अहमायं पाणमायणं Utt. 16. 12.

अहमाया (ai-māyā < ati-mātrā) *f.* excessive or large measure. AMg नो अहमायाण पाणभोयं आहारेत्ता हवः से सिग्गेय
Utt. 16. pa. 8; अहमायाहार विभूस्णा य नव वभगुत्तीओ ĀrāhPaḍ.
(V.) 543.

अहमिड (ai-miu - ati-mṛdu) *adj.* 1 very mild, docile, JM. अहमिडो न्ययसरो होहिमि पमिबपयं अहमिड य ViMāPra. 70.15; 2 very soft. Apa. सहणिदा अहमिडमेज्जायलि Chakkammu. 7.4.11.

अद्भुत (ai-muṭa - ati-mudita) *adj.* very much delighted, JM अतिहृष्टो लभो विणह सो पंचमि न अद्भुतो Nl.PañKa.
2.57

अहमुच्छगहन (ai-muccha-gahana < ati-mūrchā-graha-
ṇa) *n.* taking with great attachment, JM. न ह्यु त्वं गुणे गहस्सि
(इत्थं) दुष्टं पि ज्ञाप्य गहणस्मि । तुह गहणासहणेणं मह उण अहमुच्छगह-
णेणं SubhṭiPajjSarn 50.

अहमुच्छिन्न (ai-mucchia < ati-mūrchita) *adj.* greatly infatuated. AMg. तं वेव गगरत्तो मूढो अहमुच्छिन्नो मियसि Tand. 130; तण्हाए बल्लवणं मह्हाणं समभिव्या गट्ठिया य अतिनुच्छिन्ना Panhā. 4.3.

अहमुत्त~अहमुत्तय (ai-mutta~ai-muttaya < ati-mukta-
-ka) [Bhām. on Varā. 4.15 gives a form अहमुत्त not attested.]

Hem.(Gr.) 1.26; 1.178; 1.208; अश्विदंतयं अश्मुत्तयं (अश्वि). अश्मुत्तयं.
he illustrates it in KumāCa.(H.) 2 26: अश्मुत्तयविन्दरो अश्मुत्तय-
गोरस्तथो एम्; अश्विदंतयं is not exemplified and not attested; Paila-
Nā. 885; Mark.(Gr.) 4.20; ब्रह्मरौ बिन्दुबिन्दुते (अतिभूक्त included in
this gana) अश्मुत्तं?, Trivi (Gr.) 1 3.50, णो वातिमुत्तं, अश्विदंतयं,
अश्विदंतयं, अश्मुत्तयं; the first two being not found used; Prakrit
phonology permits only अश्विदंतयं, अश्विदंतयं, अश्मुत्तयं or अश्मुत्तय;
MahāPu.(P) has अवन्त XI 17. m. 1 a flowering plant
Gaertneria racemosa or Banisteria bengalensis, AMg अपफोव-
अश्मुत्तय पागलया कण्हस्वरवाही य Pannav. 1 45 v. 30; 1.44 v. 27;
पउमुप्पलाइलकंडाश्मुत्तसहवासुनिर्माणि Kapp. 37; JM. बज्जलित्याइ-
मुत्तयवीर्यकुड्डयकुञ्जयाइणं (उडेम्) PaumCa.(V.) 42.8; अश्मुत्तयजहिदि
य मत्तियवोदिट्टिधियापज्जो (नगवरो) S rīPa. 36; अश्मुत्तयवाणिविंशु-
वियसियासोय... CaupCa. 6.26; Apa अश्मुत्तयमंडइद्रुमहो तलि Bhavi-
Ka. 59.10; अश्मुत्तयमंडवि तिलिनेणिणु BhaviKa. 106.2; 73.10; पुणु
वि तेत्थु अश्मुत्तसेटवि किउ आवामु bhaviKa. 108.4; विवित्तियकुंसुजास
अश्मुत्तय धम्मस कामिणियणु अश्मुत्तय JambūSāCa. 3.12 11; अश्मुत्तय
जहि पियसइ मुद्ध SudCa.(N.) 7 5 4; दक्खल्लवत्तपउमवल्अश्मुत्तया
PaumCa (S) 51.2.3; 2 name of a cemetery, Apa. महा अश्मुत्तय-
णामसाणे समेत रमेत शिरंतर माणे VatjhaCa. 9.21.6, 3 fully tree,
Apa. धम्मस कामिणियणु अश्मुत्तय JambūSāCa. 3 12.11, 4 flower
of the अश्मुत्त creeper, AMg धानिणिणं पुच्छा । गोयमा अश्मुत्तावं-
दत्तहाण,मठिए पण्णसे Pannav. 15.1(974); Apa गधगहणु अश्विदंतमाणउ
MahāPu.(P.) 11.1.8; 5 names of various persons, (a) son of
king Vhaya and his queen Sirī of Polāsapura, AMg, एवं खल्ल
अहं पोलासपुरे नगरे अश्मुत्तेण कुमारसमणेण बालकेण वाग्गिया Antag.
37; मगवओ महावीरस्स अतिबासी अश्मुत्ते णामे कुमारसमणे Viy. 5.4.17;
अश्मुत्ते ण कुमारसमणे अंतकरे केव अतिमसमीए Viy. 5 4.17(4); JM.
एवं खल्ल अहं पोलासपुरे नगरे अतिमुत्तेण कुमारसमणेण बालकेण वाग्गिया, तुमं
णं अट्टपुत्ते भयाइस्ससि सरिसए जाव जल्लुब्बरसमणे AvCu. 1 357, (b) a
younger brother of Karṇsa, a चांगणसमण, JM. अश्मुत्तेण कुमारसम-
णेण जल्लचारिणा भणिया वामुइवग्ग अगमहिदी भविस्ससि ति VasuHi.
80.19; 84.10; गंतं कंसे सुय मया अश्मुत्तो किं कुमारसमणो कंसवणिणीए
जीवजसाण महमत्ताए बाहिओ 'देवरो' ति निरं VasuHi. 369 5; भोजयंबं-
पन्नो महुराया अत्थि तस्स अंगवहो । पुत्ता य धारिणीए अश्मुत्तकुमारत्तामु ति
SārūPa. 12; पासइ अश्मुत्तरिणिं कउविहइवेहिं परिक्किणो (?णं) SārūPa.
13; जीवजसाण हसिओ अश्मुत्तमुणी य मत्ताए CaupCa. 183.v. 43; वच्चे
तुह वाल्ले अश्मुत्तयसाहुणा कहियमेयं । अगमहिदी भविस्सइ एसा कण्हस्स
पावण्णो AkkhūMaKo. 73. v 51; (c) a merchant's son, JM.
मम य पुत्ता अश्मुत्तो उवसणिओ तस्स पायसमीवं गओ VasuHi. 295.3;
(d) another sage of the same name, AMg. अनुत्तवाइयदसाणं
दस अज्झयणा पण्णत्ता ... दससमणे अतिमुत्ते एमेत दस आहिया Thāna.
10.10 v. 171 [this chapter is absent in the available text of
Anuttaro.]

अहमुत्तयलया (aimuttaya-layā- atimuktaka-latā) *f.* 1
 creeper called Atimuktaka or Madhavi., AMg. **अहमुत्तयलयाहि**
 कुंदलयाहि सामलयाहि खन्वओ समता परिखिखता RāyPa. (Bech. p. 18);
 उत्तालराय णं कुराप तत्थ तत्थ देसि ... अतिमुत्तयलयाओ कुंदलयाओ Jīvābhi.
 3.584; 2 a kind of dance called अहमुत्तयलयापविमत्ति, AMg.
 *लयापविमत्ति च गामं दिव्वं णट्टविहि उवदंसेति RāyPa. 101.

अहमुत्ति (ai-mutti < ati-mukti) *f.* name of a queen,
 Apa. ३३ बालकालि अहमुत्ति वत्त. *GayaSārī.* 4.4.

अध्याय (ai yāra < ati-cāra) *m.* 1 violation of the rules of good conduct and various major and minor vows. It is distinguished from anāyāra by the fact that the violation is unintentional and can be remedied by पश्चिक्काण (repentance) with a resolution not to do it again. AMg जो मे देवद्विजो अध्यारो यजो तस्स इक्कं भिच्छामि Āv. 17; पश्चिक्कामि ... अहकमे वक्कमे अध्यारे अणायारो Āv. 19; सम्मत्तस्स -- पंच अध्यारा Āv. 65; 69; 71; 90; 92; 95; These are given in full in Uvā. 44. 57; तिर्विहं अध्यारे पण्णत्ते, तं जहा -- पाणअध्यारे, हंसणअध्यारे, वसिअध्यारे Tūhina. 3.4.442 (198 ?); मूलणउत्तरगुणाध्यारा Samav. 95; हेदेवद्विजवणियसंज्ञा णं पुच्छा । दुविहे पण्णत्ते -- तं जहा -- सातियारे य निरनियारे य Vis. 25 7.455 (p. 1042. 1. 17); भिक्खु ... गमणागमणातियारपश्चिक्कमपश्चिक्कं ... जहोवस्स निग्गहारं च अप्पमत्तो Parhā. 6.20; आसीणत्ताण नीसेम अध्यारं जहकमं Dusave. 5.1.89; वो माअयावत्तणो आउट्टियइइअड्ढियवओ वा । तह तस्स वि सम्ममु-बट्टियस्स उट्ठावणा मणिया Bhattap. 27; JM आलोणज्जा सक्के वापरसुहुमे य अध्यारे Arahpā. 175; ओहेण पीयगुदयं व तस्स आलोइया य अ-आरा । न पस्सिंसवत्ति नत्थइ Arahpā.(V.) 299; 392; आधाकम्मनिमतण पट्टिमुणामणे अहकमो होइ । पयसेथाइ वक्कम गहिइ तथयरो गिल्लिण quoted by Haribhadra in his ĀvTī. p. 576; जम्मि निमंभिज्जंतं अध्यारो होज्ज वत्तस्स कयाइ । तेणव य तस्स पुणो कयाइ सोही हवज्जाइ Oghaṇi. 56; जे मे क अध्यारा स भिदे तं च गरहामि ĀloyKu. 3; जं पुण गवज्जणस्स वि अध्यारो एम णो जुत्तो KuvMāKa. 205.29, उम्मसा उम्मसो आकप्पो जं कओ य अध्यारो KuvMāKa. 273.15; काण वि पुण पत्ताणं अध्यारावि-स्त्रियण दवज्जो KaKoPra. 10.3, चरणायारो विचरीययाइ सिण्हं मि अ-यारा PavSāro. 269; ण जुत्तविहिविहाणं अआरो हवि णिहिहो AjjhMa-Par. 82; Apa. अध्यारिं सक्कहो गुणु गाउअ BhaviKa. 42.5; अध्यारिं पट्ट जाउ परम्मदु BhaviKa. 184.3; 189.8; 288.3; वत्तीस अध्यार दूरेण पत्तिवत्तु NāyCa.(P.) 9.20.16; सो अध्यार पंच विणिबारइ Chakkammū. 12.11.12; अध्यारपउत्तुगगइअइअविणासणहो । गुण वहरि ... सम्मसंमणहो KaKo. 3.1.1; सायारु कइ अयाग हुत्ति CandappaCa.(Y.) 2.16.5; 2 violent action, crime, Apa. तो मणि दुविसउ पणु अध्यारिं हणित कि मोणगराहपहारिं VIPāSurh. 13.1; cf. अध्यार.

अध्यायमलकलंक (ai yāra-mala-kalaṅka < aticāra-mala-kalaṅka) *m.* the stain of the dirt in the form of transgression, JM. अध्यायमलकलंकं पमायमाईहं वइ वि चरणस्स । ... सोईहंति नणी विमल-

सदा DhamRaPa. 104.

अवियारवल्ह (aiyāra-vallaha < avicāra-vallabha) *adj.* to whom rash acts are dear. M. बद्धसिनेहो अवियारवल्हो अण्य-
पञ्जमवल्हो । वज्जसु बद्धो वि भित्तो एवावल्हो तुमं सुयणु ChaGā. 135.

अहरे (aira < a-cira) *adv.* [in cpds. or inst. अहरेण] not very long (time preceding or following), soon, recently, immediately, M. (खलो) तं वेअ आलअं दीअओ व्व अहरेण महेअ GaSaSa. 2.35; अहरपद्धं व्व लजा समहन्हाहे उडुमि व विलंवेते ।... कलं ण दावेह सिरी SetuBa. 3.29; बयणं अहरणययं दविवससिं किमुव्वहसि LII. 483; अहरेण कुण्ठिं णिप्पहं रविमोहा विअ तारआवलिं Usinī. 2.34; AMg. तए णं से कणहं वानुदेवे अहरणययं दविवससिं णिणासं ... यणु परासुसह Nūya. 1.16.258; JM. अवस्सं रिस्सिल्लणानुभावेण अहरेण वेव संखिज-
स्सह एव Erz. 61.37; अहरेण लहसि निव्वणं PajĀrā. 251; होहिसि दोहिसि पुत्ता अहरेणं सुंदरायारा PaumCa.(V.) 92.4; पच्छ(इ) उण वुडिम-
स्सुह अहरेण समगमवि सयं वेव SanatKuKa. 112; JS. तिक्खयरत्ताम-
कम्मं वंषइ अहरेण काळेण BhāvPā. 77; जं जाणिऊण जोई अहरेण लहंसि
णिक्खणं CāriPā. 39; पावइ अहरेण सुहं अणोवमं जाण णिच्छयदो CāriPā. 42; कलिकलुसपावरहिवा वरणाणी हंसि अहरेण DarthaPa. 6; S. (तावली) तुवं पि अहरेण भत्तां समासादेहि SvapnaVā. 1.15.30; (नायिवा) ता
विज्जाहरन्नुव्वट्टी अहरेण दे पाणिगहणं णिक्खट्टस्सि(स्स)दि Nāgā. 1.16.13;
(विदूषक) अलं परिदेविहेण । अहरेण दे इत्थिअसंयाददत्तओ अण्णो पव्व
सुहदो भविस्सदि Vikramo. 2.43; (चतुरिका) जहा अहरेण -- मट्टा
अहिणंस्सिदि Sāk. 84.12(6), (विदूषक) ओ वस्स अहरेण सअं
जेव्व पेत्थिअ जाणिस्सिदि Ratnā. 3.4.18; (विदूषक) जदो लवणछळण
मअल्लणस्स इमाग अहरपरिअत्तमिणाल्लमल्लिणं व मंहेल्लमज्झं णिज्झाअदि
ViddhaSā. 3.16.2; Apa. अहरजायवरमंतसिदि व SaṅkuCa. 457.5;
अवक्कोमल्लिणं सुदुल्लिणं नडिअ अंगु अहरेण SanKuCa. 509.5; कुणसु होसु
दियगणं अहरेण SaṅkuCa. 587.5; जं वुत्तउ तुम्हिहि जुत्तउ तं अहरेण
समाणमि VaddhaCa. 1.2.11; 8.15.12; अहरेण अवययइ वव्वसु वि भुव
सरइ MahāPu.(P.) 15.4.17; तो कुत्तु मई अहरेण मरिज्जइ SudCa.
(N.) 8.8.10.

अहर (aira < ajira) *n.* court-yard, M. नीसइह जत्स रणाअरेसु
कीलासिओ गअमण्ण ... वरवालो GaudVa. 102; 287; कपमुप्पेसि ।
वेआहेहि व पडिअगिआअरा वाउडंहेहि GauḍVa. 317; PālaNā. 781.

अहर (aira < ?) *m.* appointed, hence, officer of a village,
अहरो आयुक्तः । ग्रामेवादिः DeNāMā. 1.16.

अहर (aira < airā = acirā) *f.* [short *m. c.*] the wife of the
5th चक्रवर्तिन्, AMg. वारस चक्रवट्टिमायरो ... मदा सहदेवि अहर सिरिदेवी
Samav.(Pr.) 235.1; Apa. धुरे अहर परिद्वियं रहु पयडु PaumCa.(S.)
48.8.3; इराअरउ विणिणं मि पेत्थियउ PaumCa.(S.) 50.10.1.

अहर (aira < a-tara = sāgara) *m.* a very large number
like *paḥopama* and *sāgaropama*, JM. बिलसइ अट्टावीस अहरां
सुहनिमगंगो SupāCa. 1.396 (p.30)

अहरउड (ai-raudda < ati-raudra) *adj.* very terrible,
JS. सो वि परीसहविजओ लुहादिपीडाण अहरउडाणं KattiAṇu. 98; *adv.*
very terribly, with great harshness, Apa. तं सुणिवि तेण बहुमच्छरेण
वावरिउ अहरउडु BhaviKa. 54.17.

अहरकुच्छि (airakucchi < acirakucchi) *m.* name of a per-
son, son of Bhārgava, JM. अत्यन्थ महालयरी वंषिहा तस्य सयमो
नामं । तस्सहराणी महिला पुत्तो वि य अहरकुच्छी सो PaumCa.(V.)
25.16.

अहरजुवइ (aira-juvai < acira-yuvati = nava-vadhūh)

f. a young bride, अणुबहुअहरजुवई DeNāMā. 1.48 (comm. सामा-
नाधिकरण्यनिर्देशोऽन्योन्यं विध्यनुवादार्थः । नेन अहरजुवई अणुबहुजा इत्यन्यर्थः
संगृहीतः)

अहरत्ता (ai-ratta < ati-rātra) *m. n.?* one of the six inter-
calary days in the six even months, AMg. छ अहरत्ता पणत्ता,
तं जहा -- चउत्थे पव्वे, अट्टमे पव्वे, दुवालसमे पव्वे, मोलसमे पव्वे, वीसइमे
पव्वे, चउवीसइमे पव्वे Thīra. 6.0.97(524); तस्य खलु इमे छ अहरत्ता,
छव्वेव य अहरत्ता आदिआओ हंसि माणाहि SuraP. 12.17.1.

अहरत्तकंबल (ai-ratta-kambala < ati-rakta-kambala) *m.*
a slab of stone on mount Mandara (later called Meru) on
which the prophets are anointed, AMg. दो अहरत्तकंबलसिलाओ
Thīra. 2.3.343(100); जंबुदीवे दीवे मंदरे पव्वेते पंडगवणे चत्तारि अमि-
सेगसिलाओ, तं जहा ... रत्तकंबलसिला, अमत्तकंबलसिला Thāpa. 4.2.317
(299); JM. सा य (कलिया) चउसु मि दिसावु पंचसयायामाहि आयाम-
दविट्ठिणाहि चउसंठाणसंठियाहि कुसुओयपव्वलाहि पंडुक्कंबलअरपंडुक्कंबलरत्त-
कंबलअरत्तकंबलाहिहाणाहि सिलाहि परिययिआ CaupCa. 36.21.

अहरत्तासोय (ai-rattāsōya < ati-raktāsōka) *m.* very red
Aśoka tree, M. (भवाययणं) अहत्तासोय(v. 1. अहरत्तासोय) विसालसा-
लवीयालतालसंछणं LIIā. 1026.

अहरत्ती (ai-ratti < ati-raktā) *adj.* very red, Apa. मंजिदुए
अहरत्ति पव्वु सुहेव्वं होइ Hem.(Gr.) 4.438.2.

अहरमणभूमि (airamaṇa-bhūmi < ati-ramaṇa-bhūmi) *f.*
ground or place full of great pleasure, Apa. मलयमि विसणं
परिअत्तण अहरमणभूमि देववत्तण KarCa. 5.5.4.

अहरमणीय (ai-ramaṇiya < ati-ramaṇiya) *adj.* very
beautiful, M. अहरमणीया रयणी सरओ विमलो तुमं च साहीणी LIIā. 32.

अहरमाल (ai-ramāla < ati-? = "sundara") *adj.* very char-
ming, Apa. कु वि अणइ मोल सुहं अहरमाल CandappaCa (Y.)
8.9.10.

अहरम्म (ai-ramma < ati-ramya) *adj.* very charming,
M. तिदु अहट्टुव्वं भवाणिभवमवणमहरम्मं LIIā. 239; JM. तं मिहिऊण
ताओ पत्ताओ उवसयमि अहरम्मं NāPaṇKa 1.330; तन्नयवासिजणजस-
यूहेहि व्व निजमहरम्मं (नयरं) SurSuCa. 1.58.

अहरय (ai-raya < ati-raya) *adj.* having great speed,
Apa. अहरय सरइ भरइ पूरे सरि MahāPu.(P.) 14.9.8.

अहरवण (ai-ravanna < ati-ramanya = ati-ramya) *adj.*
[Hem.(Gr.) 4.422 रम्यस्य रवणः] very charming, Apa. विवेहि
धरिणं पंचवणु चउवणजणेण वि अहरवणु NāyaCa.(P.) 1.7.8;
सुयमिडु णियच्छइ अहरवणु Chakkammu. 3.12.3.

अहरस (ai-rasa < ati-rasa) *m.* 1 great attachment or
interest, JM. ता उव्वहा परिअयणु इमं । अहरसेण य न सकए मूलदेवो
परिहरिउ Erz. 58.23; KumāPra. 10.12; तओ पेच्छणयं पेच्छमाणायं
अहरसओ कोलुपरसियं सोउ मंजेऊण वयणं निगयं गये Erz. 2.9;
2 having much sap, AMg. चित्तसा णाम दुममणा पणत्ता -- सारय-
वयगुडखंडमडुमेलिए अतिरसे परमण्णे होज्ज Jivābhi. 3.592.

अहरइ (ai-raha < ati-ratha) *m.* name of a prince, Apa.
मोहणिउ मेहेवि, अहरइ सुहं देवि (अउ लउउ) MahāPu.(P.) 42.3.3.

अहरहसे (ai-rahase < ati-rabhasena) *adv.* [Inst.] with
great promptness or hurry, Apa. अहरहसे किज्जइ वज्जइ जा सा
णिहइ ण वासु सरइ MahāPu.(P.) 69.9.9.

अहरहस्स (ai-rahassa < ati-hrasva) *adj.* very short, Apa.
तम्हाओ मि होसि लुययरा अहरहस्स-वामण-सुल्लहरा MahāPu.(P.)

13.9.15.

अह्रा (airā < acirā) *adv.* [Abl. Sg.] very soon, without delay. AMg. (महिलाण) अलिङ्गणमह्रा देह वज्जमालाण व विणासं BhattaP. 120; JM. एते वि को वि देवो चवणं पाऊण अण्णो अह्रा KuvMāKa. 190.10; तिष्ठविमसुवकम्मो तिष्ठिपुरि पावय अह्रा KuvMāKa. 207.30; सालवत्तिसोक्खं अह्रा सोक्खं वि पाविहिसि KuvMāKa. 64.11; (उप्पाइयं) अह्रा समठनावियनावाविणासणं कुणइ SurSuCa. 13.191; अह्रा सोक्खं वि साइइ JambuCa. 5.91; इय उव्वमेवमवित्तहमाणाण मयइओ पकुब्भंता। सयसामत्थणुत्तं अह्रा काहिसि मवविहं PañcāPra. 18.50; देविदसाकुमहिं अह्रा भो ल्हइ अण्वणं AkkhāMako. 53; M. कअळजे ताळसे अह्रा पेळइ भुण अणुताळसे SetuBa. 3.15; अणुवाअधिद्वोसे अह्राहंसुहमणं सेजवइ SetuBa. 8.26; तो सेलसारगळं अह्राहोतदरआसमाममिमुनं। अहिणंदिण ... वाममुअं SetuBa. 12.26; अह्राअ दळसि त्मं (दासहिं) SetuBa. 11.93; अह्रा पेमेळसु सालवाहणं मह सयासम्मि LIT. 991 (comm. अचिरेण), अह्रा होहिसि पहा मणोरहाणं वि हुळंथा GāSaSa. 7.73; पडिबणं। उमुडतणमअलणमह्रा वेळकोलेण GauḍVa. 850; Apa. सोहइ विडु अह्रा रिउ मंकिउ णं मयइयसुइ अंकिउ MahāPu.(P.) 16.25.7.

अह्रा (airā < acirā) *f.* 1 mother of the 16th तीर्थवर शांति and wife of विमसेन king of गजपुर, AMg. मुजसा मुजय अह्रा तिरिदेवी य पमावइ Samav. 157.v.83 (Pr. 221.2); बावट्टिउहसारां सति जिणित्स लीसपरिवारे। नारायणमहिस्स य अह्राण वीरसेणम्म Tītho. 487; JM. (चकमर्तिमापुप्रतिपादमाय आह) अह्र तिरि देवी ĀvNi. 398; इहव मरहं कुळणवण इतिणाउरे विस्ससेणो राया, तस्स देवी अह्रा णाम VasuHi. 340.4; तस्स य राणे सोयल्लेउरप्पहाणा रुणेण देवि व्व देवी अह्रा णाम अगमहिती CaupCa. 149.30; तह अह्राविस्ससेणतणय पंचमचकीयर AjiSatha(Ji.) 17; 2 a friend of लंकाकुंदरी, daughter of वजायुध, Apa. अह्रायं सहसं लुहिउ मुहुं PaumCa.(S.) 48.7.9.

अह्राअ (ai-rāa < ati-rāga) *m.* inordinate love or attachment, M. कि अह्राअण इमा अमगसमसुहचित्तियवहाहिं कआ। गोत्तमखल्लणविमण व्व दे जअळच्छी SetuBa. 4.31; वीसंभवाडुअरसं अह्राअक्खल्लिअसेसंठिअरसणं (पच्चूलअं) SetuBa. 12.13.

अह्राइय (airāya < ?-a-tūḍita) *adj.* unbeaten, AMg. पत्तिदिलमवणं अतिराइयं य विममगहणं व बोणं वा OghāNi. 164 (Bhā.) (comm. अताडितं वा प्रशिबिलमुच्यते)

अह्राउळ (ai-rāula < ati-rājakula) *n.* a very affluent family, AMg. अह अंते मंदकुमारं वा मंदकुमारिया वा जाणति अयं मे अतिराउळे सि Pannav. 842; 847.

अह्रागण (ai-rāga-pāṇa < ati-rāga-pāna) *n.* drinking (wine) with over-attachment, JM. अह्रागणवसणं मंडलणाय सविबणणटावणया UvPay. 989 (comm. अतिरागाद् व्यसने सति, मण्डलनाशः, सचिवेन अन्यय तत्पुत्रादेस्तत्परे आपना कृता)

अह्रागय (airāgaya < acirāgata) *adj.* immediately produced or come about, JM. (अहमवि तो संभंता) आणंदवाहनिगय-अह्रागयवेविरसरी। पायसु निवयमाणी TarLc. 828.

अह्राणी (airāṇi < acirā-rāṇi) *f.* 1 queen Acirā, JM. अह्राणी नागपुरं सरणी रिक्खं य मंथिक्खो य। राया य विस्ससेणो, सति जिणो कुणइ तुह संठि PaumCa.(V.) 20.42; 2 a Brahmin woman सत्थ अण्णो नामं। तस्सअराणी महिला पुत्ती वि य अह्रकुच्छी सो PaumCa.(V.) 25.16; 3 a passionate woman, मुवित्तु कामपुत्तुसु य अह्राणी जिणयेया AṅgVi. 205.8; भीणमसु गदी अलणा अज्जा अह्राणी माज्जा AṅgVi. 223.26; अल्ला अनादिता व सि अह्राणि सि वा वदे

Aṅg. 69.9; 4 Indra's wife, अह्राणी इंद्राणी DeNāMā. 1.58; 5 a devotee of Indra[ṇ], तत्त्वयासेविया अ DeNāMā.1.58 (comm. इन्द्राणी लीमाव्याय इन्द्राणीमतासेविनी च ली)

अह्रावइ (airāvai < acirā-vati) *f.* lightning, Apa. मयमेसिय अह्रावइ गयणि तिभेतियइ SandeRū. 140.

अह्रावण (airāvana < airāvāna) *m.* Indra's elephant, a quarter-elephant, [PāiLaNā. 182, Hem.(Gr.) 1.208 gives परावण as an alternative word, वामं परावणो। परावणमव्यवस्य। परावणो इति तु परावसस्य]; JS. अह्रावणो गण्ठो इन्दस ण पिज्जवे सरणं BāApu. 9; Apa. सो जणमणयणाहिरावणो PaumCa.(S.) 57.3.1 (Tī. परावतः शक्रा(ग)जः); जिणवणमवणमणउ परियवुड अह्रावणउ PaumCa.(S.) 3.6.1; तिष्ठउ अह्रावणु पडु इत्थु CandappaCa.(Y.) 7.14.4; cf. अह्राववच.

अह्रावय (airāvaya < airāvata) *m.* [also अह्रावइ] Indra's elephant, JM. उज्जयवंतो अह्रावइ व्व तह दीहंतो य JambuCa. 11.63; इंद्राणीसंजुतो अह्रावयल्लंघसंठिओ रम्मो NāPañKa. 6.64; Apa. तं जिणुणेवि चोइउ अह्रावउ PaumCa.(S.) 8.7.1; अळइ मत्तइत्थि अह्रावउ PaumCa.(S.) 11.3.4; विम्विअि अह्रावउ गुलुगुलु BhaviKa. 2.8; (आहइ) सइ सुगनाडु नाइ अह्रावइ BhaviKa. 265.1; अह्रावइकरदीहमुणण KarCa. 3.16.4; (हवइ सइउ) अह्रावउ कुंजरइ कणिहिं सेमु SudCa.(N.) 10.10.1; गियरज्जु समप्पेवि गियसुवओ अह्रावइअरिसममुवओ VaddhaCa. 8.2.11; (एक्खइ कमेण) अह्रावणु चंदाहवेहु VajjhaCa. 9.6.13; जइ अह्रावययवम भवलिउवरयइ मउ मरइ मयमत्तउ PāṇCa.(P.) 1.3.9; 8.13.4; दहभिहि फलेण वइ आयवउ अह्रावइ(उ) मणहम गुलुगुलु SugDahKa. 2.8.7.

अह्रावय (airāvaya < airāvata) *m.* [also अह्रावइ] a country called Airāvata, Apa. अत्थि लेसु पांमे अह्रावउ जणवणणोसपय अह्रावउ MahāPu.(P.) 80.16.4; गयरे रवणे वरिमे अह्रावण NāyCa.(P.) 9.15.4; अह्रावइ अरिनयक पत्तिउ BhaviKa. 303.4; 327.7; 336.2; इय तहिं सोहम्मं माणिय सम्मे अह्रावइ पंचालियउ CandappaCa.(Y.) 8.11.11.

अह्राहा (airāhā < acirābhā) *f.* lightning, अह्राहा विज्जु DeNāMā. 1.34 (comm. अह्राहा इति तु अचिराभासव्यभवः [a case of metathesis])

अह्रि (airi < ati-ri) *n.* exceeding wealth, अह्रि अह्रीणि इत्यादि दधिवत् Lakṣmī(Gr.) p. 114 on 1.4.56.

अह्रिका (airikā < ?) *f.* a goddess, JM. तथा अह्रिका व सि तथा अगवति सि वा AṅgVi. 69.8.

अह्रिच (ai-ricca < ati-ricya-) *v.* [pass. base] to surpass, M. (वसंततिलका) (पडिऊल्लणं) अह्रिचइ सं णवणणां पुण लज्जामअमंथरीकिआणं SinMāñ. 3.50.

अह्रित (ai-ritta < ati-rik-ta) *adj.* [PāiLaNā. 831] 1 (in contrast to हीण) more, AMg. गो हीणे गो अह्रिते गो पीहए Āyā. 1.2.3.1; तहव अहीणअह्रितं ... कुंभमस्स रण्णो उवणेसो Nāyā. 1.8.88; एव ससा वि एक्कारस अज्जयणा नेयव्वा सहाणीअणुसारेण अहीणमसरिउ एक्कारसु वि Nirayā. 190; JM. ऊणं अह्रितं वा जं पत्थ कवं पमावसेण PaumCa.(V.) 118.116; 2 exceeding, additional, superfluous, AMg. (अतिवार of अणुइदेउ) उवमोगवविमोगाह्रिते Uvās. 52; JM. असइओ य कम्मअह्राणे य अह्रितेणावि कालेण वीरइ सि ViMāPra. 40.9; 64.5; 3 more than, greater than, AMg. (रोगावक) वाताहिकपित्तिसिमाह्रितसुविहससिणवायवाते Panhā. 10.9; पमाणाह्रितं वा मणणाह्रितं वा उवहिं इरइ Nis. 16.40; JM. जाणय-

अम्बसरीरातिरित्तमिह दम्बमंगलं होर ViAvBhā. 46; गणपाठ पमाणेण य अहरित्तं बह्व उगवरणं UvMā. 374; अयलो पुण महाअणो देर मणोरहाअरित्तं थण KumāPra. 10.16; सिरिवडमाणसुरि पयडमाणान्तिगुणनिलो Gaṇ-SadSa. 63; 4 empty, void, ततो सा रुंती भणइ मया पुत्तवच्छलअ-रित्तहिययाप न नाय VasuHi. 29.12.

अहोरित्तसेज्जासणिय (airitta-sejjāsaniya < ati-rikta-sāyya-sanika) *adj.* who keeps an additional bed or seat (than permitted), AMg. वीम असमाहिट्ठणा पज्जाता ... अहोरित्तसेज्जासणिय Dasā. 1.3.4.

अहोर्पि (airūpa < ?) *m.* a story-composition, DeNāMā. 1.26 अहोर्पि बह्वर्थ (comm.) अहोर्पि इति सकारपकारसंयोगान्त. कथा-वार्थः । लिपिदोषापभ्रष्टास्तु पकारद्वयसंयोगं केचित् पठन्ति ।

अहोरिय (airiya < ati-rika - ati-rikta) *adj.* more than, JM. ण एत्तो अहोरियं दट्ठवं तोयवं च अधि VasuHi. 5.9

अहुरुह (ai-rū - ati-ruci) *f.* great lustre, M. करेणं भूरुहेण णहउपहाउत्तणा भिगमिस्सआणं सवा । ... कुसुमाण जालं ... वेत्तुण ŚrīKā. 10.2.

अहुरुगय (airuggaya < acirodgata) *adj.* which has recently arisen, AMg. अहुरुगयस्स वा हेमंतियवात्तियमुरियस्स Rāy-Pa. 45; JM. अहुरुगयसरयदिवायरसमहिअसप्पमं तवसा (अजियं) AjiSa-Tha (N.) 19.

अहुरुद (ai-rudda - ati-rudra) *adj.* very terrible, JM. अहुरुदोरदसणहवतददभीष्टमंतियस्स । वोडयमारुहियस्स वि कम्स वि विम्स-रइ उह अस्सो BhuvKev.(Ca.) 381; अज्जवसायवमंणं अस्सोणं जिणो कहउ । आसन्नपमवकाले गोयम एवं विचित्तियं तीण SusCa. 77; मरिऊणं उववज्जा अहुरु वाणमंतिया NāPañKa. 8.106.

अहुरुद (ai-runda - ati-? = ati-vipula) *adj.* very broad, Apa. अहुरुदंमणेण जंणि (देवि) NayCa.(P.) 1.1.7.

अहुरुहुरुहिय (ai-ruhuruhiya < ati-? = ati-utkanthita) *adj.* having great anxiety (cf. Marathi rukhrukh), Apa. अहुरुहुरुहियविरुहियगत्ते णियणंदणु दिक्खइ पयसे BhaviKa 48.1.

अहुरुव (ai-rūva - ati-rūpa) *adj.* very beautiful, having an excellent appearance, JM. एत्तो सणकुमारो अहुरुवो तिहुयणमि विवसाओ । उप्पओ चक्खरो PaumCa.(V.) 20.113, अहुरुवो हि जुवाणो ऊणाहियमाणवज्जिओ णणं RāSamu. 86; *n.* excellent beauty, Apa. अहुरुविं तिययणु विणासइ BhaviKa. 42.5, [PSM, AMgD. give the meaning a kind of god, a class of infernal gods, which the comm. on Pannav. gives as additional information in Skt.]

अहुरुवा (ai-rūvā < ati-rūpā) *f.* name of the wife of ईसाणिद, JM. मुरुवादेवी अहुरुवा य अमरिहियाओ ... आगयाओ VasuHi. 334.9.

अहुरेअ (ai-rea - ati-reka) *m.* excess, abundance, Ś. (राजा) लिखुदग्गे वट्टमस्स रक्खसबलाइरण करइविणाइ अदंतस्स विहइ-अहदअस्स वि समूलवाइ वादणाअ AṇuSu. 1.13 (P.5.). cf. अहुरेअ.

अहुरेइय (ai-reiya < ati-recita) *adj.* (ppp.) completely void, JM. अणपडिइयं गयणं सराइ नयसल्लिउद्धमायाइ । अहुरेइयं मह एण चित्ताणं णणं त्वां विरेइ quoted by Malayagiri on RāyPa. p. 78; [PSM. अतिरेकित 'abundant, very much' Malay. पडिइय्या अतिरे-कित्ता अतिभूता इत्यर्थः]

अहुरेग (ai-rega < ati-reka) *m.* [also अहुरेअ, अहुरेक] excess, abundance, superfluity, AMg. अणअदहवेरमणस्स पंचसुतियारा. तं जहा — बंदप्पे ... उवभोगपरिभोगाहुरेके Av. 81; ह्यलालापेलवाहुरेगे धवल-

कणयखवियंतकम्मं ... अम्यं पवरपरिहियाओ (धणाओ णं ताओ अम्मयाओ) Nāyā. 1.1.33; पमाए ... हिगुलवनिगरुवाहुरेगेहंतसस्सिरीए दिवायरे अहकमेण उविय Nāyā. 1.1.24; ह्यलालापेलवाहुरेगे ... देवदुल्लयं RāyPa 285; Jīvābhi. 3.4.51; Viy. 9.190; (जणू) भंसलपमत्यमुबडसंभी कयलीखंभातिरेकसंठिय ... Pañhā. 4.8; JM. पंच व छ व सत्तए अहुरेगे वा वि ज्येयणं तु ĀrahPa. 55, णि वा मीणस्स ण वट्टेअ अहिलासाहुरेगे गगमिं CaupCa. 3.18; (धम्मदेसणा) महासोगाहुरेगे जणसंयोगा ... तुसरासि व्व असारो ससारो KāiKa. 268.22; Apa. तियसामुत्तगिमज्झि महिमअहुरेगे । नियइ ... पवरनियंविणि एअ SaṇKuCa. 596.5; *adj.* more than, better than, superior to, AMg. उत्तरकरुणं णं धुराए . जेतिसि-या णाम दुमग्गणा ... हिगुल्यणिगरुवाहुरेगेरुवा ... विट्ठित्ति Jīvābhi. 3.590. जे भिकारु अहुरेगे वत्थं गणिं उहियि ... अणमणस्स वियरइ Nis. 18.37; जे भिकारु अहुरेगे पडिगहं गेणइ Nis. 14.5; वप्पइ निग्गंवाण या निग्गंवीण वा अहुरेगपडिगहं अज्जमल्लस्स अट्ठाए धारेत्तए वा पडिगहंत्तए वा Vava 8.16; पमुइयवरतुगगीहअतिरेगवट्टियकली Pañhā. 4.7; हुयवहअहुरेगतेय थियंते जइणवगं...असुररणो बहाए वज्ज निमिरइ Viy. 3.2.29; धवलकमल-पत्तपयराहुरेगेरुवप्पमं Kapp. 34.59. कयलीखंभाअंगसंठिय निव्वणमुकुमार ... पीवरनिरंतरोरु Jambuddi 2.15, JM. विमलसुत्तिगल्लाहुरेअसोम (अजियं) AjiSaTha. 15; चंदाहुरेयोमो वंत्तिहो विवसाओ व्व JambuCa (G.) 4.3; *adv.* excessively, greatly, AMg. लवणे समुहे नाउरुद्ध-मुट्ठिदुण्णमाणिणीसु अहुरेगे-अहुरेगे वडुत्ति वा हायनि वा Jīvābhi 3.729; लवणे णं समुहे तीसाए सुत्तुत्ताणं दुक्कुत्तो अहुरेगे-अहुरेगे वडुत्त वा हायव Jīvābhi. 3.731; 3.732; Viy. 3.3.17; cf. साहुरेग.

अहुरेगगहिय (airega-gahiya < atireka-grhiita) *adj.* taken in addition, taken in excess, AMg. अहुरेगगहियं वत्थं परं दिवइआओ मासाओ धुरेइ Nis. 1.54.

अहुरेगपमाण (airega-pamāṇa - atireka-pra-māṇa) *adj.* having an extra measure, AMg. अहुरेगपमाणं ग्यहरण धुरेइ Nis 5.68.

अहुरेगबंधण (airega-bandhana - atireka-bandhana) *adj.* having more (than three) tying strings, AMg. अहुरेगबंधणं पायं दिवइआओ मासाओ पेरण धाउ Nis 1.46.

अहुरेगयार (airega-yara - atireka-tara) *adj.* [also अहुरेअ, तर] greater, to a higher degree, JM. कोइ पुण अतिरेयत्तं मद्गल्लादा दट्ठं चैव जरिओ वणोगसो VasuHi (M.) 120.26; तिणिण विह-वी चउरगुल च भाणस्स (of the vessel) मज्झिमममाणं । एत्तो हीण उहयं अहुरेगयारं तु उक्कोम PavSāro. 501.

अहुरेगया (airega-yā < atireka-tā) *f.* the state of being in excess, JM. उवभोगपरिभोगाहुरेगय चैथ वज्ज PañhāPra 1.24

अहुरेगलहुय (airega-lahu-ya - atireka-laghu-ka) *adj.* more light, AMg. होअ अहुरेगलहुओ ओहयियमरो व्व भावहो Mahā-Pacc. 30, ĀrahPa. 212; OghaNi. 806; ŚrīPraS. 7.40; ViMāPra 96.16 (v. 57)

अहुरेगवट्टियकडि (airega-vattiya-kadi - atireka-vṛtta-kati) *adj.* having the waist excessively round, AMg. पमुइयव-रतुगगीहअहुरेगवट्टियकली (मध्या) Tand. 66; Pañhā. 4.7.

अहुरेगोवहि (airegovahi < atirekopadhi) *f.* excessive or additional possessions, AMg. (ममया जा विहिया) अहुरेगोवहिविहाइप्पु तं पि दु समालोअ ĀrahPa. 194.

अहुरेयमिब्भर (ai-reya-nibbha - atireka-nirbha) *adj.* full of excesses, JM. तिचित्तणे वि अहुरेयमिब्भरं अणुवति दुइ CaupCa. 268.32 (v. 321)

अहरेह- (ai-reha- < ati-? = ūbh-) v. to look to advantage, Apa. अहरेह मेरणि णं हसंति KarCa. 1.3.10.

अहरोद (ai-rodā < ati-raudra) *adj.* very terrible, heinous, JM. आययित्तुत्ताणं । अहरोदं पि दुक्कम्मं ण फलइ तहमावओ चव UvPay. 323; विसयासत्ते जीवो तं कम्मं कुणइ किं पि अहरोदं NāPañKa. 3.57; cf. अहुरुद.

[**अहरोस** (ai-rosa < ati-roṣa) *m.* excessive anger, अहरोसो अहरोसो अहरोसो दुज्जेणेहि म्वासो । अहउअडो य वेसो पंच थि सुकथं पि लहुयं पि said to be from धम्मरक्षणपरण of शान्तिवृत्ति, AR. not traceable]

अह्रस्स (ai-rhassa < ati-hrasva) *adj.* very short, dwarfish, JM. अहदीहा अह्रस्सा जे पुरिसा -- ते दुक्खिया हंति KuvMāKa. 131.15.

अहलज्जावण (ai-lajjāvāna < ati-lajjāpāṇa) *adj.* causing shame, Apa. अहलज्जावणुं वि लियुं हरहो पुज्जित DhamPar. 5.5.12.

अहलज्जिय (ai-lajjiya < ati-lajjita) *adj.* very much ashamed of, JM. पेच्छइ भविस्सदत्तं नाव य अहलज्जियो जाओ NāPañKa. 10.32.

अहलंबियकण्ण (ai-lambiya-kanna < ati-lambita-kanna) *adj.* having very long (lit hanging) ears, Apa. (दीवि देसि) तहिं सुक्कुलिकण्णा सुपकण्ण. अहलंबियकण्णा पिहलकण्ण CandappaCa. (Y.) 11.21.3.

अहलभ (ai-lābha < ati-lābha) *m.* much gain, getting in large measure, AMg. समारसेज्जासणमत्ताणं अप्पिच्छया अहलभे वि संते Dasave. 9.3.5.

अहलालिअ (ai-lālia < ati-lāliṭa) *adj.* much fondled or cared for, JŚ. अहलालिओ वि देहो ण्हाणसुयंवेहिं विविहमक्खेहिं । सणमेसेण वि विहइ KattiAnu. 9.

अहलुल्लसण (ai-lullattana < ati-lolattana) *n.* extreme addiction, Apa. विसयहं अम्मुरणुं अहलुल्लसणुं CandappaCa. (Y.) 2.17.5.

अहलोलुय (ai-loluya < ati-lolupa) *adj.* very greedy, AMg. नासीले न विसीले य न सिया अहलोलुय Utt. 11.5.

अहलोह (ai-loha < ati-lobha) *m.* great greed, JM. तुह वयणरयणगहणे अहलोहो मज्झा होज्ज सया SaṭṭhiSa. 157.

अहव (aiva < ativa) *adv.* very much, much more, JM. रित्थं अहव महंतं चिट्ठइ मज्झिमि तस्स भवणस्स Erz. 81.9; Apa. अहव दुरंतेण उप्परिण हउं गहीय दोसेण SaṇKuCa. 620.8; अहव तुच्छ संपय समगं वि SaṇKuCa. 757.3.

अहवहत्ता (ai-vaittā < ati-pat-itvā = ati-patya) *ger.* having crossed, going beyond, AMg. से जहानामय अयमोले इ वा ... उदगंसे पक्खिसे समाणे उदगतलमहवत्ता अहे धरणिहलपयट्ठाणे अबइ Sūy. 2.2.59(713); से तुंवे तेमि अट्ठणं मट्ठियालेवाणं गुरुयत्ताप भारियत्ताप सल्लितलमहवत्ता अहे धरणिहलपयट्ठाणे भवति Viy. 7.1.13; Nāyā. 1.6.4; वाहणेहिं अहवत्ता समुदमज्झं हणंति गंतूण जणस्स पोते Paphā. 3.7; से जहानामय सीया योग्गला सीयं पप्पा सीयं केव अहवत्ता चिट्ठति Pannav. 34.19 (2052(2))

अहवहत्ताणं (ai-vaittāṇam < ati-pat-itvāna = atipatya) *ger.* having crossed or overcome, AMg. से जहानामय सीया योग्गला सीयं पप्पा सीयं केव अहवत्ताणं चिट्ठति, उतिणा वा योग्गला उतिणं पप्पा उतिणं केव अहवत्ताणं चिट्ठति Pannav. 28.105(1864)

अहवगिण (ai-vaggiya < ati-valgita comm. ati-garvita) P.D.4

adj. very proud or boasting, Apa. अहवगिउ मगिउ को ण कप्पु मणु केण ण केण वि सुक्कु दप्पु MahāPu. (P.) 12.2.8.

अहवगु (ai-vaggu < ati-vaggu) *adv.* with a loud noise, Apa. जणकम्म तहिं अणुदिणु किज्जइ दिक्खिअहिं अहवगु हुपिज्जइ Chakkammu. 2.1.13; [Ed. a sacrificial oblation?]

अहवंक (ai-vāṅka < ati-vakra) *adj.* much curved, JM. अहवंकदीहरा जणमणारं मोहंति कुलवहुकळक्खा SubhūPajjSārā. 6; Apa. कु वि मणइ धणुइ अहवंक तासु CandappaCa. (Y.) 3.8.11.

अहवच्छल (ai-vacchala < ati-vatsa-la) *adj.* very affectionate, very much loving, JM. अहवच्छलो वि नाहो वइ जाओ सुट्ठु निदेहो NāPañKa. 1.66.

अहवज्जम (ai-vajjama < ati-vajra-maya) *adj.* harder than the adamant, JM. ते कत्थ तुज्झ केसा अहवज्जम हुंचिया केण KuvMāKa. 141.19.

अहवट्ठ (ai-vaṭṭa < ati-vṛtta) *adj.* overcome with, AMg. सुच्छियं भिक्खुं काममवट्ठं । पादुदु सुद्धिं पणंति Sūy. 1.4.2.2 (comm. कामातिवर्तः कामाधिलापुः)

अहवट्ठअ (ai-vaṭṭaa < ati-vṛtta-ka?) *n.* name of a town or city, Apa. रामउरउं गुलुं सत पश्टाणउं अहवट्ठउं सुदंग बहुजाणउं PaumCa. (S.) 45.4.4.

अहवट्ठमाण (ai-vaṭṭamāṇa < ati-vartamāṇa) *adj.* crossing, going over, AMg. तेण उत्तिमहलणं णं सुदि अतिवट्ठमाणे वा निवट्ठमाणे वा ... समं अहोरत्तं विसमं करेइ Samav. 93.3 (comm. सर्ववाद्यात् सर्वाभ्यन्तरं प्रतिगच्छन्)

अहवत्त- (ai-vatta- < ati-vṛt-) v. 1 to disregard, AMg. निहेसं नाइवेज्जा मेहावी Āyār. 1.5.6.1(173); पुट्ठो वि नाभिभांसिसु, गच्छइ नाइवत्तं अज्ज Āyār. 1.9.1.7(260); 2 to cross, to go over, AMg. बहणे बहमाणस्स कंतारं अहवत्तं । जोगे बहमाणस्स संसारो अहवत्तं Utt. 27.2.

अहवत्तिय (ai-vattiya < ati-vṛttika) *adj.* (act) which transgresses (the rules), AMg. अहवत्तियं अणाउट्ठिं समणेषिं अकरणयाप, Āyār. 1.9.1.17(270) (Cu. अतिवादिज्जति जेण सो अतिवादो हिंसादि; Śī. अतिक्रान्ता पातकाइ अतिपातिका निर्दोषा तामाश्रित्य)

अहवत्त (aivanta < atimukta) *n.* the flower of the Atimukta creeper, Apa. घाणुं जि अहवत्तं पुल्लुं नाइ CandappaCa. (Y.) 11.3.2; cf. अहमुत्त.

अहवमाल (ai-vamāla < ati-? = ati-tumula) *adj.* [DeNāMā. 6.90; PāiLaNā. 47] very dense or fierce, Apa. ता माणिणि पसणइ सिंभयालि दावाणल्लमगइ अहवमालि KarCa. 1.11.4.

अहवय- (ai-vaya- < ati-vraja-) v. to go far or beyond, AMg. एत्थं किर अहवयंति नरवसमा केसवा जलवरा य । ... के य महारंभ-कोटुंवी Jīvābhi. 3.129(1); संसारं अहवयंति सब्बदुक्खसंनिलयणं Paphā. 5.4.

अहवयंत (ai-vayanta < ati-vrajat) *adj.* (pr. part.) entering in, going in, AMg. नियगवयणं अहवयंतं गयं सुमिणे पासित्ता Nāyā. 1.1.19; नियगवयणं अहवयंतं सीहं सुमिणे पासित्ता Antag. 1.17; 3.116; नियगवयणं अहवयंतं पिच्छइ सा गादसिक्खमगइ सीहं Kapp. 35.

अहवयमाण (ai-vayamāṇa < ati-vrajamāṇa = ati-vrajat) *adj.* (pr. part.) entering in, overcoming, AMg. जरं वा सरीरक्ख-विणासणिं सरीरं अहवयमाणं निवारंति Nāyā. 1.5.23.

अहववरे (ai-varam < ati-varam) *adv.* extremely, excellently, JM. सुहरं वयं न व सि य अणियं गुरुणा वि अहवरे विहिं

KaKa.(Dharm.) 47.

अव्ययसूची (ai-varisa < ati-varṣa) *n.* additional year, Apa. सो पुन्यसूत्रासह ५५वीस अव्ययसूची उन्मोहेवि सीस MahāPu.(P.) 48.15.11.

अव्ययसूहा (ai-vallaha < ati-vallabha) *adj.* very dear, dearest, JM. बाणवकुलसहावा जाया अव्ययसूहा तस्म PāumCa.(V.) 6.44; वसन्ति पि (१) वसन्ति (१) रिणहेण वि रमन्ति अव्ययसूहा पि (१) वसन्ति (१) रिणहेण KuvMāKa. 251.2; अव्ययसूहम् रोसो माणो रीता य तामसो होह JinadaAkhyā. II. v. 168.

अव्ययसूहा (ai-vallaha-vallahā < ati-vallabha-vallabhā) *f.* very dear wife or beloved, JM. जह वा अव्ययसूहा-विओमोओ जणो को वि १... यिससोणेण हरिसुवेह BhuVKeCa. 720.

अव्ययसूहा (ai-vasaṇa < ati-vyasana) *n.* great calamity, JM. तह वि अव्ययसूहासूहासूहा मूणं न पारेहि JambuCa.(G.) 1.43.

अव्ययसूहा (ai-vaha < ati-vah-) *v.* to carry further, AMg. से अंतमो अप्पामय नावहह अव्यय विसीय Sūy. 1.2.3.5(147)

अव्ययसूहा (ai-vahanti < ati-vahanti) *adj. f.* flying over, JM. सव्यामव्ययसूहा नकलसपहाओ कीरिच्छोली । उय पोमरायमरगयवुद्धि व सुसादुपारण KaKoPra. 6.5.

अव्ययसूहा (ai-vāi < ati-pātin) *adj.* 1 who injures or kills, AMg. पागमि पाणे वृत्तं तिकाई अनिच्छुय वायसुवेह वाले Sūy. 1.5.1.5 (304); 2 deviating from, cf. अणव्ययसूहा ViĀvBhā. 1578; 3 passing through, cf. आगामाव्ययसूहा Uvav. 24.

अव्ययसूहा (aivāittā < ati-pātayit) *adj.* killer or destroyer, AMg. पाणे अव्ययसूहा भवर, मुसं वरता भवर Thāna. 3.1.17(133)

अव्ययसूहा (ai-vāiya < ati-pātika) *adj.* [PSM reads अरपा-ह्य] pertaining to injury or killing, AMg. अणव्ययसूहा सुवेहि पाणाणं सुवेहि भूयाणं Āyār. 1.6.5.2; Sūy. 2.1.67(689); cf. अणव्ययसूहा Sch. corrects his text अणव्यसूहा to अणव्ययसूहा, Worte Mahāvīras p. 103.

अव्ययसूहा (ai-vāettā < ati-pāta-ittā = atipātya) *ger.* having killed, AMg. पाणे अव्ययसूहा मुसं वरता Viy. 5.124; पाणे अव्ययसूहा अणर Thāna. 7.28; 7.29(550)

अव्ययसूहा (ai-vāya < ati-pātaya-) *v.* to injure, to kill, AMg. पयं पास, मुणी, महम्मयं, नाव्याणज कंचण Āyār. 1.2.4.4; 1.6.1.4; पाणे य नाव्याणज्जा अदिहं पि य नायय Sūy. 1.8.19(20); पाणे य नाव्याणज्जा से समीह ति वुद्धिं ताई Utt. 7.9; नेव सयं पाणे अव्ययसूहा Dasave. 4.1 (prose). cf. अणव्ययसूहा.

अव्ययसूहा (ai-vāya < atipāta) *m.* injury, destruction, AMg. अव्ययसूहाओ कीरह पावकम्मं निउंजमाणे उ करेह कम्मं Sūy. 1.10.5; धूलग-पाणाव्ययसूहा समणोवात्सगो पक्खसूहा Āv. 66; पाणाव्ययसूहाओ वेरमणं Āv. 24; महावीरस्स अतिप तप्पमयाय धूलगं पाणाव्ययसूहा पक्खसूहासि Uvās. 13; 45; सुवे जयंति पुदवी पोमगल अव्ययसूहा राहु लोणे य Viy. 12.1.1; सयंमेणे सु-सिक्खंति अव्ययसूहा पाणिणं Sūy. 1.8.4(414); रायगिहे जाव एवं बयासी — अह भंते पाणाव्ययसूहा सुसावाय अदिण्णादाणे मेणुणे परिगहे एस णं कतिक्खणे ... पण्णत्ते ! गोयसा पंचवण्णे ... पण्णत्ते Viy. 12.5.1; सज्जमाओ अप्पाममेव रविस्सज्जा । मुक्ख अव्ययसूहाओ OghaNi. 46 (comm. हिंसादिदोषात्)

अव्ययसूहा (ai-vāya < ati-vāta) *m.* strong wind, JM. अव्ययसूहा दुओ हव अणोसि कुंठं तुमं मूढ UvPayTī. p. 352 v. 345 on v. 768.

अव्ययसूहा (ai-vāya-soya < ati-pāta-srotas) *n.* the flow (of the Karmas) actively acquired (i.e. atipāta 'going out' as against ādāna 'receiving'), AMg. आयणसूहासूहासूहासूहा जोगे

च सम्बसो नञ्चा Āyār. 1.9.1.16 (Cu. सोतादीणि इविद्याणि सदाविद्याचाम् आदाणाणि भवन्ति । अतिवादसोचं तु हिंसादिपरिगहत्वं p. 307.7).

अव्ययसूहा (ai-vāsā < ati-varṣā) *f.* heavy rains, AMg. अव्ययसूहा इ वा मंदवासा इ वा Viy. 3.263.

अव्ययसूहा (ai-vāha < ati-vāhaya-) *v.* to spend (time), to while away, JM. सो पि तु ... कयनेहव्ययसूहाओ परायुसंतो विव्ययसूहा-वाहेर CaupCa. 243.32; Apa. अव्ययसूहा तहिं काळ कु वि रणरसपुक्खज्जंत SaṇKuCa. 645.8; ता जिणयय पमणिहिं बहु सुह करणिहिं सो दिगाई अव्ययसूहा CandappaCa.(Y.) 4.21.15.

अव्ययसूहा (ai-vāhiṇṇa < ati-vāhiṇṇa) *inf.* to spend or to pass (time), JM. दोणिण मुणी हव पुंरि समव्ययसूहा वासारसमव्ययसूहा CaupCa. 331.21.

अव्ययसूहा (ai-vāhiṇṇa < ati-vāh-ittvāna = ativāhaya) *ger.* having spent (time), JM. सो य कयवमपणं भावयंतो अव्ययसूहा वासरसेसं रयणीय गमो आयरियावामभूमि (Acc.Sg.) CaupCa. 14.4.

अव्ययसूहा (ai-vāhiya < ati-vāhika) *adj.* which helps in crossing over, JM. सठिओ य सय्यो गण्णासणपपसे । अव्ययसूहा वीसय्यो जणो VasuHi. 145.17.

अव्ययसूहा (ai-vālia < ati-vi-galita) *adj.* extremely debilitated (weakened), M. (विदुषका) जराय अमहानं अव्ययसूहा णेतत्तरणं SihMāñ. 3.26.

अव्ययसूहा (ai-viula < ati-vipula) *adj.* very wide, Apa. (मारिवत्तु) गोउरकवाडअव्ययसूहासूहा ससित्तयपाळणु दीहरच्छु JasCa. 1.5.5.

अव्ययसूहा (ai-vikittha < ati-vi-krṣṭa) *adj.* [also अव्ययसूहा] 1 at great distance, AMg. अव्ययसूहा अंतरावासेहि RāyPa. 683; नाव्ययसूहा अन्नाणेहि Vivā. 1.3.53; 2 of a longer duration, AMg. तमो सवच्छरदं तु नाव्ययसूहा तवं करे Utt. 36.252; नाव्ययसूहा गिटो य तवो छम्मासे परिमियं च आयानं ĀrahPaḍ. 11; PajĀra. 8.

अव्ययसूहा (ai-vicchara < ati-vi-stara) *adj.* greatly lengthened, Apa. हरिसह अव्ययसूहासूहा CandappaCa.(Y.) 8.23.5.

अव्ययसूहा (ai-vijja < ati-vidya) *m.* very wise man, the real knower, AMg. तम्हाडविज्जो परमं ति नञ्चा सम्मत्तंसी न करेह पावं Āyār. 1.3.2.1; तम्हाडविज्जो नो पदिसज्जेज्जासि Āyār. 1.4.3.3; cf. अव्ययसूहा.

अव्ययसूहा (ai-vijjam < ati-vidvān) *m.* very wise one, the real knower, AMg. तम्हाडविज्जं परमं ति नञ्चा आर्थकंसी न करेह पावं Āyār. 1.3.2.4.

अव्ययसूहा (ai-vitthara < ati-vi-stara) *m.* great elaboration, M. अव्ययसूहा कथियं मयच्छि को भाविउं तरह Līlā. 1329.

अव्ययसूहा (ai-vimbhiya < ati-vi-smita) *adj.* greatly astonished, Apa. अव्ययसूहाअथावदि विव्यहि मणु वुद्धुतउ रत्तसव Cha-kkammu. 7.6.16; cf. अव्ययसूहा.

अव्ययसूहा (ai-vimhaa < ati-vi-smaya) *m.* great wonder, M. तमो थुरं देवगणा हरिस्स काउं पत्ता अव्ययसूहाओ ŚrīKāv. 6.1; JM. अव्ययसूहामावओ कुमरो इय वित्तिउं ठमो KummaCa. 27.

अव्ययसूहा (ai-vimhiya < ati-vi-smita) *adj.* greatly astonished, Apa. निवधवलहरि कुमर गयव अव्ययसूहासूहा SaṇKuCa. 599.9; अव्ययसूहासूहासूहासूहा मणिव सव्ह (१) हिं सोहम्मवदिण SaṇKuCa. 770.2.

अव्ययसूहा (ai-viyaddha < ati-vi-dagdha) *adj.* very clever, JM. अव्ययसूहा नट्टिया KaKoPra. 46.20.

अव्ययसूहा (ai-viratta < ati-vi-rakta) *adj.* greatly disgusted

अश्वमेध, JM. रक्षी वि अश्वमेधो तीव्र अश्वमेधविरहिः Erz. 76.34.

अश्वमेध (ai-viratti < ati-vi-rakti) *f.* [note अश्व ... विरक्ति] great dejection, Apa. सुखं बलात् अश्वमेध विरक्तिः SudCa.(N.) 7.11.5.

अश्वमेध (ai-virasam < ati-vi-rasam) *adv.* with great howl, M. अश्वमेधं विरक्तिं धरिण्यते पाणिनीयं संहिता LIIa. 1203; JM. सा यथा वाहिनीद्वया नृदुः अश्वमेधं आकृष्टं NāPañKa. 3.43.

अश्वमेध (ai-virya < ati-virya) *m.* name of various kings, 1 a king of the शङ्खु family, JM. अश्वमेधो य नरिवो तस्मै य पुत्रो महाविराजो PaumCa.(V.) 5.5; 2 king of the town of मन्दावर्त, JM. अश्वि-वि-अश्वमेधो मन्दावर्त पुरे महाराजा PaumCa.(V.) 37.3; 3 father-in-law of लक्ष्मण, JM. अश्वमेधस्तु सुयाय तणो वि य इव ति विरक्तिः PaumCa.(V.) 91.24.

अश्वमेध (ai-visanna < ati-vi-sanna) *adj.* [f. -ā] very much dejected, JM. सुखिण्य अश्वमेधो सत्त्वमई दुःखितया जाया PaumCa.(V.) 11.19.

अश्वमेध (ai-visama < ati-vi-sama) *adj.* [f. -ā] very difficult, JM. अश्वमेधो पञ्चजा विसया वियस्तविसत्तरिच्छा CaupCa. 28.20; अश्वमेधो मोहकः Erz. 4.29; अश्वमेधो कम्ममई विसमयो तीव्र कम्मपरिणामो JugāJiCa. v. 295. धरेनि नाम च सावधानं पि । तं वि पृष्ठं महाजोऽजं अश्वमेधो वृत्ते काले SañhiSa. 159.

अश्वमेध (ai-visāya < ati-vi-sāda) *adj.* (f.) being the source of great repentance, AMg. अवि आरं ताओ (इतिधाओ) ... चंडसीओ विव बुक्खरिक्खयाओ अश्वमेधाओ Tand. 155.

अश्वमेध (ai-visāla < ati-vi-sāla) *adj.* very large, JM. अश्व साधनेन वरियं मंडकं पृथं अश्वमेधं JinadaAkhyā. v. 162.

अश्वमेध (ai-vi-suddha < ati-vi-suddha) *adj.* very pure, JM. अश्वमेधपरिणामो ब्रह्म ... अयनमरं ठाणं AloyKu. 12.

अश्वमेध (ai-vi-hā < ati-vi-bhā) *v.* to appear to advantage, Apa. दूरात् वंती अश्वमेध KarCa. 3.12.7.

अश्वमेध (ai-vihura < ati-vi-dhura) *adj.* very difficult or painful, JM. अश्वमेधो नृमरं कटुति य लीलमत्ताय VajLag. 185.

अश्वमेध (ai-vina < ati-pina) *adj.* very plump, JM. अश्वमेधो नचिदिदनासो वेयालो तावत्तज्जणो SurSuCa. 13.181.

अश्वमेध (ai-vira < ati-vira) *m.* 1 great hero, Apa. सचउ ये तुज्जु अश्वमेधो नासु PaumCa.(S.) 30.9.6; 2 name of a king, तं जिण्णे विरुद्धेण मणे जुद्धेण अश्वमेधो अहरपुरते PaumCa.(S.) 30.7.9.

अश्वमेध (ai-vutti < ati-vruti) *f.* excessive rainfall, AMg. योत्तीसं जुद्धासिसेसा पण्णत्ता ... जतो जतो वि णं अरहता मगवेतो विहरति ततो ततो वि य णं ... अतिवृष्टि न भवइ Samav. 34.1; JM. दुग्धिमक्ख-अश्वमेधो ईई अश्वमेध-अणमिद्धीओ । इति न PavSāro. 444; JS. मण्णेण माणसं पडिबिद्धत्ता ... अश्वमेधो अणावुद्धि सुवुद्धि सुवुद्धि ... जणादि SañAg. 5.5.79.

अश्वमेध (ai-vuddhā < ati-vrddhā) *f.* very old woman, (a woman whose aims cannot be accepted, a दायकदोष) JS. अश्वमेधो अतिवृद्धा वासती गम्भीणी य अश्वमेधो Māla. 469(6)

अश्वमेध (ai-vega < ati-vega) *m.* 1 great speed or vehemence, AMg. कत्थं पथं अश्वमेधो चरं सिद्धिं Kapp. 46; रयणागरसागरं ... अश्वमेधो चरं कत्थं पथं Pāṇhā. 1.7; कत्थं पथं नाराय ... रयं इतिपण्णत्तं अणाणं पञ्चरात्रमणं अश्वमेधो समोवय Nāyā. 1.16.127; JM. राय-मणे यो पुत्तिओ आसं अश्वमेधो वाहे Erz. 49.25; Apa. अश्वमेधो गड कम्ममरि ViPāSārth. 13.2; 2 name of a king, Apa. अश्वमेधो पुरं वि सुक्खं MahāPu.(P.) 57.19.7.

अश्वमेध (ai-velam < ati-velam) *adv.* 1 for a long time M. (तदी) सिद्धिअदसावणे अज्जो परकामिणीसतो । अश्वमेधो अगुहो SāMañ. 1.13; AMg. नश्वमेधो हसे सुणी Sūy. 1.9.29; अण्णत्ता अश्वमेधो वण्णत्ता Sūy. 1.14.25; नश्वमेधो विहम्मन्ना पावदिदी विहम्मन्ना Utt. 2.22; 2 out of time, नश्वमेधो उक्खरे माणुस्सेहि वि पुट्ठं Ayr. 1.8.8.8; (न मयोदोऽयं कुर्वन् SI.); नश्वमेधो सुणी चच्छे सोत्ताणं जिण्णत्ता Utt. 2.6.

अश्वमेध (ai-veva < ati-veva) *adv.* very much, M. (देवी) प्याणति विव अश्वमेधो पवणेणाश्वमेधो नामोश्या (वणसिरी) शिम्माह कोट्टु SāMañ. 2.20.

अश्वमेध (aisa < idrā) *adj.* [Hem.(Gr.) 4.403] such, like this, Apa. मं वक्खं लु सुतामहो अश्वमेधो वक्खं PañCa.(P.) 11.6.6; Lakṣmī.(Gr.) 3.3.10 (p. 268)

अश्वमेध (aisaa < idrā) *adj.* this, thus, Apa. अश्वमेधो भणामि तस्मिन्नु करि KumāCa.(M.) 8.52.

अश्वमेध (ai-saa < ati-sāya) *m.* excellence, excess, M. सो को वि गुणाश्वमेधो ण-अणिमो मामि बुद्धरुआय GāSaSa. 6.91; ता सो जहंसावियरुआश्वमेधो नराहिओ तत्थ LIIa. 848; *adj.* superior to, M. इणमंताहसणं अ इणमंतापमुहवापराणं अ वणा SetuBa. 4.34; cf. अश्वमेध.

अश्वमेध (aisai < ati-sāyin) *adj.* excellent, JM. तो वरह मेतिपत्तो एतं सुणी अमयवुरि अश्वमेधो SupāCa. 15.48.

अश्वमेध (ai-saia < ati-sāyita) *adj.* [also अश्वमेध, PāiLa-Nā. 542] 1 surpassed, JM. वाणा सुवणमइवयं Tārā. 12; 2 excellent, distinguished, superior, JM. अश्वमेधो मूलसिरी वंछिअं अणह Dhutt. 2.1; Apa. जमिह पत्त आसि अश्वमेधनियनाणि सुणियज्जु SañKuCa. 660.1; (Jacobi. अतिशयिन् ?)

अश्वमेध (ai-saiyaa < ati-sāyita-ka) *adj.* distinguished by, Apa. तापं संजमेण अश्वमेधो सायसेणपति तउ लखय MahāPu.(P.) 90.12.15.

अश्वमेध (ai-saṁsaa < ati-saṁsāya) *m.* great doubt, Apa. मं जाणितं तुं अश्वमेधो । जुज्झंतउ KarCa. 5.18.5.

अश्वमेध (ai-saṁkileśa < ati-saṁ-kileśa) *m.* great depravity, JM. (तिअगराणं आणा) तस्सण्णहा उ करणे मोहादतिसंकिण्णो ति PañcāPra. 15.6.

अश्वमेध (ai-saṁkiliṭṭha < ati-saṁ-kiliṭṭha) *adj.* very wicked, JM. अश्वमेधो वक्खं मोहादयं दुग्धो चित्ते KāiKa. 58; अश्वमेधो वक्खं मोहादयं चित्ते वि तप जिणामो जेण KāiKa. 143.

अश्वमेध (ai-saṁkheva < ati-saṁ-kheva) *m.* great brevity, JM. कुमार एतं अश्वमेधो, सक्खं च एतं ता मणयं विथरेण मणसु पायणं KuvMāKa. 129.10.

अश्वमेध (ai-saccha < ati-sacchāya = ati-subh-) *v.* to look beautiful, Apa. फलहारिण उज्जमिय अश्वमेधो सुहि SandeRā. 133.

अश्वमेध (ai-saccha < ati-sv-accha) *adj.* very clean, Apa. पुण्ण भेय उज्जमिय संकलिअ अश्वमेधो पत्थ जिणगुणहि तुक्क SudCa.(N.) 5.6.9.

अश्वमेध (ai-sajjhasa < ati-sādhvasa) *m.* great flurry, JM. इला नं सक्खोमि अश्वमेधो एतं एवस्स काउं SamarāKa. 64.11.

अश्वमेध (ai-sañcāya-sāyā < ati-saṁ-cāya-sāyā) *f.* habit of collecting excessively, JM. लोभो अश्वमेधो सक्खो य किंलिद्धं अयमसं UvMā. 308 (comm. लोभमयीयानाह)

अश्वमेध (ai-saṁjāa < ati-saṁ-jāa) *adj.* fully contro-

lied, AMg. अहस्यजो वि मोक्षेण होर तण्वेल्लो पुरिसो ĀrūhPaḍ. (V.) 525.

अहस्यणिद्ध (ai-sañiddha < ati-sañiddha) *adj.* 1 very fine, Apa. सकरसु भिद्ध अहस्यणिद्ध CandappaCa.(Y.) 1.14.5; 2 very smooth, Apa. तगुफाय सलोणी अहस्यणिद्ध KarCa. 10.13.10.

अहस्यह्वार (ai-sañha-cira < ati-sañha-cira) *n.* very fine garment, Apa. जहि जुण्हसरिस अहस्यह्वार ओमल सीहल सुहसकसीर CandappaCa.(Y.) 1.8.6.

अहस्यंघ (ai-sandha < ati-sam-dhū-) *v.* to deceive, to outwit, JM. तथेगो जो माई सो तं उज्जुअं अतिसंधे AvTī.(H.) 110b; विदिओ पुण मायावी कियानुत्तो उ तह वेव । कियानं अहस्यंघि इयरं मायाए तयायाए उ UvPay. 276-277 (comm. अतिसन्धयते वदयति); Apa. सुणि पुम्मइ णियमणि तम्मइ उगमेण अहस्यंघि MahāPu.(P.) 84.2.16.

अहस्यंघअ (ai-sandhaa < ati-sandhaka = ati-sam-dhā-yaka) *adj.* deceiver, deceitful (person), JM. अज्जउत्त पाणं पुरनवरज्जवएत्त अहस्यंघो जणो परिवसइ VasuHī. 57.6.

अहस्यंघण (ai-sandhana < ati-sandhana = ati-sam-dhāna) *n.* deceit, trickery, cheating, JM. (वेइयस्स) कावणे विय तस्सिह भित्ताणतिसंघणे न कायव्वं PañcāPra. 7.21; cf. अणहस्यंघाण.

अहस्यंघणपर (ai-sandhana-para < ati-sam-dhāna-para) *adj.* given to deceit, JM. मायाविणोअहस्यंघणपरस्स पच्छेत्तपावस्स JhūnSa. 20.

अहस्यंघिय (ai-sandhiya < ati-sam-dhita) *adj.* deceived, outwitted, JM. पलासादो जहि ससेण अहस्यंघिओ Dhut. 3.98; अहस्यंघिया विज्जाहरा परक्कमकलाहि JinadaĀkhyā. II. 62.17.

अहस्यम्माण (ai-sammāṇa < ati-sammāṇa) *m.* great respect, JM. तह दुज्जणा य पयई । अहस्यम्माणं नीया जइति सीसु सत्तीणि NāPañKa. 3.30.

अहस्य (ai-saya < ati-sāya) *m.* 1 excellence, especially supernatural power or miraculous event associated with the Jain prophets, AMg. अहस्यगुणउवसममाणव्वगारआयसियमासियानं Samav. (Pr.) 98; 145; छत्ताईय तित्थयरातिसय पासइ Nirayā. 153; (होई अस्मिन् ति) सुरुयं दुव्वंता अहस्यमादीहि नाऊणं Tūtho. 660; JM. चोत्तीसं च अहस्यमा अट्ट महापाहिंहरा य PaumCa.(V.) 5.60; इय अहस्यनाणीहि आइत्तं तीए जम्मसमयम्मि SurSuCa. 12.81; चउत्तीसअहस्ययाण सुव्वजिणिदाण होति इमा PavSāro. 450; JS. चउत्तीसअहस्यजुदो सा पडिमा यावरा भणिया DarhPā. 35; चउत्तीसअहस्यगुणा होति हु तस्सदुपडिहारा BodPā. 32; Apa. अहस्यचउत्तीसहि जुत्तउ गुणेहिं (तेवीसु जिणु) PāṇaCa.(P) 15.8.11; जय परमपर सबलअहस्यहिं णिह सइय SudCa.(N.) 1.11.16; (चंदप्पहजिणिद्ध) चउत्तीसमहाअहस्यसमगु गुणसायर पयडियमोक्खमगु PaumSiCa. 1.13, 2 excellence, pre-eminence, AMg. अण्णे वि विविहा दिव्वा निज्जातिसया ... आघविज्जंति Nandī. 96; JM. ततो वि पभवस्स अत्यतरं अपत्तरासत्तं च KālKa. 275.5; पाण पण्डाअसय अयं च दसमाणभावाओ सुयं KālKa. 275.8; अहो विज्जाणाअसओ, अहो अउव्वकरवकाओ Erz. 57.11. **अहस्यण** (ai-saena < ati-sāyena) [Inst.] *adv.* PāṇaCa. 159; in or with excellence, JM. दिव्वा य तेण (कुम्मासा) पवडुमाणाअसण Erz. 61.28; न हु अरिय न दि अ हूअं हइ कोए अहसण जस्स समं सुउरिसठानं KumāCa.(H.) 1.5 (comm. माहात्मेन)

अहस्य (ai-saya < ati-sāya) *adj.* excellent, outstanding,

extraordinary, JM. सामणंकेवल्लुमवअहस्यकुसुमोहवुद्धो PaumCa. (V.) 1.36; अहस्यनाणवियाणियतिदुव्वणसयव्वथुपरमवो JugJīCa. v. 577; JS. अहस्यमावसुत्थं विसवातीरं अणोवममणं । अहस्यंघणं च सुयं PavSā. 1.13; अहस्यमव्वावाहं सोव्वं ... ते पत्ता SidBha. 9; Apa. अहस्यमन्ति जुत्त SudCa.(N.) 2.9.13, अहस्य(?) य छइल वसंति वेइल जाणिज्जइ कर्त्तव्यं पि तत्थु SudCa.(N.) 7.10.7; सक्कपुनियट्टियं अहस्यमज्जणयविहाणि SaḥKuCa. 741.8; ततो नेदण अहस्यगुणमहेत्तु KarCa. 6.1.6; धम्म अहस्य गुण संभवति CandappaCa.(Y.) 9.18.9.

अहस्यगुणकित्तण (aisaya-guṇa-kittana < atisaya-guṇa-kittana) *n.* describing the qualities (of the prophet) which are extraordinary, JM. वणज्जणं तु तेसि अहस्यगुणकित्तणइहि SamSat.(H.) 22.

अहस्यणाणि (aisaya-nāni < atisaya-jñānini) *adj.* [also अहस्यनाणि] possessing the highest knowledge or omniscience, AMg. (समगो) पुच्छइ गणि सुविहिंये अहस्यनाणी (Acc. sg) महासं Tūtho. 702; JM. अहस्यणाणी वियाणए णवरं YogSā. 12; अह पत्तो छगलो अहस्यनाणी य पेच्छंति KaKoPra. 79.27; जिणधम्मं दुवेअं अहस्यनाणीहि नज्जए सम्म SaṭṭhiSa. 137.

अहस्यदुसह (aisaya-dūsaha < atisaya-duhsaha) *adj.* very hard to bear, Apa. उवसगपरीसहि असदु(इ)सहि वीह तेव कि चालियइ VipāSaṇ. 4.10.

अहस्यंत (ai-sayanta < atisayat = ati-sāyāna) *adj.* (pr. part.) surpassing, JM. मइचइगरेण सहिओ विणिगजो परवलं अहस्यंतो PaumCa.(V.) 90.15.

अहस्यपावि (aisaya-pāvi-ya < atisaya-pāpi-ka) *adj.* very sinful, full of great ill-luck, Apa. इय करुणु ण जाई सो पाविउ ताहि जीउ कुडु अहस्यपाविउ SudCa.(N.) 7.3.6.

अहस्यपाविपव (aisaya-pāviya-pāva < atisaya-prāpita = "prāpta"-pāpa) *adj.* who has acquired sin greatly or to a large extent; JM. अहस्यपाविपवावा धम्मअपव्वेसु तो वि पावरया SaṭṭhiSa. 29.

अहस्यभरिय (aisaya-bhāriya < atisaya-bharita) *adj.* full of, निर्भर अहस्यभरिय PāṇaCa. 648.

अहस्यमइ (aisaya-mai < atisaya-mati) *m.* name of a minister, (lit. having extraordinary wisdom), Apa. ता अहस्यमणा ईरियं MahāPu.(P.) 69.16.6.

अहस्यमह (ai-sayamaha < ati-sātamakha) *adj.* superior Indra (i. e. who has performed hundred sacrifices), Apa. सरइस वरइ कीह मयणालसु विहवणाअसयमहो PāṇaCa.(P.) 6.9.2.

अहस्यरम्म (aisaya-ramma < atisaya-ramya) *adj.* extremely charming, Apa. पेच्छइ कविलं गुणगणविमल । अहस्यरम्म कक्क-धम्म SudCa.(N.) 4.1.4.

अहस्यलेस (aisaya-lesa < atisaya-leśa) *m.* a speck of excellence, JM. अहस्यलेसं पि जस्स दणं Tārā. 13.

अहस्यवंत (aisaya-vanta < atisaya-vat) *adj.* possessing excellence, JS. परिसगुणहिं सव्वं अहस्यवंतं सुपरिमलामोयं BodPā. 39; Apa. अहस्यवंतं संत परमेसर NāyCa.(P.) 9.13.6; अहस्यवंतु काई को जाणं BhaviKa. 191.7; तिदुव्वणसिरिंत्तहो अहस्यवंतहो अरहंतहो इयवम्महो JasCa. 1.1.1.

अहस्यसुविशय (aisaya-sukkhīya < atisaya-sūsukha = "sūska") *adj.* greatly emaciated or dried up, Apa. तो महा अविकल अहस्यसुविशय माळिमहु आविइ किं SāṇiSaṇ. 5.11.

अहस्यसुंदर (aisaya-sundara < atisaya-sundara) *adj.* very beautiful, Apa. वणाराबंरि अहस्यसुंदरि वित्त बदावणसु -GayaSāh. 8.11.

अहस्यसुरूप (aisaya-surūpa < atisaya-su-rūpa) *adj. (f.)* having a very beautiful form, Apa. परिणै कुमर अहस्यसुरूप मा-सरोहि दुमवरायय्य GayaSāh. 9.4.

अहसरस (ai-sarasa < ati-sa-rasa) *adj.* 1 very sweet, JŚ. अससरसमसुगंधं दिट्ठं चियं जं जणै अहिलसं ŚrāvA.(N.) 252; Apa. जहि ५कुञ्जुवणां कयहरिसं कामिणियणां व अहसरसं SudCa.(N.) 1.3.1; 2 very juicy, SudCa.(N.) 1.3.1.

अहसरिय (aisariya < aiśvarya) *n.* greatness, wealth etc. Hem.(Gr.) 1.151.

अहसा (aisā < idrśa) *adj.* like this, Apa. केलि कह जलरीव सि कसु गोयम पणअ पयड ति असा KesGoSāh. 11.4.

अहसाह (ai-sāi < ati-sāyin) *adj. [f. -mī]* 1 surpassing, excelling (others), JM. तथ का काली । कि व सुरमंसिद्धाहसाणीये वि देवत्तं SupāsCa. 4.159; Apa. वणामयपीणियसुयणकण कण्णाहसाह आयप्पवण JambSāCa. 10.1.9; 2 whose knowledge excels all other knowledges (i. e. omniscient), JM. एवस्स (सामाहस्स) पाणो वि दु वीयं ति विही व अहसाणा PañcāPra. 5.20 (comm. अतिशायिना केवलिना)

अहसायण (ai-sāyana < ati-sāyana) *n.* excellence, pre-eminence, superiority, JM. केवलनानुगुणाओ सामन्ना वि दु हवति केवलिणो । तेसि अहसायणथं अहंने इय पयं भणियं CeyVanBhā.(Ś.) 533.

अहसावर (ai-sāyara < ati-sādara) *adj.* having great respect, Apa. (पुच्छिड मति तेण) कहिं संचलित लोउ अहसावर MahāPu.(P.) 100.9.6.

अहसार (ai-sāra < ati-sāra) *m.* dysentery, JM. अरिस्-किडिभकुट्टमाडिकासाहसार ... उदराणि । ... मम जिण्णुअपाया सुम्पसाया हरेतु AjiSaTha.(Laghu.) 2.15; जलो अहसारासु न एयं कीरह KaKoPra. 115.32.

अहसास (ai-sāsa < ati-svāsa) *m.* excessive panting, JM. वयणेण पडह हहिरं वयणेण य निगमेह अहसासो RiSamu. 26.

अहसाहस (ai-sāhasa < ati-sāhasa) *n.* 1 great risk, JM. अहसाहसमेयं जं उस्सुत्तपरवणा कडुविवागा DhamRaPa. 101; 2 very rash act, Apa. इय गयसकुमालिहि चरित अवालहि अहसाहसनिव्वाहवक GayaSāh. 14.11.

अहसिग (ai-siggha < ati-sighra) *adj.* very quick, Ś (विदूषक) इमाए वेलाए पच्छिओ सिबिणओ अहसिगपरिणामो होइ सि संतति SiñMañ. 1.25 (p. 17)

अहसिडिल (ai-sidhila < ati-sīthila) *adj.* very weak, very loose (in the joints). M. (विदूषक) अहसिडिलो वि जराए सत्तर-गमणो उवगओ म्हि SiñMañ. 4.12.

अहसिणिद्ध (ai-siniddha < ati-snigdha) *adj.* very affectionate, JM. समप्पिभाओ अहसिणिद्धाओ अजेगदासवेहीओ KaKoPra. 5.13.

अहसिणेह (ai-sineha < ati-sneha) *m.* great attachment, JM. अहसिणेहल्लविओ मयवं ति नाऊण कयणामो सममेव पत्थिओ पत्थिवो ManōKa. 14.30.

अहसिभर (ai-siri-bhara < ati-sīri-bhara) *adj.* excessive burden of beauty, AMg. अहसिभरविहणाविसत्थकत्तसोहं-आहसुहं Kapp. 34.

अहसील (ai-sīla < ati-sīla) *adj.* very cold, AMg. समयं पक्कता जेयं जोयति समं उहू परिणसति । णकुणह नाहसीय(?) ओ) बहवओ होइ णक्कत्ते SūraP. 10.129.1; Thāna. 5.3(460); Jambuddī. 7.112.1.

अहसीयल (ai-sīyala < ati-sītala) *adj.* 1 very cool, JM. कुहजलाइ अहसीयलाइ विमलाणि पेच्छ पवइति KumāCa.(H.) 4.41; Apa. पुण परकज्जु जेम अहसीयल जल्ल मेणहंवि सोहणा । किउ ... मुहकुहरओ विसोहणा SudCa.(N.) 5.7.1; 2 very indifferent, SudCa.(N.) 5.7.1.

अहसुअमाल (ai-suamāla(u) < ati-sukumāra(ka)) *adj.* [also अहसुकुमाल] very delicate, JM. अहसुअमालो सुंदर सणं सि सोहुं न पारिहसि JinadaĀkhyā. v. 355; Apa. जहिं तिय सोमालउ अहसुअमाल पुण णं मालमालउ SiVāCa. 1.3.10; सो बालउ कणु खंतउ अहसुकुमालउ Chakkammu. 8.2.7.

अहसुगंध (ai-sugandha < ati-sugandha) *adj.* having excellent smell, JŚ. अहसरसमसुगंधं दिट्ठं चियं जं जणै अहिलसं ŚrāvA.(V.) 252.

अहसुवंग (ai-sucāṅga < ati-su-? = sundara) *adj.* (De-NāMa. 3.1) very beautiful or charming Apa. पिकसेविणु तुह सुउ अहसुवंगु नेयइ निबनगरिं हरिसिंयंगु MayaReSāh. 3.16.

अहसुद्धिय (ai-suttthiya < ati-su-sūthita) *adj.* very well-established (in religious duties), JM. अहसुद्धिओत्ति गुणसमुहओ ति जो न सहइ जइपसं । सो परिहाइ परमवे UvMa. 68.

अहसुत्तिअ (ai-suttia < ati-sūtraka) *adj.* 1 having a long sacred thread, Apa. कथं वि भूमिउ अहसुत्तिउ RiNeCa. 12.10.16; 2 possessing machinations, RiNeCa. 12.10.16.

अहसुंदर (ai-sundara < ati-sundara) *adj.* 1 very beautiful, JM. समुहमसुंदरो खिय पच्छाभायम्मि मंगुलो होइ । विअभिरवारणस्स व खलस्स वीइइ कहलोओ KuvMāKa. 5.26; इमो व से अहसुंदरो पासे पुत्तओ ति KuvMāKa. 99.30; Apa. तहिं मंदिरे अहसुंदरे सच वि भूमिउ दिट्ठउ JasCa. 2.4.9; 2 very good, desirable, JM. पुण केइ कम्मपरिणवणेण अहसुंदरे पि सम्मत्तं । ... विमुचंति DvāKu. 5.10.

अहसुवीमच्छा (ai-su-bibhacchā < ati-su-bībhatsā) *adj. (f.)* greatly disgusting, AMg. अहसुवीमच्छा परमदुर्गंभा नो संवाण Nirayā. 130.

अहसुमरण (ai-sumarana < ati-smaraṇa) *n.* excessive or constant brooding over, Apa. विसयायक वितथं अहसुमरण CandappaCa.(Y.) 2.17.5.

अहसुरंग (ai-surāṅga < ati-su-raṅga) *adj.* having very beautiful colours, Apa. णं णहसिरिकरि इहु माहुल्लिगु उप्परि वणपत्तिहि अहसुरंग CandappaCa.(Y.) 8.14.4.

अहसुरभि (ai-surabhi < ati-surabhi) *adj.* very fragrant, JM. अहसुरभिसिरिमारुपपडिहयतगुरेगुतकण्णकैरं समवसरणं MaViCa.(G.) 10a.3(2)

अहसुरभोग (ai-sura-bhoga < ati-sura-bhoga) *adj.* having pleasures superior to those of the gods, AMg. नचंतगोव-वायअहसुरभोगो सुरगणार्ण (ययारिसो नमवरो) SūraPa. 38.

अहसुरुप (ai-surūpa < ati-su-rūpa) *adj.* very beautiful, JM. देसम्मि तम्मि लोयो विण्णाणविषयकण्णो अहसुरुओ PaumCa.(V.) 2.4.

अहसुह (ai-suhaḍa < ati-subhaṭa) *adj.* very obstinate, JM. ते उहुहिवित्ता अहसुहवा मवमवविहणा SaṭṭhiSa. 93.

असुखिय (ai-suhiya < ati-sukhita) *adj.* very happy. JM. असुखिययाणमावाणचव्वीरमाउलारामो (आसुखियसओ) Līlā. 46.

असुखुम (ai-suhuma < ati-sūksma) *adj.* very minute or insignificant. JM. वेषावकुचियाणं करणणिसेहेणमंतरां ति । तं पि कुपरिहरिष्यं असुखुमो होइ एतो णि (अंतरायदोतो) PañcāPra. 18.33; JS. सुद्धं असुखुमं इदि धरादियं होदि छम्मेयं NiySā. 21; तच्चिवरीया खंधा असुखुमा इदि पस्सेदि (ति) NiySā. 24; Apa. जे कायसो धूला नमुय के वि असुखुमा जीवसो दूरे ते वि KarCa. 9.10.7.

असुये (ai-seya < ati-sveta) *adj.* very white or pure, AMg. (महावीरे) निरायंकउत्तमपसुत्थअसुयेनिरुद्धपत्ते Uvav. 16.

असुसे (ai-sesa < ati-sesa) *m.* 1 privilege granted to a person who possesses the highest knowledge, AMg. आयरियउ-वज्झायस्स णं गणंति पंच असुसेता पक्खा Tūhā. 5.2.166(438); Vava. 6.2; आयरियउवज्झायस्स णं सत्त असुसेता पण्णत्ता Tūhā. 7.2.81(570); गणावज्झयस्स णं गणंति दो असुसेता पक्खा Vava. 6.3; 2 supernatural power or insignia of a prophet, AMg. महावीरस्स अदूरसाभंते छत्तादीप तित्थयरास्सेसे पासति Uvav. 38; 54; 55; तए णं से सेणि एरावा निमित्तारे महावीरस्स अदूरसाभंते छत्तादीप तित्थयरास्सेसे पासि Dasā. 10.19; JM. असुसेसद्विवायारियवाइ धम्मवद्दी खमग नेमिती । विज्जाराया-गणसंभवा य तित्थं पमावेत्ति DasaveNi. 183 (H. अतिशयी अवध्यादिज्ञान-मुक्तः); 3 the highest knowledge, either the perfect (केवल) or any direct knowledge like अवधि and मनःपर्याय, supernatural knowledge, AMg. समणस्स णं भगवओ महावीरस्स तेरस सवा ओहिणाणोणं असुसेसपणां उक्कोसिया ओहिणाणीणं संपया होत्था Kapp.139; असुसेस देवया वा निमित्तगणं सयं व सीसो वा OghaNi. 16(Bhā.) (comm. अतिशयनं अतिशयः प्रत्यक्षं ज्ञानमवधिमनःपर्यायकैवल्यं तेन ज्ञात्वा); *adj.* AMg. निगमधाण वा निगमधीण वा असुसेसे नाणदंसणे समुपपज्जकामे वि न समुप-पज्जेज्जा Tūhā. 4.2.254(284) (comm. असुसेसे ति शेषाणि सायादिच्छ-दर्शनादीनि आतक्रान्तं सर्वावबोधायिगुणैः यत् तत् अतिशेयं अतिशयवत् केवल-मित्यर्थः p. 213); अत्थि णं मम असुसेसे नाणदंसणे समुपपजे Viy. 11.9.17; 11.12.18; आयरियउवज्झायस्स मे असुसेसे नाणदंसणे समुपपज्जेज्जा, से य ममाओपज्जा माई णं पसे Tūhā. 8.10(8) (597); JM. कालस्स अइकिरुद्धउत्तणे असुसेसपुरिसविरहेण पायमज्जुगसणेणं गुरुकम्मसैण य जीयाणं DvāKu. 12.1.

असुसेसइद्धि (ai-sesa-iddhi < atiseṣārdhi) *adj.* who possesses supernatural knowledge, JM. असुसेसइद्धिधम्मकहिवाइ-आवरिक्खवगनेमिती ।... तित्थं पमावेत्ति ŚrāDhaViPra. 67.

असुसेसउज्झयण (aisesaajhayana < atiseṣādhayana) *n.* chapter which deals with supernatural subjects, JM. इय असुसे-सज्झयणा भूताबाओ ण इत्थीं ViāvBhā. 552(549) (comm. उत्थान-समुत्थानभूतादीनि अतिशयवन्ति अभ्ययनानि)

असुसेसि (ai-sesi < ati-sesa) *adj.* possessing much (wealth). JM. गच्छमि एस कणो वासावासे तहेव उडुवडे । गामागर-मिगमेसु असुसेसी ठावर सङ्की OghaNiBhā. 123 (comm. अतिसेसि ति स्कीतानि इत्यर्थः)

असुसेसइद्धि (aisesi-iddhi < atiseṣita-iddhi = atiseṣita-
rdhi) *adj.* having extraordinary miraculous powers, JM. असुसेसइद्धि-धम्मवद्दी-वाइ-आवरिक्खवगनेमिती । विज्जारायाणसम्भओ व तित्थं पमावेत्ति SamSat.(H.) 38 (comm. अतिशेषिता अपरेभ्यः परमो-त्कर्ष नीत्वा महयो लभ्यो यस्स स अतिशेषितः)

असुसेसिय (ai-sesiya < ati-sesita) *adj.* possessing super-
natural powers, JM. असुसेसिओ व सेई असई एगाणि पट्टवेज्जा

OghaNiBhā. 30 (comm. अतिशयी वा कश्चित् अभिनवमज्जिते
वित्तिदि असति पकात्तिने अपि प्रवर्तयेत्) [PSM. takes the word as
असुसेसि (अतिशेषिन्)]

असुहोहण (ai-sohana < ati-sodhana) *n.* agent of high
purification, JS. असुहोहणोणं सुद्धं हमं हवेइ जइ तइ य MokPa. 24.

असुहरिस (ai-harisa < ati-harisa) *m.* great joy, Apa.
किर आसीस देइ सुहरिसि ताम निहइवाइ असुहरिसि BhaviKa. 157.9.

असुहव (aihava < ?) [ati-hava 'loud call or sound'] *m.*
a musical instrument, Apa. सेवेहिं तरेहिं असुहवेहिं PaumCa.(S.)
69.22.9; 79.4.2; असुहवसंखत्तरकययोसहि BhaviKa. 31.10.

असुहव (a-ihava < a-vidhava) *adj.* auspicious, JM. पेच्छसु
असुहववलयं मोडुं सव्याणि जाव णीयाणि AkkhūMako. 105.148.

असुहव (a-ihava < a-vidhava) *f.* woman whose husband
is alive, Apa. असुहवहिं करेविणु कोलयाई PaumSiCa. 2.203; गदिय-
वक्खवत्त असुहव उविति मड मट्ट चट्ट जय जय मणति SāliSār. 3.7.

असुहारा (aihārā < acirābhā) *f.* [metathesis] lightning,
असुहारा विज्जू DeNāMā. 1.34 comm. असुहारा विधुत् । असुहारा इति
अविरोमाशब्दभवः ।

असुहारिय (ai-hāriya < ati-hārīta) *adj.* lost, vanquished,
Apa. वंमाणु दुल्लविओ देवराएण पिच्छेहि असुहारियं मयणराएण Maya-
ParāCa. 2.75.10.

असुहास (ai-hāsa < ati-hāsa) [mistake for itihāsa] *m.*
Apa. असुहासपुराणं पिम्मलाई MahāPu.(P.) 1.9.3 Tī. एकपुस्वा-
प्रिता कथा.

असुहि (aihi < atithi) *m.* guest, M. वीअतो असुहिं कहि वि(पि)
समरकीलं कुणतो वइ ŚrīKāv. 12.19; 5.7; Apa. णं असुहिं सुल्लहं मग्गु
पसु CandappaCa.(Y.) 3.15.11; cf. अनिहि and its cpds.

असुहिपूया (aihi-pūyā < atithi-pūjā) *f.* hospitality or
worship of the guest, AMg. असुहिपूयं दरेइ, करेइत्ता तओ पच्छा
अपण्णा आहारं आहारै Viy. 11.9(64)

असुहिम (aihima < ati-hima) *n.* extreme snowfall, AMg.
असुहिम असुहिणे य निच्छयओ (बाहुकायपिओ) PiṇḍNī. 39.

असुहिविसेस (aihi-visesa < atithi-viśesa) *m.* special
guest, JM. (चेटी) इजे चउरिप बाहिं गंतुं हमे मोयए ... असुहिविसेस
पयच्छ । कहि पुण असुहिं पेक्खस्स CaupCa. 19.10.

असुहीण (ai-hīna < ati-hīna) *adj.* very little, JM.
(सुवनानां) एव व कमसो हीयमाणं हीयमाणं जाव सह समासाओ तुइ गुरुणो
असुहीणं तस्स वि समासाओ तुइ हीणतरं ति Kālka. 275.7.

असुहील (ai-hīla < ati-hīl-) *v.* to despise greatly,
AMg. (मोयणं) उप्पणं नाइहीलेज्जा अप्यं वा बहु कासुयं Dasave. 5.1.99
(130)

असुहीलिय (ai-hīliya < ati-hedita) *adj.* much insulted,
JM. असुहीलिओ जणेणं चित्तइ हियएण निध्विओ NāPañKa. 7.39.

असुहुय (ai-huya < ati-bhūta) *adj.* greatly increased,
Apa. तुइ असिजकवारइ असुहुयाइ रिउहुणयणंसुवविदुयाइ MahāPu.(P.)
12.20.10.

अई- (āi- < ati+i-) *v.* [Hem.(Gr.) 4.162 gives अई as
a dhātuvādesa of gam- (gaccha-) to go] 1 to go over, to pass,
to go past, AMg. उत्तरिणेणं बुबारेणं अई ससि इव मेइयकारमिवाइ
Jambuddi. 3.157; नाडयसइत्तेहिं सदिं संपरिउडे भवणअइत्तेसणं अई
Jambuddi. 3.186; JM. सुरोदव वच्छिमाए ओगाहंतीए पुक्खओइइ
ĀvNi. 555; पच्छा गच्छमईइ एव दुम्मासि जा सत्त PañcāPra. 18.13;

अवतारः (avattara = ekona-saptati). *nn.* seventy less one, sixty-nine. AMg. एकावतारोऽयं अतुर्विंशति इति इति अवतारः

अणुत्तरा भवति Jambuddī. 6.10.

अणुत्तरि (aunattari = ekona-saptati) *nu.* seventy less one, sixty-nine, AMg. समणोवासगणं एवा समसहस्सी अणुत्तरि च सहस्सा उक्कोसिया समणोवासगणं होत्वा Kapp. 178; (चंदे) पंच जोयण सहस्साई एगं च पणवीस जोयणसयं अणुत्तरि च णउए मागसए गच्छइ मंडलं Jambuddī. 7.82; JM. नवपंचाणउअसए उदयविगप्पेहि मोहिया जीवा । अणु(ए)त्तरि एगुत्तरि पयविदसएहि विवेआ Sat.(C.) 22.

अणुपण्णा (auna-paṇṇa = ekona-pañcāsat) *nu.* fifty less one, forty-nine, AMg. एगोहयपरिवेवो नव चेव सयाई अणुपण्णाई Jivābhi. 3.226.3.

अणुपण्णास (auna-paṇṇāsa = ekona-pañcāsat) *nu.* fifty less one, forty-nine, AMg. कोटीवायालीस सहस्सा दो सया अणुपण्णासा । माणुसलेत्तपरिओ SūraP. 19.21.2.

अणुपण्णास (auna-paṇṇāsa = ekona-pañcāsat) *nu.* forty-nine, JM. (भंगा) सवे उण अणुपण्णासा ŚrāDhaViPra. 75.

अणुपण्णा (auna-varṇa = ekona-pañcāsat) *nu.* fifty less one, forty-nine, JM. जुत्तं सवयमिस्सं स्वरणं कइमईयविसई तु । वइमउणवण्णमेयं कए व न कइं सुसावाओ ViāVbhā. 3545(4271)

अणुवीस (auna-vīsa = ekona-vimśati) *nu.* nineteen, AMg. सागरा अणुवीस तु उक्कोसेणं टिई भवे Utt. 36.229.

अणुवीसइ (auna-vīsaī = ekona-vimśati) *nu.* nineteen, AMg. पाणयम्मि, जइनेणं सागरा अणुवीसई Utt. 36.230.

अणुणाणउति (aunā-ṇauti = ekona-ṇavati) *nu.* ninety less one, eighty-nine, AMg. अणुणाणउति च सहस्साई ... परिकले-वेण SūraP. 19.14; एवा जोयणओडी णणउति च सयसहस्साई अणुणाणउति च सहस्सा अट्ठ य सया चणउयया परिकलेवेणं पण्णसे Jivābhi. 3.823; अणुणाणउत्तं च जोयणाई किं चि विसेसाहिण Jambuddī. 7.73; अणुणाणउइ सहस्सा चउरासीई च सयसहस्साई । एगूणयं दिवडुं सयं च पुप्फावकिण्णाणं DeTha. 206.

अणुपाण्ण (aunā-paṇṇa = ekona-pañcāsat) *nu.* [also अणुपाण्ण] forty-nine, AMg. तिणिण य अणुपाण्णे जोयणसए Jambuddī. 4.240; दोणिण य अणुपाण्णे जोयणसए किं चि विसेसाहिण परिरेणं Uvav. 163; अणुपाण्णं च बावट्ठिभागे SūraP. 10.163; Vy. 2.47; अणुपाण्णदिगाई (तिडिदिगाणं तु) JIViy. 35; (इतिपक्कभारा णमं पुडवी) अणुपाण्णे जोयणसए किं चि विसेसाहिण परिकलेवेणं पण्णसा Pannav. 2.211 (2.64); अणुपाण्णं जुवले पुत्ताण सुमंगला पुणो पसेवे Titttho. 284; JM. अणुपाण्णं जुवले पुत्ताण सुमंगला पुणो पसेवे KaKoPra. 52.8; अणुपाण्णं नरया सेदी सीमंतयस्स पुव्वेण PaumCa.(V.) 102.70; Apa. अणुपाण्णजुयल अपुणुमव RiPāSaṇ. 2.8.

अणुवीस (aunā-vīsa = ekona-vimśati) *nu.* nineteen, AMg. अणुवीसाए चुणिणयाभागेहि SūraP. 2.3.

अणुणासी (aunāsī = ekonāsīti) *nu.* seventy-nine, AMg. अणुणासीइ सहस्सा बावणं चेव जोयणा होति Jambuddī. 1.17.1; अणुणासीइ जोयणसहस्साई बावणं च जोयणाई Jivābhi. 3.570.

अणुणासी (aunāsīya = ekonāsīti) *nu.* seventy-nine, AMg. अणुणासीए जोयणसए किं चि विसेसाहिण Jambuddī. 4.234; 7.19; सीयालीसाए जोयणसहस्सेहि अणुणासीए SūraP. 2.2.3; 1.27.

अणुत्त (a-unṭha < a-kunṭha) *adj.* [also अणुत्त] unhindered, M. जासु णिसण्णे अज्ज वि अणुत्तवाणो खिअ जय(अ)म्मि GauḍVa. 742; साडु महुवासारणं अणुत्तकलभंति कटाणं GauḍVa. 596.

अणुत्त (a-unṭha < a-punya) *n.* [also अणुत्त] demerit, lack of merit, sin, JM. विज्ज(ए)ज्जु निबाओ विहिओ मज्झ अणुत्तेहि पावेण

SurSuCa. 2.118; तं पि हु अणुत्त जायं मज्झ अणुत्तेहि पावाए SurSuCa. 6.25; *adj.* lacking in merit, unfortunate, evil, M. सो अणुत्त अणुत्ताणं कथं व केहि पि दुट्ठसत्तुहि । अणुत्तरिओ Liā. 691; JM. अवरे भणति एसा केण वि माया कया अणुत्ताणं PaumCa.(V.) 28.112; ताव मरति अणुत्ता राहिया ववसायसारेणं KuvMāKa. 38.31; भयं जं ते कहियं मड दुच्चरियं इमं अणुत्तास KuvMāKa. 49.11; ण य चित्तेइ अणुत्तो कथं कुटुंबं कहि अहयं KuvMāKa. 186.3; ता वइ मज्झ अणुत्तास होज्ज पावस्स नित्थारो SurSuCa. 2.51; 3.214; हा पुत्तय ! -- इण्हि पि अकयइसण कथं गओ मइ अणुत्ताए SurSuCa. 14.10; कइ मज्झ अणुत्ताए कम्मविबाओ इमो जाओ NāPañKa. 5.70.

अणुत्त (a-unṭha < a-jyotsna) *adj.* without moonlight, Apa. तथयं अणुत्तासादकणहवसंतरालि वयअमररोलि MahāPu.(P.) 80.7.16.

अणुत्त (a-unṭha < a-putra) *adj.* without a son, without progeny, JM. सव्वहा तहा कायवो जहा मम अणुत्तस एस पुत्तो इवइ KuvMāKa. 11.13; अणुत्तस गई णत्थि KuvMāKa. 13.22; Apa. हुउ तासु अणुत्तसो सो वि पुत्तु DhamPaṇ. 8.3.11.

अणुत्त (auda < ayuta) *n.* name of a large number, M. कणाणं हससहस्से लहहिस्ति अणुत्तं चणुदं अणुत्ते तं ŚrīKāv. 12.16.

अणुत्त (aumara < ad-mara) *adj.* अणुत्तरो Mārk.(Gr.) 3.94 : पद्यस्मरकादीरीवेइमसवाधरादयः । gluttonous, P. 3.2.160.

अणुत्त (au-māna < ava-māna) *m.* disrespect [AMgD. wrong reading for ओमाण at Sūy. 1.1.4.4]

अणुत्त (auya < ayuta) *n.* [also अणुत्त] a measure of time which is equal to 84 lakh times अणुत्तं, AMg. अणुत्तणित्ते अणुत्तं अणुत्तं गणयं णउए Vy. 5.1.18; अणुत्तं अणुत्तं Vy. 6.7.5; 25.5.5; Jivābhi. 3.841; Jambuddī. 2.4; अणुत्तणित्ते अणुत्तं अणुत्तं AṇuOg. 202(2); चउरासीई ... अणुत्तं अणुत्तं AṇuOg. 367.

अणुत्त (auyaṅga < ayutaṅga) *n.* [also अणुत्त] a measure of time, 84 lakhs of which make an ayuta and itself is made of 84 lakhs of atthaniura, AMg. अणुत्तणित्ते अणुत्तं अणुत्तं Vy. 25.5.5; 6.7.5; अणुत्तं वा अणुत्तं वा Thāṇa. 2.4.389(106)

अणुत्त (auyāriya < audārika) *adj.* (body) having a belly, i. e. physical body, Apa. कम्मइयंतय अणुत्तारियाई तिणिण वि अणुत्त ओत्तारियाई MahāPu.(P.) 46.12.9.

अणुत्त (aura < atura) *adj.* [wrong reading for aura = atura at SetuBa. 9.69; 11.8; Goldschmidt] cf. आउत्त.

अणुत्त (auru < aparām) *adv.* and, also, Apa. जुवराई अणुत्तं नरराई साह आरदउ वडावणपयाह RiPāSaṇ. 13.2.

अणुत्त (a-ula < a-tula) *adj.* [also अणुत्त] incomparable, unequalled, AMg. इस्सरेण अणुत्तं गामेणं अणुत्तं इस्सरीकए । तस्स सपग्गहीयस्स सिरी अणुत्तमागया Samav. 30.34; अणुत्तसदकित्तरसुत्तगणे य अणुत्तसिता ते वि उवणमंति मरणपक्कं अवित्तिता कामाणं Panhā. 4.5; Dasā. 9.16; सणुत्तं परंघं वा अणुत्तं नत्थि एरिसे । अणुत्तियमवत्तं अणुत्तं चेव नो वए Dasave. 7.43; आयवस्स निवारणं अणुत्तं इवइ वेयणा Utt. 2.35; अणुत्तं परमो आसि अणुत्तं इवइ उत्तं Utt. 20.5; अणुत्तं विउलो दाहो सव्वंसेयु य पत्थिवा Utt. 20.19; इय सव्वकालत्तिता अणुत्तं निउवाणमु-वगया सिद्धा Uvav. 186; णेरइया ... णिक्कं परममसुममलमणुत्तं निरयभयं पण्णुमवमाणा विहरति Jivābhi. 3.116; इय सव्वकालत्तिता अणुत्तं णेरवाण-अवगया सिद्धा Pannav. 2.v.177; (कागणिरयणं) अणुत्तं चउरसंठाणसंठिं समतलं Jambuddī. 3.95; 3.159; तिविहेण य सुइमउलं ... अणुत्तं MahāPacc. 64; कलमउलं कणुत्तं तं चेव भिसेवए जीवो MaraṇVi.

204; रज्ज्वाभित्तयेयमउत्तं किलफलं लोहं विहरति Sathth. 25; JM. विह्वल-
कण्ठं जणमणो Dhutt. 14.58; फलमउत्तं निदिहुं जहं संपणो नरिंदस्स
AkkhāMaKo. 16; M. तेषं सदासमत्तं अणुठाहं मंदो ŚrīKāv. 4.5;
cf. अणुल.

अडल्लगम्भ (a-ula-gavva < a-tula-garva) *adj.* having
inordinate pride, Apa. मनुक्कटमणामे अडल्लगम्भं कियं वस विहेयं सामंतं
सज्जं RiNeCa. 13.4.5.

अडल्लिय (a-uliya < a-tulita) *adj.* unequalled, AMg. अहं
सत्तिसे वि बहोपविषरे सयलत्तिमुयणावलिणं MahāNis. 3. v. 81.

अडल्लीण (a-ulīna < a-kulīna) *adj.* 1 not of a noble
family, M. अडल्लीणो दोमुहो ता मवुरो भोअगं मुहे जाव GāSaSa. 3.53;
2 (a-ku-līna) not resting on the ground, GāSaSa. 3.53.

अडव्व (a-uvva < a-pūrva) *adj.* [f. अडव्व] which has not
happened or is not known or experienced before, hence novel,
marvellous, unheard of, wonderful, unusual etc., M. चक्रुको
वि अडल्लिअरसत्तिमिअं ... बाणराण लोअणविहो SetuBa. 2.43;
12.37; जहसिंरिं सडल्लणीमेहलावणिअं । वडल्लोइसाडव्वमेहलावणिअं
SetuBa. 9.49; 13.49. 14.19; जाआ वण्णासाआ अण्णे अिअ केवि
संभंताणं । छीरमुराडव्वविआरविसमिआ सडल्लजलहीणं GauḍVa. 810;
अणियाहमिमीए पियसहिं अडव्वो । मलयायलो वि अम्हाण Līlā. 335;
Ś. (देवी वसन्तसेना) किं पि अडव्वं ससंक्खण्णाकव्वं RatiMañ. 1.36
(p. 28); (राजा) वअस्स ... तदो अ अडव्वलावणवियेसणिहाणं ...
वरवणिणी विलोहदा SiñMañ. 1 17 (p. 12); AMg. चित्तमणी
अडव्वो एअमपुव्वो अ कप्पकसो ति BhattiPa. 168; ĀrahPaḍ.(V.)
821; JM. ता वहं सक्का वसं तुज्जं अडव्वं वयणमेअं Dhutt. 3.45; जं
अडव्वं अत्थागमणं कीरहं KuvMāKa. 65.11; पणमहं ... कमलालयमजल-
मडव्वमुसहममिलाणकमलं व CaupCa. 1.2(2); किर मणहं अडव्वं MaVi-
Ca (G.) 2a.10, एस अडव्वो कोवि तु दीसहं विव्वाणुवावि ति SurSuCa.
6.155; एस अडव्वो वाही न फिट्ठे मंतमेत्तेण SurSuCa. 12.18; 10.80;
विसेसओ दिओ कओ जाव अडव्वो तंतीरवो ति JambuCa.(G.) 42.7;
अहो अडव्वो बाणी Erz 56.11; दिट्ठो देवदत्ताए वामणह्वो अडव्वलावण-
वारी Erz. 56.26, 57.11; Apa. अडुमु होइ अडव्वु अडव्वउं Mahā-
Pu.(P.) 11.29.12; नियसत्ति तं विरेमि कव्वु पड्डियायंहे जं अडव्वु
SudCa.(N.) 1.2.3; कव्वु अडव्वु तु विरेयहं नवरसमसहिउं Cacc. 4;
दरिसि वि पियपाहुइ अडव्वहं BhaviKa. 51.6; एहि अडव्वु को वि महु
मावहं BhaviKa. 88.4; 21.2; 205.17; 264.4; वणे दीसहं अज्जु अडव्व
काव KarCa. 1.14.5; ता छुहिण अडव्वहं लड्डहं मज्झु सिरेण कविट्ठहं
खड्डहं DhamPar. 9.2.7; मणि उज्झाणु अडव्वु SanKuCa. 641.8;
नवीयहं अडव्व वसंतकालु Sanderā. 219.

अडव्वइंदु (a-uvva-indu < a-pūrva-indu) *m.* unheard
of moon, Apa. मयल्लणहीणु अडव्वइंदु SugDahKa. 1.4.7.

अडव्वउ (a-uvva-u < a-pūrva-ka) *adj.* wonderful, Apa.
वडु अवर अडव्वउ दीसहं DhamPar. 5.1.5.

अडव्वकप्पवुडुम (a-uvva-kappadduma < a-pūrva-kalpa-
druma) *m.* unheard of wish-yielding tree, JM. पई -- अडव्व-
कप्पवुडुमे । अवहणं RsaPañ. 6.

अडव्वकमल (a-uvva-kamala < a-pūrva-kamala) *n.* lotus
unknown before, JM. कोबायं वण्णजुवळं सयवसंतपाविरिसिरीसोहिं
-- अडव्वकमलं पिअ अदिट्ठव्वं KuvMāKa. 12.13.

अडव्वकरण (a-uvva-karaṇa < a-pūrva-karaṇa) *n.* a pro-
cess of making the soul reach a new state of purification re-
ducing the duration and intensity of the karmas, the stage of

spiritual progress (7th) which produces a new state of the soul,
AMg. सुहज्जससयपरो आकटो खवणसेदीए अडव्वकरणं अंतवडकेवली जाओ
MahāNis. 4. 17; हावतो अपमत्तो अडव्वकरणेण सुम्महेसो ĀrahPaḍ.(V.)
933; JM. अडव्वकरणपडिबण्णखवणसेविपरिणामो KuvMāKa. 272.3.

अडव्वकहा (a-uvva-kahā < a-pūrva-kathā) *f.* a new
story, a wonderful story, M. साहेह अडव्वकहं सुरसं महिलावणम-
णोज्जं Līlā. 33.

अडव्वगह (a-uvva-gai < a-pūrva-gati) *f.* strange course,
Apa. पियवणहो कावि अडव्वगह NāyCa.(P.) 2.6.9.

अडव्वजलण (a-uvva-jalaṇa < a-pūrva-jvalana) *m.* fire
which is not known before or is strange, JM. विरहो हले हयासो
अडव्वजलणो कओ विहिणा VajLag. 386.

अडव्वजोवण (a-uvva-jovvāna < a-pūrva-yauvana) *adj.*
possessing unheard of (i. e. excellent) youth, JM. (इलाउहो) -
सयलजणपत्थणिज्जसंपसाडव्वजोवणो वि ण अणियविसयाहिलासो CaupCa.
190.32.

अडव्वदंसणीय (a-uvva-damsaniya < a-pūrva-darśaniya)
adj. worth looking at (being unseen before), JM. जाव देवउल-
पाट्टुं अडव्वदंसणीयं सव्वं गावयवसुंदरं पुराणमिककुट्टियं दिट्ठं जुवइरुवं Jinada-
Ākhyā. II. 45.13.

अडव्वदुग्गंध (a-uvva-duggandha < a-pūrva-durgandha)
adj. having an unexperienced bad smell, JS. सयलकुट्टियाणं पिअं
किमिमुलकलियं अडव्वदुग्गंधं KattuAṇu. 83.

अडव्वधाणुक्किणी (a-uvva-dhānukkiṇī < a-pūrva-dhānuṣ-
kiṇī = apūrva-dhānuṣkī) *f.* novel female archer, Apa. काए
वि अडव्वधाणुक्किणीए तिक्कुज्जलणयणसरेहिं तीए । विडउ SudCa.(N.)
7.14.9.

अडव्वपावफल (a-uvva-pāva-phala < a-pūrva-pāpa-
phala) *n.* result of unimaginable sin, JM. अहं वा मवियव्वं मज्झ
केणावि अडव्वपावफलेणं तेण एअंविहा कज्जं ति पाहुअभूया JinadaĀkhyā.
53.8.

अडव्वभंग (a-uvva-bhaṅga < a-pūrva-bhaṅga) *m.* un-
paralleled beauty, Apa. सव्वालंकारविट्ठसियं लड्डसणि कावि
अडव्वभंग RiNeCa. 6.8.14; वरहसो कावि अडव्वभंगं सकिहिहेहिबिअमु
वरंणि JambūSāCa. 9.2.4.

अडव्वभाव (a-uvva-bhāva < a-pūrva-bhāva) *m.* wonder-
ful or novel feeling, M. (नान्दी) पोढवरंणणं अडव्वभावाणं (नमो)
RatiMañ. 1.4.

अडव्वरूप (a-uvva-rūpa < a-pūrva-rūpa) *adj.* having
an incomparable form, Apa. पुइवीमहएवि अडव्वरूप NāyCa.(P.)
1.15.10.

अडव्वरूप (a-uvva-rūpa < a-pūrva-rūpa) *n.* form not seen
before, JM. जं लहियं अडव्वरूपं इमं रूपं SurSuCa. 1.91; तओ राणा
पुच्छिओ आसत्तपरिवारो ओ, ओ एस अडव्वरूपवरो JinadaĀkhyā. 53.2.

अडव्वलावण (a-uvva-lāvāṇa < a-pūrva-lāvāṇa) *n.*
unheard of beauty, Ś. (देवी) सा अण अडव्वलावणविहाणुअ ति
अज्जउत्तस्स जणमग्गादो मए पअत्तेण रक्खीअदि SiñMañ. 2.27 (p. 53);
JM. दिट्ठा व अडव्वलावणवारिणी जमिअणि अ पडिहारीहिं समेया Jinada-
Ākhyā. 59.15.

अडव्ववग्गा (a-uvva-vaggā < a-pūrva-valgā) *f.* the novel
run or course, JM. यक्के भरे विसुरहं अडव्ववग्गं गओ धवलो VajLag.
183 (comm. अपूर्वेण सह योजितो भरे स्थिते सति विसुरहं स्थिते)

अउव्ववेयण (a-uvva-veyana < a-pūrva-vedana) *adj.* having extraordinary or very severe pain, JM. माहो वि यउ-पकोट्मापसोणियप्पवाहो विक्कावत्तविवमियाउव्ववेयणो ... पाउरिउण पुव्वणो CaupCa. 202.9.

अउव्वसत्थ (a-uvva-suttha < a-pūrva-sāstra) *n.* new scripture, AMg. पठिओहो वव्वणं अउव्वसत्थावगाहणं सुवयं ĀrāhPaḍ. 319.

अउव्वसिरि (a-uvva-siri < a-pūrva-sīri) *adj.* having beauty which is never seen before, Apa. पियसहिपरिरारिय यय उव्वमि अउव्वसिरि PaumSiCa. 2.49 (Bhāyāni takes it as a proper name of the garden?)

अउस (ausa < āyus) *n.* period of life, Apa. अउसु वि विवसु सङ्कुपल दुपल तडु। कुमराण DhamPar. 6.11.11.

अउस (ausa) Deśī. worshipper, devotee, PratiVau. 82, wrong reading for अउस PSM]

अउसल (a-usala < a-kuśala) *adj.* [f. -ā] not clever enough, Ś. (सागरिका) अउसलसि तुह ईदिसाणं आलाबाणं। ता अण्णदो गमित्तं Ratnā. 2.13.13; cf. अकुसल.

अउर (a-ūra < a-pūra) *adj.* not completed, Apa. नित्थु अउर कासि मज्झिह BhaviKa. 240.8.

अय (ae < aye) *intj.* O. Oh. Ś. (सम्यो) अय अणुवज्जसमसणो अअं उणो Śāk. 44.23(4); (स्वापक) अय पण्णोत्तरं खु पदं KapMañ. 1.5.2; 4.19.29.

अओ (ao < atah) *adv.* [also अतो] 1 as a result, as a consequence, hence, AMg. सव्वे अकंतवुक्खा य अओ सव्वे अहिंसया Sūy. 1.1.4.9; 1.11.9; JM. जं सो पहाणत्तरओ आसयमेओ अओ य एसो ति। एओ णिय सेदीय णंओ सव्वत्थ वीण्णो UvPay. 730; अओ सुवसुद्धं सुणिवेसमित्तसिपसपक्कणपरं सिहापरणं च सयज्जत्तं ति MaViCa. (G.) 14b.3(2); अओ विसज्जेह पडु गुणो KālKa. v.86; अओ किंचि तस्मि रागकारणं Erz. 4.7; 2 from hence, henceforth, JM. जं तेण इहाणीओ सो उव्वारी अओ मज्झ SupāCa. 41.160 (p.478); अओ उवरि तुभं नायवुत्ता Erz. 14.36.

अओकवल्ल (ao-kavalla < ayo-kavala) *m.* morsel of iron, AMg. पयसि णं जेरहयं कुरते सजीवमच्छे व अओकवल्ल Sūy. 1.5.1.15.

अओकुम्भी (ao-kumbhī < ayo-kumbhī = ayo-kumbhī) *f.* [also अउकुम्भी] iron jar, AMg. तप णं अहं तं पुरिसं जीवंतं वं अओकुम्भी पक्खिवावेहि RāyPa. 754; तं अओकुम्भी किमिदं विष पासामि RāyPa. 756.

अओग (aoga < a-yogya) *adj.* unfit, unworthy, AMg. अविहोय अओगस्त वा वक्खमाणेज्जा से भिक्खु अणंतसंतारी भवेज्जा Mahā-Nis. 5.33.

अओगया (a-ogayā < a-yogatā) *f.* [also अजोगत] the state of having no activity, AMg. ओगभिरोहं करेति, ओगभिरोहं करेता अजोगतं पाउगति Pannav. 36.(2175)

अओगा (a-ogga < a-yogya) *adj.* unworthy, M. कासेणं रज्जाणअत तमरअ-णिअर व्व वेच्छिउं पि अओगा SetuBa. 3.34; JM. तेहि मणियं, भयवं, अओगाणि अन्ने तडुवपसस्त SamarāKa. 764.17.

अओघण (ao-ghana < ayo-ghana) *m.* hammer of iron, AMg. सीसं वि भिदंति अओघेहि Bay. 1.5.2.14.

अओवेज (ao ccca < atā caiva = ata eva) for this very reason, M. कामं गमा पसिदि सामण्णकई अओ वेज GauḍVa. 75.

अओज्झ (a-ojjha < a-yodhya) *adj.* [also अउज्झ] not to be fought with, irresistible, AMg. ते णं वव्वणा ... अउज्झा =

अमिक्खा पडिक्खा Samav. 150 (p.454.9); भीमं संगमिअं अओज्झं उव्वई इतिवरायं पडिक्खपंति Viy. 7.175; 184; दुत्तरयणं परामुसह ... कंजणसुअण्ण-मंदिअं महरिहं अओज्झं Jambuddi. 3.117; ते णं वव्वणा ... जंतसुअण्ण-मुसलमुसंदिपरिवरिया अउज्झा सव्वज्या सदागुत्ता Pannav. 2.177; 2.188.

अओज्झा (aojjhā < ayodhya) *f.* [also अउज्झा] 1 name of the capital of मधुलाई विजय in महाविदेह, AMg. मणिलावईविजय अओज्झा रायहाणी Jambuddi. 4.212; जडुमंदरपच्छसिमेण सीतोदाय मवानईय उत्तरं अहुरायहाणीओ पञ्चत्ताओ. तं अहा ... विजया वेजवती जाय अउज्झा Thāpa. 8.76(637); दो अउज्झाओ Thāpa. 2.100; 2 the capital of कोसल and of the इक्ष्वाकु kings, JM. आसि अओज्झाविहई इक्ष्वागुकुलुम्भओ राया PaumCa.(V.) 11.7; अइवा पुरि अओज्झो मोत्तुं वव्वसु विदेस PaumCa.(V.) 37.19; इओ य अउज्झाय नयरीय राया दमरहो VasuHi. 240.30; तत्थेव अउज्झनयरीय मेहया जावा VasuHi. 334.10; दठवम्ममहाराओ अओज्झाय परिवसह KuvMāKa. 156.26; अरिथ इहेव जंजुरीवे दीवे मारहे वासे अउज्झा णाम नयरी CaupCa. 55.3; 129.4; 175.4; इहेव मारहे वासे अउज्झाय नयरीय पंक्केऊ राया KaKoPra. 127.8; देसे पयम्मि अस्थि सुपयाता। बहुयवपुरियासा पुरी अउज्झा सि नामेण PuhCa. 206.v.6; सोम सुवण, पण्णोओ तुमं अउज्झाउरीय PuhCa. 218.23; अस्थि अउज्झाभिहाणपुरी AkkhāMaKo. 112.v.2; Apa. इव उवरि सयासिय सुवणपयासिय सा अउज्झा णामि नयरी AkkhāMaKo. 81.30; Ś. (शूर्पणखा) देव अओज्झाणयरीय रामे(?)ओ सि खतिअकुमारो अस्थि BāIRā. 5.76.3; (कैकेयी) इहं अणुवदं अओज्झाणं पेविक्खुं इच्छामि Prati. 7.13 (p.317); (पारिजातः) (अस्थि) अओज्झेव्व तेवि-ज्जंतमहारामा ... सिक्खलावदी णाम णअरी ĀpaSu. 2.6 (p.23); Apa. तिलकेस लण्णियु गउ सव्वह पडसहिउ अउज्झाउरिणयह PaumCa.(S.) 5.6.1; वव्वह अउज्झापुरपरमेसह PaumCa.(S.) 21.4.3; 4.1.1; 5.1.1; दसरह अस्थि अउज्झेह राणउ PaumCa.(S.) 21.1.2; अस्थि अउज्झा नामि सुपसिदी नयरी RiPāSaṭṭh. 1.4.

अओपर (ao param < atah param) after this, henceforth, AMg. तं तिज्झिणं गरिहं अओ परं वायेर खामे ĀrāhPaḍ. 358; JM. लडु संखिज्जं तु णिय अओ परं मज्झिमं तु जा सुक्खं Saḍḍi. 72.

अओपुत्तली (ao-puttali < ayaḥ-puttali) *f.* an idol of iron, AMg. वेसरणिअइतरणं तत्तअओपुत्तलीसं ĀrāhPaḍ. 352.

अओमय (ao-maya < ayo-maya) *adj.* made of iron, AMg. पुरिसे य सामणियणं इगालाणं याइं बहुपडिपुणं अयोमयणं सदासयणं गहाय Sūy. 2.2.77(718); अओमयं मोगरं गहाय चिट्ठह Antag. 6.15; 6.40; एग मइ अओमयं तत्तं समजोदभूयं इतिपडिभं अवयासाविणं समणे Vivā. 99; सक्का सहेउं आसाय पट्टया अओमया उच्छइया नरेण Dasave. 9.3.6; 9.3.7; से णं तं (अयपिं) उसिणं उसिणमूतं अयोमयणं सदासयणं गहाय Jivābhi. 3.119.

अओमुह (ao-muha < ayo-mukha) *adj.* 1 having an iron mouth (i. e. bhi), AMg. पक्खीहि क्खजंति अयोमुहेहि Sūy. 1.5.2.9; 2 *m.* name of an अंतरदीप (an island between two concentric oceans), (अंतरदीपा) मेदमुहा, अयोमुहा, गोमुहा Pannav. 1.86; (अंतरदीपा) अयोमुहा, गोमुहा, आसमुहा Jivābhi. 3.216.

अओमुहदीव (aomuha-dīva < ayomukha-dvīpa) *n.* island called ayomuha, AMg. तेसि णं दीवाणं चवसु विदिसाह — (चसारि अंतरदीपा) ... अयोमुहदीवे गोमुहदीवे Thāpa 301.

अओमुही (ao-muhi < ayo-mukhi) *f.* name of a city, JM. वंसुर महुराया उव्वसुराओमुहीय राओ ति UvPay. 794 (सुर + अओ)

अओहण (ao-hana < ayo-ghana) *m.* name of an island, JM. सहायार मुदेओ कंजणपुण्णो अओहणो वेव। पव्वायईसदीवावा उ सव्वे

कथा सवसा PaumCa.(V.) 10.15.

अं (am < ?) *intj.* [v. l. अ] अं स्कारे Mark.(Gr.) 8.20; अं बहुवचनं Mark.(Gr.) on 8.20.

अं (am < am) (Gr.) the ending of the Nom. and Acc. Sg. of neuter nouns in -a, AMg. अं ति य इ ति य उं ति य अंता उ अंतायस्स बोद्धव्यां AnuOg. 226.v.20.

अं (am < ayañ) *pro.* this one, M. पुविखणो विमुक्को अं पुविणो सु सुहावरो Uaipi. 4.62.

अंकार (am-kāra) *adj.* the letter am अंकारं वरं इंकारं वरुणं अंकि AnuOg. 264.6.

अंब (amva < āmra) *n.* mango-fruit, cf. अम्बु.

अंबय (amvaya < āmra-ka) *m.* mango-tree, Apa. ता विसस्स किं तुमि इति पत्तु अंबयमि DhamPar. 3.2.2; अंबयस्स मूळु छिण्णु DhamPar. 3.2.7.

अंबयमंजरि (amvaya-mañjari < āmraka-mañjari) *f.* flowering cluster of the mango tree, Apa. अंबयमंजरि सोमरं करु सल्लापिलगयवरि संचरु (प्रयण्णउ) CandappaCa.(Y.) 2.14.3.

अंबर (amvara < ambara) *n.* garment, Apa. रणायर-अंबरहि पुहवत्तु सज्जियमंजरि SañKuCa. 444.2; पिपयियमसंजु गहियमिडिठकं सज्जियमंजरि SañKuCa. 548.5; पाणिपउमसंजियमंजरि SañKuCa. 597.3; 539.3; cf. अंबर.

अंसपडंत (amsa-padanta < amsa-patat) *adj.* falling on the shoulders, Mg. (चाण्डाल) तुल्लिं का उण एहा अंसपडंतिय चित्तल-मालेण ... इदो पडि Mīrech. 10.392.

अंस (amsa) *m.* shoulder, [Vara.(Gr.) वक्रादिषु 4.14; Cowell's reading अंसो-अवः appears to be wrong] M. अंसदु-विअमहिअरा अंसिअदाहिअरावअंसिअसिअरा SetuBa. 6.83; गुरुपरविस-अंसंणं पेज्जामि मुण्णं जोज्जणअंसं मेणं SetuBa. 3.56; खल्लिअं अंसमि मुहं SetuBa. 11.6; 12.60; ओ ववनाआबरुत्तु एणवरदिदुदाहिअंसज्जो GaudVa. 104; विअण्णसरसकरीविल्लिअंसमि । सीसमि GaudVa. 777; S. (विदूषक) समससीसा समबाहुत्था रेहाविसुदं अवरउं देति KapMañ. 4.12; AMg. अंसं णं अंसाओ अंसं याहर Thāṇu. 4.3.362; सयं णं से चिल्लए ओसेणावई तेहि पंचहि चोरसण्हि ... अंसगण्हि तोणेहि ... सीहउ-हाओ चोरपहीओ पडिअंसममेति Nāyā. 1.18.35; कुंडलजुअंसोअंसोव-ससोअंससयमेणं सोआणुसमुदणं Kapp. 36; JM. सोहसि पसाहिअंसो कज्जलकसिणाहि अयणुह जवाहि RāPañ. 12; सोहा विअंससयल्लोअंस-अज्जकल्लेण । वृद्धा तुमय RāPañ. 20; मेसविआणसरिअंसा अंसा तवसुलिय-देहाण KaKoPra. 63.9; मन्तांती य साहापच्छाअंसरीरेण अभिमुदमागच्छतो अंसदेसे अंसिणा आहतो Erz. 68.6; Apa. जुअंसि अंसु दल्लवट्ठियं । करि MahāPu.(P.) 86.7.7.

अंस (amsa < āmsa) *m.* part, portion, [PāṭiLaNā. 748] AMg. से आरियाणं गुणाणं ससंसे जे लावज्जा अलगस्स हेउं Sūy. 1.7.24; चंदमंजले णं एणसुट्ठिआणविआणसंसे पण्णसे Samav. 61.3; केअल्लिस्स चत्तारि कम्मसा अवरुत्ता ... अवंति Pennav. 36.2170(1); JM. अंसो ति व मातो ति व एण्णु KappBha. 3645; JS. के अंसो हीयदे पुअं अंसे उदण्ण वा KasāPā. 93; M. भुवणमि महासुरसंसेरेणो अंसणीसो GaudVa. 816; Apa. अंसु य कम्मह पिअंणिरसो JasCa. 3.29.8; जारि अंसय सत्तई हेसिउ पयस आअ इमियई विसेसिउ SudCa. (N.) 4.5.4; अंसई एअ मेहि णमसाहिं अंयिउ ताए सुउ SudCa.(N.) 3.3.8; अंसिमु अंसु पुअ तेअसहि अमरहो DhamPar. 6.16.10.

अंस (amsa < āmsa) *m.* dominant note in music, Apa. अंसई सउ चालीसावियउ एअकुत्त तं पि असाहिअय MahāPu.(P.)

6.7.3; अंसई सउ चालीसेवकोत्तर MahāPu.(P.) 83.20.8.

अंसक (amsa-a < āmsa-ka) *m.* part, particle, M. (राजा) सअल्लसुअण्णामाओअंसिअदअस्स एअल्लसमणस्साराअओ अंसक एअ. Bha-Mañ. 3.21; cf. अंसय.

अंसग्ग (amsagga < āmsāgra) *n.* end of the shoulder, Apa. तवो वसअंसग्गु वहुयहे तहि अंसग्गु DhamPar. 7.2.14.

अंसगग्ग (amsa-ggaha < āmsa-graha) *m.* catching by the shoulders, JM. जिअकप्पिओ उराओ पाअलिपुत्ते वउत्थवअग्ग । अंसग-ग्गपाअडिओ धीरो वेहाअसमतासि ĀrahPañ.(V.) 929.

अंसय (amsaya < āmsa-ka) *m.* shoulder, JM. एअसिणं अंसयहिअण जाणेह RiṭSamu. 104; अंसयु दुणिअ वंसिअ अंसयअंसमि एअमासं तु RiṭSamu. 119; करअरणजाअुमत्थयअंसयउअरअंसया पविमा RiṭSamu. 116.

अंसय (amsaya < āmsa-ka) *n.* part, portion, fragment, JS. लुआए वेस्साए उअस्स अंसयं यरिअमिता । ... उअस्साराअओ होई Bha-Ārā. 1918; Apa. अुरियअल्लियअंसयं अंसयिअअल्लियअंसयं सयं MahāPu. (P.) 40.1.4. (चूर्णिता अलीकलताया अंसा येन)

अंसलग (amsalaga < āmsala-ka) *m.* shoulder, AMg. अंसलगवाअुल्लअंसुलीअंसुल्लगअंससिअसावसयिअमिणं Tand. 116.

अंसविहीण (amsa-vihīna < āmsa-vihina) *adj.* without parts, JS. अणुपरिआणं तच्च अंसविहीणं च मण्णदे जदि हि KattīAnu. 235.

अंससिहर (amsa-sihara < āmsa-sikhara) *n.* the tall shoulder, JM. विट्ठो य महासेलसिहरअंसो विय तुंगो वामो अंससिहरो सि KuvMāKa. 22.19.

अंसहर (amsa-hara < āmsa-hara) *adj.* taking only a part or portion, AMg. न तस्स माया व पिया व माया एअकम्मि तस्सेअहरो अवंति Utt. 13.22.

अंसागय (amsāgaya < āmsāgata) *adj.* placed on the shoulder, AMg. अंसागएहि तोणेहि Vivā. 1.3.24; Nirayā. 61; अंसागएहि अण्हि Vivā. 68.

अंसावलग्ग (amsāvalagga < āmsāvalagna) *adj.* sticking to the shoulder, JM. अंसावलग्गकिसल्लं बहमाणो कयलिआविलासयं व (महाकरी) CaṇpCa. 223.4 (v.96)

अंसावलंबि (amsāvalambi < āmsāvalambin) *adj.* spread on or hanging from the shoulder, JM. विसिद्धसमंसावलंबि बहमाणो MaViCa.(G.) 9a.7(2)

अंसावसत्त (amsāvasatta < āmsāva-sakta) *adj.* sticking to the shoulder, JM. अंसावसत्तुओ विअअयकुत्तुममाअंसो TarVaKa. (Bhā.) 358; अंसावसत्त-तुओ विअंसिओ वग्ग-वग्गमं ओर TarLo. 335.

अंसिय (amsiya < aśri-ka) *n.* edge, corner, AMg. रण्णो चाअरंतअवट्ठिस्स अणुसोअण्णिए काअण्णिएओ छत्ते दुवालसीए अणुअण्णिए ... पण्णसे AnuOg. 358.

अंसिया (amsiyā < āmsikā) *f.* 1 part of a village or town, a suburb, AMg. से पामेसि वा ... अंसियंति वा ... कप्पह विअंयाणं हेसंतियिअमु एअं मासं वत्थए BrhKapp. 1.6-11 (cothm. अंसिका तु यअ आमत्थ अंसं साअिअअत्त विअतो वा अणुअंयो वा यत्था स्थितः सा आमत्थ अंस एअ अंसिया p. 343); 2 a portion of the food belonging to a group or family, AMg. सागारियस्स अंसियाओ अंसियतोओ अंसोअंसिओ ... तत्था दाअए नो से कप्पह अंसियाहेअए BrhKapp. 2.23.24 (अंसो ति व मातो ति व एण्णु, पुअ एअ अंसियता KappBhā. 3645)

अंसिया (amsiyā < arśikā) *f.* piles, hemorrhoids or some kind of boils in the nose etc., AMg. तस्स य अंसियाओ खंति तं च वेज्जे अदक्खु ईसि पण्ठेति. ईसि अंसियाओ छिन्नेज्जा Viy. 16.3.10 (comm. अंसियाओ सि अशसि तानि च नासिकासकानीति च चूर्णिकारः)

अंसु (amsu < asru) *n.* [Vara.(Gr.) 4.15; Hem.(Gr.) 1.26; Märk (Gr.) 4.20] tears, M. पुसिआ ... ससिमज्झा। माणिणिबभणम्मि सकजल्लंमुसिकाइ द्दण्ण GāSaSa. 4.2; अंसु कज्जलमज्झं पमाणमुत्तं व पडिहाइ GāSaSa. 2.53; 6.13; 7.21; ओप्पुत्तिमरइणअंमकज्जलं करे णमइ GaudVa. 57; 130; 841; पीआइ तक्खण्ण (१ गु)प्पिअचमरंत-रिआइ अंसुहि (१ ई) GaudVa. 1208; ताव व विषडण्णइणगमणवसायास-वियल्लिअंसुभरो Līlā. 436; 482; कुसुमेसुएहि नयइ व Līlā.87; बंधुण जाआ मल्लससंमुणा चित्तेण रोसा मल्लेण द्दसिआ ŚrīKāv. 4.14; 4.6; Ś. (प्रियंवदा) ओसरिअपंडुपत्ता मुअति अंसुइ व लळाओ Śāk. 47.2(4); AMg. सुयविआगदसहाइ अंसुइ विणिम्मुयमाणी एव वयासी Viy. 9.33.56 (467.1); तप णं तस्स मेहस्स कुमारस्स माया ... अंसुइ विणिम्मुयमाणी Nāyā. 1.1.127; 1.5.33; द्दण्ण व तं पदेवियंमर्गमा अंसुपणलंतपप्पुयच्छा छिण्णा त्ताहा इयम्ह कल्लुणाणि जंपमाणा Paṇḍu. 1.26; JM. तं सोऊण षो (१ थो) अंसुसाल्लसिचंतथणमरा पक्खा पुप्फदंती KumāPra. 64.29; अंसुहि न मउइज्जति पत्थरा णि व हण्णेण VajLag. 602; ससिणेइ परिपुट्ठा पमुक्कवणअंसुनिवहेण Erz. 77.29; JŚ. (सरीरं) अंसुवपुलसियं पयलिय-लालाउलमचोक्खं Mulā. 848(9); Apa. अंसु पुसति चवइ मिगोयण BhaviKa. 82.2; परिमुक्क अंसु णवणहिं तुरंत KarCa. 5.15.7; मेहंतु अंसु रोवइ विसण्ण PūṇāCa.(P.) 3.16.2; घड पमरगइ अंसु मुअतिव Chakkammu. 2.4.3; पुत्तविओएँ अंसु सुअतिय Chakkammu. 4.19.7; तं णिमुणेवि अंसु पुसतिवयं वुअइ PaumCa.(S.) 18.10.9; बहुलंसुजलोहियल्लोयणिय RiNeCa. 7.1.6; ल्हासिउ अंसु उदसिउ अंगु विल्लिय अल्लय SandeRā. 87; सोऊण जस्सणामं अंसु णयणाइ मुमुहि र्भंति PrāPing. 1.69.

अंसु (amsu > amsu) *m.* ray, M. वियडण्णइणगमणवसायास-वियल्लियंमुभरो। णित्थामो अवमहीहरेदसिहं गओ मुरो Līlā.436; इह ता मिहिरंसुसंचअ तिभिरोओ परिहोदुमीह Usāni. 2.58; JM. रयणीरमणं कुणति अकलं। संवयरसंखमंगोऊजलाओ मवणंसुभंगीओ KumāCa.(H) 1.16; 2.45; सीला हारतुसारसारयनिसानाइसुसुअंजसो JugāJiCa. v. 19.273; Apa. धम्मि रयणंसुजालंधरइ -- घरइ (होति) JasCa. 3.26.16; गया सई समंदिरे) रसंतमत्तवारणं विवायंसुवारणं NāyCa.(P.) 2.5.4.

अंसु (amsu < amsu) *n.* [shortened form of arisua] garment, Apa. जेण खणंतरे सल्लिअंतरे गल्लिअंसुवरणावारण। सरहसु दुक्क ... अंनेउइ PaumCa.(S.) 14.8.9.

अंसुज (amsua < asru-ka) *n.* tears, M. थोरंसुएहिं रुणं सबसिबगेण पुप्फवइयाए GāSaSa. 6.28; सुरबंदीण णअणगल्लिआइ अंसु-आइ कप्पलआण जत्थ मइलेति अंसुआइ SetuBa. 9.82; JM. विलयाओ। उहंति अंमंसुअओलिहि ओल्लनक्खंका KumāCa.(H.) 1.55; Apa. णं वुज्झावइ अंसुअज्जेण PaumCa.(S.) 18.9.4.

अंसुअ (amsu-a < amsu-ka) [also अंसुय] *n.* garment, cloth, M. आअंबलोअणाणं ओहंसुअपाअओरुहणाणं ... कर ण कामो बइइ चावं GāSaSa. 5.73; पट्ठुअं पि णदं रअम्मि अवणिअइ अेअ GāSaSa. 6.20; गुप्पंती विवळाआ गल्लिय अ व थणंसुए महासुरल्लळी SetuBa. 1.2; कप्पलआवसुआविअवणुसुअववळसुआइ वणाइ SetuBa. 9.25; 10.49; 14.74; तिअसविअसविअंसुअसेविअपूमा मलअवक्खा GaudVa. 121; 252; बायमरपेडिओणमिअवेहणाणिविडिअंसुए तस्स। वीसमइ विला-सवईण जहणंविवे खणं दिट्ठी GaudVa. 775; 1056 (अंसुय in 161?); दिट्ठा

विरलसिअंसुयसंपाउयवयणकमललायणा। लीलावई परिदेण Līlā. 1299; 757; स वड्ढेइ सणिअं से थणंसुअं Usāni. 4.49; (विदूषक) ओहंसुओहा-सिअल्लुलआए सुंरसुअस्समिओइ दिट्ठी KapMañ. 1.28; (राख) मअअणे सिअंसुअंयकलणा आसंसुओहंसुअं KapMañ. 4.4; 4.10; AMg. तसि तारिअंसि सयणिअंसि ... सुविरइयरयसाणे रंसुअंसुए तुरम्मं Viy. 12.6.128; Kapp. 32; आगासफलिहसरियप्पमं अंसुय पवरपरिहिअओ Nāyā. 1.1.33; अंसुयं नियत्था Nāyā. 1.1.65; से निक्खू वा निक्खुणी वा सेज्जाइ पुण वत्थाइ जाणेआ विरुक्खाइ महइणमोलाइ तं जहा—अंसुयाणि चीणंसुयाणि वा Āyār. 2.5.1.4(576); उत्तरकुए णं तुराए बइवे अणिगणा णामं दुमणा पणत्ता। जहा से आइणगसोमतणुयंवल्लुगुलकोसेअकालमि-पट्ठुअंसुयणींसुयपट्ठा Jivābhi. 3.595; अंसुए नियत्थाओ (अच्छराओ) Uvav. 38; मलयाणि वा पत्तुणाणि वा अंसुयाणि वा चीणंसुयाणि वा Nis. 7.10; 17.12; कीडयं पंचविहं पणत्तं। तं जहा—पट्ठे मलए अंसुए चीणंसुए किमिरागे AnuOg. 43; JM. किरीडयलाला मयलविसुए मयलाणि पत्तणि कोविज्जति तेमु बालण्ण पत्तुणा दुगुल्लातो अअंतरहिते ज उप्पज्जति तं अंसुयं NisCu. on 7.11 v 2 p. 399; (अंसुका इलक्षणपट्ठे तज्जिअं अंसुक्क on BrhKapBhā. 3662); थणयु(जु)यलं अंसुएण छावंती PaumCa.(V.) 10.37; फालियमज्जमज्जंतरंसुयसंनिअं वत्थं नियत्था VasuHi. 37.11; पवरंसुवाइ पडिआविऊण नीया निवसमीवे KumāPra. 65.24; Apa. इअ देवि अंसुएण णिवडउ PaumCa.(S.) 17.17.4; तं अण्णिय रायहो अंसु भन्नु KarCa. 10.19.4.

अंसुसुद्धा (amsu-cūḍā < amsu-cūḍā) *m.* [Nom.Plur.] name of a tribe, JM. कालणलंसुसुद्धा गर्गनेवाल्लव्वरा पुंडा PaumCa.(V.) 99.55.

अंसुजल (amsu-jala < asru-jala) *n.* water of tears, JM. केण वा कारणेण निरुद्धसइ अंसुजलमरियलोवणं रोइज्जइ ManoKa. 16.17; 22.8; राया ... अअंतसोगाउरो अंसुजलमरियनयणो Erz. 24.24; Apa. तावम्मइ अंसुजलोहियाइ MahāPu.(P.) 66.2.1; बहुलंसुजलोहियल्लोयणिय RiNeCa. 7.1.6; अंसुजलविलनयणु निउ SaṇKuCa. 677.8; अंसुजलं प्राइम्ह गोरिअहे सहि उअत्ता नयणसर Hem.(Gr.) 4.414; अंसुजलोहलिउ कवोळ खिसु JambūSāCa. 4.11.1.

अंसुनिवाअ (amsu-nivāa < asru-nipāta) *m.* fall of the tears, M. सुणसु सउणे ण बट्ठे समराहिमुहे पइम्म अंसुनिवाओ SetuBa. 11.122.

अंसुधारा (amsu-dhārā < asru-dhārā) *f.* stream of tears, AMg. सा धारणी देवी—अंसुधाराहिं तिचमाणी पओहरे Nāyā. 1.1.106; M. संधंति णिरंजणणिम्मलाओ थोरंसुधाराओ GaudVa. 1041.

अंसुनिवइ (amsu-nivaha < asru-nivaha) *m.* heap of tears, JM. ससिणेइ परिपुट्ठा पमुक्कवणअंसुनिवहेण Erz. 77.29.

अंसुपवाह (amsu-pavāha < asru-pravāha) *m.* flow of tears, Apa. अंसुपवाहजलोहियनयणी BhaviKa. 125.7; सो अंसुपवाहि अंतरिउ BhaviKa. 125.13; 145.1; 201.2; अंसुपवाहु सुयंते हण्णत JambūSāCa. 9.10.12.

अंसुपाय (amsu-pāya < asru-pāta) *m.* shedding of the tears, AMg. आणंदंसुपायं कुणमाणा ते वि भूमियसीसा। धम्मआवरियं निययं सव्वे खोमंति तिबिहेण ĀrahPad. 110; cf. अंसुवाअ.

अंसुपुण्ण (amsu-puṇṇa < asru-pūṇa) *adj.* full of tears, AMg. अंसुपुण्णेहिं नयणेहिं उरं मे परिसिअइ Utt. 20.28; आणंदंसुपुण्ण-नयणे Viy. 11.11.61 (554.10); आणंदंसुपुण्णसुहे Nāyā. 1.1.191; गिराणइ अंसुपुण्णवणे Jambuddi. 2.90; 2.108; Apa. अंसुपुण्णेहिं नयणेहिं उअ सिचए AṇāMahSāth. 7.4.

अंसुमई (amsu-mai < amsu-matī) *f.* name of the queen

of the Vidyādhara king Candagai, JM. वेत्तुण्ण बालयं तं अनुसुमन्तं सुदं यत्तुत्ताप । सुकुमालकोमलं अनुसुमन्तं पठवइ PaumCa.(V.) 26.82; अनुसुमन्तं मवायस समप्पिओ बा अहं ततो पडमं PaumCa.(V.) 30.58.

अनुसुमन्त (amsumananta < amsumat) *m.* name of a prince, JM. तस्स व सुओ अनुसुमन्तो नाम कुमारो सो मं सेवति VasuHi. 200.18; अनुसुमन्तो य कुमारो पच्छओ लगो VasuHi. 201.12.

अनुसुमालि (amsumāli < amsu-mālin) *m.* sun, [PāNā-Mā.4] JM. मिच्छसतिमिरविद्धसणअनुमाली KaKoPra. 59.29; उमाओ अनुसुमाली MaṇoKa. 30.9.

अनुसुव (amsu-ya < asru-ka) *m.* tears, Apa. सुखिय थोरसुवहि सुयंता BhaviKa. 110.9; थोरसुवहि निरुद्धं नवणं BhaviKa. 142.5; पडिब अं थोरसुवहि यण थुआ डव्वंति Sanderā. 150; रोवतिपि निरुद्धं उज्जलाह अनुसुव नाह मोत्ताहलाह PaumSiCa. 1.167.

अनुसुव (amsu-va < asru-ka) *n.* tears, Apa. मेहत्ते अनुसुव-कणपवाडु विण्णसु स्वत्तं गरहं नाहु PāNāCa.(P.) 1.19.6; स्वहं व थोरसुवहि वरु BhaviKa. 66.11.

अनुसुवाद् (amsu-vāda < asru-pāta) *m.* shedding of the tears, Ś. (चन्दनदास) एदे अहं पिअवअत्ता अत्तु(अंनु)वादमेत्तेण कदपदीआरा MudrāRā. 185.2.

अनुसुवाय (amsu-vāya < asru-pāta) *m.* shedding of the tears, AMg. रोयमाणी विव थोरसुवायहि Nāyā. 1.9.10; JM. मेत्ति-सणत्तं वि पिअविओ अमुवाओ KuvMāKa. 10.21; Apa. पुणरवि अनुसुवाड किड जोहवि BhaviKa. 27.5; 112.7; 325.1; दरिस्सिड अनुसुवाड BhaviKa. 338.1.

अनुसुवाह (amsu-vāha < asru-vāha) *m.* flow of tears, Apa. अनुसुवाह पिअडसि थयये NāyCa.(P.) 9.18.18; मेत्तु सुदुक्खड अनुसुवाड JasCa. 2.25.9.

असोत्थ (amsottha < asvattha) *m.* [inferior reading for आसात्थ at Viy. 22.3. Pischel 74 notes for AMg. अस्तोत्थ, and आसत्थ]

अंही (amhi < amhri) *m.* foot, M. (राजा) असोअत्तत्ताडणं रणिअणउरेणिणा KapMāñ. 2.47; Mg. लहसवन्नमिललुललिलविअलिद-मंदाललायिदहियुगे । बीलविणे पवखालदु मम शवलमवय्ययन्माल Hem.(Gr.) 4.288; Apa. रत्तंहि गहंणारिक्खणियचामीयरवण सपुजणिय PaumCa. (S.) 36.14.6.

अकअ (a-kaa < a-kṛta) *adj.* not done, undone, M. बीआअरणा अकअणमंडणा अविहरंति रमणीओ GaudVa. 1124; अकअंजण-असुरमंजरीअणो । कामिणीसुओ GaudVa. 1125; अकअवआरतणुआ (केतहत्था रिअणिआं) GaudVa. 1203; अकअ वि कय वि पिय पियं कुणंता अयमिं दीसंति VajLag. 38; अं जेण कयं कमेण तं तस्स । अयअ होही, किं जेपिण बहुरण पत्ताहे Līlā. 917; अकअकुसुमोययारं अयत्तविअणं ...। अपेअण्णिअं च अअणीणं Līlā. 683; 940; *n.* an improper act, M. अन्वो अणुणअसुहकखिरीअ अकअं कअं कुणंतीए । सरलसहाओ वि पिओ अविणअमगं बला पीओ GāSaSa. 4.6; cf. अकअ.

अकअ (akaa < akṛta = a-kṛtaka) *adj.* natural, not feigned, M. दावणेण तुह सुदं भुमआमगमिं होत्तणवसोहं । अकअण उवयलं अज्ज मणुणा मन्हा, पसिअच्छि GāSaSa.(W.) 920.

अकअजाणुअ (akaa-jāṇua < a-kṛta-jāṇu-ka = a-kṛtajña) *adj.* ungrateful, णुअजाणुअ इत्थेतावप्यकुहाविदु स्वाताम् Mark. (Gr.) 3.6.

अकअज्ज (a-kaa-jja < a-kṛta-jjā) *adj.* ungrateful, Mark. (Gr.) 3.6.

अकअणुअ (a-kaa-ṇua < a-kṛta-jjā-ka) *adj.* ungrateful, M. अकअणुअ तुज्झ कय पाउअरसु अं मय सुणं (गाव-विअिअं) GāSaSa. 5.45; अकअणुअ षणवणं ...। अहं दे दे बाणीरं रेबाणीरं पि ओ अरसि GāSaSa. 6.99; मरणं पि दे पडिअणं णिअवुद्धं नाह तुमे अज्ज वि धरअ अकअणुअं मह हिअअं SetuBa. 11.83.

अकअत्थ (a-kaattha < a-kṛtārtha) *adj.* who has not done his duty, M. अकअत्थपडिअिअत्ता कइ समुहालोअमंत्तपडिअिअं । दय्यअअत्ते व ठिअं णिअअं दे(ए)अिअ विअसुहेत्तु विसाअं SetuBa. 3.23.

अकअपुण्ण (akaa-puṇṇa < akṛta-puṇyā) *adj.* (f.) who has not acquired merit, M. एमेअ अकअपुण्णा अपत्तमणोरहा विअज्जिअत्तं । अणवाओविणजाओ तेण समं हल्लिअउत्तेण GāSaSa.(W.) 865.

अकअ (a-kai < a-kati) *adj.* innumerable (lit. not how many), an indefinite number, AMg. तिअिअ नेरइया पज्जता, तं जहा — कत्तिअंविता, अकत्तिअंविता, अवत्तअवत्तंविता Thāṇa. 3.7(129) (comm. कत्ति इत्यनेन सुख्यावाचिना इवाइयः संख्यावन्तोऽभिधीयन्ते । अकत्ति असंख्याता अनन्ता वा p. 105a); जे णं नेरइया अत्तेअपुण्णं पवसणणं पविअति ते णं नेरइया अकत्तिअंविता Viy. 20.10.23(2); cf. अकत्ति.

अकअवहाण (a-kaovahāṇa < a-kṛtopadhāṇa) *adj.* who has not practised penance, JM. अकअवहाणअपत्तअवत्ताहं उदेसा-दियणे वायणादणे य चउगुरु ViMāPra. 80.23.

अकअणया (a-kakkarāṇa-yā < a-kar-karāṇa-tā) *f.* the state of not grumbling, AMg. तज्जो ठाणा जिणंवाण वा निगंयीण वा हिताय सुहाय ... भवंति, तं जहा — अकअणता, अकअणता, अणअणया Thāṇa. 3.3.384 (3.188) (comm. ककरणता शब्दोप-प्यादिदोषोद्भावनार्थं प्रलयनं, तस्य अभावः)

अकअस (a-kakka < a-kakka) *adj.* not harsh, not painful, AMg. अणुअणमाणे वित्ताहं विज्जाणे तहा तहा साहु अकअस्तेणं Sūy. 1.14.23; अणअमोसं सअं च अयअअमअकसं ...। तिअं मासेअ षणवं Dasave. 7.3; JS. हियमिअणुअं सुत्ताणुवीधि अफर(ए)एअमअकसं वयणं (वाचिओ विणओ) Śrāvā.(V.) 327; (Ed. अफरय (अस्पदी) makes no sense); सुत्ताणुवीधियणं अणिअुरमअकसं वयणं BhaĀrā. 123.

अकअसवेअणिअ (a-kakka-veyañjja < a-kakka-vedaniya) *adj.* (karman) which is to be experienced without pain (i. e. with pleasure), AMg. अत्थि णं मंते बीवाणं अकअसवेअणिअा कम्मा कज्जति Viy. 7.6.19 (292.3) (comm. अकअसवेअणिअ सुत्तेन वेअन्ते यानि तानि अकअसवेअनीयानि अरतादीनामि व p. 557)

अकअण (a-kaṇkaṇa < a-kaṇkaṇa) *adj.* without or lacking in the bangles, M. अकअणमकुंडलं सुवणमंडलीभूत्तं KapMāñ. 3.26.

अकअ (a-kacca < a-kṛtya) *n.* an improper act or deed, JM. मयणवेगो । अविणीओ दुस्सीलो अकअनिरओ वयणो य SurSuCa. 16.102; cf. अकअ.

अकअसुद्धि (a-kacca-suddhi < a-kakka-suddhi) *adj.* who is lacking in the purity in his armpits, Ś. (विदूषक) मो वअत्त अण्णाअं विअ णाअं ... अकअसुद्धी विअ दिअिअओ ... तुमं अवाहासआअं होसि ĀṇaSu. 4.0.4.

अकअज (a-kajja < a-kārya) *n.* 1 an improper act, AMg. अकअजमिअि कहु देवदिअं दारणं मण्णआओ वत्ताहेति Nāyā. 1.2.32; जह सो चिलाइपुत्तो सुत्तममिओ अकअजपडिअओ Nāyā. 1.18.62(1); अह बालो अंतो कज्जअकज्जं च उअज्जुअं अणह MahāPasc. 22; एअण कय-

अकञ्ज करे सपयया पुणे PīdNi. 185; कञ्जकञ्जं खरकञ्जं विदुः-
शिरा (मणिय Gacchā. 56; JM. विदि अहो कञ्जं किं करे
सोवराण रिदो PaumCa. (V.) 13.14; करे तं पल्लव अकञ्जं पि
Dhutt. 3.68; पञ्जं अम्याममं कञ्जकञ्जं शिवं अणहियं व KuvMāKa.
4.20; अहो कञ्जकञ्जविदारणं ति KuvMāKa. 11.2; जो व ... अल्लो
अकञ्जपविलो PaViCa. (G.) 3a.7(1); एवमकञ्जं हट्टं सत्स मणं
केरिसे होह AkkhaMaKo. 105.16; जो एवंविह पि अकञ्जमायिर Erz.
5.17; आहविमं मयगरेहाए अहो अकञ्जं अकञ्जं ति Erz. 42.8; गुत्ता जं
किंवि कयमकञ्जं तं निदे तं व गरिहामि AlloyKu. 5; मेहुणसत्राय परिणओ
सोतो । जं पि अकञ्जपवतो AppViKu. 16; M. उहह अकञ्जं कयं
पञ्चा ChaGā. 7; S. (मदिका) साहसिज ण कु तुप मम कारणादो इमं
अकञ्जं वरंसेण तस्सि मेहे को वि वावादिदो परिवखदो वा Mucch. 4.134;
J.S. गयपत्तमकञ्जं भावणहियं जिणेहिं पुणत्तं BhāvPa. 55; 109; जह
बालो जंपतो कञ्जमकञ्जं च उज्जुमं मणदि Mūla. 56; ण वि जाणदि कञ्जम-
कञ्जं सेयमसेयं पुणपाव हि RaySā. 40; Apa. अहपुसुरगहादि जेण
कञ्जु व अकञ्जु वावरं तेण JasCa. 1.8.9; अणुणिययज्जाकञ्जविदोहि
BhaviKa. 178.2; 24.1; कहि अकञ्जु एव एव कटाविट SaṅKuCa.
696.5; सो धम्म न किञ्जह जिह अकञ्जु PaumSiCa. 1.102; 3.106;
2 not a product (i.e. eternal thing), J.S. मदिकिरियानुत्ताणं कारणभूदं
सयमकञ्जं Pañcatthi. 84.

अकञ्जकर (a-kajja-kara < a-kārya-kara) *adj.* not able
to do, inoperative, inactive, AMg. दत्ता वि अकञ्जकरा Tand. 139.

अकञ्जकारि (a-kajja-kāri < a-kārya-kārin) *adj.* who
does an evil act, JM. विमुक्को अकञ्जकारि ति कलिज्ज ण पाणेहि
CaupCa. 141.4; मुक्को अकञ्जकारि ति कलिज्ज पंचपाणेहि Erz. 18.23.

अकञ्जनिज्जुज्जय (a-kajja-niccujjaya < a-kārya-nityod-
yata) *adj.* always ready to do an improper act, AMg. मणुया
अविस्संति ... अणादेज्जववणपञ्चायाया ... अकञ्जणिज्जुज्जता पुरुषियोगविणय-
रहिया Vii. 7.6.33 (294.13); Jambuddi. 2.133; JM. (पुत्ताण
स्या) अकञ्जणिज्जुज्जु (? ज) आ गिरणुपपा Dhutt. 1.5.

अकञ्जमाणकट (a-kajjamāna-kaḍa < a-kriyamāna-kṛta)
adj. (misery) neither made at the present time nor made
in the past, AMg. अकिञ्चं दुक्खं अकुत्तं दुक्खं अकञ्जमाणकटं दुक्खं
Thāna. 3.2 (p. 136); Vii. 1.10.1 (comm. तथा क्रियमाणं वर्तमान-
काले, इतं च अतीतकाले अक्रियमाणकटं)

अकट्टिम (a-kattima < a-kṛtrima) *adj.* not artificial,
natural, J.S. एवं चिरंतेणानं पि कट्टिमाकट्टिमाणं पट्टिमाणं । जं कीरह
बुदुमाणं ŚrāA. (V.) 446.

अकट्टु (akattu < a-kṛtvā) *ger.* without doing, AMg.
अकट्टु अकट्टु पाणा भूमा जीवा सत्ता वेयणं वेदेति ति वत्तव्यं Thāna. 3.2
(337) 175; Vii. 1.10.1 (70.8)

अकट्ठ (a-kattha < a-kāṣṭha) *adj.* without wood or fuel,
AMg. सयाजलं नाम निहं महंतं जंसी जलतो अगणी अकट्ठो Say.
1.5.2.11.

अकट्ठ (a-kaḍa < a-kṛta) *adj.* [f. -ā] 1 not done, not
performed, AMg. उदेवता उतासविता अकट्ठं करिस्सामि ति मण्णमाणे
Āyā. 1.2.1.3; 1.2.5.5 (misplaced ?); सत्थ जा सा (किरिया)
अकट्ठा नो कञ्जंति नो तं पुच्छंति Thāna. 3.2.337(175); (जीवाणं पाणा-
हवाए णं किरिया) सा भंते किं कट्ठा कञ्जति, अकट्ठा कञ्जति । गौयमा कट्ठा
कञ्जति नो अकट्ठा कञ्जति Vii. 1.6.7(3) (44.12); इयं च णं पक्कसमेव
दीसह सेज्जासेवारं कञ्जमाणे अकट्ठे संपरिज्जमाणे असंवरिय Vii. 9.33.96
(477.17); कट्ठे कट्ठे ति मासेज्जा अकट्ठं नो कट्ठे ति व Uu. 1.11; जे

मिक्खु साहिणरणं अविओसविवापुहं अकट्ठापावच्छित्तं परं शिराबाओ ... संपुज्ज
Nis. 10.14; 2 not produced, not created (i.e. eternal),
AMg. इवमेते पंचमहम्मया अणिम्मिया अणिम्मिया अकट्ठा नो किरिया
Say. 2.1.26.

अकट्ठजोगि (akaḍa-jogi < a-kṛta-yogin) *adj.* who has
not done the necessary procedure, JM. अकट्ठजोगी जोगं अकट्ठज
सेवह JiyKappCu. 3.20 (comm. संवारासु तिहि वारा एसणीयं अणि-
सिउं जया तदववाराए वि न लम्माइ तथा चउत्तमपरिवादीए अणेलणीयं वेतव्वं
जा विववाराए चेव अणेलणीयं गिण्हर सोसकट्ठजोगी p. 34.20)

अकट्ठु (a-kaḍu < a-katu) *adj.* not pungent, AMg. अकट्ठ-
मत्तिरुसणंविस्मकसायमलवणं तथा मरुं (पाणं) ĀrāhPa. 759.

अकट्ठुग (a-kaḍuga < a-kaṭuka) *adj.* not very pungent,
J.S. अहम्ममत्तिरुसणंविस्मकसायमलवणं मरुं (? 'बणममरुं) (पाणं ...
खीणस्स तस्स दायव्वं) BhaĀrā. 1490; cf. अकट्ठुय.

अकट्ठुय (a-kaḍuya < a-kaṭuka) *adj.* [f. -ā] not bitter
(in speech), AMg. अपसत्थव्वविणए जा य वई असायजा ... अकट्ठसा
अकट्ठुया Uvav. 40; जे य अतिस अकट्ठुया अकट्ठाया ... रसओ ते सुमरसु
सवयं सिदे ĀrāhPa. (Su.) 13; ĀrāhPa. (V.) 718.

अकट्ठिण (a-kaḍhina < a-kathina) *adj.* not hard, not
severe, AMg. जे य अकट्ठिणे ... ते सुमरसु सवयं सिदे ĀrāhPa. (Su.)
16.

अकट्ठय (a-kaṭaya < a-kaṭaka) *adj.* 1 without thorns,
AMg. (उज्जाणे) सुहसीयल्लणए मणोरमे सादकले अकट्ठए पासादीए जाव
पटिस्से Vii. 11.9.2 (516.3); (वणदाईओ) साउफलाओ गिरोगयाओ
अकट्ठयाओ Jambuddi. 2.12; निरोवा अकट्ठया साउफला (पायवा)
Jivābhi. 3.275; साउफले निरोयए अकट्ठए (वेहए) Uvav. 4; 2 without
inimical elements, कृणिए राया ... उदियंउयं अकट्ठयं रज्जं पसासेमाणे
विहए Uvav. 11; RāyPa. 671; Apa. रज्ज सुगीयह दिज्ज अकट्ठअ
PrāPaing. 2.211; [AMgD. 'having no rival' at Vii. 11.9 is
incorrect. It qualifies उज्जाणे]

अकट्ठगमण (a-kaṭha-gamana- < a-kaṭha-gamana)
adj. not going down the throat, AMg. कोउल्लआगमणं संलोभेणं
अकट्ठगमणं । ते चेव सखंडाई वसहिं व न देति जं वडसं OghNi. 189.
(comm. कण्ठेन मत्तमवल्लो नोपक्रामति)

अकट्ठ (a-kaṇḍa < a-kāṇḍa) *adv.* (with the use of cases
like Acc. Loc. and in cpds), suddenly, unexpectedly, M.
कंठेण अकट्ठं पलीमज्झमि विअडकोअं । परमरणाहिं वि अहियं बाहेण
हवाविआ अत्ता GāSaSa. 7.63; (विदूक) अकट्ठमिलिए अणे अवि विणि-
म्मिअं दंसणं ण पेम्मममं ... SinMañ. 1.25; S. (विदूक) ओदि किं
एअं अकट्ठकुंअडपडणं KapMañ. 4.18.8; JM. अमयं पि विसं जायं वंदो
वि दु सुवह जलणजालोळि । सार्थो वि ह पयडह अहह अकट्ठि वि तमयडलं
SupāCa. 13.31; Apa. ति सो अकट्ठमं गुलए वडउ चामीयरसल्लाप
JasCa. 2.32.5; लमह अकट्ठि दुक्खणकट्ठ MahāPu. (P.) 70.3.1;
cf. अकट्ठ अकट्ठ.

अकट्ठचंड (akaṇḍa-caṇḍa < a-kāṇḍa-caṇḍa) *adj.* suddenly
terrible, JM. (जाणवत्ते) एयतो अवहीरह अकट्ठचंडेण वाएण KaKoPra.
56.11.

अकट्ठतलिम (akaṇḍa-talima < akaṇḍa-talima) *adj.*
[Deśi.] 1 without oil, DeNāMā. 1.60; मणिको अकट्ठतलिमो
णिण्णेहायविवाहोसु; cf. तलिम=आह DeNāMā. 5.20 (lit. unsalted
for frying); 2 not married, bachelor; cf. तलिम=शय्या, De-
NāMā. 5.20 (comm. मिस्सेहोउत्तविवाहव)

शब्दार्थः p. 380)

अकण्टक (a-kanta-sara < a-kānta-svara) *adj.* [also अकण्टकस्वर] having an unpleasant voice, AMg. अणिट्ठसरे अकण्टकस्वरं अपियस्सरे — पञ्चाभाय या वि भवति Viy. 1.7.22 (35.18); मणुया भविस्सति ... अकण्टा अपिया ... अकण्टस्सरा अपियस्सरा Jambuddi. 2.133; से णं तत्थ पुणे भवइ ... हीणस्सरे ... अकण्टस्सरे Tūhāna. 8.10 (597(8))

अकण्टकस्सरया (a-kanta-ssarayā < a-kānta-svara-tā) *f.* the state of being an unpleasant voice, AMg. गोयमा पयं वेव णमं अणिट्ठा सदा, जाव ... अकण्टकस्सरया Pannav. 23.1.1684.

अकण्टांगहीर (a-kantāṅga-hīra < a-kāntāṅga-hīra) *m.* Śiva with an unpleasant body, Apa. पयोहीरहीरो अकण्टांगहीरो MahāPu. (P.) 47.1.10 (comm. हीरो महादेवः)

अकण्डसमुत्थिता (a-kanda-samutthitā < a-kanda-samutthitā) *adj.* (f.) grown without the bulbous root (विदूषक) सुट्टु कल्लु बुद्धिदि। अकण्डसमुत्थिता पउमिणी कल्लुदा गणिअ ति Mrecc. 5.36.

अकण (a-kanna < a-kāna) *adj.* not bearing or taking note of, obstinate (lit. having no ear), Apa. जं भणित्तु तुम्हि वहु न विसकत्तं तं जुत्तु जेण एसा अकण AntarañSārā. 5.19.

अकणसुय (a-kanna-suya < a-kāna-srūta) *adj.* (as if) not heard with the ears, JM. तओ अकणसुयं काऊण अणेगजणपरिवुओ गओ तमुज्जाणं JinadaĀkhyā. 33.6.

अकण्य (a-kappa < a-kalpa) *m.* improper act or behaviour, unacceptable thing, AMg. समणेणं भगवया महावीरेणं समणाणं किमयाणं सल्लुवुयविअत्ताणं अट्ठारस ठाणा पणत्ता, तं जहा वयच्छकं कायच्छकं अकण्यो गिहियायणं Samav. 18; अकण्यं परियाणाभि. कण्यं उवसपज्जामि Āv. 29; अट्ठिगणं वयइ, से णं अकण्येणं अजो वयसि ति वत्तवे सिया Kapp. S. 58; अकण्ये ठिया अकण्यट्ठिया Brhkapp. 4.14; जं भवे भत्तपाणं तु कण्य-कण्यमि संकिंय Dasave. 5.1.44; JŚ. सेवेअ वा अकण्यं कुज्जा वा जायणाइ उज्जाइ BhaĀrā. 678 (comm. उज्जाइ मिथ्यावृष्टीनाम्); *adj.* improper, not allowed or enjoined, AMg. इच्छाभि पडिक्कमिउं जो मे आइयारो कओ ... अस्सुत्तो उम्मगो अकण्यो Āv. 15; 35; JŚ. आदीए बुब्बिसोषण गिहणे तह सुट्टु दुरणुपाळे य। पुरिमा य पच्छिमा वि हु कण्यकण्य ण जाणति Mūlā. 537(7); JM. कण्यकण्ये परिणिट्ठियस्स ठाणेसु पंचसु ठिबस्स। संयमतवज्जुगस्स उ अविगण्येणं तहक्कारो PañcāPra. 12.14; कण्य-कण्यविहणं पुवालसंगसुयसारही सव्वं छत्तीसगुणोवेया पच्छित्तविसारया धीरा MaraṇVi. 333.

अकण्य (a-kappa < a-kalpya) *adj.* (pot. part.) not fit to be observed, not acceptable, AMg. अकण्यत्तीयगाइपरिमुंजणसीलं ... गच्छं विचारैज्जा MahāNis. 5.5; जह कम्मं तु अकण्यं तच्छिच्छं वावि भाय-णठियं वा। परिहरणं तस्सेव य गहियमदोसं च तह भणइ PindNi. 189; JM. असणाईयं कण्यइ कौसलुगम्मंतराउ आणेउं। परओ आणित्तं ममाईयं ति तमकण्यं PavSāro. 812; Apa. मं जाणित्तु मुणिहि अकण्यु कण्यु Ri-PāSārā. 14.8.

अकण्यट्ठिया (a-kappa-tthiya < a-kalpa-sthita) *adj.* (ppp.) who does not follow the rules of a kalpasthita monk (i. e. who observes the ten regulations like आचेखक्यं (clothlessness), कृतिकर्म, महाव्रत, पर्यायजेहत्तव etc. enjoined on the monks of the first and the last prophet), (monks) who are found during the period of the 22 intermediate prophets, AMg. जे कळे कण्यट्ठियाणं नो से कण्यइ कण्यट्ठियाणं, जे कळे कण्यट्ठियाणं कण्यइ से अकण्यट्ठियाणं, जे कळे अकण्यट्ठियाणं नो से कण्यइ कण्यट्ठियाणं जे कळे अकण्यट्ठियाणं कण्यइ से अकण्य-ट्ठियाणं, अकण्ये ठिया अकण्यट्ठिया Brhkapp. 4.14.

अकण्यविज (a-kappanijja < a-kalpaniya) *adj.* (pot. part.) not allowable, not acceptable, JM. साहूणं अकण्यविजो एस माहारे CaupCa. 49.21.

अकण्यिद (a-kappida < a-kalpita) *adj.* (ppp.) not allowed, improper, JŚ. जाणज्ज व सणज्ज य अकण्यिदं किं पि बीसत्थो BhaĀrā. 392. cf. अकण्यिद.

अकण्यिय (a-kappiya < a-kalpita) *adj.* (ppp.) not allowed, not sanctioned, improper, AMg. अकण्यियं ण इच्छेज्जा पटिगाइज्ज कण्यियं Dasave. 5.1.27; तं भवे भत्तपाणं तु संजयाणं अकण्यियं Dasave. 5.1.41; 5.1.43; जं न थिरं कवाडकट्टमादी अकण्यिएण दब्बेण लिउं तं ण उवइणइ Viy. p. 1187.1; 1186.20 (JAS. Ed.); JŚ. कण्यियमकण्यिय सि य तदिदं संकिंय जाणे Mūlā. 463(6); हिंसादिदोसविजुदं सव्वमकण्यिय वि भावदो भावं Mūlā. 313(5)

अकमागया (a-kamāgaya < a-kramāgata) *adj.* (ppp.) not obtained in inheritance, not coming from the earlier generations, JM. अकमागया वि लच्छी दीसइ भुयणम्मि साइसपणाण JinadaĀkhyā II. v. 78.

अकमेण (a-kameṇa < a-krameṇa) *adv.* [Inst. of akama]; without sequence, at the same time, JM. पम्बेसु अपम्बेसुं अत्थ मुणीणं कमेण अकमेणं। काऊणं पडिबत्ति KumāCa (H.) 1.14 (comm. अकमेण समकालम्)

अकंप (a-kampa < a-kampa) *adj.* unshaken, firm, unmoved, AMg. तए णं से भगवं समणे जाए ईरियासमिए ... संदरो विव अकंपे Jambuddi. 2.68; तए णं तं (चम्मरवणं) सिरिबच्छसरिस्सं ... अयलं अकंपं अमेज्जकवयं Jambuddi. 3.79; नाणम्मि दंसणम्मि य तवे चरित्ति य चउसु वि अकंपो। धीरो आगमकुसलो ĀurPacc. (V.) 34; रागरहि-यमकंयममच्छरमकिंयणं णिउणभुद्धि। सीस Cand. 49; JŚ. नाणम्मि दंसणम्मि य तवे चरित्ति य चउसु वि अकंपो Mūlā. 57(2); Apa. वणि विसमि विएसि विचित्त पत्तु तह विहु अकंपु कमलसिरिपुत्तु BhaviKa. 60.12.

अकंपण (a-kampana < a-kampana) *m.* 1 name of Rāvaṇa's son, M. दहसुइसुहाणत्तं णितं पेच्छइ अकंपणं पवणसुओ SetuBa. 14.70; 2 name of a warrior of king Hayagrīva, Apa. इयं स्सेवि ण कोउ पणट्ठइ गिवइअकंपणहियए अदु(दि)हुउ VaddhCa. 4.6.11; 3 name of a sage, Apa. उवसगु वोइ जण्हो मिसेण। अट्ठविउ अकंपणसुगिहे तेण DhamPar. 4.2.8.

अकंपिअ (a-kampia < a-kampita) *adj.* (ppp.) unmoved, unshaken, M. ण अकंपिएण इअपासरेण दट्ठण पाअवतीओ। मोसुं वेज्जो सि ए अणुहम्मिअ दओसणी मुक्का GāSaSa. 694b (W.); Apa. पमणइ धीर-चरित्तु अकंपित्थं चंगउ पई पसयच्छि पयंपित्तु BhaviKa. 84.4; *m.* name of the eighth Gaṇadhara of Mahāvīra, AMg. समणस्स णं भगवओ महावीरस्स यक्कारस्स गणहरा होत्था, तं जहा ... अकंपिए अयलामाया Samav. 11.4; येरे य अकंपिए अट्ठसत्तरि वासाइ सव्वाउयं पालहत्ता सिद्धे Samav. 78.2; मंडिय मोरियपुत्ते अकंपिए वेव अयलामाया य Nandī. 21; येरे अकंपिए गोयमगोत्तेण Kapp. Th. 1; JM. मिहिलए अकंपिओ जाओ ĀvNi. 504; 644; ते पवइए सोउ अकंपिओ आगच्छइ जिणसगासं ĀvNi. 626; ViĀvaBhā. 1885.

अकंपिर (a-kampira < a-kampanasīla) *adj.* immovable, firm, AMg. पुव्वी विअ सव्वसइ मेरु इव अकंपिरं ठियं पम्बे Cand. 23.

अकंबल (a-kambala) *adj.* not having or using a blanket, JM. विज्जुकुसणे नि० अकंबले पु० (मासल्लु) ViMāPra. 81.16.

अकम्म (a-kamma < a-karman) *n.* 1 absence of activity, inactivity, AMg. कम्ममेण पवेहेति अकम्मं वा वि सुव्वया Sūy. 1.8.2; दत्ते अकम्मविशेषं धेहिमाणं मृगेह मे Sūy. 1.8.9; अकम्मणा कम्म खवेति वीरा Sūy. 1.12.15; यो तं अणुद्धानेण अकम्मं ... अणुद्दिणं उदीरणमविद्यं कम्मं उदीरे Vīy. 1.3.3 (1.149); 1.3.11[2] (1.157); सा बद्धा पुट्टा उदीरेया वेण्या निज्जिण्णा सेयकाले अकम्मं वा वि भवइ Vīy. 3.3.14 (3.148); Utt. 29. para 71; देयाणुमावि किण्णा लद्धे, किं उट्ठाणेण ... कदाहु अणुद्धानेण, अकम्मं जाइ अणुसिपरक्कमेण Uvā. 167; 198; 199; 2 improper act, evil act, Apā. विणट्ठेण धम्मेण सव्वं अकम्मं BhaviKa. 56.7; वरमि अवम्मु सिट्ठजणम्विज मंदिरं ते न जं न मं मूत्तिज JambūSā. Ca. 9.15.4; *adj.* 1 who is inactive, who is not having karman, AMg. अकम्मस्स ववहारो न विज्जइ Āyār. 1.3.1.4; अत्थि णं भंते अकम्मस्स गइ पण्णायइ Vīy. 7.1.11 (7.10); तद्वागवस्स जीवस्स अरुविस्स अकम्मस्स अगगस्स ... नो एव पण्णायति, तं जहा — कालसे वा सुक्खित्ते वा Vīy. 17.2.19 (17.35); 2 who has done no evil act, AMg. धंसेइ वो अभूएणं अवम्म अत्तवम्मणा । अदुवा तुममकाप्ति ति महाभोइ पकुव्वइ Samav. 30.1.8 (Tī — अभूतेन अतद्भूतेन कं अकर्मकं अविद्यमानदुष्टितं आत्मवर्षणा आत्मकृतकृतिवातादिना p. 82); Dasū. 9.8; 3 who has done no productive activity, AMg. विणा वि लोभं निवसम्म एस अकम्मो जाणइ पासइ Āyār. 1.2.2.1; विणएसु सोतं निवसम्म एस अइ अकम्मा जाणइ पासइ पविलेहाण पायकंखइ Āyār. 1.5.6.3.

अकम्म (a-kamma < ā-kramya) *ger.* having attacked with force, JM. झाहू अकम्म धम्माओ जे भंसेइ उवट्ठिए । येयावयस्स मग्गस्स अवगारमि वट्ठइ ĀvTī. p. 161b (comm. अकम्म बलात्कारेण)

अकम्मओ (a-kammao < a-karma-tas) *adv.* [also अकम्मतो] because of inactions, AMg. कम्मओ णं भंते जीवो नो अकम्मओ विमसियाव परिणमइ Vīy. 20.3.2 (20.22); 12.5.37 (12.120)

अकम्मंस (a-kammamsa < a-karmāmsa) *adj.* free from the slightest karman (comm. विगतघातिवर्मा), AMg. सिणाए पंचविहे पत्ते, तं जहा — अच्छवी, असबले, अकम्मसे संसुद्धाणावसणवरे अरहा जिणे केवली अपरिस्सत्तावी Thāpa. 5.3.189(445); Vīy. 25.6.10 (25.285), सव्वप्पण विउक्कंसं सव्वं नुमं विहणिया । अप्यसिथं अकम्मं सेएयमट्ठं मिगे चुए Sūy. 1.1.2.12; JM. (किरिया) सा पढमसमए बद्धा विवयसमए वेण्या, सा बद्धा पुट्टा वेण्या निज्जिण्णा सेयकाले अकम्मं से यावि भवइ ĀvTī. 615a.9.

अकम्मकारि (a-kamma-kāri < a-karma-kārin) *adj.* who does an evil act, AMg. भणति अत्थि ... इमो वि वीतमघायओ पावकम्मकारी अकम्मकारी अगम्मगामी Paṇḍā. 2.9.

अकम्मचेट्ठ (a-kamma-ceṭṭha < a-karma-ceṣṭa) *adj.* whose activity involves evil deed, AMg. अवहेत्थियपट्टिसउत्तमे वेसारियावाहु अकम्मचेट्ठे (ते पालिया) Utt. 12.29.

अकम्मज (a-kamma-ja < a-karma-ja) *adj.* not produced by the karmans, JM. तद्भवत्तं चित्तं अकम्मजं आयततमिह जेयं UvPay. 999.

अकम्मबंध (a-kamma-bandha < a-karma-bandha) *m.* bondage of the karmic matter which is not yet in the form of karman, Jā. मिच्छासासंजमकसायजोगपचपहि अकम्मरूपेण द्विदकम्मइयवले-दानं जीवपेसाणं च जो अण्णोण्णेण समागमो सो अकम्मबंधो नाम JayDhav. 1.187; 1.458; [JainLa.]

अकम्मभूम (a-kamma-bhūma < a-karma-bhūma) *adj.* belonging to the so-called Akarma-bhūmi (i. e. lands in which creatures live without doing any labour), AMg. (गम्भवकंतिया) P.D. 6

कम्म-अकम्मभूमा य अंतरदीवया तथा Utt. 36.195; cf. अकम्मभूमिच.

अकम्मभूमग (a-kamma-bhūmaga < a-karma-bhūmaka = akarmabhūmika) *adj.* [also अकम्मभूमक, अकम्मभूमय] pertaining to or living in the so-called Akarmabhūmis (i. e. lands in which men live without doing any work like agriculture or any other occupation), AMg. अहवा छविहा मणुस्सा पत्तता, तं जहा — गम्भवकंतियमणुस्सा कम्मभूमगा, अकम्मभूमगा, अंतरदीवगा Thāpa. 6.20(490); नवरं असंवेज्जवासाउय-अकम्मभूमग-अंतरदीवग-सव्वट्ठ-सिद्धवज्जं जाव अपराजियरेवेहितो वि उववज्जंति Vīy. 12.9.7 (12.169); मणुस्संहितो अकम्मभूमगअसंवेज्जवासाउयवेहितो उववज्जंति Jivābhi. 1.51; 3.155; अकम्मभूमकमणुस्सनपुट्ठगम्म णं भंते केत्तिथं कालं अंतरं होइ Jivābhi. 2.133; एव अकम्मभूमयमणीणं पि (पत्तारि लेसाओ पण्णा-साओ) Pannav. 17.162 (17.1257[10]); 17.172 (17.1258[8]); कम्मभूमगगम्भवकंतियमणुस्संहितो उववज्जंति, जो अकम्मभूमगंहितो उववज्जंति नो अंतरदीवगेहितो Pannav. 6.72 (6.662[3]), गम्भवकंतियमणुस्सा तिवाहा ... कम्मभूमगा, अकम्मभूमगा, अंतरदीवगा Pannav. 1.85 (1.94)

अकम्मभूमि (a-kamma-bhūmi < a-karma-bhūmi) *f.* [also अकम्मभूमी] regions or countries where the inhabitants live without doing any labour or work like agriculture or other occupations, AMg. कति णं भंते अकम्मभूमीओ पत्तताओ, गोयना तीसं अकम्मभूमीओ पत्तताओ Vīy. 20.8.2 (20.63); 25.6.65 (25.326); 25.7.53 (25.477); मणुस्समपुंसगाणं कम्मभूमिनपुंसगाणं अकम्मभूमि-नपुंसगाणं च ययरे कयरेहितो अप्पा वा बहुया वा तुहा वा Jivābhi. 2.137; Pannav. 1.84 (1.93); Thāpa. 4.2.307(299); पण्णरससु कम्मभूमीसु तीसाए अकम्मभूमीसु छप्पणाए अंतरदीवगेणु (मणपजयणं) Nandī. 32; पण्णरसवप्पसु अकम्मभूमीसु माणवे निहए (खामे) ĀrāhPad. 396; JM. तत्थ य पण्णरसकम्मभूमीओ तीसं अकम्मभूमीओ CaupCa. 5.14; हेमवयं इरिवांसं देवकुरु तह य उत्तकुरु वि । रम्मयणरअवयं इय छम्भूमीउ पंचगुणा ॥ एया अकम्मभूमीओ PavSāro. 1053.54.

अकम्मभूमिय (a-kamma-bhūmi-ya < a-karma-bhūmi-ka or akarma-bhūmi-ja) *adj.* [f. "भूमिया"] [also अकम्मभूमिक, अकम्मभूमिग] belonging to or born in so-called Akarma-bhūmis, AMg. मणुस्सिस्थीओ तिवाहाओ पण्णासाओ, तं जहा — कम्मभूमियाओ, अकम्मभूमियाओ, अंतरदीवगाओ Thāpa. 3.1.50(139[1]); अकम्मभूमि-याणं मणुयाणं दसविहा स्वखा ... पण्णासा Samav. 10(2); मणुस्सं सव्वेसु कम्मभूमिणसु नो अकम्मभूमिणसु (उववज्जंति) Jivābhi. 1.101; 2.85; देवकुरुत्तरकुरुअकम्मभूमिगमणुस्सिस्थियाओ मणुस्सपुरिसा य एने णं दोणि वि तुहा संवेज्जगुणा Jivābhi. 2.147; मणुस्सिस्थियाओ तिवाहाओ, कम्मभूमियाओ ... अकम्मभूमियाओ, अंतरदीवगाओ Jivābhi. 2.11; जो अकम्मभूमिअगम्भवकंतियमणुस्साणं (मणपजयणं) Nandī. 30(3); Jā. अण्णरसस पचिथियस्स ... कम्मभूमियस्स अकम्मभूमियस्स वा ... ईहिमज्जि-मपरिणामस्स तस्स णाणावरणीयवेयणा कालदो उक्कसा SaṭṭAg. 4.2.6.8; Dhavaḷā अकम्मभूमियस्स वा चित्ते उक्के देवगेरइया वेसव्वा 11.89.10.

अकम्ममास (a-kamma-māsa < a-karma-māsa) *m.* month during which no sacred acts are to be performed, JM. तथा नाणपंचमि छ अकम्ममासे वज्जिता मग्गसिर-फण्णुण-वसहा-जेट्ठ-मासाहेसु सुक्कपंचमीए जिनाहापूयापुव्वं ... पडिबज्जेइ ViMāPra. 26.9.

अकम्मय (a-kammaya < a-karmaka) *n.* name of an antaradvīpa (so called because men there are not required to work for their livelihood), JM. कम्माकम्मवअंतरदीवयमणुसु मज्झपत्तेण ... जे इम्मिया ते वि खामेमि ĀrāhP.(Su.) 59.

अकम्मया (a-kamma-yā < a-karma-tā) *f.* the state of

not possessing any karman, AMg. तस्स भं (सम्मतपरकम्मस्स) अकम्महे एवमाहिज्ज, तं जहा — सवेगे ... अवम्मया Utt. 29. para. 2; (तं वडं पुट्टं उदीरियं वेदये णिञ्जिणं सेयाये अकम्मं चावि भवइ Utt. 29. para. 71)

अकम्मविरिय (a-kamma-viriya < a-karma-vīrya) *n.* energy leading to no karman, AMg. इत्तो अकम्मविरियं पडियाणं सुणेइ मे S'y. 1.8.9.

अकम्मस (a-kamma-sa < a-kalma-sa) *adj.* without any dirt or fault, JM. (गिगी) वल्लिहियाणं सुव्याणोव्वेयकरी अवम्मसाणं पि KumCa. (H.) 3.35.

अकम्मादंढ (a-kammā-danda < a-kasmād-danda) *m.* [v.1. अकम्मादंढ] accidental killing, AMg. पंच दंढा पण्णाता, तं जहा — अट्ठादंढे अणट्ठादंढे, हिंसादंढे, अकम्मादंढे, विट्ठीविप्परियासियादंढे Thāpa. 5.2.111(418) (comm. अकम्मादंढे ति मगधदेशे गोपालमाकावलादिप्रसिद्धोऽकम्मादिति शब्दः; स इह प्राकृतस्यैव प्रयुक्तः)

अकम्मिय (a-kammiya < a-karmika) *adj.* where no religious acts are carried out, JM. फग्गुणवइसाइहेट्ठमासादा। एय भंभियमासा, सेसा य अकम्मिया मासा NāPañKa. 1.18.

अकम्मोदय (a-kammodaya < a-karmodaya) *m.* karmic unit which is brought to fruition with the use of the process called *apakaṣaṇa* 'drawing away', JS. ओकट्ठवसेण पत्तोदयकम्म-कसंथो अकम्मोदको णाम JayDhav. 1.108. [JainLa.]

अकम्हा (a-kamhā < a-kasmāt) *adv.* suddenly, unexpectedly, JM. कम्हा वि अवम्हा कि पि कसिक्कयणंमणा अक्यरंतं। सव्वे वि उक्कमसुहा पेच्छंति SupCa. 55.10; सुओसवंटा अकम्हा टण्णपाइया KaKoPra. 51.21; KumPra. 334.1.

अकम्हाओ (a-kamhāo < a-kasmātas) *adv.* suddenly, without cause, JM. बीस अवम्हाओ कंयिया तं सि SurSuCa. 10.60.

अकम्हादंढ (a-kamhā-danda < a-kasmād-danda) *m.* injuring a person accidentally (one of the injurious acts), AMg. तस्स किरियाठाणाइ भवन्तीतिमकसायं, तं जहा — अट्ठादंढे अणट्ठादंढे हिंसादंढे अकम्हादंढे ... इरियावहिइ S'y. 2.2.2(694); पंच दंढा पण्णाता, तं जहा — अकम्हादंढे, विट्ठीविप्परियासियादंढे Thāpa. 5.2.111(418); Samav. 13(1)

अकम्हाभय (a-kamhā-bhaya < a-kasmād-bhaya) *n.* a sudden danger or fear, AMg. सत्त भवट्ठाणा पण्णाता, तं जहा — आदा-णअय अवम्हाभय आजीवभय ... Samav. 7(1); इहलोगमय अकम्हाभय Thāpa. 7.27(549); JM. इहपरलोयादाणमकम्हाआजीवमरणमसिलोप सि Av. 646a. (अकम्मादेव बाह्यनिमित्तानपेक्षं गृहादिव्वेव अवस्थितस्य राज्यादौ भयम्)

अकम्हि (a-kamhi < a-kasmika) *adj.* sudden, unexpected, JS. इहपरलोयत्ताणं अनुत्तिमरणं च वेयणाकम्हिसया Mūla. 53(2)

अकय (a-kaya < a-kṛta) *adj.* [older अकड, also अकय] 1 not prepared for, AMg. जे भं निगंये वा निगंथी वा ... अकयं अवा-रियं अलंकरियं ... आहारमाहारइ Viy. 7.1.20 (7.25); JM. अको अम्हाणं अकयमवारियमसंकरियं ... अगुण्णायं CaupCa. 11.24; 2 not done, not carried out, JM. अकयपरलोयमणा परव्वसा हिंविक्कण संसारं। आरिखदेसे वइ वि हु ल्हंतं मणुसत्तणं जीवा MaṇoKa. 1.37; एवमिणं परिट्ठं वेवावसे नु अपय वि Pañcā. 12.41; Apa. अवयसिखसययावपसव वि गम्भागवसुपुरिसु व SanKuCa. 459.3; 3 which is not done, JM. अकयस्स नाथि भोगो अकइ सुक्खे वि सो होइया SamSat. (H.) 63 (comm. अकयस्स अनुपार्जितस्य नास्ति भोगः); S. (सुवति) सामत्थासा-

वेण अकयसु ओयणेसु को रोसो MaṇiMak. 1.80.

अकय (a-kaya < a-kṛta = a-kṛtaka) *adj.* not fabricated, natural, Apa. अकयइ मणियरतंवं वंवि जिणवहिंविवं MahāPu. (P.) 62.9.11.

अकयअवराह (a-kaya-avarāha < a-kṛtāparādha) *adj.* f. who has done no wrong, Apa. पुइजस्से मय किं कयं इक्कयं अकयअवराहं जं जाइ पित्ति मिहिउं NamSuSārth. 2.22.

अकयकज्ज (a-kaya-kajja < a-kṛta-kārya) *adj.* 1 having improper acts, AMg. भावनमोक्कारविज्जियाइ जीवेण अकयकज्जाइ। गहियाणि ... इव्वलियाइ ĀrūhPaṭ. (V) 470; 2 who has not done his duty, JM. तेण मणियं — कहमयकज्जो स्तंजिइ सरो MaṇoKa. 31.13; Apa. सो तउ अणिहु खलु अकयकज्जु BhaviKa. 230.7.

अकयकरण (a-kaya-karaṇa < a-kṛta-karaṇa) *adj.* 1 who has not done the practice, hence who has not acquired the skill, JM. ताइ सो मणियो — विवइ ति। ताइ सो अकयकरणो तस्स समुहस्स मज्जे तं धणं वेत्तुणं चेव न चायइ AvTi. (H.) 703b.5; ताइ सो अकयकरणो ... धणं चेव नेहिउं ण तउ AvTi. (H.) 344a.7; अकय-करणं निरवज्जमज्जकालियज्जं जोगं निरवसणं BhattaP. 12; 2 who has done no penance, JM. अकयकरणा य दुविहा अगहिगहिया अहिगयाओ बोधव्वा VavaBā. III. 48b.4; 3 producing improper results, JM. भावनमोक्कारविज्जियाइ जीवेण अकज्जकरणइ। गहियाणि य मुक्काणि य अणंतओ इव्वलियाइ BhattaP. 79.

अकयकायसुद्धि (a-kaya-kāya-suddhi < a-kṛta-kāya-suddhi) *adj.* who has not purified his body, Apa. अकयकाय-सुद्धिं किर पुजा छित्ठणट्ठ ता मूलिणिविज्जा DhamPar. 5.7.8.

अकयकारि (a-kaya-kāri < a-kṛta-kārin) *adj.* who does an improper act, JM. कइ इथि समुज्जओ विवेगरहिओ अकयकारी PaumCa. (V.) 80.71.

अकयकालक्खेवं (a-kaya-kāla-kkhevam < a-kṛta-kāla-kṣepam) *adv.* so as not to lose time, JM. अण्णा वि ... अत्थत्थिणा देसंतरं गंतुकामेण अकयकालक्खेवं कओ ... चहुविहमंउसगहो JujCa. 4.9.

अकयगत (a-kayaga-tta < a-kṛtaka-tva) *n.* the state of not being produced, JM. इहउ अकयगतं निव्वतं चेव एवस्स (वंचस्स) ViSVis. 2.13.

अकयणिकेइयउ (a-kaya-nikeiyau < a-kṛta-niketaka = 'niketana) *adj.* having an uncreated (i. e. natural) residence, Apa. तहिं णंदिण पुजिजिं वेदयउ वणि जउदिसु अकयणिकेइयउ MahāPu. (P.) 36.15.3.

अकयणिव्वेअ (a-kaya-nivvea < a-kṛta-nirveda) *adj.* which is not exhausted (lit. who has not produced dissatis-faction), JM. पक्खा पक्खे वि पंचधारसु अकयणिव्वेअं (आस्) KumāCa. (H.) 2.88.

अकयणुया (a-kayannu-yā < a-kṛtajña-tā) *f.* [also अक-यज्जया] ingratitude, AMg. चउहि ठाणेहिं संते गुणे नासेज्जा, तं जहा — कोपेणं पडिनिवेसेणं अकयणुयाय. निच्छत्ताभिनियेसेणं Thāpa. 4.4.621 (4.370); रोसेण पडिनिवेसेण अकयणुयाया तवेव सव्वया। जो मे किंनि वि मणियो MahāPacc. 6; राणेण व दोसेण व बी मे अकयज्जयापमाणं। जो मे किंनि वि मणियो ĀurPacc. (V.) 35.

अकयतवचरण (a-kaya-tavacarana < a-kṛta-tapaścaraṇa) *adj.* who has not performed penance, Apa. अवगणिज जणवव-णाइ जो अ अकयतवचरण संवत्तलोअ TavSārth. 1.10.

अकथय (a-kayattha < a-kṛtārtha) *adj.* 1 who is not successful, hence unhappy, dissatisfied, AMg. अकथये अवयस्ये ... मनुसससस य काममोगेसु मुचिण Nāyā. 1.19.29; अहो णं अहं अकथणे अपुणे अवयस्ये RāyPa. 774; JM. मणति ... अकथयमप्याणं Turā. 129; Apa. अकथोहि अकथसि इयसि सिद्धि वा SandeRā. 92; 2 ineffective, useless, JM. सो अवयस्यो इमो जम्मो PaumCa. (V.) 8.33; JS. नकथियं अं णाणं णाणविजुत्तो तवो वि अवयस्यो MokPā. 59; Apa. नउ तव सज्जु सीलु विवण सव्वं अकथयु JogSū. 31; अहं सिद्धिउ तो अकथयु जसु BhaviKa. 314.6; ता अप्पउ मुकथयु इउं मज्झं अकथया वि SanKuCa. 516.9; मन वक्क अकथय KumāCa. (H.) 8.46; वहुं सु सोडिहि मज्झिउ तो तवअ अकथयु PDo. 115; परता(ए) वारिं अवयस्यु परत्तु परवारं नासइ देवत्तु DhamPar. 5.6.8.

अकथयिअ (a-kayatthia < a-kadārthia) *adj.* not troubled, M. उवलममइ जेण कुट्टे अथो अवययिअणं हिअणं LIIā. 40.

अकथंअ (a-kayandha < a-kabandha) *adj.* without the trunk, JM. असिरकथंअ अवयस्यिरे समरिम Kumā. (H.) 2.57.

अकथयनु (a-kayannu < a-kṛtajña = a-kṛtajñatā) *m.* ingratitude, AMg. अवययुपदिमिदेत्तं । जो मे विवि वि मणिओ तमहं तिबिहेण खामेसि MarāVi. (V.) 214. cf. अवयणु.

अकथपडियार (a-kaya-paḍiyāra < a-kṛta-pratikāra) *adj.* for which no remedy is taken, JM. तयो अकथपडियारा दो वि मया संता कालिअरनने मिगीप जमलत्तेण जाया Erz. 1.12.

अकथपडीयारम (a-kaya-paḍiyārama < a-kṛta-pratikāra) *adj.* the remedy against which is not done, JM. मार विस्सेहो वि हु अकथपडीयारमो ण उ वहुं पि । अकथपडियारं तं चिय UvPay. 468 (comm. भो वाक्यालंकारे ?)

अकथपरलोयसंबल (a-kaya-paraloya-sambala < a-kṛta-paraloka-sambala) *adj.* who has not taken the provisions for the next world, JM. इयापिभिमिगाह ते अकथपरलोयसंबलो संसारे छुदो होतो ति तेसि रज्जं दाऊण पव्वइओ ĀvTī. (H.) 367a.3.

अकथपरिकम्म (a-kaya-parikamma < a-kṛta-parikarman) *adj.* who has not done the preparations, AMg. (वाहिति इंदियारं) अवयपरिकम्मकीया मरणे सुहसंगवाचिम MahāPacc. 85.

अकथपुण (a-kaya-puṇṇa < a-kṛta-punya) *adj.* [f. -ā] who has not acquired merit, AMg. अकथपुणजगमणोरो विव चित्ति-ज्जमाणसुहं (नावा) Nāyā. 1.9.10; अहो णं अहं अकथणे अपुणे अकथपुणे Nāyā. 1.13.36; अहं णं अकथणा अपुणा अकथपुणा Anta. 3.43; Vivā. 1.7.19; अहो णं मअ अकथणं अपुणेणं अकथपुणेणं दुहुं वयं Nir. 1.92 (38); काहेनि अणत्तए अकथपुणा । जे य ण सुणंति धम्मं Paṇhā. 5.10. v.2.

अकथलक्षणा (a-kaya-lakkhaṇā < a-kṛta-lakṣaṇā) *adj.* (f.) who has not acquired any auspicious marks, AMg. तं णं अहं अकथणा अपुणा अकथलक्षणा (v. l. अलक्षणा) Nāyā. 1.2.12.

अकथवंग (a-kaya-vaṅga < a-kṛta-vyaṅga) *adj.* whose body is not distorted, Apa. कथंयं महुं पडिउ पसारिंयु सुगरवहारउ अकथवंगु JambūSāCa. 7.1.13 [Ed. अविहताङ्ग ?]

अकथविवाह (a-kaya-vivāha < a-kṛta-vivāha) *adj.* who is not married, JM. यणा हु बाळमुणिओ अकथविवाहा अणायमवणरता KuvMāKa. 213.24.

अकथविहाण (a-kaya-vihāṇa < a-kṛta-vidhāṇa) *adj.* without following the procedure, JM. अनुबहुविवाहं अकथविहाणं व मंडलीय उ ViMāPra. 38.5.

अकथविहाय (a-kaya-vihāya < a-kṛta-vibhāga-ka) *adj.* with no distinction being made, Apa. लखणपुंजु व पुंजिउ यदहि विहिणा अकथविहायड MahāPu. (P.) 22.4.13 (FN: अहं-विभागः)

अकथसमुग्घाय (a-kaya-samugghāya < a-kṛta-samudghāta) *adj.* who has not performed the process of samudghāta 'expulsion of karmic particles', JS. सो अकथसमुग्घायो जस्साउदसाणि कम्मणि ŚrāvĀ. (V.) 528.

अकथसंभोग (a-kaya-sambhoga < a-kṛta-sambhoga) *adj.* who has not undergone the experience of the result of the karmas, JM. ते य जमो जीवगुणा तयो न देया न वा समादेया । वयना-साकथसंभोगसंवेगसदोसाया ViAvBhā. 3231(3957)

अकथसामाहय (a-kaya-sāmaḥaya < a-kṛta-sāmaḥaya) *adj.* who has not performed the Samāyika (i.e. the rules of good behaviour); JM. अकथसामाहयो वायरसुसावायं आसइ उओ (उउगुव्वं) 3. ViMāPra. 92.21.

अकथहील (a-kaya-hīla < a-kṛta-hīla) *adj.* without neglect, JM. वरह अकथहील सोचियं चार सीलं DvūKu. 9.11.

अकथायाम (a-kayāgama < a-kṛtāgama) *m.* possession (of responsibility) for what is not done, JM. कम्मोवक्क मिअइ अवयकां पि अइ ततो पत्ता । अवयामकथनासा मोक्खानासासया दोसा ViAvBhā. 2519; ĀvTī. (H.) 274b.4.

अकथानुबंध (a-kayānubandham < a-kṛtānubandham) *adv.* without their consequences, JM. "... हास-वल्लहवयणारं अकथानुबंधं वज्जिता अहासयव सव्वया ViMāPra. 4.31.

अकथवारह (a-kayāvarāha < a-kṛtāparādhā) *adj.* who has not done any fault, JM. जेणइ सामिओ चिय निहओ अकथवारहो वि KuvMāKa. 51.21; 39.22; Apa. उप्पायउ जो अवयवारहो तो ताहि केम बीसरइ दाहु BhaviKa. 209.7.

अकथहार (a-kayāhāra < a-kṛtāhāra) *adj.* who has not taken his food, AMg. संवयकरिं सुइ अपावतो । परिवउइ मरणकाले अकथहारस्त वासम्मि ĀrahPaḍ. (V.) 262.

अकथ (a-kayya < a-kārya) *n.* improper act, Mg. (वाण्हाल) इमं अकथं ण कलिहसि MudrāRā. 183.1; Ś. (इंसक) अक्कोअप्याणुणएण ताहि एको वयसिदो अकथं कसुं PratiYau. 1.8.12; (गणिरा) कइ एदे अकथं ण करिस्सन्नि(न्ति) Cārud. 1.13.2.

अकर (a-kara) *adj.* without taxes, JM. मए मणियं वरिस्समेणं अकरं वरिस्सु जणवयमिमे MaṇoKa. 38.15.

अकरण (a-karaṇa) *n.* [v. l. अकरणया ?] 1 non-performance, not doing, AMg. से विरओ आउतो, गाहावई एयस्स अवरणवाए Āyūr. 1.8.2.4(204); से वसुं सव्वसमजागयणणणं अप्याणं केइ अकरणाय आउटे Āyūr. 1.8.4.2(215); एवमेव माई माव कहु णो आलोए ... भो विसोहव णो अकरणाय अब्भुद्धे Sūy. 2.2.13(705); अकरणं पावाणं कम्मणं आइवक्ख Uvav. 59; कप्पइ से तस्संतिअ आलोएयए एडिकमित्तए ... अकरणाय अब्भुद्धिअए BrKap. 4.25; Thāṇa. 2.1.168 (66); 2 (specifically) the act of sexual intercourse, AMg. जइ सेवंति अकरणं पव्वइ वि बाहिरा होति Vava. 3 [PSM]; *adj.* who does not have a sense organ, JM. ण विविस्सा अकरणस्स Paṇḍā. 53 (comm. इतिवरहितस)

अकरणओ (a-karaṇao < a-karaṇa-tah) *adv.* because of not doing, AMg. किरियासमवविरहंते न णं कया किरिया हुक्खा । स किं करणओ हुक्खा. अकरणओ हुक्खा Viy. 1.10.1 (1.442); गोयमा, नेरव

णं वरणो असायं वेयणं वेयंति नो अकरणो असायं वेयणं वेयंति Viy. 6.1.7 (6.8)

अकरणनियम (a-karana-niyama) *m.* the rule of not doing (evil), JM होउ मे अकरणनियमो PañSu. 9; not doing any violation as a rule देसविरहणुण्डाणे अकरणनियमस्स एव सुब्बावो UvPay. 729.

अकरणय (a-karanyā < a-karāṇa-ka) *n.* non-performance, JM. सअरणयं अणवद्विस्स तह अरणयं चव ŚrūDhaViPra. 96.

अकरणया (a-karāṇa-yā < a-karāṇa-tā) *f.* the state of not doing or avoiding (something), AMg. से विरतो आउसो गाहावई, एतस्स अकरणया Ay. r. 1.8.2.2; से वसुमे सुवसुमण्णायपण्णणेणं अण्णणेणं वेइ अकरणयाय अउट्टे Ay. r. 1.8.4.2; अण्वत्तिं अणउट्टिं सयमण्णेत्ति अकरणयाय Ay. r. 1.9.1.17; निग्गेयाण वा निग्गेयीण वा पव्वावित्तए ... अकरणयाय अमुट्टिणं Thūra. 2.1(66); 3.3(176); पडिक्कामि निदामि गरिहामि विउट्टामि विउट्टेमि अकरणयाय अमुट्टेमि Viy. 8.6.7(251); तं निरमेतु णं देवाणुप्पिवा एयमट्टस्स अकरणयाय Viy. 15.132 (15.174); एयस्स ठाणस्स ... अकरणयाय अमुट्टेहि Nāya. 1.16.115; सामाइयस्स सअकरणया सामाइयस्स अणवद्विस्स करणया Uvāsa. 53 (comm. स्मृतिः स्मरणं तस्याः प्रबलप्रमादतया अकरणम्); सामाइयस्स समणीवासणं इमे पंच अइयारा जाणियेव्वा, तं जहा — सामाइयस्स सअकरणया Av. 86; पडिक्कामि काउक्कालं तुज्झायस्स अकरणयाय Ava. 19; तस्स ठाणस्स अकरणयाय अमुट्टेत्ति Dasa. 10.34; Vava. 1.33.

अकरणा (a-karaṇāla < a-karaṇāla = atindriya) *adj.* beyond the senses, not confined to the senses, Apa. लुहिही सुट्टे अमरणे अकरणालु MahāPu.(P.) 37.12.6.

अकरणिज्ज (a-karaṇijja < a-karaṇiya) *adj.* (pot. part.) which should not be done (hence an evil act), AMg. अकरणिज्जं पावं कम्म णो अण्णेत्ति Ay. r. 1.1.7.6; 1.5.3.4; अकरणिज्जं चयं सत्ताय Ay. r. 2.1.3.32(340); सब्बं मे अकरणिज्जं पावकम्मं ति कट्ठु सामाइयं चरितं पडिवज्जइ Ay. r. 2.15.32(766); मिच्छादंसणसहं अकरणिज्जं जोयं पच्चस्सामि Uvav. 117; RāyPa. 796, इच्छामि पडिक्कमिं जो मे देवसि अइयारे कओ -- अयम्पो अकरणिज्जो दुज्झाओ Ava. 15; 35; JM. चैययुल्लगणसंघे अइं वा विवि काउ निस्सणं । अइवा वि अज्जवरं तो सेवन्ती अकरणिज्जं AvNi. 1179 (आयवेरं क्वा निआं ततः सेवन्ते 'अकृत्यं' असंयमम् p. 536)

अकरणिज्जजोग (a-karaṇijja-joga < a-karaṇiya-yoga) *m.* improper activity, action which should not be performed, AMg. तह अकरणिज्जजोगं चरामि अत्तं पि किं पि जमजोगं ĀrahPaḍ. 533.

अकरणीअ (a-karaṇiā < a-karaṇiya) *adj.* which should not be done (an improper act), JM. करणिजाकरणीअं पेआपिउजं न जे न वि सुणंति KumāCa.(H.) 2.60; ता तुमे ससुरो, अकरणीयं च मिणं सुणुल्लायमहिण्णं JinadaĀkhyā. II. 57.1.

अकरणोवसामणा (a-karaṇovasāmaṇā < a-karaṇopasāmaṇā) *f.* suppression of the karmans without the use of means of karmic destruction known as the three karaṇas (where tradition takes karaṇa to mean an auspicious state of the soul) cf. अउव्वकरण, अहणउत्तकरण and अनियट्टिकरण. J.S. पसत्थापसत्थकरणपरिणामेहिं विणा अपत्तकालाणं कम्मपदेसाणं उदयपरिणामेण विणा अवट्ठणं अकरणोवसामणं ति वुत्तं होइ JayDhav. 856; [JainLa.] JM. करणं ... विणा जा उवसामणा ... सा अकरणोवसामणा Cu. on KamPay. 82.1.

अकरंदुय (a-karaṇduya < a-karaṇḍaka) *adj.* (as if) without a backbone (i. e. is invisible), AMg. अकरंदुयकगहव-

निम्मलसुज्जामनिकवहयवेहारी (महावीरे) Uvav. 16; Jivābhi. 3.596 Jambuddh. 2.15; Tand.66; Paṇḍā. 4.7 (comm. मांनेपवितत्ता अविद्यमानपृष्ठिवाश्विकम्, or मांसलत्वा अनुपलक्ष्यमाणपृष्ठिंशास्थिका p.81a)

अकरंदभर (a-kara-ḍaṇḍa-bhara) *adj.* free from big and fine, JM. सहमिरं समाहूय अकरंदभरे वरेमि KaKoPra. 15.14 **अकरंत** (a-karanta < a-kurvat) *adj.* not doing, J. जवरंतो उवआगे रागाणं लिप्पइ रयेण SamSa. 246; Apa. हउहइ इति अवरंतु वि वरिसणु MahāPu.(P.) 51.14.7; cf. अकरंत.

अकरिस् (akarimsu < akaravam) [I per. sg. imperfect of कृ to do], AMg. अकरिस् चाहं केमि चाहं करिस्सामि चाहं Thāpa 3.3(176); JM. जस्स य जम्मणकम्म -- छण्णदिसाकुमारीओ अकरिस् MaViCa.(G.) 8a.8(2)

अकरुण (a-karuṇa) *adj.* [also अअण] pitiless, JM. PāLa Nā. 125; Ś. (चन्द्रनास) चाणक्यमि अकरुणे सहसा सदाविदस्स वट्टेदि णिदोस्स वि संका MudrāRā. 25.12; (सीता) सब्बे अकरुणमि वा एवमि तुमे पयसंती धरामि जेव्व जीविदं UtaRāCa. 3.43.7; (सीता) अइं अकरुणा खु इस्सरा ĀscaCū. 4.12.1; (शाण्डिल्य) अइहि अकरुणिस्सिणहं BhāḍAjjū. 2.10.

अकरुणं (a-karuṇam) *adv.* mercilessly, AMg. भलुं तीइ अकरुण खज्जंतो पोरवेयणट्टे वि । आराहणं पवणो ĀrahPaḍ.(V.) 742.

अकरेत (a-karenta < a-karant -a-kurvan) *adj.* (pr. part.) not performing, not carrying out, AMg. मणता अवरंता : बंधमोक्खपसिणो Utt. 6.9; JM. अकरंतो सुखयणं अणंतसंसारिओ हो KālKa. v. 98.

अकरमाण (a-karemaṇa < a-kara-māna -akurvāṇa) *adj.* (pr. part.) 1 not being able to do, AMg. समणार्णं णिग्गेयायं सरीरगस्स विवि आवाइ वा छविच्छेइ वा अकरमाणं पामति Viy. 15.8; (15.119), 2 not being able to direct towards, AMg. जं णं इं समणे वा समणी वा ... तवित्तं तम्मणे -- तम्भावणामाविणं अणत्थं कत्था मणं अकरमाणे उमओकालं आबस्सयं वरेति AnuOga. 28.

अकल (a-kala) *adj.* without parts, indivisible, Apa. (परम जिणस्स) अतुल अणाइ गिरंणु साउउ अत्तु अमत्तु अविन्तु अविणास्स PāNāCā. 15.10.3.

अकलंक (a-kalaṅka) *adj.* blameless, free from any fault pure, JM. अरणो अदसियस्सा हेयाओ सब्बहा णियत्तस्स । सुट्ठो उ उवाइ अकलंको सब्बहा सो उ PañSūPra. 6.20; सुज्जयो पुण अकलंको सब्बजण दिहिको अब KuvMāKa. 6.19; असुहं गिहत्थमावं सेजममकलंकमवि न सक्कोमि । काउं MaViCa.(G.) 14a.9(2); जत्ति सफलं वि हु रयणोरमण कुणंति अकलंकं KumāCa.(H.) 1.16; ज्ञायंता धम्मज्ञानमकलंकं Kumā Ca.(H.) 6.6; जय चित्तामणि जय गुरु जय जय जिण वीर अकलंकं Erz 31.2; कुलमकलंकं गुणवज्जियाणं गुरुयं चिय कलंकं Erz. 62.29; Apa. चंदं अब सेयपवसे अकलंको वड्डिअण जिणट्ठो JinadaĀkhyā. v. 51; NamSu Sāh. 4.32; अवलंकु सीलु धारेहि वडिठ PaumSiCa. 1.143; 1.104 तं पाविउ करि अकलंकु धम्म PaumSiCa. 1.195; *m.* name of a Jain scholar, Apa. अकलंकं कथिलअणयरमयाइ MahāPu.(P.) 1.9.1 अकलंकदेवसुअजलसमुह KarCa. 1.2.8; अकलंकु णाइ पच्चकु णा CandappaCa.(Y.) 1.1.17.

अकलंकिय (a-kalaṅkia < a-kalaṅkita) *adj.* 1 not spoiled by a fault, Apa. (मवेदवः) कुट्टु आसज्जमत्तु अकलंकिय इय मण्णंते पु दिक्खंकिउ JambūSāCa. 2.14.3; लह जिणदिक्ख धीर अकलंकिय PāNā Ca. 6.18.4; 2 free from darkness, clear, bright, Apa. णु

सुखं वि किञ्च अकलं किञ्च पितृ सकलं किञ्च चंदनं PāṇāCa. 10.11.10.

अकलत्त (a-kalatta < a-kalatra) *adj.* (period of life) without a wife, Apa. परमेस्वर माणिय केलिसुख अकलत्त अदारय पुव्वलवस CandappaCa. 9.6.4.

अकलि (a-kalia < a-akalita) *adj.* not known, not noticed, M. (स्थापक) अकलिअपरिभविममार्हं ... गमह अंगरहण मोहणां KapMañ. 1.2.

अकलिज्जंत (a-kalijanta < a-kalyamāna) *adj.* unseen, unknown, JM. उज्जुता अकलिज्जंता य गया निमंतंति साहुणो OghNiTī. 161a.1 on v. 455.

अकलियपणविरोह (a-kaliya-panaya-viroha < a-kalita-pranaya-virodha) *adj.* who does not mind either love or hatred, JM. अकलियपणविरोहा अस्वामोहा अभिण्णसुहमोहा ... जयम्मि ते निगयजसोहा ĀrāhPaḍ.(V.) 194.

अकलियपरिवत्त (a-kaliya-parivatta < a-kalita-parivarta) *adj.* unknown number of parivartas (a long period of time), Apa. पिय भुजंत महि यत्त कालु अकलियपरिवत्त MahāPu.(P.) 79.9.11.

अकलुण (a-kaluṇa < a-karuṇa) *adj.* pitiless, AMg. तस्यं च अविण्णादानं ... अकलुणं रायपुरिसरक्खियं ... चिरपरिचितमणुगं दुरंतं तस्यं अयम्मदारे Paṇḍā. 3.1; 3.26; 6.14; cf. अकलण.

अकलुस (a-kalusa < a-kaluṣa) *adj.* not biased, not hating, AMg. हियमपावमकलुसं जीहा वि य मधुरमासिणी निधं Thāṇa. 4.596[1](360); निधं आमरणं च एस्स जोगो जेयवो धितिमया मतिमया अणासवो अकलुसो ... सव्वजणमणुणओ Paṇḍā. 6.23; 8.15; तण्णं से अज्जुणए अणगारे अदीणे अविमणे अकलुसे अणास्से अविसादी अपरितंतजोगी अइइ Antag. 6.57; तण्णं से धण्णे अणगारे अदीणे ... अकलुसे ... अहापज्जंतं समुदाणं पट्टिगाहेइ Anuttaro. 3.26.

अकलेवर (a-kalevara) *m.* bodiless, hence liberated souls (Siddhas), AMg. अकलेवरसेणिमुत्तिया सिद्धिं गोयम लोये गच्छसि Utt. 10.35.

अकल्ल (a-kalla < a-kalya) *adj.* sick, not healthy, JM. ततो 'अकल्लो अहिराया सगरो' ति मविमो अभोषणो मविस्सइ VasuHi. 189.2.

अकल्लत्तण (a-kalla-ttaṇa < a-kalya-tvaṇa) *n.* illness, sickness, JM. मम य अकल्लत्तं अकल्लत्तं जातं VasuHi.(M.) 249.25.

अकल्लय (a-kallaya < a-kalyaka) *n.* sickness, JM. गहिदा हं महतेण वेण वि अकल्लणं VasuHi.(M.) 194.7.

अकल्लानाभाइ (a-kallāṇa-bhāi < a-kalyāṇa-bhāgin) *adj.* who does not possess merit, JM. अहवा एस्स बंसणं पि अकल्लानाभाइ न पाविंति ति भावयंतीए समागया निइ JinadaĀkhyā. 22.13.

अकल्लानाभायण (a-kallāṇa-bhāyana-tta < a-kalyāṇa-bhājana-tva) *n.* the state of being a receptacle of demerit, JM. अहो परिससूयाण विणासिगाए अकल्लानाभायणत्तं मम ति सव्वहा JinadaĀkhyā. 18.27.

अकल्लानमित्त (a-kallāṇa-mitta < a-kalyāṇa-mitra) *n.* who is not a helpful friend, JM. दोसासत्तेसुवि(वे)कत्ते कुणह तह अकल्लानमित्तान चायं DvāKu. 3.12.

अकवाड (a-kavāḍa < a-kapāḍa) *adj.* without a door, AMg. अणकुळे अकवाडे गामवहिं बालुडुगणजोगे ... उज्जाणवरे ठावइ ĀrāhPaḍ.(V.) 390.

अकवाडकोज (a-kavāḍa-cojja < a-kapāḍa-codya) *adj.*

wonderful (Rudra) without a skull, Apa. अकवाडकोज्जु जो वेउ सुहु MahāPu.(P.) 96.6.8.

अकविल (a-kavila < a-kapila) *adj.* not red or brown, AMg. अकविलसुसिणिद्धसुगंधदीहसिरया (मगुईओ) Jambuddi. 2.15; पमया वि य तेनि होंति ... छत्तुमयत्तितेंगा अकविलसुसिणिद्धदीहसिरया ... अवितित्ता कामाणं Paṇḍā. 4.8.

अकसराक (a-kasarakkam) [onomatopoeic] *adv.* without making a sound while eating, JM. सुहोत्तियाए सुहं पडिहेहिता. उवत्ता ... अरिसाहिं अकसरकं ... इवाइविहिणा अरत्तवुद्धा जेमंति ViMāPra. 48.25.

अकसाइ (a-kasāi < a-kaṣāyin) *adj.* [also अकसायि] who is without passions (i. e. मद, मान, माया, लोभ), AMg. अकसाइ विगतंही य सहस्वेसु अनुच्छिद्य इहā Āyār. 1.9.4.15; अगाविले वा अकसाइ मुके Sāy. 1.6.8; अगाउले वा अकसाइ निकवू Sāy. 1.13.22; 1.14.21; पंचविधा सव्वजीवा पणत्ता, तं जहा. कोषकसाई जाव अकसाई Thāṇa. 5.3.208(458); हिं सक्साई होजा अकसाई होजा (पूलाए) Viy. 9.31.24[1] (9.65); अकसाई जहा सम्मदिट्ठो Viy. 30.1.114 (30.34); जीवा हिं कोहकसाई, जाव लोभकसाई, अकसाई Jivābhi. 1.131; अहवा दुविहा सव्वजीवा पणत्ता, तं जहा — सक्साई य अकसाई व Jivābhi. 9.28; जीवाणं अकसाईणं य कयेरे कयरेहिंतो अया वा वया व तुहा वा बिसेसाहिया वा Pannav. 3.69(254); मणुस्सा ... कसायवणिगमेण कोहकसाई वि जाव अकसाई वि Pannav. 13.19(943); JS. कसायवणिगमेण अत्थि बोधकसाई ... लोभकसाई अकसाई चेदि Saṭṭa. 1.1.111, जेसि णत्थि कसाया अनला अकसाइणो जीव Dhav. 1.35.3; (v. 178)

अकसाइत्त (a-kasāi-tta < a-kaṣāyi-tva) *n.* the state of being free from passions, AMg. पंच सवरदारा पणत्ता, तं जहा — सम्मत्ते, विरइ. अमादो, अकसाइत्ते, अजोसितं Thāṇa. 5.2.110(418)

अकसाय (a-kasāya < a-kaṣāya) *adj.* without passions, AMg. अकसायमहत्तायं छउमव्वस्स जिणस्स वा। (चांतिं) Utt. 28.33; पंचसमिओ तिगुत्ते अकसाओ जिद्धिओ Utt. 30.3, JS. अकसायं तु चरितं कसायवत्तिओ असंवादो होदि Mūlā. 984(10); Apa. अकसायहो आसकु सुहकारण JambīSāCa. 11.7.7; (साउ) कायकायनणज्जल पुण्णनिमित्तु होइ अकसायहो JambīSāCa. 11.7.10; P. सुदायत्तायहितक्कजितकरनकुतुंबचेसये योगी KumāCa.(H.) 8.7.

अकसाय (a-kasāya < a-kaṣāya) *adj.* not bitter, AMg. जे य अतित्त-अकडुय-अकसाया तह अणविला वेव। जे य अमदुरा रसओ ते सुमरसु सेयं सिद्धे Ārāh.(Su.) 15; अकडुयमत्तित्तयनणविलं व अकसायमल्लवं मधुरं। ... दायव्वं खमगत्स ĀrāhPaḍ.(V.) 718; ĀrāhPaḍ. 759; JS. अकसायमल्लवं मधुरं। ... अणदिस्सीदं पाणं तस्स होइ दायव्वं BhaĀrā. 1490.

अकसायत्त (a-kasāya-tta < a-kaṣāya-tva) *n.* the state of being without passions, अकसायत्तमवेदत्तमकारकदाविदेहदा वेव। ... हुति अशंतितायं से BhaĀrā. 2157.

अकसायभावओ (a-kasāya-bhāvao < a-kaṣāya-bhāvatas) *adv.* due to the absence of the state marked by passions, JM. सुहजोयस्मी अकसायभावओऽवेह तं त्विणं (कम्म) UvPay. 471.

अकसायसंगय (a-kasāya-saṅgaya < a-kaṣāya-saṅgata) *adj.* (karmic matter of Caritra-mohanīya) which is associated with emotions which are without the passions, JS. संजल्लमाम-बुदुमागदं अकसायसंगयं दव्वं GomSā.(K.) 203.

अकसायमा (a-kasāya-yā < a-kaṣāya-tā) *f.* the state of being without passions, AMg. पंच सवरदारा पणत्ता, तं जहा —

हस्मत्, किर, अप्पमादो, अकसावया, अजोयया Samav. 5(1)

अकसायसमुच्चाय (a-kaśāya-samugghāya < a-kaśāya-sa-mudghāta) *m.* expulsion of the karmic matter other than the karmic matter of passions, AMg. एतेसि णं स्ते जीवाणं कोइसमुच्चायणं माणसमुच्चायणं मायासमुच्चायणं लोमसमुच्चायणं य समोहयाणं अकसायसमुच्चायणं समोहयाणं असमोहयाणं य वयरे वयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा Pannav. 36. 49(2142) (comm. कषायव्यतिरेकेण रोषेण समुच्चायेन p. 589a.8)

अकसिण (a-kaśina < a-kṛtsna) *adj.* [f. -ā] not complete, incomplete, AMg. से सिक्खु वा जाव पविट्ठे समाणे से जाओ पुण ओसहीओ जाणेज्जा अकसिणाओ असातिथाओ विदहकळाओ—पेहाए फामुयं एसणिज्जं ति मणमणे छाभे स्ते पट्टिगाहज्जा Āyār. 2.1.5(325); आतोवणा पंचविहा पणत्ता, तं जहा — पट्टविहा, ठविहा, कसिणा, अकसिणा, हाइइहा Thāpa. 5.2.149(433); अट्ठावीसतिविहे आयावय्ये पण्णसे, तं जहा — कसिणा आरोपणा, अकसिणा आरोपणा Samav. 28(1) (comm. तथा बहून् अपराधान् आपन्नस्य षण्मासान्तं तपः इति कृत्वा षण्मासाधिकं तपःकर्म तेज्ज्वलान्तर्मास्य शेषमारोप्यते यत्र सा अकृत्स्नारोपणा p. 48); अहवा कसिणो अकसिणो अणेगदब्बो स एव विण्णेओ (आगमणोआगमवहरित्तद्वक्खंसेओ) ViĀvBhū. 897(892) (comm. इह तु जीवतदविहित्तशरीरावयवकक्ष्णः समुदायः कृत्स्नकक्ष्णत्वेन विवक्षितः)

अकसिणखंध (a-kaśina-khandha < a-kṛtsna-skandha) *m.* a group which is not complete, part of a group, AMg. अहवा दव्वखंधे तिविहे पण्णसे, तं जहा — कसिणखंधे, अकसिणखंधे, अणेगदविणखंधे AnuOg. 65.

अकसिणपवत्ता (a-kaśina-pavattaga < a-kṛtsna-pravar-taka) *adj.* who carries on (self-control saṃyamā) incompletely, JM. अकसिणपवत्ताणं विरयाविरयाणं एस खलु जुत्तो (दव्वत्थय), ĀvTī. p. 493a.4; called Bhāṣyagūthā. 194 = PañcāPra. 6.42.

अकस्मात् (a-kasmāt) *adv.* [Skt.] suddenly, without any reason, AMg. एत्थ वि जाणह् अकस्माद् Āyār. 1.8.1.3; based on the remark of ŚHāṅka अकस्मादिति मागधदेशे आगोपालाङ्गनादिना संस्कृतस्यैवोच्चारणात् इहापि स्यैवोच्चारित इति (p.267); cf. अकस्मात्; also अकस्माद्वाह at Sūy. 2.2.2.6; Thāpa. 5.2.111(418)

अकहणिज्ज (a-kahaniija < a-kathaniya) *adj.* which is not fit to be told, JM. तुम्हाण वि अकहणिज्जमत्थि Erz. 17.14.

अकहणीय (a-kahaniya < a-kathaniya) *adj.* not fit to be told, JM. कहेसु जइ अकहणीयं न होइ MaṇoKa. 16.17; ता नत्थि त्तिपि तुम्ह अकहणीयं Erz. 11.29.

अकहंत (a-kahanta < a-kathayat) *adj.* (pr. part.) not telling, JŚ. बायाए अकहंता सुज्जे चरिदिहि कहियगा होंति BhaĀrā. 366.

अकहा (a-kahā < a-kathā) *f.* improper story, story not worth the name, JM. सिच्छत्तं वेयंतो जं अण्णाणी कहां परिकहेर। लिमात्थो व गिही वा सा अकहा देसिया समय DasaveNi. 209 (Ag. 108)

अकहिया (a-kahia < a-kathita) *adj.* not told, Ś. (विदूषक) अकहियो वि अमासमाणे वि जइ किंवि कूडस्वरविऊ ता एको विय अइ RathMañ. 1.34 (p. 26)

अकहिकण (a-kahiṇa < a-kathayitvā) *ger.* without telling, JM. अकहिकण बंधवाणं मरणवनिच्छया Erz. 2.19.

अकहिज्जमाणा (a-kahijjamāna < a-kathiyamāna) *adj.* not being disclosed or told, Apa. अकहिज्जमाणु कइचोइ जणे ऊविस्सज्जइ बहुजणहिं JambūSāCa. 1.2.15.

अकहित (a-kahinta < a-kathayat) *adj.* (pr. part.) not telling, not speaking about, JŚ. अकहितस्स वि जइ गहवणो जयविस्सुदो तेओ BhaĀrā. 361.

अकहितय (a-kahinta-ya < a-kathayat-ka) *adj.* who does not tell, JŚ. संतो वि गुणा अकहितयस्स पुरिसस्स ण वि य णस्सति BhaĀrā. 361.

अकाइय (a-kāiya < a-kāyika) *adj.* having no body, bodiless, hence the liberated soul which is free from a body, AMg. सत्तविहा सव्वजीवा पण्णत्ता, तं जहा — पुट्टविकाइया ... तसकाइया अकाइया Thāpa. 7.73(562); अकाइया णं भंते जीवा किं णाणी, जहाडिआ (= एण्णाणी, केवलण्णाणी) Viy. 8.2.52; (8119); अहवा दुविहा सव्वजीवा पण्णत्ता, तं जहा — सकाइया चेव अकाइया चेव Jīvābhi. 9.18; 9.182; अकाइया अणंतयुणा Pannav. 3.50(1290); गोयमा अकाइए सारीए अपज्जवसिए Pannav. 18.29; JŚ. कामाणुवांदेण अत्थि पुट्टविकाइया तेउकाइया वाउकाइया, वणप्फकाइया तसकाइया अकाइया वेदि ŚatĀg. 1.1.39; जइ बंछणमणिगय मुंचइ किट्ठेण कालियाण य। तह कायबंधमुक्खा अकाइया झण्णोएण Dhava. 1.266.8 v. 144.

अकाउं (a-kāum < a-kartum = a-kṛtvā) *ger.* not doing, AMg. पंचाहाराय वि य बंभदत्तो साहुस्स तस्सा वयणं अकाउं। ... अनुचरो सो नरए पविट्ठो Utt. 13.34.

अकाऊण (a-kāūṇa < a-kṛtvāna = a-kṛtvā) *ger.* 1 without doing, having not done, AMg. सो सोयई मज्झुहोवणीए धम्मं अकाऊण परम्मि लोए Utt. 28.21; JM. जो उ अकाऊणमिं गोयम। गिणिहज्ज भत्तिमंता वि। सो मणुओ दट्ठवो अणिहमाणेण सारिच्छो ViMāPra. 13.3(16); 2 without saying (comm. अमणित्ता); JM. जस्स थ जोगमकाऊण निगओ न लभई तु सचित्ते। न य कथपायमाई तेणं गहणे कुणसु तम्हा OghaNi. 428; JŚ. आयरियत्तणतुरिओ पुवं सिस्सत्तणं अकाऊण। हिहइ हुंडावरिओ गिरंकुसो मत्तत्थि व्व MŪlū. 962(10)

अकादव्वय (a-kādavva-ya < a-kartavya-ka) *adj.* [v. 1. अकावव्वय comm.] what should not be done, prohibited (act), JŚ. कारव्वमिणमकादव्वय सि णाऊण होइ परिहारो BhaĀrā. 9.

अकाम (a-kāma) *adj.* [f. ā] having no desire, not willing, AMg. इह आणावंती पंडिए अणिह पुज्यावररायं जयमाणे तया सीलं सविहाए दुणियायं भवे अकामे अंशे Āyār. 1.5.3(158); (अम्मापियरो) ताह अकामाई चेव जामास्सिस्स खत्तिक्कुमारस्स निक्खमणं अणुमणित्था Viy. 1.179; (अम्मापियरो) ताह अकामाई चेव महम्मलकुमारं एवं वयासी Viy. 11.166; तए णं ते मागदियदारए अम्मापियरो ताह नो संवायंति ... ताह अकामा चेव एयमट्ठं अणुमणित्था Nāyā. 1.9.7; ताह अकामाई चेव एवं वयासी Antag. 53; तं च होज्ज अकामेणं विमणेणं पट्टिच्छियं। तं अप्पणा न पिबे Dasave. 5.1.80; बालाणं तु अकामं तु मरणं अहं भवे Utt. 5.3.1; कामे पत्थेमाणा अकामा जंसे दोगइ Utt. 9.53; JM. ठावइ रज्जे जोगं कुमरं अमई अकामं पि SupāsCa. 9.174; Apa. अराउ अकामो (देवदेवो जिणिदो) RiNeCa. 3.10.6; *m.* absence of desire, JM. वज्जइ तिस्वारंमं कुणइ अकामो अनिब्वंतो वि DhamRaPa. 65; Apa. (युणइ गराहिण) एहे कामे अकामु पारइउ एहे राप अराउ इह पिइउ MahāPu.(P.) 18.9.3; अकामेण [Inat.] involuntarily, Apa. जो अकामेण निज्जरियकम्मंसुओ BbhāvSārā. 2.4.

अकामअण्हाणम (a-kāma-aṇhāṇa-ga < a-kāma-a-saṇhā -ka) *n.* absence of bath unwillingly accepted, AMg. जे ह्मे जीवा ... अकामअण्हाणमतेवज्जमलपंकपरिदाहेणं अप्पतरो वा भुजतरो वा काकं अप्प्याणं परिकित्तेसि Viy. 1.1.12 (1.49)

अकामअमाण (a-kāmaamāṇa < a-kāmayamāna) *adj.*

(*pr. part.*) not loving, not desiring, *ś.* (मण्डोदरी) महाराण ...
 कसेअविधिं पवित्रिअ लदावल्हतरिदाओ मविअ तस्सि अकामअसाण्णं
 सीदाअं अकाराअस्स कामुअवसिणं देविअअ ओहसिस्सामो *ĀsCaCū.* 5.1.20.

अकामक (a-kāma-ka) *adj.* [also अकामग] without desire, *AMg.* अकामं परकमं को.ते वारेउमरह *Sūy.* 1.3.2.7; (अम्मापियगे) ताहे अकामकाइ चेव मेइ कुमारे एवं बयासी *Nāyā.* 1.1.114; *Antag.* 6.95; तथेव मया अकामका वधिअण पादेसु कड्डिया खारयाय लुदा *Panhā.* 3.17; 1.35; ताहे अकाम केव सुमहाय निक्खमणं अणुमत्तिता *Nirayā.* 117; बालमरणाणि बहुसो बहुयाणि अकामगाणि मरणाणि। मरिहिति ते बरया *ĀurPacc.(V.)* 45; अकामए कालमए सिद्धिं एते अकामए *IsiBhās.* 14.1.9; cf. **अकामय**.

अकामकाम (a-kāma-kāma) *adj.* who does not long for pleasure, *AMg.* सत्तं जहेअ अकामकामे अण्णाएसी परिववस मिक्ख *Utt.* 15.1.

अकामकिअ (a-kāma-kicca < a-kāma-kṛtya) *n.* action without any purpose, *AMg.* ताकामकिअ ण य बालकिअ ... विद्यागरेअ पणिं न वावि *Sūy.* 2.6.17 (*Cū.* अकामं कुर्यं करोति अकामकिअ, but *ś.* न अकामकुर्यो भवति)

अकामकुहा (a-kāma-chuhā < a-kāma-kṣudhā) *f.* hunger which is not wished for, *AMg.* जे हमे जीवा ... अकामतण्हाय अकामकुहाय ... अण्णाणं परिकिअसि *Viy.* 1.1.12[1] (1.49); *Uvav.* 69.

अकामनिज्जर (a-kāma-nijjarā < a-kāma-nirjarā) *f.* [also अकामनिज्जरा] involuntary destruction of the karmas, *AMg.* अजहिं ठाणेहि जीवा देवाउयताय कम्मं पकरेति, त जहा — सरागसंनेणं संजमासंनेणं बालत्वोत्तमेणं अकामणिज्जराय *Thāna.* 4.4.631(375); *Uvav.* 73; *JM.* तओ अहं अकामनिज्जराय कम्मं खविअण उवओ ... पंतरो ति *Samarika.* 88.10; बालत्वेण अकामनिज्जराय अणुअवयमहवपहिं सम्मत्तसणसमेओ जीवो देवाउयं कम्मं णिव्वचेति ति *CaupCa.* 74.15; तेण पच्छाणुतावेण सण्णकोसयाय अ ताय अकामणिज्जराय भण्णसंखवणा पंच वि सया चोरा जाया *AvTī.* 65b.5; अविअमाइ मुराउं बालत्वोत्तमेणं अकामनिज्जरो जयइ *KamVi.(D.)* 58; *Apa.* तं पुण अकामणिज्जराहिं थार *Candappa-Ca.* 9.16.6.

अकामतण्हा (a-kāma-tanhā < a-kāma-tṛṣṇā) *f.* involuntary thirst, *AMg.* अकामतण्हाय अकामकुहाय अकामसवेरवासेणं अण्णाणं परिकिअसि *Viy.* 1.1.12[1] (1.49)

अकामधाम (a-kāma-dhāma < a-kāma-dhāman) *adj.* which is no abode for passions, *AMg.* खंखियसिणेहदामा अकामधामा निकामसुखकामा (मुणी *pl.*) *CauSar.(V.)* 36.

अकामनिगारण (a-kāma-nigarāṇa < a-kāma-nikarāṇa) *adj.* [also निगारण] involuntarily caused, *AMg.* एते तं णं अवा मूढा तमं पविट्ठा तमपडलमोहजालपल्लिअ अकामनिगारणं वेदणं वेदेति *Viy.* 7.7.24 (7.150) (निकारणं=यारणं अज्ञानप्रत्ययम् or अनिच्छाप्रत्ययम्); अत्थि णं भंते एभू वि अकामनिकारणं वेणं वेदेति। इत्त गोयमा अत्थि *Viy.* 7.7.25 (7.151)

अकामबंभवेरवास (a-kāma-bambhacera-vāsa < a-kāma-brahmacarya-vāsa) *m.* life of an involuntary celibacy, *AMg.* अकामबंभवेरवासेणं तामेव पत्तिसेअं नाइकमेति *Uvav.* 72; अकामबंभवेरवासेणं ... अण्णाणं परिकिअसि *Viy.* 1.1.12[1] (1.49)

अकाममरण (a-kāma-maraṇa) *n.* involuntary death, *AMg.* अकाममरणं केव सकाममरणं तहा *Utt.* 5.2; अकाममरणं मरिं भुते वा कडिणा विअ *Utt.* 5.16; एयं अकाममरणं बालाणं सु एवेइ *Utt.* 5.17; बालमरणाणि बहुसो अकाममरणाणि केव य कड्डिणि *Utt.* 36.269.

अकाममरणिअ (a-kāma-maraṇiija < a-kāma-maraṇiya) *adj.* pertaining to the topic of involuntary death, *AMg.* छत्तीं उत्तरज्झयणा पण्णाता, तं जहा — विणयसुयं अकाममरणिअं *Utt.* 5.

अकामय (a-kāma-ya < a-kāma-ka) *adj.* having no will or desire, *AMg.* तए णं ते सागरए अकामए अवसवते मुहुत्तए संचिहुर *Nāyā.* 1.16.53; ताहे अकामए केव एवमहुं अणुमत्तिता *Nāyā.* 1.19.18; *JŚ.* दालमरणाणि बहुसो बहुयाणि अकामयाणि मरणाणि *Mūla.* 73(2)

अकामवसय (a-kāma-vasaya < a-kāma-vaśa-ga) *adj.* under the influence of involuntariness, *JM.* सीउणहलुप्यिवासाइयहिं अवसस्स णिज्जराय उ । तिरियाण म मणुयत्तं केसि पि अकामवसयाणं *Kuv-MāKa.* 40.16.

अकामिका (a-kāmikā) *f.* absence of will or desire, *AMg.* परसिअभोगोवमोगनिस्साण मगणपरायणा वरागा अकामिकाए विणेति पुवखे *Panhā.* 3.24.

अकामिअज्जर (a-kāmiya-nijjarā < a-kāmika-nirjarā) *f.* annihilation of the Karmas without intention, *Apa.* बय्यालत्व अकामिअज्जर (णर) *DhamPar.* 6.8.9.

अकामिया (a-kāmiyā < a-kāmikā) *adj. (f.)* 1 having no will or desire, *AMg.* थावचा गाहावइणी ... अकामिया केव थावचापुत्तस निखमणमणुमत्तिता *Nāyā.* 1.5.19; ताहे सत्ता संता अकामिया असंवेसा तं गम्मं दुहुंदुहेणं परिवइइ *Vivā.* 26; तए णं सा चेवणा ... अकामिया अवसवता *Nirayā.* 30; 2 not lovable, not agreeable, *AMg.* तए णं केसि वणिआणं तीसे अकामियाए अणोदियाए छिआवायाए दीहमइयाए अउवीए थंवि हेस अणुपत्ताणं *Viy.* 15.1.65 (15.85)

अकाय (a-kāya) *adj.* without a body, bodiless (i.e. liberated being), *AMg.* इविहा सवजीवा पण्णाता, तं जहा — सकायेव अकायेव सजोगी केव अजोगी केव *Thāna.* 2.410(112)

अकायवअ (a-kāyavva < a-kartavya) *n.* something which should not be done, *JM.* अन्नं पि अकायवअं इमस्स नूनं न विअए किं पि *JinadaĀkhyā.* v. 225.

अकायववअ (a-kāyavva-ya < a-kartavya-ka) *n.* something which cannot be done, a prohibited act, *JM.* अहवा पुव्वा कए सह नत्थि अकायववअं किंचि *TarVaKa.(Bha.)* 285; *JŚ.* विसयमित्तिगिदस्स हु णत्थि अकायववअं किंचि *BhāĀrā.* 905.

अकार (a-kāra) *m.* [also अगार] the sound अ, *JM.* मण्णाइ भासिअत्तं सव्वमकाराइ तक्कालं *ViĀvBha.* 465(463); cf. अ.

अकारकदा (a-kāraka-dā < a-kāraka-lā) *f.* the state of not being a cause, *JŚ.* अकसायत्तमवेदस्समकारकदा विवेइदा केव । अवलसमवेवत्तं च हुंति अचतियाइ से *BhāĀrā.* 2157.

अकारण (a-kāraṇa) *n.* not a cause, *M.* माणुस्सत्तए मए अकारणं कारणं कुणसीए *GāSaSa.* 6.22; *AMg.* अण्णाता कारणा अण्णाता अकारणा *Samav.(P.)* 134; *Nandī.* 82.82; 115; *JM.* सो वि अकारणकुविअणा णासिओ गवर मूहेण; *KuvMāKa.* 42.22; किं अकारणेणं सुपुत्त अत्ताणं सिवसि जलणम्मि *Erz.* 83.18; सवोसो परदोसो वा अकारणं सण्णरिसाणं *Erz.* 57.35; *Apa.* एअ अकारणि कुविअविअयं दिण्णु अण्णु दाहु तउ कये *BhaviKa.* 40.7; जाणइ जणणि अकारणे रोइइ *RiNeCa.* 5.1.19; *adj.* without a cause, *JM.* जीवाण विवेगी परं चक्खं अकारणो कं *VivMā.* 3.

अकारणवचअ (a-kāraṇa-vacchala < a-kāraṇa-vatsala) *adj.* affectionate without any cause or motive, *JM.* अहो अकारणवचअलो लोको एव दीवे *KuvMāKa.* 69.22; जेण सव्वहा अकारणवचअ

संसारकलहियेयभूयं समतणमणिलेहुकंचणं पाविकण वि भवंतं धम्मदेसयं ण सुयममवयूयं वचणं CaupCa. 13.25.

अकारणहार (a-kāraṇāhāra) *m.* taking food without reason, JM. अंगले चउरुअया चउरुहु धूमे अकारणहारे ViMāPra. 86.5 (v. 67)

अकारय (a-kāra(ya) < a-kāra(ka)) *m.* a kind of disease (included in the list of 16 diseases, probably means, distaste for food, aversion to food), AMg. अरिसा अजीरय दिट्ठिमुदसुले अकारय Nāyā. 1.13.28 (comm. अकारय सि भत्तदेयः p. 183a); 1.16.56; Vivā. 1.52; पुब्बणहे लेवगहणं काहति चउस्थगं थरेजाहि। असहू वासियमत्तं अकारलंभे य दितियरे OghNi. 203 (Bhā.) (comm. अकाररुक् अवध्यम्); अंतरमकाण वा नीहार संक मरणं वा OghNi. 267 (Bhā.) (comm. अंतरं अंतरायं, अवाररुक् प्रीतलं? probably, not digestible)

अकारय (a-kāraya < a-kāraka) *adj.* [also अकारण] not doing, inactive, AMg. एवं अकारओ अप्पा एवं ते उ प्पम्भिया Sīy. 1.1.1.13; एवमेकं वरंति मोसं। एको अया अकारको वेदको य मुक्कयस्स दुक्कयस्स य Paṇḥā. 2.7; JS. सो णाणमओ जीवो कम्माणमकारगो होदि SamSā. 93; एदेणुवसेण दु अकारगो वण्णदो वेदा SamSā. 283; 284; 320; 335; बडुतो किट्टीए अकारगो होदि बोद्धवो KaṣāPā. 164.

अकारयित (a-kāravinta < a-kārayat) *adj.* (pr. part.) not causing to be prepared, JM. आरंभनिसत्ताणं अकिणंताणं अकार-विताणं। धम्मट्ठा दायव्वं गिहीहि असणायं सुदं MaṇoKa. 30. v.180.

अकारि (a-kāri < a-kārin) *adj.* who does not do (any wrong), AMg. अकारिणोऽस्य बज्जंति मुखई कारओ जणो Utt. 9.30; JS. कारी होर अकारी अप्पडिमोगो जणो हु लोमम्मि। कारी वि जणसमकळे होइ अकारी सपडिमोगो BhaĀrā. 1809.

अकारिज्जंत (a-kārijjanta < a-kāryat = a-kāryamāna) *adj.* not made to perform, JS. जोग(एग)मकारिज्जंतो अस्सो सुहलालिओचिरंकाळ BhaĀrā. 190.

अकारिज्जोग (a-kārīda-joga < a-kārīta-yoga = a-kṛta-yoga) *adj.* who has not performed austerities (i. e. activities for penance), JS. पुव्वमकारिज्जोगो(एजोगो) समाधिकामो तहा मरणकाले। ण भवदि परीसहसहो BhaĀrā. 191, cf. 193 पुव्व कारिज्जोगो.

अकारिम (a-kārima < a-kṛtima) *adj.* not artificial, natural, AMg. (मेहुणं संवेज्जा) विविहअज्जवसाणेणं कारिमाकारिमोवगर-णेणं मणसा वा वयसा वा काणं MahāNis. 2.24.2.

अकारिय (a-kāriya < a-kārīta) *adj.* which is not caused to be prepared, AMg. अकयमकारियमत्तंप्पियमणाहूतमकीतमकम्मणुहिट्ठं Viy. 7.1.20 (7.25); Paṇḥā. 6.7.

अकाल (a-kāla) *m.* improper time, out of time, no time for, AMg. अहो य राओ परितप्पमाणे, कालाकालसमुट्ठाई संजोगट्ठी अट्ठालोभी आहुपे Āyār. 1.2.1.1; 1.2.2.2; दसहि ठाणहि ओगाढ दुस्समं जाणेज्जा, तं जहा — अकाले वरिसद, काले ण वरिसद Thāna. 10.140 (10.765); अकाले गज्जण अकाले विज्जण अकाले धणियसरे — समुत्थिण Nāyā. 1.17.6; अट्ठदुहट्ठसट्ठे अकाले चेव जीवियाओ ववरोविज्जसि Uvās. 95; 102; 200; गयसुसुमालं अणगारं अकाले चेव जीवियाओ ववरोविण Antag. 62; अकाले पायवा पुप्फति Jambuddi. 3.104; Vivā. 1.9.55; अकाले वओ सज्जाओ Āv. 4.8; अकालं च विविज्जिता काले काळं समायेरे Dasave. 5.2.4; 5.2.5; Utt. 1.31; (असमाहिट्ठाणा पण्णत्ता) अकाले सज्जायकारण यावि भवइ Dasā. 1.3; JM. इमं किं अकाले अंभयं भिण्णं Dhutt. 4.41; तमकाले थिप्पंतं दुहावई होइ विरसं च GāRaKo. 235; JS. (पदमं अस्तवयणं) णत्थि नरस्स अकाले मकुत्ति जवेवमादीयं BhaĀrā.

824; Apa. ण वि कोहु मोहु मउ आवइ ण वि जर मरण अकाकि तहु PāNāCa. 17.4.10.

अकालकोमुदी (a-kāla-komudī < a-kāla-kaumudī) *f.* [also कोमुई] an untimely festival of the full-moon, JM. तेण य परमतुट्ठेणं णगरे अकालकोमुदी आणत्ता VasuHi.(M.) 215.2; 255.26; कया य तत्थ महई अकालकोमुई VasuHi.(M.) 269.10.

अकालजलद (a-kāla-jalada) *m.* name of a person, an ancestor of the poet Rūjasekhara, Ś. (विदूषक) पेक्ख अकालजलद-वंसत्तंभूदाणं परंपराए पंडितं KapMañ. 1.18.9.

अकालदोहल (a-kāla-dohala < akāla-dohada) *m.* pregnancy longing at an improper time, JM. गमणं चणुण्वाओ अचेसु अकालदोहलो किसया UvPay. 310; cf. अकालदोहल.

अकालण (a-kālāṇa < a-kārāṇa) *adv.* (in cpd.) without reason, Mg. (पुण्यः) णालिहदि मावे अकालणमालंकं भविइ Śāk. 68.24(6)

अकालतालु (a-kāla-tālu) *adj.* not having a black (i. e. red) palate, AMg. अकालतालुं च कालहेमि जियनिहं गवेसणं ... कमलमेळं णामेणं आसरयणं सेणावई कमेण समभिरुहे Jambuddi. 3.109 (comm. अश्यामतालुक्)

अकालदुद्धिण (a-kāla-duddiṇa < a-kāla-dur-dina) *n.* untimely rainy day, Ś. (चेटी) अज्जए पेक्ख पेक्ख, उण्णमदि अकाल-दुद्धिणं Mīcch. 4.513.

अकालदोहल (a-kāla-dohala < a-kāla-dohada) *m.* pregnancy longing for a thing out of time, AMg. अहं णं तह करि-स्सामि जहा णं तुम्मं अयमेयारुवस्स अकालदोहलस्स मणोरहसवसी भविस्सह Nayā. 1.1.46.

अकालपडिबोहि (a-kāla-paḍibohi < a-kāla-pratibodhin) *adj.* getting up at an improper time, AMg. पच्चंतिक्काणि ... मिल-कवुणि ... अकालपडिबोहीणि अकालपरिमोईणि Āyār. 2.3.1.8(471)

अकालपठण (a-kāla-paḍhana < a-kāla-pāṭhana) *n.* study at an improper time (when not permitted), JM. एयम्मि उ अश्यारा अकालपठणाइया णिरवसेसा। अपुणकरणुज्जणं संवेगा लोइयव्वं सि PañcāPra. 15.28.

अकालपरिमोह (a-kāla-paribhoi < a-kāla-paribhojin) *adj.* taking food at an improper time (i. e. at night), AMg. पच्चंतिक्काणि ... मिलकवुणि अकालपडिबोहीणि अकालपरिमोईणि Āyār. 2.3.1.8(471)

अकालपरिहीण (a-kāla-parihīṇam) *adv.* without any loss of time, immediately, AMg. अकालपरिहीणं चेव सम अंतियं पापुअमवह Viy. 18.2.3 (18.47); 18.2.3 (18.48); जाणविमाणाई दुह(ए ल)हा समाणा अकालपरिहीणं चेव सुरियामत्तं देवस्स अंतियं पाउअमवह Jambuddi. 5.22; 5.28.

अकालपहाय (a-kāla-pahāya < a-kāla-prabhāta) *n.* dawn at improper time, JM. अणुअंवा देवयाए उप्पण्णा। तीपे अकालपहायं तहा कइ (ए कय) जह समुज्जोओ UvPay. 646.

अकालफलभर (a-kāla-phala-bhara) *m.* abundance of untimely fruits, JM. निगच्छेणे य दिट्ठा अकालफलभरभारमज्जमण-साहासंजया एगा बोरी MaṇoKa. 39.35.

अकालभासणय (a-kāla-bhāṣaṇaya < a-kāla-bhāṣaṇa-ka) *adj.* who speaks at an improper time, JM. अवसर अकाल-भासणय वंभवू अहो सि निहज्जो TarLo. 706.

अकालभोजन (a-kāla-bhoṇa < a-kāla-bhojana) *n.* meal.

at an improper time, S. (श्राव्यमिह) अकालमभवा वेरमं लिख्यपदं
[Skt.VIPra. 14.6.]

अकालमर्त्य (a-kāla-maccu < a-kāla-mṛtyu) *m.* death
at an improper time, premature death, AMg. अकालमर्त्यकालि-
मर्त्यकरणं । मिरवज्जमर्त्यकालिज्जं जीमं मिरवसगं (मरपत्तिमार्गं)
[Skt.Pari. 12; पट्ठी अकालमर्त्य तहि तालकण वरणो पट्ठी Tittho.
279; JM. अकालमर्त्यवणं य मथो CaupCa. 37.14; जं रोगहरं सुंदर
अकालमर्त्य किमिच्छेति KaKoPra. 164.6; अकालमर्त्य उहं कुंभी
UvaSat. 47.]

अकालमरण (a-kāla-marana) *n.* untimely death, JM.
दोहं दोहणं अकालमरणं अममं JinadaAkhyā. v. 210; तस्स न हवति
विंशं अकालमरणं न संयुमं RayPa. 27.]

अकालमेघ (a-kāla-megha < a-kāla-megha) *m.* an un-
timely cloud, AMg. तस्स गम्भस्स दोहलकालसमयसि अवमेघारुवे
अकालमेघेसु दोहले वल्लभवित्ता Nāyā. 1.1.33.]

अकालवक्ख (a-kāla-vakkha < a-kāla-pakṣa) *m.* bright
halfnight, bright halfmonth, Apa. सावणसप्तमिदिग्गिड्ढावविक
MahāPu.(P.) 94.25.8 (comm. शुक्लपक्षे)

अकालवासि (a-kāla-vāsi < a-kāla-varṣin) *adj.* I sho-
wing at an improper time, AMg. चत्तारि मेहा वण्णत्ता, तं जहा ...
एवे कालवासी वि अकालवासी वि Thāṇa. 4.4.536(346); 2 (person)
who showers (aims) at an improper time, Thāṇa. 4.4.536
(346)

अकालसज्जायकारय (a-kāla-sajjhāya-kāraya < a-kāla-
sādhya-kāraya) *adj.* who carries on his sacred study at
an improper time (i.e. at a time which is prohibited for
study); AMg. वीसं असमाधिगुणा पण्णत्ता, तं जहा ... अकालसज्जायकारय
वीसि अवह Samav. 20(1)

अकालहीण (a-kāla-hīṇa < a-kāla-hīṇa) *adv.* with-
out loss of time, JM. ता अकालहीणं पेसह कुमरं KaKoPra. 4.7;
तंती अकालहीणं तद्विहअज्जावयपमावेण SurSuCa. 3.27.]

अकालायण (a-kālāyana < a-kālāyana) *n.* bringing
(a thing) at an improper time, JM. मय वि य अकालायणजायसकिण
अणिच्छमाणे वि ... संगोविंयं SamarāKa. 89.12.]

अकालिय (a-kāliya < a-kālika) *adj.* pertaining to an
improper time, untimely, AMg. स्वेसु जो गेहिमुवेर तिस्वं अकालियं
वीरं से विणास Utt. 32.24.]

अकाली (a-kālī < a-kālī = a-kālā) *adj.* (f.) not delaying,
JM. को वि वहुको ... रमणीय अकाली उहिव गहुसमुहिसिओ Kumā-
Ca.(H.) 4.46 (comm. अकालया अनुकूलचरणत् अक्षेपिकायाः)

अकाल (a-kāsa < a-kṛśa) *adj.* not meagre, large, abundant,
JM. चामरवणहत्था अकालवती किस्सीओ KumāCa.(H.) 1.78.]

अकालसं (a-kāsaṃ < a-kāsaṃ) [Aorist 1st Per. Sg.] (1)
did, अकालसंकोसी स्वाताम् स्यानेस्कोपीदवापेनो Mark.(Gr.) 6.16.]

अकालि (a-kāsi < a-kāsi) [Aorist, 3rd Per. Sg.] [also अकाली]
(f.) did, AMg. आह अकालि जगे । असो तत्तमकासी य, अवाणत्ता मुस
वह Sūy. 1.1.3.8; जा आवंहा उमाहिद दविं कालसकासि पडिह Sūy.
1.2.2.4; जे मोगपवं उवाटिह चिरं तत्तमकासि पडिह Sūy. 1.2.2.8;
जं चारिह पुव्वमकासि कम्मं तहिम आगच्छं संपराय Sūy. 1.3.2.23;
जो वमं वममपाणमपाणा पाव पुरा कम्ममकासि जोह Utt. 14.20;
कुमलपविदय अकालकासी Thāṇa. 8.40 (8.621); अमुवा तुमकासि सि
Samav. 30.1.8; Nāyā. 1.8.333; तंवाओ पुरिउज्जाओ कुमलकम्मो.
P.D.7

अकालसकलिकार अंतमकासी Kapp. 146; अण्णोणं मारेअं अयनिमित्ते
मतिमकासि ĀrahPad.(V.) 655; JS. वारिओ वि कम्म अकालि वहा
का(?) विवाह; BhaĀrā. 909; उदाहपसमणयं सत्तमगहं अकालि गयी
BhaĀrā. 2075.]

अकालि (akāsi) *adj.* DeSi. enough, अकालि पवत्ते DeNa-
Mā. 1.8 (comm. अकालि पवीसम् । कृतमलमिति वावत्) गवणारणअ-
तेण गिअसि तं अकालि कज्जाण [adverbial use of the verbal form
अकालि like स्वात्]

अकालिह (a-kāhala < a-kāhara) *adj.* [Hem.(Gr.) 1.214;
1.254] not hesitant, firm, AMg. सच्चं च विवं च मियं च गाहकं च
सुदं संगमपहलं च समिविखं संजण कालिह य वत्तव्यं Panhā. 7.17
(comm. अमन्मनाहारम्, Trikūṇḍasāḍa गद्गदवचनः 1.1.118; Hērā-
vālī वपत्योर्जलितं मन्दम् 20); JM. अहसयणाणिना भवयया अकालिहणि-
सगोवयसि परमणलियमकाहलमणवज्जं मणियं CaupCa. 57.1.]

अकिअ (a-kia < a-kṛta) *adj.* not done (before), Apa. जह
केवह पावीसु पित अकिआ कुहु वरीसु Hem.(Gr.) 4.396.4.]

अकिअ (a-kicca < a-kṛtya) *adj.* 1 which cannot be done,
AMg. ते एवं वत्तव्यं सिया — अकिअं दुक्खं, अनुत्तं दुक्खं अकज्जमाणवहं
दुक्खं Thāṇa. 3.2.337 (3.175); Vy. 1.10.1 (1.442); 2 which
should not be done, an improper act, AMg. इमं च मे अत्थि इमं
च नत्थि इमं च मे किअं इमं अकिअं Utt. 14.15; जं जाणिआ इतो पुव्वं
किआकिअं बहु जहं । तं वत्ता ताणि सेविआ जेहि आचारं सिया Dasā.
9.36; JS. भुजंति अमोआण कुण(?)ति कम्मं अकिअं सु BhaĀrā.
1646; 3 (especially) killing of living beings (पाणिवह), AMg.
तस्स य गामाणि श्माणि गोणाणि हंति तीसं, तं जहा ... अकिअं च
Panhā. 1.3; JM. आलोयणं अकिअं PañcāPra. 15.2.]

अकिअण (a-kicca-tthāṇa < a-kṛtya-sthāna) *n.* occa-
sion of an improper act, event involving an improper act,
AMg. निगंयेण य गाहावःकुलं पिड्ढायपरियाह पविट्ठं अज्जयरे अकिअण्णे
पडिसेविह, तस्स णं एवं मवह Vy. 8.6.7[1] (8.251); 10.2.8[1]
(10.20); भिक्खु य अज्जयरे अकिअणं पडिसेविआ आलोयआ Vava. 2.1.]

अकिआ (a-kiccā < a-kṛtvā) *ger.* not having done, AMg.
मापहि वा अनुको पच्छिमसंखणमकिआ (जह मरं देसविरओ) ĀraPacc.
(V.) 6; JS. दम्बवयासमकिआ जह धोर तस्स तिबिहवोसरणं । कट्ठि वि
मत्तविसेसमि उत्तुणो होज सो खवओ BhaĀrā. 689.]

अकिअं (akijjam) *cf.* अकेअज्ज.

अकिअण (a-kiñcana < a-kiñcana) *adj.* [PaiLaNā.49]
not having anything, without possessions, poor, AMg. समणे भवि-
त्तामि अणगारे अकिअणे अपुत्ते Āyār. 2.7.1(607); धावचापुत्ते अणगारे
... अणगारे अममे अकिअणे Nāyā. 1.5.35; एवं से संजह ... अणिआणे अव-
हिहेत्ते अममे अकिअणे छिण्णगेये मिरवलेवे Panhā. 10.11; गुत्ता गुत्तिविआ
गुत्तवंतयायी अममा अकिअणा Uva. 27; से णं अणगारे भविस्सह ... अममे
अकिअणे निवलेवे RayPa. 813; गामाणुगामं रीयंतं अणगारं अकिअणं ।
अरं अनुपवेत्तेआ Utt. 2.16; अकिअणा उज्जुक्का निरामिसा Utt. 14.41;
21.21; अणगारं अकिअणं । अत्तंत्तं गिहत्तेसु तं वयं इमं माहणं Utt.
25.28; 29.47; सज्जवत्ता अममा अकिअणा Dasāye. 6.68; 8.63;
परिणिद्धे अणगारे अममे अकिअणे Kapp. 118; जेहि पवोत्तं न करिअ
पडिह से होह देते विरय अकिअणे ĀrahPad. 750; JM. पंचतमियं तिगुत्तं
अकिअणं चत्तमिहिसं Erz. 61.18; रोगरहिं अमममच्छरिदमकिअणं
गिण्णकुदि (सीट वापज) Cand. 49(1); Apa. मत्ता माणि का वि
विहंरणं तहि कम्मवरी आसि अकिअणं SāliSārā. 1.2.]

अकिअणव (a-kiñcana-dā < a-kiñcana-tā) *f.* the state of

having nothing, possessionlessness, JŚ. खंतीमइअज्जवलावतवसंजो अकिञ्चनया ।... दस धम्मो Mūla. 754(8)

अकिञ्चनया (a-kiñcana-yā < a-kiñcana-tā) *f.* the state of possessing nothing, pennilessness, possessionlessness, AMg. चउ-मिहा अकिञ्चनता पण्णता, मणअकिञ्चनता, वरअकिञ्चनता, कायअकिञ्चनता, उवगरणअकिञ्चनता Thāna. 4.2.353(310); मुत्तीए सुत्तीए अज्जवेणं मइवेणं ... अकिञ्चनयाए ह्रीणे वंसणेरवासेणं Nayā. 1.10.3.

अकिञ्चनह (a-kiñcana < a-kiñcanya) *n.* the state of being possessionless, JŚ. तवअज्जमविञ्चणं बम्हा इदि दसविहं होदि (धम्मो) BūAnu. 70.

अकिञ्चिगर (a-kiñci-gara < a-kiñcit-kara) *adj.* doing nothing, good for nothing, JM. गयचित्तो मूढमणो सय च जाओ अकिञ्चिगरो BhuvKevCa. 798.

अकिट्ठिम (a-kittima < a-kṛtima) *adj.* 1 not created, without origin, JŚ. लोओ अकिट्ठिमो खलु अणाइणिहणो सद्भावणिप्प(एक्क)ण्णो Mūla. 714(8); 2 not built, natural, Apa. बंदहिं जिणमवण अकिट्ठिमाइं पडिमाइंमइयइं जगुसमाइं JasCa. 4.28.30.

अकिट्ठु (a-kittṭha < a-kṛṭṭha) *adj.* not troubled, AMg. समणस्स भगवओ महावीरस्स, जस्स म्हि पमावेण अकिट्ठे अठवहिं अरिता-विण इहमागए Viy. 3.2.43 (3.129); JM. पेच्छामि तुज्झ वंत्तं ... मह माहेण विणिहयं रामेण अकिट्ठधम्मेणं PaumCa.(V.) 53.52.

अकिट्ठ (a-kittṭha < a-kṛṭṭha) *adj.* not ploughed, not cultivated, JM. सास अकिट्ठमाया उज्जाणुमा य फलमरोणमिया । पुंउच्छु-वाडपउरा, गामा वि य पट्टणायरा PaumCa.(V.) 33.14; Apa. अज्जु अकिट्ठपच्चयणपण्णहिं छेत्तभूमि पसविय बहुवण्णहिं JambūSāCa. 1.13.6.

अकिणंत (a-kinanta < a-kṛṇat) *adj.* (pr. part.) not buying, JM. आरंभनियत्ताण अकिणंताणं अकारविताणं । धम्मट्ठा दायव्वं गिहीहि असणाइं सुदं MaṇoKa. p.30. v. 180.

अकिण्ह (a-kiṇha < a-kṛṇha) *adj.* not black, AMg. जे य अकिण्ह अनीला असिय अभीआ अलोहिया तह य । ते सुमरसु सयं सिद्धे ĀrāhP.(Su.) 14.

अकिताण (a-kittana < a-kṛtana) *n.* not praising, absence of praise, AMg. अदंसणं चेव अपत्थणं च अविताणं चेव अकिताणं च । इत्थीजणस्स Utt. 32.15.

अकिताणिज (a-kittaniija < a-kṛtaniya) *adj.* not fit to be praised, despicable, AMg. परिगहस्सेव य अट्ठाए ... करंति कोहमाणमायालोभे अकिताणिज्जे Panhā. 5.6.

अकित्ति (a-kitti < a-kṛtti) *f.* infamy, AMg. णो अहारिहं पायच्छित्तं ... पडिवज्जेज्जा, तं जहा ... अकित्ति मे सिया Thāna. 3.3.339 (176); अजाणुचरो साहू लहइ अकित्ति खु अचिरेण Gacchā. 63; JM. कुललंछणं अकित्ती ... गंतुं चिय वेसहरं न जुज्जए पडियजणस्स VajLag. 569; JŚ. अजाणुचरो साहू लहइ(इदि) अकित्ति खु अचिरेण BhaĀrā. 330; Apa. पहिलउ फुरण अकित्तिहिं धावइ JambūSāCa. 5.13.21; जहिं अकित्ति ण पावइ पसरण SiVāCa. 1.4; पसरइ अकित्ति SudCa.(N.) 2.10.10.

अकित्तिकर (a-kitti-kara < a-kṛtti-kara) *adj.* producing infamy, causing disrepute, AMg. आयरियउवज्जायाणं अयसकरा अवण्णकरा अकित्तिकरा बहुहिं असम्मादुग्गभावाहिं Viy. 9.33.108 (9.240)

अकित्तिकरण (a-kitti-karaṇa < a-kṛtti-karaṇa) *adj.* causing infamy or bad reputation, AMg. तस्यं च अदिण्णादाणं — अकित्तिकरणं अणज्जं ... दुरंत Panhā. 3.1; JM. एरिस्स कज्जं । इदं थंउवइस्यं अकित्तिकरणं च लोगम्मि PaumCa.(V.) 8.104.

अकित्तिकारग (a-kitti-kāraga < a-kṛtti-kāraka) *adj.* [also अकित्तिकारय] producing infamy, AMg. सेज्जे इमे गामागर-काव-सण्णिवेसेसु समणो भवेति, तं जहा — अयसकारगा अवण्णकारगा अकित्ति-कारगा Uvav. 117; आयरियउवज्जायाणं अयसकारए अवण्णकारए अकित्ति-कारए Viy. 15.109 (15.141); 15.149 (15.187)

अकित्तिसज्जण (a-kitti-janaya < a-kṛtti-janaka) *adj.* giving rise to infamy, AMg. जे य न अकित्तिसज्जणं नाजसज्जणं नउकज्जकारी य ।... थंउगयपाणसेसे वि Gacchā. 55.

अकित्तिम (a-kittima < a-kṛtima) *adj.* not artificial, natural, AMg. बहुसमरमणिज्जे भूमिभागे पण्णसे ... तं जहा — कित्तिमेहिं चेव अकित्तिमेहिं चेव Jambuddī. 1.21; गणाविहपंचवण्णेहिं मणीहिं उव-सोमिणं ... कित्तिमेहिं चेव अकित्तिमेहिं चेव Jambuddī. 2.57; JM. जह चयणमकित्तिमसण्णणीं तहेह नाणं पि । थोवं ति नोवकखइ जीवत्तमिविदि-याइणं ViĀvBhā. 475(473); अकित्तिमसंठणाओ तहणीओ MaViCa.(G.) 7b.12(2); Ś. (विद्रुममाला) अं उण सोहदि कंचणसिलिद्धो अकित्तिमो निलओ Nāṣa. 3.8.6; (मल्लिका) नयणाण व धज्जाणं भाजम्ममकी(कि)रिंमं पिम्मं MaṇMak. 6.6; Apa. अत्थि अकित्तिमाइं जिणमवणइं DhamPar. 6.9.10; सयल अकित्तिम मह मुणिणाहिं VaddhaCa. 10.17.2.

अकित्तिवद्धण (a-kitti-vaddhana < a-kṛtti-vardhana) *adj.* who increases his ill-fame, JM. पमणइ वमला पि(वि) तयं हा पाव अकित्तिवद्धणो तं सि NāPañKa. 5.73.

अकिद (a-kida < a-kṛta) *adj.* which is not performed, Ś. (अनगया) ण जूत्तं अकिदसकारे अदिधियिमेस्स उक्खिअ सच्छंददो गमणं Śāk. 12.20(1)

अकिदत्थ (a-kidattha < a-kṛtārtha) *adj.* [f. -ā] who has not fulfilled his or her purpose or desire, Ś. (शूरपक्षा) लक्ष्मणमासादिस मूढसमिद्धं सरस्सदी विअ अकिदत्था पठव णिवुत्तं म्हि ĀscaCū. 2.0.4; (दीर्घाध्वग) अण्णेत्तु अणवतीरतित्थत्थाणेसु अण्णेसिअ अकिदत्थेण मए पविट्ठा दुवारवइ SubhāDha. 5.2.12.

अकिदपुण्णा (a-kida-puṇṇā < a-kṛta-puṇyā) *adj.* (f.) who has not acquired merit, Ś. (ज्ञागरिका) हदी अकिदपुण्णाए मए मरिदुं सि अत्तणो इच्छाप ण पारिदं Ratnā. 3.18.29.

अकिदाअर (a-kidāara < a-kṛtādara) *adj.* not honoured, not shown respect to, Ś. (विद्रुपक) ण क्व वाअसेहिं अकिदाअरस्स वि सहआरसाहिणो सोहणं पिअउलं वि णपयअदी SiṇMañ. 2.23 (p.47)

अकियत्थ (a-kiyattha < a-kṛtārtha) *adj.* who has not done his work, who is unsuccessful, Apa. परमेसर अकियत्थ किल्लेसइं किं अवसाणि अम्महतणु होसइ BhuvKa. 14.3; अकियत्थइं जिह दुज्जणकोवइं BhaviKa. 53.2; इदं पाविट्ठुं थिदु अकियत्थउव BhaviKa. 112.9; कि बहुणा तं अकियत्थु जाइ दुज्जणज्जो किउ उवयार पाइ SudCa. (N.) 6.1.16.

अकियाणं (a-kiyāṇam < a-kṛtvāṇam = a-kṛtvā) [v. l. अकिया णं who has not done] *ger.* not having done, without doing (Leumann), AMg. अकियाणं समुत्थायं अणंता केवली जिणा । जरमरणविप्पसुक्का सिद्धिं वरगइं गया Uvav. 142(172)

अकिरि (a-kiri) [shortened form of अकिरिया metri causa] cf. अकिरिया, AMg. अणणइए तवे चेव वोदाणं अकिरि निच्चाणे Thāna. 3.3.418(195)

अकिरिय (a-kiriya < a-kṛiya) *adj.* 1 not having any activity, AMg. तस्य णं जे ते बीतरागसज्जा ते णं अकिरिया Viy. 1.2.10 (1.97); जीवा किं सकिरिया, अकिरिया । गोयमा नो अकिरिया सकिरिय वा सकिरीया वा Viy. 11.1.23 (11.21); ओरासियसरीराओ कइकिरिए ।

गोयमा सिम तिकिरिय सिम चउकिरिय सिम पंचकिरिय, सिम अकिरिय Vii. 8.6.258 (8.258); बोद्धणेण अकिरियं जणयइ । अकिरियाय भविता उओ पक्खा सिक्खइ ... सम्बदुक्खणमत्तं करेइ Utt. 29.28; जे भिक्खू अकिरियं अल्लसइ अकोहे अमाने ... गो अस्सं पुरओ करेज्जा Sūy. 2.1.60; 2.2.44; 2.4.24; तस्य णं जे ते असंसारसमावण्णा ते णं सिद्धा. सिद्धा णं अकिरिया Pannav. 22.7 (573); तस्य णं जे ते बीयरामसंजवा ते णं अकिरिया Pannav. 17.1.25 (1142); जीवा णं मत्ते किं सकिरिया अकिरिया । गोयमा जीवा सकिरिया वि अकिरिया वि Pannav. 22.7(1573); JM. स एव ... अकिरियं सहावसंदि ए अणत्तणाने अणत्तदसणे PañSū. 45; 2 doing no evil deed, AMg. एवमयमणविणय ससविहे पणसे, तं जहा — अयावण असावज्जे अकिरियं ... अमूताभिसंजवे Thāna. 7.131; JS. उवसेतवयणमणिहत्थवयणमकिरियमहीलणं वयणं Mūlā. 378(5); BhaĀrā. 124; 3 who holds the view that there is no action (for which men can be held responsible), AMg. नत्थि परसमय वल्लव्या । कम्हा । जम्हा परसमय अण्ठे अहेऊ असंममाये अकिरिया ... मिच्छादंसणमिति कट्टु AṇuOg. 525; तवसंजममयल्लण, अकिरियराहु-मुद्धुरित भिक्खं Nandī. v. 9; किरियं च रोवण धीरे अकिरियं परिवज्जए Utt. 18.37; किरियं अकिरियं विणयं अज्झाणं च महामुणी । एएहिं चउहिं ठाणेहिं मेयने पिं पमासइ Utt. 18.23.

अकिरियआया (a-kiriya-āyā < a-kriyātman) *m.* who holds the view that the soul is inactive, cf. **अकिरिय** 3.

अकिरियवाइ (a-kiriya-vāi < a-kriyā-vādin) *m.* one who holds the view that the soul is inactive and hence not liable for his actions, AMg. छयावसंजी य अणामएहिं गो किरियमाहंसु अकिरियवाइ Sūy. 1.12.4; ते एवमस्संति अबुज्जमाणा विस्सस्सवाणि अकिरियवाइ 1.12.6; स्तं पि ते एव अकिरियवाइ Sūy. 1.12.8; [in all these cases there is a *v. l.* **अकिरियआया**] अकिरियवाइ यावि मवइ Dasa. 6.3; चउरासीसं अकिरियवादीणं ... वूहं विज्जा ससमए ठाविज्जइ Nandī. 88.

अकिरिया (a-kiriya < a-kriyā) *f.* 1 the doctrine of inactivity, AMg. किरियाकिरियं वेदणियाणुवायं अण्णाणियाणं पडियच्च ठाणं Sūy. 1.6.27; किरिया-अकिरियाणं च पुढो य वादं Sūy. 1.10.17; किरियं अकिरियं विणयं ति तस्यं Sūy. 1.12.1; 2.1.36(662); 2 evil or bad act, AMg. अकिरियं परिवाणमि किरियं उवसेपज्जामि Āv. 4.29; अकिरिया तिप्पिहा पक्खा, तं जहा — पओगकिरिया, समुदायकिरिया, अण्णाण-किरिया Thāna. 3.3.404 (3.193); JM. अज्झा किरिया अकिरिया कुल्लहानापीकिरियासमा PañSū. 40 (comm. अक्रिया हि अशोभना क्रिया); तो सम्भाओ अकिरियाओ ओहाडियाओ भविस्संति ĀvTī.(H.) 368a.6; वरितारत्ते पुण्णे वयंत्तस्स अकिरियाणिमिस्सं विज्जाएहिं दुवक्खरियाए (= इयस्रिका = वेइया) उवडुविआ ĀvTī.(H.) 429b.2; 412a.1; JS. ण य इच्छंति अकिरियं जिणववणवदिकमं कादुं Mūlā. 844(9); 3 not a proper upkeep (by dusting etc.), JS. (वसदी विविता सा 228), अकिरियाय दु । वसदि असंत्ताए णिप्पाहुविआय सेज्जाय BhaĀrā. 230 (comm. संभारनदिरहितायां शब्दायाम्); 4 *f.* absence of activity, inactivity, AMg. नत्थि काइ किरिया वा अकिरिया वा — एवं मणंति चरिक्कवादिणो वामकेगवादी Pañhā. 2.5; जम्हा परसमए अण्ठे अहेऊ असंममाये अकिरिया AṇuOg. 523(3)

अकिरियाया (a-kiriya-āyā < a-kriyātman) *adj.* who holds the view that the soul is inactive, AMg. जे केइ लोणम्मि उ अकिरियाया अण्णेण पुढा बुयमादिसंति Sūy. 1.10.16.

अकिरियावाइ (a-kiriya-vāi < a-kriyā-vādin) *m.* holder of the view that the soul is inactive, there is no action on his

part, AMg. (असंमपक्खस्स विमं) तस्स णं इमाइ तिणिण तेवद्वाइ पाबादुयसयाइ भवतीति मक्खवावाइ, तं जहा — किरियावाइण अकिरियावाइण Sūy. 2.2.76; चत्तारि वादिसमोसरणा पण्णत्ता, तं जहा — किरियावादी अकिरियावादी Thāna. 4.4.530 (4.345); अट्ट अकिरियावाइ पण्णत्ता, तं जहा — एयावाइ, अणेयावाइ ... जसंति परल्लोगवाइ Thāna. 8.22 (8.607); चउरासीसीय अकिरियावादीणं Samav. 137; कइ णं मत्ते समोसरणा पक्खा । गोयमा चत्तारि समोसरणा पक्खा, तं जहा — किरियावादी अकिरियावादी Vii. 30.1.1 (30.1)

अकिलिद्ध (a-kilīṭṭha < a-kliṣṭa) *adj.* not complicated, smooth, JM. अइसयणाणिणा भगवया अकिलिद्धनिसागोवएसं परमणल्लियम-काहलमणवज्जं भणियं CaupCa. 57.1; M. अकिलिद्धसिलिद्धचोरिअकिरियो सो णवणीअमंदिं (गओ) ŚrīKāv. 3.23.

अकिलिन् (a-kilinna < a-klinna) *adj.* free from perspiration, JM. पंचयंकेसरवंती अकिलिन्नी हरिचवेलचविलो सो (राया) Kumā.Ca.(H.) 2.1.

अकिलेसअंत (a-kilesaanta < a-kleśayat) *adj.* (pr. part.) not troubling, Ś. (परिजात) एसो उण सअं बाळो वि ... अकिलेसअंतो भिक्खसत्तं ... जणओ विअ एक्खइ सम्बज्जणं ĀnaSu. 2.7 (p. 26)

अकिवणवयण (a-kivaṇa-vayana < a-kṛpaṇa-vacana) *adj.* without words pleading (for mercy), M. (द्रोपदी) अणमियसि-राणाएकिवणवयणाणममुक्कसमरमगाणं । वीराण माणभंगो सुवसहो पाणभंगाओ PārthPa. 56 (p. 23)

अकीइखइय (a-kiḍa-khaiya < a-kiṭa-khādita) *adj.* not eaten by insects, JM. वेणुसुद्धी वट्टं अणुक्कमुक्कं अगीइखइयमित्थादि KaKoPra. 40.27.

अकीय (akīya < akīka?) *n.* cornelian, JM. मणामित्थ पारसी-रयणा लाल अकीया य पेहज्जा RayPa. 103.

अकीयकड (a-kiya-kaḍa < a-kṛita-kṛta) *adj.* (ulms) which are not bought and prepared for the monk, AMg. सुअं उअं ... अमयसकारियमसंकप्पियमणाहूयमकीयकडमणुहिं Vii. 7.1.20 (7.25); Pañhā. 6.7 (comm. न क्रीयते न क्रयेण साध्वर्थं कृतः अक्रीतकृतः)

अकीरमाण (a-kīramāṇa < a-kriyamāṇa) *adj.* (pr. part.) not being able to do, AMg. गोसालस्स मंखलीपुत्तस्स सरोरगस्स किंवि जावाइ वा वावाइ वा छविच्छेइ वा अकीरमाणं पासित्ता Vii. 15.52 (15.66)

अकीला (a-kiḷā) *adj.* (f.) without a nail or defect, JM. सुद्धा भूमी पपसकीला य । दक्खेडपत्तिगरहिया अण्णेसिं होइ PañcāPra. 7.10 (अस्त्थादिशल्परहिता)

अकुइय (a-kuiya < a-kucika) *adj.* shaking, rickety, AMg. अणमिण्णहिय-सेज्जासणियस्स अणुचाकुइयस्स (निग्गेयस्स) ... संजमे दुराराइय भवइ Kapp.(S.) 53.

अकुउहल (a-kuūhala < a-kutūhala) *adj.* without curiosity, AMg. सुविणीए ति बुक्खइ । नीयावत्ती अचवळे अमाइ अकुउहळे Utt. 11.10; 34.27.

अकुओमय (a-kuo-bhaya < a-kuto-bhaya) *adj.* [also अकुतोमय] not causing fear from any side, AMg. लोयं च ज्ञाणाए अभिल्लमेवा अकुओमयं Āyār. 1.1.3.2; 1.3.4.3.

अकुक्कय (a-kukkuya < a-kaukṛta = niścala) *adj.* [cf. कौकृत्य] 1 without moving, AMg. अवि शोइ स महावीरे आसणत्थे अकुक्कय ज्ञाणं Āyār. 1.9.4.14; अकुक्कओ निसीएज्जा न य वित्तासए परं Utt. 2.20; 2 without faltering, AMg. अकुक्कओ तस्यइहियास-एज्जा रयाइ लेवेज्ज पुरे कडाइ Utt. 21.18.

अकुसलं साधुमत्तवद्विषयं अशुभमङ्गलं वर्णयति Paṇḍā. 2.11; तत्त्वं वि व
अवतणारिया नीकुसलमुपपन्ना आरियजणे वि जोमवज्जा तिरिस्सत्तया
अकुसला Paṇḍā. 3.22; Apa. (मिञ्जर) मोसल्लप्रसेपहिं निपाणिय
कुसलकुसलसुल परियाणिय JambūSāCa. 11.9.3; पुण्डरीकजणपद्मो विञ्जरा
अकुसल अदुरउह निरंजर JambūSāCa. 11.9.5; अकुसलकुसलकजविहि
सुवण्ह अविचिहिय विअरय सुवण्हसठ्ह VaddhaCa. 4.12.5; n. evil, ill
fate, JM. वर वि तुम अम्हाणं उवरि निञ्जेहो, तद्वा वि अण्हे तुम्ह अकुसलं
रक्खेमो Erz. 52.15.

अकुसलकम्मोदय (a-kusala-kammodaya < a-kuśala-kar-
modaya) m. the taking effect of (the rise of) evil karman,
JM. गहणाद्वरि पयत्ता होह अत्तरो वि विअपरिणासो । अकुसलकम्मोदयसो
पुअर अण्णपाहं लिगमिह Paṇḍā. 1.35; ŚrīDhāVīPra. 105.

अकुसलखमोदसमो (a-kusala-khaovasa-ma-o < a-kuśa-
la-kṣamopasama-tah) adv. because of the partial destruc-
tion and suppression of the evil (karmas), JM. अकुसलखमो-
दसमो ... आरइणाए सिदी विअदयसहणी होह ĀrahPaḍ.(V.) 978.

अकुसलदंशन (a-kusala-damśana < a-kuśala-darśana)
adj. the sight of which is inauspicious, Ś. (भानुमती) इदं मे अकु-
सलदंशनं पश्चिमादि सिविणमं VeniSath. 2.2.11

अकुसलनिवित्ति (a-kusala-nivitti < a-kuśala-nivrtti) f.
abstinence from evil activity, JM. मणुगुत्तिमाइवाओ गुत्तीओ तिज्जि
होति नावज्जा । अकुसलनिवित्तिस्सुवा कुसलपवित्तिस्सुवा व PavSāro. 595.

अकुसलपरिणाम (a-kusala-parināma < a-kuśala-pari-
nāma) m. evil effect or transformation, AMg. अकुसलपरिणाम-
संवहज्जणदुब्बिज्जणण (स्मे पश्चिदिह बराए) Paṇḍā. 1.13.

अकुसलमण (a-kusala-maṇa < a-kuśala-manas) n. evil
mind, evil mental disposition, JS. अकुसलमणस्स रोधो कुसलमण-
पवत्तओ वेव Mūlā. 383(5)

अकुसलमणनिरोह (a-kusala-maṇa-niroha < a-kuśala-
maṇa-nirodha) m. prevention of the evil transformation of
the mind, AMg. से किं तं जोगपडिस्सलीणया तिविहा, अकुसलमणनिरोहो
वा Viy. 25.7.576 (25.214)

अकुसलवहनिरोह (a-kusala-vai-niroha < a-kuśala-vān-
nirodha) m. prevention of the evil transformation of the
speech, AMg. से किं तं जोगपडिस्सलीणया तिविहा पणत्ता, अकुसलव-
निरोहो वा कुसलवहदीरणं वा वहेए वा एगत्तीमावकरणं Viy. 25.7.577
(25.214)

अकुसलाणुबन्धि (a-kusalāṇubandhi < a-kuśalāṇubandhin)
adj. having evil consequences, JM. अरप्पभूया अणे मवा ... अकुस-
लाणुबन्धिणो Paṇḍā. 27.

अकुसलारंभ (a-kusalārambha < a-kuśalārambha) m.
evil activity, JM. नं खडु अकुसलारंभो दिव्यं Paṇḍā. 27.

अकुसील (a-ku-sīla < a-ku-sīla) adj. not having a bad
conduct, i. e. having a good conduct, AMg. अकुसीले सया मिकल
वेह संसगियं सर Sūy. 1.9.28.

अकुसुम (a-kusuma) adj. without menstruation, Apa.
सासेकेण णवर तदि मावए स अकुसु गुपिणि गयहायए DhamPar. 7.9.8.

अकुहाय (a-kuhaya < a-kuhaka) adj. not tricky, not
deceitful, AMg. अकुहाय अकुहाय अवाइ अत्तिणे दावि अतीणवित्ती
Dasave. 9.3.10.

अकुण्णता (a-kūṇatā < a-kūjanatā) f. the state of not
cooling, AMg. अकुण्णता, अकुण्णता, अकुण्णता Thāna. 3.3.384

(3.188[9])

अकुणिमा (a-kūṇiā < a-kūṇitā) adj. [f.] not contracted,
wide open, M. सा वहुणं वर पु गुणुण्णस्स लच्छी अकुणिमं कुणव । ...
पायावतिमिरिस्सदिमं दिदि GaudVa. 933.

अकुर (a-kūira < a-kūira) adj. not cruel, JM. कोयज्जिओ
अकुरो सोह असवो सवपिउओ (इगवीसगुओ हवर सडो) PavSāro.
1356; m. name of one of the sons of Vasudeva, JM. वसुदेवस
व (पुत्ता) अकुर-सारण-सुहदारगाणिओ VasuH. 77.18; 110.27; तस्स
अववावकप्पस्स वये नाम अकुरो सि VasuH. 122.1.

अकुर (ākūra = an-īsat) Deśī, adv. not little, much,
JM. सुवणिमा अण्णत्थीअकुरकमहरिसमीसिउहसिअं । पेच्छ ... हिताकमज्जिअं
KumāCa.(H.) 3.65.

अकुवार (akūvāra < akūpāra) m. ocean, Apa. गुणुण्णकणे-
हेहि णिण्णदुदेहो अकुवारवीरेहि सीराहदेहो (देवदेहो) MahāPu.(P.)
46.6.10; अकुवारदीकरायाण माणं सवीआवओयाइ पाणप्पमाणं Vaddha-
Ca. 8.10.4.

अकेज्ज (a-keja < a-kreya) adj. [also अक्किज्ज] not to be
purchased, AMg. सुकोयं वा सुविकीयं अकेज्जं केज्जमेव वा । पणियं लो
वियासरे Dasave. 7.45.

अकेवल (a-kevala) adj. not single, manifold, AMg.
एस ठाणे अणारिय अकेवले अपडिपुण्णे ... एणमभिच्छे असाह Sūy. 2.2.32
(710); 2.2.57(712); 2.2.62(713)

अकेवलि (a-kevali < a-kevalin) m. not an omniscient
person, AMg. तए णं से गोसाले संकलीपुसे ... सावत्थीए नमरीए ... अके-
वली केवलिप्पलावी ... अज्जिणे जिणसं पगासेमाणे विहर Sūy. 15.9 (15.6)

अकेसर (a-kesara) adj. without pollens, AMg. चिट समस-
कडाइ दयाइ होति एगवीवस्स । पत्तियं पत्ताइ संकसरमंकरं मिअ Pannav.
1.48 v.49 (1.54 v.95)

अकोउहल (a-kouhalla < a-kautūhala) adj. without curio-
sity, AMg. मो भावए मो वि य भाविपपा अकोउहले य सया स पुज्जो
Dasave 9.3.10; JM. मोहमिमवो सुववए अकोउहलत्तणं व CaupCa.
15.17; Apa. अमिस्तउ अराउ अकोउहले BhaviKa. 1.6.

अकोप्प (a-koppa < a-kopya) adj. charming, AMg. पमया
वि य तेसि होति पसत्पलकखणअकोप्पज्जाअुसला ... अजितत्ता कामाणं Paṇḍā.
4.8.

अकोलउत्त (a-kolautta < a-kaulatva) n. the state of be-
longing to an ignoble family, JM. गच्छमाणे बलपमहारिसिम्मि अव-
कविकण चावले, बहुमज्जिअण अकोलउत्तं पसत्तिअण णिलज्जय -- बलसकण्णए
णियवालस्सेय गल्लयम्मि संदामिया रज्जु CaupCa. 208.18.

अकोविअ (a-koviya < a-kovida) adj. not knowing, igno-
rant, AMg. आरंसाइ ण संरंति अविद्यत्ता अकोविअ Sūy. 1.1.2.11;
1.1.2.18; एवं तक्षाए साहेता भम्माधम्मे अकोविअ Sūy. 1.1.2.22;
1.1.3.2; भिक्खुवरियाअकोविअ सूरं मण्णइ अप्पाणं Sūy. 1.3.1.3;
1.3.3.5; अकोविअ आह अकोविअहि Sūy. 1.12.2; अविदुक्कमे विअए
अकोविअ असविमामी नं दु तस्स मोक्खो Dasave. 9.2.23.

अकोविअ (a-koviya < a-kopita) adj. not violating, not
disturbing, AMg. आरियं उवसंयज्जे सज्जवम्ममरोविअ Sūy. 1.8.13.

अकोस (a-kosa < a-kośa) adj. without the calyx, JM.
उसससामी पत्तजोवणो य छत्तससिसिरो अकोसवम्मनामी -- पथापरिनिवत्त-
कत्तवो VasuH. 162.5.

अकोस (a-kosa < a-krośa) adj. less than a krośa (in
distance), JM. एणं व दो व तिज्जि व दिहा अकोसं तु सक्खो वा वि ।

सम्बन्धो तु अकोसे अगुञ्जाणाओ जा लेत्तं KappBhā. 3.4842; बाधातस्मि अकोसे अदधि जले सावये तेने KappBhā. 3.4844.

अकोसायंत (a-kosāyanta < a-kośāyat) *adj.* (pr. part.) making the budform to disappear, unfolding, AMg. समणे सगवं महावीरे.. पञ्चमविह्वनामे गंगावत्तपयाहिणावत्ततरंगमंगुररविकिरणतरुणबोहिय-अकोसायंतपउमगंभीरविह्वनामे Uvav. 16; Paṇḥā. 4.8; (Leumann, furnished with a calix ?)

अकोह (a-koha < a-krodha) *adj.* without anger, AMg. ते भिक्खू अकिरिए अलुसए अकोहे अमाणे ... गो आस्से पुरओ वरेज्जा Sūy. 2.1.60(682); 2.2.44(711); 2.4.24(753); यावच्चापुत्ते अणगारे ... अकोहे अमाणे अमाए Nāyā. 1.5.35; तए णं से सगवं समणे ... अकोहे अमाणे Jambuddi. 2.68; अकोहे अमाणे अमाए अलोहे, संते पसंते उवसंते Kapp. 118; Apa. अकोहं अमोहं अलोहं अणाहं VaddhaCa. 8.10.10.

अकोहण (a-kohaṇa < a-krodhana) *adj.* not irascible, AMg. एत पपमोक्खे अमुसे बरे वि अकोहणे सच्चरए तवस्सी Sūy. 1.10.12; अकोहणे सच्चरए सिक्खसासीलि ति बुच्चइ Utt. 11.5.

अकोहत्त (a-kohatta < a-krodhatva) *n.* absence of irascible nature, AMg. से नूणं मंते अकोहत्तं अमाणत्तं अमायत्तं अलोमत्तं समणाणं निग्गंथाणं पसत्थं Viy. 1.9.18 (1.418)

अक (akka) Deśī. messenger, अको दूए DeNāMā. 1.6; अको दूतः, वायजगुट्टी अकं (comm.)

अक (akka < arka) *m.* the plant calotropis gigantia, AMg. गिग्गुंटी अक तूवरि आदई चव तालउडा Pannav. 1.37 v.3 (1.42 v.2); M. इह वीसमइ व हिअअं फुल्लसमीरसुरहिगंभेसु ।-- वणत्तमग्गेसु GauḍVa. 535; थोउंजउकविहवा इमाओ ता उंदरथलीओ GauḍVa. 559; JM. अहिलसइ अककलियं कहिं पि किं महुयजुयाणो CaupCa. 21.17.

अक (akka < arka) *m.* 1 the Sun, [PāiLaNā. 4; Hem.(Gr.) 1.177; 2.79; 89; Vara.(Gr.) 2.1; 3.3; Mūck.(Gr.) 3.1], M. दुमस्स पविसइ कोदरंभमकमोहो UsāNi. 3.53; JŚ. दीवेहि गियपहोहामियक-नेएहि धूमरहिपहि (णवंतं अच्छदीहि) ŚrāvĀ.(V.) 436; JM. बालकुसुहो सुहवरगज्जी सुहवरगई अ इअ मुणिओ KumāCa.(H.) 2.23; जा नायं (?) च सुरा णमो तिपहुगाचंदकतारागणं RiṭSamu.259; Apa. चंदकसुक्का-हरणएहि पहुणा पुज्जिउ आहरणएहि NāyCa.(P.) 1.16.5; तं गीराओ माणं मुक्को तं मोहपारेहि अको SudCa.(N.) 12.3.1; अकमियकसकंवा-वणु हा सुउ सीयई कारणं रावणु JambūSāCa. 5.13.6; 4.5.1; उगतेय पलयकसच्छहा विजपुंजहुअवहसमणहा (जलणराउ) PāNāCa. 12.10.10; 2 name of a warrior of Rāvaṇa, JM. (रावणस्स मडा) चंदो य तहा अको गओ य PaumCa.(V.) 59.2; 59.3.

अक (akka < cakra) *n.* circle, M. फुरइ फुरिअइहासं उदपलित्त-तिमिरं मिव दिसाअकं SetuBa. 1.5; तुइ पडिमापडिवाडिं वइइ व सअलं दिसाअकं GāSaSa. 6.30; (राजा) तंबचूडकळगोलंतकोलाहलमुहलविसा-अकमेकं CandLe. 1.15.

अकअउव (a-kkaa-uvva < a-kṛta-pūrva) *adj.* never done before, M. मंभंतोण पिअअमे अकअउवये वि पणअमंगम्मि कए SetuBa. 12.50.

अकआ (akka-ā < arka-jā) *f.* the river Yamunā (born of the Sun). M. अकअं अअपिआ दुअं गओ ŚrīKāv. 1.22.

अककित्ति (akka-kitti < arka-kīrti) *m.* name of a Vidyādhara king (lit. having fame like the Sun), JM. तस्स सुप्पमा देवी । तंति पुत्तो अको व्व तेयज्जो अककित्ती कुमारो VasuHi. 276.19; जोतिमाला रयणमाला विव आणीया अककित्तिस्स VasuHi. 313.21; Apa. अककित्ति बिउ उज्जइ दणु-दुग्गजइहं रज्जु सइं मुज्जवउ PaumCa.(S.)

4.14.9; चकककित्तिवदावणए दुक्क तं भरहेसरहो RiṭNeCa. 10.7.22; तहो तणं तणूइ अककित्ति VaddhaCa. 3.30.6; 4.2.5; 5.8.11.

अकछट्टी (akka-chaṭṭhi < arka-ṣaṭṭhi) *f.* a festival on the 6th day of the month in honour of the sun, JM. लोइवपव्वाइ -- अकछट्टी ... न कायव्वाइ VIMāPra. 3.13.

अकजडि (akka-jāḍi < arka-jāṭin) *m.* name of a Vidyādhara, JM. अइ अकजडिस्स सुओ रयणजडी नाम खेवरो गयणे ।-- सुणइ पलावं महिलियाए PaumCa.(V.) 45.28.

अकं (a-kkaṇḍa < a-kāṇḍa) *adv.* [Loc.] at an improper time, all of a sudden, AMg. अकंके चिरमाविय ते पुरिसा मरणवेस-कालम्मि । पुव्वयकम्मपरिभावणाए पच्छा परिवदंति ĀurPacc.(V.) 54; JM. कीस दुक्कतवम्मि । विणिउत्तो अकंके भंते अप्पा अपावो वि KaKoPra. 160.20.

अकंविदुर (akkaṇḍa-viddara < akāṇḍa-? -- āḍambara) *n.* pompousness out of time, JM. जइ अम्हे पुच्छइ देवो, ता चानुंदराओ सम्माणिज्जउ, अकंविदुरं परिहरिण पईदानपुरस्सरं वेसिज्जउ KaKoPra. 163.15.

अकतूल (akka-tūla < arka-tūla) *n.* cotton-wool, JM. सीछेण विप्पमुक्को होइ लहू अकतूलं व JinadaĀkhyā. v. 219.

अकतेअ (akka-tea < arka-tejas) *m.* name of a Vidyādhara, JM. जलणजडि अकतेओ एवं विज्जाहरा बहुसो PaumCa.(V.) 5.46.

अकथली (akka-tthālī < arka-sthālī) *f.* name of a city (also known as Ānandapura), JM. खेसे विवज्जासं । पुणामे कए जहा आणंदपुरं अकथली, अकथली आणंदपुरं NisCū. III. p.192 on v.3344.

अकदेव (akka-deva < arka-deva) *m.* name of a feudatory king, JM. सानंते य इमे ... अकप्पमो अकदेवो एवमादीणि पंच सयाणि VasuHi. 318.12.

अकंत (a-kkanta < ā-krānta) *adj.* (ppp.) [PāiLaNā. 585] 1 pressed down, crushed, AMg. पंचविधा अचिन्ता वाउवाइया पक्खता, तं जहा -- अकंते धंते पीलित्ते सरीराणुगते संमुच्छित्ते Thāna. 5.3.183(444) (comm. अकंते चिक्खिलाइसु); पुढविकाइए णं मंते, अकंते समाणे करिसियं देयणं पचणुभवमाणे विहरइ Viy. 19.3.33 (19.35); तए णं से दइरे सेणियस्स रण्णो एणेणं आसकिंसीरणं वामपाएणं अकंते समाणे अंतनिग्घाइए कए यावि होत्था Nāyā. 1.13.41; अकंतादि य अचिन्तो (वाउकाओ) OghNi. 360; JM. चलियम्मि तम्मि पयलइ पडुम्मि महिमंडलं निरवसेसं । अकंतफणावलओ जायइ विहङ्गफटो सेसो CaupCa. 132.4 (v.9); 2 overcome, overpowered, M. कुसुयाइं ससहरकंततिमिरमरिवाइं व फुडंति Liā. 526; JM. गम्भत्थे य देवीए डोहलो उवविट्ठा अकंता य Āvṭī.(H.) 504a.6; पच्छा बहुएहि मणुसेहि अंतिओ अकंतो य Āvṭī.(H.) 227a.3; दालिइणकंतो भमामि नयरीए सुन्नमणो Erz. 74.22; बहुपावमरकंतं दुइजलणकरालजालमालाहि Kāka. 56; JŚ. संसारदुहकंतो जीवे सो हेयमिदि विचित्तेज्जो BāAnu. 38; 3 occupied, conquered, AMg. जं पुण पोरिसीए दो तिणिणं वंके अकंता उग्गाढतालिं वि पडिज्जइ Viy. p. 1186(11); M. सणिणो व्व जस्स लोणण । अकंतजयस्स जए पट्टी ण पुरेहि सच्चविया Liā. 69; JM. जो जो भूमिपयसो पंचहि पुरिसुत्तमेहि अकंतो । सो सो मणिओ पुज्जो देवाण य माणुसाणं च SārāPa. 6; अकंतं अम्ह मंडलं कओ अम्ह्माणं महंतो परिमवो CaupCa. 98.16; 4 handled, fully used, controlled, JM. तह जंतिएण जंतं अकंतं नेहनिम्मरसेण । जइ पढं विय कुंदी भरिया यक्खेण वाएण VajLag. 536; 5 covered, stepped on, JM. ता पुणवंतो इ जेणं सम गेहे अज्ज भूमी महातवत्तिस्सिचलणेहि अकंता JinadaĀkhyā II. 44.2.

अकंत्त (a-kkanta) Deśī. increased [= आक्रान्त going beyond

the usual limits], M. अक्षतं च पतुहे (प्रवृद्धे) DeNāMā. 1.9; नल-
वसमीरो अक्षतपुत्रो वि काहे किमक्षो (comm. on DeNāMā. 1.9)

अक्षतदुक्ख (a-kkanta-dukkha < ā-kṛānta-dukkha) *adj.*
overcome with misery, AMg. सखे अक्षतदुक्खा य अओ सखे
अहिसमा Sūy. 1.1.4.9.

अक्षतपुव्व (a-kkanta-puvva < ā-kṛānta-pūva) *adj.* al-
ready crossed, overstepped, AMg. सखि अनुपविसमाणस्स पाण्य वा
पाण्य अक्षतपुव्वे भवइ Āyār. 1.3.35(342)

अक्षतमरोणय (a-kkanta-bharonaya < ā-kṛānta-bharā-
vanata) *adj.* bent under the load placed on, PāLaNā. 566.

अक्षद (a-kkanda < ā-kṛanda < ārakṣa) *m.* Deśī. [cf. ā-
kranda 'protector'] protector, अक्षरो आरक्षे (comm. परित्राता;
अविरअक्षदाय ... अमयणिगममुहीय ।... लेहसु सरलअवंगच्छदाय) DeNā-
Mā. 1.15.

अक्षद (a-kkanda < ā-kṛand-) *v.* to cry loudly, to
lament, to call, JM. तुह वयगहणे य इमा अक्षदइ दुक्खिया नयरी Akkhā-
MaKo. 105.166; M. कण्ठा समक्षदं मुक्कंठं Usāni. 1.73; Ś. (उभे)
कओ अम्हे परिताडुं । दुस्संते अक्षद Śāk. 8.20; (सीता) दुस्सिषिणपण
विप्पलदा अहं अजउत्ते अक्षदामि UttāRūCa. 1.51.3; (विदूषक) अज
उण विरहो विरहो ति अक्षदति TapSārva. 4.2.2.

अक्षद (a-kkanda < ā-kṛanda) *m.* cry, lamentation, JM.
भूरितरो संजाओ परिणअक्षदसहो वि SurSuCa. 2.114; M. हत्थं व्य
उअणिणिमिआ मुक्कवक्कदणिपडिआणा तरंगा SetuBa. 5.64; 7.34; मुक्कंद-
विसुलुदरविलविअमुक्खिआ (अआ) जणअमुआ SetuBa. 14.40; इह ते
मअकलकाअवभंठं दलिअ सारसकंठा GaudVa. 517; महं किमैसो सुव्वं जण-
णिवहकंददूसहो सहो Līlā. 689.

अक्षदकारि (a-kkanda-kāri < ā-kṛanda-kārin) *adj.*
who utters a loud cry, AMg. छंदोवणीता अज्झोववणा अक्षदकारि
जणा रुदंति Āyār. 1.6.1(182)

अक्षदण (a-kkandana < ā-kṛandana) *n.* cry, lamentation,
JM. (आरुथ्यानस्य) तन्मल्लदणसोयणा परिवेषणा ताडणाई लिगाई JhānSa.
15, (सुगता) लोयविमुक्कदणरवं सयलमंदिरोरंजं CaupCa. 200.3;
Apa. परमेसु पणवेमि जणहणु पिउवणि पत्तउ कयअक्षदणु GayaSār. 13.1.

अक्षदंत (a-kkandanta < ā-kṛandat) *adj.* (pr. part.) [f.
दंती] crying, lamenting, JM. तेहि विटुपमाणं अक्षदंतं च परिणं सोउं ।
(भावेइ ... इमं) SupāCa. 55.76; अक्षदंती कटुणं सोयमरोणमिममठलिय-
च्छिजुया JinadaĀkhyā. II. v. 153.

अक्षदमम (a-kkanda-maa < ā-kṛanda-maya) *adj.* [f. -ā]
full of lamentation, Ś. (विदूषक) तदो खगंतरे पेस्खामो ... अक्षदमआओ
दिताओ Naiṣa 3.10a.140.

अक्षदसह (a-kkanda-sadda < ā-kṛanda-sābda) *m.* the
sound of crying or lamentation, JM. उट्टिओ अक्षदसहो MaṇaKa.
27.25; ताहे समुट्टिओ अक्षदसहो अंतेउरियाणं KaKoPra. 12.19.

अक्षदावणय (a-kkandāvaṇaya < ā-kṛandāpanaka =
ākṛandanaka) *adj.* who causes (some one) to cry, JM.
रिउअक्षदावणयं अखिजमाणहयं अजूरियमकुलं ।... पत्ते मरुराप तुह सेअं
KumāCa. (H.) 6.90.

अक्षदिउं (a-kkandiuṃ < ā-kṛanditum) *inf.* to cry, JM.
तओ अक्षदिउं आउत्तो चंदजसो Erz. 43.1.

अक्षदिदसह (a-kkandida-sadda < ākṛandita-sābda) *m.*
words of lamentation, Mg. (शबर) कथं दाणिं निव्यणाए अक्षदीय
अक्षदिदसह गुणीअहि Naiṣa. 6.23.2.

अक्षदिय (a-kkandiya < ā-kṛandita) *adj.* [also अक्षदिय]
lamented, cried, JM. रामस्स मरणसहं सोउं अक्षदियं च जुवईहि
PaumCa. (V.) 110.5; विसायविउहरइकाहि व अक्षदियं अक्काहि Kumā-
Pra. 90.8; M. किडिआ सुसंखोहा इदिमणकदिअं गअं परिणामं SetuBa.
4.64; तत्थ मए अक्षदियसहो गिउओ अजोयव्वो Līlā. 687.

अक्षपभ (akka-ppabha < arka-prabha) *m.* name of a
feudatory of Amitatejas, JM. सामंते य इमे ... अक्षपभो अक्षरेवो --
पभाकरो एवसादीणि पंच सयाणि VasuHī. 318.12.

अक्षबोदी (akka-bondī < arka-?) *f.* a kind of creeper,
AMg. दधिकोहवकाकलिमोक्खलि अक्षबोदीणं Viy. 12.6; Pannav. 1.45
v. 32 (1.40 v. 5)

अक्षम (a-kkama- < ā-kṛama-) *v.* 1 to overcome, to
conquer, AMg. से णं अंते किं पुंवि सत्थेण अक्षमिआ पक्खा बीईवपज्जा,
पुंवि बीईववत्ता पक्खा सत्थेण अक्षमेज्जा Viy. 15.3.13 (14.39); JM.
सुवणमकमउ Tārā. 50; Apa. अहं मणु सुवणु वि अक्षमइ एउ नियगुणिहि
अवस्सु SaṇKuCa. 529.8; 2 to step over, AMg. वामपाएण पायवीदं
अक्षमइ Nāyā. 1.16.2, वेसालीए नयरीए चेदगस्स पायवीदं अक्षमहि
Nir. 50; 3 to go over, to transgress, JM. जं अक्षमति तिरिय चंदो
सुरो य अयणेण JoisKu. 213; दुपयं चउप्पयं वा कुवियपमाणं न अक्षमई
JambuCa. (G.) 6.71; एत्तो परेण हलक्खिआ भूमी, तं न अक्षमामो अम्हे
Erz. 35.36; 4 to cling to, M. अक्षमइ पेम्मपरव्वसाए दइओ व्व
खोहरो Līlā. 381.

अक्षमण (a-kkamana < ā-kṛamana) *n.* 1 stepping upon,
AMg. इच्छामि पट्टिमिउं ... पाणकमणे वीयकमणे हरियकमणे ... जे मे
जीवा विरहिया ... तस्स भिच्छामि दुक्खं Āv. 16; JM. जुत्तं न होइ गमणं
अक्षमणं तप्पयाण जओ Kālka. v. 85; गुरुयअक्षमणेणं महइ आसायणा
जओ हवइ Kālka. v. 86; 2 attack, taking upon, M. अक्षमणमोहि-
अरहो हिअमुम्मवखणुसंठिओ इसइ वई SetuBa. 14.64; 3 conquest,
M. अहं पेच्छंति पवंगा सअलअक्षमणवक्खिअमहासिहरं ।... सुवेअं SetuBa.
9.1; JM. विरियं परक्खो किर पेउरयो वा जओ तदक्षमणं । सोउणुत्तरो वरो
सि अनुत्तरपरक्खमा तो ते ViĀvBhā. 1049(1046); Ś. (पारिजात) वरिद्धो
वरुणो ... वामणो विअ तिसुअणक्षमणपरक्खमी ĀnaSu 2.6(25), Apa.
सुवणक्षमणि सुलोउ SaṇKuCa. 527.1.

अक्षमत (a-kkamanta < ā-kṛamat) *adj.* (pr. part.) stepping
upon, Ś. (गोपकन्यकाः) कालिअस्स पंच कणाणि अक्षमंतो हसीअं पकीलदि
BālCa. 4.6.1; JM. अनुगिह्मीओ मिह भवतेहि नियपयंतीए पंगणमक्षम-
तेहि JinadaĀkhyā. 7.25.

अक्षमस्थली (akka-maru-tthali < arka-maru-sthali) *f.*
desert full of cactus, JM. तुह जोग्गा अक्षमस्थलीइ उंगा तरु कसो
VajLag. 224.

अक्षमिअ (a-kkamia < ā-kṛamya) *ger.* having overcome,
Ś. (प्रतीहारी) अदिदुक्खेण केणावि सत्थेण अक्षमिअ मेहपडिच्छंदस्स पासादस्स
अगाभूमि आरोविदो Śāk. 84.21(6)

अक्षमिउं (a-kkamiuṃ < ā-kṛamitum = ā-kṛamya) *ger.*
having conquered, JM. अम्हाणं कुमलेण कुमरि परिणेइ समरसीहनिवो ।
अक्षमिउं विज्जाहरसेअं तह कुणसु लहु देवि SupāCa. 1.287.

अक्षमिउण (a-kkamiūṇa < ā-kṛamayitvāna = ākṛamya)
ger. having caught, JM. अक्षमिउणं गलए सहासविह्विओट्टाणं Kuv-
MāKa. 37.21.

अक्षमिआ (a-kkamittā < ā-kṛamitvā = ā-kṛamya) *ger.*
1 having stepped upon, AMg. तद णं से कण्हे वप्पुदेवे ... पउमनामस्स
रणो वामेणं पाएणं पायवीदं अक्षमिआ Nāyā. 1.16.243; दोरारसमाणमीम-

अकर्मिणः Pañhā. 1.29; 2 having mixed with, (विसंस्तुतस्य उच्छेदना) अकर्मिणः अविशे भवितुं गृह्यते । कारणे अकर्मिणा तद्गुणं संपन्नं कुत्रा OghNi. 604 (comm. कारणे भूया आक्रम्य मिश्रीकृत्य)

अकर्मिय (a-kkamiya < ā-kram-ita = ā-krañta) *adj.* conquered, JM. (पाण्डुराजं) सिरिभुगणानंदनिबो अकर्मियासेसरित्तचको SūpāCa. 4.327; अकर्मियो मिच्छत्तुमुहमहामोहकद्वेणेण BhuvKevCa. 1062; Apa. एत्थंतरे दाणवदण्णुं स्रुं वि पहरहि अकर्मिउ SudCa.(N.) 8.16.9.

अकर्मिय (a-kkamiya < ā-kramya) *ger.* having overcome or conquered, JM. कर्त्ताओ रुक्कोज्जणधरीओ । अकर्मिय विक्कमेण परिणेइ दसाणणो ताओ PaumCa.(V.) 9.51.

अकर्मियक (a-kkamiyakka < ā-kramitārka-ka) *adj.* who has conquered the Sun, Apa. अकर्मियकउ वाहिरि अकउ पावह दधे खीलि वि मुकुउ MahāPu.(P.) 16.5.3.

अकमूल (akka-mūla < arka-mūla) *n.* the tree arka, JM. (अकवी) जेटुकमूलकलिया गुरुचित्तारोहिणीसमेया SurSuCa. 10.223.

अकम्म (a-kkamma < ā-kramya) *ger.* having overcome, AMg. वारिमण्णे विगाहिया । उदणकम्म मारेइ महामोहं पकुब्बइ Samav. 36.1. v. 1.

अकया (akkayā) Drav. *f.* sister, Apa. उतु सेट्ठि अकयाहि देहि देत्तुं सज्जयाहि KarCa. 8.5.5.

अकरह (akka-raha < arka-ratha) *m.* 1 the chariot of the Sun, Apa. (संति जिणालउ) तोदेइ व णवयलये अलये आलहर व अकरहे करहे PaumCa.(S.) 71.5.5; 2 name of a Vidyādhara, JM. सामंते हि इमे, जहा-अककित्ती, अकरहो VasuHi. 318.11.

अकरिस (a-kkarisa < ā-karṣa) *adj.* attractive, attracting, Apa. मत्तमुकुसंठविउ विव(वि)इगंभकरिउ पिज्जइ अक्कावट्टउ रसियहि इक्खुरसु SandoRā. 195.

अकलर (a-kkallara) Drav. *adj.* not stony, अकलरं भू सुहया पुक्वेसाणुत्तदुवहा VatthiSā. 1.9.

अकलस- (a-kkasa- < ā-kṛṣ- = gām-) *v.* [Hem.(Gr.) 4.162] to go [to attract], JM. सो विअ सोक्खमरच्छइ पसममुकुसइ अकलसइ समं KumāCa.(H.) 7.6.

अकलसमाण (akka-samāna < akkā-samānā) *adj.* (f.) like the mother, Apa. अकलसमाण मज्झु परणणणि MahāPu.(P.) 16.25.12.

अकलसा (akka-sālā < ?-sālā) *f.* rape; intoxicated woman, इदेसिमत्तासु अकलसा वि, DeNāMā. 1.58 (comm. बलात्कार इवन्मत्ता च खीति इवर्था)

अकलहणीय (a-kkahaniya < a-kathaniya-ka) *adj.* not to be spoken of, AMg. तं तारितं महापावं काउं अकलहणीयं Mahā-Niā. 1.137.

अका (akkā) *f.* Drav. [Hem. DeNāMā. 1.6 अका वणिणी, comm. अम्भार्थस्तु संस्कृतसमः । यत्काकायाः । हे अक (कातन्वम् 2.1.40)]; 1 a word of address to an elderly woman hence, mother, sister, senior co-wife etc. and procuress, Apa. अकलसमाण मज्झु परणणणि MahāPu.(P.) 16.25.12; बंजणु नत्थि अकि (Voc.) ता सां गय DhamPa. 2.14.9; 2.11.16; JM. भणिया य देवदत्ता अकाय KumāPra. 10.19; 1य अका-उवयसं मत्तं व सरंति सुविणे वि KumāPra. 86.5 [v. 1. for अजा at GāSaSa. 3.49] 2 name of a queen of Dharanā, एयाओ य तुम्भं छ अगमहिंसीओ, अहा, अका, सत्तेरा, सोयाओ VasuHi. 305.25.

[अकार (akkāra) *adj.* wrong analysis of पुरिलकारपरमे at

Uvās. 166, 198 in Hoerle's glossary]

अकारियपरिकम्म (a-kkāriya-parikamma < a-kārita-pari-karman) *adj.* remedy for which is not effected, AMg. अणारा तिक्कवेयणट्ठा वि । अकारियपरिकम्मा पडिबण्णा उत्तमं अट्ठं ĀrāPaḍ.(V.) 754.

अकाल (a-kkāla < a-kāla) *m.* improper time, Apa. ते तेव-सोयदुइविहरेदि अकालि वि वचसि मज्झुगेहि BhāvSār. 3.12; cf. अकाल. [अकाली as the name of a goddess in तीर्थकल्प ? AR. PSM. wrong for अकासी (akāṣī), ससणदेयया ... इमे तित्थं आरहंतवापत्तं अकासी । देवीण अलोमपरवत्तं जणं नाउं VITIKa. p.19.27]

अकिज्जा (a-kkijja < a-kreya) *adj.* which cannot be bought, AMg. केसि ते आवासा अकिज्जा आहिबच्चं च Thāṇa. 9.22.13(673) (comm. आभिपत्यं च)

अकिट्ठ (akkitttha) *adj.* [inferior reading for अकिट्ठ at Jambuddī. 2.49; Jīvābhi. 3.630; PSM. not scratched? at Vīy. p. 153, l. 13]

अकिय (a-kkiya < a-kriya) *adj.* inactive, JM. एकं निच्ये निरयवमकियं सव्वणं च सामन्नं ViĀvBhā. 32 (comm. निष्क्रियं); 2206 (comm. देशान्तरगमनाभावात्)

अकिरिय (a-kkiriya < a-kriya) *adj.* (a view) which considers the soul to be inactive and hence not responsible for happiness or misery, JS. असियसय किरियवाइ अकिरियाणं च होइ जुलसीदी BhāvPā. 135.

अक्कुट्ठ (a-kkutttha < ā-kruṣṭa) *adj.* denounced, JM. से अक्कुट्ठे व इय व लसिण वा Āyār. 1.6.2.2(184); Dasave. 10.13.

अक्कुट्ठ (akkutttha) Deśī. *adj.* occupied, अक्कुट्ठं अज्झासिअं DeNāMā. 1.11 (comm. अध्यासितम्; अक्कुट्ठकोव)

अक्कुस- (akkusa-) *v.* to go, Hem.(Gr.) 4.162; an ādeśa of गम्, अक्कुसर.

अक्कुसमाण (a-kkusamāṇa < ā-kruṣyamāṇa) *adj.* (pr. part.) being abused or reviled, AMg. बहुहिं दारगेहि ... अक्कुसमाणेहि हणमाणेहि इम्ममाणेहि ... न सबाणइ रट्ठकणं सद्धिं विउलाइं भोग-भोगां सुजमाणी विहरित्तं Nir. 130.

अक्कुहय (a-kkuhaya < a-kuhaka) *adj.* without deceit, not deceitful, AMg. अलोउण अक्कुहय असाइ (स पुजो) Dasave. 9.3.10.

अक्कुर (a-kkūra < a-kūra) *adj.* not cruel, JM. जोगो पुण होइ अक्कुरो DhamPa. 12; *m.* name of Kṛṣṇa's paternal uncle, M. तुहावल्लोण सुवीअ मे मणं विसट्ठमक्कुर सिणिअवण्णो KarhVa. 1.10; Ś. (मिबवदा) विट्ठदि कन्धो उदवअक्कुरसव्वसहिदो सहामंडवम्मि RukmiHa. 2.1.4.

अक्कोद (akkoḍa) Deśī. *m.* a goat, पसुम्मि अक्कोदो DeNāMā. 1.12; (comm. छागः; णिव मा अक्कोदंअसारअल्लं कुण अणयं)

अक्कोप्प (a-kkoppa < a-kopya) *adj.* [also अक्कोप्प] not causing disgust, AMg. ताओ णं मणुइओ ... रोमरहिबट्ठकट्ठसठियअज-हणपसदथलक्कणअक्कोप्पअणयणुयला Jambuddī. 2.15.

अक्कोस- (a-kkosa- < ā-kruṣ-) *v.* 1 to revile, to berate, to abuse, AMg. इह खलु ... कम्मकरा वा कम्मकरीओ वा अण्णमणं अक्कोसति वा वंथेति वा Āyār. 2.2.22(422); ते णं बाला ... ते भिक्खु अक्कोसेज्ज वा ... परिअवेज्ज वा Āyār. 2.3.9(471); तेण मे यस पुरित्ते अक्कोसति व जाव अक्कोसति Thāṇa. 5.1.73(409); तए णं ते माहणं - नागसिं माहणि ... उवावयाहि अक्कोसणाहि अक्कोसति Nāyā.

अक्ष (akṣa) m. 1 a particular tree. Apr. (सिंह)

इहं) सप्तशतसंज्ञकअक्षयशब्द सविहीसगकरकुलफलरसकु JambūSāCa. 5.8.34 (also the name of Ravana's son); 2 the nut of the tree [PāṇiNā. 799]; Apa. कउगसु वि जो अक्षरमियकस SudCa. (N.) 2.4.8; बोरकखामरमेसाहाररं (ए छकाउ) MahāPu (P.) 2.8.9; 3 dice, AMg. कुअए अपराअए जहा अक्षलेहि कुसउहि दीवसं Say. 1.2.2.23; JM. सारि व्व बंधववमरणमाएणो जिण न होंति पर दिट्ठे। अक्षलेहि वि हीरता RāPaṇ. 32; M. विवत्तमकलेहि तहि जहिच्छं Uaṇi. 1.63; S. (दसवन्ती) अओ हरेसुं अक्षलेसुं अहिनिवेसो अउउत्तसस Nāṇa. 4.4.11.

अक्ष (akkha < akṣa) *n.* [a modified base of अक्षि] 1 an eye, the organ of sight, AMg. सपुण्डियमिलकसं (सीहं) Kapp. 33 (Appendix); जे भिक्खु मेवुणवडियाप अक्षेसि वा ऊरसि वा उयरसि वा महाव संवाले Nis. 7.13; JS. अक्षेहि परो ररिओ ण सुणइ सेल्लेविहि देपरं ŚrāA. (V.) 66; Apa. खीरोयसल्लि कुवलयसकसु संपाडइ दिवि दिवि तासु अक्षु PāṇaCa. 6.8.10; M. मंदकखमंदखवास्वाणि इत्ये सवायेणइ वाणपणो Uaṇi. 1.54; 2 the sense-organ, [PāṇiNā. 240]; JM. अक्षेहि वि हीरता RāPaṇ. 32; फरिस-रस-गोथ-रुव-खसियया जवि अ अक्ष्माणं BhuvKevCa. 1609; तारुणे णिम्मणिए अक्षजसंसेसु हाणिमकसेसु KumāCa (H.) 7.7, JS. दुगला होंति अक्षवाणं, ते अक्ष्वा जुगवं ते जेव गेणइति PavSā. 1.57; अत्थं अक्षणिवदिदं ईहापुमेहि जे विहाणंति PavSā. 1.40; 2.106; जं जं अक्ष्माणं सुवं तं तं तिस्वं अरेदि वदुदुक्वं। सम्मादिट्ठी णाणी अक्ष्माणं सुवं कहं वि अणुहववि RaySā. 130; 135; सीलेण य मोक्खययं अक्ष्वातीहं च लोवणणेहि SiIPā. 33; अक्ष्वाणि बाहिरप्पा अंतरप्पा उ अणुसंयप्पो MokPā. 5; जरवणिणी ण चंपइ जाव ण दियलाइ होंति अक्ष्वाइ ĀrāSā. 25; अक्ष्माणं अणुमवणं वेयणिवं GomSā. (K) 14; 3 the soul, JM. जीवो अक्षो अत्थमवावणमोयणगुणणिजो जेण ViĀvBhā. 89; Apa. को जउणु काइं तहो कवणु अक्षु बोहइ अयाणु सिमु जेम देखु PāṇaCa. 9.12.3; 4 the number five, JM. सिहमृमिसुत्तमाए पण दइ तिहि तीस तिहि दहकसकमा VatthuSā. 1.20

अक्ष (akkha < akṣa) *m.* name of Ravana's son, M. संभारिअक्षणिहणो ओरयरइ सरैहि माखं भूअखो SetuBa. 14.65; JM. बहिया य रक्खसमया बहवो विय अक्षमःइया PaumCa. (V.) 67.14; JambūSāCa. 5.8.34.

अक्ष (a-kkha < a-kṣama) *adj.* [shortened form] unable, Apa. युणिअममो अज वि अक्षु देव, गिहिसासि जिणिःओ वरमि सेव PāṇaCa. 3.6.1.

अक्ष (a-kkha < ā-khya) [end of a cpd.] *adj.* called, having the name, JM. ता पत्थावेण जिणो साइइ जीव निओगवले KāṇKa. 127.

अक्ष (akkha-a < akṣa-ja) *adj.* produced by or born of the dice, M. (घोसं) वसुणोअं वरदवं व अक्षअं ŚrīKāv. 1.32.

अक्ष (a-kkhaa < a-kṣata) *adj.* unhurt, not broken or hindered, M. (घोसं) वसुणोअं वरदवं व अक्षअं ŚrīKāv. 1.32; (सुत्तार) चकीणं कुलककट्टिमिहिचक्के अचुकट्टिदी आचक्खीअवि अक्षवा-अवक्खमहि (?) सि अक्खणे अक्षओ SiBMañ. 1.12; cf. अक्षय.

अक्ष (a-kkhaa < a-kṣaya) *adj.* inexhaustible, unending, permanent, Apa. अक्षइ णितामइ परममइ अज वि लउ ण लहंति PāDo. 169; परं अणुसासउं पसमु करि, तइ नेउं अक्षउ ठाणु KumāCa. (H.) 8.32; cf. अक्षय.

[अक्षयइय a wrong reading for अक्षिय at SaṅKuCa. 660.4]

अक्षय (a-kkhaiya < a-kṣayika) *adj.* not destructible,

which cannot be destroyed, AMg. एवं ते अक्षियववमदच्छा, परदो-सुप्पाययपसत्ता देवेति अक्षययवीएण अण्णाणं कम्मववणेण मुहुरी असमिक्खिय-पक्कावी Paphā. 2.10 (comm. अक्षितिकवीजेन अक्षयेण दुःखहेतुना p. 36a.14)

अक्षउहिणी (akkhauhiṇī < akṣauhiṇī) *f.* a large unit of the army, Märk. (Gr.) 4.1 अक्षउहिणी, अक्षोहिणी.

अक्षओदय (a-kkhaodaya < a-kṣayodaka) *adj.* having inexhaustible water, AMg. जहा से सयंसुरमणे उदही अक्षओदय, Utt. 11.30.

अक्षओवसम (a-kkhaovasama < a-kṣayopasama) *m.* absence of destruction or suppression (of the karmans), JM. एवं सव्वपसो ण तदावरणाणमक्खओवसमा ViĀvBhā. 104(103)

अक्षकीला (akkha-kilā < akṣa-kṛidā) *f.* the game of dice, Apa. अवर वि यलि तेसु जि अयवलील पारदु विहिं वि जवारलील MahāPu. (P.) 56.2.7.

अक्षकीलियाहर (akkha-kiliyā-hara < akṣa-kṛidīkā-grha) *n.* the house of the enjoyment of the senses, Apa. सित्त-खेयवीवरं अक्षकीलियाहरं (तं जिणहणं) MahāPu. (P.) 48.8.15.

अक्षकखय (akkha-kkhaya < akṣa-kṣaya) *m.* the breaking of axle, AMg. णिदूय वरयं न पयंचुवइ अमववखण वा एगं ति वेमि Sūy. 1.7.30.

अक्षकम्म (akkha-camma < akṣa-carman) *n.* a leather bag for carrying water, AMg. तालविसायं पासंति ... आरुसियअवर-चम्मउट्टुगंइइइं Nāyā. 1.8.72 (comm. संकुचितं यदु अउचमं, जलाकर्षण-कोशः। अन्ये स्नातुः संकुचितानि अदाणि इन्द्रियाणि च चर्चनं च p. 138a)

अक्षजय (akkha-jaya < akṣa-jaya) *m.* conquest of the senses, Apa. पाणिदय-अक्षजय-उज्जमेण ममवइ धम्म वरमंजमेण Dham-Par. 9.20.6

अक्षजूअ (akkha-jūa < akṣa-dyūta) *n.* gambling with the dice, Apa. अक्षजूअ जणमणइं पियारउ NayCa (P) 3.13.9; दोहि मि अक्षजूअ पारदउं MahāPu. (P.) 57.9.8.

अखइ- (a-kkhaḍa < ā-skhal-) *v.* to fall into, to tumble in, M. अखइइ पिआ भिअए अणं मणिआअणं रमंतस्स (?) णिअंतस्स (?) दिट्ठे सत्तिसम्मि गुणे असत्तिसम्मि गुणि अईसंते GāSaSa. 1.44

अखडिया (a-kkhaḍiyā < ā-khatikā) *f.* reserve, recoil, withdrawal, Apa. सा भणइ न जुत्तउं कियउं ताए पुरिसंइं सहु का अक्खरिय माए VilāKa. 11.34.8.

अखण (a-kkhaṇa < ā-khyāna) *n.* preaching, exposition, JM. जण सावणाण खिसण समियक्खण PindNi. 504; Apa. एदु विअल-क्खणु किइ धम्मक्खणु संजइ किइ देवयइ VilāKa. 11.3.14.

अखण(य) (akkhaṇa(ya) < ?) Deśī. *m./adj.* submission, dependence on, fondness for, JM. अओ तुम्हाणं पि न जुत्तो पत्थ अक्खमायुक्खक्खणओ PuhCa. 86.22; (योउमाइतो) नयणमणपमवइइण-वणकणकणयक्खणयसमण PuhCa. 101.11; सयलकलविथक्खणो सया कलममासरसकयक्खणो ... कुसुमकेउकुमारो पयासि कहं ति PuhCa. 200.6; अविरयपरोवपारकरणक्खणो रवणसंचओ नाम सेट्टी PubCa. 214.8 (comm. अक्खणओ आवत्तता)

अखणय (akkhaṇaya < ?) Deśī. *n.* assignment (for coition), JM. नियअक्खणय वि अं पेसेमि तुमं परस्स पासम्मि Mu-SuvvaCa. 246.

अखणयकाय (akkhaṇaya-kāraya < ?-kāraya) *adj.* who has given an assignment for coition, JM. अइवा नियनेणेण य

स्यपि अक्षखण्डकार्यं पुरितं । परिवचिकण वक्षसि MuSuvvaCa. 244; जन्तु पुण सो विद्य सयं पेसह अक्षखण्डकारणो पुरितो । अक्षपुरितस्स पासे MuSuvvaCa. 245.

अक्षखण्डे (akkhaṇḍe) Deśi. n. अक्षखण्डे (एवममेतेषु DeNāMā. 1.59 (comm. अक्षखण्डे सुरतं प्रदोषश्च); 1 intercourse, 2 evening.

अक्षखण्डे (akkhaṇḍe = ā-khyātum) inf. [Gen. of the noun akkhaṇḍa] to tell, to speak of, Apa. अनु जु तुच्छं सहे षण्हे तं अक्षखण्डं न जाह Hem.(Gr.) 4.350.

अक्षखणिआ (akkhaṇiā) Deśi. reversed coition, PāiLaMā. 432 बाबहया अक्षखणिआ.

अक्षखणिय (akkhaṇiya) Deśi. [comm. व्याकुल, better व्याप्त] adj. lingering on, devoted to, given to, JM. रावकुलं सुदुत्तममोदयमगणपरं सखं अक्षखणियं VasuHi (M.) 226.9; इयज-हाववखणिओ जाओ णायरजणो सखो PuhCa. 87.24 (comm. अक्षखणिओ ति व्याकुलः), बहुवरवरयखाउसदाणवखणियाणो जाओ PuhCa. 108.4 (comm. आशीर्दानकालान्तः); अने (तावत्कुमारं) नासानि-मियदिट्ठिओ अक्षखालाहणवखणियाणो PuhCa. 141.14; अज्ज चेवा-गओ, विक्खणयक्खण (णि)याओ य नेह पतो णिह PuhCa. 96.12 (comm. कार्यव्याकुलत्वात्), पियसहि धीरा होह एत्थ कज्जे देवो चेव अक्षखणिओ CaupCa. 110.6.

अक्षखण्ड (a-kkhaṇḍa < a-khaṇḍa) adj. unbroken, complete, perfect, AMg. संचर भई ते अक्षखण्डारितपागग NandI. gā.4; निस्सह-स्सेह नहव्याई अक्षखण्डनिब्वणगुणार् BhattaP. 135; निस्सहस्सेह महव्याई अक्षखण्डनिब्वणगुणार् । उवहम्मंति ... सहेहि ĀrahPaḍ.(V.) 680; JM. एत्थं पुण अद्यागो नो परितुहेसु होति सव्वसु । अक्षखण्डविग्रहभावा ŚrāDha-ViPra. 103; अक्षखण्डं सिक्खसोक्खे ज्ञा वंछह ता तथं कुणह MaViCa.(G.) 16a.1(2); 2a.5(1); अक्षखण्डपयाणेहि रव्वीरपुरे गओ कुमरो SupāCa. 18.146.

अक्षखण्डल (akkhaṇḍala < ākhaṇḍala) m. God Indra, PāiLaNā. 25.

अक्षखण्डिअ (a-kkhaṇḍiā < a-khaṇḍita) adj. [also अक्षखण्डिय] unbroken, continuous, unimpaired, M. अण्णगामपउत्था कहुंती मेडकाणि रिछोहि । अक्षखण्डिअसोहगा वरिससं अज्ज मे सुणिआ GāSaSa. 7.87; AMg. सावज्जं न करेमि ति अक्षखण्डियसीलकेवली MahāNis. 1.69; अक्षखण्डियवनिषमा तिप्पयत्ताए सो सिज्जे MahāNis. 3.20; JM. अक्षखण्डियववारा ... ठेवा GāRaKo. 258; इत्थक्खण्डियदुक्खलक्खलठिळे कुणहमाळले DvāKu. 3.1; अक्षखण्डियवनिषमा पुत्ता पुत्तिरिया जियक-साया JinadaĀkhyā. II. v. 13.

अक्षखट्ठ (akkhatta < akṣata) m. name of Rāvaṇa's son, Apa. अक्षखट्ठो वणु पुणेवि तणुणे पंकयमुणे सरहसु इतिउ णुवेण PaumCa.(S.) 52.4.1.

अक्षखत्त (a-kkhatta < a-kṣātra) adj. not befitting the warrior caste, Apa. किंजाएण णराहिवसं जेण जुवाणु छउ अक्षखत्तं RiṇNeCa. 3.10.6.

अक्षखत्थ (akkhattha < akṣārtha) adj. meant for the eyes, worth seeing. JM. सिरिसज्जउज्जालो अवववववो व्व अक्षखत्थो NāPaḍKa. 10.496.

अक्षखट्ठ (a-kkhada < a-kṣata) adj. unhurt, safe, unharmed, M. अक्षखट्ठो विरमक्खो वि दे संहति अं णो विदरा गिअतणं Karh-Va. 1.12; JŚ. नदि विसे संविट्ठि तमणत्तं च अक्षखट्ठं महव । तदि वरिसोपि सुविक्खं BhaḍĀ. 1997.

अक्षखट्ठ (akkha-danda < akṣa-danda) m. the bar of the axle, Ś. (चारणी) जरो गिरिवपाविदवडाआक्का ... खडिक्खट्ठं ... परिप्पुंति दीहप्पमाणा बाणा BāiRā. 9.26.11.

अक्षखट्ठरीर (a-kkhada-sarira < a-kṣata-sarira) adj. with unhurt body, Ś. (विदूषक) कथं ण भिदो पसादो । अज्ज वि अक्षखट्ठरीरा विट्ठुह RāiNā. 3.14.21.

अक्षखट्ठलील (a-kkhada-salila < a-kṣata-sarira) adj. with his body unhurt, Mg. (?) (गोपकन्वकाः) एतो मद्वा अक्षखट्ठलीलं दिअमाणं कलंते अक्षखट्ठलीलो एतो एव आअक्खदि BāiCa. 4.12.18.

अक्षखट्ठण (a-kkha-dāna < a-kṣa(ya)-dāna) n. indestructible gift, Apa. अक्षखट्ठणु अक्षखट्ठं रज्जह विट्ठुण लच्छीए सेसु मरिज्जह MayaParāCa. 2.78.13(?)

अक्षखण्ट (a-kkhanta < ā-khyāt) adj. (pr. part.) telling, speaking, Mg. (माधुर) एव अक्षखण्टो तुमं पक्खत्तु पुंरआ Mrcch. 2.214; Apa. सुवर विज्ज गयणि अक्षखण्टा PaumCa.(S.) 10.13.3; जाव य ति वि कुमरेण सह सुवुहसह अक्षखण्ट SaṇKuCa. 645.7.

अक्षखण्डर (akkha-paura < akṣa-pracura) adj. full of cowries, JM. मा दोसेखिय नेण्ह विरले वि गुणे पयासह जणस्स । अक्षखण्डरो वि उवही मण्ह रणायरो छेए KuvMāKa. 3.16; VajLag. 748.

अक्षखण्डिय (akkha-pāḍiya < akṣa-patita) adj. chosen by the fall of the dice, decided by the lot, JM. रणो कहियं, मण्ह जवत्स आणेयखाणि अक्षखण्डिया वण्तु ĀvṭI.(H.) 453a.7.

अक्षखण्डय (akkha-pāḍaya < akṣa-pāṭaka) m. the board for throwing dice, JM. वेत्तमाणं च मं पेच्छिज्ज राहणा हाहारं करमाणेण पहाओ सो सुणओ अक्षखण्डयण SamarāKa. 255.4.

अक्षखण्डपाद (akkha-pāda < akṣa-pāda) m. name of the founder of the Nyāya philosophy, JM. सई च हेउसत्तं NisBhā. 5530 (Cu. हेतुसत्तं अक्षखण्डपाद IV. 88)

अक्षखण्डपुर (akkha-pura < akṣa-pura) n. name of a city, JM. गिणुणसु अक्षखण्डयं कहिज्जंतं । लच्छीहरयसुओ अक्षखण्डपुरं नरवरं वंसई PaumCa.(V.) 74.31.

अक्षखण्डम (a-kkhama < a-kṣama) adj. [f. -mā] unable, incapable, Ś. (त्रियवरा) दूरगदममभा अक्षखण्डमं कालहरणस्स Ḍḍk. 31.1(3); JM. सते वि परममक्खे जमक्खमक्खण्णा खेति SupāCa. 28.26.

अक्षखण्डमक्खण (akkha-makkhaṇa < akṣa-mrakṣaṇa) n. anointing the axle, JŚ. उपरगिसमणमक्खमक्खणगोवरसव्वपूरणमरं । णाऊण तण्यारे णिचेवं जुंज्जे मिकू RaySā. 108(116)

अक्षखण्डमाण (a-kkhamamāṇa < a-kṣamamāṇa) adj. (pr. part.) not being able to bear, AMg. ममं च णं अक्षखण्डमाणिओवक्खमियं सम्मसहमाणस्स अक्षखण्डमाणस्स ... किं वव्वे कज्जह ṭhāṇa. 4.451(325)

अक्षखण्डमल (akkha-mala < akṣa-mala = akṣi-mala) n. dirt of the eye, JŚ. किमिरावरत्तसमा अक्षखण्डमलो य पत्तुवेसमो हात्तिवत्तसमो लोमो वि चउविहो मणिदो KasāPā. 73.

अक्षखण्डमा (a-kkhamā < a-kṣamā) f. absence of forgiveness, anger. JŚ. कोदो य कोव रोतो य अक्षखण्डमा कव्ह वड्ढी । -- एह कोदवड्ढिआ होति KasāPā. 86; AMg. एणरातिवं मिकूण्डिमे सम्मं जणु. पाळेमाणस्स जणमारस्स इमे तओ ठाणा अविमाए अक्षखण्डमा ... मवति ṭhāṇa. 3.3.388(188); cf. अक्षखण्ड.

अक्षखण्डाल (akkha-māla < akṣa-māla) f. garland of beads, JM. पारिवक्खणमालं आउरी सुवत्तं किंमे ṭhāṇa.

Ca.(V4) 66. 31; Apa. अक्षयमाकडाणि गिवमियमण कवक्कसासण
णं कम्मसासण DhamPar. 1. 18, 10.

अक्षमालिया (*akkha-māliyā* < *akṣa-mālikū*) f. garland
of Rudrākṣa nuts, M. सुयम्भवाक्षमुरपसादितो अक्षमालिया इत्यो
LHs. 205.

अक्षमिय (akkha-miya < akṣa-mita) *adj.* known by the
sense-organs; Aṣ. माह भणइ रमण तुह अक्षमियं जं तं किह
रक्षमि MañPu (P.) 24.3.13.

अक्षसुद्धि (akkha-muṭṭhi < akṣa-muṣṭi) f. handful of dice, JM. सो गुरु सिद्धि अक्षसुद्धिओ वहुँनियाओ लक्षपूरुसियाओ धुवयेह VIMāPra, 67.26.

अक्षय्य (a-kkhaya < a-kṣata) m. unbroken rice grain (used for worship), M. खित्तो से दहिययययोमीसो अवहिवहिं मगलिको LIA. 1297; (विष्णु) मयखत्तअक्खयसणहत्तले विभाणे ताळे RamMa. 1.35; Jś. अक्खययवदाहओ वा असुओ एसो ति पियययुत्तीण. सत्तपिउण मययं पसा विविह असम्मावा ŚrāA.(V.) 284; JM. दुब्बंजुरदहियक्खययाववहत्ताहि जुवईहि SamaraKa. 75.9; तओ विरइओ मणिओद्विमत्तले चंरणोरो-अय्य दोईंजुरो(रिउत्तयसत्तियक्खयययियकुसुमोवयार ... परम-विसेहि Kuv-MāKa. 14.9; कुमारउत्तमेने अक्खयययिखवइ Erz. 6.32; 11.9; वरकुसुम-गेयअक्खययफलजलनेव(वे)अधुवदीवेहि। अट्टहिययम्हणयो जिणपूआ अट्टा होइ KumPra. 129.27; जह सुगजम्ममि तय जिणपुरओ अक्खयययिखवइ। संपत्तं देवत्तं VijkoCa. 3.190; 3.191; नीमत्तले पियअक्खयययणपंचनं ठजिउ VatthuSā. 1.27; Apa. पुण्णई अक्खययाउ मल्लि बीवा धूवयास जलयाउ प्रदीप्रा PaumCa.(S.) 2.17.3; का वि अक्खययधूव करेवि धाउ KarCa. 9.2.6; दहियक्खयययि सिरि सजोइवि BhaviKa. 47.8; पुजिय पुण्णक्खयययलिदीपंगादि BhaviKa. 119.2; पीरयं दहियोज्ज्वल्लदपणई BhaviKa. 141.3; 157.11; 268.8; 298.11; जिणु अहत्त जो अक्खयययि एउ वरवं-सयई SāDhaDo. 185; एरियय चउक्क यय ठयिय कुंम दुवंगुर अक्खयययणपेआ PāNāCa. 13.2.7; सियपुण्णवल्लु कउयत्तरिहु दहियवकुसुम-अक्खययययिहु JambīSāCa. 7.12.5; इणेवि सीमु कि अक्खयय पुण्णमहि SudCa.(N.) 8.14.4.

अकखय (a-kkhaya < a-kṣata) *adj.* [अकखयं अण्ड Pāṇ. 7.76; unhurt, not violated, AMg. जातं वै साह रयहरणमुच्छिदि-
गह्वरा पंचमहव्ययवरा अकखयायारचारिता ते सन्धिरिरता मगता मय्यपण
वदामि Āv. 31; JM. जं सुमे दिट्ठा अकखयसरीरा VasuHi. 205.30;
समागमो अकखयसरीरो तीमे समीवं Erz. 23.15; ता संयिकण पयं अकखय-
देवं तु मत्तिनाहसस। अप्पेमो SurSuCa. 2.33; ता बह जीवंती संपत्ता
अकखयसरीरी SurSuCa. 9.111; ताव य पत्ता नियमियत्ता अकखयहत्था
संदरित्था JmadaĀkhyā. v. 47.]

अक्षय्य (*a-kkhaya < a-kṣaya*). *adj.* not diminishing, undecaying, imperishable, perfect, inexhaustible, A.Mg. (महावीर) से पणया अस्सवसागरे वा मशोद्धी वा वि अंतिपारे Siiy. 1.6,8; (बुधाल्लसे णं गणिविज्जे) बुवे विह्व, सासु अस्सव अत्थे अवट्टि जिन्हे Samav. 148; (महावीरेण) ... सम्भवरणिगा तियम-लसमनमत्तमसूयमभावाहम-पुणरावत्तं मिद्धिगइमाणेये ठाणं संपाविउत्तामंण Samav. 1.2; Viy. 1.1,2 (1.7); (लोए) बुवे सासु आसुर वड्ढए ... जिन्हे Viy. 9.33.101 (9.233); पयसहुवाए अक्खए वि अं Viy. 18.10,27 [2] (18.220); एये वि अं, बुवे वि अं आसुर वि अं अक्खए वि अं Nāyē. 1.5.76; 1.1.7; 2.1.19; Anuttaro. 198; Uvav. 16; 20; सासया अक्खया ... जिच्छा पडमबरदेइया RūyPa. 200; तस्स य अपरिमितसत्तेणा सुवमकत्तमवड्ढया ... उवग्गमा परणिहिणी लोणेविस्सुयजजा Jambhādī. 3.16; 1.11; 4.22; 5.21; (रयमेप्पमा पुदवी) ज कदा

ण कदाह जलिय ण कदाह ण भवित्तसह. सुवि च भवह य भवित्तसह
 य बुवा भिवया सात्तया अक्खयां, अक्खया अवट्ठिया गित्ता Jivābhi. 3.59;
 3.272; 3.760; सुवण्णणुं सव्वरत्तिणीं लिंथं अयलं अरुवं अणं अवखलं
 अन्वरत्तावं अणुपराक्खित्तिविहरत्तामयेवं Kapp. 16; धुरे गिअए सासए अक्खए
 अब्बए अवट्ठिए गित्ते (विट्ठिकाए) Nandī. 318; सिक्खमयलमत्थमवखलमव्वावाहं
 सुहं समणुपत्ते ĀrahP.(Su.) 17; JM. अक्खयमत्थलमण्णरं वाली सिक्खसासये
 पत्ते PaumCa.(V.) 9.105; जह सोक्खलमक्खयमुत्तं JhānSā. 61; सुयल-
 मणावरणमणंतमक्खयं वेवलं जम्हा SamPa. 2.17; कणयचिह्नी अक्खीणी
 रणणिह्नी अक्खया तह वि KumāCa.(H.) 1.27; अव्वयमसंखलमक्खयमो-
 रणियिण्हमवित्थियदं JuJiCa. 2; पविहिंसि वम्ममुक्खो अक्खयमुक्खं मथो
 मोक्खे VijKaCa. 3.194; 3.195; JŚ. होज्जं समसुद्धक्खो सो शोक्खं
 अक्खयं ल्हदि PavSā. 2.103; गाणाहच्च सहं अक्खयमणिणांसिक्खेयं
 NiySā. 177; होऊण जगदि पुज्जो अक्खयसोक्खं ल्हदि मोक्खं MjJā.
 36; 1188; लद्धुणं यं सम्मत्तं अक्खयसोक्खं च मोक्खं च DamPā. 34; एए
 सिणिणं वि माया हवंति जीवस्स अक्खयामेया CūriPā. 3; सो खवदि
 कम्मपुजं मुत्तिस्सह अक्खयं ल्हदि KattiAnu. 488; जर वेवो पि च रक्खदि ...
 गियमाथं पि मणुस्सं तो मणुया अक्खया होति KattiAnu. 25; M. अक्खेण
 अक्खयं कोसं. मणक्खेण यं सिण्णं दिवम्मि मणणं महीवहो JJJā. 1314;
 Apā. अक्खयदाणु मणेवि सेवं सहो अक्खयतइय गाड किउ दिवसहो
 PaumCa.(S.) 2.17.8; देहि अग्गहण ... अक्खयं अक्खयं ते महेत्तं पदे
 BhaviKa. 69.11; अक्खयतणीरीं रणि मुत्तीरं DhaviKa. 246.12; तउ
 अक्खयदाणु मणेवि चलिय अग्गच्चवि ण्णाविं वीय वलिय JambSāCa.
 2.12.4; अक्खउ अक्खउ बहुणुणअत्तु भाणोअणुण अदियहं महत्तुं JāNuCa.
 15.1.9; जंपह रहमंदिदि मयणासुंदरि परिउ अक्खउं गाह सहो SiVaCa.
 2.15.13.

अक्षय्य (a-kkhaya < ā-khyāta) *adj.* (ppp.) told, informed, Apa. तस्य अक्षय्यिणुस(स्स) णिणस्ससंख्या चत्तु काएसु उद्दसग्गओ अक्षय्या JivānaSām. 1. 8.

अकखय (akkha-ya < akṣa-ka) m. name of Rūpa's son, usually called अक्ष. Ap. ब्रह्मपाण्डुराणधनयाहणअकखयमयमादिबिही-सण PaumCa.(S.) 4.11.1; अकखय हणुवहो अदिमिदि paumCa.(S.) 52.1.1; अं जाणियय अकखय एणसादिद रत्तु सारणिण वणुदहो सम्मुहु बादिद PaumCa.(S.) 52.3.1.

अक्षयकर (a-kkhaya-kara < a-kṣaya-kara) · *adj.* producing (something) which is inexhaustible, AMg. एसो व वंखेरे ... सासयमव्वावाहमपुण्णम्वं एसत्थं सोमं .. अक्षयकरं ... अगेगुणसंणिगं Panhā, 9.1 (comm. अक्षयश्च तत्पर्यायाणामपि कथंचिद् अक्षयत्वात्, अक्षयो वा पूर्णमासीचंद्रवत् तं करोतीति p. 133a)

अक्षयकुमार (akṣha-ya-kumāra < akṣa-ka-kumāra: akṣata-kumāra ?) m. prince Akṣa (Rāvaṇa's son), Apa. वनवाहण नहिं अक्षयकुमार सहस्रग विहीसण दुण्णिवाह PaumCa.(S.) 40.15.4; 52.1.4; 52.3.1; also अक्षकुमार 52.10.4.

अवस्त्वज्जोणि (a-kkhaya-jōṇi < a-kṣata-yōṇi) f. a vergin, JM. जाया अवस्त्वज्जोणी जोज्झणंवा अ रित्तिपमावेणं Dhutt. 5.13; Apa. सा धीवरधीय न्य पवित्त कामाज्झणि। तद् अवस्त्वज्जोणि तज्झ गंधिणि पारासरिया DhamPar. 7.15, 19; 7.5.12.

अक्षयजलि (akkhayañjali < akṣatāñjali) m. handful of rice-grains, JM. आलक्षजलि पुष्पजलि वा खेवाविज्जर VIMaPr. 30.14.

अक्षयणिहि (a-kkhaya-nihi < a-kṣaya-nidhi) m. [also अक्षयनिहि], 1 an inexhaustible treasure, AMg. जहं तुष्णं आषं च रायं च मायं च अक्षयणिहि च. अनुबोके Niya. 1.2.12; 1.2.14;

Vīva. 137; JM. तापि भगति. एता अपह अक्षयणिही. जइ सिप्य सिवसि अपहेहि व समं हिदति तो ते देसो *ĀvTi* (H.) 360a.1; Apa. पयण पुण आणु जं दीसइ अक्षयणिहि तं महु करे निवसइ *JambūSūCa.* 3.14.19; 2 a kind of penance, fasting for as many days as are required to fill up a jar with a handful of rice-grains per day, JM. हेकगठविचकलो जा पुओ अक्षयाण सुट्ठीय । जो तत्त्व सति-सरिसे तओ समकखणिहि वेति *PavSaro*. 1554 (p. 440); जइ जिणपुरओ कल्लो पण्डितो सुट्ठीहि पण्डितिम्ममायतेवुहेहि आबइयणिहि पुरिजइ तावइदिणणि एणासणगाइ अक्षयनिदितवो *VIMāPra.* 27.9.

अक्षयतइया (a-kkhaya-taiyā < a-kṣaya-tītyā) *f.* the third day of the bright half of the month of Vāṭṭikha, Apa. अक्षयवदिण भगेवि सेयसहो अक्षयतइय गाउं किउ दिवसहो *PaumCa.* (S.) 2.17.8; उचित विवाहकणु धनरासिए अक्षयतइयविसे जोरसिए *JambūSūCa.* 4.14.21.

अक्षयवेह (a-kkhaya-dēha < a-kṣata-dēha) *m.* un-injured body, JM. गीरोओ वण पुणो अक्षयवेहे ओलदसंठाणी । सुणणलोवणो *CaupCa.* 80.19 (v. 48); ता वंविज्ज एयं अक्षयवेहं सु पणिनाइस्स । अयेओ *SurSūCa.* 2.33.

अक्षयनिकखेव (a-kkhaya-nikkheva < a-kṣata-nikṣepa) *m.* throwing of the rice grain, JM. तवो य तरिहरे अक्षयनिकखेवं करे *VIMāPra.* 35.8.

अक्षयनिहाण (a-kkhaya-nihāṇa < a-kṣaya-nidhāṇa) *n.* inexhaustible treasure, JM. मूत्तरगुणरयणाण दसणं अक्षयनिहाण *SamSat.* (H.) 57; अक्षयनिहाणं तत्कुर्याण *KaKoPra.* 12.10 [cf. परिओसिओ तत्कुर्याणो *SamarKa.* 520.41].

अक्षयपचागय (a-kkhaya-paccūgaya < a-kṣata-pratyā-gata) *n.* return without any harm, JM. तेणमवससवसणकइणह-वणमेवमालगारेण । अक्षयपचागयपुक्कसिम पुक्कणं नियसावो *UvPay.* 24.

अक्षयपथ (a-kkhaya-paya < a-kṣaya-pada) *n.* the indestructible place, JM. भिज्जाणमकखयपथं तिहवमल्लमेयं तिहं अरयं । जिणगाओसमोहेहि भासियं ता वुं अत्थि *SamSat.* (H.) 64.

अक्षयराहिय (a-kkhaya-rāhiya < a-kṣaya-rādhipa) *m.* owner of inexhaustible wealth (र), Apa. पयणवेउ णामे खयराहिय एत्थ महीवइ अक्षयराउ *MahāPu.* (P.) 32.20.8; (FN अक्षयवसा-विषः)

अक्षयवत्त (a-kkhaya-vatta < a-kṣata-pātra) *n.* the vessel of rice-grains, JM. पवसति रत्तमुवविजित्ताओ पुणअक्षय-वत्तवारिणीओ *MaṇoKa.* 15.26.

अक्षयसुख (a-kkhaya-sukha < a-kṣaya-saukhyā) *adj.* [also अक्षयसुख], having inexhaustible happiness, AMg. सम्मत्तं पुण लउं अक्षयसुखं लहइ सुखं *BhattaP.* 69; *ĀrahPaṇ.* (V.) 461; JS. होऊण जयदि पुजो अक्षयसोक्खं लहइ मोक्खं *Mūlā.* 36; गिस्सेणी होइ एवो अक्षयसोक्खस्स मोक्खस्स *BhaĀr.* 1471; 743; *n.* inexhaustible happiness, JS. तवत्तमसंजुतो अक्षयसोक्खं तवो लहइ *Mūlā.* 762(8)

अक्षयया (a-kkhayāyāra < a-kṣatācāra) *adj.* of unviolated good conduct, AMg. तिवासपरियायं समणे निमये आदारकुसले ... जगहकुसले अक्षययाये अनिज्जाये *Vava.* 3.3; 3.5.

अक्षर (a-kkhara < a-kṣara) *n.* 1 letter (both the written form and the sound represented by it), M. सामण्णां हि णामक-राहं उचियं वर विदेअमि *GauVa.* 713; अक्षरायहं व लेखकाहं हिण्णि विपाकहि *Līlā.* 111; (अक्षर) सतिसे वि णणेइ राधीअक्षरविसेओ

अणो *SiMāh.* 1.4; S. (विष्णुणा) बहं वण तुला विज लक्षकसरा *KapMāh.* 1.20.14; AMg. रिट्टामयारं अक्षरां *RāyPa.* 237.3; सवकखरउचियारणो *Uvav.* 26; बदरामरं लेणी रिट्टामयाइ अक्षराइ भमिप-लेकं *Jivābh.* 3.435; अक्षराविदुमसा छिहिया हुवरयणवट्टण *ApuOg.* 80 143; सल्लोअं अक्षराइ अयंता वमा *Samav.* 140; 144; से किं से सणमयारं सणमयारं अक्षरस्स संठाणमिहं *Nand.* 63; 1; जावदिवाणि अक्षराणि अवसःसंज्ञा वा *SaĀg.* 5.3.45; एवयसरादि विविहं एवत्थसणं मुणेलव (SāĀ(V.)) 464; पामयसरे व पके पि जो ण रोवेहि सुत्तमिहि *BhaĀr.* 39; Apa. महे छिहियं गहियहि अक्षराइ *JasCa.* 1.24.3; ताव तेण सुंसाइ रादयारं अक्षराइ *KarCa.* 1.7.7; पंचसीत अक्षरा मदेवि *SudCa.* (N.) 2.8.5; पादंतेहं अक्षर लउ आवइ *JambūSūCa.* 2.14.6; पामयसणयुवमयारहि रयउ गिसुणेसु *SandeR.* 19; गणमभा होति पंच अक्षरओ *PrāPaṇ.* 1.12; 2 articulate sound, phoneme, M. गिहं लहति कइअं सुणति खल्लिअक्षरं णं जेयति *GāSaSa.* 5.18; कस्स तुअं उअसि ... अणुपण्डितकठं पित्तल्लिअक्षरसंज्ञं *GāSaSa.* 4.34; कपहि सुअमयुक्खरेहि वयणेहि सच्छरियं *Līlā.* 606, 267; 260; गज्जमल्लसंज्ञं-ल्लसंज्ञं ... विरुपति *KaṇVa.* 1.35; JS. अणुमातदि सुअयणं अक्षर-एवजणं पमसिमुदं *Mūlā.* 643(7); Apa. सुअयणं अक्षर एवजणं *NāCa* (P) 6.2.8; मयुक्खराविण मइ पुउ पडिप सुअयणसुदिण *SaṅKuCa.* 519.5; मयुक्खराविणहि पणु भोति *PENāCa.* 2.5.1; 18.20.3; AMg. जस्स णं अक्षराणि ति पं सित्तिखंतं ... अहीणकखरं अण-अक्षरं अवयवत्वर *ApuOg.* 14; JM. अक्षरसरणेण सरा वंजणमवि वंजणं अक्षरं *ViĀvBh.* 461; छिओ वणो । अण्णइ अक्षरं *ViĀvBh.* 459, 3 word, AMg. अक्षरं वा पं वा गाइ वा *Āv.* 61; अक्षर-रुणो समं सारियं सपञ्चवियं च । गहियं अणपविहं सत्ता वि एए सपडि-वसंता *Nand.* 63. 83; JM. अक्षर होरा लणं अणुवियणं इहे पणं *Rij-Sam.* 149; तेण य सवसिउजंतवरं पलवजल्लरसमेणं सरेणं भणियं *KuvMā-Ka.* 68.31; पटो य सोवणो ताणकखराण छायाणमिस्सं वओ *Erz.* 32.31; अक्षरायंतं वि सज्जणं जे सखरा समुहविवा । ... न इ अक्षरा होति *JinadaĀkhyā.* 1.215; M. गअइ विरहकखरावड पहिअममोहणं सोवो *GāSaSa.* 7.28; सा मइ पुअ अक्षरो तेण अ वम्मवत्तं भणिओ *GāSaSa.* 2.78; अणुअमणेमवे विहडिअविसमकखरे वि सवडिअये *SetuBa.* 4.24; 11.31; ओयकखरवहुअयं सम्भावसमयियं वयणं *Līlā.* 968; मयकखरवहुअयणं (वाणयणं) *Uc.* 1.54; S. (सीता) सारं जेव-त्रियपरिधारां अक्षराइ पंचवटीरुणं मे मेदनामि अणुवसि *UttRāCa.* 3.6.3; Apa. पियमयुक्खरावियणिहं मविउ *BhaviKa.* 148.2; तं बोहिअइ लु लु पर इम थम्मकखर जाणि *KumāCa.* (H.) 8.28; 8.35; 4 prognostication based on the number of letters, JM. ओइ निमित्तअक्षर कोउअभापसभूवममेहि । वरणाणुओअणाहि अ साहुस्स तवसंज्ञो होइ *UvMā.* 115; 365; *adj.* not changing, permanent, JM. न अक्षरं अणुवजोने वि अक्षरं सो य वेयणाभाओ । अविहउल्लसंज्ञं अयं सुअतसाणवत्तं वेवं *ViĀvBh.* 453; अखिलया वि य सत्ता हवे ववडियाप जं भिवा । एजायणाणिता तेम सरा अक्षरा वेवं *ViĀvBh.* 454; Apa. उवरिहउं अक्षर पइ अक्षर *MahāPu.* (P.) 11.29.15; गउ मोक्खल्ल अक्षर अक्षरओ *MahāPu.* (P.) 23.20.6.

अक्षरकव (a-kkhara-kavva < a-kṣara-kāvya) *n.* poetry in words, JS. जइ सा गंधकी णाम सा लेप वेदे लखर सवपंथणा अक्षर-वधवादीये, जा न गंधकता कीरवे सा सुवा वंधकरी णाम *SaĀg.* 4.1.67.

अक्षरगय (a-kkhara-gaya < a-kṣara-gatya) *adj.* (language) formed of words, JS. अक्षरगया अणुवयारिदियसणिणं विदिय-पणसंज्ञा *Dhavalā.* 13.221-222 (*JainLā.* 4).

अक्षरगुण (a-kkhara-guṇa < a-kṣara-guṇa) *n.* poetry

na) *n.* arrangement of words, M. (नट) कविषु द्वे अक्षराण्युक्तिणि महिलेण धीरयणेहि । अत्र इ रसहृत्पयकडा छल्ल छालिज्जहि जेहि Ram-Mañ. 1. 12.

अक्षरच्युत (a-kkhara-ccuya < a-kṣara-cyuta) *n.* a composition in which some letter or letters are absent (which will produce a different meaning), JM. एवं विचिन्तयन्नुत्तरेहि अक्षरच्युतिं ... अत्रेहि विधिहेहि कोलाविसेसेहि विमलमई तं दिगोउं पवस ति JinadaĀkhyā. 13.7; cf. वञ्चति दियहा । ... वयाइ अक्षरमत्ताविदु-चुणहि JambūCa.(G.) p. 31.8.

अक्षरद (a-kkhara-ḍa < a-kṣara-ḍa) *n.* pompous word, Apa. अक्षरदहेहि जि गठिवा काणु ते ण मुणति PāDo. 86.

अक्षरदम्बर (a-kkhara-ḍambara < a-kṣara(ḍ)ambara) *m.* display of words, Apa. बाणेण समपियय वणवणउ तं अक्षरदम्बर अप्पणउ RiNoCa. 1. 2. 14.

अक्षरार्थ (a-kkharattha < a-kṣarārtha) *m.* meaning of the words, word by word meaning, Ś. (विदूषः) किं दाव गीदीय अवगदी अक्षरार्थो Śāk. 53.12(4). M. अविहावियकलस्य पठिवयणमिणं असंयदं Līlā. 481.

अक्षरपंक्ति (a-kkhara-pantī < a-kṣara-pankti) *f.* line of letters, row of letters, Apa. भतिहि अक्षरपंक्ति लिहेपिणु BhaviKa. 74.7; 75.2; अक्षरपंक्ति लिखिय तहि BhaviKa. 106.7; 153.2; ताम वरकक्षरपंक्ति नियच्छमि BhaviKa. 162.8; 332.8; 349.8.

अक्षरपुट्टिया (a-kkhara-puṭṭhiyā < a-kṣara-puṭṭhikā) *f.* one of the 18 ways of writing Brāhmi, AMg. बंभीए णं लिबीए अट्टारसविहे लेखविहाणे पण्णते ... अक्षरपुट्टिया, भोगवदया Samav. 18(1); Pannav. 1.98 (1.107); [anything to do with वृष्टमात्रा ?]

अक्षरप्रपञ्च (a-kkhara-ppabhava < a-kṣara-prabhava) *adj.* (knowledge) produced by letters or words, JM. मञ्जवत्तं पि सुयनिस्सियमावत्तं तुह तं पि जमकक्षरणमवं ViĀvBhā. 167.

अक्षरबंध (a-kkhara-bandha < a-kṣara-bandha) *m.* string of words, Apa. कथिय सुरिदं अक्षरबंधं तं किर केण पुञ्चमबंधं BhaviKa. 303.3.

अक्षरबल (a-kkhara-bala < a-kṣara-bala) *n.* the strength of the word, Apa. अक्षरबलं कञ्चिअपत्तनाण सो मात्तुहउ मुणिसुहउ जाण TavSārā. 3. 22.

अक्षरबिन्दुच्युत (a-kkhara-bindu-cuya < a-kṣara-bindu-cyuta) *n.* a composition in which letters or nasals are absent, JM. ण लेहइ गूढवउत्थविदुमहेहि अक्षरविदुचुआणा CaupCa. 108.3.

अक्षरमेत (a-kkhara-metta < a-kṣara-mātra) [Inst.] by only a letter, JM. मयं जं ते कथियं मइ दुक्खरियं इमं उट्ठणहस । अक्षरमेतेण वि तं ण य विहइ तुह भणियाओ KuvMāKa. 49.11.

अक्षरय (a-kkhara-ya < a-kṣara-ka) *m.* a slave, (comm. असुरंके द्यक्षरके द्यक्षराभिधाने दास इत्यर्थः p. 68.10); AMg. गोबालय य भयएअक्षरए पुत्ते य धूयसुण्णए (प्रमुकुर्यं आच्छेद्यं भवति) PinḍNi. 367.

अक्षरलब्धि (a-kkhara-laddhiya < a-kṣara-labdhika) *adj.* who has the exact knowledge of the sounds, AMg. लब्धिअक्षरं अक्षरलब्धियस्स लब्धिअक्षरं समुप्पज्ज Nandī. 65 (Malaya-giri लब्धयश्च शब्दादिप्रवणसमन्तरमिन्द्रियमनोनिमित्तं लब्धार्थपर्यालोचना-नुसारि शाब्दोऽयमित्यावश्यानुविद्धं ज्ञानमुपभाषते p. 188b.2)

अक्षरलम्भ (a-kkhara-lambha < a-kṣara-lambha) *m.* knowledge of the words,

JM. मोत्तुणं दब्बसुयं अक्षरलम्भो य सेसेण ViĀvBhā. 117; अक्षरलम्भेण समा ऊणाधिया होति मरुत्तिसेहि ViĀvBhā. 143; 474; 125.

अक्षरलिपी (a-kkhara-lipi < a-kṣara-lipi) *f.* mode of writing, JM. पुणो मगवया बंभीए हरिसिया अक्षरलिपी CaupCa. 38.29.

अक्षरवंत (a-kkhara-vanta < a-kṣara-vat) *adj.* 1 pos- sessing knowledge of the letters; 2 possessing an unchanging nature, Apa. अक्षरवंतु णं परममोकसु MahūPu (P.) 93.6.4.

अक्षरवास (a-kkhara-vāsa < a-kṣara-vyāsa) *m.* extent of the words, scope of the words, Apa. (रामकहाणइ) अक्षरवास-जलोइमणोइर सुअंकारउदमणोइर PaumCa.(S.) 1. 2. 2.

अक्षरसंकेय (a-kkhara-saṅkeya < a-kṣara-saṅketa) *m.* indication with word, Apa. मुणिअक्षरसंकेयकयत्थे BhaviKa. 18.2.

अक्षरसंख्या (a-kkhara-saṅkhā < a-kṣara-saṅkhyā) *f.* number of letters, AMg. कालियसुयपरिमाणसंखा अणेगविहा पण्णत्ता, तं जहा — पञ्चवसंखा अक्षरसंखा AnuOg. 494.

अक्षरसंयोग (a-kkhara-sañjoga < a-kṣara-saṃyoga) *m.* union of letters or sounds, JŚ. जाबयियाणि अक्षराणि अक्षर-संयोगावा SaṭĀg. 5.5.45.

अक्षरसंनिवाह (a-kkhara-saṇṇivā < a-kṣara-saṇṇi-pātin) *adj.* who knows the combinations of letters, AMg. महावीरस्स तिज्जि मया चउइसपुञ्जीणं सक्कक्षरसंनिवाहं जिणो इव अवितहं बाणमाणाणं उक्कोसिया चउइसपुञ्जिसंयया होत्था Thāṇa. 3. 4. 534 (3.230); 4.4.381 (4.647)

अक्षरसम (a-kkhara-sama < a-kṣara-sama) *adj.* equal in duration of the sound, AMg. अक्षरसमं पयसं ... सरा सत्त AnuOg. 260(10) v. 50.

अक्षरसमय (a-kkhara-samaya < a-kṣara-samaya) *m.* one of the 72 arts, the conventional meanings of words, JM. अक्षरसमयणिपदो रामायणभारहाइ च KuvMāKa. 22.5

अक्षरसमास (a-kkhara-samāsa < a-kṣara-samāsa) *m.* a variety of भुतज्ञान (knowledge based on scriptures) which consists of a group of words, JŚ. अक्षरसमुदाणादो उवरिमाणं पदसु-दाणादो हेट्टिमाणं सल्लेज्जाणं सुदणाणवियप्पाणं अक्षरसमासो ति सण्णा Dhavaḷa. 6.23.2; JM. पञ्चय अक्षरपयसयावा ... ससमास Kam-Vi.(D.) 1.7.

अक्षरसमासावरणीय (a-kkhara-samāsāvaraṇiya < a-kṣara-samāsāvaraṇiya) *adj.* (karman) which covers up the collection of words, JŚ. पञ्चयावरणीयं अक्षरसमासावरणीयं SaṭĀg. 5.5.49.

अक्षरसंबद्ध (a-kkhara-sambaddha < a-kṣara-sambad-dha) *adj.* in the form of word or letter, AMg. मासासे दुविहे पण्णते, तं जहा — अक्षरसंबद्धे सो अक्षरसंबद्धे वेव Thāṇa. 2.3.1 (2.213)

अक्षरसुय (a-kkhara-suya < a-kṣara-śruta) *n.* scrip- tural knowledge in the form of words, AMg. से किं तं अक्षरसुयं । अक्षरसुयं तिबिहं पण्णत्ते, तं जहा — सण्णसुयं वज्जणसुयं लद्धिअक्षर Nandī. 62; (Cu. — अक्षरसुयं सुणतो मासतो वा अक्षरसुतं p. 44. 22)

अक्षराणुसार (a-kkharāṇusāra < a-kṣarāṇusāra) *m.* [Inst.] following the words, according to the words, JM. ये

अवस्थाह (a-kkhāi < ā-khyāyin) *adj.* who tells, who says, AMg. सीति विक्खुणो षड्मवस्थाहो उज्जुक्का गियागपडिवक्का अमायं कुट्टमाणा विद्याहिया Āyār. 2.2.44(443); से क्जे इमे ... मयुया मवेति, तं जहा — अवस्थाहो ... धम्मिहा धम्मवस्थाहं धम्मपलोहि Uvav. 123; आसक्काकोयणवस्थाहं लुहु लुहु पायचिक्कसमाये MahāNis. 1.99.

अवस्थाहं (a-kkhāiūm < ā-khyāyitum = ā-khyātum) *inf.* in order to tell, AMg. तप णं से खंदप ... णो संवर निवठस्स वेसाकियसाववत्स पिपि वि दमोपसक्कसाहं Viy. 2.1.16 (2 27)

अवस्थाहोवक्काहया (a-kkhāiōvakkhāyā < ā-khyāyiko-pākhāyikā) *f.* legends and subsidiary stories, AMg. एगमेगाए लक्खवाहयाए पंच पंच अवस्थाहोवक्काहयासाया Nandī. 92.

अवस्थाहयापेच्छा (a-kkhāiga-peccā < ā-khyāyaka-pre-kā) *f.* show of a fortune-teller, AMg. उत्तरकुराप कुराप णवपेच्छा इ वा ... अवस्थाहयापेच्छा इ वा संवरिच्छा इ वा Jivābhī. 3.616 (comm. वे शुमासुसमालयान्ति ते आरुकायजा.) p. 281b. 1.

अवस्थाहयउवक्काहयसय (a-kkhāiya-uvakkhāiya-saya < ā-khyāyika-upākhāyika-sata) *n.* hundred subsidiary legends in a legend, AMg. एगमेगाए उवक्काहयाए पंच पंच अवस्थाहयउवक्काहयसया SamavPra. 94.

अवस्थाहयकोटी (a-kkhāiya-koti < ā-khyāyika-koti) *f.* crore of legends, AMg. एवामेव लघुस्ववारेणं अद्दुट्ठाओ अवस्थाहयकोटीओ भवति SamavPra. 94.

अवस्थाहयठाण (a-kkhāiya-thāna < ā-khyāyika-sthāna) *n.* [also अवस्थाहयठण] place where a legend is told, AMg. जे विक्खु आगिसेयठाणाणि वा अवस्थाहयठाणाणि वा ... चक्खुं संणादियाए अमिसेवारे Nis. 12.27; 17.149; Āyār. 2.11.14 (682); 2.12.11.

अवस्थाहयणिसिंया (a-kkhāiya-missiyā < ā-khyāyika-niṣṭiā) *adj.* (f) based on mere legends JM. ता पुडवक्काहो अस्साहयणिसिंया ते पसा । जहा भागवतामवणसत्येसमेवववणाणि Bhāsa-tahasya. 50.

अवस्थाहयबी (a-kkhāiya-biya, a-kāyika-bija) *adj.* the seed of which cannot be destroyed, AMg. एवं ते अलियवयण-दव्वा पतोमपायपसत्ता वेदंति आस्साहयबीण (v. 1.) अयाणं कम्मसंयण Paṇḍā. 2.10 (comm. अहित्तिजीवेन अवयेण पुण्यहेतुना p. 36a.14); cf. अवस्थाहय.

अवस्थाहयसय (a-kkhāiya-saya < ā-khyāyika-sata) *n.* hundred legends, AMg. तस्य णं एगमेगाए धम्मवक्काह पंच पंच अवस्थाहयसया SamavPra. 94.

अवस्थाहया (a-kkhāiyā < ā-khyāyikā) *f.* [also अवस्थाह] legend, story, narration, AMg. एगमेगाए आस्साहयाए पंच पंच उवक्काहयासाया Nandī. 92; सोसा णं नेव भाता पाजिवा कतिविहा पण्णाता । गोयमा उमुविहा पण्णाता, तं जहा ... भाता नए अवस्थाहय उवक्काहयणिसिंया इतना Pannav. 11.34 (11.863); Thāna. 10.90.1(741); JM. इल भए आस्साहयवक्का DasaveNī. 340 (DLJP. 274); PavSro. 892; धाउवक्काओ अवस्थाहया व तंतां पुण्यजयती व KuvMāKa. 22.3.

अवस्थाहयणिसिंया (a-kkhāiyā-missiyā < ā-khyāyikā-niṣṭiā) *adj.* (f) based on a (more) legend or arising out of a legend, AMg. (मोता भासा) अवस्थाहयणिसिंया Pannav. 11.34 (11.863)

अवस्थाहय- (a-kkhāiya- < ā-khyāyikāya-) *v.* to tell a story, AMg. जे लक्खगमुमिपणेलियाउ अवस्थाहय व कुदुहलाओ IsāBhāv. 27.4.

अवस्थाह (a-kkhāi < ā-khyāy) *m.* narrator, AMg. पुको पावाउया सव्वे अवस्थाहो सये सये Sūy. 1.1.3.13.

अवस्थाहं (a-kkhāiūm < ā-khyāyitum) *inf.* in order to tell, AMg. न य विट्ठं सुवं सुवं विक्खु अवस्थाहमरिह Dasave. 8.20.

अवस्थाह (akkhāga) [v. 1. अक्का/अक्काक] a foreign tribe, AMg. मिलक्खु अयेगविहा पण्णाता, तं जहा — अवस्थाहणुरोससवारसखस-खासिया वेव Pannav. 98 (AS. 37); cf. Śī. on Sūy. p. 123a.8.

अवस्थाहण (akkhāda-ga < aksavāta-ka) *m.* [also अवस्थाहण] arena, a square place used for coming together for some show etc., gymnastic ground, AMg. तस्य णं जे ते चउरसा विसाणा ते णं अवस्थाहणसंठाणसेठिया सव्वओ रमेता वेव्या परिकिक्का चउवुवारा पण्णाता Thāna. 3.367 (3.186); तेसिं णं पेक्काहयमंडवाणं बहुसज्जेसमो चत्तारि वहरामया अवस्थाहण पण्णाता Thāna. 4.339 (4.307); 8.43 (8.624); Viy. 6.5.18 (6.90); एव णं मं एगे वहरामयं अवस्थाहणं विउव्वर. Rūv-Pa. 35; 36; 66; जेणेव वहरामए अवस्थाहण जेणेव मणिपेठिया Jivābhī. 3.465; 3.503; 3.890; चउरसविहाणा पुण अवस्थाहयसठिया मणिया DevTha. 210; JM. तिरुवियसवक्काहयं वडा मंचा KaKoPra. 24.2; (विट्ठो) तह अवस्थाहयसठियो आवाओ उगसेणस KumāPra. 176.30; Apa. आवीठिविक्कट्ट वल्लमहल अवस्थाहण गाइ पट्ट मल PaumCa. (S.) 4.11.2; अवस्थाह हविलहर पट्ट RāNcCa. 6.11.2; अवस्थाह अवहण्णु इववाहुसहवाहिरिविदिसु MahāPu.(P.) 86.6.14.

अवस्थाण (a-kkhāna < ā-khyāna) *n.* 1 description, AMg. ततो य जोगसेयउवहाणक्काणयमि कोसी MuraṇVi. 475; JM. ठाणं पमजिऊणं दोणि निहिप्पाओ होति कायट्वा । एता गुहणो भणिया विद्या पुण होति अवस्थाणं ĀvNi. 704 (comm. अवस्थाणं ति समवसरणस्य, न च अकृतसमवसरणेन व्याख्या कर्तव्या इति उत्तरा; p. 268b); मुच्छिरसरा कवगुणयसाणं एव अवस्थाणं दुमपुणे KumCa (H.) 3.40; 2 story, narration, JM. ता सणइ लच्छिलओ उव्वणय मह सुणेहि अवस्थाणं PaumCa.(V.) 48.77; Apa. दसविट्ठ वम्मक्काणं सुणंतहं BhaviKa. 96.7; 273.10; 310.13; अण्णा धम्मक्काणं पंचतहं PāNāCa. 16.12.10; अवस्थाणवसाने चित्तह वर JambūSūCa. 9.3.1.

अवस्थाणक (a-kkhāna-a < ā-khyāna-ka) *n.* [also अवस्थाणय] story, tale, M. अवस्थाणं व लोभो यदेहि अमहं वि तं सुणिमो GūSaSa. 6.17; AMg. सुयदिट्ठिवायउदियं यं अवस्थाणं नितामेत्ता MuraṇVi. 521; JM. ततो सो यं बोलाणं चरिवयिधिया अवस्थाणयाणि ... वण्णेर VasuHī. 209.4; अवस्थाणयमणिमोसं भवजणविमोहं वोकेठ AkkhāMaKo 1; राहणो निवणस्स अहं तप अवस्थाणयं पुच्छेयव Erz. 50.10; Apa. का वि कि पि अवस्थाणउ अक्खर PaumCa.(S.) 1.14.7; MahāPu.(P.) 3.4.5; अक्खउ ताम पउ अवस्थाणउ BhaviKa. 93.3; तो भणर कमार माम सुणहि अवस्थाणउ JambūSūCa. 10.12.9; ता सह अवस्थाणउ तुह जामिउ Chakkammu. 4.9.15; 3.12.7.

अवस्थाणिया (a-kkhāniyā < ā-khyānikā) *f.* 1 story, narration, Apa. अवस्थाणिया विस्सुणि को भविधं गुणपुण Chakkammu. 8.1.8; 2 myth, fiction, M. अवस्थाणुद्धी कमला रुद्धजणपरिअओ पिया रत्ता । णवममुसमओ एतो रागो, अवस्थाणिया अण्णा AlarjāKa. Śī. 29. v 140.

अवस्थानी (akkhānīda < aksānīta) *adj.* beyond the sense-perception, JS. णत्थि परेक्खे कि वि वि ... अवस्थानीदस्स सदा सयमेव ति णाणजाटस्स PavSā. 1.22; जणदि पस्सदि णिअं अवस्थानीदो कममसेस PavSā. 1.29; एतेअ व मोक्खायं अवस्थानीदं च कोयणाणेहि (जिणेहि) SīHPa. 33.

अवस्थाद (a-kkhāda < ā-khyāta) *adj.* (ppp.) told, taught,

18. यदि सुहृदि न कस्ये आदवधाने जिणकखादे PavSā. 3.64; सव्वजगस्से विपक्खो वग्गो तिण्णकरीहि अवखादो Mūla. 752(8)

अवस्थाभिरुप (akkhābhimantana < akkṣābhimantrana) *n.* pronouncing a spell on the akṣa-seed, JM. सओ गुरु सुरिमेलण वेदणवणसारवधिवअवखामिमतणे कय निक्षिआओ उट्ठिता ... खमासमणपुब्ब मणविह VIMāPra. 66.13.

अवस्थाभिरुप (a-kkhāmitiā < a-kṣāmayitvā) *ger.* without asking for forgiveness, AMg. एवं जाणासि तहा वि न तुमं मयं वारं वमिणं ... उट्ठिता मयं एवमदं अवस्थाभिरुपे जेजेव सेवविद्या जगरी तेजेय ... पहारेत्थ ममगाए RāyPa. 776.

अवखाय (a-kkhāya < ā-khyāta) *adj.* (ppp.) [also अवखाय] told, reported, said, AMg. मयं मे आवत्तं तेणं मणयथा एवमक्खाय Ayār. 1.1.1.1; Dusave. 4.1; 9.4.1; Utt. 2.1; 16.1; 29.1; Dasā. 3.1; सोऊस एए रोगा अवखाया अणुपुब्बसो Ayār. 1.6.1.8(179); दुविहं समेव मेहावी किरियमक्खायमणेकिसि जाणी Ayār. 1.9.1.16(269); एवं परमा महव्वया अवखाया उ सराभोयणा Sūy. 1.2.3.3; तज्जातिया इमे कामा वज्जकरा य एवमक्खाय Sūy. 1.4.2.19; कवरे वग्गे अवखाय माहणेण मईमया Sūy. 1.9.1; 1.11.1; 1.15.2; रहस्सीकए तुम्भं हव्वमक्खाय जओ णं तुम्भे जाणह Vivā. 15; संतिमे य दुवे ठाणा अवखाया मारणेतिया Utt. 5.2; एवारिएहि अवखायं जेहि इमो सापुप्पमो पक्खो Utt. 8.8; 18.43; सममं तु जिणक्खायं एस मग्गे हि उत्तमे Utt. 23.63; 24.3; (when preceded by इति or सि a sandhi-consonant is prefixed to अवखाय) भवंतीतिमक्खायाओ SamavPra. 141; चोइस सल्लिआसमसहस्सा छप्पनं य सहस्सा भवंतीतिमक्खाया Viy. 9.1.3(9.1); 15.1.68; असीयं केवसहस्सं अवस्तिमक्खाय RāyPa. 163; 124; Jambuddi. 1.26; 4.21; 6.10; 7.4; Pannav. 1.51(58); 1.60(68); 2.20(167); 2.58(205); Jivābhi. 3.77; 3.733; SūraP. 3.1; 10.127; JM. ततो एतो मोहो अहिओ लोआण अवखामो Bhuv-KevCa. 168; मुणिणावि वहरकारणमक्खायं तस्स नीसेसं SurSuCa. 15.113; 4.43; तो तुम्हाणं वि कुतो वग्गमिणं समुज्जमो जिणक्खाय SupāCa. 31.88.

अवखाय (a-kkhāya < ā-khyāta) *n.* verb, AMg. नाम-क्खायनिवाओवसम्मसहिय ... विभस्तिवणजुत्तं तिक्खं दसविहं वि Pāṇhā. 7.14 (comm. आख्यातपदं साध्यक्रियापदं p. 117a.13)

अवखाय (a-kkhāya < ā-khyāta) *n.* pit for catching elephants, Pāṇhā. 600; करिबवणमक्खायं उवओ.

अवखायपवज्जा (a-kkhāya-pa-vvajjā < ā-khyāta-pra-vrajyā) *f.* renunciation due to the preaching of someone, AMg. तिविहा पव्वजा पज्जा, तं जहा — ओवायपव्वजा अवखायपव्वजा संगारपव्वजा Thāpa. 3.2.183(165); 4.4.573(355)

अवखारजलोववेया (a-kkhāra-jalovaveyā < a-kṣāra-jalopapetā) *adj.* (f.) possessed of water which was not salty, JM. (अवखारिजा पाम जयरी) बारबर व्व वरजणवणसमिद्धा अवखारजलोववेया य CampCa. 6.2.

अवखामुय (a-kkhā-suya < ā-khyā-sruta) *n.* scriptural teaching containing some narrative, teaching based on a story, AMg. (सुदं उठं) कासुयं य न निस्सज्जहापओयणक्खामुओवपीयं Pāṇhā. 6.1.7.

अवखी (akkhi < akṣi) *n.* eye, AMg. अवखीहि (v.1. अवखीहि) य नासाहि य निष्साहि य ओट्टेहि य Vivā. 2.26; 18. सुहमा तु संति जाणा दुप्पेक्खा अवखीणो जगेक्खा तु Mūla. 913(16); Me. (अभार) ता पव्व भावे अवखीहिं अवखीमदि ... ताव रग्गे पलाहइं P.D. 9

Mūcch. 8.223; Apa. एहहिं अवखीहिं सावणु अवखीं नरवव Mem. (Gr.) 4.357.2; 4.396; महिहिय दिति सहाय्य अवखीहिं SandoRā. 176.

अविवक्ष (akkhīa < ākṣika) *Deśi.* gambler, DeNāMā. 7.8; अविवक्षं उंदो (comm. उंदो आक्षिपः । कितव इत्यर्थः)

अविवक्षजंत (a-kkhijjanta < ā-khyāyamāna) *adj.* (pr. part.) being (merely) expressed, JM. वामसहायो मक्खो अविवक्षजंतो न पावडो होइ SurSuCa. 11.162.

अविवक्ष (a-kkhitta < ā-kṣipta) *adj.* [Pāṇhā. 501 अविवक्षं अंछिअं य कट्टिअयं] 1 drawn towards, attracted, JM. अक्खेवणिअक्खिता जे जीवा लभंति सम्मत्तो DasaveNi. 205; कुमारो पेक्खणणेण अविवक्षता मणंति । वो एव AvTī(H.) 175a.1; वण्णेवं इतं पासइ । ता तस्स एवेण अविवक्षता KaKoPra. 89.26; अवखा इवविवक्षत-दिवण्णावहरिया वासुवाहिहाणेण खपणेण Erz 53.7; वज्जरीसइअक्खित-कासुयजणं SurSuCa. 3.115; अहवा पेक्खणयासु अविवक्षतो कएवई चिरावेर JinadaĀkhyā. v.127; 2 taken away, deprived of, carried away, AMg. देवदिजे दारए केणइ नीए ना अवधिए वा अविवक्षे वा Nāyā. 1.2.29; तत्तयि ... अविवक्षतजियंसणा मणिहइल्लइवसणा ... वज्जंति भंदपुण्णा Pāṇhā. 3.11; JM. चक्खुविसवपडिओ य से कुमारो देवेण अविवक्षतो VasuHi. 83.18; 3 set aside, distracted, JM. अहं एवमक्खिप्पासि सि ... अविवक्षता पहा, कओ अओ पसंयो SamarāKa. 118.9; 4 surrounded, challenged, JM. सो सिरिपाओ ... वण-भेहि उग्गमहसत्थेहिं इति अविवक्षतो SiSivāKa. 396; 5 accepted, JM. अविवक्षता उ इमे जेमा भावाराहणाओ तहा Pāṇhā. 42 (comm. स्वीकृताः)

अक्खित्तिया (a-kkhittiyā < ā-kṣiptikā) *f.* song sung by an actor when entering the stage, JM. (के उण रहताया कय सोऊण पयता) मणहरअक्खित्तियागेयइं कइमवणेमु KuvMāKa. 82.32.

अक्खिदुक्ख (akkhi-dukkha < akṣi-duḥkha) *n.* pain in the eye, JM. भस्सउंदो अविवक्षदुक्खं पोट्टुदुक्खं एयाओ सरत्ताहीओ दाण्णाओ Erz. 27.36.

अक्खिय (a-kkhiya < ā-khyāta) *adj.* (ppp.) told, reported, explained, JM. पसुवहवहाणजागाइलक्खणो अक्खिओ वग्गो KumāPra. 6.7; नेण वि गंतुणं तहिं नरवग्गो अक्खियं वग्गं NāPāṇhā. 5.36; अक्खिओ वुत्ततो — मया एवो वावाराओ सि JinadaĀkhyā. II. 56.22; Apa. सुअउ सज्जु एण जं अक्खिउ Pāṇhā. (S.) 14.12.1; पइं अक्खिउ वित्तं चिराणं BhaviKa. 106.9; तुरिउ गणि इंदुयत्तो अक्खिउ BhaviKa. 131.6; यक्कमारि भणिवि जणि अक्खिय BhaviKa. 188.5; 131.6; अक्खियं पि ताव तासु KarCa. 1.8.7; अक्खिय प एहहिं ततो सुव्व SudCa.(N.) 6.1.12; 6.17.4; कविलहं विहसेवि तीय सुईसणु अक्खिउ SudCa.(N.) 7.3.10; अक्खिआहिअमिहाणु मुणिर तिणं अक्खिउ SaṇKuCa. 660.4; तिणं अक्खिउ वक्खइ SaṇKuCa. 660.4; दुउ वग्गसुमरणु विचे मणु पासंमिउ अक्खिउ देव लहु JambāSāCa. 5.4.8; 1.15.8; 4.4.2; 6.1.17; इउ वारहमेवहिं वग्गु सावपलोपओ अक्खिउ PāṇhāCa. 3.11.10; अक्खिय चउरासी कयल तासु PāṇhāCa. 6.3.10; तं करेवि तं अक्खिउ रायहो Chakkanimu. 8.2.5; 8.15.14; 7.5.3; महग्गमं अक्खिय जलहं सुदि SiVaCa. 1.6.10; 2.2.2; विचउतुं सूरयणु अक्खिउ जिणु MayaPāṇhāCa. 1.17.10; मुणिअक्खिउसंजुणहल जीवा ग्रासणि जासु SāDhaDo. 178; कुहु अक्खिउ मइं तुम्भु PāDo. 208; जिणां महुं अक्खिउ एउ विहणु विणिणउ महुं वग्गमजाणु KaKo. 2.7.3; 3.4.11.

अक्खियमेत्ती (a-kkhiya-mettī < ā-khyāta-mātrā) *f.* the

measure as laid down, Apa. आणित्तरं कुरु अविश्रयमेसी लवणसण्ण नि कोडि पउसी MahāPu. (P.) 2.6.2.

अविश्रय (a-kkhiya-ya < ā-khyāta-ka) *adj.* told, informed, Apa. बहुकालं सुविणं लविश्रयउ अथाणे परिहो अविश्रयउ PaumCa. (S.) 9.2.9; उवधारहो तहो भइ परममेउ भहु अविश्रयउ PaumCa. (S.) 16.8.9; णिसि लविश्रयउ तमु अविश्रयउ SudCa. (N.) 3.1.14; जिह लविश्रयउ जिह अविश्रयउ SudCa. (N.) 4.7.24.

अविश्रयण (akkhi-rāga < akṣi-rāga) *m.* ointment for the eyes, AMg. आसुणमिक्खराणं च गिदुवधायकम्ममं ।... तं बिज्जे परिज्जाणिया Sūy. 1.9.15.

अविश्रव- (a-kkhiya- < ā-kṣip-) *v.* 1 to snatch away, AMg. एवं अविश्रविकामे णं, ... उद्धान्ठकामे णं ममं कणिए राया सेवणं गेवहत्थि Nir. 43; 2 to throw away, JM. पणस्सइ रिय मे हियं अविश्रवणं य मे बाणी SamāKa. 23.20; 3 to attract, to distract, JM. पहाणविउसाण अविश्रवणं मणं विसमत्थसत्थसुद्धमत्थकहणं SupāsCa. 2.380; 4 to lose (time), JM. तथो न जत्तमिह कालमविश्रवितं SamāKa. 205.5; 5 to blame, to denounce, to decry, JM. इत्थंतरस्मि सव्वे रायाणो अविश्रवन्ति तं सुज्जं SiSiVāKa. 831; M. रक्खिमवे ... पस्सेहि वणोहि अविश्रवन्ते KaṭṭhVa. 2.36; S. (विदूषकः) कथं एसा बुद्धासी पिअवअस्ससआसे विपरीअ सि मं अजियवि SiṇMañ. 2.22.1; Apa. अविश्रवसि फि सुक्ख पक्खिदवत्तपक्ख MahāPu. (P.) 75.8.4; 6 to throw in the mould, to produce, JM. जर दासं विय पडिमे अविश्रवणं तओ य हंत गियमेण । पावइ सव्वत्थ एमा UvPay. 344.

अविश्रवण (a-kkhiyaṇa < ā-kṣepaṇa) *cf.* अक्षेपण.

अविश्रवि (a-kkhiyi < ā-khyātvī ~ ā-khyā-ya) *ger.* having told, Apa. गियपुसहो अविश्रवि चसमया KaṭṭhCa. 3.20.6; Inf. पउमु भणइ भो सक्ख अविश्रवि तं असुहावणउ PāNaCa. 4.12.10; को अविश्रवि सक्ख तेसियइ RiṇNeCa. 10.1.18.

अविश्रवित्तं (a-kkhiyittum < ā-kṣipittum = ā kṣeptum) *inf.* to revile, to abuse, JM. एत्थंतेरे खणं कळ्ळिऊण नरुमभियविउ पवतो कण्णराओ KumāPra. 50.25.

अविश्रवित्तण (a-kkhiyittā < ā-kṣiptvāna ~ ākṣipya) *ger.* 1 having attracted or distracted, JM. जहा तेण कवळिणा अरणं पबिसिऊण वचचोरसुयाइ रासणखण्णखण्ण महामोहगहणदियाइ अविश्रवित्तण इमाण चच्चरीय संवोहिवाइ KuvMāKa. 4.25, 2 having thrown together, JM. इय जं जं किं चि वणे सुंइरुखं जणमि सयलम्मि । अविश्रवित्तणं तं चिय सो थिय णूणं विणिम्मयिओ KuvMāKa. 29.19; 3 interrupting, blaming, JM. महाराणो वयणमयिस्सवित्तणं भणियं कुमारेण CaupCa. 106.35.

अविश्रवेयणा (akkhi-veyanā < akṣi-vedanā) *f.* cf. अक्षि-वेयणा.

अक्खीण (a-kkhiṇa < a-kṣiṇa) *adj.* 1 not destroyed, not exhausted, not made inoperative, AMg. णिरयवेयणिज्जंति कम्मंसि अक्खीणंसि RāyPa. 751; कवल्लिस्स चत्तादि कम्मंसा अक्खीणा अबेदिया अणिसिण्णा भवंति Paṇṇav. 36.82(2170[1]); नामगोरास्स कम्मस्स अक्खीणस्स ओइयस्स अणिसिण्णस्स उदणं Kapp. 23; 2 inexhaustible, which cannot be destroyed or reduced, JM. कणयणिही अक्खीणो रयणनिही अक्खया तहवि KumāCa. (H.) 1.27, J.S. तह तह य मेक्खसोक्खं अक्खीणं भावियं होइ Mūlā. 755(8)

अक्खीणंज्झ (a-kkhiṇa-jhañña < a-kṣiṇa-? - akṣiṇa-kalaha) *adj.* whose quarrels are not exhausted (i.e. ended)

AMg. अक्खीणंज्झ पुरिसे महामोहं पदुब्बइ Sāṇav. 30[1] इत्थं. 9 (p. 381. l. 16); JM. बेई सव्वं मुत्तं ववसि अक्खीणंज्झ सवा AvTī. 661a.9 (comm. झंझा कलहः 662b.12)

अक्खीणपडिभोइ (a-kkhiṇa-paḍibhoi < akṣiṇa-paribho- gin) *adj.* who experiences (karmas) which are not yet realised (inagreeable or disagreeable feelings), AMg. आजी-यियसमयस्सं णं अयमंहु पण्णसे, अक्खीणपडिभोइणो सव्वे सत्ता, ते हंता छेत्ता ... उद्भवत्ता आहारमाहारंति Viy. 8.5.10 (8.241) (but comm. अक्षीणम् अक्षीणायुष्कम् अमासुकं परिमुञ्जते इत्येवंशीलाः । अथवा इन्-प्रत्ययस्य स्वाधिकृत्यात् अक्षीणपरिभोगाः अनवगताहारभोगास्तयः)

अक्खीणमहाणस (a-kkhiṇa-mahāṇasa < a-kṣiṇa-mahā-nasa) *adj.* whose kitchen is inexhaustible, J.S. णमो अक्खीण-महाणसाणं SaṭṭAg. 4.1.42; चक्रवर्तिस्त्रेधावारे भुंजाविज्जमाणे वि ण णिट्ठादि सो अक्खीणमहाणसो णाम Dhavala 9.101.8; अमयमदुवीरसपिस्सवी य अक्खीणमहाणसे वेदे AnaBhu. 17; जल्लोसहि-सव्वोसहि-अक्खीणमहाण-साइ-रिद्धीओ ŚrāvĀ. (V.) 346; Apa. अक्खीणमहाणसु मुणिवर बहु-विहरिद्धिं जुसउ PāNaCa. (P.) 7.7.9.

अक्खीणमहाणसिय (a-kkhiṇa-mahāṇasiya < a-kṣiṇa-mahāṇasika) *adj.* whose kitchen is inexhaustible, AMg. अक्खीणमहाणसाणहिं चारणेहिं (अहिंसा समणुविण्णा) Paṇḥā. 6.6; महावीरस्स अतेवासी ... अप्पेगइया अक्खीणमहाणसिया Uvav. 24.

अक्खीणमहाणसी (a-kkhiṇa-mahāṇasī < a-kṣiṇa-mahā-nasī) *adj.* (f.) (a miraculous power) by which the kitchen becomes inexhaustible, a type of लब्धि PavSāro. 1495.

अक्खीणलद्धि (a-kkhiṇa-laddhi < a-kṣiṇa-labdhī) *f.* the miraculous power of possessing inexhaustible things, J.S. अक्खीणलद्धिजुत्तो अदख्यसोक्खं च पावइ ŚrāvĀ. (V.) 484.

अक्खीणा (a-kkhiṇā < a-kṣiṇā) *f.* a type of miraculous power which makes something inexhaustible, J.S. रसवल्लअक्खीणा वि य रिद्धीओ सत्त पण्णता ŚrāvĀ. (V.) 512.

अक्खीणावास (a-kkhiṇāvāsa < a-kṣiṇāvāsa) *m.* an inexhaustible residence, J.S. जम्हि चउहत्थाणं वि गुहाइ अक्खिं संते चक्रवर्तिस्त्रेधावारे पि सा गुहा अवगाहदि सो अक्खीणावासो णाम Dhavala. 9.102.2

अक्खीरमहुसप्पिय (a-kkhiṇa-mahu-sappiya < a-kṣiṇa-madhu-sarpis-ka) *adj.* not partaking of milk, honey and ghee, AMg. (भगवई अहिंसा) विविस्तजीविहिं अक्खीरमहुसप्पियहिं असज्जमंसासिहिं (समणुविण्णा) Paṇḥā. 6.6.

अक्खु (akkhu < ākhu) *m.* mouse, Apa. रक्खसेण मुक्कु अक्खु दुणिरिक्खु कालओ SudCa. (N.) 9.15.1.

अक्खुअभाभार (a-kkhuā-āāra) [inferior reading for अक्खयायार at Vava. 3.3]; cf. अक्खयायार.

अक्खुदंत (a-kkhuḍanta < ā ?) *adj.* (pr. part.) [khuḍa-a Dhātvaḍeśa for truḥ- Hem. 4.116] tumbling, slipping, JM. धण्णाउ कट्टिमत्तं वट्ठपडंतअक्खुदंताइ ।... जायाणि पेक्खंति MaṇoKa. 1. v. 75.

अक्खुद्धि (a-kkhuḍḍi < ā-?) *adj.* (pp.) [khuḍa-Dhātvaḍeśa for truḥ- Hem. 4.116] 1 unbroken, M. अक्खुद्धिअदाणपसरा बाण्णकलिअ थिअ गंदा Dhvanyā. p.238; JM. अवि मुणाहु जइउउ, खंडिजंतो अक्खुद्धियेहंतत्तु सुसीयलो व KuvMāKa. 6.20; Apa. अणमिसनयणु मणकज्जसिद्धि अमिक्खामहु अक्खुद्धियरिद्धि ĀṇaSāSāh. 9.11; 2 slipping, tumbling, JM. चित्तंती सकदमपूसीए अक्खुद्धिया

सम्पत्तिसंवापण गवा पक्कं KaKoPra. 37.28; तस्स अकस्मिदियस्स एवो पडो मिण्णो, तेण पट्ठेण विहो भि मिण्णो ĀvTī.(H.) 553b.8; अकस्मिदो पक्कस्मिदो छिक्खो विष सवाल्लुङ्गजो। जीवउ चंपयमाल ति जेसिरो विवरण तत्थ SupāCa. 4.226.

अकस्सुण (a-kkhuṇṇa < a-kṣuṇṇa) *adj.* not broken, not shattered [PSM. AR.]

अकस्सुह (a-kkhuḍḍa < a-kṣudra) *adj.* not small, great, noble, loud, JM. अकस्सुहो षण्णाइया उ वत्थाइया उ विण्णेदा।... पक्कमिण्णजोगजो विहो UvPay. 915; गिहयो सुहसयणो वित्तसंजुओ कुल्लो। अकस्सुहो विहवलिओ ममं तह धम्मगारी य PañcāPra. 7.4; अकस्सुहो तेण इह जोगो DhamRaPa. 8; Apa. जं पिमुण्णोय अकस्सुह हासु CandappCa.(Y.) 2.5.4.

अकस्सुभिय (a-kkhubhiya < a-kṣubhita = a-kṣubdha) *adj.* (pp.) unagitated, unruffled, undisturbed, AMg. तप णं ते मागवियद्वारा... अणुविग्गा अकस्सुभिया असंभता रयणदीवहेवयाण. प्रयमद्वं नो आदंति नो परियाणंति Nāyā. 1.9.38; तप णं से कामदेवे समणोवासण ... असीण ... अकस्सुभिय धम्मज्झाणोवणण विहरइ Uvā. 96; वेद अज्जसमुदं अकस्सुभियसमुदगंमोरे Nandī Gā. 27.

अकस्सुभियजल (a-kkhubhiya-jala < a-kṣubhita-jala) *adj.* the waters of which are not agitated, AMg. गीयसा, लवण णं समुदे अतिसोदगे नो पत्थदोवगे, सुभियजले नो अकस्सुभियजले Jīvābhī. 3.783; 3.784.

अकस्सुयायारचरित (a-kkhuyāyāra-caritta < a-kṣatācāra-caritra) *adj.* whose good conduct is without any violation of good behaviour, AMg. जावंत केइ साहू रयहणगुच्छपडिग्गहधरा अकस्सुयायारचरिता ते सब्बे ... वंदामि Āv. 4.21.

अकस्सुहिय (a-kkhuhiya < a-kṣubhita = a-kṣubdha) *adj.* not disturbed, not agitated, [AMg. v. 1. at Nandī. v. 29]; JM. अकस्सुहियमणो सम्मं नवि चळ्ळिओ निययकिरियाओ SurSuCa. 5.122; संगमयामरबहुजणियवहुविहउवसंगकरणअकस्सुहियं। नमिउं ... महावीरं JambuCa.(G.) 1.3; Apa. परिच्छिदइ अकस्सुहियमणु SaṅKuCa. 580.8; पक्क एक्कु जि थक्कु मिळिबि हक्कु जेसुसामि अकस्सुहियमणु JambūSāCa. 4.21.19; अकस्सुहिउ खमावइ सा वि साहु NamSuSaṅ. 4.20; cf. अकस्सुभिय.

अकस्सूण (a-kkhūṇa < a-?) *adj.* [kṣūṇa is Sanskritisation] not lacking in, not deficient, JM. अहं सँ पहाणमोयणाइणा अकस्सूणं करिस्सामि CaupCa. 58.12; भोजनवत्थाहरणं संघायतेण सच्चमकस्सूणं UvPayTī. on 728 p.332a. v.24; आयरियाईणं जं कीरइ आहारपाण-साईयं। अकस्सूणं अह एयं वेयावच्चं जिणाभिहियं JambūCa.(G.) 5.191; तत्थ य ठियस्स सयमेव जोगासणाइणा सच्चमकस्सूणं सच्चपयतेण समायरइ JambūCa.(G.) 126.19.

अकस्सेतवासि (akkhattavāsi) cf. अस्सेतवासि.

[**अकस्सेव** (a-kkheva < ā-kṣepa) *n.* speed, rapidity [based on SupāCa. p.126 PSM.], is doubtful. There (4.311) the words are अकस्सकस्सेवो कम्भे = अक्षत + आक्षेप or अक्षत-क्षेप 'throwing of the rice-grain as sign of an auspicious performance']

अकस्सेव (a-kkheva < ā-kṣepa) *m.* 1 question, doubt, AMg. खंदणं कच्चायणसंगीतं इणमस्सेव पुच्छे Vīy. 2.1.13 (2.27); सच्चत्थीय नक्कीर पिगल्लणं निर्वीडेण वेसालियसावणं इणमस्सेव पुच्छिअ Vīy. 2.1.20 (2.27); तत्सकस्सेवमोक्खं तु अवयंतो तहिं दिओ Utt. 25.13; JM. अकस्सेव पसिद्धि कम्भो पमोवणफलं नमोकारो ĀvNī. 887 (H. आक्षेपः आक्षेपणं आशङ्का इत्यर्थः); 2 taking away hence theft, AMg. तत्स

य (अदिण्णाद्याणस्स) णामाणि गोण्णाणि होति तीसं, तं जहा — अकस्सेवो ... विक्खेवो Pañhā. 3.2 (comm. आक्षेपः परद्रव्यस्य इति गम्यते); 3. implication, entailment, JM. एवं यिव विक्खेवो सफलो नापण पुरिसमारो वि। तेण तहक्खेवाओ स अन्नहाडकारणो ण मवे UvPay. 1002; दखिण फक्कस्सेवे अण्णसंगो भवे पयहो Upadeśa-rahasya 48 (in PSM.); 4 objection, JM. अकस्सेवणिणयपसंगपारो सो गुरु जोगो ViĀvBhā. 1434; 1442; जो पुण अविकललोविक्खिणो इव अकस्सेवणिणयपसंगपारो तत्स संगते सोयव्वं ĀvTī.(H.) 97b.1; 5 attack, confrontation, JM. राया वि तद्विस्तं पक्कतियस्सोवरिं महया अकस्सेवेण पयहो CaupCa. 317.32.

अकस्सेवआरिणी (a-kkheva-ārīṇī < ā-kṣepa-kāriṇī) *adj.* (f.) who raises an objection, Ś. (विदूषकः) एता उण रइअ अकस्सेव-आरिणी ĀnaSu. 1.22.21 (p.12)

अकस्सेवकरण (a-kkheva-karaṇa < a-kṣepa-karaṇa) *n.* performing without delay, doing quickly, JM. अकस्सेवकरणदक्खं विज्जइ अहं न गुणठाणं DvāKu. 2.19 (comm. अविलंबितविधानपटु)

अकस्सेवगसहाव (a-kkhevaga-sahāva < ā-kṣepaka-sva-bhāva) *adj.* having the nature of an implicator, which implies, JM. फलमेया तह कालाइयाणमक्खेवगसहावं (तहमवत्तं गेयं) UvPay. 999 (comm. संनिहितकारकत्वभावम्)

अकस्सेवण (a-kkhevaṇa < ā-kṣepaṇa) *n.* throwing down, JM. अकस्सेवण उक्खेवण आउंच पसारणा य गमणं च KuvMāKa. 97.32.

अकस्सेवणय (a-kkhevaṇa-ya < ā-kṣepaṇa-ka) *adj.* who objects to someone, AMg. तिरयस्स बुद्धिकारी अकस्सेवणओ कुतिस्थि-याईणं Nāyā. 1.7.44 (v.14)

अकस्सेवणी (a-kkhevaṇī < ā-kṣepaṇī) *f.* [also अकस्सेवणि] one of the 4 types of religious stories ('धर्मकथा') which attracts (the reader to the teaching), AMg. असंखवणी कथा चउत्तिवहा पण्णत्ता, तं जहा — आयारक्खेवणी, ववहारक्खेवणी, पक्कस्सिक्खेवणी, दिट्ठिवाय-अक्खेवणी Tūhāna. 4.2.247 (282.2); अप्पेगइया अकस्सेवणीओ विक्खे-वणीओ संवेयणीओ निक्खेयणीओ बहुविहाओ वहाओ कइति Uvav. 31; JM. धम्मकहा बोधववा चउत्तिवहा भोरपुरिसण्णत्ता। अकस्सेवणि विक्खेवणि संवेगे वेच निक्खेय DasaveNī. 96 (Cu. ज्ञाप सोत्ता रजिज्जति सा अकस्सेवणी p.55. 1.31); विज्जा चरणं च तओ पुरिसक्कारो य समितिसिगुलीओ। उवस्सइ खलु जहियं कइइ अकस्सेवणीइ रसो DasaveNī. 97; DasaveNī.(H.) 195; अकस्सेवणिअस्सिखत्ता पुरिसा विक्खेवणीए विक्खिस्सता KuvMāKa. 4.24.

अकस्सेवणीअ (a-kkhevaṇīa < ā-kṣepaṇī-ka) *adj.* which attracts (the hearer to the teaching), Apa. निचवरिउ कइइ अकस्सेवणीउ MayaReSaṅ. 4.4.

अकस्सेवपमोक्ख (a-kkheva-pa-mokkha < ā-kṣepa-pra-mokṣa) *m.* freedom from the objection, AMg. तत्सकस्सेव-पमोक्खं तु अवयंतो तहिं दिओ Utt. 25.13.

अकस्सेवपसाहण (a-kkheva-pa-sāhana < ā-kṣepa-pra-sādhana) *n.* satisfaction of the objection, JM. तिविहं मोक्खं पि जाणामि — ददं विददं उत्तरं ति। सो अकस्सेवपसाहणेहिं विमिहओ VasuHī. 201.28.

अकस्सेवि (a-kkhevi < ā-kṣepi) *adj.* who takes away, who lifts (in stealing), AMg. तं च पुण कइति चोरिदं तक्करा ... गथिमेदगपरधणहरणलोमावहारअकस्सेवी ... एते अण्णे य एवमादी परस्स इच्छाहि जे अवरिया Pañhā. 3.3; अकस्सेविणं दवग्गी वा कोक्कणी दहते खणो IsBhās. 36.11.

अकस्सेववा (a-kkhevva < ā-khyātavya-ka) *adj.* [pp.]

part.) to be told, Apa. अक्षोह्यत काहं नरहिवातु Bhavika. 227.8.

अक्षोह (akkhoḍa < ?) *v.* [Hem. 4.188 अक्षिविषयस्य कृते-
रक्षोह इत्यनेनो भवति; Lakṣmī.(Gr.) 3.1.110; Trivi.(Gr.)
3.4.110] 1 to tear, to turn over, AMg. तप णं ते पावसिधालगा
जेवेव ते कुम्मा -- खोवेति नेहेहि आलुपति इहेहि य अक्षोहेति Nāyā.
1.4.11; 2 to whisk, to shake, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ...
उदखोहं वा वत्थं ... न अक्षोहेज्जा न पक्षोहेज्जा Dasave. 4.8 (para);
(caus.) to cause to shake, न अक्षोटाविज्जा न पक्षोटाविज्जा Dasave.
4.8 (para)

अक्षोड (akkhoḍa < ākḥoḍa or akṣoḍa) *m.* the wall-nut
tree, AMg. दाडिमाण वा पारेमाण वा अक्षोटाण वा चोराण वा चोराण
वा ... वंधमाओ विमुक्काण ... अह बीससाय गई पवत्त, से सं वंधविमोयगई
Pannav. 16.55 (16.1122); 17.132 (17.1235); Apa. अक्षोददाडि-
सकलमत्तालिवाल्लिबज्जसुसकिय SaṇḍuCa. 746.2.

अक्षोड (akkhoḍa < ?) *m.* 1 whisking, shaking, JM. दिट्ठिदिट्ठेणेगा नव अक्षोडा नवेव पक्षोडा PavSūro. 96; 2 fold of
a cloth, JM. अक्षोडभंगपरिहणा Āvṭī. on Ni. 1236, p. 552, l. 13.

अक्षोडंत (akkhoḍanta < ?) *adj.* (pr. part.) shaking,
whisking, AMg. (उदखोहं वा वत्थं) अक्षोडंत वा पक्षोडंत वा ... न
समणुजाणेज्जा Dasave. 4.8 (para)

अक्षोडिअ (a-kkḥoḍia = ā-kṣṭa) *adj.* drawn, taken
out, JM. अक्षोडिआसितिकसं ... वई KumāCa.(H.) 7.33.

अक्षोभ (a-kkḥobha < a-kṣobha or akṣobhya) *adj.*
not disturbed, not agitated, which cannot be agitated, AMg.
अक्षोभे सागरो व्व विमिण Pannā. 10.11; Jambuddī. 3.3; अक्षो-
मस्स भगवओ संवत्तमुदस्स संवत्त (भई) Nandī. gū. 11; Tittḥo.
691; JŚ. णिबवण्ण तदो से नित्तं खवस्स णिव्वेदव्वं । अक्षोभेण खमाए
जुपेण पणट्ठमाणेण BhaĀra. 498; मेव व्व णिप्पवपा अक्षोमा सागरो व्व
वंधीरा BhaĀra. 1536; JM. (पूवाए उवरि वंधो) मुदा परधुमस्सओ अक्षोभो
होह जियविण्णो PañcāPra. 4.29 (comm. अक्षोभो अचलितस्वरूपः); *m.*
name of one or two sons of Andhakavṣṣi and Dhāraṇi and
younger brother of Samudravijaya, a *daśāṇa*, AMg. अयले
वंधिसे खलु अक्षोम पसेणई वण्णी Antig. 4; 16; JM. दस दसता पविमसति
सं अहा ... समुद्विज्जओ अक्षोभो ... वसुधेवो सि VasuHī. 77.14; समागवा
सेसा वि भावरो अक्षोभादी सं च अन्हं समागमे सुणमाणा VasuHī.
365.23.

अक्षोमवखण (akkho-makkhaṇa < akṣa-mrakṣaṇa) *n.*
lubricant for the axle, JŚ. अक्षोमवखणमेसं गुंभति मुणी पाणधारणणि-
मिसे Mūlū. 817(9)

अक्षोल (akkhola) *m.* walnut, AMg. अक्षोलाण वा चोराण
वा तेंदुयाण वा अणिकाणं ... भवयाहवा (= भवे पयाहवा) Pannav.
17.4.132 (1235; 1236); cf. अक्षोड.

अक्षोवंग (akkhovaṅga < akṣopāṅga - akṣopāṅja-na) *n.*
lubricant for the axle, AMg. अक्षोवंगो वणं हेवो तावणं जं जउस्स
य LalBhā. 45.48; अक्षोवंगं च वण्णयं Gaechā. 58.

अक्षोवज्ज (akkhovañjana < akṣopāñjana) *n.* lubricant
or oil for the axle, AMg. अदुत्तमविल्लितं अपरिसाई अक्षोवज्जवणाणु-
ल्लवज्जत्तं Viy. 7.1.20 (7.25)

अक्षोह (akkhoha < a-kṣobha or a-kṣobhya) *adj.*
without distraction, not moved, AMg. तह चरणटिओ साहू अक्षोहो
जाइ निव्वाणं Nāyā. 1.9.54. gū.9; JM. सउदइ इवो, पञ्चहर कामुणी ठा
वु अक्षोह KumāCa.(H.) 6.104; Apa. अक्षोह अणालसु वयपमाण

वाणकभरआगमविबाण PāNāCa. 9.6.5; JŚ. अक्षोहा सावरो व्व
मुणिवत्ता ĀyārBha. 6; जावइ अक्षवपिधिरवणसासिओ अक्षवपि
अक्षोहो Śrāvā.(V.) 484; *m.* 1 absence of distraction, AMg.
जह देवीअ अक्षोहो पत्तो सट्ठाणजीविमसुहाइ Nāyā. 1.9.54. gū.9;
2 name of a Vṣṣi king, JM. ण्वि(मि)या अक्षोहेण डिट्ठी CaupCa.
184.14; पासपरिसिठियसखोहपुहुसमत्तहोयो ... ववडो राया CaupCa.
186.28.

अक्षोहणि (akkhohani < epic akṣohani - akṣauhiṇi) *f.*
a large number, a unit of the army containing 21870 elephants,
21870 chariots, 63610 horses and 109350 foot-men, representing
ten divisions (anika), Apa. अण कलस उवाह्य अण्णेहि लखसकोवि-
अक्षोहणिणणेहि PaumCa.(S.) 2.5.6; आऊरिउ वत्त वउरंग ताम
अट्टारह अक्षोहणिउ ताम PaumCa.(S.) 4.6.3; 13.12.2; बलभत्तु
अंतहु बीसणाहे अक्षोहणि अक्षोहणि घणाहं (stone bells) PaumCa.(S.)
16.11.8; चहिउ णं समुहु अक्षोहणिपरिमित रिउविमहणो PāNāCa.
12.5.2; 12.5.10.

अक्षोहणिया (a-kkḥohaniyā < a-kṣobhanikā) *f.* a
magical power, Apa. अक्षोहणिया उत्तारणिया (एकउ विज्जउ) Nāy-
Ca. 6.6.12.

अक्षोहिअ (a-kkḥobia < a-kṣobhita) *adj.* (ppp.) not
disturbed, JM. सुरल्लखेहि अक्षोहिआ असमत्तवंता य BhuvKevCa.
1260; Apa. अक्षोहियमणु जिणपहइ ... सायवपडिमा सो बहर ĀṇaSā-
Sārī. 2.11.

अक्षोहिणी (akkhohiṇi < akṣauhiṇi) *f.* a large number,
an army containing ten divisions, JM. दस य अणिक्किणिनामाउ होइ
अक्षोहिणी अहक्खाया । संखा एवेकंउ उ अंगस्स तओ परिहोसि ॥ एवा-
बीस सहस्सा सत्तरिसहियाणि अहु य सयाणि । एसा रहाण संखा, इत्थीण
वि एत्तिवा वेव ॥ एक्कं च सवसहस्सं नव य सहस्सा सयाणि तिण्णेव ।
पन्नासा वेव तहा जोहाण वि एत्तिवा संखा ॥ पंचुत्ता य सट्ठी, होइ सहस्साणि
छ विय सयाणि । दस वेव वर सुरंगा संखा अक्षोहिणीय उ PaumCa.(V.)
56.7-10; अट्टारस य सहस्सा सत्त संखा दोणिण सयसहस्सा । एका य इमा
संखा सेणिय अक्षोहिणीय य PaumCa.(V.) 56.11.

अख (a-khaa < a-kṣaya) *adj.* not diminishing, not
lessening, Apa. अखउ णिरंजु णागमउ सिउ सठिउ समचिति Paramapp.
1.123; जसु अखइ णिरामइ ययउ मणु PāDo. 42; अखइ निरामइ पमपइ
काज वि लउ न लहति Hem.(Gr.) 4.414.2; तहिं साहीणु सुक्खु महुंकरउ
अखउ अणुतु अदुक्खु अयेरउ MayPaṇCa. 1.31.6; cf. अखव.

अखज (a-khajja < a-khūḍya) *adj.* not fit to eat, AMg.
ते (सालइयं तित्तालाउयं) धारं कडुयं अखजं विसभूयं जाणित्ता एव ववासी
Nāyā. 1.16.8; Apa. अगमं पि भंतूण खइ अखजं Bhavika. 56.3.

अखंघिय (a-khañciya < ? = anākrṣṭa) *adj.* who has not
pulled the reins (i. e. who has let loose the reins), Apa. हिर-
ण्णाएवत्तुवेहि, वाहियरेहि अखंघियवेहि ... छाइउ परवहु RiNeCa.
3.7.3.

अखंड (a-khaṇḍa) *adj.* without parts, whole, entire, un-
broken, M. एकवप चिम जाअं अखंडसमवणं सुवणं GauḍVa. 346;
ससी लहर खंडं तह अखंडविमो रई KapMañ. 4.3; AMg. तत्थ णं
चोक्खाणं म्हाणं अखंडाणं अफुटियाणं ... सालीणं भागए पत्थए जाए Nāyā.
1.7.15; JM. सुहंयुकोणो तव्ववणसेवणा आभयसखेडा PañcāPra. 4.34
(comm. अखंडा संपूर्णो भवति); सीलंगाण सहस्सा अट्टारस एत्थ होति
नियमेण । भावेण समणाणं अखंड(ए खंड)कारित्तुत्ताणं PavSūro. 839; JŚ.
अच्छिदाणि अखंडाणि ते सविस्सति हु ववाणि Mūlū. 343(5); Apa. इवर

अखण्ड विनामि तुमु अखण्डपरि सख Paramapp. 2, 22.

अखण्डचरण (a-khaṇḍa-carapa) *adj.* possessing an unbroken good conduct, AMg. इव खण्डवदणमायच्छिज्ज सुगुह अखण्डचरणसु । तस्सारीव विविण्ण महम्मया ĀrahPaḍ. 221.

अखण्डचारिण (a-khaṇḍa-cārīta < a-khaṇḍa-cārītra) *n.* unbroken good conduct, AMg. खण्डपर महे ते अखण्डचारिणपारा Nandī. 23. 4.

अखण्डदन्त (a-khaṇḍa-danta) *adj.* having unbroken teeth, AMg. चरणगा ... कुंददणयमुणास्त्रियावकदंतेसी अखण्डदन्ता अण्डुडियदन्ता अविरलदन्ता ... परमांशं पालयिता ते वि उवणमंति मरणधम्मं Paphā. 4. 7; समणे म्मां महावीरे ... अखण्डदन्ते अण्डुडियदन्ते अविरलदन्ते ... खण्डपरं गामं उवाणय Uvav. 16; ते णं मणुदा ... अखण्डदन्ता अण्डुडियदन्ता मुजातदन्ता अविरलदन्ता अभिरुवा पडिरुवा Jivābhi. 3, 596.

अखण्डदसमी (a-khaṇḍa-dasamī < a-khaṇḍa-daśamī) *f.* a kind of penance, without a break, on the tenth day of the lunar month, JM. अखण्डदसमीमासतवसेसा आगमगीयत्थावरणञ्ज्ज सि न वल्लिया ViMāPra. 29. 23.

अखण्डकुट्टिय (a-khaṇḍa-phudīya < a-khaṇḍa-sphutīta) *adj.* without break and without violation (comm. अखण्डा देश-विराधनापरित्यागेन, अण्डुडिताः संविराधनापरित्यागेन), AMg. सखुडुयवि-यसाणं धारियाणं च जे गुणा । अखण्डकुट्टिया (Schu. कुट्टिया) कायस्सा तं सुणेह जहा तहा Dasave. 6. 6; JM. (तंजुलणं) मायमुणाधियाणं अखण्डकुट्टियाणं कलमसरियाणं । कीरह वली सुरा वि य तत्थेव छुदंति गंधाई AvTī.(H.) 585 (p. 338b)

अखण्डभिक्षा (a-khaṇḍa-bhikkhā < a-khaṇḍa < bhikkhā) *f.* unbroken begging tour, Apa. जाणिमि सेयसह पाप्ति सुवसह जणु अखण्डभिक्षाय विहि RiPāSārā. 14. 9.

अखण्डमहव्व (a-khaṇḍa-maha-vvaya < a-khaṇḍa-mahā-vrata) *adj.* whose great vows are unbroken or intact, AMg. जइ वि स खंडियचंदो अखण्डमहव्वओ जई जइ वि BhattaP. 25.

अखण्डरूप (a-khaṇḍa-rūva < a-khaṇḍa-rūpa) *n.* complete form, JM. क्त्थं वम्महो इव अखण्डरूपलावणजोव्वणयुणविज्जमो रेह पउज्जो MaViCa.(G.) 7b. 12(2)

अखण्ड (akhaṇḍa < ākhaṇḍa) *m.* Indra, JM. जइ वि अखण्डलसिं परपुरिसं सणकुमाररुवं पि । तं पि य नेच्छामि अहं PaumCa. (V.) 46. 44.

अखण्डविराज (a-khaṇḍa-virai-bhāva < a-khaṇḍa-virati-bhāva) *m.* the state of having unbroken renunciation, JM. एत्थं पुण अख्यारा णो परिसुद्धे होति सन्नेसु । अखण्डविराजमावा वज्जह सव्वस्य PañcāPra. 1. 33.

अखण्डसहस्रण (a-khaṇḍa-saittana < a-khaṇḍa-saṭṭvāna) *adj.* unbroken chastity, Apa. अखण्डसहस्रणं मंडिय सीय सकाममणेण हरेविणु णीय SudCa.(N.) 10. 8. 13.

अखण्डसील (a-khaṇḍa-sīla < a-khaṇḍa-sīla) *n.* unbroken good conduct, Apa. अखण्डसीलपर मयि सत्तं सखसख लहदि फलोय-पत्तं SīSārā. 1. 4; अखण्डसीलसोदियसीर निम्बाणमुक्खं छु लहदि वीर SīSārā. 1. 8.

अखण्डि (a-khaṇḍida < a-khaṇḍita) *adj.* (ppp.) unbroken, unhindered, whole, continuous etc., S. (चन्द्रवृक्षास) अखण्डस्य यस्याय अखण्डिया केव वणिज्जा Mudrārā. 27. 8; (राजा) रदखिद-वैद्यक्योऽखण्डखण्डिदं वणिमं ... महुत्तवं जधिक्कं वैज्जह्म वेणी KapMāñ. 1. 16. 3.

अखण्डिचारित (a-khaṇḍida-cārīta < a-khaṇḍita-cārītra) *adj.* who has not violated his good conduct, S. (महम्मि) खण्डिलम अखण्डिचारितो सि Mucch. 4. 108.

अखण्डिय (a-khaṇḍiya < a-khaṇḍita) *adj.* [also अखण्डिय] (ppp.) unbroken, continuous, unabated, whole, unhindered, M. तस्मा अखण्डियं धियं विह्वे अनुण्णं वि लुह्जिण GaudVa. 983; अथि तिसमुत्तुहंकिस्सायजसो अखण्डिययावो Līlā. 788; JM. एमावधि-यमसेवी विहरा जाखण्डिको मासो PañcāPra. 18. 12; दुदुण्ण इत्थिसाणं नो मणं पवं पि ओसरह । एमावधियमसेवी विहरा जाखण्डिको मासो PavSārā. 580; पडिक्कं दिणमरवासराण दोण्हं अखण्डियं तुहर VajLag. 66; Apa. वरमि रज्जु रिउवल्लि अखण्डिज JasCa. 4. 27. 28; इह अहेसि कयउत्तं नमर मरिहि अखण्डियमेह SaṅkuCa. 447. 9; धुंवेर असेत्त रसायलं सहु गरवरहि अखण्डियत्तं PāNāCa. 6. 2. 12; णं माणससरवर पउमहिं सोवर सयल्ल अखण्डियत्तं PāNāCa. 6. 18. 16.

अखण्डियनील (a-khaṇḍiya-sīla < a-khaṇḍita-sīla) *adj.* whose good conduct is not partial i. e. complete, AMg. एत्त अखण्डियसीलो वहुत्तुओ य अपरोपतावी य ĀrahPaḍ. 137. JM. एत्त अखण्डियसीलो वहुत्तुओ एत्त, एत्त य समुओ ĀrahPaḍ.(V.) 224; JS. एत्त अखण्डियसीलो वहुत्तुओ य अपरोपतावी य BhaĀrā. 375.

अखण्डेय (a-khaṇḍenta < a-khaṇḍayat) *adj.* (pr. part.) not violating, not breaking, AMg. वयं नियमं अयंहेतो जं सो पुण-मज्झिमे MahāNis. 6. 123.

अखत्त (a-khatta < a-kṣatra = a-kṣātra) *n.* action or deed which a man of warrior caste should not do, JM. इय मे निच्छवमणेण कुणइ जोगी पुण अखत्तं KumāPra. 125. 17; जइ विज्जा-वलिओ अहह अयत्तं कोर कोर इमो Dharma-Ratna-prakarāṇa. 8; Apa. खत्तिमो अखत्तं ण सभवर RiPāNeCa. 11. 6. 14; जं लहइ अखत्ते सहससु तं चविउ परोप्पक सुपपक PaumCa.(S.) 15. 3. 3; (राउ सयं-पपुत्तु) जाव ण इम्मइ तेहि अखत्तं ताव अमिमेवेण पउत्तं MahāPu.(P.) 60. 22. 1.

अखत्तधम्म (a-khatta-dhamma < a-kṣatra-dharma) *m.* behaviour which is not proper for the warrior caste, Apa. एणु एणु भणं फलुरियसंण वालु अखत्तधम्मणेण छग MahāPu.(P.) 66. 6. 2.

अखंति (a-khanti < a-kṣānti) *f.* lack of forgiveness, enmity, hatred, wrath, Apa. परमेसर एत्थु अखंति कउ सव्वउ कण्णउ परमाययउ PaumCa.(S.) 6. 3. 2; 6. 12. 5; वामपाणि वेणो हेवि अखंतिए PaumCa.(S.) 8. 9. 4; सो मुयह मुयह थियमणि अखंति MahāPu.(P.) 86. 9. 6; ते वासवतणयहि मणि अखंति MahāPu.(P.) 89. 18. 6.

अखम (a-khama < a-kṣama) *adj.* unable, not able to bear, JM. सुरताडणअखमछमं रिक्खपमंउसमवेण (आसं आक्खो) KumāCa.(H.) 2. 89.

अखममाण (a-khamamāna < a-kṣamamāna) *adj.* (pr. part.) not forgiving, AMg. ममं च णं सम्मसहमाणत्तं अखममाणत्तं अतिरिक्खमाणत्तं ... किं मण्णे कज्जइ । एत्तंसो मे पावे कम्मं कव्वइ Thāpa. 3. 73(409)

अखमा (a-khamā < a-kṣamā) *f.* absence of forgiveness, intolerance, AMg. एमारयं णं सिक्खुपणिमं अणुपावेमाणत्तं इहे तजो ठाणा अदिवाए अनुमाए अखमाए अणित्तेपार मयंति Dasā. 7. 34; मोह-णिपत्तं णं वम्मत्तं वावणं नामधेज्जा वण्णसा, तं जहा — ... दोसे अखमा संज्जणे Samav. 52; पंच ठाणा अपरिण्णवा जीवानं अहियाए, अनुमाए अखमाए — संति Thāpa. 5. 1. 12(390); 6. 32. 496; कइ संते कोहे कोहे दोसे दोसे अखमा संज्जणे — एत्तं णं कतिवणे जाव कतिवसे वण्णसे

Vij. 12.5.3.

अखण (a-khampana < ?) Deśī. *adj.* clean, clear, not dusty, JM. के वि दु ... आयवचाई। भारिति ठविति पुरो अखणं द्यप्यं के वि SupāsCa. 2.598 (p. 74)

अखय (a-khaya < a-kṣaya) *adj.* inexhaustible, not diminishing, endless, eternal, Apa. तो वि अखयणिहाणहं खउण जाहिं बहुरणहं भरिवरं पुण वि धार PāNāCa. 6.8.7; अखय अगाइ अगत जिणेसर PāNāCa. 8.22.5; अखयपयासहो बम्महदंतिमइंरहो। बम्मदमहासुरवारणु ...पासजिणिदहो PāNāCa. 14.1.1; अखयनिहाणरणरिद्धिहं रायलच्छि तुहु मुंजहिं मडि JambūSāCa. 3.8.6; सो सुंरुं सिरिवंरवतु होणपिणु अखउ हवेसर KaKo. 2.20.11.

अखर (a-khara) *adj.* not harsh, JM. (भणसु सच्चं) मियमनु-रमसरमपिसुणमच्छं कज्जोवणं असावज्जं ĀrahPad.(V.) 522.

अखरय (akharaya) Deśī. [explained by the comm. as दसखराभिधाने दासे] a servant, a slave, AMg. गोबालय य भयएउखरए पुसे य धूय सुण्हाय। अनियत्त संखडाई केइ पओसे जहा गोवा PiṇḍNī. 367 [can this word as a-kṣara-ka be an attribute of the preceding word भयए = भृतकः, an unalienable servant, a slave?]

अखलंत (a-khalanta < a-skhalat) *adj.* (pr. part.) unhindered, unfaltering, Apa. ते दो वि गिरिस्खिउण कुमरविणि अखलंत-पसरिण (उवसाहिउ असणिवेणसपरिउ) SanKuCa. 653.3.

अखलिद (a-khalida < a-skhalita) *adj.* not faltering, JŚ. अखलिदममिडिदमव्वाइदुमणुचमबिलंबिदममं BhaĀrā. 652.

अखलिय (a-khaliya < a-skhalita) *adj.* 1 without faltering, AMg. सुत्तं उच्चारयेव्वं अखलियं AṇuOg. 605; JŚ. अखलियममिलि-यमणलियमणुचमं अपुणस्सं ĀrahPad.(V.) 400; Apa. द्वियस्सिउय अख-लियममणा DhamPar. 6.3.13; 2 unhindered, unobstructed, unviolated, JM. संपयं भुवणविबरे परिम्ममइ तुम्ह अखलिओ पयावो CaupCa. 66.33; अखलिअजिअं परनाम पुच्छिआ KumāCa.(H.) 3.21; अखलिअगस्स भिर ररपहुस्स जयवेअयंतीओ KumāCa.(H.) 4.39; 5.50; 5.53; अज वि जस्स पयावो विअलियपावो य अखलियपावो NamSuSārā. 1; M. अखलियपावपावसरो उरओइयवससंभवो सुयणो Līlā. 845; Apa. परबलविणासु अखलियसरु PāumCa.(S.) 48.8.3; तहिं विजउ एउ अखलियपमाण MahāPu.(P.) 80.16.13; चउबीसु वि अखलिय-वयचरि PāNāCa. 1.1.5; 7.10.2; जो लोयालोयपयासहो अखलिय-वासहो णवणु करेइ जिणेसरहो PāNāCa. 8.17.10; अखलिउ बंभवेर परि-रमिलि BhaviKa. 96.8; अखलियबंभयारि सो बुज्झ BhaviKa. 275.5; 259.3; अखलिअ जिणवरसासणि भसी BhaviKa. 12.1; सणुतुकुमाइ भणइ कहसु कह तुई अखलियसणु SanKuCa. 564.7; अखलियपयाव गंभीरराव SudCa.(N.) 6.13.4; अखलियवरसासणु पावपणासणु PāumSiCa. 1.81; एत्तिउ फलु जहिं अखलियभावहो DhamPar. 11.23.9.

अखलीण (a-khalīṇa < a-khalīna) *adj.* unbridled, without the mouth-bit, AMg. बुद्धासो अखलीणं व लोके सुता किमेणणा IsiBhās. 22.6.

अखवग (a-khavaga < a-kṣapaka) *adj.* who does not destroy his karmans, JŚ. खवगा व अखवगा वा वंयोदयणिज्जरा वावि KasāPā. 232.

अखविय (a-khaviya < a-kṣapita) *adj.* (the deluding karmans i. e. false faith) not being destroyed, JM. जो वा अकयतिउंओ अखवियमिच्छो लहइ समं ViĀvBhā. 529(526)

अखाणुवाय (a-khāṇu-vāya < a-sthāṇu-vāta) *adj.* which does not remain at the pillar or not suffering from a disease

called sthāṇuvāta, JM. बाणुपियाजलपुणं अखाणुवायं जणेहिं दीसंतं (आसं) KumāCa.(H.) 2.86 (comm. अविद्यमानः स्थानौ पातो यस्य नास्म्यवात तम्। यद्वा अखाणुवातं रोगविशेषरहितम्)

अखादिम (a-khādima = a-khādyā) *adj.* not edible, not permitted to eat, JM. कुपहे पावति अखादिमं च खादति तेहिं वि समं जो। धावर खाइ अ KumāCa.(H.) 7.62.

अखायतल्ल (a-khāya-talla < a-khāta-tala) *n.* unexcavated lake, a natural pond, PāiLaNā. 310.

अखिजमाण (a-khijjamāṇa < a-khidyamāṇa) *adj.* (pr. part.) not getting exhausted, JM. रिउअहंदावणं अखिजमाणहं अजूरिअमकुलं। ... तुह सेअं KumāCa.(H.) 6.90.

अखिल (a-khila) *adj.* [lit. without the uncultivated land separating the cultivated fields] 1 complete, whole, perfect, AMg. अखिले अगिदे अणिएयचारी अभयंकरे भिक्खू अणाविलप्पा Suy. 1.7.28; JŚ. जं देदि विवरमखिलं तं लोणे हवदि आगास Pāṇicathī. 90; 2 all, JM. तच्चेवयवरेण तक्खणोसारिआखिलदुहो पटुत्तओ KumāCa.(H.) 2.91; चङ्खिअनक्का मङ्खिअमहासडा खङ्खिआखिलारामा। ... तुज्झ चमूए कया रेवा KumāCa.(H.) 6.86; अट्ठावसेणं अखिलो कलासत्यस्थवित्थरो दावियमेत्तो गहिओ Erz. 46.26; Apa. (जंहुकुमार) वणाखिलववलिअ-सिहरिसिग JambūSāCa. 10.1.10.

अखिलतक्कज्ज (akhila-takkajja < akhila-tat-kārya) *n.* all its effects or products, JM. जमखिलतक्कज्जाणं विलक्खणं सम्भवा अमुत्तादि। तत्साहम्बमि(°व्वं वि) य विमिह कोसपाणं विणा मणे Dham-Sārā. 66.

अखिवण (a-khivana < ā-kṣepana) *n.* reviling, insulting, AMg. तहयं च अदिण्णादाणं ... पसुत्तं वणाखिवणवायणपरअणिहुयपरिणामत-फरणवहुमयं ... दुरंत Paphā. 3.1.

अखीण (a-khīṇa < a-kṣīṇa) *adj.* (ppp.) not weak, JM. लक्खणपुणं अखीणं अखीणमणं अखीणतणुतेअं (आसं आरुओ) KumāCa.(H.) 2.84.

अखुज (a-khujja < a-kubja) *adj.* not dwarfish, tall, JM. मियइ व लायणमिमो अखुजकुमो परगयाण KumāCa.(H.) 2.27.

अखुट्ठ (a-khuttāya = a-truṭṭita) *adj.* (DeNāMā. 2.74; cf. Hem.(Gr.) 4.116) not broken or terminated, Apa. खुट्ठइ (कम्मइ) जीविज्जइ जेम ण वि तेम अखुट्ठइ न उ मणु BhaviKa. 42.13.

अखुट्ठिअ (a-khuttia < ? = atuṭṭita, comm. < atruṭṭita) *adj.* unbroken, JM. चिंविहिओ अखुट्ठिअमसीइ तुमम्मि मगहवेसमिओ। ... पाहुइ देइ KumāCa.(H.) 6.77 (comm. अतुडितमकत्ता अखणितवहु-मानेन)

अखुडिअ (a-khudia < ? = akhaṇḍita) [Hem.(Gr.) 4.116] *adj.* 1 unbroken, JM. अखुडिअपडिहापसरस्स अगाओ KumāCa.(H.) 1.38; 2 complete, अखुडिअ-गमणं, ... अतुडिअलक्खणं महेम-कुलं। ... गउओ पेतीअ तुज्झ कए KumāCa.(H.) 6.78.

अखुड्ढाव (a-khudda-bhāva < a-kṣudra-bhāva) *m.* the idea that something is not insignificant or low (i. e. important), JM. (इमे गुणा ... सयम्मि देहम्मि मिबेसियक्का) सक्खेसु कज्जेसु अणुसुगत्तं समुद्दमावो य अणियत्तं DvāKu. 1.14 (comm. सर्वदा सर्वेषु धियकारित्वम्)

अखुभियजल (a-khubhiya-jala < a-kṣubhita-jala) *adj.* the waters of which are not disturbed, AMg. लवणे णं म्ते समुदे किं ... सुमिबज्जे अखुभियजले? लवणे णं समुदे ... सुमिबज्जे नो अखुभियजले Jīvābhi. 3.783; Vij. 6.8.35(267)

अलोह (a-kheya < a-khedita) *adj.* (*app.*) not becoming disappointed or dejected, *Apa.* तं वयं विणिमसु अलोहं वयं गच्छि वरुहं निवेदय *BhaviKa.* 173.9.

अलोह (a-khetta < a-ksetra) *n.* not a proper place, *JM.* एतेसु पत्ति उगगहो वसहीए क्कण अलोहे *KappBhā.* 4854.

अलोहवासि (a-khetta-vāsi < a-ksetra-varṣin) *adj.* 1 showering on the fallow land, *AMg.* चत्तारि मेहा पणत्ता, तं जहा — लेखवासी पाममेगे गो अलोहवासी *Thāna.* 4. 4. 537(345); 2 showering gifts on unsuitable persons, *AMg.* एवासेव चत्तारि पुत्तिसमा पणत्ता, तं जहा — लेखवासी पाममेगे गो अलोहवासी *Thāna.* 4.4. 537(346)

अलोम (a-khema < a-kṣema) *adj.* not safe, *AMg.* चत्तारि क्कमा पणत्ता, तं जहा — लेमे पाममेगे लेमे, लेमे पाममेगे अलोमे *Thāna.* 4.2. 267(289)

अलोमरूव (a-khema-rūva < a-kṣema-rūpa) *adj.* not having the appearance of being safe, *AMg.* चत्तारि मग्गा पणत्ता, तं जहा — लेमे पाममेगे लेमरूवे ... लेमे पाममेगे अलोमरूवे *Thāna.* 4.2. 268 (289)

अलोय (a-kheya < a-kheda) *adj.* without dejection, *Apa.* निवगोउलि विहर सो अलोय *ĀṇSūSārth.* 3.3.10; तसु सुउं हु मणिपह-नामवेउ ता मं य व मज्जु तुहु अलोय *MayaReSārth.* 2.10.

अलोयण (a-kheyanna < a-ksetra-jña) *adj.* who does not know the reality, *AMg.* वित्तं पप्पलेयेने तम्मि ठाणम्मि चिट्ठ *Āyār.* 1.2.3.6; भोवा क्षाणं वियायंति अलोयणासमाधिया *Sīy.* 1.11.26.

अलोय (a-kheva < a-kṣepa) *m.* no loss (of time), *Apa.* पुच्चवरु समरेवि अलोयं दाहिण मेदि हरेवि णिउ देवे *PaumCa.(S.)* 21.5.5.

अलोह (a-khoha < a-kṣobha) *m.* absence of distraction, calmness, *JM.* सक्कसंसा देवागमो य तह भेसणमखोहो *UvPay.* 662; *JŚ.* णिखममचलमखोहा णिम्मवियाजंगमेण रूपेण । सिद्धाणम्मि ठिया *BodPā.* 13 (comm. न क्षोभं प्राप्तुवन्ति)

अलोहणि (akhohani < akṣauhinī) *f.* a large number or a large army, *Apa.* एतहे वि समरुवुओहिणि चउरहिं गरिदअक्खोह-णिहि *PaumCa.(S.)* 12.8.1; विदमल्लो सत्तअक्खोहणी (?) हणी हे सहु मिळिउ अंगु अरिखोहणी *DhamPar.* 8.19.7.

अलोहणिज्जा (a-khohaniija < a-kṣobhaniya) *adj.* not to be agitated, which cannot be agitated, *JM.* इय वुत्ता सम्मत्ते अलोहणिज्जा सद्धविदेहि । देवेहि सा जंवर *SupāsCa.* 4.152.

अलोहा (a-khohā < a-kṣobhā) *f.* a miraculous power, *JM.* मणवंगणी अलोहा विज्जा संवाहणी सुरद्धंसी *PaumCa.(V.)* 7.137.

अलोहिया (a-khohia < a-kṣobhita) *adj.* (*pr.p.*) not distracted, not angered, *JM.* तं सुरत्तणं सेट्ठि । कविल्लानिवदेवीहि अलोहिअं नमह निअं पि *SīlōMā.* 45.

अग (a-ga) *m.* mountain, *AMg.* उक्कायटाणल्लुसठियं ... सिरि-भगवइ पिच्छ *Kapp.* 36 [doubtful; *SetuBa.* 9.41 in *PSM.* not found there]

अग (a-ga) *m.* tree, अगमकरणादगरं तरसु हु जोगेण होइ सागारी *NisBhā.* 1141; न गच्छन्तीति अगा वृक्षा इत्यर्थः *NisCu.* iv. 388.16.

अगग (a-gaa < a-gada) *m.* remedy against poison, *JM.* अगग विलकर अममेउ वेअ सक्केह इरिवासीसा *UvPay.* 16.

अगग (a-gaa < a-gaja) *adj.* without elephants, bereft of elephants, *JM.* विअो न होइ अगगो गपहि वहुपहि वि गपहि *VajLag.*

188.

अगग (a-gai < a-gati) *f.* not going to a (new) region (of hell), i.e. remaining in one's present state, *AMg.* दुविया पेरेया पणत्ता, तं जहा — गइसमावणत्ता वेअ अगगमावणत्ता वेअ आग वेसाणिया *Thāna.* 2.2.179(69)

अगगगा (a-gaggayā < a-gadgadā) *adj.* (*f.*) not broken by sobbs, *AMg.* अगगगाए अम्मणाए पुउविसयमदुरगंसीरगाणिगए सुव-क्खरसज्जिवाइयाए गिराए *RūyPa.* 61.

अगगग (agaghāḍaga < ? = āghāṭaka) *m.* plant called *Achyranthes aspera*, *AMg.* सग बाण वानं मग्ग अगगग साम सिक्कु-वारे य *Pannav.* 1.37(42) (*v. l.* अगगग)

अगगगमाणा (a-gacchamāṇa = a-gacchat) *adj.* (*pr.part.*) not going on, *AMg.* (सूरिण) पुरवो अगगगमाणे मंढकालं परिह्वेअ *SūraP.* 2.2.

अगच्छि (agacchi) [*w. r.* for *agacchi*, वसुध राहु अगच्छी माणवेगे कामफासे य *SūraP.* Tī, p. 295b. 5]; cf. **अगच्छि**.

अगजिर (a-gajjira < a-garj-ira = a-garjana-śīla) *adj.* not given to thundering, *Apa.* (ततो निवन्धिअं नहंगणाओ पंतयं) अगजिरं निरंतरं न विज्जुपुंजयं *JambūSūCa.* 2.3.3.

अगजिया (a-gaṇṇiya < a-gaṇṇita = a-parābhūta) *adj.* not overcome, not destroyed, *Apa.* मासह केवलि पुव्वमवज्जित कम्म अगजिउ जीवहो आवइ *Chakkammu.* 3.7.7.

अगट्ठिदि (aga-tṭhidi < agra-sthiti) *f.* place at the head, *JŚ.* तत्सेव पदेसविरहयस्स इमाणि छ अनुयोगहराणि ... जहणिया अगट्ठिदी अगट्ठिदिदिसेओ ... अप्पवहुए ति *SatĀg.* 5(6). 4.320.

अगड (agada < avata) *m. n.* a well, a ditch, *AMg.* अगडाणि वा तलागाणि वा *Āyār.* 2.3.505; अगडा इ वा तलागा इ वा *Thāna.* 2.4. 390(106); पंचेदित्तिरिक्खजोणिया ण संते, तं चेव आग कम्मा परिगहिया मवंति अगडतज्जगदहनदीओ *Viy.* 5.7. 34 (5.189); समुच्चयंअं अं णं अगडतज्जगदहनदीओपुक्खरणीदीहिबाणं ... सुहाविकखल्लसिल्लसमुच्चयं अंवे समुच्चयइ *Viy.* 8.9.17 (8.359); अगडसि ओचूलायाअं (*v. l.* ओचूलं कोलां) पज्जेइ *Vivā.* 121; आरामुज्जाणअगड-तलागादीहियवप्पिणगुणोववेया *Uvav.* 1; 99; *RūyPa.* 5.1; (बादरआज्जा-श्याणं पज्जत्ताणं ठाणा) तिरियकोए अगडेसु तलागसु नदीसु *Pannav.* 2.4 (151); अं णं अगडाण वा तलागाण वा दहाण वा पदीण वा ... अनुत्तहियाए भेदे मवइ *Pannav.* 11.11.77(885); *Nandi.* ४४. 61; अनुत्तहियाए अं जलं गलिये । तं अगडतलायनं समुदमाईसु न वि होज्जा *MahāNis.* 6.394; तेसिं णं तया अप्पणो अंगुलेण अगडहनदी ... पुंजालिमाओ ... अज्जकालिमाइ च ओयणाइ मज्जिजंति *AnuOg.* 36; गामवुवारब्भासे अगडसमोवे महाणमज्जे वा । पुच्छेज्ज सयं पक्खा *OghāNi.* 66; सज्जितो ववहारनयस्स अगडाई *PindNi.* 17; *JM.* ततो मग्गं खोराणं सज्जिते गओ । तत्थ खोरिय सि काज्ज उद्धंवाला (कोट्टमाकाः) अगडे पविल्लविज्जंति *ĀvTī.(H.)* 204a. 2; तेण दारे अगडो खओ, तत्थ ठविया *ĀvTī.(H.)* 691b.4; *UvPay.* 41; अगडस्स तद्धि पाविय तत्थ निलुका अइ राय *SurSūCa.* 11.89; नरयागडे पट्ठो इहत्ति खरिओ अइ तुमए *PuhCa.* 44.31; तं सा से यणिणी अगडसमीव पुव्वनत्थासणे निवेसिउं ... पाए गहिज्ज तम्मि कूवर पविल्लवइ *Ext.* 65.17; नीसारेहि एक्कारं नय्याओ व्व विसमाओ इमाओ अगडाओ *KūmaPra.* 227.11; *Apa.* अहि अगड उदयसंजुअ अणा (णा) इ *AntarāSārth.* 3.16.

अगडतज्ज (agada-tada < avata-taṭa) *m.* brink of a well, *JM.* सोलस रायसहत्ता ... अंछि वासुदेवं अगडतज्जमी ठियं सीतं *ViāVbhā.* 794(790); *KaKoPra.* ४४.1.

अगददत्त (agaḍa-datta < avata-datta) m. 1 name of a prince, cf. Erz. p. 58ff., JM. वत्सा विरचयित्वा इवन्ति जह अगददत्ताहं Sflomā. 86; 2 one of the men bearing that name, JM. ताम य अहं युत्तो अगददत्तो नाम नामेण VasuHi. 36.5; 52.26.

अगडददुर (agada-daddura < avata-dardura) m. frog
in a well, AMg. से अज्ञानमय अगडददुरे सिया Nāya. 1.8.154;
1.16.200.

अगदमह (agada-maha < avata-maha) *m.* festival of a well, AMg. अगदमहे इ वा नईमहे इ वा RāyPa. 284.6; अगदमहेसु वा तडागमहेसु वा Āyār. 2.1.24(337); Nis. 8.14.

अगदसुय (a-gaḍa-sūya < a-kṛta-śrūta) adj. who has not studied the scriptures, AMg. नो कप्यद् बहुषां अगदसुयाणं दणयन्नो वत्सप Vivā. 6.4; 6.5.

अगदिय (a-gaḍhiya < a-grdhiya = a-grddha) *adj.* not
covetous, not greedy [syn. *agiddha*], AMg. से तत्त्वं अमुच्छिष्ट
अगिद्धे अगदिय अणककोषवर्णणे बद्धसमये मुञ्जेत्ता *Āyār.* 2.1.57(357);
अणुणोषवर्णणे देवे देवलोकेसु दिव्वेसु फामभोगेसु अमुच्छिष्ट अगिद्धे अगदिय
... तत्सं णं एवं सब्ब *Thāṇa.* 3.362(183); जे णं निमंथे अगिद्धे अगदिय
आहारं आहारो *Viy.* 7.1.18 (7.23); महावीरे अमुच्छिष्ट अगदिय . आहारं
सूरीलोद्धंसि पक्खिवह *Viy.* 15.128 (15.162); तत्त्वं णं जत्थेगइया आसा
... तेसु ... ग्गिहेसु अमुच्छिष्टया अगदिया अगिद्धा ... दूरुदरेणं अवक्कमंति *Nāya.*
1.17.24; 1.19.43; *Antag.* 6.57; *Anuttaro.* 3.27; अण्णाणं अगदिय
अदुद्धे -- भिक्खु सिक्खेसुणाणं निरण. *Paphū.* 6.20.

अगण- (a-gaṇa- < a-gaṇ-) v. [neg. of the root gaṇ-] not to take note of, not to care for, to neglect, Apa. अकंति ईति अकंसुपहार भयमोया गय संगमपार PāṇCa.(P.) 12.2.8.

अगणेत (a-gaṇanta < a-gaṇat- + a-gaṇayat) *adj.* (*pr. part.*) [*f.*-nti] not taking note of, not caring for, neglecting. AMg. महिला ... नायरं च पियरं च। विसयंवा अगणंती दुषखसमुद्धमि पाडेर BhattaP. 115, JM. भवअग्रमणितेणं रसणियिमुच्छिषणं जे वडिया। मच्छमिगाइयजीवा PañĀrā. 200; गयणे तुडिणोसारणिं तुडिणासारं पदंअगणंता। उट्ठंति बहुओ KuṃāCa.(H.) 1.52; JŚ. दुक्खणिययसामणं मा जइसु तणं व अगणतो BhaĀrā. 781; अगणंतो तणुदुक्खं शायस्स जिणजय्यं खयवा ArahSĀ. 99; परलोयभयं चोरो अगणतो साहसं कुणह ŚrāĀ.(V.) 105; Apa. अगणंतु तहि मि लूदुवहालेउ PañNāCa.(P.) 1.21.6; 5.10.4; भं सिनु अगणंताहिं नाह चयंतहिं जे विह तुहहिं भंसियउ ।... नेहु पुणणउ दंसियउ JambūSĀCa. 2.10.9.

अगणि (agani-agni) m. [older form, Hem.(Gr.) 2.102; Sīrtha.(Gr.) 4.48; Lakṣmī.(Gr.) 1.2.44; Vara.(Gr.) 3.63; Puruṣ.(Gr.) 3.31; Mārka.(Gr.) 3.92; Krama.(Gr.) 2.58] 1 fire, AMg. अगणि च खलु पृथ्वा एवे संधायमावक्यन्ति Āyār. 1.1.4.6; उद्धं अग्ने य तिरियं दिसासु समादिभ्यो जगदगणी श्रियाद् Sūy. 1.5.1.11; चत्वारि अगणीभ्यो समारभेता Sūy. 1.5.1.13; जंसी जठेत्तो अगणी अकद्धो Sūy. 1.5.2.11; अगणि तिवातपञ्चा Sūy. 1.7.6; 1.7.18; सक्षेण य अगणिसंजगमिषि बि न इच्छन्ति उच्छ्रया मणूता Paṇḍ. 7.4; अगणिभिः होतृ णिखिलं तं च संधयिष्या वप Dusave. 5.61; अगणि व पक्ष्मदं पयससेया ने षिक्खुयं अमृताये वहेह Utt. 12.27; JM. जुषजगणजगियसपेहा पवह- विरहजगिभिः जेकमसा KunāCha (H.) 3.48; उन्नमरणयिष्यो ताह वि निचमगणि अनुसन्ति GāRaKo. 161; JS. तमस सुहससुहद्वयो ज्ञानमयो जगध अगणी Pañcā. 146; 2 one of the five elements, as possess- ing life, AMg. पृथ्वी य आक अगणी य वाक् Sūy. 1.7.1; तमुक्काय कृष्णवप अगणी पुनर्वी य अगणि पृथ्वीत् Viy. 6.8.26 (6.150); पयस-

पञ्चावधजलपानविदमणेहि अगणि (इति) Pañhā. 1.16; वायसकिपाया
अणेगविहा ... बायी अलाप सुद्धाणी Pannav. 1.26 (1.31(1)); पुदविदम-
अगणिमारुअवाउअणस्सर तसाण विविहाण Gacchā. 75; JŚ. पुदवी य
उद्धमराणी वाउ वणणफवि जीवससिदा काया PañcSā. 110; इवारु जात अवी
मुम्मुर सुद्धाणी य अगणी य । ते जाण तेउणीवा Mūlā. 211(5)

अगणित (a-gaṇita < a-gaṇita) *adj.* (ppp.) [also अगणिय] 1 neglected, not cared for, M. पैसुआरक्खणेअदिण्मण। अगणि-ज्जणिण्डाअम्भा पूरेण समं वड्ढे काई GāSāSa. 2.2; अगणिअवणाव-नावं अण्डस्सिअगुत्तअणं वराण्ह। हीए ... बिंदं कण्णं GāSāSa. 5.84; JM. को वि पड्ढ पस वीरो ...। अगणियपडिक्खन्मओ कील्ल कण्ण मज्झमि PaumCa. (V.) 8.40; अगणियसमविसमाणं साहसुतुं समकत्ताणं। रक्खव थौराण मणं ... उड्ढो VajLag. 110; अगणियपरिस्समो तो पेस्सिमुक्कयारकरण-दुल्लिअो ViMaPra. 68.25; दंसिअनिम्मलनिच्चलदत्तगणोअगणिअसावउत्थ-मओ ... सरी जिणवड्ढो होत्था MayaRa. 18; 2 uncountable, very numerous, many, M. पत्ते अविहाविषण्णपरिस्समो अगणिएहिं दिवसेहिं LiIā. 920; गण्वई अगणिएहिं दिवएहिं। संपत्तो ... सप्तगोबावरीमीमं LiIā. 1147; Ṣ. (विद्वक्) अगणिएहिं अणग्गेहिं उम्भीलंतवल्हदीभोहोएमुओ-अवज्जोआविअसत्तस्सरस्सीहिं महारअणसड्ढस्तेहिं पुरिअं खु दे ओसअरअं CandLc. 1.28(1); Apa. अगणिय गिस्सिणिणु नवरहं काहिं मि न विरमद कामणु तउ वि नड्ढह JambhSāCa. 5.7.26; (पुण्डरेसु) जो भुसिअ णययसुहावणेहिं अगणिअवरयणावरगयवणेहिं VaddhaCa. 1.3.8; पुणसलव-विसयम्मि विसालए ... अगणिअगोइअमंखियमहिअं VaddhaCa. 2.10.3; कद धरिअि यडाउय करिअरिंद जो सेविअ अगणियमअरविंद SiVāCa. 2.6.6.

अगणिअ (a-gaṇia < a-gaṇya — a-gaṇayitvā) *ger.* [also अगणिय] discarding, not minding. AMg. अगणिअ जो मोक्षसुखं कण्ठं तिष्ठानं असारसुहेउं BhattP. 138; JM. अगणिअ पाइं ... कोउ-इहेण ।... वाविआओ बाला नवं लवलि KumāCa.(H.) 3.36; अगणिअ जले विल्लिआ ...। द्वारावलिमुत्ताओं वि जलाइयाओ जलमि निवडंता KumāCa.(H.) 4.42; S. (विदूक) जइ उण मं अगणिअ एव्वं चिअ काउं पिण्णं थं करिस्ससि तदो मणं पढमपरिमुत्तेसु पाणेसु SiiMañ. 3.12.68; (पारिषादिक) अगणिअ णवं ति दोसं अणिसुखिय णिअइदावअं णिइ ।... रसिआ ओदंसअंनु किहिमेद CandLc. 1.10; Apa. तं भणिउ अगणिय मयणहासु DhamPar. 4.11.9.

अगणिऊण (a-gaṇiūṇa < a-gaṇiṭvāna = a-gaṇayitvā)
ger. setting aside, neglecting. JM. अगणिऊण लोपाववायं Kuv-
 MaKa. 47.12; कीरउ क्हाणिविंथो ससमाणे दुष्णजे अगणिऊण KuvMaKa.
 6.13; रायसासुणं अगणिऊण णियभूमिं पविट्ठा नयरिं Erz. 2.8; अगणिऊण
 वसमित्तत्तणं Erz. 5.14; अगणिऊण जणाववायं Erz. 42.5.

अगणिकम्मसमारांभ (agani-kamma-samārambha < agni-karma-samārambha) *m.* sinful activity towards fire, AMg. जमिणं विरुद्धं हृदि स्थेहि अगणिकम्मसमारांभेण अगणितस्थं समारांभमाणे हणणे वाणेणरुद्धे पाणे विहिंसहि *Āyār.* 1.1.4.5(36)

अग्निकाय (agñi-kāya < agni-kāya) *m.* a living being which has a body of fire, AMg. नो खलु मे कप्पह अग्निकायं उज्जालेत्त वा पज्जालेत्त वा Āyār. 1.8.8.3(211); सिवा एवं वयंत्तस्स परो अग्निकायं उज्जालेत्त पज्जालेत्ता कायं वयावेज्जा या पयावेज्जा वा Āyār. 1.8.8.3 (212); परमाणुमेवालं वा छिदित्थ वा भिदित्थ वा अग्निकाएण वा समो-दहित्थ Thūpa. 6.5(479); पुसिं णं भंते कण्ठंस्सि वा जाव वणविपुणंस्सि वा तणां उंसवियं उंसवियं अग्निकायं णिसिद्ध Viy. 1.8.5(366); Sūy. 2.2.4(696); अग्निकायं णं भंते अणुणोअस्सियं समाणे महाकम्मतराए वेव Viy. 5.6.9(133); अस्सि. णं भंते कण्ठराइस्स वादरे आउक्काए वादरे अग्निकाय वादरे वणवक्काए. नो वणो. समहे Viy. 6.5.25(99); लव णं

हे तेकल्लिपुत्ते सुम्हंति सण्णंति अगणिकायं पक्खिक्खं Nāyā. 1.14.76; वरवे अण्णुदीओ अण्णेगइयाओ ... अगणिकायंति अहंिया चिहंति Viya. 120; पक्खिक्खं वा वेदिता अगणिकायं हासिक्खं RāyPa. 767; जावं च णं वप्परे अगणिकायं सावं च णं अस्सि कोयं प्ति एव्वर Jīvābhi. 3.841; से णं सेते अगणिकायस्स अण्णमण्णेणं वीहंयज्जा ApuOg. 343(2)

अगणिका(इ)वत् (agani-kā(i)yatta < agni-kāyi(k)a-tva) *n.* the state of being a creature with a fiery body, AMg. तमुक्ताय णं म्ति सव्वे पाणा भूया जीवा सत्ता पुव्वीकायत्ताय ... अगणिकायत्ताय वा उव्वपुव्वया Viy. 6.5.16 (6.88); इहेगइया सत्ता अगणिजोणिया -- अगणिकायत्ताय विवट्ति Sūy. 2.3.90(743)

अगणिजिय (agani-jiya < agni-jiya) *m.* fire as a living being, having fire as his body, JM. अगणिजियणं मेया JīvViy. 6.

अगणिजीव (agani-jiya < agni-jiya) *m.* the creature in the form of fire, AMg. सव्ववहुअगणिजीवा गिरंतेरं जसियं भरेज्जं Nandī. pā. 46.

अगणिजीवसरीर (agani-jiya-sarira < agni-jiya-sarira) *adj.* having the body of fiery beings, AMg. (बोदणे कुम्मासे सुरा) तओ पच्छा सत्तातीया सत्त्वपरिणामिया ... अगणिजीवसरीरा इ वत्तवं सिया Viy. 5.2.14(51); 5.2.15(52)

अगणिजोणिय (agani-joniya < agni-yoni-ka) *adj.* whose birth place is fire, AMg. इहेगइया सत्ता अगणिजोणिया अगणिसंमवा अगणिवक्का ... अगणिजोणियसु अगणीसु अगणिकायत्ताय विवट्ति Sūy. 2.3.91(739)

अगणिज्जंती (a-ganijjanti < a-gaṇyamānā) *adj.* (f.) not being repeated, अगणिज्जंती नासे विज्जा Prakṛtasūktaratnamālā 66 [PSM.]

अगणिज्जामिय (agani-jjhāmiya < agni-dhyāmita = agni-dagdhā) *adj.* burnt by fire, AMg. तओ पच्छा सत्तातीया सत्त्वपरिणामिया अगणिज्जामिया ... अगणिपरिमिया अगणिजीवसरीरा इ वत्तवं सिया Viy. 5.2.14 (5.51)

अगणिज्जसिय (agani-jjhūsiya < agni-śoṣita?) *adj.* dried up by fire, AMg. तओ पच्छा सत्तातीया ... अगणिज्जामिता अगणिज्जसिता ... अगणिजीवसरीरा इ वत्तवं सिया Viy. 5.2.14(51)

अगणिट्ठान (agani-tthāna < agni-sthāna) *n.* place where the fire is burning, AMg. ज्झाणामय केइ पुरिसे एगं महंतं जोइट्ठानं (v. 1. अगणिट्ठानं) काइ Nandī. 23.

अगणिथिक्खत्त (agani-nikkhitta < agni-nikṣipta) *adj.* thrown in fire, AMg. असणं वा पाणं वा ... अगणिथिक्खत्तं, सहप्पगारं असणं ... णो पहिगाहेज्जा Āyār. 2.1.114(363)

अगणित्ता (a-ganittā < a-ganitivā = aganayitvā) *ger.* having set aside, having neglected, JS. इय अप्यपरिस्सममगणिता खवयस्स सव्वपडिचरणे । वट्ठो आयरिओ BhaĀrā. 457; अगणिता गुरुवणं परिचिहेसं च आसि सेवतो ŚrāĀ.(V.) 164.

अगणिवरिणय (agani-pari-naya < agni-pari-nata) *adj.* changed into fire, AMg. अये पंते समाने सव्वे अगणिवरिणय भवइ RāyPa. p. 316. 5; सव्वो अगणिवरिणयो निगोयजीवे तहा जाण Pannav. 1.48 pā. 56 (54 pā. 102)

अगणिवरिणमिय (agani-parināmiya < agni-parināmita) *adj.* modified or changed by fire, AMg. तओ पच्छा सत्तातीया -- अगणिवरिणमिया अगणिजीवसरीरा इ वत्तवं Viy. 5.2.14 (5.51); 15.1.82 (5.116)

अगणिकण्डकट्ठान (agani-phandana-tthāna < agni-spaṇḍa-p. D. 10

na-sthāna) *n.* place where the fire is enkindled, AMg. से मियसु वा मियसुणी वा सेज्जं पुणं वंदिहं वायेज्जा ... विसमसण्णुवेइ वा अगणिकण्डकट्ठानेइ वा ... णो उव्वारपासवणं नोसिरेज्जा Āyār. 2.10.19 (658)

अगणिमह (agani-maha < agni-mattha) *m.* who churns the fire, धकारान्तः पुलिङ्गः अग्निमहच्छन्दः । अगामः । 'स्नेहसम्पोर्ण' इति अगणिमहो Lakṣmī.(Gr.) 2.2.87 (p. 126)

अगणिसुह (agani-muha < agni-mukha) *m.* god, Āyār. 2 [? PSM.]

अगणिय (a-ganiya) cf. अगणिभ.

अगणिवक्का (agani-vakkama < agni-av(p)akrama) *adj.* coming out of fire, growing in fire, AMg. इहेगइया सत्ता अगणिजोणिया अगणिसंमवा अगणिवक्का ... अगणीसु अगणिकायत्ताय विवट्ति Sūy. 2.3.90(738).

अगणिवण्ण (agani-vanna < agni-varṇa) [अगणिवण्णो Lakṣmī.(Gr.) 1.4.97 (p. 49)] *adj.* having the colour of fire, AMg. छट्ठीसण्णामसु काकअगणिवण्णामा माणिवक्का Jīvābhi. 3.77; से णं गरया काकअगणिवण्णाया Pannav. 2.20.2(167); वरसुअगणिवण्णा काउ-अगणिवण्णामा कक्खडफसा ... अणुमा नरया Dasa. 6.5.

अगणिसत्थ (agani-sattha < agni-śastra) *n.* fire used as a weapon, AMg. अण्ये वा अगणिसत्थं समारम्भमाणे समणुजायइ Āyār. 1.1.4.5 (1.34)

अगणिसंभव (agani-sambhava < agni-sam-bhava) *adj.* having one's birth in fire, AMg. इहेगइया सत्ता अगणिजोणिया अगणिसंमवा अगणिवक्का ... अगणीसु अगणिकायत्ताय विवट्ति Sūy. 2.3.90(738)

अगणिसेविय (agani-seviya < agni-sevita) [v. 1. for अगणिज्जसिय]

अगणेत (a-gaṇenta < a-gaṇayat) *adj.* (pr. part.) [also अगणित] [f. -I] not caring for, disregarding, AMg. अरणभवे अगणितो संमाविबआउपज्जंते ĀrāhPad. 45; JM. मरिषा कुळं सत्तं पणं सुयं मायं च पियं व । विसयंथा अगणितो दुक्खसमुदयमि पावेइ ĀrāhPad. (V.) 564; मरितो जीवाइ अगणेतो गरयवियणाओ Kuvhāka. 187.33.

अगणेमण (a-gaṇemāna < a-gaṇayamāna) *adj.* not caring for, disregarding, neglecting, AMg. तुम्हे सव्वारं अगणेमणं ममं विव्यवहाय -- वीहंयज्ज Nāyā. 1.9.39.

अगणिहिल (a-gaṇhilla < a-granthi-mat) *adj.* not having knots, AMg. से ज्झा नामय केइ पुरिसे तरुणे इक्कं ... एगं वाइं सामकिणिये उहं अज्जहिहं अगणिहिलं ... तिकलेण परसुणा भक्खेज्जा Viy. 16.4.7(52)

अगणिगेह (agaṇḍigeḥa) *adj.* Desī. maddened with youth, अगणिगेहो अ जोव्वणुम्मसे DeNāMā. 1.40; अगणिगेहो यौवज्जोमसः । स अगणिगेहं । अक्खवसिणं किं सहि नरेसि DeNāMā. 1.40 comm., cf. अगणिगेहो Trivi.(Gr.) p. 331 (No. 685 वीरगोवट्टः)

अगणिल्लया (a-gaṇḍīya-ga < a-kaṇḍīya-ka) *adj.* not itching, not scratching, [? w. r. for अण्णुवा Sūy. 2.2.66 PSM.]

अगत (a-gata) *adj.* not gone, AMg. एहं पं से अण्णविय मेरे सव्वंते एवं इवासी तुम्हे णं अजो मम्ममाणे अण्णे वीरसिअममाणे अवीरको, रावणिं न्गारं संपावित्ताये अण्णसे Viy. 8.7.22 (8.291); 8.7.23 (8.292); cf. अगत.

अगात (agata < agada) *m.* [writing t for अ < ए] medicine, JM. सिद्धिद्वयो अगातेन प्याय अणुकीयं दधितं । अगं विनास्य Āyār. 835a. 8; cf. अगात.

light (a quality or state which explains the stability of things and the identity of living beings), hence the karma which is responsible for it, one of the forms of *Nāma-karma*. *Aṅg.* दसविंशे अजीवपरिणामे षण्णरो, तं ब्रह्म — अगस्त्यपुराणे सप्तमिशते *Tihana*, 10.19(713); द्वावीसविंशे योगरूपपरिणामे षण्णरो, तं ब्रह्म — काश्यप्यपुराणिमे अगस्त्यपुराणपरिणामे *Santar*, 22.3; गोक्ष्माचार्याचार्य-द्वयाद् पृथक् नो यस्य नो लुप्य परस्परयोरनौ सत्यस्यलुप्य *Vij.* 1.9.8 (1.398); अगस्त्यलुप्यद्वयाद् पृथक् नो यस्य नो लुप्य नो सत्यस्यलुप्य परस्पर-लुप्य *Vij.* 1.9.8 (1.398); कुरुते हि यस्य — बीष्माचार्याचार्य *Vij.* 1.9.5 (1.393); प्रयति क्षणात्तन्मते अजीवि अनाद्यन्यत्रायेति विज्ञेति सत्यातादस्य भक्तिभागे *Via* 11.10.2 (11.102); यथा अनाद्यस्य स्वप्ना, अनेना अस्यलुप्यपरजना यति इव ते जी *Vij.* 2.1.24

अगवेसिप् (a-gavesiya < a-gavesya = a-gavesayitvā) ger.
without having sought for, AMg. जे मिक्खु सागारियकुलं अजाणिय
अपुच्छिय अगवेसिप् पुग्ग्वमेव पिंडवायपडियाए अणुप्पविसइ Nis. 2.47;
इत्ताणं छोसाययणां अजाणिय अपुच्छिय अगवेसिप् पं चत्तरायपंपरायाओ
पाइजिअलं मिक्खवायपडियाए निक्खमइ Nis. 9.7.

अगहियगहण (a-gahiya-gahana < a-grhita-grahana) a.

acceptance of things which are not accepted or rejected; JM. परिदेवकित्तमणं केरि अण्णे अगहिणमणस्स । तस्साद्वयमाणं एत्थवेरि वेत्ति भावयेत् Pāṇāsa. 17.39 (comm. अगृहीतमणस्य साधुमिरस्वीकृतमन्ताविदास्तस्यैवव्यस्य)

अगहिणनाम (a-gāhiya-nāma < a-grāhila-nāman) *adj.* whose name is not to be uttered, Apa. तयणं अगहिणनामु सुखाय सु ... सणित् सणित् सुणर SaṅKuCa. 692.1.

अगहिलगहिल (a-gāhila-gāhila < a-grāhila-grāhila) *adj.* though not under the influence of a planet who became possessed by a planet (i. e. evil star), JM. एत्थं पुणं आहरणं विण्णये पाणसंगये एयं । अगहिलगहिलो राया बुद्धीय अण्णदुराजो ति UvPay. 843.

अगहिल (a-gāhila < a-grāhila) *adj.* not possessed by an evil spirit, way-ward, erratic, JM. अगहिलगहिलेणं तेणं वि अक्खीलिद्धं कोयं । ते छणपिडगा नियगिहम्मि संचारिया जया सव्वे UvPayTī. p. 274b. vs. 86-87.

अगहिलराय (a-gāhila-rāya) *m.* name of a king [PSM. Tī. 21, probably a mistake for गरमिल. cf. VīTīrKa. 21. p. 39. l. 3]

अगाण (a-gāa < a-gāmya) *adj.* who cannot be known, Apa. (परमजिण्) अगाओ अगाओ सया सुद्धभावो NāyCa.(P.) 2.3.12.

अगाढ (a-gāḍha) *adj.* not deep, shallow, JŚ. चल्मल्लिणमगाढं च वज्जिय सम्मसदिकवाडेण । मिच्छतासवदारणिरोहो होदि ति जिणेहि गिरिद्ध BāAnu. 61.

अगाढस (a-gāḍhatta < a-gāḍhatta) *n.* shallowness, JŚ. चल्मल्लिणमगाढतविबज्जियसव्वणमेव सम्मत्तं NiySā. 52 (comm. चल्मल्लिणमगाढविबज्जितं)

अगाढपरितापण (a-gāḍha-paritāpāna < a-gāḍha-paritāpāna) *n.* heating not very greatly, JM. अगाढपरितापणे पुण पु० (= मासल्लु), गाढपरितापणे पु० (= मासगुरु) ViMāPra. 81.7.

अगाधमाणस (a-gāḍha-māṇasa < a-gāḍha-māṇasa) *n.* unfathomable mind, Ś. (सीता) अगाधमाणसदंसिदसिणेहसंमारा ... अज्जउत्तस्स उहावा UttāRūCa. 3.14.1.

अगामिया (a-gāmiyā < a-grāmikā) *adj.* (f.) without any village, desolate, AMg. अत्येगस्या निगंथा य निगंथिओ य एयं महं अगामियं छिन्नावाय दीहमदमदविमणुपविद्धा तत्येगयमो ठाणं वा सेज्जं वा ... गाहकमेति Thāna. 5.2.107(417); तय णं तेसि परिव्यायणं तीसे अगामियाए छिण्णोवायाए दोहमदप अदवीए उदए... क्षीणे Uvav. 83; 85; Viy. 14.108; 15.86; तय णं से चिणए ... भीए तत्ये सुंसुमं दारिखं गहाय एयं महं अगामियं दीहमदं अदवि अणुप्पविद्धे Nāyā. 1.18.44; 1.18.46.

अगार (a-gāra < a-kāra) *m.* the sound or letter अ, JM. इय सव्वममाणतो नागारं सव्वहा मुणर ViAvBhā. 484(482)

अगार (a-gāra) [wrong analysis for ākāra in the phrase सिंगारागारवाकसेसा Uvav. 15 (comm. झंगाराय अगारविब खात्तमिव चाहः देवः । अथवा झंगारस्य आकारः सेखानं चावध देवः p. 13a.13) RāyPa. 70; 133; cf. ĀgSābKo. अगार. Index Aṅgasuttāi 4.1 अगार]

अगार (agāra) *n.* 1 house, residence, AMg. पुणो पुणो गुणसाए वंकसमायारे पमसेणारमावसे Āyār. 1.1.5.341; 1.5.3.4; अगारवासवता वि अरण्या वा वि पव्वया Sūy. 1.1.1.19; कोझारमावसे Sūy. 1.2.2.10; तवोझारं पहावर Sūy. 1.3.2.9; नीवारवेव बुद्धेखा नो इच्छे अगारसंगं Sūy. 1.4.1.31; समरेद्ध समारेद्धं उवीद्धं य सव्वारेद्धं । एयो

समारेद्धं. सद्धि नेव विद्धे व संखे Utt. 1.26; अगारपरिवारमकम्मोसण ... अगारणअवच्छाराणं कर ... दिसंति Paṇḍā. 1.18; [the most frequent phrase in, AMg. मुहे भविता अगाराओ अणगारियं पव्वहए Thāna. 2.43(54); 4.1; Samav. 19.5; 30.6; Viy. 2.34; Nāyā. 1.1.101; 1.2.18; 1.11.3; Uvav. 23; Vivā. 1.1.70; Paṇḍav. 20.17; Jambuddi. 2.65; Kapp. 108; Dasā. 10.31; Uvav. 23] 2 (the conduct of the) householder, JM. दुविहं नेव चरिते अगारमणगारियं वेव ĀvNi. 796.

अगारण (a-gārāga < a-kāraka) *m.* who does not do anything, (the soul) which is inactive, JM. एवमहाभूय पक्कपे व तज्जीवतस्सरीरे व । तह य अगारगहाई जत्तच्छुओ अवल्लवाई SūyNi. 30.

अगारचरित्तम्म (agāra-caritta-dhamma < agāra-caritra-dharma = "cāritra") *m.* religion consisting of good conduct suitable for a householder, AMg. चरित्तम्ममे दुविहे पण्णसे, तं जहा — अगारचरित्तम्ममे वेव अणगारचरित्तम्ममे वेव Thāna. 2.1.109(61)

अगारदाह (agārādāha < agāra-dāha) *m.* burning of the house, AMg. नस्सह वा से विनस्सह वा से अगारदाहेण वा से ढव्वहए Āyār. 1.2.3.5(79)

अगारत्थ (agāra-ttha < agāra-stha) *adj.* who remains in the house, who is a householder, AMg. जे केरमे अगारत्था सीसीमाव पहाय से हाइ Āyār. 1.9.1.7(260); कि वा कविज्ज छारा दग-सोयरिया व अहवज्जगारत्था PiṇḍNi. 314; तस्स णं तमगारत्थं बहमाणस्स से पक्कवलाणे मग्गे भवइ । जेति Sūy. 2.7.17(853); नाणासीला अगारत्था विसमसीला य भिक्खुणो Utt. 5.19.

अगारधम्म (agāra-dhamma < agāra-dharma) *m.* religion or duties of a householder, AMg. समणे मग्गं महावीरे दुविहं धम्मं पण्णवेइ, तं जहा — अगारधम्मं च अणगारधम्मं च Thāna. 10.750 (10.103); Uvav. 57; Viy. 16.6.21 (16.91)

अगारबंधण (agāra-bandhana < agāra-bandhana) *n.* the bondage of the householder's life, the bond of the householder, AMg. एयं समुट्ठिप भिक्खु बोसिज्जगारबंधणं Sūy. 1.3.3.7.

अगारव (a-gārava < a-gārava from the alternative form of gū- (IE gūv-) = a-gaurava) *adj.* not having pride, AMg. अगारवो य नित्सहो जीवो होइ अणासवो Utt. 30.3; सासणं अगवतो अणियाणे अगारवे अलुद्धे अमूदमणवणकाययुसे Paṇḍā. 10.1.

अगारवास (agāra-vāsa) *m.* residence in the house, the state or condition of a householder, AMg. जया णं अहमगारवासमावसामि तहा Thāna. 4.3.325 (4.450); पण्णत्तिं वाससवसवस्साहं अगारवासमज्जावसित्ता Samav. 75; 83; तीसे वासाहं अगारवासमज्जे वसित्ता Viy. 15.1.21 (15.20); पणपणं मही णं अरहा एयं वाससवं अगारवासमज्जे वाससवस्साहं वाससवज्जणारं ... पाउणित्ता Nāyā. 1.8.235; जया णं अहं अगारवासं वसामि Nirayā. 124; Jambuddi. 2.87; 3.225; सेज्जो अगारवालो ति इह भिक्खु न चित्तप Utt. 2.29.

अगारविणय (agāra-vinaya < agāra-vinaya) *m.* rules of conduct proper for the life of a householder, AMg. विवज्जमूले कम्ममे दुविहे पण्णसे, तं जहा — अगारविणय अणगारविणय य Nāyā. 1.5.59.

अगारविह (a-gārav-illa < a-gārav-illa = a-gaurava-vat) *adj.* having no pride, JM. सरलो अगारविहो सुखनामं अहहा असुहं (कम्पं वेव) KamVi.(D.) 58.

अगारसमाहय (agāra-sāmaḥaya < agāra-sāmaḥaya) *n.* the performance of equanimity (rules of good conduct) proper

For the resident of a house or householder, AMg. दुविह सामाह्य पक्कै, तं जहा — अगारसामाहि(ह)र चेव अगारसामाह्य चेव Thāna. 2.3.249 (2.78)

अगारि (agāri < agārīn) *m.* a householder, AMg. बहवे समममाह्यअतिहिक्किणिवणीमय समुदित्त तत्थ तत्थ अगारीहि अगारां भित्तिवारं भवति Āyār. 2.2.37(436); पुच्छित्तु णं सममा माहणा य अगारिणो वा परतिरिपया व Sūy. 1.6.1(352); अगारिणो मि सममा भवन्तु Sūy. 2.6.9(795); 2.6.8(794); अगारिणं वा समबाणुत्तिहे Sūy. 1.14.8(587); न इमे सव्वेसु भिक्खुसु न इमे सव्वेसुअगारिसु Utt. 5.19; वणीमपक्कैयाओ प्रविक्खोहे अगारिणं Dasave. 6.57; जओ णं पाएम अगारिण अगारां कटियां उक्कियां छण्णं लिप्तां Kapp. S.2; JŚ. ण इवदि इवदि अगारी भम्मो सो सावयाणं से PavSā. 3.50; JM. अकगहो पंचा इव सक्क। सुवचचकिनिवागारिसाहुसंविमेवहि KumāPra. 218.20.

अगारिकम्म (agāri-kamma < agārī-karman) *n.* the work or function of a householder, AMg. निक्कम्म से सेवइअगारिकम्मं न से पाएय होइ विमोक्कणाय Sūy. 1.13.11.

अगारी (agāri) *f.* lady of the house, AMg. अगारीय कण्णकुम्भं वणपियत्ते सुंवर Viy. (App. p. 1186. l. 18); JM. अगारीय विणा न तरानि अक्खित्ते JambūCa.(G) 26.8.

अगाळमारि (a-gāla-māri < a-kāla-māri) *f.* untimely death, Apa. तहि दिहु महावणि जा कुमारि सा अम्हं मित्त अगळमारि PaumSiCa. 2.165.

अगाळिय (a-gāliya < a-gāliya) *adj.* which is not filtered, Apa. जेण अगाळिय जलु पियउ जाणजइ ण पवाणु SaDhaDo. 27.

अगाव (a-gāva < a-garva) *m.* absence of pride, Apa. तउ कर अगावि अकुविलमावि पविदियसुतु गणिंवि तिणु JasCa. 4.20.17.

अगाह (a-gāha < a-gādhā) *adj.* deep, unfathomable, impenetrable [PaiLaNa. 323], AMg. निवडर अगाहसंसारसायं अणंतमविकाळं Nāya. 1.9.54; बहुवाइहा अगाहा बहुसल्लुप्पिलोदगा।... एवं भासेअ पक्कं Dasave. 7.39; सा गोणी बहुमक्खहि मिलिऊणाह-पक्कळय पवेत्तिया MahāNis. 6.290; JM. जुवहिअय व्वज्जाइ Dhut. 1.26; रणो य अजोगवणियाय अगाहा पुक्कणिं सछणपत्तिसमुणाला उप्प-लवउपोपसोमिता AvTī. 819a.8; अगाहो कइं सि तुमं Tārā. 52; अगाहं संसारसायं गोपयं व दया लउं तरइ MaViCa.(G.) 17a.7(2); पडुवको सरो तह अगाहविट्ठो नवसो कोरी BhuvKevCa. 1586; Ś. (कपूरिका) अगाहसोत्तं च किं न वणीयदि RarhMañ. 1.38. p. 30; (पारिजात) अगाहाओ महापरिहाओ वेट्ठण ĀnaSun. 2.6. p. 24; Apa. कालिदिपवाहे सुहु अगाहे आगेवि भुहु संवारियउ RiNeCa. 4.3.18; 5.13.14; सोसित सरिसरहि अगाहु सल्लु PāNāCa. 6.10.9; 9.9.2; थिउ उववणि बहुतर-वरअगाहि PāNāCa. 13.13.10; अगाहे निवडर .. गंगापवाहे JambūSā-Ca. 10.17.8; बारिरासि णं अगाहु VajjhaCa. 2.3.6; पाणित होइ अगाहु SaDhaDo. 186.

अगाह (a-gāha < a-grāhya) *adj.* not grasped, not understood, Apa. तसु अग्रयाह छम्मास दाहु निवहेहि हुउ विजइ अगाहु MayReSār. 5.4.

अगाहीकर (a-gāhi-kara- < a-gādhī-kṛ-) *v.* to make deep, Ś. (नेपथ्ये) अगाहीकरेहि रिक्खअखउवाणकरकतछाइअं परिह BāIRā. 8.12.5.

अगिअत्थ (a-giatha < a-giātha) *adj.* who is not well-versed in the scriptures (particularly in the Chedāsītras), AMg. अणसमयविक्खी पुण अगिअत्थं व चेव पावुते। कावन्वा अणविणं वेत्तिअम्हं 49; cf. अगिअत्थ.

अगिअत्थ (a-giijha < a-grāhya) *adj.* which cannot be grasped, AMg. तओ अगिअत्था पण्णाता, तं जहा — समय, पेसे, परमाणु Thāna. 3.2.331(173); cf. अगिअत्थ.

अगिअत्थ (a-giijhanta < a-grāhyat) *adj.* (pr. part.) not hankering after, JM. सविह न जाण कुज्झइ, जुज्झइ, मुज्झइ भवे अगिअत्थो। देही KumāCa.(H.) 7.56.

अगिणि (agini < agni) *m.* fire, Apa. सुणउ इउ, कलिउउ अगिणि णव दिहुता जाणु JogSā. 57; cf. अगिणि.

अगिणहंत (a-giñhanta < a-grñat) *adj.* (pr. part.) not taking, not accepting, JŚ. परदव्वमगिणहंतस्स होइ थूलवधं तदिहं ŚrūA.(V.) 211.

अगिणहमाण (a-giñhamāṇa < a-grñamāṇa - a-grñāṇa) *adj.* (pr. part.) 1 who has not taken, AMg. तए णं से पक्काइ रहुकुडे ... अगिणहमाणे वणइ गिण्हेमि Viva. 1.1.50(21); 2 who has not taken up (penance), AMg. जाणंतो पुण तहा वि तग्गाही। बहूइ तप्पसी अगिणहमाणो उ वारे PindNi. 111; JM. सो मणुओ रहुव्वी अगिणहमाणेण सारिअओ ViMāPra. 13.2 (v. 16)

अगिणियव्व (a-giñhiyavva < a-grñitavya) *adj.* (pot. part.) which should not be taken or accepted, AMg. णायम्मि गिणियव्वे अगिणियव्वम्मि चेव अत्यम्मि। जइयव्वेइ इह जो उवएसो सो नओ नाम AnuOg. ४७, 140; DasaveNi. 149.

अगित्ति (a-gitti < a-kīrti) *f.* ill fame, JŚ. गिता य जीचगोइ पंचला गियमा अगित्ति नामं च। छमेय णोकसाया KasūPā. 134.

अगिद्ध (a-giddha < a-grddha) *adj.* not greedy, hence not attached, AMg. से तत्थ अमुच्छिअ अगिद्धे अगदिअ अणज्झाववणे बहुसमव परिमाएज्जा Āyār. 2.1.6.57(357); अगिद्धो विप्पमुक्का य ओमाणं परिवज्जय Sūy. 1.1.4.4 (1.1.79); अक्खिअ अगिद्धे अणियववारी अमयंकरे भिक्खू अणाविलप्पा Sūy. 1.7.28; अगिद्ध सव्वासेसु Sūy. 1.9.35; अनुणाववणे देवे देवलोगएसु दिव्वेसु काममोगेसु अमुच्छिअ अगिद्धे अगदिअ Thāna. 3.3.362(183); अहे ण वीससाय काळं करेति ततो पच्छा अमुच्छिअे अगिद्धे जाव अणज्झाववणे आहारमाहारेह Viy. 14.7.11 (82); 15.162(128); तत्थ णं अथेगइहा आसा ... तेसु उक्खिअे सव्वासरि-रसंघेसु ... अमुच्छिअा अणठिया अगिद्धा अणज्झाववणा Nāya. 1.17.24; 1.19.43; भिक्खू ... अमुच्छिअ अगिद्धे अगदिअ ... मुंजेज्जा पाणधारणट्ठाए Pañhā. 6.20; उवहिम्मि अमुच्छिअ अगिद्धे ... सव्वसंवावण य जे स भिक्खू Dasave. 10.16.

अगिद्धि (a-giddhi < a-grddhi) *f.* desirelessness, absence of greed, JŚ. इट्ठाणिट्ठाहारे दसे विज्जावज्जोसिद्धी Mūlā. 20; कइजोग-दादवणं आहारपिरासदा अगिद्धी य।... तित्तिअणं वंभवेरस्स BhaĀrā. 240.

अगियनिस्सा (a-giya-nissā < a-giā-nisā) *f.* support or help of one who is not well-studied, JM. कइ सो अयउ अगीओ कइ वा कुणउ अगियनिस्साए UvMā. 408.

अगिलंत (a-gilanta < a-gilat) *adj.* (pr. part.) not swallowing, JM. अगिलंतो रविमिहुं व केण दिहुो नहे राहु Tārā. 128.

अगिला (a-gilā?) Deśl. neglect, insult, DeNāMā. 1.17, अवगणणाय अगिला अवणअणपत्तिअवगणणा, comm. अवगणना अवक्का। तत्थामगिला अवणो अण्णसी अंगवहणं इति चत्वारि पदानि। अजुअकुसमे अक्कले अगिला तीए विओअअहराए DeNāMā. v. 14.

अगिलाण (a-gilāṇa < a-glāna) *adj.* not exhausted, not weak, AMg. वस्स णं भिक्खुस्स अवे पाव्ये, अहं च सल्ल पडिण्णवो अगिअत्थोहि, विज्जाओ अगिअत्थोहि, अगिअत्थ सावम्मिअोहि होइअत्थं

वेदाविवेकं साधयिस्त्वस्मि *Āyār. 1.8.5.3(219)*

अगिलाय (a-gilāya-yā < a-gilāna-tā) *f.* the state of being not languid, alertness, AMg. सेदायान् परिपादनं च अगिलायान् च (सुखानुमोक्षेण) *ĀrāhPad. 319*.

अगिलाय (a-gilāya < a-gilāta = a-gilāna) *adj.* (ppp.) [comm. usually takes it as Inst. Sg. of the root-noun glā- (cf. *GopathaBr. 1.2.21 ā-gilā*) explained by a-gilāyā; Leumann suggested it as a gerund with -ya, a-gilāya, followed by Cailliet and Bollé; for glāta cf. Vedic mlāta] without becoming languid, AMg. कुक्का भिक्षु गिलाणस्स अगिलाय समाहि *Sūy. 1.3.4.20(223)*; 1.3.4.21(245); पंचहिं ठाणेहिं सक्के निग्गेये अमानिअरे महापज्जवसाने मवर, ते जहा - अगिलाय सेदवेवाक्कं करेमाणे ... अगिलाय साहन्मियवेवाक्कं करेमाणे *Thāpa. 5.1.44(397)*; अगिलाय मत्तेण पाणेण विमाणं वेवावडिं करे *Viy. 5.4.17(4)(81)*; आयरियज्जवज्जाय नं भिं सविसयंसि गणं अगिलाय संगिण्णमाणे अगिलाय उवणिण्णमाणे *Viy. 5.6.19*; तण नं से येरा अणवन्तो मेहस्स अणमारस्स अगिलाय वेवावडिं करेति *Nāyā. 1.1.207*; तण नं से पंपय सेगलस्स ... अगिलाय वेवावडिं करे *Nāyā. 1.5.119*; तेसिं सुत्तेसिं आरियमणारियाणं अगिलाय धम्मं आइक्खर *Uvav. 56*; अगिलाय नं भिं तुम्हे पपसिस्स रण्णी धम्मं ... आइक्खेज्जाह *RāyPa. 720*; अगिलाय तस्स करणिज्जं वेवावडिं जाव तज्जो रोगायंकाओ विप्पमुक्को *Vava. 2.6*; JM. बारसविहम्मि वि तरे ... अगिलाय अणाजीवी पायस्सो सो सवायारो *PañcāPra. 15.26*; ता परिसाण धम्मो अगिलाय केव परिकहेयस्सो *MaṇoKa. 2.46*; धम्मद्विषाण धम्मं केहेर अगिलाय परविण्णस्सो *MaṇoKa. p. 29.166*; दुण्हं पुण परिसाणं उवट्टियाणं दुहेण अगिलाय ... धम्मवज्जा होर कायक्का *JugāJiCa. v. 42*.

अगिलायओ (a-gilāyao < a-gilāyatah) *adv.* without being weak or dejected, AMg. वेवाक्कं निउत्तेण कायक्कं अगिलायओ *Utt. 26.10*.

अगिवाण (agi-vāna < agni-bāna) *m.* an arrow which produces fire, Apa. लयउ कप्पु अगिवाणहं चलयई *SirivālaCa. 2.13.3*.

अगिह (a-giha < a-grha) *n.* which is not a house, outside the house, AMg. वासावातं पज्जोसवियस्स पाणिपडिगहिस्स भिक्षुस्स गो कप्पइ अगिहंति पिडवायं पडिगाहिता पज्जोसवित्तप *Kapp. S. 29*; *adj.* not having a house (not permanently residing in a house), AMg. असिप्पजीवी अगिहे अमिसे जिहंदिण सज्जओ विप्पमुक्को ... चेक्का गिहं एगवरे स भिक्षु *Utt. 15.16*;

अगिहत्थ (a-gihattha < a-grhastha) *m.* not a householder, a houseless monk, JS. उवसंतवयणमगिहत्थवयणमकिरियमहीलणं वयणं । एसो वाइयविणओ *BhāĀrā. 124*; *Mūlā. 378(5)*

अगिहिभूय (a-gihi-bhūya < a-grhi-bhūta) *adj.* who has not become a householder again, AMg. अणवदुपं भिक्षुं अगिहिभूयं गो कप्पइ तस्स गणावच्छेदयस्स उवहावित्तप *Vava. 2.18*; 2.21; 2.23.

अगीयत्थ (a-gīdattha < a-gītārtha) *adj.* who has not the knowledge of the scriptures, who is not well-versed in the scriptural knowledge, JS. नासेज्ज अगीयत्थो चउरं तस्स लोगसारं । गहुम्मि च चउरं ग उ सुल्लं होर चउरं *BhāĀrā. 429*.

अगीय (a-gīya < a-gīta) *adj.* [shortened form of अगीयत्थ] who does not possess the knowledge of the scriptures, not well-versed in scriptural knowledge, JM. अगीयत्थ इमं चउ,

सुखसुखासाओ, चउ, उओ, गीये, *PañcāPra. 11.9* (comm. अगीयत्थ इति एवेति पदसमुदायोपचार्य अगीतायं च अगीतायमसः); हुक्काय दासरो सुवज्जिमुमाणिओ अगीया च । इवियहुकरिसा इव न सुवज्जो रमिस्सति *UvaPayTī. p. 367a. v. 3*.

अगीयत्थ (a-gīyattha < a-gītārtha) *adj.* [also अगीयत्थ] who has not studied the scriptures, who has no knowledge of the scriptures, AMg. अगीयत्थस्स वयणेणं अमयं पि न बोद्ध *MahāNis. 6.142*; जेण मो तं भेदे अमयं च अगीयत्थेसीयं *Oacchā. 46*; अगीयत्थकुडीहेहिं उंयं तिविहेण वज्ज *MahāNis. 6.144*; नसिक्क अगीयत्थो चउरं तस्स लोगसारं *ĀrāhPad. (V.) 259*; JM. अणवदुस्स अगीयत्थे निसिरए वा वि वाय्य व गणे । तरेवसिं तस्सा/मसा चउरि वादिवा *BhKappBhā. 703*; एवमयीयत्थोहिं ह्णि जियवयणमववक्कमुपसिद्धिओ । वज्जां अवाणंतो उवसमववाहं चैव *UvMā. 407*; कल्लपुरं जगरं कल्ल गच्छो अगीतत्थसिणो विहर *ĀvTī. (H.) 52a.2*; समवणिपियमकिरिवा तवस्सिणो जे अगीयत्था *UvPayTī. p. 367. v. 7*; तुमं अगीयत्थमित्थेवणेणं मा जीव भदं मुण निक्खण्णं *UvSat. 23*.

अगीयत्थत्तणओ (a-gīyatthattana-o < a-gītārthatvanna-tah) *adv.* because of being ignorant of the scriptural knowledge, JM. तस्स पुण गणी अगीयत्थत्तणओ पायचित्तं देतो मणइ *ĀvTī. (H.) 52a.4*.

अगुज्झर (a-gujjha-hara < a-guhya-dhara) *adj.* who does not keep the secret, एहस्समेई अगुज्झरौ *DeNāMā. 1.43* (comm. अगुज्झरौ एहस्समेदी । अस्मागुज्झरसदमवत्वे युक्तिरस्मा । वधा, मा कुण अद्विआरं भक्ति अपरिच्छिरे अगुज्झरौ)

अगुण (a-guṇa) *m.* not a merit, demerit, M. उवण्णत्थे कज्जे अहवित्तो गुणागुणे तस्मि । विरआकमंदेक्खित्तणेण पुरिहो एणइ कज्जं *GāSaSa. 3.14*; माहत्थे गुणकज्जमि अगुणकज्जे णिवडमाहत्था । विवरीअं उव्वसि गुणाण इत्ति कादुरित्ता *GauḍVa. 894*; अगुणाभेदेण तह तह गुणसुणं होदिह ज्जं पि *GauḍVa. 902*; AMg. गुणेहिं साह् अगुणेहिं साह *Dasavo. 9.3.11*; JM. विंतेजा ... अणावमसंगए य अगुणे *PañcSu. 18*; अत्थवत्तस्स अगुणा वि गुणा *JugāJiCa. p. 2. 1.7*; लद्धयरा अनेति अणायरो होर अगुणेषु *ViMāPra. 74.19*; *adj.* possessing no merit or virtue, M. ते उण गुणाण दूरे अगुण विअ जे गक्का लुक्खि *GauḍVa. 865*; JM. सेसे वि असेसे निक्खे वि सव्वेउत्तुमे वि गुणकलिय । नमिओ ... अजिवाइ *SupāCa. 1.4*; अगुणा न गुणंति गुणं गुणिणो न सहंति परगुणे ददुं *JambuSāCa. 4.1.1*; JS. अविकत्थतो अगुणो वि होर सगुणो च सज्जनमज्जमि *BhāĀrā. 364*.

अगुणद्धिअ (a-guṇa-tthia < a-guṇa-sthita) *adj.* who is not established in merit or virtue (i.e. lacking in it), JM. अगुणद्धिओ न भिक्षु अवक्का पंच दाराइ *DasavoNi. 332*.

अगुणण (a-guṇaṇa < a-guṇana) *adj.* who has not repeated (his rules), Apa. पडिह केम वायणु अगुणणहो ... आसणु चकिउ तेम कणिरावहो *PāNāCa. 14.24.7*.

अगुणत्ता (a-guṇa-tta < a-guṇa-tva) *n.* the state of not being a quality or virtue, JM. अज्झवयणुणी भिक्षु, न सेस, इह गो वरुह को ह्क । अगुणत्ता इह हेक, को दिट्ठो, सुवण्णमिच *DasavoNi. 350*.

अगुणवर्ष (a-guṇa-pannam < a-guṇa-pañcāsat) *nm.* forty-nine, AMg. एवावेव सपुण्णवरेणं यो गंगासव्वहस्स सत्तरस च सहस्सा छव अगुणपरे गंगासया मव्वतीतिमक्कावा *Viy. 15.1.68 (15.101)*

अगुणप्पेहि (a-guṇa-ppēhi < a-guṇa-prekṣa) *adj.* who looks at (i.e. aspires for) the lack of virtue or merit, AMg.

एवं तु अगुण्येही गुणान् च विवक्ष्यो Dasave. 5.2.41.

अगुणवीसा (a-guṇa-vīśa < a-guṇa-vīmśatī) *nu.* twenty less one (i. e. nineteen), AMg. अट्टसयमगुणवीसा सोषणं उत्तराब्जसा-
हणं JōiaKa. 260.

अगुणासी (a-guṇāśī < a-guṇāśīti) *nu.* seventy-nine (eighty minus one), JM. लक्ष्मोवरि अगुणासी PavSāro. 365 (comm. श्रीशैवासस्य लक्ष्म्यं एकोनाशीतिसहस्रम् अष्टिकं श्रावकाणाम्)

अगुणि (a-guṇī < a-guṇinī) *adj.* who possesses no virtue or good quality, AMg. अगुणिस्स नत्थि नोक्खो नत्थि अमोक्खस्स निब्बानं Utt. 28.30; M. वेण्वर अगुणीहिं गुणिं व्व जेण गुणमारुहेण वो अप्पा GaudVa. 1201.

अगुत्त (a-gutta < a-gupta) *adj.* (ppp.) 1 not controlled, AMg. पत्थ अगुत्ते अणाणाए ... पुणो पुणो गुणासाए वंससमायारे पमत्ते गारमावसे Āyūr. 1.1.5.3(97); पंच य से इदिया अगुत्ता भवन्ति Nāyā. 1.4.18; पंचासवपवत्तो तीहिं अगुत्तो छुं अविरो य Utt. 34.21; JM. विवक्षो उ असमितो मि ति कीस सहसा अगुत्तो वा PañcāPra. 16.16; 2 not protected, not guarded, AMg. चत्तारि कूटागारा पणत्ता, तं जहा — गुत्ते पामं एगे गुत्ते, गत्ते पामं एगे अगुत्ते, अगुत्ते पामं एगे गुत्ते, अगुत्ते पामं एगे अगुत्ते Thāna. 4.2.186; 4.2.187(275)

अगुत्ति (a-gutti < a-gupti) *f.* absence of control (over the activities of mind, word and body), AMg. तज्जो अगुत्तीओ पणत्ताओ, तं जहा — मणअगुत्ती, वजअगुत्ती, कायअगुत्ती Thāna. 3.23(134); गव बंभवेरअगुत्तीओ पणत्ताओ Thāna. 9.3(663); तस्स (परिगहस्स) व नामाणि गोणाणि होति तीस, तं जहा — अगुत्ती Panhā. 5.2; अगुत्ती बंभवेरस्स इत्थीओ यावि मरुणं Dasave. 6.58; (भावपिंड) असत्थो य असंजम ... कम्मसंयुत्ती अहम्मो य PindNi. 63; JŚ. ब्रह्मपरलोचसाणं अगुत्ति-
मरणं च वेयणाऽकमिहभया (मया) Mūlā. 53(2)

अगुत्तिदिघ (a-guttindiya < a-guptendriya) *adj.* who has not controlled his sense organs, AMg. जहा व से कुम्पय अगुत्तिदिघ Nāyā 1.4.18.

अगुत्तिभाव (a-gutti-bhāva < a-gupti-bhāva) *m.* the state of not being controlled, JŚ. चत्ता अगुत्तिभावं तिगुत्तिगुत्तो हवेह जो साह NiySā. 88.

अगुम्मिज (a-gummia < a-? = a-mohita) *adj.* [Hem. (Gr.) 4.207] not deluded, JM. मवसहअणुम्मिजो अगुम्मिओ मोहणिज्जेहि KumāCa. (H.) 7.47.

अगुरु (aguru) *n.* alce, a fragrant wood, M. (सेसो) लसीअ । गुल्लमगुल्ला तणुं बहत्तो दइअजिह्विल्लदेवअम्स छत्तो ŚrīKāv. 1.24; (राजा) धूयेण पिं अगुरुणो किमु कुकुमेण KapMañ. 3.14; 3.27; AMg. अगुरुपुड्डाणं वा लवंगपुड्डाणं वा RāyPa. 30; अगुरुल्लवयमपुं च कुंभागसो य भारगसो व साहरह Jambuddi. 2.109; JM. (मयरं) अगुरुयत्तुल्ल-
चंदणजणववपरिभोयसुसुयं PaumCa. (V.) 2.11; Apa. कत्थुरियअगुरु-
सिरिखंडपंकफलकुसुमदामिहि SanKuCa. 488.2; सहासमुदपंक्यं अगुरुभूम-
पुज्जल PrūPing. 2.177; cf. अगुरु.

अगुरुतिथ (aguru-tiya < aguru-trika) *n.* three types of nāma-karmans i. e. aguru-laghu, upaghāta and parāghāta (i. e. bodily defects which make the body neither heavy nor light, which is destructive of one's own body or which is destructive of another), JŚ. थिरसुहवसेयदुमं अगुरुतिथं पोगलविवाहं GomSā. (K.) 47.

अगुरुलघु (a-guru-lahu < a-guru-laghu) *adj.* [also अगुरुलघु, अगुरुलघु, अगुरुलघु, अगुरुलघु] being neither heavy

nor light. *n.* the name of a particular nāma-karman which produces this quality, based on the view that heavy stands for motion downwards and light for motion upwards. It comes to mean the principle of identity among changes and perdura-
tion in case of objects without material form like the soul, time, space etc. and atoms, and such things as speech, mind, and karman. In relation to the internal change among things, it refers to the underlying unity of the thing with the figurative meanings of गुरु as noble and लघु as low when it is used in connection with the gotra-karman. *adj.* (referring to the soul and permanent objects), JM. जे य अगुरुयअलहुए अमित अकदिणे अलुक्खय अणिदे । ... ते सुमरसु संपयं सिद्धे ĀrahPai. (Su.) 16; अंगे न गुरु न लघुं जायइ जीवस्स अगुरुल्लदववा KamVi. (D.) 46; JŚ. अगुरुल्लगुओ अमुत्तो वट्ठलक्खो य कालो ति Pañcathī. 24; अगुरुल्लगुओ अणत्तां तेहिं अणत्तेहिं परिणदा सव्वे (जीवा) Pañcathī. 31; अगुरुल्लगुओहिं सवा तेहिं अणत्तेहिं परिणदं पिणं (धम्मत्थिकायं) Pañcathī. 84; अगुरुल्लगु-
मव्वावाहं सिद्धाणं वणिगया गुणद्वेरे ŚrāvĀ. (V.) 537; अगुरुल्लगुमव्वावाहं अट्टगुणा होति सिद्धाणं SiddhBha. 2.8; AMg. (referring to material objects) एगे अनीवदव्वेसे अगुरुयलहुए अणत्तेहिं अगुरुयल्लगुयगुणेहिं संजुत्ते सव्वागासे अणत्तमागुणे Viy. 2.10.12 (2.140); पोगलविवाहं नं भेति ... अगुरुल्लगुए । अगुरुयल्लगुए वि अगुरुयल्लगुयदव्वाहं पडुअ ... अगुरुयल्लगुए Viy. 1.9.8 (3.404); *n* JŚ. अगुरुल्लगुयदव्वाहं परघाडमुत्सासणामं च Mūlā. 1237(12); अगुरुल्लगुय दव्वाहं परघाडं च जाण उत्सासं । आदाव उज्जोवं छप्पयही अगुरुल्लगुमिदि KamPay. 95; तत्थ (कम्मस्स अट्टट्ठाणाणि) इमं अट्टावीसाए ट्ठाणं गिरयगदी ... अगुरुल्लगुअ-उवघादपरघाडउत्सासं ... निमिणणामं SaṭĀg. 1.9.2.61; अणत्ताणत्तेहिं पोगलेहिं आकुरियस्स जीवस्स जेहि कम्मक्खंविंति अगुरुअल्लगुअत्तं होदि तेसि अगुरुअल्लगुअं ति सण्णा. कारणे कज्जुवयारादो Dhavaḷā. 6 58.2; cf. अगुरुल्लगु.

अगुरुल्लगुचउ (a-guru-lahu-cau < a-guru-laghu-catu-
ska) *n* a group of four nāma-karmas beginning with agurulaghu, (i. e. agurulaghu, upaghāta, parāghāta, and ucchvāsa), JM. संवयणअथिरसंटाणल्लगु अगुरुल्लगुचउ अपज्जत्तं । सायं व असायं वा KamTh. (D.) 32; अगुरुल्लगुचउ KamTh. (D.) 10 (comm. अगुरुल्लगुचउपराघातोच्छवासलक्षणम् p. 82); 21.

अगुरुल्लगुनाम (a-guru-lahu-nāma < a-guru-laghu-nāman) *n.* the name of nāma-karman (which causes the quality of अगुरुल्लगु), AMg. विच्छादिट्ठिविगलंदिणं नं अपज्जत्तं नं संकिट्ठिपरिणामे णामस्स कम्मस्स पणवीसं उत्तरपयडीओ णिवंभत्ति ... अगुरुल्लगुनामं उवघायनामं तत्तनामं वादरनामं ... निम्माणनामं Samav. 25.6; 28(1); नामकम्मं बावालीसविरे पणत्ते, तं जहा — अगुरुल्लगुनामं, उवघायनामं, पराघायनामं ... तित्थकरनामं Samav. 42.6; अगुरुल्लगुअणामि एणागारे पणत्ते Pannav. 23.2.1694(13); 23.2.1702(33); JŚ. णामस्स कम्मस्स बादालीसं पिंडपयडीणामाहं । गदिणामं ... अगुरुअल्लगुअणामं उवघादनामं ... तित्थवरणामं चेदि SaṭĀg. 1.9.1.28; अगुरुअल्लगुअणामं, उवघादनामं, ... उज्जोवणाणामं SaṭĀg. 1.9.1.42.

अगुरु(य)ल्लगुपञ्चय(व) (a-guru(ya)-lahu-pajjaya(va) = a-guruka-laghu-paryāya (paryāva)) *m.* a modification of the quality called neither heavy nor light, AMg. भावओ नं लोए अणत्ता वणपज्जवा ... अणत्ता अगुरुयल्लगुपज्जवा । नत्थि पुण से भंते Viy. 2.1.24(1) (2.43); भावओ सिद्धे ... अणत्ता अगुरुयल्लगुपज्जवा Viy. 2.1.24(4)(2.28); JM. किमणंतगुणा मणिवा जमगुरुल्लगुपज्जवा पत्तस्मि । एकेकस्मि अणत्ता पणत्ता वीयरामेहि ViāvBhā. 491(489)

अगुरुलघुपरिणाम (a-guru-lahu-parināma < a-guru-laghu-parināma) *m.* [also अगुरुलघुपरिणाम] modification which has the quality of being neither heavy nor light, AMg. इसविधे अजीवपरिणामे ... अगुरुलघुपरिणामे Thāra. 10.19(713), बावीस-सिधे पोःगलपरिणामे पण्णत्ते, ते जहा — कालयवणपरिणामे अगुरुलघु-परिणामे Samav. 22(1); अगुरुलघुपरिणामे णं भंते कतिविधे पण्णत्ते। गोयमा एगागारे पण्णत्ते Pannav. 13.956 (13.21)

अगुरुवर (aguru-vara) [AMgD], cf. अगुरुवर.

अगुरु (aguru) *m.* a kind of fragrant wood, aloe wood (PSM. at NisCu. 2.467 मिगडकण्णरागस्कुमुमवन्दणतुस्सखादिगं गंधे on NisBhā. 2593), cf. अगुरु.

अगू (agū < āku) *adj.* an artificial word to explain the Prakrit form of शक्वाकु in the sense who eats the sugar-cane or to whom sugar-cane is given, AMg. सुक्को वेसट्टवणे शक्वु अगू तेण होंति शक्वागा Tiṭṭho. 278; cf. शक्वागा.

अगूहमाण (a-gūhamāna < a-gūhamāna) *adj.* (pr. part.) not concealing, not hiding, AMg. दसुगेसविप्पमुक्कं तम्हा सुब्बं अगूहमाणेणं। जं किप्पि कथमवज्जे तं जहवत्तं कट्ठेयम्बं MahāPacc. 32, J. 2. अववादियल्लिकको विसयामसि अगूहमाणो य। गिंदणमरहणजुत्तो सुसुहदि उवधि परिहरतो BhaĀrā. 87.

अगूहित (a-gūhita < a-gūhayat) *adj.* (pr. part.) [also अगूहित] not concealing, not hiding, AMg. जो अज्यारो कोई तं आलोण अगूहितो MarāṇaVi. 94, अमिभरवाहिरयं कुणसु तव वीरियं अगूहितो ĀrāhPad. (V.) 709; JM. सुहं पटिसेविउ दुक्खे आलोणं, एवं णाम एत आलोण अगूहितो AvTf.(H.) 52a.5

अगेज्झ (a-gejjha < a-grūhya) *adj.* (pp.) 1 not to be grasped or caught hold of, AMg. दब्बपरमाणू णं भंते ... चउत्तिवहे पन्नत्ते, तं जहा — अन्तेज्जे ... अगेज्झे Viy. 20.6.16 (20.38); पायवे ... अगेज्जसवामसुप्पसारिअगेज्जधणविउल्लवडा वट्टेयवे अन्तिहपत्ते Uvav. 5; Jivabhi. 3.274; JS. सुमुमा हु संति पाणा दप्पेयखा अविखणो अगेज्झा हु Māh. 913(10); 2 not to be won over, JM. लउडेण अट्टमेण य सामदुवारेण दंडवारेण। केण वि का वि अगेज्झा वउडेहि पसाय्या तणुवी KumāCa.(H.) 3.57.

अगेण्हिअ (a-genhia < a-grhya a-grhitvā) *ger* not having taken with, Mg. (शकार) अगेण्हिअ वउत्तेअणिअं Micch. 1.498.

अगेहि (a-gehi < a-grddhi) *f.* absence of greed or covetousness, AMg. लावविद्यं अविप्पडा अमुक्खा अगेही अपट्टिवद्धता समगाणं निगमंथारं पत्तत्त। हंता गोयमा Viy. 1.9.17 (1.417)

अगोअर (a-go-ara < a-go-cara) *adj.* [also अगोअर] not perceptible, beyond the range of knowledge, M. तं सन्त्यसु ण सुब्बह अगोअरं तं महाईणं पि LIt. 546; (राजा) जाला हेलाविहसिअरं लोअणागोअरे सा बाला तालापट्टदिपक्का चट्ठिआमंदवाआ CandLc. 2.8; JM. तस्स य रयणीए तुम्ह दसणेणं एरिसा अवत्था जा सयलवणणामगोअरे- (रा) CaupCa. 108.2; Apa. उदयसिरिअमविहयत्तो वि नयणाणसंगोअरु वि अहयत्तवसयवपक्क वि SanKuCa. 458.2.

अगोत्त (a-gotta < a-gotra) *adj.* having no Gotra (noble standing), AMg. ते सुब्बगोत्तावगया महसी उब्बं अगोत्तं च गइं वयंति Siy. 1.13.16.

अगोत्तखलण (a-gotta-khalana < a-gotra-skhalana) *n.* not to use the name of one's beloved to address one's wife (thus not betraying one's inconsistency), JM. तस्स य जाय — P.D.11

अगोत्तखलणारिहा मणोरमा नामा KaKoPra. 171.27.

अगोत्तजा (a-gotta-jā < a-gotra-jā) *adj. f.* not born in the same family, JM. तस्स य समाणजाइजाया जाया अगोत्तजा ... सगोत्तमा नामा KaKoPra. 171.27.

अगोय (a-goya < a-gotra) *adj.* not having a noble family status, AMg. स्वयन्दिक्कणे अजेगविहं पण्णत्ते, तं जहा — उत्पण्ण-णाणदंसणधरे अ.हा जिणे ... अगोय निगोए AnuOg. 244.

अगोयरीभूय (a-goyari-bhūya < a-gocari-bhūta) *adj.* who has not come into the range of perception, beyond any grasp, JM. सयलवणणं अगोयरीभो तं सि CaupCa. 135.10; माणुस-चकमूण अगोयरीभूयं रुक्कं काऊण गयो वणमईमवणं CaupCa. 120.30.

अगोवित (a-govinta < a-gopayat) *adj.* (pr. part.) not concealing, not hiding, AMg. आलोणजा य संविग्गे अगोवितो य दुक्खि ĀrāhPad. 171; आलोणजा ... अगोवितोस्त्य दुक्खं ĀrāhPag. 17.

अग्ग (agga < ag-ra) *n* [agga as a neuter noun means the top, the tip, the highest point of a thing. The same meaning is expressed by agga as a second member of a compound. As a first member, besides its usual meaning, it has developed the sense of first, excellent, ahead, in which sense it has become identical in its sounds with Skt agr-ya, cf. दम्बोगाहण आएस-काल-दम-गण-सत्ता भावे। अग्गं ĀyārNi. 2.4] top, tip, the end (of a thing), AMg. अग्गं च मूले च विगिंघ धीरे पल्लिदियाणं गिक्ख-दसी Āvar. 1.3.2.4(115); एरिसा जा वई एसा अग्गं वेणुं च करिसिया 1.3.4.15(218), ते जहाज्जायः स्ववे गिया पक्कयगे जाए मूलच्छिजे अग्गे गय Dasa. 6.6; मे णि तं विकारेणं। दंडस्य अग्रं दण्डाग्रम् AnuOg. 231; JM. स्वयस्स य पक्कयस्स य जह अग्गाइं तंहयारं ĀyārNi. 2.5; M. दिपंति पदममणेण तअणु मूलेण रण्णाइं GauJVa. 572 (comm. अग्रमार्गेः १ अग्रमार्गेण) (द्वितीयः वेतालिका) मूले सामलमणलगमसलं लक्खिअए णिमुअ KapMañ. 1.16; अग्गम्मि (aggaṃmi < agga-smin = agre) *adv.* in front, M. (गजा) अग्गम्मि भिगसरणी गजपाण सीए KapMañ. 2.6; Apa. इय विचित्तं जाव अग्गम्मि चउ पंच वि पय खिख SaKuCa. 613.1; अग्गे (agge < agre) *adv.* in front, ahead, JM. (अग्गे) धर्णं मूले विरं मज्जे अग्गं मदवजुत्तया। एगियं अज्जुसिरं पोरायामं तिपायिय (यहणं) OghNi. 707; अग्गे अण्हि राउ SurSuCa. 1.6; M. अग्गे सेलमगाआ इंदुमऊगा इव मही GauJVa. 77; Apa. जा ता अग्गे आवणमग्गे तणुमोमाला णि ट्ठा बाला SudCa.(N.) 4.1.10; अट्ठा सट्ठी पुरवहु अग्गे दोहा देह PraPaing. 1.133; वीरोदया अग्गे खग्गा राजेता Pra-Paing. 2.113; जो सुवनमंडलमंडल अग्गे जहिं पदु जयसिरिमंडल अग्गे SiVāCa. 1.4.1; 1.6.2; अग्गि (aggi < agre) *adv.* in front, Apa. चेट्ठिअहिं अग्गि ताहिं। ते पट्ठि SudCa.(N.) 6.11.17-18; अग्गेण (aggeṇa < agreṇa) at the top, M. दिपंति पदममणेण तअणु मूलेण रण्णाइं GauJVa. 572.

अग्ग (agga < agr-ya) *adj.* at the head hence excellent, best, foremost, AMg. अग्गेहि वरेहि गंधेहि महेहि अग्गेति Viy. 9.33. 56 (9.189); अग्गाइं बराइं पुप्फाइं गहाय जेणेव मोगरपाणिस्स जक्खाययणे तेणव उवागच्छइ Antag. 101. अग्गेहि वरेहि महेहि य गंधेहि य अग्गेति Jambuddi. 2.120; JS. सग्गं नुत्तमाणावरणीयस्स अण्णं परवणं कत्तामो, पावयणं पयणीयं ... लोमुत्तयिवागे अग्गं मग्गं पुब्बादिपुब्बं चेदि Saṅg. 5.5.51; Apa. तव नरणमगवग्गाराहयदुदरकुलममग्गो MahāPu.(P.) 49.4.1 (v.); n the best part, AMg. अग्गं वणिअहिं आहियं धारेति राईणिया इहं Siy. 1.2.3.3(145)

अग्ग (agga) *Deśī*. Interjection to convey pleasantry or for

description, अग्रगौ परिहासे वर्णने च Kram.(Gr.) 5.96.35.

अग्रज (agga-a < agra-ja) *m.* elder brother, born first, M. गदगगो दवत्तं गणिणीसुअं KarhVa. 1.3; आरुत्तं रहगअन्तं अ मजा कंसा सगव्वं तओ ŚrīKāv. 11.19.

अग्रजन्म (agga-amma < agra-janman) *m.* elder brother (born earlier or ahead), M. हरी रहगअन्तो पादो पणिपिउं KarhVa. 3.30.

अग्र (aggae < agra-ke) [Loc. sg.] *adv.* [also अग्र, अग्रिह] in front, before, in the presence of, Apa. गट्टं पदरिह अग्रं PaumCa.(S.) 2.9.6; पिउ अग्रं पच्छं भट्टं मूतु PaumCa.(S.) 16.15.2; सट्ठं पियरहवरेण थिउ अग्रं RiNeCa. 3.11.16; 8.11.4; अग्रं पणपणिहि सीमंतिणिहि रणु बोहं सट्ठं वंगउं MahaPu.(P.) 52.8.11; गुरु पमणं म करि विसाउ तुं पंकेसहि अग्रं पुत्तमुहुं NayCa. 2.4.4; अग्रं कमलवावि सुमणोहर BhaviKa. 68.7; अग्रं वि वि तुहात्ततिउं कमलच्छि लच्छि पियसुवरीउं BhaviKa. 252.5; भट्टालिहि अग्रं वदिय वस KarCa. 1.14.4; अग्रं आयरिहो बहुगुणमरिहो नववरसु नवरि ठियउं JambūSāCa. 2.12.14; खुहियजणायरो धाविओ सायो (सागर-चंद) सतिओ अग्रं JambūSāCa. 10.19.12; तो हउं जाणउं एहो हरि ज्ञ मउ अग्रं बोधि Hem.(Gr.) 4.391.1; नित्तायागात्तुगणवियविय अग्रं करेविणु SanKuCa. 504.5; वरि तुह अग्रं म मि ण अग्रं DhamPar. 2.10.8; जा अग्रं ता णां पत्ता पिच्छं अग्रं कुमल पत्ता CandappaCa.(Y.) 4.1.7; सासु हि अग्रं मणं विवि आसु अवहि साभिय की पुरिय SiVāCa. 2.14.3; एवहे अग्रं ते वदसावि Chakkammu. 5.8.12; न मणंति किं अग्रं भण PaumSiCa. 1.122; अग्रं अरिहो मोहपरावोय Sanderū. 151.

अग्रओ (agga-o < agra-tah) *adv.* [also अग्र, अग्रिउ] 1 in front, ahead, in the presence of, [PāiLaNā. 993; Hem (Gr) 1.37; Mūrka.(Gr.) 5.20], AMg. तव अग्रओ (जेठु पुत्त) घापमि 2 ता तओ मंसोले करेमि Uvās. 129; तं पि य इच्छं साओ गिहओ नीजेत्ता ममं अग्रओ घापत्तं Uvās. 230; 140; JM. अनुत्तिपटिहा-सरत्तं अग्रओ जत्तं दप्यंहुं । खंदिआणपटिहं बुद्धं चउं चउं व KumāCa.(H.) 1.38; सदनवरमारुहिउं सधमिओ अग्रओ ताह Erz. 81.25; M. सहगओ सोऽहिमरंत्तमगओ गवगओ दवत्तं गणिणीसुअं KarhVa. 1.3; Apa. अग्रिउ पसिउ अग्रणसु RiNeCa. 7.11.11; बुद्धिया अग्रुल्लभयं अग्रउ जोयंताह । वंउउ अग्रइ पाउ ज्ञ मज्जउ दोस ण ताह PāDo; 2 later in time, AMg. एवं अग्रओ जाव सेवो ताव वट्ठं Kapp. 187; (Th.) 4; JM. उभयामावे वि कुत्तो वि अग्रओ रुदि एरिसो चेव । तक्काहे तम्भाओ विरुत्तओवसमओ णओ PañcāPra. 5.24.

अग्रकरभल (agga-kara-ala < agra-kara-tala) *n.* front part of the palm of the hand, (i. e. finger), M. तो तं (सीअं) ... पत्ता वोत्तु । तिअटा पुअग्रकरभलरपिउअपीडच्छिअंगविसमोमणं SetuBa. 11.118.

अग्रकूरमंडी (agga-kūra-maṇḍī < agra-kūra-maṇḍī) *f.* the cream of rice-gruel, JM. मंडीपाट्टिथा माहुम्मि आग्र अग्रकूर-मंडी(?) । अणम्मि भायणंमि व काउं तो देह साहुस्स AviT.L.(H.) 575b.6.

अग्रकेस (agga-kesa < agra-keśa) *m.* front hair, AMg. तुमं णं वेवाणुपिया जामालिस्स खत्तियकुमारस्स परेणं जतेणं अग्रं गुल्लजे दिक्खमणपाउगे अग्रंसे यणेहि Viy. 9.32.54 (9.187), पत्तामवी अग्रकेसे पटिच्छं Viy. 13.6.29 (13.114); मेहस्स बुमारस्स खउं गुल्लजे निक्खमणपाउगे अग्रकेसे यणेहि N yā. 1.1.125; 1.5.98.

अग्रकोटि (agga-koti < agra-koti) *f.* fine piece (i. e.

end), AMg. से णं वहे ... भरिप बाळगकोटीं Jambudā. (AS. ed. p. 92b.12 comm. p. 95a. 6 बालानां अग्रकोटयः प्रकृष्टा विभाया इत्यर्थः, Sūg. better बालगकोटि sub voce).

अग्रकल्ले (agga-kkhandha < agra-skandha) *m.* 1 the front part of the shoulder (of the monkeys), M. तो मुहनेत्तल्लेता पच्छिमंकरसंखहअग्रकल्ले । अगणुमगल्लो पेच्छंति दसाणं पवंगमणिवहा SetuBa. 15.6; 2 [PāiLaNā. 630 अग्रकल्लेओ अणिअं; Hem. (Gr.), DeNāMā. 1.27; अग्रकल्लेओ रणगणरा (comm. रणमुल्लं), अग्रकल्लेपलायणअग्रिओ कुमरवाल दृह रिउओ । ओवीहंति DeNāMā. comm. on 1.27] the front rank of the army, vanguard, M. काअपेटिमुहपुरं जिणंति पत्ताणं धिअग्रकल्ले । पदमं ता णिअअवळं पच्छा पट्टेहि सुउरिसा पट्टिवक्कं SetuBa. 3.40; 15.62; JM. अग्रकल्लेमि मयं पट्टाणं सत्तमहमीणं CaupCa. 46.23; 3 precursor, harbinger, M. अहं ते विक्कमणिहंसे दहवअणपआवल्लेअग्रकल्ले । आदत्ता विणंउं ... सेउ-वह SetuBa. 7.1.

अग्रगामि (agga-gāmi < agra-gāmin) *adj.* who goes ahead, a leader, APa. तुं पानमितु अह परमसामि अह मंयु पियर गुरु अग्रगामि DhamPar. 10.12.1.

अग्रगामिग (agga-gāmi-ga < agra-gāmi-ka) *adj.* who goes ahead, JM. दिट्ठो तुमं अग्रगामिगेहिं साहंहि SamarāKa. 147.7.

अग्रगुण (agga-guṇa < agra-guṇa) *m.* the most important quality, JŚ. (जीवा) सम्भावो अग्रता पंचगुणपंचाणा य Pañcāsti. 53; 71.

अग्रग (aggagga < aggrāgra) *adv.* (in cpd.) further and further, ahead, M. इह वाहेहिं ... अनुत्तिजंति । अग्रगस्सुज्जल्लिह-विदुसुओ (वराहाण) पञ्चवीओ GaudVa. 627; Apa. [Loc.] मग्ग मणु अग्रगइ पावह दुरिउ तत्तंमज्जणियासु SanKuCa. 500.6.

अग्रगघात (agga-gghā < agra-ghāta) *m.* destruction of the top-most stem, JM. अग्रगघातो मूलं मूलघातो अ अग्रयं हंति GurTaVi. 1.90.

अग्रगघाति (agga-ghadīa < agra-ghāṭita) *adj.* joined at the top, M. जत्तं मत्तुमग्गं रविणा समज्जदाविअदंणं । अग्रगघाणिण दोसइ कवित्तकफं च ताललआ GaudVa. 815.

अग्रंगुल्लिया (aggāṅguli-yā < agrāṅguli-kā) *f.* the tip of the finger, AMg. तं अग्रंगुल्लियं आसवंसि पधित्वइ Niraya. 33; तप णं तत्तं दारगस्स ... अग्रंगुल्लिया इमिया यावि होत्ता Niraya. 33.

अग्रंगुली (aggāṅguli < agrāṅguli) *f.* the tip of the finger, JM. अग्रंगुलीइ दिज्जउ अल्लेओ माउल्लिस्स VajLag. 514.

अग्रचलण (agga-calāna < agra-carāna) *m.* the toe, the tip of the foot, M. (विज्जणा) कुवअत्तिलअअओआ आलिगणदं-णगमल्लणइहा । विअसंति कामिणीणं KapMañ. 2.43.

अग्रजन्म (agga-jamma < agra-janman) *adj.* born earlier, elder (brother), JM. रिद्धं जणेण ओ अग्रजन्म जन्मतरं व सेपत्तो । आसि तुमं पहरंणं गारुहियाणं पि मत्तार UvPay. p. 334b.11 v. 113.

अग्रजाय (agga-jāya < agra-jāta) *adj.* born of the apical stem, AMg. अग्रवीयाणि वा मूलवीयाणि वा मूलजायाणि वा ... अफासुं ति मणमाणे नो पट्टिगाहेज्जा Āyā. 2.1.115(384)

अग्रजिह्वा (agga-jibbhā < agra-jihvā) *f.* the tip or front of the tongue, AMg. सत्तणं सराणं सत्त सरद्धाना पण्णत्ता, तं जहा-सत्तं तु अग्रजिह्वाय उरेण गिस्सं सरं Thāya. 7.40.1(553)

अग्रजीहा (agga-jihā < agra-jihvā) *f.* the tip or front of the tongue, AMg. तप णं तुमं मेहा ... अवदाकियवयणविवरिज्जालिक्-

माजीहि --- दिशोदिशि विष्णुकाइत्या Nāya. 1.1.159; Uvā. 95; सुजं च अग्रजीह्वर उरेण रिशं सरं AnuOg. 26.

अग्रज्ज्ञवयण (a-gga-jha-vayana < a-grāhya-vacana) *adj.* whose words cannot be accepted, JM. (अनुहेतु पयसेतु अ मनेह) वयं वि कलसुत्तार्हणं अग्रज्ज्ञवयणो जो BhuvKovCa. 1142.

अग्रगृह्य (agga-ṭṭhīa < agra-sṭhīa) *adj.* placed or standing in front, M. अग्रगृह्यअग्रिभुवणपल्लवे संग्रहाय कल्ले उव । तरणिमंडले GauḍVa. 1186.

अग्रगृह्यि (agga-ṭṭhidi < agra-sṭhidi) *f.* maximum duration, JŚ. सुव्वरथोवा आहारसरीरस्स अग्रिणया अग्रगृह्यि Saṭṭg. 5.6.4.326.

अग्रगठाग (agga-ṭṭhāna < agra-sṭhāna) *n.* place in front, JM. निवणति वणं धरणीयल्लिम्प इय अग्रिणय किंविणजणा । पायाके गंतव्वं ता गच्छउ अग्रगठागं पि VajLag. 580.

अग्रगण्ड (agga-nāha < agra-nakha) *n.* the front nail (nail of the front foot), AMg. पेच्छइ सा गाढतियत्तगण्डं सीहं वयण-मिरीपल्लवपत्तचाराव्वीहं Kapp.(J.) 35.

अग्रगतावस (agga-tāvasa < agra-tāpasa) *m.* name of a sage who is said to be a *gotraṅgī* of the constellation called Dhanisthā, AMg. अग्रिगतावसत्त विमोसे पणसे । अग्रगतावसगोसे पणसे SūraP. 10(16), AS. Sū. 50, p. 150a.11.

अग्रगतोय (agga-toya < agra-toya) *adj.* the water of which is close to the bank, M. इह कअपुआरपडंतवात्ता आदुलियगतोयोओ । ... वाउवेवहिं सरिआओ GauḍVa. 544.

अग्रगदत्त (agga-datta < agra-datta) *m.* [? अग्रदत्त] name of the 23rd Tīrthāṅkara of the Airāvata region, JM. अग्रिसेणं भिणमगदत्तं विरिवादिसेणं च । इय सव्वं विणनाहा परवणं तिलिया सणामेहि PavSāro. 298-299.

अग्रगदंत (agga-danta < agra-danta) *m.* the front tooth, M. (पवअवेहेहि) कुडववल्गत्तपडिपेणिआउरेहिं भिज्जइ साअरस्स सुल्लिं धराउरेहिं SetuBa. 7.45; पाण्डिआण जे पडिआण गुत्तगदंतमावेण । विमममुणाल्लहेहिं रुहिरसल्लिं पिव पिअंति GauḍVa. 266.

अग्रगद्वार (agga-dāra < agra-dvāra) *n.* [also अग्रद्वार] the front door, AMg. एवं पडुपे पविआओ उ तिअि व निसीहिया हंति । अग्रद्वारे मज्जे पवेसपाय व सागरिए OghNiBhā. 262 (comm. अग्रद्वारे प्रथमा निशीधिया); JM. उव्वत्तदासंवारवत्तवार्हियअग्रद्वारिम् । ... निज्जा-मयाणं सेजा होइ जहासमयनिधिआ PavSāro. 629-630; M. जो ददुव्वगद्वारे तुरिअव्वविअरहस्स जो णअरिमुहे । खोहेत्तस्स कव्वं सो विअ वेओ अ से पअत्तल्लहो SetuBa. 15.33.

अग्रगदो (agga-do < agra-tas) *adv.* in front, Ś. (पावावती) तकेमि अग्र्याय वासवदत्ताय पुणाणि सुमरिअ दक्खिणदाय मम अग्र्यो ण तोहिदि ति SvapnaVā. 4.108; (विदूषक) णं मवं अग्रदो मे वट्ठि Śak. 20.19(2); (विदूषक) अह मम वअणं ण पत्तिआअसि ता अग्रदो भविअ सुवं केव्व आअणेहि Rāhū. 2.4.20; (मानुमती) पमववणे आसीणाय मम अग्रदो ... णउडेण अहिउरं वावादिं VepiSān. 2.8.7; (पुरुष) प्यादआ ... अणुव्वं पुरिं पच्छादो अग्रदो वा वेव्वंति MudrāRā. 179.5; (वसन्त-सेना) अग्रदो संभावीअदि RāhMañ. 1.36.28; cf. अग्रगओ.

अग्रगंथ (a-ggaṅtha < a-graṅtha) *adj.* without any attachment (i.e. a Jain monk), AMg. अओहा अमाणा ... अउत्ता परिणि-वुया अण्णासवा अग्रगंथ Uvav. 27; cf. अग्रंथ [without wealth PSM.].

अग्रगप (agga-paa < agra-pada) *n.* the tip of the foot, toe, M. अग्रगपअग्रिआणं यमवरं जुणपपाणं (आअगेह) OḶSāsa.

4.65.

अग्रगपस (agga-paesa < agra-pradeśa) *m.* the front place, JM. पुरओ अग्रगपसे पखे पासेम्मि पच्छ आसने । गमणेण तिअि (आसो-यणा) PavSāro. 132.

अग्रगपलंब (agga-palamba < agra-pralamba) *n.* the hanging fruit of some trees (like coconut tree, mango tree etc.), JM. तल नालिपरल्लउए कविट्ट अवाड अंबए वेव । एवं अग्रगपलं मेवव्वं आपुपुव्वीय KappBhā. 852; cf. मूलगपलंब.

अग्रगपवेसद्वार (agga-pavesa-dāra < agra-praveśa-dvāra) *n.* the front door or entrance, JM. संवदा वत्तहीए लमा ठिता, अलंबदा अंगणय अग्रपवेसद्वारे वा (सोवाणा) NisCu. 11.34.3.

[अग्रगपहारि (agga-pahāri < agra-prahāri) *adj.* striking first, AR., PSM.]

अग्रगपाद (agga-pāda < agra-pāda) *m.* the front of the foot, the toe, Ś. (वेदी) अवलंब मं । जाव अग्रगपाददिहा भविअ वृक्क-लिं मेहिअ कामदेववणं वरेमि Śak. 71.3.(6)

अग्रगपिंड (agga-piṇḍa < agra-piṇḍa) *m.* 1 excellent alms, best alms, AMg. इमेसु खत्तु कुलेसु गिहए पिंडे दिज्जइ, गिहए अग्र-पिंडे दिज्जइ ... तहप्यगाराइ कुलाइ ... णो पविसेज्जा वा पिक्खमेज्जा वा Āyār. 2.1.19(333); अग्रगपिंडं उक्खिपमाणं पेहाए ... अग्रगपिंडं परिठवेज्जमाणं पेहाए Āyār. 2.1.49(352); जे भिक्खू गितिये अग्रगपिंडं भुंजइ, भुंजंतं वा साइज्जइ Nis. 2.32; JM. गितिये उ अग्रगपिंडे गितित्तणोवीलणा य परिमाणे । साधाविप य एतो तिणिण य (? न) कल्पंति तु तमेण NisBhā. 999; 2 given first (agra-piṇḍa), जं पढं दिज्जइ सो पुण मत्तहो वा भिक्खामेणं वा अग्रगपिंडं होज्जा, एस सुत्तहो NisCu. 2.103.3.

अग्रगपिंडभोह (agga-piṇḍa-bhoi < agra-piṇḍa-bhojin) *adj.* who partakes of the excellent alms, JM. पुअि पच्छासेवव-निअ-अग्रगपिंडभोहं पासुवो GurTaVi. 3.72.

[अग्रगपूया (agga-pūyā < agra-pūjā) *f.* foremost worship, JM. गंधव्वनट्टवाइयल्लवणजलारसियाइ दीवाइ । जं विअंतं सव्वं पि ओसरइ अग्रगपूयाय Dhammasaṅgraha 1; AR.]

अग्रगपपस (agga-ppaesa < agra-pradeśa) *m.* place in front, Ś. (विदूषक) सो अग्रगपपसं (पच्छ RāhMañ. 1.39 (p.32)

अग्रगबीय (agga-bīya < agra-bīja) *adj.* (plant) which has the seed at the top or the tip of which acts as its seed, AMg. जं पुण जाणेज्जा अग्रबीयाणि वा मूलबीयाणि वा खंयबीयाणि वा ... अग्रगपदे वा तहप्यगाराइ ... णो पडिगाहेज्जा Āyār. 2.1.384 (2.1.105); वत्तारि बीयकया एवमाहिज्जंति, तं जहा — अग्रबीया, मूलबीया, पोरबीया, खंयबीया Sṣy. 2.3.1(722); चउविइहा तणवणत्तसुत्तिकाइया पणत्ता, तं जहा—अग्र-बीया, मूलबीया, etc. Thāpa. 4.58(244); 5.146(431); JŚ. मूलगपोर-बीया MGS. 213(5) (comm. कोरंदमल्लिवत्तकुञ्जकाइयो येवामग्रं भारोहति)

अग्रगभवन्ती (agga-bhuvanti < agra-bhavanti) *adj.* [probably अग्रोभवन्ती] becoming prominent, M. इह अग्रंति वमाणं अग्रभवन्तीओ सीमाओ GauḍVa. 588.

अग्रगभाय (agga-bhāya < agra-bhāga) *m.* the front part, M. सुइवडियविअरविक्रयपिंडमारोणयगमाएण । कत्तणुल्लादेण व तमेण ववणे समुल्लिखं Līlā. 446.

अग्रगभाव (agga-bhāva < agra-bhāva) *m.* the name of the sage who presides over the Dhanisthā constellation, AMg. ता वणिट्ठा गन्तव्वे विमोसे पणसे ? ता अग्रगभावगोसे पणसे SūraP. 10.94; Jambuddi 7.132.1.

अग्रगमल्ल (agga-malla < agra-mallā) *adj.* darkened at

he top, M. दीसति अग्रमहला केण मूज्जला गिरिणो GaudVa. 625.
अग्रमंस (agga-mam̐sa < agra-māmsa) *n.* the choicest flesh, Mg. (राक्षसी) पञ्चमहदश वदश वि लाएशिणो शलीला व अग्रप-
 ह्वरं पदवत्ता शिणेनिकणं योगं लुहिलं अग्रमंसं च आणीं ता विवाहि णं
 Ven[Sarh. 3.2.6.

अग्रमणि (agga-maṇi < agra-maṇi) *m.* the foremost jewel (of a man), JM. भणियं मडेण केण अग्रमणी सुत्थियाणमिह नयरे । वर-
 णसुओ धीमं धणियं विणयवरो नाम UvPayTī. p. 336a. v. 32

अग्रमहिषि (agga-mahisi < agra-mahisi-tva) *n.* the status of the chief queen, AMg. सेसं जहा — बालीप, नवरं धणजग-
 महिसिप्ताए उववाओ Nāyā. 2.3.7, 2.4.5.

अग्रमहिषी (agga-mahisi < agra-mahisi) *f.* [also अग्र-
 माहिषी] the chief or principal queen, AMg. एवं ... लोणपाला देवा
 अग्रमहिषीओ देवीओ ... माणुसं लोणं इवमागच्छति Thūṇa. 3.1.80(142);
 चमरस्स णं असुरिदस्स असुरकुमाररणो सोमस्स महारणो चत्तारि अग्रमहि-
 सीओ पणत्ताओ Thūṇa. 4.1.149(273); ते णं (सामाणिया देवा) तत्थ साणं
 साणं यवणाणं साणं साणं सामाणियाणं साणं साणं अग्रमहिसीणं जाव दिव्वां
 भोगभोगाहं भुंजमाणा विहरंति Vy. 3.5 (3.1.4); चंदस्स णं भंते जोहसिदस्स
 जोहसरणो कांत अग्रमहिषीओ पणत्ताओ Vy. 12.127 (12.6.6); एस णं
 भंते मम अग्रमहिषी पडमावई नाम देवी Antag. 87; (देवाणिया देवा)
 सामाणियातावत्तीसमभिया सलंगपालअग्रमहिषिपिसाणियाआयकवेहि परिदुडा
 Uvav. 37; एत्थ णं विजयस्स देवस्स चउण्हं अग्रमहिषीणं सपविदाराणं
 चत्तारि अदासणा पणत्ता Jivābhi. 3.340; 3.350; Jambuddi. 4.151;
 (ईसाणे देविहे देवराया) चउण्हं लोणपालाण अट्टण्हं अग्रमहिषीणं सपवि-
 दाराणं ... आहवत्थं पोरिवत्थं कुवमाणे विहरइ Pannav. 2.51 (2.198[2]);
 जोसिसरणो कति अग्रमहिषीओ पणत्ताओ SūraP. 18.21; सक्कस्स देवगणो
 अह देति वरगमहिषीओ Tuho. 270; पञ्चममहिषीओ चमरवलीण इवति
 नायव्वा DevTha. 45; सुग्रीवे नयरे रम्मे ... राया बलमहि ति भिया
 तस्सममहिषी Utt. 19.1; JM. कह तसि उप्पत्ती विराट्ठायगममहिषीए
 Dhut. 1.42; तस्स य सयल्ले इरपवराओ पुत्ति अग्रमहिषीओ SurSuCa.
 5.41; अग्रमहिषीहि अट्टहि सामाणियसहस्सचुल्लसीहि । संजुतो तियसपू-
 पविस्स SupāsCa. 2.221-222, अग्रमहिषीओ जाया मव्वं चिय पत्थिवा न
 सदिहो । अण्णह खलाहिलो वह ताणं मणम्मि विप्फुरइ GāRaKo. 218;
 Apa. तुह अग्रमहिषि रुव्वं वरासु अहिलासहो गय मुहदंसणाम SudCa.
 (N.) 9.18.5; तहो अग्रमहिषि कलमुणविसाल PāNāCa. 5.2.1.

अग्रय (agga-ya < agra-ka) *n.* 1 tip, end, AMg. परमाणू
 तसरेणु रहरेणु अग्रयं च बालस्स AnuOg. 339 gā. 99; 2 productive
 stem at the top of a plant, apical meristem, JM. अग्रयवाओ मूयं
 मूलवाओ अ अग्रयं इति GurTaVi. 1.90.

अग्रयणीय (aggayaniya < agrāyāniya) *n.* the name of
 the second Pūrva book, Apa. पदमउ उप्पावुडु पटिज्जइ विज्जउ अग्र-
 यणीउ सुणिज्जइ PāNāCa. 7.3.1; cf. अग्रयणिउ.

अग्ररस (agga-rasa < agra-rasa) *m.* excellent flavour or
 taste, AMg. सुसंभिया कामपुणा इमे ते संपिडिया अग्ररसा पभूया Utt.
 14.31.

अग्राल (aggala < argala) *n.* a bolt, a bar to prevent entry,
 barricade, AMg. जे भिक्खू वा भिक्खूणी वा गाहावत्थुलं पिडवायपडियाए
 अनुपबिद्धे समाणे अंतरा से ... अग्रालाणि वा अग्रालपासगाणि वा सवपक्रमे
 संजयामेव परिकमेज्जा णो उज्जुयं गण्ठेज्जा Āyār. 2.1.50(353); फलिह-
 म्मालनावाणं अउं उदगदोणिणं Dasave. 7.27; सइं नगरे भिजा तवसंवरमगलं
 Utt. 9.20; JM. सग्गावग्गदुग्गमनयरगलभंगभोगरसमाणो । तुह होउ अग्र-
 मको KāKa. v. 93; Apa. किवि चवणि (१ चविय) वति असिक्क गहति

ण चलिपमाण अग्राल परंति CandappaCa.(Y.) 4.6.3; चक्कें खंडु
 मुणालिअहं नउ जीवग्गउ शिणु Hem.(Gr.) 4.444.1; महिल अपवग्गगह-
 समग्गमग्गला VāKa. 2.16.6.

अग्राल (agga-la < agra-la) *adj.* [also अग्रालअ] 1 at the
 head, heading, excellent, Apa. जइ हरिणाएण धम्मज्जलउ सो हरिणउलु
 ति जणि अग्रालं MahāPu.(P.) 69.33.4; परकळु सफळो अग्रालउ
 उत्तमणरहि गणिज्जइ DhamPar. 8.20.12; 2 additional, Apa. मणइ
 णराहित केत्तिएण जणे माणुसवेत्तु जे अग्रालउ PaumCa.(S.) 21.11.9;
 सामिहु एत्तिउ अग्रालउं आयरु गिळु गृहंति Hem.(Gr.) 4.341[2]; चउ-
 अग्राल चालीस गुरु एक्कं गुरु लउ PāPaing. 1.110; बिहू सभ अग्रालु
 छप्पण मत्त PāPaing. 2.133; तेसट्ठि ति-अग्राल पुणु कयमंगल रज्जकच्छि
 पाळइ पड RīPāSāh. 2.10; इय सीसि नियानलु जालइ अग्रालु कूरवम्मु
 सो गिणियणउ GayaSāh 10.12; महु अग्रालउ ण कोइ MayaPārāCa.
 1.7.5.

अग्रालग (agga-lagga < agra-lagna) *adj.* sticking to the
 top, M. मूयं सामलमगलमगलसलं लक्खिज्जण किमुअ KapMañ. 1.16.

अग्रालपासग (aggala-pāsaga < agrala-pāsaka) *n.* faste-
 ning for the bar (of an entrance), AMg. अंतरा से वप्पाणि वा
 फलिहाणि वा अग्रालाणि वा अग्रालपासगाणि वा सइ परकमे सजयामेव परिक-
 मेज्जा Āyār. 2.1.50(353)

अग्रालपासाय (aggala-pāsāya < agrala-prāsāda) *m.* excel-
 lent mansion, AMg. वहरामया अग्राला अग्रालपासाया RāyPa. 130;
 Jivābhi. 3.300.

अग्राला (aggalā < argalā) *f.* [PāLaNā. 950] bolt, barri-
 cade, AMg. वहरामया अग्राला अग्रालपासाया RāyPa. 130; Jivābhi.
 3.300; जावजीवनं वणा य गीरंति केइ परद्वद्वहरणलुडा कागमलनियलज्जुल-
 रुडा Pañhā. 3.17, JM. कुगग्गमग्गमग्गला -- पवज्जा CaupCa. 71.19;
 भारतुला इव लोहगला वराई न एसा थोवमाणे नमिहि PuhCa. 92.16;
 सहसा खयं करीय अणत्थदंडस्स अग्राला परमा JinadaĀkhyā 2 v 91; M.
 लुविओ अणमहावीरं दारगलाओ जाआओ GāSaSa 4.22; विसुहिअग्रग-
 प्पहा गदंस्तोहिहि मग्गला पडिक्का । -- पवअराहुफलिहा SetuBa. 13.38;
 ताव तस्यं दुवारं कणपक्काहमलादुग्गयां Līlā. 1034.

अग्रालि (aggali < argali) *n.* obstacle, JM. छिणं ति वा
 अतरणि ति वा अग्रालि ति वा एगट्टा VIMaPra 24.3.

अग्रालिय (aggaliya < argalita) *adj.* (ppp.) bolted, barred,
 JM. पविसित्तु भवणदारे अग्रालिये ताए बालाए SurSuCa. 6.10.

अग्रालु (aggalu < agralam) *adv.* in front of, Apa. तहो मुहि
 खिण्णइ अग्रालु Chakkammu. 12.15 14, अग्राले (aggale < agre)
 [Loc.] in front अग्राले पच्छले आरिप्पमाण जउ जउ जे तउ तउ जि बाण
 PaumCa.(S.) 64.10.5.

अग्रालोग (agga-loga < agra-loka) *m.* region at the top
 of the world (the place called Siddhāsila), JM. विसेसभासासविई-
 पउत्तजत्तोऽणुपत्तो कमलोऽग्रालोगं ŚrādPāSī. 12 (Tī. p. 70b. 1, v. 56)

अग्रविअड (agga-viāda < agra-vikāṭa) *adj.* wide at the
 top or upper portion, M. सूरंति मूलमडइ खमगविअडं व वरपिहारा
 GaudVa 229.

अग्रविअव (agga-viāva < agra-vitapa) *m.* top-most bran-
 ch, AMg. (इत्तो परिगाह-तक) चिन्तासयनिविबविपुलसालो गारवपरि-
 छियगविअवो ... पुष्पकलं जस्स कामभोमा Pañhā. 5.10.

अग्रविण्डु (agga-viṇḍu < agra-piṇḍa) *n.* the food given
 first, Apa. केण वि सुपरिवि पडअग्रविण्डु इच्छिउ पडंतु गिवमासविण्डु
 MahāPu.(P.) 52.21.5,

Apa. नं अगाहो इति पाठ्यं राउलड PaumCa.(S.) 65.3.9.

अगाहार (agga-hāra <agra-hāra) *m.* a village given to Brahmins free from taxes, *Apa.* दियसदमेसमासासणिहं मुहमाहार-दियसासगहे (महुमायहं) JasCa. 2.30.6; (अधि गामु) नामे यहुमाणु विकसायउ अगाहार दियवरहं कमायउ JambhS:Ca. 2.4.8.

अगाहिअ (aggahia <?) विरचितविभृतीतयो-अहिओ Lakṣmī. (Gr.) Sūtra 95 p. 181.

अगाहिय (a-ggahiya <a-grahita =a-grhita) *adj.* (ppp.) not perceived, not grasped, *JM.* अतिर तय अग्रहं न उ तं गिण्डहं सयं वि सो मणियं । न उ अगाहियमि जु अर पडा ति विनेसुं तुडो ViAvBhā. 264.

अगाणी (aggāni <agrāni) *adj.* hero, chief, *JM.* दमिसा-बसा-कलिओ अगाणी सयल-बगिय-सयल । हरिसो नामणं हम्हो परिवसइ अइ तथ्य SurSuCa. 6.138.

अगाणीअ (aggāni <agrānika) *n.* [also अगाणीय] vanguard, the van of an army, *AMg.* तेणव सरहसन रणो अगाणीअं तेणव उवागच्छेति Jambuddi. 3.56; भरहसन रणो अगाणीअं एजमाणं पासति Jambuddi. 3.56; *JM.* पत्त च अगाणीयं VasuHi. 81.18.

अगाणीय (aggāniya <agrāniya) *n.* The 2nd of the 14 Pūrvas which describes द्रव्य, गुण and पर्याय, *JM.* उवायं पदं पुण पकारस तोडिपयमाणे । बोयं अगाणीयं छत्रउहं लक्खयसलं PavSāro. 711.

अगाणीयाहिवइ (aggāniyāhivai <agrānikādhivai) *m.* the leader of the vanguard, *JM.* समागओ नयरकउणो अगाणीया-हिवइ वसलो KaKoPra. 19.9.

अगापणालिद (aggāpānālinda <agrāpānālinda) *m.* an excellent show-room of the market, *S.* (विद्वक्) अत्यं आसुरिओ अजं सुवो वीसइ इरिपिउंइरेसु ताउंइसु अगापणालिदसु पसारिअणुल-महुरसगो विअ Avimā. 2.8.9.

अगारण (aggāraṇa) *w. r.* for उगारण PSM. cf. उगारण.

अगासन (aggāsana <agrāsana) *n.* the first seat (of honour), *JM.* राया तुडो भणइ किं इमि ? भणति भंमणि पुच्छामि, पुच्छिता भणइ अगासणे कूरं मगाहि सि AvTi.(H.) 679b. 6; *Apa.* अगासणियगंमणिहिं, सज्जोत्तिज्जेहि SaṅKuCa. 744.6.

अगाह (a-ggāha <a-gāha) *adj.* unfathomable, bottomless, *JM.* खीरोमिहि इव अगाह MayāRa. 4.

अगाहार (aggāhāra <agrāhāra) *m.* excellent food, *JM.* राया सयवेव अन्नोमयाय निग्गओ, दिट्ठो सक्खरिओ अगाहारो य से दिन्नो Sukhabodhā on Utt. 2.13.

अगाहार (aggāhāra <agrādhāra?) *m.* a seat of honour, *JM.* राया सयवेव अन्नोमयाय निग्गओ, दिट्ठो सक्खरिओ अगाहारो य से दिन्नो AvTi.(H.) 300b.3.

अगाहार (aggāhāra <agrahāra) *m.* a donated village, *JM.* अगाहारो नामेण अग्नि गामो भणेण पडिपुओ SupāCa. 50.9; अत्यि इहेव पाइदुम्मि साभिमामो नाम अगाहारो CaupCa. 53.7.

अगाहुइ (aggāhui <agrāhuti) *f.* the first oblation in the fire, *Apa.* अगाहुइं इउं तुइ हायि पाव ViAvKa. 8.2.6 (used ironically)

अग्नि (aggi <agni) *m.* 1 fire, *AMg.* से जहानामर केह पुरिसं अग्नीओ अग्निं अभिगिद्विस्ता उवहसेज्जा Sūy. 2.1.17(650[8]); दसविं सयं पणत्ते, तं जहा - सत्यमग्नी विसं लोणं Thāpa. 10.93.1; Paṇḍā. 1.30; अग्निमिहं सव्वमन्थो Nāyā. 1.2.11; 1.2.33; Utt. 20.47;

तस्य मोहता अग्निं पांडर, पांडेसा अग्निं संयुक्तेह अग्निं उज्जालेह Nāyā. 1.18.56; Viy. 11.64 (11.9.12); Jambuddi. 5.16; तस्य वि च से अग्नी विज्जाय Nāyā. 1.14.77; अग्नी यूसो न कायव्वो Paṇḍā. 8.11; पयसमंअग्निं अट्ठि Jīvābhu 3.601; 3.866; से न वायव्वो नो अग्नी उहेज्जा AnuOg. 422; 438; Viy. 6.7.7 (6.134); नरेसु ... सज्जिसेसु ... अग्नी सीयलो AnuOg. 323; अउं तु अग्निं मेवामि इह भिक्खु न चित्तए Utt. 2.7; धूमहीणे यथा अग्नी खीयती मे निरिधणे । एवं कम्माणि खीयंति Dasī. 5.7.13; *JM.* जग्निअग्निं अज जलपाउणो वि विरहीण साहवो नामि KumCa(H) 4.35; निर-वि-हर-सत्यमग्नीजल-भिरुवादेहि रोपहि RiṭSanu. 163; *JM.* ज्जग्निं इवेइ अग्नी SamSā 219; अग्निं विस-चोर-सप्पा दुक्खं योयं कृणति बहलोए Śā.Ā (V.) 65; *M.* जेण विणा न गिविअह अग्निज्जह सो वआरहो वि । पत्ते विणअउाहे मण कस्स न वल्लो अग्नी GaSaSa. 2.63; 4.21; अज्जवि महम्मि-पत्तिय-धूमहिइ-बल्लुसियं व वच्छयं Līlā. 19; समिअग्निं गमिउं समुट्ठिओ ... तुलहाणं सवओ KaṇVa. 1.29; *S.* (चत्तनदास) गीदिसो विणायं अग्निणा सह विरोहो Mudrārā. 29.8; *Apa.* अइ अग्निहिं पत्तावियं अवसण उट्ठइ पूउ SaDhaDo. 39; अग्निगणं दड्ढा जइ वि धन Hem.(Gr.) 4.343.2; 2 fire as one of the five elements, *AMg.* ते णं बालग नो अग्नी देहज्जा नो वातो इरेज्जा Viy. 6.7.7 (6.134); Jambuddi. 2.6; एस अग्नी य वाउ य एवं उज्जह मरिउं Utt. 7.12; *JM.* पुट्ठी-जग्नि-वाउ वत्तमि वि होति वायरा सुदुमा KattiAnu. 124; *Apa.* महिजल्यग्निमाराअ SudCa.(N.) 6.5.12; 3 Agni as a god (देवता), *AMg.* से किं तं देवयगमे ? अग्निदेववाहिं जाने अग्निए, अग्निदेणे, अग्नि-मे AnuOg. 286; 342.1; 4 a deity presiding over a constellation, *AMg.* गवत्तदेवपदं - दो अग्नी दो पवावसी Thāpa. 2.324; एत्थं पिय संगहणिगाहाओ, तं जहा - अग्नि पवाव सीमे हं अदहो AnuOg. 286 ह्वे 89; 5 sacrificial fire, *AMg.* यथाइ विण्णारं ... अग्नी ह्वय Nīrayā. 93; आयरियगिमिवाहियग्नी सु-गुसमाणो पञ्चामरेज्जा Dasave. 3.64; 2.48; 2.50; 6 (short for अग्निकुमार) one of the ten deities residing in Bhavanas, *AMg.* दीवदिसाउअहोणि विज्जुहमारिदधियमग्नी । छहं पि जुलयाणं छावत्तमिओ सवराह-सा Samav. 76.2.1; SamavPr 145. ह्वे 2; Viy. 1.213. ह्वे 2 (1.5.3); (नवगवासी देवा) अदुवा नाम सुवण्णा विज्जु अग्नी Pannav. 2.30.1; 2.40.2; Uvav. 48; 7 conflagration (as a cause of doing an unallowed act (akappa) *M.* दप्पस्स य कप्पस्स य दप्प उउवीसं च हुति सउ मेआ । उदयगिचोरसावय GurTaVi. 2.21; 8 a particular hell, *JM.* अउवालीसाए गिरयाणं ... खक्ख-सअग्निदेवियउददुव DoveNuPra. 27.

अग्निअ (aggiā) *Deśi.* *m.* a kind of insect (also known as इन्डगोय), अग्निओ इन्डोवमंदसु DeNaMa. 1.53 (probably fr. अग्नि in this sense); *adj.* slow, dull, DeNaMa. 1.53.

अग्निआय (aggiāya) *Deśi.* (prob. fr. अग्निआय) *m.* a kind of insect (also called इन्डगोय), तंक्रिमिअग्निआयविन्दगोये Lakṣmī. (Gr.) 1.4.121.56 (p. 175)

अग्निआरिअ (aggi-āria <agni kārya) *n.* arranging or lighting of the sacred fire (for wedding), *S.* (राज्ञी) एसो ... अजउसस उवज्जओ ... विट्ठि । ता नरे; अग्निआरिअ KapMañ. 4.20.10.

अग्निउत्त (aggi utta <agni-putra) *m.* name of a Tīrthāṅkara belonging to the present Avasarpī, *AMg.* एरवव वासे इमीमे ओसुपिणीए खउवीसं तिप्पगरा होत्था, तं जहा ... वंहे खीणरयमणि-उत्तं च । वोक्खियपेअसीसं च वासितेणं गयं सिद्धि SamavPr. 248. v. 5.

अग्निउपजोवि (aggi-upajivi <agni-upajivin) *m.* who

lives on tending the fire, JM. अग्नीशु अग्निउपजीवि वा आहिसिग्नि वा इति AñgVi. 28.160.20.

अग्निक्का (aggi-kajja < agni-kārya) *n.* (unspecified) dealings with fire, JS. कृष्ण पञ्चकणं .. विज्जसवणं । किंवा तदग्निक्कज्जं विज्जसवणं वव्वि ।... दाणं जटि तिंति दावणा दोसा Māh. 470-471(6)

अग्निक्कणी (aggi-kani < agni-kani) *f.* spark of fire, Apa. अग्निक्कणी वि कु वि करइ परमप्पइ अणुराउ । अग्निक्कणी जिम वट्टिणि वहर असेसु वि पाउ Paramappa. 1.114.

[अग्निक्का (aggi-kā < agni-kāya) cf. अग्निक्काय AMgD.]

अग्निकुण्ड (aggi-kundā < agni-kundā) *n.* fire-pit, JM. ओज्जरणं वरेवं अप्पणं जइ नरिंद तुह भज्जा । परिक्खइ अग्निकुण्डे VijKaCa. 5.99.

अग्निकुंडा (aggi-kundā < agni-kundā) *f.* name of a woman (wife of Viśvabhūti), JM. एतो ओ वि एतो. तंमि पुरे विस्स भूवविप्पेण । जाओ सुइयवनामो गव्वंमि य अग्निकुण्डे PāumCa. (V.) 82.28.

अग्निकुमार (aggi-kumāra < agni-kumāra) *m.* [f. -I] a class of inferior gods residing in Bhavanas, AMg. सक्कस णं ... आणाउववावयणनिरेमि णिद्वि तिं जहा — मोमकाइया .. अग्निकुमार, अग्नि-कुमारो Vjy. 3.7.4[4] (3.252); तप ण सा दागिया .. कालवासे वालं किंवा रात्रिणिसेसु अग्नि; मारेम देवेसु देवताय उववजिहि ति Vjy. 15.1.138 (15.186); 3.8.3 (3.274); 17.17.1 (17.95); Thāra. 1.146; 2.210; Jambuddi. 2.106; Pannav 5.2(439); 6.8(578); JM. तव देवा भवणवइणो दसप्पारा, तं जहा अग्निकुमार । विज्जइसारा, अग्निकुमार CaupCa. 84.8; ततो सद्धसंदिद्वि अग्निकुमारिं देहि अग्निमुहा णं विउव्विय अग्निउप्पाइया VasuHi. 185.10; सो वि .. मरिज्ज समुप्पओ अग्निकुमारं देवेसु AkkhaMaKo. 110.154; Apa. अग्निकुमारं वि साविकार PāN'Ca (P.) 16.9.5; अग्निकुमार रिउग्निहिं जलवि । विण-सरीरं वुडमहिं उमग्निं वि VajKaCa. 10.40.16, DhamPar. 9.21.11.

अग्निकेतु (aggi-keu < agni-ketu) *m.* name of a man (son of Soma and brother of Suketu), JM. इयरो वि अग्निक्क माउविओग्निम दूविसओ सुतो । पागणसिं अ गंत अनुवराइ तावसे भम्मं PāumCa. (V.) 41.48; 41.58; name of another man (who was named अनुदर in the previous birth), Apa. वड्ढं देहिं तद्धिं सद्धिं विउव्विय-उमग्निं । हुउ अवग्निं अग्निउउमग्निं PāumCa. (S.) 33.9.10; 33.13.7.

अग्निकोण (aggi-kona < agni-kona) *m.* south-east, southern corner, JM. मुग्निमाणियवोलीसद्धिणीओ दीव अग्निकोणमि । ओ इलियमण्णं तरदेवीओ हंतं नग्निं SupaCa. 3.224.

अग्निगय (aggi-gaya < agni-gata) *adj.* being (i. o. put) in the fire, JS. जइ कवणमग्निगये मुग्निं तिद्वेण गग्निवाय व GomSā. (J.) 203.

अग्निगिह (aggi-giha < agni-grha) *n.* place where fire is kept, JM. अग्निगिह वा पुच्छेज्ज AñgVi. 11.136.4.

अग्निघर (aggi-ghara < agni-grha) *n.* place where fire is kept, JM. तं पडमं गहाय पइ अग्निघरं AvTi (H.) 295b.5; वेहे वट्टे व सुवस्समि उणं अग्निघरे तथा । अणाउट्टो भयं रोयं अवायं तादि गिहिसे AñgVi. 15.41.1.

अग्निग (aggi-ga < agni-ga) *m.* 1 one group of the Lokāntika gods, AMg. अट्टविधा लोवसिया देवा पण्णत्ता, तं जहा, सारस्सवमाइया वण्णी वट्ठा य गतोया य । तुमिया अग्निगोहा अग्निगो वेव रिद्धा य Thāpa. 8.46(625); Nāya. 1.8.202; Vjy. 6.5.36 (6.110); JM. तुमिया अग्निगोहा अग्निगो वेव रिद्धा य Thāpa. 1065;

CaupCa. 39.35; 2 one of the groups of the कोसिगोहा, AMg. जे कोसिगा ते सत्तविधा पण्णत्ता, तं जहा — ते कोसिगा, ते कग्गावण ... ते अग्निगोहा ते लोविया Thāpa. 7.35(551)

अग्निगच्छ (aggi-gaccha < agni-gaccha) *n.* name of the aerial regions (Vimānas) of the Lokāntika gods, AMg. अट्ट लोवसियविमणा पण्णत्ता, तं जहा — अग्नि गच्छिमाओ .. अग्निगच्छे Thāpa. 8.46(625); Samav. 8.15 (8.4)

अग्निजलधंभी (aggi-jala-thambhani < agni-jala-stambhani) *f.* magical power of stopping fire and water, Apa. (विज्जइ उप्पण्णु) सत्तिसवहिणी कुटिलअवलोभणी । अग्निजलधंभी तिं णी मिद्वणी PāumCa. (S.) 9.12.7.

अग्निजस (aggi-jasa < agni-yaśas) *m.* name of one of the presiding deities of the श्रीरसमुद्र (the other being Aggideva), AMg. (अग्निदीवाहिर्वई) दो दो दीव समुद्रे य । अग्निदेव तव अग्निजसे DiSaPa. 158.

अग्निजाला (aggi-jālā < agni-jvālā) *f.* 1 flame of fire, AMg. एणं व णं महे तावविस्सयं अग्निजालागलंतवयणं Nāya. 1.8.72; M. ताव य विविद्विद्विद्विद्वयवयणविनिंतिमज्जालादुप्पेच्छं 1... रमणिचरणं तं वलं Liā. 1182; 2 name of a Brāhmin woman, JM. वमणी वि तवमज्जा । नामेण अग्निजाला AkhyaMaKo. 76 v. 170.

अग्निजालाघर (aggi-jālā-ghara < agni-jvālā-grha) *n.* store house of flames of fire, Apa. दंदिणो मंदिरं सोयणासुंदरं अग्नि-जालाघरं भासुरं रोधरं JasCa. 3.3.9.

अग्निजोय (aggi-joya < agni-yoga) *m.* contact with fire, JS. ततो हं तणुजोय दुक्कहिं ... जहा जलं अग्निजोयण ĀrahSā. 97.

अग्निजोम (aggi-jjoa < agni-dyota) *m.* name of Mahāvīra in one of his previous births as a Brāhmana, JM. वेहअ अग्निजोमो नोवट्टोसणं जग्निं AvNi. 441; (मिरीहं) ततो जुहो वेहअ सनिवेसे अग्निजोमो माणो जाओ AvCu. 1.229.13; ततो य चइज्ज वेहअ सणिवेसे अग्निजोमो नाम वंमणी समुप्पणो CaupCa. 97.26.

अग्निज्झ (aggi-jjha < a-grāhya) *adj.* which cannot be grasped, JM. भविमाणं अग्निज्झं अग्निज्झं अवयियाण जीवाणं (धम्मं) PāumCa. (V.) 31.54.

अग्निज्झ (aggi-jjha < agni-jjha) *adj.* consigned to fire, burnt, Apa. तं मेवविं सुवविं दीवअहिं सो जि विअउ अग्निज्झ Hem. (Gr.) 4.429.

अग्निज्झोम (aggi-jjhaoma < agni-jjhaoma) *m.* a sacrifice of one day's duration, forming the prototype for the Soma-sacrifice, PG. [Pischel 10]

अग्निज्झोमफल (aggi-jjhaoma-phala < agni-jjhaoma-phala) *n.* the fruit (=gain) of performing the sacrifice called Agni-jjhaoma, JS. (अग्नि) अग्निज्झोमफलं तिं कथ्यं KarjaBhū. 1.20.10.

अग्निताप (aggi-taviya < agni-tapita = tapta) *adj.* heated by fire, JS. जइ कणयमग्नितापं पि कणयसहावं ण त परिक्खइ SamSā. 184.

अग्निताप (aggi-tāva < agni-tāpa) *m.* heating with fire, Apa. अट्टलई जइ अग्नितापं सणु सणु पुणु दावणु दुक्खं ठाउ CandappaCa. (Y.) 1.14.2.

अग्निथंभ (aggi-thambha < agni-stambha) *m.* stopping the fire, Apa. (सत्यं) अग्निथंभं वारिरेम SudCa. (N.) 3.9.15.

अग्निथंभोभ (aggi-thambhaniya < agni-stambhaniya) *n.* act of nullifying fire, AMg. इमे ता तुक्के सग्निथंभोभं इमाकणं

वर्ति ... पाणिना धरेह । णो य तु अग्निशब्दसंग्रहं कृत्वा S'y. 2.2.77(718)

अग्निशब्दसंग्रहः (aggi-thambhaniyā < agni-stambhanikā) *f.* (magical or supernatural) power of stopping the fire or its effects, AMg. णो बहु सङ्घातं सङ्घातिं कृत्वा, णो बहु अग्निशब्दसंग्रहं कृत्वा ... पाणि पसारोह S'y. 2.2.77(718)

अग्निशब्दशान्ति (aggi-thambhani < agni-stambhani) *f.* (magical or supernatural) power of nullifying fire. JM. (यथासि विज्ञाणं) अग्निशब्दशान्ति ... जलशान्ति अग्निशब्दशान्ति च । PaumCa.(V.) 7 139.

अग्निदाद (aggi-daidda < agni-dayita) *adj.* dear to (king) Agni, JS. रोहिडयस्मि सत्तीप हओ षोत्रेण अग्निदादो दि । पडिवणो उत्तमं अट्ट BhaĀrā. 1549.

अग्निदादु (aggi-daddha < agni-dagdha) *adj.* burnt by fire, AMg. से जहागामय बीथाणं अग्निदादुणं पुण वि अङ्कुरवपणी य भवइ Uvav. 184; Pannav. 36.2176.

अग्निदत्त (aggi-datta < agni datta) *m.* 1 name of a Tīrthāṅkara (born on the Viśākhā constellation), AMg. अग्निदत्तजिण्यंदो । एगसमण जाया दन वि विराह हि जोगस्मि Tittho. 336, 2 name of a Thera (a disciple of Bhadrabāhu), AMg. येस्स णं अज्जमहात्तस्स पाणसमोत्तरा इमे चत्तारि थेरा अतिवासी होन्था । तं अहा धेरे गोदासे धेरे अग्निदत्ते ... कासवगोत्तेण Kapp.(Th) 5.

अग्निदाण (aggi-dāna < agni-dāna) *m.* name of the father of (the seventh) V. sudeva (Keśava) and Bala, JM. (विद्यते एयाण सुवर्णं) सुसुमिहो अग्निदाणो य PaumCa.(V.) 20.182.

अग्निदाया (aggi-dāyā < agni dāyā) *m.* incendiary, who sets on fire, JM. (संपया वि) दुहहेओ जाया नरवइल्लओरअग्निदायाइ-भणवज्जया KaKoPra. 59 17

अग्निदास (aggi-dāsa < agni-dāsa) *m.* name of a person (being a servant of Agni), AMg. से वि तं देवयाणामे ? अग्निदेवयाहि जाय अग्नि अग्निदिणे ... अग्निदासे AnuOg. 286.

अग्निदिण्ण (aggi-dinna < agni-datta) *m.* name of a person (given by Agni), AMg. अग्निदेवयाहि जाय अग्नि अग्निदिणे AnuOg. 286.

अग्निदेव (aggi-deva < agni-deva) *m.* 1 name of a person (having fire as his god), AMg. से वि तं देवयाणामे ? अग्निदेवयाहि जाय ... अग्निदेवे AnuOg. 286; 2 name of one of the two presiding deities of the Kaṭṭasamudra (the other being Aggijasa), JM. (अङ्गुदीवाहिबई) दो दो समुद्रे च । ... अग्निदेवे तदेव अग्निजसे DīSūPaṇ. 158.

अग्निदेवया (aggi-devayā < agni-devatā) *f.* the deity Agni (fire), AMg. कत्तिया अग्निदेवयाण (पणस) S'raP. 10.83.

अग्निधम्म (aggi-dhamma < agni-dharma) *m.* a name based on the quality of Agni, AMg. से वि तं देवयाणामे अग्निदेवयाहि जाते अग्नि अग्निधम्म AnuOg. 286.

अग्निनिरुद्ध (aggi nira datta < agni nīpa-dayita) *m.* name of a sage (lit. dear to king Agni), AMg. रोहिडयस्मि सत्तीहओ वि कुंसेण अग्निनिरुद्धओ । तं वेयणमदियासिय पडिवलो उत्तमं अट्ट ArĪhPaṇ (V) 748.

अग्निंत (aggiṇṭa < agnyanta) *m.* [Inst.] along the edge or end of the fire JM. ते य गीया । अतो दुहहेओ अग्निंतेण पलायइ AvTī.(H.) 71b.11

अग्निपट्ट (aggi patta < agni-pracura) *adj.* full of fire.

JM. अह तेण अग्निपट्टो पावारो जोवणासयं रज्जो PaumCa.(V.) 12.45.

अग्निपरिक्षित्त (aggi-pari-kkhitṭa < agni-pari-kṣipta) *adj.* surrounded by fire, JS. अग्निं विस्सओ सउणो खखावु उप्पटि-त्ताणं । सयमेव तं दुमं सो णीटणिमित्तं अह अदीदि BhaĀrā. 1322.

अग्निपरिगह (aggi-pariggaha < agni-parigraha) *adj.* having fire as one's possession, Apa. अग्निपरिगह दीसहि होत्तिव DhamiPar. 1.18.8.

अग्निपरिसुद्ध (aggi-parisuddhā < agni-parisuddhā) *adj.* (f) purified by the fire-ordeal, S. (दुमुंख) कथं दाणि अग्निपरि-सुद्धाणं देवीप दुत्तणवअणादो पठं अज्जवसिं देवेण UuRāCa. 1.43.3.

अग्निपलित (aggi-palitta < agni-pradīpta) *adj.* set on fire, JS. वस्स वि अग्निपलितं गिहं कुदं न उज्जेइ KattiApu. 54.

अग्निपपओग (aggi-ppaoga < agni-prayoga) *m.* (harmful) use of fire, AMg. तं सेव सत्तु मम एवाओ दुवालस वि सबत्तियाओ अग्निपपओगेण वा सन्धपपओगेण वा ... जीवियाओ ववरोत्तिता ... विहरिप Uvā's 238; पणसि रायं ... अग्निपपओगेण वा संतपपओगेण वा उद्वेत्ता RāyPa. 791; Vivā 1.9.15.

अग्निपपभा (aggi-ppabhā < agni-prabhā) *f.* palanquin of the 12th Tīrthāṅkara, (v. l. for अग्निपपभा) SamavPra. 224. 2 (157 v. 89)

अग्निफुल्लिग (aggi phulīga < agni-sphulīga) *m.* spark of fire, JM. अहव अग्निफुल्लिगे मुंनत्तो जो णिण्ड पण्ठाया । सत्स पुणिज्जइ एवं आणसं सत्त्विण्ण RāSamu. 91.

अग्निभय (aggi-bhaya < agni-bhaya) *n.* fear of fire, AMg. तस्य णं वडं सीहा य वप्पा य ... पुट्ठाविट्ठा अग्निभयविहुया एगयओ विल्लधम्मणेण निट्ठति Nāyā. 1.1.178; 1.1.184.

अग्निभीरु (aggi-bhīru < agni-bhīru) *m.* name of a chariot of king Pradyota (of whom the fire is afraid?), JM. तस्य पज्जोयस्स चत्तारि रयणाणि । ओहजंओ ल्हारओ, अग्निभीरु रहो, नल्लिगी हथि, सिवा देवि ति AvTī.(H.) 673a.5; AvCu. 2.160; चत्तारि सति रयणाणि चण्डपज्जोयपुहसपालस्स । अग्निभीरु रहो Akkhā-MaKo. p. 15 v. 211; p. 16 v. 256; देह नल्लिगीहत्थी अग्निभीरु महाहवओ य Err. 39.27.

अग्निभू (aggi-bhū < agni-bhū) *m.* born of Agni, name of Guha, M. पिअरं सहभाअरं गिअ गिरिआमाअरमग्निभू विअ । मुहओ पग्घिआ विट् Sūkūv. 5 13.

अग्निभूइ (aggi-bhūi < agni-bhūti) *m.* 1 name of the second chief disciple of Mahāvīra (gautama), AMg. महा-धीरस्स एकस्स गणहरा होन्था, तं जहा इदमई, अग्निभूइ Samav. 11(2); भगवओ महावीरस्स दोत्रे अंतवासी अग्नि, ती नाम अगारो गोतमे गोत्तेण Vīy. 3.1.3 (3 4); पणमित्थ इदमई वीए पुण होइ अग्निभूइ ति Nandī. gā. 20; मत्तिमं अग्निभूइ अगारो गोथमगोत्तेण पंच समणसयाइ वाएइ Kapp.(Th.) 1; JM. विअओ पुण होइ अग्निभूइ ति AvNi 593; पुत्तिउं समादत्तो अग्निभूइ - ओ जो एहस्स वस्सं किंत्थि ण व ति CaupCa. 302.9; 2 one of the later births of Mahāci, hence an earlier birth of Mahāvīra as a Brahmin, JM (मगी) सओ य पडक्क मंडिरे पारो अग्निभूइ नाम धवणो जाओ CaupCa. 97.28; Apa. अग्निभूइ महिदेवहु रामहि गोत्तम-णामइ मज्जे खामइ MahāPu.(P.) 95.7.7; धणत्तिवडिबल्लयहि सोइय-णयहि अग्निभूइ दिउ हुतउ VādhaCa. 2.17.13; 3 name of a Brahmin boy, brother of वाउमइ, JM. मरुभूइ-अग्निभूइ लज्जियविल्लिया गथा सणिइ PaumCa.(V.) 105.50, तस्य य गामे सोमंभवस्स माहणस्स अग्निआए भारियाए दुवे पुत्ता अग्निभूइ वाउमइ VasuHi. 85.7; 88.17;

(लोकेव and अग्निमय) ताण सुमा दोवि विक्खाया, पठनो व अग्निमयं हुममणे वाचमुर ति AkkhāMaKo. p. 76. v 171.

अग्निमय (aggi-bhūya < agni-bhūta) *adj.* which has become like fire, fiery, AMg. (अग्नेव) वायं असमाहिकरं विमुग्गिभूय कस्य व ĀrāhPad.(V.) 181.

अग्निमय (aggi-ma < agrima) *adj.* [also अग्निमय] which is in front, first, hence excellent, JM. पयं तं विव सिवमममग्निमं सिरिसुपासणिं SupāsCa. 1.5; तीए तिणिण पुक्खराणि कयाणि अग्निमयस्स पच्छिमस्स मज्झिमस्स व (खंवावारस्स) Erz. 32.14; अग्निमयो (अग्नेव) आउरौ VatthuSā. 1.21; Apa. सुयलपयत्थं जं गणु जीवहं अग्निमु दोइ Paramappa. 2.34 (comm. अग्निमं सुविकरुपमानात् पूर्व); ता यच्छ वयहसि अग्निममिं मग्निमिं तुत्थित SanKuCa. 557.5; *adv.* in front, JM. इदणि तीरपत्ताय नावार उत्तरतो न लोअग्निमो उत्तरइ OghNiTi. 33b.6 (the text has पुग्गो v. 38)

अग्निमयकं (aggi-ma-kāṇḍa < agrima-kāṇḍa) *n.* the foremost or excellent arrow, Apa. (देविचउकं) मग्निमयकुंडलमंविगपं कामपुग्गुअग्निमयकं JambSāCa. 8.5.7.

अग्निमयलं (aggi-ma-khandha < agrima-skandha) *m.* the front of the army, the vanguard, AMg. से किं तं मौलसखं-खं. तं जहा — सेणाए, अग्निमयलं, सेणाए मज्झिमलं AnuOg. 64; JM. पत्तो अग्निमयलं विहीसणो तस्स संगमं PaumCa.(V.) 8.239; Apa. पढम भिदंतं अग्निमयलं PaumCa.(S.) 8.6.1; विव अग्निमयलं गील-णल PaumCa.(S.) 12.8.3; जो अग्निमयलं अणंतपालु तहो करमि अग्गु रणि पलयकालु BhaviKa. 246.5; 233.2; 235.5.

अग्निमयगणियारि (aggi-ma-gaṇiyāri < agrima-? = agrima-kareṇu) *f.* the foremost cow-elephant, Apa. अग्निमयगणियारिं चडिय धार णिसिपुरं परिट्ठिय संज्हा णइ PaumCa.(S.) 7.3.3.

अग्निमयगाम (aggi-ma-gāma < agrima-grāma) *m.* the next village, JM. अहं पि परिअममाणो सेवत्तो अग्निमयगामं CaupCa. 226.21.

अग्निमयज्ज (aggi-majja < agni-madhyā) *n.* middle of the fire, J.S. कइ करेति धीरा उक्किट्ठि अग्निमयज्जमि BhaĀrā. 1529.

अग्निमयल (aggi-ma-dala < agrima-dala) *n.* the top-most leaf, M. (राजा) भिगाअड्ठिअअग्निमयलरोणीतरिअअग्गो KapMañ. 1.29.

अग्निमयंत (aggi-manta < agni-mat) *adj.* possessing fire Märk.(Gr.) 4.44.

अग्निमयमग (aggi-ma-magga < agrima-mārga) *m.* the road lying ahead, JM. रग्गो अग्निमयमगं अकमिउं कंवि जाव ता सहसा SanatkuKa. 121.

अग्निमयमंजरी (aggi-ma-mañjari < agrima-mañjari) *f.* the top-most bunch, M. (वैतालिक) चंचूलसंतकमग्निमयमंजरीं गीहं मज्झि णहसंगमंजरीं ĀnaSun. 3.18.

अग्निमय (aggi-ma-ya < agrima-ka) *adj.* the initial helping (of food), Apa. पुण अग्निमयं दिणु विवअग्गु PaumCa.(S.) 34.13.3; दुण्णेक्खलिकनारायणु कणिययुरूप अग्निमयं देतु PaumCa. 58.6.3.

अग्निमयान (aggi-ma-yāna < agrima-yāna) *n.* the first attack (of the army), M. अग्निमयाने रहुउड्डाहणं पच्छिमे सुउत्तरीणं (अग्नेज्ज) LiIā. 1068.

अग्निमयवेल्लि (aggi-ma-velli < agrima-valli) *f.* the fresh creeper (F. N. अग्निमयवेल्लि), Apa. पिय अग्निमयवेल्लिआविउं रेवा-विउवेल्लि अंतरात् PaumCa.(S.) 13.12.4.

अग्निमहिसित (aggi-mahisitta < agra-mahisī-tva) *n.* [w. r. for aggamahisitta] SusCa. 85.

अग्निमानव (aggi-mānava < agni-mānava) *m.* name of one of the two Indras (rulers) of the Agnikumāras, AMg. दो अग्निकुमारिदा पञ्चता, तं जहा — अग्निमही वेव अग्निमाणवे वेव Thāpa. 105 (2.3); अग्निकुमारणं अग्निमही अग्निमाणवे Vly. 3.8.3; (3.273) Pannav. 187.

अग्निमित्र (aggi-mitta < agni-mitra) *m.* name of a Brahmin, Apa. पेलिउं अग्निमित्रु अवलोइ वि बहुपाहुइं ववहइ दोवि BhaviKa. 282.6; जो विव अग्निमित्रु दिउ होतउ सो इउ तिउयदीउ सेवउ BhaviKa. 294.5; जणो सो मालिउ जणइ पवालिउ अग्निमित्रु तेइहउ VaddhaCa. 2.18.13.

अग्निमिता (aggi-mittā < agni-mitrā) *f.* name of the wife of Suddhāputta, AMg. सहाकपुत्तस्स आजीविओवासगस्स अग्निमिता नामं मारिया होत्वा Uvās. 183; 204; 209.

अग्निमुह (aggi-muha < agni-mukha) *n.* the mouth of fire, J.S. लोकसायग्निमुहे पढिदो मरिदो ण सेइहो RaySā. 12.

अग्निमेह (aggi-meha < agni-megha) *m.* a cloud which burns like fire, AMg. तपुत्तरं च णं अग्निमेहं बहवे ... अग्निमेहा ... वासं दासिहिति Vly. 7.6.31 (7.117)

अग्निम (aggiya < agnika) *m.* a kind of disease characterized by morbid appetite, AMg. तस्स णं दारगस्स गम्भयस्स चैव अग्निम नामं बाही पाउग्गुय Vīvā. 1.1.63; JM. बहुकालाहारस्स दुयम-गियरोणिगो भोगो ViĀvBhā. 2048.

अग्निमय (aggiya < agnika) *m.* a name meaning 'born by (the grace of) Agni', AMg. से किं तं देवयणामे । अग्निदेवयहिजानो अग्निम, अग्निदिण्णे AnuOg. 286.

अग्निम (aggiya < agnika) *m.* [also अग्निम] 1 name of a man, another name of Jamadagni, JM. एगो दारओ ... तस्स नामं अग्निमओ ति ... जमो नाम तावसो ... जमस्स पुतो ति जमदग्निओ ĀvCu. 518b.14; 2 name of other men, JM. एगो दारओ ... तस्स नामं अग्निमओ ति ĀvTi.(H.) 391a.5; पडिउं दारयस्स नामं सुइदत्तो, दास-स्वाणं अग्निमओ पव्वओ, बहुली सागरओ य DhammoMā. 74.10; 3 name of a sage, JM. जाओ य तावसाणुद्धारओ जमस्स सीसो यामेण अग्निउ ति CaupCa. 165.6.

अग्निमय (aggi-ya-a < agni-ka-ka) *m.* 1 name of one of the 22 sons of king Indradatta (in the other version of the story he is called a son of a slave), JM. अग्निमय पव्वयप बहुली तह सागरो य बोधवे । एतेगदिवसजावा सह तत्प तुरिदत्तेण ĀvNi. 1292; तस्स दासवेहाणि सहिवसे जायाणि । तं जहा — अग्निमयो पव्वओ बहुलीओ सागरो य ĀvTi.(H.) 343b.4; 703a.2; UvPay. 937; DhammoMā. 74.10; 2 a foundling, बसंतपुरे उच्छिण्णवंसो एगो दारओ देसंतरं संकममाणो सत्थेणं उच्छिओ ताव सायहि गओ । तस्स नामं अग्निमयो ति । तावसेणं संविओ ĀvCu. 518.519; CaupCa. 165.6.

अग्निमयरोणि (aggiya-rogī < agnika-rogin) *m.* a man suffering from the disease called Agnika, JM. (सायवर आइ) न हि दीहकालियस्स वि णासो तस्साणुभूतिओ सिमं । बहुकालाहारस्स व दुयमगियरोणिगो भोगो ĀvTi.(H.) 274b.5.

अग्निमयवेल्लि (aggi-rakhiya < agni-rakṣita) *m.* protected by Agni (name of a person based on the god 'fire'), AMg. से किं तं देवयणामे । अग्निदेवयहिं जाने अग्निमय ... अग्निमयवेल्लि AnuOg. 286.

अग्निरस (aggirasa < āngirasa) *m.* member of the Āngirasa Gotra, JM. अग्नेयेसु अग्निरसा AngVi. 25.150.5.

अग्निराशि (aggi-rāsi < agni-rāsi) *m.* heap of fire, Ś. (शिष्य) "सविसेसमुज्ज्वलत अग्निरासिअ" BalRū. 2.55.6.

अग्निराग (aggila < argala) *m.* [also अग्निराग] one of the eighty-eight *grahas*, AMg. तस्य खलु इमे अष्टादीति महम्महा पण्णत्ता, तं जहा — इंगालण ... अरुणे अग्निराग काले महाकाले SūraP. 20.8.

अग्निराज्य (aggila-ya < agrima-ka) *adj.* the first, the earlier, Apa. सो व(श)ववार जु अग्निराज्य चिति पगमणे JinadaĀkhyā. II. v. 85.

अग्निराजा (aggilā < agnilā) *f.* name of a Brahmin woman, JM. सा अग्निराजा अहयगा सा महिला माणिणी महापावा । चत्ता य महम्महा PāumCa. (V.) 77.74; तस्स (सोमदेवस्स) अग्निराजा पुत्ता सिद्धिभूय वाउभूय PāumCa. (V.) 105.20; तस्य य गमे सोमदेवस्स महम्महा अग्निराजा मारियाय दुवे पुत्ता अग्निराजा वाउभूय VasuHi. 85.7; तेग परिताणे दो वि मया अग्निराजागमे दो वि जमला जायन्थ VasuHi. 86.16; Apa. अग्निराजा नाम बंमणे दुहगिंसुमणी देवि पत्तमां जाय त्रिक्खणी SudCa. (N.) 6.8.1.

अग्निराग (aggilla < agri-ma) *adj.* first, at the beginning, JM. अग्निराग मज्झिमे पट्ठिययाइ तस्य माणिता RiSum. 205; (कुमरो) चडिओ य धवलसहिओ अग्निराग जाणवत्तमि SiSiVāKa. 409.

अग्निराग (aggilla < agni + illa = agni-mat) *adj.* possessing (the colour of) fire, a mahā-graha of that name (which are two in number), AMg. (महम्महा) दो अग्ना, दो अग्निराजा, दो काला Tūhāna. 95(2.3); तस्य खलु इमे अष्टादीति महम्महा पण्णत्ता, तं जहा — जडियालण अरुणे अग्निराग काले महाकाले SūraP. 20.8 gā.5.

अग्निरागण (aggi-varṇa < agni-varṇa) *adj.* having the colour of fire, Apa. परिउ ताइ रुत्तिवि मण्डूत्त अग्निरागण जायउ सुहि पूत्त MahāPu. (P.) 71.15.5.

अग्निराज (aggi-vanta < agni-mat) *adj.* possessing fire, Apa. दिवसयरकिरणकारण लब्धुं रविस्तु व दीस अग्निराज JambāSūCa. 2.1.9.

अग्निराज्य (aggi-vi-yaddha < agni-vi-dagdha) *adj.* burnt by fire, JM. (कथं) अजणल्लेज्जणकम्मल्ले मूसममस्यय अग्निराज्य विवहे ।... होइ विवाणे सुइ अहुओ वा PavSūro. 850.

अग्निवेश (aggi-vesa < agni-veśya) *m.* [also अग्निवेशाय] 1 name of a sage (probably a descendant of Agniveśa) 2 name of the 14th day of a fortnight, AMg. अग्निवेशे उवसमे दिवसाणं होति नामवेज्जा Jambuddi. 7.117; ता एतेसि णं पत्तरसण्हं दिवसाणं पत्तरस नामवेज्जा, तं जहा अग्निवेशे उवसमे (दिवसाणं नामवेज्जा) SūraP. [ĀS.] 147b.9 (comm. अतुइशः अग्निवेशः); 3 name of the 23rd *muhūrta* of a day, AMg. एतेसि णं तीसाय मुदुत्ताणं तीसं नामवेज्जा पण्णत्ता, तं जहा ... गंधवे, अग्निवेशायणे वखले Samav. 30.3; गंधव, अग्निवेशे, सयवसहे आयवं न अममे य Jambuddi. 7.122.3; 4 *gōtra* name of the *kuṭṭika* constellation, AMg. पुत्तायणे य अस्सायणे वे अग्निवेशे य Jambuddi. 7.132 (comm. p. 500 अग्निवेशेय)

अग्निवेशायण (aggi-vesāyana < agni-veśyāyana) *m.* [also अग्निवेशाण] 1 name of a sage belonging to that Gotra, AMg. सुवम्मं अग्निवेशाणं जंणामं च कासवं Nandī. 23; येरे अजलुहम्म अग्निवेशायणोत्तेणं पंच समणसायं वाणइ Kapp. (Th.) I; 3; 2 one of the six followers of Goṭṭāla, AMg. सोणे कइ के कणियारे अन्दिइ अग्निवेशायणे अज्जुणे गोवमपुत्ते (छ दिशायत) Viy 15.1.6 (15.77)

अग्निवेश (aggi-vesa < agni-veśya) *m.* member of the Agniveśa Gotra, JM. जणजेजेसु अग्निवेशा विजेवा AngVi. 25.150.7.

अग्निशक्कार (aggi-sakkāra < agni-saṃskāra) [cf. 'Epic संस्कृते'] *m.* cremation, JM. गरवई पंचसमुदगओ । ... कयं अग्निशक्कारा-इयं सयलं चिय करणिजं CaupCa. 135.18; VijKevCa. 3.48; एस लो तुइ पई विवण्णो ... मसाणं जेऊण अग्निशक्कारो कीरर ति KuvMāKa. 224.31; तओ गिह्वेहि आयरणवसाओ अग्निशक्कारे कए अं तस्स भोगणं रोयंतं तं तस्सेव पत्तियाए छोइ तहि दिणे तस्सेव धारिणइ ViMāPra. 79.15; Apa. मयहं अग्निशक्कार पिउ ViMāKa. 8.24.11.

अग्निशप्पभा (aggi-sappabhā < agni-saprabhā) *f.* 'bright like fire', name of a palanquin (of the Tīrthamkara Vāsūpūjya), AMg. एतेसि णं चउवीसाए तित्थवरणं चउवीसं सीयाओ होत्था ... तं जहा ।... अरुणप्पमं मुरप्पमं . अग्निशप्पभा वेव SamavPra. 224.

अग्निशमीव (aggi-samiva < agni-samīpa) *n.* ['वे Loc.] *adv.* in the vicinity of fire, Jś. संजिगल्लद्वयपुरा । अग्निशमीवे व पदं विजेज चितं लु अज्जाण BhaĀrā. 333.

अग्निशंभम (aggi-sambhama < agni-sambhrama) *m.* commotion caused by fire, AMg. कहि णं मजे मए अवमेवास्से अग्निशंभमे अनुभूयपुत्ते Nāyā. 1.1.169; तस्य णं मया मयमेवास्से अग्निशंभमे समणुभूय Nāyā. 1.1.171.

अग्निशम्मा (aggi-samma < agni-sarman) *m.* 1 nomenclature derived from god Agni, AMg. से किं तं देवयणमे । अग्निशम्माहि जाते अग्निशम्माणि ... अग्निशम्मे AnuOg 286; 2 name of a Brahmin called Nāgadatta in the previous birth, JM. अग्निशम्मा नाम बंमणुओ जाओ Erz. 25.3; Apa. नागदत्तजीवु ... उववन्तु तहाविहइ कस्सु वि दिवह गिहि पुत्तमाणि । अग्निशम्माणि पयउ SapKuCa 689 3; 701.7.

अग्निशरणा (aggi-saraṇa < agni-saraṇa) *n.* fire sanctuary, a place for keeping the sacred fires, Ś. (त्रियवदा) (ताद स्सवस्स) अग्निशरणं पविट्ठस्स Śāk. 42.11(4)

अग्निशहा (aggi-siṭha < agni-saha) *m.* name of a man (son of Agnibhūti), Apa. पुत्तु अग्निशहा देउ विउ विवि विउ परिवायविति अजल्लिवि MahāPu. (P.) 95.7.8.

[अग्निशहा (aggisaha) v. 1. for अग्निशिह Samav. 32]

अग्निशामण (aggi-sāmanna < agni-sāmānya) *adj.* having Agni as a common (owner), (i. e. fire can deprive you of a part of it at any time), AMg. एवं न्यउ अम्मयाओ ।... हिण्णे य जाव सावएज्जे य अग्निशामणं चोरसाहिए रायसाहिए ... अग्निशामणं चोरसाणणे Nāyā. 1.1.111; Viy. 9.33.42 (9.176)

अग्निशहिय (aggi-sāhiya < agni-svādhika = agni-svādhika) *adj.* belonging to Agni, AMg. हिण्णे य जाव सावएज्जे य ... अग्निशहिय चोरसाहिए Nāyā. 1.1.111 (comm. अग्नेः स्वामिनश्च साधारणम्, (ĀS.) p. 51a.7) Viy. 9.33.42 (9.176); Antag. 3.71.

अग्निशिह (aggi-siṭha < agni-sikha) *m.* 1 one of the Agnikūmaras, who, along with Agnimānava, is a Bhavanapati, AMg. दो अग्निशुमारिदा पत्तता, तं जहा — अग्निशिहे वेव अग्निमाणवे वेव Tūhāna. 2.3.357(105); 4.1.122(257); अग्निशुमारणं अग्निशिहे अग्निमाणव तेउतेउमीहे Viy. 3.8.3(3.274); Nāyā. 2.3.11; JM. अग्निशिह, अग्निमाणव नुवासणवई वि दो इदा DeveNaPra. 19; 2 name of the father of seventh Vasudeva, JM. इवर पयावई बंमो रुओ ... महसिवा अ । अग्निशिह अ दहरहे नवमे मणिए अ वसुदेवे ĀvCu. 163a.2; 3 name of various persons : (i) a hypocrite (also called Aruṇa), JM.

कुम्भपुरे अग्निगसिद्धो खमज्जो लिंगइज्जो य कण्ठो त्ति UvPay. 486; (ii) a son of Agnibhīti, JM. ऋजाबा बन्धु पिप्पा अग्निगसिद्धानिहिलेणे मितेण समं ... गोदीय चिट्ठु Erz. 14.13; Apa. भणिउ अग्निगसिद्ध सोसङ्खण्ये VajjhaCa. 2.18.4; cf. अग्निगसीद.

अग्निविहर (agghi-sihara < agni-sikhara) m. name of a king of Virāṇasī, JM. अग्नि दाहिण्डुभट्टे वाणासी नाम नगरी। तत्त्व य राया अग्निगि (v. 1. ९ते) हरो नाम VasuHi. 235, 21.

अग्निमिह (*aggi-sihā* < *agni-Sikhā*) *f.* 1 flame of fire, AMg. मुण्णस्स जायओ । समाह्वयस्सग्निमिहा व तेयसा तवो व पण्णा य जसो व वड्डुः Āy.r. 2.16.5(797); चत्तारि अग्निमिहाओ पण्णत्ताओ, त जहा — वाया गाममेगा वामावत्ता, वामा गाममेगा दाहिणावत्ता, दाहिणा गाममेगा वामावत्ता, दाहिणा गाममेगा दाहिणावत्ता Tāṇa. 4.271(289[12]); जहा अग्निमिहा दित्ता पाउं होइ सुदुक्करा । तव दुक्करं करेउं जे तारुणे समगत्ता. ṅ Utt 19.39; M. गमह अ तस्स कुड्डयं कट्ठञ्चात्तापत्तणअग्निमिहि । ... दिताअक्क SetuBa. 1.5; कुड्डीआवमुहं तज्जेइ व वाणमुहजल्लसग्निमिहं ।... धणुं SetuBa. 5.28; 2 name of a plant, JM. जहा तेहि अग्निमिहाओ सुदुमकाअअं आणेऊण सासुणस्स उम्मावणा कया DasaveVg. (H.) 103a.8; 3 a kind of flower, M. (विद्रूपक) सलग्गअग्निमिहसगअसोगत्तप्पं द्वाणं इदं खं रक्खल्लपुअणस्स SinMañ. 2.18.

[अग्निनिहृत्धारण (aggi-sihū-cāraṇa < agni-sikhā-cāraṇa)
m. a monk who goes through fire without harming the fire-
 beings, PavSiro. 601; comm. p 1686b.12, not in Pkt. PSM.]

अग्निसिंहिल (aggi-sih-illa < agni-sikhā-vat) *m.* name of a king of Vīrāṇasī. Apa. पविमहमलो अग्निसिंहिलो सत्सिहाओ
सत्सि राओ MahaPu.(P.) 67 14.6.

अग्निगर्सीह (*aggi-siḥa* < *agni-simha*) *m.* 1 name of the father of the seventh Vāsudeva, *AMg.* अग्नीहोत्रे दीवे भरहे वासे इमसो अग्नोऽप्यिणीय एव बलदेववासुदेववित्तरो होतृथा । तं जहा ... महर्सीह-अग्निगर्सीह *Thapa.* 9.19.[1](672); *SamavPra.* 238; *Tiṭṭho.* 602; 2 chief of the *Agnikunīaras*, *AMg.* चमरे धरणे तह ... हरिंस्त अग्निगर्सीह *Jīvābhi.* 170b.13; *Vij.* 3.8.3 (3.274); *Pannav.* 2.40(187)

अग्निसेण (aggi-seṇa < agni-seṇa) m. 1 one of the twenty-four Tīrthaṅkaras, AMg. एवम् वामे ... चउवीसं तिथ्यगरा होत्था सं जहा .. चंदाननं सुचंदं अग्निसेणं च नंतिसेणं च SamavPra. 248[1]; भस्त्रे य संभवजिणो, एवम् अग्निसेणमिणचंदो Tittho. 316; JM. बालचंदं .. अग्निसेण - बंद PavSiro. 296; 2 a name derived from (connected with) Agni, AMg. से किं तं देवयणासे? अग्निदेवयाहि जाते अग्निव ... अग्निसेणे अग्निगर्विस्वय AnuOg. 286.

अग्निसेवन (aggi-sevaṇa < agni-sevana) *n.* warming oneself with fire, one of the 24 *dāṇḍas* (things or acts which are not allowed in a Jain temple), JM. तेरिच्छंदावर्ण अग्निसेवन-
रंघणपरिखणं (यमाह्वयमवज्जज्जमुज्जो वज्जे जिणिंदावये) (comm. अग्निसेवनं
हीतादौ सति) PavSāro. 434.

अग्निसेहर (aggi-sehara < agni-sekhara) cf. अग्निशिहर.

अग्निहोत (aggi-hutta < agni-hotra) Utt. 25.16. cf.
अग्निहोतः.

[अग्निहूय (aggi-huya < agni-huta) *m.* an ascetic who has thrown an oblation into fire, AMgD. 74; w. r. for अग्नी हूया Nirayā. 3.93]

अग्निहोत (aggi-hotta < agni-hotra) *n.* offering of oblation in the sacred fire, AMg. स ण से सोमिहो ... जिह्मिहोत-
काम्यश्रियिहोतसंधोदणणे Nirayā. 99; JM. कामे चासह सोम

जमगिहोत्ताह सुगमकामस्तः । धेयविहितं विहण्णह दाणाश्चकं च लोयम्मि
ViāvBhā. 1640; समावृत्तं अग्निहोत्तं माहणेण KaKoPra. 3.2.

अग्निहोतकुण्ड (aggi-hotta-kunḍa < agni-hotra-kunḍa)
 n a vessel for offering oblation to the fire, AMg. अग्निहोतकुण्डं
 पडिजागरेमाणे विहरिस्सामीति IsiBhas. 37.5.

अग्निहोत्तरं (aggi-hotta-ghara < agni-hotra-ghra) 'n.
 a room where sacred fire is kept, fire-sanctuary, JM. **परेणु-**
महलक्षणा मा मे उबहण्ण अग्निहोत्तरं PaumCa.(V.) 35, 9.

अग्निहोत्समुह (aggi-hotta-muha < agni-hotra-mukha)
adj. whose chief part consists of offering oblations to the
sacred fire, AMg. अग्निहोत्समुहा वेया जभट्टी वेवसां मुहं । नखंताण
मुहं चंदो भम्माण कासवो मुहं Utt. 25.16 (comm. अग्निहोत्रमक्षिकारिका ।
सा वेह 'कर्मन्वपनं समाश्रित्य हृत्वा सङ्ग्राहनादुत्तिः । धर्मध्यानाग्निना कार्या
दीक्षितेनाग्निक्षारिका' इत्यादिरूपा परिगृह्यते । तदेव मुखं प्रधानं वेयाम्)

अग्निहोतवाह (*aggi-hotta-vāi* < *agni-hotra-vādin*) *m.*
 an advocate of fire-worship (by offering oblations), *JM.* **जे**
अग्निहोत (*v. l. *m*) **वाहै** जलसोयं जे य इच्छति *SūyNi. v. 90.*

अग्निहोतसाला (agni-hotta-sālā < agni-hotra-sālā) *f.*
fire-sanctuary, JM. अग्निहोतसालाए जलगं आणियं छीरबन्धसमिहापव-
संप्रित्तयं काऊण KuvMāKa. 177.3-4.

अग्निहोसिय (aggi-hottiya < agni-hotṣka) *m.* one who offers oblations into the sacrificial fire, JM. तद् अग्निहोसिपदि मंतपविस्तिहि मध्वयाहिहि ।... ऋणिज्जमाणस्स जलणस्स SupasCa. 2.539.

अग्निहोम (aggi-homa < agni-homa) m. offering oblations into the sacred fire (specially) at the wedding ceremony. AMg. तप णं तेयस्सिपुसे पोहिल्लं दारियं... मज्जावेत्ता अग्निहोमं कारे Nāyā. 1.14.19; तप णं से सागरदेसे -- सागररं दाग्यं मज्जावेद, मज्जावेत्ता अग्निहोमं करावेद ।... समालियाध दारियाध पाणि णेण्हावेद Nāyā. 1.6.51; तप णं से दुबध राया पंच पंडेध शोवं च ... मज्जावेद, मज्जावेत्ता अग्निहोमं करावेद -- पाणिग्गणं कायवेद Nāyā. 1.116.167; तप णं से वेसमणे राया ... पूसनंदिमुमरं देवदत्तं च दारियं पट्ठं दुह्हेध ... अग्निहोमं करेद Vivā. 179; तप णं ... दिसाकुमारी मज्जरियाओ ... समिधादहुअं पमिखवति, पमिखवित्ता अग्निहोमं करोति JambuddiSārth. 5.16.

अग्निहोमवाह (aggi-homa-vāi < agni-homa-vādin)
 StyNi.(PTS.) 152.9; cf. अग्निहोमवाह.

अग्गीज (aggīa < agita) *adj.* [also अग्गीत] who has not studied or learnt, ignorant (cf. गीयस्थ) [shortened form of अगीयस्थ], JM. अग्गीतो वि सल्लो मग्ग, हज्जे पण्डितं KappBhā. 620 (comm. अग्गीतार्थोऽपि मूलविशेषः स प्रथमं (कायोत्सर्गं) पारयति.); न वि ज्ञाणं अग्गीओ उत्सर्गं ववाड्यं वेव UvMā. 400.

अग्नीगृह (agni-gṛha < agni-gṛha) n. room where fire is kept, hearth, JM. 'वेदं च अग्निगृहं व पावयसमो ।... अग्निं बरो लाडदेसो चि NāPañKa. 5.2.

अग्गीजालण (aggi-jālana < agni-jvālana) n. the enkindling of the fire, JM. अग्गीजालण रयणा विक्षिय परिभोग ओपपूजंरं UvPay. 568.

अग्नीतापण (agñi-tāvana < agni-tāpana) *n.* heat of the fire, JM. गरिओ य सिसिःकाओ :- अग्नीतापणरहिओ कुण्णिवासेण परिहीणो PaumCa.(V.) 63.46.

अग्नीकुलिङ्ग (agñi-phuṇḍīka < agni-sphuṇḍīka) *m.*, the spark of fire, JM. (जायं समरंगं स्रष्टा)... णिग्गयग्नीकुलिङ्गं-
फारण्यद्दोविं CaupCa. 188.13 (v. 109)

अग्नीबाण (aggi-bāṇa < agni-bāṇa) *m.* a fiery arrow, *Apa.* सिरि पौल पल्लिवं (?) पदं अग्नीबाणु । नीलर जोषणपाहुणा अर चोडो बाणु ChaGā. 155.

अग्नीव (aggiya < āgneya) *n.* south-eastern quarter, *JM.* कम्पण्डे खरसह अग्नीव दुकरि निवदं VatthuSā. 1.13.

अग्निवय (aggi-vaya < agni-pada) *n.* the front part of the house, veranda, *JM.* तो पद्विओ ठवेउं परस अग्नीवय पण-वेय । अग्निमतर पविओ PaumCa.(V.) 16.64; (cf. कच्छंतरद्विओ सो PaumCa.(V.) 16.70)

अग्नीसेन (aggi-sena < agni-sena) *v. l.* for अग्निसेन [Sāg.]

अग्निहर (aggi-hara < agni-grha) *n.* room in which fire is placed, hearth, *Apa.* तद्विहि ... तिसिरमण किउ जळणु सरणु अग्निहरिहि (loc. pl.) SandeRā. 194.

अग्नुच्छ (aggucca < ?) *Deśi.* अग्नुच्छं प्रमेते Lakṣmī.(Gr.) 82 (p. 180) measured, known?

अग्नुज्जाण (aggujjāṇa < agrodyāna) *n.* the prominent garden or park, *AMg.* मिहिलाए रामहाणीय बहिया अग्नुज्जाणंसि सप्तद्विसागं मोएति Nāyā. 1.8.81; वंपाय नवरीय अग्नुज्जाणंसि जिण-वाकियं पद्दाओ ओयार Nāyā. 1.9.46; हत्तिसीसयस्स नवरस्स बहिया अग्नुज्जाणे सत्यनिवेसं करोति Nāyā. 1.17.16; *JM.* अकामतग्नुज्जाणं य मरिक्कां सत्थेन गामे अग्नुज्जाणे सुलपाणिजस्सो उप्पण्णो ĀvTī.(H.) 190a.2.

अग्नेअणनिहपास (agge-āṇa-giṇa-pāsa < agre-tana-giṇa-pārśva) *m.* the front veranda of a house, *JM.* अग्नेअण-निहपासे गेहे गेहं व तिसं वा BhuvKevCa. 1155.

अग्नेअणवरिस (agge-āṇa-varisa < agre-tana-varṣa) *n.* immediately following year, *JM.* संवत्थं अग्नेअणवरिसवत्थेण BhuvKevCa. 1070.

अग्नेई (aggei < āgneyi) *f.* [also अग्नेई, अग्नेयी] south-east quarter, *AMg.* एतासि णं दसणं दिसाणं दस नामवेज्जा पज्जा, इदा अग्नेयी जम्मा य जेणी वारुणी य वायव्या Thāṇa. 720(10); इदग्नेयी (अग्नेई) जम्मा य वेरती वारुणी य वायव्या Viy. 10.1.7 (10.4); अग्नेयी णं भंते । दिसा णि जीवा, जीवेसा जीववेसा पुच्छा Viy. 10.1.9 (10.6); 10.1.11 (10.7); 13.4.17 (13.53); 13.4.19 (13.53); *JM.* पच्छु-रसिपरमुहपट्टिस्स पया दिसा विवज्जेसा । ईताग्नेयीय व टायज गुरुस्स गुणकळिओ OghaNiBhī. 276; सा पुण सव्वतोमहा ईशर अहोरत्तं एवं अग्नेईय जभाए नेरईय वारुणीय वायव्याए सोममाए ईसाणीय ... एवमेवेसा दसहिं वि दिसाहिं ... समप्पव ĀvTī.(H.) 215.1; जाया अग्नेई दिसा सेवासवमागयसिहि ऋ RāPaṭṭ. 18.

अग्नेज्ज (a-ggejjha < a-grāhya) *adj.* unacceptable, *AMg.* तस्स णं वणसंजस्स वज्जमज्जदेसआए ... असोववरपायवे पण्णसे ... अग्नेज्ज-प्यसाहविडिमे अग्नेज्ज-सुप्पसारिय-अग्नेज्ज-वण-विउल-वदखे Uvav.8.

अग्नेणीय (aggeniya < agrāyaṇiya) *n.* [also अग्नेणीय] the 2nd of the 14 Pīrvas, which describes इव्य, पुण and पर्याय, *AMg.* अग्नेणीयस्स णं पुब्बस्स चोदसवत्थं बुवालउं चुलवत्थं पण्णसा (दिट्ठिवाए पुब्बवणं) Thāṇa. 199; Nandī. 109(2); अग्नेणीयस्स णं पुब्बस्स चउदस वत्थं पण्णसा Samav. 14.3; से णिं तं पुब्बवणं ? पुब्बवणं चउदस-विहे पण्णसे, तं जहा उप्पायपुब्बं अग्नेणीयं Nandī. 109(1); SamavPa. 112; *JM.* जहा जहा अग्नेणीते विरिते अत्थिणत्थिपयवायुवो य पाढो अत्थ एवो दीवायणो भुंजति तत्थ दीवायणस्यं भुंजति ĀvCu. 600.9; विस्सिं अग्नेणीयं तत्थ वि सव्वदग्गाण पज्जाण य सव्वजीवित्तिसाण य अणं परिमाणं वणिज्ज रित अग्नेणीतं NandīCu. p. 75.22;

JŚ. अग्नेणीयस्स पुब्बस्स पंचमस्स वत्थुस्स चउदसो पाढो कम्मवक्की णाम SāĀg. 4.1.45; अग्नेमियं णाम पुब्बं चोदसवं वत्थुणं SāĀg. 115.1.1.

अग्नेय (aggeya < āgneya) *adj.* related to fire, hence a kind of weapon, *JM.* अग्नेयं पहरणं सुरिणेण PaumCa.(V.) 12.126; एगेयैदियज्झा जह वायव्याओ तहगेया । होउं चककुमज्झा पाणिदियज्झा-यामेति ViĀvBhī. 1990 (2445); तद्वि न कुट्टति इहि अग्नेयाईण सत्थाण SurSuCa. 8.41; 8.43; तओ बुवासणेय व कोवागलादिद्वेहेण सुमरियमगेयमत्थं CaupCa. 189.9; पुणो मुक्कं जेग अग्नेयत्थं Brz. 21.24; *Apa.* पहरणं मुयन्ति सु-रावमाई खणे अग्नेयई खणे वाक्काई PaumCa.(S.) 7.7.6; वायववारणअग्नेयवई PaumCa.(S.) 8.8.4; तो एत्थन्तरं इयपट्टिवक्खं सह अग्नेउं मुक्कु सहसक्खं PaumCa.(S.) 17.14.6; जुज्झिय एम सुरेहि अग्नेयई । वायव-वारणत्थ-अग्नेयई RiĀNe-Ca. 3.14.6; वणुगुणि संविधि अग्नेयवाणु MahāPu.(P.) 79.7.6; अग्नेय वरण वायव्य वाण निवदंति गयणि उक्कासमाग PāNāCa.(P.) 11.7.11; 12.7.2.

अग्नेय (aggeya < āgneya) *adj.* south-east quarter, *AMg.* से किं तं अगागयकाज्जगइगे । अग्नेयं वा वायवं वा अगायवं वा अयसत्थं उपायं पासिता ते णं साहिज्ज जहा कुट्टो भविस्सइ, ते तं अगागयकाज्ज-गइगं ApuOg. 457; *Apa.* अग्नेय दिसइ मत्तंति जंति । कुह जंगलु महि-मंडु मुजंति BhaviKa 52.1; अग्नेय जाम पुब्बावरेण नेरइय सोम विसि-वायेण PāNāCa.(P.) 3.10.2.

अग्नेय (aggeya < āgneya) *m.* a branch of वस गोत्र, *AMg.* जे वच्छा ते सत्तविवा पण्णसा, तं जहा — ते वच्छा ते अग्नेया ते मिसिवा Thāṇa. 7.33.

अग्नेयजोह (aggeya-joi < āgneya-jyoti) *adj.* whose abode is Agni, i. e. the constellation कृत्तिहा, *Apa.* अग्नेयजोह णरणाह-यिमाहि MahāPu.(P.) 64.5.7.

अग्नेयदिसाभा (aggeya-disā - bhā < āgneya-diśā - bhā) *m.* a part of south-east quarter, *JM.* महाराय । कळे कालवउदसीर गंतव्वं मय अग्नेयदिसाभाए रयणायरोव(कळं)संठियं महा मेरवं नाम मसाणं MaṇoKa. p. 12.6.

अग्नेयी (aggeyi < āgneyi) *f.* the south-east quarter, *AMg.* एवं जहा दसमसय अग्नेयी दिसा Viy. 16.8.2 (16.111)

अग्नेसर (agge-sara < agre-sara) *adj.* going ahead (a leader) [f. -rā, ri], *Ś.* (मदन्यन्तिका) किं आणवेच । अग्नेसरी होहि सि MālaMā. 1.0.73; (विद्वक) ओ पंडिदग्नेसर ! कइ पुण माणुसीए तित्ते तिरक्खणीसंभवो SubbaDha. 1.14.2; *JM.* हेवि ! तुमं चिय अग्नेसरसि भुवणम्मि पुत्तंतीणं SupāCa. 2.61; जम्मण-मरण-उक्खवणे सो वेक्खेसरो तत्थ NāPaṭṭKa. 2.12; *Apa.* पावकम्मे को नाम न ईसव । को उक्काउ न तह अग्नेसर JambīSāCa. 10.5.10; अग्नेसरि सवळं तेउरहो विविह भोय भुंजति चिय SudCa.(N.) 2.6.18; अग्नेसर मुणिवर देवसेगु GayaSāh. 2.11; कण वि णरवइ अग्नेसरेण, संगहि व दीवकं वा करेण CandappaCa.(Y.) 6.9.8.

अग्नेयव (aggodaya < agrodāka) *n.* water at the peak of the high tide, *AMg.* लवणस्स णं समुदस्स सद्धिं नागसाहसीओ अग्नेयव यरिति Samav. 60.2; Jīvābhi. 3.733.

अग्घ (aggha < arggha) *m.* [Vara.(Gr.) 2.7; Märk.(Gr.) 3.70] 1 respectful offering, *M.* पक्खित्तो चरणकमलाण पुरओ से अग्घो Lili. 249; *JM.* सामयव-विज्जयो तं व पय्ठो सयां पुत्रो Kumā-Ca.(H.) 1.49; पाणिव-तडम्मि विप्पा अजुण-सुरस्स दंतव्वं KumāCa. (H.) 1.65; 2 price, value, *M.* मयइ कुट्टमवपुष्पिओ पद्धज्जाओ

GāSaSa. 6.98; AMg. को दाणि तस्स सखा काउं अर्थं अणवत्स Saṁh. 46; JM. अणवत्स तु परिवर्द्धि ओसरणं व पुण सम्मसंदाणं AṅgVi. 250.9; एरिते अणवे वट्ठमाणे, एतस्स एतेण एरिते दिण्णं AṅgVi. (H.) 826a.10; मन्महिकविस्मयमाणं मयाणं पविस्सए अण्वो GāRaKo. 250; cf. अण्व-अ.

अण्व (aggħa < argghya) *adj.* 1 valuable, expensive, excellent, AMg. अभिल्लण-किरिया-पवत्तगा बहुविधं अण्वं परिते ... अण्वम-दुकोसए व सारिते वणचराणं Paṇḥa. 2.12 (comm. reads अर्थे p. 35a.10); 2 meant as an offering, M. उण्णासिय-कलसणिदेसि-अण्वस्सणे व मुणेण GāSaSa. 3.56; सुरसुंदरीकरकमलवत्कुसुमसंदोहसित-पिरकमलो (राया) Līlā. 1105.

अण्व (aggħa < arggha) *m.* name of a central Vīmāna in the Saṅgakkumāra and Mahendra heavens, DeveNaPra. 132.

अण्व- (aggħa- < arh-) *v.* to be worthy of, to be suitable, Apa. संगह कडुउ वेस जिं वुडु अवह ववसाउ Hem.(Gr.) 4.385.

अण्व- (aggħa- < ?=rāj-) *v.* [Hem.(Gr.) 4.100; Trivi. (Gr.) 3.1.106; अण्वर ऊअर रेअर विरावय सोअर सहइ PāḥaNa. 152] to look beautiful, to look to advantage, to develop a charm etc., M. अण्वर ... उअरलो वेसो GauḍVa. 161; इअ अण्वरिते जवाणं अण्वमवतीओ सीमाओ GauḍVa. 588; 368; 415; 734; 779; 1134; अण्वर णव-वणहल्लच्छां Līlā. 768; णिआविरमालस-मंथराई अण्वरिते दिहाइ Līlā. 1095; 1128; JM. लुह भडा ... अण्विअ-वन्-अ, छण्विअ-तिरकया ... राइआ ते अ KumūCa. (H.) 6.63; पुरिसो नारी वि सया सील-वसिताइ अण्वरिते SīlōMā. 5.

अण्व (aggħa < argghya) *n.* respectful offering hence respect, honour, M. अण्वं व देह विवृत्तमन्त्रं ह्यनुवृत्तं पिया Līlā. 1256; अण्वं वेज्जविलासो पुप्फाइ सखावोसआ भावा MahāMañ. 45; Ś. (अन-सुया) फलमिस्से अण्वं उवहर Śāk. 9.11(1); (सखो) तां समअणे दे ओहिइकुसुमचंदणमग्गेण अण्वेण पज्जुवट्ठारुं VeniSaṁh. 2.15.8; (खायक) अण्वहत्थेहि दोहि अण्वं सिधं व देतो जअइ गिगिसुआपाअण्वकहाणं Kap-Mañ. 1.4 = PrāPaṇḥ. 2.201; (वारिपायिक) उवहरइ अण्वमच्छि सज्जकण्णादिहीण सुत्तीणं CandLe. 1.8; (विष्क) अण्वं अण्वं देव, वट्ठावीवसि RaṁMañ. 1.12(34); (सुमदा) हला उवणेहि अण्वं Subha-Dha. 2.14.1; JM. (सुहडा) अण्वारकवाडोआ अवहण्णा ववविमाणा ये PaumCa. (V.) 64.22; सो लोयस्स अण्वं पछिच्छइ AṅgVi. (H.) 300b.4; मन्थवनिवर्द्धककुसुमनिमेण अण्वं व विवरतो MaViCa. (G.) 18b.5(2); पुप्फेहि तहा अण्वं अरहताणं कुणइ ताओ TarLo. 145; Apa. मणि रयणं अण्वु लण वि तं जि ... गउ जलणिहि RiṇNeCa. 8.1.14; अण्विणिलसिणिवाइ जिणइ अण्वु णं दिण्णउ MahāPu. (P.) 83.9.13; नरवर! तीइ पाइ पविइआ अण्वु न को जि वाइ KaKoPra. 44.6; मा वुअण लोयहं अण्वु जिअ CandappaCa. (Y.) 3.5.3.

अण्व- (aggħa- < argh- = arh-) *v.* to be valuable, to have value or worth, AMg. तस्स णं सिरिदामंउस्स इमे ... सिरिदामंउं सवसइस्सइमं वि कळं न अण्वर Nāyā. 1.8.59; न सो सवसाय-धम्मस्स वळं अण्वर सोलसि Uit. 9.44; सम्मंसणरणं लण्वर ससुरासुरे कोए BhattaP. 68; JM. दासीओ गहाय अण्वत्थं विक्किणति जत्थ अण्वरिते AṅgVi. (H.) 829b.7; सो पुण्वेण भंढं गहाय गतो जाव तं परिमाणं तसो परेण भंढं अण्वरिते ति काउं अण्वरेण जाणि बोयणाणि पुम्भसिआए सउमसि पसां लोयवट्ठी AṅgVi. (H.) 827b.8; तह वि न अण्वर अण्वी GāRaKo. 157; अण्वमंसे वि न य अण्वर SusCa. 514; वळं वि जेसु अण्वर ते पुस वळिमिअ जत्थमिया ChaGā. 103; JS. सम्मंसणरणं अण्वेहि सुरासुरे कोइ DaḥPa. 33; M. अण्वंतासाई तीस वळणे जीएण मणं अण्वरिते

GāSaSa. 321 (Bhuv.) (W. 441); जह जह णवति गुणा तह तह दोस अ संवह फळति GauḍVa. 902; Ś. (विष्क) दासीओ अण्वी? णि वळति दासीओ पूअजे ते RaṁMañ. 1.38(30).

अण्व (aggħa < arggha) *m.* an aquatic animal, AMg. लवणसुदे अस्थि वेलेअराइ वा ... अण्वाइ वा सिहाइ वा Jivābhi. 3.782 (comm. अण्वोदयो मत्स्यकच्छपविशेषाः । अइ च चूर्णिकृत् p. 321a)

अण्वकंड (aggħa-kāṇḍa < arggha-kāṇḍa) *m.* part of a book in which the value (of objects) is decided, JM. अण्वकंड-मादिणहि गेहिहि इमं वट्ठं विक्किणाहि, इमं वा किगाहि NisCu. III. 400.26.

अण्वखय (aggħa-khaya < arggha-kṣaya) *m.* loss or decrease of value, JM. अण्वखयं णासि वा वया पुण्णामयेयाणं AṅgVi. 251.30

अण्वजलोह (aggħa-jaloha < arggha-jalaugha) *m.* offering of water (in the course of worship), Apa. अण्वजलोह विदिय तिगाहि विन्नु सुवण्णमेण तिगाहि BhaviKa. 80.2.

अण्वजलि (aggħaṇṇjali < argghaṇṇjali) *m.* a handful of water (for worship), Apa. सुरसमत्तपहि अणिद्विय अण्वजलि करिणि सगुट्ठियउ NāyCa. (P.) 5.12.13; णवकुसुमहलेहि अण्वजलि व पयासइ SudCa. (N.) 7.8.18.

अण्वथहि (aggħa-thaḍi < arggha-stṛta - arggha-samūha) *m.* heap of valuables, (saleable things), Apa. छेविणु गुणरण-णिहि अण्वथहिहि पिप्पति । तहि सखाइ विहाणु पर पुक्किज्जति ण भंति PāDo. 151.

अण्वपंकम (aggħa-pāṇka-a < arggha-pāṇka-ja) *n.* a lotus for offering, M. पणुवहो रोताकणपटिनसंस्तगोरिसुहअं । गहि-अण्वपंकमं विअ सखासल्लंजलि णमइ GāSaSa. 1.1.

अण्वभाअण (aggħa-bhāṇa < arggha-bhājana) *n.* a vessel used for offering, Ś. (मानुमती) हला तरलिय उवणेहि मे अण्वभाअणं VeḷiSaṁh. 2.14.8.

अण्वघ- (aggħava- < ? = pī-) *v.* to fill, to fill up, to complete. [Hem.(Gr.) पूरेण्णावाप्योदुमाकुमादिरेता 4.169; Trivi. (Gr.) 3.1.106]

अण्वघ- (a-aggħava- < ā-khyāpay- = ā-khyāpya-) *pass.* caused to be told, AMg. से फि ते ससमयवत्तवया ? जत्थ णं असमए आधविज्जति (v. l. अण्वविज्जति p. 191, FN. 9) पणविज्जति AṅgOḥ. 522; 523.

अण्ववत्त (aggħa-vatta < arggha-pātra) *n.* vessel used for offering, M. कुम्माहिवेण दीसइ तिअसाण ... अण्ववत्ते व सल्लि-णिही GauḍVa. 1016; सो तेण महामणिणा सो राया अण्ववत्तसल्लेण । अहिसिन्निकण अणिओ Līlā. 1160; Apa. सुवण्णवत्तं सपुण्वमपुण्वं (पथेण) धरा तिमाया देवया सोममावा JasCa. 4.17.18; सुहुअणुवायइ ... अण्ववत्तु पल्लिअयउ JasCa. 4.17.25; देवय नामेण सुदंसणिय । गहिअ-वत्त ... वल्लिय रहरमणो संमुहिय NāyCa. 6.1.9.

अण्वविअ (aggħaviya < argghāpita = argghita) *adj.* (ppp.) 1 priced, valued, JM. जह न खाइया तउसा अण्ववेइ तुमं तओ अण्वविअ कइआ आगयो Dasaveṭṭi. (H.) 61a.7; 2 honoured, respected, AMg. वल्लितं निवुज्जोए सुरलाए सुरहिरिम-अण्वविअ ArahPaḍ. (V.) 769; M. यिरिहि पि अवाणता लोया लोयहि मारअण्वविआ GāSaSa. 104(W. 191); अदिसाअ-मण्वविओ सासअ-रिअ-परिओ सुहस्स पसाओ SetuBa. 14.19; 11.19; तुह सम्माणवविआ वळति जहा वडु पविहि GauḍVa. 717; JM. से जेय कायणं ... सहरिस-अण्वर-अण्वरि-णिण्वंसण-पसाव-आरकमविअं KuṇMāKa. 33.6; केसिविआरणहिवत्तकुम्भकणवत्तं अण्वविअ

... कंचुयं VajLag. 595; शिष्टो - मार्कण्डेयपुराणपरिभाषा जहन्मो
CaupCa. 331.17; वट्ट हेमन्तो - अण्विज-वैष्णव-कुं-कासिगीयण-वर्ण-
पावरणो KumāPra. 111.18; 299.13; जे नियम-विशेषं कुण्ठि कञ्चं
गुणवियं MaṇoKa. 1.15.

अग्घविय (agghaviya <? = pūrita, pūrṇa) *adj.* (ppp.)
fulfilled, satisfied, JM. एवं निमुत्तिणं नववणा वम्महो तद्वग्विओ
SupāsCa. 4.54; अग्घवियम्महाओ (रामाओ) को अग्घाड्ड सिणेहेण
KumāCa. (H.) 7.14.

अग्घमकार (aggha-sakkāra < arghya-satkāra) *m.* honour
(shown) by offering, JM. धरिओ य तस्स दारे - गहिययसुक्कारेणं
अम्मयाजणेणं SamarāKa. 77.17.

अग्घा- (a-gghā- < ā-ghrā-) *v.* [Hem.(Gr.) 4.13] to
smell, AMg. गंधं अग्घासीते सुमिणे भवति Thāna. 3.298; गंधं अग्घा-
स्सामीते सुमिणे भवति Thāna. 3.299; नो मत्थयंस्सि अग्घा Nāyā.
1.1.48; योगेले पुट्टे, पविट्टाई गंधाई अग्घा Pannav. 15.42(992.[3])

अग्घाड्ड (a-gghāia < ā-ghrāyita = ā-ghrāta) *adj.* (ppp.)
smelt, M. विट्ठा च्छा अग्घाडा सुरा GāSaSa. 1.97; JM. अग्घाड्डो
य कमलण भंसलो गंधो CaupCa. 139.30; तओ ताए समारब्धिऊण
अग्घाड्डो उत्तमगे JinadaĀkhyā. II. 67.29; ताव निमुओ सारसरवो
अग्घाड्डो अरविदपरिमलो Erz. 20.28; Apa. अग्घाड्ड सुअंभु मवपरिमल
BhaviKa. 67.2.

अग्घाड्डण (a-gghāiṇa < ā-ghrāyitvāna = ā-ghrāya) *ger.*
having smelt, M. अग्घाड्डण सीमे पणाम-पञ्चुट्टिया समासत्ता
Līā. 1280; JM. अग्घाड्डण य मं सीमे अग्घाड्डण तो तामो TarVaKa.
(Bha.) 57; अग्घाड्डण सुचिरे मज्झ पणामे तं कुसुमपिडि TarVaKa.
(Bha.) 39; Apa. अग्घाड्डणु ... अग्घाड्डण जणु नासइ Chakkammu.
3.3.2.

अग्घाड्डय (agghāiṇa <? = rājita) *adj.* (ppp.) decorated,
shining, Apa. को तुहु कवणि कञ्जे आयउ दीसइ पणुणगुणइ अग्घाड्ड
BhaviKa. 261.3; जणणिहि पुव्वगुणिहि अग्घाड्ड BhaviKa. 291.6.

अग्घाड्डय (a-gghāiṇa < ā-ghrāya) *ger.* having smelt,
AMg. धारिणिण अग्घाड्डय गंधाणि अमगुणपावकाई Paṇhā. 10.16.

अग्घाड्डरी (a-gghāiri = ā-ghrānāśilā) *adj.* (f.) one who
smells, M. सममरकमग्घाड्डरी वारिअत्रामे । सहसु एण्हि GāSaSa.
(W) 886.

अग्घाड्डवि (a-gghāivi < ā-ghrāya) *ger.* having smelt,
Apa. अग्घाड्डि तं दुग्गु जाइ णरणाड्ड पुव्वु ससज्झसाइ Chakkammu.
3.3.3; जं अग्घाड्डि नासइ लोओ Chakkammu. 3.10.9; 3.5.7;
3.14.9; 3.14.11.

अग्घाड्डं (a-gghāiṇa < ā-ghrātum) *inf.* in order to smell,
AMg. णो सक्का ण गंधमग्घाड्डं नासाविसयमागं Āyār. 2.15.74(790.3)

अग्घाड्डण (a-gghāiṇa < ā-ghrāyitvāna = ā-ghrāya) *ger.*
having smelt, JM. अहिणवकयवगं अग्घाड्डण सुदमणहियया
PaumCa.(V.) 11.116.

अग्घाड्ड- (agghāda <? = pūraya-) [Hem.(Gr.) 4.169]
v. to satisfy, to fulfil, JM. अग्घविज-वम्महाओ (रामाओ) को अग्घाड्ड
सिणेहेण KumāCa.(H.) 7.14.

अग्घाड्ड (agghāda <? = apāmārga) *m.* [cf. āghāda in
Marūṭhā] the plant Achyranthes aspera, अग्घाड्डो अपामार्गः
DeNāMā. 1.8.

अग्घाड्डग (agghāda <? = apāmārga-ka) *m.* the plant
Achyranthes aspera, AMg. पुव्वका अग्घाड्डग. पणमया. तं बह - उण-

वाण-कास मग्ग-अग्घाड्डग-साम-सिद्धुवारे य Pannav. 1.37(4) [1.42]
[Jās. v. 1. अग्घाड्डग]

अग्घाण (agghāṇa) *Deśf. adj.* satisfied, content, अग्घाणो
अग्घाओ तितम्मि DeNāMā. 1.19; परिमलपाणग्घाणो व्व अभिल्लसमीरणो
सिद्ध DeNāMā. 1.19 (comm.)

अग्घाय- (a-gghāya < ā-ghrāy-) *v.* to smell, AMg. पाणओ
जीवा मणुणामणुणणं गंधाई अग्घाय Nāyār. 2.15.73 (790.[3]); नो
मत्थयंस्सि अग्घाय Nāyā. 1.1.48; आसा बाणिणए वासति, तेसि गंधं
अग्घायंति Nāyā. 1.17.15; से - पुरिसे अग्घायं गंधं अग्घाड्डा Nandī.
P. 25 FN. 1; से जहानामए केई पुरिसे अग्घायं गंधं अग्घाड्डा Nandī.
58(2); JM. अग्घायंति ति वा च्छा अग्घायंति ति वा पुणो AṅgVi.
83.6; अग्घाड्डा ति वा च्छा AṅgVi. 84.16; ता वणगणनिक्कुजे
अग्घायइ वुत्तसइ गंधं VījKeCa. 1.49.

अग्घाय (a-gghāya < ā-ghrāta) *adj.* (ppp.) which is smelt,
touched, [विश्वं ओमिषिच अग्घायं PāiLaNā 497] M. (तणु-
मज्झाणं) कुसुमएण सुरहिणा अग्घायण व गिनीलिआइ मुहाइ SetuBa. 6.89;
JM. इदाणि अग्घाय पागराणा अग्घायं (तेलोकं) VasuHī.(M) 67.20.

अग्घाय (a-gghāya < ā-ghrāya) *ger.* having smelt, AMg.
से निक्खु वा भिक्खुगी वा ... अग्घायंति ... अग्घाय - तत्त ... मुच्छिण,
गिद्धे Āyār. 2.8.105(373); JŚ. विसुण्णकगवमग्घाय मदो णिरयं च संपत्तो
BhaĀra. 1355.

अग्घाय (a-gghāya < ā-khyāta) *adj.* (ppp.) called, told,
JM. बलभेणग्घाया भणंति सावय वयं तवस्सि ति ViĀvBh. 2384.

अग्घायंत (a-gghāyanta < ā-ghrāyanta = ā-jighrat) *adj.*
(pr. part.) [f. 'yanti'] [also अग्घाअंत, अग्घाअंतम] one who
smells, M. गंधं अग्घाअंतम पक्क-कल्लेण ... आससु पहिअजुआणअ
GāSaSa. 566; उज्जाण-कुसुम-संदोह-सीयलं पवणं अग्घायंती Līā. 477;
सुगंधिण पुण्णं - अग्घाअंतो वीलइ तेलोकपुत्तओ देओ MahāMañ. 24;
JM. (ममरो) अग्घायतो कुसुमं अग्घुत्ततो व्व मयरे KumāCa.(H.)
6.10.

अग्घायमाणी (a-gghāyamāṇi < ā-jighranti) *adj.* [f.] (pr.
part.) one who smells, AMg. सा वारिणी देवी ... अग्घायमाणी ...
आहिइइ Nāyā. 1.1.67; घण्णाओ ताओ अम्मयाओ जाओ ... सिरेदामगं
... अग्घायमाणीओ वीहलं विणंति Nāyā 1.8.30.

अग्घारिहा (agghārihā < arghārā) *adj.* [f.] worthy of
honour, JM. तह तुह वि तहाविहानियमणुगेहि अग्घारिहाए लोगम्मि
ViMāPra. 72.28.

अग्घिय (agghiya < arghita) *adj.* (ppp.) 1 precious, valua-
ble, JM. जं वत्थं जंमि देसम्मि. वुल्लं अग्घियं च जं जत्थ। तं लेखजुअं
कसिगं NisBhā. 951; 952; अग्घियं नाम वुत्तमोहं NisCu. II.94.5; 2
honoured, worshipped, sacrificed, JM. अग्घियं जाणवत्तं SamarāKa.
202.8

अग्घिय (agghiya <? = rājita) *adj.* (ppp.) adorned with,
M. (तुह भडा) अग्घियवम्म, छग्घियसिक्कया - राइआ ते अ KumāCa.
(H.) 6.63.

अग्घेऊण (agghēūṇa < arghayitvāna = arghitvā) *ger.*
having honoured, decorated, JM. एमो आसकिसोरो ... पहाए
अग्घेऊण वाहियारि नीतो ĀvTī.(H.) 261a.11.

अग्घेऊण (a-gghēūṇa < ā-ghrāyitvāna = ā-ghrāya) *ger.*
having smelt, JM. सिद्धसेगी यंमोसहिगंधमग्घेऊण SamSat.(H.)
142a.10.

अग्घोड्ड (agghodā < arghodaka) *m.* water shed for

oññāṃ, S. (अनेत्या) जाव अहं अघोदधं उवकयेमि Sāk. 39.18(4)
अघ (agha) *n.* sin, an abominable thing, JM. निणउ कलि
अव-विणिअं धुणिअसिं सुणिअ-गुण-गणा धुणिआ । इदिहि वि जग-पुणणी
सुअ-दिणी सवळ-अव-सुणणी KumāCa.(H.) 7.69; S. (विदूषक) अघं
वट्ठुणमाव PratiYau. 3.1.27.

अघ (agha = agādhā ?) *m.* name of a lake, (deep), AMg.
वेअरस्स पव्वयस्स अहे एत्थ णं महं एगे हरय अवे पणत्ते Viy. 2.5.27
(2.112) (comm. अवेति अघामिधानः)

अघट्ट (a-ghaṭṭa < a-ghrṣṭa) *adj.* (ppp.) unpolished, AMg.
अवमणि अवट्टं वा धिरं वा मेति(दि)णीतलं IṣiBhā. 45.31.

अघट्टणा (a-ghaṭṭanā < a-ghrṣṭanā = a-gharṣanā) *f.* not
rubbing out, not extinguishing, JM. असई (असइ इ) सयंकरणं,
अयंठुणोवयंखडमहाउं KappBhā. 1957 (comm. उपस्कुले च मत्ते उन्मुक्तानां
पट्टानां न कर्तव्या)

अघट्टंत (a-ghaṭṭanta < a-ghrṣṭanta = a-gharṣat) *adj.*
(pr. part.) not rubbing, JM. कट्टांघजणणट्टा, जिघे नासं अघट्टंतो
KappBhā. 499 (comm. नासाम् असंस्पृशन् तं केषं दूरस्थो जिघ्रसि)

अघट्टियमम्म (a-ghaṭṭiya-mamma < a-ghrṣṭa-marman) *n.*
vital place which is not rubbed, JM. सधमवट्टियमम्मं ... सव्वं
मासेजं मव्वुव्वं DvāKu. 4.21 (comm. चालित प्रकाशितं ममं)

अघट्ट (a-ghaṭṭa < a-ghaṭṭa) *m.* not a jar (not having the
nature of a jar), JM. (पडितेहो उ अकारो) निदरिसणं अवडोडयं
KappBhā. 817.

अघट्टंत (a-ghaṭṭanta < a-ghaṭṭamāna) *adj.* (pr. part.) not
happening, not forming, M. अघट्टंत-धूम-रज-णिगमाओ पट्ठत्थ-अवण-
विरलाओ (रत्थाओ) GaudVa. 687; Apa. अघट्टंतु वि जं सुत्तिहिं वुत्तु.
सुक्खेहिं तदि वि पुणु दिण्णु चित्तु DhamPar. 9.18.1.

अघट्टंतवड्डण (a-ghaṭṭanta-ghaṭṭana < a-ghaṭṭamāna-gha-
ṭṭana) *n.* accomplishment of an impossible thing, JM. अघट्टंत-
वड्डणपडुयाणं वि, व सज्जं न कम्ममाणं MaViCa.(G.) 13b.1(2)

अघट्टंतय (a-ghaṭṭantaya < a-ghaṭṭantaka) *adj.* which ends
with non-formation, Apa. अघट्टित अघट्टमाणु अघट्टंतउ खणिं खणिउ
खणंतमेतउ । ... सव्वु गिरत्थु वड्डं ससणु PaumCa.(S.) 35.5.8.

अघट्टमाण (a-ghaṭṭamāna < a-ghaṭṭamāna) *adj.* (pr.
part.) improbable, not happening, JM. अवट्टमाणठिकरसयाणं य
अणखल-वस-विगय-निहो । कयत्थेअ अणखलवड्डलो नियसिं खलुकाणि Maṇo-
Ka. 39.12 (v. 212); Apa. अघट्टित अघट्टमाणु अघट्टंतउ ... सव्वु गिरत्थु
वड्डं ससणु PaumCa.(S.) 35.5.8; इय अघट्टमाण लोअय पुराण
सव्वइय(म) ते वि गणहि अमाण DhamPar. 9.18.9.

अघट्टमाणय (a-ghaṭṭamāna-ya < a-ghaṭṭamāna-ka) *adj.*
(n.) not happening, JM. सो पुण जह केणावि अवट्टमाणयं पर्यपिज्जंतं
निसामेअ MaṇoKa. 39.8; जो अघट्टमाणयं पर्यपिस्सह तं राया दहेण इदि-
स्सह MaṇoKa. 39.26.

अघट्टिअ (a-ghaṭṭia < a-ghaṭṭita) *adj.* (ppp.) [also अघट्टिय]
which has not happened, M. अघट्टिअपरावलंभा जह जह गल्लसणेण
विहंति GaudVa. 976; (नान्दी) अघट्टिअथणसाहणां णिअं णमह अणग-
रईण मोहणां KapMañ. 1.2; Apa. अघट्टित अघट्टमाणु अघट्टंतउ ... सव्वु
गिरत्थु वड्डं ससणु PaumCa.(S.) 35.5.8; अघट्टियउ घडावइ दिण्णहिहि,
विहंताव सुवड्डित बुद्धिहि JambSūCa. 8.9.6; वड्डिअ य अघट्टिय लोअ
(ए) अण्णाणं DhamPar. 6.19.4.

अघट्टियरूव (a-ghaṭṭiya-rūva < a-ghaṭṭita-rūpa) *adj.*
[for अवट्टियरूवत् by attraction?] is the unwrought form,

JM. (बहुपिउणा दिअं) माराण सयसहस्सि अवट्टियरूव सुवण्णास्स SamarāKa.
80.9.

अघट्टंत (a-ghaṭṭanta < a-ghaṭṭata = a-ghaṭṭamāna) *adj.*
not happening, M. अवणंतग्गुप्पंतं अवट्टंतकुमुहणिगमं वल्लइ वल्लं SetuBa.
12.89.

अघण (a-ghaṇa < a-ghana) *adj.* not compact, not thick,
AMg. अणणवणवःणिगणे छाया नट्टा टिया पुणो हो PīdNi. 175.

अघणकुट्ट(इ) (a-ghaṇa-kuṭṭha(ḍa) < a-ghana-kuṭṭa) *adj.*
having a thin (not firm) wall, AMg. अघणकुट्टे(इ) अकवावे
गामवहि ... उज्जाणधरे ठायइ ĀrāhPad.(V.) 390.

अघर्ग (a-ghaṇam < a-ghanam) *adv.* (holding the cloth)
not firmly, JM. पसिद्धिअं अघर्गं अतिराअयं च OghaṇiBhā. 164.

अघत्त (a-ghatta < a-ghātya) *adj.* not fit to be killed,
AMg. नेसि च णं तसकायंति उववण्णाणं ठाणमयं अरत्तं Sūy. 2.7.11
(847); 2.7.16(852)

अघस (a-ghasa < a-ghrṣa) *adj.* [cf. पृथु RV. 1.14.2] not
rubbed, JS. अघसे समे असुसिरे ... भूमिसंवारो BhaĀrā. 641; अभिसुआ
असुभिरा अवसा ... गिलीहिआ BhaĀrā. 1969.

अघा (agha < ? - gartā or hrada) *f.* JM. अहलोगगाम-
अघमाइ हेडुओ चकिणो खित्तं KappBhā 675; गडवणो आहारो हेडुओ
अवाअडाई, उड्डु गिणिगेइअय-रुअखा KappBhā. 676.

अघाह (a-ghāi < a-ghātin) *adj.* which does not destroy
or hinder (the natural qualities of the soul), JM. कट्टुगणिहेसो
सि सव्वंअघावड्डाईणं KamPay. 2.44; विअं इअ देसघाई य अघाई
Say.(D.) 14; अघाईण (अघाईणं) ठाणं पडुअ मणिमो विसेसोअय PañSārā.
(C.) 43 (p. 183a)

अघाहकम्म (a-ghāi-kamma < a-ghāti-karman) *n.*
karman which is non-destructive (of the qualities of the soul),
JM. वाससइअमपुट्टा विवगिसअंतो अघाहकम्मणं (ट्टिअंअं) KamPay.
5.53; JS. जोअम्मि य अघाहकम्मणि PañSārā.(Dig) 3.8;
होहिहि जोइअरिअ अघाहकम्मणि सरिसाणि SāĀ(V.) 532.

अघाहय (a-ghāiya < a-ghāti) *adj.* unhurt, Apa.
(जारई) एवहिं अहिं जति अघाहयारं MahāPu.(P.) 81.17.4.

अघाद (a-ghāda < a-ghāta) *m.* without premature death,
without death caused by external causes, JS. घादेण अघादेण व
पडिदं चाणेण चत्तमिदि GomSā.(K.) 58.

अघादवेह (a-ghāda-deha < a-ghāta-deha) *m.* non-
obstructive body, JS. घादसरीरं भूलं अघादवेहं हवं सुदुअ GomSā.(J.)
183.

अघादि (a-ghādi < a-ghātin) *adj.* non-destructive, JS.
ठाणं पुण घादि सि अघादि सि व होति सण्णादो GomSā.(K.) 7; 9;
KamPay.(N.) 7; आउय णाअं गोदं येययिअं तह अघादि (कम्म) सि
KamPay.(N.) 9; घादी वि अघादि वा गिन्सेअ घादणे असक्कादो KamPay.
(N.) 18.

अघादिकम्म (a-ghādi-kamma < a-ghāti-karman) *n.*
non-destructive karman, JS. बुविहाणि कम्मणि घादिअम्मणि अघादि-
कम्मणि वेव । ... वेदणीअ-आउणाम-गोदाणि अघादिकम्मणि SāĀg.
(Dhavaṭṭa.) 7.62.4.

अघादिचरिम (a-ghādi-carima < a-ghāti-carama) *adj.*
(occurring) at the end of non-destructive karmas JS. णामतिअ-
णिमिसादो विअं पडिदं अघादिवरिमिदि GomSā.(K.) 17; KamPay.
(N.) 18.

अभादिपडिभाग (a-ghādi-paḍibhāga < a-ghāti-prati-bhāga) *m.* intensity of the non-destructive karmas, JŚ. विह-हाकाहलसरिसास्रत्वा हु अभादिपडिभाग GomSū.(K.) 184; Kam-Pay.(N.) 143.

अभादिय (a-ghādiya < a-ghātika) *adj.* non-destructive, JŚ. अवसत्ता पयदीयो अभादिया वादियाण पडिभाग GomSū.(K.) 183.

अधिपंत (a-ghippanta < a-ghyamāna) *adj.* (pr. part.) not taken, not accepted, JM. पय (समणे) उ अधिपंते (वत्थे) अग्रहिं सत्तिविज्वंनि समणद्धा KappBhū. 629.

अघिसिअ (a-ghisia < ? - a-grasta) *adj.* (ppp.) not affected, JM. मोहाविमिअ-विवेओ, जिण-मयमोवाइय धद्धो KumāCa. (H.) 7.46 (comm. अमस्तः)

अधुणिय (a-ghuṇiya < a-ghuṇita) *adj.* (ppp.) not eaten by white-ants, JM. इयद्धमत्तसाराग निवृत्तलिय अधुणिया अहापडगा KappBhū. 1957 (comm. धुरेयिदिनि दारुणि)

अघो (agho < aho) *intj.* [PSM.]

अघोर (a-ghora) *adj.* not fearful, not terrific, Apa. वीरम-घोर वयविशिघोरं ... तं (अजियं) वेदे हं MahāPu. (P.) 38.1.4.

अघोस (a-ghosa < a-ghoṣa) *m.* absence of sound, JM. कन्नाघोसे सत्त य ... दिअहाइ इव्व आक RiṭSamu. 38.

अंक (anka < arka) *m.* a white precious stone or jewel, AMg. इमीसे णं रयणप्पमाय पुव्वीय रयणे अंके दस जोयणसयाइ वाइहेणं पणसे । एवं आतल्ले अंक फल्लिहे णिद्धे Thūna. 10.163(778); दुवे वर-तल्लणीओ ... संखं तं कदधारयअमयमदियकेणपुजसणिकासाओ धवलाओ चाम-राओ गहाय सलीं वीयमाणीओ वीयमाणीओ पिट्ठंति Viy. 9.33.64 (9.196); RāyPa. 38; Jīvabhi. 3.417; Jambuddi. 2.15; 5.5; Pannav. 1.25; जायल्लुवाण अंकाणं फल्लिहाणं णिद्धाणं अहामाये पोमाके परिसाद्धे Kapp. 27.40; संखकुंदसंभासा खीरपूरसम्पभा । रययहारसंभासा सुखल्ला उ वण्णओ Utt. 34.9; JM. वज्जेदनीअणयसंस्कं-रिट्ठकल्लेयणविदुमाणं MāSudPa. 18; JŚ. गोमज्जो ये य रचये अंके फल्लेहो लोहिंदके य (पुट्ठवीभेदा) Māṭi. 208(5); Apa. मोत्थियमगयमाणिअंक ... समणजणाहिं विज्जइ अणप्प VIPaSaṇi. 3.7.

अंक (anka) *m.* 1 the bent leg, AMg. से से पगे अंकंति वा पलियंकंति वा लुयडुवेज्जा Āyūr. 2.13.39(725); जे भिक्खू माउगामत्स मेहुणवडियाय अंकंति वा पलियंकंति वा तिमीयावेज्जा वा लुयडुवेज्जा वा वा Nis. 7.75; 7.16; अंक पलियंके वा माउगामं तु मेहुणट्टाय । जे भिक्खू णिसिवावे सो पावइ आणपाणीणि NisBhū. 2310 (Cu. एमेणं ऊरुपणं अंको दोहिं पलियंको II. 408.10); 2 lap, AMg. ततो णं समणे अगवं मदावीरे पंचवारपरिबुद्धे ... अंकाओ अंकं साइगिअमाणे Āyūr. 2.15.14 (741); Nāyā. 1.1.82; 1.16.36; तप णं से सानादसे ... जेणेव वासपरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छता सुगालिय दाणिं अंके निवेसे Nāyā. 1.16.92; JM. विल्लयाओ । उठंति अंअंमुअओ णिहिं ओद्धनकल्लंका KumāCa. (H.) 1.55; ओयविक्रयं मयणाओ ताहिं अंकेमि ता गहिवा SurSuCa. 5.149; 12.183; रोयइ विल्लुकाओ बावं ठविकण अंकांमि VijKaCa. 2.23; M. मिअअंअणुअवइल्लोणहाभरिअं । अयसिहराहि पडिअं ... सतिविं SetuBa. 12.8; देउ सुह थो ... । सोवालं व हिमाल-अंकरविओलिरी गंगा GauJVa. 58; Apa. नययंअणिना तेण पडिच्छिउ । अंकि णिद्धिउ अंअणयणुअलि हरिणील्ल व सोइइ मंदवकि MahāPu. (P.) 87.14.10-11; णणाहिं सहं अंकि लल्लइ BhaviKa 17.6; 27.8; विण्णउ हासिउ नीर वि अंक JambūSāCa. 8.12.12; अकयसं निवअंकि ठाविनि Saṇ.KuCa. 524.3.

अंक (anka) *m.* [PāliNā. 246] mark, sign, JM. निक्कावे व

से अंको कजो दासीपर ति Erz. 32.22; mostly used as the second member of a cpd. with the meaning 'marked with' cf. भिक्क, नामंक, चकंक etc.

अंक (anka) *m.* an act (of a drama), M. (स्वायक) कि अण पोसविकलेमकाइ केवलं ण दीसति KapMañ. 1.6; JM. अंतो निक्कंतेहिं पसेहिं भिक्कलसपुतेहिं । सुक्का मणुत्सवणणाइयसु निक्काइना अंका RiṭPañ. 45.

अंक (anka) *m.* an aquatic animal, AMg. संखंके सुखय व साहेति मगराणं Paṇḍā. 2.12 (comm. संखाः प्रतीता अंकाय कडिगम्याः अतस्तान् सुखयाश्च कपदैकान् साधयेति (= प्रतिपादयेति) p. 37)

अंक (anka) *m.* number, AMg. महुत्थियसुद्धिअंके य Nandī. 38.4; JM. पढं हि रेइअंके ठाविज्ज पयाहिणं तल्ल RiṭSamu. 204; जओ दीसइ छल्लउरमो इमीय सत्थियाय अंको ति KālKa. 263.12; नव-निहितामी चउत्तरयणपहाणो रसंकोडि मडो BhuvKevCa. 1698; Apa. अक्खर उप्परि दुण्णा अंका दिज्जु PrāPañg. 1.42; पुव्वजुअलसरि अंका विज्जसु PrāPañg. 1.39; 1.45; 1.46.

अंक (anka) *n.* name of a central Vimāna in the Saṇat-kumāra and Mahendra heavens, DeveNaPra. 132; *m.* (also a god in that region), Apa. सोमसवेरो अंको अवरो DhamPar. 6.6.6.

अंक (anka) *m.* name of a person, JM. अवरोव अंकाओ धम्मं अणुमोइकण अइल्लो । जाओ य भगियाय कमेण पुत्तो तहिं काळे PaumCa. (V.) 88.18; 88.41.

अंक (anka) *m.* used as a suffix at the end of a name (अंक or अंते) Apa. सुउ देववाल्लु जिअप्पमे नीसं MahāPu. (P.) 82.13.10; पडु समुहविजयं महिमंडु परिपाल MahāPu. (P.) 83 Dhruva; 83.7.11; तसयडु सव्वामाणमंअक भाणु जणित मुहजितसंसकय MahāPu. (P.) 92.1.11.

अंक (anka) *m.* Dōḍī. near, JM. अंको नियडे DeNāMā. 1.5 (comm. अंते निट्ठन्); वीरज्जवो... गिरिअंके जयर विहरंते DeNāMā. 1.5 [can be a figurative meaning of अंक 'lap']

[अंककंड (anka-kāṇḍa < arka-kāṇḍa) *n.* a region made up of the white marble, AMgD. cf. अंठ and अंड but no cpd. is noted]

अंककम (anka-kama < anka-krama) *m.* [also अंकक्रम] the order or sequence of numbers, JŚ. णवतियणमखणवदोअंककमे माय दुसद चउरहिं TiloPaṇ. 4.2671; चउसउदोणिअमदुयवणपणअंककमेण अंसाइ TiloPaṇ. 4.2649; अंगरमासो समो डु मिच्छस्स । पणतीसं चउण-उदी मट्ठो चोडालमंअकमे GomSū.(K.) 571.

अंककरेलुय (āṇkakareluṇya < ?) *n.* (?) a kind of aquatic plant, AMg. से जं पुण जाणेज्जा उक्कुमेरं वा अंककरेलुयं वा ... तइप्पगारं आनं असत्थारियं जाव णो पडिमाहेज्जा Āyūr. 2.1.113(382) (comm. अंककरेलुयं वा इयेयमादीन् वनस्पतिविशेषान् जलजान् 349a.1)

अंकग (āṇkagga < āṇkāgra) *n.* the front of the lap, Apa. वरवंदारववंहिं णविउ पणवेप्पिणु अंकग ठविउ MahāPu. (P.) 3.11.9 (FN. उत्सङ्गाये)

अंकजुद्ध (āṇka-juddha < āṇka-yuddha) *n.* fight above the waist, JM. तिस्वगखगमिअंतमइसतं अंकजुद्धं पयडिअण पूरिवा सा (इच्छा) रण्णा KumāPra. 23.23.

अंकण (āṇkana < āṇkana) *n.* 1 branding (animals etc.) AMg. (पाणवहत्स कत्तारा) डुकलं पावेति ... मयणताअंकणनिवाअणअहि-मंजण ... दहणाइयाइ Paṇḍā. 1.30; अणेगवंववहाल्लणकणअभिभारोहणय-वडुविहेसु ... असणुणपावकेसु ... समणेण न कसिअं Paṇḍā. 10.18

(*comm.* अंक्यं तमाचःशतककाङ्ककणं); JM. सत्तवह्वैर्हण्डण्डकणं -- विविधमणसो अहमविनां AvT.I.(H.) 588a.13; जे हण्डकणताडण -- दुक्कडावरेणाया KuyMāKa. 64.7; 30.31; दममकणवाहाण्यं (दुक्कले तिरिक्कण्यं पडिक्कण्यं) KaKoPra. 34.1; मा ... तुह खळणनासंवेण्डण्डकणं कणवेण्डणंयं JinadaAkhyā. II. v. 204; तिरिक्कणे वड्डण्डण्डकणवाहाण्यं (जीवा) MaViCa.(G.) 10b.12(2); नेल्लण्डण्डकणकुस ... वण्डणवाडुवड्डण्डकणुयतिरिपु JambūCa.(G.) 4.28; Apa. तिरिपु ... वड्डण्डकणमारण ... पड्डण्ड सुहरे दारण-पिल्ले PaumSiCa. 4.171; 2 marker, characteristic mark, AMg. (सो पिच्छह) ... सुहरे ... अंक्यं नेल्लसत्स Kapp.(J.) 39; M. सोहणं छह्णिमो ... तल्लच्छिणयणकुसुम-कणसु KadisVa. 3.19.

अंकण (ankaṇa < aṅgaṇa) *n.* court-yard, Ś. (विद्वक्) अहं ... फल्लिहकणं गंतु पवुत्तो CandLo. 2.9.3.

अंकणस्थली (ankaṇa-tthali < aṅgaṇa-sthali) *f.* court-yard, M. स देवईण्णो ... विअरेर पुड्डमंकाणस्थलीअं KadisVa. 3.38.

अंकणा (ankaṇā < aṅkaṇā) *f.* branding, AMg. आसमंका ... ते भासे वड्डि सुहरेदि ... अंकणादि विणरता ... रण्णो उवणेति Nāyā. 1.17.33.

अंकदास (anka-dāsa) *m.* servant for the child, JM. वाहावेमि अवत्सं खेपे तं अंकदासु अयं SamSat.(H.) 217b.10.

अंकधर (anka-dhara) *m.* [also अंकधर] moon, AMg. ते णं मणुया च्छं धरं कल्लवणं किंयता Tand. 66; जगनगरमगरसगर-चच्छं धरं कल्लवणं विजयलणा Jivābhi. 3.596.

अंकधाई (anka-dhāi < aṅka-dhātri) *f.* a wet nurse who fondles a child in her lap, AMg. महावीरे पंचधातिपरिखे, तं जहा -- अंकधाई Ayū. 2.15.14; अट्ट अंकधाईओ Vly. 11.11.50 (11.159); पंचधाईपरिगहिय (... अंकधाई) Nāyā. 1.1.82; 1.16.36; से दारय ... पंचध ईपरिगहिय, तं जहा ... अंकधाई Vivā. 47; पंचधाईपरिक्खिते ... अंकधाई RāyPa. 804; JM. जया भगवता तिथं पणीतं तदा विभाणु-क्वा पंचधातीओ आली। तं जहा ... अंकधाती य NisCu. III.404.2.

अंकपरंपरा (anka-paramparā) *f.* series of laps, JM. (सरं-वध्या) अंकपरंपरुता अम्मापिहमाइसयणवणेण TarLo. 112.

अंकपाय (anka-pāya < arka-pātra) *n.* a vessel of white marble, AMg. जे भिक्खु ... अंकपायाणि वा संखपायाणि वा ... करेति, करेते वा साहजति ... ते सेवमाणे आवज्ज चारुमासियं परिहारट्ठानं उघातियं Nis. 11.1, 2, 3.

अंकबंधण (anka-bandhana < arka-bandhana) *n.* the string of marble (to tie the vessel), AMg. जे भिक्खु अयबंधणाणि वा ... अंकबंधणाणि वा ... करेति, करेते वा साहजति ... ते सेवमाणे आवज्ज चारुमासियं परिहारट्ठानं उघातियं Nis. 11.4, 5, 6.

अंकमय (anka-maya < arka-maya) *adj.* made of or inlaid with white jewel, AMg. अंकमयकणकूटप्रवणिज्जयुमियाणा RāyPa. 130; पाण मणिमय गंडी अंकमयाई पत्ताई Jivābhi. 3.435; अंकमयनखणं ... गयल्लवधारीणं देवाणं दक्खिणिहं बाहं परिहंति Jambuddi. 7.178.

अंकमुह (anka-muha < aṅka-mukha) *adj.* having (the shape of) the front part of the Padmāsana, i. e. a semicircular arch, JS. अमंतरम्मि बाहिं अंकमुहा ते खुरप्पसंठाणा (गिरी) TiloPap. 4.2533; 2550.

अंकमुहसंठिया (anka-muha-samthiya < aṅka-mukha-sam-
sthita) *adj.* having the shape of the front part of the Padmāsana, i. e. a semicircular arch, AMg. अतो अंकमुहसंठिया बाहिं सण्डुकीमुहसंठिया (तावकलेसठिई पण्णत्ता) Jambuddi. 7.31; 33; अतो P.D.13

अंकमुहसंठिता बाहिं सण्डुकीमुहसंठिता (तावकलेसठिई पण्णत्ता) SūPa. 4.3; 4.6; 7.

अंकय (? अंकय) (ankaya (? akkaya) < akṛta) *adj.* (ppp.) unprecedented, not happening before, Apa. जह इह दि पायीसि पय अंकय-ओडि करीसु PaDo. 177.

अंकयणा (anka-rayanā < aṅka-racanā) *f.* arrangement of numbers, JM. विविधयंगणे। तं च (मंगसवं सीयाळ) विहिणा इमेण विवेयं अंहरयणाय SāDhaVi. 73.

अंकलिपि (anka-lipi < aṅka-lipi) *f.* number-script, one of the 18 scripts, AMg. धंकीय लिपीय अट्टारसविहे लेखविहाणे पण्णत्ते. तं जहा -- अंकलिपि, गणिअलिपि Samav. 18.1; Pannav. 1.93(107)

अंकवड्डेसय (anka-vaḍḍeṣaya < aṅkāvatamsaka) *m.* [a. [also अंकवड्डेसय, अंकवड्डेसय] pinnacle or finale made of white marble, AMg. ईसाणे णमं कप्पे पण्णत्ते सत्थ णं जाव पंचवड्डेसया पण्णत्ता, तं जहा -- अंकवड्डेसय फलिहवड्डेसय, रयणवड्डेसय, जावस्सवड्डेसय Vly. 4.1.3(4.3); तेसि णं (विमाण्णं) पंचवड्डेसया पण्णत्ता, तं जहा अंकवड्डेसय Pannav. 2.51(198)

अंकवाणिय (anka-vāṇiya < aṅka-vāṇij) *m.* a dealer in aṅka jewel, AMg. ते जहानामय अंकवाणिया इ वा संखवाणिया इ वा ... णो सुम्मं पयं पुच्छंति RāyPa. 737.

अंकवाली (anka-vāli < aṅka-pāli) *f.* embracing, M. सहि ... अंकवालीसहीय पिक्खिण्य हारो पिक्खिण्यो विज KāyPa. 163.1.

अंकहर (anka-hara < arka-dhara) *m.* the sun, Apa. कि वरिसेतउ अंकहर जोवह समविसमाई ChaGā. 141.

अंकागय (aṅkāgaya < aṅkāgata) *adj.* 1 sitting on the lap, JM. अंकागयसासुरो गोसुणहो सुणह जिणवरिदस्सु। ... बाणि CampCa. 83.24 (v. 12); 2 (fig.) close to, M. अंकागअं सहिअर पओसुर-विगुसंकिणय करहलं SotuBa. 11.23.

अंकामय (aṅkā-maya < arka-maya) *adj.* made of or inlaid with the white jewels, AMg. अंकामयनखणं (v. 1.) तवणि-ज्जरीहणं ... चत्तारि देवताहस्सीओ गयल्लवधारीणं देवाणं दक्खिणिहं बाहं परिहंति Jambuddi. 7.178; अंकामया पक्खा पक्खवाहाओ RāyPa. 130; अंकामया मंडला RāyPa. 149; अंकामयाई नक्खाई अतो लेखियवख-पडिसेगाई RāyPa. 254; Jivābhi. 3.300; अंकामवाणि जवडीणि Jivābhi. 3.415;

अंकार (aṅkāra) Deśi. *m.* help, अंकारो अत्थारो साहिणे DeNāMā. 1.9; कुसुमाउहअंकारं ... कुणर अत्थारं। मल्लसमीरो comm. 6(9)

अंकारंत (aṅ-kāranta < aṅ-kārānta) *adj.* ending in the sound aṅ, AMg. अंकारते वलं रंकारं तं नुसुलं अण्णि AnuOg. 226 (gṛ. 23)

अंकावई (aṅkāvai < aṅkāvatī) *f.* 1 name of a capital of Ramma-Vijaya, AMg. दो अंकावईओ दो पम्हावईओ Thāpa. 2.341 (100); रम्मे विजय अंकावई रायहाणी Jambuddi. 4.202.2; 2 name of a Vakkhara mountain and its peak, AMg. चत्तारि वक्खार-पन्धवा पण्णत्ता. तं जहा अंकावई पम्हावई Thāpa. 4.312; 5.152; 6.68.

अंकावड्डिसय (aṅkāvaḍḍisaya < aṅkāvatamsaka) *n.* peak of a Vimāna made up of white marble, cf. अंकवड्डेसय.

अंकित (aṅkia < aṅkita) *adj.* (ppp.) marked, characterised by, M. तिमिअणमाण वड्डं दंतफल्लिहजुअलंकिय करअज्जे (सुवेळ) SotuBa. 9.57; मळिआ पंसुलिअरेण जत्तु ...। तुळिओजारीअंकावड्डेसय वंकिआ बाहू GauḍVa. 428; 427; अज्जे अज्ज कवत्ता ...। जो तुम्ह

चक्राक्षमोहवरायंकित्या भूमी Līlā. 390; मुआणं संखचक्रिकाणो पदाको Usāpi. 2.67; cf. अंकित.

अंकित (āṅkita) *Deif.* [fig. use of अंकित ?] embrace, अंकित अवस्थाओ व परिभे DeNāMā. 1.11; (महिलावर्द्धियाओ बीहति विवेकअंकिया मुणिणो)

[**अंकित** (āṅkiṭṭa) *Deif.* wrong reading of AR and PSM. for अंकित a v. l. for नट्टा Uvav. comm. p. 3a.1 नर्तका ये कृत्यन्ति, अंकित इत्येके]

अंकित (āṅkita < āṅkita) *adj.* (ppp.) marked by, characterised by, M. राजा देहादसंखपंकजअंकितो पुलकण भूभले KarṣVa. 1.4; Ś. (अनसूया) सणामहेअंकितं अंगुलीअं Śāk. 40.10(4); (चर) यय वि अमबरकलसस नामांकित ति अजस्स पाअमूलं पाविदा MudrāRā. 19.4; (विष्णु) पडिमुअदेउलकोणरच्छाअंकितपिडवसणे (वेदि ? इ) -वापुत्ति) RāthMañ. 1.34(26); cf. अंकित अंकित.

अंकित (āṅkiya < āṅkita) *adj.* (ppp.) marked or characterised by, AMg. पचेयं पत्तेयं नामांकितु आसणेसु निसीयह Nayā. 1.16.153; सिरिचच्छविचच्छा (अरहओ अरिदुनेमिस्स अंतेवासी छ अणगाया मायरो सहोयरा होत्था) Antag. 29; नागफडागकलवरपुणकलस-विष्णु (? उ) पहेससीहववरगयंकमयरेववरमउववसमाणजिजुत्तविचित्तिचिधगया (भववासी हेवा) Uvav. 34 (Ld. 48); नगनगरमगरसगरचक्राक्षरक-लक्षणकिमचलगा (अणुया) Jīvābhi. 3.596; 3.597; निरिचच्छविचच्छा सच्चे वि जिणा चउवीसं AnuOg. 492 (gā.119); JM. थेरीए एकेओ मोर-पुत्तपायसु पट्टोए अंकितो ĀvTi(H.). 822b.8; निअनामंकियणिअकित्तणयं (जिणमदिरं) KumāCa.(H.). 2.51; अम्ह पट्ट जस्स रुसह तस्स नाम-किं सुदिं छुरियं पट्टवेह KālKa. 263.6; विट्ठो वंभदत्तनामंकिओ केहो Erz. 11.1; Apa. लक्षणलक्षणकिउ गुणसमुद्द JasCa. 1.5.6; बहुपण-पुत्तिपेकि पडियंकिओ सुहलक्षणलक्षणणि चंचकिओ BhaviKa. 68.6; जिणामकसरअंकियसरेहि VaddhaCa. 5.11.11; अवरविदेहि कुलगिरि-अंकिय PāNāCa.(P.) 5.1.3.

अंकुश (āṅkuṣa < āṅkuṣa) *m.* goad, Apa. अर पसरहि सणि गासेपिणु अंकुशेण निहणह कट्टेपिणु MayaParāCa. 2.16.1; जह सणि, जिणु गासिवि पसरह अंकुशेण मारेमि कट्टिवि MayaParāCa. 2.71.2.

अंकुशिका (āṅkuṣika < āṅkuṣika) *m.* [also अंकुश] a peg, [Both PSM and Sāg. transcribe in Pkt. the Skt. word āṅkuṣika in the comm.s of Jīvābhi. नागदंतौ नकुटिकौ अंकुटिकौ इत्यर्थः p. 205; Jambuddi. p. 50a.]

अंकुर (āṅkura) *m.* 1 sprout, the first leaf of a plant, shoot, AMg. स्वखगुच्छमुम्लयवक्षितगपवगरहितोसहिपवालंकुरमा-दीय व तणवणत्सकाए विद्धंतेहिंति Viy. 7.6.31 (9.117); Jambuddi. 2.131; हाणसुमजोगनाणपल्लवरंकुरधरो ... संवरवरपायवो Panhā. 10.2; वीया अंकुरणिपत्ती अंकुरातो पुणो वीयं Isibhās. 2.4; 15.3; 15.5.5.7 gā.15; दड्डेसु वीयसु ण पुणो अंकुरपत्ती भवति Isibhās. 20.23; सिलपवाले इ वा पवालंकुरे इ वा RāyPa. 27; सुसालवालसोवियवरंकुरग-सिहरा (पायवा) Jīvābhi. 3.274; 3.387; 3.672; तेउहेसा वण्णेण पवालंकुरे इ वा Pannav. 17. 126 (1229); से जहाणामए वीयाणं अरिपदुणं पुअरवि अंकुरपत्ती न हव Pannav. 36.2176; जहा दड्डाप वीयाणं न जायति पुणंकुरा Dasā. 5.7 gā. 15; JM. कणमवचत्तकणं डम्भ-कुरनीकनीलमणि KumāCa.(H.). 2.46; कंदा अंकुरकिसलयपणगा सेवाल-चूमिकोडा व JīvViy. 9; M. मरुजितलाअमूला किंत्तविरलंकुरा वसुहा GauḍVa. 356; वासालगसिलत्तरपदमकिलंतंकुरा दिअहा GauḍVa. 532; हरिणो सिरिसिंहियोत्थकोत्थुअंकुरासार Līlā. 5; पकेणं चिअ चयंकुरेण

कजं ण पजत्त Līlā. 76; Apa. कुलिसकुविलंकुरावलीराहं वगवणं पुरो चक्रमुदाहरे MahāPu.(P.) 77.12.21; 2 a sharp point, the tip, an early growth, the source, JM. पुलयंकुरेहि कलिओ उअरो उअरेहि व KumāCa.(H.) 2.77; M. गितगिगविमणा व थोउमिण्णरअणंकुरदुणाहं SetuBa. (Basak) 9.61; वचंति अहो उहुं अहेति मूलंकुर व पुहवीए GauḍVa. 722; (राजा) ते सुंदरीअ वहा पुलयंकुराकी KapMañ. 4.21; Apa. अणुमणं तहो पविणहंरु सोणएहि मुअ पिय कुकुर JasCa. 3.35.3; पदमंकुर नावइ शु पुअर BhaviKa. 17.12; 3 scratch, M. गिअवा मउलिओणविअणहचुउपंकुरं जहणं GauḍVa. 165.

अंकुरिअ (āṅkuria < āṅkurita) *adj.* [PāLaNā. 890] 1 sprouting, JM. पदमं चिय पदमजिणस्स नमह ... अंकुरिअमोअणपायव-वीयनिहणं व पयकमं GāRaKo. 3; Apa. जिणु वि अंकुरियउ जिह सोह VādḍhaCa. 4.1.16; ताएणकंदु अंकुरिउ नाह JambūSūCa. 4.19.13; 2 growing, developing, M. सुवंगरोअंअच्छेण नेहो व अंकुरिओ Līlā. 403; Apa. हुयउ हरिसपुलयंकुरिउ कपपुमपाउ व SanKuCa. 518.8.

अंकुस (āṅkusa < āṅkuṣa) *m.* name of a महाग्रह, AMg. दो पुसमाणगा दो अंकुसा Thāna. 2.95.

अंकुस (āṅkusa < āṅkuṣa) *n.* a region in the sky, AMg. जे देवा आवत्तं वियावत्तं ... अंकुसं अंकुसपल्लं ... विमाणं देवताए उववण्णा । तेसि णं देवाणं सोलससागरोवमाइ दिई पणत्ता Samav. 16.13 (16.3); (एगट्टीए विमाणण) अंकुसे जसे य जे DeveNaPra. 140.

अंकुस (āṅkusa < āṅkuṣa) *n.* 1 goad, hook, AMg. अंकुसेण जहा नागो धम्मे संपट्टिवाओ Uti. 22.46; Dasave. 2.19; नाणंकुसेण धीरो धरेहि दिं पिय गरं MaranVi. 505; JM. होलगइ अंकुसं चेव ... वत्तीसोसपरिसुद्धं निरुद्धं पउजं ĀvNi. 1207 (comm. अंकुसं येन रजोहरणमहुशवत्कारइयेन गृहीत्वा वन्दते तत् । कृतिकर्मणि वधुरोपः p. 543b); PavSāro. 150; केहि वि संवेज्जइ अ. सयक्खवरवक्खइ BhuvKevCa. 384; ताडिओ तिक्खंकुसेण अफाओ कुंभमाए Erz. 10.28; उअहेसु अचुअंकुसअलुअण्णेहि अ.व.ओ KumāCa.(H.). 2.38; JS. धरहि मणमत्तदुणियं नाणंकुसेण मुणिववर BhāvPā. 78; M. पडिगअंअहाइ उअंकुस-क-मत्थअ व गइदा SetuBa. 3.36; 5.57; आरवखवणमुगि-णभूरिअंअंकुसअखंडं । .. पुणइ वण्णं जयगइदो GauḍVa. 437; मच्छ-कुसजवचक्रंअयलो पीण-पीवर-पओट्टो Līlā. 841; (देवी) उअवणइ पुलय-सुदिए लणो वि नरंकुसो सुहवा (च्छ ?)रियं RāthMañ. 3.17; Apa. देकुअ अम्हारा केतु । अमत्तइ चत्तकुसइ गय कुंभं दारुतु Hetn.(Gr.) 4.345; 4.383; पि(? पि)उ वसुएअ-गंदु विणयंकुसेण गिअदउ RiNeCa. 1.10.18; कइया वि इत्थि चडि रमह रंमि अंकुसेण ममाइ विविहअंमि JasCa. 1.5.13; अणंति दंति अंकुसपहारा PāNāCa.(P.) 12.2.8; संवल्लिउ सम्मुहु वण-काणणहो णं मुक्कुसु मत्तगउ BhaviKa. 58.11; उअरेह चक्रंकुसकुइलाराइया SudCa.(N.) 4.14.1; 7.17.12; होसुहि पयअंकुसछत्ताइ KarCa. 2.8.2; वज्जंकुस-कह तियउपउ तहि आरुदउ ताव SanKuCa. 701.8; 2 the figure of a goad (as an auspicious sign), AMg. तेसि णं विजयदुसगाणं बहुमज्झदेउभागे चत्तारि वहरामया अंकुसा पणत्ता । तेसु णं वहरामयसु अंकुसेसु चत्तारि कुंभिका मुत्तादामा पणत्ता Thāna. 4.2.339 (4.307); तिइउ कुट्टियलसल्लकाउअंकुउपविस्सके उअहत्थणए Nayā. 1.5.52; अंकुस-अट्टावय ... पसिइवसीलसखगयीओ Panhā. 4.8; मइ एओ वहरामयं अंकुसं विउअंति RāyPa. 30; तस्सि च णं वहरामयंति अंकुसेसु कुंभिकं मुत्तादामं विउअंति RāyPa. 40; वहरामयसु अंकुसेसु पत्तेयं पत्तेयं कुंभिका मुत्तादामा पणत्ता Jīvābhi. 3.313; ताओ मणुईओ ... थाल-अंकुस-अट्टावय ... वत्तीसल्लखणवराओ Jīvābhi. 3.597; 3.892;

Jambuddī. 2.15; रहसोत्थित-अंकुस ... गेगलस्त्रणपसत्त्वं ... करचरणदेस-
वाये Jambuddī. 3.3; तस्स मज्झदेसभागे एगे बहरामए अंकुसे Jam-
buddī. 5.38; 7.178; सो बंदिकण पाए चकंकुसलवसणे मुणिवरस्स
Utt. 9.60.

अंकुस (āṅkusa < āṅkuśa) *m.* name of Śiśā's son, JM.
मयं सर्वकुमाणं उपपत्ति मे परिकहेहि PaumCa.(V.) 91.9; सो तस्य
वेल्सामी ददु लवणं कसे सुविम्हविमो PaumCa.(V.) 97.19; लवणंकुसा
य मयिया, साहसु कवणे गइ पत्ता PaumCa.(V.) 118.40 [cf. the
Brahmanic name Kuśa]

अंकुसइय (āṅkusaia < āṅkuśāyita) Deśī. *adj.* hook-
shaped, अवकीर्णं विरहिए अंकुसइयमंकुसायारे DeNaMā. 1.38; M.
मुअपहि भोअमारा सेलमरंकुसइयअपणेहि ण पाभा SetuBa. 6.63.

अंकुसत्तण (āṅkusa-ttaṇa < āṅkuśa-tvaṇa) *n.* state of
being a goad, M. ते (पट्टिमामगा) चिअ इत्थेसु णांकुसत्तणं पंति
मित्तण GauJVa. 1010.

अंकुसनिरोह (āṅkusa-niroha < āṅkuśa-nirodha) *m.*
control with a goad, JM. मा पिट्ठिवंदव (? वह) णं ताडण-कसपाय-
अंकुसनिरोहो JinadaĀkhyā. II. v. 204.

अंकुसपलंब (āṅkusa-pālamba < āṅkuśa-pralamba) *n.* a
heavenly region, AMg. जे देवा आवत्तं वियावत्तं ... अंकुसपलंबं विमाणं
देवत्ताए उववणा । तेसि णं देवाणं सोलससंगतोवमाइं ठिइं पणत्ता Samav.
16.13

अंकुसभूद (āṅkusa-bhūda < āṅkuśa-bhūta) *adj.* in the
form of a goad, JS. नाणं अंकुसभूदं मत्तस्स दु चित्तइत्थिस्स BhaĀrā.
760.

अंकुसभूय (āṅkusa-bhūya < āṅkuśa-bhūta) *adj.* in the
form of a goad, AMg. नाणं अंकुसभूयं मत्तस्स व गुत्ताइदस्स ĀrahPaḍ.
(V.) 474.

अंकुसय (āṅkusa-ya < āṅkuśa-ka) *m.* goad, hook, AMg.
तिदंड - केउरियडगालय-अंकुसय-रभितियगणेतिसहत्थयए (महावीरे) Viy.
2.1.17 (2.31); तिदंडय य ... अंकुसय य ... एगंते पडिप्ता Viy. [Ld.]
14.109; तिदंडय च - अंकुसय य ... एगंते पडेश Nāyā. 1.5.80; तिदंडय
य ... छण्णालय य अंकुसय य केउरियाओ ... एगंते पडेति Uvav. 117.

अंकुसा (āṅkusā < āṅkuśā) *f.* the शासनदेवता of the 14th
तीर्थंकर, JM. पवरविजयंकुसा पणत्ती PavSāro. 376 (comm. औअनन्त-
जिनस्स अकुशादेवी गौरवणी प्पासत्ता)

अंकुसायार (āṅkusāyāra < āṅkuśākāra) *adj.* [PāLa Nā.
547] having the shape of a goad, अंकुसरअमंकुसायारे DeNaMā.
1.38 (comm. अंकुसरअं अकुसाकारम्)

अंकुसिअ (āṅkusia < āṅkuśita) *adj.* [also अंकुसिय] 1
struck with a goad, M. अट्टिरिउविसज्जिअसरपरंकुसिअवामहत्थाहि
णुं SetuBa. 14.29; Apa. नहराणु तहे थणवट्टु माइ अंकुसिउ कामकरि-
कुमु नाइ JasCa. 4.19.15; 2 having the shape of a goad, JS.
दोलाइयमंकुसियं तथा कच्छमरिणिं ... वत्तीसदोसविसुदं किरियम्मं पउज्जे
Mūlā. 605(7) (comm. अंकुसमिअ कराकुइं ललाटदेशे कृत्वा)

अंकुसी (āṅkusi < āṅkuśī) *f.* one of the शासनदेवताs, JM.
वडा विजयंकुसिपवर ति SantiSīa. 10.

अंकुर (āṅkura < āṅkura) *m.* [metrical lengthening]
sprout, JM. महिला य रत्तमेत्ता उच्छूलं च सक्ता वेव । सा पुण विरत्त-
मेत्ता मिमंकोरे वितेसइ Śīl. comm. on Sūy. p. 104 a. 2; Apa. णं
चम्पवीयअंकुरदं CandappaCa.(Y.) 8.24.8.

अंकुल्ल (āṅkullā) Deśī. *spurs*, AMg. विरत्तयकसणिवाव-

अंकुल्लपवारपरिवज्जअंगं (आसरवणं दुरुइइ) Jambuddī. 3.109 (comm.
अंकुल्लपवारः तजैनकविशेषावातः)

अंकुलि (āṅkelli) Deśī. *m.* the Aśoka tree, अंकुली अ असोए
DeNaMā. 1.7 (comm. अंकुली असोकतरः, अंकुल्लितासीणी मा रज)

अंकोल (āṅkolla < āṅkoṭha) *m.* [Vara.(Gr.) 2.25; Hem.
(Gr.) 1.200; Märk.(Gr.) 2.22] the tree Alanglum hexapeta-
lum, AMg. अह भंते निबंजंजुकोसंवतालअंकोलपीलु ... असोमायं Viy.
22.2.1 (22.2); 22.4.1 (22.4); साल अंकोल पीलु सेइ य Jīvābhi.
1.71; महिलाजाइइयिकोइकोअकोरिउ ... सक्कारसुरभिगंभि (दामं येच्छइ)
Kapp.(J.) 37; JM. सरलकयंबडाइयवाडिमअंकोलविहा व PaumCa.
(V.) 42.6; 53.79; पत्तो सो सालसुरलतमाल ... तिलयनिचुत्तकोइकसंभं ...
नियरगुविलं महाइवि JambūCa.(G.) 83.19; परिसडियपत्तं अंकोलसंभं
ति (Apa. ?) KuvMāKa. 112.33; M. पुट्ठि पुससु किओअरि पडोइअंकु-
पत्तचित्तलिअं GāSaSa. 4.13; तो गभा ... सठकोलअं सफलसाहिंसकुं
(वणं) ŚrīKāv. 2.8; Apa. अंकोलविह सिरिखंड मयण तिरिविच्छंडइ
गेनेरि जण PaṇaCa.(P.) 14.2.7; विहचिरिहअंकोलतत्थायइ Jambū-
SāCa. 5.8.8; 5.10.9.

अंकोल्लेतल (āṅkollā-tella < āṅkoṭha-taila) *n.* oil of the
Aṅkoṭha tree, JM. अंकोल्लेतलण्णो असदो पिहो कलण सपकाणं
(राया) KumāCa.(H.) 2.37; 3.79.

अंग (āṅga) *Part.* 1 particle of address, M. परिविस्सउमंग
वेणुअं तं पअरंतो विहणासि वेणुअं कि KarṇaVa. 4.24; Apa. जरअरणइ
किंकर किं करंति मायंग अंग कि मोक्खु देति MahāPu.(P.) 20.11.2;
2 (between किं and पुण) for what reason indeed, how much
more (or less), what to say of, AMg. अने खलु काममोणा अज्जो
अहंसि । ते किमंग पुण वयं अणमण्णेहि काममोणेहि मुच्छामो Sūy.
2.1.50(670); 2.2.34(711); जइ ताव अरहंता भगवंतो ... कम्मवत्तव-
करणाइं ततोवम्मार्इ पडिबज्जंति, किमंग पुण अहं अम्भोवममिओवक्कमिथे
वेयणं णो सम्मं सहामि Thāpa. 4.451 (325[2]); भगवंताणं नामनीय-
स्स वि सवणयाए, किमंग पुण अभिममण-बंदण ... पज्जुवासणयाए Viy. 2.30;
इडा वंता पिया मणुआ मणामा अभिरामा आव उवरपुक्कं पिब पुत्ता, सवण-
याए किमंग पुण पासणयाए Antag. 87; निच्छइ णं विजए खत्तिए मय
नामं वा गोयं वा गिण्हत्ताए वा, किमंग पुण दंसणं परिभोगं वा Vivā. 26;
गत्थि णं अण्णे जेइ समणे वा माहणे वा जे परिसं धम्ममाइविस्सत्ताए, किमंग
पुण पत्तो उत्तरतरं Uvav. 59.

अंग (āṅga) *n.* 1 limb, part of the body, AMg. अहा कुम्मे
सअंगार्इ सप देहे समाहरे Sūy. 1.8.16(426); गोयमा तओ माइअंगा पणत्ता,
तं जहा— संसे, सोणिय, मत्थुलिगे Viy. 1.7.16 (1.350); 1.7.17(351);
वरणितलंसि सअंगेहि सणिवहर Nūyā. 1.1.186; 1.2.30; सअंगेहि वस
त्ति पडिया Antag. 3.67; Uvās. 101; सुजाय-सुविमत्त-संगयंगा वासादीवा
(मणुया) Jambuddī. 2.14; JM. बाहूअपिट्ठिसिरउरउयरंग उवंग अंगुलीपमुहा
KamVi.(D.) 34; JS. बट्टेसु य खंडेसु य ... अंगेसु य ... उत्तमं सीलं
SīIPā. 25; M. विस्सा अंगार्इ तह पु वकिमाइं GāSaSa. 2.23; उअरि
मरेण अ अण्णुअ सुअर बह्लो वि अंगार्इ GāSaSa. 3.75; 3.92; 4.30;
4.41; 5.41; 5.13; कंउअण्णुअमिअणि SetuBa. 1.32; परर पिअ ति वरिअइ
विओअ-तणुअ ति आमुअर अंगार्इ SetuBa. 5.8; 14.24; अगेहिं मि अण्ण-
त्तापिहि असहीरणा समुदिट्ठा Līlā. 617; मणहरेहिं अगेहिं Līlā. 762;
सुपसाइयहिं अगेहिं Līlā. 821; 873; 859; अंगार्इ विण्णुओ वामणत्ताये
विसममासवउइअं ... जअंति GaudVa. 16; 157; 187; 210; 462;
Apa. अणिहिं गिअइ सुहच्छि दिल्हणि ममंसिह Hom.(Gr.) 4.357(2);
2 part, member, requisite, AMg. उपपत्ती ... तुट्ठिअंगाणं (= पूर-
इअर्ण) च सअंगेहि Thāpa. 9.22.10 (673); सअंगविअंमिअ वीवा

Nāyā. 1.9.10; दोहिं अंगेहि उप्पीसंहेहि आया जस्स ण उप्पीसति IsiBhās. 44.1; JM. संमसं णाण-ततो-संजम-सदियाई ताई चत्तारि । मोक्खवहवण्णाणं चत्तारि इसाई अंगई KuvMāKa. 56.5; Apa. अंगई दह विउसविचारि-काई MahāPu.(P.) 10.8.6; 3 constituent part of a kingdom, JM. सायी रहु अममो पुणं कोसो बलं य मित्ते य । सत्तेयं य अंगई एवस्स इवेति एवाई NāPañKa. 6.114; Apa. अंगई लच्छिहि दोसं-जियाई MahāPu.(P.) 39.7.5.

अंग (āṅga) *n.* 1 body, AMg. (राया) लुहिये Jambuddi. 3.9; वरचरणचयिये नरिंदे Jambuddi. 3.221; लच्छेययेहि य अंगं पक्खवेहि Vivā. 121; JM. अक्खह ता इयरज्जो अंगे थिय जाइ पंच भूयाई VajLag. 93; वियल्ल धणं न माणं सिज्जइ अंगं न सिज्जइ पयावो VajLag. 164; जीहा बलं न मेल्ह ण मुणइ रसं ण कासप अंगं । सो जीवइ सय हिणे RiSamu. 141; 25; दूरत्थो कइइ रवी अंगी अंगहिं फरसिओ कइइ ChaGā. 6; अंगं न गुरु न लल्लुयं जायइ जीवस्स अगुरुल्लुउदया KamVi.(D.) 46; JS. मोहोदयण पुणरवि अंगं सं मणए अणुओ MokPā. 11.102; जेहो अप्पिदग्गस्स रेणुओ छग्गइ जथा अंगे Mūlā. 236(5); M. बही बलेइ अंगं सहावधे वि स्वस्मि GāSaSa. 4.4; तिस्सा अंगस्मि थियजिया दिट्ठो GāSaSa. 3.71; 3.78; अंगं पविद्यभिय-पुल्ल-जाल-संगलण-मासलं सहर Līlā. 399; 403; 478; (कामावत्था) सा इर क्खेण कामीय-णत्स अंगे समासहर Līlā. 539; (राजा) अंगं वंगं निअगुणगालविअं कामिणीणं KapMañ. 1.33; (विचक्षणा) वणमुक्खविअंगं KapMañ. 2.12; 3.17; 4.13; Apa. अंगई सुद्धमं वादइ विविविं होति जे वाळ Paramapp. 2.103; अंगहिं अंगु न मिलिउ Hom.(Gr.) 4.332; से किं अम्मत्थिउ देइ अंगु BhaviKa. 3.2; 22.8; 32.7; 84.7; 127.6; 166.7; सुद्धंणो गेहि वाउ दावए । मणोरमाहि अंगे सेउ थावए SudCa.(N.) 5.9.9; 2.8.3; दोसु ण अंगि पईसर CandappaCa.(Y.) 1.8.10; धम्मिउउम्मुक्खमइ विज्जेभइ अरु अंगु मोडइ SandeRā. 25; सोसइ णाणाविउत्तेण अंगु PaNāCa.(P.) 4.1.4; 2 science of marks or signs on the body, Apa. भयमु वि लेखपमाणउ अंगउ अगणिवाभउ MahāPu.(P.) 60.5.13.

अंग (āṅga) *n.* class of eleven Jain Canonical texts, AMg. थेराणं अतिप सामाविअमाइयाइ एक्कारउअंगई अहिउउर Viy. 2.1.39 (2.57); 2.1.41 (2.59); 7.10.10 (7.220); 11.9.32 (11.87); सत्थ ण जे से चउत्ते अंगे समवाप Samav. 1.3; एग्गतीसविहे वावसुयपसंणे णं पणसे । अंगे सरे Samav. 29.1; छट्ठस्स णं संते अंगस्स णायाधम्मकाइणं के अट्ठे पणसे Nāyā. 1.1.7; 8; 9; समणेहि निगंयेहि दुवाल्सं गणि-यिडगं अहिज्जमाणेहि Uvās. 119; 216; अट्ठमस्स अंगस्स ... अंगउउदसाणं समणेण जाव सपसेण के अट्ठे पणसे Antag. 3; अंगस्स विवागयस्स के अट्ठे पणसे Vivā. 3; एक्कारउ अंगई परणणं दिट्ठिवाओ अ Pannav. 1.101[8] (1.110); चउत्तासपरियाप कप्पइ सुयगडे नाम अंगे उरिउत्तण Vava. 10.26(21); 10.38(32); जो ओगाई उ सम्मत्तं । अंगेण बाहिरें ण सो सुत्तइ ति नायवो Utt. 28.21; 28.23; जइ आवस्सयस्स अणुओगो आवस्सयं जे किमं ? अंगई AṇuOg. 6; पढे अंगे दो सुयक्खंथा Samav-Pra. 89; 99; 131; Nirayā. 71; Pajārā. 63; JM. पासमि साहुकिरियं सिक्खंति पढंति अंगई SurSuCa. 15.242; JS. मत्तीय ण माइ अंगई SuyBha. 1; अंगाणि दस य लेणिण य चोइस य थरंति पुब्बाई Mūlā. 833(9); 280(5); Apa. बाइ वि अंग जाणेवि सव PāNāCa.(P.) 3.1.4; 17.5; बाइ अंगई सुत्तो पेइ CandappaCa.(Y.) 5.16.3.

अंग (āṅga) *m.* (usually plu.) [also अंगत्र] name of a country (with Campā as its capital), AMg. से णं अन्नाहि पज्जे सेउसणइ अयववाणं, तं जहा — अंगाणे वंगाणं ... Viy. 15.87 (15.121); अंगनाम जणवइ होत्था Nāyā. 1.8.64; अंगं जणवइ मज्झमज्जेणं जेजेव

देसुगं सेजेव उवागच्छइ Nāyā. 1.15.11; लेत्तारिया अदल्लसीस तिज्जिहा ... रायगिह, मगह, चंपा, अंगा Pannav. 1.102 (37.5); Nirayā. 54; JM. अंगा नाम जणवओ चंपाउरि सिगउत्थि रुहि जस्स TarVaKa.(Bha.) 89; अंगाणं रण्णा राइणो तइ सजेण राधण (रमंते) KumāCa.(H.) 4.61; नीसेदेसच्छामणी अंगा नाम जणवओ MaṇoKa. 27.18; AkkhāMaKo 63; VasuHi.(M.) 13; 126; अंगाणं दन्तिस्सणं गंगा VasuHi. 305.8; Apa. अरिथ देसु अंगउ सुपसिउउ SudCa.(N.) 2.2.1; जिय-कलिया-वंगंताययु SaṇKuCa. 526.3; मणइ गणेशर अंगइ मंडलि 100.1.7.

अंग (āṅga) *m.* name of a monkey warrior, JM. अंगो अंगकुमारो इणुवतो PaumCa.(V.) 76.7; 89.37; Apa. ताइ मि धण-पउरे किक्खिपुरे अंगंगय वहुंतइ PaumCa.(S.) 12.12.10; अंगंगय-गवज-गवजल जेतु PaumCa.(S.) 40.15.6; 42.12.2.

अंग (āṅga < āṅga) *n.* movement or throbbing of the limb of the body (as a portent), AMg. (पावसुयज्जयणं भवइ) तं जहा — भोमं उपायं — अंतलिक्ख अंगं सरं लक्खणं Sūy. 2.2.18(708); बहुविधे महानिमित्ते पज्जे, तं जहा — भोमं उपायं ... अंगे सरे Thāṇa. 8.23(608). Samav. 29.1.

अंगअ (āṅga-a < āṅga-ka) *n.* limb (of the body), Apa. ता णईसमागयाई सोमउजुअंगयाई (खुज्याई वामणाई) JasCa. 3.2.11.

अंगअ (āṅga-a < āṅga-ja) *adj.* 1 born of the body (i. e. son), JM. तस्स य नंदाइवोइ अंगओ सोओ गुरुणेहि पुत्तो अनयकुमारो KumāPra. 158.27; 2 *m.* love, M. *कल्लणल्लुउज्जंतवअंगणंगं KaṇṇVa. 1.44.

अंगअ (āṅga-a < āṅga-da) *n.* an arm-band, a bracelet, M. तो भिण्णमअदेसा णिइरिअविअवासाअडिअमुहा । ... भुअंगमवाणा SetuBa. 14.18; भुअणिवहविउसिअंगओदुविअसिअंगणिपुअरेहि (स दु ययु रेइइ) Usāpi. 3.3.

अंगअ (āṅga-a < āṅga-da) *m.* name of a disciple of Kosiya, JM. चंपाए कोलियओ अज्जावओ, तस्स दो सीमा अंगओ, मइओ ĀvCu. II. 193.3.

अंगअ (āṅga-a < āṅga-da) *m.* 1 name of Sugrīva's son, Apa. अंगउ अंगई वरिहिं सहर MahāPu.(P.) 78.1.12; अंगउ पुणु थिउ सुग्रीवपामु DhamPar. 8.19.8; 2 name of a prince, Apa. ताई होहि इंदियारि अंगओ अहम्मयारि MahāPu.(P.) 53.4.7.

अंगइ (āṅga-i < āṅga-jit) *m.* name of a householder, AMg. सत्थ णं सावत्थीय अंगई नाम गाहावइ होत्था Nirayā. 81 (cf. Thāṇa. comm. p. 512a.10)

अंगइया (āṅgaiyā < āṅgadikā) *f.* name of a city, JM. अंगइया धणसेट्ठी सामिउरे संखंतेट्ठि दडपीई UvPay. 552 (comm. अंगइया नाम पुरी समत्थि सेट्ठी धणो तत्थ p. 272b. v. 23; सो ववहारवसेणं अंग-इयाप कयाइ गओ p. 272b. v. 24)

अंगइसि (āṅga-isi < āṅgarī) *cf.* अंगरिसि.

अंगकुमार (āṅga-kumāra) *m.* son of Aṅga, JM. अंगो अंग-कुमारो इणुवतो जंजुवतो य PaumCa.(V.) 76.7.

अंगगय (āṅga-gaya < āṅga-gata) *adj.* included in the Aṅga-works, AMg. गणहरकत-अंगगतं अं कतं येरेहि बाहिरं तं च NandīCu. p. 57.4; JM. अंगगयमणंगय कावस्स एक्खंथा KappBhā. 3; जे अंगाअंगयं सुयनाणं पाइवेति उज्जुत्ता Ārah. 29.

अंगंग (āṅgaṅga < āṅgaṅga) *n.* limb of the body, Apa. सीयहि अंगणि रमंति किइ सीयइ रुद्धअंगई जिइ MahāPu.(P.) 72.9.7.

अंगगीभाव (āṅgaṅgi-bhāva < āṅgaṅgi-bhāva) *m.* relation of principal and subordinate, JM. न व अंगगीभावेण वरिणअंगअर-

Viy. 11.11.148 (comm. अङ्गप्रतिचारिकाणां मस्तकानि क्षालयति दासत्वापनयनार्थम् । स्वाभिना धौतमस्तकस्य हि दासत्वं अस्माच्छति इति लोकम्यवहारः 349.9); तप णं से सेगिए राया अंगपडिचारिणां अंतिप एवमहुं सोचा Nāyā. 1.1.75; तप णं सीसे चेलणाए देवीए अंगपडिचारिणां Nirayā. 23; JM. करयलनिमियनबोला अंसुणि मुयमाणी दिहुअ अंगपरिचारियाए KaKoPra. 22.23; गुरुणी व अंगपडिचारिग व्व बावी वि थियवसंती व हुज्ज मणिणी व ViMāPra. 73.17.

अंगपरिच्छेद (āṅga-paṭṭilehāṇa < āṅga-pratīlekhaṇa) *n.* inspection of the body, JM. जायाए व पडिलेहणाए खमासमणदुगेण अंगपरिच्छेदं सदिसावेमि, पडिलेहणं करेमि ति मणिय सुहपोत्ति पडिलेहे ViMāPra. 19.26.

अंगपरिमास (āṅga-pari-māsa < āṅga-pari-marśa) *m.* touch of the body, M. एकेकमंगपरिमाससोक्खपसरंतपुलयाई Līlā. 1081.

अंगपरुवणा (āṅga-parūvaṇā < āṅga-prarūpaṇā) *f.* description or explanation of the Aṅga work, AMg. एवं अंगपरुवणा मणियव्वा Vly. 25.3.97 (25.116).

अंगपविट्ठ (āṅga-paviṭṭha < āṅga-praviṣṭa) *adj.* included among the Aṅga works, AMg. सुयनाणे दुविहे पण्णसे, तं जहा — अंगपविट्ठे चेव अंगबाहिरे चेव Thāpa. 2.1.104(60); RāyPa. 742; Nandī. 79.86. 83; किं अंगपविट्ठस्स उदेसो समुदेसो अणुण्णा अणुओतो य पवत्तए ? अंगपविट्ठस्स वि उदेसो अणुणा अणुओतो य पवत्तए AṇuOg. 3; KamVi (D.) 1.

अंगपसाहण (āṅga-pasāhāṇa < āṅga-prasādhana) *n.* decoration of the body, Apa. केसुमोहणु अंगपसाहणु (वज्जमु) SudCa. (N.) 6.19.10.

अंगपाडिहारिया (āṅga-pāḍihāriyā < āṅga-prāṭihārikā) *f.* a female personal attendant, JM. पाए दहुण नाया अंगपाडिहारि-बाहि । पायवडियाओ पक्कौओ ĀvTī (H.) 700b.5.

अंगपाठ (āṅga-pāḍha < āṅga-pāṭha) *m.* recitation of the Aṅga works, JM. (धणगिरिणो तणणं) इक्कारसेगवाडो यओ दढं जेण साहुणीहितो GanSadSa. 26.

अंगपालिका (āṅga-pāliyā < āṅga-pālikā) *f.* embrace, AMg. जाव णं मोट्टायमाणी अंगपालियाहिं ... अंजेजा सव्वंगोबंये Mahā-Nis. 2.11.25.

अंगपुण्ण (āṅga-puṇṇa < āṅga-pūrṇa) *n.* complete growth of the body, JŚ. परयादमंगपुण्णे आदावदुगं विहायमविशे GomSā.(K.) 591 (comm. परयातः प्रस्थावरणां शरीरपर्याप्तौ उदेति)

अंगपुर (āṅga-pura) *n.* the town called Aṅga, JM. जाओ चिय अंगपुरे भरणेणं नयगसुंदरीपुत्तो ।... नामेणं मइवणो सि PaumCa. (V.) 31.7.

अंगपुव्वगदा (āṅga-puvva-gada < āṅga-pūrva-gata) *adj.* found in the Aṅgas and Pūrva works, JŚ. धम्मादीसद्वहणं सम्मत्तं णाणमंगपुव्वगदं Pañcatthi. 100; णाणं सम्मादिट्ठी दु सजमं सुत्तमंग-पुव्वगयं SamSā. 404.

अंगपुव्वगपदा (āṅga-puvva-ga-pada < āṅga-pūrva-ga-pada) *n.* units of letters found in the Aṅga works and Pūrva works altogether, JŚ. मज्झिमवक्खसरवहिद्वण्णा ते अंगपुव्वग-पदाणि GomSā.(J.) 355.

अंगप्पभव (āṅga-ppabhava < āṅga-prabhava) *adj.* arising from the Aṅga works, JM. अंगप्पमवा जिगभासिवा य पसेय-हुवाविवा । ... उवासी उप्परण्णत्तावा UuNu. 4.

अंगप्पहुदि (āṅga-ppahudi < āṅga-prabhṛti) *adj.* Aṅga and other works, JŚ. सिद्धंतसुण्णवक्खणावसाणे अंगप्पहुदिपुव्वाने (विजस्सग्गो) ChePi. 202.

अंगप्पुराण (āṅga-pphuraṇa < āṅga-sphuraṇa) *n.* throbbing of the limbs, JM. अंगप्पुराणईहिं सुहासुईं जमिह मवर तमंग PavSāro. 1406.

अंगफास (āṅga-phāsa < āṅga-sparśa) *m.* touch of the body, AMg. तप णं सागरए दारए सुमालियाए दारियाए इमं एवास्वं अंगफासं पडिस्सवेहे Nāyā. 1.16.56.

अंगफासण (āṅga-phāsaṇa < āṅga-sparśana) *n.* touch of the body, JŚ. अस्वममासिगित्थीमहिलासतदंगफासणे क्खेरो ChePi. 47.

अंगबाहिर (āṅga-bāhira < āṅga-bāhya) *adj.* falling outside the Aṅga works, AMg. सुयनाणे दुविहे पण्णसे, तं जहा — अंगपविट्ठे चेव अंगबाहिरे चेव Thāpa. 2.1.104 (60); RāyPa. 742; 306.2; से किं तं अंगबाहिरे । अंगबाहिरं दुविहं पण्णसे Nandī. 80; इमं पुण पट्टवणं पट्टव अंगबाहिरस्स उदेसो समुदेसो AṇuOg. 4.

अंगबाहिरिय (āṅga-bāhiriya < āṅga-bāhya) *adj.* outside the scope of the Aṅga works, AMg. चत्तारि पण्णसीओ अंग-बाहिरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा — चंदपण्णसी दीवसागरपण्णसी Thāpa. 4.189(277); 4.1(235)

अंगभंग (āṅga-bhaṅga) *m.* breaking of the body, AMg. खलियस्स अंगमंगो धंमणयाए पसुत्तायाई ĀrahPaḍ. 683; Apa. अंग-भंगि णिक्ख अणरइ उज्जगउ णिसिहि SandeRā. 105.

अंगभाव (āṅga-bhāva) *m.* nature of the body, M. सव्वतो हारमकइदडपडिअमिअंगभावेण । उम्मिल्लणिम्मलणेअपहसमूहं व दीसंति (पुहविं पलोण) GaudVa. 1060.

अंगभेय (āṅga-bheya < āṅga-bheda) *m.* division like Aṅga etc., JM. अदकयं व विसेसणमद्वावीसह विहंगभेयाई ViĀvBhā. 116.

अंगमक्खीया (āṅga-makkhiyā < āṅga-mrakṣikā) *f.* a maid servant who rubs the body with oil etc., masseuse, JŚ. सूरी सुंठी ... समणी अंगमक्खीया ।... (दायगा दोसा) Malā. 468(6)

अंगमगाह (āṅga-magaha < āṅga-magadha) *m.* two countries named Aṅga and Magadha, AMg. कप्पह निर्गधाण वा निगंधीण वा पुरस्थिमेणं जाव अंगमगाहो पत्तए ... एवावयाव आरिए खेसे Kapp. 1.51.

अंगमंगा (āṅgamaṅga < āṅgāṅga) *n. adj.* (at the end of a cpd.) [f. -ā, -ī] limbs and minor limbs, [Mārk.(Gr.) 5.134] AMg. अभिक्खणं सीय-उण्ह-खर-फसत्तायविज्झादियमलिणपसुरअणुडियं-मंगगा Vly. 7.119 (7.6.33); संकुडितवलीतरंगपरिवेडियंगमंगा Vly. 7.119 (7.6.33); सोगमरपवेइयंगमंगी Vly. 9.168 (9.33.34); वेत्तुणं अंगमंगाई सरुहिराई उक्खित्तवलिं करेह Nāyā. 1.9.43; दहुण व तं पवेवि-यंगमंगा Paṇhā. 1.26; वासीसंतच्छित्तंगमंगा Paṇhā. 1.29; मच्छंत-हियव-संतुणियंगमंगा Paṇhā. 3.12; अट्टासकम्मकारणा जाइयंगमंगा Paṇhā. 3.15; ते व तत्थ कीरेति परिकप्पियंगमंगा Paṇhā. 3.17; रापल्लखण-विराइयंगमंगे RāyPa. 671; Uvav. 14; नानामणि-कणगर-वण-भूत्तण-विराइयंगमंगीणं RāyPa. 70; छायाडज्जोइयंगमंगा Jīvābhi. 3.598; Jambuddī. 2.16; जहारिहं अबसेसाई अंगमंगाई Jambuddī. 2.113; तवसोसियंगमंगो संधिसिराजालपागडसरीरो । किच्छाहि व परिहत्तो परिहरह क्खेवरं जाहे MaranVi. 340; JM. गहिओ कर-वरण-अंगमंगेसु PaumCa. (V.) 11.84; मंसं बहुसो खायं फालेउं अंगमंगाई KuvMāKa. 40.4; तो गिहवरवपसासाणपरिहृयियंगमंगेहि । सुप्पए Līlā. 1085.

अंगमर्दक (āṅgamaṅga-cindha < āṅgāṅga-cihna) *n.* mark on the limbs and sublimbs, JM. दद्रुण विभज्जणी परिणया अंगमर्दकेहि PaumCa.(V.) 11.66.

अंगमर्द (āṅga-madda < āṅga-marda) *m.* a servant who rubs the body with oil etc., a masseur, JM. नेऊण रावराय मज्जण-साकाय अंगमर्देहि SupāsCa. 4.79.

अंगमर्दक (āṅga-maddaya < āṅga-mardaka) *m.* a male servant who rubs the body with oil etc., JM. भणियं देवदत्ताय बाह्वह अंगमर्दं जेण दो वि अम्हे मज्जामो Erz. 57.6; KumāPra. 9.5.

अंगमर्दिक्का (āṅga-maddiyā < āṅga-mardikā) *f.* a maid-servant who rubs body with oil etc., a masseuse, AMg. अहु अंगमर्दिक्काओ Viy. 11.11.50 (11.159)

अंगमंदर (āṅga-mandara) *m.* Meru mountain, JM. संव-पेरिहि भणियं वक्ख तुमं अज्जो विण्णुं अंगमंदराओ कलं आणेहि VasuHi. 129.5.

अंगमंदिर (āṅga-mandira) *n.* a garden situated outside the Campā city, AMg. अंगमंदिरंति वेतियंति मत्तारामस्स सरिंरं विण्ण-हासि Viy. 15.68 (15.101), JM. विसत्तिजया दासवेदा — वक्खह, अंगमंदिरे उज्जाणे आयत्तणसमीये पडिवाहे पित VasuHi. 134.12; अम्हे वि उट्ठिवा उज्जाणविभूतिं पिच्छमाणा भिग्गवा वणाओ, उवगया अंगमंदिरं VasuHi. 140.11.

अंगमरिस (āṅga-marisa < āṅgamarisa) *m.* touching the body (one of the कायोत्सर्गदोष), JŚ. आलंभणं रिसाणं गीवाउण्णामणं पणमणं च; पिण्डिवणमरिसो काउसमग्निह बज्जिओ Mālū. 672(7)

अंगमोड (āṅga-moḍa < āṅga-moṭa) *m.* deformity of the body, JM. अम्माय ताओ भणियं तरंगवइयाय अंग-मोडो पिय TarLo. 419; TarVaKa.(Bha.) 135.

अंगय (āṅga-ya < āṅga-ja) *m.* son, JM. ततो सुहापरदो परदो मरिउमंगयसमेओ UvPay. 134. Tī. 104a.10 v. 25; रण्णो अंगयदरिण, णामे संका य, सेट्ठिपुच्छणया UvPay. 746; Apa. जाव आण खेहि न अंगय SaṅKuCa. 761.5.

अंगय (āṅga-ya < āṅga-ja) *adj.* produced from the body, Apa. जय अज्जिय नियंगयोसराय JasCa. 1.2.1.

अंगय (āṅgaya < āṅgada) *m.* son of Sugrīva, JM. पुता जाया मुक्खकायणा । पढो य अंगयमहो, PaumCa.(V.) 10.10; ठावेह अंगयं थि य सदेसणां तु सुगीवो PaumCa.(V.) 114.3; Apa. अंगय-गव-गव-गव-जेल्लु PaumCa.(S.) 40.15.6; जे जे गरवह कइ कइय अंबव-गल-सुगीवंगय PaumCa.(S.) 42.12.2; ताह मि धणपउरं किंकिवपुरं अंगय वहुंतइ PaumCa.(S.) 12.12.10.

अंगय (āṅgaya < āṅgada) *n.* an armlet, [also अंगर] [PāiLaNā. 718] AMg. अंगय-कुंडलमहुगंडवल्कणपीडवारी विविचत्तया-मरणा Sīy. 2.2.69; 73; Uvās. 2.40; Uvav. 47; 72; Pannav. 178(1); 188; अंगयां केयूरं कडगां Viy. 9.190 (9.33.57); कडगां ... केयूरं अंगयां ... विभूतियं केरि Nāyā. 1.1.128; कपिय-छेयायिरिवसुत्तयगतल-कडगाय-तुडिय-पवरभूसणपिण्डोहा Paṇhā. 4.4; नेसि णं गिद्धावगणं णो कपइ ... अंगयाणि वा ... णणत्थ णेजं तवियेण पवित्थणं Uvav. 108; 131; पिण्डवेवेज्ज-अंगुलिज्ज-कलियंगय-कलिय-कयामरणे Uvav. 63; पिण्डेत्ता एवं अंगयां केयूरं ... मउडं पिण्डेइ RāyPa. 285; Jīvābhi. 3.451; पिण्डवेविज्जअंगुलिज्जकलियंगय-कलियकयामरणे Jambuddi. 189; महासोकका हारविराडयवच्छा ... अंगव-कुंडलमहुगंडलकणपीडवारी विविचत्तया-मरणा विविचत्तया-मउली ... पमासे-मया Pannav. 178(2); 177; 196; माया जसाड अंगव कोजल्ली

लोममंदि वयो-व ĀrāhPad. 336; JM. सुवसुवामज्जणवा दिव्यमवसुडि-कुंडलाभरणा । रसमारोमगाडा, ययं पि कावं न भाणति PaumCa.(V.) 82.104; जिम्मोहणव-मंछिअ-कोप्पया गहिअत्तवोका KumāCa.(H.) 1.76; अंगयरणे वट्टे रयणल्लिवाहुल्लवसु JambūCa.(G.) 16.445; सेहो नामेण मिओ कलावती तस्स धारिका इहा । तीए भातिपियंमयेसण-मच्चयमिति रओ UvPay. 737.

अंगयकुमार (āṅgaya-kumāra < āṅgada-kumāra) *m.* son of Aṅgada, JM. जाव य सोमिसिखं आभासइ राइवो ससंमो । खेहेर भायुकणं ताव थिय अंगयकुमारो PaumCa.(V.) 59.73.

अंगववयसि (āṅga-ya-vayari-ya < āṅga-ja-vairi-ka) *m.* enemy of Cupid, Apa. जिह मरहत्स समीओ रिसहेणववयसिओ MahāPu.(P.) 47.16.9.

अंगया (āṅga-yā < āṅga-jā) *f.* daughter, PāiLaNā. 197.

अंगयाहि (āṅgayāri < āṅgayāri) *m.* enemy of Cupid i. e. Jina, Apa. कयंवारिण्णओ मरेवि दिण्णवाणओ MahāPu.(P.) 23.21.8.

अंगरक्ख (āṅga-rakkha < āṅga-rakṣa) *m.* a body-guard, JM. तो नेण नेण खणेण कोसखितेण बाहियो धाओ । रओ सइसा सत्तो पडिखिओ अंगरक्खेण SupāsCa. 47.74; Apa. सह अंगरक्खणरक्खसेस कोकविय अहर वि शिरवसेस PāiNāCa.(P.) 2.3.6; रायवरवाहिं जेम न उ निज्जए । अंगरक्खण कोहीहि रक्खिअए JambūSūCa. 3.4.9; तिथ-रणवउवउठ पडि वि विमुक्क अंगरक्ख धण्वाणरू ... विअ अवलोयंतु निह JambūSūCa. 4.12.15; सहुं अंगरक्खेहिं सख्खवलकवेहिं VaddhaCa. 2.5.12; कु वि असिअइथिय अंगरक्ख किं वि सिखा पालहिं सुह (? हु)-मसिक्ख CandappaCa.(Y.) 7.13.3; अंगरक्ख जिण सेटहि आणा कोवें तुज्ज सत्त-सय-राणा SIVāCa. 2.20.10.

अंगरखी (āṅga-rakhi < āṅga-rakṣin) *n.* that which protects the body i.e. an armour, AMg. पक्खर-पल्लण-गुहा सत्ताहा गहि सिखि (? रक) वज्जंती । अंगरखी य इयाई काहल-नीसाण-इम्मामा PajĀrā. 54.

अंगरखीय (āṅga-rakhiya < āṅga-rakṣika) *m.* that which protects the body i.e. an armour, AMg. पक्खरपल्लण-गुहा-सत्ताही-गहि-सिरक-वज्जंती । अंगरखीय-इभाई काहल-नीसाण-इम्मामा ĀrāhPad. 296.

अंगराज (āṅga-rāa < āṅga-rāja) *m.* [also अंगराय] a king of the country of Aṅga, AMg. चंदच्छाये अंगराया Thāṇa. 7.75 (564); Nāyā. 1.8.27; 39; तुमं कणं अंगरायं एवं ववाहि Nāyā. 1.16.145; JM. कणहत्स अंगरण्णो UvPayTī. 303b.10; Ś. (राजा) अंगराओ विअ सूर-दाआओ ĀnaSun. 2.6.8 (p. 25); (सुंदरक) इहो देव, एआदसाणं अक्खेहिणीणं जाहो ... भत्ता गेअहोअंगराअपमुहत्स राज-चक्कस्स ... महाराअहुओहोणो वि अणेसीअहि VenīSārā. 4.9 (p.104)

अंगराज (āṅga-rāa < āṅga-rāja) *m.* [also अंगराज, अंगरात and अंगराय] [PāiLaNā. 257] fragrant substances like saffron, sandal etc. used to perfume the body, AMg. हरियाळगुलिया इ वा जिउरे इ वा चिउंगराते वा RāyPa. 88.6; सुगंधपुणंगरागववासुपुष्क-पूरविराडयाओ Uvav. 38; JM. कओ अंगराओ CaupCa. 121.1, नाहिइ वित्तयम्भं जयंगरायं वरेइ करणिज्जं SamarāKa. 65.14; कुकु-मंगरायं पडिहत्थपमोहरी कुरंगच्छो VajLag. 619; M. तुज्जंगराअतेसेण सामओ सह खरेण सोमारा । सा किर गोलाकळे ण्वाअ जंक्कसायण GāSaSa. 189; केणविसमंगराअं विदुम-संत-व्यणणिअ-मुहच्छाअं Setu-Ba 1.64; गहिअविभिङ्गराओ अअ-अण्ण-ससुर-मंगरी-रअणो GaudVa. 1125; सिरि-धण-विसेसमगा जअंति भिङ्गंगराअ (व) पिण्डविआ GaudVa.

28; 1127; (द्वितीयः वेताधिकः) धृतिर्भां चण्णाराजंणं AnaSun. 3.22; Apa. कुकुमि अंगरागु तिं विस्सं ManōKa. 41. v. 218; वो अंगराह सो मयणसु JāCa. 2.12.11; धणअंगरागानिण्ड वल्लरेणु-परिविदिह सोइहु SaṅKuCa. 579.2.

अंगराजा (āṅga-rājā < āṅga-rāja) *m.* king of Aṅga, AMg. यही णं अङ्गा अप्पसमे मुडे भविता अगारातो अंगारविं वव्वप, तं जहा ... अङ्गच्छहि अंगराया Thūra. 7.75(564)

अंगरिसि (āṅga-risī < āṅgarisī) [PSM. अंगरि] 1 name of a monk or sage, JM. चत्ताप कोसिअजो अंगरिसी क्कण य आणसे ĀvNi. 1293 (p.704); चत्ताप कोसिअजो नाम उव्वज्झाओ । तस्स दो सुखा, अंगरिसी रहओ य । अंगओ भइओ तेण से अंगरिसी नामं कळे ĀvTi.(H.) 704b. 5-6; ĀvCu. II. p. 193.3; 2 sage of the Bhadravajja Gotra, AMg. अंगरिसिणा मग्गपण अरइहा इत्थिणा दुत्तं Isibhūa. 4.4; 3 a cāraṇa sage, JM. कसिअसरेण य जिणायत्ते अंगीरसो (v. 1. अंगरिसी) नाम चारणी दक्खिण तसिण पुत्थिओ VasuHi. 125.4 (v. 1.)

अंगरुह (āṅga-ruha) *m.* a son (born of the body), AMg. भोजयव्वुअओ मग्गया अत्थि तस्स अंगरुहो SīrāPa. 12; JM. दट्ठण तं विवत्तं ह्दो संताडिवत्त अंगरुहो । नामेण जंसाओ PaumCa.(V.) 59.22; महे देवपूया ... किं पुण यद् अंगरुहा कुण्ठि SupāCa. 45.43; उक्कुरचंदो भिण्णपव्वसो, तस्संगरुहो केव RayPa. 2; वीणाइत्थं तोप तहवाहण-वयर-राय-अंगरुहो SurSuCa. 4.221; Apa. कय विण्णसिअपास ते खेयराअंगरुह MahāPu.(P.) 91.18.16; एणवह-अंगरुहेण वरसंपुडु तिरि सजोइउ BhaviKa. 278.15; लुडु अणुउ आसि ओ सो वि वुडु अङ्गवव्वमहापडमगरुह JambūSāCa. 3.5.10; भोजयव्वुअ-अंगरुह कुमरह सेव-पव्वसु SaṅKuCa. 526.6; 533.1; 536.4; 552.2; 593.6; एहत्थियमणु अणुदिणु गुणियवव्व वणिवरिअंगरुहो buCa.(N.) 3.8.11; 6.22.11.

अंगरुह (āṅga-ruha) *adj.* grown on the body, Apa. परजम्मव्वरव्वुअजिरेणु अंगरुहमाउहजुअरेणु JāCa. 4.20.4.

अंगरुहा (āṅga-ruhā) *f.* daughter (born of the body), JM. पुगतायकुमारो परिणीया सा निवंगरुहा SupāCa. 7.50.

अंगलेहा (āṅga-lehā < āṅga-lekhā) *f.* slender or slim body, M. मज्झिमसुत्तं । अयासिअंगलेहं सबक्ख-सेअहिं व पुणो नि (पुअं पुअय) GauVa. 1057.

अंगलोय (āṅga-loya < āṅga-loka) *m.* [also अंगलोअ, अंगलोग] name of a country outside the Āryan area (probably Aṅga), AMg. (भुसेण सेगाअर) तआ मग्गपि उत्तरिणु सिधु ... निहल्लय वव्वरण य सब्बं च अंगलोयं बलाअणोयं च परममं जवणदोय .. ओअणेरुण पडिअज्झतो Jambuddi. 3.81 (comm. अंगलोअ अंगलोय इमे च द्वे अपि रत्नेच्छातीयतनाअयगूने स्थान p.220) ĀvCu. I. p. 191.6.

अंगवत्स (āṅga-vam̐sa < āṅga-vam̐sa) *m.* the genealogy of Aṅga king, AMg. अंगवत्साओ णं सत्तत्ति रावाणो ... अगाराओ अंगारविं वव्वप Samav. 77.2; न एवंगवत्तो य अङ्गवत्तो य मङ्गवत्तो य । सवराहेण पग्गहा Tītho. 804.

अंगवव्वुग (āṅga-vaddhāna < āṅga-vardhana) *n.* Deśī, sickness, disease (growing in the body ?), वेगम्मि अंगवव्वुग DeNāMa. 1.47 (comm. अंगवव्वुगं रोगं, अवत्तिअ-विमससंगवव्वुगा सुअवव्विअ बाहा)

अंगवत्थ (āṅga-vattha < āṅga-vastra) *n.* body garment, M. (कुरिआ) जाआ ओ पा वि रओ सहहि स जो अंगवत्थमसि सेव (? त्वरीयं) Rāi.Mat̐ 3.5.

अंगवलिज (āṅga-valijja) *n.* Deśī, rolling of the body,

पुरितारममडउत्तिअअंगवलिजं च सुणुव्वलं DeNāMa. 1.42 (comm. अंगवलिजं अङ्गवल्लेज)

अंगवहित (āṅga-vahita < āṅga-vyathita) *n.* tormenting the body, mutilation of the body, AMg. एव अंगवहितं करेह Sdy. 2.2.58(773)

अंगविज्जा (āṅga-vijjā < āṅga-vidyā) *f.* prognostication by means of the throbbing of the limbs, AMg. जे लक्खणं च सुविणं अंगविज्जे च जे पडंति । न हु ते समणा वुचंति Utt. 8.13; JM. महापुरितविण्णाय अंगविज्जाए वागरणोपेसो नामज्झाओ AṅgVi. 7.11; सयं अंगविज्जासिद्धिंही जहासोदायं भण्णइ ViMāPra. 119.5.

अंगवियार (āṅga-viyāra < āṅga-vikāra) *m.* prognostication based on the changes of the body or limb, AMg. अंगवियारं सरस्स विज्जे जे विज्जाहि ण जीव स भिक्खु Utt. 15.7 (comm. अङ्गविकारः शिरःकुशलादि तच्छुभाशुभस्वरूपकथनम्)

अंगसंखा (āṅga-saṅkhā < āṅga-saṅkhyā) *f.* number of Aṅgas, AMg. कालियसुअपरिमणसंखा अणेरविहा पण्णत्ता, तं जहा — पञ्चसंखा ... सुअसंखसंखा अंगसंखा AṅgOg. 494.

अंगसंग (āṅga-saṅga) *m.* bodily contact, JM. दिट्ठे वि हु होइ सुहं जइ णि न पावंति अंगसंगारं VajLag. 78; M. सेज्जाइत्थं तहि पओत्तण । इह कलिह-सिला-मणि-कुट्टिमंग-सेग-वव्वणासि LIIā. 476; Apa. सो कुमर ताहि वत्तालहि अंग-संगु परिणितवइ PaumSiCa. 2.167.

अंगसंगम (āṅga-saṅgama) *m.* bodily union or contact, M. उपपेक्खामअङ्गसंगसंगुअलिअव्वण्णेअ । बोलीणो वि ण जाओ पडत्थपव्वअइ हेमतो GāSaSa. 834(W.); JM. (जे तं तिथ्यमि जळं) किं अंगसंगमं अइवा परिचित्तिवं (पावं) इइ KuvMāKa. 48.31; 48.32.

अंगसंचाल (āṅga-saṅcāla < āṅga-saṅcāra) *m.* slight movements of the limbs of the body, AMg. सुणुमहि अंगसंचालेहि -- अमन्ता अविगहिओ होज मे काउमसुगो Āv. 37; 46.

अंगसंताव (āṅga-santāva < āṅga-santāpa) *m.* burning (sensation) of the body (i.e. extreme anger), M. तपपाणुणि सि किणो अज्ज वि ण मणइ अंगसंतावं GāSaSa. 736(W.)

अंगसंधि (āṅga-sandhi) *m.* joints of the limbs, JM. सम्मे पड्ढमंतेण अंगसंधीणु (सु) अक्खरत्तासं । कुणमाणो ViMāPra. 113.5(27)

अंगसमुद्भव (āṅga-samubbhava < āṅga-samudbhava) *adj.* [f. °वा] born of the body, JM. एसो केव वव्वयो विक्खसाररा-इओ धारिणिदिअंगसमुद्भवए अङ्गसिनिआधिया कण्णाय सब्बो समणो वट्ठ ManōKa. 10.13.

अंगसंभवसिण्ण (āṅga-sambhava-cin̐ha < āṅga-sambhava-cihna) *n.* the mark produced on the body, JS. सवंगअंगसंभवसिण्णवुज्जे जहा ओही GomSā.(J.) 442.

अंगसंभूया (āṅga-sambhūyā < āṅga-sambhūtā) *f.* daughter, JM. दुवयस्स अंगसंभूयं । सुवणंगणाज्जाणं इच्छामी दोवहिंवि UvPay.(Tī.) 305b.3.

अंगसिगर (āṅga-siṅgāra < āṅga-siṅgāra) *m.* adorning the body, Apa. रइअ-अत्तरिअ-अंग-सिगर SaṅKuCa. 481.1.

अंगसिरी (āṅga-sirī < āṅga-sīrī) *f.* name of a woman, JM. अंगसिरी नाम पोटविल्लया इ PuhCa. 32.6.

अंगसुद (āṅga-suda < āṅga-srūta) *n.* the scriptures called Aṅga, JS. अंगसुदे य वहुविधे णोअंगसुदे वहुविधमसो BhaĀrā. 499.

अंगसुअ (āṅga-suya < āṅga-srūta) *n.* the scriptures

called Aṅga, AMg. सामाख्यमार्गं अंगसुहं चउदसा वि पुब्बाइ SārPa. 32; JM. पुब्बंगसुण भावियमईओ ... भावणाओ PaumCa. (V) 144. 2-3.

अंगसुह (aṅga-suha < aṅga-sukha) *adj.* comfortable for the body, AMg. अंगसुहासयं सुमउयं पमावतीए देवीए भदासणं रखाविह Viy. 11. 11. 29 (11. 138); विसिद्धअंगसुहासयं सुमउयं धारिणीए भदासणं Nāya. 1.1. 25.

अंगसोहा (aṅga-sohā < aṅga-sobhā) *f.* beauty of the body, JM. सुंदरसिंहगसोहा एउह वेसासिलिट्ठि व्व GaKaKo. 282.

अंगसोहि (aṅga-sohi < aṅga-suddhi) *f.* purification of the body, JM. काउम अंगसोहि (Acc.) सियभूसणभूसिओ हू भूसीए ... सोवउ RiṭSamu. 109; JS. अणिदियंगसोहि देउ फुट्टे जिणवयसमेओ ChetPi. 316.

अंगहर (aṅga-hara < aṅga-hāra) *m.* posture of the body, Aps. जिह त तिह गल-गंभीर-सुह, जिह त तिह दरिसिय अंगहस PaumCa. (S.) 62. 4. 7.

अंगहर (aṅga-hara < aṅga-dhara) *m.* knower of Aṅgas, JM. एए हई नामा इकारस हुंति अंगहरा ViySa. 478.

अंगहार (aṅga-hāra) *m.* gesticulation of the body, M. जिहवहसतालफुलसंगीअणइंगहारइयं KamaVa. 2. 54; Aps. करणंगहार-बुरसविसदु वीयर दिणि सयगोएवि णट्ट MahāPu. (P.) 61. 7. 1.

अंगहारय (aṅga-hāraya < aṅga-hāra) *m.* gesture of the body, JM. नच्चिऊण अंगहारइहि वंदिआ य जस्स ते सुविक्रमा केमा AjiṭaTha (N.) 31.

अंगाघसनय (aṅgā-ghasanaya < aṅga-gharṣanaka) *n.* (something) to rub the body with, JM. सिणाण गंधियावणे अंगाघ-सनयं बुधति NāCa. 2. 27. 27.

अंगाणंगपविट्ट (aṅgāṅga-pavittṭha < aṅgāṅga-pravittṭha) *adj.* included in the Aṅga works and works outside the Aṅgas, JM. अंगाणंगपविट्टं सम्मसुयं लोइयं तु मिच्छसुयं ViAvBhā. 527.

अंगादाण (aṅgādāṇa < aṅgādāna) *n.* male or female organ, AMg. जे भिक्षु अंगादाण कट्टेण वा कल्लिण वा ... संचाले Nā. 1.2; जे भिक्षु माळगामस्स मेतुणवट्टियाए अंगादाणं कट्टेण वा ... संचाले Nā. 6. 3 (Cn. अंगाणि नेति आदाणं प्रभवः तं पुन अंगादाणं मेहं भण(?)ति 2. 26. 9); अंगोवंगाणं पयमादाण (आदाणं कारणं) NāBhā. 592.

अंगामंदिर (aṅgamaṇḍira) *m.* name of a mountain, JM. सो पुण अंगामंदिरं ता भणइ मुणिवरे अबरे AkkhaMaKo. 55.40.

अंगार (aṅgāra) *f.* live coal, cinder. AMg. नरगे गच्छति निरभिरामे अंगारपल्लवकपपअश्चत्यसीतवेदणसमभिदुते Paṇḍa. 3. 20, लिसिरकालं अंगारपलावणा Paṇḍa. 10. 18; JM. अंगारपिकगोले खाए इंगालपक्कंदे अ KamaCa (H.) 1. 35; समसुद्धभूमि एते जलतुसअंगार-चम्मपरिहोणे RiṭSamu. 72; अंगार मिततासयरा VatthuSā. 1. 15; Aps. पुजिय जलदेवाय विहाणे पुप्फकखयबलिदीवंगां BhaviKa. 119. 2, दिण्णु विल्लवणु मन्नु उक्खेविउ धूंगारउ BhaviKa. 260. 15; अंगारसेसवरहाणरहो पडमुट्टिउ धूम व रेणु उवसासिउ JambhSāCa. 6. 6. 2; अंगारसयावमसिकसणसंकास VaddhaCa. 10. 23. 11; 2 the planet Mars, AMg. लवणे णं समुदे चत्तारि अंगार Thāpa. 4. 334; अट्ट मङ्गहा पण्णाता ... अंगारे सणिचरे केऊ Thāpa. 8. 31; Aps. मयरोहिणि-उत्तरपत्तेण अंगारेण व अनुहर PaumCa. (S.) 13. 7. 10; चंदसरयुलतारंगा-खं जोयण कोहउ (ओही परियाणहिं) VaddhaCa. 10. 84. 17; 3 name of a prince, Aps. छुड छुड अंगारेण वि वरिखउ PaumCa. (S.) 47. 8. 8; 4 fault of taking aims with expression of delight, P.D. 14

AMg. अंगारत्तमपत्ते जळमाणं इधणं सधूमं तु । अंगार ति पवुचइ तं विव दडुं गण धूमे PiṇḍNi. 656 (comm. रागेणाधमात्तय यद् भोजनं तत्साङ्गारं चरणेन्यनस्याङ्गारभूतत्वाद्)

अंगारअ (aṅgāra-a < aṅgāra-ka) *m.* [also अंगारय, अंगारक.] 1 the planet Mars AMg. छ तारंगहा पञ्जरा, तं जहा — सुधे, बुह, बुहस्सति, अंगारण, भणिचरे, केऊ Thāpa. 6. 461; अट्ट मङ्गहा पण्णाता, तं जहा — चंद सुरे ... अंगारए केऊ Thāpa. 8. 613, सणिचरंगारकुज-लियमज्जमागत्यो Nāya. 1. 1. 56; पंचविहा जोइसिया य देवा अंगारका य तत्तवणिज्जकणवण्णा Paṇḍa. 5. 3; धूमकेतुबुहा य अंगारका य Uvav. 36; तथ बहवे जोइसिया देवा परिवसति, बुहा अंगारगा Paṇḍav. 2. 295(1); JM. [PaṭṭaNa. 186] अंगारए पणट्ट सुक्कस गई तह केय VajLak. 498; M. परिणिघणत्थणेल्लणसुहं पिपडिअस्स होतपडिअस्स । अव-सज्जंगारअवारविट्ठिअहा मुहावेणि GaSaSa. 3. 61; Aps. तिहि अंगारउ तिहि जि सणिच्छर PaumCa. (S.) 2. 3. 6, तिहि अंगारउ तिहि सणि गणम्मि MahāPu. (P.) 3. 12. 9; 2 name of kinna, JM. एतो सुरारि तिज्जो मङ्गो अंगारओ य रवी PaumCa. (V.) 5. 262; अंगारओ ति नामं अहिं वं अहं हि मगमाणो सो PaumCa. (V.) 51. 15; अह तेण विकुळेणं अहं अंगारएण पावेण । सुकं फुल्लिगवरिसं PaumCa. (V.) 51. 20; Aps. पट्टविउ दूउ अंगारएण PaumCa. (S.) 47. 2. 5; 3 name of a thief, Aps. विव्वुदोदनिंगारयहो सुलारुहो अंगारयहो JasCa. 2. 9. 11; परवसुयहो अंगारयहो सुलिहिं भरणं जायं मरणं SudCa. (N.) 2. 11. 1; 4 live coal, M. सो सणो असुविणो अपावअंगारए मडिवणे सुअंगओ SāKav. 1. 7.

[अंगारकट्टिणी (aṅgāra-kaddhīṇi < aṅgāra-karṣṇi) *f.* a poker, AMgD. cf. इंगालकट्टणी]

अंगारचोइसी (aṅgāra-coddasi < aṅgāra-caturdaśi) *f.* fourteenth day of Mars, JM. (मरइ मयवरिसो) अंगारचोइसीय कित्तिय तह अट्टाचम्मि KavaMaKa. 19. 15.

अंगारजीववहग (aṅgāra-jīva-vahaga < aṅgāra-jīva-vadhaka) *adj.* who kills the fire-lives, JM. अंगारजीववहगो कोइ कुण्णुसीसपरिवारो । सुमिणे जईहि दिट्ठो UvMa. 168.

[अंगारदाह (aṅgāra-dāha) AMgD. cf. इंगालदाह]

अंगारपुंज (aṅgāra-puñja) *m.* heap of live coals, Aps. जो जीवंतु दिट्ठो पुव्वणहए सो अंगारपुंज अशरणहए PaumCa. (S.) 5. 2. 4; अंगारपुंजे सदण्णउ लवणु व सयसकं इयउ JambhSāCa. 9. 15. 15.

अंगारमई (aṅgāra-māi < aṅgāra-matī) *f.* name of different women, JM. तथ विज्जाहरपरराया नित्तवेगो । तस्स अंगार-मती नाम महादेवो VasaHi. 227. 6, सा वि अंगारमई ते पेच्छिऊण लदावसरेण गल्लेण गडिया नयणेण JindāĀkhyā. II. 62. 10.

अंगारमद्दग (aṅgāra-maddaga < aṅgāra-mardaka) *m.* name of an unbeliever (lit who crushes the life in the live coal), JM. अंगारमद्दगो जह दवयारिओ सयामव्वो UvPay. 254; अंगारमद्दगो पुण सन्नाणविवज्जियसणेण चिरं । कट्ठाणुट्ठाणपरो वि दुक्खमागी मवे जाए (comm. on UvPay. 254. 358. 13 v. 17); अंगारमद्दगस य णामाई तिणिण पावयरा GarTaVi. 1. 15.

अंगारवई (aṅgārayai < aṅgāra-vatī) *f.* 1 the chief wife of Pradyota, JM. पज्जोअस्स वि अट्ट अंगारवईपमुहाओ देवीओ पव्वइया AvTi. (H.) 67a. 1; 2 daughter of Asogandri, JM. वेगवईए धूया अंगारवईगम्मसेमवा तस्स JinadaĀkhyā. v. 260.

अंगारसयल (aṅgāra-sayala < aṅgāra-sakala) *n.* a speck of live coal, JM. पेच्छइ रयणपदाविच्छदुरियं पोक्खरणीए तलं निवयमुद-मंगारसकलसरिसे KaKoPra. 58. 7.

अंगाराय- (aṅgārāya-) *v.* to become red like coal, M.

दीप्तंति कुलितमिलिता अंगाराअंत-कुसुम-फल-किसला ।... गिरिणो GaṇḍVa. 138.

अंगारायकुणय (āṅārāyaḍḍhana-ya < āṅārākaraṣana-ka) *n.* pulling out of the live coal, Apa. सो अंगारायकुणय सइ हत्थेण करेइ SudCa.(N.) 10.8.4.

अंगारिणी (āṅārini) / *n.* name of woman, JM. इओ य वेयइपव्वण विज्जाहरचक्खट्टी । तस्स अंगारिणी नाम धूया JinadĀkhyā. II. 61.7.

अंगारिय (āṅārīya < āṅārīta) *adj.* burnt by live coal, [v.1] अंगारिगं, अंगारिगं खररणं Cu, अंगारकितं विवर्णीभूतम् T1. p. 349.4 of. DeNaMA. 1.28, अंगारिअमुच्चुसयलमि, comm. अंगारिअं इक्षुखण्डम्] AMg. जे पुण जणज्जा उच्छुं वा काणं अंगारियं सम्मिस्सं -- जणयं वा तहप्पगारं आमं ... णो पडिगाहिज्जा Āyār. 2.1.116(385)

अंगाल (āṅgāla < āṅgāra) *m.* live coal, AMg. रागगिसंप-लितो मुंजतो फासुयं पि आहार । निदुङ्गालनिभं करेइ चरणिषणं खिपं Piṇḍu. 657; Apa. तवउ पायहि महु महु भणेवि अंगाल देहि उवर गणेवि CandhappaCa.(Y.) 11.10.5.

अंगालमज्झपटिद (āṅgāla-majjha-paḍida < āṅgāra-madhyā-paṭita) *adj.* fallen in the midst of live coals, Mg. (शकार) अंगालमज्झपटिदे विअ चम्मखंडे Cārud. 1.8.

अंगालिअ (āṅgāliā) Deśi. *n.* a piece of sugar-cane, अंगालिअमुच्चुसयलमि DeNaMA. 1.28 (comm. अंगालिअं इक्षुखण्डम्; अण्णमयं अंगालिअरसेण अवासुआ फुंढं फुडर)

अंगहिव (āṅgāhiva < āṅgādhipa) *m.* king of the Aṅga country, Apa. अंगहिव सिधुरे चट्टिउ कम वसु देइ धराहरे सीहु जेम SudCa.(N.) 9.10.6.

अंगहिवइ (āṅgāhivai < āṅgādhipati) *m.* king of the Aṅga country, JM. एसा अंगहिवहि(इ)णो जयरायस्स सहदिबी नासग-भूया मम सपयं PuhCa. 194.9.

अंगि (āṅgi < āṅg-in) *m.* human being, JM. जभो तरल-तरंगभंगुरं अंगीणं जीवियं KaKoPra. 153.15; *adj.* [in epd.] possessing (knowing) the Aṅga works, AMg. महावीरस्स पकारस वि गणह्रा दुवालसणिणो चउदसपुग्गिणो Kapp.(Th.) 2.

अंगिया (āṅgiyā < āṅgikā) *f.* a woman from the Aṅga country, Apa. अंगिय बरसुरयो वि ण भज्जइ SudCa.(N.) 4.6.4.

अंगिया (āṅgiyā < āṅgikā) *f.* body, Apa. मज्जणभवणि ताई तसु अंगिय विविहाअंगणेहि अब्भंसिय BhaviKa 199.3.

अंगिर (āṅgira < āṅgiras) *m.* 1 name of a sage, JM. ताण य सीस-पसीसा ... भिगंगिरमादीया जाया बीजं वसुमईर PaumCa.(V.) 4.86. 2 planet Jupiter, Apa. इहो अंगिरारो सणी राहु केउ Mahā-Pu.(P.) 47.9.13.

अंगिरस (āṅgirasā) *m.* one member of the गौतम family, AMg. जे गोतमा ते सत्तविधा पण्णत्ता, तं जहा -- ते गोतमा ... ते अंगिरसा Tthāṇa 7.32 (7.551); 2 name of a sage, JM. अंगिरसगालवा बाणपत्य लहुसस्स जेटुवणगमणं UvPay. 378; 3 the author of the book on warfare, JM. णिउदं अंगिरसेण निवदं CaupCa. 38.52.

अंगिवग्ग (āṅgi-vagga < āṅgi-varga) *m.* the group of the monks who know the Aṅgas, JM. पण्यंनिवग्गदादिअसुहसदोहा (अजसुहम्मपसुहा) MayaKa. 2.

अंगीकय (āṅgi-kaya < āṅgi-kṛta) *adj.* (ppp.) [f.-ā] accepted, JM. सावयधम्मो अंगीकओ व तेणावि विहिपुब्बं SupāsaCa. 47.63; अंगीकयसमावण य उभयसंक्षं सामाशयं गहेवव्वं VIMāPra. 6.18;

मइलियं कुलं, अंगीकओ अवयो Erz. 46.15; अंगीकय जम्मि इहेव पुक्कं UvaSaI 44; पुण भमियव्वो तेहि जेहि न अंगीकया आणा RsaDeSta. 8.

अंगीकर- (āṅgi-kara- < āṅgi-kṛ-) *v.* to accept, JM. वक्कसं परिखय विज्ञाय, अंगीकरेहि पमोयं SamarāKa. 306.1; अंगीकरेइ सव्वहा तुम्हे मुणिधम्मं ति MaViCa.(G.) 16a. 7(2); ता तं चेव अंगीकरेसु सव्वप्पणयाए Erz. 58.31; Ś. (सुसंगता) ताए जेव्व अगुगहं कंठो अंगीकरेदु एउं अज्जो Ratnā. 4.0.52.

अंगीकरिउं (āṅgi-karium < āṅgi-kartum) *inf.* in order to accept, JM. अ जुत्तोहिं न जुज्ज अंगीकरिउं न तोरणं जं च Jinadā-Ākhyā v. 240.

अंगीकरेऊण (āṅgi-kareūnam < āṅgi-kṛtvānam = āṅgi-kṛtya) *ger.* after having accepted, JM. इव्वं गुणो ति भरयं सामय्यं सव्वनयमवाधारे । तं दव्वपज्जवट्टियनयमयभंगीकरेऊण ViĀvBhā. 2642.

अंगीकियाण (āṅgi-kiccānam < āṅgi-kṛtvānam = āṅgi-kṛtya) *ger.* after having accepted, AMg. से णं तं तारिसं मज्झवत्तायं अंगीकियाणं विरयाविरए दट्टव्वे MahāNia. 2.15.8.

अंगीरस (āṅgīrasa) *m.* name of a Cāraṇasāramāṇa, JM. कतिवासरेण य जिगायतणे अंगीरसो नाम चारणो वदिकुण तातेण पुच्छिओ VasaHi 125.4.

अंगुअ (āṅgua < āṅguda) *n.* the fruit of the āṅguda tree [Hem.(Gr.) 1.89; Lakṣmī.(Gr.) 1.2.46], JM. पिङ्गुअ-वृसरो ससी एस KumāCa.(H.) 1.60.

अंगुक्खेव (āṅgukkheva < āṅgotkṣepa) *m.* movement of the body, JM. आव तइयवाराए (घटितं सलिलं) कओ अंगुक्खेवो कुमारीए CaupCa 106.22.

अंगुठ (āṅgu-ttha < āṅgu-ṣṭha) *m.* a thumb AMg. पण्णावागरणेसु ... अदागंगुठबाहुअसिआइयाणं ... पण्णाणं विविहगुणमहत्त्या जिणवरप्पणीया (भावा) आघविज्जंति (questions referring to the thumb) SamavYra. 98; 99; अंगुठपरसिणिमज्झिमाए वेत्तुं एणं तओ चीरं OghaNI. 390; JM. अंगुठमुट्ठि -- जोइक्खे । भगियं सकेयमयं धोरेहि अणंतनाणीहि ĀvTi.(H.) 845a.5; thumb (used as a symbol for making an अभिग्रह (condition) for taking food), Apa. (परमेसु वट्टइ जिणवरिदं) अंगुठ-अमिय-आहार लेतु PāṇāCa.(P.) 9.8.1; (पुरिससीहु) सोइइ बटुलयाणिपवट्टि उणयपायमुट्ठिअंगुठि NāyCa. 3.4.8; अंगुठ वि अपणु सप्प-दट्टु AntraṇSūm. 2.14; [also in the epd. like पायंगुठ, चलणंगुठ, इत्थंगुठय etc.]; 2 measure of a thumb, AMg. सेणावई सुसेणे ईसि अंगुठपणयपट्टं -- आसरणं दुल्लइ Jambuddi. 3.109.

अंगुठुणह (āṅguṭṭha-naha < āṅguṣṭha-nakha) *m.* a [also *नह] nail of the thumb, AMg. दाहिणइत्थपदेसिणीए य अंगुठुणेण य वि तिरिच्छं मुहं विडंवेइ Viy. 3.2.28 (3.112)

अंगुठुपसिण (āṅguṭṭha-pasiṇa < āṅguṣṭha-prasna) *n.* the science of prognostication in which the thumb is charged with the presence of a deity, AMg. पण्णावागरणइसाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता ... उवमा ... अंगुठुपसिणाई बाहुपसिणाई Tthāṇa. 10.116 (755); अंगुठुपसिणा (विज्ञा) किज्जंति, सुविण-पसिणा वा NisCa. 2.184.1.

अंगुठुमेत्त (āṅguṭṭha-metta < āṅguṣṭha-mātra) *n.* of the size of a thumb, JM. जो अंगुठुमेत्तं पि विवं कोरइ सो सुहपरपराए नोहिलामाइकेण सिज्झइ KaKoPra. 131.8.

अंगुठय (āṅguṭṭha-ya < āṅguṣṭha-ka) *m.* a thumb, JM. सव्वलोओ अंगुठओ CaupCa. 60.5; Apa. वामकरंगुठउ गिहोरेवि वाक्खो तेसु अमित संकोरेवि PaumCa.(S.) 2.7.4; अंगुठय परमुण्य वइसि

अंगुलसम (āṅgūṭṭha-sama < āṅguṣṭha-sama) *adj.* having the size of a thumb, *Apa.* तद्दि अंगुलसमं गुणबलं, अङ्गा-वीससहासं ह्य-पुत्तहो *DharmPar.* 5. 1. 10.

अंगुली (āṅgūṭṭhi) *Deśi f.* [PāṭiNa. 252 DeNaMa. 1. 0 अवगुणं] *vell.* *JM.* बहुपात्रं नाम अंगुलिं वरेति *NieCu* 2. 223. 4; तन्नो तीय काऊण अंगुलि, ओयारिऊण आसणाओ ... बद्धो अंजली *BomaKa.* 284. 2; आभीरो बासुदेवो जाओ, इतनी अंजली, अंगुली बाऊण फलाओ *AvTi.(H)* 95a. 8, अंगुल्यं अंगुलि मणय ओसारिउं मय उत्तो । अङ्गलोइया य पसा *SurKuCa.* 6. 70 [Sāg. स्नानम् ?]

अंगुल्यल (āṅgūṭṭhala < āṅguṣṭhala = āṅgūliya) *n.* *Deśi.* [DeNaMa. 1. 31] *finger ring*, *JM.* तन्नो नाम वि. अंगुल्यलजायणिच्छरणं जरासंभेण दिण्णा णिययधूया *CaupCa.* 182. 26.

अंगुल्यलय (āṅgūṭṭhala-ya < āṅguṣṭhala-ka = āṅgūliyaka) *n.* *finger-ring*, *Apa.* अंगुल्यलउ अहिणाणु समप्यहि *PaumCa.(S.)* 45. 15. 14; अं अंगुल्यलउ उवल्लु राम-संदेसउ *PaumCa.(S.)* 46. 1; 49. 9. 10; कामंगुल्यलउ संसहरउ — कुमारो दिण्णउ *RitNeCa.* 11. 8. 6; अंगुल्यलउ छुट्टु क्कि फणहि *MahāPu.(P.)* 88. 23. 7.

अंगुल्यलिय (āṅgūṭṭhali-ya < āṅguṣṭhali-ka = āṅgūliyaka) *n.* *finger-ring*, *Apa.* अंगुल्यलियउ वंत-णिओहिहि चूड. बंध समउ वरमोहिहि (एव विमुक्क) *PaumCa.(S.)* 77. 20. 6; विजाहरकरमियलिय अंगुल्यलिय णिहालिय *MahāPu.(P.)* 31. 13. 13, विजाहरकरपरिगलिय तरुणं लहय अंगुल्यलिय *MahāPu.(P.)* 82. 3. 9.

अंगुल्यभव (āṅgubbhava < āṅgodbhava) *m.* 1 son, descendant, *JM.* (धारिणी) ... सम्बन्धोर्वावरायमाणमंगुल्यभव जणइ *UrPay.* 264 v. 46; *Apa.* अंगुल्यभा वि अहवइ मुअति, आबइहि सहिओ णाहि तुति *PaNaCa.(P)* 10. 8. 2; मणइ जिणु सुमइ नामं तु सुइ-समव, भविय परिणेतु तउं रज्ज अंगुल्यभव *AntrauSam.* 7. 26; एत्थंतिर नमिंवि सिंरि सूर-नरनाइ-अंगुल्यवि अणित भावि असमाण रिद्धिण *SapKuCa.* 535. 2; 2 *adj.* produced from the body, *Apa.* देविण जणियउं जिणु धवलु वणु ... अंगुल्यभव सोइ महमइ *CandappaCa.(Y.)* 8. 3. 5.

अंगुल्यवत्त (āṅgubbhava-tta < āṅgodbhava-tva) *n.* status of a son, capacity of a son, *JM.* सुत्तविणयओ सो जाओ अंगुल्यवत्तेण *SanatkuKa.* 184.

अंगुम- (āṅguma = pūray-) *Deśi. v.* [Hem.(Gr.) 4. 162] to infl.

अंगुमिय (āṅgumiya < ? = pūrita ~ pūrṇa) *Deśi. adj.* filled, मायाइ उडुमाया, अहिरेमिअ तुच्छयाइ अंगुमिया । ... को तुवरइ दडु-मिस्वीओ *KumCa.(H.)* 7. 15.

अंगुरी (āṅguri) *f.* finger, *M.* तुज्जवराहे चिरं गणंतीय अपट्टोह-इत्यंगुरीअ तीय चिरं रुणं *GAŚaSa.* 3. 77.

अंगुल (āṅgula) *n.* (originally 'finger' hence) a measure of the breadth of a finger, *AMg.* अङ्गावीसं च षणुसयं तेरस अंगुलाइ *Tbāpa.* 1. 248(44); बावहारिणं णं उं छण्णउइ अंगुलाइ अंगुलपमाणेणं *Samav.* 96; तीसए णामं अणगारे ... कालमासे कालं किञ्चा — अंगुलस्स अस्सेज्जइमागमेसीए ओगाइणाए सक्कस्स देविदस्स — सामाणियेवत्ताए उवत्ते *Vij.* 3. 1. 16 (3. 17); जेणेव असोमवरपादे जेणेव ममं अंतिए तेणेव उवागच्छइ ममं चउरंगुलमसंपत्तं वज्जं पडिसाइर *Vij.* 3. 2. 31 (3. 115); अङ्गुलमज्झा से एगे अंगुले, एतेणं अंगुलपमाणेणं छ अंगुलाणि पादो, वारस अंगुलाइं विहत्ती चउम्बीसं अंगुलाणि रथणी अडवालीसं अंगुलाइं मुक्कणी

छण्णउति अंगुलाणि से एगे देवे *Vij.* 6. 7. 7 (6. 103); मेहस्स कुमारस्स चउरंगुलवज्जे निक्खमणपाउगे अण्णकेस कप्पे *Naya.* 1. 1. 125; चउरंगुल-मुपमाणकंदुवरसरिसीवा *Paṇḍ.* 4. 7, महोरगा अणेगविहा पण्णत्ता, तं जहा — अत्येगइया अंगुलं पि अंगुलपुहत्तिया वि ... जोयणसहस्सं पि *Pannav.* 1. 83; अंगुलं सत्तरत्तेण .. बडुप हायए वा वि (पोरिसी) *Utt.* 26. 14; जबमज्झा अङ्गु हवति अंगुलं *JoisKa.* 83; *JM.* चउरंगुलपमाणपट्टवणेण सिंरिवच्छालजिये छाइयं वच्छत्थलं *Erz.* 6. 27; चउवीसंगुलभूमी खणेवि *VatthaSa.* 1. 3; 1. 7; *Apa.* अंगुल दुतीस परिमाणुं डडु *JasCa.* 1. 6. 5; सोलअंगुलजंघजुउ गूढयपट्टिवरंडु *SanKuCa.* 528. 8; सो णडु कह अंगुल इय गणेइ *CandappaCa.(Y.)* 10. 16. 12.

अंगुलक (āṅgula-a < āṅgula-ka) *n.* [alen अंगुलक(य)] measure of a finger-breadth, *M.* दोअंगुलअकवालअणिण्डसविसेसणील-भंत्तइया *GAŚaSa.* 7. 20; *AMg.* षणुसय तेरस अंगुलाइं अंगुलक च किं(च) विसेसाइयं परिकल्पेणं पण्णत्ते *JivAbhi* 3. 260; त दिव्व जाणविमाणं ईति चउरंगुल्यसंपत्त धरणिउल्लिं हवेइ *RāyPa.* 56.

अंगुलकसंखमाग (āṅgula-asamkha-bhāga < āṅgulāsamkha-bhāga) *m.* an innumerable part of the measure of an *Āṅgula*, *JM.* अंगुलकसंखमागे सरीरमेगदिवाण रुव्वेति *JivVi* 27; *JŚ.* सुद्धमणिओदअपजयस्स जादस्स तद्विषममवहि । अंगुलकसंखमागं जहण्ण-मुक्कस्सयं मच्छे *GomSa.(J.)* 94; *GomSa.(K.)* 320

अंगुलचउक (āṅgula-caukka < āṅgula-catuṣka) *n.* four *Āṅgulas* as a measure, *Apa.* तन्नो उपरि परिट्टिउ बडुमाण अंगुलचउक अक्खिजमाणु *SudCa.(N.)* 1. 9. 8.

अंगुलच्छाया (āṅgula-cchāyā) *f.* the shadow of one *Āṅgula* measure, *AMg.* अम्भंतराओ आइमुहुत्ते छण्णउइ अंगुलच्छाया पण्णत्ते *Samav.* 96.

अंगुलपमाण (āṅgula-pamāṇa < āṅgula-pramāṇa) *n.* the measure of one *Āṅgula* in breadth, *AMg.* बवहारिण मुत्तलं छण्णउइ अंगुलाइं अंगुलपमाणेणं *Samav.* 96. 8; एएणं अंगुलपमाणेण छ अंगुलाइं पादो *AnuOg.* 335; *Vij.* 6. 7. 7.

अंगुलपयर (āṅgula-payara < āṅgula-pratara) *m.* a square *Āṅgula* (measure of an area), *AMg.* खेत्तओ अंगुलपयरस्स आवलियाए य अस्सेज्जइमागपडिभागणं *AnuOg.* 421(1); *Pannav.* 12. 918(1)

अंगुलपुधत्त (āṅgula-pudhatta < āṅgula-prthaktva) *n.* the measure of two to nine *Āṅgulas*, *JŚ.* अंगुलमाविलियंतो आवलियं चिं(चं) अंगुलपुधत्तं *SatAg.* 5. 3. 62.

अंगुलपुहत्त (āṅgula-puhattu < āṅgula-prthaktva) *n.* measure of two to nine *Āṅgulas*, *AMg.* ओगाइणा जहणेणं अंगुलस्स अस्सेज्जइमागं, उक्कोसेणं अंगुलपुहत्तं *Vij.* 21. 8. 1 (21. 12); ओगाइणा जहणेणं अंगुलपुहत्तं *Vij.* 24. 20. 46 (24. 278); अंगुलमाविलियंतो आवलिया अंगुलपुहत्तं *Nandl.* 47; से विं. तं पडिवाइओहिणाणं अंगुलं वा अंगुलपुहत्तं वा *Nandl.* 26.

अंगुलपुहत्तिया (āṅgula-puhattiyā < āṅgula-prthaktvikā) *f.* the state of having the measure of two to nine *Āṅgulas*, *AMg.* महोरगा अणेगविहा पण्णत्ता । तं जहा — अत्येगइया अंगुलं पि अंगुल-पुहत्तिया वि विवत्ति पि ... जोयणसहस्सं पि *Pannav.* 1. 83 (1. 76)

अंगुलमाग (āṅgula-bhāga) *m.* a part of the measure of *Āṅgula* (the thumb), *JM.* फट्टगपरिउडि अओ अंगुलमागे अस्खत्तमो *KamPay.* 1. 9.

[अंगुलभाव (āṅgulabhāva) *w. r.* for मंगुलभाव *Sāg.*]

अंगुलय (āṅgula-ya < āṅgula-ka) *n.* the measure of

length or breadth of an Aṅgula (finger), AMg. अंगुलांश्च अङ्गुल्यं च किं चि विसेसाधि Jivābhi. 3.82.

अंगुलवगाह (aṅgulavagāha < aṅgulāvagāha) [cf. वगाह] *n.* space occupied by one Aṅgula-measure (space of a finger's breadth), JM. महाखेदे । गुणनिष्कप्रसन्नामा असंख्यभागंगुलवगाहो KamPay. 1.20.

अंगुलवर्गमूल (aṅgula-vagga-mūla < aṅgula-varga-mūla) *n.* the square root of the Aṅgula measure, JŚ. तेषिं सेदीणं विखंभयुक्ती अंगुलवर्गमूलं विदियवर्गमूलगुणितेण Satāk. 1.2.17.

अंगुलसेदी (aṅgula-sedhī < aṅgula-sreṇī) *f.* series of Aṅgulas, AMg. सुदुमपरयं हवइ खेतं । अंगुलसेदीमेसे ओसपिणिओ असंखेजा Nandī. v. 52

अंगुलि (aṅguli) *f.* [Vara.(Gr.) 2.30] 1 finger, AMg. अण्येगे अंगुलिमच्छे Aṅg. 1.1.2.5; निमालोदसंठाणसंठियाओ हत्येम् अंगुलीओ ... अहरीलोदसंठाणसंठियाओ दासु अंगुलीओ Uvā. 2.21; तण णं अङ्गुले कुमारे ... भयवं गोयमं अंगुलीए गेणह Antag. 127; तण णं से विजए देते ... जिणपडिमाणं पणामं करेइ ... दसंगुलिं अङ्गलिं करिय ... संयुणह Jivābhi. 3.457; RayPa. 292; ते णं मणुया ... रसुप्पलपउमकरचरणकोमलंगुलितला Taud. 60; बमलपलासुकोमलकरचरणकोमलवरंगुलि (सिंरि अगवइ पिच्छइ) Kapp.(J.) 36; JM. वामेण य अणभिलक्ये उद्धीकया तज्जणीअंगुलि (ति) रायतणएण KuvMāKa. 72.13; अंगुलि तह आलत्तय ... अट्टवियणं हवे पणइ KūtSamu 149, 196; 19; 29; 23; (अप्पमदी) एणि उज्झइ (?वि) अंगुलिं नमिओ BaRhaKa. 127; तहा कहं पि लोवणंगुलिसंचारप्प-ओगओ जाणाविओ सागरदत्तो Erz. 10.27; 28.8; JŚ. एकककंगुलिवाही छणवदी होति ... मणुयाणं BhāvPa. 37; M. उद्धो पिअइ जलं जह जह विरलंगुली चिरे पडिओ GāSaSa. 2.61; सणिअं ललिअंगुलीअ मभणवड-लाअणमिसेण । बंधइ धवलवणवडअ व वणिआहरे तरुणी GāSaSa. 5.68; 4.59; सोअइ अ णं रुदुवइ विरलंगुलगलिकिरणपारावअरे SetuBa. 1.41; सुहसंगो सुहविणिक्किचिक्किताण अविअं पुरइ । अंगुलिपिडिआण रवो अज्जोच्छिण्णो व व कणाण GaudVa. 937; णिमिओ कणिट्टजेट्टुगुलीए सुहरेण तेण अंगुलिओ Līlā. 422; (राजा) णो लेहणी परमविरअंगुलिमि पाणिमि ठाइ, कहमेस अ कि लिहिसं SinMañ. 1.35; Ś. (चर) तिससए ... पुरिसंगुलिपरिणाहप्पमाणपटिदा विअलिंदा इअ अंगुलिमुदिआ MudrāKā. 19.1; Apa. अंगुलीउ मणिमुहावतओ वीसहिं अंगुलीहिं परिखितओ BhaviKa. 167.8, सरलंगुलिसुरेइकोमलकर BhaviKa. 78.11; तयण दाहिणकरिण परिमुसिहि । नियवामह करइ नवतरणिक्किरणदिपित-अंगुलि SāṅKuCa. 775.3; पइ अंगुलि मुदरि हीरहि सुंदरि बंचणविज्जु समज्जतण PrāPañg 2.209; 2 *f.* finger-ring, Apa. अंगुलीउ मणिमुहावतओ वीसहिं अंगुलीहिं परिखितओ BhaviKa. 167.8; 3 (one of the 32 कायोत्सर्गदोष) the counting on the finger while performing the कायोत्सर्ग, Mūlā. 671(7) (comm. कायोत्सर्गेण अित्तोऽ-गुलिगणनां करोति)

अंगुलिअ (aṅguliā < aṅguliya) *n.*, *m.* [also अंगुलीअ, अंगुली-अअ] finger-ring, M. पिअपेसिअंगुलीअअमणिपहापाअडेक्कासं व सुहं SetuBa. 11.88; यंपाओ बहुति थणत्थहत्थरणिअंगुलीअहाराओ GaudVa. 767; तेणसो मह पिउणो दिण्णो णाबारि णाम अंगुलिओ Līlā. 417; तस्सेसो पटिपाहुडवण पेममि अंगुलिओ Līlā. 988; 1048; सणियं च इमो सो अंगुलीअओ जस्स दंसणेण तुमं । मुक्को Līlā. 1047; Ś. (प्रिदवदा) तेण हि णारिहदि एदं अंगुलीअअं अंगुलिअओअं Śāk. 13.15(1); JM. गालियअंगुलिणं तलसारिअ तणअमुदिआओ य DeNāMā. 5.9 (comm. सणवमुदिआ अंगुलीयकम्); पायवडिण सामिय समप्पिओ अंगुलीयओ टीए PaumCa.(V.) 54.6.

अंगुलिकोस (aṅguli-kosa < aṅguli-kośa) *m.* a leather cover to protect the finger, JM. अंगुलिकोसे पणयं सगले सुके य खड्डे लुओ KappBhā. 8853.

अंगुलिजग (aṅgulijja-ga < aṅguliya-ka) *n.* [also अंगुलि-जजय] finger-ring, AMg. तण णं से कुणिए राया ... पिणदगेविज्जअंगुलि-जगलियंगयलियकयाभरणे ... आभित्तकं हत्थिरयणं नेणव उवागच्छव Uvav. 55; तण णं से भरइ राया ... पिणदगेविज्जअंगुलिजगलियंगयलिय-कयाभरणे ... पहरेतथ गमणाए Jambuddī 3.9, 3.222; सिद्धत्थं खसिए ... -- पिणदगेविज्जे अंगुलिजगलियकयाभरणे ... मज्जणवराओ पटिणिक्खमइ Kapp.(J.) 61; Dasā 10.11; JM. तस्स एव पच्छमाणस्स अंगुलिज्जवं पडियं AvTī.(H.) 170a.2.

अंगुलिणी (aṅgulinī) *Deś.* *f.* a creeper called *prygnatha*, अंगुलिणी फलिणीए अहिसंवी पुणपुणकरणे DeNāMā. 1.32 (comm. अंगुलिणी प्रियङ्गुः)

अंगुलिया (aṅguli-yā < aṅguli-kā) *f.* finger, AMg. णो गाहावइकुलस्स आलोयं वा दगभवणं वा बाहाओ पमिज्झिय पमिज्झिय, अंगुलियाए वा उदिसिय सहिसिय ... णिज्जाएजा Aṅg. 2.1.62(360); 2.3.47(505); हत्थेण वा पादेण वा अंगुलियाए वा आमुसमाणे आलिहमाणे Viy. 8.3.6(2) (8.223); तो से अहं पयं पोववहण दोहि अंगुलियाहि गेणहामि Nāvā. 1.8.74; जे भिक्खु अगादाणं कट्टण वा किलिवेण वा अंगुलि-याए वा सलागाए वा संचाले Nīa. 1.2; (उच्चारपासवणं) कट्टेण वा — अंगुलियाए वा ... पुच्छइ Nīa 4.108; तण णं तस्स दागस्स ... अगगुलिआ ... दूमिया या वि होत्था Nīraṅā 33; जिणवरिदस्स ... सत्तट्ठपयाइ ओसरित्ता दसंगुलियं अनलिं करिय Jambuddī. 5.58, मुदियापिगलंगुलिए -- नरिरे मज्जणवराओ पटिणिक्खमइ Kapp. 61; Apa. पिय पइं विणु महु ओज्जणु णु अंगुलियं ठावइ JanCa. 2.22.10.

अंगुली (aṅguli) *f.* finger, AMg. मुदियापिगलंगुलीए ... नरवई मज्जणवराओ पटिनिक्खमइ Nāyā. 1.1.24; अहियरुवससिसरीए मुदियपिग-लंगुलीए Daśā. 10.11; JM. बाहुरुपिट्टिरिउउययंगउवंगअंगुलीपमुहा । सेसा अंगोवंगा KamVi.(D.) 33; M. णह-मणिकिराण-ओमलंगुली-दल-विदायावयवं Līlā. 764; दिण्णो पओहोवरि ससेय-विरलंगुली-हत्थो Līlā. 852; (राजा) विभाइ महिलंगुलीकिसलपाउलं पाडल CandLe. 1.21.

अंगुलीया (aṅguli-yā < aṅguli-kā) *f.* (in epd.) finger, AMg. अणुपुवसुसंहयंगुलीया Panbā. 4.7; Uvav. 48; Jivābhi. 3.596; उज्जमउयपीवरसुसाइअंगुलीयाओ Jambuddī. 2.15.

अंगुलेजग (aṅgulejja-ga < aṅguliya-ka) *n.* finger-ring, AMg. तण णं से सेणिए राया ... पिणदगेवेज्जअंगुलेजगलियंगयलियकया-भरणे ... पुरत्थाभिमुहे सणिसणं Nāyā. 1.1.24; मणियं नाम दुमगणा पणत्ता समणउसो ।-- अंगुलेजग-वलकख-दीणारमाहिया ... भूसाविधी वट्टपगारा Jivābhi. 3.593; सेणिए राया ... अंगुलेजगलियंगयलियकया-भरणे Daśā. 10.3, से जहानामए केइ पुरिमं -- अंगुलेजगलियंगयलिय-कयाभरणे ... कि वट्टणा कप्पल्लखए वेव अलंकियविभूसिए Taud. 76.

अंगुलेयग (aṅguleya-ga < aṅguliya-ka) *n.* [also अंगुले-यय] finger-ring, JM. अंगुलेयं दाऊण गहियं पहाणअकत्तं Utt. comm. on 2.29; एयं पचयकरणं दावेज्जसु अंगुलेयं नेउं PaumCa.(V.) 49.35.

अंगुवंग (aṅguvaṅga < aṅgopāṅga) *cf.* अंगोवंग.

अंगेसर (aṅgesara < aṅgesvara) *m.* king of the Aṅga country, M. (पारिपायक) चारं समुब्वइ तं किल चंदलेइ अंगेसरस्स तणअं सिरिमाणवेओ CandLe. 1.13.

अंगोवंग (aṅgovāṅga < aṅgopāṅga) *n.* [also अंगुवंग] limbs and minor limbs, AMg. अण्येगयाणं अंगोवंगां विवत्ते Nāyā.

1. 14.28; केवलं से तेसि अंगोवंगणं आगिहं आगिहमेते *VivA.* 1.1.14; 26; 64; 63; अन्नेगव्याणं अण्णमण्णाहं अंगोवंगारं विवंगेहं *VivA.* 1.2.28; छट्ठे मासे ... अंगोवंगं च निम्बत्तेहं *Tand.* 19; न य श्रायति धीणं अंगोवंगारं त गच्छ *GacchA.* 62; पंचमासे पुलया अंगोवंगारं हुति मासेण *ĀrāhPad.* (V.) 396; J.M. एए खड्डु अट्टंगा अंगोवंगारं सेसाणि *UttNi.* 153; होति उवंगा कण्णा नासच्छी जंघहत्थपाया य । णहकेसमंसुअंगुलिओट्टा खलु अंगुवंगारं *comm.* on *Utt.* p. 143.6; तओ संचुण्णियंगोवंगो अहं ... उववन्नो ... बंतरभोम्मनयरे *SamarāKā.* 83.8; मज्झ अंगोवंगा अणेण. पिडेवि *Dhutt.* 3.18; जइ दीसइ परिपुणं अंगोवंगेहि छाववरपुरिसे *RitSamu.* 105; J.S. जाम ण सिद्धिहायंति य अंगोवंगारं संधिबंधाहं *ĀrāSa.* 27; Apa. अंगोवंग सहोच्छिय दावइ ते खज्जं जं परिणइ पावइ *SudCa.* (N.) 8.5.11.

अंगोवंगा (*āṅgovāṅga < āṅgopāṅga*) *n.* (the Karma which decides the) limbs and minor limbs, *AMg.* अरहा जिणे केवली ... गति-जाति-सरीरंगोवंग-बंधन-संघात-संघतण-अण्णगोविंदसंघायाविष्प-मुक्के *AnuOg.* 244; J.M. पंच य हुंति सरीरा अंगोवंगारं तिजेव *PaySāro.* 1267; बाहूत्तपिट्ठि-सिर-उ-उयंग-उवंग-अंगुलीपमुहा । ससा अंगोवंगा *KamVi.* (D.) 34; अंगोवंगनियमणं निम्मागं कुणइ सुत्ताहारसमं *KamVi.* (S.) 47; J.S. जत्त कम्मक्खं वस्तुदण सरीरस्संगोवंगणिप्फसी होज तत्त कम्म-क्खं वस्तु सरीरंगोवंगं णाम *DhavaA.* 6.54.2; संघटणंगोवंगं वण्णरसंगवफास-मणुपुवो । ... णिमिणं तिस्थयरणामवादाहं *MāA.* 1237(12); अंगोवंगदयादो दन्वमणट्ठं जिणिदं वदं *GomSā.* (J.) 229; देहा बंधनसंघादंगोवंगारं वण्णचओ *GomSā.* (K.) 41; तसमिस्से ताणि पुणो अंगोवंगानमेगदरगं तु *GomSā.* (K.) 590.

अंगोहली (*āṅgohālī < āṅgāvaksāḷāna*) *f.* washing the body i. e. a bath (excluding the head), *J.M.* पच्छा अंगोहलि दाऊण चक्कमज्झभूमिप एहगारुओ चालणीतिमित्तिसंगो *AvTi.* (H.) 417a.1; पड जुण्णादंगोहलि वच्चय बवहार सीसओलिहणा *UvPay.* 83 (*comm.* समकाल-मेवाक्कावक्षालं कर्तुमारब्धौ); जलघट्टुगाहणा मासे इत्तिया सिरिन्दाणा, दिणे य अंगोहलीओ *ViMāPra.* 5.17.

अंघिजुय (*āṅghi-jūya < āṅghri-yuga*) *n.* pair of legs, *M.* ते तिउण-तिवेय-तिमंत-तइ-मयं तियस-अंघिजुयं *JiA.* 202

अंघिव (*āṅghi-va < āṅghri-pa*) *n.* a tree (*lit.* drinking with the feet i. e. roots), *Apa.* सुपइदु मडारउ गुरु मणिवि मोहंधिवमूलइ णिल्लुणिवि *MāhāPā.* (P.) 82.18.10; आणंदधिवकंदउ हरिणसिगखयवंदउ । पटुणा वाहि गइदउ पुच्छिउ मग्गु पुलिदउ *NāyCa.* (P.) 6.7.15.

अंघो (*āṅgho*) *adv.* [*āgha*, contamination with *aho*] O, oh, ḥ. (अट) अंघो दासीए पुत्त । किं दाणि कम्मं ण करेसि *PratI.* 3.8; (गात्रसेवक) अंघो मए मइवदीए अंकुसं आडसं *PratIYau.* 4.1.23; 4.1.29.

अचक्कं (*a-cakkam*) *adv.* *DeśI.* [for *acukkam*? cf. *Mar.* न चुकता] without fail, *J.M.* तुमं पुण बहुवोलीणेषु अमहेसु घेतूण केसरं लहुं अवक्कमिज्जासि *KumāPra.* 202.8.

अचक्किय (*a-cakkiya < a-śakya*) [*cf.* *Turn.* 4535] *adj.* (*pot. part.*) impossible, *AMg.* अचक्कियमवत्तब्बं अचियत्तं वेव णो वए *Daava.* 7.43.

अचक्किय (*a-cakkiya < a-cakita*) *adj.* (*ppp.*) not frightened, undaunted, *AMg.* समुहंगमीरसमा दुरासवा अचक्किया केणइ दुप्पइसिया । सुवस्स पुण्णा विपुलस्स क्षाणो खवेत्तु कम्मं गइमुत्तमं गया *Utt.* 11.81.

अचक्खु (*a-cakkhu < a-cakṣus*) *adj.* devoid of eye-sight, blind, blind to, *J.M.* जो य अचक्खु परच्छिदपलोवणए *MāViCa.* (G.) 3a.7(1); *Apa.* असुणिवपरमाणु गडु अवक्खु *BhaviKā.*

317.5.

अचक्खु (*a-cakkhu < a-cakṣus*) *n.* 1 senses including mind but excluding the eye, *AMg.* चक्खुमचक्खुओहिस्स दंसणे केवले य आवरणे । एवं तु नवविगप्पं नायव्वं दंसणावरणं *Utt.* 33.6; *J.M.* चक्खु-दिट्ठि-अचक्खुसेसिदिय-ओहि-कववेहि च । दंसणमिह सामन्नं, तस्सावरणं तयं चउहा *KamVi.* (D.) 10 (*comm.* अचक्खुःशब्देन सेसिदिय ति चक्षुर्वज्जे-वेन्द्रियाणि गृह्यन्ते); 2 (short for अचक्खुदंसणं) indeterminate or general perception produced by senses including mind but excluding the eye, *J.M.* चक्खुअ-वक्खुअवहिक्कवलाण समयम्मि दंसण-वियप्पा । परिपट्ठिया केवलणाणदंसणा तेण ते अण्णा *SamTa.* 2.20; चक्खुअचक्खु ओहि केवल दंसण अणागारा *SaḍḍSi.* (D.) 12; 16; 20; 42; आवरवित्तु अवक्खु *DanḍPra.* 19; J.S. चक्खुणं अं पयासदि हिस्सदि तच्चक्खुदंसणं वेति । सेसिदियप्पयासो णादब्बो सो अवक्खु ति *SutA.* (DhavaA) 1.382.8; णिहाणिदा पयलापयला ... चक्खु अवक्खु ओही णं केवलस्सेदं *MāA.* 1231(12); चक्खु अचक्खु ओही तिणिण वि मणिदं विभावदिट्ठि ति *NiySā.* 14; चक्खु अवक्खु ओही दंसणमच केवलं गेयं *DavSam.* 4.

अचक्खुजुद (*a-cakkhu-juda < a-cakṣur-yuta*) *adj.* (general perception) connected with (i. e. produced by) the senses including the mind but excluding the eye, *J.S.* दंसणमवि चक्खुजुदं अचक्खुजुदमवि य ओहिणा सहियं *Paṇṇatthi.* 42.

अचक्खुदंसण (*a-cakkhu-dāṁsaṇa < a-cakṣur-darśana*) *n.* indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, *AMg.* सत्तविहं दंसणे पण्णत्ते, तं जहा — सम्मदंसणे — चक्खुदंसणे अचक्खुदंसणे *Thāpa.* 7.76 (565); णवविहे दरिसणावरणिज्जे कम्मं पण्णत्ते, तं जहा — निहा ... अचक्खु-दंसणावरणे *Thāpa.* 9.14(668); दंसणावरणिज्जस्स णं कम्मस्स णव उत्तर-पगळीओ पण्णात्ताओ, तं जहा ... अचक्खुदंसणावरणे *Namav.* 9.11; 31.1; गोयमा ! जीवे णं अणत्ताणं ... अचक्खुदंसणपज्जवाणं — उवओगं गच्छति *Viy.* 2.10.9[2] (2.137); 23.4.78 (25.138); चक्खुदंसणे अचक्खु-दंसणे ... चउसु दंसणेसु — पयाणि अवण्णाणि अरसाणि *Viy.* 12.5.30 (12.117); 8.2.128 (8.174); एवं चउरिदियाणि । णवरं दो दंसणा — चक्खुदंसणं अवक्खुदंसणं च *Pannav.* 5.21 (450); अणागारोवओगे ... कतिविहे पण्णत्ते । चउव्विहे पण्णत्ते ... अचक्खुदंसणअणागारोवओगे ओहिदंसणं *Pannav.* 29.3 (1910); 29.7 (1914); 29.10 (1918); 5.12 (444); 5.14(445); 5.16(446); दंसणगुणप्पमाणे चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा — चक्खुदंसणगुणप्पमाणे अचक्खुदंसणगुणप्पमाणे *AnuOg.* 471; खओ-वसमनिप्फळे अणेगविहे पण्णत्ते, तं जहा — खओवसमिया चक्खुदंसणलद्धी एवमचक्खुदंसणलद्धी *AnuOg.* 247.

अचक्खुदंसणपज्जव (*a-cakkhu-dāṁsaṇa-pajjava < a-cakṣur-darśana-paryāya* (*paryava*)) *m.* modification of indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, *AMg.* गोयमा ! जीवे णं अणत्ताणं ... अचक्खुदंसणपज्जवाणं ओहिदंसणपज्जवाणं ... उवओगं गच्छति *Viy.* 2.10.9[2] (2.137); आऊकाइए वण्णंगवरतफासमत्तअण्णाणसुत्त-अण्णाणअचक्खुदंसणपज्जवेहि य छट्ठाणवट्टिए *Pannav.* 5.12 (5.444); 5.14 (5.445); 5.16 (5.446); अचक्खुदंसणपज्जवेहि ... नो असंखेज्जा, अणत्ता पज्जवा पण्णत्ता *Pannav.* 5.5(440); 5.7(441); 5.10(443)

अचक्खुदंसणलद्धि (*a-cakkhu-dāṁsaṇa-laddhi < a-cakṣur-darśana-labdhi*) *f.* acquisition of indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, *AMg.* खओवसमनिप्फळे अणेगविहे पण्णत्ते, तं

जहा—सञ्चोवसमिया ... चक्षुर्दंशनावरण एवमचक्षुर्दंशनावरण AnuOg. 247.

अचक्षुर्दंशनावरण (a-cakkhu-damsanāvarana < a-cakṣur-darśanāvarana) *n.* (Karmā) which screens or conceals the indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, AMg. णवविधे दरिसणावरणिज्जे कम्मे पण्णत्ते, तं जहा — निहा ... अचक्षुर्दंशनावरणे Thāpa. 9. 14 (368); दंशनावरणिज्जस्स णं कम्मस्स णव उत्तरपगढीओ पण्णत्ताओ, तं जहा — अचक्षुर्दंशनावरणे Samav. 9(2); 17(1); पक्खीसं सिद्धाणुणा पण्णत्ता, तं जहा — एवं अचक्षुर्दंशनावरणे Samav. 31(1); खयनिष्कण्णे अणेगविहे पण्णत्ते, तं जहा ... उपपण्णणाणदंशणधरे अरहा जिणे ... खीणअचक्षुर्दंशनावरणे AnuOg. 244; दरिसणावरणिज्जस्स णं कम्मस्स बीवणं बद्धस्स णवविहे अणुभावे पण्णत्ते, ... अचक्षुर्दंशनावरणे Pannav. 23. 14 (1680)

अचक्षुर्दंशनावरणीय (a-cakkhu-damsanāvaranīya < a-cakṣur-darśanāvaranīya) *n.* (Karmā) which screens or conceals the indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, JS. दंशनावरणीयस्स कम्मस्स णव पयहीओ । निशणिहा ... चक्षुर्दंशनावरणीय अचक्षुर्दंशनावरणीय Sāṭṭhāg. 1.9. 1.16; 5.5.101.

अचक्षुर्दंसणि (a-cakkhu-damsaṇi < a-cakṣur-darśaṇin) *m.* one who has an indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, AMg. अह वा चउच्चिहा सम्बजीवा पण्णत्ता, तं जहा — चक्षुर्दंसणी अचक्षुर्दंसणी ओहिदंसणी केवलदंसणी Thāpa. 4. 4(365); णाणावरणिज्जं किं चक्षुर्दंसणी वेधत्ति, अचक्षुर्दंसणी Viy. 6.3. 18 (6.417); जहणं पक्खो दो वा तिणिण वा, उक्कोसेणं संखेज्जा अचक्षुर्दंसणी उव्वट्टति Viy. 18. 1. 7 (13.4); सरीरोगाहणा उक्कोसेणं चत्तारि गाउयाह, इदियाहं चत्तारि, चक्षुर्दंसणी, अचक्षुर्दंसणी ठिहं उक्कोसेणं छम्मासा Jivābhi. 1.90; 1.29; 9.131; अचक्षुर्दंसणं अचक्षुर्दंसणस्स आयभावे (दंसणयुण्यमाणं) AnuOg. 471; जीवाणं चक्षुर्दंसणीयं ... कतरे कतरेहिंओ अप्पा वा बहुया वा ... गोयमा, अचक्षुर्दंसणी अणत्तगुणा Pannav. 3.104(260); अचक्षुर्दंसणीति । कालओ केवचिहं होह ? गोयमा, अचक्षुर्दंसणी दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — अणादीय वा अपज्जवसिह, अणादीय वा सपज्जवसिह Pannav. 18.96 (1855); JS. दंसणाणुभावेण अत्थि चक्षुर्दंसणी अचक्षुर्दंसणी Sāṭṭhāg. 1.1. 131.

अचक्षुर्दंसणुवजोगे (a-cakkhu-damsanuvajoga < a-cakṣur-darśanopayoga) *m.* mental activity (mental application) of indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, JS. कम्माणि अभज्जाणि तु अणगारअचक्षुर्दंसणुवजोगे KasāPa. 190.

अचक्षुर्दंसणोवउत्त (a-cakkhu-damsanovautta < a-cakṣur-darśanopayukta) *adj.* having the mental function of indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, AMg. जे णं वेहदिया अचक्षुर्दंसणोवउत्ता ते णं वेहदिया अणगारोवउत्ता Pannav. 29.21(1932)

अचक्षुर्दंसणोवउत्त (a-cakkhu-phāsa < a-cakṣuḥ-sparśa) *m.* what can neither be seen nor touched hence darkness, AMg. पुरओ पवाए पिट्टओ इत्थिमयं, दुहओ अचक्षुर्दंसणोवउत्त, मज्जे सराणि वरिसंति Nāya. 1.14.78 (Sbh. from somewhere !)

अचक्षुर्विसय (a-cakkhu-visaya < a-cakṣur-viśaya) *m.* not an object of, not in the range of eye-sight, AMg. नीयवुवारं समं कोट्ठां परिज्जय । अचक्षुर्विसयो अत्थ वाणा दुप्पडिहेहवा

Dasave. 5.1. 20.

अचक्षुस् (a-cakkhusa < a-cākṣuṣa) *adj.* not an object of visual perception, not coming in the range of, visual organ, AMg. इमे य एगिदिए वराए ... बोदिल्ले अचक्षुस्ते य तसकाए असंखे Panhā. 1.13; तसकायं विहिंसतो हिंसरे उ तदस्सिए । तसे य विविहे पाणे चक्षुस्ते य अचक्षुस्ते Dasave. 6.44; 6.27; 6.30; 6.41.

अचक्षुस्स (a-cakkhussa < a-cakṣuṣya) *adj.* not indicated, दंष्टुं च अचक्षुस्सं गिहिट्ठणं गतो तस्स KappBhā. 4694.

अचंचल (a-cañcala) *adj.* not wavering, firm, steady, AMg. पोक्खरपत्तमिह सलिलविंदुं अचंचलं चंचलसरीरं Jambuddi. 3.109; JM. पोक्खरपत्तमिह सलिलविंदुजुयं अचंचलं चंचलसरीरं AvCa. 195.10; बहुस्सुए चिरपव्वए कप्पिए य अचंचलं । अवट्ठिए य मेधावी अपरिस्सानी य जे विउ KappBhā. 400; चरणजुओ मवरहिओ अनिययविसी अचंचलो चेव PavSāro. 548 (comm. अचंचलो वशीकृतेन्द्रियः)

अचंच (a-canda) *adj.* not fierce, gentle, mild, AMg. नव दसारमंडला होत्था ... अमच्छरा अवबला अचंचा SamavPra. 241; ते णं मणुया पणत्तिमहा ... अचंचा विडिमंतरपरिवसणा ते मणुयगणा पण्णत्ता समणाउओ Jivābhi. 3.598; ते नरगणा ... पणपयणुकसाया अप्पिच्छा अणिहिंसवय अचंचा Titttho. 40; JS. अवगदमाणात्थमा अणुस्सिदा अगब्बिदा अचंचा य (मुणी होति) Māla. 838(9)

अचंचण (a-candana < a-candana) *adj.* without sandal paste, M. (वेतालिक) अकुंकुमचंचणं दसदिसावहूमणं (ममरलछणस्साउहं) KapMāñ. 3.26.

अचप्पल (a-cappala-a < a-capala-ka? = satya) *adj.* true (not false), Apa. चित्तु करेवि अणाउलउ वयणु करेप्पि अचप्पलं KumāCa.(H.) 8.79.

अचप्पिअ (a-cappia < ?=an-ākṛānta) *adj.* not overcome, not defeated, Ams. विज्जाहए रयगसिहु करह रज्जु संगरि अचप्पिउ JambuddiCa. 5.3.2.

अचयंत (a-cayanta = a-saknuvat) *adj.* (pr. part.) [f. -i] not being able, AMg. चोइया भिक्खुचरियाए अचयंता जवित्तए Sāy. 1.3.3. 20(201); 1.3.3. 21(202); सम्वाहिं अणुजुत्तीहिं अचयंता जवित्तए Sāy. 1.3.4. 17(220); JM. विवलाहउमचयंतो परिमममि तहिं तहिं चेव Dhutt. 4.3; 6.27; अचयंती गंतुं जे पीहम्मि निवेसिंतं पिअरे महए TarLo. 1081; विपलाहउमचयंता धरिणी चोरेहिं मो गहिया TarLo. 928; अचयंतस्स से खोमेउं पडिनिवेसेणं वहाय समुट्ठेतस्स KaKōPa. 104.15; सरीरसंकप्यं बोदुमचयंता MaraVi. 38.

अचयंत (a-cayanta < a-tyajat) *adj.* (pr. part.) [also अचयंतय] not abandoning, Apa. इय विसयसोक्खु अचयंतु सत्तु पल्लयो न पव्वमि एहु मंतु JambuddiCa. 9.9.4; तहिं चेव मरणं दुय मच्छयाण ए हेउ देसु अचयंतयाण AntarahSam. 5.18.

अचयंतीकय (a-cayanti-kaya = a-saknuvat-kṛta) *adj.* rendered incapable, JM. अचयंतीकयतरंतसुहवेहिं । तीरे ताण वि पारंतपहिं तेहिं कयं जुज्झं KumāCa.(H.) 6.53 (comm. असमर्थीकृत)

अचर (a-cara) *adj.* not moving, immovable, AMg. स्वाणगासाणुगए य जीवे चराचरे हिंसरे जेगल्ले Utt. 32.27; cf. चराचर.

अचरम (a-carama) *adj.* having nothing superior to it, most excellent, M. सीसह चरिमचरमं पराहिबणो गिसामेह GauḍVa. 1205; cf. अचरिम.

अचरमभव (a-carama-bhava) *m.* birth which is not followed by the last birth, i.e. liberation, JM. से एवं अजेगअधियाए जाराहणाए पाउणह सच्चुरत्तं वचं चरमं अचरमभवहेउं अविगल-

परपरत्वमित्तं PañcSa. 43 (comm. अचरममवहेतुं मोक्षहेतुमित्यर्थः)

अचरित (a-caritta < a-caritra) *adj.* not having good conduct, AMg. सम्मत्तं अचरितस्स इव जह कण्ठसेणियाणं तु Candā. 111; JŚ. तत्सोद्वेगे जीवो अचरितो होदि पायड्ढो SamSā. 188.

अचरित्ति (a-caritti < a-caritrin) *adj.* not possessing good conduct, AMg. नेरइया चरित्तिपरिणामेणं गो चरित्ति, अचरित्ति Pannav. 12.988 (12.14); 12.942 (12.18); मणुस्सा चरित्तिपरिणामेणं ... चरित्ति वि अचरित्ति वि चरित्ताचरित्ति वि Pannav. 13.943 (13.19)

अचरिम (a-carima < a-carama) *adj.* last, final, ending, concluding etc. The concept is that of final as against non-final or pre-final. This is used in relation to space in case of inanimate objects and time in case of living beings. They are then combined in various ways and either affirmed or negated in multiple ways [cf. Pannavaṇṇa chapter ten. Only a few examples are given]. AMg. दुविहा नेरइया पण्णत्ता, तं जहा चरिमा चव अचरिमा चव Thāpa. 2.1(69); दसविहा नेरइया पण्णत्ता, तं जहा — अणत्तरोक्कजा ... चरिमा अचरिमा Thāpa. 10.767; सण्कुमारे णं मंते देविदे देवराया ... चरिमे अचरिमे Vīy. 3.1.62 (3.12); 8.3.8 (8.225); 13.2.24 (13.86); धुरिवाये देवे किं मवसिद्धि — चरिमे अचरिमे BāyPa. 62; एतेसि जीवाणं चरिमाणं अचरिमाणं य कयरे कतरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुहा वा विसेसाहिया वा Pannav. 3.274 (3.123); JM. अपरित्ता अमब्बा अचरिमा य एय सया सुण्णा ViAvBhā. 411; JŚ. अपदममचरिमासु द्विदीसु पदेसगमसंवेज्जयुणं SatAg. 5.6; 4.348.

अचरिमंतपदेस (a-carimanta-padesa < a-caramānta-pradeśa) *adj.* having space-point at the end of non-final things, AMg. इमा णं मंते रयणप्पमा पुदवी किं चरिमा अचरिमा चरिमाइ अचरिमाइ चरिमंतपदेसा अचरिमंतपदेसा Pannav. 10.775.

अचरिमसमय (a-carima-samaya < a-carama-samaya) *m.* time which is not the last one, AMg. नियंते पंचविधे पञ्चते, तं जहा पदमसमयनियंते ... अचरिमसमयनियंते अहासुद्धमनियंते णामं पंचमे Vīy. 25.6.9 (25.284); अचरिमसमयसजोगिमवत्थकेवलणं Nandī. 36.

अचल (a-cala) *adj.* [also अयल, अखल] not moving, immovable, steady, steadfast, firm, AMg. एवं से उट्ठिए ठियप्पा अणिहे अचले चले अवहिलेस्से परिववए Āyār. 1.8.5.5; तहा वि से अगरेहे अचले जे समाहिए Āyār. 1.8.8.14; पडिसेवमाणे फल्साइ अचले अयवं रीहत्वा Āyār. 1.9.3.13; एतो य बंमचेरं ... पत्तरं सोमं सुमं सिवमचलमखयकरं जतिवरसारविस्सयं Paṇḍhā. 0.1; अचले जह मंदरे गिरिवरे Paṇḍhā. 10.11; सिवमयलमखयमणं तमखयमब्बावाइ ... सिद्धिगहणामधेयं ठाणं Jambuddi. 5.21; महाणईसु अणेगखंमसससणिबिट्ठे अचलमथंये ... सुहसंकमे करेहि Jambuddi. 3.99; JŚ. वंदित्तु सव्वसिद्धे धुवमचलमणोवमं गइ पत्ते SamSā. 1; धुवमचलमणालंभं मण्णे हं अप्पणं सुकं PavSā. 2.100; पुणरागमणविरहिंथं णिक्कं अचलं अणालंभं NiySā. 178; णिक्कममचलमखोहा (conusetting m) णिमिमियाजंगमेण रुवेण (ठिया सिद्धा) BodPā. 13; (मणुत्ते सुणिबसहे) पदमसीलं. अचलं ठाह विमुद्धे Mūlā. 1024(11); Apa. विरइउ आरावणु रणे अचलु पविलउ जे णिविडु पायाल्ललु PaumCa.(S.) 12.8.4; थिउ अचलु रज्जु मुंजंतु खपक PaumCa.(S.) 18.3.3; महु देहि देवि जीविउ अचलु JācCa. 2.21.1; सम्मत्तु अत्थि मणि जासु अचलु मणु काइ तासु जणि णाहि सहल PañCa.(P.) 3.6.1; *m.* 1 mountain (mostly in opd.) M. उअयाचलेण कुल्लो मिळिओ वि थिरेण विण्णाओ GandVā. 120; JM. मल्लायल्ल-कळिआ आउइसाल्ल मिळिआलो व्व। ठण्णेण ... महुमणेण KumāCa. (H.) 2.11; सचलपुहाचलकुल्लकणजत्थिवल्लसुणहवसो (धम्मकाओ)

KaīKa. 91; of. अखल and अयल. 2 name of various persons (1) a son of Andhakavṛṇṇī and his wife Dhāṇṇī, Antag. 4; (2) the first or the second Balarāma or Haladhara, PavSāro. 1211; SamavPra. 241; Apa. विजउ इलाउउ आसि पत्तिउउ विजउ अचलु गुणेहि समिडुउ PañCa.(P.) 17.20.1; इलहए विजओ अचलो धम्मो SadCa.(N.) 1.12.11; (3) a friend of king Mahābala, AMg. तत्स णं महव्वल्लस्स रण्णो इमे छप्पि य बालवथंसा रायाणो होत्था, तं जहा — अयले वरणे अमिचंवे Nāyā. 1.8.10; (4) the son of Jiyasattu, JM. जियत्तु नाम राया, तत्स मणोहरा केकवी य पुवे देवीओ। तासि अयलो विमासणो य पुत्ता ĀyCu. I. 177.1; (5) a merchant's son, JM. देवइत्ता णाम गणिया, ताए सद्धि अचलो नाम बाणियदारगो विमव-संपत्रो UttCu. 118.8; (6) a number of princes, JM. अचलो व बंधुलो तह य सिही पत्थिवो धुरो PaumCa.(V.) 28.102; पुइइपरो य सुमई अयलो कोपो इरी चेव PaumCa.(V.) 85.4; (7) name of a king, Apa. विमुह चळिअ रण अचलु परिहरिअ इअगअवलु PiPañāg. 1.87.

अचल (acala) *n.* Deśī. 1 a house, 2 what is said, 3 backside of the house, 4 cruel, 5 flavourless, घरउत्त-पच्छिमंगणिद्धुरविरसेसु अचलं च DeNāMā. 1.53 (comm. अचलसब्दः पञ्चायः। घरं गृहम्। उत्तं उक्तम्। पच्छिमंगणं गृहपश्चिमदेशः। निद्धुरो निष्ठुरः। विरसो नीरसः)

अचलउर (acala-ura < acala-pura) *n.* [a'ao अयलपुर] the town called Acalapura, AMg. अयलपुरा णिवरंते कात्थियसुव-आणुओणिए भीरे (खंदिआयरिए) Nandī. v. 32, Apa. सिरिचित्तउउ चएवि अचलउरहो गउ णियकज्जे जिणहरपउरहो DhamPar. 11.26.7.

अचलग्राम (acala-ggāma < acala-grāma) *m.* name of a village, JM. इहेव मरहे मगहाजणवए अचलग्रामे धरणिज्जो णाम विप्पो CaupCa. 147.17.

अचलणयण (acala-nayana < acala-nayana) *adj.* having steady eyes, Apa. अचलणयणु णियवयणु विभावह ण वियाणइ अचंछंतु विभावह DhamPar. 2.18.2.

अचलत्त (acala-tta < acala-tva) *n.* steadfastness, JŚ. अचलत्तमेवत्तं च हुंति अखंतियाइ से (सिद्धस्स) BhaĀyā. 2167; Apa. चित्तइ णियवियवह णिवसुंदर अचलत्तेण भीरु गिरिमंदर JācCa. 3.88.8.

अचलदिट्ठि (a-cala-diṭṭhi < a-cala-dṛṣṭi) *adj.* with a steadfast look, Apa. न उ दमइ न कंदइ अचलदिट्ठि गउ सपरिवाह धणमित्तु सिद्धि BhaVīKa. 323.3.

अचलंती (a-calanti) *adj.* (pr. part.) (f.) not moving, Apa. इअ अचलंती बहुहा ताइइ सद्धि मुट्ठि पुण सत्त न पाडइ NamSū-Sam. 3.29.

अचलप्प (acalappa < acalātma) *n.* a long period of time, Apa. अचलप्पु वि भीरे उम्मीलउ MahāPn.(P.) 2.6.9.

अचलभाया (acala-bhāyā < acala-bhrātṛ) *m.* name of one of the Gaṇadhara of Mahāvīra (brother of Acala), of. अयलभाया.

अचलमाण (acala-māṇa < acala-māna) *adj.* (pr. part.) not moving, stationary, AMg. अत्थि कुंयू अणुदरी नामं जा ठिया अचलमाणा छउमत्थाणं निजंथाणं वा निजंथीणं वा णो ववसुकासं इव्वं आगच्छए Kapp.(S.) 44.

अचलसिद्धि (acala-siddhi) *f.* liberation without (bodily) movements, Apa. णं सरहो सद्धिय अमलदुद्धि णं सिद्धो आनिव

अचलसिद्धि CandappCa.(Y.) 9.3.9 (FN. शरीररहितमुक्तिः)

अचला (acalā) *f.* name of Indra's chief queen, AMg. महावीरेण नवमस्तस्र वरगस्तस्र अष्ट अचल्यया पण्यता, तं जहा — अचला (सकस्तस्र अगमविहीणं नवमे वरगे) Nāyā. 2.9.2.

अचलिद् (a-calida < a-calita) *adj.* unmoved, not shaken, JŚ. एवमचलिदो जोगी अभिद्वक्षणं शायदं ह्याणं MāA. 886(9)

अचलिन्द (acalinda < acalendra) *m.* the king of the mountains (i. e. Mt. Meru), Apā. अचलिन्दसिरहो अतुलियपमाण विउ उपपरेण बहुविह विमाण PañCa.(P.) 10.5.1.

अचलिय (a-caliya < a-calita) *adj.* 1 (ppp.) not moved, not hesitating, AMg. अभीए अतत्थे अणुविगणे अचलिए ... धम्मज्झाणो-वणए विहरइ Uvās. 96; तए णं से अरहणए समणोवासए -- अभीए अतत्थे अचलिए ... पोयवहणस्स एगदेसंति वत्थेणेणं भूमिं पमज्जेर Nāyā. 1.8.73; JM. तव्वहपवत्तकायो अचलियमाबोऽपवत्तो PañCaPya. 14.14 (comm. अमज्जुत्तः अव्यापृतः तवत्तः); अफुडिअमचलिअमहिमा आयरिआ दिनु ते बोहि KumCa.(H.) 7.63; 2 not moved away, AMg. नेरइया णं भंते जीवाओ किं चलियं कम्मं बंधंति? अचलियं कम्मं बंधंति? Vy. 1.1.9; अज्जउत्थिया णं भंते एव आइक्खेति जाव एवं पल्लवेति, एवं खलु चलमाणे अचलिए जाव निज्जरिजमाणे अणिज्जिण्णे Vy. 1.10.1 (comm. चलत्त कम्मं अचलितं, चलत्ता तेन चलितकार्याकरणाद् वर्तमानस्य चातीततया व्यपेदेष्टुमशक्यत्वात्) 1.1.6; 9.34.96.

अचलियझाण (a-caliya-jhāṇa < a-calita-dhyāna) *n.* unshaken trance, JM. अचलियझाणारूढं मेरं पिव निचलं धीरं PaumCa. (V.) 9.62.

अचवचव (a-cavacavaṇ) *adv.* without making a biting sound, AMg. जे णं निगंथे वा निगंथी वा ... अवयं अकारियं ... संजोणणादोसपिप्पमुक्कं असुरसुरं अचवचव ... आहारे आहारइ Vy. 7.1.20 (7.25); अमुच्छिप अग्निदे ... असुरसुरं अचवचव अहुयमविलंबियं (सुद्धं उच्छं) भुंजेज्जा पाणधारणट्ठाए Pañbā. 8.20; असुरसुरं अचवचव अहुयमविलंबियं अपरिसाडिं। मणवयणकायगुत्तो भुंजइ अहं पविखवणसोहि OghNI. 289. (Bbā.); JM. तवो सक्कथय मणिय ... नमोक्कारपुब्बं अरत्तदुट्ठो असुरसुरे अचवचव अहुयमविलंबियं अपरिसाडिं जेमेइ VIMāPra. 20.3.

अचवल (a-cavala < a-capala) *adj.* not hasty, composed, steady, AMg. नव दसारमंडला होत्था -- अमच्छरा. अचवला, अचंडा Samav. 158 (p. 471.9); बलदेववासुदेवा य ... अमच्छरी अचवला अचंडा -- कंसमउडमोडगा जरासंधमाणमहणा Pañbā. 4.5; अतिस्तिणे अचवल अप्पमासी मियासणे। हवज्जा उयरे दंते Daaave. 8.29; सुविणीए ति उच्छइ। नीयाधत्ती अचवलं अमाई अकुज्जलं Utt. 11.10; JM. भयवं पि अविलंबिओ अचवलो बियाररहिओ अणुअमंडाडोवो KuvMāKa. 30.12.

अचवलं (a-cavalam < a-capalam) *adv.* not in a hurried manner, in a steady manner, AMg. तइयाए पोरीसीए अतुरियम-नवलमसंभंते मुहपोत्थियं पडिलेहइ Vy. 2.5.22; Nāyā. 1.14.41; Uvās. 77; इंदभूर् नामं अणगारे ... अतुरियमचवलमसंभंते ... अज्जउत्थियाणं अदूर-समंतेणं वीईवयइ Vy. 7.10.5; 11.11.26; अतुरियमचवलमसंभंताए -- गईए -- जेणेव से सेणिए राया तेणमेव उवागच्छइ Nāyā. 1.1.19; से जहा-नामए ... जुवाणे -- समं वा पवं वा अतुरियमचवलमसंभंते ... सव्वओ समेता सवमज्जेज्जा RāVPa. 12; Uvās. 78; अमुद्धित्ता अतुरियं अचवलं ... रावइंससरितीय गईए जेणेव उअभदसे माहणे ... तेणेव उवागच्छइ Kapp. 5; *adj.* not fickle, अचवलमचवणमहं जिणपावयणम्मि य पगम्मं Cand. 49.1.

अचाइ (a-cāi < a-tyāgin) *adj.* [also अचाइ] not being able to give up, AMg. अदेगे तं (धम्मं) अचाई कुसीला बत्थं पडिगाई कवलं पावमुक्खणं विओत्तिज्ज Ayā. 1.6.2.1 (188)

अचाइय (a-cāiya < a-śakta) *adj.* (ppp.) not having the strength, AMg. पुटो य दंसमसगेहि तणकासमचाइया Sūy. 1.3.1.12 (176) (comm. सोदुमशक्नुवन् आतः 82a.13, Cu. अचाइता अविवास-मिति वाक्यशेषः); सावासगा पविउं मण्यमाणं तमचाइयं तणमपत्तजायं ढकाइ अव्वत्तमं इरेज्जा Sūy. 1.14.2(581) (Cu. पुणो उडुत्तुमसंकेतं)

अचाएत्त (a-cāenta < ? - a-śaknuvat) *adj.* (pr. part.) [1. अचाएत्ती] not being able to, JM. इत्था पढं चिय कालवित्थरं विसडिअण अचाएत्ता। तीए वरस्स य वडिया निम्मलनइयंदकिरणेहि SamarāKa. 78.14; गत्तमचाएत्तो लालो कडिणधरणिबट्ठम्म KuvMāKa. 39.16; सणियं सणियं च गत्तमवणीनहंणी गंतुं अचाएत्ती KuvMāKa. 76.14.

अचाइमडप्पवेस (a-cāda-bhāḍa-ppavesa < a-cāta-bhāṭa-praveśa) *adj.* where no soldiers or tax collectors are allowed to enter, JM. उत्सुक्कं उक्करं अचाइमडप्पवेसं नगरं कोइ कारावेइ य KaKoPra. 5.8.

अचाय (a-cāya < a-tyāga) *m.* non-abandonment, JM. एस चाए अचाए। अचाए चव चाए Pañu. 30; सच्चित्ताणमचायचायणS-जिए दिट्ठिअ नो अंजली PavSāro. 435 (एवमाइयमवज्जकज्जमुज्जो बवजे जिगिंदाए)

अचायंत (a-cāyanta < a-śaknuvat) *adj.* (pr. part.) unable to bear, AMg. एए सहं अचायंता गामेसु नगरेसु वा। तत्थं भंदा विसीयंति Sūy. 1.3.1.7 (Cu. अशक्नुवन्तः सोदुम)

अचायमाण (a-cāyamaṇa < a-śaknuvat) *adj.* (pr. part.) unable to bear, AMg. विहियाणसणो खवगो वियणं सोडुं अचायमाणो उ ĀrāhPaḍ. 725.

अचारित्त (a-cāritta < a-cāritra) *adj.* lacking in good conduct, JM. खगणे निययसीसं लुणामि सिग्धं अचारित्तो PaumCa. (V.) 12.26.

अचारी (a-cārī < a-cārīt) [Aorist 3 sg.] wandered, AMg. अहं दुच्चरलाडमचारी वज्जभूमिं च सुव्वभूमिं च Ayā. 1.9.3.2(294)

अचालणिज्ज (a-cālaniija < a-cālaniya) *adj.* (pot part.) not to be shaken from, JM. निगंथे पावयणे अचालणिज्जो सुरेहि पि SuvCa. 133.

[अचिअ (acia < acita) *m.* AMgD. w. r. for अचिअ Thāna 4.4.633 (4.374)]

अचिअत्त (a-ciatta < a-prīti-kara) *adj.* that which produces ill feeling, AMg. सव्वुक्कस परंथं वा अउलं नत्थि एरिस। अविक्किअमवत्तत्वं अचिअत्तं चव नो वए Daaave. 7.43.

अचिअत्तकुल (a-ciatta-kula < a-prītikara-kula) *n.* the unpleasant family, AMg. परिकुट्टकुलं न पविसें भागं परिवज्जए। अचिअत्तकुलं न पविसें चिअसे पविसें कुलं Daaave. 5.1.17.

अचिअत्ति (a-ciatti < a-prīti) *f.* want of love, AMg. पत्ताण खेत्त जयणा काऊणावस्सय ततो ठवणा। पडणीयपत्तमाग मद्गसद्धे य अचियसे OghNI. 296

अचिक्कण (a-cikkana) *adj.* not greasy, AMg. से जहानामए -- केइ पुरिसे तरुणे बलथं जाव मेहावी निउणसिण्णोवणए एगं महं सामल्लिण्डियं उहं अज्जहलं अगटिहं अचिक्कणं अथाइइ सपत्तिय तिवखेण परसुणा अक्कमज्जा Vy. 16.4.7 (16.52)

अचिक्ख- (a-cikkha < ā-cakṣ-) *v.* to tell, Ś. (शाक्य-मिश्र) भो अचिक्खदु भगवं MatViPra. p. 58.13.

अचिह (a-ciṭṭha < a-ceṣṭa) *adj.* motionless, inactive, JM. नाणं सविसयनिययं न नाणमित्तेण कज्जनिप्पत्ती। मगण्णू दिट्ठतो होइ सचिट्ठो अचिट्ठो य ĀvNI. 1143; सकिरियाविरहाओ न इच्छियसेपावयं ति

(? न) जाणं ति । मग्गण्ण वाऽविद्धो वायविहीणोऽहवा पोओ ViĀvBhā. 1144 (1141)

अविद्धं (a-citttham < ?) *Deśi. adv.* [Śi. चिट्ठं मृशमित्यर्थः p. 184b.11; is it तिष्ठन् remaining in ? v. l. चिट्ठं JAS.] seldom, AMg. अविद्धं (? अविद्धं) कूरेहि कम्महेहि णो चिट्ठं (? चिट्ठं) परिविचिट्ठति Āyār. (ĀS.) 1.4.2.135 (Lad. 4.2.18)

अविट्ठिता (a-cittthittā < a-sthittvā) *ger.* not standing, AMg. गंता य अगंता य आगंता खलु तथा अगगंता । चिट्ठित्तमचिट्ठिता णिसिद्धता चेव नो चेव Thāpa. 3.2.168(8)

अचित्त (a-citta) *adj.* [also अचित्त] [f. -ā] without sentience, without life, AMg. चित्तमंतमचित्तं वा परिगिम्भ कसामवि । — एवं दुक्खा न सुंचइ Sāy. 1.1.1.2; अचित्तं (ठाणं) तु समासज्ज ठाणए तत्थ अप्पणं । बोसिरे सब्बओ कावं ण मे देहे परीसहा Āyār. 1.8.8.21; अहवा देविद्धी ति विहा पणत्ता, तं जहा — सचित्ता अचित्ता मीसिया Thāpa. 3.502(214); सचित्ता भंते मासा, अचित्ता मासा । गोयमा ! ओ सचित्ता मासा अचित्ता मासा Vly 13.7.4 (13.124); येरे मगवंते ण्वविहेणं अभिगमेणं अभिगच्छंति, तं जहा — सचित्ताणं दब्बाणं विओसरण-ताए अचित्ताणं दब्बाणं विओसरणताए Vly. 2.5.14 (2.97); Nāyā. 1.1.99; RāyPa. 778; सयणसंपओगा सचित्ताचित्तमीसगहं दब्बाहं अणंत-काहं इच्छंति परिवेत्तुं Paṇḥā. 5.7; अहवा समासओ सचित्तो वा अचित्तो वा मीसिए वा दब्बजाए, सेवं (= से एवं) तस्स ण भवइ Jambuddi 2.69; हे(?) ति विहा जोणी पणत्ता, सचित्ता, अचित्ता मीसिया Pannav. 9.754; नत्थि णं तस्स भगवंतस्स कत्थइ पडिबंवे । ... दब्बओ सचित्ताचित्तमीसपसु दब्बेसु Kapp. 118; निग्गंथेण य गाहावईकुलं पिंडवायपडिवाए अणुपविट्ठेणं अचयेरे अचित्ते अणेसणिज्जे पाणभोयणे पडिग्गाहिए सिंहा BrKapp. 4.13; 4.24; कत्थ एए नत्थे इत्थीओ य पुरिसा य पण्हावेति तत्थ से समए निग्गंथे अचयंसि अचित्तं सोयंसि सुक्खयोगले निग्गापमाणे हत्थकम्मपडिसेवणत्ते आवाज्जइ मासियं परिहारठाणं अणुप्पासयं Vāva. 6.8; जे भिग्गु अचित्त-पडिदियं गंधं जिग्घइ जिग्घंतं वा साइज्जइ Nis. 2.9; एतंमवक्कमिता अचित्तं पडिदियं Dasave. 5.1.112; चित्तमंतं अचित्तं वा अप्पं वा जइ वा बहुं Uti. 26.24; जाणगसरीरमविहसरीरवहरित्ते दब्बकखं ति विहे पणत्ते, तं जहा — सचित्तो अचित्तो मीसए AnuOg. 61; 273; बाउकाओ ति विहो सचित्तो मीसओ य अचित्तो PinḍN. 88; JM. अहं सिरिमईए भणियं तुह चित्ताओ इमो हु जेणेव । तेणेव य अचित्ता विहिया सुरसुंदरि तुमं ति SurSuCa. 12.27; न वेत्तव्वं सचित्तमचित्तं वा सब्बमदत्तं पि ति विहेण MaViCa. (G.) 15a.9(2); JŚ. अण्णं जं परदब्बं सचित्ताचित्तमिस्सं वा SamSā. 20; 220; सचित्ताचित्ताणं करेइ दब्बाणमुवघायं SamSā. 238; आवसहावादणं सचित्ताचित्तमिस्सियं हवइ MokPā 17; जेतंनंतरलद्धं सचित्ताचित्तमिस्सियं दब्बं । तस्स य सो आइरिओ अरिहइ Maia. 157(4); ति विहा दब्बं पूजा सचित्ताचित्तमिस्सभेण ŚrāĀ. (V.) 449; Apa. अचित्तो चित्तु जो मेलवइ PāDo. 46; जोणि सचित्त अचित्त निमीसिय VaddhaCa. 10.12.5; विमुयहि सचित्त अचित्त कुइ, हुयवइसायरमि गन्व लुइ AnāMahSām. 10.2.

अचित्तकम्म (a-citta-kamma < a-citra-karman) *adj.* having no (wall) picture, AMg. कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा अचित्तकम्मे उवस्सए कत्थए BrKapp. 1.21.

अचित्तगुरु (a-citta-guru) *n.* [also गुरु] a lifeless and heavy object, JM. चउगुह अचित्तगुरुसाहरिए ति येराहं VIMāPrs. 85.1 (v. 49); JŚ. सचित्तेण व विहिद अथवा अचित्तगुरुपिहिदं च Maia. 448(6)

अचित्तजोणि (a-citta-joni < a-citta-yoni) *adj.* born of a lifeless thing, AMg. जीवाणं सचित्तजोणीयं अचित्तजोणीयं मीसजोणीयं P. Do. 16

अजोणीय व वतरे कतरेहिओ अप्पा वा बहुया वा Pannav. 9.19(768)

अचित्तजोणिय (a-citta-jonīya < a-citta-yonika) *adj.* born of a lifeless thing, AMg. सब्बथोवा जीवा मीसजोणिया अचित्त-जोणिया असवेज्जगुणा Pannav. 9.19(768)

अचित्त (acitta-tta < acitta-tva) *n.* lifelessness, the state of being lifeless (due to covering long distance or lapse of time), AMg. खेत्ताहंवाण अनित्तत्तं PavSāro. 37.

अचित्तदब्बखं (acitta-davva-khandha < acitta-dravya-skandha) *m.* a group of lifeless things, AMg. अचित्तदब्बखं अणेगविहे पणत्ते, तं जहा — दुपएहिए खंवे ति पएसिए खंवे ... अणंतपएसिए खंवे AnuOg. 63.

अचित्तदब्बोवक्कम (acitta-davvovakkama < acitta-dra-vyopakrama) *m.* the initial statement about an inanimate object, AMg. से किं तं अचित्तदब्बोवक्कमे । खंटाहीणं गुहादीणं मच्छंहीणं से तं अचित्तदब्बोवक्कमे AnuOg. 83.

अचित्तपडिदिय (acitta-paṭṭhiya < acitta-pratiṣṭhita) *adj.* found in an inanimate object, AMg. जे भिक्खु अचित्तपडिदियं गंधं जिग्घइ Nis. 2.9 (Cū. निज्जीवे चंदणादिकट्टे)

अचित्तपरिग्गहा (acitta-pariggaha < acitta-parigraha) *m.* acceptance of a lifeless thing, AMg. ते य परिग्गहे दुविहे पणत्ते, तं जहा — सचित्तपरिग्गहे य अचित्तपरिग्गहे य Āv. 74.

अचित्तपूजा (acitta-pūjā) *f.* worship of an inanimate object (like the icon of a prophet etc.), JŚ. तेसि च सरीराणं दब्बसुवस्स वि अचित्तपूजा सा ŚrāĀ. (V.) 450.

अचित्तमंत (a-citta-manta < a-citta-vat) *adj.* not having living ornaments, AMg. से अप्पं वा बहुं वा अणुं वा मूलं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा एतेसु चैव परिग्गहावंती Āyār. 154 (JĀS.); Dasave. 4.3; 4.5.

अचित्तादत्तादाण (acittāḍattāḍāna < acittāḍattāḍāna) *n.* taking what is lifeless and not given, theft of a lifeless thing, AMg. मे य अदत्तादाणे दुविहे पत्ते, तं जहा — सचित्तादत्तादाणे अचित्ता-दत्तादाणे य Āv. 70.

अचित्ताहार (acittāhāra) *m.* food consisting of lifeless things, AMg. णेरइया णं भंते किं सचित्ताहारा अचित्ताहारा मीसाहारा Pannav. 28.1(1794)

अचित्तिजंत (a-cittijanta < a-citryamāna) *adj.* (pr. part. pass.) not being painted, JM. एसो जक्खो अचित्तिजंतो अम्ह बहाए मविस्सइ ĀvT. (H.) 68a.2.

अचित्त (a-cinta < a-cintya) *adj.* [f. -ā] unimaginable, unthinkable, JM. आविग्गभावतिरोभावमेतपरिणामकारणमचित्तं । णिच्चं बहुलं पि य णडो व्व वेसंतरावणो ViĀvBhā. 67; भागो अचित्ता सत्ती स महाभागो महप्पमावो ति । स महागुणी महंतं जं मुणति मुणिपपाणो वा ViĀvBhā. 1058(1055); अचित्तमेअं केवलिग्गमं तत्तं Paṇḥā. 48; तहवि हु बहुमाणुहासिमत्तिभरेण, गुणकणमवि कित्तिहा(?) स्ता)मि चित्तामणि व्व । अलमहव अचित्ताणंतसामत्थओ सिं, फलिहइ लहु सब्बं वंछिअं निच्छियं मे LaAjŚāStā. 3; Apa. परमेसर रणे रावणु अचित्तु, उच्छाह-मंत-पहु-सत्ति-वत्तु PanmCa. (S.) 16.1.5; विज्जउ सब्बवउ जं अचित्तु सगापवग्गभूसणु महंतु PaṇḥāCa. (P.) 4.8.2; 8.18.10; 10.4.1; 11.2.9.

अचित्त (a-cinta) *adj.* free from care, Apa. बहिं सोवेइ अचित्तु PāDo. 46; सोवइ दीहइ णिहइ अचित्तु CandappaCa. (Y.) 8.15.4.

अचित्तचित्तमणि (a-cinta-cintāmaṇi < a-cintya-cintā-

mani) *n.* unimaginable jewel which yields whatever one desires, AMg. ५३० ई — संयत्तं सम्मत्तं अचित्चित्तमणिसमं Arāb-Paḍ. 333; Paḍ. 91; JM. अचित्चित्तमणी भवजलहिपोआ एतं-सरणा अरहता सरणं PaḍSu. 4.

अचित्चित्तमणिकण्य (a-cinta-cintāmani-kappa < a-cintya-cintāmani-kalpa) *adj.* resembling the unthinkable wish-yielding jewel, JM. ततो से — संवेगसिद्धिकरे ह्यथ अचित्चित्तमणिकण्य PaḍSu. 42.

अचित्तण (a-cintana < a-cintana) *n.* 'non-thinking, not to think about or imagine, AMg. अचित्तणं च व अचित्तणं व Utt. 32. 15.

अचित्तणिज्ज (a-cintāṇijja < a-cintāṇiya) *adj.* unthinkable, S. (दुसुल) हा कथ दाणि सीतादेवि अंतरेण ईदिसं अचित्तणिज्जं जणाववादं देवस्स कथस्सं UttRāCa. 1. 38. 8; (राजा) अचित्तणिज्जो सु मणिमंतो-सहीणं पहावो CandL. 1. 29. 8.

अचित्तणिवुद्ध (a-cinta-nivvut < a-cintya-nirvṛti) *f.* unthinkable satisfaction, Apa. चित्तित्त अचित्तणिवुद्धसेण BhaviKa. 62. 6

अचित्तणीअ (a-cintāṇia < a-cintāṇiya) *adj.* [also अचित्तणीय] unthinkable, JM. एरिसं पि मणसा वि अचित्तणीयं पडिसुयं इमीय Erz. 5. 28; S. (विदूषक) अवस्सभावी अचित्तणीओ समाअभो मोदि ति Sāk 76. 15(6)

अचित्तणीयमहिमा (a-cintāṇiya-mahimā < a-cintāṇiya-mahiman) *f.* unthinkable power (of Karman), JM. एवं च तस्स अचित्तणीयमहिमाया कम्मयाणं ... एधारिसी बुदी पाउम्भूया MaViCa. (G) 14a. 10(2)

अचित्तप्पा (a-cintappā < a-cintyātmā) *adj.* whose nature is not thinkable, JM. (विण्हू) तप्पर तवं अणतो जलसयणगओ अचित्तप्पा Dhutt. 1. 55.

अचित्तमाहृष्य (a-cinta-māhappa < a-cintya-māhātmya) *n.* unthinkable greatness, AMg. निउणं जिणाण आणं चित्ते अचित्तमाहृष्य ArābPaḍ. (V.) 812.

अचित्तसत्ति (a-cinta-satti < a-cintya-śakti) *f.* unimaginable power, JM. भयवं! अचित्तसत्ती माणुसवेसधारी को वि दिव्वो तुमं CaupCa. 326. 22

अचित्तसत्तिजुत्त (a-cinta-satti-jutta < a-cintya-śakti-yukta) *adj.* endowed with unimaginable power, JM. अचित्तसत्तिजुत्ता हि ते भगवंतो वीअरागा सव्वणू PaḍSu. 12.

अचित्तिय (a-cintia < a-cintya) *ger.* [Hom.(Gr.) 4. 423]

अचित्तिय (a-cintiya < a-cintita) *adj.* sudden, unthought of, JM. ताव तुमं अचित्तिय-हिरण-बुद्धिसभो सहस चिय आगओ Erz. 8. 16; Apa. नवरि अचित्तिय सेणटिय विप्पिय-नाव झड ति Hom.(Gr.) 4. 423(1); जेम अचित्तित्त कज्जु तसु सिद्धु खणदि महंतु Sanderā. 223; जहि पडइ अचित्तिय जमह धाडि AntaraḥSam. 1. 10.

अचिन्धकरण (a-cindha-karaṇa < a-cintha-karaṇa) *n.* not to use for a mark, AMg. विचट्टा रयहाणं दोसा उ भवे अचिन्धकरणम्मि ArābPaḍ. (V.) 881.

अचियत्त (a-ciyatta < a-? = a-priti-kara) *adj.* [often wrongly written अचियत्त] unpleasant, producing or showing apathy, offensive (particularly a house-holder who is unwilling to give alms), AMg. से जहाणामय समणोवासगा भवंति!... अचियत्तं-उरपरप्पेवेसा ... अप्पाणं भावेमाणा बिहरंति Sny. 2. 2. 715 (comm. अनभि-

मतोऽन्तःपुरप्रवेशवत् परगृहद्वारप्रवेशोऽन्यतीर्थिकप्रवेशो येषां ते तथा ŚāI. 337a. 1); दसविधे उबघाते पन्नते, तं जहा — उगमोबघाते ... अचियत्तोबघाते सारक्खणोबघाते Tbhāna. 10. 84(738); जहि जहि आउयं निबंथेति पावकारी — जहाजायपसुया अचिभूयत्ता णिच्चनीयकम्मोवजीविणो...जेव सुइ जेव णिब्बुत्ति उवलमति Paḍhā. 3. 24; बज्जेयइओ य सव्वकालं अचियत्तपप्पेवेसो Paḍhā. 8. 4; 8. 6; असंविमागी अचियत्ते अविणीए ति बुक्खई Utt. 11. 9; असंविमागी अचियत्ते पावसमणे ति बुक्खई Utt. 17. 11; अनक्षियमवत्तवं अचियत्तं जेव णो वए Darsva. 7. 43; उअवेवे निक्खिखे महल्लभाणंमि सुड वह डाहो। अचियत्तं वोक्खेओ छक्कायवहो य गुरुमते PinḍNi. 570; दाणे अभिगमसट्ठे संयत्ते खउ तहेव मिच्छते। मामाए अचियत्ते कुलाइ जयणाइ दायंति OghNi. 435; अचियत्ते वोक्खेओ छक्कायवहो य गुरुमते OghNi. 482; विज्जाए हो अगारी अचियत्ता सा य पुक्कउ चरिअं OghNi. 598; पट्ठणीयपत्तमामग भद्दासडे य अचियत्ते OghNi. 236; वरुगहणे अचियत्तं वोक्खेओ तदन्न दव्व तसु बावि। छक्कायाण य वहणं अमत्ते तंमि मत्तंमि OghBhā. 261; JM. ताहि आयरिहि नायं — जहा अचियत्तोगहो ति AvTi (H) 304a. 4; ताहे सामी अचियत्तोगहो ति काउ निगमओ इमे य तेण पंच अभिगहा गहीआ, तं जहा — अचियत्तोगहं न वसियत्तं AvTi (H.) 189b. 3; भोगफलं दाहुफलं पममणा जिट्ठ इअर अचियत्त AvNi. 178; दुइज्जंतगा पिउणो वयंस तिब्बा अभिगहा पंच। अचियत्तुगहि न वसण णिच्च दोसट्ठ मोणेणं AvNi. 482; दाणे अभिगमसट्ठे सम्मत्ते खउ तहेव मिच्छते। मामाए अचियत्ते कुलाइ जाणंति गीयत्ता KappBhā. 1489, 1579-1581; सागारिअ अचियत्ते वाहि पडियरण तहवि नेच्छंति VavaBhā. 2. 87; अचियत्तं ति वा अचियत्तं ति वा एगट्ठे VavaBhā. 4. 1.

अचियत्तकुल (a-ciyatta-kula = a-pritikara-kula) *n.* a family which is ill disposed towards giving alms, AMg. अचियत्तकुलं न पडिसे चियत्तं पडिसे कुलं Darsva. 5. 1. 17.

अचिर (a-cira) *adj.* early, without delay, AMg. अचिरेणेव कालेण दुक्खस्संतमुवागया Utt. 14. 32; JS. सो सव्वदुक्खमोक्खं पावदि अचिरेण कालेण PavSā. 88; SamSā. 10. 2; MāIa. 506(7)

अचिरकालकय (a-cira-kāla-kaya < a-cira-kāla-kṛta) *adj.* which is done recently, AMg. समे अज्जुहिरे बावि अचिरकाल-कयम्मि य ... (यट्ठि) ... उच्चारहिणि बोसिरे Utt. 24. 17; OghNi. 318; 314; JM. PavSāro. 709; 710

अचिरकालपव्वहय (a-cira-kāla-pavvaiya < a-cira-kāla-pravrajita) *adj.* who is recently initiated, AMg. समणं अचिरकालपव्वहयाणं — पावकरसहस्रमतिगुणविशोदणत्वं — ससमर ठाविअइ SamavPra. 90.

अचिरजुवह (a-cira-juvai < a-cira-yuvati) Dehī. *f.* recently married girl, DeNāMā. 1. 18 (comm. (देशीत्वम्) एवं वक्ष्यमाणे अगुज्जहर-अचिरजुवह इत्याशयवि वाच्यम्); Trivī. (Gr.) p. 68. 27 (comm.) cf. अहरजुवह.

अचिरपसूय (a-cira-pasūya < a-cira-pra-sūta) *adj.* (ppp) who has recently delivered, AMg. अचिरपसूयवाइ तहाऽऽव-संवेयणाहरणा ArābPaḍ. 681.

अचिरभावि (a-cira-bhāviya < a-cira-bhāvita) *adj.* (ppp) who has recently become worthy of right faith, AMg. अकंठेऽचिरभावि ते पुरिसा मरणेसकालम्मि। पुव्वकयकम्मपरिभावणाय पच्छा परिवट्ठति AuraPacc. III. 54.

अचिरं (a-ciram) *adv.* not seeking for a long time (Sh), AMg. (यट्ठि) अचिरं पडिहेहिता विहरे चिट्ठ माहणे Ayā. 1. 8 & 20 (ŚāI. अचिरं स्थानं 204a. 18)

अचिरवत्तविवाह (a-cira-vatta-vivāha < a-cira-vṛtta-

प्रांश्रिहा) *m.* recently performed marriage, AMg. से जहानाम केइ जुसिसे — अचिरवत्तविवाहकजे अरथगवेसणाए सोलसवासविप्यवासिए Viy. 12. 6. 8 (12. 128); SuraP. 20. 7.

अचिरा (a-cirā < a-cirāḥ) *adv.* immediately, quickly, JM. पावं च अप्परिवरियं विणिज्जियं पेच्छस् अचिरा PaumCa. (V) 37. 37; सेसालगाणि णियमेसु चेव आगमपुब्बकोटोए। सायबहुलस्स अचिरा ४धंते जाव गोवेट्टे KamPay. 7. 33; संसारजल्लज्जणवत्तुल्लेण ... धम्मणे ते अचिरा संबोधो भविस्स JuJiCa. 4. 8; M. (वसन्तसेना) — (पवणा) मन्ते मन्ते पुणोवि अचिरा संपत्तुमारोहेण RamMāh. 1. 24.

अचिरादेव (acirād-eva) *adv.* immediately, quickly, very soon, JM. अचिरादेव भविस्स ते पुत्त-संपत्ती MaṇoKa. 14. 31; तो तहा वत्तस्स जहा अचिरादेव देवी पुत्तममवलोए MaṇoKa. 7. 14.

अचिराभा (a-cirābhā) *Deś. f.* lightning, JM. घणा गयणे रेहति संहरता अचिरामाभिवदेता PaumCa. (V.) 42. 32; cf. अहिराहा (Hem. (Gr.) 1. 34)

अचिरगगय (a-ciruggaya < a-cirodgata) *adj.* (ppp.) which has recently arisen, AMg. भयव गोयमे अचिरगगयं बालसूरियं ... पासइ Viy. 14. 9. 13 (14. 132); सुज्जो उत्तरकुरुदेवकुरुवणविबर-पाय-चारिणी नरगणा ... अचिरगगयबालचंदसंठियमहानिहाला ... ते वि उवणमति मरणमम Paṇḍā. 4. 7; बहवे दुमगणा पणत्ता ... जहा से अचिरगगय-सरयसूरमहल ... जहहिगुलुयणिगरुवाहरेगम्वा Jivābhi. 3. 590.

अचिरे (a-cire) *adv.* quickly, JS. णाणी अमूददिट्ठो अचिरे पार्थति णिव्वणं CarIPa. 9

अचिरेण (a-cireṇa) *adv.* quickly, JM. तुम्हाण भविस्सइ अचिरेणैव निव्वणं KaḍKu. 268. 34; JS. लहइ अचिरेण अप्पाणमेव सो कम्मपविमुक्क SamSā. 189; णियगुणमाराहतो अचिरेण वि कम्म परिहरइ CarIPa. 18; चउगइ चउजणं अचिरेणपुणभवा होइ CarIPa. 44; Apa. अचिरेण तसु दुवख-उहेउ PaumSiCa. 4. 195.

अचुक (a-cukka < a? — a-bhraṣṭa) *adj.* (ppp.) [Hem. (Gr.) 4. 177] not missing, unmissaken, accurate, Apa. कुविय असेस्स वि जवइ कवलणविहिहिं अचुक (विसहरनिवइ) SaṇKuCa. 580. 7; के वि एकमेक हकंत दुक्क पाक्क चक्क चक्केहि अचुक VihāKa. 2. 11. 7; चाव-चाय-चारभटि अचुकु कुनयकुसगकलकिहि मुक्कउ GayaSām. 1. 6.

अचुकट्ठिदि (a-cukka-tṭhidi < a?-sthiti = a-bhraṣṭa-sthiti) *adj.* having a sure status, M. (सुप्रधार) चक्की णं कुल-चक्कट्ठिमणिचक्के अचुकट्ठिदि SāMāh. 1. 12.

अचुकलक्ख (a-cukka-lakkha < a?-lakṣya = a-bhraṣṭa-lakṣya) *adj.* not missing the target, JM. तस्स य अचुकलक्खो दहप्पहाणि सकम्मविखाओ। बाहो आसि पिया मे कुमसीहो(?) सीहओ नाम TarLo. 1379.

अचुकलक्खया (a-cukka-lakkhayā < a?-lakṣyatā = a-bhraṣṭa-lakṣyatā) *f.* accuracy of hitting the target, JM. अचुकलक्खयाए विम्विया मणंति तुम्हे णे होइ उवज्जाय ति VasuHi. 201. 20.

अचुच्छ (a-cuccha < a-tuccha) *adj.* not insignificant, JM. उव्वेसु अचुच्छकुस-अचुच्छ-वेणूहि आवरिओ (निबो) KumāCa. (H.) 2. 38.

अचुण्णअ (acunna-a < alyunnata) *adj.* [both metre and meaning make it necessary to change the reading as अचुण्णअ] very tall (both for the king and the tree), JM. गह्विसगाह-वळमि तम्मि अचु (इ) ण्णए विवडवच्छे। णंदणवणे व्व कत्तो अंतो कुसमाण व गुणणं KuvMāKa. 9. 12; cf. अचुण्णअ.

अचूलिय (a-cūliya < a-cūlika) *adj.* not having an Appendix, AMg. अवसेसा पुब्बा अचूलिया Nandī. 113.

अचेदण (a-cedana < a-cetana) *adj.* [also अचेयण] [f. -ā] insentient, without life or consciousness, JS. मिच्छन्तिं जदि पयडी मिच्छादिट्ठो करेदि अप्पाणं। तम्हा अचेदणा दे पयडी णणु कारगो पत्ता SamSā. 828+1; णज्झवसाणं णाणं अज्झवसाणं अचेदणं जम्हा SamSā. 402; ते कहइ वंति जीवा जे णिधमवेदना उत्ता SamSā. 68; 287; दंसण-णाणवरितं पिप्पि वि णत्थि दु अचेयणे विसए SamSā. 366; पोमगल-व्व-प्पमुहं अचेदणं हववि अज्जीवं PavSā. 2. 35; णिदं जिणेह णिधं णिदा खलु नरमवेदण कृणदि Maṇā. 974(10); दुग्गंधं बीमच्छं कलिमलसरिदं अचेयणं मुत्तं BāApu. 44; 45; S. (विदूषक) कहं पुण पदस्स अचेदणस्स उवलविसेस्स दाणं संभवइ CandLo. 1. 29 (p. 18)

अचेदणत्ता (a-cedana-tta < a-cetana-tva) *n.* the state of being lifeless or without consciousness, JS. दोणइ अचेदणत्तं पसज्जदि सम्मं जिणावमदं Paññatthi. 48; तेसिं अचेदणत्तं भणिदं जीवस्स चेदणदा Paññatthi. 124.

अचेयकड (a-ceya-kaḍa < a-ceta-kṛta) *adj.* (Karmann) which are not accumulated or caused by conscious acts, AMg. जीवाणं चेयकडा कम्मा कज्जति, नो अचेयकडा कम्मा कज्जति Viy. 16. 2. 17 (16. 41) (comm. अचेतःकृतानि or अचेयकृतानि)

अचेयण (a-ceyana < a-cetana) *adj.* 1 [also अचेयण] (not moving like) a lifeless thing, AMg. कायसाधारणट्ठाए पत्थं वा वि अचेयणे Āyār. 1. 8. 8. 15(243); 2 not having life or consciousness, inanimate, AMg. ते य दीसंति दुग्गया दुरंता परव्वसा ... अगंधा अचेयणा दुमगा ... नरा धम्मबुद्धिविखा Paṇḍā. 2. 16; JM. एतंसिणिद्धस्मी पोरिसमेग अचंअणो होइ। विहयाए संमीसो तइयाइ सचेयणो बत्थी PiṇḍNi-Bhā. 13; तं णो, ताइं जमवेतणाइं जाणंति ण घडो व्व ViāVbhā 91; (अवाइ) वेयणमचेयण KappBhā. 798; Apa. सुअइ अचेयणु ओसुविणायइ PaumCa. (S.) 17. 15. 3; कम्मइं केरा भावडा अणु अचेयणु दव्वु Parampp. 1. 73; सब्ब अचेयण जाणि जिय एक सचेयणु सार YogaSā. 36; जिणु गुणु देइ अचेयणु वि बंदिउ णिदिउ दोसु SāDhaDo. 218.

अचेयणय (a-ceyana-ya < a-cetana-ka) *adj.* insentient, Apa. ता दिज्जउ अवइ अचेयणउ JaaCa. 2. 19. 7.

अचेयण (a-ceyanna < a-caitanya) *n.* absence of consciousness, JM. किमयेदवियंममाणअचेयणकारणमियाणि CaupCa. 211. 20 (v. 19)

अचेल (a-cela) *adj.* without clothes, naked (commentarial tradition often takes the word to mean scanty clothes or tattered clothes based on the meaning of the negative -a as suggesting alpaṭva or kutsā), AMg. पत्थं विरते अनगारे सब्बतो मुंढे रीयंते जे अचेलए परिधुसिते सचिक्खति ओमोयरियाए Āyār. 1. 6. 2. 2 (184); विरुवरुवे फासं अहियासेइ अचेले Āyār. 1. 6. 3. 2(187); अदुवा ओमचेले अदुवा एगसाइ अदुवा अचेले Āyār. 1. 8. 4. 1(214); ण मुंजेज्ज कयावि। परवत्थं अचेलो वि Sny. 1. 9. 20(456); तेण परं अचेले पाणि-पडिगहिण समणे मगव महावीरे Kapp. 117; जे भिक्खू अचेले सचेलयाणं मज्जे परिवसति Nis. 11. 90; JS. वदसमिदिदियरोवो लोचावस्सयमचेलम-ण्णाणं PavSā. 3. 8.

अचेलकणितोअ (a-cela-ka-nirodha < a-cela-ka-nirodha) *m.* [also अचेलकणितोअ] prohibition of a person who is without clothes, JM. सीतं पडरिणत्ता अचेलकणितोअ भत्तवरवासे। सुत्तयजाणएणं अप्पा बहुयं तु णायव्वं NisBhā. 175 (comm. अचेलकणितोअ पुब्बवक्खानं)

अचेलक (a-cela-kka < a-cela-kya) *adj.* not having a

cloth, Apa. लोचाचेलकु अण्हाणजुत्तु SudCa. (N.) 11. 8. 5.

अचेल्या (a-cela-ga < a-cela-ka) *adj.* [also अचेल्य] [*f.* अचेल्या] without clothes, AMg. संवच्छरं साहियं मासं जं ण रिक्कासि वत्थं भगवं । अचेल्य तओ चाई Āyār. 1. 9. 1. 4; पंचहिं ठाणेहिं अचेल्य पसत्थे मवइ Thāpa. 5. 8 (455); मावेयव्वो भवइ य अंतग्ग्णा इमेहिं सवनियमसीलओगेहिं निच्छकालं । किं ते — अण्हाणय ... खमदमअचेल्या ... आदिपहिं Panbā. 9. 4; उसंभे णं भरहा कोसल्लिए संवच्छरं साहियं श्रीवर-धारी होत्था तेण परं अचेल्य Jambuddi. 2. 66; नो कप्पइ निगंयीए अचेलियाए होत्तए BrKapp. 5. 19; परिजुण्णेहिं वत्थंहिं होक्खामि ति अचेल्य Utt. 2. 12; 2. 34; 23. 13; जे भिक्खू अचेले सचेल्याणं मज्जे परिवसइ Nis. 11. 89; JM. परिसुद्धजुणकुच्छिययोवानिययन्नभोगयोगेहिं । मुणओ मुच्छारहिया संतेहिं अचेल्या होति ViĀvBhā. 2599.

अचेल्यत्तण (a-cela-ga-ttana < a-cela-ka-tvana) *n.* nudity, clothlessness, JM. वुत्तो अचेल्यत्तमो इति काइ अचेल्यत्तणं ववसे । जिणकप्पो वडज्जाणं निवारिओ होइ एवं तु BrKapp. 5935.

अचेलदा (a-cela-dā < a-cela-tā) *f.* the state of being naked, nakedness, JS. छल्लमेया वा सभूसिज्जा अण्हाणत्तमचेलदा । लोयत्तं ठिदिमुत्ति चादत्तभावणमेव य CāriBhā. 6.

अचेलधम्म (a-cela-dhamma < a-cela-dharma) *m.* the observance of nakedness, JM. वुत्तो अचेलधम्मो इति काइ अचेल्यत्तणं ववसे BrKapp. 5935.

अचेलपरीसहा (a-cela-parisaha < a-cela-parisaha) *m.* endurance of nakedness, one of the 23 Parisaṃhas, AMg. बावीसं परीसहा पण्णत्ता, तं जहा — दिगिच्छापरीसहे ... अचेलपरीसहे Samsv. 22. 1; इमे ते खलु बावीसं परीसहा -- महावीरेणं पवेइया, तं जहा — अचेल-परीसहे Utt. 2, para 3.

अचेलभंगकरण (a-cela-bhaṅga-karāṇa) *n.* violating the rule of the vow of garmentlessness, JS. उवसग्गवाहिकारणदप्पेणा-चेलभंगकरणम्हि । उवात्तो छट्ठमासिय कमेण मूलं तदो इसइ CheSath. 51.

अचेलभाव (a-cela-bhāva) *n.* nudity, nakedness, one of the Parisaṃhas, JS. सुहत्तण्हा सीदण्हा दंसमसमचेलभावो य । -- तह चैव पणपरिसह Māla. 254(5)

अचेल्यपहुदि (a-cela-ya-pahudi < a-cela-ka-prabhṛti) *adj.* one having no garments and others, JS. पुदिदो वारिदस-चेल्यपहुदीणं वदण करेदि सयं । ते पुण वदंति ण तं गुरुणमालोचय एको ChePi 267.

अचेलिया (a-celiyā < a-celikā) *adj.* (*f.*) [also अचेलिया] naked, without clothes, AMg. नो कप्पइ निगंयीए अचेलियाए होत्तए Kapp. 5. 19; JM. अजियम्मि साइसम्मी, इत्थी ण चए अचेलिया होउं BrKapp. 5936; गुरुगा अचेलियाणं समलं च दुगुच्छियं गरहियं च । होइ परपत्थजिज्जा, विइयं अट्ठाणमाईसु BrKapp. 5938.

अचेल्लिका (a-celikkā < a-celikā) *adj.* (*f.*) who is having no garments, AMg. चिरे ससट्ठं अचेल्लिकं एमादि पावइत्थिओ । पगमंती अत्थ रयणीए अह पइरिक्के दिण्णस्स वा MahāNis. 2. v. 153.

अचोइय (a-cōiya < a-codita) *adj.* not ordered, unim-pelled, AMg. विंते अचोइय निच्छं, खिप्पं हवइ सुचोइय Utt. 1. 44 (comm. वित्तः सकलगुणाश्रयतया प्रतीतः)

अचोक्ख (a-cokkha < ?) Deśi. [late Skt. अचोक्ष] *adj.* im-pure, AMg. तए णं सा रयणीवेदेवया -- जं किंचि तत्त -- पूइयं दुरभि-गंधमचोक्खं, तं सव्वं आहुणिय एदेयव्वं ति कट्ठ -- भिउत्ता Nāyā. 1. 9. 19; 1. 9. 20; जं किं पि असुइ अचोक्खं ... तं सव्वं एगंते एदेइ KāyPa. 9; 12; असुइपूइय-दुग्गिगंधमचोक्खपरिबज्जिया णं उत्तरकुरा पण्णत्ता Jivābhi. 3. 622;

एवामेव ताओ दिसाकुमारीमहत्तरियाओ ... असुस्सचोक्खं पूइयं ... एगंते एदेइ Jambuddi. 5. 5; असुइमचोक्खे -- असासयमसारे ... निव्वेयं ववइ सरीरे Tānd. 123; JS. एदारिते सरीरे दुग्गंहे कुणिमपुडिबमचोक्खे -- रागं क करिति सप्पुरिसा Māla. 852(9); किमिसकुळेहिं भरिदमचोक्खं देइ सव्वक्खलं BāAnu. 43; S. (नन्दगोप) मट्ठा अचोक्खिदो म्हि मदलिआ दालिआ गहीदा HāCa. 1. 20. 10; Apa. पुप्पइ पुप्पइ पुण वि अचोक्खउ JāCa. 3. 36. 17.

अचोरिअ (a-coriam < a-cauryam) *adv.* without con-cealing, openly, M. तूरं सवीरं कुणिअं सुरेहिं -- परंतसुज्जेहिं अ सरम्मणे अचोरिअ सोरिअमाअवेहिं ŚrīKāv. 3. 4 (comm. अचौर्यं निर्व्याजम्)

अचोरिक (a-corikka < a-caurikya = a-caurya) *n.* abstaining from stealing, AMg. सच्चमचोरिकं वंसवेरमपरिग्व्वो अनिसिपत्तं । अं च इमाइमहिंसारक्खत्ता दिक्खा य दाणं च ĀrahPaḍ. (V.) 505.

अचोरिय (a-coriya < a-caurya) *n.* an act of abstaining from stealing, AMg. अचरे अहममाओ रायवुट्ठं अम्मक्खान मणंसि अलियं -- चोरोति अचोरियं करंतं Panbā. 2. 9; JS. जीवदया दम सच्चं अचोरियं वंसवेरसतो । सम्मईसण्णणं तओ अ सीलस्स परिवारो SūPa. 19.

अच्च- (acca- < ati- + i-) *v.* 1 to go beyond, to overcome, to subdue, AMg. एस वीरे पसंसिए अच्चेइ लोगसंजोगं Āyār. 1. 2. 6 5(101); इह आगइ गइ परिणाय अच्चेइ जाइमरणस्स बहुमं विक्खायए Āyār. 1. 5. 6 3(176); मा पच्छ असाहुया मव, अच्चेइ अणुत्तास अप्पं Sāy. 1. 2. 3. 7; वाउ व्व जालमच्चेइ पिया लोगंसि इत्थिओ Sāy. 1. 15 8(614); 2 to go, to pass (time), to elapse, AMg. वओ अच्चेइ जोव्वणं च Āyār. 1. 2. 2(65); अच्चेइ कालो तरंति राइओ Utt. 18. 31; M. अच्चउ अण्णा विज्जा MahāMāñ. 68.

अच्च (acca < arc-ya) *adj.* who deserves worship, M. विस्संभितेलोइसुरेअचं बालं तमंवा णिअऊण तुट्ठा ŚrīKāv. 3. 20.

अच्च (acca < arca) *m.* name of a measure of time consist-ing of seven thoṃas, AMg. (समणे भगवं महावीरे कालगए) अच्चे खवे मुत्ते पाणू थोवे सिद्धे णागे करणे Kapp. 124.

अच्च- (acca- < arc-) *v.* to worship, to honour, AMg. तए णं सा जामालिस्स खत्थियकुमारस्स माया -- अगक्खेसे पडिच्छइ ... अग्गेहिं वरेहिं गंधेहिं महेहिं अच्चेइ Viy. 9. 33. 56 (9. 189); बहुजणो अच्चेइ आगम्म पुण्णमइ वेइय Uvav. 2; सुरियामे देवे -- जिणपडिमाण -- गंधेहिं महेहिं य अच्चेइ RāyPa. 201; तए णं से विजय देवे -- जिणपडिमाणो -- अच्चेइ Jivābhi. 3. 457; 3. 516; अग्गेहिं वरेहिं महेहिं य गंधेहिं य अच्चेइ Jambuddi. 2. 120; बहुजणो आगम्म अच्चेइ सुरप्पियं जक्खाययणं Nirayā. 168, JM. ताणि (कुसुमाणि) य घेतुं कामदेवं अच्चेइति NisCa. 1. 9. 23; जो पुण एसो लोगो देवं अच्चेइ भत्तिविणएण KuVMAKa. 256 27; (fut.) M. जम्मंतरे वि चलयं जीएण सु मअण तुज्झ अच्चिस्सं (HāSaPa. 5. 41, (राजा) अच्चेमि जेहिं हरिणच्छि तुमं सि दिट्ठा Kap-Māñ. 3. 22; S. (विदूषक) अच्चेदि वल्लु देवी वक्कां PriyDa. 2. 1. 4; (pass.) (सागरिका) किं जहा ताइस्स अंतरे अजवं अण्णो अच्चीअदि, इय वि तह जजेव आहु अण्णइ ति Ratnā. 1. 18. 54; Apa. चग्गासि महुमासिं सइ कच्चायणि अच्चमि JāCa. 2. 7. 13; अज्जु वरंतिसे रज्जु अच्चमि NāyCa. (P.) 7. 6. 1.

अच्चअंत (accaanta < arcay-at) *adj.* (pr. part.) honour-ing, worshipping, S. (विदूषक) एसो तत्तमवं चारुदत्तो -- गिहदेवदामि अच्चअंतो इदो एव्व आअच्छदि Cārad. 1. 1. 25.

अच्चइय (accāiya < atyayita/atyati-ka) *adj.* 1 who exalts,

rates, who does in great hurry or confusion, JM. एगम्मि णयरे एगो भाकायारो सण्णारो करे पुण्णे वेत्तुण बीहीए एह । सो अह्व अक्खरओ DaavaTi. (H.) 44a. 5 (Sg. व्ययितः) [Cu. अक्खरओ 47.7]; 2 to surpass, Apa. अक्खरय-जूहीहिं जासवण-मल्लीहिं (रम्म वण्) PaumCa. (S.) 3. 1. 12.

अक्खर (accakkhara < aty-akṣara) *n.* (use of) an additional letter (or sound), JM. खल्लिमिलियवारहं हीणं अक्खरवरं वयत्तस्स ।... मासल्लु KappBha. 299.

अक्खरिय (accakkhariya < aty-akṣarika) *adj.* having more sounds or letters (one of the various mishandlings (āśātana) of the sacred lore), AMg. जं वाशं वक्कोमेलियं हीण-क्खरियं अक्खरियं पयहीणं सुद्धिं दुद्धिं विच्छिं -- तस्स मिच्छामि दुक्कं Av. 4. 26; (तत्त्व कुसीले ताव) सरवज्जणीणक्खरियअक्खरिययाहीयज्जा-वणसुपत्तनाणकुसीले MahāNā. 3. 3. 14.

अक्खरा (accaga < arc-aka) *m.* worshipper, AMg. गोयमा जे णं केई (साहू वा साहुणी वा निगंथे अणगारे दब्बत्थं) कुञ्जा से णं अजय इ वा ... देवचणे इ वा ... सच्छंदायिण वा आल्लेज्जा MahāNā. 5. 29.

अक्खगल (accaggala < aty-argala) *adj.* 1 beyond any limit, JM. अक्खगलो गुणेहिं इयारो धम्मवरचकी CaupCa. 279.v.91; 2 without restraint or impediment, S. (दण्डपाशिक) अहो दुरप्पणो वगियमरुचगलं MohaRāPh. 4.9.1; Apa. अह पुण्ण जह विवाहु घट्ट दिट्ठि चट्ट अक्खगलु बोलु न आणहुं JambSāCa. 8.10.16; दीहु सुहावहु चित्थिय अक्खगलु णउ बोलिज्ज SudCa. (N.) 8.4.17.

अक्ककारिय (accakkāriya = a-cakkārita < a-sat-kārita) *adj.* (ppp.) not honoured, JM. रणो वा एस वल्लभो, अक्ककारियो उववात्तं करेस्सति NisCu. 3. 418.15.

अक्ककारियभट्टा (accakkāriya-bhattā) *f.* name of a woman (daughter of Dhana and Bhaddā), (so called because, she being irascible, the servants were warned not to utter a syllable of protest, no matter what she did) [also अक्ककारिय-भट्टा], JM. धणधूमक्ककारियभट्टा । अट्टसु य मगतो जाया NisBhā. 3194; धणो णाम सेट्ठी । तस्स भट्टा णाम मारिया । तस्स य धूया भट्टा । सा य माउपिउमाउबाण य उवायसयल्लदा । मायापितीहि य सव्वपरिवणो भणति -- एसा जं करेउ ण केण इ किञ्चिक्कारेयव्वं ति । ताहे लोणेण से कयं णाम अक्ककारियभट्टा NisBhā. 3194, Cu. 3. 150. 22-24; 'इत्थी वा' कुदगामिणी जथा सा अक्ककारितभट्टा SāyCu. I. 82.26 [अक्क (not अक्कं) seems to be the correct spelling. The double cc seems to be due to संधि (न किञ्चित् + चकारेयव्वं)]

अक्कंगा (accāṅga < aty-āṅga) *n.* the most effective part of a thing (here food like honey, flesh, fat etc.), JM. दज्जण-मणंतुंवरिअक्कंगाणं च भोगओ माणं (वीयं गुणव्वयं) PañCaPra. I. 21 (Cu. अक्कंगाणि ति अहसएण भोगस्स कारणणि मनुमज्जमंसाणि p. 83. 11); SāDhaVI. 91.

अक्कण (accana < arc-ana) *n.* worship, praise (with songs), AMg. अणुपविसित्ता जिणपडिमायं अक्कणं करेइ Nāyā. I. 16. 156; अक्कणं रयणं जेव वंदणं पूरणं तहा ।... मणसा वि न पत्थए Uss. 35.18; JM. एगाए छाणहारिणथेरीए बाणमंतरमाराहिंय अक्कणं करेतीए NisCu. I. 8.81; कुमारी लेप्पमयकामएवक्कणं कुणंती CaupCa. 110.23; सिद्धावणपरिट्ठिय-जिणविक्कण-निमित्तमितीहिं SurSuCa. 2. 18; अंहाण किमक्कणं न एहा KaKoPra. 9.12; तओ राया अक्कणदेलाए आगओ येक्कह पडिमापुक्कणि मिलाणाणि Erz. 32.9; Jā. पडिगहसुक्कणाणं पायोदवक्कणं च फणं च ŚāvĀ. (V.) 225; Ś. (द्वितीया) कामदेवक्कणं

करेमि Śāk. 71.4(6); M. तिणवारिभूमिपिअणाअसुणअस्सणसंविआइहिअ-मक्कणेसु सो ŚāKāv. 5.7; Apa. णक्कंतहो णयणावलि विहाए रयक्कण-कुवल्लयमाल णाह RāNāCa. 8. 11. 6; पमुदीहजीहादलक्कणविसेसम्मि (मारीए देवीए देवालय तम्मि) JāCa. 1.16.12; लइयइ दिक्कण-मायणाइ NāyCa. (P.) 1.9.5; किउ पुक्कक्कणु गुरुवयहिं BhaviKa. 298.10.

अक्कणत्थं (accanātthaṃ < arcanārtham) *adv.* for the purpose of worship, Ś. (राजा) मणिराजं पुणो वि अम्हाणं अणुगणिहं देवाराहणमंदिरे अक्कणत्थं ठाविकुण गच्छम्महं संभं वंदितं CandLe. 1. 41 (p. 24)

अक्कणविहाण (accana-vihāṇa < arcana-vidhāṇa) *n.* performance of worship, JM. तक्खणमेसुप्पादियवरकमलकयक्कणविहाणं PaumCa. (V.) 68.20.

अक्कणा (accanā < arcanā) *f.* worship, AMg. विरचितवलि-होमधुवउववारदिअरुधिरक्कणाकरणवतजोगपयचरियं रयणागरसागरं Pañhā. 3.7 (comm. 51b.4); Jā. चक्कलिपुक्कलकं धधुवदीवादिहिं सगमसिपगासो अक्कणा णाम Dhavaā. 8.02.4.

अक्कणिज (accanijja < arc-aniya) *adj.* fit to be worshipped, proper for respect, AMg. असुरकुमारणं देवाण य देवीण य अक्कणिज्जाओ नमंसणिज्जाओ (जिणसकहाओ) Vy. 10.5.5(2); से णं इह भवे जेव बहूणं समणाणं ... अक्कणिजे वंदणिज्जे ... भवइ Nāyā. 1.4.22; सदेव-मणुयासुरस्स लोगस्स अक्कणिज्जे वंदणिज्जे Uvā. 187; तं सक्कं भगवं तित्थयगतुमासियं ... मणुयणाणं च वंदणिज्जं अमरणाणं च अक्कणिज्जं असुरणाणं च पूयणिज्जं Pañhā. 7.10; अनेसिं च बहूणं देवाण य देवीण य अक्कणिज्जाओ वंदणिज्जाओ RāyPa. 240; 276; Jivābhi. 3.442; 3.1025; बहूणं जोरसियाण देवाण य देवीण य अक्कणिज्जाओ Jambuddi. 7.185; Jā. जस्स इणं तित्थयराणागोदकम्मस्स उदएण सदेवासुरमाणुस्स लोगस्स अक्कणिज्जा पूजणिज्जा ... धम्मतित्थयरा जिणा केवल्लिणो इवन्ति ŚatĀg. 3.42; M. सो तत्त्व अक्कणिजो विमरिसपुक्काहिवासुरहीहिं Mahā-Maṇi. 85.

अक्कणिया (accanīyā < arcanikā) *f.* 1 a place of worship, a shrine, AMg. अक्कणिय सुहगमो वि य चमरपरिवार इडुत्तं Vy. 2.8.1 (2.121); 4.6.4; 10.6.1 (6.99); वणेषु वणसंसेसु अक्कणियं करेइ RāyPa. 634; 655; पुरत्थिमिल्ले दारे तं जेव सक्कं मणियव्वं जाव दारस्स अक्कणिया Jivābhi. 3.463; जेणेव मणियेदिया जेणेव सीहासणे तेणव तहेव दारक्कणिया Jivābhi. 3.517; अक्कणियसुधम्मगमो जहा य परिवाणाइड्डी Jambuddi. 4.140.1; 2 worship, Apa. पुक्कक्कणियं दुद्धसयवत्तेहिं पुण आउत्तु मेउ मुणिमत्तेहिं PaumCa. (S.) 32.8.2; किय अक्कणिवकमलक्कणिय णां PaumCa. (S.) 13.6.8.

अक्कणीया (accanīyā < arc-aniyā) *adj.* (f.) proper or fit to be worshipped or honoured, Ś. (अनमूया) ण पिअसहीए सोहम-देवदाओ अक्कणीयाओ Śāk. 38.20(4)

अक्कत्थ (accattha < aty-ārtha) *adj.* [PañLāNā. 159] beyond use, very great, excessive, AMg. पुणो परलोगसमावण्णा नरगे गच्छन्ति ... अक्कत्थसीतवेदणअस्साओदिणसततदुक्खसयसमभिहुते Pañhā. 3.20; JM. योसावियं पुणो वि य जहिंछिअयादाणमक्कत्थं SamarāKa. 74.18; हे हियय कीस उ(?) डज्जसि, उक्खेव कीस कुणसि अक्कत्थं SurSuCa. 3.234; बंधसु निजुत्तिमंगे (दिक्कमणि) । नहवाहणविज्जाणं पडिवायसमत्थमक्कत्थं SurSuCa. 7.234; अक्कत्थदुक्खिया जे तिरियनरा नाराण ति तेडमिया ViAvBhā. 1899.

अक्कत्थं (accattham < aty-artham) *adv.* greatly, extremely, JM. अक्कत्थं जुत्तो आउत्तो NisCu. 1. 25.2; धरहरिया अक्कत्थं

सलिलोच्चयसागरा बभूव SurSuCa. 1.7.

अचंचलहसित (accattha-hasita < aty-ārtha-hasita) *n.* excessive laughter (one of the 14 types of laughter), JM. अचंचलहसितं वा वि भवेत्तहसितं तथा AṅgVi. 35.7.

अचंचल (accanta < aty-anta) *adj.* [mostly in opds] beyond limit, extreme, extensive, AMg. जे से उद्विभक्तपाणदाण-संगहणकुसले अचंचलबालदुष्कलगिलाणबुद्धुलमेकं ... देयावचं अणित्तिस्सं दस-विहं बहुविहं करे ... से तारिसण आराहण वयमिणं Paṇḍ 8.6, JM. अचंचलमणंतमणोरपरमवारिरासिमणवरयं MaViCa.(G.) 1b. 8(1); आम भणंती तावय तं किर अचंचलवल्लो मञ्ज १ तं अलियं चियं जायं तुह विरेह जीवमाणीय NamSuKa. 536; किंतु वणिघाणं ... अत्थो अचंचलवल्लो होर NamSuKa. 578-9 (p.69)

अचंचल (accanta < aty-antam) *adv* [also अचंचल] extremely, greatly, exceedingly, Apa. संतिचित्तस्स अचंचलु सो भाविओ KarCa. 8.2.7; क्खालोयण अचंचल जाय इच्छंतु वि इच्छिज्जह ण जाय NāyCa.(P.) 4.5.8; सो मंतु अचंचलु वोसह SudCa. (N.) 2.7.3 [w. r. for अचंचल at NisBhā. 4303 Sāg.]

अचंचल (accantam < aty-antam) *adj.* extremely, greatly, excessively, AMg. मा ह्यु मयज्जाति थोवमिं पि । संसारखलसाओ अचंचलं घोरक्खामो ĀrāPaḍ (Su.) 49; JM. अयं च जइयमो अचंच-तमपमत्तचित्तमहासत्तनिव्वहणिजो MaViCa.(G.) 149.1(2); जह ताव मच्चुपासा सच्छंद्धसुहं सुरेसु विवरंति । अचंचलमणोयारो जत्थ जरारोगवाहीणं SamarāKa. 131.7; अहविसमो मोहतुरु अणाश्मभवभावणाविययमूलो । दुक्खं उम्मूलिज्जह अचंचलं अपमत्तेहि Err. 34.6; JṢ. असुहोदयेण आदा कुणरो तिारयो भवीय गेरहो । दुक्खसहस्सेहि सदा अभिबुदो भमवि अचंचलं PavSa. 1.12; उपज्जदि सण्णायं जेण उवापण तस्सुवायस्स । चिंता हवेह कोही अचंचलं दुल्लभं होदि BāApu. 83.

अचंचलकाल (accanta-kāla < atyanta-kāla) *adv.* for a long time, Apa. (कलकप्रभा) परिपालह मंदगिलाण बाल छुह-वाहि-गीठ अचंचलकाल PaṇCa.(P.) 7.6.3.

अचंचलकाल (accanta-kāla < atyanta-kāla) *adv.* having a never ending duration, AMg. अचंचलकालस्स समूलगस्स सव्वस्स दुक्खस्स उ जो पमोवसो Utt. 32.1.

अचंचलकुद्ध (accanta-kuddha < atyanta-kruddha) *adj.* extremely angry, Apa. ता अचंचलकुद्धु जमु भीसण DhamPar 4.21.7.

अचंचलकुसंग (accanta-ku-saṅga < atyanta-ku-saṅga) *m.* extremely evil company, Apa. अचंचलकुसंगि जायण जायउ माउ सकवखडउ JaaCa. 3.32.9.

अचंचलखवियदोस (accanta-khaviya-dosa < atyanta-kṣa-pita-doṣa) *adj.* 1 who has completely destroyed the faults, JM. अचंचलखवियदोसो ... कस्स ण जणेह दुक्खं गिम्हो सुयणो च वोल्लो GāRaKo. 389; 2 who has completely terminated or ended night, JM. GāRaKo. 389.

अचंचलगूढ (accanta-gūḍha < atyanta-gūḍha) *adj.* (having an) extremely unfathomable (mind), Apa. (इयगीउ) तहो पुरउ थक्कु अचंचलगूढ VaḍḍhaCa. 5.21.10.

अचंचलचोज (accanta-cojja < atyanta-codya) *n.* great wonder, Apa. अचंचल-चोजविभियमणासु DhamPar. 11.16.7.

अचंचलनिषेहत्यं (accanta-nischattham < atyanta-niṣ-dhārtham) *adv.* for the purpose of extreme prohibition, JM. अचंचलनिषेहत्यं, आउकामासेवणे मणिअं । मिच्छंतं मिच्छयओ GurTa-

Vi. 1.130.

अचंचलनेव्वुअ (accanta-nevvua < atyanta-nirvṛta) *adj.* greatly satisfied, JM. तुह बराहिलासेण अचंचलनेव्वुओ होहो तुह जणओ CaupCa. 157.10.

अचंचलनेह (accanta-neha < atyanta-sneha) *m.* [also अचंचलनेह] very great affection, AMg. मए अचणणेणं ... दुट्ठं कयं सेणियं रायं ... अचंचलनेहानुरागरत्तं नियलबंधणं करंतेणं Nirayā. 1.92; JM. भूओ य अहिलसंतं ऊसुगमच्चं नेहजुयं UvPay. 652.

अचंचलतिव्वभाव (accanta-tivva-bhāva < atyanta-tivva-bhāva) *m.* extremely strong or intense or violent mental state, JM. मावस्मासाहरणं जेयं अचंचलतिव्वभावो ति । गिब्वेया संविगो काम गरसुंदरो राया UvPay. 987.

अचंचलत्थावर (accanta-tthāvara < atyanta-sthāvara) *adj.* (f. &) in the state of an immovable soul, JM. जह एणा मल्लेवी अचंचलत्थावरा सिद्धा ĀvNi. 1034 (अचंचलं थावरा होइऊण सिद्ध ति Pt.(H.) p. 465a.11)

अचंचलदुक्कर (accanta-dukkara < atyanta-duṣ-kara) *adj.* extremely difficult to do, JM. जिणयसेण पवुत्त अम्यो ! अचंचलदुक्करं तस्स । जो नयदेयणाओ -- नो मुणह JinadaĀkhyā. 356.

अचंचलदुक्खिय (accanta-dukkhiya < atyanta-dukkhiya) *adj.* extremely grieved or sorrowful, Apa. तयणंतरु निय निय ठाणि पत्त अचंचलदुक्खिय SaṅKuCa. 706.5.

अचंचलदुग्गम (accanta-duggaa < atyanta-dur-gata) *adj.* who is in extremely bad circumstances, fallen on evil days, very much unfortunate, JM. गाहलो नाम गहवई । सो य अचंचल-दुग्गओ सयलजणपरिभूओ -- परिवसह CaupCa. 29.9.

अचंचलदुत्तर (accanta-duttara < atyanta-dus-tara) *adj.* extremely difficult to cross over, JM. संसारो इव अचंचलदुत्तरो दिट्ठिमोहेण JinadaĀkhyā. 247.

अचंचलदुग्गम (accanta-dubbhaga < atyanta-dur-bhaga) *adj.* [f. &] very unfortunate, JM. सा य अचंचलदुग्गमा कुरूवा य ण केण पत्तिया, पत्ता य जोक्खणं CaupCa. 29.39.

अचंचलदुहिय (accanta-duhita < atyanta-dukkhiya) *adj.* [also अचंचलदुहिय] extremely unhappy, very miserable, JM. तओ य सो ... अचंचलदुहियो चित्तेह, किं करेमि CaupCa. 29.11; सत्थवाहेण चित्तिथं -- ता ते पर मह सत्थे अचंचलदुहिय ति CaupCa. 13.5.

अचंचलदूमिय (accanta-dūmiya < atyanta-dūna) *adj.* extremely pained or distressed (mind), JM. तं च -- अवलोइऊण अचंचलदूमियविसेण रायपुरओ ... भणियं रायपुरोहिणं KāKa. 209.19.

अचंचलदूसमा (accanta-dūsamā < atyanta-duṣsamā) *f.* characterized with extreme wickedness (a period of time out of the six which make up one half of the time in general (i.e. an aeon), JM. एगावीस सहस्सा कालो च्चिय दूसमार्थे परिणमह । अचंचलदूसमाए तावओ चैव नायवो PaumCa.(V.) 20.72. cf. दूसमादूसमा.

अचंचलधीर (accanta-dhira < atyanta-dhira) *adj.* highly courageous, very bold, Apa. रणरंणे होइ अचंचलधीर VaḍḍhaCa. 5.15.4.

अचंचलधीरिमा (accanta-dhīrimā < atyanta-dhīrimā = dhairya) *f.* great courage, manliness, AMg. ता धीर वरसु अचंचलधीरिमां चयसु कीदवपयत्तं ĀrāPaḍ. 787.

अचंचलनिगुण (accanta-niggūṇa < atyanta-nir-guṇa)

adj. totally devoid of any good quality, M. कह तस्स रुसियव्वं अस्स पणामो पुणो वि कायव्वो । अचंचलनिगुणस्स वि कह सक्का रुसिउं तस्स ChaGā. 84.

अचंचलनिगिधय (accanta-nigghina < atyanta-nir-ghrīna) *adj.* extremely pitiless, JM. निट्ठरुहियओ अचंचलनिगिधो वयणमेत्तने-हिलो ... एसो सो पियवमो मरुह JinadaĀkhyā. 206.

अचंचलनिष्फल (accanta-nippphala < atyanta-niṣ-phala) *adj.* utterly fruitless, wholly in vain, JM. दासुणसिरवियणाए गहियओ ... मंतोसहि िडियारा जाहे अचंचलनिष्फला जाया JinadaĀkhyā. 76.

अचंचलनियानखमा (accanta-niyāna-khamā < atyanta-nidāna-kṣamā) *adj.* (f.) (Jacobi 'extremely capable of promoting virtue') extremely reasonable, AMg. अचंचलनियान-खमा सक्का मे भासिया वई Utt. 18.58. (comm. अतिशयेन कारणैः युक्ता)

अचंचलत (accantanta < accantamba (haplography) atyantatāmra) *adj.* extremely red, Apa. अचंचलतयेसु कुरियाहव एम पजंपिउ कुब्बु समच्छर PaumCa.(S.) 28.18.8 (FN. अत्यन्त-रक्तनेत्रः)

अचंचलपरम (accanta-parama < atyanta-parama) *adj.* extremely great, AMg. तस्स रूवं तु पासित्ता राखणो तम्मि सेअए । अचंचलपरमो आसी अठलो रुवविम्वओ Utt. 20.5.

अचंचलपलोयण (accanta-paloyana < atyanta-pra-lokana) *n.* gazing excessively, Apa. वरूवालुद्धं जुजियाई जणवयणयणई अचंचलपलोयणरजियाई MahāPu.(P) 75.11.7.

अचंचलपाव (accanta-pāva < atyanta-pāpa) *n.* extremely heinous sin, JM. अचंचलपावोदयसंमवाओ (भवाओ) UvaSāt. 554.

अचंचलपावभीरु (accanta-pāva-bhīru < atyanta-pāpa-bhīru) *adj.* extremely shy of (committing) a sin, JM. अचंचल-पावभीरु रज्जं न लयति दीयमाण पि DhammoMā. 51.

अचंचलपिअ (accanta-piā < atyanta-priya) *adj.* extremely dear, JM. अचंचलपिओ वि ... वज्जिअह पुरिसो विणववज्जिओ MaViCa.(G.) 3a.11.

अचंचलपीह (accanta-pīi < atyanta-prīti) *f.* extreme affection, JM. महासम्महेण बत्तो विवाहो । जाया परोप्परमचंचलपीई CaupCa. 157.27.

अचंचलफलसमिद्ध (accanta-phala-samiddha < atyanta-phala-samiddha) *adj.* abounding in endless result (effect of one's ignorance), Jā. जे अजधाणहिदत्था पदे तच्च सि णिच्छिदा समए । अचंचलफलसमिद्धं भवेति ते तो परे कालं PavSā. 3.71.

अचंचलफुड (accanta-phuḍa < atyanta-sphuṭa) *adj.* most clearly perceptible, M. पडिमाह लोअणं अचंचलफुडो वि अफुडो अप्पा MahāMaS. 9.

अचंचलबाहुबल (accanta-bāhu-bala < atyanta-bāhu-bala) *n.* very great strength of the arm, JM. सुबाहुणा वि साहु-वीसाम्णापसत्तेण उवज्जिये अचंचलबाहुबलं ति CaupCa. 34.3.

अचंचलभत्ति (accanta-bhatti < atyanta-bhakti) *f.* extreme devotion, JM. सुए य अचंचलभत्ति वित्थारे CaupCa. 33.32; अवमण्णेकण अचंचलभत्ति अवहीरिक्कण गुणमाणुराहत्तणं ... एगामी चेव संपत्तो परमपयं CaupCa. 334.8.

अचंचलभावसारं (accanta-bhāva-sāram < atyanta-bhāva-sāram) *adv.* with great strength of mind, JM. भावेकणेवं जहासत्तीए उचियविहाणमेव अचंचलभावसारं (comm. महता प्रणिधानवलेन) PavSā. 16; इय णियुद्धिरे इमं आलोयकण एत्थ अचंचलं । अचंचलभाव-

सारं भवविरहत्थं महजणेणं PavSāPra. 14.50 (comm. अतीव प्रशस्ताव्य-वसायप्रदानम् । क्रियाविशेषणमेतत् । भावयुक्तो क्रियायां न क्रियामात्रेत्यर्थः)

अचंचलभोगासक्त (accanta-bhogāsatta < atyanta-bhogā-sakta) *adj.* addicted excessively to pleasures, JM. एसो उ अचंचलभोगासक्तो पेक्खणई य CaupCa. 16.27.

अचंचलमअ (accanta-maa < atyanata-mada) *m.* excessive intoxication, M. अचंचलमएण विलासिणीण ... न समप्पंति च्चिय रआइ GaṇḍVa. 1154.

अचंचलमणहर (accanta-maṇa-hara < atyanta-maṇo-hara) *adj.* extremely bewitching or lovely, JM. अहिणवजोव्वण-वररुवजुत्तमचंचलमणहरागारं । ... कण्णाए रूवयं एवरं SurSuCa. 1.90; अचंचलमणहरस्स वि सहि दोसा उवरि दट्टेप्पम्मस्स JinadaĀkhyā. II.169.

अचंचलमणोहर (accanta-maṇo-hara < atyanta-maṇo-hara) *adj.* [f.-ā] extremely ravishing or lovely, M. एत्थम्ह समासणं अचंचलमणोहरं सुकुसुमलयं (तवोवणुज्जाणं) LIIA. 228; सुरसिद्ध-सुहणिवासं अचंचलमणोहरं मलयं LIIA. 351; सुलसा गामेण पुरी अचंचल-मणोहरा रम्मा LIIA. 802.

अचंचलमसिणफास (accanta-masīna-phāsa < atyanta-masīna-sparśa) *adj.* extremely soft in touch (said of eight mountains called रतिकर), JM. अचंचलमसिणफासा अमरेसरविदविहिय-आवासा (रहकराविहाणा पक्कया), PavSāro. 1485.

अचंचलमहुरसाय (accanta-mahura-sāya < atyanta-ma-dhura-svāda) *adj.* having an extremely sweet taste, JM. पियसंगघोटि (? टि) यारं सुहाइ अचंचलमहुरसाइ JinadaĀkhyā. 132.

अचंचलमुक्ख (accanta-mukkhā < atyanta-mūrkhā) *m.* un-utterly foolish person, a damned fool, JM. अचंचलमुक्खो वि जाणइ सहावारिसेहि विलासेहि हियवगयं पियमाणुरायं, किं पुण अम्हारिओ वडिय-वणो CaupCa. 22.2.

अचंचलरमणिज्जा (accantaya-ramanijjā < atyantaka-ramanijyā) *adj.* (f.) extremely lovely, JM. देवा दट्टण तं महान-यरि । अचंचलरमणिज्जं सहसा मोत्तुं न चापेति PaumCa.(V.) 8.269.

अचंचलरइपसत्त (accanta-rai-pasatta < atyanta-rati-prasakta) *adj.* excessively addicted to sexual enjoyment, JM. तओ य सो ... राया ... तीए विणुसिरीए समं अचंचलरइपसत्तो कालं गमेइ Era. 24.22.

अचंचलरम्म (accanta-ramma < atyanta-ramya) *adj.* extremely pleasing, Apa. निसामिउ समणधम्मु सिरिभूरियासि अचंचल-रम्मु SāliSām. 10.1.

अचंचलवच्छलसहावा (accanta-vacchala-sahāvā < atyanta-vatsala-svabhāvā) *adj.* (f.) having an extremely loving nature, JM. पइणी अचंचलवच्छलसहावा ।— वउलवई नाम से भज्जा SurSuCa. 3.22.

अचंचलवल्लह (accanta-vallaha < atyanta-vallabha) *adj.* [f.-ā] extremely dear, dearly loved, JM. मित्तो य तस्स अचंचल-वल्लहो ईसरो वणिजो JinadaĀkhyā. 188; तीसे अचंचलवल्लहा ररुसंदरी नाम दुहिया MaṇoKa. 27.21.

अचंचलवाम (accanta-vāma < atyanta-vāma) *adj.* extremely unfavourable or adverse, JM. कम्मणं संचियाणं तह विविह-परीणाममचंचलवामं DvāKn. 5.25.

अचंचलविपुल (accanta-vica < atyanta-vitejas) *n.* excessive lustre, M. अचंचलविपुलं वि गरुआण ण णिवज्जुंति संकप्पा । विज्जुज्जोओ बहलत्तणेण मोहेइ अचंचलीइ GaṇḍVa. 907.

अचंचलविभोग (accanta-vioga < atyanta-viyoga) *m.* total separation, AMg. जो जं पाविहिति पुणो भावं सो तेप अचरिमो होइ । अचंचलविभोगो जस्स जेण भावेण सो चरिमो Vly. 18. 1. 103 (18. 86)

अचंचलविपुल (accanta-vipula < atyanta-vipula) *adj.* extremely abundant or numerous, AMg. अलिण य ते उज्जमाणा -- नेव सुहं नेव निवुइ उवलमंति अचंचलविपुलदुक्खसयसंपलित्ता Panhā. 2. 17; 3. 24; न तुट्ठि उवलमंति अचंचलविपुलोभाभिभूतसत्ता Panhā. 5. 3.

अचंचलविरत्तमण (accanta-viratta-maṇa < atyanta-virakta-manas) *adj.* having an entirely dispassionate mind, JM. ते वि दु बंछंति मणे रज्जे कुमरस्स मुक्खपालस्स । अचंचलविरत्तमणा जयधम्मो विजयधम्मो व MuSuvraCa. 465.

अचंचलविरुद्ध (accanta-viruddha < atyanta-viruddha) *adj.* extremely contradictory, diametrically opposite, JM. असंभाविणिज्जेयं कुलप्पसुओ खु सो, ता कहं इमं अचंचलविरुद्ध करिस्सइ SamarāKa. 90. 19.

अचंचलविरेअ (accanta-virea < atyanta-vireca) *m.* complete evacuation of bowels, complete purging, JM. बहुतरुदल-मूल-फल-धत्तायकलियजलपानपत्तणओ बहुयालियं पोइमंतरं । जाओ से अचंचलविरेओ CaupCa. 319. 11.

अचंचलविवागदारुण (accanta-vivāga-dāraṇa < atyanta-vipāka-dāraṇa) *adj.* having extremely dire consequences, of great calamity in its effects, JM. गुरुणो अजोगिजोगो अचंचल-विवागदारुणो जेओ YogSa. 37.

अचंचलविसुद्ध (accanta-visuddha < atyanta-visuddha) *adj.* [f. &] extremely or completely pure, AMg. बहवे तत्थ भासे पासति -- सामा कासीसरत्तपीया, अचंचलविसुद्धा वि Naya. 1. 17. 14; तेसि च णं महं एगे राया भवति -- अचंचलविसुद्धरायकुलसंप्यसूए Say. 2. 1. 646; RāyPa. 671.

अचंचलवेरी (accanta-veri < atyanta-vairin) *m.* sworn enemy, JM. सो य जुह्वचंचलवेरी, जर तुमं पावेइ तओ तं नत्थि जं न कुणइ CaupCa. 59. 30.

अचंचलसच्छ (accanta-saccha < atyanta-svaccha) *adj.* extremely clear, i. e. transparent, M. (मानुमती) णासा परं से तरुणीअ दीसय । अचंचलसच्छतरवत्तद्वपणी विवग्गहट्ठाविदलट्ठिभा विअ AnaSun. 3. 12.

अचंचलसाहसिअ (accanta-sāhasia < atyanta-sāhasika) *adj.* extremely adventurous, S. (विदूषक) ओ वयस्स, अचंचलसाहसिओ मदंगदेववदओ दे पडिबक्खो NāgA. 1. 8. 1 (p. 81)

अचंचलसिणेहनिभर (accanta-sineha-nibbhara < atyanta-sneha-nir-bhara) *adj.* filled with excessive love, JM. दोण्हं मि ताण एक्कं अचंचलसिणेहनिभरं हिययं PaumCa. (V.) 6. 97.

अचंचलसुद्धभूय (accanta-sui-bhūya < atyanta-suci-bhūta) *adj.* one who has become completely pure, JM. अचंचलसुद्धभूयण य अप्पा कवचिओ CaupCa. 106. 21.

अचंचलसुंदर (accanta-sundara < atyanta-sundara) *adj.* [f. &] extremely beautiful or handsome, JM. अचंचलसुंदररूढओ-ज्जणलावणकलाकोसल्लाण पगरिसो ति काउ Erz. 17. 6; 24. 24; जा लच्छी होइ अण्णदेसमि । अचंचलसुंदरा वि दु ण कुणइ मणिण्डुरं तह वि Jinada. Akhya. II. 100.

अचंचलसुपरिसुद्ध (accanta-su-parisuddha < atyanta-su-parisuddha) *adj.* extremely pure, JM. तम्हा जे इह सुत्ते साहु-

गुणा तेहिं होइ सो साहु । अचंचलसुपरिसुद्धेहिं मोक्खसिद्धि ति काकणं PañcāPra. 14. 44.

अचंचलसुहावह (accanta-suhāvaha < atyanta-sukhāvaha) *adj.* extremely delightful, S. (विदूषक) अज सु -- तत्तहोदो वच्छरा-अस्स पदुमावदीपाणिगहणसमीरिअमाणो अचंचलसुहावहे मंगलोसवे मदणगि-दाहो अहिअदरं वड्डइ SvapnaVā. 5. 0. 31.

अचंचलसुहि (accanta-suhi < atyanta-sukhin) *adj.* utterly blissful, extremely happy, AMg. दुक्खस्स पमोक्खमगो । विद्याहिओ जं समुविच्च सत्ता कमेण अचंचलसुही मवति Utt. 32. 111.

अचंचलसोगादर (accanta-sogāura < atyanta-śokātura) *adj.* greatly afflicted with grief, JM. तओ राया तीण मरणेण अचंचलसोगादरो अंसुजलमरियणयो -- उम्मत्तीभूओ Erz. 24. 24.

अचंचलपक्ख (accantāpaccakkha < atyantāpratyakṣa) *adj.* completely imperceptible, JM. अचंचलपक्खं च नत्थि लोए खपुक्क व ViĀvBhā. 2004.

अचंचलुत्तम (accantuttama < atyantottama) *adj.* best or highest, JM. अचंचलुत्तमसंमत्तलमनामो ... पदमपत्थावो MaViCa. (G.) 7b. 1(1)

अचंचलोल्लिअ (accantocchalia < atyantocchalita) *adj.* surging up greatly, M. (विदूषक) तं बम्भणो चारुदानिम्माणे णित्तत्तणं परिणअं -- अचंचलोल्लिअं विलासल्लिअं वड्डं विअङ्कुत्तणं SihMañ. 2. 2

अचंचलोल्लस (accantosanna < atyantāvasanna) *adj.* greatly dejected or disheartened, AMg. अचंचलोल्लस य परल्लिग-दुगे य मूलकम्मं य । भिक्खुम्मि य विहियसवेणवड्डवारं चियं पत्ते । (मूल) JlyKapp. 85 (Cu. अचंचलोल्लसो नाम ओसन्नपक्खाविओ । संविगेहि वा पक्खावियमेत्तो चैव ओसन्नयाए विहरिओ जो, सो अचंचलोल्लसो)

अचंचलित (accantia < atyanti-ika) *adj.* [also अचंचलित्य, अचंचलित्ति] 1 going beyond the end, extreme, excessive, AMg. न्यिकवाड्डुए बाले । पासंतस्स सिणेहो इविज्ज अचंचलित्यविभोए ĀrahPaḍ. (V.) 238 (Jā. BhaĀrā. 993); Jā. एयंतियमचंचलित्यमक्खानां सुइमजेयं BhaĀrā. 2153; अवलत्तमल्लवसं च हुंति अचंचलित्यारं से (सिद्धस्स) BhaĀrā. 2157; दसविधपाणाभावो कम्मामादेण होइ अचंचलं । अचंचलितो य सुइदुक्खामावो विगददेहस्स BhaĀrā. 2136; 2 everlasting, permanent, AMg. जेगंति णचंचलित्य (v. 1. अचंचलित्य) ओदए से वयंति ते दो विगुणोदयम्मि Say. 2. 6. 24(810)

अचंचलित्य (accantiya < atyanti-ka) *adj.* very close, intimate, JM. वत्तस्स वि दायक्खा पट्टपमाणा सहाय किमु इयरे । खेत्तविज्जं अचंचलित्यसु जं लभति पुरिले KappiBhā. 5388 (comm. तत्र अत्यन्तिकेषु सहायेषु -- सचित्तादिकं लभते तत् पुरोवर्तिनि (teacher to whom the monk is going))

अचंचलित्य (accanti-ya < atyanti-ka) *adj.* not permanent, not everlasting, AMg. जेगंति णचंचलित्य ओदए से वयंति ते दो विगुणो-दयम्मि Say. 2. 6. 24(810)

अचंचलभुअ (accabbhua < aty-abbhuta) *adj.* wonderful, marvellous, supernatural, S. (नट) ता किं एयारिसो वि अचंचलभुओ कविराओ RamMañ. 1. 15. 1; Apa. गौंदुद्धाम-वतु-वहल-अचंचलभुआ सुइद-संघाय सव्वा य थिय पंगेण PaumCa. (S.) 24. 2. 6.

अचंचलभुव (accabbhuda < aty-abbhuta) *adj.* wonderful, marvellous, S. (देवी) किं सो जो जणवअणादो अचंचलभुवसिद्धो सुणीअदि KapMañ. 1. 21. 6; (राजा) अहो अचंचलभुव पदं संविहाणं AnaSn. 4. 8. 34.

अचंचलभुय (accabbhuya < aty-abbhuta) *adj.* marvellous,

wonderful, supernatural, JM. अव्यय-चरितं पय-पयं तस्स तुह नमिमे KāiKa. 145; पुटो रत्ता कह तुह जावा अव्यय इमा सती SapaCa. 6. 115; अव्यय-गुण-नियरा ... ध्या सुरुंदरी SurSuCa. 12. 213; UvMāTī. p. 213. v. 44; पि वनिज्जह रुवं अव्ययमेरिसं युगिहस्स MāSuvraCa. 64; दिट्ठो सि तुम सुंदर! अव्ययम् (? म्) यरुव-गुणकल्लो JinadaĀkhyā. v. 282; Apa. अव्यय-मुय-वल्हं नरवईण वलीस-सहसं -- विट्ठु ... सणकुमार नरिडु SaṅKuCa. 720. 4.

अव्ययम् (accabbhuya < aty-adbhuta) *n.* great wonder, marvel, Apa. इय माणसि अव्ययभासिणि जामच्छरं तद्धि णिवपिय-कामिणि Chakkammū. 7. 6. 8; कोयचित्ति अव्यययोसउ Chakkammū. 7. 5. 11; इय अव्ययु मणि भावंतउ Chakkammū. 8. 13. 7.

अव्ययभूय (accabbhuya-bhūya < aty-adbhuta-bhūta) *adj.* having a marvellous nature, Apa. बुद्धिवेत्तु अव्ययभूयउ MāhāPa.(P.) 16. 14. 4; सो बालउ अव्ययभूयउ Chakkammū. 8. 2. 13.

अव्ययुव (accabbhuva < aty-adbhuta) *adj.* extremely wonderful, marvellous, Apa. खलजणवय अव्ययुवभूवे छिंदहि जाइवि वाव (? म) णरुवं MāhāPa.(P.) 83. 18. 1; अव्ययुव-कल-णिम्मवि-वेहे, बोधामिय-सुवर-सग्गसोहे ... आरुडउ परिसि वरविमाणे PāNāCa.(P.) 14. 4. 6.

अव्यविल (accambila < aty-āmla) *adj.* extremely sour, AMg. मा मे अव्यविलं पूह नाळं तण्हं विणेत्तए । देतियं पडिवाइक्खे न मे कप्पए तारिसं Dasave. 5. 1. 78; 5. 1. 79.

अव्यवमअ (accambha-a < āskambha(TUR.) = āścarya) *n.* wonder, Apa. एहु अव्यवमउ जायउ महु मणि Chakkammū. 7. 6. 8; पेक्खु पेक्खु अव्यवम (? म) उ वट्ठु JambūBāCa. 1. 13. 2.

अव्यय (accaya < aty-aya) *m.* going away, passing (of time), AMg. दुमपत्तए पंडुयए जह निवट्ठर राइगणण अव्यय Utt. 10. 1.

अव्यय (accaya < arc-aka) *adj.* who worships, [PSM. quotes अणव्ययाणं च चिरंत्तणं जहारिं रक्खणवदणं ति Virekamañ-jari 70 Tī.]

अव्ययिअ (accariam < āścaryam) *n.* wonder, oh wonder (usually repeated as int.), Ś. (नटी) अज्जइत्ता, अव्ययिअ अव्ययिअ PrāboCa. 1. 5. 10; (पारिपासिक) अहो अव्ययिअ अव्ययिअ BāiRa. 1. 5. 4; (नायिका) अहो विडवा विअ दीसंति अव्ययिअ अव्ययिअ AnaSū. 3. 16. 42 [Eds. of dramas use this form for the correct one अव्ययिअ cf. KapMāñ. Index] of. अव्ययिअ.

अव्ययिअ (accariya < āścarya) *n.* wonder, Ś. (नेटिका) ता तुह वि कूडक्खरविउत्ते किमव्ययिअ RamMāñ. 1. 34. 26; Apa. अहो वट्ठु अव्ययिअ महंतं BhaviKa. 44. 1; अणु वि जणि अव्ययिअ पयंपर BhaviKa. 159. 1; मणि अव्ययिअ वट्ठु BhaviKa. 318. 7; महु अव्ययिअ जाउ मण्हो BhaviKa. 319. 11; जोवइ सुमिअ अव्ययिअ भूअ BhaviKa. 333. 5; तं अव्ययिअ ण जं पुणु पिरवर कित्ति महीवले ... अणुविणु भमइ VaddhaCa. 2. 2. 6; अव्ययिअ एउ जायइ न कोइ तुह एवहो उप्परि पाण-लोइ VaddhaCa. 3. 14. 2; बहु अव्ययिअ तुज्जह उक्कंठि सरोह्म भम्ह वट्ठु SandeRā. 120.

अव्ययीअ (accaria < āścarya) *n.* oh wonder (usually repeated as int.), Ś. (अवलीकित्ता) अव्ययीअ अव्ययीअ जं दाणि मज्जविइ ईदित्ते आभासे अमज्जभूरिवस्स णिओएइ MāiMā. 1. 8. 2. of. अव्ययिअ.

अव्ययिअ (accalia < āścarya) *n.* wonder, Mg. (सुन्दरक) अलीविमा ... मत्तुदं सिक्खिअवलाणुक्खं किं पि अव्ययिअं VeniSām. 4. 9. 87; *adj.* (राक्षसी) बकाशसुरदुष्टं चले क्षमकाण्ये पविमंते तुमं पिवाप्तिअसि ति P. D. 16

अव्ययिअं अव्ययिअं VeniSām. 3. 2. 10.

अव्यलीण (accallina < aty-ālina) *adj.* near, close to, JM. कोहपरंपरसंकलियागासं जेति वातपडिलोमं । अव्यलीणे जलणे अक्खलीसारमंठं तु NāBhā. 349 (comm. अतीव अव्यरं लीणे अव्यलीणे आसण-मित्यर्थः)

अव्यलीण (accallina < aty-ālina) *m.* close embrace, JM. तथा अलीणमलीणे अव्यलीणे ति वा वडे AñgVi. 87. 8.

अव्यल्लुड (accallūḍha < aty-ārūḍha = ativa-rūḍha) *adj.* very much enkindled, JM. अतीव रुडो अव्यल्लुडो एवं अतीव प्रज्वलि-तेत्यर्थः NāCa. 2. 179. 25.

अव्यव (a-ccava < a-cyavana) *adj.* perpetual, JS. सोक्खं ... अप्यत्तं अव्यवं च ते पत्ता SidBhā. 9.

अव्यव- (a-ccava < ā-cam-) *v.* to rinse the mouth, Apa. लुच्छिअ विहीणा (नरा) . गउ अव्यवति रिट्ठउ जियंति SudCa (N.) 6. 12. 9.

अव्यवण (a-ccavana < ā-camana) *n.* rinsing the mouth, sipping water (before religious ceremonies), Apa. धम्मो होइ पुणु पुणु अव्यवणे MāhāPa.(P.) 22. 18. 8.

अव्यविअ (a-ccavida < a-cyuta = a-calita) *adj.* not shaken, JS. सुदमानणाए णाणं दंसणत्तसंजमं च परिणवइ । तो उवओग-पण्णा(?णं) सुहमव्यविदो समाणेइ BhaĀrā. 194.

अव्यविअ (a-ccaviya-a < ā-camita-ka = ā-camana) (P. N. हस्तमुखप्रसालनम्) *n.* rinsing the mouth, Apa. अव्यविअउ पुणु मुदहि विहाइ पाणिउं विण्णउं दइमुइमुइ पाइ MāhāPa.(P.) 73. 29. 16.

अव्यसण (accasana < aty-aśana) *m.* the 12th day of every fortnight, AMg. पण्णरसण्हं दिवसाणं पण्णरस णामवेज्जा पण्णत्ता ... अत्थसिद्धे अमिजाते अव्यसणे य संयजए SāraP. 10. 86(2); Jambuddi. 7. 117(2) [v. l. अव्यसण]

अव्यहम (accahama < aty-adhama) *adj.* who is of a very low status, Ś. (विदूषक) कृत्वस्मि अव्यहमो कविजलो बम्हणो सि KapMāñ. 1. 20. 4.

अव्यहियं (accahiya < aty-adhikam) *adv.* very much, Apa. अव्यहियं महं दिवए कंदप्पो खिअरं सरजालं SandeRā. 221.

अव्य (accā < arca) *f.* 1 body, AMg. अप्येगे अव्यए इणंति Āyār. 1. 1. 6. 5 (comm. अव्यत्तेउसावाहारालङ्कारविधानैरित्यर्चा देहः 72b. 12); नरा सुयथा धम्मविउ ति अञ्जु आरंभं पुक्खमिणं ति नचा Āyār. 1. 4. 3. 1 (comm. सुतेव सूता संस्काराभावादर्चा शरीरं येषां ते । यदि वा अर्चा तेजः, स च क्रोधः स च कषायोपलक्षणाद्यैः 189a. 8); कसाए पयणुए किचा समाहियच्चे फलगावयट्ठो, उट्ठाय भिक्खू अभिमिण्डुउच्चे Āyār. 1. 8. 6. 3; 1. 8. 7. 4 (comm. सम्मगाहिता व्यवस्थापिता अर्चा शरीरं येन सः, यदि वा अर्चा लेख्या, यदि वा अर्चा क्रोधाद्यव्यवसायात्मिका उचाला समाहिता 284b. 7); जे के इमे अगारत्था .. एगत्तगए पिहियच्चे .. ते अहिणायदंसणे संते Āyār. 1. 9. 11 (comm. पिहिता स्थगिता अर्चा क्रोधाज्जाला येन स तथा यदि पिहिताच्चो गुह्यतनुः 303b. 14); अप्येगे अव्यमग्गे Āyār. 1. 1. 2. 5; भिक्खू सुयच्चे तह दिट्ठयम्मे गामं च णगरं च अणुप्पविस्सा Sūy. 1. 13. 17 (comm. अर्चा तनुः शरीरं, मोदनं मुत्त तद्भूता शोभनाडर्चा पथादिका लेख्या पयसः सः मुदवेः प्रशस्तलेख्यः 288a. 10); पुहमाओ तह्माओ जे धम्मदं विभागरे Sūy. 1. 15. 18 (comm. अर्चा लेख्या अन्तःकरणपरिणतः, अर्चा मनुष्यशरीरं 269a. 3); से जहामामय केइ पुरिते जे इमे तसा पाणा भवति ते णो अव्यए णो अव्य-जाए (वहति) Sūy. 2. 2. 4(698(1)) (comm. अर्चा शरीरं नैवाचीयै

हिनस्ति 307b.10); पण्णाप पुण एणे मयंतारो भवति 88y. 2.2.68 (714) (comm. एकं पुनरेकयाऽप्येकं शरीरेण एकस्मात् सवात् सिद्धि-मतिं गन्तारो भवन्ति 394b.11); 2 image, JM. दुविह्वा पडिमेयरस्स-क्खित्तेताअचित्तसन्निचे VavaBhā. 6.361 (comm. अर्था द्विविधा। तथा अचित्ता सन्निचा च। तत्राचित्ता द्विविधा प्रतिमा इतरा च। इतरा नाम स्त्रीशरीरे निर्जीवं 65b.7); जुग-सिद्धुणालिया-करग गीबेमाइ सोतगं जं तु। देह्याविबरीनं तु एतरे ते मुणेरव्व NisBhā. 604 (comm. देहं सरीरे अचर्यंति तामिति अथा पडिमा NisCu. 2.30.8); 3 worship, honour, AMg. (केह महत्त्वे दरिदं समुक्कपेज्जा) तए पं से महत्त्वे अन्नया कयाइ दरिदीहूए समाणे Thāpa. 3.87 (143[3]) (comm. कोऽपि महती ऐश्वर्य-लक्षणा अर्था पूजा वा यस्य, अथवा महाश्लासार्थपतितया अचर्यं पूज्यः p. 195b.1); M. गिअ-चलण-पंकअच्चा-वज्जं वो कइ गु संपडउ GaudVa. 303; 4 lustre, AMg. ते पं तए देवा भवन्ति .. दिव्वाए पमाए, दिव्वाए छायाए, दिव्वाए अच्चाए (v. l. अचोए) दसदिसाओ उज्जेवमाणे 88y. 2.2.69 (714)

अच्चाअर (accāra < aty-ādara) *m.* excessive honour or respect, JM. किं मम परकीएसु अचायरेणं KaKoPra. 128.1; 8. (मदयन्तिका) पडिउल्लवार्णिणि पि अचाअरपअत्तणिअवत्तिअमुदुसकोवोवताअ-दुक्खपससीकिइहिअं उवइसदि MālaMā. 7.1.38.

अच्चाइक (accāika < aty-āyika) *adj.* very certain, JM. अनुद्धितो वा पुक्खेज्जा ठितो वा पुरतो समं। अच्चाइकं सुमं अत्थं निदिसे स अणागतं AhgVi. 37.21.

अच्चाइण (accāinna < aty-ākīrna) *adj.* overfilled, filled to excess, AMg. अच्चाइणा वित्ती णो पणस्स निक्खमणपवेसाए Āyār. 2.8.1.2(465)

अच्चाइय (accāiya < ātyayika) *adj.* urgent, pressing, JM. खिप्पमच्चाइतं अत्थं पवासं वा वि निदिसे AhgVi. 41.25.

अच्चाइय (accāiya < aty-āyita = vyathita) *adj.* (ppp) overcome, deceived, JM. ताहे धुत्तेण मोदगं मग्गिअइ। अच्चाइओ सागखिओ DasaVeT1.(H.) 61b.1.

अच्चाउर (accāura < aty-ātura) *adj.* very sick, JM. अच्चाउरं वा वि समिअक्खज्जं खिप्पं तओ घेत्तु दल्लितु तस्स। ... संगं च से तं हवयंति तत्तो KappBhā. 3418.

अच्चागाढ (accāgāḍha < aty-āgāḍha) *n.* very great calamity, JM. अच्चागाढं व सिया निक्खित्तो जर वि होज्ज अणगाए। तइ वि उ दोणइ वि धम्मो, रिजुभाबविचारिणो जेणं KappBhā. 2012.

अच्चायाम (accāyāma < aty-āyāma) *m.* excessive extension (of the hand), JM. फले व पवइते। पच्चुप्फिइणे आया, अच्चायामे य हत्थाई KappBhā. 915.

अच्चारुढ (accārūḍha < aty-ārūḍha) *adj.* greatly overpowering, 8. (वेटी) अच्चारुढो से विसवेओ BhaAjja. 25.12

अच्चावेढण (accāvēḍhaṇa < aty-āvēḍṭana) *n.* a very firm handgrip (of a calf), JM. अच्चावेढण मरणतराय फडुंस आतपरहिं। सिगमुरणोहणं वा उट्ठाहो भद-यता वा NisBhā. 3981.

अच्चासणा (accāsana < aty-āsāṭana) *f.* severe harm or trouble, JM. पाणदंसणतराइयाइं दुवे वि कम्माइं अच्चासणाए बंधइ CaupCa. 74.9; आबरणदुगं भूयो बंधइ अच्चासणाए व JambūCa.(G.) 6.36; J8. तेत्तीसा(एस)अच्चासणाओ रायहोसं च गरिहामि Mōla. 52(2); आबरणदुगं भूयो बंधइ अच्चासणाएवि GomSā.(K.) 800; Apa. गुरुअच्चा-सणभववसणदियउ णं सोइ पायालइ पडिउ MāhāPu.(P.) 2.21.6.

अच्चासणा (accāsana < aty-āsana) *f.* [v. l. अच्चासण्या] sitting (in one place) for a long time, (also explained as

'over-eating' (atyāsana), AMg. णवहिं ठाणेहिं रोगुप्पसी सिया, स जहा — अच्चासणाए अहियासणाए Thāpa. 9.18(667)

अच्चासणासील (accāsana-sīla < aty-āsana-sīla) *adj.* given to sit (in one place) for a long time, JM. जो गुरवे साहीणे धम्मं सोइइ पोदुदीए। सो पवयणपण्णओ मण्णइ अच्चासणासीलो PaumCa. (V.) 6.114.

अच्चासण (accāsanna < aty-āsanna) *adj.* [also अच्चासन्न] very near, very close, AMg. [mostly with the negative न] गोयमे वाउभूई अणगारे समणं मगवं महावीरं ... णच्चासणे णादिदूरे पज्जुवासइ Viy. 3.1.12 (3.13); 7.10.6[2] (7.217); 14.9.13 (14.132); 18.7.34 (18.144); 18.8.14 (18.171); णच्चासणे Viy. 1.4[4] (1.10); 2.1.2 (2.43); 2.1.48 (2.66); 11.9.30 (11.85); 11.12.24 (11.195); 15.13 (15.13); 15.100 (15.181); 16.5.12 (16.58); सुहम्मस्स थेरस्स नच्चासणे नाइदूरे Nāyā 1.1.7; 1.1.99; 1.1.204; 1.5.17; 1.14.85; 2.1.4. अज्जजंबू नामं अणगारे ... अज्जसुहम्मं थेरं ... णच्चासणे णादूरे सुस्ससमाणे ... पज्जुवासमाणे एवं वयासी Uvāsa. 1.6; 1.20; 1.49; 2.10; 3.10; 4.10; 5.10; 6.10; 7.15; 7.35; 8.11; 9.10; 10.10; Antag. 3.61; Vīvā. 1.1.29; णच्चासणे नातिदूरे सुस्ससमाणे Jambuddi. 1.6; 2.90; 3.205; 3.206; 5.28, नच्चासणे नातिदूरे ... विणएणं पंजलिउडे पज्जुवासति RāyPa 60; 687; 692; 716; Uvār. 47; 52; 83; JM. अतिदूरे अवक्खितं अच्चासणं न पीळितं। पुच्छितं नातिदूरे च तिविधं संविभाअए AhgVi. 36.11; मीमं महागरं अच्चासन्नं पि ते (नरा) न विगणंति NamāTha. 15; अच्चासणे परिगलइ गारवं सुइय तुज्झा को दोसो SubhāGaSaṃ. 24; M. अच्चासण-विवाहे समं जसोआइ तरुण-गोवीहिं। वडुंते महुमइणे संबंथा णिण्डुविज्जंति GāSaSa 7.55 (W. 657); एवं बोत्तुण गओ अच्चासणेसु पायव-तलेसु Līla. 212.

अच्चासाइय (accāsāya < aty-ā-sātita) *adj.* (ppp) humiliated, disgraced, AMg. से य अच्चासाइते समाणे परिकुविते तस्स तेयं णिसिरेज्जा Thāpa. 10.159(776); एवं खलु गते। अहं सुम्मं नीसाए चमरेणं असुदिणं असुररणा सयमेव अच्चासाइए Viy. 3.2.32 (3.116); 3.2.43 (3.129)

अच्चासाएत्तए (accāsāettā < aty-ā-sātayitum) *inf* in order to overcome, to humiliate, AMg. तं इच्छामि ण देवाणुप्पिया। सुकं देविद देवरायं सयमेव अच्चासाएत्तए सि गट्ठु उणिणे उणिणभूए भावि होत्था Viy. 3.2.27 (3.111)

अच्चासाएत्त (accāsāenta < aty-ā-sātayat) *adj.* (pr. part.) humiliating, disregarding, AMg. जे भिक्खू अच्चासाएत्तं वा साइज्जति Nis. 10.4; 13.16; 15.4.

अच्चासाएमाण (accāsāemāṇa < aty-ā-sātayat) *adj.* (pr. part.) disregarding, humiliating, AMg. केइ तहाक्खं समणं वा माइणं वा अच्चासाएमाणे तेयं निसिरेज्जा Thāpa. 10.159(776)

अच्चासादणविरद (accāsādāṇa-virada < aty-ā-sātana-virata) *adj.* who abstains from humiliating or insulting behaviour, J8. अच्चासादणविरदो होइ सदा वज्जमीरू य BhaĀrā. 389.

अच्चासादणसील (accāsādāṇa-sīla < aty-ā-sātana-sīla) *adj.* who usually humiliates or insults (others), J8. अच्चासादण-सीला मायावदुला णिदाणगदा (ण लइति खवोवसमं चरित्तमोइस्स कम्मस्स v. 1956) BhaĀrā. 1951.

अच्चासाय- (accāsāya- < aty-ā-sātay-) *v.* to humiliate, to disgrace, AMg. केइ तहाक्खं समणं वा माइणं वा अच्चासातेज्जा Thāpa. 10.159(776); जे भिक्खू भदंतं अणवरीए अच्चासायणाए अच्चासायति Nis. 10.4.

અચાસાયણ (accāsāyana < aty-ā-sātana) *n.* contempt, insult, J.M. નાળપટિનીય નિઘ્ન અચાસાયણ તદતરાયં ચ । કુળમાણસ્સ-શ્વારો નાળપટિનીય નિઘ્ન ચ A.P.(H.) 580a.8; નાળપટિનીય નિઘ્ન અચાસાયણ તદતરાયં ચ । કુળમાણસ્સશ્વારો પટિયપુત્થાપટિનીય Vima-Pra. 94.21(25); (સો કુટ્ટી) મગ્ગઓ અચાસાયણં કરેશ CaupCa. 317.18.

અચાસાયણભીજ (accāsāyana-bhīja < aty-ā-sātana-bhīja) *adj.* who is afraid of humiliation or insulting conduct, AMg. અચાસાયણભીજો પરગુણંતી સયા હોહિ ĀrāPaḍ (V.) 218.

અચાસાયણવિરય (accāsāyana-viraya < aty-ā-sātana-viraya) *adj.* who has abstained from insulting or humiliating conduct, AMg. અચાસાયણવિરયા ગુરુવયણ વચ્છલા મવહ ĀrāPaḍ. 185; અચાસાયણવિરો રક્ષામિ મહવપ પંચ MarāVI. 202.

અચાસાયણસીલ (accāsāyana-sīla < aty-ā-sātana-sīla) *adj.* having the nature of humiliating or insulting others, AMg. અચાસાયણસીલા માયાવહુલા નિયાણકટા ।... કરિતિ જે કાલં । તે દેવદુઃખગત માયામોસેણ પાવિતિ ĀrāPaḍ (V.) 859.

અચાસાયણા (accāsāyana < aty-ā-sātana) *f.* [also અચાસાદણા, અચાસાયણયા] humiliation, contempt, AMg. નાળાવર-નિઝ્જકમ્માસરીપ્પયોગમંથે નં મંતે ! કમ્મ કમ્મસ્સ ઉદણં ? ગોયમા ... નાળપટિનીયયા ... નાળાસાદણાપ Vīy 8.9.98 (8.420); તં મહાદુક્કલે સલ્લુ તદ્દારૂવાળે અરહતાળે અગંથતાળે અળગારાળે ય અચાસાયણાપ પિ કટ્ઠ ઓહિ પંજુજતિ Vīy. 3.2.31 (3.115); અચાસાયણભીજો રક્ષામિ મહવપ પંચ MahāPaṇc. 10; જે મિક્કલ્ મદંતે અળગરીય અચાસાયણાપ અચાસાયણિ Nis. 10.4; 13.16, 15.4; J.M. પટિનીયત્તણ નિઘ્ન ઉવવાદ પજોસ અંતરાણં । અચાસાયણયાપ આવરણુગા જિઓ અજહ KamVI.(D) 1.53.

અચાહાર (accāhāra < aty-ā-hāra) *m.* excessive eating, J.M. અચાહારો ન સહે અશનિદ્ધેણ વિસયા ઉજ્જંતિ । જાયમાયાહારો તં પિ પકામં ન રક્ષામિ AvāNi. 126b (p. 568a)

અચાહિદં (accāhidam < aty-ā-hitam) *1 m/f* alas! what a misfortune, S. (વાસવદત્તા) અહો અચાહિદં । અવ્યવસ્થો વિનામ પરકેરઓ સંવુરો SvapnaVā. 3.0.4; (અવદાતિકા) અહો અચાહિદં । પરિહાસેણ વિ હમં વક્કલં ઉવળજતીય મમ પત્તિઅં મમં આસી Prati. 1.4.14; (સુદશના) અહો અચાહિદં Avimā. 6.14.40; (હતરા:) અચાહિદં અચાહિદં MālaMā. 3.17.9; (માગધિકા) અચાહિદં અચાહિદં MallMā. 3.22.22; *n.* 2 a great calamity, misfortune, S. (અનસુયા) અજ્ઞ । ન કલ્પુ કિં પિ અચાહિદં Sā. 9.5; (સુવદના) જં કિં પિ અચાહિદં તે માર્હરહીપમુદ્ધાળં નર્ણં સલ્લેણ અવહરીમદુ VeniSam. 2.38.13; (વિદુપક) કમં સુસંગદા । ન કલ્પુ સાઅરિઆપ અચાહિદં કિં પિ સંવુરં Ratna. 4.0.31 (188.9); (શૂર્ણશા) અજ્ઞ પક્કદા(મા દુક પેક્ક) ... દસકંઠકળિટ્ઠવહિનીય અચાહિદં BalāM. 5.74.5

અચ્ચિ (acci < arcis) *f.* 1 ray, AMg. પળં મહં ચંદ્રપ્પમં સિવિયં ... (વિહવર) અચ્ચિસહસ્સમાલીય ... સુરુવં Āyā. 2.15.28(754); પળં ચ મહં મવળં કારેતિ ... વિહ્વાહર-અમલ-જુવલ-જેતજુરં પિવ અચ્ચિસહસ્સમાલીય Nāyā. 1.1.89; 1.1.129; તે નં તોરણા નાળામણિમયા ... અચ્ચિસહસ્સમાલીયા ... દરિસણિજ્ઞા અમિલ્લા પહિલ્લા RāyPa. 20; 17; 18; 32; 129; Jivābhi. 3.288; 300; 372; 2 fire, flame, AMg. પંચવિહા તે ચાયરેત્તકાશ્વા પળપ્પા, તં જહા — રંગાલે જાલે મુમ્મુરે અચ્ચિ અળાતે Thāpa. 5.181(444); Pannav. 1.31(1); 1.17; Jivābhi. 1.78; તપ્પ નં સાગરય સમાલિયાપ દારિયાપ હમં પવાક્કલં પાળિકાસં પહિસંવેદેશ સે જહાનામય અચ્ચિ ર વા ... મહે પવાક્કલે Nāyā. 1.16.52; પમાપ છાયાપ અચ્ચિપ દિવ્વેણ તેણં Uvav. 33; રયણપ્પમાપ પુઠ્ઠીય નરયા કેરિસયા કાસેળ

પળપ્પા ? ... રંગાલે તિ વા ... અચ્ચિ ર વા ... સુદાગળી ર વ મહે પવાક્કલે સિયા Jivābhi. 3.85; ચાયરા જે ઉ પળપ્પાળેગહા તે વિયાહિયા । રંગાલે મુમ્મુરે અગળી અચ્ચિજાલા તહેવ ય Utt. 30.110; રંગાલ અગળિ અન્નિચ અઠાથ વા સજોથયં । ન ઉજેજ્ઞા ન ષટ્ટેજ્ઞા નો નં નિલ્લાવપ મુળી Dasave. 8.8; સે મિક્કલ્ વા મિક્કલ્પી વા ... અગળિ વા - અન્નિચ વા ... ન ઉજેજ્ઞા ન ષટ્ટેજ્ઞા ન નિલ્લાવજ્ઞા ન ઉજ્જાલેજ્ઞા Dasave. 4.9; J.M. રંગાલ અગળિ અચ્ચિ જાલા તહ મુમ્મુરે ય મોદવ્વે । ચાયરેત્તકાશ્વા પંચવિહા ષળિયા પપ ĀyāNi. 1.118; J.S. રંગાલ જાલ અચ્ચિ મુમ્મુર સુદાગળી વ અગળી ય । તે જાળ તેડીયા જાળિત્તા પરિહેરેદ્ધવા Māla. 211(5); ધોવેદિ ... મદં ચલમંદાળિલવસેણ નચ્ચંતઅચ્ચિદિ ... કુળિજ રયણં સુમત્તીય Sā. (V.) 436; 3 lustre, AMg. દિલ્લાપ અચ્ચિપ દિલ્લાપે તેણં ... દસ દિસાઓ ઉજ્જોવમાળા પમાસેમાળા Sāy. 2.2.69; Thāpa. 8.597; Uvav. 47; 72; Pannav. 1.177; 178; 188; 196; પળં મહં દિલ્લાપ દેવ-રુવં વિહવર ... દિલ્લાપ અચ્ચિપ ... દિલ્લાપ દેવરુવં વિહવિત્તા કામદેવસ્સ સમણોવાસયસ્સ પોસહસાલં અણુપ્પવિસહ Uvā. 2.40; 4 name of a celestial abode, AMg. પ્પાસિ નં અટ્ટ લોગંતિયવિમાળા પળપ્પા, તં જહા — અચ્ચિ અચ્ચિમાલી ... અગિચ્ચામે Thāpa. 8.45(625); પ્પાસિ નં અટ્ટા લોગંતિયવિમાળા પળપ્પા — અચ્ચિ અચ્ચિમાલી સુપરદામે Vīy 6.5.32 (6.106); કહિ નં મંતે ! અચ્ચિવિમાળે પળપ્પે Vīy. 6.5.33 (6.107); કહિ નં મંતે સારસ્સયા દેવા પરિવસંતિ ? ગોયમા અચ્ચિમિ વિમાળે પરિવસંતિ Vīy. 6.5.37 (6.111); જે દેવા અન્નિચ અચ્ચિમાલિ ... વિમાળં દેવતાપ ઉવવળ્લા, તેસિ નં દેવાળં ઉલ્લેસેણ અટ્ટ સાગરોવમાઈ દિઈ પળપ્પા Samav. 8.15; J.M. રૂસાળદિસાઈસુ પ્યાળં અંતરેસુ અટ્ટસુ વિ । અટ્ટવિમાળાઈ ... અન્નિચ તહ્હચિમાલિ . રિટ્ઠામે PavSāro. 1445-46; 5 bright lōyā, AMg. વહુ પિ અણુસાસિપ જે તહ્ચી । સમે હુ સં હોહ અર્જણપ્પે Sāy. 1.13.7.

અચ્ચિકંત (acci-kanta < arcī-kānta) *n.* a kind of heavenly abode, AMg. અન્નિચ નં મંતે વિમાળાઈ અચ્ચિણિ અચ્ચિયાવત્તાઈ ... અચ્ચિકંતાઈ ... હતા અન્નિચ Jivābhi. 3.175.

અચ્ચિકૂટ (acci-kūḍa < arcī-kūṭa) *n.* a kind of heavenly abode, AMg. અન્નિચ નં મંતે વિમાળાઈ અચ્ચિણિ અચ્ચિયાવત્તાઈ અચ્ચિકૂટાઈ અચ્ચુત્તરવદિસારં ? હતા અન્નિચ Jivābhi. 3.175.

અચ્ચિગાલ (accīngāla < arcī-aṅgāra) *m.* burning charcoal, J.M. અભિ ગિવહર અચ્ચિગાલ-મુમ્મુરો ચંદમંડલાહિતો KuvMāKa. 134.1.

અચ્ચિજંત (accijjanta < arciyamāna) *adj.* (pr. part pass) being honoured by, J.M. અચ્ચિજંતો પમ્હલવિસાલનયણુપ્પલહિ રમણીહિ SupāCa. 2.648.

અચ્ચિજ્ઞાય (acci-jjhaya < arcī-dhvaja) *n.* a kind of heavenly abode, AMg. અન્નિચ નં મંતે વિમાળાઈ અચ્ચિણિ અચ્ચિયાવત્તાઈ ... અચ્ચિજ્ઞયાઈ । હતા અન્નિચ Jivābhi. 3.175.

અચ્ચિણિત્તા (accīṇittā < arciyitvā) *ger.* [also અચ્ચિણંતા] having worshipped, AMg. અચ્ચિણેત્તા પુલ્કારહણં ... કરેશ Jambuddi. 3.88; J.M. સરતોરે ય તત્થ સા કિં પિ રહ્થેવ્યં કમલેસુ અચ્ચિણિત્તા પળયા તસ્સ મત્તીય VasuHi.(M.) 188.27.

અચ્ચિત્ત (a-ccitta < a-citta) *adj.* 1 lifeless, AMg. તિવિહો પુઠ્ઠવિકાઓ સહિતો મીસઓ અ અચ્ચિત્તો OghNi. 22; J.M. અચ્ચિત્ત-સોત તં પુણ, દેહ પહિમાજુતેતરં ચેવ NāBhā. 601 (said to be from NāNi.); અહ સિરિમર્હિ મળિયં તુહ વિત્તગાઓ હમો હુ જેણેવ । તેણેવ ય અચ્ચિત્તા વિહિયા સુસુંદરિ તુમં તિ SurSuCa. 12.27; J.S. ઉવવાપ અચ્ચિત્તં ગમ્મે મિત્તં હુ હોદિ GomBā.(J.) 85; 2 lifeless place, J.S. પળિ અચ્ચિત્તે દૂરે ગૂટે વિસાલમવિરોહ । ઉચ્ચારાદિકાઓ પહિઠાવળિયા

सूत्रे समीची Māh. 15(1) (comm. अक्षिने हरितकायप्रसकायादिविधिके कथे दग्धसमे स्थण्डिले p. 20)

अक्षिभूमिदेश (a-ccitta-bhūmi-desa < a-citta-bhūmi-desa) *m.* a place without living beings, Jā. अक्षिभूमिदेशे पटिलेहिता विसज्जेज्जे Māh. 322'5)

अक्षिद (accida < arcita) *adj.* (ppp.) [f. -ā] honoured, worshipped, Ś. (विदूषक) भेरवाणंदो उण पदानं संजोअमरो अक्षिदो मङ्गिणंदो अ KapMāh. 1.34.33; (विचक्षणा) ताए वि पक्षेण दलसंपुण्णेण अअइदी गोरी जेव अक्षिदा KapMāh. 2.8.25.

अक्षिदूण (accidūṇa < arcitvāna = arcayitvā) *ger.* having honoured or worshipped, Jā. उरहादिजिणवराणं नामणिस्सि गुणाणु-स्सिन्ति च। काऊण अक्षिदूण य तिसुस्सिपणो थवो जेओ Māh. 31(1)

अक्षिदियत्थ (accindiyattha < arci-indriyārtha) *m.* the object of sense-organs in the form of fire, Jā. (संसारंभोहिमज्जे) दुइतत्थिदियत्थोत्थवियसरिसयाहुत्तपत्थाणवक्के CampCa. 330.9.

अक्षिप्पम (acci-ppabha < arci-prabha) *adj.* (a heavenly abode) lustrous like fire, AMg. अत्थि णं भंते विमाणाइ अक्षीणि अक्षियावत्ताइ ... अक्षिप्पमाइ ... ? इता अत्थि Jivābbh. 3.175.

[**अक्षिप्पमा** (acci-ppabhā < arci-prabhā) *f.* name of a goddess, AMg. Nāyā 8? AMgD.]

अक्षिमालि (acci-māli < arci-mālin) *m.* 1 the sun, AMg. अद्धचंदसंठाणसंठिने अक्षिमालिमासरासिप्पणाभे RāyPa. 124; परथ णं भंमलोए ... अक्षिमालिमासरासिप्पमे Pannav. 2.55(202); परथ णं - अद्धचंदसंठाणसंठिता अक्षिमालिमासरासिप्पमा Pannav. 2.58(205); 2.59(206); सोहम्मे णाम कप्पे -- अक्षिमालिमासरासिप्पणाभे Pannav. 2.50(197); जहा निसते तवणअक्षिमाली पमासई केवलमारइं तु Danave. 9.1.14; 2 name of a sage, Jā. एवं पुच्छिण चारणेण मणिओ राया -- अक्षिमाली रायरिसी मम धम्ममाया ततो ते कहेमि -- न ताव ते पवज्जाकालो VasuH. 125.6; पुब्बं वेव अक्षिमालिणा मुणिणा बरो आइद्धो Erz. 20.12; Apa. परिसाहिउ आसि सिरिअक्षिमालिनामिण मुणिदिण SaṅKuCa. 602.5; 3 the minister of a विद्याधर, Jā. उज्जाणे णिक्खितो, पणया य नामाणि साधेऊण पवणवेगअक्षिमालिणे अग्गे ति VasuH. 122.29; सुणह देव -- राइणी सदिसेणं सचिवेहि पवणवेगअक्षिमालीहि आणित थ VasuH. 128.5; 4 चारण (servant) of a विद्याधर, Jā. सतो अमरिमेणं ... अक्षिमाली-नंद-सुनदा अयवंतो चारणा इत्थ पत्थज्जाणोवगया लयाधरे चिट्ठति VasuH. 124.9; 5 name of a chapter of the second सुत्तस्कन्ध of ज्ञाताधर्मकथा, AMg. सत्तमस्स वगस्स चत्तारि अज्झयणा पणत्ता, तं जहा -- सूरप्पमा, आयवा, अक्षिमाली, पमंकरा Nāyā. 2.7.2; 6 a kind of heavenly abode of लोकान्तिक gods situated in the midst of कृष्णराजो, AMg. अद्ध लोभंतिरविमाणा पणत्ता, तं जहा -- अक्षी ... अक्षिमाली ... अग्गिधामे Thāna. 8.625; Vy. 6.5.32 (6.106); जे देवा अक्षि अक्षिमालि ... विमाणं देवताए उववण्णा, तेसि णं देवाणं उक्कोसेणं अद्ध सागरोवमाइं ठिई पणत्ता Samav. 8.15; *adj.* having a garland of rays, AMg. (नगिंदे) मणोरमे जोयइ अक्षिमाली Sūy. 1.6.13(364)

अक्षिमालिप्पम (accimāli-ppabha < arcimāli-prabha) *adj.* lustrous like the sun, AMg. ते णं विमाणा ... अक्षिमालिप्पमा भासरासिप्पणाभा SamavPra. 150; दीहावया इद्धिमंता -- अनुणोववक्क-संकासा बुजो अक्षिमालिप्पमा (देवा) Utt. 5.27.

अक्षिमाली (accimāli < arcimāli = arcimālini) *f.* 1 chief queen of the sun or the moon, AMg. चंदस्स णं जोसिस्सिस्स चत्तारि अग्गमहिंसीओ पणत्ताओ, तं जहा -- चंदप्पमा दोसिणाभा अक्षिमाली

पमंकरा Thāna. 4.175(278) चंदस्स णं भंते! जोसिस्सिस्स चत्तारि अग्गमहिंसीओ पणत्ताओ, तं जहा -- चंदप्पमा दोसिणाभा अक्षिमाली पमंकरा P 10.5.27 (10.90); चंदस्स वि सूरप्पमा आयवाभा अक्षिमाली पमंकरा P 10.5.28 (10.90); चत्तारि अग्गमहिंसीओ पणत्ताओ, तं जहा -- सूरप्प आयवाभा अक्षिमाली पमंकरा Jivābbh. 3.1026; Jambuddh. 7.1.2 the capital of the queen of the lord of first देवलोक situa to the west of the रतिकर mountain, AMg. तत्थ णं से ... रति पव्वते -- सक्कस्स देविदस्स अग्गमहिंसीणं ... चत्तारि रायवाणीओ पणत्ता तं जहा -- समणा, सोमणसा, अक्षिमाली, मणोरमा Thāna. 4.246(30 Jivābbh. 3.920.

अक्षिय (acciya < arcita) *adj.* (ppp.) [also अक्षिय] worshipped, AMg. स णं तत्थ अक्षियवंदियपूइयसक्कारियसम्माणिए वि सत्थं सच्चोवाए सच्चिहियभादिहेरे यावि भवेज्जा Vy. 12.8.2(2) (12.15 सा णं तत्थ अक्षियवंदियपूइय जाव लाउल्लोअमभिया यावि भविस्सइ P 14.8.19 (14.103); सेणिणं राणा अक्षिय-इदिय-इइय-माणि-सक्कारि सम्माणिआ समाणा पत्तेय-पत्तेयं पुब्बज्जत्थेसु भदासणेसु निसीयंति Nā 1.1.27; को देव-राणव-नरिदग्गअक्षियस्स भम्मस्स सारसुवल्लम्मस्सरे पमाः Av. 49; 50; Jā. मुत्ताहलकुमुमय्यरच्चियसमरभूमिमाओ Samarā 60.9; सो चिय सुरासुरच्चिय-वल्लो तुम्ह पि होउ गुरु KumāP 297.12; M. पडिमा-गज-णिम-गजणुपलविअ होउ घण-वट्टं GāSāSa. 11 सदेवणे सविरहे वि देअरे सलज्जरामं दिअचियज्जअं ŚrīKāv. 1.30; A देहि बोहि पउमच्चिय अविचल सुराहिं णमंसिय PaNACa.(P.) 17.24.2 valued, Jā. कलमोयणो उ पयसा उक्कोसो हाणि कोइवुम्मज्जी। तत्थ मिउत्तुप्पतरयं जत्थ व जं अक्षियं दोसु OḍbNāBhā. 307; जं वत्थं ज देस्मि दुल्लई अक्षियं व जं जत्थ। तं वेत्तजुयं कसिणं KappBhā. 38. वत्तओ जं जत्थ खेसे अक्षियं मज्झिमं जहणं वा NisCu. 1.41.21

अक्षियव (acciyavva < arcayitavya) *adj.* to be worshipped, Jā. (मही) कुसुमेहि अक्षियव्वा PaumCa.(V.) 13.5.

अक्षियावत्ता (acciy-āvatta < acir-āvatta) *n.* [also अक्षियावत्ता] a kind of heavenly abode, AMg. अत्थि णं भंते विमा अक्षीणि अक्षियावत्ताइ (v.l. अक्षिरावत्ताइ) ... ? इता अत्थि Jivābbh. 3.1

अक्षिलेस्स (acci-lessa < arci-le-sya) *n.* a kind of celest abode (having the colour of a flame), AMg. अत्थि णं भंते विमा अक्षीणि अक्षियावत्ताइ ... अक्षिलेस्साइ ... ? इता अत्थि Jivābbh. 3.175.

अक्षिवण (acci-vanna < arci-varṇa) *n.* [also अक्षिवा] a kind of heavenly abode (having the colour of a flame) AMg. अत्थि णं भंते विमाणाइ अक्षीणि अक्षियावत्ताइ ... अक्षिवण्णाइ ... इता अत्थि Jivābbh. 3.175.

अक्षिसहस्समालि (acci-sahasra-māli < arci-sahasr mālin) *adj.* possessing a garland of thousand rays, Aḍ नगिंदे ... मणोरमे अक्षिसहस्समाली (Sūy 1.6.13 v.l. Cu. 146.7)

अक्षिसिंग (acci-singa < arci-sṅga) *n.* a kind of celestial abode (having a flaming pinnacle), AMg. अत्थि णं विमाणाइ अक्षीणि अक्षियावत्ताइ ... अक्षिसिंगाइ ... ? इता अत्थि Jivābbh. 3.175 [Sāg. takes अक्षिसिंगार for अक्षिसिंग]

अक्षिसिद्ध (acci-siṭṭha < arci-siṭṭa) *n.* a kind of heavenly abode, AMg. अत्थि णं भंते विमाणाइ अक्षीणि अक्षियावत्ताइ ... अक्षिसिद्धाइ Jivābbh. 3.175.

अक्षीकर (acci-kara- < arci-kr-) *v.* to praise, to worship, to flatter, AMg. जे भिक्खू रायं अक्षीकरेति, अक्षीकरेत्तं साइअति Nis. 4.2; जे भिक्खू एणावरिक्खयं अक्षीकरेत्तं, अक्षीकरेत्तं साइअति Nis. 4.47.

अक्षीकरण (acci-karana < arci-karana) *n.* praise, flattery, JM. अक्षीकरणे रण्णे, गुणवयं तं समासो दुविधं । संमस्तं च तवा, पञ्चमपरोक्षमेवेति NisBhā. 1569; एतो एगतरेण, अक्षीकरणेण जो सु रायाणं । अक्षीकरोति भिक्षु सो पावति आणमादीणि NisBhā. 1570; एतेहि कारणेहि अक्षीकरणं तु होति कातव्वं NisBhā. 1575.

अक्षीसहस्रमालिणीय (acci-sahasra-mālīniya < arci-sahasra-mālīniya) *adj.* [f. -ā] [also अक्षिसहस्रमालिणीय] which has a halo of thousands of rays, AMg. चंदप्पमं सिरियं सहस्रवाहिणिं विउव्वाहि, तं जहा — अक्षीसहस्रमालिणीयं .. दरिसणीयं सुखं Āyār. 2. 15.28 (754); एवं च णं महं भवणं कारेति ... विज्जाहर-जमल-जुयल-जंतजुतं पिव अक्षीसहस्रमालिणीयं Nāyā 1.1.89; (तोरणपदं) तेसि णं तोरणं इमे पयाक्के वण्णावासे पण्णते, तं जहा — ते णं तोरणा णाणामणिमया ... विज्जाहर-जमलजुयलजंतजुता पिव अक्षीसहस्रमालिणीया BāyPa. 20; Jambuddi 4.27 पेच्छाधमंडवं .. अक्षीसहस्रमालिणीयं .. दरिसिण्णं अमिक्खं पडिक्खं BāyPa. 32; ते ण दारा ... विज्जाहर-जमल-जुयल-जंतजुता पिव अक्षीसहस्रमालिणीया BāyPa 129; *n.* name of a celestial abode, AMg. अक्षीसहस्रमालिणीयं .. सिग्गमणं णाम जाणविमाणं BāyPa. 17; 18; अक्षीसहस्रमालिणीयं .. दिव्वं जाणविमाणं विउव्वाहि Jambuddi. 5.28.

अच्युत (accua < acyuta) *m.* [also अच्युत, अच्युय] 1 a heavenly region called a *kalpa*, the 12th according to the Śvetāmbaras and 16th according to the Digambaras, AMg. समणस्स णं भगवओ महावीरस्स अम्मापियरो .. अच्युए कप्पे देवत्ताए उववण्णा Āyār. 2. 15.25; आणतपाणतआरणअच्युएसु णं कप्पेसु दो इंदो पण्णता Thāna 2. 384 (2.105); उवरिखा चत्तारि कप्पा अइचंदसंठाणसंठिया पण्णता, तं जहा — आणते पाणते आरणे अच्युए Thāna 4.651 (382); अच्युए कप्पे देवाणं जहण्णेणं एकवीसं सागरोवमाइं ठिई पण्णता Samav. 21.10; (बत्तीस देविदा पण्णता) पाणए अच्युए Samav. 32.2; अच्युएसु कप्पेसु विमाणा नव नव जोयणसयाइं उड्डं उक्कसेण पण्णता SamavPra. 48; केवसियं णं असुरकुमारणं देवाणं उड्डं गतिविएसु । गोयमा जाव अच्युतो कप्पो Vīy. 3.2.12 (3.89); संदए नाम अणगारे अच्युए कप्पे देवत्ताए उववण्णे Vīy. 2.1.53 (2.71); 1.2.19 (1.118) उड्डलोववासी दुविहा वेमाणिआ य देवा, आणयपाणय-आरणच्युयकप्पवरविमाणवाशिणो सुरगणा Paṇḍā 5.3; अच्युए कप्पे देवत्ताए उववत्ताओ भवति Uvār. 158; अच्युयकप्पे देवपुरिसा संखेज्जगुणा Jivābbhi. 2.96; एवं सव्वे देविदा जाव अच्युए णियगपरिवारेणं आणयव्वा Jambuddi. 2.94; उववाओ आणपुव्वीए . णवमो पाणए दसमो अच्युए Nirayā. 77; आराहणमुक्कोस आराधिय जाइ अच्युयं सद्धो Paṇḍā. 201; से फिं तं पुव्वा-णुपुव्वी, सोहम्मे ईसाणे .. अच्युए Appā. 173; दाणमाइचउक्केणं सुट्ठु वि गच्छेज्ज अच्युयं न परओ गोयम गिहिं ति MahāNis. 3.58; JM. दो वारे विजयाईसु गयस्स तिज्जच्युए ViāVbha. 436; आणयपाणयकप्पे देवा पासंति पंचमिं पुढविं । तं चेव आरणच्युय ओहिण्णाणेण पासंति ViāVbha. 696; ताइ खामेसा पडिगया, ते पच्छा साह जाता । अहाउय पालइता तम्मूलं पंच वि जणा अच्युए उववण्णा ĀyPa. (H.) 117b 6; तजो सो (यम्मिल्लो) अच्युए कप्पे देविदसमाणो .. देवो जाओ VvaH. 76.24; 177.23; अच्युए बाथीसं सागरोवमाइं ठिई तिणिणं य रयणीओ देहपरिमाणं CaṇḍCa. 84.29; पवड्ढमाणसुहज्जवसाणेण पत्तो अच्युयं KaKoPra. 91.27; ते य (पुण्हसिहो रयणसिहो य) पव्वज्जं काऊणं आउक्खएणं अच्युए कप्पे इंदसा-माणिया देवा उववत्ता Erz. 44.24; कइ तं समाखंतो सोहम्मसणकुमार-आवम्मि । ईसाणलंतआरणअच्युअसीलो जए होसि VīTha. 13; Jh. सोहम्मासु जायइ कणविमाणेसु अच्युयंतेसु ŚāA. (V.) 495; App. अच्युय-सग्गि भरेविणु सुवर Chakkamma. 7.8.16; गोखीरसरिस अजुलिय महंत पिय आरण अच्युय कणवगतं PaṇḍCa. (P.) 16.5.8; 2 the ruler of the region or a mansion in it (called Indra) or a god inhabiting

that region, AMg. दस इंदो पण्णता, तं जहा — सव्वे ईसाणे जाव अच्युते Thāna. 10.149 (769); बत्तीस देविदा पण्णता, तं जहा — चमरे वलि ... अच्युते Samav. 32.1; एवं अच्युतस्स जाव अजे उववज्जंति Vīy. 10.4.14 (10.68); अच्युए देविदे देवराथा दसहिं सामाणियसाहसीहिं जाव विहरति Vīy. 14.6.9 (14.75); तेणं समणं चमरे असुरिदे जाव अच्युयपञ्जसाणा आगया Nāyā 1.8.208; वेमाणिआणं देवाणं विमाणा पण्णता । सोहम्मी-साणसणकुमार .. आरणअच्युत Jivābbhi. 3.103; एव णं आरणच्युताणं देवाणं तिज्जि विमाणावासत्ता इवति ति मक्खायं Pannav. 2.59 (206); 30.1967; JM. बारसमो अच्युओ इंदो DevTha 165; पुण्हमलंकारे आरणे य तह अच्युए चेव DevaNaPra. 135.

अच्युअ (accua < acyuta) *m.* name of Kṛṣṇa, M. अइ क्षिप्पइ णिप्पडिक्किं कुविओ मोहणमत्थमच्युओ Uaṇi 2.43.

अच्युअ (a-ccua < a-cyuta) *adj.* not falling from, not to be fallen from, JM. ईसाणलंतआरण अच्युअसीलो जए होसि VīTha. 13 (comm. ईष्यांनलान्तकारण, अच्युतशीलः); App. देहि अम्हाण माणम्मि (! = मणम्मि) काउं दयं अक्खयं अच्युयं तं महंतं पयं Bhavikā 69.11.

अच्युआ (accuā < acyutā) *f.* [also अच्युआ] name of the tutelary deity (Śāsana-devatā) of the 6th and 7th Tīrthāṅkaras, AMg. से णं सुयदेवया .. अच्युआ MahāNis. 2.17[3]; JM. देवीओ चक्केसरि भजिआ दुरिआरि कालि महाकाली । अच्युआ संता जाला SāntiStā 9; तिज्जविणि अच्युआ धरणी SāntiStā 10; PavSāro 375-376.

अच्युइंद (accuinda < acyutendra) *m.* lord of the Acyuta region, AMg. तए णं से अच्युइंद सपरिवारे सामि तेणं महया महया अभिंसएणं अभिसिचइ Jambuddi. 5.58; JM. अइ सो ज्ञाणोवगओ सीवा-पुव्वेण अच्युइंदेण । अवहिंसिएण दिट्ठो अक्षंतं नेहराएणं PaṇḍCa. (V.) 117.7; अच्युइंदो भयवंतं विहीए अहिसिचिऊण . भयवंतं पज्जुवासइ Vvaṇḍi 161.8.

अच्युककड (accukkaḍa < aty-utkaṭa) *adj.* very powerful, excessive, AMg. अच्युककडं वेगे मंडलिपालम्मि (पुरिसं) वीसिरइ OghNi. 622.

अच्युग (accugga < aty-ugra) *adj.* very severe, very fierce, JM. भयवं पि अणेयअच्युगाभिगहमिंसमलज्जमाणकम्मपरिसो पत्तो .. तावसासं CaṇḍCa. 266.3; M. मए सा परिणीया णिय-विहिणा अच्युग-महेसिणो धूया Jhā. 1216

अच्युज्या (accucca-yā < aty-ucca-tā) *f.* very high or lofty position, JM. भुवणोदयगिरिसिहराकणच्युयं पव्वेण । सुरेण तए रहिवा अम्ह दिसो तिमिरभरियं वव UvPaṇ. (T.) p. 406. # 253

अच्युट्ठिय (accuṭṭhiya < aty-utthita) *adj.* [f. -yā] impertinent, arrogant, AMg. अच्युट्ठिताए बड्ढासिए वा अगारिणं वा समयाणु-सट्ठे । ण तेसु कुज्जे Sāy. 1.14.8-9 (Śā. अतीवाकार्यकरणं प्रति उतिथता दासीत्वेन अत्यन्तमुत्थिता दास्या अपि दासी; v. l. अच्युट्ठिया)

अच्युणय (accunṇaya < aty-unṇata) *adj.* [also अच्युजय] 1 bulging, AMg. कणमयकुंससरिसोवमाणचलणं अच्युणयपीणरइयंसक-उण्ययतगुणंवण्डिअइ Kapp. (J.) 36; 2 very tall, JM. अच्युज्याइं जए जणिभगवाइं JambCa. (G.) 5.104.

अच्युणइ (accunha < aty-uṣṇa) *adj.* [also अच्युणइ] very hot, AMg. समणं णक्खत्ता जोगं जायंति समणं उद् परिणमंति । णच्युणइ पातिसीतो बह्वओ होति णक्खत्ते Thāna. 5.3.213 (460); SāraP. 10.129 [1]; Jambuddi. 7.112.1; M. (राजा) णइणवणवादा वि अच्युणइआ सरीए Vikramo. 2.13; (राजा) अच्युणइ मे सिदुल-विदुला होति णीसासइदा AnaSān. 2.13.

अच्युतवर्षा (accuta-vadeṃsa-ga < acyutāvataṃsa-ka)

n. [differently written as અચ્યુત(ત)વહે(દિ)સગ(ય)] pinnacle of a Vimāna in the Aeyuta Kalpa, AMg. જે દેવા મહિતે ... અચ્યુતવહેસંગ વિમાણં દેવસાથ ઉચ્ચવળ્લા Samav. 22.3; તેસિ યં વિમાણાણં બહુમસ્ત્રદેસમાય પંચવહેસંગા પળ્ણતા, તં જહા — મન્થે યડ્થ અચ્યુતવહેસય Pannav. 2.59 (206)

અચ્યુતમ (accuttama < aty-uttama) *adj.* [1.-ā] most excellent, JM. મો મો મહાગુભાવા અચ્યુતમ- (v. 1 for ઉત્તમ-કુલ) સંભવા મહાપુરિસા KaiKa v.96; S. (વિદુષક) તા અચ્ચુતં એવં નિં ન મળીઅદિ અચ્યુતમા વિઅવલ્લણા કલ્લમ્મિ અચ્ચહમો કવિંજલો વન્થળો સિ KapMañ. 1 20.4.

અચ્યુતરવહિસગ (accuttara-vaḍimsa-ga < arcir-uttarā-vatamsa-ka) n. pinnacle of the અચિત્તરવિમાન, AMg. અત્થિ યં મ્તિ વિમાણાં અચીણિ - અચ્યુતરવહિસગાં JivMhhi. 3.175

અચ્યુદ (accuda < acyuta) m. name of a heavenly region (કલ્પ), J.S. જાવદુ આરણઅચ્ચુદ ગમણામળં ચ હોર દેવીણં Mhhi. 1134(12); સળ્ણીવિ તહા સેસે ણિયે મોગો વિ અચ્ચુદંતે વિ । મળુવા એતિ ન્તરગલિપરિયતે સિદ્ધિઠાણં ચ GomSā.(K.) 641

અચ્યુદય (accudaya < aty-udaka) n. (in case of) water rising high, AMg. દૂરગઓ ઘરે ચ સ્વલં વા (નિયત્તર) । સમય વાસતાણં અચ્ચુદય સુક્કલ્લકલ્લચઢળં વા OghNi 30.

અચ્યુદય (accudaya < aty-udaya) *adj.* rising high, JM અચ્ચુદય અળંગરતી વેદમ્મિ NibBhā. 3698.

અચ્યુદાર (accudāra < aty-udāra) *adj.* quick, swift, S (રાજા) વારં તાહિદુમચ્ચુદારગમણા વેઅક્કલંતંસુઅં AnaSū 2 3

અચ્યુદાસ (accudāsa < aty-udāsa) *adj.* very indifferent, greatly depressed, M. (રાજા) અહમચ્ચુદાસમણસંમિળીઅ સે રમળીઅ કોવલ્લીકદો સળં AnaSū. 3 3.

અચ્યુદ્ધમ્મ (accubbhadda < aty-udbhadda) *adj.* very prominent, Apa. અચ્ચુદ્ધમ્મસિંગારમ્મં સંવોહિવિ સુહિંવધવસયં BhaviKa 35.10; મયળવિયાર નામ ઉપ્પજ્ઞ અચ્ચુદ્ધમ્મવિલાસર છજ્ઞર BhaviKa 92.2.

અચ્યુદ્યંદ્ર (accuya-inda < acyutendra) m. the इन्द्र (ruler) of the region અચ્યુતકલ્પ, JM અચ્ચુદ્યંદ્રો દસસુ વિ ઝિનામિસેયં કરેસિ ૦૬ Tittho 243; અચ્ચુદ્યંદ્રો જાઓ મરિક્કણં નંદિમિત્તો વિ NāPañKa 10.68. Apa. સો અચ્ચુદ્યંદ્ર સમાણ દેવ, ઉપ્પજ્ઞા પુત્રિહિં નિરવલ્લ Mayā ReSūti. 3.5.

અચ્યુદ્ધલોગ (accuya-uddha-loga < acyutordhva-loka) m. the upper part of the અચ્યુતકલ્પ, AMg. સોહમ્મકલ્પઉદ્ધલોગવત્તલોપ જાવ અચ્ચુદ્ધલોગલેલોપ મેવેઅવિમાણઉદ્ધલોગ (લેલોપ) Viy 11.10 6 (11.95)

અચ્યુદ્યકલ્પ (accuyua-kappa < acyuta-kalpa) m. name of the કલ્પ called અચ્યુત, AMg. અણુત્તરોચ્ચવારયા દેવા .. જોયળકોટા-કોટીઓ . દૂર ઉપ્પજ્ઞતા સોહમ્મીસાળ .. આરણાણયપાણયઅચ્ચુદ્યકલ્પે વીરવરતા JivMhhi.(T) p. 3930. 14; જહા સોહમ્મયદેવાણં પુચ્છા તહા સેસકલ્પાણં દેવાણં પુચ્છા માણિયસ્વા જાવ અચ્ચુદ્યકલ્પો AyyOg. 355(3); JM. અહ અચ્ચુદ્યકલ્પવતી નુયકલિકલુસાળ જિળવરિદાણં અમિસેયં કાઠમળો અમિમોગે મુરવરે મળર Tittho. 226.

અચ્યુદ્યકલ્પોવગ (accuya-kappovaga < acyuta-kalpo-paka) *adj.* living in the heavenly region called Aeyuta (who are not poisonous like serpents), AMg. જહ કલ્પોવગદેમાણિયદેવ-કલ્માસીવિસે કિ .. જાવ નો અચ્ચુદ્યકલ્પોવગદેમાણિયદેવકલ્માસીવિસે Viy. 8.2.17 (8.95); 8.9.61 (8.391); 8.1.16 (8.16); 24.18.53 (24.217)

અચ્યુદ્યગ (accuya-ga < acyuta-ka) *adj.* (god) belonging to the Aeyuta region, AMg. આણય-પાણય-આરણ-અચ્ચુદ્યગા દેવા ... પંચહિ વાસસહસ્તેહિં સ્વયંતિ Viy. 18.7.51 (18.157); વેમાણિવાણં સોહમ્મગાણં જાવ અચ્ચુદ્યગાણં Viy. 12.9.33 (12.196); સહસ્તાર-અચ્ચુદ્યગાણં ય દંદાણં મહાધોસા ઘટા Jambuddi. 5.59.

અચ્યુદ્યદેવ (accuya-deva < acyuta-deva) m. a god in the અચ્યુતકલ્પ, AMg. એવ જાવ અચ્ચુદ્યદેવો, તથરં ઠિતિ અણુધં સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા Viy. 24.21.19 (24.305); 24 24.23 (24.354); અચ્ચુદ્યદેવાણં પુચ્છા ! ગોયમા ! જહળ્લેણં ઇયં સમયં ઉક્કોસેણં સંલેજ્ઞા વાસા Pannav. 6 38(600); અચ્ચુદ્યદેવા ણં મંતે કલ્પતિકાલસ્સ જાવ નીસસંતિ વા Pannav. 7 19(713); એવં સોહમ્મ જાવ અચ્ચુદ્યદેવસરીરે (જાણાસંઠાણસંઠિર પળ્ણસે) Pannav. 21.61 (1526); આણયપાણયમારણઅચ્ચુદ્યદેવા અંહ જાવ પંચમાય ચૂમ્પમાય પુલ્લીય હેટ્ઠિલે ચરિમંતે (ઓહિણા જાણંતિ પાસંતિ) Pannav. 33.16(2004)

અચ્ચુદ્યનાહ (accuya-nāha < acyuta-nātha) m. lord of the અચ્યુત heaven, Apa. પુચ્છર અચ્ચુદ્યનાહ સુરેસર BhaviKa. 70.8.

અચ્ચુદ્યવહ (accuya-vai < acyuta-pati) m. lord of the અચ્યુત heaven, AMg. સોહમ્મીસાળ . અચ્ચુદ્યવહં પહિટ્ઠા દેવા (મહા-વીરસ અતિયં પાઠમ્મવિરથ) Uvay. 37

અચ્ચુદ્યસગ્ગ (accuya-sagga < acyuta-svarga) m. the heaven called અચ્યુત, Apa. નિહુણં અચ્ચુદ્યસગ્ગપુરંદર BhaviKa. 71.1; અચ્ચુદ્યસગ્ગસુરાદિવર BhaviKa. 74 11; અચ્ચુદ્યસગ્ગસુરિદાયસે BhaviKa. 151 5; અચ્ચુદ્યસગ્ગે સુરસ્થ પત્તઃ BhaviKa. 332.7.

અચ્ચુદ્યાર (accuyāra < aty-udāra) *adj.* noble, dignified, JM. જીપ (અમોક્ષાનયરીય) ય અચ્ચુદ્યારચરિઓ પુરિસવગ્ગો Sama-raKa. 600.8.

અચ્ચુદ્યભાર (accuvaāra < aty-upacāra) n. excessive formalities, polite behaviour, M. હસિપહિં ઉવાલંમા અચ્ચુદ્યભારેહિં લિજ્ઞિઅસ્વારં । . ઇસો મગ્ગો સુમહિલણં GāSūSa. 6.18.

અચ્ચુદ્યકલ્પ (accuva-kappa < acyuta-kalpa) m. [also અચ્ચુદ્યકલ્પય] name of a heavenly region called અચ્યુત, Apa ગડ અચ્ચુદ્ય-કલ્પ મહાવિમાણ, મણિ-કિરણ-જોહ દિવિ દિવિ પહાણિ PañāCa.(P.) 4.11.7; સો અચ્ચુદ્ય-કલ્પહો ચલિવિ આઠ (જાઠ) PañāCa.(P.) 5.3.2; રૂપાણુમ્મવ-અચ્ચુદ્ય-કલ્પ મળવિત્તિ. માણિયંદકલ્પ (અંતિ) VuḍḍhuCa. 10 33 4

અચ્ચુદ્યસગ્ગ (accuva-sagga < acyuta-svarga) m. the heaven called અચ્યુત, Apa. અચ્ચુદ્યસગ્ગિ સમુપ્પજ્ઞર જહ Vaḍḍhu-Ca. 10.20 13; ગડ અચ્ચુદ્યસગ્ગહો યિઠ મરવિ CandappuCa.(Y.) 5.16.10.

અચ્ચુદ્યવાય (accuvvāya < aty-udvāta) *adj.* too much tired, JM અક્ષા આમોળં નાપે સસરં વેરંતિ મજ્ઞાયાં । અચ્ચુદ્યવાયા વ સુવે અચ્છંતિ વ અજ્ઞંતિ દિવસં KappBhā. 3751; અળ્ણાતે તુસિણીયા પાતે સદં વેરંતિ સજ્ઞાયાં । અચ્ચુદ્યવાયા વ સુપ અચ્છંતિ વ અળ્ણંતિ દિવસં NibBhā. 1729; અતીવ ઉચ્ચાયાં અચ્ચુદ્યવાતા આન્તા હત્થયં NibCa. 2.266.16.

અચ્ચુસિણ (accusina < aty-uṣṇa) *adj.* very hot, AMg સે મિકલ્લ વ મિકલુણી વા .. અસળં વા .. સામં વા .. અચ્ચુસિણં ... હત્થેય વા મુઠ્ઠેય વા પુમેજ્ઞ વા Āyār. 2.1.7.90 (368); જે મિકલ્લ અચ્ચુસિણં અસળં વા પાળં વા ... પુમિત્તા વીરતા .. સાહજ્ઞર Nib. 17.132; JM. અચ્ચુસિણયિક્કયે વા, કૂરે હુવિંડં પુણો પુણો દેર । આયમિક્કયં પુલ્લં વરજ્ઞ જહળં પદમયાય KappBhā. 1825.

અચ્ચેતા (accettā < arcitvā) *ger.* having worshipped, AMg. અચ્ચેતા પુષ્પાસ્થળં ... કરેહ RayPa. 291; અચ્ચેતા પુષ્પાસ્થળં મહાસ્થળં ...

आमरणकणं करेति Jivabhi. 3.457; अच्छेता विबलारं भोगभोगारं मुञ्ज-
माणा विहरति Jambuddh. 2.120.

अच्छेयण (a-cceyana < a-cetana) *adj.* non-sentient, insentient, JŚ. शिवदेवस्तरिस्सं पिच्छिणं परविम्वहं पयसेण। अच्छेयणं पि गहिंयं ह्रादज्ज परमभाण MokPa 9; अच्छेयणं पि वेदा जो मण्णइ सो हवेइ अण्णाणी MokPa. 58; Aps. पण-जणणि मुच्छाविय थिय अच्छेयणा PaumCa. (S.) 19.15.1.

अच्छेय (accera < āścarya) *adj.* wonderful, M. रणे सुसज्जं अइ तत्प गीअं अछेरसुवेरअवलिक्खे SltKav. 1.8 (comm. अश्चर्यभूतं सौन्दर्यं यासां बलीनाम्)

अच्छेरं (acceram < āścaryam) *intj.* oh wonder!, Ś. (शाण्डिल्य) अच्छेरं अच्छेरं। अकुविदो गाम ताडेदि किल भवो BhagAjjv. 11.9.

अच्छेल (a-ccela < a-cela) *n.* absence of a garment, Aps. ठिदिमोयणु अणु वि पय-भत्तु अच्छेलु तुत्तु अण्णण वुत्तु PaNaCa. (P) 4.8.9

अच्छेलक (a-ccelekka < a-celakya = a-cela-tva) *n.* the state of being without garments, (one of the ten अमणकत्तस), JŚ अच्छेलकं लोचो बोसट्टसरिदा य पडिल्लणं। एतो दु लिंगकप्पो चटु-
विहो होदि उस्सगे BhaAra. 90; Māla. 910(10); पिम्भूसणं पिग्गं अच्छेलकं जगदि पुज्जं Māla. 39(1); अच्छेलक्कुदेसिय ... समणकप्पो Māla 911(10)

अच्छेलत्त (a-ccela-tta < a-cela-tva) *n.* garmentlessness, the state of being without garments, Aps. अच्छेलत्तु ण वि मणु चालइ CandappaCa. (Y) 10.1.3.

अच्छोदग (accodaga < aty-udaka) *adj.* [also अच्छोयग] having excessive water, AMg. मे दिव्वे अम्भवदलए ... विप्यामेव नञ्चोदगं नातिमट्ठियं ... सल्लोदगं वास वासति Viy 15.1.46 (15.59); तए णं ... अप्पेगइया देवा विजयं रायहाणि णञ्चोदगं नातिमट्ठियं ... दिव्वं सुरभि गंघोदगवासं वासति Jivabhi 3.447; (सुरियामे देवे) आभिओ-
गिए देवे एवं वयासी — णञ्चोदगं णादमट्ठियं ... सुरभिगंघोदगवासं वासइ RāyPa. 9; 12; 281.

अच्छोरहरण (a-ccora-harana < a-cora-harana) *adj.* which cannot be taken away by a thief, JM. पुरिसाण विज्ज चिय अच्छोरहरणं तु मंहणयं BuBhaKa. 11.

अच्छ- (accha- < ?) *v.* [Vam. (Gr.) अस्तेरच्छः 12 19 (Ś.); Mārka (Gr.) अस्तेरच्छः 7 116, Hem. (Gr.) गमिष्यमासाम् छः 4.215; Lakṣmī. (Gr.) 2 4.50; Krama. (Gr.) (अस्तेः स्थाने) अच्छोऽन्यत्र 4.10, Puraṣ. (Gr.) अस्तेरच्छ 7.3; In practice grammarians and commentators use for अच्छ- the roots as- and ās- indiscriminately. Semantically अच्छ- covers the meanings of both as- and ās-; Tur. traces it to āskṛets on purely phonetic grounds. In Skt. as- has only the conjugational tenses but, as an auxiliary, it has all forms of both P. and A. Pkt. accha- is available in all forms and can be translated as 'to be', 'to remain' etc.] to be, to exist, to remain, (in imperative) let alone, let it be, let it remain, AMg. आया-
वई य गिम्हाणं अच्छइ उक्कुडय अभिवाते Āyār. 1.9.4.4; से णं परो नेत्ता वय्जा — भाउसंतो समणा, मुहुत्तां मुहुत्तां अच्छाहि Āyār. 2.6.26 (598); तए णं से पोक्खली समणोवासय ते समणोवासय एवं वयासी-
अच्छइ णं तुम्हे देवाणुप्पिया सुनिब्बुयवीसत्था Viy. 12.1.14 (12.8); जीवि णं अंते यम्मगय समणे उताणय वा पासिहए वा अंबलुज्जए वा

अच्छेज वा चिट्ठेज वा निसीपज वा तुय्ठेज वा Viy. 1.7.21 (1.957); तं तो खलु जाया अम्हे इच्छामो तुम्हं खणमवि विप्पओणं, तं अच्छाहि ताव जाया जाव (ताव) अम्हे जीवामो Viy. 9.33.85 (9.169); तए णं जियसन् राया सुवुद्धि एवं वयासी — अच्छसु ताव देवाणुप्पिया कव-
वयाइ वासाइ ... भोगभोगारं मुञ्जमाणा तओ पच्छा ... एव्वइस्सामो Nāyā. 1.12.40; असमिक्खियमासिणो उवदिसंति सहसा ... कम्मकरा किकरा य एए सयणपरियणो य कीस अच्छंति Paṇḍā. 2.13; तण्हालुहाविमुक्को अच्छेज जहा अमियत्तिओ Uvav. 185; Pannav 2.211; ते पच्छा वुक्खमच्छंति गलुच्छिआ हासा जहा IsiBhaa. 15.16; जे भिक्खु रंभई निधं ते न अच्छइ मंछले Utt. 31.3; कस्स अट्ठा इमे पाणा ... वाडेहि पंजरेहि च संनिक्खइ य अच्छइ Utt 22.16; रोसेण सुसयंतो सो कइ वि दिणे तवेव अच्छीही Tattḥo. 655; प्याइ गुणेमाणा अच्छंति गिरि पलोपंता SāraPa. 82; JM. अह नाह को वि पुरिसो ... अच्छइ लीला-
यंतो सुरो व्व मंदाणीसल्लि PaumCa. (V.) 10.50; तइसणुसयमणा अच्छइ मग्गं पलोपंती PaumCa. (V.) 11.14; पत्ता नरिंदमवणं अत्थच्छइ वसुमहाराया PaumCa. (V.) 11.30; ताव तुमं वीसत्थो अच्छसु PaumCa. (V.) 12.43 अच्छ पट्ट वीसत्थो आदिए रणमुदे विवाडेमि PaumCa. (V) 12.101; कीरंति इमाइ वणे अच्छउ पासत्थउहावो KuVMAKa. 198.15; अच्छउ ता इयरजो अगे थिय आइ पंच भूयाइ। ताइ थिय लज्जज्जइ VajLag. 93; अच्छंतु पेम्मनिम्भरत्तणीसंभंभुरा भोगा MuViCa. (G.) 16b.6(3); ता अच्छंतु जममडा सुरासुराणं वि दप्पदलणा जे KumāPm. 383.28; (राया) अत्थाणमंडवम्भी भासीणो अच्छई जाव SurSuCa. 1.120; मम पत्ती एण्ण सह अच्छइ Erz. 1.25; भोगाण कज्जे किलि-
स्सइ ति अम्हे जाणता कीस अच्छामो ति पव्वः भा Erz. 29.36; सुपु-
रिस गच्छा रयणी अच्छामो एत्थ उज्जाणे Erz. 75.12; अच्छए देवदत्तो तीए सह Erz. 84.2; अच्छउ अणं पंचाणम्मस मग्गो वि दुब्बिसहो GāRaKa. 735; ता अच्छइ (पउ) इयरजो हरेण देहट्ठयं दिव्वं VijKaCa. 3.22; JŚ. पिइ पि अलहमाणो अच्छइ विरहेण संत्थो ŚraA. (V.) 115; अच्छइ अणंतकालं विवंतो जोणिलक्खेसु ŚraA. (V) 177; लोयममाणो जीवो देहममाणो वि अच्छइ खेसे KattiApu. 176; विवलिदिएसु जायदि तत्थ वि अच्छइ पुव्व-कोटोओ KattiApu. 286; M. अच्छउ दाव मणहरे पिआइ सुहसत्तां अमहणं GāSaSa. 2.68; अच्छउ ता जणवाओ दिअअं चिय असणो तुह पमाणं GāSaSa. 3.1, वुक्खं असमत्तमणोरहाइ अच्छंति मिह-
णाइ GāSaSa. 4.42; (pass) पोट्टपडिएहि वुक्खं अच्छिज्जइ उण्णएहि होज्ज। इअ चित्तआणं मण्णे धणाणं कसणं मुई जाअं GāSaSa. 1.83; अतो थिअ पिहुअं विहट्ठिअण अच्छंति विमिद्भा ताइ। इअसुलई पि जाह गरमाण ण किं पि संपइइ GauḍVa. 915; अच्छउ ता विहट्टइरणमारवं GauḍVa. 955; विजयाणंदागमणं ज्ञायंतो अच्छइ दिणम्मि Līla. 942; संजमिओ पुट्टयुयंगमेहि अच्छइ महापुरिसो Līla. 1036; मणियं ता वि अच्छइ अज वि मलयाणिलस्स सुओ Līla. 1227; अच्छतु के वि इह समय-
वारणा के वि वयंतु Līla. 1067; अच्छउ ता गियेत्ते Līla. 51; किं अच्छइ वीसत्था ChaGa. 18; Ś. (देवी) कप्पहुमस्स अच्छउ निधं तुह संगमसणाइ KamMaE. 3.14; (चात्री) तहिं पि को वि जणो अहिअसं जोअं वित्तयतो अच्छइ AvMA. 2.6.20; Aps. लोयालोउ वि सयलु इहु अच्छइ विमलु गियंत Paramappa. 1.5; जिह दूरीहोइ ण मुहकमलु। तिह अच्छइ PaumCa. (S.) 6.4.34; सेउ अच्छइ काई रणे PaumCa. (S) 6.12.9; किं अच्छइ आगच्छइ जाहु मडारउ वंदहु PaumCa. (S.) 3.4.10; देव देव किउ जेण महारउ, अच्छइ मत्तएथि अहरावउ PaumCa. (S) 11.3.4; अच्छउ तहो वरे पियलई बइतु PaumCa. (S.) 10.8.6; मउलिय-
णयणुलउ विमियउ जामच्छमि कामगाहि लियउ JaaCa. 2.6.5; अच्छइ पुव्वीपियमोयरउ NāyCa. (P.) 2.7.3; अच्छउ मोयणु ताइ परि सिट्ठई वयणु ण वुत्तु SāDhaDo. 30; अच्छइ पय काई गिधितउ PaNaCa. (P.) 5.5.7;

गठ चक्राउडु बहिं अच्छइ मिणु PaṇCa.(P.) 5.7.1; तहिं अच्छइ कुमारि सुभणोहर BhaViKa. 75.5; पुइसब ... अंनुकुमाराहिट्टिउ । अच्छइ विविह-विणोयहिं ... जावत्ताणे परिट्टिउ JambūSāCa. 5.1.81; तहिं अच्छइ जाम राप्पाहिराओ SudCa.(N.) 1.6.1; अच्छइ धरयंगणे खेहंतउ SudCa.(N.) 3.7.5; 6.8.14; पिपण समाणिय अच्छइ जाम KarCa. 1.9.1; अच्छइ कुणि जिह श्वाणोवविट्टु VāḥKa. 1.10.10; अच्छइ दूरि भमंतु PaDo. 58; चम्मु सुणंतउ जा तहि अच्छइ Chakkammū. 2.6.12; गय कुमारि लहु वैसाहि अच्छइ जेसहि सहापरिट्टिउ ताउ जहि SiVaCa. 1.7.17; इउं अच्छमि अंसि समुत्तरी SiVaCa. 1.42.4; अच्छइ विणि वि सुहु अनुवतं SiVaCa. 1.15.18; ताम्महि अच्छउ इयक जणु सुम्पु वि अंतर वेइ Hem. (Gr.) 4.406.8; अच्छइ जिह सजिह पर कंतय Sanderā. 167; (pass) वीठनियासिपहि अच्छइज्जर वार वार पक्खिहि मुच्छिज्जर JambūSāCa. 9.10.4; अच्छइज्जर सुहज्जानिउतेहिं देवधम्मगुरुपूयविसेहिं BhaViKa. 37.2 [सुइं इह वि अच्छु पसयच्छि SaṅKuCa. 517.8 for अच्छु]

अच्छ (accha < ṛkṣa) *m.* a bear, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा गाहावह-कुलं पिहवाय-पडियाय अनुपपट्टिउ समणे सेज्जं पुण जाणेज्जा ... अच्छ ... बियालं पडिपेइ पेहाय Āyār. 2.1.52(354); 2.3.59 (515); अणगारे णं भंते भाविअप्पा बाहिरप पोगले अपरियाइअत्ता पधू एगं मइ आसक्क ... अच्छक्क ... वा भमिजुजित्तप Viy. 3.5.12 (2.209); 3.210; से णं भंते ! सीहा बग्गा ... अच्छा तरच्छा परत्सरा निस्सीला तहेव जाव यहिं उववज्जिहिं Viy. 7.6.86 (7.122); 12.180; तत्थ ण अण्णे बह्वे सीहा य ... अच्छा य ... पुव्वपविट्ठा अगिअयविट्ठया एगयओ विलधम्मणं विट्ठंति Nāyā. 1.1.178; कुरंगरुह ... अच्छमहा ... चउप्पयविहणाकए य एवमादी Paṇḍā. 1.6; उत्तरकुराप कुराप सीहाति वा ... अच्छाति वा Jivābhi. 3.620; अह भंते ! मणुस्से महिसे ... अच्छे तरच्छे ... सव्वा सा एगवयू ? Pannav. 21.21(849); 11.852; से किं तं सणपफदा दीविया अच्छा तरच्छा Pannav. 1.66(74); अच्छ-तरच्छ-सियाल-विट्ठाल Jambuddi. 2.96; 136; दीवियस्स वा अच्छस्स वा तरच्छस्स वा Dha 7.24.

अच्छ (accha) *adj.* 1 white, bright (as applied to objects or colour) [Hem.(Gr) 4.350] AMg. (अंजणपव्वता) मूले विच्छिण्णा ... सव्वअंजणमया अच्छा सण्हा लण्हा ... अभिरूवा पडिरूवा Thāpa. 4.2.838 (307); ते णं दधिमहपव्वता ... सव्वरयणामया अच्छा जाव पडिरूवा Thāpa. 4.2.340(307); ते ण रतिकरपव्वता ... सव्वरयणामया अच्छा जाव पडिरूवा Thāpa. 4.2.344 (4.807); ते णं विमाणा ... सव्वरयणामया अच्छा सण्हा लण्हा ... अभिरूवा पडिरूवा SamavPra. 150; ते णं भवणा ... गधवेडिअया अच्छा सण्हा ... अभिरूवा पडिरूवा SamavPra. 144; एत्थ णं चमरस्स ... उप्पायपव्वते पणत्ते ... उप्पि विसाले बरवइविगाहिं महामउद-संठाणसंठिप सव्वरयणामय अच्छे जाव पडिरूवे Viy. 2.8.1 (2.118); ते णं तत्थ अच्छं जन्म तावणिज्जं महत्थं महत्थं महरिहं ओरालं सुवण्णरयणं अस्सादेति Viy. 15.65 (15.90); ते णं भंते ! किमया पत्ता ? गोयसा ! सव्वरयणामया अच्छा सण्हा जाव पडिरूवा Viy. 19.7.1 (19.68); सर-सच्छपाउअवेल वण्णरइए ... कोट्टिमत्तल Nāyā. 1.1.18; तस्स णं असो-गरपायवस्स उवरि बह्वे अट्ट अट्ट मंगलगा पणत्ता, तं जहा — सोवत्थिय सव्वरयणामया अच्छा सण्हा लण्हा ... दरिसणिज्जा अभिरूवा Uvav 12; ईसीपम्भारा णं पुट्ठी सेया सखत्तल ... अच्छा सण्हा लण्हा ... दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा Uvav. 194; तए णं से ... जाणविमाणस्स बहुमज्झवेसमागे एत्थ णं मइ पिच्छाधरमंडवं विउव्वह ... अच्छं सण्हं कण्हं ... अभिरूवं पडिरूवं BāyPa. 32; 34; 36; 38, तेसि णं तोरणणं उप्पि अट्टमंगलगा पणत्ता, तं जहा — सोवत्थिय सव्वरयणामया अच्छा सण्हा लण्हा ... अभिरूवा पडिरूवा BāyPa. 21; 22; 23; (मणिपेटिया) सव्वमणिमइओ अच्छाओ जाव पडिरूवाओ Jivābhi. 3.980; 3.906; ते णं भवणा बाहिं बट्टा ... अच्छा सण्हा लण्हा ... दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा Pannav. 2.80(177); 2.81(178); ते

णं विमाणा सव्वरयणामया अच्छा सण्हा लण्हा ... दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा Pannav. 2.49 (2.196); 2.50 (197(1)); 2.56(206); ईसीपम्भारा णं पुट्ठी अच्छा सण्हा लण्हा Pannav. 2.66(211); तस्स णं बहुसमरमणिअस्स भूमिभागस्स बहुमज्झवेसमाय णं इक्के मइ पउमइहे णामं देहे पण्णे उव्वेहेणं अच्छे सण्हं रययामयकूले जाव पासाइए जाव पडिरूवेत्ति Jambuddi. 4.74; से णं एगाए बईरामइए जगइए सव्वओ संमत्ता संपरिक्खिते सा णं जगइ ... अच्छा सण्हा लण्हा ... दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा Jambuddi. 1.8; अच्छेहिं सण्हेहिं सेतेहिं रययामयहिं अच्छरसातंउल्लहिं चक्रयणस्स पुरओ अट्टमंगलय आलिहइ Jambuddi. 3.12; M. फलिहच्छाअरं दीसंतपट्टिणेणीसिहाओ व सइति GaṇḍVa. 750; अंतो मणिदामच्छवि विच्छुरिअच्छसुअं सुहावेइ GaṇḍVa. 780, णवरि अ अच्छालोआ उअअ-गिरि-अखलिअ-बहलओणा-णिबहा SetuBa. 10.30; (विदूषक) सुवत्तुलं गित्तलमच्छमुज्जलं कमेण पत्तो णवमोत्तिअत्तणं KapMañ. 3.4; 2 clear, clean (as applied to water etc.), AMg. ते णं तत्थ अच्छं पत्थं जन्मं तणुयं कालियवण्णामं ओरालं उदग-रयणं आसादेति Viy. 15.65 (15.89); तीसे णं बाणारसीए नयरीए ... दिसीमाए गंगाए महानइए ... गंभीरसीयलज्जे अच्छ-विमल-सलिल-पलिच्छण्णे ... अभिरूवे पडिरूवे Nāyā. 1.4.3; तए णं से कलिहोदए सत्तंसि सत्तंसि परिणममाणंसि उदगरयणे जाए यावि होत्था — अच्छं पत्थं जन्म ... सव्विदिय-गायपहायणिज्जे Nāyā. 1.12.19; अच्छविमलसलिलपुणं Jivābhi. 8.118; अच्छं छविह पाणयमेयं भणियं परिकम्पपाउगं ĀrābPaḍ.(V.) 428; परिसंठियच्छदवगेण्णट्टया गच्छमासज्जा OghNi. 554, JM. (वावी-पुव्वर-णीओ) पराइपाणियकलिहसरिच्छच्छभरियाओ Titho 29. JS. कलुसी-कदं पि उदयं अच्छ जह होइ कदयजोएण BhaĀrā. 1078; अविरसमदुब्बिगंथं अच्छमणुणं अणदिसीदं BhaĀrā 1490; M. (नान्दी) अच्छेसुं परिकीलिउं रस-सुहा-सोत्तेसु सुत्तेसु णो CandLe 1.1; Aps. लीलं अवगाहइ सरिहिं सलिल (मयरदंगं-बहलच्छविमल PaṇCa.(P.) 1.23.6; 3 pure, unmixed (मलरहित), JM. अच्छ-कय-वण्ण-यिउओ महु-पिंगल-नण्णओ मयंक-नहो KumāCa (H.) 2.27; M. CandLe 1.1; 4 (clear) unobstructed, Aps. खणे खणे जाणिअ अच्छ गिसास PaṇPann. 2.184; 5 spotless, clean, Aps. अच्छकओलजुयउ मुंहे तडियउ बिहिं मायहिं ससिखंडु य वडियउ JambūSāCa. 4.13.9.

अच्छ (accha < ?) *Dist. adj.* 1 very much, excessive, असयदुएसु अच्छं DeNāMā. 1.49 (comm अच्छं अस्यधं); 2 quick, असयदुएसु अच्छं DeNāMā. 1.49 (comm अच्छं शीर्षं च)

अच्छ (accha) *m.* name of Mt. Meru or Mandara, AMg. मंदरस्स णं भंते पव्वयस्स कति णामधेज्जा पणत्ता ... सोलस णामधेज्जा पणत्ता ... अच्छं य एवं बुद्धइ मंदरे पव्वए Jambuddi. 4.260 (comm. सुनिमलं, जावूनवरत्तबहुलत्वात् मेरुनाम p. 375 12); ता अच्छंसि णं पव्व-यंसि SūraP. 5.1; 19.23.

अच्छ (accha) *m.* (pl) a particular Āryan country and its inhabitants, AMg. जावतीए णं अज्जो ! गोसांणं मंखलिपुत्तणं ममं बहाय सरीरगंसि तेयं निसट्टे से णं अछाहि पज्जते सोलसण्हं जणबयाणं, तं जहा — अंगाणं बंगाणं अच्छाणं बच्छाणं Viy. 15.87 (15.121); वहराड बच्छ वरणा अच्छा तह मत्तियावइ दसण्णा । मुत्तीमइ य चेदी बीइअयं सिज्जुसोवीरा Pannav. 1.93. v. 4 (102 v 115); SūyTī.(S.) 123a. 5; PavSāro. 1590.

अच्छ (accha < akṣa) *m.* [at the end of the cpds] [f. -r] an eye, AMg. अजणपुंजनिगरप्पगासं रसच्छं लोहियलोयणं Uvās 107; तयाणंतरे च णं जयाणं तरअलिहायणाणं हरिमेळामउलमल्लियच्छाणं Uvav. (v.1.) 49; JM. पडिखंमिअट्ट-अय-अभिअ-ताणु-अभिअच्छेहिं KumāCa.(H.) 2.86; अग्गंसि-इसिअच्छं अफिडिअ-अहमाणं महकाणं KumāCa.(H.) 7.21; 7.64; सुणिअण पउर-वणं रावा शुक्-कोव-जावरसच्छओ.

Erz. 42.7; अत्ताणं संवरेवि पत्तयच्छी Erz. 26.28; नवजोम्बणो रउदो रत्तच्छो कीज्जो य Erz. 80.6; M. अलिम-वसुत्तम-विणिमील्लिअच्छ वे सुहम अत्ताणं ओआसं GāSāSa. 1.20; 1.52; 2.12; उज्जागरअ-कसाइअ-गुत्तमच्छी मोह-संछण-विकल्पा GāSāSa.(W.) 482; पेच्छंति अणिसित्ता पइआ इल्लिअत्तस पिट्ठ-पंडुरिअं GāSāSa.(W.) 488; सिप्पिउडमउल्लिअच्छि लआइर-व्यन्तरेसु परिवट्ठंतं SetuBa. 1.65; ईसिजल-पेसिअच्छं विहसंत-विहण्ण-अज-अइ-संलावं SetuBa. 2.39; 9.86; तो सो अणिसित्तिअच्छं अलद-लक्खं विरं पलोयतो LīA. 585; अणियं अणुअ-सइ अहोमुहच्छं च सहि तत्तस LīA. 620; 707; 482; अच्छारंगं सुकुच्छि सुहिअमह पउच्छित्तच्छुण्णच्छाणं SāKāV. 3.10; Apa. समुदु वियासियअच्छ SāKāCa. 505.9; खलि-रक्खर-गगर-गिरहि विचि वियासियअच्छ SāKāCa. 597.7.

[अच्छा (accha-a < vṛkṣa-ka) n. the Akṣa tree or clear water based on Kāmadāsa's comm. on SetuBa 9.47 PSM.1]

अच्छाअर (acchaara < āścarya) adj. wonderful, JM. अच्छाअर-सोअमहा, कयच्छरीआ पिअच्छरिअण KūMāCa.(H) 3.25. n. wonder, [Lakṣmī (Gr.) notes अच्छरिअं, अच्छरिअं 1.4.56; Hem.(Gr.) 1.58; 2.67]

अच्छाइल्ल (a-cchaila = a-vidagdha) adj. ignorant, not gallant, M. इत्थिआणुणसामगी अच्छाइल्लमि बह्ले। रत्ताय निष्फलं वेअ कंदारमि व कोमुर् Uvāpi. 4.25 cf. छइल्ल.

अच्छाकगाअ (acchakkāga = akasmā-d-āgata) adj. come all of a sudden or unexpectedly, M. वेअ अच्छाकगाअहिमकाल-किलामिओ लोओ GāuVā 428. cf. अत्थकक.

अच्छाच्छंबिल (acchacchambila < acchācchāmla) n. n. kind of very clean, sour gruel, Apa. अच्छाच्छंबिलेण भुंजंती अणवरयं सुरीणिया MahāPu.(P.) 90.19.1.

अच्छाजल (accha-jala) adj. having clear water, AMg. फलि-असरिच्छाच्छजलं ... वियसियपउमसरं तं पेच्छंति Tītho. 111.

अच्छाद्धिय (a-cchaddiya < a-cchardita) adj. (ppp.) not given up, JM. अच्छाद्धियवियसुओ पडइ ... दुक्खगरे निरए CaupCa. 170.28.

अच्छाद्धिय (a-cchaddiya < ā-cchardya) ger. having thrown, cast or put away for, AMg. जं इत्थियं सज्जमाओ परिअत्तिय ... वेसुग-ल्लं अच्छाद्धिय पुरितेण सद्धि वियम्मं समाधेज्जा MahāNis. 2.18.2.

अच्छण (acchana < āsana = sthiti) n. 1 occupation of the same place, JŚ. अण्णोणपवेसणं य दब्बाणं अच्छणं इवे लोओ KattīAṇu. 116 (comm. दब्बाणां परस्परप्रवेशेन जीवपुद्गलधर्मादिवस्तुनाम् अच्छणं स्थितिः, अस्तित्वं संश्लोकः); 2 sitting, occupation, AMg. अणुद्धाणं गुरुप्या अच्छणे उवसंपदा। एवं दुपंचसंजुत्ता सामायारी पवेइया Utt 26.7; JM. बाधाइ नमोकारो इत्थुत्तेहो य सीसनमणं च। संपुच्छणच्छणं छोमवंदणं वंदणं वाचि AvNi. 1127 (comm. अच्छणं तत्सन्निधावासनं वचिस्त्वाल-मिति); दब्बे तण्डगलार् अच्छणभाणाइओवणा खित्ते। काले उखारार् भावि शिळाणाइ कूल्मा KappBhā. 1499; 4545; (देवयं करणं) अच्छण अवलोण निअट्ट कंटा गेण्हण दिट्ठे य भावे य VavaBhā. 1. p. 102; 3 a place for sitting, AMg. दब्बे तण्डगलार् अच्छणभाणाइओवणा खित्ते OghNIBhā. 38; JM. अच्छणे असति संतो KappBhā. 4858.

अच्छण (a-cchana < ā-cchādāna) n. covering, Apa. वल्लिअअ अच्छण अत्तावीर AṇṇMahSāṇ. 5.9.

अच्छणअ (acchana-a < āsana-ka) n. place to be used for studying, JM. उखारे पासवणे ऊडय मिहेअणे य अच्छणय OghNIBhā. 316 (comm. अच्छणय ति यय स्वाध्यायं कुर्वन्निरात्सते)

अच्छणक (acchana-ka < āsana-ka) n. a place for sitting,

P.D. 17

JM. अच्छणके वा पुच्छेअ सिप्पिहि वा पुच्छेअ AbgVi. 186.11.

अच्छणकाल (acchana-kāla < āsana-kāla) n. period of remaining in, JŚ. संजइत्त मिच्छं गंतुण देवगदीए उप्पज्जमाणत्त मिच्छ-सेण सह अच्छणकालो जहणओ वि उक्कत्तओ वि अत्थ Dhavāla. 10.285.4.

अच्छणघरग (acchana-gharaga < āsana-ghaka) n. [also अच्छणघरय] sitting room, rest house, AMg. तए णं ते सत्त्व-वाइदाया ... लतापरयसु य अच्छणघरयसु य ... उज्जाणसिणि पच्चणुअवभाणा विहरंति Nāya. 1.3.16; तेसु णं वणसंखेसु तत्थ तत्थ ... बह्वे आलिघरगा ... अच्छणघरगा RāyPa 182; Jivābhi. 3.294; तेसु णं आलिघरगेसु ... अच्छणघरगेसु पिच्छणघरगेसु बह्विं हंताणाइ RāyPa. 183; comm. on Jambuddi. 45b.9.

अच्छणजोय (a-cchana-joya < a-kṣana-yoga) n. prac- tice of not indulging in doing injury, non-violence, AMg. तेसि अच्छणजोयण णिअं होयद्वयं सिया Dasave. 8.3.

अच्छणहेउग (acchana-heuga < āsana-hetuka) adj. for the purpose of occupation, JM. हाणट्ठया भायणावणार् दोहइट्ठया अच्छणहेउगं च। भिउगइ चैव अहिद्वये KappBhā. 680.

[अच्छणिउर (accha-nura) inferior reading for अत्थणिउर comm on Viy. 210a.8; 275a.8 अच्छणिउरे]

[अच्छणिउरग (accha-nuraṅga) inferior reading for अत्थणिउरग PSM; Sāg.]

अच्छण (a-cchanna < a-cchanna) adj. not covered, open (place), JM. अच्छणच्छणं व ठिया व विट्ठा। अच्छंति ते सतमुओ KappBhā. 4563.

अच्छण (a-cchanna < ā-cchanna) adj. covered, AMg. तत्थ तत्थ देसं तहिं तहिं बह्वे खखा ... पेरेदि य पुप्फेदि य अच्छणपडि-च्छणा सिरीए अतोव अतोव उवसोअभाणा उवसोअभाणा चिट्ठंति Jivābhi. 3.681.

अच्छत्ता (a-cchatta-ga < a-cchatra-ka) adj. without an umbrella, AMg. धणे सत्थवाहे अच्छत्तात्तस छत्तणं दलयइ Nāya. 1.15.6; 1.15.7; 1.15.9.

अच्छत्तय (a-cchatta-ya < a-cchatra-ka) n. [also अच्छ-त्तय] the state of having no umbrella, AMg. से जहाणामए अजो [मए समणां णिगंथाणं गग्गमावे ... अच्छत्तय, अणुवाहणय ... लद्धावलद-विचीओ वणत्ताओ Thāpa. 9.62 (693); जस्सट्ठाए कीरति नग्गमावे ... अदंत-पुवणयं अच्छत्तयं ... तमट्ठे आराहेइ Viy. 1.9.24 (1.433); (9.135); तए ण से ददपइणे केवली ... जस्सट्ठाए कीरइ नग्गमावे ... अच्छत्तयं, अणोवाहणं ... परीसहोवसग्गा अहियासिअंति, तमट्ठमाराहिता पुक्खणां अंतं करेइ Uvav 116.

अच्छदंत (accha-danta < ṛkṣa-danta) n. name of a king, JM. इओ य निवेइये अच्छदंतस्स रओ KaKoPra. 87.23.

अच्छदव (accha-dava < accha-drava) n. clear liquid, water, JM. अच्छदवेणुवत्ता निरवये दिंति तेसु कायतिअं। नाऊण व परिसेणं कयं ताहे पवट्ठंति PaṇVa. 2.389 (comm. स्वच्छोदकनोपयुताः सन्तः)

अच्छंत (acchanta) adj. (pr. part.) [i. -ती] being there, one who is sitting or remaining, AMg. अच्छंतं वक्खमूलमि को णं ताहे तिगिच्छइ Utt. 19.78; JM. महरं वेला बट्ठइ अच्छंताणं इमम्मि ठाणम्मि SāKāCa. 7.207; JŚ. तोयं जइ मच्छाणं अच्छंता णेव सो णेइ DavSāṇ. 17 (comm. स्वयं तिष्ठतो णेव स नयति तात्); M. तेण समं मयणसोहिअ-मणेण। अच्छंती उयरवर् नाया LīA. 586; Apa. तो वरे अच्छंतिए कणु पुणु PaṇCa.(S.) 12.4.6; अच्छंतहो आसणकसु होइ PaṇCa.(P.)

8.3.1; अच्छन्तहि सुदु मुन्तहि आचसु सायरसत निउ JambUSaCa. 3.1.6.

अच्छन्त (acchanta-a) *adj. (pr. part.)* remaining, being, JM. सिद्धत्थगो एकलो अच्छन्तको अदिति करेति AvCu. 275.11.

अच्छन्त (acchanta-ya) *adj. (pr. part.)* [f. -तिय] remaining, being, JM. घासिणहणीप, किच्छेणच्छन्तयम्मि पुरलोए SarSu'a. 13.8; Apa अशरोप्पक एम चदतियहुं पल्लिकगुडहि अच्छन्तियउ (उप्पणु सुउ) PaumCa.(S.) 19.9.4; अच्छन्तउ परिचितेवि मणेण आमेहिउ विज्जुल-वाहणेण PaumCa.(S.) 7.8.2 [PaumCa.(S.) Index p. 2 मृत dend is only an implication of the word ('remaining') on the battle-field].

अच्छन्द (a-cchanda) *adj.* unwilling, AMg. अच्छन्दा जे ण मुञ्जति ण से चाह ति पुचहि Dasava 2.2

अच्छन्द (acchanda) *m.* name of a heretic, name of a group of heretics, JM. मोरागसन्निवेशे बाहि सिद्धत्थ तीतमारणि साइह जणस्स अच्छन्द पओसा छेओणे सक्को AvNi.(M) p. 271b.6; ViAvBha. [LDI] 1806; तत्थ मोराए सण्णिवेसे अच्छन्दा नाम पासडत्था AvTi.(H.) 193a.4; तत्थ मोरागसन्निवेशे अच्छन्दो कुलवेदत्तेण जीवइ AvTi.(M.) 270b.14.

अच्छन्द (acchanda-a < acchanda-ka) *m.* [also अच्छन्द] name of a heretic, a community of heretics, JM. सक्को अच्छन्दए कुविओ ViAvBha. 1915; तत्थ एगो अच्छन्दओ तत्थ गामे अच्छइ AvCu. 275.10; तत्थ य मोरागए सन्निवेशे अच्छन्दा नाम पासडत्था AvCu. 275.9; अच्छन्दगस्स अंगुलीओ दस वि भूमिप पडिआओ AvTi.(H.) 193b.5; एत्थ अच्छन्दगो नाम जाणगो AvTi.(M) 271a.5; भयवओ समीव जणसमूह अच्छन्ते एलोएण्ण अच्छन्दओ णाम पासडो वियप्पेइ CnpCa. 276.6.

अच्छन्न (a-cchanna < ā-cchanna) *adj. (ppp.)* covered with, full of, JM. परिभमिरगल्यकरिमयर-मच्छ-भंडुक्-कच्छवडच्छआ AkkhaMaKo. 95.17.

अच्छपूर (accha-pūra) *m.* clear flow, Apa. अम्भयणिगत ण बालसू, ण बाणिहि गिगउ अच्छपूर CandappaCa.(Y.) 8.3.9.

अच्छभल्ल (accha-bhalla < fksa-?) *m.* [w. r. अत्थभल्ल] [cf. bhalla in Hindi; two words from different sources put together; अच्छभल्लो कश्चः इत्यपि संगृह्यन्ति । तत्संस्कृतमन्त्रवादस्माभिर्नात्मम् । यत्तु अच्छभल्लो यश्च इत्याह तद्वदभिरनुक्तवादस्माभिरपेक्षितम् DeNāMa. comm. 1.37] hear, AMg. केहि पावा असंजया .. पाणिबहं भयेकरं बहुविहं .. जरेति । किं ते .. साणत्तरच्छ-अच्छभल्लसल्ल .. य एवमादी Paṇḥa. 1.6; सावयमयाभिभूओ बहुसु अहवीसु .. अच्छभल्लचरियासु MaraVi. 558; JM. बालच्छभल्लथेले, सीह-विग-वराह-मेच्छिथी (एवमाइ आयाए विराहणा) KappBha 881; NibBha 4739; गेगासंकेहि बाविओ बालमरणं मरेजा, अच्छ(एव)भल्लहि वा विरंगिओ बहुहि आसुधाइकारणेहि परक्कमकाऊणं मरं पच्चवखावेइ NibCu. 3.299.13; विसंण वा सप्पादिणा वा वालेण वा खज्जति रिच्छो अच्छभल्लो तेण वा विरंगिज्जति .. एतेहि ठाणेहि आयविहाणा होज्ज NibCu. 3.492.25; एमेव आणुपुब्बी रोगायंकेहि नवरि अभिभूतो । बालमरणं पि सिया मरिज्जइ इमेहि हेकेहि । बालच्छभल्लविसविसइयाए VavaBha. 10.554; JS. एयंतम्मि वसंता (पीरा) बयवग्घत्तरच्छअच्छभल्लानं .. सुणंति सद्धं गिरिगुहासु MnA. 792(9); M. फालेइ अच्छभल्लं व उअह कुगगमन्देउल-हारे । हेमंतआलपडिओ विज्जाअंतं पलालिंग GāSāSa. 100 (W.); S. (कौशल्या) सा कथं पुण अच्छभल्लकीलालवणकेलिकोदूहल्लिह .. विंशगिरि पेक्खंती सुणा मे पदाइ धारइस्सदि BalRa. 6.48.2; (वदूवक) एदं पुण अच्छभल्लोबहुत्तपिठमाआए कुंगववहू, उगिण्णजीहं सुहं .. अज्ज वि अजं सुएदि TapSamva. 5.0.19

अच्छमह (accha-mai < accha-mati) *adj.* possessing a pure mind, JM. साइह जइ वणि अच्छमह, विअरि विदत्तं नाइ BaBha-

Ka.(MS.) 92. 58.

अच्छमणि (accha-mani) *m.* the sun, M. (राजा) अच्छेइ अनुमस्स अच्छमणिणो दीहेहि मोहेहि णं । तेहोके णव-पोमराअ-अणुकिणं व लविक्खण CandLe. 1.28

अच्छमाण (acchamāṇa = tiṣṭhan) *adj. (pr. part.)* [f. अच्छ-मणी] who lives or occupies, AMg. सामाइयवडस्स समणोवस्सण, अच्छमाणस्स आया अहिकरणी मवइ Vij. 7.1.6 (7.161); 8.5.2 (8.280); सा धारिणी देवी . अच्छमाणी य ... ऐच्छमाणी सव्वओ समंता आहिइइ Nāya 1.1.67; JM. सुचिरं पि अच्छमाणो वेरुल्लिओ कायमणिअउम्मीसो । ण उवेइ कायभावं PaṇVa. 3.732; सुचिरं पि अच्छमाणो नल्लयंओ उच्छुवाव-मज्झमि । कीस न जायइ महुरो PaṇVa. 3.733.

अच्छमिय (accham-īya < astam-ita) *adj. (ppp.)* (the sun) who has set, Apa. विवहर ण सणियउ रवि अच्छमियउ तहि मइ वसहि ण लकु णउ DhamPa. 11.7.10.

अच्छरा (accharā < apsaras) [w. r. for अच्छरा Lakṣmī. (Gr) 1.1.34]

अच्छराकोटि (acchara-koṭi < apsaraḥ-koṭi) *f.* (erore)s of heavenly damsels, Apa. अच्छराकोटिसिहिय रमंदिहि णं सइ सइ सुरिंदेणा (अवल्लोएवि) BhaviKa. 239.2; इय परियरियउ अच्छराकोटिहि MayaPaṇCa. 2.74.7; cf. अच्छराकोटी.

अच्छरग (acchara-ga < āstara-ka) *n.* cover, AMg. से णं सीहासणे .. अच्छरग-मिउमसूग .. पच्चत्थुयाभिरामे RāyPa. 37; Jivābhi. 3.311; cf. अच्छरग.

अच्छरगण (acchara-gaṇa < apsaro-gaṇa) *m.* [also अच्छरयण] a group or multitude of heavenly damsels, AMg. रेवतगे नाम पवप इत्या . अच्छरगण-देवसंय-चारण-विज्जाइमिणुण-संवि-चिणे Nāya. 1.5.3; नाणाविह-कामरूव-वेउव्विय-अच्छरगणसंघाते दीवसमुदे Paṇḥa 5.3; अच्छरगण-संघ-संविक्किण . पिच्छाघरमंडलं RāyPa. 32; 211; Jivābhi. 3.372; Pannav 2.30(177); 2.81 (178[1]); 2.41 (188); देवाणं बहवे भवणा पणत्ता .. अच्छरगणसंघसंविक्किणा Jambuddh. 2.31; NiruYa. 160; देवा वि .. अच्छरगणमज्झगया आयरिप थंयया एप्पि Cand. 34; Apa. उप्पणु देउ सहसार-कप्पि अच्छरगण-बहु-सुरवर-सदप्पि PaṇCa.(P.) 4.3.4; अच्छरगण-परिमिउ तियसणाहु पजलंत-कुलिस-पहर-सणाहु PaṇCa.(P.) 8.13.1; अच्छरयण-कय-णट्टणिहिय-मणु VaddhaCa. 2.17.11.

अच्छरगणिया (acchara-gaṇiyā < apsaro-gaṇikā) *f.* the apsaras who are the heavenly harlots, Apa. सो अच्छरगणियाहिं परिययिउ सुरहरलीए परिबसइ KarCa. 6.3.10; [Hiralal takes it as acchara-gaṇ-ikā 'host of heavenly damsels'].

अच्छरणाह (acchara-nāha < apsaro-nātha) *m.* master of the apsaras, hence Indra, Apa. गियच्छिउ अच्छरणाहविमाणु MahāPu.(P) 43.5.16.

अच्छरवहू (acchara-vahū < apsaro-vadhū) *f.* a young heavenly damsel, JM. बालिया नामओ तरंगवती .. अणुसरिती अच्छर-वहूणं TarLo. 712.

अच्छरसहिय (acchara-sahiya < apsaraḥ-sahita) *adj.* accompanied by heavenly damsels, AMg. कप्पोवगा सुरा जं अच्छर-सहिया सुहं अणुहवति ArāhPaṇ.(V.) 848; सरियाजलं च वसभेसु पविसव्वि सुरा । असुरसुअच्छरसहिया जिणाभिसेयं करेण्ण Tisṭho. 246.

अच्छरसा (accharasā < apsaras) *f.* a heavenly damsel, nymph, JM. जत्थच्छरस-मणहरो बहुहि रमिओ वि अच्छरसमाहि KumCa. (H.) 1.10; 4.48; अच्छरसा आयावी रिलिण विहु विगवत्था Dham-

1. 46; अक्षरसा जइ एवं तिलुत्तमा निम्मिया सुरगणेहिं Dhutt. 3. 86; Jā. विष्णे भग्ने अक्षरसाओ अवसत्सु संगवासं च । पञ्चतत्सु BhaAra. 1600; 22. जीविअ-पञ्चरसं सिरपरिअरिअ-असं । विअंअर समरं SutuBa. 13. 47.

अक्षरसातंदुल (accharasā-taṇḍula < accharasa-taṇḍula) *n.* [also अक्षरसातंदुल] excellent white rice, AMg. अच्छेहिं सण्हेहिं रयवापहिं अच्छरसातंदुलेहिं अट्टुमंगले आलिहरे RāyPa. 291; Jivābhi. 3. 457; Jambuddi. 3. 12; 5. 58.

अक्षरा (accharā < apsaras) *f.* one of the chief queens of Śakra, AMg. सक्कस्स देविदस्स चउण्हमग्गमहिस्सिणं चत्तारि रायहाणीओ कल्लाओ, तं जहा — इत्ता भूतवहेसा गोधूमा सुदंसणा ... अमलाए, अच्छराए अमलाए रोहिणीए Thāna 4. 347 (307) (comm. राजधान्य क्रमेण कुण्वादीनां इंद्रादीनां क्रमेण p. 233a. 4); सक्कस्स णं देविदस्स अट्टममहिस्सिओ वण्णत्ताओ, तं जहा — पउमा ... अजू अमला अच्छरा ... रोहिणी Thāna. 8. 27 (312); सक्कस्स ... देविदस्स देवण्णो ... अट्ट अग्गमहिस्सिओ वण्णत्ताओ, तं जहा — पउमा ... अमला अच्छरा Viy. 10. 5. 81 (10. 92)

अच्छरा (accharā < apsaras) *f.* [Hem.(Gr.) 1. 20; 2. 21; Mark (Gr.) 16. 19; 4. 19; Lakṣmī.(Gr.) 1. 1. 34] a heavenly damsel, a nymph, (also their class), AMg. असुरकुमारा देवा ... ताहिं अच्छराहिं सदि दिववाहं भोगभोगां भुंजमाणा विहरित्तए ? ... अहं णं ताओ अच्छराओ नो आदायंति नो परिआपंति Viy. 3. 2. 13 (3. 93); तं च पुण तिसर्वति सुरगणा सअच्छरा मोहमोहियमती Paphā. 4. 3; तत्थ णं जे ते काम्यपरिवारा देवा तेसि णं इच्छामणे सुमुपपज्जइ इच्छामो णं अच्छराहिं सदि कायपरिआरणं वरेत्थ Pannav. 34. 19 (2052 [2]); तए णं तेहिं देवेहिं एवं जणसीअए समाणे खिप्पामेव ताओ अच्छराओ ओरालाहं सिगाराहं ... इवाहं विउव्वति Pannav. 34. 20 (2052 [2]); 34. 24 (2052 [2]); देवतणम्मि वसुलो रणंतरसणाओ गुरुनियंताओ । मुक्काओ अच्छराओ, मा रज्जसु असुरनारीसु AaraPaoc. 2. 6; मवणवर-वणमंतर-जोइस-वेमाणियाहिं मिद-सहं-द-अच्छरा-सकिअर ... । णं जगस्स विज्जावरस्स तग्गयमणस्स ण दंसणा केव ... उप्पाइयमहंतमाणसचमकारे MahāNis 3. 11. 8; JM. ऊ अच्छरा सह सही, थूरे निक्खिड कलहसील अरे KumāCa (H.) 4. 13; अक्को बुहा वि काहो रणणे सुवरीपुरिमाण । जइ मरइ अच्छराओ, अह जीवइ तो सिरी अहइ KuvMāKa. 61. 19; अच्छरति अच्छराओ समच्छराउ व्व छात्राओ KumāPra. 805. 30; रम्मविमाणं विमवं गीयं वज्जं च अच्छरानट्ट NāPaKa. 1. 365; आगया वरच्छर व्व सव्वंग-सूसण-वरा Erz. 64. 26; 22. गणण-णिअ-अ-मिण-यण-भेसि-अच्छरेहिं SutuBa. 7. 45; अत्थमिआइ महिहराण समच्छरेहिं परिमलिआइ वणगएहिं समच्छरेहिं SutuBa. 7. 62; गितच्छरो वि रामाणुलंघिओ निव्विसो वि विसमइओ समुहो Lila. 10; मणुत्तणिणाहिं व अच्छराहिं परिवालिया लच्छी Lila. 762; युव्वंतो गंधवच्छराहिं सिद्धंणाहिं गज्जंतो Lila. 1289. दीहाउणो का उण अच्छरा अ Sati-āAv. 9. 71; (सुत्रधार) रुवेण जा अच्छरा KamMāh. 1. 20; Ś. (अनसया) देवेहिं मेणआ णाम अच्छरा पेसिदा णिअमविष्कारिणी Śak. 11. 12 (1); (बुद्धेय) परोप्परदिण्हत्थआलं च पहसिआओ अच्छराओ Bāikām. 3. 8. 6; Apa. तोसियामरच्छराहं उत्थरंति साहणारं RāNēCa. 3. 6. 4; वेणि वि अच्छरच्छिच्छोइणियच्छियदमच्छरा MahāPu. (P.) 52. 23. 1; सुअ अनयमहाएवी सउण णं अच्छर णावइ णायकण सा जोव्वणरुद्ध णिअवि ताउ JaaCa. 1. 25. 10; अमहं अच्छराउ तुहुं सुरवर सहइयलं विमाणयं । किं सुरगसिरे कुव्विं विसाणयं JaaCa. 4. 3. 1; चलिउ अयलच्छीदिण्हसोहु पेक्खे-णिगु मणि अच्छरहु खोहु NāyCa. (P.) 1. 9. 9; पच्छए तासु महिसि णं अच्छर विणम नाम JambāCa. 10. 15. 3; बीणइ सर पउलोमी अच्छर सव्व वि तुइ विमवे निम्मच्छर SudCa. (N.) 7. 9. 7; अच्छराउ किं सुरगसोहिहिं SudCa. (N.) 8. 21. 2; मुंजेवि भोग सहं अच्छराहिं PannCa. (S.) 2. 21; कवक वि तिअ णं मणइर अच्छर DhamPar. 1. 11. 4; अच्छरकरचत्थिसिअ-

चमरा DhamPar. 6. 3. 11; छण्णवर सहस अंतेवरराणी(?) णि) तसु बुव्वं णिज्जियअच्छराणी(णि) CandappaCa. (Y.) 4. 17. 9; अच्छरकोवाकोवीहि जुसु (णियलच्छि रिदि) CandappaCa. (Y.) 7. 17. 4.

अच्छरा (accharā = capputikā) *f.* Deft. [cf. अक्षर a measure of time equal to one fifth of Kaṣṭhā, APJ] snapping of fingers, AMg. से एगाइओ समणं वा माहणं वा दिस्सा ... अबुधा णं अच्छराए अक्कालंता अवति Sūy. 2. 2. 31 (710) (Cu. अच्छरा णाम चप्पुटिका); cf. अच्छराणिवाय.

अच्छराकामुअ (accharā-kāmua < apsaraḥ-kāmuka) *adj.* a lover of the heavenly damsel, Ś. (देवी) एत्थ इमिणा एव उवाजणेण अच्छराकामुअ पेक्खामि ViKramo 2. 19. 29

अच्छराकोडो (accharā-kodī < apsaraḥ-koti) *f.* arora(s) of heavenly damsel, AMg. कहिं णं ताओ अणेगाओ अच्छराकोडीओ । अजइ इणामि Viy. 3. 2. 28 (3. 112); cf. अच्छरकोडि.

अच्छराणिवाय (accharā-ṇivāya capputikā-nipāta) *m.* [also अच्छरानिवाय] snapping of fingers (as a measure of time), AMg. केवलकप्प अबुदीयं दीवं तिहिं अच्छरानिवाएहिं तिसस्सुत्तो अनुपरि-यट्ठित्ताणं हव्वमागच्छेज्जा Viy. 6. 5. 5 (6. 75); 6. 10. 1 (6. 173); Jivābhi. 3. 86; Pannav. 36. 81 (2169); Uvav 136.

अच्छरालावण (accharā-lāvaṇa < apsara-lāvanya) *n.* beauty of a heavenly damsel, Ś. (राजा) वअस्स ... तदो अ ... अच्छरालावणदंसणेण मुणिगणाणं माणसविखोहं करंती SāhMāh. 1. 17. 7.

अच्छरि (acchari < apsaras) *f.* a heavenly damsel, nymph; Apa किं देवि का वि गंधविय एह किं अच्छरि वरलावणदेह SūgāhKa. 2. 2. 21

अच्छरिय (accharia < āścarya) *n.* [also अच्छरिय] [Hem. (Gr.) 1. 7; 1. 58; 2. 60; 2. 67; Vura (Gr.) 1. 30; PāiLaNā. 451] wonder, astonishment, AMg. एवं गुणगणसक्कस्स कुणइ सको वि किमिह अच्छरियं ViTha 36; JM. पिं तुमए ... तत्थ ... अच्छरियं दिट्ठं SamarāKa. 68. 1; इय ज तत्थ ण दीसइ तं णट्ठिय जयम्मि किं नि अच्छरियं KuvMāKa. 8. 15; अच्छरनिरीहाण वि अच्छरिअं किं व वरेइ KumāCa. (H.) 1. 41; 3. 24; अत्रं च तम्मि देसे गुणाण मवणम्मि एयमच्छरियं SurSuCa. 1. 53; कह न कुणइ अच्छरिअं पसन्नचंदस्स सकरियं ViMāh. 40; M. णिअं धण-दार-रहस्स-वखणे संघिणो वि अच्छरिअं GaudVa. 163; लीलावहं भणियं अजे एयं इह अच्छरियं Lila. 776; (मनोरमा, अच्छरियं ते वि जियंति ते वि पहसंति ते वि कीलंति MalliMak. 3. 18; Ś. (उर्वशी) अहवा चंदादो अमिअं ति विमेत्थ अच्छरिअं ViKramo. 1. 9; (राजा) कहिं पि विसए अच्छरियं दट्ठुं इच्छामि KapMāh. 1. 24. 3; (पाणिपाद्वक) किं वि(?) वि अच्छरिअं सुणावु भावो CandLo. 1. 5. 3; Apa. पेक्खेवि उववणे अवयउउ जाउ महंतउ अच्छरिउ PannCa. (S.) 3. 9. 1; पट्ठण जणजणियच्छरिउ Bhavika. 5. 11; 75. 10; 103. 1; 260. 10; मड्डु सुंदरि अवववि अच्छरिउ NāyCa. (P.) 6. 7. 4; तं अच्छरिउ नियवि सुविहोयहिं उट्ठउ कोणाहु किउ कोयहिं JambāCa. 3. 6. 11; जं दिट्ठउ किं पि मणोइउ अच्छरिउ वणम्मि भमंतएण KarCa. 4. 3. 11; अच्छरिउ महंतउ एउ पुण जुसु विवज्जइ जं गुणि वि DhamPar. 3. 6. 10; जं किउ रिउवहुसुहु कसणमाउ तं नियवि ण कइओ अच्छरिउ जाउ VadḍhaCa. 1. 5. 10; जिणविहु ... अहरवणु अच्छरियजणेउ Chakkamnu. 6. 2. 6; अच्छरियहेउ पयडियगुणेहिं CandappaCa. (Y.) 9. 5. 7.

अच्छरिअं (acchariam < āścaryam) *intj.* oh! wonder! [also अच्छरीअं, अच्छरियं] JM. ओ मो पिच्छ पिच्छ अच्छरिअं ईईअं कपसंया होजण केरिअं अववणं पत्तो JinadaAkhyā. II. 61. 39; Ś. (तापसी) अच्छरीअं! अच्छरीअं Śak. 94. 24 (7); (नदी) अच्छरिअं अच्छरिअं अं

अक्षराज उदुवणो Nāga. 7 0.1; (सागरिका) अच्छरीजं । दिट्ठो वि पुणो वेक्सिअणो Ratnā. 1.22.15; (नदी) अहो अच्छरिअं SūMāñ. 1.5.4; M. (राजा) अहं णवंपंअंगी तह वि बु तावेर अच्छरिअं KapMāñ. 2.42.

अच्छरिऊण (a-cchāriūṇa < ā-stīrya) *ger.* having spread, JM. सो य अहं च सेज्जं अच्छरिऊण अलियसहं काऊण अच्छरिअमि VāsuHi. 41.2.

अच्छरिअ (accharijja < āścārya) *n.* [Hom (Gr.) 1.58; 2.67] wonder, JM. अच्छर-सोअमल्ला कयच्छरीआ पिअच्छरिआण KumāCa. (H.) 3.25.

अच्छरिय (acchariya < apsaras) *f.* damsel, nymph, JM. एस पव्वओ बहुअच्छरियणिवासो CaupCa. 63.14; Apa. रंभा जीवती पुणु भोगवती टरेहा अच्छरिय जहं SIVaCa. 2.8.10.

अच्छरिय (acchariya < āścārya) *adj.* wonderful, JM. अच्छरिय-चरिय-आयरणपत्त-रत्तिपत्तमागे KāIKa. v 66; इत्थुत्तकयकलाणणग अच्छरियचरिय .. (तं नाहं !) MaViCaSto. 11.

अच्छरियभूय (acchariya-bhūya < āścārya-bhūta) *adj.* wonderful, astonishing, JM. जीए सरीर-लच्छि नियच्छिउं अत्थि अच्छरियभूयं KumāPra. 365.29

अच्छरीअ (accharia < āścārya) *n.* [also अच्छरीय] wonder, [Hom (Gr.) 1.58; Mark (Gr.) 3.27; 9.148] JM. तीए चित्थियं .. अच्छरीयममिणं AvTi (H.) 395b.2; कयच्छरीआ KumāCa (H.) 3.25.

अच्छल (a-cchala) *n.* innocence, [अच्छलं अनपराध इति संस्कृत-समः DoNāMā. comm. 1.20]

अच्छलीअं (acchaliā < āścāryam) *adj.* [also अच्छलिअं] oh! wonder!, Mg. (नन्दगोप) अच्छलीअं अच्छलीअं भट्टा BāIKa. 1.20.7; 1.28.4; (बृहगोपालक) अण्णे च इह अच्छलिअं BāIKa. 3.0.7; (सर्वाः) अच्छलीअं भट्टा अच्छलीअं BāIKa. 4.6.1

अच्छवि (a-cchavi < a-kṣapin) *adj.* having no trouble, AMg. सिणाए पंचविधे पण्णसे. तं जहा — अच्छवी असबले, अकम्मसे ... केवली अपरिम्सावी ThāPa. 5.189(445); Viy. 25.6.10 (25.285) (comm. अन्वयक; विद्योगच्छविः शरीरं or वातिचतुष्टयक्षयणानन्तरं वा तत्क्षयणामावाद् अक्षपीति उच्यते)

अच्छविकर (a-cchavi-kara < a-kṣapi-kara) *adj.* (evil attitude of the mind) not producing trouble to oneself and to others, AMg. पत्तयमणविणए सत्तविधे पण्णसे. तं जहा — अपावए ... अच्छविकरे अमूतासिअंके ThāPa. 7.131; 133(585); Viy. 25.7.228 (25.589) (comm. क्षपिः स्वपरयोरायासः, यत् तत्करणशीलं न भवति तदक्षपिकरं)

अच्छहल (accha-halla < r̥kṣa-bhalla) *m.* bear, [two synonyms put together] [PāIKaNa. 302], M. ओसप्पर पुली रोहिण, तह सो वि अच्छहलेण । ण होइ कस्स मरणमि मर-मोहो JāIKa. 1135; JM. तारच्छाच्छहलपुण्णकेसुं गुम्मगच्छेसुं .. दिट्ठो CaupCa. 203.27; Apa. अच्छहलपरउल-भीसणे सियाल-अलियलिभीसणे (वणे) PaumCa (S) 81.10.8.

अच्छाअ (a-cchāa < a-cchāya) *adj.* having no shadow, Apa. विसट्टसरोहवीदणिसण्ण अथाउ अच्छाउ सरीह पत्तण्ण DhamPar. 1.9.7.

अच्छाहणी (a-cchāini < ā-cchādinī) *adj.* *f.* who covers or conceals, JM. इअं ईअं इत्थियवणं सञ्चारहाच्छाहणी य सव्वरी, दुल्लो य ईअसो अवसरो SamāKa. 351.15.

अच्छाह- (a-cchāda- < ā-cchād-) *v.* to cover, JM. उवरि पुरिसो अच्छाहो AvTi (H.) 434a.3.

अच्छाण (a-cchāṇa < ā-sthāṇa) *n.* assembly hall, audience hall, Apa. दंसणमिमिस्ति संजायकोउ संमोहिचि तहि अच्छाणखेउ Candappa-

Ca. (Y.) 3.13.5.

अच्छाणिबज्जल (acchāniya-jala < acchānīta-jala) *n.* freshly flowing water, JM. निस्सिण्हाणं अच्छाणिबज्जेण य दहाइसु ण्णाणं-- बज्जणिज्जाहं ViMāPra. 3.28.

अच्छाद- (a-cchāda- < ā-cchād-) *v.* to cover, M. (वैतालिक) अच्छादेदि रजेहि ताव विदुरं मत्थं मुहु इत्थिअं AnaSū. 2.18.

अच्छादण (a-cchādāṇa < ā-cchādāṇa) *n.* covering, blanket, Jā. अच्छादणं महत्थं जो मेणहि संजदो सरागमणो ChoPi. 63.

अच्छादण (a-cchāyana < ā-cchādāṇa) *n.* [वस्त्रादयं च अच्छादणमि DoNāMā. 7.45 (comm.)] cloth for covering, coverlet, AMg. विविटोबकरणपरियट्ठणभोयणअच्छादणं मे Āyā. 1.2.1.1(63); एण पमावती देवी .. उदुमयमाणसुहेहिं भोयणच्छादणगंधमहेहिं जं तम्मस गम्भस्सु हिं मिं पत्थं .. आहारमाहारेणाणी .. तं गम्भं सुहंसुहेणं परिवहइ Viy. 11.11.36 (11.145); जंबू एसो परिगहो पंचमो उ निबमा .. धणधणवाण-भोयणअच्छादण .. सहस्समंदिअं विमियमेणीयं .. एगच्छत्तं ससागरं भुंजिअव वसुहं Paññā. 5.1; सव्वरयणामए अच्छादणे RāyPa. 204.3; सव्वसुभयमाण-सुहेहिं भोयणच्छादणगंधमहेहिं Kapp. 95; JM. उम्मगवेदणए संतस्स अच्छादणए मग्गस्स । वंअत्ति कम्मरयसलं जरमरणमत्तकं घोरं VāvaBhā. 3.336; अम्मंगणपरिमंअणअच्छादणविविहकावसोक्खेहिं । पडिभीलंता तहिं वसितो TarLo. 1160; ण्णाणविलेखणभोयण-अच्छादणपाळणेहिं परिवरिअो (देहो) CaupCa. 50.10; Apa. दह अच्छादण (अच्छादण ?) तह वंसारिअि (दिज्जइ) SugāSaKa. 1.12.6.

अच्छादयं (acchāyanta < acchāyayat) *adj.* (pr. part.) making bright, sharpening, JM. अच्छादयं निसावयं PāIKaNa. 970.

अच्छारंग (a-cchāraṅga < a-kṣārāṅga) *adj.* having a delicate body, M. अच्छारंगं सुकुञ्चि सुहिअमह पउच्छिअच्छुण्णच्छाणं (पत्ता .. सुहमह जणिणी) SūKā. 3.10

अच्छाराह (acchāraha < aṣṭādaśa) *nu.* eighteen, Apa. अच्छारहममिसहासवार (करि पट्ठणु) बारवइ सुणामं RāyNeCa. 8.2.10.

अच्छारिय (acchāriya < ?=āvaka) *Deśi. m.* mower (of corn), JM. तव्य सरदकाले अच्छारियभताणि दवि(हि)कुरेण णिसुं दिज्जेत्ति AvCu. 291.1; अच्छारियविट्ठं हियए करे AvTi (H.) 207a.1; cf. अच्छारिय.

अच्छाव- (a-cchāva- < ā-sthāp-) *v.* [caus. of अच्छ-] to place, JM. अहवा णत्थि णत्थं ति रयणीए नीजेहामि ति अच्छावेइ AvTi (H.) 631b.4; (caus. pass.) जं वेलं कालगओ .. सो ताहे वेळाए नेयव्वो । निक्कारण सि एयं ताव कारणे भवे निरोहो ति कारणे पुणो अवि निरोहो नाम अच्छाविज्जइ AvTi (H.) 638a.7.

अच्छाविअ (a-cchāvia < ā-sthāpita) *adj.* (caus. ppp.) made to remain, JM. जाणइ जहा — छट्ठं कण्ठयं, ताहे से दिण्णं, तेण वि अण्णे वि दो दिवसे अच्छाविअो AvTi (H.) 352b.2.

अच्छि (acchi < akṣi) *n.* [Hom (Gr.) 2.17; Varā (Gr.) 3.30; Mark (Gr.) 4.20; Lakṣmī (Gr.) 1.3.104] (*m.* अच्छी एसो SūKā. 10.8), 1 eye, AMg. अण्णेगे अच्छिमग्गे Āyā. 1.1.2.5 (15); अच्छि पि पमज्जिया नो वि य कंहुयए मुणी गावं Āyā. 1.9.1.20 (273); ने जहाणमए केइ पुरिसे उम्मिसियं वा अच्छि निम्मिसेज्जा, निम्मि-सियं वा अच्छि उम्मिसेज्जा Viy. 14.1.6 (14.3); एमहात्थियं च रयणिं खेइ कुमारे नो संवाएइ जणमवि अच्छि निमीक्षितए Nāya. 1.1.158; Aputtama. 180; नत्थि णं तम्मस दारगस्स .. कण्णा वा अच्छी वा नासा वा Vīvā. 85 सीसधदिभिणिगायाइ अच्छीणि विगयवीअच्छदंसयाइ Uvā. 94; निरगंयस्स अच्छिअसि पाणे वा बीए वा एए वा परिव्यावज्जा Kapp. 6.4; 6.6; अक्क-वाणि अच्छीणि अतो लोहिअक्कपडिसेगपि RāyPa. 254; कण्णेहुअच्छिअक्क-

जेवणां Jambuddi. 2.48; बहु सुणेइ कणेहिं बहु अच्छीहिं पेच्छइ Dasave. 2.30; पदमे वय महाराय अक्का मे अच्छिदेवणा Utt. 20.19; Dasā. 7.19; के भिक्खू अण्णो अच्छी वि आमज्जेअ वा पमज्जिअ वा Nis. 3.64; 4.102; अंकारंतं अं इंकारंतं नपुंसकं अच्छि AnuOg. gā. 23; उपल्लिवाणि अच्छीणि Tand. 1.9; JM. चम्मं जाण न अच्छी, नाणं अच्छीहिं KumāCa. (H.) 1.24; आसणठिवाइ धरिणीइ गह्वई संपिकण अच्छीहिं। इतिरो मोत्तुं संकं जुंविअ अं सदी मुअो KumāCa. (H.) 3.74; Jā. 7. अ होदि णयणापीडा अच्छिम्मि भमादिइ दु पडिणे Mā. 915(10); अच्छीहिं य पेच्छता कणेहिं य बहुविहाइ सुणमाणा। अत्थंति मूययूया Mā. 856(9); अच्छीणि संव-
सिरिणो भिच्छत्थणिकाचणेण पडिदिणि। कालगदो वि य संतो जादो सो दीहसंतरे BhaAra. 732; M. परिओसविअसिपहिं भणियं अच्छीहिं तेण अणमज्जे GāSāCa. 4.41; अच्छीहिं ता यइस्सं दोहि वि इत्थेहिं (JāSāCa. 4.14; सगीवविण्णमासुरच्छिच्छोदो (वणदो) SetuBa. 4.18; अहिवा-
विकण गिलिओ व्व जस्स तइअच्छिणा कामो GaudVa. 32; इरिसविसो विअसावओ अ मउलावओ अ अच्छीणं GaudVa. 94; रमणपदेसंयं पिब पियाण विअसंति अच्छीहिं GaudVa. 1140, अच्छीणि तुम्ह दंसणिव्याणसुहं भमिस्संति Līla. 900; अंतोसुहपरिकखणघडियकवाडाइ अच्छीणि Līla. 1086; अच्छी एमो मे ण मुंवेउ कणं Sūkav. 110.8; S. (विदूवक) तस्स स जेव चित्तंअत्तस्स अच्छीसु पमादं आसि Sūk. 16.14; (विदूवक) देवीइत्थगटेण वि मए पुणो वि पंहेहिं अच्छीहिं जं विद्वोसि Ratnā. 4.2.8; (राजा) अच्छीहिं महूसं जधिच्छं पेक्खइ देवी KapMā. 1.16.3; Aps. दुमुहिहिं तिमहिहिं चउमुहिहिं पणमुहेहिं सियगहिरअच्छिहिं। वेयालिहिं BāpKuCa. 585.5; तयवत्पविण्डुसिरिहिं उवरि पडिउ परिमउलियअच्छिउ BāpKuCa. 675.4; सुरंगणाण दुल्ला चउच्छिच्छिच्छिच्छि (महा) SudCa. (N.) 1.7.6; अ-अच्छि-कुच्छि-सिर-वेयण -। सव्वउ बाहउ परि-
संभवहिं नारवेहिं VādāCa. 10.25.25; क वि भणिय मुदे अच्छीहिं निगाइ नीउप्पलसंकर भमर वाइ JambūSāCa. 4.17.8; 2 germinating
mode of a plant (popularly called the eye), AMg. विसमेसु य पवेसु
अनिष्फलेसु अच्छीसु OghNi. 773 (comm. अक्षीणि बीजप्रदेशस्थानानि)

अच्छिअ (acchia) *adj.* [also अच्छिय] (pp. of अच्छ-) remain-
ing, lived, JM. सो किर भट्टारओ वइयाए अच्छिओ Erz. 7.16; M.
कुमारो वि तम्मि सुपपसे। तुम्ह गुणसंकासत्तमाणाओ अच्छिओ दियसं Līla.
515; Aps. अच्छिं अच्छिउ जीउ महु जंते जाणसर पइ जि सहु PaumCa.
(S.) 18.10.9; एत्थु सिलासणं अत्तावणं अच्छिउ बालि मडारउ PaumCa.
(S.) 15.9.10; 20.7.7; तहिं अच्छिउ अजवर ते गिलियउ MahāPn. (P.)
60.12.1; मई तुह कहिउ एव भवकम्मि इउं हिंइसु अच्छिओ JāCa. 4.17.2;
पर अच्छिउ पडिमेह रक्खवालु KarCa. 4.17.5; वियसावियलयणदलविसालु
अच्छिउ वित्तंतउ यो वि कालु VīlāKa. 1.9.6; कि पि ण बोहइ मउणं अच्छिउ
SiVaCa. 1.8.8.

अच्छिअंतर (acchi-antara < akṣi-antara) *n* inside the
cavity of the eye, AMg. तस्स णं दारगस्स गम्मगयस्स वेव अट्टनालीओ
अभिमतरपवहाओ ... दुवे दुवे कणंतरेसु, दवे दुवे अच्छिअंतरेसु दुवे नक्क-
सरेसु ... सोणियं च पसवमाणीओ वेव चिट्ठंति Vīlā. 27; [AMgD. reads
अच्छित्तरेसु and gives the meaning 'the part intervening the two
eyes' ?]

अच्छिउड (acchi-ūḍa < akṣi-puta) *n.* eye-fold, Aps.
अच्छिउडहिं पीयउ रुवरसु मुअरसु लउउ जीहइ सरसु JāCa. 2.5.11.

अच्छिउं (acchium = sthivā) *ger* having remained, JM.
अहप्पमाणं तहिं अं. बीहपरपरेणं वोलंतं अच्छिउं सुविरकालं। फुट्टं Dhut.
3.29.

अच्छिउं (acchium = sthātum) *inf.* in order to remain, AMg.
अह मक्खओ खणमवि मक्खओ अच्छिउं न सक्के ArahPad. (V.) 478; JM.

तत्थ से अंतपतिहिं रोमो उप्पण्णो। ण तरह वइओ अच्छिउं Utt. (S.)
152a.5; तेण विणा ता अमं न जुत्तमिह अच्छिउ इण्ह SurSāCa. 5.198;
मुणिकण तस्स चित्ताहिप्पायं अच्छिउं वयसो Erz. 7.16; देवी अंवर पक्खा न
अच्छिउं उच्छे विणा तुमए KumāPra. 285.29; M. तावमं पि ण जुअइ
एवविहं अच्छिउं एत्वं Līla. 1080.

अच्छिऊण (acchiūṇa = sthivā) *ger.* having remained, JM.
तओ वं चि कालं अच्छिऊण समुट्ठिओ राया आसणाओ KuvMāKa. 11.18;
खणमेगमच्छिऊण राया चित्ताउरो भणइ तत्तो SurSāCa. 2.161; M. सत्त-
च्छयसुहपायवत्तलम्मि इच्छाए अच्छिऊण चिरं Līla. 629; एवमइ पि णराहि
तत्थ सुहं अच्छिऊण तहिबइ Līla. 919; 1300; Aps. (हेउ) देवविदवदु
अच्छिऊण पंचरसु KuKo. 1.19.10; चिर कालु तहि मि अच्छिऊण Dham-
Par. 7.6.8.

अच्छिकणुग (acchi-kaṇu-ga < akṣi-kaṇa-ka) *m.* n. dust
particles in the eye, JM. वट्टाइ पायलगे णवगे तहच्छिकणुगं वा Pañcā-
Pra 18.10

अच्छिकाय (acchi-kāya) *m.* [w. r. for अस्थिकाय] the
element with extension, Aps. आयासपरसाणंतं दुत्ति, ते अच्छिकाय
CaṇḍappaCa. (Y.) 11.24.11.

अच्छिक (acchikka = asprṣṭa) *adj.* (ppp) not touched,
JM. ते तस्स सोहिस्स उ उवत्तणसंय (?) रं व थोवजा। अच्छिकोवहिपेहे
अवियल्लिणेण जो पउणे VavaBhā. 2.89; अच्छिको कलिकालविलसिणं...
कासी णामेण जणवओ CaupCa. 257.6; Jā. KaSāPa. 195 comm. 2119;
अण्णा समुत्तरंति दु महिलामयरेहिं अच्छिका BhaAra. 1116.

अच्छिगल (acchi-gala < akṣi-gala) *m.* cavity of the eye,
AMg. घट्टयाए अच्छिसु पडियं रयमाइ अहव अच्छिगलं। मंसंक्राइ घट्टइ
ArahPad. 682

अच्छिगरल (acchigharulla) *m.* Deñi. DeNāMa. 1.41; cf.
अच्छिहरल, Hem. comm. केचिह इ-स्थाने वं पठन्ति 'अच्छिगरल'.

अच्छिचमहण (acchi-camaḍhana < akṣi-?) *n.* rubbing or
winking of the eye, JM. पयला-णिइ तुयट्टे अच्छिचमहणे णिही मूलं Nā-
Bhā. 1730.

अच्छिछोह (acchi-cchoha < akṣi-kṣobha) *m.* distur-
bance of the eyes, JM. रोसवसांतं भिक्खुलपासपेसियच्छिछोहो जायावेओ
सुराहिबइ दप्पकुणेण विण्णसो वज्जाउहेण CaupCa. 35.18; अण्णा भयमरियंणी
अच्छिछोहेहिं जाइ पुलयंती KuvMāKa. 83.26; SetuBa. 4.18.

अच्छिजल (acchi-jala < akṣi-jala) *n.* tears, winter of the
eyes, JM. संठविआ मिसिणिजलेण (? इल्लेण) अच्छिजलं पुंछयंतीए TarVa-
Ka. (Bhā.) 124.

अच्छिज (a-cchijja < ā-cchedya) *adj.* snatched from (some
one), forcibly taking away from some one, AMg. परिउट्टिए
अभिहडे उच्चिजे मालोहरे इय अच्छिज्जे अणिसिंटे ... (एए वगमदोसा)
PiṇḍVi. 91; एकवीसं सबला (दोसा) पणत्ता ... कौयं पामिअं अच्छिज्जं
अणिसिंटे आहट्टु दिज्जमाणं भुंजमाणे सबले Dasā. 2.3; अच्छिज्जं तिबिहं —
पहुअच्छिज्जं सामिअच्छेज्जं तेणअच्छेज्जं। तिसु वि आयामं (पच्छिउं)
JyKappCa. 15.20; Jā. आभाकम्मुरेसिय ... अच्छिज्जे अणिसिंटे उगम-
दोसा द सोअसिमे Mā. 423(6); 443(6)

अच्छिजंती (a-cchijjanti < ā-cchidyamānā) *adj.* (f.)
(pr. part. pass.) which is being struck, AMg. अच्छिज्जंतीणं मुणु-
दाणं वहुक्कीणं विचिक्कीणं ... परिल्लीणं बदगाणं RāyPa. 77.

अच्छिजमाण (a-cchijjamāṇa < ā-cchidyamāṇa) *adj.* (pr.
part. pass.) being separated from, Aps. तहो उवरि परिउट्टिउ वहुमाणु
अंगुलउवउ अच्छिजमाणु (विणु) SudCa. (N.) 1.9.8.

अच्छिदपण (acchi-ṭhayaṇa < akṣi-sthagana) *n.* closing the eye, J.M. वरगपुष्पदानं सियवत्थेणं तदच्छिदपणं च PañcāPra. 2.25.

अच्छिदु (a-cchidda < a-cchidra) *adj.* 1 without a hole, AMg. अच्छिदुणि अखंडाणि जेण ते दुति दु वयाणि ĀrāhPaḍ. 751; J.M. गमणसमत्थं वित्थयमच्छिदु-कुच्छीयं (तावं) TarLo. 680; 2 without any loophole or defect, Apa. अच्छिदु वि जीविं वितुप्पइ KuvMāKa. 5.31; सज्जणो पुण अच्छिदु-गुण-पसरो पायराउ च KuvMāKa. 6.24.

अच्छिदोक्कणिय (acchi-ḍhokkaniya < akṣi-? = छादन) *n.* covering the eye, J.M. एगो सुंसमारेण गहिओ, सो रडइ, तार मणइ, अच्छिदोक्कहि ति ओक्किए मुक्का। तेण मणइ — दिया कागण बीहिसि रति सरति गम्मयं। कुतित्थाणि य जाणासि अच्छिदोक्कणियाणि य ĀvTī.(B.) 561b.4.

अच्छिणिमीलियमेत्त (acchi-nimiliya-metta < akṣi-nimilita-mātra) *adj.* only the duration of closing or winking the eye, AMg. अच्छिणिमीलियमेत्तं गत्थि सुई पुक्खमेव अणुवदं। नरप नेर-याणं अहोनिंसं पञ्चमाणं Jivābhi. 3.129.8; ĀrāhPaḍ. 646; J.M. KaKoPra. 19.23.

अच्छिण्ण (a-cchinna < a-cchinna) *adj.* (ppp.) 1 unbroken, whole (matter), AMg. दसहि ठाणेहि अच्छिण्णे पोमले चलेजा Tāhā. 10.6(707) उक्कोसेणं बारसहि जोयणेहितो अच्छिण्णे पोमले, पुट्टे, पण्डित्वा सदाइ सुणेति Pannav. 15.40(992); 15.41(993); 15.42(995); उवरिहम्मि तंतुम्मि अच्छिण्णे हिट्ठिले तंतु छिज्जइ .. उवरिहे पम्हे अच्छिण्णे हिट्ठिले पम्हे न छिज्जति AṇuOg. 366; 2 uninterrupted, unbroken, continuous (religion etc.), J.M. तं सित्थं अच्छिण्णं जस्साइगरो ण लब्भइ अण्णो। बीराओ बीरेणं, दुप्पसहंतं तथं मणिअ SarvaSā. 98; 3 not having the completion of the act of breaking, AMg. अन्न-उत्थिया णं अंते एवं आइक्खंति .. एवं खलु चलमाणे अचलिए, छिज्जमाणे अच्छिण्णे Viy. 1.10.1 (1.442)

अच्छिण्णछेयणइय (a-cchinna-cheya-nāya < a-cchinna-cheda-nayika) *adj.* based on the interpretation which considers the Sūtras as not completely separated from others. (This view is attributed to the followers of Gośāla) AMg. इच्छेताइ बावीसं सुत्ताइ अच्छिण्णछेयणइयाइ आजीवियसुत्तपरिवाडीए Samav. 147 (p. 448.7) (comm. इह यो जयः सूत्रमच्छिन्नं छेदेनेच्छति सोऽच्छिन्न-छेदनयः 130b.6); NandI. 108.

अच्छिण्णतण्हा (a-cchinna-taṇhā < a-cchinna-tṛṣṇā) *f.* continued (not satisfied) thirst, AMg. जंबु! तस्य च अदिण्णादाणं ... काल-विसम-संसिधं अहोऽच्छिण्णतण्हापत्थाण-पत्थोइमस्य .. तस्य अवन्मदार् Pañhā. 3.1; 3.26

अच्छित्त (a-cchitta < ā-ksipta) *adj.* (ppp.) [v.l. अस्थित] censured, blamed, AMg. अण्णारो ण ताप्पजा अच्छित्तं तवसंजमे IsiBhā. 7.1 (Sch. अच्छित्तं निन्दितं)

अच्छित्ति (a-cchitti) *f.* [also अच्छित्ति] absence of a break (of tradition), continuation, J.M. काइ अच्छित्ति अनुवा अहिस्सं उवोवहाणेसु य उज्जमिस्सं। सालंबेवी समुवेइ मोक्खं PavSāro. 779; अच्छित्तिसंजमद्वा पालिति जती जतिजणं तु KappBhā. 4529; GurTaVi. 1.118.

अच्छित्तिकारि (a-cchitti-kāri < a-cchitti-kārin) *adj.* one who does not break (the tradition of study), J.M. वुट्ठे वि दोणमेहे न कण्होमाओ लोदुए उदयं। गण्णवरणासमत्थे इय देयमच्छित्तिकारिम्मि ViāvBhā. 1456(1458)

अच्छित्तिनय (a-cchitti-naya < a-cchitti-naya) *m.* the

point of view (naya) which does not admit destruction of thing, J.M. अच्छित्तिनयस्सेतं अणारपज्जंतमत्थिकाव च ViāvBhā. 684 (LD1.) (comm. अच्छित्तिनयस्सं द्रव्याधिक्य); cf. अस्थितियव.

अच्छिदु (acchida < āsita) *adj.* (ppp.) remained, was, is found in, J.S. सम्बत्थोवाए मिच्छतस्स अत्तंजमदाए अच्छिदो SaṭṭAg. 4.2.4.62.

अच्छिदूसी (acchi-dūsi = akṣi-dūsi) *f.* the rheum of the eye, J.M. कण्णसु कण्णग्हो जायइ अच्छीसु अच्छिदूसीओ ĀrāhPaḍ.(V.) 613.

अच्छिदु (acchidda < acchidra) *m.* a monk of the line of Tīrthāṅkara Pārśva who later becomes a disciple of Gośāla, AMg. तए णं तस्स गोसालस्सं भंखलिपुत्तस्स अज्झइ कयाइ इमे छहिताचरो अत्तिंयं पादुम्मवित्था, तं जहा .. वणियारे अच्छिदे .. अज्जुणे गेयमपुत्ते Viy. 15.6 (15.3) 15.58 (15.77) (comm. by Abbaya दिशं मेरां चरति यान्ति मन्यन्ते भगवतो वयं शिष्या इति शिक्कुरा देशाटा वा। दिक्कुरा भगवच्छिष्याः पार्श्वसीभूता इति टीकाकारः, पासावच्छिज्जं ति चूणिकारः p. 750b.6)

अच्छिदु (a-cchidda < a-cchidra) *adj.* 1 without holes, AMg. अच्छिदो .. सुद्धो सम्बज्जिणप्रणुणाओ Pañhā. 6.23; J.S. अच्छिदो य अकुद्धिदो लण्हो वि य फलयसंवारो BhaĀrā. 643; 2 without gaps, J.S. एस जोगो गेयम्बो .. अणासवो .. अच्छिदाणि अखंडाणि ते भविस्संति दु वदाणि BhaĀrā. 1213 (comm. अच्छिदाणि नेरन्तयेणं प्रवृत्तानि निर्दोषाणि वा) Māla. 343(5)

अच्छिदुकुच्छि (a-cchidda-kucchi < a-cchidra-kukṣi) *adj.* having an armpit without a hollow i.e. full of flesh, AMg. एवं खलु मेहा तुमं इओ तक्के अईए भगवहणे .. अच्छिदुकुच्छी .. छदेते सुमे-रूपमे नाम हत्थिराया होत्वा Nāya 1.1.156; तए णं तुमं मेहा .. अच्छिदुकुच्छी .. चउदंवे मेरूपमे हत्थिरयणे होत्वा Nāya 1.1.167.

अच्छिदुजालपाणि (a-cchidda-jāla-pāṇi < a-cchidra-jāla-pāṇi) *adj.* having the hand with no gaps between fingers, AMg. मुज्जो उत्तरकुल-देवकुल-वणविवर-पायचारिणो नरगणा .. सुजायलक्खण-पत्तयअच्छिदुजालपाणी Pañhā. 4.7; समणे भगवं महावीरो .. पत्तयअच्छिदु-जालपाणी Uvav. 4; Jivābhi. 3.596; ते णं मणुया .. सुजाय-लक्खण-पत्तयअच्छिदुजालपाणी Taud. 66.

अच्छिदुपत्त (a-cchidda-patta < a-cchidra-patra) *adj.* having leaves without holes, AMg. ते णं पायवा .. अच्छिदुपत्ता अविरलपत्ता Uvav. 4; Nāya. 1.1.3; Jivābhi. 3.274.

अच्छिदुपत्तिवागरण (a-cchidda-pasāṇa-vāgarana < a-cchidra-praśna-vyākaraṇa) *adj.* one having faultless prognostication based on the questions asked, AMg. पासाव-धिज्जा वेरा भगवंतो .. सुसामणयया अच्छिदुपत्तिवागरणा .. निहरंति Viy. 2.95 (Ldn.) (comm. अविरलानि निर्दोषानि वा प्रश्नव्याकरणानि येषां ते (241.10))

अच्छिदुपाणि (a-cchidda-pāṇi < a-cchidra-pāṇi) *adj.* one who is without gaps (between the fingers) in the hand, Apa. निणु अच्छिदुपाणि तेणंजलिबिंदु वि पडइ नेव धरणीयलि BIPaSaṇ, 11.5.

अच्छिदुपाणिपत्त (a-cchidda-pāṇi-patta < a-cchidra-pāṇi-pātra) *adj.* whose hand, without gaps among the fingers, is the begging bowl, J.M. अच्छिदुपाणिपत्ता जिणा जितपरि-सहा सव्वे ViāvBhā. 2581(3064)

अच्छिदुविमलदसन (a-cchidda-vimala-dasana < a-cchidra-

dra-vimala-daśana) *adj.* having white teeth without gaps, AMg. मरहे बासे ... ताओ णं मणुईओ ... अच्छिद्विमलदसणा Jambuddh. 2. 15; उत्तरकुराप ... ताओ णं मणुईओ ... अच्छिद्विमलदसणा Jivābhi. 3. 597

अच्छिन्दा- (a-cchinda- < ā-cchid-) *v.* [Hem. (Gr.) 4. 125] 1 to cut, AMg. जे भिक्खू ... अण्णउत्थिएण वा ... अप्पणो कायंसि गंढं वा पिडयं वा ... तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदावेज्ज वा ... साइज्ज ... से सेवमाणे आवज्ज चाउम्मासियं परिहारदुणं उग्घातियं Nis. 15. 31; जे भिक्खू अप्पणो कायंसि गंढं वा पिडयं वा ... तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदेज्ज वा साइज्ज Nis. 2. 14; 4. 72; 6. 43; JM सत्थेणउणत्तरेणं जो तं अच्छिदए भिक्खू NisBhā. 1505; 2 to anateh, AMg. एए खलु आमोसगा ... कयं अच्छिदेति Āyār. 2. 5. 2. 50; ते णं बाला ... तं भिक्खु अकोसेज्ज वा ... वयं पाइग्गहं वंजलं पायपुंछणं अच्छिदेज्ज वा Āyār. 2. 3. 1. 9; उदिएण-कम्मे खलु अए परिसे उम्मात्तगभूते। तेण मे ... कंवलं वा पायपुंछणमच्छिदति वा विच्छिदति वा Thāna. 5. 73 (409) (comm. अच्छिदति बलादुहा-कयति ... अथवा ईवच्छिदति); सहापुत्ता जइ णं तुम्भं केइ पुरिसे ... कीलालमंढं अबहरेज्जा ... अच्छिदेज्जा वा परिद्वेज्जा ... तत्स णं तुम पुरि-स्स कि दंढं वत्तेज्जासि Uvāa. 200

अच्छिन्दन् (a-cchindanta < ā-cchindat) *adj.* (pr. part.) one who is cutting, AMg. जे भिक्खू अप्पणो कायंसि गंढं वा पिडयं वा ... अच्छिदन्तं वा विच्छिदन्तं वा साइज्जति ... तं सेवमाणे आवज्ज मासियं परिहारदुणं उग्घातियं Nis. 8. 34; जे भिक्खू अप्पणो कायंसि गंढं वा पिडयं वा ... सत्थजाएण अच्छिदेतं वा विच्छिदेतं वा साइज्ज ... तं सेवमाणे आवज्ज मासियं परिहारदुणं उग्घातियं Nis. 4. 72; 6. 43; 7. 32; 11. 29.

अच्छिदावेत्ता (a-cchindāvetta < ā-cchindāpetvā = ā-cchedya) *caus. ger.* [also अच्छिदाविता], AMg. making someone to make a cut, causing someone to make a cut, AMg. जे भिक्खू अण्णउत्थिएण ... अप्पणो कायंसि गंढं वा पिडयं वा ... तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदावेत्ता ... साइज्जति ... तं सेवमाणे आवज्ज चाउम्मासियं परिहारदुणं उग्घातियं Nis. 15. 34; 15. 35; 15. 36; अच्छिदाविता Nis. 15. 37.

अच्छिदावेत्त (a-cchindāventa < ā-cchindāpayat = ā-cchedayat) *adj.* (caus. pr. part.) causing someone to cut (something), AMg. जे भिक्खू ... अण्णउत्थिएण वा ... अप्पणो कायंसि गंढं वा पिडयं वा तिक्खेणं सत्थजाएणं ... अच्छिदावेत्तं वा विच्छिदावेत्तं वा साइज्ज ... से सेवमाणे आवज्ज चाउम्मासियं परिहारदुणं उग्घातियं Nis. 15. 31.

अच्छिदिता (a-cchindittā < ā-cchinditvā = ā-cchidya) *ger.* [also अच्छिदिता] after having cut, AMg. तओ पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जइ — अच्छिदिता णामेगे सुमणे अवति, अच्छिदिता णामेगे पुम्मेण अवति, अच्छिदिता णामेगे णोसुमणे णोदुम्मेण अवति Thāna. 3. 222 (168); जे भिक्खू अप्पणो कायंसि गंढं वा पिडयं वा ... अण्णयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदिता ... साइज्ज ... तं सेवमाणे आवज्ज मासियं परिहारदुणं उग्घातियं Nis. 3. 35-39 7. 32-34 11. 39-44.

अच्छिदिन्नु (a-cchindittu < ā-cchinditv = ā-cchetv) *adj.* one who cuts, AMg. सेह राइणियस्स वइ कहेमाणस्स कहं अच्छिदिता समति (आसायणाओ) Samav. 33. 1 (26)

अच्छिदिय (a-cchindiya < ā-cchidya) *ger.* after having anateh. d. JM. अच्छेज्जं अच्छिदियं जं सामिअ भिक्खमाईणं (देह) वत् स्वामी वृत्तादिभ्यः आच्छिन्न इति (एए उद्गमदीपः) Paṇḍ. comm 155a. 5; यं नो सरसि पुमं एसो अत्तो व होइ एइ ति। यं कइमच्छिदियं समेव कइममारम Parāpp. 146.

अच्छिन्न (a-cchinna) *adj.* (ppp.) [Hem. (Gr.) 2. 198; PaṭiLaNA. 500.] not cut, without break, continuous, AMg. तिहि ठाणेहि अच्छिन्ने पोयले चलेज्जा Thāna. 3. 1 (146); दसहि ठाणेहि अच्छिन्ने पोयले चलेज्जा Thāna. 10. 6 (707) आसुकारे मरणे अच्छिन्नाए व जीवि-यासाए। नाएहि वा अमुओ पच्छिमसंवेगमिक्खा ĀuraPacc. 6; संखदीए ... अंतो बहिं च सव्वं सव्वदिणं देहि अच्छिन्नं PiṇḍNi. 232. JM. वच्छरमच्छिन्नविज्जणनिमो (रिसहो) RāPaE 11; दुचउदसदिणा पटिमा मइमहाभइसव्वओमहा। कासि अच्छिन्ना सह बारसेगराई तिदेवसिया MaVi-CaSto 78; M. तुह पटु सवत्तसीमंतिणीण अच्छिन्न-बाह-भाराहि। दीसति समुलाओ व लोका लबालबलआओ GaṇḍVa 719; Apa बरिसइ वणोहु अच्छिन्नधानं JambūSāCa 9. 9. 9.

अच्छिन्नक (a-cchinna-kaḍa < a-cchinna-kṛta) *adj.* which is prepared for monks but without a time limit being imposed on it, AMg. ववाईछिं पि हु जइ मणई आरओसि मा वेह। नो कयइ छिं पि हु अच्छिन्नकं परिहरति PiṇḍNi. 234 (comm. अच्छिन्नम् अनिर्धारितम् कृतं वदैते तत् परिहरति)

अच्छिन्नपरियाय (a-cchinna-pariyāya < a-cchinna-par-yāya) *m.* the period of monkhood which is not terminated (even by the chada punishment), JM. सत्तरत्तं तओ होइ, तओ छेओ पहावई। छेणउच्छिन्नपरियाय तओ मूळं तओ दुगं KappBhā. 706

अच्छिन्नलच्छि (a-cchinna-lacchi < a-cchinna-lakṣmī) *f.* unlimited wealth, JM अच्छिन्नलच्छि विच्छदसा मिमोइसवियरणपहाणं (मणुयत्तं) NamaTha. 24

अच्छिन्नसिरी (a-cchinna-sirī < a-cchinna-sīrī) *adj.* 1 whose wealth is not cut short, JM. तं पि हु अच्छिन्नसिरी सेविज्ज तं पि बारणारीहि (तुह कइयं) Tārā 51; 2 the Bliva trees around which are not cut, JM (रिउनयई) Tārā. 51.

अच्छिपत्ता (acchi-patta < akṣi-patra) *n.* [also अच्छिपत्त] eye-lash, AMg. गोयमा पभू णं एगमेगे अवावाह देव एगमेगस्स पुरिसस्स एगमेगंसि अच्छिपत्तंसि ... दिव्वं वत्तीसविहं नट्टविहं उवदत्तेत्तए Viy. 12. 8. 23 (12. 114); रिट्टामयाणि अच्छिपत्ताणि RāyPa 254; रिट्टामईओ ताराओ रिट्टामयाई अच्छिपत्ताई Jivābhi. 3. 415; जे भिक्खू अप्पणो दीहाई अच्छिपत्ताई कप्येज्ज वा संठवेज्ज वा Nis. 3. 58; जे भिक्खू अण्णउत्थियस्स वा गारसिधगस्स वा दीहाई अच्छिपत्ताई कप्येज्ज वा संठवेज्ज वा Nis. 11. 53; JM. तओ वोरम्म वंत्तारकाणम्मि दरमिलायच्छिवत्तो ... काल-मुवगओ कइओ CaupCa. 212. 12; उत्तत्तकणयवणो आर्यविर-वीहरच्छिवत्त-जुओ KuvMāKa. 40. 32; M. इह तोइति वक्कम्मिल-किसलयाअंवरिच्छि-वत्ताई ... रण्णाई GaṇḍVa. 600; विरलमिलिअच्छिवत्तं मुच्छाडीरंतत्तारअं तीअ मुई SetuBa. 11. 57; 12. 24; Apa. निमीलियच्छिवत्तओ NāyCa. (P.) 2. 5. 11.

अच्छिपाडण (acchi-pāḍana < akṣi-pātana) *n.* to cause the eye fall down, JM. तअवाय अच्छिपाडण सड्डी उत्सग देव उवाहो UvPay. 208 (comm. देवतया तलबातेन ... अच्छिपाडना नयनपातकया कृता)

अच्छिप्य (a-cchippa < a-sprśya) *m.* the untouchable, तो अच्छिप्यो जम्हा सगडाओ उत्तरेज्ज। तं (तक्कनुसाइखंडं) वंमणेण गहियं अमुक्केज्ज तस्स पयपंती Supāsa'a. 16. 89.

अच्छिप्यंत (a-cchippanta < a-sprśat) *adj.* (pr. part.) not touching, JM. अच्छिप्यंतो अ वंढालो तं च इहेइ पिट्ठिगो ŚāḍPra-ṣṭh. 12. gā. 141.

अच्छिमल (acchi-mala < akṣi-mala) *m.* impurity of the eye, the rheum of the eye, AMg. जे भिक्खू अप्पणो अच्छिमलं वा

कण्ठमलं वा ... जीह्वेज्ज वा विसोहेज्ज वा नीह्वेत्तं वा विसोहेत्तं वा साह-
ज्ज (आवज्ज) मासियं परिहारद्धानं उच्चाश्यं Nis. 8.68; 4.108; जा
भिमंभी निगमस्स अच्छिमलं वा कण्ठमलं वा अण्णउत्थिएण वा सागारिएण
वा विसोहावेज्जा Nis. 17.67.

अच्छिय (acchiya) *n.* [inferior reading for अत्थिय] a kind
of fruit (having a stone in it), AMg. सेज्जं पुण जाणेज्जा अच्छियं
वा कुम्भिकं ... अण्णत्तरं वा आमं असत्थपरिणतं जाव गो पडिगाहेज्जा
Ayar. 2.1.9(387) (comm. वृक्षविशेषफलम्)

अच्छियव्वं (acchiyavvam < āsitavyam) *adj.* (pot. pp.)
who has to remain or continue to be, JM. केवलं कुमारेण एवमि
वेव एपसे अच्छियव्वं जावाहं तं खगलेद्वयं वेत्तुण इहागच्छामि KuvM&Ka.
251.18; केसियं कालं मुक्कुरिसयारेहि अच्छियव्वं Erz. 16.13; तीए समं
अच्छियव्वं जाव मह रज्जलाओ होइ Erz. 15.12

अच्छियाइअ (acchiyāia < āsikāyika = sthita) *adj.* re-
mained, waited, JM. मायाए सो मगिआ — दुरात्मन् तव अंगुली किमि.
वर्षीया पिया मुहे काऊण अच्छियाइओ इयरहा तुमं रोवतो अच्छियाइओ
Ayar. (H.) 683a.6.

अच्छिर (acchi-ra < akṣi-ra) *m.* [v. l. अच्छिल] a creature
having four sense organs, AMg. अच्छिरे माहए अच्छिरोडए ... इय
चउरिदिवा Utt. 86.148.

अच्छिरुयालु (acchi-ruyālū < akṣi-ruk-śīla = akṣirug-
vat) *adj.* one having an eye disease, JM. अच्छिरुयालु नरिदो
आगंतुअविज्जगुलियसंणया KappBhā. 1277.

अच्छिरोड (acchi-roḍa < akṣi-roḍa) *m.* [also अच्छिरोडय] a
creature of four sense-organs, AMg. अय के ते चउरिदिवा? ... अथिया
पुत्तिया ... अच्छिरोडा अच्छिवेहा Jivabhi. 30 (comm. p. 32b.7);
चउरिदिवसंसारसमावण्णजीवपणवणा अणेशविहा पणत्ता — अच्छिरोडा
अच्छिवेहा Pannav. 1.51(58[1]); अच्छिरोडए विचिते चित्तपत्तए Utt.
86.148.

अच्छिल (acchi-la < akṣi-la) *m.* four-organed creature,
AMg. अच्छिले माहए अच्छिरोडए विचिते चित्तपत्तए (इय चउरिदिवा एए)
Utt. 86.148.

अच्छिवडण (acchi-vaḍaṇa < akṣi-patana) *n.* Deśī. clos-
ing of the eye, अच्छिवडणं पिमिलणं DeN&Mā. 1.39 (comm. यणपि
अक्षिपतनशब्दस्येदं रूपं संभवति तथापि संस्मृते तदप्रसिद्धमिति)

अच्छिवत्त (acchi-vatta < akṣi-patra) *n.* eye-lash, cf.
अच्छिपत्त.

अच्छिवत्त (a-cchivanta < a-sprśat) *adj.* (pr. part) not
touching, JM. तेणेव आउत्तजलउल्लियणेण मंडलीठाणं बाहिं नीसरतेणं
तिप्पियदेत्तं अच्छिवत्तेणं अविच्छिन्नं तिप्पियव्वं ViM&Pra. 63.28.

अच्छिविअच्छी (acchi-viacchi < akṣi-vi-akṣi) *f.* Deśī.
mutual attraction अच्छिविअच्छी परोपरायद्धी DeN&Mā. 1.41
(comm. परस्परमाकर्षणम्)

अच्छिविच्छोह (acchi-vicchoha < akṣi-vikṣobha) *m.*
glance of the eye, M. जे समुद्वागबोळंतवलिअविअपेसिअच्छिविच्छोहा।
अम्हं ते मअणसरा G&SaSa. 3.10; JM. अस्सरलत्तरलधवला इमीए जे
मासि अच्छिविच्छोहा Sup&Ca. 48.82.

अच्छिवेयणा (acchi-veyanā < akṣi-vedanā) *f.* pain in the
eye, AMg. अंनुदीवे दीवे मंदरस्स पव्वयस्स दाहियेणं जाइ इमाइ समुप-
व्वंति, तं जहा ... सीसवेयणा इ वा अच्छिवेयणा इ वा ... न ते सक्कस्स ...
अण्णावा अदिद्वा Vly. 3.7.5(3) (3.258); सोलस रोमायंका ... अच्छि-
वेयणा कण्ठवेयणा कंइ N&Ya. 1.13-28; 1.16.30; Jivabhi. 3.628;

पदमे वए महाराय अउला मे अच्छिवेयणा Utt. 20.19; 20.20.

अच्छिवेह (acchi-veha < akṣi-vedha) *m.* [also अच्छिवेहव] a
four-sensed creature, AMg. अय के ते चउरिदिवा? ... अथिया-
पुत्तिया ... अच्छिरोडा अच्छिवेहा Jivabhi. 30 (comm. p. 32b.7);
अच्छिवेहा सारंगा जेउला Pannav. 1.58(1); विवडी अच्छिवेहए Utt.
86.147.

अच्छिसहस्स (acchi-sahassa < akṣi-sahasra) *n.* thousand
eyes, JM. ओ ए पुरंदरो चिय जइ अच्छिसहस्ससंकुलो होज KuvM&Ka.
26.7

अच्छिसहास (acchi-sahāsa < akṣi-sahasra) *n.* thousand
eyes, JM. इंदो अच्छिसहासेण पेच्छमाणो न तिप्पेज्जा TarLo. 973

अच्छिहसल्ल (acchi-harulla) *m.* [is it akṣi-haranaśīla?] 1
drowsy 2 hated person अच्छिहसल्लो वेत्ते DeN&Mā. 1.41 (comm.
द्रव्यो वेपो वा वेसशब्दस्योभयायैत्वात्); cf. अच्छिधरुल्ल.

अच्छी (acchi < ṛkṣi) *f.* female bear, AMg. अह भंते मणुप्पी
महिंसी ... दीविया अच्छी तरच्छी ना वावण्णा तहप्पगारा सव्वा सा इत्थिवन्
Pannav. 11.851 (11.23)

अच्छीजुग्ग (acchi-jugga < akṣi-yugma) *n.* a pair of
eyes, M. अच्छीजुग्गे किं पि दीहमि सोखं कण्ठो पत्तो ŚrīKāv. 5.2.

अच्छीणछण (a-cchīṇa-chaṇa < a-kṣiṇa-kṣaṇa) *adj.* the
festivity of which was not exhausted, JM. (अह अत्रया नरिदो)
विच्छइ अच्छीणछणं अच्छरमश्यं व पिच्छण्यं Sup&Ca. 31.56.

अच्छीविस (acchi-visa < akṣi-viṣa) *m.* a serpent who
has poison in his sight, (who kills by merely looking at some-
one), JM. विचुअ-अहिर्विछिअअच्छीविस-विसहरण-छेत्त-सेअजलं (आसं)
Kum&Ca. (H.) 2.89

अच्छुक (acchukka) *n.* Deśī. socket of the eye, JM.
(अयसुरी) अच्छुकुरियमहल्लवाहभरतीसहा पडिया Sup&Ca. 1.258.

अच्छुत्त (acchutta < a-sprśta) *adj.* untouched (Karmā
which are not brought to the stage of udāraṇā, the state of
being operative), J&S. एगसमयपव्वदा पुण अच्छुत्ता केत्तिगा कहि द्विदीसु।
भववद्धा अच्छुत्ता द्विदीसु कहि केत्तिगा होति Ka&Pa. 194:195 (comm.
एव अच्छुत्ता ति वुत्ते जीवेण अच्छिद्धा उदयमणापीदा ति वुत्ते होदि p. 2118)

अच्छुत्ता (acchuttā > a-sprśtā) *f.* name of one of the 16
विषादेवता (goddess of Vidyās), deity associated with Munice-
vata, JM. बरोट्टच्छुत्तगंधारी अंब पउमाधई सिद्धा Pav&Sa. 376;
अच्छुत्ता माणसिआ महमाणसियाओ देवीओ SantīStā. 6; अच्छुत्तासहियाओ
(सोलसविज्जादेवीओ) इत्तु संघस्स मंगलं विउलं TamjTho. 18; वनत्थयुई-
अणत्तरं सिरिसंतिनाह ... अच्छुत्ताकुंवर ... सक्काइवेयाववगराणं ... युईओ Vi-
M&Pra. 1.13; (तृतीयवल्के) अच्छुत्ता माणसी महमाणसी ViM&Pra.
103.1

अच्छुद्दसिरी (a-cchudda-sirī < a-kṣudra-śrī) *f.* ample
wealth, Lakṣmī. (Gr.) (comm. मनोरथाधिकफलप्राप्तिः) p. 174. 1.8.

अच्छुर (a-cchura- < ā-stī-) *v.* to spread, JM. ताहे
संभारयं अच्छुरंति सउत्तरपट्टं comm. 83a.8 on OghNi. 83.

अच्छुरण (a-cchurana < ā-starana) *n.* covering, JM. संभारद्द
गिलाणे अमिलादीचम्म वेपपति सलोमं। वुद्धा-उत्तु-वालाक व, अच्छुरण्ठा वि
एमेव KappBhā. 3937; अहवा अच्छुरण्ठा तं वुत्तमिदं तु पादवक्खद्धा
KappBhā. 3845.

अच्छुरलंभ (acchura-lambha < āstara-lābha) *m.* obtain-
ing (food) in large quantity, JM. अतिप्पमाणं मत्तं गहियं। सहसाकामे
संख्खी वा उ(अ)च्छुरलंभे (अतिरिक्तं गहियं) N&Ou. 2.206.10 (S&D-

अच्छुरगमे)

अच्छुल्लुह (accchulūḍha < ?) *adj.* driven away, (comm. स्वस्थानं लायिताः) JM. अच्छुल्लुहा जलणे अक्खारं सारअं तु Kapp-Bha. 575.

अच्छुवदेस (accchuvadesa < arthopadeśa) *m.* [confusion between च्छ and त्य] teaching the meaning (of the Scriptures), JŚ. गिहिवत्थो मविग्गो अच्छुवदेसे ण सकणित्तो हु। सो चेव मंदधम्मो अच्छुवदेसम्मि मज्झिज्जो BhaĀra. 35.

अच्छुद्ध (a-cchūḍha < ā-kṣipta) *adj.* not thrown in, JM. मुसुले उक्खित्तम्मि य अपक्खवाय य पीस अक्खिसे। मज्जंती अच्छुद्धे भुजंती जा अणारदा OghN.Bha. 248 (comm. मज्जंतीति जवधाने अट्ठंमि अणणम्मि अक्खिसे (मिक्षा गृह्णते))

अच्छे (acche < ā-cchet) *Aor.* 3rd sg. of ā-chid- [Pischel 516] should one cut, AMg. अप्पेये अंधमच्छे Āyār. 1.1.2.6 (15)

अच्छेज्ज (a-cchejja < ā-cchedya) *adj.* (pot. pass. part.) which is snatched from (someone) or forcibly taking away from someone, AMg. कर्हिचि विहरमाणं तं भिक्खुं उवसंक्रमित्तु गाढावई दया आउमंतो समणा अहं खलु तव अट्ठाए असणं ... कीयं पामिअं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहदं आहट्टु चेतेमि Āyār. 1.8.2.21; 1.8.2.24 (202) से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... कीयं पामिअं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहदं आहट्टु चेएइ Āyār. 2.12 (341); 2.1.17 (332); 2.1.29 (333); सेज्जं पुण टाणं जाणेज्जा अस्तिपट्ठियाए एगं साहम्मिअं समुदित्तं ... कीयं पामिअं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहदं आहट्टु चेतेमि Āyār. 2.2.3; 2.2.8; सेज्जं पुण णिसीदियं जाणेज्जा अस्तिपट्ठियाए ... समुदित्तं कीयं पामिअं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहदं आहट्टु चेतेमि Āyār. 2.9.3 (413); 2.9.7 (414); 2.10.4 (648); 2.10.9 (649); से भिक्खु जाणेज्जा असणं वा पाणं वा ... समुदित्तं कीयं पामिअं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहदं ... आहट्टु हेसियं, तं चेतियं सिया Sāy 2.1.05 (687); 2.2.49 से जहाणामए अज्जो। मए समणाणं णिमंथाणं आधाकम्मिए ति वा ... पूतिए कीते पामिअं अच्छेज्जे अणिसट्ठे ... पडिसिदे Thāna. 9.1.62 (694); नो खलु कप्पइ जाया। समणाणं निमंथाणं आधाकम्मिए इ वा, ... पामिअं चे इ वा अच्छेज्जे इ वा अणिसट्ठे इ वा Viy. 9.93.49 (9.177); खं पि य ... मट्ठिउवल्लिअं अच्छेज्जं चेव अणीसट्ठं जं तं तिहीसु जहेसु कसेवेसु व अंतो व बहि व होज्ज ... न कप्पणी तं पि य परिघेसु Paṇḍā. (5.29 comm p.148a.13); जे भिक्खु पडिग्गहं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहदमाहट्टु Nis. 14.4; जे भिक्खु णाअं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहदमाहट्टु Nis. 18.6; JM. आहाकम्मुरेसियं पूतिकम्मे य भीसजाए य अच्छेज्जे अणिसट्ठे अज्जोयए सोलसमे PaṇḍāPra 13.6. of. अक्खिज्ज.

अच्छेज्ज (a-cchejja < ā-cchedya) *adj.* which cannot be cut, indivisible, AMg. तन्नो अच्छेज्जा पणत्ता, तं जहा — समए, पदेसे परमाणु Thāna. 3.2.326 (173); दन्वपरमाणु ण भंते कतिविधे पक्खते? गोयमा! चउव्विहे पक्खते, तं जहा — अच्छेज्जे अमेज्जे अट्ठज्जे अमेज्जे Viy. 20.6.16 (20.38); Ś. (शांखिल्य) जो अजरो अमरो अच्छेज्जो सो अत्ता णाम BhagAjjū. 12.10.

अच्छेण्ण (accheṇṇa < ā-cchedya) *adj.* snatching away, AMg. 'अच्छेण्णं चेव' ति आच्छेयं यदाच्छिष्य भृत्यादिभ्यः स्वामी ददाति PaṇḍāTī. p. 155a.4.

अच्छेत्ता (a-cchettā < ā-cchitvā) *ger.* without cutting, AMg. हेवे णं भंते! महिणीए जाव मझामागे बाहिरए वेगळे अपरियाइत्ता बाहं अच्छेत्ता फू गदितए? णो इमद्धे समद्धे Jivābhi. 3.990; 3.992; 3.994; 3.996.

अच्छेप्प (a-ccheppa < ā-spr̥ṣya) *adj.* not to be touched, untouchable, JM. अच्छेप्पो वि समाणो फुरियङ्गुवपंढरोकुमुवसेहो P.D. 18

TarLo. 1348.

अच्छेप्पत्त (accheppatta < ā-spr̥ṣa-tva) *n.* untouchability AMg. अच्छेप्पत्तं पावइ निव्विरुत्थं च मारितो ĀrāPad.(V.) 510.

अच्छेय (a-ccheya < ā-cchedya) *adj.* indivisible, JŚ. णाणाइचउत्तहावं अयस्सयमविणासमच्छेयं NiySā. 177.

अच्छेर (acchera < āścārya) *n.* [Hem.(Gr.) 1.58; 2.21; 2.66; 2.67; Varā.(Gr.) 1.5; 3.18; 3.40; Mārka.(Gr.) 1.7] wonder, M. जो जत्त विहवसारो त सो वेइ त्ति किं त्य अच्छेरं GāSāSa. 8.12; अच्छेरं व णिहि विअ समगे रज्जं व अमअपाणं व ... दंसणं तीए GāSāSa. 2.25; अच्छेरं ण सुअलंभमोक्कहेज्ज माआए सुवमिह विज्जसत्तिआए (तो बडो) ŚrīKāv. 12.9 अहो विमच्छेरमिणं KamVa. 1.10; JM. अच्छेरनिरीहाणवि अच्छेअं किं व न कमइ KumāCa.(H.) 1.41; खण पुप्फिए असोए अच्छेरस्स वि वयच्छरिआ KumāCa.(H.) 3.24; जं तेहि पोलियाइं नियवम्मोअं तमच्छेरं ViyMā. 36; अवसेसा अच्छेरा वीरजिणिट्ठस्स तित्थमि PavMāro 849 पुगिस्सामा अणेगे महेइरा जत्थ लक्खसंखा य। समयमाणपयावणो पडिगेहं संति अच्छेरं BhuvKāv.(a. 14, JŚ. उगगाहितस्सुदधि अच्छेरमणेण्णं जह जवण। ६६ विसुयजलमणेहमणच्छेरं विसुयजलहिम्मि BhaĀra 1109

अच्छेरं (accheram < āścāryam) *intj.* wonder!, M. अच्छेरमच्छेरमहो किमंअं Uddā. 1.46; (राजा) अच्छेरं अमुअस्स अच्छमणिणो दीहेइ मोहइ ण। तेहोक्क णवपोमराअरअणुक्खिण व लविखजए CandLo. 1.28; (विदूषक) भो वअस्स! अच्छेरं अच्छेरं Subhādha. 1.11.1.

अच्छेरकरि (acchera-kari < āścārya-kari) *adj.* (f.) producing wonder, JM. वसुदत्तस्सवि सल्लस बुत्तधिद्वयं एणियं। पिच्छह अच्छेरकरिं जं मह पुरओवि इअ वृणए ŚrīPraSā. p. 77a.2.

अच्छेरकारक (acchera-kāraka < āścārya-kāraka) *adj.* one who produces wonder, wonderful, AMg. (सखवयणं) पक्खवत्तं दइवयं व जं तं अच्छेरकारकं अवत्थंतेसु बट्ठएसु माणुसाणं Paṇḍā 7.1.

अच्छेरगा (acchera-ga < āścārya-ka) *n./m.* wonder, AMg. दस अच्छेरगा पक्खता Thāna. 10.160 (777); गोयमा णं अणतेणं काण्णं परिवत्तमाणेण सययं दस अच्छेरगे भविंसु MahāNia. 5.27; तस्स एय तित्थे सत्ता अच्छेरगे पभूए MahāNia. 5.29; दससु वि वासेसेवं दस दस अच्छेरगाइं जायाइ। ओसप्पणीए एवं तित्थेगालीए भणियाइं Tittho 887; JM. धणो णाम सत्थवाहो तस्स य सुवे अच्छेरगाणि चउत्तसुइसारभूया सुत्तावली भूया [AR.-ĀvTī. Malayagiri]

अच्छेरगपेच्छणिज्ज (accheraga-pecchanijja < āścāryaka-prekṣaniya) *adj.* worthy of observation with wonder, AMg. समाससिगारत्ताकवेसा ... नंदणवणवारिणीओअ अच्छेराओ अच्छेरगपेच्छणिज्जा पासाइवाओ दरिसणिज्जाओ अमिक्खाओ पडिक्खाओ Jivābhi. 3.597 (comm. अच्छेरगपेच्छणिज्ज Jivābhi. p. 277); भरहावासमाणुसच्छेराओ अच्छेरगपेच्छणिज्जाओ Jambuddi 2.15

अच्छेरगपेच्छणिज्जिय (accheraga-pecchanijjiya < āścāryaka-prekṣaniyaka) *adj.* worthy of observation with wonder, AMg. उत्ताकुस्माणुसच्छेराओ अच्छेरगपेच्छणिज्जियाओ ... तासि उवणमंति मरणधम्मं Paṇḍā. 4.8.

अच्छेरय (acchera-ya < āścārya-ka) *n.* wonder, surprise, AMg. तं अत्थियाइं मे केइ कर्हिचि अच्छेरए विट्ठपुज्जे Nāya. 1.8.85; 1.17.17; अनेहिं कुमगायमवणंसि ... अच्छेरए विट्ठे Nāya. 1.1.86; अच्छेरवमंतो नारयसि आगओ य वेगेण BāPa. 18; अच्छेरयं महत्तं अज्जमाओ पइइ सीवलं उदयं Tittho. 988; अच्छेरयममुदए मोए चवसि पत्थिआ Uth. 9.51; JM. बट्ठइ इमा अवत्ता किं न हु अच्छेरयं एवं Paṇḍā

Ca. (V.) 78.8; अच्छेरयाण दसगा PavS&ro. 33; तयो 'अच्छेरयं माणुस-सरीरे सत्पवसहि'ति विम्वियविसत्पमाणसो निविट्टो पल्लिके Jinad&ky&. 22.29; एयं मणमि मावइ महत्तमच्छेरयं मज्झ SurSuCa. 2.63; पिच्छ पिवसहि ! किं नि अच्छेरयं KaKoPra. 3.20; तुम्ह पुण रुबजोव्वणसिरीए अच्छेरयं दीसइ Erz. 27.16; किं तुमे तत्थ अच्छेरयं दिट्ठं Erz. 29.21; J&S. भा भो निन्मिदियलुडवगमच्छेरयं पलोणइ S&A (V.) 82; Apa. अच्छेरउ किं महिवीदि विसु N&yCa. (P.) 8.2.1; सो पिवसेवे अणोवमकवे अच्छेरइ विम्ममसंभवे BhaviKa. 78.8; अहिणा मण्डि कां विवरेउ चरिउ सुहारउ जणे अच्छेरउ Jamb&S&Ca. 9.10.13.

अच्छेरयकारि (accheraya-kāri < āścarya-kārin) *adj.* causing wonder, J.M. सो जयउ धूलमदो अच्छेरयकारिनरिय-परिभरी- (रि)ओ SiloM&. 41.

अच्छेरयचरिय (acchera-ya-cariya < āścarya-ka-carita) *adj.* having wonderful life, J.M. इय अच्छेरयचरिओ गामागरनगर-महियं वसइ। आणावडिच्छइसिस्सपरिवुओ विहरइ ययव KaKa. 120.

अच्छेरयणिलय (acchera-ya-nīlaya < āścarya-ka-nīlaya) *n.* the wonderful place, Apa. सिरिणावकुमारो पुच्छियउ अच्छेरयणिलउ गियाच्छियउ N&yCa. (P.) 6.1.4.

अच्छेरयभूय (accheraya-bhūya < āścarya-bhūta) *adj.* wonderful, astonishing, AMg. अरिय णं एस भावे लोयच्छेरयभूय समुप्पज्झ Viy. 3.2.14 (3.94); Kapp. 19; J.M. सो य अच्छेरयभूयं वारइ दट्ठण अरिदुत्तेमि पुच्छइ KaKoPra. 85.7; पंचमहाकलाणा सव्व- (एवे) सिं जिणाणं हवति पियमेण। मुवणच्छेरयभूया कलाणफला य जीवाणं Pañ&Pra. 9.30; मुवणच्छेरयभूयं रुबमिमीए मनोरमं दट्ठं Mañ&Ka. 1.66; Apa. भमइ कुमार ... सर्वेणि अच्छेरयभूय BhaviKa 65.1.

अच्छेरयविमिय (acchera-ya-vimbhiya < āścarya-ka-vismita) *adj.* wondered, Apa. महु अच्छेरयविमिय अंगउ BhaviKa. 88.2.

अच्छेरसंजीवणी (acchera-sañjivāni < āścarya-sañjivāni) *f.* a kind of elixir which produces wonder, M. (राजा) मोदी देइ वीरुम व्व अवरा अच्छेरसंजीवणी SinMa&. 2.40

अच्छेरिय (accheriya < āścarya) *n.* wonderful thing, J.M. एगमि देवकुले कप्पडिया मिलिया मणति केण मे भमंतेहि किचि अच्छेरियं दिट्ठं D&aveTi. p. 53a.7.

अच्छेरियं (accheriyam < āścaryam) *intj.* wonder, J.M. ओहो अच्छेरियं ति। उवज्झाओ विम्विओ VasuHi. 128.3.

अच्छेवउ (acchevaum) *adj.* (pot. pp.) should live or remain, Apa. देवि तइ एत्थ वणे . अच्छेवउ खणु वि सुधीरिय V&Ka. 5.23.6.

अच्छोद- (acchoda- < ?) *v.* 1 to sprinkle, AMg. रायमि-हस्स दुवारकवाडे उदणं अच्छोदेर N&y&. 1.18.86; J.M. जा महासई सा चालणिहउदणण अमुक्खेउ (v.1. अच्छोदेउ) जेण उयइति दुवाराइ KaKoPra. 99.21; 2 to release, J.M. तं चेत्थुण वरमणि सिचसु सल्लेण तेण तो पच्छा। अच्छोदेसु मुयं अंग-विल्लणे महमणेणे SurSuCa. 2.244; Apa. णाई गिवदणार्इ अच्छोदेर Mah&Pu. (P.) 60.11.3; 3 to open, J.M. तओ वारिज्जंतीओ गुरुजणेणं सत्थेव गयाओ जलं पक्खिविय सत्ति कवाडाई अच्छोदेस्सामो ति KaKoPra. 99.82; 4 to strike, to throw, J.M. अच्छोदेमि सिलाप तिलं तिलं किं नु छिदामि SurSuCa. 15.23; जविल्लण मंत वणवीरकुसुमेहि अच्छोदेर मंतवस्सराई KoKoPra. 126.2.

अच्छोड (a-cchoda < ā-kṣota) *n.* striking, AMg. अच्छोड-पिट्ठणाउ त ण जुवे धावे पत्तावणं न करे OghNi. 857; J&S. बुज्जवणवण

चडयणं सहंमि अच्छोड सत्थपहरं M&la. 869(9) (comm. अच्छोडं वैशुक्क-वचनं ... अच्छोडणं लोहलुगुदादिमिस्तादनं)

अच्छोडण (a-cchodana < ā-sphotana) *n.* 1 striking, whipping, J.M. परिहत्थमच्छुंछच्छदअच्छोडणणेच्छलंतसकिलोई (नहनाई) SurSuCa 13.41; 2 sprinkling, J.M. तत्थ वि (चालणीय) न ठाइ उदणं कत्तो अच्छोडणं कवाडाणं KaKoPra. 99.26.

अच्छोडण (a-cchodana < a-khetaka) De&I. [DeN&M&. 1.37] hunting.

अच्छोडण (a-cchodana < ā-cchotana) *n.* releasing, S. (सुन्दरक) तदो देव दूराकट्टि(एटि) अधणुगुणाच्छोडणंकरेण ... जाणी-अदि गज्जिजं पलअजलहरेण ति Vep&S&. 4.9.94.

अच्छोडणा (acchodanā < ā-sphotanā) *f.* striking, beating, J.M. कपावितो य अतुच्छपुच्छअच्छोडणाहि भूवीठं(एदं) ... वगवो समुट्ठिओ सत्ति Sup&Ca. 59.25.

अच्छोडपिट्ठणा (acchoda-pittanā < ā-sphota-pittanā) *f.* whirling and beating, AMg. अच्छोडणपिट्ठणाउ य न जुवे धोप पक्ख-वणं न करे Pin&Ni. 34; OghNi. 357.

अच्छोडाविय (a-cchodāviya < ā-cchotita) De&I. *adj.* was caused to be beaten, J.M. कुवियो राय। अच्छोडाविवा कतेहि Sam&-Ka. 625.18.

अच्छोडिअ (a-cchodia < ā-kṣotita) *adj.* (ppp.) [also अच्छोडिय] 1 released, Apa. तवसिंहि करु करेण अच्छोडिउ णिच्छु मेणियलि सो पाडिउ Mah&Pu. (P.) 65.19.4; ताम कुमारे विक्कमसारं धरिउ समथे दाहिणहत्थे। जं अच्छोडिउ अहिमुं पाडिउ Jamb&S&Ca. 7.10.18; 2 thrown down, J.M. तओ (तेण) रोसवसिसिमिसेत्त-हियणण अच्छोडियं (जाणवत्तं) कह दीसिउं पयत्तं KuvM&Ka. 69.2; अच्छोडिया स चिय ... सहयारकुसुममंजरी KuvM&Ka. 32.23; अच्छोडिवा चयमंजरी कुट्टिमत्तले KaKoPra. 19.13; Apa. केण वि कहो वि सीसु अच्छोडिउ णं अवराहस्सत्तकलु तोडिउ PaumCa. (S.) 66.9.9; अच्छोडिओ जं सिचउ व्व सिलहि Kum&Pra. 433.9; 3 dragged, M अच्छोडिअ वत्थदंतपरिथए मंथरं तुमं वव्व G&S&Sa. 2.160; Apa. पडिहयविणिवाइव-गयवडाई अच्छोडियमोडियधयवडाई PaumCa. (S.) 4.8.6; जिणधम्मपरंमुहु पुण्ययसमुदु खयकाले अच्छोडिउ Mah&Pu. (P.) 7.10.11; अच्छोडिय चिदुर-भारे धरवि इय पायपहारे हुंकरि वि J&Ca. 2.7.4; जो जारि करेण अच्छोडिउ केसमारु सो विहिणा तोडिउ J&Ca. 3.10.8; 4 sprinkled J.M. अच्छोडिया जलेण सत्ति विलीणा अह भुयंगा SurSuCa. 2.245; नमो अरइताणं ति मणेत्ता अच्छोडिवाइ चालणीजलेण कवाडाई KaKoPro. 100.13.

अच्छोडिवि (a-cchodivi < ā-cchotayitvā = ā-cchotya) *ger.* having dragged, Apa. पल्लिय अच्छोडिवि धरप्रंगणि। अगस्सिह सच्छलितं णहंगणि Mah&Pu. (P.) 90.4.13.

अच्छोदेत्ता (acchodettā < ā-cchotya) *ger.* having sprinkled, AMg. तए णं से चिलाए चोरसेणावई .. अच्छोदेत्ता कवाडं विहादेर N&y&. 1.18.36.

अच्छोदग (acchodaga < acchodaka) *n.* [also अच्छोदव] clear water, AMg. ताओ णं पाइओ अच्छोदवपडिहत्थाओ Jiv&bbi. 3.824; J.M. अच्छोदग-पडहत्थं मच्छ-धरं फुडिब-कुमुव-पपुरियं। गामस्स तं तलायं TarLo. 1092.

अच्छोदग पडहत्थ (acchodaga-paḍahattha < acchodaka-pratihasta) *adj.* [also अच्छोदव-पडिहत्थ] filled with clear water, AMg. ताओ णं पाइओ अच्छोदव-पडिहत्थाओ Jiv&bbi. 3.824; J.M. अच्छोदग-पडहत्थं मच्छ-धरं फुडिब-कुमुव-पपुरियं। गामस्स तं तलायं TarLo. 1092.

अच्छोप्येन (acchopenam?) *adv.* (also अच्छुप्य) [Inst. of अच्छोप्य] [Hem. gives the dhāsupāṭha root छुप् and छुप् with the meaning of स्पर्श which suits the context. Tur. IE. seqn. for phonetic reasons. AkkhāMaKo. p. 370 uses अच्छुप् in SKt.] without touching, AMg. ईति रघुनिष्पन्नं अच्छुप्येन (अच्छोप्येन) भूमिभागेन सणियं सणियं चंदप्यं सवियं सहस्सबाहिणि ठवेह Āyār. 2. 15 29(768)

अच्छुप्य (a-chaddiya < a-chardita) *adj.* (ppp.) without abandoning, AMg. अन्नवावारपरिणामासत्तचित्ताय केई पाणी समेव मांसंते अच्छुप्य-अट्ट-दुहट्टमवसिण कंवि काळं खणं विस्सेज्जा MahāNā. 3. 26.5

अच्छुदिय (a-chandīya = a-tyakta) *pr.* [cf. Mar. संडणे] without giving up, Jā. मूलसरीरमच्छुदिय उत्तरवेहस्स जीवपिडस्स GomSā.(J.) 668.

अच्छतय (a-chatta-ya < a-chatra-ka) *adj.* without an umbrella, AMg. नस्सट्टाप कीरति नगभावे मुंडभावे अण्णाणो अदंतवणो अच्छतय अणोवाहण ... बावीस परीसहोवसग्गा अहियासिज्जति Sāy. 2. 2. 47(714)

अच्छन्नटाण (a-channa-thāna < a-cchanna-ssthāna) *n.* an uncovered place, an open place, AMg. इत्थी पुण उदठिया अणय-काया अच्छन्नटाणठिया। पुत्तिदिओवउत्ता अककं सम्ममालोप ĀrāhPaḍ 168.

अच्छम्म (a-chamma < a-chadman) *adj.* not disguised, not pretended, JM. छउमेण अच्छम्मेण य सामदुवारैण दंडवारैण। केण वि का वि अगेज्जा KumāCa.(H.) 3.57; Apa. अम्हाण अच्छम्मो भिजवरथम्मो सहि सरणं JāCa. 1. 15. 12.

अच्छल (a-chala < a-cchala) *adj.* without deceit, AMg. भिजवरमखरमपिणमच्छलं कज्जोवगं असावज्जं। धम्माहम्मियसुहयं मणाहि ĀrāhPaḍ.(V.) 522.

अच्छास (a-cha-hāsa < a-ṣaḍ-hāsyā) *adj.* other than the six beginning with laughter, JM. अच्छास सोल बायिर KamTh.(D.) 4. 58; (हास्य-रति-अरति-शोक-भय-जुगुप्सा-लक्षणाहास्यद्वयकहितः संवेतवः)

अच्छिज्जमाण (a-chijjamāna < a-cchidyamāna) *adj.* (pr. parti. pass.) not being cut (to shape), JM. (इरियाअओ) एताहि विणा न वेहो। संचिट्ठप नेवमच्छिज्जमाणे वयम्मि संजायइ देवनासो KappBhā. 3925 (comm. वले पुनरच्छिज्जमाने नैवं देवनासः संजायते)

अच्छिद्रु (a-chidda < a-cchidra) *adj.* without any hole, JM. लघुयं गमणसमत्थं विस्तिण्णाच्छिद्रुकुच्छीयं TarVaKa.(Bhā.) 234.

अच्छिण (a-chinna < a-cchinna) *adj.* (ppp.) which is not specified (as regards amount, time and cost), JM. छिणमच्छिणे वंधणे वावारे काळ इस्सरे चेव। सुत्तवज्जाणणं, अन्पावहुयं तु पायस्व NisBhā. 3723; 3722; अट्टसु वि भंगेसु सक्किपुरतो असाविण धणे छिण्णे अच्छिणे वा अगहिते कय अकय वा कम्मे विक्खेति NisCa. 2.374.4.

अच्छिणधण (a-chinna-dhana < a-cchinna-dhana) *n.* when the payment is not specified or fixed, JM. गहिते व अगहिते वा छिणधणे साविण दिक्खंति। अच्छिणधणे कप्पति, गहिते वा अगहिते वा वि NisBhā. 3724.

अच्छिन्नभाव (a-chinna-bhāva < a-cchinna-bhāva) *m.* unbroken good will (of the donor), JM. अहव ण सदा विमवे, काळं भावं च वाळ-पुद्गादी। पाठं पितरगहणं अच्छिणभावे य ठावति NisBhā. 1652.

अच्छित्त (a-chitta < a-sprṣṭa) *adj.* not touched, not soiled,

Apa. बहिं रित्तिवसइ अच्छित्तु अहंसे MahāPu.(P.) 60.2.3.

अच्छित्तिकारि (a-chitti-kāri < a-chitti-kārin) *adj.* who does not break the continuity (of the learning), JM. गहणधारणा-समत्थे इय देयमच्छित्तिकारिम्मि (सुत्तं) KappBhā. 338 (comm. अच्छित्तिकारिणि देयं सुत्तम्)

अच्छिद्र (a-chidda < a-chidra) *adj.* without any hole, Apa. अहि फणोई अच्छिद्रु रएवि पडसु थिउ रविधि गयणे पडसु सल्लि Paṇāsa.(P.) 14. 26.6. cf. अच्छिद्र.

अच्छिद्रपोत (a-chidda-pota < a-cchidra-pota) *m.* boat without a hole (i.e. not leaking), (बंधो) निरुद्धओगिस्स व से ण होति अच्छिद्रपोतस्स व अनुणावे KappBhā. 3926.

अच्छिद्रओ (a-chindao < a-chinda-tas) *adv.* without settling the quarrel, with cutting the dispute, while the dispute is not solved, JM. छिदंतस्स अनुमई अमिलंत अच्छिद्रओ उ उक्खिक्खणा KappBhā. 1739.

अच्छिन्न (a-chinna < a-cchinna) *adj.* (ppp.) (repairs to the residence done) not at the specified time, JM. (सुक्षमा-भृतिका) छिन्नच्छिन्नाकाले, पुणो य नियमा य अनियमा चेव ... पाण्डुय्या अट्टमंगा उ KappBhā. 1683 (comm. छिन्ने प्रतिनियते मासादौ काले)

अच्छिन्नभाव (a-chinna-bhāva) *m.* unbroken (good) intention, JM. निरंतरगहणं (दायकस्स) अच्छिन्नभावे य ठावति KappBhā. 1610.

अच्छिप्प (a-chippa < a-sprṣṭa) *adj.* (pot. part.) [Hem. (Gr.) 4. 257] untouchable, JM. जो असइ मंसपेसि ... सो सुणओ अक्क अच्छिप्पो कुलुगयाणं, न उण पुरिसो SupāsaCa. 40.30; Apa. कदुयधरि छिप्पाच्छिप्पसमि सावउ कह वि ण मुंजइ Chakkammu. 18.1. 15.

अच्छिवंत (a-chivanta < a-sprṣat) *adj.* (pr. part.) not touching, JM. अच्छिवंतेण व विहिणा करेहि अंगाई तीणं घडियाई JāCa. 50; M. अच्छति विव विवणा अच्छिवंता पासगोअरं छिच्छि GaṇḍVa. 621.

अच्छीण (a-chīna < a-kṣīṇa) *adj.* not deficient (in speed), JM. (आत्तं) स्मत्तणपुणमल्लीणं अच्छीणगमणं अच्छीणतणुतेअं KumāCa. (H.) 2. 84.

अच्छुक्क (a-chuccha < a-tuccha) *adj.* not few (i.e. many), JM. उक्खेसुअनुच्छकुसअनुच्छेवणुहि आवरिओ KumāCa.(H.) 2. 38 (comm. अनुक्काः वेणवः प्रभृता राजविशेषाः)

अच्छेज (a-chea < a-cheka) *adj.* not wise, Apa. सवु जि दोसु मइतु तसु जं पुण होइ अच्छेज Paḍo. 90 (Hirala takes it to be अच्छेय)

अच्छेय (a-cheya < a-cchedya) *adj.* not to be cut off, not destructible, Apa. जं होइ अच्छेज अच्छेज पुर ता रक्खहुं पावइ जा ण सुत्त PaumCa.(S.) 15.10.7; वरमंदिरजडियइ माणिक्कं इहइ अच्छेयपहापरिक्कं MahāPu.(P.) 76.9.10; *m.* name of a person, Apa. दुणं पि अच्छेया-मेव सुय NāyCa.(P.) 6.15.18; 8.10.1.

अच्छेयकर (a-cheya-kara < a-cheda-kara) *adj.* [f. अच्छेय-करी] not producing any injury, AMg. से किं तं पसत्थमणविणयं ? ... जे य मणे असावज्जे अकिरिए ... अच्छेयकरे Uvav. 30; से किं तं पसत्थमण-विणयं ? ... जा य इई असावज्जा अकिरिया ... अच्छेयकरी Uvav. 30 [Ldn.]

अच्छेयणकरी (a-cheyana-kārī < a-chedana-kārī) *adj.* [also अच्छेयणकरी] not causing any harm or injury, AMg. जा क भाडा असावज्जा ... तहप्यगारं भासं असावज्जं ... अच्छेयणकरी अच्छेयणकरी ... मासेज्जा Āyār. 2.4.11 [Ldn.]

अजोप (a-chopa < a-sprśya) *adj.* not to be touched. Apa. छोप अछोपु मणिवि को बंचत P&Do. 139; JogSā. 40.

अज (aja) *m.* a he goat, AMg. अजि वं सति ! उत्तरकुराप कुराप आसाइ वा इस्थीइ वा ... घोडाइ वा अजाइ वा एलाइ वा ? Jivābhi. 8. 618; JM. एतो अजेसु जत्रो कायवो नारओ मणइ एवं PāumCa. (V.) 11. 25; रममाणए कालाइ इमीए ... रे अज अजाइ रमसे ? सि कावि मणिउं हाणीअ पिअं KumāCa. (H.) 4. 47. cf. अजय.

अज (aja) [a short form of अजगर] *m.* a big serpent, pathon, JM. भीराहि गोनसो व सि अजो अजगरो ति वा Añḍvī 63. 5.

अज (aja) *m.* a non-germinating seed, JM. एतो अजेसु जत्रो कायवो नारओ मणइ एवं । ते पुण अविज्जा (? अजा य विज्जा) जवाइयंकूर-परिमका PāumCa (V) 11. 25

अजअ (a-jaa < a-jaya) *adj.* unconquerable, invincible, Apa. सचावेण सरेण वि जइ अजउ, तो दोणु काइ रणे खयहो गउ HitNeCa. 1. 3. 13. cf. अजय.

अजअ (ajaa < ajaya) *m.* name of a variety of the metre Chappaya (it consists of 82 syllables), Apa. अजअ वेयासी अक्खरउ सुकु सत्तरि रविरेइ PrāPañḍ. 1. 121.

अजइत्ता (a-jaittā < a-jitvā) *ger.* not having conquered, AMg. तओ पुरिसजता पक्खा — सुमणे बुम्मणे णो सुमणे णो बुम्मणे । ... अइत्ता अजइत्ता य पराजिणिता चेव नो चेव Thāṇa 3. 276 (168)

अजइकाम (a-jau-kāma < a-yatu-kāma — a-yatitu-kāma) *adj.* not desiring to endeavour, AMg. आलंबणाण भरिओ ओओ जीवस्स अजउकामस्स । जं जं पेच्छइ लोके तं तं आलंबणं कुणइ MahāNā. 5. 9 95 = PavSāro p. 227a 2

अजगिर (a-jaggir < a-jāgarana-sīla) *adj.* usually given to sleeping, JM. सुद्धो तेणाइम्मो य अजगिरो य । सारेइ जो तं उभयं च नेइ तस्सेव पासम्मि करेति तं तू KappBhā 4403.

अजंगम (a-jāṅgama) 1 *adj.* unable to move, immovable, JM. बालवुद्धा य । चत्ता अजंगमा वि य अमत्ति तिथस्स हाणी य NāBhā. 2578; अइमवि सीअट्टाप जुज्झंतो णिसिअराहिवेणेवं । अणिगा दुवे वि पंखे छित्तुण अजंगमो मुक्को Dhutt 2. 70; 2 inanimate, Apa. नीसेस-निरत्थोवाइ सहइ जंगमेण अजंगमु जेम बइइ JambūSāCa. 2. 1. 7

अजइ (a-jada) *adj.* [f -ā] 1 well versed in, JM. इअ केणवि अणुणीआ णिअयपिआ पाणिणीअजइ KumāCa. (H.) 3. 75; 2 full-blown (flower), M. जाओ अजइजवाकुसुमपाइलो णइअअविआणो GaṇḍVa. 1180 (comm. अजइ पक्खं)

अजइ (ajada) *m.* Deśī. paramour, Lakṣmī. (Gr.) 172. 18.

अजइसय (a-jadāsaya < a-jadāsāya) *adj.* who is not dull of mind, Apa. जा लच्छि व अजइसयहु पुत्ति CandappaCa. (Y.) 7. 7. 4.

अजइसय (a-jadāsaya < a-jalāsāya) *m.* not the ocean (store of water), Apa. जा लच्छि व अजइसयहु पुत्ति, जा गोरी व ण हु उप्पणगुत्ति CandappaCa. (Y.) 7. 7. 4.

अजइल (a-jadila < a-jatila) *m.* an assetic without matted hair (with a clean shaven head, such as a Kāpālika), JM. वेस-पिसाओ सुत्ती-पिसलओ अ इइलओ अजइलो व KumāCa. (H.) 2. 85.

अजइल (a-jadila < a-jatila) *adj.* not tangled (with things), AMg. से जहानामर केर पुरिसे तइणे बलवं ... एणं महं सामलि-नीविं उल्लं अजइलं अणंठिं अचिकणं ... तिकेणेण परसुणा अक्खेआ Vīy. 16. 4. 7 (16. 52)

अजइ (a-jadda < a-jādya) 1 *adj.* not dull, wise, clever, 2 possessing only small amount of Karmān, Apa. (जीमि जिणोसमं) अजइ वि लोए गिराजेयणेयं PāumCa. (S.) 71. 11. 22 (comm. यो अजाइयोऽपि (for 1); अजाइयं अतीव कर्मलघुत्वं यस्य)

अजइ (a-jadha < a-jah-ita = a-tyakta) *adj.* (ppp.) not abandoned, JM. गिहिउग्गाइसाभिजे, इति एतो उग्गाहो समक्खाओ साभिजे अजे वा KappBhā. 4763.

अजणाइण (a-janāṇṇa < a-janākīra) *adj.* not crowded with people, not thickly populated, M. एए हरति हिअयं अजणा-इण्णा वणग्गामा GaṇḍVa. 607.

अजणिअ (a-janā < a-janita) *adj.* (ppp.) not marked by the production of, M. (नान्दी) अजणिअजुं वणइवराइ दूरं । णइअ अणंगरइण मोहणां KapMāñ. 1. 2.

अजतत्तण (ajata-ttana < a-yata-ttana = ayatatva) *m.* absence of extortion, JM. संजमेउं अजतत्तण पि ण हु दोसकारणं विंति KappBhā. 4527.

अजतभाव (a-jata-bhāva < a-yata-bhāva) *m.* the state of being not self-controlled, JM. न हु ते संजमेउं पालिंति असंजता अजतभावे GurTaVi. 1. 118. KappBhā. 4529

अजत (a-jatta < a-yatta = a-yatna) *m.* absence of striving, JŚ. अइ वा जत्ताजसे इंदियगण्णा य वाणगण्णा य । काउस्समा होति हु (heSāth. 14 (comm. प्रयत्ने इन्द्रियगणनया कायोस्सयः अथ-यत्नस्य प्राणगणनया)

अजतसंपज्जंत (a-jatta-sam-pajjanta < a-yatna-sam-padyat) *adj.* obtained or achieved without effort, JM. तओ अजतसंपज्जंत सयल्लिदियत्थो GaṇḍVa. 77. 9

अजधागहण (a-jadhā-gahaṇa < a-yathā-grahaṇa) *m.* perceiving or understanding objects differently from what they are, JŚ. अट्टे अजधागहणं करुणाभावो य मणुवतिरिपु । ... मोहस्सेदामि लिगाणि PavSā. 1. 85.

अजधागहिद (a-jadhā-gahida < a-yathā-grhita) *adj.* who has not understood things in their real nature, JŚ. जे अजधागहिदत्था ण्दे तच्च ति पिच्छिदा समये । अचंतफलसमिद्धं भवति ते तो परं कालं PavSā. 3. 71 (271)

अजधाचार (a-jadhācāra < a-yathācāra) *m.* improper conduct, JŚ. अजधाचारविजुत्तो जवत्थपडणिच्छिदो पसंतप्पा । अफले विरं ण जीवति इह सो संपुण्णसामणो PavSā. 3. 72 (272)

अजंतुबहुल (a-jantu-bahula) *adj.* not abounding in (aquatic) animals, JŚ. जाणुपमाणम्मि जले अजंतुबहुलम्मि सोलसणु ति । इरियंतस्स विसोहि मुणिणो एगो विउस्सग्गो ChePi. 82.

अजम (a-jama) Deśī. *adj.* straight, 'उजजमावुओ' ... उओ / अजमो Lakṣmī. (Gr.) v. 57.

अजम (a-jama < a-yama) *m.* absence of restraint of, or control on, JM. छकायवहो मणइदियाण अजमो असंमो मणिओ Pañ-Sam. 4. 3.

अजमंत (a-jamanta = a-bhaksat) *adj.* (pr. part.) (cf. Hem (Gr.) 4. 110], not eating fasting, JM. तीय य अजमंतीय सासुसुगो दो वि नो जिमिया AkkhāMaKo. 152. 23.

अजंपणिअ (a-jampanijja < a-jalpaniya) *adj.* (pot. part.) not fit to be uttered, JŚ. अपइ अजंपणिअं ण विजाणइ किं वि मयमहो SiñSā. (V.) 76.

अजंपंती (a-jampanti < a-jalpanti) *adj.* (f.) (pr. part.)

not talking, M. (राजा) अजयंति पिअकोहं फंते ह्मति धुदंगं । पसाह-
अंति वण्णा सु वंदणेहि गिदंविणि ĀnaSun. 3.5.

अजयपमान (a-jampamāna < a-jalpamāna = a-jalpat) *adj.* (pr part.) not talking, M. रूपं सिद्धं चित्रं से असेसपुरिसे
गिअत्तिअचणे । बाहोलेण इमीय अजयपमाणेण वि सुणेण GāSaSa. 5.74.

अजयपिदव (a-jampidavva < a-jalpitavya) *adj.* (pot. part.) [also अजयिष्य] I not fit to be uttered, JŚ. ण गुणे
पेवच्छदि अववददि गुणे, जंपदि अजयपिदव च RhaĀrā. 1366; 2 n.
absence of speech, silence, JM. मधुरेण जिह्व कडुयं ... संतोसेण
य लोहं कलहं च अजयिष्येण ChaGā. 10.

अजयपि (a-jampivi < a-jalpitvi = a-jalpitvā) *ger.*
without speaking, Apa. सामि सव्वु तमकप्पु विगप्पिभि, ह्मति नियत्तहि
यिभि अजयपि RīPāSa. 6.9.

अजयम (a-jamma < a-janman) *adj.* having no birth,
self-existent, Apa. अरोओ अयोओ अजम्मो MahāPu.(P.) 89.5.5.

अजय (a-jaya) *n.* name of a king, Apa. दुज्जय-अजय-विजय-
जय-जयमुह PaumCa.(S.) 30.2.6; 30.10.4.

अजय (a-jaya < a-jayya) *adj.* (pot. part.) who cannot
be conquered, invincible, JM. कुणसु जयस्स वि अजयं ररिपियं जयसु
तं नाह SupāSa.(a.) 2.608.

अजय (a-jaya) *adj.* invincible, unconquered, Apa.
पच्छिमेण सुमेरुहो गंधविजय, पुरि णाम पव्वंरि भुवणअजय PaNaCa.(P.)
18.16.1; जय अजय अजर अजरामरेस CandappaCa.(Y.) & 21.6.
cf. अजय.

अजय (a-jaya < a-yata) *n.* [shortened form of अविरतसम्यग्-
दृष्टि, the 4th गुणस्थान] lack of control combined with right
faith, JM. चउसयमजय KamTha.(D.) 15; चउ अजय BanSām.(D.)
17; पढंतिमदुग अजया अणाहारे भग्गणासु गुणा Saḍḍī. 23.

अजय (a-jaya < a-yata) *adj.* not exerting, not self-
controlled, AMg. एवं वियाणाहि जणे पमसे किं नु विहिंसा अजया
गहिंति Utt. 4.1; इरिआवहमाईमा जे चैव भवंति कम्मरूपाय । अजयाणं, ते
चैव उ जयाण निब्बानगमगाय OghNī. 54; JM. तत्तं न्नि विजयसेट्ठी
छब्बिविआवहगमि SupāSaCa. 47.3; (बाला) अजयाणं देति दाणं गोतंगल-
दारमाईय JambūCa.(G.) 16.122.

अजयणकहण (a-jayana-kahana < a-yatanā-kathana) *n.*
report that the monk is uncontrolled, JM. गत्ता अजयणकहणे एग-
तरपदोसतो जं च (चतुर्गुह्यायिषं) NisBhā. 2845.

अजयणा (a-jayanā < a-yatanā) *f.* non-control, absence of
self-control, AMg. अजयणाए पकुव्वंति पाहुणगाण अवच्छला (अणज्जा)
Gacchā. 120; अजयणासेवणे तह य सुयऽसुयपञ्चिसे तहा MahāNīa.
1.103; JM. सव्वे वा गीयत्था, भीसा वा अजयणाए चउगुत्ता । आणाहणो
विराहण, पुर्व्वं पविंसि गीयत्था NisBhā. 2036 कज्जे वाऽजयणाए जहट्टियं
सव्वमालोए PañcāPra. 15.18; आरंभे य अजयणा धम्मस्स य दूत्तणा
जाओ VIMāPra. 95.20(41)

अजयणाकहि (ajayanā-kahi < a-yatanā-kathin) *adj.* who
reports about an act of lack of self-control, JM. अजयणाए कहि
सो साङ्ग पगतस्स पडुट्ठो जं काहि तं ते अजयणाकहि पव्वंति NisCu.
2.55.8.

अजयवण (a-jayattana < a-yatatvana) *n.* lack of exer-
tion, lack of self-control, JM. संजमहेउं अजयवणं मि ण दु दोसकारो
इति GurTaVī. 1.116.

अजय ((a-jayam < a-yatam) *adv.* without self-control,

without exertion, AMg. अजयं चरमाणो उ पाणमूयाहं हिंसह । वंचई
पावयं कम्मं DasaVe. 4.24; 4.25; 4.26; 4.27; 4.28; 4.29 (comm.
अयतं चरन् p. 156h.7)

अजय (ajayara < ajagara) *n.* [also अजगर] python, a
large reptile, Apa. जहिं णीसासंतेहिं अजयरेहिं दोलेति डाल सहुं त-
वरेहिं PaumCa.(S.) 9.7.3; तहिं भीमं अजयरेण मिलिय मुय सयणेहिं ण
दिट्ठी MahāPu.(P.) 90.11.12 (v.1 अजगरेण) अहिअजयविसममहोर-
एसु JaaCa. 4.19.6; अजगर मेरुकडइ संजायउ BhavīKa. 292.6;
उरसप्पमहोरयअजयरेहिं जेहिं मइदविद्याय । संसिप्प वि हुंति VaḍḍhaCa.
10.8.15; अजगर ता दिट्ठो SudOn.(N.) 6.16.7; ता गुरु अजयं तेरु
पलोय DhamPar. 1.13.8; तं कमहजीउ कलिमलसमुह उप्पण्ण तिप्पु
अजय रउहु PaNaCa.(P.) 4.11.2; 5.9.1; अजयरो जीउ तहिं गिरिहि
जाउ PaNaCa.(P.) 18.16.8. cf. अजगर.

अजयाभासविबज (a-jayābhāsa-vivajja < a-yata-bhāṣā-
vivarja) *adj.* one who speaks unrestrained talk, JM. मा मे
चलउ ति तणु जह तं ज्ञाणं विरेणो होइ । अजयाभासविबजस्स बाइअं
ज्ञाणमेवं तु ĀvNī. 1476.

अजयाभासविबजि (a-jayābhāsa-vivajji < a-yata-bhāṣā-
vivarjin) *adj.* one who speaks unrestrained talk, JM. अजता-
भासविबजिस्स ... दुट्ठवाक्परिहृत्तित्यर्थः ĀvTī.(H.) 775b.10.

अजर (a-jara) *adj.* having no old age, ageless, AMg.
उम्मुक्कम्मकवया अजरा अमरा असां य (सिद्धा) Pannav. 2.211
(v.178); JŚ. ते अजरमज्जममरमसरीरमकलयमणुवमं सोक्खं ... अणागदं
कालमत्थंति Mōla. 1188(12); Ś. (शाण्डिल्य) जो अजरो अमरो ... सो
असा णाम जो इसदि हासेदि BhagAju. 12.10; Apa. अजर अमर
गुणगणिलउ जहिं अप्पा थित्ताह YagSā. 91; अमरतु होइ तह अजकाय
JaaCa. 1.7.13; जय अजय अजर अजरामरेस CandappaCa.(Y.)
8.21.6.

अजराउर (ajarāura) Def. DeNāMā. 1.43. hot (उष्णम्)

अजरामर (a-jarāmara) *adj.* I without decrepitude and
death, unaging and immortal, AMg. अहो य राओ परितप्पमाणे
अट्टेसु मूढे अजरामरे व्व Say. 1.10.18; (अगीयत्थदेसियं) न तेण
अजरामरो होज्जा तक्खणा निहणं वए Gacchā. 47; धम्मेण सुचरिएण
य गम्मइ अजरामरं ठाणं Tand. 171; JŚ. सिवमजरामरस्सिमणोवमसुत्तमं
परमविमलमुत्तलं । पत्ता वरमिडिसुइ BhāvPā. 160; Apa. वरि यिरकुल्लर
अजरामर सिद्धिबुव परिणिज्जइ PaumCa.(S.) 10.7.9; जो अजरामर
बंमु पर सो अप्पाणु मुणेहि Paramapp. 1.71; धम्मसंसायणु पिवहि
तुहुं जिम अजरामर होहि YagSā. 46; अजरामरहो परमणिक्काणहो JaaCa.
8.19.9; अजरामरपयसंपयणिमित्तु VaḍḍhaCa. 3.5.5; अजरामरसिबसुह-
सासणु पावणासणु पासजिणहो उप्पणणउ PaNaCa.(P.) 15.1.12;
1.1.5; जय अजय अजर अजरामरेस CandappaCa.(Y.) 8.21.6;
जो अजरामर बंमु पर PaDo. 33; ते हवंति अजरामर सव्वं उवRas.
80; 2 name of a Vidyā (magical power) which makes one
immortal, JM. (परसिं विज्जाणं नामविमत्तिं सुणाहि एगमणो) अजरामरा
सिस्सा जलधंभिणी अगियंभिणी चैव PaumCa.(V.) 7.189; 3 name
of a town, Apa. गउ सुवर-डामर पुरु अजरामर PaumCa.(S.)
17.17.10; 16.7.8; (पणमामि नेमि सित्थंकरहो) परिपालिय अजरामरपुरहो
RīNāCa. 1.1.6 [the place of liberation called a city]

अजरि (a-jari < a-jarin) *adj.* who is not sick, JM. तं
जाओ किरिआओ पडियाणं सुंदराओ ता चैव । उप्पहिआणं असुहा. अजरीण
जरीण जह सप्पी SarvaSā. 115.

अजरिजंत (a-jarijanta < a-jiryamāna) *adj.* (pr. part.)

pass.) whose pride is not weakening, JM. अजरिज्जसमं पि दु
अरितमं जं पि वकुण्डी (सुअदेवी) KumāCa. (H.) 7.87.

अजल (a-jala) *adj.* without water, JM. (पणमह) कमलालय-
मजलमउवमुसहमिलाणकमलं व CampCa. 1.2; जिणिद पणमामि तुम्ह
पयकमलं। अजलामलामलाणं JambūCa. (G.) 16.407.

अजलचर (a-jala-cara) *adj.* not going into water, JM.
जलचरअजलचरवई जस्स य इंधं हसापिसाजी सो। सुअदेसु वि सुअओ (आणो)
KumāCa. (H.) 2.24.

अजलनिहि (a-jala-nihi < a-jala-nidhi) *m.* not a store
of water, Apa. धम्ममई वि परत्थरुह अजलनिही वि समुद्दु SāṇKuCa.
448.7

अजव (a-java) *adj.* having no speed, slothful, M. इह
अजवोस्वरहा अवरोप्परससुतावववाओ (भूमीओ) GauḍVn. 549

अजवणिज्जोदगा (a-javanijjodaga < a-yāpaniyodaka)
adj. [v.1. for a-pibānijjodaga] with unusable (i.e. undrink-
able) water, AMg. अदुत्तरं च णं अभिक्खणं बह्वे असमेहा विरसमेहा
... असणिमेहा अपिबणिज्जोदगा (v.1 अजवणिज्जोदगा) ... वासं वासिहिति
Vij. 7.8.31 (7.117) (comm. अयापनीयं न यापनाप्रयोजकं उदकं येषां
ते तथा असमाधानकारिजला p. 188a.7)

अजवम्म (ajavamma < ajavarman) *m.* name of a king,
Apa. तहिं राउ अस्थि अरितिरकयंतु अजवम्म णाउ अनिधंगिंतु KarCa.
3.5.8.

अजवित (a-javinta < a-yāpayat) *adj.* (pr. part.) not
making use of, JM. पूबलियससुओदणणं पडलोवरि पगासमुहे। सुक्खादीण
अलमे, अजविता वा वि लक्खेति KappBhā. 4803; NisBhā. 2365 v.1.
अजवित.

अजस (a-jasa < a-yaśas) *n.* 1 infamy, bad name,
ill repute, M. लज्जा चत्ता सीलं च खंडिअ अजसघोसणा दिण्णा GāSāSa.
6.24 (W. 525); JM. सा मरह तुज्ज अजसो ति तेण धम्मक्खरं मणिमो
VajLag. 438; अजसस्स न बोहिज्ज पटुत्तणं तेण रमणिज्जं VajLag.
148; 2 a variety of नामकमेव which causes ill fame, also
called *ajasa-kitti*, JM. दुस्सरण्णाज्जाजस इय नामे सेयरा वीसं
KamVi. (D.) 27; तेवद्धि पमसे सोग अरह अचिरदुग अजस अस्सायं।
बोहिज्ज KamTha. (D.) 7; Jā. अजसो णीचगोदं गिरयतिरिक्खणं इत्थि
पुरिसो य SātĀg. 4.2.7.3(64); असादं णीचगोदं अजसं सारीरगं नाम
KasāPā. 132; छट्ठे (गुणट्टणे) अथिरं असुहं असादमजसं च अरदि सोगं
च GomSā. (K.) 98. cf. अयस.

अजस (a-jasa < a-jasas) [DhātuPā. जसु मोक्षणे] *n.* not
given up, i.e. continued state, (cf. Vij. comm. आयजसेणं आत्मनः
संबधि यशो, यशोहेतुत्वात् यशः संयमः आत्मयशः तेन p. 978b.14; इह च
सर्वेषां आत्मयशसेवोत्पत्तिः, उत्पत्तौ सर्वेषामपि अविरतत्वात् p. 979a.1),
AMg. ते णं भंते जीवा किं आयजसेणं उववज्जंति आयजसेणं उववज्जंति ?
गोयमा नो आयजसेणं उववज्जंति आयजसेणं उववज्जंति Vij. 41.1.7
(41.10); जह आयजसेणं उववज्जंति किं आयजसं उवजीवति आयजसं
उवजीवति Vij. 41.1.10 (41.16)

अजसकर (a-jasa-kara < a-yaśas-kara) *adj.* producing
infamy or disgrace, cf. अयसकर at Vij. 9.83.108; [the reading
अजसकारण in AMgD. and AB p. 201 is not found.]

अजसकलुस (a-jasa-kalusa < a-yaśah-kalusa) *adj.*
tarnished by infamy, JM. हा दंसिअ असकको जणस्स वयणं अहं अजस-
कलुसं KumāPra. 347.3.

अजसकिति (a-jasa-kitti < a-yaśah-kirti) *f.* one of the

Karmans included in the scope of Nāmakarman and one of the
sub-group of 28 varieties called Prakṛti, Jā. तसबादरपज्जसपत्तेय-
सरीरअथिरअसुहदुहबदुस्सरअणाजेअजसकित्तिणिमिण्णामं। एदासि अट्ठावीसाए
पयडीणमेकहिं चेव ट्ठाणं Dhavaḷā. 6.102 (Sūtra 1.9.2.61); अजसकित्ती
णीचगोदं च दो वि तुहाणि अणंतगुणहीणाणि Dhavaḷā 12.58 (Sūtra
4.2.7.107); दुस्सरं अजसकित्ती। सुस्सरजसकित्ती विय णिमिणं तिन्थयर-
दादलं Maia. 1239(12); आदिज्जमणादिक्कं असअजसकित्तिणिमिणित्थयरं
KamPay. (N.) 98.

अजसजणय (a-jasa-janaya < a-yaśo-janaka) *adj.* pro-
ducing infamy, giving rise to ill fame, AMg. जे य न अकित्तिजणय
नाजसजणय नसकजकारी य Gacchā. 55.

अजसबहुल (a-jasa-bahula < a-yaśo-bahula) *adj.* full
of infamy, doing many infamous acts, AMg. एवामेव तहप्पमारे पुरि-
सगाए वज्जबहुले ... अजसबहुले ... कालमासे कालं किञ्चा ... अहे णरगतलपइहाणे
भवति Sāy. 2.2.59 (713)

अजसमणि (a-jasa-maṇi < a-yaśo-maṇi) *m.* the jewel in
the form of infamy, Apa. अरिअजसमणिहिं मयलिउ तिलोउ Candappa-
Ca. (Y.) 7.5.8

अजसोकिस्तिनाम (a-jaso-kitti-nāma < a-yaśah-kirti-nā-
man) *n.* [also अजसोकिस्तिनाम] the variety of a Nāmakarman,
which produces infamy, AMg. णामे णं कम्मे बायालीसविहे पण्णसे, सं
जहा — अजसोकिस्तिनामे निम्माणनामे तिन्थयरनामे Samav. 42.6; 25.6;
28.6; णामे णं भंते कम्मे कतिविहे पण्णसे. अजसोकिस्तिनामे Pannav.
1963, 1702(56)

अजससं (a-jassam < a-jasram) *adv.* without break, always,
JM. आमरणमजससं संजमपरियालणं विहिणा PaññāPra. 7.49.

अजहट्ठियनाम (a-jahatthiya-nāma < a-yathārthika-nā-
man) *adj.* whose name does not agree with its meaning, JM.
अत्थेत्थ ... लिंगमेत्तथारी धम्मायरणपरंमुहो अजहट्ठियनामो नाणमग्गो नाम
परिवायगो MānoKa. 28.14.

अजहण (a-jahanna < a-jaghanya) *adj.* [also अजहण],
not low, not minimum, (i.e. good or medium), AMg. रोमरविय-
वट्टलट्टसंठियअजहणपसत्थलक्खणजंघजुयला Jivābhi. 8.597 (comm.
अजघन्यप्रशस्तलक्षणं जघन्यपदरहितशेषप्रशस्तलक्षणाङ्गितजङ्गलयुगलं यासां ताः
p. 274b.6); Jambuddh. 2.15; णाणावरणिज्जस्स कम्मस्स जहणठितिवंधए
तव्वहरितो अजहणे Pannav. 23.22(1742); पमया वि य तेसिं होति ...
अजहणपसत्थलक्खण-अकोप्पजंघजुयलासुणिमित्तसुनिगूढजाणं Paññā. 4.8;
JM. चउमेओ अजहणो संजलणावरणनवगविघाणं Sāt. (I.) 47; Jā.
अजहणठिदिवंधो चउम्विहो सत्तमूलपयडीणं GomSā. (K.) 152.

अजहणुक्कोस (a-jahannukkosa < a-jaghanyotkarṣa) *adj.*
[also अजहणुक्कोस] neither the lowest nor the highest (in num-
ber), AMg. एगा अजहणुक्कोसवणसियाणं खंभाणं वग्गणा Thāṇa. 1.236;
इगा अजहणुक्कोसोगाहणगाणं खंभाणं वग्गणा Thāṇa. 1.240; 1.243; 1.246;
सव्वट्टसिद्धनामे अजहणुक्कोस तेत्तीसा DevTha. 186; JM. (कम्माणं)
सेससागरोवमकोडाकोडीय य हेसे खविअ अजहणुक्कोसाउवबंधपरिणामो गंठिदेसं
पावर CampCa. 14.28.

अजहणमणुकोस (a-jahanna-m-anukkosa < a-jaghanyā-
nutkarṣa) *adj.* [also अजहणमणुकोस] neither the lowest nor the
highest (in number, quality etc.), AMg. तस्स नाणाराहणा उक्कोसा वा
अहणा वा अजहणमणुकोसा वा Vij. 8.10.7; अजहणमणुकोसेणं तेत्तीसै
सागरोवमारं ठित्ती पण्णसा Vij. 11.11.18; 25.8.116; Nāyā. 1.18.24; स
ओगिअवत्पकेअण्णाहारए ति काळको केवचिरं होरि। अजहणमणुकोसेणं

તિણિ સ્વર્યા Jivābhā. 9.48; અજઞ્ઞમણુકોસપદેસિય સ્વ અજઞ્ઞમણુ-
કોસપદેસિયસ્ સ્વસ્વ દશ્વદ્વાય તુલે Pannav. 5. 534[3]; સાતાવેયગિજસ્સ
શરિવાવહિગધન પદ્મ અજઞ્ઞમણુકોસેણં દો સમથા Pannav. 23. 2;
(1099[1]); ગેગમવહારાણ આણુપિવદશ્વદ્વાય કાલઓ કેવચિરં હોતિ । પગ દશ્વ
પદ્મ અજઞ્ઞમણુકોસેણં પદ્મ સમથં, ણાણાદશ્વદ્વાય પદ્મ સ્વદ્વા આપુઠ.
195(2); મહાભિમાણે દેવાણ ઠિતી ... અજઞ્ઞમણુકોસં તેતીસં સાગરોમમાઈ
Anuṭṭ. 391(9)

અજઞ્ઞકોસિય (a-jahanna-ukkosiya < a-jaghanyotka-
jika) *adj.* [f. -a] neither low nor high (in number), AMg.
સ્વસ્વ ઉક્કોસિયા ણાણારાહણા સ્વસ્વ દસણારાહણા ઉક્કોસિયા વા અજઞ્ઞકોસિયા
વા Viy. 8.10.7.

અજઞ્ઞિય (a-jahanniya < a-jaghanya) *adj.* not small,
great, strong, AMg. પગલિતગોમહિસાણં ઉત્તથાણં પલાયમાણાણં । અજઞ્ઞિયા
પવિસી Tittho. 905.

અજઞ્ઞત્થ (a-jahattha < a-yathārtha) *adj.* 1 improper,
not as it should be, JM. જઞ્ઞત્થમજઞ્ઞત્થમસુણં તિ । નામે ચેવ પરિક્ષા
ViāVbhā 849; ફિ મંતે અજઞ્ઞત્થમેયં જં જિગમ્મણવિવકારણં પદ્વ KoKoPra.
131.12; 2 not agreeing with its meaning, JM (વંજનકર) તં
પુણ જઞ્ઞત્થનિયતં અજઞ્ઞત્થ વા વિ વંજનં દુવિહં KappBhā. 56 (comm.
અયયાર્યં યથા નેત્તરં ગોપયતિ તથાપીન્નગોપકઃ); અજઞ્ઞત્થનામઓ લક્ષિઓ સ્વ
દૂરં ગમો ધણઓ KumāPra. 4.9.

અજા (ajā) *f.* she-gout, JM. રે અજ અજાઈ રમસે ? તિ કાવિ
મણિં ઇળીઅ પિઝં KumāCa.(H.) 4.47.

અજાહય (a-jāiyya < a-yācita) *adj.* (ppp.) not begged for,
AMg. મુસાવાયં વહિદં ચ ઉગાહં ચ અજાહયં । સત્થાદાણાઈ લોમંસિ તં વિજ્ઞં
પરિજાણિયા Sōy. 1.9.10; તત્થ ણં જે તે પસણિજ્ઞા તે દુવિહા પણ્ણતા, તં
જહા — જાહયા ય અજાહયાય Viy. 18.10.24 (18.214); Nāya. 1.5.73-75;
સ્વસ્વ સે જાહયં હોઈ નતિથ વિંચિ અજાહયં Utt. 2.28.

અજાહયા (a-jāiyyā < a-yācivā) *ger.* without sollelting,
without begging, AMg. ક્વાઈં નો પળોલિજ્ઞા ઉગાહંસિ અજાહયા
Dnauve 5.1.18; દંતસોહમ્મેસં પિ ઓગાહંસિ અજાહયા Dnauve. 6.13.

અજાણઓ (a-jāṇao < a-jāṇatas) *adv.* without knowing,
AMg. સંવાહા વહવે મુજ્જો પુરસ્કમા અજાણઓ અપાસઓ Āyār. 1.5.4.1;
અજાણઓ વા ફલ્લં વયંતિ Āyār. 2.4.1(520)

અજાણના (a-jāṇanā < ajāṇanā = ajāṇanam) *f.* ignorance,
JM અજાણનાય તજ્જતી ન કયા તમ્મિ કેળવિ ŚāḍPraSā. 28.17.

અજાણંત (a-jāṇanta < a-jānat) *adj.* [f. અજાણંતી] (*pr. part.*)
not knowing, ignorant, AMg. અમણ્ણસમુપ્પાયં દુક્ખમેવ વિજાણિયા ।
સમુપ્પાયમજાણંતા કિહ ણાહિતિ સંવરં Sōy. 1.1.3.10; પવમેયાણિ જંયંતા
લાલા પંચિયમાણિણો । ણિયયાણિયયં સંતં અયાણંતા અવુદિયા Sōy. 1.1.2.4;
અજાણઓ મે મુણિ હિહ જાણં કહિ તુ લાલા નરં ઉવેતિ Sōy. 1.5.11;
JM કમ્મિ ય કુલે સાહુ પવિસંતા અવિયત્તા, તં ચ અજાણંતા અણામોગઓ વા
વવિટ્ઠા Nīcū. 8.52.25; જાણંતમજાણંતા ચઠ્ઠિવિહા તત્થ હોતિ જાણંતા
KappBhā 4655; 4677; 4684; અજાણય સો વ તે વેર KappBhā. 5044;
JŚ. પરમદુશ્ચિરો જે તે અજાણેણ પુણમિચ્છંતિ । સંસારમગ્ગેહુ પિ મોક્ષહેહં
અજાણંતા SamBhā. 154; Ś. (પદ્માવતી) અવ્યે । સહીજણસમુદાચારેણ
અજાણંતીય જલિકંઠો સમુદાચારો SvapnaVā. 6.18.8. cf. અજાણંત.

અજાણંતિયા (a-jāṇantiyā < a-jāṇantikā) *adj.* (f.) (*pr. part.*) not knowing, being ignorant, JM. જાણંતિયા અજાણંતિયા ય
ચ્છ દુચ્ચિયદિયા વેવ । તિવિહા ય હોઈ પરિસા KappBhā. 864.

અજાણં (a-jāṇam < a-jānat) *adj.* (*pr. part.*) one who does
not know, ignorant, AMg. સે ણં સુરુમુદય વા ... તસ્સ ણં આમહુસ્સ

સમામહુસ્સ વા કપ્પતિ દુવે માસાઓ માસિત્તવ, જાણ વા અજાણ વા,
ળો જાણં ĀyārDas. 6.26; તે જાણમજાણં વા ન હોને ણો વિ વાવવ Dasave.
6.9; સે જાણમજાણં વા કદુ આહમ્મિયં પયં Dasave. 8.31; JM. જાણં
કરેતિ પદ્ધો હિંસમજાણમપરો અવિરતો ય KappBhā. 3938; વિરતો પુણ ઓ
જાણં કુણતિ અજાણં વ અપ્પમત્તો વા KappBhā. 3939; 4654.

અજાણમાણ (a-jāṇamāṇa < a-jānat) *adj.* (*pr. part.*) not
knowing, ignorant, AMg. જે યાવિ મુંજંતિ તહપ્પગારં સેવંતિ તે પાક્ક-
જાણમાણા Sōy. 2.6.39(825); લોયં અજાણિતિહ કેવલેણં કહેંતિ જે ધમ્મ-
મજાણમાણા Sōy. 2.6.49(835); તપ્પ ણં સે પદ્ધાઈ રઠ્ઠકહે ... જાણમાણે
મણઈ ન જાણેમિ, અજાણમાણે મણઈ જાણેમિ Viā. 1.1.50; જહા વયં ધમ્મં
અજાણમાણા પાવં પુરા કમ્મં અકાસિ મોહા Utt. 14.20; JM. સુગમમર્ગ
અજાણમાણેણં .. મીમે મ્મવંતારે સુચિરં મમિયં અવકરમ્મ MarapVi. 591;
સમ્મસિદ્ધી નિયમા ઉવહં પવયણં તુ સદ્દહ । સદ્દહ અસમ્માવં અજાણમાણો
ગુરુનિયોગા KamPay.(S.) 3.18b.2; અપ્પેવ સિદ્ધંતમજાણમાણો તં હિંસરં
માસસિ જોગવંતં KappBhā. 3932; JŚ. સદ્દહ અસમ્માવં અજાણમાણો
ગુરુનિયોગા KavāPa. 107; GomSā.(J.) 27; વહુધં પિ સુદમધીવં ફિ
કાહિરિ અજાણમાણસ્સ Māla. 735(10); જે ફિચિ તસ્સ દશ્વં અજાણમાણસ્સ
વિવ્વહં પેરેહિં । લહિરુણ ફિચિ સુણં રહો તદો વાહઈ સ્વલંતો ŚāA.(V.)
73; પિઠોવપિસેજાઓ અજાણમાણેણ જદિ અસુદ્ધાઓ । વિહિદાઓ ChePi.
190; ગામાદિમાસયાણં અજાણમાણો કરેઈ ઉવપંતં CheSath. 59.

અજાણય (a-jāṇaya < a-jāna-ka (epic)) *adj.* [also
અજાણય] not knowing, ignorant, AMg. પવં વિવ્વદિવણેણે અપ્પણા તુ
અજાણયા । તમાઓ તે તમં જંતિ Sōy. 1.3.1.11; જંતિ ગુહાઈ જલણેડતિવટ્ટે
અજાણઓ હજ્જતિ સુત્તપણે Sōy. 1.5.1.12; અજાણયા જન્નવં વિજ્ઞામાહ-
ણસંવયા Utt. 25.18; JM. જાણંતો અજાણતિ અજાણઓ મણતિ તેહિ ફિ
દિણ્ણં NīaBhā. 2575; હીણાસદિરેગદોસે અજાણઓ સો ધરિજ્ઞ હીણાહિયં
KappBhā. 4017; Apa. લોડ અજાણડ જં જલિ વુદ્ધઈ, નં પસુ ફિ નીરઈ
સિલ્લ-સમેદ KumāCa.(H.) 8.80.

અજાણયા (a-jāṇayā < a-jānatā) *adv.* (*Inst.*) without
knowing, AMg. સો ય મણેજા ણો સ્વલ્લ મે જાણયા દિણ્ણં, અજાણયા
Āyār. 2.1.136(405); JM. અજ્ઞો વિ તાવ દેયો, રે જાણમજાણયાડ્ડણીય
KappBhā. 4623.

અજાણિય (a-jāṇia < a-jāiyya = a-jāiṭvā) *ger.* [also
અજાણિય] having not known, AMg. જે મિક્કલ્લ સાગારિયકુલં અજાણિય
અપુચ્છિય ... પુલ્લામેવ વિહવાયપટિયાઈ અણુપવિસતિ Nīa. 2.47; 4.14;
15.98; Ś. (અનસ્યા) વિભારં સુ પરમત્થદો અજાણિય અણારંમો પટિઆરસ્સ
Śāk. 29.10.

અજાણિત્તા (a-jāṇittā < a-jāiṭvā) *ger.* not having known,
AMg. લોયં અજાણિતિહ કેવલેણં, કહેંતિ જે ધમ્મમજાણમાણા Sōy. 2.6.49
(835); જે મિક્કલ્લ રણો લ્હસિયાણં ... રમાઈ છહોસાયયણાઈ અજાણિત્તા
અપુચ્છિય ... ગાહાવરકુલં .. પવિસતિ Nīa. 9.7.

અજાણિયા (a-jāṇiyā < a-jāiṭvā) *adj.* (f.) who is igno-
rant, AMg. (પરિસા) સમાસઓ તિવિહા પણ્ણતા, તં જહા — જાણિયા અજા-
ણિયા દુચ્ચિયદ્ધા Nandī. 7; JM. ઉવહિયા (પરિસા) વિ તિવિહા, જાણિયા
અજાણિયા દુચ્ચિયદ્ધા ય JugāJiCa. 2.84; પરિસા વિ તિવિહ-મેયા ...
દુચ્ચિયદ્ધ-અજાણિય-જાણિયા ય વમસો મુણેયસા MaṇoKa. 2.26

અજાણુય (a-jāṇuyā < a-jānuka = a-jāṇa) *adj.* ignorant,
not knowing, JM(? Mg. અહવા ન વિ પત્થ લ્હસિમો પ્પાઈ પસ અજાણુય
જને KappBhā. 4362.

અજાણૂ (a-jāṇū = a-jāṇā) *adj.* (f.) unconsciously (abstention
from sin), AMg. તિવિહા વાવત્તી પણ્ણતા, તં જહા — જાણૂ અજાણૂ
વિતિગિચ્છા Tṭhāṇa. 3.508-510(218) (comm. વ્યાવર્તનં વ્યાવર્તિ-

कुतोऽपि विंशत्यब्देति श्रुतिः ... या त्वज्जत्याज्ञानात् सा अजाणु इत्यभिहितं
p. 174a. 10)

अजाय (a-jāda < a-jāta) *adj.* which is not produced, JŚ. अपदेसं सपदेसं मुत्तममुत्तं च पञ्चममजायं । पल्यं गयं च जाणादि तं णाणमदि-
द्विषं मणियं PavSā. 1.41.

अजाय (a-jāya < a-jāta) *adj.* [also अजाय] 1 not born, not produced, JM. नेच्छाओ नाऽजायं जाइ अमावसओ खपुष्कं व । अहं च अजायं जायइ, जायउ तो खरविताणं पि ViĀvBhā. 418; तीप पुत्तो चुक्खो पवित्तो नामओ सो पुण उदरं दारिकणं कट्ठिओ ति अजाओ, न पसओ KumāPrā. 405.4; 2 yet to be produced, JŚ. जदि पञ्चससमजायं पञ्चायं पल्लयं च णाणस्स । ण हवदि वा तं णाणं दिव्वं ति हि के पक्खेति PavSā. 1.39; 3 not completed, AMg सा (परिद्धावणिआ) पुण जायमजाया OghNi. 504; आयरिप य गिलाणे पाहुणए दुल्लभे सहसदाने । एवं होइ अजाया इमा उ गहणे विही होइ OghNi. 607; JM. आहारं पि उ जा सा (परिद्धावणा) सा दुविहा होइ आपुण्वीए । जाया नेव सुविहिया नायव्वा तह अजाया य ĀvTī.(H.) 641b.8; आयरिप य गिलाणे पाहुणए दुल्लभे सहसल्लहे । एसा खलु अजाया (परिद्धावणा) बोच्छं से विहीए बोसिणं ĀvTī.(H.) 642a.12; 642b.7; 642b.9; 642b.18; जाओ य अजाओ य दुविहो कप्पो य होइ नायव्वो PavSāro. 780; PañcāPrā. 11.27; गीयन्थ जायकप्पो अगीयओ खलु भवे अजाओ य PavSāro. 781; PañcāPrā. 11.28; उवव्वे वासासु उ सत्त समतो तदूणगो वयो । असमताजायाण ओहेण ण किंचि आहव्वं PavSāro. 782; PañcāPrā. 11.29

अजायकप्पिअ (a-jāya-kappia < a-jāta-kalpika) *adj.* who is ignorant of the rules, JM. पगविहारी अ अजायकप्पिअओ भवे चवणकप्पे । उवसंपत्तो मंदो होहिइ बोसट्ठतिट्ठणे KappBhā. 004 (comm. अजायकल्पिकः अगीतायः)

अजायभंगसासन (a-jāya-bhaṅga-sāsana < a-jāta-bhaṅga-sāsana) *adj.* whose rules are not broken, JM. अजाय-भंगसासणो ... नरिंदसमुमहणो (करइ लोयपारुणं) MaViCa (G.) 3a.1(1)

अजायमयपसर (a-jāya-maya-pasara < a-jāta-mada-prasara) *adj.* in whom the spread of pride is not produced, Apa. सज्जणु पुणि अजाय-मय-पसरं देतहो व्व वियसरं वयण कमलु KavMāKā. 6.22.

अजायरुइ (a-jāya-rui < a-jāta-ruci) *m.* name of a person, Apa. इहु आयहु कुहु अजायरुइ MahāPu.(P.) 62.17.10.

अजायवच्च (a-jāya-vacca < a-jātāpatya) *n.* offspring or issue which is not yet born, JM अंगतिया षणसेट्ठी सामिउरे संखसेट्ठी दटपीई । तीए बुद्धिणिमित्तं अजायवच्चाण तह दाणं UvPay. 552.

अजायसत्तु (a-jāya-sattu < a-jāta-sātru) *m.* name of a king of Vasaṅgapura, JM. वसंतपुरं नाम णयरं । तत्थ .. अजायसत्तु नाम णरवई CaupCa. 317.26.

अजाया (a-jāyā) *f.* no more wife, AMg. समणोवासगस्स णं भंते । सामासकहस्स समणोवस्सए अज्झमाणस्स केइ जायं चरेज्जा, से णं भंते । किं जायं चरइ ? अजायं चरइ ? गोयमा ! जायं चरइ । नो अजायं चरइ Viy. 8.5.4 (8.233); तस्स णं भंते । तेहि सील-व्वय-गुण-वेरमण-पक्खलाण-पेसधोववासेहि सा जाया अजाया भवइ Viy. 8.5.5 (8.234)

अजाविय (ajāviya < ajāvika) *n.* goat and sheep, JŚ. सेवदि जिवादि रक्खदि गोमहिस्सिमजावियं इयं इत्थि BhaĀrā. 018.

अजिअ (a-jia < a-jita) *m.* name of the second Tīrthāṅkara, AMg. वदे उसभं अजिअं Nandī. gā. 18; JM. पोसिक्कारसि सुदे रोहिणिजोण्ण अजिअस्स (नाणं) ĀvNi. 278. cf. अजिअ.

अजिइंदिय (ajiindiya < ajitendriya) *adj.* one who has not subdued his senses, AMg. जाइमयपट्ठिअदा हिंसगा अजिइंदिया । अवंमचारिणो बाला इमं वयणमव्ववी Utt. 12.5; निदं वसपरिणामो निस्संगो अजिइंदियो । एयजोगसमाउत्तो किण्हसेत्तु तु परिणमे Utt. 34.22; अजिइ-दिअहि चरणं कट्ठं व पुणेहि कीरइ असारं । तो चरणत्थीहि दढं जइयव्वं इंदियव्वमि ĀrāhPaḍ. 641; JM. अजिइंदिय सोवहिया, वहगा जइ तेऽवि णाम पुज्जंति DhamvōNi 1.144.

अजिइंदियत्तण (a-jīndiya-ttana < a-jitendriyatvana) *n.* the state of being without control of the senses, AMg. अजिइं-दि-यत्तणेणं लंकाहिइ गओ निहणं ĀrāhPaḍ. 644.

अजिण (ajina < ajina) *n.* [DeNaMā. 7.27] skin especially of an antelope, AMg. अप्पेगे अच्चाए वहंति अप्पेगे अजिणाए वहंति Āyār. 1.1.6.5; से जह्वाणामए कइ पुरिसे जे इमे तसा पाणा भवंति ते णो अच्चाए णो अजिणाए .. णो तस्स सरीरगस्स किंचि विपरियाहता भवति Sāy 2.2.4 (69b[1]); भीराजिणं जगिणीणं . एयाणि वि न तायंति दुस्सीरं परिगमयं Utt. 5.21; JM. अजिण सलोमं जतिणं ण कप्पती झुसिरं तं तु पंचविधं NisBhā. 3909; अयएल्लि-वि-महिस्सीमिगाणमजिणं च पंचमं होति NisBhā. 4003; 4014; JŚ. वत्थाजिणवक्खेण य अहवा पत्ताइणा असंवरणं .. अचवे-ल्लक जगदि पूज्जं Māhā 30(1); Apa गउ रहिरु णवर थिउ अजिणु (v l.) अत्थि PaṇṇaCa.(S) 18.9.7; तुहु देव ण होसि सुसामि जाइ, अजिणु वि अजिणइ चुक्खं ण ताइ MahāPu.(P.) 46.11.2; छत्त अजिण संपुडि वलु णेविणु ChaudappaCa (Y.) 5.2.5

अजिण (a-jīna < a-jina) *adj.* who is not a prophet, AMg. भगवतो महावीरस्स .. अजिणाणं जिणसंकासाणं .. उक्कोदिया चउदसपुव्वि-संपया होत्था Thāna. 3.230(534); अरिद्वेस्मिस्स चत्तारि सता चोदसपुव्वी-णमजिणाणं जिणसंकासाणं .. चउदसपुव्विसंपया होत्था Thāna. 4.381(647); तए णं से गोसालं संखत्तिपुत्ते .. अजिणे जिणप्पलावी .. अजिणे जिणसइ पगांसमाणे विहरइ Viy 15.9 (15.6); 15.58 (15.77); 15.60 (15.79); तेसि णं भगवंताणं .. बुवाल्संमियो .. अजिणा जिणसंकासा .. संजमेण तवसा अप्पाणं भावेमाणा विहरंति Uvav. 26, उसमस्स णं अरहओ कोसलियस्स अजिणाणं जिणसंकासाणं .. चउदसपुव्वीसंपया होत्था Jambuddā 2.78; Kapp.(J.) 138; Apa. तुहु देव ण होसि सुसामि जाइ अजिणु वि अजिणइ चुक्खं ण ताइ MahāPu.(P.) 46.11.2.

अजिणगकंचुका (ajinaga-kañcuka < ajinaka-kañcuka) *m./n.* howdie made of leather, JM. अजिणपट्टे अजिणप्पवेणी अजिणग-कंचुका नेव वत्थगते विण्णेया भवंति AbgVi 230.26.

अजिणंत (a-jīnanta < a-jayat) *adj.* (pr. part.) not con-
quering, Apa. किं अजिणंतु महासणि बहसहि DhamPar. 8.7.9

अजिणपट्ट (ajina-patta < ajina-patta) *m.* strip of leather used as a scarf, JM. अजिणपट्टे अजिणप्पवेणी अजिणगकंचुका नेव वत्थगते विण्णेया भवंति AbgVi. 230.26

अजिणपटिमा (a-jīna-paḍimā < a-jina-pratimā) *f.* the idol of a non-jina, JM. जइ जिणमय जिणपटिमां परपरिगहिआ अ अजिण-पटिमा सि SāraSū. 118 (comm. अजिनाः सुगतेश्वरादयस्तेषां प्रतिमा स्यात्)

अजिणप्पवेणी (ajina-ppaveṇī < ajina-praveṇī) *f.* a plaited cover made of leather, AbgVi. 230.26. cf. अजिणपट्ट.

अजिणं (a-jīṇam < a-jitvā) *per.* without conquering, Apa. वायं अजिणं तेहिमि कयउ कं कणयासणि रोहणु DhamPar. 2.4.11.

अजिणमणुभाउ (a-jīna-manu-āu < a-jina-manujāyus) *n.* excluding the life period of the jina and men, JM. अजिणमणु-आउ ओहे, सत्तमिए नरदुग्गुअ विणु मिच्छे BaṇSām.(D.) 6.

अजिजविलास (ajina-vilāsa < ajina-vilāsa) *m.* an animal which lives in a mountain cave, JM. तत्त्व सेसविलासया दीपवगा ... अजिजविलास सलमा ... विण्णेषा भवति Aṅg.V. 227.2.

अजिजाहार (a-jināhāra < a-jināhāra) *m.* excluding the Karmas called भिननाम, आहारवशरीर and आहारक-अंगोपांग, JM. तेक नरयनवृणा उजोयचउ नरयवार विणु सुका । विणु नरयवार पम्हा, अजिजाहारा इमा मिच्छे BanSām.(D.) 22.

अजिजिअ (a-jinia < a-jita) *adj.* (ppp.) not conquered, M. सुणंतो गोणादं दुणिरजणदेवो अजिजिओ ŚrīKāv. 7.19.

अजिज्ण (a-jinna < a-jīna) *n.* [also अजिज्णय] indigestion, AMg. (लुगुडपियस्स) जोग्गा अजिज्ण माक्य-निसण-तिसमुत्थतो सुसमुत्थो PinḍNi. 89; JM. तत्त्व विणाभिं मुंजेऽजिज्णपरिणो य इतरं पि NisBhā. 414b; आयविराहणा अजिज्णे वा नेलणं भवेज्ज NisCu. 2.68.2; सीयके छप्पयासु य पिदा य लमति ततो अजिज्णं भवति NisCu. 2.155.2; 3.358.6; अभिसंघट्टे इत्थादिघट्टणं जगणे अजिज्णादी VavaBhā. 1. p.58; सो तेण दुवे अजिज्णयण (w. r. अजिज्णछण) अच्छति Āvṭi.(H.) 352a.8; 8. (विदूषक) महुं पि बहु त्तादिअं अजिज्णं होइ Cārad. 8.11.11. of अजिज्.

अजिज्णदोस (a-jinna-dosa < a-jīna-dosa) *m.* the disease of indigestion, JM. कत्थइ वच्चगिरोहि कत्थइ य अजिज्णदोसेण (गिओइ) KuvMāKa. 274.17.

अजित (a-jita) *adj.* unconquered, AMg. जय जय नन्दा! ... अजियं जिणाहि अजितं जिणाहि सत्तुपक्खं, जितं पालयाहि Jivābhi. 3.44.8. of अजिय.

अजित (a-jita) *m.* name of the second Tīrthāṅkara, AMg. चउवीसं देवादिदेवा पणत्ता, तं जहा — उसमे अजिते संभवे Samav. 24.1 of अजिय.

अजितजय (a-jitañ-jaya) *m.* name of a king of Kosalā, Apa. तहिं पुरवरि राणउं, तिजयपहाणउं, अजितजय नामेण हुउ Candappa-Ca.(Y.) 3.10.14.

अजितरहा (a-jita-raha < a-jita-ratha) *adj.* an invincible chariot-warrior, AMg. नव दसारमंडला होत्था — अजिया अजितरहा SamavPra. 241; Pañhā. 4.5.

अजिज (a-jinna < a-jīna) *n.* indigestion, JM. सेससाधूणं जइ अजिजं वा परिणिण वा अभसट्ठी वा NisCu. 3.358.1; रयणीए अजिजेणं विसुइयाए मओ एसो KumāPra. 206.9; अणमिसनयणाए अए जं पीयं पिययमस्स ... अंगाइ तेण पियसहि! अज्ज अजिजेण मज्जंति SabbhāGāSām. 101.

अजिज्म (a-jibbha < a-jihva) *adj.* one having no tongue, tongueless, Apa. निंदापसेससमु वयविमलु, मुंजेइ अजिज्मु व वरि कबलु, अंधो वव स्वदंसणं कुणइ JambhāCa. 2.20.5.

अजिज्मचित्त (a-jimbha-citta < a-jihma-citta) *adj.* having a straightforward mind, Apa. सच्छु अजिज्मचित्तु अहसुइउ ... किं वणिज्जइ मारहराणउ MahāPu.(P.) 5.18.7; (पुरिसीइ) सोमु अजिज्मचित्तु मयदाणउ थूललसु पुरिसोसमु जाणउ NāyCa.(P.) 3.4.6.

अजिज्मकंतनयणा (a-jimha-kanta-nayanā < a-jihma-kānta-nayanā) *adj.* (f.) having bright (not dull) and beautiful eyes, AMg. पम्हा वि य तेसि होति ... अजिज्मकंतनयणा Pañhā. 4.8; Jambuddi. 2.15 (comm. अजिजे अमन्दे मद्भावावतया निर्विकार-वपडे इत्यर्थः p.115b.5)

अजिय (a-jiya < a-jita) *adj.* unconquered, invincible, not subdued, not overpowered, AMg. जंजुइ वि दीवे मरई वासे इमीते P.D. 19

ओसपिणीय नव दसारमंडला होत्था, तं जहा — उत्तमपुरिसा ... अजिया अजितरहा SamavPra. 241 (comm. बलदेववासुदेवानाम् ... दशारमण्डल-व्यसिभूतानां तेषां विरोधार्थमाह उत्तमपुरिसा इति p.156b.2); मइ ते अम-रोहि गाण-दंसण-चरित्तुसुत्तमहि अजियाइ जिणाहि इदियाइ Viy. 9.33.76 (8.208); जय जय नन्दा! मइ ते, अजियं जिणाहि NāyCa. 1.1.118; अजियं जिणाहि Antag. 3.61 अजिता अजितरहा इल्लमुसलकणपाणी ... ते वि उवण-मंति मरणधम्म अवित्तिता कामाणं (वलदेव, वासुदेव ...) Pañhā. 4.5; मइ ते, अजियं जिणाहि जियं (च) पालेहि जियमज्जे वसाहि Uvav. 53; Jambuddi. 3.185; 3.209; Dāsā 10.18; मइ ते अमरोहि गाणदंसण-चरित्तेहि अजियाइ जिणाहि इदियाइ जिय च पालेहि Kapp.(J.) 114; JM. सुनिउणयाइइणं भूदहियं भूयभावणमहणं । अमियमजिय (आणं) Jhāp-Sa. 45 (comm. देवभवचनाज्ञापरिपराजितामिति भावः); उत्तमा उण ... अजिया कामकुंजरेणं CaupCa. 4.4; Apa. जय अजिय अजियवम्मह महण PaumCa.(S.) 25.8.2. जय अजिय अजियसासणसणाइ VaddhaCa. 1.1.3.

अजिय (a-jiya < a-jita) *m.* [Hem.(Gr.) 1.24] name of the second Tīrthāṅkara, AMg. जंजुइ वि दीवे मरई वासे इमीते ओसपि-णीय तेवीसं तित्थरा पुव्वभवे एक्कारसंगिणे होत्था, तं जहा — अजिए संभवे अभिणंदणे Samav. 23.3; 23.4 अजियस्स णं अरहओ नउं गणा नउं गणहरा होत्था Samav. 90.2; चउवीसं देवादिदेवा पणत्ता, तं जहा — उत्तम, अजित जाव वडमाणे Samav. 24.1); अजितं णं अरहा ... अगारमज्जे वसित्ता ... पव्वइए Samav. 71; अजितस्स णं अरहतो चउणउति ओहिनाणिसया होत्था Samav. 94; अजिते णं अरहा अद्वयचमाइं धणुसताइं उड्डं उव्हेण होत्था Samav. 107; अजियस्स णं अरहतो सारइराइं नव ओहिनाणिसह-स्सइ होत्था SamavPra. 84; जंजुइ वि ... चउवीसं तित्थरा होत्था, तं जहा — उत्तमे अजिते संभवे SamavPra. 222; चउवीसं तित्थरा पणत्ता, तं जहा — उत्तम-अजिय-संभव-अभिणंदण Viy. 20.8.7 (20.67); अजियाइया भवियारविंदरविणो जयंति जिणा Titttho. 2; अभिनदणं च अजियं विजय-विमाणच्चुं नमंतामि Titttho. 310; अजिओ य मरहवासे सुअनुचंदो य एवववासे । एगसमयेण जाया Titttho. 315, वंदे उत्तमं अजिअ Nandī. 18; से किं तं पुव्वानुपुव्वी? उत्तमे अजिए संभवे AṅgOg. 208(2); उत्तममजियं च वंदे संभवमणिणंदणं च सुमइं च Āv. 4; 10; अजियस्स णं अरहओ Kapp.(J.) 208; JM. अजिय विजियकसायं ... नमंतामि PaumCa.(V.) 1.2; अजियं पि ... नमांमि PaumCa.(V.) 9.91; भगवन्मि समुप्पण्णे 'ण केणइ जिओ जणउ' ति कलिऊण अम्मापितीहिं अजिओ ति नामं कयं CaupCa. 51.9; मयं पि संभवजिओ अजियसामिणो सागरोवमाणं तीसेहिं लक्खेहिं कोटीणमतिएहिं समुप्पणो CaupCa. 73.3; धणुसय चियारि ... पंचासअहिय कणयप्पहि अजियजिणिदं कहिय AkkhāMaKo. 112.21; अजियं जियसव्वमयं ... पणिवयामि AjisāTha.(N.) 1; अजियाइजिणिदाणं जणियाणंदाण पणयपाणीणं ... धुणिमो ... गुणगणोइ GaṇSāḍSa. 21; Apa. जय अजिय अजिय-वम्मह-महण PaumCa.(S.) 25.8.2; जय अजिय जियंग-यरोसणय JāCa. 1.2.1; संभावित अजित जिणु विगवलेउ PañhāCa.(P.) 17.10.3; रिसहो अजिओ संभवणाहो SudCa.(N.) 1.12.14; जय अजिय अजियसासणसणाइ VaddhaCa. 1.1.3; पणविय मणुयसुरासुरविंदो, समव-सरेण, गउ अजियजिणिदो DhamPar. 8.14.2.

अजिय (a-jiya < a-jita) *m.* name of the Yāsa of the 9th Tīrthāṅkara Suviddhinātha, JM. जक्खा गोमुइ ... मायंगो विजयाजिय PavSāro. 373; जक्खा गोमुइ ... मायंग विजयअजिया SantiSā. 7.

अजिय (a-jiya < a-jita) *m.* name of various persons, 1 of a king of Ayodhyā, belonging to the family of Ikāvāku, and husband of Surakāntā, JM. भासि अजोज्जाहिबई, इक्खागुकुल्लमवो राया । नामेण म्हासतो अजिओ मज्जा य तस्स सुरभंता PaumCa.(V.)

11.6; 2 of a king in the line of Bahubali and an ancestor of Tīrthapaṇḍa, JM. बाहुबलिवंसे य अजिय ... पुत्रुमारतीतेसु .. तिणपिगु नाम राया आसी VasuHI. 188.13; 3 of the first lay follower of Malli, the 19th Tīrthāṅkara, JM. स्ववज्जिणपदमसायनामाणि ति ... मरह रगर . अजिय VīySā. 378; 4 of one of the future Baladevas, JM. नव माविल्लदेवा । जहा — जयतो अजियो धम्मो VīTīKa. 41.20.

अजिय (a-jiya < a-jīva) *n.* category of non-living, inanimate things, JM. जियअजियपुज्जवावासवस्वरवमुक्खनिज्जरणा । जेण सरहइ रयं सम्मं खवगाइबुभयं KumVi.(1.) 15, *adj.* सञ्चितानमचाय, चायणजिण (वज्जे जिणिदालये) PavSāro 133 (comm. त्यागः परिहरणम् । अजिय इति अजीवानां हारमुद्रिकादीनां बहिस्तन्मोचने हि 'अहो भिक्षाचरणामयं धर्मः' इत्यवर्णनादो दष्टलोकेर्विधीयते) *cf.* अजीव.

अजियंग (a-jiyaṅga < a-jitāṅga) *m.* name of a man (father of Andramattī), Apa अजियंगजाय णवणणिणयण वंमइ देवि तद्दु वंमवण JasCa. 1.23.9; विश्वसिरी — अजियंगरायपरि पुत्ति जाय JasCa 4 25.7.

अजियंगि (a-jiyaṅgi < a-jitāṅgi) *f.* name of king Ajavarman's wife (and mother-in-law of Karakaṇḍa), Apa राहि राउ अत्थि ... अजवम्मु णाउ अजियंगियंतु KaiCa 3 5 8.

अजियजस (ajiya-jasa < ajita-yaśas) *m.* 1 name of a descendant of Bahubali, JM बाहुबलिवंसे य अजिय-जय-संजय (v.1 अजियजस-जय-विजय) ... अतीनेसु असंखेज्जेसु VasuHI. 188.13-14; 2 name of a son of दुल्लहपवी, sister of जिणाणंद and brother of Mallavādin, JM. पव्वइया सुरिससा दुल्लहपवी समं तिहि सुणहि । अजिय-जस-अवख-महाभिहेहि । सुवि सुयमुदीहि AkkhāMaKo. 58 5; 58.26

अजियजिणंद (ajiya-jipinda < ajita-jinendra) *m.* the second Tīrthāṅkara Ajita, JM. अन्वापाय स्ववासु कम्मभूमीसु जे तदारंभा । स्वववहवो मणुस्सा होंतजियजिणंदकालम्म ViAvBha. 599.

अजियजिणसर (ajiya-jinesara < ajita-jineśvara) *m.* the lord Ajita Jina, Apa पणवेत्पिणु अजिय-जिणसरहो दुज्जययंदप्पदप्परहो PaṇCa.(S) 1.1.2.

अजियजय (a-jiyañ-jaya < a-jitam-jaya) *m.* name of a king (father of Ajitasena), Apa. अजियंजउ सद्दु चक्राउहेण, हरिसं वंदण चलिउ जवेण CandappaCa (Y.) 4.18.5; सं णिसुणिवि अजियजय-रायहो संसारियसुह जाणिय विरायहो CandappaCa.(Y.) 4.21.5.

अजियजिय (ajiyañ-jiya < ajitam-jita?) *m.* name of a man (worshipper of the Tīrthāṅkara Malli), AMg चत्तालीससइस्सा मलिजिणिदस्स सीसुपरिवारो । अजियजियमहियस्स य पमावतीकुंभपुत्तस्स Tītho 490.

अजियनाह (ajiya-nāha < ajita-nātha) *m.* name of one of the Rudras, JM. भीमावलि जियसत्तु ... अजियंधर अजियनाहो य । .. एए रुदनामा इकारस होंति अंगहरा VīySā. 473.

अजियंधर (ajiyañ-dhara < ajitam-dhara) *m.* name of one of the Rudras, JM. भीमावलि जियसत्तु ... अजियंधर अजियनाहो य । .. एए रुदनामा इकारस होंति अंगहरा VīySā. 473.

अजियसामि (ajiya-sāmi < ajita-svāmin) *m.* the second Tīrthāṅkara, JM. जाओ तित्थकरो अजियसामी PaṇCa.(V.) 5 54; अगवं पि संभवजिणो अजियसामिणो सागरोवमाणं तीसेहि लकखेहि कोदीण-मतिगणहि समुप्पण्णो CaṇCa. 73.3

अजियसेण (ajiya-sena < ajita-sena) *m.* name of the third chapter (ajjhayaṇa) of the third part (vagga) of the Antagāḍa-dasāo, AMg. समणेण अगवया महावीरेण अहुमस्स अंगस्स अंतगदसार्थं

तच्चस्स वगस्स तेरस अज्झयणा पण्णसा, तं जहा — अणीयसे अणंतसेणे अजियसेणे ... अणाहिट्ठी Antag. 3.2 [Ldn.]

अजियसेण (ajiya-sena < ajita-sena) *m.* name of 1 one of the Tīrthāṅkaras in the Eravayavārpa, AMg. जंबुदीपे णं देवि एरवय वात्ते इमीसे ओसप्पिणीय चउवीस तित्थगरा होत्था, तं जहा — चंदाण्णं सुचंद च...अजियसेणं तदेव सिवसेणं SamavPra. 249; 2 of one of the ten Kulakaras of the past Avasarpinī, AMg. दस कुलगरा होत्था, तं जहा — सयंजले सयाऊ य अजियसेणे अणंतसेणे य SamavPra. 217; Thāpa. 10.143(767); 3 of various persons, (i) of a chief of robbers, JM. अम्ह सेणावली अजियसेणो गाम — असणिपल्लीय अदेवई VasuHI. 56.16; (ii) of a prince of Gayapura (son of Jiya-sattu), JM. जियसत्तु राया ... अजियसेणो युवराया VasuHI. 89.14; (iii) of another prince, JM. तं समयमेव महसायर .. अजियसेण — दास्साणं पुत्तजम्म निवेदितं च कण्हस्स VasuHI. 94.7; (iv) of a king of Mathurā (husband of Mittavattī), JM. VasuHI. 296.26; (v) of a Vidyādhara youth (husband of Kamalā), JM. VasuHI. 331 26; (vi) of a king of the city of Śakrasāra, JM. सकसारं नगरं, राया पत्त्य अजियसेणो VasuHI. 332.2; (vii) of a prince, JM. दित्रं नाम अजियसेणो AkkhāMaKo. 249.115; (viii) of a king of Kauśāmbī, JM. कोसंबिय-जिणसेणे ĀvNi. 1286 (comm. इमोए वक्खानं कोसंबीय अजियसेणो राया । धारिणी तस्स देवी); (ix) of a teacher of Śrāvastī, JM. सावत्थिय अजियसेणे ĀvNi. 701; (x) of a king of Vasantapura, JM. वसंतपुरे नयरे अजियसेणस्स रण्णो पडिचारगा दुवे कुलपुत्तया PannavTi. 441n.1; (xi) of the preceptor of Cāmu-nḍarāya, JS. सो अजियसेणगाहो जम्स गुरु जयउ सो राजो (Samsā (K.) 960; (xii) of a Muni, Apa. मुणि अजियसेणु गुणगणसमग्गु ... अगुमग्ग-ल्लग्ग GavaSām. 2 1; (xiii) of another person, Apa. तद्दु णामु परिट्ठिउ अजियसेणु CandappaCa.(Y.) 3 12.1.

अजियसेणा (ajiya-senā < ajita-senā) *f.* name of different women, (i) of a wife of king Sakundali, JM. आइस्सामे सकुंडली नाम राया ... तस्स मज्जा अजियसेणा, तोसे मणिकुंडली नाम अई पुत्तो VasuHI 321.17; (ii) of a nun, JM VasuHI 321 17; (iii) of another woman, Apa. सरसेणाजियसेणा रमणि MahāPa.(P.) 3.10.14; (iv) of a wife of Ajitamjaya, Apa. जम् अजियसेण णामेण कंत कुलसीलमुग्गणसोहम्वंत CandappaCa.(Y.) 3.11.7.

अजिया (ajiyā < ajitā) *f.* name of the first disciple of the Tīrthāṅkara Abhinandana, AMg एएसि चउवीसाय तित्थगराणं चउवीसं पदमसिस्सिणी होत्था, तं जहा — बंभी य फग्गु सामा अतिरारणी (v. 1. अजिया) SamavPra. 233; अभिनंदणस्स अजिया (सिस्सिणी) Tītho. 465; 309.

अजिया (ajiyā < ajitā) *f.* tutelary goddess (Śāsanadevatā) of the 2nd Tīrthāṅkara Ajita, JM. देवीओ चक्केसरी अजिया दुरियारी PavSāro. 375 (comm श्रीमज्जितजिनस्य अजिता.अजितबला वा देवी)

अजियाह (ajiyāi < ajitādi) *adj.* (Jinas) such as Ajita, JM. अजियाण्णो जिणिदा MaViCa.(G.) 1a.6(1)

अजिर (ajira) *n.* court-yard, Apa. इय ठवेविणु कुमर कंरप्प-मवणाजिरि वइ वइ वि कुमर-दिण्ण-आएस्सु तस्सुहि अजेसणि तरुणियइ चळिउ SapKuCa 505.2.

अजीण (ajīṇa < ajina) *n.* skin, leather, JM. तत्थ चम्मकसे उपाणहा अत्समंइ मच्छा . अजीणं अजीणप्यवेणिका एवमादया विण्णेवा AṅgVi. 230.12 *cf.* अजिण.

अजीणकंबक (ajīṇa-kambala < ajina-kambala) *n.*

leather blanket, JM. बीजणिद्या चामरं अजीवकबले बालसाहि ...
पद्मादोणि विण्णेषाणि AṅgVi. 230. 11.

अजीवप्यवेमिका (ajīva-ppavenikā < ajina-pravenikā) *f.*
a sort of leather, JM. चम्मगते उपाणहा ... अजीवप्यवेमिका पद्मादो
विण्णेषा AṅgVi. 230. 12.

अजीयसम (a-jīya-sama < a-jīva-sama) *adj.* as good as
no life, JM. ताणं जस्स ण एक्कं पि तस्स जीयं अजीयसमं KuṃMāKa.
37. 13.

अजीर (a-jīra) *n.* indigestion, AMg. संजमओ छक्काया आया
अट्टिजीरगेरणे OghāNi. (Bhā.) 67 (comm. आहारस्य अजरणेन);
(दग्धगीण्याय अकरणो इमे दोसा भवन्ति) पणगाइ हरितमुच्छण संजय आया
अजीरगेरणे। बहिया वि आयसंजम उवधीणाणो दुगुछा य NisBhā. 636;
चोलनिसिजा उल्ले अजीरगेरणमायाय, KuppBhā. 4235; जागरतमजीरादी
ण पुत्ते लह्विचिणं NisBhā. 1504; 1245.

अजीरग (a-jīra-ga < a-jīra-ka) *n.* [also अजीरय] indiges-
tion, AMg. जंबुहीवि दीवे भंदरस्स पव्वयस्स दाहिणेणं जाइ इमाइ समुप्पज्जंति,
तं जहा — बच्छकोहा इ वा अजीरवा पंदुरोया अरसा इ वा ... न ते सकस्स ...
अण्णाया Viy. 5.7 5 (5.258); सोलस रोयायंका ... अरिसा अजीरय दिट्ठी-
मुखले अकारए Nāyā. 1 13.28; Uvā. 4 39 [Ldn.]; Vīvā. 22; कुट्टा
इ वा अरिसा इ वा अजीरगा इ वा JivāBhā. 3. 228; दाहाइ वा अरिसाइ
वा अजीरगाइ वा Jambuddi 2 43; JM अजीरगाइ असमाहि उप्पज्जइ
ĀvTi. (H.) 663a. 3

अजीरघातग (a-jīra-ghātaga < a-cira-ghātaka) *adj.* (the
disease) which kills (a man) quickly, JM जर-सास-वस-डांहे,
अतिसार-मंगदरे य सलं य। तत्तो अजीरघातग, आसु विरेचा हि रोगविही
NisBhā. 3647 (comm. आशुधातित्वाद् व्याधिः)

अजीरण (a-jīraṇa < a-jirna) *n.* indigestion, AMg. मा दु
गुरुण अवण्णो लोममि अजीरणं इयरे (गिलाणे) PīṇāNi. 27; PavSāro.
665; JM. सीयलाए वा भूमिप अजीरणो दोसा भवन्ति NisCa. 2.154.27.

अजीरमाण (a-jīramāṇa < a-jīryamāṇa) *adj.* (pr. part.)
not digested (food), JM. ओमपाहारता अजीरमाणमि ते जिणमुर्विति।
हत्थेहि वंसिकणं आहारहे सि ते मणिआ ĀvTi. (H.) MālaBhā. p. 130. 7;
Apa. रयणि अजीरमाणि जेमणि तिणि वासियवमणि मेरेह तहि दिणि Bālī-
Sāh. 2.6.

अजीव (a-jīva) *m.* a non-living thing, an inanimate object
(contrasted with जीव, living thing, and includes all other ele-
ments like Dharma, Adharma, place and also time), AMg. नत्थि
जीवा अजीवा वा जेवं सण्णं निवेसए। अत्थि जीवा अजीवा वा एवं सण्णं
निवेसए Sdy. 2.5.13; नव सम्भावपयत्वा पञ्चत्ता, तं जहा — जीवा अजीवा ...
मोक्खं Thāna. 9.6(665); सुबगडे णं ... जीवा सृज्जंति अजीवा सृज्जंति
SamavPī. 137; 138; 148; जे अजीवा ते दुविहा पणत्ता, तं जहा — रूची
य अरूची य Viy. 2.10.11 (2.139); अत्थि जीवा अत्थि अजीवा Vīvay.
71; भूअत्थेणाधिगया जीवाजीवं च पुणपावं च Pannav. 1.116 v. 120;
जीवाण वि सम्बभावे अजीवाण वि सम्बभावे Jambuddi. 2.71; ता चंदिम-
सुरिया णं जीवा णो अजीवा SūraP. 20.1; मिच्छतं सम्बभो ममत्तं च जीवेसु
अजीवेसु य MaraṇVi 220; से किं तं नामसुयं। जस्स णं जीवस्स वा
अजीवरस्स वा ... सुए. नामं कीरति AṇuOg. 31; 478; जो जीवे वि न याणइ
अजीवे वि न याणइ Daeave. 4.12; जीवा चेव अजीवा य एस लोए विवाहिप
Utt. 36.2; Jā. छिगेहि जेहि दब्बं जीवमजीवं च हविदि विण्णादं PavSā.
2.38; जीवस्स अजीवस्स य एवमणणत्तावण्णं SamSā. 118; जीवस्सा-
जीवस्स य गत्थि विसो हो दे कोइ SamSā. 62; जीवेसु अजीवेसु य तं निदे
तं च गरिहामि Māla. 57(2); जीवमजीवं दब्बं DavSām. 1; Apa. एरहि

णिंसुणि अजीव विभासमि VaddhaCa. 10.30.2

अजीव (a-jīva) *adj.* [also अजीवय] not living, inanimate,
AMg. योगलत्थिकाए पंचवन्न पंचरसे ... अजीवे सासए अवट्टिए जाव गहणगुणे
Thāna. 5.3(441); जीवा भंते भासा, अजीवा भासा ? गोयमा नो जीवा भासा
अजीवा भासा Viy. 13.7.5 (13.124). Apa. जइ वि अजीयउ कामिणिवायउ
तो वि भाउ अण्णणु जि जायउ MahāPu. (P.) 94.10.6.

अजीवअपचवस्साणकिरिया (a-jīva-a-paccakkhāṇa-kiriyā <
a-jīvāpratyākhyāna-kriyā) *f.* (sinful) activity due to non-
renunciation of material things (like wine etc.), AMg. अपचवस्साण-
किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — जीवअपचवस्साणकिरिया चेव अजीवअपच-
वस्साण किरिया चेव Thāna. 2 1 13(50)

अजीवआणवणिदा (a-jīva-āṇavanīyā < a-jīvājīfāpanikā) *f.*
activity involved in ordering an inanimate object or bringing
an inanimate object, AMg. आणवणिदा किरिया दुविहा पणत्ता, तं
जहा — जीवआणवणिदा चेव अजीवआणवणिदा चेव Thāna. 2 30(50)
(comm अजीवविषया अजीवाज्ञ पनी अजीवानयनी वा p. 43a. 6)

अजीवकरण (a-jīva-karaṇa) *n.* preparation of lifeless
things JM जं जं निज्जिवाणं वीरइ जीवपपजोगओ तं तं वज्जाइ हववम्माइ
वावि तदजीवकरणं ति VīvBhā. 3342; जीवमजीवं भावे अजीवकरणं तु
तत्थ वज्जाइ ĀvNi. 1032 (comm तु शब्दस्य विशेषणार्थत्वाद् अजीवभावकरणं
परिगृह्यते ĀvTi. (H.) p. 461a. 6)

अजीवकाइय (a-jīva-kāiya < a-jīva-kāyika) *adj.* pertain-
ing to the non-living elements having extension [v. l. for अजीव-
काय], AMg. सत्तविधे संजमे पणत्ते, तं जहा — पुढविकाइयसंजमे ... अजीव-
काइयसंजमे Thāna. 3.82; 3.83 [Ldn.]; सत्तविधे आरंभे पणत्ते, तं जहा —
पुढविकाइयआरंभे ... अजीवकाइयआरंभे Thāna. 7. 82(571) [so also
with सारंभ, असारंभ, समारंभ, असमारंभ] cf अजीवकाय.

अजीवकाय (a-jīva-kāya) *m.* a lifeless element which has
spatial extension, (i.e. the four Astikāyas other than the
JivAstikāya), AMg. चत्तारि अत्थिकाया अजीवकाया पणत्ता Thāna. 4.99
(252); सत्तविधे संजमे पणत्ते, तं जहा — पुढविकाइयसंजमे ... अजीवकायसंजमे
Thāna. 7. 82(571); सत्तविधे असंजमे पणत्ते, तं जहा — पुढविकाइयअसंजमे
... अजीवकायअसंजमे Thāna. 7.82(571); सत्तरसविधे असंजमे पणत्ते,
तं जहा — पुढविकाइयअसंजमे ... अजीवकायअसंजमे ... कायअसंजमे Samav.
17(1); तत्थ णं समणे नायपुत्ते चत्तारि अजीवकाय पणत्तेति Viy. 7.10.3
(7.213); 7.10.8 (7.218); तं चेव जाव रुविकायं अजीवकायं पणत्तेति Viy.
18.139 [Ldn.]; Jā. विग-तग-चदुपवेदिय अजीवकायसु संजमणं Māla.
418(5)

अजीवकिरिया (a-jīva-kiriyā < a-jīva-kriyā) *f.* activity
(cf. binding the soul) on the part of lifeless things, AMg. अजीव-
किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — इरियावहिया चेव संपराइगा चेव Thāna.
2.1 4(50) (comm. पुढलसमुदायस्य सत्त्वमैतया परिणमतं सा अजीवक्रिया
p. 40 v. 7)

अजीवगद (a-jīva-gada < a-jīva-gata) *adj.* found in in-
animate objects, Jā. जीवगदमजीवगदं समासदो होदि दुविहमधिकरणं
BhūĀrā. 810.

अजीवगुणप्पमाण (a-jīva-guṇa-ppamāṇa < a-jīva-guṇa-
pramāṇa) *n.* the standard of the attributes of the non-living
things, AMg. से किं तं गुणप्पमाणे। दुविहे पणत्ते, तं जहा — जीवगुणप्पमाणे
य अजीवगुणप्पमाणे य AṇuOg. 428; से पि. तं अजीवगुणप्पमाणे, पंचविदे
पणत्ते, तं जहा — अजीवगुणप्पमाणे ... संठाणगुणप्पमाणे AṇuOg. 429.

अजीवनाम (a-jīva-nāma < a-jīva-nāman) *n.* a name

denoting an inanimate object, AMg. अहवा दुजामे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — जीवनामे य अजीवनामे य AnuOg. 213 [251 Ldn.]; से वि. तं अजीवनामे अणेगविहे पण्णत्ते, तं जहा — घटो पडो कटो रहो AnuOg. 215.

अजीवणिस्मित (a-jīva-nissita < a-jīva-nisṛita) *adj.* based on (i.e. produced by) an inanimate thing (i.e. the material instrument), AMg. सस सरा अजीवणिस्सिता पण्णत्ता, तं जहा — सज्जं रवह सुवंगो ... महामेरी य सससं Thāna. 7.42(553); AnuOg. 260(4)

अजीवणेतथिया (a-jīva-nesatthiyā < a-jīva-naisṛṭṭiki) *adj.* (f.) act done by throwing something lifeless (like an arrow etc.), AMg. नेसत्थिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवणेतथिया चेव अजीवणेतथिया चेव Thāna. 2.28(50) (comm. 'नेसत्थिया' निमज्जेन निवृत्ते क्षेपणमित्यर्थः p. 42b.11)

अजीवत्त (a-jīva-tta < a-jīva-tva) *n.* lifelessness, AMg. सब्बजीवाणं पि य णं अक्खरस्स अणंतभोगो णिच्चुवादिओ । जइ पुण सो वि आवरिज्जा तेण जीवो अजीवत्तं पावेज्जा Nandi 77.

अजीवदब्ब (a-jīva-davva < a-jīva-dravya) *n.* the substance which is inanimate (i.e. lifeless), AMg. आगासत्थिकाए णं जीवदब्बाण य अजीवदब्बाण य भायणभूए Vjy. 13.4.20 (13.58); कइ-विधा णं भंते दब्बा पण्णत्ता, दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवदब्बा य अजीवदब्बा य AnuOg. 390; अजीवदब्बा णं भंते कत्तिविहा पण्णत्ता, दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — अरुविअजीवदब्बा य रुविअजीवदब्बा य AnuOg. 400; अविसेसिए दब्बे, विसेसिए जीवदब्बे य अजीवदब्बे य AnuOg. 216(2); JŚ अमणुण्णे य मणुण्णे सजीवदब्बे अजीवदब्बे य । ण करे रायदोसे पंचिदिय-संवरो नणिओ CāriPa. 28.

अजीवदव्वदेस (a-jīva-davva-desa < a-jīva-dravya-desa) *m.* a part of the lifeless substance, AMg. (अलोगागासे) एगे अजीवदव्वदेसे अगुस्यल्लुए अणंतेहि अगुस्यल्लुयगुणेहि संजुते सव्वागासे अणंतमारुणे Vjy. 11.10.23 (11.208); Pannav. 15.57(1005)

अजीवदिट्ठिया (a-jīva-diṭṭhiyā < a-jīva-dṛṣṭi-jā or a-jīva-dṛṣṭi-kā) *adj.* (f.) 1 activity of looking at inanimate objects, AMg. दो किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा — दिट्ठिया चेव पुट्ठिया चेव । दिट्ठिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवदिट्ठिया चेव अजीवदिट्ठिया चेव Thāna. 2.20-21(50); 2 activity prompted by looking at something, Thāna. 2.20-21(50) (comm. दर्शनार्थं या गतिक्रिया, दर्शनाद् वा यत्कर्मोदेति)

अजीवदेस (a-jīva-desa < a-jīva-desa) *m.* a part of an inanimate object, AMg. (लोयाकासे) गोयमा अजीवा वि अजीवदेसा वि अजीवपदेसा वि Vjy. 2.10.11 (2.139); (अहे लोगलेत्तलोगस्स) एगम्मि आगासपप्पे -- नो अजीवा वि अजीवदेसा वि अजीवपदेसा वि Vjy. 11.10.17 (11.104)

अजीवपप्प (a-jīva-paesa < a-jīva-pradeśa) *m.* [v. 1. अजीवपप्पस] space-point of an inanimate object, AMg. अहेलोग-लेत्तलोगस्स णं भंते एगम्मि आगासपप्पे किं अजीवा अजीवदेसा अजीवपप्पसा गोयमा ... अजीवा वि अजीवदेसा वि अजीवपप्पसो वि Vjy. 11.10.17 (11.104); लोयाकासे णं भंते किं ... अजीवा अजीवदेसा अजीवपप्पसा गोयमा -- अजीवपप्पसा वि (v. 1. अजीवपप्पस) Vjy. 2.10.11 (2.139)

अजीवपज्ज (a-jīva-pajjava < a-jīva-paryava or paryāya) *m.* mode of a lifeless thing = varieties or types of different grades, AMg. एवं एएणं अमिलवेणं जहा अजीवपज्जवा जाइ से तेणट्ठेण गोयमा एवं बुद्धि, ते णं गो संलेज्जा नो असंलेज्जा, अणंसा Vjy. 25.2.2; अजीवपज्जवा णं भंते कत्तिविहा पण्णत्ता । गोयमा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — रुविअजीवपज्जवा य अरुविअजीवपज्जवा य Pannav. 5.123(500)

(comm. तत्र पर्वानां गुणा विज्ञेया धर्मा इत्यनर्वांतरम् p. 179b.5)

अजीवपण्णवणा (a-jīva-pannavanā < a-jīva-prajñāpanā) *f.* exposition of the lifeless things, AMg. से किं तं अजीवपण्णवणा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — रुविअजीवपण्णवणा य अरुविअजीवपण्णवणा य Pannav. 1.3 (comm. यथावस्थितस्वरूपनिरूपणलक्षणेन ज्ञाप्यन्ते ... असं-येति प्रज्ञापना p. 1a.8)

अजीवपरिणाम (a-jīva-pariṇāma) *m.* transformation of a lifeless thing (i.e. the various forms or shapes assumed by it), AMg. दसविधे अजीवपरिणामे पन्नत्ते, तं जहा — वंशपरिणामे ... सत्परिणामे Thāna. 10.19(713); दुविधे परिणामे पन्नत्ते, तं जहा — जीवपरिणामे य अजीवपरिणामे य Vjy. 14.4.10 (14.52); Pannav. 13.31(957)

अजीवपाओसिया (a-jīva-pāosiyā < a-jīva-prādvēṣikī) *adj.* (f.) [also अजीवपाओसिया] a tivity due to hatred towards an inanimate object, AMg. पाओसिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवपाओसिया चेव अजीवपाओसिया चेव Thāna. 2.9(50) (comm. अजीवे पावाणादौ स्वस्वितस्य प्रद्वेषादजीवपाओसिकी p. 41b.3); (पाओसिया किरिया) दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवपाओसिया य अजीवपाओसिया य Vjy. 8.3.5 (3.137)

अजीवपाडुक्षिया (a-jīva-pāducciyā < a-jīva-prāṭityikī) *f.* (activity) caused by the presence of an external thing, AMg. पाडुक्षिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवपाडुक्षिया चेव अजीवपाडुक्षिया चेव Thāna. 2.11(50) (comm. अजीवं प्रतीय यो रागदोद्वेषवत्ताज्जो वा बन्ध' सा अजीवपाटीत्येव p. 42b.7)

अजीवपारिग्गहिया (a-jīva-pāriggahiyā < a-jīva-pāriggāhikī) *f.* (activity) involved in having possessions, AMg. पारिग्गहिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवपारिग्गहिया चेव अजीवपारिग्गहिया चेव Thāna. 2.16(50) (comm. जीवाजीवपरिग्रहप्रभवत्वाद् p. 42a.1 et. तत्त्वार्थवास्तिक 6.5 परिग्रहाविनाशार्था पारिग्रहिकी)

अजीवपुट्ठिया (a-jīva-puṭṭhiyā < a-jīva-sprṣṭikā) *f.* activity involving touching of inanimate objects, AMg. पुट्ठिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवपुट्ठिया चेव अजीवपुट्ठिया चेव Thāna. 2.22(50) (comm. अववा स्पृष्टिः स्पर्शनं ततो जाता स्पृष्टिजा तथैव स्पृष्टि-काऽपीति p. 42b.1)

अजीवभावबंध (a-jīva-bhāva-bandha) *m.* bondage of the mental nature caused by non-living things, JŚ. जो सो अजीवभाव-बंधो णाम सो तिविहो — विवागपच्चओ अजीवभावबंधो चेव अविवागपच्चओ अजीवभावबंधो चेव तदुभयपच्चओ अजीवभावबंधो चेव SūṭṭA. 5.6.20.

अजीवमिस्सिया (a-jīva-missiya < a-jīva-misṛita) *adj.* [f. -या] [also अजीवमीसिय] (statement which contains) non-living objects (along with living ones) (and which belongs to the type called *saccāmosā*, a combination of true and false facts), AMg. दसविधे सच्चांमोसे पण्णत्ते, तं जहा — उप्पण्णमीसिए ... जीवमीसिए अजीवमीसिए अद्धमीसिए Thāna. 10.91(741) (comm. अजीवानाभित्य मिश्रमजीवमिश्रं यदा यस्मिन्नेव प्रभूतकृमिराशावजीवराशिरिति सि p. 490); सच्चांमोसा णं भंते मासा अपक्कत्तिया कत्तिविहा पण्णत्ता, गोयमा दसविहा पण्णत्ता, तं जहा — उप्पण्णमिस्सिया ... जीवमिस्सिया अजीवमिस्सिया ... अद्धमिस्सिया Pannav. 11.36(866) (comm. प्रभूतेषु घृतेषु स्तोकेषु जीवत्सु एकत्र राशीकृतेषु शङ्खादिषु एवं वदति 'अहो महानयं घृतो जीवरा-शिरिति तदा सा अजीवमिस्सिता, अस्या अपि सत्यामृतत्वं घृतेषु सत्यामृत-जीवत्सु सृष्टत्वाद् p. 259a.2)

अजीवया (a-jīva-yā < a-jīva-tā) *f.* the state of being lifeless, JM. जइ पुण सो वि वरिज्जेज्ज तेण जीवो अजीववं एक्खे Kaṇṇ-

Bhā. 74.

अजीवरासि (a-jīva-rāsi < a-jīva-rāsi) *f.* a group of lifeless things, AMg. बो रासी पञ्चत्ता, तं जहा — जीवरासी चैव अजीवरासी चैव Thāna. 2.392(108); Samav. 2(1); 149.

अजीवविभक्ति (a-jīva-vibhatti < a-jīva-vibhakti) *f.* enumeration of the types of inanimate objects, AMg. एसा अजीवविभक्ती समासेण विद्याहिया Utt. 36.47.

अजीववेयारणिवा (a-jīva-veyāraniyā < a-jīva-vaiddāraṇikā) *f.* activity involving tearing of inanimate objects, AMg. वेयारणिवा किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीववेयारणिवा चैव अजीववेयारणिवा चैव Thāna. 2.31(50)

अजीवसण्णा (a-jīva-saṇṇā < a-jīva-saṃjñā) *f.* designation as 'lifeless', AMg. दसविहे मिच्छते पण्णत्ते, तं जहा — जीवसु अजीवसण्णा Thāna. 734(10)

अजीवसंभव (a-jīva-sambhava) *adj.* produced by an inanimate thing, JŚ. सञ्जादि जीवसदे बीणादि अजीवसंभवे सदे Māhā. 18(1)

अजीवसामंतोवणिवाइया (a-jīva-sāmantovanipāiāyā < a-jīva-sāmantopanipātikā) *f.* activity due to the presence of inanimate objects, AMg. सामंतोवणिवाइया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवसामंतोवणिवाइया चैव अजीवसामंतोवणिवाइया चैव Thāna. 2.25(50) (comm. कस्यापि षण्णो रूपवानस्ति तं च जनो यथा यथा प्रलोकयति प्रशंसयति च तथा तथा तत्स्वामी हृष्यतीति जीवसामंतोवणिवाइया, तथा रयादौ तथैव हृष्यतोऽजीवसामंतोवणिवाइया p. 42b. 9-10)

अजीवसाहस्यिया (a-jīva-sāhatthiyā < a-jīva-svāhastikī) *adj.* (f.) (activity) produced by one's own hand with the help of a lifeless thing, AMg. साहस्यिया किरिया दुविहा पञ्चत्ता, जीवसाहस्यिया चैव अजीवसाहस्यिया चैव Thāna. 2.27(50) (comm. स्वहस्त-गृहीतेनेवाजीवेन खन्नादिना जीवं मारयति सा अजीवसाहस्यिकी p. 42)

अजीवाभिगम (a-jīvābhigama) *m.* understanding or knowledge of lifeless things (by supernatural knowledge), AMg. तिहिं दिसाहिं जीवाणं अजीवाभिगमे पञ्चत्ते, तं जहा — उज्झाय अहाय तिरियाय (विसाय) Thāna. 3.323(171); 6.39(499)

अजीवारंभिया (a-jivārambhīyā < a-jivārambhikī) *f.* activity involving the destroying of inanimate objects, AMg. आरंभिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवारंभिया चैव अजीवारंभिया चैव Thāna. 2.15 (comm. जीवकडेबराणि पिष्टादिमयजीवाकुलींश्च ब्रह्मादीन् वा आरम्भमाणस्य सा अजीवारंभिकी p. 41b. 13-14)

अजीवाहार (a-jivāhāra) *adj.* whose food is inanimate things, AMg. पायमजीवाहारा न संति, सव्वे जिया जियाहारा ĀraṇPaḍ. (V.) 506.

अजीवोदयनिष्फळ (a-jivodaya-nipphanna < a-jivodaya-niṣṣanna) *adj.* (the name) produced by the rise of Karma in the non-soul (of the Karma), AMg. से किं तं अजीवोदयनिष्फळे चोदसविहे पण्णत्ते, तं जहा — जोराखियं वा सरीरं ... फासे AppOg. 238 (comm. ननु नास्ति प्रकान्ते तदभिधेयानामर्था ... प्ररूपणमनुकमिति । नेतदेवं नामनामवतोरभेदोपचारात् p. 126a.1)

अजु (aju < adya) *adv.* today, Apa. अजु वि देखि केत्ति पयारसि BhaṇKuCa. 615.3. of. अजु.

अजुल (ajua) *m.* 1 Deśi. [DeNāMA. 1.17] the सप्तच्छद tree, Alstonia scholaris, (comm. अयमजुलश्चन्द्रमव इति न वाच्यम् । संस्कृते अजुलपणे इति वृहत् । यदि च प्रेक्ष्येद्येन प्रयोगस्तदा सव्वदाः प्रमाणम्,

अजुलकुसुमे च कमे जगिला)

अजुलवण्ण (a-juala-vanna < a-yugala-parṇa) *m.* Deśi. [also अजुलकण] [DeNāMA. 1.48; PaṭiLaNā. 995], a सप्तच्छद tree, Alstonia scholaris, (comm. अजुलवण्णो सप्तच्छद इति त्वयु-गलपणेश्चन्द्रमवः DeNāMA. 1.48)

अजुलवण्णा (a-juala-vannā < a-yugala-parṇā) *f.* [DeNāMA. 1.48] a tamarind tree having odd number of leaves (comm. अजुलवण्णा आम्लिकावृक्षः)

अजुललिय (a-jualiya < a-yugalita) *adj.* [also अजुललिय] not two in a line, JM. अजुललिया अतुरंता विगहारहिआ बयंति पदमे तु । गितिसु उगलगहणं आबडणं वच्चमासज्ज PaṭiLaVa. 398; KappBhā. 441.

अजुलगण (a-juggattana < a-yogyatvaṇa) *n.* unfitness, unsuitability, uselessness, JM. पायमजुलगणं धुरुकम्मत्तेण य जीवाणं (पायमत्तं किंल्लहा धम्मत्थी वित्थ दीसंति) DvāKa. 12.1-2.

अजुंगिय (a-juṅgiya = a-jugupsita) *adj.* not despised (on account of the caste or body), JM. सरीरेण जातीयं वा अजुंगिया NāCa. 3.457.12.

अजुजित्ता (a-jujjittā < a-yuddhvā) *ger.* without resorting to fighting, AMg. तओ पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — अजुजित्ता णामेगे सुमणे भवति, अजुजित्ता णामेगे दुम्मगे भवति, अजुजित्ता णामेगे णोसुमणे णोदुम्मगे भवति Thāna. 3.270(168)

अजुणसूर (a-junna-sūra < a-jirna-sūrya) *m.* [of. jirṇa] newly risen sun, JM. पाणियतहम्मि विप्पा अजुणसूरस्स देतग्घं KumāCa (H) 1.65.

अजुत्त (a-jutta < a-yukta) *adj.* (ppp.) 1 not yoked, not having, lacking, AMg. चत्तारि जाणा पञ्चत्ता, तं जहा — जुत्ते णाममेगे जुत्ते, जुत्ते णाममेगे अजुत्ते, अजुत्ते णाममेगे जुत्ते, अजुत्ते णाममेगे अजुत्ते Thāna. 4.371-387(819); JM. मणो अ वाया काओ अ तिविहो जोगसंगहो । ते अजुत्तस्स दोसाय जुत्तस्स य गुणावहा KappBhā. 4440; JŚ. पंचवक्खा वि य तिविहा जल्ललआयासगामिणो तिरिया । पत्तेयं ते दुविहा मणेण जुत्ता अजुत्ता अ KattiApu 129; 2 improper, unsuitable, M. किं तु अजुत्तं कोरह तं विय अम्हेहिं मूढहियएहिं LIIA. 312; ता जुत्तमजुत्तं किं पि जं मए लंघियासि पणण । तं मरिसेज्जसु LIIA. 713; JM. केहिं बुद्धिदिट्ठे मत्तिसहिते भासतो सुत्ते तत्थ । किं सहो मति उमयं भावसुत्तं सव्वथाजुत्तं ViAvBhā. 131; 19; जं किंचि इह अजुत्तं बहुस्सुआ तं विसोहेतु PavBāro. 1598; महासावय, ... जह सेविज्जह धम्मो, सो विय पदमं किमजुत्तो । राणा अनियं, 'भयवं, जो अजुत्तो' SamasāKa. 83.5; नो इत्थं विमजुत्तं Dhutt. 1.57; एअमजुत्तं जमिहं किरिआजणिओ ण मणिओ आरंभो SarvaSa. 28; तो मणह तरंगवई नियचरियावेयणमजुत्तं TarVaKa (Bhā.) 17; एगंतुच्छेयम्मि य सुहदुवस्स-वियप्पणमजुत्तं SaṃmTa. 1.11; अण्णोण्णाणुगयाणं 'इमं व' 'तं व' ति विमयणमजुत्तं SaṃmTa. 1.47; Ś. (शाण्डिल्य) मा कुप्प । अजुत्तं पव्वाअ-आणं कुप्पिं BhaṇAju. 22.1; Apa. किउ अजुत्तु हववुद्धि अलत्तिअ BhaṇKa. 68.1; अजुत्तु वि जं कहर BhaṇKa. 208.12; पटुपंगणि किं जेपहि अजुत्तु BhaṇKa. 224.12; 184.5; 206.10; 209.2; 221.11; 247.3; 325.6; किं पि अजुत्तु दुस्सु पवोहमि JaaCa. 3.18.8; तिणमित्तु वि करह ण किमि अजुत्तु PaṇCa.(P.) 1.8.6; अहवा बुहो वि मण्हं गिहत्तु गयरहिउ असंतु वि पटु अजुत्तु VaddhaCa. 5.3.11; कियउ जह वि तुम्हेहिं अजुत्तउ । एअवार मरं खमित्तु गिरुत्तउ SudCa.(N.) 8.14.5; तं सुणिवि परि-दए कोवण चित्तउ किउ सयल्ल अजुत्तु SugDaaKa. 1.6.8; 3 n. unconnected, (one of the 32 faults of the recitation of the Sūtras), JM. (तत्र च सूत्रमुच्चारणीयं तच्च निभूतं ?) निस्सारमपिबद्धं

पुण्यत्वं वाहयमजुत्तं *AvTi.(H.)* 374b.10.

अजुत्तकारि (a-jutta-kāri < a-yukta-kārin) *adj.* doing an improper thing, JM. किमजुत्तकारिणो मन्त्र मुदे । कुसलेण पुच्छिपणावि *SupāsCa.* 6. 89.

अजुत्तनेवथ (a-jutta-nevattha < a-yukta-nepathya) *n.* unseemable clothing, JM. (इमे गुणा) सया वि अजुत्तनेवथ चागो, अजुत्तनेवथअणिच्छणं च *DvāKa.* 1. 12.

अजुत्तपरिणत (a-jutta-parinata < a-yukta-parinata) *adj.* (ppp) not properly equipped, AMg चत्तारि जाणा पणत्ता ... अजुत्त नामेगे अजुत्तपरिणत *Thāpa.* 4. 372; 4. 376(319)

अजुत्तय (a-jutta-yara < a-yukta-tara) *adj.* extremely improper, JM. कहमवि य उदेहिज्ज तो होर विसंसओ अजुत्तय *Mu SavaCa.* 626.

अजुत्तरूप (a-jutta-rūpa < a-yukta-rūpa) *adj.* not having a proper equipment, AMg चत्तारि जाणा पणत्ता, तं जहा — जुत्ते पाममेगे अजुत्तरूपे ... अजुत्ते पाममेगे अजुत्तरूपे *Thāpa.* 4. 372; 4. 377(319)

अजुत्तसोम (a-jutta-sobha < a-yukta-sobha) *adj.* not having a proper decoration, AMg चत्तारि जाणा पणत्ता — जुत्ते पाममेगे अजुत्तसोमे ... अजुत्ते पाममेगे अजुत्तसोमे *Thāpa.* 4. 374; 4. 376; 4. 383(319)

अजुत्ताजुत्तसंग (a-juttājutta-saṅga < a-yuktāyukta-saṅga) *m.* improper attachment to improper (persons), Apa. ठिउ रज्जे ण जोवर सुद-मागु पर करर अजुत्ताजुत्तसंगु *PāNaCa.(P)* 2. 4.5.

अजुत्तीय (a-juttiya < a-yuktika) *adj.* improper, JM. अहम्मो ! मा मा एवं समुल्लवमु ! विवुहजणनिदणिज्जं अवियासियसुंदरं अजुत्तीय *SurSaCa.* 12.54

अजुद (a-juda < a-yuta) *adj.* not separated, JŚ तमहा दम्बरुणाणं अजुदा सिद्धि ति निदिद्धा *Puññatthi.* 50

अजुदसिद्ध (a-juda-siddha < a-yuta-siddha) *adj.* not having an independent existence, JŚ समवत्ती समवाओ अपुधम्भूदो य अजुदसिद्धो य *Puññatthi.* 50.

अजुय (ajuya < ayuta) *adj.* a large number, AMg. से किं तं पुष्पाणुपुष्पी ? समय आवलिया . तुटिए ... अत्यनिउरगे अजुय णजुय *AnuOr.* 202[2], JM. दोभि सयसहस्सा रहणं, पंच अजुयाणि इयाणं सत्त कोडीओ पयाज्जणाणं *Utt.(Sukhubbodhā)* 136a.10. cf अउय.

अजूरणया (a-jūraṇa-yā = a-khedana-tā) *f.* not excessive grief, AMg. कहणं मंते ! जीवाणं सातावेयणिजा कम्मा कज्जंति ? गोयमा ! पाणाणुयपाय . अजूरणयाय *Viv.* 7. 6. 24 (7.114); (8.422); (12.54)

अजूरावणया (a-jūrāvaṇayā = a-khedāpanatā) *f.* not causing excessive grief, AMg. मंदिअपुत्ता ! जाव च णं से जीवे सया समितं नो एयति . ताव च णं से जीवे नो आरमर . बहूणं पाणाणं भूयाणं जीवाणं ... अजूरावणयाय . अपरियावगाय बड्ड *Viv.* 3. 3. 14(2) (3.148) (comm. जूरावणता शोकातिरेकाच्छरीरजीवाप्रापणा *p.184a.7*)

अजूरिअ (a-jūria = a-khinna) *adj.* (ppp.) not grieved, JM. रिउ-अकंदावणयं अस्सिज्जमाणहयं अजूरिअकुलं . पत्तं मद्राह तुह सेनं *KumāCa.(H.)* 6.90

अजेअ (a-jea < a-jeya) *adj.* unconquerable, who cannot be defeated, JM. जियसणू राया तस्स अट्टणो महो सव्वरज्जेसु अजेओ *AvTi.(H.)* 665a.4; सो रयणमउदयहावेण अजेओ दोमुहराया । भगं च पज्जोयस्स बलं *Erz.* 89.86; Apa. अनुदिणु एउ अचरिउ अजेयहो बुवणिपिहमह सविसह एयहो *VaḍḍhaCa.* 7.12.6; कहववासरहेहि विणु खेए निवुदिणं बहरियणअजेय *VaḍḍhaCa.* 2. 2.3; 10.89.21.

अजोह (a-joi < a-yogin) *adj.* one having inactivity (of mind, body, and speech, the 14th गुणस्थान), Apa. पुणु अजोह संजगियाणंदउ *VaḍḍhaCa.* 10.36.10; अरुह अजोह विणट्ट-वियप्पय सुद्ध-पवुद्ध सिद्ध परमप्पय *VaḍḍhaCa.* 10.36.2; 10.37.9.

अजोहजिण (a-joi-jina < a-yogi-jina) *m.* [also अजोगि-जिण] the prophet who is without any activity, JŚ. जेसि ण संति जोगा सुहासुहा पुण्णपावसंजणया । ते होति अजोहजिणा अणोवमाणंतबलक-लिया *Dbavā.* 1.280.7; ते होति अजोगिजिणा अणोवमाणंतबलकलिया *GomSa.(J)* 243; चउयंगअजोगिजिणे ठाणं पडि देयणीयस्स *GomSa.(K)* 634; णत्थित्ति अजोगिजिणे उदीरणा उदयपवडीणं *GomSa.(K.)* 280; जं क्षायदि अजोगि-जिणो णिकिरियं तं चउत्थं च *KaṭṭiAṇu.* 487.

अजोहयवत्ता (a-joiya-vattā = a-dṛṣṭa-vaktrā) *adj.* (f.) whose face was not seen, Apa. ताए अण्ण पवेविरगत्ताए पवणिवडियए अजोहयवत्ताए *DhamPar.* 2.23.7

अजोए (a-joe < a-yogena) *adv.* (Jacobhi 'sogleich') at once, Apa. निहणु नेमि पं अज्जु अजोए *BhaviKa.* 87.6.

अजोग (a-joga < a-yoga) *m.* absence of the activities (of mind, speech, body), AMg. पंच सव्वरदारा पणत्ता, तं जहा—सम्मत्तं विरई अपमया अकसाया अजोगा *Samav.* 5.5; JM. पढंमं जोगे जोगेसु वा मयं विनियमेव ... सुकमजोगमि य चउत्थं *JhāṇSa.* 83; एए धिय पुव्वानं पुव्वधरा सुप्पसत्थसंययणा । दोण्ह सजोगाजोगा सुक्काण पराण कवल्लिणो *JhāṇSa.* 64

अजोग (a-joga < a-yogya) *adj.* (pot. part.) unfit, improper, JM. कामं खउ असरो तिबिहो पज्जए तहि पगतं । अणलो अयच्छलो ति य, होति अजोगो य एगट्टा *NisBhā.* 3504; महिला गम्भअजोगा जत्थिअ-हाण्णसवीयओ पुरिसो । सुक्कारेण सरीरद्वियाण सव्वान परिमाणं *PavSa.* 57; गहणं पव्वज्जाए जओ अजोगाण णियमतोऽण्णयो *PāṇāPra.* 10.40; JŚ. णामादीणं छण्हं अजोगपरिवज्जणं तिरयणेण । पच्चवखाणं णेयं अणागयं चागमे कालं *Māla.* 27(1)

अजोगकेवलि (a-joga-kevali < a-yoga-kevalin) *m.* a Kevalin (omniscient) in the 14th गुणस्थान, who is free from all activities (of mind, speech and body), JŚ. खीण-कसाय-वीथराग-छुमुत्था (जीवा) सजोगकेवली अजोगकेवली *SatAḅ.* 1.1.22; केमिक्ता तं पि पुणो अजोगिकेवल्लिजिणो होर *Sūā.* (V) 534.

अजोगत्त (a-jogatta < a-yogatva) *n.* absence of activities (of mind, speech and body), inactivity (Jacobhi), AMg. से णं एणं (पउत्तेणं) उजाएणं . अजोगत्तं पाउण्ह *Uvav.* 153; जोगपच्चक्खणेण अजोगत्तं जणयह । अजोगी णं जीवे नवं कम्मं न बंध, पुव्वबद्धं निज्जेरेह *Utt.* 20.38.

अजोगत्त (a-joga-tta < a-yogya-tva) *n.* unfitness, unsuitability, JM. न हि जोगे णियमेणं जायह पडिमादि, णय अजोगत्तं । तल्लक्खणविरहाओ *UvPay.* 343.

अजोगंत (a-joganta < a-yogyanta) *m.* the end of the 14th गुणस्थान (i.e. अयोगिकेवल्लि), JM. अण्णयरेवेयणीयं उच्चं नामस्स चरिमउदाओ । मणुयाउ अजोगंता सेसा उ दुवरिमसमयंता *PāṇSaṃ.(C.)* 142 (comm. अन्यतरवेदनीय . मनुजायुष्कं, एता (कर्मभक्तयः) द्वादश-योग्यन्तसमयं यावत्सत्त भवन्ति)

अजोगंत (a-joganta < a-yogānta) *adj.* ending with the stage (of गुणस्थान) called अयोगिकेवलि, JŚ. इणि दुग सोलस तीसं बारस उदए अजोगंता *GomSa.(K.)* 284.

अजोगया (a-jogayā < a-yogatā) *f.* absence of activities (of mind, speech and body), AMg. पंच सव्वरदारा पणत्ता, तं जहा —

सम्मतं विरति अप्पमादो अकसायया अजोगया Samav. 5.5; से णं एतेण उवापणं ... जोगणिरौं करेति, करेत्ता अजोगयं पाठणति Pannav. 86.92 (2175)

अजोगकव (a-joga-rūva < a-yogya-rūpa) *adj.* improper or unworthy (act), AMg. अजोगकव इह संजयणं पावं तु पाणाण पसज्ज कारं Sny. 2.6.80 (comm. अबोध्यरूपं अवटमानकम्)

अजोगव (ajogava < ayogava) *n.* the progeny of a शूद्र man and a वैश्य woman, one of the nine intermediate castes (वर्णान्तरा), AMg. अंबहुगानिसाया य अजोगवं मागहा य म्या य (नव वर्णान्तरा) AyarTl.(Śr.) p. 8b 5; पडिलोमे सुहारं अजोगवं AyarTl.(Śr.) p. 8b 8.

अजोगवाहि (a-joga-vāhi < a-yoga-vāhin) *adj.* one practising inactivity (of mind, speech and body), JM. जे भिवलू अजोगवाहि णिकारणे विगति भुजति ... तिण्ण वि मासल्लु NisCu. 2.242.14; अजोगवाही ते पणमपरिहाणीए जयंति NisCu. 2.242.7; 2.241.13; 2.234.26.

अजोगि (a-jogi < a-yogin) *m.* free from activities (of mind, speech, and body), one in the 14th गुणस्थान, AMg. चउच्चिहा सम्बजीवा पक्कता, तं जहा — मणजोगी वज्जोगी कायजोगी अजोगी Thāna. 4.609(365); दुब्बिहा सम्बजीवा पण्णत्ता, तं जहा — सवियं चव अण्णिया चव ... सजोगी चव अजोगी चव Thāna. 2.410(1131); चोदस जीवद्वाणा पण्णत्ता, तं जहा — सजोगी केवली, अजोगी केवली Samav. 14.5; पाणावरणिज्जं किं मणजोगी बंधइ, वयजोगी, कायजोगी, अजोगी बंधइ ? गोयमा ! हेट्ठिहा तिण्णि अयणाए, अजोगी न बंधइ Viy. 8.24 (6.47); 8.2.133 (8.176); 9.31.17 (9.36); 18.1.55 (18.16); 25.6.117 (25.363); 26.1.31 (26.14); 30.1.20 (30.6); जे एगणाणी ते नियमा केवलजाणी, एवं अण्णाणी वि दुअण्णाणी तिअण्णाणी । मणजोगी वि वज्जकायजोगी वि अजोगी Jivābhi. 1.133; 9.21; एतेसि णं भंते ! जीवाणं सजोगीणं ... अजोगीणं य कतरे कतरेहिंते अप्पा वा बहुया वा Pannav. 3.96(252); 18.58 (1325); अजोगी णं जीवे त्वं कम्मं न बंधइ पुक्कबद्धं तिज्जेइ Utt. 19.37; JM. एसा पयलितिगणा, वेयणियाऽऽहारजुल धीणतिगं । मणुयाउ पमत्तंता, अजोगि अणुधीरो मगवं KamTha.(D.) 24; पणसीइ सजोगि अजोगि दुवरिमे (छेओ भवइ) KamVl.(D.) 31; कम्मुरलदुगंतारममणवयण सजोगि न अजोगी Saḍḍi.(D.) 47; 54; 63; अणुव्याइस सुक्का नत्थि अजोगिम्म तिज्जि (केसाओ) PañSam (C.) 30; 26; 32; 58; 79; 87; AvTl.(H.) 650a.11; जे भिवलू अजोगी तु णिकारणकारणा (विगति भुजति) NisBha. 1610; सुवृत्ताणजलविसुद्धो कम्ममलवेवस्सवा सिणाओ त्ति । दुविद्धो य सो सजोगी तहा अजोगी विणिहिद्धो PavSaro 728; 1310; Jḍ. जोगाणुवादेण अत्थि मणजोगी बच्चिजोगी कायजोगी चेदि । अजोगी चेदि SatAg. 1.1.48; मणुसाजं च वेदेदि अजोगी होहिदूण तं कालं । तित्थयर-णामसहिदाओ ताओ वेदेदि तित्थयरो BhaAra. 2122; 2123; जं केवली अजोगी ज्ञायदि ज्ञाणं समुच्छिण्णं Māla. 405(5); 1198(2); GomSā. (J.) 10

अजोगिअंत (a-jogi-anta < a-yogy-anta) *m.* one who is at the end of the गुणस्थान called अजोगिकेवलिठाण, Jḍ. चउच्छकहि चउअट्ठं चउच्छक य होति सत्तठाणाणि । आउगवधाव्हे अजोगिअंते तरो मंगा GomSā. (K.) 363; अजोगिअंतसु एक्केको (मंगो) GomSā. (K.) 649.

अजोगिकाल (a-jogi-kāla < a-yogi-kāla) *m.* life period of an अजोगिकेवलिन, JM. चरिभोवयमुच्चारणं अजोगिकालं उदीरणाविरो । देसणपुक्ककोडी PañSam.(C.) 5.99.

अजोगिकेवलि (a-jogi-kevali < a-yogi-kevalin) *m.* Kevalin in the 14th गुणस्थान, who is free from all activities (of mind,

speech and body), AMg. अजोगिकेवलिणीकसायवीयरागसंजमे दुब्बिहे पक्कते Thāna. 2.122(62); 2.120(62); से किं तं अजोगिकेवलिणीक-सायवीयरागसंजणारिया ? Pannav. 1.110(119); 1.108(117); 1.131(130); 1.129(132); Jḍ. मणुस्ता चोदससु गुणद्वाणेषु अत्थि मिच्छाइदी ... सजोगिकेवली अजोगिकेवलि ति SatAg. 1.1.27; चउण्हं खवा अजोगिके-वलीमंतरं केवचिरं कालादो होदि ? SatAg. 1.6.74; 1.6.125; 1.7.93.

अजोगिचरिम (a-jogi-carima < a-yogi-carama) *n.* end of the 14th गुणस्थान called अजोगिकेवलिन, Jḍ. जसतिरं मणुवाउ उच्चं च अजोगिचरिमिहि (बोनिछणा) GomSā. (K.) 272.

अजोगिजोग (a-jogi-joga < a-yogi-yoga) *m.* activity unbecoming a योगिन (sage), JM. गुरुणा अजोगिजोगो अचंतविवाग-दारुणो णेओ YogSā. 37.

अजोगिठाण (a-jogi-thāna < a-yogi-sthāna) *n.* the place or state of one who is without any activity (i.e. the 14th गुणस्थान), JM. अजोगिठाण इवइ एक्कं PañSam.(C.) 18 (comm. p.8b.14); Jḍ. अजोगिठाणं अल्लसं तु GomSā. (J.) 532; अजोगिठाणं इवे सुणं GomSā. (K.) 494

अजोगित्त (a-jogi-tta < a-yogi-tva) *n.* the state of being free from activities (of mind, speech and body), AMg. पंच संबरदारा पण्णत्ता, तं जहा — संमत्तं, विरती, अपमादो, अकसायत्तं, अजोगित्तं Thāna. 5.110(418); JM. छम्मास अजोगित्तं न कोवि पडिबज्जए सययं PañSam.(C.) 2.97.

अजोगिभवत्थकेवलणाण (a-jogi-bhavattha-kevala-nāṇa < a-yogi-bhavastha-kevala-jāṇa) *n.* omniscience as found in the worldly life at the stage of having no activity, AMg. भवत्थकेवलणाणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — सजोगिभवत्थकेवलणाणे चव अजोगि-भवत्थकेवलणाणे च Thāna 2.89(60); 2.91(60); Nandi 35; 37

अजोगिभवत्थकेवलि (a-jogi-bhavattha-kevali < a-yogi-bhavastha-kevalin) *m.* the omniscient who lives in the world and has attained the state, free from activities, AMg. अवंधयस्स णं भंते ! अजोगिभवत्थकेवलिस्स कति परिसहा पण्णत्ता ? Viy. 8.8.24 (8.928); भवत्थकेवलिअणाहारए दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — सजोगि-भवत्थकेवलिअणाहारए य अजोगिभवत्थकेवलिअणाहारए Pannav. 18.101 (1371); 18.103(1373)

अजोग (a-jogga < a-yogya) *adj.* (pot. part.) [also अजोगय] unfit, improper, JM. आहारादुवमोगो, जोगो जो जम्मि होइ कालम्मि । सो अण्णहा ण य णित्ति, अकालऽजोगो य हीगो य NisBha. 2421; अजोगो अण्णुकूलो NisCu. 2.430.24; असंथरं अजोगा वा जोगवाही व ते भवे । एसणादि परिकेसो जाया तम्सा विराहणा NisBha. 3851; एत्तो चिय पडिसेहो दढं अजोगाण वणिजो समय PañSāPra. 5.20; अरे अजोगो एसो KurMāKa. 57.20; (सम्मतं) संपत्ते पि अजोगा चित्तामणिमिव विभुंचंति DvaKa. 5.10, जाओ अजोगयस्स वि जाण पसाएण मज्झ गुणजोगो JugajjCa. 8; Jḍ. ण वि जाणदि जोग-मजोगं RaySā. 41; जदि इदरो सोऽजोगो छेदसुवद्वाणं च कादव्वं Māla. 168(3); अवसेसं तु अजोगं सादि अगादि इवे तत्थ GomSā. (K.) 187; Apa. सुणीण सजोगु सचित्तु अजोगु NāyCa. (P.) 9.21.6.

अजोगादा (a-jogga-dā < a-yogya-tā) *f.* unsuitableness, Ś. (विदूषक) अहिअमदुरस्स अंबस्स अजोगदाए अंठी ण भक्खीअदि Cārud. 1.1.6.

अजोगसंग (a-jogga-saṅgaya < a-yogya-saṅgata) *adj.* associated with an unfit thing, Jḍ. सगसंगेतगयस्स य अणत्थिं जोगादव्यगयसादी । सेसं अजोगसंगयसादी होदि ति णिरिट्ठं GomSā. (K.)

189.

अजोगि (a-joggi < a-yogin) *m.* free from activities (of mind, speech and body), one who is in the 14th गुणस्थान, JŚ. योनिमि अजोगिमि य वेसदृष्टपणयाण गुणगारा। चउसद्धी वसीसा गुण-गुणदेवकृणया सव्वे GomBa.(K.) 873.

अजोगि (a-joni < a-yoni) *adj.* 1 not born from the womb, AMg. एतेसि णं भंत ! जीवाणं सचित्तजोगीणं अचित्तजोगीणं मीस-जोगीणं अजोगीणं य कतरे कतरेहिंते अप्पा वा बहुया वा तुहा वा विसेसा-हिया वा ? Pannav. 9.19(763); 1. 2 other than the vagina, Apa. सयााहु कइ अइयार दुति ... अवरविवाहु अजोगिहिं मेहुण CandappaCa. (Y.) 2.16.12.

अजोगिय (a-joni-ya < a-yoni-ka) *adj.* who has no Yoni (i.e. physical birth), AMg. जदत्थि ण लोमे तं सव्वं दुपपोआरं, तं जहा — ... सजोगियवव अजोगियवव Thāṇa. 2.1(49); एतेसि णं भंते ! जीवाणं ... अजोगियाण य कतरे कतरेहिंते अप्पा वा बहुया वा तुहा वा विसेसाहिया वा ? Pannav. 9.12(753); 9.19(763), 9.23(772)

अज त्त (a-jotta < a-yukta) *adj.* improper, JM वच्छ ! तुह विव्व-कण धवलीकरणं ससिस्स व अजोत्तं KumāPra. 381.6.

अजोसिय (a-josiya < a-juṣṭa) *adj.* (ppp) not finding de-light, AMg. जे विण्णवणाहिजोसिया संतिण्णेहि समं वियाहिया Say. 1.2.3.2 (comm. अजुहा असेविता, क्षयं वा अवसायलक्षणमतीता p. 71a.9) v.l. अजोसिय

अजोह (a-joha < a-yodhya) *adj.* (pot part.) unconquer-able, Apa. सुर-असुर महाल जणि अजोह PaṇCa.(P.) 8.16.1.

अजोह (a-joha < a-yodha) *m.* name of a दीप, JM. दीवो संकायारो ... पस्हाओ अ अजोहो ... दीवा अण्यपरियंता PaumCa.(V.) 48.84.

अज- (ajja- < arj-) *v.* to acquire, to obtain, AMg. सुहे सम्मत्ते अविरजो वि अज्जेइ तित्थयरनामं BhattaP. 87; JM. दळयम्माई अज्जेइ सायमसायं विवज्जयथो KamVi.(D.) 54; सो पावभोहियमई दीहं अज्जेइ संसारं PaumCa.(V.) 11.56; धम्मो मोक्खस्स कए अज्जेइ सया अपरित्तो PaumCa.(V.) 9.49; पाणवहाइ रओ अज्जेइ अंतरायं Jambu- Ca.(G.) 6.40; सामी धोडयपालो य तस्स भत्ते ण अज्जेइ ĀvMāKa. 24.2; अज्जेइ अंतरायं ण लहइ जेणिच्छियं लाभं JivApu. 38, लहुं कइ नरसं सगगद्धं नरसुहं व अज्जितं AkkhaMaKo. gā. 26; सत्थाहो एइ अज्जेइ तेणेसा तुह पेसिआ GaṇṇaDsa. 12.41; सुहइणिव कायरो वि तु जयमज्जइ जयम्मि SubbāPaṇṇa. 16; JŚ. ण य किं पि तत्थ पावइ पावं एमेव अज्जेइ ŚrāA.(V.) 112; तित्थयरणामपुणं वेज्जावच्छेपेण अज्जेइ ŚrāA.(V.) 317; विरलो अज्जदि पुणं सम्मादिद्धी वपहिं संजुसो KattiApu. 48; Apa. सो सम्मत्तु दयागुण अज्जइ Chakkammū. 12.14.8.

अज (ajja < ārya) *m.* a noble man, (mostly used in vocative in address and in compounds) [अज आमन्त्रणं, अहो महानुभाव Varā.(Gr.) 9.17]; AMg. चत्तारि पुरिसजाया पक्कता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अजपरिणते Thāṇa. 4.280 (212); एव वयासी — अज, ताय, भाय, माउल, भाइण्णा, भगवया समुदेणं अनिरविलज्जमाणा ... चिरं जीवइ Nāya. 1.8.67; अहव अज पासह चित्तं जीवलोणं Jambuddi. 3.124; पुच्छामि अज णयं अरमुत्तकुमारकेवली सव्वं Śrā- Pa. 16; अहो अजस्स सोमया Utt. 20.6; आसंदीपलियंकेसु मंचमा- सारुणसु वा अणावरियमज्जाणं आसइत्तु सइत्तु वा Dasave. 6.54; अज्जा वंदंति अजियाओ वंदंति Āv. 60; JM. अजो तित्थयरणं पढमो MaViCa. (G.) 19a.9(2); न लवसि किं अज मा लवसु अजो KumāCa.(H.) 4.51; Ś. (नटी) अज इअहि Śāk. 1.9; (मियंवादा) तेण हि इमस्सि

पच्छाअसीदलाए छत्तवण्णेदिआए मुदुत्तअं उवविसिअ परिस्समविणोदं करेहु अजो Śāk. 9.16; (निपुणिका) अज जणिमित्तं मद्दा उकंठिदो ताए इत्थि-आए णाममेगेण मट्ठिणा देवी आलविदा Vikramo. 2.0.8; (चेटी) अण-त्तमिह देवीए धारिणीए ... केरिटी मालविअ सि णट्ठाअरिअ अज्जगणदासं पुच्छिहुं Mālavikā. 1.3.4; (मनोरमा) ता अणुगेण्हाहु अजो इमां Priy- Da. 3.0.82; (नटी) अज आमंतिदा मए भगवतो वम्हणा MudrāRā. 2.5; (चर) इअं अंगुलिमुहा अज्जे पि अवगमइस्सदि MudrāRā. 17.1; (पुरुष) अत्थि दाव एत्थ पढमं चंदउत्तइदएण अज्जसअददासो वज्जट्ठाणं आणतो MudrāRā. 179.1; (स्थापक) अणंतरकरणिज्जं संपादेम्ह । जदो महाराअदेवीणं भूमिअ घेतुण अजो अजभारिआ अ जवणिअंतरे वट्ठि Kap- Mañ 1.12.3; (विदूषक) अज विअक्खणा मए सह संधि काहुं आअइ KapMañ 2.6.14; (नटी) अज इअहि आणवेहु अजो Nāya. 1.4.3; Apa. अजइ लक्खइ तिणिण सभासवि उप्परि सहसइ वीस णिवेसवि Mahā- Pu.(P.) 38.25.9; रिउ सयल करावमि अज्जु अज PaṇCa.(P.) 10.1.7. cf. अजो.

अज (ajja < ārya) *m.* (a member of) the Aryan race, Apa. (इउ) हुउ अज्जु मेच्छु JasCa. 2.19.13; अज अज्जभावेण विव्वसिय मिच्छ कम्मकृणे विदुसिय VaḍḍhaCa. 10.19.4. cf. अज्जाजति.

अज (ajja < ārya) *adj.* noble, worthy, AMg. जइ संसि भोए चउअ असतो अज्जाइ कम्माइ करेइ रायं Utt 18.32.

अज (ajja < ārya) *m.* [extended meanings] अजो जिणम्मि DeNaMa 1.5 comm अजो जिनोईरु बुद्ध । यदि तु स्वामिपर्यायअयं- शब्दसमुद्भवोऽयं तदा मङ्गलार्थमस्योपादानम्.

अज (ajja < ārya) *m.* used as a prefix to proper names to indicate respect It occurs with the following words — आसाद, इंदविण, इसिपालिय, कण्ह, कालम(य), कुबेर, खउड, गंग, गुत्त, गोविंद, चंद्र, अंजु, जयंत, जसभइ, जेहिळ, णक्खत्त, गंदिल, णाहल, णाग-इत्थि, तावस, शूलभइ, विण्ण, धणगिरि, धम्म, नाग, पडम, पूसगिरि, फग्गुमित्त, मंगु, मणग(य), महागिरि, रक्ख, रक्खिय, रइ, वइर, वइरसेण, वसु, विण्णु, बुद्ध, संडिल, संतिसिण्ण(य), समिअ(य), समुए, संपलिय, संभूयविजय, साम, सि(से)ज्जंभव, सिक्खइ, सीह, सीहगिरि, सुध(ह)म्म, सुइत्थि, सणिय, इत्थि. cf. sub voce.

अज (ajja < adya) *adv.* today, this day, AMg. गयं परिणाय इइअज वीरे, सोयं परिणाय चरेज्ज दंते Āyā. 1.3.2.6; एवं कामेसणं विअ अज सुए पयइअ संयवं Say. 1.2.3.6, एव वदासी — 'हं भो ! चमरा ! ... अज न भवसि Viy. 3.2.29 (3.113); इहव अज ... विहरामि Viy. 3.2.43 (3.129); अज हणामि, अज महेमि, अज वहेमि Viy. 3.2.28 (3.112); 9.33.24-25 (9.158; 159); 11.11.24 (11.133); अज सविसेसं बाहिरियं उवट्ठाणसालं करेइ Viy. 11.11.27 (11.136); 11.11.55 (11.164-165); 15.65 (15.96); 15.70 (15.103; 106; 110); अज सके देविंदे ... देवाणुपियं अट्ट उविलत्तपसिणवागरणइ पुच्छइ Viy. 16.65 [Ldn.], अहं ... अज संसि तारिसंसि सयणिज्जंसि ... सुत्तजागरा Nāya. 1.1.19; किं णं अम्मो अज तुअं ओहयं जाव शियावइ ? Antag. 41; अज होउ णवणं मुदितं बहुलज्जपेज्जकलियं Paṇḍā. 2.13; अयसकरा तक्करा मयंकरा 'कास इरामो' ति अज दव्वं इति सामत्थं केरि Paṇḍā 3.9; अज मियग्गामे नयरे इंदमहे इ वा जाव निगळइ ? Viyā 11; अज सावत्थीए नगरीए इंदमहे इ वा खंदमहे इ वा RāyPa. 688; ता जेणं अज णक्खत्तेणं चंदे जोपति ŚrāPa. 10.162; जे अज सुहं भविणो सभरणीयं तथं भवे कलं । मग्गंति निव्वसणं अपवग्गसुहं बुहा तेणं BhattaP. 4; सुत्त्वणं सभरियं एस गिरी अज सो दिद्धो ŚrāPa. 28; अज सयणिज्जंसि ... सुत्तजागरा ओहीरमाणी चोइस महासुमिणे पासिता णं पडिबुद्धा Kapp.(J.) 6; 49; अज सविसेसं बाहिरियं उवट्ठाणसालं गोपोदयसिंसं करेइ Kapp.(J.) 57; इअज राया खत्थिइ.

अज्जुत्तिर *Nā. 9.12*; अज्ज कदाहु सुमिओ वचनं अज्ज विद्वांसि *Paṇḍita. 1.1*; JM. अज्ज रयणीविरेमि ... उगिण्हिय आगओ हं *SurSūCa. 2.167*; विमज्ज सुज्जं कोट्टी दीसह *KaḷKa. 264.42*; अज्ज हं अज्ज सत्तमविणाउ । चवि-
अज्ज लेखरसुओ होहामि *VijKavCa. 1.122*; 3.18; हुं तुह पिओ न आओ ? हुं किं तेणज्ज ? सो हुं अज्जओ *KumaCa.(H.) 4.11*; पुत्ति न कमा अज्ज
वेध्वाणं पूया *KaKoPha. 3.30*; *Erz. 44.16*; मजे तस्य तुमेहिं गंतव्यं अज्ज
वले वा *BaBhaKa.(MS.) 66*; JŚ. जेणज्ज मज्झ दब्बं गहियं दुट्ठेण *ŚrāA. (P.) 74*; M. अज्ज मए तेण विणा अणुहुअहुहं सभरंतीय । अहिण्णमेहणं
रओ गित्तामिओ वज्जपण्हो व्व *GaSaSa. 1.29*; 2.10; पअवित्थं ... काऊण
विअ काउमण्णसुअं काअवमज्ज ति तं *ŚrKāV. 7.8*, जिअं जिअं मे
वज्जणेवि जेहि दे ... मुहं पहाउज्जकमज्ज पिज्जए *KamaVa. 1.17*;
(भाषिका) महुमासस्स बलमत्ता बट्टर कुहुमाउहस्स अज्ज तिही *ŚrāMa. 2.11*;
(राजा) जे कंटआ ... जे केसरा । अज्ज तुज्जा करफंसविखणो ते हवतु
अज्ज अंगसंगिणो *KapMa. 3.24*; Mg. (1) (नन्दगोप) अज्ज हि अज्जुत्ते ...
ज्जोदाए पवूदा इअं च दाली *BaCa. 1.19.1*; (दामक) अज्ज गट्टिदामोदलो
... पकीलित्तु आअच्छदि *BaCa. 3.0.93*; Ś. (साणूर) मज्जेमि अज्ज बालं
ŚrāCa. 5.4; 5.5; (चर) अज्ज मणिआरसेट्टिचंदणस्स नेहं पट्टिओ म्हि
MudrāKa. 17.7; 98.2; (सिद्धार्थक) कीदिसो अज्ज दिवसो ति *Mudrā-
Ka. 123.6*; (अवलोकिता) माधवपट्टिच्छदअं ... अज्ज मंदरिआए इत्ये
मिहिं *MālaMa. 1.15.2*; (चेटी) अहिअं अज्ज मण्णकालणं *VaṇiSām. 1.14.8*;
Apa पसुपविल्लिहुण आणेहु सज्ज, देवीमंडउ पूरेहु अज्ज *JuCa. 1.8.4*;
जो अज्जपमाणहिं वयआमणहिं नेहु पुण्णउ दंसिअउ *JambāSaCa. 2.10.10*;
तिमिरावरिअ अज्ज इयहासओ *VaṇḍhaCa. 2.21.6*; अज्ज सिज्जउ
गमणु *BandeRā 109*

अज्ज (*ajja < ajjā*) *adj.* ignorant, M. भव्याह सयं वसुदेवमज्जो
मधुण कसो सिरिणाहताअं *ŚrKāV. 10.41*.

अज्ज (*ajja < ajjya*) *n.* clarified butter, ghee, अज्जं सत्पि च वयं
PālaNa. 282.

अज्जहसिपालिया (*ajja-isipāliya < ārya-ṣipālita*) *f.* [also
"बालिया"] (a branch of the church) originating from Ārya Ṣi-
pālita, AMg. येरेहितो नं अज्जहसिपालिपहितो एत्थ नं अज्जहसिपालिया
साहा निगया *Kapp.(Th.) 11*.

अज्जउत्त (*ajja-utta < ārya-putra*) *m.* [rarely अज्जपुत्त]
'the son of the nobleman', used as a term of address to the
husband by ladies and then as a regular word to refer to
the husband, cf. the explanation of the word given by
writers on dramaturgy सर्वस्त्रीभिः पतिर्वाच्य आर्यपुत्रेति यौवने *Nāṭya-
śāstra 18.19*; महाराजो नृपः सर्वस्त्रैर्यपुत्रेति यौवने *Nāṭyadarpaṇa 4.46*;
आर्यपुत्र च जीवेश नाथ साय्याह बलमम् *Nāṭakalakṣaṇaratna-
kośa 296-97*; JM. को उण एसो अज्जउत्तवयमणुकरे *CaupCa. 18.3*;
हा अज्जउत्त जुत्तं कमपत्तं आसि मइ मरणं *SurSūCa. 6.47*; तओ पुव्वा-
वरणहलाके य ममं रुहेवो मणइ अज्जउत्त सुणह विण्णविअं ति, मया भणियं,
रायपुत्त किमयं अज्जउत्तो ति *VasuHi.(M.) 176.13*; एएण कारणेणं मया
तुग्गे अज्जउत्त ति पूयाएएण समामहु *VasuHi.(M.) 176.26*; न होइ
बहुजणस्स अज्जउत्तो *VasuHi.(M.) 180.21*; अज्जउत्त सोहणं कवे *Erz. 39.24*;
Ś. (शकुंतला) परिचरमच्छरेण अणुंमिदमिह देवने, अज्जउत्तो अस्स
एसो *ŚāK. 94.2*; (शकुंतला) अज्जउत्त एव तं अंगुलीअअं *ŚāK. 98.4*;
(जिपुणिका) अदो पट्टिदि भगवओ अज्जस्स उवत्थाणं करिअ पडिणिवुत्तो अज्जउत्तो
Vikramo. 2.2; (देवी) इत्थे णिउणिए सअं तुए मणिई इदं लदामेहं परि-
वर्तते अज्जमाणअसहाओ अज्जउत्तो विद्वांसि *Vikramo. 2.19.141*; अज्ज-
उत्त इहमि *Ratnā. 1.5.5*; (सीता) सुहु सोहसि अज्जउत्त एदिणा विण्णअमा-
इयेण *UttāRāCa. 1.18.10*; (सीता) अज्जउत्त एदिणा चित्तदसणेण
P. 1. 20

पञ्चुपण्णवोहलाए अत्थि विण्णअं *UttāRāCa. 1.83.4*; (देवी) ता एद संवई
अज्जउत्तस्सपुत्तो सअं मिअं किं पि कअं *KapMa. 1.19.6*; (देवी)
इजे दावेहि अज्जउत्तस्स मम्मइपुअवुदेसमणं *ŚrāMa. 2.21.3*; Apa.
अज्जउत्तु इहु अवहरिपि परिलेखियउ सणेण *SanKuCa. 567.8*; अज्जउत्तपुण्णो-
वचवआवड्डिण नरेण *SanKuCa. 572.6*.

अज्जउत्तसप्फंस (*ajja-utta-pphamsa < ārya-putra-sparsa*)
m. husband's touch, Ś. (सीता) अज्जउत्तसप्फंसेण दीहदारणं पि संदाहं
शसि ओलवतेण ... देवदि अवसो विअ मे इत्थो *UttāRāCa. 3.40.9*.

अज्जउत्तमुहराग (*ajja-utta-muha-rāga < ārya-putra-
mukha-rāga*) *m.* colour of the husband's face, Ś. (वासवदाता)
अज्जउत्तमुहरागादो जेव्व मए जाणिदं जहा कुसुमिदा णोमलिअ ति *Ratnā. 2.17.28*.

अज्जउत्तसुण्ण (*ajja-utta-sunṇa < ārya-putra-sūnya*)
adj. bereft of one's husband Ś. (सीता) अहं पि अदिभूमि गंदण
रणरणेण अज्जउत्तसुण्णं विअ अत्ताणअं पेक्खामि *UttāRāCa. 1.30.1-2*.

अज्जउत्तहत्थ (*ajja-utt-hattha < ārya-putra-hasta*) *m.*
hand of the husband, Ś. (सीता) पेक्खामि दाव अज्जउत्तहत्थवारिदता-
लवेदादवत्तं अत्ताणो दक्खिणारणपहिअत्ताणं *UttāRāCa. 1.24.2-3*.

अज्जउल (*ajja-ula < āryā-kula*) *m.* belonging to the
cult of Āryā (the goddess i. e. the female deity) = *Kaulas*, JŚ.
गडमडमल्लकहाओ मायाकरज्जमुट्टियाणं च । अज्जउललवियाणं वहासु ण
विरज्जए धीरा *Māla. 858(9)* (comm. आर्याकुलम् = आस्रायो दुर्गा येषां
ते आर्याकुलाः हस्तपादद्वारः शरीरावयवभेदेन कुशला दुर्गापुत्रिकाः जीवहिंस-
नरताः, अथवा अत्राधिकारक्षकाः सर्वपशुपालाः)

अज्जओभासि (*ajjaobhāsi < āryāvabhāsin*) *adj.* noble
looking, Ārya (only) in appearance, AMg. चत्तारि पुत्तिजया
एणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अणज्जओभासी, अज्जे णाममेगे अज्जओ-
भासी, अणज्जे णाममेगे अज्जओभासी, अणज्जे णाममेगे अणज्जओभासी
Thāna. 4.224(280)

अज्जकणिह (*ajja-kaniṭṭha < ārya-kaniṣṭha*) *m.* the
second name of Aśvīnānta, JM. नामं च तुग्गे अज्जेट्टो होउ, अहं
च अज्जकणिहो *VasuHi. 209.7*; अनुसंतो मणति — अहं अज्जकणिहो एण-
मामि *VasuHi. 209.20*.

अज्जकालिय (*ajja-kāliya < adya-kālika*) *adj.* [also अज्ज-
कालिग, अज्जकालिय] belonging to the present time, modern, AMg.
निरवज्जमज्जकालिअज्जं जुग्गं निरवसग्गं (मत्तपरिअं भणिस्सामि) *BhattaP. 12*;
आसणसयणखेममंडमत्तोवगरणमादीनि अज्जकालियां च जोयणइं मवि-
ज्जंति *AnuOg. 836*; JM. अज्जकालियेअं वयंति अविआणिकण सम्माअं
KappBhā. 472 (comm. पात्रस्य लेपः ... अनुनातनसुरिभिः प्रवर्तितः).

अज्जकुबेरा (*ajja-kuberā < ārya-kuberā*) *f.* a monastic
branch originating from Ārya Kubera, AMg. येरेहितो ण अज्जकुबेरा
साहा निगया *Kapp.(Th.) 11*.

अज्जखंड (*ajja-khaṇḍa < ārya-khaṇḍa*) *m.* the Āryan
region, Apa. छखंडणहु दुत्तमपयंडु वसि करिवि असेसु वि अज्जखंडु
PāNaCa.(P.) 6.4.4; पंच खंड तहिं मेच्छइं वसदि पुण्णेच्छइं अज्जखंडु
परिसुद्ध *PāNaCa.(P.) 16.10.10*; तत्थ वि पुसु जुअसमिळा (या) णएण
दुर अज्जखंडे पुण्णे कएण *CandappaCa.(Y.) 4.20.7*; 8.2.9.

अज्जखेत्त (*ajja-khetta < ārya-kṣetra*) *m.* the region in
which the Āryans live, JM. पाविय माणुसत्तं कुलं पवित्तं तह अज्जखेत्तं
UvaSat. 67.

अज्जगा (*ajja-ga < ārya-ka*) *m.* [also अज्जअ, अज्जय] *grandfather*, AMg. तए णं तं जमालि खत्तिवकुमारं अम्मापियओ एवं ववासी

ये ते जाया अज्जपज्जयपिउपज्जयागए सुवहू हिरण्णे य सुवण्णे व Vjy. 9.38.41 (9.175); 11.11.44 (11.153); Nāya. 1.9.5; जं णं तुम्हे ममे पव ववह—इमे ते जाया अज्जपज्जयपिउपज्जयागए सुवहू हिरण्णे य सुवण्णे व Antag. 3.71; तस्स णं अज्जगस्स अहं णत्तुए होत्था RāyPa. 750; एवामेव पएसी तव वि अज्जए होत्था RāyPa. 751; वेसालीए जगरीए अज्जगं नेवयं रायं उवसं जिज्जत्ताणं विहरितए एवं संपहेइ Niraya. 43; अज्जए पज्जए वा वि वण्णे चुलपिउ ति य । पुरिसं नेवमाले Dasave. 7.8; धम्मं सोऊण ठिओ पुंदरिओ अज्जयस्स पयमूले SāraP. 28; JM. कतो एतस्स तुज्ज आगमो, सो अणए—अज्जयपज्जयागतं AvTī (H.) 357b. 2; विज्जाहरसामंतो वसइ मइ अज्जओ एतं PannCa (V.) 50.2; अज्जय-पज्जय-जणयज्जियाए लच्छीपS-कंकरिओ SurSuCa. 1.174; जं पुण अज्जयपज्जयजणयज्जियअत्थमज्जओ दाणं । परमत्थओ वलंकं SurSuCa. 1.220; पविट्ठो निसीहिं काऊण येरो को वि अज्जउ ति काऊण अवनेइ KaKa 272.21; 1.220; तओ सो अज्ज-पण सयलाओ ... महत्थविज्जाओ गुणाविओ Erz. 7.17; M. सवेअणे सविहे वि देअरे सुक्खज्जामं दिअरविअज्जअं ठितKaV. 1.80; Apa. कम्मवखउ पुण बोइ णवि अज्जउ संति अणेइ Pannapp. 2.61.

अज्जग (ajjaga < arjaka) n. [also अज्जअ, अज्जय] a kind of grass with flowers [DeNMA. 1.51 सुरसगुरेडेसु अज्जओ, Nigbanṭṭu-āga 221 'कुंडरं त्वज्जकः स्यात्'; comm. on Jambuddi. 5.72 calls it आयंय] AMg. हरिया अणेगविहा पणत्ता, तं जहा—अज्जोइ वोहाणे हरितग तह तंदुज्जगतणे य Pannav. 1.49 gā. 39 (1.44.3); JM. भूतणं अज्जगो अण्णए, तेण संजुत्तं असणं मुंजइ NāCa 3.319.14; असिबमणिट्ठं काउं चित्तेदी तस्स उत्तमं च । कुट्ठिही सहस चिय अज्जगतकमंजरि व्व लहुं SupāCa 2.410.

अज्जगंधाली (ajja-gandhālī < ārya-gāndhārī) f. noble Gaundhām, S. (बेटी) अज्ज देवी .. अज्जगंधालीए पादवदणं कादुं गदा आसी VentSudh. (Grill.) 1.19.2.

अज्जगमंजरी (ajjaga-mañjari < arjaka-mañjari) f. [also अज्जयमंजरी] cluster of the flowers of the Arjaka grass, AMg. तस्स णं अज्जगमंजरीका इव सत्तहा मुद्दाणं फुट्ठि ति Jambuddi. 5.72 (comm. आयंयो वनस्पतिविशेषो यो लोके 'आज्जओ' इति प्रसिद्धः); JM. अगवओ तिथगरस्स तिथगरमाएव वा असुमं मणं संपधारेति तस्स णं अज्जय-मंजरी विव सत्तहा मुद्दाणं फुट्ठु ति घोसणं घोसावेइ AvTī (H.) 125a.2; तस्स अज्जगमंजरी व्व मुद्दाणं सत्तखंइ फुट्ठुसइ KaKaPra. 52.1.

अज्जघोस (ajja-ghosa < ārya-ghosa) m. the noble Ghosa (a gaupadhara of Tāra), AMg. पासस्स णं अरहओ ... अट्ठ गणा अट्ठ गणहए होत्था, तं जहा—सुमे अज्जघोसे .. जसोमदे Thāpa. 8.37(618); Kapp. (J.) 160.

अज्जचंदणा (ajja-candanā < ārya-candanā) f. revered Candanā, the first female disciple ordained by Mahāvīra, AMg. तए णं समणे भाव महावीरे देवाणंदं माहणिं सयमेव पव्वावेइ .. सयमेव अज्ज-चंदणा अज्जए सीसिणित्ताए दलयइ Vjy 9.33.18 (9.154); सा काली ... जेणंवे अज्जचंदणा अज्जा तेणंवे उवागया Antag. 141; 142; समणस्स णं भगवओ महावीरस्स अज्जचंदणापामोक्खाओ छत्तीसं अज्जियासाइस्सीओ Kapp. (J.) 135; JM. अज्जचंदणा य किल तंमि समए संधारोवगया पसुत्ता DasaveTī. 49.8; मियावई संमंता, गया अज्जचंदणासासं AvTī (H.) 485a.8; एव पवसिणिसो वुदो ओ अज्जचंदणाईहिं ViMāPra 74.21; सुंदरी-पउमावईपमाओ टिण्णाओ अज्जचंदणाए सिस्सिणीओ KaKaPra. 52.32.

अज्जचेडव (ajja-cedaya < ārya-cetaka) n. [also अज्जवेडय] the family of उहेइगण, AMg. उहेइगणस्सेए छव कुला र्हेति पायव्वा .. छट्ठं पुण अज्जचेडव होइ Kapp. (Th.) 7.

अज्जजक्खिणी (ajja-jakkhīni < ārya-yakṣiṇī) f. revered

Yakṣiṇī, the first female disciple of Neminātha, AMg. अरहओ णं अरिठ्ठणेमिस्स अज्जजक्खिणीपामोक्खाओ वत्ताकसं अज्जियासाइस्सीओ Kapp. (J.) 177.

अज्जजयंती (ajja-jayanti < ārya-jayanti) f. a monastic branch originating from Ārya Rathe and Ārya Jayanta, AMg. येरेहितो णं अज्जरेहितो णं इत्थ णं अज्जजयंती साहा णिगया Kapp. (Th.) 11; येराओ अज्जजयंताओ अज्जजयंती साहा णिगया Kapp. (Th.) 4.

अज्जजाह (ajja-jāi < ārya-jāti) adj. of noble or Āryan birth or race, AMg. चत्तारि पुरिसजाता पणत्ता, तं जहा—अज्जे णाम-मंमे अज्जजाती, अणजे णाममंमे अज्जजाती Thāpa. 4.223(280); छ एए इम्भजातिओ (v.1. अज्जजातिओ) Pannav. 1.103 gā. 118.

अज्जजिणणंदिगणि (ajja-jinanandi-gaṇi < ārya-jinanandi-gaṇin) m. the noble Jinanandi (Guru of Ācārya Śivakoṣi) JŚ. अज्जजिणणंदिगणि-सव्वगुत्तमणि-अज्जमिस्सणंदीणं । अवगमिय पादवद्वे सम्मं सुत्तं च अत्थ च BhaĀrā. 2163.

अज्जजीयधर (ajja-jīyadhara < ārya-jītadhara) m. noble Jitadhara, the disciple of शाण्डिल्य of the कौशिक गोत्र, AMg. वई कोसियगोसं सडिलं अज्जजीयधरं Nandī gā. 26.

अज्जजेट्ठ (ajja-jettha < ārya-jyēṣṭha) m. name of a person (Vāṇdeva), JM. रण्णो गेयवारे बीणादसेण भणियं, अज्जजेट्ठ तुम्हे राय-गेज्जे बाएइ बीणं गायइ वा कुणइ पसायं ति VasaHī. 212.30.

अज्जण (ajjana < arjana) n. acquisition, obtainment, JM. धम्मपुरिसो तयज्जणवावारपरो जहा साहू ViĀvRhā. 2093; पुत्तज्जणं होइ सुसावयाणं साहूण वा तत्तविसारयाणं UvaSut. 18; गुणाणं अज्जणे वेव सम्मं होइ पणज्जणं ŚrāPraSū at 12 comm. p. 62b.11.

अज्जणण (ajjanana < arjana) n. acquisition, obtainment JM. लदा न नंदलच्छी समुद्धरा काइ तीर विरहम्मि । रज्जं केरिसमेवं करे-सु वायं तयज्जणणे UrPayTī. on 7 p. 21. v. 3.

अज्जणपरायण (ajjana-parāyaṇa < arjana-parāyaṇa) adj. given to acquiring, intent on obtaining, JM. पत्थेइ तासु (विभूंसु) रज्जइ तयज्जणपरायणो होइ JhāṇSa. 16.

अज्जणाहला (ajja-nāilā < ārya-nāgilā) f. the branch originating from Ārya Nāgilā, AMg. येराओ अज्जणाहलाओ अज्जणाहला साहा णिगया Kapp. (Th.) 4. cf. अज्जणाहली.

अज्जणाहली (ajja-nāilī < ārya-nāgilī) f. the branch originating from Ārya Vajra, AMg. येरेहितो णं अज्जवहरसेणिपहितो एत्थ णं अज्जणाहली साहा णिगया Kapp. (Th.) 11.

अज्जणिज (ajjanijja < arjaniya) adj. (pot part.) to be acquired, to be obtained, Apa. पहिलारी पट्ठणा अज्जणिज्ज जानेव्वी सयल वियारविज्ज Jaccā. 4.6.4.

अज्जजिय (ajjaniya < arjayitvā) ger. having acquired, JŚ. धित्तेसिमिदियाणं जेसि वसदो दु पावमज्जणिय । पावदि पावविवागं Maia. 735(8).

अज्जतणिज्ज (ajja-tanijja < adya-taniya) adj. belonging to the present time, S. (देवी वसंतसेता) महाराय, न खडु अज्ज-तणिज्जेव सुकास्तणे एयाए परट्ठा RamMañ. 1.38.1.

अज्जतावसी (ajja-tāvāsī < ārya-tāpāsī) f. the branch originating from Ārya Tāpasi, AMg. येराओ अज्जतावसाओ अज्ज-तावसी साहा णिगया Kapp. (Th.) 11.

अज्जता (ajja-tā < adya-tā) f. the present time, AMg. जे इमे भंते ! अज्जताए समणा निगंवा निहरंति एते णं कस्स तेयजेस्स वीत्ति-वयंति Vjy. 14.9.17 (14.136); जे इमे भंते ! अज्जताए समणा निगंवा

मिहंति एपि नं अहं ओणाहं अणुजाणामि Vy. 16.2.11 (16.84); जे इहे अज्जपाए समणा णिग्गठा एए सञ्जे अज्जसुहम्मस्स अणमारस्स अवन्नेओ Kapp.(Th.) 2; Kapp.(S.) 6; 7.

अज्जदिक्खि (ajja-dikkhiya < adya-dikṣita) *adj.* newly initiated, who is initiated today (recently), JM. अज्जदिक्खिओ साहू UvMa. 15.

अज्जदिट्ठी (ajja-ditthi < ārya-dṛṣṭi) *adj.* having the sight of a noble man, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे गाममेगे अज्जदिट्ठी ... अणज्जे गाममेगे अज्जदिट्ठी Thāṇa. 4.2.217(280)

अज्जइय (ajjaddaya < ārya-ārdraka) *m.* Ārya Ārdraka, a disciple of Mahāvīra, JM. अज्जइयण गोसालभिक्षुवंभवइतिइटीणं । अह इत्थितावसाणं कथिये इणमो तहा बोच्छं SūyNi. 180.

अज्जंतकाल (ajjanta-kāla < āyat-kāla) *m.* future time, coming time [PāliNa. 935]

अज्जपद्मा (ajja-paumā < ārya-padma) *f.* a branch originating from Ārya Padma, AMg. धेरहितो णं अज्जपद्मेहितो एत्थ णं अज्जपद्मा साहा णिग्गया Kapp.(Th.) 11.

अज्जपण (ajja-panna < ārya-prajña) *adj.* having the wisdom of a noble man, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे गाममेगे अज्जपणे ... अणज्जे गाममेगे अज्जपणे Thāṇa. 4.216(280)

अज्जपय (ajja-paya < ārya-pada) *n.* noble word, AMg. पवेयए अज्जपय महामुणी DasaVe. 10.1.20.

अज्जपरक्कम (ajja-parakkama < ārya-parākrama) *adj.* having the valour of a noble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे गाममेगे अज्जपरक्कमे ... अणज्जे गाममेगे अज्जपरक्कमे Thāṇa. 4.220(280)

अज्जपरिणय (ajja-parinaya < ārya-parinata) *adj.* behaving like a noble one, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे गाममेगे अज्जपरिणए ... अणज्जे गाममेगे अज्जपरिणए Thāṇa. 4.212(280)

अज्जपरियाय (ajja-pariyāya < ārya-paryāya) *adj.* who has a noble view or intention, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे गाममेगे अज्जपरियाए ... अणज्जे गाममेगे अज्जपरियाए Thāṇa. 4.226(280) cf. Sūy. 1.1.3.9.

अज्जपरियाल (ajja-pariyāla < ārya-parivāra) *adj.* [also v. l. अज्जपरिवाल] one having noble attendants, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे गाममेगे अज्जपरियाले ... अणज्जे गाममेगे अज्जपरियाले Thāṇa. 4.227(280)

अज्जपोमिल (ajja-pomila < ārya-pomila) *m.* name of the second disciple of Ārya Vajrasena, AMg. धेरस्स णं अज्जबहरसेणस्स अतिवासी चत्तारि धेरा । धेरे अज्जपाहले धेरे अज्जपोमिले धेरे अज्जजयंते धेरे अज्जतावसे Kapp.(Th.) 4.

अज्जपोमिला (ajja-pomilā < ārya-pomilā) *f.* the branch originating from Ārya Pomila, AMg. धेराओ अज्जपोमिलाओ अज्जपोमिला साहा णिग्गया Kapp.(Th.) 4.

अज्जप्पभव (ajja-ppabhava < ārya-prabhava) *m.* the disciple (of the Kātyāyana Gotra) of Ārya Jambū of Kātyāyana Gotra, AMg. धेरस्स णं अज्जअणुणामस्स कासवगोत्तस्स अज्जप्पभवे धेरे अतिवासी कथायणसगोत्ते Kapp (Th.) 3.

अज्जप्पभिह (ajja-ppabhii < adya-prabhṛti) *adv.* [also अज्जप्पभिहं, अज्जप्पभिहं, अज्जप्पभिहि, अज्जप्पभिहि, अज्जप्पभिहं, अज्जप्पभिहं] from today onwards, AMg. अज्जप्पभिहि णं भंति ! मम दो अज्जप्पभिहि

ओत्तुणं अवसेसे काए समणाणं निम्मावाणं निसिद्धे Nāya. 1.1.101; नो खलु मे, भंति कप्पइ अज्जप्पभिहं अज्जउत्थिए वा अज्जपभूहं वदित्थए Uva. 58; अज्जप्पभिहं संजमे दुराराइए भविस्सइ Kapp.(J.) 183; अज्जप्पभिहं अमुमं कुणिमं आहारं आहारिस्सइ Jambuddi. 2.146; JM. पयारिसे तिओगे अज्जप्पभिहं जइ करेहि PaumCa.(V.) 13.6; इदो भणिओ ... अज्जपभूहं महं भाया PaumCa.(V.) 13.8; अज्जपभूहं तुमं महं भाया PaumCa.(V.) 10.18; अहं मेपसेणो तुज्झं अज्जप्पभिहि माहप्पविक्खो, संदिसइ, मया जं कायस्सं VasaHi. 208.3; नो मे कप्पइ अज्जप्पभिहं अज्ज-सिथिए वा ... वदित्थए VIMāPra. 2.3; खामिया तेण मयगरेहा भणिया व अज्जपभिहं भणिणी तुमं Erz. 44 10, अज्जप्पभिहं देवो जावज्जीवं जिणेसरो MieDukKu. (II.) 13.

अज्जप्पहुदि (ajja-ppahudi < adya-prabhṛti) *adv.* from today onwards, S. (सर्वाः) अज्जप्पहुदि अवणीश्चम्मचारितो होहि BāCa. 2.8.3; (इन्द्रोपालक) महबलपल्लवो अज्जप्पहुदि भट्टिआमोदलो गाम होवु BāCa. 3.0.53; (विदूषक) ता अज्जप्पहुदि ... चलणसुत्तसओ भविअ KappMañ 1.20.34.

अज्जभह (ajja-bhadda < ārya-bhadra) *m.* name of two disciples of Ārya Kāśaka and Ārya Śivabhatti, AMg. धेरस्स णं अज्जकालगस्स गोयमसगोत्तस्स इमे दो धेरा अतिवासी ... अज्जसंपलिय धेरे अज्जभहे Kapp.(Th.) 12; धेरस्स णं अज्ज-सिक्खभूहस्स ... अज्जभहे धेरे अतिवासी कासवगोत्ते Kapp(Th.) 12

अज्जभहबाहु (ajja-bhaddabāhu < ārya-bhadrabāhu) *m.* name of disciple of Ārya Yaśobhadra, AMg. धेरस्स णं अज्जजसभहाओ तुंगियायण ... सगोत्तस्स अतिवासी बुवे धेरा । ... धेरे अज्जभहबाहु पाईणसगोत्ते Kapp.(Th.) 4.

अज्जभाव (ajja-bhāva < ārya-bhāva) *adj.* having a noble character or behaviour, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे गाममेगे अज्जभावे ... अणज्जे गाममेगे अज्जभावे Thāṇa. 4.228(283)

अज्जभाब (ajja-bhāva < ārya-bhāva) *m.* nature of a noble man, Apa. कम्मभूमिस्सव माणव मुणि । अज्ज अज्जभावेण विहसिय मेच्छ कम्मकूरेण विहसिय VaddhaCa. 10.10.4.

अज्जभासि (ajja-bhāsi < ārya-bhāsin) *m.* one who speaks noble words, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे गाममेगे अज्जभासी ... अणज्जे गाममेगे अज्जभासी Thāṇa. 4.223(280)

अज्जं (ajjam < adya) *adv.* today, AMg. एवं वडासि, 'हं भो ! चमरा ... जाव हीणपुण्णवाउइसा ! अज्जं न भवति' Vy. 3.2.29 (3.118); इहेव अज्जं उवसंपज्जित्ताणं विहरामि Vy. 3.2.43 (3.129); इमे (कासमोपा) य वडा कंदति मम इत्थज्जमागया Utt. 14.15; JM. अज्जमहं मे विवाएमि ViĀvBhā. 2335; तओ अज्जं पुण उट्टेमाणस्स फुरियं दाहिणेणं मुयाइहेणं KavMāKa. 157.17; अज्जं च किर से विज्जासिद्धी भविस्सइ Erz. 8.27; M. अज्जं गओ ति अज्जं गओ ति अज्जं गओ ति गणरीए GāSaSa. 3.8.

अज्जं चेव (ajjam ceva < adyam-eva) *adv.* [also अज्जं ज्वेअ, अज्जं चेय, अज्ज विवअ, अज्जं चिअ, अज्जं चिय, अज्जं च्वेअ] today only, M. अज्जं चेअ पउत्थो GāSaSa. 1.58; अज्जं चेव पउत्थो (IV.) ; अज्जं ज्वेअ पउत्थो अज्ज विवअ सुणआइं जाभाइ ... अज्जं च विअआइं GāSaSa. 2.90; अज्जं चिय सिद्धे हेरिपहिं LIIa. 107; तो तेण समं जुज्झं अज्जं चिय होइ तुह णिसासमय LIIa. 1105; इअ अज्जं च्वेअ मए णिहअम्मि दसाणे SetnBa. 14.54; JM उप्पिज्जउ अज्जं चिय कुबलयमाहा पसायणं KavMāKa. 159.1.

अजम (ajjama < ārjava) *adj.* noble, straightforward, [Triv. (Gr.) 1.3.103], Piā. 161.

अजम (ajjama < aryaman) *m.* presiding god of the उत्तरा-
-कास्तुनी constellation, AMg. दो उत्तराफगुणी ... दो अजम (देवता)
Thāpa. 2.324(95); एवं स्वन्नसक्तदेवयानामा भाणियन्वा ... विश-भग-
-अजम-सन्धिया ... से तं देवयानामे AquOp. gā. 89; इमासो (णक्खत्त)-
-देवयासो ... सप्पे पिक भगे अजम Jambuddi. 7.180; 7.166. 4; उत्तरा-
-फगुणी अजमदेवयाप. SamP. 10.83; वरुणो य इव वारस अजमदेवो इव
सुद्धी (अंगुलाई) GaṇiVi. 52; 54; तेसि णक्खत्ताणं उद्दिष्टाणं जहाणुपुब्बी
य । णामाणि देवताणं वोच्छं एत्तो समासेणं । बम्हा विण्हू ... अजम सवित्ता
JoisKa. 449.

अजमण (ajja-maṇa < ārya-manas) *adj.* of a noble
mind, noble-minded, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा—अज्जे
णाममेगे अजमणे ... अज्जे णाममेगे अजमणे Thāpa. 4.214(280)

अजमही (ajja-mahī < ārya-mahī) *f.* the Āryan-region,
Apa. सत्तरसयगुणियर मुणि कव्वि । इय अजमहिहि खंदाई होंति । जो तेसु
इवेत्थिण्णु ... लेख भम्मु JaaCa. 4.20.15.

अजमिसणदि (ajja-mittanandi < ārya-mitrānandin) *m.*
the noble Mitranandin, (Guru of आचार्य शिवकोटि), Jā. अज्जिण-
-णदिगणि, सुवगुत्ताणि अजमिसणदीणं । अवगमिय पादमूले सम्मं सुत्तं च अर्यं
च BhaĀra. 2165.

अजमिस्स (ajja-missa < ārya-miśra) *m.* nobleman,
gentleman, Ś. (सूत्रधार) पेक्खंतु पेक्खंतु अजमिस्सा Mroch. 1.62;
(नदी) णं अजमिस्सेहि पदमं जेव्व आणत्तं Śak. 2.11.

अजमूल (ajja-mūla < ārya-mūla) *n.* vicinity of the
grandfather, JM (ते) वेसालिं अजमूलं गया AvTi. (II.) 684a.2.

अज्जय (ajja-ya < ārya-ka) *adj.* an elder person of noble
nature, AMg. पंचमहव्वयकत्थिया पंचसया अज्जया सुपुरिसाण । नयरम्मि
कुंमकारे कटगट्ठि निवेशिया तइया Samth. 58.

अज्जय (ajja-ya < arja-ka) *adj.* one who obtains, JM.
ही ही अणज्जवज्जयस्स रे जीव । तुज्ज किं मणिमो SupāCa. 4.285.

अज्जय- (ajjaya- < arjay-) *v.* to acquire, to earn, Jā.
पुत्तकलत्ताणिमत्तं अन्धं अज्जयदि पावजुद्धीप BĀAnu 30.

अज्जया (ajja-yā < adya-tā) *adv.* [Inst. or Loc.] [cf.
अथत्वे । from this day, henceforth, AMg. तं णं अहं पुत्ता ! अज्जयाए
संयवरं विरयाणि, अज्जयाए णं तुमं दिण्णसंयवरा Nāya. 1.16.131 (comm.
अज्जयाए अथप्रभृति p. 210h.6)

अज्जयारि (ajja-yāri < ārya-kārin) *adj.* doing noble
deeds, AMg. जेण जाणामि अप्पाणं ... अज्जयारिं अणज्जं वा तं पाणं
अयलं पुत्रं IsiBhān. 4.3.

अज्जराउ (ajja-rāu < ārya-rājan) *m.* noble lord, Ś. (नट)
आणवेदु अज्जराउ RamMā. 1.8.2.

अज्जरुव (ajja-rūva < ārya-rūpa) *adj.* noble (only) in
appearance, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा—अज्जे णाममेगे
अज्जरुवे, अणज्जे णाममेगे अज्जरुवे Thāpa. 4.213(280)

अज्जरोहण (ajja-rohana < ārya-rohana) *m.* noble Rohana,
one of the 12 disciples of Ārya Subhasti, AMg. येरज्जरोहणे य ...
एय सीसा इहविस्स Kapp (Th.) 6.

अज्जल (ajjala < ?) *m.* (c. l. अज्जल) name of a non-
Āryan country, and the people residing there, AMg. मिलवल्
अणेगविहा पणत्ता, तं जहा—सगज्जण ... अज्जल-तोम-पास ... विलाया
विसयवासी य एवमादी । से तं मिलवल् Pannav. 1.89(98)

अज्जलोव (ajja-lova < ārya-loka) *m.* Āryan people,
Apa. अज्जलोए वक्खिण्णउ किज्जइ इडुदुरिहि विक्खु पवडिज्जइ SudCa. (M.)
6.18.6.

अज्जव (ajjava < ārjava = rjuka) *adj.* [f. -a] straight-
forward, simple, JM. चारिएसु मणिं अज्जवो रावपुत्तो ति VasaĀ.
(M.) 64.24; Apa. अज्जव सव्व णारि कुलउत्ती MahāPu. (P.) 2.21.12;
m. (i) name of a prince, JM. इहेव जणवए सुग्गामो नाम गामो, अज्जवो
नाम रट्टउटो आसि VasaHl. 20.20; 21.26; 22.2; (ii) name of a
sage, Apa. वंयमावेण सुक्खो रिदी अज्जवो उरुजुओ सिद्धतवो सुसक्खो
MahāPu. (P.) 89.5.12.

अज्जव (ajjava < ārjava) *n.* straightforwardness, honesty,
simplicity, AMg. सुक्खस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि आलंबणा पक्कता, तं जहा—
खंती, सुत्ती, मइवे, अज्जव Thāpa. 4.71(247); चत्तारि धम्मद्वारा पक्कता—
खंती, सुत्ती, अज्जवे, मइवे Thāpa. 4.827 (342); 5.34 (396); दसविहे
समणधम्मो पणत्ते, तं जहा—खंती, सुत्ती, अज्जवे, मइवे Samav. 10.3;
वत्तीसं जोगसंगहा पणत्ता, तं जहा—आलोयणा ... अज्जवे Samav. 82.3;
SamavPra 96, सुक्खस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि लक्खणा पक्कता, तं जहा—
खंती, सुत्ती, अज्जवे, मइवे Viy. 25.7.247(23.610); जो अम्हं निगंयो वा
निगंयी वा . अज्जवेणं मइवेणं . हीणे वमंनरवासं Nāya. 1.10.3; अज्ज-
-सुहम्मे नाम येरे . अज्जव, मइव . चरित्तपव्वाणं Nāya. 1.1.4; ताणि उ
इमाणि सुव्वय-मइववयाइं सच्चज्जववयाइं Paṇḍā. 6.2; एवं अणुवीइसमिति-
-जोगेण भावितो भवति अंतरप्पा, संजय-कर-चरण-नयण-वयणो स्रो सच्चज्जव-
-संपण्णो Paṇḍā. 7.17-21; 9.1; सुक्खस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि आलंबणा
पणत्ता, तं जहा—खंती, सुत्ती, अज्जवे, मइवे Uvav. 30; तस्स णं
भगवतो . अणुत्तरेणं अज्जवणं ... केवलवरणाणदसणे समुप्पज्जिहिहि RāyPa.
814; तस्स णं भगवत्तस्स . अणुत्तरेणं अज्जवणं ... केवलवरणाणदसणे
समुप्पत्ते Jambuddi. 2.71; अरो ते अज्जव साहु अरो ते साहु मइव Uth.
9.57; 29.1; खंति अप्पाणममोहदंसिणो तवे रया संजम अज्जवे गुणे Dasave.
6.67; Kapp. (J.) 120; JM. अण्णायाया अलोहे य तितित्त्वा अज्जवे
सुई . वत्तीसं जोगसंगहा AvNi. 1275; खंती अ मइवज्जव .. होंति
मिक्खुस्स लिंगां DasaveNi. 349; अज्जवमइवज्जुत्तो, जाओ परिणाम-
-जोगेण PaumCa. (V.) 5.28; माया-ठाणम्मि अज्जवं कुणसु KuvMāKo.
202.10; खंती य मइवज्जव सुत्ती तव संजमे य बोद्धव्वे . . . जराधम्मो
PavSāro. 554; NavTaPra. 29; मइवअज्जवलाहवपणाणेहि . सुक्खचरि-
-एहि SupāCa. 3.46; अज्जवं च तं किप्पि ViyMā. 47; खंती-मइव-
-अज्जव-जुत्तं सुत्ती-पणां च Erz. 80.16; Jā. कोहं खमया माणं समइवेण-
-ज्जवेण मायं च NiySā. 115; एएहि लक्खणेहिं य लक्खिज्जइ अज्जवेहि
भावेहि CāriPa. 11; तत्तमखममइवज्जवसच्चसउच्च च संजमं चेव (दसमेव
धम्मं) BĀAnu 70; अज्जवमइवलापव वत्ती पल्लादकरणं च (विणयगुत्ता)
BhaĀra. 120; Mā. 387(5); 754(8); Apa. अइमइवेण अइअज्जवेण
... संभवइ भम्मु वंमववण JaaCa. 4.16.8; अज्जवमि चित्तु देह जो
मइवु KarCa. 9.13.4; ता कत्तय भणइ अणुत्तरिवि लज्ज अज्जु निसगिणउ
SāpKuCa. 617.5; जहि वर मइव अज्जउ सच्चु सउच्चु तउ (Ukkakammū.
11.10.17; अज्जव सुहलसत्तयसमेय जीवति (मणुय) तिपलोवम सुतेव
DhamPar. 6.14.9

अज्जव (ajjava < ārya) *m.* [short form of आर्यावर्त]
the Āryan country, Jā. अज्जव-मल्ल-मणुप तिपुसोगममि जे दो दो ।
सुत्तिये दो दो इदि जीवसमासा हु अज्जवदी GomSā. (J.) 80.

अज्जवहरा (ajja-vairā < ārya-vajrā) *f.* a branch origi-
nating from Ārya Vajra, AMg. येरेहिंती णं अज्जवरेहिंती ... अज्जवहरा
साहा णिग्गया Kapp. (Th.) 11.

अज्जवकुल (ajjava-kula < ārya-kula) *n.* Āryan family,

Apa. विषयमन्त्रावत्त ... दुपवीयविमोचत्त ... णव पावस अज्जवत्तु Mahā-Pu.(P.) 7.6.18.

अज्जवत्त (ajjava-khaṇḍa < ārya-khaṇḍa) *m.* the Aryan region, Jā. समुच्छिन्ना मणुस्स अज्जवत्तसु होति नियमेण KaṭṭiAṇu. 183; Apa. अज्जवत्तसि सुसमि अवसप्पिणि BhaviKa. 71.2.

अज्जवज्ज (ajja-vajai < ārya-vajrin) *m.* the famous elder (sthavira) Ārya Vajra, AMg. तेरसवरिससपहि पण्णासासमहिपहि बोच्छेदो । अज्जवज्जस्स वरणे ठणस्स जिणेहि निहिद्धो Tittho. 815.

अज्जवट्ठाण (ajjava-tthāṇa < ārya-tthāṇa) *m.* a variety of straightforwardness, AMg. पंच अज्जवट्ठाणा पण्णासा, तं जहा — सादुअज्जं सादुमहं, सादुलाहं, सादुलंसी, सादुमोसी Thāṇa. 5.51(490)

अज्जवण्णेय (ajja-vanheā < ārya-vārṇeya) *m.* the noble Vārṇeya, Ś. (विष्णु) तदो अज्जवण्णेयस्स वण्णेण ... इय आअदो मिह Naṭṭa. 8.10.165.

अज्जवत्त (ajjavatta < āryāvarta) *n.* name of the Aryan region, Jā. अह लह्वि अज्जवत्तं तह ण वि पावेइ उत्तमं गोत्तं KaṭṭiAṇu. 291.

अज्जवधम्म (ajjava-dhamma < ārya-dharma) *m.* the quality of being upright (one of the ten varieties of साधुधर्म), Jā. अज्जवधम्मं तस्यो तस्स दु संमवदि नियमेण BāAṇu. 73; ण य गोवदि नियदोत्तं अज्जवधम्मो हवे तस्स KaṭṭiAṇu. 396.

अज्जवप्पहाण (ajjava-ppahāṇa < ārya-pradhāṇa) *adj.* in which straightforwardness is prominent, AMg. महावीरस्स अतिवासी बह्वे येरा अगवतो ... अज्जवप्पहाणा महवप्पहाणा Uvav. 25.

अज्जवभाव (ajjava-bhāva < ārya-bhāva) *m.* straightforwardness, frankness, AMg. मायं चऽज्जवभावेणं लेयं संतोसओ जिणे Dasaave. 8.88; JM. इय चित्तिज्ज दोसे अज्जवभावे विमावेसु KuvMāKa. 81.16; Apa. कायवायमणजो अवक्क अज्जवभावे भम्पु तहिं थक्क Jambū-SāCa. 11.14.4.

अज्जवयण (ajja-vayana < ārya-vacana) *m.* noble speech, AMg. रमई अज्जवयणमि तं वयं वूम माहणं Utt. 25.20.

अज्जवया (ajjava-yā < ārya-tā = rjūtā) *f.* straightforwardness, uprightness, AMg. अज्जवयाप णं भंते । जीवे किं जणयइ ? अज्जवयाप णं काउज्जुययं भाउज्जुययं Utt. 29.49.

अज्जवल्लोय (ajjava-loya < ārya-loka) *m.* Āryan people, Apa. अज्जवल्लोयदु आसि पहाणउ हुउ मरुपउ णाम बहुजाणउ MahāPu.(P.) 2.10.7.

अज्जववहार (ajja-vavahāra < ārya-vyavahāra) *m.* noble behaviour, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पक्कता, तं जहा — अज्जे .. एवं अज्जव्वे ... अज्जववहारे Thāṇa. 4.219(280)

अज्जवसंतअ (ajja-vasantaa < ārya-vasantaka) *m.* the noble Vasantaka, Ś. (सुसंगता) अट्ठिणो परिवसवत्ति वल्लु एसो अज्जवसंतओ Ratnā. 2.3.34.

अज्जवसप्पिणी (ajjvasappiṇi < adyavasarpini) *f.* the present अवसप्पिणी (काळ), Jā. अज्जवसप्पिणि मरहे, पउरा वट्ठु(१६)-झाणवा विट्ठा RaySā. 54; 55; 56.

अज्जवसीर (ajjava-sīra < ārya-sīra) *m.* a plough, the shape assumed by straightforwardness, JM. अज्जवसीरेणं जो मायाभूमि विदारए विउरो । कोवेइ फुं लोहत्तदगं संतुट्ठिल्लदीए BhuvKevCa. 1472.

अज्जवा (ajjavā < āryavā) *f.* name of a woman, Apa. हे साथ वहायव मरिवि देउ अज्जवहि अण्णेषु पुसु जाउ MahāPu.(P.) 25.17.9.

अज्जववाक (ajja-vāla < ajjā-bāla) *m.* ignorant child, M.

सम्बन्धमनुका भदो सम्बन्धसारो णरअमुररिक् अज्जवाको पुवीअ ŚrīKev. 3.1.

अज्जवि (ajja-vi < adyāpi) *part.* [also अज्जावि] [Hem. (Gr.) 1.33] yet, even now, M. अज्ज वि ण होति सरला वेणीअ तरणिणो चित्तरा GāSā. 3.73; 5.26; 5.45; 3.39; तं णमइ जेय अज्जवि विल्लण-कंठस्स राहुणो वल्ल । दुक्खं GauḍVa. 28; 118; 208; 328; अज्जवि महग्गि-पसरिय-धूम-सिहा वल्लसियं व वच्छलं ... उव्वइइ मयल्लअणे Līla. 19; 171; 924; मंदरमूलप्पहरे अज्ज वि संखाम-लोहिप व्व वल्लं SetuSā. 3.4; 6.16; 9.63; Ś. (दौवारिक) एसो वल्लु भट्टा ... अज्ज वि ण दाव सज्जणदलं मुंचदि MudrāSā. 98.2; (प्रतीहारी) कइ अज्जवि सचेअ विस्मिती .. एत्थ वित्थरइ BāKa. 2.17.1; (प्रतीहारी) अहो अज्जवि एयस्स तमयं तां चव सम्बओ पासदि RamMā. 2.8.1; 1.38.22; AMg. जेसि इमो अणुओगो पवरइ अज्जावि अट्ठमरहम्मि Nandī. gā. 33; JM. अज्ज वि तुल्ल मियमो जीवइ महे PaumCa.(V.) 12.71; कालवसदी निगोयवक्खणं । मरहम्मि मुणइ अज्ज वि KāKa. 132; दुंदुल्लणकुसला जस्स तुलं अज्जवि गमेसंति KumāCa.(H.) 7.33; 7.34; 7.58; जस्स अज्जवि य तित्थं । जयइ SupāCa. 1.3; जस्सअज्जवि सासणं जप. जयइ TamjTho. 22; जइ पुण भोगे दिज्जमाणे अज्जवि गेण्हंति MāViCa.(G.) 16b.2(2); अज्जवि सुपुरिसकसरि कियोरवळणकिया पुण्णो VajLay. 48; 168; अज्जवि अ कित्तिओ काले SūCa. 34; सो दुज्जणो उण न जो अज्जवि निव-सेइ तुइ हियप SubhāPajjSā. 12; Jā. अज्ज वि तिरयणसुद्धा अण्णा हाएदि लहदि इंदत्तं MokPā. 77; Apa. अज्जवि ईतीसि कसाउ तसु PaumCa.(S.) 4.13.18; 12.1.1; अज्जवि नाहु महु जि घरि सिद्धत्था वेइइ Hem.(Gr.) 4.423 gā. 3; 4.414 gā. 2; अवरइ दोणिण अज्जवि खमीसु KarCa. 2.18.3; अज्जवि पुत्त निरारिउ बाहु BhaviKa. 48.3; 54.8; जहिं णिविद्धु तहिं अज्जवि अज्जइ SiVaCa. 1.47; MahāPu. (P.) 101.7.10, PrāPaṭāg. 2.87; Paramapp. 1.42; SaṇKuCa. 761.1; PaDo 169.

अज्जवि (ajjavi < arjayitum) *inf.* in order to earn, Apa. (सो) षणु अज्जवि सुंदर मण्णमाण ... आउच्छिवि गउ बोहत्थपण Mahā-Pu.(P.) 101.8.2, ger. having acquired, Apa. अज्जवि सिद्धिपण निहाणं रयमि उवाउ अवह मदनणं JambūSāCa. 9.8.16.

अज्जवित्ति (ajja-vitti < ārya-vṛtti) *adj.* one having noble behaviour, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णासा, तं जहा — अज्जे णाममेगे अज्जवित्ती, अणज्जे णाममेगे अज्जवित्ती Thāṇa. 2.221(280)

अज्जविय (ajjaviya < āryavika) *adj.* upright, honest, AMg. छत्तिवहविणयविहल्ल अज्जविओ सो हु तुच्च विणीओ Cand. 40.

अज्जवियत्त (ajja-viyatta < ārya-vyakta) *m.* noble Vyakta, AMg. येरे अज्जवियत्ते भारद्वा गोत्तेणं पंच समणसयाइ वापइ Kapp(Th.) 1.

अज्जविया (ajjaviyā < āryavitā) *f.* uprightness, straightforwardness, AMg. से (मुणी) ... संति विरति उवसमं ... अज्जवियं (पवेइए) Āyār. 1.6.5.2; से भिक्खु ... संति विरति ... अज्जवियं महियं (पवेइए) Sny. 2.1.67(689); 2.2.51(711)

अज्जसंकप्प (ajja-sāṅkappa < ārya-sāṅkalpa) *adj.* of noble intention, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णासा, तं जहा ... अज्जे णाममेगे अज्जसंकप्पे . अणज्जे णाममेगे अज्जसंकप्पे Thāṇa. 4.215(280)

अज्जसंघपालिय (ajja-saṅgha-pāliya < ārya-saṅgha-pālita) *m.* noble Saṅghapālita, a disciple of Ārya Vaddha, AMg. येरस्स णं अज्जवुद्धस्स गोयमसगोस्स अज्जसंघपालिय येरे अंतेवासी Kapp(Th.) 12 (v. l. संघपालिय)

अज्जसय (a-jjasaya < a-yaśaka) *m.* infamy, notoriety,

JŚ. (अनरे) मनुष्यतिरिचानुपुब्बा पुब्बयणादेज्ज अज्जसत्तं GomSa. (K.) 266.

अज्जसत्ता (ajja-sahāva < ārya-svabhāva) *adj.* having a noble nature, Apa. मनुष्यतिरिच पल्लोवमजीविय उवत्तम अज्जसत्तावि भाविया । सय्य ल्हति VaddhaCa. 10.21.5.

अज्जसीलाचार (ajja-silācāra < ārya-silācāra) *adj.* having the conduct and behaviour of a noble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे नाममेगे अज्जसीलाचारे ... अणज्जे नाममेगे अज्जसीलाचारे Thāna. 4.218(280)

अज्जसुवुद्धि (ajja-subuddhi < ārya-subuddhi) *m.* Subuddhi, the noble minister (of king Puruṣadatta), JM. अज्जसुवुद्धिणा (मंतिणा) भणियं SamarKa. 69.11.

अज्जसुया (ajja-suyā < ārya-sutā) *f.* the daughter of a king, Apa. दीसह सुरणारिहि अज्जसुया णं विहि विण्णाणसमत्तियुया MahāPu. (P.) 3.8.2.

अज्जसेणिया (ajja-seṇiyā < ārya-śreṇikā) *f.* a branch originating from Ārya Śreṇika, AMg. धेरेहिं तो णं अज्जसेणिएहिं तो एत्थ णं अज्जसेणिया साहा णिगया Kapp. (Th.) 11.

अज्जसेवि (ajja-sevi < ārya-sevin) *adj.* who serves a noble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे नाममेगे अज्जसेवी ... अणज्जे नाममेगे अज्जसेवी Thāna. 4.225(280)

अज्जहिज्जो (ajja-hijjo < adya-hyah (?śyah) *adv.* today or tomorrow, JM. सो मणह् अहं विणा मोहेण रयामि, सो छणदिवसे पमणिओ अज्जहिज्जो ति कालं हरह् AvTt. (H.) 692a.3.

अज्जहो (ajjaho < adya-tas) *adv.* from this day, Apa. तासु मिदह जो सो छि अयाणउ अज्जहो लग्गेवि तुइं महु राणउ PaumCa. (S.) 20.11.8.

अज्जा (ajjā < arjakā) *f.* name of a plant, AMg. अह मंते ! तुलसी कण्ठदराल ... अज्जा ... सयपुष्काणं, एतेसिं णं जे जीवा मूलत्ताय वक्कमि Viy. 21.8.10 (21.21)

अज्जा (ajjā < āryā) *f.* a metrical composition of two lines based on the mātrā-gaṇas, AMg. बावत्तरि कलाओ पणत्ताओ, तं जहा — नट्टं, गीयं ... अज्जं ... सउणत्तमिति Samav. 72; Nāya. 1.1.85; Uvav. 107; बावत्तरि कलाओ ... तं जहा — ... सयणविहिं अज्जं पहेलियं, मागहियं, गाहं, गीयं सिलोणं ... सउणक्यं ति RāyPa. 800; Jambuddi. 30 (comm. p. 137a.2)

अज्जा (ajjā < ājñā) *f.* order, [Hem. (Gr.) 2.83 comm. ज्ञः संविधिनो वस्य लुग वा भवति । अज्जा आणा]

अज्जा (ajjā < āryā) *f.* [Hem. (Gr.) 1.77; Lakṣmī (Gr.) 1.2.21; PāḷaNa. 3] 1 a noble lady, an honourable lady, M. अज्जाय मज्जणाणाधरेण कहियं व सोहरणं GāSaSa. 1.79; अज्जा णिमिलि-अच्छी GāSaSa. 3.49; 2.50; 4.79; अज्जे अज्ज कयत्था पसा (भूमी) Līla. 390; भणियं च तेण अज्जे अज्ज कुमारो अणज्जणिसि-समए Līla. 690; 876; 879; 8. (सीता) अवि कुसलं मे समणस्स गुरुमणस्स अज्जाय अ संताय UttaraCa. 1.8.15; (सुत्रधार) एसो अज्जाय खेअ आलावो SīlaMā. 1.3.3; JM. अज्जे दीवुज्जो दिट्ठो मे आसि देवउले Erz. 83.32; 2 a nun, AMg. बंधी णमज्जा एवं नेव (पंच धनुसयाइ उड्डं उखसेण होत्वा) Thāna. 5.162 (435); 5.163 (435); 9.61 (89.2); एएसि णं चउवीसाय तित्थगराणं चउवीसं पढमसिस्सिणीओ होत्वा तं जहा — ... अज्जा भणिला य आहिया SamavPra. 238; मूलपदमाणुओगे ... अरहंताणं भगवताणं पुब्बअवा ... सीसा, गणा, मणहरा य अज्जा पवत्ति-णीओ ... एवमादिमावा पदमाणुओगे कहिया आचविज्जंति SamavPra. 128; Nandi. 111; एवमेव अज्जचंदणाय अज्जाय सीसिणिताय दलयह Viy.

9.83.18 (9.153); सुब्बयाओ नाम अज्जाओ Nāya. 1.14.40; तेणं कल्लो तेणं समणं गोवालियाओ अज्जाओ बहुसुमाओ Nāya. 1.16.94; तए णं पोसि अरहा पुरिसादाणीय कल्लि सयमेव पुष्कळूपाय अज्जाय सिस्सिणिताय दलयह Nāya. 2.1.29; सयमेव जक्खणीय अज्जाय सिस्सिणि दलयह Antag. 88; तए णं सा पउमावहं अज्जा जक्खणीय अज्जाय अतिप पकारस अंगाव अहि-ज्जेह Antag. 89; तए णं सा सुकण्ठा अज्जा ... सिद्धा Antag. 152; सुब्ब-याओ णं अज्जाओ इरियासमिवाओ Niraya. 112; अहं अनुगीय अज्जाय सद्धिं इमम्मि कारणम्मि पारोक्खं पाणियं संमोगविसंमो वरेमि Vaya. 7.3; जिणा कारसुवाइ येरा चउदसरुणिओ । अज्जाणं पक्खीसं तु अओ उड्डं उवग्गहो OghNi. 671; 677; जत्थ य अज्जाहि समं येरा वि न उल्लिस्सि गयदसणा Gacchā. 62; 112; 116; आसीय पोयणपुरे अज्जा नामेण पुष्कळू ति Samth. 56; बारुणि सुविहिस्स जेट्ठज्जा Tistho. 466; JM. एवं सा ... गंतुं अज्जाय पासम्मि एव्वहवा PaumCa. (V.) 11.62; अज्जं गिलाणियं खल्लं पडिअगति एरिसो साह NisBha. 1751; आतकविप्पमुक्का, इट्ठा बलिया या णिब्बुया संती । अज्जा भणिज्ज काथी, जेट्ठज्जा बीसमामो ता NisBha. 1778; बंधी फगु ... अज्जा सिवा ... पवत्तिणीओ चउवीसज्जिणवरिदाणं PavSārō. 308; सा वि हु वसुमह-अज्जा समिहं-गुत्तीसु सम्मयुवत्ता SarSuCa. 6.245; ययावली वि अज्जा विहर अज्जाहि सह विहारेण VijKevCa. 1.181; JŚ. अज्जागमणे काले ण अत्थिदव्वं तथेव एकेण Māla. 177(4); रादिणिण उणरादिणिणसु अ अज्जासु नेव गिहिवग्गे । विणओ जहारिओ सो कायक्को अप्पमत्तेण Māla. 384(5); उड्डं संअकवड्डिय बाले अज्जाउ तह अणा-हाओ । पासत्तस्स सिणेहो हवेज्ज BhaĀra. 393; 405; Apa. विणयसिरीय सुहदाअज्जाहि दिक्खा ल्हवि Chakkumnu. 4.14.3; 3 name of a goddess (अगवती, गौरी, पार्वती, अम्बिका, बोट्टिकिरिया etc.), [De-NāMa. 1.5; PāḷaNa. 3] AMg. पाणामाए णं एव्वज्जाए ... जं जत्थ पासह सिवं वा वेसमणं वा अज्जं वा ... उखं पणामं करेह Viy. 2.1.38 (3.33); बहूणं इदाण य खंधाण य . अज्जकोट्टिकिरियाण य बहूणि उवाइयसयाणि उवाइयमाणा चिट्ठि Nāya. 1.8.17; 1.17.11; देवस्स वा ... अज्जाय वी दुग्गाय वा ... महाइयाइ दम्बावस्साइ करेति से तं कुप्पावयणियं दम्बावस्सयं AnuOg. 20 (comm. आर्या प्रशान्तरूपा पुरां सैव महिषारूढा p. 26a.1); JŚ. ईसरंभाविण्णुअज्जाखंदादिया य जे देवा Māla. 260(5); M. पढम-हरालिणलज्जिआय अज्जाय वो सुहं देतु GaudVa. 44.

अज्जाकप्प (ajjā-kappa < āryā-kalpa) *m.* the rule to be observed by a respectable woman (regarding food etc. brought by her), AMg. जत्थ य अज्जाकप्पो पाणत्ताएवि रोरुउमिक्खे । न य परिजुंजह सहसा Gacchā. 61.

अज्जाकम्म (ajjā-kamma < ārya-karman) *n.* noble deed, JŚ. रयणत्थस्सस्सुवे अज्जाकम्मे दयादिसदस्से । इक्खेवमाइगे जो बट्ठि सो होदि सुहमावो RāySā. 61.

अज्जाघर (ajjā-ghara < āryā-grha) *n.* the house of a land-lady, AMg. जेट्ठजेण अकज्जं सज्जं अज्जाघरे कयं अज्ज Thāna. comm. p. 372; JM. VayaBha. 2. gā. 266.

अज्जाणय (ajjāṇa-ya < a-jñāna-ka) *adj.* ignorant, one who does not know, Apa. जाणते अइअ अज्जाणयण (v.t. अज्जाणयण) मरं बाल-रज्जु सेवंतएण PāḷaCa. (P.) 2.4.8.

अज्जाणुचर (ajjāṇu-cara < āryānu-cara) *m.* an ascetic who follows a nun, AMg. अज्जाणुचरो साह पावह वयणिज्जमविरेण ĀrābPad. (V.) 203; ViMāPra. 70.32; JŚ. अज्जाणुचरो साह ल्हदि अकिस्सि सु अचिरेण BhaĀra. 330.

[अज्जाय (a-jjāya < a-jāta) *adj.* unborn, Dharmasāra-graha Tīa. 270 PSM.]

अज्जालद्ध (ajjā-laddha < āryā-labdha) *adj.* obtained

acquired by a nun, AMg. अज्जाकडं (तेसज्जं) मुज्ज वा मेरा तत्प
गच्छामि Gacchā. 98.

अज्जावट्टावण (ajjā-vattāvana < āryā-vartāpana) *n.* the
behaviour of a nun, JM. पद्ममणवसंहिआहारसुवणवट्टिहविहपरिठवणं ।
आयस नेव जाणइ अज्जावट्टावणं वेव UvMā. 379.

अज्जावय (ajjā-vaya < āryā-vrata) *n.* the vow of a nun,
Apa. जिणवयण सुणेवि अज्जावय तउ करिवि मुअ BhaviKa. 200.10.

अज्जावेयव (ajjāveyavva < ājñāpayitavya) *adj.* (pat.
part.) fit to be ordered, AMg. सब्बे पाणा ... सब्बे सत्ता न इतम्भा
न अज्जावेयव्वा ĀyAr. 1.4.1.1; 1.4.2.3; 1.4.2.4; 1.4.2.5;
1.4.5.4; Say. 2.1.56 (679); 2.2.14 (706); 2.2.70 (720); अहं
ए अज्जावेतम्भो अण्णे अज्जावेतम्भा ĀyArDas. 10.29; MahāNā. 5.29.

अज्जासंपया (ajjā-sampayā < āryā-sampadā) *f.* wealth
in the form of Jain nuns, AMg. संतिस्स णं अरहओ एगुणणउई
अज्जासाहस्सीओ उक्कोसिया अज्जासंपया होत्था Samav. 89.4.

अज्जासरिस (ajjā-sarisa < āryā-sadṛśa) *adj.* [f. 'सरिसी']
like or resembling a nun, JŚ. साधुस्स णत्थि लोए अज्जासरिसी
सु वण्णे उवमा BhaĀrā. 337; AMg. Gacchā. 70.

अज्जासंसग्ग (ajjā-samsagga < āryā-samsarga) *m.* con-
tact with a nun, JŚ. वज्जेह अप्पमत्ता अज्जासंसग्गमणिविससरितं
BhaĀrā. 330.

अज्जासंसग्गी (ajjā-samsaggi < āryā-samsargin) *adj.*
one who is in contact with a nun, AMg. अज्जासंसग्गीए जणजंपणयं
न पावेज्जा? Gacchā. 65; ĀrāhPad.(V.) 203; JM. अज्जासंसग्गीए
निवडइ वयणिज्जदवज्जे VIMāPra. 71.2; JŚ. अज्जासंसग्गीए जणजंपणयं
हवेज्जादि BhaĀrā. 331

अज्जासाहस्सी (ajjā-sāhasī < āryā-sāhassī) *f.* a thousand
nuns, AMg. संतिस्स णं अरहओ एगुणणउई अज्जासाहस्सीओ उक्कोसिया
अज्जासंपदा होत्था Samav. 89.

अज्जाहर (ajjā-hara < āryā-grha) *n.* the temple of the
goddess Cundikā, M. गहवण्णा मयसेरिहं दुमदामं ... नवरं अज्जाहरे बढं
GāSāSā (W.) 172; (comm. गृहपतिना वृहद् घण्टायुक्तं दाम आर्यागृहे
चण्डिकायतने बढं इत्यर्थः)

अज्जिऊण (ajjiūna < arjayitvā) *ger.* having acquired, Apa.
अज्जिऊण चार चित्तु तित्थणाहणामु गोसु MahāPu.(P.) 53.3.4.

अज्जिद्धीया (ajjiddhiyā < ?) *adj.* (f.) Deśī. given or offered,
JM. तेहि अट्टारसपयपरिवारेहि दिट्ठो मूलेवो, आसेणं हिसियं, पट्ठी अज्जि-
द्धीया comm. on VavaBhā. 1.271, p. 94b.9.

अज्जिण- (ajjina- < arjaya-) *v.* to acquire, to obtain,
JM. अवे एवमाई बायाए अज्जिणंति जे पावं । ते सब्बे अहिगरणा हवंति नर-
ओवगा मणुया PaumCa.(V.) 14.21; अणेगरहसोई । धम्मणेमेगछसं मुवि
रज्जं अज्जिणेइ जणो UvMā. comm. on 256, p. 433.16. v. 4.

अज्जिणण (ajjinana < arjana) *n.* [fr. root ajjina-] of.
ajjana] acquisition, obtainment, JM. वंसणसंपत्ती भवपरित्तया सुहपरं-
परज्जिणणं UvPay. 994.

अज्जिणिउं (ajjinium < arjayitum = arjayitvā) *ger.*
having obtained, JM. तित्थाहिबत्तमज्जिणिउं । पाणवकम्पा चविउं (संपत्तो
मोक्खलोक्खं) MaVīCa.(G.) 2a.8(1)

अज्जिणिता (ajjinitā < arjayitvā) *ger.* having acquired,
having obtained, AMg. एणंतदुक्खं ववमज्जिणिता वेदेति दुक्खी तमणंत-
दुक्खं Say. 1.5.2.23(349)

अज्जिण्ण (ajjinna < a-jinna) *n.* [also अज्जिण्णय] indigea-

tion, JM. एगम्मि मोवणे मुज्जिऊण जाए मणाममज्जिण्णो UvPay. 335;
सेट्ठिणा वट्ठुं गिद्धं च दिण्णं, सो तेण बुवे दिवसा अज्जिण्णणं अज्जिण्णं
(H.) 352a.8.

अज्जिय (ajjiya < arjita) *adj.* (ppp.) [also अज्जिअ, अज्जिअ] acquired, obtained, AMg. तप णं से मरए राया अज्जियरज्जो गिज्जिअसत्तु
... भरहं बासं ओयवेइ Jambuddi. 3.175; धम्मज्जिअं च ववहारं बुदेहावरियं
सया । तमायरेतो ववहारं गरहं नाभिगच्छइ Utt. 1.42; तओ तेणज्जिए दब्बे
दारे य परिर्विखए । कौलंतजे नरा Utt. 18.16; पाणो वि पाडिहेरं पत्तो
कूदोसि सुसुमारवहे । एणेणवि एगदिणज्जियणज्जिसावयणुणेणं BhattaP. 96;
JM. जं अज्जियं चरितं देसणाए वि पुब्बकोडीए । तं पि कसाइयमेत्तो नासेइ
नरो सुवुत्तेण KappBhā. 2715; जइ बाणुभूइअ छिय खविज्जए धम्ममज्जिआ न
मयं । तेणासंसग्गवज्जियनाणागहकारणत्तणओ (भोक्खाभावे) ViĀvBhā.
2052 (2524); अज्जियतवोवणाणं कळेयरहे वि निट्ठिवासाणं ... मरणं पि वरं
मुविहियाणं SamarāKa. 130.13; धम्मो वि पियासहिओ अज्जिअच्छिअवणो
सुवुत्तेणं । गंतुण तामलिंसि पवालिओ नियकुलायारं UvPay. 331a.5
(v.112); तओ तेणज्जिए दब्बे दारे य परिर्विखए KaKoPra. 7.18; जं
अज्जियं समीपल्लेहिं तबनियमवंमगुत्तीहि । मा तु तयं कलहंता उल्लिखइ साग-
पेत्तेहि JivApu. 74; अज्जिअधणगणपाळणअणज्जिओवज्जणेगकलाए Bhuva-
KerCa. 1065; JŚ. चिरकालमज्जिअं पि य विदुणदि तवसा रय ति णाऊण
Māhā. 750(8); तत्प वि पावइ दुक्खं वसणज्जियकम्मपाणेण ŚrāA.(V.)
191; M. असुइज्जियकम्माणं वि हवंतु अम्हण संपइ सुहाई LīA. 882; इमिणा
असुइज्जियकम्माणं वि हवंतु अम्हण संपइ सुहाई LīA. 882; इमिणा असुइ-
ज्जियकम्मकुलसिएणमइ किं सरीरेण LīA. 715; Apa. (सा कुसुमावलि)
अज्जियगुण जणिय धम्मवित्ति JāCa. 4.29.6; जो अज्जिअ अण्णमवंतरइ
ते दियइ महांसइ अणुइइइ KarCa. 2.5.10; एक वराखिय कहि मि न
अज्जिय BhaviKa. 116.4; वयनिम्मज्जु अज्जियतवकलु वरिससइसचउसट्ठि
यिउ JambūSāCa. 3.9.18; 3.11.2; विउल्लमोगधणु समुयअज्जिअ Sap-
KuCa. 717.5; असुइकम्मफट्ठु मुज्जिअ जं चिर अज्जिअ एवहिं दोसु ण तुम्हंइ
PaNāCa.(P.) 1.21.12; जं अण्णमवंतरि अज्जिअ कम्ममहाफलु दुसइउ
PaNāCa.(P.) 5.10.9; 8.15.12.

अज्जिया (ajjiyā < āryikā) *f.* 1 grandmother, AMg. अहं
तव अज्जिया होत्था इहेव सेववियाए नयगीए धम्मिया RāyPa. 752; 753;
जइ णं अज्जिया मम आगंतुं एवं वएज्जा RāyPa. 752; अज्जिए पज्जिए वा
वि (इत्थियं नेवमाल्ले) Dāyav. 7.15; JM. अज्जियमादी मणिणी जा
यइअ सगारअम्भरहियाओ । विहइा वसंति सागरियस्स पासे अदूरम्मि
KappBhā. 2618 (comm. आर्यिका पितामही मातामही वा); किं च
सुहं अणुभूवं निययपरे पइघरे य अज्जियए TarVaKa.(Bhā.) 16; Apa.
णामेणज्जियाहि सपउत्ते वरसोत्थियइ दिज्जए JāCa. 3.13.2; 2 a
venerable woman, a nun, AMg. चत्तालीसं अज्जियासहरसा सिद्धा
Jambuddi. 2.82; 2.75; अज्जा बंदेति अज्जियाओ बंदेति Āv. 60; JŚ.
अज्जिय वि एक्कवत्था वत्थावरणेण भुंजेइ SotPa. 22; JM. सुरि-सुहम्म-
पवत्तिणि-पयमूले अज्जिया जाया SurSuCa. 14.194; Apa. गामा गामंतरे
हिंउत्तिहि अज्जियाहिं सट्ठुं जिण बंदेतिहि MahāPu.(P.) 90.6.4; एत्थं-
तरि अज्जियगणसारी सुब्बय नाउं महब्बयधारी BhaviKa. 94.1; पउम-
सिरिपमुहबहुआउ जाउ पव्वज्जिअ अज्जिअ जाउ ताउ JambūSāCa.
10.21.5; सा अज्जिय संचहो वरपहाण PaNāCa.(P.) 15.12.8; 3.11.6.
जिणमइ अज्जियपासि ठिय Chakkammū. 3.18.12; अज्जियहे समप्पिय
सुब्बयाहे SagDaaKa. 2.1.8; जिणवरविहं तिउ दिवावहि वारइ अज्जि-
याहिं पहिरावहि SiVaCa. 2.32.

अज्जियाळाभ (ajjiyā-lābha < āryikā-lābha) *m.* getting
(food etc.) from a noble woman, JM. नीयावासविहारं वेवधमंति
च अज्जियाळाभं । विगईसु य पविबंधं जिहोसं चोइया वेति ĀvNi. 1175.

(B.) (comm. आर्थिकान्वयी लाभः)

अजिजासंपदा (ajjiyā-sampayā < āryikā-sampadā) *f.* treasure in the form of nuns, AMg. पासस्स णं अरहो पुरिसायाणी-वस्स अट्ठसी अजिजासाहस्सीओ उक्कोसिया अजिजासंपदा होत्था Samav. 38.1; Nāya. 1.8.232; समणस्स भगवओ महावीरस्स अज्जचंदणापामो-क्खओ छसीस अजिजासाहस्सीओ उक्कोसिया अजिजासंपदा होत्था Kapp. (J. 135; 177.

अजिजासय (ajjiyā-saya < āryikā-sāta) *n.* one hundred nuns, AMg. मही णं अरहा ... अहरसकालसमयसि पंचहि अजिजासयहि अज्जितरियाए परिसाए ... मासिणं मसेणं अणणणं वग्धारिषयाणी Nāya. 1.8.235.

अजिजासाहस्सी (ajjiyā-sāhassī < āryikā-sāhasī) *f.* a thousand nuns, AMg. अरहा अरिट्टनेमी ... चत्तालीसाए अजिजासा-हस्सीहि सद्धि संपरिखे Nāya. 1.8.10; मल्लिस्स णं अरहओ ... बंधुमर्या-ओक्खओ पणपणं अजिजासाहस्सीओ उक्कोसिया अजिजासंपदा होत्था Nāya. 1.8.232; 2.1.10; Samav. 38.1; Kapp.(J.) 135; 177.

अज्जीरण (ajjirana < a-jirna) *adj.* having indigestion, AMg. अज्जीरणो उ गीओ कसियअज्जो सरवणम्मि Samth. 67.

अज्जीरंत (ajjiranta < ajjiryamāna) *adj. (pr. part. pass.)* not being digested, JM. तथा अज्जीरंते पुणरपि विष्णविमं CampCa. 38.10.

अज्जीव (ajjiva < ajīva) *m./n.* lifeless thing, inanimate object, Jā. पोगलकम्मं मिच्छं जोगो अविरदि अणाणमज्जीवं SamSā. 88; पोगलदव्वपमुहं अचेदणं हवदि अज्जीवं PavSā. 127; अमिगच्छु अज्जीवं वाणतरदिहि लिणेहि Pañcattthi. 123; 125; अज्जीवा विद्य दुविहा स्वारुवा व Mā. 230(5); अज्जीवेसु य स्त्री पुगलदव्वणि GomSā.(J.) 563; अज्जीवो पुण जेओ पुगल वम्मो अयम्म आयास DavSām. 15; JM. नृणं षण्णम्मि तुह पडु संत्तमह विवक्खजीवियं समरे । इहरा तम्मि सजीवे कइ रिउओ होति अज्जीवा Tārā. 54. cf. अजीव.

अज्जु (ajju < adya) *adv.* to-day, this day, Apa. अज्जु पइदु अण्ण-विचारउ, मई पाराविउ रिसुहु मडारउ PaumCa.(S.) 2.16.8; 4.9.2; अवरं समिच्छहि अज्जु जइ PaumCa.(S.) 15.13.1; मा बीहसु कण्णे अज्जु कण्णे मरण-दिणे JauCa. 1.15.5; आणेप्पिणु एहउ एउ तद्धं अज्जु पारेसर (पडिदिणु) दाविउ NāyaCa.(P.) 1.15.15; 7.4.4; इकारउ जममड तणउ आवइ अज्जु कि कहि SāDhaDo. 88; गियणवणहि अज्जु णरेसर, महि-एरेसर अज्जु महाखलु ... दिट्ठउ PaNāCa.(P.) 1.17.9; सुहवणणगव्वि कउ वरित्त, दरमालउ अज्जु कहि जाहि मित्त BhaviKa. 10.7; 44.10; 45.4; 87.6; किउ पेसुज्जु जेण मयभीसि, अंतह तुलमि अज्जु तहो सीसि BhaviKa. 178.10; 208.10; 210.6; 212.11; वणे दीसइ अज्जु अउव्व छाय KuvCa. 1.14.5; अज्जु तुहु पुणु किह णु ससि वयणि, पसिऊण संभासिण वि कुणसि न SāKuCa. 520.1; 689.1; 670.1; 691.1; 692.3, 710.5; पियसहि अज्जु सणेह पडिड्डिय, उवरि सिहरि पगी विवड्डिय CandappaCa.(Y.) 2.12.3; तुअ वव्वर जीवण अज्जु णही PrāPañg. 2.130; विप्पिअवारउ जइ वि पिउ तो वि तं आणहि अज्जु Hem.(Gr.) 4.343; अरि खल मेह मा गउजु। गोरि तिम्मइ अज्जु Hem.(Gr.) 4.418.

अज्जुआ (ajjūā < āryakā) *f.* 1 mother, M. (विदूषक) महरट्ट-चूडामणी घणस्सामरुई...जस्स महादेवो पिता अज्जुआ कासी जस्स AnaSun. 1.6; 8. (बाल) (मातरमुपेत्य) अज्जुए। को एसो पुल्लिसो मं पुत्तो सि आल्लिमादि Sāk. 97.21; 2 term of address to a respectable lady (one's mistress, an ascetic, a courtizan etc.), Mg. (बाल) अज्जुए। कोअदि मे एसो भइमोलओ Sāk. 96.7; 8. (गणिका) इज्जे महुअरि कहि कहि रामिलओ। (चेटी) अज्जुए अमं आअच्छामि ति मणिअ णअरं -

एव पविट्ठो आवुत्तो BhagAjjū. 18.7; (चेट) ण सहा मं वावेदि अअच्छामि जहा अज्जुआ वि मुसिद सि पराहवो HāsCa. 1.8.45.

अज्जुण (ajjuna < arjuna) *m.* name of various persons : (1) of a son of Goyama, AMg. अहं णं उदाई नामं कंठियायणि अज्जु-णस्स गोयमपुत्तस्स सरीरणं विप्वज्जामि Viy. 16.1.68 (15.101); सोवै कणदि कणियारे अच्छिदे अग्गिवेसायणे अज्जुणे गोयमपुत्ते Viy. 15.1.6 (15.8); (2) of the third Pāṇḍava prince, AMg. जुहिट्ठिळं, भीमसेणं, अज्जुणं, नउळं, सइदेवं Nāya. 1.16.142; JM. जुहिट्ठिळं-भीमसेण-अज्जु-णाहिहाणा तिणिण पुत्ता CampCa. 182.13; अण्णओ भीमज्जुणणउळ CampCa. 188.28; (महाविंझाडवि) पंडव-सेण-जइसिया, अज्जुणालंकिवा सुभीम व्व KuvMāKa. 27.30; धूया वि गुणसमेवा पुत्तो पुत्तफलाई कुमणा। जो धिय वालइ गावी सो चेव य अज्जुणो होइ NāPaSāKa. 8.68; 8. (पारिजात) वट्टिओ वरुणो ... अज्जुणो विम सुहदालंकिदसरीरो AnaSun. 2.6.56; Apa. (विंझाडई) भारहरणभूमि व सरहमीस इरि-अज्जुण-नउळ-सिंहिदीस JambūSāCa. 5.8.31; विवुहवइ वि जो सुर ण निहालउ, अज्जुणगुणु वि ण गुरुपडिक्कलउ SudCa.(N.) 2.4.8; सोइइ वावरणु व बहुलवक्खणु, अज्जुणु इव कणंतणिरिक्खणु SudCa.(N.) 2.5.7; णासइ णर सो कइ आणिजइ, तो तहि अज्जुणेण पमणिजइ DhamPar. 5.18.4; (3) of a weaver, JM. तस्य धनकणगसमिद्धो अज्जुणो नाम तंतुवाव्णे MaVica.(G.) 183a.6; (4) of Kārtavīrya (known as) Sahasrārjuna, M. भगो णमेको धिअ मग्गवेण पुरज्जुणो ... सहस्सवाहू KamsVa. 4.18; (5) of a garland-weaver (in Rājagṛha), JM. मडुराइ मडुरमओ 'अक्कोसपरीसहे' उ सविसेसो। बीओ रावणिहम्मि उ अज्जुण-मालारविट्ठतो MarāVi. 495.

अज्जुण (ajjuna < arjuna) *m.* name of a tree (Terminalia Arjuna), AMg. चंदण-अज्जुण-णीव-कुडण-कलंवाणं Viy. 22.3.1 (22.3); कुडयज्जुण-णीव-सुरमिदाणो, पाउसउज गमवरो साहीणो Nāya. 1.9.20; बहुवीयणा अणेगविहा पणत्ता, तं जहा ... होदधव-चंद्रणज्जुण णीमे कुडए कयने य Pannav. 1.36.3 (41 v. 18); से णं असोगवरपायवे सत्त्वणेहि ... लोखेहि ... चंदणेहि अज्जुणेहि गीवेहि ... सव्वओ समंता संपरिखिते Uvav. 6; अज्जुणेहि नीवेहि ... संपरिखिते RāyPa. (Beecharadaa Donhi); उत्तरकुराए णं कुराए तस्य-तस्य-देसे तहि तहि बहवे तिलया ... चंदणा अज्जुणा णीवा कुडया कंदवा Jivābhl. 3.583; JM. वड वव-सिरीस-धम्मण-अज्जुण ... कुज्जयाएणं PaumCa.(V.) 42.6; सज्जज्जुण-सरल-तमाळ-तालुगुविल-मरणगाहणं CampCa. 208.28; (पिच्छ) कुडयं च इमं णे अज्जुणे अ, ताविच्छए अ इमे KumāCa.(H.) 5.9; 5.12; (महाविंझाडवि) पंडव सेण-जइसिया, अज्जुणालंकिवा KuvMāKa. 27.30; अणेय ... सज्जज्जुण ... संकुले वणंतराले KuvMāKa. 75.15; M. हरिणो जमलज्जुण-रिट्ठ-कसि-कंसामुरिदसेलाय ... विचारणकट्टणधरणे भुए णमइ Līlā. 6; ऊदकलंजज्जुण-परिमल्लेसु सुरमंदिरंतरेसु GauḍVa. 361; इह अहिमुहमंजरिअज्जुणासु ... गिरिअडीसु GauḍVa. 374; धारातुलिअज्जुणाई अ वणाई GauḍVa 406; Apa. पिब-सिदीउ-सिदूर-मंदार-कुंदेद सज्जज्जुणा PaumCa.(S.) 51.2.4; (विंझाडई) भारहरणभूमि व सरहमीस इरि-अज्जुण-नउळ सिंहिदीस JambūSāCa. 5.8.31.

अज्जुण (ajjuna < arjuna) *m.* a kind of grass, AMg. अह भंते ! सेडिय-भंतिय-वोतिय ... पोदइल-अज्जुण-आसाढग-रोहिंयंस Viy. 20.10.1 (21.19); (तस्स णं देवस्स पिसायकवस्स) अज्जुणगुट्ठं व तस्स जाणुई कुडिलकुडिलाई विगयभीमच्छंदसणाई Uvā. 54 (comm. तृणविशेषः, but 'a pair of arjuna grass or twins of Arjuna' (Vaidya); तथा अणेगविहा पणत्ता, तं जहा — अज्जुण असाढय रोहिंयंस सुय वेव Pannav. 1.42 (1.47 gā. 35)

अज्जुणा (ajjuna < arjuna) *adj.* pure (?), Apa. मद्दो वि चार, तउ करिवि गयउ सो सग्गदाह, उवणणउ अज्जुणु होवि सो इ KarCa. 10.22.7.

अजुन (ajjuna-a < arjuna-ka) *m.* [also अजुनय, अजुनय] *same* (1) of a weaver of garlands (husband of Bandhumati), *AMg.* तत्प नं रायमिहे अजुनय नामं मालागारे परिवसह । तस्स ... बंधुमरं नामं मारिया होत्था सुमाला *Antag.* 99; (2) of a son of Gautama, *AMg.* सखाणं पडिलभित्ता इमे सत्त पउट्टपरिहारे परिहरामि, तं जहा — ... अजुनयस्स गोतमपुत्तस्स गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स *Viy.* 15.1.68 (15.101); (3) of a chief of thieves, *JM.* अजुनयो चोरसेणावर्ह ... सत्थे घायमाणो अरुहं ति किह गंतव्वं ? ति *Vasul.* 42.25; 43.21; 48.9; 50.18.

अजुनगुण (ajjuna-guṇa < arjuna-guṇa) *adj.* 1 having the virtues or qualities of Arjuna (the third Pāṇḍava prince), *Apa.* (चाईवाइणु) अजुनगुणु वि ण पुरपडिक्कल्ल *SudCa.* (N) 2.4.3; 2 possessing the quality of straightforwardness or honesty, *Apa.* *SudCa.* (N) 2.4.3.

अजुनयुगल (ajjuna-yugala < arjuna-yugala) *n.* twin Arjuna trees, *Apa.* अजवि अजुन-युगल ण मज्झ *RitNet.* 5.1.9.

अजुनपिब (ajjuna-niva < arjuna-?) *m.* (?) a white pitcher, *Apa.* मुहपयलमाणारासिबेहि, अहिसिचिउ विहु अजुनपिबेहि *MahaPu.* (P.) 46.8.3 (FN. शुभकलशैः)

अजुनदेव (ajjuna-deva < arjuna-deva) *m.* name of a king (belonging to the Vāṇhela family), *JM.* तओ वावेलाअए लणप्पसाय वीरधवल बीसलदेव-अजुनदेव-सारंगदेव-कण्णदेवा नरिदा संजाया *VITika.* 51.27(20)

अजुनवारिणिवारण (ajjuna-vāri-nivāraṇa < arjuna-vāri-nivāraṇa) *adj.* having a white umbrella, *Apa.* कण्णरकविल-विवारणो, अजुनवारिणिवारणो *MahaPu.* (P.) 53.1.5 (FN. वारिनिवारणं छत्रम्)

अजुनविकख (ajjuna-vikkha < arjuna-vṛkṣa) *m.* name of a son of Lakṣmaṇa by Vanamālā, *JM.* पुत्तो वणमालाय अजुन-विकखो ति नाम विकखाओ *Pannav.* (V.) 91.24.

अजुनसुवण (ajjuna-suvanna < arjuna-suvanna) *n.* [also सुवणय, 'ग'] a kind of white gold, *AMg.* ईसीपम्भारा णं पुढवी ... उत्ताणयल्लसंठाणसंठिया सम्बज्जुणसुवणममं *Uvav.* 166; रायल्लिखिबं अजुनसुवणपंहुपयत्तपुट्टेदेसभागं (विमाणं) *Jambudd.* 3.117; ईसीपम्भारा णं पुढवी सत्ता ... सम्बज्जुण-सुवण-ममं *Pannav.* 2.66(211); अजुनसुवणममं सा पुढवी निम्मला सहावेण *Utt.* 36.60; *JM.* उवरि अणुसारणं तहियं अजुन-सुवण-संखनिमा ... पुढवी *TarLo.* 1362.

अजुत्तु (a-jjuttu < a-yukta) *adj.* improper, *Apa.* जहि अजुत्तु जिणगुरु वि नेउ न गाइय *Careg.* 20.

अजुपरय (ajju-para-ya < adya-para-ka) *adv.* [Loc.] today or tomorrow, *Apa.* अजुपरय ओ णरवरसारा, कण्णायुयल्ल मरह भडारा । तुह लहुसुयविरेहं णं छित्तउ *NayCa.* (P.) 3.7.5; महु जणु हनेव्वउ अजुपरय *NayCa.* (P.) 4.8.9.

अजु वि (ajju vi < adyāpi) *adv.* 1 even now, *Apa.* अजु वि तुह णण्यु बालु बालु *PaṇCa.* (P.) 2.9.5; अजु वि ण विजाणह समरवार *PaṇCa.* (P.) 2.9.6; 2 even today, *Apa.* जीविउ तुम्ह प्हु ओ दीसर ... अजु वि सेणियण संपेसिउ *JambūSāCa.* 7.11.10; माम सुणहि, अक्खणउ अजु वि नउ मुणहि *JambūSāCa.* 10.12.9; जाहं भाळविउ किण्डिमिसी, हवइ खीमु अजु वि सेयहो वसि *SudCa.* (N.) 4.3.12.

अजु (ajjū < ?) *f.* 1 mother, S. (दायसी) सम्बयण सउत्त-अजुमं देवस । (वाक) कहि वा मे अजु *Sā.* 95.20; (वाक) मुं व मं । *P.D.* 21

जाव अजु सभासं ममिस्स *Sā.* 97.8; 2 mother-in-law, *Hem.* (Gr.) 1.77; *JM.* उट्ठन्ति वहुओ पुरो अजुणं विणय-मेव्हाण *KumSā.* (H.) 1.52.

अज्जेणम (ajjēṇa < adyatana) *adj.* [metathesis] today, at the present time, *Apa.* अज्जेणम दिणि जं लक्खियउ आलोइणि-विज्जय अयिखयउ । तं कहमि देव *JambūSāCa.* 5.2.10.

अज्जेयव (ajjeyavva < arjayitavya) *adj.* (pot. part.) should be achieved, should be obtained, *JM.* मुयडंसहाएणं अज्जे-यव्वं घणं ति मह इच्छा *JinadnĀkhyā.* r. 119.

अज्जेव (ajjeva < adyaiva) *adv.* [also अज्जेम, अज्जेय] today only, *M.* अज्जे व्वेअ पउत्थो उज्जावरओ जणस्स अज्जेअ । अज्जेअ हलिहापिजराहं गोहा-णद-तडाहं *GāSāSa.* 1.58; अह व सुवेलालगं पेच्छह अज्जेअ मग्ग-रक्खस-विडवं *SetuBa.* 3.62; *AMg.* अज्जेअ णं दळ्ळिसि गोयमा *Viy.* 2.1.18 (2.33); अज्जेवाहं न लभामि अवि कामो सुए सिया *Utt.* 2.33; अज्जेअ भम्मं पडिबज्जयामो, जहि पववा न पुण्ण-वामो *Utt.* 14.24; वासावासं पज्जोसविमाणं इह खलु निगंघाण वा निगंघीण वा अज्जेव कयखडे *Kapp.* (S.) 59; *JM.* अज्जेव जह न पेच्छह तुह वयणं जीवमाणीय *UvPayTl.* 354a.9; अज्जे चय पउत्थो उज्जावरओ जणस्स अज्जेय *VajLag.* 374.

अज्जेवण (a-jjevāṇa = an-aśana) *n.* fasting, *Apa.* अज्जे-वण असयण-मलधारिहि *MayaParCa.* 2.69.6.

अज्जेव्वअ (ajjevva-a < arjayitavya-ka) *adj.* (pot. part.) fit to be obtained, *Apa.* संभवइ धम्मं धम्मवण अज्जेव्वउ मावे मव्वएण *JasCa.* 4.15.9.

अज्जो (ajjo < ārya) *m.* [Voc. like मो:] (used in directly addressing respected persons) Oh Sir, *AMg.* अज्जो ति समणे भगवं महावीरे गोतमादीसमणे निगंघे आमंतेत्ता एवं वयासी *Thāṇa.* 3.336(174); तए णं ते येरा भगवंतो कालसवेसिपुत्तं अणगारं एवं वयासी — जाणामो णं अज्जो सामास्यं *Viy.* 1.9.21[2]; जंघीवपण्णसी नाम अज्जो अज्जयणे *Jambudd.* 7.214; गोणा वि ते ण पस्सामि अज्जो का नाम ते किंसी *Isibhā.* 32.1; ओगा इमे संगकरा यवतिं ते पुज्जया अज्जो अह्मरिसेहि *Utt.* 13.27; सिया णं एवं वयंसं परो वयज्जा पडिग्गाहेहि अज्जो *Kapp.* (S.) 18; परो वयज्जा वसाहि अज्जो पगाराय वा बुयराय वा *Vava.* 1.20; *JM.* मा लवसु अज्जो *KumSā.* (H.) 4.51; अहव च दसाराणं पिभा य मे चक्खट्ठिस्सत्त । अज्जो तिथयराणं, अज्जो कुलं उतमं मज्झ *ĀvNi.* 432.

अज्जोएवि (a-jjoevi (?) < a-joevi = a-dṛṣṭvā) *per.* without seeing or knowing, *Apa.* चोरहो परायियहो अज्जोएवि(?) तासु सहाउ होइ कि कोर वि *PaṇCa.* (S.) 49.19.9.

अज्जोग (a-jjoga < a-yogya) *adj.* improper, unauailable, *JM.* एक्कपसाइयाणं तजा होउण होति उरलस्स । अज्जोगतरियाओ वग्गणाओ अणताओ *PaṇSām.* (C.) 6.14, p. 113.

अज्जोगा (a-jjoga < a-yoga) *adj.* having no activity, *JM.* अज्जोगो अज्जोगी *PaṇSām.* (C.) 1.18. of. अज्जोग.

अज्जोगि (a-jjogi < a-yogin) *adj.* (a Yogin) who is without any activity (the 14th stage of the Guṇasthāna), *JM.* अज्जोगो अज्जोगी, सत्त सज्जोमि होति जोगा उ । दो दो मणवज्जोगा ओरालुगं सकम्ममं *PaṇSām.* (C.) 1.18. of. अज्जोगि.

अज्जोगिसंतिग (a-jjogi-santiga < a-yogi-santika) *adj.* pertaining to the अज्जोगि (the 14th stage of the गुणस्थान), *JM.* अज्जोगिसंतिगाणं उदयवईणं तु तस्स कालेण । एगाहिणेण तुलं *PaṇSām.* (C.) 5.176 (comm. अवोमिनि सत्ता वासां ता अज्जोगिसंतिगवः)

अज्जोग्ग (a-jjogga < a-yogya) *adj.* improper, *Apa.* वव-

विशिष्टजोषु दिण्णु वि ण के MahāPu.(P.) 64.2.8.

अज्जोपाय (ajjopāe=adya-prabhṛti) *adv.* from today, AMg. अज्जोपाय (v.1.) णं तुमं दिण्णसंभारा Nāyā. 1.16.131; JŚ. अज्जोपाय इत्थं (१ इत्थं) सामण्णमहं तु तुच्छोति BhaĀra. 584.

अज्जोरुह (ajjoruha < adya-ruha?) *n.* Deśī. a kind of green plant, AMg. से किं तं हरिया? हरिया अगेगविहा पञ्चत्ता, तं जहा — अज्जोरुह बोढाणे ... पालका Pannav. 1.49 gā. 39.

अज्ज (ajjha < adhi+i-) *v.* to learn, to study, Ś. (शाण्डिल्य) ण दाव अज्जहस्सं BhagAjj. 15.15.

अज्ज (ajjha) *m.* Deśī. this one, अज्जो एव इति द्रोणः DeNāMā comm. on 1.50 (probably a *mas.* noun formed from the *f.* ajjha). cf. अज्जा.

अज्जहा (ajjhaa <?) *m.* Deśī. [DeNāMā. 1.17] neighbour, (comm. अज्जओ प्रातिविहिकः)

अज्जहक्ख (ajjhakkha < adhyakṣa) *adj.* present to the eye, visible, JM. करवळायामागलं व सखलोगस्स रुवमज्जहक्खं । जस्स हवेह BhuvKevCa. 105.

अज्जहक्खीकिद (ajjhakkhi-kida < adhyakṣi-kṛta) *adj.* (ppp.) appointed as superintendent, Ś. (विदूषक) ताणं पि उण उवरि ... सुहासिदपाडिआओ अज्जहक्खीकिदाओ KapMañ. 4 D. 19.

[अज्जहत्थिअ] (ajjhatthia < adhyavasita=adhyātma-sthita) *n.* mental state, thought w. r. for अज्जहत्थिय.

[अज्जहत्त] (ajjhatta < adhyātma) *inferior* reading for अज्जहत्थ. AR. writes it even for the opds. beginning with *ajjhattha*, while AMgD. PSM. and ŚAg. give the entry as *ajjhatta* for one or two references. In all such cases the word is given as *ajjhattha* which is the usual form. It can also occur as *ajjhappa* which is given as a separate entry.)

अज्जहत्थ (ajjhattha < adhyātma) *n.* the sphere or domain of the self, AMg. जे अज्जहत्थं जाणह से बहिया जाणह, जे बहिया जाणह ते अज्जहत्थं जाणह Āyār. 1.1.7.1; से सुयं च मे अज्जहत्थं च मे, बंधप-मोक्खो तुज्ज अज्जहत्थेव Āyār. 1.5.2.5; अंतो बहिं विओसज्ज अज्जहत्थं सुखमेसए Āyār. 1.8.8.5; अत्र गाथा — अट्ठा गट्ठा हिंसा ... अज्जहत्थ ... हरियावहिय ति Thāna. comm. of Abhaya. p. 316a; वयणं पिय होह सोलसविहं, तथा हि ... अज्जहत्थं चैव सोलसमं Paṇḍā. comm. 118a. 13; अज्जहत्थं सब्बो सब्बं दिस्स पाणे पियायए Utt. 6.7; *adj.* pertaining to the self, JM. तुहे व इदियत्थे एगो सज्जह विरज्जई एगो । अज्जहत्थं तु पमाणं न इदियत्था जिणा वेति VavaBhā. 2.54; JŚ. अज्जहत्थं बाहिरत्थे तिविहेण परिगहं वज्जे Māh. 293(5) (comm. अज्जहत्थं मिथ्यात्व-वेद-राग-हास्य-रत्यरति-शोक ... लोभात्मकं)

अज्जहत्थ (ajjhattha) *adj.* Deśī. [adya-stha?] one who has arrived, अज्जहत्थो आगयए DeNāMā. 1.10 (comm. यण्येते त्रयोऽपि क्रियावाचिनस्तथापि त्याविषु प्रयोगादशीनाज्ञात्वादेशेऽन्वत्माभिर्न पठिता इत्यत्र निबद्धाः)

अज्जहत्थकिरिय (ajjhattha-kiriya < adhyātma-kriyā) *f.* (sinful) activity caused by the mental state, JM. कोहो माणो माया लोहो अज्जहत्थकिरिय एवेसो । जो पुण जाइमवारं अट्ठविहेणं तु. माणेण Āyār.(H.) 649b.1. cf. अज्जहत्थकिरिय.

अज्जहत्थदोस (ajjhattha-dosa < adhyātma-dosa) *m.* spiritual fault or blemish, AMg. कोहं च माणं च तहेह माणं लोमं चउत्तं अज्जहत्थदोसा Śay. 1.6.28 (v.1. अज्जहत्थ Ldn.)

अज्जहत्थनिप्पण (ajjhattha-nipphanna < adhyātma-ni-

panna) *adj.* (ppp.) arising out of the mental attitude, JM. एहो बुद्धिो पणिही बुद्धो जह दोह तस्स तेसिं च । एत्थो पसत्थमपसत्ता-लव्खणमज्जहत्थनिप्पणं DaṁḍeNi. 2.302.

अज्जहत्थबल (ajjhattha-bala < adhyātma-bala) *n.* spiri-
tual strength, JM. परपुच्छसंयुएहि न सज्जह दिट्ठिआमाहि । दिट्ठिआ-
(? मु)इवणेहि य अज्जहत्थबलं समूहंति VavaBhā. Uddesa II. part III. p. 93, (comm. उपलक्षणमेतत् । संभाषणादिना च तस्याध्यात्मबलमेकाकित्त्व-
भावनावलं समूहंति)

अज्जहत्थवत्तिअ (ajjhattha-vattiya < adhyātma-pratyaya) *adj.* based on or related to mental attitude (name of the 8th कियात्पान among thirteen), AMg. अहाबरे अट्ठमे किरियाठणे अज्जहत्थ-
वत्तिअ सि आहिज्जह (v.1. अज्जहत्थिए) Śay. 2.2.10(702); 2.2.2 (694)

अज्जहत्थवयण (ajjhattha-vayana < adhyātma-vacana) *n.* spiritual word, AMg. अगुवीर णिट्ठाभासी, ससिवाए संजए मासं भासेज्जा, तं जहा — एववयणं ... अज्जहत्थवयणं ... परोक्खवयणं Āyār. 2.4.3(521); 2.4.4(521); सोलसविह वयणे पणत्ते, तं जहा — ... अज्जहत्थवयणे Pannav. 11 १6(896)

अज्जहत्थविराहणी (ajjhattha-virāhani < adhyātma-virā-
dhanī) *adj.* [f.] which harms the spiritual (qualities), AMg. वज्जिता विकहानो अज्जहत्थविराहणीओ पावाओ (धम्मं कहंति) ĀrāhPaḍ. (V.) 400.

अज्जहत्थविसुद्ध (ajjhattha-visuddha < adhyātma-viśu-
ddha) *adj.* pure in soul, AMg. तम्हा अज्जहत्थविसुद्धे सुविमुक्खे आमोक्खाए परिक्खएज्जासि Śay. 1.4.2.22.

अज्जहत्थविसोहि (ajjhattha-visohi < adhyātma-viśodhi
(? viśuddhi)) *f.* purity of soul (mind), AMg. जा जयमाणस्स भवे विराहणा सुत्तविहिसमगस्स । सा होह निज्जग्गया अज्जहत्थविसोहिनु-
त्तस्स PiṇḍNi. 671; अज्जहत्थविसोहीए उवगरणं बाहिरं परिहरंती । अपरिगहंती
सि मणिओ जिणेहिं तेलुकरंसीहि OghNi. 745.

अज्जहत्थसम (ajjhattha-sama < adhyātma-sama) *adj.* similar to that of mental (purity), JM. विरतो पुण ओ जाणं कुणप्ति अजाणं व अप्पमतो वा । तत्थ वि अज्जहत्थसमा संजावति जिज्जरा ण चओ KapBhā. 3939; मणसा उवेति विसए मणसा वि व सा (१) सत्थित्तिए तेसु । इय वि दु अज्जहत्थसमो बंधो विसया न उ पमाणं VavaBhā. 2.55 (p.15); (comm. एवमपि निश्चितमध्यात्मसमोऽध्यात्मानुरूपः परिणामानुसारी इत्यर्थः)

अज्जहत्थसोहिय (ajjhattha-sohiya < adhyātma-śodhiya) *adj.* one having a pure soul, AMg. उगमउप्पायणासुद्धं एतणादोस-
वज्जियं । उवहिं धारए भिववु सदा अज्जहत्थसोहिय OghNi. 746

अज्जहत्थहेउ (ajjhattha-heu < adhyātma-hetu) *m.* pur-
pose of the mental state, AMg. अज्जहत्थहेउं निययस्स बंधो, संसारहेउं
च वयंति बंधं Utt. 14.19.

अज्जहत्थकिरिय (ajjhatthi-kiriya < adhyātma-kriyā) *f.* (sinful) activity caused by a mental state, JM. तस्सअज्जहत्थी
सीसह चउरो ठाणा इमे तस्स । कोहो माणो माया लोहो अज्जहत्थकिरियए
चैव PavSāro. 828

अज्जहत्थिय (ajjhatthiya < adhyātmika) *adj.* caused or
produced by the soul, hence thought, idea etc., AMg. परकिरियं
अज्जहत्थियं संसेसियं — जो तं साहए, जो तं गियमे Āyār. 2.13.1 (690);
2.14.1(730); तेसिं पिय णं इमाहं तेरस किरियाठाणाहं संबत्तीति मक्खारं,
तं जहा — अट्ठादंढे ... अज्जहत्थिय ... हरियावहिए Śay. 2.2.2(694);
2.2.10 (702); तेरस किरियाठाणा पणत्ता, तं जहा — अट्ठादंढे ... अज्ज-

रिषय Samav. 13.1; एष णं तस्स खंदवत्स ... इमेयाकूवे अज्झत्थिय ... समुप्पज्झित्था Vīy. 2.1.17 (2.81); 2.1.45 (2.49); तए णं तस्स खंदवत्स ... भम्मजागरियं जागरमाणत्स इमेयाकूवे अज्झत्थिय समुप्पज्झित्था Vīy. 2.1.46 (2.66); 2.1.49 (2.67); तए णं तस्स मोरियपुत्तस्स ... कुहुंबजागरियं जागरमाणत्स इमेयाकूवे अज्झत्थिय ... समुप्पज्झित्था Vīy. 3.1.36 (3.88); तए णं तस्स तामत्तिस्स ... अणिज्जागरियं जागरमाणत्स ... इमेयाकूवे अज्झत्थिय ... समुप्पज्झित्था Vīy. 3.1.40 (3.86) (3.102, 104, 109, 112, 115, 116, 181); तए णं तस्स भगवतो गोतमस्स ज्ञापंतरियाय वट्टमा-वत्स इमेयाकूवे अज्झत्थिय ... समुप्पज्झित्था Vīy. 5.4.10[2] (5.85); 9.33.24 (9.158); 9.33.96 (9.228); तस्स सिवत्स रण्णो ... रज्जुपुरं जित्तेमाणत्स ... अयमेयाकूवे अज्झत्थिय ... समुप्पज्झित्था Vīy. 11.9.6 (11.59); 11.9.17 (11.72); 11.9.80 (11.81); 11.12.18 (11.168); 12.1.12 (12.6); तए णं संखत्स समोवासगत्स ... भम्मजागरियं जागर-माणत्स ... अयमेयाकूवे अज्झत्थिय ... समुप्पज्झित्था Vīy. 12.1.20 (12.15); 13.6.18-19 (13.104, 103); 13.6.24 (13.110); 13.6.82 (13.120); 15.42 (15.53); तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते ... सत्ता तिले गणमाणत्स अयमेयाकूवे अज्झत्थिय ... समुप्पज्झित्था Vīy. 15.56 (15.75); 15.97 (15.128); 15.109 (15.141); 15.117 (15.148); (16.55); (18.205); Nāya. 1.1.48; 1.2.12; 1.5.65; 1.7.6; 1.8.79; 1.12.19; 1.13.15; 1.16.19; 2.1.12; Uvān (Ldn.) 1.57; 2.8.5; 3.18; 4.18; 6.33; 7.11; 8.18; 9.18; 10.18; Antag. 37; Anuttaro. 3.11; 3.59; 3.73; Vīva. 19; RāyPa. 9; 275; 688; 732; Jīvābhi. 3.441; 3.442; 3.26; 5.22; Nīraya. 10; 3.29; 5.36; सेणियं रायं वेहणं देवि वासित्ताणं इमेयाकूवे अज्झत्थिय ... समुप्पज्झित्था ĀyāDas. 10.22; 10.23; Kapp. 90; 93; 103; J.M. तं च अज्झत्थियं सको पाऊण एष ĀvTi.(H.) 649a.4; तओ तस्स ... एयाकूवे अज्झत्थिय समुप्पज्झित्था Erz. 14.9; कवाडमासज्ज वरगणाए। अज्झत्थियो जुम्बणगवियाए BaBha-Ka.(Ms.) 148.

अज्झत्थी (ajjhatthī < adhyātmin) *adj.* who commits an evil not caused by a mental state, J.M. न वि कोइ य किंवि मणइ क्ववि इ हिक्कण दुम्मणो िवि। तस्सज्झत्थी सीसर चउरो ठाणा इमे तस्स ĀvTi.(H.) 649a.8; PavSāro. 827.

अज्झत्थीम (ajjhatthīa < adhyātmika) *adj.* one who commits the fault caused by a mental state, J.M. एसो अविज्जवरी अज्झत्थीओ इमो होइ ĀvTi. 649a.7; PavSāro. 826.

अज्झप्प (ajjhappa < adhyātma) *n.* spiritual activity, AMg. जहा कुम्मे सयंगाइ सए देहे समाहरे। एवं पाबाइ मेधावी, अज्झप्पेण समाहरे Sōy. 1.8.16 (Jacobi: meditation, Śīl. अध्यात्मना सम्यग्धर्मे-वानादिभावनया); एसो य वंअवरं ... अज्झप्पदिण्णफलइ ... रज्जुविण्णो व ईदेकेत् Panhā. 9.1; ते य दीसंतिह ... मिक्ख-लोक्केवेद-अज्झप्प-समभ-सुतिव-जिवा नरा भम्मबुद्धिययला Panhā. 2.16; J.M. अज्झप्पस्साणयणं, कम्मणं अबबओ उवचियाणं DasaveNi. 29; संता तित्थवरगुणा तित्थवरे तेसिं सु अज्झप्पं ĀvNi. 1122; J.S. बज्जिता विकहाओ अज्झप्पविरोधणकरीओ BhaĀrā. 651; असणं च पाणयं वा खादीयमभ साहियं च अज्झप्पं। कप्पियमकप्पिय ति य संदिदं संकिंय जाणे Māla. 463(6); Apa. अज्झप्प-मुणिय-परमेसरहो पर खुडिउ ण चित्तु जिणेसरहो PaNāCa.(P.) 14.12.2. cf. अज्झरथ.

अज्झप्पकारि (ajjhappa-kāri < adhyātma-kārin) *adj.* causing the (good or bad) mental state, J.M. तारिसयं थिंअ अइ तं सुहाणुंथि अज्झप्पकारि ति। पुरिसस्स परिसत्ते तदुवकमणम्मि को ओसो UvPay. 347.

अज्झप्पजोग (ajjhappa-joga < adhyātma-yoga) *n.* [also

‘योग] spiritual meditation, AMg. एतथ वि भिक्खू अज्झप्पजोगमुहा-दाने उवट्ठिय ... संताए Sōy. 1.16 (686); सो तेण मोहजालं खवेइ अज्झप्पजोगेण Cand. 93; ĀrāhPaḍ.(V.) 489; सो तेण मोहजालं छिदइ अज्झप्पजोगेण MahāPaso. 104; निम्बिवारे णं जीवे वरगुते अज्झप्पजोगसा-इणजुत्ते बावि विहरइ Utt. 29.54; J.S. तवेण भीरा विपुणंति पावं अज्झप्प-जोगेण खवंति मोहं Māla. 203(10)

अज्झप्पज्झाण (ajjhappa-jjhāṇa < adhyātma-dhyāna) *n.* the meditation on the self, AMg. एवं ... अज्झप्पज्झाणजुत्ते समिप एगे चरेज्ज भम्मं Panhā. 8.11; एवं से सजए ... सवयं अज्झप्पज्झाणजुत्ते निहुए एगे चरेज्ज भम्मं Panhā. 10-11; अज्झप्पज्झाणजोगेहि पत्तत्थदम-सासणे Utt. 19.93(94)

अज्झप्पट्ठाण (ajjhappa-tthāṇa < adhyātma-sthāna) *n.* a stage of the soul, J.S. जीवत्स गत्थि वरगो ण वग्गणा नेव कइइया केई। णो अज्झप्पट्ठाणा नेव य अणुमायट्ठाणाणि SamSa. 52 (comm. अण्ववसान)

अज्झप्पभेय (ajjhappa-bheya < adhyātma-bheda) *m.* difference in the mental activity, J.M. एवं जइ कम्मं चिय चित्तं अविखवइ पुरिसगारं तु। णो दाणाइसु पुण्णारभेयओअज्झप्पभेयण UvPay. 346 (comm. अप्यात्मभेदतोऽप्यवसायभेदान्)

अज्झप्पमूलबद्ध (ajjhappa-mūla-baddha < adhyātma-mūla-baddha) *adj.* which is based upon (lit. tied up with) the knowledge of the self, J.M. अज्झप्पमूलबद्धं इत्थोणट्ठाणमो सयं वित्ति UvPay. 368 (comm. औचित्याद् वृत्त्युत्पत्त्य वचनात् तत्त्वचिन्तनम्। मेत्यादिभावसंयुक्तमप्यात्मं तद्विदो विदुः इति। ततोऽप्यात्ममेव मूलं तेन बद्धमायत्तीकृतमप्यात्ममूलबद्धम् p. 220a.8)

अज्झप्परद (ajjhappa-rada < adhyātma-rata) *adj.* who takes delight in the knowledge of the self, J.S. सल्लिहितगुसरीरो अज्झप्परदो इवदि णिंअ BhaĀrā. 269.

अज्झप्परदि (ajjhappa-radi < adhyātma-rati) *f.* delight in the knowledge of the self, J.S. अप्पायथा अज्झप्परदी भोगरमणं परायत्तां BhaĀrā. 1269; भोगरदीए णासो णियो विग्धा य होति अदिबुग्गा। अज्झप्परदीए सुमाविद्याए आसो ण, विग्घो वा BhaĀrā. 1270.

अज्झप्परमण (ajjhappa-ramana < adhyātma-ramana) *n.* taking delight in the self, J.S. भोगरदीए चइदो होदि ण अज्झप्पर-मणेण BhaĀrā. 1269.

अज्झप्परय (ajjhappa-raya < adhyātma-rata) *adj.* taking delight i. e. engrossed in his own self-knowledge, AMg. संलिहिय-त्तु खवगो अज्झप्परओ इवइ णिंअ ĀrāhPaḍ.(V.) 23; संलिहियत्तुसरीरो अज्झप्परओ मुणी णिंअ MaraṇVi. 184; अज्झप्परय सुसमाहियप्पा सुसत्थं च विद्याणं जे स भिक्खू Dasave. 10.16.

अज्झप्पविमुद्धि (ajjhappa-visuddhi < adhyātma-viśuddhi) *f.* purification of the soul, J.M. तस्स वि तं वज्झकरणं गुण-करणं न जातं किं तु अज्झप्पविमुद्धी, अतो बाहिरकरणमणेत्थियं ति किमणेणं ति ĀvCa. Vol. II, p. 30.1; अज्झप्पविमुद्धीए चेव केवकनाणं उव्वणं ĀvCu. Vol. II, p. 29.13.

अज्झप्पविओहि (ajjhappa-visohi < adhyātma-viśodhi(? viśuddhi)) *f.* purification of the soul, AMg. अज्झप्पविओहीए जीव-निकाएहि संघडे ओए। इत्थियमहिंसगतं जिणेहि तेओहदंसीहि OghNi 747.

अज्झप्पसंयुद्ध (ajjhappa-sāmyudda < adhyātma-sāmyvṛta) *adj.* (ppp.) [also अज्झत्तसंयुद्ध] controlled in his mental activity, AMg. वरगुते अज्झप्पसंयुद्धे परिवज्जए सुवा पावं Āyā. 1.5.4.5; भिक्खू उवहाणमीरिए वरगुते अज्झत्तसंयुद्धे Sōy. 1.2.2.12.

अज्झप्पसत्थण्ण (ajjhappa-satthañṇi < adhyātma-kāstra-

जिज्ञासा *adj.* who knows the science of the self, JM. अज्ज्ञाप्यमूल-
नदं इतोऽज्ञानमो सर्वं विधि । तुच्छमलतुल्यमणं अणं वज्जस्यस्यस्य
UṇPay. 888.

अज्ज्ञाप्यसमा (ajjhappa-sama < adhyātma-sama) *adj.*
like (the engrossment) in the self, JS. कुणदि रदि उवसंतो अज्ज्ञाप्य-
समा दु णत्थि रदी BhaĀrā. 1268.

अज्ज्ञाप्यसुद्धि (ajjhappa-suddhi < adhyātma-suddhi) *f.*
[also अज्ज्ञाप्यसुद्धि] purity of the mental activity of the soul,
JM. पच्छावत्तीय अज्ज्ञाप्यसुद्धीतो मोक्खो जातो ĀvCu. vol. II. p. 30.1;
वरं अज्ज्ञाप्यसुद्धिं वेव पक्खीकरेमो ĀvCu. vol. II. p. 29.11.

अज्ज्ञाप्यसुह (ajjhappa-suha < adhyātma-sukha) *n.* the
bliss of the self, JS. जो पुण इच्छदि रमिदुं अज्ज्ञाप्यसुहम्मि णिदुद्धि-
करम्मि BhaĀrā. 1268.

अज्ज्ञाप्यसोहि (ajjhappa-sohi < adhyātma-sodhi (? su-
ddhi)) *f.* purity of the soul or mind, JM. लिंमं जिणपणत्तं
एवं नमंतस्स निज्जरा विउला । जइ वि गुणविपहीणं वंदइ अज्ज्ञाप्यसोहीय
ĀvNi. 1181 (comm. चेतःशुद्धया)

अज्ज्ञाप्य (ajjhappiya < adhyātmika) *adj.* (energy)
belonging to the soul, JM. भावो जीवस्स सवीरियस्स विरियम्मि लद्धि
णेगविहा । ओरस्सिदियअज्ज्ञाप्यपसु बहुतो बहुविहीयं SoṇNi. 94.

अज्ज्ञाय (ajjhaya) *m.* Def. a neighbour, DeNāMā. 1 17
(comm. अज्ज्ञओ प्रातिवेशिकः)

अज्ज्ञायण (ajjhayana < adhyayana) *n.* 1 study, JM. सत्थं
आरण्यं वणुरेसे । कुणइ तथो अज्ज्ञायणं सीससमगो उवज्ज्ञाओ PaumCa.
(V.) 11.10; पाणवहाईयाणं पावट्टाणाण जो उ पडिसेहो । ज्ञाण-ज्ज्ञायणां
जो व विही एस भम्मकरो KaiKa. 4; इकारसंगपादो कजो वटं जेण साहुणी-
हिंतो । तस्सज्ज्ञायज्ज्ञायणज्ज्ञायण बयसा छवरिसेणं GanSadSa. 26; गुणपेही
मयरहिओ अज्ज्ञायणज्ज्ञायणवणुरेहिं निधं । पकुणइ KamVi. (D.) 59; उज्ज्ञायणां
च अज्ज्ञायणं ViṇMaḍ. 60; JS. ज्ञाणज्ज्ञायणं सुक्खं जदिधम्मं RaySa. 11;
अज्ज्ञायणमेव ज्ञाणं RaySa. 90; 107; 111; 115; अज्ज्ञायणमोगपट्टदी सम-
दारहियस्स समणस्स (किं काहदि ?) NiySa. 124; छदुमत्थविदियवत्थुसु
अदियमज्ज्ञायणज्ञाणदाणरदो । ण लहदि अगुणममां PuvSa. 3.56; सयलो
णाणज्ज्ञायणो निरत्थओ भावरहियाणं BhaṇvPa. 87; अज्ज्ञायणे परिवट्ठे --
अविरहिदुपभोगजोगजुताओ (अज्ज्ञाणं समानारो) Maḍa. 180(4); ज्ञाणज्ज्ञा-
यणं व तहा साह चरणं समाचरज Maḍa. 1007(10); सिद्धं त-रत्तसाण वि
अज्ज्ञायणं देसविददाणं ŚrāĀ. (V.) 312; Apa ज्ञाणज्ज्ञायणहिं पावपकु
तववरणिहिं खालिउ Sukha. on Utt. 2.17; 81b.1; 2 chapter, text
or part of a book, AMg. इह खलु पोंडरीय नामज्ज्ञायणे Soṇ. 2.1.1
(688); 2.2.1; 2.3.1; कम्मविवागइसाणं दस अज्ज्ञायणा पणत्ता Thāṇa.
10.111-120 (755), आचारस्स णं भगवओ सच्चलियायस्स पणत्तीस अज्ज्ञायणा
पणत्ता Samav. 25.5; 44.1; 55.4; SamavPra. 89; तए णं से थेरा
भगवतो ... गइयवायं नामज्ज्ञायणं पज्जवत्सु Viy. 8.7.24 (8.202); नायाणं
कइ अज्ज्ञायणा पणत्ता ? Nāyā. 1.1.9; 1.3.1; 1.19.49; 2.2.2;
2.10.2; सत्तमस्स अंगस्स उवासगइसाणं दस अज्ज्ञायणा पणत्ता Uvā. 91;
276; अज्ज्ञायणस्स अंतगइइसाणं ... के अट्ठे पक्खो ? Antag. 4; 19; 71;
अणुत्तरोववाइयइसाणं पदमस्स वगस्स दस अज्ज्ञायणा पणत्ता Anutaro.
1.4; 1.5; पुइविवागाणं दस अज्ज्ञायणा पणत्ता Viṇā. 5; निरयावलि्याणं
दस अज्ज्ञायणा पणत्ता Nizaya. 6; पडिक्खामि -- एणुवीसाए णावज्ज्ञायणे
Āv. 26; सेयं मे अहिज्जिअं अज्ज्ञायणं भम्मवणत्ती Dasave. 4.1.3;
इह खलु सम्मत्तरकमे नाम अज्ज्ञायणे Utt. 29.1; 29.74; एणुवीसं
अज्ज्ञायणा (अंगपविदुसुप-आचारे) Nandī. 87; 88; 95; 91; 90; 92;
पडेअं पुण अज्ज्ञायणं निरत्तस्सामि AnuOg. 98. 7; 98. 125; 6; 7; 74;

541; 526; एवं पत्थेइ आयाइइसाणे णामं अज्ज्ञो ! अज्ज्ञायणे Āyāḍḍap.
10.35; निगंथस्स नवइहरत्तणस्स आचारपकप्पे नामं अज्ज्ञायणे परिक्खं
सिया Vava. 5.15; 10.20; सुत्तइत्थेण निबंभइ अत्थं अज्ज्ञायणवत्तस्स
Tittḥo. 715; JM. तम्हा उ उत्तरा खलु अज्ज्ञायणा हुंति णायका UttNi.
3; छहिं मासेहिं अहीअं अज्ज्ञायणमिणं तु अज्ज्ञमणेण DasaveNi. 379;
अहिगारो पुव्वुत्तो चउत्तवहो बिइअचूलिअज्ज्ञायणे DasaveNi. (Blā) 63; मूढो
व दिसइज्ज्ञायणे भासंतो बावि णिणइ न सुज्झे OghNiBhā. 309; अज्ज्ञायणं
उदेसोऽमिहिं सामास्य ति निहेसो ViĀvBhā. 975; 9157; 3 scrip-
tural text, AMg. अज्ज्ञायणमिणं नित्तं सुवरयणं दिट्ठिवायणीसंदं । जइ
वणिणं भगवया अहमवि तह वणइस्सामि Punnav. 1 1 98. 3; जंवीव-
पणत्ती णाम अज्ज्ञो ! अज्ज्ञायणे अट्ठं च हेउं च पसिणं च कारणं च वागएणं
च भुज्झो भुज्झो उवइसेइ Jambuddi. 7.214; जीवाजीवामिणं णामज्ज्ञायणं
पणवत्सु Jivā. 1.1; समगे भगवं महावीरे पज्जोसवणाकथं णाम अज्ज्ञा-
यणं स-अट्ठं स-हेउयं .. उवइसेइ Kapp. (S.) 64; Kapp. (J.) 147; 4
name (of a deity), AMg. ता कइ ते देवयाणं अज्ज्ञायणा आहिता सि
वेदेज्जा ? SdrāP. 10 78 (comm. अधीयन्ते ज्ञायन्ते वेदान्तध्वयनादि
नामानि इत्यर्थः p. 146n.7)

[अज्ज्ञायणकप्प (ajjhayana-kappa < adhyayana-kalpa) *m.*
the rules of study, JM. वक्खतो सुतकप्पो एतो बोउतामि अज्ज्ञायणकप्पं
PaṇKappBhā. AR.]

अज्ज्ञायणगुण (ajjhayana-guṇa < adhyayana-guṇa) *m.*
quality of scriptural study, JM. चरणमरुगाइसाणं भिक्खुजीवीण
काउणमपोहं । अज्ज्ञायणगुणनिउत्तो होइ पसंसार उ स भिक्खू DasaveNi. 381.

अज्ज्ञायणगुणि (ajjhayana-guṇi < adhyayana-guṇin) *adj.*
who possesses the qualities of scriptural study, JM. अज्ज्ञायणगुणी
भिक्खू न सेस इह णो पइज्ज को हेउ ? अगुणत्ता इह हेउ को दिट्ठो ?
सुवणमिव DasaveNi. 350.

अज्ज्ञायणछक्कवग्ग (ajjhayana-chakka-vagga < adhyayana-
ṣaṭka-varga) *m.* the group of six chapters, (one of the
six names of Āyāyakaśūtra), AMg. आवस्सयं अस्सकरणिज्जं
सुवणिग्गदो विसोही य । अज्ज्ञायणछक्कवग्गो नामो आराइणा मग्गो AnuOg.
88. 2; JM. ViĀvBhā. 872.

अज्ज्ञायणरद (ajjhayana-rada < adhyayana-rata) *adj.*
who is engrossed in study, JS. सुइज्ञाणज्ज्ञायणरदो गदसंगो होदि मुणि-
राओ ItaySa. 95.

अज्ज्ञायणसंख्या (ajjhayana-saṅkhā < adhyayana-saṅ-
khyā) *f.* the number of chapters, AMg. कालियसुयपरिमाणसंख्या
अणेगविहा पणत्ता, तं जहा — पज्जवत्संख्या .. अज्ज्ञायणसंख्या .. अंगसंख्या
AnuOg. 401.

अज्ज्ञायणि (ajjhayani < adhyayanin) *adj. m.* having
adhyayanā i.e. chapters, JM. एमेव य सुयलंथो तस्सज्ज्ञेया तयत्त-
विण्णाणा । अज्ज्ञायणं अज्ज्ञायणी तस्सज्ज्ञेया तयत्तयणू ViĀvBhā. 1495.

अज्ज्ञायव- (ajjhayāva- < adhy(ay)āpaya-) *v. (causal)* to
teach, JM. उवगम्म जवोऽधीते ते जं चोवगयमज्ज्ञायविति । जं चोवग-
ज्ज्ञाया दियस्स तो ते उवज्ज्ञाया ViĀvBhā. 3199 (3910)

अज्ज्ञाल (ajjhala < ?) *m.* a non-Aryan tribe or a non-
Aryan country, AMg. मिलक्खू अणेगविहा पणत्ता, तं जहा — सग-
जण .. अज्ज्ञाल .. अरुण-त्य-विलायविसयवासी य एवमादी Pannav.
1.89 (98) v. l. अज्ज्ञाल.

अज्ज्ञायण (ajjhavāna < ā-dharmāpana) *n.* [v. l. अज्ज्ञायण]
oration, JM. जत्ता-दिक्ख-विवाहे घर-देव तलाय-कूविणिवेसे । जम्मा-
मरणज्ज्ञायणे सो वेव अणोसरो तात्थ NāPaṇKa. 2.12.

अज्ज्ञवस- (ajjhava-sa- < adhyava-so-) *v.* to think, to determine, J.M. एवं बीजो विदेह जासइ एवं मारेमि । ते परोप्परं बहुपरि-
णया अज्ज्ञवसंति Dasaṃ. comm. 35b, 5; (सुचरितयो संभूतो) जुद्ध-
वाक्य-फासेण वि परिसमज्ज्ञवसह Erz. 3.87; JṬ. निबदेहं अप्पाणं
अज्ज्ञवसदि मूढविट्ठीओ MokPa. 8.

अज्ज्ञवसाण (ajjhavasāṇa < adhyavasāṇa) *n.* mental state,
thought activity, J.M. तो कुमरेणं भणियं, पुणिपुणव ! ररसुहमज्ज्ञवसाणं
वि । किं इयफलं जायइ SupāCa. 59.46. cf. अज्ज्ञवसाण.

अज्ज्ञवसंत (adhyavasanta < adhyava-syat) *adj.* (*pr.*
part.) [*f.* अज्ज्ञवसंती] thinking about, brooding over, J.M.
ररसुहमज्ज्ञवसंतो सुतो सो SupāCa. 59.47; ररसुहमज्ज्ञवसंतीय तीय
SupāCa. 59.45.

अज्ज्ञवसाण (ajjhavasāṇa < adhyavasāṇa) *n.* 1 thought
activity, decision, determination, AMg. छट्ठेण उ भत्तेण अज्ज्ञवसाणेण
सोहणेण जिणो । लेसाहिं विसुज्जते आरुह उरुमं सीयं Ayar. 2.15.28[10];
णाणाअज्ज्ञवसाणसंजुत्ता (पुरिसा) Sdy. 2.1.48(666); जीवे णं पसत्थज्ज्ञ-
वसाणजुत्ते भविय सम्मदिट्ठी Samav. 29.9; असुहज्ज्ञवसाणसंचियाणं कम्माणं
SamavPra. 99; योग्गया नेव जाणति अज्ज्ञवसाणा य सम्मत्ते SamavPra
174; ते णं जीवे ... तच्चित्ते ... तत्तत्तज्ज्ञवसाणे...देवलोपसु उववज्जति Viy.
1.7.20 (1.356); अणया कयाइ सुमेणं अज्ज्ञवसाणेणं...विम्भे नामं अक्काणे
समुप्पज्जा Viy. 9.31.14 (9.33); 11.12.60 (11.171); 24.12.46
(24.210); अज्ज्ञवसाणेणं सोहणेणं सुमेणं परिणामेणं ... जाइउरणं समुप्प-
ज्जित्था Naya. 1.1.170; 1.1.190; पसत्थेणं अज्ज्ञवसाणेणं Naya. 1.8.181;
1.14.88; आणंदस्स ... सुमेणं अज्ज्ञवसाणेणं ... ओहिनाणे समुप्पजे Uvaṇ.
74; 253; गयसालस्स ... पसत्थज्ज्ञवसाणेणं ... केवलवरत्ताणंदसणे समुप्पजे
Antag. 57; तए णं से उज्झिवाए दारए कामज्ज्ञवाए गणिवाए गिहाओ
निच्छुभेमाणे कामज्ज्ञवाए गणिवाए सुच्छिप -- तदज्ज्ञवसाणे ... विहरइ
Vivā. 52; (अम्मदे) पसत्थेहिं अज्ज्ञवसाणेहिं ... तदावरणिज्जाणं कम्माणं
खमोवसमेणं Uvaṇ. 92; 118; नेरइयाणं मंते । केवतिया अज्ज्ञवसाणा
पणत्ता ? गोयमा ! असंलेज्जा अज्ज्ञवसाणा पणत्ता Pannav. 34.10(2047);
34.1 (2032); पसत्थेहिं अज्ज्ञवसाणेहिं ... अपुम्भकरं पविट्ठस्स Jambuddi.
3.223; पसत्थेसु अज्ज्ञवसाणद्वारेणु वट्ठमाणस्स ... विसुज्ज्ञानावरितस्स
सुवओ समंता ओही बड्ढइ Nandi. 24; समणे वा समणी वा ... तत्तत्तज्ज्ञ-
वसाणे ... उमओकालं आवस्सयं करेति AnuOg. 24; अहरोदज्ज्ञवसाणभित्था
य इणंति रायाणो Titttho. 907; तस्स अज्ज्ञवसाणम्मि सोहणे ... जाइउरणं
समुप्पज्जं Utt. 19.7; J.M. एवं रागज्ज्ञवसाणे भिज्जति आउं ति ĀvṬi.(H.)
272b.2; छट्ठेणं भत्तेणं अज्ज्ञवसाणेणं सोहणेणं जिणो ... आरुहं उरुमं सीयं
ĀvBhā. 96 p. 184-6.13; जणंते वि न जाणइ छउमत्तो हिंयवगोयं
सुव । जंतज्ज्ञवसाणां जमसंलेज्जाइ दिवसेण ViĀvBhā. 109; जं भिरमज्ज्ञ-
वसाणं तं ज्ञाणं JhāṇSa. 2; इट्ठाणं विसयारिणं देयणाए य रागरत्तस्स ।
अवियोगज्ज्ञवसाणं तह संजोमभिलासो य JhāṇSa. 8; मो उवरमसु पर्याओ
असुहज्ज्ञवसाणाओ Erz. 3.38; अज्ज्ञवसाणावरिप पमावकरिप हिसदाणे
य । पावुवपसे य तहा अणदुइडे य चउमेए JambūCa.(G.) 6.79; JṬ.
जीवं अज्ज्ञवसाणं कम्मं च तहा पक्विति SamSa. 39; अवरे अज्ज्ञवसाणे
सुत्तिव्वंदाणुभाकं जीवं SamSa. 40; एदे सज्जे अज्ज्ञवसाणादओ भावा
SamSa. 46; 48; 190; 217; 271; 402; कीरदि अज्ज्ञवसाणं अहं
ममेयं ति मोहायो PavSa. 2.91; मिच्छादंसणअविदिक्कायजोगा इवति
वंपत्स । आकसज्ज्ञवसाणं हेदवो ते पु णावक्का Māla. 1225(12); ठिदि-
गुण्हाणिपमाणं अज्ज्ञवसाणम्मि होदि गुण्हाणी GomSa.(K.) 951; 2
one of the twentyfour topics, AMg. Viy. 24.1.1(24.2); 3
Intense activity of the mind, AMg. सत्तविंसे अज्ज्ञेदे वणत्ते, तं
जहा — अज्ज्ञवसाण-विमिते आहारे देयणा परावाए । फासे आणाणां

सत्तविंसे भिज्जए आउं Thāṇa. 561 (MV.); J.M.ĀvṬi.(H.) 272a.7;
ViĀvBhā. 2041.

अज्ज्ञवसाणजणिव (ajjhavasāṇa-janida < adhyavasāṇa-
janita) *adj.* (*caus. ppp.*) caused by mental activity, JṬ. कम्माणं
जो दु रसो अज्ज्ञवसाणजणिदि सुह असुहो वा Māla. 1246(12)

अज्ज्ञवसाणजोग (ajjhavasāṇa-joga < adhyavasāṇa-yoga)
m. mental activity, AMg. गोयमा ! अज्ज्ञवसाणजोगनिव्वत्तिपण करणो-
वाएणं ... ते जीवा परमवियाउयं पक्वरेति Viy. 25.8.4 (25.622)

अज्ज्ञवसाणट्ठाण (ajjhavasāṇa-tthāṇa < adhyavasāṇa-
sthāṇa) *n.* type of thought activity, JṬ. ठिदिबंधज्ज्ञवसाणट्ठाणा
ततो असंखगुणा GomSa.(K.) 259; जहणउट्ठिमि तमिह छट्ठाणा । ठिदि-
बंधज्ज्ञवसाणट्ठाणाणं होति सत्तणं GomSa.(K.) 952.

अज्ज्ञवसाणनिमित्त (ajjhavasāṇa-nimittam < adhyava-
sāṇa-nimittam) *adv.* because of the mental state, AMg.
(जीवो) अज्ज्ञवसाणनिमित्तं अहवा कम्माणुभावेणं । नेरइयाणुप्पाओ (होइ)
Jivābhi. 8.129[6]; JṬ. अज्ज्ञवसाणनिमित्तं जीवा वज्जति कम्मणा जदि
हि SamSa. 267.

अज्ज्ञवसाणनिव्वत्ति (ajjhavasāṇa-nivvattiya < adhyava-
sāṇa-nirvartita) *adj.* (*caus. ppp.*) brought about by thought-
activity, AMg. गोयमा ! से जहाणामए पवए पवमाणे अज्ज्ञवसाणनिव्व-
त्तिपणं करणोवाएणं सेयकाले (पस्यत्काले) तं ठाणं विप्पज्जित्ता पुरिमं ठाणं
उवसंपज्जित्ताणं विहरति (comm. पुरोवर्ति) Viy. 25.8.3 (25.620)

अज्ज्ञवसाणविसिट्ठ (ajjhavasāṇa-visiṭṭha < adhyavasāṇa-
viśiṭṭha) *adj.* marked by the thought, JṬ. अज्ज्ञवसाणविसिट्ठो
चिट्ठदि मलिणो रजमलेहिं Paññatthi. 34.

अज्ज्ञवसाणविसुद्धि (ajjhavasāṇa-visuddhi < adhyava-
sāṇa-viśuddhi) *f.* purification of the thought activity, AMg.
अज्ज्ञवसाणविसुद्धि खणमवि खबओ न मुंचिज्जा ĀrahPaḍ.(V.) 15; 16;
अज्ज्ञवसाणविसुद्धि संलिहमाणो न मुंचिज्जा ĀrahPaḍ.(V.) 158; 236;
अज्ज्ञवसाणविसुद्धि खणं पि सो मा पमाइत्था MaraṇVi. 185.

अज्ज्ञवसाणविसोधि (ajjhavasāṇa-visodhi < adhyavasāṇa-
viśodhi) (?) *f.* purification of mental activities, JṬ. वेत्तालोही अज्ज्ञवसाणविसोधीय होइ जीवस्स BhaĀra. 1911.

अज्ज्ञवसाणावरणिज (ajjhavasāṇāvaranijja < adhyava-
sāṇāvaranīya) *adj.* (*pot. part.*) Karman which obscures the
mental activity, AMg. गोयमा ! जस्स णं अज्ज्ञवसाणावरणिज्जाणं
कम्माणं खजोवसमे कळे सवइ से णं असोखा केवलस्स वा जाव केवलेणं संबरेणं
सबरेज्जा Viy. 9.31.7 (9.30); 9.31.13 (9.32)

अज्ज्ञवसाया (ajjhavasāya < adhyavasāya) *m.* the state
of the mind, mental attitude, the type of resolution of the
mind, thought-activity, the spiritual state of the soul, J.M.
ठिइबंधज्ज्ञवसाया, अणुमागा जोगहेयपलिमागा । पुणइ य समाणं समया पसेव-
निगोयए सिवसु SaḍSi.(D.) 82; अपजएइइमसंखलोगसमा । अज्ज्ञवसाया
अहिमा सत्तसु आउसु असंखगुणा Sayaya.(D.) 55; ठितिवंधउदीरणसि-
विहंक्रमे होति संखगुणकमसो । अज्ज्ञवसाया एवं उवसाणमाइएसु कमा
PaṇṇSaṃ. p. 209a.2; तत्थ जे अहमाहमा ... वगवपरलोवज्ज्ञवसाया सया
सुवज्ज्ञवसावरहिवा CampCa. 2.23; सुंदरो पस परिओ देवस्स अज्ज्ञवसाओ
KevMāKa. 13.21; अज्ज्ञवसाव-गुणेणं एसो इंदो अहं भिओ KevMāKa.
42.20; बहुकम्मनिमित्तो पुण अज्ज्ञवसाओ उ दववो ति UvPaṇ. 351; JṬ.
सपरज्ज्ञवसायणं देहेसु य अविदिदत्थमप्यमाणं MokPa. 10; Apa. अह
विक्कं अणिवारियं कळहिं किं अज्ज्ञवसाव SaDhaDo. 122.

अज्ज्ञवसाट्ठाण (ajjhavasāya-tthāṇa < adhyavasāya-

sthāna) n. type of mental state, the type of thought activity, AMg. हायमाणं ओहिणं अप्यसत्थेहि अज्झवसावहाणेहि वट्टमाणस्स वट्टमाणचरितस्स ... ओही परिहायति Nandī. 25.

अज्झवसिअ (ajjhavasā) *adj.* Deśī. shaved face, DeNāMā. 1.40 (comm. अज्झवसिअं निवापितं मुखम्)

अज्झवसिद (ajjhavasida < adhyavasita) *adj.* (ppp.) thought, determined, Jā. बुविअसुहिदे सत्ते मरेमि जं एवमज्झवसिदं ते SamSā. 260; मारिमि जीवावेमि य सत्ते जं एवमज्झवसिदं ते SamSā. 261; अज्झवसिदेण ँधो सत्ते मारेउ मा व मारेउ SamSā. 262; अज्झवसिदो य वट्ठो सत्तो दु मरेज्ज गो मरिज्जेत्थ BhaĀrā. 804; Ś. (सागरिका) हिमम ... अणंगतरपट्ठमीदेण तुप सम्मं अज्झवसिदं Ratnā. 2.0.4; (दुसुख) कम् दाणिं अग्निपरिसुद्धाय ... देवीए दुज्जणवअणादो एवं अज्झवसिदं देवेण UttāRāCa. 1.43.4.

अज्झवसिय (ajjhavasīya < adhyavasita) *adj.* (ppp.) 1 completely attached to, addicted to, AMg. से णं जीवे ... तथित्ते तम्मणे ... तदज्झवसिते तत्तिम्बज्झवसाणे Viy. 1.7.20 (1.386); Uvav. 38; समणे वा समणी वा ... तम्मणे तत्ते तयज्झवसिते AnuOg. 28; 2 resolved, determined, JM. किमेवं तप अज्झवसियं KurMāKa. 47.16; अणंगसुंदरी नाम वेसाय्या । दोहण-दोस-दूसिया एवं मरणमज्झवसिया MaṇoKa. 29.7; पुच्छिया मए - 'सुंदरि ! का एसा ... मरणमज्झवसिया' ? MaṇoKa. 19.3; मरणजज्झवसियसुद्धमावत्तुलमिह हीणणापण । अरवायाण ण विसओ आवेयव्वं पयसेणं PaññāPn. 5.19; तं उज्झिक्कण तुम्हेहि हस्ति अज्झवसियं किमिं MuSuvraCa. 110; 3 determined, ascertained, JM. अज्झवसितत्त्वभावा हिस्सविगप्पाण एगकरणेण । तस्मि पवसी पत्ती जुज्जति न तु अज्झा किञ्चि DhamSā. 428.

अज्झवसियत्थ (ajjhavasīyattha < adhyavasitārtha) m. ascertained or imputed meaning, Jā. सा वेयणा एस ति अज्झवसियत्थो दृवणा DhavaIā. 10.7.1.

[अज्झविअ (ajjhaviā) w. r. for अज्जविअ at Cand. 40]

अज्झसिअ (ajjhasia < adhyūṣita) *adj.* (ppp.) Deśī. [अध्यसं ?] seen, हिदे अज्झसिअं DeNāMā. 1.30.

अज्झसिय (ajjhasiya < adhyūṣita) *adj.* (ppp.) drowned, remained in, dipped in, Jā. रयणमिह इंदणीकं दुदज्झसियं जहा समासाय । अभिभूय तं वि दुदं वट्ठि तह णाणमत्थेसु PavSā. 30.

अज्झस्स (ajjhassa = ākruṣṭa) *adj.* (ppp.) Deśī. cursed, अज्झस्सं सवियं (शस्ते ?) DeNāMā. 1.13 (comm. अज्झस्सं आकुटम्)

अज्झस्स- (ajjhassa = ā-kruṣ-) v. to curse, to blame, अयं पात्तादेशः । अज्झस्सह अज्झस्सिअं इत्यादिप्रयोगद्वयीनात् । पूर्वाचार्यानु-रोधात्विह निबद्धः)

अज्झहिय (ajjhahi-ya < adhyadhi-ka) *adj.* far superior, JM. सुर-सुंदरीण वि अज्झहिया विण्णुसिरी नाम मज्जा Erz. 24.16.

[अज्झहिय AR. AMgD. w. r. for अत्तहिय. cf. अत्तहिय]

अज्झा- (ajjhā- < adhi-+i- contaminated with ā-dhyai-) v. to learn, to study, JM. अह कोह अज्झावेह तो अज्झामि UttSukh. 23b.3; सो वि ताव अज्झाह UttSukh. 24a.16; ते अणंति अज्झाहि UttSukh. 24b.6; Apa. तव जोग किरिय अज्झाहि सुत्तु CatuBhāSām. 4.4; (pass.) सो वि परिवाहीए अज्झाहज्ज UttSukh. 24a.1.

अज्झा (ajjhā < āryā) f. a noble woman, JM. कुरह पुण मज्झ हियए अज्झा देवस्स चेव उच्चि प्ति PubCa. 7.1; अज्झा उज्झामि तुज्झ नवणणे PubCa. 51.26; परिविस्सियं च पक्खो अज्झाहं जं पलोहया अज्झा PubCa. 49.10; Apa. रुत्तु भरिबि वररत्तु केरुत्त अज्झा-हिय-माणंज्जेरुत्त MahāPu. (P.) 60.14.5.

अज्झा (ajjhā) f. Deśī. [probably from ā-dhyā/dhyai- to think] Hem. gives the meanings : an unchaste woman, beautiful (f.), a newly married woman or bride, a young woman and this one (f.), असह-सुहाणवदुमा-तक्णीसु इमाह तह अज्झा DeNāMā. 1.50 (comm. अज्झाशब्दो असती, शुभा, नववधूस्तरणी एवा चेति पञ्चायः । एवेति सर्वनामवाच्या वा काचित् प्रत्यक्षनिर्देशया); mostly v. l. in GāSāSa. 79 (comm. R. अज्झाशब्द आदयपुञ्ज्याम् आर्यायाम् वा v. 249); a beautiful woman, M. तुण्हिक्केण वि वयणेण उज्झाह अज्झा सवत्थियं Lhā. 1100; JM. अज्झाह नीलकण्ठयमरिउच्चरियं विहाह वणवट्टं VajLag. 808.

अज्झाहउ (ajjhāium = adhyetum) *inf.* for the sake of learning, JM. अहं दिट्ठिवायं अज्झाहउ तुज्झं पासमाणो UttSukh. p. 23b.16; बहिट्ठियाणं किं जायह अज्झाहउ UttSukh. 24a.13; ताहे अज्झाहउं पवतो UttSukh. 24a.15.

अज्झाहव्व (ajjhāidūna = adhyā) *ger.* having studied, Jā. ण सुणह पयडिममव्वो सुट्ठु वि अज्झाहव्व सत्थाणि SamSā. 317.

अज्झाहय (ajjhāiya = adhyā) *adj.* (ppp.) studied, learnt, JM. ण मय समणां अट्ठए अज्झाहयं वेज्जसत्थे Aṅg. (H.) 347b.11.

अज्झाहय (ajjhāiya < adhyāpita) *adj.* (caus. ppp.) taught, instructed, JM. सो पव्वओ अज्झाहयो य UttSukh. 24b.8.

अज्झाहयव्वय (ajjhāiyavva-ya < adhyetavya-ka) *adj.* (pot. part.) should learn or study, AMg. चउच्चिहा खलु सुयसमाही भवह, तं जहा - सुयं मे भविस्सह ति अज्झाहयव्वयं भवह ... ठिओ वरं ठावहस्सामि ति अज्झाहयव्वयं भवह Dasvā. 9.4.3.

अज्झाण (ajjhāna < adhvaṇa) m. road, path, Apa. चित्तिवि आयरियहो विण्णवह जोयण-अज्झाणु गामु इवह JambāSāCa. 2.8.9.

अज्झाय (ajjhāya < adhyāya) m. [Varu. (Gr.) 3.28] chapter, part of a work, JM. पव-वक्क-पररणज्झायपाहुडाहिनियत्तकमपमाणं । तदणु-सरता सुहं विप वेप्पह गहियं इदं नेज्झं ViāVbhā. 1115 (comm. अज्झाय ति अध्ययनं)

[अज्झारुह (ajjhāruha < adhyāruha) m. (w. r.) given by AR. AMgD. Sāg. for अज्झारोह]

अज्झारोवण (ajjhārovaṇa < adhyāropana) n. superimposing, superimposition, JM. किं जीवो होज्ज नमो नमो व जीवो ति जं परोप्पओ । अज्झारोवणमेसो पज्जणुओगो मया खणा ViāVbhā. 2928 [PSM. Dharmasamgrahaṇī. 342; 343]

अज्झारोह (ajjhāroha < adhyāroha) m. a kind of green vegetation, a creeper growing on a tree, AMg. इहेग-इया सत्ता ... रुक्खजोगिणसु अज्झारोहेसु अज्झारोहत्ताए विउट्ठति Sāy. 2.3.7 (724); ते जीवा तेसि अज्झारोहजोगियाणं अज्झारोहणं सिणेहमाहरेति Sāy. 2.3.8 (724); उदगजोगियाणं अज्झारोहणं सरीरा णाणावणा Sāy. 2.3.27 (729); 1.2.3. 47 (730); इहेगरया सत्ता रुक्खजोगिया ... अज्झारोहेहि सत्ताणत्ताए विउट्ठति Sāy. 2.3.63 (731)

अज्झाय- (ajjhāya- < adhyāpaya-) v. (caus.) to teach, to instruct, AMg. पदचारितं मुत्तं आहज्जं मयहरे च गुणयासि । एक्को अज्झा-वेहं समणायारं, न तं गच्छं Gaeohā. 94; JM. ताहे चित्ते, नामं चेव सुंदरं जह कोह अज्झावेह UttSukh. 23b.3; Ś. (सिष्य) ता मं केवलीविज्जं अज्झावेसु HāCa. 1.10.4.

अज्झावण (ajjhāvāna < adhyāpana) n. teaching, AMg. उवहायाणं अज्झावणाह सम्मं समणुमवे ĀrāhPaḍ. (V.) 305; PajĀrā. 63; JM. गणतितीसु निउत्ते सुत्तात्थज्झावणमि उज्जुत्ति । सज्झाए लीणमणे, सम्मं हायह उज्झाए Sāy. 27.

अज्झावणाह (ajjhāvaṇā-rui < adhyāpanā-ruci) *adj.* one who has liking for teaching, JM. गुणपेही सुवरहिओ अज्झावण-ज्झावणाहं निबं । पकुण्ण जिणाइमत्तो उबं नीबं इवइया उ KamVI.(D.) 60.

अज्झावण (ajjhāvaya < adhyāpaka) *m.* [also अज्झावण] teacher, preceptor, AMg. अज्झावणां पविक्कमासी पभाससे किं तु सणासि अम्हं Utt. 12.16; JM. ताहे सो ... अज्झावणसगात्तं गंतुं भणइ DasaveTi. 11a.1; तओ अज्झावओ भणइ DasaveTi. 11a.2; अइइया य अज्झावण सह ... संपत्तो षणकुमारो वि SupāCa. 1.387; तत्थ वसुभूई नाम वंमणो अज्झावओ परिवसइ VasuHi. 30.22; नवरं दसमावत्तीय मवममज्झावयाण पच्छित्तं PavSāro. 756; इव भो ! चउत्थटाणट्ठिवाण अज्झावयाण नवकारो ĀrāhKu. 36; अज्झावयस्स सुइतिहि-रिक्खम्मि समप्पिओ पिउणा SurSuCa. 3.26; सो अज्झावयस्स कस्स वि पासम्मि अहिउए वेप MuSuvraCa. 50; समये समप्पियाओ ताओ ... अज्झावयाण रत्ता SiVāKa. 54; अज्झावयसइयाओ अणाविआओ कुमारीओ SiVāKa. 69; JŚ. अज्झावयवगाणं साहूणं चेव सव्वेसि PavSā. 1.4; अज्झावय-गुणिलए BhaĀrā. 4; अज्झावणो ... गवासणेणव वंदंति Māla. 195(4)

अज्झावयंत (ajjhāvayanta < adhyāpayat) *adj.* (pr. part.) [? अज्झावन्ती?] one who is teaching, JM. तओ जहारिहं अज्झावयंतण सिक्खाविओ सुयलं पवयणसारे KuVMAKa. 216.8; जे य उवंगाई तहा उवगाइय मायाई उवउत्ता । सीसे अज्झावन्ती(?) ता) ते उज्झाए नमंसाहि ĀrāhPal.(Su.) 35; Ś. (कपटकेलि) मुगगरअ ! सो भयवो सिस्सं अज्झा-वन्तो चिट्ठिदि HāCa. 1.10.6.

अज्झावस- (ajjhāvasa- < adhy-ā-vas-) *v* to live, to remain, AMg. तए णं उसमे अरहा कोसल्लि वीसं पुब्बसयसहस्साई कुमारवासमज्झावसइ Jambuddi. 2.64

अज्झावसंत (ajjhāvasanta < adhy-ā-vasat) *adj.* (pr. part.) one who is living, residing, AMg. जइ ताव अज्जो, निहिणो गिहिमज्झावसंताणं अज्जउत्थिए अट्ठेहि य हेऊहि य ... निप्पट्ठपसिणवागारेण कंरंति Uvav. 174.

अज्झावसमाण (ajjhāvasamāṇa < adhyāvasat) *adj.* (pr. part.) living, AMg. तेवट्ठि पुब्बसयसहस्साई महाराववासमज्झावसमाणे Jambuddi. 2.64.

अज्झावसिऊण (ajjhāvasiūṇa < adhyā-uṣya) *ger.* after having stayed, JM. बीसं सयसहस्साणि पुब्बाणं कुमारवासमज्झाव-सिऊण VasuHi. 183.5

अज्झावसित्ता (ajjhāvasittā < adhyā-vasitvāna = adhy-ā-uṣya) *ger.* having resided in, AMg. पंच तित्थगरा कुमारवास-मज्झावसित्ता मुंढा भविता ... पवइया Thāṇa. 5.234 (470); एगुणवीसं तित्थगरा अगारमज्झावसित्ता मुंढे भविता ... पवइया Samav. 19.5; येरे णं अगिभूईसत्तालीसं बासाई अगारमज्झावसित्ता Samav. 47.2; 59.2; 63; 62.2; SamavPra. 10; 81; अहं तीसं बासाई अगारवासमज्झावसित्ता Vly. (15.20); Jambuddi. 2.64.

अज्झासठाण (ajjhāsa-thāṇa < adhyāsa-sthāna) *m./n.* place for sitting, a seat, JM. रहरमणसरासणवाणवरिसणज्झासठाण-मणुत्ता । जयसुंदरी SupāCa. 1.257.

अज्झासा (ajjhāsā < adhy-āsita) *adj.* (f.) full of great hope, Apa. पायकुमारहो संगे लाया अज्झासा इच्छियसंयग्गा NāyCa.(P.) 5.10.8.

अज्झासिअ (ajjhāsia < adhy-āsita) *adj.* (ppp.) resorted to, mounted on, Ś. (कलंसक) बारसुंदरीकविहि अज्झासिआ ... करिणीओ Māla. 6.4.9.

अज्झासिइ (ajjhāsida < adhy-āsita) *adj.* (ppp.) occupied,

Ś. (उर्वरी) मववदा कुमारणे कुमारवइ नेण्हिम अककुसो गाय गंधमादन-कच्छो अज्झासिओ Vikrama. 4.40.10-11.

अज्झाहाय (ajjhāhaya < adhy-āhata) *adj.* (ppp.) struck by, JM. सीवळएणं सुरमियट्ठिवागएण अज्झाहाओ वणं संभरेइ Erz. 35.2. cf. अज्झाहाअ.

अज्झियग (ajjhiyaga = adhi-(upa)-yācita-ka) *n.* a vow (to a deity for the accomplishment of desired object), JM. गिरवइवं च तेमं च होइति रण्णो य कीरक संती । अट्ठाणनिगतासी देवीपूवाय अज्झियगं KappBhā. 4962.

अज्झीण (a-jjhīṇa < a-kṣīṇa) *adj.* (ppp.) not exhausted, inexhaustible, JM. अज्झीणं दिज्जंतं अज्जोच्छित्तियनयो अलोओ व्व । आओ नाणईणं इवणा पावाण खवणं ति ViĀvBhā. 961; n. 1 name given to the chapter of the canon because of the quality of being inexhaustible, ओहनिप्पएणे चउत्थिहे पणसे ... अज्झयणे अज्झीणे आप इवणा AnuOg. 60. 126; दव्वज्झीणे तिबिहे पणसे, तं जहा — जाणयसीरदव्वज्झीणे भवियसीरदव्वज्झीणे AnuOg. 552; से तं नोआगमसो भावज्झीणे से तं भावज्झीणे । से तं अज्झीणे AnuOg. 557; से किं तं अज्झीणे ? चउत्थिहे पणसे । तं जहा — णामज्झीणे ठवणज्झीणे दव्वज्झीणे भावज्झीणे AnuOg. 547; JM. ओहो जं सामणं सुआमिहणं चउत्थिहं तं च । अज्झयणं अज्झीणं आयाज्झवणा य पसेअं DasaveNi. 27; अज्झयणं अज्झीणं भाओ इवणा य तत्थोहे KappBhā. 271; ओहो जं सामणं सुआ-मिहणं चउत्थिहं तं च । अज्झयणं अज्झीणं भाओ उववणा य पसेअं ViĀvBhā. 958; 2 a chapter (of a scriptural text), AMg. तिण्णं गणिपिहणाणं आयाचल्लियवज्जाणं सत्तावणं अज्झीणा पणत्ता, तं जहा — भावारे, सुयगटे, इणे Samav. 57.

अज्झीणक्षं (a-jjhīṇa-jhāñjha < a-kṣīṇa-jhāñjha) *adj.* whose quarrels are not pacified, AMg. जाणमाणो परिसओ (? परिसाए cf. comm. परिषदः समायां बहुजनमध्ये 52b.13) सन्नामोसाणि भासइ । अज्झीणक्षं पुरिसे महामोहं पकुवइ Samav. 30.9; अज्झीणक्षं पुरिसे महामोहं पकुवइ AyārDas. 9.29.

[अज्झीणक्षंहाय (ajjhīṇa-jhāñjhaya < a-kṣīṇa-jhāñjha-ka) *adj.* AR. w.r. for अज्झीणक्षंहाय]

अज्झुववज (ajjhuvavajja < adhyupapadya) *cf.* अज्जोववज.

अज्झुववण (ajjhuvavanna < adhyupapanna) *cf.* अज्जोववण.

अज्झुववाय (ajjhuvavāya < adhyupapāta) *cf.* अज्जोववाय.

अज्झुसिअ (ajjhusia < adhy-uṣita) *adj.* (ppp.) living overnight or for a short time, AMg. पाएण देइ लोगो उवगारिस्स परि-चिएसुज्जुसिए वा । जो पुण अहाखिअं अतिहि पूए, तं दाणं PiṇḍNi. 450.

अज्झुसिर (a-jjhusira < a-śūsira) *adj.* 1 without any hole or crack, without any gap, AMg. जंबुफलअसण कुसुमबंधन ... घणे अज्झुसिरे रुवणपटिरुवदरिसणिज्जे Uvav. 10; घणं मूले थिरे मज्जे अग्गे महवजुत्ता । एगं गियं अज्झुसिरे, पोरायामं तिपासियं OghNi. 707; JM. परिसाडी वि य दुविओ, अज्झुसिर-ज्झुसिरो य णात्तवो NisBhā. 1218; सालितणादि ज्झुसिरो कुसतिणमादी उ अज्झुसिरो होति NisBhā. 1219; अज्झुसिरं जत्थ कोट्टं नत्थि NisCu. 2.152.9; 2 thickly covered, AMg. अणावायमसंलोए परस्सणुववाए । समे अज्झुसिरे यावि अचिरकालक-यंमि अ OghNi. 813; Utt. 24.17; JM. समे अज्झुसिरे यावि अचिरकाल-कयम्मि य KappBhā. 448; PavSāro. 709.

अज्झुसिरगहण (ajjhusira-gahana < a-śūsira-grahana) *n.* [also अज्झुसिरगहण] acceptance of a mat without holes or gaps, JM. कत्ता अज्झुसिरगहणे कयो पक्यो तु कज्जे सुसिरे वि । सुसिरे

व अज्झुसिरे वा होति विकल्पो अज्झम्मि NivBha. 1231; जिणकम्पयेरकप्पि-
पुत्तु कम्पेसु अज्झुसिरगणे कप्पो भवति NivCu. 2. 152. 1.

अज्झेभव (ajjheavva < adhyetavya) *adj.* (pot. part.)
should be learnt, JM. अज्झेभवन् सव्वं देहं सुहं जीहं जो ईसि BhuvKev-
Ca. 1221.

अज्जेग (ajjheṇa < adhyayana) *n.* learning, studying, JŚ.
गच्छेज्ज एगरादिपडिमा अज्जेगपुच्छणाकुसलो BhaĀra. 403.

अज्जेदव (ajjhedaṇḍa < adhyetavya) *adj.* (pot. part.)
should be studied, JŚ. विणयववारजुसेणज्जेदव्वं पयसेण Māla. 170(4)

अज्जेय (a-jjheya < ā-dhyeya) *adj.* should be thought of,
JŚ. पायकुमारमुणियो बालि महाबालि चैव अज्जेया । अट्ठावयगिरिसिद्धरे
णिब्बाणगया गमो तेसि NivBha. 15.

अज्जेया (ajjheya < adhyet) *adj.* one who learns or
studies i. e. a student, JM. अंग-सुखखेज्जयणां नियमितप्पमेयसंग-
हो । होइ समासमुदेसो जह्गमंगी तदज्जेया ViĀvBha. 1494; एमेव य
सुखखेपो तस्सज्जेया तयत्थविण्णाया । अज्जयणं अज्जयणी तस्सज्जेया
तयत्थणू ViĀvBha. 1495.

अज्जेली (ajjhelli < a-kṣiṇā?) *Deś.* f. a cow giving
milk several times a day, अज्जेली दुहियदुज्जेणए DeNāMā. 1. 7
(comm या पुनःपुनर्दुहते)

अज्जोअर (ajjhoara < adhyavapūra) *m.* [also अज्जोअर]
supplemented food, alms to which is added some more, AMg.
अदेसिअं कौअगडं पूरकम्मे व आहं । अज्जोअर पामिअं मीलजायं विवज्जए,
Daasev. 5. 1. 70; JM. कम्पुदेसियवरिमे तिय पूरयमीसचरिमणहुडिया ।
अज्जोअर अविहोही विहोहीकोही मवे सेसा PavSāro. 570; तिविहे वि
वत्थ चउल्लु ततो अज्जोअरं विय(या)णाहि । जावतिय-जह-पासिदिमीसमेण
सिबिकयं ViMāPa. 83. 13.

अज्जोअरअ (ajjhoyara-a < adhyavapūra-ka) *m.* [also
अज्जोअरअ, अज्जोअरय, अज्जोअरय] (alms) increased with additions,
AMg. से जह्णाणामए अज्जो । मए समणाणं निगंयाणं आवाकम्मिय ति वा ...
अज्जोअरय ति वा ... इरियभोयणे ति वा पडिसिद्धे Thāṇa. 9. 62 (693);
नो खलु वप्पव जावा । समणाणं निगंयाणं ... अज्जोअरय ति वा ... इरिय-
भोयणे इ वा, मुचए वा पायव वा Viy. 9. 33. 43 (9. 177); अम्मदस्स णं
परिव्वाणगस्स णो कप्पव आहाकम्मिय वा ... अज्जोअरय वा ... पाहुणगमसे
इ वा मोत्तए वा पाहत्तए वा Uvaer. 96; परिवट्ठिए अमिहडे उम्मिने मालोहडे
इव । अच्छिज्जे अणिसिट्ठे अज्जोअरय य सोलसमे PiṇḍNI. 93; JM. कड
पूरय य गुक्को, अज्जोअरय य चरमदुगे KappBha. 533; ओसकण अहिसकण-
अज्जोअरय तहेव णेकंती । अणत्थ भोयणम्मि य कीसे पामिअकम्मे य Niv-
Bha. 1006; परिवट्ठिए अमिहडुम्मिने मालोहडे य अच्छिज्जे । अणिसिट्ठे-
ज्जोअरय सोलस पिंडुगमे दोसा PavSāro. 586.

अज्जोल्लिआ (ajjholliā < ?) *Deś.* f. arrangement of the
pearls in a lap-ornament, अंकाभरणे मोल्लिअरयणा अज्जोल्लिआ णाम
DeNāMā. 1. 33 (comm. क्रोडाभरणे मौलिकरचना)

[अज्जोवगमिया] (ajjhovagamīyā) *adj.* (f.) inferior reading
for अज्जोवगमिया Viy. 1. 4. 40; Pannav. 35. 12 (2072); 35. 13
(2073)]

अज्जोवज्ज (ajjhovajjha < adhyupādhi = adhyadhi) *m.*
the fault of adding more grain to the grain that is being
cooked, a kind of fault of giving alms, JŚ. जलत्तुल्लपक्खेपो दाणदं
संजदाण सययणे । अज्जोवज्जं जेयं अहवा पागं तु जाव रोहो वा Māla. 427
(6); Apa. उज्झिअ आहाकम्पुदेसहि पुक्कं पच्छा संयुहमासहि । अज्जोवज्जहि
पूईकम्महि देवपक्कयहि विवत्थियवम्महि MahāPa.(P.) 9. 1. 6.

अज्जोवज्जेय (ajjhovajjheya < adhyupādheya = adhya-
dhika) *m.* the same as the fault called अज्जोवज्ज, JŚ. आवाकम्म-
इतिय अज्जोवज्जेय पूदिमिस्ते य । ठविरे वलि पाहुडिरे पाहुकारे व कीदे य
Māla. 422(6)

अज्जोववज्ज (ajjhovavajja < adhy-upa-pad-) *v.* to be
attached to, to be addicted to, to be devoted to, AMg. तत्सिमाओ
पंव भावणाओ भवंति — ... मणुण्णामणुणेहिं सदेहिं णो सज्जेजा ... णो
अज्जोववज्जेजा Āyār. 2. 15 (790[1]); पंचहिं ठाणेहिं जीवा अज्जोववज्जंति
Thāṇa. 5. 1 (5. 10); एवामेव समणाउतो । जो अम्मं निगंयो वा निगंयो
वा आयरिय-उवज्जामाणं अंतिए मुंछे भवित्ता ... अज्जोववज्ज, ... संसारकतारं
मुज्जो-मुज्जो अणुपरियट्ठिस्सह Nāya. 1 15. 16; तं मा णं तुम्मं देवाणुप्पिया ।
माणस्सएसु कामभोगेसु सज्जह, रज्जह, गिज्जह सज्जह अज्जोववज्जह Nāya. 1.
8 180; तए णं से ददवण्णे दारए तेहिं विउलेहिं अणभोगेहिं जाव सयणभो-
गेहिं णो सज्जिहिति ... णो अज्जोववज्जिहिति Uvaer. 111; तए णं ददवण्णे
दारए ... णो मुज्जिहिति णो अज्जोववज्जिहिति RāyPa. 811; इह लोहएसु
वा स्वेसु परलोहएसु वा ... सज्जह रज्जह गिज्जह अज्जोववज्जह Niv. 12. 20;
Pischel-Gr. 77; JM. होंति पडुपन्नविणासणंमि गंधविद्या उदाहरणं ।
सीसोडवि कत्थवि जह अज्जोवज्जिअ तो गुरुणा DnaaveNI. 69.

अज्जोववज्जणा (ajjhovavajjana < adhyupapādanā) *f.*
attachment (to pleasures), AMg. तिविहा अज्जोववज्जणा पणत्ता,
तं जहा — जाणू अजाणू वितिगिच्छा Thāṇa. 3 4. 218(509)

अज्जोववज्जमाण (ajjhovavajjamāṇa < adhyupapadya-
māṇa) *adj.* (pr. part.) being attached to, being addicted
to, AMg. कवली द्या — निगंये णं मणुण्णामणुणेहिं गंधहिं सज्जमाणे ...
अज्जोववज्जमाणे ... धम्माओ भंसेजा Āyār. 2. 15 74-76 (790[3-5]); जे
मिक्खू इहलोहएसु वा ... सज्जति रज्जति ... सज्जमाणं ... अज्जोववज्जमाणं वा
साज्जति Niv. 12. 80; JM. एवं आयरियण वि सीसेसु अगारीसु अज्जोव-
वज्जमाणेसु तारिसो उवाओ कायव्वो DaasevTi p. 45b 1.

अज्जोववज्जियव (ajjhovavajjiyavva < adhy-upa-patta-
vya) *adj.* (pot. part.) should be attached to, should be ab-
sorbed in, AMg. अण्णसु य एवमादिएसु कासेसु मणुणमएसु ... न
अज्जोववज्जियव्वं Paṇḍ. 10. 10.

अज्जोववण (ajjhovavanna < adhy-upa-panna) *adj.*
(ppp.) [also अज्जोववज्ज, अज्जुववज्ज] attached to, devoted to, AMg.
छंदोवणीया अज्जोववण्णा ... पकरंति संगं Āyār. 1. 1. 7. 6; अघायं तु सोच्चा
गिसम्म ... कामेहिं गिद्धा अज्जोववण्णा ... सत्पारमेव फलं वयंति Āyār. 1.
6. 4. 1; छंदोवणीया अज्जोववण्णा अकंदकारी जणगा रुयंति Āyār. 1. 6. 1. 26;
से तत्थ आसाय-पडियाए मुच्छिए गिद्धे गटिए अज्जोववणे Āyār. 2. 1. 105;
जे इह सावाणुगा णरा अज्जोववण्णा कामेहिं मुच्छिया ... ण वि जाणंति समाहि-
माहिं Sāy. 1. 2. 3. 58; अज्जोववण्णा कामेहिं चोइज्जंता गिहं गया Sāy.
1. 3. 2. 32; 1. 3. 4. 73; एवामेव ते इत्थिकामभोगेहिं मुच्छिया गिद्धा गटिया
अज्जोववण्णा लुद्धा रागदोसकसुद्धा Sāy. 2. 1. 22 (653); 2. 1. 31(658);
2. 1. 28 (662); 2. 1. 47(665); एवामेव ते इत्थिकामेहिं मुच्छिया गटिया
अज्जोववण्णा जाव वासाइ ... किम्बिसिएसु ठाणेसु उववत्तारो भवंति Sāy.
2. 2. 14(706); 2. 2. 56(712); 2. 2. 59(713); वयं तु कामेहिं अज्जोववण्णा
अगारिया पेमरसेसु गिद्धा Sāy. 2. 6. 22(808); 2. 7. 25(861); अहुणोववणे
देवे देवलोगेसु दिव्वेसु कामभोगेसु मुच्छिते गिद्धे गटिते अज्जोववण्णे Thāṇa.
3. 861[2] (183); 4. 433(323); RāyPa. 753; मुच्छिते-गिद्धे गटिते
अज्जोववणे आहारं आहारैति एस णं गोयमा । सवंगले पाणभोयणे Viy.
7. 1. 17 (7. 22); तो णं अमीविकुमारो ... कामभोगेसु मुच्छिए गिद्धे गटिए
अज्जोववणे ... अणुपरियट्ठिस्सह Viy. 13. 6. 24 (13. 110); गोयमा । अत्त-
पक्कसायए णं अणगारे मुच्छिए जाव अज्जोववणे आहारं एवह Viy. 14. 7. 11.

अज्ज्ञोववाय (14. 88); देवविष्णुस्त दास्यस्त आभरणालंकारेण मुच्छिद्य गदिय गिदे अज्ज्ञोववणे वयं दासवेदं वमत्तं पासर Nāyā. 1.2.28; तप णं से सेलप उंसि रोगावकंसि ... मुच्छिद्य गदिय गिदे अज्ज्ञोववणे ओसवे ओसवविहारी Nāyā. 1.5.117; 1.19.28; रुवे य जोववणे य ... मुच्छिद्या गिदा गदिया अज्ज्ञोववणे ... पेहमाणा चिट्ठेति Nāyā. 1.8.175; नंदाय पुक्खरिणीय ... अज्ज्ञोववणे Nāyā. 1.13.32; 1.14.10; 1.14.21-22; 1.16.201; तेसु उच्छिद्येसु सप-करिस ... गिदा अज्ज्ञोववणे आसेविउं पयत्ता यावि होत्था Nāyā. 1.17.26; 1.19.29; 1.19.41; तप णं सा रेवती मंसगदिवा मसगिदा ... अज्ज्ञोववणे निहरह Uvā. 8.20; 22; अंतेउरे य माणुस्सपसु य कामभोगेसु ... अज्ज्ञोववणे नो संचापमि Antag 5.11; मुच्छिद्य गदिय गिदे अज्ज्ञोववणे स विउलं असण-पाण-खाहम-साहमं आसणं आहारेह Vīva. 1.1.40; अंतेउरे य मुच्छिद्य गदिय गिदे अज्ज्ञोववणे रज्जं च रट्ठं च आसापमाणे Vīva. 1.1.57; 1.8.30; 1.8.34; कामज्जयाय गणियाय ... अज्ज्ञोववणे ... पट्टिआरणमाणे निहरह Vīva. 1.2.62; 1.4.26; 1.4.27; से णं तत्थ उम्मुक्खालमावे सिंघिमोगेसु मुच्छिद्य गिदे गदिय अज्ज्ञोववणे ... वाणपेहय वहेह Vīva. 1.2.68; तप णं से सीहसेणयाया सामाण देवीय ... अज्ज्ञोववणे ... निहरह Vīva. 1.9.14; 1.9.15; 1.9.18; वेदयस्वे संमुच्छिया जाव अज्ज्ञोववणा अज्ज्ञमणं च पुक्काणि गवेसप Nīrāyā. 121; जोगमि उ अविहया अज्ज्ञोववणा सक्कमिवकुंमि । कटजोगमणिच्छतस्स देह भिक्ख अमुभमावे Oghā. 600; ववामेव से इत्थिकामभोगेहि मुच्छिते गिदे गदिय अज्ज्ञोववणे Daṣa. 6.4; 10.29; J.M. सा य जेमत्तस्स बोधणं बरेह सो तं पायसु आरंभ णिवणेति अज्ज्ञोववणे Avṭi (H.) 688a.3; धम्मं सुणेह, तीसे सरीरे सो अज्ज्ञोववणे Avṭi (H.) 690a.8; तं पुंदरीओ चंक्रमती (Acc.) दट्ठण अज्ज्ञोववणे Avṭi (H.) 701a.9; सावणेण णिययभाजय वयंसिया विउड्ढिया विट्ठा अज्ज्ञोववणे Avṭi (H.) 92a.1; मणिरहो मयणरेहं दट्ठण अज्ज्ञोववणे चित्तिउं पयतो Utt. Snkh. 136b.15; एव अज्ज्ञोववणं लक्खेमि VasuH. (M.) 95.17; तीय रुवेण अज्ज्ञोववणेण पुट्ठो अमवो KaKoPra. 35.4; अज्ज्ञोववणे तीय रुवदंसेण KaKoPra. 95.26, सिरिमईय रुवलावनेसु अज्ज्ञोववणे सेट्ठी JinadaĀkhyā 24.21; विट्ठा उज्जेणी-नयरी-सामिणा नहिलिराणा अज्ज्ञोववणेण य KaKa. 260.30; मणिरहो मयणरेहं दट्ठण अज्ज्ञोववणे चित्तिउं पयतो Erz. 41.5; Pischel Gr. 77.

अज्ज्ञोववाय (ajjhovavāya < adhy-upapāda) *m.* attachment, AMg न यावि ... जेल-वम्म-पत्ताइ महारिहाइ परस्स अज्ज्ञोववाय-ओमज्जणाइ परिपड्डिउं गुणवओ (कप्पह) Paṇḍa. 10.4.

[**अज्ज्ञोवात** (ajjhovāta < adhy-upapāta) *m.* faith, व्य. प्र. (= Vava) 217 आ Sāg. cf. अज्ज्ञोववाय]

अज्ज्ञोवाय (ajjhovāya < adhy-upapāda) *m.* [comm. 'उपपात'] attachment, JM. अहिगरणं तेहि समं, अज्ज्ञोवायो य होह महि-काणं । तक्कम्मभावितानं कुल्लं चैव इतरीणं KappBhā. 2038. cf. उववाय.

अज्ज्ञोसिय (a-jjhosiya < a-ṣoṣita) *adj.* (ppp.) not dried up, not destroyed, AMg. निययकम्माणं । न अवेरयाण मोक्खो धोतत्तेण अज्ज्ञोसियाणं वा MahāNā. 2.105.

अज्ज्ञोखिरय (a-jhānkhirā-ya = a-nihśvasana-śīla-ka) *adj.* not given to sighing, JM. नीससणजोगे । बिग्गेहि अज्ज्ञोखिरया णिह-सिअणिणागमा हुंति (comm. धीरा इति यावत्) KumāCa. (H.) 7.44.

अज्ज्ञो (a-jhāñjha) *adj.* not quarrelling, AMg. इह आणाकंखी वडिह अणिहे पुक्कावररायं जवमाणे, सवा सीलं संपेहाय सुणिया भवे अकामे अज्ज्ञो (comm. माया लोभेच्छा वा) Āyār. 1.5.3.2.

अज्ज्ञोपपत्त (a-jhāñjha-patta < a-jhāñjha-prāpta) *adj.* not resorting to quarrel, (jhāñjha = 'delusion': Jacobi), AMg. जे विग्गधीय अज्ज्ञावमाही न से समे होह अज्ज्ञोपपत्ते Sāy. 1.18.6; वहुं वि अणुहासिय जे तहवा समे दु से होह अज्ज्ञोपपत्ते Sāy. 1.18.7.

F.D. 22

अज्ज्ञरंत (a-jharanta < a-smarat) *adj.* (pr. part.) not remembering, forgetting, JM. दाउं वहुं अज्ज्ञरंता ... जोहा कुकुणं पत्ता KumāCa. (H.) 6.44 (somm. वहुं विभूतिं दत्त्वा वणीमापरवि-जनाय वितीर्थं अस्मरन्तः, दानशीलत्वाद्दानानाः)

अज्ज्ञसुर (a-jhasura = a-tāmbūla) *adj.* Deśi. devoid of betel leaves (in the month), M. उव्वहंतीहि वंदीहि । अज्ज्ञसुरमहरं वेल्कख-सुण-विण्णं गुली-कित्तलं GaṇḍVa. 842. cf. DeNāMā. 3.61 ससुरं तंबोलत्थेसु.

अज्ज्ञिजमाण (a-jhijjamāna < a-kṣīya-māna) *adj.* (pass. pr. part.) not diminishing, not fading, JM. वाअमुहविहिअ-कमलो निम्मविआश्लिजमाणकुमुअसिरी (खं ससी चडिओ) KumāCa. (H.) 6.13.

अज्ज्ञीण (a-jhīna < a-kṣīna) *adj.* (ppp.) 1 not diminished, complete, JM लक्खणपुण्णमखीणं, अज्ज्ञीणमणं अज्ज्ञीण-तणु-तेअं (आसं) KumāCa. (H.) 2.84; 2 *n.* non-exhaustion (of the Kamma, which deludes the faith), Jā. ज्ञीणमज्ञीणं च दंसेण मोहे । उवसामगे च खवणे च संकमे मग्गणोवाया KasāPa. 30.

अज्ज्ञुसिर (a-jhusira < a-susira) *adj.* without hole or gap, AMg. अज्ज्ञुसिरवणिचियलोहसंकल-गारायवहरउसहसवणदेहधारी ... भरह-चक्खवट्ठी भरहं मुंजह पण्णट्ठसत् Jambuddi. 3.3; संयारो उत्तमट्ठे अज्ज्ञुसिर-अप्पुडियभूमिल्लखो ĀrāPaḍ. 83; JM. वणं मूले पिरं मज्जे अगगे मइवजुत्ता । एगंगियं च अज्ज्ञुसिरं पोरायामं तिपासियं KappBhā. 3977; अज्ज्ञुसिर झुसिरे लहुओ, लहुगा गुरूओ य होति गुरूगा य । संवट्ठण परितावण लहुगुरूगडिवायणे मूलं KappBhā. 4902; अज्ज्ञुसिरउंतरे लहुओ गुरूओ य परंपरे अज्ज्ञुसिरमि । झुसिराणंतरे लहुगा, गुरूगा तु परंपरे अहवा KappBhā. 4903; असिवादिआरणगता उवधी-कुच्छण-अजीराग-भवे वा । अज्ज्ञुसिरमसंवधीय पक्कमुहे भंगसोलसं NāBhā. 1225; 1226; अहवा अज्ज्ञुसिराणणे कप्पो पक्कयो तु कज्जे झुसिरे वि । झुसिरे व अज्ज्ञुसिरे वा होति विकप्पो अकज्जमि NāBhā. 1231; 1233.

अज्ज्ञुसिरतण (a-jhusira-taṇa < a-susira-taṇa) *n.* grass having no gap, thickly packed grass, AMg. तह वि असंयमाणे कुसमाईणं तु अज्ज्ञुसिरतणाइ । तस्सउसहसउंतरे वा झुसिरतणाइ तओ पच्छा ĀrāPaḍ. 85; अज्ज्ञुसिरतणेसु निव्वीइयं तु सेसपणएसु पुमिअं । अप्पडि-लेहिय-पणप आसणयं तस-वहे अं च JiyKapp. 65; JM. अज्ज्ञुसिरतणपंचगं चम्मपंचगं पुत्थयपंचगं ... च सेवध कमेण ViMāPra. 86.24.

अज्ज्ञुसिरवाग (a-jhusira-vāga < a-susira-valka) *n.* bark without any hole, AMg. आगरसमुट्ठियं तह अज्ज्ञुसिरवाग-तण-पत्त-कडय य । कट्ट-सिला-फलगमि व अणमिज्जिय निप्पकप्पमि MaṇḍVi. 847. cf. अज्ज्ञुसिर.

अज्ज्ञोसयंत (a-jhosayanta < a-josayat) *adj.* (pr. part.) not enjoying, not taking delight in, AMg. समाहिमावायमज्ज्ञोसयंता सत्थारमेव फस्सं वयंति Āyār. 1.6.4.1(190); Sāy. 1.13.2(558)

अंज (añca < añc-) *v.* [Hem. (Gr.) 4.187] 1 to pull, to draw, to bend, AMg. वामं जाणुं अंजेह, अंजेत्ता दाहिणं जाणुं वरणि-यलंसि निहट्ट Nāyā. 2.1.11; Uvav. 21; 19; RāyPa. 8; Jivābhi. 8.457; Jambuddi. 86; Kapp. (J.) 15; अंजंति वामजाणुं इयं भूमीय नीहट्ट । पणमेति जिणे Titttho. 191; 2 to go, to become, JM. तव-सातिवारपारं अंजति विक्खिअह ततो य PaṇḍaPra. 16.23 (comm. अंजति गच्छति); अंजु गति-पुयणमि व, पारं पुण्णुत्तरं दुवा मिति । सोधीय पारसंवध, ण यावि तदपुत्तियं होति KappBhā. 4971 (comm. अंजु गति-पुयणयोः इति वचनात् अंजुर्वापुत्तियं पुंजेन चात्र धृतेः); 3. (देवी) देव महारावत्स पुरओ कादम्बत्वोक्तसिहाणे कं अज्ज्ञाणं विट्ठाव जोविदीमंवेदि BāṇMā. 8.12.1.

अंच- (añca- < añc-) *v.* to worship, to adore, [from arc-?] अंचु गतिपूजनम् य KappBhā. 4971 (comm. अंचु गति-पूजनयोः इति वचनात् अंचुर्गतिर्गता पूजने चात्र गृह्यते); Apa. सिरिपुक्कयंतु जिणु अंचह MahāPa. (P.) 79.14.11; पयजुयलउ करकमलेहि अंचय BhaviKa. 207.10; 57.8; जलु वंछिवि विहिजा अंचिज्जर SudCa. (N.) 6.8.7; अंचिज्जर पणविज्जर सिरण NayCa. (P.) 4.3.11; णं फुले अंचमि पाय तहो KarCa. 10.3.10; को सुसमाहि करउ को अंचउ YogSā. 40; कासु समाहि करउ को अंचउ PaDo. 139; जो जिणसामिउ कुसुमिहि अंचय Chakkammū. 5.7.3; जो जिणु अंचय सुमहुरसुहिहि Chakkammū. 10.8.5; जिणु अंचिज्जर मंत सहिज्जर Chakkammū. 10.8.8; जचअच्चहि चेहिरे अंचय SaliSām. 11.11.

अंचल (añcala) *m.* end of the eye or skirt of the garment etc., M. पंडुतणपण करअलपाविअकवअंचलेण अविखतो । सो जम्मि (सरवरे) कुरणहो GaudVa. 485; पेसंचलबाणकीलिओ KumVa. 1.57; सिचयंचले वरिज्जर पिपण सयणं विमुंचती Līa. 1097; (राजा) जं एकं सिअअंचलं पिबसिअं तं ण्हाणकेलिट्ठिआ KapMañ. 1.26; (राजा) पोसंचलं घणघणत्थलसंसमाणं KapMañ. 1.27; (राजा) दिहे वरिज्जले KapMañ. 3.3; (राजा) जं जेहि गणअंचलेहि तहआ मंदागिलंदोलिप CandLe. 2.7; (अन्यः) पिअ-सिअअंचलवाउणा AnaSun. 2.17; 6. (विदूषक) ता सिअअंचलेण वीजहस्सं दाव KapMañ. 3.22.2; J.M. सिचअंचले अमखराह दहूण KumāPra. 68.15; अवरिज्जलगाहिओ मालोवरिनिहिअमुमयमणाय KumāCa. (H.) 3.88; अंचलफासे मज्झारीमाहसिरियफासे य (श्याणि) पेसहियस्स पायच्छित्तं मण्णहं ViMāPra. 91.34; तण्हाण तरलनयणो परिस्समे अंचलम्मि वलहत्थो । दुक्खे सत्तो भम्मम्मि विम्भिओ तुह सुहे सुहिओ SubhāPajjSām. 41; Apa. मुहि अंचलु देवि इसर BhaviKa. 171.11; थापपिणु अंचलु धरिउ ताम SugDabKa. 2.3.1; लह अंचलु मुहु पुंछिउ SandeRā. 98.

अंचलिय (añcaliya < añcalika) *n.* the loincloth, J.M. अंचलिय अट्टवित्थरि VatthuSā. 2.28.

अंचवि (añcavi < arcayitvā) *ger.* after having worshipped, Apa. बाउ करिणिगमु खंचवि रयणहि अंचवि अट्टासणे बहसारिउं Jambū-BCa. 5.1.5.

अंचितकाल (añcita-kāla) *m.* suitable time, J.M. पेसंचीय नयरीय अज्जमुहत्थी समोसदा । तथा य अंचितकाले । साधुजणो य हिंसमानो फल्लति KappBhā. 3275 (comm. p.917)

अंचिय (añciya < añcita) *n.* 1 a variety of dance, the 25th variety of drama, AMg. चउव्विहे नट्टे पण्णत्ते, तं जहा — अंचिय रिभिअ आरमडे मसोले Thāna. 4.633 (874); अंचियं णामं दिव्वं णट्टविहि उवदंसेति RāyPa. 105; 107; तय णं ते बहये देवकुमारा ... चउव्विहं णट्टविहि उवदंसेति, तं जहा — अंचियं, रिभिअं, आरमडं मसोलं च RāyPa. 116; अप्पेगइया देवा अंचियं नट्टविहि उवदंसेति RāyPa. 281; Jivābbhi. 3.447; अप्पेगइया चउव्विहं णट्टं णत्ति, तं जहा — अंचियं, दुयं, आरमडं मसोलं ति NisCu. 4.2.15; 2 famine, J.M. नेलण्ण रायडुट्टे रोहग-अट्टा-णमंभिते ओमे । एतेहि कारणेहि, असती लंमम्मि ओमासे NisBhā. 1445; अंचियं दुम्भिकलं एवेसु अंचियादिसु एतेहि गिहत्थण्णत्तिथीहि समं भिक्खा लम्भति अज्झा न लम्भति NisCu. 2.119.28; अंचियं दाउमसपिमादी दुम्भियं वा NisCu. 2.206.1.

अंचिय (añciya < arcita) *adj.* (ppp.) worshipped, J.M. नेचइवा पुण वचं दलंति असार अंचितादीसु VavaBhā. 4.54 (comm. अंचिताः पूज्याः, राजमान्याः); Apa. दिट्ठ असोयवच्चु परिअंचिउ जिणवरो व्व सम्भावे अंचिअ PaumCa. (S.) 29.5.1; कुंचियणइवो अंचिअसकवो

MahāPa. (P.) 8.8.11; अंचियं दिसागएहि सिंचियं (उच्छियं) MahāPa. (P.) 2.5.15; महिसारविअरविदहि अंचिय BhaviKa. 114.18; दाहिणपवणइयकुसुमंचिय (वसंतहो आगमु) BhaviKa. 140.5; उववव-पणयहि कुसुमहि अंचिउ VaḍḍhaCa. 2.13.7; कमलहणणसिहरेण अंचिय MayaParāCa. 1.1.2.

अंचिय (añciya < añcayitvā) *ger.* having bent, AMg. वामं जाणुं अंचिय दाहिणजाणुं निहिणु धरणिवणे ArāhPaḍ. 161.

अंचिय (añciya < añcita) *adj.* (ppp.) 1 covered with, packed with, AMg. त वयणं सोऊणं तातो अंचियतण्णहसरीरा Tittho. 762; 768; J.M. तं वयणं सोऊणं राया अंचियतण्णहसरीरो AvNi. 425; रोमंचंचियण्णा SupāsCa. 10.102; बहुमाण-वस-समुट्ठिय-रोमंच-चयंचियसरीरो SurSuCa. 4.67; Apa. रायउर मणोहर रयणंचियवण तहि पुरवर JuaCa. 1.3.16; रोमंच-अंचिउ कुमर SaṇKuCa. 403.2; पुल्लयंचियसव्वंगु (अणंगु) SaṇKuCa. 487.7. तुट्टत-हार-केउरहि मणिहि सुमहियलु अंचियउ PaNāCa. (P.) 9.1.12; 2 attained, got, J.M. अंचिअ-निम्बाण-सिरी सो ववो यूलमहमुणी KumāCa. (H.) 7.31. 3 studded with, M. मुणिवीर-हारिमणिंकणंचिअफुरिअप्यओट्ट-रमणिअ-गोपिअं ŚriKāv. 1.34; 4 concealed, J.M. जिणदत्तेण ... चट्टवेसो कओ, एगागी सयं वेव चंय गओ अंचियं च वट्टर AvTi. (H.) 399b.5; 5 lasting long, J.M. नेलण्ण-रायडुट्टे, रोहग-अट्टाणमंभिते ओमे । एतेहि कारणेहि असती लंमम्मि ओमासे NisBhā. 1445 (comm. अंचिअ ओमे दीयं दुम्भियमित्थं);

अंचियंगो (añciyaṅgi < añcitāṅgin) *adj.* one whose body is contracted (due to famine), shrivelled, J.M. वितियपदमंचियंगी रायडुट्टे सहत्थनेलण्णे । उवधीसरीरतण्ण पडिणीते साणमादीसु NisBhā. 1088 (comm. अंचियं दुम्भिकलं । एतेसु अंचियादिसु एतेहि गिहत्थण्ण-त्तिथीहि समं भिक्खा लम्भति अतो तेहि समाण अडे ?)

अंचियंचि (añciyañci < añcitāñci) *n.* coming and going, walking to and fro, AMg. एवामेव गोसालस्स वि मंखलिपुत्तस्स तवे तेप समणस्स भगवतो महावीरस्स वहाए सरीरगंसि निलिट्ठे समाणे से णं तत्थ नो कमर, णो पक्कमइ अंचियंचि करेह Viy. 15.78 (15.111); Thāna. 10.159(776)

अंचियण (añciyana < ?) *n.* famine, lack of a giver, J.M. अंचियणं णाम दावसेयी NisCu. 2.200.28.

अंचियरिभिअ (añciya-ribhiya < añcita-ribhita) *n.* the 27th variety of dance, AMg. अंचियरिभिअं णामं दिव्वं णट्टविहि उवदंसेति RāyPa. 107; अप्पेगइया देवा अंचितरिभिअं णट्टविहि उवदंसेति Jivābbhi. 3.447.

अंचिया (añciyā < añcikā) *f.* hook, J.M. कयमंचियापओएणं समुत्तारावियाइ तेणं SamarāKa. 102.1.

अंचिवि (añcivi < arcayitvā) *ger.* after having worshipped, Apa. मविसु वि जिणवरपडिमउं सिंचिवि । अहिसिंचिवि अंचिवि परियंचिवि BhaviKa. 47.1; अंचिवि परमगुरु BhaviKa. 68.10; जिणु अंचिवि BhaviKa. 96.3; 106.6; अंचिवि कंचण-कुसुमेहि VaḍḍhaCa. 1.9.6

अंचेत्ता (añcettā < añcayitvā) *ger.* [also अंचित्ता] after having bent, AMg. (वामं जाणुं) अंचेत्ता दाहिणं जाणुं धरणिउलंसि निहणु Nāya. 2.1.11; Jambuddi. 3.6; RāyPa. 8; 292; Jivābbhi. 3.457.

अंचेवि (añcevi < añcayitvā) *ger.* after having bent, Apa. अंचेवि पाय संयुवण रुगु CandappaOa. (Y.) 2.3.2. cf. अंचिवि,

अंचेवि (añcevi < arcayitvā) *ger.* after having worshipped, Apa. णाणाविहणणिरवणेहि अंचेवि PaumCa. (S.) 14.8.3; अंचेवि पुन्नेहि

अक्षि गोवर्ध *ĀṣiNeCa.* 5.11.5.

अक्षोली (*añcoli < ?*) *f.* Doñ. lap. रेणुव मणिषि तेण वक्रा-
रिषि । कयलीहलु दंसेषि पवारिषि । वरसारिष अक्षोलिह छुदं *MahāPu.(P.)*
65.15.6 (comm. अक्षोलिह उत्पन्ने) *v.1.* अक्षोलिह ।

अच्छ- (*añcha=ākṣa-*) *v.* [cf. Hem.(Gr.) 4.187; cf. Skt. *añ-*] 1 to draw, to pull, to drag, *JM.* सोलस रायसहस्सा सव्व-
क्केणं तु संकलनिबद्धं । अछंति वासुदेवं अगदतदंमी ठियं संतं *AvNi.* 71; दो
छोछा वतीसा सव्वक्केणं तु संकलनिबद्धं । अछंति चक्कट्ठि *AvNi.* 73;
AvTi.(H.) 48b 4; *ViAvBhā* 794-795; *KaKoPra.* 88 1; 2 take
away from, *JM.* अहणुप्पणे सचित्त मा मे पयमंछि । मायाय आपुच्छह
आयविहि गंतुमिच्छामि *VavaBhā* 4 425.

अच्छण (*añchana=ākaraṇa*) *n.* drawing, pulling, *AMg.*
सीसच्छेयण-जिणमच्छण *Paṇḍā.* 10 18; लिप्ते छाणिअछारो घणेण च्छीरे-
वज्जंभिउं उण्हे । अच्छण *OghNi.* 396 (comm. अंगुत्था लिप्तस्य इंगितस्य
अवस्थाकर्षणं समारणम् *p.* 143a.11); *JM.* अच्छणे सम्महा पडिक्खे चैव
नेगस्सवाणं । सुत्तत्थनदुमएस्स य पल्लिम्यो होति दीहेस्स *NisBhā* 1931
(*NisCu.* अच्छणं कद्धुं): कश्मन्नहा एस तिहुयणलच्छिअच्छणपडिहत्थमुयदंडो
PubCa 121.5 (comm. अच्छणपडिहत्थ आकर्षणवद्)

अच्छणता (*añchana-tā=prasāraṇā*) *f.* spreading, carding,
JM. अवसा वसम्मि कीरंति, जेण पसवो वसंति व जया ऊ । अच्छणता तु
वसरिणा, वट्ठण सुत्ते व रज्जु वा *Ni-Bhā.* 1530.

अच्छणय (*añchana-ya=ākaraṇa*) *n.* carding, *JM.* वसि-
करण-मुत्तास्सा, अच्छणयं वट्ठणं व जो कुज्जा । वंघणसिन्धवहेतुं, सो पावति
आणमादीणि *NisBhā.* 1529; अच्छणय-वट्ठणं वा करंति जीवाण होति अविवातो
(? अश्वाओ) । ऊज्य हत्थ-छोछण, गिलाण आरोवणायाय *NisBhā.* 1531.

अच्छमाण (*añchamāna=ā-karṣat*) *adj. (pr. part.)* drawing,
pulling, *JM.* अछंति वासुदेवं अगदतदंमी ठियं संतं । धित्तुण संकलं सो
वामगहत्थेण अच्छमाणानं । भुजिज्ज व लिपिज्ज न महुमहणं ते न चायति *Av-*
Ni. 72; 74; *AvTi.(H.)* 48b.4; 5; *ViAvBhā* 797.

अच्छविद्यंछं (*añcha-viyañcham=ākaraṇa-vikarṣam*) *adv.*
with pulling and drawing, *JM.* तेहि वि ते खज्जंता अच्छविद्यंछं खरं च
विरसंता *KuVMAKa.* 38 7.

अच्छविद्यंछियं (*añcha-viyañchiyam=ākaraṇa-vikarṣam*)
n. pulling and drawing, *JM.* जह वि य केणह समं विवादो गत्थि, जह
कस्सह ण धरेह, मा तेण अच्छविद्या(?) छियं कज्जिहिति *AvTi.(H.)* 832a.4.

अच्छविद्यंछीकीरमाण (*añcha-viyañchi-kīramāna=ākriya-*
māna) *adj.* being pulled and dragged in different directions,
JM. सो तथा जलतरंगरंतविग्गहो अच्छविद्यंछीकीरमाणो कूरजलयरेहि *PubCa.*
180.7.

अच्छाअच्छि (*añchā-añchi < añcāñci?*) *n.* pulling or
dragging one another, *JM.* अह अत्थि को वि दट्ठुं अच्छाअच्छि करेज्ज
को पंथो । ता नियमा कायव्वं गंतुण तत्थ सामहयं *JambūCa.(G.)* 16.702.

अच्छाव- (*añchāva=ā-kṣa-*) *v.* to draw, to pull, to drag,
AMg. अश्मिभतरियं जवणियं अच्छावेह, अच्छावेत्ता ... महासणं रयावेह *Viy.*
11.11.29 (11.188); *Nāya.* 1.1.25; *Kapp.* 63.

अच्छावेत्ता (*añchāvetā=ākṣya*) *ger.* having pulled or
drawn, *AMg.* अश्मिभतरियं जवणियं अच्छावेह, अच्छावेत्ता ... महासणं रया-
वेह *Viy.* 11.11.29 (11.188); *Nāya.* 1.1.25; *Kapp.* 63.

अच्छिऊण (*añchiūna=ākṣya*) *ger.* having drawn out,
JM. सुखिं अच्छिऊण मोरमि *AvTi.(H.)* 427a.7; तणयं पक्खं अच्छिऊण
तो उव्वत्ती कुमिहो *KappBhā.* 8252 (comm. *p.* 910.14)

अच्छिज्जंती (*añchijjanti < ākṣyamānā*) *adj. [f.] (pr. part.)*

pass.) f. being drawn or pulled, *AMg.* तासु य (सकापासु)
अच्छिज्जंतिषु अववता आरसियं *AvTi.(H.)* 227a.4.

अच्छिय (*añchiya < ?*) *adj.* Doñ. dragged [अच्छियं च कट्टिअय
DeNāMA. 1.14 comm. अच्छियं आकृष्टं ... अच्छिअहिअओ तम्मसि किं
अत्थक्के अणप्पज्जो]

अच्छिय (*añchiya=ākṣya*) *ger.* having drawn or pulled
out, *JM.* लिप्ते छाणिअछारो घणेण च्छीरेण वविउं उण्हे । उव्वत्तण परियत्तण
अच्छिय थोए पुणो केवो *KappBhā.* 517.

अच्छिय (*añchiya=ākṣya*) *adj. (ppp.)* drawn out, pulled,
AMg. जिमंछिय-छिणकण्णसिरापणिज्जंते ... छिज्जंते य असिणा *Paṇḍā.*
3.17; तिक्खणवक्खविक्खित्तजिअअच्छियनयण *Paṇḍā.* 1.29; अवेरे रणसीस-
लदल्लक्खा . सरमस-खर-चापकर-कच्छिय-मुनिसितसर *Paṇḍā.* 3.5 (comm.
चापकरैः धामुक्कैः । कराच्छिताः कराकृष्टाः); *JM.* तत्थ सहिराव सलागाओ
अच्छिआओ *AvCu.* 227a.4; अक्खित्तं अच्छियं च कट्टिअयं *Paṇḍā.*
501; घेतुण संकलमयं लोलाय ईसि अच्छिओ *KaKoPra.* 88.2; *M.*
(पेच्छ) रामो पाआलच्छिअयं ठवलंतट्ठिओरअधरं गळं *SetuBa.* 14.69
(comm. अक्षितः आकृष्टः)

अज- (*añja-*) *v.* to anoint (the eyes), *AMg.* तह णं सा
सुमहा अज्जा ... ओट्टे रयव, अच्छीणि अंजे *Nirayā.* 121; *Apa.* काई
गयण अंजणहि अंजहि *SiVaCa.* 2.4.8.

अंजण (*añjana < añjana*) *n.* 11 collyrium, *AMg.* से भिक्खु
... तहप्पगारेण ... अंजणसंसट्ठेण हत्थेण वा (णो पडिगाहेज्जा) *Āyār.* 2.72
(360); 2.73(360); से भिक्खु ... विरप परिगाहाओ ... णो अंजणं णो वमणं
(करेज्जा) *Śy.* 2.1.69 (691); 2.2.43(711); 2.4.23 (753); अंजण-
पुंजनिगरप्पगासं *Uvāsa* 107; अंजणवणकसिणवगमणिज्जिअकेसा *Uvav.*
33; तत्थ णं जे ते किण्हा मणी, तेसिं णं मणीणं एयास्वे वण्णावासे पण्णसे,
जे जहानामए-जीमूतए ह वा अंजणे ह वा *RāyPa.* 25; *Jivābbi.* 3.278;
Av. (Malayaṭṭhi) *p.* 177b.4; दुवे असुरकुमारिदा-अंजणवणकसिण... जिअ-
केसा *Pannav.* 2.31 (178); कण्हेस्सा णं अंते । वण्णेणं केरिसिया पण्णत्ता ?
गोयमा ! से जहानामए जीमूतए ह वा अंजणे ह वा *Pannav.* 17.123(1226);
तए णं सा सुमहा अज्जा अज्जाया कयाह... अंजणं च वण्णं च ... गेहेसह *Nirayā.*
121; अंजणे दंतवणे य गायाभंगविभूषणे *Dasave.* 3.9; खंजणजणनयणनिमा
किण्हेस्सा उ वण्णओ *Utt.* 34.4; जे भिक्खु ... अंजणसंसट्ठेण ... हत्थेण वा
पडिगाहेहि *Nis.* 4.39; अंजणत्स खयं दिस्स वम्मीयत्स य संचयं *IsiBhā.*
28.22; *JM.* सुद्धमावणाहिं संखविसेसे विथ निरंजणो *SamarāKa.* 582.2;
खुद्धुदुगंजण ... सह-सुज्ज चंदगुत्ते *PinḍNiBhā.* 35 (comm. सुल्लकट्टे
नाजनाहृत्तेन चन्द्रगुत्तेन सह भुज्जते); केहत्तवसियविमाणा अंजणधाज्जसा
DevTha. 243; अंजण-खंजण-कहम्मलिते भूसममक्खिय अगिगिदट्ठे । सुखिय
कुट्टिय पज्जवलीहे होइ विवागो सुहो असुहो वा *KappBhā.* 2832; *PavSāro.*
850; जह पत्तं गेण्हेज्ज उ तगयमंजण-रओ-मलार्थं । पेच्छेज्ज, जं न पासह अपत्त-
कारिं तओ चक्खुं *ViAvBhā.* 212; जह कायगमंजणार्हं जलदिट्ठीओ विसोईति
AvNi. 1154; जुण्णंजणजोगसिअओ सिदो *SamSat.(H.)* 86; होज्ज फुदं
महुमहणो जह अंजणसप्पमो हुंतो *JambūCa.(G.)* 16.492; *JŚ.* ण करंति
किंचि साहूण परिसंठप्पं सरीरमि ... भूषण-वमण-विरेवण-अंजण *Mūla.* 838-
840(9); *M.* गयणं-गल्लिअ-बाहंजणाण णिअवडह लावणं *GauḍVa.* 792;
गहिअ विविहंमराओ अकअंजण-ससुर-अंजरी-रओ ... कामिणीसत्थो *GauḍVa.*
1125; अंजणपराधण सह वूसरंताहं ... सुखदीण गणणल्लिअहं अंसुआहं *Setu-*
Ba. 9.82; अंजण-णिम्मज्जियाओ व दिसाओ *Lūla.* 453; पिंहालत्तअ-अंतीय
अंजणं का वि रंजह *Usāpi.* 4.7; (राजा) जं योअंजणसोणलोअणजुअं *Kap-*
Mañ. 1.26; (विचक्षणा) जअंजणजणिअपसाहणार्हं ... गणणार्हं *KapMañ.*
2.19; (हिंदीव देतालिक) जुण्णंगराअंजणं ... वरिअप्पीओ णमोटा-वणो
ĀyaSūn. 3.23; *Apa.* अंजणु जवणि *MahāPu.(P.)* 22.2.10; अंजणु

सीमसिंघि लोयणहि JambūSāCa. 3.9.17; मुहि अंजणु लोयणे लक्खरु RāNeCa. 11.3.10; बणराव व तिलयंजणसोहि SudCa.(N.) 2.6.4; संवाहय-रुद्ध-कलि खगु गुलिय-अंजणुसहाणि SanKuCa. 611.3; II the act of applying collyrium, AMg. जिम्भच्छेयण-अंजण-रुद्धसिंहाण ... कारुणाणि पुक्खाणि SamavPra. 99; 2 a kind of jewel, AMg. रयणाणं ... अंजणाणं अंजणपुलगाणं Viy. 3.1.3 (3.4); अंजणाणं रयणाणं Nāyā. 1.1.68; रयणाणं वहराणं ... अंजणाणं RāyPa. 10; 12; 18; 65; 279; Jambuddi. 5.5; से सुरिदे ... वेशलिय अंजण ... मणिरयणमंडियाओ पाउयाओ ओमुय Jambuddi. 5.21; जंबजणपाउसमप्पहाण मुदीय कुवल्लय-निहाणं; बड्डु बायगंरसो Nandī. 92.31; अंजण ... मणिरयणमंडियाओ पाउयाओ ओमुय Kapp(J.) 15; अंजणाणं अंजणपुलगाणं (रयणाणं) Kapp(J.) 27; तओ पुण ... अंजणचंदप्पह ... वरयणेहि Kapp(J.) 45; J.M. वज्जेदणीलंजण ... विहुमाणं (रयणाणं) MāSudPa. 18; 3 a kind of tree, AMg. तस्स णं अंतोगवरायवस्स हेट्ठा ... पुदवि-सिलापट्टए पण्णत्ते ... किण्हि अंजण-पण-किवाण ... अयसि-कुसुमप्पगांसे Uvav. 10 (comm. अजनाको बनस्पतिविशेषः); J.M. सुहयं रग दारुमयं पासाय कलस-वंडमकडिअं। सुहकट्टु दुविट्टु कीरं सीसिमसवरंजणं महुवं VatthūSā. 3.31; Apa. तस्स तरल-तमाल-तल्लेख--साला विसालंजणा PaumCa.(S.) 51.2.4; बणराव व तिलयंजणसोहि SudCa.(N.) 2.6.4; णिउ व्व गमु व्व वणं विराहयं ... तिलयंजणमुपसाहण SudCa.(N.) 7.8.11; अंजणवुसिण्णूलपल्लं-कर्म BhaviKa. 109.6; 41 name of a mountain, AMg. मंदरस्स पव्वयस्स ... 4च वक्खारपव्वया पण्णत्ता, तं जहा — तिकुडे ... अंजणे Thāpa. 6.151(434); 4.811(299); सव्वे वि णं अंजणपव्वया दस जोयणसयाइ उव्वेहेणं Thāpa. 10.41(725); मंदरपव्वयस्स अट्ट वक्खारपव्वया पण्णत्ता, तं जहा — चित्तकूडे ... अंजणे Thāpa. 8.67 (637); J.M. पुक्खरिणीओ चउरो पुव्वजणचउदिसिं संति PavSāro. 1479; तह य सुदंसणवावी पच्छिम-अंजणचउदिसासु PavSāro. 1488; J.S. दहिमुहसेत्तेमु पुणे अंजणजिणचहए छट्ठं ... कायव्वा उववासा ŚrāA.(V.) 373; II name of a mountain-peak, AMg. रयगवरे पव्वए अट्ट कूडा पण्णत्ता, तं जहा — रिट्टे ... अंजणे Thāpa. 8.95 (643); इमे वक्खारकूडा, तं जहा — तिउडं बेसमणकूडे अंजणे Jambuddi 4.202; 3 a *kūḍga* of Ratnaprabhā hell, (a hellish region), AMg. रयणप्पमाए पुदवीए अजणे वंड दस जोयणसताइ बाहलेणं पण्णत्ते, Thāpa. 8.163 (778); अंजणस्स कंडस्स हेट्ठिआओ Samav. 99[7]; रयणप्पमाए पुदवीए खरकंडे कतिविधे पण्णत्ते १ गोयमा। सोलसविधे पण्णत्ते -- अंजणे Jivābhi. 8.7; J.S. खरमागे णादव्वो सोलसमेदेहिं संजुदो ... अंजणपवाल्लोमज्जाणि TīloPap. 2.12; (चित्ताए हेट्ठा) कमसो चोइस अण्णा य ट्ठिदमही ... अजणं णाम TīloPap. 2.16; Apa. णिगउ अंजणाहि किरि णिक्खु MahāPa.(P.) 11.11.6; 6 names of various gods, 1 names of Lokapālas of Veṇuśā and Prabhāṭijana, AMg. वेल्बस्स (चत्तारि लोणपाला) काले महाकाले अंजणे रिट्टे। पमंजणस्स (चत्तारि लोणपाला) काले महाकाले रिट्टे अंजणे Thāpa. 4.122 (275); II name of the god Śakra Devendra, AMg. सक्कस्स णं देविदस्स देवरण्णो (देवा होत्वा) तं जहा — ककोडए अंजणे Viy. 3.7[4] (3.264); III name of the god whose Adhipati is Vāyukumāra god, AMg. बाउकुमारणं वेल्ब-पमंजण-काल-महाकाला, अंजण रिट्टा Viy. 8.8.3 (3.275); IV name of the Pratihāra gods, J.M. कुमुयंजणवामण ... पयदीह्वं पडिहारदेवेहिं SiSiVaKa. 667; 7 name of a celestial abode (Devavimāna), AMg. जे देवा कालं सुकालं ... अंजणं ... विमाणं देवत्ताए उववण्णा Samav. 18[15]; 8 a black Pūthvikaṭṭika substance, AMg. ख(वाह)पुदविकाहया अणेगविहा पण्णत्ता, तं जहा — ... हरियाले हिण्डुए मणोसिला सासगंजणपवाले Pannav. 1.20[2] (24); अंजणे खंजणे सीठले (इमे पण्णत्तस्स कसियणोयव्वा) ŚāraP. 20.2; हरियाले

हिण्डुए मणोसिला अंजणे लोणे Dazava. 5.33; सासगंजणपवाले ... बणराव-कार मणिविहाणे Utt. 86.74; J.M. मणोसिला अंजणे लोणे NisBha. 1848 (अंजणमिति सोवीरयं रसंजणं वा NisCa. 2.290.25); सोवीरंजणखण्ड पुदविमेआइ इच्चाइ JivViy. 4; J.S. छत्तीसगिहा पुदवो ... सासगंजणपवाले य Mōla. 207(5); 9 name of the residence of the Lokapāla called Yama, J.S. पंडुगवणस्स मज्झं चूलियपासम्मि दक्खिणविमाणे। अंजणामो भवणो TīloPap. 1843; जमणावल्लोयपालो अंजगमणस्स वेहुवे मज्झं TīloPap. 1844.

अंजणइसिआ (añjanaisiā < añjana-iṣikā) Deśi. [DeNAMA. 3.17] the twig of the Tamāla plant, (comm. अंजगिणअरं कण्हि अंजणइसिआलाहरे टट्टं)

अंजणई (añjanai < añjanakī?) Deśi. a kind of a creeper, AMg. बहीओ अणगविहाओ ... मालुया य अंजगई Pannav. 1.40[6] (1.45[32])

अंजणईमं (añjanaisam) Deśi. [DeNAMA. 1.37] a plant also called Tamāla, (comm. अंजणईससवणं पाहिरं किज्जर वट्टए)

अंजणक (añjana-ka < añjana-ka) m. the mountain called Añjanaka, AMg. अंजणकसेल (... वाली देवा) Paṇḍa. 5.3.

अंजणकुलसेल (añjana-kula-sela < añjana-kula-saila) m. the Kulapārvaṭa called Añjana, J.M. अह गयवरं पट्टवो दावेह ... अंजणकुलसेलसच्छायं PaumCa.(V.) 8.214

अंजणकेशियाकुसुम (añjanakesiyā-kusuma- < añjanakesi-kā-kusuma) n. flower of the plant called Añjanakesiṭṭha, AMg. तस्यं णं जे ते णीलगा मणी तणा य तेसि णं अयमेवास्से वण्णावासे पण्णत्ते, तं जहा — ... अंजणकेशियाकुसुमे इ वा णीलुण्णे इ वा JambuddiTi. p. 83a.13; RāyPa. 26; Jivābhi. 3.279; णीलुण्णा णं भंते! केरिसिया वण्णेणं पण्णत्ता! ... अंजणकेशियाकुसुमे इ वा Pannav. 17.124(1227)

अंजणग (añjana-ga < añjana-ka) 1 n. collyrium, AMg. अंजणगणकुवल्लहलहरकोसेज्जसरिसे (पुदविसिलापट्टए) Uvav. 10; 2 m. name of a mountain, AMg. ईसणे देविदे देवराया उत्तरिले अंजगमे अट्टाहियं ... चमरो य दाहिलिले अंजगमे ... बली पव्वयिले अंजगमे (महा-महिं करेति) Jambuddi 119; J.M. इदं पुग अट्टावयहेमकूडसम्मयसुपडिड्ड-उज्जेतचित्तकूडअंजणमंदरादिसु पव्वत्तेसु मवेज्जा AṅgTi.(H.) 837b.6; एगासि एगउया पचणउरं भवे सहस्सा। तिण्णेइ जोयणसए ओगाहिल्लान अंजणगा DiSāPap. 26; गगणतलमणुलिहता अंजणगा पव्वया रम्मा DiSāPap. 37.

अंजणगगा (añjana-ga-naga < añjana-ka-naga) m. the mountain called Añjanaka, J.M. जन्विच्छसि विस्खंभे अंजणगगाओ ओयरित्ताणं। तं तिगुणिय तु काउ अट्टावोसाए विमयाहि DiSāPap. 21.

अंजणगपव्वया (añjana-ga-pavvaya < añjana-ka-parvata) m. the mountain called Añjanaka, AMg. णंदीसरवरस्स वडुम-ज्जहेसमागे चउदिसि चत्तारि अंजणगपव्वता पण्णत्ता Thāpa. 4.338(807); तेसि णं अंजणगपव्वयाणं उवरि वडुसमरमणिज्जा भूमिमागा Thāpa. 4.339 (307); तस्यं णं जे से पुरविमिले अंजणगपव्वते Thāpa. 4.340; 4.341; 4.342; 4.343(307); सव्वे वि णं दहिमुहव्वता दस जोयणसताइ उव्वेहेणं Thāpa. 10.41(725); सव्वे वि णं अंजणगपव्वया चउरासीति जोयणसहस्साइ उट्ठं उक्केणं पण्णत्ता Samav. 84; णंदिस्सरवरे दीवे चउदिसि ... चत्तारि अंजणगपव्वता पण्णत्ता Jivābhi. 3.882; तस्यं णं जे से पुरविमिले अंजणगपव्वते Jivābhi. 8.910; सव्वे देविदे पुरविमिले अंजणगपव्वते अट्टाहियं महामहिं करेइ Jambuddi. 2.119; J.M. तस्य वि उदविओ वक्खं सीहो जाओ अंजणगपव्वए AṅgTi.(H.) 839b.6; अंजणगपव्वयाणं सुखसि

उ होइ विवर्धो DiSaPaṇ. 29; 30; अंजनपर्वव्याणं धरणिक्के होइ विवर्धो DiSaPaṇ. 31; 32; 33; अंजनपर्वव्याणं सिहरतकेसु इवति पसेयं अरहताव-
व्याणं DiSaPaṇ. 38; 41.

अंजनगिरि (añjana-giri < añjana-giri) *m.* a mountain called Añjana, AMg. विगुल्यसगम्भकंदरविलं व अंजनगिरिस्स Nāyā. 1.8.72; अंजनगिरिकूटसन्निभं गयवई ... दुक्खे Nāyā. 1.16.140; Uvav. 48; Jambuddi. 2.17; 3.91; 3.177; JM. अंजनगिरिस्सच्छाया घणहत्थी पाहुं व सूरवङ्गा। संपत्तिया पभूया PaumCa.(V.) 11.113; अंजनगिरिसमसरिसे सियदतो चतुक्कलणगमणो PaumCa.(V.) 18.39; अंजनगिरीसु चउसु सोलससु दहिमुहेसु सेकेसु Erz. 44.8; अम्ह सेणावई अजिय-सेणो गाम अंजनगिरिदरिसन्निविट्ठाए, असणिपल्लीए अविषई विण्णहेइ VasaHi. 56.16; अंजनगिरिपमुहं गिरितेरसं विज्जइ चउदिसि पि PavSāro. 1490; चउरो अंजनगिरिणो पुम्माइडिसासु ताणमेवेको PavSāro. 1474; Ś. (दुसुख) जह अ अज(अ)गणिगिदुदविज्जो पसरइ धुमुप्पीडो Bālā. 8.47.7; Apa. (असुरिदु) णं अंजनगिरि अवतारिय णे संचारिय मीसण सुवण-खयंकर PaṇCa.(P.) 14.19.12. अंजनगिरिसे ससिहि किरणई काला हुंति SāDhaDo. 29; ता अंजनगिरिसिहरसमाणं CandappaCa.(V.) 4.2.2; णं अंजनगिरि चलण परायउ CandappaCa.(V.) 5.11.1.

अंजनचुण (añjana-cunna < añjana-cūrṇa) *n.* the collyrium in the powdered form, JŚ. जेतस्सअंजनचुणं च गत्तसोमवरे Māhā. 460(6).

[अंजनजोग (añjana-joga < añjana-yoga) *m.* application of collyrium, an art PSM Kapp not traceable]

अंजनजोग (añjana-joya < añjana-yoga) *m.* application of collyrium, JM. बहे वि तमंभयोरे रह-वेणुबदंसावण अंजनजोग अजियई अचिक्खत्तं KuvaMāKa. 84.20; संचाहकजसाह-चुणजंजनजोग-सिद्धो सिद्धो SamSā. (H.) 36.

अंजननिरोध (añjana-nirodha < añjanā-nirodha) *m.* a hole near the Āra Indrakabala in the Añjana Pṛthvi, JŚ. (गिरयविलं)आरिंदए णिसट्ठो पढमो विदिओ वि अंजननिरोधो। तदिओ य अदिणिससो महणिरोधो चउरथो ति TiLoPaṇ. 2.50.

अंजनता (añjana-tū < añjana-tā) *f.* the act of anointing (leading to blindness), JM. दुबिओ अदंसणो खउ जासीउवघायओ य णायवो। उवघातो पुण तिविधो, बाही उप्पाह अंजनता NāBhā. 8972 (comm. जाति-बाहि-अजितंसो य तिसु वि चउगुत्ता तत्तसलागाय वा अजियणि)

अंजनधाउ (añjana-dhāu < añjana-dhātu) *m.* sulphuret of antimony, AMg. अंजनधाउसमप्पहाण सुदीव-जुललयनिहाणं। वडुउ बायगवंसो रेवणकस्तणामाणं Nandī. gā. 81.

अंजनपर्वव (añjana-pavvaya < añjana-parvata) *m.* the mountain called Añjanaka, JM. पच्छा सीहो अंजनपर्ववते जाओ AvCu. 516.12; इंसो मयंगतीराय सीहो अंजनपर्वव AvTū.(H.) 390a.2; Apa. सुदुद्ध अंजनपर्ववकाउ SudCa.(N.) 8.44.1. cf. अंजनपर्वव.

अंजनपुंज (añjana-puñja < añjana-puñja) *m.* a heap of collyrium, AMg. अंजनपुंजनिगरप्पगासं (विट्ठीविसं सप्पं) Viy. 15.65 (15.93); तए णं से देवे ... दिव्वं सप्पख्वं विउव्वइ ... अंजनपुंजनिगरप्पगासं Uvā. 107.

अंजनपुलक (añjana-pulaga < añjana-pulaka) *n.* [also 'पुलक'] 1 a kind of jewel, a Pṛthvikāyika substance, AMg. पुलकसंघय देवे ... रवणं वहरणं...अंजनपुलकाणं अवावारे वेणके परिसाहे परिसाहेता अवावुणे वेणके परिमिह Nāyā. 1.1.56; RāyPa. 10; 18; Kapp.(J.) 27; 2 the 11th division of Kharakāga, AMg.

रवणप्यमाय पुटवीए खरकं कतिविधे वणत्ते ? गोवमा, सोलसविधे वणत्ते ... अंजनपुलक Jivābhi. 2.7; 3 a mountain peak, AMg. रवणवरे वणत्ते अट्ट कूटा, तं जहा — अंजणे अंजनपुलक रवणस्स पुरयिये कूटा Thāpa. 8.95 (643); इमीसे णं रवणप्यमाय पुटवीए वरे वहे दस ओवणसताइ बाहलेणं वणत्ते, एवं वेरलिइ ... अंजणे, अंजनपुलक ... जहा रवणे तहा सोलसविहा याणित्तथा Thāpa. 10.183(778)

अंजनप्यमा (añjana-ppabhā < añjana-prabhā) *f.* (the lotus pond) having the colour of collyrium, AMg. (मंदरस्स) पक्खिमिमे वि पुक्खरिणीओ — अंजणा अंजनप्यमा Jambuddi. 4.223 (v.l. काजलप्यमा)

अंजनभवन (añjana-bhavana < añjana-bhavana) *n.* the residence of Yama-Lokapāla which is situated in the Paṇḍuka-vana, JŚ. जमणामलोवणो अंजनभवनस्स चेट्टे मज्जे TīloPaṇ. 1844.

अंजनमय (añjana-maya < añjana-maya) *adj.* full of the jewel called Añjana, AMg. गंदीसरवरस्स ... बहुमज्जदेसमाणं ... अंजन-गप्पवत्ता, ... सबज्जमया अच्छा सण्हा Thāpa. 4.338(307); Jivābhi. 2.862.

अंजनमहिहर (añjana-mahihara < añjana-mahidhara) *m.* the mountain called Añjana, Apa. णं अंजनमहिहरे सरवणु उत्तरिउ समच्छर गीदधु PaumCa (8) 15.5.2; चुव-करणिगय-लोहिक-पवाहु ... णावइ अंजनमहिहर सुतंतु साणुगलिमगेरुम-णिअरंतु VaddhaCa. 5.13.10.

अंजनमूल (añjana-mūla < añjana-mūla) *n.* 1 a hellish region called Añjanamūla, one of the 14 varieties of Ratna-prabhā Pṛthvi which came under the Citra Pṛthvi, JŚ. तीए (चित्ताए) हेट्ठा कमसो चोइस अण्णा य ट्ठिदमहि तण्णामा वेरलिं लोहियंयं ... अंजनमूलं अंके ... पसेइ इणिसहस्सवहलं TīloPaṇ. 2.17; 2 one of the eight varieties of eastern peaks of Rucaka-parvata, JM. चंदण अंजनमूले ... एए अट्ट वि कूटा इवति पुव्वेण रवणस्स DiSaPaṇ. 119.

अंजनरायण (añjana-rayana < añjana-ratna) *n.* the black jewel called Añjana, JM. (नंदीसरो) एयंतो अंजनरायणसामकरपरपरि-ओयंता PavSāro. 1473.

अंजनराय (añjana-rāya < añjana-rāga) *m.* the (black) colour of the collyrium, M. अंजनरायण सह धूसरंताइ गंडअलेसु ... सुरवंदीण गणअगलिआइ अंसुवाइ SetuBa. 9.82.

[अंजनरिद्ध (añjana-riṭṭha < añjana-riṣṭa) PSM. mentions the word Añjanariṭṭha as a name of Indra, but actually Añjana and Riṭṭha are the rulers of Vāyukumāra, Viy. 3.8.3 (3.274)]

अंजनवन (añjana-vana < añjana-vana) *n.* the forest of Añjana trees, Apa. (निवखेथार . विज्जमहाउइ दिट्ठं) वंसिज्जंसी-तिरिणिच्छि-अंजनवणा रोहिणी-रावणा JambūSāCa. 5.8.7.

अंजनसप्पम (añjana-sappabha < añjana-saprabha) *adj.* who is like collyrium in lustre, JM. होज फुटं मनुमहणो जइ अंजन-सप्पमो हुंसो JambūCa.(G.) 16.492.

अंजनसमुग्ग (añjana-samugga < añjana-samudga) *n.* a box of collyrium, AMg. महाबलस्स कुमारस्स ... पीइदाणं दळंति, तं जहा — अट्ट हिरणकोटीओ ... एवं अंजनसमुग्गे Viy. 11.11.50 (11.150); तेसिं णं तोरणं पुरओ दो दो सेलसमुग्गा...अंजनसमुग्गा (ठवेइ) RāyPa. 161; तए णं देवच्छंदय विणपसिमाणं पुरतो अट्टसं सिगाराणं ... अंजनसमुग्गं (ठवेइ) RāyPa. 258; तेसिं णं तोरणं पुरतो दो दो

तेजसमुग्गा ... अञ्जनासमुग्गा JivAbhi. 3. 334; तेजसमुग्गां गाव अञ्जना-समुग्गां शयाणं (विजम्बति) JivAbhi. 3. 445; तस्य णं देवच्छन्दस्य विजम्बमाणं पुराओ ... अञ्जनासमुग्गां ... संनिष्कृतं चिद्वति JivAbhi. 3. 419.

अञ्जनासलागा (añjana-salāgā < añjana-salākā) *f.* a stick or pencil to apply collyrium with, AMg. तिलगकरणं अञ्जनासलागं (वियाणाहि) Sdy. 1. 4. 2. 10.

अञ्जनासिद्ध (añjana-siddha < añjana-siddha) *m.* one who has become a clairvoyant Siddha with the use of collyrium, JM. दीसति ज्ञेयसिद्धा अञ्जनासिद्धा वि के वि दीसति VajLag. 141.

अञ्जनासिद्धि (añjana-sihari < añjana-sikharin) *m.* the mountain called Añjana, Apa. रेहति वे वि बलस्य हरि। णं तुहिण-गिरिदञ्जनासिद्धि MahāPu. (P.) 69. 13. 1.

अञ्जनासुंदरी (añjana-sundarī < añjanā-sundarī) *f.* Añjana-sundarī, wife of Pavanañjaya and mother of Hanumat, JM. मरुणि (अरिदमार्णं) ताण कणिट्ठावरअञ्जनासुंदरि ति नामेण PaumCa. (V.) 15. 12; अञ्जनासुंदरि-नमयासुंदरि-रसुंदरीओ य SioMa. 55; Apa. सहे बुद्धिअञ्जनासुंदरी मणोज्ञ PaumCa. (S.) 18. 3. 5; अञ्जनासुंदरि नामेण इम सख सुद्ध मुद्ध जिह जिण-पटिम PaumCa. (S.) 19. 10. 2; कहिं अञ्जनासुंदरि याणपिय PaumCa. (S.) 19. 12. 3; 19. 17. 1; सुमदा रसुंदरि अञ्जनासुंदरि दोवदववती पमुह ... जवहि महासह सील-वर SioSam. 3. 17.

अञ्जनासेना (añjanasenā < añjanasenā) *f.* 1 a Vidyādhara queen, JM. अञ्जनासेनाय देवीय नीलधरस्स विज्जाहररणो दुवे पुत्तमहाणि VasuHi. 180. 17; 2 a daughter of a Brahmin (called Soma), JM. सोमो माहणो, तस्स य वसुमती मज्जा, तेसिं बुद्धिया अञ्जनासेना नाम VasuHi. 232. 10; अञ्जनासेना ... अणसणं घोरे काऊण कालगया VasuHi. 233. 13.

अञ्जनासेल (añjana-sela < añjana-saila) *m.* the mountain called Añjana, JM. मरिऊणं संजाओ अञ्जनासेलम्मि दुद्धरो सीहो AkkhāMaKo. 75. 11.

अञ्जना (añjanā < añjanā) *f.* 1 mother of Hanumat, JM. सह दरिसणुससुहं, विज्जाहरिअञ्जनाय समं PaumCa. (V.) 1. 62; पवर्ण-अयस्स पुत्तो उयेय चिय अञ्जनाय संधुओ PaumCa. (V.) 53. 18; पवर्णजओ पविट्ठो सपुरं चिय अञ्जनासहिओ PaumCa. (V.) 15. 98; दोणिं वि ... संपत्ता अञ्जनामवर्णं PaumCa. (V.) 15. 60; दावेमि अज्ज तुज्झं अञ्जनावर-सुंदरि कवं PaumCa. (V.) 15. 57; Apa. बहु अञ्जना वाउकुमार वर PaumCa. (S.) 18. 4. 10; निविसेण पत्त अञ्जने भवणु PaumCa. (S.) 18. 12. 1; 2 fourth hellish region, AMg. एतासि णं सत्तणं पुदवीणं सत्ता नामपेज्जा पण्णत्ता, तं जहा — अञ्जना Thāpa. 7. 23 (546); नेरहया (पुदवी) सत्ताविधा पण्णत्ता, तं जहा — अञ्जना चउत्थी JivAbhi. 3. 4; JM. घम्मा बंसा सेला अञ्जना रिद्धा य मघवई। नरयपुदवीण नामाई हुति रयणाई गोत्ताई PavSāro. 1072; Jā. TiloPan. 1. 153; 3 name of a lake, AMg. (मंदरस्स) दाहिणपक्षत्थिमेण वि पुक्खरिणीओ ... भिंगा भिंगप्पमा चेव, अञ्जना कज्जलप्पमा Jambuddi. 4. 228; जंबूय दक्खिणपक्षत्थिमेण वि ... अञ्जना कज्जलप्पमा ... (पुक्खरिणीओ) JivAbhi. 3. 687; 4 name of a palace, AMg. तासिं (पुक्खरिणीणं) मज्जे पासायवडेंसगा पण्णत्ता — ... अञ्जना कज्जलप्पमा (पुक्खरिणीओ) तं चेव पमाणं तदेव पासायवडेंसगो-त्तप्पमाणो JivAbhi. 3. 687; 5 name of a mountain, cf. अञ्जना-गिरि etc.

अञ्जनागिरि (añjanā-giri < añjanā-giri) *m.* 1 one of the eight Diśāstikūṭas of Mandara mountain, AMg. मंदरे वज्जहे वदसाकवणे जडु विसाहत्थिक्का पण्णत्ता, तं जहा — सुवत्थि अञ्जनागिरि

Thāna. 3. 91 (841); एवं चेव अञ्जनागिरिदिसाहत्थिक्के मंदरस्स दाहिण-पक्षत्थिमेण दक्खिणपक्षाय सीतोदाय पक्षत्थिमेण Jambuddi. 4. 225; 2 the presiding deity of the Diśāstikūṭa, AMg. एवस्स वि अञ्जनागिरि देवो Jambuddi. 4. 229.

अञ्जनातनय (añjanā-tanaya < añjanā-tanaya) *m.* the son of Añjanā i. e. Hanumat, JM. अञ्जनातनयो ... निययपुरे पत्थिओ सिधं PaumCa. (V.) 47. 28; अञ्जनातनयो पण्हण रक्खससुहदा PaumCa. (V.) 53. 83.

अञ्जनाह (añjanāha < añjanābha) *adj.* having the lustre of collyrium, M. उर-ठिअ-सिरि-वच्छ-कोत्थुहं दे हरह ण किं जणमंजणाहमं Usāpi. 3. 37.

अञ्जनिभा (añjanīā < añjanikā) *Deśi. (f.)* [DeNāMa. 1. 37] a plant also called Tamāla (comm. अञ्जनिभरहं कण्हं)

अञ्जणी (añjanī < añjanī) *f.* a box of collyrium, AMg. अनु अञ्जणि अलंकारं कुक्षयं मे पयच्छाहि Sdy. 1. 4. 2. 7 (comm. कञ्जला-धारभूता नलिका)

अञ्जनेय (añjaneya < añjaneya) *m.* the son of Añjanā, i. e. Hanumat, Apa. जं अञ्जनेयगुणवित्थरणु MahāPu. (P.) 69. 2. 7; इरिसिउ अञ्जनेउ यत्थंतेरे धण्णउ एक्कु रामु मुवणंतेरे PaumCa. (V.) 49. 9. 6.

अञ्जलि (añjali) *m./f.* [also अञ्जली, अञ्जुलि] [cf. Hem. (Gr.) 1. 35; वेमाजल्पयाः स्त्रियाम्] the folded hands, cavity produced by the palms of the two hands touching at the bottom and open or closed above, AMg. नीयं च पाय वंदेज्जा नीयं कुज्जा य अञ्जलि Dasave. 9. 2; 17; जे इमे ... पासंठथा इज्जंजलिहोमज्जपडेदुल्लनमो-क्कासाय्याई मादावस्सयाई करेति AnuOg. 27; णो वंदिय वंदिय जायज्जा णो अञ्जलि कट्टु जायज्जा Ayār. 2. 3. 61; सिरसावत्तं मत्थय अञ्जलि कट्टु Vly. 2. 1. 60; (2. 68); 3. 1. 16 (3. 17); Nāya. 1. 1. 19; 1. 5. 13; Uvās. 1. 46; 7. 34; Vīvā. 1. 1. 66; Nirayā. 23; RāyPa. 10; Dasā. 10. 4; Vāva. 1. 33; Jambuddi. 2. 65; Kapp. 4. नरय-माला तवियं तवयं से देति कल्लेण अञ्जलीसु Panhā. 1. 26; JM. तत्थंजलिणा कणयं रयणाई वि अञ्जलीय देह जणो KumāCa. (H.) 1. 27; 5. 30; 6. 33; करकमलंजलिमलं मोलिम्मि ठविसु विण्णवंति जहा KāiKu. 74; एवं च सुरिसुहमयंकवज्जरियं देसणामयं कअञ्जलिहि आवियमाणं खणेणावगयं सिच्छ-त्तविसं NamSūKa. 853 (1); भरिऊणं तंदुलाणं रज्जहा कूरं च अञ्जली तस्स RāSāmu. 61; Jā. खयरामरमणुयकरंजलिमालाहि च संधुया विउला Bhāv-Pa. 75; अञ्जुट्ठाणं अञ्जलि आसणदाणं च अतिहिपूजा य Mūā. 583 (7); अञ्जुट्ठाणं किदिकम्मं, णवणं अञ्जलीय मुंडाणं (विणओ) Mūā. 373 (5); किरियम्मञ्जुट्ठाणं णवणंजलि आसणवकरणदाणं (कायविणओ) ŚrāĀ (V.) 328; M. सुच्छलेण पुत्तव कस्स तुमं अञ्जलि पणामेसि GāSāSa. 4. 32; संज्झासमप जलपूरिअञ्जलि विहट्ठिएक्कावमरं GāSāSa. 5. 48; 4. 46; 4. 56; सेवंजलिभिलिअणालमंडला होति हट्ठणामेसु। णूमिअभिउडीमंग व्व जस्स पडिक्खवत्तामेत्ता GandVa. 103; 240; 984; मणियं च णिवदंजलिपणामपुब्बं मणम्मि शाऊण Līā. 651; पिज्जति जत्थ णासंजलीहि उज्जाणंगंधवहा Līā. 69; 510; Ś. (प्रतीहारी) अज्ज कमलमंडलाआरं अञ्जलि सीसे णिवेसिअ देवो चंदसिरी अज्जं विण्णवेदि MudrāRā. 20. 11; Apa. अहिणवद्वसुरसहो मरियंजलि ताव सुरेहि मुक्कु कुसुमंजलि PaumCa. (S.) 2. 17. 5; अण्णेक्का इउ हारावलिअ अण्णेक्कपक्क कुसुमंजलि JāCa. 2. 34. 5; करकमलंजलि सीसे चडाविवि JambūSāCa. 8. 7. 5; गल्ल इयंत्तहो णं अञ्जलिअनु JambūSāCa. 11. 1. 7; तुरिउ अञ्जलि देसु SāpKuCa. 636. 9; पाणिय अञ्जुलि देहि तरो SIVāCa. 1. 43. 15.

अञ्जलिह (añjali-uḍa < añjali-puṭa) *n.* the bad-like

folding of the hands, JM. पणमिऊण कर्मजलिउहेण भणिं तेण Erz. 3.9. of. अञ्जलिपुड.

अञ्जलिकम्म (añjali-kamma < añjali-karman) n. the act of folding the hands, AMg. अभिक्खणं हालाहलाय कुमकारीय अञ्जलिकम्मं करेमाणे Viy. 15. 1. 86; 15. 1. 101; (15. 120)

अञ्जलिकरण (añjali-karāṇa) n. [also अञ्जलीकरण] salutation with folded hands, AMg. अञ्जुट्ठणं अञ्जलिकरणं तद्देवात्तणदायणं । ... विणओ एस वियाहिओ Utt. 30.32; JŚ. अञ्जलिकरणं पणमं भणिं इह गुणाधिगाणं हि PavSa. 3. 63; लोगाणुवत्तिविणओ अञ्जलिकरणं च अत्थक्के Māla. 584(7); काऊण य किरियम्मं पडिक्खणमञ्जलीकरणसुद्धो BhaĀrā. 561.

अञ्जलिजल (añjali-jala) n. water in the cavity of the folded hands, Apa. नयणनीर नीरं निरगल्लु जिव तिब तासु देह अञ्जलिजलु AvSuSam. 10.2.

अञ्जलिधारिय (añjali-dhāriya < añjali-dhārita = °dhṛta) adj. held in the folded hands, Apa. जिम अञ्जलिधारितं गल्ल नीर तिम परिभण धण जीविज सरिर VvSam. 1. 3.

अञ्जलिपग्गहा (añjali-paggaha < añjali-pragraha) m. [also अञ्जलिपगहा] formation of the folded hands, AMg. धेरे भगवने पंचविहणं अमिगमेणं अमिगच्छति, तं जहा — ... चक्खुप्पासे अञ्जलिपग्गहेण Viy. 2.5. 14 (2. 97); दुवालसमिहे संमोणे पण्णसे, तं जहा — उवहि, सुय, भत्तपाणे अञ्जलीपगहे ति य Samav. 12(1); JM. जीयासणं-अञ्जलीपगहादिविणओ तहि तु हरिपसो (विट्ठो) NāBhā. 13; दो वि इत्था मउळकमलसंठिया अञ्जली भण्णइ । पगरिसेण गहो पग्गहो NāCu. 1. 9. 12; अञ्जलीपगहो चैव विहाणेण य बद्धं MūSudPa. 74; मत्थए अञ्जलिपगहमेत्तं वा काउ इयरे तिज्जि युईओ भणति ViMāPra. 23. 25.

अञ्जलिपुड (añjali-puḍa < añjali-puṭa) n. folding of the hands, AMg. अण्णं च अं जरिट्ठं राबारिई अं च इच्छियब्बं एयं सेणावहस्स उवणंति Jambuddi 3.81; JŚ. अञ्जलिपुडेण ठिवा ... पडिमुद्धे भूमितिए असणं ठिविभोयणं गाम Māla. 34(1); Apa. अञ्जलिपुडविरहयविरकरेहि जयकारिउ जिणु पणवियसिरेहि PaṇaCa.(P.) 15. 9. 2.

अञ्जलिमउल (añjali-maṭṭa < añjali-mukula) n. bud-like folded hands, JM. मरुओ वि नरवरिदो अञ्जलिमउलं करेवि नियसीसे । पणमइ लंकाहिबई (Acc.) PaumCa.(V.) 11. 99.

अञ्जलिमउलियहत्थ (añjali-maṭṭiya-hattha < añjali-mukulita-hasta) adj. with hands which have formed bud-like fold, AMg. से जमाली खत्तिथकुमारो ... अञ्जलिमउलियहत्थं जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ Viy. 9. 33. 28 (9. 162); 15. 1. 25 (15. 25); JŚ. अञ्जलिमउलियहत्थो अभिवंदतो सविमवेणं ApBha. 1.

अञ्जलिमित (añjali-mitta < añjali-mitta = mita) adj. having the quantity of one Añjali, AMg. देहम्म मत्थुलिं अञ्जलिमितं च मेओ य ĀrahPaḍ (V.) 607; JŚ. देहम्म मत्थुलिं अञ्जलिमितं सयप्पमाणेण BhaĀrā. 1033.

अञ्जलिमोलियहत्थ (añjali-moliya-hattha < añjali-maulika-hasta) adj. with folded hands on the head, JŚ. अञ्जलिमोलियहत्थो तिरवणमुद्धे णमंसामि GomSa.(J.) 633 (comm. अञ्जलिमोलिकहस्तः p. 1085. l. 1)

अञ्जलिसल्लि (añjali-sallī) n. handful of water, JM. ततो जकञ्जलं वि य अञ्जलिसल्लिं व पियइ MaViCa.(G.) 12b. 3(2)

अञ्जलीकड (añjali-kada < añjali-kṛta) adj. indicated by the folding of the hands, JŚ. पल्लिकणितेज्जगहो पडिक्खेहि अञ्जलीकड-एणो Māla. 381(5); चउरंणुलंकरपा (१ व) दो पडिक्खेहि अञ्जलीकडपल्लो ।

अञ्जलिदो (अञ्जु) Māla. 575(7)

अञ्जस (añjasa) adj. Defs. [of. Pāli añjasa, Skt. añjasa] straight, अञ्जसमुञ्ज DeNāME. 1. 14 (comm. अञ्जसं ऋजु, अञ्जसमइ)

अञ्जिय (añjiya < añjita) adj. (ppp.) [Hem. (Gr.) 1.30] besmeared or covered with, JM. सलगं तावेत्ता सयमेव अक्खीणि अंजिताणि NāCu. 2. 361. 27; तिमिरंजणजियच्छी राई रमणि व्व संपत्ता KuvMāKa. 75. 28; बहले वि तमंबयारे रहरेणुवदंसावण अंजनओण अंजियाई अच्छिबत्तई KuvMāKa. 84. 20; सयमेव तत्तसलागाय अच्छीणि अंजियाणि KappBhā. Tī. p. 917. 18; तत्तसलायं गिण्हऊण अंजियाओ दो वि अच्छीओ JugāJiCa. 55. 28; तहा अंजियनवणाए पुच्छि पययल्लिए वि जेहिं सा विट्ठा तेसि तीए हत्थेण न कप्पइ ViMāPra. 48. 21; M. उप्पु-असुरहिगंधिमअरंदरंजिआई ठिअपरित्तममिरभमरोअरंजिआई (कमलवणाई) SetuBa. 6. 48; परिअत्तरलकुंतलणालंजिअदाहिणत्थणद्धं (पुरसुवरीण परिसंठियं) GauḍVa. 205; Apa. वसियरणंजणअंजियलोयणु DhamPar. 5. 2. 3; अंजियई नयणनीलुप्पलाई PaumSiCa. 2. 205.

अंजु (añju < rju) [with full grade of the first syllable] adj. honest, straightforward, simple, AMg. मुणी ति वक्के धम्मविउ छि अंजु आवट्ठोए संगमिणंभिजाणइ Āyār. 1. 3. 1. 2; नरा मुयक्खा धम्मविउ छि अंजु आरंभं दुक्खमिणं ति नच्चा Āyār. 1. 4. 8. 1; अंजु चैयं पडिबुद्धजीवी ... तम्हा न हंता न वि पावए Āyār. 1. 5. 5. 4; पुट्ठो वि नाभिमासिंसु, गच्छइ नाइवत्तई अंजु Āyār. 1. 9. 1. 7; अण्णो य वितक्काहि अयमंजु हि दुम्मई Sāy. 1. 1. 2. 21; परियाए अत्थि से अंजु तेण ते तत्तथावरा Sāy. 1. 1. 4. 8; अंजु धम्मं अहातत्थं जिणाणं तं सुणेह मे Sāy. 1. 9. 1; अंजु समाहि तमिणं सुणेह Sāy. 1. 10. 1; अंजु एते अनुवरया अनुवट्ठिया पुनरवि तारिस्सा चैव Sāy. 2. 1. 54; 2. 2. 38. मग्गे इमे किट्ठिए आरिएहि अनुत्तरे सप्परिसिंहि अंजु Sāy. 2. 0. 18.

अंजुआ (añjūā < añjukā) f. the first woman disciple of the 17th prophet Kunthu, SamavPra. 233. 2. of. अंजु.

[अंजुल (añjula) w. r. for अञ्जुण Sāg. at Viy. [AS] p. 802]

अंजुलि (añjuli < añjali) f. handful, Apa. वारुणण निवारइ (१ हि) दिउउ सहारहि पाणिय अंजुलि देहि तहो SiVaCa. 1. 43. 15; कवि करंजुलि सुहसमूहमहणिवसियठ Sanderā. 130.

अंजु (añjū) f. 1 name of Indra's chief queen, AMg. (देविदस्स अगमहिंसीओ) पउमा सिवा सची अंजु Viy. 10. 5. 31 (10. 92); Samav. 233. 2; Thāṇa. 4. 346 (307); 8. 27 (612); Nāyā. 2. 9. 2; Jivābhl. 3. 920; 11 name of the first woman disciple of the 17th prophet Kunthu, AMg. चउवीसाए तत्थकराणं चउवीसं पदमसिंसिणीओ होत्था — पउमा सिवा अंजु Samav. 157; 111 name of a daughter of the merchant Dhanadeva, AMg. तत्थ णं धणदेवे नामं सत्थवाहे होत्था ... अंजु दारिया Vira. 1. 10. 8.

अज्झदा (aññadā < añña-tā) f. ignorance, M. कुमुअम्मि सवेरस्स अम्मो कंजस्स अज्झदा Uaṇṇi. 4. 69.

अज्झदिसं (aññā-disaṃ < anya-diśam) adj. in the other direction, Hem.(Gr.) 4. 293 Mg.

अज्झधा (aññā-dhā < anya-thā) adv. otherwise, M. (अपणक) अज्झधा णिवत्तिअ णिहुदे चिट्ठ MudrāRā. 125. 2.

अज्झातिस (aññātisa < anyādrśa) adj. having a different appearance, Pal. Hem.(Gr.) 4. 317.

अड- (aṭa- < aṭ-) v. [Hem.(Gr.) 1. 115; Lakṣmī. (Gr.) 3. 31] to move, JM. अड्ढ-वट-अत्तो निवारिओ न अड अउ पुरो KumāCa.(H.) 2. 35. of. अड-

अट्ट (aṭṭa) *n.* a big measure of time, 84,0000 times of Aṭṭaṅga, AMg. समया ति वा आनकिया ति वा ... अट्टंगा ति वा अट्टा ति वा Thāna. (MV. 106) of. अट्टङ्ग.

अट्टङ्ग (aṭṭaṅga < aṭṭaṅga) *n.* a big measure of time, 1/84,0000th part of an Aṭṭa, AMg. समया ति वा ... अट्टंगा ति वा अट्टा ति वा Thāna. (MV. 106) of. अट्टङ्ग.

अट्टिवाविज्जमाण (a-tittiyāvijjamāna = a-śabdāyyamāna) *adj.* (pr. part. pass.) not being made to give out a sound by tapping it with the finger, AMg. तप णं से मयूरीअण्ण अणुवसिज्जमाणे जाव अट्टिवाविज्जमाणे कालेणं समणं उमिअे मयूरीपोय एत्थ जाए Nāya. 1. 3. 26.

अट्ट- (aṭṭa < aṭ-) *v.* to wander, to go, शकादीनां दिव्यं, परिअट्टर Hem. (Gr.) 4. 280.

अट्ट- (aṭṭa = śuṣ-) *v.* to dry, to dry up, M. अट्टति णहअले खिअ मारअणिणलुआ सल्लिकलोला SetuBa. 5. 61.

अट्ट- (aṭṭa = ā-vrt-) *v.* to turn back (in order to fight), M. अट्टति असहाइ खल्लिजंतपडिसारिअट्टतानि ... बलानि SetuBa. 13. 32 (comm. आवसन्ते परस्परमुपरि पतन्तीत्यर्थः)

अट्ट- (aṭṭa = kvath-) *v.* [Hem. (Gr.) 4. 119; Lakṣmī. (Gr.) 3. 1. 66] to boil, M. पक्कं व सल्लिअर अट्ट कुलिसि मिरि-जालं GauḍVa. 183.

अट्ट (aṭṭa) *adj.* and *noun.* 1. thin, 2. great, 3. parrot, 4. happiness, 5. bold, 6. lazy, 7. sound and 8. falsehood (for this last meaning cf. Paṇḥa. 2. 2), कित्तुसुसुगसुअट्टालसेसु सदे अस-अए अट्ट DeNāMā. 1. 50.

अट्ट (aṭṭa < akta) *m.* (word) expressive of an Ākāśāstikāya (space), AMg. आकासे ति वा ... अट्टे ति वा विअट्टे ति वा ... जे वावदे ते तहप्पगारा सव्वेते आयासत्थिकायस्स अभिअयणा Vīy. 20. 2. 6 (20. 16)

अट्ट (aṭṭa) *m.* turret, AMg. जे मिकखू अट्टसि वा अट्टालयंति वा ... विअर वा करे Nā. 8. 8; 15. 69; JM. पडिअमिअट्टयंमभिमअतणुट-मिअट्टेहि KumāCa. (H.) 2. 86.

अट्ट (aṭṭa < ārtā) *n.* a synonym of falsehood, AMg. तस्स य (अलियवयणस्स) नामाणि गोणणाणि होति तीसं, तं जहा — अलियं — अट्ट Paṇḥa. 2. 2.

अट्ट (aṭṭa < ārtā) *adj.* afflicted, AMg. अट्टे लोए परिजुण्णे दुस्सं-बोअे अविजणए Āyār. 1. 1. 2. 1; अट्टे मे तं तु पेहाए Āyār. 1. 2. 5. 5; अट्टा वि संता अणुवा पमत्ता Āyār. 1. 4. 2. 2; अट्टा पया माणव कम्मको-विया Āyār. 1. 5. 1. 8; अट्टे से बहुदुक्खे इति बाले पकुअति Āyār. 1. 6. 1. 4; वसट्टा काअरा अणा लुसगा भवंति Āyār. 1. 6. 4. 8; दुक्खेण अट्टे परितप्पमाणे Sūy. 1. 10. 4 (476); अट्टेसु मूदे अजरामरे अ Sūy. 1. 11. 18 (490); *n.* suffering, pain, Apa. अग्निपवेसणु णरयणिवेसणु, गताविअरणु अट्टो कारणु Chakkammu. 18. 17. 12.

अट्ट (aṭṭa < ārtā) *n.* [short for aṭṭajjhāna] brooding pain-fully or morbidly or feverishly over mundane joys and sorrows (gains and losses, unions and separations etc.), AMg. चत्तारि ज्ञाणा पण्णत्ता, तं जहा — अट्टे ज्ञाणे, रोदे ज्ञाणे, भस्से ज्ञाणे, सुक्खे ज्ञाणे । अट्टे अट्टिअे पण्णत्ते । — अट्टस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि लक्खणा पण्णत्ता, तं जहा — कंदजता, सोअणता, तिप्पणता, परिअेअणता Thāna. 4. 60-62 (547); Samav. 4 (1); Vīy. 25. 7. 287-289 (25. 600-602); अत्थ मणोअिअमयो वा अंगो वा अंसणा वा अट्टं अं व होअ ज्ञाणं Paṇḥa. 9. 7; अट्टस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि लक्खणा पण्णत्ता, तं जहा — कंदजता, सोअणता, तिप्पणता,

विलवणवा Uvav. 30; पडिअमिअे अट्टि ज्ञाणेहि — अट्टेणं ज्ञाणेणं Āv. 28 (4); JM. अट्टं अं भस्सं सुक्खं ज्ञाणां तत्थ अंतां JhāṇSa. 5 (comm. अतं दुःखं तस्मिन्तो वृद्धाअवसायः । अत्ते भवमात्तम् । छिट्ठमित्थवः); राणो दोसो मोहो च जेण संसारहेतवो भणिया । अट्टमि य ते णिणिअि JhāṇSa. 13 (comm. अट्टमि आत्तंअ्याने); रागदोसपव्वे मिअिअण सव्वपणोज्जुत्तो । सज्जासु आसवेसु य अट्टे अरे य तं अणुअट्टा Marāv. VI. 196; Jh. अट्टं च अट्टसहिअं दोणिअि वि ज्ञाणाणि अण्णसत्थाणि Māla. 39. 4 (5); सम्मूअिअि रक्खेअि य अट्टं ज्ञाअिअि बहुपयसेण LiāPa. 5; अट्टं ज्ञाअिअि ज्ञाणं अणंतसंसारिअो होदी LiāPa. 8; जो दु अट्टं च अट्टं च ज्ञाणं वज्जेअि णिअसो NiySa. 129; सण्णाओ य तिलेस्सा इअिअवसदा य अत्ता (ट्ट?) अट्टाणि Pañcattthi. 140; Apa. सिअ अट्टिलसंति, अट्टे मरंति ति SudCa. (N.) 6. 12. 12.

अट्ट (aṭṭa < ?) *n.* [prob. deaspiration of इट्ट in opd.] market place, shop, JM. तो तस्स नेअपुरअो तहट्टपुरअो रओमरे बहुओ । पाहंति कवअपडुओ वणिओ मणिओ गुरुअमुअे ŚrādPraSā. p. 78a. v. 158; बहुअंतंरमि तत्तो बहुओओ को वि तेसु तस्सट्टे । केण वि मिसेण गंतुं उअविट्टो जा पलोअे ŚrādPraSā. p. 78b. v. 165.

अट्टई (aṭṭai) *f.* Deśl. a kind of herb, AMg. गुच्छा अणेअविअा पण्णत्ता । तं जहा — णिरगुअि ... त्वरि अट्टई Pannav. 1. 37 (40 ṭh. 61)

अट्टा (aṭṭaga < aṭṭaka) *m.* grease, lubricant, [cf. शिलाटको विलेपेअट्टे TrikaSe 3. 3. 46; शिलाटकः पुमानट्टे विलेपे परिकीर्तितः MedIK. 1. 218] JM. अट्टाअेउ लेवाअिअं तु सेसं सख्खं पीसे KappBhā. 520 (comm. अधिकं लेपे अट्टकनिमित्तं सस्सकं पेअयेत्)

अट्टज्झाण (aṭṭa-jjhāna < ārtā-dhyāna) *n.* morbid con-templation, [cf. आर्तममनोअ्यानां संमयोने तदिअयोगाय स्मृतिसमन्वाहारः TatvārSā. 2. 31] AMg. से जहाणामाए केअ पुरिसे ... अट्टज्झाणोअगए Sūy. 2. 5. 10 (702); तए णं से अमरे ... अट्टज्झाणोअगए ... शियाअि Vīy. 3. 2. 42, 43 (3. 127; 128); सा धारिणी देवी अट्टज्झाणोअगया शियाअि Nāya. 1. 1. 14; तए णं कुंअए राया ... अट्टज्झाणोअगए शियाअि Nāya. 1. 8. 168; तए णं से मागंअियदारगा ... अट्टज्झाणोअगया शियाअि Nāya. 1. 9. 15; (पेट्टिला) ... अट्टज्झाणोअगया शियाअि Nāya. 1. 14. 37; सुमाअिया ... अट्टज्झाणोअगए ... शियाअि Nāya. 1. 17. 8; जे मिकखू — अट्ट-ज्झाणोअगया विअर वा करे, तं सेवमाणे आवअर चाउम्मासियं परिअरट्टाणं अणुअातिअं Nā. 8. 11; से पुरिसे ... अट्टज्झाणोअगए RayPa. 765; तए णं ते आवाअचिआया ... अट्टज्झाणोअगया Jambuddi. 3. 105; सा कालिया देवी ... अट्टज्झाणोअगया ... शियाअि Nirayā. 15; सा सुअा सत्थवादी ... अट्टज्झाणोअगया ... शियाअि Nirayā. 98; सा उअला कूअगाअिणी ... अट्टज्झाणोअगया Vīvā. 1. 2. 24; सा देअर देवी ... अट्टज्झाणोअगया शियाअि Antag. 3. 48; से कण्हे वासुअे ... अट्टज्झाणोअगए शियाअि Antag. 5. 17; रेवती गाहाअणी ... अट्टज्झाणोअगया Uvā. 8. 42; सा तिसला खत्तियाणी ... अट्टज्झाणोअगया Kapp. (J.) 92; जाअर अट्टज्झाणं सरीरिणो चरिम-कालमि ArāhPaḍ. (V.) 14; रागगिदीविअणं अट्टज्झाणं तु ज्ञायमाणेण AppuViEu. 12; JM. अट्टज्झाणेण मया, ते वि य गच्छंति तिरियाअं Paum-Ca. (V.) 14. 27; मरिअण होति तिरिया अट्टज्झाणमि अट्टा KuvMāKa. 42. 6; अर जलणमि मरंतो अट्टज्झाणेण दोअरं णीओ KuvMāKa. 109; 22; अट्टज्झाणोअगयस्स तस्स अम्मो अट्टं जाइ JambuCa. (G.) 4. 48; पअरण-अट्टज्झाणोअगयत्तणओ य मरिअण अकयपुअा सुणिआ जावा JambuCa. (G.) 93. 8; अण्णया राअणा ... अट्टज्झाणोअगया -- अट्टा देवी अिअंअुअरी Mapo-Ka. 4. 16; गुरुअट्टज्झाणपरिअिय-सरीरो Err. 26. 1; काओअनीलकाअाले-स्साओ णाअसंकिअिअो अट्टज्झाणोअगयस्स कम्मपरिआमजिअाओ Jhāṇ-Sa. 14; तस्स वि य अट्टज्झाणं सज्जाअाअिअि अणयअेअिअि । जीअिअअले किरियाणाअणं तस्स आओ पि PaṇVa. 46; Jh. विकाअिअि अट्टज्झाणेअु अणुअोअु अट्टेअु RaySa. 59; अट्टज्झाणविसअणोअे केअ अं अं अदि इअि

विभित्तो । वेदुदि जो विविक्तो अट्टमहाण इवे तस्स KattiApu. 478.

अट्टमहाणदोस (atta-jjhāna-dosa < ārtā-dhyāna-dōṣa) *m.* the blemish due to the morbid meditation, JM. नरवर मरिक्कं अट्टमहाणदोसेण । संजाया सुहस्र साहं पत्ता तुह सयासे VijKevCa. 3.63

अट्टमहाणविअप्य (atta-jjhāna-viappa < ārtā-dhyāna-vi-kalpa) *m.* a type of morbid meditation, JM. जो एत्थ अमिस्संगो संतासंतेसु पावहेउ ति । अट्टमहाणविअप्यो स रयीय (संकिट्टिअप्य देयणाप) संगभो रुवं PaḍVa. 1.188.

अट्टमहाण (atta-jjhāna < ārtā-dhyāna) *m.* morbid or mournful meditation, AMg. मरिक्कं अट्टमहाणो गच्छइ तिरिपसु वणयरेसुं वा ĀkḥPaḍ.(V.) 53; Apa. मरिदि अट्टमहाणे गुहहुक्खं Chakkammu. 4.98

अट्टट्ट (attatta) Deśi. *adj.* who has gone, DeNāMā 1.10 (comm. अट्टट्टो यातः)

अट्टट्टास (attatta-hāsa < attatta-hāsa) *m.* very loud laughter, AMg. एणं च महं तालपिसायं ... अट्टट्टासं विणिम्मयंतं Nāyā. 1.8.72; तए णं से देवे एणं महं पिसायरुवं विउव्वइ ... सीममुक्कट्टट्टासे Uvā. 86; JM. सीमं अट्टट्टासं मुंचंतो ताहे भेसेउ पवत्तो ĀvCu. 273.11; जाहे सो अट्टट्टासादिणा भगवंतं खोमंउ पवत्तो ĀvTi.(H.) 191b.7; इह सामाचारी-सावगस्स अट्टट्टासो न कपति ĀvTi.(H.) 830b.9; उद्धाओ अट्टट्टासो गवणंगणे KuṇMāKa 243.25; गहवेइभूयअट्टट्टासपमुई PavSāro. 1422; अट्टट्टासं पडसिओ राया MaṇoKa. 6.5; अट्टट्टासकलीकिलत्तणं ... परस्स न करंति अणगारा UvMā 316 (comm. अट्टट्टासो वदनं प्रसायं हसनम्); एओ विमुक्कट्टट्टासा ... करालपिसाया मुक्का Erz. 22.4; Apa. घणंभारघोरो कयंउ (? यट्ट)ट्टासो BhaviKa 86.3.

अट्टण (attana) *m.* 1 name of a wrestler, JM. उज्जेणि अट्टणे खलु सीहगिरि सोपारय पुरइवई । मच्छियमहे दूरलकुविए कलिह-महे य ĀvNi. 1379; उज्जेणी नयरी । ... तस्स अट्टणो महो सव्वरज्जेसु अजेओ ĀvCu. II. p. 152.9; जियसत्तूरणो अट्टणो महो अतीव बलवं ĀvTi.(H.) 865a.1; 2; जियसत्तूर राया । तस्स अट्टणो महो UttSukh. 79a.6; उज्जेणीनयरीए अट्टणो महो AkkhāMaKo 92.1; अट्टणसरिसा गुरुणो महसमा सागुणो समकखाया AkkhāMaKo. 92.22; 2 *n.* a sear (on the hand by hard work), JM. कणिट्टियाअहोमगं च पडियं अट्टणं KaKoPra. 23.3.

अट्टणसाला (attana-sālā < attana-sālā) *f.* gymnasiuni, AMg. तए णं से बले राया ... जेणेव अट्टणसाला तेणेव उवागच्छति Viy. 11.11.29 (11.58); (11.151); (सेणिए राया) अट्टणसालं अनुपविसइ Nāyā. 1.1.24; अणयपरिस्समे भरिइ अट्टणसालाओ परिणिक्खमइ Nāyā. 1.1.24; तए णं से कूणिए राया ... जेणेव अट्टणसाला तेणेव उवागच्छइ Uvav. 48; जेणेव अट्टणसाला तेणेव उवागच्छइ Daṣā. 11.11; Kapp.(J.) 69; 102; JM. जुउइ तु महजुज्झं अट्टणसालापवसम्मि PuhCa. 176.

अट्टणा (attana = āvartana) *f.* [Mark (Gr.) 4.9] repetition.

अट्टण्ण (attanna < ārtā-jñā) *adj.* one who knows grief, अट्टण्णंजोली वार्त्तनसमाकुलोः Lakṣmī.(Gr.) 2.1.30 [69] p. 167.

अट्टतर (atta-tara < ārtā-tara) *adj. (adv.)* with intense grief, AMg. तण्हाइता ते (बाले) तउतंभतत्तं, पज्जिअमाणडुत्तरं रंसंति Sny 1.5.1.25.

अट्टदुहइ (atta-duhātta < ārtā-duhkhārta) *adj.* suffering from the misery of morbid concentration of mind (a kind of evil Dhyāna), JM. सो कंइरीओ तेणं दुब्बलेणं अट्टदुहइ कालमाओ अहे सव्वपाय उववण्णे ĀvTi.(H.) 288a.4; इतरोइवि अट्टदुहइ मरिक्कं वसोसा केव मव्वे कउत्तो ĀvCu. p. 533.12; 38. अट्टदुहइ जीवो न रमयि णणे P.D. 23

वरिसे य BhaĀrā. 435; *m.* suffering caused by the morbid concentration of the mind, AMg. अट्टदुहइवण कालमासे काळं किआ Vīvā. 45; JM. एवं च चित्तंयत्तस्स वदुणि अट्टदुहइणि ... मवियव्वयाणि-ओएणं मूत्तहिं आगंतुणं मइ भक्खिआ वणणंभा CampCa. 60.8; तओ महाविहव्वेयणाभिमुया महामाणसदुक्खेण पीडियसरीरा अट्टदुहइइ चित्तेमाणा अच्छइ विमलमई JinadaAkhyā. II. 49.28; Apa. वदुअट्टदुहइइं मग्ग-मरट्टइ तहिं चित्तंतिहिं निजि गलिय PaumSiCa. 1.178.

अट्टदुहइया (atta-duhātta-yā < ārtā-duhkhārta-tā) *f.* the state of suffering misery caused by a morbid concentration of the mind, JM. पच्छा सागवा ण तेण बोहाविया, तओ अट्टदुहइयाए वरणीय चेव रयणी गमिया ĀvTi.(H.) 395a.4.

अट्टदुहइवसइ (atta-duhātta-vasatta < ārtā-duhkhārta-va-śārtā) *adj.* troubled by the influence of misery full of painful feelings caused by morbid concentration of the mind, AMg. इओ अरहणगा ... तो ते अहं एयं पोववणं ... अंतोजलंसि निव्वोलेभि जेण तुमं अट्टदुहइवसइ ... अकाले चेव जीवियाओ ववरोविज्जसि Nāyā. 1.8.74; 1.19.41 (comm. आर्यस्य ध्यानविशेषस्य यो दुःख इति दुर्घटः दुःखयो पुनि-रोधो वशः पारतन्त्र्ये तेन कृतः पीडितः p. 139b.10); अट्टदुहइवसइ अस-माहिपता कालमासे काळं किआ Uvā. 255; 108; तए णं इकाई इट्टुक्खे ... अट्टदुहइवसइ ... परमाउयं पालइता कालमासे काळं किआ Vīvā. 24; अंतो वा बाहि वा विया व राओ व सो परिचसो अट्टदुहइवसइ उन्निकखमणाइ कुजाही ĀrahPaḍ.(V.) 52; JM. (कवरीए) अज्जोववण्णे अट्टदुहइवसइ अकामए काळं किआ सत्तमीपुदवीए तेत्तीससगरोवमट्टिइए जाए Sant on Utt. p. 831b.1.

अट्टदुहइयचित्त (atta-duhātṭiya-citta < ārtā-duhkhārtita-citta) *adj.* one whose mind is sorrowful due to morbid meditation, AMg. अट्टदुहइयचित्ता (v.l.) जइ जीवा दुक्खसागरमुचित्ति Uvav 56.

अट्टनियट्टियचित्त (atta-niyattiya-citta < ārtā-nirvartita-citta) *adj.* 1 one whose mind is turned away from the morbid meditation; 2 one whose mind is fully occupied with grief due to morbid meditation, AMg. अट्टनियट्टियचित्ता जइ जीवा दुक्ख-सागरमुचित्ति Viy. comm. 121b.4 (आर्यं निर्वर्तितं चित्ते वेस्ते, तथा आर्ताद्वा निर्वर्तितं चित्तं वेस्ते) [Though the comm. has given two meanings the second meaning is correct in this context]

अट्टंत (attanta = śuṣyat) *adj. (pr. part.)* drying, drying up, M. अट्टंतसल्लिणिविहो योअ-त्थोअ-परिमुक्कपुकिणुक्खो । दीसइ ... समुओ SetuBa. 5.73.

अट्टमट्ट (attamatta) Deśi. [Hem.(Gr.) 2.174] *n.* objectionable activities, M. स विय रामेउ तुमं पंडियइत्तं, अलं मइ रमिएण । सव्वमाववाहिरां जा जाणइ अट्टमट्टां GāSaSa. 558 (W. 769); JM. अणवट्टियं मणो जस्स हायइ बहुयाइ अट्टमट्टां UvMā. 486; अट्टमट्टं पि सिक्खिआ, सिक्खियं न निरत्थयं । अट्टमट्टप्पसाएण खजए गुल्लुबयं Utt-Sukh. 103b.8; AkkhāMaKo. 44.44; ते सव्वे वि ... अट्टमट्टं रंसंति KaKoPra. 35.1; राया साहुअत्तो ता अट्टमट्टां न तीरंति काउं KaKo-Pra. 113.6.

अट्टमण (atta-maṇa < ārtā-manas) *adj.* having a dejected mind, JM. अट्टमणो संतो जो सव्वत्थ विलोअए इमं मव्वेति BhaVKeVCa. 838.

अट्टमण्ण (attamāṇa = āvartamāṇa) *adj. (pr. part.)* [Mark. (Gr.) 4.9] one whose thought activity is disturbed, M. ता योअमावि अट्टमणमया अणमण्णंमुणा ŚrīKev. 4.3.

अट्टय (attaya) Deśt. [v. l. for वट्टय] m. powder (of fragrant substances), AMg. नक्षत्र एणेणं सुरणिणा गंधट्टणं अवसेसं उच्चट्टणविहिं पच्चसस्सामि Uvās. 28 (comm. गंधट्टणं ति गन्धद्रव्याणां उपलकुण्ठादीनां अट्टयो पि चूर्णम्)

अट्टय (attaya < ?) n. market place, shop, JM. तो तं गिण्हसु सो बुत्तो गंतुं दोसिअवट्टय । सुपसत्थाणि वत्थाणि गिण्हर् ŚrādPraSū. 12 comm. p. 63 ḡ. 21. of. अट्ट.

अट्टयकलि (attayakalli < ?) f. Deśt. a straight posture of the body with hands akimbo, अट्टयकलिं जाण कविस्सं पैलाNa. 728.

अट्टरउड (atta-raudda < ārtā-raudda) n. [also अट्टरुड, अट्टोड] (du.) the two evil meditations due to painful feelings and anger, AMg. मा दु व सरीरसंताविओ व तं हाहि अट्टोडरं । सुट्टु वि रुवियकिंमे वि अट्टरुवाणि रुवति MarapVi. 407; किण्हा नीला काऊ केसा हाणांर अट्टोडरं । परिवज्जेतो MahāPacc. 71; JM. मोत्तूण अट्टरुदे हाणवत्थाणि धम्मसुहाणि SurSuCa. 14.84; JŚ. यावच्च अट्टरुदे ताव न मुंचेदि न दु सोक्खं HaySā. 167; मोत्तूण अट्टरुदे हाणं जो हादि धम्मसुक्कं वा NiySā. 89; अवहट्टु अट्टरुदे महाभय सुगदीयपच्चूहे (? सुगदीय पच्चूहे) MōiA. 397(5); चरुण अट्टरुदे ŚrāA.(V.) 288; असुं अट्टरुउदं Kāṭṭi-Ann. 479; Apa. तह अट्टरुउदं हाण णउ वच्छमि JasCa. 3.21.6; जो अट्टरुउदं परिहरे KarCa. 9.23.2; अट्टरुदे वे हाण चयंतरो PaNaCa.(P.) 14.302; अट्टरुउदं खणि णर मेह्म Chakkammu. 11.11.12; तह अट्टरुउदं हाणप चपवि CandappaCa.(Y.) 6.25.4.

[अट्टरुस (attarūsa) inferior reading for अट्टरुसग AMgD.]

अट्टरुसग (attarūsaga < attarūsaka) n. a clustering tree or bush, AMg. गुच्छा अणेगविहा पण्णसा, तं जहा — करम अट्टरुसग कीर एरावण महित्थे Pannav. 1.37 (42 ḡ. 22)

अट्टवसट्ट (atta-vasatta < ārtā-vaśārtā) adj. suffering under the influence of morbid concentration of the mind, AMg. अट्टवसट्टो न रम पसत्थत्तवसंजमारामे ĀrābPaḍ.(V.) 284; JM. सा वि अट्टवसट्टा मया, सुणिया जाया ĀvTi.(H.) 388a.6; एवं अट्टवसट्टो राहं दिवहं च पेणपससो JambūCa.(G.) 4.82; 16.712; अट्टवसट्टो हिंसतो अणेययोगायकपीडिओ मओ उववओ नरप KaKoPra. 113.17; मोहिणट्टवसट्टो जो काळं कुण्ह जाह सो कुण्ह AkkhāMaKo. 39; वट्टर अट्टवसट्टो सो तरया वेयरहभट्टो PubCa. 49.27.

अट्टवसट्टुदुहट्ट (atta-vasatta-duhatta < ārtā-vaśārtā-duhkhārtā) adj. [f. -ā] suffering from misery due to morbid concentration of the mind, AMg. तप णं सा चेहणा ... अवसत्तसा अट्टवसट्टुदुहट्टा तं गम्भं परिवहं Nirayā. 30 (comm. आतंभयं आतंभ्यानव-दतामृता गता दुःखार्ता च या सा)

अट्टस्सर (atta-ssara < ārtā-svara) adj. having a plaintive voice, AMg. पक्खिप्प तासुं पपयति वाळे अट्टस्सरं ते कल्लुणं रसंते Sōy. 1.5.1.25.

अट्टहसिअ (atta-hasia < attā-hasita) n. a loud laughter, M. गिबरस्स कणिट्ठा गिट्टरुट्टहसिआदिगिट्ठा KamVa. 3.59.

अट्टहास (atta-hāsa) m. a loud laughter, AMg. (पिसायरुवे) अमिगज्जं ते भीमसुक्कहासे ... उवागच्छर Uvās. 2.22; रणगारसागरं ... बरफेणपउरववलपुल्लं पुल्लसमुट्टियट्टहासं Panhā. 2.7; JM. बितासेज्ज हसेअ वा भीमं वा भीमं वा अट्टहासं मुंचेज्जा (comm. अट्टहासं भीसणो रोमहरित-जणो सरो) ĀvTi.(H.) 634a.3, 4; णट्ठा वेयाकिणी विज्जा अट्टहासं काऊण CaupCa. 147.3; हसंतं विअ णवविअसियकुसुमट्टहासेहि KuvMāKa. 33.9; देवेहि कामरेवो णिही वि नवि वाळिओ तवणुणेहि । पत्तयवसुयगम-

रक्खसघोरट्टहासेहि UvMā. 121; M. णवपाउतो विउच्छा हसर व कुववट्ट-हासेहि GaSaSa. 6.37; कुरर कुरिअट्टहासं उच्चपल्लिततिमिरमि व विसाचवं SetuBa. 1.5; 13.81; 13.98; पावं कुरंत-वट्टहासववला जलुप्पीला Ljja. 11; Apa. सुअट्टहासांरं हंपिडियकेसांरं JasCa. 1.16.6.

अट्टाहचित्ताह (attāi-cintāi < ārtādi-cintāh) n. (pl.) worries like miserable thoughts etc. JM. भविंतं भवं च जो मणुअववे आगच्छप पुणो तत्थ । भावणअभिगहं गहिअ चयइ अट्टाहचित्ताहि (? इ) BhuvKevCa. 1238.

अट्टालग (attāla-ga < attāla-ka) m. [also अट्टालक, अट्टालव] a turret, a small tower on the rampart, AMg. ते णं भवणा ... अट्टालवचरियदारगोउरक्काडतोरणपडिदुवारदेसभागा SamavPra. 144; अमर-कंका रायहाणी संमगपायागोउराट्टालवचरियतोरणपडित्थियपवरमणसिहिरा सरसरस्स धरणिगळे सणिगवहा Nāyā. 1.16.282, 283; धावरकाय व ... अट्टालगवचरियसेतुसंक्रम ... विविहस्स य अट्टाप पुढवि हिंसंति मंदबुद्धिया Panhā. 1.14; (चंवा) अट्टालवचरियदारगोपुरतोरणसमुण्णयसुविअत्त-रायमगा Uvav. 1; सरियामे विमाणे ... अट्टालपसु चरियासु ... अण्णियं करेइ RayPa. 634; 655; उत्तरकुराप णं बहवे गेहागाता नाम दुमगणा पण्णसा समगाउलो जहा से पागारट्टालगवचरियदार ... विमुद्धरुक्खमूला जाव विट्ठंति Jivābhl. 594; रुक्खा कि संठिया ... चोप्पालसंठिया अण्णया अट्टाल-गसंठिया Jivābhl. 603; ते णं (भवणवासीवेषाणं) भवणा पागारट्टालवकवाड देसभागा Pannav. 2.30 (177); 2.31 (178); 2.41 (188); रुक्खाणं केरिसप आगारभावपडोवारे पण्णसे ... अट्टालगपासायहम्मिय ... बलवीधर-संठिया Jambuddi. 2.20; अण्णात्तयम्मि अट्टालकम्मि किं जगिण्ण वीरस्स IsiBhā. 35.17; अण्णायकम्मि अट्टालकम्मि जगंत सोयणिजो सि IsiBhā. 35.21; जे भिक्खू अट्टंति वा अट्टालयंति वा ... असणं वा पाणं वा ... पडिग्याहेर ... तं सेवमाणे आउजइ चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं अणुवाहयं Nis. 8.3; आयंगुलप्पमाणेणं किं पओयणं ? ... पागारट्टालगवचरिय ... जोयणारं मविज्जंति AquOg. 336; JM. तियचउके अट्टालप व जाहे सा देवया सिवाल्लेण वासर ताहे कूरं सुम्मइ ĀvTi.(H.) 675a.6; ĀvCa. 11.163.1; अट्टालप पुच्छेज्ज भयसंतरेणं ति ब्या AṅgVi. 137.16; विविहट्टालय-कलियं कीरइ पायारतियवल्लं CaupCa. 303.26; ताव य कुमारो संपत्तो ववलट्टालयससोहिअं णयरीमज्जुहेसं रायंणाओ सि KuvMāKa. 24.29; 31.19; पेच्छिज्जंतो अट्टालगयाहि वरनायरीहि KaKoPra. 4.27; ता निव्वह कत्थ वि अट्टालप KālKa. 264.44; Ś. (विजटा) सव्वतोमहं णाम अट्टालवं आरुहिअ तीए रक्खसकुलकालरतीए अविट्ठिदं MahāViCa. 169.11; (चेटी) एदं अट्टालमसोवाणमगगुआरं MahāViCa. 161.12; Apa अट्टालय पाडिय दल्लि कोट्टु MahāPa.(P.) 84.9.9.

अट्टालगय (attāla-gaya < attāla-gata) adj. on the turret, JM. अट्टालगयं वा रुक्खगतं वा पच्चयगतं ब्या AṅgVi. 214.4.

[अट्टासीहसहस्स (attāsīi-sahassa) w. r. for अट्टासीहसहस्स SubhāDha 1.2.68 (अट्ट and अट्ट are confused in AR and some editions)]

अट्टिअ (attia = kvathita) adj. (ppp.) boiled, boiling, JM. अणकडिअ पुअ-सुर-जस पयाव-धम्मट्टिआरिजस-कुसुम KumāCa.(H.) 6.81.

अट्टिय (attiya < ārtita) adj. troubled, AMg. अट्टा अट्टियविता जह जीवा दुक्खसागरमुवेति Uvav. ḡ. 56; नञ्जा उप्पयवं दुक्खं देवणाए दुहट्टि (? ट्टि)ए । अदीणी यावप पन्नं Utt. 2.32; भाया य मे महाराव पुत्तसोगुहट्टिया Utt. 20.28; n. painful thing, AMg. छत्तीसमट्टियाहि य कडजोमी जोगसंगहवलेण । उज्जसिऊणं बारसविहेण तन्नियमठाणेण MarapVi. 810.

अट्टियचिअ (attiya-citta < ārtita (= ārtā)-citta) adj. having a worry in mind, whose mind is occupied with morbid

meditation, Uvā. p. 127 (P. L. Vaidya); Uvā. 56.

अष्ट (attha < artha) m. (n.) [older form of attha = artha of Hem. (Gr.) 2. 33 अष्टो प्रयोजनम्, अत्थो वचनम्] 1 meaning of a word, sentence or utterance, AMg. तत्त्वं नं जे से चउत्थे अंगे समवाय ति आहिए । तस्स नं अयमष्टे Samav. 1. 8; एव नं अंते नव पदा किं एगद्धा नाणाधोसा नाणावज्जा उदाहु नाणद्धा नाणाधोसा नाणावज्जा Viy. 1. 1. 5 (1. 12); थेरा सामाव्वं न जाणंति, थेरा सामाव्वस्स अट्ठं न याणंति Viy. 1. 9. 21 (1. 428); जाव च नं समणे भगवं महावीरे भगवओ गोयमस्स पयमट्ठं परिकहेह Viy. 2. 1. 19 (2. 35); एगस्स वि आरियस्स ... सुवयणस्स सवणयाए किमंग पुण विउल्लस्स अट्ठस्स गइणयाए Viy. 9. 33. 5 (9. 159); सुए नाम परिव्यायए होत्था ... संखसमए कट्ठे Nāyā. 1. 5. 52; तए नं सा उल्लिखया एवमट्ठं णत्स सत्थवाहस्स पडिसुणेह Nāyā. 1. 7. 28; तए नं जेठुपुसे अणंदस्स समणोवासगस्स 'तह' ति एवमट्ठं विणएणं पडिसुणेह Uvā. 67; उवगाणं अंते समणेण जाव संपत्तेण के अट्ठे पण्णसे Nirayā. 3; से किं संगहस्स अणोवणिहिवा दब्बाणुपुब्बी । पंचविहा पण्णत्ता, तं जहा — अट्ठपयपस्सज्जाया ... अणुगमे AnuOg. 115; अट्ठजुत्ताणि सिक्खिज्जा निरट्ठाणि उ वज्जए Utt. 1. 8; एवमट्ठं निस्सामेत्ता Utt. 9. 8; एएणडणेण अट्ठेण परो जेणुवहम्मई Dasavo. 7. 13; अण्णट्ठपयडं लेणं मयज्ज सयणासणं Dasavo. 8. 51; गिद्धिणे उवमोगट्ठं Dasavo. 9. 2. 13; तए नं से उतमदत्ते माहणे देवाणंदए माहणीए अंतिए एयं अट्ठं सोज्जा निस्सम्म Kapp (J.) 8; Jā. समणमुहुगदमट्ठं चतुग्गदि-णिवाणं सज्जिवाणं । समयमियं मुणह Pañcatthi. 21; मुणिज्जण एतदट्ठं तदणुगमणुज्जदो गिह्दमोहो । पसमियरागहोसो हवदि Pañcatthi. 104; 2 fact, material object, topic, AMg. दोसिणा इ य चंदेस्ससा इ य के अट्ठे किं लक्खणे Surāp. 16. 2; न निविज्जंति संसारे सव्वट्ठेसु व खसिया Utt. 3. 5; तम्हा सुयमहिद्धिज्जा उत्तमट्ठगवेसए Utt. 11. 32; तहे-वाणागतं अट्ठं Dasavo. 7. 8; भगवओ महावीरस्स ... अट्ठापडिक्खं उग्गई अणुजाणेत्ता सेणियस्स रण्णो बंधसारस्स एवमट्ठं पियं गिवेएह Dasā. 10. 4; सप्पुरिसा सार्व्हिति अप्पणो अट्ठं MahāPacc. 80; परमट्ठनिट्ठिपट्ठा सिद्धा सिद्धिं मम विसंतु Āv. 57; Jā. तओ से उदायणे अणगारे तमट्ठं पसे ... बुक्खपहीणे ति Erz. 34. 5; Jā. उज्जज्जदि जदि णाणं कमसो अट्ठे पडुक्ख पाणिस्स PavSā. 1. 60; एगम्मि संति समए संभवठिदिणाससणिगदा अट्ठा PavSā. 2. 51; अट्ठासओ णवट्ठो जीवो दसट्ठाणगो मणिदो Pañcatthi. 72; जीवाजीवा आवा पुणं पावं च आसवं तेसिं । संवरणिज्जबंधो भोक्खो य इवंति ते अट्ठा Pañcatthi 108; उत्तमअट्ठं आदा तम्मि ठिदा हणदि मुणिवरा कम्मं NiySā. 92; 3 matter, desired thing, AMg. णो खलु वयं देवाणुप्पिया एवमट्ठं जाणामो पासामो वा Tthāna. 3. 336 (174); से तेणट्ठेणं गोयमा एवं बुक्ख Viy. 1. 2. 11 (1. 47); अस्सि च नं अट्ठे णो पमाययच्च Nāyā. 1. 5. 33; नो हणट्ठे समट्ठे AnuOg. 366; 4 purpose, reason, cause, AMg. से केणं खाह ण अट्ठेणं अंते एवं बुक्खति, संभं अणुगवेसह, नो परायणं भं अणु-गवेसह Viy. 8. 5. 3 (8. 232); इमाहं च नं पयाक्खारं अट्ठाहं हेज्जहि पसि-णाहं कारणाहं वामरणाहं पुच्छित्तए Viy. 2. 1. 17 (2. 31); 5. 4. 32 (5. 118); तए नं से ददपरणे केवली सट्ठि मत्ताहं अणसणाए छेदिता जस्स-ट्ठाए कीरह नगमावे तमट्ठं आराहित्था Uvā. 116; 127; 128; से केणट्ठेणं अंते एवं बुक्खति — ते नं नो संलेज्जा नो असंलेज्जा, अणंता AnuOg. 403; Jā. कामट्ठंओ सुहओ चउत्तपुरितत्थणाणं पि KumāCa. (H.) 3. 7; रणा-हरइमहुचउट्ठो । कामट्ठत्थो (मलवाणिलो) (somm. कामत्थ अर्थः प्रयोजनं अर्थो वचं यत्थ) KumāCa. (H.) 3. 7; अयमेव निगये वाचयणे अट्ठे सेसे अणट्ठे ति भाषणामाविमई KaKoPra. 12. 3; 5 aim, intention, goal, AMg. गोयमा सुमे सरिए, सुमे सरिक्खस्स अट्ठे Viy. 14. 9. 18 (14. 182); से केणट्ठेणं अंते एवं बुक्ख — सिय सासया, सिय असासया Jivābhi. 3. 700; M. भणिवं च राहणा विववंस सो वेय तत्थ वण्डो LJA. 130; उव्वकज्जातडो चरं हरो सुहासरो LJA. 845; 6 need, desire,

wish, AMg. तेसिं नं देवाणं दोहि वाससहस्सेहि आहारुहे समुप्पन्नह Samav. 2. 22; तए नं से समणा भिग्गंवा जामाक्खिस्स अणगारस्स एवमट्ठं विणएणं पडिसुणेति Viy. 9. 33. 94 (9. 226); तए नं से केसी रावा ... उदायणं रावं एवं वयासी — अण सामी, किं देवो किणा वा ते अट्ठो Viy. 12. 6. 29 (12. 114); पुच्छंति ... अट्ठाहं परियादियंति Viy. 12. 1. 9 (12. 3); अयमाउलो आजीवियसमए अट्ठे अयं परमट्ठे सेसे अणट्ठे Viy. 15. 4 (15. 1); तए नं पुंडरीय भंजरीयं एवं वदाति, अट्ठो अंते भोगेहि Nāyā. 1. 19. 36; एवं जहा जीवाभिगमे जाव अट्ठो जाव बुवा गियया सासया Jambuddi. 1. 11; एवमट्ठं सपेहाए पासे समितवंसणे Utt. 6. 4; 7 wealth, profit, AMg. अप्पेगे अट्ठाए व्हंति Āyā. 1. 1. 6. 5; आयट्ठं सम्मं समणु-वासेज्जासि Āyā. 1. 2. 1. 5; आसेविता एवमट्ठं Āyā. 1. 8. 2. 3; अट्ठाए अणट्ठाए एएसु वेव विप्परासुसंति Āyā. 1. 5. 1. 1; Jā. भावाराणं सखा गाहग उवभोग अट्ठो य ĀvNI. 881. 1 (अव्वदीवा) (somm. अट्ठो ति अर्थित्वं च ĀvNI. (H.) 841a. 6); Jā. लयणसयणासणं मत्तपाण-कामट्ठेक वा । ... ज्ञाणमिणमप्पसत्थं Māla. 688(7)

अष्ट (attha < aṣṭan) num. eight, AMg. एयाणि तिणिण पडिसेवे अट्ठ-मासे य जावए भयवं Āyā. 1. 9. 4. 5; अट्ठ मयट्ठाणा पणत्ता Samav. 8. 1; तए नं तं मेहं कुमारं अम्मापियरो साहेरगट्ठवासजावणं वेव ... कलावरियस्स उवगेति Nāyā. 1. 1. 84; अट्ठ हिरण्यकोडीओ निहाणपउत्ताओ, अट्ठ वडि-पउत्ताओ अट्ठ पवित्थरपउत्ताओ अट्ठ वया दसगोसाहस्सिएणं वएणं Uvā. 127; 232; अट्ठहं राववरकज्जाणं एगदिबसेणं पाणिं गेणहवेति Antag. 9; सत्तट्ठपयाहं अणुगच्छह RāyPa. 8; मज्जे अट्ठ जोयणाहं विक्खमेणं Jambuddi. 1. 8; से ण तए ... अट्ठहं अग्गमहिसीणं सपरिवाराणं ... आदेवचं ... कुणमाणे विहरह Pannav. 2. 50 (197[2]); एया य होह रयणी अट्ठेव य अंगुलाहं साहीया । एसा खलु सिद्धाणं जहणभोगाहणा मणिया Pannav. 2. 67 (211 pā. 165); से नं अणट्ठयाए अट्ठेसे अंगे, एगे सुयक्खं, अट्ठ वग्गा अट्ठ उदेसणकाला अट्ठ समुदेसणकाला Nandī. 94; छ दोसे अट्ठ गुणे तिणिण य विताणि दोणि मणितीओ । जो गाही सो गाहिह सुसिक्खितो रंगमज्जस्मि AnuOg. 260. pā. 46; पडिक्कमामि सत्तहि मयट्ठाणेहि अट्ठहि मयट्ठाणेहि नवहि बंधवेरएसीहि Āv. 26; इच्छामि पडिक्कमिं जो मे देवसिओ अवधारो कओ ... अट्ठहं पवयणमाऊणं Āv. 15; उत्तरपुररिभमे दिसीमाए अट्ठ अट्ठास-णाहं ... रयावेह Kapp. (J.) 63; वासावासं पणोसविवाणं इह खलु निगंठाणं वा निगंठीणं वा, इमाहं अट्ठ सुनुमाहं ... पडिक्कियच्चारं भवंति Kapp. (S.) 44; अट्ठ कुक्कुडिअंअप्पमाणमेसे कवळे आहारं आहारेमाणे निगये अप्पाहादे Vava. 8. 18; Jā. केवल्लणां तओ समुप्पवं । चोत्तीसं च अइसया अट्ठ महा-पाविहेरा य PaumCa. (V.) 5. 60; अट्ठहि पत्थावेहि सिद्धंताओ तह कोहेमि MaViCa. (G.) 20a. 5(1); अट्ठेव मुणह मासे विअयपविज्जिएण दिट्ठेण RītSamu. 103; उयरविणासे दिट्ठे पडिमाए अट्ठमासे य (आउ) RītSamu. 119; सच्चमसचं उमयं असच्चमोसं मणो वई अट्ठ PañSam. (C.) 1. 4 (p. 8); वत्तारि अट्ठ दोज्जि य कायवईमाणसेसु कमा PañSam. (C.) 1. 23 (p. 10); दिज्जाओ अट्ठ पूयाओ कुमारस्स Erz. 16. 35; Jā. तत्थ इमाणि अट्ठ अणियोग-दाराणि णायब्बाणि भवंति SatAg. 1. 1. 5 (Dhavaḷa अनुयोगो नियोगो भाषा विमाषा वार्तिकेयर्थः । उक्तं च — अणियोगो य गियोगो भासविमासा य वडिवा वेव 1. 15. 1; of. ĀvNI. 181); अट्ठ पुणतिगचउके (संकमो) KaṇPa. 37; चउत्तीसअइसयगुणा होति हु तस्सट्ठपडिहारा BodPa. 32; णाणावरणा-दीहि य अट्ठ नि कम्मेहि वेदिओ य अहं BāPa. 17; जीवाजीवसमुत्थे ककडमउगाहि अट्ठमेवजुवे । फासे सुहे य अट्ठे फासणिरोहो अंसोहो Māla. 21(1); गिस्संकिद-गिक्खंकिद-गिक्खिदिगिद्धा अणुदडिदी य । उवगहणठिदिकरणं वक्खल्लववाणा व ते अट्ठ (सुडी) Māla. 201(5); OāPa. 7; M. गमस्स कंसपासं । वावीसादइणअट्ठवासवासो ŚrīKāv. 11. 18; Apa. अट्ठ नि कम्महं कडुविहई Farmapp. 1. 55; अणुरावपरं परमसुणि ते वीसहि रचणिहि अट्ठ सुणिण PañPaCa. (P.) 6. 1. 9; मंजव्वअट्ठ पविच रिच SadCa. (N.) 1. 9. 6;

अट्ठं कम्म इणेवि PaDo. 66; इणिय पिसुणमणु अट्ठवरिसु वि (कुमार) SaṅKuCa. 470.5; तुम तेण परिणावित अट्ठ नियवुहिय SaṅKuCa. 707.2; चूयहं अट्ठं वि इविहर दहउ अवस्सु SaṅKuCa. 601.9; अट्ठं पाळर मूलगुण SāDhaDo. 26; तं विक्खेविणु पट्टियणिहि गाहा मणिया अट्ठ SāDhaRā. 31; जे अट्ठ मूलगुण जिणगुणवयुत्त CandappaCa.(Y) 2.6.9; ता मत्ति अट्ठ-णिण कियउ तेण SiVaCa. 1.17.24; गण अट्ठ इट्ठेओ जहसलं विंगले कहिओ PrāPaṇṇ. 1.34; भेवा अट्ठा इति ठगणस्स PrāPaṇṇ. 1.19. अट्ठज (aṭṭha-a < aṣṭa-ka) n. a group of eight, eightfold, AMg. अट्ठओ दाओ Nirayā. 34.

अट्ठअट्ठ (aṭṭha-aṭṭha < aṣṭāṣṭa) nu. eight plus eight, i.e. sixteen, Apa. अट्ठअट्ठसस्सामु(?)। पुण्णचरसणिहासु MahāPu.(P.) 53.3.12.

अट्ठअट्ठमिया (aṭṭha-aṭṭhamiyā < aṣṭāṣṭamikā) adj. (f.) of eight times, eight (days), AMg. अट्ठअट्ठमिया णं मिक्खुपट्ठिमा चउसट्ठीय राहदिपहि ... काणाए अणुपालिया मवर Vava. 9.32; अट्ठअट्ठमियं मिक्खुपट्ठिमं पट्टियणा Uvav. 24.

अट्ठअट्ठ (aṭṭha-aṭṭha < aṣṭārdha) nu. half of eight i.e. four, Apa. इरदोरसोहमाणु अट्ठअट्ठसस्सामु MahāPu.(P.) 53.3.11.

अट्ठअसीइ (aṭṭha-asī < aṣṭāṣīti) nu. eighty-eight, AMg. अट्ठअसीइ जोयणसए उट्ठं उप्पइत्ता चंदविमाणे चारं चरति SuraP. 18.1. ०1. अट्ठासीइ.

अट्ठअहियसय (aṭṭha-ahiya-saya < aṣṭādhika-śata) adj. one hundred and eight, hundred and eight more, JM. वत्तीसार्ह सिज्झति अविरयं जाव अट्ठअहियसय PavSāro. 477.

अट्ठआडयसतिव (aṭṭha-ādhaya-satiya < aṣṭādhika-śatika) n. eight hundred ādhakas, AMg. आडयसयं उक्कोसए कुंभे अट्ठ-आडयसतिव बाहे AnuOg. 318.

अट्ठउण (aṭṭha-una < aṣṭa-guṇa) adj. eight-fold, M. तत्प-ट्ठउणो भोगो संगाहितो णराण धीराण Līlā. 1015; Apa. इणुवेण वि सर अट्ठउण सुक्क, पसरत इणंत दिवंत दुक्क PaṇṇCa (S) 64.10.8.

अट्ठस (aṭṭhaṃsa < aṣṭāṃsa) adj. having eight sides, an octagon, JM. चउरंसि कि वि कि वि विसे वारस भागाओ भाग पण मज्झे । कुणह सट्ठु तिय निय इय जावइ सुअ अट्ठसं VatthuSā. 1.8.

अट्ठकण्णिअ (aṭṭha-kannia < aṣṭa-karnika) adj. (Kākaṇi-ratna) having eight corners, AMg. एगमेगस्स णं रण्णे वाउरत-चक्कट्टिस्स अट्ठसोवणिणए कागणिरयणे ... अट्ठकण्णिअ पवसे Thāṇa. 8 61 (633); AnuOg. 358; अट्ठकण्णिअ कागणिरयणं परासुसर Jambuddi. 3.94.

अट्ठकम्म (aṭṭha-kamma < aṣṭa-karman) n. the eight-fold Karma, AMg. महावि य अट्ठकम्मसत्तु ज्ञाणेण Nāya. 1.1.143; अणज्जा कूरा ... होति एतत्तदंढकणो वेदंता कोसिकारकीओ व्व अप्पणं अट्ठ-कम्मसत्तुसणवंधणेण Paṇṇā. 3.22; एवं से संजए विमुत्ते ... पवयणमायाहि अट्ठहि अट्ठकम्मसत्तुविमोयके Paṇṇā. 10.11; इत्तूण रागदोसं छिलूण य अट्ठकम्मसत्तुवयं AarPaṇṇ.(V.) 756; छेलूण य अट्ठकम्मसत्तुसंखिय MaruṇVi. 256; पुट्ठअट्ठकम्मसत्तुपिप्पविचारणलद्धदुत्तसं ViTha. 15; JM तह अट्ठकम्म-सुक्का सिद्धा अप्पसि लोयंते CaṇṇCa. 90.1; निट्ठवियअट्ठकम्मो रागादिदोस-परिहीणो JambūCa.(G.) 16.142; निट्ठवियअट्ठकम्मो JambūCa.(G.) 16.608; मोहव समो मीसो अउवाइसु, अट्ठकम्मसु य सेसा (भावा) (comm. अट्ठकम्मसु पुनः औदयिकव्याधिकपारिणामिकभावा भवति) Saḍḍi.(D.) 69; इय अट्ठकम्मसुणतवमि मणिया विणिदिहि PavSāro. 1514; एवं अट्ठकम्म-सएण उववासणं अट्ठकम्मउत्तरपणीतवो ViMāPra. 27.22; सो अट्ठकम्म-सुणो तवो विणा चउसट्ठी ViMāPra. 26.2; JŚ. सम्मत्तपरिणदो उण खवेइ सुट्ठकम्मार्ह MokPa. 14; 15; 18; 87; विट्ठअट्ठकम्म विस्सविरयण जिहि-

दिवा धीरा SūPPa. 35; दीहकालम्भं जंतु उत्तिओ अट्ठकम्महि Mōlā. 507(7); अट्ठकम्मजणिदा ओदया वेयणा Davala. 10.4.8; अट्ठकम्मणसुदयजयिदवीव-परिमाणो वा वेदणा 10.17.4; कालाई लविउणं छिलूण य अट्ठकम्मसत्तुसंखिय ArāhSā. 107.

अट्ठकम्मद (aṭṭha-kammaddha < aṣṭa-karmārdha) n. half of the eight (i.e. four) Karmas, (the four (destructive) Karmas), JM. भगवं पि निट्ठवियअट्ठकम्मदसमुत्तकण्णमाणधरो विहरमाणो सावत्थि पुरवरि संपत्तो KuṇṇMāKa. 230.10.

अट्ठकम्मपयदि (aṭṭha-kamma-payadi < aṣṭa-karma-prakṛti) [also पयदि] f. the eight main types of Karmas, AMg. धम्मणे आणुपुब्बेणं अट्ठकम्मपयदीओ खवेत्ता लोक्कमपाट्ठाणा भवति Nāya. 1.5 50; 1.6.4; मोहणिज्जे अट्ठकम्मपयदीओ आयासोपायेण आयमावे समोयसि AnuOg. 533; Apa. पुण्ण-पवित्तु पाव-पविणासणु, अट्ठ-कम्मपयदीह विणासणु SiVaCa. 1.8.

अट्ठकम्मसत्तु (aṭṭha-kamma-sattu < aṣṭa-karma-śatru) m. enemy in the form of eight Karmas, AMg. महावि अट्ठकम्मसत्तु ज्ञाणेण उत्तमेण सुक्केण Viy. 9.33.208 (9.76); Nāya. 1.1.143.

अट्ठकर (aṭṭha-kara < artha-kara) m. 1 a minister, a counsellor (of a king), 2 an interpreter of signs and omens, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अट्ठकरे णाममेगे, णो माणकरे; माणकरे णाममेगे, णो अट्ठकरे; एगे अट्ठकरे वि, माणकरे वि; एगे णो अट्ठकरे, णो माणकरे Thāṇa. 4.414(310); Vava. 10 7 (comm. अर्थान् हिता-हितप्राप्तिपरिहारादीन् राजादीनां दिव्यावादी तथोपदेशद्वारा करोतीत्यर्थकरः मन्त्री नेमित्तिको वा)

अट्ठकरण (aṭṭha-karaṇa < artha-karaṇa) n. 1 means of obtaining wealth, JM. दब्बकरणं तु बुविहं सत्ताकरणं च नो य सत्ताए । कडकरणमट्ठकरणं वेल्करणं च सत्ताए Utt.Nl. 184 (comm. अर्थार्थे वा कर्णे यत्र राज्ञोऽर्थोऽधिगम्यते । अर्थ एव वा तैस्तेरुपायैः क्रियत इति वा p 195); 2 anvil (adhikaraṇa) on which coins are formed (?), comm. अर्थानिनिर्देष्टव्यमधिकरण्यादि नैन द्रव्यादि निष्पाद्यते Śāntyāśārya on Utt. Nl. 184 (artificial meaning by taking dravya-karaṇa in its physical sense) p. 195.

अट्ठकल (aṭṭha-kala < aṣṭa-kala) adj. having eight digits (of the moon), JM. अट्ठकलो व्व मियंको अह जाओ अट्ठवरिसो लो KuṇṇMāKa. 21.12.

अट्ठकसाय (aṭṭha-kaṣāya < aṣṭa-kaṣāya) n. eight passions (Kaṣāyas), JŚ. धीणगिदितिय-मिच्छत्त-अट्ठकसायाणं बंधगा अवंधवा केत्तिया ? असंखेज्जा MahāDhavaṭṭa vol. I. 179.7.

अट्ठकालिका (aṭṭha-kālikā < aṣṭa-kālikā) f. a kind of wine (of maturity of eight measures of time) JM. अट्ठकालिका आसवासवो सुरा AhgVi. 221.9.

अट्ठकेय (aṭṭha-keya < aṣṭa-keta) m. eightfold flag, Apa. पदमो पीढो सिरि धम्मवक्कु ... वीयुं पीढो सिरि अट्ठकेय ... संखिय बहुसिरि पाडिहर अट्ठ CandappaCa.(Y.) 10.18.5.

अट्ठकोडी (aṭṭha-koḍi < aṣṭa-koṭi) f. eight crores, JŚ. दविणरिदाण अट्ठकोडीओ । सेत्तुंजयणिरिसिहरे निब्बाणमवा NirBha. 7.

अट्ठकोण (aṭṭha-kona < aṣṭa-kona) m. octagon, JM. सज्ज-भूतीति ट्टीए वट्ठति अट्ठकोणकडए VatthuSā. 1.7.

अट्ठक्खाण (aṭṭhakkhāṇa < aṣṭākhyāna) n. the eight topics of Astrology, JM. अधिज्ज विज्जं पट्टिपुणं अट्ठक्खाणंति कोविदो AhgVi. 10.23.

अट्ठखंड (aṭṭha-khaṇḍa < aṣṭa-khaṇḍa) n. eight parts,

J.M. ताव करणदत्तसयाप कुमारेण कळो मद्रुल्लार्ह वण्णतो JinadnĀkhyā.
2.54.6.

अष्टसंख्यसप्त (aṣṭha-khambha-sata < aṣṭa-skambha-sata)
 न. one hundred and eight pillars, JM. एणो राया । तत्स सया अष्ट-
 संख्यसप्तसंनिविष्टा ĀvTn.(H.) 342b.1.

अष्टसुतो (aṭṭha-khutto < aṣṭa-kṛtvah) *adv.* eight times, 1.11. तत्त्व ललाडमञ्जो उरमञ्जा एकैकमष्टकोरिणो अष्टके वा आमाससद्वत्-पादुम्भाश्च अष्टसुतो रतां ति व्या *Āng* VI. 184.27.

अट्टग (aṭṭhaga < aṣṭaka) m. [inferior reading for अट्टग] soldering a broken vessel, to stop a hole in a vessel, JMI. अट्टग-
हेउं लेवादिं तु सेसं सत्त्वगं पोते OghNI. 397 (comm. पात्रके अट्टको
दातव्यो भवति । ततस्तदर्थं अट्टगनिमित्तं करेण तं लेपाधिकं शेषं सत्तुतं पेच्यते
p. 144b. 11)

अष्टम (*aṣṭhaga* < *aṣṭaka*) nu. [w. r. for अष्टम ?] the eighth,
JŚ. विगचउपणखस्तत्तयठाने चत्तारि अष्टमे वोणिण GomSā.(K.) 371.

अष्टग (atthaga < aṣṭaka) n. a group of eight, JM. चउराई
जावट्टगमेत्तो जाव दुगं ति समयणं KamPay.(8.) 1. 18.

अष्टगहसमास (aṣṭa-gai-samāsa <aṣṭa-gati-samāsa) m.
 a group of eight types of births, AMg. अष्टगहसमासप्याष्टगुं च Vij.
 25 3.117 (25.98); एतेसि णं भंते नेरहयाणं तिरिक्खजोणिमाणं तिरिक्ख-
 जोणिणीणं मणुस्सणं मणुस्सीणं देवाणं देवीणं सिद्धाणं य अट्ठसत्तिसमासेणं कत्तरे
 -कत्तरेहिंते अप्पा वा बहुवा वा तुल्ला वा बिसेसाहिवा वा Paṇṇav. 3 39
 (226)

अष्टगतिषु (aṣṭha-gati-ya < aṣṭa-gati-ka) *adj.* having eight types of birth (to be born into), *AMg.* अष्टगा अष्टगतिषा अष्टागतिषा षण्णत्ता, ते जहा — अष्टद अष्टदसु उववज्जमाणे अष्टदहितो वा पोतदहितो वा ... उववज्जेज्जा *Thāna*. 8.8 (596)

अष्टग्रह (attha-graha < asṭa-graha) *m.* the eight (evil) planets, Apa. गन्धर्वेण (कण्ठेण) धारय अष्टग्रह *RitNaCa*, 4.14.7.

अष्टगुण (attha-guna < aṣṭa-guna) m. 1 eight qualities or virtues (referring to the qualities of music), AMg. से जहानाम फिन्नराण वा ... गंधव्याण वा ... गेयं अष्टगुणोपवेयं भवेय RayPa. 178; Jiv&bb1. 8. 285; पूर्णं रसं च अलंकियं च वरं तदेव अविवुट्ठं । मधुरं समसल्लियं अष्टगुणा होति गीयस्स AnuOg. 78. 48; 2 eight qualities (of ārādhana), AMg. इय अष्टगुणोपेओ कसिणं आराहणं पसाहे Ār&hPad. (V.) 304 (referring to st. 253 आचारवमाहारववहारूपीक पकुब्बी य । निष्वाअवायदंसी अपरिस्सावी य निज्जवओ); 3 the eight characteristics of a liberated soul, (as given in Siddhabhakti 8; सम्मत्त-गाणदं सणवीरियसुद्धं तदेव अवगहणं । अगुरुल्लुमव्वावाहं अष्टगुणा होति सिद्धाणं); J&S. जारिसिथा सिद्धप्पा भवमल्लिय जीव तारिसा होति । जरमरण-जम्ममुद्धा अष्टगुणालंकिया जेण Niy&S. 47; निष्स्मा अष्टगुणा किच्चा चरमेवहदो सिद्धा Dav&Sam. 14; सिद्धा अष्टगुणातोदंसारा Sid&Bha. II. 8; Apa. मणु खंखेवि जे पय पंव वि इय हायाहिं आणदिय । सिद्धालु अष्टगुणालु ते लहेति Sud&Cn (N.) 2.15.10; 4 the eight qualities of Eight Faith (given in MD&A. 201; निस्संकिद पिक्कंसिद पिच्चिदिगिंहा अमूद-विट्ठी व । उवगूहण विदिकरणं वच्छल पमावणा य ते अष्ट ॥) J&S. अष्टगुण-गसमगो दंसणसुद्धो हु पंवगुरुमत्तो Ray&S. 5; Apa. इय सम्मत्तु अष्टगुण-वंतु वंचवीसदोसेहि मि वत्तु Chakkammu. 12. 11. 7.

अष्टगुण (aṣṭha-guṇa < aṣṭa-guṇa) adj. multiplied by eight, AMg. अष्टगुणञ्ज्वा पोम्पका अगता पण्णसा Thāpa. 8: 890 (870); विज्जा ब्वा य ज्वा अष्टगुणविज्जिक्का कमसो AppOg. 9d. 99.

अष्टगुणि (astha-guṇi < astha-guṇin) adj. having eight

qualities, Apa. ता होव पसिखो देबो सिखो मङ्गुणी JaaCa. 1. 15. 10.

अष्टांग (aṣṭāṅga < aṣṭāṅga) n. 1 the eight limbs of the body, ApA. गम्भासह मयु अङ्गकोष्यहं अष्टांगैः कर्मतः JAsCa. 3.7.18; णिककुल किं अष्टांगं भ्रातर NāyCa.(P.) 9.6 8; महिमंढलि अष्टांग णवेपियु PaNāCa.(P.) 8.12.6; अष्टांगु करिवि दालहो पणाउ PaNāCa.(P.) 8.23.8; खणे खणे जणिव पशुडु तणुमंगहं जायहं साकसाह अष्टांगैः SaṅKuCa. 3.3.4; कहेह अष्टांगु णवेवि रायहो SaṅKuCa. 7.6.1; 2 the eight signs of prognostication, AMg. संवच्छरं सुविणिं लक्खणं च णिमित्ताहेहं च उप्पाइय च । अटुंगमेयं इह्वे अहिता लोगंसि जाणंसि अणागयाहं Sāy. 1.12.9 (543) (cu. भोमं उप्पायं सुनिणं अंतलिकलं अंगं सरे लक्खणं वंजणं); JM. संपह पमणसु सामिय अट्टागाहं निमित्तस्स NaPaKa, 10.481; 3 adj. the eight topics in the Āyurveda (medicine), AMg. पञ्चतरी नामं वेज्जो होत्था अट्टागाउव्वेवपाळय Vivā. 184; JM. जीवाणदिण सिक्खिओ अट्टांगो आउवेदो CaṃpCa. 31.7.

अष्टांगपूजा (atthāṅga-pūjja < aṣṭāṅga-pūjā) f. worship
with eight things, Apa. अष्टांगपूजा पायसइ मत्तु CandappaCa (Y.)
10 4. 8.

अष्टगमहानिमित्त (aṭṭhaṅga-mahā-nimitta < aṣṭāṅga-mahā-nimitta) n. eight great prognosticative signs, AMg. अष्टगमहानिमित्तमुत्तरपपादए सुमिणपादए सदावेह Nāg. 1. 1.25; अष्टगमहानिमित्तमुत्तरपपादए विविहसत्थकुसले Kapp.(J.) 64; JM. अने अष्टगमहानिमित्तमणसीलयेने KoKoPra. 6.14; JŚ. णमो अष्टगमहानिमित्तकुसलाणं SatAg. 4.1.14.

अष्टांगमहेश्वर (aṣṭāṅga-maheśvara < aṣṭāṅga-maheśvara)
m. god Śiva having an eightfold body, Apa. अष्टांगमहेश्वर नव सय-
 लयश्चालियकलिमलकलिल *Mah&Pu.(P.) 10. 5. 20.*

अष्टगविद् (*aṣṭhaṅga-vidū* < *aṣṭāṅga-vid*) *adj.* knowing the eight signs of prognostication, J8. आगमकद्विषणाणां अष्टगविद्, य इदित्सेपणा *MAA*. 833(9)

अङ्गुलदोस (aṅgaṅgula-dosa < aṅgaṅgula-dōṣa) m. the fault committed by (the tongue) of four *aṅgulas* and (the organ) of four *aṅgulas*, JŚ. अङ्गुलदोसेण पु जोबो पुक्खं लु पप्पोदि
Māla. 991(10)

अष्टचक्रवालपट्टिहान (aṭṭha-cakkavāla-paiṭṭhāna < aṣṭa-cakravāla-pratiṣṭhāna) *adj.* resting on eight wheels, AMg. एगमेगे णं सट्ठानिधी अट्ठचक्रवालपट्टिहाने अट्ठ अट्ठ बोयणां उकुं उच्चसेणं पणत्ते Thāna. 8. 16(602); (Jivābhi. 3 f)

अट्ठवत्ताल (attha-cattāla < aṣṭa-catvāriṃśa) न.व. अट्ठ.
 forty-eighth, J.M. इयं पञ्चमवरिण कोटिसिंहाउद्धरणं नाम अट्ठवत्तालं पञ्चमं
 सम्पत्तं PaumCa. (V.) 48.128.

अष्टवत्सालीस (attha-cattālīsa < aṣṭa-catvāriṃśat) ४८
 forty-eight, Aṅg. असुरकुमारा वि वहुंति ह्ययंति, जहा नेरइवा। अवद्धिता
 जहणेणं वरं समयं, उक्कोसेणं अष्टवत्सालीसं मुहुता Vy. 5.8.16 (S. 217)

अष्टच्छेप (aṣṭha-ccheya < aṣṭa-ccheda) *m.* discontinuation of the eight types of Karmaus (stated in the earlier stanza तिरिगभाउ निउज्जोय तिकसाया KamTha.(D.) 16; JM अष्टच्छेपो षण्णसी पमप्ति आहारजुगलपच्छेपो KamTha.(D.) 17 (comm. पूर्वोक्ताष्टपञ्चमीनां देहविरते उदयमाश्रित्य च्छेदो भवति, ततः प्रमत्ते एकाकीतिर्भवति आहारजुगलप्रक्षेपात्)

अर्जुनाय (*artha-jāya* < *artha-jāta*) *adj.* who is in need of wealth, (a monk or a nun on whom demands are made for money or wealth, which may require him or her to give up the monastic

order), [1. - 8] AMg. क्लृप्तचितं ... मत्तपाणपदियादिक्लृप्तं अष्टजातं वा निर्गये निर्गमि गेष्ममाणे वा अवलंबमाणे वा नातिक्कमं Thāpa. 5. 185 (487); BrhKapp. 8. 12; अष्टजातं भिक्षुं गिलायमाणं नो कप्पइ तस्स गमावच्छेदयस्स निज्जुह्वितय Vava. 2. 17; JM. अष्टेण जस्स कज्जं सजायं एस अष्टजाओ य। सो पुण संजमभावा चालिज्जंतो परिगिलाइ VavaBhā. 2. 199; 2. 200; 2. 201; अष्टेण जीए कज्जं सजातं एस अष्टजाया तु। तं पुण संजमभावा चालिज्जंतो समबल्ले KappBhā. 2688; n. (matter dealing with) various kinds of wealth or money, AMg. अष्ट-जायमि निर्गमि निर्गमि गिष्ममाणे वा अवलंबमाणे वा नातिक्कमं BrKapp. 6. 18; JM. सेवकमज्जा ओमे आबण्ण अणस दोहिए तेणे। एतेहि अष्टजातं उप्पज्जइ संजमठियाए KappBhā. 6287; एमेव अष्टजातं दाहिंती बारणा ममत्तं वा। पडिज्जुट्टं वर तद्धा काया पुण जातरूपादी NisBhā. 398 जहा पुत्तमवस्ये एव अष्टजाए वि वट्ठवं NisCa. 1. 130. 8; अष्टजावणिमित्तेण वा काए गेष्मेज्जा NisCa. 1. 138. 12.

अष्टजुत्त (attha-jutta < artha-yukta) *adj.* meaningful, significant, AMg. अष्टजुत्ताणि सिक्खेज्जा गिरट्ठाणि उ वज्जए Utt. 1. 8.

अष्टजोयण (attha-joyana < aṣṭa-yojana) *adj.* (measuring) eight Yojanas, AMg. ईसीप्पमारए णं पुदवीए अष्टजोयणिए लेसे, अष्ट-जोयणाइ बाइलेण पण्णसे Pannav. 2. 64 (211).

अष्टजोयणिय (attha-joyaniya < aṣṭa-yojanika) *adj.* of eight Yojanas, AMg. ईसीप्पमारए णं पुदवीए अष्टजोयणिए लेसे, अष्ट-जोयणाइ बाइलेण पण्णसे Pannav. 2. 64 (211).

अष्टजोयणुत्तुंग (attha-joyanuttunga < aṣṭa-yojanottun-ga) *adj.* eight Yojanas in height, AMg. एयारिसो नगवरो भूमीओ अष्टजोयणुत्तुंगो SāraPa. 89.

अष्टट्ठ (atthattā < aṣṭāṣṭa) *adj.* 1. eightfold, eight each, AMg. तेसि णं दीवानं ... अष्टट्ठ जोयणसयाइ ओगाहेया Thāpa. 4. 326 (301); अष्टट्ठओ दाओ Antag. 9; JM. तेण दुग्गय-रदेक्क-पुत्तओ विव अष्टट्ठ-कंठयामरण-बल्ल-सिमारभावर-रसिओ ण तस्स धम्मो KuvMāKa. 2. 22; तस्स सिरं केसं तो य होइ अष्टट्ठविच्छिण्णं KuvMāKa. 23. 26; Apa. एकेए मुहे अष्टट्ठवंत RīpNeCa. 8. 7. 20; 2 sixteen or eight-eight, JM. अष्टारसमागसते पण्णतीसे गच्छते मुहुत्तेण। णक्खत्तं, चंदो पुण सत्तरस सते तु अष्टट्ठे JōisKa. 158.

अष्टट्ठमंगलगा (atthattā-maṅgala-ga < aṣṭāṣṭa-maṅgala-ka) *n.* [also 'मंगलय'] eight groups of eight auspicious things, AMg. अष्टट्ठमंगलया तप्पदमयाए पुरओ अहाणुपुब्बीए संपत्थिया, तं जहा — सोवत्थिय-तिरिवच्छ-नंदियावत्त-वज्जमाणग महासण-कलस-मच्छ-दप्पणया Nāya. 1. 1. 148; तस्स णं असोणवरपाववस्स उवरिं वव्वे अष्टट्ठमंगलया पण्णत्ता Uvav. 13; इमे अष्टट्ठमंगलया पुरओ अहाणुपुब्बीए संपत्थिया Uvav. 49; अष्टट्ठमंगलगा इया छत्ताइत्ता RāyPa. 204; 205; 207; 220; 223; अच्छरसांतदुलेहि अष्टट्ठमंगलए आलिहति Jivābhi. 3. 457; तेसि णं तोरणानं वप्पि अष्टट्ठमंगलया Jivābhi. 3. 289; तेसि णं पासायवडसगाणं उप्पि वव्वे अष्टट्ठमंगलगा पण्णत्ता Jivābhi. 3. 314; 3. 347; इमे अष्टट्ठमंगलया पुरओ अहाणुपुब्बीए संपत्थिया Jambuddi. 3. 178; जंबूए णं अष्टट्ठमंगलगा Jam-buddi. 4. 158; 5. 58.

अष्टट्ठमिया (atthattāmiyā < aṣṭa-aṣṭamikā) *f.* [also 'मिया'] the 8th Bhikkhū-pratimā (a kind of penance practised by an ascetic lasting for eight weeks), AMg. अष्टट्ठमिया णं भिक्षु-पडिमा चउसट्ठीए राइयिएहि दोहि य अष्टासीतेहि भिक्षुसातेहि अहाणुपा जाव अणुपालिता (सावि) भवति Thāpa. 8. 104 (545); Samav. 6. 4; मुग्गेहि अम्मगुत्ताया समाणी अष्टट्ठमियं भिक्षुपडिमं अवसंपज्जिचाणं विहरित्थ Antag. 152; Uvav. 24.

अष्टट्ठाण (attha-tṭhāṇa < aṣṭa-sthāṇa) *n.* the eight-fold place, AMg. जीवा णं अष्टट्ठाणियस्सिए पोग्गे पावकम्मसाए चिणिस्तु व चिणिंति वा चिणिस्संति वा Thāpa. 8. 126 (680).

अष्टणाम (attha-nāma < aṣṭa-nāman) *n.* octad of name of cases (Vibhaktis), AMg. णामे दसविहे पण्णसे, तं जहा — एगणां ... अष्टणामे AṇuOg. 208; से किं तं अष्टणामे? अष्टविहा वयणविभत्तो पण्णत्त AṇuOg. 261.

अष्टतणुयंग (attha-taṇuyāṅga < aṣṭa-taṇvaṅga) *n.* the group of eight Nāmakarmans including five Śārīrakarman and three limbs of the Śārīrakarman, JM. मणुयतिगं देवसिं तिरियाऊत्तास अष्टतणुयंगं। विहरण्णयाइ सुभं, तसाइ दस तित्थनिम्माए PaṭṭSaṁ. 3. 139 (p. 42b).

अष्टतल (attha-tala < aṣṭa-tala) *adj.* having eight stories, AMg. तए णं से पुरिसा ... अष्टतलमूसियवडसगे करावति RāyPa. 774.

[**अष्टतालीस** (attha-tālisa < aṣṭa-catvāriṃśat) *nu.* forty-eight, PSM. ना. 2. of. अष्टतालीस.]

अष्टतीस (attha-tīsa < aṣṭa-triṃśat) *nu.* thirty-eight, AMg. हिमवतेरणवतियाणं जीवाणं अष्टतीसं जोयणसहस्साइ सत्त य चत्ताले जोयणसा ... परिक्खेवेणं पण्णसे Samav. 33. 2; हेट्ठिमे अष्टतीसुत्तरं जोयणसतसहस्स Jivābhi. 3. 70; एत्थ णं जंबूद्वीवे दीवे दाहिणद्धमरहे णामं वासे पण्णसे. दोणिण अष्टतीसे जोयणसए तिणिण य एगणवोसहमागे जोयणस्स विक्खंमेण Jambuddi. 1. 20; पुच्चाफगुणीणं अष्टावीसं मुहुत्ता अष्टतीसं च वावट्ठिमाग SūraP. 10. 152; नवुस्सेहे सोलसेहि समणसाहस्सीहि अष्टतीसाए Nirayā. 82.

अष्टतीसहम (attha-tīsa-ima < aṣṭa-triṃśattama) *nu.* adj. thirty-eight, AMg. अष्टतीसइ (? हं) भागं जोयणस्स किंवि विसेसाहि आओ आयामेणं पण्णत्ताओ Samav. 24. 2; JM. इय पडमवरिए जियपव मावक्खाणं नाम अष्टतीसहमं पव्वं समत्तं PaumCa. (V.) 38. 58.

अष्टत (attha-tta < aṣṭa-tva) *n.* eightfold nature, JŚ अष्टतमि पाणावरपाविसयलकम्ममेदसंभवादो DhavaIā. 10. 15. 3.

अष्टत्तणा (atthattana < arthatva(nā)) *f.* the nature of wealth, M. अष्टत्तणाइं बालया (? वलया) होति जह्मिच्छाप निरगुणाणं पि सज्जनसलाहणिज्जा सोक्खेहि गुणा विदप्यति ChaGā. 125.

अष्टत्तरि (atthattari < aṣṭa-saptati) *nu.* seventy-eight, AMg. सूरिए पदमातो मंडलातो एगूणचत्तालीसहमे मंडले अष्टत्तरि एगट्ठिमाए दिवसलेत्तस्स निवुट्ठेत्ता Samav. (MV.) 78; ता अष्टत्तरि जोयणसहस्सा ... आयामेणं आहितेति वय्ज्जा SūraP. 4. 5; JŚ. अष्टत्तरि अवसेसा जीव विवाइं मुण्यव्वा GomSā (K.) 48; 49; 506; Pīsohel 446.

अष्टतीस (attha-tīsa < aṣṭa-triṃśat) *nu.* [f. अष्टतीसा] thirty-eight, AMg. सव्वाए भगवतीए अष्टतीसं सयं सयाणं Vly. 41. 197 p. 1183. 11 (41. 84); अष्टतीसाए अजिया-साहस्सीहिं सदिं संपरिवुणे Nāya. 2. 1. 19; एत्थ णं दाहिणिहाणं सुवण्णकुमाराणं अष्टतीसं भवणावात्स सतसहस्सा भवतीति मक्खत्तां Pannav. 2. 38 (185); 2. 40 (187); पासस्स णं अरहओ ... अष्टतीसं अजियासाहस्सीओ उक्कोसिवा अजियासंपया होत्थ Kapp. (J.) 102; JM. पक्खखरणणाए अणुट्ठमाणं इवति दस सहस्सा अष्टतीसं च सयं अट्ठेव य अक्खरा पायं SupāCa. 71. 17; JŚ. अष्टतीस-सहस्सा वेणिसया होति सत्ततीसा य। पवडीणं परिमाणं लेत्तं पडि मोहणी यत्तं GomSā (K.) 505.

[**अष्टदंति** (attha-dāmsi < artha-darsin) *adj.* AR. AMgD. wrongly taken out of समियाअष्टदंती Sny. 1. 14. 24.]

अष्टदस (attha-dasa < aṣṭa-daśa) *nu.* eighteen, AMg. अष्टदसदोसरिया सव्वन्नु तियसनाइकयपूया PaṭṭJā. 26; JM. इह पडम-वरिए पडममिज्जाअममाणं नाम अष्टदसुत्तरसयं पव्वं समत्तं PaumCa. (V.)

118. 120 [MSM. संति 3(?)]

अष्टपद (aṭṭha-daha < aṣṭa-daśa) *nv.* eighteen, Apa. सोहा संहा संठु उपरि पंच मत्ता। अष्टपदुपरि बीस दुर चुर चुलिआला उक्खित्ता PrāPaṭṭg. 1.108; जोयणसयइ अष्टपदकणं उवरि कमेविणु जोइ-सयवणं DhamPar. 6.5.8.

अष्टवाल (aṭṭha-dāla < aṣṭa-catvāriṃśat) *nv.* forty-eight, JṬ. पण्णास बार छक्कि बीससयं अष्टवाल वुसुवालं (सत्त्वत्थानानि) GomSā. (K.) 864; पण्णेकारं छक्कि बीससयं अष्टवाल वुसु तालं। बीसवतिणं बीसं सोलह व चारि अष्टेव GomSā. (K.) 394.

अष्टदिट्ठि (aṭṭha-diṭṭhi < aṣṭa-dṛṣṭi) *f.* eight sights of Yoga (comm. मित्रा, तारा, बला, दीपा, स्थिरा, कान्ता, प्रभा, परा), JM. अवि अष्टदिट्ठिसिंहो जहा सुदिट्ठी समीहए विरहं SISIVāKa. 923.

अष्टदिसा (aṭṭha-diśā < aṣṭa-diśā) *f.* eight quarters, JM. जह अष्टदिसाहिं अक्किमोडवि मक्क(?) मेरु) सरइ उदयसिहिं SISIVāKa. 922.

अष्टद्वारण (aṭṭhaddha-karāṇa < aṣṭārdha-karāṇa) *adj.* having four sense-organs, Apa. जोयण-पमिउं पमणिउं अष्टद-कारण VāḍḍhaCa. 10.9.18.

अष्टधा (aṭṭha-dhā < aṣṭa-dhā) *adv.* eightfold, of eight types, JM. (तस्स जंतो कम्मं) ... अहवा से सियमसियं वचमइंसिलिहं वा। जं वा विसेसियं अट्ठ पत्ति खयसेसियं वत्ति VĀvBhā. 8036 (comm. अथवा 'अष्टविध' इत्येवं विशेषितम्) cf. अष्टहा.

अट्ठंत (a-tṭhanta < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.), not remaining firm (in one's faith), JM. तह वि अट्ठंते ठविं विमीसणा ववहारनिकखमतेणं। तं वेत्तुणं निज्जइ तस्स सइए इमे कुज्जा VāvBhā. 2.210.

अष्टपएस (aṭṭha-paesa < aṣṭa-pradeśa) cf. अष्टपदेस.

अष्टपएसिअ (aṭṭha-paesia < aṣṭa-pradeśika) *adj.* having eight space-points, AMg. अष्टपएसिमा खेवा अणंता पण्णत्ता Thāṇa. 8.127(660); जं बुदीवे दीवे मंशरस्स पव्वतस्स वडुमज्झदेसमागे इमीसे रयणपव्वमाते पुट्ठविते उवरिमहेट्ठिलेसु सुडुगपत्तरेसु एत्थ णमट्ठपएसिते खेवगे पण्णत्ते जजो णमिमाओ दस दिसातो पव्वंति Thāṇa. 10.30(720); गोयमा। अष्टपएसिअ खेवे मवइ Vīy. (12.4.8) (12.75); अष्टपएसिअ णं भंते! खेवे पुच्छा। गोयमा। अष्टपएसिअ खेवे सिय चरिमे Pannav. 10.11 (783); संखेज्जपएसिअ अंसंखेज्जपएसिअ अणंतपएसिअ खेवे जहेव अष्टपएसिअ तहेव पत्तेयं भाणितव्वं Pannav. 10.14(789)

अष्टपएसोगाढ (aṭṭha-paesogāḍha < aṣṭa-pradeśāva-gāḍha) *adj.* occupying eight space-points, AMg. अष्टपएसोगाढा पोगला अणंता पण्णत्ता, जाव अष्टगुणलुक्खा पोगला अणंता पण्णत्ता Thāṇa. 8.128(660)

अष्टपओवसुद्ध (aṭṭha-paova-suddha < artha-padopa-suddha) *adj.* accurate in meaning and word, AMg. सोहा य वम्मं अरवत्तमासिया, समाहिंयं अष्टपओवसुद्धं Say. 1.6.29.

अष्टपओवसोहिय (aṭṭha-paova-sohiya < artha-padopa-sobhita) *adj.* adorned by significant/appropriate words, AMg. बुद्धस्स निसम्म भासियं सुकहियमट्ठपओवसोहियं। राणं दोत्तं च छिदिया सियिअं गए गोयमे Utt. 10.37.

अष्टपक्खेव (aṭṭha-pakkheva < aṣṭa-prakṣepa) *m.* addition of number eight, JṬ. पुणो अष्टपक्खेवणदोगुणहाणिमेषवक्खेवहु संतेसु चउत्तपक्खेवक्खमुप्यज्जहि Dhaṇa. 10.90.5.

अष्टपंचासत्ता (aṭṭha-paṇcāsata < aṣṭa-pañcāśat) *nv.* fifty-eight, AMg. हा अष्टपंचासत्ते सुट्ठे तेपीसं च अक्किमाने सुट्ठपणेणं

आहितेति वदेज्जा SūraP. 12.8.

अष्टपडल (aṭṭha-paḍala < aṣṭa-pāḍala) *adj.* consisting of eight layers or folds, AMg. सुरमिणा णोवोदएण इत्थपादे पक्खालिप्ता सुट्ठाए अष्टपडकाए पोलीय मुहं वंधइ Vīy. 9.33.55 (9.188)

अष्टपद (aṭṭha-pada < artha-pada) *n.* meaningful statement, significant word, definition, the rule of interpretation, JṬ. एदेण अष्टपदेण तत्थ इमाणि अणियोगद्वाराणि णावड्ढाणि भवन्ति Saṭṭg. 5.6.3.129.

अष्टपदेसिय (aṭṭha-padesiya < aṣṭa-pradeśika) *adj.* having eight points, JṬ. एवं तिपेसिय ... अष्टपदेसिय-णवपदेसिय ... अणंतानंतपदेसियपरमाणुपोगलदव्ववग्गणा णाम Saṭṭg. 5.6.3.78.

अष्टपभावणा (aṭṭha-pabhāvaṇā < aṣṭa-prabhāvaṇā) *f.* eight types of edification, JM. चउत्तइएण तिल्लिं दसमिणय तिसुद्धि पंचगवदोसं। अष्टपभावण भूत्तण-लक्खण-पंचविहसंजुत्तं Paṭṭāra. 17; Sam-Sat.(H.) 5.

अष्टपय (aṭṭha-paya < artha-pada) *n.* [also अष्टापय] meaningful statement, significant word, definition, the rule of interpretation, AMg. सिद्धसेणियापरिकम्मे चोइसविहे पण्णत्ते तं जहा — माउयापदाणि ... अष्टपयाणि पादो — सिद्धावत्तं SamavPra. 102; 103; Nandi 100; 101; JM. तत्थट्ठपयं उव्वट्ठिया व अविमागा। अणुभागसंक्रमो एस, अन्नपगइ णिया वा वि KamPay.(S.) 2.46; वंदितु वडमाणं केवलि अष्टपयदेसकं, सम्बलोकसमणुणयसम्बभावदयापरं रयणाणमागरं वागरणोदधि AhgVī. 6.20. cf. अष्टपय.

अष्टपयपरुवणया (aṭṭha-paya-parūvaṇayā < artha-pada-parūpanatā) *f.* explanation of the relation between the meaning and the word (used in an Ānupūrvī (series), AMg. से किं तं जेगम-ववहारण अष्टपयपरुवणया? AṇuOg. 99; 100; 184; से किं तं जेगम-ववहारणं अणोवणिदिया दव्वणुपुक्खी? पंचविहा पण्णत्ता। तं जहा — अष्टपयपरुवणया ... अणुगमे AṇuOg. 98; 115; 183; एयाए णं संगहस्स अष्टपयपरुवणयाए किं पओयणं AṇuOg. 117; 187; एयाए णं जेगम-ववहारणं अष्टपयपरुवणयाए जाव अंगसमुत्तिणया कज्जति AṇuOg. 185.

अष्टपयार (aṭṭha-payāra < aṣṭa-prakāra) *adj.* of eight types, eightfold, AMg. तह अष्टपयारं पि व णिस्संकिममाइ दंसणायारं। चित्तम्मि धरंति सया ते पणमसु सुरिणो इण्हि ĀrahPal.(Su.) 24; Apa. करेवि जिणेसर-पायहं पूज सुमसिअ अष्टपयार मणोज्ज VāḍḍhaCa. 3.23.9; आवज्जिउ सुइक्खमु पुणेप्पिणु अष्टपयार पूज विरएप्पिणु SIVāCa. 1.35. cf. अष्टपयार.

अष्टपयारय (aṭṭha-payāraya < aṣṭa-pracāra-ka) *adj.* consisting of eight varieties, Apa. तं हउं सिक्खवि अष्टपयारउं इय पइउ णिमिणु सवियारउं MahāPu.(P.) 60.6.4.

अष्टपववणमादा (aṭṭha-pavayana-mādā < aṣṭa-pravacana-mātr) *f.* [also अष्टपववणमाया] eight pravacanamātrkāṣ (5 समिती + 3 गुप्ती = 8 are called प्रवचनमात्रका), JṬ. एताओ अष्टपववणमादाओ णाणंदसणचरितं। इवसति सदा मुणिणो Māla. 336(5); JM. अवि अष्टदिट्ठिसिंहो जहा सुदिट्ठी समीहए विरहं। साहु जहउट्ठपववणमाइजुओ वि हु सरइ समवं SISIVāKa. 923.

अष्टपाहरी (aṭṭha-pāḍī < aṣṭa-prakṛti) *f.* eight bases, JM. तहा आसोवसियट्ठमिमाइ अट्ठदिणे एगासणाइ तवो ति पडमा पाज्जी। एवं अट्ठसु वरितेसु अष्टपाहरीओ VĀMāPra. 29.2.

अष्टपाहिरिअ (aṭṭha-pāharia < aṣṭa-prāharika) *m.* fasting for eight watches, JM. जं च कको एणीए विरहो कोवेण अष्ट-पाहिरिओ SurSāCa. 15.218.

अष्टपिण्डिहिया (*aṭṭha-piṭṭha-niṭṭhiyā* < *aṣṭa-piṣṭa-niṣṭhitā*) *f.* a kind of wine produced by pounding a substance eight times, AMg. गोयमा वरुणोदस्स णं समुदस्स उदय से जहानामए — चंदप्पमाइ वा ... अष्टपिण्डिहिया वा JivAbhi. 3. 860; चम्पलेस्साए पुच्छा । गोयमा ! से जहानामए चंदप्पमाइ वा ... अष्टपिण्डिहिया इ वा ... वज्जेण उव्वेया जाव फासेण Pannav. 17.134(1237) (comm. अहमिः शास्त्रमसिद्धैः पिष्टैः निष्ठिता p. 365b.13)

अष्टपिया (*aṭṭha-piyā* < *aṣṭa-priyā*) *f.* eight wives, JM. जर जोई ... ईहए मुत्ति । तह सायए पदमपिअं अष्टपियाहिं स सविओ वि SIVAKA. 924.

अष्टपुड (*aṭṭha-puḍa* < *aṣṭa-puta*) *adj.* eightfold, having eight layers, JM. बंदिता कासवतो वषणं अष्टपुडसुखपोत्तीए । पत्थिवमुवासते खलु विचिनिमित्तं मया चैव VavaBhā 9.71.

अष्टप्पगार (*aṭṭha-ppagāra* < *aṣṭa-prakāra*) *adj.* [also अष्टप्पवार] of eight types, of eight varieties, eightfold, JM. भिरिई नि ते तिस्समावेणोवट्टिए णाऊण मगवओ मुवणपईवस्स ... अष्टप्पवार-एवरपाहिरेवयडप्पमावस्स उमसमिणो समप्पेए MaViCa.(G.) 16a.10(2); कुजा महरवेहिं महारिहेहिं, अष्टप्पगारा पडिमाण पूया MSadPa. 20. 01. अष्टप्पवार.

अष्टप्पदेस (*aṭṭha-ppadesa* < *aṣṭa-pradeśa*) *adj.* [also अष्टापस] a square place having eight space-points (at the centre of the middle world) (Madhya-loka), JM. एत्थ अष्टप्पदेसो रुयगो — जसो दिसि-विदिसिदिमागो एवतो एवं तिरियलोगमज्झं NandiCu. 24.9; अष्टप्पदेसो रुअगो तिरियलोगस्स मज्झवारम्म Lokaprakāśa. 12.56.

अष्टप्पचारपविभक्त (*aṭṭha-ppayāra-pavibhatta* < *aṣṭa-prakāra-pravibhakta*) *adj.* divided into eight types, AMg. णाणाचारं फासिति जे उ अष्टप्पचारपविभक्तं ĀrahPaḍ. 23.

अष्टफास (*aṭṭha-phāsa* < *aṣṭa-sparśa*) *m* [also अष्टफास] eight varieties of touch, hot, cold etc, AMg. गोयमा ! देउ-भिय-येयाइं पडुअ पंचवण्णा पंचरसा दुग्ंधा अष्टफासा पक्कता Vly. 12.5.19 (12.114); 12.5.21 (12.115); 12.5.31 (12.117); सव्वेते अष्टफासे दो छप्पणा मंगसया भवति Vly. 20.5.14 (20.36); *adj.* सव्वे वि णं बादरबोदिधरा कळेवरा पंचवण्णा, पंचरसा, दुग्ंधा, अष्टफासा Thāṇa. 5.31(395); पोग्गलत्थिकाए पंचवरे पंचरसे दुग्ंधे अष्टफासे रुवी Thāṇa. 5.174 (441); जीवणं सरिरगा कतिवण्णा कतिरसा कतिगंवा कतिफासा पक्कता ! गोयमा ! पंचवण्णा ... अष्टफासा पक्कता Vly. 11.1.19 (11.17); (बादरपरिणए) जति अष्टफासे Vly. 20.5.14 (20.36); जाइं भावतो फासमंताइं गेण्हति, ताइं नि एगफासाइं गेण्हति जाव अष्टफासाइं गेण्हति Pannav. 11.59(877); 28.9(1800); असलेज्जपएसोगादानं पुच्छा गोयमा ! अणंता एज्जवा ! असलेज्जपएसोगाहे पोग्गले...वण्णादि अष्टफासेहिं छट्ठाणवडिते Pannav. 5.145(514); 5.147(515); JM. अगुल्लहू चवफासो अरुविदव्वा ए होति नायव्वा । सेता उ अष्टफासा अगुल्लहूया निच्छयणयस्स VlyTi. p. 96b.1; अष्टफासो य जओ भणिओ एसो य जं चडफासो । अण्णेउवि तओ पोग्गलमेया संति ति सदेयं ViāV-Bhā. 646; Jā. (पेसट्टा) अष्टफासाओ SāḍAg. 5.6.6.763; 768; 773; पंचरसपंचवण्णा दो गंधा अष्टफाससत्तसरा । मणसद्धिदुष्पीसा इदियविसया मुणेदव्वा GomSā.(J.) 479.

अष्टमंग (*aṭṭha-bhaṅga* < *aṣṭa-bhaṅga*) *adj.* having eight varieties, AMg. मणूसा सव्वे वि ... अष्टमंगा पत्तेयं Pannav. 18.15 (1083); Jā. जीव-णोजीवा एगादिसंजोणेण अष्टमंगा वेचणाए सामिणो होति DhavaBh. 10.3.10.

अष्टमाइया (*aṭṭha-bhāiā* < *aṣṭa-bhāgikā*) *f.* [also अष्ट-

माइया] a measure of capacity for liquids equal to the 8th part of a māsā, AMg. एवं गोकिलिजेणं पच्छिवापिडरणं गंधमाणिवाए आउरणं अट्ठाउरणं ... चाउमाइयाए अट्ठाइयाए सोलसियाए वत्तीसियाए चउसट्टियाए ItāyPa. 772; से किं तं रसमाणप्पमाणे ? ... तं जहा — चउस-ट्टिया ... अट्ठाइया दो सोलसियाओ अट्ठाइया, दो अट्ठाइयाओ चउ-माइया AnuOg. 320; अट्ठाइया आयसमायारेणं आयमावे समोवरति AnuOg. 530[2]; JM. एवं गोकिलिजणं गंधवाणिवाए ... कुलवेणं अट्ठकुल-वेणं चउमाइयाए अट्ठाइयाए ... चउसट्टियाए ... से पुरिसे तं पईव ... पिहेइ VlyTi. 313a.14.

अष्टभाग (*aṭṭha-bhāga* < *aṣṭa-bhāga*) *m.* eighth part, AMg. जोइसियाणं देवाणं जहण्णेणं पलिओवमट्ठमाणो (ठिई पणत्ता) Pannav. 4.305[1] (171); 4.396(174); 4.395[3] (173); 4.398[3] (176); तीसे णं समाए पच्छिमे तिमाए पलिओवमट्ठमागावसेसे Jambuddi. 2.59; भदसालवणे णामं वणे पणत्ते । ... महान्नेहिं अष्टभागपविभक्ते Jambuddi. 4.215.

अष्टभागपलिओवम (*aṭṭha-bhāga-paliyovama* < *aṣṭa-bhāga-palyopama*) *n.* a period of time equal in extent to the 8th of the Palyopama period, AMg. जोइसियदेवे णं भंते ! ... ठिती जहण्णेणं अष्टभागपलिओवमं Vly. 24.12.51 (24.215); जोइसियदेवित्थीणं भंते ! कवत्थिये कालं ठिती पणत्ता ? गोयमा ! जहण्णेणं अष्टभागपलिओवमं JivAbhi. 2.39; ताराविमाणजोइसियदेवित्थीणं जहण्णेणं अष्टभागपलिओवमं JivAbhi. 2.44; Pannav. 4.201(405); ता जहण्णेणं अष्टभागपलिओ-वमं SāraP. 18.25; जोइसीणं देवीणं (ठिती) अष्टभागपलिओवमं उक्कोसेणं अष्टपलिओवमं पण्णासाए वाससव्वसेहिं अन्नमहिं AnuOg. 390.

अष्टभाय (*aṭṭha-bhāya* < *aṣṭa-bhāga*) *m.* the eighth part, M. अह णइयल्लट्ठभायट्ठियम्म सहसं ति दियसणाहम्म Līa. 215.

अष्टभायाळ (*aṭṭha-bhāyāla* < *aṣṭa-bhāgika*) *adj.* having the eight parts (of the Palyopama), Apa. बहुवोलीणइ तइयइ कालइ वियपलोवमट्ठभायाळइ (अष्टभायाळइ अष्टमे भागे काले) MahāPa.(P.) 2.9.1.

अष्टमेय (*aṭṭha-bhea* < *aṣṭa-bheda*) *adj.* [also अष्टमेय] having eight types or varieties, JM. आयाग्मट्ठमेयं, जो पालइ तस्स सम्मत्तं SamSat.(H.) 3; Apa. अष्टमेय णाणं विण्णया MahāPa.(P.) 11.20.2; भावणदसपयार अण्णे तहिं अष्टमेय वितर एक्कत्तिहिं JambūSā-Ca. 11.12.8; बहुअष्टमेयपूवाकरेण, अणुवि सयलं भंतेउरण CandappaCa. (Y.) 2.2.4.

अष्टम (*aṭṭha-ma* < *aṣṭa-ma*) *adj.* [used for *aṣṭam* in epd.] eighth day in a lunar fortnight, AMg. जत्थ वि य णं चाउइसट्ठ-मुट्टिपुण्णमासिणीसु पडिपुण्णं पोसइं सम्मं अणुवाक्खे Thāṇa. 4.362 (314); Vly. 2.5.11 (2.94); 14.112; UvAs. 1.55; 1.56; Uvav. 120; 162; ItāyPa. 698; 752; लवणसमुदे चाउइसट्ठमुट्टिपुण्णमासिणीसु अतिरेगे वड्डइ वा हायइ वा Vly. 3.3.17 (3.152); भहा सत्थवाही चाउइसट्ठमुट्टिपुण्णमासिणीसु विपुलं असणपाणत्ताइमसाइमं उवक्कट्ठेइ Nāyā. 1.2.15; तए णं से सुवाहुकुमारे अण्णया कयाइ चाउइसट्ठमुट्टिपुण्णमासिणीसु जेणेव पोसवसाणा तेणेव उवागच्छइ Viā. 209; कम्मा णं भंते ! लवणे समुदे चाउइसट्ठमुट्टिपुण्णमासिणीसु अतिरेगं अतिरेगं वड्डति वा हायति वा JivAbhi. 3.723; 3.729.

अष्टम (*aṭṭha-ma* < *aṣṭa-ma*) *nu. adj.* [f. -a] the eighth, AMg. तए णं से आणंइ समणोवासए दोव उवागणपडिमं एवं अष्टमं आरा-हेइ UvAs. 71; पणवणाए अगवईए अष्टमं सण्णाकयं समत्तं Pannav. 8 (colophon); (कवत्थिसुवरवाए) सण्णे समय कयाइं पडिसाहरइ, अष्टमे समय दंढं पडिसाहरइ Pannav. 28.365 (2172); जे ते चंदमंजळा के.णं.

सखा गमकसेहि अविरहिया ते णं अट्ठ, तं जहा ... सत्तमे चंदमंडले अट्ठमे चंदमंडले SuraP. 10.77; तेणं कालेण तेणं समएणं ... चउत्थे मासे अट्ठमे अट्ठमे पक्खे आसादसुद्धे ... चरमे तित्थकरे ... देवाणंदाय ... माहणीय ... कुत्तिच्छसि गम्भत्ताय वक्खते Kapp.(J.) 2; संगहपरिणया णामं अट्ठमा (आचारदसा) Dasā. 4.8; अहावरा अट्ठमा उवासगपडिमा ... सव्वधम्मरुहं चावि भवति Dasā. 6.15; से णं अंगट्ठयाय अट्ठमे अंगे Nandī. 94; J.M. तट्ठातत्थालिकुलो भयस्सर् अट्ठमो व्व पडिआणं Kum&Ca.(H.) 3.68; अट्ठमठाणम्मि ससी जइ लागो होइ पावसंदिट्ठो RitSamu. 242; J.S. अट्ठमुदविणिविट्ठे ... बटिमो SidBha.1; M. विणिणा वि नडिज्जंतो सब्बो खिय भणइ अट्ठमो चंदो ChaGa 111; Apa. अट्ठमे चित्तदंडु णवमए हलु PaumCa.(S.) 74.7.4; चंदकंति सिलरयणहि धाम अट्ठम महि गहचक्का णाम JaaCa. 2.4.8; बंमचारिसत्तमु मणित अट्ठमु चत्तारंसु SāDhaDo. 15; गोत्तकम्म सत्तमउ पयासित अंतराउ तइ अट्ठमु मासित PaNaCa.(P.) 6.15.11; (समवसरणे) सत्तमे जोइस अट्ठमि वितर JambhāCa. 1.18.8; णासित बाहिल अट्ठमणिंति SiVaCa. 1.17.23; [f. -i] Apa. सौहगउरी जेट्ठी विवडु ... अट्ठमी देव ससिल्ले तीय (दुहियई) SiVaCa 2.11.10; अट्ठमिहि गाडु फेडियउ जाम, णवरहि कोलाहलु भयउ ताम SiVaCa. 2.12.33

अट्ठम (atthama < aṣṭama) n. a fast of eight meals (i. o. three full days with one final meal of the earlier day and one initial meal of the following day being dropped), AMg. छट्ठेण एगया भुंजे अडु वा अट्ठमेण दसमेण Āyār. 1.9.4.7; मेहे अणगारे ... बह्विं छट्ठमदसमदुवालसेहि मासदमासखमणेहि अप्पाणं भावेमाणे विहरइ Nāyā 1.1.195; 1.5.98; अट्ठमं करेइ Antag. 142; Nirayā. 71; J.M. पुणो छट्ठमदसमदुवालसमासद ... संवच्छरोबवासपरितंठिपण पयासिओ कोए तवोमइओ धम्मो सि KuvMāKa. 8.7; Erz. 2.33; पज्जोसवणे अट्ठमं ति काऊण पाडिबए उत्तरपारायणं मवइ KālKa. 71.2; छट्ठमदसमदुवालसेहि मासदमासखमणेहि । अरुंतेतो गुरुवयणं अणंतसंसारिओ होइ KālKa. v. 98.

अट्ठमईय (attha-māiyya < aṣṭa-madika) adj. [f. -ā] having eight intoxicants, AMg. जे पुण अट्ठमईया पवलियसजा य वक्खमावा य । असमाहिणा मरंति ĀuraPaoc.(iii).97.

अट्ठमंगलक (attha-maṅgalaka < aṣṭa-maṅgalaka) n. a kind of ear-ornament, an ornament called aṣṭamaṅgalaka probably because of the eight auspicious symbols carved on it, J.M. कण्ठेसु मणिसोमाणकअट्ठमंगलक ... आभरणजोणी ब्या AṅgVi 163.1; सत्थिको सिरिचच्छोसि अट्ठमंगलक ति वा । सोणिमुत्तं ति वा ब्या AṅgVi. 65.6.

अट्ठमतव (atthama-tava < aṣṭama-tapas) n. the eighth penance, Apa. पथरिबि दम्म-सत्थरउ सुट्ठ, अट्ठमतवेण उवविट्ठु विट्ठु GayaSam. 7.9.

अट्ठमविषा (atthama-tiyā < aṣṭama-strī) f. eighth woman, M. (उत्तरवार) सो जेतचंदपट्ट ... परिणीय सत्त वरिणी ... एयाणि ... रंमं तं परिणेदि अट्ठमतिथं RamMā. 1.20.

अट्ठमभत्त (atthama-bhatta < aṣṭama-bhaktā) m. a fast in which eight meals are dropped, at the rate of two meals a day, so as to cover three full days and two half days preceding and following them, AMg. तं सेयं खलु ममं पोसइसाकाय ... अट्ठमभत्तं पणिणित्ता पुब्बसंगइयं देवं मणसीकरेमाणस्स विहरित्त Nāyā. 1.1.58; इतिणेमस्सिस्स अट्ठमभत्तं पणिणइ Antag. 42; तए णं से सुवाडुकुमारे दम्म-संपारं बुक्कइ अट्ठमभत्तं पणिणइ Viā. 209; तेसिं णं भंते मणुवाणं केवत्ति-कम्मस्स जाहारइ ससुव्वसति । गोयमा, अट्ठमभत्तस्स जाहारइ ससुव्वसति P.D. 24

Jivābhi. 3.599; Pannav. 28.50 (1826); तए णं से मरहे राया ... एगे अवीय अट्ठमभत्तं पडिजागरमाणे पडिजागरमाणे विहरइ Jambuddi. 3.20; J.M. महप्पा ठाइ मुणी पगराइयं पडिमं । अट्ठमभत्तेण जइ पक्केकं चरमराइयं ĀvNi. 532; न जुजइ जुज्झितं ति ओसरिऊण अट्ठमभत्तं करेइ Kum&Pra. 161.30.

अट्ठमभत्तिय (atthama-bhattiya < aṣṭama-bhaktika) adj. who has performed the fast of three full and two half days (in which eight meals are dropped), AMg. अट्ठमभत्तियस्स णं भिक्खुस्स कप्पति तओ पाणगाइ पडिगाहित्तए Thāṇa. 3.378(188); जावत्तियं णं भंते अट्ठमभत्तियं समणे निगये कम्मं निज्जरेइ Viy. 16.4.5 (16.51); (अहिंसा) छट्ठमभत्तियहि अट्ठमभत्तियहि ... समुचिण्णा Paṇḍā. 6.6; तए णं से सुवाडुकुमारे ... पोसइसाकाय पोसहिइ अट्ठमभत्तिय पोसइ पडिजागरमाणे विहरइ Viā 2.1.30; वासाभासं पज्जोसवियस्स अट्ठमभत्तियस्स भिक्खुस्स कप्पति तओ गोबरकाळा Kapp.(S.) 23.

अट्ठमभाग (atthama-bhāga < aṣṭama-bhāga) m. eighth part, J.S. अट्ठविहवंधगस्स णाणावरणेण लद्धस्सं छत्तइवाहत्तरिमेत्तं पुब्विल-नद्धस्वस्स अट्ठमभागवसयादो Dhavaḷā. 10.40.2.

अट्ठमय (attha-maya < aṣṭhi-maya) adj. made of a bone, J.M. तत्थ पाणजोणीमयं (आभरणं) संखमयं ... दंतमयं अट्ठमयं चेति AṅgVi. 162.20

अट्ठमय (atthama-ya < aṣṭama-ka) adj. nu. 1 eighth, AMg. धरणे य पूरणे वि य अमिचंदे चेव अट्ठमए (अञ्जयणे) Antag. 16; J.M. उदेसुदेसम्मि य भावम्मि य होइ अट्ठमओ (माउदेसो) ViāVbha. 1487; 2 the eighth (future prophet Peḍḍhāla), J.M. पेदाळं अट्ठमयं आणंदजियं नमंतामि PavSāro. 461; J.S. सत्तमगो कुर्वंसो अट्ठमओ चापि इरिंवंसो Dhavaḷā. 9.209.6; Apa. अट्ठमइ दियहे तुइ मिलइ जेम NāyCa.(P.) 8.6.8; अट्ठमए सग्गे अट्ठमिए भाइ KarCa. 10.16.4.

अट्ठमय (attha-maya < aṣṭa-mada) m. the eight intoxications, AMg. पववणमायाहिं अट्ठहिं अट्ठकम्मगेणीमोयके अट्ठमयमइणे ससमयकुसले य भवति Paṇḍā. 10.11; J.M. जाइकुलस्सबलसुअतवलमिस्स-रियअट्ठमयमतो । एयाइ खिय बंधइ UvMā. 830; परपरिबायं सिणइइ अट्ठमय-विरहणे सया रमइ । इज्झा य परसिरीय सकसाओ दुक्खिओ निक्खं UvMā. 89.

अट्ठमयट्ठाण (attha-maya-tthāṇa < aṣṭa-mada-sthāna) [also अट्ठमयठाण] n. the eight places of intoxication, AMg. मय्यच्छज्जा लाभे अट्ठमयट्ठाणआहरणा ĀrahPaḍ. 639; निट्ठुवियअट्ठमयट्ठाणे समियकसाय जिइदिइ । विहरिजा Gacchā. 42; अट्ठमयट्ठाणजदो रक्खामि महव्वए पंच MarañVi. 263; अट्ठमयट्ठाणजदो कम्मट्ठविहस्स खवणहेउ ति । आक्खइ य संधारं Samth. 42; J.M. विट्ठा य साहुणो ... परिहरियअट्ठमयट्ठाणा CaupCa. 14.7; हीलइ सव्वं पि जणं अट्ठमयट्ठाणपरिकलिया NāPaṇKā. 1.50; J.S. णट्ठमयट्ठाणे ... अट्ठगुणद्वीसरे वंदे YogBha. 6.

अट्ठमराहव (atthama-rāhava < aṣṭama-rāghava) m. the eighth Rāghava (= Balabhadra), Apa. जसवेखिव अट्ठमराहवइ अनरदिणकुसुमंजलि MahāPa.(P.) 70.9.10.

अट्ठमसाधणी (atthama-sādhani < aṣṭama-sādhani) adj. (f.) to be acquired by the eight-meal fast, J.M. एसा विज्जा छट्ठगइणी, अट्ठमसाधणी, जापो अट्ठसयं AṅgVi. 8.25.

अट्ठमहागुणसमणिय (attha-mahāgūṇa-samāṇiyya < aṣṭa-mahāgūṇa-samanvita) adj. endowed with eight great virtues, J.S. णट्ठकम्मवंधा अट्ठमहागुणसमणिया परमा NiySā. 72 (comm. क्षायिकसन्धक्त्वावहणपुत्तिताय)

अट्ठमहाभित्त (attha-mahā-nimitta < aṣṭa-mahā-nimitta) n. eight great portents, J.M. एमो ... अट्ठमहाभित्तपरिवाणं

सुयणाणीण AhrVi. 9. 9.

अष्टमहासिद्धि (attha-mahā-siddhi < aṣṭa-mahā-siddhi) *f.* eight great miraculous powers, JM. जह जेह अष्टमहासिद्धि-समिद्धोऽपि ईहए मुत्ति SIV&Ka. 9. 24.

अष्टमाणमहण (attha-māṇa-mahaṇa < aṣṭa-māṇa-ma-thana) *m./n.* eight destroyers of pride, AMg. जह साणाहमओ विहु पडिसिद्धो अष्टमाणमहणेहि । तो सेसमयट्ठागा परिहरियव्वा पपत्तेण Arah-Paḍ 636.

अष्टमासियतव (attha-māsiya-tava < aṣṭa-māsika-tapas) *n.* observance of a vow lasting for eight months, JM. बावीस-तिरुवरसाहुनिणो अष्टमासियतवो चालीसाहियुसयववासेहि VIM&Pra. 29. 20.

अष्टमिदिय (atthami-diya < aṣṭamī-dina) *n.* the eighth day, Apa. अष्टमिदियहिं सेट्ठि सुहंसणु ... चल्हु मसाणहो SudCa (N.) 8. 14. 9

अष्टमिपोसहिय (atthami-posahiya < aṣṭamī-pausadhika) *adj.* (festival) relating to the vow of Aṣṭamīposadhika, AMg. से मिकखू वा मिकखुगी वा गाहावहकुलं पिंडवायपडियाए अनुपविट्ठे समाणे से जं पुग जाणेज्जा असणं वा ... अष्टमिपोसहियसु वा, अष्टमासियसु वा मासियसु वा AyAr. 2. 1. 21(835)

अष्टमिमाई (atthami-m-āi < aṣṭamī-ādi) *adj.* (auspicious days) like the eighth one in the fortnight, JM. बीयाणुवय-चारी सामाहकडो य होर तहयाए । होर चउत्थी चउत्थी अष्टमिमाईसु दिवसेसु PavSāro. 983.

अष्टमिया (atthamiyā < aṣṭamīkā) *f.* eighth, AMg. देवीओ चेव इला, सुरा ... सीया य अष्टमिया Titttho. 157, नंदुत्तरा, य नंदा ... जयंति अवरहअ अष्टमिया Titttho. 163; Apa. धणवर ... तिउ । संधि समाणिवि अष्टमिय BhaviKa. 150. 10.

अष्टमिया (atthamiyā < aṣṭamīkī) *f.* duty to be done on the eighth day (of a lunar fortnight), JŚ. पक्खिय अष्टमियं वा किरिया जो जुक्कए खमणमेकं ChePi. 110.

अष्टमी (atthamī < aṣṭamī) *f.* 1 eighth day in a lunar fortnight, AMg. तए णं से महेसरदत्ते पुरोहिण अष्टमीचोइसीसु दुवे माहणख-सियवइस्सुदे (गणहारे) Vivā. 107; सत्तमीए दिवा गरार, राओ वणिजं । अष्टमीए दिवा विट्ठो, राओ वणं Jambuddi. 7. 125; अष्टमीए से कएअ अष्ट दसीओ भोगणस्स पडिगाहेत्तए, अष्ट पाणस्स Vava. 10. 3 (Ldn.); JM. सामिय अष्टमि खडा-विजो ससुह ति, तं सच्चं AbbaSt. 11; अष्टमि जम्म अजिए नवमी-बारमी-तेरसीसु वयं PaṇKaJThu. 10; JŚ ससेव सत्तमीओ अष्टमिओ य णव य णवमीओ ŚrāĀ(V) 369; Apa. अष्टमि दिणि अवक चउत्थिहि छिवइ पुरंथि ण JasCa. 3. 30. 15; उहयचउत्थि अष्टमिहि जो पालइ उववासु SāDhalo. 133; अष्टमि जिणवरिदि ससिकंतए, पनपयारि नाणि पवहंतए BhaviKa. 71. 3; अष्टमि चउदसि पोसहु किज्जइ Candappa Ca.(Y.) 2. 6. 5; कसिय-कगुण-साड सुसोइहो, सेय-पक्खि अष्टमि कय-सोइहो SIV&Ca. 2. 31(3); अष्टमि चउदसि उववासेव SIV&Ca. 2. 31 (10); II (in Gr.) eighth case i. e. Vocative, AMg. अष्ट-विधा वयणविभत्ती पण्णत्ता, तं जहा — ... आमंतणी अवे अष्टमी उ जह हे जुवाण ति Thāṇa. 8. 24 (609); AṇuOg. 62; 58; JŚ. आमंतणि आणवणी ... संसयवणी य तहा असच्चमोसा य अष्टमी मासा Māla. 316 (5); III eighth (love-lorn stage in the course of love), Apa. सत्तमि कवइ सुणिवि न तिप्पर अष्टमि मयणगिणि न पल्लवर BhaviKa. 300. 8.

अष्टमीचंद (atthamī-canda < aṣṭamī-candra) *m.* the

moon on the eighth night (in the bright half of a lunar month), Ś. (हेमप्रभा) अष्टमीचंदसुंदरललाडे लाडेसरो एसो ता इमस्सि ... दिज्जंतु लउहकडकखविकलेवा BāIRa. 3. 58 1.

अष्टमीनिसायर (atthamī-nisāyara < aṣṭamī-niśācara) *m.* moon on the eighth night (in the bright half of the lunar month), JM. अष्टमीनिसायर-सारस-भालयल-विणिमिय मिगनाहि-विलया MaṇoKa 17. 15.

अष्टमूलगुण (attha-mūlaguṇa < aṣṭa-mūlaguṇa) *adj.* having eight basic qualities, Apa. पंजुर सुर पल्ल महु एए जह मुचइ । सिरिअरुहागमे ते अष्टमूलगुण वुचइ SudCa.(N.) 6. 4. 13.

अष्टं (attham < artham) *adv.* [acc. of artha] for the sake of, AMg. एयमट्ठु मिगे चुए ६०५ 1. 1. 39; आहारट्ठु असंजए Sāy. 1. 1. 55; एयमट्ठु सुणेमि ता Utt 20. 8.

अष्टय (attha-ya < aṣṭa-ka) *n.* [also अष्टग] group of eight, JM. अष्टदुउ अण्णेत्ता संजा दिज्जंति जाव उ तिसासो VavaBhā. 1. 308. (comm. विशतिवारा किलोद्वाता मित्रमासा आपन्नासत्ताहौ मित्रमासा ओषिता, शेषा द्वादश दीयन्ते); एय्थ पडिसेवणातो एक्कगुमसिग-चउक्कणणेहि । छक्का सत्तग अष्टग नवदसणेहि अणेगा उ VavaBhā. 1. 348 (comm. अथाविकृतेऽर्थतो नवमे सूत्रतः पञ्चमे सूत्रे प्रतिसेवना ... षट्समकाष्टनवकदशकैरनेकः प्रतिसेवनाः उपात्ताः प्रतिपत्तयाः); [AMgD. has given the citation from Karma-grantha 6 11; but it is actually अष्ट य मंगा हवति वेअणिए]

अष्टय (atthaya) *n.* Deśī. bottom, JM. पाए मूलगुणअसुदे अंतो अष्टय एगसिहिया रेहा कीरइ (comm. अन्तस्ताले एका श्लक्ष्णा रेखा क्रियते) AṇuTi.(H) 648b. 4.

अष्टय (atthaya < aṣṭaka) *n.* the penance of fast called 'atthama-bhatta' dropping eight meals, JŚ. पट्ठवणे गिट्ठवणे छट्ठं मज्झस्मि अष्टयं च तहा । एस विही पायव्वा ŚrāĀ (V.) 377

अष्टया (attha-yā < artha-tā) *f.* [used mostly, at the end of a epd., in Dat. Sg. form in the sense of 'intention, purpose' and functions as an adv.] for the sake of, AMg. नणत्थ नाणदंसणचरित्ताणं वण्णट्ठयाए Nāya. 1. 2. 76; हिंसंति य ममरमधुकरिगणे रसेसु गिडा, तहव तेइदिए सरीरोवरकरणट्ठयाए Paṇhā 1. 12; धग्गट्ठयाए परिजणट्ठयाए Paṇhā. 2. 13; जियसत्तुस्स रत्तो रज्जवलविबद्धणअट्ठयाए Vivā. 107; तं एव देवाणुप्पियाणं पियट्ठयाए पियं गिबेहेमि Uvav. 18; हत्थ-पायचरुचमसपक्खालणट्ठयाए Uvav 98; गोयमा! दब्बट्ठयाए सासता, .. कामपज्जेवेहिं असासता Jivābbi. 3. 58; नेरए नेरइयस्स दब्बट्ठयाए तुहे, पदेसट्ठयाए तुहे ओगाहणट्ठयाए सिए हीणे तुहे Pannav. 5. 5(440); 5. 12 (444); 5. 14(445-448). एगपएसोगाट्ठ पोगले एगपएसोगाट्ठस्स पोगलस्स दब्बट्ठयाए तुहे Pannav 5. 140 (511); 5. 200 (542), 5. 224 (552); JM दो जोए अवयंते, वेयावट्ठया ओसो VavaBhā. Piṭṭhika. 319 (comm. वेयावट्ठयं च कुर्वतो यद् यद् आपन्नं स्तोके बहु वा तस्य सर्वस्यापि वेयावट्ठयार्थतया प्रवृत्तत्वात् श्लोः परित्यागः कर्तव्यः p. 11a. 4)

अष्टयाल (atthayāla < aṣṭa-catvārimśat) *nn* forty-eight, Apa. अष्टविहकम्मसंकेउ होइ सउ अष्टयालपयडिहिं समेइ BhaviKa. 316. 1.

अष्टरस (attha-rasa < aṣṭa-rasa) *m.* eight kinds of poetic sentiments, Śrāṅgāra, Vira etc., AMg. गज्जं पज्जं .. अष्टरससुसंपवत्तं छोइसिप्पमुक्क RāyPa. 173; Jivābbi. 3. 285; गेज्जं पज्जं ... अष्टरस-संपवत्तं Jambuddi.(AS.) p. 39a. 2.

अष्टरस (attha-rasa < aṣṭa-daśan) *nn* eighteen, JŚ. अष्ट-रसकोवकोदी वियलाणं (उक्कस्सट्ठिदिबंथो) GomSā.(K.) 129.

अष्टरह (attha-raha < aṣṭa-daśan) *nn* eighteen, Mārk.

(Gr.) 2. 18.

अट्टरहिय (attha-rahiya < artha-rahita) *adj.* meaningless, devoid of meaning, JŚ. अत्थो पदेण गम्मह पदमिह अट्टरहियमणमिलयं Dhavaḷā. 10. 18. 8.

अट्टरिद्धि (attha-riddhi < aṣṭa-riddhi) *f.* eight supernatural powers like aṇimā, garimā etc., Apa. अणिमाश्चअट्टरिद्धिणिप्लया DhamPar. 6. 3. 6.

अट्टवण (attha-vanna < aṣṭa-pañcāsat) *nu.* [also अट्ट-वण] fifty-eight, JM. वंशुरण सत्ताप वीसट्टवणसयं KamVi.(D.) 31; JŚ. वंधा णवट्टवण्णा पुवीस सत्तासंकोवे GomSā.(K.) 103. cf. अट्टावण्णा.

अट्टवत्त (attha-vatta < aṣṭa-patra) *adj.* (a lotus) having eight petals, Apa. दव्व विमु हिययम्मि वट्टट्ठ अट्टवत्त वमलुट्ठ विसिट्ठु CandappaCa.(Y.) 11. 3. 10.

अट्टवरपादिहेर (attha-vara-pādihera < aṣṭa-vara-prāti-hārya) *n.* eight excellent miracles associated with the Tīrthahkars, JM. सीहासणे निसवत्त भगवओ ... विरायंति अट्टवर-पादिहेर JuggJiCa. 152. 17

अट्टवरिस (attha-varisa < aṣṭa-varṣa) *adj.* eight years old, JM. नाऊण अट्टवरिसं ममं तओ गय्य-पुत्त नेहेण SurSūCa. 2. 146; सो अट्टवरिसो संवुत्तो JindaĀkhyā. 2. 28; Apa. अट्टवरिसो वि सिसु-भावरिचत्तओ JambūSāCa. 3. 4. 6.

अट्टवल्लय (attha-valaya < aṣṭa-valaya) *adj.* having eight valleys (circles), JM. अट्टगअट्टवल्लयं पंचनमोकारचक्रमिणं ViMāPra. 83. 12.

अट्टवारिसअ (attha-vārisa < aṣṭa-vārṣika) *adj.* eight years old, JM. सो वि णु सुधम्मनामो जाओ अह अट्टवारिसओ SurSūCa. 8. 101.

अट्टवारिसिअ (attha-vārisia < aṣṭa-vārṣika) *adj.* [f. °आ] eight years old, JM. जाओ वणेण अट्टवारिसिओ KaKoPra. 8. 5; 12. 7; वडुंतो य वणेण संजाओ अट्टवारिसिओ AkkhaMaKo. 103. 116; संजाया सुज्जसिरी वडुंती जाव अट्टवारिसिआ BuaCa. 17.

अट्टवास (attha-vāsa < aṣṭa-varṣa) *adj.* who has a period of monkhood of eight years, JM. ठाणं समवाओ णि अ अणेए (du.) अट्टवासस्स परिआगस्स PaṭṭVa. 583.

अट्टवासजाय (attha-vāsa-jāya < aṣṭa-varṣa-jāta) *adj.* [f. °आया] of the age of eight years, AMg. नो कप्पइ निगंथाण वा निगंधीण वा खुड्डुग वा खुड्डियं वा ऊणट्टवासजायं उवट्टवेत्तए वा संमुज्जितए वा Vava 10. 16.

अट्टवासपरियाय (attha-vāsa-pariyāya < aṣṭa-varṣa-pariyāya) *adj.* one having eight years' monkhood, AMg. अट्टवास-परियायं समणे निगंधे ... कप्पइ उवज्जायत्ताए ... उहिसित्ताए Vava. 3. 7; अट्टवासपरियाय कप्पइ ठाणसमवाए उहिसित्ताए Vava. 10. 23.

अट्टविहअ (attha-vidha < aṣṭa-vidhaka) *n.* the name of a śloka (aṇuṣṭubh) the two hemistichs of which are written on the alternate rows of a quadrantal of 8 by 4, which is to be guessed by the reading of the stanza, JM. वत्तीसं धरायुं वत्तसम-त्थेसु सुब्भर सिलोओ। अहवा खप्परियासुं सो मण्णइ अट्टविहओति KuV-MAKa. 175. 8.

अट्टवित्त (a-tthavita < a-sthāpita) *adj.* (ppp. caus.) not established or appointed (as the leader of the group), JM. आहउकारीवरए अट्टवित्ते गणहरे इमा मेरा VavaBhā. 4. 172.

अट्टविह (attha-vidha < aṣṭa-vidha) *adj.* of eight types,

of eight varieties, AMg. अट्टविहे जोगिसंगे पण्णसे Thāṇa. 8. 2 (595); अट्टविहा लोगट्टिती पण्णत्ता Thāṇa. 8. 14(600); अट्टविहा वयण-विमत्ती पण्णत्ता Thāṇa. 8. 24(609); 8. 26(611); 8. 32(614); 8. 110 (654). cf. अट्टविह.

अट्टवियप्प (attha-viyappa < aṣṭa-vikalpa) *adj.* having eight varieties, JŚ. अट्टवियप्पे कम्मं णोकम्मं चावि णत्थि उवओगो SamSā. 182; हेद्व न्वडुवियप्पो अट्टवियप्पस्स कारणं भणिदं SamSā. 178; Paṭṭeattbi. 149; णाणं अट्टवियप्पो कम्मं जीवेण जं समारदं PavSā. 2. 32; णाणं अट्टवियप्पं DavSām. 5; फासं अट्टवियप्पं KamPay (N.) 93.

अट्टविह (attha-viha < aṣṭa-vidha) *adj.* of eight types, AMg. अट्टविहे संबरे पण्णसे Thāṇa. 8. 11(598); अट्टविहे असंबरे पण्णसे Thāṇa. 8. 12(598); 8. 15(601); 8. 20(605); 8. 23(608); अट्टविहा लोयट्टिती पण्णत्ता Viy. 1. 6. 25 (1. 310); जीवे णं भंते ... कति कम्मपग-डीओ वंधति? गोयमा! सत्तविहवंधए वा अट्टविहवंधए वा Viy. 5. 4. 7 (5. 71); अट्टसु लोयंतियविमाणेसु अट्टविहा लोयंतिया देवा परिवसंति Viy. 6. 5. 36 (6. 110); अट्टविहा वाणमंतरा पिसाया जाव गंधवा Viy. 8. 1. 14 (8. 16); तए णं से छहिसाचरा अट्टविहं पुब्बगयं ... मतिदंसणेहि निज्जइति Viy. 15. 7 (15. 4); 15. 22 (15. 20); से महावीरे ... अट्टविहकम्ममपडल-पडोच्छन्न Uvā. 7. 48; वाणमंतरदेवित्थियाओ अट्टविहाओ पण्णत्ताओ Jivābhi. 1. 5; 8. 917; (कासपरिणामे) अट्टविहे पण्णत्ते Pandav. 13. 29 (855); इमा अट्टविहा गोलच्छाया पण्णत्ता SaraP. 9. 5; फासणामे अट्टविहे पण्णत्ते AnuOg. 223; संखप्पमाणे अट्टविहे पण्णत्ते AnuOg. 223; तद्धित-णामं तु अट्टविहं AnuOg. 93. 92; चरित्तगुत्ते य णं जीवे ... अट्टविहकम्ममगंठि निज्जेइ Utt. 29. 32; अट्टविहगोवरणं तु तहा सत्तव दसणा। अमिगहा य जे अत्ते भिक्खाययिमाहिया Utt. 80. 25; इह खलु धेरहि भगवतेहि अट्टविहा गणित्पदा पण्णत्ता ĀyārDaa(Daa.) 4. 1; 4. 2; 4. 3; कम्मरयं अट्टविहं नासेति कुडं नयाण जीवाणं Tittho. 262; JM. भावं सदातिणया अट्टविह (v. l. ५) ममुद्रणेगमातीया ViĀvBhā. 2080; उक्कोसो अट्टविहो (उवही) होइ; JŚ. अट्टविहस्स कम्मस्स गहणं पवत्ति SaṭṭĀg. 5. 6. 6. 757; अट्टविहं पि य कम्मं सर्वं पुण्यलमयं जिणा विति SamSā. 45; तं पुण अट्टविहं वा अउदालसयं असंखलोणं वा GomSā.(K.) 7; दंसणचरणविसुद्धी अट्टविहा णिदिहा Mōla. 200(5); Apa. दो छह पुणु दो चउ अट्टविहं MahāPu.(P.) 11. 32. 2; अट्टविहकाससममाविरेहि सग्गापयगपहदाविरेहि JaaCa. 4. 16. 8; अट्टविहकम्मसंकउ होइ BhaviKa. 316. 1; अट्टविहं आयणहि सत्तहं Sud-Ca (N.) 4. 5. 13. cf. अट्टविह.

अट्टविहकम्ममुक्क (attha-viha-kamma-mukka < aṣṭa-vidha-karma-mukta) *adj.* one who is free from eightfold Karmans, AMg. अट्टविहकम्ममुक्को अहरेणं लहसि निव्वाणं PaṭṭĀrā. 261; JM. अट्टविहकम्ममुक्को अहरेणं रिदो गओ सिद्धि PaṭṭVa. 542; JŚ. अट्टविह-कम्ममुक्के सिद्धे ... वंदिमो SīdāBhā. 1.

अट्टविहकम्ममूल (attha-viha-kamma-mūla < aṣṭa-vidha-karma-mūla) *n.* the root (cause) of the eightfold Karmans, AMg. अट्टविहकम्ममूलं वडुपहिं भवेहिं संचियं पावं Samth. 115.

अट्टविहकम्मवियल (attha-viha-kamma-viyala < aṣṭa-vidha-karma-vikala) *adj.* free from the eight kinds of Karmans, JŚ. अट्टविहकम्मवियला सादीभूदा गिरिजणा णिवा GomSā. (J.) 68.

अट्टविहत्त (attha-viha-tta < aṣṭa-vidha-tva) *n.* [also °त्तण] eight types, eight varieties JŚ. होइ कळभेण उदवयकम्मस्स अट्टविहत्तं ... उदवट्टविहत्तणेण उदवकारणसत्तस्स सत्तकारणवंधस्स य अट्टविहत्त-सिद्धी Dhaḷā. 10. 14. 2, 3.

अट्टविहवंधव (attha-viha-bandha-ya < aṣṭa-vidha-ban-

dha-ka) *adj.* [also 'बंधग'] incurring bondage of eight types of Karma, AMg. जीवे णं भंते ! नाणावरणिज्जं कम्म बंधमाणे कति कम्म-पगदीओ बंधर । गोयमा । सत्तविहवंधप वा अट्ठविहवंधप वा छव्विहवंधप वा Vly. 6 4.1 (6.162); जीवे णं भंते !... सत्तविहवंधप वा अट्ठविहवंधप वा ? Pannav. 52.21 (1591); जीवे णं भंते ! नाणावरणिज्जं कम्म बंधमाणे कति कम्मपगदीओ बंधति ? गोयमा । सत्तविहवंधप वा अट्ठविहवंधप वा Pannav. 24 2 (1755); 26.6 (1781); JŚ. अट्ठविहवंधपस्स नाणावरणेण लद्धदब्बं छत्सदवाहत्तमेत्तं Dhavala. 10.40.1.

अट्ठविहवेदय (aṭṭha-viha-veda-ya < aṣṭa-vidha-veda-ka) *adj.* [also 'वेदक', 'वेदय'] one experiencing eight sorts of Karma, AMg. (सब्बे वि जीवा) होजा अट्ठविहवेदया Pannav. 25.2 (1774); गोयमा ! (जीवे) सत्तविहवेदय अट्ठविहवेदय वा Pannav. 27.2 (1788)

अट्ठवीस (aṭṭha-vīsa < aṣṭa-vīmśati) *nu.* [also अट्ठवीसा, अट्ठवीस] twenty-eight, AMg. वत्तीस अट्ठवीसा वारस अट्ठ चउरो सत्त-सहस्सा । पण्णा चत्तालोसा छब्ब सहस्सा सहस्सारे Pannav. 2.59 [1] (206 gā.155); सागरा अट्ठवीसं तु उक्कोसेण ठिई म्वे Utt. 30.239; सत्त-मम्मि जहणेण सागरा अट्ठवीसं Utt. 36.340; JM. इय नाणं सणावरणवेय-मोहाऽऽत्तामा गोयाणि । विग्गं च पणनववुअट्ठवीसचउत्तिसयडुपणविहं Kam-Vi.(D.) 3; इय अट्ठवीसमेयं (अत्थुग्गाहा) KamVi.(D.) 5; तेवीसा पणवीसा छब्बीसा अट्ठवीसिगुणतीसा । तीसेगत्तीसेका वि य पडिग्गाहा अट्ठ णामस्स KamPay.(S.) 2.24; विय तिव चउरो छत्सत्त अट्ठवीसा य मोहस्स KamPay.(S.) 7.11; JŚ. ठिदिमोयणेयमत्तं मूलगुणा अट्ठवीसा इ Māla. 3; Apa. अट्ठवीस-पयडी-विथारं मोहणीउ थिठ विविह पयारे PaṇṇaCa.(P.) 6.16.4

अट्ठसहस्र (aṭṭha-saia < artha-śatika) *adj.* [f. अट्ठसहस्रा] (speech) capable of hundreds of meanings, AMg. इट्ठाहि कत्ताहि ... अट्ठसहस्राहि ... अणुणकत्ताहि वग्गुहि अणवरयं अधिनंदता Vly. 9.33.76 (9 208) (comm. अर्थशतानि यासु सन्ति ता अर्थशतिकास्तामि । अथवा स्र बहुकलत्वं अर्थतः सश्याओ कलत्वं अर्थतः सश्याओ p. 482a.11); Uvav. 53; Jambuddi. 2.64 (comm. अर्थशतानि यासु सन्ति ता अर्थशतिकाः । अथवा अर्थानामिष्टकार्वाणां शतानि याम्यस्ताः अर्थशतस्ताः एवायंशतिकाः । स्वायं इकप्रत्यय. p. 148a.7) Kapp. (J.) 113.

अट्ठसट्ठ (aṭṭha-saṭṭha < aṣṭa-śaṣṭha) *adj.* sixty-eighth, AMg. तीसे णं सब्बहारिया बाहा लवणसमुत्तेण चउणवई जोगणसहस्साई अट्ठ य अट्ठसट्ठे जोगणस चत्तारि य दसभाय जोगणस्स परिकलेवेण Jambuddi 7.81.

अट्ठसट्ठि (aṭṭha-saṭṭhi < aṣṭa-śaṣṭi) *nu.* [also अट्ठसट्ठि] sixty-eight, AMg. थायहसंभे णं दीवे अट्ठसट्ठि चक्कसट्ठिबिजया Samav. 68; बालुयप्पभाय पुटवीय अट्ठावीसं सागरोवमाई चउगुणिया भवंति, पंकप्पभाय चत्तालीसं, भूमप्पभाय अट्ठसट्ठि Vly. 24.1.80 (24.79); सणकुमारे ठित्ती चउगुणिया ... महासुक्कं अट्ठसट्ठि Vly. 24.21 16; 24 308; अट्ठसट्ठी आभिओगसेदीओ Jambuddi. 6.15; कोडीओ पंच म्वे लक्खाई अट्ठसट्ठि पंच सया ĀṇṇPaṇḍ.(V.) 619; Pischel .AMg. 442; JM. 446; JŚ. तसदा-रसट्ठसट्ठी बादालमभेदो सत्था GomSā.(K.) 42.

अट्ठसट्ठित्थ (aṭṭha-saṭṭhi-ttṭha < aṣṭa-śaṣṭi-ttṭha) *n.* the sixty eight places of pilgrimage, Apa. अट्ठसट्ठित्थिई कि हिडिठ NāyCa.(P.) 9.7 6

अट्ठसण्णा (aṭṭha-saṇṇā < artha < saṃjñā) *f.* the technical word 'artha', JŚ. दब्बाणि गुणा तेसि पज्जावा अट्ठसण्णया मणिवा PavSā. 87.

अट्ठसत्तरी (aṭṭha-sattari < aṣṭa-saptati) *nu.* seventy-

eight, AMg. सक्कस्स णं देविदस्स देवरण्णे वेसमणे महाराया अट्ठसत्तरीय सुवण्णकुमार दीवकुमारावाससत्तसहस्साणं ... आणेवक्कं ... करेमाणे विहरव Samav 78; JŚ. सत्तं तिणउदिपडुदीसीदंता अट्ठसत्तरी य इवे GomSā.(K.) 748

अट्ठसद (aṭṭha-sada < aṣṭa-śata) *n.* one hundred and eight, JŚ. अट्ठसदं देवसिंयं कल्लं पक्खियं च तिणिं सया Māla. 659(7)

अट्ठसमइय (aṭṭha-samaiya < aṣṭa-samayika) *adj.* of a duration of eight moments, AMg. अट्ठसमइय केवलिसमुग्गाय पज्जेत्ते Thāna. 8.114(652); Samav. 8.1; केवलिसमुग्गाय णं भंते कइसअइय पण्णसे । गोयमा अट्ठसमइय पण्णसे Uvav. 174; Pannav 36.3(2088); 36.85(2172); JŚ. नोगो चैव जवो तस्स मज्झं जवमज्झं, अट्ठसमइय-जोगट्ठाणाणि ति उत्तं होदि Dhavala. 10.59.4.

अट्ठसमय (aṭṭha-samaya < aṣṭa-samaya) *adj.* [having the duration of eight moments, JM. थोवाणि अट्ठसमयाणि दोसु पासेसु KamPay.(S.) 1 40 (Cu. सब्बथोवाणि अट्ठसमयाणि p. 101.12); वत्तीसाई सिज्झंति अविरय जाव अट्ठअदियसं । अट्ठसमयं एक्केकुणं जावेक्क समयम्मि PavSāro. 113; 12; JŚ. एत्थ अट्ठसमयवाओगजोगट्ठाणाणि थोवाणि Dhavala. 10.58.7; अट्ठसमयस्स थोवा उभयदिसासुवि असंख-संगुणिदा GomSā.(K.) 243.

अट्ठसमापजंत (aṭṭha-samā-pajanta < aṣṭa-samā-par-yanta) *n.* end of the eight years, JM. जिणयत्तो । अट्ठसमापजंतं लेहायियस्स उवणीओ JinadaĀkhiyā 1. r. 31

अट्ठसय (aṭṭha-saya < aṣṭa-śata) *n.* 1 one hundred and eight, AMg. दस अक्खेरगा पज्जता . हरिबंसकुलुप्पत्ती, चमरूपतो व अट्ठ-सत्तसिद्धा Thāna. 10.160(777); तय णं से कण्हं बासुदेवे पडमावई देवि ... अट्ठसयं सोवण्णकलस जाव महानिक्खमणाभिमेयं अभिसिचइ Antag. 87; अट्ठसयं माहणदारगाणं .. पुरिसं गिण्हावेइ Vvā 107; अट्ठसयं गयाणं ... अट्ठसयं वरतुरगाणं .. अट्ठसयं रहाणं पुरओ अहाणुपुग्गीय संपट्ठियं Uvav. 49; एत्थ णं अट्ठसयं जिणपट्ठिमाणं . संचिट्ठि RāyPa 254; सिद्धा णं भंते ! एगसमयं केवत्थिवा सिज्झंति .. उक्कोसेणं अट्ठसत्तं Pannav 6.67(638); 20 13 (1416); विजय णं दारे अट्ठसयं चक्कसायाणं, अट्ठसयं मिगशयाणं, अट्ठ-सयं गल्लज्झयाणं Jambuddi comm p 60a 4; देवकुमारानं अट्ठसयं, देवकुमारियाणं य वामाओ भुयाओ अट्ठसयं Nirayā. 108; सल्लिगेण अट्ठसयं समरणेणेण सिज्झई Utt 36.50; होति पुण अदियपुरिसा अट्ठसत्तं अगुल्लणं उडिक्का । छण्णजति अहमपुरिसा चउत्तर मज्झिमिस्सा उ AppOg. pā. 97; JM. सच्चमिणं अक्खेरगभूजं उवसग्ग गम्भहरण . अट्ठसयसिद्धा PaṇḍVā. 927, JŚ. अट्ठसयमोक्कारा उववासो वा हवति उववासे ChePi. 9; Pischel 448; 2 eight hundred, JM. एक्केको य खंभो अट्ठसयंसिओ ĀvTī.(H.) 342b 1; Apa. अट्ठसयं वरिसं महि भुंतिवि NāyCa.(P.) 9.24.7; बारहसहस्र अट्ठसय-सं(णं?)दण (मिरिवाल्ल) SiVāCa. 2 35.

अट्ठसयंसिय (aṭṭha-sayamsiya < aṣṭa-śatāśrika) *adj.* having eight hundred corners, JM. तस्स सभा अट्ठसंभसत्तंसनिविद्धा जत्य अत्थायणयं देति । एक्केको य खंभो अट्ठसयंसिओ ĀvTī.(H.) 342b.1.

अट्ठसहस्र (aṭṭha-sahasa < aṣṭa-sahasra) *n.* eight thousand, Apa. अट्ठसहस्र दप्पियमयणु सोहगस्सुनिहिराणियणु JambSāCa 1.12.1; जे अभिम्ह महाउहिनिवड्हो अट्ठसहस्र विज्जाहरसुहड्हो JambSāCa. 6.14 10; अट्ठसहस्र मणहर अंतेउर तेत्थिय पिड्ढास पयणेउर SiVāCa. 2.19; सिद्धचक्कवड कियउ जु कामिणि अट्ठसहसउप्परि मइ सामिणि SiVāCa. 2.15.12. cf. अट्ठसहस्स.

अट्ठसहस्स (aṭṭha-sahassa < aṣṭa-sahasra) *n.* 1 one thousand and eight, AMg. अट्ठसहस्सपडिपुण्णवरपुरिसकक्खणवरे ... पुण्णमई चैयं समोत्तरिकामे Uvav. 16; अट्ठसहस्सवरकंचणसक्काया Jam-

buddi. p. 59a.7; JŚ. दस पाप्मा पञ्चस्ती अष्टसहससा य लक्खणा भणिया BodPa. 38; 2 eight thousand, JŚ. अष्टसहसस वण्णं विसया दुगुणा असणिं ति GomSa.(J.) 168.

अष्टसहस्रि (aṭṭha-sahiya < artha-sahita) *adj.* possessing meaning, AMg. वेइदियाणं अष्टसहसि तहव पुच्छा Pannav. 29.21(1932)

अष्टसामहय (aṭṭha-sāmaiya < aṣṭa-sāmayika) *adj.* [v.l. for अष्टसमहय] lasting for eight moments, AMg. केवलसमुच्चाय अष्टसामहय पण्णसे Uvav. 144 [Ldn.]

अष्टसिद्धगुण (aṭṭha-siddha-guṇa < aṣṭa-siddha-guṇa) *adj.* having the eight qualities of a *siddha* (liberated soul), Apa. अष्टसिद्धगुणसंज्ञेयमणु णवविह्वंसचर जा वंसणु JnsCa. 3.17.13.

अष्टसिद्धि (aṭṭha-siddhi < aṣṭa-siddhi) *f.* eight supernatural attainments, JM. गुरुपसाया उ अष्टसिद्धीओ । गुरुभत्तीय विजासाफहं होइ णिवमेणं GurTaVi. 1.2.

अष्टसिर (aṭṭha-sira < aṣṭa-sīras) *adj.* having eight corners, AMg. एके पुढविसिलापट्टए ... णिद्वेषणे अष्टसिरे आयंसयतलोवमे Uvav. 10.

अष्टसीह (aṭṭha-sīi < aṣṭāsīti) *nu.* eighty-eight, JM. पढमस्स तिणि लक्खा ... लक्खोवरि अडनउई तेणउई अष्टसीई य PavSāro. 364 (comm. अष्टाशीतिश्च श्रीअभिनन्दनस्य श्रावकाः) cf. अष्टासीह.

अष्टसुवण (aṭṭha-suvanna < aṣṭa-suvarṇa) *adj.* measuring eight *suvarṇas* (a measure of weight), AMg. चउरैगुलपमाणसेत्तं अष्टसुवणं च विसहरणं (कागणिरयणं) Jambuddi. 3.95.

अष्टसेण (aṭṭha-sena) [inferior reading of aṭṭhisena] name of a branch of the Vāṇa gotra. cf. अट्टिसेण.

अष्टसोवणिगय (aṭṭha-sovaṇṇiya < aṣṭa-sauvarṇika) *adj.* having the measure of eight *suvarṇas* (a measure of weight), AMg. पणमेगस्स णं रण्णो चारंत्तचक्कवट्टिस्स अष्टसोवणिगय कागणिरयणे ... अधिकरणसट्टिए पक्खे Thāpa. 8.61(633); अष्टकणियं ... अष्टसोवणिगयं कागणिरयणं परामुसइ Jambuddi. 3.94; 3.158.

अष्टहत्तर (aṭṭha-hattara < aṣṭa-saptata) *nu.* 1 seventy-eight, AMg. इमीसे रयणप्पमाए पुढवीए ... मज्जे अष्टहत्तरं जोवणसतसहस्से Pannav. 2.21(168); 2.30(177); 2.31(178); 2 seventy-eighth, JM. इह पडमचरिए साययपुरीवण्णं नाम अष्टहत्तरं पव्वं समत्तं PaumCa. (V.) 78.56.

अष्टहत्तरि (aṭṭha-hattari < aṣṭa-saptati) *nu.* [also अष्टहत्तरिय] seventy-eight, AMg. उत्तराणनिधट्टे णं सुए पढमाओ मंडलाओ पणुणत्तालीसइमे मंडले अष्टहत्तरि पणसट्टिमाए दिवसलेत्तस्स निव्युद्धेत्ता ... णं चारं चरइ Samav. 78.3; जया णं भंते । सुए सव्वभंत्तरं मंडलं उवसंकिप्पत्ता चारं चरइ ... तया णं भंते । तावक्खेत्ते केवइयं आयामेणं पण्णसे ? गोयमा ! अष्टहत्तरि जोयणसहससई Jambuddi. 7.32; 7.34.

अष्टहा (aṭṭha-hā < aṣṭa-dhā) *adv.* in eight types, of eight varieties, AMg. अष्टहा कज्जमाणे अष्ट परमाणुपोगला भवन्ति Viy. 12.4.8 (12.75); अष्टहा कज्जमाणे पणयओ सत्त परमाणुपोगला भवन्ति Viy. 12.4.9 (12.76); 12.4.10 (12.77); फासओ परिणया जे उ अष्टहा ते पकित्तिवा (खंवा य परमाणुओ) Utt. 38.20; बलहा उ भवणवासी अष्टहा वणचारिणे Utt. 36.205; महोरणा य गंधव्वा अष्टहा वणमंतरा Utt. 36.207; JM. वंसणमिह मोक्खणं परमं पयस्स अष्टहाचारो । णिस्संकादी भणितो Pañcā. 9.2; सम्मइसणजुत्ते सह सामत्ये पमावगो होइ । सो पुण इत्थं विस्सिद्धो निदिद्धो अष्टहा सुप्ते SamSat.(H.) 31; अज्जाणतिमं माणाणि पव्व इह अष्टहा उ सागारो Pañcā.(C.) 1.5 (comm. अष्टवैव साकारः सप्तकारेण वसैत इति साकारः वस्तुत्वावधारणक्यो विधेयज्ञानमिति वाक्य

p. 4a.11); इताणं सम्मुहं जाणं, मच्छंताणं अनुब्वए, काएण अष्टहा पसो विणओ ओवयारिओ MaSudPa. 76; जिणपूमा अष्टहा होइ VijKevCa. 1.41.

अष्टहिय (aṭṭhahiya < aṣṭādhika) *adj.* [also अष्टहिअ] with the addition of eight, AMg. चत्ताला पणतीसा तीसा उणतीसा बीस अष्टहिया ... होइ उच्चत्ता । जिण-चक्कवट्टि-केसव चउत्थपरयम्मि निहिट्टं Titttho. 368; JM. अष्टहियसण जयिऊण RitSamu. 153; जाव अष्टहियसयं कुणेइ RiṭaSamu. 171; इह चउरो गिहिलिगे दसत्तलिगे सयं च अष्टहियं । अष्टसमएहि एकेकूणं जावेक्कसमयंमि PavSāro. 477

अष्टहियसय (aṭṭhahiya-saya < aṣṭādhika-sata) *adj.* [also अष्टहीयसय] hundred and eight, JM. इगवण्णोमपणं अष्टहियसण जयिऊण RiṭaSamu. 153; वत्तीसाई सिज्झंति अविरयं जाव अष्टहीयसयं PavSāro. 12.

अट्टा (aṭṭhā < arthāt/artham) *adv.* [alternation between a long vowel and a short vowel with Anusvāra, with Gen. or in opd.] for the sake of, AMg. साहारणट्टा (v.l. आहारणट्टं) जे केइ गिलाणम्मि उवट्टिए । पभू न कुणइ किच्चं Dasa. 9.25; अज्जस्स अट्टा Utt. 12.9; न लवेज्ज पुट्ठो सावज्जं न निरट्टं न मम्मयं । अप्पणट्टा परट्टा वा Utt. 1.25; एगो चिद्धज्ज भत्तट्टा Utt. 1.33; संसारमावण परस्स अट्टा Utt. 4.4; भिक्खट्टा बंभज्जम्मि जज्जाडे उवट्टिओ Utt. 12.3; तं भुंज्य अम्म अणुगइट्टा Utt. 12.35; संसारचक्कस्स विमोक्खणट्टा Utt. 14.4; न जीवियट्टा पज्जामि मोए Utt. 14.32; कस्स अट्टा इमे पाणा Utt. 22.16; विजयधोस्स जज्जमि भिक्खमट्टा उवट्टिए Utt. 25.5; सव्वदुक्खहीणट्टा पक्कमंति महेसिणे Utt. 28.36; JM. ताओ य से अणुक्कणट्टा भुत्तसेसमाहारं पखिवंति VasuHi. 10.2; तइया य मणी दिव्वो समप्पिओ जीवरक्खट्टा SurSaCa. 9.9.

अट्टा (aṭṭhā < aṣṭā?) *f.* a group of hair, AMg. सयमेव चउहि अट्टाहि लोयं करेइ Jambuddi. 2.85; JM. उप्पाडियाओ कुडिल-तरंग-भंगुराओ मायारूवाओ तिणि केसाण अट्टाओ KuvMāKa. 209.12; तओ 'इच्छाओ' ति भणिऊण नमोक्कारपुण्णयं अनुट्टाओ गुरुणा गहियाओ तिणि अट्टाओ SamarāKa. 182.11; इच्छाओ ति भणित्ता मंगलं कट्टिऊण तिक्खुओ । गिणइह गुरु उवउत्तो अट्टा से तिन्नि अच्छिन्ना PañVa. 1.139 (comm. अट्टाः स्तोत्रकेशग्रहणरूपाः p. 24.4)

[अट्टा (aṭṭhā < āsthā?) *f.* PSM. at Sāy. 2.1 लट्टा (comm. पुष्करिणी ... अथवा आत्मातं आत्मा प्रतिष्ठा p. 272n.7)]

अट्टाविस (aṭṭhāvisa < aṣṭāvimsā) *nu.* [also अट्टाईस] twenty-eight, PrāPañga. 1.64; 1.86 (?); Pischel. 442.

अट्टाप (aṭṭhāe < arthāya) *adv.* [Dat. of a-ending noun or Gen. of ā-ending noun, mostly in opd.] for the sake of, AMg. परस्स अट्टाप कुरारं कम्माइ बाल पकुब्बमाणे Āyār. 1.2.3.5; 1.2.4.2; अहं खलु तव अट्टाप ... सत्ताणि समारब्भ Āyār. 1.8.2.21; संकुचिए पसारए, कायसाहारणट्टाप Āyār. 1.8.8.15; वेयणत्रेयावक्के ईरियट्टाप व संजमट्टाप Thāpa. 6.41(500); आतंक्क उवसणे तित्तिक्खए बंभवेरगुत्तीए । पाणिदयातवेउं सरीखुच्छेयणट्टाप Thāpa. 6.42(500); इमे च णं सोमिळे माहणे सामिधेयस्स अट्टाप बारवईओ नयरीओ बहिया Antag. 56; भविय-जणविरोहणट्टाप AppOg. 569.4; अट्टाप वा अणट्टाप भूयणामं विहिसइ Utt. 5.8; पुव्वकम्मखयट्टाप इमं देहं समुद्धरे Utt. 6.13; कस्सट्टाप व माहणे Utt. 18.21; भत्तवाणस्स अट्टाप Utt. 19.80; तेसि विमोक्खणट्टाप इमं वयणमव्ववी Utt. 25.10; छत्तस्स य धारणट्टाप Dasa. 3.4; भिक्खु-भावस्स अट्टाप दोब्बं पि ओग्गहे अणुक्कवेयव्के सिया BrKapp. 3.32; ओ कप्पइ निगांवाणं निर्गयि अप्पणो अट्टाप पव्वावेत्तए Vava. 7.6; भिक्खु-भावस्स अट्टाप दोब्बं पि ओग्गहे Vava. 4.21; जे भिक्खु अप्पणो पक्कस्स

अष्टाए सुई जाइता बर्थ] सिविस्साभि ति पावं सिम्बइ Nis. 1.31; JM. रंथंति अप्पणे परिणस्स कालेण अष्टाए DasaveNi 114 (comm. परि-जनस्स अर्थाय); तओ से उदायणे ... जस्सट्ठाए कीरइ नग्गमावे तमट्ठं पसे जाव दुक्खपहीणे ति Err. 34.5.

अष्टागति (a-tthāgati-ya < aṣṭāgati-ka) *adj.* [also अष्टागतिअ] coming from eight types of births, AMg. अंठगा ... अष्टागतिया पणत्ता Thāṇa. 8.3(593)

अष्टाण (a-tthāna < a-sthāna) *n.* an improper place, AMg. अष्टाणमेयं कुसला वंथंति उदगेण जे सिद्धिमुदाहरंति Sdy. 1.7.15; अष्टाणमेयं ववणं गुणाणं गो विक्खिए व्म सुरालमेयं Sdy. 2.6.83(819); JM. गणिणीए गिवेदेजा चत्तुगुरु सय दान अष्टाणे KappBhā. 4167; सम्बहा अपडिबज्जमाणे चणज ते अष्टाणगिराणोसहस्यचागनायेण Paṇḍu. 3.2; Ś. (पुरुष) अष्टाणगमणगर्हं पवुणो आणा जह ण होज Mudrākā. 97.4.

[**अष्टाण** (a-tthāna < āsthāna) *n.* meeting room, assembly hall, AK, AMgD and PSM give the entry as a-tthāna and a reference to Thāṇa. 5.1 is given. The word mentioned there is not 'a-tthāna' but 'u-a-tthāna' (सेलोवडाणवणगिह)]

अष्टाणवइ (a-tthā-navai < aṣṭā-navati) *nu.* [also अष्टानवइ, अष्टाणवइ, अष्टानवइ] ninety-eight, AMg. एस णं अष्टाणवइ जोषण-सहस्साइ अवाहाए अंतरे पणत्ते Samav 98; मंडलं सयसहस्सेणं अष्टाण-उवाए सपहिं छेत्ता SoraP. 10.165; Jambuddi. 7.98; JM. अज्जया य भरहो अष्टाणवइ चत्तुमाउवाणं द्यं पेसेइ MaViCa.(G.) 12a.1(2); गिण्हंति पवुसमीवे अष्टाणवइ वि पव्वज्ज KumāPra. 216.4; ओहिनाणिमुणीणं नउइ चउणवइ छअइसयाणि । अष्टानवइसयाइ (धीअभिनंदनस्य) PavSāro. 348.

अष्टाणगपरिसाठिय (a-tthāna-ga-parisā-thiya < āsthāna-ka-parisat-sṭhita) *adj.* one who is seated among the assembly of people gathered in the assembly room, JM. अइ अष्टाणगपरिसाठिएण मोहचरडेण नीससिअं BhuvKevCa. 1576.

अष्टाणट्टनिलयण (a-tthāṇattha-nīlayana < arthānārtha-nīlayana) *n.* the house of profit and loss, JM. अष्टाणट्टनिलयणं विसमियसयणं .. पव्वज्जयं कइ सुइइ SubhāPajjSam. 9.

अष्टाणट्टवणा (a-tthāṇa-tthavanā < a-sthāna-sthāpanā) *f.* [also अष्टाणट्टवणा] keeping (the materials and garments) in an improper place (one of the six pramādas of pratīkhanā), AMg. अष्टाणट्टवणा (v.1.) य स्ति वइयते, तत्र गुर्ववहादिक अस्थाने प्रत्युपेक्षितोषवेः स्वापनं निक्षेपो अस्थानस्थापना comm. on Thāṇa. 6.45 (503) p. 417b.1; JM. लुच्छा ण सहति गारव मंडण अष्टाणट्टवणं च Kapp-Bhā. 4153.

अष्टाणट्टिय (a-tthāna-tthiya < āsthāna-sthita) *adj.* who is seated in the assembly, JM. अष्टाणट्टिय राया विज्जतो तेण सालि-पुरिसेण VijKevCa. 3.16.

अष्टाणरोसण (a-tthāna-roṣaṇa < a-sthāna-roṣaṇa) *adj.* who becomes angry at an improper occasion, JM. अष्टाणरोसणे दुइओ कुडमासी तहा खमासिओ (नरो) BhuvKevCa. 1568.

अष्टाणवइ (a-tthā-navai < aṣṭā-navati) *nu. adj.* ninety-eight, Apa. अष्टाणवइ (सनामु सोवन्नु) दिअ पिआयहो KaKo. 41.8.7; अष्टाणवइहि भाइहि वरिट्ठ PaṇḍuCa.(S.) 4.2.6; 2.3.7; अष्टाणवइ पवर तणुमव RiPaSam. 2.8; कमि कमि अष्टाणवइ बाहुबलि सामिपुस संजाया केवलि RiPaSam. 15.9.

अष्टाणसहा (a-tthāna-sahā < āsthāna-sabhā) *f.* meeting

room, assembly hall, JM. अइ अज्जया य अष्टाणसहुवट्टिणेण मोहचरडेण चित्ताउरविणेण अवलोइजंति कउहाओ BhuvKevCa. 1183.

अष्टाणाहिनिवेस (a-tthāṇāhiniveśa < a-sthānābhiniveśa) *m.* improper attachment, Ś. (राजा) ... वअस्स अष्टाणाहिनिवेसस्स एवंपाप्मा परिणामा होति SiḥMañ. 2.97.1

अष्टाणिय (a-tthāṇiya < a-sthānika) *adj.* not a proper place or resort, AMg. अष्टाणिए होइ बहुगुणाण जे नाणसंकार सुइ वणजा Sdy. 1.13.3(559)

अष्टाणीमंडव (a-tthāṇi-maṇḍava < āsthāni-maṇḍapa) *m.* assembly hall, JM. इमं हि मज्जपाणं ... अष्टाणीमंडवो अणत्थानं MaViCa. (G.) 208b.6(6)

अष्टादंड (a-tthā-danda < artha-danda) *m.* inflicting injury on the living beings for one's gain or profit, AMg. इमारं तेरस किरियाठाणां भवंतीति मक्खायं, तं जहा — अष्टादंडे अणट्ठादंडे इरिया-वहिइ Sdy. 2.2.2; दो दंडा पणत्ता, तं जहा — अष्टादंडे नेव अणट्ठादंडे चेव Thāṇa. 2.76(58); पंच दंडा पणत्ता, तं जहा — अष्टादंडे, अणट्ठादंडे, हिसादंडे, अकस्मादंडे, दिट्ठोविप्परियासियादंडे Thāṇa. 5.111 (418); Samav 2.1, 13.1.

अष्टादसदोस (a-tthā-dasa-dosa < aṣṭā-daśa-dosa) *m.* eighteen defects, Apa. ऊ नम पणवेवि चित्ते थवेवि नट्ठइदसदोस KaKo. 1.1.1.

अष्टापद (a-tthā-pada < arthāt-pada) *n.* a significant name, JM. तेणं तं अष्टापदं लद्धं Avṛṇi (H) 352b.3.

अष्टायंत (a-tthāyanta < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) not remaining firm (in his faith), JM. अगुसट्ठि उअरसी गमंति णं मित्त-णायादीहि । एवं पि अष्टायंते कारंति (? अट्ठयंते करंति) सुत्तम्मि नं वुत्तं VavaBhā. 2.203 (comm. अतिष्ठन्त्यां तस्यां यदुक्तं सूत्रे तत्कुर्वन्ति)

अष्टायमाण (a-tthāya-māṇa < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) who does not stop or desist, JM. रंति सो इत्थिय पडिसेवेउमारओ तो वारिज्जति । सह वि अष्टायमाणे णिक्खुमणं पूर्ववत् NisCa. 2.18.20.

अष्टायाल (a-tthāyāla < aṣṭa-catvāriṃśat) *nu.* forty-eight, Apa. उव्वसि-रंभ-तिलोत्तिम-पटुइहि अष्टायाल-सहस-वरजुवइहि (गायण आरं) PaṇḍuCa.(S.) 8.1.8.

अष्टार (a-tthāra < aṣṭādaśa) *nu.* [shortened form of अष्टारह] eighteen, AMg. तिणिणं य अष्टारे मेविज्ज विमाणवाससर कीइवइत्ता Uvaṇ. 163; चउत्थ पंच छट्ठं पणरस सोलं च सत्तरट्ठारे .. एते वज्जिय मंगा सेसा सेसेसु खंथेसु Paṇḍu. 10.74 (790. p. 188; 189; 190); सीओदण्पवायकुंढ ... पणरसअष्टारे (= 1518) जोयणसए किंचिविसेसणे परिकखेवेण Jambuddi. 4.92; JM. एवं मणेण वइमाइसु एअंति छत्सह-स्साइ । न करण सेसेहिं पि अ एए सव्वेइवि अष्टारा PaṇḍuCa. 1169; उवसमखयमीसोदयपरिणामा दु नव ठार (? नवट्ठार) इगवीसा Saḍḍi.(D.) 64 (comm. अष्टादश भेदाः क्षायोपशमिकस्य); JS वे सत्त दसय चौरस सोलस अष्टार बीस बाबीसा Maḍa. 1121(12)

अष्टार (a-tthāra < aṣṭāra) *adj.* having eight spokes, JM. अष्टारअट्ठवल्लयं पंचनमोकारचक्रमिणं ViMaPra. 33.12.

अष्टारस (a-tthārasa < aṣṭādaśan) *nu.* [Hem. (Gr.) 3.128] eighteen, AMg. मणुणं ... अष्टारसवंजणाउळं भोयणं Thāṇa. 3.87(148); अष्टारससमणसाइस्सीओ Samav. 18(2); समणेणं मगवया अवावीरेणं अष्टारस ठाणा पक्खा Samav. 18(3); अष्टारस पयसवस्साइ Samav. 18(4); अष्टारस बत्थ Samav. 18(6); पाणाइवाए ... मुसावाए ... मिच्छावत्तणसहे एवं एए अष्टारस Vjy. 1.6.11 (1.286); तए णं से सेणिए रावा अष्टारस-सेणिएसेणीओ सपवेइ Naya. 1.1.78; तए णं से मरेइ रावा ... अष्टारस-

हेणि-पसेणीओ सववेह Jambuddi. 3. 28; बारस अष्टारस चउबीसं तिविहं अष्टारस इ नेयं Uvā. 277. gā. 7; अष्टारसकम्मकारणा जाइयगमंगा Paṇḍā. 8. 15; उक्कोसेणं अष्टारस पल्लोवमाई पुम्बकोडीपुहत्तमम्बहियाई Jivābhā. 2. 48; सहस्सारे ... उक्कोसेणं अष्टारसणं वाससहस्साणं आहारद्वे समुप्पज्जह Pannav. 28. 82 (1837); 28. 83 (1838); अष्टारस सोलसणं अष्टुत्तरमेव हिट्ठिमिया ... अष्टारस सोलसणं चोइसमहियं तु छट्ठीय Pannav. 2. 27 (174. gā. 138, 134); अष्टारस सागरोवमाई Pannav. 4. 252(422); 4. 254 (422); 4. 255(423); 4. 257 (423); AnuOg. 391(7); एवमेते जीवाइया वेमाणियपज्जवाणा अष्टारस दंडगा Pannav. 14. 28 (971); एवं चउरिदियसे वि, जवरं — पुरेक्खवा छ वा बारस वा अष्टारस वा Pannav. 15. 97 (1041); सहस्सारगेवा उक्कोसेणं अष्टारसणं पक्खानं जाव नीससंति वा Pannav. 7. 15(709); 7. 16(710); तस्स बाहा पुरस्थिम-पक्खस्थियेणं अष्टारस बाणउप जोयणसप सत्त य एकुणवीसइभागे जोयणस्स अट्ठभागं च आयासेण Jambuddi. 1. 48; Nirayā. 41; 42; अष्टारस वि गणरायाणो Nirayā. 57; Kapp.(J.) 128; अष्टारसं पयसहस्साई पदग्गेणं (अंगपविट्ठसुप) Nandi. 87; दस चोइस अट्ठ अष्टारसेव Nandi. 109. gā. 79; अष्टारस सागारं उक्कोसेण ठिई भवे Uti. 36 229; इमाई अष्टारस ठाणाई सम्मं संपहिलेहि-यव्वाह Jassave. 11. 1; समणोवासियाणं तिणिण सय-साहस्सीओ अष्टारस Kapp.(J.) 187; अरहओ णं अरिठुणेमिस्स अष्टारस गणा अष्टारस गणहरा होत्था Kapp (J.) 175; J.M. अष्टारसेसु वरिसेसु PannCa (V.) 12. 36; अष्टारस पणुवीसो चुक्को सो कह वि मरह सय-वरिसो KuvMāKa. 19. 15; भंगा गिहिव्वयाणं अष्टारस पावठाणगाई पि। मुणिगुण सत्तावीसा PavSāro. 54; J.S. सीलसहस्सट्ठारस चउरासी गुणगणाण लक्खाई। मावहि अनुदिणु BhāvPa. 118.

अष्टारसकम्मकारण (aṭṭhārasa-kamma-kāraṇa < aṣṭādaśa-karma-kāraṇa) *adj.* one who has perpetrated eighteen kinds of (evil) acts, AMg. तेहिं य आणत्तनीयदंडा ... कोप्परपहार-संमग-महियगता अष्टारसकम्मकारणा जाइयंगमंगा कलुणा ... जायंता पाणीयं ... तं पि य ण लमंति Paṇḍā. 3. 15.

अष्टारसग (aṭṭhārasa-ga < aṣṭādaśa-ka) *n.* 1 a group of eighteen, J.M. जोए करणे सण्णा इंदियभूमादिसमणधम्मे य। सीलंग-सहस्साणं अष्टारसगस्स णिप्फत्ती PañcāPra. 14. 3 (comm. अष्टादश परिमाणमस्य वृन्दस्वेत्यष्टादशकम्); 2 *adj.* costing eighteen coins, J.M. मुलजुयं पुण तिविहं जहज्जयं मज्झिमं च उक्कोसं। जहज्जेणसट्ठारसगं सय-साहस्स च उक्कोसं PavSāro. 797; 3 *nu.* eighteen, J.S. चोइसग दसग सत्तण अष्टारसगे व णियम बावीसा। णियमा मणुसगईय विरेदे मिस्से अविरेदे य KaaPa. 32

अष्टारसचक्खेह (aṭṭhārasa-cakka-veha < aṣṭādaśa-cakra-vedha) *adj.* (necklace) furnished with eighteen discs, J.M. तुम्हा तुट्ठो हं। ता गिणह गोलयदुगं अष्टारसचक्खेहं च। हारमिणं Akkha-MaKo. 33. 159.

अष्टारसदेसीभासा (aṭṭhārasa-deśi-bhāsā < aṣṭādaśa-deśi-bhāsā) *n.* eighteen provincial or local languages, AMg. कामज्झया नामं गणिया ... अष्टारसदेसीभासाविसारया Vira. 34; से दद-पण्णे दाए ... अष्टारसदेसीभासाविसारय Uvav. 148.

अष्टारसदोस (aṭṭhārasa-dosa < aṣṭādaśa-doṣa) *m.* eighteen defects, AMg. अबसहलक्खणवरा अष्टारसदोसरहिय सुरमहिया ĀrahPa. 244; J.M. अष्टारसदोसा रागदोसनिहा य मयणो य Visā. 37.

अष्टारसपयसहस्स (aṭṭhārasa-paya-sahassa < aṣṭādaśa-pada-sahasra) *n.* eighteen thousand padas, AMg. अष्टारसपय-सहस्साणि पयग्गेणं। सीलेज्जा अक्खरा Nandi. 87 (comm. पयग्गेणं परवदि-क्खणेन)

अष्टारसपावट्ठान (aṭṭhārasa-pāva-tṭhāna < aṣṭādaśa-pāpa-sthāna) *n.* eighteen sources of sin, AMg. सम्बं पाणाएवायं सम्बं मुसावायं ... सिच्छादसणसहं इवेहयाई अष्टारसपावट्ठानाणि ĀurPaco. 10.

अष्टारसभारवणस्सई (aṭṭhārasa-bhāra-vanassaī < aṣṭādaśa-bhāra(sphāra)-vanaspati) *m.* eighteen kinds of vegetation, S (रोहक) अहं महुवगुवम्हि, अष्टारसभारवणस्सईणं कुसुममपरंदं चंदो ... उवविट्ठो KamMañ. 2. 14. 6-7.

अष्टारसम (aṭṭhārasa-ma < aṣṭādaśa-ma) *m./n.* a fast broken at the eighteenth meal, AMg. तप णं से खंदए अगगारे समणेणं भगवया महावीरेणं अम्मणुणाए समणे ... गुणरयणसंक्खरं तवोक्कम्मं उव-संपज्जिताणं विहर, तं जहा ... पढमं मासं ... अट्ठमं मासं अष्टारसम-अष्टार-समेण Viy. 2. 1. 44 (2. 62); अट्ठमे अष्टारसम-अष्टारसमेणं Nāya. 1. 1. 200; अष्टारसमं करोति, सोलसमं करोति ... अष्टारसमं करोति चोइसमं करोति Nāya. 1. 8. 20; अष्टारसमं करेह करेत्ता सव्वकामगुणियं पारेह Antag. 142; 154; 155; मोक्षा आरुमर, अष्टारसमेणं पारेह Vava. 9. 35.

अष्टारसम (aṭṭhārasa-ma < aṣṭādaśa-ma) *adj.* eighteenth, AMg. समणेणं भगवया महावीरेणं ... अष्टारसमस्स णं भो नायज्जयणस्स के अट्ठे पण्णेते? Nāya. 1. 18. 1; तप णं तं पुरिसं रायपुरिसा पढमंति चचरंसि निसीयावेंति ... अष्टारसमे (चचरंसि) अवसेसं (स्स?) मित्तनाह-... परियणं (स्स?) अगगो घापंति Vira. 62; पण्णणाए भगवतीर अष्टार-समं कायट्ठियं समत्तं Pannav. 18 colophone; सुओयणो जवणं तिणिण य भंसाह ... अष्टारसमो सागो णिरुव्वहो लोइओ पिडो SāraP. 20. 7 comm. p. 293a. 6.

अष्टारसमसत (aṭṭhārasa-ma-sata < aṣṭādaśa-ma-sata) *n.* the eighteenth sūta (a section of Vīyāha-pannatti), AMg. एवं जहा अष्टारसमसते चउत्थे उदेसए Viy. 25. 4. 1 (25. 104)

अष्टारसमुहुत्त (aṭṭhārasa-muhutta < aṣṭādaśa-muhūrta) *adj.* [f. 'मुहुत्ता'] consisting of eighteen muhūrtas (watches), AMg. पोसासावेसु णं मासेसु सह उक्कोसेणं अष्टारसमुहुत्ते दिवसे भवइ, सह उक्कोसेणं अष्टारसमुहुत्ता राती भवइ Samav. 18. 8; जंमुदीवे दीवे दाणिण्डे उक्कोसए अष्टारसमुहुत्ते दिवसे जाव पुवालसमुहुत्ता राई भवइ Viy. 5. 1. 7 (5. 6); तस्सेवं आदिक्खस्स संक्खरस्स सह अष्टारसमुहुत्ते दिवसे भवइ, सह अष्टारसमुहुत्ता राती भवति ... पढमे छम्मासे अत्थि अष्टारसमुहुत्ता राती, णत्थि अष्टारसमुहुत्ते दिवसे ... दोधे छम्मासे अत्थि अष्टारसमुहुत्ते दिवसे, णत्थि अष्टारसमुहुत्ता राती SāraP. 1. 14; 1. 18.

अष्टारसय (aṭṭhāra-saya < aṣṭādaśa-sata) *n.* eighteen centuries (of years), J.S. वीरचंदमुणिगाहो। अष्टारसयतीरे भिहयसंबं पुरुवेदि DamSā. 45; 2 *nu.* n. one hundred and eighteen, J.M. ओह अष्टारसयं आहारवुण आरुलेसतिगे (बंधंति) BanSām. 21.

अष्टारसय (aṭṭhārasa-ya < aṣṭādaśa-ka) *nu.* eighteen, J.M. छम्मासा छम्मासा दिहय तरयाए एव सालाए। काज अष्टारसक VavaBhā. 4. 302.

अष्टारसवंक (aṭṭhārasa-vanka < aṣṭādaśa-vakra) *adj.* (a necklace) with eighteen strings (lit. bends), AMg. तप णं से तस्स वेहलस्स कुमारस्स ... अष्टारसवंकं हारे पुम्बदिहे Nirayā. 40; अहं तुम्भं सेययणं गंधत्थि अष्टारसवंकं च हारे दलयामि Nirayā. 42-47; J.M. तेणं देवेणं सेणियस्स तुट्ठेण अष्टारसवंको हारो दिण्णो Āvṭi.(H.) 681b. 7.

अष्टारसवज्जणाउळ (aṭṭhārasa-vañjanāula < aṣṭādaśa-vyañjanākula) *adj.* (food) seasoned with eighteen kinds of condiments, AMg. मणुणं अष्टारसवज्जणाउळं भोवणं Thāna. 8. 87(143); SāraP. 20. 7.

अष्टारसवासपरिचयः (aṭṭhārasa-vāsa-pariyāya < aṣṭādaśa-varṣa-pariyāya) *adj.* having eighteen years of manhood, AMg. अष्टारसवासपरिचयस्स समणस्स निर्गयस्स कप्पइ दिट्ठीविसमावणानामं अज्झवणे उद्दिस्सित्तर Vava. 10. 37 (Ldn.)

अष्टारसविह (aṭṭhārasa-viha < aṣṭādaśa-vidha) *adj.* of eighteen kinds or types, AMg. अष्टारसविहे बंभे पण्णत्ते Samav. 18. 1; बंभीय णं लिबीय अष्टारसविहे लेखविहाणे पण्णत्ते, तं जहा — बंभी, जवणालिया ... पोलंदी Samav. 18. 5; तए णं से ढट्ठपण्णे दारए अष्टारसविहेसेप्पगारभासाविसारए RayPa. 809; 810; बंभीय णं लिबीय अष्टारसविहे लेखविहाणे पण्णत्ते Pannav. 1. 98 (107); अष्टारसविहे अबंभे Āv. 26; JM. तम्स मिरियस्स ... अष्टारसविहं बंभेचरमणुपालत्तस्स MaViCa. (G.) 18a. 8 (2).

अष्टारससीलंगसहस्स (aṭṭhārasa-sīlaṅga-sahassa < aṣṭādaśa-sīlaṅga-sahasra) *n.* eighteen thousand types of right conduct, AMg. अष्टारससीलंगसहस्सधरा ... ते सब्भे सिरसा मणसा मव्यएण वदे Āv. 31; JM. अष्टारससीलंगसहस्सासिरामे ... समगधम्मं MaViCa. (G.) 14a. 3 (2); ता एव विरत्तिभावो संपुण्णो एत्थ होइ गायब्भो। णियमेणं अष्टारससीलंगसहस्सब्भो उ PañāsaPra 14. 23.

अष्टारससेणिप्पसेणि (aṭṭhārasa-seni-ppaseni < aṣṭādaśa-sreṇi-prasreṇi) *f.* eighteen kinds of artisans and craftsmen, AMg. तए णं से सेणिए राया अष्टारससेणिप्पसेणीओ सहावेइ Nāyā. 1. 1. 78; तए णं स मरेइ राया ... अष्टारससेणिप्पसेणीओ सहावेइ Jambuddi. 3. 28.

अष्टारसहसधुर (aṭṭhāra-sahas-dhura < aṣṭādaśa-sahasra-dhura) *n.* eighteen thousand yokes, JM. जे ससरसविहसंजमसीलंगसहसधुरसधुरधवला। उज्जुखारियवला ते वंस्सु मुणिवरे ĀrahPa. (Su.) 42 (2)

अष्टारसुत्तर (aṭṭhārasuttara < aṣṭādaśottara) *adj.* with eighteen added, plus eighteen, AMg. पंकप्पमाए पुटवीए ... मज्जे अष्टारसुत्तरे जोयणसतसहस्से ... गिरयावाससतसहस्सा भवतीति मस्सत्तां Pannav. 2. 24 (171); धूमप्पमाए पुटवीए अष्टारसुत्तरजोयणसतसहस्सबाह्छाए उवर्णि Pannav. 2. 63 (210); 2. 25 (172)

अष्टारस्स (aṭṭhārassa < aṣṭādaśan) *nu.* eighteen, JM. जस्स इव दोसा। अष्टारस्सवि पण्णटा नमामि देवाहिद्वं तं PavSāro. 452.

अष्टारह (aṭṭhāraha < aṣṭādaśan) *nu.* [Lakṣmi. (Gr.) 1. 3. 100] eighteen, M. अष्टारह-सय-संसा अणुसंखारं विरइय-पमाणा Līlā. 1333; JM. चउवीस जिट्ठिअहे आसाढ तह य सावणणिगारं। अष्टारह जेआइ एमारस्स उवउ ति RiṭSamu. 234; पुस्सट्टारहदिअहे माहे तह कग्गुणस्स चउवीसा। दीसेइ इयारसरो उअओ तह सयलदरितीहि RiṭSamu. 232; JŚ इय धारकम्ममुक्खो अष्टारहदोसवज्जिओ सयलो BhāvPa. 150; MokPa. 90; अण्णोणेहि अभत्था अष्टारहसीलसहस्साइ Māla. 1010 (11); Ś. (कंकालक) अभं अष्टारहकुलविभेअविहिण्णो सेवासमागओ मुअंगमवगओ Bāṭṭā. 8. 20. 4; Apa. वसुहार पवरिसिय पुणु वि ताम अण्णु वि अष्टारह पक्ख जाम PaumCa. (S.) 1. 16. 7; 2. 17. 7; 3. 20. 10; 79. 3. 8; अष्टारहवरणणइ वरति MahāPu. (P.) 10. 3. 8; 65. 4. 8; सिद्धं णमह भणेवि अष्टारह लिबिउ मुअंगअ NāyCa. (P.) 3. 1. 1; अष्टारहवरिसपमाणजिट्ठे बारहसंबच्छरथिए कणिट्ठे JambūSāCa. 2. 5. 10; अष्टारह जहि रासिउ कणाहे खल्लिखलि दीसही पोसिय जणाहे CandappaCa. (Y.) 1. 6. 5; 4. 17. 13; यह पुणु अष्टारह ण्णराउ SiVāCa. 1. 18. 11; पवमं बारह मत्ता वीए अष्टारहेहि संजुत्ता PrāPaṅg. 1. 54; 1. 94.

अष्टारहखंडपयार (aṭṭhāraha-khaṇḍa-payāra < aṣṭādaśa-khaṇḍa-prakāra) *m.* eighteen varieties of sugar candy,

Apa. जाबाइ भोज्जु रसदिण्णिदिहि। अष्टारहखंडपयारविहि MahāPu. (P.) 97. 5. 8.

अष्टारहदोस (aṭṭhāraha-dosa < aṣṭādaśa-doṣa) *m.* eighteen faults (which are called Pāpāsthānas), JŚ. बिसारथिए धम्मे अष्टारहदोसवज्जिए देवे MokPa. 90; Apa. अरहंतु महारउ देव-देउ अष्टारह-दोस-विमुक्क-लेउ PañāCa. (P.) 3. 4. 4, अष्टारहदोसविज्जित सबल-परीसहरिउदलणु PañāCa. (P.) 17. 23. 9; अत्ता अष्टारहदोसचत्तु SudCa. (N.) 6. 1. 9.

अष्टारहम (aṭṭhāraha-ma < aṣṭādaśa-ma) *adj.* eighteenth, Apa. अष्टारहमइ सासहो भाइ समुच्चिमु सुमुमतणु Chakkammu. 12. 17. 1.

अष्टारहमय (aṭṭhāraha-ma-ya < aṣṭādaśa-ma-ka) *nu.* *adj.* the eighteenth, Apa. अष्टारहमउ पुणु सररउ PaumCa. (S.) 12. 5. 12.

अष्टारहलिवि (aṭṭhāraha-livi < aṣṭādaśa-lipi) *f.* the eighteen varieties of scripts, Apa. बुज्झइ पहाण बहुदेस भास अष्टारहलिवि जाणिय णियास SiVāCa. 1. 7. 11.

अष्टारहवरिस (aṭṭhāraha-varisa < aṣṭādaśa-varṣa) *n.* eighteen years, Apa. अष्टारहवरिसपमाणो जिट्ठे बारहसंबच्छरथिए कणिट्ठे JambūSāCa. 2. 5. 10; अष्टारहवरिसहे काउ गउ माहहो सियसत्तमि पसरे तउ JambūSāCa. 10. 23. 10.

अष्टाराह (aṭṭhārāha < aṣṭādaśan) *nu.* eighteen, Apa. अष्टाराहा मत्ता पाआए रुआमाला छेदा जंपीए PrāPaṅg. 2. 88.

अष्टालिअ (aṭṭhālia < aṭṭālita) *adj.* (ppp) climbed (the temple), JM. खेलाविओ हत्थी, करणदक्खयाए गहिओ ति। अष्टालिओ कुंभे, आदसं गंधर्वं JiuadaĀkhyā. II. 66. 16.

अष्टालोभि (aṭṭhā-lobbhi < artha-lobbhin) *adj.* desirous of goods or wealth, AMg. अहो य राओ परितप्पमाणे कालाकालसमुद्धारं सजोगट्ठो अष्टालोभी आउपे सहसाकारे विगिबिट्ठविसं Āyār. 1. 2. 1. 1; 1. 2. 2. 2.

अष्टावण (aṭṭhā-vanna < aṣṭa-pañcāsat) *nu.* [also अष्टावक्क] fifty-eight, AMg. पदमओषपंचमासु तिसु पुटवीसु अष्टावणं गिरयावाससहस्सा Samav. 58; उवर्णि एगं अष्टावणं जोयणसतं विचिचिसेसुणे परिकसेवेणं Jivābhi. 3. 661; अष्टावणं च सयं, उवर्णितं परिओ होइ Jambuddi. 4. 142; JM. गुणसट्ठि अप्पमत्ते सुराउवधं तु जइ इहागच्छे। अज्झइ अष्टावक्का, जं आहारगुणं वंभे KamTha. (D.) 8; Pischel 265; JŚ. अष्टावणसहस्सा पंचव पदाणि अंगणं GomSā. (J.) 350; *adj.* fifty-eighth, JM. अष्टावत्तं पव्वं समत्तं PaumCa. (V) 58. 20.

अष्टावय (aṭṭhā-vaya < aṣṭā-pada) *n.* [also अष्टापय, अष्टावय] 1 a game of dice played on a board with 8 × 8 places, AMg. अष्टावयं न सिक्खेज्जा वेहारियं च नो वए Sūy. 1. 0. 17 (453) (Cu. अष्टापदं नाम घृतक्रीडा, न भवत्यराजपुत्राणाम्); बावत्तारि कलाओ पण्णत्ताओ, तं जहा — ... जयं जाणवयं पोरेकव्वं अष्टावयं Samav. 72; Nāyā. 1. 1. 85; Uvav. 146; 107; RayPa. 806; Dasave. 3. 4; जे भिक्खु अण्णउत्थियं वा गारत्थियं वा सिप्पं वा सिलोमं वा अष्टावयं वा सिक्खावेइ Nis. 13. 12 (अष्टापदं चउवेहि जूतं Cu. 3. 880 11); अम्मे ण वि जाणामो पुट्ठो अष्टापयं इमं वेति NisBhā. 4280; 2 name of a mountain, AMg. ताओ णं मणुईओ ... अष्टावयवीचिपट्टसंठियपसत्थविच्छिण्णपिबुल-सोणी Jivābhi. 3. 597 (but nomm. अष्टापवस्स घृतविशेषस्स वीचय इव वीचयः तरंगाकारा रेखाः तत्प्रधानं पृष्ठं इव पृष्ठं फलकं तत्संस्थाना); जेजेव अष्टापय पक्ख Jambuddi. 8. 224; अष्टावयसेसिहरंति Kapp. (J.) 227; Pañhā. 4. 8; अष्टावइ सम्भेए पावा-वंपार उज्जिल्लणे य SārāPa. 68;

अष्टावयमि उसो सिद्धिओ Tittbo. 562; JM. एवं पुण अष्टावयम-
कु (कु) उरुमेव ... मर्यादितु कथंतेसु मयेवा AvTt.(H.) 827b.6;
148a.4; वचंत्तसु निरुदं जाये अष्टावयस्सुपरि PaumCa.(V.) 9.53; 1.60;
8.10; गिम्भविज्ज अष्टवयपरिच्छिणं अष्टावयं CaupCa. 50.2; जयवं आ-
त्थिवयो अष्टावयमि नगरे समोसरिओ MaViCa.(G.) 12a.6(2); वरणो
व नागरावा ... अष्टावयवयवाभिमुहो पयाओ VasuHi. 252.4; 185.2;
300.6; AkkhāMaKo. 13.308; अष्टावयस्स गिरिणो समीवंमि Kumā-
Pra. 73.26; कुमारविहारो कराविओ एत्थ अष्टावयो व्व रम्मो KumāPra.
144.2; दाहिणदारपविट्ठ-सिरिगोवधगणहरवदिय अष्टावय ViMāPra. 10.5;
Jā. अष्टावयमि उसो (गिम्भुरो) NivBha. 1; Apa. गउ एम मयेवि पट्ट
पव्ववहो जिण अष्टाहिय अष्टावयहो PaumCa.(S.) 18.3.9; 12.11.9;
अष्टावउ तुलियउ तो वि ण चालियउ मुणिपवरु SudCa.(N.) 11.19.9; दस-
सहसिहि साकुदु सह मय्हाकुदु अष्टावर विविधन्न-रिणु RiPaSaṃ. 15.11;
3 an auspicious symbol, AMg. दप्पण-अष्टावय-चाव-माण-मयखत्त ...
पुरिसल्लखणपरा Paphā. 4.4; अष्टावय-सुपहट्ठक-मऊर .. उत्तमपसत्थ-
वत्तीसल्लखणपरीओ Jivābhi. 3.597; 4 a fabulous animal stronger
than the lion, Apa. मणिचूडु रमणचूडे दइउ पंचाणयु जेत्यु तेत्थु अइउ ।
अष्टावउ सावउ होइ विउ PaumCa.(S.) 19.8.9.

अष्टावयगिरि (atthāvaya-giri < aṣṭāpada-giri) m. the
mountain called Aṣṭāpada, JM. कहि पुण तुम्हेहि गंतव्वं ? मुणिणा
मणियं वंदणमित्तमष्टावयगिरिं CaupCa. 248.13; दिट्ठो य णारदूरभूमिभाय-
संठिएणं अष्टावयगिरी CaupCa. 322.27.

अष्टावयतव (atthāvaya-tava < aṣṭāpada-tapas) n. a
penance called Atthāvaya, JM. तहा आसोयसियदुमिमाइ अट्टदिणे
पयासणाइतवो सि पट्ठमा पावडी । एवं अट्ठसु वरिसेसु अट्टपाउडिओ । उज्जवणे
कणगमयअष्टावयपूजा कणगमित्तेणे य कायव्वा । पक्कत्ताइ फलाइ चउवीस-
वत्थुणि जत्थ सो अष्टावयतवो ViMāPra. 29.3.

अष्टावयनग (atthāvaya-naga < aṣṭāpada-naga) m. the
mountain called Aṣṭāpada, JM. खोइ अष्टावयनगत्तस PaumCa.(V.)
1.53.

अष्टावयपव्वय (atthāvaya-pavvaya < aṣṭāpada-parvata) m. the
mountain called Aṣṭāpada, JM. जिणवेइवपूयत्वं अष्टावयपव्वयं
वत्तो PaumCa.(V.) 12.34; अष्टावयपव्वय समलीणं PaumCa.(V.)
12.39; इओ य मयवं गओ अष्टावयपव्वयवरं CaupCa. 49.33; अष्टावय-
पव्वयाभिमुहं ... गच्छंतं पेच्छइ सुरासुरसमूहं CaupCa. 234.22; Erz.
47.20; जुगारणिजवसमे । तिहुयणल्लगणल्लमे अष्टावयपव्वय सिद्धे Akkhā-
MaKo. 111.1.

अष्टावयसेल (atthāvaya-sela < aṣṭāpada-sāla) m. the
mountain called Aṣṭāpada, AMg. उसहे णं अरहा ... अष्टावयसेलसि-
हरसि सिद्धे बुद्धे मुत्ते Jambuddi. 2.88; Kapp (J.) 227; JM. ओवरिउं
ववत्तो अष्टावयसेलाओ CaupCa. 326.9; ते अष्टावयसेला सीसासेला गुरु-
कुलत्तस RāPaṇ. 8.

अष्टाविह (atthā-viha < aṣṭa-vidha) adj. having eight
types, eightfold, AMg. अष्टाविहअणिट्ठकम्मपिठित गुरु-मारोक्त Paphā.
8.28.

अष्टावीस (atthāvisa < aṣṭāvimśati) nu. (f. अष्टावीसा)
twenty-eight, AMg. अष्टावीसं च वयुसयं Thāṇa. 1.248(44); ईसाणे
णं कप्पे अष्टावीसं विमाणाससवसहस्सा Samav. 28.1; मोहणिज्जत्त
कम्मत्त अष्टावीसं कम्मसा संतकम्मा पण्णसा Samav. 28.2; वत्तीसड्ढा-
वीसा वारस अट्ट चउरो 'संतसहस्सा Viy. 1.5.5 (1.215); मखित्तं णं
अव्वहो विसमपावेव्वा अष्टावीसं गणा अष्टावीसं कम्मसा बोत्वा Nāyā.
1:8.331; अष्टावीसं च वयुसयं Uvav. 135; 'सा काळी अज्जा -- वयवत्तवी-

सवोक्कं ववहिं संवच्छरेहिं होहिं व पयसेहिं अष्टावीसव व विवसेहिं अष्टावउं
पौष अंतरहिंसा Antag. 146; रक्कण्यमपुट्ठी केवसिवा वाहेण पण्णत्त ? --
आसीतं वत्तीसं अष्टावीसं तहेव वीसं च । अष्टावउं सोळसं अट्टतरमेव विट्ठि-
मिया Jivābhi. 3.5; ईसाणे वड्ढय हेविदे ... अष्टावीसविमाणाससस-
हस्साविहत्ती Pannav. 2.51 (198); 2.28 (170); अष्टावीसं च वयुसयं
Jambuddi. 1.7; SūraP. 1.14; Pischel. 442; 445; अष्टावीसं सावरो-
वमाइ AppOg. 391; 508; JM. विलसइ अष्टावीसं अरहाइ सुहनिमग्गो
SupāsaCa. 1.896; अष्टावीसा ... (मोहणीयत्त) पयडीओ उत्तरा चेव Paṭṭ-
Saṃ.(C.) 3.2; जाणुविहीणे मणिअं इयवरितं तह य जंघपरिहीणे । अष्टावीसं
मासे RiṭṭSaṃ. 102; 238; Jā. (गेवज्जविमाणाससिधेवभाणं काळो)
उक्कत्तेणं वीसं ... अष्टावीसं ... एक्कत्तीसं सागरोवमाणि SatAg. 1.5.100; पंच
णव दोणिण अष्टावीसं चउरो कमेण ते णउदी GomSā.(K.) 22; 36; 38;
Apa. अष्टावीसमत्तसुत्तिय दुवई एस विज्जुला SudCa.(N.) 9.7.16.

अष्टावीसइमाग (atthāvisai-bhāga < aṣṭāvimśati-bhāga)
m. twenty-eight divisions, AMg. हाविक्कणणामाय जहण्णेणं सागरो-
वमत्त पंच अष्टावीससिमागा पलिओवमत्त असेल्लेज्जमागेणं ऊणगा Pannav.
23.102 (1702); 23.108 (1702); 23.152 (1712); अष्टावीसइमागे वीसहा
छेत्ता SūraP. 10.142; अष्टावीससिमागं वीसहा छेत्ता SūraP. 12.30.

अष्टावीसइम (atthā-visai-ma < aṣṭā-vimśati-tama) nu.
adj. 1 (fast of) twenty-eight meals, तेरसमे अष्टावीसइम-अष्टावीसइमेणं
... तवोक्कमेणं आवावेमाणे Nāyā. 1.1.200; Vly. 2.1.44 (2.62); सा
काळी अज्जा ... रवणावलि (तवोक्कं) उवत्तपज्जित्ताणं विहरइ ... अष्टावीसइमं
करइ, सव्वकामगुणियं पारेइ Antag. 142; 2 twenty-eighth, पण्णवणाए
मगवत्तीए अष्टावीसइमं आहारपयं समत्तं Pannav. 28.1145 (1907)

अष्टावीसइविह (atthā-visai-viha < aṣṭā-vimśati-vidha)
adj. having twenty-eight varieties, AMg. अष्टावीसतिविहो आचार-
पकप्पे पण्णत्ते Samav. 28; अष्टावीसतिविहा य नक्खत्तेवगणा Paphā.
5.3; Uvav. 36; अंतरदीवियाओ अष्टावीसइविहाओ पण्णत्ताओ Jivābhi.
2.12; 2.216; सणिच्छत्तवच्छरे अष्टावीसइविहे पण्णत्ते Jambuddi. 7.113;
SūraP. 10.130; अष्टावीसतिविहा नक्खत्तगणा Pannav. 2.48 (195);
अंतरदीवया अष्टावीसतिविहा पण्णत्ता Pannav. 1.86(95); अष्टावीसइविहे
आचारपकप्पे Av. 26; एवं अष्टावीसतिविहत्त अमिणिओहिबणाणत्त Nandi.
56; JM. भेयकयं व विसेसणमष्टावीसइविहंमयेयाइ । इदियविमागओवा मइसु-
यमेओ जओऽमिहियं ViAvBha. 116; Pischel. 451.

अष्टावीसविषय (atthā-visa-viyappa < aṣṭā-vimśati-
vikaḥpa) adj. of twenty-eight types, JM. अष्टावीसविषयं मइना-
णवकण्णगाठणं JhāSto. 1.

अष्टावेत्ता (a-tthāvetiā < a-sthāpayitvā) ger. not having
installed or appointed (as king), JM. मं रज्जे अष्टावेत्ता कसि रज्जे
ठावेत्ता पव्वइय Erz. 34.13.

अष्टासट्ठा (atthā-saṭṭhā < aṣṭā-saṣṭi) nu. sixty-eight,
Pischel 442(?)

अष्टासट्ठि (atthā-saṭṭhi < aṣṭā-saṣṭi) nu. sixty-eight, Apa.
अष्टासट्ठो (मत्ता) पूरवडु, अग्गे दोहा देहु । राअसेण सुपसिद्ध इअ रडु
मणिज्जइ पट्ट PrāPaṇ. 1.133.

अष्टासव (atthāsava < aṣṭāsava) adj. having eight
Āsava (inflow of the Karmas), Jā. अष्टासवो णवडो जीवो दसठा-
णिओ मणियो Dhavaḥa. 9.198.7.

अष्टासी (atthāsi < aṣṭāśīti) nu. eighty-eight, Apa. Prā-
Paṇ. 2.186; तहिं अंगुत्तमवडु गुणवंतहो अष्टासीसवास ह्य पुण्ड Dham-
Par. 5.1.10.

अष्टासीह (atthāsi < aṣṭāśīti) nu. [also अष्टासीसि] eighty-

अट्टिमिजाय वृष्टिं Āyār 1.1.6 (5); दंष्ट्रेण वा अट्टीण वा मुट्टीण वा ... अमिहयपुष्पे मयः Āyār 2 1 35 (342); Sṅy. 2 1.56 (679); 2.2.12 (704); 2.2.40; 2.2.21 (753); अगणिज्जामिप सरीरे कवोत्तवण्णि अट्टीणि भवति Sṅy 2.1.16; से जहाणामए केह पुरिसे मसाओ अट्ठि अमिणिस्वट्ठिता णं उव्वत्सेज्जा — अयमाउसो ! मसे, अयं अट्ठो Sṅy. 2.1.17 (630[3]); से जहाणामए केह पुरिसे ... णो अट्ठोए णो अट्टिमिजाए ... ते हत्ता Sṅy. 2 2.4 (698[1]); वेइदिवाणं दो सरीरा पण्णत्ता, त जहा — अम्भेतारंगे चेव बाहिरगे चेव । अम्भेतारंगे कम्मए, अट्ठिमसंसोणित्तवडे बाहिरगे ओराळिए Thāna. 2.156.160 (65); सओ पित्तियगा पण्णत्ता, त जहा — अट्ठी, अट्ठिमिजा केस-मंसुरोमणहे Thāna. 3.404 (209); Vy. 1.7 17 (1.351); Tand. 25; चत्तारि थंभा पण्णत्ता, त जहा — सेलथंभे, अट्ठिवंभे, दासथंभे, तिणिसलत्ताथंभे Thāna. 4.283 (293[2]); दसविण ओराळिए असज्झाएए पण्णत्ता, त जहा — अट्ठि, मसे Thāna. 10.21 (714); नेरह्या णं भंते ! थिसंघयणी ? गोयसा ! छण्डे संधयणाणं असंधयणी गेवट्ठी गेव छिदा गेव ण्हाऊ SamvPra. 187-188 (165); Vy. 1.5.14 (1.224); Jivābhi. 1.95; 1.135; 3.92; जीवे णं गम्भगए समाणे जमाहारेइ तं विणाइ, तं जहा — सोइदियत्ताए ... अट्ठिअट्ठि-मिजकसमंसुरोमनहत्ताए Vy. 1.7.14 (1.347); Pīḍḍi 50; अहं ण भंते ! अट्ठो अट्ठिज्झामे ... नावे नखज्झामे — एए णं किसरीरा Vy. 5.2.16 (5.53); गेण्हित्ता अट्ठिमुट्ठिजाणुकोप्परपहारसंभगमहियगत्तं कंतेि Nāyā. 1.2.33; Vīva. 53; 1.428 [Ldn.]; एवामेव धन्नस्स अणगारस्स पाया सुक्का भुक्का निम्मसा अट्ठिचम्मछिरत्ताए पत्तायंति Anuttaro. 186; इमेहि विविहेहि कारणेहि ... अट्ठि-मिज . हेउं (पाणवहं कंतेि) Paṇḍā. 1.11; Vīva. 53; 98; निवत्तेति य ते सरीरं हुंउं ... अट्ठि-ण्हाऊ ... रोमवज्जियं Paṇḍā. 1.24; तं च पुणे षंस्-स्सत्त्व-सिगट्ठि-इत्तकालायसमेदकं (खगरवणं) Jambuddi. 3.109; दंष्ट्रेण वा अट्टीण वा मुट्टीण वा ... कायं आओडेत्ता भवति ĀyārDaa. (Daa.) 6.8; तत्थ पडिलोमा अण्णयरेणं दंष्ट्रेण वा अट्टीण वा जोतेण वा वेतेण वा कसेण वा कायं आउडेज्जा Vāva. 10.2; 10.4; J.M. कंटट्ठि मच्छि विच्चुग (रातो अंधकारे कंटं कवलेण सह भुंजति । एवं अट्ठि) NāCu. 1.141.81; निरहिणि-विंसटुल्ल्ही-करणे, रण्णाह-रह-अनु-वड्ढो KmaCa. (H.) 3.7; तथ-रत्ता-मंसमेयट्ठि-मिज-सुक्ख विणिम्मियं Hra. 4.9; J.S. प्हरोमजंतुअट्ठो ... मला चत्ता होति Māla. 484(8); उवाए स्ससवणं लेलं तिवाणयं च कम्मट्ठी । पूयं च Māla. 258(5); 726(8); अट्ठीहि

पवित्रं मंसविलिप्तं तपण ओच्छरणं ।... देहं B&Apu. 43; 45; चम्मट्टि-
मंसलसुद्धो सुण्हो गज्जे सुणि दिट्ठा RaySa. 106, 109; मंसट्टिसुल्लोणिय-
वित्तसकल (१ वं) कुणिमसुग्गं ।... देहदं B&vPa. 42; सेल-वण-अट्टि-
दासलदासमाणो हवदि माणो Kas&Pa. 71; सेलट्टिकट्टवेत्ते णियमेणणुवरंतओ
माणो Gom&S. (J.) 285; 180; M असुरोरट्टि-णिहंसण-विसट्ट-धूमावर्त्तविणह-
हीरो GaudVa. 7; ताहे वि णरट्टि-पसाहणम्मि तुह वड्ड गज्जकं GaudVa.
302; 326; 700; 945; Apa. विहुणह सयलं वलं जाव कुट्टंतसवट्टिअंगेहि
Mah&Pa. (P.) 88. 13. 6 (8); पसुअट्टिकयपिट्ठरंगवल्लिहम्मि JaaCa.
1. 16. 13; चम्मट्टिसुरीर तिबदि जाइ मसाणि खउ B&vKa. 326. 9;
परंपउ किं रसरविरमंस, मेयट्टिमज्जसुक्तंदोस DhamPar. 3 22. 1.

अट्टि (atthi < asthi) *n.* stone of a fruit, *M.* पक्षवट्टि-विणिगग-
कोमलं कुंरं उअइ G&SuSa. 1. 62; इह धारा-विच्छोल्लिअ-कलाट्टि-णिगग-
कसाय-गंधाण GaudVa. 652.

अट्टि (atthi < asthi) *m.* [shortened form of *asthasarajaska*]
a monk who is defiled with the use of a bone, a *Kāpālika*,
JM. अट्टी विज्जा कुच्छित्त मिबसु निरुद्धा उल्लापणत्थ KappBhā. 2824
(comm. अट्टी अस्मिसरजस्कः; on 2922 : कापालिकः अस्मिसरजस्कः)

अट्टि (atthi < arthin) *adj.* [only in epds] desirous of, *AMg.*
अहम्मट्टी तुमंसे णाम बाले आरंभट्टी ĀyAr. 1. 6. 4. 2; णितम्म से भिक्खु
समीहमट्ट पडिमाणवं होति . आदाणमट्टी Sdy 1. 14 17 (506); एवं से
भिक्खु आयट्टी आयद्विये आयसुत्ते Sdy 2. 2 81 (721); णेरइया णं मंते !
आहारट्टी ? Pannav. 28. 3 (1795); सच्चित्ताहारट्टी केवति किं वा वि
Pannav. 28. 1 (1793); 28. 25 (1806); 28. 28 (1807)

अट्टि (atthi = kṛstī) *f.* [at end of epd.] pulling, stretching,
M. दुग्गल कुट्टं व-अट्टी कहं णु मंते धोएण सोहव्वा । दसिओसरंतसल्लिअ उअइ
रणं व पट्टण G&SuSa. 18

अट्टिअ (atthia = arthita) *adj.* (ppp) [also अट्टित्तो] being
requested, begged, JM. सेट्टममगभिक्खुणि अंतर वयमंगो वियळणा
कोवे । अट्टित्तो ओमासमणिच्छे सुण्णिअ अपुमत्ति माणंमि NibBhā. 357;
अट्टिओ पुणो पुणो ओमासति याचयति Nibbā. 1. 124. 11.

अट्टिअप्प (a-tthiappa < a-sthitātman) *adj.* [also अट्टि-
यप्प] with unsteady self, *AMg.* वायाइओ व्व इदो अट्टिअप्पा
अविस्ससि Utt. 22. 44; Dasave 2 9 (v. 1 इदो)

अट्टिअवाह (a-tthia-bāha < ā-sthita-bāṣpa) *adj.* on
which the tears continue to remain, *M.* शिञ्जइ जीणा वि तणू अट्टि-
अवाहं पुणो पण्णं व सुहं SetaBa. 1. 35 (comm. आस्थितो दाओ यवैवन्,
but Candrikā. बाष्पधाराया अविश्रामात् based on the text अस्थित)

अट्टिकच्छमा (atthi-kacchabha < asthi-kacchapa) *m.* a
tortoise having a bony cover, *AMg.* से किं तं कच्छमा ? कच्छमा
दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — अट्टिकच्छमा य मंसकच्छमा य Pannav. 1. 57
(64); JM. से किं तं कच्छमा ? कच्छमा दुविहा पण्णत्ता अट्टिकच्छमा य
मंसलकच्छमा य JivabhiTī. p. 36. 7.

अट्टिकरक (atthi-karaka < asthi-karaka) *n.* hard ball-
stone, JM. तन्नुलोदकम् अट्टिकरकं DasaveTī. p. 177b. 1.

अट्टिखंड (atthi-khaṇḍa < asthi-khaṇḍa) *n.* a bone piece,
JM. अज्ज अट्टिखंडाणि कीरामिस्सि ĀvTī. (H.) p. 369a. 2

अट्टिग (atthi-ga < āsthi-ka) *adj.* the people of *Kāpālika*
sect (having skulls in hand), JM. अट्टिगमादी वसभा पुब्बि पच्छाव
अंति निसि सुण्णा VavaBhā. 2. 272 (comm. अस्थिकाः कापालिकाः)

अट्टिणी (atthigī < ārthikā) *adj.* (f.) one who desires
(copulation), JM. अट्टिणिमण्डिमी वा, उअइ कुल्ल सुव्वसिन्नुमणं
KappBhā. 2049 (comm. अस्थिका मेधुनायिनी)

अट्टिचम्मसिरत्त (atthi-camma-siratta < asthi-carmā-
sīratva) *n.* the state of containing nothing but bones, skin
and veins (mere skeleton), *AMg.* एवमेव पण्णत्त अणगारत्त पाया
सुक्खा लुक्खा निम्मंसा अट्टि-चम्मसिरत्ताए पण्णायति Anuttaro. [Ldn.]
3. 31; 3. 32; 3. 33; 3. 34; 3. 35; 3. 36; पण्णत्त अणगारत्त इत्था सुक्खा
लुक्खा निम्मंसा अट्टि-चम्म-सिरत्ताए पण्णायति Anuttaro. [Ldn.] 3. 42;
3. 43; 3. 44; 3. 45.

अट्टिचम्मावणद्ध (atthi-cammāvanaddha < asthi-carmā-
vanaddha) *adj.* tied with (only) bone and skin (i.e. very
lean), *AMg.* तणं णं से खंदए अणगारे तेणं ओरालेणं ... तवोक्कमेणं सुक्के
लुक्खे निम्मंसे अट्टिचम्मावणद्धे किडिक्किडियाभूए किसे भमणिंस्तए जाए यावि
होत्था Viy. 2. 1. 46 (2. 64); NāyA. 1. 1 204; UvA. 1. 64; 1. 65; 1. 74;
2. 53; 2. 54; Antag. 8. 13; Anuttaro. 3. 30; VīvA. 8. 8 [Ldn.]

अट्टिचम्मावसेस (atthi-cammāvasesa < asthi-carmāva-
śesa) *adj.* having only the skin and bones, JM. उरालेणं तवो-
क्कमेणं ... अट्टिचम्मावसेसे ... यावि जाए KaKoPra. 20. 23.

अट्टिजुद्ध (atthi-juddha < asthi-yuddha) *n.* fighting with
(weapons made of) bones, one of the 72 *Kālas*, *AMg.* वावत्तरि
कलाओ पण्णत्ताओ ... तं जहा — बाहुजुद्धं, दंढजुद्धं, मुट्टिजुद्धं, अट्टिजुद्धं
जुद्धं Samav. 72. 7; तणं णं से कलायरिए मेहं कुमारं वावत्तरि कलाओ
सिक्खवेह, तं जहा — ... अट्टिजुद्धं मुट्टिजुद्धं बाहुजुद्धं ... सउण्णत्तं ति NāyA.
1. 1. 85; वावत्तरि कलाओ छेहं गणियं ... अट्टिजुद्धं RayPu. 806.

अट्टिज्झाम (atthi-jjhāma < asthi-dhyāma — asthi-kṣāma)
n. a burnt bone, *AMg.* अहं णं मंते ! अट्टी अट्टिज्झामे चम्मे ... एए णं
किं सरीरा ति वत्तव्वं सिया ? गोयमा ! ... अट्टिज्झामे ... नखज्झामे एए णं
पुट्टमभावपण्णवणं पजुच्च तसपाणजीवसरीरा Viy. 5. 2. 16 (5 53)

अट्टिणिळण्ण (atthi-nichanna < asthi-nicchanna) *adj.*
covered with bones, tied with bones, JS. अट्टिणिळण्णं णालिगिबद्धं
कलिलमरिदं किमिउलपुण्णं । सरीरघरं तं सददमचोक्खं Mūla. 851 (9);
Apa. अट्टिणिळण्णं किमिउलपुण्णं Mah&Pa. (P.) 4. 7. 6.

अट्टिथंभ (atthi-thambha < asthi-stambha) *m.* a pillar
of bones, *AMg.* चत्तारि थंभा पत्तत्ता, तं जहा — सेलथंभे अट्टिथंभे दाक्खंभे
तिणिसलतायंभे Thāna 4 2 83 (293)

अट्टिद (a-tthida < a-sthita) *adj.* not permanent, JS.
(वेयणीयवेयणा) सिया अट्टिदा SatAg. 4. 2. 11. 6.

अट्टिद्वं (a-tthidam < a-sthitam) *adv.* constantly, conti-
nuously, JS. बाहुज्झामो व मणो परिधावइ अट्टिदं संमता Bha&Rā. 134;
अवरणहल्ललछाही व अट्टिदं बड्ढे जरा लोणे Bha&Rā. 1724.

अट्टिदलिया (atthi-daliyā < asthi-dalikā) *f.* bones in the
form of leaves, JS. (कुणिमकुडी) अट्टिदलिया छिरावक्खद्विया मंसमट्टि-
यालित्ता Bha&Rā. 1816 (comm. अस्थिनि पत्राणि यस्यां सा अस्थिदलिका)

अट्टिदाम (atthi-dāma < asthi-dāman) *n.* a series of
bones, *AMg.* आउसो ! इमम्मि सरीरए सट्ठं संविसयं, सत्तुत्तरं मम्मसयं,
तिसि अट्टिदामसयारं Tand. 109.

अट्टिधमणिस्तंणसंतय (atthi-dhamanī-santāṇa-santaya
< asthi-dhamanī-santāṇa-santata) *adj.* covered with a
series of bones and veins, *AMg.* इमे वेव य सरीरं ... अट्टिधमणि-
स्तंणसंतयं Tand. 116.

अट्टिनिचय (atthi-nicaya < asthi-nicaya) *m.* arrangement
of the bones, JM. वेवणमट्टिनिचयो तं छदा — वज्जरिसुव्वनारावं ...
जेवट्टे KamVī. (D.) 1. 37.

अट्टिहं (a-tthinta < a-tiṣṭhatī) *adj.* (pr.) part.) not remat-

stmg. JM. अनुसालिखितम् अष्टिम् विरेतं देति तद्विषयं अष्टिम् (? डि) ते VavaBhā. 2.184 (comm. तथापि च तस्मिन् स्थितिः)

अष्टिमज्ज (atthi-bhājjana < asthi-bhājjana) n. breaking of the bones, AMg. इमं च जगपागळं बराका दुक्खं पावेति दीहकालं, किं ते ? — सीउण्हत्तण्हसुहवेयण ... अष्टिमज्ज-नासाभेय ... दमणाणि बाहणाणि य Paṇḍā. 1.80 (comm. अष्टिमज्जं कौकसाम्भनम्)

अष्टिमयपंजर (atthimaya-pañjara < asthimaya-pañjara) m. cage of mere bones, JM. अष्टिमयपंजरो इव उवरिं तणुमेत-चम्म-पडिवदो KuṃMāKa. 64.24; अष्टिमय-पंजरा इव णिविण्णा दो वि KuṃMāKa. 192.3.

अष्टिमंससोणितबद्ध (atthi-māmsa-sonita-baddha < asthi-māmsa-sonita-baddha) adj. made of bone, flesh, and blood, AMg. वेरंदिवाणं दो सरीरा पण्णत्ता, तं जहा — अमंतरयं चैव बाहिरयं चैव । अमंतरये कम्मय, अष्टिमंससोणितबद्धे बाहिरयं ओरालिय Thāṇa. 2.156; 2.157(65)

अष्टिमंससोणियण्णहारुछिराबद्ध (atthi-māmsa-soniya-nhāru-chirā-baddha < asthi-māmsa-sonita-snāyu-sirā-baddha) adj. made with bone, flesh, muscle, and vein, AMg. दो सरीरा पण्णत्ता, ... अमंतरये कम्मय अष्टिमंससोणियण्णहारुछिराबद्धे बाहिरयं ओरालिय Thāṇa. 2.159; 2.160(65)

अष्टिमिजपेमाणुरागरत्ता (atthi-miñja-pemānurāga-ratta < asthi-majja-premānurāga-rakta) adj. [also अष्टिमिजपेमाणुरागरत्ता] suffused with love reaching the marrow of the bones, AMg. इण्णो णिग्गंघिय ... अभिगयद्धे अष्टिमिजपेमाणुरागरत्ते Sōy. 2.7.8 (715); तत्त्व णं तुगियाय मयरीय बब्वे समणोवासया परिवसंति अट्टा दित्ता ... अष्टिमिजपेमाणुरागरत्ता Vīy. 2.5.11 (2.94); तप णं से सेल्लय राया समणो-वासय जाय — ... अष्टिमिजपेमाणुरागरत्ते Nāya. 1.5.47; तं जहा — समणो-वासया अवति, अभिगयजीवाजीवा ... अष्टिमिजपेमाणुरागरत्ता Uvav. 124.

अष्टिमिजा (atthi-miñjā < asthi-majjā) f. marrow of the bone, AMg. एवं पित्ताय वसाय ... ण्णारुणीय अष्टिय अष्टिमिजाय अट्टाय अण्णट्टाय; अण्णये हिंसिस्स मे ति वा बहति Āyār. 1.1.6.5; से जहाणामय केह पुरिसे जे इमे तसा पाणा अवति, ते णो अच्चाय ... णो अट्टीय णो अष्टिमिजाय ... णो हिंसिस्स मे ति Sōy. 2.2.4(696); ततो पित्तिंया पण्णत्ता, तं जहा — अट्टी अष्टिमिजा, केसमंसुरोमण्णे Thāṇa 3.494(209); गोयमा ! जीवे णं गम्भय समणे जमाहारेह तं चिणाह, तं जहा — ... अष्टि-अष्टिमिज-केस-मंसु-रोम-नहत्ताय Vīy. 1.7.14 (1.346); गोयमा ! ... तत्त्व णं तेणं पणीएणं पाणभोयणेणं अष्टि-अष्टिमिजा बहलीभवति Vīy. 3.4.19(2) (3.191); जीवे णं गम्भय समणे जं आहारमाहारेह तं चिणाह सोरंदिद्यत्ताय ... अष्टि-अष्टि-मिज-केस-मंसु-रोम-नहत्ताय Tand. 20; गोयमा ! ततो पिबंया पण्णत्ता, तं जहा — अष्टि-अष्टिमिजा केस-मंसु-रोम-नहत्ता Tand. 25.

अष्टिमिजाणुसारि (atthi-miñjāṇusāri < asthi-majjāṇu-sārin) adj. (the effect of the poison) flowing along the marrow of the bone, AMg. उक्खिहे विसपरिणामे पण्णत्ते, तं जहा — उक्खे सुते णिवसिते — अष्टिमिजाणुसारि Thāṇa. 6.110 (533)

अष्टिय (a-tthiya < a-sthita) adj. 1 not found (in the given place), AMg. जीवे णं मंते । जाइ दम्भाइ ओरालियसरीराय गेण्हइ, ताइ किं ठियाइ गेण्हइ, अष्टियाइ गेण्हति Vīy. 25.24 [Ldn.]; 2 not permanent, AMg. र्हं संसारसागरं अष्टियण्णालंबणपटिठाणमप्यमेयं Paṇḍā. 3.28; 3 not at rest, AMg. गेरहय जाइ दम्भाइ भासत्ताय गेण्हति ताइ किं ठियाइ गेण्हति ? अष्टियाइ गेण्हति ? Paṇḍā. 11.60 (888); 11.62 (890) (comm. स्थितानि न समनविद्यन्ति 292b.2); 4 अष्टिया चककाया छमलत्वाणं विगंघयं विगंघीयं च Kapp.(J.) 122;

4 not stopping, not desisting, AMg. अनुसद्धी कम्मकत्ता विज्जन्ति-सिन्तासिद्धिं आउट्टे । अष्टिय पमुत्स करणं जहा कवं विण्णत्ता पुर्वि VavaBhā. 7.555 (comm. अस्थिते प्रभोरम्भस्य करणं कर्तव्यं यथा कृतं विष्णुः); पयसु बट्टमाणे अष्टिय, पडिसेहिय इमा मेरा VavaBhā. 1.32; अनुसालिखितम् अष्टिय विरेतं देति तद्विषयं अष्टिम् (? डि) ते VavaBhā. 2.184; 5 not standing in a given posture, JM. ठिअमट्टिय अ कप्पे आचेककायवहु ठाणेसु । सव्वेसु ठिअ पढमो, चउ ठिअ छसु अट्टिआ विहओ ॥ Paṇḍā. 1499 (comm. स्थितकल्पः अस्थितकल्पः आचेककायादिषु स्थानेषु पदसु अस्थितः); Jā. अट्टियअण्यमुत्ते पमाददप्पमिह इकनबुवारं । पणं मासिअ छेदो Chesaṭṭh. 58; 6 not real, not as it is, M. ठिअमट्टियं व दीसइ अठिअं पि परिट्टियं व पडिहाइ GauḍVa. 46; 7 continuously, not stopping, M. अट्टिय-गिरि-वल्लण-गभागां-व-वोच्छिण्ण-णिवडिअ-तडाओ GauḍVa. 1024; अट्टियमावत्तंती सो जअइ जवुज्जअत्त सा जत्तस GauḍVa. 4; अट्टिय-पहं-विसहर-संवलिअ-वलंत-भूमजाण्ये GauḍVa. 476.

अट्टिय (atthi-ya < arthi-ka) adj. 1 one who wishes, one who desires, AMg. गुत्ते गुत्ते सदाजय आयपरं परमायतट्टिय Sōy. 1.2.3.15 (comm. परम उत्कृष्ट आयतो दीयः सर्वकालमवनात् मोक्षस्तेनार्थिकः तदमिहापी); वीसमंतो इमं चित्ते हियमट्टं लायमट्टिओ । जह मे अणुराहं कुप्पा साह होज्जामि तारिओ Dasaave. 5.1.94; विविहगुणतवोरय य निअं मवइ निरासय निज्जरट्टिय Dasaave. 9.4.10 (MV.); 9.4.12; 2 full of meaning, or purpose leading to salvation, AMg. पसत्ता लभइत्तसि विउलं अट्टियं सुयं Utt. 1.46 (comm. अर्थः मोक्षः स एव प्रयोजनमस्येत्यर्थिकम् अतम्)

अट्टिया (atthiya < āsthika) adj. (marrow) of the bone, AMg. न लहर जहा लिहंतो मुहिलियं अट्टियं रसं सुणओ Bhattap. 143; Jā. BhaĀrā. 1255.

अट्टिय (atthiya < astika) m. name of a cobra-king, JM. तहि चाणेयसत्तसभायवायणकारी अट्टिओ णाम णायराया परिवसइ CaṇḍCa. 275.7; सो य अट्टिओ सुयंगाहियइ CaṇḍCa. 275.9.

अट्टिया (atthiya < asthika) n. [f. अट्टिया] seed or stone of a fruit, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... चिचा-पाणं वा . अण्णवरं वा तहप्पगारं पाण-जायं सभट्टियं सकुण्यं सबीयं ... लाभे संते णो पडि-गाहेज्जा Āyār. 2.1.104(373); मे जहाणामय लाउफले इ वा ... अंबगट्टिवा इ वा आयवे दिण्णा सुक्का समाणी मिळायमाणी चिट्ठर Aputtaro. 186; बहुअट्टियं ... देतियं पडियाइक्खे न मे कप्पइ तारिं Dasaave. 5.1.104; JM. कासुग जोणिपरत्ते एगट्टि अबद निअमिअे य । बट्टिय वि एवं एमेव होइ बहुवीय KappBhā. 2918; एमेव होइ उवरिं, एगट्टिय तह य होइ बहुवीय KappBhā. 2919.

अट्टिय (atthiya < asthika) n. [also अट्टिय, अट्टिक, अट्टिग] bone, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... तहप्पगारं बहुअट्टियं वा मंसं मक्खं वा बहुकंटं अकासुयं अणेतण्णिज्जं ति मण्णमाणे Āyār. 2.1.184(408); मंसं मक्खं मोक्षा अट्टियाइ कंटय गहाय Āyār. 2.1.185(404); संधिगण-उक्कुडुअट्टियाविमत्ता ... कुप्पमाणकुसंठिता Vīy. 7.6.33 (7.119); तत्त्व णं मं एवं आयवणं पासंति ... अट्टियरासि-सय-संकुलं Nāya. 1.9.25; तहेव केह ... उरक्खोदीदिक्कावपेळणमाट्टिकसंमगसंयुल्लीगा Paṇḍā. 3.12; तत्त्व से मुंजमाणत्तस अट्टियं कंटओ सिया ... इत्थेण सं गहेऊणं पंगंतमवक्खे Dasaave. 5.1.84-85; JM. वा (सीही) खावर अट्टियाइ पि VavaBhā. 1.145; तत्त्व य हेट्ठा ताणि से अट्टिआणि विहणइ Āvṭī.(H.) 190b.4; 190a.8; एयाणि माणुसट्टियाणि पुंजं क्काऊण उवरिं देवकं कारेह Āvṭī.(Malayagiri) 299a.6-7; तिणिसक्काअट्टियसेअत्तमंओओ माणे KamVī.(D.) 19; Aps. कप्पअट्टियाइ वक्काअ-सव्वं अं हेट्ठिणि गिरि-अट्टियाइ गव्वं Paṇḍā.(S.) 13.5.8; कट्टियत्तोअणु अट्टियत्तोअणु ĀyārCa.(P.) 3.14.7; मोरंयओ अट्टि

अष्टिका इति नाम्ने च चक्र कीदृशः Chakkammp. 8.8.1; इयं अष्टिका इति दोषः (1) अष्टिकायां वा अष्टिकाया, गन्धे वा एवमेव गन्धि इति सोऽप्युक्तः सङ्गो मिश्रितः DhamPar. 2.92.11.

अष्टिका (a-tthiya-a < a-sthita-ka) *adj.* not regular, not established, JM. पुरिमेरसिस्थकराण मासकप्पो डिमो विणिहिट्ठो । मज्झिमगाण जिगाणं अष्टिकाओ एस विण्णेओ PavSāro. 656.

अष्टिककट्टिय (atthiya-katthuythiya < asthika-kāṣṭhot-thita) *adj.* made up of strong bones, having strong bones, AMg. माणुस्समं सरिं दुक्खाययणं विविहवाहिससत्तिकेतं अष्टिककट्टियं --- अष्टिकमं व दुक्खं Viy. 9.93.88 (9.172); JM. UttT. p. 329b.6.

अष्टिककठिण (atthiya-kadhina < asthi-ka-kathina) *adj.* hard like a bone, AMg. अष्टिककठिणे सिर-ग्धास्वधणे संसचम्मलेवन्मि । विट्ठाकोट्टागारे को वक्कधरोवमे रागो Tanp. 148.

अष्टिककप्प (a-tthiya-kappa < a-sthita-kalpa) *m.* unestablished rules of conduct (in the period of the prophets other than the first and the last), AMg. पुलाए णं मंते ! किं ठियकप्पे होज्जा ? अष्टिककप्पे होज्जा ? गोयमा । ठियकप्पे वा होज्जा अष्टिककप्पे वा होज्जा । एवं जाव सिणाए Viy. 25.299 [Ldn.]; सामास्यसंज्ञं णं मंते ! किं ठियकप्पे होज्जा ? अष्टिककप्पे होज्जा ? गोयमा । ठियकप्पे वा होज्जा अष्टिककप्पे वा होज्जा Viy. 25.461 [Ldn.]; छेदोवट्ठावणियसंज्ञ-पुच्छा । गोयमा । ठियकप्पे होज्जा नो अष्टिककप्पे होज्जा Viy. 25.462 [Ldn.]; JM. संवत्सोह-विमाए समणा समणीण कुलणो संघे । कट्ठमिह ठिते ण कप्पति, अष्टिककप्पे जमुहिस्स BrKappBhā. 6376; आबेल्लकुहेसिय पडिकमणे रावपिंड मासेसु । पञ्जुसणाकप्पम्मि व अष्टिककप्पो मुणेयव्वो PavSāro. 651.

अष्टिककाण (atthiya-kāṇa < asthika-kāṇana) *n.* a forest called 'atthiya', JM. (अयवं) तत्त्वद्विष्टिकाणम्मि महाययणे संठिओ पविमाए CaupCa. 276.7.

अष्टिकगाम (atthiya-gāma < asthika-grāma) *n.* [also अष्टिकगाम, अष्टियगाम] a place where Mahāvira passed his first rainy season, a place on the Vegavati river once called Vardhamānapura but subsequently known as Atthiyagāma on account of the heaps of bones of its residents killed by Śūlapāṇi Yakṣa, AMg. तए णं अहं गोयमा । पदमं वासं ... अष्टियगामं निस्सार पदमं अंतरवासं वासावासं उवागए Viy. 15.22 (15.20); अयवं महावीरे अष्टियगामणीसाए पदमं अंतरवासं वासावासं उवागए Kapp.(J.) 122; JM. अष्टियगामस्स पदमं वदमाणं नाम होत्था AvCu. 272b.2; तो किह जातो अष्टियगामो ? AvCu. 272b.3; धण्डेव सूळपाणिदस्सम वासद्विष्टिकगामे AvNi. 468; ViAvBhā. (LDI) 1893; तस्स पुण अष्टियगामस्स पदमं वदमाणं नाम आसी । ... तओ पच्छा अष्टिकगामं गतो AvTi.(H.) 189b.5; तत्थ य उप्पलो अष्टियगामातो पुब्बमेवागतो अच्छह AvTi.(Malayagiri) 284a.13.

अष्टियणिवह (atthiya-nivaha < asthika-nivaha) *m.* heap of bones, JM. (पक्खी) मंजह अष्टिय-णिवहं खणं खणं वट्टए मम्मं Kuv-MāKa. 70.6.

अष्टियपस (atthiya-patta < asthika-pātra) *n.* begging bowl made of bones, Apa. दध्मे सल्लिं मट्ठियं अष्टियपसणिहिसाहारे । कइ सुज्झंति बराय जइ महल्लिय भोरे हिसाहारे NāyCa.(P.) 9.9.11.

अष्टियप्प (a-tthiyappa < a-sthitātman) *adj.* having an unsettled self, AMg. वायाहओ व्व हवो अष्टियप्पा मविस्सति Dasave. 2.9; Utt. 22.44.

अष्टियभूषण (atthiya-bhūṣaṇa < asthika-bhūṣaṇa) *n.* ornament made of bones, Apa. किं कइइ संवेधं सित्थो अष्टियभूषणु कइं इविस्सो NāyCa.(P.) 9.7.8.

अष्टियं (a-tthiyam < a-sthitam) *adv.* continuously, without stopping, Jā. तद्विमलमंस्स कादव्वं पडिकम्ममट्ठियं गणिणा (comm. अट्ठियं निरन्तरम्) BhaĀrā. 1509.

अष्टियसक्करा (atthiya-sakkarā < asthika-sārkārā) *f.* piece of bones, JM. रातो अंधकारे इमे दोसे ण याणति 'आदि' सहाओ अष्टियसक्करा ण पस्सति NisCa. 1.141.10.

अष्टिया (atthiyā < astikā) *f.* a group of eight (possibilities), JM. अत्ताणमाहपसं दिय पइ दिट्ठे य अट्ठिया मयणा । एत्तो एगवरेणं, गमणा-गमणम्मि आणारं KappBhā. 2767 (comm. समतिपक्षैरष्टिका मज्जा मवति अष्टावट्ठी अष्टा मवन्तीत्यर्थः)

अष्टिर (a-tthira < a-sthira) *adj.* not permanent, momentary, M. ता अप्पा णिच्चठिरो खणमंगो धेव अट्ठिरो होइ MahāMāñ. 54.

अष्टिरासि (atthi-rāsi < asthi-rāsi) *m.* [also अट्ठिरासि] a heap of bones, AMg. अहे हामयडिंसि वा अट्ठिरासि वा ... पडिहेहिय पडिहेहिय पमज्जिय पमज्जिय ततो संजयमेव परिट्ठवेज्जा Āyār. 2.1.1.1 (324); 2.1.3 (324); 2.1.51 (353); तत्थ णं मइ आवयणं पासति अट्ठिरासि-उय-संकुलं मीम-वरिसणिज्जं Nāyā. 1.9.25.

अट्ठिलग्गा (atthi-lagga < asthi-lagga) *adj.* attached or sticking to a bone, JM. तेण उट्ठिचा (सा कसिया) रण्णो सीसे निवेसिया, तत्थेव अट्ठिलग्गो (एग्गा) निग्गओ AvTi.(H.) 690b.1 (Sāg. takes it as मुट्ठिलग्गा 'stuck to the hilt'); Apa. णिंदतउ साणु व अट्ठिलग्गु । णवि मिहए णवि उवमोयसक्कु CandappaCa.(Y.) 3.4.1-2.

अट्ठिलिय (atthiliya < asthiliya-ka) *n.* the cotton seed, Apa. बोरट्ठिलिय वविनि लययउ । कवणे दहने तुहुं नृउ ररयउ MahāPa.(P.) 32.22.6.

अट्ठिल (atthilla < asthivat) *m.* a kind of instrument (probably made up of bones), AMg. तह विडित्त-जाल-वगुर-मवसल-पासे य तह य अट्ठिल । अणेगअट्ठिगरणा ĀrāhPaq. 298; वरत्त-अट्ठिल PajjĀrāh. 56.

अट्ठिल्लय (atthilla-ya < asthil-laka = asthi-ka) *n.* [also अट्ठिल्लय] cotton-seed, AMg. उब्बट्ठियसंससेण वावि अट्ठि (एट्ठि) लप न पट्टेइ PiṇḍNi. 603 (comm. अट्ठिल्लय अस्थिकान् कार्पासिकान् इत्यर्थः । न घट्टयति तदा तदस्ताव कल्पते); JM. अबदो अट्ठिल्लो जस्स तं अबदड्ठियं अनिप्पन्नमित्थेः NisCa. 1.9.21.

अट्ठिवाड (atthi-vāu < asthi-vāyu) *m.* a disease of the bones, Apa. तणु मोहइ फोहइ अट्ठिवाड विसरिसणु हुउ विवरीयवाउ JambūSāCa. 3.11.4.

अट्ठिसंकड (atthi-saṅkaḍa < asthi-saṅkaṭa) *adj.* being a group of bones, Jā. सिरजालअट्ठिसंकड चम्मं पाइं सरिपरं Māñā. 847(9) (comm. शिरजालमस्तीन्येतैः संकीर्णं संपूर्णम्)

अट्ठिसमूह (atthi-samūha < asthi-samūha) *m.* heap of bones, JM. दट्ठुण य अट्ठिसमूहं णागकोवडिगदड्ठुसेसं मगीरहो ... चित्तेइ CaupCa. 71.9.

अट्ठिसयपंजर (atthi-saya-pañjara < asthi-sata-pañjara) *m.* a cage of hundred bones, JM. अट्ठि-सय-पंजरा इव तव-सोसिय-चम्म-मेत्त-पडिवा ... पेच्छइ य तवस्सिणो अजे KuvMāKa. 34.25.

अट्ठिसरक्ख (atthi-sarakkha < asthi-sarajaska) *m.* a follower of a Śaiva sect (Kapālīka), JM. मिया अट्ठिसरक्खावि लोमो सव्वो वि बोट्ठितो । पणासिए व अनेसि हीका होइ पयणे VavaBhā. 7.483 (comm. जिता पतैरस्थिसरक्का अपि कार्पासिकास्तेभ्योऽप्यमी हीनावाप इती मतः)

अट्ठिसुहा (atthi-suha < asthi-sukha) *n.* a pleasure to

bones, AMg. अणेनवायाम-जोग-वगण ... मङ्गजुद्धकरणेहिं सति परिते सुगन्धतेहमादिपि ... अट्टिसुहाय मंसुहाय सवहिण ... अट्टणसाहाओ पडि-
निकलमइ Naya. 1.1.24; Vīva. 181; Kapp.(J.) 1 60; Uvav. 48.

अट्टिसेण (atthisena < asthisena ? p̄stisena) *m.* one of the seven branches of Vaceha lineage, AMg. सत्त मूलगोत्ता पण्णा, तं जहा — कासवा, गोतमा, वच्छा ... जे वच्छा ते सत्तविहा पण्णा, तं जहा — ते वच्छा, ते अग्गेया . ते अट्टिसेणा Thāna. 7.33 (551)

अट्टीधगत्त (atthindha-gatta < asthi-cihna-gātra) *adj.* with limb marked by (mere) bones, M. फट्ठं अट्टीधगत्तो धुरणिअमकिसो तंखंमुच्चवाणू . अज्जो ... सो णाहं कण्हणामं ... तणीअ ŚrīKāv. 3.3.

अट्टील्य (atthilaya) *cf.* अट्टिलय.

अट्टुत्तर (atthuttara < aṣṭottara) *adj.* with eight added, AMg. पण्णावागरेणु अट्टुत्तरं पणिणसयं अट्टुत्तरं अपणिणसयं SamavPra. 98; तेउकाण्यसु समं ततियगमे उक्कोत्तेण अट्टुत्तरां वे राईदियसयाइं Vīy. 24.18.1 (24.232); 25.7.187 (25.549), अट्टुत्तरं सयसहस्सं पीइदाणं दलयइ Uvav. 20; JM. अट्टुत्तरं सयं से पुत्ताणं सुरकुमारसरिसाणं PaumCa. (V) 6.94; 5.256; Apa अंतिमउ जाउ किउ विहुसएहिं अट्टुत्तराहिं KarCa. 10.26.20.

अट्टुत्तरसय (atthuttara-saya < aṣṭottara-śata) *n.* hundred and eight, AMg. अट्टुत्तरसयं खवगाणं Vīy. 25.7.187 (25.549); JM. बाधीसमहोलेए तिरिए अट्टुत्तरसयं तु PavSāro. 471; JS. सजोगिकेली दव्वपमाणेण केवडिया ? पेवेसेण एको वा दो तिणिण वा उक्कस्सेण अट्टुत्तरसयं SatAg. 1.2.13; Apa. सुहल्लखण-लक्खालंकिउउ. अट्टुत्तरसयवामंकिउउ RitNaCa. 4 12.4; *adj.* hundred and eighth, JM. अट्टुत्तरसयं पव्वं समत्तं PaumCa.(V.) 108.50.

अट्टुप्पत्ती (atthuppati < arthotpatti) *f.* the decision about the true facts, JM. अट्टुप्पत्ती विसरिस णिवेयणे दंढ पक्क ववहारो । इति लोउत्तरियिमि वि कुंचितमावं तु दंढेति NisBhs. 6397 (अर्थस्य उत्पत्तिर्यो व्यवहारोऽतुपपद्यते इति अट्टुप्पत्ती ववहारो भण्यति NisCn. 4.305.8)

अट्टुस्सास (atthussāsa < aṣṭochvāsa) *m.* breathing eight (times), JM. ताहे दुरालोअ मत्तपाणे एसणमणेसणाए उ । अट्टुस्सासे अइवा अणुगहाई उ ह्वाएजा PañVa. 341 (comm. अष्टावृक्षसान् पञ्चनमस्कारमित्यर्थः); गहणनिमित्तुस्सगं अट्टुस्सासे य चित्तियस्सारे VavaBhā. 7.347 (comm. एवं कायोस्सगं कृत्वा तत्राष्टावृक्षसान् चिन्तयति । पञ्चनमस्कारं मनसानुपेक्षते इत्यर्थः)

अट्टुस्सेह (atthusseha < aṣṭotsedha) *adj.* eight (yojanna) in height, AMg. चक्कट्टपइट्ठणा अट्टुस्सेहा य णव य विक्खंवे । बारसदीहा मंजुस-संठिया जण्हवीए गुहे Thāna. 9.22[11] (673)

अट्टोत्तर (atthottara < aṣṭottara) *adj.* with the addition of eight, JM. सयअट्टोत्तरजविअं मंतं RitSamu 150; Apa. सउ अट्टोत्तर विस-पडायट्टु PaumCa.(S) 3.4.7; अट्टोत्तर-लक्खण-सहस-देहु PañCa.(P.) 8.11.5; अट्टोत्तर-लक्खण-सहस-गत्तु PañCa.(P) 14.1.4.

अट्टोत्तरसद (atthottara-sada < aṣṭottara-śata) *n.* hundred with the addition of eight, JS. चउण्हं खवा अजोगिकेली दव्वपमाणेण केवडिया ? पेवेसेण एको वा दो वा तिणिण वा उक्कस्सेण अट्टोत्तरसदं SatAg. 1.2.11 (सत्तमसमए अट्टमसमए च एगजीवमाईं काऊण जा उक्कस्सेण अट्टोत्तरसयजीवा पित्ति खवगसेटि चइति Dhavaḷā 3.93.3)

अट्टोत्तरसय (atthottara-saya < aṣṭottara-śata) *n.* hundred with the addition of eight, JM. अट्टोत्तरसयं च सववेहीणं यम समीवे ठावेइ KāiKa. 65.6; वत्तीसा अइयाला सट्टी बावत्ती य बोदव्वा । चुलसीई छज्जई दुरहियमट्टोत्तरसयं च PavSāro. 478; Apa. अट्टोत्तरसय-

लक्खणणिवास SudCa.(N.) 2.9.8; अट्टोत्तर-सउ कलिवाहिं विवसिण-ललियाहिं करहि जाउ मणे संभरहि SiVaCa. 2.31.12.

अट्टोत्तरसहास (atthottara-sahāsa < aṣṭottara-sahasra) *adj.* one thousand with eight added, Apa. अट्टोत्तर-सहास-लक्खण-धरे PaumCa.(S.) 2.1.1; अट्टोत्तरसहासलक्खणधर केवलणाणलोवणो JaaCa. 3.25.2.

अट्टोयर (atthoyara < aṣṭottara) *adj.* eight in addition, JM. सुगीवस्स य मंतं जवेवि अट्टोयरं सयं तत्थ RitSamu. 200.

अट्टोवास (atthovāsa < aṣṭopavāsa) *m.* eight fasts, JM. अट्टोवासा एगंतरेण विहिपारणं च आयामं । सव्वंगसुंदरो सो होइ तवो सुक्ख-पक्खमि PañCaPra. 19.30.

अट्टोस्सास (atthossāsa < aṣṭocchvāsa) *m.* eight breathings, JM. अट्टोस्सास काउं काउस्सगं करिय VIMaPra. 122.26.

अठ (atha < aṣṭan) *nu.* PSM [u later form of attha mostly in opds] eight.

अठक्खर (athakkhara < aṣṭākṣara) *adj.* having eight syllables, Apa. ल्हू गुरू निरंतरा पमाणिआ अठक्खरा PrāPañg. 2.68.

अठग (atha-ga < aṣṭa-ka) *n.* group of eight, JM. अट्टुउ अवणेता सेसा दिज्जति जाव उ तिसासो । जत्थठगावहारो न होज तं शोसए सव्वं VavaBhā Piṭhikā 308 (comm. यत्र पुनश्चतुर्मासिके वा पञ्चमासिके वा अष्टकापहारो न भवेत्)

अठगल (atha-ggala < aṣṭa-kala) *n.* having eight mātṛās, Apa. सउवीस अठगल कल संवणउउ ह्मउउ फणि मासिअ मुअणे, दंढअल णिरुत्तउ PrāPañg. 1 179.

अठडु (a-ṭhaḍḍha < a-stabḍha) *adj.* not stopped, continuous, M. तस्सुत्तीइ अठडुचापजणं आदत्तमेहिं तिणा, आणा वो मव्वंसणे मइ ठिआ तस्स त्ति वण्णेहिइ ŚrīKāv. 11.15.

अठतालिस (atha-tālisa < aṣṭa-catvāriṃśat) *nu.* forty-eight, Apa. विप्प होइ वत्तीस (छप्पय) खनि वआल कहिज्जसु । अठतालिस लहु वेस सेस सुइउ सलहिज्जसु PrāPañg. 1.117.

अठंत (a-thanta < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) not desisting, JM. तइ वि य अठायमाणे, वसभा येसिति तइवि य अठंते । अगुगत्थ धरे एज्जइ तत्थ य वसभा वतिणिवेसा KappBhā 2085; तत्थेव अगुगत्तं गणिणीइ कहिति तइ वि हु अठंते । गणहारीण कव्वंती सगाण गंतूण गणिणीओ KappBhā. 2225.

अठम (aṭhama < aṣṭama) *n.* nu eight days' fast, JM. गुरूं च अठमं खलु गुरूगतराणं च होइ दसमं तु । आहा गुरूग दुवाकसमं गुरूगपक्खंमि पडिबत्ती VavaBhā. 2 117.

अठवित (a-thavinta < a-sthāpayat) *adj.* (pr. part. caus.) without placing, JM. मामाए अचियसे कुलाई अठविति चउगुरा KappBhā. 1581; आयासे अठवितो वि कुणसि जं सुरयणं पणइसत्थं Tañk 13.

अठसठि (aṭha-saṭhi < aṣṭa-ṣaṭi) *nu.* sixty-eight, Apa. पंचकोटि ओ अठसठि लक्खई णं णाणवइ सहासइ संखई SiVaCa. 1.18.4.

अठसय (aṭha-saya < aṣṭa-śata) *nu.* eight hundred, JM. (आलोवनसूखसंख्या) कोडिसयं सत्तहियं सत्तलीसं च होति लक्खाइ । एयालीस सहस्सा अठसया अहिय तेवीसा VavaBhā. Piṭhikā 353.25.

अठहा (aṭha-hā < aṣṭa-dhā) *adv.* of eight types, JM. अठहा नाणमायारो तत्थ काले य आदिमो VavaBhā. 7.184.

अठाइस (aṭhāisa < aṣṭa-vimśati) *nu.* twenty-eight, Apa. मत्त अठाइस पदमे वीए वत्तीस मत्ताइ PrāPañg. 1.62.

अठाई (a-ṭhāi < a-sthāyin) *adj.* not permanent, tempo-

rary, JM. ठारमडाई ओसरण मंडवा संजवट देसे वा KappBhā. 1782.

अठाणठवण (a-ṭhāṇa-ṭhavanā < a-sṭhāṇa-sṭhāpanā) *n.* placing on an improper place, JM. उठवळ धुवण वाउस वंमणिणासो अठाणठवणं च PinḍNIBhā. 24.

अठाणठवणा (a-ṭhāṇa-ṭhavanā < a-sṭhāṇa-sṭhāpanā) *f.* placing on an improper place, JM. आरमडा सम्मदा वज्जेयव्वा अठाणठवणा य । पण्कोडणा चउत्थी विस्सिता वेइआ छट्ठी PañVa. 245.

अठायंत (a-ṭhāyanta < a-tiṣṭhat) *adj. (pr. part.)* not ceasing, JM. उभयमि व आगादे दड्डुल्लयपक्कपहि तिणिण दिणे । मक्खेति अठायंते पज्जेतिवरे दिणे तिणिण NisBhā. 1601 (comm. अठायंते ति जइ रोगो न उपसमति)

अठायमाण (a-ṭhāyamāṇa < a-tiṣṭhat) *adj. (pr. part.)* 1 not desisting from, JM. तह वि य अठायमाणे, वसमा मेसिति तहवि य अठंते KappBhā. 2085; तह वि य अठायमाणे संरक्खमरक्खणे य चउ-गुत्ता । आणाणो य दोसा VavaBhā. 2.117; 2 not stabilizing, not recovering, JM. एवं पि कीरमाणे विज्जं पुच्छे अठायमाणमि KappBhā. 1910; तह वि अठायमाणे वेसहिंणगणं सहाओ दिज्जति NisCa. 2.21.31; तह वि अठायमाणे निब्बलाणि मंडवणगादी आहारेति । तह वि अठायमाणे ओमोदरियं करोति NisCa. 2.21.27; 2.21.28; जत्तियमेसे विवसे विगति सेवति ण उदिसे ते सु । तह वि य अठायमाणे णिक्खवणं सम्बधा जोगे NisBhā. 1602 (comm. न उपसमति); तह वि य अठायमाणे गोनसखइयादि रणुप वावि PañPaPra. 16.13 (comm. अठायमाणे अतिष्ठति, विसंपेति)

अठायंत (a-ṭhāyenta < a-tiṣṭhat) *adj. (pr. part.)* [f. अठाइती] not remaining, JM. एवं पि अठायंतो तमिं अदधंवेमे वरिसे । सयमेव धरेति गणं NisBhā. 2743; लिसिजइ इम्मइ वा नीणिजइ वा घरा अठाइती KappBhā. 1260.

अठारस (aṭhā-rasa < aṣṭā-daśa) *num.* eighteen, JM. एवं सो नीतिसत्यपविट्ठाहि अठारसहि कारणेहि एक्कं काउं पुच्छिजइ VavaBhā. 2.304 comm. p. 68.

अठारसकोडाकोडि (aṭhārasa-koḍākoḍi < aṣṭādaśa-koṭi-koṭi) *f.* 18 × crore × crore, JM. (अणुकट्ठी) तसवायरपज्जत्तगपसेगण पद्यायतुलाओ । जाव अठारसकोडाकोडी हेट्ठा य सा तेणं KamPay.(S.) 1.64.

अठारसम (aṭhārasa-ma < aṣṭādaśa-ma) *adj.* eighteenth, JM. ताह अठारसमा सुदुमा कारणा करिउमाट्ठा मज्जं पाइओ मत्तो निब्बेयणो ताओ VavaBhā. 2.304 comm. p. 69b.9

अठारह (aṭhā-raha < aṣṭā-daśa) *num.* eighteen, Apa. तिज्जए-वत्थु वि अट्ट समिच्छिउ । चउयए पुज्जे अठारह गणित PañCa.(P.) 7.4.2.

अठावय (aṭhā-vaya < artha-pada) *n.* meaningful word, JM. अण्येण बहु मे सेज्जा एवं पंडियलक्खणं । सुब्बासु पडिसेवासु एवं अठावयं विदु VavaBhā. 2.64 (p.18)

अठावि (a-ṭhāvi < a-sṭhāpya = a-sṭhāpayitvā) *adj.* not having appointed, JM. गणहरपायोगा सति पमाय अठावि एव कालगते VavaBhā. 2.328 (comm. अठावि अस्थापित)

अठितवेग (a-ṭhita-vega < a-sṭhita-vega) *adj.* whose speed has not stopped, JŚ. अण्यं ओगसुहं जह पार्वतस्स अठितवेगस्स BhaĀrā. 1259.

अठिद (a-ṭhida < a-sṭhita) *adj.* not established, JŚ. परमदुस्सि य अठिदो जो कुणदि तवं वदं च पारमदि SamSā. 159; *adv.* continuously, रोगणवणो व रमो वडुविहसंठाणवणवणवणवणि । शिण्दि मुक्खि अठिदं जीवो संसारमावणो BhaĀrā. 1774 (comm. अठिदं असादसु)

अठिदिसभाव (a-ṭhidi-sabhāva < a-sṭhiti-avabhāva) *m.* the nature of (constant) motion, JŚ. कालमणंतमयस्यो प्रगतिरो ठादि गयणमोगादो । सो उवकारो इदो अठिदिसभावेण जीवाणं BhaĀrā. 2139.

अठि (a-ṭhiya < a-sṭhita) *adj.* 1 not being in the place occupied by the space-points of the soul, AMg. जीवे णं भंते ! जाहं दब्बाहं भासत्ताय गेण्हति ताहं किं ठियाहं गेण्हति ? अठियाहं गेण्हति ? गोयमा ! ठियाहं गेण्हति, णो अठियाहं गेण्हति Pannav. 11.47(877) (comm. जीवप्रदेशावगाढक्षेत्रस्याभ्यन्तरवर्तिनं) 11.81(889); JM. देसकहा-परिकहणे एक्के एक्के व देसरागमि । मा कर देसकहं ति य चोइय अठियमि अहिगणं KappBhā. 2097; 2 not steady, M. ठिअमट्ठिअं व दीसइ अठिमं पि परिट्ठिअं व पडिहाइ GauḍVa. 66.

अठियकप्प (a-ṭhiya-kappa < a-sṭhita-kalpa) *m.* unestablished rules of conduct (in the period of the prophets other than the first and the last), AMg. पुलाए णं भंते ! किं ठियकप्पे होज्जा, अठियकप्पे होज्जा ? गोयमा ! ठियकप्पे वा होज्जा, अठियकप्पे वा होज्जा Viy. 25.6.21 (MV.); सामाइयसजए णं भंते ! किं ठियकप्पे होज्जा, अठियकप्पे होज्जा ? गोयमा ! ठियकप्पे वा होज्जा अठियकप्पे वा होज्जा Viy. 25.7.19 (MV.); छेदोवट्ठावणियसजए पुच्छा । गोयमा ! ठियकप्पे होज्जा नो अठियकप्पे होज्जा Viy. 25.7.20 (MV.); JM. संखा महव्वयाणं किइ-कम्माण य दिणे तहा खिसे । चारित्ताणं संखा ठियकप्पो अठियकप्पो य PavSāro. 18.

अड- (ada- < at-) *v.* 1 to wander, AMg. तए णं से मगवं गोयमे ... भिक्खायरियं अडति Viy. 2.5.23 (2.108); एवं ते अडंति ... जीवा Pañhā. 1.36; तए ण भगवं गोयमे भिक्खायरियाए अडइ UvāS. 78; से छ अपगारा ... अतुरियं ... अडंति Antag. 32; अम्हे ... भिक्खायरियाए अडामो Antag. 127; एमेव अडइ बोडो सुक्खिलुक्को जह कवोडो PinḍNI. 217; JM. ओलो निवेसणे वा वज्जेतु अडंति जत्थ व पविट्ठा KappBhā. 2216; अडिएसु वयं अडोहामो KappBhā. 2214; सो वि अडंति राया ... तस्स ण्हावियदासस्स पट्ठि अडइ AvTī.(H.) 690b.7; किं वसहेत्थ गिलाणो किमिहाडइ अपडिबंभाओ UvPay. 615; एए अदिअदाणा अडंति भिक्खं गिहा गिहं पावा KaKoPra. 20.5; संसारमि अडतो PañSam. 2.39, इय जो अणेगंसेसु अडंतो BhuvKavCa. 465; एवं पुणो वि नवरं मए समं अडतु एव पडिवने UvPay. 317; Apa. जे सुदुम जीव अवर वि अडंति SudCa.(N.) 6.9.11; गिहिदु सुएवि भिक्खाइ अडइ, एयारइमइ गुणठाणि चडइ JasCa. 4.9.10; 2 to wander into, JŚ. अडइगिरिदरि-सागरजुदाणि अडंति अण्यलोमादो BhaĀrā. 860.

अड (ada < atā) *m.* [mostly in opds like golā-ada, tuṅga-ada, disā-ada etc.] bank of a river or mountain, M. गोला-अड-ट्ठिअं पेच्छिऊण गह-वइ-सुअ इलिअ-सोण्हा GaSaSa. 2.7; गोला-अड (n.l.) विअड-कुळंग-सुअ सणिअ गलिऊासु GaSaSa. 2.9; मसिणिअ-सिहकळंगो विजुअ-णिअव [वण] पाअडिअ-तुंग-अडो SetuBa. 1.55; अह से सपण गय-दाण-वडल-कलुसिय-दिसा-अडा-होओ GauḍVa. 354; गलइ गिरि-अड-दरीसु । जलमिणमो GauḍVa. 614.

अड (ada < avata) *Deśl. n.* [DeNāMā. 1.6; Vars.(Gr.) 4.9; Hem.(Gr.) 1.271; Lakṣmī.(Gr.) 1.3.94; PaḷLaNā. 308] well, JM. बुइ-अड-चिंतावहेसु मा पडसु KumāCa.(H.) 2.81; M. जा सं जाव अडं णियमि अवडे ता ताव खित्तो मुहा ŚrīKav. 4.3; Apa. ताहिं अडे लंवर तणु सपयासे SudCa.(N.) 6.16.6; पेच्छेविणु अडउ SudCa.(N.) 6.16.5; अड दीहिअ पोक्खरि पविउलजल JasCa. 4.27.20; तं दुसु अडाव वि किं मवाणु DhamPar. 4.6.6; करिण कोण ण धिप्पइ जावहि अडइहि अडु ते दीसइ जावहि DhamPar. 1.18.6; तदि जावउ हंसु जाव अडइ

DhamPar. 4.8.1.

अष्ट (aṣṭa < aṣṭa) *nu.* eight, JM. अष्ट उवसमि चउ वेयगि BanSa. (D.) 19; (मूलपद्येण) अष्ट SaḍSi.(D.) 22; दस दस नव नव अष्ट पंच वारसिणे दुदुग सेसयाणेगो। अष्ट सत्त सत्त सत्ता छ दो दो दो इति जुया वा PaṇSaṇ. 4. 6; मीसा अजया अष्ट अष्ट, वारस सासायणा छ देसजई PaṇSaṇ. 2. 31; अष्ट होसा भणिय भाणिकं RayPa. 63; JŚ. इगि-वि-ति-च-ख चउवार खसोकरागदुदालचउसट्ठि। सठविय पमठ्ठाणे णट्ठुसिट्ठं च जाण तिठ्ठाणे GomSa.(J) 44; चत्तारि तिणिण कमसो पण अष्ट अट्ठं तदो य बत्तीस GomSa.(K.) 245; Apa. अंविळ अष्ट अट्ठु तह य अंति UvaSaṇ. 2. 2

अष्ट (aṣṭa < aṣṭa (?)) *m.* a kind of bird having soft feathers, AMg. लोमपल्ली अणेगविहा पणत्ता — रायईसा अष्टा सेढी बणा Pannav. 1.79(88); JivAbbi. 1. 115.

अष्टअणा (aṣṭaṇṇā) *f.* Deśī. unchaste woman, M. एसो मामि जुवाणो वारवारेण जं अष्टअणाओ ... किच्छेण पावंति GaSaSa. 3. 94; गह-वङ्गतम्ह सरणं रक्खसु पञं ति अष्टअणा भणिरी GaSaSa. 3. 97; इअ सत्तसंरं अष्टअणा अभिसारिआ-वेसा-जरई-करमरी-पदई नाम पंचमं सअं सम्मत्तं GaSaSa 472 (W.); आअण्णइ अष्टअणा कुङ्ग-हेट्ठमि दिण्ण-संकेया GaSaSa. 4. 65. cf. अष्टयणा.

अष्टइ (aṣṭai > aṣṭavi) *f.* [also अष्टई] forest, JM. अष्टईओ उहंयिऊण कह कह वि पत्ता पट्टाणं णाम णयरं KuvMaKa. 57. 29; एसा अचंत्तं मीसणा अष्टई Supāsa. 8. 186; अष्टईए दुंदुल्ल सणकुमारं विमग्गत्तो SaṇatKuKa.(H.) 41; ते पत्त महाइई Erz. 37. 16; 37. 21; JŚ. अष्टई-सिरिदिमागरजुदाणि अष्टई अत्थलोभादो BhaĀrā. 860; Apa. मीसण रयणिहिं मीसण अष्टइ PaumCa.(S.) 19. 3. 2; जय संसार-महाइइ-दुयवह PaumCa.(S.) 3. 8. 5; अष्टइसिरिधरिणिआकिणिंयु। रेहइ णं रभूसिउ अणंगु MahāPu.(P.) 29. 12. 8; इय विचित्तिर कुमरु अष्टईए। दंडोहिवि (ससि-मुहि) SaḍKuCa. 637. 1; अष्टइ जलंती णामं पत्त NāyCa.(P.) 7. 1. 10; तो नियइ सुइण अष्टई सबाहु मलमलिणवईतपसेयबाहु JambūSaCa. 10. 13. 10; पिच्छइ अष्टई कुससुइपरसा CandappaCa.(Y.) 4. 1. 7; खणि अष्टई बाहिरि मुक्कु लेवि CandappaCa.(Y.) 4. 4. 10; अष्टइहि (e. l.) अट्टु तं दीसइ तावहिं DhamPar. 1. 13. 6(?); 9. 1. 1; अष्टइमज्झि भवलहर विहिजइ Chakkammu. 3. 11. 6.

अष्टइरण (aṣṭai-ruṇṇa < aṣṭavi-rudita) *n.* weeping in the forest (i. e. a futile thing), Apa. इयरओ पुणु दिण्णउ अष्टइरणु NāyCa.(P.) 4. 3. 13.

अष्टउज्झिअ (aṣṭaujjhīa) *n.* Deśī. inverted sexual intercourse, अष्टउज्झिअमंगवलिजं दूरे अ इइ वत्तणं पि किर DeNaMA. 1. 42 (comm. अष्टउज्झिअं पुत्तायितम्। विपरीतरतमिति यावत्)

अष्टकण (aṣṭa-kannam < aṣṭa-karnam) *adv.* (so as to be heard by) 'eight ears' (i. e. four persons), AMg. गुत्तिदिओवउत्ता अष्टकणं सम्ममालोण ĀrāhPaḍ. 108.

अष्टखम्म- (aṣṭa-khamma-) *v.* Deśī. to support, to care for, पिअअणुवज्जरहिआ अष्टखम्मिज्जंति (pass.) सवरिआहि बणे DeNaMA. 1. 41(40)

अष्टखम्मिअ (aṣṭa-khammīa < ? = pratijāgarita) *adj.* (ppp.) Deśī. taken care of, protected, पडिजागरिअ अष्टखम्मिअं च अणुवज्जिए तह य DeNaMA. 1. 41.

अष्टचउवीस (aṣṭa-cau-vīsa < aṣṭa-catur-vimsati) *nu.* (the two numbers) 28 and 24, JŚ. अष्टचउवीसं पुणो वि सत्तरत्तं णवव-तियं GomSa.(K.) 656.

अष्टचउवीसीदी (aṣṭa-cau-sīdī < aṣṭa-catur-aśīti) *nu.* (two numbers) eighty-eight and eighty-four, JŚ. अष्टचउवीसीदी सत्ता

तिरिक्खमिच्छामि वासीदी GomSa.(K.) 521.

अष्टचत्ता (aṣṭa-caitta < aṣṭa-caivārimśat) *nu.* forty-eight, AMg. सगपुढवीसुं चउदस भेया, अष्टचत्ता तिरियजाईसु PaḍĀr. 120.

अष्टजुण (aṣṭajūṇa < arjuna) *m.* [w. r. for अज्जुण] Arjuna, the third Pāṇḍava prince, Apa. कुंतीहि जुविहिळ पुसु अणिव ... पुणु अष्टजुण अरिणसवणसेणु DhamPar. 8. 4. 4.

अष्टज्झ (a-ḍajjha < a-dāhya) *adj.* incapable of being burnt, AMg. तओ अच्छेज्जा पज्जा, तं जहा — समये षेसे परमाणु अष्टज्झा अगिज्झा Thāna. 3. 330(173); दम्भपरमाणु ... चउविहो पण्णसे, तं जहा — अच्छेज्जे, अमेज्जे, अष्टज्झे, अगेज्झे Viy. 20. 6. 16 (20. 38); JM. कोहगिणा अष्टज्झो PaṇḍPā. 14. 34.

अष्टद (aṣṭaḍa < aṣṭaḍa) *nu.* a very large number used for measuring time, (eighty-four laes of aṣṭaḍaṅgas), AMg. तुडियंगार वा तुडियाइ वा अष्टदंगार वा अष्टदइ वा (जीवाइ वा अजीवाइ वा पवुचत्ति) Thāna. 2. 389 (106); एवं तुडियंगे तुडिये, अष्टदंगे, अष्टदे Viy. 6. 7. 4 (6. 132); 25. 2. 5 (25. 249); एवं पुवे तुडिए अष्टदे अश्वे हूणुए JivAbbi. 3. 841; एवं विगुणं विगुणं णेयव्वं तुडियंगे तुडिए अष्टदंगे अष्टदे Jambuddi. 2. 4; चउरासीई अष्टदंगसयस-हस्साई से एगे अष्टदे AṇuOg. 367; से किं तं पुव्वाणुपुव्वी ? समए . आवलिया . तुडियंगे तुडिए अष्टदंगे अष्टदे AṇuOg. 202(2); से किं तं कालसमोयारे ? .. एवं आणापाणू, थोवे, लवे ... तुडियंगे तुडिए अष्टदंगे अष्टदे AṇuOg. 532; JM. तुडिय महातुडियंगं भवति महातुडियं परं ततो। ततो अष्टदंगं पि य परतो य तहा अष्टदमेव JolaKa. 78.

अष्टद (aṣṭaḍa < aṣṭaḍa) *nu.* eight each, JŚ. सत्तापदे वंभुदया दसणव इगिति दुसु अष्टद तिपण पुसु GomSa.(K.) 669 (comm. सख-स्यानेष्वाविशतिकादिषु क्रमेण बन्धोदयसखस्यानानि दशनव। द्वयोरेकत्रीणि। अष्टादौ)

अष्टदंग (aṣṭaḍaṅga < aṣṭaḍaṅga) *nu.* a number for measuring time, which is equal to 84,00,000th part of an aṣṭaḍa on the one hand and 84 laes of tuḍya on the other, AMg. तुडियंगार वा तुडियाइ वा अष्टदंगार वा अष्टदइ वा (जीवाइ वा अजीवाइ वा पवुचत्ति) Thāna. 2. 389(106); एवं तुडियंगे तुडिये, अष्टदंगे अष्टदे Viy. 6. 7. 4 (6. 132); 25. 2. 5 (25. 249); एवं विगुणं विगुणं णेयव्वं तुडियंगे तुडिए अष्टदंगे अष्टदे Jambuddi. 2. 4; चउरासीई अष्टदंगसयस-हस्साई से एगे अष्टदे AṇuOg. 367; से किं तं पुव्वाणुपुव्वी ? समए आव-लिया ... तुडियंगे तुडिए अष्टदंगे अष्टदे AṇuOg. 202(2); से किं तं काल-समोयारे ? ... एवं आणापाणू, थोवे, लवे ... तुडिए अष्टदंगे अष्टदे AṇuOg. 532; JM. तुडिय महातुडियंगं भवति महातुडियं परं ततो। ततो अष्टदंगं पि य परतो य तहा अष्टदमेव JolaKa. 78.

अष्टणउदि (aṣṭa-naudi < aṣṭa-navati) *nu.* [also अष्टणवदि] ninety-eight, JŚ. वंभुदयं पडि भेदे अष्टणउदि सयं दुचपुरसीयिदरे GomSa.(K.) 44; अज्जवमल्लेअणुए तिदुमोगभूमिजे दो दो। सुरणिए दो दो इदि जीवसमासा हु अष्टणवदो GomSa.(J.) 80.

अष्टणपिसल्ली (aṣṭaṇa-pisallī < aṣṭaṇa-pisāci) *adj.* a wandering female Pisāca, Apa. अष्टणपिसल्ली भणिय सत्तामस MahāPu. (P.) 71. 6. 12.

अष्टणि (aṣṭaṇi < aṣṭaṇi) *f.* the notched extremity of a bow, M. वीसमउ तुम्ह चावं अष्टणि-मुह-प्फिअ-सिदिळ-जीआवंवं SetuBa. 15. 56.

अष्टणी (aṣṭaṇī < aṣṭaṇī) *f.* Deśī. road, way, AMg. आकओ रावरई अष्टणीए युद्धमारमे। सधामाई पिणिईति विवेया वम्मपालणा Ist-Bha. 26. 3; JM. अकयं विदुसमंणी भग्गे DeNaMA. 1. 16 (comm. अष्टणी मीगः)

अडत (aḍa-taḍa < avata-tata) *m./n.* the bank of the well, *Apā.* (महिला) जेण तेण णिव पं अडमाणहि अडतविडविणे विड माणहि *DhamPar.* 8.15.6.

अडतालीस (aḍa-tālisa < aṣṭa-catvārimśat) *nu.* forty-eight, *AMg.* अडतालीसं ज्योणससहस्सां *JivAbhi.* 3. 827; दो बोवणां अडतालीसं च पण्डिते 80raP. 1. 23. of. **अडतालीस**.

अडतिण (aḍa-tinna < aṣṭa-trimśat) *nu.* thirty-eight, *JŚ.* अडतरं च अडं मिच्छति ... वीसडतिणं वीसं सोलहं यं चारि अट्टव *GomSā.* (K) 804.

अडतीस (aḍa-tisa < aṣṭa-trimśa(t)) *nu.* thirty-eight, *JM.* खवं तु पप्पं चउतु वि, पणवालं नरवतिरिसुराउ विणा । सत्ता विणु अडतीसं, जा अनियट्ठी पढममाणो *KamTha.* (D.) 27.

अडदुर (aḍa-daddura < avata-dardura) *m.* frog in a well (i.e. a man with little knowledge), *Apā.* अवरं वि जइ अडदुरसमाणु, तइ कवव वहरियणरसमाणु *DhamPar.* 4.5.11.

अडदस (aḍa-dasa < aṣṭa-daśa(n)) *nu.* eighteen, *AMg.* कवनकप्पविहारा अडदससीलंगसहसुणधरा ... मुणी सरणं *ĀrāhPaḍ.* 258.

अडदह (aḍa-daha < aṣṭa-daśa(n)) *nu.* eighteen, *Apā.* मिहि बंभणु अडदह वणराउ वु पुणु अट्टारह वणराउ *SIVaCa.* 1.13.11.

अडदाल (aḍa-dāla < aṣṭa-catvārimśat) *nu.* forty-eight, *JŚ.* मिच्छम्स ठाणभंगा ... अडदालं बाणउदी सदाण छादाल चत्तियं *GomSā.* (K) 568; अडदालं छत्तीसं जिणेषु सिद्धेसु होति णव भंगा *GomSā.* (K) 855; 871; 872; 823.

अडदालसय (aḍa-dāla-saya < aṣṭa-catvārimśat-śata) *nu.* one hundred forty-eight, *JŚ.* तं पुण (कम्मं) अट्टविहं वा अडदालसयं असंखलोगं वा *GomSā.* (K) 7.

अडदालीस (aḍa-dālisa < aṣṭa-catvārimśat) *nu.* forty-eight, *JŚ.* गीदत्था भयवता अडदालीसं तु जिणवया *BhaĀrā.* 648.

अडधियवीस (aḍadhiya-visa < aṣṭadhika-vimśati) *nu.* twenty-eight, *JŚ.* णवडधियवीसमट्टविहं *GomSā.* (K) 578.

अडनउड (aḍa-naui < aṣṭa-navati) *nu.* [also अडनउड] ninety-eight, *JM.* पढमम्स (जिणस्स) तिणि लक्खा पंच सहस्सा दुलक्ख वा संती । लक्खोवरि अडनउडं ... सहस्सा सावगमाणं जिणवराणं *PavSāro.* 364; सगपुडवीसं चउदसं मेया ... अडनउड सयं च देवेसु *PajjĀrāh.* 120.

अडंत (aḍanta < aṭat) *adj.* (pr. part.) one who wanders, *JM.* तस्स जे सीसा ते जिच्चं आहारोवकरणमादियाण अडंता सुत्तयाण अमाणिणो अगीयत्था यं *NisCu.* 3. 25.13; तिण्णमिह अडंतीओ *KappBhā.* 2003 (comm. त्रिप्रभृतिवृन्देन भिक्षामटन्त्यः)

अडभंगा (aḍa-bhaṅga < aṣṭa-bhaṅga) *m.* eight varieties, *JŚ.* वेयणिण अडभंगा गोदे सत्तेव होति भंगा वु *GomSā.* (K) 651.

अडभेय (aḍa-bheya < avata-bheka) *m.* frog in the well (i.e. a man with limited knowledge), *JM.* अवरं वि सो णर अडभेयसरिसु *DhamPar.* 4.6.8.

अडमाण (aḍamāṇa < aṭa-māṇa) *adj.* (pr. part.) [f. "माणी"] one who is wandering (for alms), *AMg.* तयं णं अगवं गोयमे रायणिहे जगरे ... अडमाणे *Viy.* 2.5.24 (2.109); 7.10.5 (7.215); ताओ अज्जाओ ... भिक्षावरियं अडमाणीओ *Nāyā.* 1.14.42; 1.16.13; उच्चनीयं अडमाणे जेजेव रायमणे तेजेव ओगादे *Vivā.* 37; ते छ अण्णारा ... भिक्षावरियाय अडमाणे *Antag.* 32; 35; 36; तत्तयं णं एने संवादय ... भिक्षावरियाय अडमाणे *Aputtaro.* 3.24 [Ldn.]; भिक्षावरियाय अडमाणे अत्तसं उक्कवात्तसं मिहं अणुपदिहं *Miraya.* 113.

P.D. 26

अडंबहल (aḍamballa) *Deśi.* *m.* name of a Mleccha country, *JM.* बहली अडंबहलजोणविसओ पुण्णभूमी अ । आहिडिआ अगवळा उत्तमेण तथं चरंतेणं *ĀvNi.* 886; *ViĀvBhā.* 1701 (LD1.); सामी वि बहली अडंबहलं जोणविसयं ... णाणाभिहमेच्छजहादेसे -- विहरमाणो संपत्तो *CaupCa.* 41.20; अगवं पि तक्खसिलामो नयरीओ अडंबहलाइसु देसेसु बोसट्टचत्तदेहो *JugāJiCa.* 151.28.

अडंबर (aḍambara < āḍambara) *m.* appertenance, subsidiary, *Apā.* परिपालिय-सावय-वधारेण । सम्मत्त-अडंबर-धुरधरेण (णरव-रिदेण) (दिहुं मुण्णिं) *SugDabKa.* 1.4.5.

अडंबर (aḍambara) *m.* name of Yakṣa god of Mātāṅga community, *JM.* मातंगा तेति अडंबरो जक्खो हिरिमिक्खो वि मण्णति *ĀvCu.* (ĀS.) 2.227.13.

अडयणा (aḍayanā < aṭanikā ? = asatī) *Deśi.* *f.* [DeNā-Mā. 1.18; *PāLaNā.* 91] unchaste woman, harlot, *JM.* सो अगिलो अडयणा, सा महिला माणिणो महापाया *PaumCa.* (V.) 77.74; सो वीय-चंद-भूओ अडयण-वयण-कुमुप विवोहिता *TarLo.* 556; अडयण-पउत्तिहरणाओ ... दो तिणि दूरीओ *VajLag.* 421; *Apā.* मालर-पवर-पीवर-यणां ... अडयणां *PaumCa.* (S.) 37.7.2; किं छज्ज अडयणलज्जियउं *MahāPu.* (P.) 19.1.7; उडयासावंचिउं हुउं बिलक्खु अडयणं हांसिउं तहो देवि लक्खु *JambūSāCa.* 10.10.10; सुवदंसणु चित्तर हियं अडयणसाइसु *SudCa.* (N.) 8.31.9.

अडयं (aḍayam < aṭat = aṭamāṇa) *adj.* (pr. part.) wandering, *AMg.* सव्वं सोयस्वमादाय अडयं उवहाणवं । सव्ववुक्खपणीणे उ सिद्धे भवति णीरयं *IsiBhā.* 1.3.

अडया (aḍayā) *Deśi.* *f.* an unchaste woman, harlot, अडया अडया अडयणा त्रयोऽप्येते असतीवाचकाः *DeNāMā.* comm. 1.18.

अडयाल (aḍa-yāla < aṣṭa-catvārimśat) *nu.* forty-eight, *AMg.* ते णं भवणा बाहिं वट्ठा, अतो चउरंसा ... अडयालकोट्टयरइया *SamavPra.* 144; अट्ट च अडयाल जोयणसयं किंचि विसंसाहिं परिकलेवेणं पण्णत्ते *Viy.* 3.7.4 (2.250); अट्ट य अडयाले जोयणसत्ते परिकलेवेणं *RāyPa.* 126; सत्तत्तीसं जोयणसहस्सां नव य अडयाले जोयणसयं *JivAbhi.* 3.351; ते णं (भवणवासीणं देवाणं) भवणा ... अडयालकोट्टयरइया अडयालकयवण-माला *Pannav.* 2.30 (177) (अन्ये त्वभिदधति—अडयालशब्दो देशीवचन-त्वात् प्रशंसावाची । ततोऽयमर्थः—प्रशस्तकोष्ठकरचितानि प्रशस्तकृतमालानीति comm. on *Pannav.* 2.30 p. 86b.1-2; *JivAbhi.* comm. p.160a.8); 2.31 (178[1]); 2.41 (188); णव जोयण-सहस्सां सत्त य अडयाले जोय-णसयं *Jambuddi.* 1.20; *Apā.* अडयाल-पयटि-सय-खविय-मोह *PaṇaCa.* (P.) 1.2.1; उत्तरसयपयटि हि सउ अडयालउ सुहुं दुहुं देहिं एउ असुरालउ *PaṇaCa.* (P.) 6.16.7.

अडयालकयवणमाल (aḍa-yāla-kaya-vana-māla < aṣṭa-catvārimśat-kṛta-vana-māla) *adj.* (decorated) with forty-eight garlands of forest flowers, *AMg.* ते णं भवणा बाहिं वट्ठा, अतो चउरंसा ... अडयालकोट्टयरइया अडयालकयवणमाला *SamavPra.* 144; *JivAbhi.* comm. p.160a.8; *Pannav.* 2.30 (177); 2.31 (178[1]); 2.41 (188)

अडयालकोट्टयरइय (aḍa-yāla-kotṭhaya-raiya < aṣṭa-catvārimśat-koṭṭhaka-racita) *adj.* consisting of forty-eight turrets, *AMg.* ते णं भवणा बाहिं वट्ठा, अतो चउरंसा ... अडयालकोट्टय-रइया *SamavPra.* 144 (comm. अन्ये मण्णति अडयालशब्दः किल प्रशंसावाचकः p.138a.7); *JivAbhi.* 3.1.117; *Pannav.* 2.30(177); 2.31 (178[1]); 2.41 (188)

अडयालसय (aḍa-yāla-saya < aṣṭa-catvārimśat-śata)

nu. hundred and forty-eight, JM. सति अष्टावक्रसं जा उवसमु विजिगु वियसए KamTh.(D.) 25.

अष्टावक्रसेह (aṣṭa-yāla-seha < aṣṭa-catvāriṃśat-śaikṣa) m. forty-eight pupils, JM. अष्टावक्रसेहा पट्टिकुट्टा पम्बावेजा NisCn. 1.134.25.

अष्टावलीस (aṣṭa-yāliśa < aṣṭa-catvāriṃśat) nu. [f.-ā] forty-eight, AMg. एगमेगस्स णं रण्णो चाररंतचक्खट्टिस्स अष्टावलीसं पट्ठण-सहस्सा पण्णत्ता । धम्मस्स णं अष्टमो अष्टावलीसं गणा अष्टावलीसं गणहरा होत्था । सूरमेडलं णं अष्टावलीसं एगसट्ठिमागे जोयणस्स विक्खंमेणं पण्णत्ते Samav 48.1-4; नवरं — अष्टट्टिएसु इमं नाणत्तं, तं जहा — रयणप्पमाए पुट्ठीए अष्टावलीसं मुहुत्ता Viy. 5 8.15[4] (n. 216); सभाए णं सुहम्माए अष्टावलीसं मणोयुलियासाहस्सीओ पण्णत्ताओ RayPa. 235; एतेणं अगुलप्प-माणेणं छ अंगुलाइं पाओ — अष्टावलीसं अगुलाइं कुच्छी Jambuddh. 2 63; दो हो जोयणां अष्टावलीसं च एगट्ठिमागे जोयणस्स एगेणं राहदिणं अष्टावलीसं च एगट्ठिमागे जोयणस्स एगेणं राहदिणं विक्खंमेणं चारं चरइ SuraP. 1.24; गीयत्था भगवतो अष्टावलीसं तु निज्जमया ĀrāhPaḍ.(V.) 398; वारसं कम्ममासया मंडलओ । एवं अष्टावलीसाए (v.l. *यालीसं) कागणीए (v.l. *णीओ) मंडलओ AnuOg. 328; अष्टावलीसं अंगुलाइं कुच्छी AnuOg. 345; JM. एगट्ठिमाग काऊण जोयणं तस्स भागछप्पण चंदपरिमंडलं खनु अष्टावलीसा य सूरस्स DevTha 85; अष्टावलीसमेद-मज्झातो दो क्वा सोहिता जाता छायालीसं NisCn. 1.132.16

अष्टावलीसअंसिय (aṣṭa-yāliśa-aṃsiya < aṣṭa-catvāriṃśad-aśrika) adj. (pillar) having forty-eight edges, AMg. तीसे णं मणिपेटियाए उवरिं एत्थं णं माणवणं चैय-खंमे पण्णत्ते, अष्टावलीस-अंसिए अष्टावलीसअंसिकोटीए अष्टावलीसअंसिगहिए RayPa. 239.

अष्टावलीसइकोटीय (aṣṭa-yāliśai-kōṭṭiya < aṣṭa-catvāriṃśati-kōṭṭika) adj. (pillar) having forty-eight tops, AMg. तीसे णं मणिपेटियाए उवरिं एत्थं णं माणवणं चैय-खंमे पण्णत्ते, अष्टावलीसअंसिए अष्टावलीसअंसिकोटीए अष्टावलीसअंसिगहिए RayPa. 239.

अष्टावलीसइविगहिय (aṣṭa-yāliśai-viggahiya < aṣṭa-catvāriṃśati-vigrahika) adj. (pillar) having forty-eight body parts, AMg. तीसे णं मणिपेटियाए उवरिं एत्थं णं माणवणं चैय-खंमे पण्णत्ते, अष्टावलीसअंसिए अष्टावलीसअंसिकोटीए अष्टावलीसअंसिगहिए RayPa. 239.

अष्टवड (aṣṭavaḍa < ?) Deśī adj. non-sense (talk), Apa. आवर अष्टवड वडवट्टे पर रजिज्ज लेउ PaDo 6.

अष्टवडण (aṣṭavaḍana) Deśī n. [aṣṭa- (Jhā) + paṭana] stumbling, faltering, JM. तुरयावि परिस्सता अष्टवडणं काउमारखा SupāCa. 69.13.

अष्टवण्ण (aṣṭa-vanna < aṣṭa-pañcāśat) nu. fifty-eight, JŚ. अष्टवण्णा सत्तसया सत्तसहस्सा य हंति पिण्णे । उदयट्ठाणे मंगा असह-यपरक्खुहिट्ठा GomSā.(K.) 608; Apa. सुरलोह(इ) इमाइ गिहविमाण-भवणहिं मुणहि । महियणि अष्टवण्णं यउसयाइं सखए गणहि DhamPar. 6 9.12.

अष्टवण्ण (aṣṭa-vanna < aṣṭa-pañcāśat) nu. fifty-eight, JM. अष्टवण्णं अनुव्वाइमि KamTh.(D.) 9; उवरिं चउहो लक्खा धम्मो जा (comm. धर्मजिनं यावत्) उवरिं सइस तेणउइ । इगनउइ इगहत्तिरि अष्ट-वण्णडवाल छत्तीसा PavSāro. 370.

अष्टवण्णसय (aṣṭa-vanna-saya < aṣṭa-pañcāśat-sata) nu. hundred and fifty-eight, JM. (कम्मं) तं चउहा मोयगस्स दिट्ठता । मूलपगइदु उत्तरपगइ अष्टवण्णसयमेयं KamVi.(D.) 2.

अष्टवारं (aṣṭa-vāraṃ < aṣṭa-vāraṃ) adv. eight times, JŚ. एके एकं आज एकमेव बंधमेहि जोगपदे । अष्टवारं वा तत्थवि तिसामसेसे

व सम्बत्थ GomSā.(K.) 642

अष्टविजम्मण (aṣṭavi-jammaṇa < aṣṭavi-janman) n. birth in a forest, AMg. इमं च जगपागडं बराका दुक्खं पावेति दीहकालं ... अप्पटीकारअष्टविजम्मणं ... दमणाणि Paṇhā. 1.30.

अष्टविणीहुत्त (aṣṭavi-nihutta < aṣṭavi-nihṣṛta) adj. coming out of the forest, JM. तण्हाहुत्ताकिलंतं समणं दद्दुग अष्टविणीहुत्तं । पडि-लाहणा य बोही पत्ता गोवालपुत्तेहि UttVi 334 (comm. (S.)) अष्टविणीहुत्तं ति अटवीनिःसुत्तं p. 375b.9)

अष्टविदेस (aṣṭavi-deśa < aṣṭavi-deśa) m. forest region, JM. गयपुर कुरुदत्तसुओ 'निसीहिवा' अष्टविदेसं पडिमाए । गावि कुट्टिएण दद्दु, गयसुत्तुमाले जहा भगवं MaruVi. 498 of. अष्टवीदेस.

अष्टविपह (aṣṭavi-paha < aṣṭavi-patha) m. forest path, JM. जह वा तिणि मणुसा जंतइविपहं सहावगमणेण । वेलाइक्कममीया तुरंति पत्ता यदो चोरा ViĀvBhā. 1211.

अष्टविभव (aṣṭavi-bhava < aṣṭavi-bhava) adj. belonging to forest, wild, JM. तह जोइज्ज सउणं अष्टविभवं णायरं तथा सइं RiṭṭSamq. 172.

अष्टविमज्झ (aṣṭavi-majjha < aṣṭavi-madhyā) n. [also अष्टविमज्झ] the middle of the forest, AMg. एसा सा भगवती अहिंसा जा सा ... अष्टविमज्झे व सत्थगमणं Paṇhā. 6.4; JM. के एत्थ अष्टविमज्झे सत्थाहा पविसरंति बीहणयं PaumCa.(V.) 14.33; Apa. सो ताए समउ गउ अष्टविमज्झि KarCa. 7.3.3.

[अष्टविंसिया (aṣṭavi-samsiyā < aṣṭavi-samśritā) adj. [f.] interior reading for अष्टवी संठिया, Viṭā. 58 AMgD.]

अष्टविहुत्त (aṣṭavi-hutta < aṣṭavi-abhimukha) adj. [of. Hem.(Gr.) 2.158 comm.] heading towards forest, AMg. से जहानामए केह पुरिसे परमुं गहाय अष्टविहुत्तो गच्छेज्जा AnuOg. 555.

अष्टवी (aṣṭavī < aṣṭavī) f. [अटवि at the beginning of epda] forest, wood, AMg. दीहमइमइविमणुपडिट्ठा Thāna 5.107 (417), Viy. 15.85-87 (15.85-88); तेसिं ... दीहमइमइ अष्टवीरं कंचि देसंतरमणुपत्ताणं Uvaṇ. 83; 85, दीहमइमइ अष्टवीए Nāyā. 1.15.11; से दीहमइमइवि अणुपविट्ठे Nāyā. 1.18.44; 1.18.40; तीसे भगमियाए अष्टवीए तण्हाए अभिभूए . काऊणए Nāyā. 1.18.47; 1.18.49-53; समणं भगवं महावीरे संसारइवीए बहवे जीवे नस्समाणे . निम्बाणमहाइवि साइति संपावेइ Uvaṇ. 217; छेत्ताइं कसइ, कसावेइ य निवेसेह अष्टवीदेसेसु विपुलसीमे Paṇhā. 2.13; नगरस्स उत्तरपुररिथमे विसीमाए देसप्यंते अष्टवी संठिया Viṭā. 5b; केह पुरिमा वणत्थी . कट्ठाणं अटविं अणुपविट्ठा RayPa. 765.755; JM. अष्टवी भवो मणुसा जीवो कम्मइइ पडो दोओ । गंठी य भयत्थाणं रागहोसा यदो चोरा ViĀvBhā. 1212; तिथिरे संमिलमि जाणंतो निस्सिए अजाणते । पाणंथिच्छित्तकरणे अटवि जले सावए नेणा VavaBhā. 2.23, खेतं गतो य अटविं एक्को संविकखए तहिं चेव VavaBhā. 2.245 (comm. एगो अटविं गतो देसं देसेणं हिइइ p.115b.5); सरणं अष्टवीए महं ओ होज अमाणुसाए धीराए CaupCa. 12.1.14; अष्टवीए उटवयाइं काऊण ठिओ तहिं सत्थो JuggāJiCa. 5.15; अष्टवीसु मिलत्तकर . उत्तुरीयपडिअ-सत्थासु NamāSta. 10; मुणिचंदो पच्छा अष्टवीए एमइटो Erz. 1.4; (दो पुत्ता) अट्टया खेत्तरखणट्ठा अटविं गया Erz. 1.9; 18.80; 21.21; JŚ. धोरसंसारसीमाइवीकाणणे PaṇḍuBhā. 4; इम्मिकले वा गाड अष्टवीए विप्पणट्ठो वा BhaĀrā. 72; S. (विट्ठक) तुमं दाव अष्टवीओ अटवि आदिंतो Śāk. 19.18(2); Apa. गय अटविहि सावय मणि ससं Paṇhā-Ca.(P.) 10.12.5; केण वि मम्महेण सकज्जुक्कु, खसपीडिअ अटविहि जंतु मुक्कु JambūSāCa. 10.7.1.

अष्टवीजत्ता (aṣṭavī-jattā < aṣṭavī-yātrā) f. journey in the

forest, AMg. आरण्याणं वनंवाणं अडवी-जत्ता-सिपट्टिवाणं असणं वा पाणं वा ... पडिग्गाहे Nis. 16.12.

अडवीदेस (aḍavi-deśa < aṭavi-deśa) m. forest region, AMg. अवर पाइक्कोरसंवा अडवीदेसपुक्खवासी Paṇḍa. 8.16; 2.13.

अडवीपण (aḍavi-paesa < aṭavi-pradeśa) m. forest region, JM तत्थेव अडवीपणसे ... तिलोयनाहस्स ... पडिमा पट्टिया अहेसि KaKoPra. 2.9.

अडवीबहुल (aḍavi-bahula < aṭavi-bahula) adj. abounding in forests, AMg. बलीबहुले अडवीबहुले सावयबहुले (मरे) Jambuddi. 1.18.

अडवीमिणी (aḍavi-miṇi < aṭavi-miṇi) f. a forest female deer, JM. अहं ताव अडवीमिणी जाया Aṇṇa(H.) 892a.5.

अडवीमुहो (aḍavi-muhi < aṭavi-mukhi) adj. [f.] facing towards the forest, AMg. तप णं से धणे सत्थवाहे सुंसुमं दारियं चिलाएणं अडवीमुहि अवहीरमाणं पासित्ता Naya. 1.18.45.

अडवीवास (aḍavi-vāsa < aṭavi-vāsa) m. residence in the forest, AMg. तरेव केई असरणा अडवीवास उवेति Paṇḍa. 3.9.

अडवीस (aḍa-vīsa < aṣṭa-vīmśa) nu. adj. twenty-eighth, Apa तेरस-सय अडवीसे वरित्ते ... एसा संघी विविधा NamSuSam. 4.33.

अडवीस (aḍa-vīsa < aṣṭa-vīmśati) nu. n. twenty-eight, JM छप्पन्नं खलु भागा विच्छिन्नं चंदमंडलं होइ । अडवीसं च कलावो बाहलं तस्स बोद्धव्यं DevTha. 87; JŚ. आदिमच्छकं एवं अडसीदितिए णं अडवीसं GomSa.(K.) 778; Apa. (लक्खणेह) अडवीस वीयसग्गहो गिरेह CandappaCa.(Y.) 11.16.6.

अडवीसजुया (aḍa-vīsa-juyā < aṣṭa-vīmśati-yutā) adj. [f.] with twenty-eight added, JM. (उत्तरमेयपणसट्ठी) अडवीसजुया तिनवइ (comm. एसा पञ्चपट्टिः अष्टाविंशतियुता ... सह मीलने त्रिभिरधिका नवतिः ... भवति) KamVi.(D) 30.

अडवीसतिय (aḍa-vīsa-tiya < aṣṭa-vīmśati-trika) nu. adj. three numbers beginning with twenty-eight (i. e. twenty-nine and thirty), JŚ बावीसं दसयचऊ अडवीसतियं च मिच्छवंधावी GomSa.(K.) 655.

अडवीसय (aḍa-vīsa-ya < aṣṭa-vīmśati-ka) nu. twenty-eight, JŚ. आदिमच्छणउदितिए एयं अडवीसयं गत्थि GomSa.(K.) 779.

अडवीसा (aḍa-vīsa < aṣṭa-vīmśati) f. twenty-eight (types in the 8th stage), JŚ. अडवीसा बासट्ठी अडववीसा य अट्ट चउ अट्ट GomSa.(K.) 361.

अडवीसिमा (aḍa-vīsimā < aṣṭa-vīmśatitami) nu. adj. twenty-eighth, JŚ. सोलस बावीसदिमा बारस अडवीसिमा (मिस्सस-लागा) तिय चतुत्थी ChaPi. 234.

अडवीसीमंतय (aḍavi-sīmanta-ya < aṭavi-sīmānta-ka) adj. bordering the forest, JM. गहिओ निचट्टसुहिओ अडवीसीमंतओ पंथो TarLo. 1057.

अडसट्ठि (aḍa-satthi < aṣṭa-ṣaṣṭi) nu. [also अडसट्ठी, अडसट्टिय] sixty-eight, AMg. तस्स तस्स मंडलपरिकेवस्स सत्तरस अडसट्ठि मागसए गच्छइ SūraP. 15.2; JŚ. अडसट्ठी एकसयं कसायमागम्मि सुदुमगे सेते GomSa.(K.) 871; 288; Apa. पंचकोटि अडसट्टिव लक्खइं सवसइं णव णव दीवसु संखइ CandappaCa.(Y.) 11.9.2.

अडसट्ठि (aḍa-satthim < aṣṭa-ṣaṣṭi) nu. sixty-eight, AMg. थायरसहे णं बीवे अडसट्ठि चक्खट्टिविजया अडसट्ठि रायहाणीओ, उक्कोसपए अडसट्ठि अरहंता समुप्पज्जिस्स वा ... पुक्खारवरदीवके णं अडसट्ठि विक्खा ... विमलस्स णं अरहओ अडसट्ठि समणसाहस्सीओ ... समणसंपया होत्था

Samav. Abhayadeva comm. 68 (p. 80b)

अडसट्ठि (aḍa-satthi-ma < aṣṭa-ṣaṣṭi-tama) nu. adj. sixty-eighth, JM. बुरुवासाहणं नाम अडसट्ठिमं पण्वं समतं PaumCa. (V.) 68 colophone.

अडसट्ठरि (aḍa-sadari < aṣṭa-saptati) nu. seventy-eight, JŚ. धीपुरिते चउवीसं सीइडसट्ठरी ण थीसहे GomSa.(K.) 722.

अडसहस (aḍa-sahasa < aṣṭa-sahasra) nu. one thousand eight, AMg. अडसहसलक्खणवरा अट्टारसदोसरविय सुरमहिया । मोक्खसुइ अरहंता अरिहंता होतु मे सरणं ArāhPaḍ. 244.

अडसीइ (aḍa-sīda < aṣṭāsīti) nu. eighty-eight, JŚ. तेण दुणउदे णउदे अडसीदे वधमादिमं छकं GomSa.(K.) 782.

अडसीदितिय (aḍa-sīdi-tiya < aṣṭāsīti-trika) nu. adj. the three numbers beginning with eighty eight (i. e. eighty-nine and ninety), JŚ. आदिमच्छकं एवं अडसीदितिए णं अडवीसं GomSa.(K.) 778.

अडहत्तर (aḍa-hattara < aṣṭa-saptati) nu. seventy-eight, AMg. एयं जोयणसहस्सं वज्जिता मज्झे अडहत्तरे जोयणसयसहस्से Jivābhi. 3.77.

अडहत्तरि (aḍa-hattari < aṣṭa-saptati) nu. seventy-eight, JŚ. सत्तं दुणउदि णउदीतियसीइहत्तरी य णवगट्ठे GomSa.(K.) 752.

अडहुत्तर (aḍa-huttara < aṣṭa-saptati) nu. seventy-eight, AMg. अडहुत्तरं (v. l. अट्टत्तरं) च तीसं च छवीसं चैव सत्तसहस्सं तु ... अणुत्तरा नग्गा Pannav. 2.27(174).

अडाड (aḍāḍa) Dośi. m. force, इहे अडाड-अणुवा य DeNaMa. 1.19 (comm. अडाडो तथा अणुवो बलात्कारः); रविणो अडाडखंदिअमम-रिउणो DeNaMa. 1.19.

अडाह (a-ḍāha < a-dāha) adj. without envy, Apa देवदेवो जिणिंदो ... अराउ अकामो अडाहो अवाहो RiṭṭeCa. 2.10.6.

अडिऊण (aḍiṭṭa < aṭitvā) ger. having wandered, JM रातो अडिऊण एयहोसपरिहरणत्थं दिवा भोक्ष्यामि NisCa. 1.142.12.

अडिगवीस (aḍiga-vīsa < adhyardha-vīmśati) nu. twenty-two and half, JM. पणवीस अडिगवीसं कुणंति लत्ता इयं रिक्खं DīnSu. 136.

अडित्तए (aḍittae < aṭitum) inf. in order to go on (the begging tour), wander, AMg. इच्छामो णं तुमेहिं अज्जणुणाए भिक्खायरियाए अडित्तए Naya. 1.14.4; Vly. 2.5.22 (2.107); Uvāsa 77; Antag. 31; वाणिज्यामे नयरे उच्चनीयमज्झिमाइं कुलाइं धरसमुदाणस्स भिक्खायरियाए अडित्तए Vivā. 2.13.

अडित्ता (aḍittā < aṭitvā) ger. having wandered, AMg. अपरितंतजोगी अडइ, अडित्ता रायगिहाओ नगराओ पडिणियखमइ Antag. 6.57 [Ldn.]

अडिय (aḍiya < aṭita) n. wandering, JM. उमयस्सकारगम्भी, दोसीणे अहव तस्स असइए । संयरे अणंति तुम्हे, अडियसु वयं अडीहामो KappBhā. 2314.

अडिल (aḍila < ?) m. [also अडिल] a kind of bird (having wings of leather), AMg. चम्मयक्खी अणेगविहा पण्णत्ता ... बग्गुली जलोया अडिला (v. l. अडिला) मारंडपक्खी Pannav. 1.78(87); Jivābhi. comm. p. 41a.6.

अडिल्ला (aḍillā) f. name of a metre, Apa. सोल्ल मत्ता पाउ अडिल्ल दे वि जम्मका भेउ अडिल्ल । हो ण पमोहर किं पि अडिल्ल । अंत सुपिम मण छंडु अडिल्ल PrāPaṭṭ. 1.127.

अडुयाडित्ता (aḍuyāḍittā < ?) ger. having overpowered,

JM. अनुयायिका लंघे गिण्णामि ति काउं खमएण चेतओ वाई गहिओ
DasaveTI. (H.) 38b.5 [अनुयायिका आश्रित्य (बलात्कार कृत्वा)]

अनुयायिक (adūyāliya) v. l. for अनुयायिक at CaupCa. 319.11
अनुयायिक पोट्टिमतरं.

अडोलिया (adoliyā) Deśī. f. [also अडोली] 1 name of
a princess, JM. धूया अडोलिया गहणेण छुडा अगडम्मि KappBhā.
1155; अडोलिलेणं KappBhā. 1156; 2 female mouse, JM. अगडे
छुडा अडोलिया KappBhā. 1158; तस्य य चेदरूपाणि रमंति अडोलियाए
उदोइयाए KappBhāTI. p. 360. 7. 12.

[अडोविय (adoviya < aṭopita) adj. PSM. w. r. for
आडोविय Paṇḍā. comm. p. 48b. 10]

अडोहिउं (adohium=anavagāhya) ger. not having fatho-
med, Apa. पटिबिबिअ-मुंजालु जलु जेहिं अडोहिउं पीउ Hem.(Gr.)
4. 439. r. 2.

अडु- (adda-) Deśī. v. to place, to put on, Apa. निनु वडु
नव-नव भूतण अडुहि। पहिरिय पुण इह वाविहि छडुहि SaḷḷaSaṃ. 8.10;
कोसविहिं तो पत्तु नरु। पणवीहिहिं हिंइह सिरि तिणु अडुह जिब पावइ
पर-दव-भरु VīPaSaṃ. 8.9.

अडु (adda) Deśī. [Turn. 188] adj. cross, crooked, bent,
AMg. ईसि अडुच्छिअकडक्खिअट्टिअहि .. मनाग अडुं तिर्यवलिंत अक्षि येसु
कटाक्षरूपेण ईसि चेत्थिअ Jivābhi. comm. p. 207a.10 (Jivābhi.
3. 303 v. l. अदक्षि); JM. तं च वंससिअरे अडुं कट्टं कसेल्लयं AvTI. (H.)
300a. 4; विस्सरियप्पा खडुम्मि निवडिओ सो कुहाडओ अडुओ। आवडिओ
तस्य सिरं दोभायं तस्य संजायं UvPayTI. 131b.4.

अडुक्ख- (addakkha-) Deśī. v. to throw, Hem.(Gr.)
4. 148; Lakṣmi (Gr.) 3. 1.79 (p.217)

अडुक्खिय (addakkhiya=ksiṣṭa) Deśī. adj. (ppp.) that
which is thrown, JM. तर पेळिओ तुक्को, दिही-नाहो गलत्थिओ तह
य। अडुक्खिओ अ कामी, रिउ-वत्तण, छुह महाएसं KumāCa. (H.) 6. 96.

अडुग (adda-ga) Deśī. adj. cross, transverse, JM. रातो
अंधकारे वंटेणं कवलेण सह भुंजति तेण गले खिज्जति अडुगो वा लगमति
NiaCu. 1 141 31.

अडुडु (addadda) Deśī. adv. out of sight [cf. Mar. आड],
Apa. सुक्कलु जेम अडुडु जाइ। सुक्कलु जेम भिउटिहिं ण थाइ PaumCa.
(S.) 51.13 2.

अडुण (addana < addana) n. shield, JM. नव-मुग्ग-वज्ज-अडुण-
दक्षि-आजाणु-मीसण-सरीरा (मिहा) SurSuCa. 2. 5. (PSM. also
skin ?)

अडुण (addana < atana) n. wandering, going on a begging
tour, JM. तिद्धत्थेण भगियं पज्जसं अमह अडुणेण MaVICa. (G.)
190a. 11(6)

अडुपल्लण (addapallāna) Deśī. n. a kind of vehicle, JM.
लाटानां यद् अडुपल्लणं रुई तदस्यविषये थिलिरित्युच्यते Jivābhi. 3, comm.
282a. 1; लाटेषु स्वनामप्रसिद्धेऽन्यत्र थिलिरिति ख्याते बाहनभेदे Jivābhi. 3
comm. 285a. 4; थिलिसि अडुपल्लणं Vīy. comm. 399a. 10.

अडुय (addaya) Deśī. n. a curved weapon, Apa. पहिल्ले
अरे धणहरं . संखु चउत्थयं पंचमे अडुउ ... बीसहि मि मुअ (दंडेहिं)
बीसाउहेहिं ... भीसावणु रावणु PaumCa. (S.) 74. 7. 3; adj. i. aside,
JM. अहं अडुए बायामभूमीए ठिओ CaupCa. 142.30; ii. (f.) curved,
slanting, JM. (कले) णममाणे अंतरा अनुया कविया वज्जंति NisCu.
2.162.14.

अडुवियडुं (adda-viyaddam) Deśī. adv. [also अडुविअडुं]

confused, senseless, helter-skelter, disordered, JM. एवं अडुवियडुं
चित्ततस्स ण पडिसेवणाणुकूले OghNI. (TI.) 176a. 7; 177a. 7; अतिक्रिणं
आकीर्णं परिवाडीय वितिक्रिणं विप्रकीर्णं अणगुपुक्कीय अडुवियडुं ति वुत्तं
भवति NisCu. 4.37.15; सो पुलिंदगो ... अडुविअडुं खलंतस्सरं कुमारवत्तं
कहिउमारदो MaVICa. (G.) 210b. 11(6); अडुवियडुं हिंणउवुडु-निम्बुडु-
णाई कुणमाणा PubCa. 77. 25; 83 4; 85.6; अडुवियडुं समुदमज्झम्मि
वियर सा पावा JugāJiCa. 83.13; अडुवियडुं खोरटारो व्व JugāJiCa.
143 33; सेट्टी अडुवियडुं मणिउमादत्तो KaKoPra. 76.15; 83 26; 83.30;
अडुवियडुं पयंगविही (भिक्षावरियाए) PavSāro. 747 (comm पतङ्ग-
गतिहिं अनियतक्रमा भवति); adj. Apa. भक्खिनि जंगलु अडुवियडुं।
उत्परि रिसिहिं गिहितरं इडुह MahāPu. (P.) 63 16.12; अडुवियडुं वुत्तं-
डियउ सिरिहिं निवडउ चम्मे मडियउ JambūSāCa. 11. 6.2.

अडुवेउं (addaveum=rodhayitvā) Deśī. ger. neglecting,
having set aside, JM. पाणे वि अडुवेउं किर सुंदरि। तुह पियं करिस्सामि
PubCa. 51.23.

अडुणग (addānaga) Deśī. n. wandering, JM. भाइ-समणार्हेण
तु रक्खण-ववहरणं मुक्कय्यं अडुणगाइ य। तहा अमुगनगराओ चउडिंसि
जोयण-सयाई VīMāPra. 5.6.

अडुयतिरिच्छा (addāya-tiricchā < a-tiryāṇic) m./n.
reptile, serpent, JM. चिताउरो य जम्हा अहमेव य पढमओववणाभिमुहा।
अडुयतिरिच्छा विव भमामि जणयस्स जमिडुत्तं AkkhaMaKo. 45.69.

अडुय (addiya) Deśī. n. [cf. °या] a posture in wrestling
or fighting, JM. अडुयपक्खिआदिकरणेहिं। जुअं NisCu. 3.348.12;
लोए अणिवडाई अडुय-पक्खिआई करणाई। पचादेससयाई मरुदेवाईणि
उत्तरिए VīAvBhā. 3457; एवं लोइयं अण्डकरणं बत्तीसं अडुयाओ। बत्तीसं
पक्खिआओ सोलस करणाणि AvTI. (H.) 305b. 7.

अडुयालिय (addūyāliya?) Deśī. adj. (ppp.) disturbed,
churned, JM. बहुतरुदलमूलफलकसायकलियजल्लाणत्तणओ अडुयालिये
पोट्टिमतरं CaupCa. 319.11 (v. l. अनुयालिय)

अडुवे (addēvi) Deśī. ger. stopped or prevented, Apa.
तहि अवसरे भंभीसंतु मउ .. थिउ अडुवे साइणु अण्णउ PaumCa. (S.)
71.14.6.

अडुहिय (addohiya) Deśī. n. churning, disturbing, Apa.
योवतरे मच्छुत्थल देति .. करि-मयरडुहिय-डुडुइति PaumCa. (S.)
31.3.3.

अडु (addha < ardha) nu. [Hem.(Gr.) 2.41; Lakṣmi.(Gr.)
1.4 34] half, AMg. ने णं जोइसियविमाणावासा . विगसिय-सयवत्त-
पुंडरीय-तिलय-रयणडुचंद-विता SamavPra. 149; परमाणुपोगले णं भंते!
किं सअडुं समज्झं सपवेसे? उदाहु अण्डे अमज्झं अवसे Vīy. 5.7.0
(5.100); 5.7.10 (5.161); 5.8.3 (5.202); पासाववडंसए पण्णेसे —
सडुवावट्टि जोयणाई उडुं उच्चतेण Jivābhi. 3 633; सक्के यत्थ वेदिदे ...
दाहिणडुलोगाधिबत्ती Pannav. 2 50(197); वावत्तरि च चंदा, वावत्तरिमेव
दिगकरा दित्ता। पुक्खवरदीवडुं, चरंति एते पमासंता SūraP. 19.21;
पुक्खवरदीवडुं पायइसंडे य जडुदीवे य Av. 47; एरे उगते पुरिमडुं
पक्खिआति Av. 98; मयवं पाकसासणो दाहिणडुलोगाधिबत्ती Kapp.(J.) 14;
15; JM छचउत्तिडुगेगडुमासे यगनव दुक्खवारस अकासी। अडुविअडुयवमासे
वावत्तरि दो दो MaVICaSto. 27. cf. अडु.

अडु (addha < ādhyā) adj. 1 rich, wealthy, AMg. केजे
णां गाहावई इत्था, अडुं दिसे Sog. 2.7.8(843); माणुस्सए भवे जाई
इमाई कुलाई भवति, अडुं जाव वडुणस्स अपरिभूयाई Thāpa. 8.10(597);
वडे समणोवासगा ... अडु दित्ता Vīy. 2.5.11 (2.94); 3.2.19
(3.101); 15.4 (15.1); 2ये वासे सत्थवाहे अडुं दिसे Nāya. 1.2.7;

1.8.64; 2.1.16; अणवे नामं गाहावई ... अङ्गे जाव अपरिभूर Uvā. 8; 8; 105; नामे नामं गाहावई होत्वा, अङ्गे Antag. 21; महा नामं सत्य-वाही, अङ्गा जाव अपरिभूया Anuttaro. 3.6; पुरिसवरंगं हत्थी अङ्गे वित्ते वित्ते Uvav. 11; RāyPa. 671; आवाडा नामं चिलावा अङ्गा Jambuddi. 3.103; सोमिले नामं माहणे परिवसई, अङ्गे जाव अपरिभूर Nirayā. 90; 64; अङ्गा इम्मा भणिणो PaLiNa. 194; 2 abounding in, posse-ssing abundantly [at the end of a opd.], AMg. जहा से पागास्टा-लग-वरिय-दारगोपुर-कूडागारङ्ग-सुविधिकोद्धम ... कलित्ता भवणविही बहुविकप्पा Jivābhi. 3.594, (तथैव कूटाकारेण शिखराकृत्याऽऽदधानि सुविधिकोद्धमानि Jambuddi. comm. 107a.2); सीलङ्गं गुणआगरं (संजयं) Utt. 19.5; Jā. पोण्णजीवणिवद्धो भस्माभम्मत्थिकायकालङ्को Pavā. 2.36; अङ्गुणङ्गे ... सिद्धं ... वदिमो SidBha. 1; M. एति गह मोत्तिअङ्गे पओस सीवाहए दिणेहम्मि GauḍVa. 1086; परिपिण-केसरङ्गं भवणवमलं व रविर्विं Jā. 439; पत्ता रोअम्बरङ्गं सुअमह जणणी तं छमेसं खमारी ŚrīKāv. 3.18 (comm. रोदे यान्यक्षराणि तैरादयं युक्तं); पञ्चुक्कम्भुअवेहिवणुण्डादयोस-ट्टिई तुह रिउत्स कुमारिउत्ता ŚrīKāv. 10.84 (comm. आदयः उपेतः); Apa. सो बहुपरिमलङ्गु वणत्तु BhaviKa. 140.3.

अङ्गुल्येत्त (addha-kkhetta < ardha-kṣetra) *n.* a conste-llation remaining in conjunction with the moon for a day and a night [these six constellations are Uttarābhādrapadā, Rohiṇī, Pūnarvasd, Uttarā-phālgunī, Viśākhā and Uttarāśādhā], AMg. तत्थ जे ते णक्खत्ता उअयमागा दिवङ्गुल्येत्ता पणयालीसइमुहुत्ता पण्णत्ता ते णं छ, तं जहा — उत्तरामहत्तया, रोहिणी, पुण्णवत्त, उत्तराफगुणी, विसाहा, उत्तरासादा SūraP. 10.4.

अङ्गुग (addha-ga < ādhyā-ka) *adj.* abounding in, posse-ssing abundantly, JM. कप्पाकप्पे परिणिट्ठियस्स ठाणुस पंचसु ठियस्स । संजमतवद्गुत्त उ अविकप्पेणं तहाकारो ĀvNi. 688 = PañCaP. 12.14.

अङ्गुतिरिच्छ (addha-tiriccha < ādhyā-tiryañc) *adj.* 1 half (slightly) horizontal, 2 crooked like the rich man, Apa. दुग्गप-वित्तपरिच्छिई अङ्गुतिरिच्छिई महई छाइउ अंबर PañCaP. (P.) 14.20.11.

अङ्गुतेरस (addha-terasa < ardha-trayodaśa) *nu.* twelve and a half, AMg. तओ अणंतरं उअट्ठित्ता से जाई इमाई ... अङ्गुतेरस जाइ-कुल्लोडिओणिपमुहसयसहस्साई ... (तत्थ उअवज्जिहई) Vīvā. 31.

अङ्गुत्त (addhatta < ārabdha) *adj.* (ppp.) which is begun, M. समअं चिअ अङ्गुत्तो दोणह वि अणुल्लभदारुणो परिणामो SetaBā. 13.6 (comm. सममेवैवारण्यो)

अङ्गुद्धीकय (addhaddhikaya < ardhardhikṛta) *adj.* (ppp.) repeatedly cut into two, JM. अङ्गुद्धीकय-माणिणि-माणो पञ्जुण दिण्णणो KumāCū.(H.) 3.13 (अर्थाधीकृतः ... तुयांशो विहितो)

अङ्गुनव (addha-nava < ardha-nava) *nu.* eight and a half, AMg. सीयलस्स णं अरहओ कालगयस्स ... एगा सागरोवमकोडी तिवास-अङ्गुनवमासाहियवायालीसवाससहस्सेई ऊणिवा विहत्ता Kapp. 151 [Ldn.]

अङ्गुपंचम (addha-pañcama < ardha-pañcama) *nu. adj.* four and a half, AMg. तेण परं अङ्गुपंचमा मासा Nis. 26.41.

अङ्गुपंचमासिय (addha-pañca-māsiya < ardha-pañca-māsika) *adj.* of four and a half months, AMg. अङ्गुपंचमासियं परिहारद्वाणं पट्टविए अणगारे अंतरा मासियं परिहारद्वाणं पडिसेविता आलोएज्जा Nis. 20.42.

अङ्गुभरह (addha < bharaha < ardha-bharata) *m.* half the Bharatakeśra, AMg. पभू णं विच्छुबजातिआसीविते अङ्गुभरहम्भामनेत्तं ... ईदि वित्तेणं विसपरिणं करिणए Thāpa. 4.514(841); इहेव अङ्गुदीवे दीवे-आरे वासे दाहिणुमरे इमीसे ओसप्पिणीय सुसमसुसमार अक्कटाय Kapp.

(JDPF. 110a.7); अङ्गुभरहम्भामे अङ्गुमिहसम्भामसुण्णिवपहणे Nandi. 92. 38; जेति इमो अणुओमो पयरं अज्जावि अङ्गुभरहम्मि Nandi. 92. 38; JM. ते रामकेसवा इव जाया नं अङ्गुभरहविकत्ताया PubCa. 176.12

अङ्गुमास (addha-māsa < ardha-māsa) *adj.* lasting for half a month, fifteen days, JM. बहुणि चउत्थ-छट्ठम-वसम-दुवाकस-मासदुमासाणि तवोकम्माणि कुवमाणे विहरर Era. 33.28.

अङ्गुयकली (addhayakkalī) *Deśi. f.* placing the hands on the hips, अङ्गुयकली तह य कडिहत्थे DeNāMā. 1.45.

अङ्गुयघर (addhaya-ghara < ādhyā-ka-grha) *n.* house of a rich (person), JM. सा किंचि अङ्गुयघरं परिवारीपडियमग्गया अज्जा TarLo. 28.

अङ्गुरत्त (addha-ratta < ardha-rātra) *n.* midnight, AMg. णो कपए णिगंघाण बा णिगंघीण बा चउहिं संसाहिं सज्जायं करेत्तए, तं जहा — पढमाए, पच्छिमाए, मज्झणं, अङ्गुरत्ते Thāpa. 4.257(286); कालङ्गुरत्त-मास-रासितंकासं ... महाबोदिं विउव्वह Vīy. 3.2.28 (3.112); जे भिक्खु चउहिं संसाएहिं सज्जायं करेइ, कोत्ते वा साइज्जह, तं जहा — पुव्वाए संसाए, पच्छि-माए संसाए अवरण्हे अङ्गुरत्ते ... तं सेवमाणे आवज्जह चाउम्मासियं परिहारद्वाणं उग्गाइयं Nis. 19.8; पाओसिबुद्धत्ते उत्तरदिशि पुव्व पेहए कालं वेरसियमि भवणा पुव्वदिता पच्छिमे काले UghNi. 662; PinḍNi. 483; पुव्वमङ्गुरत्तमम्मा छप्पलकुमारिविहियसुइकम्मा । जिणा सरणं ĀrābPaḍ. 238; JM. तओ साहुणा णायं — जहा ण एसा पागइत्थिति उअत्तो, णओ अङ्गुरत्तो, दिण्णं मिच्छाबुद्धं JussaveTī. 104a.3; अङ्गुरत्ते पमायं दसेति VavaBhā. Uddesa I. p. 96a.9, अंगारचोदसीए कित्थिय तह अङ्गुरत्तम्मि KuvMāKā. 19.15; अह अङ्गुरत्तसमए दुव्वहि-सई सुणिउ पडिबुद्धा BurSuCa. 6.129; नमोकारचित्तणपरप अङ्गुरत्ते जाया उयरे अईव वेयणा Erz. 48.12; अङ्गुरत्तिओ अङ्गुरत्तुवरि वेप्पइ ViMāP. 42.24.

अङ्गुरत्तिअ (addha-ratti-a < ārdha-rātri-ka) *adj.* pertai-ning to the midnight, JM. अह कालगगहगिही ... वित्तेसो, जहा चत्तारि काला ... पाओसिओ वापाइओ वा, अङ्गुरत्तिओ वेरत्तिओ पामाइओ ViMāP. 42.22; अङ्गुरत्तिओ अङ्गुरत्तुवरि वेप्पइ ViMāP. 42.24; 42.27; 42.29.

अङ्गुलत्त (addha-latta < ardha-rātra) *n.* midnight, Mā. (नन्दगोप) अज्ज हि अङ्गुलत्ते अम्माणं कुडुंविणीए पम्मा इयं च दाही (? दालई) BāiCa. 1.18.1; (नन्दगोप) अज्ज अङ्गुलत्ते अम्माणं कुडुंविणीए BāiCa. 1.19.15.

अङ्गुहार (addha-hāra < ardha-hāra) *m.* a kind of neck-lace (having blue strings), AMg. (हारं पिण्डंति) तयाणंतरं च णं अङ्गुहारं जाव पट्टं मउडे Vīvā. 118.

अङ्गुहज्ज (addhāijja < ardha-trīya) *nu.* [also अङ्गुतिज्ज] two and a half, AMg. मणपज्जवाणे ... समुप्पन्ने अङ्गुहज्जेहिं दीवेहिं ... सण्णीणं ... मणोगवाइं आवाइं जाणेइ Āyā. 2.15.33(169), पउमप्पहे णं अरहा अङ्गुहज्जाइं भणुसयाइं उड्डं उअत्तेणं होत्वा SamavPra. 7; एत्थ णं महं एगे पासायवडेसगे पण्णत्ते अङ्गुहज्जाइं जोयणसयाइं उड्डं उअत्तेणं Vīy. 2.8.1 (2.120); तत्थ णं महं एगे पासायवडेसगं ... अङ्गुहज्जाइं जोयणसयाइं विक्खलेणं Vīy. 14.6.6 (14.74); जा सा उत्तरवेउअविया (ओगाहणा) सा ... उअत्तेणं पक्करस धणूइं अङ्गुतिज्जाओ य रयणीओ Vīy. 24.20.4 (24.240); सय णं से वणदावे अङ्गुहज्जाइं राईदियाइं तं वणं इमामेइ Nāyā. 1.1.188; गोयमा! अङ्गुहज्जाइं पत्तिओवमाइं ठिई पण्णत्ता Nāyā. 2.1.43; अङ्गुहज्जाइं वाससयाइं परमाउयं पालहत्ता Vīvā. 24; अङ्गुहज्जाइं जोयणसयाइं विक्खले-भेणं RāyPa. 129; उत्तरवेउअविया (ओगाहणा) अङ्गुहज्जाइं भणुसयाइं Jivābhi. 3.855; 3.973; लेत्तओ अङ्गुहज्जेकपरियहा Pennav. 18.45

(1810); गोबमा ! अंतोमणुस्सल्लिते अङ्गुलज्जेसु दीविसु ... एत्थ णं भासालिया समुच्छति Pannav. 1.72(82); अङ्गुलज्जां धनुसयां विक्खंभेण Jambuddh. 1.38; 4.10; 5.52; ता अङ्गुलज्जां जोयणां एगमेगेणं राइदियणं विकारिता SuraP. 1.23; अङ्गुलज्जेसु दीवसमुहेसु जावंत केइ साह Av. 31; अङ्गुलज्जेसु दीविसु ... सण्णीणं ... मणोणं भावे जाणताणं Kapp.(J.) 142, 222; अङ्गुलज्जा पक्खिया आरोवणा तेण परं अङ्गुलज्जा मासा Nis. 20.37; मणुस्सलेत्ते अङ्गुलज्जेसु दीवसमुहेसु Dasā. 5.7; संयास्तपट्टो अङ्गुलज्जा य आयया इत्था । दोणं पि य वित्थारो इत्थो चउरगुल वेव OghNi. 723; अङ्गुलज्जेसु दीवसमुहेसु (सण्णीणं मणपञ्जवणणं) Nandī. 32; तमाय (पुट्टीय) अबधारणित्ता जहत्तेण अंगुलस्स असंवेज्जतिभाणं उक्कोत्तेणं अङ्गुलज्जां धनुसयां AnuOg. 347(5), 376; अङ्गुलज्जा धरणा य सुवण्णो तो य पुण कंसो JoisKa. 24; एते अङ्गुलज्जा दीवा JoisKa 129; JM. चत्तारि गाउयां अङ्गुलज्जां तिगाउया वेव । अङ्गुलज्जा दुण्णि य, दिवडुमेणं च निरपसु AvNi. 47; ViAvBhā. 693; अङ्गुलज्जा दोन्नि य दिवडुमेणं धनुसयं च (होइ उच्चत्तं) Tittbo. 364; अतो परं अङ्गुलज्जावुट्टीय जोयणे चउगुल्यं । दिवडुं दोसु अङ्गुलज्जेसु छेदो NisCu 1.69;28; मणुया वि बहुप्पयारा, अङ्गुलज्जेसु नवर दीविसु JambhCa.(G) 5.163; अङ्गुलज्जा दीवा VivMañ. 20, JS. हेट्ठिमगेवउजेसु य अङ्गुलज्जा हवति रयणीओ Mñā 1069(12) (comm तृतीयाधेसहिते रत्नी भरतः)

अङ्गुलज्जादीव (addhāijja-dīva < ardha-tṛtiya-dvīpa) *m.* two and a half continents (i. e. Jambudvīpa, Bhāratadvīpa and half of the Puṣkaradvīpa), AMg. तिरियं होमाणे पणरससु कम्म-भूमीसु होजा साहणं पडुच अङ्गुलज्जादीव-समुदतदेस्सेसभाय होजा Viy. 9.31-30 (9.50); JS. पवमङ्गुलज्जादीवसमुहेसु (मणुस्सा अरिय मिच्छादट्ठी) SāpAḡ 1.1.163.

अङ्गुलज्जमासिय (addhāijja-māsiya < ardha-tṛtiya-mā-sika) *adj.* of two and a half months, AMg. अङ्गुलज्जमासियं परिहारट्ठाणं पट्टविय Nis 20 38

अङ्गुलज्जसय (addhāijja-saya < ardha-tṛtiya-sāta) *n.* two hundred and fifty, JM. अङ्गुलज्जसयहिं गएहि वीरो जिणेर्रो जाओ । दूतमअइसमाणं दोणं पि दुचत्तमहसहिं PavSāro 404; अङ्गुलज्जसयहिं गाहाणं कयपरिच्छेयं SurSuCa. 1.44

अङ्गुलज्जहत्य (addhāijja-hattha < ardha-tṛtiya-hasta) *adj.* measuring two and a half Hasta (a measure), Apa. अङ्गुलज्जहत्यणुं भुंदरु वीससमुदमाणजीवियवर (जायउ प्राणयकप्पि सुरेसर) MahāPu (P.) 47.4.7.

अङ्गुलज्ज (addhāijja < ardha-tṛtiya) *nu.* two and a half, JM. खेत्तम्म उ अणिओगो तिरियं लोगम्म जम्म वा खेत्ते । अङ्गुलज्जदीविसु छल्लदीसाय खेत्तेसु ViAvBhā. 1401; Apa. अङ्गुलज्जदीवोवहिपमाणु BhaviKa 316.5; सोवण्णं अङ्गुलज्ज आउ PaṇaCa.(P.) 16.9.8; अङ्गुलज्ज जं सायरहं माणु PaṇaCa.(P.) 16.10.3; अङ्गुलज्जदीवहिं पंच मेरु सत्तहि सउ खेत्तहि सुर जणेरु PaṇaCa.(P.) 16.15.1; 16.15.9; अङ्गुलज्जदीवहिं धरेवि मणुसेत्तरगिरि जाम नराळुव JambhSaCa 11.11.11.

अङ्गुलय- (addhāya < ā-dhāya- < ā-driya-) *v.* to honour, to respect, JM. दोसणं तहा करेमि जहा लोगो ममहुत्तो पडति तेण एतस्स ण अङ्गुलयति एवं दोसेण AvTt.(H.) 48b 5

अङ्गुल (addhāra < aṣṭādaśan) *nu.* eighteen, JM. अङ्गुल छणीसा य (? च) पाल सट्ठी य (गुंजाइ जाव टं कं उत्तिममाणिकमुल्ल वरं) RayPa 118.

अङ्गु (addhi = kṛṣṭi) *m.* pulling, stretching, M. दुग्गयकुडुव-अङ्गु कह तु मय धोविपण सोढव्वा । दसिओसरत्तसल्लिण उयह सत्तं व पडरण GaSaSa.(W.) 10. cf. कङ्गु.

अङ्गुल (addhā = ā-kṛṣṭa) *adj.* pulled back, M. धूमसिहा-णिहिरामअङ्गुलसल्लि । ... णईसोत्ता SetuBa. 5.72.

अङ्गुल (addhi-tta < addhya-tva) *n.* richness, wealthiness, JS. दारिदं अङ्गुलं णिदं च युदि च वसणमणुदयं । पावहि बहुतो जीवो BhaAra 1808.

अङ्गुलुकरण (addhindu-karāṇa < ardhendu-karāṇa) *n.* a posture of an arāher (resembling the half moon), S. (चाणूर-मुष्टिकौ) अङ्गुलुकर(ण)संथाणवधप्पहारहि जुद्धवित्तेसहि सिद्धि गच्छामो BhaCa 5.5.4.

अङ्गुल (addhiya < addhya) *adj.* rich with, adorned with, Apa. पुणु गण्णिण-रण-रस-अङ्गुलहो जक्खहो वज्जरित अणङ्गुलहो PaumCa. (S.) 9.8.8; णियस्से वडिय रण-रसे अङ्गुल रावण-रामहुं णाई कलि PaumCa.(S.) 37 1.1; धम्म-स्खलु पर वयकुसुमङ्गुल Chakkammu. 2.4.7.

अङ्गुलवन्त (addhi-vanta < addhi-mat) *adj.* [Hom.(Gr.) 2.41] wealthy, rich, Apa. अङ्गुलवन्त मरवंता NāyCa.(P.) 9.12.5.

अङ्गुलुट्ठ (addhutttha < ardha-caturtha) *nu.* three and half, Pisehol. 450. cf. अङ्गुलुट्ठ.

अङ्गुलुण (addheṇa = avastabhya) *ger.* collecting, pulling in one place, JM. जह सुक्कं तडागपाणिं वडपसं पिण्णपत्तं वा अङ्गुलुण सणियं विरिचि जह उज्जरा न जायति AvTt.(H.) 620b.8.

अङ्गुल (addhejja = addhya-tva) *n.* wealthiness, richness, AMg. दसविधे सोक्खं पत्तते, तं जहा -- आरोगदीहमाउ अङ्गुलं काममोग-संतोसा Thāna 10.83(737) (comm आङ्गुलत्वं धनपतित्वं सुखकारणत्वात्सुखं अथवा आदयैः क्रियमाणा इत्या पूजा आदयेज्या)

अङ्गुलकंति (addhokanti < ardhāpakrānti) / [also अङ्गुलकंति] the act of setting aside or dropping of the half or a part of a series. i. e. a sequence of being low, middle and high and its substitution by the next of a correlating series like fasts of 4, 6, 8, 10, 12 meals when prescribed as a kind of penance. For example, a fast of four meals which is prescribed as the lowest penance for the summer season will be replaced by a fast of six meals in the cold season and so on. JM. कालगुरु तवगुलगा, दोहि गुरु अङ्गुलकंति पुगे KappBhā. 429 (comm. दोषेषु तु तिथिगणनसुधमेधेषु तपःकाललक्षणे अर्द्धापक्रान्तिः क्वचित् तपोगुरुकाला क्वचित् कालगुरुकालेयवस्था अवसातव्या); गण्णिगिसरिसो उ धरो पवत्तिणि-विभाग-सरिसओ भिक्खु । अङ्गुलकंती एवं सपदं सपदं गण्णिगुरुणं KappBhā. 2411; अङ्गुलकंतीय चारियव्वं । मज्झिमे अदिट्ठे चउल्लुअं । दिट्ठे चउगुरं । उकोसते अदिट्ठे चउगुरं, दिट्ठे छल्लुअं NisCu 2.30.13; इमा वि अङ्गुलकंती चारणिया देहजुत्ते अचिन्ते पायावच्चपरिगहे जहणए अदिट्ठे चउल्लुअं NisCu. 2.30.19; गिम्ह-सिसिर-वासासु चउत्थयाईणि बारसंताई । अङ्गुलकंतीय जहण-मज्झिमुकोसतवाणं ViAvBhā 1273(1270)

अङ्गुलपड्य (addhoppaiya < ardhopatita) *adj.* (ppp) partly flying up, JM. रेहर चिय लंकिरेसहत्थकुंडललंत्तहारलया । अङ्गुलपड्या विज्जाहरि व्व पुरिसारए बाला SubhāGāSaṃ. 62.

अङ्गुलगा (addhoru-ga < ardhoru-ka) *nu.* [also अङ्गुलगा, अङ्गुलगा] waist-cloth worn by a nun (covering half the thigh), AMg. अङ्गुलगा उ ते दो वि नेण्हउं छायाय कडिविभागं । जाणुपमाणा चलणी असीविया लंखिया एव्व OghNiBhā. 315; JM. अङ्गुलगा तु ते दो वि नेण्हउं छायाय कडीमागं NisBhā. 1402; अङ्गु उल्कार्थं मज्जीतीति अङ्गुलगा NisCu. 2.190.9; उवगरणां चउत्तस ... अज्जाण वि मणिवाइ अहिवाणि वि हुत्ति तागेवं । ... उगहउंत्तग पट्टो अङ्गुल चलणिया य मोद्धव्वा PavSāro. 580; PañVa. 782.

[अध (adha = aṣṭa) PSM. following Pischel notes अध (Viy.), अधवाल (Samav.), अधसङ्घि (Samav.), अधास (PrāPañg.) based on inferior readings.]

अधत्त (adhatta < ārabdha) *adj.* (ppp.) begun, started, Apa. पाणिबहु अधत्तु लीउ वज्ज अधत्त AnāMahSam. 10. 7.

अधार्हय (adhāriya < ardha-trīya) *adj.* two and a half, Apa. परमेसर माणिव केलिसुक्ख अकल्लु अधार्हय पुब्बलक्ख CandappaCa. (Y.) 9. 6.4.

अधार (adhāra < aṣṭādaśan) *nu.* eighteen, Apa. सीरुण सहस निम्मल अधार AntaraSam. 3. 9.

अधारसग (adhārasa-ga < aṣṭā-daśa-ka) *nu.* eighteen, AMg. नव चैव अधारसगं सत्तावीसा तद्देव चउप्पज्जा नउह दो चैव सया उ सत्तरी होह कोडीणं PinḍNi. 402.

[अधारसम (adhārasa-ma < aṣṭādaśa-ma) *nu. adj.* eighteen, inferior reading for अधारसम, PSM., Pischel.]

अण- (ana- < ṛ-) *v.* [ṛuoti] to behave, to act, to treat, AMg. जइ मम न पिंयं दुक्खं जाणिय एमेव सव्वजीवाणं । न हणइ न हणावइ य, 'सममणती (v. l. अणइ ति) तेन सो समणो' ApuOg. 708.3 (comm. सममणति ति - सर्वजीवेषु तुल्यं वर्तते यतस्तेनासौ समण.)

अण (ana < ṛna) *n.* [Hem.(Gr.) 1.141; DeNāMA. 106; (comm.)] debt, AMg. दुक्खमूलं पुरा किञ्चा दुक्खमासज्ज सोयती । गहितमि अणे पुब्बि अरत्ता न मुञ्चइ IsiBhās. 15. 9; पापं जे उ पकुब्बंति जीवाः सोताणुमामिणो । बड्ढती पावकं तेसि अणगाहिस्स वा अणं IsiBhās. 15. 15; 45. 8.

अण (ana < jana) *n.* (at the end of epds., often as a v. l. for jana) community, class, group, etc. (conveyed by the preceding word), or an individual belonging to it, M. अक्खल्लइ पिआ हिआ अणं महिलाअणं रमतस्स GaSaSa. 41; अहं हं लज्जालुइणी तस्स अ उम्मच्छराइ पेम्माइ । सव्विया-अणो वि णिउणो अलाहि किं पाद-राएण JaSaSa. 127; (स्वापक) सुरअणपिआणं । गिरिसिगिरिदिसुआणं सचाडी KapMañ. 1.3; Ś. (शकुन्तला) भूओ वि सहीअणं अनुमाणस्सं Śak. 35.9(3); (कुट्टम्बिनी) पग्लोअं पत्थिदो अज्जो ण देसंतरं । ता अणुचिदं नु कुलवहूअणस्स (v. l. कुलअणस्स) णिवसिदुं MudrāKa. 186. 4; (चन्दनदास) तस्सि समए आसि अम्ह वरे अमञ्जरक्खसस्स वरअणो MudrāKa. 30.4; 30.10; 175. 4; (सर्वाः) अहो रक्खसाणं दुट्ठतामिओओ जो गिइट्ठिदं अबलाजणं (v. l. 'अणं) वि बाधेहि MahāVīCa. 209. 12; Apa. बंधुयण (v. l. 'अण)हो सयलहो सुहु जणंतु - गम्भहो णीसरिउ PaṇaCa.(P.) 8.11.4; बंधुअणहो सयलहो जाउ तोसु PaṇaCa.(P.) 9.1.5.

अण (ana < an) (part.) [alternant of na Hem.(Gr.) 2.190; Märk.(Gr.) 8.3; in epds. both before vowels and consonants] not, Apa. एत्थंतरे णिणासिय मारवे अणउप्पज्जमाण दिव्वारवे VadḍhaCa. 10.1.12. cf. epds. अणहिअअ, अणचित्तिअ etc

अण (ana < an) *neg. part.* before a vowel in epds., e. g. अणंग, अणंत, अणइअमणिअ, अणाइ etc.

अण (ana < ana) *m./n.* [short for Anantānubandhikaṣṭya] passions (kaṣṭhas) which bind the soul for an infinite period of time (they are four viz. krodha, māna, māyā and lobha), AMg. कोहो माणो ... चउरो वि हुति चउमेया । अण अप्पक्खाणा पक्ख-क्खाणा च संजलणा ĀrāPañ. 651; JM. अण-दंस-नपुंसित्थी वेयक्खं च पुस्सवेयं च । दो दो एगंतरिप सरिसे सरिंस उवसमेइ ĀvNi. 116; अणरेजेहि दण्डकपातुः । अस्साअप्यवान्तस्स अण इति भवति । शब्दार्थेऽपि अणन्तीत्याः

अणन्ति शब्दयन्ति अविकलहेतुत्वेन असातवेचं नारकापापुष्कं इत्याः, आधाः कोधादयः । अथवा अनंतानुबन्धिनः क्रोधादयः अनाः । समुदाय-शब्दानामवयवे दृष्टिदर्शनात्, भीमसेनः सेन इति यथा । अथवा अण ति प्राकृतत्वेन अनाः, एकदेशेन समुदायस्य गम्यमानत्वाद् अनन्तानुबन्धिनः ĀvNi.(H.) 81b. 12, 13, 14. 561, 14-15; सोलस कसाय नव नोकसाव दुविहं चरित्तमोहणियं । अण अप्पक्खलाणा पक्खलाणा य संजलणा KamVi. (D.) 17; अण मञ्हागिह संवयण BanSam. 3; अणधावरइगबिगलअंतो ... मीसे KamTh.(D.) 14; अणमज्झगिहसंवयणचउ ... मीसे KamTh. (D.) 5; अनुव्वाइचउके अण तिरिनिरयाउ विणु विआलसयं KamTh.(D.) 20; मिस्सदुगकम्मअण विणु तिचत्त Saḍḍi. 55; कोहो होइ चउक्खा माणो माया य तह य लोहो य । अण अप्पक्खलाणा, पक्खलाणो य संजलणो JambūCa.(G.) 5. 21; JS. अयइचउकं तु अणं अणियट्ठीकरणचरिमन्नि GomSa (K.) 335; अण मिक्ख मिस्स सम्म KaSaPaCa. 1.

अण (ana < anas) *m.* cart, chariot, JM. विसमा रागहोसा निता तुरय व्व उप्पेण मणं । ठायेति धम्मसारहि दिट्ठे तुह पयणे नवरं IsaPañ. 27; Apa. सो सच्चवेणु व्व परिधावइ धवलणियट्ठिओ अणो JasCa. 3.21.2.

अण (ana < ?) *n.* [semantic change of ṛna?] sin, JM. पावमवज्जं सामारयं अरावं ति तो तदणवज्जं । पावमणं ति व जम्हा वज्जिअइ तेण तदसेसं ViĀvBhā. 2797 (comm. अणशब्दस्य कुत्सितार्थत्वादनन्ति कुत्सितानि करणानि शब्दयन्ति, अणन्त्यनेनेति व्युत्पत्तेर्वा, अणं पापमुच्यते ।)

अण- (ana- < ?) *v.* [assumed for deriving kaḷāṇa] 1 to go, make one go, 2 to know, to teach, 3 to proclaim, cause to proclaim, JM. मदि कल्लान-सुहत्थो धाऊ तम्म य अदंससोडयं । स अदंतो कल्लानो सुहो य कलं किलारुगं । तं तच्चं निव्वाणं कारणे कज्जोअ-मारओ वावि । तस्साहणमणसरो सदत्थो अहव गच्छत्थो । कल्लमणइ ति गच्छइ गमयइ व तुज्झइ व बोहयइ व सि । अणइ मणावेइ व जं तो कल्लानो स धाव-रिओ ViĀvBhā. 3439-3441 (comm. अणशब्दस्तु अण-धातोर्भवाधत्वात् शब्दार्थो गत्यर्थो वा द्रष्टव्य इति । ततश्च कर्तव्यं यथोक्तमरोगमणति गच्छत्य-न्तर्भूतण्यधैत्वेनापरान् गमयति भुष्यते स्वयं बोधयति वा परान् । शब्दार्थ-त्वेऽपि कर्तव्यमणति स्वयं भणति परैश्च भाषयति यस्मात् तस्मात् कत्याणः । स चहाचार्यो गुरुर्बोद्धव्य इति)

अण (ana < ṛna) *n.* grass, M. (कणेरुअंतीओ) मण्णेति अ आसाअं विसं णवअणस्स SetuBa. 6.68; सुहणिसणमअखंदिअसिहरअणंतओ SetuBa. 9.18.

अण (aṇa < vana) *n.* garden, grove, M. वसंति जत्थ समअं सुरअणाणुमा । एक्कखंमहिआसुरगअ व्व उदू SetuBa. 9. 85.

अणअ (a-naa < a-naya) *m.* an unjust act, injustice, M. लब्भइ मरणावसरो ता को अणओ मरंताणं LīA. 1006; *adj.* unjust, not just JS धम्मइवावेण णरो अणओ वि सुहं करो होइ KattiApu. 434; Apa. हुउ जसहु राउ जसोहतणउ जणणिए जणिउ कियउ अणउ JasCa. 4.25.17; मुज्झ न दोसु दइक्किउ धावई अणउ करंतु महावइ पावइ Jambū-SaCa. 5.13. 8.

अणइअमण (aṇ-ai-kkamanā < an-ati-kramanā) *f.* non-violation, AMg. निगंयो धिअंतो निगयी वि न करिज छहि चैव । ठाणेहि तु इमेहि अणइअमणा य से होइ Utt. 26.33.

अणइअमणिज (aṇ-ai-kkamanijja < an-ati-kramanijja) *adj.* (pot. part.) not caused to be violated, AMg. देवगणेहि निर्गयाओ पावयणाओ अणइअमणिज्जा Uvaṇ. 120; 162; RāyPa. 698; 752; 789; एवं खलु भाणंश समणोवासएणं अमिगयजीवाजीवेणं जाव अण-इअमणिजेण Uvaṇ. 44; JM. अणइअमणिज्जो सवेवमणुयासुरस्स वि कोयस्स दवधम्मो जाओ KaKoPra. 7. 4; 12. 3.

अण्डकम्पनीयवचन (an-ai-kkamaniya-vayana < an-ati-kramaniya-vacana) *adj.* whose words cannot be violated, JM. अण्डकम्पनीयवचनो इव गुरु JinadaAkhyā. 2.66.24.

अण्डकमिदं (anaikkamium < an-ati-kramitum) *ger.* not having crossed or gone beyond, AMg. आराहणं च लङ्कणं । सत्तु-मभगहणे अण्डकमिदं लभे सिद्धिं ĀrahPaḍ. 823.

अण्डच्छन्त (ana-icchanta < an-icchat) *adj.* (pr. part.) not wishing, Apa. रइ अण्डच्छन्तइ इउ विहाणु परिगलिय रयणि उम्मिलु भाणु BhaviKa. 266.10; 73.6.

अण्डच्छिय (ana-icchiya < an-ipsita) *adj.* (past. part.) not desired, Apa. अण्डच्छियइ इति जिम दुक्खइ BhaviKa. 47.6.

अण्डहार (an-aiyāra < an-aticāra) *adj.* without violation, JM. अण्डवरयमणइयारं सुहेण ओसरइ जत्तं सामणं ĀrahPaḍ. (V.) 61.

अण्डवत्तिय (an-ai-vattiya < an-ati-vartita) *adj.* [Cu. अण्डवत्तिय = nantipātita, or जहा ण अतिवयत्तं तहा; Śī. अनतिवत्तं यथावत्तितं बत्तवागमाभित्तं तयानतिकम्प्य; Schu. अण्डवाइयं not harmed] not harming, not violating, AMg. अण्डवत्तियं सक्वेसि पाणाणं Āyār. 1.6.5.3(186)

अण्डवर (an-ai-vara < an-ati-vara) *adj.* which cannot be surpassed, AMg. ताओ णं अच्छराओ ... समइत्ताओ य दालमां अण्डवरसोमचारुक्काओ Uvav. 38 (comm. अनतिवरं अविद्यमानहासतया प्रधानं विद्यते अतिवरं यस्मात्तत् p. 54b.6); ते णं मणुया अण्डतिवरसोमचारुक्का ओयुत्तमा भोगलवखणधरा ... अमिक्खा पडिक्खा Tanḍ. 68.

अण्डवापमाण (an-ai-vācmaṇa < an-ati-pātayat) *adj.* (pr. part.) not harming (creatures), not killing (living beings), AMg. ते अण्डवत्तियमाणा अण्डवापमाणा दइया मेहाविणो पडिया Āyār. 1.6.8.3(189); ते ... अण्डवापमाणा अपरिगहमाणा णो परिगहवत्ति सक्कावत्ति य णं लोमसि Āyār. 1.8.3.1(209)

[अण्डवुट्ठि] (an-ai-vuṭṭhi < an-ati-vuṭṭi) *f.* draught (not a heavy shower), PSM.]

अण्डवत्तण (an-ai-saṁdhāna < an-ati-saṁdhāna) *n.* not cheating, JM. भियगणइत्तणं सासयडुड्डी य जयणा य PañCaPra. 7.9.

अण्डहीय (an-ai-sīya < an-ati-śīta) *adj.* not very cold, AMg. अविरसदुम्मिगं अच्छमणुणं अण्डहीयं (पाणयं) ĀrahPaḍ. 759.

अण्डई (an-ai < an-ati) *adj.* not past (i. e. present, existing at a given time), JM. ण विसिट्ठ(? ट्ट)कज्जमाओ अण्डईअ-विसिट्ठकारणताओ ! एगसडेअपक्खे निजमा तह भेअपक्खे अ PañVa. 1087; पिहो पडो व्व घडो तप्पलमणइअपिहभावाओ PañVa. 1088.

अण्डईपत्त (ana-īpatta < anīti-patra) *adj.* having leaves without defects, AMg. से णं पायवे ... अच्छिदपत्ते अविरलपत्ते अवाइ-पत्ते अण्डईपत्ते Uvav. 5; 8 (comm. इतिविरहितच्छदाः p. 7b.1); Jivābhi. 3.274.

अण्डईसालु (ana-īsālu < an-īrsyālu) *adj.* without envy or suspicion, JM. पियमज्जो अण्डईसालु ... पयइवियारत्तणेणं उप्पायमुद्धि जणेइ लोए CaupCa. 31.20.

अण्डच्छन्ना (ana-ucchanna < an-utsanna) *adj.* not broken, not stopped, JM. अण्डच्छन्नोच्छाओ रिउदुसहो दूतइप्पयावेण Kum&Ca. (H.) 1.71.

अण्डच्छिअ (ana-uñchia < a-vāñchita) *adj.* not desired, Apa. अयि अप्पहो माह्वु दप्पु अण्डच्छिअ जणइ पुणइ अप्पु JaaCa. 1.6.8.

अण्डउदय (ana-udaya < an-udaya) *m.* absence of the state of fruition, absence of the state of rising (i. e. producing the effect), JS. अण्डउदयाओ छणइं सजाइक्खेण उदयमाणं । सम्मत्तकम्मउ-दय खयउदसमियं इवे सम्मं KattiAṇṇ. 809.

अण्डम्मिल्लिअ (ana-ummillia < an-unmilita) *adj.* not blossoming (i. e. functioning), JM. अण्डम्मिल्लिअनाणोम्मिल्लिअहा हरितपसविरा लोए । सुअजलमेज्झाया पवरिसंतु Kum&Ca. (H.) 7.65.

अण्डउवरि (ana-uvari < ana-upari) *adv.* upon the cart Apa. विप्पेण वि अण्डउवरि णिवेसिउ Mah&Pa. (P.) 60.11.10.

अण्डउवसंत (ana-uvāsanta < an-upāsanta) *adj.* which is not suppressed or made inactive, JS. कं कम्मं उवसंतं अण्डउवसंतं च कं कम्मं Kus&Pa. 116.

अण्डपगतीस (ana-cgātisa < ana-ekatrimśat) *nu.* thirty-one (types of Karmans) beginning with aṇa (i. e. anantānu-bandhi-kṣāya = passion which binds the soul for an endless period), JM. सुराउ अण्डपगतीस विणु मीसे Ban&Sam. 8.

अण्डएसण (ana-esana < an-eṣaṇā) *f.* without begging, Apa. अण्डएसण मुंजहिं राइमत्तु AnaMah&Sam. 10.1.

अण्डओहिअ (ana-ohia < an-avatirna) [an-apahita?] *adj.* not setting aside, JM. अण्डओहिअमहमाणा ओरसिआ इव सिवस्स गणा Kum&Ca. (H.) 6.52 (comm. अनवतीर्णः अग्रहः)

[अणंस] (an-aṁsa < an-aṁśa) *adj.* not having parts whole, entire, Dharmasaṁgraha 709, PSM.]

अणंसुपाति (anaṁsu-pāti < anaśru-pātin) *adj.* not shedding tears, AMg. सेणावई तु से सेणावल्लस नेया ... अचंडपाडिये अदंडपाडिये अणंसुपाति ... आसरयणं दुक्खइ Jambuddi. 3.109.

अणकड्डिअ (ana-kaddhia < a-kṛṣṭa) *adj.* (ppp) not attracted, not drawn, JM. विलयाहि असाअड्डिअ-हिअओ अणकड्डिओ य विसपहि Kum&Ca. (H.) 7.31.

अणकडिअ (ana-kadhia < a-kvathita) *adj.* (ppp) not boiled, JM. अणकडिअदुद्ध-सुह-जस पयावधम्मट्टिआरिजस-कुसुम ! Kum&Ca. (H.) 8.81.

अणकंपिर (ana-kampira < a-kampāna-śīla) *adj.* not shaking, firm, JM. अणकंपिर-कर-वल्लिअ-स्थाले आरोविउं अरोलिसिहं । रेखोलिर-ताडका वर-विलयारत्तिअं काही Kum&Ca. (H.) 6.32

अणकर (ana-kara < ṇa-kara) *adj.* one who borrows money (a name of hell), AMg. जीवियंतकरणो भयंकरो अणकरो बज्जो ... अवि य तत्तं पवमादीणि नामपेज्जाणि होति तीसं पाणवहस्स कलुसस्स कलुगफल-देसगाइ Paṇḍā. 1.3 (comm. ऋणं पापं करोतीति ऋणकरः p. 7a.7)

अणकहंत (ana-kahanta < a-kathayat) *adj.* (pr. part.) who is not speaking, Apa. इय बारिअंतु वि अणकहंतु गउ सो तं काणणु गुणगणमहंतु Mnh&Pa. (P.) 93.13.7.

अणकिय (ana-kiya < a-kṛta) *adj.* (ppp) who has not completed his work, Apa. पावासुय बहुकज्जि गमहि तहि परिममइ । अणकियइ गियइ पडयाणि सुंदरि । गहु वलइ SandeKa. 102.

अणक (anakka) *Def.* *m.* name of a mleccha country and an inhabitant of that country, AMg. कूरकम्मकारी इमे य बहवे मिलक्खुया, के ते — सक जवण ... अणक चीण ... विलायविसयवासी य पायमणिणो Paṇḍā. 1.21; मिलक्खु अणेगविहा पण्णा, तं जहा ... आमा-सियाणक (p. 2.) चीणा Paṇḍav. 89.

अणकंत (anakkanta < anākrānta) *adj.* (ppp) uncer-

passed, JM. उदय विषयपरितोषतकाश्रय तसे व सीते व । अक्षतमणको संज्ञेना हुति अप्यवहुं NisBhā. 4231; तत्सुसति अणको, गिरवणं तु संज्ञेयं NisBhā. 4237; तेसु वि बलाचल-अक्षत-समय-गिष्मयादी भेदा कामया NisCu. 3.369.12; अणको वि एते चेव दो विकप्पा NisCu. 3.371.1.

अणकुम्भित (a-ṇakka-bhinna < a-nāśā-bhinna) *adj.* with the nose unbored or unperforated, AMg. इच्छते दुबालस आजीविओवासया ... अणकुम्भितेहि गोणेहि तसपाणविजिणहिं चित्तेहि विस्ति कप्पेयागे विहरंति Vy. 8.5.12 (8.242)

अणकुम्भत (an-akkamanta < an-ākramat) *adj. (pr. part.)* not stepping on (the son fallen in the cleft), JM. अंगारखड्डपडिं सुयं तं वा अणकुम्भतो, चयइ सुयं तं च अप्पं चेव KappBhā. 1669.

अणकुम्भिता (an-akkamittā < an-ākramya) *ger.* without having attacked, AMg. से णं भंते किं सत्थेणं अकुम्भिता पभू, अणकुम्भिता पभू? गोयसा! अकुम्भिता पभू, णो अणकुम्भिता पभू Vy. 14.3.12 (14.38)

अणकख (an-akkha < an-akṣa) *adj.* not in the range of sense-organs, not the object of sense-organs, JŚ. भूदो अकखादीदो हादि अणकखो परं सोमखं PavSā. 2.106(198)

अणकख (anakkha) Deśī. m. 1 auger, JM. तो तमणकखपरा-यणपियजणववणेण वमउ किं रोगी SupāCa. 5.37; किमिमेहि अणकखेहिं वियप्पवदुलेहिं भणिपहिं SupāCa. 8.59 (p.201); तो भणियं विउत्तेणं सोहण-मेयं जइ न अणाययणं । दोही तोडणकखेहिं विप्पो मोणेण वधंतो SupāCa. 61.57; 1.171; एयं सुणिय अणकखमरभरियमाणसा ... सुभरं परं पत्थिया चंदमुदी JugāJiCa. 86.7; Apa. रे रे सउमणस अवाण अकख । वज्जरियं सुयल पई खल अणकख PaṇāCa.(P.) 14.9.2; 2 blame, infamy, JM. सदारणयणे वि दूयत्तपेणमपुब्बो सामभेओ ।... तत्स वि दूयत्तपेणं ति मंहंतो अणकखो SamarāKa. 3.6.8; 3 (adv.) shameless, JM. सहि ससवरसिभेहेण भणसि सीहेण अं समं कुमरं । केण वि अणंजियं तं मयच्छि मइ चालसि अणकखे AkkhāMaKo. 107.201.

अणकखत्तया (aṇa-kkhatta-yā < a-kṣatra-tā) *f.* not having the status of a *kyatriya*, JM. तीए कुबियाए भणियं एवमणकखत्तयाए तं दयो । न हु लहसि परिस्ममिउ AkkhāMaKo. 19.80.

अणकखर (an-akkhara < an-akṣara) *n.* 1 without letters (expressive of articulated sounds, a variety of *śrutajñāna*), AMg. अणकखरसुयं अणेगविहं पणत्तं, तं जहा — ऊत्तसियं ... अणकखरं छेलियादीयं Nandī. 8.78; सो वि य सुयकखरणं जो कामो तं सुयं मई सेसा । जइ वा अणकखरं चियं सा सव्वा न पवसेआ ViāVbha. 126; 501; जइ वा सण्णीमणकखरणं असइ नरवणणिण्णाणे । लडकखरं ति भणइ किपि ति तहा असण्णीणं ViāVbha. 476; 162; 163; 170; 2 *adj.* not articulated (i.e. not in the form of sounds of letters), Apa. अणकखर (सहु) सो समवइ महुइ अवइ वि खल JasCa. 3.29.4; जइ अणकखरं कहिउ मइ पडिय Sanderā. 222.

अणकखरगदा (an-akkhara-gadā < an-akṣara-gatā) *adj.* (f.) unlettered, 9th variety of *asatyāmyā bhāṣā* (i.e. statement which is neither true nor false), JŚ. णवमी अणकखरगदा असख-ओसा इवइ नेया BhaĀrā. 1196; Mūla. 316(5); णवमी अणकखरगदा असख-ओसा इवंति भासाओ GomSā.(J.) 226.

अणकखरप्प (an-akkharappa < an-akṣarātma) *adj.* of the nature of being without letters, JŚ. लोणाणमसंखमिदा अणकखरप्पे इवंति छट्ठणा (छट्ठणत्तस) GomSā.(J.) 315; एयं अक्षरलोणा अणकखरप्पे इवंति छट्ठणा GomSā.(J.) 331.

P.D. 27

अणकखरसुय (an-akkhara-suya < an-akṣara-śruta) *n.* [also 'सुय'] scriptural knowledge not expressed in writing, AMg. सुयणाणपरोक्खं चोदसविहं पणत्तं, तं जहा — अकखरसुयं अणकखरसुयं ... अणेगपविहं Nandī. 81; अणकखरसुयं अणेगविहं पणत्तं Nandī. 86.78.

अणकखाय (an-akkhāya < an-ākhyāta) *adj. (ppp.)* not told, not described, JM. पुच्छंतमणकखाए सोखडणतो गंतु कत्थ से सरीर KappBhā. 4989.

अणकखित (anakkhita) Deśī. w. r. for अणकखित NisCu. 3.373.25]

अणकखित्त (an-akkhitta < an-ākṣipta) *adj. (ppp.)* not implied by, not presupposed by, JM. उपपससकलया वि य एवं इवरा न जुज्जति ततो वि । तइ तेण अणकखित्तो सहाववादो बला एति UvPaṇ. 1008.

अणकखेय (an-akkheya < an-ākhyeya) *adj.* not expli- cable, not describable, JM. जइ क्खाविसिद्धो न वढो सम्बप्पमाणवि- हाओ । तइ नाणाविसिद्धो को जीवो नामडणकखेओ ViāVbha. 2647; तइ निक्खंते लेओ संजाओ मइ अणकखेओ KumāPra. 406.3; ताओ तओ अमवसित्ताओ इव पत्ताओ अणकखेयं रसंदरं KaKoPro. 68.15.

अणकखालय (aṇa-khālaya = a-skhalita) Deśī. (?) *adj.* without a fault, Apa. तुहुं अचंडंतु वडहि अणकखालउ MayaPaṇCa. 1.14.5.

अणकखिजिर (aṇa-khijira < a-khedana-śīla) *adj.* one who is not troubled, not afflicted, JM. जे झाउं संपजइ अणकखिजिर- सिजिराण सा सिद्धी KumāCa.(H.) 7.60.

अणकखुट्ट (aṇa-khutta < ? = a-truṭita) *adj. (ppp.)* [Turn. 8992] not broken, not cut off, Apa. सुट्टइ नाहिं जेम जीविजइ अण- सुट्टइ वि तेम न मरिजइ BhavīKa. 78.4.

अणगा (aṇa-ga < ṇa-ka) *n.* debt, AMg. अं किंचि अणगं तात । तं पि सम्बं समीकयं Say. 1.3.2.8 (comm. पुत्र । वरिक्कमपि भव- दीयवृणजातमासीत्तसंबंमस्माभिः ... समभागेन व्यवसायितम्)

अणगारहिण (aṇa-garahiya < a-garhita) *adj. (ppp.)* not censured, AR. gives the references: *Āvaśyaka Malayagiri* — second volume, which is not traceable]

अणगाढ (an-agāḍha < an-agādha) *adj.* not important, not deep, AMg. (सच्छंदा समणीओ) विट्ठलियाणि पडंजंति गिलाण-सेहीण नेव तप्पंति । अणगाढे आगाढं करंति आगाढि अणगाढं Gacchā. 119 (comm. अनागाढे कार्ये 'आगाढं' अवश्यकरैवमिति कृत्वा कुर्वन्तीत्यर्थः)

अणगाढजोगि (an-agāḍha-jogi < an-āgādha-yogin) *adj.* a sage not having depth, one who does not study the scrip- tures deeply, (the Āgamas like *Āvaśyaka* etc.), JM. कयकप्प- तिप्पकिरिया सन्निहिचारं गुरुण आणया । अणगाढजोगिणो वि हु अगाढ- जोगी विसेसेण ViMāPra. 40.20.

अणगार (an-agāra < an-agāra) *n.* 1 homeless monk, a Jaina Śādhū, AMg. अणगारा मो ति एगे पवयमाणा Āyār. 1.1.2.2; समणे सविस्सामि अणगारे अकिंचणे अपुत्ते Āyār. 2.7.1(607); उड्डियमण- गारमेसणं समणं ठाणठियं तवत्तिणं Say. 1.2.16; दोहिं ठाणेहिं संपणे अणगारे ... चाउरंतं संसारकंठारं वीतिवपळा Thāṇa. 2.40(53); मगवओ महावीरस्स तेवअं अणगारा Samav. 58.3; इंदमूती नाम अणगारे Vy. 1.1.4 (1.9); पंचहिं अणगारसपदि संपरिहुदे Nāya. 1.1.4; अज्जजंजू नाम अणगारे Uvā. 1.5 [Ldn.]; से गोयमे अणगारे Āntag. 13; अज्जसुइन्ने नाम अणगारे Vīva. 2; महावीरस्स अंतेवासी नव्वे अणगारा Uvār. 27; 114; 181; केसी नाम कुमार-समणे ... पंचहिं अणगार-

सोएहि संपरिबुडे RayPa. 688; अविमुद्वेस्से णं भेति! अनगारे अस-
सोएणं अप्पाणेणं अविमुद्वेस्से देवं देवि अनगारं जाणन्वासह? Jivābhi.
8. 198; इंदभूई नामं अनगारे Jambuddi. 1.5; SāraP. 1.5; वरदेसे
अनगारे Nirayā. 187; अजसुहम्मे नामं अनगारे Nirayā. 2; संजोगा
विप्पमुहस्स अनगारस्स भिक्खुणो। विणयं पाउकारस्सामि Utt. 1.1; गामा-
णुगामं रीयंतं अनगारं Utt. 2.16; अहं आसगओ राया अनगारं तस्य
पासई Utt. 18.6; एवं से विजयवोसे जयवोस्सस्स अनगारस्स अंतिप निरुत्ते
Utt. 25.42; भिक्खुपडिमं पडिवज्जस्स अनगारस्स Dasā. 7.4; गेयमस्स
इंदभूईस्स अनगारस्स अतिवासिस्स गायप Kapp.(J.) 127; समणस्स भगवओ
महावीरस्स डेट्ठे इंदभूई अनगारे Kapp.(Th.) 1; जवमज्झयणं चंदपडिमं
पडिवज्जस्स अनगारस्स Yava. 10.1; छम्मासियं परिवारट्ठणं पट्टविप अनगारे
Nia. 20.19; चरित्तसुद्धीय ... तं अनगारं विसोहेउ MarāVi. 14; अनगारो
सहिअण जाणपायं MarāVi. 466; अप्पाबराहसरद्धा अनगारा पडिणीप
निसंसयं उव्वेवेहिं Titttho. 797; गुणपडिवणस्स अनगारस्स ओहिणाणं
समुप्पज्जति Nandī. 14; J.M. पयंति य अनगारा ण य तेहि गुणेहि जेहिं
अनगारा। पुदविं बिहिंसमाणा न उ ते बायाहि अनगारा ĀyāNI. 99; इंदभूई
नामं अनगारे KummāCa. 7.1; तओ मे उदायणे अनगारे Erz. 34.3; J.B.
बुज्झदि सासणमेयं सागारणगरचरियया (?) जुत्तो PavSā. 3.75; जो
जोण्णं गिरवेक्ख सागारणगरचरियजुत्ताणं PavSā. 3.51; जो जाणदि
जिणिदे पेच्छदि सिद्धे तहेव अनगारे PavSā. 2.65; सागारणगराणं उत्तम-
सुहसंजुत्तेहि BāApu. 68; समणो सि संजोदो सि य ... अनगार भदंत दंतो
सि Māla. 888(9); एवं मय अमिधुदा अनगारा गारवेहि उम्मुक्का Māla.
893(9); Apa. दुद्ध होइ धम्मु अनगारउ JaaCa. 3.30.8; 2 m. name
of the chapters or topics, the 8th Uddēsa of the 18th Sāntaka of
Vyākhyāprajñapti, AMg. Viv. 18.1.1; one of the names of 24
topics in the 15th chapter of Paṇṇavaṇā, Paṇṇav. 15.1(972);
अणुत्तोषवाश्यदसाणं तच्चस्स भगस्स दस अज्झयणा पण्णसा ... पेढालपुत्ते
अनगारे Anuttaro. 176; 3 a previous name of the would-be
5th Tīrthāṅkara of the Bharata-kṣetra, AMg. पत्तेसि ण चउवीसाप
तिअगराणं पुब्बभविआ चउवीसं नामधेज्जा अविस्संति, तं जहा — सेणिय
सुपास पोट्टिल अनगारे तह दढाऊ य SamavPra. 252 [Ldn.]

अनगार (anagāra < anākāra) *adj.* [short form of *anagāra*]
having no definite form, mere awareness of an object, J.B.
चदुवंसणमणगारो सव्वे तहमखणा जीवा Māla. 228(5); अनगारो उव्वजोगो
ओणो सि जिणेहि निदिट्ठं GomSā.(J.) 7. cf. **अनगार**.

अनगारगुण (anagāra-guṇa < anagāra-guṇa) *m.* virtues
of a monk, AMg. सत्तावीसं अनगारगुणा पण्णसा Samav. 27; अनगार-
महरिसीणं अनगारगुणाणं वण्णओ SamavPra. 97; अनगारगुणेहि च
पगप्पम्मि तहेव य। जे भिक्खु जवई निरुत्ते ते न अच्छइ भंडले Utt. 31.18

अनगारचरित्त (anagāra-caritta < anagāra-caritra) *n.* the
behaviour of a monk, AMg. सत्तावीसविहे अनगारचरित्ते Āv. 26.

अनगारचरित्तधम्म (anagāra-caritta-dhamma < anagāra-
caritra-dharma) *m.* features of a monk's behaviour, AMg.
चरित्तधम्मे दुविहे पण्णसे, तं जहा — अगारचरित्तधम्मे चेव, अनगारचरित्तधम्मे
चेव Thāpa. 2.109(61)

अनगारचिह्वा (anagāra-cligā < anagāra-citika) *f.* [also
चिह्वा] funeral pile or pyre of a monk, AMg. अनगारचिह्वाप
अणणिकायं विउम्भइ Jambuddi. 2.105; अनगारचिह्वां च खीरोदनेणं
णिब्बावेइ Jambuddi. 2.112; 2.106; 2.107; 2.108; 2.109; 2.110;
2.111.

अनगारसणय (anagāra-ttana-ya < anagāra-tvāna-ka)
n. monkhood, Apa. सिरिसेणसुपण समिच्छियइ अनगारसणउं पडिच्छियउ

MahāPu.(P.) 21.7.87.

अनगारदिक्ख (anagāra-dikkhā < anagāra-dikṣā) *f.*
initiation as a monk, Apa. अनगारदिक्ख पडिवज्ज तेहि PaumSICa.
1.224

अनगारधम्म (anagāra-dhamma < anagāra-dharma) *m.*
religious duties of an ascetic, AMg. समणे महावीरे दुविहं धम्मं वण्ण-
वेति, तं जहा — अनगारधम्मं च अनगारधम्मं च Thāpa. 10.109(750);
Viy. 16.6.21 (16.91); तमेव धम्मं दुविहं आहक्खइ, तं जहा — अनगार-
धम्मं अनगारधम्मं च। अनगारधम्मो ताव — इह खलु सव्वओ सव्वसाप मुंहे
अविता अनगारओ अनगारियं पव्वइवस्स सव्वओ पाणाइवाओ वेरमणं Uvav
57; Apa. अनगारधम्मं गयमयणरंगु NāyCa.(P.) 4.4.12; अनगारधम्मं
सुदंतरंगु NāyCa.(P.) 4.4.12; 4.4.6; 7; 8; 9; 10; 11.

अनगारप्पाउग्गा (anagāra-ppāuggā < anākāra-prāyogyā)
adj. (f) suitable for a vague effect, J.M. अनगारप्पाउग्गा विट्ठानथा
उ दुविहपगडीणं। सागारा सव्वत्थ वि हिट्ठा थोवाणि जवमज्झा KamPay.
(S.) 1.98 (Malaya. वं प्रत्यनाकारोपयोग्योऽस्याः वं धमविकृत्य तथाविधमन्द-
परिणामयोग्याः p. 188b 2)

अनगारभावण (anagāra-bhāvana < anagāra-bhāvana)
adj. edifying the good monks, J.S. अनगारभावणमिणं सुसमणपरि-
कित्तेणं सुणइ Māla. 773(9)

अनगारमग्गा (anagāra-magga < anagāra-mārga) *m.* the
path to be followed by monks (name of the Utt. chapter 35),
AMg. छत्तीसे उत्तरज्झयणा पण्णसा, तं जहा — ... अनगारमग्गे Samav.
36; अनगारमग्गं समत्तं Utt. 35.21.

अनगारमहरिसि (anagāra-maharisi < anagāra-maharṣi)
m. [e. 7. अनगारमहेसि ALI, AMg.D.] a homeless sage, AMg. पत्तस्थ-
गुणसंजुयाणं अनगारमहरिसीणं अनगारगुणाणं वण्णओ SamavPra. 97.

अनगारवाइ (anagāra-vāi < anagāra-vādin) *adj.* who
regards oneself as a monk, J.M. अनगारवाइणो पुदविहिंसगा निग्गुणा
अगारिसमा। निहोसं सि य मइला विरइदुगंछाइ मइलतरा ĀyāNI. 100.

अनगारविणय (anagāra-vinaya < anagāra-vinaya) *m.*
rules of conduct of a monk, AMg. विणयमूळे धम्मं दुविहे पण्णसे —
अगारविणय अनगारविणय य Nāyā. 1.5.59.

अनगारवेला (anagāra-velā < anagāra-velā) *f.* the time
(of begging) by a monk, a particular time of giving Bhikkṣū
(food) to a monk, Apa. सामेसे पुणु अनगारवेल। पालिय जिणायहु
तणिय वेल MahāPu.(P.) 29.13.6.

अनगारसय (anagāra-saya < anagāra-sata) *n.* group of
hundred monks, AMg. पंचविं अनगारसयहिं सद्धिं संपरिबुडे RayPa.
686, Nāyā. 1.1.4; KummāCa. 2.3.

अनगारसरिरा (anagāra-sarira-ga < anagāra-sarira-ka)
n. body of a monk, AMg. ते देवा ... अनगारसरिराणि य खीरोदनेणं
पहवैसि Jambuddi. 2.100.

अनगारसहस्स (anagāra-sahassa < anagāra-sahasra) *n.*
a group of thousand monks, AMg. से णे उत्तमे अइहा ...
अट्ठावसेकसिहरसि दसहि अनगारसहस्सेहिं सद्धिं ... जोगमुवागयणं Kapp.
(J.) 227.

अनगारसहायण (anagāra-sahāya-ga < anagāra-sahāya-
ka) *m.* helper of a monk, AMg. किं पुण अनगारसहायणेहिं धीरेहिं
संयमणेहिं। न हु नित्थरिअइ इमो संपारो उत्तिमदुम्मि Samth. 111; किं
पुण अनगारसहायणेणं अओहसंगहवणेणं ĀrahPaḍ. 90; किं पुण अनगार-
सहायणं धीरेतवम्मि परिकम्मे ĀrahPaḍ.(V.) 755; किं पुण अनगार-

सहायेण अणुणसंगहणेण । परलोपं यं सको सहितं अप्पणो अहं Mabb-Pacc. 62.

अनगरसामाहय (anagāra-sāmaḥi < anagāra-sāmaḥi-ka) *n.* the Sāmāyika (rules of good conduct) observed by an ascetic, AMg. बुद्धिं सामाहय पवसे, तं जहा ... अनगरसामाहय चेव अनगरसामाहय चेव Thāpa. 2. 249(78); अयमाउसो अनगरसामाहय यस्मै पणसे Uvav. 56.

अनगरसीह (anagāra-siha < anagāra-simha) *m.* the best among the monks (lit. a lion among the monks), AMg. एवं बुधितान स रायसीहो अनगरसीहो परमाय भत्तिप Utt. 20.58

अनगरसुय (anagāra-suya < anagāra-sruta) *n.* the name of the 21st chapter (adhyāyana) of the canonical work Sūtrakṛtāṅga, AMg. तेनीसं सुयगद्वययणा पणसा, तं जहा — ... अनगरसुतं अद्वयज गालद्वयजं Sandav. 23.1; आचारसुयं मणियं ... तो अनगरसुयं ति य होरं जामं तु पयस्स Sūy. Śīlāṅga comm. gā. 183. p. 371a.9.

अनगरिया (anagāri-yā < anagāri-tā) *f.* the status of a monk (a person who has left his home to become a wandering mendicant), AMg. (mostly in the phrase अनगराओ अनगरियं पवइय etc.); मुंढे भविता अनगराओ अनगरियं पवइय Ayar. 2.15.1 (733); णो खनु वयं संचायमो मुंढा भविता अनगराओ अनगरियं पवइय Sūy. 2.7.13(849); 2.7.17(853). दो ठाणां अपरियाइता आया जो कवलं मुंढे भविता अनगराओ अनगरियं पवइय, तं जहा — आरंभे चेव परिगहे चेव Thāpa. 2.43(54); तओ पच्छा मुंढे भविता अनगराओ अनगरियं पवइय Naya. 1.1.101; 1.7.27; Autag. 30; Uvā. 12; Vivā. 31; सयं च जइ मुञ्जिजा वेयणा विउला इओ । खंतो इंतो निरारंभो पवइय अनगरियं Utt. 20.32; आपुच्छस्मापियरो पवइय अनगरियं Utt. 21.10; जवा मुंढे भविताणं पवइय अनगरियं Daaav. 4.42; अनगराओ अनगरियं पवइय Uvav. 38; RāyPa. 689; इत्थुत्तराहि मुंढे भविता अनगराओ अनगरियं पवइय Daa. 8.1; 10.31; Kapp. 1.

अनगुंजाविअ (ana-guñjāvia = a-hāsita) *adj.* (causal, ppp.) not causing to be laughed at, JM. अनगुंजाविअसकुलो भयवं पवइयपइय अयइ KumāCa.(H.) 7.41.

अनगुप्यंत (ana-guppanta < a-gupyat = a-vyākulī-bhavat) *adj.* (pr. part.) not concealing, JM. अनगुप्यंतपरकम अवहावसु को तुइ पुइजो KumāCa.(H.) 6.102.

अनगुम्मडिअ (ana-gummaḍiā = a-mohita) *adj.* (ppp.) not deluded by, JM. चउइ मोक्खं । भवमुअनगुम्मडिओ अगुम्मिओ मोइणिज्जेहि KumāCa.(H.) 7.47.

अनगुहिय (ana-gūhiya < a-gūhita) *adj.* (causal, ppp.) not causing to be concealed, Apa. अनगुहिय-वल वीरिय-वितेसु उज्ज-मइ महामुणि तउ असेसु PaṇāCa.(P.) 7.5.2.

अनगगल (an-aggala < an-argala) *adj.* unhindered, free, Apa. जगि भवइ अनगल जासु किति AntRamSām. 3.24.

अनगगाहि (ana-ggāhi < ana-grāhin) *m.* who takes loans, a debtor, AMg. पावं जे उ पकुअंति ... । वडुती पावकं तेहि अनगगाहिस्स वा अणं JaiBhā. 15.15.

अनग्गि (an-aggi < an-agni) *adj.* fireless, without fire, JM. जओ महिणा णाम अनग्गी जुडुली, अनोयणा विसइया CaupCa. 8.81.

अनग्गिपक्क (an-aggi-pakka < an-agni-pakva) *adj.* ripe without the use of fire, Jā. कलकलदूकीवं अनग्गिपक्कं कु. नामयं

किं वि Māla. 827(9)

अनगिसक्खिअं (an-aggi-sakkhiām < an-agni-sākkhi-kam) *adv.* without the fire being a witness, Ś. (धारी) अनगिसक्खिअं वीणाववहेसेण दिण्णा, अत्तणो चवकदाय अणित्तविवाहमंगलो एव गरो SvapnaVā. 6.11.3.

अनग्घ (an-aggaha < an-argha) *adj.* beyond valuation, invaluable, JM. एयं तित्थोणालि जिणवरवीरेण भासियमुदरं ... परमर-इत्तं सुयमणयं Titttho. 1190; (लामो) को दाणि तस्स सक्का काउं अयं अनग्घस्स Samthā. 46; तस्स य संतरणसइ सम्मइसणसुवणमणयं । णाणमयकणधारं चारित्तमयं महापियं JhaṇSa. 58 (comm. अनग्घ अपापम्); लच्छी कलण कलिकण अत्तणो कालमागयमणयं । विप्फुइ ... मरइवासम्मि CaupCa. 1.4; सइ जत्थ व तत्थ व जइ व तइ व संपइइ भोयमणयं CaupCa. 86.6(2); पवरवरपट्टणगय-अनग्घ-सुमइग्घ-वसण-सोडिअं ... उलोचं जिणमवणे SarSaCa. 18.16; Ś. (विदूषक) ओ वअस्स अगणिहि अनग्घेहि महारअणसइस्सेहि पूरिअं खु दे कोसवरअं CandLe. 1.28 (p.17); Apa. ता राइ मणिमुदी अनग्घ कण्ठाकारण तहो दिण्ण सिग्घ JasCa. 1.23.26; सो णिअं पि अनग्घो संवो मट्टारो जयइ JivāṇuSani. 1.

अनग्घभत्ति (anaggha-bhatti < anargha-bhakti) *f.* invaluable devotion, JM. तं (संव) नियसत्तीअ अनग्घभत्तीअ नमंतामि VīvaMā. 63.

अनग्घमणि (anaggha-maṇi < anargha-maṇi) *m.* invaluable jewel, Apa. रमंउ भूइर रक्खइ कम अनग्घमणी जलरासिहि जेम VādḍhaCa. 3.23.12.

अनग्घयर (anaggha-yara < anargha-lara) *adj.* (comp.) more valuable, Apa. दाहिनु, जेण खणि णीसरइ धणु घरि होइ अनक्खइ (?) अनग्घयर Chakkammu. 10.3.24.

अनग्घाइजमाण (an-aggāhijjamāna < an-āghrāyamāna) *adj.* (pr. part.) [also अणाघाइजमाण] not being turned into the sense-organ of smell, AMg. एतेहि णं भंते पोगगलाणं अनग्घाइज-माणाणं अणासाइजमाणाणं अफासाइजमाणाणं य कतरे कतरेहिंतो अप्पा Pannav. 28.44 (1821)

अनग्घिया (anagghiya < anarghita = anarghya) *adj.* invaluable, AMg. मणिरयणं परामुसइ तो तं चउइगुलप्पमाणेत्तं च अनग्घियं Jambuddi. 3.92; 3.119.

अनग्घेय (anaggheya < anargheya) *adj.* [cf. Epic anargheya] invaluable, which cannot be valued, JM. किं पि अनग्घेय-रसं पत्तं सिद्धुं करप्फंसे KaKoPra. 5.1; खरफुत्तं सिध्पिउअं रयणं तं होइ जं अनग्घेयं VajLeg. 688; (सम्मत्तं) अचित्तचित्तामणि व्व अनग्घेय-महारवणं JambuCa.(G.) 5.5; M. तो तम्मि महाकोसो सच्चवित्थो राइणा अनग्घेओ Lāla. 985.

अनग्घा (an-agma < an-agma) *adj.* without sin, JM. अनग्घा णितोमा अणुवहयपंचेदियसरीरा NisCu. 1.127.28. cf. अनग्घ.

अनंकिदय (an-ankida-ya < an-ankita-ka) *adj.* the number of the elements of a class (set) which are not taken for consideration; the number of a set of elements, other than the one taken for deciding its serial number, Jā. संडाविकण स्वं उवरीवो संगुणिगु संगमाणे । अवणिज्ज अनंकिदयं कुळा पडमंतिआ चेव Māla. 1042(11); संडाविद्वण स्वं उवरीवो संगुणिगु संगमाणे । अवणिज्ज अनंकिदयं कुळा एवेव सुवत्थ GomSa.(J.) 42.

अनंग (an-aṅga < an-aṅga) *adj.* [Hem.(Gr.) 2.174; PaṭṭaNa. 7] 1 (a) bodiless (person); without a body, M.

पद्मर कश्च गु अणंगो GaṇḍVa. 996; JM. पर्यवस्ये पद्मं पर्यवो स्वा-
पुत्रो हर्ष अणंगो UvaSat. 49; विणिज्जियासेस-पुरिस-रूवेण अणंगो, ण
उण अणंगो KuṇM&Ka. 9.5; Apa. अणंगो असो अणंगो अणंगो JaaCa.
1.184; 2 m. Cupid, god of love, M. अज्ज वि बाणमणंगो णो मुअइ
मया कुमारम्मि GaṇḍVa. 42: 752; तरु-मूल-परिवृष्टि-पुष्पफला-परिपूर्वाणं
Lila 855; बहु मण्णिओ अणंगो Lila. 514: 632: 670; (नान्दी) गमइ
अणंगरईण सोइणाई KapMañ. 1.2; (राजा) मण्णे ताणं वलइअण्णं णिअ-
न्निओ अणंगो KapMañ. 1.33; (राजा) आअण्णकुंडलिअवाअहरो अणंगो
KapMañ. 2.6; (राजा) कोलंताणंग-तुंग-पअ-वड-पवणंदोअयासगं ...
दिसाअकपेअं विमाइ CandLe. 1.15; JM. विणिज्जियासेस-पुरिस-रूवेणं
अणंगो, ण उण अणंगो KuṇM&Ka. 9.5; ताणं ललिआणं ठाणं तत्साणं तस्स
लंगली-कुसुमं Kum&Ca. (H.) 5.15; 5.76; कोदंडकोसणेण सो अज्ज वि
उज्जिरो विअ अणंगो Subh&PañSaṃ. 28; S. (सागरिका) किं जहा
ताइस्स अंतेउरे यअवं अणंगो अचीअदि Ratnā. 1.18.54; Apa. जाहि
अणंगु अंगि रइ माणं BhaviKa. 125.8; रसणि अणंगु BhaviKa. 199.9;
सक्खं विअ पयवीदुयउ विट्ठइ पडु अणंगु SaṇKuCa. 487.9; 553.7;
622.7; सरथोरणि अणंगु गुणे लायइ Jamb&SaCa. 3.12.16; 4.13.9;
5.2.14; जो बंदिअ सिर गंग इणिअ अणंग अडंगहि परिकर धणु Prā-
Pañh. 1.104; 1.195; 2.215; णाइ कोइ कोयंजु अणंगि चडाइयइ Sande-
Rā. 52; मइ अणंगइ आण गाढ RīPaSaṃ. 10.5; जाणियइ जाउ
किर मुणि अणंगु GayaSaṃ. 10.5; 3 love, passion, M. धीरं हरइ
विसाओ, विणअं जोअण-मओ अणंगो लज्जं SetāBa. 4.23; JM. हासा-
विअ-जुअ-गोवा जुअ-गोवी कारिआणंगा Kum&Ca. (H.) 5.78; Apa.
सुअगहीइ णाहिदेहु णं अणंगसपपेगेहु SaḍCa. (N.) 3.10.15; अवय-
रिउ णाइ महियलि अणंगु Pañ&Ca. (P.) 1.8.5; बड्डिउ सरीरि चउ-गुण
अणंगु Pañ&Ca. (P.) 1.12.9; उवाअसो तोअइ मणि अणंगु Pañ&Ca. (P.)
4.1.4; जसु विगगहि गिगगहियउ अणंगु SiV&Ca. 1.81; रायंगु मुणइ णवि
सो अणंगु SiV&Ca. 1.31.3; 4 the sexual organ, JM. वेदमूढो
अतीवउदयो अमूढरण अणंगे रती करेति NīaCu. 3.268.15; अणंगवीवाइ-
तिअ-अणुरागे । चउअवयस्सअआरे पडिअमे देसिअं सक्खं ŚrāPaSa. 16;
5 name of a prince, JM. अणंगपुरं नगरं । नितारी राया । बीसत्था
मारिया । तस्स पुत्तो अणंगो नाम KappBhā. comm. on 5218; NīaCu.
3.268.24; Gaṇḍhā. comm. on pā. 84.

अणंग (an-aṅga < an-aṅga) n. scriptural works not
included in the group called the Aṅgas (the limbs of the body
of the canon), JM. अणंगपविट्ठं सम्मसुयं कोइयं तु मिअसुयं ViĀv-
Bhā. 527; नणु नंदीवक्खणे अणियमणंगं इअ कओ संका? ViĀvBhā.
844; गणअर-पेरकयं वा आदेसा मुक्कवागरणतो वा । बुअ-चलविसेसतो वा,
अंगाणंगेसु णाणत्ते KappBhā. 144.

अणंगकीडा (aṅga-kīḍā < aṅga-kīḍā) f. love sports,
amorous dalliance, (third Aṅga of the fourth Aṅgavāsa
of Śrāvaka), AMg. अणंगकीडा (सदारसंतोसीय पंच अश्यारा) Uvāsa.
48; सदारसंतोस्स सम्मोवाअणं इमे पंचडलंचारा जाणियअवा, सं जहा
... अणंगकीडा Āv. 78; JM. वज्जइ इत्तियपरिगहियागमणं अणंग-
कीडं च SaḍDhaVi. 86; कामो चउबीसविहो संपत्तो खउ तहा असंपत्तो । ...
आलिगणमादाणं करसेण अणंगकीडा य Pav&Ro. 1065; Pañ&Pa.
1.16; ŚrāPa. 272; JŚ. पवेसु इत्तिपेसा अणंगकीडा मया विअज्जतो
ŚrāĀ (V) 212.

अणंगकीला (aṅga-kīlā < aṅga-kīḍā) f. third Aṅ-
ga of the fourth Aṅgavāsa of Śrāvaka; amorous dalliance,
JM. (अश्यारा) खउत्पवर । कामे तिअवहिकासो अणंगकीला परविआहो
Pav&Ro. 277.

अणंगकुसुम (aṅga-kusuma < aṅga-kusuma) n.
name of a warrior in the army of Rāvaṇa, JM. सुअहो अणंगकुसुमो
वंटयो कामअणो य (सुअहो तह वि य विणिज्जया ते जुअत्थं निअकरा
सवे) PaṇCa. (V.) 56.35.

अणंगकुसुमा (aṅga-kusumā < aṅga-kusumā) f.
wife of Hanūmat, daughter of Candranakhā (Rāvaṇa's sister),
JM. इणुयस्स रावणेण वि दिअा कजा गुणेहि संपुज्जा । ध्या चंदणहाइ
अणंगकुसुम ति नामेण PaṇCa. (V.) 19.84; अत्थाणसंनिविट्ठो, इणुओ
समये अणंगकुसुमाय । गुण-रूअ-साणिणीय, चंदणहानंविणीय य PaṇCa. (V.)
49.2; 53.42; Apa. पुज्जिउ पवण-पुत्तु दहणीवे दिअइ पउमराय सुगोवे ।
खरौ अणंगकुसुम-वअ-पाणिणि PaṇCa. (S.) 20.12.9; णामेणअणंगकुसुम
सुसुअ सस संकुमारहो खरौ सुअ PaṇCa. (S.) 43.5.4; 51.10.7.

अणंगगय (aṅga-gaya < aṅga-gata) adj. (ppp.) the
scriptures which are not included in the Aṅgas, part of the
Āgama, AMg. जे अंगाअणंगयं सुयणाणं पादयंति उज्जुत्ता Ārāh. 20.

अणंगगेहिणी (aṅga-gchiṇī < aṅga-gchiṇī) f. wife
of Cupid (i.e. Rati), JM. निय पइ-गअ-गअविया अणंगगेहिणी-रअमवि
तिणमिव गणयंती MaṇKa. 4.4.

अणंगगि (aṅgaggi < aṅgāgni) m. fire of love, M. ण
समिअइ तुह दंसण-सअंगगओ अणंगगमी Lila. 509.

अणंगघरिणी (aṅga-gharīṇī < aṅga-ghrīṇī) f. wife
of Cupid (i.e. Rati), JM. मज्जा अणंगसेणा अणंगघरिणि अ व तत्सासि
Sup&Ca. 60.3.

अणंगनंदण (aṅga-nandana < aṅga-nandana) n.
[also अणंगनंदण] a garden in the city called Tāmraṇṇī, Apa.
उज्जाणि मणोइरि ... सो अणंगनंदणे अलिउ ViĀKa. 1.7.12; पाविअ
अणंगनंदणमि ViĀKa. 1.9.2; बट्टंइ मयण-महसवमि अलिउ
अणंगनंदणमि ViĀKa. 4.12.7.

अणंगनिवास (aṅga-nivāsa < aṅga-nivāsa) m. re-
sidence of the god of love, M. गहरंका यअवभाणं णिआणं । उअसि-
आणंग-निवास-मूलवअ अ दीसंति GaSaSa. 3.38.

अणंगदाह (aṅga-dāha < aṅga-dāha) m. the heat
of love, Apa. जय पास अपास अणंगदाह VaḍḍhaCa. 1.1.14.

अणंगनिद्धण (aṅga-niddhana < aṅga-nirdahana)
adj. who has burnt the god of love, JM. परमपुरिसो ... अणंग-
निद्धणो ... जिणो जयइ MuSuvraCa. 1.

अणंगपडिसेविणी (aṅga-paḍisevīṇī < aṅga-prati-
sevīṇī) adj. (f.) who makes use of an artificial organ, AMg.
पंचहि ठाणेहि इत्थी पुरिसेण सद्धिं संवसमाणी वि णो गअं धारेज्जा, तं जहा
... अणंगपडिसेविणी Thāpa. 5.2.105(416)

अणंगपविट्ठ (aṅga-pavīṭṭha < aṅga-praviṣṭa) n.
the Sūtras not included in Aṅgasūtras, AMg. से फि तं सुयणा-
परोअं । सुयणापरोअं चोइसविं पणत्तं, तं जहा — ... अणंगपविट्ठं अणंग-
पविट्ठं Nandī. 61; से सं आअस्सववरितं । से सं अणंगपविट्ठं Nandī. 83;
अणंगपविट्ठस्स उदेसो समुहेसो अणुण्णा अणुओगो य पवत्तइ ĀṇuOr. 3;
JM. आयाराइ सुयणां परंपरागतं अत्थतो गंथतो य अतिवहुं ति काऊण
अणुकेपाणिमित्तं दसेवालयमादि पकवियं तं अणंगमेदं अणंगपविट्ठं ĀvCu.
8.11; अणंगपविट्ठं सम्मसुयं कोइयं तु मिअसुयं ViĀvBhā. 527.

अणंगबाण (aṅga-bāṇa < aṅga-bāṇa) m. arrow of
Cupid, M. अओ अहडुअओ अणंगबाण माअणो GaSaSa. 748 (W.);
एसा दुअिसअणंगबाणतविअंती Lila. 474.

अणंगमहि (aṅga-mahī < aṅga-matī) f. daughter of a

Vidyādhara who became a nun, JM. सज्जनबाओ ... विद्वत्तणा-
अनंगसुंदरि-अनंगमहसमेबाओ सज्जनबाओ साधुणीओ CaupCa. 161.25;
162.19.

अनंगमापहा (anaṅga-mā-pahā < anaṅga-mā-prabhā) f. having the lustre of (i.e. similar to) the beauty of Cupid, Apa. पुरेपि तस्स सुप्पहा सई अनंगमापहा MahāPa.(P.) 59.3.1 (F.N. कायभीसद्वृत्ती)

अनंगया (an-āṅga-yā < an-āṅga-tā) f. the state of not forming a part of (the Karma), JM. ण य सेसाण वि एवं कम्मार्हणं अनंगया एत्थ PaṭṭVa. 1060.

अनंगराह (anaṅga-rai < anaṅga-rati) m. name of a Vidyādhara king, Apa. अस्थि अनंगरह ... इह विस्वाहर-नरवह VīlKa. 7.5.11; आरुद्ध अनंगरहस्स जे वि निथ निथ परिवारिहि मिलिब ते वि VīlKa. 7.23.5.

अनंगरह (anaṅga-rai < anaṅga-rati) f. wife (queen) of Ripumardana, JM. मज्जा से अनंगरई रह ब्व रुतेण पउमदल्लवणा VijKevCa. 1.4.

अनंगरति (anaṅga-rati < anaṅga-rati) f. love-sports (intercourse without the proper sexual organ), JM. अमिभूतो समुज्जति, सत्त्वदग्गी-वादि-सावयादीहि । अम्युदय अनंगरती, वेदस्मि तु राय-दिद्वतो KappBhā 5218 (comm. अम्युदयेन अतीव वेदोदयेन अनंगरति अनङ्गक्रीडां करोति); NīlBhā. 3695.

अनंगरासि (anaṅgarāsi < anaṅgarāsi) m. name of a warrior of Rāvaṇa, JM. मयणसरो कामगी अनंगरासी तिलीमुहो चेव ... एय वि रहवरेहि बाणरजुतेहि निगया सुहवा PaumCa.(V.) 56.36.

अनंगरूव (anaṅga-rūva < anaṅga-rūpa) n. form of Cupid, JM. निजियअनंगरूवो कामिणिजणसाणसाणंदो SurSuCa. 5.32.

अनंगलया (anaṅga-layā < anaṅga-latā) f. name of a harlot of Ujjayini, JM. उज्जेणी (Acc.) आगओ वणिज्जेण । दट्ठू अनंगलया वेसा (Acc.) आयस्यं पत्तो PaumCa.(V.) 33.66.

अनंगलवण (anaṅga-lavaṇa < anaṅga-lavaṇa) m. son of Sītā (famous as Lava), JM. पदमस्स कयं मामं अनंगलवणो अनंग-समरूवो PaumCa.(V.) 97.9; अनंगलवणो मुणि भणइ ... के दूरे कोसला नयरी PaumCa.(V.) 98.53.

अनंगलेहा (anaṅga-lehā < anaṅga-lekhā) f. 1 name of a female servant, Ś. (विद्वक्) अनंगलेहा ... विममसेण सि लेहत्तणामहे-
जाओ पंच सेरवीओ KapMaM. 4.9.8; 11 name of a Vidyādhari, married with Karakaṇḍa, Apa. वेवाहिय तेण (करकण्डेण) अनंगलेह KarCa. 7.16.2; 10.24.4.

अनंगवई (anaṅgavai < anaṅgavati) f. 1 wife (queen) of Sagara, JM. (सयरो) विवाहिओ अनंगवईमुहाओ अट्ट दारियाओ CaupCa. 55.17; 2 a female servant, Apa. तक्खणे अनंगवई-वेदीय पग्गेविणु विज्जवियउ अनंगवई VīlKa. 1.25.15.

अनंगवियारय (anaṅga-viyāraya < anaṅga-vidāraya) adj. who destroys Cupid, Apa. सो (रिसी) वि पइडु अनंग-वियारउ RiṇNeCa. 5.3.12.

अनंगवीर (anaṅga-vīra < anaṅga-vīra) m. the warrior Cupid, JM. दुवियरयसमीर मोहपंकोहतीरं पणमिब जिणवीरं विज्जियाणंवीरं MaViCaSto. 1.

अनंगवेग (anaṅga-vega < anaṅga-vega) m. name of a Vidyādhara king, JM. सह विठ्ठा विज्जा सा अयकवरेअनंगवेगस्स PaṭṭCa. 128.22.

अनंगसमरूव (anaṅga-sama-rūva < anaṅga-sama-rūpa) adj. whose form is like that of Cupid, JM. पदमस्स कयं मामं अनंगलवणो अनंगसमरूवो PaumCa.(V.) 97.9.

अनंगसर (anaṅga-sara < anaṅga-sāra) m. 1 an arrow of Cupid, JM. सउजेइ सुरहिमासो ... णअपहवत्तणे अनंगसरे GāSaSa. 1000 (W.); Apa. वसुपवे ताम अनंगसर । परिपेसिय जावरियामणहो RiṇNeCa. 1.7.8; 2 name of a Cakravartin, JM. तत्थेव चउ-
वटी धीरो परिवसइ तिद्वयणंदो । नामेण अनंगसरो PaumCa.(V.) 63.34.

अनंगसरधोरणी (anaṅga-sara-dhorani < anaṅga-sara-dhorani) f. a volley of Cupid's arrows, JM. कस्स न मिबइ हियं अनंगसरधोरणि ब्व निबडंति ... बालाइ ... दिट्ठी VajJag. 295.

अनंगसरा (anaṅga-sarā < anaṅga-sārā) f. daughter of Oakradhvaja, who is a Cakravartin, JM. एवं साअंगसरा ... बवसइ संवेणं ततो PaumCa.(V.) 63.49; 63.60; सोहाणजवपडाअनंगसरा तस्स वरुया AkkhāMaKo. 18.2.

अनंगसिंगार (anaṅga-singāra < anaṅga-singāra) m. erotic sentiment of the god of love, Apa. अनंगसिंगारविचारणसं ... णमामि चंदप्पणामवेयं MahāPn.(P.) 45.1.11.

अनंगसिहि (anaṅga-sihī < anaṅga-sikhin) m. fire of love, M. सविसेसं पज्जलिओ इमीप हियए अनंगसिही Jīlā. 562.

अनंगसुंदरी (anaṅgasundarī < anaṅgasundarī) f. 1 a queen of Rāvaṇa, JM. लच्छी य अनंगसुंदरी नंदा । ... (रोवंति दुक्खि-
याओ) PaumCa.(V.) 74.10; 2 name of a queen, JM. सुभगाप गयरीय थिमियसागरस्स राइणो वसुंधरी - अनंगसुंदरीणं महादेवीणं CaupCa. 148.11; 3 name of the daughter of king Ratākara, JM. रयायारस्स (राइणो) बूया पुसिसेसिणी अनंगसुंदरी णाम CaupCa. 154.31; 4 daughter of Somaśreṭṭhin, JM. सोममामो सिट्ठी ... मज्जा अनंगसेणा ... तीए कज्जया जाया ... अनंगसुंदरी नामं पि पइद्वियं तीसे SupāsaCa. 60.5; 5 daughter of Vīlāsavati's nurse, Apa. एतहे विलासव-धाविधूय मामे अनंगसुंदरि सुक्य VīlKa. 1.12.5; 1.18.8; 1.28.10.

अनंगसुय (anaṅga-suya < anaṅga-srūta) m. the scrip-
ture not included in Aṅga works, AMg. कालियसुयस्स गुण्णे, अंगाअनंगसुयजोगवहणं जं । अनहिय-अहीणकरणं पडिबेहाअस्सस्सयाहणं Ārah-
Paḍ. 317.

अनंगसेण (anaṅgasena < anaṅgasena) m. [also अनंग-
सेणय] name of a goldsmith of Campā who is also called Kumāranandi, JM. चंपा अनंगसेणो पंचउच्छर येर णयण पुम-वल्लए । विहवास णयण सावग, इणिणिसरणे य उववातो KappBhā. 6225 (comm. चम्पायामनङ्गसेनः सुवर्णकारः कुमारनन्दीति तस्य नामान्तरम्); NīlBhā. 3182; चंपा णाम गयरी, अनंगसेणो णाम सुवणणगारो । सो य अतीव भीलोओ NīlCu. 3.140.5; जो अनंगसेणयं पंचसेलं दीवं पावेति तस्स सो दविणस्स कोडि पयच्छति NīlCu. 3.140.15.

अनंगसेणा (anaṅga-senā < anaṅga-senā) f. 1 the chief courtesan in Dvārakā, AMg. अनंगसेणापामोक्खानं अजेगाणं गणिवा-
साहस्सीणं Nāya. 1.5.6; अनंगसेणापामोक्खाहि अजेगाहि गणिवासाह-
स्सीहि Nāya. 1.10.141; Antag. 7; Niraya. 170; JM. AvCu. 1.356.2; JM. नयरी नामेण बारवई । ... तं पाळइ वासुदेवनिओ । ... गणिवाअनंगसेणापमुहाणउट्टारसहसाणं ... आणाईसरियसं ... कोरेमाणे ... णं विहरे AkkhāMaKo. 110.18; 11 name of a courtesan, JM. चंदणपुरे पयरे ... अनंगसेणा णाम गणिवा VasuH. 293.12; 294.9; 111 name of a harlot in the city called Kusumapura, JM. मुंभइ

अनंगसेवापणगाय समं भोय AkkhāMaKo. 91.18; IV name of a female servant, Ś. (विदूषक) अनंगसेवा ... पंचचामरधारिणीभो KapMaH. 4.9.5; V wife of Somaśreṣṭhin, JM. सोमनामो सिद्धी ... भज्जा अनंगसेवा SupāCa. 60.3.

अनचउवीस (ana-cauvisa < an(a)-catur-vimsati) *nu.* twenty-four (beginning with) the *anantānubandhikaśāyās* JM. अनचउवीसविणा जिणपणजुय सम्मि जोगिणे साथं BanSām. 15; अनचउवीसविहिया BanSām. 7.

अनचंचुप्पिअ (ana-cañcuppiya = an-arpita) *adj.* not revealed, not shown, JM. अनचंचुप्पिअविअभो अप्पिअनिबल्लोहमासीणो KumāCa.(H.) 6.27 (comm. अनवतीणस्वामिमायः)

अनचिंतिअ (ana-cintiya < a-cintita) *adj.* (ppp.) [also अनचिंतिअ] not thought of, JM. अनचितियममुण्ठी चित्तिअकरणेण तस्स मणखेयं। कायस्सेसु कुण्ठी न-याणिमो कथं वधिस्सं TāK. 71; (not doing acts which are not thought of from among the duties (*kāyavossu*); अनचित्तिअममुण्ठी Hem.(Gr.) 2.190

अनचुक्क (ana-cukka = a-bhraṣṭa) *adj.* not missing, not making a mistake, JM. उअअनीचअ रुक्खे अनचुक्को अवरचीरहरो (राया) KumāCa.(H.) 2.5.

अनचक्खर (an-accakkhara < an-atyakṣara) *adj.* without superfluous sounds or varṇas, AMg. से किं तं आगमतो दब्बावस्सयं जस्स णं आवस्सए ति पदं सिक्खितं ... अहीणक्खरं अनचक्खरं ... गुरुवाय-णोवगयं AṇuOg. 14.

अनचंतिअ (an-accantiya < an-ātyantika) *adj.* not necessarily of that nature, JM. णेगंतियं अनचंतिअं च दब्बे उ मंगलं होइ KappBhā 10; णेगंताणचंतिअफलं च नो दब्बतित्थं तु ViAvBhā. 1028

अनच्चाविय (a-naccāviya < a-nartāpita) *adj.* (ppp.) not causing to dance, not shaking violently, AMg. छविइअ अप्पमाय-पहिलेइअ पणत्ता, तं जहा — अनच्चावितं अवलितं अणाणुवधिं अमोसलिं चव Thāṇa. 6.45 (503) = Utt. 26.25; बत्थे अप्पाणिंमि अ चउहा अनच्चाविअ अवलिअं च OghNIBhā. 169.

अनच्चासायणासील (an-accāsāyaṇa-sīla < an-atyāsātana-sīla) *adj.* having the habit of not troubling (the teachers etc.), AMg. विणयपडिअये य णं जीये अनच्चासायणासीले नेरइयतिरिक्ख-जोणिअमणुस्सेदुग्गईओ निरुमइ Utt. 29.4 (Śā. comm. अतीबायं सम्यक्त्वादिकारं शातवति विनाशयतीत्युत्थाशतना तस्यं शीलम् p. 579, a.1)

अनच्चासायणा (an-accāsāyaṇā < an-atyāsātana) *f.* not to give trouble, AMg. अनच्चासायणाविणय पणयालीसइविहे पण्णसे Vij. 25.7.223 (25.586); से किं तं अनच्चासायणाविणय — तं जहा, अरहंताणं अनच्चासायणा Uvav. 40 [Ldn.]

अनच्छ- (anaccha- = kṣ-) *v.* [Hem.(Gr.) 4.187] to drag, to attract, JM. अनच्छेइ। महमणमयच्छिरेहिं गुणेहिं सिरिथूलमद-मुणी KumāCa.(H.) 7.32

अनच्छ (anaccha < ? = analpa) *adj.* [is it *anacca* = not solicited?] not small or little, big or abundant, Apa. विवरइ अनच्छु वच्छरिउ दाणु VipāSām. 3.6.

अनच्छरा (an-accharā < an-apsaras) *f.* not a semi-divine woman, Ś. (विदूषक) इवाणि पासादेसु बसीअदि ... सि अनच्छरासंवासो उत्तरकुववासो मय अनुभवीअदि SvapnaVā. 4.0.7; (विमल्लेखा) इहा पज्जवत्थावेहि अत्ताणं। अनच्छरा विअ पडिहासि Vikrama. 1.6.1.

अनच्छिअर (ana-cchiāra < a-cchidāra = a-cchinna) *adj.* (ppp.) unbroken, continuous, अनच्छिअरं च अच्छिअणे DeNaMā.

1.44 (comm. पुइ इति णामकित्तमणच्छिअराणुवधिअं हरइ 1.48)

अनच्छिअ (ana-chaddia < a-chaddita = a-mukta) *adj.* (ppp.) not giving up, not neglecting, JM. अनच्छिअकुलधम्मं सीइ-मुणी तेण रेअविओ KumāCa.(H.) 6.56.

अनच्छवीस (ana-chavisa < a-śadvimsati) *nu.* twenty-six (types of Karmas beginning with *anantānubandhikaśāyās*), JM. विणु अनच्छवीसमीसे BanSām. 5.

अणअज (aṇ-ajja < an-ārya) *adj.* 1 ignoble, non-Āryan, JM. चरणधणं हीरंतं मह रक्ख अणअज-नरवण्णा Ka1Ka. 30; उवसामिया अणअजा देसेसु तए पवजमोणेणं RāPaṇo. 13; JŚ. जइ णहि सक्कमणज्जो अणअज-मासं विणा उ गाहेदुं SamSā. 8; Apa. होइ अणअज्जु (w. r. अणुअज्जु) अणअजंखडिहि बम्बरसमरपुलिद पयडिहि BhaviKa. 312.2; जणवइ अणअज जहि बहुय अस्थि जहि धम्मसज्ज का वि हु न अस्थि CaṇḍBhāSam. 2.2; 2 having had acts, (sinful behaviour of a non-Āryan person), AMg. समज्जिणिता कलुसं अणअजा इहेहि कंतेहि य विप्यह्णा Sny. 1.5.1.27; चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अणअजे ... अणअजे णाममेगे अणअजे Thāṇa. 4.211(280); अलियवयणस्स तीस नाम-पदं। तस्स य नामाणि गोणाणि होति तीसं. तं जहा — ... अणअजे Paṇḍh. 2.2; जंबू! तइयं च अदिण्णादाणं ... अणअजे ... तइयं अयम्मदारे Paṇḍh. 3.1; संजमस्स उवरोइकारकं किंचि न वत्तम् — हिंसासावज्जसंपवत्तं ... अणअजे Paṇḍh. 7.12; पाणवहो नाम ... अणअजो उव्वेयणभो Paṇḍh. 1.2 (comm. 5b.2); 1.40; जया य चयइ धम्मं अणअजो भोगकारणा DasaveCūlikā. 1.1; JM. तइ तिज्जकोइलोहाउलस्स भूओवधायणमणज्जं JhāṇSa. 21; हा हियय! तुमं पि धुवं निहज्ज। अणअज! ... सि KumāPra. 36.11; अण्णं काऊण मणे अण्णं वायाए भासइ अणअजो CaupCa. 7.24; कुमुय-विणासो विहिओ जेणं अणअजेण भुवणम्मि SaṇaṭKuKa.(H.) 39; M. मअवई वेससज्जणा लच्छी। ताओ अलच्छिओअधिअ लच्छि-णिहा जा अणअजेसु GaudVā. 925; एएहिं सइ अणअजेहिं। अविणयमगं हय-लोयणेहिं पीयडिहि किं भणिमो Līla 489; अज्ज कुमारे अणअज-णिसि-समए। वसिओ विज्जा-अवणे Līla. 690; ता पावेक्कमईणं मज्जे रयणीयरण रयणि-वरो। (तुमं) अणअज इति Līla. 1219; Ś. (अनयुय) सउतलाए अणअजं आअरिइ Śak. 41.10; (चन्दनदास) अज्ज, अलिअं एदे केगावि अणअजेण अज्जस्स णिवेदिइ MudrāRā 29.11; Apa. इउं आसि कालि गयवइ अणअज्जु MahāPu.(P.) 94.22.5; अगवं कयंतु विलुइ अणअज्जु VīlaKa. 4.4.2; इहु पुणु जिण-निदा-कलिण दुक्खिउ भमइ अणअज्जु KumāPra. 129.15; को बोइइ एहु अणअज्जु धु PāumSiCa. 3.84; विहरंतु पउमसिउ अज्ज। 'सा एह चोरि' जंपहिं अणअज्ज PāumSiCa. 4.115.

अणअजोभासि (aṇajja-obhāsi < anāryāvabhāsin) *adj.* one looking ignoble (only in appearance), non-Āryan in appearance, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणअजोभासी ... अणअजे णाममेगे अणअजोभासी Thāṇa. 4.224(280)

अणअजकज (aṇajja-kajja < anārya-kārya) *n.* ignoble act, JM. ता पाव इणि पावसु अणअजकजम्मि निरय निहज्ज SurSūCa. 6.232.

अणअजजाति (aṇajja-jāti < anārya-jāti) *adj.* having ignoble or non-Āryan birth or race, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणअजजाती ... अणअजे णाममेगे अणअजजाती Thāṇa. 4.222(280)

अणअजदिहि (aṇajja-diṭṭhi < anārya-dṛṣṭi) *adj.* having the view of an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा ... अज्जे णाममेगे अणअजदिहि ... अणअजे णाममेगे अणअजदिहि Thāṇa. 4.217(280)

अणञ्जदेस (an-ajja-deśa-ya < an-ārya-deśa-ka) *m.* a non-Āryan country, JM. अणञ्जपुगलय । शिवर अ अणञ्जदेसयगमनेसु किर कम्मविधौ BhuvKevCa. 248.

अणञ्जधम्म (anajja-dhamma < anārya-dharma) *adj.* having the conduct of an ignoble person, AMg. जारि च बुद्धि च विणासयंते वीयार अस्संजय आयदंजे । अहाहु ते कोय अणञ्जधम्मे वीयार से हिंसर आयसादे Sdy. 1. 7.9(389); इवेवमारिसु अणञ्जधम्मा अणारिया बाल रसेसु गिदा Sdy. 2. 6.89(824)

अणञ्जपण (anajja-paṇṇa < anārya-prajña) *adj.* having the wisdom of an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा ... अज्जे णाममेगे अणञ्जपण्णे ... अणज्जे णाममेगे अणञ्जपण्णे Thāṇa. 4. 216(280)

अणञ्जपरक्कम (anajja-parakkama < anārya-parākrāma) *adj.* having the valour of an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा ... अज्जे णाममेगे अणञ्जपरक्कमे ... अणज्जे णाममेगे अणञ्जपरक्कमे Thāṇa. 4. 220(280)

अणञ्जपरिणय (anajja-pariṇaya < anārya-pariṇata) *adj.* behaving like (lit. changing into) an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा ... अज्जे णाममेगे अणञ्जपरिणय ... अणज्जे णाममेगे अणञ्जपरिणय Thāṇa. 4. 212(280)

अणञ्जपरियाय (anajja-pariyāya < anārya-paryāya) *adj.* having ignoble aspect, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणञ्जपरियाय ... अणज्जे णाममेगे अणञ्जपरियाय Thāṇa. 4. 226(280)

अणञ्जपरियाल (anajja-pariyāla < anārya-parivāra) *adj.* having non-Āryan servants, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणञ्जपरियाले ... अणज्जे णाममेगे अणञ्जपरियाले Thāṇa. 4. 227(280)

अणञ्जभाव (anajja-bhāva < anārya-bhāva) *adj.* having an ignoble nature, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अणञ्जभावे, अज्जे णाममेगे अणञ्जभावे, अणज्जे णाममेगे अणञ्जभावे, अणज्जे णाममेगे अणञ्जभावे Thāṇa. 4. 228(280)

अणञ्जभासा (anajja-bhāsā < anārya-bhāṣā) *f.* a non-Āryan language, JB. नह णवि सक्कमज्जे अणञ्जभासं विणा उ गारेहु । तह ववहारेण विणा परमदुबुद्धेसणमसकं SamSā. 8.

अणञ्जभासि (anajja-bhāsi < anārya-bhāsin) *adj.* having ignoble speech, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणञ्जभासी ... अणज्जे णाममेगे अणञ्जभासी Thāṇa. 4. 223(280)

अणञ्जमण (anajja-maṇa < anārya-manas) *adj.* of an ignoble mind, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा ... अज्जे णाममेगे अणञ्जमणे ... अणज्जे णाममेगे अणञ्जमणे Thāṇa. 4. 214(280)

अणञ्जमाण (a-najjamāṇa < a-jñāyamāṇa) *adj.* [f. -a] (pr. part.) not knowing, JM. अजाणं पन्नवेति उ इमेहि । अणवच्चद्वयाय मज्झंतमणञ्जमाणे वि KuppBhā. 517d; कइं खंदि परत्त वरं अणञ्जमाणं अईहामो TarVaKa.(Bhā.) 284; सव्वं गम्भर जेहि अणञ्जमाणं बुदेहि तेहि पि KumCa.(H.) 7.89.

अणञ्जरूप (anajja-rūpa < anārya-rūpa) *adj.* ignoble in appearance, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणञ्जरूपे ... अणज्जे णाममेगे अणञ्जरूपे Thāṇa. 4. 218(280)

अणञ्जखण्ड (anajja-khaṇḍa < anārya-ka-khaṇḍa) *m.* name of an Āryan country (region), Ap. ईह अणञ्जु अणञ्ज-खण्डिहि BhavKa. 312.2.

अणञ्जववहार (anajja-vavahāra < anārya-vyavahāra) *adj.* having ignoble conduct (behaviour), AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा ... अज्जे णाममेगे अणञ्जववहारे ... अणज्जे णाममेगे अणञ्ज-ववहारे Thāṇa. 4. 212(280)

अणञ्जवित्ति (anajja-vitti < anārya-vṛtti) *adj.* having ignoble nature (behaviour), AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अणञ्जवित्ती ... अणज्जे णाममेगे अणञ्जवित्ती Thāṇa. 4. 221(280)

अणञ्जसंकल्प (anajja-saṅkappa < anārya-saṅkalpa) *adj.* having ignoble intention, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अणञ्जसंकल्पे ... अणज्जे णाममेगे अणञ्जसंकल्पे Thāṇa. 4. 215(280)

अणञ्जसील (anajja-sīla < anārya-sīla) *adj.* of ignoble conduct, JM. मिहेहि अणञ्जसीलेहि PaumCa.(V.) 12.13.

अणञ्जसीलाचार (anajja-sīlācāra < anārya-sīlācāra) *adj.* having a conduct or behaviour of an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अणञ्जसीलाचारे ... अणज्जे णाममेगे अणञ्जसीलाचारे Thāṇa. 4. 218(280)

अणञ्जसेवि (anajja-sevi < anārya-sevin) *adj.* who serves an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणञ्जसेवी ... अणज्जे णाममेगे अणञ्जसेवी Thāṇa. 1. 225(280)

अणञ्जा (anajjā < anāryā) *adj.* (f.) not respectable, wretched, Ś. (नेपथ्ये) मय उण अणञ्जाय गिरण्णुसा तुम्हे ति संभाविदं आसि MālaMā. 8. 11. 4.

अणञ्जित (an-ajjita < an-arjita) *adj.* (ppp.) not acquired, M. तेणेअ तं पि मण्णसि अप्पाणमणञ्जमणुणं व GauḍVa. 1201.

अणञ्जुण (an-ajjuna < an-ārjuna) *adj.* not being a Sahas-ārjuna (with thousand arms), M. सविमो अणञ्जुणमिमं अमहिदमवासुं च अप्पाणं GauḍVa. 240.

अणञ्जयण (an-ajjhayana < an-adhyayana) *adj.* absence of study, holiday, JM. वायव्व-ण्हाण-ण्हाया होस्तमो, होहिमो अणञ्ज-यणा KumCa.(H.) 5. 90.

अणञ्जवसाय (an-ajjhasāya < an-adhyavasāya) *m.* absence of definite meaning, JM. संसयविवज्जया वासणञ्जवसायोअवसायिच्छाए । होज्जस्ये पडिचरी न वसुधम्मो जमो नामं ViArBhā. 62.

अणञ्जाभकारण (an-ajjhāa-kāraṇa < an-adhyāya-kāraṇa) *n.* reason for the absence of study, Ś. (सौभातकि) साअदं अणञ्जाभकारणां विसेसदो जिण्णकुञ्जाकाणं UttRāCa. 4. 1. 1.

अणञ्जाभमहूसव (an-ajjhāa-mahūsava < an-adhyāya-mahotsava) *m.* great festival on the occasion of absence of study, Ś. (सौभातकि) अम्हे वि बहुयहिं समं मिलिअ अणञ्जाभमहूसवं खेलंता सम्मावेम्ह UttRāCa. 4. 1. 41.

अणञ्जहाय (an-ajjhāya < an-adhyāya) *m.* intermission or break of study, JM. सुचंमि एते लहुगा पच्छिता अध्ये गुरुगा केसिचि । तं पुण जुज्जति जम्हा दोण वि लहुगा अणञ्जाय NisBhā. 21; आवरिओ भणति जम्हा दोण वि लहुगा अणञ्जाय । अणञ्जाय ति अकाले असण्ज्हा-इते वा सुसत्थायं करंताणं सामण्णेण लहुगा भणिता NisCu. 1. 14. 10; Ś. (सौभातकि) साअदं अणञ्जाभकारणां विसेसदो जिण्णकुञ्जाकाणं UttRāCa. 4. 1. 1.

अणञ्जापविहि (an-ajjhāya-vihi < an-adhyāya-vidhi) *m.* proscription of the study-break, JM. अणञ्जापविहिं समतो VIMA-

Psa. 19. 18.

अणञ्जोववण (an-ajjhovavanna < an-adhyupapanna) *adj.* [also अणञ्जोववण] free from infatuation or attachment (to worldly objects), AMg. ते तत्तय अमुच्छिण्ण अगिद्वे अगदिण्ण अणञ्जोववण्णे बहुसममेव परिभाषणा Āyār. 2. 1. 57 (357); सुदे सिन्धा जाय न दूययञ्जा अमुच्छिण्ण अणञ्जोववण्णे Sdy. 1. 10. 23; अहुणोववणे देवे देवलोगेसु काम-ओगेसु अमुच्छिण्णे ... अणञ्जोववण्णे Thāna. 3. 362 (183); 4. 434 (323); जे णं निगंथे वा निगंथी वा ... अमुच्छिण्ण ... अणञ्जोववणे आहारमाहारेह Viy. 7. 1. 17 (7. 23); मत्तपच्चवस्सायण णं अंते ! अणगारे ... अमुच्छिण्णे ... अणञ्जोववणे आहारमाहारेह Viy. 14. 7. 11 (14. 82); 15. 128 (182); तत्तय णं अत्थेगदया आसा ... तेसु उच्छिण्णसु सक्करिसरसुवण्णेषु ... अणञ्जोववण्णा Nāya. 1. 17. 24; 1. 19. 43; से अज्जुणय अणगारे ... अगदिण्ण अणञ्जोववण्णे Anāg. 6. 57 [Ldn.]; तय णं से यत्ते अणगारे ... अमुच्छिण्ण जाव अणञ्जोववण्णे Anuttaro. 183; से भिक्खू ... अगदिण्ण अणञ्जोववण्णे ... संमप Paṇḍa. 6. 20; तथा मयं गोथमे ... अणञ्जोववण्णे Vīva. 7. 7.

अणञ्जाहय (ana-jhāya < a-dhyāta) *adj.* (ppp.) not thought over, Apa. ता वरिसमेसु पडिवालि देव अणञ्जाहय कहर गुबुद्ध चेव Vīva-Ka. 9. 91. 7.

अणञ्जिअ (an-añña < an-añña) *adj.* (ppp.) not touched by the Śakti (weapon), JM. वज्जिअ-सत्ती, सत्ती-अणञ्जिओ, सत्ति-वज्जिअ-अण-वज्जिओ । छुंदाय-छुंटाणो सत्ति सत्तो जत्थ निव-लोओ KumāCa. (H.) 1. 18 (comm. शक्या अनजितः अगतशक्तिः)

अणञ्ज (an-añña < an-anya) *adj.* not wondering, attentive, Mg. शावय्य-योग-लिहिदे शाहू शाहदि अणञ्ज-मणे KumāCa. (H.) 8. 2.

अणट्ठ (an-aṭṭha < an-āṭṭha) *adj.* [f. अणट्ठा or m. c.], not troubled, not fouled, AMg. त्थेव विज्जो राया अणट्ठा-किप्पि पव्वय Utt. 18. 50 (MV.)

अणट्ठ (an-aṭṭha < an-artha) *m.* 1 worthless or useless (teachings or views), AMg. निगंथे पावयणे अट्ठे अयं परमट्ठे सेसे अणट्ठे Sdy. 2. 2. 72 (715); Nāya. 1. 5. 47; अयमाउसो आजीविदसमय अट्ठे अयं परमट्ठे सेसे अणट्ठे Uvās. 181; Viy. 2. 5. 11 (2. 94); (14. 112); 15. 4 (15. 1); Uvav. 120 [Ldn.]; RāyPa. 698; 753; जम्हा परसमय अणट्ठे अहेक असम्भावे भिच्छादसणं ApuOg. 535; निगंथे पावयणे अट्ठे अयं परमट्ठे सेसे अणट्ठे Dasā. 10. 30; JM. अवमेव निगंथे पावयणे अट्ठे सेसे अणट्ठे KaKoPra. 12. 3; 2 evil, AMg. सक्वे अणट्ठे परिवज्जयते अणाउले या अकसार भिक्खू Sdy. 1. 13. 22 (578); *adj.* calamitous, AMg. नाणाहं च छंदं च परिवज्जेज्ज संवय । अणट्ठा जे य सक्वत्था इह विज्जामणुसंचरे Utt. 18. 30.

अणट्ठजीवभाव (a-naṭṭha-jīvabhāva < a-naṣṭa-jīvabhāva) *adj.* one whose nature as a living being is not yet gone, JM. अवगवबुद्धिक्कम्मकिट्ठस्स ज्वसुवण्णस्स च अणट्ठजीवभावस्स पिचिमेत्त-कम्ममलस्स तिरियलोए समागमणं KuvMāKa. 2. 2.

अणट्ठा (an-aṭṭhā < an-arthā) *adj.* (sinful activity) having no purpose or profit, AMg. अट्ठाणट्ठा हिंसाकम्मादिट्ठी य मोस-दिणे य Āvṭṭ. (H.) 648b. 8; JŚ. PavSāro. 818.

अणट्ठा (anattā < ānartā) *m.* pl. name of a country, JM. अत्थि ... चत्तारि जणवया । ... आणट्ठा, (v. l. अणट्ठा) कुसट्ठा VasuHī. 77. 5.

अणट्ठाए (an-aṭṭhāe < an-arthāya) *adv.* [orig. dat.] for no purpose, wantonly, AMg. अट्ठिए अट्ठिभिजाव अट्ठाए अणट्ठाए Āyār. 1. 1. 6. 5; आर्वि के अणवति जोर्वस विप्पराणुसंति अट्ठाए अणट्ठाए वा

Āyār. 1. 3. 1; जेहि समणोवासणस्स अट्ठाए दंढे अणिविक्खणे अणट्ठाए दंढे निविक्खणे तेसु एवावति Sdy. 2. 7. 29 (5) (865(5)); सवसा अवसा अट्ठा अणट्ठाए य तसपाणे धावरे य हिंसति वंदुदो । सवसा हणंति अवसा हवंसि -- अट्ठा हणंति अणट्ठा हणंति Paṇḍa. 1. 19; अट्ठाए य अणट्ठाए भूकगामं विहिंसई Utt. 5. 8; जे भिक्खू अणट्ठाए सुं जायति Nis. 1. 19-22; 18. 1; JM. दंढंति अणट्ठाए तदंढंति गुणव्वय निरे ŚrāPraSā. 26; Pav-Sāro. 820.

अणट्ठाकिप्पि (anattā-kitti < a-naṣṭa-kitti) *adj.* one whose fame is not lost (i.e. intact or inexhaustible), AMg. त्थेव विज्जो राया अणट्ठाकिप्पि पव्वय Utt. 18. 50 (comm. Śā. अनात्ता सकलदोषविगमनतो अवाधिता कीर्तिरस्तेति; Dev. आनट्ठा समस्तकण्डू-विकलतया सामस्त्येनापणता अकीर्तिः अदलापा वय्य सः । प्राकृतत्वात् सिद्धोपः 256a. 3; Jacobi. whose sins were not quite annihilated)

अणट्ठादंड (anattā-danda < anartha-danda) *m.* [rarely अणट्ठं] a sinful act (particularly violent or cruel) without any purpose, a wanton sinful act, AMg. तेसि पि य णं इमां तेरस किरिया-ठाणां मवत्तीतिमक्खायं, तं जहा — अट्ठादंडे अणट्ठादंडे, हिंसादंडे Sdy. 2. 2. 2 (694); अट्ठादंडे दोषे दंडसमादाने अणट्ठादंडवत्तिपि ति आहिज्ज । ... से इत्ता छेत्ता भेत्ता ... इज्जिदं बाले वेरस्स आमागी भवति — अणट्ठादंडे Sdy. 2. 2. 4 (696(1)); दो दंडा पण्णत्ता, तं जहा — अट्ठादंडे चेव अणट्ठादंडे चेव Thāna. 2. 76 (58); जेरवाणं दो दंडा पण्णत्ता, तं जहा — अट्ठादंडे चेव अणट्ठादंडे चेव Thāna. 2. 77 (2. 58); पंच दंडा पण्णत्ता, तं जहा — अट्ठादंडे Thāna. 5. 1 (418); दो दंडा पण्णत्ता, तं जहा — अट्ठादंडे अणट्ठादंडे चेव Samav. 2. 1 [Ldn.]; तेरस किरियाठाणा पण्णत्ता, तं जहा — अट्ठादंडे, अणट्ठादंडे Samav. 13. 1 [Ldn.]; तयाणंतरं च णं चउत्तिवहं अणट्ठादंडं पक्कत्ताह, तं जहा — अवज्झाणाचरितं पमायाचरितं हिंसपयाणं पावकम्मोव-देसे Uvās. 30; JM. तद्वयं अणट्ठादंडं उवमोणं असणो परिहरेत्ता KuvMā-Ka. 232. 10.

अणट्ठादंडवत्तिप (anattā-danda-vattiya < anartha-danda-pratyaya) *adj.* prompted by no personal interest, perpetrated wantonly, AMg. अट्ठादंडे दोषे दंडसमादाने अणट्ठादंडवत्तिपि ति आहिज्ज Sdy. 2. 2. 4 (696(1))

अणट्ठादंडवेरमण (anattā-danda-veramaṇa < anartha-danda-viramaṇa) *m.* desisting or abstaining from a wanton sinful act, AMg. तयाणंतरं च णं अणट्ठादंडवेरमणस्स समणोवासणं पंच अतिवारा जाणियम्भा न समावरियम्भा, तं जहा — कंहेप्पे, कुम्भकप Uvās. 52.

अणट्ठाबंधि (an-aṭṭhā-bandhi < an-artha-bandhin) *adj.* [also अणट्ठाबंधि] tying (too much or too many things) unnecessarily, AMg. अणमिगहियसेज्जासणिवस्स ... अणट्ठाबंधिस्स (v. l. बंधि-यस्स) ... संजेम दुराराहए भवइ Kapp. (S.) 53.

अणट्ठिगी (an-aṭṭhigī < an-arthikā) *f.* a woman not having sexual desire, JM. अट्ठिगिमणट्ठिगी वा, उट्ठाई कुणइ सम्बन्धिच्छुमणं । तेणुम्भा मेमइ KappBhā. 2648.

अणट्ठिया (an-aṭṭhiyā < an-aṣṭhi-kā) *adj.* f. a boneless fleshy (insect found in rainy season), JM. संजुक्का अणट्ठिया मंसपेसी ... तम्मि य पाउसकाले अहिणवुद्धुमीय जेगविहा प्राणिनो भवति NisCu. 1. 92. 2.

अणट्ठ (anaṭṭa) *Deśi. m.* paramour, अणट्ठ-अणाडा-विणयवरा जारे DeNāMa. 1. 18 (comm. अणोडपि जारावीः)

अणट्ठण (an-aṭṭaṇa < an-aṭṭana) *m.* not to go (on the begging tour), JM. अण्णे भणंति समयादत्तं धरेसिवादि संचाप । भिक्खाए अणट्ठणं चिअ विसेसओ सिट्ठोहेसु PaṭṭaPra. 13. 34.

अननुजिमेव (an-dimbhanta = a-srasta) *adj.* (ppp.) not deviating from, not falling away from, JM. अननुजिमेवसिध-कुतिरिधं थिरमसि जिमबणं KumāCa. (H.) 7. 42.

अननुहु (anaduha < anaduh) *m.* bull, Ap. लेखिय अननुहु इव अरुधारेहि ताम दसाणण वणकुमारेहि PaumCa. (S.) 20 7.8; अननुहु खल्लुजुयसववरणल MahāPu. (P.) 80. 6. 4; ता तेण विसज्जिउ गुणविसालु अननुहुसंदणि आरुहु बालु MahāPu. (P.) 91. 19. 10; अननुहु इ व हरिणि वरु वरणेनु DhamPar. 10. 8. 2.

अननु (an-ardha < an-ardha) *adj.* not having halves, AMg. तसो अननु पण्णा, तं जहा — समप, परेसे, परमाण Thāpa. 3. 882 (178); परमाणुपेगले णं मंते ! ... गोयमा ! अननु अमज्जे अपवेसे Viy. 5. 7. 9 (5. 160); जइ णं अजो ! दवारेसेणं सम्बपोगला सअज्जा, समज्जा, सपयसा, नो अननु अमज्जा अपयसा Viy. 5. 8. 5 (5. 203); सेत्तपरमाणु णं मंते ! कतिविधे पज्जे ? गोयमा ! चउम्बिहे पज्जे, तं जहा — अननु अमज्जे अपयसे अविमामे Viy. 20. 5. 17 (20. 39); 25. 4. 174 (25. 193)

[अननुपित्तु — AR. w. r. for अननुपित्तु NisBhā. 1300. cf. अननुपित्तु]

अननुकुल (an-anu-ūla < an-anu-kūla) *adj.* [also अननुकुल] not favourable, Mg. (क्षपणक) शाधका णं शंपरं पददिश मलअंकुडकप अननुकुलेण अननुकुलेण वा गच्छीअदि MudrāRā. 124. 5; JM. जहाईहि अवतं मातइ ... अहितो छिद्येही पगासवादी अननुकुलो KappBhā. 1305.

अननुओग (an-anu-oga < an-anu-yoga) *m.* Improper application, mis-use, JM. पसोऽणुओगो गओऽणुओगो अओ विवज्जयं । ओ सो तु अननुओगो तत्थेमे होंति दिट्ठो ViāBhā. 1410; एवं इहावि जदि जीवलकखणेण अजीवं पव्वेइ अजीवलकखणेण वा जीवं, तो अननुओगो भवति AvTi. (H.) 89a. 2; एवं जदि एगवयणे पव्वितव्वे पुववणं पव्वेति पुववणे वा एगवयणं तो अननुओगो AvTi. (H.) 90a. 7; अण्णमि कहयव्वे अण्णं कहइ ताहे अननुओगो AvTi. (H.) 91b. 4; तवरीय पव्विप अननुओगो जहाभावे पव्विप अननुओगो AvTi. (H.) 96a. 3; गोदोहो जो पाडलाय वच्छओ तं बहुलाय भुयति बहुलं वा पाडलाय एवं वित्तकरणं अननुओगो AvCu. vol. I. 109. 1; तस्स अकाले सज्जायतस्स अननुओगो देवताय कालवेळं साहंतीय अननुओगो AvCu. vol. I. 110. 6.

अननुगच्छमाण (an-anu-gacchamāna < an-anu-gacchamāna) *adj.* (pr. part.) not followed by, AMg. सिया वेगे अननुगच्छंति अलिवा वेगे अननुगच्छंति । अननुगच्छमाणेहि अननुगच्छमाणे कहं ण निविज्जे Ayā. 1. 5. 5. 2 (Sch. suggests ananugamyamānāh)

अननुगामि (an-anu-gāmi < an-anu-gāmin) *adj.* which does not follow (a kind of clairvoyance), Jā. ओहिणां अणेयविहं — हेसोही परमोही ... अननुगामी अननुगामी SaṭṭAg. 5. 5. 57; JM. तिरिय-मणुपसु ओही, नाणाविहंसंठिओ भणिओ । अननुगामिओ उ ओही, नेरइयाणं तवेव देवाणं । अननुगामी अननुगामी मीसो य मणुस्सतेरिक्के AvNI. 55-56 (comm. अननुगामुकः स्थितप्रदीपवत्)

अननुचिट्ठिअ (an-anu-cittā < an-anu-ṭṭhāya) *ger.* not having observed or followed (the orders), S. (विदूषक) तुवं पुण ओहस्स जणणीय अ सासणं अननुचिट्ठिअ ण विट्ठसि Naṭṭa. 3. 10. 9.

अननुत्थान (an-anu-tthāna < an-anu-ṭṭhāna) *n.* lack of performance (of religious duties), JM. जत्थ उ पमत्तयाय संमज्जोपसु विविहमेयसु । ओ वम्मिअस्स विरी अननुत्थानं तयं होइ PaṭṭVa. 1076.

अननुज्जवित्त (an-anu-jjāvita < an-anu-jjāpita) *adj.* (ppp.) not making known, without getting permission, JM. अननुज्जवित्तो गुल्लो KappBhā. 8087 (comm. अनाननुज्जवित्ते सावैवादादी अनानित्ते तदा अकारो गुल्लोः)

अननुज्जवित्त (an-anu-jjāvita < an-anu-jjāpita) *ger.* [also अननुज्जवित्त] without having made known (to the teacher), without permission, AMg. (अविष्णादाणस्स) अहावरा दोषा मावणा — अननुज्जवित्त-वाणमोयमोई से जिग्गे, जो अननुज्जवित्त-वाणमोयमोई Ayā. 2. 15. 59 (784); से भिक्खु वा भिक्खुणी वा तेसि पुक्कामेव उगगं अननुज्जवित्त ... पविसेज्ज वा, भिक्खुमेज्ज वा Ayā. 2. 1. 54 (356); 2. 7. 8 (607); पव्वप्पि-णिता दोषं पि अननुज्जवित्त अहिट्ठेति अहिट्ठेनं वा साइज्जति ... तं सेवमाणे मासियं परिहारद्वानं उग्गाइयं Nis. 5. 28; JM. लहुसदिअं अननुज्जवित्त तण-डगल-छार-लेवाइगणं ViMāPra. 79. 29.

अननुज्जेत्ता (an-anu-jjāvetā < an-anu-jjāpita) *ger.* [also अननुज्जेत्ता] without requesting, without permission, AMg. सेहे राणिण्यस्स सेज्जासंधारणं पायणं संघट्ठिता, इत्थेण अननुज्जेत्ता गच्छति — आसावणा सेहस्स Samav. 33. 1 [29]; नो कप्पइ निर्गघाण वा निर्गघीण वा पाडिहारियं सेज्जासंधारणं दोषं पि ओगगं अननुज्जेत्ता वडिआ नीइरित्तप Vava. 8. 6; जे भिक्खु पाडिहारियं सेज्जासंधारणं दोषं अननुज्जेत्ता वाहिं पीणेति Nis. 2. 52; सेहे राणिण्यस्स सेज्जासंधारणं पायणं संघट्ठिता इत्थेण अननुज्जेत्ता गच्छति Daṭṭa. 3. 3.

अननुज्जाद (an-anu-jjāda < an-anu-jjāta) *adj.* (ppp.) not allowed, not permitted, Jā. अननुज्जादगणं असंगवुदी अननुज्ज-विता वि Bhaṭṭā. 1208.

अननुज्जाय (an-anu-jjāya < an-anu-jjāta) *adj.* (ppp.) [also अननुज्जाय, अननुज्जाय] not allowed, not permitted, JM. वच्छंतेहि य विट्ठो गामो रमणिज्जभिक्ष-सज्जाओ । जं कालमणुजाओ अननुज्जाय भवे लहुओ KappBhā. 1555; अननुज्जाय निक्कारणे व गुक्काइणं वउणं पि KappBhā. 1560; उवाहे पासवणे ... अननुज्जाय भवे लहुओ KappBhā. 1575; मायामोसमदसं अपवओ खिसणा उवाळंओ । ओच्छेद-पदोसादी अननुज्जायतं अहिट्ठो NisBhā. 1961; जं पुण संधारवं वसही वा अननुज्जायतं अहिट्ठेति NisCu. 2. 320. 8; अननुज्जायस्स सया न कप्पइ तत्थ पविसेहे PavSāro. 126; जइण सया । अननुज्जाय पंचहि वि उगगं कप्पइ न ठाउं PavSāro. 684; न पिआमि मज्जं गुरुहि अननुज्जायं VāsuHī. 226. 5; इत्थेव तुमं विट्ठसि अननुज्जाओ मयं विट्ठ SupāCa. 7. 71.

अननुतावि (an-anu-tāvi < an-anu-tāpin) *adj.* who does not repent, JM. वितियपरे जो तु परे तावेत्ता गाणुत्तपते पच्छा । सो होति अननुतावी, किं पुण इत्थेण सेवेत्ता NisBhā. 472 (comm. जो साह परा पुढविकाया ते जो संघट्ठणपरितावणउदवणेण वा तावणं केत्ता पच्छा गाणु-त्तपति ... सो होति अननुतावी अपच्छतावीत्यर्थः NisCu. 1. 159. 13)

अननुतावित्ता (an-anu-tāvittā < an-anu-tāpya) *ger.* not having repented, AMg. सम्मज्जोणिया वि खलु सत्ता सण्णिणो बुद्धा असण्णिणो होति तत्थ से ... अननुतावित्ता ... असण्णिणकायाओ वा साण्णिणकायं संकमंति Sāy. 2. 4. 18 (752)

अननुदय (ana'nudaya < ana'nudaya) *m.* absence of operative stage of the anantānubandhikāśāyas, JM. अननुदयो पुण सवुवल्लगसम्मविट्ठस्स भिक्खुदय PaṭṭSān. 4. 10.

अननुपालण (an-anu-pālana < an-anu-pālana) *n.* non-observance (of the rules), JM. अपवडिलेहि ... सम्मं च अननुपालणमय्यारा पोसहे पंच PavSāro. 285; सम्मं च अननुपालणमाहारारिउ सव्वेसु PaṭṭāPra. 1. 30; SāDhaVī. 100.

अननुपालणया (an-anu-pālana-yā < an-anu-pālana-tā) *n.* non-observance, AMg. पोसहोवासस्स सम्मज्जणपालणया (पोसहो-वासस्स अय्यारा) Uṇā. 55; Av. 90.

अननुपालमाण (an-anu-pālemaṇa < an-anu-pālayat) *adj.* (pr. part.) who does not observe properly, AMg. एगरायं

विश्ववर्षिणं सम्मं अणुपुत्रमाणास्स अणुगारस्स इमे तन्नो ठाणा अविताए...
अवति Thāṇa. 8.886(188); Daṣṣ. 7. 34.

अणुपुव्व (an-ānu-puvva < an-ānu-pūrva) *adj.* not in the traditional or given order (when a change (*samkrama*) of one sub-type of a Karman into another sub-type occurs), JṢ. अणुपुव्वमणुपुव्वं हीणमहीणं च दंसणे मोहे । उवसामये य खवगे य संकमे अणुपुव्वमाया KaṣṢPa. 39.

अणुमत (an-ānu-mata < an-ānu-mata) *adj.* (ppp.) not approved, not agreeable, JṢ. जम्हा एवमूतो बहूणं एतो अणुमतो भवति तम्हा एतदिपरीतेन होऊण गुरुजणो आराहियवो AvCu. Vol. I. 120. 18.

अणुमय (an-ānu-maya < an-ānu-mata) *adj.* (ppp.) not approved, not favoured, JṢ. सारजिण सेवी अणुमयणं असेवी उ VavaBhā. 2.309 (p.39) (comm. यदि स्नानादिविषये अनुमननं कृतं तेन सेवी प्रतिसेवनाकारी भवति अननुमते न तु असेवी अप्रतिसेवी)

अणुवाह (an-ānu-vāi < an-ānu-pātin) *m.* not conforming to scriptural texts, JṢ. उत्सुत्तमणुवहं सच्छंदविगपियं अणुवाहं । परत्तपिपवती तित्तिणो य इणमो अहच्छंदो VavaBhā. I. gā. 235; PavSāro. 122; SāDhaVI. 24; अणुवाहं ती नज्जं जुत्तीपडियं खु भासए एतो । जं पुण मुत्तावेयं तं होति अणुवाहं ति VavaBhā. I. 240 (comm. यत्तु पुनर्मौल्यमाणं सूत्रापेतं सूत्रपरिभटं प्रतिभासते तद् भवति अननुपाति)

अणुवादि (an-ānu-vādi < an-ānu-pātin) *adj.* one who does not follow or pursue (the rules), JṢ. उत्सुत्तमणुवहं सच्छंदविगपियं अणुवादी NisBhā. 3492 (comm. न स्वचित् सूत्रे अर्थे उमए वा अनुपाती भवति ईदृशं प्ररूपयन्ति); दंतच्छिणमल्लितं ... अणुवादि अणुवादी, प्ररूपणा चरण-गतीसु च NisBhā. 3494 (comm. अहवा सव्वे पढा अगीतस्सडणुवादी य प्रतिभासन्ति गीतार्थस्य अननुपाति(ती) अनभिहितत्वात् सदोपत्ताय)

अणुवाय (an-ānu-vāya < an-ānu-pāta) *m.* not coming, non-arrival, AMg. अपदेसमि ण बुद्धी कारवणे जिणघरस्स ण य पूया । साहूणमणुवाओ किरियाणाओ उ अववाए PaṭṭaPa. 7.11 (comm. अननुपातीऽनागमनं भयवदनाथर्थम्)

अणुवीह (an-ānuvii < an-ānuvīcin) *adj.* doing all of a sudden or on the spur of the moment (prohibited act) JṢ. देसच्चाइ सम्बच्चाइ, दुविधा पडिसेवणा मुण्येव्वा । अणुवीह अणुवीह सई च बुक्खुत्त बहसो वा NisBhā. 481; अणुवीहं चित्तेऊण गुणदोसं सेवति अणुवीहं सहसादेव पडिसेवति NisCu. 1.161.24; जा तु अकारणसेवा २। सव्वा अणुवीहतो होति NisBhā. 483; जा अकारणतो पडिसेवा गुणदोसे अचित्तेऊण सा अणुवीहं पडिसेवा NisCu. 1.162.4.

अणुवीहभासि (an-ānu-vii-bhāsi < an-ānu-vīci-bhāsin) *m.* one who talks without previous thought, AMg. सच्चमहव्यस्स पढमा भावणा ... अणुवीहभासी से णिमये, णो अणुवीहभासी AyAr. 2.15.51(781)

अणुसय (an-ānusaṃsaya < an-ānusaṃsaya) *m.* absence of repentance, AMg. तथ पडिच्चायमि अ (दाण) तवचरणे सणुजणविणासे अ । अणुसयधितिरक्कमल्लिगे वीरो रसो होइ AnuOg. 262 gā. 64; (comm. दाने दत्ते यदाऽनुशयो गर्वः पश्चात्तापो वा तं न करोति)

अणुसरणता (an-ānu-saraṇatā < an-ānu-smaraṇatā) *f.* the state of not remembering, AMg. पुरिमपच्छिमवाणं तिष्ठ-गराणं ... णुवीसं भावणाओ पणताओ ... पुम्बरयं पुम्बत्तीकमाणं अणु-सरणता Samav. 25(1)

अणुसासणा (an-ānu-sāsaṇā < an-ānu-sāsanā) *f.* absence of admonition, absence of instruction, AMg. तए णं से णदे मणिवासेदी ... अणुसासणाए ... मिच्छतं विप्पडिबणं जाए बावि Nāyā. 1.13.13.

अणुहव (an-ānu-hava < an-ānu-bhava) *m.* absence of experience, Apa. किं सा (वासणा) खंभं बाहिरिय दिट्ठ । अणुहव खणिते किं मणिते धिट्ठ MahāPa. (P.) 20.20.6.

अणुहू (an-ānu-hūda < an-ānu-bhūta) *adj.* (ppp.) [f. °दा] which are not used, S. (चेटी) इमा अइरा अणुहूदा बहका Prati. 1.25.4.

अणुहूय (an-ānu-hūya < an-ānu-bhūta) *adj.* (ppp.) which is not experienced (before), JṢ. तं च तद्वाविहं अणुहूय-मवत्तंतीरीसे दहूण CaupCa. 230.34.

अणुणोक्कम्म (ana-no-kamma < ana-no-karma) *n.* (the substratum (like the false gods) of the passion) constitute non-karma (in the category of dravya-karman), JṢ. अणुणोक्कम्मं मिच्छतायदणादी हु GomSā.(K.) 75.

अणण (an-anna < an-anya) *adj.* [also अणण] I not different, identical, the same, AMg. उववायं चवणं नच्चा अणणं चर माहणे AyAr. 1.3.2.3(119); JṢ. सामजाओ विसेसो अणोऽणो व होऊ जइ अणो । सो णन्धि खपुप्फं पिबडणणो सामजमेव तथं ViAvBhā. 34; JṢ. दव्वं जं उपपज्जइ गुणेहिं तं तेहि जाणसु अणणं SamSā. 308; जो पस्सदि अप्पाणं अवडपुट्ठं अणणमविसेसं SamSā. 15; दव्वट्ठिण सव्वं दव्वं तं पज्जवट्ठिण पुणो । हवदि य अणणमणणं तक्काले तम्मयत्ताओ PavSā. 2.22; जो चरदि णादि पेच्छदि अप्पाणं अप्पणा अणणमयं Paṭṭaṭṭhi. 102; वण्णरसगंधकासा परमाणुपरुविदा विसेसं । दव्वाओ य अणणणा अणणत्तपा-सगा होति Paṭṭaṭṭhi. 51; सो रागदोसरहिओ जीवस्स अणणपरिणामो MokPa. 50 (comm. एकलोलीभावः); 2 unique, extra-ordinary, JṢ. रागाइवहरिसेण जइ जस्स दहू अणणसामर्थं । धरहरिया अचर्थं ... वसुहा SurSuCa. 1.7; कस्साएडणणपरिपरिरसयणावरेण तइ तुमए । माया-वतेण इमं चमकियं माणसं मज्झ SupāCa. 8.2.57.

अणणकम्म (an-anna-kamma < an-anya-karman) *adj.* [f. °कम्मा] not doing anything else, M. महिलासइस्समरिए तुह हिएए सुहअ सा अमाअती । दिअहं अणणकम्मा अंगं तणुअं वि(१) तणुएर GāSāSa. 2.82.

अणणचेट्ठ (ananna-cetṭha < ananya-cetṭa) *adj.* not doing any other activity, JṢ. जइ रेइर तइ सम्मं कायव्वमणणचेट्ठेणं PaṭṭaPa. 4.19.

अणणणेय (ananna-neya < ananya-neya) *adj.* not to be lead by any one else, lead by oneself, AMg. जेतारो अणणेसि अणणणेया बुद्धा हु ते अंतकहा भवति Say. 1.12.16.

अणणतुल (ananna-tulla < ananya-tulya) *adj.* not comparable with any other thing, unique, JṢ. ता पंचमीबलेणं अणणतुलं इवेज्ज सोहग्गं NāPaṭṭKa. 1.382.

अणणत्ता (ananna-tta < ananya-tva) *n.* the state of being not another, identity, JṢ. जीवस्साजीवस्स य एवमणणत्तामहणं SamSā. 118; ते पेसिमणणत्ते अण्णत्ते चावि विज्जेते Paṭṭaṭṭhi. 46; 45.

अणणदंसि (ananna-dānsi < ananya-dāsin) *adj.* one who looks at or observes the selfsame thing, AMg. जे अणण-दंसी से अणणारामे AyAr. 1.2.6.5(101)

अणणपडिबुद्ध (ananna-paḍibuddha < ananya-praṭi-buddha) *adj.* self-enlightened, JṢ. पणमइ णाहिणिमिदुब्बहत्तव्वं

अण्णपरिणाम *CaupCa. 1.2 (v.2)*

अण्णपरमणाणि (*ananna-paramāṇāni < ananya-paramā-jñāni*) *adj.* who knows nothing else than the highest knowledge, *AMg.* अण्णपरमणाणी णो पमादे क्वार वि *Āyār. 1.8.3.1 (123) (v.1. अण्णपरमं णाणी M.V.)*

अण्णपरिणाम (*ananna-pariṇāma < ananya-pariṇāma*) *m.* modification not different from the thing (of which it is the modification), *JŚ.* बहुविद्मेया जीवे तस्सेव अण्णपरिणामा *SamSā. 164.*

अण्णभावा (*ananna-bhāva < ananya-bhāva*) *m.* 1 the state of being the same, identity, *JŚ.* एवं अहोज्ञमाणो अण्णभावं कथं क्वहि *Paṇṇā. 2.21; 2* (idea) that something does not belong to another (i. e. it is one's own property), *JŚ.* जायण-सम्पणमणा अण्णभावो वि चत्तपडिसेवी *Māla. 889(5) (comm. पर-वस्तुनः परिगृहीतस्यात्मभावो न कर्तव्यः)*

अण्णभूद (*ananna-bhūda < ananya-bhūta*) *adj.* not being different, *JŚ.* दवियं तं मण्णते अण्णभूदं तु सत्तादो *Paṇṇāthi. 9; जीवस्स सम्बकालं अण्णभूदं विद्याणाहि Paṇṇāthi. 40.*

अण्णममइय (*ananna-maiya < ananya-mayika*) *adj.* identical with itself, *JŚ.* अस्थितमिह य णिषदा अण्णमइया अणुमइता *Paṇṇāthi. 4.*

अण्णममण (*ananna-maṇa < ananya-manas*) *adj.* with the mind fixed on one object (*ananna*, lit. not another object), *AMg.* तस्मावणाभाविया एगमणा अविमणा अण्णममणा *Uvav. 88; होऊण अण्णममणो जो सेतुंजं सरिज सया SāraPa. 93; JM.* अण्णममि अण्णममणा वयणे तेसि निसामेवी *TarLo. 608; M.* किं अण्णममणमणेहिं ताव सुकईहिं सिक्खिआ बाआ *GauḍVa. 88; Apa.* जगणाहो सयल सुरासुर मणिगण-मासुर पायहिं पडिय अण्णममण *PaṇṇāCa (P.) 15.3.10.*

अण्णममय (*ananna-maya < ananya-maya*) *adj.* [also 'मम'] of the same nature, *JŚ.* अप्पाणं ह्यायंतो दंसणणामओ अण्णममओ *SamSā. 189; जीवसहावं णाणं अप्पट्ठिहददंसणं अण्णममयं Paṇṇāthi 154; जो चरदि णादि पेच्छदि अप्पाणं अप्पणा अण्णममयं Paṇṇāthi. 102.*

अण्णमय (*ananna-ya < ananya-ka*) *adj.* the same, *JŚ.* जो पस्सदि अप्पाणं अबइपुट्ठं अण्णमयं णियदं *SamSā. 14.*

अण्णरूव (*ananna-rūva < ananya-rūpa*) *adj.* having the same or identical form, *M.* जाओ अण्णरूवो पुरिसो पज्जुण-सारिच्छो *Līla. 1204.*

अण्णसम (*ananna-sama < ananya-sama*) *adj.* [f. 'समा'] not resembling any other, *JM.* आसि अइं तरणसे ... रुवेण अण्णसमा जणमणनयणूसवभूआ *Dhutt. 5.7.*

अण्णसरिस (*ananna-sarisa < ananya-sarīsa*) *adj.* [f. 'सरिसा'] incomparable, not resembling any other, *JM.* (रमस्स मुणिस्स) अण्णसरिसं लायणं *KuVMAKa. 35.21; अण्णसरिसा दीणा-णाहसमुदरणसीलया CaupCa. 67.2; होही अण्णसरिसो मम दओ उवह रावळच्छी वि। महमह CaupCa. 1.7 (v.6); गुरुणा तुट्ठीए हाउ(१०) लक्खं तो। कारेति णे विवाहं अण्णसरिसं पुरवरीए TarVaKa.(Bha.) 831.*

अण्णसरिर (*ananna-sarira < ananya-sārira*) *adj.* having an unique body or personality, *JM.* एसो अण्णसरिरो विण्णणं च एवंविहं जेण हत्थी अकंतो *JinadaAkhyā. II. 66.19.*

अण्णसाहारण (*ananna-sāhāraṇa < ananya-sādhāraṇa*) *adj.* not common with another, unique, extra-ordinary, *Ś.*

(सुमदा) हा अज्जुण मणोरहइम, जम्मंतरे वि अण्णसाहारणापुराआ तुज्ज पादस्सप्पिआं भवेअं *SubhaDha. 3.11.80.*

अण्णहिदय (*ananna-hidaa < ananya-hrdaya*) *adj.* [also 'हिय'] with the heart concentrated on one and the same thing, *JM.* आराहणापुरस्सरमण्णहियओ विसुद्धेस्साओ। ... ता मा सुची नमुकारं *ĀrahPaḍ.(V.) 468; JŚ.* आराहणापुरस्सरमण्णहिदओ विसुद्धेस्साओ। ... मा मोचीओ णमोकारं *BhaĀra. 753.*

अण्णाराम (*anannārāma < ananyārāma*) *adj.* having delight in that one only, *AMg.* जे अण्णारासी से अण्णारामे, जे अण्णारामे से अण्णारासी *Āyār. 1.2.6.5(101)*

अण्णहव (*an-anhaya < an-āsnava = an-āśrava*) *m.* stoppage of the influx of Karman, *AMg.* से णं मंते ! अण्णहव किंफले ? *Thāṇa. 3.418 (195); एवं अण्णहव तवफले Viy. 2.5.26 (2.111); JM.* अण्णहवः अनाभवः *ĀvTī.(H.) 280a.9.*

अण्णहवकर (*an-anhaya-kara < anāsnava-kara = anāśra-va-kara*) *adj.* [f. 'करी'] that which does not cause the influx of the Karmas, *AMg.* से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... तदप्पगारं मासं ... अण्णहवकरिं ... मासेआ *Āyār. 2.4.11(526); पसत्थमणविणए सत्तविहे पण्णसे, तं जहा — अपावप ... अण्णहवकोरे Thāṇa. 7.131(585); Uvav. 40 [Ldn.]; Viy. 25.7.226 (25.589)*

अण्णहवत (*ananhaya-tta < anāsnava-tva = anāśrava-tva*) *n.* freedom from the influx of Karman, *AMg.* संजमणं अण्णहवत्तं जययइ *Utt. 29.26*

अण्णहवफल (*an-anhaya-phala < an-āsnava-phala = anāśrava-phala*) *n.* the result of the stoppage of the influx of Karman, *AMg.* से णं मंते ! संजमे किंफले ? अण्णहवफले *Thāṇa. 3.418(195); संजमे णं अज्जो ! अण्णहवफले, तवे बोधाणफले Viy. 2.5.18 (2.100); 2.5.17 (2.101); 2.5.24 (2.109); से णं मंते ! संजमे किंफले ? अण्णहवफले Viy. 2.5.28 (2.111); सो ... सम्मत्तविसुद्धमूलो ... अण्णहवफलो ... संवरवरपायवो Paṇṇā. 10.2.*

अण्णताविय (*ana-tāviya < a-tāpita*) *adj.* (ppp.) which is not heated, *Apa.* सा तइं गोयम किम उल्हाविय जं तुह तणु कीसइ अण्णता-विय *KesGoSam. 8.2.*

अण्णतिक्कमणिज्ज (*an-ati-kkamaṇijja < an-ati-kāmaṇiya*) *adj.* (pol. part.) not caused to be violated, *AMg.* तत्थ णं तुणिआए नगरीए बहवे समणोवासया -- देवणणेहिं निगंथातो पाववणातो अण्णतिक्क-मणिज्जा *Viy. 2.5.11 (2.94); तए णं से गोसाळे -- सव्वेसिं भूयाणं ... इमाणं छ अण्णतिक्कमणिज्जाइं वागरणाइं वागरेति Viy. 15.8 (15.5); Uvav. 120; 162 [Ldn.] of. अण्णहवमणिज्ज.*

अण्णतिक्कमणिज्जवयण (*an-ati-kkamaṇijja-vayana < an-ati-kāmaṇiya-vacana*) *adj.* whose words cannot be slighted (elderly person), *AMg.* से जे इमे ... मणुआ भवति ... अम्मापिईणं अण्णतिक्कमणिज्ज (v. 1. अण्ण^p) वयणा *Uvav. 71.*

अण्णतिवार (*an-atiyāra < an-aticāra*) *m.* absence of transgression, *JM.* पुवे वि सुत्ता अण्णतिवारे *KappBha. 5268.*

अण्णतिवत्तिव (*an-ati-vattiya < an-ati-vartita*) *adj.* not harming, not violating, *AMg.* *Āyār. 1.6.5.3(196) of. अण्णह-वत्तिव.*

अण्णतिवर (*an-ati-vara < an-ati-vara*) *adj.* which cannot be surpassed, excellent, *AMg.* *Jambuddi. 3.119. of. अण्णहवर.*

अण्णतिवात्तिव (*an-ati-vātiya < an-ati-pātiya*) *n.* not killing, non-violence, *AMg.* से भिक्खु ... पवेवप ... मदविवं कायविवं

अणत्तिवात्तिं Bay. 2. 1. 67 (689) cf. s. 1. अणत्तवृत्तिव.

अणत्तिवातेमाय (an-ati-vātemāna < an-ati-patayat) *adj.* (pr. part.) not harming (creatures), not killing (living beings), AMg. Āyār. 1. 6. 6. 3 (189); 1. 8. 3. 1 (209) cf. अणत्तवात्तमाय.

अणत्तिसेसि (an-ati-sesi < an-ati-śešin) *adj.* not having perfect or highest knowledge, JM. अबि केवलमुप्यादे न य लिगं देति अणत्तिसेसी से। देसवत्त दंसणं वा गिण्ह अणित्थे पलायंति KappBhā. 5024.

अणत्तुच्छ (ana-tuccha < a-tuccha) *adj.* not worthless i. e. significant, rieb, JM. अणत्तुच्छ ... कप्पु (पूर्व-महम्महिअ ... सुह-वत्थो KumāCa. (H.) 2. 39.

अणत्तोदिय (ana-toriya < a-tuvarita) *adj.* (ppp.) which is not associated with alim, Apa. अह कप्पटि अणत्तोदिय किं लग्गह मंजिटु SāDhaDo. 56.

अणत्त (an-atta < an-ātta) *adj.* not received, not accepted, AMg. बुविहा रुवा पञ्चत्ता, तं जहा — अत्ता चेव अणत्ता चेव Thāpa. 2. 234 (75); नेरइयाणं भंते ! किं अत्ता पोगला अणत्ता वा । गोयमा ! नो अत्ता पोगला अणत्ता पोगला Vly. 14. 9. 4 (14. 126)

अणत्त (a-natta < a-jñāpta = a-jñāpita) *adj.* without being asked, M. (कपूर्विका) बुद्ध सो नावरियो होइ अणत्तो वि जो दूरे RāmMā. 3. 6.

अणत्त (anatta < ā-jñāpta ?) *n.* the remains of an offering to a deity, DeNāMā. 1. 10 (comm. अणत्तं निर्मात्यम्)

अणत्त (anatta < mārta) *adj.* troubled by debts, JM. ते य पञ्चज्जाप अजोगा .. जे ते अट्ठारसपुरिसेसुं ते इमे — बाले बुद्धे नपुंसे य ... अणत्ते जुंयिए इ य NāBhā. 3507; इह त्रयो अपात्राज्या उक्ताः .. अन्येऽपि ते सन्ति यदाह — दासे बुद्धे (य) मूढे (य) अणत्ते जुंयिए इ य Thāpa. comm. 165a. 8; रिद्धिहय-अणत्त-रिणो, राय-रिसी KumāCa. (H.) 1. 89 (comm. ऋद्धया हतं, स्वधनेन निवर्तितं ऋणेन कृताः पीडितास्तेषामृणं येन)

अणत्त (ana-tta < anya-tva) *n.* difference, JM. जम्हा उ मोवगे अभिहिद्यम्मि तत्थेव पञ्चओ होइ । ण य होइ सो अणत्ते, तेण अभिण्णं तदत्थाओ KappBhā. 59.

अणत्तट्ठिय (an-atta-tthiya < an-ātmārthika) *adj.* not belonging to one's self, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... असणं वा पाणं वा ... अणत्तट्ठियं वा अपरिभुत्तं अणत्तसेविं .. नो पडिगाहेज्जा Āyār. 2. 1. 1. 8 (331); से भिक्खु ... उपविट्ठे .. अण्णहले अनुदे अणत्तट्ठित्ते ... मुंजेज्जा पाणधारणट्ठियाय Paṇḍhā. 6. 20.

अणत्तपण्ण (anatta-paṇṇa < anāpta-prajña) *adj.* not possessing the right insight, AMg. पासह एगेऽवसीयमाणे अणत्तपण्णे Āyār. 1. 6. 1. 1.

अणत्तव (an-attava < an-ātmavat) *adj.* who does not possess, his (real) self, AMg. छट्ठाणा अणत्तवओ अहिताए अनुमाए ... मवंति, तं जहा — परिचाए ... पूयासक्कारे Thāpa. 6. 32 (496)

[अणत्तागमण (anattā-gamaṇa < anāttā-gamana) *n.* relation with a woman who is not legally accepted, debauchery, AR. Dharmasamgraha 2]

अणत्थ (an-attha < an-artha) *n.* calamity, AMg. नो कुज्जा सविहं सहेऽणत्थेउ त्ति Nāyā. 1. 5. 55; सह अत्थेणं अणत्थे को मेदं सह-हिस्सर Nāyā. 1. 14. 77; संसारमोक्खस्स विपक्खभूया खाणी अणत्थाण उ कामभोगा Utt. 14. 13; JM. सारस्सयमाईणं अंतो उववज्जिऊण देवाणं । जं जाओ मि बुद्धत्थं तिहा उ णिंदा मि तमणत्थं Paṇḍhā. 239; विहिजोएण अणत्थं परिसवं पाविओ सि तुमं PaumCa. (V.) 62. 4; अत्थउ होउ अणत्थउ कामो वि गंअयेम्मविरसओ य KuvMāKa. 2. 28; किं च सुणीण अणत्थं

जो मोहविमोहितो नरो कुणह । सोणत्थणलसमुदे अप्पायं सिवह बुद्धेणं KāMāKa. 36; जो सम्मं नालोयह नियसहं सो उ पन्वह अणत्थं AkkāmāKo. 94. 38 (p. 244); महिला दुग्गहदारे महिला जोणी अणत्थाणं Eṇ. 5. 31; अ खलु पत्तो परो अणत्थो Paṇḍhā. 19; तओ अणत्था अप्पज्जवसिया Paṇḍhā. 42; JS. अत्तुहाणमावहो वि य अत्थो मूलं अणत्थाणं MāMā. 723 (8); M. गामणिभूमा विस-कंदलिव्व वड्डिआ काहिइ अणत्थं GāSaSa. 5. 10; तस्स किल मत्थमाओ को वि अणत्थो समुप्पण्णो GāSaSa. 5. 99; अणुराए अ विराए लंकाणत्थवड्डणक्खमे सेउवहे SetuBa. 7. 71; S. (विदूषक) मा दावि मव अणत्थं विंतिअ SvapnaVā. 5. 7. 1; (शर्पणखा) तदो विभीसणराम-संजोओ अणत्थो त्ति समावेमि MahāVīCa. 93. 4; (देवी) सा मेत्ती वा अणत्थे ओलवह CandLe. 1. 20. 14; (विमण्डक) अम्भूरक्खसाणं पडिरक्ख-साणं च जह एकत्तणं भवे तदा महत्तो अणत्थो भविस्सवि AnaSun. 4. 8. 20 (p. 51); Apa. हुंतु अणत्थु घोह वंचेवउ NāyCa. (P.) 3. 2. 12; देइ अणत्थु कुडुंइ मि गोत्तु जसवणहाणि SāDhaDo. 48; इहरत्ति परत्ति वि महो अणत्थ BhaViKa. 314. 3; कवणु अणत्थु पत्तु बुज्जोणु JambhSāCa. 5. 13. 7; बहु अणत्थ बहु अवजसगारिउ SudCa. (N.) 8. 5. 9; तणु पुणु एहु अणत्थक्खु सयलासुराहिं निहाणु SāpKaCa. 757. 6.

अणत्थकारक (an-attha-kāraka < an-artha-kāraka) *adj.* producing calamity, AMg. अणं पि य विहेसं अणत्थकारकं पावकम्मल्लं .. मणंति Paṇḍhā. 2. 11.

अणत्थकारि (an-attha-kāri < an-artha-kārin) *adj.* producing calamity, S. (लवङ्गिका) बसंतरअणीपरिणहा अणत्थकारिणो भविस्संति विमसवीए MāMā. 8. 12. 55.

अणत्थग (an-attha-ga < an-artha-ka) *adj.* [also अणत्थक] purposeless, useless, AMg. परिगहस्स य नामाणि गोष्ठाणि होस्ति तीसं, तं जहा — .. अणत्थको आसत्ती Paṇḍhā. 5. 2; JM. पूजणमापुष्कारण-मुववणं होइ जणो वि । इहा अणत्थगं तं PaṇḍhāPra. 6. 38. 39.

अणत्थगदि (anattha-gadi < anyatra-gati) *f.* passing from one type of Karma to another type (but in the same major group mālaprakṛti), JS. कम्मणं संबो धओ उक्कट्टणं हवे बड्डी । संकमण-मणत्थगदी हाणी ओकट्टणं गाम GomSā. (K.) 438.

अणत्थघर (anattha-ghara < anartha-grha) *n.* the house of calamities, JM. किह वेत्थ अणत्थघरं तकरहत्थं इमं पत्ता TarLo. 1035.

अणत्थदंड (anattha-danda < anartha-danda) *n.* doing injury to others without any profit, wanton infliction of punishment, AMg. तेसिं परिवायमाणं णो कप्पह .. अणत्थदंडं करित्तए Uvav. 104; 127; अणत्थदंडे चउव्विहे पण्णसे Āv. 80; जं च विसिबेरमणं अणत्थ-दंडाउ जं च वेरमणं ĀurPaCo. (V.) 4; JM. न कुज्जा अणत्थदंडं Paṇḍhā. 22; सहसा खंयकरीयं अणत्थदंडस्स अगला परमा JinadaAkbyā. II. v. 91; तहणत्थदंडविरहं अणं, स चउव्विहो SāDhaVi. 94; अवज्जाम-पावोवस-हिंसोवकरण-दाणपमायायिरियक्खं चउव्विहं अणत्थदंडं च जहासत्तीय परिहरामि ViMāPra. 4. 15; JS. पुर (१ रि) सिस्सीसंओ अणत्थदंडो हवे विदियो KattiAnu. 345; जं च विसिबेरमणं अणत्थदंडेहि जं च वेरमणं BhaĀRā. 2081; विसिविदिसिमाण पदमे अणत्थदंडस्स वज्जणं विदियं Cāri-Pā. 24. cf. अणट्ठादंड.

अणत्थदंडंहाण (anattha-dandam-jhāṇa < anartha-da-nda-dhyāna) *n.* [nasalization of the first part] brooding over injury to (living creatures) without any profit, AMg. इच्छामि भंते ! उत्तमट्ठे पडिक्कामि ... अज्जाणंहाणे ... अणत्थदंडंहाणे ... तस्स मिच्छामि बुद्धं ĀuraPaCo. (V.) 11.

अणत्थदंडवेरमण (anattha-danda-veramaṇa < anartha-danda-viramaṇa) *n.* the vow of not to inflict punishment

or injury to others without any profit or advantage, AMg. वेसुत्त-
गुणपञ्चसत्त्वां नं भवे कसिचिदपि पण्ये, गोपमा सत्तविह पण्ये, तं जहा ...
अनर्थमित्रवैरमणं Vly. 7.2.35 (7.35); तिणिण गुणव्ययार्हं तं जहा ... अनर्थ-
मित्रवैरमणं Uvav. 57; अनर्थमित्रवैरमणस्स स्मे पंचसिधारा जाणियम्मा Av. 81.

अनर्थमित्रबंधन (an-attha-nibandhana < anartha-niban-
dhana) n. cause of calamity, JM. सह नियमनानर्थमित्रबंधनं धनं
बंधनं व बंधुजणो Dv&Ku. 8.20.

अनर्थमित्र (an-atthantara < an-arthāntara) n. the same
thing (M. not a different thing), JM. तम्हा इत्थुणं चिच जो सरिसो
पज्जओ स सामन्नं । जो विसरिसो विसेसो स मओऽनर्थमित्रं ततो ViA&Bhā.
2302; (उच्चायाई) अर्थमित्रं अनर्थमित्रं च दक्षिणाहि गायक्खा SamTa.
3.35; ङ. (विदूषक) परमन्थो उण ससस्स विसागुम्भो ... एदस्स सिमा-
विसेस्स अमिमद-दान-पडिच्चं च अनर्थमित्रं CandLe. 1.29.18.

अनर्थमित्र (an-attha-paura < anartha-pracura) adj. full
of calamities, JM. अनर्थमित्रराणि इदिवाणि CaupCa. 130.4.

अनर्थमित्रधरि (an-attha-patthāri < anartha-prastāri) n.
adj. spreading calamity, JM. बंधव्यवहारीणं नारीसो अनर्थमित्रधारी
SiloMā. 68.

अनर्थमित्र (an-attha-para < anartha-para) adj. leading to
calamity, JM. अनर्थमित्रे एयञ्चाय अवियत्तस्स PañSu. 37.

अनर्थमित्रपर (an-attha-paramparā < anartha-param-
parā) f. a series of calamities, ङ. (मालती) कथं वि (पि) अदि-
वाहिवा अ चंदादव-मलममालदप्पमुहा अनर्थमित्रपरं MāMā. 6.11.11.

अनर्थमित्रफल (an-attha-phala < anartha-phala) n. disastrous
result, evil consequence, JM. रागदोसा तद्वा कसाया य । तवसंजमहाणि-
करा इह चेव स्मे अनर्थमित्रफलं AkkhāMāKo. 92.30 (p. 218)

अनर्थमित्रफलद (an-attha-phala-da < anartha-phala-da) n.
adj. giving (i.e. producing) on evil result, JM. जं पुण अनर्थ-
फलदं गेहाहिगयं (ण + इह + अधिकृतं) PañSāPra. 3.37.

अनर्थमित्रबहुल (an-attha-bahula < anartha-bahula) adj.
abundance of calamities, JM. ता अलमिमिणा नरवर विवाहमूलेणनर्थ-
मित्रेण SurSuCa. 1.181.

अनर्थमित्र (an-attha-bharia < anartha-bhāra) adj. full
of calamities, JM. माणी गुणवडिणीओ अनर्थमित्रो अमग्गचारी य ।
मोहं किंत्तजालं सो खाह UvMā. 130.

अनर्थमित्रभी (an-attha-bhīa < anartha-bhīta) adj. afraid
of calamity, JM. तो सो अनर्थमित्रो सविग्गो चयह रसगेहि ĀrāhPaḍ.
(V.) 420.

अनर्थमित्रि (an-atthamida < an-astamita) adj. not set (of
the sun), ङ. (माता) गण्डीविणा अनर्थमित्रे दिअसणाहे तस्स वडो
पडिण्णादो VeniSam. 2.23.22; JS. गुणवत्तवत्तमपडिमादाणं जलमालणं
अनर्थमित्रं RayBā. 149.

अनर्थमित्र (an-atthamiya < an-astamita) adj. (ppp.)
(food) which is not taken after sunset, JM. जो कुणह अनर्थमित्रं
पुरिसो जिणमत्तिमावियमईओ । सो वरविमाणासी, रमह चिरं धुरवइसहिओ
PaumCa. (V.) 14.183 (FN. अनस्तमित रात्रिभोजनविरतिरित्यर्थः)

अनर्थमित्र (an-atthamiya < an-astamita) adj. 1 when
the sun has not set as yet, AMg. भिक्षू उग्गयवित्तीय अनर्थमित्र-
संकपे संघट्टि निम्बिगिच्छे असणं वा ... पडिमाहिता आहारो आहारमाणे
BṛKapp. 5.6-9; Mā. 10.36; M. अन्नमहेसि-सुवाणं वडह पासं अनर्थ-
मित्रं Līlā. 963; 2 n. a vow in which no food is taken after
sunset, Apa. परवन्तु परित्तर दिदवण भोजेणानर्थमित्रं कयण NāyCa.

(P.) 5.2.9; सिक्खाव चारि अनर्थमित्रं (ओ पाछ) SudCa. (N.)
4.4.9; जाणत्तु सुंदरं तं तं जि अनर्थमित्रमईओ फलु SudCa. (N.) 6.13.12.

अनर्थमित्रसंकप (an-atthamiya-sāṅkappa < an-asta-
mita-sāṅkalpa) adj. having desire (for food) before the
sun-set, AMg. भिक्षू णं उग्गयवित्तीय अनर्थमित्रसंकपे संघट्टि निम्बि-
गिच्छे असणं वा पडिमाहिता आहारो आहारमाणे BṛKapp. 5.6 (comm.
अनस्तमिते सूर्ये संकल्पः ... भोजनाभिलाषो यस्य सो अनस्तमितसंकल्पः)

अनर्थमित्र (an-attha-muhā < anartha-mukhā) adj. (f.)
leading to evil, JM. विराहणा अनर्थमित्रा PañSu. 36.

अनर्थमूल (an-attha-mūla < anartha-mūla) n. the root
of evil, JS. अत्यो अनर्थमूलं महाभयं मुत्तिपडिपणो BhaĀrā. 1814.

अनर्थमय (an-attha-yam < anartha-kām) adv. uselessly,
JM. मारं अनर्थमयं सो गिरिजलजलेण अप्पाणं ĀrāhPaḍ. (V.) 548.

अनर्थमय (an-attha-rui < anartha-ruci) adj. having a
liking for calamity or evil, JM. विसमा कज्जगई, अनर्थमयं कवंतो
KuvMāKa. 65.16.

अनर्थमय (an-attha-vāya < anartha-vāda) n. useless
disputation, AMg. सच्चं पि य संजमस्स उवरोहकारकं किं वि न वत्तम् ...
अनर्थमय-कलहकारकं Pañhā. 7.12.

अनर्थमयचित्त (an-attha-sāncintana < anartha-sāncin-
tana) n. thought about a calamity, ङ. (विदूषक) सो वि दाव
अम्हाअं अवण्णदाय केण वि अनर्थमयचित्तणेण अण्णादिसो विअ संवुओ
Avimā. 2.8.15.

अनर्थमयसल्लिखवत्त (an-attha-salilāvatta < anartha-salilā-
vatta) n. whirlpool of water of calamity, ङ. (विदूषक) को पाम
एदं जाणादि तादिसे वयं अनर्थमयसल्लिखवत्तो पम्बित्ता उण उम्मिअस्सामो
SvapnaVā. 4.0.4.

अनर्थमयहीन (an-attha-hīna < anartha-hīna) adj. without
meaninglessness, JS. अनर्थमयीणं अपुणरुत्तं ... चत्तारि जणा धम्मं कहंति
BhaĀrā. 652-53.

अनर्थमयानुबंध (an-atthānubandha < anarthānubandha) n.
giving rise to a chain of evils, ङ. (विदूषक) अर्थं सो अत्यो
अनर्थमयानुबंधो संवुतो Vikramo. 5.16.1.

अनर्थमयहीन (an-atthāhīna < an-arthādhīna) adj. subject
to calamity, ङ. (चित्रलेखा) इमिणा उण निम्ब(?) कुदाणं पि उक्कंठाकारिणा
महोदएण अनर्थमयीणो हविस्सदि Vikramo. 4.0.81.

अनर्थमय (an-atthi < an-arthin) adj. without wealth, pau-
per, JM. एत्थ पुण जो खेय तिगिच्छणीओ सो अणावरो अनर्थमयं य Caup-
Ca. 298.31; Apa. पर एककु दोसु तहि पयरि अत्थि जं को वि णाहि णत्त
तहि अनर्थमयं PañCaCa. (P.) 1.6.8.

अनर्थमयभूद (an-atthī-bhūda < anarthī-bhūta) adj. tur-
ned into a calamity, ङ. (विदूषक) एतो अच्चादो मे अनर्थमयभूदो
Nāgā. 8.2.22.

अनर्थमय (an-atthuda < an-āstuta) adj. not covered, bare,
JM. तत्थ य ठेहि अनर्थमयदाय भूमीय ठवितो इ VasaHī. (M.) 149.1.

अनर्थमय (ana-thakkanta = a-truṭyat) adj. (pr. part.)
[from a-stha- Tur. 187.37] not stopping, not breaking, conti-
nuous, JM. अनर्थमयगिराय अमबासाराणुहारिणीय तवो । इअ उत्तं देवीय
KumCa. (H.) 7.92.

अनर्थमय (ana-thakkia < a-sthagita) adj. (ppp.) not
stopping, continuous, JM. सक्कं अणधक्किस-सकहिअ-सर-वरिसणो
निओ दाण ... खरिउं अणो KumCa. (H.) 6.54.

अन्यथा (ana-thanta < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) not remaining, not visible, JM. अनयत्ते दिवसवरे जो चय चउच्चिहं वि आहारं । सो जगज्जेतसोहे बस विमाने चिरं काळं PaṇḍCa. (V.) 14.134.

अन्यथाभय (anatha-bhiya < anartha-bhita) *adj.* afraid of calamity, Apa. ता अनयमिड तां तदो कथियउ DhamPar. 11.9.10.

अनयमिय (an-athamiya < an-astamita) *n.* the vow of taking food before the setting of the sun, Apa. चंपपट्टणे रज्य-सामलहो जसवहं विच्छिणि दुविय होवि विहव अनयमिड लेप्पिणु (सा दुय) SadCa. (N.) 10.7.2.

अनयुद्ध (ana-daia < a-dayita) *adj.* not having the company of wife, Apa. पक्षिणा अलाहि गंतुं अनयुद्धाण कुसलाइ इह गाइ KumCa. (H.) 4.8.

अनयुद्धवाह (ana-dabbha-vāha < a-dabhra-vāha) *adj.* one who carries the rider speedily, AMg. अनयुद्धवाहं अमेलयणं ... कमलामेलं पासेणं आसरयणं सेणावहं कमेण सममिरुद्धे Jambuddi. 3.109 (comm. अनयुद्धवाहं अनयुद्धवाही, अनयुद्धवाहः अयः उच्चैः अवास्तदन्त्यं, अनयुद्धवाहमिति पाठे तु अदभं भूरि वहीतीति अदभवाहः p. 236a.3) cf. अयुद्ध-वाह.

अनयिक्कमणीय (an-adi-kkamaṇiya < an-ati-kramaṇiya) *adj.* (pot. part.) not to be transgressed or violated, Ś. (विदूषक) अनयिक्कमणीओ हि विही SvapnaVā. 4.5.6; (विदूषक) अकामुआणं अम्हाणं अनयिक्कमणीओ संशोवासणसमभो TapSāmva. 4.11.18.

अनयिक्कमिअ (an-adikkamia < an-atikramya) *ger* not having transgressed or surpassed, Ś. (राजा) साहु ... एण्हि वटुंत दसाविसेअ अनयिक्कमिअ वणिणंदं ĀṇaSun. 1.24.1.

अनयिचारं (an-adicāraṃ < an-aticāraṃ) *adv.* [also अन-दीचार] without transgressing, without fault, JŚ. उत्तररजस्स चिरमवि सुहेण सामणमणदिचारं वा BhaĀrā. 75; m. non-transgression, JŚ. सीलवदे । अनदीचारो KamPay. (N.) 154.

अनदिट्ठ (ana-ditṭh < a-dṛṣṭa) *adj.* (ppp.) not seen, JM. अनदिट्ठ-दोस-पज्जलिअ-दियय-धूमधयारखल-वयणे JugāJiCa. ७, 29; Apa. दीसति जत्थ अनदिट्ठ छेह AntRaḥSam. 1.2.

अनदिन्न (ana-dinna < a-datta) *adj.* (ppp.) (taking) which is not given, theft (one of the 18 pāpa-sādhānās), Apa. दोसिरअ अठारस पावठाणु हिंसा अलीअ अनदिन्नदाणु ĀṇaSāSam. 45.

अनदिसीद (an-adi-sida < an-ati-sīta) *adj.* not very cold, having moderate temperature, JŚ. अविसमदुव्विगंधं अच्छ-मणुणं अनदिसीदं ... पाणं ... खीणस्स तस्स दादव्वं BhaĀrā. 1490

अनद्ध (an-addha < an-ardha) *adj.* not having halves, AMg. खेत्तरमाणं णं भंते कतिविहे पण्णत्ते ? गोयमा ! चउच्चिहं पण्णत्ते, तं जहा — अनद्ध-अमज्जे, अपदेसे, अविभाहमे Viy. 20.6.17 (20.39)

अनद्धागय (an-addhāgaya < an-ardhāgata) *adj.* (ppp.) not arisen even half, Ś. (ईसक) तदो ... सुंदरपाहलं नाम अस्सं आलु-हिअ अनद्धागय सुय्यं ... पञ्चादो भट्टा PratiYau. 1.6.54.

अनधारग (ana-dhāraga < āna-dhāraka) *adj.* [also अन-धारय] a debtor, AMg. तप णं से विजए तद्धारसेणावहं बहूणं चोराण ... अनधारगाण य ... कुट्टंगे यावि होत्था Nāyā. 1.18.21; तप णं से दुज्जोहणे चारगपालय ... अनधारए (v. l.) ... पुरिसेहिं नेणहोइ Viyā. 121.

अनधियास (an-adhiyāsa < anadhiyāsa) *m.* [also अन-धियास] inability to bear or suffer, JM. इदाणीं बाउक्कायस्स कप्पिया पडिसेवणा मण्णति ... उण्णा य उत्तमहो अनधियासे य देसे य NāBhā. 244; तत्थ उत्तमहट्ठियस्स धम्मो परिवाहो वा से कज्जति । अनधियासो धम्मं

ण सहति NāCu. 1.87.23.

अनधियासेमाण (an-adhiyāsemaṇa < an-adhiyāsayamā-ṇa) *adj.* (pr. part.) one who does not bear or suffer, AMg. अहेगे तमचाइ कुलीला वत्थं ... विउसिण अणुपुव्वेण अनधियासेमाणा परीसहे दुरधियासए Āyār. 1.6.2.1; ममं च णं ... अतितिकलेमाणस्स अनधियासे माणस्स किं मजे कज्जति Thāṇa. 4.45(325); 5-73(409)

अणंत (an-anta < an-anta) *adj.* [f. -ā] [often contrasted with anākkhejja and a-sākkhejja] endless in time, unending (time), AMg. तेसि च से उदए णं बवासी चउरतणंताय दुहाय नेह Sāy. 2.6.23(809); इरिंसकुलुप्पत्ती ... दसवि अणंतेण कालेण Thāṇa 10.160 [2] (777); एस णं भंते ! योगले टीतं अणंतं सासयं समयं 'दुवि' इति वत्तव्वं सिवा Viy. 1.4.7 (1.191); दुप्पदेसियस्स णं भंते ! खंवेस्स अंतरे कालओ केवविरे होइ ? जहण्णेणं एणं समयं । उक्कोसेणं अणंतं काळं Viy. 5.7.23 (5.176); जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणं अणंतं काळं Jivābbh. 1.139; Pannav. 18.9 (1262[1]); तत्थ णं जे ते मुक्केलवा ते णं अणंता अणंताहि उत्तपिणी-ओसपिणीहि अवहीरंति कालओ AnuOg. 460; जहण्णेणं एणं समयं उक्कोसेणं अणंतं काळं AnuOg. 111 (1.3); संसारो अ अणंतो होइ य सम्मगगनासीणं Gaecchā. 31; JM. अचंतमणंतमणोरपावभववारिरासिमणवरयं पुव्वं परियट्ठिय महावीरो MaViCa. (G.) 1b.8(1); पुहसयकल्लो कालमणंतं बोलेइ KuvMāKa 40.11; अवहीरिआ तए पणु ! निति मिओगिक्कसंखला-वद्धा । कालमणंत सत्ता, समं कयाहारनीहारा RāpaPaṇ. 33; ममिओ काल-मणंतं RāpaPaṇ. 48; JŚ. कालमणंतं जीवो मिच्छत्तसस्सेण पंचसंसारे RaySā. 162; अणंतं काळं BhāvPa. 34; संसारो य अणंतो होइ पुणो आगमे काले Māḥ. 61(2); सोक्खं । अम्वावाहमणंत अणागदं कालमत्थंति Māḥ 1188(12); Apa. दुक्खु । विसहिउ कालु अणंतउ दसु दुओ अस्सु PaṇCa. (P.) 2.12.11; पुह विसाहु । मयं सहिउ अणंतउ आसि कालु PaṇCa. (P.) 4.2.4; अणाइ अणंतु कालु BhāvīKa. 316.3; तेम पदंत सुणंतयह जयउ अणाइ अणंतु SandeKā 223; 2 endless in space, without limits, AMg. अणंते गितिए लोए सासए ण विणस्सई Sāy. 1.1.4.6; सिद्धिं गतिं साहमणंत पसे पाणेण सीलेण य दंसणेण Sāy. 1.6.17; किं सअंते लोए ? अणंते लोए ... सअंता सिद्धी ? अणंता सिद्धी Viy. 2.1.13 (2.26); अणंतं संसारसागरं Paṇhā. 3.23; णमोत्थु ते सिद्ध ! पुह ! ... सीलसागरमणंतमप्यमेव Jambuddi. 5.58; JŚ. अई शायदि क्षाणं अणंतसंसारिओ होदि LiṇPa. 8; सव्वायासमणंतं तस्स य बहुमज्जसंतिओ लोओ KattiĀṇu. 115; Apa. कालु अणाइ, अणाइ जिउ, भवसागर वि अणंतु YogSā. 4; आयासु वि अणंतु VuddhaCa. 10.39.8; 3 infinite in scope, AMg. कसिणे पडिपुण्णे अम्वावाए निरावरणे अणंते अणुत्तरे केवलवरनाणदंसणे समुप्पण्णे Āyār. 2.15.1(783); Sāy. 2.2.67(714); Thāṇa. 5.84(411); Nāyā. 1.8.225; Antag. 57; Anuttaro. 198; Uvav. 153; Jambuddi. 2.71; Utt. 29.72; Dasā. 8.1; Kapp. (J.) 1; JM. दिव्वमणंतं ... केवलणाणं MaViCa. (G.) 9b.12(2); सयलमणावरणमणंतमकसयं केवलं SaṇmTa. 2.17; JŚ. णाणी जाणंते वि दु पुग्गलकम्मकलमणंतं SamSā. 78; पावहि इंदियरहिदं अम्वावाइ सुहमणंतं Paṇḍantthi. 151; 28; 29; 53; दंसणं अणंतणाणं अणंत-वीरिय अणंतसुक्खा य । ससयसुक्ख BodPa. 12; णमिऊण य तं देवं अणंत-वणाणदंसणं सुद्धं MokPa. 2; देहादो वदिरितो कम्मविरिओ अणंतसु-गिलयो । चोक्खो इवेइ अप्पा Bāṇu. 46; M. पलवं वा कालि ण णिम्वेसि क्वस्स ते अणंतस्स । सव्वंये कइ णु कवाळमंडळाडंबरं वउउ GauḍVa. 297; Apa. जय जय हि अणंतणंतणाण JāCa. 1.2.7; 4 permanent, eter-
nal (nature), AMg. सिवमयलमत्थमणंतं ... सिद्धिगइनामवेयं ठाणं समुप्पण्णे Samav. 1.2; Nāyā. 1.1.7; Uvav. 19; RayPa. 8.292; Jivābbh. 3.457; Āv. 6.11; Kapp. 1; एवं पडिसेणविहिं जुव्वंता ...

सङ्ख्यं खर्वति कम्म् अणेमभवत्सिधमणत् OghNi. 829; JM. परमपुरिसो अण्णो विद्म अण्णो अण्ण-निङ्खुणो । चउराणो तसहरो सिरी-निवासो जिणो नव्व MuSuvraCa. 1; JŚ. अस्सयमादसमुत्थं विसयातीरं अणोवममणत् PavSa. 19; अण्णवाहमणत् अणोवमं क्खइ गिष्वाणं MokPa. 8; Apa. सो जिणु ईसउ वंसु सो, सो अण्णु सो सिद्धु YogSa. 105; ण जो मोहमंठो ण जम्मोहवतो । णमामो अणत्तं रईसोयणं तं MahāPu.(P.) 47.1.15; अरहंत्तु मण्णु अण्णु सत्तु MahāPu.(P.) 1.18.7; जो परि(?)व को वि अण्णु ... सो सिद्धदेउ PāDo. 54; 5 infinite as a number, AMg. पोण्णला अण्णता पण्णत्ता Thāna. 1.254(48); पुपयसिवा खंवा अण्णता पण्णत्ता Thāna. 2.463-465(128); दम्भको णं जीवत्थिकाए अण्णताई दम्भाई Thāna. 5.178 (441); संखेज्जा अण्णता गमा अण्णता पञ्चवा पत्ता तसा अण्णता SamavPra. 89; जीवे णं अण्णताणं आभिणिमोहियमाणं पञ्चवाणं ... उव्वोयं गच्छइ Viy. 2.10.9 (2.137); जीवदम्भा णं भंते ! किं संखेज्जा असंखेज्जा अण्णता Viy. 25.2.3 (25.15); पावरकाये ... अण्णते इण्णति ... जीवे ... विविहेहिं कारणेहिं Pāphā. 1.14; अण्णता केवली जिणा । अरामरणविप्पुक्का Uvav. 172(1); अण्णत्तुणं समुण्णाय, अण्णता केवली जिणा Pannav. 36-83 (2170); जत्थ व एगो सिद्धो, तत्थ अण्णता भवस्सयमुक्का Pannav. 2.67 [10] (211); जीवपञ्चवा...नो संखेज्जा नो असंखेज्जा अण्णता Pannav. 5.2(439); अण्णतेहिं वण्णपञ्चवेहिं अण्णतेहिं गंधपञ्चवेहिं अण्णतेहिं रसपञ्चवेहिं अण्णतेहिं कासपञ्चवेहिं Jambuddi. 2.51; ओहिनाणी जहण्णेणं अण्णताई रविदम्भाई जाणइ पासइ Nandi. 28; अण्णतेहिं पुग्गलेहिं Nandi. 58; इच्छेयम्मि पुवा-ल्लसंगे गण्णिपिड्ढे अण्णता मावा, अण्णता अमावा, अण्णता हेऊ, अण्णता अहेऊ, अण्णता कारणा, अण्णता अकारणा Nandi. 124; नेगमववहारणं आणुपुब्बिदम्भाई किं सत्तेज्जाई ? असंखेज्जाई ? अण्णताई AnuOg. 123; अण्णताणि च दम्भाणि Utt. 28.8; JM. एवमणत्तं पि तिहा SaḍḍSi.(D.) 4.38; तह वि अण्णतो अत्थो कीरइ एतो क्खानवो KuṛMāKa. 4.4; ममिओ मवो अण्णतो तुह आणाविर-हिएहिं जीवेहिं RāḍDeSta. 3; JŚ. ओयेण मिच्छाइड्ढी दम्भपमाणेण केव-डिया ? अण्णता ḤatAg. 1.2.2; अण्णताणि दम्भजादीणि PavSa. 2.49(141); अणुल्लभुमेहिं सया तेहिं अण्णतेहिं परिणदं पिणं Pāḥcatthi. 84; 31; संखेज्जा-संखेज्जाणत्तपेसा इवति सुत्तस्स NiySa. 35; णामल्लोणं विद्याणाहिं अण्णत्तजिण-देसिदं Māla. 544(7); M. हा जीविपस हा सुययु हा अण्णत्त-गुण-भूमि हा दयय Līla. 708; Apa. हम्मइ एक्कु अण्णतेहिं जोहहिं । तो वि पवर सिउ सरधारोहहिं RāḍNoCa. 8.9.5; परपणु पुणु अण्णत्तु जं दीसइ अक्खवनिहिं तं महु करे निवसर JambūSaCa. 3.14.19; थावर ते महिजल्लयिगमत्तव वणप्पई अण्णता SudCa.(N.) 6.5.12.

अणत्त (ananta) Deśi. n. a kind of ornament, JM. पवक्खामि भूस्सणाणमतो परं ... इत्थ (स्स) खल्लुगं व ति अणत्तं खल्लुगं ति वा AbhVi. 65.8.

अणत्त (an-anta < an-anta) m. [short for *apanta-kāyika*] plant containing infinite lives (germinating parts), AMg. तिविहो वणत्सई खल्लु परित्तण्णतो थिराथिरेक्को OghNi. 41; जत्थ उ सच्चिमीसे चउमंगो तत्थ चउमुवि अणिज्जं । णं तु अणत्तर इयं परित्तण्णत्तं च वणकाए PīḍḍNi. 545; 534.

अणत्त (an-anta < an-anta) m./n. a synonym of *ākāśa* (aky), AMg. आगासत्थिकायस्स णं भंते ... अणेमा अभिववणा वण्णत्ता, तं जहा — आगासे इ वा, फल्लिइ इ वा अण्णते इ वा Viy. 20.2.6 (20.16)

अणत्त (an-anta < an-anta) m. name of the fourteenth Tīrthāṅkara, AMg. दित्तोदित्तं णत्तजिणेण ताहणा महक्खवा खेमपदा पदे-दिता Aya. 2.16.6(798); जंजुवीवे णं बीवे इमीसे ओसप्पिणीए तेवीसं तित्थयरा पुब्बमवे पक्खरसंणिगो होत्वा, तं जहा — अजिइ संखे ... विमले अण्णते Samav. 28.3; 28.4; चउवीसं देवादिदेवा पण्णत्ता, तं जहा — उसमे अजिते संखे ... विमले अण्णते Samav. 24.1; अण्णत्तस्स णं

अरहओ चउप्पणं गणा चउप्पणं गणहरा होत्वा Samav. 54.4; चउवीसं तित्थयरा होत्वा, तं जहा — उसमे अजिते ... विमले अण्णते SamavPra. 232; Viy. 20.8.7 (20.87); विमलमणत्तं य धम्मं सति कुयुं Nandi. ḡ. 19; से किं तं पुब्बाणुपुब्बी ? उसमे अजिइ ... विमले अण्णते धम्मो AnuOg. 203; अणत्तस्स णं अरहओ जाव ... सत्ता सागरोवमाहं विरक्ताहं Kapp.(J.) 191; विमलमणत्तं च जिणं वंदामि Av. 2.8; JM. विमलं तहा अणत्तं धम्मं ... संखे सिरसा नमंसामि PaumCa.(V.) 1.4; विमलोण्णतो य धम्मो य PaumCa.(V.) 20.5; Apa. पंचासवणुह जिणवर अण्णत्तु AkkhāMaKo. 112.27; जय सामि अणत्त अणत्तसुह PaumCa.(S.) 25.8.8; जय जय हि अण्णताणत्तण्णण JasCa. 1.2.7; परमेसर विमल अण्णत्तु धम्मो PāṇCa.(P.) 17.10.7; विमल अण्णतो धम्मो संती SudCa.(N.) 1.12.6; जय विमल जय वरव-वरयर अणत्त संत । जय धम्म VuḍḍhaCa. 1.1.9; name of the 23rd Jina of the following Utsarpiṇī, नित्थरे आगमिसे ... अणत्त विजय ति च Tittho. 1118.

अणत्त (an-anta < an-anta) m. 1 the nāga chief (also called *Śeṣa*), M. विजह फण-पम्भारं गालभरुत्ताणिं णिमेइ अणत्तो SetuBa. 9.89; मूक्कणामंदलत्तहणिण्णणिकंपथरिअमविदेहं । सहइ द्विअं ... अणत्तस्स GaṇḍVa. 822; 2 name of Viṣṇu, M. (सुवधार) अणत्त-मुहदेवआमहिद्विखीरसिद्धुत्थली ... लीलाइरा AnaSu. 1.11. 3 name of various persons, (i) of Lakṣmaṇa, Apa. ता सिराउहेण उवसामिओ अणत्तो MahāPu.(P.) 74.3.1; जसु भाइ अण्णत्त अणत्तधामु MahāPu.(P.) 77.1.9; (ii) of a man also called Triptṛṣṭha, Apa. पुणु मणिउ अण्णत्तु पेक्खुं सिय उण्णावहि MahāPu.(P.) 51.11.12; (iii) of another person, Apa. पेच्छिवि जिणु अण्णत्तु वणवाले MahāPu (P.) 49.3.2; (iv) of a person (=Anantapāla), Apa. बहुमइवंतहो वदणि अणत्तहो चंगउ वयणु परिप्फुरिउ BhaviKa. 223.16; निग्गउ चिंसु अण्णत्तु लेवि BhaviKa. 229.3; (v) of an army chief, Apa. पवुत्तो अण्णत्तो पुल्लिणं जित्तो SudCa.(N.) 10.5.6.

अणत्तह (ananta-i < ananta-jit) m. the 14th Tīrthāṅkara called Ananta in the present Avasarpinī of Bharata Kṣetra, AMg. अणत्तहस्स णं अरहतो चउप्पणं गणा ... होत्वा Samav. 54 (MV.); इमीसे ओसप्पिणिए कति तित्थयरा पण्णत्ता ? गोवमा ! चउवीसं तित्थयरा पण्णत्ता, तं जहा — उसम-अजिअ ... विमल-अणत्तह-धम्म ... वदमाणा Viy. 20.8.7 (20.87); विमलमणत्तह धम्मं सति Nandi. ḡ. 19; से किं तं पुब्बाणुपुब्बी उसमे अजिइ ... अणत्तरे AnuOg. 203[2]; छावट्ठिसत्ताई सीसाणं आसि णत्तह जिणस्स Tittho. 485; JM. विमलजिणा उप्पण्णो नवहिं अवरेहिंणत्तहजिणो वि ViAvBha. p. 314 l. 27 (LDI.); विमल-मणत्तह धम्मो । संती AvNi. 371; अणत्तह ... य तित्थयरो PaumCa.(V.) 5.148; विमलतित्थयराओ सागरोवमेहिं णवहिं समइक्खेहिं अणत्तहजिणो समुप्पओ तित्थयरो CaupCa. 129.1; अणत्तहसित्थयराओ पुरिसोत्तिओ अद्व-वक्खट्ठी समुप्पण्णो CaupCa. 131.1; सिरिदण्णो कुमारो ... अणत्तहस्स अरहतो अंतिप पव्वहतो VasuHi. 261.26.

अणत्तंस (anantaṁsa < anantaṁsa) adj. infinitth part (of the total number), JM. इक्खिअ सिद्धा-णत्तंसा अंतरेइ अण्णहणा । सम्बत्थ जहन्नुचिआ निअणत्तंसहिआ जिद्धा Sayaya 77; 81; सिद्ध-अणत्तंसेणं अहव अमव्वेइणत्तंशुण्णिहिं । जुत्ता जहण्णजोगा, उरल्लणं अवे जेद्धा PāḥSam.(C.) p. 115 ḡ. 17; अनुसमयमसंखणुं दल्लिमणत्तंसओ उ अनुमागो PāḥSam. p. 208 ḡ. 78; 79.

अणत्तक (anantaka) Deśi. n. [also अणत्तण] a finger ring, AMg. अंमपाइ केमूराइ दसमुदियाणत्तकं कुंढकाइ Jambuddi. 3.211; दसमुदियाणत्तकं कुंढकाइ चूडामणि विअरवणत्तकं मउडं मिणिदेइ Jīvaḥhi. 3.451; तय णं से सरियामे देवे ... कडिहत्तं दसमुदियाणत्तं ... मउडं मिणिदेइ

BayPa. 285.

अन्तः (an-anta-ka < an-anta-ka) *adj.* [also अन्तः] endless, AMg. चेवा अन्तः (v. l.) सोबं गिरवेकसो परिष्पय Bay. 1.9.7; एवं गणतिरिक्खजोणिं कुमाणुसत्तं च हिडमाणा पावति अन्तकाई बुक्खाई पावकारी Paṇḥā. 1.38; 2 innumerable, AMg. तिविधेण वि पाणि मा हणे आवहिसे अणियाण संकुडे । एवं सिद्धा अन्तगा सपति जे य अणगावाडरे Bay. 1.2.8.21; इत्थाई अन्तकाई इच्छति वेत्तुं Paṇḥā. 5.7.

अन्तकप्प (ananta-kappa < ananta-kalpa) *adj.* as good as infinite, JM. संलेखअसंलेख अन्तकप्पं च केवलं गणं SanmTa. 2.43 (= JŚ. Māhā. 988(10)); अन्तकप्पा गमविसेसा SanmTa. 3.6.

अन्तकर (an-anta-kara < an-anta-kara) *adj.* not putting an end (to their transmigration), AMg. ते गासंजोगमनिष्पहाय कामोवासांस्तकरा अर्हति Bay. 2.6.10.

अन्तकाय (ananta-kāya < ananta-kāya) *m./n.* [also अन्तकाय] a group of amorphous plants like algae, (lit. having a body with no definite limit or shape) (defined in Jīvasamāsa v. 12 as against patteya-kāya), AMg. पत्ता एगिदि-क्खणं पि य — अन्तकायं च अन्तकाय फासिदियभावसंपज्जा बुक्खसमुदयं इमं अणिट्ठं पावति Paṇḥā. 1.35; जे भिक्खु अन्तकायसंजुत्तं आहारं आहारति Nis. 10.5 (Cu. अन्तकायो मूलकंदो); JM. इत्थाणो अनेगे हवति भेया अन्तकायस्स JivVij. 11; मरितं अन्तकायसु गच्छिणी गोयमा सुसदो SusCa. 507 = JŚ. GomSā (J.) 186; पुदविदगागणिमास्स पत्तेय अन्तकायया वेव ।... भवति Māhā. 1021(11)

अन्तकाल (ananta-kāla < ananta-kāla) *adj.* infinite time, AMg. पत्ता एगिदियत्तणं पि य ... अन्तकालं च अन्तकाय फासि-दियसंपज्जा बुक्खसमुदयं इमं अणिट्ठं पावति Paṇḥā. 1.35; JM. सामिय अहं अहिण्णो अन्तकालेण Ābhāṇaka Stotra 2; अद्भुतं उ चरिते अन्तकालं च सुअसमयं ViĀvBhā. 2779; उक्कोसण्तकालं अबट्टयियट्ठं च हेसुणं ViĀvBhā. 2923. JŚ. उक्कोसेण अन्तकालं असंलेखा-योगालपरियट्ठं SaṭṭAg. 1.5.49; Apa. जीवहं संजाउ अन्तकालु CandappaCa. (Y.) 9.10.6.

अन्तकिरिया (ananta-kiriya < ananta-kriyā) *f. v. l.* for अंतकिरिया Utt. 29.14 para. because of the word कप्पविमाणोववर्त्तियं, नाणचरित्तोहिल्लमं संजणह माणरंसणचरित्तोहिल्लाभसंपवे णं जीवे अंतकिरियं कप्पविमाणोववर्त्तियं आराहणं आराहरे Utt. 29.14 (MV. 1116)

अन्तखमाण (ananta-kha-māṇa < ananta-kha-māṇa) *adj.* the measure of which is infinite *ākāśa*, Apa. गाणं जस्साणं-तखमाणं MahāPu. (P.) 65.1.7.

अन्तखुत्त (ananta-khutta < ananta-kṛtvā) *adv.* [also *adj.*] अन्तखुत्ता = अन्तखुत्तं] repeated for endless times, AMg. किं सव्वे पाणा उववण्णपुब्बा ? इत्ता गोयमा । असई अनुवा अन्तखुत्तो Vij. 2.3.1 (2.76); 6.5.31 (6.105); 11.1.45 (11.40); 35.1.26 (35.12) सव्वपाणा सव्वभूया ... उववण्णपुब्बा ? इत्ता गोयमा । असई अनुवा अन्तखुत्तो Jivābhi. 3.975; 8.127; Jambuddi. 7.212; इत्थिस्मिय य इत्तो अन्तखुत्तो समुप्पन्नो MahāPaoc. 40; पत्तो अन्तखुत्तो पुब्बि अन्नाणवोसेण Cand. 162; अन्तखुत्तो समुप्पन्नो MaraṇVi. 239; पत्तो (पत्तं मरणं) अन्तखुत्तो जीवेहि अपत्ताव्वमेहि JivVij. 44; तं नत्थि किं पि ठाणं अन्तखुत्तो न जं एतं Sur-SuCa. 14.61; JŚ. जम्ममरणमणंतं अन्तखुत्ता समणुभूदं BhaĀrā. 1586; वावति केइ भोगा पत्ता सव्वे अन्तखुत्ता ते BhaĀrā. 1261; सव्वे वि जय अत्था परिगहिदा ते अन्तखुत्तो मे BhaĀrā. 1487; सव्वे वि योगमला खड्ड एगे सुगुणिका इ उविण । असयं अन्तखुत्तो पुगलपरिक्खसंसारे BāAnu. 25.

अन्तगा (ananta-ga) *Deśi. n.* covering, AMg. के भिक्खु सिक्का वा सिक्काणंतं वा ... सावज्जति Nis. 1.13; के भिक्खु सिक्का सिक्का-गणंतं वा सव्वमेव करे Nis. 2.10; JM. सिक्काणंतो उ पोयओ उक्खालाणं मणति NisCu. 1.38.

अन्तगा (ananta-ga < ananta-ka) *n.* [shortened form of अन्तकाय] an algae-like plant which is said to have a large number of seeds in it, JM. वज्जमणंतगुवरिअन्तगाणं च भोगओ माणं SāDhāVI. 91.

अन्तगा (ananta-ga) *Deśi. n.* a garment of wool, AMg. (वणदे) बोलीणे अनुलोमे पडिलोमदेइ ठार तणरहि । असई व गसिणं-गडहण तल्लिगा देवणथा OgḥNi. 39 (comm. अणंतं कन्वादिक्खम्)

अन्तगाच्छ (ananta-gaccha < ananta-gaccha) *m.* a group of infinite entities or numbers, AMg. एयाप वेव एयाद्याप एयुत्तरियाप अणंतगच्छमावाप सेदीप अन्नमज्जमासो बुक्खुणो AnuOg. 136 (comm. एकोत्तरदिक्खत्स्वभावानामनन्तत्वाद् अनन्तानां गच्छः समुदायो अनन्तगच्छः p. 77b.5)

अन्तगम (ananta-gama < ananta-gama) *m.* having infinite modes or interpretations, JM. माववण्ण बहुया चउदसपुब्बा अणंतगमजुत्ता UttNi. 311 (comm. गमा वस्तुपरिच्छेदप्रकाश नामावयः तैद्युक्तानि पर्यायावुपलक्षणं च गमग्रहणम्); जं च सुयस्मिन्नि भणियं अणंतगम-पज्जयं सुत्तं ViĀvBhā. 448.

अन्तगुण (ananta-guṇa < ananta-guṇa) *adj.* having infinite qualities, JM. होति अणंतगुणाणं दव्वाणं वगणा अणता ViĀv-Bhā. 652; जइ एवं विस्परओ जुत्तो तदणंतगुणविहाणाओ । मण्णइ तदसज्ज-मओ वंचविहो हेउभेयाओ ViĀvBhā. 3208.

अन्तगुण (ananta-guṇa < ananta-guṇa) *adj.* infinite fold, multiplied by infinite, AMg. एगा अणंतगुणलुक्खणं पोगलणं वगणा Thāṇa. 43(1); एगा अणंतगुणकालगाणं पोगलणं वगणा Thāṇa 43(1); किं एगगुणकालाई आहारति Jivābhi. 1.35; अणंतगुणपरिहाणीय परिहायमाणे पत्थ णं सुसमा गामं समा काले पडिक्खिस्स Jambuddi. 2.51; वाणमंतराणं देवाणं काममागेहिंतो अणंतगुणविसिद्धतरा वेव असुरिदवज्जियाणं मवणवासीणं देवाणं काममोगा SnrPa. 20.7; जाइ भंते जाव अणंतगुण-लुक्खाई मेण्हति ताई किं पुट्ठाई मेण्हति, अणुट्ठाई मेण्हति Paṇṇav. 11.61 (877(15)); सुरगणसुइ समत्तं सव्वद्वापिडितं अणंतगुणं । ण वि पावे सुत्तिस्स Paṇṇav. 2.67 gā. 15 (311 v. 172(2)); खेत्ताणुवाएणं सव्व-त्थोवाइ दव्वाइ तेहोके ... अधोलोप अणंतगुणाई Paṇṇav. 3.177 (326(3)); एगगुणसुरभिणं बहुगुणसुरभिणं जेव अणंतगुणसुरभिणं AnuOg. 225; JM. अणंतगुणकालयं तु जं दव्वं SanmTa. 3.19; 8.13; मणवयणकायजोगा बोवा असंखगुणा अणंतगुणा SaṭṭSi. (D.) 39; पणवउत्तिदुपमिदि थोवा तिप्पि अहिया अणंतगुणा SaṭṭSi. (D.) 38; JŚ. जवमज्जापक्खणदाद अणंतगुणसुद्धी अणंतगुणाणी य SaṭṭAg. 4.2.7.253; 4.2.7.202; सिद्धा संति अणता सिद्धाहिंतो अणंतगुणगुणिया । होति पिगोदा जीवा KattiAnu. 150; 207; सिद्धेहि अणंतगुणा सव्वेण वितीदकाण्ये Māhā. 1206(12); णिक्खमा लदासमाणो दास्समाणो अणंतगुणहीणो KaṭṭPa. 76; जीवाहो णंतगुणा पडि-परमाणुहि विस्सोववचया GomSā. (J.) 248; Apa. वं तुहं दुक्खु करीसि । तं तइ पासि अणंतगुण अवसई जीव लहीसि Paramapp. 2.126.

अणंतगुणतण (ananta-gauna-ttana < ananta-guṇa-tva) *n.* the nature of being infinitefold JM. एवं पि होइ तुहा नाणंत-गुणतणं जुत्तं ViĀvBhā. 2757.

अणंतगुणिद्ध (ananta-guṇida < ananta-guṇita) *adj.* multiplied by infinity, JŚ. एत्ते अणंतगुणिद्धा कम्मपदेसा जुनेक्खवा GomSā. (K.) 200; GomSā. (J.) 379.

अनंतगुणिय (ananta-guniya < ananta-guṇita) *adj.* infinitefold, JM. ततो अनंतगुणियं सुखं लवसत्तमसुराणं ĀrāPa. (V.) 848; 958 फलमनंतगुणियं सवज्जिदहिं पि अंतरे एवं KamPay 31; लेखविसेसेहिं तो दवमनंतगुणियं पयसेहिं ViĀvBhā. 625.

अनंतघाह (ananta-ghāi < ananta-ghātin) *adj.* which destroys the infinite (knowledge and perception), AMg. पसस्य-जोमपडिवने य णं अणगारे अनंतघाहं पज्जे खवेः Utt. 29. para. 7 (comm. अनन्तघातिनः तान् पयवान् प्रस्तावान् परिणसिविशेषान्)

अनंतचउक (ananta-caukka < ananta-catuṣka) *n.* the group of four infinite qualities i.e. infinite knowledge, faith, happiness, and energy, Apa. जय परमाणंतचउकसोह भावधयारहर दिवस-णाह MahāPu. (P.) 10. 5. 12; अनंतचउककु लहीसहिं सोकुलु SudCa. (N.) 10. 6. 13.

अनंतचउदुय (ananta-cauttḥaya < ananta-catuṣṭaya) *adj.* having four infinite qualities (i.e. infinite knowledge, faith, happiness and energy), JŚ. असरीरणंतचउदुयणिगया णिवुदा सिद्धा ŚrāĀ. (V.) 11.

अनंतचउदसी (ananta-cauddasī < ananta-caturdaśī) *f.*, the 14th day of the bright half of the month of Bhādrapada JM. परतित्यं ... लोहयपव्वाहं गहनसंक्रांतिं ... अनंतचउदसी ... न कायव्वाहं ViMāPra. 3. 13.

अनंतचकखु (ananta-cakkhu < ananta-cakṣus) *adj.* having perfect perception, AMg. मे भूतिपण्णे अणिपयचारी ओहंतरे धीरे अनंतचकखू Sūy. 1. 6. 6; तरितं समुदं व महासबोधं अमयंकरे धीरे अनंतचकखू Sūy. 1. 6. 25.

अनंतजमंतर (ananta-jammanāra < ananta-janmāntara) *n.* other infinite births, JŚ. पीओ सि यणच्छीरं अनंतजमंतर-राहं जणणीणं BhāvPa. 18

अनंतजा (ananta-jā < ananta-jā) *adj.* (f) (the Vargaṇā) made up of infinite space-points, JM. एकपयसारवाणंतजा होउ(?)ण होति उरलसस। अज्जोततरियाओ वगणाओ अनंताओ Paṇṇa. p. 113a gā. 14.

अनंतजिण (ananta-jina < ananta-jina) *m.* 1 a prophet who possesses the (four) infinities, AMg. दितोदिसिज्जंतजिणेण ताइणा महव्वया खेमपदा पवेदिता Ājār. 2. 16. 6 (798); 2 the prophet Ananta, AMg. रेवतिप अनंतजिणो, पूतो धम्मस्स संतिणो मरणी Thāpa. 5. 1 (411)

अनंतजिणदेसिद (ananta-jina-desida < ananta-jina-de-sita) *adj.* (ppp.) preached by the prophet (possessing) the (four) infinities, JŚ. ठवणलोग विद्याणाहि अनंतजिणदेसिदं Māla. 545(7); नामलोग विद्याणाहि अनंतजिणदेसिदं Māla. 544(7); 546(7); 548(7); 549(7); 550(7); 552(7)

अनंतजीव (ananta-jīva < ananta-jīva) *m.* (vegetation with) infinite souls (in it) (probably germinating parts), AMg. आउप मूलए जाव अनंतजीवा विविहसता Viy. 7. 8. 5 (7. 66); सुरणके उहव खल्लुडे। एए अनंतजीवा Pannav. 1. 48. gā. 7 (gā. 53); तणमूले कंदमूले ... बोद्धव्याणंतजीवा य Pannav. 1. 48. gā. 8 (gā. 54); अनंतजीवे उ से मूले Pannav. 1. 48. gā. 10 (gā. 56); अनंतजीवे उ से धीरे Pannav. 1. 48. gā. 19 (gā. 65); जस्स मूलस्स मगस्स समो मंगो पदीसरे। अनंतजीवे उ से मूले जे यावडसे तवविहे KappBhā. 969; 971.

अनंतजीविय (ananta-jīviya < ananta-jīvika) *adj.* [also अनंतजीविक] (vegetation) with infinite souls in it (probably P.D. 29

based on germinating parts), AMg. तिविहा तणवणस्सवकारवा पण्णसा, तं जहा — संलेज्जजीविका ... अनंतजीविका Thāpa. 3. 104 (149); तिविहा खखा पण्णसा, तं जहा — संलेज्जजीविया असंलेज्जजीविया, अनंतजीविया Viy. 8. 2. 1 (8. 216); से किं तं अनंतजीविया? Viy. 8. 3. 5 (8. 221) cf. अनंतकाय.

अनंतणाण (ananta-ṇāna < ananta-jñāna) *n.* infinite knowledge, also called Kevalajñāna, omniscience or perfect knowledge, AMg. अनंतणाणदेसी मे (महावीरे) धम्मं देसितवं सुयं Sūy. 1. 9. 24 (460), आयरियं उवचिट्ठएजा अनंतणाणोवगओ वि संतो DasaVo. 9. 1. 11; JM. स एवं अनंतणाणे Paṇṇa. 45; JŚ. देसण अनंतणाणं अनंतवीरिय अनंतसुखं य BodPa. 12; अट्ट वि वम्महेहिं वेदिओ य अहं। इडिण इण्ह पयडमि अनंतणाणाइणुचिता BhāvPa. 117; संजादं अनंतणाणं णमिजिणस्स TiloPa. 4. 698; Apa. जय संतिय संति अनंतणाणं VaddhaCa. 1. 1. 10.

अनंतणाणचउखं (ananta-ṇāna-cau-khandha < ananta-jñāna-catuḥ-skandha) *m.* a group of four infinities beginning with perfect knowledge (plus Dārāna, Sankhya, Virya), JŚ. णीसेसकम्मणासे पयडेह अनंतणाणचउखं ĀrāBhā. 87.

अनंतणाणि (ananta-ṇāni < ananta-jñāni) *adj.* [also अनंतनाणि] possessing perfect knowledge, AMg. खेयजए से कुस-लासुपणे अनंतणाणी य अनंतदेसी Sūy. 1. 6. 3 (354); एस मुहुत्तो मणिओ सव्वेहिं अनंतनाणीहि Jambuddi. 2. 4. 8; AnuOg. gā. 106; तदेवाणंत-णाणीणं जिणाणं वरदेणिणं। तेसि अवणणं बाले महामोहं पकुव्वहं Daaā. 9. 2. gā. 22; पुडिब वरुविओ जिणवरेहिं विणओ अनंतनाणीहि Candā. 61.

अनंततण्हा (ananta-taṇhā < ananta-tṛṣṇā) *f.* infinite (i.e. never ending) greed, JM. विरया परिगहाओ अपरिमिआओ अनंततण्हाओ UvMā. 244.

अनंतत (ananta-tta < ananta-tva) *n.* infiniteness, JŚ. अनुत्तरमेगादि अनुस्स निदत्तणं च लुक्खत्तं। परिणामादो मणिदं जाव अनंततमणुमवदि PavSā. 2. 72.

अनंतत्तण (ananta-ttana < ananta-tva) *n.* infiniteness, JM. एवं मवुक्खेओ कोट्टाणारस्स वा अवचयेमि। तं वाणंतत्तणओऽणागय-कालंबराणं व ViĀvBhā. 1827; मव्वाणमणंतत्तणमणंतभाओ व किह व मुक्को किं ViĀvBhā. 1830.

अनंतत्थ (anantattha < anantārtha) *m.* name of a Jaina prophet in the region called Airāvata, JM. (पेरावतवर्तमानिक-जिनेन्द्रान् आह) जिणवरे अनंतत्थं PavSāro. 302.

अनंतत्थविथद (anantattha-vitthaḍa < anantārtha-vis-tṛta) *adj.* (knowledge) which covers infinite things (in its scope), JŚ. जाअं सयं समत्तं णाणमणंतत्थवित्थदं विमलं PavSā. 1. 59.

अनंतदंसि (ananta-daṇsi < ananta-darśina) *adj.* having infinite or perfect perception or faith, AMg. खेयजए से कुसलासुपणे अनंतनाणी य अनंतदेसी Sūy. 1. 6. 3 (354)

अनंतदरिसि (ananta-darisi < ananta-darśin) *adj.* having infinite or perfect perception or faith, JM. निययं अनंत-दरिसी, ते सिद्धा मंगलं मज्झ PaumCa. (V.) 48. 105.

अनंतदुक्ख (ananta-dukkha < ananta-duḥkha) *n.* endless misery, AMg. एणंतदुक्खं भवमज्जजित्ता वेदेति दुक्खी तमणंतदुक्खं Sūy. 1. 5. 2. 23 (340); Apa. इय जाणिवि नरवड चउमपरिणह विविहाणंत-दुक्खदरिस JambūSāCa. 2. 2. 10.

अनंतदुक्खपडर (ananta-dukkha-paura < ananta-duh-kha-pracura) *adj.* full of infinite miseries, JM. देसंतदुक्ख-

पठरे (संसारे भूमिहिसि तुमं) KāṭhKa. 50.

अणंतदुरंत (*ananta-duranta < ananta-duranta*) *adj.* infinite and of evil end, AMg. वणत्सस्कायमग्गओ उक्कोसं जीवो उ संबसे । कालमणंतदुरंतं Utt. 10.9.

अणंतद्धा (*anantaddhā < anantādhvan*) *adj.* lasting for infinite time, JM. आवलियाणं छक्कं, समयादारब्ध सासणो होइ । सीसुवसम अंतमुद्द खाइदिट्ठी अणंतद्धा PaṭṭSaṇ. p. 23, pṭ. 76; पुरिसत्तं सन्नित्तं सयपुत्तं तु होइ अयरारणं । थीयलियसयपुत्तं नयंसगतं अणंतद्धा PaṭṭSaṇ. p. 25, pṭ. 82.

अणंतधम्म (*ananta-dhamma < ananta-dharma*) *adj.* having infinite properties or attributes, JM. न हि सब्बहा विणासो अद्यापज्जायमेत्तन्तासम्मि । सपरपज्जायणंतधम्मणो वत्थुणो जुत्तो ViĀvBhā. 2893.

अणंतधाम (*ananta-dhāma < ananta-dhāman*) *n.* infinite lustre, Apa. जासु भाइ अणंतु अणंतधाम MahāPu. (P) 77 1 9.

अणंतपप्पस (*ananta-paessa < ananta-pradeśa*) *adj.* (a thing) made up of innumerable space-points, Apa. गयणु अणंतपप्पसु मुणि बहु-विह पुगल-देस Paramappa. 2. 24.

अणंतपप्पसिय (*ananta-paesiya < ananta-pradeśika*) *adj.* occupying infinite space-points, AMg. एगा परमाणुपोग्गलाण वग्गणा एवं जाव एगा अणंतपप्पसियाणं खंधाणं वग्गणा Thāga. 1. 230(43); गोयमा ! दब्बतो णं अणंतपप्पसियाइं दब्बाइं Viy. 2.1.4 (2. 3); चउप्पसिए णं भंते ! खंधे एयति ? गोयमा ! सिय एयति सिय नो एयति जहा चउप्पसियो ... तद्वा जाव अणंतपप्पसियो Viy. 5 153 [Ldn.]; जीवा किमाहारमाहारंति ? गोयमा ! दब्बओ अणंतपप्पसियाइं दब्बाइं Jivābhi. 1. 33; अणंतपप्पसिए खंधे अणंतपप्पसियस्स खंधस्स दब्बट्ठयाए तुले Pannav. 5.138 (510); जाइ दब्बओ गेण्हति तां किं एगपप्पसियाइं जाव अणंतपप्पसियाइं गेण्हति Pannav. 11.49 (877); तत्थ दब्बओ णं उज्जुमती अणते अणंतपप्पसिए खंधे जाणइ पासइ Nandi. 25 [Ldn.], से किं तं अचित्तदब्बखंधे ? अणेग-विहे पण्णत्ते, तं जहा, दुपप्पसिए खंधे ... अणंतपप्पसिए खंधे AnuOg. 63; परमाणुपोग्गले दुपप्पसिए जाव अणंतपप्पसिए AnuOg. 67; से किं तं गेगम ... ववहारारं अट्ठपप्परूवणया ? ... अणंतपप्पसिए आणुपुब्बी AnuOg. 99; से किं तं पक्खानुपुब्बी ? अणंतपप्पसिए असंखिज्जपप्पसिए AnuOg. 137.

अणंतपप्पसोगाढ (*ananta-paesogāḍha < ananta-pradeśā-vagāḍha*) *adj.* located in infinite space-points, AMg. परिमंडले णं भंते ! सट्ठाणे संखेज्जपप्पसिए किं संखेज्जपप्पसोगाढं, असंखेज्जपप्पसोगाढं, अणंतपप्पसोगाढं Pannav. 10.18(794); 10.20(796)

अणंतपज्जय (*ananta-pajjaya < ananta-paryāya*) *adj.* [also अणंतपज्जय] having innumerable modifications, JS दब्बं अणंतपज्जयमेगमणंताणि दब्बजादीणि PaṭṭSa. 49. JM. जमणंतपज्जयमयं वरुं भुवणं व चित्तपरिणामं ViĀvBhā. 2416; संजुत्तासंजुत्ताण ताणमेगक्खराइ-संनोया । इति अणंता तत्थ वि एक्केतोऽणंतपज्जाओ ViĀvBhā. 446; 951; 3434

अणंतपज्जव (*ananta-pajjava < ananta-paryāya*) *m.* innumerable modifications, JM. तेणाभिहणमाणं अभियणंतपज्जवसमाणं ViĀvBhā. 448.

अणंतपदेस (*ananta-padesa < ananta-pradeśa*) *adj.* having innumerable space-points, JS. संखेज्जासंखेज्जाणंतपदेसा इवंति मुत्तस्स NiṣSa. 85.

अणंतपदेसिय (*ananta-padesiya < ananta-pradeśika*) *adj.* having innumerable space-points, AMg. अणंतपदेसिए णं भंते ! खंधे असिधारं वा सुखधारं वा ओगाहिज्जा Viy. 2.7.5 (5.156);

दब्बतो णं उज्जुमती अणते अणंतपदेसिए जहा नंदीए Viy. 8.2.147 (8.187); ते णं भंते ! जीवा किमाहारमाहारंति ? गोयमा ! दब्बओ अणंतपदेसियाइं दब्बाइं Viy. 11.1.40 (11.33). सब्बथोवा अणंतपदेसिया खंधा दब्बट्ठयाए Pannav. 3 179(930); अणंता अणंतपदेसिया खंधा Pannav. 5 12(503); कण्हंस्सा णं भंते ! कतिपदेसिया पण्णत्ता ? गोयमा ! अणंतपदेसिया पण्णत्ता Pannav. 17.140 (1213); तत्थ दब्बओ णं उज्जुमती अणते अणंतपदेसिए खंधे जाणइ पासइ Nandi 32; परमाणुपोग्गले दुपदेसिए जाव अणंतपदेसिए AnuOg. 315; अणंता अणंतपदेसिया खंधा AnuOg. 403; JS इमा दुपदेसियपरमाणुपोग्गलदब्बवग्गणा णाम । एवं तिपदेसिय ... अणंतपदेसिय ... परमाणुपोग्गलदब्बवग्गणा णाम SatĀg. 5. 6.3 78.

अणंतपय (*ananta-paya < ananta-paya*) *n.* unfathomable water, Apa. महणत्थियमंदरतुल्लसोद्दु चउदिसु अणंतपयजणियखोहु SudCa. (N.) 2.3.5.

अणंतपयडि (*ananta-payaḍi < ananta-prakṛti*) *f.* infinite varieties, JM. कत्तो मे वण्णउ सत्ती ओहिस्स सब्बपयडीओ ? ... संसाइ-यमणंतं च तेण तमणंतपयडिपरिमाणं ViĀvBhā. 571.

अणंतपरिणहसरूव (*ananta-pariṇai-sarūva < ananta-pariṇati-svarūpa*) *adj.* of the nature of infinite changes, AMg. जं सब्बदब्बपज्जवपत्तेयमणंतपरिणहसरूवं । जुगवं मुणाइ तिकासंठियं केवलं तमिह ViĀvBhā. 28.

अणंतपार (*ananta-pāra < ananta-pāra*) *adj.* without the other shore (i.e. end), AMg. महोदधी वा वि अणंतपारे Say. 1.6.8; JS केण व अणंतपारे संसारे हिट्ठे जीओ Māhā 62(2)

अणंतपासि (*anantapāsi < anantapāsiya = ananta-darśin*) *m.* 'who sees the infinite', name of the 17th future prophet of Ariyavata Kaṇṭha, AMg. एत्ता परं तु वोच्छं तित्थगराणं तु नामसंखेवं । एरवते आगमिसे ... सिद्धये ... अणंतपासी य अरहा समाहि पट्ठिसंतु Titttho. 1124

अणंतबल (*anantabala < anantabala*) *m.* name of an omniscient (lit. having infinite strength), JM. तो भणइ अणंतबलो दुविहो धम्मो जिणेहि उवइट्ठो PaumCa. (V.) 14.69; तो भणइ अणंतबलो गिहत्थधम्मं मुणाहि पग्गमणो PaumCa. (V.) 14 109; भणइ तओऽणंतबलो मह निव्वाणं गयस्स होइति । समणा समाहियमणा PaumCa. (V.) 39 121.

अणंतबलकलिय (*ananta-bala-kaliya < ananta-bala-kalita*) *adj.* (ppp.) possessed of infinite power, JS. ते होति अजोगिजिणा अणोवमाणंतबलकलिया GomSa. (J.) 243.

अणंतबलविरिय (*ananta-bala-viriya < ananta-bala-viriya*) *n.* infinite strength and energy, JS. गिस्सेदत्तं ... अणंतबलविरिय ... (तित्थयराण) साभाविअदिसयं च दसभेदं ThoPa. 4.897.

अणंतबीय (*ananta-biya < ananta-bija*) *adj.* (plant) having infinite seeds, JM. पस्तिबीयसु पणमारवं वीसति बारा सुपई पावति, अणंतबीयसु तह अउणबीस जा सुपई NiṣCu. 1.89.5.

अणंतबुद्धि (*anantabuddhi < anantabuddhi*) *m.* 'of infinite wisdom', name of the minister of king Bimbhika, Apa. विमियेण पत्तिवणे पुच्छिओ अणंतबुद्धि भंति जाम SudCa. (N.) 10.4.10.

अणंतभव (*ananta-bhava < ananta-bhava*) *m.* infinite births, JM. जीवाण रागदोसा अणंतभवजम्मपरणवहा DvāKn. 6.8; जमणंतभवे भूमिहिसि KāṭhKa. 52; JS. अतोमुद्दुत्त पक्खं छम्मासं संखS-संखणंतभवं । संजलणमादियारणं वासणकालो दु गियमेण GomSa. (K.) 46; KamPay. (N.) 116.

अणंतभववत्तथ (*ananta-bhavabbhattha < ananta-bhavābhyasta*) *adj.* (ppp.) repeated in countless births, JM. सज्जो

तं ददुमणंतभवमत्परागदोसेण साहिलसं पुलोहया SamarāKa. 63.13.

अनंतभवसायर (ananta-bhava-sāyara < ananta-bhava-sāgara) *m.* the sea of endless births, JŚ. दसविहपाणाहारी अनंत-भवसायरे भमंतेण BbavPa. 132; 24; 35; जम्ममरणपुणम्मभवमणंतभवसायरे भौमे Māla. 717(8)

अनंतभाग (ananta-bhāga < ananta-bhāga) *m.* infiniteth part (of the total number), an infinitesimal part, AMg. सिद्धाण-मणंतभागो य अनुभागा इवति उ। सव्वेसु वि पयसग्गं सव्वजीविसु इच्छियं Utt. 33.24; भावओ ण ओह्निनाणी ... सव्वभावाणमणंतभागं जाणइ पासइ Viy. 8.188 [Ldn.]; भावओ णं उज्जुमई ... सव्वभावाणं अनंतभागं जाणइ पासइ Viy. 8.187 [Ldn.]; तेसि णं भंते ! देवाणं किं गय बहुए ? अगए बहुए ... अगयाओ से गय अनंतभागे Viy. 11.10.27 (11.110); नेरइया णं भंते ! जे पोगले आहारत्ताए गेणइति ... तेसि ... अनंतभागं निज्जेरेति Viy. 18.2.24 (18.83); पुलए णं भंते ! पुलगस्स सट्ठाणसणि-गासेणं चरित्तपज्जेहि किं हीणे ? तुल्ले ? अम्महिए ... अह अम्महिए अनंत-भागमम्महिए वा Viy. 25.6.96 (25.950); परमाणुपोगलणं पज्जवा पर-माणुपोगलस्स अह अम्महिए ... अनंतभागमम्महिए Pannav. 5.5(440); ओरात्थियसरीया — तत्थ णं जे ते सुखेलया ते दव्वओ अमवसिद्धिपत्तिओ अनंतगुणा सिद्धाणं अनंतभागो Pannav. 12.7(910); नेरइया जे पोगले आहारत्ताए गेणइति ... अनंतभागं अस्सापंति Pannav. 28.22(1803); 28.03(1826); सव्वभावाणमणंतभागं जाणइ पासइ Nandi. 28; दव्वओ सव्वजीविहि अनंतगुणा जीववग्गस्स अनंतभागो AnuOg. 416; 413; JŚ. भागाभावाणुगमेण गदियाणुवादेण पिरयगदीए नेरइया सव्वजीवाणं केवडिओ भागो ? अनंतभागो SatĀg. 2.10.2; 7; 9; अनंतभाग-असंखेज्जमाग-संखेज्जमागाणं भागसण्णा Dhavaḷa. 7.495.3; सेसा अनंतभागा अट्टिसि-लाफट्टया मिच्छे GomSā.(K.) 181; सव्वावरणं दव्वं अनंतभागो दु मूल-पवडीणं। सेसा अनंतभागा देसावरणं हवे दव्वं GomSā.(K.) 197; Kam-
Pay.(N.) 142; JM. ज चात्तीताडणागयकाळा तुला जओ य संसिडो। एको अनंतभागो मव्वणमईयकाळेणं ViĀvBbā. 1828; 1830.

अनंतभागत्त (ananta-bhāgatva < ananta-bhāgatva) *n.* the nature of the infiniteth part, JŚ. णवरि अप्पण्णो जीवाणं पमाण-मव्वारिय तेण सव्वजीवरासिमोवट्टिय लद्धेण सव्वजीवरासिस्स अनंतभागत्त-भेदेसि साहेवव्वं Dhavaḷa. 7.499.1.

अनंतभागपरिवट्ठि (ananta-bhāga-pari-vaḍḍhi < ananta-bhāga-pari-vaḍḍhi) *f.* addition by an infiniteth part (of the total number), JŚ. छट्ठाण परव्वणदाए अनंतभागपरिवट्ठि काए परिवट्ठिण ? सव्वजीविहि अनंतभागपरिवट्ठि SatĀg. 4.2.7.264.

अनंतभागपरिवट्ठिकंद्य (ananta-bhāga-parivaḍḍhi-kan-
da-ya < ananta-bhāga-parivaḍḍhi-kāṇḍa-ka) *n.* the group of kāṇḍakas (measure) of the infiniteth part (of the sāyara-
gūḥ), JŚ. करवपरव्वणदाए अस्थि अनंतभागपरिवट्ठिकंद्य ... अनंतगुणपरि-
वट्ठिकंद्य SatĀg. 4.2.7.202

अनंतभागम्भहि (ananta-bhāgabbbhahiya < ananta-bhā-
gābbyadhika) *adj.* having more than the infiniteth part, JŚ. हेट्ठा(ए)ट्ठेणपरव्वणदाए अनंतभागम्भहि कंद्य गंतूण असंखेज्जभागम्भहिं ट्ठणं SatĀg. 4.2.7.215; संखेज्जगुणस्स हेट्ठो अनंतभागम्भहिवाणं कंद्यवग्गं कंद्यं च गंतूण संखेज्जगुणम्भहिट्ठणं SatĀg. 4.2.7.222; 227; 229; 261.

अनंतभागवट्ठिहाणि (ananta-bhāga-vaḍḍhi-hāṇi < ananta-
bhāga-vaḍḍhi-hāṇi) *f.* increase or decrease by an in-
finiteth part, JŚ. वट्ठिपरव्वणदाए अस्थि अनंतभागवट्ठि-हाणी ... अनंत-
गुणवट्ठि-हाणी SatĀg. 4.2.7.246.

अनंतभागवियप्प (ananta-bhāga-viyappa < ananta-

bhāga-vikalpa) *m.* the alternative called ananta-bhāga (infiniteth part), JŚ. (पंचिदियतिरिक्खा, पंचिदियतिरिक्खपज्जत्ता ... मणुसमपज्जत्ता) पुब्बुत्तच्छवियप्पेसु एदे जीवा अनंतभागवियप्पे जेव अस्थि Dhavaḷa. 7.497.11.

अनंतभागसहिद (ananta-bhāga-sahida < ananta-bhāga-
sahita) *adj.* together with the infiniteth part, JŚ. भविमाणुवादेण भवसिद्धिया सव्वजीवाणं केवडिओ भागो ? अनंता भागा ! कुदो ? भव-
सिद्धिहि सव्वजीवरासिस्सि भागे हिदे एगव्वस्स अनंतभागसहिदएगव्वो-
वल्लभादो Dhavaḷa. 7.515.11; 517.3; 518.3.

अनंतभागहाणि (ananta-bhāga-hāṇi < ananta-bhāga-
hāṇi) *f.* decrease by the infiniteth part, JŚ. तदो अंगुलस्स असंखेज्जमागं गंतूण तेसि पंचविहा हाणी — अनंतभागहाणी, असंखेज्जमाग-
हाणी ... असंखेज्जगुणहाणी SatĀg. 5.0.4.526.

अनंतभागहीण (ananta-bhāga-hīṇa < ananta-bhāga-
hīṇa) *adj.* less by the infiniteth part, AMg. पुलए णं भंते ! पुल-
गस्स सट्ठाणसणिगासेणं किं हीणे ... यदि हीणे अनंतभागहीणे Viy. 25.6.96
(25.950); नेरइए नेरइयस्स ओगाहणट्टयाए ... यदि हीणे अनंतभागहीणे
Pannav. 5.5(440)

अनंतभागूण (ananta-bhāgūṇa < ananta-bhāgona) *adj.*
less by an infiniteth part, AMg. एगे अजीवदव्वदेसे अगुल्लहुए अनंते-
हि अगुल्लहुयगुणेहि संजुते सव्वाभासे अनंतभागूणे Viy. 2.78 [Ldn.];
2.10.12 (2.140); 11.10.21 (11.107); 11.10.16 (11.103); एगे अजीव-
दव्वदेसे अगुल्लहुए अनंतेहि अगुल्लहुयगुणेहि संजुते सव्वाभासे अनंतभागूणे
Pannav. 15.74(1005); (तेवगसरोरया) तत्थ जे ते बद्धेलगा ते दव्वओ
सव्वेहिंते अनंतगुणा सव्वजीवाणंतभागूणा Pannav. 12.16 (910); Anu-
Og. 416.

अनंतभेय (ananta-bheya < ananta-bheda) *m.* infinite
varieties, JM. एक्कं सवसायमज्जियस्स दलियरस कि रसो तुल्लो। न दु,
होतिअनंतभेया साहिज्जंते निसामेह Paṇṇasā.(C.) p. 122. g. 45.

अनंतमह (anantamai < anantamati) *f.* name of various
women, JM. विसज्जिया य सपरिवारा अनंतमईए गणियाए समं। ते य ...
अनंतमतीय गणियाए कारणा जुज्झति VasaHi. 321.4; 322.3; आसि
महिदो तस्स भज्जा अनंतमई VasaHi. 328.6; Apa. तह अनंतमह सील-
गुरुक्खि खगकिरायउवसग्गहं चुक्खि SudCa.(N) 8.7.3.

अनंतमिस्सिया (ananta-missiyā < ananta-miśritā) *adj.*
(*f.*) a type of *saccā-mosā bhāṣā* (i.e. partly false and partly
true language), AMg. सव्वामोसा णं भंते ! भासा ... दसविहा पण्णत्ता,
तं जहा — उप्पणमिस्सिया ... अनंतमिस्सिया ... अद्धमिस्सिया Pannav.
11.36(865) (comm. तथा मूलकादिकमनन्तकायं तस्यैव सत्कैः परिषाण्डु-
पत्रैरन्येन वा केनचित्प्रत्येकवनस्पतिना मिश्रमबलोक्य सर्वोऽप्येवोऽनन्तकायिक
इति वदतोऽनन्तमिश्रिता p. 259a.6)

अनंतमीस (ananta-mīsa < ananta-mīśra) *adj.* (plants)
which are infinite and mixed, JM. अनंतमीसे (वणस्सतिकाए)
मासगुरुगादि णवहि सपदं (पावति) NisCu. 1.89.4; 1.90.1.

अनंतमीसय (ananta-mīsaya < ananta-mīśraka) *adj.*
[also 'मीसग'] a type of *saccā-mosā bhāṣā* (i.e. partly true and
partly false language), AMg. दसविहे सव्वामोसे पण्णत्ते, तं जहा —
उप्पणमीसय ... अनंतमीसय Thāṇa. 10.91(741); JM. सव्वामोसा मीसा
(भासा) असव्वमोसा य पट्ठिसेहा ... उप्पव्वविगयमीसग जीवमजीवे य जीव-
अज्जीवे। तहअनंतमीसगा खलु परिच अद्धा य अद्धदा DasaveNi. 276
(comm. तथानन्तमिमा खल्विति अनन्तविषया सव्वामृषा यथा मूलकन्दादौ
परीतपत्रादिमत्वनन्तकामोऽप्यमित्यभिदधतः p. 209b.12)

अणंतमोह (ananta-moha < ananta-moha) *adj.* having infinite delusion, AMg. दीव्यपण्डे व अणंतमोहे नेयाउयं ददुमदुमेव Utt. 4.5 (एवं अनन्तः अपर्यवर्तितः तद्वत् एव प्रायस्तस्याऽनपगमात् मोहः अज्ञानमोहनीयरूपोऽस्य इति अनन्तमोहः comm. Snkh. 83b.7); मुचरं दु ससंवेगी अणंतमोहो असंवेगी MaruVI. 296.

अणंतय (ananta-ya < ananta-ka) *m.* a young sprout, AMg. सुवो वि किसलमो खलु उगममाणो अणंतयो मणिमो Panuav. 1.54(94)

अणंतय (anantaya < anantaka) *n.* garment, JM. पडिले-इणा दिसाणंतय कालं दिया य राभो य । कुसपडिमा पाणगणियत्तेण य तण-सीस उवगरणे AvNi. 1272 (comm. अनन्तकं मृताच्छादनसमर्थं वर्णं भारणीयं p. 629b.13); मुहणंतयदेहाऽवस्सपसु पणवीसं होति पत्तेयं (ठाणाणि) PavSaro. 93 (comm. मुखवस्त्रिका)

अणंतय (anantaya < anantaka) *m.* name of a Jaina prophet in the Airāvata region in this Avsarpiṇī, AMg. चउवीसं तिथ्यगरा होत्या तं जहा — अस्संजलं निजवसभं वेदे य अणंतयं अमियणाणि Samav.(MV.) 158 (p.475.1)

अणंतय (ananta-ya < ananta-ka) *n.* (also अणंतय) infinity, AMg. पंचविहे अणंतय पण्णत्ते, तं जहा — णामाणंतय, ठवणाणंतय, दब्बाणंतय, गणणाणंतय, पदेसाणंतय Thāṇa. 5.217(464); दसविहे अणंतय पण्णत्ते तं जहा — णामाणंतय, ... पणंतोणंतय पुहंतोणंतय सासयाणंतय Thāṇa. 10.66(730); अणंतय तिथिहे पण्णत्ते — परित्ताणंतय, जुत्ताणंतय, अणंता-णंतय Apa(ḍḍ). 503; सव्वेसिं वेव कम्मणां पपसगमणंतयं Utt. 33.17; *adj.* infinite, endless, JM. एवं पडिलेहता अर्यकाले अणंतया सिद्धा UghNi. 279; महापुक्खे ... अणुभूयं मया भंते संसारमि अणंतय KaKo-Pra. 1307; JṢ जया विमुचदे चेदा कम्मफलमणंतयं SamSa 315; इदस्स (अलोकाकाशस्य) अणंतय इवे देसा NiySa. 36; दुवखाइं मणुयजस्से पत्तोसि अणंतयं कालं BhāvPa. 11; Apa. सो एक्कु अणंतउ जइ वि बहु पप्फुल्लु तो वि तहो मुक्कमत्तु PaṇḍCa.(S.) 15.3.2.

अणंतयपप्स (anantaya-paesa < anantaka-pradeśa) *m.* limitless region, JM. सव्वजियणंतयुणरसमणुजुत्तमणंतयपप्सं (कम्मखं-पदलं गहेइ जीवो) Sayaya. 78.

अणंतयर (ananta-yara < ananta-tara) *adj.* [compar. of ananta] more than infinite, Apa. केवलविमत्तु अणंतयरं सुखोहयरं MaḍḍPa (P.) 64 7 21 [FN. Anantānantam]

अणंतर (an-antara < an-antara) *adj.* 1 immediately following, without a gap, AMg. किमणंतरोगादाइं आहारंति परपरोगादाइं आहारंति JṢBhhi. 1.43; JM. सव्वासिं बुद्धीणं कंठगमेत्ता अणंतरा बुद्धी PaṇḍSam. p.125. ḡḇ. 52, सव्वरथोवा ठाणा अणंतयुगणाए जे उ गच्छंति । तसो असंखगुणियाणंतरबुद्धीए जह हेडा PaṇḍSam. p.127. ḡḇ. 59; सेटिअस्स-खियमिन्ता फडुगमेसो अणंतरा (जीवपणसा) गत्थि KamPay. p.25. ḡḇ.8; 2 on the adjoining side, JM. दुइओणंतरभविं जह चिट्ठइ आउअं तु जं बढं । होजियरेसु वि जइ त दव्वमवा होज तो ते वि AvNi. 1440; Ṣ. (नटी) अणंतरकरणीअं दाव अजो आणवेदु Ṣak. 1.18; (स्यापक) अणंतरकरणिअं संपादेइ KapMaṇ. 1.12 2; (सारङ्गिका) अणंतरादिक्कत-चउडिसीदिबसे देवीए परिट्ठाविदा KapMaṇ. 4.18.8; (सुधार) ता अणंतराणिण. पवट्ठाओ SiṇMaṇ. 1.14.10; M जलओवट्ठविमुक्का अणंतरो-इण-सरअ-वंधावडिआ SetuBa. 6.34; छाया सा इर मण्णे अणंतरागामिणो कयजुअस्स GauḍVa. 912

अणंतर (anantara < anantara) *n.* a kind of sūtra (sacred writing), AMg. सुत्ताइं अट्ठासीति सर्वतीति मक्खमायाइं तं जहा — उज्जुणं ... विजवचरिं अणंतरं परंपरं ... दुपडिगगं SamavPra. 110.

अणंतर (anantara < anantara) *n.* (food or alms which are kept apart) but are not subject to change, AMg. अविकारिकं दम्भं जं चैव अणंतरं होइ PinḍNi. 279.

अणंतरं (anantaram < anantaram) *adv.* next, afterwards, immediately, AMg. आउक्खणं भवक्खणं ठित्तिक्खणं अणंतरं खयं चरत्ता Thāṇa 8 10(597); से णं भंते खंदए देवे ... ठिइक्खणं अणंतरं चयं चरत्ता कहिं गच्छिहि Vīy 2.1.54 (2 73); तयाणंतरं च णं अमए कुमारे Nāya. 1 1 47; तओ अणंतरं उव्वट्ठिता सव्वदुक्खणमंतं काहिइ Nāya. 1.19.46; तयाणंतरं च णं थूलं मुसावायं पक्खखाइ Uvā. 14; से णं तओ अणंतरं उव्वट्ठिता इहेव ... उववत्ते Vīy. 24; तयाणंतरं च णं सुग्गियम-विमाणवाणिओ बह्वे वेमाणिया देवा ... सुग्गियम देवं समगुगच्छति RāyPa. 50; तयाणंतरं च णं वेसलियमिसुंतं विमलइं Jambuddi. 3.178; 4.36; एवं खलु पण्णुवाएण पविसमाणे सुरिए तयाणंतराओ तयाणंतरं मंडलाओ मंडलं लोकमाणे SāraP. 1.14; तयाणंतरं च पुण्णकलसमिगारं Davā. 10.14; महाविजयपुक्कुसरपरपुंढरीयाओ ... वीसं सागरोवमट्ठिनीयाओ अणंतरं चयं चरत्ता Kapp. 2; अणंतरं (इट्ठिवाए सुत्ताणि) Nandī. 108(1); JM. ममापसाणंतरं च पत्ता ... मयणल्लहा SamarāKa. 66.9; मज्झ पुण पुत्तस्स विवाहसमयाणंतरमेव जेमिच्छरण कुटुंबयोगो समाइट्ठो CūpCa. 17.18; तत्थ विवाहाणंतरं सुइयमुत्तस्स Brz 5 37; M. आलाववइयराणंतरं च चित्ता मणम्मि संठाइ Līlā. 541; Apa अणंतरं माउहरम्मि पइट्ठु थियंतरवत्थसमीव वइट्ठु Sud(Ca.(N.)) 5.5 4.

अणंतरखेत्तफाम (anantara-khetta-phāsa < anantara-kṣetra-sparśa) *m.* contact or touch with the neighbouring place, JṢ. जं दव्वमणंतरखेत्तेण पुमदि सो सव्वो अणंतरखेत्तफाओ णाम SūṭṭAg 5 3 16.

अणंतरखेत्तोगाढ (anantara-khettoḡāḍha < anantara-kṣetrāvagāḍha) *adj.* (ppp.) occupying the adjoining place, AMg. (नेरइया) आयसरीरखेत्तोगाढे योगलं अत्तमायाए आहारंति, जो अणंतरखेत्तोगाढे योगलं अत्तमायाए आहारंति Vīy. 6.10.12 (6.186)

अणंतरगद्धिय (anantara-gaḍhiya < anantara-grathita) *adj.* (ppp.) meshed into the adjacent (strings), AMg. अणणउ-त्थिया णं भंते एवमाइक्खति ... से जहानाम जालगंठिया सिया आणुपुत्तिवगद्धिया अणंतरगद्धिया परंपरगद्धिया Vīy. 5.3 1 (5.58) (v.l. अणंतरगंठिय)

अणंतरजोग (anantara-joga < anantara-yoga) *m.* the immediately following activity, JM. विचायविबडिज्याओ एयाओ (गुत्तिसमितयः) । कज्जे उवउत्तस्साणंतरजोगे य सुद्धाओ UvaPay. 606.

अणंतरणिकिखत्त (anantara-nikkhitta < anantara-nikṣipta) *adj.* (ppp.) placed without any gap, JM. जं तं सचित्त-पुटवि-णिकिखत्तं त दुविं — अणंतर-णिकिखत्तं, परंपर-णिकिखत्तं परं च NisCu. 1.58.29; सचित्ते पुटविकाए अणंतरणिकिखत्ते लुहुगा NisCu. 1.58.18; मीसे पुटविकाए अणंतरणिकिखत्ते मासल्लु NisCu. 1.60.2

अणंतरनिगगय (anantara-niggaya < anantara-nirgata) *adj.* (ppp.) immediately after coming out (of the earlier life), AMg. नेरइया ण भंते किं अणंतरनिगगया परंपरनिगगया अणंतरपरंपरनिगगया Vīy. 14 1 14 (14 9)

अणंतरपइट्ठिय (anantara-paiṭṭhiya < anantara-pratiṣṭhita) *adj.* (ppp.) which rests directly (on the ground), JM. दुविओ व संकमो खलु अणंतरपइट्ठितो य वेहासे NisBha. 621; संकमिज्जति जेण सो संकमो सो दुविओ ... अणंतरपइट्ठितो जो भूमिय वेव पइट्ठितो, वेहासो वो खंभेसु वा वेलीसु वा पडिठितो NisCu. 2.34.8.

अणंतरपञ्चाङ्गकडकाक (anantara-pacchā-kaḍa-kāla < anantara-paścāt-kṛta-kāla) *m.* immediately preceding post

time, AMg. अनंतरपञ्चाकडकालसमयसि बासाणं पदमे समय पडिपणे अवह SūraP. 8.1.

अनंतरपञ्च (anantara-pajjatta < anantara-paryāpta) *adj.* [also अनंतरपञ्चगत, अनंतरपञ्चसय] fully developed in the very first moment (of the birth), AMg. दसविधा नेरइया पञ्चता, तं जहा — अनंतरोववज्जा परंपरोववज्जा ... अनंतरपञ्चता Thāṇa. 10. 123(757) (comm. न विधत्ते पर्याप्तत्वेऽन्तरं येषां ते p. 514a. 10); (नेरइया) केव-तिया अनंतरपञ्चता पण्णता Viy. 13. 1.8 (13.5); 13.2.19 (13.34); 26.8.1 (26.44)

अनंतरपरंपर (anantara-parampara < anantara-parampara) *n.* one of the 88 types of Sūtras in the Dṛṣṭivāda, AMg. सुत्ताहं भट्टासीति भवतीति मन्त्रायाहं । तं जहा — उज्जुगं ... अनंतरपरंपरं सामाणं ... दुपडिगहं Samav. 147 (p. 418 MV.); *adj.* both immediate and succeeding ones, JM. लोगस्स पयसेसु अनंतरपरंपराहि मच्चूहि । त्वेत्तमि बायरो सो (पुद्गलपरावतैः) Paṇṇa. 1. 74; 1. 76.

अनंतरपुरक्खड (anantara-purakkhaḍa < anantara-pura-skrta) *adj.* coming immediately after, next (in time), AMg. अनंतरपुरक्खडे कालसमयसि SūraP. 8.1; जे णं पंचमस्स अभिवद्धित-संखरस्स पञ्चसाणे से णं पढमस्स चंदसंखरस्स आदी अनंतरपुरक्खडे समय SūraP. 11.2.

अनंतरबंध (anantara-bandha < anantara-bandha) *m.* immediately following bondage, AMg. कइविहे णं भंते बंध पण्णत्ते । गोयमा तिविहे बंधे पण्णत्ते, तं जहा — जीवप्पयोगबंधे, अनंतरबंधे, परंपरबंधे Viy. 20. 7.1 (20.52)

अनंतरभव (anantara-bhava < anantara-bhava) *m.* the next birth, JM. तेत्तीस अयराहं निव्विग्गमणंतरमवमि MaViCa. (4.) 12b. 10(2); JṢ. छट्ठीयो पुट्टीयो उवट्ठिदा अनंतरभवमि Maṇa. 1150(12)

अनंतरमय (anantara-maya < anantara-mṛta) *adj.* who dies in an immediately adjoining place, JM. त्वेत्तमि बायरो सो, सुहुमो उ अंगनरमयस्स पुगलपरियट्ठो Paṇṇa. p. 23a. gā. 74.

अनंतरसमुदाणकिरिया (anantara-samudāna-kiriya < anantara-samudāna-kiriya) *f.* the action of receiving (particles of Karma) which are immediately adjoining, AMg. समुदाण-किरिया तिविधा पण्णत्ता, तं जहा — अनंतरसमुदाणकिरिया, परंपरसमुदाण-किरिया, तदभयसमुदाणकिरिया Thāṇa. 3 406(193)

अनंतरसिद्ध (anantara-siddha < anantara-siddha) *adj.* who is just liberated (in the first moment of one's liberation) (comm. सिद्धप्रथमसमये वर्तमानः), AMg. अनंतरसिद्धकेवलणाणे Thāṇa. 2. 78(60); सिद्धा णं दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — अनंतरसिद्धा य परंपरसिद्धा य Viy. 25. 4. 81(2) (25.142); अनंतरसिद्धासंसारसमावण्णजीवमिगमे Jivābhi. 1. 7, अनंतरसिद्धासंसारसमावण्णजीवपण्णणा पखरसविहा पण्णत्ता, तं जहा — तित्थसिद्धा ... अणेगसिद्धा Pannav. 1. 12(16); अनंतर-सिद्धकेवलणाणं पण्णरसविहं पण्णत्तं, तं जहा — तित्थसिद्धा ... अणेगसिद्धा Nandī. 38.

अनंतरसुत्त (anantara-sutta < anantara-sūtra) *n.* the immediately following aphorism, JM. अवि य अनंतरसुत्ते उवस्सतो अधिकतो णिसि जत्थ । समणण न निर्गंतुं कप्पति अह तेण जोगो उ Kapp-Bhā. 3292; हेट्ठाअनंतरसुत्ते बुत्तमण्णवाश्यं तु पण्णित्तं KappBhā. 4879; Nibhā. 817.

अनंतरह (anantaraha < anantaratha) *m.* name of the elder son of Anarāya and brother of Daśaratha, JM. तस्स महा-देवीय पुइय सो सुवा समुप्पजा । पढमो य अनंतरहो पीओ उण इसरहो जाओ

PaumCa. (V.) 22. 101; Apa. अण्णु वि तहो तणउ अनंतरहु PaumCa. (8.) 15 & 8; आवह वि पढीवउ जाम पडु ताणंतो दिहु अनंतरहु PaumCa. (8.) 18.1.

अनंतरहिय (anantara-hiya < anantara-hita) *adj.* bare ground (lit. not having any cover), AMg. सहप्पगारं काव णो अनंतर-हियाय पुट्टीय (णो ?) आमज्जेज्ज वा Ayāc. 2.1.61 (353), (371), (375); आउट्टियाय अनंतरहियाय पुट्टीय ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेतमाणे सड्ढे Daṣṣ. 2. 3; अनंतरहियाय पुट्टीय निदाइत्तप वा पयलाइत्तप वा Daṣṣ. 7.67; जे भिक्खु माउग्गामं मेहुणवडियाय अनंतरहियाय पुट्टीय दुम्बडे दुत्थित्ते ... पडिग्गहं आयावेज्जा वा पयावेज्जा वा Nis. 14. 24 (comm. explains — अनंतरहिता णाम सचित्ता अने ठिता अंता, ण अंता अंता मध्ये स्थिता इत्यर्थः NisCu. 2 407.17)

अनंतरा (anantarā < anantarā) *adv.* (immediately) follo- wing, AMg. अनंतरा य आहारे आहाराभोगणा वि य । पोगला नेव जाणंति अज्झवसाणे य सम्मत्ते SamavPra. 174.

अनंतराभ (ananta-rāa < ananta-rāga) *m.* endless passion, M. विहसुक्कामाणमंतराभं KamVa. 4. 4.

अनंतराभ (an-antarāa < an-antarāya) *adv.* [also अनंत-राय] 1 without any interruption, M. जुवाण रामाहिमंतराभं KamVa. 4.4; 2 *adj.* free from the bondage of Antarāya Karma, AMg. से किं तं खयनिष्कण्णे ? अणेगविहे पण्णत्ते । त जहा — उप्पण्णणाण-संसाधरे अरहा जिणे ... अनंतराय गिरंतराय खीणंतराय अंतरा-यकम्मविप्पमुक्के AppOx. 244; JṢ. वीरियमंतराय होइ अंतं तथं तस्स तदा । कप्पातोदस्स महामुणिस्स विधम्मि खीणम्मि BhuArā. 2106.

अनंतरागम (anantarāgama < anantarāgama) *m.* a scrip- ture got immediately from the prophet, AMg. आगमे तिविहे पण्णत्ते, तं जहा — अत्तागमे, अनंतरागमे, परंपरागमे य ... गणहराणं सुत्तस्स अत्तागमे अत्थस्स अनंतरागमे AppOx. 470; Viy. 5. 4. 26 (5.97); JM. अथवा आगमो तिविधो — अत्तागमो अनंतरागमो परंपरागमो य गणहराणं अनंतरागमो SūyCu. 17.27.

अनंतरागय (anantarāgaya < anantarāgata) *adj.* (ppp.) coming from one gate to another, AMg. गेइया णं भंते ! किं अनंत- रागया अंतकिरियं करेति परंपरागया अंतकिरियं करेति Pannav. 20.6-13 (1110-1416)

अनंतरागयाहार (anantarāgayāhāra < anantarāgatāhāra) *adj.* who assimilates (food particles to form its body) imme- diately after birth or appearance (in hell), AMg. अनंतरागयाहारे आहारा भोगणाय य । पोगला नेव जाणंति अज्झवसाणा 4 आहिया Pannav. 34.1(2032) (v. 1. अनंतरायआहार अनंतरगयाहार)

अनंतराहार (anantarāhāra < anantarāhāra) *adj.* who assimilates food particles immediately after birth, AMg. नेरइया णं भंते ! अनंतराहारा SamavPra. 175; Viy. 13.3.1 (13.40); असुर- कुमारा णं भंते ! अनंतराहारा Pannav. 34.2 (2034); पुट्टिकाइया णं भंते ! अनंतराहारा Pannav. 34.3 (2015)

अनंतराहारग (anantarāhāra-ga < anantarāhāra-ka) *adj.* [also अनंतराहारय] who assimilates food-particles (to form its body) immediately, AMg. दसविधा नेरइया पञ्चता, तं जहा — ... अनंतराहारगा परंपराहारगा ... अचरिमा Thāṇa. 10. 123(757); (comm. अव्यवहितान् जीवप्रदेशैराकान्ततया स्पृष्टतया वा पुद्गलानाह/यन्तीत्यनन्तरा- हारकाः p. 514a.8); इमीसे रयणप्पभाय पुट्टीय ... सखेज्जविस्थेसु नरयसु सखेज्जा नेरइया पञ्चता ... एवं जहा अनंतरोववज्जा तहा अनंतरोगाडणा अनंतराहारगा Viy. 13.1.8 (13.4); Viy. 13.2.19 (13.34); अनंतरा-

हारणं भवेत् । नेरह्यं पावं कम्मं किं बंधी बंधति बंधिस्सति Vly. 20.6.1 (26.40)

अणतरिच (an-antariya < an-antarita) *adj.* (ppp.) uninterrupted, continuous, JM. अनुसमयमणतरियं गहणं भणियं जमो विमुक्खोऽवि । जुत्तो निरंतरो विच, भण्णह, कह संतरो भण्णो ViAvBhā. 368.

अणतरिच (an-antariya < an-antarita) *adj.* 1 placed immediately on (living things), AMg. हरियाइ अणतरिया परंपरं पिबरगास्तु वणमि PīpāNi. 557 (comm. वने हरितादिषु अनंतरिता निक्षिप्ता 154a. 2); 2 immediately following, JM. पच्छित्तमणतरियं हेट्ठा पारंचियस्स अणवट्ठो KappBhā. 5058.

[अणतरिया (anantariyā < anantarikā) Sāg. w. r. for अंतरिया of. Vly. comm. p. 221a. 1]

अणतरुत्त (an-antarutta < an-antarokta) *adj.* (ppp.) which is told immediately, JM. एवं अणतरुत्तं, मिच्छं मणसा न चित्तं करेमि SāDhāVi. 32; ŚāPraSū. p. 35. 8.

अणतरूव (ananta-rūva < ananta-rūpa) *n.* (number) in the form of infinity, JS. कायाणुवादेण पुदविकाइया ... सव्वजीवाणं केवडिओ भागो ? अणंतभागो । एदेहि ... सव्वजीवरासिम्हि भागे हिदे अणतरूवाणमुवलंभादो DhavaIā. 7.502.11.

अणतरूवोवलंभ (ananta-rūvovalambha < ananta-rūpopalambha) *m.* availability of infinite forms, JS. जोगाणुवादेण ... आहारमिस्सकायजोगी सव्वजीवाणं केवडिओ भागो ? अणंतो भागो । कुदो ? एदेहि सव्वजीवरासिम्हि भागे हिदे अणतरूवोवलंभादो DhavaIā. 7.507.9; 7.509.10; 7.513.3.

अणतरोगाढ (an-antarogāḍha < an-antarāvagāḍha) *adj.* (ppp.) [also अणतरोगाढ, अणतरोगाढ] occupying one's place at the very first moment, AMg. दुविहा पुदविकाइया पज्जता, तं जहा — अणतरोगाढा चेव परंपरोगाढा चेव Thāpa. 2.145-152 [Ldn.]; अणतरोगाढा Thāpa. 63 (MV); दसविधा नेरह्या पज्जता, तं जहा — अणतरोववज्ज ... अणतरोगाढा (v. l. अणतरावगाढा Ldn.) ... चरिमा, अचरिमा Thāpa. 10.123(757); संवेज्जा नेरह्या पज्जता, ... अणतरोववज्जगा तहा अणतरोगाढा Vly. 13.1.8 (13.5); 33.4.1 (33.25); ताई (जीवाई) भंते ! किमणतरोगाढाई आहरिंति Jivābbi. 1.43; जाइ (जीवाई) भंते ! ओगाढाई गेण्हति ताई कि अणतरोगाढाई (v. l. अणतरोगाढ) गेण्हति परंपरोगाढाई गेण्हति Pannav. 11.63 (877(17)); 11.64 (877(18))

अणतरोवणिधा (an-antarovanidhā < an-antaropanidhā) *f.* [also अणतरोवणिहा, अणतरोवनिधा] investigation (search) of an immediately succeeding (or placed near) element, JS. जोगट्ठाण-परूवणदाय तत्थ इमाणि दस अणियोगहाराणि ... अणतरोवणिधा परंपरोवणिधा SāḍĀg. 4.2.4.176; वग्गणाणमणुगमणट्ठाण तत्थ इमाणि अट्ठ अणियो-गहाराणि णादव्वाणि भवंति वग्गणा ... अणतरोवणिधा SāḍĀg. 5.3.3.69; गिसेयपरूवणदाय तत्थ इमाणि छ अणियोगहाराणि णादव्वाणि भवंति ... अणतरोवणिधा SāḍĀg. 5.6.4.245; JM. सओमिस्स करणवीरियं भवतीति तस्स परूवणा कीरइ । तस्स इमे अत्थाहिगारा, तं जहा — अविभागवग्गफट्ठुगअंतरटाणं अणतरोवणिहा KamPay.(S.) Vol. I. p. 23. gā. 5 (comm. अणतरेण उवणिहा अणतरोवणिहा, अणतरं जोगट्ठाणं पडुच मग्गणा KamPay.(S.) I. 27b. 4)

अणतरोवणिहिया (an-antarovanīhiyā < an-antarapanīhiyā) *adj.* (f.) which is placed immediately (after an element), JM. सेट्ठी दुविहा — अणतरोवणिहिता परंपरोवणिहिता । तत्थ अणतरोवणिहिताय एगेण गेहगुणेण जुत्ता बहुला योगला KamPay.(S.) I. 54b.6; (जोगट्ठाण-परूवणदाय दसमं अणियोगहारं) अप्पाबहुणं दुविहं — अणतरोवणिहियाय

परंपरोवणिहियाय य KamPay.(S.) I. 104b.9; तेसिं (कम्माणं) अण्णव-साणट्ठाणाणं दुविहा वड्ढिपरूवणता अणतरोवणिहिता परंपरोवणिहिता य KamPay.(S.) I. 186b.2

अणतरोववज्ज (an-antarovavanna < an-antaropapanna) *adj.* (ppp.) [also 'वज्ज' born in the very first samaya, AMg. दसविधा नेरह्या पज्जता, तं जहा — अणतरोववज्जा ... चरिमा, अचरिमा Thāpa. 10.123 (752); कतिविधा णं भंते ! अणतरोववज्जा कण्हलेस्सा भवसिद्धिया एगिदिया पण्णत्ता Vly. 34.6.2 (34.62); एएणं अभिरावेणं जहेव ओहिओ अणतरोववज्जो उदेसओ तहेव जाव वेदेति Vly. 13.6.10 (33.50)

अणतरोववज्जगा (an-antarovavanna-ga < an-antaropapanna-ka) *adj.* [also 'वज्जगा, 'वज्जय' born in the first samaya, AMg. दुविहा नेरह्या पण्णत्ता, तं जहा — अणतरोववज्जगा चेव परंपरोववज्जगा चेव Thāpa. 2.178(69); इमीसे णं भंते ! रवणप्पमाय पुदवीय ... केवतिया अणतरोववज्जगा पज्जता ? Vly. 13.1.8 (13.5); नेरह्या णं भंते ! किं अणतरोववज्जगा परंपरोववज्जगा अणतरपरंपरअणुववज्जगा वि ? Vly. 14.1.8 (14.4); अणतरोववज्ज णं भंते ! नेरह्यं पावं कम्मं किं बंधी Vly. 26.2.1 (26.29); 26.2.2 (26.30); अणतरोववज्जगा नेरह्या दुविहा पज्जता Vly. 29.2.1 (29.7); पंचविहा अणतरोववज्जगा एगिदिया पज्जता Vly. 33.2.1 (33.15); अणतरोववज्जगा कण्हलेस्सभवसिद्धीयपुदविकाइया णं भंते कतिविहा पज्जता Vly. 33.6.8 (33.55); कतिविधा णं भंते ! अणतरोववज्जगा एगिदिया पज्जता Vly. 34.2.1 (34.42); अणतरोववज्जगमुदुमपुदविकाइयाणं भंते ! कति कम्म-पगडीओ पज्जताओ ? Vly. 34.2.4 (34.44); तत्थ णं जे ते (वेमाणिया) (तं) अमाइस्समदिट्ठिववज्जगा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — अणतरोववज्जगा य परंपरोववज्जगा य Pannav. 15.49(998), 34.12(2046)

अणतवग्गमइह (ananta-vagga-bhaia < ananta-varga-bhakta) *adj.* (ppp.) divided by square of infinity, AMg. सिद्धस्स मुहो रासी सव्वद्धापिडिओ जइ हवेज्जा । सोणंतवग्गमइओ सव्वगासे ण मायज्जा Uvav. 182; Pannav. 2.67 gā. 16 (211)

अणतवणस्सइकाय (ananta-vanassai-kāya < ananta-vana-spati-kāya) *m.* infinite plant-body souls, JM. इहाणि वणस्सति-कायस्स दपिया पडिसेवणा भण्णति — ... तं पुण परित्तवणस्सतिकाय अणत-वणस्सतिकाय वा NisCu. 1.88.1; सचित्ताणंतवणस्सतिकाय चउगुहगादि सत्तहिं वारेहिं सपद पावति NisCu. 1.89.2; 1.89.23; 25.

अणतवसियाणुप्पेहा (ananta-vattiyānuppehā < ananta-vartitānupreksā) *f.* contemplation of the infinity or endlessness of worldly life, AMg. सुक्कस्स णं साणस्स चत्तारि अनुप्पेहाओ ... अणतवसियाणुप्पेहा Thāpa. 4.72(247); Vly. 25.7.249 (25.612); Uvav. 30.

अणतवराणणंदसण (ananta-vara-nāṇa-damśana < ananta-vara-jñāna-darśana) *n.* infinite or perfect knowledge and faith, JS. गमिक्कण जिणं वीरं अणतवराणणंदसणसहावं NiySā. 1.

अणतवररिद्धि (ananta-vara-riddhi < ananta-vara-riddhi) *f.* endless excellent prosperity, JM. वज्जिअपरचण्णिटी अज्जेइ अणत-वररिद्धी ŚāPraSū. p. 82. gā. 81.

अणतवरीरिय (ananta-vara-vīriya < ananta-vara-vīriya) *adj.* having infinite or excellent energy, JS. पक्खीणघादि-कम्मो अणतवरीरिओ अविक्कजेओ PavSā. 19.

अणतवरोक्ख (ananta-vara-sokkha < ananta-vara-saukhyā) *n.* infinite or highest bliss, JS. अवगयवेदा जीवा सयसंभवणंतरसोक्खा GomSā.(J.) 276.

अणतवाल (anantavāla < anantapāla) *m.* name of a person (a warrior), Apa. जो अग्निमहंति अणतवालो BhaviKa. 246.5;

पर्यन्तं मणः अणंतबाहु BhavKa. 222.9. [Jacobi gives the form अणंतपाल]

अणंतविजय (anantavijaya < anantavijaya) *m.* 1 twenty-fourth would-be Tirthankara in the Bharata-kṣetra, AMg. जंबुद्वीपे णं दीवे मरहे वासे आगमिस्साय चउवीसं तित्थगरा भविस्संति ... अणंतविजय SamavPra. 251; 2 twentieth would-be Tirthankara in the Alāvata-kṣetra, AMg. जंबुद्वीपे णं दीवे परवए वासे आगमिस्साय उस्सप्पिणीए चउवीसं तित्थकरा भविस्संति तं जहा — ... अरहा अणंतविजय आगमिस्साण होक्खर SamavPra. 258.

अणंतविषय (ananta-viyappa < ananta-vikalpa) *adj.* having infinite varieties, JŚ. छप्पयणीलकबोदसुहेमंमुजसंखसण्णिहा वण्णं। संखेज्जासंखेज्जाणंतविषया य पत्थे GomSa.(J.) 495.

अणंतविरिय (ananta-viriya < ananta-vīrya) *n.* [also अणंतवीरिय, अणंतविरिअ] infinite energy, JŚ. केवलणानं दंसणमणंत-विरियं च खयियसम्मं च। ... खओवसमि ए वादी दु GomSa.(K.) 10; *adj.* having infinite power, JM सत्ता — अणंतवीरिया PañSu. 46.

अणंतविरिय (anantaviriya < anantavīrya) *m.* [also अणंतवीरिय, अणंतविरिअ] name of various persons, 1 name of an omniscient sage, JM. अणगरमहारिसिस्स वि अणंतविरियस्स केव-लुप्पत्ती PaumCa.(V.) 1.59; अणंतवीरियस्स लोमाडोलोपणासं उप्पन्नं केवलं नाणं PaumCa.(V.) 14.4; 18.44; II name of a Vāsudeva, JM. सिरिबिजओ अणंतविरिओ ... कमेण बलदेववासुदेवत्तणं पत्ता CaupCa. 148.12; III a Vidyādhara prince, JM. दाहिणसेटीए (विज्जा-हराणं) राया वीरबाहु, तस्स य सुमणा महादेवी, तीसं चत्तारि पुत्ता—अणंत-विरिओ, चित्तविरिओ, वीरज्जओ, वीरदत्तो VasuHi 231.12; IV a king of Hastināpura, father of king Kārtavīrya, JM. केणइ से अप्पियं कं तज्जिमिं कसाया, ततो वेरप्पसई, जहा रेणुया अणंतविरिणं परिनुत्ता तज्जिमिं रामेण मारिया ĀyArCa. p. 49.6; अणंतविरिओ राया इत्थिणापुराहिओ आगतो य आसमं VasuHi. 238.10; मज्झ य मणिणी इत्थिणापुरे अणंतवीरियस्स मज्जा ĀvTi(H) 392a.4; ĀvCa. Vol I. 520.3, 9; V name of a Tirthankara, JM. देवजिणअणंतविरियं भद्रजिणं भाविमहम्मि PavSāro. 295; ओसरिओ सुरमहिओ अणंतविरिओ जिणो त्थ PuhCa. 69.22.

अणंतविचार (ananta-vivara < ananta-vivara) *n.* deduction of infinity (vivara=śūnya), JM. अविमायुत्तरियाओ सिद्धाण अणंतभागतुहाओ। ताओ फट्ठमगेण अणंतविवाराइ इय भूय PañSam.(C) p. 117. 9/2. 29.

अणंतविसय (ananta-visaya < ananta-viśaya) *adj.* (omniscience) having infinite objects (as its range), JŚ. दंसण-मवि चक्खुजुदं अणिधमणंतविसयं केवलियं चावि पण्णत्तं Pañcattthi. 42.

अणंतवीर (anantavira < anantavīrya) *m.* 1 name of a Jain monk, Apa. एहु जइ णामेण अणंतवीर PaumCa.(S.) 18.1.4; जायजहि परमसुहावणेण अणरण्णाणंतवीर-पणेण PaumCa.(S.) 39.3.5; II name of a king, Apa. लुहु णंदावत्तणराहिबो वज्जरेउ अणंतवीरणिवहो PaumCa.(S.) 80.1.2; 9/2. अणंतवीर भरहो PaumCa.(S.) 30.2.6.

अणंतसंसार (ananta-samsāra < ananta-samsāra) *m.* endless cycle of births and deaths, AMg. से णं अणंतदुत्तो वि अणंतसंसारं आहिंङ्किणं पि बोहि नो पावेज्जा MahāNis. 2.14.7; JM. जे हुत्ति अनवसिद्धिया गेठिअस्सा अणंतसंसारो UttNI. 558; सासायणाण अंतुणं सामि। दित्तो अणंतसंसारं ViTha. 15; सो भिण्वेसी णिअमा अणंत-संसारदुक्खसल्लिअणि SarvaSa. 103; JŚ. सच्चित्तं। असिऊण माणगन्धे-अमिओ सि अणंतसंसारं BhavPa. 101; कुणदि अजंमवबुद्धं अणंतसंसार-

संजणं TiloPaṇ. 4.830; *adj.* passing through endless cycles of births and deaths, JŚ. जे पुण ... असमाहिणा मरंते ते होत्ति अणंत-संसारो Māla. 71(2)

अणंतसंसारवहुण (ananta-samsāra-vaddhana < ananta-samsāra-vardhana) *adj.* increasing the worldly life to end-lessness, AMg. कामभोगा वि ... सदा साधुगरहणिज्जा अणंतसंसारवहुणा कहुगफलविवागा ... अवस्स विप्पजहियव्वा भवति Viy. 9.33.40 (9.170); Utt.(Śa.) p.330a.4

अणंतसंसारी (ananta-samsāri < ananta-samsārin) *adj.* one having endless mundane existence, JŚ. होजं गुणाधरो जदि हो बोदि अणंतसंसारी PavSa. 3.66; AMg. असमाहिणा मरंति ते हुत्ति अणंत-संसारी ĀraPaṇ.(V.) 43; असदस्स नत्थि सोही सेहो पुण पुव्वपरिणतो होइ। विप्परिणामे गुरुणा, भाणाती अणंतसंसारी NisBhā. 2726

अणंतसंसारिय (ananta-samsāriya < ananta-samsārika) *adj.* one having endless mundane existence, AMg. दुविहा नेरइवा पणत्ता, तं जहा — पणितसंसारिया चेव अणंतसंसारिया चेव Thāṇa. 2.188 (69); सणकुमारं णं मंते! देविदे देवराया कि ... परित्तसंसारिय अणंतसंसारिय? Viy. 3.1.62 (3.72); 3.60 [Ldn]. चरियामे देवे कि भवतिअपि? ... अणंतसंसारिय? RāyPa. 62; JM. अकरंतो गुरुवणं अणंत-संसारिओ होइ KāKa. 50; अनुदानुबंधतो खडु अणंतसंसारिया बहवे UvPay. 384; JŚ. (सो) दीवायुण ति णामो अणंतसंसारिओ जाओ BhavPa. 50; अट्ट शायदि शाणं अणंतसंसारिओ होदि LiṅgPa. 8; मरणे विराययित्ता अणंतसंसारिओ दिट्ठो BhaĀrā. 15; जलितो दु कसायगी ... सम्मत्तं पि विरायिय अणंत-संसारियं कुज्जा BhaĀrā. 260.

अणंतसंजय (ananta-saṃjaya < ananta-samyata) *adj.* properly controlled towards infinite beings, AMg. तहागयं भिक्खु-मणंतसंजयं अणेत्थिं विण्णु चरंतेमसणं। तुरंति बायाहिं अभिद्वं गरा ĀyAr. 2.18.2 (Śi अनंतेषु प्रकन्दियादिषु सम्यग् यतः). Jacobi: self-controlled towards the eternal (world of living beings)

अणंतसत्त (ananta-satta < ananta-sattva) *n.* infinite beings, JM. अहमोहिमाणमणुषममणंतसत्ताण जणियनिव्वाणं। दुविहं पि पडिइयदुहं पणयदुहं तावओ वंदे JhāSto. 3.

अणंतसत्तिसंपन्न (ananta-satti-sampanna < ananta-śakti-sampanna) *adj.* (ppp.) possessed of infinite powers (of its various modifications), JM. इह वत्थुमत्थवयणाइपज्जयाणंतसत्तिसंपन्नं ViĀvBhā. 316.

अणंतसमयसिद्ध (ananta-samaya-siddha < ananta-sama-ya-siddha) *m.* liberated souls in the infinite time, AMg. अणंतसमयसिद्धाणं वग्गणा Thāṇa. 1.229 (42(1)); पटमसमयसिद्धा दुसमय-सिद्धा जाव अणंतसमयसिद्धा JivAbhi. 1.9; परंपरसिद्ध-असंसारसमावणजीव-पणवणा अणेगविहा पणत्ता, तं जहा — अपटमसमयसिद्धा ... अणंतसमय-सिद्धा Pannav. 1.13(17); अणंतसमयसिद्धा Nandī. 40.

अणंतसल्लागा (ananta-salāgā < ananta-sālākā) *f.* infinite sālākā, degrees to which it is to be raised to the base two, JŚ. कायजोगी सव्वजीवाणं केवडिओ भागो? अणंता भागा? कुदो? अप्पिद-दव्वविरित्तसव्वदव्वेहि सव्वजीवारासिभवहिरिजमाणे लद्धअणंतसल्लागाओ विरलिय सव्वजीवारासि समखं दे करिय दिण्णे दत्थेगरूपधरिदं मोत्तुण सेसवहु-यामेसु समुदिसेसु कायजोगिदव्वपमाणवत्तंभायो Dbavāla. 7.508.2.

अणंतसंसारियत्त (ananta-samsāriya-tta < ananta-samsā-rika-tva) *n.* the state of having endless mundane existence, AMg. जं कुणइ यावसल्लं अणुदियं उत्तिमदुक्कात्मि। दुइहोदियत्तं अणंत-संसारियत्तं च MahāPaṇ. 28; OghNi. 805; ĀrahPaṇ. 216.

अनन्तसिरि (anantasiri < anantaśrī) *f.* name of a queen, JM. तुम्हे इहेव भारहे महुराय नयरीय (१५) मेरुमल्लिस्स एण्णो अनन्तसिरि-अमियगतीणं देवीणं पुत्ता मंदर-सुमेरु मविस्सइ VassuHi. 264.10; Apa. अमियविक्रु गरिदु ... अनन्तमइ ति मज्झ ... वणसिरि अनन्तसिरि तहि सुयाउ MahāPu.(P.) 61.12.11.

अनन्तसुह (ananta-suha < ananta-sukha) *n.* infinite happiness, JS. तेण अनन्तसुहाणं अप्पाणं भावय जोई RaySa. 85; Apa. जं मुणि लइइ अनन्तसुहु णियअप्पा झायंतु Paramapp. 1. 117.

अनन्तसुहणिलय (ananta-suha-nīlaya < ananta-sukha-nīlaya) *m.* abode of infinite happiness, JS. देहादो वदिरित्तो कम्मविरिद्धिओ अनन्तसुहणिलओ BāApu. 116.

अनन्तसुहद (ananta-suha-da < ananta-sukha-da) *adj.* that which bestows infinite happiness, JM. चारित्तवम्भचकिं दंसेइ अनन्तसुहदं तं BhuVKeVn. 734.

अनन्तसुहसहाव (ananta-suha-sahāva < ananta-sukha-svabhāva) *m.* the nature of having infinite happiness, JM. न एत्थावेक्खा सहावो खु एत्तो अनन्तसुहसहावकप्पो PañSa. 49.

अनन्तसेण (anantasena < anantasena) *m.* 1 name of a Kulakara, AMg. अतीने उस्सप्पिणीए दस कुलगरा होत्था, तं जहा — सयज्जले सत्ताऊ य अनन्तसेणे य अजितमेणे य Thāṇa. 10.143(767); Samav. 157; 2 name of a merchant's son, AMg. एवं जहा अणीयसे एवं सेसा वि अनन्तसेणे जाव सुत्तसेणे Antag. 26.

अनन्तसो (ananta-so < ananta-sāh) *adv.* infinite times, AMg. जे इह मायाइ मिज्झई आगता गम्भायसंतसो Sāy. 1.2.1.9; उक्का-व्याणि गच्छंता गम्भमेस्संतसंतसो Sāy. 1.1.1.27; गहियाणि य मुक्काणि य अनन्तसो दम्बल्लिगार BhattaP. 79, वेयणाओ अनुत्तरा । एमाए वट्टमाणेणं मए पत्ता अनन्तसो MahāPaes. 124; JM. सुमरइ किं न निरंतरअनन्तसो तिसखदुवखतंतत्ता MaViCa.(G) 10b.12(2)

अनन्तहा (ananta-bhā < ananta-dhā) *adv.* in infinite parts, AMg. अनन्तपपसिण खंभे भवति । से मिज्जमाणे दुहा वि तिहा वि सखिज्ज-असंखिज्ज-अनन्तहा वि कज्जइ Viy. 12.4.13 (12.80)

अनन्तहियकामय (ananta-hiya-kāmaya < ananta-hita-kāmaka) *adj.* desirous of infinite happiness, AMg. किं पुण जे सुवग्गाही अनन्तहियकामय । आयरिया जं वए भिक्खू तम्हा तं नाइवत्तए Dasava. 9.2.10.

अनन्तहुत्तो (ananta-hutto < ananta-kṛtvah) *adv.* infinite times, AMg. न गणेज्जा अनन्तहुत्तो जुलसीइ जोणिल्लखपरिवत्तमम्भपरंपरं अलद्धनिमिसदसोक्खं चउगहसंसारदुक्खं MahāNis. 2.11.20; से णं अनन्त-हुत्तो वि अनन्तसंसारं आहिडिऊणं पि बोहि नो पावेज्जा MahāNis. 2.14.7.

अनन्ताणंत (anantānanta < anantānanta) *adj.* infinitely infinite, AMg. एएसि णं भंते ! परमाणुपोगलणं साहणणामेदानुवाएणं अगंताणंता पोगलपरिचट्टा समणुगंतत्वा भवंति Viy. 12.4.14 (12.81); JM. तवग्गे पुण जायइ णंताणंत लहु SāḍSi.(D) 84; खित्तेणंताणंतं इवेइ जिट्ठं SāḍSi.(D.) 86; JS. अगंताणंताहि ओसप्पिणि-उस्सप्पिणीहि ण अवहरिंति काहेण SaṭṭAg. 1.2.3; खेत्तेण अगंताणंता लोगा SaṭṭAg. 1.2.4; असंखेज्जाणंताणंता णिगेदमवा GomSa.(J) 175.

अनन्ताणंतपद्द (anantānanta-paesa < anantānanta-pradeśa) *adj.* consisting of infinitely numerous space-points, JM. (परमाणुनाम्) ... तत्तो संखाईआ संखातीतप्पसमाणाणं । तत्तो पुणो अनन्ताणंत-पद्दताण गत्तूणं । ओराखिस्स गहणप्पाओगा वग्गणा अगंताओ ViāVbhā. 634.

अनन्ताणंतपदेसि (anantānanta-padesiya < anantānanta-

pradeśika) *adj.* consisting of an infinitely infinite number of space-points, JS. एवं तिपदेसिय-चतुपदेसिम ... अगंताणंतपदेसियपरमाणु-पोगलदब्बवग्गणा णाम SaṭṭAg. 5.6.3.78.

अनन्ताणंतय (anantānanta-ya < anantānanta-ka) *adj.* infinitely infinite, AMg. अनन्तए तिविहे पण्णत्ते, तं जहा — परिताणंत-ए, जुत्ताणंतए, अगंताणंतए AnuOx. 303; से किं तं अनन्ताणंतए ? पुविहे पण्णत्ते, तं जहा — जहणए य अजहणमणुक्कोसए य AnuOx. 506; JM. एय अनन्ताणंतय (भव्यान्तर्क) PañSu. 55; Apa. जगु .. गयणे अनन्ता-णंतए थक्क SudCa (N.) 2.1.9.

अनन्ताणंतसमुदाअ (anantānanta-samudāa < anantānanta-samudāya) *m.* conglomeration of infinitely infinite (constituents), JM. 'अविभागवग्गणाणंत' ति अविभागणं वग्गणाणं अनन्ताणंत-समुदाओ कप्पुणं KamPayCu. Vol. I. 54b.1.

अनन्ताणुबंधि (anantānubandhi < anantānubandhin) *adj.* binding one eternally (to saṃsāra, said of the four passions (kaṣāyas) i.e. krodha, māna, mīlyā and lobha belonging to a particular state), AMg. चउब्बिह कोह पन्नत्ते, तं जहा — अगंताणुबंधी कोह, अपक्खखाणकसाए बोहे .. चउब्बिह माणे पन्नत्ते, तं जहा — अगंताणु-बंधी माणे ... अगंताणुबंधी माया .. अगंताणुबंधी लोभे Thāṇa. 4.84-87 (249); सोलस कसाया पण्णत्ता, तं जहा — अगंताणुबंधी कोह, अगंताणुबंधी माणे, अगंताणुबंधी माया, अगंताणुबंधी लोभे Samav. 36.2; चत्तारि उत्तर-पगडीओ, तासि च णं ओवग्गहिअ अगंताणुबंधी कोहमाणमायालोभे खवदि Viy. 9.31.26 (9.46); Utt. 29.1; आयपदट्टि वत्ते पड्छडणताणुबंधि आभोगे । चिण उवचिण बंध उट्ठर वेय तह निज्जरा चेव Pannav. 14.28. gā. 201 (971); चउब्बिह कोह पण्णत्ते, तं जहा — अगंताणुबंधी कोह ... अपक्खखाणे कोह Pannav. 14.7 (962[1]); JM. माणादओ वि एवं नामाई (११) चउब्बिहा जहाजोगं । नेया पिहप्पिहा वा सव्वेज्जाणुबंधाई ViāVbhā. 2989; भवमणुबंधंति जओज्जंतमणंताणुबंधिणोऽणत्ति ViāVbhā. 1287; तो कोह-माण-माया-लोभा चउरो चउब्बिहा हंति । एक्कसो अगंताणुबंधि-पमुदेहि मेएहि KumāPra. 397.6-7; JS. कोहो माणो माया लोहोणंताणुबंधिसण्णा य Māla. 1234(2); जं तं कसायवेदणीयं कम्म तं सोलसविह — अगंताणुबंधि-कोह-माण-माया-लोहं SaṭṭAg. 1.9.1.23.

अनन्ताणुबंधिविसंयोजणा (anantānubandhi-visamyojanā < anantānubandhi-visamyojanā) *f.* removal (of the four kaṣāyas) which bind one eternally (to saṃsāra), JM. इयाणि उवसामणाकरणं भण्णइ । तस्स इमे अत्थाहिगारा । तं जहा — पटमसम्मत्तस्स उपायणा, देसविरतिलंभो, अगंताणुबंधिविसंयोजणा KamPayCu. V. 5.1.

अनन्तिम (an-antima < an-antima) *adj.* infiniteth (part), JM. तासि (भामाए) जहण्णादीणि पदेसुत्तराणि अनन्ताणि ठाणाणि जाव उक्कोसा । जहण्णातो उक्कोसा वित्तेसाहिता । को वित्तेसो ? तस्संवाणंतिओ भागो KamPay 1.41.3; सव्वुक्कोसरसो जो मूलविभागस्संज्जंतिओ भागो । सव्वघाण दिज्जइ सो इयो देसघाईणं PañSam.(C.) p. 121. gā. 42.

अनन्तिमभाग (anantima-bhāga < anantima-bhāga) *m.* infiniteth part, JS. मणदब्बवग्गणाणमणंतिमभागो उज्जुउक्कस्स । खंडिद-मेतं होदि हु विउलमदिस्सावर दब्बं GomSa.(J.) 452; होदि अनन्तिमभागो तग्गुणमारो वि देसओहिस्स । दोऊणदब्बभेदपमाणकुवहारसंवग्गे GomSa. (J.) 389; सत्ती य लदादार अट्टी सेलोवमाहु घोदीणं । दाहअनन्तिमभागो ति देसघादी तदो सव्वं GomSa.(K.) 180; सयलसकवग्गेहि परिणं चरमच-उहि फासहि । सिद्धाओऽमब्बादोऽनन्तिमभागं गुणं दब्बं GomSa.(K.) 191; 180; तिरिक्खा सव्वजीवाणं किमणंतिमभागो किमणंता भामा Dhavala. 7.496.11; एदे अट्ट जीवभेदा सव्वजीवाणमणंतिमभागो होदि ति Dhavala. 7.498.3; 7.514.1.

अनन्तिय (a-nantiya < ānantya) *n.* endlessness, JŚ. जदि दवदमणं गुणो य गुणा य दवदो अण्णे । दववाणंतिवमववा दववाभायं ववुवन्ति Paññāthi. 44.

अनन्तिय (an-antiya < an-antika) *adj.* not near, distant, AMg. गोधना, कवली नं आरगयं वा पारगयं वा सव्वदूरमूलमणंतिं सई अणइ-पासइ Vjy. 5.4.4 [1, 2] (5.66-67); JM. उत्तमा उण ... देसंतरे असंजमस्स, अनन्तिय कुहम्मस्स CaupCa. 4.6.

अनन्तियत्त (anantiya-tta < ānantika-tva) *n.* endlessness, JŚ. पवरस्स असंखेज्जदिभागमेत्तजोवहि सव्वजोवरासिम्हि भागे हिदे सत्तुवल्हस्स अनन्तियत्तादो Dhavañā. 7.502.3.

अनन्तिया (an-antiyā < an-antikā) *adj.* endless, infinite, AMg. इच्छा नु आगाससमा अनन्तिया Utt. 9.48.

अनंतुस्सप्पिणी (anantussappiñi < anantotsarpiñi) *f.* infinite *utsarapini* (ascending part of the time-cycle), JM. दव्वे खिसि काले भावे चउह बुह वावरो सुदुमो । होइ अणंतुस्सप्पिणिपरिणामो पुग्गल-परिटो Sayaya 86.

अनंतोहि (anantohi < anantāvadhi) *adj.* (Jina) possessing infinite knowledge of an extra-sensory nature (i.e. going beyond the normal range of the senses), JŚ. णमो अनंतोहिजिणाणं Satāg. 4.1.5.

अनंदमाण (a-nandamāna < a-nandamāna) *adj.* (pr. part.) not enjoying, not finding delight, AMg. अनंदमाणो वि चरेज्ज धम्मं मा मे पावतरे भवे Taud. 61.

अनंध (anandha < anandha) *m.* name of a king (let. not blind), JM. अंधपुरं नगरं, तत्थ अणो णाम राया NisCu. 3.269.11.

अनंध (an-andha < an-andha) *adj.* not blind, with eyesight JM. अधोऽणधो व सदा तत्समाणाए तद्देव लंघेइ । भीमं पि नु कंतारं भवकंतारं इय अगोतो PaññāPia. 11.11.

अनंधकार (an-andhakāra < an-andhakāra) *adj.* without darkness, AMg. दोसोऽन्ध अणमणे अनंधकारे समम्मि अणिसिद्धे ... वणम्मि सुते य संघारे MarapVi. 349.

अनंधयार (an-andhayāra < an-andhakāra) *adj.* without darkness, JŚ. दो तिणिण वि सालाओ धेत्तव्वाओ विसालाओ । सुहणिकक-वणपनसणधणाओ अवियइअनंधयाराओ BhaĀrā. 637.

अणन्न (an-anna < an-anya) *adj.* 1 not different, the same, AMg. (Cu. आत्मा) अणो अणन्नो नेवाहु हेउयं च अहेउयं Say. 1.1.1.17; जिगाईहिं वि एवं पक्केणं तु उवरिया नेया । जेणने उवरिहा ते ओतुं सेसए एव PindNi. 150; JM. जे नाणसंजमरया अणद्धिद्वी जिहंदिवा पीरी PaumCa. (V.) 14.39; 2 unique, incomparable, JM. एता उ ताव पली । तुम्हे वि तस्स पट्ठणो अणन्नसोवन्नयकलिया SurSaCu. 2.61; 1.7; दट्ठणं तं अणन्नसरिसंवेदियं विम्भयं गओ Erz. 16.31.

अणन्नदंमि (an-anna-dāmsi < an-anya-dārsin) *adj.* who sees the only one, AMg. जे अणन्नदंसी से अणन्नारामे, जे अणन्नारामे से अणन्नदंसी Āyār. 1.2.6.5 (Si यथावस्थितपदार्थदृष्टा p. 145b.6)

अणन्नपरम (ananna-parama < ananya-parama) *n.* not anything other than the highest, AMg. अणन्नपरमं नाणी नो पमाए कयाइ वि Āyār. 1.3.3.1 (Śi. न विचयेऽन्यः परमः प्रबानोऽस्मादिति अनन्त्यपरमः संयमः p. 166a.10)

अणन्नमण (ananna-maṇa < ananya-manas) *adj.* having the mind set on itself, with concentrated mind, AMg. मावेण अणन्नमणं जे जिणवणं सया अणुचरंति । ते ... न विसीरंति Candā. 101; अं पत्तं सुवपुक्कं तं अणुचितं अणन्नमणो Samthā. 93; समणो समाहिमणो P.D. 30

दंसणनाणे अणन्नमणो Samthā. 29; JM. विमलं अणंतधम्मं अणन्नमणसो पणिवयामि PaumCa. (V.) 9.93.

अणन्नसरिस (ananna-sarisa < ananya-sadṛśa) *adj.* not similar to any other, unique, JM. वत्तं पाणिग्गहणं अणन्नसरिसं वसुमईए PaumCa. (V.) 6.27; 8.21; (वाली) सम्मत्तमावियमई अणन्नसरिसो वसुमईए PaumCa. (V.) 9.2.

अणन्नमारिच्छ (ananna-sāriccha < ananya-sādṛśya = ananya-sadṛśa) *adj.* not similar to anything else, unique, JM. मुञ्जितु भरइवासं मुञ्जिय भोए अणन्नमारिच्छे KaKoPra. 60.23.

अणन्नाइस (anannāisa < ananyāḍṛśa) *adj.* not resembling anything else, unique, Apa. वंशु अणन्नाइसु चरइ जो अणवराइसचित्तु KumāCa. (H.) 8.58.

अणन्नाराम (anannārāma < ananyārāma) *adj.* having delight in that unique one, AMg. जे अणन्नारामे से अणन्नदंसी Āyār. 1.2.6.5. cf. अणन्नदंमि.

अणपउलिअ (ana-paulia = a-pakva) *adj.* not cooked, JM. दिशं असोल्लिअ - मंसासणाण अणपउलिअं तत्रो मंसं अरिपयणपयावेणं तेणं सरमिहिरेण रणे KumāCa. (H.) 6.55.

[अणपज्ज (anapajja) w. r. for अणपपज्ज AR. PSM.]

अणपणीय (an-apanīya < an-apaniya) *ger.* not having removed, JŚ. संसाराइविणित्थरणमिच्छदो अणपणीय दोसाहि । सोदुं ण खमो अहिमणपणीय सोदुं व सघरम्मि BhaĀrā. 1444.

अणपण्णिइ (ana-paṇṇinda < a-prajñāptika-indra) *m.* [also अणवण्णिइ, the Indra (chief) of the Aprajñāptika (Vyantara) gods, AMg. दो अणपण्णिइ पण्णसा, तं जहा — सण्णिहिए चव सामण्णे चव Thāpa. 2.371 (105); सखिइय-सामाणा वत्थ पुजे अणवण्णिइदा अणवण्णिकुमाररायाणो परिवसंति Pannav. 2.46 (193)]

अणपण्णिय (ana-paṇṇiya < a-prajñāpti-ka) *m.* [also *वण्णिय, *पण्णिय] Aprajñāptika (Vyantara god), AMg. तं च पुण्णि निसंवति सुरगणा सअच्छरामोहमोहियमती ... अणवण्णिय पणवण्णिय ... मोहपविबद्धचित्ता Paṇhā. 4.3; 5.3; समणस्स भगवओ महावीरस्स बहवे वाणभंतरा देवा अंतियं पाउमवित्था ... अणवण्णियपणवण्णिय Uvav. 95; एवे वयन्तराणामष्टौ मूलभेदाः, इमे चान्येऽवान्तरभेदा अष्टौ अणपण्णिय इत्यादि Jivābhi. comm. p. 172b.6; तत्थ णं बहवे वाणभंतरा देवा परिवसंति, तं जहा ... अणवण्णिय-पणवण्णिय ... पयगदेवा Pannav. 2.41 (188); 2.46 (193); 2.47 (194); JM. भवणवहवाणभंतरजोइसियविमाणावासिणो देवा ... अणपण्णिय पणपण्णिय ... इय पदमजोयणसए रयणए अट्ठ वंतरा अवरे Pav-Sāro. 1131; दसविह भवणवर्णं अट्ठविहाणं पि वणयरसुराणं । अणपण्णिय-पण-पण्णिय-कोइइयमाइयाणं च KaKoPra. 154.19

अणपण्णियदेवत्तण (anapaṇṇiya-devattana < a-prajñāpti-ka-devatva) *n.* the godhood as an Aprajñāptika (Vyantara) god, AMg. किमं पुण अहं अणपण्णियदेवत्तणं पि नो लमिस्सामि ? Vjy. 10.2.9 (10.21) (comm. अणपण्णिका व्यन्तरनिकायविशेषाः p. 498b.5)

अणपस्सिय (ana-passiya < a-dṛṣṭa) *adj.* (a thing or cause) which is not seen, JM. अणपस्सियण रक्षियं मये एककूणवीसवं AṅgVi. 42.29.

अणपुच्छा (ana-pucchā < a-prcchā) *f.* absence of permission, JM. एकाऽऽमोवण अणे, अणपुच्छ-परिच्छ आलोए NisBhā. 3814 (comm. अणापुच्छ ति अणापुच्छाए पडिबणे कोइ किंचि वेयावच्चाइ काउं नेच्छइ); अणउवस्सयमणे अणपुच्छा नत्थि किंचि नेयव्वं KappBhā. 3936; उवरि पंचमपुण्णे गहणमदत्तं नत्तं ति नेणंति । अणपुच्छ हुपुच्छ वा तं पुण्णे नत्तं ति नेणंति KappBhā. 4300; हुगमावीसमण्णे अणपुच्छा

तिविह सोधि णवमं वा KappBhā. 4311.

अणपुच्छिचि (ana-pucchivi < a-prst̥vā) *ger.* without asking, *Apa.* एककु जि अणपुच्छिचि पइसरहि SudCa.(N.) 8.12.8.

अणपेक्खमाण (an-apekkhamāna < an-apekṣamāna) *adj.* (*pr. part.*) who does not expect, *AMg.* धुणे उरालं अणुवेहमाणे चेह्माण सोयं अणपेक्खमाणे (v. 1 अणपेक्खमाणे) Sūy. 1.10.11.

अणपेक्खिता (an-apekkhittā < an-apekṣya) *ger.* without expecting, after having been regardless (towards), *JŚ.* सोक्खं अणपेक्खिता वाधदि दुक्खमणुगं पि जह पुरिसं BhaĀrā. 1230.

अणपेक्खिय (an-apekhiya < an-apekṣya) *ger.* without expecting, *JŚ.* तह अणपेक्खिय दुक्खं गत्थि सुहं णाम लोमस्मि BhaĀrā. 1250.

अणपेहंत (ana-pehanta < a-prekṣamāna) *adj.* (*pr. part.*) not taking note of, *AMg.* पवयणमणपेहंतस्स तस्स निदंयस्सस्स लुद्धस्स । बहुमोहस्स भगवया संसारोऽणंतो भणिओ OghNi. 445.

अणप्प (an-appa < an-alpa) *adj.* not little or few, much, considerable, extensive, many, *JM.* अट्ठावीसवियं मइणामणप्प-कप्पणाठाणं ।... ह्यसोयं मारओ वेदे JhāSto. 1; Ś (चारणी) उक्खिदाणप्प-कप्पपादवा ।... पवमाणो पवहंति Baṭṭa 9.31.1; *Apa.* मइ जाणित् सुणिहिं अरुप्प कप्पु, तुम्हे वि कहमि तं जण अणप्पु RiPaSam. 14.8, मगण-जणाहिं दिज्जं अणप्प ViPaSam. 3.8

अणप्प (an-appa < an-ātman) *m.* non-self, something other than the self, *JM.* ता ण कज्जं मह इमिणा पियवधव-णिहण कलु-सिएणं बहुयण-परिणिदिणं अणप्पणा इव अप्पणा KuṃMāKa. 48.15.

अणप्प (anappa) *Deśi. m.* sword, खगस्मि अणप्पो DeNāMa. 1.12 (comm. अणप्पो खगः)

अणप्पगंध (ana-ppagantha < a-pragrantha) *adj.* [also अणुप्पगंध] without attachment or tie with the earlier life, *AMg.* से य पडिबधे चउविविहे पणस्से, तं जहा ।... जं णं जं णं दिसं इच्छइ तं णं तं णं दिसं अपडिबधे सुचिभूय लहुभूय अणुप्पगंधे संजमेणं अप्पणं भावेमाणे विहरि-स्सइ Thāṇa. 9.62 (v. 1.) [Ldn.]; अपडिबधे सुचिभूय लहुभूय अणुप्पगंधे Thāṇa. [MV.] 693. p.284; तं णं तं णं दिसं विहरति अपडिबधे सुभूया लहुभूया अप्पगंधा (v. 1. on 28 p.20a) Uvāa. [Ldn.] (comm. अणप्पगंधा p.37a.7); अप्पडिबधे सुभूया लहुभूया अणुप्पगंधा संजमेणं तवसा अप्पणं भावेमाणे विहरति Sūy. 718 p.184 (MV.) = (2.2.65); cf. पगंध a: Āyā. 184 [Abhay. on Thāṇa. अणुप्पगंधे] ति अनुरूपतया - औचित्येन विरतेन त्वयुग्मोद्देशादणुरपि वा सूक्ष्मोऽप्यस्वोऽपि प्रगतो ग्रंथो वा, अथवा अणुप्प ति अनर्थः अतर्पणीयः अद्वैतनीयः परेषामप्यात्मिकत्वात् ग्रन्थवत् द्रव्यवत् ग्रन्थो ज्ञानादित्यस्य सोऽनर्थग्रन्थ इति p.463b.2-4; [अण-प्पगंध > अणप्प-गंध > अणुप्पगंध]

अणप्पज्झ (an-appa-jjha < an-ātma-stha=anātma-vaśa) *adj.* [also अणपज्झ] not being in one's control, lacking self-control, *JM.* अणप्पज्झ भगणि, आऊ, वीआर पुत्त संगमे । संहेण बोसिरणे, बोसहे निट्ठिए सिहं KappBhā 3723 (comm. अनात्मवशः); KappBhā. 3801; वित्तिवपदमणप्पज्झे अपदेसे सुत्तसंकरपमोहे । सत्तु बि पदेसेते वित्तिव-पदा होति णायव्वा NisBhā. 599 (comm. अणप्पज्झो अनात्मवशः ग्रह-गृहीत इत्यर्थः) NisBhā. 1999; 2016; 3502; अणप्पज्झो खेत्तादियो वयज्ज NisCu. 3.179.5; लोहेण अणप्पज्झो कज्जं न गणेह MaraṇVi. 616.

अणप्पभूय (an-appa-bhūya < an-ātma-bhūta) *adj.* who is not self-controlled, who has not realised his own self, *JM.* णाकयन्नुमसिस्से ।... णाऽणप्पभूयं वाइस्सो भगवंतं महामणिं AṅgVi. 10.19.

अणप्पय (an-appa-ya < an-alpa-ka) *adj.* extensive, vast,

Apa. अणप्पय सुक्कप्पय मओ मुणी हुओ गुणी । अणप्पय सुक्कप्पय ... अणुप्प आउमाणु ... तेत्तीसवास-सहामणिं मुंजइ MahāPu.(P.) 45.9.14.

अणप्पय (an-appa-ya < an-ātma-ka) *adj.* non-self, something other than the self, *JŚ.* अणप्पयमाणांतो अणप्पयं चावि सो अयाणंतो । कह होदि सम्मदिट्ठो SamSā 202.

अणप्परअ (anappa-raa < analpa-rava) *adj.* with a big noise, *M* संत्तीदिआणप्परअं सु कादिंति ŚrīKāv. 11.23.

अणप्पवस (an-appa-vasa < an-ātma-vaśa) *adj.* lacking in self-control, *JŚ.* (जीव ।) वसिओ सि चिदं कालं तिहुवणमज्जे अणप्पवसो BhāṇPa 21; पत्तोसि महावसणं तिरियगइण अणप्पवसो BhāṇPa. 99; भमिओ संसारवणे अणाइकालं अणप्पवसो BhāṇPa. 110; सो चव होदि अजाओ अणुचरंतो अणप्पवसो BhaĀrā. 335; अण्णाण-णेह-गारव अणप्पवस-अरुत्त-उवधि-मुनिणं । पलिकुचण ससोपी वरंति वीसंतवे भेदे BhaĀrā. 613; *AMg.* सो होइ अणप्पवसो अजाणं अणुवरंतो उ Gaechā 69; *JM* अणप्पज्झो अणप्पवसो खित्तादितो सो दियाभोयणस्स अवधं वदेत्ता NisBhā 3396; खित्तादिवित्तो अणप्पवसो, सेहो वा, अबिको-विओ, ज्ञाणओ वा गीयस्थो NisCu. 2.61.24.

अणप्पवसग (an-appa-vasaga < an-ātma-vaśaga) *adj.* not being under the influence of self, not having control over oneself, dependent on others, helpless, *AMg.* अणप्पवसगणं तिरियाणं नत्थि सुहं MaraṇVi 607, खओ अणप्पवसओ ओहामिज्जा व पलविज्जा ĀrāhPaḍ.(V.) 723; *JM* अहवा तस्मात्तु मरणं जेगेरिसाई भासेह । पित्तजरेण व गहिओ अणप्पवसओ धुव जाओ PaumCa (V.) 37.22.

अणप्पवसिअ (anappa-vasia < an-ātma-vaśika) *adj.* lacking in self-control, *JŚ* आधारमगगपदो अणप्पवसिओ सुदा होइ Bha-Ārā. 1148, खओ अणप्पवसिओ सो विप्पलवेज जं कि पि BhaĀrā. 1502.

अणप्पिण (an-appiṇa < an-arpaṇa) *n.* not giving back, not returning, *JM* सिज्जा संघारो या, परिसाडी आरिसाडि सो होइ । परिसाडि कारणम्मि अणप्पिणे मासो आणादी KappBhā. 4599.

अणप्पिणण (an-appināṇa < an-arpaṇa) *n.* non-returning, *JM.* (भिक्षुस्स) ओहारवंतीओ तणा वा एगपरे समप्पेतस्स अणप्पिणणं समवति NisCu. 2.169.10; सेज्जासंघारो ऊ परिसाडि अपरिसाडिओ होति । परिसाडि कारणम्मि अणप्पिणणे मासो आणादी NisBhā 1801.

अणप्पिणंत (an-appinanta < an-arpayat) *adj.* (*pr. part.*) not returning, *JM.* गवेसामि ते पुत्तं, जेण ममं परिमविकुण दिओ तस्स दिट्ठमेत्तस्स अणप्पिणंतस्स मार विणय करिस्सं VāṇuHī. 83.24; पक्खिणी-हामि सि अणप्पिणंते सुसावादिणो ति अकित्ति NisCu. 2.181.16; वोक्खव मायसहिं दोसा य अणप्पिणंतम्मि KappBhā. 4606

अणप्पिणिज्जमाण (anappinijjamāna < anarpyamāna) *adj.* (*pass. pr. part.*) which is not offered, *JM.* पाडिहारिमे अणप्पिणिज्ज-माणे अप्पघओ भवति NisCu. 2.181.16.

अणप्पिणिता (anappinitā < anarpya) *ger.* not having returned, *AMg* जे भिक्षू सागारिय-संतिव सेज्जासंघारयं आयाए अवि-गणं कट्ठु अणप्पिणिता संपक्कयइ Nis 2.57; *JM.* अप्पडिहट्टु नाम अण-प्पिणिता NisCu. 2.167.23; एते (संघरणं कल्लं वा) अकोडित्ता अणप्पि-णिता वयति मासल्लहुं (पच्छिंसे) NisCu. 2.169.32.

अणप्पिणिज्जु (anappinittu < anarpya) *ger.* [also अणप्पि-णिज्जु] not having returned, *JM.* एस्सीए कइए तं आइय गृहीत्वा पुण्णे मासकप्पे अप्पडिहट्टु अणप्पिणिज्जु न प्रतीपं अप्पवतीत्यर्थः NisCu. 2.167.28; सुत्तं तेण संघारगसामिणा जहा ते संजता संघारणं अणप्पिणिज्जु गतइ NisCu. 2.168.10.

अणप्पित्तु (anappittu < anarpya) *ger.* without having returned, J.M. पडिहरिणीओ पडिहारिओ य आदाय तं गहेऊणं । अणप्पित्तुमुणप्पित्तु सम्मगमणं तु NisBhā. 1300.

अणप्पिद (anappida < anarpita) *adj.* (ppp.) not applied or used, J.S. अणप्पिदं चमंगे ओसारिय अण्णिकमंगम्मि । उण्णदिदिणिच्छयादो (देवगदीए देवा सम्बजीवाणं केवडिओ भागो ? अणंतम गो) DhavaIā. 7.499.8; अणप्पिदसव्वदब्बेण सुव्वजीवरासिम्हि भागे हिदे संखेज्जुवाणमुदलभादो DhavaIā. 7.508.7; 7.510.8.

अणप्पिदण (anappida-nāna < anarpita-jñāna) *n.* knowledge which is not specified, J.S. गाणाणुवादेण मविअण्णाणि-सुदअण्णाणि सम्बजीवाणं केवडिओ भागो ? अणंतम भागा । कुदो ? अणप्पिद-णाणेहि सम्बजीवरासिम्हि मांगे हिदे अणंतसुव्वोदलभादो DhavaIā. 7.511.11.

अणप्पिय (anappiya < anarpita) *adj.* (ppp.) I that which is not given, J.M. से भणति, 'किं सज्जताणं दिण्णेण' सो भणति, 'अणप्पिते विअणुगगो अम्ह' NisCu. 2.108.11; ववहारेण णट्ठवत्ती, अणप्पिएण चउत्थमासाए ।... कालेण य कालियं नेयं KappBhā. 5:33; 2 not assigned, not intended, not stressed, AMg. दसविहे दवियाणुओगे पण्णत्ते, तं जहा — दवियाणुओगे ... अण्णित्तण्णित्ते Tāṇa. 10.46(726); J.M. सामणमप्पियमण्णियं च तन्मत्तिमे जहा सिद्धो । सिद्धस्स होइ तुलो सम्बो सामणमप्पियमहि ViāVbha. 2153; उण्णत्त विगयं वाऽणप्पियमविसेसियं सपम्मेहि । तं चिय पजायंतरविसेसमणप्पियं नाम ViāVbha. 2171.

अणप्पियणम (anappiya-naya < anarpita-naya) *m.* (Kāl-kāruta) in which the Nayas are not applicable, J.M. ववहारेण णट्ठवत्ती अणप्पित्तणये अ तुच्छमासाए । मूढणयमगमिण य कालेण य कालियं नेयं ĀvCu Vol. I p. 381.1

अणप्पियववहारिय (anappiya-vavahāriya < anarpita-vyāvahārika) *adj.* the common point of view in which a given statement is not intended e.g. if a hellish being is so called its being a living being is not intended, J.M. अइवा दो मूळणया — अण्णियववहारिओ य, अणप्पियववहारिओ य ĀvCu Vol. I p. 380.2.

अणप्पेतु (anappetu(m) < anarpayitu(m) = anarpya) *ger.* without having returned, J.M. उडुवद्धे सेज्जासंधारणो कारणे वेण्णत्ति तं मासकप्पे पुणं अणप्पेतुं वयंतस्स मासलहुं आणादयो दोसा NisCu. 3.168.8.

अणप्पिडंत (anapphidanta = abhraśyat) *adj.* (pr. part.) not slipping, firm, J.M. जस्य .. रज्जुए वा मूसगेहि छिद्रणभयं .. भूमीए हिंसि अपसं रज्जुए ओसरेति, आसणं वा हेट्ठा अणप्पिडंतं ठवेति NisCu. 3.222.15.

अणप्पुण (anapphunna < anāpūrṇa) *adj.* (ppp.) [also अणकुण] not occupied, AMg. जे णं तस्स पल्लस्स आगासपदेसा तेहि वाल्लगेहि अण्णुवा वा अणकुणा वा तओ णं समए गते पगमेण आगासपदेसं अवहाय AnuOg. 396; अत्थि णं तस्स पल्लस्स आगासपदेसा जे णं तेहि वाल्लगेहि अणकुणा ? हेता अत्थि AnuOg. 397 (comm. अणकुण ति आत्पुट्ठाः व्वासाः आक्रान्ता इति यावत् p. 193a.5)

अणप्पुण (anapphunna < an-āsprṣṭā) *adj.* [f. -ā] not touching or covering (larger, bigger), J.M. जुत्तप्पमाण अतिरेग-हीण-माणा य तिविह बसदी । अण्णुणमणकुणा संवाथा वेव णावव्वा NisBhā. 550 (Cu. जा अणप्पुणा सा अतिरेगा)

अणफुडिअ (ana-phudā < a-sphuṭita) *adj.* (ppp.) not fallen or broken, J.M. अणफुडिअ इन्दवारणरम्मा-रामा अकिट्ठकुअता KumāCa. (H.) 7.20.

अणबल (ana-bala < na-bala) *m.* [also अणबल] creditor,

AMg. तं च पुण वदंति केई अलियं पावा ... बुद्धवायिसूयअणबलभणिया Panhā. 2.3 (comm. अणबलभणिव ति अणे महीतठये बलं यस्यासौ अण-बलः बलवान् उत्तमर्णः 30b.10)

अणबाह (ana-bāham < a-bādham) *ade.* without obstruction, J.M. (सो यो वि) जेण निवकुमरचक्कं अवगजेऊण नूण सयमेव । महवज्जारयणपणं अणबाहं विभरं राई SupāCa. 15.210

अणबाहा (ana-bāhā < a-bādā) *f.* absence of trouble, J.M. असरीयाऽणबाहाए (कारणं) होअण-(होइ अण) बाहनिमित्तं अवेथणु अणाउलो निळो ViāVbha. 2127.

अणबोळिय (ana-bolliya < an-ukta) *Deśi adj.* who has not spoken, Apa. अणबोळियउ कि पावियइ दम्मरुलं तर लोइ NāDhaDo 115.

अणअणुण्णाद (aṇ-abbhanu-ṇṇāda < an-abhyanu-jñāta) *adj.* (ppp.) not being permitted, not given consent to, Ś (सीता) जदि दाव मं पेक्खिस्सदि तदो अणअणुण्णादसण्णिवाणेण अधिअं मम राआ कुप्पिस्सदि UttRāCa. 3.12.8.

अणअथ (aṇ-abbhattha < an-abhyasta) *adj.* (ppp.) not practised, not repeatedly performed, AMg. पुव्वाणमत्थकमो रिउमडगहणम्मि जह वि परिहत्थो । सुहदो कीरपडायं न इइ ĀrahPaḍ. (V) 38; न लइइ मुणी वि मरुण्णि । आराहणापडायं पुव्वमणमत्थसुहजोगो ĀrahPaḍ. (V.) 39; J.M. जो जेण अणअथो पोरिसमाई तवो उ तं तिगुणं । कुणइ KappBhā. 1339; 1399; खसफुपीभूएण अणअथकलेण जतो वच्चर ततो वच्चउ KaKoPra. 36.5; Apa. अणअथसत्था महामदमेहा पयंपति पयं समोददेहा MahāPu. (P) 8.2.5.

अणअथणीअ (aṇ-abbhatthaniya < an-abhyarthaniya) *adj.* (pot.) which should not be requested or asked for, Ś. (मदनिका) कि पि पुक्खिणीदसाहसाणुवववसाओ ममं अणअथणीअं अम्म-रथेदि MāIāMā 7.1.49.

अणअंतरा (aṇ-abbhantarā < an-abhyantarā) *adj.* [f.] inexperienced, ignorant (lit. not inside), Ś. (अनसूया) अण-अंतरा तु अम्हे मज्जगदस्स वुत्तंतस्स ŚāK. 29.16.

अणअमसूया (anabbha-pasūyā < anabhra-prasūtā) *adj.* [f.] (ppp.) not produced by a stormy cloud, AMg. जाओ चिय इमाओ इत्थियाओ ... अणअमसूया वज्जासणी Tand. 156.

अणअमय (anabbha-ya < anabhra-ka) *adj.* not coming from a stormy cloud, AMg. जाओ चिय इमाओ इत्थियाओ ... अणअमया वज्जासणी Tand. 156 (comm. अणअमया वज्जासणी ति अणअका अणअ-रहिता वज्जासनिः विद्युत् P. 50a.5)

अणअवुट्ठि (anabbha-vutthi < anabhra-vṛṣṭi) *f.* shower without clouds, untimely shower, J.M. अभिरामे आरामे जावडच्छइ पेच्छणच्छणुच्छाहो । दूरे बालवयंसो, अणअवुट्ठि व्व ता दिट्ठो UvMā. p. 75. gā. 4, Apa. तं नमवि सो वि विहसंतदिट्ठि इय भणइ बाह इहऽणअवुट्ठि ĀnaSāSam. 8.7.

अणअभा (aṇ-abbhā < an-abhrā) *adj.* [f.] without clouds, J.M. जओ महिला णाम ... अणअभा विज्जू CaupCa. 8.31.

अणअभास (aṇ-abbhāsa < an-abhyāsa) *adj.* not near, far away, J.M. उतामा उण ... अणअभासे सावज्जाणुद्धाणाणं CaupCa. 4.5.

अणअभितर (aṇ-abbhintara < an-abhyantara) *adj.* not inside, outside, AMg. अभितरा कसाए होइ अणअभितरा देहे (संखेणा) ĀrahPaḍ. (V.) 185.

अणअभुट्ठिय (aṇ-abbhutthiya < an-abhyutthita) *adj.* (ppp.) not rising or standing up, AMg. तए णं से सुए परिव्वावए सुहेसणं अणअभुट्ठिये पासिता एव ववासी Nāya. 1.5.67.

अणभुद्देमाण (aṇ-abbhuttthemāṇa < an-abhyuttiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) not standing up, AMg. तप णं से कणगच्छण ... अणभुद्देमाणे परम्मुहे संविट्ठ Nya. 1.14.67; 1.14.68.

अणभुवगम (aṇ-abbhuvagama < an-abhyupagama) *m.* non-acceptance, JM. अज्ञाणानभुवगमजयणाहजो KamPay. 5.28 (Malay. सोऽज्ञानानभ्युपगमाथसनाभिरविरतः p. 21a.3), इहं कालियमुत्ते अणभुवगमो सतेहि AvCu. p. 380.6; इह पुण (कालिकभुत्ते) अणभुवगमो, अहिगारी सीहि ओसं GurTaVi. 1.50; ViAvBhā. 2275.

अणभुवगय (aṇ-abbhuva-gaya < an-abhyupa-gata) *adj.* (ppp) not possessing or accepting (the scriptural knowledge), JM. कस्स ण होही देसो अणभुवगयो य निरुवगारी य। अप्यच्छेदमईओ पत्थियओ गंतुकामो य ViAvBhā. 1448.

अणभेजक (aṇa-bhañjaka < ṇa-bhañjaka) *m.* who defaults with the payment of his debt, AMg. त च पुण करेति चोरियं तकरा परदब्बहरा ... अणभेजका ... छेया कयकरणलदलक्खा एते अण्णे य पवमादी परस्स दब्बाहि जे अविरया Paṇhā. 1.3 (comm. ऋणं देयं सज्जति न ददाति p. 46.3)

अणभिओग (aṇ-abhioga < an-abhiyoga) *m.* [also अणभिजोग] request, insistence, JM. समं तु अणेगस्स, पसेस्स अणभिओगमावल्या। एगतो दुइतो व ठिता समराणिया जहासण्णा NisBhā. 3770 (comm. गुरुणा अनेण वा अभियोगो न कायव्वो); VavaBhā. 4.324.

अणभिओय (aṇ-abhioya < an-abhiyoga) *m.* without intention, by chance, AMg. तुभे णं भंते इत्थकारेणं अभिओएणं (अणभिओएणं) इओ चव एह Uva. 31.

अणभिकंत (aṇ-abhikkanta < an-abhikrānta) *adj.* (ppp.) [also °कंता] 1 (when the age) has not passed, AMg. अणभिकंतं च खलु वयं संघेहाय, खणं जाणाहि पडिअ Ayā. 1.2.1.5; 2 (the road) which is not crossed, AMg. अंभुवगए खलु वासावासे अभिपवुट्ठे ... अणभिकतापथा Ayā. 2.3.1 [Ldn]; 3 unoccupied, unused, JM. (सेज्जा) अभिकंत अणभिकंता य KappBhā. 593.

अणभिकंतकिरिया (aṇ-abhikkanta-kiriya < an-abhikrānta-kiriya) *adj.* [r] one who performs a sinful act by living in a place not frequented by other mendicants, AMg. जे भयंतारो तहपवाराई आएसणाणि वा जाव भवणणिहाणि वा अणोदयमाणेहि ओवयंति, अवमाउसो ! अणभिकंतकिरिया वि भवति Ayā. 2.2.37(436)

अणभिकंतसंजोय (aṇabhikkanta-samjōya < anabhikrānta-samyoga) *adj.* who has not overcome the attachments, AMg. वाले अद्वोच्छिण्णबंधणे अणभिकंतसंजोय Ayā. 1.4.4.45 [Ldn.]

अणभिकंताभज्जिया (aṇabhikkantābhajjīya < anabhikrānta+abhagnā) *adj.* not destroyed and not broken, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... तरुणियं वा छिवाडिं अणभिकंताभज्जियं णो पडिगाहेज्जा Ayā. 2.1.1.4(325) (comm. 'अणभिकंताभज्जिय' ति नाभिक्रान्ता जीविताद् अनभिक्रान्ता, सचेतनेत्यर्थः। अनज्जियं अममाम् अमर्दितामविराधितामित्यर्थः p. 323a.12)

अणभिगत (an-abhigata < an-abhigata) *adj.* [also अणभिगय] who has not understood or known, AMg. अलियसंपउत्ता वयणं सावज्जमकुसलं ... अयम्मज्जनं मणंति अणभिगतपुण्णपावा Paṇhā. 2.11; JM. अह तं असस्सोवहत्तं दट्ठुणं ण विमंसति तो णज्जति अणभिगतो वाउक्काएण NisCu. 3.281.1; सोऽ अणभिगताणं, केहे अमुगं क्हिज्जई इत्थं KappBhā. 784 (comm. अनभिगतानाम् अपरिगतानाम्)

अणभिगम (an-abhigama < an-abhigama) *m.* non-understanding, non-comprehension, AMg. तप णं से उदए पेढालपुत्ते अगवं

गोयमं एवं वदासि — एतेहि णं भंते पदाणं पुंवि अण्णाणयाए ... अणभिगमेणं ... एयमट्ठं णो सहितं Sv. 2.7.34(870); Vly. 1.9.22 (1.429)

अणभिगयपुण्णपाव (anabhigaya-punna-pāva < anabhigata-punya-pāpa) *adj.* who has not known merit and demerit, AMg. अलियसंपउत्ता वयणं सावज्जमकुसलं ... अयम्मज्जनं मणंति अणभिगतपुण्णपावा Paṇhā. 2.11, अणभिगयपुण्णपावं उवट्ठवेत्तस्स चउगुरु होंति NisBhā. 3755.

अणभिगहिय (anabhigahiya < anabhigrahika) *adj.* (faith) which is without any bias or critical judgement (one of the five varieties of wrong faith i. e. mithyātra), JM. अभिगहियमणमिगहियाऽऽभिनिवेसिय संसइयमणाभाणं ण मिच्छ Saḍḍ. (D) 51.

अणभिगहिय (anabhigahiya < anabhigrahita) *adj.* not having any restriction (in begging), JM. असिवाइ बहिया कारणेहि तत्थेव वसंति जस्स जो उ तवो। अभिगहियाऽणभिगहितो सा तस्स उ जोगपगिमुदी KappBhā. 5545.

अणभिगहियमिच्छादंसण (anabhigahiya-micchā-damsaṇa < anabhigrahika-mithyā-darsana) *n.* [also अणभिगहिय] false faith which is not taken from heretical views i. e. natural, AMg. अभिगहियमिच्छादंसणे दुविहे पण्णसे ... एवमणभिगहियमिच्छादंसणे वि Thāṇa. 2.85(459)

अणभिगह (anabhiggaha < anabhigraha) *n.* view which is not biased (i. e. natural or usual) (a variety of mithyātra), JM. वेज्जट्ठग ... संविगमसंविग्गा ... अणभिगहमिच्छेत्तर अट्ठमए अत्रित्थी य ... (कुज्जा) कुसलेण तेगिच्छ KappBhā. 1028; 1911; आभिगहियं अणभिगह ... मिच्छत्त पंचहा एवें ŚrāPraSa. 35a.11.

अणभिगहिय (anabhiggahiya < anabhigrahita) *adj.* [also अणभिगहिय] 1 not knowing, not understanding, AMg. अणभिगहियो य सेसेस (comm. अनभिज्ञः) Utt. 28.20; JM. अविसारओ पवयणे अणभिगहियो य सेसेस Paṇnav. 1.101 (110 gā. 129); PavSāro. 460; मिच्छत्तं पंचहा होइ ... अणभिगहियं पुण असंपत्तसम्मत्ताणं KaKoPra. 127.18; 2 not accepted, not received, AMg. अणभिगहियकुदिट्ठी संखेवरु त्ति होइ नायव्वो Utt. 28.26 (अनञ्जीकृता बुद्धिः येन p. 545b.9), JM. आभिगहियं अणभिगहियं ... मिच्छत्तं पंचहा होइ PaṇSam. 5.2; पुण्णपावगणाओ नवपयथा गहिया, अणभिगहिया जस्स णो सहितं त्ति तस्स चउगुरुं काल्पुगं NisCu. 3.280.16; अणभिगहियकुदिट्ठी संखेवरु त्ति होइ नायव्वो ŚrāPraSa. 27. 6a.6; J.S. संसइयमभिगहियं अणभिगहियं च तं (मिच्छत्तं) तिविह BhaĀrā. 56; 3 without any condition or restriction (in begging), JM. केसिं चि अभिगहिया अणभिगहिएसणा उ केसिं चि। मा दु अवणं काहिह सव्वे वि दु ते जिणाणाए KappBhā. 1696; सति भत्तपाणनंभ जावतिएहिं भिक्खाए गच्छंतेहि गच्छस्स पज्जत्तं भवति, तावतिया अभिगहिय-अणभिगहोवा वा गच्छंति NisCu. 2.177.16.

अणभिगहियकुदिट्ठि (anabhiggahiya-kudittṭhi < anabhigrahita-kudṛṣṭi) *adj.* one who has not accepted false faith, AMg. अणभिगहियकुदिट्ठी संखेवरु त्ति होइ नायव्वो Utt. 28.26; Paṇnav. 1.101 gā. 11(110); PavSāro. 958 (comm. अनभिगृहीता अनञ्जीकृता कुत्सिता दृष्टिः सौमतादिदर्शने येन स तथा PavSāro. 958; ŚrāPraSa. comm. on gā. 6 p. 27)

अणभिगहियमिच्छादंसण (anabhiggahiya-micchā-damsaṇa < anabhigrahita-mithyā-darsana) *n.* (wrong faith) not taken from anywhere i. e. natural, AMg. मिच्छादंसणे दुविहे पण्णसे, तं जहा — अभिगहियमिच्छादंसणे चव अणभिगहियमिच्छादंसणे चव

Thāṇa. 2. 83(50); अनभिगगहियमिच्छादंसणे दुविहे पण्णसे, तं जहा — सपज्जवसिते वेव अपज्जवसिते वेव Thāṇa. 2. 85(59)

अनभिगगहियमिच्छादंसणवत्तिवा (anabhiggahiya-micchā-damsaṇa-vattiyā < anabhiṅghita-mithyā-darśana-pratyayiki) *adj.* [f.] caused by the false faith which is not accepted, AMg. मिच्छादंसणवत्तिवा किरिया दुविहा — अनभिगगहियमिच्छादंसणवत्तिवा य अनभिगगहियमिच्छादंसणवत्तिवा य, अनभिगगहियमिच्छादंसणवत्तिवा असण्णीणं सण्णीणं वि जेहि न किञ्चि कुत्तिस्सिमयं पडिबणं ĀvTī.(H.) 612b.5.

अनभिगगहियसिज्जासणिय (anabhiggahiya-sijjāsaniya < anabhiṅghita-sāyyāsaniya) *adj.* not practising any restriction on the things used for bedding and seat, AMg. वासावासं पज्जोसविद्याणं णो कप्पव निगंथाण वा निगंथीणं वा अनभिगगहियसिज्जासणियणं होत्तव Kapp.(S.) 53.

अनभिगगहिया (anabhiggahiyā < anabhiṅghitā) *adj.* [f.] unacceptable, not accepted (a variety of asāyamāṣā bhāṣā), AMg. असञ्चामोसा णं मते ! भासा दुवाळसविहा पण्णसा — आभेतणि आणमणी ... अनभिगगहिया भासा भासा य अभिमाहमि बोद्धवा Pannav. 11.37. ga. 2(866); Vy. 10.3.19 (10.40); JM. PavSāro. 895; Dasaṇṇa. 277.

अनभिजोग (an-abhijogga < an-abhiyogya) *m.* lower gods (like Kilbiṣiṇa) who are not appointed to do work (in the regions where they live), JS. सव्वणिस्सववणेसु दीव-समुदे गइजोदिसि विमाणे । अभिजोग(एग)मणभिजोगो(एगं) (दंसणमोहस्स) उवसमो होइ बोद्धवो KaṇṇPa. 98.

अनभिजोय (an-abhijoya < an-abhiyoga) *m.* (Inst. अनभिजोयणं) absence of an appointment or assignment, JM. मयवं, मज्झ दित्रो संसारनिस्सरणोवाओ, मय सयणस्स परिकथियं, तं न तहा उगगई, तुव्वं वि ता अनभिजोयणं गंतूणं कहेहि ति ĀvTī.(H.) 668b. 2-3.

अनभिजिय (ana-bhijjiya < a-bhedya) *adj.* unbreakable, tough, AMg. आगरसमुट्ठियं तह अद्युसिर बाग-तण-कडय य । कट्टसिला-फलममि व अनभिजिय निप्पकप्पमि संवारो कायव्वो MaruVi. 347.

अनभिनिवेश (an-abhinivesa < an-abhiniveśa) *m.* absence of existence, JM. अनभिनिवेशो पुण विवज्जया होति तत्त्विधाओ वि । वज्जजुवलमाओ पच्छात्तावाइमावेण PaṭṭSa. 11.48 (comm. अनभिनिवेशादत्तत्वेऽभिनिवेशमावेनाभोगादिनलार्थः । अथवा अनभिनिवेशात् पुनरविपर्ययोपपत्त्येवाभावात्); GurPaVi. 1. 132.

अनभिण (ana-bhinna < a-bhinna) *adj.* identical, the same, JM. रज्जं हि नाम ... अनभिणं विसंभसुहाणं SamarKa. 123.8.

अनभिण्ण (an-abhinna < an-abhiñña) *adj.* [also अनभिण्ण] ignorant, ignorant of, JM. जीवो विण्णाणमओ तं चाणिञ्चं ति तो न परलोगो । अह विण्णाणादण्णो तो अनभिण्णो जहागासं ViĀvBhā. 1959; मूढं अस्मि पावे ... अनभिण्णे भावओ हियाहियाणं PaṭṭSa. 18.17, साहू वि । अखलो किमु जो सङ्को जीवाजीवाअनभिण्णो ŚāDhaViPra. 29; सो य पोगमजाती वि ... सकलकट्ठापारगो वि वणियकळाणभिण्णो CaupCa. 6.21; किमणेणं वेदविहिंसमग्गस्स अनभिण्णेण SupāsaCa. 7.289; Ś. (सानुमती) अनभिण्णो कलु ईदिसस्स रुवस्स मोहदिदी अञ्जो ढाक. 6.36.5; (दस-यंती) अनभिण्णु मिह वे ईदिसाणं वज्जाणं Naṭṭa. 2.32.3.

अनभिदुव (an-abhidduya < an-abhidruta) *adj.* not infected by, free from the nuisance of, AMg. फासुयम्मि अणावाहे इत्थीहि अनभिदुव । सत्थ संकप्पव दासं भिक्खू Utt. 35.7 (Jacobi—where no women live)

अनभिधार (an-abhidhāra < an-abhidhāra) *n.* absence of intention (to get initiated by a particular monk), JM. वाकीस कमति पए पडिच्छओ जतिय तमभिधारंती । अभिधारमणभिधारे णायमणातितरे ण लमे KappBhā. 4708 (comm. द्वाविंशतिमप्येतान् जनान् प्रतीच्छको लभते यदि च तं प्रतीच्छकम् अभिधारयन्ति मनसि कुर्वन्ति अनभिधारयन्तस्तु तेऽप्याचार्येभ्यः प्रामाण्या इति भावः) cf. अभिधार.

अनभिधेय (an-abhidheya < an-abhidheya) *adj.* (proper name) whose object-named cannot be denoted by a synonym, JM. पज्जायाणमिधेयं ठिअनणत्थे तयत्थनिरवेकं । जाइच्छियं च नामं जाइव्वं च पाएण ViĀvBhā. 25 (comm. नामवतः पिण्डस्य संबंधी धर्मोऽयं नामान्युपवरितः । स हि नामवान् ... एकेन संकतितमात्रेणेन्द्रादिशब्देनेवाभिधीयते)

अनभिनिविट्ठ (an-abhinivitta < an-abhinivista) *adj.* one who is not insatiating, JM. इहरा अणयरगमा दिट्ठेदुविरोहणाण-विरहेण । अगभिनिविट्ठस्स सुयं इयरस्स उ मिच्छणाणं ति UvPaṇ. 882.

अनभिनिवेश (an-abhinivesa < an-abhiniveśa) *m.* absence of worldly attachment, JM. एत्थ मगदेसणा अगभिनिवेशो PaṭṭSa. 85; 36.

अनभिदिअ (ana-bhindia < a-bhinna) *adj.* not different, same, JM. जो अणुगच्छइ, जच्छइ, छिदिउमच्छइ तणुं च तेति पि । अनभिदिअभावाणं अरइताणं नमो ताणं KumCa.(H.) 7.55.

अनभिदिअभाव (ana-bhindia-bhāva < a-bhinna-bhāva) *adj.* having the same attitude, JM. छिदिउमच्छइ तणुं च तेति पि । अनभिदिअभावाणं अरइताणं नमो ताणं KumCa.(H.) 7.55 (comm. निर्विशेषमनस्कः)

अनभिप्येद (an-abhippeda < an-abhipreta) *adj.* [f. -a] [also 'प्येय] not liked, not agreeable, Ś. (विदूषक) अनभिप्येदा एता कहा, अण्णं कइइस्सं SrapnaVā. 5.4.13.

अनभिभूत (an-abhi-bhūta < an-abhi-bhūta) *adj.* [also 'भूय] not overcome, not put down, AMg. अभिभूय अइक्खू अनभिभूते पधू गिरालंघणताए, जे मई अइहीमणे Āyā. 1.5.6.1 (172) (Sch. he who is great and not distracted in his mind and has become master (over weakness), he who can remain without support); JM. तिविहो य होति कीवो अभिभूतो निमंतणा अगभिभूतो NisBhā. 3637; दुविहो य होइ कीवो अभिभूतो वेव अनभिभूतो य NisBhā. 3638.

अनभिमय (an-abhimaya < an-abhimata) *adj.* (mean- ing) not intended (by the speaker), JM. वयण विण्णाणकलं जइ ते भणिइवि जत्थि किं तेण । अण्णत्थ पक्ख वा सव्वत्थ वि पक्खओ पत्तो । अभिधेयसंकरो वा वत्तरि ये पक्खओऽणमिमय वि । तम्हा निहिट्ठवता मपुंसो वेति सामय्यं ViĀvBhā. 1613-14.

[अनभिय (ana-bhiya < a-bhita) *adj.* afraid of sin, आ. म. दि. At. 1.291 Not traceable]

अनभियत (an-abhiyita < an-abhicita) *adj.* (tree) which is not having a surrounding support, JM. (सव्वचंचित्तपादवा) अण-मियिता चला भिण्णा AṅgVi. 30.11.

अनभिलक्खं (an-abhilakkham < an-abhilakṣyam) *adv.* without any aim or target, JM. वामेण य अनभिलक्खं उइकीकवा उज्जणी-अंगुलि ति रायतण्णं KurMāKa. 73.12.

अनभिलप्प (an-abhilappa < an-abhilāpya) *adj.* not possible to be expressed or explained in words, JM. पण्णवणिज्जा मावा अणंतमाओ उ अनभिलप्पाणं ViĀvBhā. 141; KappBhā. 904; comm. of Śīl. on Śāy. p. 7b.7; सदसुअभिलप्पमेणं अणेणं । इव कुलव-विहं ... वयणं LaAjīŚāSta. 8; JS. पण्णवणिज्जा मावा अणंतमाओ उ

अणभिलसपणं GomSā.(I.) 334.

अणभिलसंत (an-abhīlasanta < an-abhīlasat) *adj.* (pr. part.) not desiring, having no liking in, JM. अणिच्छे अणभिलसंते NisCa. 1.124.12.

अणभिलसमाण (an-abhi-lasamāna < an-abhi-lasamāna = an-abhi-lasat) *adj.* (pr. part.) [f. -i] not desiring, having no interest in, AMg. परस्स लाममणामाएमाणे जाव अणभिलसमाणे नो मणं उक्खावत् णियच्छति Thāna. 4.451(325); तए णं सा धारिणी देवी जहोचिय-पुप्फ-गंध-मलालंकारहारं अणभिलसमाणी Nāya. 1.1.34; परलामं अणस्सायमाणे अतक्केमाणे अपीहमाणे अपत्थेमाणे अणभिलसमाणे दुच्चं सुहसेज्जं उवसंपज्जित्ता णं विहरं Utt. 29.33.

अणभिलसियत्थ (an-abhīlasiyattha < an-abhīlasiyārtha) *n.* undesired object or meaning, JM. अणभिलसियत्थे तुसो जहा दुग्गमो NisCa. 1.11.9.

[अणभिलसेमाण AMgD. v. 2. for अणभिलसमाण, Nāya. 1.1.34; Utt. 29.33]

अणभिलास (an-abhīlāsa < an-abhīlāsa) *adj.* who has no desire (for food), JM. एरिस्स तं, जेमंतस्स अणभिलासस्स अमत्तट्ठि-सणिज्जरा जा सा से भवति गुरुणिभोएण AvTi (H.) 843b 10.

अणभिवुट्ठि (an-abhivutthi < an-abhivutthi) *f.* absence of rain, drought, JM. दुग्गिमक्ख-डमर-दुग्गमारि-ईई-अशुट्ठि-अणभिवुट्ठीओ । हुंति न जियवद्धतरणी पसरइ भांमद्धज्जोओ PavSāro. 445

अणभिवुत्त (an-abhi-vutta < an-abhi-vutta) *adj.* not surrounded by a rampart, JM. अणभिवुत्तं वा णगरे ति बूया, AṅgVi. 162.8.

अणभिसंग (an-abhisāṅga < an-abhisāṅga) *adj.* without attachment, JM. एमाइमत्तिजुतो दाणमियं देइ जो अणभिसंगो । संवे गणे गुरुणं JambūCa.(G.) 16.475.

अणभिसंगओ (an-abhi-sāṅga-o < an-abhi-sāṅga-tas) *adv.* because of non-attachment, JM. उच्चियं च इमे णेयं तस्सा-भावंमि तप्पफलस्सण्णे । अपमत्तसंजयाणं आराणभिसंगओ ण परे PañcāPra. 4.35 (comm. अनभिसंगतः अभिव्यंगमावाप p. 82.2) [AR. AMgD. write अणभिसंगओ]

अणभिसंगा (an-abhisāṅgā < an-abhi-sāṅgā) *adj.* (f) without attachment, JM. भावं विणा वि एवं होति (? होइ) पवत्ती ण बाहने एसा । सवत्थ अणभिसंगा विरतीमावं सुसाहुस्स PañcāPra. 14.17 (comm. अनभिव्यंगा निष्पत्तिवधा)

अणभिसित्त (an-abhisitta < an-abhisikta) *adj.* not crowned, not installed (as king), JM. अणरायं निवमरणे जुवराया दोच्च जावडणमिसित्तो NisBhā. 3363; रण्णेव अणभिसित्ते रज्जे क्खोओ तहा गच्छे VavaBhā. 3.224

अणभिहड (an-abhihaḍa < an-abhihṛta) *adj.* (ppp.) the food (bhikkā) not brought from elsewhere (by the householder), JM. पुब्बपवत्ते गहणं उन्निवत्तपरं ये अणभिहड NisBhā. 2008 (comm. णवंग-णिवेसे पुब्बपवत्तपरिवेत्तणाए गेण्हति मा पवत्तणे दोसो भविस्सति । जं पुब्बुभित्तं परंपरणिक्खित्तं च तं गेण्हति सट्ठाण्हं नो अमिहडं)

अणभिहणेमाण (an-abhi-haṇemāna < an-abhi-ghnat) *adj.* (pr. part.) not crushing, AMg. तए णं अण्हे पुदवि अण्हेमाणे अणभिहणेमाणे ('हणमाणे Ldn. 8.288) जाव अणुवहणेमाणे Viy. 8.7.19 (M.V.)

अणभिहण (an-abhihāṇa < an-abhihāṇa) *n.* absence of naming, JM. वत्थुसस्सं नामं तप्पकयहेउओ सवम्म व्व । वत्थु नाण-

भिहणा होज्जाडभावे वि वाडवत्थो ViAvBhā. 61 (comm. यदि वत्थुनो नामरूपता न स्यात्, तदा तद् वत्स्वेव न भवेत् ... अनभिधानादभिधानरहित-त्वादित्यर्थः)

अणभिहिय (an-abhihiya < an-abhihita) *adj.* not stated in one's own tradition (one of the 32 defects of a Sūtra), JM. अणभिहियमपयमेव य सभावहीणं दवहियं च AvNi. 882 (comm. 'अनभिहितम्' अनुपदिष्टं स्वसिद्धान्ते); KappBhā. 279.

अणभीअ (ana-bhīa < ana-bhita) *adj.* [ana < rna ?] afraid of sin JM. सोऊण अणाउट्ठि अणभीओ वज्जऊण अणं तु । अणवज्जयं उवगओ AvNi. 877 (comm. अणति गच्छति तासु तासु जीवो योनिव्वने-नेत्थण पापम् । तद्धीतः)

अणभुजंत (ana-bhuñjanta < a-bhuñjana) *adj.* not eating, JM. बीस-गुणो तीस-गुणो कलिकालो नूण जत्थ कय-जुगओ । नूणं अणभुजंते लेए मासे स-मंसं व KumāCa.(II) 1.15

अणभुट्ठाण (an-abhuttāṇa < an-abhuttāṇa) *n.* not rising to show respect to or in honour of, JM. अणभुट्ठाणे गुरुग तत्थ वि आणादिणो भवे दोसा NisBhā. 3034 (comm. जइ आयरिओ वेज्जस्स अणभुट्ठाणं ण देति तो चउगुल्ला)

अणभोग (ana-bhoga < an-ābhoga) *m.* lack of use (due to lapse of time), JM. अणभोगे गेलणं अट्ठाणे दुल्लमडट्ठजाते य । सहे गिलाणमादी मज्जाया टावणुहुइओ NisBhā. 391; 392; अणभोगा अतिरित्तं, वसेज्ज अतरंती तप्पडियरा वा । अट्ठाणंमि वि वरिस्स बावाए दूरमगे वा NisBhā. 404 (अणभोगो अत्यंतविस्मृतिः); 419. of. अणभोग.

अणभोगगह (ana-bhoga-gaha < an-ābhoga-graha) *m.* taking without the intention of using it, JM. एसा विही तु दिट्ठे, आउट्ठियेण्हेण तु जं जत्थ । अणभोगगह विगिंचण, विप्पमविचिंचति य जं जत्थ KappBhā. 5875 (comm. अथ अनाभोगेन संसक्तं गृहीतं ततः क्षिप्रमेव विवेचनम्)

अणमंत (a-namanta < a-namat) *adj.* (pr. part.) one who is not submissive, Apa. अणमंतहो जइ किर करइ ललि । तो सुहउत्तणु सइं क्वि पलि CandappaCa.(Y.) 6.7.8.

अणमंथिय (ana-manthiya < a-mathita) *adj.* (ppp.) which is not churned, Apa. अणमंथियउअहि व रयणठाणु अणमंथियउअहि व अपयखोडु ... अयमंथियउअहि व असयजुत्तु ... अणमंथियउअहि व सुरहिवासु SudCa.(N.) 1.4.5.

अणममाण (a-namamāna < a-namat) *adj.* (pr. part.) one who does not bow down, AMg. पासहेणे समण्णागतेहि अस-मण्णागए णममाणेहि अणममाणे विरतेहि अविरते Ayā. 1.6.4.3 (Ācārya Tulasi gives the meaning 'asamarpitā', Jacobi 'not pious') (comm. by Śīl. नममानैः संयमानुष्ठानेन विनयवद्भिः अनममानान् निर्वृण-तया सावधानुष्ठायिनो p. 254a.4)

अणमित्त (a-namitta < a-nimitta) *adj.* without cause, natural, disinterested, Apa. तुहुं अबभीरुहं अणमित्तु (v. 1. अणमित्त) वंथु CandappaCa.(Y.) 6.23.2.

अणमिय (a-namiya < a-namita = a-nata) *adj.* (ppp.) not bent down, not submissive, Apa. अण्णवि अणमिय रिउ उच्चा-डिबि CandappaCa.(Y.) 5.2.9.

अणमियसिर (a-namiya-sira < a-nata-siras) *adj.* whose head is not bowed down, Ś. (द्रौपदी) अणमियसिराणमक्खिबणववणाण-अनुक्खसरमगाणं वीराण माणंओ सुदुसहो ParthaPa. 23.1; Apa. चित्त-गय-महीसु व सो जणेण, दीसइ असारु अणमियसिरेण VaddhaCa. 3.25.8.

अणमिसनयण (anamisā-nayana < animisā-nayana) *n.*

[also अणमीस] unwinking eyes, JM. मयणता जा जंती अणमिस-नयणेहि पुल्लया जाव SurSuCa. 8.143; *adj.* [f. a] तस्सत्थि बहु ... अणमिसनयणा बहुविबुहसमया सुंदरी नाम SupāCa. 25.4; अणमीसनयणाए मए जं पीयं पियमस्स लायसं Subhā(GāSān. 101; Apa. सो विलसइ रससारवगाहु अणमिसनयणु मणकज्जसिद्धि AnāSāSān. 9.11.

अणविल (anambila < anāmla) *adj.* not containing gruel, AMg. तं भिक्षू वा भिक्षुणी वा ... अणविलं ... अपरिणयं ... अणेतमिज्जं ति मणमाणे ... नो पडिगाहेजा Ayār. 2.1.99(369); जे भिक्षू ... अणुणाथोयं अणविलं पडिगाहेति ... तं सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासिये परि-वारट्ठाणं उग्वातियं Nis. 17.133 [Ldn.]; अकडुमत्तित्तमणविलं ... खीणस्स तस्स दावब्बं ĀrāhPaḍ. 759, ĀrāhPaḍ. (V.) 718; जे य अत्ति अकडुया ... अणविला चेव । जे य अमदुरा रसओ ते सुमरसु संपयं तिदे Ārāh.(Sā.) 15; JM. नियताऽनियता भिक्षुयोरिया पाण्डन लवड्ढाहं । अंवलमणविलं वा, पडिमा सव्वा वि अविरुद्धा KappBhā. 1633.

अणय (a-naya < a-naya) *m.* 1 injustice, JM. तत्थ असुहंमि ताव जलं पि दुवासणो ... नओ वि अणओ SamarāKa. 501.4; अणओ अ एस रज्जे जे डिज्जइ जस्स कस्सावि ŚrāPraSā. 27 (p. 155); अणयाओ जणयाहि बहुपडिसेहिओ ŚrāPraSā. 27 (p. 151); Apa. अणउ करंतु वहरि विणिवायइ PaṇCa.(P.) 6.6.2; परिपालइ अणएँ सयलु रज्जु PaṇCa.(P.) 9.12.6; 11 bad conduct, JM. बहुसिक्खिओ वि न मुअइ अणयं दारब्ब दारसं ŚrāPraSā. 27 (p. 151); JŚ. जदि सिक्खिकण अणयं करेदि किं तस्स सिक्खफलं Māla. 908(10); Apa. अणयं करंतु बालु वारिज्जु PaṇCa.(P.) 2.10.6.

अणय (a-naya < a-nata) *adj.* not submissive, arrogant, Apa. तइ वि दु कुणसि अणयपणयाण दुहोइसुहोइवित्थरं MahāPu.(P.) 10.1.4.

अणयकारि (anaya-kāri < anaya-kārin) *adj.* one who performs injustice, JM. माल्लिवहेण न संवी जाया तुज्जइ अणयकारिस्स PaumCa. (V.) 8.73

अणयजण (anaya-jana < anata-jana) *m.* a man who does not bow down, Apa. कुलकमलदणयो अणयजणभवयो MahāPu.(P.) 78.6.4

अणयजिअ (a-nayajjia < a-nayārjita) *adj.* (ppp.) not acquired by justice, JM. अणयज्जियाण (दविणाणं) दाणं सुबहुं पि अपमाणे ŚrāPraSā. p. 79.gā p4

अणयण (a-nayana < a-nayana) *adj.* without the eye (sight), Apa. (कम्माणुं) अणयणु चउ इंदियविसउ थार CandappaCa. (Y.) 11.24.13.

अणयपसंग (a-naya-pasaṅga < a-naya-prasaṅga) *m.* instance of bad conduct, JŚ. रसविज्जजोयथारणअणयपसंगहि विविहेहि (खिज्जए आऊ) BbāvPa. 26.

अणयवार (anaya-yāra < anaya-cāra) *m.* injustice or bad conduct, Apa. रयणसिद्धे पुवुअइ सावलेउ । जइ जाणहि परमत्थे ... अणय-वार म पवसहि JambūSāCa. 5.12.24.

अणयाणंत (ana-yānanta < a-jānat) *adj.* (pr. part.) without knowing, Apa. पइ वत्त णिसुणं वि वसुदत्ते । पदम-सहोयर-अणयाणते ... आइउ असि-वार्यं PaumCa.(S.) 84.8.5.

अणयार (an-ayāra < an-ācāra) *m.* bad conduct, AMg. अणयं अणयारं च सल्लं कम्मदुसंहा MahāNis. 1.17; हा हा अणयारं ... सावज्जं नकरेमि MahāNis. 1.69; Apa. लहर केयण मोहु खणि जाम । अणयार करवलि करिउ असिवरेण आइवि कुरेतिण MayaParāCa. 2.54.2.

अणयार (an-ayāra < an-agāra) *m.* a homeless (monk)

(a Jaina sādhu), JŚ. माओ कारणभूदो साधारणधारभूदानं BhāvPa. 66; बोळामि रयणसारं साधारणधारधमीणं RaySā. 1; 25; 55; 107; BāAnā. 79; JM. अइ भाणिउ पयत्तो अणयारो समहुताए वाणीए PaumCa.(V.) 11.7; Apa. अणयारमहाकेवलियवरु जायउ काण्ण अजर अमर MahāPu. (P.) 67.16.8; मुणि-रिसि-संजयाहं अणयारहं PaṇCa.(P.) 3.11.6; 5.7.4; 15.9.1.

अणयारचरित्त (anayāra-caritta < anagāra-cāritra) *n.* behaviour of a monk, JŚ. णिगंयमहरिसीणं अणयारचरित्तजुत्तिगुत्ताणं ... वोळामि गुणे Māla. 774(9)

अणयारभंडसेवि (anayāra-bhaṇḍa-sevi < anācāra-bhāṇḍa-sevin) *adj.* who uses things got by improper behaviour, AMg. अणयारभंडसेवी जम्मणमरणानुबंधीणि ĀurPacc.(V.) 46; JŚ. Māla. 74(2)

अणयारभावणा (anayāra-bhāvaṇā < anagāra-bhāvaṇā) *f.* thought or reflection on monkhood, JŚ. अणयारभावणाए मावेति य णिचमण्यणं Māla. 863(9)

अणयारमहरिसि (anayāra-maharisi < anagāra-maharīsi) *m.* a great ascetic, a famous monk, JŚ. अणयारमहरिसीणं गाइंदण-रिंदंमहिदाणं Māla. 770(9)

अणयारय (anayāraya < anayārata) *adj.* given to injustice, Apa. अणयारओ वि आयार-सुहु । आयइ वि पोसइ इयइ दुहु AutarāSān. 5.28.

अणयारसहायग (anayāra-sahāyaga < anagāra-sahāyaka) *m.* helper of a monk, JŚ. किं पुण अणयारसहायगेण कीरंतयम्मि पडि-कम्मं BhaĀrā. 1559.

अणयारसुत्त (anayāra-sutta < anagāra-sūtra) *n.* aphorism about monks, JŚ. एदमणयारसुत्तं दसविधपदविणयअत्थसंजुत्तं । जो पइ अत्तिजुत्तो Māla. 772(9)

अणय्या (anayyā < anāryā) *adj.* (f.) ignoble, Mg. (सज्जार) आः अणय्ये । एवं दे आसा छिंदीअहु Cārad. 1.0.36; (शवर) ओ अणय्ये । यीमाविशशि मए । संवदं कहि अणवसि Nāga. 6.23.39.

अणरह (ana-rai < a-rati) *f.* absence of satisfaction, dis-satisfaction, lack of interest, Apa. देविहिं सहियउ अणरह-रहियउ VaḍḍhaCa. 2.20.6; इय अवत्थ अम्मारीय कंतइ भिव कहिय । अंगमणि णिर अणरह उज्जगउ णिसिद्धि SaṇḍoRā. 105.

अणरक्खित (ana-rakkhita < a-rakṣita) *adj.* (ppp.) not protected, JM. उल्ले लहुग गिणाणादिगा य सुणं ठवेति चउल्लुगा । अण-रक्खितोवहम्ममति हि पावेति ज अत्थं VavaBhā. 4.35.

अणरण (anaranna < anarānya) *m.* name of a person, Daśaratha's father, JM. अणरण-सहसकिरणण नाण वेरग जज्जनासं च PaumCa.(V.) 1.57; संभरियं विय वयणं जं तं अणरणमित्तसामक्खं PaumCa.(V.) 10.84; तत्थेव महावेसे अणरणसुओ सुसंगलायम्मे । जाओ नराहिवो दसरहो नामं PaumCa.(V.) 28.70; Apa. मई जियेत्ते अणरणहो गइणं PaumCa.(S.) 21.3.7; दसरहमायउ अणरणजाउ सहसररसेहे तवसि जाउ PaumCa.(S.) 15.1.5.

अणरसिअ (ana-rasā < a-rasika) *adj.* lacking in or devoid of love or delight, M. अणरसिअ किं ण आणसि ण रसेण विणा गुलो होइ GāSaSa. 6.65; JM. अणरसिय-णिब्बिसेला जेहि ण तिहो पिय-विओगो KuvMāKa. 218.23; अणरसियणिब्बिसेले किं कीरइ पम्भरे माणो VajJag. 363; 11; Apa. अणरसियहि सीवहि तणिय तणु राहवरत्तमुंमइ रावमि MahāPu.(P.) 77.7.14.

अणरह (an-araha < an-arha) *adj.* not worthy of, not

honourable, AMg. तप नं से गोसाले ... सावत्थीय नयरीय ... अजिणे विणप्पलावी अणरहा अरहपलावी ... विहरह Vij. 15.9 (15 d); JM. अणरह अणरह-दाम रे मुख ... करसि KumāCa.(H.) 3.56; M. ते अणरह व्व गव्वस्स उत्तुणा क्क ण लज्जंति GauḍVa. 83. cf. अणरहिद.

अणरहिद (aṇa-rahida < ana(ntānubandhikaśāya)-rahitā) *adj.* excluding an unending passion, JŚ. इह कोह । अणरहिदे GomSa.(K.) 322.

अणरहिदसहिदकूढ (aṇa-rahida-sahida-kūḍa < ana(ntānubandhi-kaśāya)-rahita-sahita-kūṭa) *n.* the group of passions including and excluding the endless varieties, JŚ. अणरहिदसहिदकूढे बावत्तरिसय स्याण तेणउदी GomSa.(K.) 796.

अणरामय (aṇa-rāmaya < a-rāmaya a-rati) *m./n.* [also अणराम] [DeNaMā. 1.43 अणरामयमरई comm. अणरामभो अरतिः अणरगंतो अवरत्तय अणरामयदुत्थिओ हवसि तं पि], not interested in, AMg. अणराममरई केसं एवमादी एगट्ठिया बद्ध MahāNis. 2.28, M. दम्भंति दिति सुक्खं कुणंति अणरामयं रमाविति GaSaSa (W. 325; v. l. अणुरा-अभं 425); Apa. णयणं अणरामउ वरंति तव वयणं BhaviKa. 24.8.

अणराय (ana-rāya < a-rāya) *n.* interregnum, JM. अणराया जुगराया ततो वेरज्ज व दोरज्जे NisBhā. 3362; अणरायं निबभरणे जुवराया दोध जाव णमिसित्तो NisBhā. 3363 (Cu. मय रायाणे जाव मूलराया जुवराया व एते दो वि अणमिसित्ता ताव अणरायं भवति 8.198.5); अणराय व समय जखिर णिओहोरोरंति NisBhā. 4094; (Cu. 'अणरायस्ति रण्णो कालगते णिओमय वि जाव अण्णो राया न ठविज्जति 4.234.5 = KappBhā. 2763; 2764).

अणराह (aṇarāha) Deśl. *m.* band on the head, सिरचित्तपट्टि-आय अणराहो DeNaMā 1.24 (comm. सिरसि चित्रपट्टिका)

अणरिक्क (aṇarikka) Deśl. *adj.* [अ-रिक्क engaged, not free?] खणरहिण अरिक्क-अवणरिक्का DeNaMā. 1.20 (comm. अवरिको तथा अणरिक्को क्षणरहितः । निरवसर इति यावत्)

अणरिक्क (ana-rikka < a-rikka) *adj.* not separated, JM. किं रिक्कं । अणरिक्कं तं वेप्पत्तु । जं दहिस्सिरादीहिं अणरिक्कं तं वेप्पत्तु । इयं भाउकायादीहिं अणरिक्कं तत्थ काणवहो होज्ज NisCu. 4.152.15.

अणरिह (aṇariha < anarha) *adj.* not worthy of, AMg. किं नं देवाणुणिय अहमेवस्स अट्ठस्स अणरिह सवणाय Nāya. 1.1.44; से केह अट्ठे अजस्स णं नुअमे अणरिहा सवणाय Niraya. 24; JM. सुत्ताणुण्णातो विदु होइ कयाई अणरिहो उ VavaBhā. 3.76; अह विज्जाया जा अणरिहा बराई वरोवएसणं BhuvaKevCa. 1212; संभासस्साणरिहो अम्हाणं जइ वि रे तह वि KaKa. 55; मण्णे अणरिहो अह एयस्स अट्ठस्स सवणाय KaKoPra. 22.25; रत्तो दुट्ठो मूढो उवएसस्स अणरिहा ChaGa 58; अट्ठारस पुरिसंभं वीसं इत्थीसु दस नपुसेसु । पव्वावणा अणरिहा अनला एपत्तिया दुत्ता KappBhā. 4335; 8. (सीता) जा अय्यउत्तविरहिदा रक्खसराअभवणं आणीमा अणिट्ठाणि अणरिहाणि जहमणोरहप्पवुत्ताणि वज्जाणि साविअमाणा Abhiṇ. 2.1.6.

अणरिहगीत (aṇariha-gīta < anarha-gīta) *adj.* a Jain monk who is not worthy of becoming an Ācārya (a monk who is not worthy of being an Ācārya 'learned') JM. सगणे अणरिह-गीता सुत्तीए णिण्हेज्जेवेहिंति VavaBhā. 3.212 (comm. स्वगणे आचार्य-लक्षणविहीनतया गीतार्था अपि सन्तोऽनर्हाः आचार्यपदायोग्याः)

अणरुह (aṇa-rui < a-ruci) *adj.* without taste, tasteless, JM. को दोसो दोहि मित्रे पसंगदोसेण अणरुई भवे KappBhā. 989.

अणरुह (aṇ-aruha < an-arha) *adj.* not worthy of, improper, JM. अणरह अणरुहदाम रे मुख ... करसि KumāCa.(H.) 3.56.

अणल (anala < anala) *m.* [Hom. (Gr.) 4.395; 415; 429; PāṇiNa. 6] 1 fire (an element), AMg. अणलाणिल-विविहसत्थ-वट्ठण ... माणविराहणाणि Paṇhā 1.35; JM. अणलो व्व मुयइ जाला । वरिसर मेहो व्व लक्खणुपपन्नो PaumCa.(V.) 8.27; उत्तमदुमं हि पिच्छइ हिमइधुमिवाणलेण वा नूणं RitSamn. 49, M. सायमिह समहिउण्हा बलंतमट्ठा-णला गामा GauḍVa 545; उडिणअ(मिंदुसहं ट्ठिआणलं सरअणव्वहमिस्स GauḍVa. 346; Apa. धूमे अणलु पुट्ठेण फट्ठु जिह किर संभाविज्जइ SudCa. (N.) 4.11.13; 2 fire (in a figurative sense), M. विरहाणलो सहि-ज्जइ आसाबंधेण वल्लहणस्स GaSaSa 1.43; जाओ मयणमहाणल-संताव-परवसावयवो LīA. 549; 70; JM. भो संभूय, उवसमसु कोवाणलं Erz. 3.14; 18.1; 3 a group of one-sensed beings, AMg. इमे य पणि-दिप वराप तसे ... अणलाणिलत्तणवणस्सतिगणमिसिस्सि Paṇhā. 1.13.

अणलउक्कर (anala-ukkara < analotkara) *m.* heap of fire, M (विदूषक) पर अणलउक्करो अणिलुक्करोइप्पहो SīhMuḍ. 3.11.

अणलं (an-alam < an-alam) *adv.* insufficient, improper, unable, unfit, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा अणलं अधिरे ... तहप्पगारं पायं ... णो पडिगाहंजा ĀyBr. 2.6.30.600; से भिक्खु वा भिक्खुणी वा सेज्जं पुण वत्थं ... जाणेजा ... अणलं अधिरे ... तहप्पगारं वत्थं ... णो पडिगा-हंजा ĀyBr. 2.5.29(570), उवासं वा अनुवासं वा अणल पव्वाविति Nis. 11.85; 14.8; 18.40; JM. नायगमनायण वा सावगमस्सावगं तु जे भिक्खु । अणलमुवट्ठावेई, सो पावति आणमादीणि NisBhā. 8747; कामं खलु अलसहो ति विहो पज्जत्ति पगतं । अणलं अपचो ति य होति अजोगा व एगट्ठा NisBhā. 3504; अणल उवट्ठावेत्तस्स आणादी दोसा चउसुगं च NisCu. 3.278.9.

अणलकाइय (anala-kāya < anala-kāyika) *adj.* a creature of fire-body, JŚ. ति-त्थावरत्तणुजोगा अणिलालकाइया य तेसु तसा Paññatthi. 111.

अणलक्ख (ana-lakkha < a-laksya) *adj.* (pot. part.) having no target, without an aim, M आभामर अणलक्खं पि मंडलगं महासुहो LīA. 1183

अणलक्खियमीस (ana-lakkhiya-mīsa < a-lakṣita-mīsa) *adj.* (food in which acceptable and unacceptable parts are) mixed so as not to be distinguished, AMg. सेसा विसोहिकोडी भसं पाणं विगिच जहसत्ति । अणलक्खियमीसइ सेवविवेगेवयवसुद्धो Pīṇḍ-Ni 395. (Bollā aṇ-a-lakkhiya)

[अणलगिरि] (anala-giri < anala-giri) *m.* [n. r. for नल-गिरि] name of the elephant of king (aṇḍapradvota, JM. सोऽणल-गिरिणा रति आगओ ĀyPi (H.) 290a.7; एत्थऽणलगिरि इत्थी खंभविप्प-णट्ठो आगतो NisCu. 3.146.28; पज्जोऽणलगिरिणा हत्थि-रयणेण उवट्ठितो NisCu. 3.146.28]. cf. जलगिरि, नलगिरि.

अणलकम्मिण (aṇ-alam-kamma < an-alam-kamma) *adj.* [P. 5.4.7] who is not capable of doing, JM. अनियं दिएण अणलकम्मिणो भोगणप्पयाणे वि UvMA p. 108. gā. 33.

अणलंकार (an-alaṅkāra < an-alaṅkāra) *adj.* not having decoration or ornament, JM. अघणाण धणं सीलं अणलंकाराण मणि अलंकारी UvMA. p. 118. gā. 94

अणलंकिय (aṇ-alaṅkiya < an-alaṅkṛta) *adj.* (ppp.) devoid of ornaments, AMg. इत्थी वा पुरिसो वा अलंकियो वाणलंकियो वा वि Utt. 80.22 [Ldn]; जे भिक्खु विरूक्खेसु मट्ठस्सवेसु इत्थीणि वा पुरिसाणि वा ... अणलंकियाणि वा सुअलंकियाणि वा ... दंसणपडियाए अमि-संघारंति Nis. 12.29 [Ldn.]; 8. (चेदी) अणलंकियं पि अज्जुअं मंडिदं विअ पेक्खामि Gaṇḍ. 2.0.16.

अणलंकियविभूतिय (analamkiya-vibhūsiya < analamkṛta-vibhūṣita) *adj.* (ppp.) decorated without ornaments, AMg. तप नं समणस्स भगवओ गहावीरस्स ... सरीरवं अणलंकियविभूतियं Vjy. 2.1.21 (3.43; 43); एगे पुरिसे अणलंकियविभूतियं Vjy. 13.5.1 (18.98)

अणलजीहा (anala-jihā < anala-jihvā) *f.* fiery tongue, M. मुअर अ संयमुदिणे ताण मुअगमुहणियगभाणलजीहे (सरे) SetuBa. 14.17.

अणलपास (anala-pāsa < anala-pārśva) *n.* vicinity of the fire, Apa. इरविवाहि कमलासणु जाउ पुरोहिउ ... गउरि अणलपासहिं मासंतउ DhamPa. 5.1.7.

अणलपेभ (aṇalappabha < analaprabha) *m.* [also °पव] name of a god living in Jyotiṣka Vimāna, JM. अह सो बोदसवासी देवो अणलपेभो ति नामेण PaumCa. (V) 39.31; 119; 123.

अणलवंत (ana-lavanta < a-lapat) *adj.* (pr. part.) not speaking, Apa. वणि णिवसइ रक्खु य अणलवंतु MahāPu. (P.) 64.2.7.

अणलस (an-alasa < an-alasa) *adj.* 1 not lazy, active, AMg. जोगं च समणधम्ममि जुंजे अणलसो धुवं Dasava. 8.421; उज्जमसु सप देहे अप्पहिबदो अणलसो तं (? अणलसंतो) ĀrāhPaḍ. 693; Apa. वउ-पुरिउ नियकज-अणलसु SaṇKuCa. 698.5; 2 not sluggish, not slothful (eyes), Apa. अणलससयदइदलसरलच्छिइ MahāPu. (P.) 28.15.7.

अणलसिहा (anala-sihā < anala-sikhā) *f.* the flame of fire, JM. परमहिलियणलसिहापडिओ रल्हो व्व नासिहिसि PaumCa. (V) 46.7; M. मुअर-मुह-णिगगभाणल-सिहासओलुग-सुरकिरणं बाणं SetuBa. 5.30; 14.17; कवअलणुगभाणलसिहच्छला वो असि लच्छी (अलीणा) GaṇḍVa. 252.

अणलसुत्त (anala-sutta < anala-sūtra) *n.* the aphorism for which the word *anala* 'insufficiently' is used (Nis. 11.84), JM. एतेसि तु सल्लं पणित्तं च जहा अणलसुत्ते तहा वटुव्वमिति NisCa. 1.132.13.

अणलाभ (aṇalābha < analābha) *adj.* tawny like fire, JM. मउया णिहा सुइया अणलाभा (केसा) कलह-कारया होति KuVMAKa. 131.6.

अणलिय (aṇ-aliya < an-ālīka) *adj.* truthful, not false, AMg. निदं मरुरे अणलिय च। तो सेहवेअब्बो सो खवओ पक्खत्तेण BhattaP. 157; ĀrāhPaḍ. (V) 728; अणलियमणुच्चमंदं ... चत्तारि णा धम्मं कंसि निचं विचित्तकहा ĀrāhPaḍ. (V) 400; JM. अवबलमणलिय-हितं संताणकरि वइमुदासी KappBhā. 2008; अणलिय एगपुत्तो सा पुरवर-गुणसंपदा चंसा TarLa. 204; धुव्वंतो अण लिय-गुण-संयवेण DhammoMa. 13.20; अवखाणयं अणलियं नं अनुभूयं मण चेव Dhutt. 5.6; M. जंपह ... सुइ-संबदं पि अणलियं सलिल-णिही SetuBa. 6.9; Apa. अणलिय-मडुरक्खरभासिरेण NāyCa. (P.) 4.2.5.

अणलियगिर (aṇaliya-gira < analīka-gīr) *f. adj.* of truthful speech, Apa. अणलियगिर जीवहं दय किअइ JasCa. (P.) 3.80.9.

अणलुक्क (ana-lukka < a-lupta) *adj.* not concealed, visible, AMg. अणलुक्के लुक्कमिति अप्पाणं मअइ Vjy. 15.69 (15.103) (v. l. अणिलुक्क)

अणलुरिअ (ana-lūria = a-cchinna) *adj.* (ppp.) uninterrupted, constant (bravery), JM. तस्स चम्मा ... अणलुरिअ-पवावा KumāCa. (H.) 6.83 (comm. चम्पा: सेनिका: अच्छिन्नप्रतापाय)

अणलोत्त (aṇ-aloita < an-ālocita) *adj.* (ppp.) who has not confessed, JM. दुविहा सामाधारी, उवसंवेद मंडली व बोधव्वा।

अणलोत्तमि गुरुया, मंडलिसामायारि अओ बोच्छं NisBhā. 6215.

अणल्लिअंत (aṇ-allianta < a-liyat) *adj.* (pr. part.) not taking resort to, JM. एवं संजया तेसि सट्ठाणं अणल्लिअंतो तेसि सट्ठाणं पम्हुट्ठा OghNi. 97b.9.

अणल्लियणिज्ज (aṇalliyaniijja < ā-liyaniya = anāśrayani-ya) *adj.* (pot. pass. part.) unfit to be resorted to, AMg. विसवली विव अणल्लियणिज्जाओ Tānd. 155.

अणव (a-nava < a-nava) *adj.* 1 not now, old, M. हा किं णु अणवकच्चूरसंगविच्छाअवाडले तरुणि GaṇḍVa. 189; 2 not new (a monk who has observed his monkhood for more than three years), JM. अणवस्सवि डहरगतगुणस्स णियमेण संगहं विंति VavaBhā. 3.121 (comm. य: प्रव्रज्यापर्यायेण त्रिवर्षोत्तीर्ण: सोऽनवक उच्यते)

अणव (aṇava < ?) *n.* name of a muhūrta (the 30th part of a day), AMg. अहोरत्तस्स कइ मुहुत्ता पणत्ता, तं जहा — तीसं मुहुत्ता पणत्ता। ... अणवं भांमय रिसंहे Jambuddi. 7.122.3; SūraP. 10.4.3.

अणवभास (aṇ-avaḍḍa < an-avakḍḍa) *m.* no occasion, S. (संततिलका) विवाहादीणं भेएण उत्तरोत्ताणवभासो SāhMañ. 2.27 (p. 55)

अणवइण्ण (aṇ-avaṇṇa < an-avatīrṇa) *adj.* not descended, not entered, M. (आसयविसओ) अणवइण्णकलिकालो (परसो) Līlā. p. 13 l. 4; Apa. अणवइण्णि अरुहे (= अहंनु) पहिलउ जि जाम छम्मासिउ। ताम अणाहिवेण अणधारहि नृवत्तिरि वरिसिउ MahāPu. (P.) 42.4.17; गम्भागयसुपुरिअ व अणवइण्णगुणरअणनियव वि SaṇKuCa. 458.5.

अणवइदपुव्व (aṇ-avaida-puvva < an-avacita-pūrvva) *adj.* not picked up before, S. (सर्वाः) एदाणि अण्देहि अणवइदपुव्वानि पुप्फाणि BāiCa. 4.12.14.

अणवकय (aṇ-ava-kaya < an-apa-kṛta) *n.* when no injustice is done, in the absence of an unjust act, JM. दुपयं चउप्पयं ... अणवकय वि कयंतो इरइ हयासो UvMa. 206.

अणवक्कमग (aṇ-avakkama-ga < an-apakrama-ka) *adj.* not liable to be removed, JS. पुरिसस्स पावकम्मे अणवक्कमे उदि-णम्मि BhsArā. 1615 (comm. अणवक्कमे निष्प्रतीकारे)

अणवकंखमाण (aṇ-ava-kāṅkhamāṇa < an-ava-kāṅkṣa-māṇa) *adj.* (pr. part.) not longing for, not caring for, not awaiting for, AMg. ते णं अणवकंखमाणो अणवकंखमाणो दइया मेधाविणो पंडिया Āyār. 1.6.3.3 (189); ते अणवकंखमाणो ... अपरिगहमाणो गो परिगहवन्ति सव्वावन्ति च ण लोअंसि Āyār. 1.8.3.1 (209); पाओवग-मणस्स कालं अणवकंखमाणस्स विहरित्थं Vjy. 2.1.48 (2.61); 3.1.40 (3.30); Nāyā. 1.1.204; अत्थ वि य णं ... भत्तपाणपडियाइक्खिए ... कालमणवकंखमाणे विहरइ Thāṇa. 4.362 (314); भत्तपाणपडियाइक्खियाय कालं अणवकंखमाणीए विहरित्थं Antag. 147; Uvāa. 73; 79; Uvav. 86; 87; तप णं से भरए केवली ... पाओवग कालं अणवकंखमाणे-अणवकंखमाणे विहरइ Jambuddi. 3.224; सुसंबुवा पंचहि संवेरहि इह जीवियं अणवकंख-माणो Utt. 12.42; Kapp. (S.) 51.

अणवकंखवत्तिय (aṇ-avakāṅkha-vattiya < an-ava-kāṅkṣa-vṛttika) *adj.* based upon or found in the absence of longing (i. e. indifference or disregard), AMg. अणवकंखवत्तिया किरिया दुविहा पक्खता, तं जहा — आससरीरअणवकंखवत्तिया चेव, परसरीरअणवकंखवत्तिया चेव Thāṇa. 2.34 (50) (comm. अनवकांक्षा स्वशरीराद्यनपेक्षत्वं तेष प्रत्ययो दस्याः सा परकाङ्क्षामत्या p. 41a.11); आसज्जवदण य अणवकंखवत्तिरेणं पुरिसवेरेणं पुहे Vjy. 1.8.8 (1.272) (comm. अनवकाङ्क्षा ... वृत्ति-

वैतनं वज्रेव वेरे तत् तथा p. 94a. 2)

अणवगम (an-avagaya < an-avagata) *adj.* (ppp.) not known, J.S. अणवगयथाउत्स सिस्सस्स अत्थावगमाणवत्तीदो Dhavaḷā. 1.10.1. J.M. अणवगय देवीए गम्मे समयंमि दारओ जाओ UvMā. p. 54.gā 39

अणवगल (an-avagalla < an-avakalya) *adj.* free from old age, AMg. इट्ठस्स अणवगलस्स निरुक्किट्ठस्स जंतुणो Viy. 6. 7. 4 (6.132) (comm. अनवकल्यस्य जरसा अनभिभूतस्य); Jambuddi. 2. 4.1; AnuOg. gā. 104; Tanq. 83; Thāṇa comm. p. 87a 3; J.M. एएसि वयपमाणं अट्ठसमाउ त्ति वीअरागेहि । भणियं जहन्नयं खउ उक्कोसं अणवगल्लोत्ति PaṭṭVa. 50 (comm. अनत्यन्तवृद्धः); उक्कोस अणवगल्लो मयणा संयारसासण्णे PaṭṭVa. 73 (comm. अनवकल्पः योग्यः)

अणवगास (an-avagāsa < an-avakāsa) *adj.* [also अणवकास] lack of special accommodation, J.S. (परमाण्) णाणवकासो ण सावकासो पेसदो भेदा Paṭṭaṭṭhi. 80.

अणवगाहिद (an-avagāhida < an-avagāhita = an-avagādhā) *adj.* not fathomed, not comprehended, S. (सिद्धार्थक) अणवगाहिदपुव्वं अज्जचाणक्कुद्धि अवगाहिदुं इच्छसि Mudrāka. 102. 4.

अणवगीअमहुरा (an-avagīa-mahurā < an-avagīta-mahurā) *adj.* (f.) faultlessly (lit. not blamed) sweet, S. (देव-सोमा) मअवदी वारुणी विअ अणवगीअमहुरा फंकी MatViPra. 9.2.

अणवच्च (an-avacca < an-apatya) *adj.* 1 without a child, childless, J.M. अणवच्चो य मे पुत्तो VasaHi. 214.17; उब्बधेज्ज मया सिद्धत्यपुरम्मि सुंहरिअस्स । अज्जवत्तायविसेसा जाया ध्याणवच्चस्स Supās-Ca. 15.80; S. (नटी) अय्य ! अणवच्चस्स अवच्चुप्पत्तिणिअंभणेण तुज्झ परिणयणत्तरमुदण TapSūva. 1. 2. 3; 2 eunuch, impotent, unable to produce a child, J.M. ऊसित्तो अणवच्चो सावच्चो होति आसित्तो NisBhā. 3574 (Cu. णो जस्स अवच्चं उप्पज्जति निव्वीओ सो उस्सित्तो)

अणवच्चत्त (an-avacca-tta < an-apatya-tva) *n.* childlessness J.M. तओ सुदसणाए तमवल्लेज्ज अणवच्चत्तणेण य अत्तणो महत्तवेरग-मुप्पणं CaupCa. 76.10.

अणवजुय (an-avajuya < an-apayuta) *adj.* not separable, J.M. कामं भरितो तेहिं दंतादी अवजुया तह वि कज्जा । अणवजुयाउ अवज्जा लोए तह उत्तरे चव VavaBhā. 7.398.

अणवज्ज (an-avajja < an-avadya) *adj.* [also as n.] [Takṣ-mī. (Gr.) 1. 4.24; 3.2.39]; not blamable, sinless, faultless, AMg. अणवज्जमतहं तेसि न ते संतुडचारिणो Sny. 1. 1. 2. 29; सत्थेसु वा अणवज्जं वयंति Sny. 1. 6. 29(374); आहाक्कम्मे णं अणवज्जे त्ति मणं पहारेत्ता भवति Viy. 5. 6. 15 (5.139); सक्कणं भंते . किं ... अणवज्जं भासं भासति Viy. 16. 2. 15 (16.38); 16. 2. 15 (16.39); ने वि य सावज्जे त्ति काअं णो चव णं अणवज्जे Uvav 98; अणवज्जेसणिज्जस्स गिण्हणा अवि दुक्करं Utt. 19. 27; Daave. 7.3; 7.46; ते धन्ना जे एयं पहमणवज्जं पवज्जति MarapVi. 630; J.M. सामाअय समइयं सम्मावाओ ... अणवज्जे ... पवज्जखणे य ते अट्ठ AvNi. 864; समया सम्मत पसत्थ ... अट्ठुंछिअ-मगरिहिअं अणवज्जमिमेसवि पगट्ठा AvNi. 1045; इदमिह सव्वणयमयं जिणमत-मणवज्जमच्चत्तं ViAvBhā. 72; अणवज्जं । आणदियसवणं सेयभिकसुणो वंदिमो वयणं Tāṭā. 172; अणवज्जं लेमि अज पव्वज्जं JinadaĀkhyā. 9. 341; मुणिणा वि तेसि भम्मो अणवज्जो कइज्जमादत्तो SurSuCa. 15.106; सव्वमणवज्जवयणं सोउं जं संजमे निरव्वेवो JambāCa.(G.) 31; भासास-मिहं मअइ, अणवज्जं कारणे जमिह मअइ JambāCa.(G.) 5.220; अणवज्जा पव्वज्जा GaṇṇSādSa. 24; Apa. लम्भइ मोक्खु वि अणवज्जु पुज्जु SudCa.

(N.) 8.43.8; जाइ पइट्ठु चरित्तपुरि चित्तवत्तु अणवज्जु MayPaṭṭCa. 1.20.4.

अणवज्जपवज्जा (anavajja-pavajjā < anavadya-pravraj-yā) *f.* unblamable renunciation, J.M. वज्जियरज्जो अज्जसु णणं अण-वज्जपव्वज्जे UvPhvTi p. 353a.gā. 363.

अणवज्जया (ana-vajja-yā < ana-varjya-tā) *f.* avoiding sin, J.M. सोऊण अणाउट्ठि अणमोओ वज्जिऊण अणगं तु । अणवज्जयं उव-गमो धम्मवहं णाम अणगारो AvNi. 977

अणवज्जुअ (an-avajjua < an-apayuta) *adj.* (ppp.) not separable, J.M. कामं देहावयवा दंताइ अवज्जुआ तहविज्जा । अणवज्जुआ न वज्जा AvNi. 1409.

अणवज्जुत्त (an-avajjutta < an-apayukta) *adj.* (ppp.) not separable, J.M. जे पुण अणवज्जुत्ता (दंताइ देहावयवा) ते णो वज्जणिज्जा AvNi. comm. on. 1409

अणवज्ज (ana-vajjha < a-vandhya) *adj.* effective, not sterile, J.M. अहिउच्चिआसि मयणा अणवज्जसासक्ककुमुमसरो KumāCa. (H.) 3.3.

अणवज्ज (an-avajjha < an-ātma-stha = an-ātmavaśa) *adj.* not being in one's control, lacking in self-control, J.M. अणवज्जो वा साहू भणेज्जा, अणवज्जो वा भदंतो भणेज्ज NisCu. 3. 4. 27; अणवज्जो खित्तादिचित्तो पराधीणत्तणो पमसे NisCu. 3. 401. 22. cf. अणपज्ज.

अणवज्जमाणया (an-avajjhāna-yā < an-apadhyāna-tā) *f.* the state of being devoid of morbid contemplation, AMg. तज्जो ठाणा णिगंधाण वा णिगंधीण वा हित्ताए मुहाए भवति, तं जहा — अक्कअणया, अक्कअणया, अणवज्जमाणया Thāṇa 3 384(188) (comm. अपध्यानात्ता आत्तोगैरुध्यायिस्वमिति, उत्क्रियर्धयमुक्तं व्यक्तम्)

अणवट्ठ (anavatttha < anavasthā(nya)) *n.* a kind of atone-ment in which a monk cannot be readmitted (before the completion of the atonement), J.M. अणवट्ठो पारंयिअ पुव्वं भणिया इमं तु नाणत्तं । गिहिभूयस्स य करणं अकरणे गुत्ता य आणादी VavaBhā. 2. 232

अणवट्ठंत (an-avattthanta < an-avattthamāna) *adj.* (pr. part) that which does not last or remain long, J.M. (लेवो) अणवट्ठते तह वि उ, सव्वं अवणेत्तु तो पुणो लिपे KappBhā. 524.

अणवट्ठप्प (an-ava-tthappa < an-ava-sthāpya) *adj.* (pos. part.) the expiation in which the monk is not allowed to join the order unless he completes the punishment imposed on him (the 9th pāṭhaśānta between the 8th called mātā and the 10th called pāṭhaśānta), AMg. तज्जो अणवट्ठप्पा पत्तता, तं जहा — साहम्मियाणं तेणं करमाणे Thāṇa 3 173(203); अणवट्ठप्पं मिअत्तुं गित्तायमाणं नो कप्पइ तस्स गणावज्जइयस्स निज्जइत्तए Vava. 2.7; 2.22; अणवट्ठप्पो य तवो तवपारंयि य दो वि वोच्चिज्जा Tittho. 803; तज्जो अणवट्ठप्पा पत्तता Kapp. 4.3; J.M. अणवट्ठप्पो दोसु य दोम् य पारंयिओ होइ KappBhā. 905; मूर्त्तं अणवट्ठप्पो दुग तिग पारंयिओ होइ KappBhā. 920; 2263.

अणवट्ठप्पारिह (an-avattthappāriha < an-avasthāpyārha) *adj.* (a monk) who is fit to be given the punishment called anavattthappa (sub voce), AMg. णवविधे पायच्छित्ते पत्तते, तं जहा — आलोयणारिह जाव अणवट्ठप्पारिह Thāṇa. 9.42(688); दसविधे पायच्छित्ते पत्तते, तं जहा आलोयणारिह जाव अणवट्ठप्पारिह पारंयिारिह Thāṇa. 10.78 (733); Viy. 25. 7.195 (25.556); Uvav. 30; ViMāPra. 79.21.

अणवट्ठया (an-avatttha-yā < an-avasthāpya-tā) *f.* [metri-

cal shortening] the state of not being fit to be re-admitted (without the completion of the atonement) (demotion) (the 9th *prāyaścitta*). AMg. आलोयण पट्टिकमणे मीस विवेगे तहा विउत्सग्गे । तव छेय मूल अणवट्टया य पारंविप चेव ĀvNi. 1418 = comm. of Abhaya. p. 206b. 2 on Thāṇa. = JīyKapp. 4. cf. अणवट्टप्प.

अणवट्टाण (an-avatthāṇa < an-avasthāṇa) *n.* absence of re-initiation (before completing the penance), JM. तिविहे दुप्पणिहाणे अणवट्टाणं तहा सविविहणे । सामास्य बित्तकप वीप सिक्खावप निदे ŚrīKāśā. 22 (comm. मुहूर्तादियेलावधेरपूर्णं यथाकथंविद् सामायिककरणं वा ... यद्वा अनादरात् सामायिककरणम्)

अणवट्टावणतिय (an-avatthāvaṇa-tiya < an-avasthāvaṇa-trika) *n.* three applications of the penance called *anavatthāvaṇa*, JM. तवतियं, छेयतियं, वा मूलतियं अणवट्टावणतियं च । चरमं च पण्णसरय VavaBhā. (Pithikā) 205 (comm. दशमवेलायामनवस्याप्यं, पकादशवेलायामनवस्याप्यं, द्वादशवेलायामनवस्याप्यम् Part 3 p. 25)

अणवट्टिअसहाव (an-avatthiā-sahāva < an-avasthita-svabhāva) *adj.* of unstable nature, unstable by nature, JM. विवरीओ व संसारो इमीप (सिद्धीप) अणवट्टिअसहावो । पत्थ खलु सुखी वि अलुखी, संतमसंत PaṇṇSu. 28

अणवट्टिय (an-avatthiya < an-avasthita) *adj.* [also अणवट्टिय, "ट्टि"] 1 not lasting or permanent, temporary, AMg. नेरस्याणं भत्ति । ओही किं .. पडिवादी अणवट्टिअ, अवट्टिय अणवट्टिय ? गोयमा ... अणवट्टिय णो अणवट्टिय Paṇṇav. 33.85 (2027; 2029); JM. अणवट्टिया य नेहा सुहि-सयण-पियाह-मणविसया SurSuCa. 4.76; Jā. मज्झिमं व जणं जोअवमणवट्टिंद लोप Bhaṅgā. 1721; तं (ओहिणं) च मणेयविहं - देसोही परमोही - अवट्टिंद अणवट्टिंद ŚaṭĀg. 5.5.57; 2 (sāmāyika) performed unpunctually or in a slipshod manner, not performed (one of the five *atthāras* of *sāmāyika*), AMg. सामास्यस्स समणे-वासरणं पव अश्वारा णाणिअव्वा न समाचरिअव्वा । तं जहा — मणदुप्पणिहाणे, ... कायदुप्पणिहाणे सामास्यस्स सवअकरणया, सामास्यस्स अणवट्टियस्स करणया Uva. 53; Āv. 86; JM. मणवयणकाय - दुप्पणिहाणं ... सवअकरणयं अणवट्टियस्स तह अकरणयं चेव SaDhaVi. 98; दुप्पणिहाणं मणमास्ययाण अणवट्टियस्स करणं वा ... सामस्य हुंति अश्वारा JambCa. (G.) 6.82; 3 not fixed, firm or uniform, changing, fluctuating (in length, duration etc.), AMg. ते मेरुणुवरंता पयाहिणावत्तमंउला सव्वे । अणवट्टिअहिं जोमेहि चंदा सरा गणणा य Jivābhi. 3.838; DevTha. 136; उअओ पासेणं तीसे दो बाहाओ अवट्टियाओ हवति ... दुवे य णं तीसे बाहाओ अणवट्टियाओ हवति Jambuddi 7.31 (comm. p. 454b.3 अलियतपरिमाणे); वयं पुण एव वदामो — ता तीसे तीसे मुहुत्ते सुरियस्स ओया अवट्टिता अवह, तेण परं सुरियस्स ओया अणवट्टिता अवह SāraP. 8.1; तथा णं जंबुद्वी दीवे मेदरस्स पव्वयस्स पुरत्थिमववत्थियमे णं णो सदा पण्णरसमुहुत्ते दिवसे अवह, णो सदा पण्णरसमुहुत्ता राती अवहति, अणवट्टिता णं तत्थ रादिया पण्णत्ता, SāraP. 8.1; JM. चवलो इदियगामो ... अणवट्टियं च चित्तं SurSuCa. 12.138; Apn. बंध अणवट्टिअ अलुह-कम्मु, अप्पा सुपइहइ करइ धम्मु AnāMahSām. 9.3; 4 uncertain, JM. अणवट्टिया तहिं होति उग्गाहारावमादिणे चउरो । पासाणम्मि व वेहा, जा तित्थं ताव सक्कस्स KappBhā. 4778; तित्थिणि चक अणवट्टिय, दुक्कलचरणा अजेवगट VavaBhā. 3.86.

अणवट्टिय (an-avatthiya < an-avasthita) *n.* of uncertain shape or size (one of the four *Palyas* — a measurement of time), JM. पकाअणवट्टियसकापडिसलागमहासलागकत्ता । जोपणसहसोगादा, सवेर-येता सविहमिया Saḍḍi. (D.) 4.78.

अणवट्टियकरण(व) (an-avatthiya-karapa(ya) < an-ava-

stitha-karapa(ka)) *n.* unpunctual or slipshod performance, (one of the five *Atthāras* of *Sāmāyika*), JM. मणवाया कावाणं दुप्पणिहाणाणि तत्स अश्वारा । समरणअकरणयं वा अणवट्टियकरणयं वा वि JugāJiCa. 764, कायमणोवयणाणं दुप्पणिहाणं ... अणवट्टियकरणं चिय सामस्य पव अश्वारा PavSāro. 283

अणवट्टियचित्ता (an-avatthiya-cittā < an-avasthita-cittā) *adj.* [f.] having an unsteady mind, AMg. कुकुवा विव अंतोदहण-सीलाओ, नगयमग्गो विव अणवट्टियचित्ताओ (इत्थियाओ) Tand. 155.

अणवट्टियसंठाण (an-avatthiya-sañthāṇa < an-avasthita-sañthāṇa) *n.* a state of constant motion, AMg. जावं च णं चंदिमसुरिय ... रुवाणं अमिगमण निग्गमण ... अणवट्टियसंठाणसंठित्ती आष-विज्जति तावं च णं असि लोप सि यवुच्चति Jivābhi. 3.841.

अणवण्णिअ (anavanna-inda < aprajñaptika-indra) *m.* the (two) chiefs of the Aprajñaptika gods (named Sannibhiya and Sāmāṇa), AMg. संनिहियसामाणा यस्स दुवे अणवण्णिअ अणवण्णियकुमाररायाणो ... परिवसंति Paṇṇav. 2.46 (193(2))

अणवण्णिय (anavanniya < aprajñaptika) *m.* [also वण्णिय] a class of Vyantara gods, AMg. तं च पुण निसेवंति सुरगणा ... अणवण्णिय-पणवण्णिय ... पतगदेवा Paṇṇā. 4.3; 5.3; (भोमेज्जा नगरा) तत्थ णं बहवे वाणमंतरा देवा परिवसंति — अणवण्णिय-पणवण्णिय Paṇṇav. 2.41(188); कहिं णं भंते ! अणवण्णियाणं देवाणं (पज्जत्तापज्जत्ताणं) ठाणा पण्णत्ता ? कहिं णं भंते ! अणवण्णिया देवा परिवसंति Paṇṇav. 2.46 (193(1)); अणवण्णिय पणवण्णिय ... इमे इंदा Paṇṇav. 2.47(1) (104. gā.161); of अणवण्णिय.

अणवण्णियकुमारराय (anavanniya-kumāra-rāya < aprajñaptika-kumāra-rāja) *m.* the (two) lords of the sons of the Anavanniya gods (named Sannibhiya and Sāmāṇa), AMg. संनिहियसामाणा यस्स दुवे अणवण्णिअ अणवण्णियकुमाररायाणो परिवसंति Paṇṇav. 2.46 (193(2))

अणवत्तणीय (an-avattaniya < an-apavartaniya) *adj.* (pot. part.) not recoverable, JM. आउमणवत्तणीयं सुहमारं होइ ओग-भूमीए CaṇṇCa. 18L v. 20.

अणवत्तमुत्ति (anavatta-mutti < ano'vāpta-mūrti) *adj.* whose body has got the form of a cart, M. हुत्तो हु मुत्तो अणवत्तमुत्ती ... वत्तणी आसि वप सुरारी ŚrīKāśā. 3.6 (comm. अनसि शकटे अवासा प्रविष्टा मूर्तिर्यस्य)

अणवत्थट्टिय (an-avattha-tthiya < an-avastha-sthita) *adj.* of unsteady (limbs), M. अंगेहि मि अणवत्थट्टियहि असहीरणा समुदिट्ठा Līla. 617.

अणवत्थद (an-avatthaddha < an-ātma-staddha) *adj.* whose body is not stiff or swollen (?), JM. पिण्णो वा पुच्छेज्ज अप्यत्थदो वा पुच्छेज्ज अणवत्थदो वा पुच्छेज्ज ĀṅgVi. 135. 21.

अणवत्थपसंग (an-avattha-pasaṅga < an-avasthā-prasaṅga) *m.* (the fault of) resulting in disorderliness, AMg. तत्स य पायच्छित्तं जं सग्गविक गुरु उवहसंति । तं तह अणुसरियव्वं अणवत्थपसंगमीएणं MahāPaco. 31; JM. सवेकखो पवयणम्मि अणवत्थपसंग-वारणाकुसलो VavaBhā. 10.376; 380; तत्स य पायच्छित्तं जं सग्गविक गुरु उवहसंति । तं तह अणुसरियव्वं अणवत्थपसंगमीएणं PaṇṇVn. 465.

अणवत्थभमण (an-avattha-bhamana < an-avastha-bhramana) *adj.* wandering aimlessly (?), JM. उवत्तवरत्तं वासत्थुलम्मि अणवत्थभमणे अ DoNāMā. 1.139 (paraphrased by असमजसविबर्तन in the comm.)

अणवत्था (an-avatthā < an-avasthā) *f.* 1 disorder, confusion, indisciplin, J.M. अहवा तिग्गं, अणवत्थादी तिग्गं वा वि एवं सो गणाओ गिग्गओ, अण्णो वि साहू चित्तेति अहं पि गिग्गच्छामि, अणवत्थीभूतो गच्छधम्मो NisCu. 1. 49.2; सव्वजिणप्पट्टिकुट्टं अणवत्था येरकप्पमेओ अ। इको अ सुआउत्तो (सु + आयुक्तः) वि इण्ह तवसंजंमं अहरा UvMā. 161; (comm. अणवत्था मवति प्रमादप्रायत्वात् प्राणितामपरेषामपि तथा प्रवृत्तेः); J.S. आणा अणवत्था विव सिच्छत्ताहणादिणासो य Māhā 154(4); (comm. अतिप्रसङ्गः। अन्येऽपि तेनैव प्रकारेण वर्तेरन्); 494(6) (comm. स्वेच्छाप्रवृत्तिः); 2 absence of persistence (of relations), J.M. जण्णी जायइ जाया जाया माया पिवा य पुत्तो य। अणवत्था संसारे कम्मवसा सव्वजीवाणं VīMāh. 107; 3 logical fallacy of regressus ad infinitum, AMg. जइ ते भइयव्वो पेसेओ एवं ते भम्मपेसेओ वि तिथा अयम्मप-देसो सिथा ... एवं ते अणवत्था भविस्सइ। तं मा मणाहि, भइयव्वो पपसे, मणाहि धम्मे पेसे से पेसे धम्मे AppOx. 476; J.M. मंगलकरणा सत्थं न मंगलं अह य मंगलस्सावि। मंगलमत्तोऽणवत्था न मंगलमंगलत्ता वा VīAv-Bhā. 15; दरिसणपरत्थयाओ अइदित्थत्तओऽणवत्थाओ। संबंन्धिचयाओ सदावत्थाणमणुमेअं VīAvBhā. 2818.

अणवत्थित (an-avatthita < an-avasthita) *adj.* (ppp.) not settled, not at ease, J.M. अणवत्थितं समुत्थिग्गं अप्पसत्थेसु कित्तिं AṅgVi. 37. 26 (v. 24)

अणवत्थिद (an-avatthida < an-avasthita) *adj.* (ppp.) unsteady, S. (सीता) अज्जवि अणवत्थिदरिथिमिदधुम्मंतणअणं ण पज्जवत्था-वेदि अप्पाणअं UttRāCa. 3. 42 1.

अणवत्थीभूत (anavatthī-bhūta < anavasthī-bhūta) *adj.* (ppp.) fallen into disorder, J.M. अहवा तिग्गं, अणवत्थादी तिग्गं, वा वि एवं सो गणाओ गिग्गओ, अण्णो वि साहू चित्तेति अहं पि गिग्गच्छामि अणवत्थीभूतो गच्छधम्मो NisCu. 1. 49.2.

अणवदग्ग (a-navad-agga < a-namad-agra) *adj.* [*f.* -ā] (for nam > nav, cf. Hem.(Gr) 4. 226; Pischel 251; similarly Schubring. For the traditional commentarial explanation see below under **अणवयग्ग**.) that whose end is not closed (*lit.* bent), endless, continuous (usually occurring in connection with Saṃsāra fancied to be either a forest or an ocean), AMg. अणा-दियं च णं अणवदग्ग दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं भुज्जो भुज्जो अणुपरियट्ठिस्संति Sḍy 719(MV.); अणादीयं परिणाय अणवदग्गं ति वा पुणो। सास्य-मसासण वा इइ दिट्ठि ण धारप Sḍy. 2. 5. 2(755); तिहिं ठाणेहिं सप्रे अणगारे अणादीय अणवदग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं बीतीवय्ज्जा Thāṇa. 2. 40(53); 3. 88(144); तण्ण समणेणं भगवता महावीरेणं अणादीते अणवदग्गे दीहमदे चाउरंतं संसारकंतारे तिण्णे Thāṇa. 10. 103(750); Vīy. 16. 6. 21 (16. 91); अणाइयं अणवदग्गं संसारसागरमिणं SamavPra. 99; अणादीयं च णं अणवदग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं अणुपरियट्ठइ Vīy. 1. 1. 11 (1. 45); 1. 436 [Ldn.] 2. 1. 26 (2. 49); 9. 32. 51 (9. 122); से जहानामप सव्वागासतेदी सिथा - अणादीया अणवदग्गा परित्ता परिलुडा Vīy 12. 2. 17(2) (12. 52); से णं तओ उव्वट्ठिता अणादीयं अणवदग्गं संसारकंतारं Nāyā. 1. 2. 67; 1. 2. 76; 1. 3. 34; अणवदग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं वीइवइस्सइ Nāyā. 1. 4. 22; 1. 5. 129; 1. 15. 14; पळिओवम-सागरोवमाइ अणादीयं अणवदग्गं...संसारकंतारं अणुपरियट्ठंति जीवा मोहवससणिविट्ठा Paṇḍā. 4. 13; 5. 8; Utt. 29. 33; IsiBhā. 3. 2; 23. 6.

अणवइ (an-avadda < an-avadya) *adj.* not blamable, Mārk.(Gr.) 3. 32

अणवबुहा (an-avabuhā < an-avabuddhā) *adj.* (ppp.) [1.] not noticed by, being unaware of, Mg. (चरः) ताप अणवबुह ज्जेव

मम चलणपासे समागच्छिअ .. गिबला संवुत्ता MudrāRā. 19. 2.

अणवबोह (an-avaboha < an-avabodha) *adj.* having no knowledge, J.M. अणोऽणवबोहो खिय बोहकलं पुण सुयं किमण्णाणं ? बोहो वि तओ विकलो जमयस्स अबबोहो VīAvBhā. 1154.

अणवबोहिअ (an-avabohia < an-avabodhya) *ger.* with-
out having awakened, S. (विदूषक) मे अणवबोहिअ अवस्सं वअस्सो ण गच्छइ TapSāṃva. 5. 0. 9.

अणवम (a-navama < a-navama) *adj.* short of the ninth (raan, viz. the ānta), Apa. अणवमरसविसेमु संविज्जइ MahāPu.(P.) 38. 17. 10.

अणवयक्ख (an-avayakkha < an-apekṣa) *adj.* regardless of, indifferent, AMg. सो कुलवरसामिहिं ...। पाएण णोल्लेउं नीई नमरा अणवयक्खो Tittho. 795.

अणवयक्खमाण (an-avayakkhamāṇa < an-apekṣamāṇa) *adj.* (pr part) not caring for, having no regard for, AMg. तए णं ते मागदिय-दारगा ... एवमट्ठं अणवयक्खमाणा सेलएणं जक्खेणं सहिं ... वीइवयंति Nāyā. 1. 9. 38.

अणवयक्खित्तानं (an-avayakkhittānaṃ < an-avekṣya) *ger.* not having looked at or observed, AMg. जे णं नो पभू मगत्तो रुवाइ अणवयक्खित्तानं पासित्तए Vīy. 7. 7. 26 (7. 152)

अणवयग्ग (a-navay-agga < a-namad-agra) *adj.* the end of which is not closed (*lit.* bent), endless, continuous, [tradition gives the meaning *ananta* but commentators explain it differently, अवयग्गं ति देशीवचनोऽन्तवाचकः, तत्सत्तल्लिषेधः अणवयग्गं अनन्तं इत्यर्थः। अथवा अनन्त आसन्नं अग्रम् अन्तो यस्य तत्तया, तल्लिषेधाद् अनवता-ग्रम्, एतद्वैवर्णनाशाद् अनवताग्रम् अनवताग्रम्। अथवा अनवगतमपरिच्छिन्नं परिमाणं यस्य तत्तया Vīy. comm. p. 35a. Schubring takes the basic root to be nam-, cf. Hem. (Gr) 4. 226], AMg. दोहिं ठाणेहिं अणगारे संप्रे अणादीय अणवयग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं वीइवय्ज्जा Thāṇa. 2. 53, असंजुडे अणगारे ... अणवदग्गं ... संसारकंतारं अणुपरियट्ठइ Vīy. 1. 1. 11 (1. 44; 1. 45), 1. 2. 11 (1. 100); 5. 9. 14 (5. 255); Uvav. 32; अणादियं च णं अणवयग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं मुज्जो मुज्जो ... अणुपरियट्ठिस्सइ Nāyā. 1. 3. 24; J.M. अणाइयं अणवयग्गं संसारकंतारं अणुपरियट्ठिस्सइ Erz. 33. 17; संसारमणवयग्गं ... भमइ अणंतं काळं UvMā. 332.

अणवयमाण (a-navayamāṇa < a-namayamāṇa) *adj.* (pr part.) not bending down, not submitting, AMg. से अविहिं-समाणे अणवयमाणे पुढो फासे विण्णोहए Āyār. 1. 5. 2 (5. 26) (comm. अनपवदन् अन्यथैव व्यवस्थितं वस्त्वन्वया वदन् नापवदन् अनपवदन् सुपावाद-मज्जवन् p. 205a 11)

अणवयारत्तण (an-avayāra-ttana < an-apakāra-tva) *n.* not an adverse act, not a harmful act, Apa. जहिं च णयरिहिं फरिहा-व्वो सज्जण-दुज्जणइ अणुइइइ, गंभीरत्तणेण अणवयारत्तणेण व Kuṇ-MāKa. 64. 33.

अणवयारत्तण (an-avayāra-ttana < an-avatāra-tva) *n.* a state of having no crossing, absence of a ford, Apa. जहिं च णयरिहिं फरिहा-व्वो सज्जण-दुज्जणइ अणुइइइ गंभीरत्तणेण अणवयारत्तणेण व Kuṇ-MāKa. 64. 33.

अणवरइ (an-avaraddha < an-aparaddha) *adj.* not committing a sin or an offence, innocent, S. (विबलेखा) महाराजो परवसो अमं जणो। ता महाराएण अम्मणुण्णादा इच्छदि देवेसु अणवरइ अत्ताणअं कादुं Vikramo. 2. 18. B; (मालती) तस्स देवस्स परकेरअत्तणेव

अणवरद्धं अत्ताणं परिब्रह्मस्स MāleMā. 8.9.9; (चेटी) अणवरद्धो एव पत्थ मट्ठा TapSāmva. 1.16.4; JM. तत्थ कोहो गाम जं केण अवरद्धे वा अणवरद्धे वा ... तत्तणा-मारणा-भावो उववज्ज KuvMāKa. 4.18.

अणवरद्धकुद्ध (anavaraddha-kuddha < anaparāddha-kruddha) *adj.* angry towards innocent, M. अणवरद्ध-कुद्धा चोरं सि KuvMāKa. 65.10.

अणवरय (aṇ-avaraya < an-avarata) *adj.* [also अणवरम] 1 uninterrupted, continuous, AMg. तं (केवलणं) ते अप्पट्ठिहवसुत्ति-पसरमणवरयमणिगलं अत्थि ViTha. 29; JM. इधो यं विस्सभूती अणवरय-पयाणेहिं समागभो णयरं CaṇpCa. 98.28; रिद्धिहिं संगभो गयवरो च्व अणवरयदाणवरिसेण मग्गणगणपणईणं उवयारं कुणह लीलाय MaViCa. (G.) 3b.1(1); तओ -- पट्ठिओ गामचित्तगो, पत्तो य अणवरयगमणेण महाडवीय MaViCa. (G.) 3b.6(1); विणयंथरे गहेउं अणवरयपयाणेहिं संचलितं Vi-keṇCa. 2.34; विच्छइ रयणिनिरामे सुमिणे सयणम्मि सुहसुता । अणवरय-दाणपसरिय-मग्गण-भमरोलि-बड्डियाणंदं । कुटुञ्जल-जमधवलं भरनरिंदं च करिनाहं JūḡJiCa. 122.6.9; अणवरयवहलोमचकंचुयं जणियजगमणाणंदं । जे न बुणावइ सीसं कव्वं पेम्मं च किं तेण VajLag. 25; M धुअइ च्व मअकलंके कबोलपडिअस्स माणिणी उअइ । अणवरअवाहजलभरिअणअण-कलसेहिं चंदस्स GāSāKa. 3.80; S. (कपित्थ) देव, पेक्खदु अणवरअ-विप्पण्ण-वुत्तिगज्जुणं BāiRa. 7.64.1; Apa. अणवरयदाण जिय-सरि-पवाहु VaddhaCa. 5.18.8; 2 without stopping, JM. अप्पणो वि अणवर-यपयाणेहिं गच्छता पत्ता कैपिलपुरं Erz. 17.81.

अणवरयं (aṇ-avarayaṃ < an-avaratam) *adv.* [also अणवरयं] [In Opd. anavaraya] continuously, incessantly, AMg. अणवरयं अभिनेदता यं अभिरयुणता यं एवं वयासी Viy. 9.204; 11.61; [Ldn]; Nāyā. 1.1.143; Uvav. 53; Jambudd. 2.64; DāKa. 10.18; अणवरयं अभिनेदमाणा यं अभिरयुणमाणा यं एवं वयासी Kapp. (J.) 110; इय नायत्तस्सकूतो इदिय-तुरण सप्पु विसप्पु । अणवरयभावमाणे निमिणइहं नाणरज्जुहिं AṇṇhPaḍ. 643; JM. तह भाणुवेग खयरो अम्ह समीवम्मि एअ अणवरयं SurSuCa. 12.35; अन्तमणंतमणोरपारभववारिसि-मणवरयं । पुव्वं परिबट्ठियं निरियसियसपुरिसाहभावेण MaViCa. (G.) 1b.8(1); अणवरयशरंतगिरिनिज्जअरसंकारमण्हा (महाडवी) MaViCa. (G.) 3b.8(1); चउसरणगमणदुक्खडगरिहा सुकडणुभोयं चेव । एअ गणो अणवरयं आयव्वो कुसलेउं ति JinadaAkkya. 1.14.6.6; इ. दिसागओ जइसउ, सहावुण्णउ अणवरय-पयट्ट-दाणपसरो च्व KuvMāKa. 6.21; अइ सेविउं पयत्ता मेज्जं अणवरयमुक्कीसासा SamāKa. 65.18; अणवरयं च गच्छंतो पत्तो मगकूलं नाम कूलं KāiKa. 262.33; अनिमित्तं जलविंदुं नयणसु पडंति जस्स अणवरयं । दसणा इवति कसणा सो जीवइ सत्तं दिअडाइ RītSamu. 34; तेहिं वरधणू सेणावर-पए अहिंसिचिऊण पेसिओ दीहराणो उववि, पयसो अणवरयं गंतु Erz. 17.30; J.S. सो इवदि पायच्छित्तं अणवरयं चेव कायव्वो NiySā. 119; अणवरयं धम्मकूडपसंगो होदि मुणिराओ RaySā. 93; जं जाणिऊण जोई जो अत्थो जोइऊण अणवरयं । अब्बावाहमणंतं अणोवमं इवइ गिअवाणं MokPa. 3; णविएहिं जं णविअइ हाइअइ हाइएहिं अणवरयं । थुअवेतेहिं थुणिअइ देहत्थं किं पि तं मुणइ MokPa. 103; णिवडंति तरय पत्ताइ खगसरिसाइ अणवरयं SāA.(V.) 156; अणवरयं जो संचदि लच्छि ण यं देदि गेय भुंजेदि । अप्पणिया वि यं लच्छी पर-लच्छि-समाणिआ तस्स KattiAṇ. 15; M. संजिज्जेणं व सिरीएं तुज्जं दाहिणुआवलवाय । अणवरअमणिट्ठिअमेस कणअ-वरिसं करो मुअइ GauḍVa. 709; S. (कपूरिका) रोहक, अणवरयविरहवविविहसुरयोवयारचुरत्तणपरिसीलणातुट्ठेण भयवया मय-देण वत्तव्वनवणा जाणामि RamMā. 3.4.6; Apa. जोहव-विदिहिं णाममउ जो हाइअइ देउ । मोक्खइं कारणि अणवरउ सो परमप्पउ देउ Pāramapp. 1.39; ता पत्ताहिं मट्ठु पियपत्तिवहे ... अणवरयं पुज्जियेववहे

JasCa. 2.80.7; तहिं गिहसु तेण पंचत्थिकाय । अणवरउ धरियदुसहवयाइ पयाइ पडिमउ सावयाइ NāyCa. (P.) 1.12.6; उत्तुंग-सिहिण अणवरय-सुहिण PaNāCa. (P.) 4.5.5; नियवासर-अणवरय-पविसंत-ओकारमुहर-जोहेहिं JambūSāCa. 5.1.28; अणवरयं सलसलियं कंसालजुयलाइ SudCa. (N.) 7.6.6; अणवरउ णरिंदहिं विहियसेव । सो सुमरइ तुम्हइं देवदेव KarCa. 3.10.7; पयइए परोवक दुहवराइं अणवरयकूडसासाउराइ DhamPar. 6.14.1; अणवरय-चलिय-सुविचामरहिं .. महगणहिं VaddhaCa. 1.12.10; अणवरउ वेरुमणि समरेवि चलिउ रवि उप्परि उच्छरेवि CandappaCa. (Y.) 1.8.2.

अणवराइस (anavarāisa < anaparādīsa) *adj.* like whom or which there is none else, unequalled, above par, Apa. अम्मु अणवराइसु चरइ जो अणवराइस-चित्तु KumāCa. (H.) 8.58. cf. **अणवराइसु**. **अणवराध** (aṇ-avarādha < an-aparādha) *adj.* innocent, without guilt, J.S. इम्मदि मारज्जदि वा वज्जदि कंभदि यं अणवराधो वि BhaAra. 1146.

अणवराह (aṇ-avarāha < an-aparādha) *adj.* innocent, sinless, JM. सोअणवराहो च्व पुणो न वज्जए ववकारणाभावा ViAraBha. 1840.

अणवराहि (aṇ-avarāhi < an-aparādhi) *adj.* (one) who has not committed a sin or an offence, JM. तो यं अणवराहि-सि काउं सिगवहीए कुम्मकारवेक्खो नाम पट्ठणं तस्स नामेणं कथं Erz. 34.7; सो यं बालत्तेण .. अणवराहिणो अण्णे हिंमे यं परिताडयंतो परिममइ KuvMāKa. 45.22; मयं मणियं, 'कोस अइ अणवराही गहिओ'ति KuvMāKa. 59.32.

अणवल (aṇa-vala < ṇa-bala) *n.* one who has the strength of having given credit, a creditor, AMg. तं च पुण वदंति केइ अलियं पावा ... दुट्ठवाप्पि-सुयक-अणवल-अणिआ यं Paṇṇhā. 2.3 (comm. 'अणवल अणिआ यं' ति ऋणे गृहीतव्ये बलं यस्यासौ ऋणबलो बलवानुत्त-मर्गस्तेन मणिता Abhay. p. 30b.6)

अणवल (aṇa-vala < a-vala) *adj.* who is not crooked i. e. straightforward, JM. अफहस-अणवल-अचलमकुलुयमडंभगो असीमरा ... आयाउसलो VavaBha. 3.126.

अणवलंब (aṇ-avalamba < an-avalamba) *adj.* [f. -a] lacking in support, supportless, M. णु णासमणवलंबा एइ थिय सा वि सुउरिसाभावे । देववसा तेण सिरीए होइ णासंसिओ विरहो GauḍVa. 934. (ण is taken with होइ)

अणवलया (anavala-yā < a-vala(ya)-tā) *adj.* [f.] straight-forwardness, JM. अणवलया होइ [अ]कुलितं VavaBha. 3.129.

अणवलाव (aṇ-avalāva < an-apalāpa) *m.* absence of denial, JM. अणिअवणं अणवलावो तप्पडिक्खो अवलावो NīCa. 1.11.20.

अणवलेव (aṇ-avaleva < an-apalepa) *n.* state of being free from vanity or conceit, S. (सानुमती) सरिसं पदं पच्छादाव-गुरुणो सिणेहस्स अणवलेवस्स अ Sāk. 6.13.1.

अणवस (aṇ-avasa < a-vaśa) *adj.* without dependence, spontaneously, Apa. जामु महाजसेण रेण अणवसेण भवलीहउअ तिहुवणु PaumCa. (S.) 12.6.9.

अणवसर (aṇ-avasara < an-avasara) *adj.* [DeNāMā. 1.14; PāliNā. 836] out of place or context, unexpected, JM. विवसओ अणवसरो दट्ठण तेण राईए पदम-जामे ... णिकलंतु पयत्ता सव्वगामउडा KuvMāKa. 46.11; Apa. कुलमसरअणवसर (Voc.) MahāPu. (P.) 2.3.20.

अणवसास (aṇ-avasāsa < an-avaśāśa) *adj.* [f. -a] free from frost, M. रअ-पुज-रद-गमणा सहंति इइ सायमणवसासाओ ।

पच्छद-पसण-भिक-मंडला गिम्ह-रणीओ GauḍVa. 589.

अणवसाणदा (aṇ-avasāṇa-dā < an-avasāṇa-tā) *f.* endlessness, Ś. (राजा) अहो किम-करणिज्जाणं पि आसाप अणवसाणदा CaudLe. 1.13(6).

अणवाय (aṇ-avāya < an-āpāta) *m.* absence of visit or arrival, JM. अणवायमसंलोए अणवाय चैव होति संलोए KappBhā. 410.

अणवाह (aṇa-vāha < a-bādha) *n.* place free from trouble, JM. आसज्जासा(?) मणावाहे अणवाहे वा गणहरागम्म VavaBhā. 7.180 (comm अथ सापायं ततस्तासां गणवर आगच्छति)

अणवाहं (aṇa-vāhaṃ < a-bādham) *adv.* safely, without any hindrance, JM. महकज्जारयणपणं अणवाहं विहरं राहं SupāCa. 15.209

अणविजोय (aṇa-vijoya < ana-viyoga) *n.* separation from Aṇa (Anantānubandhin), JM. छव्वीसुणाहमिच्छे उव्वलणाय व सम्म-मीसाण । चउवीस अणविजोए भावो भूओ वि मिच्छाओ PaṇSaṃ. p. 218a. gā. 38.

अणविण (aṇ-aviṇṇa < an-aviṇṇa) *adj.* not ignorant or unskilled, Apa. अणविण्णु अणालसु बल-विताउ किउ एए एरिसु कोट्वालु PaṇCa. (P.) 6.8.6.

अणविहेय (aṇa-viheya < a-vidheya) *adj.* not manageable, opposed or adverse, Apa. एवहिं तउ आणएँ अम्ह तेउ सो भंजहं जो तइ अणविहेउ BhaviKa. 258.5.

अणवीची (aṇa-vīcī < anu-vīcī) *adv.* (w. r. for अनुवीची) according to the tradition (of the Scriptures), JŚ. सच्च असच्चमोसं अदिवादीदोसवज्जमणवज्जं । वदमाणस्सणवीची भासासमिदी इवे सुदा Māla. 307(5)

अणवेक्खंत (aṇ-avekkhanta < an-apekṣamāṇa) *adj.* (pr. part.) disregarding, JM. सदाविसयगिदो सद्धम्मपरम्मुहो पमायपरो । जिणमयमणवेक्खंतो वट्टइ अट्टमि आणमि JhāṇSa. 17.

अणवेक्खंती (aṇ-avekkhantī < an-avekṣamāṇā) *adj.* [f.] (pr. part.) not seeing, not observing, Ś. (कौसल्या) भववदि ! जाणामि एदं अणवेक्खंती वंचआमि विअ ता इदो अण्णदो भविअ पेक्खम्ह UttRāCa. 4.26.5

अणवेक्खमाण (aṇ-avekkhamāṇa < an-apekṣamāṇa) *adj.* [also अणपेक्खमाण] with no regard or consideration for, AMg. धुणे उराळं अणुवेहमाणे चेव्वाण सोयं अणपेक्खमाणे Sūy. 1.10.11 (MV.) कालं अणवेक्खमाणं विहरित्थं सि कट्टु Nāya. 1.16.323.

अणवेक्खया (aṇ-avekkhaya < an-avekṣatā) *f.* lack of supervision, AMg. सपरीभवति अणवेक्खया, जह भिक्खवाहणा लोए Gaeḥā. 88. v. 1. अणवेक्खया.

अणवेक्खा (aṇ-avekkhā < an-apekṣā) *f.* disregard or indifference, JM. ताइ पीतिवराइ असइपुब्बं सि होति येज्जानि । वेसिय अणवेक्खाए जिम्ह जटा इति बिस्संमो VavaBhā. 3.188.

अणवेक्खिऊण (aṇ-avekkhiūṇa < an-apekṣya) *ger.* having disregarded or set aside, JM. इमिणा वि मायापेव्हेण पावहियणं ... अणवेक्खिऊण लज्जं ... गिहयं गोहिओ इमिणा सो वराओ KuvMāKa. 61.18; अणवेक्खिऊण लोवाववायं KuvMāKa. 61.19; 78.18; इय अक्खरियनिबंधमवेक्खं केण कारणेणेयं । अणवेक्खिऊण सव्वं महव्वयाइं समुच्च-इसि MuSuvraCa. 113; विसम-सर बाण-भोरणि-ताविय-हियएण गय-विदेएण । कज्ज-परिणायमणवेक्खिऊण अयधम्म-कुमारेण MuSuvraCa. 178; जावय-मेसं भणिओ तावय-मेसं च कुणह जो पुरिसो । अणवेक्खिऊण सेसं गामेय समो न सो जुग्गो DhammoMā. 63.

अणवेक्खिदसरी (aṇ-avekkhida-sarira < an-apekṣita-sarira or an-avekṣita-sarira) *m.* one who does not care for one's body (i. e. life), Ś. (द्रौपदी) गाह ! मा वसु जणसेणी परिहवुरी-विदकोवाणला अणवेक्खिदसरीरा संचरिस्सथ VepiSām. 1.26.2.

अणवेक्खिय (aṇ-avekkhiya < an-apekṣya) *ger.* [also अणवेक्खिय] having no regard or consideration for, having disregarded, JM. उज्झिय निय-वंस-कम्म अणवेक्खिय अयस-पट्ठयं लाय । ... अणवेक्खिय गुरु-भावं अंगीवाऊण तह अदक्खितं SurSuCa. 5.64; 65; अणवेक्खियं च पर बभं अणवेक्खियं आहवेइ जो कज्जं SurSuCa. 8.22; Ś. (दमयन्ती) कथं अणवेक्खियं मं गदो भज्जउत्तो Nāya. 4.15.6; (चेटी) अय्य कुदो मं अणवेक्खियं गच्छसि SubhāDha. 2.1.1; (विदूषक) भो वअस्स ... अणं च भादुवग अणवेक्खियं जीविअणिरवेक्खं उवक्कमसि SubhāDha. 5.4.5.

अणवेक्खियकारिया (aṇ-avekkhiya-kāriyā < an-apekṣya-kārikā) *adj.* [f.] indiscreet, JM. सीयलपवणपयोणेण पणियो कह वि लज्जचयणो । परिचित्तं पवत्तो अणवेक्खियकारिया भी मे UvPaṇṇ. p. 350a. gā. 270.

अणवेळ (aṇa-velam < anya-velam) *adv.* at another time, M. अणवेळं साहिज्जसु पयं तुह हेरिण जं सिट्ठं । एसा रमणीया मयण-चच्चरी ताव बोळ Līa. 112

अणवेविर (aṇa-vevira < a-vepana-sīla) *adj.* unshaking, firm, M. कमवसइ जुण-कोलो नुट्टर सेसो, सुभन्ति दिक्खिणो । कुम्भो वि लिसइ अणवेविरमि तर पउ महीवरणे KumāCa. (H.) 8.100.

अणव्वस (aṇa-vvasa < a-vaśa) *adj.* unruly, uncontrollable, Apa. मयणलो अण वाविउ णिरकुत्तो केसरि अण जह तह अणव्वसो PaṇCa. (P.) 11.6.12.

अणसंजोणविहि (aṇasamjoṇavihi < aṇa + a-samyojana-vidhi) *m.* method or way of dissociating oneself from strong passions, JŚ. सम्मसं देसज्जं अणसंजोणविहिं च उक्खंस्स । पहा-संलेज्जदिमे बारं पडिअज्जे जीवो GomSā. (K.) 618.

अणसंजोजिद (aṇasamjojida < aṇa + a-samyojita) *adj.* (ppp.) dissociated (from passions), JŚ. अणसंजोजिदमिच्छे सुहुतजंतं तु गत्थि मरणं सु GomSā. (K.) 561.

अणसंजोजिदसम्म (aṇasamjojida-samma < aṇa + a-samyojita-samyak) *n.* (stage of) right belief rid of passions, JŚ. अणसंजोजिदसम्मं मिच्छं पत्ते ण आवल्लिप्पि अण GomSā. (K.) 478.

अणसण (aṇ-asana < an-asana) *n.* 1 religious fast (mostly to end one's life), AMg. आवाइसि उप्पणंसि वा अणुप्पणंसि वा बहूइं भताइं पचवखाइंति बहूइं भताइं अणसणाए छेइंति ... ततो पच्छा सिज्जंति Sūy. 2.2.67(714); 2.2.73(715); SamavPra. 95; Vy. 2.69; 3.17 [Ldn.]; Nāya. 1.1.208, 213; 1.2.73; Uvāsa. 1.53; 1.84; Antag. 1.24; 3.13; Vivā. 2.1.85; मरणविहीए छ दाराइं - आलोयणा, वयाणं उच्चारो, खामणा, अणसणं च । सुहमावणा णमोकारमावणं च सि मरणविही ĀrāhPag. 1, JM. वअसु गयं । तत्थ ण्हायंतो अणसणं मरिहिसि, तथा सुजिह्विसि तुहं पावं ति KuvMāKa. 63.28; भयवं अणसणमइं काऊण इच्छामि बुद्ध-भावाओ KāḷKa. 138; सल्लिहणं विहेउं अणसण-विहिणा दिवं पत्तो KāḷKa. 147; इदि सल्लिहिसरीरो भविओ जो अणसणेण वरमरणं । इच्छइ सो इह भालइ इमाइं रिट्ठाइं जसैण KāḷSāma. 14; ता एण्हि जुत्तमणसणं काउं ति ठिया अणसणे Erz. 32.17; Apa. अहिमाणे अणसणु वणि कोरेवि, आरंभ-परिणह परिहरेवि, पंचपु पत्तु गउ कमडु सणि PaṇCa. (P.) 18.12.2; अप्पणु पुणु तववरणु चरिण्णु अणसणि पंडियमरणि मरिण्णु BhaviKa. 828.7; अवसाणे विमलविहि

आसरिधि, अणसणे पंडियमरणे मरिवि । विणिं वि उप्पण्ण सग्गे तस्स Jambh3Ca. 2.20.9; सुह-आणु करेविणु अणसणु लेविणु देवलोइ सव्वहं ययई PammSiCa. 1.254; पडिवज्जिवि वर-वरणु गंतु गिरिहिं नेण्हेवि अण-सणु । पुब्ब दिसहिं उम्सग्गि ठिउ SāṇKuCa. 699.5; 2 abstinence from food as a religious austerity, one of the six external austerities (bāhyatapas), AMg. छविवे बाहिरप तवे पक्खे, तं जहा — अणसणं, ओमोदरिया, भिक्खायरिया, रसपरिआप, कायकिळेसो, पडिलीणता Tbhā 6.63(511); छविवे बाहिर तवोक्खे पण्णत्ते, तं जहा — अणसणं, ओमोदरिया, वित्तीसखेनो, रसपरिआओ कायकिळेसे संलीणया Sāṇuv. 6.3; Uvav. 31; Utt. 30.8; अणसणमूणोदरिया वित्तीसखेओ रसञ्चाओ । कायकिळेसे सिञ्जा य वित्तिता बाहिरो उ तयो ĀrāhPaḍ.(V.) 136; बज्झ-तवमेया-अणसणमूणोदरिया वित्तिच्छेओ रसस्स परिआओ । कायस्स परिकिळेसे छट्ठो संलीणया चेव MaruVi. 127; JM. जहासत्तीय अणसणाइतवकरण-समुज्जओ JuggJiCa. 7.8; पडिवज्जेह निरावारमणसणं जेण पर-लोयस्स आराइया होइ MaṇoKa. 81.6; JS. अणसणं अवमोदरियं रसपरिआओ य वुत्तिपरिंखा । कायस्स वि परितावो विवित्तसयणासणं छट्ठं Māh. 346(5); कम्मण णिज्जरुं आहारं परिहरं लीलाप । पगदिणादिपमाणं तस्स तवं अणसणं होदि KattiAnu. 441; Apā. अणसणु णिव्वाहिवि किउ गियाणु तुहुं मारिदत्त सो अप्पु जाणु JasCa. 4.25.23; तहिं जाइवि भुत्तउ जलु पियउ जणपयडिउ अणसणु मइ किमउ JasCa. 5.10.5; 3 one of the twenty-four/thirty-two doors of complete worship, AMg. काउं बारसवत्तं गुरुणो अणम्मि करिय विज्जति । चउवार तिहाहारं पडिवज्जइ अणसणं विहिणा PaḍArā. 342; बोसिरियपावठणे अट्ठारस दोससंचयनिहाणे । अइ सव्वदारसारं अणसणदारं पवज्जेइ ĀrāhPaḍ. 549; 4 going without food (for some reason), AMg. अनिस्सिओ इहं लोप परलोप अटि-स्सिओ । वासी-चंदणकण्यो य असणे अणसणे तहा Utt. 19.98; JM. जइ पढमजिणरहो वि हु भमिही नयरे सुसंचपरिकिणो । तो होही आहारो नियमा पुण अणसणं मज्झ PammCa.(V.) 8.149; मिकखं अपावमाणो कच्छमहा-कच्छवभिणो सुणिणो । पयदियहमणसणेणं संजायसरीरसंतावा MaViCa.(G.) 9a.11(1)

अणसणपडिवत्ति (aṇ-asana-paḍivatti < an-aśana-pratipatti) *f.* taking the vow of (religious) fasting, AMg. अणसण-पडिवत्ती पुण अगिअत्थाणं न चेव पाप्पुले । कायव्वा खवगेणं किंकारणं ? जेणिमे दोसा ĀrāhPaḍ.(V.) 48.

अणसणमरण (aṇ-asana-marana < an-aśana-marana) *n.* death by (religious) fasting, AMg. पावइ सुहमावगओ अणसणमरणेण इदत्तं ĀrāhPaḍ.(Su.) 69; *adj.* who dies by fasting, सुयमरणगहिय-चरणा अणसणमरणा गया सिद्धि ĀrāhPaḍ. 814.

अणसणमरणपभाव (aṇ-asana-marana-pabhāva < an-aśana-marana-prabhāva) *m.* effect or result of death by (religious) fasting, AMg. अणसणमरणपभावा कमदो कमडासुरो जाओ ĀrāhPaḍ.(V.) 881.

अणसणय (aṇ-asana-ya < an-aśana-ka) *n.* religious fast (to end life), JM. पालेऊण वयाइ पंच-महासइ-पढम-गरुआइ । गुबयण-दिट्ठेण तओ अणसणयणं सुयसु देहं KuṇMāKa. 72.11. cf. अणसण.

अणसणविहि (aṇ-asana-vihi < an-aśana-vidhi) *m.* observance of (religious) fast, AMg. तह य असंविग्गाणं गीयत्थाण वि न चेव पाप्पुले । अणसणविही विहेया खवगेणं जेणिमे दोसा ĀrāhPaḍ. 64; JM. ठिओ बादीसइ दिवसे पढममाणसंवेओ अणसणविहिणा CaṇCa. 28.22; अणसणविहिणा मरेऊण । सोहम्मे उववओ SupāCa. 52.50.

अणसणमिमुह (aṇ-asanaḥhimuha < an-aśanaḥhimukha) *adj.* ready to take up (religious) fast (to end life),

AMg. संवारयपव्वज्जं संपडिवज्जितु अणसणामिमुहो । साहु व्व तिहि मुईहिं सगगारो जिणवरे वंदे ĀrāhPaḍ. 157.

अणसणावरण (aṇasanaḍvaraṇa < anaśanaḍvaraṇa) *n.* protection (covering) in the form of fasting, JM. पंचनमोकारवरण-संगओ अणसणावरणजुत्तो ... मरणेण होइ दुज्जओ ĀrāhPaḍ. 83.

अणसणावसर (aṇ-asanaḍvasara < an-aśanaḍvasara) *m.* right time for taking up (religious) fast (to end one's life), AMg. अइ निज्जामवगुरुणो सम्मं नाऊण अणसणावसरं ĀrāhPaḍ. 152.

अणसद् (ana-sadda < ana-sabda) *m.* the word (i.e. the verbal root) ana-, JM. स मइतो कलाणो कलं किलासगं ... तस्सा-हणमणसदो सदत्थो अइव गच्चत्थो ViāVbhā. 3439-40 (see also comm. under अण- 'go, make one go' etc.)

अणसहिय (ana-sahiya < ana-sahita) *adj.* including ana-*nāsubandhakaḥṣāya*, JS. तित्थण्णदराउकुं तिणिं वि अणसहिय तह य सत्तं च । हारचउके सहिया ते चेव य हंति पयारा GomSā.(K.) 374.

अणसायणा (aṇ-asāyana < an-aśātanā) *f.* not causing trouble or insult, JM. अणसायणा य भत्ती बहुमाणो तह य वज्जसंजलणा । तित्थगराई तेरस चउगुणा हंति बावज्जा DasaveNi. 326 (comm. अनाशातना च तीर्थकरादीनां सर्वथा अहीनेत्यर्थः — PavSāro. 551)

अणसाहरिअ (ana-sāharia = a-saṁvṛta) *adj.* unconcealed, manifest, *m.* समरम्मि बावरत्ता साहट्ठिअ-पर-बला, असंवरीआ । अणसा-हरिअ-व्वेम्मा-मरीहि सज्जामिआ वरिउ KumāCa.(H.) 6.51 (comm. असं-वृत्तम् उच्छलम्)

अणसिअ (aṇ-asia < an-aśita) *adj.* (ppp) [also अणसिय] (one) who has not eaten, going without food, AMg. तत्थ य विग-सुणग मुहामिभूतेहि णिच्चकालमणसिपहि धोरारसमाणभीमस्वेहिं अक्कमिप्ता Paṇhā. 1.29; JM. भगवं अदीणमणसो संवच्छरमणसिओ विहरमाणो । कणाहि निमित्तज्जइ वत्थाभरणासणेहिं च ĀvNi. 318.

अणसिरोविअण (ana-siro-viāṇam < a-siro-vedanam) *adv.* without headache or anxiety, easily, JM. कय-दुज्जण-सिर-विअणं, सिर-कुसुमाहरणं, अणसिरो-विअणं ... गाअंक-कोचरिउ-सुदेइं पत्तो धणुइ-सुंदो KumāCa.(H.) 2.8-9.

अणसुक्ख (aṇa-sukkhā < a-suṣka) *adj.* not dried up or withered (fresh or radiant), JM. अणसुक्ख-मउलि-कुसुमं KumāCa.(H.) 2.85.

अणसूआ (aṇasūā < anasūyā) *f.* name of a woman, Śakuntalā's friend (lit. free from envy), Ś. (शकुंतला) सहि अणसूए Śak. 6.16(1)

अणसूयक (aṇ-asūyaka < an-asūyaka) *adj.* not having envy, JM. अणसूयके । समिवत्तकारी कालणू मियवक्के अवत्थिए AbhVi. 13.11.

अणस्सय (aṇ-assaya < an-aśvaka) *m.* non-horse, other than a horse, AMg. इत्थी उ बलवं जत्थ गामेसु णगरेसु वा । अणस्सयस्स हेत्तं तं अपवेसु य मुंढणं Isibhā. 22.7.

अणस्साइज्जमाण (aṇ-assājjamāṇa < an-ā-svādyamāṇa) *adj.* (pr. part. pass.) not being relished or eaten, AMg. एवं जाव चउरिदिया । णवरे नेगाइ ... अणस्साइज्जमाणो विद्धसमागच्छति Pammv. 128.43 (1820)

अणस्सादेमाण (aṇ-assādemāṇa < an-ā-sādayamāṇa) *adj.* (pr. part.) not finding or reaching, AMg. पव्ववं वा विसमं वा अणस्सादेमाणे Viy. 15.69 (15.102)

अणस्सित्त (a-passita < a-nāśita) *adj.* (ppp.) [also अणि-

विस्तृत] independent, not dependent, JM. निम्नयउरस्सवली अवितायि पुणो करेति संठाणं । न विस्ममति वेति अणस्सितो चउहाणुविरी य Vava-Bhā. 3 79 (explaining the word विस्ममते at VavaBhā. 3 78)

अणह (an-aha < an-agma) *adj.* [f. -a] 1 sinless, faultless, pure, AMg. से (बहु-अट्टियं मेत्तं) आहव पडिगाहिए सिया, पो अणहिति वयज्जा Ayā. 2.1.135; अणहे (v.l. अणहे) सविण सुसुवुडे विहरेज्ज Sāy. 1 2 2.30; अमितमज्झाहि निईति अणहा य सचवादी Paṇhā. 7.8; सुनिउणमणहमणहं ... जिणवणं ĀrahPaḍ (V.) 75; वियर करुणाज्जिण-वर ! सिवपयमणहं थिरं वीर VITHu. 43; JM. जेण तए मह-दरया अणहा हो पाविषा एत्थ KuVMAKa. 87.7; अणहो य कूणिओ से इरति सिरमंडलमेण NisBhā. 3829; कुग्गहत्तंकाइसलपरिहीणं सम्महत्तमणहं PavSaro. 982; कम्मणुबंथेयणमणहं आलोयणाहिजुयं PañcāPra. 16 45; अने उ-पवज्ज-मणहमिच्छंति PañVa. 53; 62; 1157; 1186; सिरिउसमसेणमणहारिणोऽणहं पणिवारिम पए GaṇSādSa. 1; 102; तं भगवंतं अणहं (समणमेवं) Viv-Maḍ. 65; एवं सणकुमारस्स तस्स रज्जाहिसेयमणहं SaṇatKuKa. 240; जिणमयमणहं भत्तिजुत्ता सुणेइ DeaKu. 8.8; सम्मज्जिणं गणहारिणोऽणहं वेत्थिं सव्वं TamjTho. 23; निम्मलनेहो वि अणहे VITHu. 1; Apa. अरुहत्तमणहत्तज्जं अणहं MahāPu.(P.) 1.1.10; जय अणह चउदिसु वि परिकुरिय चउवयण SudCa.(N.) 1.11.3; मउळ-बड-नरवहं अणहं अजखं ... अणकराहं SaṇKuCa. 754.5; 2 unbroken, continuous, intact, unimpaired, M. अणहं अवल्लेणं तिहुवणस्स जो जाअइ सुरारी GaṇVa. 814; पावइ तुरिअ-विसुक्कं अणहं ण अ रवस्सं पवंगम-पहरणं SetuBa. 14.5; वडुत्तं पि अणहं ण पत्तिअइ जसं SetuBa. 13 44; JM. तुम्हं पसाएणं णे भणाणि जीवियाणि य अणहाणि VaaHi 207.21

अणह (anaha < aksata) Deśi. [f. -a] [DeNāMā. 1.13; PaḷLaNā. 776 अखण अणहं] unhurt, intact, unbroken, AMg. असिपंजरगाया समराओ वि णिईति अणहा य सचवादी Paṇhā. 7.7; (comm. अनघाअ अक्षतशरीरा इत्यर्थः) : ताहे सेणावई ... सिधुणामवेरुजं (नई) उत्तिण्णे अणहासासणवले Jambuddi. 3 81 (comm. अणहशब्दोऽक्षतपर्यायो देहवस्तेनाणहं अक्षतः); से णं ततो लद्धे कयकज्जे अणहसमग्गे SāraP. 20.7; M. (मेत्ती) सा उण सुअणमि कआ अणहा पाहण-रेह व्व GaṇSaSa. 3.72; अणहे उण रट्ठाणं SetuBa. 11.120; कह होविइ अणह-रखस्सं रहुवणं SetuBa. 11.122; 14.5; अज्ज वि पिआमहत्तमणहं चउरा-णणो बइइ GaṇVa. 59; JM. अणहविय तरुणु गोथो रागेसि पडिमदायणता NisBhā. 968; AṅgVi. 17.23; निवविहवमहिमसरिस्स विरकालं तए विसवसुहमणहं । अणुहवियं SupāCa. 1.5.

अणह (a-ṇaha < a-nakha) *adj.* without nail, JM. निम्म-लनेहो वि अणहे VITHu. 1.

अणहंकारा (an-ahamkāra < an-ahamkāra) *adj.* [f.] without pride, not proud, Ś. (विदूषक) तत्तहोदी पदुमावदी तरुणी देसणीआ अकोवणा अणहंकारा महरवाका सदक्खिज्जा SvapaVa. 4.4 25

अणहट्ठिअ (anaha-tthia < anagha-sthita) *adj.* (ppp) not hurt, safe, M. अणहट्ठिअ महिहरा अणुव्वत्त-अला (धरणी) SetuBa. 11 90; अज्जवि अणहट्ठिअ-राम-रमणि-णिगमणसीरमणं व GaṇVa. 1052.

अणहपरिकर (anaha-parikara < anagha-parikara) *adj.* having faultless necessities, M. रंमाणमत्तणमणहपरिकरं ऊट्ठंवाण GaṇVa. 755.

अणहप्पणय (anahappanaya) Deśi. not disappeared, not lost, अणहप्पणयं अणहप्पि DeNāMā. 1.48 (comm. अणहप्पणयच्छाप अजुअलक्कणायलम्भि पडिअस्स । अणुबहुसंभरणेणं अणहृपहृयं पेक्कं)

अणहबीय (anaha-biya < anagha-bija) *adj.* whose semen is unimpaired, JM. ते य जे तरुणा अणहबीया ते पेवेसिता अविणट्ठबीया

इति वुत्तं भवति NisCu. 1.127.26.

अणहवक्ख (anaha-vakkha < anagha-pakṣa) *adj.* having intact wings, M. परिलुण्णेषुणस्स वि सुरगिरिणो अणहवक्खत्तंकाए । पडिओ पुणो वि कुल्लितो GaṇVa. 141.

अणहवणय (anahavanaya) Deśi. *adj.* (ppp.) disregarded, reproached, reviled, अणहवणयं भत्तिस्ते Lakṣmī (Gr.) 1.2 110(127)

अणहसमग्ग (anaha-samagga < anagha-samagra) *adj.* having everything intact, safe or unimpaired, (Leumann 'unharmful in all'), AMg. से णं ततो लद्धे कयकज्जे अणहसमग्गे Vij. 13 6 8 (12.1281; 11.61 [Ldn.]; पुणरवि लद्धे कयकज्जे अणहसमग्गे नियं परं हव्वमागए पासाओ Nāya. 1.8.67; सव्वथ वि य णं लद्धा कयकजा अणहसमग्गा नियं परं हव्वमागया Nāya. 1.9.4; बहूइ वाससव-सहस्साइ अणहसमग्गो इट्ठुट्ठो परमाउं पालयाहि Uvav. 58; सो इट्ठुट्ठो अणहसमग्गो AyāJas. 10 18; से णं ततो लद्धे कयकज्जे अणहसमग्गे पुणरवि नियं परं हव्वमागए SāraP. 20.7 (comm. अणहं अक्षतं न पुनरवा- (? वा) तराले केनापि चौरादिना विलुप्तं समग्रं द्रव्यभण्डोपकरणदि यत्न सः) .

अणहसरीर (anaha-sarira < anagha-sārira) *n.* body which is intact or unharmed, JM. जइ पुण जीवभूमाणं एकया भवे मरणमेव ण भवे । अणहसरीरेण चय सव्वया भवियव्वं CaṇPa. 303.1.

अणहासासणबल (anaha-sāsana-bala < anagha-sāsana-bala) *adj.* whose rule (command) and army are free from harm, AMg. तए णं से सुसेणे सेणावई ... सिधुं मण्हाणं ... उत्तिण्णे अणह-सासणवले Jambuddi. 3.81.

अणहसीअविअणा (anaha-sīa-viāṇā < anagha-sīa-veda-nā) *adj.* (f.) having the pain caused by severe cold, M. जे (तुरंगा) अज्ज वि हिम-सेल्लंत-समवा अणह-सीअ-विअण व्व । .. ठाणे खिअ किपि कंपति GaṇVa. 261.

अणहसेअव्व (ana-haseyavva < a-hasitavya) *adj.* (pot. part.) not fit to be laughed at, JM. हसिऊणं विहसेऊणं निअ इमं अण-हसेअव्वं KumāCa.(H.) 5.82.

अणहहलिहीसहल (anaha-haliddi-saddala < anagha-har-dra-sādhala) *m.* grassy with unbroken turmeric plants, M. इह अणहहलिहीसहलई गिरि-कच्छ-रणाइ GaṇVa. 562.

अणहा (anahā < anyathā) *adv.* 1 otherwise, Apa. एम भणइ सुणइ छप्पअ पम अणहा इत्थि ण किपि होइ PaṇPaṇh. 1.105; 2 now, दाणि एण्हि अणहा इह एत्ताह च दाणि एत्तुण अणुनायी. Mark. (Gr.) 8.24.

अणहार (anahāra < anāhāra) *m.* 1 food not acceptable (for a Jaina monk), AMg. अणहारेणं ति म्यदेशजाहाराभावेनेति Tbhāṇa. comm. p. 54b.8; JM. अणहारो मोय छली मूलं च फलं च होतस्साहारो KappBhā. 6004; अणहारो वि न कप्पइ KappBhā. 6010; फासुगम-फासुगं वा अचित्तचित्ते परित्तयंते वा । असिणेइ .सिणेहणए अणहाराऽऽहार लउ-गुस्सा KappBhā. 6024; जोअणसयं तु गंता अणहारेणं तु भवसंक्ती KappBhā. 973; 2 the state of fasting, absence of food, JM. थीनरपणिवि चरमा, चउ अणहारे तु सत्ति छ अप्पज्जा SaḍSi (D.) 18; जोगा कम्ममणहारे SaḍSi (D.) 24; मणनाणचक्खुवज्जा अणहारे तिप्पि दंस चउ नाणा SaḍSi (D.) 34; अणहार थोवेयर असंखा SaḍSi (D.) 44.

अणहारअ (anahāraa) Deśi. *m.* a plt, a depression, अण-हारअ खले DeNāMā. 1.38 (comm. निम्नमध्यमित्यर्थः)

अणहारय (ana-hāra-ya < ṇa-dhāra-ka) *adj.* a debtor. AMg. तए णं से डुजोहणे ... सीहरहस्स रणे बहवे चोरे ... अणहारए व ... पुरिसिहि णिण्हावेइ Vijā. 121.

अणहिय (ana-hia < a-hrdaya) *adj.* heartless, cruel, *Apa.* जह भवि फुडउं केहि तो अणहिय लक्खइ । इय चितेवि कुमारो पढ-बइयइ अक्खइ *VilKa. 5. 9. 11.*

अणहिय (ana-hiaa < a-hrdaya) *adj.* 1 without sensitivity, absent-minded, i.e. expressionless (eye), *M.* गल्लिअल्लि-रइल्लुअं अणहियअम्मिल्लतारअं रापसिरे *SetuBa. 11. 6;* (comm. अचेत-न्यादनमिमायम्); अणहियओ वि मिआणं उम्मच्छपसारिअ-क्खविअ-हुंकारं । अभिणंदइ दहवओ समत्त-णिग्गेलिआहरोट्टुल्लअं *SetuBa. 11. 19* (comm. अण्यश्च एवामात्रे देशीति कुलनाथः । अन्यहृदय इति धीनिवासः); दुचित्तिआवएसं पिआहि उम्मच्छसंभमकआलोअं । इसइ खणं अप्पाणं अण-हियअविसज्जआसण-णिअसंतं *SetuBa. 11. 20;* 2 heartless, cruel, *M.* सम्भाव-णेह-भरिय रते रज्जिअइ ति जुत्तमिणं । अणहियअ उण हियअं जं विज्जइ तं जणो इसइ *GaSaSa. 41.*

अणहियल्लट्ठा (an-ahikkhattā < an-adhikārtham) *adv.* for the purpose of none having more portion, *JM.* ओगाहिमाइ-विगई समभायं करेइ जसिया समणी । तासि पच्चयेउं अणहियल्लट्ठा अकलहो अ *KappBhā. 2077* (comm. अनधिकखानाधैम्)

अणहियग (an-ahigaya < an-adhigata) *adj.* (ppp.) not known or understood, *AMg.* केसिचिय येइ (अत्थाहिगारा) अणहियया म्वंति । तओ तेसि अणहिययाणं अत्थाणं अभिममणट्टयाए पदेणं पदं वणइस्सामि *AnuOg. 605;* *JM.* अणहिययपुण्णपावं उवठावंत्तस्स चउ गुरू होति । आणादिणो य दोमा मालाए होइ दिठं (?) ट्ठोतो *VavaBhā. 4. 314* (comm. सूत्रार्थ-कथनेऽप्यविज्ञातपुण्यपापमुपस्थापयतः प्रायश्चित्तम्); जइ वि जइप्पा जइ वि हु अणहिययासेस-सत्थ-परमत्थो । ... एत्थ अहं संपवट्ठिस्सं *MuSavvaCa. 10.*

अणहियवा (an-ahigayā < an-adhikṛtā) *adj.* (ppp.) [f] not authorised, not acknowledged, *JM.* सत्ताहिया सयामिह संतो मुणओ गुणा पयत्था वा । तच्चिबरीआ भोसा मीसा जा तदुभयसहावा । अणहियवा जा तीसु वि सद्दो चिय केवलो असच्चमुसा *ViĀvBhā. 377* (comm. तिसृष्वपि भाषात्वनधिकृता तल्लक्षणानन्तर्भावात्)

अणहियारि (an-ahigāri < an-adhikārin) *adj.* unqualified, unauthorised (for something), *JM.* अणियसे पुण तीए एकतेणेव इदि अहियारे । तत्परतंतो अवरगओ ददं अणहियारि ति *YogSa. 10;* वयमणहि-यारिणो दिक्खवादाणस्स *UttSakKhBo. 46. 12;* अहियारिणा खु भम्मो कावओ अणहियारिणो दोसो *SaDhāVi. 3.*

अणहियीय (an-ahigīya < an-abhigīta) *adj.* (ppp.) un- sung, unpraised, unhonoured, *M.* जणमणहियीअणुणगरावं पि गुण-गच्चिअं णिएअण । भुवणाएल्ल-गुणाण वि अप्पा अंदोलइ गुणेसु *GauḍVa. 899.*

अणहियाअत्तण (an-ahijāa-ttana < an-abhijāta-tvana) *n.* ignobleness, impoliteness, *Ś.* (राजा) बअस्स गोअम, पेच्छ विदिणो अणहियाअत्तणं *SiāMañ. 1. 16. 4.*

अणहियाद (an-ahijāda < an-abhijāta) *adj.* (ppp.) igno- ble, impolite, *Ś.* (मदवन्तिका) तुम्हे इमस्स अणहियादक्खराहिकसेवो- बालम्भदुसणस्स जं मूलं तं ण आणथ *MālaMā. 7. 0. 65.*

अणहियओ (an-ahijao < an-abhijā-tas) *adv.* due to ignorance, *JM.* उवट्ठावणा जहअओ सत्ताइविदिहि ... मज्झिमओ वउहि मातेहि सा य अणहियओ मंसइस्स *ViMāPra. 40. 7-8.*

अणहियजंत (an-ahijanta < an-adhiyat = an-adhiyāna [P. 3. 2. 130]) *adj.* (pr. pass.) (one) who is not studying, *JM.* साहाराणं तु पढमे विसिए खितम्मि ततिय सुइ-हुक्खे । अणहियजंते सीसे, सेसे एक्कारसविमाणा *KappBhā. 5407;* = *VavaBhā. 2. 228;* = *NiāBhā. 5503;* यवेव य मज्झिमया अणहियजंते अउरइते अ । माविअमेहाविस्स वि कउक्कमवड्ड य मज्झिमिया *PaṇVa. 618.*

P. D. 32

अणहियजमान (an-ahijamāna < an-adhiyāna) *adj.* (pr. part.) not studying, *AMg.* केई निमित्ता तहिया भवति केसिचि ते विप्पडि-पंति पाणं । ते विप्पमाअं अणहियजमाणा आअंसु विज्जापरिमोक्खमेव *Sāy. 1. 12. 10(544)* (comm. विद्यासङ्गावं विद्यामनधीयानाः); *JM.* उदिट्टु चिय नेगमनयस्स कत्ताअणहियजमाणो वि । जं कारणमुदेतो तम्मि य कज्जोवयारो ति *ViĀvBhā. 3391.*

अणहियिज (an-ahijjiya < an-adhita) *adj.* (ppp.) not studied, *JM.* सो कुलवइणा भणुयेयाऽऽरयाओ कलाओ सयलाओ । अण-हियिजयपुब्बाओ सम्ममहिज्जाविओ कुमरो *UvMā. p. 89. 9a. 72.*

अणहियणंदिअ (an-ahinandīa < an-abhinandita) *adj.* (ppp.) [also अणहियविद] not enjoyed, *Ś.* (चेटी) आणत्तमिह अट्ठिणीपादेहि — इला गोवदणिय । एसु विअसेसु ... अणहियणंदिआहारा वच्छा मे सुइहा दीसइ *SubhāDhā. 3. 0. 3;* (प्रतीहारी) एस अणहियणंदिदलीलामज्जणमज्जणो ... हेमन्तो *BāIRā. 5. 31. 2.*

अणहियिषिट्ठ (an-ahinivittā < an-abhinivista) *adj.* (ppp.) not possessed by or preoccupied with (false doctrines), *JM.* पढमकरणोहरि तथा अणहियिषिट्ठाण संगया एस *PañcāPra. 3. 28.*

अणहियंडंत (ana-hindanta < a-hindat) *adj.* (pr. part.) not wandering about (on begging tour), *JM.* अप्पसे वि अलंभो, हाणी ओसकगा य अइअदे । अणहियंडंतो य चिरं न लइइ जं किचि वाऽऽणेइ *KappBhā. 1695;* फासुय आहारी से अणहियंडंतो य गाइए सिकखं । ताहे उ उवठावण छज्जीवणियं तु पत्तस्स *VavaBhā. 4. 310* (comm. प्रज्ज्या-प्रदानान्तरं से तस्य प्रासुक आहारी दीयते स च भिक्षां न हिण्डाप्यते किं त्वहिण्डमान एव शिक्षां ग्राहते)

अणहियिअ (ana-hindīa < a-hindita) *adj.* (ppp.) [also अणहियिअ] who has not gone on a (begging) tour, *JM.* अइरेग-गहण उग्गाहिएण आलोइअ पुच्छिउं गच्छे । एस उ अकालमी, अणहियिअ हिदिआ काले *PañVa. 394;* अइरेगगहणमुगाहियम्मि आलोय पुच्छियं गच्छे । एस उ अकालम्मी अणहियिअ हिदिअ काले *KappBhā. 439;* गच्छइ विचारभूमाइ वायओ देइ कप्पियारं से । तम्हा उ चक्कवालं कविति अणहियिअ निसि वा *KappBhā. 1265.*

अणहियण (an-ahinna < an-abhijña) *adj.* ignorant of, *Ś.* (गौतमी) तवोवणसंवड्ठिदो अणहियणो अअं जणो केवस्स *Śāk. 62(7-8)*

अणहियपेद (an-ahippeda < an-abhipreta) *adj.* (ppp.) not desired, undesirable, *Ś.* (चरः) जाणदु दाव काणं चंदो अणहियपेदो ति *MudrāRā. 12. 5.*

अणहिय (ana-hiya < a-hita) *n.* [also अणहिय] harm, evil, maleficence, *JM.* जज्जइ भम्माधम्मं कज्जाकज्जं हियं अणहियं य *Kuv- MāKa. 4. 20;* *Apa.* उभय-कुलोहिंमि अणहियं विउसहिं गरहियं बोल्लु ण बोल्लिउं एइउ *PaṇCa. (P.) 1. 15. 10.*

अणहिय (ana-hiya < a-hita) *adj.* [f. -a] 1 evil, *M.* भाउय किं तुइ इमिणा दुस्सोयवेण संपइ सुणण । अणहियकम्माणम्हाण इयकहा-संविहाणेण *Līla. 271* (छाया - अनधिकर्मणोः दुःकर्मणोरावयोः इतकथा-संविधानेन); 2 unpleasant, harmful, *JM.* अइव अणहिया सा (कहु) *KaKoPra. 82. 23.*

अणहिय (an-ahiya < an-adhika) *adj.* not more, not ex- ceeding (the usual), *AMg.* अणहिय-अहीणवणं पक्खिहाऽऽवत्सवाहं *ĀrahPaḍ. 817;* *PajĀrā. 75;* *JM.* जइ वि य सत्ताममिव परिचियं सुअं अणहिय अहीणवणारं । कालपरिमाणेउं, तथा वि खलु तच्चयं कुणइ *Kapp- Bhā. 1840; 288.*

अणहियअ (ana-hiyaa < a-hrdaya) *n.* [also अणहियअ] having no heart, heartless person, *JM.* अणहियअं पुणु चियं जं विज्जइ

सं जणो इत्थं JinadaAkhyā II. 90. 172; Apa. अणहियं हियं उ मं दिण्णु माय SudCa.(N.) 3.12.5.

अणहियपरमस्य (aṇ-ahiya-paramattha < an-adhita-paramārtha) *adj.* who has not mastered right-knowledge, AMg. जे अणहियपरमत्था, गोयमा ! संजया भवे । तम्हा ते (तान्) विवज्जेज्जा दोग्गई-पंधदावणे Jacobā. 43.

अणहिया (anahiyā < anahitā) *f.* name of a low-caste woman, JM. (दो वि) समुप्पण्णा धाराणसीय जयरीय भूयदिण्णामस्स अणहियाय मायंगघरिणीय गम्भम्मि जमलसुयत्तणे CaupCa. 215.5.

अणहिया (anahiyā < anahitā ? anakhitā ?) *f.* a kind of vegetation growing in water, AMg. कुहणा अणेगविहा ... सज्जाय, सिताय, बंसी, गहिया (अणहिया), कुरय - Paṇṇav. 1.52 (MV.) [Ldn. 1.47 reads गहिया and not अणहिया]

अणहियास (an-ahiyāsa < an-adhyāsaha) *m.* [an-adhyās-not overcoming ?] unbearable, AMg. कोयव-पावारग-नवय-तुलि-याऽऽलिणिगी य भूसीय । एमेव अणहियासे संयारगमाइ पल्लं ĀrāhPaḍ. 86; *adj.* who is not able to bear, JM. गच्छो अ अलदीओ ओमाणं चय अणहियासा च । गहियेण अ मंदयम्मा सुद्धं च गवेसय उवहि KappBhā. 740 (comm. साववः 'अनविसहाः'); अणहियासो घम्मं ण सहति Nis-Cu. 1.87.22.

अणहियासण (aṇ-ahiyāsana < an-adhyāsana) *n.* inability to overcome, intolerance, JM. नाणे 'असगट्ठाओ' खंमगनिधि अणहियासणे 'मदो' । दंसेणपरीसहम्मि उ 'असाट्ठमूर्' उ आयरिया Maran-VI. 503.

अणहियासि (aṇ-ahiyāsi < an-adhyāsini) *adj.* [f.] not suited for accepting or using, AMg. अहियासिया उ अतो आसन्ने मज्झि तह य दूरे य । तिन्नेव अणहियासी अतो छच्छन्न बाहिरओ UghNI. 633; JM. PaṇVa. 441.

अणहियासीया (aṇ-ahiyāsiyā < an-adhyāsikā) *adj.* [f.] unable to bear, JM. सा मयणा अणहियासीया पिज्जाइयं परिवसइ Av. Tī.(H.) 428.7.

अणहियासेमाण (aṇ-ahiyāsemāṇa < an-adhyāsahamāna ?) *adj.* (pr. part.) not tolerating, AMg. कुसीला बत्थं, पडिग्गइ, कंबलं, पाय-पुच्छणं पिओसिज्जा । अनुपुच्छेण अणहियासेमाणा परिसहे दुरहियासए Āyār. 1.6.2(1); 1.6.32; ममं च णं अणोवगमिओवक्कमियं (वेयणं ?) सम्ममसहमाणस्स अतितिरिक्खमाणस्स अणहियासेमाणस्स किं मण्णे कज्जति ? Phāṇa. 4.451 [Ldn.]

अणहिलपुर (aṇahilapura) *n.* [also अणहिलवाडय, अणहिलनगर, अणहिलवाडय] name of a city, capital of ancient Saurāṣṭra, a place of pilgrimage, identified with modern Pāṭana in Gujarāta, JM. अणहिलपुर-सिरिखिज्जे आसावहो य धवलके ... सन्वेसु जिणवारणं पडिमाओ पणिबयामि तथा ViMāPra. 130.5; अवेह श्रीमदण-हिलपाटके colophone CaupCa. p. 335; तत्स्थित्य तिलय-तुलं अणहिल-वाडयुरं वणसुवन्नं KumāPra. 3.25; पुरओ दुल्लहमहिबहत्तस्स अणहिल-वाडय पयवं । सुखा दियारिकणं सीहेणं दव्वलिणि गया MayaBa. 10; अणहिलवाडय नाडय व्व दंसियसुपत्तंदोहे GanSādSa.(H.) 65; M. अस्थि अणहिलनगरं KumāCa.(H.) 1.2.

अणहिलास (aṇ-ahilāsa < an-abhilāsa) *m.* absence of desire, JM. भम्मे य अणहिलासो अहिलासो दुग्गईय उ UrMā. 263.

अणहिलद (aṇ-ahihada < an-abhihata) *adj.* (ppp.) unphobstrusted, unhurt, Mg. अणहिलदणिअच्छे के सिओहाणसते । सिमिह सु गृह विरं अन्वसं (?) छातयुत्ते ŚāKāv. 12.21.

अणही (anahī < anadhī) *f.* name of a lady, JM. कवकिनाम-पिज्जो गाममहत्तरो । सो य अणहीनामियाय ... भज्जाय सह विसय उवसुंजंते गोमेइ कालं ViTīKa. 56.4 (v.l. अणही)

अणहीअ (an-ahia < an-adhita) *adj.* (ppp.) not studied, JM. अबहुस्सुतो पक्कप्पो अणहीओ मो तिबरिसारेण । निक्खारणोवि भिक्खु कारण पडिसेविते जतो उ VavvBhā. 3.290 (comm. येनाचारप्रकल्पो निशीयाध्ययननामकः सूत्रतो अर्थतश्च नाधीतः)

अणहीण (an-ahīṇa < an-adhīṇa) *adj.* not dependent on (men), JM. संकतदिव्वपिम्मा ... — अणहीणमणुयकज्जा नरमवमसुयं न एति सुरा ViĀvBhā. 1875; सग्गे ... मणुयाणहीणकज्जा ... निच्छंति अव-यरणं सुरा KumāPra. 148.21.

अणहीण (aṇa-hīṇa < aṇa-hīṇa) *adj.* devoid of passions (kaṇḍāya) which bind the soul for an infinite period of time, JS. सामण्णा तियकूडा मिच्छा अणहीण तिणिण वि य GomSā.(K.) 794.

अणहुक्खित्त (anahukkhitta < anaghotkṣipta) *adj.* (ppp.) thrown up unhindered, M. अहिणअ-वेदण-गमे अणहुक्खित्ते व्व मलअ-सरिआ-सोत्ते SetuBa. 6.3 (comm. अनयमपायं निःशेषं शिते अनयम-प्रतिबंधं यथा स्वात् तथा ऊर्ध्वं क्षितं)

अणहुत्ति (anahutti < anubhukti) *f.* enjoyment, Apa. रज्जु कसिणसुहसारं अणहुत्तिहि णियं MahāPu.(P.) 59.10.1.

अणहुंत (aṇa-hunta < a-bhavat) *adj.* (pr. part.) which is not going to happen, not being present, JM. अणहुंत-मण-समीहिय गुरु-दुक्खा कणमालत्ति SurSūCa. 4.145; अणहुंता वि हु हुंतीय हुंति हुंता वि अंति जंतीय । ओ ! जीए सुमं नीसेसगुणगणा जयउ सा लच्छी SubhāGaSaṃ. 11; Apa. थक्कु विमाणु गयणे पवहंतउ जेम विसाउ विज्जे अणहुंतउ PaṇCa.(P.) 14.5.1; जिव रायध जुवइवइमिहि, चंद कुंद अण-हुंति वि लयखइ UrKas 59.

अणहुय (aṇa-huya < a-bhūta) *adj.* (ppp.) not having, without, Apa. आससेण — मेहिण-मयंकइ ... अणहुयकलंकइ ... नेदण SaṇKuCa. 704.5.

अणहुल्लिय (aṇa-hulliya = a-sphutita) *adj.* (ppp.) which has not yet borne fruit, Apa. अणहुल्लिय फुल्ल मा तोडहु मा आरामरोवा मोडहु । मणकुमुमेहि अच्चि निरंणु हिडहि काइ वणेण वणु SamSat.(H.) p. 143b.3, ते वि वक्खाणत्ति अणहुल्लिय सि पायव (?) स्स बहुपयारत्तणओ अवत्तफलाणि फुलाणि मा तोडय SamSat.(H.) p. 143b.11.

अणहोत (aṇa-honta < a-bhavat) *adj.* (pr. part.) which is not going to happen, M. अणहोतं पि खु दिण्णं दोहगं तह सवत्तीणं (GaSaSa. 3.12; Apa. वासि मारहु सयल्ल वि दिट्ठउ, अणहोतु जि किइ लोयहं सिट्ठउ JasCa. 3.28.8; अणहोतु वि निव चित्तएण कुंडल-जुयल्ल उत्तारे दिव्वं ViḷKa. 4.15.11.

अणहोरणा (aṇahorāṇā < anāvaraṇā) *adj.* (f.) without any cover or shelter, M. देअर अणहोरणा बराइसा । सीवम्मि वि पासिज्जइ GaSaSa.(W.) 771 (comm. आहोरणं उत्तरीयम्)

अणाअ (a-ṇāa < a-jñāta) *adj.* (ppp.) not known, JM. इअरे वाड्णाउ खिअ गुसमाइनिमित्तओ पइदिणं पि । दोसं अविच्छमाणा अवंति मज्झ-त्यमवणे PaṇVa. 1476.

अणाअ (a-ṇāa < a-dyāya) *m.* injustice, Apa. विसयकसाव ... अण वि मिच्छामाउ । पित्तुत्तणु कक्कसवयणु सवल्ल अणाउ SaDhaDo. 144.

अणाअर (aṇ-āara < an-ādara) *m.* neglect, M. अज्जाअं मज्जाणाअरेण कहिअं व सोहग्गे GaSaSa. 79.

अणाअरिअत्तण (a-ṇāria-ttana < a-nāgarika-tvana) *n.* absence of courteousness, Ś. (आनन्दसुन्दरी) अहो कम्पत्तस्स अण

अरिभक्त्यं AnaSun. 1.24.26 (p. 15)

अणाइ (anāi < anādi) *adj.* without beginning, eternal, JM. मंगा अणाइसाई अणंतसंतुत्तरा चउरो Sayaya.(D.) 4; उओस-जहवेअर, मंगा साई अणाइ धुव अणुवा Sayaya.(D.) 46; इह खलु अणाइजीवे अणाइ-जीवस्स मवे ... दुयखाणुवे PañSu. 1; पवाइओ अणाई PañSu. 50; होति अणाइ अणंतो अणाइ संतो य साइ संतो य PañSam. 5.9; 5.23; 5.28; पवमणाई एय तहा तहा परिणइसहावा VisVis. 2.4; जीवो अणाइणिहणो अणाइकयकम्मसंभवो SupāCa. 15.52; परमपुरिसो अणाई बिइ अणंतो अणंग-जिहुहणो । चउराणणो तमहरो सिरी निवासो जिणो जयइ MuSuvraCa. 1; पेम्मं अणाइपरमत्थपयवणं महुमहो व्व बहुमेयं VajLag. 329; JŚ. उवओगस्स अणाई परिणामा तिणिण मोहजुत्तरस SamSa. 89; Apa. णिम्मल ज्ञाणहं जो विसउ सो परमपु अणाइ Paramapp. 1.23; जीवहं कम्म अणाइ जिय अणियउ कम्म ण तेण Paramapp. 1.59; काउ अणाइ अणाइ जिउ मवसायइ वि अणंतु YogSa. 4; चउरासी-लक्खहिं किरिउ कालु अणाइ अणंतु YogSa. 25; संतु अणाइ समउ वट्टंतउ तीउ कालु अणामि अणंतउ MahāPa.(P.) 11.34.4; जहिं चउपयाई तोसियमणां वणणं चरंति ण तु पुणु तिणाइ JasCa. 1.21.11; धम्म अणाइ धम्मसंताणु वि NāyCa.(P.) 9.11.10; अखय अणाइ अणंत जिणेसर PañCa.(P.) 8.22.5; थिउ जेम अणाइ अणंतु कालु Bhavi-Ka. 316.3; अणु अणाइ-अणंतु सवेयणु सावहि अणु पवइयवेयणु JambūSaCa. 11.5.8; अवगणहं णउ अणुमणइ जिउ अणाइ-मिच्छसे VaḍḍhaCa. 1.14.12; साइ अणाइ दुविहे ते भासिय तहय अणंताणंत गुणासिय VaḍḍhaCa. 10.38.1; तेम पदंत सुणंतयइ जयउ अणाइ अणंतु BanteKa. 223. cf. अणादि.

अणाइ (anāi=anāgas) *m.* faultless, sinless, Apa. असाई असाई अणाई MahāPa.(P.) 9.6.9 (FN. 'अणाई' आगो दोषस्तेन रहितः)

अणाइअणंत (anāi-ananta < anādy-ananta) *adj.* having no beginning and no end, eternal, JM. होइ अणाइअणंतो अणाइसंतो य साइसंतो य । देमणपोगवडं अंतमुहुत्तं चरिममिच्छो (comm. मिथ्या-गुणालङ्कृतो जीवः) PañSam. p. 22. gā.70; Apa. देहादेवलि जो वसर देउ अणाइ-अणंतु Paramapp. 1.33.

अणाइकाल (anāi-kāla < anādi-kāla) *m.* time having no beginning, JŚ. मोक्खया जे पुरिसा अणाइकालेण बार-अणुवेअव्वं । परिभावि-ऊण सम्मं BāAnu. 89; सचित्तमत्तपाणं गिद्धी दप्पेणऽपी पमुत्तूण । पत्तोसि तिक्खदुव्वं अणाइकालेण तं चित्तं BhāvPa. 100; ममिओ संसारवणे अणाइ-कालं अणपवसो BhāvPa. 110; ममिओ अणाइकालं संसारे थीर चित्तेहि BhāvPa. 139; भावइयण सउरिस अणाइकालं अणंतसंसारे BhāvPa. 7; साहारणा वि दुविहा अणाइकाला य साइ-काला य KattīAnu. 125; Apa. अजरामर जीउ अणाइकालु PañCa.(P.) 2.8.9; 6.16.11.

अणाइजीव (anāi-jīva < anādi-jīva) *m.* eternal soul, JM. इह खलु अणाइजीवे PañSu. 1.

अणाइजोग (anāi-joga < anādi-yoga) *m.* beginningless association (between Karma and soul), JM. अणाइजोगे वि विओगो कवणोअलनाएणं PañSu. 52.

अणाइज (anāijja < an-ādeya) *adj.* which makes a man not acceptable (a kind of nāmakarma), JM. धावर सुहुम अपज्ज ... दुत्तराणाइआउजइ इय नामे सेवरा बीसं KamVi.(D.) 27.

अणाइज (a-nāijja < a-jīāy-) *v.* (pass.) which cannot be known, Hem.(Gr.) 4.352.

अणाइजुवा (anāijja-duga < anādeya-dvika) *m.* the two Karmas beginning with anādeya and ayaśābhikī, JM. मणु-सिरिणुपुवि विअवडु दुहुम अणाइजुवा (अणाइजुवा) सत्तलेओ KamTh.

(D.) 16. [cf. AMgD. अणाइजुवा instead of अणाइजुवा]

अणाइछिअ (anāiñchia = anākīṣṭa) *adj.* (pp.) [Hem. (Gr.) 4.187] not attracted, JM. कामेण करिसिअ-सरेणावि अणाइछिओ अणच्छेइ KumāCa.(H.) 7.32.

अणाइणिहण (an-āi-nihana < an-ādi-nidhana) *adj.* [also अणाइनिहण] [f.-ā] which has no beginning and no end, eternal, AMg. ओसपिणी य उत्सपिणी य दोज्जि वि अणाइनिहणाओ Tittho. 15; JM. लोए अणाइनिहणे एव अक्षाणमोहिया जीवा PaumCa.(V.) 82.13; सुनिउणमणाइणिहणं भूयहिं भूयमावणमहणं JhāṇSa. 45; लोगमणाइणिहणं JhāṇSa. 53; (जीव) अणाइणिहणं JhāṇSa. 55; गमह जयसंगलहरे अणाइ-णिहणे अणंतवरणाणे CaupCa. 1.1; एसा कछाणपरंपरा अणाइणिहणे संसारे य कयाइ जीवेणं लदपुव्वा CaupCa. 32.16, जीवो अणाइनिहणो SupāCa. 15.52; एय अणाइनिहणा तहा VisVis. 2.3; जीवो अणाइनिहणो KāiKa. 2; SammTa. 2.37; 2.42; एव जीवदव्वं अणाइणिहणं SammTa. 2.41; काले अणाइणिहणे JivVij. 49; जीवो अणाइणिहणो तम्भावणमाविओ अ संसारे ŚrāPraSu. p. 32a. gā.7; जीवो अणाइणिहणो चउगाईसंसारसायरे बोरे ... निवडइ VijKerCa. 1.21; अण्णा अणाइणिहणो विण्णाण-गुणो य णायव्वो TarLo. 1324; JŚ. जीवा अणाइणिहणा Pañāttbhi. 58; तियरणसुद्धो अप्पं अणाइणिहणं तिअगहरं BhāvPa. 112; कत्ता मोइ अमुत्तो सरीरमित्तो अणाइणिहणो य BhāvPa. 146; एव तु जीवदव्वं अणाइणिहणं विसेतियं णिवमा Māla. 981(10); लोओ अकिट्ठिमो खलु अणाइनिहणो सहावणिप्पणो Māla. 714(8); जुत्तोसि सजोगि जिणो अणाइ-णिहणारिसे उत्तो GomSa.(J.) 84; सरिसो जो परिणामो अणाइनिहणो इवे गुणो सो हि KattīAnu. 241; 231; 244; Apa. जीउ अणाइणिहणु संसारए SudCa. (N.) 12.5.4.

अणाइणिहय (anāi-nihaya < anādi-nidhana) *adj.* eternal, having no beginning and no end, Apa. लोउ अणाइणिहउ णिणु आसइ DhamPar. 6.1.4.

अणाइण (an-āiṇṇa < an-āciṇṇa) *adj.* (pp.) [also अणाइण] [Hem.(Gr.) 3.134] not to be observed or used, AMg. सव्व-मेयमणाणणं निगंवाणं महेसिणं Dasave. 3.10; जा य बुद्धेहिण्णाइआ न तं भासेज्ज पण्णवं Dasave. 7.2; JM. पायविल्लेसे पुच्छा उच्छुकरण मडिड्डि दाह थळी य दिट्ठतो । चउत्तपदं च विककुमं पल्लिमथो वेवडणाइणं KappBhā. 985; आइणमणाणणं निसीहमिहडं च नो निसीहं च VavaBhā. 1.281; केसिंथि होइ मोहो उ ज्वओ ते होति आइण्णा । जेसिं तु अणाइआ तेसिं खलु पोरिसी दोणिण VavaBhā. 7.287; तह वि खलु अणाइणं पसंजुअम्मा पवयणम्मि NisBhā. 4837; इति दप्पतो अणाइणं गेलण्णऽआण ओम आइणं NisBhā. 4863; हरियाल मणसिल पिप्पली उ खज्जर मुहिया अमया । आइणमणाइआ तेडवि दु एमेव नायव्वा PavBāro. 1002.

अणाइण (anāiṇṇa < anākīṇa) *adj.* not crowded with, AMg. जं विवित्तमणाणणं रहियं इत्थिअणेण य । वंमवेरस्स रक्खइआ आळयं तु नित्थेए Utt. 18. v.1 (Sukh. स्त्र्यावसकुलः)

अणाइत्ता (anāi-tta < anādi-tva) *n.* beginninglessness, JM. नो परमपुरिसपवाइ पओवणाभावओ दलाभावा । तत्तस्साहावयाए तस्स व तेसिं अणाइत्तं VisVis. 2.6.

अणाइधुव (anāi-dhuva < anādi-dhruva) *adj.* beginningless and permanent, stable, JŚ. सासणम्मि अणाइधुवेण विणा दुवि-वप्पो DhavaLa. 8.36.10.

अणाइनिगोअ (anāi-nigga < anādi-nigoda) *m.* a primordial cluster of souls which are not developed, Apa. अणाइ-विगोअअण्ण मज्जंओ, पणसुण्णंअण्णं सइसंओ JivānuSam. 1.1.

[अनादबन्ध (anāi-bandha < anādi-bandha) m. beginningless bondage, AR.]

अनादभवत्वस्य (anāi-bhava-bbhattha < anādi-bhavā-bhyasta) *adj.* having been repeatedly acquainted with the beginningless worldly life, JM. जन्मजराभयमृत्यो तस्सेव स्वयत्थमुज्ज-पणेह । जह गहिअपालणेण अपमाओ सेविअवोत्ति PañVa. 518.

अनादभवभावणा (anāi-bhava-bhāvanā < anādi-bhava-bhāvanā) *f.* contemplation on the beginningless worldly existence, JM. विसमा विसय-पिवासा अणाइ-भव-भावणा जीवाणं Silo-Mā. 73; अशुरुओ मोहतुरु अणाइभवभावणाविअयमूलो । दुक्खं उम्मूलिज्जइ अवंतं अप्यमतेहि PañVa. 40; अइविसमो मोहतुरु अणाइ-भव-भावणाविअय-मूलो Erz. 4.21.

अनादभवसंगस्य (anāi-bhava-saṅgaya < anādi-bhava-saṅgata) *adj.* associated with the beginningless worldly life, JM. चित्तेज्जा अभिणवपाविए गुणे, अणाइभवसंगस्य य अगुणे PañSu. 18.

अनादिसंज्ञं (anāi-māñ < anādi-māñ N.Sg.) *adj.* having no beginning, AMg. जन्मजराभयमरणजलो अणाइमं वसणसावयाइणो ।... रीदो भवसमुदो ĀrahPaḍ.(V.) 818; BhattaP. 106; PañVa. 1575; JM. अणाइमं बंधो पयाहेणं अईअकालतुलो PañSu. 52; जं अणाइसकुरुं एकं पि हु-तं अणाइमं चेव । सो तस्स तहाभावोऽपि अप्यभूओत्ति काऊण PañSa. 1059; पत्तो (भववं) अणाइमं चिय सुओ य VisVis. 2.12; अणाइमं वट्टए इमो लोगो VisVis. 2.1.

अनादिसंतं (anāimanta < anādimat) *adj.* [also अणाइवंत] eternal, having no beginning, JM. भणिएहि तेहि एवं गहिं वरयट्ठि-एहि सम्मत्तं । जं बहुभवकोडीहि वि अणाइमंनेहि न य पत्ते PaumCa.(V.) 118.32; Apa. सिउ संकतु सुदुमु अणाइवंतु BhaviKa. 1.9.

अनादिसय (an-āi-maya < an-ādi-maya) *adj.* having no beginning, JM. ण य पयमेयओ तं अत्रं कम्मं अणेण चरित्तं । सरभावाऽ-णाइमया कह सम्मं कालभेएणं PañVa. 1036.

अनादिमोहासित्य (anāi-moha-vāsiya < anādi-moha-vāsiya) *adj.* (ppp.) imbued with beginningless delusion, JM. मूढे अम्हि पाव अणाइमोहासिए PañSu. 12.

अनादिय (anāi-ya < anādi-ka) *adj.* [1. अणाइया] having no beginning, beginningless, AMg. अनुवा वायाओ विउजंति, तं जहा — अस्थि लोए णस्थि लोए ... सारए लोए अणाइए लोए Āyār. 1.8.1.3; अणाइयं च णं अणवदग्गं दीहमदं चाउरंतं-संसार-वंतारं भुज्जो णो अणुपरियट्ठि-स्संति Sdy. 2.2.79(720); अणाइयं अणवदग्गं संसारसागरमिणं SamavPra. 99; अणाइयं च णं अणवदग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारवंतारं अणुपरियट्ठइ Viy. 1.1.11 (1.45) (comm. अज्ञातिक्कं वा कणातीतं वा, अणयं पापमतिशयेनेतं गतमणातोत्तमं p. 35a.11); 1.436 [Ldn.]; 2.1.26 (2.49); 12.22; 12.59 [Ldn.]; गोयमा ! अन्धेगइयाणं जीवाणं कम्मोवचए ... अणाइयं सपज्जवसिए अणाइयं अपज्जवसिए Viy. 6.3.7 (6.28); पुणो अणाइयं च णं अणवदग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारवंतारं वीरवइस्सइ Nayā. 1.2.76; 1.4.22; 1.5.129; 1.15.14; असिदे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — अणाइयं वा अपज्जवसिए, अणाइयं वा सपज्जवसिए Jivābhi. 9.11; सइएि दुविहे पण्णत्ते — अणाइयं वा अपज्जवसिए अणाइयं वा सपज्जवसिए Jivābhi. 9.16; 9.164; सइएि दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — अणाइयं वा अपज्जवसिए Pannav. 18.13 (1271); अमासए तिविहे पण्णत्ते, तं जहा — अणाइयं वा अपज्जवसिए Pannav. 18.105 (1875); धम्माधम्ममागासा तिजि वि एए अणाइया (o.i. अणाइया) । अपज्जवसिया चेव सम्बदं तु विआधिया Uth. 26.6; JM. एवं जीवा अवारणे अणाइयं निरसए । पुच्छाकस्सआवेण ममि-अपति सकम्पुणा UrPayTi. 482a.8; इय असदेवाणाइयमणे तम आडि

एवमाई वि VisVis. 2.18; मिच्छसमसम्भाणं अणाइयमणंतयं च विज्जेवं PañSāro. 1307; अणाइयं अणवदग्गं संसार-वंतारं अणुपरियट्ठिस्सइ Erz. 8.17; Apa. रसुसुरा इमी गिरा ससाइया अणाइया MahāPu.(P.) 40.12.15.

अणाइय (an-āiya = an-ādrta) *adj.* (ppp.) who is not respected or honoured, JM. काहिंति संखडाई न उज्जमिस्संति चरणकरणेण । तो ते अणे वि मुणी होहिंति अणाइया लोए UrPayTi p. 368a.12.

अणाइयंत (anāiyanta < an-ati-yat = anatikramat) *adj.* (pr. part.) not giving up (the disputation), JM. गीतो अणाइयंतो छिइ तुम चेव छेदितो संतो । कहमंतरमिवावेइ तिथयराणंतरं संवं VavaBhā. (Pitthāka.) 906. p.12.

अणाइयमाण (an-āiya-māna < an-ādiya-māna) *adj.* (pr. part. pass.) not accepting, AMg. जहा तुच्छस्स कइयइ तहा पुणस्स कइयइ । अवि य इणं अणाइयमाणे Āyār. 1.2.6.5.

अणाइल (an-āila < an-āvila) *adj.* 1 not perturbed, not disturbed, AMg. ते संवं उवसणे समुप्पणे समाणे अणाइले अव्वहिते अरीणमाणसे ... सम्मं सहिस्सामि Āyār. 2.15.34(769); ते संवं उवसणे समुप्पणे अणाइले ... सम्मं सहिइ Āyār. 2.15.37(771); णीवारं च ण लीएज्जा छिण्णसोने अणाइले Sdy. 1.15.12(618) (Cu. अणाइले अणातुरेण छिदितव्वं), तए णं मे अज्जुगए अरीणे अविमणे अज्जुते अणाइले अवितादी अपरितंतजोगी अइइ Antag. 120; JS. विधिधणिइवदकच्छो जोवेइ अणाइलो तमचाई (अणाइलो अनाकुलः) BhaĀrā. 203; 2 pure, without any turbidity, AMg. अणाइयं या अकमाइ मुक्के सक्के व देवाहिक्कं जुइमं Sdy. 1.6.8(359); संवं अणट्ठे परिवज्जयंते अणाइले या अकसाइ भिक्खु Sdy. 1.13.22(578) (Cu. अणाइलो णाम अनातुरः सुवादिभिः परीवहे); णो तुच्छए णो य विकल्पज्जा अणाइले या अकसाइ भिक्खु Sdy. 14.21(600); णीवारं च ण लीएज्जा छिण्णसोने अणाइले । अणाइले सदा वंते वंते आरतमेतुणे Sdy. 1.15.12 (Cu. अणाइले एवमनाकुलः); धंमचेरं ... पंच महब्बयसुब्बयमूलं समणमणाइलसाहुमुचिणं Pañhā. 9.3. r 1; अमुच्छिअ अगिदे अगटिअ अगहिए अणज्जोववणे अणाइले अलुदे ... भुंजेज्जा संजए णं समियं Pañhā. 6.20.

अणाइल्लमाण (anāillam-jhāna < māvila-dhyāna) m. brooding caused by debt, AMg. अन्नाणंमाणे अगायारमाणं ... अणा-इल्लमाणे वेरेमाणे ... मिच्छामि दुक्खं ĀurPaṇ.(V.) 11.

अणाइसंसार (anāi-saṁsāra < anādi-saṁsāra) m. the world without beginning, JM. धण-सयण-पुस-दारा जे अन्नभवेसु आसि णेगविहा, ते कथययाऽणाइसंसारे परिमंतेस्स PaumCa (V.) 32.30.

अणाइसंसारवसति (anāi-saṁsāra-vatti < anādi-saṁsāra-vartin) *adj.* (soul) which is finding itself in the beginningless worldly life, JM. अणाइसंसारवसिणो जीवस्स तासु तासु जोण्णसु कारणवसेग संवं सत्ता वंधवा आसी सत्तु य VasuHī. 85.1.

अणाइसंत (anāi-santa < anādi-sānta) *adj.* which has an end but no beginning, JM. होइ अणाइ अंततो अणाइसंतो पुबोदवाणु-दओ PañSām. 5.97.

अणाइसंतान (anāi-santāna < anādi-santāna) m. eternal flux, AMg. अणाइसंतानकम्मबंधणकिंअसिक्खल्लसुदुत्तारं ... संसारसावरं Pañhā. 8.23 (comm. अनादिः संतानो यस्य कर्मवन्धनस्य p. 62b.12); Uvav. 46.

अणाइसपज्जवसिय (anāi-sapajjavasiya < anādi-saparya-vasita) *adj.* without a beginning but having an end, JM. मिच्छसमसम्भाणं अणाइयमणंतयं च विज्जेवं । सम्भाणं तु अणाइसपज्जवसियं च सम्मत्ते PañSāro. 1307.

अणाइसंबन्ध (anāi-sambandha < anādi-sambandha) m.

beginningless relation, J.S. पबो सील सहायो बीकगण अणुसंज्ञो
GomSā.(K.) 2.

अणुसंज्ञक (anāi-sarūva < anādi-svarūpa) *adj.* of beginningless nature, J.M. जं अणुसंज्ञकं एकं वि दु तं अणुसंज्ञं चेव । सो तस्स तद्वाचोऽपि अप्यभूओ ति काऊण PañVa. 1059.

अणुसुद्ध (anāi-suddha < anādi-suddha) *adj.* which is pure and beginningless, J.M. एसो (मयं) अणुसंज्ञं चिय सुद्धो य तसो अणुसुद्धुत्ति ViāViā. 2.12.

अणुसंज्ञेति (anāisesi < anātiśeṣin = an-atiśāyin) *adj.* one who does not possess supernatural power, J.M. संखाईय वि भवे साइह जं वा परो उ पुच्छिञ्जा । न उ (य) णं अणुसंज्ञेती वियाणई एस छउमसो ĀvNl. 590 (comm. अनतिशयी अकथ्याकतिशयरहिण इत्यर्थः p. 210a. 12); KappBhā. 1217; केणुवसमिओ सद्धो मय चि ण या सो तु तेण इति तीय । ओ णु दु तं उवसामे अणुसंज्ञेती अहं वस्स NisBhā. 880.

अणुसंज्ञ (anāi-ya < an-ādi-ka) *adj.* [v. l. अणातीय अणातीते] without a (new) beginning (Sch.), AMg. सख्खारि ओय तिण्णे छिक्कहंके आइयट्ठे अणुसंज्ञं चेवाण भेउरं कायं Āyār. 1.8.6.5 (various explanations are offered, Cūṇṇi p. 283 अणातीते आतीतं नाम अहियं तस्य जीवादिनाणादीण वा पंचाणं आतीतो अणातीतो जहारोविमभारवाही, पुत्रं पि इणियमरणे ति; Śl. आ समन्ताद् अतीव इतो गतो अनाद्यनन्ते संसारे आतीतः, न आतीतः अनातीतः, अनाद्यो वा संसारे येन Tū. 286b.1-3; Jacobi. not being known [पात = ज्ञात]; Nathmal not influenced by circumstances)

अणुसंज्ञ (an-āu < an-āyus) *m.* 1 without a life-period, गंधा-अतीते अमय अणुसंज्ञ Sāy. 1.6.5.56; तं सद्धता य जणा अणुसंज्ञ इदा व वेवादिब बागमिस्स Sāy. 1.6.29; 2 when the life-period deciding Karman is not bound, J.M. अट्ट उदीरह सत्त उ अणुसंज्ञ छविहमवेयणी-आज । पण अवियणमोहाउग अकसाई नाम गोत्तदुगं PavSāro. 1278.

अणुसंज्ञ (an-āuga < an-āyuska) *adj.* time when no life-period leading Karman is bound, J.M. वंधेसट्ट सत्तण्णाउग छविहममो-हाउ इगविह सायं । संतोदणुसंज्ञं अट्ट उ अमोहा चउ अवार PavSāro. 1277.

अणुसंज्ञ (an-āucchā < an-āpucchā) *f.* absence of permission, J.M. गुरुयण-अणुसंज्ञाय सयं कीरतो न संतोसं जणह KumāPra. 121.5.

अणुसंज्ञ (an-āujjiya < an-āyogika) *adj.* without appli- cation, AMg. आउज्जिया णं भंरो ! ते येरा मगवंतो तेसिं समणोवासयाणं इमाई पयाकवाइं वागरणं ? उदाहु अणुसंज्ञिया ? Viy. 2.5.25 (2.110)

अणुसंज्ञ (an-āutta < an-ākutta) *adj.* (ppp.) desisting from physical violence, J.M. जो पुण पमावदोसो थोवो वि दु णिच्छण सो भंगो । सम्ममणाउट्टस्स उ, अवगरिसो संजमम्मि जओ GurTaVi. 1.82.

अणुसंज्ञ (an-āuttanta < an-ākuttat) *adj.* (pr. part.) desisting from physical violence, J.M. जहं सम्मं आउट्टा तो छमगुहो चेव अणुसंज्ञताण गुरुवणातिकमे छगुहो NisCu. 3.208.19; गणेण मण-येहिं वा बोधिते आउट्टत्तस्स मूलं चेव अणुसंज्ञत्तस्स अणवट्टं चेव अणुसंज्ञत्तस्स पाइयि NisCu. 3.208.22.

अणुसंज्ञमाण (an-āuttamāna < an-ākuttamāna) *adj.* (pr. part.) who is desisting from physical violence, J.M. अणुसंज्ञमाणो जहं वि हिंसर सहा वि अर्थपणो SāyCu. p. 37.21.

अणुसंज्ञ (an-āutti < an-ākutti) *f.* abstinence from physical violence, AMg. अणुसंज्ञं अणुसंज्ञं सबमणोसिं अकतणवार Āyār. 1.9.1.17; J.M. सीकण अणुसंज्ञं अणुसंज्ञो अणुसंज्ञं अणुसंज्ञं तु । अणुसंज्ञं

अणुसंज्ञो अणुसंज्ञं गाम अणुसंज्ञो ĀvNl. 877.

अणुसंज्ञ (an-āutti < an-ākutti) *adj.* who desists from physical violence, AMg. अणं कायणणाउट्टी अणुसंज्ञं जं च हिंसर Sāy. 1.1.2.25.

अणुसंज्ञ (an-āuttiyā < an-ākuttiyā) *f.* absence of physical violence (an act of harm done by coming close to the object to be harmed), J.M. जे उ पमत्ताणाउट्टियाय बंधति तेसिं बंधति । संवच्छराणि अट्ट उ उक्कोसियरा मुहुत्ततो PañcāPra. 16.44 (comm. अणु-कुट्टिकया अनुपेत्यकरणेन प्राणातिषातादौ वर्तमानाः) of. आउट्टिया PañcāPra. 15.18.

अणुसंज्ञ (an-āutta < an-āyukta) *adj.* (ppp.) [f. -ā] 1 in-attentive, careless, AMg. पटिल्लणाअणुसंज्ञं पावसमणे ति वुखई Utt. 17.19; आसणम्मि अणुसंज्ञं पावसमणे ति वुखई Utt. 17.14; जाहे होइ पमत्तो जिणवरवयणरहिओ अणुसंज्ञो । ताहं इंदियचोरा करिति तवसंजमविलोमं MahāPacc. 98; J.M. उच्चारे पासवणे खेळं तिपाणय अणुसंज्ञो UvMā. 887; गायक्यनुमसिस्सं बाण्णाउत्तं णासहस्सदि । णाण्णवपभूयं वाइज्जो भगवंतं महामणिं ĀngVi. 10.19; 2 not usable, not acceptable, useless, J.M. जत्थ पाया भंडोवगरणं वा तिप्पिज्जहं सा भूमी अणुसंज्ञा होइ ViMāPra. 63.10; Gā. 18; 63.9; 63.20; अववापण राओ विहारत्थं नगराईहिं तो नीसरंताणं जहं पायसु तलियाओ तो अणुसंज्ञा न होति पाया ViMāPra. 63.32.

अणुसंज्ञ (an-āutta-āiyanatā < an-āyukta-ādāna- tā) *f.* taking a thing carelessly, a kind of anābhogakryā, AMg. अणुसंज्ञवत्तिपा किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — अणुसंज्ञाअणुसंज्ञता चेव अणुसंज्ञपमज्जणता चेव Thāṇa. 2.39(50)

अणुसंज्ञ (an-āutta-tthāṇa < an-āyukta-sthāṇa) *n.* improper place, J.M. तं च दंडपुच्छं अणुसंज्ञाणे नेऊण तिप्पिज्जहं ViMāPra. 63.11.

अणुसंज्ञ (an-āuttaḍa < an-āyukta-ka) *n.* unoccupied place, J.M. अणुसंज्ञाणं नाम नीसरंताणं वामवाहाप दुवारपासे भूमिखंडं इट्टिगारपरिजुत्तं अणुसंज्ञं ति खंडं ViMāPra. 63.12.

अणुसंज्ञ (an-āutta-pamajjanatā < an-āyukta-pramājanatā) *f.* brushing off carelessly, a kind of anābhoga-kryā, AMg. अणुसंज्ञवत्तिपा किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — अणुसंज्ञाअणुसंज्ञता चेव अणुसंज्ञपमज्जणता चेव Thāṇa. 2.39(50)

अणुसंज्ञ (an-āuttam < an-āyuktam) *adv.* carelessly, AMg. अपसत्थकायविणय सत्तविहे पत्तते, तं जहा — अणुसंज्ञं गमणं जाव अणुसंज्ञं सत्तविजो गजुजणता Thāṇa. 7.136(585); Viy. 25.7.233 (25.596); से किं तं अपसत्थकायविणय, तं जहा — अणुसंज्ञं गमणे अणुसंज्ञं ठाणे Uvav. 46.

अणुसंज्ञ (an-āutti < an-āyukti) *f.* impropriety, unusableness, J.M. तहा जहं आवाभंतस्स तिप्पणयं दोरओ वा वामहत्ये पाप वा उगइ तथा अणुसंज्ञी इवह ViMāPra. 63.15-16.

अणुसंज्ञ (an-āuya < an-āyuska) *m.* not having a life-period, liberated, AMg. जदत्थि णं लोणे तं सत्थं पुण्णोअरं, तं जहा — जीवचेव अजीवचेव ... साउयचेव अणुसंज्ञचेव Thāṇa. 2.1(49); खयनिष्कण्णे अणुसंज्ञे पण्णत्ते, तं जहा — उप्पण्णणाणदसणधरे अरहा जिणे ... अणुसंज्ञ निराउम ... तिहे मुहे मुत्ते ApuOg. 244.

अणुसंज्ञ (an-āura < an-ātura) *adj.* not suffering from (a disease), J.M. पत्थं पुण जो केव तिगिच्छणीओ सो अणुसंज्ञो अणुसंज्ञो CapCa. 288.31.

अणुसंज्ञ (an-āula < an-ākula) *adj.* undisturbed, AMg.

अत्यन्तमिदं अनादितं समविसमाधि मुणीऽहिंसास्य Sūy. 1.2.2.14; तत्र जं से अरुणाय समगोवास्य ... अचरितं अस्मिन् अनादिते ... पोषणस्य एतदेतत्तं अत्यन्तं भूमिं वसन्तं Nāyā. 1.8.78; अगुण्य नाकण्य अगुण्ये अनादिते । इतिहासं जहामं दमहा मुणी चरे Dasave. 5.1.13; J.M. भावपरीक्षा जे संसारबोध्यणिमित्तं अनादिते सहस्रं ĀvTi.(H) 404a. 8; ततो सम्मं पवत्तं निष्काप्य अनादिते PañSu. 42; गन्धायति अनेगे वसणेसु अनादिते पुणे विरला GaRaKo. 261; J.S. दुक्खे सुहे य मुणिणे मज्झिमणाउला होति Māla. 818(9); Apa. एयं सुपसिद्धं वम्महचिदं पालिज्जन्ति अनादितं PañCa.(S.) 20.10.9; चित्तु करेवि अनादितं, वयणु करेवि अचप्पल KumāCa.(H.) 8.79.

अनादितल (an-āula-tta < an-ākula-tva) *n.* the state of being free from troubles or perturbations, J.M. ततो अनादितलं खणं पि तुह माविजीव । अहो BhuvKavCa. 680.

अनादित (an-āuha < an-āyudha) *adj.* without any weapon, J.M. अनादितं च ददुण मय समुज्झियं मंडलमं CaupCa. 120.5; अनादितं च असिक्खिओ मह करो पहरितं CaupCa. 126.12; अनादितं च ददुण मय मुक्तं मंडलमं KaKoPra. 141.22.

अनादितवह (an-āuha-vaha < an-āyudha-vadha) *m.* killing without using any weapon, S. (विदुषक) जदो गरिदाणं आणामगे वम्महाणं माणखेणं च अनादितवहो ति साहेति SāMā. 2.24.5

अनापज (an-āeja < an-ādeya) *adj.* (pot. part.) not fit to accept, AMg. जीवे जं देवगतिं निबंधमाणे नामस्स कम्मस्स अट्ठावीसं उत्तरपगढीओ निबंधति, तं जहा — देवगतिनामं ... सुस्सरनामं आपज — अनापज्जाणं दोहं अण्णयरे पगे णामे निबंध Samav. 28.5.

अनापज्जणाम (anāeja-nāma < anādeya-nāman) *n.* name which should not be accepted, AMg. आपज्जणामाए एगो अनापज्जणामाए दो Pannav. 23.126 (1703)

अनापज्जवण (anāeja-vayana < anādeya-vacana) *n.* word which should not be accepted, AMg. से जं तत्थ पुरो भवति दुक्खे पुक्खे दुग्गंवे ... अनापज्जवणपच्चायाए Thāpa. 8.597 (MV.); वण्णवज्जाणि य से कम्ममं बद्धां ... उडिण्णां — नो उवसंतां भवति, तओ भवइ दुक्खे पुक्खे ... अमणामस्सरे अनापज्जवणे पच्चायाए या वि भवइ Vy. 1.357 [Ldn.]

अनाप्य (an-āeya < an-ādeya) *adj.* (pot. part.) unacceptable, J.M. जं पुण एवं ठिए वि कुविल्लणाणि कीरति, तं सब्बहा अनाप्यं मूळजंतुविलसियसकं JambuCa.(G.) 76.5.

अनापस (an-āesa < an-ādeśa) *m.* not specified, general, J.M. (संज्ञेगो) भावम्मि होइ दुविहो आपसे चेषणाएसे Uttni. 47 (comm. आदेशो विशेषः तस्मिन् तदन्यस्तु अनदेशः सामान्यम् 82b.9)

अनाकाल (anākāla < an-akāla) *m.* not a period of famine, J.M. सो अण्णया सामी तस्स बा संतिथा चारपुरिसा भवत्तणेण संजते अनाकाला-रिसु ददुं सुहेते तेसिं जतीणं अणुक्कपट्टाए NisCu. 8.434.18.

अनाकाल (anā-kāla < a-kāla) *m.* famine, J.M. खित्तं विहमादि अमादियं व कालो यणाकालो KappBhā. 4552 (comm. दुःकाल उच्यते) [Sāg. reads अनाकाल]

अनाकुल (an-ākula < an-ākula) *adj.* not perturbed, not distressed, J.M. विहिणा पडिपुणमि भोगो वि गय य थेवकाले उ । सुखाउजोगभावे चित्तेणमणाकुलेण तहा PañCaPra. 5.86. of. अनादित.

अनाकुलभाववा (an-ākula-bhāva-yā < an-ākula-bhāva-tā) *f.* undisturbed mental state, J.M. सिराखाराजो वि बाहिस-मारोगविण्णणेण इदुमिक्कतीओ अनाकुलभाववाए ... सुहेत्ताए वदुइ PañSu. 89.

अनागत (an-āgai < an-āgati) *f.* no return (to worldly life or lower state), AMg. अताण जो जाणति जे य लोगं जो आगयं मागइ-णागं च Sūy. 1.12.20; J.M. कप्पाकप्पडिमाणं सव्वेसिमणागं मगे ĀrābPaḍ.(V.) 178.

अनागाद (an-āgada < an-āgata) *adj.* (ppp.) 1 future (time), (the time) which is yet to come, J.S. तीदि पक्खप्पणे अना-गदे चैव कालमि Māla. 635(7); ते (गिरंथा) ... अणुवमे सोक्खं । अन्वाभावमणंतं अनागादं कालमत्यंति Māla. 1189(12); परमस्यो बवहारो दुविहो कालो जिणेहिं पण्णो ... तीदाणागदभूओ बवहारो णंतसमभो अ ŚrāĀ.(V.) 21; 2 future (one of the 10 Pratyākhyānas), J.S. पक्कल्लानं ... दसविहं तु ... अनागदमदितं Māla. 639(7)

अनागादमिलास (an-āgadabhillāsa < an-āgatābbhillāsa) *m.* future desire or craving (a kind of non-celibacy), J.S. सकारो संकारो अदीदसुमरणमागदमिलासे ... अस्वं दसविहं पदं BhaĀra. 860.

अनागता (an-āgantā < an-āgantī) *adj.* who or which will not come, AMg. तओ पुरिसजाया पण्णता, तं जहा — अनागता णामेगे सुमणे भवति, अनागता णामेगे दुम्मणे भवति, अनागता णामेगे णोसुमणे णोदुम्मणे भवति Thāpa. 3.198(168)

अनागम (an-āgama < an-āgama) *m.* non-arrival (absence), AMg. णाऽणागमो मच्चुमुहस्स अरिय Āyā. 1.4.2.2 (Sch. reads अनागमे); J.M. जत्थ अणुवोसुरणं न दिट्ठपुक्खं व जेण समणेण । वारसहिं जोयणेहिं सो एइ अनागमे लुक्का KappBhā. 1195.

अनागमण (an-āgamana < an-āgamana) *n.* prevention of coming back, J.M. अहरागपाण वसणे मंडलणास सचिवडण्णठावणया । मत्तपरिट्ठावणमुत्तरिज्जेहो अनागमणं UvPay. 989.

अनागमणधम्मि (an-āgamana-dhammi < an-āgamana-dharmin) *adj.* whose doctrine is non-return (to the worldly life), AMg. एते भो णमिणा वुत्ता जे लोगंसि अनागमणधम्मिणो Āyā. 1.6.2.3.

अनागय (an-āgaya < an-āgata) *1 m.* future (time), AMg. अनागयमपस्संता पक्खप्पणगवेसगा । ते पच्छा परितप्पंति क्षीणे आउम्मि जोव्वणे Sūy. 1.3.4.74; तिबिहे काले पण्णते, तं जहा — तीए पक्खप्पण अनागय Thāpa. 3.197(425), एहिं जं देवाणुप्पिया । कलं इहं ... तीयपक्खप्पणमागयजाणए अरहा जिणे केवली Uvā. 7.10; अरहतेहिं ... तीत-पक्खप्पणमागतजाणएहिं ... पणीतं दुबालसं गणिपिणं AnuOg. 50; अइयं पडिक्कामि अनागयं पडिक्कामि पक्खप्पं पडिक्कामि ĀuraPaoc.(V.) 11; 2 *adj.* (ppp.) (who or which is) yet to come, future, AMg. एवं तु समणा एगे अबलं गच्छाण अप्पगं । अनागयं भवं दिस्स अव-कप्पंतिमे सुयं Sūy. 1.3.83(42); तीय-पक्खप्पणमागयाणं ... अरहंताणं Nāyā. 1.8.194; तीयपक्खप्पणमागयाणं ... देवाणं Jambuddi. 3.26; Kapp. 21; (ओहिनाणी) उक्कोसेणं ... अइयमागयं च कालं जाणइ पासइ Nandī. 28; अइयम्मि य कालमि पक्खप्पणमागय । जमट्टं तु न जाणेज्जा एवमेयं ति नो वए Dasave. 7.8; जे भिक्खु अनागयं निमित्तं बागरेति Nis. 10.8; पक्खप्प-अनागय-तीयदावत्तिणो पयत्था जे । करयलकलियाऽऽमलय च पुणसि 'सिक्काविउ' ViTha. 21; (पावट्टाणां) अइयं निवामि पक्खप्पं संबरेमि अनागयं पक्कल्लामि ĀuraPaoc. I. 10; तत्था सब्बे संगे अनागय वट्ट-माणएतीए । तं सब्बत्थ वि वारय कय-कारिय-अणुमईहिं सवा ĀrābPaḍ.(V.) 675; तओ नवमे मासे तीए वा पक्खप्पे वा अनागय वा चउणं मवा अण्णयरे पयाइ Tand. 84; संलेवेण तु कालो अनागताऽतीतवट्टमाणो य JolsKa. 18; J.M. तिबिहं होइ निमित्तं तीय-पक्खप्प-अनागयं चैव Kapp-Bhā. 1818; (पज्जवा) तीदाणागवभूया तावइयं इक्ख दव्वं SamTa. 1.81; तीदाणागवपक्खप्पणवत्सुसत्थवित्थर MaViCa.(G.) 11b.1(8); सह

पञ्चमनाह्वयगृहा मम सरणमणायथा अरिहा VīrMāh. 14; JŚ. इवमंगलं जगत् अनागत-यज्ञाय-विसेसं पञ्च गह्वियादिमुद्दिष्टं इवमं अतस्मात् वा Dhavāla. 1. 20.6; मोक्षुण सयलज्जपमणायकमुहसुहवारणं किञ्चा NiySā. 95; कंठा- (१) अनागतयस्स cf. 230) मणाययस्स य उदयस्स ण कुब्बए पाणी SamSā. 215; आमादीणं छण्हं अजोगपरिबज्जणं तियरणेण। पञ्चक्खणां जेयं अणाययं चागमे काले Māla. 27(1); M. पम्बंराल-परिबज्जमाग-रवि-मंडला ण्ह-अलम्भि होति अणायय-संग-कुलिसा इव सेल-संधावा GauḍVa. 225; 3 which is yet to be obtained, J.M. लुद्धिस्सि अं च बोहिं अकरितोऽणाययं च पत्थतो। एक्खिसि जह तं विव्वसु। इमं च अत्तं च चुक्खिसि AṅNi. (H.) 1099; 4 preponed (penance or abstinence from sinful acts), J.M. सो दाए तवोक्तमं पडिक्खे तं अणायय काले। एयं पञ्चक्खणां अणाययं होए नायव्वं AṅNi. (H.) 1567.

अनागतकालग्रहण (an-āgaya-kāla-grahana < an-āgata-kāla-grahana) n. cognizance of (events in) future time, knowing the future (by certain signs), AMg. से किं तं अनागतकाल-ग्रहणं?... वारुणं वा माहिंदं वा अणययं वा पत्थत्थं उप्पायं पासित्ता तेणं सहिज्जह जहा-सुदुद्धो भविस्सह। से तं अनागतकालग्रहणं AṅUg. 453; 450.

अनागतकालसमय (an-āgaya-kāla-samaya < an-āgata-kāla-samaya) m. the moment of future time, AMg. नेरयया णं भंते। जे पोगलं तेयाकम्मत्ताए गेण्हंति ते किं तीतकालसमयं गेण्हंति? पडुप्पन्नकालसमयं गेण्हंति? अणाययकालसमयं गेण्हंति? Vīy. 1.1.6 (1.7) (1.25) (comm. समयः (कालस्य) परमनिर्गुणोऽसौ; p. 26a.1)

अनागतयद्धा (an-āgayaddhā < an-āgatādhvan?) m. the whole course of future time, entire future time, AMg. अट्ठविधे अट्ठोवमिने पन्नते, तं जहा — पत्तिओवमे सागरोवमे ओसप्पिणी उत्सप्पिणी पोगलपरिबद्धे, तीतद्धा, अनागतयद्धा सव्वद्धा Thāna. 8. 39(620); AṅUg. 202; adj. entire future, AMg. ते णं तत्थ सिद्धा इवंति ... सासय-मणाययद्धं कालं चिट्ठंति Uvāsa. 154; Pannav. 36. 94(2176)

अनागतपरित्याण (an-āgaya-parittāna < an-āgata-paritāna) n. protection from (evil) which is yet to come; prevention of future (evil), J.M. विहो विधी अनागतपरित्याणे भाविक्खो AṅT. (H.) 569a. 8.

अनागतयवय (an-āgaya-vaya < an-āgata-vayas) n. later age, J.M. ण वि य अनागतयवयगुणपसाहणं जुज्जह विमत्ते SamTā. 1. 44.

अनागतयवयण (an-āgaya-vayana < an-āgata-vacana) n. word indicating future, AMg. अनुवीरणिट्ठाभासी समियाए सजए भासं भासेज्जा तं जहा — एगवयणं तीयवयणं पडुप्पन्नवयणं, अनागतयवयणं Āyār. 2. 4.1(3) (621); तिबिहे वयणे पण्णत्ते, तं जहा — तीतवयणे पडुप्पन्नवयणे अनागतयवयणे Thāna. 3.198(429); सोलसविहे वयणे पण्णत्ते, तं जहा — एगवयणे, ... तीतवयणे, पडुप्पन्नवयणे, अनागतयवयणे Pannav. 11.86(696)

अनागतसुहोवहाणत्थं (an-āgaya-suhovahāṇattham < an-āgata-sukhopadhānārtham) adv. for the purpose of accumulating or securing future pleasures, J.M. कुण्ण य गुणपणिहाणं अनागतसुहोवहाणत्थं SamTā. 1.43.

अनागताईयविसय (an-āgayāya-visaya < an-āgatāyā-visaya) m. an object (of knowledge) pertaining to the future or the past, J.M. गाणं अपुट्ठे अविसयं य अत्थम्भि दंसणं होए। मोक्षुण किञ्चो जं अनागताईयविसयसु SamTā. 2. 25.

अनागतिव (an-āgaliya < an-argaliya) adj. unrestrained, unlimited, AMg. ते ... अनागतिवर्धन्तिस्सरोत्तं ... विट्ठिपितं सव्वं संघेत्ति Vīy. 15.65 (15.99); तत्थ ... अनागतिवर्धन्तिस्सरोत्तं ... विट्ठिपितं सव्वं परिबस्य Nāya. 1.8.20; से देवे ... अनागतिवर्धन्तिस्सरोत्तं सव्वसं

विउव्वस Uvāsa. 108.

अणमगार (an-āgāra < an-āgāra) adj. not deep, not pressing, not necessary, unnecessary, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... गण्णत्थ (१) आगाढागारहेहिं) आगाढाणागारहेहिं कारणेहिं ठाणं वा, सेज्जं वा, णिसीहिं वा चेतेज्जा Āyār. 2. 2.1.18; जे भिक्खु अट्ठणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अणमगारं परिवासेति Nis. 11.78; J.M. आगारे कमक्खणे गुरुणा लडुगा अणमगारे KappBhā. 1025; आगाढमणमगारे पुब्बुत्तं खिप्पगहणमणमगारे KappBhā. 1020; NisBhā. 4888; 1471; दोग्गह पडुप्पन्नपराणा उव्वधानं जत्थ जत्थ जं सुत्ते। आगाढमणमगारं गुरुलु आणादि समदयित्ता NisBhā. 15; तं च आगाढसुयं भगवतिमाइ अणमगारं आचारमाति NisCu. 1.11.19; अणमगारो जहण्णेणं तिण्णे उक्कोसेण वरिसं। जहा दिठ्ठिवा-यस्स वारसवरिसाणि बुम्भेहस्स ति VavaBhā. comm. on 4.391; Vava-Bhā. 4.393; 4.398; 4.407; JŚ. दुविहं भत्तपञ्चक्खणां ... सविचारमणा-गारे मरणे सपरक्खस्स इवे BhaĀrā. 60.

अणमगार (an-āgāra < an-ākāra) adj. 1 formless, having no outer shape, AMg. असरीरा जीवघणा ... सागारमणमगारं लक्खणमेयं तु सिद्धाणं Pannav. 2. 67. pā. 12 (311); DevTh. 294; 2 renuncia- tion without any exceptions (one of the ten kinds of uttara- gūṇapratyākhyāna), AMg. दसविधे पञ्चक्खणे पण्णत्ते, तं जहा ... सागार- मणमगारं परिणामकदं निरवसेसं Thāna. 10.101(748) (comm. आकाराः प्रत्याख्यानापवादहेतवः। अविधमाना आकाराः यस्मिन् तद् अनाकारम्); सव्वुत्तरगुणपञ्चक्खणे ... दसविधे पण्णत्ते ... सागारमणमगारं Vīy. 7. 2.7 (7.34); J.M. सागारमणमगारं परिणामकदं निरवसेसं (पञ्चक्खणां) AṅNi. 1564; पञ्चक्खणां च दसमयं ... महत्तरयागाराइ आगारेहिं जुयं तु सागारे। आगारविरहियं पुण भणियमणमगारनामंति PavSāro. 194; JŚ. सागारमणा- गारं अनुपालेतो ददधिदीओ Māla. 636(7); 639(7); 3 indetermi- nate (perception), AMg. केवली णं भंते। इम रयणप्पमं पुट्ठवि अणा- गारेहिं ओहत्ति ... पासति ण जाणति Pannav. 30.27(1964); अणमगारे से दंसणे भवति सागारे से पाणे भवति Pannav. 30.28(1964); वेइदियाणं दुविहे उव्वओगे सागारे अणमगारे य Pannav. 29.11(1920); JŚ. विरदीए अविरदीए विरदाविरे तहा अणमगारे। सागारे जोगम्भि य हेत्ताए चैव बोधव्वा KavāPA. 83; J.M. आगारमयं सव्वं जमणमगारं तयं नत्थि VīAṅBhā. 64 (comm. यस्ति तत् सर्वमाकारमयेव यस्वनाकारं तद् नास्त्येव); चक्खु अचक्खु ओही केवलदंसण अणमगारा Saḍḍi. (D.) 12 (comm. अना- काराणि सामान्याकारमुक्तत्वे सत्यपि न विद्यते विशिष्टवक्त आकारो येषु तान्य- नाकाराणि); अचक्खुदंसणाई चउव्वओगे अणमगारो PaḍḍiSam. (C.) 1.5 (comm. आकारवजितः सामान्यावबोधरूपः); सागारमणमगारिय णियमपरित्तं अणमगारं SamTā. 2.14.

अणमगार (an-āgāra < an-āgāra) m. a houseless monk, JŚ. सागारोऽणमगारो खवेदि सो मोहदुग्गंति PavSā. 2.102; adj. (the resort) meant for a houseless monk, J.M. सागारमणमगारं सरणं जिण-सिद्ध-साहु-धम्मेषु ĀrāhKu. 7.

अणमगारपस्सि (anāgāra-passi < anākāra-pāsyin = *ra-darśin) adj. one who sees objects without any shape or form, AMg. जीवा सागारपस्सी वि अणमगारपस्सी वि Pannav. 30.15 (1954-1960)

अणमगारपासणया (anāgāra-pāsaṇa-yā < anākāra-pāsa- na-tā = *ra-darśanātā) f. power of perception of shapeless or formless thing, AMg. दुविहा पासणया पण्णत्ता, तं जहा — सागार- पासणया अणमगारपासणया Pannav. 30.1(1986); अणमगारपासणया ... तिबिहा यण्णत्ता, तं जहा — चक्खुदंसणअणमगारपासणया ... केवलदंसण- अणमगारपासणया Pannav. 30.3 (1989); 30.7 (1942)

अनागारिक (anāgāri-ya < anāgāra-ka) *m.* a homeless monk, *Apa.* अवह अनागारिउ गवरायहिं महववजुसु धरिउ मुणिरावहिं *VaḍḍhaCa.* 7.6.6.

अनागारोवउत्ता (anāgārovautta < anākāropayukta) *adj.* [also अनागारोवउत्ता] (*ppp.*) possessed of indeterminate perception, *AMg.* नेरइया किं सागारोवउत्ता अनागारोवउत्ता *Viy.* 1.5.28 (1.241); एवं अनागारोवउत्ते वि सत्तावीसं मंगा *Viy.* 1.5.27 (1.243); पाणावरणिज्जे किं सागारोवउत्ते बंधइ अनागारोवउत्ते बंधइ *Viy.* 6.3.25 (6.48); 6.4.18 (6.63); 8.2.127 (8.174); 18.1.57 (18.17); 19.8.7 (19.10); 24.1.14 (24.16); अइवा दुविहा सव्वजीवा पण्णत्ता — सागारोवउत्ता य अनागारोवउत्ता य *Jivābbhi.* 9.86; एतेसि णं अंते ! जीवाणं सागारोवउत्ताणं अनागारोवउत्ताणं कतरे कतरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुहा वा विसेसाहिया वा *Pannav.* 3.106(262); 28.129(1901); *JŚ.* सागारोवउत्ता वि अत्थि अनागारोवउत्ता वि अत्थि *Dhavaḍḍa.* 2.420.1; 2.510.2.

अनागारोवओग (anāgārovaoga < anākāropayoga) *m.* possessing undifferentiated or general perception or knowledge, *AMg.* सागारोवओगे अनागारोवओगे चउत्थएणं पदेणं *Viy.* 1.9.14 (1.414); 17.2.17 (17.30); दुविहे उवओगे पण्णत्ते, तं जहा — सागारोवओगे य अनागारोवओगे य *Pannav.* 29.1 (1908); अनागारोवओगे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — चक्खुदंसणअनागारोवओगे य अबक्खुदंसणअनागारोवओगे य *Pannav.* 29.14 (1923)

अनागारोवओगि (anāgārovaogi < anākāropayogin) *adj.* one having a general or undifferentiated perception or knowledge, *JM.* विमलाडुविसुद्धेसा मणपज्जवणाणिगे अनाहारा । असण्णी अण(?) गारोवओगिगे पुव्वपखिक्खा *ViĀvBhā.* 412

अनाघाहजमाण (an-āghāijjamāṇa < an-āghrāyamāṇa) *adj.* (*pr. part. pass.*) which is not being smelt, *AMg.* गोयमा ! सव्वदधोवा पोयला अनाघाहजमाणा अनासाहजमाणा अणंतमुणा *Viy.* 1.1.6 (1.32); एतेसि णं अंते ! पोयलाणं अनाघाहजमाणं कतरे कतरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुहा वा विसेसाहिया वा ? *Pannav.* 28.44(1821); 28.70 (1826).

अनाघाय (an-āghāya < an-āghāta) *adj.* without injury, *AMg.* भरणं पि सपुण्णणं जहा मे तमणुस्सुयं । विप्पसण्णमाघायं संजयाणं पुत्तमओ *Utt.* 5.18; *m.* non-injury, ससुरासुरम्मि वि जगे तेण बहं वीसिओ अमाघाओ (*v.l.* अनाघाओ) *MahāNis.* 3.119.

अनाचक्खिअ (an-ācakkhīa < an-ācaksya = an-ākhyāya) *ger.* without telling, *Ś.* (विदूषक) अनाचक्खिअ इमादो सिलावट्टआदो ण सक्कं एक्कपदं वि गमिदुं *SvapnaVā.* 4.3.38.

अनाचक्खिद (an-ācakkhīda < an-ācaksita = an-ākhyāta) *adj.* (*ppp.*) not told, *Ś.* (तापसी) अमहो अनाचक्खिदो वि विण्णादो इमस्स राएसिणो आउस्स अ ओरसो संबधो *Vikramo.* 5.9.5; (विदूषक) ओ अनाचक्खिदं वि पदं जाणीअदि जेव्व जघा अंतेउरगदा सुहेण दे दंसणपथं गमिस्सदि सि *Ratnā.* 4.20.17.

अनाचार (an-ācāra < an-ācāra) *m.* violation of a rule of conduct, *JŚ.* अधिकमणं बधिकमणं अदिचारो तहेव अनाचारो *Mūla.* 1028(11) (*comm.* अतमज्जः सर्वथा स्वेच्छाप्रवर्तनम्); पदमो तेसु अदिकम-दोसो ... अइचार अनाचारो पंचमदोसो अणामो *ChePi.* 825.

अनाचिक्खणीय (an-ācikkhanīya < an-ācaksanīya = an-ākhyānīya) *adj.* (*pot. part.*) not possible to be told, indescribable, *JM.* अओ परमणाचिक्खणीअमवत्थंतरं पाविज्जण पुव्वसंसाणुआवओ चइज्जण देहिं *SamarāKs.* 85.16; कणगबहे ... सव्वहा अनाचिक्खणीयं मि पि अमत्थंतरं पाविअ सि *JambhCa.* (G.) 44.16.

अनाचिण्ण (an-ācīṇṇa < an-ācīrṇa) *adj.* (*ppp.*) not done, not practised (*i.e.* improper), *JŚ.* आचिण्णमणाचिण्णं देसाविहं इवे दुविहं *Mūla.* 438(8); नालीतिगस्स मज्जे जदि भुंजदि संजदो अनाचिण्णं ! ... तस्स पणं इवे छेदो *ChePi.* 74 (*Skt.* अनाचीर्णः ?)

अनाजीवि (an-ājīvi < an-ājīvin) *adj.* who does not use (*tapas* etc.) as a means of livelihood, बारसविहम्मि हि तवे सन्निसरवाहिरे कुसलदिद्वे । अमिलाइ अनाजीवि मायव्वो सो तवाबारो *DasaveNi.* 186 (*Cu.* ण तवमाजीवति लाभपूजणादिहि); = *NisBhā.* 42 (*Cu.* 1.24.42 अणासंसीत्यर्थः); = *Pañcā.* 15.26 (*comm.* तस्यैव तपसः अनुपजीवकः सन्)

अणाठिद (an-āthida < an-āsthita) *adj.* (*ppp.*) not firm, hesitant (faults of *Āvāsaka*), *JŚ.* अणाठिदं च धट्टं च पविट्ठं परिपीडिदं ... बत्तीसदोसविसुदं किदियम्मं पंजवे *Mūla.* 605(7)

अणाढ (anāḍa) *Deśi.* *m.* [anāḍṛta ?] an illicit lover, an adulterer, अणढो अणाढो अविणयवरो त्रयोऽप्यमी जारार्थाः *DeNāMa.* 1.18; *JM.* उम्महवयणो यदो अतिमुक्खो मक्खो विव अणाढो *TarLo.* 696.

अणाडिया (anāḍiyā) *Deśi.* *f.* [anāḍṛtā = anāḍara ?] indecency, unworthiness, *JM.* एक्कावि नए पुत्तस्स अणाडिया ण दिट्ठा *ĀvTi.* (H.) 95a.3 = *KappBhā.* *comm.* on 172 जंबवती नारायणं मणइ — एक्का वि नए पुत्तस्स अणाडिया न दिट्ठा *p.* 57.17; तीसं पुत्तो चिलायगो सुसुमाए वालगाहो, सो अणाडियाओ करेति *AvCu.* 407.2.

अणाढाहजमाण (an-ādhāijjamāṇa < an-ādhriyamāṇa) *adj.* [*f.-ā*] (*pr. part. pass.*) being disregarded or dishonoured, *AMg.* देवा य देवीओ य तामलिणा बालतबत्तिणा अणाढाहजमाणा अपरियाणिज्जमाणा जामेव दिसि पाउभूया तामेव दिसि पडिगया *Viy.* 8.1.44 (8.41); तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते सहालपुत्तेणं समणोवासएणं अणाढाहजमाणे अपरियाणिज्जमाणे ... एवं बयासी *Uvā.* 216; रेवई गाहावहणी महासथएणं समणोवासएणं अणाढाहजमाणी *Uvā.* 249.

अणाढामाण (an-ādhāmāṇa < an-ādhriyamāṇa ?) *adj.* (*pr. part.*) [also अणाढामीण] disregarding, dishonouring, *AMg.* पभू णं अंते ! सक्के देविदे देवराया ईसाणस्स देविदस्स देवरणो अंतियं पाउ-म्मवितए ? इंता पभू । से णं अंते ! किं आढामीणे पभू अणाढामीणे पभू ? *Viy.* 8.1.56 (8.57); तए णं से मागंदिय-दारगा ... अणाढामाणा ... वीहव्यति *Nāya.* 1.9.38.

अणाढायमाण (an-ādhāyamāṇa < an-ādhriyamāṇa) *adj.* (*pr. part.*) [*MV.* Ed. of *Nāya.* prefers the reading अणाढायमीण and अणाढायमीणा] disregarding, not paying any heed or attention, *AMg.* कुज्जा वेयावडियं परं अणाढायमाणं सि वेमि *Āyār.* 1.8.1(199); पारिणं संखडि णक्का पवीणं गच्छे अणाढायमाणे *Āyār.* 2.1.2 (838); पेदाळपुत्ते भगवं गोयमं अणाढायमा(मी)णे जामेव दिसि पाउभूय तामेव दिसि पहारेथ गमणाए *Sdy.* 2.7.32 (898); सा धारिणी देवी ... अणाढायमाणी तुसिणीया संचिद्ध *Nāya.* 1.1.36; अणाढायमाणे अपरियाणिज्जमाणे तुसिणीय संचिद्ध *Uvā.* 215; सीहसेणे राया ... अवसेसाओ देवीओ ... अणाढायमाणे विहर *Vivā.* 165; अंतेउरं च जणबयं च अणाढायमाणे थावि विहरति *KāyPa.* 790.

अणाडिजमाण (an-ādhijjamāṇa < an-ādhriyamāṇa) *adj.* (*pr. part. pass.*) [also अणाढाहजमाण] being disregarded, or unheeded, *AMg.* तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते सहालपुत्तेणं समणोवासएणं अणाडिजमाणे ... समणस्स भगवओ महावीरस्स गुणकिरणं करेइ *Uvā.* 7.44 [*Ldn.*] (*Valiya* reads अणाढाहजमाण)

अणाठित (an-āḍhita < an-āḍṛta) *adj.* (*ppp.*) disregarded, unheeded, *JM.* मय-मायव्वओ विवाहेओ अणाठिओ सव्वओमस्स

NisCu. 3.25.20.

अणायि (an-ādhiya < an-ādṛta) *m.* [also अणायि, अणायि] 1 name of the presiding deity of Jambūdvīpa, also called a yakṣa (demigod) and yakṣarāja (Kubera), AMg. तत्थ णं दो देवा महिद्धिया ... परिवसंति, तं जहा — गरुळे चैव वेणुदेवे अणायित्ते चैव जंबुदीवाहिवती Thāpa. 2.82(271); जंबूद. णं सुदसणाए जंबुदीवाहिवती अणायित्ते णामं देवे महिद्धिए जाव पलिओवमद्धितोए परिवसति Jivābhi. 3.700; अणायिस्स देवस्स चउण्हं सामाणियसाहस्सीण Jambuddi. 4.150; जा सा इमान पवरा जंबू नाम सुदसणा । अणायिस्स देवस्स एवंबइ वहुस्सुए Utt. 11.27; JM. जंबुदीवाहिवरं तइया जखो अणायिओ नाम PaumCa.(V.) 7.109; जंबुदीवाहिवरं सोऊण इमं अणायिओ जखो । कय-बाहुगयसइओ अहुद्धिओ सुवरो सइसा JambuCa.(G.) 5.278; जंबुदीवाहि-वइअणायिजवखकयसंनिज्जा पमुसा . दिणयरममपह दारयं JambūCa. (G.) 60.8; अणायिओ जंबुदीवाहिवरं देवो Vasaḥi. p. 25.14; 2 name of the 10th chapter of Puppūyāo called after the person of that name, AMg. पुप्फियाणं दस अज्झयणा पणत्ता, तं जहा — चंदे सरे, सुंके वहुप्पुत्तिय पुण माणिमंइ य । दत्ते सिवे बंले वा अणायिए चैव बोद्धवे Niraya. 78; 3 f. (a) name of the capital city of the presiding deity of Jambūdvīpa, AMg. अणायिस्स देवस्स अणायिया णामं रायहाणी पणत्ता Jivābhi. 3.701

अणायि (an-ādhiya < an-ādṛta) *n.* offering prayer (salutation) without reverence (one of the thirty-two faults of prayer or salutation to the preceptor), JM. अणायियं च यदं च पव्विदं परिपिडियं ।... बत्तीसदोसपरिसुद्धं किक्कम्मं पउजइ ĀvNi. 1207. of. अणायिद

अणान (a-nāna < a-jñāna) *n.* 1 lack of (right) knowledge, AMg. से नूणं मण पुव्वं कम्ममाणकळा कडा । जेणाहं नामिजणामि पुट्ठो केणइ कण्डुरं Utt. 2.40; JS. भावमल णाइव्वं अणानदंसणादिपरिणामो TiloyaPa 1.13; 2 wrong knowledge, Apa सद्विद्धिं मर-सुर-ओहिणाण । मिच्छादिद्धिं एए अणान DhamPar. 6.15.2. of. अणणान

अणानस (a-nāna-tta < a-jñāna-tva) *n.* ignorance, JS. परमदुसुद्धिववहारमुद्धिमेदेसु जं विरुद्धयं । लिहिवमिहण्णसेण तं वि सोहंतु छेदण्हू ChoPi. 359.

अणानत्ता (a-nānatta < a-nānātva) *adj.* not having the quality of varying (in respect of time and space), AMg. दो खेत्ता ... बहुसमतुल्ला अविसंसमणानत्ता Thāpa. 2.270(81); दो महाइमा ... बहु-समतुल्ला अविसंसमणानत्ता Thāpa. 2.271(82); ते सव्वे एगविहा अविसंसमणानत्ता Vy. 34.1.60 (34.33); 34.2.2 (34.43); सव्वे एगविहा अविसंसा अणानत्ता Pannav. 2.3(150); 2.6(153); 2.9(156); एगविहमणानत्ता सुद्धमा तत्थ विद्याहिया Utt. 36.77; 36.86; 36.100.

अणाना (a-nānā < a-jñāna) *n.* [anānā is 1st Sg.] due to ignorance, AMg. दव्वसु-मुणी अणानाए तुच्छए गिलाइ वत्तए Āyār. 1.2.6.4; अणानाए एगे सोवट्ठाणा, अणानाए एगे निरुवट्ठाणा एयं ते मा होउ । एयं कुसलस्स वंसणं Āyār. 1.5.6.1; एयं अयुत्ते अणानाए Āyār. 1.1.5.3; अणानाए पुट्ठा वि एगे णियट्ठति Āyār. 1.2.2.1; अणानाए मुणिणो पडिळे-इति Āyār. 1.2.2.1; उवेहर णं अणानाए Āyār. 1.6.4.2.

अणाना (an-ānā < an-ājñā) *n.* absence of order or instruction, AMg. जिणणं अणानाए सच्छंदं विहरिणं AnuOg. 22.

अणानि (a-nāni < a-jñānin) *adj.* devoid of (right) knowledge, AMg. इविहा सव्वजीवा पणत्ता, तं जहा — णाणी चैव अणानी चैव Thāpa. 2.112(410); JS. जं कुणदि भावमादा कत्ता सो होदि तरस्स भावत्स । णाणिस्स इ णायमओ अणायमओ अणायिस्स SamSā. 126. P.D. 33

of. अणायणी.

अणायुकिति (an-ānukitti < an-ānukirtin) *m.* one who does not mention his good deeds again and again, JM. कोउह-विप्पुसुद्धं अणायुकिति सउच्छाहं (परिसयं तु निउणं(१) जे)जा NisBha. 8106 (Ca तुज्झ वा परिसं तारिसं मए कयं ति जो एवं ण कथयति 3.118.18)

अणायुगामिय (an-ānugāmiya < an-ānugāmika) *adj.* (that) which does not follow (the perceiver, wherever he goes), a type of super-sense knowledge (avadhiññāna) which is limited to a particular place, AMg. छव्विहे ओहिणाणे पणत्ते, तं जहा — आणुगामिए अणायुगामिए ... बहुमाण Thāpa. 6.99(526); Nandi. 15; गेरइयाणं अने । ओही किं आणुगामिए अणायुगामिए ? Pannav. 33.35 (2027); ने किं तं अणायुगामियं ओहिणाणं...एवमेव अणायुगामियं ओहिणाणं जत्थेव समुप्पजइ तत्थेव संखेज्जाणि वा असंखेज्जाणि वा जोयणाइं जाणइ पासइ, अणत्थ गए ण पासइ Nandi. 24.

अणायुगामियत्ता (an-ānugāmiya-tta < an-ānugāmika-tva) *n.* the quality of not accompanying or assisting (on the way to liberation), lack of conduciveness to good, AMg. एच ठाणा अवरिणत्ता जीवाणं अहिताए असुहाए .. अणायुगामियत्ताए भवति त जहा — सइ जाव फासा Thāpa. 5.12(390); एगइयणं निक्खुपडिमं अणायुगामियत्ताए इमे तओ ... अणायुगामियत्ताए भवति Daaā. 7.34

अणायुगिद (anānugiddha < an-anugiddha) *adj.* (ppp.) not covetous, AMg. (मिक्खू) से एसणं जाणमणं सणं च अणत्स पाणत्स अणायुगिदे Sāy. 1.13.17(573)

अणायुतावि (an-ānutāvi < an-ānutāpin) *adj.* [epic ?] [also अणयुतावि] not repentant, JM. अणायुतावि ति दारं — नितियपदे जो तु परं तावेत्ता णायुतत्थे पच्छा । सो होति अणयुतावी किं पुण दयेण सेवेत्ता NisBha. 472; एसणदोसे सीयर अणायुतावी ण चैव विवडेइ GurTaVi 1.109

अणायुपुव्वी (an-ānupuvvī < an-ānupūrvī) *f.* absence of succession, AMg. पुव्वि मंते ! अंदए पच्छा कुक्कुटी ? पुव्वि कुक्कुडी पच्छा अंदए ?... से य अंदए सा य कुक्कुडी पुव्वि पेते पच्छा पेते दो वेते सासता भावा, अणायुपुव्वी एसा Vy. 1.6.16 (1.205); *adj.* without order of succession (temporal or spatial), AMg. नेगम-ववहारणं आणुपुव्वी दव्वाइं वहिं समोयरंति ? किं आणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति ? अणायुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति AnuOg. 104(1); JM. कुण्हं अणायुपुव्वी, न इवइ पुव्ववाणुपुव्विओ पदमं KappBha. 266; इदंणि पंडियमरणं ।... तं ति विहं ... तत्थ एकेकं दुहा पडिवज्जर — अणायुपुव्वीए अणायुपुव्वीए य NisCu. 3.292-293.2; JS. एत्तो अणायुपुव्वी उक्कत्ता होति भजियव्वा KasāPa. 19; *adv.* without order of succession, AMg. किं आणुपुव्वि आहरंति ? अणायुपुव्वि आहरंति ? Jivābhi. 1.48; आणुपुव्वि गच्छति णो अणायुपुव्वि गच्छति Jambuddi. 7.47; किं आणुपुव्वि गेहति ? अणायुपुव्वि गेहति ? Pannav. 11.68(877)

अणायुबन्धि (anānubandhi < an-anubandhin) *adj.* (shaking) which does not leave behind any defect of non-shaking, (one of the six modes of careful inspection (of garments)), AMg. छव्विहा अप्पमायपडिळेहणा पणत्ता, तं जहा — अणायुवितं अवलितं अणायुबन्धिं अमोसलं चैव । छप्पुरिमा णव खोटा पाणीपाणविसोहणी Thāpa. 6.46(503); Utt. 26.25.

अणायुवत्ति (anānūvatti < an-anuvartin) *adj.* who does not follow, unreasoning, recalcitrant, JM. अविसइणाऽतुरियगइं, अणायुवत्ती य अति गुरूणं णि KappBha. 1306.

अणायुवादि (anānūvādi < an-anuvādin) *adj.* unable to

repeat or agree (openly), AMg. सम्मिस्सभावं तगिरा गिहीते से मम्मूई होए अणानुबोही Sṣy. 1.12.5(539)

अणानुबोह (anānu-vī < an-anu-vicin) *adj.* not being able to discriminate, AMg. अकोविया आहु अकोवियाए अणानुबोही ति मुसं वदति (comm. अनुसुविचिन्त्य) Sṣy. 1.12.2(536)

अणाताविय (an-ātāviya < an-ātāpita) *adj.* (ppp.) who does not perform penance, AMg. अभियासगियस्स अणातावियस्स ... संजमे दुराराए भवइ Kupp.(S) 53 (comm. Kalpadrumakalikā gives - पुनरनातापिनो यः स्वकीयं बल-पात्रोपधिप्रमुखमुपकरणमातये न ददाति सः अनातापी)

अणादर (an-ādara < an-ādara) *m.* disrespect, neglect, JṢ. जइ राएण दोसेण मोहेणाणारेण वा। वदित्ता सव्वसिद्धाणं संजदा सा मुमुक्खुणा Caribha. 9; अणादरो विसयदेहसुक्खसु BhaĀrā. 84; अणादरेण [Inst.] *adv.* S. (सीता) अम्महे ! ... अणादरकुडिदत्तंकरसरासणो ... अज्जउतो आलिहिदो UttāRāCa. 1.15.6.

अणादरदा (an-ādara-dā < an-ādara-tā) *f.* disrespect, disregard, JṢ. सहवि य विविधा बाधा तेण संवेहं अणादरदा BhaĀrā. 1172.

अणादि (an-ādi < an-ādi) *adj.* having no beginning, eternal, JM. अणादी ससारो कम्मवसगा य पाणिणो SamarāKa. 683.8, JṢ. सव्वगुणद्वारेण सेसेण चोदइसुवपयटीओ सादि-अणादि-असुवमिदि तिहि विय-पेहि वज्जंति Dhavaḷa. 8.29.11; मिच्छत्तस्स बंधो सादि-अणादि-धुव-असुववेण चउव्विहो Dhavaḷa. 8.45.10; 8.49.8; सादि अणादि धुव असुवो य बंधो दु जेहमादीसु GomSā (K.) 90; सादि अणादि धुव असुवो य बंधो दु कम्मच्छस्स GomSā (K.) 122; 123; 187.

अणादिअपज्जवसिदबंध (anādi-a-pajjvasida-bandha > anādi-a-paryavasita-bandha) *m.* the bondage (of karmān) which is without beginning and without end, JṢ. तत्थ जे अक्खवयअणुवसामगा ते दुविहा - अणादिअपज्जवसिदबंधा च अणादिसपज्जवसिदबंधा पेदि Dhavaḷa 7.5.9

अणादिकम्म (anādi-kamma < anādi-karman) *n.* the beginningless Karman, JM. इह खलु अणादिकम्मसंजोगणिव्वत्तिप (जीवे) PaṭṭiSu 1.

अणादिकाल (anādi-kāla < anādi-kāla) *m.* the beginningless time, JṢ. परिवट्ठणाणि बहुलो अणादिकाले य चित्तेओ Māla. 977(10)

अणादिग (anādi-ga < anādi-ka) *adj.* without a beginning, JṢ. अणादिगो (बंधो) अमविमभिमच्छादिद्वीणं बंधस्स बोच्छदमावादो Dhavaḷa 8.29.6.

अणादिच्छिद्य (an-ādicchiya < an-āditsita) *adj.* (ppp) unasked for, not intended to be accepted, JM. सालाप अणादिच्छियं निक्खं च पडिलाहेति VasuHi (M.) 241.9

अणादिजुत्त (anādi-jutta < anādi-yukta) *adj.* having no beginning, JṢ. कम्मकयमोहवड्डियसंसारमिह य अणादिजुत्तमिह GomSā (K.) 11.

अणादिह (an-ādītha < an-ādīṣṭa) *adj.* not specified, JM. दुविकप्प पज्जाए आदिहं जण-देवइतो ति। अणादिहं एको ति य Kapp-Bhā. 4885.

अणादिनिधण (anādi-nidhana < anādi-nidhana) *adj.* having neither beginning nor end, JṢ. इदि जिणवरेहि मण्णिदो अणादिनिधणो सणिणो वा Paṭṭatthi. 130. cf. अणाह्णिण्ण.

अणादिता (anāditā < anādītā) *f.* name or a word of address to a goddess, JM. अहो देवि ति वा द्या देवी वा देवत ति वा ... अचला अणादिता व ति अहराणि ति वा वरे AḥgVī. 69.9.

अणादिदव्व (anādi-davva < anādi-dravya) *n.* matter not yet bound, JṢ. जोगाजोगाणं पुण अणादिदव्वण परिमाणं GomSā (K.) 190.

अणादिधुवत्त (anādi-dhuva-tta < anādi-dhruva-tva) *n.* the state of being beginningless and permanent, JṢ. मिच्छा-इट्ठिमि चउव्विहो बंधो। सासणे दुविहो, अणादिधुवत्ताभावादो Dhavaḷa 8.143.1.

अणादिधुवबंध (anādi-dhuva-bandha < anādi-dhruva-bandha) *m.* the bondage (of Karman) which is beginningless and lasting, JṢ. अदुवो (बंधो) उवसम-खवगसेहि चइणपाओम-मिच्छाइट्ठिवत्तस धुवत्ताभावादो। जसकिस्तिउच्चागोदाणं पि एव वेव। णवरि अणादि-धुवबंधा णत्थि। अजसकिस्तिणीचागोदाणं पडिवक्खणं संमवादो Dhavaḷa 8.29.8.

अणादिधुवभाव (anādi-dhuva-bhāva < anādi-dhruva-bhāva) *m.* the state of being beginningless and lasting, JṢ. गिरंतरबंधस्स धुववत्तस को विसो ? जिस्स पयडीए पयओ जत्थ कत्थ वि जीवे अणादि-धुवभावेण लब्भइ सा धुववपयटी Dhavaḷa 8.17.8; सादि-अदुवो बंधो अणादि-धुवभावेण अवट्ठिदकारणाभावादो Dhavaḷa 8.148.5; 8.153.1.

अणादिपारिणामिय (anādi-pāriṇāmiya < anādi-pāriṇā-mika) *adj.* having beginningless innate change, AMg. पारिणामिए दुविहं पण्णं, तं जहा - सादिपारिणामिए य अणादिपारिणामिए य AnuOg 248; धम्मत्थिकाए अधम्मत्थिकाए आगासत्थिकाए जीवत्थिकाए पोमलत्थिकाए ... से तं अणादिपारिणामिए AnuOg. 250.

अणादिबादरसां(सं)पराइय (anādi-bādara-sā(sa)mparāiya < anādi-bādara-sāmparāyika) *adj.* beginningless and gross inflow of Karmic matter (which causes the cycle of birth and death), JṢ. तत्थ जे अणादिबादरसांपराइया (कम्मबंधा) ते तिविहा-उवसामया खवया अक्खवयाणुवसामया वेइ Dhavaḷa 7.5.7.

अणादिभव (anādi-bhava < anādi-bhava) *m.* the cycle of births without a beginning, JM. इतो उ विभागउ अणादिसव्वद्वल्लिगओ चेव। णिउणं णिरुवियव्वा - मोक्खहेउ ति Paṭṭa 3.31.

अणादिमं (anādi-maṇi < anādi-mat) *adj.* having no beginning, JM. पाणादिमं सबो PaṭṭiSu. 34

अणादिय (anādi-ya < anādi-ka) *adj.* beginningless, AMg. अन्थि लोए णायि लोए सादिए लोए अणादिए लोए Āyār. 1.8.1.3; तए णं रामणेण भगवता महावीरेण अणादिए अणवदग्गे - संसारकंतारे तिण्णे Thāṇa. 10.103(750). अणादियं च संसारकंतारं भुज्जो भुज्जो अणुपरि-यट्ठिस्सइ Nāya. 1.3.31; 1.5.125; 1.15.18; सवेदगस्स णं भंते ! कवि-तियं कर्णं अंतरं हाति ? अणादियस्स अपज्जवसियस्स णत्थि अंतरं अणादियस्स सपज्जवसियस्स णत्थि अंतरं JivAbhi 9.25; JṢ. एगजीवं पदुच्च (मिच्छा-इट्ठिणं कालो) अणादिओ अज्जवसिदो SatĀg. 1.5.8; किं सादिगो बंधो किं अणादिओ Dhavaḷa 8.8.3, 3.29.4. किमेवसिं सादिओ बंधो किमणा-दिओ, किं धुवो किमदुवो बंधो Dhavaḷa 8.31.1; बंधदि सगहेदुहिं य अणादियं सादियं उमयं GomSā (K.) 185.

अणादियधुवत्त (anādiya-dhuva-tta < anādi-ka-dhruva-tva) *n.* beginninglessness and permanence, JṢ. बंधवत्ति पदुच्च पुण बंधस्स अणादियधुवत्तं ण विज्जइ Dhavaḷa 8.49.9.

अणादियबंध (anādiya-bandha < anādi-ka-bandha) *m.* beginningless bondage, JṢ. ओराकियसरीरस्स णिचणिगोहेसु सव्वकालं वेउव्विय - आहारसरीरबंधविरहिदेसु धुवबंधो। अणादियबंधो च किण्ण लब्भइ ? Dhavaḷa 8.49.7.

अणादियमिच्छादिदि (anādiya-micchā-diṭṭhi < anādika-mithyā-dṛṣṭi) *adj.* having beginningless false belief, JṢ. खणमेणेण अणादियमिच्छादिदि वि वदणो राया। ... गयो सिद्धि Bhaṭṭ. 2027.

अणादियविस्ससाबंध (anādiya-vissasā-bandha < anādika-visrasā-bandha) *m.* the bondage which is beginningless and natural (or inherent), JṢ जो सो विस्ससाबंधो णाम सो दुविहो - सादियविस्ससाबंधो चेव अणादियविस्ससाबंधो चेव SatĀg. 5.6.1.28; जो सो अणादियविस्ससाबंधो णाम सो ति विहो धम्मस्थिया, अणम्मस्थिया आगासस्थिया चेदि SatĀg. 5.6.1.30.

अणादियसरीरिबंध (anādiya-sarīri-bandha < anādika-sārīri-bandha) *m.* the bondage of the embodied (soul) which is beginningless, (these are Audārika and Vaikrīyika bodiles), JṢ जो सो सरीरिबंधो णाम सो दुविहो - सादियसरीरिबंधो चेव अणादियसरीरिबंधो चेव SatĀg. 5.6.1.61; जो अणादियसरीरिबंधो णाम यथा अट्टणं जीवमज्झपदेसणं अण्णोणपदेससंबंधो भवदि सच्चो अणादियसरीरिबंधो णाम SatĀg. 5.6.1.63.

अणादियसिद्धंत (anādiya-siddhanta < anādika-siddhānta) *m.* the beginningless (i.e. eternal) doctrine, AMg. से किं तं दमनामे ? दसविहे पण्णसे, तं जहा - ... पाहणयाय, अणादियसिद्धंतेण ... पमाणेण AnuOg. 263 (comm. अमनं अन्तो - वाच्यवाचकरूपतया परिच्छेदोऽनादिसिद्धसावन्तश्चानादिसिद्धान्तस्तेन, अनादिकालादारभ्येदं वाचकमिदं तु वाच्यमित्येवं सिद्धः प्रतिष्ठितो योऽसावन्तः परिच्छेदस्तेन किमपि नाम भवतीत्यर्थः तच्च प्राग्व्याख्यातार्थं धर्मास्तिकायादि p. 142a 8)

अणादिसंसार (anādi-samsāra < anādi-samsāra) *m.* eternal cycle of birth and death (existence), JṢ. जिभोवत्थणिमित्तं जीवो दुस्सवं अणादिसंसारे Māla. 990(10)

अणादिसपज्जवसिद्धबंध (anādi-sa-pajjvasida-bandha < anādi-sa-paryavasita-bandha) *m.* the bondage (of Karma) which is beginningless and which may have an end, JṢ. तत्थ जे अक्खवयअणुवमामगा ते दुविहा - अणादिअपज्जवसिद्धबंधा च अणादिसपज्जवसिद्धबंधा चेदि Dhavaḷa 7.5.9.

अणादीय (anādiya < anādika) *adj.* 1 beginningless, AMg. असंयुद्धा अणादीयं भमिहिंति पुणो पुणो Say. 1.1.3.16; अणादीयं परिणाय ... सासत्तमसासरे यावि, इति दिट्ठि न चारप Say. 2.5.2(755); दोहि ठाणेहि संपण्णे अणगारे अणादीयं ... संसारकंतारं वीहवपज्जा Thāna. 2.40(53); 3.88(144); गोयमा ! संवुडे अणगारे ... अणादीयं च णं ... संसारकंतारं वीहववय Vi. 1.47 [Ldn.]; गोयमा ! अणाणी, मज्जणाणी, सुयअणाणी य ति विहे पण्णसे, तं जहा - अणादीयं वा अपज्जवसियं वंधर ? अणादीयं अपज्जवसियं वंधर Viy. 3.307 [Ldn.]; 8.313 [Ldn.]; पयोगवंधे ति विहे पण्णसे, तं जहा - अणादीयं वा अपज्जवसियं सादीयं वा अपज्जवसियं Viy. 8.354 [Ldn.]; तेयासरीरपयोगवंधे ... अणादीयं वा अपज्जवसियं Viy. 8.416 [Ldn.]; गोयमा ! अणादीयस्स अपज्जवसियस्स नत्थि अंतरे Viy. 8.417; 18.110; 15.187; 18.91 [Ldn.]; सेदीओ णं अंते ! ... अणादीयाओ सपज्जवसियाओ अणादीयाओ अपज्जवसियाओ Viy. 25.83; 25.84; 25.85 [Ldn.]; तप णं से विजप तक्करे ... अणादीयं ... संसारकंतारं अणुपरियट्ठिस्स Nāyā. 1.2.67; पंचविहो पण्णत्तो जिणेहि इह अण्णओ अणादीओ Paṇḍh. 1.1 (pā. 2); 4.18; गोयमा ! संवेदय ति विहे पण्णसे, तं जहा - अणादीयं वा अपज्जवसियं, अणादीयं वा सपज्जवसियं Jivābbh. 9.23; अणागिस्स अणादीयस्स अपज्जवसियस्स नत्थि अंतरे, अणादीयस्स सपज्जवसियस्स नत्थि अंतरे Jivābbh. 9.84; गोयमा ! चरिमे (जीवे) अणादीय सपज्जवसियं

Jivābbh. 9.84; मिच्छादिद्विस्स अणादीयस्स अपज्जवसियस्स नत्थि अंतरे, अणादीयस्स सपज्जवसियस्स नत्थि अंतरे Jivābbh. 9.72; संसारापरिते दुविहे पण्णसे, तं जहा - अणादीयं वा अपज्जवसियं अणादीयं वा सपज्जवसियं Jivābbh. 9.81; मवसिद्विस्स अणादीय सपज्जवसियं, अमवसिद्विस्स अणादीय अपज्जवसियं Jivābbh. 3.110; 3.174; 3.202; 3.206; गोयमा ! संहदिप दुविहे पण्णसे, तं जहा - अणादीयं वा अपज्जवसियं, अणादीयं वा सपज्जवसियं Pannav. 1271 (MV.); सकाए दुविहे पण्णसे, तं जहा - अणादीयं वा अपज्जवसियं अणादीयं वा सपज्जवसियं Pannav. 18.25(1285); 18.55(1321); 2 a kind of Śrntajñāna, AMg. दुबालसंगं गणिपिडं ... अविउच्छिस्सिणयट्ठयाए, अणादीयं अपज्जवसिदं Nandī. 73; सुयणाणपारोक्खे चोहसविहं पण्णत्तं, तं जहा - अक्खरसुयं ... अणादीयं Nandī. 61; 77.

अणादीयवीससाबंध (anādiya-vīsasā-bandha < anādika-visrasā-bandha) *m.* the bondage which is beginningless and natural (or inherent), AMg. वीससाबंधं दुविहे पण्णत्तं, तं जहा - सादीयवीससाबंधे य अणादीयवीससाबंधे य Viy. 18.74; 8.346; 8.349 [Ldn.]

अणादेज (an-ādeja < an-ādeya) *adj.* (pot. part.) not fit to be accepted (a kind of nāmakarma), AMg. जहिं जहिं आउवं निबंधंति पावकारी - भवंतऽणादेज दुष्विणीया ... जेव णिबुत्ति उल्लसंति Paṇḍh. 3.24; JṢ नामस्स कम्मस्स अट्ठ ठाणाणि । तत्थ इमं अट्ठावीसाए ट्ठाणं ... दुस्सर-अणादेज अजसकित्ति-णिमिण्णामं SatĀg. 1.9.2.61; 1.9.2.64; 1.9.2.66; दुभग-दुस्सर-अणादेज्जाणं सत्तरो वंधो Dhavaḷa. 3.99.10; अधिरअमुहदुग्धमगाणादेज्जं ... णाम बादालं Māla. 1239(12); Apa. गाउं अणादेज्ज अजसकित्ति वि MahāPu.(P.) 11.31.13. cf. अणापूज्जाम.

अणादेज्जणम (anādejja-nāma < anādeya-nāman) *m.* an unacceptable name (a kind of nāmakarma), AMg. नामस्स कम्मस्स अट्ठावीसं उत्तरपगडीओ णिबंधंति ... अणादेज्जणमं Samav. 23; णामस्स कम्मस्स पणुवीसं उत्तरपगडीओ णिबंधंति तं जहा - ... अणादेज्जणमं अजसोक्तिणीमं Samav. 25; णामे णं कम्मं बायालीसविहे पण्णसे ... अणादेज्जणमं Samav. 42.6; णामे बायालीसविहे पण्णसे ... अणादेज्जणमं Pannav. 25.38(1893); JṢ. अणादेज्जणमं अणादेज्जणमं णामस्स कम्मस्स बादालीसं पिटपयडीणामारं SatĀg. 1.9.1.28. cf. अणापूज्जाम.

अणादेज्जवयण (anādejja-vayana < anādeya-vacana) *adj.* whose word is not acceptable, AMg. मणुया भविस्संति ... अणादेज्जवय (णा) पचायाता (v. l. अणादिज्ज°) Viy. 7.6.33 (7.119) (comm. प्रत्याजातं तु जन्म p. 308a 4); Jambuddi. 2.138. cf. अणापूज्जवयण.

अणादेस (an-ādesa < an-ādeśa) *m.* not specified (as correct) (i.e. false view of Botikas and other), JM. जो चरम-पोमले पुण वेदेती वेयं तथे तिंति । केसिन्धि अणादेसो, वेयगदिट्ठी खओवसमो KappBhā. 130 (comm. बोटिकानामयमादेशः ... वेदकसम्यग्दर्शनं क्षायोप-क्षयिकं सम्यग्दर्शनम्, सोऽनादेशः, सम्यक्त्वापरिज्ञानादिति) cf. अणापस.

अणाधा (a-nādhā < a-nāthā) *adj.* (f.) having no protector, helpless, Ṣ. (पृथिवी) वत्से अवेक्षणीयौ ते पुत्रकौ । (सीता) अणाध मिह । किं पदेहि UttRāCa. 7.7.7; (सागरिका) हा ताद ! हा अम्भ ! दसा दाणि अहं अणाधा असरणा विवज्जामि संदमाणी Ratna. 3.15.35.

अणाधारयमाण (an-ādhārayamaṇa < an-ādhārayamaṇa) *adj.* (caus. pr. part.) not making (the soul) as his support, JM. छसु पयासु (वागरण-)ओणीसु अप्पा मवर कारणं । अणाधारयमाणस्स अण्यमाणं हि लक्खणं AṅgVl. 11.1.

अणाधि (anādhitthi < anādṛṣṭi) *m.* name of a son of Vasudeva and Dhārīpī, AMg. सुमुह नामं कुमारे ... एवं अणाधिटी वि वसुदेवधारिणीसु Antag. 69; 18 (v.l. अणाधि)

अणापस्सरूप (anāpassaya-rūpa < an-apāsraya-rūpa) *n.* not supporting or resting place, JM. अपस्सयेसु सव्वेसु अत्यो स परसंसितो । अणापस्सरूपेसु भवे अत्यो असंसितो AugVi. 80. 29.

अणापुच्छा (an-āpucchā < an-āpucchā) *f.* [also अण-पुच्छा] absence of asking for permission, AMg. आपुच्छिऊण गमणं दोसा य इमे अणापुच्छे OghNi. 239; JM. गीयन्तं संविगं आयरिअं मुअइ, वलइ गच्छस्स । गुरुणो य अणापुच्छा जं किंवि वि देइ गिणइ वा UvMA. 876; ताहे नेण ते (वलइ) भंडीए जोएता णीआ अणापुच्छाए AvTi.(H.) 198b.4; थंजा कोहा अणामोगा अणापुच्छा असंतइ । परिणामओ असुदो अवाउ जम्हा विउ पमाणं AvTi.(H.) 848a.5 (Bhāṅṇaṅṇāthā 253); अणउवस्सयगमणे अणपुच्छा नत्थि पिपि नेयस्स KappBhā. 2036

अणापुच्छिउं (an-āpucchium < an-āpraṣṭum = an-āpucchya) *ger.* without asking for or taking permission, JM. पेसेइ जइ अणापुच्छिउं गणं सत्थिमे दोसा KappBhā. 1454.

अणापुच्छिता (an-āpucchittā < an-āpucchya) *ger.* without asking for permission, AMg. सेहं राणिणं सदिं ... राणिणं अणापुच्छिता जस्स जस्स इच्छर तस्स तस्स खदं खदं दलयइ Samav. 83.17; AyārDas. 3.3(17); नो से कप्पइ अणापुच्छिता आयरियं वा पवसि वा ... विहरिणं Kapp.(J.) 4.15-22; भिक्खु य इच्छिता गाहावइ-कुलं ... भिक्खमित्तए -- णो से कप्पइ अणापुच्छिता आयरियं वा उवज्जायं वा Kapp.(S.) 46.51; जे भिक्खु मणुण भोयणजायं ... ते अणापुच्छिता अणिमतिवा परिट्ठेवति Nis. 2.44; भिक्खु य इच्छेज्जा नायविहि एत्तए णो से कप्पइ ये अणापुच्छिता नायविहि एत्तए Vava. 6.1.

अणापुच्छिय (an-āpucchya < an-āpucchya) *ger.* without asking for permission, AMg. नो से कप्पइ ते अणापुच्छिय अणमविय अणमनेसिं दां वा अणुणयाउं वा Vava. 8.15; जे अणापुच्छिय अणिमंतिय परिट्ठेवइ Nis. 2.43; गणिं अणापुच्छिय ... अणमणस्स विहरत Nis. 14.5; JM. अमणेण इगिवागारकुसुमं रायाणमणापुच्छिय महासरं खणाविअं AvTi.(H.) 56a.4; अणापुच्छिय रायाणं जणणि-अणगे य एव्वाविओ आणुदतो KaKoPra 93.3.

अणापुच्छियचारि (an-āpucchya-cāri < an-āpucchya-cārin) *adj.* (an Ācārya) moving away (from a Gaecha) without informing, AMg. आयरियज्जज्ञाप णं गणंसि अणापुच्छियचारि यावि हवइ, णो आपुच्छियचारि Thāṇa. 5.48(5) (399), 7.7[5] (544); आयरियज्जज्ञाप गणंसि आपुच्छियचारि यावि भवति, णो अणापुच्छियचारि Thāṇa. 5.49[5] (399); 7.6[5] (544)

अणाबाध (an-ābādha < an-ābādha) *m.* [also अणाबाह and अनाबाह] 1 freedom from (worldly) hindrance (such as birth, old age, death etc.), fig. liberation, AMg. दसविहं सोक्खे पण्णत्ते, तं जहा — ... सुइमोग, भिक्खम्ममेव ततो अणाबाधे Thāṇa. 10.83(737); तम्हा अणाबाहसुइमोक्खी गुरुपसायामिसुहो रमेज्जा Dasave. 9-10; JM. साहीणअणाबाहे भोक्खसुहे ताण पडिबंओ KaKoPra. 43.12; 2 freedom from obstruction (Avaraṇa), JM. सुत्तस्स परं सोक्खं णाणा-णाबाहओ जहा मुणिणो ViAvBhā. 1992; 3 *adj.* [f. -a] free from all hindrance, AMg. सारीरणसे पुक्खे वज्झमाणण पाणिणं । लेमं सिवमणाबाहं ठाणं कं मण्णसे मुणी Utt. 23.80; JM. विररयणं धिता-मणि व्व ... तीए कलं नेव्वाणं तस्स य सोक्खं अणाबाहं JambuCa.(G.) 5.35; सा तत्थ अणाबाह ... ठायइ TarLo. 29; 4 a place which is not interrupted, crowded or disturbed (by men or other crea-

tures), AMg. फासुवम्मि अणाबाहे इत्थीहि अणमिहुए । तत्थ संकप्पए वासं भिक्खु परमसंजए Utt. 35.7; पाईणीणमुहो वेइयहुतो व्व कुणइ एतते । आलोयणपच्चइयं काउत्तसगं अणाबाहे ĀṭṭhPaṇḍ (V.) 355 = BhaĀra. 550; सागारं सेवरणं ठाणतिअं परिहरिउत्तनाइहि । ठाइ नमोक्कारपरो तीरे जयणा इमा होइ OghNi. 37; JM. दाउं हिट्ठा छारं सव्वतो कंठियाहि वेदिता । सुकवाहमणाबाधे पाणेति तिसंझमिक्खेतो KappBhā. 4517.

अणाबाहपुच्छण (anābāha-pucchana < anābādha-pucchana = pucchā) *n.* [also अणाबाहपुच्छा *f.*] inquiry about well-being, AMg. निखिखिउं किक्कम्मं दीवणडणाबाहपुच्छण सहाओ OghNi. 68; थेरीतरणिमिमासा निमंतणाबाहपुच्छा य OghNi. 76.

अणाबाहसुह (an-ābāha-suha < an-ābādha-sukha) *n.* bliss of freedom from hindrances (i.e. liberation), AMg. अणा-बाहसुहाभिवंखी गुरुपसायामिसुहो रमेज्जा Dasave. 9.10

[अणाभंग (anābhanga < ājñābhanga) *w. r.* for ābhanga at ViMAra 48.19]

अणाभव (anābhava < anābhavya) *adj.* who is not unworthy of liberation, JM. जो (भिक्खु) त (नेहं) अणाभवं अवहरइ तस्स चउगुं NisCu. 3.21.1.

अणाभिओग (an-ābhoga < an-ābhīyoga) *adj.* [f. -a] [also अणाभियोग] not appointed, not urged, AMg. कस्सइ अणाभि-ओगा अहमिंदा वज्जरिसमसंघयणा Titttho. 38.

[अणाभिगत (anābhigata < an-abhigata) *adj.* (ppp.) who has not studied the scriptures, Sāg. *w. r.* for अणभिगत NisCu. 4.397.6 cf. NisCu. 4.396.30]

[अणाभिग्राह (anābhiggaha < an-abhigraha) *w. r.* for ābhiggaha at PaṭṭSaṃ 4.2 in PSM.]

अणाभिदंत (an-ābhīdanta < an-ābhīdat) *adj.* (p. part.) [Tar 9490], not meeting or touching, JM. अणावउतो अणाभिदंतो उ फासुपादोसपरिहणत्थं NisCu. 2.390.1.

अणाभिण्ण (anābhīṇṇa < an-abhīṇṇa) *adj.* who has not known or understood, ignorant, unacquainted, JM. ववहारं वि हु वलवं अं उउमत्थं पि वंइइ भाहा । जाव होइ अणाभिण्णो जाणतो धम्मअ एअ GurTaVi. 1.72.

अणाभियोगिय (an-ābhīyogiya < an-ābhīyogika) *adj.* (god) who does not make use of changing his body (with external material), AMg. अमाइ णं अन्नयरेमु अणाभिओरिएसु देव-लोकेसु देवताए उवज्जज Viy. 3.5.13 (3.220)

अणाभोइय (an-ābhoiya < an-ābhogita) *adj.* forgetful, inadvertent, JS. सहसाणाभोइयवुप्पमिअ अपचुवुक्खणा दोसा Māla. 320(3) (comm. अनाभोगितमनालोकेनम् । स्वस्थचित्तवृत्त्याग्रहणमादानं वा, अनालोक्य द्रव्यं द्रव्यस्थाने यत् क्रियते), BhaĀra. 814 (comm. अनालोकम्)

अणाभोग (an-ābhoga < an-ābhoga) *m.* [from bhuj- to bond, to be inclined] disinclination, negligence, inadvertence, forgetfulness, lack of attention, (cf. अणुवओग) [comm. vīṣṇṇi, ajjāna etc.], AMg. दसविहा पडिसेवणा पण्णत्ता, तं जहा — दप्प पमायड-णामोगे आवरे आवतीसु य । संकिं सहसकारे भयप्पओसा य बोमंसा Thāṇa. 10.69[1] (732); Viy. 25.7.190 (25.551[1]); चमट्टियसण्णाओ सुद्धारं पि न छिवियव्वाहं, छिक्खेण अणाभोगेण काउत्तसगो Viy. p. 118a.17 (MV.); साणा गोणा इयरे परिहरडणाभोगकुहुकडनीसा । वारइ य दंढयणं वारावे वा अगारेहि OghNi. 422; मण्णइ पुक्खनिउतो आपुच्छिता वयंति ते समणा । अणभोगे (v.l. अणाभोगे) आसवे काइवउचारभोमाइ OghNi.

241 (comm. अणभोगेन त्ति अणभोगेन अत्यंतस्मृतिभ्रंशेन); सुरे उगपणमोक्षारसहितं पञ्चक्याहं चउम्बिहं पि आहारं असणं पाणं खाइमं साइमं अन्नत्थण्डाभोगेणं सहसाकारेणं बोसिरहं *Āv.* 98-105; *JM.* अणभोगेण वा रातीमुत्तं मुंजेजा *NiaCu.* 1.142.21; वित्तिपदमणभोगे गेलण्णदाण सममप वा *NiaBhā.* 3208 (अणभोगो विस्सरिणं *NiaCu.* 2.147.14); उच्चारं पासवणे खेले सिघाणप पडिक्कमणं आभोगअणभोगे सहस्कारे पडिक्कमणं *ĀvNi.* 1249 (comm. तथाऽभोगेऽनाभोगे ... सति बोऽतिचारः तस्य अतिक्रमणम् p. 564a.8); अणभोगो अजाणतेण जं कतं *ĀvCu.* 2.64b.10; यंभा कोहा अणभोगा अणापुच्छा असंतहं। परिणामओ अमुदो अवाउ जम्हा विउ पमाणं *ĀvBhā.* 233 (comm. अनाभोगात् विस्तृते: p. 848); कयं च तुमप इमीए सह विसयसुखमणभवतेण अणभोगओ इमं *Samarāḥa.* 389.20; पढमो खलु सव्वन्नु वीओ पुण खीणमोइओ होइ। जह वि अणभोगो स विहो मोहस्स विरहेण *Sarvaḥa.* 10; आगमणे निगमणे ठाणं चंक्रमणे अणभोगे। अभिओगे य भिओगे पडिक्कमे देसिअ सव्वं *SrāPraSā.* 5 (comm. अणभोगे अनुपयोगे प्रमादवशात् सम्यक्त्वोपयोगाभावे इत्यर्थः ... अथवा असावधानतया गमनागमनादेः); *JŚ.* पढमो तेसु अविक्कमदोसो ... अइचार अणाचारो पंचमदोसो अणभोगो *ChePi.* 325.

अणभोग (*an-ābhoga < an-ābhoga*) *n.* one of the five kinds of *mūḥyāṭva* (in respect of the *ekendriya* beings), *JM.* अभिगहियाणमिगहियानिनिवेसिय ... अणभोगं *Suḍḍi.* 51 (comm. यदनाभोगेन निवृत्तं, तथैकन्द्रियादीनामिति); संसयमणभोगं मिच्छतं पंचहा होइ। अणभोगं पगिदियाणं *KaKoPra.* 127.16; 127.27.

अणभोगकिद (*an-ābhoga-kida < an-ābhoga-kṛta*) *adj.* (*Karman*) produced unknowingly or without intention, *JŚ.* अणभोगकिदं कम्म जं यिं वि मणसा कदं। तं सव्वं आलोचेज्जहु अव्वविस्सेण चेदसा *Māḥa.* 622(7)

अणभोगंझाण (*an-ābhogaṃ-jhāṇa < an-ābhoga-dhyāna*) *n.* meditation performed absent-mindedly, *AMg.* अणभोगंझाणे अणायावंझाणे ... अणभोगंझाणे ... जो मे कोइ अइयारो अणायारो तस्स मिच्छामि दुक्कटं *ĀurPacc.* (III) 11.

अणभोगनिव्वत्तिय (*an-ābhoga-nivvattiya < an-ābhoga-nirvartita*) *adj.* unconsciously or inadvertently produced, *AMg.* वउम्बिहं कोह पण्णसे, तं जहा — आभोगनिव्वत्तिअ अणभोगनिव्वत्तिअ, उवसंते अणुवसंते। चउम्बिहं माणे ... आभोगनिव्वत्तिअ अणभोगनिव्वत्तिअ ... चउम्बिहं माया ... आभोगनिव्वत्तिअ अणभोगनिव्वत्तिअ ... चउम्बिहं लोभे आभोगनिव्वत्तिअ, अणभोगनिव्वत्तिअ *Thāṇa.* 4.88.91(249); कइविहं णं भेने! कोह पण्णसे? गोयमा! चउम्बिहं कोह पण्णसे, तं जहा — आभोगनिव्वत्तिअ अणभोगनिव्वत्तिअ ... एवं भाणेण वि भायाए वि लोभेण वि चत्तारि दंडाणि *Pannav.* 14.9-10(968[2-3]); जेरइयाणं आहारं दुविहं पण्णसे, तं जहा — आभोगनिव्वत्तिअ य अणभोगनिव्वत्तिअ य। तत्थ णं जे से अणभोगनिव्वत्तिअ तं णं अणुसमयविरहिअ आहारंते समुप्पज्जति *Pannav.* 23.4 (1796); मणुसाणं आहारं दुविहं पण्णसे, तं जहा — आभोगनिव्वत्तिअ य अणभोगनिव्वत्तिअ य *Pannav.* 28.50(1826); जेरइयाणं ... आहारं ... आभोगनिव्वत्तिअ वि अणभोगनिव्वत्तिअ वि *Pannav.* 34.5(2038)

अणभोगपउत्त (*an-ābhoga-pautta < an-ābhoga-prayukta*) *adj.* caused by inadvertence or without intention, *JM.* अइवा जह से मया अजाणमाणं किं वि अजुत्तं मणिया छिं तं ते 'मम अणभोगपउत्तं' ति काजं खमियव्वं *VasāHi.* (M.) 71.16.

अणभोगपच्चय (*an-ābhoga-paccaya < an-ābhoga-pratyaya*) *n.* reliance on the inattentiveness (of the teacher), *AMg.* जहा णं मे विप्परोक्तेणं ते दुट्ठसीसे मक्खं अणभोगपच्चयं दुवहुं असंजमं काहिंति *MahāNis.* 5.14 (Soh. im Vertrauen auf seine

unanfmerksamkeit)

[**अणभोगपडिसेवणा** (*an-ābhoga-paḍisevaṇā < an-ābhoga-pratisevaṇā*) *f.* incurring a sin unknowingly, *AB.* *AMgD.* The epd. as such is not found in any text]

अणभोगवउत्त (*an-ābhoga-bausa < an-ābhoga-bakūsa*) *n.* a class of monks called Bakusa, who are inadvertent, *AMg.* वउत्ते पंचविधे पण्णसे, तं जहा — आभोगवउत्ते, अणभोगवउत्ते ... अहासुहुमवउत्ते णामं पंचमे *Thāṇa.* 5.186(445); *Viy.* 25.6.5 (25.280). cf. वउत्त.

अणभोगभावओ (*an-ābhoga-bhāvaō < an-ābhoga-bhāvatah*) *adv.* due to state of forgetfulness, *JM.* इय चरणमि ठियाणं होइ अणभोगभावओ खरुणा *Paṭicā.* 17.47.

अणभोगवत्तिया (*an-ābhoga-vattiya < an-ābhoga-pratyayā*) *adj.* [?] resulting out of absent-mindedness or inadvertence, *AMg.* दो किरियाओ पण्णताओ, तं जहा — अणभोगवत्तिया चव, अणवक्खवत्तिया चव *Thāṇa.* 2.32(50) (comm. अनाभोगाः अज्ञानम् प्रत्ययो निमित्त, यस्याः सा p. 43 l.11); अणभोगवत्तिया किरिया दुविहा पण्णता, तं जहा — अणाउत्तआइवणता चव अणाउत्तपमज्जणता चव *Thāṇa.* 2.33(50); पंच किरियाओ पण्णताओ, तं जहा — णसत्थिया ... अणभोगवत्तिया, अणवक्खवत्तिया *Thāṇa.* 5.121(419) (comm. अनाभोगेन पात्राद्यादतो निक्षिपतो वा p. 317a.6); *JM.* अन्या अपि विंशतिक्रियाः प्रदर्श्यन्ते, तं जहा — आरंभिया ... अणभोगवत्तिया, अणवक्खवत्तिया *ĀvTi.* (H.) 612a.12.

अणभोगियकरण (*an-ābhogiya-karaṇa < an-ābhogita-karaṇa*) *n.* a process of reducing the karmans, which occurs unknowingly or without any special effort (the first of the three *karaṇas*, also called *yathāpravṛttikaraṇa*), *JM.* गिरिसरियपथरेहिं आहरणं होइ पढमए करणे। एवमणभोगियकरणसिद्धितो खवण जा गंठी *KappBhā.* 97 (comm. यथा गिरिसरिदप्रस्तग गिरिसरिजलावेगतो पर्वण-घोलनादिना केचिद्वर्तुला भवन्ति, केचित् श्रवताः, केचित्तुरन्ताः, एवम् 'अनाभोगकरणसिद्धितः' यथाप्रवृत्तकरणप्रभावतः सुदीर्घाया अपि कर्मस्थिते-स्तावत् क्षणं यावद् ग्रन्थिरिति)

अणाम (*a-ṇāma < a-nāma*) *adj.* free from (that variety of *Nāmakarma*) called 'lacking in a name', *AMg.* खयनिष्फण्णे अणगविहं पण्णसे। तं जहा — खीणसुभनामे खीणासुभनामे अणामे निण्णामे खीणनामे मुमाऽसुभनामकम्मविप्पमुके *AnuOg.* 244.

अणामंतिअ (*an-āmantia < an-āmantrita*) *adj.* (*ppp.*) who has not been called, not invited, *JM.* कज्जमि समुप्पने एअ अणामंतिओ विसयं *MuSavvaCa.* 118.

अणामंतिय (*an-āmantiya < an-āmantrya*) *ger.* without having conversed or consulted with, *AMg.* तेसि अणालाइया अणामंतिया परिट्ठवेइ *Āyār.* 2.1.127(396); गणि अणापुच्छिय अणामंतिय अण्णमण्णत्त वियरहं *Nis.* 14.5; 18.37; नो से कप्पउ ते अणापुच्छिय अणामंतिय अणमज्जेसि दाउ वा अणुप्पयाउ वा *Vava.* 8.16.

अणामय (*an-āmaya < an-āmaya*) *n.* state of health, freedom from disease, well-being, *JM.* पुच्छिओऽइमणामयं *MaṇoKa.* p. 26.12; *M.* अणामयं पुच्छइ *KaṇVa.* 1.9.

अणामिय (*a-ṇāmiya < a-nāmika*) *adj.* [f. -yā] without any name, nameless, *AMg.* एवं दुवहर ... तहा णं गोयमा इत्थीयं नाम पुरिसाणं ... अणामियं बाहिं *MahāNis.* 2.90.2; (इत्थियाओ) ... अर-ज्जुओ पासो ... अणामियो बाही *Taṇḍ.* 186.

अणामोव (*an-āmoya < an-āmōda*) *adj.* perfumeless, with

no smell, M. गंधमणायोयं सत्तलण काले विरहेह GauḍVa. 789.

अणाय (a-nāya < a-jñāta) *adj.* (ppp.) [also अणाय] unknown, JM. स्वयेण अणायसमो, नवरं तु अणाय-कुल-वंसो PaumCa. (V.) 24. 17; M. इअरेसु अणाय-गुणतरेसु ण उणो हिअअ-दुक्खं GauḍVa. 95; गमह ... अणायपरमत्थपाअई महुमहणं SetuBa. 1. 1.

अणाय (an-āya < an-ādi) *adj.* [i > y before a cluster] beginningless, existing from eternity, Apa. इय अणायम्मि संसारि तमणायो BhāṅSām. 2. 1.

अणाय (a-nāya < a-nyāya) *n.* injustice, Apa. सहुं आयरहि पायाणाय जिहासं MahāPu. (P) 83. 1. 1.

अणायं (a-nāyam < a-jñātam) *adv.* unknown (to me), AMg. मय नायमणायं वा सा बाळा नोवभुंजइ Utt. 20. 29.

अणायक (a-nāyaka < a-nāyaka) *n.* not a leader, which does not head a group of prognosticative parts of the body (called aṅgamaṅga), JM. पणत्तरि अणायकाइ AḍḍVi. 59. 8; जाणेव वज्जवज्जाणि ताणि अणायकाणि तु AḍḍVi. 126. 7.

अणायकारि (a-nāyakāri < a-nyāyakāri) *adj.* who commits injustice or impropriety, JM. ततो पुहवीपदुणा अणायकारि ति हरिअसद्वस्सं । निष्वासिअो सवेसा निहाओ सुणय व्व कीदखओ ŚāḍPru-Su. 77. pā. 24; *m.* तेण न बहुस्सुतो वी होइ पमाण अणायकारिओ Vava-Bhā. 3. 349.

अणायकखणीय (an-āyakkhaṇīya < an-ācakkhaṇīya) *adj.* which cannot be described, indescribable, JM. तं च दट्ठण इमो वंचिओ ... तहाविहं अणायकखणीयं महंत मोहमुवगओ KuvMāKa. 58. 23-24; (राहणा) अणायकखणीयं किं पि दसंतरमणुहवती दिट्ठा देवी पियंयुमंजरी MaṇoKa. p. 4. 16.

अणायग (a-nāyaga < a-nāyaka) *adj.* 1 who has no leader or commander, (i. e.) who himself holds the supreme position, AMg. जे यावि अणायगे सिया जे वि य पेसगपेसगे सिया । जे मोणपयं उवट्ठिय न लज्जे समयं सया चेर Sḍv. 1 2. 2. 113; अणायगस्स नयवं दारे तस्सेव धंसिया । विउलं विक्खोमहाणं किच्चणं पडिवाहिरे Samav. 30. 1 v. 10 (comm. अविद्यमाननायको राजा तस्य नयवान् नीतिमानमात्यः); Dasā. 9. 4(10); 2 bereft of a leader or a commander, JM. तओ हयं सेणं अणायगं ति एलाइउ पयत्तं KuvMāKa. 99. 17.

अणायग (a-nāyaga < a-jñātaka = a-jñātika) *adj.* who is not a kinsman, AMg. जे भिक्खू नायगं वा अणायगं वा उवासयं वा अणुवासयं वा अंतो उवस्सयस्स अइ वा राति कसिणं वा राति संवसावेह Nis. 8. 12, 13 = Nis. 11. 84.

अणायघरसोक्ख (a-nāya-ghara-sokkha < a-jñāta-grha-saukhyā) *adj.* who is unacquainted with or innocent of the pleasure of the house(-holder's life), JM. धण्णा तु बालमुणिओ उज्जुयसीला अणाय-घर-सोक्खा KuvMāKa. 213. 26.

अणायतण (an-āyatana < an-āyatana) *n.* [also अणाययण, अणाययण] 1 improper or inappropriate place (for ascetic conduct), AMg. जत्थ मणोविअमो वा भंगो वा संसणा वा अट्टं रुदं च होज्ज क्षाणं तं तं वज्जेज्ज वज्जभीरु अणायतणं अंतपतवासी Paṇḍā. 9. 7; अणायगे (v. l. अणाययणे) चरंतस्स संसणीय अभिक्खणं । होज्ज वयाणं पीळा सामणम्मि य संसेय Dasāve. 5. 10; पडिहेहणं च पिण्डं उवहिपमाणं अणाययणवज्जं । पडिसेवण आलोयण जइ य विसोही सुविहिवाणं OghNi. 2; सावज्जमणाययणं असोहिटाणं कुसीलसंसणी । एणट्ठा होति पदा OghNi. 768; वज्जेसु अणाययणं अणाययणवेसणं सया कुज्जा OghNi. 764; JM. संसणनाणवरित्ताणि संजमो तस्स साहणट्ठाए । एणिही पवजिअव्वो अणाययणं

च वज्जाइ Dasāve (M.) 8. 2. 305; जहियं तु अणाययणा पासवणुवार तहि पडिअकुट्टं KappBhā. 5921; भीतावासो रतीअम्मे अणाययणवज्जणं । गिणाहो य कसायाणं पयं धीरण सासणं NisBhā. 5454; 2 sanctuary of the heretics, JM. वयणविसंवायाओ उप्पज्जइ संसमो फुडं अं से । तस्स तमणा-ययणं मिळं मिळत्तेहउ वि SāDhāVi. 30; दव्वभाबमिअे लोइय-लोउत्तरिए अणाययणे न गंतव्वं ViMāPra. 3. 10; Apa. जहिं किर लिंगिय निवसहिं तमिह अणाययणु । तहिं निसिअ सिद्धेति वि धम्मियज्जणमणु Caco. 28; 3 (fig.) objects of heretical faith and worship (deities, scriptures, preceptors and their respective followers also), Apa. जे छह कहिय अणाययण दंसणमल अवगणि SāDhāDo. 20.

अणायत्त (an-āyatta < an-āyatta) *adj.* (ppp.) not obedient, not under control, AMg. जोहे होइ पमत्तो जिणवरवयणरहिओ अणायत्तो । ताहे इदियचोगा करंति तव संजमखिओवं MarāṇVi. 289; JM. जंवाओ वि य मज्झ आसि पुरा नल्लणमणदच्छाओ । नाह ! अणायत्ताओ, संसेय जइ दुट्ठमहिलाओ PaumCa. (V.) 29. 20. लोइअदेवसरूवा चंदप्पहमा-इणो ण गुरूवा । सीमताभावाओ गुरूवसस्सणायत्ता SarvaSā. 98.

अणायदण (an-āyadana < an-āyatana) *n.* [also अणाययण] improper place (of worship), JṢ. मदमूळमणायदणं संकारिवसणमयमदी-यारं । जेसि चउदाअदे ण सति ते होति संदिट्ठी RaySa. 7; आगमसाहप्यगओ विकहा विकलेवणी अपाउगगा । अम्भुअदमि माणे तस्स वि एदं अणायदणं BhāṅRā. 659; आयदणाणायदणं सम्मे भिच्छे य होइ णोक्कम्म GomāBā. (K.) 74; Apa. कुसुरकुगुरुसेवासंगमपर तह य कुसस्थकुमयपाडयणर । मिच्छालिंगिय तह सेवयज्ज जेहिं ण सेविय छ अणायदण NāyCa. (P.) 9. 12. 7-8.

अणायदणसेवणा (an-āyadana-sevaṇā < an-āyatana-seva-nā) *f.* use of an improper object of worship (one of the five transgressions (atvāra) of religious behaviour), JṢ. सम्मत्तादी-चारा संका कंखा तहेव विदिगिछा । परदिट्ठीण पसंसा अणायदणसेवणा चेव BhāṅRā. 44.

अणायदणसेवा (an-āyadana-sevā < an-āyatana-sevā) *f.* use of an improper object of worship, JṢ. संका कंखा य तहा विदि-गिछा अणदंसणपसंसा । पंच मला सम्मते होति अणायदणसेवा य ChePi. 327.

अणाय-दुक्ख (a-nāya-dukkha < a-jñāta-dukkha) *adj.* one who has not known or felt grief, M. जहिं दइयं ण नायं अणाय-दुक्खा सुवृत्ति ते पट्ठा Līla. 671.

अणाय-परमत्थ (a-nāya-paramattha < a-jñāta-paramārtha) *adj.* who has no knowledge of reality, who has no right knowledge, Apa. अहो अहो कूड-कवट-गिगीधहो । कापुरिसवो अणाय-परमत्थहो PaumCa. (S.) 2. 13. 2

अणायपार (a-nāya-pāra < a-jñāta-pāra) *adj.* of which the boundary or limit is unknown, unlimited, Apa. चउयउ मिअ-वत्तु अणायपार PaumCa. (S.) 16. 12. 5.

अणायमंत (an-āyamanta < an-ācamat) *adj.* (pr. part.) one who is not rinsing (the hands etc. with water), JM. अयसो पवणहाणी विप्परिणामो तहेव य दुपुछा । दोसा अणायमंते, दूरसण्णायमंते य NisBhā. 1878.

अणायमयणरस (a-nāya-mayana-rasa < a-jñāta-madana-rasa) *adj.* who is ignorant of the delight of love, JM. धण्णा तु बाल-मुणिओ अकय-विवाहा अणाय-मयणरसा KuvMāKa. 213. 24.

अणायंबिल (an-āyambila < an-ācāmbila) *n.* food with-out sour gruel, AMg. छट्ठस्स वि य णं पारणयंति कपह मे आरंभिलं पडिगाहितप, नो चेव णं अणायंबिलं Anuttaro. 3. 22; तप णं से जणे

अनायरे आययिकं पडिग्गाहेति नो चेव णं अनाययिकं Anuttaro. 8. 24; JM. आययिकमनाययिकं चउथां बाळबुद्धु सहु असहु। अणहिडियहिडियए पाहुणयनिमंतणावळिया AvNi. 1610 p. 858a. 4.

अनाययणगया (an-āyayana-gaya < an-āyatana-gata) *adj.* (ppp.) who has gone astray (to a wrong place), JM. मुदाऽ-णाययणगया चुका मगाउ जायसरेहा GaṇSadSa. 105.

अनाययणसेवण (an-āyayana-sevana < an-āyatana-sevana) *n.* use of an improper object of worship, JM. खणमवि ण खमं काउं अनाययणसेवणं सुविहियाणं AvNi. 1121.

अनाययणसेवणा (an-āyayana-sevanā < an-āyatana-sevanā) *f.* use of an improper place, AMg. खणमवि न खमं गेहुं अनाययणसेवणा सुविहियाणं OghNi. 767 (comm. तथा सेवना चानायत-नस्य सुविहितानां कर्तुं न क्षमं न युक्तम्, p. 293b. 3)

अनायय (an-āyara < an-ādara) *m.* [हेला य अनायरो रीटा PaLiNa. 439] disrespects, lack of esteem, indifference, AMg. पमाओ य मुणिदेहि भणिओ अट्टमेयओ। अत्राणं संसओ चेव ... धम्ममि अनायरो ĀraḥPaḍ. 686-87; = JM. PavSāro. 1207-8; अनायरो कओ जं च निदामि तं भाई पावं PaḍjĀra. 39; आयऽनाययमावे सय व अनेहि वाऽवि दावणया OghNi. 203; JM. पादसद्धम्मविहीसु संका, अनायरो वावि अनुट्टियवो DvāKa. 1. 6; JŚ. विसणु अनायरो Bha-Āra. 239; M. अंदोलंतण खणं गव्याण अनायरे पडु-कयम्मि। श्रियं खल-बहुमाणावलोयणे णवर निब्बाइ GaṇḍVa. 875; Apa. हुअ वणिउत्त ... ववसाय-अनायय BhaViKa. 110. 6; हुइय अनायय सीयल भुवणिहि पहिय जल SandeRā. 3. 186; *adv.* [Inst.] [In Cpḍ.] without care, JM. जाहे अनाययणं सिद्धिलो अंगुट्टओ कओ सिग्गं। मोत्तूण पव्वयवरं विणिग्गओ दहमुओ तहे PaumCa. (V.) 9. 81; M. णव-कयइ-वासिय-केस-संजना दक्खिणाओ णारीओ। इह ता अनाययजल-इलिदि-नाआ विराअंति Gaṇḍ-Va. 379.

अनाययरकअ (an-āyara-kaa < an-ādara-kṛta) *adj.* (ppp.) performed without care, or with neglect, JM. सिद्धिलो अनाययरकओ अवसवसकओ तहा कयावकओ। सुयं पमत्तलीस्स संजओ केरिसो होज्जा UvMā. 476.

अनाययरणजोग (an-āyaraṇa-jogga < an-ācarana-yogya) *adj.* (pot. part.) not fit for performing (the other ceremonies), JM. पव्वाविओ सिय सि उ सेसं पणं अनाययरणजोगो KappBhā. 5100 = NisBhā. 3746; PañcāPra. 10. 48 (comm. reads जोग)

अनाययरण्या (an-āyaraṇa-yā < an-ācarana-tā) *f.* illuiveness in matters of conduct, emanating from the passion called illuiveness (māyākaṣāya), one of the fifty-two names of Mohanīya-karma, AMg. मोहिणिजस्स णं कम्मस्स दावणं नामवेज्जा पण्णत्ता, तं जहा — कोहे कोवे ... अनाययरण्या गूहणया Samav. 52. 1.

अनाययरंत (an-āyaraṇta < an-ācarat) *adj.* (pr. part.) not indulging in, not committing, JM. पावं अनाययरंतो तत्तुत्तं ण य इमं अगीयस्स PañcāPra. 11. 26; जे जे दोसाययणा ते ते सुत्ते जिणेहि पडि-कुट्ठा। ते खलु अनाययरंतो सुदो, इहो उ भरयवो KappBhā. 1860.

अनाययिय (an-āyariya < an-ārya) *n./m.* (v.l. अनारिय) non-Āryan, uncivilized people indulging in violence and other sinful acts, AMg. इइज्जमाणे अंतरा से विक्खवूपाणि ... अनाययियाणि सह लोहे विहारप Ayār. 2. 1. 3. 1 (115) [Śīla. Ldn. 2. 3. 1 (8), MV. 471]; JM. हिंसादि-अकज्जकम्मकारिणे अनारिया Nis. 16. 28; *adj.* uncivilized, (country) inhabited by non-Āryans, JM. देसा अनारिया-आरिया व PavSāro. 64.

अनाययिय (an-āyariya < an-ācārya) *m.* (any revered monk) other than the Ācārya (chief preceptor), JM. तम्हा पडिजे-हिय साहियम्मि पुब्बगत असति सारवि। कहुणफहु पवेसो, कहुणा न व उट्ठऽनाययिय KappBhā. 1564.

अनाययिय (an-āyariya < an-ācarita) *n.* [Cu. anāyaraṇiya] improper behaviour, AMg. आसंशो-पलियेकेसु संवमासालएसु वा। अनाययियमज्जाणं आसत्तु सत्तु व Dasave. 6. 53; JM. उत्तिविडिय-अकणवत्तुभायणछिकं सत्तपरंरमवि अनाययिय ViMāPra. 47. 31.

अनाययिय (an-āyariya < an-ācarita) *adj.* (ppp.) not practised, observed or followed (in religious conduct), AMg. से भिक्खू वा भिक्खुणी वा इमां वइ-आयारां सोचा णिस्सम इमां अनायारां अनाययियपुब्बाइ जाणेज्जा Ayār. 2. 4. 1 (520)

अनाययियउवज्जाय (an-āyariya-uvajjhāya < an-ācārya-upādhyāya) *adj.* [also अनारिय] [f. -iya] without (the guardianship of) Ācārya or Upādhyāya (in case of nun, by implication, 'or without that of the nun who initiates'), AMg. निगंथस्स णं नवट्ठहरतरुणस्स आययिय-उवज्जाय बीसंमेज्जा नो से कज्जइ अनाययिय-उवज्जायस्स होत्तए Av. 3. 11; निगंथीए णं नवट्ठहरतरुणीए आययिय-उवज्जाय पवत्ती य बीसंमेज्जा, नो से कज्जइ अनारिय-उवज्जायाए (अपवत्तीए य) होत्तए Av. 3. 12.

अनाययियव (an-āyariyavva < an-ācaritavya) *adj.* (pot. part.) should not be followed or practised, JM. जीवेसु ... अमग्ग-साहेणसु अं किंचित्तहमाययिअं अनाययियव्वं पावं पावाणुवंधि सुदुमं वा बायरं वा मणेण वा वायाए वा काएण वा कयं वा काराविअं वा ... गरहियेयं पुक्कडेयं PaḍSa. 8.

अनायय (an-āyava < an-ātapa) *m.* [also अनातव] not exposed to the sun, shade, JM. अनातवत्थं च विसवाती NisBhā. 4109 (comm. तं वि अनायवे ठियं, छायायामित्यर्थः, तं असुसितं विसवाति भवति आयवत्थं पुण सुसियरसं ण गुणकारी)

अनाययुत्तंत (a-nāya-vuttanta < a-jñāta-vṛttānta) *adj.* ignorant of what had happened, JM. तेहि वि अनाययुत्तंतहि जइट्ठियं चेव ण — याणिमो सि साहियं णरवणो CampCa. 111. 16.

अनाययसा (an-āyasā < an-āyāsā) *adv.* without difficulty, easily, JM. अवग्गहिता सुयादिया तु एकेके ते गुरुस्सेव। गच्छं व समा-सज्जा, अनाययसेकेके सेसेसु NisBhā. 663; महल्लगच्छं व समासज्ज अनाययसा अणेहमया वससिगमई वा सेससाहणं एकेका भवइ NisCu. 2. 42. 9.

अनाया (an-āyā < an-ātman) *m.* non-soul, that which is not the soul, AMg. एगे आया एगे अनाया Thāpa. 1. 5 [Ldn.]; किं आयाए अवक्कमइ? अनायाए अवक्कमइ? आयाए अवक्कमइ, नो अनायाए अवक्कमइ मोहिज्जं कम्मं वेदेमाणे Vīy. 1. 4. 5 (1. 187)

अनायाण (an-āyāṇa < an-ādāna) *n.* non-acceptance, AMg. अनायाणमेयं अभिगहिय-सेज्जासणियस्स Kapp. (S.) 9. 54.

अनायार (an-āyāra < an-ācāra) *adj.* devoid of right conduct, AMg. ददवारितं मुत्तं आइज्जं मयहरं च गुणरासि। एको अज्जावेइ तमगायारं न तं गच्छं Gacchā. 94; चउरो अइक्कमवइक्कमा य अइयार तह य अनायारो। निहरित्तणं चउणह वि आहाकम्मे निमंतणया PinḍNi. 179.

अनायार (an-āyāra < an-ācāra) *m./n.* (!) bad or improper behaviour, AMg. से भिक्खू वा भिक्खुणी वा ... इमां अनायारां अनाययियपुब्बाइ जाणेज्जा Ayār. 2. 4. 1 (520) (Śī. साधूनामभाषणयोग्यान् p. 386a. 14); असिं बम्मे अनायारं णावरेज्ज कयाइ वि Sdy. 2. 5. 1 (754); परहिं दोहिं ठाणेहि अनायारं विजाणय Sdy. 2. 5. 3 (756); 2. 5. 5 (758); 2. 5. 7 (760); 2. 5. 9 (762); 2. 5. 11 (764); तिधिं अनायारे पण्णसे, तं

जहा — गाणअणायारे, दंसणअणायारे, चारित्तअणायारे Thāṇa. 3. 448(198); तिण्णमतिकमाणं अणायारं पडिक्कमेज्जा ... एवं ... अणायारं Thāṇa. 3. 447(198); इच्छामि पडिक्कमिं जे मे देवसिओ अणायारो कओ ... अणायारो अणिच्छियवो असमणपाउगो ... तस्स मिच्छामि दुक्कं Āv. 15; 85; गौरगपविट्ठस्स नितेज्जा जस्स कण्हं । इमेरिसमणायारं आवज्जइ अबोहिं Dasave. 6. 56; अणायारं परक्कम नेव गूहे न निण्हवे Dasave. 8. 32; दट्ठचारित्तं मुत्तं आइज्जं मइहरं च गुणरासि । इको अज्झावेइ तमणायारं न तं गच्छं Gacchā. 94; ĀurPacc.(V.) 11; चउरो अइक्कमवरकमा य अणायार तइ अणायारो । निहरिसणं चउण्हं वि आहाकम्मे निमंतणया PinḍNi. 179; JM. कोउहलं सेउपणं कहमणायारं सेवति ? ति अत्थ मासलहुं NisCu. 2. 19. 6; छिदेण अणायारं सेवमाणं दिट्ठा छगुं NisCu. 2. 19. 9; अब एसो वि खु अणायारो चेव समणणं जसाहाकटं आइहं च मुज्जं ति SamarāKa. 188. 7; इहअम्हं समियस्स एक्कं चेव अत्थि विवैरत्तणं एक्कं न गत्थि अणायारो CaupCa. 11. 5; सेउपरिस्वायग-वगो वि अणायारमायारंतो न संकिस्सइ MaṇḍKa. 28. 16; Jā. मोसूण अणायारं आयारे जो दु कुण्ढि थिरभावं Niyā. 85; सित्थयराणाकोवो सुदधम्मयिरावणा अणायारो BhaĀrā. 308.

अणायार (an-āyāra < an-ākāra) *adj.* 1 formless (the sky), M. सायारमणायारे अप्पमप्ये चिय गिण्णं IAla. 2; 2 indeterminate (knowledge etc.), JM. परितुदं सागारं अबियत्तं दंसणं अणायारं SamTa. 2. 11; Jā. आवलिय अणायारे KaṣāPā. 15; अणायारे समणदो पुषभूरं कम्ममायारो, तं जम्मि गत्थि सो उवजोओ अणायारो गाम इंसुवजोओ ति मणिदं होदि, तमिह अणायारे अट्ठा जहण्णा वि अत्थि उक्कस्सा वि Jaydhav. p. 68; जदि एवं तो अणायारस्स वि मट्ठिणत्तं पादेदि, एवत्थालंघणं पडि भेदाभावाओ Jaydhav. p. 69; सायारमणायारा लक्खणमेयं तु सिद्धाणं SidBha. II. 2.

अणायार (anāyāra < anāgāra) *m.* a houseless (monk), Jā. सायारो अणायारो मवियाणं जेण देसिमो धम्मो Śā. (V.) 2; Apa. सायारमणायारे विणिओइ तउ कहिउ दुविहु बासविहीण BhaviKa. 315. 4.

अणायारज्ञाण (anāyāra-jhāṇa < anācāra-dhyāna) *n.* contemplation of evil conduct, AMg. इच्छामि भंते ! उत्तमट्ठं पडिक्कमामि ... अज्ञाणज्ञाणे अणायारज्ञाणे (v.l. अणायारज्ञाणे) ĀurPacc. (V.) 11.

अणायारत्त (an-āyāra-tta < an-ākāra-tva) *n.* formlessness, Jā. विसयविससिंपायादो पुव्वं चेव विसयीकयंतरंगो दंसुवजोओ सप्पजदि ति घेतवो । अणायारत्तणहाणुवत्तीदो Jaydhav. p. 69

अणायारत्थ (an-āyāra-ttha < an-ācāra-stha) *adj.* indulging in evil conduct, abiding in misconduct, JM. मञ्जायाणं नरिंदो मूलं सरियाणं पव्वओ हवइ । तम्मि अणायारत्थे अहियं तु पव्वए लोगो PaumCa. (V.) 59. 4; अणायारत्थो य देवयाए छल्लिज्जति NisCu. 4. 229. 25.

अणायारपडिसेवणा (anāyāra-paḍisevanā < anācāra-prati-sevanā) *f.* performing improper things, behaving improperly, JM. ते भणंति — के तुम्हं रयणा ? साहू भणंति पाणादि, कहं तेतिं अवहारो ? अणायारपडिसेवणाओ अपध्याममत्तयथः NisCu. 2. 18. 13.

अणायारमंडसेवा (anāyāra-bhanda-sevā < anācāra-bhāṇḍa-sevā) *f.* using the means of improper behaviour, AMg. सत्थगहणं विसमक्खणं च ... अणायारमंडसेवा जम्ममरणणि वयंति Utt. 38. 266.

अणायारमंत (an-āyāra-manta < an-ācāra-mat(? vat)) *adj.* not observing or doing (something), JM. गामणं पडुच्चं दुविहं इव्वं — आयारमंतं अणायारमंतं च, अणायारमंतं एरंडो सो अज्जेज्ज य गमेज्जा DasaveCu. 49. 29-50. 1.

अणायाररत्त (an-āyāra-raa < an-ācāra-rata) *adj.* taking

delight in bad behaviour, JM. एगम्मि सन्निवेसे दुइतो कोवि वंसण-जुवाणो । आसि अणायाररत्तो UvMA. p. 322. 1. 8.

अणायवि (an-āyāvi < an-āyāpin) *adj.* an ascetic not performing penance, AMg. चत्तारि गिग्गंया पन्नता, तं जहा — रायणिए समणे निग्गंये ... अणायवी ... धम्मस्स अणाराधए भवइ Thāṇa. 4. 426 (321); चत्तारि गिग्गंयीओ पणत्ताओ, तं जहा — रातिगिया समणी गिग्गंयी महाकम्मा महाकिरिया अणायवी असमिता धम्मस्स अणाराधिया भवइ Thāṇa. 4. 427(321)

अणायस (an-āyāsa < an-āyāsa) *m.* cease, absence of exertion, JM. अणायसेण अत्ताणं पमाधयति VasulI.(M.) p. 223. 12.

अणार (an-āra < an-ārya) *m.* a person having ignoble behaviour, JM. पढम-सुरयम्मि कुमरी खलीकया तइ दं अणारेण Tārā. 163.

अणार (an-āra < an-āra) *m.* (organ like) the spoke of a cart, JM. Tārā. 163

अणारद्ध (an-āraddha < an-āraddha) *adj.* which is not begun, AMg. अणारद्धं च ण आरभे छणं छणं परित्राय लोगसुचं च सव्वसो Āyār. 1. 2. 6. 5 (104) ['he should not begin (a harmful act) which he has not begun' Sch.]

अणारभमाण (an-ārabbhamāna < an-ārabbhamāna) *adj.* (pr. part.) not beginning (a sinful action), AMg. तावं च णं से जीवे सया समियं णो एयति ... अणारभमाणे अत्तारभमाणे असमारभमाणे ... बहुणं पाणाणं अनुवखावावणयाए ... वट्ठइ Viy. 3. 2. 14 (3. 148) v.l. अणारभमाणे

अणारंभ (an-ārambha < an-ārambha) *m.* non commencement, not to begin, M. तं मरणमणारंभे हि होइ लच्छी उणं ण होइ GaSaSa. 1. 42; Ś. (अनसूया) विआरं तु परमयदो अजाणिअ अणारंभो पडिआरस्स Śak. 29. 2.

अणारंभ (an-ārambha < an-ārambha = an-ārambha) *m.* not to kill (living beings), AMg. सत्तविहो आरंभे पन्नते ... एवमणारंभे वि Thāṇa. 7. 85(571); जदि सच्चमणप्पभोगपरिणए किं आरंभ-सच्चमणप्पभोगपरिणए अणारंभसच्चमणप्पभोगपरिणए Viy. 8. 1. 51 (8. 45); *adj.* free from sinful activity, AMg. अपरिग्गं अणारंभे भिक्खु ताणं (v.l. जाणं) परिव्वए Sāy. 1. 1. 4. 3; अइ खलु अणारंभे अपरिग्गंहे Sāy. 2. 1. 54(677); 2. 2. 38(711); संगेगइया मणुस्सा भवति ... अणारंभा अपरिग्गंहे Sāy. 2. 2. 63(714); 2. 7. 23(859); जीवा णं भंते ! किं आयारंभा ... अणारंभा Viy. 1. 1. 7(1. 33); नेरइया णं भंते ! किं सारंभा सपरिग्गंहे ? उदाहु अणारंभा अपरिग्गंहे ? Viy. 5. 7. 30 (5. 182)

अणारंभजीवि (anārambha-jīvi < anārambha-jīvin) *m.* who lives a life free from all activities (involving) injury to creatures, AMg. आवंती के आवंती लोगंसि अणारंभजीवि, एतेसु के आवंती लोगंसि अणारंभजीवी एतेसु चेव अणारंभजीवी Āyār. 1. 5. 2. 1.

अणारंभट्ठान (an-ārambha-tthāna < an-ārambha-sthāna) *n.* the state of non-injury, AMg. तत्थं णं जा सा सव्वओ विरइ एस ट्ठाने अणारंभट्ठाने Sāy. 2. 2. 75(716)

अणारहय (an-ārahaya < an-ārāhata) *adj.* the doctrines not belonging to the Arhat, JM. मिच्छत्तमेसो । न एत्तो ववत्था । अणार-हयमेयं PaḥSu. 51.

अणाराधय (an-ārādhaya < an-ārādhaka) *adj.* [also अणाराधय] one who does not worship or adore, AMg. चत्तारि गिग्गंया पणत्ता, तं जहा — रायणिए समणे गिग्गंये ... अणायवी असमिते धम्मस्स अणाराधए भवति Thāṇa. 4. 426(321); ओमराइणिए समणे ... धम्मस्स अणाराधए भवति Thāṇa. 4. 426(321); 4. 428; 4. 429 [Ldn.] **अणाराधिया** (an-ārādhīyā < an-ārādhikā) *f.* [also अणारं-

विषा] one who does not worship or adore, AMg. चत्वारि णिगंभीओ ववत्ताओ, तं जहा — राहणिया समणी ... धम्मस्स अणारिषा भवति *Thāṇa*. 4.427(321); ओमराहणिया समणी णिगंभी ... धम्मस्स अणारिषा भवति *Thāṇa*. 4.427(321); 4.429(321)

अणाराहण (an-ārāhaga < an-ārādhaka) *adj.* who does not worship or adore, AMg. से णं गच्छे ... उम्मग्गवेसए ... से णं मिच्छवओ चैव अणाराहणे *MahāNis*. 5.4; जे णं उम्मग्गे पयसे से णं अणाराहणे भवेज्जा । ता एणं अत्थेणं एवं बुद्धं जहा णं गोयमा एगेतेणं अणाराहणे *MahāNis*. 5.26.

अणाराहणी (an-ārāhaṇī < an-ārādhani) *adj.* [f.] (language) which is not true (as regards its substance), JM. दव्वस्स अणाराहणी जा भासा सा दव्वमुसावाओ भणति *NisCu* 1.101.20.

अणारिय (an-āriya < an-ārya) *m.* non-Āryan people or country, AMg. अणारिया दंसणओ परिता इति संक्रमणेण उवेइ तत्थ *Sḍy*. 2.6.18(804); अणारिया पेमरसेसु गिद्धा *Sḍy*. 2.6.22(808); पंचहि ठाणेहि कप्पइ (गमाणुगामं दूइजित्तए) -- भयंसि वा अणारिएहि *Thāṇa*. 5.99(413); सा वि य णं अद्धमागंभी भासा भासिज्जमाणी तेसि सव्वेसि आचरियमाणारियाणं ... अप्पणो हियसिवसुद्धाभासत्ताए परिणमइ *Samav*. 34.1; पाणवक्खया जणवक्खया ... अणारिया जे यावणे तहप्पगारा ण ते सक्कस्स अणया अविट्ठा *Viy*. 3.7.4 (3.253); तत्थ वि य भवत्तणारिया नीवकुल-समुप्पण्णा ... कामभोगसित्तिया *Paṇḍā*. 3.22; तेसि सव्वेसि आरियमाणारि-याणं अगिलाए धम्मं आइक्खइ *Uvav* 56; JM. मगहादियाणं अद्धछवीसाए आरियजणवयाणं तेसि अणत्तरं ठिया जे अणारिया ते पंचत्तिया *NisCu*. 4.124.23; इयकण्णा गयकण्णा अण्णे य अणारिया बह्वे *KuVMAKa*. 40.26; *adj.* (people) having ignoble or sinful (acts or behaviour or language), having non-Āryan (behaviour), AMg. एवं तु समणा एगे मिच्छविट्ठी अणारिया *Sḍy*. 1.1.2.13; 1.1.2.32; 1.3.4.13; एवमेगे पासत्था पव्वंति अणारिया *Sḍy*. 1.3.4.0; ते आरिया वि संता अणारियाओ भासाओ पउंजति *Sḍy*. 2.1.13(705); पाणवहो ... जिणेहि भणिओ ... अणारिओ निग्घिणो *Paṇḍā*. 1.12; एस सो पाणवहो चंडो हओ सुहो अणारिओ *Paṇḍā*. 1.40; अहो णं इमे पुरिसे अणारिए अणारियबुद्धी अणारियाइ पावाइ कम्माइ समावरइ *Uvās*. 138; 151; अत्थि णं भंते ! उत्तरकुराए कुराए पुब्भया इ वा ... वसणभूतमाणारिया इ वा ? पो तिण्ठे समट्ठे ववगत-रोमात्ताका अणगाणि णं ते मणयगणा पणत्ता, समणाउओ ! *Jivābhi*. 3.628; *Jambuddi*. 2.43; अणयंरं वा अणारियं पिट्ठं असमणयाओमं कइं कहेइ *Nis*. 8.1; जे मिक्खू विस्वरूवाइ दसुगाययणाइ अणारियाइ मिलक्खइ पंच-तियाइ सति छाडे विहाराए संथरमाणेसु जणवएसु विहारपडियाए अभिसंधारेइ *Nis*. 16.26; सव्वे ते विहया मज्झं मिच्छाविट्ठी अणारिया *Utt*. 18.27; जं जाओ दुइहेज देसेसु अणारियसु जीवाणं *ĀrāhPaḍ*. 434; JM. खंदिल ! इदाणि सुणइ अणारियाणं वेदाणं उप्पत्तिकारणं *VasūHi*. 185.23; जा संबिहसट्ठाणु-मयाणुसारिणी गंथरयणा सो अणारिओ वेओ *VasūHi*. 193.20; आरिया वेदा कता ... अणारिया पुण पक्खा सुलसायाज्ञवल्क्यादिभिः कृता *ĀvCu*. I. 215.2; कम्माणजमणारिय, दंसणेहि दंसंति तेण दसू *NisBhā*. 5727; 5729; 5732; पुब्बेण मगहविसओ, दक्खिणेण कोसंबी, अवरेण यूणाविसओ, उत्तरेण कुणाविसओ एतेसि मज्झं आरियं परतो अणारियं (लेसं) *NisCu*. 4.126.2; तत्थ सो अणारिओ जणो हीलति निदति *ĀvCu*. I. 296.10; *Apa*. जे देसेहि होति अणारिएहु *VihāKa*. 11.6.3.

अणारियदेस (anāriya-deśa < anārya-deśa) *m.* non-Āryan country, JM. एतं तस्सअरिएहि णिज्जरावेयकं ति य अणारियदेसेसु ववति *ĀvCu*. I. 296.9.

अणारियबुद्धि (anāriya-buddhi < anārya-buddhi) *adj.* having ignoble intellect (mind), AMg. अहो णं इमे पुरिसे अणारिए P.D. 34

अणारिवुद्धी अणारियाइ पावाइ कम्माइ समावरइ *Uvās*. 138.

अणारियवयण (anāriya-vayaṇa < anārya-vacana) *n.* ignoble speech, AMg. अणारियवयणमेयं *Āyār*. 1.4.2.4.

अणारिस (an-ārisa < an-ārīsa) *adj.* not belonging to learned men (i. e. wrong, unjustified or improper), JM. जे पुण करेति जहं अणारिसं अल्लिक्खेयनिष्कणं । मारेऊण पसुगणे, बहिर-वसा-मंसरसलोका *PaumCa*. (V.) 11.80; उवगारो । तदभावे य विणासो अणारिसो धम्मकायस्स *DhamSam*. 10.27; *Apa*. एउ अणारिसु केम मणिज्जइ *DhamPar*. 8.11.2.

अणारिहव (an-ārihada < an-ārīhata) *adj.* not a follower of the Jain prophet, JŚ. सो जीवो णाववो मिच्छाविट्ठी अणारिहवो *SamSā*. 347; 348.

अणारुग्ग (an-ārugga < an-ārōgya) *n.* unhealthy condition, AMg. अप्पाउमणारुग्गं दोहग्गमरूवया य दोगखं ।... होइ बह्वेत्तस्स परलोए *ĀrāhPaḍ*. (V.) 511.

अणारुद्ध (an-ārūḍha-ga < an-ārūḍha-ka) *adj.* who has not entered the ladder (of spiritual progress), JM. सेटिमणारुद्धो अणादी हु (बंधो) *GomSā*. (K.) 123.

अणारोग (an-ārōga < an-ārōgya) *n.* unhealthy condition, JŚ. जाणइ य मज्झ धामं अंगाणं दुब्बलदा अणारोगं । जेव समत्थोमि अहं *BhāĀrā*. 570; उवसगदो कारणवसेण दप्पादो ।... अवेलवदभेगे *ChePl*. 124.

अणारोग्ग (an-ārōgga < an-ārōgya) *n.* unhealthy condition, AMg. जाणइ य मज्झ धामं गहणी दोब्बलदा अणारोगं । तुम्ह पहावेण अहं सोही बहु नित्थरिस्सामि *ĀrāhPaḍ*. (V.) 349.

अणारोहमहिला (an-ārōha-mahilā < an-ārōha-mahilā) / a woman who is not to be used for carrying, JM. एवं लु बह्वे पुरिसा मदगलसममाणा वि गाम अणारोह (? अणारोह/अणरूह)-महिलासु असरिसासु बाहिज्जंति *VasūHi*. (M.) 44.11.

अणारोहय (an-ārōhaya < an-ārōhaka) *adj.* without a chariot-fighter, AMg. गोयमा ! रहमुसले णं संगामे वट्टमाणे एगे रहे ... अणारोहय समुसले *Viy*. 7.9.16 (7.187) (comm. अनारोहकः योववजितः p. 322a.4)

अणाल (a-nāla < a-nāla) *adj.* 1 without the naval-string, having no blood-relation, JM. तह इत्थि णाल-वडाहि पुरिस अणालेहि नवए भेहि *NisBhā*. 1765; 2 without a stalk, *Apa*. मोटियदंडइ छत्तं धवलइ, दिट्ठइ णाइ अणालं कमलइ *MahāPu*. (P.) 78.20.3.

अणालत्त (an-ālatta < an-ālapta = an-ālapita) *adj.* (ppp.) not spoken to, not addressed, AMg. नो खलु मे भंते ! कप्पइ अज्जप्पमिइ अज्जउत्थिए वा ... पुत्वि अणालत्तेणं आलवित्तए वा संलवित्तए वा *Uvās*. 58; JM. नेव अणालत्तो आलवेमि नो संलवेमि तह तेसि । देमि न असणारियं पेसेमि न गंधपुप्फाइ *PavSāro*. 938.

अणालत्तअ (an-ālatta-a < an-ālapta-ka = an-ālapita-ka) *adj.* (one) who is not spoken to, AMg. नो से कप्पइ अज्जप्पमिइ अज्जउत्थिए वा ... पुत्वि अणालत्तएणं आलवित्तए वा संलवित्तए वा *Āv*. 63; JM. नो मे कप्पइ अज्जप्पमिइ अज्जउत्थिए वा, .. पुत्वि अणालत्तएणं आल-वित्तए वा संलवित्तए वा *ViMāPra*. 2.3.

अणालत्तग (an-ālatta-ga < an-ālapta-ka) *adj.* (one) who is not spoken to, JM. बंदणनंसणं वा दाणाणुपयाणमेसि वज्जेइ । आलाव संलाव पुब्बमणालत्तगो न करे *SamSat*. (H.) 47.

अणालद्ध (an-āladdha < an-ālabdha) *m.* non-obtainment, (one of the 32 *kṛtikarmadōpas*), JŚ. अणारिचं च अई च ... आलद्ध-

मणालम्बं च हीणमुत्तरचूल्यं ... नतीसदोसविमुक्तं किदियम्मं पणंवे Māla. 608(7); *adj.* (*ppp.*) not obtained, not touched, JŚ. जदिविसे संचिट्ठि तमणालम्बं च अन्वदं मडं । तदिवरिसाणि सुमिक्खं खेमसिं तथि रज्जमि (comm. अणालम्बं अस्पृष्टम्) BhaĀrā. 1997.

अणालम्ब (a-nāla-baddha < a-nāla-baddha) *adj.* not bound by the naval-string i.e. without blood-relation, JM. तह पुरिसा णाल इत्थी अणाल-बद्धाहि तदभावे NisBhā. 1765; संबंभवजिय सी अणालम्ब मीसीहि । तदभावे पुरिसेहि अहेहि अणालम्बेहि NisBhā. 1766.

अणालम्ब (an-ālamba < an-ālamba) *adj.* without support, independent, without proper sustenance, JŚ. एवं णाणप्पाणं दंसण-भूदं अदिदियमहत्वं । सुवमचलमणालम्बं मण्णेऽहं अप्पमं सुदं PavSā. 192 (100); अन्वावाहमजिदियमणोवमं पुण्णपावणिम्मुक्खं । पुणरागमणविरहियं णिं अचलं अणालम्बं (परमात्मतत्त्वम्) NisSā. 178.

अणालम्बण (an-ālambana < an-ālambana) *adj.* supportless, having no support, AMg. चउरंतमहंतमणवयगं रुं संसारसागरं अट्टियअणालम्बणपइठाणमप्पमेयं Panhā. 3.23; JM. तग्गुणपरिणिरूवो सुदु-मोऽणालम्बणो नाम (जोगो) VisVā. 17 19.

अणालम्बणपइठाण (an-ālambana-paithāṇa < an-ālambana-pratiṣṭhāṇa) *adj.* the base of which is supportless, AMg. चउरंतमहंतमणवयगं रुं संसारसागरं अट्टियअणालम्बणपइठा(ट्टा)णमप्पमेयं Panhā. 3.23.

अणालम्ब (an-ālava < an-ālāpaka) *adj.* (one) who does not speak, PāliNā. 431.

अणालम्ब (an-ālavana < an-ālāpana) *n.* absence of speech or conversation, JM. तओ अणालम्बमुणियसुन्नभावाय विन्नता मयणलेहाय SamāKā. 66.18.

अणालम्बंत (an-ālavanta < an-ālāpat) *adj.* [*f.* -i] (*pr. part.*) not speaking or conversing, M. न वि तहा अणालम्बंती हिअं दुमेइ माणिणी अहिअं GaSāSa. 565(W.); Ś. (विदूक) ओ वअस्स ! ... अणालम्बंतो तुमं अवहास-माअणं होसि AnaSā. 4.0.7 (p. 44); JM. आयरियअणुद्वणे, ओभावण बाहिरा अदविखत्ता । कइणं तु वंदणिज्जा, अणाल-वंते वि आलावो KappBhā. 1570.

अणालस (an-ālasa < an-ālasa = an-ālasya) *adj.* [*f.* -a] free from laziness, alert, industrious, AMg. समा सीसपडिच्छीणं चोअणासु अणालसा GaeChā. 127; JM. समा सीसपडिच्छीणं चोअणासु अणालसा । गणिणी गुणसंपन्ना पसज्झा पुरिसाणुगा VavaBhā. 7.245; JŚ. पंचमहव्ययगुत्तो संविग्गोऽणालसो अमाणी य । किदियम्म गिज्जरट्ठी कुणइ सदा ऊणरादिणिओ Māla. 592(7); Aps. अणविणु अणालसु बल-विसालु । किउ राव एरिसु कोट्टवालु PaNāCa (P.) 6.6.6; उज्जमिउ अणालसु सामि-भत्तु । पणिहारि ठविउ विस्सासज्जु PaNāCa (P.) 6.7.7.

अणालसि (an-ālasī < an-ālasin) *adj.* free from laziness, Aps. अह वरिति दुबालसि गयइ अणालसि छहिं मासिहिं पक्खगालिहि । सिय दसमि विसाहइ तिहुयण-नाहइ नाणु जाउ झामियकलिहि ViPaSā. 18.9.

अणालस्स (an-ālassa < an-ālasya) *adj.* free from idleness, industrious, JM. जो एवं ण कथयति सो अणालुकिती अणालस्सो सत्तसाहो NisCu 3 118 19.

अणालस्सणिलम्ब (an-ālassa-nīlaa < an-ālasya-nīlaya) *m.* an abode of enthusiasm, AMg. अवि याइ ताओ अंतरंगमंगसयं अर-ज्जुओ पासो, अदारुया अइवी अणालस्सणिलओ ... असलिलम्बवाहो समुहरओ Tand. 156.

अणालस्सि (an-ālassī < an-ālasyin) *adj.* one who is free

from idleness, AMg. गीयत्थे जे सुसंविग्गे अणालस्सी ददव्वए । अखस्सि-चरिते सयं रागहोसविज्जिए GaeChā. 41.

अणालाव (an-ālāva < an-ālāpa) *m.* indescent speech, AMg. सत्तविह वयणविकल्पे पण्णत्ते, त जहा — आलावे, अणालावे, उहावे, अणुलावे, संलावे, पलावे, विप्पलावे Thāpa. 7.129(584)

अणालि (anālī) *Deśī. f.* [also अणाली] libidinous act, JM. सो य से बालगाहो विण्णो अणालिओ करेइ, ताहे णिक्कट्टो सीहगुं चोर-पलि गओ ĀvTī. (II.) 370b.7; पयइए अणालीओ कंइ, वयणं जंयइ विरुवं AkkhāMaKo. 271.16.

अणालिट्ठ (an-ālitttha < an-ālīṣṭha) *adj.* (*ppp.*) not touching (either the broom or the head or both, a fault of salutation), JM. दिट्ठमदिट्ठं च तहा सिंयं च कम्मोयणं । अलिट्ठमणालिट्ठं ऊणं उत्तरचूल्यं PavSāro. 153 cf. अणालिद्ध.

अणालित्त (an-ālitta < an-ālāpta-ka) *m.* one who has not been spoken to, JM. नो से कप्पइ अज्जप्पमिइ अन्नउत्थिए वा ... पुंवि अणालित्तएण आलवित्तए वा संलवित्तए वा ŚrūPraSū. 34b.10.

अणालिद्ध (an-āliddha < an-ālīṣṭha) *adj.* not touching (either the broom or the head or both, a fault of salutation), JM. आलिद्धमणालिद्धं रयहरणभिरिहि होइ चउमेगो । वयणक्खरेहि ऊणं जहन्नकालेवि सेसेहि PavSāro. 171.

अणालिपि (anālī-pia < anālī-priya) *adj.* given to libidinous acts, JM. सो तोए बालगाही पुक्खमवन्नासओ अणालिपिओ । निद्धाडिओ धणेण तहोसेणं नियगिहाओ AkkhāMaKo. 126.16.

अणालुंखणिज्ज (an-ālunkhanijja — a-sparśaniya) *adj.* (*pot. part.*) which should not be touched, not fit to be touched, JM. आलिहइ नरे अणालुंखणिज्जमवि नीअ-रञ्ज(रज)णी नारी । मूढाण रिअ सावि हु हिअए पविसं-कामम्मि Kumā(Ca.) 7 28

अणालोइय (an-āloiya < an-ālocita) *adj.* (*ppp.*) not confessed, JM. आलोवणमाजुचन विज्जलीकरणं न भावसोढो य । आलोइयमि आराहणा अणालोइय मयणा ĀvNi. 1243; सावि तण्णिज्जेएण पक्खइया अणालोइया चव कालं काऊण देवलोए उववण्णा ĀvTī. (II.) p. 370b.5; दुविहा सामायारी उवसंपद मंडलीयं बोधवा । अणालोइयमि गुरुगा, मंडलि-मेरे अतो वोक्खे KappBhā 777; नायमनाए आलोयणाउ अणालोइय भवे गुरुगा । गीयत्थे आलोयण मुदममुदं विविनति VavaBhā. 7.74; अणालोइय उ कालगता सोइममे एरावणस्स अगममहिंसी आता NisCu. 3.152.17; Ogh-NisBhā. 279 (P. 182b.)

अणालोइयदोस (an-āloiya-dosa < an-ālocita-dosa) *adj.* who has not confessed the fault, AMg. उग्गम-उप्पायण-एसणासु सोही न विज्जए तस्स । अणगारमणालोइयदोसं विचारगमणे परिच्छिज्जा Ārāh-Paḍ. (V.) 251.

अणालोइयपडिक्कंत (an-āloiya-paḍikkanta < an-ālocita-prati-kṛānta) *adj.* one who has not confessed and renounced, AMg. मायी णं मायं कट्ठ अणालोइयपडिक्कंते कालमासे कालं किच्चा अण्णतरेसु देवलोमेसु देवत्ताए उववत्तारो भवंति Thāpa. 8.10(597); Viy. 9.33.102 (9.234); माइ णं तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंते कालं करेइ, नत्थि तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंता कालमासे कालं किच्चा ईसाणे कप्पे अण्णवरंसि विमाणंसि देवगणियत्ताए उववण्णा Nāya. 16.119; पाउणिता तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंता कालमासे कालं किच्चा ... देवेसु देवत्ताए उववत्तारो भवंति Uvav. 95; JM. सो वि अणालोइयपडिक्कंते विराहियसामणो वंतरो णिद्ध-मणा जक्खो जातो NisCu. 3.153.1; तस्स ठाणस्साणालोइय-पडिक्कंते कालं किच्चा Erz. 16.11.

अणालोक (an-āloka < an-āloka) *m.* absence of light,

AMg. अनालोकमन्वकारे अन्तर्गतं निम्नं उत्तमसुष्ण-अयस्य-संप्रवृत्ता वसति उच्चिगवाससहि Panhā. 8.28.

अनालोचना (an-ālocana < an-ālocana) *n.* absence of confession, JŚ. आलोचनासंज्ञा विगडीकरणं च भावसुद्धी दु। आलो-चिदम्भि आराधना अनालोचने भज्जा Māh. 623(7)

अनालोयावेत्ता (an-āloyāvetā < an-ālocayitvā = an-ālo-
cya) *ger.* without making one confess, AMg. नो कप्पइ निगंधाण
वा निगंधीण वा निगंधिं खुयायारे ... तस्स ठाणस्स अनालोयावेत्ता अहारिं
पावच्छित्तं अपडिबज्जावेत्ता ... धारेत्तए वा Vāva. 6.10.

अनावा- (a-nāva- < ā-nāyaya-) *v. (caus.)* to cause to
be brought, JM. पुट्टा जिट्ठा मयणा तुह जणयं पि दु कहं अनावेमि ? SISI-
V&Ka. 949. cf. अणावा.

अनावज्जरा (an-āvajjara < an-āvarjaka) *adj.* not attractive,
not pleasant, AMg. तुण्णाइ सिप्पणावज्जं च कम्मयरावज्जं PindNi.
488 (comm. अनावज्जकम् अप्रीत्युत्पादकम्)

अनावट्ट (an-āvatta < an-āvarta) *adj.* not containing iron
pyrites, JM. जइ आवाट्टं दब्बं ता पसा होइ अहिय-रेहिला। अइ कहं वि
अनावट्टो स चिय मउया य विच्छाया KuvM&Ka. 195.15.

अनावट्ठंत (an-āvaṭṭanta < an-āpatat) *adj. (pr. part.)*
without approaching or going near, JM. इत्थेण अदेसिते (तो)
अनावट्ठंतो मणो(णे)ण मंतो य। दिसणतो मुहो भणसि होज्ज णे कज्जममुएणं
NisBhā. 1432. cf. अणाभिडंत.

अनावण (an-āvaṇṇa < an-āpanna) *adj. (ppp.)* not in-
sured, not subject to, JM. पत्तेसिं तु पयाणं पत्तेय परूवणा विभागो
व। जो पत्थ आवणोऽणावणो वा वि जो पत्थ KappBhā. 3639.

अनावरण (an-āvaraṇa < an-āvaraṇa) *adj.* free from
obscuration, (Karma) without obscuration, AMg. नाणावरणिज्ज-
कम्मविप्पमुक्के ... अनावरणे निरावरणे खीणावरणे दग्गिसावरणिज्जकम्मविप्प-
मुक्के ApuOg. 244; JM. तम्हा चउव्विभागो जुज्जइ ण उ णाणंदसज्जिणाणं।
सयलमणावरणमणतमक्खयं केवलं जम्हा SammaTa. 2.17.

अनावरिय (an-āvāriya < an-āvṛta) *adj. (ppp.)* exposed,
not covered, AMg. से णं अनावरिय आवरियमिति अप्पाणं मण्णइ Viy.
15.69(102)

अनावलेव (anāvaleva < an-avalepa) *adj.* free from de-
lement, Apa. (जिणु) अलोहु अनावलेउ BhaviKa. 1.7.

अनावलोहस (anāvaloita < an-avalokita) *adj. (ppp.)*
unobserved (throbbling), JM. अप्पुट्ठितं पत्तयं सा ओणयं ण प्पसस्सते।
अनावलोहसं वेव सयाणं ण प्पसस्सति AṅgVi 47.1.

अनावलोहय (anāvaloīya-ya < an-avalokita-ka) *adj.*
(things) beyond the range of vision, JM. अतीतमत्थं जाणिज्जा
पच्छिमेणाऽऽसणे थिते। अनावलोहय यावि पच्छिमेण य पुच्छिप AṅgVi.
15.32.

अनावलोक (anāvaloka < an-avaloka) *m.* invisibility,
JM. मत्थं जाणेज्जो पच्छिमे पडितम्मि य। अनावलोको वत्तं वा पच्छिमेण य
पुच्छित्ते AṅgVi. 44.17.

अनावाय (an-āvāya < an-āpāta) *m.* [also अणावायं] a
place not frequented (by men and animals), AMg. अणावायंसि
असंलोयंसि ... संजयामेव उच्चरपासवणं बोसिरेज्जा Āyār. 2.10.28(667);
एगते अणावाय अचित्ते ... परिट्ठवेत्तवे सिया Viy. 8.6.4 (8.248); इमं
सालहयं ... एगंतमणावाय अचित्ते थंडिले परिट्ठवेहि Nāya. 1.16.18; एगंत-
मणावाय सिच्छिजे थंडिले चइइ देहं। सो वि तह मिहदेहो पडिबज्जो उत्तमं अट्ठं
Bāhth. 69; एगंतमणावाय इत्थीपसुविबज्जिए। सयणासणसेवण्या विविच-

सयणासणं Utt. 30.28; अणावायमसंलोय अणावाय वेव होइ संलोय
(स्थगिलं) OghNi. 296; 313; JM. आलोयणं पणंजइ गारवपरिवज्जितो
गुरुसगासे एगंतमणावाय एगो एगत्स निस्सए KappBhā. 392.

अणावायमसंलोय (an-āvāyam-a-samloya < an-āpātam-
a-samlōka) *m.* a place not frequented by men and animals
and out of general view, AMg. एगंतमवक्खमेज्जा अणावायमसंलोय
चिट्ठेज्जा Āyār. 2.1.1.44; 2.1.1.156; 2.1.1.58; अणावायमसंलोय ...
उच्चाराणं बोसिरे Utt. 24.17; 18; OghNi. 313; PavSāro. 709; 710;
KappBhā. 443.

अणावासितकाम (an-āvāsiu-kāma < an-āvāsitu-kāma) *adj.*
not wishing to give accommodation, JM. भदो अणावासितकामो
वि साहुं दट्ठुं मंगलं ति काउं आवासेर NisCu. 2.328.22.

अणाविअ (a-nāvia < ā-nāyita) *adj. (ppp. caus.)* caused
to be brought, JM. एण कारणेणं माणमिसेणं अणाविअो पासे SIV&Ka.
718; Apa. अणाविउ सो सुयणासु मणेवि KarCa. 8.14.2.

अणाविट्ठि (an-āvittthi < an-āvṛṣṭi) *f.* [also अणाविट्ठी]
drought, JM. अइविट्ठि अणाविट्ठी विसमा विट्ठि विट्ठिसंयया काले। होहिंति
दुस्समाए समावपरिणामजोगेणं PaumCa.(V.) 20.87; Ś. (नायिकाः)
अणाविट्ठीपीडिओ आसी जणपदो TapaSāma. 6.4.28.

अणाविल (an-āvila < an-āvila) *adj.* not turbid or muddy,
clear, AMg. हरए व सया अणाविले Sdy. 1.2.2.7; धम्मं हरए बंभे
संसितित्थे अणाविले अत्तपसज्जलेसे Utt. 12.40; M. ताण गिस्समइ हिययं
अणाविलाहार-सलिल-बुहयासु GauḍVa. 279. cf. अणाहल.

अणाविलप्पा (anāvilappā < an-āvilātman) *adj.* whose
soul is not turbid (with passion, anger, pride, deceit and
greed), AMg. सव्वाइ संगहं अइच्च धीरे ... अभयंकरे भिक्खू अणाविलप्पा
Sdy. 1.7.28.

अणावुट्ठि (anāvuṭṭhi < anāvrṣṭi) *f.* [also अणावुट्ठी] drought
(absence of rain), AMg. अणावुट्ठी न भवइ Samav. 34.1; दुग्गिक्ख-
मणावुट्ठी य नाम प(? व)लियं पवज्जि(ज्जी) ही (?) Titttho. 632; बलियं
च अणावुट्ठी तइया आसी य मज्झदेसस्स Titttho. 716; JŚ अइवुट्ठि
अणावुट्ठि सुवुट्ठि पुवुट्ठि सुभिकखं दुग्गिक्खं ... मय-रोग कालसंजुते अत्थे वि
जाणदि SatĀg. 5.5.79.

अणावुट्ठिबहुल (anāvuṭṭhi-bahula < anāvrṣṭi-bahula) *adj.*
having frequent droughts, AMg. भरेहे णामं वासे पण्णते ... अणा-
वुट्ठिबहुले Jambuddi. 1.18

अणावेक्ख (anāvekkha < an-apekṣa) *adj.* unexpected,
JM. मडिला-सोक्ख-विमहणं सोगुस्सेह-करणं अणावेक्खं। वेहव्वं केण महं
सीमारहियं इमं दिण्णं TarLo. 355.

अणावेक्खिया (anāvekkhi-yā < an-apekṣi-tā) *f.* state of
being disregarded, JM. ण याहं संचापमि एण्हि अणावेक्खियाए तुह
पिदरं अण्णं वा रायकुलं ओलगिदुं VāsuHl.(M.) 235.14.

अणास (a-nāsa < a-nāsa) *adj.* not destroyable, eternal,
permanent, Apa. जो लेइ परिग्गहु अप्पमाणु अविणासु अणासु अदिग्गदाणु
BhaviKa. 314.2

अणासंसा (an-āsamsā < an-āsamsā) *f.* without desire or
hope, absence of hope, JM. मो मो सुंदरीओ किं न याणह ... पव्वज्जं
पडिबज्जिय मुंचव पाणे अणासंसा(? सं) KaKoPra. 14.12.

अणासंसि (an-āsamsi < an-āsamsin) *adj.* not wishing,
not desiring, not hoping for, JM. देस-कुल-जाइ-क्खी, संवयणी णिह-
जुओ अणासंसी KappBhā. 241; चेइयकुलणसंसे उववारं कुणइ जो अणा-
संसी UvPay. 419; संदिग्गो उ अमाइ महं कप्पट्ठिओ अणासंसी Paṭṭa-

Pra. 15.12 (comm. अनाशंसी आचार्याचारानांसारहितः सांसारिक-फलाद्यनपेक्षो वा)

अनासच्छिन्न (a-nāsa-cchinna < a-nāsā-cchinna) *adj.* whose nose is not cut off, AMg. जे भिक्खु अशरेण पङ्गिगहं ... येरास्स वा येरियाए वा ... अनासच्छिन्नस्स अणोदृच्छिन्नस्स सककस्स देति, दंतं वा सात्तिज्जति ... तं सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारद्वाणं उग्वासियं Nis. 14.6; 18.38.

अनासण (anāsana < an-asāna) *n.* abstaining from food, fasting, (a kind of penance), AMg. धुणिया कुलियं व केव्वं, कसए देहमणासणादिहि Sdy. 1.2.1.13; पाओसिणाणहसु गत्थि मोक्खो खारस्स लोणस्स अणासणेण Sdy. 1.7.14 [Ldn.]

अनासण्णे (an-āsanne < an-āsanne) *adj.* [Loc.] [also अनासजे, अनासणे] not very near, AMg. वित्थिण्णे दूमोयादेऽनासण्णे विलवज्जिए ... उच्चारइणि कोसरे UghNi. 314; नाइद्रमणासणे पंजली पडिपुच्छइ Utt. 20.7; JM. उवविट्ठो उदधरणीय ... नाइद्रमणासणे कुमारो KaKoPra. 6.17.

अनासज्जया (an-āsanna-yā < an-āsanna-tā) *f.* not being near, JM. सम्महिट्ठिणे ... अनासज्जयाए मोक्खमग्गस्स ... ण सकंति, ... पव्वज्जमज्जवसिउं CaupCu. 3.31.

अनासभोग (a-nāsa-bhoga < a-nāsā-bhoga) *m.* use without destruction, JS. सइ सुणमिह समक्खे अनासभोगे भदत्त-गहणम्मि। काउस्स(एग्गु)मुक्खीसा एगुत्तर असइ मूलगुणं CheSath. 20 (comm. अनालोचिते उपवासद्वयम्)

अनासय (an-āsa-ya < an-asva-ka) *adj.* horseless, AMg. रहसुसले ण संगमे बट्टमाणे एगे रहे अणासए असारविए Vly. 7.9.16 (7.188)

अनासय (an-āsaya < an-āsaya) *adj.* not having any intention, AMg. अणासए जते दंते दंते आरतमेहुणे Sdy. 1.15.11.

अनासय (anāsaya < an-asāna) *adj.* who has not taken food, Aps. चउपववपयारि अणासयइ। आउच्छइ वित्ति उवासयइ MahāPu. (P.) 62.21.2

अनासयनिमित्तभाव (anāsaya-nimitta-bhāva < anāsaya-nimitta-bhāva) *m.* the nature of a cause which is without intention, JM. न य तस्स वि गुणदोसा अणासयनिमित्तमावाओ VīaVīa. 2.10.

अनासव (an-āsava < an-āsava) *adj.* without influx (of the Karman), AMg. जे अणासवा ते अपरिस्सवा, जे अपरिस्सवा ते अणासवा Āyār. 1.4.2.1; आयुगुते सया दंते छिन्नसोए अणासवे Sdy. 1.11.23 (comm. निर्गतः आश्रयः प्राणातिपातादिकः कर्मप्रवेशरूपो यस्मात्स निराश्रयो p. 204a 4); अणासवे तेसु परिववएज्जा Sdy. 1.14.6; 2.2.64(714); तए णं से थावचापुत्ते अणासवे अममे जाए Nāyā. 1.5.35; सिद्धावासो अणासवो Paṇḍā. 6.3; अणासवो अकल्लसो सुद्धो Paṇḍā. 7.23; 9.13; अणासवे अममे अक्किंचणे Uvav. 16.27; अणासवा धूलवया कुसीला मिउं पि चंदं पकरिंति सीसा Utt. 1.13; 30.2; 32.109; 35.21; तए णं समणे अगवं महावीरे परिणिब्वुडे अणासवे अममे Kapp.(J) 118; JS. तेसु वि सुद्धवजुत्ता अणासवा सासवा सेसा PavSā. 3.45.

अणासा (an-āsā < an-āsā) *f.* absence of hope, AMg. अणासए जो उ सहेज्ज कंए बईमए कणसरे स पुज्जो Dasave. 9.3.6.

अणासाइज्जमाण (an-āsājjā-māṇa < an-āsājjā-māṇa) *adj.* (ppp.) without being tasted, AMg. गोयमा! सम्बत्थोवा पुगला अणासाइज्जमाणा अणासाइज्जमाणा अणंतगुणा Vly. 1.1.6 (1.32); जे पोगले पक्खेवाहारपाए मेणंति - मेणार् च भागसहस्सार् अणासाइज्जमाणं

अणासाइज्जमाणं विद्धं समागच्छंति Pannav. 28.40(1817); सम्बत्थोवा पोगला अणासाइज्जमाणा Pannav. 28.41(1818)

अणासाई (an-āsādām < an-āsādam) *adv.* without taste, JS. लोणिदमलोणिदं वा भुंजति सुणी अणासाई Maia. 818(9)

अणासादमाण (an-āsādamāṇa < an-āsādayat) *adj.* (ppp.) [also 'सायमाण'] not giving trouble or harm, AMg. से अणासादए अणासादमाणे बज्जमाणं पाणाणं भूताणं ... से भवइ सरणं Āyār. 1.6.5.4; से अणासादमाणे लायवियं आणममाणे Āyār. 1.8.6.2; से अणासादमाणे तओ संजयामेव बहुफासुणं संजासपारए सयज्जा Āyār. 2.2.74(460); से अणासायमाणे तओ संजयामेव ... उदए अहारियं रीएज्जा Āyār. 2.8.35 (494); 2.8.50(506); 2.8.52(507)

अणासादय (an-āsādaya < an-āsādaya) *adj.* who does not harm or trouble, AMg. से अणासादए अणासादमाणे बज्जमाणं पाणाणं भूताणं जीवाणं सत्ताणं जहा से दीवे ... एवं भवइ सरणं महामुणी Āyār. 1.6.5.4.

अणासादयन्ती (an-āsādayanti < an-āsādayanti) *f.* (pr. part.) who is not getting or obtaining, S. (विदपक) उजुअं जेव्व किं ण मणासि जवा मे जेव्व अणासादयन्तीए त्ति Ratnā. 2.5.83; (नायिका) हा अणाहा अइ सहीए मेणभाए रंभाए अ पक्खिमालिगणसुइ अणासादयन्ती विवज्जामि TapaSāmva. 2.10.12.

अणासादिअ (an-āsādia < an-āsādia) *ger.* not having obtained, S. (इंसक) कोसमत्तेण विअ मदअधीएप्पवदं अणासादिअ ... दिट्ठं णो पाभज्जइ PratiYau. 1.6.16; (चेटी) पावुसणिरोहमुक्का सरअचंदवदिआ कइ अणासादिअ कुमुदाअरं चिट्ठइ TapaSāmva. 1.12.26.

अणासादिअपुव्व (an-āsādia-puvva < an-āsādia-pūva) *adj.* not tasted before, S. (विट) एदं गोमालिआमुहसंसग्गबद्धि-अरसं सेहरमादो अण्णेण केण वि अणासादिअपुव्वं चसअ Nāyā. 3.8.47.

अणासायणया (an-āsāyana-yā < an-āsāyana-tā) *f.* abstaining from disrespect (towards the religion), AMg. वायणाए णं निज्जरं जणयइ सुयस्स अणासायणयाए बट्टइ। सुयस्स अणासायणयाए बट्टमाणे तित्थचम्मं अवलंइ Utt. 29.21.

अणासायणाविणय (an-āsāyanā-vinaya < an-āsāyanā-vinaya) *m.* proper behaviour based on absence of insult or disrespect, JM. अइ ओवयारिओ पुण उविहो विणओ समासओ। होइ पडिक्खजोगजुंजण तह य अणासायणाविणओ DasaveNi. 319; एसो मे परिकहिओ विणओ पडिक्खलक्खणो तिबिहो। बावन्नविहिविहणं वेति अणासायणाविणयं DasaveNi. 324.

अणासायणिज्जा (an-āsāyanijja < an-āsātaniya) *adj.* (pot. part.) not to be disrespected or insulted, AMg. जाव णं वत्थुसहा-वाणं अलवणिज्जे अणइक्कमणिज्जे अणासायणिज्जे MahāNis. 5.25.

अणासायमाण (an-āsāyamāṇa < an-āsādayat) *adj.* (pr. part.) [also अणासायमाण] not tasting, not longing for, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा असण वा ... आहारमाणे ... नो ... दाहिणं इणुअं संचरेज्जा आसायमाणे ... से अणासायमाणे लायवियं ... समभिजाणिया Āyār. 1.8.6.2; परस्स लाममणासायमाणे ... अणभिलसमाणे णो मणं उक्कावयं गियच्छति Thāpa. 4.451(325[2]); अववीए उदयं अणासायमाणे Nāyā. 1.18.51; परस्स लामं अणासायमाणे Utt. 29.23.

अणासास (an-āsāsa < an-āsāsa) *m.* want of confidence, JM. भवमुक्काणं च पुणो संसरणमओ अणासासो VīāVīa. 1634; 2624; सम्बत्थ तहवि नत्थि त्ति नेव कुज्जा अणासासं DvāKu. 4.13.

अणासासि (an-āsīya < an-āsīya) *adj.* (ppp.) unsupported, JM. अने नोआगमओ सामित्तावासियं सुयं वेति। जइ न सुयमणुअओमे क्खु

सुखमनासियं नस्थि ViAvBhā, 893.

अनासिय (anāsiya < an-asita) *adj.* (ppp.) who has not eaten, hungry, fasting, AMg. अनासिया नाम महासियाला पामभिमो तत्थ सया सकोवा Sdy. 1.5.2.20.

अनासुर (anāsura < ano'sura) *m.* a demon in the form of a cart (called Śakatasura), M. पेच्छुण गन्धिव्वणगद्धस्सणं बालहि-सम्मनुबलं अनासुरं ŚnKav. 3.8.

अनासेवणा (an-āsevanā < an-āsevanā) *f.* Jacobl - not cultivating sensuality, freedom from sinfulness, AMg. पडिलेहाय आगमेत्ता आणवेज्जा अनासेवणाय Ayār. 1.5.1.1; 1.5.4.5; 1.8.2.8.

अनासेविय (an-āseviya < an-āseviya) *adj.* (ppp.) not used, AMg. से भिक्खू वा भिक्खुणी वा ... असणं वा पाणं वा ... आसेवियं वा अनासेवियं ... गो पडिगाहेज्जा Ayār. 2.1.12.17 (331-332); 2.2.8(413); 2.5.10(555); 2.8.8(337) (comm. स्तोकास्वादितमनास्वादितं वा p. 326b.2)

अनाह (a-nāha < a-nātha) *adj.* [f. -ā] having no master or protector, poor, helpless, AMg. तप णं मली अरहा ... बहूणं सम-पाणं य अणाहाणं य ... एगमेणं हिरण्णकोडिं दलमहं Nāyā. 1.8.198; तप णं नंदाय पोक्खरिणीयं बहवे सणाहा य अणाहा य ... अप्पेगइया ग्हायंति Nāyā. 1.13.24; इमे य एगिंदिय ... असरणे अणाहे अबंधवे Paṇḍā. 1.13; तत्थ णं बहवे नगरगोक्खवाणं सणाहा य अणाहा य ... परिवसंति Vīvā 39; अणाहो मि महाराय नाहो मज्झ न विज्झं Utt. 20.9; अज्जाओ अणाहो भुद्धे य निधंक्खड्धिं बाळे। पासंतस्स सिणेहो इविज्ज अचंतियवि-ओय ĀrahPaḍ.(V.) 238; JM. एत्थं तु अणाहाणं सत्ताणं नाह ! कारणेण विणा । उवयारपरो सि तुमं PaumCa.(V.) 5.121; तदत्थकरणं य साहूण-मणाहाणं VīvVī. 1.19; M. तुम्हं सरण-यवण्णा विओय-अणाहा विवज्जामि Līlā. 647; Ś. (शाण्डिल्य) अणाहो विअ वग्गेण ख्वाइस्मि BhagAju. 13.14; Apa. भणइ व संखु अणाहु ण जीवमि MahāPu.(P.) 78.26.5; दीणाणाहं चित्तामणिं व्व JāCa. 1.23.5; पालिज्जहि दीण-अणाह Paṇḍā-Ca.(P.) 5.6.10; जो मारइ जीउ निरावराहु । इहरति पत्तिं वि सो अणाहु BhavKā. 276.9; मज्झु अणाहहि तुहं सरणु PaumSiCa. 4.62; इय विलंबंत परिममिय सयल वि जा छम्मास । विगय-त्ताण अणाह परिमिद्धि-रुह नीसास SaṇKūCa. 705.5; जीव अणाह सणाह किय AnāMahSām. 1; मुणि भणइ पुण वि जगु सउ अणाहु AnāhSām. 1.8.

अणाह (anāha < an-agma) *adj.* sinless, Apa. तहिं विनिवे-सि वि तिहोक्काहु । परमेसुं सित्थंकर अणाहु VaddhaCa. 9.14.4.

अणाहत्त (a-nāha-tta < a-nātha-tva) *n.* [also अणाहत्तण, अणाहत्तय] state of being without any protector or helper, helplessness, AMg. अणाहत्तं जहाभूयं सुद्धु मे उवदंसियं Utt. 20.54; JM. चित्ता डहइ(ति?) सरीरं डहइ(ति?) अणाहत्तणं परविपसं JinadaĀkhyā. II. 137; JngāJlCa. 446; M. डहइ अणाहत्तणं परविपसे ChaGā. 7; Apa. कहिउ जहट्टिउ अणाहत्तयं मह तप AnāMahSām. 11.5.

अणाहपिंड (a-nāha-piṇḍa < a-nātha-piṇḍa) *n.* food meant for orphans and destitutes, AMg. जे भिक्खू ... अणाहपिंडे पडिगाहेवि Nis. 8.18.

अणाहपुरिस (a-nāha-purisa < a-nātha-puruṣa) *m.* bereaved person, JM. अणाहपुरिसे पुण जत्तिथा वेला मडयं चिट्ठइ (अस-ज्जाओ) ViMāPra. 41.12.

अणाहप्पा (a-nāhappā < a-nāthātman) *m.* succourless individual, JM. तत्थ बुवे अणाहप्पाओ, अंथो पंगु य उज्झिवा AvTl.(H.) p. 716b.10.

अणाहमंडव (a-nāha-maṇḍava < a-nātha-maṇḍapa) *m.*

pavilion erected for the helpless (travellers), JM. एत्थ एक्कम्मि अणाह-मंडवे पविट्ठो KuVMAKa. 55.10.

अणाह्या (anāha-yā < anātha-tā) *f.* helplessness, state of having no succour, AMg. न य दुक्खा विमोयंति एसा मज्झ अणाहया Utt. 20.23; इमा हु अन्ना वि अणाहया निवा तमेगच्चितो निधुओ सुणेहि मे Utt. 20.38; Apa. अणाहया अवर वि जाण राय AnāhSām. 2.1.

अणाहरण (an-āharana < an-ādharaṇa) *adj.* intangible, AMg. अणाहरणमेयं दुइयं समणाउसो Vīy. 18.3.25 (18.84) (comm. आधरुमक्षमम् p. 743b.)

अणाहवन्त (a-nāhavantā < a-nāthavat) *adj.* without ownership or right, JM. सयवं ! जइ अणाहवन्ते दीणारे अहं गिण्हामि ता तुमं चेव पमाणं JngāJlCa. 69.14.

अणाहसाला (a-nāha-sālā < a-nātha-sālā) *f.* after-care home for the kinless, JM. जाता अणाहसाला, समणा वि य दुक्खिवा पडियरता NisBhā. 3649; मोहेण वा रोगेण ववहाणं भेसयं पयत्तेण । धम्मक-हाय निमित्ते अणाहसाला गवेसणाय VavaBhā. 4. gā. 292.

अणाहसालालय (anāha-sālālaya < anātha-sālālaya) *adj.* one who has taken shelter in an asylum for the poor and kinless, JM. होऊण चक्कवट्ठी पुइइवई विमलपंडरच्छत्तो । सो चेव नाम मुज्जो अणाहसालालओ दोइ Ayār. 2.3.77 (comm. p. 119a.1)

अणाहार (an-āhāra < an-āhāra) *adj.* 1 going without food, AMg. अणाहारो तुयंज्जा पुट्ठो तत्थ हियासय Ayār. 1.8.8.8; 1.8.8.13; JS. अण्णं मिक्खमणेसणमथ ते समणा अणाहारा PavSā. 3.27; 2 such a living being as does not take food, JM. वियलाडविसुद्ध-लेसा मणपज्जवणाणिगो अणाहारा । असण्णी अणागारोवओणिगो पुव्वपडिबहा ViAvBhā. 412; JS. आहारानुवादेण अत्थि आहारा अणाहारा Saṭṭāg. 1.1.175; *m.* 1 state of abstinence from food, AMg. एएहि छहि ठाणेहि अणाहारो य जो भवे OghNi. 582; छट्ठं सरीरवोच्छेयणट्ठया हो'अणा-हारो PiṇḍNi. 668; JM. तवो होइ । छट्ठं सरीरवोच्छेयणट्ठया होयणाहारो OghNiBhā. 294; JS. कम्मेव अणाहारे बंधस्तंतो अणंतो य GomSā.(K.) 121; कम्मे य अणाहारे पयडीणं उदयमेवादेसे GomSā.(K.) 332; 2 that which is not food, that which (when eaten as medicine etc.) cannot satisfy the hunger, JM. जं वा मुक्खत्तस्स उ संकसमाणस्स देति आसादं । सव्वो सो आहारो अकमणिट्ठं चडणाहारो NisBhā. 3793; अम्हे ण याणामो को आहारो को वा अणाहारो NisCu. 3.287.20.21.

अणाहारग (an-āhāraga < an-āhāraka) *adj.* [also अणा-हारय] (that category of living beings) which does not take food, AMg. दुक्खिवा नेरइया, तं जहा — आहारगा चेव अणाहारगा चेव Thāṇa. 2.1(69); नाणावरणिज्जं किं आहारप बंधइ, अणाहारप बंधइ ? Vīy. 6.3.26 (6.49); अणाहारगाणं जीवेगिदियवज्जा छम्भंगा Vīy. 6.4.7 (6.63); अणाहारप ति कालओ केवचिरं होति ? Jivābht. 9.42; अणा-हारप दुविहे पण्णत्ते । तं जहा — छउमत्थअणाहारप य केवल्लअणाहारप य Pannav. 18.97(1367); JS. अणाहारपसु पंच य एकं ट्ठाणं अभविसेसु KasāPa. 48.

अणाहारभाव (an-āhāra-bhāva < an-āhāra-bhāva) *m.* state of being without food, AMg. अणाहारप णं मंते ! जीवे अणाहार-सावेणं — पुच्छा (किं पडमे, अपडमे ?) । गोयमा ! सिय पडमे सिय अपडमे Vīy. 18.1.12 (18.6)

अणाहारि (an-āhāri < an-āhārin) *adj.* beings who do not take nourishment, JS. आहारिअणाहारीसु उवजोनेसु च पज्जातापज्जत्तिसे-सणेहि विसेसिक्कण जा जीव-परिक्खा सा परक्खाणाम Dhaṇvā. 2.411.10; आहारियो वि अत्थि अणाहारियो वि अत्थि Dhaṇvā. 2.420.1.

tion, interpretation, Apa. जह सामिउ तह ते तउ करंति आगमअभि-
योगे संवरंति PañCa.(P.) 13.14.9; 2 a division of the scrip-
tures (based on their contents), Apa. पदमाभिओउ सुणि पय-चित्तु
PañCa.(P.) 17.4.1.

अभिओगकरण (anīoga-karaṇa < anuyoga-karaṇa) *n.*
use of *anuyoga* 'topical analysis of subject', JŚ. अंगसुदे य बहुविधे
णोअंगसुदे बहुविधविभते। रङ्गकरंउयभूदो सुण्णो अभिओगकरणम्मि Bha-
Ārā. 499.

अभिओगद्वार (anīoga-ddāra < anuyoga-dvāra) *n.* the
topic of investigation, AMg. तत्थ पदमञ्जयणं सामाख्यं। तस्स णं इमे
चत्तारि अनुओगद्वारा (v.l. अभिओगद्वारा) भवन्ति। तं जहा — उक्कमे णिक्खे
अणुगे मे णय AṇuOg. 75; JŚ. किं कण कस्स कत्थं व केवचिरे कटिविधो य
भावी य। छहिं अभिओगद्वारे सव्वे भावाणुगतत्वा Māla. 707(8)

अभिओगविद्याणय (anīoga-viyāṇa-ya < anuyoga-vijāṇa-
ka) *m.* who knows scriptures well, or one who knows the use
of *Anuyoga* (point of view), JŚ. एवसिदिं भावसिदिं अभिओग-
विद्याणया विजाणंता। ण खु उडुगमणकज्जे हेट्ठिलपदं पसंसीति BhaĀrā. 173
(comm. अनुयोगशब्दः सामान्यवचनोऽपि इह चरणानुयोगवृत्तिर्गृहीतः।
तेनायमर्थः आचाराङ्गज्ञाः p. 390. 14)

अभिओय (a-nīoya < a-niyoga) *adj.* without command or
order, Apa. जं वणगहणि खित्तु अभिओयहो तं अवराहु खमहिं पुरलोयहो
BhaviKa. 186.6.

अभिओयणित्त (anīoya-niutta < aniyoga-niyukta) *adj.*
who engages himself in an improper act, Apa. मुहि सरलहं
अभंतिरि दोरहं ... पदुवयणि अभिओयणित्तहं पासेइउ सरीरु वणित्तहं
BhaviKa. 179.9 (note - अभिओयणित्तहं is an equivalent in mean-
ing of अकार्यकराणाम्)

अभिओयणित्तिय (anīoya-niutti-ya < aniyoga-niyukti-
ka) *adj.* one who engages himself in an improper act, Apa.
अहियइं अभिओयणित्तियइं किं बहुअय उत्तपडुत्तियइं BhaviKa. 340.1.

अणिकंप (a-nikampa < a-niṣkampa) *adj.* [also अनिकंप]
not firm, unsteady, AMg. केवली वया आयाणमेयं — जे तत्थ समणाण
वा माहणाण वा छत्तए वा मत्तए वा ... दुबडे दुण्णिक्खित्ते अणिकंपे चलाचले
... अभिणेज्ज वा वत्तेज्ज वा Āyā. 2.2.46(444); से भिक्खू वा भिक्खुणी
वा ... दुबडे दुण्णिक्खित्ते अणिकंपे चलाचले णो आयावेज्ज वा णो पयावेज्ज वा
Āyā. 2.5.36-38 (576-578); 2.6.39 41(600); से भिक्खू वा भिक्खुणी
वा सेज्जं पुण ओगाइं जाणिज्जा — थणंसि वा, गिहेलुयंसि वा ... दुबडे ...
अणिकंपे चलाचले णो ओगाइं ओमिणेज्ज वा पणिणेज्ज वा Āyā. 2.7.11-13
(613-615); जे भिक्खू थणंसि वा गिहेलुयंसि वा ... दुबडे दुण्णिक्खित्ते
अणिकंपे चलाचले ठाणं सेज्जं वा णिसेज्जं वा णिसोहियं वा चरति Nā. 13.9
(Cu. न निप्ररुप्यं अनिःप्रकम्प, अनिःप्रकम्पित्वादेव चलाचलं) 14.24-27;
29-30; 16.40-50.

अणिकाइय (a-nikāiya < a-nikācīta) *adj.* not hardened or
crass (falsehood), JM. वत्थहारिणो अलंबतस्स अणिकाइयं वयणं भवति
NāCu. 1. 111. 20.

अणिकाय (a-nikāya < a-nikāca) *adj.* not hardened or not
confirmed (word etc.), JM. वत्थाइ ति अणिकाय-णिकायणाणं मेयो
दरिसिज्ज NāCu. 1. 111. 19.

अणिकट्ट (a-nikkattha < a-niṣkṛṣṭa) *adj.* not emaciated
or reduced physically (by penance), not having one's passions
exhausted, AMg. चत्तारि पुरिसजाता पण्णत्ता, तं जहा — णिकट्टे णाममेगे
णिकट्टे, णिकट्टे णाममेगे अणिकट्टे, अणिकट्टे णाममेगे णिकट्टे, अणिकट्टे णाममेगे

अणिकट्टे Thāṇa. 4.554(352); अणिकट्टे णाममेगे णिकट्टप्पा अणिकट्टे णाममेगे
अणिकट्टप्पा Thāṇa. 4.555(352) (comm. निष्कट्टः निष्कपितः तपसा
कुशदेह इत्यर्थः। पुनर्निकट्टो भावतया कुशीकृतकषायत्वात्)

अणिकट्टप्प (a-nikkatthappa < a-niṣkṛṣṭātman) *adj.* one
whose mind is not purged of passions, AMg. चत्तारि पुरिसजाता
पण्णत्ता, तं जहा — णिकट्टे णाममेगे णिकट्टप्पा, णिकट्टे णाममेगे अणिकट्टप्पा,
अणिकट्टे णाममेगे णिकट्टप्पा, अणिकट्टे णाममेगे अणिकट्टप्पा Thāṇa. 4.555
(352) (comm. निष्कट्टः आत्मा कषायादिना निमन्यनेन सः 273b. 8)

अणिकंत (a-nikkanta < a-niṣ-krānta) *adj.* (ppp.) not gone
out, not overstepped (the threshold), M. हसिअं अविट्ठंते ममिअ-
मणिकंत देहलीदेसं। .. एसो मग्गो कुलवहूणं GaSaSu. 6.25.

[अणिकावाइ v.l. for अणेगावाइ in AR and PSM at Thāṇa.
8.22(607)]

अणिकिणी (anikkini < anikini) *f.* an army consisting of
three *camas*, JM. गुम्माणि तिणिण एका य वाहिणी सा वि तिगुणिवा
पियणा। पियणाउ तिणिण य चम्, तिणिण चम्पुणिकिणी मणिया Paum-
Ca.(V.) 56.6; Apa. तिहिं चम्हिं अणिकिणि होइ माणु PañCa.(P.)
12.5.8.

अणिकिखत्त (a-nikkhitta < a-niṣṣiṭṭa) *adj.* (ppp.) [In
Jaina scriptures, almost always in connection with *avokanma*,
and to a lesser extent, with *danḍa*] 1 not having abstained or
refrained from, not having given up, AMg. तत्थ आरेणं जे तत्ता
पाणा, जेहिं समणोवासगस्स आयाणसो आमरणंताए दंडे णिक्खित्ते, ते तओ
आउं विप्पजइंति, विप्पजहिंता तत्थ आरेणं वेव जे धावरा पाणा, जेहिं समणोवा-
सगस्स अट्टाप दंडे अणिकिखत्ते अणट्टाप दंडे णिक्खित्ते तेसु पव्वायंति। तेहिं
समणोवासगस्स अट्टाप दंडे अणिकिखत्ते अणट्टाप दंडे णिक्खित्ते Sāy. 2.7.29
[2-9] (865 [2-9]); जस्स णं एगपाणाए वि दंडे अणिकिखत्ते से णं एगंतवाले
त्ति वत्तव्वं सिया? Vīy. 17.2.10 (17-25); 2 not discontinued, ob-
served without a break (as a vow), AMg. अणिकिखत्तेणं तवोकम्मेणं
Vīy. 2.1.44 (2.62); 3.1.16 (3.17); 3.1.20 (3.21); 20 85 [Ldn.];
तए णं से मेहे अणगारे पदमं मासं चउरथं चउरथेणं अणिकिखत्तेणं तवोकम्मेणं
तत्थं मासं अट्टमं अट्टमेणं अणिकिखत्तेणं तवोकम्मेणं (अप्पाणं भावेमाणे
विहरइ) Nāya. 1.1.200; 1.13.36; 1.16.24; 1.16.106; 1.16.107;
तए णं सा दोवई देवी छट्ठंछट्ठेणं अणिकिखत्तेणं भायं विलपरिगहियेणं तवोकम्मेणं
अप्पाणं भावेमाणी विहरइ Nāya. 1.16.211; छट्ठंछट्ठेणं अणिकिखत्तेणं तवो-
कम्मेणं संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे Uvā. 76; तुम्मेहिं अमणुत्ताया
समाणा ... अणिकिखत्तेणं तवकम्मसंजमेणं ... अप्पाणं भावेमाणे विहरित्तए
Antar. 50; Aṇuttaro. 3.22; 3.23; Vīva 1.2.12 [Ldn.]; Uvav.
119 [Ldn.]

अणिकिखत्त (a-nikkhitta < a-niṣṣiṭṭa) *adj.* (ppp.) not
taken out (from the dish), AMg. अट्टमं (अज्जयणे) आर्यविले दस
अणिकिखत्तभत्तपाणे MahāNā. 3.1.6.

अणिगण (a-ṇigāṇa < a-nagna) *m.* name of a tree
kalpavṛkṣa supplying garments to the people living in a *karma-
bhāva*, AMg. अकम्मभूमियाणं मणुआणं दसविहा स्वखा उवमोगत्ताए
उवत्थिया पण्णत्ता, तं जहा — मसंगया य भिगा .. गेहागारा अणिगणा य
Samav. 10.8; उत्तरकुराप णं कुराप-वहवे अणिगणा णामं दुमगणा ...
अणिगणा वि दुमगणा अणेगबहुविहिवीससापरिणताए वत्थविधीए उववेया
Jivābhi. 3.595; Jambuddi. 2.13; (कम्पस्वखवण्णं) वत्थाइं अणि-
गणेसु Tīltho. 1161; v.l. अणियण, अणिगिण.

अणिसामसोक्ख (a-ṇigāma-sokkha < a-nikāma-sau-
khya) *adj.* [also अनिकामसोक्ख] having not enough happiness,

AMg. पणामहुक्खा अनिगामसोक्खा (कामभोगा) Utt. 14.18 [Ldn.]

अनिगूह (a-nigūḍham < a-nigūḍham) *adj.* without concealment, AMg. निम्मोहियमणिगूढं सम्मं आलोचय सत्तिमं Ārāh-Paḍ. (V.) 831; Maraṇṇ. VI. 100; JŚ. निम्मोहियमणिगूढं सम्मं आलोचय सम्मं BhaĀrā. 546.

अनिगूहणा (a-nigūhanā < a-nigūhanā) *f.* non-concealment, JM. अनिगूहणा बलम्भी सम्बन्ध पवत्तणं पत्ततीय YogSa. 84 (comm. शरीरे बले)

अनिगूहन्त (a-nigūhanta < a-nigūhat) *adj. (pr. part.)* not concealing, disclosing, JM. अनिगूहन्तो विरियं न विराहेह चरणं तवसु-पसुं ĀrNi. 1169.

अनिगूहिद (a-nigūhida < a-nigūhita) *adj. (ppp.)* not concealed, disclosed, JŚ. अनिगूहिदवीरियमो जीविदत्तहा य बोच्छिण्णा BhaĀrā. 238; अनिगूहिदबलविरिओ कुणदि मदि भत्तोसरणे BhaĀrā. 156; अनिगूहिदबलवीरिओ वेज्जावच्चं जिणोवदेसेण BhaĀrā. 307.

अनिगूहिय (a-nigūhiya < a-nigūhita) *adj. (ppp.)* not concealed, open, disclosed, AMg. अनिगूहियवीरियया (वीर्यतया) जीवियतण्हा य बुच्छिण्णा ĀrāhPaḍ. (V.) 151; वीरियभायारं वि हु अनिगूहियसत्तिवीरिया षणियं Ārāh. 27; JM. अनिगूहियबलविरिण्ण साङ्गुणा ताव होमच्चं ĀrNi. 669; अनिगूहियबलविरिओ परक्कमह जो जनुत्तमाउत्तो Pañcā-Pra. 15.27; अनिगूहियबलविरियस्स होह सुदो विसेसेणं Pañcā-Pra. 19.84; विहिया अनिगूहियसत्तिणा सत्तमेण संतुलणा GaṇSādSa. 2.

अनिगूहिय (a-nigūhiya < a-nigūhya) *ger.* not having concealed, JŚ. आजुत्तो तं तवसा अनिगूहिय अप्पणो सत्ति PavSa. 3.28.

अनिगगच्छन्त (a-niggacchanta < a-nirgacchat) *adj. (pr. part.)* not going away, JM. अनिगगच्छन्ताणि गममं साहूण 'पुव्वदिट्ठे' ति जं पुव्वदिट्ठे सुण्णवरदि तत्थ ठायंति NisCu. 2.17.20.

अनिगगम (a-niggama < a-nirgama) *m.* not coming out, remaining at the same place, JM. निहोसं सदोसणियगमे जतणा । सज्जाप उज्जाणे वा आवरणे सदकरणे य NisBha. 562. सदोसं अतो अनिगगमा तत्थेवडच्छन्ता जयणाप अच्छन्ति NisCu. 2.18.32.

अनिगगय (a-niggaya < a-nirgata) *adj. (ppp.)* not come out, AMg. नेरइया णं म्ते ! किं अणंतरनिगगया परपरनिगगया अणंतरपरपर-अनिगगया ?... से केण्टेणं जाव अनिगगता वि ?... जे णं नेरइया विगगयति-समावच्चगा ते णं नेरइया अणंतरपरपरअनिगगया Viy. 14.1.14 (14.9-10); JM. देहादणिगगयस्सवि सकायहिययाइयं विचितयओ । नेयस्सवि संबंघे वंजणमेवं पि से जुत्तं ViĀvBha. 239.

अनिगगह (a-niggaha < a-nirgaha) *m.* [also अनिगगह] absence of restraint, AMg. तस्स (अवमस्स य णामाणि गोण्णाणि इमाणि होति तीस, तं जहा—अवमं. अनिगगहो Pañhā. 4.2; JŚ. पिसुणत्तणमण्णाणं अनिगगहो इदियाणं च Māhā. 1027(11); *adj.* uncontrollable, AMg. तं (अलियवयणं) च पुण वदंति उच्चच्छंदा अनिगगहा अनियता -- अविरया Pañhā. 2.3; जे यावि होह निव्वज्जे थडे लुडे अनिगगहे Utt. 11.2; थडे लुडे अनिगगहे ... अविणीयं ति बुच्चइ Utt. 11.9; थडे लुडे अनिगगहे ... पावसमणे ति बुच्चइ Utt. 17.91; M. जअह अनिगगह-वववणिमरिअ-गगणो गणाहिवइ GāSaSa. 5.3.

अनिगगहिय (a-niggahiya < a-nirghita) *adj. (ppp.)* [also अनिगगहीय, अनिगगहीम] who or which is not restrained or controlled, AMg. तण्ह-नेहि-लोमवत्था अत्ताण-अनिगगहिया कुरेति कीइमाण-मायालोमे अकित्तणिज्जे Pañhā. 5.6; कोहो य माणो य अनिगगहीया Dasave. 8.39; KuvMāKa. 44.15; कोहो य माणो य अनिगगहीया MāhāNis. 1.195; JM. जहा पाणिणो अनिगगहिय-काम-कोह-लोहारणो

CaupCa. 215.29.

अणिगाळ (aṇ-īṅgāla < aṇ-āṅgāra) *adj.* free from fire, (a fault of piṇḍesaṇḍ called īṅgāla), AMg. ववगयसंजोगमणिगाळं च विगयधूमं अक्खोवज्जणं ... मुंजेज्जा पाणधारणद्वयाप संजए णं समियं Pañhā. 6.20 (अणिगाळं च ति रागपरिहारेणेत्यर्थः comm. p. 112a.5); ववगय-चुय-चहय-चत्तदेहं च फासुयं च ववगयसंजोगमणिगाळं Pañhā. 10.8.

अणिक्ख (a-ṇicca < a-nitya) *adj.* non-eternal, perishable, transient, AMg. से निक्खसनिक्खेहि समिक्ख पण्णे । दीवे व धम्मं समियं उदाहु Sdy. 1.6.4; एवं खलु ... माणुस्सए भवे ... अणिक्खे सखणपडण-विद्वंसणधम्मो Viy. 9.33.36 (9.170); माणुस्सए भवे ... अणिक्खे जल्लुब्धुय-समाणे Nāyā. 1.1.107; एवं खलु ... माणुस्सए भवे अबुवे ... अणिक्खे Antag. 3.69 [Ldn.]; एए अण्णे य एवमादी परिग्गहं संविण्णति अणंतं असरणं दुरंतं अबुद्धमणिचं Pañhā. 5.4; सुमुणिय णिक्खाणिचं सुमुणिय सुत्तस्सथारयं णिचं Nandī. 72.40; माणुस्सं च अणिचं बाहिरामरणवे-यणापउरं Uvav. 74.2 [Ldn.]; अणिचं तेसिं विण्णायं परिणामं पोग्गलाण उ Dasave. 8.58; अणिक्खे खलु मो । मणुयाण जीविए DasaveCū. 1.1; सव्वं अणिक्खमेयं माया य पिया य पुत्त मज्जा य SārāPa. 22; अणिक्खे जीव-लोगम्मि किं ईहसाए पसज्जसी Utt. 18.11; इमं सरीरं अणिचं Utt. 19.12; दव्वाइओ अणिग्गह अह भावणमो अणिच्चाइ PiṇḍNi. 141; JM. अणिक्ख-मावासमुविति जंतुणो, पलोयए सच्चिमिणं अनुत्तरं Āyār. comm. 429b.5; अणिक्खे पव्वए रूपे ... एए खलु अहिगारा अज्झयणम्मी विमुत्तीए ĀyārNi. 342; सव्वमणिचं नाउं सोयट्ठाने वि पंडियजणेहि । न हु सोमो कायव्वो AkkhāMaKo. 49; सव्वमणिचं पिच्छह VivMañ. 100; 98; पुव्वकया-णुत्तरणो पज्जाया तस्स उ अणिच्चा SamSat. (II.) 61; JŚ. जीवणिक्खया एए अबुव अणिच्चा तहा असरणा य SamSā. 74; चम्ममयमणिक्खमचेदणं पडणं ... देहं RaySā. 109; BāAra. 45; ण वि जाणदि जोगमजोगं णिक्खमणिचं हेयसुवादेयं RaySā. 41; माहुपिडुत्तयणसंवासादा य पीदी वि य अणिच्चा Māhā. 695(8); Apa. 5हिं ठिउ चित्तइ भावण अणिचं JueCa. 4.29.1; जंपह अणिक्खु संपयविहोउ BhavīKa. 245.5; भाविवि अणिक्खु चंचलविहोउ Bhavi-Ka. 833.8; तिह तिह जगु अणिक्खु परिभावइ JambūSāCa. 11.1.5; सुव्वंसणु चित्तइ जगु अणिक्खु SudCa. (N) 8.31.8; झाइय अणिक्ख अनुवेक्ख तेण VaḍḍhaCa. 1.14.1.

अणिक्खजागरिया (a-ṇicca-jāgariyā < a-nitya-jāgarikā) *f.* keeping awake (i.e. thinking) of the transitory nature (of the world), AMg. तए णं तस्स तामस्सिस्स बालतवस्सिस्स ... अणिक्खजाग-रियं जागरमाणस्स इमेयाक्खे अज्झत्थिए ... समुप्पज्जत्था Viy. 3.1.36 (3.33); तए णं तस्स सोमिलस्स माहणस्स ... अणिक्खजागरियं जागरमाणस्स Nirayā. 50 [Ldn.]

अणिक्खत्तण (a-ṇicca-ttana < a-nitya-tvana) *n.* transitoriness, JŚ अत्थि सदो परदोवि य णिक्खाणिक्खत्तणेण य णवत्था (मंगा) GomSā. (K.) 877; 878.

अणिक्खभाव (a-ṇicca-bhāva < a-nitya-bhāva) *m.* the thought that all are transitory, AMg. पदमं अणिक्खभावं ... चित्तए मइमं ĀrāhPaḍ. 731.

अणिक्खमेरासरूव (anicca-merā-sarūva < anitya-maryādā-svarūpa) *adj.* having the nature of indefinite limit or scope, JM. छसु अट्ठिओ उ कण्णो एत्तो मच्चिमज्जिणण विण्णेओ । णो सययसेवणिज्जो अणिक्खमेरासरूवो ति PañcāPra. 17.7.

अणिक्खय (a-ṇicca-ya < a-nitya-ka) *adj.* transitory, AMg. इमेवि अणिक्खयं पर्यपि अणिक्खयं Āyār. 1.1.5.6.

अणिक्खया (a-ṇicca-yā < a-nitya-tā) *f.* transitoriness, AMg. अणिक्खयाइओ भावणा सव्वा ĀurPaoc. (I) 14; भावेहि भायणाओ अणिक्ख-

बाईओ तह य बारस वि Ārah. 70; JM. सम्मं भावेज्ज भावणाओ सुवा ... वयससिणिका (ता) ĀrahPay. 63; लोयस्स अणिच्चया PaumCa. (V.) 5.178; परवसणम्मि सुहेणं संसारणिच्चयं कइर लोओ CaupCa. 68.21; इय चाणिक्क सयलं संसारमणिच्चयाप बहु ! गहियं । उवसमसु मुंचसु धुवं सोयं अयकारणमणिद्धं CaupCa. 69.20; परिभावसु तह सम्मं अणिच्चयं सम्भवाव-विसयसु AkkhaMaKo. 105.89; ता वसखाणे हि अणिच्चयं KāKa. 272.82; अहो अणिच्चया संसारस्स Erz. 27.21.

अणिच्चवाम (a-nicca-vā < a-nitya-vāda) *m.* the theory or doctrine of the transitoriness (of all things), JM. एगंतणिच्च-वाप अणिच्चवाप सदसदवित्तेसो UvPay. 445.

अणिच्चाणुप्पेहा (aniccānuppehā < anityānuprekṣā) *f.* reflection on the transitoriness (of all things), AMg. धम्मस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि अणुप्पेहाओ णणत्ताओ, तं जहा — एगाणुप्पेहा अणिच्चाणुप्पेहा Thāa. 4.68(247); Vy. 25.7.245 (25.608)

अणिच्छ (an-iccha < an-iccha) *adj.* who is not desirous of, unattached, reluctant, JM. इय संदंसण-संभासणेहिं संदीविओ मयणवणी । वंसादीगुणरयणे इह अणिच्छस्स वि पमाया KappBhā. 2152; तस्से वेत्तिरिय विवाइ रायमादीसु होइ सइकरणं । इच्छमणिच्छे तरुणा तेणा उवहिं व ताओ वा KappBhā. 2304; JŚ. अपरिगहो अणिच्छो अणिदो णाणी य णिच्छेइ धम्मं SamSa. 210; 211; अपरिगहो अणिच्छो अणिदो णाणी य णिच्छेइ असणं SamSa. 212; 213; अपरिगहा अणिच्छा संतुट्ठा सुद्धिदा चरित्तम्मि । अवि णीए वि सरीरे ण करेति मुणी ममत्ति ते Mōla. 785(9)

अणिच्छण (an-icchāṇa < an-icchāṇa = an-eṣāṇa) *n.* not according to one's own will, JM. (इमे गुणा) पण्डित्थम्म-प्पट्ठिबल्लोयसुवंधुवुद्धी विमलसयत्तं । सयावि अतुकरिस्स चारो, अनुत्तने-कथअणिच्छणे च DvāKa 1.12 (comm. अनिच्छनम् अनिच्छकरणमिति वाच्यं)

अणिच्छंत (an-icchanta < an-icchat) *adj.* (pr. part.) [*f.* -i] not wishing, not willing, JM. आयपरोमयदोसा काइयभूमी य इच्छसिच्छंते । संका एगमणेने पदोसतो जे च KappBhā. 2595; अह वितिय-वतिय-भंगेसु एगतरगाहो अणिच्छंताणं, चउत्थे उभवओ अमदत्त्वात् NāCu. 2.17.20; वसभा भणति ... तं पुण मुंडं कत्तरिमणिच्छंतस्स भंडुं सि खुरो, तेण सो मुच्छिज्जति NāCu. 3.251.16; खुरं पि अणिच्छंतो एवं एक्कहाणीए पच्छा से लोओ कज्जति NāCu. 3.251.17; जं सब्बा न बीसुं संवेसु वि तं न रेणुहेलं व । पत्तैयमणिच्छंतो कइ मिच्छति समुदए नाणं ? ViAvBhā. 201; इव निसमिक्कण सोते दाऊणं पारितोसियं दाणं कइकइवि अणिच्छंतं पि ठवर रज्जम्मि धणकुमरं SupāCa. 1.380; तओ सुबुद्धिणा भणियं पुणसरो सल-हिज्जं जं तत्साणिच्छंतस्सावि संपज्जंति सयलसमीहियाइं जहा पुणसारराइणो MaṇoKa. p. 33.6; ते अचंत-नेहेण परोप्परे विरहमणिच्छंता समुहवा चेव वच्छरमेक्के परिवाडीए विविह-कीला-विसेसेहिं सरज्जेसु विट्ठन्ति Erz. 34.16; JŚ. जमणिच्छंती भहिलं अवसं परिभुज्जेइ जहिच्छाप BhaĀrā. 931; Ś. (करमक) अमच्च तदो सो लोअणाणंदभूदो अणिच्छंतस्स जेव णाअरअणस्स णिवारिदो चाणकइएण कोमुदीमहसवो MadrāRā. 107.7; (चेटी) भट्टिदा-रिए ! एसा कप्पलहिआ ... इदो तदो ओलंबंतं अणिच्छंतं कं पि बम्हणं आकडु-अन्ती इदो पक्व आअच्छर SubhāDha. 2.12.10; Apa. भणिवि अणिच्छंतु वि कइ-वि काराविउ तं कम्म SanKuCa. 692.7.

अणिच्छमाण (an-icchamāṇa < an-icchat) *adj.* (pr. part.) [*f.* a, i] not wishing, not willing, having no desire, not be- having according to one's own will, AMg. तम्हा इह-परलोए बुक्खाणि सया अणिच्छमाणेणं । उवओगो कायव्वो जीवइयाए सया मुणिणा ĀrahPaḍ. (V.) 514; तम्हा इह-परलोए बुहाणि मुणिणा अणिच्छमाणेणं । P.D. 85

उवओगो कायव्वो सया मुत्तावायविरइए ĀrahPaḍ. 608; JM. जह वा सहीरणये भवणे कासइ पमाय-इप्पेणं । इज्झंति समादिसे अणिच्छमाणस्स वि वसणि KappBhā. 2151; अहवा अणिच्छमाणमवि किंवि उज्जोणिगो पवचंति तइए सारिते वा होज्ज पविती गुणिते वा KappBhā. 238; इअ अणुलोमण तेसि चउक्क-मयणा अणिच्छमाणेहिं । णिगमण पुक्खिद्धे ठाणं रक्खस्स वा हेट्ठा NāBhā. 537; मए वि य अकालाणवणजायसंकेण अणिच्छ-माणेणावि एयस्स दक्खिणवाहुलयाए संगोवियं ति SamarāKa. 80.18; पियमित्तेण कइयावि, ऊत्थे भोयणाय भाणिओ सो । वल्लिमइए नीओ अणिच्छ-माणो वि करगहिओ UvMā. 120.26; इचाइ विलंबंती अणिच्छमाणी बला-मोहीए छुवा अंतेउरे KāKa 260.24(85); तओ अणिच्छमाणं पि कइकइवि नियत्तिक्कण सागरदत्तं पयट्ठा कुमार-वचणू Erz. 44.27; JŚ. तम्हा इहपर-लोए दुक्खाणि सदा अणिच्छमाणेण । उवओगो कायव्वो जीवइयाए सदा मुणिणा BhaĀrā 821; णियं पि सुयं बहिणि अणिच्छमाणं बला विषंसेइ । जंवर अजंयणिज्जं ण विजाणइ किं पि मयमत्तो ŚrāĀ. (V.) 76; M. तो सा अम्हेहिं तहिं अणिच्छमाणा वि कडिक्कण करे उववेसिया सल्ला एकासणमज्झ-देसम्मि Līla. 874.

अणिच्छयार (an-icchayāra < an-icchākāra) *m.* absence of will, lack of volition, JŚ. जदि तं इवे असुदं विदियं तदियं अणु-ण्णाय साह । लहुए अणिच्छयारे ण देज्ज सावम्मिइ गुरए Mōla. 824(5) (comm. अणिच्छयारे-अनिच्छया)

अणिच्छिअ (a-nicchia < a-nīscita) *adj.* not definite, end- less, JM. अबिरामं वि जइयं अवरिट्ठं तिहुअणस्स वि वरिट्ठं । कइ निच्छिअं पि मुणिवइ । अणिच्छिअं देसि सुखनिवइ ViThu. 18.

अणिच्छिअ (an-icchia < an-icchita = an-iṣṭa) *adj.* not wished for, JM. ViThu 18.

अणिच्छिय (an-icchiya < an-icchita = an-iṣṭa) *adj.* (ppp.) [*f.* -ā] not desired, not wished for, JM. तमणिच्छिय निच्छियमणो विहरंत कुलयग्गामे । बहुलभवणे बीयदिने पारणयं पायसेणासि ViSta. (I)ha. 22; JŚ. कामुमत्तो महिलं गम्मागम्मं पुणो अविण्णाय । सुलहं दुलहं इच्छिअ-मणिच्छियं चावि पत्थेदि BhaĀrā. 923.

अणिच्छिय (an-icchiya < an-īpsita) *adj.* not being desired, Apa. होइ हुआसणो अविणीयउ । गिम्मु व सुट्ठु अणिच्छियसीयउ PaumCa. (S.) 81.4.7.

अणिच्छिय (a-nicchiya < a-nīscita) *adj.* not definite, not certain, JM. पयंताडसभूयं सभूयमणिच्छियं च वयमाणो । लोइयपरिच्छि-याणं वयणिज्जपइं पइर वादी SamTa. 3.59.

अणिच्छियत्ता (anicchiyattā < anīpsita-tā) *f.* absence of the state of being desired, AMg. सया समितं च णं पोगला उवज्जंजति सया समितं च णं तस्स आया दुरूवत्ताए ... अणिद्धत्ताए ... अणिच्छियत्ताए ... दुक्खत्ताए नो सुहत्ताए मुज्जो मुज्जो परिणमइ Vy. 6.3.2 (6.20); णेरइवा जे पोगले आहारत्ताए नेणंति ... ते अणिच्छियत्ताए ... एणसि मुज्जो मुज्जो परिणमंति Pannav. 28.94(1805)

अणिच्छियत्थ (a-nicchiyattha < a-nīscitārtha) *adj.* having no definite meaning, JM. अणिच्छियत्थो सुविण-सक्खस्स उट्ठिओ अहयं । काउं पमाय-किच्चं अह सहिओ भाणवेगेण SurSuCa. 3.99.

अणिच्छियव्व (an-icchiyavva < an-eṣṭavya) *adj.* (pot. part.) which should not be desired, undesirable, AMg. इच्छामि पडिक्कमिउं जो मे देवसिओ 'अइयारो कओ' काइओ वाइओ माणसिओ ... अणायारो, अणिच्छियव्वो तस्स मिच्छामि दुक्कं Āv. 4.3; इच्छामि ठाउं काउस्सयं जो मे देवसिओ अइयारो ... अणायारो अणिच्छियव्वो ... जं खेडियं जं विराहियं तस्स मिच्छामि दुक्कं Āv. 5.2.

अणिच्छेच्छा (anicchechhā < anicchechhā) *f.* desire for

desirelessness, JM. (सिद्धसुखस्य लक्षणम्) रागादयो भावसन्तु ... अणि-
च्छेच्छा इच्छा PañSu. 49.

अणिज (anijja < an-ārya) *adj.* ignoble, Apa. जं राय बाण
मंजहि अणिज्जु CandappCa. (Y.) 4. 6. 9 v. l. अणज्ज.

अणिजंत (a-nijjanta < a-niryat?) *adj. (pr. part.)* not being
taken out, JM. गोवो साहु उवालेमो मणति - ण अणिजित्तं अणिवसियं
अणुप्पासं अणिजंतं लब्धम् NisCu. 3. 434. 8.

अणिजिण (a-nijjina < a-nirjirna) *adj. (ppp.)* not re-
moved, not purged (Kammic particle), AMg. अहुणोववणे गेरइए ...
कम्मंति अक्खीणंति ... अणिजिणंति इच्छेज्जा माणुसं लोणं इवममागच्छित्तए
Tbāṇa. 4. 53(215); कम्मंति अणिजिणंति RayPa. 751; गोयमा !
केवलस्स चत्तारि कम्मंसा अक्खीणा अवेदिआ अणिजिण्णा मंति Pannav.
36. 89(2170) (comm. अनिर्जोणः सामस्त्येनात्मप्रदेशेभ्योऽपरिशादितः);
कम्मस्स ... अणिजिणस्स उदएणं Kapp.(J.) 19; 23.

अणिजिय (a-nijjiya < a-nirjita) *adj. (ppp.)* not conquere-
red, Apa. पुज्जय-मिच्छत्तारि-अणिजित्तं (महामणि) VaḍḍhaCa. 2. 6. 6;
भूगोवरहो अणिजिय-वणुवहो VaḍḍhaCa. 4. 5. 5.

अणिज्जुद (a-nijjūḍha < a-nir-vyūḍha) *adj.* not taken
out (of the context), AMg. पदानं पुर्वि अण्णाणयाए ... अविण्णायाणं
अणिज्जुदानं ... (यमद्वं) णो सद्वियं णो पत्तियं Say. 2. 7. 34 (870); =
Viy. 1. 9. 22 (1. 429) (comm. अनिज्जुदानं ति महतो ग्रंथात् सुखबोधाया
संक्षिप्तनिमित्तं) *अनुग्रहपरगुरुभिः अनुकृतानाम् p. 100b-101a. 1) v. l.
अणिज्जुद.

अणिज्जुहिता (a-nijjūhittā < a-nir-yuthayitvā) *ger.*
not having taken out, not having quitted, AMg. जाहे णं सके देविदे
देवराया सुहुमकायं अणिज्जुहिताणं भासं भासइ Viy. 16. 2. 15 (16. 39)

अणिज्जुहिया (a-nijjūhiyā < a-nir-yuthitā) *adj. [f.] (ppp.)*
not taken out (from the collected food), JM. अब्बोणडा उ तुज्जे
ममं तु वा जा ण ताव णिदिसइ । तत्थेव अक्खमाणी होइ अणिज्जुहिया अंसी
KappBhā. 8646.

**अणिज्जरंत (a-nijjharanta < a-nir-jharat = a-kṣiyamā-
na)** *adj. (pr. part.)* not diminishing, JM. अणिज्जरंत-रह-णुमिअ-
सब्बदिसो (ससी) KumāCa. (H.) 6. 18.

अणिज्जाहत्ताणं (a-nijjhāittāṇaṃ < a-nirdhyāya) *ger.*
without thinking, AMg. जे णं नो पभू पुरतो रूवाइ अणिज्जाहत्ताणं
पासित्ताए Viy. 7. 7. 26 (7. 152)

अणिट्ठ (an-itṭha < an-iṣṭa) *adj. (ppp.)* I undesired, evil,
AMg. इह खलु मम अण्णतरे दुक्खे रोगासंके समुप्पज्जेज्जा - अणिट्ठं अकंते
अपिए असुमे Say. 2. 1. 60(672); दुविहा पोगला पन्नत्ता, तं जहा - इट्ठा
चेव अणिट्ठा चेव Tbāṇa. 2. 75(233); जे पोगला अणिट्ठा अकंता अप्पिया
... ते तेसि असंयणत्ताए परिणमंति SamavPra. 187; जे पोगला अणिट्ठा
अकंता अप्पिया ... ते तेसि सरीरसंवात्ताए परिणमंति Viy. 1. 5. 14
(1. 224); = Jivābhi. 1. 93; तए णं सा धारिणी देवी तं अणिट्ठं अकंते
... तिरं सोब्बा Nayā. 1. 1. 105; नो खलु कप्पइ ... अणिट्ठेहि अकंतेहि
अप्पिएहि ... बागरणेहि बागरित्ताए Uvāsa. 259; महाणगरइज्जमणा-सरिंसो
निगोसो सुव्वए अणिट्ठो Panhā. 1. 27; मिथादेवी विजयस्स अणिट्ठा अकंता
अप्पिया ... जाया वावि होत्था Vīva. 25; अणिट्ठाहि अकंताहि ... वग्गहि
उवालेमिन्ता RayPa. 767; णं कम्मस्स जीवेणं बदस्स ... चोइसविहे अणु-
मावे पण्णसे, तं जहा - अणिट्ठा सहा ... जाव अकंत्तस्सरता Pannav.
23. 20 (1684[2]); मणुया भविस्सति दुक्खा, दुवण्णा, दुग्गधा, दुरसा,
दुकासा, अणिट्ठा, अकंता, अप्पिया Jambuddi. 2. 183; जमणिट्ठं किंचि कयं
समइ गरिहामि निस्सेसं Pañā. 177; संकुहवल्लीचम्मो संपत्तो अट्ठमि

दसं । नारीणं य अणिट्ठो उ जराए परिणामियो Tand. 58; JM. सदाइविसय-
साइणयणसारकखणपरावणमणिट्ठं । सव्वाभिसंयणपरोववायकमुसाउलं चिसं
JhāSa. 22; सहं सुणिता मयुरं अणिट्ठं करिज्ज चित्तं न इह सुट्ठ-वट्ठं Uva-
Sat. 47; सिरिपासजिणो ... णिट्ठिवाणिट्ठो Siggham. 1; णिअकज्जहि-
मित्तं संतासंतगुणदोसदीवयणं । परसक्खिअं पससा इट्ठमणिट्ठं च तत्तिवसओ
SarvaSa. 62; Jh. णट्ठमणिट्ठं सव्वं इट्ठं पुण जं त लब्धं Pavāsa. 1. 61;
मणुयसे वि य जीवा वुवखं पावंति बहुवियप्पेहि । इट्ठाणिट्ठेसु सया वियोग-
संयोजनं तिस्वं ŚrāA (V.) 182; Apa. कयलियोजसुगिरोहु अणिट्ठउ Mahā-
Pu. (P.) 102. 11. 1 (comm. अनुक्तस्वरूपः अक्रियो वा); तणुअट्ठाणिट्ठे
जायएण अप्पणउ इट्ठिओयणेण JāCa. 4. 9. 12; केम सरीरकंतिपरिमट्ठं
विसहेवव अणिट्ठ मइ कट्ठं JambūSāCa. 2. 2. 8; तो समरंगणे विरइवि
अणिट्ठ । एहु वहरिउ मारेसमि णिरुत्तु VaḍḍhaCa. 3. 17. 9; वल्लंतउ इवगीउ
समुट्ठिउ चक्काणि वहरियण-अणिट्ठिउ VaḍḍhaCa. 4. 12. 6; 2 (fig.)
adverse, Apa. माइ अणिट्ठ तुम्ह जो यामहो लुहमि लोह तहु तणयहो णामहो
BhaviKa. 46 7; m- adversary, Apa. केहहो कइहो णरहो विज्जाहरो
अज्जवि कवणु अणिट्ठउ PaumCa. (S.) 12. 1 (opening verse); तुट्ठं ण
मुणहि सिट्ठ अणिट्ठ विट्ठ MahāPu. (P.) 75. 7. 7.

अणिट्ठ (a-niṭṭha < a-niṣṭha) *adj.* unsteady, Apa. णं गइह-
मइ अहियर अणिट्ठ PañāCa. (P.) 3. 14 8.

अणिट्ठ (an-itṭha < an-iṣṭa) *adj.* an evil (person), Jh. सुहो
रहो रट्ठो अणिट्ठ-विमुणो सगव्वियोम्यो । सममउम्मको RaySa. 44.

अणिट्ठतर (an-itṭha-tara < an-iṣṭa-tara) *adj. [f. -a]* (also
अणिट्ठतरिय, अणिट्ठतरक, अणिट्ठतरय, अणिट्ठतराए (old Dat. of अ ending)
more evil, more undesired, more disagreeable, AMg. तओ
णं गंथे निदाइ से जहानामए - अहिमडे इ वा जाव (एत्तो) अणिट्ठतराए चेव
Nāyā. 1. 9. 24; = Vīva. 1. 1. 39; = Pannav. 17. 132(1226); रयण
माए पुट्ठीए नरगा एत्तो अणिट्ठतरका चेव Jivābhi. 8. 84; उसिणवेदणिज्जेसु
णएसु नेरइया एत्तो अणिट्ठतरियं चेव उसिणवेदणं पच्चणुमवमाणा विहरंति
Jivābhi. 3. 118.

अणिट्ठत्त (an-itṭha-tta < an-iṣṭa-tva) *n.* [अणिट्ठात् Dat.
sg.] state of being undesired, evil, AMg. से नूनं भंते ! महाकम्मस्स
... आया दुक्खत्ताए . अणिट्ठात्ताए ... भुज्जो भुज्जो परिणमइ ? इत्ता गोयमा ।
Viy. 6. 3. 2 (6. 20); णेरइया जे पोगले आहारत्ताए णेरइति ते . अणिट्ठ-
त्ताए नो सुइत्ताए एत्ति भुज्जो-भुज्जो परिणमंति Pannav. 28. 28[2] (1805)

**अणिट्ठदुट्ठासयहारि (an-itṭha-dutṭhasayahāri < an-iṣṭa-du-
ṭṭāsaya-hārin)** *adj.* which takes away or removes undesired
(evil) and wicked thoughts, Apa. अहिंसित्ताइ जिणसरंविइ । ... मुणि
अणिट्ठदुट्ठासयहारिहि चइणत्तंतिइअववारिहि MahāPu. (P.) 28. 1. 5;
(comm. न इहे विपये द्रष्टा आत्तरोद्रोपहता अनिष्टदुष्टाश्च ते आशयाश्च
मुनीनामनिष्ठाशया निमैलाभिप्रायास्ताननुहरन्ति अनुकुर्वन्ति तैः; मुन्यनभीष्ट-
दुष्टाभिप्रायनाशकर्त्रा; तंतद्विल मिथिताः)

अणिट्ठंत (an-itṭhanta < an-iṣṭānta) *adj.* up to the undesira-
ble end, M. तद्वियसियं मुणिज्जइ सहीहि समये अणिट्ठंतो Jhā. 543.

अणिट्ठपह (an-itṭha-paha < an-iṣṭa-patha) *m.* path leading
to an evil (cycle of birth and death), JM. तवकुलछायाभंती पवित्र-
पंक्तणा अणिट्ठपहो । वसणाणि रणमुहाणि य, इद्वियवसणा अणुइवति Uvāsa.
327 (comm. अनिष्टं अनित्यः संसारस्तस्य पन्था मार्गः)

अणिट्ठफल (an-itṭha-phala < an-iṣṭa-phala) *adj. [f. -a]*
1 of which the result or consequence is evil, JM. यवो वि हु
अइयोतो पायं जं होइ बहु-अणिट्ठफलो UvPay. 1012; उम्मगणुमोवणा
अणिट्ठफला PañāPra. 11. 39; मावविहूणा वण्णाएहि सुद्धा वि कूट्ठवसमा ।
उमवविहूणा येया सुइप्पाया अणिट्ठफला PañāPra. 3. 40; 2 which

forebodes evil, JM. गय, बानर, तर धंखे, सिंहे तह पठमवीय कलसे य । थापण वृत्तमाय सुविणाणिट्टकलाभमे UvPay. 816.

अणिट्टकलम (anitttha-phala-a < anisṭa-phala-da) *adj.* [also "फलय"] which brings evil result, JM. संपुण्णेहि जायइ सुयमावा-
यमो इहरहा उ । होइ विवजासो वि दु अणिट्टकलो य सो नियमा UvPay. 880; अरुणमो वट्ठव्वं अणिट्टकलवति वक्त्यो UvPay. 874.

अणिट्टकास (anitttha-phāsa < anisṭa-sparśa) *adj.* of which the touch or contact is unpleasant, JM. अणिट्टकासा समंततो दाया वाहिंति Titttho. 929

अणिट्टरिद्ध (anitttha-rittha < anisṭa-riṣṭa) *n.* approach of the undesirable calamity, misfortune, ill-luck, JM. इओ य बल-
देओ वि -- अणिमित्तवइयाणिट्टरिद्धपसरो समागओ तमुइसे CaupCa. 202.15.

अणिट्टवयण (anitttha-vayana < anisṭa-vacana) *n.* undesirable words, AMg. अणिट्टवयणेहि सत्पमाणा Paṇḍā. 8.19.

अणिट्टवादि (anitttha-vādi < anisṭa-vādin) *adj.* which denotes undesirableness, JM. कु-सरो अणिट्टवादी NisCu. 1.45.1.

अणिट्टवाय (anitttha-vāya < anisṭa-pāta) *n.* undesirable descent or (next) birth, JM. जणमणिट्टवायाणं Paṇḍā. 19.

अणिट्टवास (anitttha-vāsa < anisṭa-vāsa) *n.* undesirable living or habitation, JM. आजीवसंकिसेओ, सुक्खं तुच्छं उवइवा बहुया । नीयजणासिट्ठणा वि य, अणिट्टवासो अ माणुस्से UvMā. 282.

अणिट्ठवियसव्वकालसंठप्पय (anittthaviya-savvakāla-sam-
thappaya < anisṭhāpita-sarvakāla-samsthāpya) *adj.* which has to be arrayed and re-arrayed all the time indefinitely, AMg. माणुस्सग सरीरं ... अणिट्ठविय-सव्वकाल-संठप्पय Vīy. 9.33(9.172)

अणिट्ठसंघ (anitttha-saṅgha < anisṭa-saṅgha) *n.* (v l. अणेठ्ठसंघ) multitude of enemies, Apa. (नरिओ) ... इयाणिट्ठसंघो पराणं दुल्लघो कुरंतप्पयाओ JambūSāCa. 4.5.8.

अणिट्ठसंजोगज (anitttha-sañjoga-ja < anisṭa-samyoga-
ja) *adj.* born of union or association with the undesired, AMg. पियविप्पभोगदुक्खं अणिट्ठसंजोगं च जं दुक्खं ĀrāhPaḍ. 880.

अणिट्ठसंजोय (anitttha-sañjoya < anisṭa-samyoga) *n./m.* union or association with the undesired, JS. पुण्णजुदस्स वि दीसदि इट्ठविओयं अणिट्ठसंजोयं KattīAnu. 49.

अणिट्ठसद्द (anitttha-sadda < anisṭa-sābda) *n.* undesirable sound, sound foreboding evil, JM. नोदइ अणिठ(अणिट्ठ)सद्दे जति हाइ काल-वाताउ VavaBhā. 7.377

अणिट्ठस्सर (anitttha-ssara < anisṭa-svara) *adj.* having an unpleasant voice, AMg. से णं सत्थ पुमे भवति ... हीणस्सरे हीणस्सरे अणिट्ठस्सरे अकंतस्सरे Thāna. 8.10[8](507)

अणिट्ठस्सरया (anitttha-ssara-yā < anisṭa-svara-tā) *f.* state of having an undesirable or bad voice (not pleasing to the ear), AMg. दुहणामस्स ... चोइसविहे अणुभावे पण्णसे ... अणिट्ठस्सरया Paṇṇav. 23.20(1684[2])

अणिट्ठाहार (anittthāhāra < anisṭhāhāra) *n.* undesired food (like mud etc.), JS. थिरयायुस्स अणिट्ठाहारो सेसाणमिट्ठमण्णादि Gom-
Sā.(K.) 78.

अणिट्ठिय (a-nittthiya < a-nisṭhita) *adj.* (ppp.) I not terminating, unending, M. अणवरअमणिट्ठिअमेस कणअ-वरिसं करो मुअइ GauḍVa. 709; Apa. विसमहो दीहरहो अणिट्ठियहो, तिहुयणवम्मीय-परिट्ठि-
योहो । को काल-भुयंणहो उववरइ, जो अणु जे सब्ब उवसंयरइ PaumCa.(S.) 78.2.2-3; तस-णाविहो मज्झि अणिट्ठिय-गयणे परिट्ठिय तस थावर बहुमेयहिं

एकंदियहिं अणेयहिं PaṇḍāCa.(P.) 16.2.9; गो-खीर-सरिस बबुज्जल सत्ति-
कर-णिम्मल पुण्ण-पविसु अणिट्ठिय ... सिव-सुहणिलउ परिट्ठिय PaṇḍāCa.(P.) 16.8.9; जय सिवरूपावास अणिट्ठिय DhamPar. 5.4.4; उत्तरदाहिण दिसय परिट्ठिय । विजयायल रूपमय अणिट्ठिय VaḍḍhaCa. 10.13.13; 2 unspent, unexhausted, Apa. आपसु विण्णु गिय किकरहुं । ... अवरहु मि अणिट्ठिय-
भुयबलहुं PaumCa. (S.) 15.1.1.4; बम्महइसणे उकंठिउ सीहासणे अमुर ण संठियउ । सुरसरसयहिं अणिट्ठियउ अम्वजलि करिवि समुट्ठियउ NāyCa. (P.) 5.12.12-13; 3 inexhaustible, Apa. पुव्वज्जिय-रज्जे परिट्ठिय षणेण अणिट्ठिय वसइ जणेण परिगारियउ PaṇḍāCa.(P.) 8.1.12; होसंति अणिट्ठिय समरि वाण BhavīKa. 239.7.

अणिट्ठियगाव (anittthiya-gāva < anisṭhita-grāva) *adj.* which is not sharpened on a stone (i.e. naturally sharp), Apa. दस असिवरहं अणिट्ठिय-गावइ PaumCa (S.) 53.5.8 (comm. अनस्थित (?) गवेण)

अणिट्ठभय (anittthubhaya < anisṭhivaka) *adj.* [also अणिट्ठइ, अणिट्ठइअ/य] (the person) who withholds the urge of spitting or (the condition) in which the urge of spitting has to be withheld (as a religious austerity to inflict suffering upon one's body - kāyakkha), AMg. अदुतरं च णं ... अणिट्ठइ धुत्तेसमंसु-
रोमणइ सब्बगायपटिकम्मविप्पमुक्का चिट्ठति Sāy. 2.2.66(714); से किं तं कायकिंसे ? कायकिंसे अणेगविहे पण्णसे, तं जहा — ठाणादीए उक्कुवासाणि ... अणिट्ठइए सब्बगायपरिकम्मविप्पमुक्के Vīy. 25.7.210 (25.571); Uvav 38; एसा भगवती अहिंसा जा सा ... अणिट्ठभयहिं अकंदियहिं ... समणु-
विण्णा Paṇḍā. 6.6.

अणिट्ठुर (a-nittthura < a-nisṭhura) *adj.* I not unkind, not harsh (word), JS. सुताणुवीचिवयणं अणिट्ठुरमककसं वयणं । ... एसो वाइयविणओ जहारिहं होदि कादब्बो Māhā. 377-378(5); BhaĀrā. 123-124; 2 pleasing, soft, not rough, AMg. से फि तं पसत्थमण-
विणए ? पसत्थमणविणए जे य मणे असावज्जे ... अणिट्ठुरे अफासे ... तहप्प-
गारं मणो पहारेज्जा Uvav. 40.

अणिट्ठुरोगीव (anittthuroggaiva < anisṭhurodgriva) *adj.* with neck tenderly or slowly raised, JM. अक्खलिअ-मुत्त-निक्खल-
अणिट्ठुरोगीव-छच्चरण-मुत्तं ... कुरवयं कुडिअं KumāCa.(H.) 3.32.

अणिट्ठुवण (anittthuvana < anisṭhivana) *n.* (the condition of) withholding the urge to spit (one of the kāyakkha penance), JS. अम्भावागाससयणं अणिट्ठुवणा अकंदुगं चेव BhaĀrā. 226.

अणिट्ठि (an-iddhi < an-riddhi) *f.* absence of prosperity or pomp, AM.. महता अणिट्ठिसकारसमुदणं ममं सरीग्गस्स नीहरणं करेज्जाइ Vīy. 15.141 (15.109); जह दीववायुजोगे बहु इणी ईसि य अणिट्ठि Nāyā. 1.11.10(3); जह जलहिवायजोगे येविट्ठि बहुयरा अणिट्ठि य Nāyā. 1.11.10(5); *adj.* not having the supernatural power, JM. विज्जाणं अट्ठणं दो, अणिट्ठि इट्ठि अणिट्ठियरे KappBhā. 1910; अविअट्ठ-
असट्ठ-अणट्ठिणं पि विइण्ण-रइसओ KumāCa.(H.) 3.12.

अणिट्ठिपत्त (an-iddhi-patta < an-riddhi-prāpta) *adj.* (ppp.) [also अणिट्ठिप्पत्त] not attaining supernatural powers, AMg. अणिट्ठिपत्त-पमत्त-संअय-सम्महिट्ठि-पज्जत्तय-सत्तेज्जासाउय-कम्मभूमय-गग्ग-व-
कंतियमणुस्सवाहायसरीरे SamavPra 164; पंचेदियतिरिक्खणेणिया दुविहा पत्तता, तं जहा — इट्ठिपत्ता य अणिट्ठिप्पत्ता य Vīy. 14.5.7 (14.60); तो अणिट्ठिपत्त पमत्तसंअय-सम्महिट्ठिपज्जत्तय-सत्तेज्जासाउय जाव परिणव Vīy. 8.1.69 (8.62); एवं जहेव तेवेज्जगदेवा ... जह अपमत्तसंअयहिंतो उववज्जेति ... किं इट्ठिपत्तअपमत्तसंअयहिंतो ... अणिट्ठिपत्तअपमत्तसंअयहिंतो उववज्जेति Paṇṇav. 6.98(685); 21.72(1533); अणिट्ठिपत्तअपमत्तसंअयसम्महिट्ठि

(अणपञ्चवर्णाणं) Nand1. 30; 23.

अणिद्धिपत्तारिया (a-niddhi-pattāriya < an-ṛddhi-prāptā-riya) *adj.* Aryans who have not attained prosperity or supernatural powers, AMg. से किं तं आरिया ? आरिया दुविहा पण्णा, तं जहा — इद्धिपत्तारिया य अणिद्धिपत्तारिया य Pannav. 1.90(99); अणिद्धिपत्तारियाणवविहा पण्णा 1.92(101); 1.126(138)

अणिद्धिवन्त (an-iddhi-vanta < an-ṛddhi-mat) *adj.* not having supernatural powers, Apa. इद्धि-अणिद्धिवन्त दो भेयई अज्जव माणुस इति अणेयई VaḍḍhaCa. 10.19.7; इति अणिद्धिवन्त बहुमेयई VaḍḍhaCa. 10.19.10.

अणिद्धिसंपन्न (an-iddhi-sampanna < an-ṛddhi-sampanna) *adj.* who has not acquired the status of preceptor, JM. सेहो ति अणीयत्थो जो बा गीतो अणिद्धिसंपन्नो KappBhā. 6065.

अणिद्धिमन्त (an-iddhi-manta < an-ṛddhi-mat) *adj.* [also अणिद्धिमन्त] not having supernatural power, not having prosperity, AMg. छविहा अणिद्धिमन्ता मणुस्सा पक्कता, तं जहा — हेमवन्ता, हिरण्वन्ता Thaṇa. 6.22(491)

अणिद्धीय (an-iddhi-ya < an-ṛddhi-ka) *m.* one without prosperity, without spiritual power, JM. सुत्तयेसु अचित्तण आदेसे दुदुत्तयेगगिलाणे । बाले खमप दाई इद्धिमाई अणिद्धीया ĀvNi.(Malayagiri) comm. p. 346a.2.

अणिद्धुअन्त (a-niḍḍuanta = a-kṣarat) Deśi. *adj.* (pr. part.) not softening, not yielding, JM. धीरा अणिद्धुअन्ते वि पिच्च-लावेर ही महिला KumāCa.(H.) 7.17.

अणिण्व (a-niṇhava < a-niṇhava) *m.* not concealing (the truth), JM. अणिण्वे सि दारं-जस्स सगासे सिक्खितं तं तहेव भणितव्वं । वायणावरियं णिण्वन्तस्स ... नत्थि कल्लणं DasaveCu. p. 53.1.

अणिण्ववण (a-niṇhavana < a-niṇhavana) *n.* [also अणिण्ववण] not concealing (the truth) (one of the eight varieties of treatment of knowledge, AMg. काले विणए बहुमाणे उवहाणे तहा अणिण्ववणे । वंजण अत्थ तदुमय विणओ णाणस्स अट्टविहो ĀrāPaḍ. (V.) 89; JM. काले विणये बहुमाने उवधाने तहा अणिण्ववणे ... अट्टविहो णाणमायारो NisBhā. 8; अणिण्ववणे अणवलावो तप्पट्टिवक्खो अवलावो NisCa. 1.11.28; 1.12.12; काले विणए ... अणिण्ववणे ... अट्टविहो णाणमायारो PañcāPra. 15.23; ViMāPra. 94.19; JŚ. काले विणए उवधाने बहुमाणे तहेव (? अ)णिण्ववणे BhaĀrā. 113.

अणितिय (a-nītiya < a-nītiya) *adj.* transitory, AMg. इमं पि अणितियं Āyār. 1.1.5.6; से पुब्बं पेत्तं ... अणितियं असासत्तं चयोव-चयं Āyār. 1.5.2.3; अणितिय अयं बासे Sūy. 1.8.12(422); एवं खलु ... माणुस्सए भवे ... अणुवे अणितिय Vly. 9.33.33 (9.170); (9.176); Nāyā. 1.1.107; इमस्स ओरालयसरीरस्स ... अणुवस्स अणितियस्स Nāyā. 1.18.48; माणुस्सगा खलु काममोगा अणुवा अणितिया Dasā. 10.28-10.32; Antag 1.69; 1.76. cf. अणिण्व.

अणित्थंथसंठाण (anittthantha-saṁthāṇa < anittthantha-saṁsthāṇa) *adj.* having an irregular shape, JM. सत्ता अणित्थंथसंठाणा PañSa. 46.

अणित्थंथ (anittthantha < anittthantha-stha) *adj.* [also अणित्थंथ] not of a regular shape or size, AMg. छ संठाणा पक्कता, तं जहा — परिमंढले, वट्टे, तंसे ... अणित्थंथे Vly. 25.3.1 (25.33); 25.3.4 (25.35); ओगाहणाप सिद्धा भवत्तिभागेण होति परिहीणा । संठाण-अणित्थंथं जरावरणविषयुद्धाणं Pannav. 2.64 (219a.166); Uvav. 175; DevTha. 292; ĀvNi. 924; JM. संठाणमणित्थंथं अं अणियं अणिय-

यत्तारं ViĀvBhā. 3172.

अणित्थंथसंठि (anittthantha-saṁthi) < anittthantha-saṁsthita) *adj.* (ppp.) an irregular form or shape, indefinable figuration or shape (of the body), AMg. सुदुमवणस्सकायया दुविहा पण्णा, तं जहा — पज्जत्ता य अपज्जत्ता य तहेव, णवरं अणित्थंथ-संठिया Jivābhi. 1.67; (बाथरपुटविकाश्याणं) सरिरगा अणित्थंथसंठिया Jivābhi. 1.74.

अणिदा (a-nidā < a-nidā) *f.* [also अनिदा] [the tradition explains it in many ways as seen in the commentaries, assigning the meanings, knowledge, experience, intentional and their opposites. They take *nidā* and *a-nidā* as inst. sg. with meanings like knowingly or unknowingly, intentionally or unintentionally, with or without cause. Schubring takes it to be a form of gerund *nidāya*, *anidāya* with meanings consciously and unconsciously (Lehre p. 116). It is better to take *nidā* as a noun with the meaning of *nidāna* 'cause, source etc.' and the form as inst. sg.], AMg. साय तह वेयणा भवे दुक्खा अणुवगमोवक्कमिया णिदाय चेव अणिदाय SamavPra. 172 (comm. तत्र निदया आमोगतः अनिदया त्वनामोगतः तत्र संज्ञिन उभयतोऽ संज्ञिनस्त्वनिदयेति p. 146b.1); कतिविधा णं भंते । वेयणा पण्णा, गोयमा । दुविहा वेयणा पण्णा, तं जहा — निदा य अनिदा य Vly. 19.5.6 (MV.) (comm. निदाय सि नियतं दानं शुद्धिर्जीवस्य 'देव शोधने' इति वचनात् । निदा ज्ञानमामोग इत्यर्थः, तदनुकूल वेदनापि निदा आमोगवतीत्यर्थः, च शब्दः समुच्चये, अणिदा य सि अनामोव-वती; किं निदायं ति ककारस्य स्वार्थिकप्रत्ययत्वाज्जिदमित्यर्थः p. 769b.3); तह वेयणा इवह दुक्खा । अणुवगमोवक्कमिया णिदा य अणिदा य गायक्खा Pannav. 35.225(2023); कतिविधा णं भंते वेदणा पण्णा, गोयमा, दुविहा वेयणा पण्णा । तं जहा — निदा य अणिदा य Pannav. (35).2077(MV.) (comm. निदा च अनिदा च, तत्र नितरां निश्चितं वा सम्यक् दीयते चित्त-मस्यामिति निदा सामान्येन चित्तवती सम्यग् विवेकवती वा इत्यर्थः । इतरा तु अनिदा चित्तविकला सम्यग्विवेकविकला वा p. 557b.10); JM. जो पुटवि समारंभ अणेऽपि य सो समारंभ काय । अनियाय य नियाय सिस्ते य तहा अदिस्ते य ĀyārNi. 102 (comm. तथा अनियाय य नियाय सि अकारणेन कारणेन च p. 34a.8)

अणिदाण (a-nidāna < a-nidāna) *adj.* [also अणिदाण, अनियाण] free from the bonds (of evil Karmae), AMg. जे निक्खुडा पावेहिं कम्महिं अणिदाणा ते वियाहिया Āyār. 1.4.88 [Ldn.]; एत्थ वि समणे अणित्थिए अणिदाणे Sūy. 635 (MV.); अपरिगहसंभुडे य समणे ... सद्धए सासणं भगवतो अणिदाणे अगारवे अलुडे Paṇḍa. 19.1; पुटवीसमप मुणी भवेज्जा अणिदाणे अणुवहणे जे स भिक्खू Dasave. 10.13; (P. L. Vaidya) (Cu. by Agastyaśimha दिव्वादिभवेसु अणिदुद्धचित्ते अणिदाणे); JM. सुद्धासयजोगेणं अणिदाणो भवविरागाओ PañcāPra. 19.41; जम्हा एसो सुद्धो अणिदाणो होह ... तम्हा करेह सम्मं PañcāPra. 19.44; JŚ. अणिदाणो य मुणिवरो दंसणणाचरणं विसोपेदि BhaĀrā. 1283; पुब्बं कदपरियम्मो अणिदाणो इह्मिदूण मविकुद्धी Molā. 83(2)

अणिदाणकड (a-nidāna-kaḍa < a-nidāna-kṛta) *adj.* (ppp.) who has not acquired the bondage of (evil Karmae), who has not acquired an evil intention, AMg. अणिदाणकडा राक्खा सव्वे वि य केसवाडनियाणकडा SamavPra. 247. gā.2.

अणिदाणभूत (a-nidāna-bhūta < a-nidāna-bhūta) *adj.* (ppp.) being or becoming free from the (Karmic) bondage, AMg. अपदिण्णे भिक्खू समाधिपत्ते अणिदाणभूते सुपरिव्वज्जा Sūy. 1.10.1 [Ldn.] v.l. अणिदाणभूत (MV.)

अनिदाना (a-nidāna-yā < a-nidāna-tā) *f.* [also अनिदानता, अनिदान्या] the state of being free from (Karmic) bondage, AMg. तिहि ठाणेहि संपणे अणारे -- संसारकतार बीह्वयजा, तं जहा -- अनिदानाया Thāna. 3.88(144); सवत्थ भगवया अनिदानया पसत्था Thāna. 6.102(529); दसहि ठाणेहि जीवा आगमेस्सिमात्ताय कम्मं पणरेंति, तं जहा -- अनिदानाया Thāna. 10.133(758)

अनिदायं (a-nidāyam < a-nidāyam) *adv.* unknowingly, unconsciously, AMg. गोयमा ! (गेरया) निदायं पि वेदणं वेदेंति अनिदायं पि वेदणं वेदेंति Pannav. 35.17-20(2078)

अनिदिट्ठ (a-nidittā < a-nirdiṭṭa) *adj.* (ppp.) [also अनिदिट्ठ] not specified, not mentioned, JM. सच्छंदमणिदिट्ठे पावण निदिट्ठ अंतरा देति NisBha. 4568; जमिति अनिदिट्ठं सुवं वेप्पह NisCu. 1.6.29; सो य (अत्थो) अनिदिट्ठसकूवो NisCu. 1.13.11; JŚ. जाण अलिगगहणं जीवमणिदिट्ठसंठाणं Pañcattthi. 127.

अनिदु (a-nidda < a-nidra) *adj.* sleepless, Apa. धुणइ सुरिंदु सरं गुण समणे ... तुहुं अनिदु किं तुइ वरसयणे MahāPu.(P.) 41.14.4; दुरयणितणु लेवणइ अनिदइ आउ वि सत्तावीससमुइइ MahāPu.(P.) 44.3.1.

अनिदु (a-niddā < a-nidrā) *f.* sleeplessness, JM. एकेण विणा विममाणुसेण बहुयारं इति दुक्खारं। आलस्सो रणरणोऽणिदा Vaj-Lag. 780.

अनिदिट्ठसंठाण (a-niddittā-saṇṭhāna < a-nirdiṭṭa-saṇṭhāna) *adj.* one having no particular prescribed form, JŚ. जाण अलिगगहणं जीवमणिदिट्ठसंठाणं SamSā. 49; NiySā. 40; PavSā. 2.80; BhāṇPa. 64. v.1. अनिदिट्ठसंठाण.

अनिदेस (a-niddesa < a-nirdeśya) *adj.* (pot. part.) indescribable, not specifiable, AMg. बहवे अण्णे अनिदेसा -- इयवरा Nāyā. 1.17.14 [Ldn.] (comm. अनिदेसं ति एकवर्णेन अव्यपदेशयानित्यर्थः), JM. सामममणिदेसं सत्त्वनामाइकप्पणारत्थिं। जइ एवं जं रेणं गहियं सडु त्ति तं किहं गुं ? ViĀvBhā. 252

अनिदेसकर (a-niddesa-kara < a-nirdeśa-kara) *adj.* who does not obey the instructions (of the teacher), not complying with (the instructions), AMg. आणाणिदेसकरे गुरुणमणुववायकारं ... अविणीयं ति बुच्चइ Utt. 1.3.

अनिद्ध (a-niddha < a-snigdha) *adj.* not attached (not oily), AMg. जे य अगुस्य-अलुपु ... अलुक्खय अनिद्धे ... ते सुमरुडु संपयं सिद्धे Ārāh. 18.

अनिद्धारिअ (a-niddhāria < a-nirdhārita) *adj.* (ppp.) not ascertained, not determined, Ś. (सुत्रधार) तहि अनिद्धारिअ-भूअत्थो सामाअओवट्ठणनिअंतण-वसेण तदो अवसरिओ ताण निओएण सट्ठआहिणअत्थं पउत्तो ... आअच्छमि SīhMañ. 1.12.8.

अनिधण (a-nidhana < a-nidhana) *adj.* eternal, not having an end, AMg. इधेए पंच महभूता ... अणादिया अनिधणा Sūy. 2.1.26(656); JŚ. अनिधणमणंतविसयं केवलियं चावि पणत्तं Pañcattthi. 42.

अनिंत (a-ninta < a-niryat = a-nirgacchat) *adj.* [f. अनिंती] (pr. part.) not going away, JM. वासकप्लेसे इमे उवइवा होति ... एते गाउं जइ ण गिगच्छइ तो अउगुलं पच्छिं ... अनित्तस्स आणादी दोसा आयसंजमणविराहणा य NisCu. 2.418.18; अंजंति अनिंतीओ गोवाइ-पुरोइइ महिळा KappBhā. 2201 (comm. महिळा बहिरनिर्गच्छन्त्यो गोवाइ-पुरोइइनि मज्जति पुरीवसुत्सर्गादिना विनाशयन्तीत्यर्थः)

अनिद (a-ninda < a-nindya) *adj.* (pot. part.) not blamable (an epithet of Jina), Apa. वंदइउ देवदेवो जिणिदो। अनिदो

अनिदवदाहिंदो RāṇeCa. 2.10.4; गीकंस रइवस सुमणयण इव अनिद अनिदो। तुहुं गच्छहि पेच्छहि कमजुयलु गच्छहि पुरउ जिणिदो MahāPu. (P.) 6.4.14; अनिदो खणिदो जिणिदो फणिदो JasCa. 1.18.1; सरीएइ बावइ सुअमणेहि जिणिदु अनिदु सुदेउ धुणेहि KarCa. 5.6.2; उवयसु अनिदो एउ जिणिदो तुव कहिउ VaddhaCa. 2.9.13.

अनिद (an-inda < an-indra) *adj.* 1 (of a class of gods) which has no Indra (overlord), AMg. चउवीसं देवट्ठणा सइवया पणत्ता। सेसा अइमिदा अनिदा अपुरोहिता Samav. 24(1); नेवेजा देवा पुच्छा। गोयमा ! सव्वे समिद्धिया समज्जुइया समबला ... अनिदा अप्पेसा अपुरोहिता अइमिदा Jīvābhi. 3.1120; तत्थ णं बहवे हेट्ठिमणेवेज्जगा देवा परिवसंति -- सव्वे समिद्धिया सव्वे समज्जुतीया सव्वे समजसा सव्वे समबला ... अनिदा अप्पेत्ता Pannav. 2.60(207); 2 [f. a] (of a capital city) bereft of king or ruler, AMg. तेणं काळेणं तेणं समयण बलिचंचा रायहाणी अनिदा अपुरोहिता या वि होत्वा Viy. 3.1.41 (3.37); 3 without Indra (the Lord of gods), JM. सा (अवराजिया गवरी) य अमरावइव्व अचंतविउहजणमणानंदयारिणी अनिदा य CaupCa. 6.1 [also without blame.]

अनिदसमीह (a-ninda-samīha < a-nindya-samīha) *adj.* whose wishes are free from blamishes (i. e. they are good and praise-worthy), Apa. भविस्सजिणिद अनिदसमीह अहो सुणि सेणियराध गिरीह MahāPu.(P.) 43.1.14.

अनिदा (a-nindā < a-nindā) *f.* absence or omission of self-reproach or self-criticism, JŚ. अपडिक्कमणं अपडिसरणं अपरिहारो अभाणा चेव। अनियत्ती य अनिदा अगस्साऽसोही अमयकुंओ SamSā. 307.

अनिदिता (aninditā < aninditā) *adj.* f. [also अनिदिया] 1 name of one of the eight deities presiding over the eight quarters of the upper region of the sky, AMg. अट्ठ उड्ढुलोगवत्थ-व्वाओ दिसाकुमारिमहत्तरियाओ पणत्ताओ, तं जहा -- मेधंकरा, मेधवती, सुमेधा, मेधमालिणी। तोयधारा विचिता य अनिदिता Thāna. 8.100(643); Jambuddi. 6.1.1; 2 name of one of the eight female deities presiding over the eight quarters of the lower region of the sky, AMg. अट्ठ दिसादेवयाओ वत्थव्वाओ अहेलोए, भोगंकरा भोगवती सुभोगा तइ भोगमालिणी सुवच्छा तत्तो च सुमिता अनिदिया पुप्फमाला य Tittho. 144; ĀvTī.(H.) p. 121b.3-4; VasuHi. 159.23-24; CaupCa. 35.1.

अनिदिय (an-indiya < an-indriya) *adj.* (of living being) having no sense-perception (because they are still dormant or they have been belied in the liberated state by direct soul-perception), AMg. जदत्थि णं लोणे तं सव्वं दुपओआरं, तं जहा -- जीवधेव अजीवधेव ... सइदियधेव अनिदियधेव Thāna. 2.1(49); छविहा सव्वजीवा पणत्ता, तं जहा -- एगिदिया वेइदिया, तेइदिया, चउरिंदिया, पंचिदिया, अनिदिया Thāna. 6.11(483); जीवे णं भंते ! गम्भं बक्कममाणे किं सइदिय बक्कइ अनिदिय बक्कइ ? गोयमा। दंविदियाइ पडुअ अनिदिय बक्कइ। माविदियाइ पडुअ सइदिय Viy. 1.7.10 (1.340; 1.341); पुविहा सव्वजीवा पणत्ता, तं जहा -- सइदिया चेव अनिदिया चेव Jīvābhi. 9.15; मणुत्ता ... इदियपरिणामेणं पंचेदिया अनिदिया वि Pannav. 13.19(942); JŚ. इदियाणुवादेण अत्थि एइदिया ... पंचिदिया अनिदिया चेइ SātĀg. 1.1.33; Apa. खयं गया महदिया सइदिया अनिदिया MahāPu.(P.) 40.12.29 (comm. भावेन्द्रियरहिताः); 2 (of knowledge) sans-sense perception or direct soul-perception, JM. अइवा जमिदियाणं पक्कखं किं तदेव पक्कखं ? उवधारमेउओ तं पक्कखमणिदियं तच्च ViĀvBhā. 1592;

जड. पेच्छंस्स ह पुणां पञ्चसमग्निद्विषं होर NiySā. 167; 3 (of soul) freed from senses in the liberated state, J.S. असरीरा अविणासा अग्निद्विषा णिम्मला विमुदप्पा NiySā. 48; अम्बावाहमग्निद्विषमणोबमं पुण्णपावणिमुक्कं NiySā. 178; मल्लहो कल्लसो अग्निद्विषो केवलो विमुदप्पा। परमेद्वी परमजिणो सिवकरो सासभो सिद्धो MokPā. 6; Apa. अमणु अग्निद्विषाणमउ मुत्ति-विरेद्धिउ चिमितु। अप्पा इद्विषविसउ ण वि लक्खणु पडु णिरुत्तु Paramapp. 1. 81; अप्पा अचलु अमुत्तु अग्निद्विष Candappa-Ca. (Y.) 9. 12. 2; 4 (of bliss) trans-sensory or partly spiritual, J.S. सो सव्वणणइरिसी लद्धि सुहमग्निद्विषमणंतं Pañcattā. 28.

अग्निद्विष (a-nindiya < a-nindita) *adj.* (ppp.) 1 blameless, AMg. समुयाणं उच्छमेसिज्जा जहासुत्तमग्निद्विषं। लामालामम्मि संतुट्ठे पिडवायं चरे मुणी Utt. 85. 16; JM. गाणाविहं च कम्मं विज्जा-सिप्पाहं णेयकूपाहं। अत्थस्स साहयाहं अग्निद्विषाहं च एयाहं KurMāKa. 7. 2 = JinadaĀkhyā II. 72. 76; J.S. जीवसहावं गाणं अपदिहदंसणं अपणमयं। चरिं च तेसु णियदं अत्थित्तमग्निद्विषं मणियं Pañcattā. 154; गिण्हंति मुणी भिक्खं सुतेण अग्निद्विषं जं तु Mā. 826; 2 never defamed, reputed, excellent, Apa. खवं गया महाद्विषा ससंदिवा अग्निद्विषा MahāPu. (P.) 40. 12. 29 (comm. मावेन्द्रियरहिता अयथा अनिन्दिताः); बंमणि सामिणि पुरिस अग्निद्विष MahāPu. (P.) 60. 28. 9; सव्वणहु अग्निद्विषाणमउ जो मवमउ ण पत्तिर JāCa. 3. 28. 11; पमणइ एउ साहु परमेसु केवलि जगि अग्निद्विषो PañCa. (P.) 6. 18. 2; णवर भेरिचंटासहं दिव आगय जे वायम्मि अग्निद्विष DhamPar. 7. 1. 7; इद्विष पमणइ करि सामि-कज्ज होहामु अग्निद्विष जम्हि अज्ज AntarahSam. 8. 19.

अग्निद्विषगुण (an-indiya-guṇa < an-indriya-guṇa) *adj.* not subject to the properties of the senses, impervious to the properties of the senses, JM. अग्निद्विषगुणं जीवं अदिस्सं मंसचक्षुणो। सिद्धा पस्संति सबभू नाणसिद्धा य साहुणो SamarāKa. 168. 15; AvTy. (Malayagiri) p. 319b. 13

अग्निद्विषंगी (a-nindiyāṅgī < a-ninditāṅgī) *adj.* [f.] of faultless body i.e. very beautiful, AMg. रजो तर्हि कोसलियस्स ध्या भइ ति नामेण अग्निद्विषंगी Utt. 12. 20.

अग्निद्विषत्तणय (an-indiya-ttāṇaya < an-indriya-tvāṇa-ka) *n* state of being without sense-organs, JM. न य विज्जइ तग्गहणे लिं पि अग्निद्विषत्तणभो SurSūCa. 12. 48.

अग्निद्विषपप्स (anindiya-paesa < anindriya-pradeśa) *m.* space point of a living being having no sense organs (i.e. the liberated soul), AMg. जे जीवपप्सा ते नियमं (नियमा) एग्निद्विषपप्सा जाव अग्निद्विषपप्सा Vly. 10. 1. 8 (10. 5)

अग्निद्विषाणंतणाणसुहा (anindiyāṇantaṇāṇasuha < anindriyāṇanta-jñāna-sukha) *adj.* (one) who has trans-sensory bliss and infinite knowledge, J.S. णवि इद्विषकरणजुहा अवग्गहादीहि गाहया अत्थं। नेव य इद्विषसोक्खा अग्निद्विषाणंतणाणसुहा GomSā (J.) 174.

अग्निपुण्ण (a-nipphunṇa < a-niṣpanna) *adj.* that which has not taken place or materialized, S. (विदूषक) वजस्स - तुम्हणं समाअमे अग्निपुण्णे वि ... ण तत्थ को वि विलंबो दीसइ SiāMā. 2. 9. 2 (p. 35)

अग्निफेड (anippheḍa) *m.* [Hem. (Gr.) 4. 177] impossibility of driving out, JM. पणिए पभूतलोमसि भवखणजय दारणिप्पिडगमोए। चक्खण सद्धा विक्खय सुयंग दोरे अग्निफेडो UrPay. 80 (comm. अग्निफेडो निष्काशनाभावः)

अग्निबद्ध (a-nibaddha < a-nibandha) *adj.* [also अग्निबद्ध]

irrelevant, incoherent (word), JM. एवं न मासेज्ज अलिपं न फलसं ... नाग्निबद्धं PañSū. 22 (comm. अग्निबद्धम्-विकथाहि); एवंविहमग्निबद्धं जा जंपसि अम्ह पुरओसि SurSūCa. 7. 106; Apa. बार बार अग्निबद्धउ जंपइ SudCa. (N.) 7. 2. 7.

अग्निबद्ध (a-nibaddha-ya < a-nibaddha-ka) *adj.* loose-ened, removed, Apa. अग्निबद्धउ कव दुग्गंधउ पुण्णहेउ विणिमि जणइ Chakkamu. 3. 4. 20.

अग्निबंध (a-nibandham < a-nibandham) *adv.* without restraint, incoherently, JM. मा विलवि (? व) उ अग्निबंधं वेज्जयरे निज्जउ वराइ JinadaĀkhyā II. 72. 47.

अग्निभच्छिन्न (a-nibbhacchia < a-nirbhartsita) *adj.* (ppp.) not repudiated, not blamed, M. इसिअ च सामिअच्छं ... जहणमणिभच्छिन्नमेहलं च जीअं विलासाणं GauḍVa. 776.

अग्निभंते (a-nibbhanta < a-nirbhānta) *adj.* not confused, J.S. पुव्वभोगियमग्गेण आमु गच्छंति तं समादाय। अट्ठिअमणियत्तंता य पिट्ठो ते अग्निभंता BbūĀ. 1981 (comm. आलोकनं मुक्त्वा and अनालोकमानाः)

अग्निभिन्नत्थ (a-nibbhinnattha < a-nirbhinnārtha) *adj.* (expression) whose meaning is not quite clear, S. (उर्वशी) अग्निभिन्नत्थेण इमिणा वज्जेण आकपिदं मे हिअअ Vikramo. 3. 9. 24.

अग्निम (apīma < animan) *f.* name of a female deity possessing the magical power of becoming minute, Apa. कालि कोमारि वाराहि ... अग्निम लहिमत्ति पण्णिअ कथाइणी PaumCa. (S.) 9. 12. 3.

अग्निमज्जिय (a-ni-majjiya < a-ni-mārjita) *adj.* (ppp.) (floor) not swept, M. मलयभवण ... तो तं पणट्ठ-सोहं अग्निमज्जिय कुट्टिमं अनुत्थिय-वडायं Lī. 682.

अग्निमंजिया (animāñjiyā < ?) *f.* name of a city in Saurāstra, JM. सोरट्टेसमज्जे पुरीए अग्निमंजियामिहाणाए AkkhāMaKo. 49. 1.

अग्निमंतिया (a-nimantiyā < a-nimantrya) *ger.* without inviting (a monk to ask whether he needs food), AMg. ते अणा-पुच्छित्ता अग्निमंतिया परिट्ठवसि (तं सेवमाणे आवज्जइ मासियं परिहारद्वाणं उद्यातियं) Nī. 2. 44 [Ldn.] (comm. 'मत्संविधं एतावदधिकं जातं तस्य यदि भवतां प्रयोजनं भवेत् तदा गृह्णन्तु भवन्तः' एवं प्रकारेण तेषामामन्त्रणम-कृत्वा, अट्ठेत्यर्थः)

अग्निमंतेमाण (a-nimantemāṇa < a-nimantrayamāṇa) *adj.* (pr. part) not inviting (to take food), AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा सेज्जाइ पुण कुलाइ जाणज्जा, तं जहा ... णिमंतेमाणण वा अग्निमंतेमाणण वा Āyā. 2. 1. 41 (346) (comm. अशनादि सति लामे न गृहीयात्); Āyā. 2. 2. 48 (446)

अग्निमा (animā < animan) *f.* a miraculous power (called variously as gūḍa, riddhi, or vidyā) of assuming a very minute form, JM. आगासगामिणी कामदाइणी ... विज्जा य दुण्णिवारा ... अग्निमा लमिमा य नायववा PaumCa. (V.) 7. 136; J.S. अग्निमाइगुणा य तहा विज्जावच्चेण पाउणइ SiāA. (V.) 346; अग्निमा महिमा लविमा पागम्म वसित कामलवित्तं। ईसत्त पावणं तह अट्ठगुणा वणिगया समए SiāA. (V.) 513; Apa. अग्निमा महिमा लहिमा पावइ ... इय गुण अट्ठं तुंति देवाणं DhamPar. 5. 1. 3; अग्निमाइय अट्ठरिद्धिगुणया DhamPar. 6. 3. 6; अग्नि-माइय-गुण-गणहिं महत्तउ VaddhaCa. 2. 11. 3; अग्निमाइयगुणहिं पवित्राइय VaddhaCa. 10. 83. 1.

अग्निमादो (a-nimādo < a-niyama-tah) *adv.* improperly,

violating the rule, J8. सिक्खंतो सुत्तत्थं अणिमादो वेव गच्छदि परत्वा कोहादिकरणेहि तस्स चत्थं हवे छेदो ChoPl. 165.

अणिमित्त (a-nimitta < a-nimitta) *adj.* having no cause or reason, wanton, AMg. जह उभयवायविरहे सत्त्वा तत्संपया विणट्ठत्ति। अणिमित्तोभय-मच्छर-क्वेह विराहणा तह य Nayā. 1.11.10(6); JM. जं तं तु संकिलिद्धं तं सणिमित्तं च होज्ज अणिमित्तं NisBhā. 514; Ś. (सीता) अणिट्ठाणि अणत्थाणि अणिमित्ताणि इदाणि करंतस्स रावणस्स अहरेण मरणं भविस्सिदि Abhiṣe. 5.16.2.

अणिमित्तदिवसुवण (a-nimitta-divā-suvana < a-nimitta-divā-svapna) *n.* sleeping at day-time without a justifiable reason, JM. वमणे निसि सण्णाय भुत्तुणं वंदणवसंवरणअकरणे अणिमित्तदिवसुवणे ViMaPra. 91.32.

अणिमित्तवहरिष (a-nimitta-vairiya < a-nimitta-vairika) *adj.* entertaining a purposeless enmity, JM. अणिमित्तवहरियाणं खलाणं मग्गो चिय अउब्बो VajLag. 56.

अणिमित्तवच्छल (a-nimitta-vacchala < a-nimitta-vatsala) *adj.* affectionate without any reason, disinterestedly affectionate, JM. तत्थुवविट्ठो अणिमित्तवच्छलो भुवणभूत्तणो भयवं Caup Ca. 92.17(3).

अणिमित्तामित्त (a-nimittāmitta < a-nimittāmitra) *m.* an enemy for no reason, AMg. अणिमित्तामित्तेहिं मंतीहिं विदिन्नतिस्व-विसजोगो ĀrāhPaḍ. 803.

अणिमित्तुकंठा (a-nimittukkanthā < a-nimittotkanthā) *f.* anxiety without reason, JM. किण्णरविलयाओ तत्थ गायंति। साहीणपिययमाओ वि अणिमित्तुकंठ-णडियाओ KavM&Ka. 70.17.

अणिमित्तुदध (a-nimittudaa < a-nimittodaya) *adj.* arising without (an apparent) cause, JM. छायास्स पिवास्स व, सहाव-नेलणत्तो वि किस्स व। बाहिरणिमित्तवज्जो अणिमित्तुदधो इवति मोहे NisBhā. 571.

अणिमिस (a-nimisa < a-nimiṣa) *adj.* [f. -ā] not winking, winkless (usually of eyes, gaze; rarely of beings), AMg. सा देवा-णंदा माहणी ... समणं भगवं अणिमिसाय दिट्ठीय पेहमाणी पेहमाणी चिट्ठर Vly. 9.33.13 (9.147); 9.33.14 (9.148); ते पेच्छमा तं नट्ठियं अणिमिसाय दिट्ठीय सव्वओ ... सममिलोमंति ? Vly. 11.10.28[2] (11.112); तप णं सा वणमयूरी -- ते सत्थवाहदारय ... अणिमिसाय दिट्ठीय पेच्छमाणी चिट्ठर Nayā. 1.3.18; 1.3.19; अणिमिसाय दिट्ठीय पेहमाणा-पेहमाणा चिट्ठति Nayā. 1.8.175; सा देवहिं देवी ... अणगारे अणिमिसाय दिट्ठीय पेहमाणी पेहमाणी सुविंरं निरिक्खह Autag. 39; 115; ताणं भगवं तित्थयरे अणिमिसाय दिट्ठीय पेहमाणे-पेहमाणे Jambuddi. 5.67; तं देवहिं मिबापुत्ते दिट्ठीय अणिमिसाय उ Utt. 19.6; JM. जे णं भगवं तित्थयरे अणिमिसाय दिट्ठीय पेहमाणे AvTi.(H) 124b.6; ताहिं वि सचविओ अणिमिस-सुसण्डि-दिट्ठीहिं SenatKuKa. 107; Ś. (विहूषक) केवलं अणिमिसेहिं णज्जेहिं मीणा विट्ठीअंदि Vikramo. 3.17.9; Apa. अणिमिस-अरोस-णीराय-णेत्तु SudCa.(N.) 1.9.10; नगर-निरक्खण-कउत्तिणि पत्ती, अणिमिस अच्छर नं त्तीरी ViPaSam. 1.6.

अणिमिस (a-nimisa < a-nimiṣa) *m./n.* fish, AMg. बहुअट्ठियं पुगलं अणिमिसं वा बहुकंठ्यं। अत्थियं सिदुयं विहं उच्छुखं व सिंखलं Dasave. 5.78 [Ldn.]; JM. सज्जा सहरा मीणा तिमी हस अणिमिसा मच्छा PaLiNa. 60; देवो ... वेहणक्खेण अणिमिसे मेणहति NisOu. 1.20.9; Apa. जे अवसाण मयरहर अणिमिस VaddhaCa. 10.10.6.

अणिमिस (a-nimisa < a-nimiṣa) *m.* 'a non-winking being' i.e. a god, a heavenly being, JM. समणा दो वि तओ ते

कालं काऊण अणिमिसा जाया। सोहम्मदेवलोगे BhuvKevCa. 1740.

अणिमिसं (a-nimisaṃ < a-nimiṣaṃ) *adv.* without winking, unwinkingly, M. किं ण अणिओ सि बालअ गामणिभूआइ गुरुअण-समक्खं। अणिमिसमीसीसि वलंत-वअण-णअणअ-दिट्ठेहि G&SaSa. 4.70; JM. दहसि हत्थेण मुलं जं जंपसि अणिमिसं पलोयंतो VajLag. 612; Apa. कहिं वि तहसेहिं उच्छले वि को वि अणिमिसं। पियर पियअहर SudCa. (N.) 7.18.13.

अणिमिसकेउ (a-nimisa-keu < a-nimiṣa-ketu) *m.* 'fish-bannered', the love-god Madana, Apa. इयथंतु गुणवंतहु अणिमिस-केउकवंतहु MahāPu.(P.) 58.1.11.

अणिमिसच्छ (a-nimisaccha < a-nimiṣākṣa) *adj.* [f. -ī] with unwinking eyes, AMg. सव्वे (विमाणा) अवट्ठियवया सयंयभा अणिमिसच्छाय DevTha. 274; JM. एगनिसं तु पवजो शायर साहु अणिमिसच्छो वि AvTi.(H) 784a.7; नयरजुवहंओ। पेच्छंति ... हरितेणं अणिमिसच्छीओ PanmCa (V.) 8.169; णिज्जाइ अणिमिसच्छो सेसिदिय-मुक्कनावरो Dhutt. 1.69; M पेच्छंति अणिमिसच्छा पहिआ हलिअस्स पिट्ठंउरिअं G&SaSa. 4.88; 1.73; *adv.* without winking the eyes, M. कीस उण अणिमिसच्छं अलद-लक्खं पलोयंति Līa 482.

अणिमिसजोअण (a-nimisa-joaṇa = a-nimiṣa-locana (dyotana?)) *adj.* with unwinking eyes, Apa. विहुणियसिह भरुअखिल्लकोयणु परं परं विभर अणिमिसजोअणु BhaviKa. 63.12 [cf. णयणम्मि जोअणं DeNaMa. 3.50]

अणिमिसणअण (a-nimisa-naaṇa < a-nimiṣa-nayana) *adj.* with winkless eyes, M. अणिमिसणअणो सअलो जीए देवीकओ गामो G&SaSa. 593.

अणिमिसणयण (a-nimisa-ṇayana < a-nimiṣa-nayana) *n.* [also अणिमिसनयण] winkless eyes, AMg. ईसि पन्मागतें कायणं एगपोगलट्ठिताय दिट्ठीय अणिमिसनयणेहि ĀyārDas. 7.33; M. अणिमिस-णयणालोओ सुरलोओ Līa. 252; Apa. अणिमिस-णयणजुवस्स SapKuCa. 485.7; अणिमिसनयणुक्खिय णिसि जागंतियर Sanderā. 147; *adj.* with unwinking eyes, AMg. अहं एगपोगलनिविट्ठदिट्ठी अणिमिसणयणे ... णं विहरामि Vly. 3.2.22 (3.105); कप्पर से वघा-रियपाणित्स एगपोगलनिरुद्धदिट्ठित्स अणिमिसणयणस्स ... टाणं ठाहत्तय ĀyārDas. 7.73; JM. दुविहं तु निरवसेसं सव्वासेसं तदेकदेसो य। सव्वा-सेसं सव्वे अणिमिसनयणा जहा देवा ViAvBhā. 3489; Apa. अणिमिसन-यणु अणोवसु दित्ति मणुउ न होइ BhaviKa. 152.2; अणिमिसनयणवयणु अवलोयहिं BhaviKa. 304.5.

अणिमिसत्त (a-nimisa-tta < a-nimiṣa-tva) *n.* godhood, divine nature, Apa. विणिण वि संतर्ह मायापुत्तह, अजुह अणिमिसत्तु संपत्तह MahāPu.(P.) 57.27.5.

अणिमिसदिट्ठो (a-nimisa-diṭṭhi < a-nimiṣa-diṭṭhi) *f.* [also "दिट्ठि"] winkless (i.e. fixed) gaze, JM. महामुणियो ... अणिमिस-दिट्ठोय पेच्छमाणो MaViCa.(G.) 18b.2(2); सव्वंमिओ इमीय अणिमिस-दिट्ठोय जोहओ स युवा SurSuCa. 3.173; अणिमिसदिट्ठोय निवो तं साहु सव्वहा निरुवितो पिच्छर KaKoPra. 14.15; Apa. मायाविणि अणिमिस-दिट्ठो किय RiṭNeCa. 10.4.13; अणिमिसदिट्ठिय सुट्टु नियर जणु Jambū-ṢaCa. 8.9.8.

अणिमिसपेच्छि (a-nimisa-pecchi < a-nimiṣa-prekṣin) *adj.* looking with unwinking eyes, M. इय जो जो दीसह अंगावयवाण को वि उहेसो। सो सो ण देह चलिउं अणिमिसपेच्छीण अच्छीणि Līa. 777.

अणिमिसमिहण (a-nimisa-mihuna < a-nimiṣa-mithuna) *n.* couple of fish, Apa. अणिमिसमिहणं रइवसं MahāPu.(P.) 67.5.2.

अभिमिसल्लोचन (a-nimisa-loyana < a-nimiṣa-locana) *adj.* having unwinking eyes, *Apa.* अभिमिसल्लोचणु होए वि बकु Can-dappaCa.(Y.) 8.11.6.

अभिमेल (a-nimesa < a-nimeṣa) *adj.* not winking, *Ś.* (विदूषक) अभिलाषाय मालाय अभिमेलेहि लोभनेहि ... पचभिण्णादा तदा हे लोभबाल Nalpa. 8.10.70.

अभिम्मल्ल (a-nimmalla < a-nirmālya) *n.* not used and faded (garland), *JM.* तुह आणा-ओमालं सिरम्मि भरिओ, जहा अभिम्मल्लं (comm. तत्कालविकसितशतपत्रिकाचम्पकादि दाम) KumCa.(H.) 1.29.

अभिम्मविडे (a-nimmaviḍa < a-nirmāpya) *ger.* without making fit, without refining or perfecting, *JM.* जं पि य दाहं जोगं, जस्स उ वत्तुस्स तं पि दु न सक्का । ओएउमणिम्मविडे तच्छण-दल-वेह-कुस्सेहि KappBha. 217.

अभिम्माअ (a-nimmaā < a-nirmita) *adj.* not performed or discharged, *JM.* नेच्छह संगगमणं ... गरुपखिवक्खेहियसाभियकज्जे अभिम्माए VajJag. 169.

अभिम्माण (a-nimmaṇa < a-nirmāṇa) *n.* not preparing (a studied teacher), *JM.* वरिसतिगं ठाह तहिं, तओ जहिच्छं ठिहं अभिम्माणे GurTaVi. 3.27.

अभिम्माद (a-nimmaḍa < a-nirmāta=anipuṇa) *adj.* not clever, skilful or capable, *JŚ.* जहण करेदि तिगिच्छं बाधिसस तिगि-च्छओ अभिम्मादो । ववहारमयाणंते ण सोधिकाओ विसुज्झेइ BhaĀrā. 453.

अभिम्मुकख (a-nimmukha < a-nirmokṣa) *n.* absence of (final) release, *JM.* नासे य सव्वनासो जीवनासे ण जियमयच्छाओ । तस्सो य अभिम्मुकखो दिक्खवेफुदोसा य ViĀvBha. 2468.

अणिय (aṇiya < aṇika) *n.* front part, prow (Vedle usage), *AMg.* सक्केण महासमुदमज्जं चिट्ठंति, न निमज्जंति मूढाणिया वि पोया Paṇḍa. 7.2 (comm. मूढं नियतदिग्गमनाप्रत्ययं 'अणियं' ति अयं तुण्डं अनीकं वा तत्प्रवर्तकं जनसेन्यं येषां ते तथा पोता बोधिस्या (Prakrit बोधिस्या) p. 115a. 10)

अणिय (aṇiya < aṇika) *n.* army, *AMg.* चमरस्स णं असुरिदस्स ... पंच संगामिया अणिया Thāṇa. 5.57-61(404); सक्कस्स णं देविदस्स पंच संगामिया अणिया Thāṇa. 5.64-65(404); धरणे य नागकुमारिदे ... सत्तण्हं अणियाणं ... संपरिखुडे Vīy. 3.1.13 (3.14); 3.1.16 (3.17); लोभंति या देवा ... सत्तहिं अणिएहि ... संपरिखुडा Nāya. 1.8.202; काली देवी ... सत्तहिं अणिएहि ... संपरिखुडा Nāya. 2.1.10; सक्के देविदे देवराया ... सत्तहिं अणियाणं ... मज्झगए एवमाइक्खइ Uvāsa. 2.40; सक्केण महा-समुदमज्जे चिट्ठंति न निमज्जंति मूढाणिया वि पोया Paṇḍa. 7.2; (comm. मूढं नियतदिग्गमनाप्रत्ययं 'अणियं' ति अयं तुण्डं अनीकं वा तत्प्रवर्तकं जनसेन्यं येषां ते तथा सेऽपि पोता बोधिस्या.); बह्वे रायाणो ... गल्लवुहा-इएहि अणिएहि उत्थरंता अभिभूय हरंति परणारां Paṇḍa. 3.4; सल्लोपाल-अगगहिसिपरिसाणियआयरक्खेहि ... परिखुडा Uvav. 37; सुरियाभे देवे -- सत्तहिं अणिएहि ... सद्धिं संपरिखुडे RāyPn. 7.47; सुरियाभे देवे -- बोहि अणिएहि संपरिखुडे RāyPn. 7.58; विजण. नाम देवे ... सत्तण्हं अणि-याणं ... आहवच्चं कारेमाणे ... विहरइ Jivabhi. 3.350; 3.446; बह्वे मवणवासी देवा ... साणं साणं अणियाणं ... आहवच्चं कारेमाणा विहरंति Paṇḍa. 2.30(177); 2.35(182[2]); 2.41(188); 3.51 [Ldn.]; दाहिणडुमरहे णामं देवे ... सत्तण्हं अणियाणं आहवच्चं कारेमाणे ... विहरइ Jambuddi. 1.45; अट्ट विसाकुमारीओ ... सत्तहिं अणिएहि सद्धिं संपरिखुडाओ Jambuddi. 5.1; पभू णं चदे जोतिसिदे जोतिसराया -- सत्तहिं अणिएहि ... सद्धिं ... दिक्खां भोगां भुंजमाणे विहरित्तए SuraP. 18.23; सत्तण्हं अणियाणं सत्तण्हं अणियाहिबरेणं आहवच्चं कारेमाणे -- विहरइ Kapp.(S.) 9; एवं

संपरिखुडा हरिणेगेमेलिं पावत्ताणियाहिबरेणं देवं सदावेइ Kapp.(J.) 21; *JM.* ततो अणियाभिमुहो गओ VasaHi. 206.27; सत्तण्हं अणियाणं अणियाहि-बरेणं तह य सत्तण्हं KāIka. 124.

अणिवसिया (a-niyamsiyā < a-nivasanā) *adj.* [f.] without garments or articles (of a sādhvī), *JM.* उवेति अक्का वि उ (सती) वच्चपत्तं, अपाउता जा अणिवसिया य KappBha. 4117.

अणियच्छिय (aniyacchiya < a-dṛṣṭa) *adj.* (ppp.) not seen, *JM.* अणियच्छिय-सव्वावयव दुत्थपरिकलियलोयणो जाओ JambūS&Ca. 5.3; [cf. नियच्छिय < निदर्शित PāIaNA. 135]; *Apa.* तहिं अबसरे कंचुर दुक्कु पासु ... अणियच्छिय-पहु पक्खलिय-वाणि PaumCa.(S.) 22.1.8.

अणियट्ट (a-niyatta < a-nivṛtta) *adj.* (ppp.) who has not abstained (from worldly pleasures etc.), *AMg.* इह कामाणियट्टस्स अत्तट्ठे अवज्झरि । सोद्या नेवाउयं मगं जं मुज्जो परिमत्तसई Utt. 7.25.

अणियट्टगामि (a-niyatta-gāmi < a-nivarta-gāmin) *adj.* (Soh. and Śī. can it be a nivṛtta-gāmin?) who goes to a place of non-return (i.e. liberation), *AMg.* दुरणुचरो मग्गो वीराणं अणि-यट्टगामीणं Āyār. 1.4.4.1.

अणियट्ठि (aṇiyatti < anivṛtti) *f.* [also अणियट्ठि] an abbreviation for the 9th stage in the series of *gūṇasthānas*. Tradition gives the word two distinct meanings, (i) *anivṛtti*, non-return, which means a person at this stage will not be permanently downgraded (i.e. lose the quality of *samyaktva*), (ii) *anivṛtti* is explained as non-distinction between the various persons who have reached this stage as regards the purity of thoughts, *JŚ.* अणियट्ठि-बादर-सांपराय-पविट्ट-मुदिसज्जेसु अत्थि उवसमा खवा SaṭṭAg. 1.1.17, (कसायो) ण च एदि पधंसेदुं अणियट्ठी सुक्खेस्साए MāIa. 885(9); सिच्छो सासण मिस्सो अविरदस्समो य देसविरदो य । विरदा पमत्त इदरो अपुव्व अणियट्ठि सुहमो य ... (चउदस जीवसमासा) GomS&(J.) 9; होति अणियट्ठिणो ते पडिसमयं जेस्सिमैक्खपरिणामा विमलयर-ज्ञाणं दुयवइसि-इहि निहङ्गुक्कमवणा GomS&(J.) 57; GomS&(K.) 912; पुरिसं चदु-संजलणं कमेण अणियट्ठिपंचमागेसु GomS&(K.) 101; अणियट्ठि चरमठाणा चत्तारि वि एक्खीणं सुदुमस्स GomS&(K.) 389; *JM.* करणं अट्ठापवत्तं अपुव्व-मणियट्ठि चैव मव्वाणं । इयरेसि पदमे चिय मण्णइ करणं सि परिणामो Paṇḍa-Pra. 3.29 (comm. अन्योन्यं नातिवर्तन्ते परिणामा अस्मिन्नित्यनिवृत्ति-करणम् [quoted in AR.]; न निवर्तते नापैति मोक्षतत्त्वबीजकल्पं सम्यक्त्व-मनासाय इति एवंशीलम्, परिणामो जीवाध्यवसायः Paṇḍa-Pra. 3.29); *Apa.* पुण्ण अपुव्वु अणियट्ठि मणिज्जइ VuddhaCa. 10.38.8.

अणियट्ठि (a-niyatti < a-nivartin) *m.* 1 one of the eighty-eight large planets (*Mahāgṛhaṇas*) (*lit.* which does not retrace its course, *AMg.* जंहुदीवे वीवे ... दो इंगाला .. दो सुव्वता, दो अणियट्ठी ... दो भावकेळ (all astronomical objects are considered as going in pairs) Thāṇa. 2.325(95); तत्थ खलु इमे अट्ठासीति महग्गहा पण्णत्ता, तं जहा -- इंगालय ... सुव्वते, अणियट्ठी SuraP. 20.8; 2 name of a future *Tiṭṭhāṇkara* (*lit.* who does not retreat), *AMg.* चउवीसं तित्थयरा भविस्संति, तं जहा -- ... संवरे अणियट्ठी य विवाए विमते ति य Samav. 476.5; = SamavPra. 251.4; = Titttho. 1114-18; 3 *adj.* (of meditation) non-retrograde (bodily activity becoming subtle or infinitesimal), (the 3rd or 4th type of *śuklādhyāna*), *AMg.* सुक्खेज्जाणे चउव्विडे चउपडोयारे पण्णत्ते, तं जहा -- पुहत्तवित्तके सवियारी, सुदुमकिरिअ अणियट्ठी, समुच्छिण्णकिरिअ अप्पडिबाई Thāṇa. 4.69(247), Vīy. 25.7.246 (25.609); सुक्खेज्जाणे चउव्विडे चउपडोयारे पण्णत्ते, तं जहा -- पुहत्तवित्तके सवियारी, पणत्तवियके अविचारि, सुदुमकिरिअ अप्पडिबाई

समुच्छिन्नकिरिय अभियट्टो Uvav. 30; Utt. 29.41 (Sukh. अनिवृत्ति-
पुण्यनचतुर्थभेदरूपं जनयति p. 393b.15)

अभियट्टवसम (a-niyatti-uvasama < a-nivṛtti-upasama) m. suppression (of Karmans) obtaining at the (9th) stage of spiritual advancement called *niyatti*, JŚ. अवगद्वेदपसु अभियट्ट-
वसम-सुदुमवसमाणमंतरं केवचिरे कालादो होवि ? SaṭṭAg. 1. 6.214.

अभियट्टिकरण (a-niyatti-karaṇa < a-nivṛtti-karaṇa) m./n. [also अभियट्टिकरण] activity or modification at the (9th) *gūṇasthāna* called *niyatti*, JM. पाविऊण य अभियट्टिकरणं CampCa. 14.32; JŚ. अयदचउकं तु अणं संजोगिता पुणो वि अभियट्टिकरणचरिमहि GomSa. (K.) 335; जुगवं संजोगिता पुणो वि अभियट्टिकरणबहुभागं GomSa. (K.) 336.

अभियट्टिगुण (a-niyatti-guṇa < a-nivṛtti-guṇa) m. the (9th) stage of spiritual advancement (*gūṇasthāna*) called *niyatti*, JŚ. गच्छइ विसुदमाणो पविसमयमणंतगुणविसोहीय । अभियट्टि(ट्टि)-
गुणं तस्थ वि सोलइ पयडीओ पावेइ ŚrāA. (V.) 520.

अभियट्टिगुणट्ठाण (a-niyatti-guṇaṭṭhāṇa < a-nivṛtti-guṇa-
sthāṇa) n. the (9th) stage of spiritual advancement (*gūṇa-
sthāṇa*) called *niyatti*, JŚ. अभियट्टिगुणट्ठाणे मायारदिदं च ठाणमिच्छंति GomSa. (K.) 392

अभियट्टिबायर (a-niyatti-bāyara < a-nivṛtti-bādara) m. the (9th) stage of spiritual advancement (*gūṇasthāna*), succeeding *niyatti-bāyara* < *nivṛtti-bādara* and preceding *suhuma-samparāya* < *sākkya-samparāya*, when the gross passions (pride, deceit, anger and greed) are destroyed but the subtle (greed) still survives, lit. non-recurrence of gross passions, JM. मिच्छ-
दिट्ठी सासायणे य तह सम्ममिच्छदिट्ठी य । अविरयसम्मदिट्ठी विरयाविरये
पमत्ते य । ततो य अपमत्तो नियट्टि-अभियट्टिबायरे सुहुमे । उवसंत-खीणमोहे
होइ संजोगी अजोगी य AvTi. (H.) 650a.10-11 (comm. 'नियट्टि-
अभियट्टि-बायरो' ति निवृत्तिबादरोऽनिवृत्तिबादरश्च, तत्र क्षपकश्रेयन्तगतो
जीवग्रामः क्षीणदशनसक्तः निवृत्तिबादरो भण्यते, तत् ऊर्ध्वं लोभानुवेदं
यावदनिवृत्तिबादरः सुहुमे ति लोभान् वदयन् सूक्ष्मो भण्यते)

अभियट्टियज्झाणविसेस (a-niyattiya-jjhāṇa-viseṣa < anivar-
tika-dhyāna-viśeṣa) m. a kind of meditation from which one does not return, JM. पुणो उवायकिरियमणिअट्टियज्झाणविसेसमासा-
इऊण खविऊण भवेवग्गादीणि सिद्धिमणुपत्तो CampCa. 75. 33.24.

अभियट्टिवेदभाग (a-niyatti-vedabbhāga < a-nivṛtti-veda-
bhāga) m. that state of the 9th *gūṇasthāna* called *niyatti* in which the sex-sense persists, JŚ. अइदालं चारिसयाऽपुण्वे अभि-
यट्टिवेदभागे य GomSa. (K.) 872.

अभियण (a-niyana < a-nagna) adj. which counters or covers nakedness, one of the seven/ten types of trees fulfilling different needs of the primitive man, AMg. सत्तविहा रुक्खा ... मसंगया य भिगा चित्तं वा वेव होति चित्तरसा । मणियं वा य अभियणा सत्तमया कप्पक्खळा य Thāna. 7. 66[1](566); दसविहा रुक्खा ... मसंगया य भिगा पुडित्तं वा दीव-जोति-चित्तं वा । चित्तरसा मणियं वा नेहागारा अभियणा य Thāna. 10.142[1](766); Titttho. 46; JM. मसंगा भिगा पुडित्तं च चित्तं वा (य) चित्तरसा । नेहागारा अभियणा सत्तमया कप्पक्खळा ति AvTi. (H.) 111a. 1.

अभियसचारि (a-niyata-cāri < a-niyata-cārin) adj. wandering not regularly (at a fixed time and place), Śi.'s reading for अभियसचारि at Sdy. 1. 6. 6 (अभियसत्त अप्रतिबद्धं परिग्रहा-
P.D. 88

योगाचरितुं शीलं यस्य, असौ अभियसचारी)

अभियसवित्ति (a-niyata-vitti < a-niyata-vṛtti) f. indefinite mode of leading life, i.e. having no fixed abode and livelihood, AMg. आयासंपदा चउविहा पणत्ता, तं जहा — संजमवुवजोगजुसे यावि भवइ, असत्पगहियप्पा, अभियसवित्ति, वुड्ढुत्तलिं यावि भवइ DaA. 4.4.

अभियस (a-niyatta < a-nivṛtta) adj. (ppp) 1 unfulfilled, unaccomplished, AMg. नइवेगसमं चवलं च जीविय, जोवणं च कुसुम-
समं । सोक्खं च जं अभियसं, तिन्नि वि तुरमाणभोजाई Tand. 106; (but comm. says यत्सोक्खं तत् अभियसं तं अनित्यम्); 2 not abstain-
ing from, JM. अभियसे पुण तीए एमंतेणेव इदि अहिगारे । तप्परतं तो भवरागभो दढं अणहिगारे ति YogSa. 10; चउत्थे अणुववने सामाणेण अभियसत्तस दोसा — मातरमवि गच्छेज्जा AvTi. (H.) 823b. 7; 3 unceas-
ing, JŚ. एयं सयलमणंतं अभियसं केवलं पाणं BhaAra. 2104 (comm. निवृत्तिविनाशः)

अभियसकाम (a-niyatta-kāma < a-nivṛtta-kāma) adj. whose desire has not ceased, AMg. परिववयते अभियसकामे अहो य राओ परितप्पमाणे । अन्नप्पमत्ते षणमेसमाणं पप्पोति मज्झं पुरिसे जरे च Utt. 14.14.

अभियसगंधतणह (a-niyatta-gantha-taṇha < a-nivṛtta-grantha-tṣṇa) adj. whose desire for binding (of pleasurable objects or feelings) has not ceased, AMg. अभियसगंधतणहा बहुमोहा सबससेवणाऽसत्ता । (जे) ĀrahPaḍ (V.) 860.

अभियसण (a-niyattana < a-nivartana) n. (when her love was) not given up, JM. बिज्जाहरखिता माणुसो ति अभियसण्णे असमगो व UpPay. 983.

अभियसत्तोस (a-niyatta-dosa < a-nivṛtta-dosa) adj. not abstaining from sin, not absolved of sin, AMg. संवच्छरेणावि य एममेगं पाणं हणंता अभियसत्तोसा । सेसाण जीवाण वहेण लग्गा सिया य थोवं मिहिणो वि तम्हा Sdy. 2. 6. 53(889)

अभियसंत (a-niyattanta < a-nivartat = a-nivartamāna) adj. (pr. part.) not coming, not returning, not going back, JŚ. पुब्बामोगियमणेण आसु गच्छंति तं समादाय । अट्ठिदमणियसंतता य पिट्ठो ते अभियसंतता BhaAra. 1981; M. अभियसंतं चित्तं पडिवालइ अनुगया दिट्ठी LīA. 432.

अभियसमणा (a-niyatta-manā < a-nivṛtta-manas) adj. [f.] whose mind or resolve is undeterred, M. अभियस-मणाए कओ सहसति तथोवणे वासो LīA. 726.

अभियसि (a-niyatti < a-nivartin) adj. a proper name (lit. who does not fall back), Apa. अभियसि वि नामं रितिसारउ Mahā-Pa. (P.) 102.7.4.

अभियसिल्लय (a-niyattillaya < a-nivṛttika) f. the 9th *gūṇasthāna*, stage of spiritual advancement, characterized by no fall (anivṛtti) to the earlier stage, Apa. णिसुणहि गुणठाणाई सि एयई । ... अभियसिल्लउ णवमु अणवउ MahāPu. (P.) 11.29.12.

अभियसिविहार (a-niyatti-vihāra < a-niyata-vihāra) m. random (religious) tour, Apa. इयणेइहि अभियसिविहारहि ... एम खविज्जइ कम्म पुराउ MahāPu. (P.) 7.16. 6.

अभियसी (a-niyatti < a-nivṛtti) f. non-abstinence (from the point of view called *nīcāya-naya*), JŚ. अभियसी य अभिदा अगत्ताऽलोही अमयकुंभो SamSa. 307.

अभियस (a-niyada < a-niyata) adj. [f. -a] indefinite, JŚ. जीवो सहावणियदो अभियसपुणपज्जओव परसमओ Paṭṭosaṭṭh. 165.

अणियदगुणपञ्ज (a-niyada-guṇa-pajja < a-niyata-guṇa-paryāya) *adj.* (soul) which has indefinite or varied attributes and modifications, (qualities and modifications not belonging to the soul, the heretical view), JŚ. जीवो सहावणियो अणियदगुणपञ्जओ'प परसमओ Pañcattī. 153.

अणियदवान (a-niyada-vāsa < a-niyata-vāsa) *adj.* having no fixed abode or habitation, JŚ. खेतपरिमरगणा वि य अणियदवासे गुणा होति BhaĀrā. 142.

अणियदविहार (a-niyada-vihāra < a-niyata-vihāra) *m.* random (religious) tour, JŚ. तत्थ य सुत्तपदाई चत्तालं होति पेयाई । अरिहं, िंगे सिक्खा विणय समाधी य अणियदविहारे BhaĀrā. 67; सम्बत्थ अपडिबद्धो समासदो अणियदविहारो BhaĀrā. 153.

अणियंत (a-niyanta = a-paśyat) *adj.* [√ णिअ = दृश् Hem. (Gr.) 4.181] not seeing, not noticing, not attentive, Apa. अणियंतो कंतहो लज्ज बहतहो माणिणि माणउं जा करइ BhaṇiKa. 214. 21.

अणियंतिद (a-niyantida < a-niyantrita) *adj.* (ppp.) unrestrained, exuberant, Ś. (प्रतीहारी) अणियंतिदकोचीकुलकोलाहला-डम्बरकरंविदसीमन्तो हेमन्तो BāIRA. 5. 31 3.

अणियम (a-niyama < a-niyama) *m.* absence of regularity, exception, JŚ. गारयतिरिक्खणरसुरगईसु उप्पण्णयदमकालम्हि । कोहो माया माणो लोदुदओ अणियमो वापि GomSa. (J.) 288

अणियमा (a-niyamā < a-niyamāt) *adv.* [abl. sg.] not invariably, JM. (उत्पादः) आगासाईआणं तिण्हं परपचओडणियमा SamTa 3.33.

अणियमित (a-niyamita < a-niyamita) *adj.* (ppp.) uncertain, irregular, JM. पुब्बाणुपुब्बिओ ते पदमं पक्खणुपुब्बिओ छट्ठं । जायइ णणिज्जमाणं अणियमितमणणुपुब्बीय ViĀvBhā. 636 (v. l. अणियमित)

अणियमेत्ता (a-niyamettā < a-niyamya) *ger.* not having disciplined (by ascetic practices such as penances etc.), AMg. इह जीवियं अणियमेत्ता पभट्टा समाहिजोएहि Utt. 8. 14.

अणियय (a-niyaya < a-niyata) *adj.* (ppp.) [also अणियत, अनियय] 1 not predestined, (but caused by self exertion, circumstances and inherent nature etc.), AMg. एवमेताई जंपेता बाला पंडियमाणिणो । णिययाडणिययं संते अत्राणंता अबुद्धिया Sāy. 1.1. 2.4, अणियया सव्व भावा Uvās. 6.20; 6.21; 6.23; 6.28 [Ldn.]; 2 unrestrained, fickle, indeterminate, AMg. तं च पुण वदंति केई अलियं पावा ... उच्चच्छंश अणियगहा अणियता छेदेण सुक्खायी भवति अलियाहिं जे अविरया Pañhā. 2.3; 3 [f. -ā] indefinite, not fixed AMg. पुट्टिकाइया सव्वे असण्णी असण्णीभूयं अणिययं वेदणं वेदेति Pannav. 17.20 [Ldn.], ता सव्वा वि णं मंडलवता ... अणियता आयाम-विकलंम-परिकेलेवेणं आहिता ति वएज्जा SāraP. 1. 26; JM. आवस्सयं अणिययं करेइ होणातिरित्तविवरीयं VavaBhā. 1 p. 118; सति लंभम्मि अणियया (वसति-पालः) KappBhā. 567; पव्वज्जा सिक्खावत अस्थगहणं च अणियओ वासो ViĀvBhā 7; विसयपरिमाणमनिययमपत्तविसयंति तस्स मणसो व्व । मणसोडवि विसयनियमो न क्कमइ जओ स सव्ववथ ViĀvBhā. 246; 4 having no specific destination, AMg. एसणासमियो लज्जू गामे अणियओ चरे Utt. 6.16.

अणिययल्लभ (a-niyaya-lābha < a-niyata-lābha) *m.* indefinite or uncertain obtainment, JM. भिक्खासदो चेवं अणिययल्लम-विसओ ति एमादी PañcāPra. 18. 83.

अणिययवास (a-niyaya-vāsa < a-niyata-vāsa) *m.* absence

of a fixed abode or habitation, AMg. वंसणसोही विरकण भावणा अइसययकुत्तलत्ते । जणवयपरिच्छणा वि य अणिययवासे गुणा हुति ĀrāhPaḍ. (V.) 100.

अणिययविहार (a-niyaya-vihāra < a-niyata-vihāra) *m.* random (religious) tour, AMg. पदमस्स परिकम्मविहिदारस्स पक्कारस पडिदाराई ... अणिययविहारो ĀrāhPaḍ. (V.) 67.

अणिययसहाव (a-niyaya-sahāva < a-niyata-svabhāva) *adj.* (Karmān) of unstable nature (in respect of fruition), JM. अणिययसहावमेयं सोवक्कमक्कमुणो सरूवं तु UvPay. 340.

अणियल (a-niyala < a-nigada) *adj.* unfettered, without a fetter, JM. सिण्हेहो हि णाम अरज्जुओ बंधणविमंसेओ अणियलो गोतिणिवासो CampPa 334. 12.

अणियवट्ठि (a-niyavattī < a-nivartin) *adj.* proper noun, v. l. for अणियट्ठि PrāProN.]

अणियस (a-niyasa < aniyasa ?) *v. l.* for अणीयस given in PrāProN.]

अणियाण (a-niyāṇa < a-nidāna) *adj.* [also अनियाण, अणि-दाण] free from desire (for pleasurable outcome of penances), free from sin of coveting (pleasure as a result of religious conduct), AMg. जे णिव्वुडा पावहिं कम्महिं अणिदाणा ते विद्याहिवा Āyār 1.8.1.4; 1.4.3.2, एत्थ वि समणं अणिसिंसते अणिदाणं ... आदाणातो पुब्बं पडिविरते Sāy 1.16. (635); तए णं से खंदे क्कामण-सगोसे अणगारे जाते ... अनियाणे अप्पुस्सुण Viy. 2.1.37 (2.55), येरा भयवतो ... सोही अणियाणा अप्पुस्सुया Viy. 2.5.12 (2.95); (मेहे) अणगारे ... सोहिण अणियाणे अप्पुस्सुण Nāya 1.1.104; समणे ... अणि-याणे अगारवे Pañhā. 10.1; 10.11; अणगारा भवति ... अणियाणा अप्पुस्सुया Uvav. 126; अनियाणे अकोउडहे य जे स भिक्खू Dhamve. 10.13; नियत्तो हाससोगाओ अनियाणो अवधणो Utt. 19.91; सुक्कज्जाणं जिह्वाएज्जा अणियाणे अकिंचणे Utt. 35.19; सम्मईसणरत्ता अनियाणा सुक्कंसमोगादा Utt. 36.257; JŚ. Māla 70(2); समणोई संजय-विश्य-पडिहय-पक्कखायापावक्कम्मो । अणियाणो दिट्ठिंसपओ मायामोसविज्जओ Āv. 30; JM. कुणओ व पसत्थालंभणस्स पडिधारमप्पसावज्जं । तवसंजमपडियारे च सेवओ भम्ममणियाणं JhāṇSa. 12; सुद्धासयजोगेणं अणियाणो भवविरागाओ PañcāPra 19.41; *m.* one who is free from desire etc., AMg. तिबिहणे वि पाण मा इणे, आयहिण अणियाणसंतुडे Sāy. 1.2.3.21.

अणियाणभूय (a-niyāṇa-bhūya < a-nidāna-bhūta) *adj.* who gives no offence to creature or who is free from inflow of Karmas, AMg. अपडिण्णे भिक्खू तु समाहिपत्ते अणियाणभूतेसु परिव्व-एज्जा Sāy 1.10.1 (comm. Śī न विद्यते निदानारम्भरूपं भूतेषु जन्तुषु यस्यासावनिदानः, अनाश्रवभूतः कर्मोपादानरहितः p. 188) NB. Śī. reads 'अणियाण भूतेसु'. AMgD quotes अणियाणभूतसु परिव्वएज्जा.

अणियाहिवह (anīyāhivai < anikādhīpati) *m.* [v. l. अणि-याहिवति, अणियाहिवति, अणियाहिवति] head or chief of army (mostly of the gods), AMg. अणियाहिवई देवा ... माणुसं लोगं इव्वमागच्छंति Thāṇa. 3.80(142); 4.443(324); चमरस्स णं असुरिदस्स ... पंच संगामित्ता अणियाधिवती पन्नत्ता Thāṇa. 5.57(404); 58; 59; 60; 64(404); धरणे ... सत्तण्हं अणियाहिवईणं ... जाव विहरइ Viy. 3.1.13 (3.14); सत्तहिं अणियाहिवईहिं संपरिवुडा Nāya. 1.8.202; सक्के ... अणिया-हिवईणं मज्झमए एवमाइक्खइ Uvās. 2.40 [Ldn.]; ते (भवणवासिणो देवा) तत्थ ... साणं साणं अणियाहिवतीणं ... सामितं करेमाणा ... विहरंति Pannav. 2.177(MV.); छरियाभे देवे ... सत्तहिं अणियाहिवईहिं ... संपरिवुडे विहरइ SāyPa. 7; पक्कस्थियेणं सत्तण्हं अणियाहिवईणं सत्ता मदासणे विउव्वइ Sāy-

Pa. 48; (विजय नाम देवे) ... सत्तण्हं अणियाहिबर्णं सोलसण्हं आयरक्ख-
हेवसाहसीणं आणा-ईसर-सेणावच्चं करेमाणे ... विहरर Jivabhi. 3. 350;
अणियाहिबर्णं पक्खतिभेणे सत्तेव होति जंबूओ Jambuddi. 4. 151(2);
देवे ... सत्तण्हं अणियाणं सत्तण्हं अणियाहिबर्णं भोगमोगाई भुंजमाणे विहरर
Jambuddi. 1. 45; सत्तहिं अणियाहिबर्हि ... दिव्वाइ भोगमोगाई भुंजमाणे
SāraP. 18. 23.

अभियोग (anīyoga < anuyoga) *m.* inquiring into (or
obtaining the knowledge of) the scriptures, JŚ. अह विस्थारप-
सोऽभियोगदो होदि पाइओ Māla. 691(7) cf. **अणुयोग**.

अभियोगदार (anīyogadāra < anuyogadvāra) *m.* [also
अभियोगदार] 1 name of an Ardbamāgadhī Āgama text, AMg.
इगबीस सहस्साई वासाणं बीरमोक्खगमणाओ । अभियोगदारनंदी अब्बोच्छिन्ना
उ जा तित्थं Tittho 866; 2 n. ways or methods of inquiring
into (or obtaining the knowledge of) the scriptures, JŚ. पाउ-
णिकखेव-गय-पयस्थ-गिरुत्ति-अभियोग-दारेहिं मंगलं पक्खिज्जदि SatAg. 1. 9 1.

अभियोगद्वारसमासावरणीय (anīyogaddāra-samāsāvaranīya
< anuyogadvāra-samāsāvaranīya) *adj.* (the Karman) which
obscures the aspect of scriptural knowledge called *anuyogaddāra-*
samāsa, JŚ. सुदगाणावरणीयस्स कम्मस्स बीसदिबिधा पक्खणा कायव्वा
भवदि । ... अभियोगद्वारसमासावरणीयं SatAg. 5. 5. 47-49

अभियोगद्वारावरणीय (anīyogaddārāvaranīya < anuyoga-
dvārāvaranīya) *adj.* (the Karman) which obscures the aspect
of scriptural knowledge called *anuyogaddāra*, JŚ. सुदगाणावरणीयस्स
कम्मस्स बीसदिबिधा पक्खणा कायव्वा भवदि । ... अभियोगद्वारावरणीयं
SatAg. 5. 5. 47 & 49.

अणिरह (anī-rai < ana-rati=a-rati) *adv.* without plea-
sure, Apa. अणिरह बीयइ कम्मि अवसु मणि पच्छुत्ताणिय Sādehā.
3. 199 (comm. अनिरुपितं कार्यं) (v. l. अणरह, अणुरह)

अणिरिक्ख (anīrikka) *Deśī. adj.* not independent, M. अन्हे
अणिरिक्खाओ सुण्णघरं रक्खिअब्बं पो Dhvanyā. p. 352.

अणिरिक्खिय (a-nīrikkihiya < a-nīrikṣya) *ger.* [also
अनिरिक्खिय] not having inspected, JM. अनिरिक्खियामसिज्य थंडिले
ठाणमाइ तेवंतो । हिंसाभावे वि न सो कडसामइओ पमायाओ SāvPaṇ. 315.

अणिरिण (aṇirina < an-rina) *adj.* free from or acquitted
of debt or obligation, Ś. (चेटी) अय्यउत्तं अणिरिणं करिस्सामि सि
एवं करेदि Carud. 3. 16. 27; (मियंवादा) अज्जस्स वज्जेणे अणिरिणा दाणि
एसा Śak. p. 13. 15(1)

अणिरुद्ध (a-nīruddha < a-niruddha) *m.* [also अनिरुद्ध]
son of Pradyumna and Vaidarbhi, AMg. इमं च णं कच्छुल्लनारए ...
पञ्जुल्ल-पईव-संब-अनिरुद्ध-निसड-उम्मुय-सारण-गय-सुमुह-दुम्मुहाईणं जायवाणं
... हिययदइए Nāya. 1. 16. 186; एवं अणिरुद्धे वि (सिद्धे) नवरं पञ्जुण्णे
पिया वेदइओ माया Antag. 73; धण्णा णं ते ... पञ्जुण्ण-संब-अणिरुद्ध-
दइणेमि-सक्खणेमिप्पभिईओ कुमारा जे णं ... अरहओ अरिडुणेमिस्स अंतियं
पव्वइया Antag. 78; भुज्जो बलदेव-वासुदेवा य -- पञ्जुण्ण-पविब-संब-
अनिरुद्ध-निसड-उम्मुय-सारण-गय-सुमुह-दुम्मुहादीण जायवाणं ... हिययदइया
Paṇhā. 4. 5.

अणिरुद्धिअ (a-nīrūvīa < a-nīrūpya) *ger.* not having con-
sidered, JM. अणिरुद्धिय-परिणामा सहसंखिय जे नरा पयइति । न हु ताण
कज्जसिद्धी अह होइ न सुंदरा होइ MaṇoKa. p. 301. pā. 583; M. (पारि-
पाथक) अणिरुद्धिअ णिअइयाकअं णिदं CandLe. 1. 10.

अणिल (aṇila < anila) *m.* [also अनिल] [PaṇLaNā. 29]
1 wind, AMg. बंजानिलपइयत्तिक्खशरानिवायववरं वासं वासिहिंति Vy.

7. 6. 31 (7. 117), Jambuddi. 2. 181; (एवं से संजते) ... अपडिबडे अनिलो
अव Paṇhā. 10. 11; (अणगारा) अणिलो इव निरालया Uvav. 27; RayPa.
813; Jambuddi. 2. 68; निवायं वाणिलहत्तो (साणं मण्णे) IsiBhā.
45. 29; सोयग्गिणा आवगुण्णिणेण मोहाणिला पज्जलणादियं Utt. 14. 16;
JM. अणिलचलियकयलीपसं विव वेविरसरीरा CaṇpCa. 7. 12; चुल्लुल्लमा-
णाणिलेण कय-कन्दे KumāCa.(H.) 6. 87; JŚ. दीवेहिं ... मंदचलमंदाणिल-
वसेण पणंत अक्कीहि ŚrāA (V.) 436; M. वेलाणिल सीअरोल्लवण-हरिअअं ।
पत्थाणं पदमागयमलयाणिल पितुणियं वसंतस्स Līla. 74; अण्णोण-पेहुणा-
णिल-हीरंत-विसंठुला सेला GāṇḍVa. 227; मंदं मज्झं खेलमाणाणिलाहु । ...
जाया तत्तो (हुंदावणाओ) दिव्वतोसाण सीमा ŚīlKa. 5. 3, Apa दाहिण-
मंदाणिलचलियदुमदलं JasCa. 2. 16. 1; पव्वाणिलेण उम्मुच्छमाणु Jambū-
ŚāCa. 6. 8. 5; 2 wind-body conceived as a living being having
only one sense viz. that of touch, AMg. इमे य एगिदिण वराय तसे य
अण्णे तदस्मिण चेव तणुसरीरे समारंभंति ... अणलाणिल-तणवणस्सतिगण-
निस्सिय य Paṇhā. 1. 13, (समारंभंति) सुण-वियण-तालयं-पेहुणमुह-
करयल-सागपत्त-वत्थमादीणहिं अणिलं Paṇhā. 1. 17; अणिलस्स समारंभं
बुद्धा मंभंति तारिंसं । सावज्जबहुलं चयं नेयं ताईहिं सेवियं Dasaue. 6. 36;
JM. पुह-जल-जलणाणिल-गोच्छ-गुम्म-बलीला-वणस्सइ-तसाणेव-भव-भेय-
संकुलं भव-संसार-सागरं KuvMāKa. 2. 4; JŚ. अणिलाणलकाइया य तेसु तसा
Paṇṇatthi. 111, 3 nir-bodied spirit capable of assuming differ-
ent forms at will, JM. कालेण्डणिलवहारो KappBhā. 163 (comm.
वायुकायिकैकियशरीराणि बद्धानि पयोपमस्यासङ्ख्यभागमात्रेण कालेनापह-
ियन्ते); (i) father of a legendary king named Java, JM. किं वा
तुमेऽनिलसुतो न स्मयपुक्खो जवो राया KappBhā. 1154; (ii) a
Vidyādhara king, JM. जाओ ... एत्तो . अणिलो य चंडो य Paum-
Ca (V.) 5. 204; (iii) Hanumat's father, Apa. अणिल-पुत्तु लज्जाविड
यिड हेट्टाणु PaumCa.(S.) 45. 10. 1 (FN. इनुवंत); 4 wind as a
super-natural weapon, Apa. ता धणविज्ज खगिदं मंडिय कुंदरे सा विहु
अणिलिं दंडिय CandappaCa.(Y.) 4. 14. 4.

अणिलकुमार (aṇila-kumāra < anila-kumāra) *m.* class
of gods having celestial abodes (Bhavanavāsi deva), Apa. पुणु
छणवइलक्ख णिरु रम्मइ होहि अणिलकुमार सुरहम्मइ DhamPa. 6. 4. 9.

अणिलय (a-ṇilaya < a-nilaya) *adj.* houseless, Apa. जो
अणिलउ अह बरायभट्टु BhaviKa. 339. 11.

अणिलललिअ (aṇilalālia < aṇilalālita) *m.* name of a monk,
capable of moving in the sky, JM. विहरंता मुणिवरा गयणगामी ।-
जयमंतोऽणिलललिओ अवरो विय हवइ जयमित्तो PaumCa.(V.) 89. 1 2.

अणिलवहार (aṇilavahāra < aṇilāpahāra) *m.* (duration)
of the wind-bodies up to their end, JM. कालेण्डणिलवहारो कालेहि उ
सेसकायाणं KappBhā. 163 (comm. कालेनानुयोगः अनिलानां वायुकायि-
कानामपहारः)

अणिलविहुय (aṇila-vihuya < anila-vidhuta) *adj.* (ppp.)
shaken or tossed by the wind, Apa. अणिलविहुयकलोलहयवलं (सरवरं)
SudCa.(N.) 7. 18. 8.

अणिला (aṇilā < anilā) *f.* [also अनिला] name of the first
woman disciple of Tirthankara Nami, AMg. (जिणाणं सिस्सिणीओ)
... अणिला य नमिजिणे Tittho. 469; JM. अनिला, जक्खदिअ सह पुप्फचूला
य । चंदण सहिया उ पवत्तिणीओ चउबीसजिणवरिंठाणं PavSāro. 308-309.

अणिलामइ (aṇilāmai < aṇilāmayin) *adj.* suffering from
morbid affection of the humour called wind (vāta=aṇila), aṇīl-
lōt with gout or rheumatism, JM. तरच्छचम्मं अणिलामइस्स कडि
व वेदेति जहि व वातो KappBhā. 3817.

अणिक्कासि (anilāsi < anilāsin) *m.* living on air i.e. snake, *Apa.* अणिक्कासिहि किं परं पोसिज्ज *MahāPu.(P.)* 14.12.7.

अणिलुक्कन्तसिणेह (a-nilukkanta-siṇeha = a-truṭṭita-sneha) *adj.* [Hem.(Gr.) 4.35] with affection not broken, *JM.* अणिलुक्कन्तसिणेहो गडडो पेसीअ तुज्झ कए *KumāCa.(H.)* 8.78.

अणिल्ल (anilla) *Deśi. n.* early morning, dawn, *अणिल्लं* अणोलयं अणुदवि अणुबलं एते चत्वारः प्रभातवाचकाः *DeNāMā.* 1.19.

अणिल्लच्छिय (a-nillañchiya < a-nirāñchita) *adj. (ppp.)* (of oxen etc.) not marked (on the skin with red-hot iron nail), *AMg.* श्वेते दुवालस आजीविओवासगा ... अणिल्लच्छियहि अणक्कमिणेहि गोणेहि तसवाणवज्जएहि वित्तेहि (छेत्तेहि) वित्ति कप्पेमाणा विहरति *Vij.* 8.5.12 (8.242) (comm. अवर्द्धितकैः अनस्तितैः)

[**अणिल्लिय** (anilliya < anilā) *adj.* [l. -ā] noted in *AMgD.* as a *v.l.* for आणिल्लिय (ā-nilla) brought]

अणिवत्तण (a-nivattana < a-nivartana) *adj.* not returning, not coming back, *Apa.* मोक्खहो फट्ठ पुणरवि अणिवत्तणु *SudCa.(N.)* 1.10.6.

अणिवार (a-nivāra < a-nivārya) *adj.* unavoidable or continuously (flowing), *Apa.* तं पई पुणु दंसण-जलधारहि संचिवि बड्डारिउ अणिवारहि *VaḍḍhaCa.* 4.2.11.

अणिवारण (a-nivāraṇa < a-nivāraṇa) *n.* non prevention, *JM.* (इत्यकम्) कारावणमभियोगो परस्स इच्छस्स वा अणिच्छस्स । काउं सयं परिणते, अणिवारण अणुमती होइ *NisBhā.* 589 (comm. जो सयं अप्पणो इत्यकम् काउं परिणतो, तं अनिवारैतस्स अणुमती भवति)

अणिवारिअविरिय (a-nivāria-viriya < a-nivārita-vīrya) *m.* name of a king, the maternal uncle of king Ativīrya, (*lit.* whose powers cannot be obstructed), *JM.* अणिवारियविरियो वि य ... एए सावणसहिया समागया निययमाउलगा *PāumCa.(V.)* 37.11.

अणिवारिय (a-nivāriya < a-nivārita) *adj.* [l. -ā] (ppp.) not prevented, unopposed, not controlled, *AMg.* तए णं से चिलाए दासवेइ ... अणिवारिए सच्छंदमई *Nāya.* 1.18.17; तए णं से काली अज्जा . अणिवारिया *Nāyā.* 2.1.38; से उज्झियए दारए ... अणिवारए *Vibhā.* 50; *JM.* अणिवारिय-पह-पसरो (ससी) *KumāCa.(H.)* 6.15, जण-मणाई मोहंति पुणवहुकड्कसा । अणिवारियविसमविसा रोसाणुकसिणमुयय व्व *SubhāPajjSām.* 6; तहा वि माण-महारक्खसपराहीणेणमणिवारियं *KuṇvMāKa.* 54.30; *M.* हिअअ उण तेण समं अज्ज वि अणिवारियं भमइ *GAŚaSa.* 7.58; *Apa.* पुत्तह जम्मि तम्मि अइ-रम्मउं वद्धावणउं कारियं । बंधण-मोयणाइ दीणाइहि दाणु तहा अणिवारियं *VibhāKa.* 10.26.13; से विद्धंसिय हरि वहरिण । गरुडेण समरि अणिवारिएण *VaḍḍhaCa.* 5.22.7; अह विग्गइ अणिवारियह फलहि कि अज्झवसाय *SāDhaDo.* 122.

अणिवारियप्पसर (a-nivāriya-ppasara < a-nivārita-prasara) *adj. (m.)* whose spread is not obstructed or controlled, *JM.* एव पुरिसं विय एरिसंतमणिवारियप्पसरं *UvPay.* 348; दुलहं सुहं अणिवारियप्पसरो मच्चू *Erz.* 14.21.

अणिवालिद (a-nivāliḍa < a-nivārita) *adj. (ppp.)* uncontrolled, not obstructed, *Mg.* (क्षयणक) पढमं दाव एत्थ कए लोअइअ अणिवालिदं निक्कमणप्पवेशे आशि *MudrāRā.* 124.8.

अणिविट्ठ (a-nivittṭha < a-nivittṭa) *adj. (ppp.)* (also अणिविट्ठ) unaquired, unobtained, unowned, *JM.* नाणिविट्ठं कम्मति *NisBhā.* 4501; गोवो साहुं उवाळमो भणति ण अणिविट्ठं अणिवित्तियं अणुप्पातं अणिरजंतं कम्मति *NisCu.* 3.434.8; तं किमेअ गोसामी अणिविट्ठं देति *NisCu.* 3.434.10.

अणिविण्ण (a-nivinna < a-nirvinna) *adj.* [also अणिविण] not depressed or fatigued, *Ś.* (चेटी) एवं च किं तु वं रक्खिदो सो अय्यो अ अणिविण्णो भविस्सहि *Cārud.* 4.5.21; *Apa.* भिडियई अणिविण्णं वेणिं मि सेण्णं मिहुणं जेम अगुरत्ताई *PāumCa.(S.)* 17.10.10.

अणिवित्ति (a-nivitti < a-nivṛtti) *f.* no abstention, no return from, *JM.* गच्छेतेहि य हिट्ठं वणियगिहं बइसंतं महावोरं । हिंसाअणिवित्तीयं वियंमियं कुलविणासकरं *UvPay.* 575; हिंसाए नियत्ता इ एयअणिवित्तीयं अहो पावा *UvPay.* 578; *Apa.* तथयउ वज्जिअइ चोरकम्म ... ज जससरीरि अणिवित्तिं साहुं *CandappaCa.(Y.)* 2.4.16

अणिवित्तिकरण (a-nivitti-karana < a-nivṛtti-karana) *n.* (the stage of spiritual progress) from which one cannot turn back, *JŚ.* अणिवित्तिकरणमं णवमं गुणठाणयं च अणिविग्गम *BhāĀrā.* 2091

अणिवूढ (a-nivūḍha < a-nirvūḍha) *adj. (ppp.)* not proved true, *AMg.* भंते । एएसि पदाण पुब्बि अण्णाणयाए ... अणिसिद्धाणं अणिवूढाणं . एयमट्ठं णो सहियि *Sāy.* 2.7.34 [Ldn.]

अणिवेइय (a-niveiya < a-nivedita) *adj. (ppp.)* not told, not informed, not declared, *JM.* अणिवेइओवल्लमं य राया सव्वधणा-वहारेण सरीरदंणेण य नो खमिस्सइ सि *SamarāKa.* 90.7.

अणिवेयण (a-niveyana < a-nivedana) *n.* not informing, not telling, *JM.* अप्पाउहस्सिअप्पण पउत्ति अणिवेयणं च मग्गस्स । आहारादिनिरोहा पउत्तिकहेणेण पडिभंदो *UvPay.* 60.

अणिवेसिय (a-nivesiya < a-niveṣita) *adj. (ppp.)* not placed on, *Apa.* (कुंडउरि राउ सिद्धत्थु) अणिवेसिय णियमंडलकुरंगु जो भुवणइनु अविहंदिंयु *MahāPu.(P.)* 18.6.11.

अणिव्वडिय (a-nivvaḍiya < a-nirvartita) *adj. (ppp.)* unaccomplished, unfulfilled, *JM.* किमणेण अणिव्वडिय-पुरिसवारेण पुव्व-पुरिसज्जिएण विहववित्थरेण *DhammoMā.* 3.14.

अणिव्वण (anivvāna = sacitta) *Deśi. (?) n.* living matters, *JM.* भत्तएए वा जं द्वियं तं वेप्पति । एतेसि असति अणिव्वणं पि वेप्पति सच्चित्तं *NisCu.* 1.67.24.

अणिव्वत्त (a-nivvatta < a-nirvṛtta) *adj. (ppp.)* not developing, not possessing (three paryāpti), *JŚ.* छप्पि य पज्जत्तीओ बोधव्वा होति सण्णिकायाणं । एदाहि अणिव्वत्ता ते पु अपज्जत्तया होति *MāKa.* 1049(12)

अणिव्वत्ति (a-nivvattiya < a-nirvartita) *adj. (ppp.)* not developed, *JM.* गोवो साहुं उवाळमो भणति ण अणिव्वट्ठं अणिव्वत्तियं अणुप्पातं अणिरजंतं कम्मति *NisCu.* 3.434.8.

अणिव्वलिद्ध (a-nivvalida < a-nirmalita) *Deśi. (?) adj.* not cleansed i.e. dirty, *JŚ.* कडुयम्मि अणिव्वलिद्धम्मि दुद्धिइ कडुयमं व जइ खीरं *BhāĀrā* 733; *JM.* ĀrāhPaḍ (V.) 453.

अणिव्वहणसील (a-nivvahaṇa-sīla < a-nirvahaṇa-sīla) *adj.* one who is unable to perform, *Ś.* (अवलोकित) अइ अणिव्वहणसीले *MāMā.* 8.4.1.

अणिव्वहंत (a-nivvahaṇta < a-nirvahaṇta) *adj. (pr. part.)* not being able to maintain, *JM.* थोवदिग्गमज्जे चेव समागं दालिइ । अणिव्वहंता य गया गाममेगं *JugāJiCa.* 77.12.

अणिव्वान (ā-nivvāna < a-nirvāna) *n.* lack of satisfaction, *JM.* कीलादिसल्लजोगा होति अणिव्वानमादिया दोसा *PāṇicāPra.* 7.13; *adj.* restless, dissatisfied, *M.* णिहा-सुव-परिहरिओ असमीहिय-मज्झो अणिव्वानो *LīMā.* 941.

अणिव्वानमग (a-nivvāna-magga < a-nirvāna-mārga)

m. the path of non-liberation, the path not leading to liberation, AMg. एस ठाणे अणारिए ... अणिव्वाणमगे Sdy. 2.2.32(710); 2.2.57(712), 62, 75.

अणिव्वीय (a-nivvīya < a-nirbīja) *adj.* [wrong division] of. जं हवदि अ (=य)णिव्वीय Māh. 828. cf. **णिव्वीय**.

अणिव्वुइ (a-nivvui < a-nivvūti) *adj.* insatiable (pride), non-attachment, Apa. सुहि-सयणेहिं दयावरेहिं सो परिपालु बालु । बंधु अणिव्वुइ गारु जायउ आलिहं आलु PāN&Ca. (P) 7.12.11.

अणिव्वुइ (a-nivvui < a-nivvūti) *f.* anxiety, disquietude, JM. जह इंदोणिव्वुइ (Acc.) मए नीओ PāN&Ca. (V.) 70.47.

अणिव्वुड (a-nivvuda < a-nivvūta) *adj.* (ppp.) [also अनिव्वुड] not fully satisfactory or purified, AMg. अणिव्वुडे घायमुवेइ बाळे Sdy. 1.5.1.5; (तेसिमेयमणायणं निगंधाण महेसिणं) — तत्ताणिव्वुड-मोइतं आउरस्सरणाणि य DāsaVe. 3.6; तेसिमेयमणायणं निगंधाण महेसिणं ... मूलए सिंगवेरे य उच्छुखे अणिव्वुडे DāsaVe. 3.7.

अणिव्वुत्त (a-nivvutta < a-nivvūta) *adj.* (ppp.) unfulfilled, unaccomplished, Ś. (बात्री) अणगिसखिअं बीणावन्देसेण दिष्णा अत्तणो चवलदाए अणिव्वुत्तविवाहमंगलो एव्व गदो SvapnaVā. 6.11.4.

अणिव्वुड (a-nivvuda < a-nivvūta) *adj.* (ppp.) not satisfied, JŚ. आहट्टिणं निगमवि परस्स महिलं लभितुं दुक्खेण । उप्पित्तमावि-सत्थं अणिव्वुडं तारितं चेव BhaĀra. 925 (comm. अणिव्वुडं असंतुष्टं)

अणिव्वुद्ध (a-nivvūddha < a-nivvūddha) *adj.* (ppp.) not accomplished, not produced, M. लहुअंति लहुं पुरितं पव्वअमेतं पि दो वि कज्जाइ । णिव्वरणमणिव्वुद्धे णिव्वुद्धे जं अ (?) च णिव्वरण GāSāSa. 3.35; तेण अणिव्वुद्धमअ व्व ताण गरुमा गुणा होति GauḍVa. 895.

अणिव्वेय (a-nivveya < a-nirveda) *m.* [also अणिव्वेय] absence of dejection or despondency, JM. इयाणि अणिव्वेय संचय य एक्केवे उदाहरणं सम्मणवाणिओ DāsaVeTī. 107b.1; विज्जासिप्पमुवाओ अणिव्वेओ संचओ य दक्खत्तं । सामं दंडो भेओ उक्कपयाणं च अत्थकइ DāsaVeNi 188.

अणिसंसा (a-nisamsā < a-nīśamsā) *adj.* [f.] not cruel, kind, benevolent, Ś. (पुरुष) चंदउत्तस्स जणवेदे अणिसंसा पडिवत्ती MudrāRā. 172.3.

अणिसट्ठ (a-nisattha < a-nisr̥ṣṭa) *adj.* (ppp.) [also अणीसट्ठ] not separated, or divided, of common ownership, AMg. तं भिक्खुं उवसंक्रमितुं गाहावती ब्या — अहं खलु तव अट्ठाए ... पामिअं अक्केज्जं अणिसट्ठं अभिहं आहट्टुं चेतेमि Āyār. 1.8.2.1-2 (comm. अणिसट्ठं परकीयं यत् तदन्तिके तिष्ठति न च परेण तस्य निसट्ठं दत्तं तद्); 2.1.12 17(331); 2.2.3-8(413-414); 2.5.5-10(555); 2.6.4-9(590); 2.8.3 8; 2.9.3-8; 2.10.4-9; से भिक्खू जाणेज्जा — असणं वा पाणं वा ... अक्केज्जं अणिसट्ठं ... आहट्टुं देसियं, तं चेतिथं सिआ, तं णो सयं भुंजइ Sdy. 2.1.65(687); 2.2.49 [Ldn.]; से जहाणामए अज्जो ! मए समणाणं निगंधाणं ... पामिअं (ति वा) अक्केज्जे (ति वा) अणिसट्ठे (ति वा) ... पडिसिडे Thāpa. 9.62(693); नो खलु कप्पइ जाया ! समणाणं निगंधाणं ... अक्केज्जे इ वा, अणिसट्ठे इ वा ... भोसए वा, पायए वा Vly. 9.33.48 (9.177); अक्केज्जे अणिसट्ठे अज्जोयए य सोलसमे PiṇḍNi. 93; जे भिक्खू रयहरणं अणिसट्ठं धरेति, भारयंतं वा सातिज्जति Nis. 5.74; 14.4; 18.36; JM. मट्ठिउवलितं अक्केज्जं चेव अणीसट्ठं जं तं ... न कप्पती तं पि य परिवेत्तुं Pāhā. (comm.) p. 155a.6; JŚ. पामिअं परिपट्ठे अभिहं-मुनिमणमालमारोह । अक्केज्जे अणिसट्ठे उग्गमदोसा इ सोलसमे Māh. 428(6) (comm. अनीशायं अग्रधानदाता) cf. **अणिसिद्ध**.

अणिसण (a-nisanna < a-nisanna) *adj.* (ppp.) not seated,

standing, JM. दोणि तिहत्थायामा भिक्खुहा एग एग उच्चार । ओसरणे चउहत्था अणिसणपच्छादनमणिणा NisBhā. 1406.

अणिसं (a-nisam < a-nīśam) *adv.* [avisā in epd.] continually, ceaselessly [lit. without a break by night] M. सा तुह करण बालअ अणिसं घरदारतोरणणिसण्णा । ओससइ बंदणमालिअ व्व दिअइ विअ बराइ GāSāSa. 3.62; वच्छाणं हि इमेसिमच्छिमणिसं अस्सि इमाणं मणो SīrIKāv. 5.20; JM. एवं दाणनिमित्तं निउत्तपुरिसाणं वच्छइ जाव । अणिसं समाइसंताण किं करे इवइ उहाओ SupāCa. 2.572; अत्थि सर-सरियसोहिरनीरपत्ताणिसरसतामरसो ... कलिंगविसओ JambāCa. (G.) 14.8.

अणिसवाणीविकइ (a-nisā-vānī-vikkai < a-nisā-vānī-vikra-
yin) *adj.* always selling one's speech, Ś. (विदूषक) ओ वअस्स ... अणिसवाणीविकइ विअ पोट्टिणदिट्ठी ... अणालवतो तुमं अवहासमाअणं होसि AnaSuu. 4.0.4.

अणिसाभोयण (a-nisā-bhoyana < a-nīśā-bhoyana) *adj.* not taking meals at night, Apa. अणिसाभोयणु पमियपरिगदु JāCa. 3.30.10.

अणिसामिय (a-nisāmiya < a-nīśāmita = asr̥uta) *adj.* (ppp.) not having listened to, M. अह सो मए वि ... अणिसामियव-यणप्पाइणाए सो वाअओ वेहो Līhā. 607; अणिसामिय-सुहि-वयणो अपसाहिय-विग्गाहाववओ (शाथतो अक्खइ) Līhā. 940.

अणिसि (anisi = anīśam) *adv.* always, JŚ. अणिसि विचित्ति पावं बहुलालावं मणे विचित्तिदि RaySā. 59.

अणिसिट्ठ (a-nisitttha < a-nisr̥ṣṭa) *adj.* [also अनिसिट्ठ] (property) which is not divided among the owners, common property, AMg. केवली ब्या आयाणमेयं ... पामिअं वा अक्केज्जं वा अणिसिट्ठं वा अमिहं वा आहट्टुं दिज्जमाणं भुंजज्जा Āyār. 2.1.29; से भिक्खू वा भिक्खुणी वा ... जं परेहिं असमणुणां अणिसिट्ठं अफायुयं ... णो पडिगाहेज्जा Āyār. 2.1.128; पदाणं पुडिअ ... अणभिगमेणं अदिट्ठाणं अस्सुयाणं ... अणिसिट्ठाणं ... एयमट्ठं णो सद्धियं णो पत्तियं णो रोइयं Sdy. 2.7.34(870); तुम्मणं अज्जो दिज्जमाणे अदिने पडिगाहेज्जमाणे अपडिगाहिए निसिरिज्जमाणे अणिसिट्ठे (v. l. अणिसिट्ठ MV.) Vly. 8.7.8 (8.277); 8.284 (Ldn.); अंबडस्स णं परिवायगस्स णो कप्पइ ... पामिअे इ वा, अणिसिट्ठे इ वा, अमिहं इ वा, भोसए इ वा, Uvav. 96 (comm. यद् बहुसाधारणं संदेक एव ददाति); कीयं पामिअं अक्केज्जं अणिसिट्ठं ... भुंजमाणे सबळे ĀyārDua. 2.3; जे भिक्खू नावं अक्केज्जं अनिसिट्ठं अभिहं आहट्टुं देज्जमाणं पुरइइ Nis. 18.5; 19.4; दोसोत्थ अप्पमाणे अणंधकारे समम्मि आणसट्ठे । ... अणम्मि गुत्ते य संघारो MarapVi. 349; JM. अणिसिट्ठं सामणं गाट्ठिय-मत्ताइ ददउ एगस्स Pāhā. (comm.) p. 155b.6; अणुसिरमविद्धम-कुडित, अगस्स-अणिसिट्ठवीणगहणेणं । आता संजमगरए, सेसाणं संजमे दोसा NisBhā. 1233, अणुसिरमादीएहिं, ना अणिसिट्ठं तु पनिया मयणा । अह-संध पासुदे, वोच्चथे चतुल्लू इति NisBhā. 1234. cf. **अणिसट्ठ**.

अणिसिद्ध (a-nisiddha < a-nīśiddha) *adj.* (ppp.) not kept aloof (from anicāras), JM. जो होइ णिसिद्धप्पा णिसीहिया तस्स भावतो होइ । अणिसिद्धस्स तु एसा वअमेतं तेन दट्ठवा Pāhā&Pra. 12.25 (comm. निषिद्धो निवारितः सावधयोगेभ्यः आत्मा ... यस्य । अनिषिद्धस्य तु अनिहृतस्य पुनः ...); अणिसिद्धस्स निसीहिय केवलमेतं इवइ सदो AvNI-Bhā. 121 (comm. अनिषिद्धः उक्तेभ्य एव अतिचारेभ्यः आत्मा येन p. 267a.2); JŚ. अणिसिद्धस्स णिसीहियसदो इवदि केवलं तस्स Māh. 689(7) (comm. अनिषिद्धस्य स्वेच्छाप्रवृत्तस्य अनिषिद्धात्मनः चलचित्तस्य)

अणिसिह (a-nisīha < a-nīśītha) *m./n.* [Loc. अणिसिह] not in the night, Apa. अबव वि भविअहि एम करेवउ, अणिसिहि मउअ-

वर्धे मुनेवउ DhamPar. 10.16.2.

अणिमु (anīsu < anīsam) *adv.* always, Aps. अणिमु करिअइ सुहउरुवासण Chakkamam. 11.1.6; मूढमइ पाउ अणिमु वडारइ Chakkamam. 13.6.14.

अणिस्स (a-nissa < a-nīśra) *adj.* having no support, helpless, AMg. एवं अदत्ताणि समायवतो क्वे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो Utt. 32.31; 32.32; 32.44; 32.57; 32.70; 32.82; 32.86.

अणिस्सर (an-issara < an-īśvara) *m.* not a king or a chief, AMg. इस्सरेण अनुवा गामेण अणिस्सरे इस्सरीकर. तस्स संपग-हीयस्स, सिरी अतुलमागया Samav. 30.1.16; ĀyārDas. 9.2.16.

अणिस्सा (a-nissā < a-nīśrā) *f.* absence of attachment, JM. कुलधरनिययसुहेसु अ सयणे अ जणे अ निव मुणिवसहा। विहरति अणिस्साय UvMA. 152; विहरति अणिस्साय गामाङ्गर-जगरमाईसु Na-PaKa. 5.119.

अणिस्सिओवस्सिय (a-nissiovasiya < a-nīśritopāsita) *adj.* (ppp.) not resting on one who is taking up one or the other alternative, who follows impartiality, AMg. इचेत्तं पंचविहं वधहारं जदा-जदा, जहिं-जहिं, तदा-तदा, तहिं-तहिं अणिस्सिओवस्सितं, सम्मं वधहर-माणे समणे निगंथे आणाए आराइए भवइ Vjy. 8.8.9 (8.301) (comm. अनिश्चितेः सर्वांशोरहितैः, उपाश्रितः अङ्गीकृतः।... अथवा निश्चितश्च शिष्य-त्वादिप्रतिपक्षः, उपाश्रितश्च स एव वेद्यावृत्त्यकरत्वादिना प्रत्यासन्नपरस्तौ। अथवा निश्चितं रागः, उपाश्रितं च द्वेषस्ते। अथवा निश्चितं च आहारादि-लिप्ता, उपाश्रितं च शिष्यमतीच्छककुलाद्यपेक्षा ते न स्तो यत्र तत्तयेति क्रिया-विशेषणम्। सर्वथा पक्षपातरहितत्वेन। यथावदित्यर्थः।) Thāṇa. 5.124(421); Vava 10.6; साहम्मियाणं अहिगरणंसि उपपणंसि तस्य अणिस्सिओवस्सिओ अपक्खगाही मज्झस्थभावभूते Thāṇa. 8.111[8] (649); ĀyārDas. 4.24(4).

अणिस्सिओवहण (a-nissiovahāṇa < a-nīśritopadhāna) *n.* penance not dependent on any other (one of the twenty-four Yogasamgrahas), AMg. वत्तीसं जोगसंगहा पणत्ता, तं जहा ... आलोयणा ... अणिस्सिओवहणं य Samav. 32.1[1]; ĀvNI 1274 (comm. उपपधातीत्युपधानं तपः।... ऐहिकमुष्मिकापेक्षाविकलं तपः p. 664a.9); Paṇḍa. comm. p. 146b.5.

अणिस्सिद (a-nissida < a-nīśrita) *adj.* knowledge of a thing based on the perception of its part or based on similarity (lit. knowledge not in contact with the object), JS. वरयुस्स पदे-सादो वत्थुगहणं तु वत्थुदेसं वा। सयल वा अवलंबिय अणिस्सिदं अणवत्थुगहं GomSā.(J.) 312.

अणिस्सिय (a-nissiya < a-nīśrita) *adj.* (ppp.) [also अनि-स्सिय] 1 not based upon, not resting on, not dependent on (one or the other alternative), impartial (not taking sides), AMg. सितेहिं भिक्खु अस्सिते परिव्वए, असज्जमित्थीसु चएज्ज पूयणं। अणिस्सिय लोगमिणं तथा परं ण मिज्जति कामगुणेहिं पंडिए Āyār. 2.16.7(799); बहुजण-णमणंमि संवुडे सम्मदुहिं णरे अणिस्सिय। इए व सया अणाविले धम्मं पाडुर-कासि कासवं Say. 1.2.2.7(117); अगिदे सइफासेसु आरंभेसु अणिस्सिय। Say. 1.9.35(471); एत्थ वि समणे अणिस्सिय अणिदाने आदानं च अइवायं च ... इचेत्तं जतो जतो आदानाओ पुब्बं पडिविए सिया Say. 16.4(635); इचेत्तं पंचविहं वधहारं जदा-जदा, जहिं-जहिं, तदा-तदा, तहिं-तहिं अणिस्सि-ओवस्सितं, सम्मं वधहरमाणे समणे निगंथे आणाए आराइए भवइ Vjy. 8.8.9 (8.301); महुकारसमा बुद्धा जे भवति अणिस्सिया। नाणापिडरया दंता तेण बुद्धंति साडुणो Dasave. 1.5 (comm. कुलादिष्वमतिवद्धाः); परिक्रमसासी सुसमाविहंदि, अल्लसायावणय अणिस्सिय। से निडुणे बुद्धमलं पुरेकई

आराइए लोगमिणं तथा परं Dasave. 7.57 (comm. द्रव्यभावनिश्चयः। प्रतिबन्धविमुक्त इत्यर्थः); अणिस्सिओ इहं लोए परलोए अणिस्सिओ। वासीचंदणकप्पो य असणे अणसणे तथा Utt. 19.92; पंचसमिप तियुत्ते अणिस्सिय रागदोसमयरहिए। कडजोगी बालणू MarañVi. 326; 2 know-ledge (perception) which is not dependent on other means of knowledge (like scriptures, inference etc.), correct knowledge, AMg. छविहा ओगहमती पणत्ता, तं जहा — खिप्पमोणिहति ... अणि-स्सियमोणिहति (comm. अनुमानादि बिना); छविहा ईहामती पणत्ता, तं जहा — खिप्पमोहति ... अणिस्सियमोहति, छविहा अवायमती पणत्ता, तं जहा — खिप्पमेवेति अणिस्सियमेवेति, छविहा धारणा [मती?] पणत्ता, तं जहा — बहुं धरेति ... अणिस्सियं धरेति Thāṇa. 6.61-64(510); JM. पुब्बं सुयपरिकम्मियमइस्स जं संपयं सुयाईयं। तं निस्सियमियरं पुण अणिस्सियं मइचउकं तु ViĀvBhā. 109; जह उगहाइ सामणउ वि सोईदिया-इणा भेओ। तह उगहाइ-सामणओ वि तमणिस्सिया ViĀvBhā. 305; नाणासइसमूहं बहुं विहं मुणइ भिन्नजार्थं। वजुविहमणेगमेयं एकेकं निदमहुराई खिप्पमचिरेण तं चिय सखओ जं अणिस्सियमणिं ViĀvBhā. 309 (comm. on 310. गामथादिरूपेण गृह्णातो येयं विषय्योपलब्धिः, तन्निश्चितमित्यर्थः। इतरसु यत् परधर्मैर्विमिश्रं वस्तु न गृह्णाति किंतु यथावस्थितमेव तद् अनिश्रितं), 3 unhindered, unobstructed, Aps. अविचलिय-चार दस-पुब्ब-धारे, विहरंनु अणिस्सिय-सुइ-विहारि AvSūSām. 2.2; *adv.* without attach-ment, disinterestedly, AMg. जे जे वेयावक्कं अणिस्सियं दसविहं करेति Paṇḍa. 8.6; JM. ते साहू जाया इरियासमिया अणिस्सितं तवं करेति AvTṛ. (II) 358b.3-4.

अणिस्सियकर (a-nissiya-kara < a-nīśrita-kara) *adj.* acting impartially (without taking sides), JM. थिरपरिवाडीएहिं संविगेहिं अणिस्सियकरेहिं। कज्जेसु जणियव्वं VavaBhā. 8.370 (comm. रागद्वेषपरिहारतो यथावस्थितं व्यवहारकारिभिः)

अणिस्सियवयण (a-nissiya-vayana < a-nīśrita-vacana) *n.* impartial speech, speech free from attachment, AMg. वयण-संपया चउव्विहा पणत्ता, तं जहा — आदेय (v.l. अणिस्सिय) वयणे या वि भवइ ĀyārDas. 4.6.

अणिस्सेयस (a-nisseyasa < a-nīśreyasa) *n.* absence of well-being, AMg. अणगारस्स इमे तओ ठाणा अहिताए ... अणिस्सेयसाए अणाणुगमियत्ताए भवति Thāṇa. 3.388 [188.]

अणिस्सेस (a-nissesa < a-nīśreyasa) *n.* [also अणिसेस, अणिसेस्स] absence of well-being, AMg. अणगारस्स इमे तओ ठाणा अहिताए ... अणिस्सेसाए अणाणुगमियत्ताए भवति Thāṇa. 3.388 (MV.); पंच ठाणा अपरिणाता जीवाणं अहिताए ... अणिस्सेस्साए अणाणुगमियत्ताए भवति Thāṇa. 5.12(390); तओ ठाणा निगंथाण वा निगंथीण वा अहिताए ... अणिस्सेसाए ... भवति Thāṇa. 3.383 [188.]; 3.523(223); एगराइयणं भिक्खुपडिमं अणुपाळेमाणस्स इमे तओ ठाणा अहिताए असुसाए ... अणिस्से-साए (v.l. अणिसेसाए, अणिसेस्साए) अणाणुगमियत्ताए भवति ĀyārDas. 7.34.

अणिह (an-īha < an-īha) *adj.* not belonging to this world, [the commentators give various explanations to *nīha* and then to *anīha*. They derive it from *han-* to injure (a-nī-han-), Schubring includes it under the word *īha* as its negative and also under *nīha* equated with Pāli *nīgha* and also Skt. *nīgha* in the sense of 'sin' of *agha*. Similar to Prakṛta is the situa-tion in Pāli with *anīgha* and *nīgha*. Schubring translates *anīha* as Ruhiger 'undisturbed', 'calm'. In the light of Āpaṇṭamba-dharma-sūtra 2.21.10 मुनि ... ग्रामे प्राणवृत्तिं प्रतिक्रम्य

अनिहोऽनमृत्त चरेत् It is better to take it as *an-īha* meaning 'not caring for this world, and also the other world.' Both Pālī and Pkt. *niha* or *īha* are due to metanalysis of *an-īha* to *a-nīha* being contrasted with *anamūtra*], AMg. इति कम्मं परिहाय सम्बसो, इह अणाकली पंडिअ अणिहे एगं अप्पाणं संपेहाए धुणे सरीरायं Āyār. 1.4.3.2 (comm. अणिहो भवति, स्तिथ्यते लिप्यते अष्टप्रकारेण कर्मणेति निहः p. 190b; 191a); इह अणाकली पंडिअ अनिहे पुष्पावरसायं जयमाणे Āyār. 1.5.3.2; एवं से उट्ठिए ठियप्पा ... अनिहे अचले चले अवहिसे परिक्खए Āyār. 1.6.5.5; अणिहे सहिए सुसंबुळे भम्मट्टी उवहाणवीरिए Sāy. 1.2.2.30(140); निगंयधम्मम्मि इमा समाही अस्सि सुठिआ अणिहे चरेज्जा Sāy. 2.6.42(828); अणिहे से पुटोऽहियासए Sāy. 1.2.1.13(101) (comm. निहन्यते इति निहः, न निहोऽनिहः क्रोधादिभिरपीडितः p. 58a); उवसंते अणिहे चरे Sāy. 1.8.18 (comm. निहन्यन्ते प्राणिनः संसारदुःखया सा निहा माया 173a; निगंयधम्मम्मि इमा समाही अस्सि सुठिआ अणिहे चरेज्जा Sāy. 2.6.42); इद्धि च सक्कारणपूयणं च चए ठियप्पा अणिहे जे स भिक्खु Dasaṇṇa 10.17 (Cu. अकुडिले अणिहे वा असरिसे) cf. निह.

अणिह (a-niha) *adj.* like, similar, resembling auspicious, DeNāMA. 1.51 (णिहे मुहं v.l. सुहे - शुभे) अणिहं (comm. अणिहं सहसं मुखे च)

अणिह (a-niha < a-nibha) *adj.* undeceitful, not semblant, showy or hypocritical, AMg. अलोल भिक्खु न रसेसु मिडे उंछं चरे जीविय-नाभिधंवी। इद्धि च सक्कारण-पूयणं च चए ठियप्पा अणिहे जे स भिक्खु Dasaṇṇa 10.17; (Cu. अणिहे अकुडिले -- अणिहे वा असरिसे p. 242 15; comm.(H.) अनिम इत्यमायो यः)

अणिहण (a-nihana < a-nidhana) *adj.* without end, endless, AMg. तं च गोयमा अणिह(ण)णोरपारसुविरियणचरमोयहि मिय सुदुरवगाहं सयलसोक्ख-परमहेउभूयं MahāNis. 3.5.4; Apa. अणिहणहि अणाइहि समियकुबाइहि पगविहि अरहंतावलिहि JaaCa. 1.2.14.

अणिहण (a-nihana < a-?) Deat. without a shore [DeNāMA. 4.27 निहणं कूलम्], Apa. मीणमिहुणमणिहणजलकील्लपठं [MahāPu.(P.) 46.3.13.

अणिहणकरण (a-nihana-karana < a-nidhana-karana) n. observing non-injury, Apa. अणिहणकरण विहाण पहावण VaddhaCa. 10.36.13.

अणिहणणिहि (a-nihana-nihi < a-nidhana-nidhi) *adj.* (one) who has inexhaustible or infinite treasure (of knowledge, faith, bliss and prowess), Apa. तुहुं अणिहणणिहि धणं वंदिउ MahāPu.(P.) 49.12.3.

अणिहत (a-nihata < a-nihata) *adj.* (ppp.) not overcome, unbeaten, AMg. नवदसारमंडला ... महाबला अणिहता अपरायया SamavPra. 241.

अणिहदपुत्तभा (a-nihada-putta-ā < a-nihata-putra-kā) *adj.* [f.] (a woman) whose sons have not been slain in the battle, Ś. (सुन्दरकः) साहु वीरमादे साहु। अण्णस्सि वि (एवि) जन्म-तरे अणिहदपुत्तभा दुविस्ससि VeniSāma. 4.9.12.

अणिहय (a-nihaya < a-nihata) *adj.* (ppp.) [also अनिहय] who has never been struck down or overcome, AMg. बलदेव-वासुदेवा ... अइबला-अनिहया Pañhā. 4.5; Apa. एएहि वि महत्तहो अणिहयमल्लहो ... वडु पडु धणवइसुवहो BhaviKa. 229.12; कुरुषोयणवहइ अणिहयमल्लइ भिडियइ बलउं समअइरइ BhaviKa. 242.14.

अणिहय (a-nihaya < a-nihata) n. the name of a monk; third of the thirteen chapters of the third section of the Anta-

gaḍaḍaṣṣo, so called after its protagonist, AMg. तच्चस्स वगस्स अंतकडदसाणं तेरस अज्जसयणा पज्जता, तं जहा — अणीयसे, अणन्तसेणे, अणिहय, विऊ देवजसे Antag. 18.

अणिहयरिउ (a-nihaya-riu < a-nihata-ripu) n. name of a monk, AMg. अंतगडदसाणं तच्चस्स वगस्स तेरस अज्जसयणा पज्जता, तं जहा — अणीयसे, अणन्तसेणे, अजियसेणे, अणिहयरिउ, देवसेणे Antag. 3.1.2 [Ldn.]

अणिहारिम (a-nihārima < a-nirhāravat) *adj.* not going out from the group (gana) (owing to physical disability), JŚ. इय संग्खरुदमरणं अनियं अणिहारिमं अवीचारे BhaĀrā. 2015.

अणिहालिबदिस (a-nihāliya-disa < a-nibhālita-dīś) *adj.* perplexed (lit. not seeing the directions), Apa. विहुरे वि हु अणिहालिबदिसेण उच्छाहसत्ति पुणु पोरिसेण MubāPu.(P.) 70.16.4.

अणिहिसंचय (a-nihi-sañcaya < a-nidhi-saṁcaya) *adj.* not (disposed to) collecting wealth (treasure), AMg. ते नग्गणा ... पणइपयणुअसाया अप्पिअ अणिहिसंचय अचंडा Titttho. 40.

अणिहुद (a-nihuda < a-nibhṛta) *adj.* (ppp.) unsettled, unsubdued, not tranquil, JŚ. अणिहुदपरगदहिदया तावो वग्धीव पुट्ट-हिदयाओ BhaĀrā. 960.

अणिहुदमण (a-nihuda-maṇa < a-nibhṛta-manas) *adj.* whose mind is not settled or restrained, JŚ. चालणिगयं व उदयं सामण्यं गल्ल अणिहुदमणस्स, BhaĀrā 133; अणिहुदमणसा इंदियसप्पाणि णिगेणिहुदं ण हीरंति BhaĀrā 1833; अणिहुदमणसा पदे इंदियविसया णिगे-णिहुदं दुक्खं Māla. 734(8)

अणिहुय (a-nihuya < a-nibhṛta) *adj.* (ppp.) 1 unsettled, unsubdued, not tranquil, AMg. तं च पुण करंति केइ पाया असंजया अविरया अणिहुय-परिणाम-दुप्पयोगी पाणबइ भयंकरं Pañhā. 1.4; अदिण्णा-दाणं ... छिद्धमेतर-विधुर-वसण-मग्गण-वस्सव-मत्त-पमत्त-पसुत्त-अचणाखिवण-घायणपर-अणिहुयपरिणाम-तक्करजणबहुमयं अवलुणं Pañhā. 3.1; अणिहुयि-दिय-महामगरतुरिय-चरिय-खोखुअममाण-नचंत-चवल-अचल-चलंतपुम्मंत-अलसमूहं ... संसारसागरे Uvav. 32. 2 unsettled monk (i.e. heretic called विदेहिन्) JML. उदप्फालाणि करंति अणिहुआ दुम्बलं च तं होति। कज्जं तं च ण पुस्सति असिम्ब - सिम्बंतदोसा य KappBhā. 3955.

अणीइ (a-niī < a-nīti) f. injustice, JM. अणीइ-जुसाइं खित्ताइं न सप्पुरिस-चरित्ताइं KumāPra. 390.7; Apa. तं चविउ परोप्पस सुर-पवइ। अहो अहो अणीइ रक्खेहिं किय PaumCa.(S.) 15.3.4; तक्कर-मातीइ तह य अणीइ णिह दोसंति ण जेत्थु VaddhaCa. 3.1.13.

अणीइ (an-īi < an-īti) f. without calamity or drought, JM. KumāPra. 390.7.

अणीइपत्त (ap-īi-patta < an-īti-patra) *adj.* having leaves without defects, JM. 'अणीइपत्ता' इति न विधत्ते इति: गडुरिकादिरूपा येषु तान्यनीतीनि अनीतिनि पत्राणि येषां ते तथा Jambuddi. comm. p. 29b.7. cf. अणइइपत्त.

अणीइस (an-īisa < an-īdīsa) *adj.* not such, not of this kind, JM. अज्जहा कइं ईइस्सस्स कज्जरयणस्स अणीइसे वरे अहिहासो SamarāKa. 307.8; विसए वि अणीइसो अणुवपसो YogāSa. 56.

अणीय (aṇiya < aṇika) n. [PāliNa. 48] [also अणीअ] army, AMg. से णं सण्णी ... पराणीयं आगयं सोखा ... पराणीयणं सद्धिं स्यामं संगामेह Viy. 1.7.19 (1.354); तयाणेतरे च णं ... पायसाणीयं ... पुरको अणुपुव्वीए संपट्टियं Uvav. 49; तए णं से सूरियामे देवे ... दोहि अणि(एणी)दहि संपरिवुडे RāyPa. 56; तए णं ते दोह वि राहणं अणीया Nirayā. 188; इयाणीए गयाणीए रयाणीए तोहव य पायसाणीए महया सम्बओ

परिवारिए Utt. 18.2; M. गह्विओ मतो आसंविधं च तं निसियराणीयं LMA. 1168; मय-उम्बरिव-पलायंत-कायरे रक्खसाणीए LMA. 1197; Apa. सीया-सुएण भग्गं अणीह MahāPu.(P.) 58.22.4.

अनीयजस (anīya-jasa < anika-yaśas) *m.* name of one of the two sons of Devaki, Apa. (अह देश-देविहिं दुज्झि पुत्त) ... मिदु ताहं अनीयजसो त्ति पदमु GayaSām. 2.4.

अनीयय (a-nīyaya < a-niyata) *adj.* uncertain, temporary, AMg. ठाणी विविहठाणाणि चरस्संति न संसओ । अणीए अयं बासे णाय-पहि य सुहो हि य Sūy. 1.8.12(422)

अनीयय (anīya-ya < anya-ka) *adj.* another, Apa. ससि सरहो मंदरु मंदरहो इंदरु इंदु अनीयय । पर एक्खु गंदा वि सुय तुह ण गिहालमि बीयव MahāPu.(P.) 18.3.10.

अनीयल्ल (a-nīyalla = a-nija) *adj.* [Hem. (Gr.) 2.163] not belonging to oneself, not one's relative, JŚ. णीयल्लो वि कुदो कुणदि अणीयल्लं एव सचू वा BhaĀrā. 1371.

अनीयस (anīyasa < anīyas-?) *m.* a monk, son of Nāga and Sulasā, AMg. तस्स णं नागस्स गाहावस्स पुत्ते सुलसाए भारियाए अत्तए अनीयसे नामं कुमारे होत्था Antag. 21; 22; 24; 26

अणीयाहिवह (anīyāhivai < anikādhīpati) *m.* the commander of the army, AMg. तप णं तस्स सुरियाभस्स देवस्स ... मय्या अह-चडगर-पहारेणं पंच अणीयाहिवहणो पुरओ अहाणुपुब्बीए संपत्थिया BāyPa. 53.

अणीस (an-īsa < an-īśa) *adj.* not a master of, Ś. (विदूषक) जं सत्थं पच्चहं सावदसमूसारणेहिं ... मम गत्ताणं अणीसो म्हि संवुत्तो Śāk. 17.24(2); JŚ. अण्णाणी दु अणीसो ... सव्वं ईसरकदं होदि GomSā.(K) 880; 2 poor, Apa. गयउरि षणपीणियणिष्णणीसु वणिणाहु सेववाहु णिहीसु MahāPu.(P.) 89.15.3.

अणीसट्ठ (a-nīsattā < a-nisṣṭa) *adj.* [also अणित्तिट्ठ] 1 not going beyond a measure, JM. अप्पोलं मिदुपमं च पडिपुअं हत्थपूरिमं । तिपरियल्लमणीसट्ठं रयहरणं धारए सुणी KappBhā. 3978 (comm. इत्थमानावग्रहादस्फिटित्थं), = (अणित्तिट्ठं) NisBhā. 5801; 2 food given without the consent of the owner, AMg. जं पि य उदिट्ठ-ठविय ... अण्ठेज्जं चैव अणीसट्ठं . न कप्पइ तं पि य परिचेत्तुं Paṇḍhā. 10.7.

अणीसा (a-nīsā < a-nīsrā) *f.* without or in the absence of nīsrā, intervention or support of the higher authority (who receives a gift and hands it over to the monk or nun), JM. चेल्हे पुब्ब मणिते, पडिसेहो कारणे जहा गहणं । णवरं पुण णाणत्तं णीसागहणं ण उ अणीसा KappBhā. 4151; तम्हा तासि निसिदं वत्थगहणं अणीसाए KappBhā. 4158 (cf. comm. निश्रा नाम संज्ञातकादिना दीयमानं प्रवर्तिन्वा निवेदयति, प्रवर्तिनी गणधरस्य निवेदयति । ततो गणधर. स्वयमागल्य परीक्षाशुद्धं कृत्वा गृह्णाति p. 1129.29)

अणीहट्ठ (a-nīhaḍḍa < a-nirhṭa) *adj.* (ppp.) not taken out, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... असणं वा पाणं वा ... बहिया णीहट्ठं वा अणीहट्ठं वा ... णो पडिगाहेज्जा Āyār. 2.1.12 [Ldn.], 2.5.5; 2.6.4.

अणीहमाणा (aṇ-īhamāṇā < an-īhamāṇā) *adj.* [f.] (pr. part.) not wishing for, JM. अह नागिला वि पमणइ ... अणीहमाणं पि मं महसि UvMA. 128. ḍā.55.

अणीहारि (a-nīhāri < a-nirhārin) *adj.* not going out of the place where one remains, AMg. अहवा सपरिकम्मा, अपरिकम्मा व आहिया । णीहारिमणीहारी, आहारच्छेओ व दोसु वि Utt. 30.18 (comm.

Ś. बहयासु जं अंते उट्ठेज्जमाणं ठाह अणीहारि p. 608b.5)

अणीहारिम (a-nīhārima < a-nirhārima) *adj.* a kind of death called Bhattapaccakkhāna and Pāvagamaṇa in which the dead body is not taken away from the place where death occurs, AMg. पाओवगमणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — णीहारिमे चैव अणीहारिमे चैव Thāṇa. 2.415(113); भत्तपक्कखाणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — णीहारिमे चैव अणीहारिमे चैव Thāṇa. 2.416(113) (णीहारिमे ति यदसतेरेकदेशे विधीयते तत्ततः शरीरस्य निहरणात् निस्सारणात्तिहारिमे, यत्पुनर्गिरिकन्दरादौ तदनिहरणादनिहारिमे Thāṇa. comm. 94b.12); पाओवगमणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — णीहारिमे य अणीहारिमे य Vīy. 25.7.201 (25.562); भत्तपक्कखाणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — णीहारिमे य अणीहारिमे य Vīy. 25.7.202 (25.563); जंवावल्परिहीणो रोगास्सयंकेहि करिसियसरीरो । तस्स मरणं निक्खं मणिय-मणीहारिमं पदमं ĀrāhPaṇḍ.(V.) 896; JM. जइ बहिं (मरणं) पडिक्खइ जो अणीहारिमं, अह गच्छे तो णीहारिमं NisCa 3.299.20; JŚ. दुविधं तं पि (सण्णिकदमरणं) अणीहारिमं पगासं च अप्पगासं च । जणणादं च पगासं इदरं च जणेण अण्णादं BhaĀrā. 2016.

अणीहिय (aṇ-īhiya < an-ihita) *adj.* (ppp.) not desired or intended, JM. किं सरो किमसरो त्ताणीहिय सह एव किह जुत्तं ? अह पुब्बमीहिज्जं सरो त्ति मयं, तर्ह पुब्बं VīĀvBhā. 257 (comm. तर्ह = असौ)

अणु (aṇu) *adj.* 1 infinitesimal, subtle, AMg. से अप्यं वा बहु वा अणु वा थूलं वा ... एएसु चैव परिगह्वावती, एयदेवेगेसि महम्मयं भवइ Āyār 1.5.2.4 (154); अणुं वा थूलं वा ... णेव सयं अदिण्णं गेण्हेज्जा, णेव अण्णेहिं अदिण्णं गेण्हावेज्जा Āyār 2.15.57 (783); अणु माणं च मायं च तं परिक्खाय पंडिय । सातागारवणिहुए उवसंतेऽणिहे खेर Bāy. 1.8.18; (जेरइया) दुविहा पोगला भिज्जंति, तं जहा — अणू चैव बादरा चैव Vīy. 1.1.6 [1.6] (1.19.); (छउमस्थे ... मणुस्से ... सदाइ) अणुं पि सुणेइ, बारराइ पि सुणेइ Vīy. 5.64 [Ldn.]; जं पि य होज्जा हि दब्बजातं ... अणुं व थूलं व न कप्पति ओगगं अदिण्णंमि णिहिउं जे Paṇḍhā. 8.3; जत्थ न कप्पइ ... अणुं व थूलं व तस-थावरकाय-दब्बजायं मणसा वि परिचेत्तुं Paṇḍhā. 10.3; किं अणुं गेण्हति ? बादराइ गेण्हति ? Paṇḍhā. 11.64 [Ldn.]; पुट्ठोगाड अणत्तर अणु य सह बायरे य उक्कुमहे Paṇḍhā. 11.69(1) [Ldn.]; अदिक्खादाणं पक्कखामि अणुं वा थूलं वा Dasaṇv. 4.13; M. इरइ अणु वि परगुणो गहम्मि वि णिअगुणे ण संतोसो GaṇḍVa. 76; विण्णाणं पसमिच्छिअ जं दिण्णं तं अणुं पि बहुलक्खं SīhMañ. 2.24; 2 small or limited (in extent), AMg. पंचाणुअया पण्णत्ता Thāṇa. 5.2 (389); पुट्ठोगाडमणत्तर-अणु-मह-आइ-विसयाणुपुब्बी य Jambuddi. 7.50; JM. सम्माणुसव्वविरइअहत्तायचरित्त-वायकरा KamVī.(D). 18; 3 (comparatively) small (in size); AMg. अत्थि णं अंते ! चंदिमसुरियाणं हिट्ठि पि तारारुवा अणुं पि तुहा वि ? Jambuddi. 7.168; ता अत्थि णं चंदिमसुरियाणं देवाणं हिट्ठि पि तारारुवा अणुं पि तुहा वि SāraP. 11.2 = 18.3; अत्थि णं चंदिमसुरियाणं जाव उप्पि पि तारारुवा अणुं पि तुहा वि Jivābhi. 3.999; 4 smallest particle of matter, a molecule, an atom; JM. अवगाहणाइरित्तं पि फुत्तेइ बाहिं जहाऽणुणोऽमिहियं । एगपपसं खेत्ते सत्तपपसा य से फुत्तणा VīĀvBhā. 432; अणु दुअणुएहिं दब्बे आरदे SaṇmTa. 3.39; तिहुयणविसयं कमसो सखिविउ-मणो अणुंमि छउमस्थो । शायइ सुनिप्पकपो क्षाणं अमणो जिणो होइ JhāṇSa. 70; JŚ. एगुत्तमेगादी अणुस्स णिदत्तणं च लुक्खत्तं PavSā. 2.72(104); लुक्खेण वा तिगुणियो अणु बज्झदि पंचगुणजुत्तो PavSā. 2.74(166); अणु खंभ-वियप्पेण दुपोगलदब्बं इवेइ दुवियप्पं NiySā. 20; 5 a small particle (an atom) of time, JŚ. लोयायासपयसट्ठियाणवो मुक्खकात्तस्स ŚāĀ. (V). 20.

(V.) 20; 6 an infinitesimal part (of space), AMg. गोपमा ! (हरिबा) अनुं पि गच्छंति बाधरं पि गच्छंति Jambuddi. 7.43; 7 small and negligible, M. (विदूषक) अं उण गुणं अलक्षितं दिणं लक्षं पि तं ण अनु-मेत्तं SikkMāh. 2.24; Apa. मिच्छइ अनु मणु मण्णेवि पाउ JaaCa. 4.9.9; adv. subtly, Apa. मुंजइ अनु निशमणविण्णासहि MahāPu. (P.) 44.3.2.

अनु (anu < anu) *part.* [anu in opd are treated as separate articles]. according to, towards, following, M. इल सहि विचिस्सहे अनु गमसु इमं तपोषणं ताव Lila. 7PB; मरुसुरविबच्छं सबभणु विणिअंतो Sikkav. 2.66; 2.14; Apa. तहु अनु आगय असियरखवरि MahāPu. (P.) 61.18.10; अनु परिवाडिप जाणसु गुणं SudCa. (N.) 4.5.10.

अनु (anu < anya) *adj.* another, Apa. अनु जणवयहो विसुत्त इक्ख VaḍḍhaCa. 1.5.11.

अनु (anu < anyat) *adv.* again, Apa. अनु जइ जगइ वि अहिय-यइ गुण-गणु तासु ण होइ । तो तल्लोउ वि कि धरइ गिय-सिर-उप्परि सोइ Paramapp. 2.6 (comm. अनु पुनः)

अनुअ (anua < ?) *Deśi. m.* 1 a kind of corn, panicum milliaceum, [अनुओ आधार-धणमेयसु DeNāMA. 1.52]; JM. धन्नाइ चउवोसं जव गोहुम सालि बीहि सट्ठीअ । कुइव अनुआ कंगू रालग तिल मुग मासा य ŚrādPraSū. 18 (comm. p. 99.10); 2 shape, figure (ākara) DeNāMA. 1.52

अनुअ (anu-a < anu-ga) *m.* [also अनुय] following, AMg. इकाइ नामं रट्ठकुडे होत्था — अहम्मिअ अय-माणए अहम्मिअे Vira. 1.1.47; 1.3.7; 1.3.19.

अनुअ (anu-a < anu-ja) *m.* younger brother (bf. born afterwards), JM. एयस्स जो समीवे अनुओ धिय लक्खणो महाबाहू PaumCa. (V.) 28.100; Ś. (विदूषक) जहा राआणुएण गंतव्वं तथा गच्छामि Śak. 25.20; Apa. मयएउ अनुउ मयगुरुसरहि, मा पटउ वराउ दुक्खवरिहि JambūSāCa. 2.8.7; तहु अनुउ आसि जो सो वि दुहु चक्खमहापउमंगलहु । अहिणणे सिक्कुमार अमउ JambūSāCa. 3.5.10.

अनुअघटिआ (anu-a-ghanṭiā < anu-ka-ghanṭikā) *f.* a small bell, PāliNā. 984.

अनुअचि (anu-añci < anu + añc-) *ger.* [also अनुअचिवि] having bowed down to [अनुगमणेअस्मणुअंचिममहिपकुअं च णायव्वं DeNāMA. 1.49 (अस्मणुअंचिअं तथा अहिपकुअं अनुगमनम्) but Hom. (Gr.) 4.187 has कृवे: अञ्च]; Apa. विरहदग्गिअुअुहियकाअउ निय-नियए अनुअंचिवि आयउ BhaviKā. 50.8; तसु अनुअंचि पलट्टि विरह-इवितवियतण Sandakā. 130.

अनुअतणुअ (anua-tanua < anuka-tanuka) *adj.* very small and fine, AMg. अनुअतणुअसुकुमाललोमनिदच्छवि ... कमलामेलं णामेणं अत्सरयणं सेणावरं कमेण सममिस्से Jambuddi. p. 234a.3 (Ldn. ed. 3.109 reads अनुअतणुक)

अनुअत्ता- (anu-atta- < anu-vṛt-) *v.* 1 to follow, to conform (to somebody's wishes or advice), Apa. सुहि जें सल्ल पडिक्कणउ पर जें सडोव्वं जो अनुअत्ता PaumCa. (S.) 57.1.9; 2 to continue, to be effective, JM. सो पुण ण किंचि अनुअत्तेदि, असंगहितो अप्पापोसओ NisCu. 3.25.24; सव्वानुवाह केइ ति — सव्वकालं अनुअत्तंति NisCu. 2.339.16.

अनुअत्ताअ (anu-atta-a < anu-varta-ka) *adj.* [also अनु-अत्ताअ] who follows or complies with, obedient, JM. अत्तरतो अतिगओ अतुरं अनुअत्ताओ विसेसन्नु । उज्जुत्तोअपरिततो रच्छियमत्थं लहइ साइ ViāBha. 3402.

P.D. 87

अनुअत्तणा (anu-attanā < anu-vartanā) *f.* taking care of, attending upon, JM. सुइ सट्ठी इच्छाकरे, असत्त सुइय ओमाण कुडे य । अनुअत्तणा गिलाने, चालण संकामणा तत्तो KappBhā. 1874.

अनुअत्तमाण (anu-attamāna < anu-vartamāna) *adj.* (pr. part.) (one) who follows or complies with (somebody's wishes), JM. छंदो — अभिप्पाओ, तमणुअत्तमाणेहि जहा तुत्तंति एवं च आराहियव्वो गुरुणो ĀvOn. I. 121.4.

अनुअत्थं (anu-attham < anv-artham) *adv.* in the true sense of the term, Apa. (इहेण जिणो मली भाणिओ) अनुअत्थं पविय-प्पिओ (जणणीहत्थे अप्पिओ) MahāPu. (P.) 67.7.1

अनुअंतरयार (anu-antarayara < anv-antarakara) *m.* (the time) taken by an atom to go from one space-point to another, Apa. अनुअंतरयार समउ भणिज्जइ MahāPu. (P.) 2.5.1.

अनुअंध (anu-andha < anu-bandha) *m.* continuity, consequence, Apa. वज्जइ रइ[-]अनुअंधेण मोहु MahāPu. (P.) 20.13.5.

अनुअंपणिज (anu-aṃpanijja < anu-kampaniya) *adj.* (pot. part) deserving to be pitied or compassionated, Ś. (कपट-केलि) अभवं ! एसो वि तए अनुअंपणिजो इत्थीअणो HāsCa. p. 144.1.1. cf. अनुअंपणिज.

अनुअंपा (anu-aṃpā < anu-kampā) *f.* compassion, M. तो संधेतेण सरं रसंतरोहुगभित्तिमेणेण चिरं । णीससिऊण पुलओ अनुअंपादु-मिआणणेण समुहो SetuBa. 5.24; महिअल-पडिअ-विसंडुल विहीसण विलाव-जाआणुअपेण । रामेण वि पवणसुओ आणतो रक्खसाहिअइसकारे SetuBa. 15.91. cf. अनुअंपा.

अनुअंपाणिहोसं (anu-aṃpā-niddosaṃ < anukampā-nir-dosaṃ) *adv.* (seemingly) innocuously (as if) with compa- sion, M. गोला-विसमोआर-च्छेलेण अप्पा उरम्मि से मुक्को । अनुअंपाणिहोसं तेण वि सा गाढमुवगूढा GāSāSa. (W.) 193.

अनुअर (anuara < anu-cara) *m.* [... अनुअरो सहाओ सहयरो य PāliNā. 98] attendant, Ś. (कपटकेलि) जगवसु मुगवरं जहा एसो वि अनुअरो मोदि HāsCa. p. 121.4.

अनुअरसंजुअ (anuara-sañjua < anucara-saṃyukta) *adj.* (ppp.) accompanied by attendant(s), JM. सकुडुओ अनुअरसंजुओ अ मिच्छत्तनाममंतिवरो BhuvKerCa. 804.

अनुअल्लं (anualam < anu-kalyam?) *adv.* Deśi. early in the morning, गोसम्मि अणिहं तह अणोलयाणुअविअणुअहा DeNāMA. 1.19; अलिणाएहि कमलिणी गाइ व्व अणोलएसु अनुअल्लं DeNāMA. 1.17.

अनुआ (anuā < anukā) *f.* a kind of corn, [अनुओ आचार-धणमेयसु comm. अनुओ आकृतिध्यानविशेषमेति द्वयर्थः । अनुआ यट्टिरिति अन्ये DeNāMA. 1.52]; JM. धन्नाइ चउवीसं — जव गोहुम सालि बीहि सट्ठी य । कोइव अनुआ कंगू रालय तिल मुग मासा य PavSāro. 1004; *adj.* short (in stature), Apa. हसि समंसल देहे अनुआ SudCa. (N.) 4.5.8. cf. अनुअ.

अनुआस (anuāsa < anukāśa?) *m.* [v. l. अनुयास] expan- sion, AMg. तए णं सेणिए राया कलं पाउप्पमाए रवणीए ... लोयणविसआणु-आसविमसंतविसदंसियम्मि लोए ... सवणिज्जाओ उट्ठेति Naya. (ĀS. ed.) p. 18b.19a (comm. अनुकाशो विकाशः प्रसर इत्यर्थेस्तेन विकसंश्चासौ वर्द्धमानो विशदश्चस्पष्टः स चासौ दक्षितश्चेति लोचनविषयास्तुकाशविशदक्षित-स्तस्मिन् लोके p. 22a)

अनुआइ (anuia) *Deśi. m.* a kind of corn (grams), अनुआओ चणए DeNāMA. 1.21 (comm. अनुआओ चणकः) cf. अनुअ, अनुआ.

अनुआइ (an-uia < an-udita) *adj.* (ppp.) [also अनुआइ]

not yet risen, JM. मिच्छंस् अनुदिस् तं खीणं अनुदिस् च उवसंतं ViyTi. p. 61a.1; अनुग्रह चैव दिग्गणे CampCa. 328. 22.

अनुग्रह (an-ūa < an-ucita) *adj.* [also अनुग्रह] improper, M. जं अनुग्रहं कुमारी-यणस्स कच्छा-पसादिय-कुलस्स । तं सविसेसं पियसहि मह हय-डियणं पारदं IthA. 487; १ (देवी) चिरालं एदाणं पक्केसाव-त्ताणं दाव मग्धाणं अनुग्रहं SiraMañ. 2. 32.

अनुग्रहण (an-ūina < an-udīna) *adj.* (ppp.) [also अनुग्रह] 1 which has not (yet) risen or come up, dormant, AMg. सो तेण पंचमत्ताकालेण खवेह चरिमस्साणेण । अनुग्रहणाओ दुचरिमसमए सुव्वाओ पवडीओ ĀrāhPaḍ. (V.) 946; JM. तत्तो य दंसणत्तिणं तओऽनुग्रहण जह-त्रयरवेयं । तत्तो वित्तिं छळं तओ य वेयं मयमुदिस् ViAvBhā. 1288; कणकयाऽकरणा वि य वुविहा उवसामणत्थ । विद्याए अकरणअनुग्रहाए अनु-ओगधरे पणिवामि KamPay. (S.) 5.1; 2 (of leaves etc.) not yet sprouting or budding, AMg. अवार्हणवत्ता अनुग्रहणवत्ता निदूयजग्दपु-पत्ता Uvav. 4.

अनुग्रहवेमणा (anūda-veanā < an-ucita-vedanā) *f.* un-deserved suffering, Ś. (निपुणिका) देवी मणादि सदा वि अज्जो मह पक्खवादी, ण म अनुग्रह-वेमणा-इक्खिदं उवेक्खदि ति Vikramo. 2 0 24.

अनुउ (an-uu < an-ūu) *m.* improper or inappropriate reason, AMg. विसमं पवाणिगो परिममंति अनुदू(ऊ)सु रिति पुण्णकलं Thāna. 5. 213(460); = SūraP. 10 129. 30.

अनुउज- (anu-ūija < anu-yuj-) *v.* to enjoin, to add, Apa. सिस्सवाय चउतो अनुउजहि CandappaCu (Y.) 2.6 4.

अनुउग (anu-una < anu-guna) *adj.* having similar qua-lity, M. (सुभद्र) अनुउग-गई वादो Ānaṇu. 4. 6. of. **अनुगुण**.

अनुऊल- (anu-ūla < anu-kūlay-) *v.* to make friendly or reconcile, Ś. (मदयन्तिका) कथं दुदीअपहरणाडिआविच्छेदपड्डो ताडी-अदि । ता जाव पणंणं णिम्मच्छिअ से पादपडणं अम्मत्थिअ मालदीए उवरि अनुऊलस्स MālaMā. 7 1. 81.

अनुऊल (anu-ūla < anu-kūla) *adj.* [f. -ā] 1 favourable, Ś. (विदूषक) एसा दाणि अनुऊला दे अम्मत्थणा Śāk. 24. 6(2); (विदूषक) अनुऊलं एत्थ भवो एदं Vikramo. 2. 22. 1; (बुद्धरक्षिता) जह देवमणुऊलं भविस्सदि MālaMā. 4 2. 4; (शीता) हिअअ, अनुऊलो विअ दे देवो मम्महो अ Baḷlān 1. 51. 5, (नायिका) अम्महो, अनुऊलो विअ मह विही Ānaṇu 3 7 34; 2 convenient for (5th), conducive to (5th), M. कमेण वच्छोवडिअ-रत्थणं सा सुहेक-लक्खी-कम्म-दिट्ठि-पाअ । जहिट्ठो-उ-ग्गहणाणुऊलं दसंतरं तो सणिअं पवणा Uvāni. 1. 57; *n.* favourable time or sign (for 5th), Ś. (शिद्धार्थक) जह अनुऊलं भविस्सदि तदो गमिस्स MuddāRā. 124. 2. Mg. (क्षपणक) शायको ण शंपदं एददिश मलअकेदुकरए अनुऊलेण अणुऊलेण वा गक्षीअदि MuddāRā. 124. 4.

अनुऊलदा (anu-ūla-dā < anu-kūla-tā) *f.* agreeableness, Ś. (मालती) सहि वरेहि अनुऊलदाए पमारं MālaMā. 6. 9. 17; (राजा) णिबेदणे उण एक्केससंवाअदरिणेण कइ पि अनुऊलदा वि एत्थ समाविदा SiraMañ. 1. 30 3.

अनुऊलं (anu-ūlaṃ < anu-kūlaṃ) *adv.* favourably, plea-singly, M. अनुऊलं वणुं जे दाउं अस्सलहं पि वेसे वि । कुविंयं च पसाएउं सिक्खउ लोओ तुमाहिओ GaSaSa. (W.) 524.

अनुओअ (anu-ōa < anu-yoga) *m.* inquiry, question, Ś. (प्रियंवदा) अलं विमारिअ । अणिअंतणाणुओओ तवस्सिअणो गाम Śāk. 12. 3. of. **अनुओग**, **अनुओय**.

अनुओइय (anu-ōiya < anu-yojita) *adj.* appointed or in-duced (to help others), AMg. अनुओइयवरवसे णावकुलवंसणदिकरे

(णागज्जुणवायए वेदे) NandI. gḍ. 39 (comm. अनुयोजिताः वेदावृत्तादौ)

अनुओग (anu-ōga < anu-yoga) *m.* [It means to apply oneself to, to put a question, application, to investigate, etc. It came to mean study of scripture, the method used to inter-pret them and finally developed into a system of explanation as in the expression *anuyoga-dvāra*, which was further elabo-rated into a system consisting of such aspects as *Upakrama*-beginning, *Nikāya*-analysis of the meaning of a word from various points of view, *anugama* comprehension and *Naya* a partial point of view] 1 mode of explanation, AMg. सुत्त-ओ अलु पट्ठो, बीओ निज्जुत्तिभीसओ भणिओ । तओओ य निरवसेसो एस विही होइ अनुओगे Viy 25. 3. 116 (25 97); जह सुयनाणस्स उदेसो समुदेसो अनुण्णा अनुओगो पवत्तहि किं अणपविट्ठस्स ... अनुओगो पवत्तहि ? JōgNandI. 2; 3 8; 9; सुयणाणस्स ... अनुओगो य पवत्तहि AnuOg. 2-6; JM. सुयनाणे अनुओगेणाहिगयं सो चउव्विहो होइ DasaVeNi. 3; निक्खेवो नासो त्थि, ण्णट्ठं सो उ वत्तस्स निक्खेवो । अनुओगस्स भगवओ, तस्स इमे वज्जिया भेया KappBhā. 150; नाम ठवणा दविए, खेते काले य वयणभावे य । एसो अनुओगस्स उ, निक्खेवो होइ सत्तविहो KappBhā. 151; अम्म-यणिकत्ताणि य वक्खणाविही य अनुओगो KappBhā. 2; अनुओगो पट्ठविउ त्ति अत्थ गणे ति ति वुत्तं भवति NisCu. 3. 175. 20; कयवयणप्पणामो वोळ्ळं ... आवस्सयाणुओगे ViAvBhā. 1. 6; 8; 1350; (सम्प्रति विश-तिधा सुनं व्याख्यानयन्नाह) - पज्जय-अस्सयय ... तह य अनुओगो Kam-Vi(1) 7; पव्वज्जाए विहाणं परदिगकिरिया वप्पु ठवणा य । अनुओगगणा-णुण्णा संत्थणमो इह पच PaṇVa 2; अनुओगगणाणुअ ओओ परं सवक्खामि PaṇVa. 931; 2 type of literature, one of the four divisions of Jain literature, AMg. कालिवसुअनुओगस्स धारए धारए य पुव्वाणं NandI gḍ 35; 87, JM. चरणपट्टिचित्तउ जेणियरे तिण्ण अनुओगे Āyār. Śi comm p 1b. 6; दवस्स जोऽनुओगो दवे दव्वेण दव्वेहेउत्स । दवस्स पज्जेण व, जोगो दव्वेण वा जोगो ViAvBhā. 1388; 1404-1407; उवरिट्ठिअसत्तरणो चउरणुओगप्पहणसत्तरणो .. उट्ठुमहो सुहइ जत्त करो MayaRa 17; 3 teaching, AMg. जेसि इमो अनुओगो पवरइ अज्जावि अट्ठमहम्मि .. वेदे खेदिलायरिण NandI. gḍ. 33; 4 subject of dis-quisition, AMg. जह आवस्सयस्स अनुओगो आवस्सयणं किमं अंगाइ AnuOg 6; 5 4th part of *duḥkhāraṇa*, AMg. चउव्विहं दिट्ठिवाए पण्णसे तं जहा — परिकम्मं सुत्ताइ पुव्वगए अनुओगे Thāna. 4. 131 (242); मे किं तं अनुओगे वुविहं पण्णसे SamavPra 117; मे किं तं दिट्ठिवाए ? ण सुवभावपरवणा आधविज्जति । ते समासओ पंचविहं पण्णसे, तं जहा — परिकम्मं सुत्ताइ पुव्वगते अनुओगे चूलिया SamavPra. 100; 127; 129; NandI 98.

अनुओगमादवणत्थं (anu-ōga-ādḥavanattham < anu-yo-ga-ārambhārtham) *adv.* for the sake of beginning the ex-planation, JM. बीए अनुओगमादवणत्थं काउत्समं करंमो ViMāPra. 64 12.

अनुओगतत्तिल (anu-ōga-tattilla < anu-yoga-tatpara) *adj.* desirous of investigation or study of (the scriptures), AMg. मयगहण आयरिओ कथं वयामो त्ति ? तत्थ ओयरिआ । खुमिआ अणेति पदमं तं चिअ अनुओगतत्तिला OghNi. 160 (comm. व्याख्यानार्थिनः); = JM. KappBhā 1525.

अनुओगतथ (anuogattha < anuyogārtha) *m.* meaning resulting from investigation or inquiry, JM. अंगणं किं सारो ? आयारो, तस्स इवइ किं सारो ? अनुओगतथो सारो, तस्स वि य परवणा सारो ĀyārNi. 16.

अनुयोगवाच्य (anuoga-dāya-ya < anuyoga-dāya-ka) *adj.* m. an expounder (of the scriptures), JM. बंदिसु सवसिदे विणे अ अनुयोगवाच्य सववे ĀyārNi. 1.

अनुयोगदार (anuoga-dāra < anuyoga-dvāra) *n.* [also अनुअगदार] 1 name of a canonical book dealing with the principles of interpretation, AMg. से किं तं पमाणे ? जहा अनुयोगदारे तहा नेयव्वं Vy. 5.4.20 (5.97); 17.1.29 (17.17); से किं तं उक्कालियं ... इसवेवाकियं ... अनुयोगदाराई Nandi. 83; अनुयोगदाराई सम्मसाई AnnOg. 600; JM. भावओ पुण परिहरति सुत्ते, तं च संदिमणुओगदारं ĀvTī.(H) 740a.8 = NisCu. 4.235.17; 2 a mode of interpretation, AMg. आचारस्स पं परित्ता बायणा, संसेज्जा अनुओगदारा Samav-Pra. 80-99; इमे चत्तारि अनुओगदारा भवन्ति AnnOg. 75; आचारे पं परित्ता बायणा संसेज्जा अनुओगदारा Nandi. 87; 91; 96.

अनुयोगदारसंख्या (anuoga-dāra-saṃkhā < anuyoga-dvāra-saṃkhyā) *f.* the number of the modes of interpretation, AMg. तिद्धिवायसुयपरिमाणसंख्या अणेगविहा पणत्ता, तं जहा ... अनुओगदारसंख्या ... पाण्डुसंख्या AnnOg. 495; काळियसुयपरिमाणसंख्या अणेगविहा पणत्ता ... पञ्चसंख्या ... अनुओगदारसंख्या AnnOg. 494.

अनुयोगद्वारार्थ (anuoga-ddāratttha < anu-yoga-dvārārtha) *m.* the meaning of one of the modes of interpretation, JM. ततो (गुरु) भणति-मुणेहि कहेमि ते अनुओगद्वारार्थं तस्मै च AnnOgCu. p. 1.4.

अनुओगधर (anuoga-dhara < anuyoga-dhara) *adj.* (m.) knower of the modes of interpretation, AMg. ततो अनुओगधरे सिणित्तं ... पणिवयमि Kapp.(Th.) 13; अकारणअनुओगधरे पणिवयमि KamPay.(S.) 5.1.

अनुओगनाण (anuoga-nāṇu < anuyoga-jñāna) *n.* the knowledge of the mode of interpretation called *Anuoga*, AMg. अनुओगनाणगज्जो नायव्वो अप्पभत्तेहि GanVi. 86

अनुओगपडिक्कमणत्थं (anuoga-paḍi-kkamanattham < anuyoga-prati-kramanārttham) *adv.* for the sake of repentance for (the defects of) interpretation, JM. अनुओगपडिक्कमणत्थं करेमि काउसग्गमिस्साइ पडिय ViMāPra. 64.20

अनुओगमंडलि (anuoga-maṇḍali < anuyoga-maṇḍala) *n.* the place for the interpretation or recitation (of the sacred books), JM. सत्य अनुओगमंडलि पमज्जिय मुक्खो निहिज्जं रत्ता ViMāPra. 64.10.

अनुओगवरदार (anuoga-vara-dāra < anuyoga-vara-dvāra) *n.* the excellent mode of interpretation, AMg. नगरमहादारा इव कम्महाराणुओगवरदारा AnnOg. gā. 143; 606.

अनुओगसमप्ति (anuoga-samatti < anuyoga-samāpti) *f.* completion of the version of interpretation, JM. अनुओगसमप्ती पढमवमासणे अनुओगपडिक्कं (? णं) ViMāPra. 64.18.

अनुओगाणुत्था (anuogāṇunnā < anuyogāṇujñā) *f.* permission to carry out investigation, JM. जम्हा वयसंपद्दा कालोचिअग्गहिअसयलसुत्तथा। अनुओगाणुत्थाए जोगा भणिआ जिणिदेहि PañVa. 932.

अनुओगी (anuogi < anuyogin) *m.* the expounder of investigation or interpretation, JM. ताहे जो निसेज्जितो अनुओगी णाणं पंचविहं पणत्तं इच्चादि सुत्तं कड्डेति ... वक्खणं करेति AnnOg. Cu. p. 4.14; अनुओगी लोणाणं किल संसयणासओ दहं होइ PañVa. 937; पच्चा व सोऽनुओगी पक्खणकज्जमि निच्चमुज्जुतो PañVa. 972.

अनुओगीय (anuogiya < anuyogika) *adj.* pertaining to

Anuyoga (interpretation), JM. कज्जेसु अपियव्वं अनुओगीय गंधवत्तीहि VavaBhā. 3.870.

अनुओगीय (anuogi-ya < anuyogi-ka) *adj.* who expounds (the scriptures), AMg. अनुओगीयवरवत्ते णाशकुलसंणदिकरे (बंदिहं) Nandi. 98.

अनुकट्टिपद (anu-katti-pada < anu-kṛṣṭi-pada) *n.* [also अनुकट्टि°] the rate of increase in an arithmetical series arrived by subtracting the lower number from the higher number and adding one to it, JS. अनुकट्टिपदं सव्वज्जाणस्स य संखमागो दु GomSā. (K.) 905; अनुकट्टिपदेण हइ पनय पचयो दु होइ तेरिच्छे GomSā.(K.) 906, अट्टण्ह पि य एवं आउ जहण्हट्टिदिस्स वरव्वं। जावय तावय खंडा अनुकट्टिपदे वित्तेसहिवा GomSā.(K.) 961.

अनुकट्टि (anukattī < anu-kṛṣṭi) *f.* [also अनुकट्टी and अनुकट्टि] an increasing arithmetical series in which the lower number is increased by a fixed number to become a higher number. This process describes the way in which the purities of a person increase, JS. ठिदिसमुदाहारे ति तत्थ इमाणि तिणिण अणियोगहाराणि — पणणा, अनुकट्टी, तिब्ब-मंदा ति SatĀp. 4.2.6.246; अनुकट्टी णाम ठिदि पडि ठिदिबंधव्वसणट्ठाणाणं समाणत्तमसमाणात्तं च परव्वेहि Dhavaḷā. 11.349.11. अतोमुदुत्तमे पडिसमयमसंखलोगपरिणामा। कमउट्ठा पुव्वगुणे अनुवट्टी गत्थि गियमेण GomSā.(J.) 53; JM गंटीदिसे सण्णी अमव्वजीवस्स ओ ठिद्वंओ। समयवुट्ठीए तस्स उ वंधा अनुकट्टिओ ततो PañSam.(C) p. 131. gā. 78; वग्ग वग्गे अनुकट्टि तिब्बसंदत्ताइ तुलाइ। उवघायघायपयवी कुवण्णनवगं असुमवग्गो PañSam.(C.) p. 131. gā. 79; एवं उवरिं हुत्ता गंतूणं थंढमत्तित्तिवंधा पढमट्टिटाणाणं अनुकट्टी जाइ परिणिट्ठं PañSam.(C.) p. 131. gā. 84; पहासंखियमाणो जाव विइयस्स होइ विइयम्मि। आ उक्कस्सा एवं उवघाय वा वि अनुकट्टि KamPay.(S.) I. 58.

अनुकट्टु (anu-kaddha < anu-kṛṣ-) *v.* 1 to drag, JM. कहे काहिंति, पुणो वि अनुकट्टुइ ĀvTī.(H.) 218a.5; 2 to repeat after (somebody's utterance), JM. तओ नमोक्कारयव्वं तिणिण वाराओ कट्टिअं सामाइयं महासवगतारं, अनुकट्टियं सिहिकुमारेण SamarAKu. 182.15.

अनुकट्टुग (anu-kaddhaga < anu-karṣaka) *m.* one who drags, pulls along, or leads (a blind man), JM. सेव्वज्ज धम्ममिसे विहाणेण, अंओ विय अनुकट्टुगे, वाहिओ विव वेज्जे PañSu. 20.

अनुकट्टुमाण (anu-kaddhamāṇa < anu-karṣat) *adj.* [f. -s] (pr. part.) dragging along, trailing, AMg. (सा) तं पट्टसगडियं अनुकट्टुमाणी-अनुकट्टुमाणी जेणेव भगवं गोयमे तेणेव उवागच्छइ ViVā. 16; से जहाणामए केइ पुरिमे उक्कं वा ... पईवं वा मग्गओ काउ अनुकट्टुमाणे-अनुकट्टुमाणे गच्छेज्जा Nandi. 19.

अनुकतणुक (anuka-tanuka < anuka-tanuka) *adj.* (of hair) short and fine, AMg. सद्यं विणीयं अनुकतणुकसुकुमाल्लोमनिद्ध-छविं ... आसरयणं ... सेणावर्धं कमेण समभिरुहे Jambuddi. 3.109. cf. अनुअतणुम.

अनुकप्प (anu-kappa < anu-klp-) *v.* to think, to imagine, to direct or to impel (to choose an alternative), AMg. एसा वि दु अनुकप्पइ गावीरुवेण अहिउत्था Tītho. 645.

अनुकप्प (anu-kappa < anu-kalpa) *m.* one who follows or observes the prescribed rules, JM. णाणवरणट्ठाणां पुव्ववावरियाण अनुकित्ति कुणइ। अनुगच्छइ गुणधारी अनुकप्पं तं विद्याणाहि quoted from Pañcaskalpabbhāṣya in AB and PSM.

अनुक्रम (anu-kama < anu-krama) *n.* serial succession, sequence, *Apa.* इय विसद्विपरिसहं सुपविचं अनुक्रमेण णिसुणेव चरितं *SudCa* (N.) 1. 12. 17. cf. **अनुक्रम**.

अनुक्रमसो (anu-kamaso < anu-kramaśah) *adv.* serially, in the order of succession, respectively, *JM.* बारसजोयण तिथेव गाव्वा जोयणं च अनुक्रमसो । देइदिय तेइदिय चउरिदिय देहमुच्चं *JivViy.* 28; *JŚ.* साहारणवादेसु असंखं भागं असंखगा भागा । पुण्णाणमपुण्णाणं परिमाणं होदि अनुक्रमसो *GomSa.* (J) 211; *हारदु* सम्मं मित्तं सुरदुग पारय-चउक्रमनुक्रमसो *GomSa.* (K.) 350; विण्णादे अनुक्रमसो छेदो आलोयणा विउस्सगो *ChePi.* 42.

अनुकंप- (anu-kampa- < anu-kampaya-) *v.* (caus.) to cause someone to take pity, to evoke compassion, *AMg.* जं किं चि आहारपाणं तिविहं खाइमसाइमं परेसिं लुं । जो तं तिविहेणं नाणुकंपे मणवयणकायसंतुडे स भिखु *Utt.* 15.12 (but *Sān.* यदि वा 'नानुकंपे' इत्यत्र 'ना' पुरुषो अनुकंपते p. 419a. 4; *Sukh.* 'तं' सुव्यत्ययात् तेनाहारादिना त्रिविधं मनोवाक्यलक्षणेन प्रकाररूपेण 'न अनुकंपते' बालरत्नादीन् नोपकुर्वते न स भिक्षुरिति शेषः p. 217b. 11)

अनुकंप (anu-kāmpa < anu-kampa) *m.* compassion, pity, *AMg.* अनुकंपं पडुच्च सओ पडिणीया पज्जता, तं जहा — तवस्सिपडिणीय गिलाणपडिणीय सेइपडिणीय *Thāna.* 208 (MV.); *JM.* अनुकंपंविअमणो विहविजणो वंकर धम्मं *KumCa.* (H.) 1. 20.

अनुकंपजुत्त (anu-kāmpa-jutta < anu-kampā-yukta) *adj.* full of compassion, *JM.* जीवाण दयट्ठाए मणियं अनुकंपजुत्तेणं *PauM'a* (V) 11. 11.

अनुकंपण (anu-kāmpaṇa < anu-kāmpaṇa) *n.* compassion (the state of being in sympathy with), *JM.* परितावणमणुकंपण तिण्ह, समत्थो भवे खमओ *KappBhā.* 1466 = *OghNi.* 600; *Ogh-NiBhā.* 72; साहिज्जवयणवायण अनुभासणदेसकालसंवरणं । अनुकंपणमणु-सासणमभंत्तरे करणं *VavaBhā.* 8. 151.

अनुकंपणट्ठाए (anu-kāmpaṇaṭṭhāe < anu-kāmpaṇārthāya) *adv.* [Dat. of अनुकंपणा] for the sake of compassion or pity, out of compassion, *AMg.* गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स अनुकंपणट्ठाए एत्थं णं अंतरा सीयलियं तेयलेस्सं निमिरामि *Viy.* 15. 51 (15. 65); तस्स गम्भस्स अनुकंपणट्ठाए जयं चिट्ठइ *Nāyā.* 1. 1. 17; तए णं से हरिणेगमेसी देवे सुलसाए गाहाववणीए अनुकंपणट्ठाए सुलसं गाहावरणिं तुम च दो वि समउयथाओ करेइ *Antag.* 88; तए णं समणे भगवं महावीरे माउअनुकंपणट्ठाए णिज्जले निण्फले ... यावि होत्वा *Kapp.* (J.) 92.

अनुकंपणिज (anu-kāmpaṇijja < anu-kāmpaṇiya) *adj.* (pot. part.) fit to be taken pity on *JM.* कज्जाकज्ज न-याणई बालो । सो व अनुकंपणिज्जो *KappBhā.* 1467; 1468.

अनुकंपणीअ (anu-kāmpaṇīa < anu-kāmpaṇiya) *adj.* (pot. part.) [also अनुकंपणीय] fit to be taken pity upon, commiserative, to be pitied, *JM.* जक्खो भणइ सुणु सुप्परिस, उत्तमज्जाणुकंपणीयं मह चरियं *RaySeKa.* 5b. 7; *Ś.* (शकुन्तला) तं जह वो अनुमदं तथा बट्ठव, जहा तस्स राएसिणो अनुकंपणीआ होमि *Śāk.* 30. 22; (चित्रलेखा) सा अहं तुह दंसणसमुत्थेण मभणेण बलिभं बाहीअमणा भूओ वि महाराएण अनुकंपणीअ सि *Vikramo.* 2. 15. 8.

अनुकंपदान (anu-kāmpa-dāna < anu-kāmpā-dāna) *n.* charity out of compassion, *Apa.* अनुकंपदानु किर दुत्थियाण *Caur-BhāSām.* 5. 18.

अनुकंपंत (anu-kāmpanta < anu-kāmpamāna) *adj.* (pr. part.) taking pity on, *JM.* जातावणसाइस्सा अनुकंपंतस्स कुणसि

गामो तु *NiBhā.* 5345 (Cu. अनुकंपतो य पारणगदिणे सत्तादियं सविसेसं देति)

अनुकंपपडिभरण (anukāmpa-pādiarāna < anukāmpā-praticarāna) *n.* medical treatment out of compassion, *JM.* तेनिच्छिधाउखोओ मरणं अनुकंपपडिभरणं *OghNiBhā.* 61.

अनुकंपय (anu-kāmpaya < anu-kāmpaka) *adj.* [also अनुकंपय] taking pity on, *AMg.* समणस्स भगवओ महावीरस्स अनुकंपय णं देवे *Ayār.* 2. 15. 5 (785); चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — आयाणुकंपय णाममेगे णो पराणुकंपय, पराणुकंपय णाममेगे णो आयाणुकंपय *Thāna.* 4. 558 (352); जक्खे तहिं तिवुयक्खवासी अनुकंपयो तस्स महा-मुत्तिस्स *Utt.* 12. 8; अनुस्सुए णं जीवे अनुकंपय अनुग्गहे विगवसोगे चरित्तमोह-णिज्जं कम्मं खवेइ *Utt.* 20. 31 (prose); अनुकंपयं सुहिं वा वि कंचि नाभिममहं *Utt.* 20. 9; तस्स णं ... हियाणुकंपयणं देवेणं हरिणेगमेसिणा सक्कयणसंदिट्ठेण ... गम्भत्ताए आहरिय *Kapp.* (J.) 30.

अनुकंपया (anu-kāmpa-yā < anu-kāmpa-kā) *f.* compassion, pity, *AMg.* पाणाणुकंपयाए भूयाणुकंपयाए ... अरियावणवाए सायावेयणिज्जकम्मासरीरप्पयोगनामाए कम्मस्स उदयणं सायावेयणिज्जकम्मा *Viy.* 8. 9. 100 (MV.); *JM.* महरिसी वि अनुकंपयाए तस्स धम्मं कहेइ *RaySeKa.* 13a. 8

अनुकंपा (anu-kāmpā < anu-kāmpā) *f.* pity, compassion, *AMg.* दमविहे दाणे पण्णसे, तं जहा — अनुकंपा संगहे चेव मया कालुणिए ति य *Thāna.* 10. 97 (745); अनुकंपासयप्पायो गितकालमतिविमुद्धभत्तपाणाई *SamavPia.* 90 (MV. p. 446. 7); (कहं ण मंते जीवाणं सात वेदाणज्जा कम्मा कज्जति) पाणाणुकंपाए भूयाणुकंपाए ... पाणाणं अनुकंपेणयाए ... अपरितावणयाए *Viy.* 7. 6. 24 (7. 114); अनुकंपं पडुच्च पुच्छा *Viy.* 8. 8. 5 (8. 298); जीवाणुकंपाए सत्ताणुकंपाए ... से पाए अंतरा चेव संवारि *Nāyā.* 1. 1. 181; अनुकंपपडिणीयट्ठया व ते कुणइ जाणमाणो वि । एसणदोमे *PiṇḍNi.* 596; 325; *JM.* नेलण सणकरणे खट्ठाइयेण गिलाण अनुकंपा *VavaBhā.* 2. 36; अनुकंपा निव्वेओ संविगो होइ तह य एसु सि *ViaVia.* 17. 18; लखिज्जइ सम्मत्तं हियययं जेहि ताई पंचेव । उवसम संविगो तह निव्वेयणुकंपे अत्थिकं *SamSat.* (H.) 43; अह सहावो ता उवसम-संवेग-निव्वेय अनुकंपा-अरियत्तं ति *KaKoPra.* 47. 1; तेहि वि अनुकंपाए भोयाविआ नमुई *Erz.* 3. 30; *JŚ.* पडिज्जदि तं (दुहिदं) कियया तस्सेसा होदि अनुकंपा *Pañcaththi.* 137; 13; पुण्णसासवभूता अनुकंपा सुद्ध एव उवओगो *MaBhā.* 235 (5); *Apa.* अनुकंपर (Inst.) भासइ मुरपुरेवि अयमेसमहिंसहयकंठसेवि *JasCa.* 4. 18. 3; अनुकंपइ वप्पाहरणदाणु *PauM'SiCa.* 1. 119.

अनुकंपाकिरिया (anu-kāmpā-kiriya < anu-kāmpā-kriyā) *f.* act of compassion, *JM.* अनुकंपाकिरियाए जइणो वचंति देवलोमसु *DhammoMā.* 24.

अनुकंपापडिसेह (anu-kāmpā-pādisēha < anu-kāmpā-pratīṣēha) *m.* denial of (a request made out of) compassion, *AMg.* अनुकंपापडिसेहो कयाइ न (?) हिंहेज्ज वा न वा हिंहे *OghNi.* 415 (comm. वद चिदह हिंहेज्जा कदाचिन्न हिंहेज्ज सि)

अनुकंपापर (anu-kāmpā-para < anu-kāmpā-para) *adj.* given to show compassion, given to pitying, *JM.* (सिया) अनुकंपापर *PaBhā.* 23.

अनुकंपामिदु (anu-kāmpā-midu < anu-kāmpā-mīdu) *adj.* tender with compassion, *Mg.* (पुरुष) पशुमालणकम्मदाणुणे अनुकंपामिदु एव शोसिए *Śāk.* 68. 3.

अनुकंपासंसिध (anu-kāmpā-samsīda < anu-kāmpā-saṃsīrita) *adj.* (ppp.) based on compassion, *JŚ.* रागो अस्स-पसत्थो अनुकंपासंसिदो य परिणामो ।... पुण्णं जीवस्स आसवदि *Pañcaththi.*

135.

अनुकंपासय (anu-kāmpāsaya < anu-kāmpāsaya) *n.* compassionate intention, AMg. अनुकंपासयपयोगसिकालमरविमुदमत्त-पाणाई SamavPra. 99 (comm. अनुकंपा अनुक्रोशस्तत्पथान आशयः p. 127a 7)

अनुकंपि (anu-kāmpi < anu-kāmpin) *adj.* taking pity on, being compassionate, AMg. धम्मे ठिओ सवपथाणुंको तो होहिंसि देवो इओ विउम्भी Utt. 13 32; सव्वेहि भूएहि वयाणुंको Utt. 21.13; ङ. (शकुन्तला) तुए अअं दाव पढं पिबद् ति अनुकंपिणा उवच्छदिदो उदएण Śak. 62.1; (भियंवर) मोइदा ति अनुकंपिणा अउणेण । अथ वा महाराएण Śak. 13 16. (पारिपाथं) सव्व-भूदाणुकंपिणो सपअं कम-करणिज्जाए ... पंडिअ-मंडलेण CandLe. 1.12. 12.

अनुकंपिद (anu-kāmpida < anu-kāmpita) *adj.* (ppp.) [f. -ā] taken pity on, ङ. (शकुन्तला) हिअअ समस्सस समस्सस, परिअत्तमच्छरेण अनुकंपिदमिह देवणेण Śak. 68.2.

अनुकंपिय (anu-kāmpiya < anu-kāmpita) *adj.* (ppp.) [f. -ā] full of compassion, JM. पारिअ उग्गमाई विज्जा अनुकंपिआ इदरे OghNiBhā. 146; Apa. तं निसुणेवि सो वि अनुकंपित BhaviKa. 289 7.

अनुकंपेऊण (anu-kāmpēūṇa < anu-kāmpayitvā = anu-kāmpya) *ger.* having taken pity on, JS. अनुकंपेऊण गणि करेइ आलोयणं कोइ BhaĀrā. 563.

अनुकर- (anu-kara- < anu-kṛ-) *v.* 1 to imitate, to follow, JM. (नदी) अज्जउत्त ! को उण एसो अज्जउत्तवयणमणुवरेइ ? CaupCa. 18.3; को उण एसो महाणुभावो सव्वबाहपुत्तस्स चेद्धिं अनुकरेइ SamarāKa. 439.1; 2 to resemble, ङ. (विदूषक) एसो खत्तिय-कुमारो .. तह बहुअरे भवंतं अनुकरेदि Vikramo. 148.6.

अनुकरणकारावणनिसग्ग (anukaraṇa-kārāvaṇa-nisagga < anukaraṇa-kārāvaṇa-nisarga) *adj.* who, by nature, renders or causes to be rendered, the desired services (such as sewing or anointing), JM. संभुजण समोणे भत्तोवहि अन्नमससंवातो । संगहकुसलुणनिही अनुकरणकारावणनिसग्गो VavaBhā. 3 152 (comm. अनुकरणं नाम यस्सीवनलेपादि कुर्वन्तं दृष्ट्वा ब्रूते — इच्छाकारेण तद्वदमहं करिष्यामि, कुन्ते च, कारावणं वा न यत्स्वयं करणे अकुशलानन्यामपीच्छाकारेण कारापयति तस्मिन् निसर्गः स्वभावो यस्य सोऽनुकरणकारावणनिसर्गः)

अनुकह- (anu-kaha- < anu-kath-) *v.* to repeat (what has already been precisely expounded by the Ācārya), AMg. विओहिंयं ते अनुकाहयंते जे आतभावेण वियागरेआ Sōy. 1.13.3.

अनुकार (anu-kāra < anu-kāra) *n.* likeness, resemblance, M. (वैतालिक) मुअंतेओ मुउउंकेसरसिहासोहाणुकारे करे KapMañ. 3.25; (द्वितीयो बन्दी) आआ एणंकापाआ सरअजलहस्समुक्खाराणुकारा KapMañ. 3.28.

अनुकारि (anu-kāri < anu-kārin) *adj.* that follows or resembles, JM. अब्भो पियामहाणुकारी को व(?) वि) एस(?) सो) खडि-करो ति KāKa. 48.27; केण एयं किअराणुकारिणा मइरुणेण अमवरसेण व सवणान सोक्खमुपाइयं Erz. 2.13.

अनुकारिय (anu-kāri-ya < anu-kāri-ka) *adj.* who imitates, Apa. अमरअंकारसङ्गुकारियवीणाविलासं JambūSāCa. 5.1.25.

अनुकिइ (anu-kii < anu-kṛti) *f.* [also अनुकिई] imitation, JM. पुब्बावरियाणं नागगहणेण य तवोविहाणेसु य अनुकिई करेइ PañCa-kalpa-Cūṇi quoted in PSM; M. चक्राममुक्खविहाणुकिई जहा दे अण्णं व कीलणमहो तह होइ इहु ŚāKaV. 8.6.

अनुकिट्ठि (anu-kittī < anu-kṛṣṭi) *f.* reduction of the intensity (of Karmas), JS. समुदाणेण वि तथिय गहि अनुकिट्ठिमि गुणहाणी GomSā.(K.) 955. of. अनुकिट्ठि, अनुकिट्ठ.

अनुकिट्ठतवचरित (an-ukitttha-tava-caritta < an-utkrṣṭa-tapaś-caritra) *adj.* whose austerity and conduct are not (as yet) excellent (widely reputed), JS. कि पुण तरुणो अबहुस्सुवो व अनुकिट्ठतवचरितो वा BhaĀrā. 332.

अनुकिण (anu-kinna < anu-kirna) *adj.* (ppp.) crowded with, JM. नयराणि लक्खणेणं जियाइ विअहराणुकिण्णाई । वसुहा व वसे ठविया सत्तसु रयणेसु साहीणा PaṇCa.(V.) 91.7.

अनुकित्तण (anu-kittana < anu-kirtana) *n.* narration, description, JM. इय पउवचरिए वित्तहापुब्बभवाणुकित्तणं नाम तिसदुं पब्बं समत्त PaṇCa.(V.) 63 colophon.

अनुकिसि (anu-kitti < anu-kīrti) *f.* eulogy of, laudation of, JS. उत्तहादिजिणवरणं नामणिहसि गुणाणुकिसि च Māh. 24(1)

अनुकिदि (anu-kidi < anu-kṛti) *f.* similar act, ङ. (शकुन्तला) को दाणि अण्णो भम्मकंउअप्पवसिणो तिणच्छण्णकूवोवमस्स तव अनुकिदि पडिवजिस्सदि Śak. 62.16.

अनुकुड्ड (anu-kudda < anu-kudya) *n.* (a place) adjacent to the wall, AMg. से अनुकुड्डेसु वा अनुभित्तीसु वा . स चेव ओगाहस्स पुब्बाणुत्तवणा िट्ठइ अहालदभवि ओगाहे BṛKapp. 3.33; JM. अनुकुड्डे भित्तीसु ... णायव्व जं जहिं वमति KappBhā. 4790; अनुकुड्डं उवकुड्ड कुड्डसमीवं व होइ एगदुं KappBhā. 4791.

अनुकुण- (anu-kuna < anu-kṛ-) *v.* to imitate, to resemble, to emulate, M. (राजा) सरोभाणं दाणि अनुकुणइ कोसे सिहिणअं CandLe 1.41.

अनुकुंडल (anu-kundalam < anu-kundalam) *adv.* adjacent to or near the ear-ring, M. अनुकुंडलमा-विबहण-सरस-कवरी-विलंघिअंसम्मि । सीसम्मि कोसुमो फुरइ चारु-चूडामणि-णिवेसो GauḍVa. 777.

अनुकूल (anu-kūla < anu-kūla) *adj.* 1 favourable, agreeable, pleasing (lit along the bank), AMg. इमाओ य ते मणानुकूल-हियइअओ भारियाओ Viy. 9.3.39 (9.173); पयाहिणानुकूलसि भूमिसप्पिसि मायसि पवायसि Nāya. 1.8.28; इदियाणुकूलसु सव्वविसयसु वट्ठइ Paṇhā. 2.5; पुब्बरय, पुब्बकीलिय ... जे ते ... इत्थीहि ... अनुकूल-पेम्मिकाहिं सदि अनुभूया Paṇhā. 9.10; तिसला खत्तियाणी -- मणानुकूलाए विहारभूमी ... सुइसुइण तं गअं परिवहइ Kapp (J.) 58; JM. तिहि-करणमि पसत्थे नवखत्ते अहिवइस्स अनुकूल । घेतुण निति वसमा OghNi-Bhā. 80; जे (उवसग्गा) संजमविग्गकरा ते अनुकूला, इतरे पडिकूला NāCa. 2.282 15; जा सो मोहविमूदो अनुकूले कुणइ ताइ उवसग्गो ता हसि तीइ विमलं उप्पअं केवलं नाणं VijKevCa. 1.140; Apa. अनुकूल वाउ जिणवरहो जाइ [वाइ ?] PañCa.(P.) 9.3.9; अनुकूल समीरण सुइ सणाहु CandappaCa.(Y.) 6.13.4; 2 (of wind) helpful and favourable (for sailing), AMg. तए णं ते ... वाणियगा दक्खिणाणुकूलेणं वाएणं जेणेव गमीरण पोयट्ठाणे तेणेव उवागच्छंति Nāya. 1.8.81; दक्खिणाणुकूलेणं वाएणं जेणेव चंपाए पोयट्ठाणे तेणेव उवागच्छंति Nāya. 1.8.84; 3 (of fortune) auspicious, favourable M. बोलेइ जइ ण देवो अनुकूलो होइ एत्ताहे Līhā. 680; 4 friendly and kind, obedient, JM. मोगेहिं संविमत्ता अनुकूल अनुववणा जे उ KappBhā. 4482; उट्ठाणेसज्जासणमाएहिं गुरुस्स जे होति सवाणुकूला KappBhā. 4485; JS. अण्णेण्णानुकूलाओ अण्णेण्णहिरक्खणामिजुत्ताओ Māh. 188(4); M. अइ-रसणीया रयणी सरओ विमलो सुमं च साहीणो । अनुकूल-परिवाणव

मणजे तं गत्थि जं गत्थि LiIa. 32; 5 concordant with, JM. अणुकूले ष रए हियणुसट्ठी होइ दावम्बा KaiKa. 39.19; Apa. पावेण महिलाउ जायंति महाउ जाराणुकूलाउ षणहरणलोलाउ JaaCa. 3.27.3; धम्मामउ अणुदणु पियहं हुति पिययम अणुकूल ण का वि संति VaḍḍhaCa. 1.11.10

अणुकूलं (anu-kūlaṃ < anu-kūlam) *adv.* appeasingly, M. अणुकूलं वोत्तुं जे Hem.(Gr.) 2.217; Apa. अणुकूलउ जपर साविचार PaṇḍCa.(P.) 1.12.3.

अणुकूलकारि (anukūla-kāri < anu-kūla-kārin) *adj.* who does favourable acts, AMg. जह आसा तह साहू वणिय ज्व अणुकूल-कारिजा Nāya. 1.17.37.

अणुकूलण (anu-kūlaṇa < anu-kūlana) *n.* 1 making friendly, harmonizing, JM. तं ताण वहर। तम्मवसे जिहसुणी तवित्तण-कूलणयं जं SupāCa. 12.10; 2 winning over, Apm. चक्रयण-मुक अमोह सकुलमणुकूलण CandappaCa.(Y.) 4.15.7.

अणुकूलपवण (anukūla-pavaṇa < anukūla-pavana) *m.* favourable or helpful wind, JM. हेसो वि अगिणो डहरं हंदि पयं पि हु ताणं। अणुकूलपवणजोगा ण तु तत्तिवरहम्मि सिद्धमेयं तु UvPay. 474.

अणुकूलवहि (anu-kūla-vahi < anukūla-pathin) *adj.* along the way of the flow, favourable, Apa. महि पयच्छन अणुकूलवहि MahāPu.(P.) 36.8.5 (FN. अनुकूलपय अनुकूलवयः)

अणुकूलवाय (anukūla-vāya < anukūla-vāta) *m.* favourable wind, JM. अणुकूल-वाय-नोलिय पसत्य-धावत-नावा य TarLo. 885; Apa. अणुकूलवान(?)तपसरियपणहि छाहउ रविं सहु अरियणजसेहि CandappaCa.(Y.) 3.6.9.

अणुकूलविहि (anukūla-vihi < anukūla-vidhi) *m.* favourable fate or destiny, good luck, JM. अणुकूलविहिवसेण तुम्हेहि सह संगमो MāṇaKa. 26.5.

[अणुकूलि (anukūli < anukūlin) adj. one who sets favourably, JM. सुहयिरजोगाणुकूलिणो मणिया Samhodha Prakaraṇa as quoted in PSM.]

अणुकोसा (anukosā < anukośā) *f.* name of a woman, mother of Bhāmaṇḍala in his former birth, JM. विष्णो दासगामे विमुची नामेण नेहिणी तस्स। अणुकोसा अरभूई पुत्तो सुण्हा य मे सरसा PaumCa.(V.) 30.60.

अणुकृत (an-ukkanta < an-utkrānta) *adj.* (ppp.) not violated or transgressed, AMg. एस विही अणुकृतो माहणेण मईमया Āyār. 1.2.1.23; 1.9.2.16; 1.9.3.14; 1.9.4.17 (comm. अनुक्रान्त अनुचीर्ण p. 306)

अणुकम- (anu-kkama- < anu-krama-) *v.* to proceed in due order, JM. जोइस जीवसमासे समासओऽणुकमिस्सामि JivSa. 1.

अणुकम (anu-kkama < anu-krama) *m.* sequence, order, linear arrangement, JM. ततो राया तं पुत्त मणति — अह जो ण राहर अणुकम सो जूतं खेलति ĀvTi(H.) p. 342b 3; = Utt. comm. (ś.) p. 147a.1; **अणुकमेण** (anukkameṇa < anukramena) *adv.* [Inst.], AMg. दीहदंते सब्बट्ठसिद्धे अणुकमेण सेसा Anuttaro 170; JM. जाओ अणुकमेण सुग्गीवो तम्मसणुत्तरो भाया PaumCa.(V.) 9.4; पत्तो जहाणुकमेण तस्य Erz. 14.2; Apa. संमासिधि सयल अणुकमेण वरसिद्धि जाणतरि कमेण PaṇḍCa.(P.) 17.3.3; **अणुकमा** (anukkamā < anu-kramāt) *adv.* [abl.], JM. (दोसु वि अणु च) लोइअ कप्पासाई अणुकम कारणा चउरो OghNiBhā. 12; Apa. अणु बि कइमि एहु सयलइमि पयवपहाण अणुकम SudCa.(N.) 4.6.12; अह अणुकम-गाहिव-नीसेस-विज्जाहर-उज-सिरि SaṇḍKuCa. 650.1

अणुकमण (anu-kkamaṇa < anu-kramaṇa) *n.* crossing in order, stepping in order, AMg. (णई) जंसी भिपुमंसि पवज्जमाणा पगायताऽ(पगाइया MV.) अणुकमणं करेति Sāy. 1.5.2.21.

अणुकमंत (anu-kkamanta < anu-kramat) *adj.* (pr. part.) following one another, AMg. इंगारुसिं जलियं सजोई ततोवमं भूमिमणुकमंता Sāy. 1.5.1.7; 1.5.2.4; बाला बला भूमि अणुकमंता Sāy. 1.5.2.5; 1.5.2.16 [MV. has अणुकमंता which also occurs in the ed. of Canū. v and short o are often confused]

अणुकसाइ (anu-kkasāi < anu-kaśāyin) *adj.* having very little passions, AMg. अणुकसाई अविच्छे अजापसी अलोत्तर। ... नाणुत्तयेज पप्रं Utt. 2.39 (comm. अल्पकषायी); अणुकसाई लहुअप्प-मक्खी चेया गिहं पगचरे स भिक्खू Utt. 15.16 [also rendered in Sanskrit as an-ut-kaśāyin at Utt. 2.39 and explained as संत्कारा-दिषु श्रेत इत्यवशीलः उत्कषायी, न तथा अनुत्कषायी, not respectful (Jacobi)]

अणुकस्स (an-ukkassa < an-utkarṣa) *adj.* without elation, without pride, AMg. अणुकस्से अप्पलोणे मज्जेण मुणि जावण Sāv. 1.1.4.2, *m.* non-maximum, not highest (degree), Jś. अणुकस्सो वेयणीयमाणा ... चटुधा (of अनुभाग) Gomā.(K.) 178; पयपीण मोहणिजा - अणुभागे। उक्कममणुकस्से KaśPa 22.

अणुकुइय (anu-kkuiya < anu-kucita) *adj.* (ppp.) [also अणुकुर] slightly contracted or pressed, JM. छादेति अणुकुरस्ते उरारुह कंचुओ असिन्वियओ KappBhā. 4088; छादेति अणुकुरए गंठे पुण वंचुओ NibBhā. 1404, छाएअ अणुकुरए उरोरुह कंचुओ असिन्वियओ PavSBo 536, [the stanza in OghNiBhā. 817: छाएअ अणुकमह उरोरुह वंचुओ य is corrupt]

अणुकोश (anu-kkośa < anu-krośa) *m.* compassion, pity, Mg. (संराहक) अजए शो दाणि अणुकोशकिदेहि पदाणेहि (वसंतसेना - कि उवरदविहवो संतुत्ते) Mṛch. 2.295.

अणुकोस- (anu-kkosa- < anu-krośaya-) *v.* to be compassionate towards, ś. (सीता) ता जाव अजउत्तो णं आगच्छदि दाव इमाणं बालकस्वणं उजजपदाणं अणुकोसइसं Prati 5.0.5.

अणुकोस (an-ukkosa < an-utkrṣṭa) *adj.* not good, JM. भोयणे विही इणो। उक्कोसमणुकोसं समकयरसे तु भुंजेज्जा OghNiBhā. 298.

अणुकोस (an-ukkosa < an-utkarṣa) *m.* not the maximum, AMg. भव्वट्ठे अजइणमणुकोसेणं नेत्तीसं सागरोवमाइ ठिई पणत्ता SamavPra 1.7, तस्य ण अजइणमणुकोसेण नेत्तीसं सागरोवमाइ ठिई पणत्ता Nāya 1.16.24

अणुकोस (anu-kkosa < anu-krośa) *m.* sympathy (lit. crying after), AMg. धीरकित्तिपुरिसा ओहबला ... साणुकोसा अमच्छरी Paṇḍ. 4.5.ś. (प्रतिहारी) अम्हाजं मट्ठिणी विण्णवेदि दारिअ त्ति बाले त्ति, अ व.पीअदु किल महाराण अणुकोरो PaṇḍCa. 2.14.1; M. (विदूषक) जइ वो वि अणुकोरो गुणाअरो वा सिणेहो वा। देवस्स अत्थि हिअए ता अणुकपीअदु वगई SāhMañ 3.13

अणुकखणं (anu-kkhaṇam < anu-kṣaṇam) *adv.* [anu-khaṇa in epd.] at every moment, ś. (पारिजात) परसुरामो विअ अणुकखणसखत्तिपवसवहुणणिण्हादो (सिंहइवंदो णाम महोमहेदो) Āṇa-Son 2.6.62 (p. 25); M. (विदूषक) उण पसरइ दाहोणुखणं दीहदीहो SāhMañ. 3.8

अणुविक्षत् (an-ukkhitṭa < an-utkṣipta) *adj.* (ppp.) not raised, M. दिट्ठं अणुविक्षत्तमुइ एसो मणो कुलवहूणं GāSāSa. 5.25.

अणुविक्षत् (anu-kkhitṭa < anu-kṣipta) *adj.* (ppp.) thrown

after, scattered after, AMg. तथो ... अणुखिलत्तसि भूवसि, पूरप्सु समुद्रवाप्सु -- वाणियगा नावाप दुरुद्धा Nāyā 1.8.67.

अणुखण (anu-khaṇam < anu-kṣaṇam) *adv.* every moment, JM. तदसणमवि भिच्छत्तमणुखणं जणह जीवाणं GaṇSadSā. 120 (comm. प्रतिक्षणम्)

अणुग (anu-ga < anu-ga) *m.* servant, attendant, JM. विरिजयविलुपिया अणुगइद्धा DeNāMā. 7.66 (comm. विरिज्जो अन्वरः। विलुपिअं अभिलक्षितम्)

अणुग (anu-ga < anu-ga) *adj.* [f. -ā] [usually second member of a compound] coming after, following, resulting in, longing after, AMg. स्वाणुगासाणुगय य जीवे चराचरे हिंसर नेगरूवे Utt. 32.27; सहाणुगासाणुगय Utt. 32.40; 32.53; 32.66; 32.79; 32.92; समासीन-पट्टिच्छीण चोवणासु अयालसा। गणिणी गुणसंपण्णा पसत्थ-परिसाणुगा Jacobā 127; JM. सयलसुरासुरविदं दंसणवण्णाणुगं पणमिऊणं। मेहाइ-वथुमारो संवेणेणं भणिस्सामि VatthūSā. 1.1; Jā. गुणपचइगो छद्धा अणुगावट्टिइवट्टमाणिदरा GomSā.(J.) 372.

अणुगम (anu-gaa < anu-gata) *adj.* (ppn) followed, initiated, M 'ते सक्' 'कि मय ते विहअमणुगअं धीरमहेहि BriKav. 5.40.

अणुगच्छ- (anu-gaccha- < anu-gam-) *v.* 1 (usually with pūṭhaṇ etc.) to go after, to follow, AMg. 'सिया वेगे अणुगच्छंति? अस्या वेगे अणुगच्छंति?' अणुगच्छमाणेहि अणुगच्छमाणे वडं न निव्विज्जे? Āyā. 1.5.5.2; आउसंतो समणा अणुगच्छाहि तो ते वथं अणुगतं वथं दाहायो Āyā. 2.5.22(561); तप णं से जमालिस्स खत्तिव-कुमारस्स पिया ... जमालि खत्तिवकुमारं पिट्ठो अणुगच्छइ Vīy. 9.33.73 (9.206); तप णं से सेणिए राया ... धारिणि देवि पिट्ठो अणुगच्छइ Nāyā. 1.1.60; से धणे सत्थवाहे चिलायस्स ... पिट्ठो अणुगच्छइ Nāyā. 1.18.45; एह ण तुमं भंते, मम अणुगच्छइ Vīyā. 16; तप णं से भगवं गोयमे मियादेवि पिट्ठो समणुगच्छइ Vīyā. 17; वाणसंतरा देवा ... सहसपत्तहथगया विजयं देवं पिट्ठो पिट्ठो अणुगच्छंति Jivābbhī. 3.455 से किं तं छायाणुवायगती? ... जणं पुरिस छाया अणुगच्छंति णो पुरिमे छायां अणुगच्छंति Pannav. 16.48 (1116); अप्पेगइया सहसपत्तहथगया भरह रायाणं पिट्ठो पिट्ठो अणुगच्छंति Jambuddi. 3.10; 3.11; 3.86; 3.37; JM. जे इह परलोमे वा हितं सुहं तं खमं मुणेयव्वं। निस्सेयस मोवखाय उ अणुगच्छते जं तु VavaBhā 10.321; Ś. (गौतमी) अणुगच्छदि इअं सु णो करुणपरिदेविणी सर्वतला Śāk. 64.1(5); Apa. सयणु मसाणु जाव अणुगच्छइ DhamPar. 2.16.13; 2 to go to or towards, to advance (in order to receive a distinguished guest etc.) [usually with abhimukha etc.], AMg. तप णं से विजय गाहावई मम एज्जमाणं पासइ, ... आसणाओ अब्भुट्ठेइ ... सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Vīy. 15.25(15.25); तप णं सा देवदत्ता गणिवा सत्थवाहदारए एज्जमाणे पासइ ... अब्भुट्ठेइ सत्तट्ठपयाणि अणुगच्छइ Nāyā. 1.3.12; तप णं सा देवई देवी ते अणगारे एज्जमाणे पासइ, पासित्ता ... अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठेत्ता सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Antag. 3.26; तप णं सा मियादेवी ... भयवं गोयमं एज्जमाणं पासइ, पासित्ता अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठेत्ता सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Vīyā. 1.1.20; से कूणिए राया ... तित्थगरामिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Uvav. 21; तित्थगरामिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ RāyPa. 8; Nirayā. 113; मरहे राया ... चक्रवर्णामिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Jambuddi. 3.6; 5.21; अंजलिमउलियगहत्थे तित्थगरामिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Kapp.(J.) 15.

अणुगच्छण (anu-gacchana < anu-gamana) *n.* going forward to receive a visitor, JM. अब्भुट्ठणं अंजलि आसणदणं अभिगगहिई अ। सुत्तसण अणुगच्छण संसाइण काय अट्ठविशे DasaveNI.

321 (comm. आगच्छतः प्रत्युद्गमनम्)

अणुगच्छंत (anu-gacchanta < anu-gacchat) *adj.* (pr. part.) going after, following, Ś. (सागरिका) सह संबद्धितो इमं जणं परिचइअ खणमेत्तंसणपरिचिदं अणं अणुगच्छंतो ण रुज्जेसि Ratā. 2.0.42, 43.

अणुगच्छमाण (anu-gacchamāṇa < anu-gacchat) *adj.* (pr. part.) going after, following, AMg. 'सिया वेगे अणुगच्छंति? असिया वेगे अणुगच्छंति?' अणुगच्छमाणेहि अणुगच्छमाणे कइ न निव्विज्जे? Āyā. 1.5.5.2; अणुगच्छमाणे वितहं मिजाणे तहा तहा साधु अकक्खेणं। ण कत्थती आस विडिसयज्जा Sāy. 1.14.23(602); से भरहाविवे णरिंदे ... तं दिव्वं चक्रवर्णं अणुगच्छमाणे-अणुगच्छमाणे जेणेव मागहत्तिथं तेणेव उवा-गच्छइ Jambuddi. 3.18; 31.180.

अणुगच्छित्ता (anu-gacchittā < anu-gacchitvā = anu-gamya) *ger.* having gone to or towards, having advanced forward (in order to receive a distinguished visitor etc.), AMg. तप णं से विजय गाहावई मम एज्जमाणं पासइ, पासित्ता अब्भुट्ठेइ, ... सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता ममं तिकवुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ Vīy. 15.25 (15.25); सा देवदत्ता गणिवा ते सत्थवाहदारए एज्जमाणे पासइ, ... अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता एव वयासी Nāyā. 1.3.12; सा मियादेवी ... भयवं गोयमं ... पासइ, आसणाओ अब्भुट्ठेइ, ... अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता तिकवुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ Vīyā. 1.1.29; तप णं जे कूणिए राया ... तित्थगराहिमुहे ... अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वामं जाणुं अंचेइ Uvav. 21; (चूरि-यामे) भगवं महावीरं ... पासइ ... अब्भुट्ठेइ ... अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वामं जाणुं अंचेइ RāyPa. 8, मरहे राया ... चक्रवर्णामिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वामं जाणुं अंचेइ Jambuddi. 3.6; 5.21; सुसइ सत्थवाही ताओ अज्जाओ एज्जमाणीओ पासइ ... अब्भुट्ठेइ ... सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वंदइ Nirayā. 113; अंजलिमउलियगहत्थे तित्थगरामिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वामं जाणुं अंचेइ Kapp.(J.) 15.

अणुगच्छित्ताण (anu-gacchittāṇa = anu-gamya) *ger.* having advanced forward (to meet a distinguished visitor etc.), JM. अइ सत्तट्ठपयाई अणुगच्छित्ताण जिणवरे बरदे। अंचंति वामजाणुं Titttho 191.

अणुगच्छिय (anu-gacchiya = anu-gamya) *ger.* having accompanied, JM. दूरपइ अणुगच्छिय दंसिय मणं नियत्तो सो MaViCa. (G.) 6h.7(1)

अणुगच्छिर (anu-gacchira = anu-gāmin) *adj.* following, going after, Apa. अणुगच्छिर-यडकडिरदसण-सेणि-वेताल-भीसणु SaṇKuCa. 583.4.

अणुगज्जेमाण (anu-gajjemāṇa < anu-garjayamāṇa = anu-garjat) *adj.* (pr. part.) shouting after or towards, AMg. अणुगज्जेमाणे इकारेमाणे पुकारेमाणे ... पिट्ठो अणुगच्छइ Nāyā. comm. 240a.3.

अणुगण- (anu-gaṇa- < anu-gaṇay-) *v.* to go over something mentally, to ponder over something repeatedly, to memorize (a text), AMg. जे केइ साह वा साधुणी वा ... चिराहीव सुत्तथो-मयं सरमाणे एगगचित्ते पदम-चरम-गोरसीसु दिवा राओ य नाणुगु (?) ग) जेज्जा से णं गोयमा णाणकुसीले नेए MabbāNis. 3.36.2.

अणुगणेऊण (anu-gaṇeṇam < anu-gaṇayya) *ger.* having counted over, AMg. तथो य जावई तवोवहाणं अबोसमंतो करेज्जा, तावईय अणुगणेऊणं जाहे जाणेज्जा MabbāNis. 3.38.8.

अणुगणेत (anu-gaṇenta < anu-gaṇayat) *adj.* (pr. part.) [also 'गणंत'] reflecting or pondering over something repeatedly,

memorizing (a text), JŚ. जिणवयणमणुगणैता संसारमहम्मदं हि चिंतता Māla. 807(9); जिणवयणमणुगणैतेण देसविरपण जहोमं ŚrāA.(V.) 330.

अणुगण- (anu-gaṇha < anu-grah-) v. be kind or considerate to, M. गाह सीरि ... कैलिमार ! अणुगणहसु माअं ŚrīKāv. 5.11.

अणुगत (anu-gata < anu-gata) adj. (ppp.) ever going on, continuous, AMg. वितियं च ... अलियवयणं मवपुणम्मवकरं चिरपरिचिय-मणुगतं दुरंतं Paṇḍā. 2.1; ततियमदिण्णादाणं ... चिरपरिगतमणुगतं Paṇḍā. 3.36; cf. अणुगय.

अणुगदा (anu-gadā < anu-gatā) adj. (ppp.) (f.) connected, related, JŚ. उद्धमहतिरिखलोण विचिणादि सपञ्जए ससंठाणे। एत्थेव अणुगदाओ अणुपेक्खाओ व विचिणादि Māla 402(5)

अणुगंतव्व (anu-gantavva < anu-gantavya) adj. (pp. part.) to be known or understood, AMg. देवा इमाए गाथाए अणु-गंतव्वा — चउरासीति असीति Thāṇa. 7.128(583); ते णं भंते ! जीवा एगसमएण केवसिया उववज्जति ? अवसेसं जहेव ओइयगमएण तेहेव अणुगंतव्वं Vy. 24.1.72 (24.46); एवं एतेणं अभिलावेणं इमा गाथा अणुगंतव्वा Jīvābhi. 3.6; 3.12; एएसि णं इमाओ गाथाओ अणुगंतव्वाओ Pannav. 1.48 (55[3]); 2.40(187); 15.55 (1003[2]); एवं इमाहिं गाथाहिं अणुगंतव्वं Jambuddi. 7.134; से किं तं उवघायनिज्जुत्तिअणुगमे ? इमाहिं दोहिं गाथाहिं अणुगंतव्वे । त जहा उदेमे निरेसे य AnuOg. 604; J.M. पञ्जोसवणादिवसे कोयाणुवसीए इंदो अणुगंतव्वो होइ । KālKa. 270.43; JŚ. किं केण कत्तस कत्थ व केदिविओ य मावो य । छहिं अणिओगहारे सव्वो आवाणुगंतव्वा Māla. 707(8)

अणुगम- (anu-gama < anu-gam-) v. 1 to follow, AMg. जाया एवहिं ओए ते इं एइं नाणुगमिस्समेको Utt. 14.34; J.M. नरवाहणेण अणियं अहमवि तावं अणुगमिस्सं SurSuCa. 12.146; (pass.) अणुगम्मइ तेण तहिं तओ व अणुगमणमेव वाऽणुगमो ViĀvBhā. 913; 2 to go towards, J.M. अणुगमइ अमिमुहं चिय सत्तट्ठपयारं SupāCa. 2.438.

अणुगम (anu-gama < anu-gama) m. understanding or knowledge in accordance with the context, exposition with the help of various points of view of the Anuyoga, AMg. वियाहे णं ... जिणेणं वित्थरेणं मासियाणं ... अणुगमनिकखेवणयप्पमाणुनिउतोवकम ... बागएणाणं दंसणा SamavPra. 93; तस्स (सामायम्स) णं इमे चत्तारि अणुओगहारा भवन्ति, तं जहा — उवकमे, णिकखेवे, अणुगमे णए AnuOg. 75; से किं तं अणुगमे णवविहे पण्णसे । तं जहा — संतपयपरुवणया दव्वपमाणं च खेत फुसणा य । कालो य अंतर माग माव अप्पवट्ठं चेव AnuOg. 105; J.M. सुत्ताणुगमे काहिं तण्णासं लाघवनिमित्तं ViĀvBhā. 969 (comm. अणुगमो द्विविओ वव्यते, तथथा — सुत्ताणुगमः निर्युक्त्यनुगमश्च 966); JŚ (जीवट्ठाणस्स अवयारो) चउरव्वहो, उवकमो, णिकखेवो, णयो अणुगमो चेदि Dhavaḷā. 1.72.5.

अणुगमण (anu-gamaṇa < anu-gamana) m. to follow up, to understand, to reach, JŚ. जं तं वंथणिउजं णाम तस्स इममणुगमणं कस्सामो SaṭṭAg. 5.6(3).68; मुणिउण एतदट्ठ तदणुगमणुज्जो णिहइमोहो । पसमिदरागोसो हवदि इवपरावरो जीवे Paṭṭeattthi. 104; अणुगमणं पि गुरूणं पत्थरागो सि बुद्धंति Paṭṭeattthi. 136; वंदणमंसणेहिं अणुगट्ठाणु-गमणपडिवसी ।... ण निदिदा रायचरियम्मि PavSā. 3.47; J.M. अणुगम्मइ तेण तहिं तओ व अणुगमणमेव वाऽणुगमो ViĀvBhā. 913.

अणुगमिअ (anu-gamia < anu-gata) adj. (ppp.) went after, M. (रणं) ओवाहेऊण खाउं कलमणुगमिओ दाणवो वाहणीयं ŚrīKāv. 7.82.

अणुगमिअ (anu-gamiya < anu-gamyā) ger. having follo-

wed, AMg. से एवइओ अणुगामियभावं पडिसंभाव तमेव अणुगमिअ इता छेत्ता मेत्ता ... उक्खाइत्ता भवति Sdy. 2.2.19(709)

[अणुगमिर (anu-gamira < anu-gantī) DeNaMa. 6.127 !]

अणुगंपादाण (anu-gampā-dāṇa < anu-kampā-dāṇa) m. gift given out of compassion, J.M. अणुगंपादाणं पुण जिणेहिं व कहिंचि पडिसिदं SamarāKa. 158.18.

अणुगंपिय (anu-gampiya < anu-kampita) adj. (ppp.) [used impersonally] pity was taken, J.M. विचित्तयाए कम्मपरि-णामस्स न गहिओ कसाएहिं । अणुगंपिये च जेणं SamarāKa. 475.7.

अणुगम्म (anu-gamma < anu-gamyā) ger. having grasped, having followed, AMg. एओवमं तत्थ उदाहु वीरे अणुगम्म अत्थं उवणेइ सम्मं Sdy 1.14.11.

अणुगम्मंत (anu-gammanta < anu-gamyamāna) adj. (pr. part. pass.) being followed by, J.M. अणुगम्मंतो रण्णा नयरीओ निग्गओ बाहिं JinadaĀkhyā. v. 310.

अणुगम्ममाण (anu-gammamaṇa < anu-gamyamāna) adj. (pr. part. pass.) being followed by, AMg. तए णं सा सोमा माहणी . अप्पेगएहिं .. अणुगम्ममाणेहिं . तो संनाएइ रट्ठकुणेण सद्धिं ... भोगभोगां भुंजमाणी विहरितए Nīrayā. 130; J.M. धूवाविओ य वि-संतुलमाणेण राहणा अणुगम्ममाणो JinadaĀkhyā. 24.18; UpPayT. p. 19a.14.

अणुगय (anu-gaya < anu-gata) adj. (ppp.) I followed by, following (both in the physical and the figurative senses), AMg. जिणवयणमणुगयमहिंयभासिया (नरा) SamavPra. 97; चिराणुगओइसि मे गांतमा Vy. 14.7.2 (14.77); लोगतस्स पत्थणिज्जे ... चिरपरिचयमणुगयं अयम्मदारं Paṇḍā 4.15; एगच्छत्तं ससागरं भुंजिऊण वसुहं अपपरिमिय-मणंततण्हमणुगय-महिच्छसार-निरपमूलो Paṇḍā 5.1 (comm. संतता); 8.1; 3.1 (comm. अविच्छेदेनानुवृत्तं). सविज्जविजाणुगया ... सिद्धिं विमाणाइ उवति ताइणो Dasara. 6.64; पिज्जदोसाणुगया Utt. 4.13; वायं विविहं समेच लोए सहिए देयाणुगए य कोवियप्पा Utt. 15.15; रुवाणुगासाणुगए ... जीवे Utt. 32.27; 32.40; 32.53; 32.79; 32.92; से किं तं निक्खेवनिज्जुत्तिअणुगमे ? निक्खेवनिज्जुत्तिअणुगमे अणुगए । से तं निक्खेवनिज्जुत्तिअणुगमे AnuOg. 602, 603; संमत्ताणुगयमणो जीवो मरणे असंजओ जइ वि ĀrahPaṇḍ.(V.) 49; J.M. अहुणा य समोयारो जेण समो-यारियं पइदारं । सामाइयं सोऽणुगओ ViĀvBhā. 956 (comm. पूर्वमेव गतः, अनिक्रान्तः, पूर्वमेवाभिहितः); देविदचक्रवट्टिसणाइं गुणरिद्धिपत्थणगईयं । अहंमं नियाणचित्तणमण्णाणुगयमच्छंतं JhāṇSa. 9; (तिप्पस्स दंसणं) जेणाणु-गयं णाणं । निव्वणफलं (करं) च चरणमवि हवइ (अणुगयं — obtained ?) TamjTho. 7 (comm. तेन दर्शनेन अनुगतं सहित यत्); M. अणुयंवाणुगयं वयण Līla. 115; चित्ताणुगया पउमा णामेण पियजाया Līla. 282; 372; अणियसंते चित्तं पडिवालइ अणुगया दिट्ठी Līla. 472; कज्जं अप्पाहणाणुगयं Līla. 997; Aṇu अणुगयइं जणइं कुलमग्गदिवक्ख JāCa. 1.6.2; 2 found in or characterized by, AMg. अकंतथंत्तवाणे देहाणुगए व पीलि-यासु य । अचित्तवाउकाओ मणिओ वम्मट्ठमहणेहिं PiṇḍāNi. 40 (comm. शरीराप्रितः); 3 following each other (with appanna etc.), AMg. जत्वाभिणिओहियणाणं तत्थ सुयणाणं, जत्थ सुयणाणं तत्थाभिणिओहियं । दो वि एयारं अणमणमणुगयाइं Nāḍi. 44; J.M. अण्णोण्णाणुगयाणं 'इमे व' 'त व' सि विमयणमजुत्तं । जह पुइपाणिवाणं SaṇmTa. 1.47; (रुवाइ-पज्जवा) ते अण्णोण्णाणुगया पण्णवणिज्जा अवत्थम्मि SaṇmTa. 1.48; 3.8.

अणुगार- (anu-gara < anu-kr-) v. imitate, follow the example of, J.M. मोत्तुण वणवासवेसं सव्वं चेव विकासवईए अणुगारेइं सि SamarāKa. 334.19.

अनुगम (anu-garapa < anu-karana) *n.* imitating, following the example of, JM. पालित्यस्त सीसो ऽव कुण्ड मगज्जुणो ऽवो भति । नेमिचरियाणुगमं सव्वं पि कम्मं हंमं तेण KumāPra. 179. 4.

अनुगमरित (anu-garinta < anu-kurvat) *adj. (pr. part.)* imitating, following the example of, JM. अन्हेहि ... दिट्ठं च मसाणागरमणुगरितं (पुरं) SamarāKa. 98. 9.

अनुगवेस- (anu-gavesa- < anu-gaveṣa-) *v.* to search for, AMg. तं भं अणुगवेसमाणे किं समं अणुगवेसइ परायणं भं अणुगवेसइ Vjy. 8. 5. 2 (8. 230)

अनुगवेसमाण (anu-gavesamāṇa < anu-gaveṣamāṇa) *adj. (pr. part.)* being sought after, being searched for, AMg. नाहवस्स ण मने भं विणिग्गमाणस्स केइ भं अवहरेज्जा । तस्स णं भं अणुगवेसमाणस्स किं आरंभिया किरिया किज्जइ Vjy. 8. 6. 3 (5. 128); इमं च णं कच्छुल्लनारण ... समं तवो कल्लं सदक्खिणं अणुगवेसमाणे ... समो-वणं Nayā. 1. 16. 185; JM. मिया से अणुगवेसमाणे लभेज्जा तस्सेव अणुपदातव्वे सिया तं अणुगवेसमाणो नो लभेज्जा एव से कप्पति NisCu. 2. 185. 14.

अनुगवेसियव (anu-gavesiyavva < anu-gaveṣayitavya) *adj. (pot. part.)* should be searched for, AMg. येरा य से अणुगवे-सियव्वा सिया Vjy. 8. 6. 4 (6. 248); से य अणुगवेसियव्वे सिया । से य अणुगवेसमाणे लभेज्जा BphKapp. 3. 28; JM. इह खलु निग्गयाण वा निग्गधीण वा पाडिहारिण वा सागारियसंतिण वा सेज्जासंधारण विप्पणसेज्जा से य अणुगवेसियव्वे NisCu. 2. 185. 14.

अनुगहण (anu-gahana < anu-grahana) *n.* appreciation, admiration, M. अन्हे वि अ तस्सा गुणगणाणुगहणे पयसाओ Lila. 561.

अनुगहिअ (anu-gahia < anu-grhita) *adj.* obliged, favoured (often equivalent to English expression 'grateful'), JM. साहेज्जो अ अनुगहिअ DeNāMa. 8. 26; M (नटी) ता कारीअदु तत्त्व-भवंताणं सामाध्याणं णिओओ । (सुत्रधार) इमिणा अज्जाए सत्तणेण सविसेसं अनुगहिओ म्हि SiṅMaṇ. 1. 12. 2.

अनुगहिद (anu-gahida < anu-grhita) *adj. [f. -ā] (ppp.)* obliged, favoured, Jś. समणं गणि ... इट्ठदरं । समणेहि तं वि पणदो पडिच्छं मं चेदि अनुगहिदो PavSa. 3. 3; Jś. (राम) सर्वधेनार्नी (दिव्या-खाणि) त्वत्प्रसूतिमुपस्थास्यन्ति । (सीता) अनुगहिदमिह UtaRaCa. 1. 15. 3; Mg. (पुरुष) भट्टकेण अनुगगहिदमिह Śak. 69. 12(6) of. अनुगहिअ.

अनुगामं (anu-gāmam < anu-grāmam) *adv.* along the village, AMg. से किं तं अव्वं भावे समासे ? अनुगामं, अनुगदीयं, अनु-करिअं, अनुचरियं AnuOg. 300.

अनुगामि (anu-gāmi < anu-gāmin) *adj. [f. अनुगामिणी]* 1 who goes after, who follows, who pursues, JM. देसियदेसिय-मग्गो वधंतो नरवई लहइ सदे । रायत्ति एस वधइ सेसा अनुगामिणी तस्स AvNi. 1472; अनुगामिवद्धमाणय पडिबाईयरविहा छहा ओही KamVi. (D.) 8; अनुगामिणी अहं भे जत्थ अणइ तत्थ वक्कामि TarVaKa. (Bha.) 226; Jś. तं च (ओहिणं) अणेवविहं देसोही परमोही सव्वोही ... अनुगामी ... एवकलेत्तमणेयकलेत्तं SatAg. 5. 5. 57; Apa. सिरि हरिहि सीय रुववरहि जिह इड अनुगामिणि पिय तुज्ज तिह JanCa. 2. 22. 8; 2 who knows, AMg. माइणो कट्ठु मायाओ कामभोगे समारभे । इत्ता छेत्ता पकसित्ता आय-साताणुगामिणो Say. 1. 8. 5(415) (comm. आत्मसुखानुलिप्पसः); सव्व-आसाणुगामिणो जिणसंकासा ... जिणा इव ... तवसा अप्पाणं मावेमाणा विहरंति Uvav. 26.

अनुगामिय (anu-gāmi-ya < anu-gāmi-ka) *adj.* who follows someone, who goes after, a follower, AMg. वणे मूडे P.D. 38

जहा जंतु मूडे नेमाणुगामिण Say. 1. 1. 2. 18(45); से एगहओ आवहेउं वा पायहेउं वा अमारहेउं वा परिवारहेउं वा पायणं वा सहवासियं वा गिस्साए अडुवा अनुगामिण ... अडुवा सोवणियंति Say. 2. 2. 19(709); JM. राईए पच्छिम-जामे पाडलिउत्तं अनुगामिओ सत्थो उवल्लो KuṣMaKa 75. 14; गहिज्जण सारभूयं वक्कामो ताव जलहितीरम्मि । तत्थ ठियाणं होही को वि हु अनुगामिओ सत्थो NāPaṇKa. 10. 27.

अनुगामियभाव (anu-gāmiya-bhāva < anu-gāmiya-bhā-va) *m.* the status of a follower, AMg. से एगहओ अनुगामियभावं पडिसंभाव तमेव अनुगमिय इत्ता छेत्ता मेत्ता ... उवखाइत्ता भवति Say. 2. 2. 19(709)

अनुगारि (anu-gāri < anu-kārin) *adj.* imitating, JM. तियसपुरवारणुगारि जयउरं नाम नयरं SamarāKa. 60. 2; तडिविलसियाणु-गारि जोड्ढणं Brz. 14. 22.

अनुगाल (anugāla < anu-kāla=duṣkāla) *m.* days of famine (lean days), JM. खित्तं विहमाइ अभविअं च कालो य अनु-गालो GurTaVi. 3. 158.

अनुगिइ (anu-gii < anu-kṛti) *f.* imitation, JM. देविदादि-अनुगिई गंभीरपस्वणा लोए । वणो य पवणस्तइ इय जत्ताए जिणान Paṇṇa-Prā. 9. 37-38; पुब्बं भट्टारगस्स विवाहसमए सक्केण कोउगाणि भूइकम्माणि रक्खाओ य कयाओ । तओ लोगो वि ताए वेव अनुगिइए काउमारदा JuraJi-Ca. 137. 31.

अनुगिज्झ- (anu-gijjha < anu-grdh-) *v.* to become attached to, to be greedy of, AMg. रसेसु नाणुगिज्झज्जा नाणुतप्पेज्ज पणवं Uti. 2. 39.

अनुगिण- (anu-giṇha < anu-grah-) *v.* [also अनुगिणह-] to favour, to oblige, Jś. (दौषदी) गाह ... अनुगिणहंतु एदे ववसिदं दे मादरो VeniSūm. 1. 21. 1; (pass.) (विदूषक) ता अनुगिणहीअदु दाव एसो Vikramo. 2. 7. 3.

अनुगिणहंत (anu-giṇhanta < anu-grhāt) *adj. (pr. part.)* favouring, obliging, JM. अनुगिणहंतो तह सव्वविरइदाणेण भव्वसत्तज्जं SupāCa. 3. 219.

अनुगिणहमाण (anu-giṇhamāṇa < anu-grhāt) *adj. (pr. part.)* [also अनुगिणहेमाण] favouring, obliging, AMg. तं ण तुब्भं दुवयं रायं अनुगिणहमाणा अकालपरिहीणं वेव कंथिहपुरे नयरे समोसरइ Nayā. 1. 16. 182; कृणियं रायं अनुगिणहमाणा सेयणं अट्टारसव्वं च हारं कृणियस्स रओ पचप्पिणइ Nirayā. 44.

अनुगिद्ध (anu-giddha < anu-grddha) *adj. (ppp.)* hankering after, longing for, AMg. मायण्णे असणपाणस्स णाणुगिडे रसेसु अपडिण्णे Āyā. 1. 9. 1. 20; जे एयं उंछं अनुगिद्धा अणयरा ते कुसीलाणं Sūy. 1. 4. 1. 12.

अनुगिद्धि (anu-giddhi < anu-grddhi) *f.* longing for, desire for, AMg. कामाणुगिदिप्पमवं खु दुक्खं सव्वस्स ओगस्स सदेवगस्स Uti. 32. 19.

अनुगिरंत (anu-giranta < anu-kurvat) *adj. (pr. part.)* imitating, looking like, JM. दिट्ठं च तं मए जउहरं सुरविमाणायारमणु-गिरंतं CaupCa. 220. 11.

अनुगिल- (anu-gila < anu-gil-) *v.* to swallow, AMg. एवं भोगवइया वि नरं सा छोहेर छोलेत्ता अनुगिलइ Nayā. 1. 7. 8; 1. 7. 28.

अनुगिलित्ता (anu-gilitā < anu-gilitvā=anu-gīrya) *ger.* having swallowed, AMg. अनुगिलित्ता सकम्मसंजुत्ता जावा बावि होत्ता Nayā. 1. 7. 8.

अनुगिहीअ (anu-gihia < anu-grhita) *adj. (ppp.)* favour-

ed, honoured, J.M. सिद्धिमारणे भविष्यं भयं अनुगीहीओ मि SamarāKa. 169. 9.

अनुगीया (anu-gīyā < anu-gītā) *adj.* (ppp.) (f.) said after, recited, AMg. महत्तयत्वा वयणप्यभूया गाहाणुगीया नरसंभमज्जे Utt. 13. 12 (comm. Śān. तीर्थकुट्टगणधरादिभ्यः पश्चात् गीता अनुगीता 386a. 12)

अनुगुण- (anu-guṇa- < anu-guṇa-) *v.* to repeat, to recite again and again, AMg. निगवयणमणुगुणिज्जा ओहोणिसं पावकल्लसहरं ĀrahPaḍ. (V.) 76; J.M. सुत्तयत्तं सुत्तयत्तं अण्णे रिसिणो अनुगुणंति Kuv-MāKa. 34. 12.

अनुगुण (anu-guṇa < anu-guṇa) *adj.* having similar qualities, M. विच्छाणइ मिश्रं तुसारवरिसो अनुगुणो वि GauḍVa. 857; J.S. अण्णा वि अस्थि अनुगुण-सिक्खावय दंसणादिचारणं। सिद्धिणो सोही ChePi. 328; 324. of. अनुगुण.

अनुगुणं (anu-guṇam < anu-guṇam) *adv.* according to suitability, J.M. ता गीयत्वप्पविसि सुणिय अनुगुणं चेव वट्ठिज तीय DvāKu. 5. 30.

अनुगुणंत (anu-guṇanta < anu-guṇat) *adj.* (pr. part.) repeating, muttering, AMg. सुत्तयमणुगुणंतो धिनिखलवदयच्छओ MahāPaoc. 133.

अनुगुणियव्व (anu-guṇiyavva < anu-guṇitavya) *adj.* (pot. part.) should be repeated or muttered, J.M. अनुगुणियव्वो पंचनमोकारो KāKa. 44. 25.

अनुगुरु (anu-guru < anu-guru) *adj.* following the practice of the teacher, J.M. लोयुत्तरिया धम्मा अनुगुरुणो तेण ते वज्जा Kapp-Bhā. 995; कामं खलु अनुगुरुणो धम्मा तह वि दु न सम्बसाहम्मा KappBhā. 996.

अनुगुरुदेह (anu-guru-dēha < anu-guru-dēha) *m.* a small or big body, J.S. अनुगुरुदेहपमाणो उवत्तहारप्पसप्पदो वेदा Dav-Śān. 10.

अनुगूल (anu-gūla < anu-kūla) *adj.* favourable, J.M. अनुगूलमारुवदोस्तिरविमाणयवदं चलिं विज्जाहरवत् SamarāKa. 378. 10.

अनुगूहिय (anu-gūhiya < anu-gūhita) *adj.* (ppp.) concealed, kept secret, J.S. अनुगूहियलविरिओ परिकामदि ओ जहुत्ता-वत्तो ।... विरियाचारो ति पादव्वो Māla. 413(15)

अनुगेज्जा (anu-gejjhā < anu-grāhyā) *adj.* (f.) (pot. part.) to be favoured, Woolner p. 23.

अनुगेण- (anu-genha- < anu-grah-) *v.* to favour, to oblige, Ś (अनसूया) इओ सिल्लादेहेत्तं अनुगेणहु महाआओ Śāk. (Pischel) 8. 21. 3; अनुगेणहु Pischel MudrāBhā. p. 512 (f)

अनुगग (anu-ggai < anu-kṛti) *f.* imitation, J.M. एगगया य ज्हाणे बुद्धी तित्थयरअणुगगं गत्था VavaBhā. 1. p. 193a.

अनुगगय (an-uggaya < an-udgata) *adj.* (ppp.) [also अनुगत] not risen, not come out, AMg. जे णं णिगयं वा णियंथी वा कासुपसणिज्जं असण-पाण आहम-साहम अनुगगटे एरिए पडिगाहिता Vy. 7. 1. 19 (7. 24); भिक्खू य ... असणं वा ... साहमं वा पडिगाहिता आहार-माहारेमाणे अह पच्छा आणेज्जा — अनुगग एरिए अरथमिए वा उच्चार-पासवणं परिट्ठेवत्त अनुगग एरिए पडेति Nis. 8. 80; BrhKapp. 5. 6-9 [Ldn.]; अत्थगवम्मि आहवे पुरत्था य अनुगग। आहारमय्यं सव्वं मणसा वि न वत्थए Dasava 416; J.M. अनुगग एरे। उवगरणवडइसमं पडिठेहिज्ज दिणत्स पहरणिने PavSāro. 591.

अनुगगह (an-uggaha < an-avagraha) *m.* 1 the place (resi-

dence) not permitted for Jain monks, J.M. ण गोवरो जेव य गोणि-पाणं गोवट्ट हुज्जंति व अत्थ गावो। अम्भत्थ गोणाविसु जत्थ खुणं स उगगहो सेसमणुगहो तु KappBhā. 4861; एगोऽणुगगहसिरे कमह सचित्तं तव तु पुरिमत्स। वचंत्तम्मि गिलाणे साहारणमागयाण मवे GurTaVi. 8. 17; 2 a kind of punishment, J.M. पडिसेवणा य संचय, आरुक्ख अनुगगहे य बोधव्वे। अनुगगत निरवसेसे कसिणं पुण छव्विहं होति NisBhā. 6610; NisCu 4. 386. 5.

अनुगगह (anu-ggaha < anu-graha) *m.* favour, kindness, obligation, help, AMg. तिविं अनुगगहे पण्णत्ते, तं जहा — आयाअणुगगहे, परअणुगगहे, तदुभयअणुगगहे Thāpa. 3. 413 (194); (comm. ज्ञानासुप-कारः p. 155b. 1) मम दारियानिमित्तेण अनुगगहं करे Nāyā. 1. 14 16; भगवओ महावीरत्स अंतेवासी ... सावाणुगगहसमत्था Uvav. 24; तअणुगगहं करेहम्हं भिक्खेणं भिक्खुउत्तमा Utt. 25. 39; जह मे अनुगगहं कुज्जा साहू होज्जामि तारिओ Dasava. 5. 1. 94; अतिहिसंविभाओ नाम ... आवाणुगग-हदुदीए संजयाणं दाणं Av. 91; ओहेण उ निज्जुत्ति वुच्छं ...। ... अनुगगहत्थं सुविहियाणं UghNi. 2; J.M. ता करेह वयपयाणेण अनुगगहं Utt (Bukh.) p. 91a. 5; लहुगा अनुगगहम्मी अप्पत्तिगवम्मं चुरे गुत्था KappBhā. 3348; 3358; अनुगगहो मे ति गुरुवयणे YohSa. 31; करेह मे अनुगगहं Paḍḍu. 28; महत्तो अम्हाणं अनुगगहो KāKa. 47. 2; भयवं अनुगगहो मे विहिओ तुम्हेहि परधियरगहि SupāCa. 7. 165; सुएववसु-षाणजीहाणुगगहो होह तह य विघाओ य PavSāro. 1372; J.S. उदयं जह मच्छाणं गमणाणुगगहकरं हवदि लोए Paḍḍatthi. 85; संगवणुगगह-कुसलो सुत्तयविसारओ पडिपकित्ति Māla. 158(4); असणं सुहप्पसमणं पाणाणमणुगगहं तहा पाणं Māla. 606(7); BhāĀrā. 571; Ś. (सक्यो) अज्ज अनुगगहो विअ इअं अम्भत्थया Śāk. 10. 24(1); (कुट्ठिनी) भणुओ चलणे अनुगगच्छंतीए अप्पाणुगगहो MudrāBhā. 187. 1; (सुसंगता) ताए जेव्व अनुगगहं करेत्तो अंगीकरेहु एदं अज्जो Ratnā. 1. 0. 51; (राजा) सव्वं तुज्ज अनुगगहेण भरिअं जं माणुसे लम्भइ KapMā. 4. 23; (शाक्य-मिधु) भिक्खुसंवत्स अनुगगहं करेतेण MatViPra. 12. 82; Apa. णिगगहु अवह अनुगगहु देज्जसु MahāPu.(P.) 5. 11. 4; कम्मसुद्धि णिगगहु वि अनुगगहु NāyCa.(P.) 3. 3. 9; तहुं देवि अनुगगहु करहि तेव KarCa. 7. 12. 8; दिण्णाणुगगह गुरुणा सोरे किज्जइ दिक्खगगहु कुमारे Jambū-SāCa. 10. 20. 1.

अनुगगहकसिण (anuggaha-kasina < anugraha-kṛtsna) *n.* imposition of the whole period of punishment, which then cancels the remaining period of the earlier punishment, J.M. एत्तो समावभेज्जा, अनुगगहकसिणेण विण सेसम्मि। आलोयणं सुणेज्जा पुरिस-ज्जातं च विज्जाय NisBhā. 6618; अनुगगहकसिणं णाम छण्णं मासाणं आरोविषाणं छदिसा गया ताह अण्णो छम्मासो आवण्णो ताहे जं तेण अदव्वुदं तं होसितं जं पच्छा आवण्णं छम्मासियं तं ववति NisCu. 4. 378. 4.

अनुगगहकारि (anuggaha-kāri < anugraha-kārin) *adj.* who renders help, AMg. लोयाणुगगहकारिसु म्मीदिवेहु वदुक्कं दाणं PindNi. 448 (comm. पिण्डप्रदानादिना लोकोपकारिभु); J.M. तत्स अरिथ वहु मग्गा तुज्ज सरिच्छा अनुगगहकारिणो KappBhā. 1884. (comm.)

अनुगगहट्ठा (anuggahaṭṭhā < anugrahāṭṭham) *adv.* [इ-अ] to show favour, AMg. इमं च मे अस्थि पभूयमव तं भुंजइ अह अनुगगहट्ठा Utt. 12. 35.

अनुगगहट्ठाए (anuggahaṭṭhāe < anugrahāṭṭhāya) *adv.* [Dat. sg.] for showing favour, J.M. वोच्छं। यवविहिमागमसुद्धं सवरे-सिमणुगगट्ठाए PaḍḍaPra. 6. 1.

अनुगगहण (anu-ggahaṇa < anu-grahaṇa) *n.* help or contribution (of growth), J.S. एवत्स अनुगगहणं वहुणं साहारणमेवत्स।

एयस्स जं वृणं समासो तं वि होदि एयस्स Saṅg. 5.6.3.123.

अनुग्रहार्थ (anuggahattham < anugrahārtham) *adv.* for obliging or helping, AMg. ओहेण उ भिज्जुसि वुच्छं ... अनुग्रहार्थं सुविधिणं OghNI. 2 (comm. अनुग्रहार्थ उपकारप्रयोजनं वक्ष्ये); M. णिय-दओ जेण तुमं अनुग्रहार्थं म् उवणीओ LIIa. 608.

अनुग्रहात्थि (anuggahatthi < anugrahārthiṇi) *adj.* seeking favour, JM. गिहति वारणं अनुग्रहात्थीसु जह र्हे नेसि KappBhā. 3584.

अनुग्रहपरिहार (anuggaha-parihāra < anugraha-parihāra) *m.* exemption (from taxes) due to the favour (of king etc.) JM. रायणुगहेण मज्जावाय मंजो एक्कं दो तिणिण वा सेवति जावतिथ अनुग्रहो से कज्जति तत्तिथं कां स दब्बाविस्स परिहरिज्जति ताव् काळं न दाप्पवत्तेत्यर्थः । एस अनुग्रहपरिहारो NisCu. 4.280.4, 10.

अनुग्रहपुव्वं (anuggaha-puvvā < anugraha-pūrvam) *adv.* as a favour, kindly, Ś. (नटी) अनुग्रहपुव्वं कज्जेसु आणविज्जउ जहिच्छं SiāMaṭṭ. 1.5.4.

अनुग्रहबुद्धि (anuggaha-buddhi < anugraha-buddhi) *f.* the thought of favour or obligation, JM. ता साहेउ भयवं उग्घेव-कारणं ? ति, जह अनुग्रहबुद्धी अम्होवरि ति CaupCa. 105.20.

अनुग्रहविघाय (anuggaha-vighāya < anugraha-vighāta) *m.* help and obstruction, JM. सट्ठिसंयं तु सिराणं ...। रसहरणिना-मवेज्जाण आणऽनुग्रहविघायसु । सुवचकसुवाणजीहाणनुग्रहो होर तह विघाओ य PavSāro. 1372-73.

अनुग्रहदुं (anu-ggahidum < anu-grahitum) *inf.* for the sake of favour or obligation, Ś. (इसक) अम्ह ! ववसिओ सु अहं अत्ताणं अनुग्रहदुं सालकाअणेण गित्तो PratiYau. 1.13.3.

अनुग्रहाय (anu-ggahiya < anu-grahīṭṭ) *adj.* m. helpful, favourable, JM. जो गमणाणुग्रहिता सो धम्मो लोगपरिमाणो ViĀv-Bhā 1854.

अनुग्रहीद (anu-ggahida < anu-grhīta) *adj.* (ppp.) favoured, obliged, Ś. (नायिका) अनुग्रहीद म्हि देवीय रर्य Cand-Lc. 1.37.5.

अनुग्रहीय (anu-ggahiya < anu-grhīta) *adj.* (ppp.) [also अनुग्रहिज्] favoured, obliged, JM. तो एस जणो ... तह वावरियब्बो अनुग्रहीओ जहा होइ SupāCa. 8.297; अगलदत्तो भणति अनुग्रहितो म्हि तुम्हेहि Erz. 67.27.

अनुग्रहायि (an-ugghāhiya < an-udgrāhita) *adj.* (caus. ppp.) who is made to take up a bowl (for alms), JM. सद्धमंगोऽनु-ग्रहायिम्मि ठवणाइया अवे दोसा । धरचेइय आवरिद कयवयगमणं च गहणं च KappBhā. 1578.

अनुगि (anuggi) Deśi. m. body-guard, M. इह (होउ) वासो वार-करेणुवाण एसो अनुगीण LIIa. 734.

अनुगिहीय (anu-ggihīya < anu-grhīta) *adj.* (ppp.) obliged, favoured, JM. अनुगिहीओ म्हि दिण्णमिमीय जीविथं म्हां च CaupCa. 125.21; अहो अनुगिहीया अम्हे मयवईय कुलदेवयाय KuṃMāKa. 202.31; अनुगिहीओ अहं मयवया SamuṛKa. 97.3; जीय अनुगिहीया सुव-सागर-पारमाणिओ वुत्ति MuSuvraCa. 13; अनुगिहीओ म्हि मवत्तेहि Jlnada-Ākhyā. 7.24.

अनुग्रसित (an-ugghasita < an-avagharṣita) *adj.* (ppp.) without being scrubbed, AMg. (आयंसा) अनुग्रसितनिम्मकाय छावाय समनुवदा (comm. अनवधर्षितनिर्मलया छावया समनुवदा युक्ताः p. 70a. 11) BāyPa. 149.

अनुग्रहाम (an-ugghāima < an-udghātimat = an-udghātika) *adj.* (punishment) the period of which cannot be reduced, AMg. तन्नो अनुग्रहात्तामा पण्णत्ता, तं जहा — इत्यकम्मं करेमाणा, मेहुणं सेवेमाणा राहमोवणं मुंजमाणे Thāpa. 3.471(203)

अनुग्रहाय (an-ugghāiya < an-udghātika) *adj.* [also अनुग्रहातिथ] (period of expiation imposed as a sentence) which has to be run without any respite or intermission (hence called long or major 'guru'), AMg. पंचविहे आवापरकप्पे पण्णत्ते, तं जहा — मासिए उग्घातिथ, मासिए अनुग्रहातिथ, चउम्मासिए उग्घातिथ, चउमासिए अनुग्रहातिथ आरोवणा Thāpa. 8.148(433); अट्ठावीसतिविहे आवापरकप्पे पण्णत्ते, तं जहा — ... उग्घातिथ आरोवणा अनुग्रहातिथ आरोवणा Samav. 23.1; आबज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं अनुग्रहायं BṛhKapp. 1.88; 2.16; 3.30; Vava. 6.9; आबज्जइ मासियं परिहारट्ठाणं अनुग्रहायं Nis. 1.58; JM. उग्घाह अनुग्रहाई आरुवणा तिबिहमो गिसीई तु (comm. अनुद्-वातिकं यन्न गुरुमासादि) PaṇḍaTī. p. 145b.6; पुगसंभोगेण उग्घातिथे अनुग्रहातिथं वा क्कं संभवति ? मण्णति आबसी से उग्घातिथया कारणे उ दाणं अनुग्रहातिथं । एवं उग्घायाणुग्घायसंभवा NisCu. 3.67.25.

अनुग्रहा (an-ugghāda < an-udghāta) *adj.* (lit. without any opening (expiation)) without reduction of (a period), JṬ. पक्केदिणुग्घादं कक्षाणं कुणदि देवअवंमे । तिरिए दोदोदिवसुग्घादं मणुए अनुग्रहादं ChePi. 54; तो पुण वाहिगिलाणो जदि णो लोचं करिज्ज उग्घादं । एदं दावच्छिच्छं करेज्ज इयरो अनुग्रहादं ChePi. 107; कोचो वि जदि ण दिण्णो पडिकमणं गिसुणियं ण तद्विसे । तो खवणवुगं मासियमुग्घादं तर(इ) अनु-ग्घादं ChePi. 108; पुब पुब वा मित्तो वा उग्घाओ वा तहा अनुग्रहाओ । उम्मासेहि य परदो गत्थि तन्नो वीरजिणित्तये ChePi 204; चाउम्मासिय-वरिसियजुवत्तरे लोच चेव अदिचारे । उव्वास छट्ठ मासिय गिलाणइयरेण अनुग्रहादं CheSath. 50. cf. अनुग्रहात्, अनुग्रहाय.

अनुग्रहादिव (an-ugghāḍida < an-udghāṭita) *adj.* (ppp.) (of door) not opened, Ś. (दमयन्ती) राभसुअपहुदीसु जणवरेसु अनुग्रहादिवदुवारा कोसा जदगिणा पवीवंति Nāisa. 4.4.22.

अनुग्रहायि (an-ugghāḍiyya < an-udghāṭitā) *adj.* [f.] (of a maiden) not subjected to cohabitation, (lit. not opened), JM. जह णवरं जम्मि दिवसे परिजेज्जसि तद्विषं चेव अत्तारेण अनुग्रहायि समाणी मम सयासं एहिंसि तो मुयामि DaaevaTī.(H.) p. 41. 1.7.

अनुग्रहाय (an-ugghāya < an-udghāta) *m.* [also अनुघात] 1 (period of expiation) which admits of no reduction of the period (also called 'long' (guru)), JM. चउरो य अनुग्रहाया KappBhā. 757; चउरो मासा इवत्तऽनुग्रहाया KappBhā. 1510; पव्वावण. मुंडावण मणसाऽऽव्वे वि से अनुग्रहाया KappBhā. 1414; 1430; एमेव कन्नो निवमा, इत्थीसु वि होइ आणुपुव्वीय । चउरो य अनुग्रहाया पच्छाकम्ममि ते लहुया KappBhā. 4940; (comm. अनुदाताः पुक्का मासाः); रातो य मोवणम्मि चउरो मासा इवत्तऽनुग्रहाया KappBhā. 4961; (comm. अनुदाताः गुरवो मण्णत्ति p. 1327); = NisBhā. 412; अनुघात NisBhā. 6816; n. JM. उग्घायमणुग्घायं आरुवणा तिबिहमो गिसीई तु ĀvTī.(H.) 680a.16; 2 to be punished with a period of expiation admitting of no deferment or interception, JM. दो थेरि तरुणि-वेरी दोन्नि य तवणीउ पडिया तरुणी । चउरो य अनुग्रहाया तत्थ वि आणाणो दोसा KappBhā. 2087.

अनुग्रहावकसिण (an-ugghāya-kasina < an-udghāta-kṛt-sina) *m.* the whole period of expiation without any reduction in time, JM. अनुग्रहावकसिणं जं काळं जहा मासगुग्घादि अहवा जं मित्तरे दिवमाणं अनुघातं भवति NisCu. 4.378.8.

- अनुग्रहायण (an-ugghāyana < un-udghātana) n. [also अनुग्रहायण] not inflicting an injury, not killing, AMg. से मेहावी जे अनुग्रहायणस्स खेयवे Ayār. 1.2.6.6.

अनुग्रहास- (anu-gghāsa- < anu-grāsaya-) v. [caus.] to help to eat, to feed, AMg. असणं वा पाणं वा खादमं वा साहमं वा अनुग्रहासेज्ज वा अनुपापेज्ज वा Nīa. 7.78.

अनुग्रहासंत (anu-gghāsanta < anu-grāsayat) adj. (pr. part.) who is helping to eat, who is feeding, AMg. अनुग्रहासंतं वा अनुपापंतं वा सातिज्जति Nīa. 7.78.

अनुचय (anu-caya) m. re-formation of the atoms to their original form, JM. परमाणु खंमपीसण, सुनलियामंखेवदिट्ठंता । तग्वदणे वाणुचया तणुयत्तं भवसमुदमि UvPay. 15.

अनुचर- (anu-cara- < anu-car-) v. 1 to go after, to follow, AMg. नयस्वत्तारामाणं अवट्ठिया मंडला मुण्येववा । तेवि योपयाधि-णावत्तमेव मेरं अनुचरंति Jivābhi. 3.838 v.11; = SūraP. 19.22 v.11; 2 to follow, to observe, to perform accordingly, JM. जिणकपोट-णुचरिज्ज (pāsa) नोच्छिन्नो-त्ति भणिण पुणो भणइ ViāvBhā. 2564; जे भवमन्नुजिग्गा भवरोगद्वरं अनुचरंति SamasāKa. 130.8; परिमिणं सल्लिणं पाणहाणादं (?) वावारमणुचरिस्सामिस्ति MaViCa.(G.) 146.13(2); एवं छम्मासतव चरिउं परिहारिया अनुचरंति Utt. 28.33 (Sukh.) 323a.11; कामरत्तिसत्थाणि गंधाणि सुणेऊणं नो आलोपज्जा ... जाव णं नो पायच्छित्तं अनुचरेज्जा MahāNīa. 3.41; ता वंधिऊण पिशरं कट्ट-हर-गयं अनुचरामि SurSūCa. 2.188; JS तो सं अनुचरदि पुणो अत्यस्थीओ पयत्तेण Sam-8a. 17; कम्महिं सो ण रंजदि किइ सं पाणा अनुचरंति PavSā. 2.59; सइइ सस्सहाव जाणइ अप्पाणमपणे सुदं । तं चिय अनुचरइ पुणो इंदिय-विसये णिरोहिता ĀrahSā. 9; Apa. पेच्छइ जाणइ अनुचरइ अपि अप्पज्ज जो जि Paramapp. 2.13; जे के वि धोर तव वय विहाण अनुचरइ साहु ते जणि पहाण PaNāCa.(P.) 4.10.7.

अनुचर (anu-cara < anu-cara) m. attendant, JS अनुचर-वहुसत्तिआ कम्मकल्यकारणनिमित्ते DamPā. 29.

अनुचरग (anu-cara-ga < anu-cara-ka) m. [also अनु-चरय] helper or servant (or a monk in penance), JM. एवं छम्मा-सतव चरिउं परिहारिया अनुचरंति । अनुचरय परिहारगपयट्ठिण जाव छम्मासा PavSāro. 608.

अनुचरण (anu-carana < anu-carana) n. service, atten- dance, JS. जो भम्मिपसु यत्तो अनुचरणे कुणदि परम-सदाय Kappānu. 421.

अनुचरंत (anu-caranta < anu-carat) adj. (pr. part.) 1 who is following or going after, AMg. ते मेरुमणुचरंता पथाधि-णावत्तमंडला सखे Jivābhi. 3.833. gā. 10; = SūraP. 19.22. gā. 11; 2 following, performing, AMg. सो इहइ अनुचरवसो अज्जाण अनुचरंतो उ Gacchā. 68; सामणमणुचरंतस्स कसाया तस्स उक्कडा हुंति ĀrahPaḍ. 666; JS. सम्मतमणुचरंता करंति दुक्खकल्यं धीरा Caripā. 19.

अनुचरमाण (anu-caramāna < anu-carat) adj. (pr. part.) performing, following, AMg. एवमादिवाणि तव-संजम-बंमचरपातोव-चातिवाइ अनुचरमाणेणं बंमचेरं वज्जेयववाइ सव्वकालं Paṇḍā. 9.4; 9.10.

अनुचरिउं (anu-carium < anu-caritum) inf. to follow, to go after, AMg. सप्पुरिसनिवेशियं च मगं भीतो न समत्थो अनुचरिउं Paṇḍā. 7.20.

अनुचरित्ता (anu-carittā < anu-carya) ger. after having followed, served, undertaken, AMg. भम्मं उरालं संजमं ... जइ बहुणि वासाणि अनुचरित्ता आराहिय-नाण-रंसण-चारित्त-जोगा SamavPra. 97;

रायसिरिमकमिता तवचरणं हुकरं अनुचरित्ता CauSar.(V.) 14; JM. होऊण विस्सभूई धोरं संजममणुचरित्ता MaViCa.(G.) 1b.13(1)

अनुचरिद्वय (anu-caridavva < anu-caritavya) adj. (post. part.) should be followed or imitated, JS. एवं हि जीवराया णादव्वो तह य सदे दव्वो । अनुचरिद्वयो य पुणो सो चव वु मोक्खकामेण SamSā. 18; 17.

अनुचरिय (anu-cariya < anu-carya) ger. having per- formed, AMg. जयण-पडण-सुबिमुद्ध दंसणे एए अनुचरिय सजय चरमसरीर-धरे भविस्सति Paṇḍā 10.23; Apa. अनुचरियंतिमसयल विहि सहलीकय-निय दिक्खु SanKuCa. 684.8.

अनुचरिय (anu-cariya < anu-carita) adj. (ppp.) followed, attended AMg. तए णं मे वलं राया ... अणेगतालायराणुचरियं दसदिबसे ठितिवडिय करेइ Viy. 11.11.42 (11.151); अणेगतालायराणुचरिय ... ठिइवडिय दमदेवसियं करेइ Nāya. 1.1.78; मव्वले राया ... अणेगताला-चराणुचरिय दमरसं पमोय उग्घोसावेइ Viā. 1.3.52 [Ldn.]; अणेगताला-णुचरिया ... चंपा नाम नयरी होत्था Uvav 1; अणेगतालायराणुचरियं ... अट्ठाडिय मज्झमहिंसं करेइ Jambuddi. 3.12; 3.58; Kapp.(J.) 100; 102; JS. सावदसयाणुचरिये धम्माणुरायरत्ता वसंति रत्ति गिरियुहाइ Meia. 795(9)

अनुचरियं (anu-cariyam < anu-caryam) adv. according to right conduct, AMg. अनुगामं अनुणदीयं ... अनुचरियं । से उं अव्वइमावे समासे AnuOg. 300.

अनुचरिया (anu-cariyā < anu-carikā) f. a path which is eight feet broad near the palace, AMg. से अनुचरिद्वेस वा ... अनुचरि-यासु वा अनुचरिहासु वा ... ओगहस्स पुट्ठाणुववणा भिट्ठइ अहालंदमवि ओगहो BhKapp. 3.33; JM. वति-भित्ति-कडग-कुट्टे पंथ मेरा य उगहो रयणी । अनुचरियाए अट्ट उ चवरो रयणीउ परिहाए KappBhā. 4792; (comm. on KappBhā. 4789 अत्र चरिकानगरप्राकारखोरपान्तराले इस्ता-ष्टकप्रमाणो मार्गः)

अनुचरिवि (anu-carivi < anu-carya) ger. having per- formed, Apa इय विचित्तिय चरणु अनुचरिवि SanKuCa. 782.1.

अनुचरत्ताणं (anu-carettāṇam < anu-caritvānam = anu-carya) ger. having performed, AMg. सुपरिफुडं ... पायच्छित्तं अनुचरत्ताणं ... चिइवदणाइ अनुचरेज्जा MahāNīa. 3.26.8.

[अनुचि PSM is a wrong entry for अनुचिद्व- at Erz. 43.5; 61.32]

[अनुचिऊण (anu-ciūṇa < anu-cyutya) ger. having fallen down or dropped (of a soul coming down from heaven to a lower birth), AMg. अनुचिऊणहागओ तिरियपयस्सीसु quoted in AB. p. 367, MahāNīa. 6]

अनुचिद्व- (anu-ciṭṭha- < anu-sthā-) v. [v.l. अनुचिद्व] 1 to stay, to continue, to become firm and enduring, AMg. जे णं वंटे ण से कुप्पे वंदितो ण समुक्कसे । एवमण्णे समाणस्स सामणमणुचिद्वस्ति DasaVe. 5.30; 2 to perform, AMg. संपयं बोहिओ सो वि दुम्मुहेण जइ तुमं ... णूणं विक्खुअ भम्मं जं सयं नाणुचिद्वस्ति MahāNīa. 6.32; JM. ता आपवेदु अज्जो, किमणुचिद्वीअदु CaupCa. 17.10; 8. (सानुमत्ती) जणमाउत्सुआ देवा जेव्व तथा अनुचिद्विस्संति Śāk. 84.11(6); (नदी) आपवेदु अज्जो को णिओओ अनुचिद्वीअदु Ratnā. 1.5.5; (नेपथ्ये) जेण दे अज्ज संभरमहसओचिदाइ[इ] मंगलाइ अविधवाइ सह अनुचिद्विस्सं Nāisa. 2.30.24; (प्रपन्ना चेटी) तुमं मत्तणो णिओअं अनुचिद्व Subha-Dha. 8.41.

अनुचिद्विध (anu-ciṭṭhiya < anu-tiṭṭhiya = anuṭṭhiya) adj.

(*ppp.*) done or performed, AMg. बी बी बी । अहनेण वेच्छं जं मेज्जु-
चिट्ठियं MahāNis. 6.35; तस्या कथं गया तं किं वा अणुचिट्ठियं तुमए
SarSuCa. 12.188; अणुचिट्ठियं च जेण जहाचितियं SamarāKa. 89.10;
पुस मूलदेव, सुंदरमणुचिट्ठियं तुमे Erz. 48.5; Apa. इय-जोय-वयण-विज्ञास-
णत्थु । परिसु अणुचिट्ठिउ मई समत्थु VIIaKa. 2.4.12.

अणुचिट्ठियव्यय (anu-citthiyavva-ya < anu-tiṣṭhitavya-
ka = anu-sthātavya-ka) *adj.* (*pot. part.*) which must be
practised or performed, AMg. तम्हा आलोयणं दाउं पायच्छित्तं करेउणं ।
निखिलं तवसंजमं धम्मं नीसल्लं अणुचिट्ठियव्ययं MahāNis. 1.220.

अणुचिण्ण (anu-cinna < anu-cirṇa) *adj.* (*ppp.*) [also अणु-
चिण्ण] 1 coming in contact with, meeting, AMg. एगया गुण-
समियस्स रीयओ कायकासमणुचिण्णा एगसिया पाणा उहायंति Āyār. 1.5.4.3
(163); 2 which has been practised, performed, followed or
observed, AMg. दुक्खानं ते मणुसा पारं गच्छंति जे ददधिइया । पुब्ब-
पुरिसाणुचिण्णं जिणवयणपई न भुंयंति Cand. 165; लङ्कण ... पुब्बपुरिसाणु-
चिण्णं मग्गं निब्बानागमणस्स Tittho. 1196; धीरपुरिसाणुचिण्णं करंति सोहिं
सुयसमिद्धा MaraṇVi. 158; JM. पुब्बपुरिसाणुचिण्णं अविकलं निययवंसस्स
SarSuCa. 16.22; पवज्जिमो मग्गं । पुब्बपुरिसाणुचिण्णं SappāCa. 7.220;
इओ धम्मो जेण सयं अणुचिण्णो KumāPra. 116.2; 3 which has been
accomplished, AMg. जिणक्खायं, जिणाणुचिण्णं जिणपण्णत्तं ... जीवा-
जीवाभिगमणममच्छयणं Jivābhi. 1.1; 4 has performed or observed
(active), AMg. अस्सि विस्सम्भणयाए भेरवमणुचिण्णे Āyār. 1.8.6.5
(224), = 1.8.7.4(228); 5 (passive) being performed, AMg.
धोरं महात्तवं अद्दुगुणं तेणं अणुचिण्णं MahāNis. 6.41; उवल्लो सिद्धिपहो
न य अणुचिण्णो पमायडोसेणं MaraṇVi. 372; विरिद्यायारो य अणुचिण्णो
OghNi. 249; JM. सट्ठि वाससहस्सा तिसत्तुत्तोदयेण भोएण । अणुचिण्णं
तामलिणा अन्नानतवुत्ति अप्पफलो UvMa. 81.

अणुचिण्णधम्म (anucirṇa-dhamma < anucirṇa-dharma)
adj. one who has practised religion (i.e. religious conduct),
JM. जह ऊसरम्मि वविकुण कोइ मूओ विमग्गए साली । तह गाणुचिण्णधम्मो
मग्गइ सोक्खाई भोत्तुणं (? भोत्तुणं) CaupCa. 255.5.

अणुचिद (an-ucida < an-ucita) *adj.* 1 not fit, improper,
ś. (कुटुम्बिनी) ता अणुचिदं खु कुलहहअणस्स णिवत्तिदं MudāRā.
186.3; 2 wrong, unusual, undeserved, ś. (चन्दनदास) किं ण
जाणदि अज्जो जहा अणुचिदो उवआरो परिणहअस्स परिहादो वि महत्तं
दुक्खं उप्पादेदि MudāRā 29.9. cf. अणुचिअ.

अणुचित्त- (anu-cinta- < anu-cintā-) *v.* 1 to recall to
memory, AMg. हासं, किडुं, रई दयं सइसावत्तासियाणि य । दमचेररओ
धीणं नाणुचित्ते कयाइ वि Utt. 16.6; = ĀvCu. II. p.115; 2 to think
over, to ponder, AMg. नरयगई-तिरियगई-माणस-देवत्तेण बसंतेण । जं
पत्तं सुह-दुक्खं तं अणुचित्ते अणज्जमणो Saṁth. 93.

अणुचित्तण (anu-cintana < anu-cintana) *n.* thinking of,
meditating upon (something), JM. इय करणकारणाणुमविसयमणु-
चित्तणं चउम्मेयं JhāṇSa. 23.

अणुचिता (anu-cintā < anu-cintā) *f.* recalling to memory,
JM. आलंबणाइ बायणपुच्छणपरियट्ठणाणुचिताओ JhāṇSa. 42.

अणुचित्तेउ (anu-cintēum < anu-cintayitum) *inf.* to
think, AMg. न दु मरणम्मि उवग्गे सक्का बारसविहो सुयक्खंधो । सव्वो
अणुचित्तेउं भंतं पि समत्थचित्तेण MahāPacc. 102; = VIāVbha. 8019.

अणुचित्तेहु (anu-cintedum < anu-cintayitum) *inf.* to
think, JŚ. ण व तम्मि देसमाके सव्वो बारसविहो सुदक्खंधो । सव्वो
अणुचित्तेहुं वळिणा वि समत्थचित्तेण BhaĀrā. 774; Māh. 92(2)

अणुचित्तमाण (anu-cintemāṇa < anu-cintayamāṇa) *adj.*
(*pr. part.*) [f. -णी] pondering, meditating upon, AMg. चउम्बि-
हाहिं बुद्धीहिं अणुचित्तमाणे अणुचित्तमाणे ... शियायइ Nayā. 1.1.46; अहे
पुदविसिलापट्ठयंसि सुहनिस्सणस्स अणुचित्तमाणस्स ... चोइसपुम्बाइ सयमेव
अमिसमण्णागयाइ Nayā. 1.14.82; JM. सुमहा सत्थवाही अज्जया कयाइ
लवणसमुदोत्तरणं च लच्छिविणासं च पोयविणासं च पइमरणं च अणुचित्तमाणी
अणुचित्तमाणी कालधम्मणा संजुत्ता Vjvā. 49; तस्सेव अणुचित्तमाणस्स
जाइसरणं समुप्पणं ĀvTi. (Malay.) II. 387a.10.

अणुचिय (an-uciya < an-ucita) *adj.* 1 improper, JM.
तस्स तेण अणुचियाहारेण अजीरंतेणागाढं गेल्लणं जातं NāCn. 4.306.8;
जं विहियमणुचियं मे तस्स पवज्जामि पच्छित्तं ĀrāhPaṇ. 29; अणुचिय-
गीयनइं निट्ठोवणाइ आसयणाओ ViMāPra. 3.30; Apa. चेईहरि अणु-
चियइं जि गोणइं वाइयइं Cacc. 12; जहिं भोयणु न य सयणु न अणुचिउ
वइसणउ Cacc. 21; अणुचिउ विवाउ सह मूडएण AntaraṇSaṁ. 5.85;
2 unaccustomed, not yet used to (monastic life), (by impli-
cation, a fresh entrant), JM. संकुचिय तण आयप्पमाण सुयणे न
सीयसंकाओ । दुहओ पेळण थरे अणुचिय पाणाइरक्खाऽऽया KappBhā.
3970 (comm. अनुचित्तः अभावितः शैश्वर्यः); 3 unusual, alien,
AMg. अणुचियइं दव्वं कुलमयं आयाओ य तो पुच्छा । बहुएवि नरिथि
पुच्छा संवसरविप अमावे वि PindNi. 204; 4 not a match, incompa-
tible, [f. &], JM. किं अणुचिया माणसरनिवासिणो रायहसी वरइंस्सस्स
SamarāKa. 70.1 of. अणुचिद.

[अणुचीह (anu-cī < anu-cintya) *ger.* after having
thought, *v. r.* for अणुचीह[ई] given by AR. AMgD. and PSM.]

अणुचेट्ठ- (anu-cetṭha- < anu-cetṭ-) *v.* to practise, to
perform, AMg. किं पुण तं तव अणुचेट्ठो जेण परिसं पवररिदि लमेज्ज
त्ति MahāNis. 3.11.15.

अणुचेट्ठिय (anu-cetṭhiya < anu-cetṭita) *adj.* (*ppp.*) follow-
ed, performed, JM. भणिओ तीय सेट्ठी — अज्जउत्त । सोहणमणुचेट्ठियं वच्छेण
MaṇoKa. 60.452.

अणुच्च (an-ucca < an-ucca) *adj.* not high, (low), AMg.
आसणे उवचिट्ठेज्जा अणुचे अकुए थिरे Utt. 1.30; VavaBhā. 7.211.

अणुच्चं (an-uccam < an-uccam) *adv.* not very high, AMg.
दइर सिल सोबाणे पुव्वास्से अणुच्चमुक्खित्ते मालोइणं ण होई PindNi. 364;
JŚ. अणुच्चमविलंबित्तमंदं ... धम्मं कहंति णिच्चं BhaĀrā. 652-3.

अणुच्चमंद (an-ucca-manda < an-ucca-manda) *adv.*
neither high nor low, AMg. असल्लियमल्लियमणल्लियमणुच्चमंदं अणुणक्खं
... धम्मं कहंति णिच्चं ĀrāhPaṇ (V.) 400.

अणुच्चरणीय (an-uccarāṇiya < an-uccārāṇiya) *adj.* (*pot.*
part.) not worthy of mention, JM. अत्थंथ्य अणुच्चरणीयनामधेओ ...
पटिप्पायगो MaṇoKa. 28.13.

[अणुच्चरिय (an-uccariya < an-uccārīta) *adj.* (*ppp.*) not
uttered, not proclaimed, AMg. अभिगगहियमिच्छदिट्ठी अणुच्चरियणा-
महेज्जे सुज्जसिबे MahāNis. ? AR.]

अणुच्चसइ (an-ucca-saddam < an-ucca-sābdam) *adv.*
in low speech or voice, JM. तं पुण अणुच्चसइं वोळिअमिथं पमासेह
VavaBhā. 1 Udd. (AR.); M. भणियं अणुच्चसइं अहोमुहच्छं च सहि तस्स
Llāh. 620.

अणुच्चाकुइय (anuccākuiya < anuccākucika) *adj.* (the
monk) not having low and firm bed. AMg. नो कप्पइ निग्गोषाण
वा निग्गोषीय वा ... अणरिग्गहिय-सेज्जासणिणं हुत्तए ।... अणरिग्गहिय-
सेज्जासणिवस्स अणुच्चाकुइयस्स ... णं सज्जे बुराराहए भवइ Kapp.(S.) 83

(comm. वा शब्दा अनुचा उच्चा न भवति ... अनुचा भवति निमला भवति ... एकस्तेषां वृद्धेषां शब्दा तस्य साधोः भवति p. 192a.7)

अनुचारिय (an-uccāriya < an-uccārita) *adj.* (ppp.) not pronounced, not uttered, JM. सा पुन सुते उचारि भवति, अनुचारि किं फुस NisCu. 2. 2. 9.

अनुचुक्कित (an-uccukkhita < an-uccotksipta) *adj.* (ppp.) not raised too high, AMg. तिरिवायउज्जुगपण गिण्हरे जं करेण पासतो। पयमणुचुक्कितं PīṇḍNi. 365.

अनुच्छहंत (an-ucchahanta < an-utsaha-māna) *adj.* [f. -i] (pr. part.) who is not enthusiastic or eager, JM. (मई कंता) गमणं अनुच्छहंती किं खरया वुद्धस्तेण PaumCa. (V.) 18. 18.

अनुच्छिद्य (an-ucchiṭṭha < an-ucchiṣṭa) *adj.* (ppp.) (food which is) not left over, JM. संसरो उ ह्माणि सो पुन गोभत्तलं देव। उच्छिद्यमनुच्छिद्यं जं किञ्चिद्युष्मयं सव्वं PavSāro. 116; 8. (चेटी) हला! सोमपि! महुअराणुच्छिद्यं कुसुमासवं आणेहि TapSāmVa. 4. 0. 3.

अनुच्छित्त (an-ucchitta < an-utthita) *adj.* (ppp.) not arisen, not risen above, M. गहवलयमणुच्छित्ते सुवे व्व परिअत्ताहं परिद GaudVa. 238 (comm. तत्रानुत्थिते अनुत्क्षिते इति वा संस्कृतमस्य मूलम्। राज्ञोऽनुत्थितत्वं मुद्रितत्वं स्वीकृतत्वं विनीतत्वं विवक्षितम्। ह्वे तु न विषये उत्थित उन्नतो यस्मादन्वयः सोऽनुत्थित इत्यन्वयः)

अनुच्छेय (an-uccheya < an-uccheda) *m.* no break in income or no loss of wealth, JM. लच्छीए अनुच्छेओ उचियपविस्ती पहाणविणओ य। रुवेण समं स्तीळं जह लम्मइ पवणकेउम्मि JugāJiCa. 151.4 (v. 1845)

अनुज (anu-ja < anu-ja) *m.* younger brother, AMg. जं मलणदलणविहलणकवलणविसमच्छि ज्योजीओ वि। करचरणनयणकरखअहरदलं वसइ अनुजं व ViTba. 25; JM. काऊण रज्जामिसेयं नियाणुजस्स कित्तिनिलयाभिहाणस्स गओ वेयइपव्वयं SamarāKa. 388.17.

अनुजत्ता (anu-jattā < anu-yātrā) *f.* a festive journey, attendance, following, AMg. वासवरा अनुजत्ता अत्थाणी जोग किहु-काले य PīṇḍNi. 88 (comm. स चान्यदा वासगृहावनुयात्रार्थं निर्गमनं कृतवान्); JM. जुहिद्विणे अनुजत्तानिगणण बंदिओ ĀvTi. (H.) 365a.6; अण्णया अनुजत्तं निगणओ पेच्छइ कुसुमियं चूयं Era. 54.37.

अनुजा- (anu-jā- < anu-yā-) *v.* 1 to follow, to go after, AMg. कत्तारमेव अनुजाइ कम्मं Utt. 13.23; 2 to go in (a procession etc.), M. अनुजाणे अनुजाई KappBhā. 3285 (comm. अनुयायं रथयात्रा तत्रासौ नृपतिः अनुयाति)

अनुजाइ (anu-jāi < anu-yāyin) *adj.* [n.] one who follows, a female servant, JM. पयाओ पणइणीओ ... न भवंतरमणुजाइणि नाह। धम्मं पमोत्तूण SupāCa. 83.77; Apa. जसु अनुजाइ एहिं होइअइ। तसु छंदेण णवर चलिअइ SudCa. (N.) 8.10.4.

अनुजाण- (anu-jāna- < anu-jāṇa-) *v.* 1 to consent, to approve, AMg. से महावीरे ... पावणं ... कीरतं पि णाणुजाणित्था Āyār. 1.9.4.8; न छणे न छाणाव, छणंतं णाणुजाणित्था Āyār. 1.8.2.3; कइं च कज्जमाणं च आगमेस्सं च पावणं। सव्वं तं णाणुजाणित्था Sāy. 1.8.21 (431); चित्तमंतमचित्तं वा परिगिअह कित्तमवि। अन्नं वा अनुजाणाइ, एवं दुक्खा न सुखई Sāy. 1.1.2(2); 1.8.21(431); 1.10.22(494); अभिरक्खउ सिवं रायरिस्सि ... हरियाणि य ताणि अनुजाणतु Viy. 11.9.12; (11.64); तिबिहं वा तिबिहेणं पडिक्कममाणे न करेति न कारेवेति करंतं णाणुजाणति Viy. 8.5.6 (8.287); षणे सत्यवाहे -- सहाय सत्यवाहीय पयमहुं अनुजाणइ Nāvā. 1.2.13; पक्खातुरस्स वि य से अहापविंतं विस्ति अनुजाणइ Antag. 88; से सागरदस्से सत्त्ववाहे गंगदत्ताए मारिवाए पयमहुं

अनुजाणइ Viā. 139; अनुजाणउ मे भगवं RayPa. 68; ते उज्जाण-पाळगा केस्सि कुमारसमणं बंदंस्सि ... अहापडिक्कं ओगाइ अनुजाणंति RayPa. 718; सोमिलमाइणरिस्सि अभिरक्खउ ... हरियाणि य ताणि अनुजाणउ ति-कट्ट पुरत्थिमं दिसं पसरइ Nirayā. 95; जे भिक्खू सचित्तक्खमूलंस्सि ठिअा सज्जायं अनुजाणति Nis. 5.8; 'अनुजाणउ मे भगवं' ति कट्ट समणं भगवं महावीरं ... करयलसंपुडेण गिण्हइ Kapp (J.) 28; जइ इच्छइ अनुजाणइ धयगुलवत्थाणि दावेमि PīṇḍNi. 496; अनुजाणइ पव्वइस्सामो अम्मो Utt. 19.10; न इ पाणवइ अनुजाणे Utt. 8.8; अन्नं वा गेणहमाणं पि णाणुजाणति संजया Dasave 6.14; बंदिउं जावणिज्जाए मिसीहियाए अनुजाणइ मे मित्तगाइ Āv 10; गणहरगुणसंपन्नं वामे पासम्मि ठावइत्ताणं। सुजाइ छुइइ सीसे सचित्ताइ य अनुजाणे ĀrāhPaḍ. 106; से किं तं छेत्ताणुणा? छेत्ताणुणा जो णं जस्स खेत्तं अनुजाणति LahuNa. 28; तदुभयं उदेसमि ... अनुजाणामि JogNa. 9; JM. अनुजाणसु एत्तो अन्हे गमणकज्जे MaViCa. (G.) 6b. 6(1); ता अनुजाणउ ताओ पुज्जंतु मणोरहा इमे मव्वं Sur-SuCa. 1. 226; अनुजाणइ लेमि वयं, सुइकरगुरस्स पयमूले JinadaĀkhyā. 345; JS. अब्बोच्छित्तिनिमित्तं ... अनुजाणेदि दिसं सो एस दिसा वो ति बोधित्ता BhaĀrā 275; 8. (सख्यौ) अनुजाणाहि णो उअगमणाअ Sāk. 14.14; Apa. अनुजाणहि पिब-सहि जाई गेहु PaumSiCa. 2.117; अनुजाणइ पत्थुय-विसइ, विमलमइ ति पसिअ SanKuCa. 566.8; 2 to bid farewell, AMg. ताओ णं सके देविदे -- महावीरस्स जन्नुवावपडिइ 'अनुजाणेस्सि मंते' ति कट्ट खीरोयसायरं साइवर Āyār. 2.15.20(766); 3 to sanction, AMg. आसं वा हरिंय वा ... दासं वा दासिं वा अनुजाणेज्जा। से तं सचित्ता लोइया दव्वाणुणा LahuNa. 12; 4 to request, AMg. तया णं तुम्हे भगवतो महावीरस्स अहापडिक्कं ओगाइ अनुजाणइ ĀyārDas. 10.3.

अनुजाण (anujāna < anuyāna) *n.* festive procession, JM. अनुजाणे अनुजाई KappBhā. 3285 (comm. अनुयायं रथयात्रा तत्रासौ नृपतिः अनुयाति); परिहरणा अनुजाणो KappBhā. 1659; 1768; 1769 (comm. अनुयायं रथयात्रा उपलक्षणत्वात् स्नानादेरपि); पहाणाणुजाण अट्टाणसीसए ... उज्जाणमादीसु (मिलितानां) VavaBhā. 4.77.

अनुजाणंत (anu-jānanta < anu-jānat) *adj.* (pr. part.) one who permits or allows, AMg. जे भिक्खू सचित्तक्खमूलंस्सि ठिअा सज्जायं अनुजाणइ अनुजाणंतं वा साइअइ Nis. 5.8; JM. अनुजाणंते य तहिं इमे च गंतु पडियरंति VavaBhā. 2.128.

अनुजाणपेक्खय (anu-jāna-pekkhaya < anu-yāna-prek-saka) *m.* who observes the festive procession, JM. उज्जेणि बाहिरगामाओ अनुजाणपेक्खओ आगओ ĀvTi. (H.) 577b.6.

अनुजाणविवि (anu-jānavivi < anu-jāṇāpya) *ger.* having permitted or allowed, Apa. अनुजाणविवि सुहि-सयण गुरुयण भत्ति करेवि SanKuCa. 718.6.

अनुजाणाव- (anu-jānāva- < anu-jāṇāpay-) *v.* [caus.] to cause to agree, to consent, to approve, AMg. जे तत्थ ईसरे जे तत्थ समहिद्वए, ते ओगाइ अनुजाणावेज्जा Āyār. 2.7.25(823)

अनुजाणावण (anu-jāṇāvana < anu-jāṇāpana) *n.* taking permission, JM. विसयपवेसो रणो उ दंसणं उगाहादिकहाणा य। अनुजाणावण विहिणा तेणाणुणाए संवासो PañāPā. 9.13 (comm. अनुजाणनं मुक्तलनं कार्यमप्रवृत्त्य। विधिनागमनीत्या), अहो सक्क! तुहाणुजाणावणेण कप्पइ समणाण तहिं विहरित्तए MaViCa. (G.) 16b. 13(2)

अनुजाणावणि (anu-jāṇāvaṇiya < anu-jāṇāpaniya) *adj.* (pot. part.) fit to be permitted, approved, JM. पंचमंगलमहासुयक्खं-पडिक्कम सुयक्खं-चीवदण-सुत्तअनुजाणावणिं वास निक्खेवं करेइ ViMāPā. 10.29.

अनुज्ञाणाविदं (anu-jāṇāyitum < anu-jāṇāpayitum) *inf.* in order to take permission, J.M. बासवो वि अनुज्ञाणाविदं भगवंतं तदि चेव उवविद्धो KuVMAKa. 83.17-18; आर्यविलुत्तसयं वयमनुज्ञाणाविदं शुक्को TarVAKa.(Bbu) 142.

अनुज्ञाणाविद्य (anu-jāṇāviya < anu-jāṇāpya) *ger.* after having made known or getting permission, J.M. अनुज्ञाणाविद्य साहण कप्पय सम्बवा वसिडं PavSāro. 68L

अनुज्ञाणावेदं (anu-jāṇāveum < anu-jāṇāpayitum = anu-jāṇāpya) *ger.* having taken the permission, J.M. इय अनुज्ञाणावेदं जिणजम्मणभवणचउदिसि दिहियं SupāCa. 2.142

अनुज्ञाणावेत्त (anu-jāṇāvettae < anu-jāṇāpayitum) *inf.* to cause to permit, AMg. कप्पय से लेवं अनुज्ञाणावेत्त अनुज्ञाणह तं उवाप । एवं से कप्पय लेवं अनुज्ञाणावेत्त Vava. 2.28.

अनुज्ञाणावेयव (anu-jāṇāveyavva < anu-jāṇāpayitavya) *adj.* (pot. part.) worthy of being asked permission, J.M. अनुज्ञाणावेयवो जईहि दाणिदिसाहिबो इवो PavSāro. 684.

अनुज्ञाणित (anu-jāṇittae < anu-jāṇātum) *inf.* to permit, to approve, AMg. दो दिसाओ अमिगिज्ज कप्पति निगंधाण वा निगंधीण वा ... सज्जायमनुज्ञाणित PThāpa. 2.168(60)

अनुज्ञाणित्ता (anu-jāṇittā < anu-jāṇāya) *ger.* having permitted, approved or allowed, AMg. अनुज्ञाणित्ता सेधियस्स रणो भिसिसारस्स पयमद्धं वियं निवेदेज्जाह AyāDas. 10.3; J.S. परियाहमालो-जिय अनुज्ञाणित्ता दिसं महज्जणस्स BhaĀra. 2083.

अनुज्ञाणिय (anu-jāṇiya < anu-jāṇāta) *adj.* (ppp.) permitted, agreed to, J.M. निवेदओ निवणो नमिडं । सम्बो निहिवुत्तं तो वेणावि अनुज्ञाणियं निहाणं तं SupāCa. 67.42.

अनुज्ञाणिय (anu-jāṇiya < anu-jāṇāta) *adj.* (active) agreeing with, AMg. संतिमे तओ आयाणा जेहि कीर पावणं । अमि-कम्मा य पेसा य मणसा अनुज्ञाणिया Sāy. 1.1.2 26(53) [Ldn. Bollée anujāṇiya, *ger.* 'having given permission' Śi. अनुज्ञानीत]

अनुज्ञाणियव (anu-jāṇiyavva < anu-jāṇātavya) *adj.* (pot. part.) should be permitted, J.M. तो अनुज्ञाणियमिडं जहि वेव उइद्धो तदि चेव अनुज्ञाणियवो ति दसपुरमाणवा AvTī.(Malay.) II. 889b.1.

अनुज्ञाणिवि (anu-jāṇivi < anu-jāṇāpya) *ger.* having asked, J.M. साहू वि तमनुज्ञाणिवि सुखवरसमाय संगओ परओ SupāCa. 61.31.

अनुज्ञाय (anu-jāya < anu-jāta) *adj.* (ppp.) followed, attended, AMg. बलदेव-आमुदेवा य ... सोलस राववरसहस्साणुजायमगा Paṇhā. 4.5; तय णं से भरहे रावा ... अणेगरायवरसहस्साणुजायमगे — लवणसमुदं ओगाह Jambuddi. 3.22; 3.36; J.M. सो खुज्जण अनुज्ञाओ । लमो गोवरचरिणं काउ UvPayTī. p. 106b.14.

अनुज्ञाय (anu-jāya < anu-jāta) *adj.* (ppp.) 1 *lit.* born after (i. e. younger brother), Apa. अनुज्ञायण गियाणं वरं MahāPu. (P.) 67.18.7; ११वेण अनुज्ञाय Chakkammu. 1.6.10; 2 born in, Apa. चिरओ अनुज्ञायउ जयिज्ज SādaCa.(N.) 6.18.5; 3 (born after) similar, AMg. तस्य खलु इमे दसविहे जोय पण्णत्ते, तं जहा — बसमाणुजाय वेणुयाणुजाय SāraP. 12.29 (comm. वृषभस्यानुजातः सङ्गो वृषमानु-जातः)

अनुजिणं (anu-jinaṃ < anu-jinam) *adv.* about the Jina, with Jina in view, J.M. अनुजिणमकारि संगीवसिणीहि KumāCa. (H.) 2.66.

अनुजीव- (anu-jiva- < anu-jiv-) *v.* to depend upon for subsistence, AMg. दाराणि य सुया वेव जिता य तव वंधा । जीवत-

मनुजीवति मयं नाणुवयति Utt. 18.14.

अनुजीवि (anu-jīvi < anu-jīvia) *adj.* [Pāṇinīya, 199] who has to depend (on somebody) for subsistence or support, a servant, an attendant, J.M. कया सवितेसं सादेतप्पमुहाणमनुजीवीणं पसाया SamāsaKa. 243.2.

अनुजीवित्तण (anu-jīvittana < anu-jīvitvana) *n.* dependence (for subsistence or support), servitude, Ś. (श्रृणुषा) अहो अनुजीवित्तणस्स अगहम्मा MahāVīCa. 92.1.

अनुजीविवच्छल (anu-jīvi-vacchala < anu-jīvi-vatsala) *adj.* affectionate or kind to dependents, J.M. अमप उ न सदिओ देवे सवपइत्तित्तरवणे । पवइपयिय अनुजीविवच्छले कितु इहलोप SupāCa. 22.51.

[**अनुज्ज-** (anu-jujja- < anu-yuj-) *v.* to inquire, to investigate (into the meaning of a word or a sentence), *lit.* to co-relate (the word/sentence with its meaning), J.M. अनुज्जजेते [Dhammasaṅgraha 293; quoted in PSM.]

अनुजुत्ति (anu-jutti < anu-yukti) *f.* argument, justification, AMg. सव्वाहि अनुजुत्तीहि अचयंता जवित्तप Sāy. 1.3.3.17(220); सव्वाहि अनुजुत्तीहि मतिमं पविलेहिया Sāy. 1.11.9(505) (Śi. युक्तिस्तथा युक्तयः अनुयुक्तयः तानिः अनुयुक्तिमिः p. 200b)

अनुजेद्ध (anu-jettha < anu-jyestha) *adj.* 1 next to the best, J.M. जेद्धो य समणधम्मो सावयम्मो य अनुजेद्धो PaumCa.(V.) 22.79; 2 next to the eldest, J.M. जेद्धमि विज्जमाणे उचिय अनुजेद्ध-पूयणमजुत्तं PañcāPra. 9.47; तीसे य सुमो महणो अनुजेद्धो भरणकुमरस्स NāPañKa. 8.89.

अनुजेद्धिया (anu-jetthiya < anu-jyesthikā) *adj.* [f.] next to the eldest, next in age, Apa. अनुजेद्धिय तस्स वि घरणि पइ होसइ खवरावि वंदेह VīKa. 9.9.10.

अनुजोग (anu-joga < anu-yoga) *ns.* [also अनुजोय] Inquiry, investigation (in the meaning of scriptures) which gradually developed into a system of exposition of or elaboration upon a subject, AMg. चउच्चिहे दिट्ठिवाय पण्णत्ते, तं जहा — परिकम्मं, सुत्ताहं, पुब्बगय, अनुजोगे Thāpa. 4.1(131) (comm. योजनं योगः, अनु-रूपोऽनुकूलो वा स्वस्य निजेनाभिधेयेन सह योगः इत्यनुयोगः p. 202); दग्गणतीसहविहे पावसुयवसंगे णं पण्णत्ते, तं जहा — ... विक्खाणुजोगे, विजाणु-जोगे, मंताणुजोगे, जोगाणुजोगे अण्णत्तिवियवत्ताणुजोगे Samav. 29.1; J.M. अनुणा जोगो अनुजोगो, अणु पच्छामावओ य येवे य । जम्हा पच्छामिहियं सुत्तं पोवं च तेणाणू KappBhā. 170; 2 Inquiry about, question about (well-being), Ś. (राजा) सुत्तद, अवि कुसलं सिधुणाहस्स ? (सुश्रुत) संपदं देवस्स कुसलाणुजोपण CandLe. 1.27.16.

अनुजोगगम (anujoga-gā < anuyoga-gata) *adj.* (ppp.) [also अनुजोगगय] forming part of the anujoga, AMg. दिट्ठिवायस्स णं दस णामधेव्वा पण्णत्ता, तं जहा — दिट्ठिवाय ति वा ... पुब्बगतस्सि, अनुजोग-गतेति वा Thāpa. 10.92(742) (comm. तथाऽनुयोगः — प्रथमानुयोगः, तीर्थादि-पूर्वभादि-व्याख्यानग्रन्थो गण्डिकानुयोगश्च, भरतनरपतिवंशजानां निर्वाणमनानुत्तरविमानवत्त्वव्याख्याग्रन्थ इति द्विरूपेऽनुयोगे गतोऽनु-योगगतः p. 401)

अनुजोगि (anu-jogi < anu-yogin) *adj.* who or which makes an inquiry or puts question, (that type of exposition) which begins with putting a question (and then answering it), AMg. छम्बिहे पडे पण्णत्ते, तं जहा — संसवपडे, दुग्गहपडे, अनुजोगी, अनु-जोगे, सङ्गाये, अवहणगे Thāpa. 6.111(634) (comm. अनुयोगो

स्वाक्यानं प्रकृपणेति यावत् स यथास्ति तदर्थं यः क्रियत इति भाष्ये, यथा — 'यदहिं समर्थं लोको' इत्यादिप्रकृपाय 'कश्चिं समर्थी' इत्यादि प्रत्यकार एव प्रकथयति p. 375)

अनुजोक्षण (anu-jojana < anu-yojana) *n.* inquiry or investigation (into the meaning of a word or a sūtra) explained as joining together the word or the sūtra with its meaning, JM. अनुजोक्षणमनुजोगो सुयस्स नियएण जमभिषेएण बावारो वा जोगो जो अनुक्खो अनुकूलो वा ViĀvBhā. 1380.

अनुज (anujja < anārya) *adj.* ignoble, Apa पुण सुज्जहो, एयहं कह पयजेहि अनुज्जहो JāCa. 4. 23. 7.

अनुज (an-ujja < an-ūjas) *adj.* sad, depressed, AMg. शाक्यज्जणं अनुज्जं दीण विमणं बिहरइ Kapp.(J.) 92; Apa. कियइं देव-मंदिरइं अनुज्जइं जायइं पुरबंदिणइं अनुज्जइं BhaviKa. 191. 12.

अनुज्जग (an-ujja-ga < an-rju-ka) *adj.* not honest, deceitful, crooked, AMg. (अलियवयणस्स) नामाणि गोणानि होंति तीरं, तं अहा — अलियं ... अनुज्जगं Paṇḍā. 2. 2; JŚ. आलोचेंतस्स अनुज्जगस्स देसिह गुणदोसे BhaĀrā 462.

अनुज्जंगी (an-ujjāngī < an-avadyāngī) *f.* 1 daughter of Lord Mahāvīra, wife of Jāmālī, JM. तस्स (जामालिस्स) भज्जा सामिणे धूया अनुज्जंगी नामा बीयं नामं पियदंसणा Utti. Śān p. 163. 1. 2; 2 *adj.* having an unblamable body, JM. राया समुद्विजओ सि । तस्सासि आगमहिंसी सिवत्ति देवी अनुज्जंगी UttiNI. 443.

अनुज्जमंत (an-ujjamanta < an-udyamat) *adj.* (pr. part.) not exerting, not striving, JM. अनुज्जमंतो वि संविगपखिखतो जो तस्स वा कीरिज्ज ममत्तं NisCu. 1. 139. 7.

अनुज्जमया (an-ujjama-yū < an-udyama-tā) *f.* the state of being without effort, JM. चरगारं दुग्गाहण, न य वच्छहाइ दंसणे संका । भी सोहि अनुज्जमया, निपमगहया य चरणम्मि KappBhā. 700.

अनुज्जमितकाम (an-ujjamiu-kāma < an-udyamitu-kāma) *adj.* who has no desire to exert, JM. जो पुण परिह्वेताण मूलातो आगतो सो चरिसट्ठाए उज्जमितकामो । अहवा अनुज्जमितकामो वि पाणदंसणट्ठाए NisCu. 4. 292. 9.

अनुज्जय (an-ujja-ya < an-rju-ka) *adj.* 1 not upright, deceitful, crooked, AMg. तह आयरिओ वि अनुज्जयस्स खमगस्स दोत-नीहरणं । कुणइ कज्जओसइं पिव ĀrahPaṇḍ (V.) 280; = JŚ. BhaĀrā. 480; JM. (फज्जुमावविरहिता) अनुज्जता (ते एवं विपरिणामणं कुर्वन्ति) NisCu. 3. 29. 2; 2 deformed, crooked (physically), Apa. सुपसंथि गरत्थि अनुज्जयहो गय दुद्ध पासि सा खुज्जयहो JāCa. 2. 6. 9.

अनुज्जल (an-ujjala < an-ujjala) *adj.* not burning, calm, peaceful, JM. सिस्सं सिस्सगुणोपयं अंगविज्जं तु गाहए ... अनुज्जमओ अरभसो अनुज्जलमचंचलो AṅgVi. 4. 13.

अनुज्जा (anujjā < anavadyā) *f.* name of Lord Mahāvīra's daughter, (lit. free from blemish), AMg. समणस्स णं मगवओ महा-वीरस्स धूया कासवगोत्तेणं, तीरं णं दो णामधिज्जा अनुज्जा इ वा पियदंसणा इ वा Śi. on Āyār. 422a. 11. cf. अणोज्जा.

अनुज्जा (anu-jjā < anu-jjā) *f.* permission, consent, JM. अह लवखणो अनुज्जं मग्गेऊणं सहोयरं एत्तो ।... पविसइ खेमजलीनयरं PaumCa. (V.) 38. 24.

अनुज्जियत्त (an-ujjiya-tta < an-ūjita-tva) *n.* ignoble nature, meanness, JM. एए चेव य दोसा सवितेसवरज्जतिथिनीसुं पि । कायव अनुज्जियत्तं सहागयाणं अवन्नो य KappBhā. 4419 (comm. अनूजि-सत्त्वं वराकत्वमुपदर्शितं भवति)

अनुज्जु (an-ujju < an-rju) *adj.* deceitful, not straight-forward, AMg. अप्पसंमि य ठवियं ओसरणे होहिइ ति उत्सकणं । तं पागडमियरं वा करेइ उज्जु अनुज्जु वा PhūḍNI. 289; JM. एमेव य बीयारे उज्जु अनुज्जु तहेव पासवणे । धम्मकहालकखेण व, आवज्जइ मासियं मायी KappBhā. 4395; सो पुण पुरिसो दुबिहो — उज्जु अनुज्जु वा आगच्छेज्जा, मायावी अमायावि ति वुत्तं भवति NisCu. 2. 16. 17; Apa. मणइ कुबिहु अनुज्जु अवक्कउ BhaviKa. 142. 2; चोरइ चरइ अनुज्जु अवक्कउ BhaviKa. 51. 7.

अनुज्जुग (an-ujju-ga < an-rju-ka) *adj.* 1 deceitful, crooked, JM. अदिखते वसधीए जाणग-जाणाविए वि एमेव । उज्जुगमणु-ज्जुगं या सो चेव गमो हवइ तत्थ KappBhā. 4690; अतिरिक्ताए ठित्ताणं इत्थी पुरिसो य विसयधम्मट्ठी । उज्जुगमणुज्जुगा वा एज्जाही तत्थिओ उज्जु NisBhā. 552; एयाणि य अण्णाणि य बिपरिणामणपयाणि सेहस्स । उवहि-गियट्ठियहाणा कुब्बंति अनुज्जुगा केइ NisBhā. 2728; 2 the details or specific features (as against general), JŚ. जं तं विउलमदिमण-पज्जवणाणावरणीयं णाम कम्मं तं छविइह — उज्जुगमणुज्जुगं मणोणदं जाणदि, उज्जुगमणुज्जुगं वचिगदं जाणदि, उज्जुगमणुज्जुगं कायगदं जाणदि Sāḍḍg. 5. 5. 86.

अनुज्जुगदा (an-ujju-ga-dā < an-rju-ka-tā) *f.* deceitfulness, crookedness, JŚ. माया य सादिजोगो णिवसो वि य वचना अनुज्जु-गदा KaṇḍīPa. 88.

अनुज्जुभूय (an-ujju-bhūya < an-rju-bhūta) *adj.* (ppp.) who is crooked or deceitful, JM. एमेव य अब्बिसे, दुबिह उव-धिम्मि भीसते चेव । पुच्छा अपुब्बसुवहिं दट्ठू अनुज्जुभूयाणं KappBhā. 4688.

अनुज्जुय (an-ujju-ya < an-rju-ka) *adj.* deceitful, crooked, AMg. वंके वंकेसमायारे नियडिहे अनुज्जुए (काउलेसं तु परिणमे) Utti. 34. 25; JM. उज्जुयस्स वि अनुज्जुओ SamarāKa. 89. 5; Apa. तहिं चरित अनुज्जुयदोसइहु BhaviKa. 212. 9; n. M. विहिणा अनुज्जुएण पुत्तय — भरो वि वंघणं पावइ खणम्मि GāSāSa. 789 (W.)

अनुज्जुयया (an-ujjuya-yā < an-rjuka-tā) *f.* deceitfulness, crookedness, AMg. अनुमननामकमासरीरप्येवगंधे पुच्छा । गोयमा । काय-अनुज्जुययाए भावअनुज्जुययाए भासअनुज्जुययाए विसंवायजोगेणं अनुमननाम-कमा जाव पयोगंधे Viy. 8. 9. 108 (8. 430)

अनुज्जुयवित्ति (an-ujjuya-vitti < an-rjuka-vṛtti) *f.* deceitful conduct, crooked conduct, Apa. न चवहिं किंपि अनुज्जुयवित्तिहिं न चल्हिं पउ वि इक्खु विणु नित्तिहिं BhaviKa. 190. 11.

अनुज्जोद्य (an-ujjoiya < an-udyotita) *adj.* (ppp.) not lighted, not brightened, JM. न हि सुराणुज्जोद्य-नहमुज्जोर्वित्ति खज्जोया Drākū. 2. 14

[अनुज्जाहता (anu-jjhāittā < anu-dhyāya) *ger.* [also अनुज्जावित्ता] given by AR and PSM. from Malayagiri's commentary on Āv.]

[अनुज्जाण (anu-jjhāṇa < anu-dhyāna) *n.* given by AR. and PSM. from Malayagiri's commentary on Āv.]

अनुज्जायंत (anu-jjhāyanta < anu-dhyāyat) *adj.* (pr. part.) PSM. cf. अनुज्जायंत KumāCa. (H.) 8. 12.

अनुज्जिय (an-ujjiya < an-ujjhita) *n.* not given up, M. लभंति (सिद्धिओ) अनुज्जियजीविए इह जीवलीयम्मि Ljā. 1012.

अनुज्ञाप्रविध (anu-jhaṇajhaṇiya < anu-jhaṇajhanita) *adj.* (ppp.) tinkling slightly, Apa. अनुज्ञाप्रविधवचणकणं कणिसमणुदिणं जाहिं चुणंति रिच्छा MahāPu. (P.) 16. 13. 2 (FN. अनु स्तोक्स्)

अनुष्ठानक (anujhā) *adj.* Doñ. Given by Lakṣmī (Gr.) in the senses (1) प्रवृत्त and (2) परिजागरित (प्रवृत्तपरिजागरितबोरुण-विज्ञानो) (76) p. 180. 4. 7)

अनुष्ठानिजिरीट (anu-jhijirīṭ = anukṣayapaśila) *adj.* [f.] pling, languishing, wasting away, JM. अनुष्ठानिजिरीट आलोहकण रहितस् पक्षिजायाओ । शरामोक्षमिहेण मेहाण मलति अंसुणि VajJag. 649.

अनुष्ठानिभम्भचेर (anuttā-bbamhacera < anuṣṭhita-brāhmacarya) *adj.* one who has practised celibacy, Lakṣmī (Gr.) p. 40. 12.

अनुष्ठ (an-utthā < an-uttha) *adj.* not standing up, AMg. मग्गे पमाण उवगरण सण्णवावार ठाण उवयसो । आणण गंधुदगार उदुमणुद्धे अ जे दोसा OghNi. 70.

अनुष्ठान (an-utthāna < an-utthāna) *n.* the act of not standing up, JM. अगच्छ कधी अमुदुणेण देह य अनुष्ठाने सोही KappBhā. 4480.

अनुष्ठ (anu-ṭthā < anu-ṭhā) *v.* to perform, to execute, to carry out, AMg. सुहंसहेण जं धम्मं सक्को विं अनुष्ठप ज्जो MahāNī. 6. 185; JM. नाओ जहद्विओ सोणुद्धति पराय मणीय SupāsCa. 52. 7; निज्जणेइ समयसारे तम्मणिअं (यम)णुद्धप ज्जासत्ति SupāsCa. 55. 89; M. विवय-समीहिय-अज्जुच्छाहं अनुष्ठित्सं Līla. 993; Apa. जं जाणइ तं सो वि अनुष्ठउ NayCa. (P.) 5. 6. 7.

अनुष्ठ (an-utthā < an-utthā) *f.* 1 not standing up, JM. कणाणुद्धमदिने थदो नय गच्छप पुणो जं च । माई महगमोई, पंतेण व अप्पणो छाप KappBhā. 1598; 2 absence of exertion, Apa. जणि णत्थि अनुष्ठरे तवचरणु JaaCa. 3. 25. 10.

अनुष्ठान (an-ut-thāna < an-ut-thāna) *n.* 1 absence of exertion, or efforts; AMg. जे णं अंते अनुष्ठिणं उदीरणाभियं कम्मं उदीरति, तं किं उद्वरणेण ... उदाणु तं अनुष्ठानेणं Viy. 1. 3. 10[a] (1. 149); 1. 153; 1. 157; 1. 161; 14. 144 [Ldn.] इमा एयास्वा दिव्वा देविक्खी ... किं उद्वरणेण ... उदाणु अनुष्ठानेणं (लद्धा) Uvās. 167; 168; 198; 2 not getting up, JM. आयरिय अनुष्ठान ओहावण बाहिरा यदविविक्खणा OghNiBhā. 112=; KappBhā. 1570.

अनुष्ठान (anu-ṭthāna < anu-ṣṭhāna) *n.* [also अनुष्ठान] performance (of good or bad acts), AMg. एवं तेहिं अमवतो अनुष्ठाने ज्जा से दियापोते Āyār. 1. 6. 3. 3; पावा पावाभिगमा ... पाणवहस्वाणुष्ठाना ... पावं करेसु हँति य बहुप्पणं Panhā. 1. 22; JM. अनुष्ठानं विहि-पडिसंहाणुणं तत्थ Yogāsa. 3; तह चेवाणुष्ठानं विहिपडिसेहेसु Yogāsa. 5. 21; उच्चियम्मि अनुष्ठानम्मि पवत्ती जायइ Yogāsa. 23; सामाअयणुष्ठानं पुण्डेउं समाहिमरणेण SupāsCa. 54. 89; सुव्रमणोणुष्ठानं सामाअयमाअयं कुणइ SupāsCa. 54. 87; अनुमोएमि सव्वेहिं अरहताणं अनुष्ठानं Paṇḍu. 11; बज्जाणुष्ठानेण जेण न बाहिज्जइ तयं नियमा KāḷKa. 37. 19; ता करेसु किं पि कुसलाणुष्ठानं MaṇḍKa. 27. 27; विहिआणुष्ठानं पुण कारगमिह रोयणं तु सव्वणं PavSāro. 946; विहियाणुष्ठानाओ पाणं सव्वकम्मसत्त्वओवसमा PañcāPra. 2. 40; 3. 24; 16. 45; 16. 47; चारितं इह भज्जइ विहिपडि-सेहो य जो अनुष्ठाने JambūCa. (G.) 5. 215; सद्धमाणुष्ठानं चेव करेसु Erz. 29. 29; JŚ. ऊसरसेसे ठविदं सुवीयसमं जाण सव्वणुष्ठानं HaySā. 78; गुरुभिक्षीणि सिस्साणुष्ठानं णत्सरे सव्वं HaySā. 79; M. णं य लज्जा ण व विणओ ण कुमारी-अणोअं अनुष्ठानं Līla. 714; Apa. वत्ताणुष्ठाने जणु वणरणे पई पोसिउ तुहुं खत्तपइ JaaCa. 1. 11.

अनुष्ठानकारी (anuttāhā-kārī < anuṣṭhāna-kārin) *adj.* who carries out the performance, JM. अनुष्ठानमयसमवसंस्थि-

विहियाणुष्ठानकारी य UvPay. p. 42b. 7(73)

अनुष्ठानगोवर (anuttāhā-goyara < anuṣṭhāna-gocara) *adj.* the scope of which is (the prescribed) performance, which is a subject or province of practice or conduct, JM. मण्णइ पायच्छित्तं विहियाणुष्ठानगोवरं चेयं PañcāPra. 16. 38.

अनुष्ठानत्त (anuttāhā-tta < anuṣṭhāna-tva) *n.* the state of being (a prescribed) performance, JM. विहियाणुष्ठानत्तं तत्स वि एवं ति ता कहं एयं । पच्छित्तं णु मण्णति PañcāPra. 16. 48.

अनुष्ठानिज (anuttāhānija < anuṣṭheya) *adj.* (pot. part.) ought to be performed, AMg. जे केइ ... आवस्सगाणिचाणुष्ठानि-ज्जेसु अट्टारसलीला-सहस्सेसु अभिरमेजा MahāNī. 3. 30. 7.

अनुष्ठानवण (anu-ṭthāvāna < anu-ṭthāpana) *n.* causing (some one) to stand up, AMg. कप्पइ से अन्नयरं वेयावडियं करेतप, तं जहा — उट्ठावणं वा अनुष्ठानवणं ... वा वरेत्तप BphKapp. 4. 26.

अनुष्ठित (anu-ṭthiim < anu-ṣṭhātum) *inf.* to practise, to observe, JM. न सव्वहा समत्थोऽहि ... समणत्तणमणुष्ठितं MaViCa. (G.) 13h. 4(2)

अनुष्ठिद (an-utthida < an-utthita) *adj.* (ppq.) not active, not striving, JŚ. इहलगे चेव जे सुपडिबद्धा । सज्जायादीसु य जे अनुष्ठिता संफिल्लिद्धमदी BhaĀrā. 1055

अनुष्ठिदव्व (anu-ṭthidavva < anu-ṣṭhātavya) *adj.* (pot. part.) to be (or fit to be) staged or enacted, Ś. (नदी) णं अपुरु-वदाय अनुष्ठिदव्वो अअं पओओ MatViPra. 4. 3.

अनुष्ठित (an-utthita < an-utthita) *adj.* (pr. part.) when not standing up, JM. अहवा अविसिटुं चिय पाहुणयाऽऽजंतुय गुत्थमादी । पावेति अनुष्ठिता चउगुरु लहुगा लहुग भिन्नं KappBhā. 4425.

अनुष्ठिय (an-utthiya < an-utthita) *adj.* [f. -इ] (ppp.) 1 not risen up, not stood up (as a congregation after the conclusion of discourse), AMg. सेहे राअणियस्स कहं केहमाणस्स तीसे परिसाय अनुष्ठिताय अभिजाय ... दोषं पि तमेव कहं कहित्ता भवति — आसा-यगा सेहस्स Samav. 33. 1[28]; Āvṭṭi. (H.) 727a. 4; पेहाय ताए परिसाय अनुष्ठियाय अभिजाय ... जो तमणं पडिगाहेइ Nīa. 9. 11; Āyār-Das. 3. 3; अनुष्ठियाय कहे ĀrahPaḍ. 506; JM. तह परिसं चिय भिदइ तह पिन्नी भणइ जह न सा मिलइ । ताए अनुष्ठियाय गुरुमणियं सविस्तरं भणइ PavSāro. 147; 2 not active, not striving, AMg. एस धम्मे सुद्धे णिणइ सासण ... तं जहा — उट्ठिणु वा अनुष्ठिणु वा, सुस्ससमाणेसु पवेदए संति विरतिं Āyār. 1. 6. 3. 3; 3 (thorn) not come out, not extracted, JM. वित्तिप सयमुद्धरती अनुष्ठिप भोइयाय नीहरइ । परिमण-दंतमलादिपूर्णं वणायपलातो VavaBhā. 1. p. 63a. gā. 38.

अनुष्ठिय (anu-ṭthiya < anu-ṣṭhita) *adj.* (ppp.) [also अनुष्ठिय] done, performed, practised, AMg. ण हि णण पुरा अनुस्सुयं अद्धा तं तह णो अनुष्ठियं । मुणिणा सामाअयाहियं णातएण Sūy. 1. 2. 55 [Ldn.]; JM. हरिसियवयणो इमे भणइ । सुंदरमणुष्ठियं हंदि SurSūCa. 4. 189; इय भणिण नरवणणा सव्वं पि अनुष्ठियं तेहिं VijKevCa. 2. 132; सुव्रतणओ णवियं सामाअयमणुष्ठियं पि सुजेण । सोमेण व जेण तयं अप्यं चिय सो फलं लहइ SupāsCa. 54. 1; सुव्वइ य वहरिसिणा कारवणं पि इ अनुष्ठिय-मिमस्स । बाणगणथेसु तहा पयगया देसणा चेव PañcāPra. 6. 45; ता संपयं सुंदरमणुष्ठियं जमागया Erz. 15. 30; अज्जउसेणावि ... सव्वमणुष्ठियं Erz. 22. 31; 26. 7; JŚ. णीहारइ तेसु अनुष्ठिणु जदि रोगपसवणवित्तं । तो तत्स इवदि छेदो ChePi. 132; Apa. कक्कासि अनुष्ठित अप्पकज्जु Dham-Pār. 9. 15. 4.

अनुष्ठिपत (an-utthiyanta < an-uttiṣṭhat) *adj.* (*pr. part.*) [also अनुष्ठिपत] not standing (to show respect to), JM. आचरियस्सायरियं अनुष्ठिपतस्स चउगुरु हँति KappBhā. 4422; जह ते अनुष्ठिपता हियसव्वस्सा उ. दुक्खमाभागी। इय गाणे आयरियं अनुष्ठिपताण वोच्छेदो KappBhā. 4434.

अनुष्ठिपव (anu-ṭṭhiyavva < anu-ṣṭhātavya) *adj.* [*f. -ā*] (*pot. part.*) to be (or fit to be) done, performed, observed, or brought about, JM. जं जुत्तं तुम्हाणं अनुष्ठिपव तयं पच्छा SupāsCa. 40.33; अनुष्ठिपव्वाणि जहासत्तीणं तवचरणानि KāḷKa. 208.30; न यावि ... पारदसदस्मविहीसु संका अणायरो वापि अनुष्ठिपव्वो DvāKu. 1.6; Jā. दोससुदी अनुष्ठिपव्वा पयसेण (ChāPi) 319.

अनुष्ठिहित (anu-ṭṭhihinta < anu-ṭiṣṭhat) *adj.* (*pr. part.*) continuing to remain (as the head of the Gana), JM. दुस्समुकट्टं तिक्खिस्व भण्ते गुत्ता (चउरो) अनुष्ठिहिते य। एमेव (चउरो गुत्ता) VavaBhā. 4.289.

अनुष्ठु (anuṭṭhu < anuṣṭubh) *n.* name of a metre called Anuṣṭubh or śloka, M. अट्टारहल्लयसंखा-अनुष्ठुसंखाए विरह-पमाणा Līlā. 1333

अनुष्ठुभ (anuṭṭhubha < anuṣṭubh) *n.* name of a metre also called śloka, AMg. दुसहस्समणुदुमछंदवितपरिमाणओ भणिय AnuOg. 98.142; JM. पच्चस्वरमाणए अनुष्ठुभाणं हवंति दस सहस्सा SupāsCa. 639.

अनुष्ठेउ (anuṭṭheum < anuṣṭhātum = anuṣṭhāya) *ger.* [loss of अ] having performed, JM. सामास्यणुठ्ठाणं णुठ्ठेउं समाहिमरणेण SupāsCa. 54.89.

अनुष्ठेऊणं (anuṭṭheūṇam < anuṣṭhāya) *ger.* having performed, AMg. निव्विण्ण-काम-योगे सदस्म अनुष्ठेऊणं विवुय-रय-मले सिज्जेजा MahāNī. 3.30.9.

अनुष्ठेय (anuṭṭheya < anuṣṭheya) *adj.* (*pot. part.*) should be performed, JM. गाणुठ्ठेयं पमायचरणं CaupCa. 86.25; निव्वं पि अनुष्ठेओ दसप्पयारो वि जहम्मो SurSuCa. 14.85.

अनुठा- (anu-ṭhā- < anu-ṣṭhā-) *v.* to perform, to commit, M. लेपे सहासमउरं अनुठाह मंदो ऊ मज्झ तुज्झ तणओ सहिपंतिमज्झे ŚrīKāv. 4.5.

अनुठहमाण (anu-ḍahamāna < anu-dahat) *adj.* (*pr. part.*) burning, setting on fire, AMg. से (तेयं) ण तओ पडिहए पडिनियत्तमाणे तमेव गोसालस्स मखलिपुत्तस्स सरीरगं अनुठहमाणे अनुठहमाणे अंतो अंतो अनुप्पविट्ठे Vir. 15.79 (15.112)

अनुठुसुक्क (an-uddha-sukka < an-ūrdhva-śuśka) *adj.* not dried up at the top, JM. अदुद्धो वण्णुओ अनुठुसुक्को पमाणजुओ (वंसो धयजुगो) ViMāPa. 113.30.

अणुण- (aṇuṇa- < anu-nī-) *v.* [a weakened base of अणुणे mostly in Apa.] to entreat, to appease, to apologize, JM. इय भणिऊणं देवी बंधे छिंदेवि तिक्खलुरियाए। अणुणइ मंति मो वि हु अणई मह चेव इह दोसो SupāsCa. 58.50; Ś. (वासवदत्ता) सभं जेव्व गदुअ अज्जउत्तं अणुणइस्सं Ratnā. 3.17.8; Apa. णंदउ संक सत्तोरणिय अणुणहि रामु वमायहि जुज्झु PaumCa. (S.) 57.4.8; अज्ज वि देहि पुहवि मा णासहि अणुणहि सीरि सामिओ MahāPu. (P.) 88.15.1; अणुणहि णिय णंदणु देउ कासु MahāPu. (P.) 91.18.11; जाम्व ण डहइ महासइ सावि अणुणइ ताम परमसम्भावि BhaviKa. 196.4; पई मिहिवि जइ अणुणउं सुमित्त तो मइ चंदप्पहपायछित्त BhaviKa. 216.4; क वि कामिणि अणुणइ यंत केम परिहासापेसल अणइ एम JambūSāCa. 4.17.1.

अणुणअ (anuṇaa < anunaya) *m.* [also अणुणय] entreaty, appeasement, apology, M. जाणइ जाणावेउं अणुणअ-विद्विअ-माण-परिसेसं। अइरिक्खिस्सि वि विणआवम्वणं सच्चिअ कुणंती GāSaSa. 1.88; अणुणअ-पसाइआए तुज्झवराहं चिरं गणत्तीए। अपदुत्तोहअहत्थंगुरीअ तीए चिरं रुणं GāSaSa. 3.77; अव्वो अणुणअ-सुह-कंखिरीअ अकअं कअं कुणंतीए। सुलसहावो वि पिओ अविणअ-मग्गं बला णीओ GāSaSa. 4.6; अह सो विलव्व-हिअओ मए अहव्वाए अगहिआणुणओ। परवज्जणचरीहि तुम्हेहि उव्विस्वओ गेत्तो GāSaSa. 5.20; अह पवर एत्थ दोसो जं गिम्ह-पओस-मल्लिआमोओ। अणुणयमुहाए माणंसिणीण भोसु चिय ण देइ Līlā. 62; ण गणेइ सरीरवहं कह मण्णे होज्ज जाणई साणुणआ SetuBa. 11.27; अणुणअ-व्वण-लद्ध-सुह पुणो वि समरिअ-मण्णु-दुमिअ-विहले SetuBa. 10.69; Ś. (प्रियंवदा) सहि पकिटिवको सो वस्स अणुणअं पडिगेणहि Śāk. 39.25(4); (वसन्तसेना) कपे अणुणओ वि से भमं उप्पदेदि Mīeeb. 1.30.4; JM. भणिओ य साणुणय तीए पिय-वाणीए Erz. 59.10; Apa. एक्कु जि लिहियउ अणुणयगारउ MahāPu. (P.) 24.5.10; सो गुणहक मणहक उव-समइ अणुणएण मय-धारणु VaddhaCa. 4.15.12; भणइ साणुणउ देवि सहरिसु SaṇKuCa. 466.5

अणुणअककस्स (anu-naa-kakkasa < anu-naya-karkasa) *adj.* becoming tough with entreaty or appeasement, Ś. (विचक्षणा) अणुणअककसो मु कविजलओ बम्भणो KapMañ. 1.20.51.

अणुणइअ (anuṇaia < anu-niya) *ger.* having entreated, Ś. (सुप्रधार) अज्जं अणुणइअ एत्थ अन्ये पवट्ठिस्सं ति ŚiāMañ. 112.8

अणुणइऊणं (anu-naiūṇam < anu-niya) *ger.* having reconciled, JM. अणुणइऊणं मंजुलगिराहि तीया कविपि नियगंहे UvPay. p. 42.12(52)

अणुणई (anu-nai < anu-nadī) *f.* [Loc.] all along in the river, JM. राया मणइ अणुणईए मणइ (माउलिं) AvTt. (II.) 453a.6.

अणुणएयव्वा (anu-naeyavvā < anu-netavyā) *adj.* (*pot. part.*) [f], should be won over or reconciled, JM. (रण्णो धूया पितव्वा जानं) तह ते अणुणएयव्वा जइ मए समं आणत्तिकारिया होहि Vassu-lli. 54.21.

अणुणदीयं (anu-nadiyam < anu-nadikam) *adv.* [also अणुनदीयं] along the river, AMg. मे किं तं अव्वईभावे समासे? अणुणाम अणुणदीयं । से त अव्वईभावे समासे AnuOg. 300.

अणुणंत (anu-nanta < anu-nayat) *adj.* (*pr. part.*) entreating, persuading, AMg. पुगेहिय तं कमसोऽणुणंतं णिमेतयंतं च सुए धणेण Ull. 14.11; Apa. कवण पराहउ किं अणुणंतदु PaumCa. (S.) 30.7.2. अणुणंत-पदंत-सुणतंहमि देहि भदाग विमलमइ BhaviKa. 69.13; अणुणंतहो वोहइ विरमु सरु मा लगि अगे करु परइ करु JambūSāCa. 9.3.11.

अणुणयपउणा (anuṇaya-paunā < anuṇaya-praṇuṇā) *adj.* (f.) having the excellence in the form of supplication or docility, skilled in persuading, AMg. कउयं पि वइ वि भणिया तुम्हे विणयं च मा हु मुच्छिजा। अमयं व मण्णमाणा अणुणयपउणा सेलवडुव्व Ārah-Pad. (V) 227.

अणुणयवय (anuṇaya-vaya < anuṇaya-vacas cf. Debru.) *n.* word of entreaty (attery), M. तो हिययइ-वट्ट-विकवि-पहि अप्पत्तसुह-पसंमेहि। अणुणयवपहि णिय-पिययमाओ किं जं ण भणिआओ Līlā. 1253.

अणुणविय (anu-ṇaviya < anu-jñāpita) *adj.* (*caus. ppp.*) (one become a donor of dwelling place- *śūgārika*) when inda-

sed to give permission to reside, JM. अनुणविय उगहंगण पायोमा-
गुण अतिगते ठविते । सज्जाय भिक्खुमुते गिक्खिस्तावासए एक्को Kapp-
Bha. 3527 (comm. क्षेत्रे प्रत्युपेक्षिते सति यदा प्रतिश्रयोऽनुज्ञापितस्तदा
सामारिको भवति) cf. अनुणविय.

अनुणाह (anu-nāi < anu-nādin) *adj.* echoing, sounding
in imitation, AMg. सज्ज-धण-विउल-जलहर-गज्जिय-सहाणुणारणा देव-
हुंदुहि-महारवेण Kapp.(J) 44 (r. अनुनाह)

अनुणाहरित्त (a-nunāiritta < a-nyūnātirikta) *adj.* (the
two types of inspection) neither less nor more (in number
prescribed), AMg. अनुणाहरित्तपटिलेहा अवियच्चासा तंहव य । पढमं पयं
पसत्थं ससां तु अपसत्थां Utt. 20.28.

अनुणापणा (anu-nāpaṇā < anu-jñāpanā) *f.* permission,
Jā. उरसं समुदेसे अनुणापणाए अ होति पंचव Māla. 280(5)

अनुणाय (anu-nāya < anu-nāda) *m.* echo, JM. (देज्ज
सुखओवओगो) उच्चुवणे सालिबणे पडमसरे कुसुमिण व वणसिद्धि । गंभीर साणु-
णाए पयाहिणज्जे जिणहरे ViĀvBhā. 3404.

अनुणाय (anu-nāya < anu-jñāta) *adj.* (ppp.) [also अनु-
णात] permitted, allowed, JM. भीमा-उभमीमहेउं दक्खिणं सुवरोहि
काऊण । पुढं चिय अनुणाया Paṇṇa.(V.) 6.30; न वि िचि वि
अनुणातं पडिमिदं वावि जिणवदिहि । तित्थगराणं आणा कज्जे सद्धेण
होयव्वं UvPhy 779; Apa मिउ जोगयउ अनुणायउ गेण्हइ । भस्ति पाणि
संतोमु जि मण्हइ MahāPa (P) 9.12.10.

अनुणास (anu-nāsa < anu-nāsa) *adj.* [also अनुणास]
(sound) passing through the nose i.e. nasal (sound), (sound)
produced from nose, AMg. भीतं दत्तं रहस्सं गायंतो मा य गाहि
उत्तालं । कायस्सरमणुणासं च होति गेयस्स छदोसा Thāna. 7.48[5] (553);
कायस्सरमणुणा(णा)सं छदोसा होति गीयस्स AnuOg. gā. 47; JM.
भीअ दुअमुप्पिच्छ उत्तालं च कमसो मुण्यव्वं । कायस्सरमणुणासं छदोसा
हुंति गेयस्स Jambuddhi. p. 40a.2 (r. अनुनास)

अनुणासिअ (anu-nāsia < anu-nāsika) *adj.* one who
pronounces through the nose, speaking with nasality, JM.
अत्थक्को रसरहिओ देसविहीणोऽनुणासिओ . एण दोसा पदतस्स VajJag. 27

अनुणिज्ज- (anu-nijja- < anu-niya-) *v.* (pass. stem.)
[also अनुणेज्ज] to be appeased, pacified, JM. अत्थि . . . दुज्जणो
दोस-गहण-सल्लिच्छो । सोऽनुणिज्जउ जेणेह, न कव्वदोसे पयासेइ MaṇoKa.
1.16; जम्मि . . . बहुमज्जेज्जति दशययमा, अनुणेज्जति दूईओ DhammoMā.
7.17.13; जेण विणा न वल्लिज्ज, अनुणिज्जइ सो कयावराधो वि VajJag.
557; SubhāGāSaṃ.96 (r. दल्लिज्ज); M. दउएण । अनुणिज्जइ पक्खा
भरिय-मणु-वलिआणणा का वि Lila. 1209; Apa. अनुणिज्जहि तरुणिहि
कुविय भंतु PaṇṇaSiCa. 2.39; जेण विणा ण जिविज्जइ अनुणिज्जइ सो
अआवराहो वि PrāPaṇṇa 1.55.

अनुणिज्जंत (anu-nijjanta < anu-niyamāna) *adj.* (pr.
part. pass.) [f. -i] being appeased, pacified or conciliated,
JM. मा अयाणगा होहि अनुणिज्जंती तं VasaHi. 59.13; बाहुवल्लिम्मि
णराहिब । अनुणिज्जंतम्मि णिज्जियं भरहं Caṇḍa. 47.9(188)

अनुणिज्जमाण (anu-nijjamāna < anu-niyamāna) *adj.*
[f. -i] (pr. part. pass.) being appeased, pacified or concilia-
ted, JM. सिणेह-स्यमाणेण य थाणुणा अनुणिज्जमाणो वि परिओ सो
KavMāKa. 63.9; कुबेरदत्ताए चित्तिं — सल्लि-सि-सणसिद्धुरंगि व्व
अनुणिज्जमाणी एसा गाढयरा होइ MaṇoKa. 60.27. [AR cites अह एवं
पि अनुणिज्जमाणे णक्कंति from NisCa. Uddesa. 1]

अनुणितय (anu-nintaya < anu-nayat-ka) *adj.* (pr.

part.) carrying along, Apa. अनुणितउ सारिहि विविह-पयारिहि
कोसविहि सो पत्तु नरु VIPāSaṃ. 8.9.

अनुणिय (anu-niya < anu-nita) *adj.* (ppp.) taken to,
presented, Apa. इहणसउणअनुणियफत्तु जिह तरु SudCa.(N.) 1.5.2.

अनुणियंत (anu-niyanta < anu-nayat) *adj.* (pr. part.)
appeasing, conciliating, placating, Apa. जो पुणु अनुणियंतु अवगणइ
SudCa.(N.) 8.3.4.

अनुणिविट्ठ (anu-nivitttha < anu-nivitta) *adj.* (ppp.)
occupied or pervaded by, Jā. आगासमणुणिविट्ठ आगासपदेससणया
महिदं PavSa. 2.48.

अनुणिवित्ति (anu-nivitti < anu-nivṛtti) *f.* abstinence in
small matters, AMg. मेधमालजियं नाह जाणिमो सुवणबंधवा । मणसा
अनुणिवित्ति जा खंडितं दोग्गं गया MahāNis. 6.115.

अनुणिवरिय (anu-nivariya ? an-uvvariya < an-ud-
vṛtta) *adj.* [cf. a vowel called udvṛtta] without a remnant,
complete, JM. सूरइ अच्छिराणं जं पियममपियं च लोयम्मि । पुरिसस्स
अनु-णिवरिये (? अनुववरियं) हिययाक्यं निगूढं पि TarLo. 494.

अनुणीअ (anu-nia < anu-nita) *adj.* (ppp.) appeased,
conciliated, सण्हिअ-माविण्ठं अनुणीए चअ सण्णुमिअं DoNaMa.
8.48.

अनुणीअ (anu-nia < anu-niya) *ger.* having reconciled,
M. जह मे अनुणीअ पिओ एक्कगामे छिअ पउत्थो GāSaSa. 2.29.

अनुणीअमाण (anu-niamāna < anu-niyamāna) *adj.* [f. -a]
(pr. part. pass.) [also अनुणीयमाण] being solicited, Mg.
(शकार) वंशतशणिआ णाम गणिआदालिआ . . . अमहंहि बल्लालाणुणी-
अमाणा Mucch. 1.533; Ś. (देवसोमा) जा तुए सीसेण पणमिअ अनुणीअ-
माणा वि दूरीहोइ MatViPra. 6.12.

अनुणे- (anu-ne- < anu-ni-) *v.* to appease, to pacify, to
conciliate, Jā. (राजा) [कर्पूरिके अनुनय रोहकम्] । (कर्पूरिका) दुक्खं
मे अनुणेदि तहा जादु जहा न दीसदि एदस्स मुहं RamMañ. 1.39.10;
Apa. एसी पिउ रूसेसु हउं रुही मइ अनुणेइ Hem.(Gr.) 414. gā. 4.

अनुणेउं (anu-neuṃ < anu-netum) *inf.* to appease, to
pacify, Ś. (विदूषक) जइ देवीए महंतो णिवंधो मं अनुणेउं चिट्ठदि Siñ-
Mañ. 2.24.8.

अनुणेउं (anu-neuṃ < au-niya) *ger.* having reconciled,
having won over, JM. तोलिया अणेणं पुनरपि अनुणेउं VasuHi. 60.7.

अनुणेत्ता (anu-nettā = anu-niya) *ger.* having taken to
(the heart) (i.e. having meditated on), AMg. जिणवरणं हिअएण-
मणुणेत्ता . . . झाणजोगजुत्ता SamavPra. 97 (comm. प्राप्य । ध्यात्वेति यावत्).

अनुणेत (anu-nenta < anu-nayat) *adj.* (pr. part.) appea-
sing, pacifying, M. जाणिमि कआषराहं जाणिमि अलिआइ अणइ
सअलाइ । अनुणेतं उण जाणे कआषराहं व अण्णं GāSaSa 902 (W.)

अनुणेवव्व (anu-neyavva < anu-netavvya) *adj.* (pot.
part.) should be won over or reconciled, JM. तत्थ उद्धरुहो
अनुणेवव्वो AvTi.(H.) 632b.3.

अनुणेप्पिणु (anu-neppinu = anu-nāyya) *ger.* (caus.)
having made (one) favourable, appeased or propitiated, hav-
ing won over, Apa. जीवहु एक्कमेक अनुणेप्पिणु MahāPa.(P.) 16.16.8.

अनुणय (an-unnaya < an-unnata) *adj.* (also अनुणय)
not proud, humble, modest, AMg. एत्थवि भिक्खू अनुणए विणीए
Bḍy. 1.16.5 (686); अनुणए नावणए अप्पहिट्ठे अणाउले . . . मुणी चरे
Dasavo. 5.1.13; JM. जा दुक्खका होज्ज चिरं व सज्जातो ताहे निसण्णा

ण य उच्चसाह । पल्ल संवाधेन उज्जला य अनुण्णाया (? अनुण्णाया) वास तिरंजली य VavaBhā. 7. 264.

अनुणव- (anu-nṇava- < anu-jñāpay-) *v.* (caus.) 1 to ask permission, AMg. ते ओगाहं अनुणवित्ता Āyār. 2. 7. 73 (621); JM. पदमंगे इणमो उ ममाणा पुब्बणुणवे जइ तु । ता तेसि होइ खेसं अह पुण अचंति दप्पेण VavaBhā. 10. 75; आसणं तुरियं तुरिए अधिट्ठेत्ता पच्छा अनुणवेति NisCu. 2. 320, 2; असंवरस्स पुण तमेव अनुणवइ NisCu. 4. 33 23; ते तं पडिमं ठिअं वदिक्ख अनुणवेति - अनुजाणह भगवं ĀvTī.(H.) 117a. 7; 2 to cause to know, AMg. तत्थ चत्तारि णाणां ठप्पां ठवणिज्जां णो उइसंति णो समुइसंति. णो अनुणवित्तांति सुवणाणस्स उइसो समुइसो अनुण्णा अनुओगो य पवत्तइ AnuOg. 2; JM. सओ ते अज्झायणं अनुणवइ ViMaPru. 49. 9; 49. 16; Apa. निय-निय-ठाणि अनुणवइ SaṅKuCa. 465. 6.

अनुणव- (anu-nṇava- < anu-jñāpay-) *v.* (pass. caus.) to be permitted, AMg. तओ सुयखंधो अनुणवित्ताइ दोमु दिवमंमु Uvār. 10 (colophon)

अनुणवणजयणा (anu-nṇavaṇa-jayanā < anu-jñāpana-yatanā) *f.* [also अनुणवणा*, अनुणवण*] effort to be made (i.e. mode or method) of asking permission, JM. ति विहा जयणा-अनुणवणजयणा, सपक्खजयणा, परपक्खजयणा य NisCu. 4. 42. 5; कयरा सा ति विहा जयणा ? अनुणवणजयणा सपक्खजयणा परपक्खजयणा य NisCu. 4. 15. 31; इय एसाऽनुणवणजयणा पिढो पमुस्स ऊ वज्जो । सेसाणं तु अपिढो सो वि य वज्जो दुविहदोसा KappBhā. 3562; कालं च ठवेइ तहि वेइयपरिसाडिबज्जमयेहं । अनुणवणजयणा एसा गहिए जयणा इमा होति VavaBhā. 8. 35.

अनुणवणया (anu-nṇavaṇa-yā < anu-jñāpana-tā) *f.* the state of approval or consent, AMg. तिथगराणं पण्णीसं भावणाओ पण्णाओ, तं जहा — उगाहअनुणवणया उगाहसीमजाणया Samav. 25. 1.

अनुणवणा (anu-nṇavaṇā < anu-jñāpanā) *f.* asking permission or consent, JM. एत्थं य अविधिअनुणवणाए दिट्ठो OghNi. comm. p. 140a. 2, 9; अगतीस्स ण कप्पति, ति विहं जयणं तु सो न जाणाति । अनुणवणाइ जयणं सपक्ख-परपक्खजयणं च NisBhā. 5251; देउलियअनुणवणा अनुणविए तम्मि जं च पाज्जं KappBhā. 1496; इय एव अनुलोमणा अनुणवणा पणवणसि तेसि कीरइ NisCu. 2. 17. 17; खेत्ताण अनुणवणा VavaBhā. 10. 17; 10. 72; 10. 73; इच्छा य अनुणवणा अच्चावाहं य जत्ता जवणा य ।... छट्ठाणा हुंति वंदणए PavSāra. 99. cf. अनुववणा.

अनुणवणी (anunnavanī < anujñāpanī) *adj.* [f.] (the speech) asking permission, AMg. पडिमापडिवणस्स णं अणगरस्स कप्पति चत्तारि भासाओ भासित्थए, त जहा — जायणी, पुच्छणी, अनुणवणी, पुट्ठस्स बागरणी Thāna. 4. 22 (237); ĀyārDas. 7. 9. (v. l. अनुववणी)

अनुणवन्त (anu-nṇavanta < anu-jñāpayat) *adj.* (pr. part) requesting for permission, JM. समयं पत्ता समयं अनुणवन्ता य समभागी GurTaVi. 2. 177.

अनुणवित्तए (anu-nṇavittā < anu-jñāpayitum) *inf.* [also अनुणवेत्तए] to seek approval, or consent, AMg. पडिमापडिवणस्स णं अणगरस्स कप्पति तओ उवस्सया अनुणवेत्तए Thāna. 3. 420 (196); मासियं णं भिक्खुपडिमं पडिबन्नस्स अणगरस्स कप्पति तओ उवस्सया अनुणवेत्तए ĀyārDas. 7. 11. cf. अनुववेत्तए.

अनुणवित्ता (anu-nṇavittā < anu-jñāpya) *ger.* [also अनुणवेत्ता] having asked the permission, JM. तेहि उदगसाळा दिट्ठा, तं अनुणवेत्ता उदगवरसाभिणा मणित्ता — जति उदगं वरं वा रक्खित्ताइ

तो मे देमि सि NisCu. 4. 38. 16; JŚ. अननुण्णादग्गहणं असंगमुदी अनुणवित्ता वि BhaĀrā. 1208

अनुणवित (anunnavinta < anujñāpayat) *adj.* (pr. part. caus.) [also अनुणवेत्त] asking permission, JM. वसहि अनुणवितो, जइ भणइ कइ जण थ तो न वसे । सुइमं पि न सो इच्छइ परस्स अप्पत्तियं भगवं KappBhā. 1396

अनुणविय (anu-nṇaviya < anu-jñāpya) *ger.* having asked permission, AMg. तेसि पुच्चांमव उ गहं अनुणविय ... णिक्खमेज्ज वा Āyār. 2. 1. 54 (356); 2. 7. 3 (607); (अदिण्णादाणस्स) अहवरा दोच्चा भावणा — अनुणवियपाणभोयणमोइ, से णिग्गये Āyār. 2. 15. 59 (784); साहम्मियज्जगहं अनुणविय परिभुंजता Samav. 25. 1; इण्हिणि ओग्यहं अनुणविय गेण्हियव्वं Paṇḍ. 8. 4; गोवरगपविट्ठो उ वच्चमुत्तं न धारए । ओगासं कासुयं नच्चा अनुणविय बोभिरे Dasave. 5. 1. 10; साहम्मिअपुरि-सासइ मज्झिमपुरिस अनुणविय पुच्छे OghNi. 16; JM. ता जणभि-जणएमु अनुणविय णिहाभि भगवओ सुवासं वयं ति JinadaĀkhyā. II. 71. 23.

अनुणविय (anu-nṇaviya < anu-jñāpita) *adj.* (ppp.) (caus.) which is caused to be permitted, JM. पुच्चि विणिग्गयाणं समं पत्ताण होइ सव्वेसि । साहारणं तु खेत्तं जइ समं चवऽनुणवियं GurTaVi. 2. 172.

अनुणवेत्ताग (anu-nṇavettānain < anu-jñāpya) *ger.* after having permitted or approved, JM. अद्धानपरिस्संतो णिक्ख-वुट्ठा अनुणवेत्ताणं । सधाम्तरपट्ठो अन्धरण निवज्जणाऽऽलोयं OghNiBhā. 156 (p. 107)

अनुणवेत्तमाण (anu-nṇavemāṇa < anu-jñāpayat) *adj.* (pr. part) asking permission, AMg. छहि ठाणिहि निग्गथा ... साहम्मियं कालगतं समायरमाणं णाइकमति, तं जहा — अनुणवेत्तमाण वा तुसिणीए वा Thāna. 6. 3 (477)

अनुणवेयव (anu-nṇaveyavva < anu-jñāpayitavya) *adj.* (pot. part.) (caus.) worthy of asking permission, JM. साह अगीयथो चित्तेइ — पइ अनुणवेयव्वो वच्चांमि रायं पेच्चांमि OghNiTī. p. 140b. 5; तम्हा विहीए अनुणवेयव्वो OghNiTī. p. 140b. 11.

अनुण्णा- (anu-nṇā- < anu-jñā-) *v.* to give permission to, JŚ. जदि तं (ठाणं) हवे असुद्धं विडियं तदियं अनुण्णए साह Māla. 324 (5)

अनुण्णा (anu-nṇā < anu-jñā) *f.* [also अनुण्णा] consent, permission, approval, authorization, AMg. ति विहा अनुण्णा पण्णात्ता, तं जहा — आयरियत्ताए उवज्झायत्ताए, गणित्ताए Thāna. 3. 351 (180); मणुस्सा भवंति ... अधम्मिया अधम्माणया (v. l. अधम्माणया) Say. 2. 2. 58 (713) (comm. अधंमं कतेव्ये अनुज्जा अनुमोदनं येवा ते); सुवणा-णस्स उइसो समुइसो अनुण्णा अनुओगो य पवत्तइ AnuOg. 2; JogNa. 2; अंगवाहिरस्स ... अनुण्णा अनुओगो य पवत्तइ ? जइ अंगवाहिरस्स उइसो ... अनुण्णा य पवत्तइ किं अंगपविट्ठस्स ... अनुण्णा ... पवत्तइ ? अंगवाहिरस्स अनुण्णा ... पवत्तइ ? जइ अंगवाहिरस्स ... अनुण्णा ... पवत्तइ ... किं काळि-यस्स ... अनुण्णा ... पवत्तइ, उक्कालियस्स ... अनुण्णा ... पवत्तइ ? जइ उक्कालियस्स अनुण्णा ... पवत्तइ, किं आवस्सयस्स ... अनुण्णा ... आवस्सय-वतिरित्तस्स ... अनुण्णा ... पवत्तइ ? AnuOg. 3-5; JogNa. 3-10; से किं तं अनुण्णा ? अनुण्णा छव्विहा पण्णात्ता, तं जहा — नामाणुण्णा ठवणाणुण्णा, दब्बाणुण्णा, खेत्ताणुण्णा, कालाणुण्णा, भावाणुण्णा LahuNa. 1-28; JM. जं गालयते पावं मं लाइ व यइममंगलं तं ते । जा य अनुण्णा सब्बा वइ भिच्छसि मंगलं तं तु KappBhā. 809; तस्साणुण्णाए मुणीहि तेदेसे वसियव्वं MāVā- Ca. (G.) 16b. 13 (2); JŚ. तम्हा सव्वे संगे ... तं सब्बथ णिवारहि करव-कारावणुण्णाहि BhaĀrā. 1179 (comm. कृतकारिताभ्यामनुमोदनेन)

अनुप्रास (anu-*pnāta* < anu-jñāta) *adj.* (ppp.) approved, allowed, recommended, AMg. पंचहिं ठाणेहिं अचेलए पसन्धे भवति, तं जहा — आणापडिरेहा ... तवे अनुप्रासते, विडले इदियगिन्हे Thāṇa. 5.201(455); णिं आमरणंतं च एस जोगो गेयव्वो ... अंतंकिण्डो सुद्धो सव्वजिणमणुणाओ Paṇḥā. 10.20.

अनुप्राद (anu-*pnāda* < anu-jñāda) *adj.* (ppp.) allowed, permitted, admitted, Jś. अण्णादमणुणादं भिक्खं णिक्खमणिसम-कुण्हेसु ... मुणी समादिति Māla. 815(9); णियमादु मणुसगदिए णिक्खुदिगमणं अनुप्रादं Māla. 1186(12); तव मुत्तसत्त ... समग्गो य । पविआआगम-बलिओ पयविहारी अनुप्रादो Māla. 140(4); णिज्जावगमणेसदि समाधि-कामो अनुप्रादं BhuĀrā. 401; Jś. (गौतमी) अनुप्रादगमणासि तवोवण-वेवदाहि Sāk. 46.18.

अनुप्राणिमिसं (anu-*pnā-nimittam* < anu-jñā-nimittam) *adv.* for the sake of permission, JM. तो अनुप्राणिमिसं जहिं चव उरट्ठो तहिं चव अनुप्राणिमिसोसि दसपुरमागया ĀvTī.(Malay.) II. 330b.1.

अनुप्राय (anu-*pnāya* < anu-jñāta) *adj.* (ppp.) approved, allowed, AMg. णिं आमरणं च एस जोगो गेयव्वो ... अंतंकिण्डो सुद्धो सव्वजिणमणुणाओ Paṇḥā. 7.23; 8.15; 9.13; एव अरहंतमणुणायं समिखियं संजणं कालमि य वत्तवं Paṇḥā. 7.14; JM. निवेदियाणु-ण्णाया य पडिहारी VasaHī. 222.11; गुरुज्जाणुणाओ ... सो ... तामलित्ति गतो VasaHī. 62.14; तजो ... (सो) अनुप्रायमरहच्छेत्तसादुपयारो मिरिई-बंदणत्थं गजो CūpCa. 49.22.

अनुप्रेत्ता (anu-*pnēttā* < anu-nīya) *ger.* having meditated on, having propitiated, AMg. जिणवराण हियणमणुप्रेत्ता (r.l. अनुप्रेत्ता) SamavPra. 97 (comm. P. 122a.11 वही द्वितीयाथे । तेन जिणवरान् हृदयेन मनसा अनुनीय प्राप्य । ध्यात्वेति यावत्.)

अनुपुह (an-*unha* < an-uṣṇa) *adj.* not (too) hot, AMg. पाणयमणुपुह-सिसिरं दायव्वं होइ खमगस्स ĀrāhPaḍ.(V.) 718; अविरस-मदुग्गिगंधं अच्छमणुपुहं अणइसीयं ĀrāhPaḍ. 759; जे य अनुपुह्य अलहुए अमिड अकदिणे अलुक्खय अणिदे । तह य असीय अनुपुहे ते सुमरसु संपयं सिद्धे ĀrāhPaḍ.(Su.) 16; JM. अनुपुहसंबट्टियकसंगा णिणंति जे अत्रि न तं सहासो quoted by AR from BrhKapp. Uddeśa 3; Jś. अविरस-मदुग्गिगंधं अच्छमणुपुहं अणइसीयं BhuĀrā. 1490.

अनुतडिया (anu-*taḍiyā* < anu-taṭikā) *adj.* along the edge, AMg. दव्वाणं पंचविहं भेदे पण्णसे, तं जहा — खंडभेदे ... अनु-तडियाभेदे Pannav. 11.77(885)

अनुतडियाभेद (anu-*taḍiyā-bheda* < anu-taṭikā-bheda) *m.* a break or fraction along the end or edge of a thing, AMg. दव्वाणं ... पंचविहं भेदे पण्णसे, तं जहा — खंडभेदे ... अनुतडियाभेदे Pannav. 11.77(881); से किं अनुतडियाभेदे ? जणं अगडाण वा तदागाण वा ... अनुतडियाभेदे भवति, से तं अनुतडियाभेदे Pannav. 11.77(887); सव्वत्थोवाइं दव्वाणं ... अनुतडियाभेदं भिज्जमानां अणंतगुणारं Pannav. 11.79(887); JM. अनुतडिकाभेद इक्षुत्वादिबत् Pannav. comm. p. 267a.10; (पुद्गलानां भेदः पञ्चा भवति ... अनुतडिकाभेदोऽवतटभेदवत् Viy. comm. p. 224b.3)

अनुतंत (anu-*tanta* < anu-tantra) *n.* author of works called 'anustantra' (based on the original (māla) doctrine), Jś. तदो मूल-तंत-कथा बहुमाण-अडारओ, अनुतंतकथा गोदम-सामी DhavaLā. 1.72.1.

अनुतप्प (anu-*tappa* < anu-tap-) *v.* to repent, AMg. अहं सेणुतप्पं पच्छा भोभा पायसं व वितमिस्सं Sūy. 1.4.10(256);

तत्थिमा तस्या भासा जं बहत्ताणुतप्पं Sūy. 1.9.20(462); रुद्धे पिंहे अल्ले वा नाणुतप्पेज्ज पंथिए Utt. 2.30; रसेसु नाणुतप्पेज्ज नाणुतप्पेज्ज पण्णवं Utt. 2.41; JM. काउं च नाणुतप्पं, परिसओ निक्खिओ होइ KappBhā. 1319; वितियपदे जो तु परं तावेत्ता नाणुतप्पते पच्छा NāBhā. 475; ता अकारणं अनुतप्पं अंवा SamarāKa. 184.15; 185.5.

अनुतप्प (anu-*tappa* < anu-trapa) *n.* repentance, JM. तदु लज्जाए धाऊ अलज्जणीयो अहीण सुवंगो । होइ अनुतप्पे सो अविगल-इदियपडिपुण्णे VavaBhā. 10.265.

अनुताव (anu-*tāva* < anu-tāpa) *m.* [PāLiNa. 441] repentance, remorse, regret, AMg. उत्सासे अनुतावे कोहे माणे य मायलोमे य । चत्तारि य सण्णाओ नेरइयाणं तु परिणामं Jivābhi. 3.128; कप्पं न इच्छेज्ज सहायलिच्छु पच्छाणुतावेण तवप्पमावं Utt. 32.104; 20.48; JM. जायम्मि वि अनुतावे पडिक्कमणेज्जाणया इयरो ĀvTī.(H.) 564a.9; आसेविने व किंवे णामोगादीहिं होति संवेगा । अनुतावो ततो खनु एसा सकला मुणेयव्वा PañcaPra. 15.3; नाएणुताव सुमिणे तहाइसमं खु मणुयत्तं UvPay. 11; UvPayTī. p. 325; 330; M. कामइहाणुतावा हरस्स तुह विम्ममेहिं णिक्खडिआ GandVa. 314.

अनुतावय (anu-*tāva-ya* < anu-tāpa-ka) *m.* one who repents, AMg. अबले जह भारवाइए ... पच्छा पच्छाणुतावए Utt. 10.83.

अनुतावि (anu-*tāvi* < anu-tāpin) *adj.* who repents, JM. जं काऊण वि पावं पावा पावंति परमपरिओसं । धीरा न कुणंते धिय कमवि अनुताविणो दुक्खं UvPayTī. p. 330.

अनुताविया (anu-*tāviyā* < anu-tāpikā) *adj.* [f.] (language) giving pains to others, AMg. अनुतावियं खलु मे भासं भासंति Sūy. 2.7.11(847)

अनुतुरित (anu-*turita* < anu-tvarita) *adj.* (ppp.) hurried after, JM. समतिक्खे दिवसे मासे संबच्छे व जाणाहि । णिक्खसे अनुतुरिते कहे य भुत्ते अतीति य AḥgVi. 235.21.

अनुत्त (anu-*ttā* < anu-tva) *n.* being (comparatively) less, AMg. जहा जहा णं तेसिं देवाणं तव-णियम-बंमचेरां ऊसियां भवति तहा तहा णं तेसिं णं देवाणं एवं पण्णायए, तं जहा — अनुत्ते वा तुल्ले वा Jivābhi. 3.990; Jambuddi. 7.169; SāraP. 18.3.

अनुत्त (an-*utta* < an-ukta) *adj.* (ppp.) [also अनुत्तय] not being told or asked, AMg. मासं पि य से मासमाणस्स जाव चत्तारि ईव देवा अनुत्ता चव अब्भुट्ठति Thāṇa. 8.10(597); JM. सो अहिगरणो जहियं सिद्धे सेसं अनुत्तमवि सिज्जे KappBhā. 182; Apa. जं दिण्ण कुमारहि चूयहलु तं मरं कयउ अनुत्तउ DhamPar. 3.2.13.

अनुत्तणत्त (an-*uttanatta* < an-uttānatva) *n.* non-haughtiness, humbleness, non-arrogance, JM. इमे गुणा ... अहासमासित्त-मदीणवित्ती, अनुत्तणत्तं सुवसीलया य DvāKu. 1.13.

अनुत्तंत (anu-*ttanta* < anu-vartanta = anu-vartamāna) *adj.* (pr. part.) who follows, Vava.(Gr.) 4.5.

अनुत्तप्पया (an-*uttappayā* < an-uttrapatā) *f.* absence of shame, free from sense of guilt, JM. आरोह परीणाहो तह अनु-तप्पया सरीरमि । पडिपुण्ण इदियएहिं व थिरसंवयणो य बोधव्वो VavaBhā. 10.263.

अनुत्तम (an-*uttama* < an-uttama) *adj.* 1 not best, wicked, JM. जं उत्तमचरियमिणं सोउं पि अनुत्तमा ण पोरंति PañcaPra. 2.31 (comm. असत्सुखाः); 2 which has nothing superior, incomparable, JM. महावीरो ... सम्मत्तमणुत्तमं पत्तो MaViCa.(G.) 1b.9(1)

अनुत्तर (an-*uttara* < an-uttara) *adj.* (often used as

a noun) (1) the best or unsurpassed (in respect of quality), AMg. अयं धम्मं अनुत्तरे Sāy. 1.2.2.24; से ... अनुत्तरे सब्बजगसि विज्जं Sāy. 1.6.5 (356); अनुत्तरं धम्ममिणं जिणाणं Sāy. 1.6.7 (358); अनुत्तरे य ठाणे से कासवेण पवेदिते Sāy. 1.15.21 (627); (Cu. ठाणं आयतनं चरित्तठाणं); केवलस्स दस अनुत्तरा पणत्ता, तं जहा — अनुत्तरे गाणे ... अनुत्तरे लाघवे Thāpa. 10.138 (763); निगंधे पावयणे सधे अनुत्तरे Vjy. 9.33.43 (9.177); = 9.33.44 (9.178); = Nāya. 1.1.112; मुणिवरुत्तो तमरओषविप्पमुक्को सुवखसुहमणुत्तरं च पत्तो Nandī. 111; पुंस्वि पि णं समणस्स भगवओ महावीरस्स माणुस्साओ गिहत्थधम्मओ अनुत्तरे अमोअए अप्पडिवाइ णाण-दंसणे होत्था Kapp. (J.) 112; वेणज निज्जरपेष्ठी आरियं धम्मअणुत्तरं Utt. 2.37; इड्डी जुइ जसो वण्णो आउं सुहमणुत्तरं । मुज्जो जत्थ मणुस्सेसु तत्थ से उववज्जइ Utt. 7.27; अनुत्तरे मुंजिय कामभोगे अनुत्तरे सो नरए पविट्ठो Utt. 13.35; अनुत्तरं संजमं पालइत्ता अनुत्तरं सिद्धिगं गओ Utt. 13.35; सुहावहं धम्मधुरं अनुत्तरं भारेह निव्वाणगुणावहं महं Utt. 19.98; इणमेव निगंधं पावयणं सब्ब अनुत्तरं केवलियं पडिपुणं Av. 28; JM. तरित्तु ते दुक्खभरं सुदुत्तरं खमण पावति सुहं अनुत्तरं UvaSat. 73; JŚ. निगंधं पावयणं इणमेव अनुत्तरं सुपरिसुद्धं BhaĀrā. 43; धम्ममणुत्तरमिं कम्ममलपटलपाउयं जिणक्खादं Māla. 780 (9); Apa. जियउ अनुत्तरवयणविसंसउ BhaviKa. 137.1; तउ गुणसपइ तुज्ज मदि तुअ अनुत्तरखंति Hem.(Gr.) 4.372 [इसि-उस्स्यां तउ तुज्ज तुअ], (2) (of Śrutajñāna), JŚ. तस्सेव मुदणाणावरणीयस्स अणं पस्वणं दम्मसामो । पावयणं ... अनुत्तरं . पुव्वादियुव्वं चेदि SātAg. 5.5.50-51; (3) (in respect of location; a kind of heavenly abode (deva-vimāna) located at the extreme end (towards the zenith) of the heaven (in north, south, east, west and the zenith) called Vijaya, Vejayanta, Jayanta, Aparājita, and Sarvārtha-Siddhi, AMg. गेविज्जविमाणावाससते बीतीवत्तिता तेण परं दूरं गता पीरया णिम्मला वित्तिमिरा विमुद्धा पंचदिंसि पंच अनुत्तरा महत्तिमहालया विमाणा पणत्ता, तं जहा — विजए वेजयंते जयंते अपराजिते सब्बट्ठसिद्धे Pannav. 2.63(210); सब्बे विमाणपवरे अनुत्तरे मुंजिऊण से भोग Tittho. 91; पंचवज्जुत्तरां अनुत्तरगार्हं जाइं दिट्ठारं । जत्थ अनुत्तर देवा भोगसुहं अनुवमं पत्ता DevTha. 221; तओ गेविज्जज्जुत्तरादीसु चिरमभिरमेऊण . सिज्जेज्जा MahāNīc. 3.30.8; JM धओ सो उववओ अनुत्तरे सुविमाणमि PubCa. 205.2; Apa. णव गयणे वियाणु अनुत्तरा, तहो उवरि ठियं पंचोत्तरा (anuttara for apudsa) Paṇḍ'a.(P.) 16 5.11; णव-अणुदिसपंचाणुत्तरिह तिहुयणि महल । तहो सोक्ख वि ओ वण्णवि सक्कु वि असक्कु SudCa.(N.) 2.9.10; (4) (of gods living in the Anuttara Vimānas), AMg. विजया वेजयंता य जयंता अपराजिया । सुव्वत्थसिद्धगा चेव पंचाणुत्तरा सुरा Utt. 36.214-215; JM. कयसंजमाओणुत्तरसुरेसु वसिऊण सुहजोगा । जायाओ जायाओ एवं भविथव्वयानिओगेण PubCa. 221.14-15; JŚ. अणुदिसणुत्तरदेवा एया-व्यणी-सरीराणि Māla. 1070(12); Apa तिज्जणाडि पेक्खंति अनुत्तर MahāPa (P.) 11 27 8; (5) (a kind of hell, located at the extreme end (towards nadir) in north, south, east, west and the nadir), AMg. अपेलोणे णं पंच अनुत्तरा महत्तिमहालया महानिरया पत्ता, तं जहा — काले महाकाले, नैरए, महारौरए अप्पटिट्ठणे Thāpa. 5.196(451) (comm. सर्वोत्कृष्टा — उत्कृष्ट-वेदनादिवास्ततः परं नरकाभावाद् p. 341); पंचेव अनुत्तरा नरगा Samav-Pra. 142; अहे सत्तमाए पंच अनुत्तरा महत्तिमहालया महानरगा पणत्ता Jivābhi. 3.12; तमतमाए पुढवीए ... पंचदिंसि पंच अनुत्तरा महम्महालया महानरिया पणत्ता Pannav. 2.27(171); अनुत्तरे मुंजियकामभोगे अनुत्तरे सो नरए पविट्ठो Utt. 13.34; अनुत्तरेसु नरएसु वेयणाओ अनुत्तरा Mha-Paco. 128; (6) (of the zenith and the nadir because the one

has no downward and the other has no upward extension), JM. दुपएसइ दुस्तए एगपएस अनुत्तरा चेव । चउरो चउरो य दिसा चउराइ अनुत्तरा दुणि AyārNi.(Si) p. 13a.3. 97. 44 (comm. 'अनुत्तरा' वृद्धिरहिताः ऊर्ध्वाधोदिगुद्वयं त्वनुत्तरमेव); (7) (in respect of sequence), the ultimate or the highest (knowledge viz. kevala-jñāna), AMg. अपुव्ववरणं अनुपविट्ठस्स अणंते अनुत्तरे जाव केवलवरणाण-दंसणे समुप्पणे Antag 57; तस्स णं भगवतो ... अणंते अनुत्तरं केवलवरणाण-दंसणे समुप्पजिहिति RayPa. 814; समणे भगवं महावीरे पंचवत्थुत्तरे होत्था, तं जहा — ... हत्थुत्तराहिं अणंते अनुत्तरे निव्वापाए ... केवलवरणाण-दंसणे समुप्पणे AyāDas. 8 1; समणे भगवं महावीरे . हत्थुत्तराहिं अणंते अनुत्तरे निव्वापाए निरावरणे कसिणे पडिपुणे केवलवरणाण-दंसणे समुप्पणे Kapp.(J.) 1; (8) the ultimate and the highest (form of existence) viz. sūddhagati, mokṣa or nirevāṇa, AMg. मूलपड-माणओगे णं अरहंताणं भगवंताणं पुव्वभवा . अनुत्तरगती य . कहिया Nandī 111; इक्खारायवसभो भोक्खं गओ अनुत्तरं Utt. 18.39; JŚ. सोहेतो य ससीलो गिवाणमणुत्तरं पत्तो SūPa 28; वोसट्ठचत्तेहा गिवाणमणुत्तर पत्ता DamPa 36; सत्तट्ठभवगाहणं गिवाणमणुत्तरं लहदि Māla. 118(3); (9) having no next in order, youngest of the uterines, JM. जाओ अनुक्खेण सुग्गीवो तस्मणुत्तरे भाया PannCa.(V.) 9.4.

अनुत्तरं (an-uttaram < an-uttaram) *adv.* 1 to highest degree, AMg. अनुत्तरं तप्पति सूरिए वा Sāy. 1.6.6(357); JM. जया मुंहे भवित्ताणं पवइए अणगारिअ । तया संवरमुक्किट्ठं धम्मं फासे अनुत्तरं DuvaveTi.(Ji) p. 158b 97. 19 (comm. म्युशब्धनुत्तरं-सम्यगासेवत इत्यर्थः); 2 ultimately, JM. ने उ उभयोवणीया सम्मदंसणमणुत्तरं होति SamTa. 3.51

अनुत्तरगह (an-uttara-gai < an-uttara-gati) *adj.* having the highest existence, AMg. एअ करेमि पणमं तित्थयराणं अनुत्तर-गर्हं MahāPac. 1; पंचवज्जुत्तरां अनुत्तरगर्हं जाइं दिट्ठारं तत्थ अनुत्तर-देवा भोगसुह अनुवमं पत्ता DevTha 221

अनुत्तरगति (an-uttara-gati < an-uttara-gati) *f.* the highest existence, AMg. अनुत्तरगती य जत्तिया, जत्तिया सिद्धा ... एवमादी भावा पदमाणओगे कहिया SamavPa. 128.

अनुत्तरगुण (anuttara-guṇa < anuttara-guṇa) *m.* unsurpassed or excellent virtue, JM. फिन्नु विहारेणअमुज्जण विहराम-णुत्तरगुणे । आओ अम्मज्जयसासेण विहिणा अनुमरामि KappBhā 1282.

अनुत्तरगुणधर (an-uttara-guṇa-dhara < an-uttara-guṇa-dhara) *adj.* (r. / for गुणधर at Utt. 12.1) possessing unsurpassed virtues, JM. गुणं अनुत्तरं धारयतीति अनुत्तरगुणधरो Utt. Cu.p. 203.10 [cf. Sān. 357]

अनुत्तरग (anuttaragga < anuttarāgrya) *adj.* [f. -a] the highest (existence) on the top (of the world), AMg. अनु-त्तरगं परमं महेसी अनेसकम्मं च विसोइइत्ता मिद्धिं गतिं साअमणंतेपते नाणेण सील्लं य दंसणे Sāy. 1.6.17(368)

अनुत्तरणवास (an-uttarana-vāsa < an-uttarāna-vāsa) *m.* residence (i.e. existence) from which no escape is possible, JM. संबंधणसंजोगो संसाराओ अनुत्तरणावओ । तं छित्तु विप्पमुक्का माअपिअमुयाइ य अवंति UttNi. 62 (S. न विषये उत्तरणं पारममनं अस्मिन् सति इति अनुत्तरणवासः अवस्थानं p. 43a 9)

अनुत्तरणाणि (anuttara-nāni < anuttara-jñānin) *adj.* having the highest knowledge (Kevalajñāna), AMg. एवं से उदाहु . अनुत्तरणाणी अनुत्तरदंसी Sāy. 1.2.3.22; = Utt. 6.17.

अनुत्तरदंशि (anuttara-dāmsi < anuttara-darśin) *adj.*

who possesses the highest faith, AMg. एवं से उदाहु अनुत्तरनाणी अनुत्तरदसी Sdy. 1. 2. 3. 22; = Utt. 6. 17.

अनुत्तरदसम (anuttara-dasama < anuttara-daśama) *m.* (the tales of) the ten (monks) who were born in the heavenly abodes called 'Anuttara', Apa. अंतयदु दसमु अट्टमउ सुणित णवमउ वि अनुत्तरदसमु सुणित PañāCa.(P.) 7. 2. 6.

अनुत्तरमाणदंसणधर (anuttara-nāṇa-dāmsana-dhara < anuttara-jñāna-darśana-dhara) *adj.* [also 'माणदंसणधर'] who possesses the highest knowledge and faith, AMg. एवं से उदाहु अनुत्तरनाणी अनुत्तरदसी अनुत्तरमाणदंसणधरे अरहा णायपुसे भगवं वेसालिए वियाहिए Sdy. 1. 2. 3. 22; = Utt. 6. 17.

अनुत्तरपरकम (anuttara-parakkama < anuttara-parā-krama) *adj.* whose process is unsurpassed, JM. जिणे तित्थये भगवते अनुत्तरपरकमे अभियणाणी ĀvTī.(H.) 59a. 5.

अनुत्तरपुण्यसंभार (anuttara-puṇṇa-sambhāra < anuttara-puṇya-sambhāra) *adj.* whose provisions of merits are unsurpassed, JM. भगवतो अनुत्तरपुण्यसंभारा अरहता सरणं Paññ. 4.

अनुत्तरमहागिरय (anuttara-mahā-niraya < anuttara-mahā-naraka) *m.* the great hell worst of their kind, and situated at the extreme ends in north, south, east, west, and the nadir, PrāProN. 1. 39.

अनुत्तरवाहू (anuttara-vāi < anuttara-vādin) *adj.* of unsurpassed eloquence, Apa. (रामकह-सरि ... दिट्ठ) पुणु कित्तिहरेण अनुत्तरवाहं PañāCa.(S.) 1. 2. 8.

अनुत्तरवासि (anuttara-vāsi < anuttara-vāsin) *adj.* abiding in the godly abode, (deva-vimāna) called anuttara, Jś. इय मज्झिममारोपणमणुपालिता सरीरयं हिंसा । इति अनुत्तरवासी देवा सुविसुद्धेस्सा य BhaĀrā. 1933.

अनुत्तरविमाण (anuttara-vimāna < anuttara-vimāna) *m.* abode of gods, the best and the highest of its kind, situated at the extreme ends in north, west, south, east and in the zenith, five in number, — Vijaya, Vajayanta, Jayanta, Aparājita and Sarvārtha-siddha, AMg. कति णं भंते ! अनुत्तरविमाणा पण्णत्ता ? गोयमा ! पंच अनुत्तरविमाणा पण्णत्ता. तं जहा — विजय, वेजयंते, जयंते अपराजिते सब्बट्ठसिद्धे Viy. 6. 6. 2 (6. 121); अस्थि णं भंते ! अनुत्तरविमाणाणं अहे सिद्धा परिवसंति ? ण श्णट्ठे समट्ठे Uvav. 161; अनुत्तरविमाण-पुट्ठवी एक्कवीसं जोयणसयां बाहेणं Jivābhi. 3. 1066; एक्कारसुत्तरं हेट्ठिमेसु मत्तुत्तरं य मज्झिमए सयमेणं उवरिमए पंचेव अनुत्तरविमाणा Pañnav. 2. 63 (209 pā. 157); मे किं तं पुब्बाणुपुब्बी ? सोहम्मे, ईसाणे, सणकुमारे, माहिंदे, बमलोए, लंतए, महासुक्के, सहस्सारे, आणए, पाणए, आरणे, अञ्जुए गेवेज्ज-विमाणे, अनुत्तरविमाणे, ईसिपम्भारा तं तं पुब्बाणुपुब्बी AnuOg. 173. cf. अनुत्तर.

अनुत्तरविमाणग (anuttara-vimāṇa-ga < anuttara-vimāṇa-ka) *adj.* (a god or divine being) living in one of the Anuttaravimānas, AMg. नवविहगेविज्जा तह पणविहगुत्तरविमाणगा देवा PañjĀra. 178. cf. अनुत्तरविमाण and अनुत्तर.

अनुत्तरविहारि (anuttara-vihāri < anuttara-vihārin) *adj.* who has had an excellent wandering life as a monk, AMg. धीणणियवदकच्छा अनुत्तरविहारिणो सुहसहाया । सारिहिति उत्तिमट्ठं साववदाद-तरगया वि ĀrāhPaḍ.(V.) 741, Jś. धिदिधणियवदकच्छा अनुत्तरविहारिणो सुहसहाया । सारिहिति उत्तिमट्ठं साववदादंतरगये वि BhaĀrā. 1538.

अनुत्तरसुर (anuttara-sura < anuttara-sura) *m.* the highest or the unsurpassed god residing in the divine abode called Anuttara-vimāna, AMg. अरिहा जोगा पूयाइयाण देविदज्जुत्तर-सुरारं । ताण वि अंतो सीमाकोडी, तं तेण 'अरहेतो' ViTha. 12; JM. खीणेहि उ णिब्बाणं उवसंतेहि उ अनुत्तरसुरेसु (जति) KappBhā. 2634.

अनुत्तरसुरत्त (anuttara-suratta < anuttara-suratva) *m.* state of being (a god) in one of the anuttara-vimānas, JM. ते वि समाहीए कारं गया उववत्ता अनुत्तरसुरत्ताए KaKoPra. 64. 2.

अनुत्तरसोक्ख (anuttara-sokkha < anuttara-saukhyā) *adj.* which has unsurpassed or highest bliss, Apa. लहेह सुमुक्ख अनुत्तरसोक्खु DhamPar. 9. 12. 10.

अनुत्तरोववत्ति (anuttarovavatti < anuttaropapatti) *f.* birth in the Anuttara heaven, AMg. अनुत्तरोववाइयदसासु णं अनुत्तरोववाइयाण नगरां ... पाओवगमणां अनुत्तरोववत्ति (r 1 अनुत्तरोववाओ) सुकुलपच्चायाती पुण बोहिलामो अंतफिरियाओ य आघविज्जंति SamavPra. 97.

अनुत्तरोववाइय (anuttarovavāiya < anuttaropapātika) *adj.* [also अनुत्तरोववातिय] whose rebirth is the last, (deities born among those of anuttara heavens, gods of Anuttara-vimāna), AMg. अनुत्तरोववाइया णं देवा एणं रयणि उट्ठं उच्चतेणं पण्णत्ता Thāpa. 1. 250(46); महावीरस्स अट्ठ सया अनुत्तरोववाइयाणं गतिवहाणाणं अनुत्तरोववाइयसंपया होत्था Thāpa. 8. 113(653); SamavPra. 45; अनुत्तरोववाइयाणं देवाणं विमाणा एक्कारस्स जोयणसयां उट्ठं उच्चतेणं पण्णत्ता SamavPra. 65; अनुत्तरोववाइयदसासु णं अनुत्तरोववाइयाणं नगरां उज्जाणां वणसंटां आपविज्जंति SamavPra. 97; से किं अनुत्तरोववाइया ? अनुत्तरोववाइयो पंचविहा पण्णत्ता SamavPra. 139; 170; एव णं भंते ! अनुत्तरोववाइया देवा तत्थगया चेव समणा इहगएणं केवल्लिणा सिद्धि आलावं वा संलावं वा करेतए Viy. 5. 4. 31-33 (5. 103-107); अनुत्तरोववाइया देवा अप्पवेदणा अप्पनिज्जरा Viy. 6. 1. 16 (6. 16); 6. 6. 7 (6. 126); विज्जयानुत्तरोववाइय जाव अपराजिय Viy. 8. 1. 24 (8. 25); 8. 1. 31 (8. 31); 8. 1. 35; 37; 41; 45 (8. 34-39); सब्बट्ठसिद्धकप्पातीति ... दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — पज्जत्ता-सब्बट्ठसिद्धअनुत्तरोववाइय अप्पज्जत्तासब्बट्ठ जाव परिणया वि Viy. 8. 1. 26 (8. 26); पंचसु णं भंते ! अनुत्तरविमाणेसु संवेज्जवित्थं विमाणं एगसमएणं केवल्लिया अनुत्तरोववाइया (अनुत्तरोववातिया) उववज्जंति Viy. 13. 2. 24 (13. 36); इत्ता, गोयमा ! जहा णं वयं एयमट्ठं जाणामो तहा अनुत्तरोववाइया (अनुत्तरोववातिया) वि देवा एयमट्ठं जाणंति पासंति Viy. 14. 7. 3 (14. 78); से केणट्ठेणं जाव पासंति ? गोयमा ! अनुत्तरोववातियाणं अणत्ताओ मणोदब्ब-कम्माओ लब्धाओ अभिसमन्नागयाओ भवंति Viy. 14. 7. 3[2] (14. 79); भेदो जहा वक्कंतीए सब्बेसु उववाएयववा जाव अनुत्तरोववाइय ति Viy. 12. 9. 7; (12. 169); 12. 9. 23 (12. 188); 14. 7. 13 (14. 86); 14. 7. 13 [2] (14. 87); अनुत्तरोववाइया णं भंते ! देवा केवल्लिएणं कम्मावसंसेणं अनुत्तरोववाइयदेवत्ताए उववत्ता ? Viy. 14. 7. 14 (14. 88); बारसमासपरियाय समणे निग्गये अनुत्तरोववातियाणं देवाणं तेयस्सं वीतीवयति Viy. 14. 9. 17 (14. 186); 19. 8. 4 (19. 79); 24. 21. 24 (24. 309); 24. 21. 20 (24. 306); एवं एणं अभिलावेणं जहा ओगाइयसंटाणे वेउब्बियसरीरं भणिं ... जाव पज्जत्तासब्बट्ठसिद्धअनुत्तरोववाइयकप्पातीतिवेमाणियदेवपंचिदियेवउब्बियसरीरकाय-पयोगपरिणए वा Viy. 8. 1. 67 (8. 60); 8. 1. 68 (8. 61); अनुत्तरोववाइय कप्पातीया वेमाणिया एवं Viy. 8. 9. 61 (8. 301); वेउब्बियसरीरिप्पयोगवंचे णं भंते ! किं देसवंचे ... एवं जाव अनुत्तरोववाइया Viy. 8. 9. 65 (8. 392); जत्स जा ठिरे(ती) सा मणियववा जाव अनुत्तरोववाइयाणं सब्बवंचे एक्कं समवं Viy. 8. 9. 70 (8. 395); 8. 9. 81 (8. 403); महिस्स णं अरहओ कप्पालीसं समणसाहस्सीओ उक्कोसिया समणसंपया होत्था ... बीसं सया अनुत्तरोववाइ-

याणं Naya. 1.8.292; पतासि नं भंते ! देवित्थीनं-मवणवासिणीणं ... सोवम्मकार्णं जाव गेवेज्जकार्णं अनुत्तरोववातियाणं, ... कतरे वतरेहिंतो अप्पा वा बहुवा वा Jivābhi. 2.148; जे पोगला इट्ठा नंता थिया सुभा मणुणा म्पामा ते तेहिं सरीरसंवात्ताए परिणमंति । एवं जाव अनुत्तरोववातिया Jivābhi. 3.1090; अनुत्तरोववातिया परमसुक्खिणा वण्णेणं पण्णत्ता Jivābhi. 3.1096; 3.1098; 3.1099; अनुत्तरोववातिया सम्मदिट्ठी, णो मिच्छादिट्ठी, णो सम्मामिच्छादिट्ठी Jivābhi. 3.1106; 3.1108; 3.1114; गेवेज्जादेवा किं एगत्तं पभु विउव्वित्तए ? . एवं अनुत्तरोववातिया Jivābhi. 3.1116; अनुत्तरोववातिया पुच्छा । गोय्मा ! ... अनुत्तरा कासा पवणुभवमाणा विहरंति Jivābhi. 3.1118; 3.1125; सोहम्मसीसाणेषु णं भंते ! कप्पेसु देवाणं सरीरा केरिसया गंधेणं पण्णत्ता ? जहा विमाण्णं गंधो जाव अनुत्तरोववाइयाणं Jivābhi. 3.1097; से किं तं कप्पातीया ? कप्पातीया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — गेवेज्जया य अनुत्तरोववाइया य Pannav. 1.130(145); से किं तं अनुत्तरोववाइया ? अनुत्तरोववाइया पंचविहा पण्णत्ता Pannav. 1.138(147); अनुत्तरोववाइयाणं देवाणं पञ्जत्तापञ्जत्ताणं ठाणा पण्णत्ता ? Pannav. 2.6J(210); एवं सिद्धवज्जा उव्वट्ठणा वि भाणितव्वा जाव अनुत्तरोववाइ सि Pannav. 6.46(608); 6.69(638); एवं जहेव गेवेज्जदेवा तहेव अनुत्तरोववाइया वि Pannav. 6.98(665); आणय जाव अनुत्तरोववाइया देवा एवं जेव, णवरं-णो तिरिवक्खोणिपसु उव्वज्जंति Pannav. 6.113(676); अनुत्तरोववाइया पंचविहा Pannav. 21.55 (1520); गेवेज्जदेवाणं एगे भवधारणिज्जे सरीरे । से णं समचउरंसंठाणसंठिए पण्णत्ते । एव अनुत्तरोववातियाणं वि Pannav. 21.62 (1526); एवं वासुदेवत्तं दोहिंतो पुक्खीहिंतो वेमाणिपहिंतो य अनुत्तरोववातियवज्जेहिंतो Pannav. 20.56(1465); अनुत्तरोववाइयस्स वि एवं चेव Pannav. 21.93(1551); उसमस्स णं अरहओ कोसलियस्स गइक्खणाणं ठिइक्खणाणं आगमेसिअहाणं बाबीसं अनुत्तरोववाइयाणं सव्वत्ता णव य सया Jambuddi. 2.81; अविसंतिप कप्पातीए विसंतिप गेवेज्जए य अनुत्तरोववाइय य AnuOg. 216[17]; समणस्स णं भगवओ महावीरस्स अट्ठ सया अनुत्तरोववाइयाणं गइक्खणाणं ठिइक्खणाणं आगमेसिअहाणं उक्कोसिया अनुत्तरोववाइयाणं संपया होत्था Kapp.(J.) 145; (अरहओ णं अरिदुणेस्सिस्स) सोलससया अनुत्तरोववाइयाणं... तीसं अज्जिया-सयारं सिद्धारं Kapp.(J.) 181; उसमस्स णं अरहओ कोसलियस्स बावीससव्वत्ता णवसया अनुत्तरोववाइयाणं गइक्खणाणं उक्कोसिया संपया होत्था Kapp.(J.) 225.

अनुत्तरोववाइयकम्प (anuttarovavāiya-kappa < anuttaropapātika-kappa) *m.* [also अनुत्तरोववातियकम्प] heavenly region of the gods whose birth is the last, AMg. कप्पातीतगवेमाणिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — गेवेज्जकप्पातीतगवेमाणिया अनुत्तरोववाइयकप्पातीतगवेमाणिया Viy. 8.1.16 (8.16); अनुत्तरोववातियकप्पातीतगवेमाणिय-देवपंचिदिपयोगपरिणया णं भंते ! पोगला कतिविहा पण्णत्ता ? Viy. 8.1.16 (8.17)

अनुत्तरोववाइयत्त (anuttarovavāiya-tta < anuttaropapātika-tva) *n.* the state of being born in the region called 'Anuttara', AMg. अनुत्तरोववाइयदसासु णं अनुत्तरोववाइयाणं णमराहं उज्जाणाहं ... भत्तपक्खवखाणाहं पाओवगमणाहं अनुत्तरोववाइयत्ते उव्वत्ती सुकुल-पक्खायाहंओ पुणोहिलिआ भंतफिरियाओ य आघविज्जंति Nandi. 95.

अनुत्तरोववाइयदसा (anuttarovavāiya-dasā < anuttaropapātika-dasā) *f.* [also अनुत्तरोववातियदसा] 9th Jaina Āgama text, AMg. जं पि य समणण निगंथाणं उडिठ्ठं पणीयं दुवालसंगं गणिपिड्ढं, तं जहा — आयारो ... अनुत्तरोववाइयदसाओ पण्हावागरणाहं, विवागसुयं ... सव्वमेयं मिच्छा Sdy. 2.1.35 [Ldn.]; पडिबुद्धे, तण्णं समणे भगवं महावीरे ससमय-परसमयियं चित्तविचित्तं दुवालसंगं गणिपिड्ढं उव्वत्ते-सि, तं जहा — आयारं ... अनुत्तरोववाइयदसाओ ... दिट्ठिवायं Thāna. 10.108 [Ldn.]; दस दसाओ पण्णत्ताओ, तं जहा — कम्मविवागदसाओ,

अनुत्तरोववाइयदसाओ ... संखवियदसाओ Thāna. 10.110(755); Samav-Pra. 88; से किं तं अनुत्तरोववाइयदसाओ ? SamavPra. 97; Nandi. 88; अनुत्तरोववातियदसासु तित्थकरसमोसरणाहं परममंगल जगहियाणि जिणासिसेसा य बहुविसंसा ... अणगारगुणाण वण्णओ SamavPra. 97; पवयणं पुण दुवाल-संगे, तं जहा — आयारो ... अनुत्तरोववाइयदसाओ ... दिट्ठिवाओ Viy. 20.75 [Ldn.]; नवमस्स णं भंते भंगस्स अनुत्तरोववाइयदसाणं जाव संपणेणं के अट्ठे पण्णत्ते ? Anuttro. 182; 164; अनुत्तरोववाइयदसाणं पदमस्स वगस्स दस अज्जयणा पक्खा Anuttaro. 165; 173; 175; जह णं भंते, समणेणं जाव संपणेणं अनुत्तरोववाइयदसाणं दोच्चस्स वगस्स अवमट्ठे पण्णत्ते Anuttaro. 176; से किं तं सम्मसुयं ? सम्मसुयं ... दुवालसंगं, गणिपिड्ढं, तं जहा — आयारो ... अनुत्तरोववाइयदसाओ ... दिट्ठिवाओ Nandi. 65; 80; लोगुत्तरिया भावाणुणा ... आयारि ए वा ... तिगरणविमुद्धेणं भावेणं आयारं वा सुमगं वा ... अनुत्तरोववाइयदसाओ वा अनुजाणिज्जा Anunnā Nandi. 28; जह अंगपविट्ठस्स उदेसो जाव अनुओगो पवत्तइ णं ... अनुत्तरोववाइयदसाणं सव्वेसि वि एगमि उदेसो JigNandi. 9; से किं तं लोगोत्तरियं भावमुयं ? ... तं जहा — आयारो ... अनुत्तरोववाइयदसाओ AnuOg. 50.

अनुत्तरोववाइयदसाधर (anuttarovavāiyadasā-dhara < anuttaropapātikadasā-dhara) *adj.* who possesses the knowledge of the 9th Āgama text i.e. Anuttaropapātikadasā, AMg. तण काण्णं तणं समणं समणस्स भगवओ महावीरस्स बहवो अणगारा भगवतो अप्पेगइया आधारधरा ... अप्पेगइया अनुत्तरोववाइयदसाधरा ... संजमेणं तवसा अप्पाणं भावमाणा विहरंति Uvav. 45; से किं तं खओवसमनिष्कण्णे ? ... अणगविह पण्णत्ते, तं जहा — खओवसमिणं समवायधरे ... खओवसमिणं अनुत्तरोववाइयदसाधरे ... से तं खओवसमनिष्कण्णे AnuOg. 247.

अनुत्तरोववाइयदेव (anuttarovavāiya-deva < anuttaropapātika-deva) *m.* [also अनुत्तरोववातियदेव] gods of the Anuttarovavāiya region, AMg. एवं अनुत्तरोववाइयदेवाणं वि, णवरं-एक्का रयणी Pannav. 1.71(1539); गेवेज्जनुत्तरोववाइयदेवा अदेवीया अपरियारा Pannav. 34.16(2051); अनुत्तरोववाइयदेवा णं भंते ! केवत्तिवं खेतं ओहिणा जाणंति पासंति ? Pannav. 33.18(2007); अनुत्तरोववाइयदेवाणं एगे भवधारणिज्जे सरीरे AnuOg. 355[5]

अनुत्तरोववाइयदेवत्त (anuttarovavāiya-devatta < anuttaropapātika-devatva) *n.* the godhood without further birth, the godhood of the resident of the anuttarovavāiya, AMg. जीवि णं भंते ! मार्णत्तियसमुग्धाणं समोहए समोहणिता जे भवि पंचसु अनुत्तरेसु महति महालएसु महाविमाणसु अण्णयरंति अनुत्तरविमाणसि अनुत्तरोववाइयदेवत्ताए उव्वज्जितए Viy. 6.6.8 (6.127); 14.7.4 (14.88)

अनुत्तरोववाइयदेवपुरिस (anuttarovavāiya-deva-purisa < anuttaropapātika-deva-puruṣa) *m.* [also अनुत्तरोववातियदेवपुरिस] the divine male of the region called anuttarovavāiya, AMg. अनुत्तरोववातियदेवपुरिसस्स जहण्णेणं वासपुइत्तं उक्कोसेणं संखज्जाहं सागरोवमाहं सावरेगाहं Jivābhi. 2.93; अनुत्तरोववाइयदेवपुरिसा असंखेज्जगुणा Jivābhi. 2.96.

अनुत्तरोववाइयविमाण (anuttarovavāiya-vimāṇa < anuttaropapātika-vimāṇa) *m.* [also अनुत्तरोववातिय] heavenly abode of the gods in their last rebirth, AMg. अनुत्तरोववातिय-विमाणो परमसुक्खिणा वण्णेणं पण्णत्ता Jivābhi. 3.1076; JM. अनुत्तरोववाइयविमाणेसु चउसु वि एगत्तीसं सागरोवमाहं ठिह(ती) जहण्णेणं उक्कोसेणं तेत्तीसं Caup'a. 85.1.

अनुत्तरोववाइयसंपया (anuttarovavāiya-sampayā < anuttaropapātika-sampadā) *f.* wealth (in the form of followers) who will be born in the highest heavens, AMg. समणस्स

यं कर्मको भवति तस्य अनुदायः अनुदायकत्वात् गतिकत्वात् तसि काल-
पक्षे जायते तस्मात् अनुदायः अनुदायकत्वात् तस्मात् अनुदायः अनुदायकत्वात् तस्मात् अनुदायः अनुदायकत्वात्
(AMg.) = SamarPra. 45.

अनुदायक (an-uttāla < an-uttāla) adj. 1 not very loud, AMg. ताहे गोवमा अदीय-मणसा अनुदायक-मणसा भारतीय मणिसं
केय आवरिणं जहा MahāNīa. 5.13; 2 free from excitement,
not disturbed, JM. तह चैव परसीहासणदिओ गिम्भओ अनुदायो।
विबुवणमसहमाणो जुत्तिवदंतं इयं मणर CampCa. 187.2.

अनुदायकसम (an-uttāla-sama < an-uttāla-sāma) adj.
not having great exertion, M. कज्जकजे ताकसमे जहरा वेच्छं सुए
अनुदायकसमे। गिहो रामसहाओ पडिबक्सस्स अ अवेउ रामसहाओ Setu-
ka. 3.15.

अनुदायकल (an-uttāvala < an-uttāvala) Deśi. adj. without
eagerness or hurry, AMg. तए अज-ममिहिए जावजीवं ति-कालियं
अनुदायकलमचित्तेण वेदए वेदियव्वे MahāNīa. 3.29.5.

अनुदायिण (an-uttinna < an-uttinna) adj. (ppp.) not
going beyond, JM. इरे जाव जरा पराव न जा मच्चुं सरीं व वा, सत्थं
अ पडिवाव इदियव्वं जाव स्थि सामगिवा। ता तुम्मे अववासनासणमए जं
कोवलोउत्तराणुत्तिणं पक्खेहं स वहुणं सग्गाक्कमावहं DvaKu. 3.14.

अनुदाय (anuttana < ?) Deśi. adj. devoid of pride or ego-
tism, JM. वसणे विसायरहिवा संपत्ती अनुदाया इति। मरणे वि अनुदाया
अवससारा व सप्पुरिसा AkkhaMaKo. 299. pā. 302.

अनुदाय (anu-ūthāna < anu-ūthāna) n. performance,
JM. तह अम्मत्तया सज्जमोण्ड विविहमेण्ड। जा धम्मियस्स विप्पी एवं वज्जं
अनुदाया SamarāKa. 049.8.

अनुदायक (an-utthāra-ya < an-utthāra-ka) adj. lacking
the enthusiasm, not enthusiastic, JM. अविरहि-विरहि-अवातव-पसं
अनुदायकं अपल्लो। उच्छादकरोनुत्थारयाण मलयाणिलो वाक KumaCa. (H.)
3.15.

अनुदाय (an-udai < an-udayin) adj. (Karmān) not becom-
ing active, not producing its effect, AMg. जीवा नाणावरिज्जस्स
अनुदायस्स किं उदरं, अनुदायं? गोयमा! नो अनुदायं, उदरं वा उदरणो वा। एवं
जाव अंतरायस्स Vīy. 11.1.12 (11.10); एवं उप्पसुदेसम परिवारी सन्वेसिं
कम्माणं उदरं, नो अनुदायं Vīy. 35.1.10 (35.8); मोहगिज्जस्स उदरं, वा
अनुदायं; सेसाणं सत्तावं वि उदरं नो अनुदायं Vīy. 40.1.1 (40.1)

अनुदायक (an-udai-ya < an-udayi-ka) adj. one not com-
ing into operation or maturity, JM. सावाहा आउठिरे आवलिगूणा
उ अट्टितिसाणे। एक्का ठिरे जहणो अनुदायाणं निहयसेसा PañSam. (C.)
4.43 (p. 155b)

अनुदाय (an-udatta < an-udatta) m. low tone or voice,
JM. तत्थ वज्जामासे चलायासे ... अनुदाये अणुदाये ... पुप्फे कले वा पादु-
म्युते ... एत्थि वदं ति वया AṅgVi. 215.8.

अनुदाय (an-udaya < an-udaya) m. 1 not rising (of the
sun etc.), JM. ससि-सराणं व करेमि अनुदायं उयमत्तमणं CampCa.
303.29; 2 (Karmān) which is not operative (in producing
the effect), JM. सुतरलं मिच्छे मीससम्म आहारणिण्डुदाया KamTha.
13; निरयाणुपुत्तिवुदाया अणयावसणविगलव्वतो KamTha. 14; होह अण्ण
अणतो अण्णसतो पुबोववाणुदायो PañSam. (C.) 5.97 (p. 90); तत्थ न
अण्णुदायो अनुदाय होति मिच्छस्स PañSam. (C.) 5.125 (p. 96);
3.62 (p. 53); 5.144 (p. 99); इय मिच्छस्स अनुदाय उवसमसमं जुनेव्वं
CampBha. 123; Jā. अनुदायविं जीवमोणिदुकरिममि सत्तवोत्तिववा
SomaSa. (E.) 341.

P. D. 40

अनुदायकाल (an-udaya-kāla < an-udaya-kāla) m. the
time at which (Karmān) is not operative, JM. देवभिरयाउ वेउ-
विमयकालाहारजुवकत्तिवाणं। वंओ अनुदायकाले पुबोववाणं तु उयमि Pañ-
Sam. (C.) 3.56 (p. 52)

अनुदायक (an-udaya-gaya < an-udaya-gata) adj.
[f. गया] one not coming into operation (effective state), JM.
विमपारणं जा उयसंमया तीए अनुदायवाओ। संकामिकण वेय ज एओ
विमसंकाओ PañSam. (C.) 5.80 (p. 168)

अनुदायजेठ (an-udaya-jettha < an-udaya-jyestha) adj.
(the bondage of the 15 karmaprakṛtis) which is maximum
during the period of inoperation, JM. नारयतिरिउरलुगं छेव्वेगिदि-
वावरावावं। निहा अनुदायजेठ उयउओसापराणाक PañSam. (C.) 3.55
(p. 54)

अनुदायतुल (an-udaya-tulla < an-udaya-tulya) adj. (the
lustre of Karmic particles in the process of udayana) similar
to that of the Karmas which are not operative, JM. अनुदायतुलं
उव्वकणिणाणं अगिज्ज दह्मउव्वलणे (कहुणं) PañSam. (C.) 5.180
(p. 107)

अनुदायव (an-udaya-vai < an-udaya-vatī) adj. [f.]
(types of Karmas) which have no operation (udaya) in their
last moment, JM. अनुदायव इवराओ उदयव इति पयरेओ PañSam.
(C.) 3.66 (p. 54); उदयवणेमठिरे अनुदायवत्तिवाणं दुसमवा एया। होति
अण्णं सत्तं दसण्ण पुण संकमो चरिमो PañSam. (C.) 5.146 (p. 100); जं
समयं उदयव विव्वह दुचरिमवं तु द्विहाणं। अनुदायव तमी चरिमं चरिममि
जं कमर PañSam. (C.) 5.178 (p. 107)

**अनुदायसंकम (an-udaya-sankama < an-udaya-sam-
krama) m.** [also अनुदायसंकम m.] the transformation (into
one of the classes of Karmaprakṛtis) of immature or non-
operative (Karmas), JM. सत्तं अनुदायसंकम उओसाणं तु समज्जो
PañSam. (C.) 5.145 (p. 100); मनुवाणुपुत्तिवोसण-आहारणवेवजुवकमि-
काणि। सुमुमादितिणं तित्थं अनुदायसंकमण उओसा PañSam. (C.) 3.64
(p. 54)

अनुदायवलिगा (an-udaya-valigā < an-udaya-valikā) f.
the duration of time called *valikā* of the inoperative Karmān,
JM. संजलणतिणे दुसमवणीणा दो जावलीण उओसं। कहुं विरेवठिए पडमाए
अनुदायवलिगा PañSam. (C.) 5.182 (p. 108a)

अनुदायि (anudavi) Deśi. dawn, DeNāMa. 1.19 (comm.
अणिहं अणोलयं अनुदायि अनुदायं एते चत्वारः प्रमातवाचकाः)

**अनुदायमाण (anu-dahamāna < anu-dahat) adj. (pr.
part.)** burning continuously, AMg. से (तेयं) तत्थ नो कम्मह ...
ततो पडिहते पडिनिवराह पडिनिवतिता समेव सरीरं अनुदायमाणे सह तेवसा
भासं कुळा Thāpa. 10.159(776)

अनुदायवर (anu-dāva-ara < anu-tāpa-kara) adj. caus-
ing repentance or remorse, Ś. (आण्डिय) जुवदीवमाणं अनुदायवरं
... उज्जाणं BhagAjjā. 14.4.

अनुदायमत्त (an-udā-matta < an-udita-mātra) adj.
before the rise of the sun, Mg. (इवलोपलक) अनुदायमत्ते पुप्फे
एण्ण ववावलेण वविण BāCa. 8.1.

अनुदायसं (anu-diasam < anu-divasam) adv. day by
day, Ś. (विमवदा) अनुदायसं तु पडिनिमसि अनेहि Śak. 29.24(2)

अनुदायव (anu-diaham < anu-divasam) adv. [also in
epd.] [Hom. (Gr.) 4.438; PañLaMa. 469] daily, day after day,

M. अनुदिअं बीसतेहिं अणेहिं ... किं सुवसि GāSaSa. 1.05; अनुदिअ-
वडुमाओ (सिगेहो) GāSaSa. 2.13; ण किट्ठर अनुदिअह-विण्ण-नरुअ-संतावा ।
... सामकी मज्झ हिअमाओ GāSaSa. 2.83; अनुदिअह-वीडुआजर-विण्णाण-
गुणेहिं अणिअ-माहव्यो GāSaSa. 3.06; (राजा) अनुदिअहं विष्णुरतो ...
रिउत्तणदावणी विरमउ KapMañ. 4.24.

अनुदिज्जंत (an-udijjanta < an-udiyamāna) *adj.* (*pr.*
part.) not coming to fruition, not becoming operative, JM.
खीणमि उण्णमि य अनुदिज्जते य सेसमिच्छते । अंतोमुहुत्तमेतं उवसमसम्म
रुइह जीवो ViāvBhā. 580.

अनुदिह (anu-dittha < anu-drsta) *adj.* (*ppp.*) seen im-
mediately after, JM. तं सौज्ज अनुपत्तामणुविद्धा य सुतारावेवी Vasa-
Hi. 817.17.

अनुदिहवभिक्ष (an-uditthaya-bhikkha < an-uddiṣṭa-
bhikkhā) *f.* the alms not meant for (a monk), Apā. अनुदिहय-
भिक्ष-फलाणुमेउ संजमहाणागमसुद्धिहेउ JambūSaCa. 10.21.9.

अनुदिण (anu-dinaṃ < anu-dinam) *adv.* [Apa. anudigu]
everyday, day by day, daily, JŚ. भावहि अनुदिणु अतुलं विमुदभावेण
सुण्णाणं BhāvPa. 90; भावहि अनुदिणु णिहिलं असप्पलावेण किं बहुणा
BhāvPa. 118; Ś. (काञ्चनमाळा) भट्टिणा अनुदिणं आआसीअदि अप्पा
Ratnā. 1.18.21; M. बोलेताण अनुदिणं जहागमं-वियय-भावाण GaudVa.
999; छिज्जतेहिं अनुदिणं पववसम्मि वि तुमम्मि अणेहिं GāSaSa. 4.47;
JM. जहं सरसे तां सुकिं वि पायवे वहइ अनुदिणं विहो ChaGa. 107; धम्म
अनुदिणु नवि किज्जइ ChaGa. 164; (आउमि) तम्मि उ पुण सिज्जते
जाइ खये अनुदिणं पि वकविरियं SudCa. 60; Apa. अनुदिणु जिणुतु इदिय-
वइरि PaumCa. (S.) 12.11.8; गोढंगणे अनुदिणु णारं छणु RiNecCa.
4.13.5; अप्पा गुणमउ गिम्मळउ अनुदिणु जे शायंति Paramapp. 2.33;
अनुदिणु शायहिं देउ जिणु लडु णिव्वाणु रुइति YōgSa. 18.23.26; अनुदिणु
मुहि पइसइ अक्खिवाणि JasCa. 4.14.14; जिण-सासणि अनुदिणु साणुराउ
PaNāCa. (P.) 1.10.3; अनुदिणु दिणु णितरदाणउं BhaviKa. 19.3;
अनुदिणु सज्जावहाणु करइ JambūSaCa. 2.8.3; अनुदिणु णविय परमव-
जिणवइ SudCa. (N.) 1.5.5; जय जय देव जिणिद पडु परं शायं अनुदिणु
णियमणिण KarCa. 4.10.9; अनुदिणु शायइ देउ जिणु PaDo. 193;
सकहिज्जइ अनुदिणु लोएहि PaumSiCa. 3.30; अनुदिणु शायहु शायु
धरेविणु DhamPar. 5.5.5; धम्मामउ अनुदिणु भियहं हुंति VaddhaCa.
1.11.10; कमिण पुणु अनुदिणु वि परिगमिइ SaṇKuCa. 538.1.

अनुदिण्ण (an-udinna < an-udirna) *adj.* (*ppp.*) [also
अनुदिण्ण] 1 not in operative stage, not created, not risen,
AMg. अपुरिसपरज्जेणं अनुदिण्णं उदीरणमवियं कम्मं उदीरेति Viy. 1.3.10
(1.149); को हेऊ खायोवसमियं ? खायोवसमियं तयावरणिज्जाणं कम्माण
उदिण्णाणं खण्णं अनुदिण्णाणं उवसमेण ओहिणाणं समुप्पज्जति Nandī. 14;
विस्वस्वेहि य परिसहोवसमगेहिं अनुदिण्णकामजाते थावि होत्था ĀyāDas.
10.33; JM. जो उ उदिने खीणे मिच्छे अनुदिण्णमि उवसंते KappBhā.
129; JŚ. अनुदिण्णाओ वुचरिमसमये सव्वाओ पयडीओ BhaĀrā. 2124;
2 not uttered, not articulated, AMg. एवं अण्णयराणि वा तहप्प-
गाराणि अनुदिण्णां सदां उदीरेति Nis. 5.60.

अनुदिय (an-udiya < an-udita) *adj.* (*ppp.*) not operative,
not producing effects, JM. मिच्छतं अनुदिअं तं खीणं अनुदियं च उवसंतं
ViyTi. p. 61a.1; अहवा वंसणमोहं पुवं उवसामइ सु सामके । पढमठिइमा-
अलियं वरेइ दोणं अनुदिवाणं KamPay. (S.) 5.33; सण्णोइइहणे कालं
जह वणिओ एवमेव कम्मं तु । उदिवाऽणुएइ खण्णा, होखः सिदा आउवज्जेइ
KappBhā. 2692.

अनुदियह (anu-diyaham < anu-divasam) *adv.* [also

अनुदीयह] day after day, everyday, M. दीहच्छि कदा यसा अनुदियहं
जे पदंति णिसुणंति Līla. 1333; JM. सिरिकंता अनुदियहं कवइ कमलाकईए
पासम्मि SurSuCa. 1.115; उयरसिरी पवडुए तीए अनुदियहं SupāCa.
1.304; अनुदियहं दितम्म वि सिज्जंति न सायरस्स रवणारं JinadaĀkhyā.
II. 92.25; अवणुज्जाणे चिट्ठइ अनुदियहं तप्परो षण्मियं Erz. 68.30; सा
घरसिरमारुटा अनुदियहं पेच्छए कुमरं Erz. 69.39; गयणंणपरिसङ्खणं
दुक्खारं सहसु अनुदियहं SubhāGāSaSa. 75; मा सिज्जसु अनुदियहं VajJag.
193; Apa. बहुलम्मि मसि जेम अनुदियहु सिज्जंति SudCa. (N.) 4.9.6;
अनुदियहु क्कावहि स-कुसल-वत्ता PaumSiCa. 2.118.

अनुदिव (anu-divam < anu-divam) *adv.* early morning,
at dawn, LakemI. (Gr.) p.171.49.

अनुदिस (anu-disa < anu-diśa) *m.* 1 region called Anu-
disa (intermediate direction), JŚ. अनुदिस-अणुत्तर ... वासियदेवा
SatĀg. 1.1.100; Apa. तिजजणाहि तिह पेक्खहि अनुदिस । पंचाणुत्तर
उज्जेविय दिस VaddhaCa. 10.34.14; उप्परि णव अनुदिस-पमणिज्जहि
DhamPar. 6.6.5, 2 anudisā gods living in the anudisā heaven,
JŚ. अनुदिसणुत्तरदेवा एया रयणी सरिरीणि Māla 1070(12); णवगेक्खया
सत्तमि अनुदिस अणुत्तरा य लोणंतं (पस्संति) Māla. 1151(12); Apa.
सुइह ओहिइ अनुदिस सुंवर । तिजजणाहि पेक्खंति अणुत्तर MāhāPu. (P.)
11.27.8.

अनुदिसा (anu-disā < anu-dik) *f.* intermediate direction,
AMg. अन्नतरीतो दिसातो वा अनुदिसातो वा आगतो अहमंसि Āyā.
1.1.1.2; जो इमाओ दिसाओ वा अनुदिसाओ वा अणुत्तरइ Āyā.
1.1.1.6; से भिक्खू ... अण्णवरिं दिस वा अनुदिसं वा पडिबण्णे कम्मं
आइसवरं Sāy. 2.1.67(689); 2.2.50(711); इत्तिरियं सव्वगणं विहिणा
वियरिणु अनुदिसाए उ Ārahāṇad. (V.) 121; एकपक्खिस्स भिक्खुस्स कप्पइ
आवरियउवज्जायाण इत्तिरियं दिसं वा अनुदिसं वा उदिसिअए वा धारितए वा
Vava. 2.26; 6.10; 7.1; पारं पडिणं वा वि उडुं अनुदिसामवि Dasaṇv.
6.34; बासावांसं पज्जेसवियाणं कप्पइ णिगंधाणं वा णिगंधीणं वा अण्णवरिं
ठिमि वा अनुदिसिं वा अवणिज्जिय ... अत्तपाणं गंवेसितए Kapp. (S.) 61;
JM. अट्ठपरसो रुग्गां तिरीअं लोणस्स मज्झयारम्मि । एस पमवो दिसाणं
एसंव सवे अनुदिसाणं ĀyāNI. 42; JŚ. इत्तिरियं सव्वगणं विधिणा वित्तिरिय
अनुदिसाए दु BhaĀrā. 177

अनुदीरग (an-udiraga < an-udiraka) *adj.* [also अनुदीरख]
(some souls) not bringing to fruition any previous Karma,
AMg. ते णं अंतं ! जीवा नाणावरणिज्जस्स कम्मस्स किं उदीरगा ? अनुदी-
रगा ? गोयमा ! नो अनुदीरगा उदीरए वा उदीरगा वा Viy. 11.1.13
(11.11); JM. अजेगी अनुदीरगो भगवं KamTh. (D.) 24; पण दो खीण
दुजोगीणुदीरगु अजेगी यव उवसंता SaṇSi. (D.) 62.

अनुदु (an-udu < an-utu) *m.* not the proper season (for
trees to bear flowers and fruits), AMg. विसमं पवाल्लो परिणमंति
अनुदुस्स दंति पु(? पु)प्फकलं Jambuddi. 7.112(3); cf. अनुउ.

अनुदिह (an-uddiṣṭha < an-uddiṣṭa) *adj.* (food) not
meant for or specially prepared for monks, AMg. निगंये वा
निगंधी वा ... लययमकारियमसंकप्पियमणाहूतमकीलकमणुदिहं ... आहार-
माहारेति Viy. 7.1.20 (7.25); सुइ उंठं गवेसियव्वं अत्तमकारितमया-
इयमणुदिहं Panhā 6.7 (comm. यावन्तिकदिभेदवर्जितः p. 108a. 1.4);
JM. उदिहमणुदिहं (? हे) उदिहं (? हे) समणिवंमि पेसंति VavaBhā. 5.220.

अनुदिस (anuddisa < anudisā) *m.* kind of heavenly
abodes (deva-vimānas), nine in number, situated just below
the highest heavenly abodes — the anuttara-vimānas, JŚ. अनु-
दिस जाव अवरइदविमाणवासियवेवसु अत्तज्जसम्मारुही SatĀg. 1.3.72;

नेविष्यतया गीर्षं अनुद्धितं ह्यनुद्धितम् (आश्रयः) ŚraA.(V.) 461; अवि-
दधानं यत् अनुद्धितादिसु स्रोतमेव ह्ये GomSā.(K.) 805; ततो सामुत्तानं
वामानमनुद्धितानि विजयादि GomSā.(J.) 639. cf. अनुद्धित.

अनुद्ध (an-uddham < an-ūrdhvam) *adv.* not standing
erect (i.e. sitting), M. उच्चमनुद्धं च ठिमा दोलासु (विषया वणत्स-
इत्ये दिहा) KumāCa.(H.) 8.22(26)

अनुद्धय (an-uddhaya-ita < an-uddhata-tva) *n.* ab-
sence of haughtiness, politeness, JM. परिसमनुद्धयं एतो न्यसुंदरो
कवणविहो । दक्षिणविणयउच्चियन्नुवाओ देवे अउम्बाओ UvPay. p.
345b. v. 186.

अनुद्धर (anuddhara < anuddhara) *n.* proper name of
a person, JM. चविडे जोरसियसुरो कण्ठामानेवणो सुसुप्पओ । बहुगुण-
मिणाणमूओ अनुद्धरो नाम विक्खाओ PaumCa.(V.) 39.79; 39.81;
Apa. बहुभू-भित्तु षण-जण-पवेरे पट्टेण उच्चणु अरिहुदरे । नामेण अनुद्धर
दुररिसु कण्ठपण-जणणि-जणिय-इरिसु PaumCa.(S.) 28.9.2-3.

अनुद्धरण (an-uddharana < an-uddharana) *n.* not fini-
shing (routine duties), JM. वसहिअपमज्जे कळ्णगारं अनुद्धरणे अविहि
परिवृणणे ... (= चउयुरु) ViMaPra. 88.80.

अनुद्धरा (anuddharā < anuddharā) *f.* name of a nun,
JM. आसि तथा विक्खाया, अनुद्धरा नाम सयलमणपाली PaumCa.(V.)
39.48.

अनुद्धरिता (an-uddharittā < an-uddharitvā = an-udd-
hrtiya) *ger.* [also अनुद्धरितान] not having uprooted, AMg. सुद्धं पि भावसहं अनुद्धरिता उ जो कुणह कालं लज्जाए गारवेण य न हु सो
आराहओ मरणे MaraṇVi. 98; एगमवि भावसहं अनुद्धरिता य जो कुणह
सहं (१ कालं) लज्जाए गारवेण य न हु सो आराहओ होर ĀrahPad.(V.)
329; JṬ. एगमवि भावसहं अनुद्धरितानं जो कुणह कालं लज्जाए गारवेण
य न सो हु आराधओ होदि BhaĀra. 540.

अनुद्धरि (an-uddharia < an-uddharita = an-uddhṛta)
adj. (ppp.) not extracted or taken out, JṬ. एवं तु भावसहं लज्जा-
गारवमपहि पडिबदं अप्यं पि अनुद्धरियं वदसीलुणे विणासे BhaĀra. 466.

अनुद्धरिसल्ल (an-uddharia-salla < an-uddharita-
sālya = an-uddhṛta-sālya) *adj.* whose thorn has not been
extracted, JM. जहा सो आसो अनुद्धरिसल्लो बलं न गेणह NisCu.
4.804.29.

अनुद्धरी (an-uddharī < an-uddharin) *f.* 1 a kind of
small and sticking ant (lit. inextricable), AMg. तं स्वर्णिं च नं
कुंसु अनुद्धरी नामं समुप्पण्णा जा ठिवा अचलमाणा छउमत्थानं निगंथाणं
निगंधीणं य णो चक्खुभासं हव्वं आगच्छज्जा अट्टिया चलमाणा ... चक्खु-
भासं हव्वं आगच्छज्जा Kapp.(J.) 132; Kapp.(S.) 44; [v.l. अनुद्धरी-
Cu. अनु सरीरं धरेति अनुद्धरी]; 2A name of a princess (daughter
of Sugriva), JM. सव्वंगसुद्धरीओ तेरस कलाउ वाणवहस्स ... एतो
अनुद्धरी पुण सिरिकंता सुद्धरी चेव PaumCa.(V.) 47.53; Apa. चंदकंत
सिरिकंतापुद्धरि ... परिणि भडार एवउ कण्णउ PaumCa.(S.) 44.11.5;
2B name of wife of a Śreṣṭhin, JM. अरहमित्तो सेट्ठी, अनुद्धरी भज्जा
AvTi.(H.) 714a.7; 2C name of wife of a priest named Viśva-
bhūti, Apa. तहां विस्सभूर पामेण आसि सुयसिद्ध पुरोहिउ गुण्हं रासि ...
तहां नाम अनुद्धरि पडम परिणि PaṇaCa.(P.) 1.10.4.

अनुद्धरिय (anuddharia < anuddharika) *n.* two sensed
animalcule (lit. that which cannot be extricated), JṬ. अनुद्धरीयं
कुंओ मच्छी काणा य सालिसिथो य । पक्खताण तसाणं जहणवेहो विणिगिट्ठो
KattiApu. 175.

अनुद्धित (an-uddhita < an-uddhṛta) *adj.* (ppp.) not
extricated or removed, JM. जं कुणह भावसहं अनुद्धितं उत्तिमहुकाळमि
दुहहवोहीयतं अणंतसंसारियतं च PañcaPra. 16.28. cf. अनुद्धित.

अनुद्धिय (an-uddhiya < an-uddhṛta) *adj.* (ppp.) not
uprooted or extricated, AMg. जं कुणह भावसहं अनुद्धियं उत्तिमहु-
काळमि दुहहवोहीयतं अणंतसंसारियतं च MaraṇVi. 111; 228; Mahā-
Pacc. 28; ĀrahPad. 216; ĀrahPay. 46; OghNi. 804; जं कुणह
भावसहं अनुद्धियं मरणवेसकाळमि । दुहहवोहीयतं अणंतसंसारियतं च Ārah-
Pad.(V.) 206; JM. अप्यं पि भावसहं अनुद्धियं राय-वणियतणपहि । जायं
कडुयविवागं किं पुण बहुयारं पावारं ViMaPra. 95.35; ŚradPraBā.
197b.1.3-5.

अनुद्धियदंड (an-uddhiya-danda < an-uddhṛta-danda)
adj. 1 (a monk) who has not paid back his fine or punish-
ment (by expiation), AMg. उद्धियदंडो साहू अविरेण उवेति सासयं
ठाणं । सो विवग्गुद्धियदंडो संसारपकडुओ होति NisBha. 6416; 2 (a
householder) who has not paid back (material) fine (because
he has none to pay), JM. उद्धियदंडो गिहत्थो असण-वसण-रहिओ वुही
होति । सो विवग्गुद्धियदंडो असण-वसण-मोगयं होति NisBha. 6417.

अनुद्धु (an-uddhuda < an-uddhṛta) *adj.* (ppp.) not
having been extricated or taken out, JṬ. जह नाम रव्वसल्ले अनुद्धुदे
वेवणुहिओ होदि । तह भिक्खु वि ससल्लो तिग्गुहुरो ययोविग्गो BhaĀra.
404. cf. अनुद्धुव.

अनुद्धुदोस (an-uddhuda-dosa < an-uddhṛta-dosa)
adj. (a monk) who has not thrown out (or confessed) his sin,
JṬ. एवमनुद्धुदोसो माहओ तेण दुविसदो होर BhaĀra. 537.

अनुद्धु (anuddhuya < anuddhṛta) *adj.* taking or lift-
ing up (to play) [the word अनुद्धु is used in the AMg. canon
with reference to a mṛdaṅga (a cymbal) used in a festival.
The commentators split it in two ways, (i) taking the first
element as the negative particle an- and (ii) taking it as an
upasarga anu-. Once it occurs as an adjective of 'मास्सण' (the
wind) in which it can only be the negative particle an- be-
cause the meaning is not 'blowing on high (uddhṛta) but along
the ground.' In other cases, the comm. on Viy. takes it as an-,
Nāyā. both an- and anu-, Kapp.(J.) anu-, Jambuddi. anu-.
uddhṛta is given the sense of 'lifted up' or 'placed down.'
The most reasonable interpretation appears to be to take
uddhuya as lifting up, and the prefix to be anu-, the meaning
being 'lifting up the cymbal properly to play', AMg. तप नं
से बले राया ... अणेगतालाचराणुचरियं अनुद्धुयसुणं ... दसदिबसे ठिहवडियं
करेह Viy. 11.11.42 (11.151); रायगिहे नयरे ... अनुद्धुयसुणं ... ठिह-
वडियं दसदिबसियं करेह Nāyā. 1.1.78; तप नं से सिद्धये राया ... अनु-
द्धुयसुणं ... दसदिबसं ठिहवडियं करेह Kapp.(J.) 102; Viyā. 1.9.52;
तप नं से मरहे राया एवं बयाली ... अनुद्धुयसुणं ... अनुचक्रवणत्स अट्ठा-
हिनं महामहिमं करेह Jambuddi. 3.28; 3.41; 3.49.

अनुद्धु (an-uddhuya < an-uddhṛta) *adj.* not above (i.e.
along the ground), AMg. तेणं सिबेणं मउरणं भावणं अनुद्धुयणं
"भूतितलविमलकरणेण ... समं वा पवं वा सुमिठ्ठं सम्बतो समंता संपमज्जेज्जा
Jambuddi. 5.5.

अनुधम्म (anu-dhamma < anu-dharman) *n.* [cf. Pall.
अनुधम्म] additional rules of religious behaviour, complete reli-
gious behaviour, duties taught after the original teaching,

AMg. अविहिंसामेव पक्खर अनुधम्मो मुणिण पवेइओ Sdy. 1.2.1.14; (Cu. अनुधम्मो अनु पक्खादमंवे यथाइत्येस्तीरिधरेस्सवा कम्मामेमापि मुनिना प्रवेदितम् । अनुधम्मः सुद्धो वा धर्मः p. 56.1.4); अनुधतो मोक्षं प्रत्यनुकूलो धर्मोऽनुधर्मः Śi. 56h.4); जीवाणुमां अनुचितयंता अहारिया अण्णविहीए सोहि (v.1. सोही) । न विधाने छण्णपमोवजीवी एसोऽनुधम्मो इह संजयां Sdy. 2.6.36(521); (Śi. यनः अनन्तरोत्तोऽनु पक्खादमोऽनुधर्मस्तीरिधरेस्सवा न्नादन्नन्तरं भवतीत्यनुना विधिंयते p. 395b.1.3; Cu. अनु पक्खादमंवे, तीरिधरेस्सवापिणोऽनुधम्मो); तम्हा ण मुंजति तह्मन्तारं एसोऽनुधम्मो इह संजयां Sdy. 2.6.41(527); JM. सण्णहसम्मोमे अवि य विसेसेण विरहियतरां । तह वि खलु अण्णहं एसोऽनुधम्मो पक्खणस्स KappBhā. 997 (comm. एसोऽनुधम्मः प्रवचनस्य तीरिधस्य)

अनुधम्मचारि (anu-dhamma-cārī < anu-dharma-cārīn) *adj.* who observes the additional rules of religion, AMg. कासवस्स अनुधम्मचारिणो Sdy. 1.2.2.25; एवाणि गुणारं आहु ते कासवस्स अनुधम्मचारिणो Sdy. 1.2.3.20. cf. अनुधम्म.

अनुधम्मिय (anu-dhammiya < anu-dhārmika) *adj.* conforming to the stricter religion (the later Jīnakappa), AMg. णो वेविणेण वत्थेण, पिहिस्सामि तस्मि हेमंते । ते पारप आवकहाए एतं खु अनुधम्मियं तस्स Āyār. 1.9.1.2.

अनुधर (anu-dhāram < anu-dhāram) *adv.* along the blade or edge (of the sword), M. अनुधरं संदट्ठममोसिए तुह असिम्मि सक्खिया । लीला-इर-दाविअ-हार-मेत्त-पण्डव जयलच्छी GaudVa. 230.

अनुधाव (anu-dhāva < anu-dhav-) *v.* 1 to follow, to go along, JM. मज्झं अनुधावस्स KummCa. 22; 2 to follow, to pursue, (also mentally), JM. जो सुत्तपण्णं बहु सुयमनुधाव पयागुसारी सो PanhāTi. p. 105b.4; PavSāro. 1503; बंवेमि सि सयणं वधी अक्खिय मयसिलिबस्स । अनुधा(व)इ मयसिलिबो मुद्धो धण्यं विमग्गतो Kuv-MāKa. 58.19; चोअण ! क्खयाणं तु संयमो माऽनुधाव ताव । मूलगुण-छत्तरगुणा दोणि वि अनुधाव ताव GurTaVi. 1.91; 3 to wander, to ramble, Apa. अनुधाव काण्णहं SaṅKuCa. 537.4 (v.1. अवधाव-)

अनुधावण (anu-dhāvana < anu-dhāvana) *n.* running after, chasing, JM. मुच्छानिमीलियच्छो लुदिओ पुव्वीए गाढकुड्ड व्व । निवसुयपाणवहारिस्स पिट्ठिमनुधावणनिमित्तं SupāsCa. 43.63; Ś. (विदूषक) तुराणुधावणसंहिदसंविणो रत्ति पि णिकामं सण्णदव्वं गत्थि Śāk. 16.7.

अनुधावन्ती (anu-dhāvanti < anu-dhāvanti) *adj.* [f.] (pr. part.) running after, M. महुमह(ण)हत्थम्मि मए गक्खुक्खुडि-असरत्तं महासुरहियं । दिट्ठा अनुधावन्ती अविस्सत्तं णिअहत्थकमलं व सिरी SetuBa. 4.21.

अनुधिय (an-udhiya < an-uddhiya) *adj.* (ppp.) 1 not extracted (as thorn etc. from a foot), not removed or driven out, JM. अण्णो पुण जह आसो अनुधिय(? अनुधिय)सहो न जज्झपरिहत्थो SasCa. 51 (p. 10); 2 whose punishment is not lifted, JM. उद्धिय-दंढो साह् अचिरेण उवेइ सासयं ठाणं । सुधि य अनुधिय(? अनुधिय)दंढो संसारपव्वुओ होइ SasCa. 58 (p. 10)

अनुनवण (anu-navaṇa < anu-jñāpana) *n.* [probably अनुनवण] consent, permission, JM. आमतण खुहु गुरु अनुनवणं सिंदु उवओओ OghNiBhā. 289 (comm. गुण्णा चानुज्ञातः प्रवृत्तश्च)

अनुनाय (anu-nāya < anu-jñāta) *adj.* [f. -a] (ppp.) permitted, allowed (both a person and an act), JM. संसत्तभत्ताणो मत्तपपरिमेण अनुनाओ OghNi. 718 (comm. अनुज्ञातः); आहवणे सोळ्ळयं अनुनायाए तए नाह SupāsCa. 41.144; (पावठाणारं) कारक्खिअं क्खारं तह अनुनायां जाइ ताइ अहं ।... बोसिरामी VivMān. 88; जुवरण्यो

अनुनाया तओ गया सा नियनिवासं MuSuvraCa. 153.

अनुधरी (anundhārī < ?) *f.* name of various women, JM. विस्तभूती नाम पुरोहिओ । तस्सोमयकोवहियाणुवत्तिणी अनुधरी णम मास्सि CaupCa. 245.5; सुभगाए नयरीए धिमियसागरो राया, तस्स दुवे मज्झमो, वसंधरी अनुधरी य VasuHi. 324.26; 338.16; 338.18; [AR. also cites it from ĀvCu. as the name of a wife of Arhanmitra cf. Divāravati]

अनुनय (an-unnaya < an-unnata) *adj.* not proud, humble, AMg. अनुनय नावणए मेहसी न यावि पूयं गहं य संजए Utt. 21.29 cf. अनुणय.

अनुनव (anu-nnava- < anu-jñāpay-) *v.* 1 to ask permission, JM. दियरातो निच्छुहणा अप्पमदोसा अदिक्खदाणं च । तम्हा ज अनुनवए पमुं च पमुणाक्खंदिठ(? ट्ठं) VavaBhā. 7.514; अह पुण अक्खं-चिट्ठे ताहे वो चोग्गं(? हं) अनुनवए । तुक्खव्वं इमं ति य जेण भे रक्खियं तुमए VavaBhā. 8.122; 2 (pass) to give permission, JM. क्खप उ अनुनविज्जह भिक्खुभावट्ठमोणहो निक्खं । दिक्खावि भिक्खुभावो अहवा तहव्वयादीउ VavaBhā. 7.526.

अनुनवणा (anu-nnavanā < anu-jñāpanā) *f.* asking permission or consent, AMg. पट्ठा सत्तप सयमेणहो य गुल्माया अनुनवणा OghNi. 6.30; स केव आलोयणा स केव पडिक्खणा स केव ओग्गहस्स पुव्वानुनवणा चिट्ठह अहालंदमवि आग्गं Vava. 4.20; 7.27 [Ldn.]; JM. इच्छा य अनुनवणा ... छट्ठाणा इति वंदणए ĀvNi. 1218; सव्वेहिं जाक्खहिं दाउ गुरुणो उ सेस जह बुद्धं । संथारे वेत्तण उवासेहो अनुनवणा VavaBhā. 8.79; 8.137; पत्ताण अनुनवणा सासुवियसिद्धपुत्तमारं GurTaVi. 2.181; cf. अनुणवणा.

अनुनविट (anu-nnavium < anu-jñāpayitum) *inf.* in order to seek approval, consent, JM. तह वि दु होमि कयत्थो निक्ख-मवग्गहमणुनविटं KummāPa. 218.24.

अनुनविट्ठु (anu-nnavittu < anu-jñāpya) *ger.* [also अनु-ज्वेत्तु] having sought the permission, AMg. अनुनवेत्तु मेहवी ... तत्थ मुंजेज्ज संजए Davare. 5.1.114; JM. पत्तेने आसणत्थे य उवक्खी उवट्ठिए । अनुनविट्ठु मेहवी पिक्खम्मं पंजए PavSāro. 125.

अनुनविय (anu-nnaviya < anu-jñāpita) *adj.* (ppp.) (caus.) being requested for permission, JM. अहवा समयं पत्ता, समयं नेव अनुनविये दोहि । साहारणं तु नेत्ति दोणवि बग्गाण तं होइ VavaBhā. 10.83. cf. अनुणविय.

अनुनविय (anu-nnaviya < anu-jñāpya) *ger.* having asked permission, AMg. अनुनविय मुंजिए पाणमोयणं जाइत्ता साहम्मि-याण उग्गहं ĀrāhPad. 748; JM. अनुनविय मुंजीय पाणमोयणं जाइत्ता साहम्मियाण उग्गहं PavSāro. 638; अनुनविय गुरुयणं मामाणुगामं विहरंओ JugāJiCa. 77.5; 31.22; तओ रायाण अनुनविय विओयदुक्खमुप्यायवंतो नायरजणां JinadaĀkhyā. 24.17.

अनुनवेऊण (anu-nnaveūna < anu-jñāpya) *ger.* [also अनुनवेऊण] having asked the permission, AMg. चाउस्साकारं दुवे अनुनवेऊण ठायंति ĀrāhPad. 79; = VavaBhā. 10.468; JM. सेक्का संथारदुं अनुणवेऊण ठायमाणस्स VavaBhā. 8.186.

अनुनवेत्तए (anu-nnavetta < anu-jñāpayitum) *inf.* to seek approval, consent, AMg. नो कप्पह निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा पुक्खा-मेव ओग्गहं ओग्गिणिहत्ता तओ पच्छा अनुनवेत्तए Vava. 8.10; 8.11.

अनुनवेत्ता (anu-nnavettā < anu-jñāpya) *ger.* [अनुनविट्ठु] having asked the permission, AMg. कप्पह से सग्गादकं मज्झम आयवियपायमूले उवेत्ता दोषं पि ओग्गहं अनुनवेत्ता परिहारं परिहरिणइ Bāh-

Kapp. 1. 28-41; पाणिहारिषे वा सामारिवसंतिषे वा सेव्यासंधारणे अनुपदेत्ता वरिं नीयेव Nis. 2. 53; Vava. 7. 22; JM. वरिहरितंतिमि ठिओ अनुपद्विता मिहण्णं कस्से AvNi. 1222. cf. अनुपदेवत्ता.

अनुपदेवयव (anu-nnavayavva < anu-jñāpayitavya) *adj.* (pot. part. caus.) worthy of asking permission, AMg. से वत्थुस वावसेसु वोगेसु परपरिगहियसु मिकसुभाक्कस्सुदुप दोषं पि ओगहे अनुपदेवयवे सिम्हा BbhKapp. 3. 32; = Vava. 4. 21.

अनुपज्ञा (anu-nnā < anu-jñā) *f.* permission, JM. दिवस्स पच्छिमाय विस्सि तु कट्माय पच्छिमाय वा । उरेस्सज्जमणुजा न य रस्सि निसिहमादीणं VavaBhā. 7. 203; अणामो इयराडुण्णं महाणिसीहम्मि GuxTaVi. 1. 130; तो पवपुरओ सओ व्व कुप्प व्वदी अणमण्णुणं KumāPra. 216. 25; अणं च कण्णाय भत्ता किल होइ पुअ-अणुजाओ तण्णुणाय य ओओ संयवराईवि कीरंति SurSuCa. 4. 122.

अनुपज्ञाय (anu-nnāya < anu-jñāta) *adj.* (ppp.) approved, allowed, AMg. अम्मा-पिज्जहिणुजाओ ज्हाइ उवहिं तओ Utt. 19. 83; 19. 84; 28. 22; पडिकुट्टं तत्थत्थं अण्णत्थाय अनुपज्ञाय PindNi. 232; JM. तओ आलोचिक्कण प्हाणपरिणं अनुपज्ञाय तेम गम्भपरिसाकणं काउमारखा SamaraKa. 117. 10; 124. 3; तावत्थ अनुपज्ञायं कारणंमि परेण वि VavaBhā. 9. 79; = PavSa. 4. 419; पुक्काणुजा जा पुक्कएहिं राईहिं इह अनुपज्ञाय VavaBhā. 7. 524; वत्थेहिं य विट्ठो गामो रमणिकमिक्क-सज्जओ । अं कालमणुजाओ अनुपज्ञाय भवे कलुओ KappBhā. 1555; 1600; कण्णाय भत्ता किल होइ पुअ-अणुजाओ SurSuCa. 4. 123; न वि विवि अनुपज्ञायं पडिस्सिं वा वि जिणवरिं देहिं SthoMa. 27.

अनुण्ह (an-unha < an-uṣṇa) *adj.* not hot, ṣ. (प्रतीहारी) एसो ... अनुण्हो निम्हो (? अनुण्ह) BāIRa. 5. 22. 8.

अनुपपूज्ज (anu-pa-inna < anu-pra-kirna) *adj.* (ppp.) spread over, covering, AMg. (सिंहि) अण्णमण्णं इव अनुपपूज्जं पिच्छर Kapp.(J.) 46. [v. 1. अनुपपूज्ज]

अनुपपच्छं (anu-pacchaem < anu-pāścāt) *adv.* just behind or after, Apa. जे रिउ अनुपपच्छं एम तहो गय पासु पडीवा णिय-णिबहो PaumCa.(S.) 5. 6. 8; रेहइ विज्जुलंगु अनुपपच्छं पडिवा-इन्दु व सरहो पच्छं PaumCa.(S.) 20. 1. 4.

अनुपपच्छिम (anu-pacchima < anu-pāścima) *adj.* the immediate next, Apa. पहिलारी सत्त-सएहिं सहिय अनुपपच्छिम तिहिं सएहिं अहिय PaumCa.(S.) 38. 14. 3.

अनुपपट्टवग (an-upaṭṭhavaga < an-upasthāpaka) *adj.* who is not admitted to the Gāṇa for the fixed period of time, JṢ. उक्खेण छ छम्मासे उक्कासिक्कण पारितो । गमइ वरिसाणि वारिस अनुपपट्टवगो गणणिवडो ChePi. 269.

अनुपपट्टवण (an-upaṭṭhavana < an-upasthāpana) *n.* [also अनुपट्टावण] non-admission or exclusion from the Gāṇa for a fixed period of time, JṢ. अण्णे वि एवमादी दोसे सेवतओ पमावेण । पावइ अनुपपट्टवणं णियमणपडिबडयं साहू ChePi. 263; तं पिअ अनुपट्टावणपारिचियभेददो हवे दुविहं । सण्णपरगणविभेदेप्पि अनुपट्टावणं दुविहं ChePi. 263.

अनुपपट्टविज्ज - (an-upa-ṭṭhavijja < an-upa-sthāpaya-) *v.* (pass.) [also अनुपट्टाविज्ज] not to be admitted to the Gāṇa for a fixed period of time, JṢ. तेणारिणं य सौ परणमणुपट्टविज्जे साहू ChePi. 271; तेण वि आवरिणं अण्णमणुपट्टविज्जे ववि से ChePi. 272; तेण वि अण्णत्थेव तिणिणं य चत्तारिपंचकस्सत्ता । आवरिणं समति अनुपट्टाविज्जे कमसो ChePi. 273.

अनुपपट्टविद (an-upaṭṭhavida < an-upasthāpita-) *adj.*

(ppp. caus.) who is not to be admitted to the Gāṇa for a fixed period of time, JṢ. पच्छिमण्णिणा वि पुणो पुव्वुत्ताओविदावरियपसं । अनुपपट्टविदो संतो णियंस्सिद्धेदि तप्पासं ChePi. 274.

अनुपपट्ठि (anu-paṭṭhim < anu-praṭṭham) *adv.* one after another, in succession, AMg. मिकस्स णं अरहतो चोवालीसं पुरिस-जुगाइ अनुपपट्ठि सिद्धारं Samav. 44.

अनुपपट्ठिसिद्ध (anu-paṭṭhi-siddha < anu-praṭṭha-siddha) *n.* one, emancipated immediately after (somebody), AMg. मिकस्स णं अरहतो चोवालीसं पुरिसजुगाइ अनुपपट्ठिसिद्धारं जाव प्पणीणारं Samav. 42[2] [MV.] [v. 1. अनुपपट्ठि सिद्धारं]

अनुपपत्ता (anu-patta < anu-prāpta) *adj.* (ppp.) [f. -a] 1 who has reached or attained, AMg. तप णं से मयूर-योयए ... जोम्भणमणुपत्तो ... विहर NyaB. 1. 3. 29; सा सुमालिया दारिया ... जोम्भणमणुपत्ता ... यावि होत्था NyaB. 1. 16. 37; से णं उम्मुक्कालमावे ... जोम्भणमणुपत्तो पम्भस्सइ Antag. 42; तप णं से इट्ठपण्णदारए ... जोम्भणमणुपत्तो यावि मविस्सइ RayPa. 809; तप णं सोमा उम्मुक्कालमावा विक्कय-परिणयमेत्ता जोम्भणमणुपत्ता ... जाव मविस्सइ Nirayā. 129; तप णं से दारए उम्मुक्कालमावे विणय-परिणयमेत्तो जोम्भणमणुपत्तो सयमेव वेतियं दायं पडिवज्जति ĀyārDas. 10. 24; JM. जोम्भणमणुपत्ता विट्ठा य मवा अज्ज-दिणंमि सा विवि ह्यायमाणी Erz. 43. 20; एस तेसिं विवाणो अनुपत्तो KappBhā. p. 533; 2 reached, came to (place), JM. तत्ती विहिइ-यणामा उट्ठिव स-ट्ठाणमणुपत्ता SurSuCa. 4. 211; रावा वि सवक-परिवार-संजुओ अण्णमणुपत्तो Bss. 83. 2.

अनुपपदात्तव (anu-pa-dātavva < anu-pra-dātavya) *adj.* (pot. part.) should be given back, returned, AMg. साहम्मिवा तत्थ वसति ... तेसिं अनुपपदात्तव्यं Āyār. 2. 1. 10. 136[405]; JM. इह कलु निगंधाण से य अनुपवेसियव्वे सिया से य अनुपवेसमाणे कमेज्जा तस्सेव अनुपपदात्तव्ये NisCu. 2. 185. 14.

अनुपपदाहिण (anu-padāhina < anu-pradakṣina) *n.* circumambulation of a revered person or object, keeping the same to the right, AMg. तप णं से विजए देवे ... हरयं अनुपपदाहिणं करमाणे-करमाणे पुरस्थिमेणं तोरणेणं अनुपपदिसिं Jivābhi. 8. 443.

अनुपपदे - (anu-pa-de < anu-pra-dāpaya-) *v.* (caus.) to cause to give, AMg. जे मिकस्स वा जाव पडिहो समाणे णो अण्णउत्थियस्स वा गारस्थियस्स वा ... असणं वा ... देज्जा वा अनुपपदेज्जा वा Āyār. 2. 1. 1. 11(830) (comm. अनुप्रदापयेत् परेण वा गृहस्यादिना वा p. 224b. 11)

अनुपपदे - (anu-pa-de < anu-pra-dā-) *v.* to give back, to return, AMg. एगस्स अट्ठाए पडिहारियं जाहत्ता णो अण्णमण्णस्स देज्ज वा अनुपपदेज्ज वा Āyār. 2. 7. 1. 9 (611) (comm. कृतकार्यश्च प्रतीपं गृहस्थ-स्यैव ... समपयेत् p. 404a. 9)

अनुपपट्टात्तामास (anu-paddutā-māsa < anu-pra-druta-māsa) *n.* a month which is merging into the preceding month, JM. तत्थ अर्धतरमासे ... अनुपपट्टात्तामासे ... प्ताणि पेक्कमण्णो ... अं किं पि अपसत्तं मरणसंतरेण पुच्छेज्ज ण मविस्सतीति ब्या AbhVī. 145. 31.

अनुपपत्ति (anu-pantim < anu-paṅktim) *adv.* in each following line, JM. इगाइं सत्ते ठविउं मज्जे च आदिमणुपत्तिं । उच्चि-क्खेण य सेसे जाणमाइं सक्कओ मइं ThāpaTī. p. 293a. 6.

अनुपपथ (anu-pantha < anu-pātha) *adj.* (place) along the road, AMg. से अनुपपथे वा ... अनुपपथे वा अनुपपथा वा सव्वेव ओगहस्स पुक्कालुक्कणा विट्ठइ अहत्तमवि ओगहे BbhKapp. 3. 23.

अनुपपन्न (anu-panna < anu-panna) *adj.* (ppp.) fallen to or entered into, JM. सूर्य-सुवर्ग-कुंजर-कुंजर-यन्त्र-सर्वस्वो तुभ्ये । पुत्रं कर्णं काठं कोवेषा मरणमनुपपत्ता KumPra. 401.8-4.

अनुपपुत्र (anu-pabhu < anu-prabhu) *m.* [also अनुपुत्र] person next (in rank) to the master or the supreme authority, heir-apparent, JM. पसु-अनुपपुत्रो आवेदणं तु पेक्षितं जाव नीपेमि NisBha. 1848; पशु नाम राजा अनुपुत्रो जुमराया, सेनापतिमादिषो वा NisCu. 2.179.11; पसु अनुपुत्र [गो व] निवेयणं तु पेक्षितं जाव नीपेमि KappBha. 574 (comm. प्रसू नाम राजा अनुपुत्रः सेनापतिप्रवृत्तिकः p. 167)

अनुपय- (anu-paya- < anu-pat-) *v.* [also अनुपय-] to pursue, to chase, to fly after, JM. गन्धर्व्यी गन्धमनुसरतो मयं अनुपय-उमारदो VasuHi. 122.18; विद्याय ईसायमाणीय अनुपयज्ज सा गहिया VasuHi. 126.16.

अनुपयह (anu-payatta < anu-pravṛtta) *adj.* (ppp.) (who has) followed or proceeded, JM. मूलदेवो वि, 'नृणं अवरणे दारी' चित्तो अनुपयहो Erz. 60.26.

अनुपया- (anu-pa-yā- < anu-pra-yā-) *v.* to follow, J. M. सीसे व मयमनुपयमाणो अनुपयाव नं सिरिजिज्जो VasuHi. 316.20.

अनुपयान (anu-payāna < anu-pradāna) *m.* [also अनुपय-याण] act of offering food etc. (to monks), JM. बंदनमंसणं वा दाणाणुपयानमेषि बज्जेरं SamSat.(H.) 47; गउरवप्तिणं विवरणमिद्दसण-पाणसज्जसिज्जणं । तं चिय दाणं बहुसो अनुपययाणं सुणी विंति SamSat.(H.) 49 (comm. बहुसः अनेकवारं दीयमानमनुप्रदानं 'मुनयो' महंथो ह्वस इति गायार्थः)

अनुपयाहिणीकरेमाण (anu-payāhiṇī-karemaṇa < anu-pradakṣiṇī-kurvāt) *adj.* (pr. part.) circumambulating (an object of reverence) keeping the same to the right, AMg. मही अरहा ... मणोरमं सीयं अनुपयाहिणीकरेमाणे मणोरमं सीयं दुस्सह Naya. 1.8.212; (से सुरिबामे देवे) ... तं दिव्वं जाणविमाणं अनुपयाहिणीकरेमाणे ... दुस्सहति RayPa. 47.

अनुपरिणाम (anu-parināma) *m.* modification of atoms, Jś. गिद्धा वा लुक्खा वा अनुपरिणामा समा व विसमा वा । समदो दुरापिगा जदि बज्जंति हि आदिपरिणीणा PavSa. 2.73.

अनुपरिंती (anu-parintī = anu-bhramamānī) *adj.* [f.] (pr. part.) [Hem. (Gr.) 4.161, < pari + i - ?] who goes around, who wanders, JM. उडुंतीय ... तं च मयं सब्बओ अनुपरिंती ... एयं च साहेमि TarVaKa.(Bha.) 105.

अनुपरिमाण (anu-parimāna) *adj.* having the measure of an atom, Jś. अनुपरिमाणं तत्त्वं अंस-विहीणं च मण्णदे जदि हि Kaṭṭi-Anu. 235.

अनुपरिवह- (anu-pari-yatta- < anu-pari-vṛt-) *v.* to wander (through whirlpool of misery or worldly life), AMg. असमितदुक्खे दुक्खी दुक्खानमेव आवहं अनुपरिवहंति सि वेमि Ayar. 1.2.8.5; 1.2.6.5; 1.5.1.8; संसारपारकंखी ते संसारं अनुपरिवहंति May. 1.1.2.82(59); सब्बे पाणा ... चाउरंतसंसारकंतरं मुज्जो मुज्जो अनुपरिवहंति Sny. 2.76(719); अणता जीवा ... चाउरंतं संसारकंतरं अनुपरिवहंति ... अनुपरिवहंति ... अनुपरिवहंति SamavPra. 132; वहे नं मंते जीवा ... संसारं अनुपरिवहंति Viy. 1.9.8 (1.391); 13.6.24 (18.110); तेण परं वीर्यवज्जा, नो चेव नं अनुपरिवहंति Viy. 18.7.47 (18.153); सा रवणदीवदेवया लवणसमुदं अनुपरिवहंति Naya. 1.9.37; 1.2.67; Paṇḍa. 4.18; ताराव्वा ते नं देवा ... मेहं अनुपरिवहंति Jam-

buddi. 7.55; सा असीर-सवणा कडु दुवे णक्खता ... वंहेण सदि जोयं जोयंति, जोयता जोयं अनुपरिवहंति SuraP. 10.5; Nandi. 116; JM. अगायं अणवयणं संसारकंतरं अनुपरिवहंति Erz. 38.18 (v. l. अनुपरिवहं)

[अनुपरिवहण (anu-pari-yattana < anu-pari-vartana) *m.* wandering, AR. and PSM.]

अनुपरिवहमाण (anu-pari-yatta-māna < anu-pari-varta-māna) *adj.* (pr. part.) one who whirls through (worldly life), AMg. से अब्जसमाणे हतोवहे जाती-मरणं अनुपरिवहमाणे Ayar. 1.2.8.8; गडिप अनुपरिवहमाणे Ayar. 1.2.5.4.

अनुपरिवहिता (anu-pari-yattitā < anu-pari-vartya) *ger.* having wandered through (the worldly life), AMg. पुम्मा-मेव योगलं खिविता पशू तमेव अनुपरिवहिताणं मिणित्थर Viy. 8.2.38 (3.117); 9.38.112 (9.244); देवमग्गाणां संसारं अनुपरिवहिता Viy. 9.38.109; (9.241); अहं देवाणुप्पिया ! लवणसमुदे तिसरस्सुतो अनुपरिवहिता ... जं चि ... तं सब्बं ... एणंते एवेमि Naya. 1.9.20; देवे नं ... केसकस्यं जुदीवं ... तिसरस्सुतो अनुपरिवहिता नं हव्वमागच्छेज्जा Pannav. 36.81 (2169); = Jivabhi. 3.86; अमिहंसवणा दुवे णक्खता एणं राति एणं च सातिरेणं विवसं वंहेण सदि जोयं जोयंति, जोयता जोयं अनुपरिवहंति, अनुपरिवहिता सायं वंदं णणिट्ठणं समपेति SuraP. 10.5; देवे नं महिण्णियं जुदीवं ... अनुपरिवहिता नं हव्वमागच्छेज्जा Uvav. 136.

अनुपरिवहंते (anu-pari-yattum < anu-pari-vartitum) *inf.* to wander through (the worldly life), AMg. ते मागदिवहंतेरए अनुपरिवहंते पयता Naya. 1.9.20.

अनुपरिवहेयव्व (anu-pari-yattēyavva < anu-pari-vartitavya) *adj.* (pot. part.) ought to wander through frequently, AMg. तप नं सा रवणदीवदेवया सब्बवयण-संदेसेण सुट्ठिणं लवणाहिवरणा लवणसमुदे तिसरस्सुतो अनुपरिवहेयव्वे सि ... कट्टु निउता Naya. 1.9.19-20.

अनुपरिवह- (anu-pari-yada- < anu-pari-aṭ-) *v.* to wander through, AMg. ते नं देवा ... पदाहिणावत्तमंइल्लचारं मेहं अनुपरिवहंति Jivabhi. 3.842; ततो वि य उव्वहिता संसारं बहु अनुपरिवहंति Utt. 1.15.

अनुपरिवहमाण (anu-pari-yattamāna < anu-pari-vartamāna) *adj.* (pr. part.) wandering (through the worldly life), AMg. जारिणं अनुपरिवहमाणे तसपावरेहि विणिषायमेह Sny. 1.7.8 (383) cf. अनुपरिवहमाण.

अनुपरिवहिय (anu-pari-yattiya < anu-pari-vartita) *adj.* (ppp.) wandered through (the worldly life), AMg. नं अहं अज्जो ! अणादीयं अणवयणं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतरं अनुपरिवहिय Viy. 15.154 (15.147)

अनुपरिवाडि (anu-parivādi < anu-paripāti) *f.* according to sequence, succession or order, AMg. एणं कमेणं णेयव्वा अनुपरिवाडीय Jambuddi. 7.130; JM. सेसाण विणवरानं अनुपरिवाडीय पुब्बजम्ममि । नरवहम्मपुरीओ एवाओ सुपरिसमाओ PaumCa.(V.) 20.11; 32.19; M. ओ विरममि णहज्जे ... अनुपरिवाडिपरिद्धिअ-वण-कूड-वहंत-महिहरं सेउवहं SetuBa. 8.24; रहुणाहस्स वि वाणो अनुपरिवाडि-वहिअकूडिअकेल्लं । दहवअणमुअणिहज्जं ... अज्जओ SetuBa. 15.86; Apa. णायएणणियरे पुणु मणिउ अनुपरिवाडिय वज्जरहु DhamPar. 8.18.9.

अनुपरिवाडी (anuparivādi < anuparipāti) *adv.* according to sequence, succession or order, JM. जं एव अवसरेणं अनुपरिवाडी सुहं व दुक्खं वा JinadaAkhyā. II. 68.135.

अनुपरिहारि (anu-parihāri < anu-parihārin) *adj.* [also

अनुपरिहारिण, अनुपरिहारिय } (a monk) who is under seclusion (parihāra), AMg. अनुपरिहारियं कथिज्जं वेयावडियं । से तं अनुपरिहारियं कीरमाणं वेयावडियं साइज्जेजा Vava. 2.54; J.M. अनुपरिहारगमार्थं वरंति कम्पट्टियत्तं च Utt. Sikkh. p. 823a.12; PavSaro. 607; अतो जतो परिहारी गच्छति ततो ततो अनुविदुतो गच्छति च अनुपरिहारी मण्यते । अहंका परिहारस्स अनु थोवं पडिसेवणादिस्स साहेज्जं करोती ति अनुपरिहारी भण्णति NisCu. 4.372.2; अनुपरिहारी परिहारियस्स सम्भं कथिज्जं तुसिणीओ करोति NisCu. 4.373.29; कम्पट्टितो अनुपरिहारिओ वा असमत्थस्स असमाती आणेवं देति NisCu. 4.376.15; परिहारणुपरिहारी दुविणे उवगहेण भावरिओ । उवगिण्णति संभं क्त, सत्ताल्लुज्जुलं गच्छं NisBha. 6611; सम्भत्तावरिओ चि परिहारिस्स अपरिहारिस्स अनुपरिहारिस्स सवाकवुडुस्स य गच्छस्स दम्भमोहिं सम्भवा उवगहं करोति NisCu. 4.376.21.

अनुपरी- (anu-pari- = anu-*phram-*) v. (Hem.(Gr.) 4.161) [pari+i-] 'to go round', J.M. अपारि-य वज्जीसे वित्तारो होइ उवरि सेल्लस्स । अनुपरीजे रीवे दो व. समुदे अनुपरी Thāna. comm. p. 100b.9; पक्खउहं च पुण्णी पियस्स उवरि अनुपरीमि TarVaKa. (Bha.) 114.

अनुपवडुकल्लाण (anu-pavaddha-kallāṇa < anu-pravaddha-kalyāṇa) n. a particular kind of penance in which pots full of bhikkhāra (1) are gifted to spiritually advanced persons on every 1st, 5th, 8th, 14th and the 15th day of the bright half of month for five years, at the end of which an idol of *paṇḍa-kalyāṇa* is installed and the community of monks is fed; Apn. तदु अनुपवडुकल्लाणामु MahāPu.(P.) 20.13.7 (FN. पुडुपले प्रतिपत्-पञ्चम्यष्टमीचतुर्दशीपूर्णिमासीषु भूहारपूर्णमाजनानि सम्यक्वृष्टिभ्यो विधिना देवानि पूर्णेषु पञ्चसु मासेषु पञ्चकल्याणीप्रतिमां प्रतिष्ठाप्य संभोजनं कर्तव्यमिति)

अनुपवण्ण (anu-pavanna < anu-prapanna) adj. (ppp.) having obtained or acquired, AMg. अनुपवण्णेणं बुद्धा पळिपावमणुपवण्णा ... इत्थि वेगया जणयंति Sdy. 2.3.76(782)

अनुपवाहत्ता (anu-pavāittā < anu-pravācayit) m. who teaches or propounds, AMg. आयरियउवज्झाय णं गणंसि जे सुयपज्जवजाते धारेति ते काले काले सम्मं अनुपवाहत्ता भवइ Thāna. 5.49[3] (399) cf. अनुपवादेत्ता.

अनुपवादेत्ता (anu-pavādetā < anu-pravādayit) m. who teaches or expounds, AMg. आयरियउवज्झाय गणंसि जे सुयपज्जवजाते धारेति ते काले काले णो सम्ममणुपवादेत्ता भवति Thāna. 5.167[3] (439) cf. अनुपवाहत्ता.

अनुपविद्ध (anu-pavittā < anu-praviṣṭa) adj. (ppp.) entered into, joined, AMg. जे भिक्खु वा भिक्खुणी वा गाहावरकुलं पिंडवायपडियाए अनुपविद्धे Āyār. 2.1.1.4(225); कालेण वा से अनुपविद्धस्स असणं वा पाणं वा ... णो दवावेत्ता भवति Sdy. 2.2.31(710); अत्थेगइया निगंथा ... एणं न्हं ... अहमिअनुपविद्धा Thāna. 5.1(417); पाउल्लिंसं नयं ... अनुपविद्धे Vīd. 7.11; जतो णं ते जीवा (अजोकुभीए) बहिया-हितो अनुपविद्धा RāyPa. 750; (ते) णमराणि पट्ठाणि अनुपविद्धा Jambuddi. 3.81; जेणेव सय भवणे तेणेव अनुपविद्धा Nīyā. 21; सा खपियाणी ... सयं भवणं अनुपविद्धा Kapp.(J.) 8; जे भिक्खु गाहावरकुलं पिंडवायपडियाए अनुपविद्धे Nis. 3.15; पिंडवायपडियाए अनुपविद्धस्स (निगंथस्स) Vava. 8.13; Daa. 6.18; J.M. इय गुरुया संल्ले, वंदिय नयरं अनुपविद्धो JinadaAkhyā. gā.344; दुवे केर पुरिसा पट्ठमणुपविद्धा VavaHi. 268.1.

अनुपविसे- (anu-pa-viṣa- < anu-pra-viṣ-) v. 1 to

enter into, AMg. बहवे समणमाहणा णो संचारंति ... भिक्खमिस्स ... तेसि विण्णवणद्वयाए राखंतेउरमणुपविसेज्जा Thāna. 5.102(415); इत्थंवेहिसेणा-वर-सत्थंइहपमिहेणं गिहारं अनुपविसेह Nāyā. 1.14.43; ताहं चेव कुलाहं मत्तपाणाय मुक्खो मुक्खो अनुपविसेति Antag. 35; बाहणसालं अनुपविसेह Uvav. 44; अट्ठणसालं अनुपविसेह Uvav. 44; = Kapp.(J.) 8; बत्तीसं रायसहस्सा ... अमिसेयमंडवं अनुपविसेति Jambuddi. 3.206; पुरत्थि-मिहेणं तोरणेण अनुपविसेह RāyPa. 277; जाणसालं अनुपविसेति Āyār-Daa. 10.10; जे भिक्खु ... गाहावरकुलं पिंडवायपडियाए अनुपविसेह Nis. 2.59; 2 to enter into (the stage of investigation), AMg. सुमिणो-गाहं करेह । करेत्ता ईहं अनुपविसेह Kapp.(J.) 8.

अनुपविसेत (anu-pavisanta < anu-praviṣat) adj. (pr. part.) who is entering, AMg. जे भिक्खु ... पुरे संयुयणि वा कच्छा-संयुयणि वा कुलाहं पुक्खामेव पच्छा वा भिक्खायरियाए अनुपविसेति अनुपविसेत वा सातिज्जति ... तं सेवमाणे आवज्जह मासियं परिहारद्वानं उवगतियं Nis. 2.38; 2.89.

अनुपविसमाण (anu-pavisa-māṇa < anu-pra-viṣat) adj. (pr. part.) [also अनुपविस्समाण] who enters, AMg. कल्लणी ब्या आयाणमेयं आहणावमाणं संवडि अनुपविस्समाणस्स पाप्पण वा पाप वा अक्कत-पुब्बे भवर Āyār. 2.1.85; पंचहिं समणे निगंथे रायंतेउरमणुपविस्समाणे नेहइमति Thāna. 5.102(415); पच्चत्थिमिहेणं दुवारेण अनुपविसमाणे तं चेव पुरिसं कच्छुल्लं ... पासह Vīd. 782; तुमं ... इवकुलं अनुपविसमाणं ... केह पुरिसे एवं वदेज्जा RāyPa. 753; 765; विणीय रायहाणि ... अनुपविसमाणस्स Jambuddi. 3.184; 3.185.

अनुपविसित्तए (anu-pavisittā < anu-praveṣṭum) m. to enter, AMg. जुत्तं णं अम्मो ! ... मम चित्तसमं अनुपविसित्तए ? Nāyā. 1.8.126.

अनुपविसित्ता (anu-pavisittā < anu-praviṣya) ger. [also अनुपविसेत्ता, अनुपवेसेत्ता], 1 having entered, AMg. (से भिक्खु) अनुपविसित्ता गांसे वा णरं वा ... तणारं जायज्जा Āyār. 1.8.6.4; 1.8.7.4; से तत्थ कालेण अनुपविसेज्जा, अनुपविसेत्ता तिस्सयरेवरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं ... आहारं आहारेज्जा Āyār. 2.1.128(391); अनुपविसित्ता ... रमणज्जे ण्हाणमंडवंसि ... सुहणिसण्णे Nāyā. 1.1.24; तए णं से जाणसालि ए ... बाहणसालं अनुपविसह अनुपविसित्ता बाहणारं पक्खेकलेह Uvav. 44; सुरियामे देवे ... पुरत्थिमिहेणं दारेण अनुपविसह अनुपविसित्ता जेणेव सीहसणे तेणेव उवागच्छह RāyPa. 277; Jivābhi. 3.443; भरेह राया ... मज्जणवरं अनुपविसित्ता ... ण्हाणमंडवंसि ... सुहणिसण्णे Jambuddi. 3.9; सुरिए आगासं अनुपविसेह ... अनुपविसित्ता अहे पडियागच्छह SūraP. 2.1; से जाणसालि ... जाणसालं अनुपविसति, अनुपविसित्ता जाणारं पक्खेकल्लति ĀyārDaa. 10.11; जे भिक्खु माज्जगामस्स मेहुण-बडियाए अंगादानं अण-यंसि अचिरंसि सोयंसि अनुपवेसेत्ता सुक्खोणले णिग्वायति ... से सेवमाणे आवज्जति चाउमसियं परिहारद्वानं अनुपविसियं Nis. 6.10; 1.9; 2 having entered (the stage of investigation), AMg. उसमदसे माहेणे ... सुमिणोगहं करेह । करेत्ता ईहं अनुपविसह अनुपविसित्ता सुमिणारं अत्थोगहं करेह Kapp.(J.) 8.

अनुपविसेड (anu-paviseum < anu-praviṣya) ger. after having entered, J.M. पक्खी-प्सुमारणं जे भिक्खु सोय कट्ठमादीणि । अनुपविसेडं चाले मेहुणद्वार भाणादी NisBha. 2923.

अनुपवेसे- (anu-pa-vesa- < anu-pra-viṣ-) v. to enter, AMg. समणे णिगंथे ... रायंतेउरमणुपवेसेज्जा Thāna. 5.102(415)

अनुपवेस- (anu-pavesa- < anu-praveṣay-) v. (pass.) to cause to enter, insert, AMg. इत्थं ... सुक्खोणकमंसिद्धे व से वत्थे अतो जोणीए अनुपवेसेज्जा । खं वा से सुक्खोणके अनुपवेसेज्जा, कुो व से

अनुप्रासोऽपि अनुप्रासोऽपि Thāṇa. 5.108(416)

अनुप्रासः (anu-pavvaiya < anu-pravrajita) *adj.* (ppp.) [f. -a] become a monk after (somebody), JM. अहमवि पुष्पसिनेहा-पुराण वरनाममनुप्रासो VasuHl. 178.2; स्रष्टुं कस्मिंश्चिन् अनुप्रासं VasuHl. 245.18; सा वि तमनुप्रासया UttSukh. p. 609.13.

अनुप्रासः (anu-pa-vvaya < anu-pra-vraj-) *v.* to renounce (the worldly life) after (somebody), AMg. जो लुक् देवाणु-मिया । राका वा जुवराया वा ... भावनापुत्तं पव्वंतमनुप्रासं, तस्स णं कणे वीसुदेव ... जोगवसेमवट्टमाणो पविह्वर Nāya. 1.5.26; महिं अरहं इमे अट्ट वायकुमारा अनुप्रासं Nāya. 1.8.223; JM. तं जह तुमं पूरेसि सो संपुण-मनोरथा तुमे केव अनुप्रासया VasuHl. 6.19.

अनुप्रासः (anu-pavvayana < anu-pra-vrajana) *n.* renouncing, following (someone), JM. पव्वया व नरिदे । अनु-प्रासं च भावयेते KappBhā. 1851.

अनुप्रासः (anu-passao < anu-paśyatas) *adj.* (pr. part.) [Gen. Sg.] one who knows or realises, AMg. बहुं सु धुणिणो अहं अणारत्तं भिक्खुणो । सव्वतो विप्पुक्कत्तं एतमनुप्रासं Utt. 9.16.

अनुप्रासः (anu-passi < anu-darśin) *adj.* who observes or reflects upon, AMg. भूतेहि जाण पविहेहं सारं । समिते एयाणुक्कत्तो Āyār. 1.2.3.2; आरंमणीवी उमयाणुक्कत्तो Āyār. 1.8.2.2; विद्ध्य कये एयाणुक्कत्तं भिक्खोसव्वता Āyār. 1.3.3.2.

अनुप्रासः (anu-passiya < anu-dṛṣya) *ger.* having reflected upon, having considered, AMg. इहं अनुप्रासिया मुणी तीर्थं कम्ममाणायं तहा Sāy. 1.2.2.5(115)

अनुप्रासः (anu-paha-payatta < anu-patha-pravṛtta) *adj.* going along the way taken by another, Apa. अगेसरं मुणिवरं देवसेणु अनुप्रास-पयट्टं पुण सपुत्तेण GāyaSām. 2.11.

अनुप्रासः (anu-pāsa < anu-pāyaya-) *v.* (caus.) to cause to drink, AMg. जे भिक्खू माउमामत्तं मेहुणवविद्याय अहंसि वा पलियं-अंसि वा गिसीभावत्ता ... अनुप्रासोऽज्ज वा अनुप्रायज वा अनुप्रासंतं वा अनुप्रायंतं वा सातिज्जति ... तं सेवमाणे आवज्जति चाउम्यासियं परिहारट्ठणं अनुप्रासं Nis. 7.76.

अनुप्रासः (anu-pāenta < anu-pāyayat) *adj.* (pr. part. caus.) who makes someone drink, AMg. जे भिक्खू ... अनुप्रासंतं वा अनुप्रायंतं वा सातिज्जति, तं सेवमाणे आवज्जति चाउम्यासियं परिहारट्ठणं अनुप्रासं Nis. 7.76.

अनुप्रासः (anu-pāna < anu-prāna) *adj.* full of minute insects, AMg. जययं विहराहि जोगवं अनुप्राणा पंथा दुरुत्तरा Sāy. 1.2.1.11(99)

अनुप्रासः (anu-pāna < anu-prāna) *n.* breathing, respiration, JM. एमेव विउव्वाहारतेममासाणुपाणमण्णमे । सुहुमा कमावगाहो ऊणंगुल अस्संतो Sāyaya.(D.) 76.

अनुप्रासः (anu-pātittā < anu-patitā) *n.* [f.] coming after, JM. सव्वाणुपातिता(?ता)कोमत्तं अतो लोमो णामिहितो NisCu. 1.130.29.

अनुप्रासः (an-upātta < an-upātta) *adj.* (ppp.) not brought, not received, JM. गोवो साहु उदासंभो वणति ण अणिजित्तं अणिजित्तं अनुप्रासं (? अनुप्रासं) अणिज्जंतं लभति NisCu. 8.434.7.

अनुप्रासः (an-upāya < an-upāya) *n.* not a proper means, JM. अनुप्रासो सु एतो (परोक्षायो) Paṇṇa. 27.

अनुप्रासः (anu-pāla < anu-pālay-) *v.* I to observe,

to practise, to stick to, AMg. जाए सखायं निक्खंतो एमेव अनु-पालिया Āyār. 1.1.3.2; मज्झिमेवो निक्खरायेही समाहिमनुपालय Āyār. 1.8.8.5; अयं चायवदरे सिंहा जे एवं अनुपालय Āyār. 1.8.8.19; अहं नि वुणं सामास्यं देसावसासियं सम्ममनुपाले Thāṇa. 4.382(314); अहं अनुपाले मासियं भिक्खुपडियं ... अनुपाले, आणाए आराहेर Vly. 2.1.41 (2.59); तं धम्मं सदाहमि ... अनुपालेमि Āv. 29; संजमं अनुपालय Dasava. 8.60; तमेव अनुपालेज्जा पुणे आचारियसम्मय Dasava. 8.60; ई. (प्रतिहारो) अहं य (? च) पुण सं अहियारमनुपालेमि RamMañ. 2.7.1; 2 to guard, to protect, AMg. (ते मणुत्ता) ... अनुपालयअहिता जोरुद्धि पिडुक्कट्ठया, मणुत्तासीति रात्तिधियां अनुपालेति Jivabhi. 8.218 (comm. एकोनाधीति च रात्तिन्दिदानि स्वाक्याम्यनुपालयति p. 154b.14); JM. सणकुमारो वि ... रजमनुपाले Brz. 26.8.

अनुपालः (anu-pālittā < anu-pālya) *ger.* having observed, AMg. समणेणं मयववा महावीरेणं कासवेणं पवेहय, जं सुम्मं सदाहिता ... आणाए अनुपालहत्ता वहेवे जीवा सिज्जति Utt. 20.1; Jā. एवं पाणाभयमण्णेहि अट्ट संजमकंठयाणि अनुपालहत्ता ... मणुत्तेसु उवक्खणो SāṭṭAg. 4.2.4.71; संजमं अनुपालहत्ता SāṭṭAg. 4.2.4.74; 4.2.4.92; 4.2.4.102.

अनुपालः (anu-pālana < anu-pālana) *n.* observance, JM. तीसे (परणाए) अनुपालणकारणकरणं TarLo. 598.

अनुपालः (anu-pālānā < anu-pālānā) *f.* observance (even in difficulties), Jā. विणएण तहणुमासा इवदि य अनुपालणाय परिणामे । एदं पक्कत्ताणं वहुविधं होदि-पादयं Māla. 641(7)

अनुपालः (anu-pālānā-kappa < anu-pālānā-kappa) *m.* steady observance of sacred rules, JM. अनुपाला अनुपालणाकपं । संसेवसमुद्धिं बोच्छामि अहं समासेण Paṇṇakalpabhāṣya. (Alr. p. 386)

अनुपालः (anu-pālānā-visohi < anu-pālānā-viśuddhi) *f.* purity due to the observance (of the renunciation), JM. सा पुण सदाहया य विणयाणुमासणा वेव । अनुपालणाविसोही अवे छट्ठी ĀvNi. 1586; ViĀvBhā. 2520 (quotation)

अनुपालः (anu-pālānā-suddha < anu-pālānā-suddha) *adj.* pure due to observance, AMg. पंचविधे पक्कत्ताणे एणत्ते तं उहा ... अनुपालणासुद्धे Thāṇa. 5.221(466); Jā. आदिके उपसंगे समे य दुम्मिकल्लुत्ति-संतारे । जं पालिदं ण मग्गे एदं अनुपालणासुद्धं Māla. 644 = JM. ĀvBhā. 250.

अनुपालः (anu-pālanta < anu-pālayat) *adj.* (pr. part.) [also अनुपालयंत, अनुपालेत] [f. -i] who observes, AMg. तं धम्मं ... अनुपालंतो ... तस्स धम्मत्तं अम्मुद्धिओ मि आराहणाय Āv. 29; JM. परवहया वयमिव अनुपालयंतो दिण्णमणुपाया संहा MañKa. 29.19; Jā. आउममनुपालंतो बहुसो उक्कत्ताणि जोगट्ठाणाणि गच्छदि SāṭṭAg. 4.2.4.28.

अनुपालः (anu-pālyidum < anu-pālyitum) *inf.* awaiting, Jā. (रोहक) कम्पूरियाए आगममणुपालयिदुमुवविट्ठेण पवहाए निहाए मए सुविणिजं दिट्ठं RamMañ. 2.14.4.

अनुपालः (anu-pālium < anu-pālayitum) *inf.* to observe, to perform, JM. अहं जोव्वमणुपासो संजममनुपालिउं अचार्यतो UvPayṭi. p. 90b.93.12.

अनुपालः (anu-pāliena < anu-pālya) *ger.* having observed, Jā. अनुपालिऊण एवं सत्त्वयधम्मं तजोवसाणम्मि ŚrāA. (V.) 484.

अनुपालः (anu-pālita < anu-pālita) *adj.* [f. -a] (ppp.) constantly observed, AMg. अनुपालिता णं भिक्खुपडिया ... सदासुते.

भाव अनुपालिता वि भवति Thāpa. 8.164(645); एवं वचनं संवरदारं ... आणाए अनुपालितं भवति Paṇḥa. 9.14. cf. अनुपालियं.

अनुपालिता (anu-pālittā < anu-pālya) *ger.* having observed, AMg. संबच्छरियं धेरकयं ... आणाए अनुपालिता Kapp.(S.) 6.8.

अनुपालिता (anu-pālittā < anu-pālayit) *adj.* one who observes, AMg. से णं सामास्यं देसावकासियं नो सम्मं अनुपालिता भवति ĀyārDas. 6.9; 6.12-15.

अनुपालिद (anu-pālida < anu-pālita) *adj.* (ppp.) carried out, performed, JŚ. अनुपालिदो य दीहो परियाओ बायणा य मे दिण्णा BhaĀrā. 154.

अनुपालित (anu-pālita < anu-pālayat) *adj.* (pr. part.) [also अनुपालेत] who observes or carries out, JM. भयं पि संमम-मनुपालितो MaViCa.(G.) 9b.9(2); तत्स मिरियत्स ... अट्टारसविहं वधवेरमनुपालितत्स MaViCa.(G.) 13a.8(2); JŚ. (पञ्चकखणं) सागर-मगामारं अनुपालितो ददधिदीओ Mūla. 630(7)

अनुपालिय (anu-pāliya < anu-pālita) *adj.* [f. -a] (ppp.) observed, performed, AMg. एण्हि अण्णेहि य जा सा अनुपालिया भगवती (अहिंसा) Paṇḥa. 6.6; 7.24; 10.21; सत्सत्तामिया णं भिक्षु-वडिमा ... अनुपालिया अवह Vava. 9.35; मासियभिक्षुपडिमा ... आणाए अनुपालिया यावि भवति ĀyārDas. 7.28; 7.41; 7.35; अनुपालियो य दीहो परियाओ बायणा मय दिक्का ĀrāhPad. 104 = JM. KappBhā. 1281; JM. अनुपालिय दीहरायाओ सुमिणंते मा पमायए UvPaṇṇi. p. 100a. p. 24.

अनुपालिया (anu-pāliya < anu-pālya) *ger.* after having observed, AMg. बहुयाणि उ वासाणि सामणमनुपालिया । मासियं तु अयेणं सिद्धिं प्तो अनुत्तरं Utt. 49.95.

अनुपालेऊण (anu-pāleūṇa < anu-pālya) *ger.* having observed, AMg. एवं पञ्चकखणं अनुपालेऊण सुविहिओ सम्मं MahāPacc. 142; एवं पञ्चकखणं अनुपालेऊण MaraṇVi. 323; JM. भयं च ... वास छवत्तं च सामणमनुपालेऊण Erz. 28.14.

अनुपालेत्ता (anu-pālettā < anu-pālya) *ger.* having performed, having carried out, AMg. पोसहं सम्मं अनुपालेत्ता समणे विस्सये ... विहरति Uvav. 124; से णं मणुया छम्मासावसेसाउया जुयलं कत्तवंति पसविता एणणपणं रासिदियहं अनुपालेति अनुपालेत्ता काळमासे काळं किक्का देवलोएसु उवविज्जंति Jivābhi. 3.630.

अनुपालेत्तु (anu-pālettū < anu-pālya) *ger.* having observed or performed, JŚ. इयमुक्त्तिस्यमाराधणमनुपालेत्तु केवली भविता BhaĀrā. 1029.

अनुपालेमान (anu-pālemaṇa < anu-pālayamaṇa) *adj.* (pr. part.) who observes or performs, AMg. से जहाणामए समणेवासगा ... पोसहं सम्मं अनुपालेमाणा Sāy. 2.2.72(715); 2.7.4(643); एगरासियं भिक्षुपडिमं सम्मं अनुपालेमानत्स अण्णारत्स Thāpa. 8.989(188); पोसहं सम्मं अनुपालेमाणा Viy. 2.5.11 (2.15); Nāya. 1.5.47; Uvav. 120 [Ldu.]; RāyPa. 698; 752; 789; एगरासियणं भिक्षुपडिमं सम्मं अनुपालेमानत्स अण्णारत्स ĀyārDas. 7.35.

अनुपासमान (anu-pāsamāṇa < anu-pāsyat) *adj.* (pr. part.) thinking or pondering over, AMg. किं मे परी पासहं ? किं य कय्या ? किं वाहं कलियं न विवज्जामि ? । एवेव सम्मं अनुपासमानो अण्णायं नो पविद्वेव कुब्जा Daasve. 12.18.

अनुपि (? पि) (an-uppiccha) Deśi. *adj.* [DeNāMa. 1.29; उद्विच्छे जत्तं कुपितं विदुरं वेति म्भवेत्] calm, undisturbed, JM. P. D. 41

तह पुम्बि किं न कयं, न बाहए जेण मे समत्थोऽवि । इण्हि किं कत्स क कप्पिस्स सिं थोरा अनुपि (? पि) उच्छा UvMa. 140.

[**अनुपिट्ठि** (anu-piṭṭhim < anu-piṭṭham) *adv.* one after another, in succession, AR. PSM's v. l. for अनुपट्ठि at Samav. 44]

अनुपिहा (anu-pihā < anu-prekṣā) *f.* reflection, meditation, JŚ. वदसमिदोपुत्तीओ धम्माणुपिहा परीसहजओ य DavSaṇ. 35.

अनुपुल्लं (anu-puṇkham < anu-puṇkham) *adv.* in such a way as to make (the next arrow) stick to the feathered end (of the earlier arrow) (in order to make a series), JM. आरोविद्य-अनुपुल्लं अंगविहीयं दंटापि । अनुपुल्लं लायंतो ता खिवा UvMaṭṭi. p. 240. l. 11; अनुपुल्लमावहंता वि आबया तत्स ऊसवा हुंति Kumāṭṭa. 38.1.

अनुपुव्वकड (anu-puvva-kaḍa < anu-pūrva-kṛta) *adj.* done or performed successively or serially, AMg. ण कुब्बह महावीरे अनुपुव्वकडं रयं । रयसा संसुहीभूते कम्मं हेवाण जं मतं Sāy. 1.15.29(629)

अनुपुव्वट्ठिय (anu-puvva-ṭṭhiya < anu-pūrva-sthita) *adj.* (ppp.) standing serially or one after another, AMg. तीसे णं पुक्खरणीए तत्थ तत्थ देसे तहिं तहिं बह्वे पडमवरपोडरिया बुइया अनुपुव्व-ट्ठिया ऊसिया Sāy. 2.1.2(638); एवं पडमवरपोडरीयं अनुपुव्वट्ठियं (v. l. अनुपुव्वट्ठियं) ऊसियं जाव वडिक्कं Sāy. 2.1.6(639)

अनुपुव्वं (anu-puvvam < anu-pūrvam) *adv.* [PāLaNā. 696] [अनुपुव्व in Cpds.] successively, one after another, in due order, serially, step by step, AMg. गारं पि य आबसे नरे अनुपुव्वं पाणेहि संजए Sāy. 1.2.3.13;(155); अनुपुव्वसुजायदीहणंगुलो Thāpa. 4.240(281); अनुपुव्वसुजायवप्पमरीसीयलजला (पुक्खरणी) Viy. 13.9.24 (18.164); Nāya. 1.4.3; अनुपुव्वसुसहयंगुलीया (नरणा) Paṇḥa. 4.7; अनुपुव्वसुजायवप्पमरुभावपरिणया Uvav. 4; 10; ताओ णं मणुइओ ... मुज्जाअनुपुव्वतणुय ... छलियवाहा Jambuddi. 2.15; 4.25; 4.35; Jivābhi. 3.507; 3.506; तत्थ खलु इमाओ पणवीसं पविद्वसीओ पण्णसाओ ... ता अनुसमयमेव सुरियत्स ओया अण्णा उप्पज्जह अण्णा वेअति ... एगे एवमाइसु ... ता अनुपुव्वमेव ... वा अनुपुव्वसयमेव SāraP. 6.1; तओ (सा) कुव्विदावत्त-वट्ठाणुपुव्वजं ... सिंरि मगवदं पिच्छह Kapp.(J.) 36; JŚ. अनुपुव्वमणुपुव्वं ... संकमे मगणोवाया KasaPa. 39.

अनुपुव्वसो (anu-puvvaso < anu-pūrvasāh) *adv.* in serial order, one after another, AMg. सोलस प्ते रोगा अक्खाया अनुपुव्वसो Āyār. 1.6.1.2; उत्तरां विमोहारं जुईमंताणुपुव्वसो Utt. 5.26; इतो जीवविमत्तिं पुच्छामि अनुपुव्वसो 36.48; JM. छत्तीसियाणि ट्ठाणाणि भणियाणुपुव्वसो VavaBhā. 10.328; सत्तरस मज्झिमाणे पव-कखामणुपुव्वसो । मत्थको पडमं वुत्तो AṅgVi. 76.15; 77.27; JŚ. उप्पण्ण-माया अनुपुव्वसो णिहंत्तवा Mūla. 624(7)

अनुपुव्विगमाएत्त (anupuvviga-m-ācāsa < ānupūrvika-m-ādeśa) *m.* instruction which follows the sequence, JM. अनु-पुव्विगमाएत्तो पञ्चज्जासुत्तअत्यकरणं च ĀyārNi. 268.

अनुपुव्विविहारि (anu-puvvi-vihāri < ānu-pūrvī-vihārin) *adj.* who wanders (as a houseless monk) in unbroken series of period of time, JM. अनुपुव्विविहारिणं भत्तपरिक्का य इणिणी-मरणं ĀyārNi. 257.

अनुपुव्वी (anu-puvvi < ānu-pūrvī) *f.* [PāLaNā. 465] 1 sequence, succession, AMg. अनुपुव्वीय संखाय आरंभाय तिउट्ठति Āyār. 1.8.8.2; इमे अट्ठमंगला अण्णपुव्वीयं उपत्तिवया Nāya. 1.8.215; RāyPa. 49-54; अनुपुव्वीयं विदुओ गच्छह सिद्धिं पुयकिल्लो AnrPacc.

(V.) 67; अनुपुष्पेण जावरीवरंगुलिया (मणुया) Tand. 66; एतो जुगवासणि वि बोच्छामि जथाणुपुष्पीया JōiaKa. 53; मिड-महवसंपणे अनुपुष्पि वाय-गतां पते Nandī. 93. 26; JŚ. अनुपुष्पीय विमुद्धो मुद्धो सिद्धिं गर्दि जादि Māla. 102(2); 2 one of the 42 Nāmakarmas, power of retaining, in migration, the form of the body possessed in the last birth, JM. निरयाणुपुष्पिणुया अणुपावरङ्गाविगलअंतो KamTha.(D.) 14; 15; 16; (अथ नामकर्मणो द्वित्वारिणतं भेदान् प्रचिद्वयिपुराह) ... संठाणवक्कांवरसकासअणुपुष्पिबिहगार्ह KamVl.(D.) 24; चउह गह व्वणु-पुष्पी गहपुष्पिदुगं सिगं नियाउजुयं KamVl.(D.) 42; एए सव्वे मरिउं अकय-तवा जंति तिरिय-जोणिम्मि तिरियाणुपुष्पि-रज्जु-कट्टिज्जंता बरह व्व KavMa-Ka. 39. 4; PavSāro. 1263; 1269; JŚ. (पयसीओ उत्तरा चेव) वण्णरस-गंघकासमणुपुष्पी ... गाम बादालं Māla. 1237(12)

अनुपुष्पेण (anu-puṣṣeṇa < ānu-pūṣṣeṇa) adv. [Inst.] [also अनुपुष्पेण] one by one, successively, in due order, serially, AMg. इह खलु अत्ताए तेहिं तेहिं कुलेहिं अभिसेण अभिसंभूय अभि-निकलंता अनुपुष्पेण महासुणी Āyā. 1.6.1.5; 1.6.2.1; 1.6.3.3; एवं ते सिस्सा दिया य रातो य अनुपुष्पेण वायिता Āyā. 1.6.4.1; 1.8.8.1; अनुपुष्पेण महाधोरं कासेण पेदेयं ... अतरिंसु तरिगे तरिस्सि अणगता Sāy. 1.11.5(501); अनुपुष्पेण लोणं तं उववत्ता Sāy. 2.1.13 (646); तए णं तस्स महव्वलस्स दारगस्स अम्मापियरो अनुपुष्पेणं ठिइवडियं वा अण्णाणि य बह्णि गम्भाधान-जम्मणमादियारं कोउयारं कंति Viy. 11.11.40 (11.155); मेहस्स कुमारस्स अनुपुष्पेणं नामकरणं पजेमणं ... कंरं सु Nāyā. 1.1.83; इमं मयूर-पोयं अनुपुष्पेणं सारक्खमाणा Nāyā. 1.3.27; अनुपुष्पेणं अट्ठकम्मपगडीओ खवेत्ता Nāyā. 1.6.4; सुमहा सत्थ-वाही तं दारगं ... अनुपुष्पेणं सारक्खेमाणी Vivā. 47; Nirayā. 32; से पुव्वगहिए उदए अनुपुष्पेणं परिउज्जाणे झीणे Uvav. 83; तस्स अम्मापियरो अनुपुष्पेणं ठित्तिवडियं करिस्सति RāyPa. 803; JŚ. अनुपुष्पेणाहारं संवट्ठो यं सङ्गिइ वेहं BhaĀrā. 247.

अनुपेक्खणा (anu-pekkhaṇā < anu-prekṣaṇā) f. meditation, contemplation, reflection, JŚ. जा तत्थ वायणा वा पुच्छणा वा ... अनुपेक्खणा वा ... जे चामण्णे (च अमी अण्णे) एवमादिया Sāy. 4.1.55.

अनुपेक्खा (anu-pekkhā < anu-prekṣā) f. deep meditation or contemplation (esp. consisting of a group of twelve, meant to help attain spiritual perfection), JM. जिहं दिया धीरा । बारस अनुपेक्खासु य, निययं भावेति अप्पाणं PanmCa.(V.) 14.77; JŚ. एत्थेव अणुगदाओ अनुपेक्खाओ य विचिणादि Māla. 402(5)

अनुपेह- (anu-peha- < anu-prekṣ-) v. to reflect, to think, AMg. आगम्मपडिक्कंती अनुपेहे जाव चाइस वि पुव्वे OghNi. 208 (comm. अनुगुणं करोति); JM. अह बाहिं ठागो गत्थि ताहे 'मणे'ति मणसा अनुपेहिति NisCu. 4.63.10.

अनुपेहण (anu-pehaṇa < anu-prekṣana) n. deep meditation (esp. of twelve kinds helping spiritual perfection), JM. णाणं च पुण ... सिद्धंतसारसवणेण । कालाहविबज्जयवज्जणेण तन्नाणुपेहणेण च Uvav. 125b.6; JŚ. णमिऊण ... दस दस दो दो य जिणे दस दो अनु-पेहणं वोच्छे BāĀṇu. 1.

अनुपेहणा (anu-pehaṇā < anu-prekṣaṇā) f. deep meditation (esp. of twelve kinds helping spiritual perfection), JŚ. दह दह दो दो अनुपेहणा बुच्छं Māla. 393(5); परियट्ठणाय वायण पडिपुच्छ-णाणुपेहणा य धम्मदहा Māla. 393(5); Apa. अनुपेहणाउ बारस संरु अम्मतर-बाहिरत्तु करं PāNāCa.(P.) 5.8.8; दंसण पयत्थ अनुपेहणाउ, सज्जाय ज्ञाण सुहमावणाउ PāNāCa.(P.) 14.3.9.

अनुपेहंत (anu-pehanta < anu-prekṣamāna) adj. (pr. part.) meditating, reflecting, JM. काउस्संगमि ठिओ सुरा ज्जा पुडुवुडेह अव्वत्तं । अनुपेहंतो तह वानरो व्व चाळेह ओट्टुपुडे PavSāro. 261 (comm. नमस्कारादिकं चिन्तयन्)

अनुपेहा (anu-pehā < anu-prekṣā) f. deep meditation or reflection (esp. said to be of twelve kinds, which helps attain spiritual perfection), AMg. णो पणस्स गिक्खमणपवेसाए, णो पणस्स वायण-पुच्छण-परियट्ठणाणुपेह-धम्माणुअंग-चित्ताए Āyā. 2.1.42 (348); 2.1.43(348); 2.2.49-56 (437-454); 2.3.2(405); 2.3.3 (466); 2.7.14-21 (618-619); JM. जं चलं तयं चित्तं । तं होज्ज भावणा वा अनुपेहा वा अहव चित्ता JhāṇSa. 2 (comm. अनु पश्चाद् भावे, प्रेक्षणं प्रेक्षा । सा च स्मृतिध्यानाद् अष्टस्य चित्तवेष्टेयः); JŚ. अज्जसणे परियट्ठे सवणे कहणे तहाणुपेहाए Māla. 189(4) (comm. अनुपेक्षासु श्रुतसर्ववस्तु-श्रुतान्वयादिचिन्तासु, श्रुतस्य शास्त्रस्यानुचिन्तने वा); धम्मुरेसणकुसलो अनुपेहाभावणाजुओ जोरं RaySa. 94; वोच्छे अनुपेहाओ भविय-अणाणंद-जणणीओ KattiAnu 1; Apa. अनुपेहा बारस वि जिय भावि वि एकमणेण Pālo. 211; इय जंबूसामिचरिस् ... महाकव्वं सुयवीरविरइए बारह अनु-पेहाउ भावणाए विज्जुक्खस्स सब्बट्ठसिद्धिमणं नाम एयारसमो संधी समत्तो JambhSaCa. 11.15.14 cf. अनुपेहा.

अनुपेहि (anu-pehi < anu-prekṣin) adj. one who reflects on or considers, AMg. मव्व जगं तू समयाणुपेही पियमपिअं वत्सइ णो करेज्जा Sāy. 1.10.7(479); तं पुव्वनंहण वयाणुरागं नराहिवं कामणुणुसु गिदं । धम्मस्सिओ तस्स हियाणुपेही चित्तो इमं वयणमुदाहरित्था Utt. 13.15. cf. अनुपेहि.

[अनुपपह्य AR. and AMgD. wrong division of आगासेणुपपह्य Utt. 9.60]

अनुपपगंथ (anu-ppagantha < a-pragrantha) adj. see अनुपपगंथ.

अनुपपणा (an-uppanna < an-utpanna) adj. (ppp.) which has not arisen, AMg. ते ... बहूदं वासां सामणपरियागं पाउगंति, पाउ-जित्ता अराहति उप्पणंमि वा अनुपपणंमि वा बहूदं मसां पक्खत्वंति Sāy. 2.2.67(714); 2.2.73(715); आयरिय-उवज्झाए णं गगंति अनुपपणां उवगरणां सम्मं उप्पाइत्ता भवति Thāṇa. 7.6(544); यत्तारि पसप्पणा पणत्ता, तं जहा — अनुपपणाणं भोगाण उप्पाइत्ता एगे पसप्पए अनुपपणाणं भोक्खणं उप्पाइत्ता एगे पसप्पए Thāṇa. 4.509(339); बीसं असमाहिठाणा पणत्ता, तं जहा — णवाणं अधिकरणं अनुपपणाणं उप्पाइत्ता भवइ Samav. 20.1, ĀyārDaa. 1.3; 4.20; 10.31; तं छउमत्थ-परियागं पाउगंति पाउगित्ता आवाहं उप्पणे वा अनुपपणे वा भत्तं पक्खत्वंति Uvav. 128; JM. णातीतमणुपपणा मंगलमिदु परक्कं च ViĀvRhā. 40; तत्तत्थं उट्ठियं न वि य अनुपपणं वियागरेज्जा AṅgVl. 7.16; दव्वट्ठियस्स सव्वं सया अनुपपणमविणट्ठं SamvTa. 1.11.

अनुपपत्त (anu-ppatta < anu-prāpta) adj. (ppp.) [f. -इ] 1 who has arrived, AMg. दीहमहाए अडवीए वंवि हेसं अनुपपत्ताणं वणियाणं Viy. 15.65 (15.85); वंवि हेसं अनुपपत्ता समाणा RāyPa. 765; 774; सिद्धिमगमणुपपत्ता Dasave. 3.15; पयमगमणुपपत्ता जीवा गच्छंति सोमगं Utt. 28.3; महाविजयं अनुपपत्ता Tittho. 719; 2 reached, obtained, got, AMg. से ... दारए ... जोव्वणमणुपपत्ते Viy. 11.11.25 (11.134); उम्मुक्कालमावं जोव्वणमणुपपत्ते दारियं Viy. 15.138 (15.286); नंदे दइदुरे ... जोव्वणमणुपपत्ते Nāyā. 1.13.33; Vivā. 31; तव देवलोयचुए सहोदरे कणीयसं भाउए ... जोव्वणमणुपपत्ते Antag. 8.50; जोव्वणमणुपपत्तं दारियं Nirayā. 129; जीवा सोहिमणुपपत्ता आययंति मणुस्सयं Utt. 3.7; जोव्वणमणुपपत्ते Kapp.(J.) 10; 53; 80. JŚ. वेरगमणुपपत्तो

सविगतायणो होदि BhaĀ.ā. 601.

अनुपवा- (anu-ppa-dā- < anu-pra-dā-) *v.* to give, to return, AMg. तं नो अप्पणा भुंजेज्जा, नो अनेसि अनुपवेज्जा ... अनेसि वा अनुपवेमाणे आवज्जह चाउम्मासियं परिहारद्वारं उवाहयं BṛhKapp. 4.11-12; जाहत्ता अन्नमन्नस्स अनुपवेह Nis. 1.37; 1.31; तुमं एसि देहि वा अनुपवेहि वा Vava. 2.28.

अनुपवादं (anu-ppa-dāum < anu-pra-dātum) *inf.* for the sake of giving or offering, AMg. नो खलु मे मते कप्प ... अन्नउत्थिय वा बंदित्त ... तेसि असणं वा पाणं वा ... दाउं वा अनुपवादं वा Uvā. 58; Āv. 63; परिहारकप्पट्टियस्स मिकखुस्स नो कप्प असणं वा पाणं वा ... दाउं वा अनुपवादं वा Vava. 2.21; 8.16; कप्प से तस्स दाउं वा अनुपवादं वा BṛhKapp. 4.13; तेण परं नो से कप्प असणं वा ... दाउं वा अनुपवादं वा BṛhKapp. 4.26.

अनुपवाण (anu-ppadāna < anu-pra-dāna) *n.* giving or offering, AMg. अत्थि णं अंते ? नेरव्याणं सक्कारे ति वा सम्माणे ति वा ... आसणानुपवाणे ति वा Viy. 14.4 (14.32); = 25.7.222 (25.285); Jh. अनुपवाणं सणदि आसणदाणं अनुपवाणं च Mula. 382(5)

अनुपवायव्व (anu-ppadāyavva < anu-pra-dātavva) *adj.* (pol. part.) worthy of being given, AMg. जत्थव्व अनुपवेसमाणे थेरे पासिज्जा तत्थेवाऽनुपवायव्वे सिया Viy. 8.6.4 (0.248)

अनुपवावेत्ता (anu-ppa-dāvetā < anu-pra-dāpayitṛ) *m.* one who causes to be given, AMg. आहाकम्मं णं अणवज्जे ति सयं अन्नमन्नस्स अनुपवावेत्ता (c.f. अनुपवादवत्ता) भवति Viy. 5.6.17 (5.148)

अनुपवाहिणीकरेमाण (anu-ppa-dāhiṇī-karemaṇa < anu-pra-dakṣiṇī-kurvat) *adj.* (pr. part.) circumambulating, keeping the object to one's right side, AMg. तप णं से जमाली खत्थियकुमारं ... सीहासणाओ अम्मुट्ठेत्ता सीयं अनुपवाहिणीकरेमाणे सीयं दुस्सह Viy. 9.83.60 (9.102); तप णं से विजय देवे ... उवागच्छिता बबसायसमं अनुपवाहिणीकरेमाणे अनुपवाहिणीकरेमाणे पुरत्थिमिहेणं दारेणं अनुपविसति Jivabhi. 3.452.

अनुपपेत्त (anu-ppa-denta < anu-pra-dadat) *adj.* (pr. part.) who gives or lends, AMg. जे मिकखू अप्पणो एकस्स अट्ठाए सुइं जाहत्ता अणमणस्स अनुपपेदति, अनुपपेत्तं वा सात्तिज्जति Nis. 1.31; 1.32; 1.33; 1.34 (Ldn.)

अनुपपेमाण (anu-ppa-demāna < anu-pra-dadat) *adj.* (pr. part.) who gives or lends, AMg. तं नो अप्पणा भुंजेज्जा नो अनेसि अनुपपेज्जा, ... अनेसि वा अनुपपेमाणे आवज्जह चाउम्मासियं परिहारद्वारं उवाहयं BṛhKapp. 4.11-12.

अनुपपन्न (an-uppanna < an-utpanna) *adj.* (ppp.) not arisen, AMg. जे मिकखू णवारं अनुपपन्नारं अहिगरणारं उप्पायति Nis. 4.14; उप्पन्नाणुप्पन्ना माया अनुपपन्नो निहत्तव्वा MahāPaco. 21; JM. णाओपवणायअनुपपन्नं कारणं विवि विमुत्पायं AṅgVi. 7.22. cf. अनुपपण्ण.

अनुपपमाण (anu-ppamāna < anu-pramāṇam) *adv.* according to the measure, Apa. तोणीरहं तुमु अनुपपमाण होत्तंति अणिट्ठिय समरि बाण BhaViKa. 289.7.

अनुपपवादं (anu-ppayāum < anu-pra-dātum) *inf.* to give to another (which one has received), JM. नो मे कप्प ... अन्नत्थिय वा ... असणं वा अनुपपवादं ViMaPra. 2.8.

अनुपपवाण (anu-ppayāna < anu-pradāna) *n.* giving to another (what has been received by one), AMg. अनुपपवाणमेत्ति ते विजयं परिजाणिया Sḍy. 1.9.28 (409); अत्थि णं अंते ! पंचिदिवातिरिक्ख-

जोगियाणं सक्कारे ति वा आव पडिंसंताणया ? इत्ता, अत्थि नो नेव णं आस-णाभिगहे ति वा आसणानुपपवाणे ति वा Viy. 14.3.8 (14.38); JM. तं चिय दाणं बहुसो अनुपपवाणं मुणी विति SamSat.(H.) 49.

अनुपपवाहिण (anu-ppayāhina < anu-pradakṣiṇa) *n.* circumambulation, keeping the object to one's right, AMg. तप णं ते आभिओगिया देवा ... विजयं रायहाणि अनुपपवाहिणं करेमाणा करेमाणा ... जेणेव विजय देवे तेणेव उवागच्छंति Jivabhi. 3.443.

अनुपपवाहिणीकरेमाण (anu-ppayāhīni-karemaṇa < anu-pradakṣiṇī-kurvāna) *adj.* (pr. part.) circumambulating (an object of reverence) keeping the same to one's right, AMg. तप णं से विजय देवे ... अलंकारियसमं अनुपपवाहिणीकरेमाणे-अनुपपवाहिणीकरेमाणे पुरत्थिमेणं दारेणं अनुपविसति Jivabhi. 3.449; नंदं पुस्सरिणि अनुपपवाहिणीकरेमाणे Jivabhi. 3.454; बबसायसमं अनुपपवाहिणीकरेमाणे Jivabhi. 3.551; ते आभिओगिया देवा ... विणीयं रायहाणि अनुपपवाहिणीकरेमाणा जेणेव भरहे राया तेणेव उवागच्छंति Jambuddi. 3.208.

अनुपपरोध (an-upparodha < an-uparodha) *adj.* without obstruction or obstacle, Jh. पंचिहेणुपरोध वित्थिणे !... उच्चारदी विसज्जेज्जो ? ज्जा) Mula. 321(5)

अनुपपवत्त- (anu-ppa-vatta- < anu-pra-vartaya-) *v.* to perceive, to grasp, JM. सदिति मणियम्मि जम्हा सब्बवाणुपपवत्तपुदी । तो सब्बं तम्मसं नत्थि तदत्थंतरं विवि ViAvBha. 2207.

अनुपपवाहत्ता (anu-ppa-vāittā < anu-pra-vācayitṛ) *m.* [also अनुपवाहत्ता] one who teaches or instructs, AMg. आयरिय-उवज्जहाणं णं गणंति जे सुत्तपज्जवजाते भारेति ते काले-काले णो सम्मणुपपवाहत्ता भवति Thāna. 5.48(399); 7.6(544); 7.7(544); काले काले सम्मं अनुपवाहत्ता भवह Thāna. 5.49(399)

अनुपपवादपुप्प (anuppavāda-puvva < anupravāda-pūrva) *n.* the ninth Pārva, a portion of the twelfth Aṅga Āgama of Jains called Dṛṣṭivāda, JM. तस्स आसमित्तो सीसो, सो अनुपपवादपुप्पे नेउणियं बत्थुं पवति ĀvTi.(H.) 216b.19.

अनुपपवापमाण (anu-ppa-vāemāna < anu-pra-vācayamaṇa) *adj.* (pr. part.) one who reads (word for word), AMg. तह णं से मागहत्तिवाहिवरं ... सरं णिवहयं पासह ... सरं गेणहह, गेणहत्ता अनुपपवापह, अनुपपवापमाणस्स इमेयारुवे अज्झत्थिय उप्पणे Jambuddi. 3.26 (comm. वर्णानुपूर्विकमेण पठति); 3.29; 3.47; 3.133.

अनुपपवाय- (anu-ppa-vāya- < anu-pra-vācaya-) *v.* to read (word for word), AMg. तप णं से मागहत्तिवाहिवरं ... सरं णिवहयं पासह ... सरं गेणहह, गेणहत्ता णामकं अनुपपवाय Jambuddi. 3.26; 3.47.

अनुपपवाय (anu-ppavāya < anu-pravāda) *n.* [also अनुपवाद] the ninth Pārva, portion of the twelfth Aṅga of Śva. Jains called Dṛṣṭivāda, AM. अस्माकं वत्तवपणं तुम्भं चेव अनुपपवायं अत्थि णं से परियाए Sḍy. 2.7.16 (852); पणरस अनुपपवायंमि (बत्थु पणत्ता) SamavPra. 126.1; पणरस अनुपवादम्मि (बत्थु पणत्ता) NandI. gā.79; JM. आसमित्ते य । नेउणियाणुपपवाय ĀvBha. 132; ViAvBha. 2890; नेउणमणुपपवाय अहिज्जओ बत्थुमासमित्तस्स ViAvBha. 2891.

अनुपपविह (anu-ppavittā < anu-praviṣṭa) *adj.* (ppp.) entered, AMg. आणदस्स गिहं अनुपपविहे Viy. 15.31; बहुलस्स माह-पस्स गिहं अनुपपविहे Viy. 15.47 (15.38); रेवतीय ... गिहं अनुपपविहे Viy. 15.153 (15.122); तंति च णं अंतरंति ... ससय अनुपपविहे Nāya. 1.1.180; ससयं अनुपपविहं पासति Nāya. 1.1.181; से चिहाए ... इंसमं

दारियं गहाव ... अहंनि अनुप्रासिद्धे Nāya. 1.18.44; तं चेव सीयं अनुप्रास-विद्धा Antag. 38; दिव्ये देवानुभावे ... सरीरं गय सरीरं अनुप्रासिद्धे Rāy-Pa. 122; निगंधीय व गहावकुलं पिबवावपडिमाय अनुप्रासिद्धाय BṛhKapp. 8.13; 5.52.

अनुप्रासि (anu-ppavitti < anu-pravṛtti) *f.* presence of something (one after another), JM. सदिति भणिण्डभिन्नद्वयदब्बादत्थतरं तु सामवं । अविसेसओ मरूप सम्बत्थाणुप्रासितीओ ViAvBha. 2190 (comm. अविशेषेण प्रवृत्तिः)

अनुप्रासिअ (anu-ppaviśia < anu-praviśya) *ger.* having entered, Mg. (राक्षस) विओदलेण दुदशाणदश लुहिलं पादुं पडिणादं । तं च अम्हेहिं लक्खोहिं अनुप्रासिअ पादव्वं VeniSam. 3.2.40.

अनुप्रासि- (anu-ppa-visa- < anu-pra-viś-) *v.* 1 to enter, AMg. तप णं से कृणिए राया जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवागच्छइ ... मज्जणघरं अनुप्रासिसि Viy. 7.9.8 (7.176); उदायिस्स कंदियायणियस्स सरीरं विप्पमहामि .. एणेज्जगस्स सरीरं अनुप्रासिसामि Viy. 13.68 (13.101); मज्जणघरं अनुप्रासिइ Nāya. 1.1.65; सत्थवाहपमिणं गिहारं अनुप्रासिसि Nāya. 1.8.58; पोसइसालं अनुप्रासिइ Uvaṇ. 113; 280; बारवरं नयरिं अनुप्रासिइ Antag. 39; एवं खलु अहं ... मियगामं नयरं मज्झं-मज्जेणं अनुप्रासिसामि Vivā. 10; कूडागारसालाए अंतो अंतो अनुप्रासिसि RāyPa. 753; पुरत्थिमेणं तोरणेणं अनुप्रासिसि Jivābhi. 3.443; वाहण-सालं अनुप्रासिसि ĀyārDas. 10.10; जे भिक्खु सागारिय-कुलं अजाणिय अनुच्छिय ... अनुप्रासिसि Nis. 2.47; 2 to overcome, to occupy, AMg. गामाणुगामं रीयंतं अणगरं अकिंचणं । अरइ अनुप्रासिसे (r.l. अनुप्रासेजेज्जा) तं तितिकखे परीसइ Utt. 2.14 [Ldn.]

अनुप्रासिसमाण (anu-ppavisamāna < anu-praviśat) *adj.* (*pr. part.*) entering, AMg. तप णं से कण्हे बासुदेव ... एक्कं पुरिसं .. अंतो गिहं अनुप्रासिसमाणं पासइ Antag. 59; नेरइया ... वहरामयतुंढारं गोमयकीडसमाणारं विउव्वंति, .. अण्णमण्णस्स कायं ... खायमाणा-खायमाणा ... अंतो अंतो अनुप्रासिसमाणा-अनुप्रासिसमाणा वेदणं उदीरंति Jivābhi. 3.111.

अनुप्रासिसित्ता (anu-ppavisittā < anu-praviśya) *ger.* having entered, AMg. सेणियस्स रण्णो भवणवडंसगदुबारेणं अनुप्रासिसि, अनुप्रासिसित्ता .. जेणेव बाहिरियो उवट्ठणसाला तेणेव उवागच्छति Nāya. 1.1.27; कूडागारसालाए अंतो अंतो अनुप्रासिसि, अनुप्रासिसित्ता दुवारवय-णारं पिहइ RāyPa. 753; पुरत्थिमेणं तोरणेणं अनुप्रासिसि अनुप्रासिसित्ता पुरत्थिमिहेण तिसोवाणपडिल्लवणं पच्चोवेहति Jivābhi. 3.443; वाहणसालं अनुप्रासिसि, अनुप्रासिसित्ता जाणारं पच्चुवेक्खति ĀyārDas. 10.10; जे भिक्खु ... सण्णिवेसंसि वा अनुप्रासिसित्ता असणं वा पाणं वा .. पडिगाहेति Nis. 5.34.

अनुप्रासिसित्ताणं (anu-ppavisittāṇaṃ < anu-praviśya) *ger.* having entered, AMg. कूडागारसालं अंतो अनुप्रासिसित्ताणं चिद्धइ RāyPa. 123.

अनुप्रासिस्सा (anu-ppavissā < anu-praviśya) *ger.* having entered, AMg. भिक्खु सुयच्चा तह दिट्ठक्खमे गामं व णगरं व अनुप्रासिस्सा Sāy. 1.13.17 (573)

अनुप्रासेस (anu-ppavesa < anu-praveśa) *m.* 1 entrance (into), indulgence (into), JM. अनुकूलं पवेसो अनुप्रासेसो, थोयं वा पवेसोऽनुप्रासेसो NisCu. 2.410(26); फंससण्ह पुरंदररहसक्याणुप्रासेस व्व Tārā. 80; 2 introduction, JŚ. (विदूषक) मधुरावत्थापदसणीओ भावाणुप्रासेसो Śāk. 78.4(6)

अनुप्रासेत्ता (anu-ppavesettā < anu-praveśya) *ger.* after having caused to enter, AMg. मिहिलं राख्खारिं अनुप्रासेत्तेह, अनुप्रा-

वेसेत्ता गम्भवरएसु अनुप्रासेत्तेह Nāya. 1.8.173; जे भिक्खु अंगाद्वारं अण्णवरंसि अविसेसि सोयंसि अनुप्रासेत्तेत्ता सुक्खयोगे णिग्घापति Nis. 1.9.

अनुप्रासमाण (an-uppasamāna < an-utpaśyamāna = an-utpaśyat) *adj.* (*pr. part.*) not observing, not having thought of, JM. अहं तं कुणुं बावाए जइ नो अन्नत्थ गयं भवे । अनुप्रामाणो'ह भिक्खादी अनुप्रासमाणो किलामए MahāNis. 2.38.

अनुप्रासूय (anu-ppasūya < anu-prasūta) *adj.* (*ppp.*) spontaneously born, AMg. एत्थ पाणा अनुप्रासूया, एत्थ पाणा जावा, एत्थ पाणा संवुद्धा Āyār. 2.1.112(381)

अनुप्रासो (an-uppāo < an-utpāda) *m.* absence of creation or production, not coming into being, JM. ण तनुच्छेदे अनुप्रासो PaṇṇSu. 54.

अनुप्राण (anu-ppāna < anu-prāṇa) *m.* individual life or soul, M. को सम्भाववित्तसो कुमुमादो होर गभगकुमुमस्स । जं कुरुणाणुप्राणा लोओ कुरां च सम्बसामणं MahāMañ. 32 (comm. अनुप्राणनतया जीव-भूततया)

अनुप्राप्य (anu-ppiyam < anu-priyam) *adv.* 1 flattering (words), pleasant (words), AMg. अन्नस्स पाणस्सिहलोदयस्स अनुप्राप्यं भासइ सेवमाणे Sāy. 1.7.20 (Cu. अनुप्रायाणि भाषते-दारिगा कीस न दिज्जइ etc. comm. यद् यस्य प्रियं तत् तस्य वदतोऽनु = पश्चात् भाषते प्रतिशब्दकत्वं); 2 with consent (lit. amicably); JM. अन्नतरस्स निओगा सम्बंसि अनुप्राप्य वा ते तु KappBha. 2144 (comm. अनुमत्या)

अनुप्राप्यभासय (anu-ppiya-bhāsaya < anu-priya-bhā-śaka) *adj.* speaking flattering or agreeable (words), AMg. जे भिक्खु सखेयमागतं वयं कण्णसुइ परस्स बूया । सेऽनुप्राप्यभासय इ मुदे Iaibhā. 27.3.

अनुप्राप्येत् (anu-ppenta < anu-pra-yat) *adj.* (*pr. part.*) continuing, extending, M. जम्मि अविसेणहिअअत्तेणेण ते गारवं बलंगंति । विसममणुप्राप्येत्तो गह्वाण विही खलो होर GaudVa. (Suru : an-ut-pra-yat)

अनुप्राप्येसिद्ध (anu-ppesida < anu-preṣita) *adj.* (*f. -ā*) (*ppp.*) sent, Ś. (अवलोकित्ता) माहवो ... मवरंदुज्जाणं अनुप्राप्येसिद्धो MālaMā. 1.15.9; (चंदी) अजवदीप पउत्तिणिमित्तं अवलोइदा अनुप्राप्येसिद्धा MālaMā. 2.0.7; (वसुधरा) एस कलु विक्रमबाहुणा पपाणो अमच्चो वसुभूदी कंचुइणा सह अनुप्राप्येसिद्धो Ratnā. 4.11.10.

अनुप्राप्येह (anu-ppēha- < anu-prekṣ-) *v.* to reflect, to think, AMg. (महावीरस्स बहवे अणगारा) अप्पेगइया वार्यति, अप्पे-गइया पडिपुच्छंति ... अप्पेगइया अनुप्राप्येहति Uvaṇ. 45; JM. उत्सासित्ते चउवीसत्थयं दुमपुप्फिया सामण्णपुब्बयं च एतं तिण्णि अखलित्ते पडित्ता पच्छा पुब्बाए एते खेव तिण्णि अनुप्राप्येहति ĀvCu. p. 263b.12. cf. अनुप्राप्येह.

अनुप्राप्येहदुव्वल (anu-ppēha-duvvaḷa < anu-prekṣā-dur-bala) *adj.* weak or deficient in reflection or meditation, JM. कालस्यं मुत्तूण इमो अनुप्राप्येहदुव्वले जयणा । अन्नवसहिं अगतिं असत्ती तत्थेक्कु-खेणं VvaBha. 7.271.

अनुप्राप्येहमाण (anu-ppēhamāna < anu-prekṣamāna) *adj.* (*pr. part.*) [also अनुप्राप्येहमाण] reflecting, meditating over, JM. सम्मं पडमाणस्स अनुप्राप्येहमाणस्स सिद्धिमीदंति ... अनुप्राप्येहमाणवत्ता PaṇṇSu. 13; अनुप्राप्येह पडमाणे वा सुमाणे वा अनुप्राप्येहमाणे वा तित्थयरनामगेत्तं कम्मं वंघर JugāJiCa. 119.13.

अनुप्राप्येहा (anu-ppēhā < anu-prekṣā) *f.* 1 grasping, understanding (as against mere reading or recitation), AMg. पंचविहे सज्झाय पण्णत्ते, तं ज्झा — वाक्कया, पुच्छया, परिवट्ठया, अनुप्राप्येहा,

धम्मकहा *Jhāṇa*. 5.220(405); से किं तं सज्जाय, सज्जाय पंचविहे पण्णत्ते, तं जहा — वायणा, पडिपुच्छणा, परिबुद्धणा, अनुपेहा, धम्मकहा *Viy.* 25.7.238 (25.599); धम्मस्स णं ज्ञानस्स चत्तारि अनुपेहाओ पण्णत्ताओ, तं जहा — वायणा, पडिपुच्छणा, परिबुद्धणा धम्मकहा *Viy.* 25.7.245 (25.608); से णं तत्थ वायणाय पुच्छणाय परिबुद्धणाय धम्मकहाय णो अनुपेहाय, कम्हा अनुबज्जो दव्वमिति कट्टु *AnuOg.* 15; 482; वायणा पुच्छणा केव तहेव परिबुद्धणा । अनुपेहा धम्मकहा सज्जाओ पंचहा महे *Utt.* 30.34; करेमि काउत्सग्गं वंदणवत्तिमाय विश्य धारणाय अनुपेहाय बहुभाणीय ठामि काउत्सग्गं *Av.* 5.12(45); धम्मो वा परिहाय गुणानुपेहासु य असत्तो *PindNi.* 604 (comm. गुणं ग्रन्थपरावर्तनं अनुपेक्षा चिन्ता तयोः p. 177a.7; J.M. इरियं न वि सोहेइ पेहायं च संजमं काउं । धामो वा परिहाय गुणानुपेहासु य असत्तो *OghNiBha.* 291; दबुरसरानुपेहा *KappBha.* 2591; 2 reflection, understanding of a topic as a means or effect of concentration or meditation, *AMg.* धम्मस्स णं ज्ञानस्स चत्तारि आलंबणा पण्णत्ता, तं जहा — वायणा, पडिपुच्छणा, परिबुद्धणा, अनुपेहा *Thāṇa.* 4.67(247); अनुपेहाय णं भंते जीवे किं जणयइ, अनुपेहाय णं आउवज्जाओ सत्ताकम्मपयडीओ वणियवधनवदाओ सिदिल्लवधनवदाओ पकरेइ *Utt.* 29.23; 3 reflection or meditation on a number of objects or the objects themselves (which go on increasing upto 12), *AMg.* धम्मस्स णं ज्ञानस्स चत्तारि अनुपेहाओ पण्णत्ताओ, तं जहा — एगाणुपेहा, अणिआणुपेहा, असरणाणुपेहा, संसाराणुपेहा *Thāṇa.* 4.68(247); सुक्कस्स णं ज्ञानस्स चत्तारि अनुपेहाओ पण्णत्ताओ, तं जहा — अणंतवत्तिआणुपेहा, विप्परिणामाणुपेहा, असुमाणुपेहा, अवयाणुपेहा *Thāṇa.* 4.72(247); *Viy.* 25.7.249 (25.612); J.M. तत्तोऽनुपेहाओ लेस्सा लिंगं फलं च नाऊण । धम्मं हाइज्ज मुणी सगयज्जो तोओ सुक्कं *JhāṇSa.* 29; सुक्कज्ञान-सुभाविश्वित्तो चिंत्ये ज्ञानविरोडोवि । णियवमणुपेहाओ चत्तारि चरित्तसंपन्नो *JhāṇSa.* 89; समिहं गुत्ती धम्मो अनुपेहा परिसहा चरित्तं च । सत्तावधं भेया पणितियभेया इ संवरणे *SurSaCa.* 14.71; J.S. अनुबद्धमरणमेगत्तमण-संसारलोयमसुचितं । आसवसंवरणिज्जरधम्मं बोहि च चित्तेजा *BAAu.* 2; अधुव असरणं मणिआ संसारमेगमणमसुत्तं । आसवसंवरणामा णिज्जरलोयाणुपेहाओ *KattiAnu.* 2.

अनुपेहि (*anu-ppehi < anu-prekṣin*) *adj.* reflecting, brooding on, *AMg.* पमीओ परलोयस्स कम्माणुपेहि अप्पणो *Utt.* 5.11. cf. अनुपेहि.

अनुपेहियव्व (*anu-ppehiyavva < anu-prekṣitavya*) *adj.* (pot. part.) fit to be reflected on, worthy of reflection, *JM.* सुप्पणिहणं सम्मं पडियव्वं सोयव्वं अनुपेहियव्वं *PañSu.* 14.

अनुपेहेमाण (*anu-ppehemāṇa < anu-prekṣamāṇa*) *adj.* (pr. part.) reflecting, meditating over, *JM.* अनुपेवं पदमाणे वा सुणमाणे वा अनुपेहेमाणे वा तित्थयरत्तामगतो कम्मं बंधइ *JugāJiCa.* 119.13.

अनुफरिहं (*anu-phariham < anu-parikham*) *adv.* along the ditch or trench, *AMg.* अनुगामं ... अनुफरिहं । से तं अब्बरमावे समासे *AnuOg.* 300.

अनुफरिहा (*anu-pharihā < anu-parikhā*) *f.* a ditch or trench, *AMg.* से अनुकुत्तेसु वा अनुफरिहासु वा ... सखेव ओगहस्स पुब्बाणुज्जवणा विद्धइ *BṛhKapp.* 2.33.

अनुफलिह (*anu-phaliha < anu-parikha*) *adj.* situated in a row or lane (of the Samavasāraṇa), *Ap.* बरो अनुफलिहो य अनुवतो मज्जे विउ आइओ णमो *DhamPer.* 6.6.7.

अनुफास (*anu-phāsa < anu-sparśa*) *m.* touch, effect, *AMg.* लोमस्सेसमणुफा (प्फा) से महे अक्करामवि । से सिआ सखिही-कामे

मिही एम्बरय न से *Dasava.* 0.19.

अनुफुसिय (*anu-phusiya < anu-proñchita*) *adj.* (ppp.) wiped out, *JM.* अनुफुसियकोलतल्लगवाइजल्लवा (सा) ... आगवा आसमपयं *SamarāKa.* 344.5.

अनुबज्ज (*anu-bajjha < anu-baddha*) *adj.* (ppp.) attached, accompanying, *JM.* अनुबज्जवाइगहइअदुक्खसमुच्चदतारअं उम्मिहा *SetuBa.* 11.60.

अनुबज्जमाण (*anu-bajjhamāṇa < anu-badhyamāṇa*) *adj.* (pr. part. pass.) who is attracted by, being spell-bound, *JM.* भयं च कुंथ ... सुरकिंवरपहकर-तुरिय-नीय-वाइयमीससहाणुबज्जमाणो ... पत्तो सहसंबणं *VasuHi.* 345.15; जणेण दिट्ठीहि अनुबज्जमाणो पडिहो अमब्बमणं रायमणसरितं *VasuHi.* 354.9.

अनुबद्ध (*anu-baddha < anu-baddha*) *adj.* (ppp.) 1 attached, addicted to, acquired, *AMg.* परस्स दव्वहरणंमि निचं अनुबद्धे *Nāyā.* 1.2.11; अनुबद्धणिंतरवेयणेषु जमपुरिससंकुल्लेषु *Pañha.* 1.28; 3.17; 8.5; (नेरया) णिचं परमसुभमउल्लमणुबद्धं निरयमवं पच्चणमवमाणा विहरति *Jivābhi.* 3.116; अच्छिनिमीलणमेसं अत्थि सुइं दुक्खमेव अनुबद्धं *ArāhPad.* 846; J.S. अनुबद्धतवोक्कमा खणवसगदा तवेण तणुअंगा *Mūla.* 681(9); णाणावरणादीया मावा जीवेण सुद्ध अनुबद्धा *Pañcatthi.* 20; ६. (सीता) कवोलं अनुबद्धमुदकाअलीविहसिदं ... ण परिचुविदं अजउतेण *UttarāCa.* 3.17.11; *Ap.* सम्मत्तं णरयतिरिक्खहि पुण अनुबद्ध ण जाइ णर *PañāCa.(P.)* 3.6.9; 2 followed up to, accompanied, (to return later on), *JM.* मित्तवरसंतिणं य जणेण निद्वेण तत्थ अनुबद्धा *TarLo.* 1173.

अनुबद्धं (*anu-baddham < anu-baddham*) *adv.* [in epd. closely connected (in a series) one after another] connectedly, continuously, *AMg.* भरहस्स णं रओ ... अद्ध पुरिसजुगाइ अनुबद्धं सिद्धां सम्बदुक्खप्पणीणां *Thāṇa.* 8.36(617); *JM.* दो चत्तारि दसेव य दिक्से ठासीय अनुबद्धं *AvNi.* 530 (comm. संततमेवेति अर्थः)

अनुबद्धचारि (*anu-baddha-cāri < anu-baddha-cārin*) *adj.* accompanying, going with attachment, *AMg.* चंदस्स वा सरस्स वा लेसाणुबद्धचारिणो भवंति *SurPa.* 20.2 (comm. सत्येचन्द्रविम्व-गतप्रमाणुचारिणो भवंति p. 259a.3)

अनुबद्धपिंडियामाण (*anu-baddha-piṇḍiyā-bhāa < anu-baddha-piṇḍikā-bhāga*) *adj.* whose calves are properly formed, *JM.* अनुबद्धपिंडियामाणो ... महारायस्स पुत्तो सीहकुमारो ति *SamarāKa.* 68.8.

अनुबद्धवास (*anu-baddha-vāsa < anu-baddha-varṣa*) *adj.* (season) in which rain is continuous, *JM.* चरइ अनुबद्धवासे न धरेइ य पायपुच्छणयं *UvMā.* 308 (comm. अनुबद्धवर्षे वर्षाकाले p. 471.10)

अनुबद्धविगाह (*anu-baddha-viggaha < anu-baddha-vigraha*) *adj.* who has carried on a quarrel, *JM.* अनुबद्धविगाहो चिय संसत्तवो निमित्तमाएसी । ... आसुरियं भावणं कुणइ *KappBha.* 1915.

अनुबद्धवेर (*anu-baddha-vera < anu-baddha-vaira*) *adj.* who harbours enmity, *JM.* समणधिकरणे पडिणीय लुद्ध अनुबद्धवेरे चउगुत्ता *NisBha.* 6384.

अनुबद्धवेरत्तण (*anu-baddha-verattana < anu-baddha-vairatṭana*) *m.* enmity which is formed, *JM.* जो लो अनुबद्ध-वेरत्तणेण आगतो सो इमाय जयणाय पडिसेविज्जति *NisCu.* 4.293.27.

अनुबद्धवेरोह (*anu-baddha-vera-roi < anu-buddha-vaira-rocin*) *adj.* who likes to carry on enmity, *J.S.* अनुबद्ध-वेरोहं अद्धरेइअवज्जे जीवो *Mūla.* 68(2)

अनुबन्ध- (anu-bandha- < anu-bandh-) *v.* to tie, to bind, to acquire, JŚ. अनुबन्ध बहुपात्रं मञ्जुस्स वसंगदो संतो ŚrāA. (V.) 79; Ś. (सीता) तारं चैव विरपरिचिदाह अवस्तरारं पंचवटीदंशयेण सं संद-भारणि अनुबन्धति UttāB&Ca. 3.6.4.

अनुबन्ध (anu-bandha < anu-bandha) *m.* 1 attachment, bond, addiction, AMg. पडिपिहित्य कामकलं कामवत्स्यासु मुयसु अनुबन्धं BhattaP. 114; कोरं तमावहता रसमिदो कुणर अनुबन्धं ĀrābPad. (V.) 419; JM. अमुणियज्जे वि दिट्ठे अनुबन्धं जाणि कुब्बन्ति SurSuCa. 4.20. अलं ते इमिणा संसारविबद्धयेण तीए उवरि अनुबन्धेण SamarāKa. 279.3; बंसव्वयं च धारह परिगोहो मुयह अनुबन्धं JinadaĀkhyā. 2.196; तओ मुणिणा वि जम्मेतरजणियेवैराणुबन्धेणं वुत्तो राया Erz. 25.11; लोगस्स थम्मस्स यं जं विरुद्धं तव्वज्जणम्मो परमोणुबन्धो Jv&Ku. 1.15; JŚ. अनुबन्धरोस-विगहसंसत्तसो निमित्तपडिसेवी BhaĀra. 153; M. अरंसेणे पुत्तअ सुट्ठु वि नेहाणुबन्धविभारं GaSaSa. 3.36; पाउलभाओ जोआणुबन्धसजमिअसास-पसरस्स GaudVa. 813; सामाअंते वि महीअलम्मि रयणीतमाणुबन्धेण GaudVa. 506; अलमवेरणासंभालापपरिगहाणुबन्धेण Lila. 17; सिविण्यदिट्ठम्मि जणे अनुबन्धो पडह उवहासे Lila. 865; Ś. (सामरिका) किं इमिणा आआसमेत्तकलपणं दुल्लहणपत्तणाणुबन्धेण Ratnā. 2.0.39; Apa. अनुबन्धि तिब्बु पेम्म तवह JaaCa. 2.10.13; जो अनुबन्धु करह ररलपडु BhaViKa. 301.3; 2 consequence (bound after), AMg. ववगयवैराणुबन्धा णं ते मणुया पण्णत्ता Jambuddi. 2.42; पच्छा कहुयविवागा अनुबन्धुहावहा Utt. 19.12 (Śā. अनवच्छिन्नदुःखदयिनः); JM. ताओ ता (भोगफिरियाओ) संमुण्णा पाउणर सुंदरा अनुबन्धेण PaSa. 41; M. इय णिय-मइ मेत्त मुणिज्ज-माण-णिल्लम-सुहाणुबन्धारं (मोहणारं) Lila. 1084; 3 contact, M. आसण्णवासुण्णणुबन्धभावंतकम्मयरं Lila. 1117; (वैतालिक) भूगोले तिमि-राणुबन्धमल्लिणे भूमीधरे व्व डिण. KapMaā. 3.25; 4 continuity, AMg. आउं अज्जवसाणा अनुबन्धो कायसंवेहो Viy 24. gā.2 (comm. अनुबन्धो ति विवक्षितं पर्यायिणाव्यवच्छिन्नेनावस्थानम् p. 808b.14); JM. सत्तद्धमअनुबन्धो पसत्थए केवलम्मि सत्तं UttNi. 230 (comm. अनुबन्धः सातत्त्वेन भवन् तन्-मरणानां प्रशस्तैके पण्डितमरणे); अट्ठाहिया य महिमा सम्मं अनुबन्धसाहिगा केह Pañc&Pra. 8.48 (comm. पूजाविच्छेदगमिका); तित्थयेरे बहुमाणा ... अनुबन्धसुद्धिमाथा रामादीणं अभावा य Pañc&Pra. 8.27 (comm. सातत्त्वेन); अनुबन्धो इह नेओ जगहियविस्ती समावत्ती GurTaVi. 1.39 (comm. उत्तरोत्तरशुभसंतानाविच्छेदलक्षणः); 5 insistence, JM. देव जइ पधं देवस्स अनुबन्धो, ता आसि भारिया न उण संपयं ति SamarāKa. 458.6; 6 composition, M. कालेण सउरिसाण वि क्हाणुबन्धा णिमिहंति GaudVa. 992; अइट्ठदोसा वियसंति संगमे क्हाणुबन्धा कमलायरा इव Lila. 12; 7 a relative or dependant, M. सहं समुक्खाणिअ मेहणीए कंसाभिहं विचणसाणुबन्धं Usañi. 1.11.

अनुबन्धण (anu-bandhana < anu-bandhana) *n.* [also अनुबन्धणा] attachment, tie, bond, AMg. वीयरगायाए णं नेहाणुबन्धणाणि, तण्हाणुबन्धणाणि य बुच्छिज्जति Utt. 29.45; JM. तत्सेव पणसंतरणद्वस्सणु-बन्धणा घडणा Pañc&Pra. 12.45.

अनुबन्धभाव (anu-bandha-bhāva < anu-bandha-bhāva) *m.* continuity, JM. भेए भोगे सयपालणाए अनुबन्धभावे य Pañc&Pra. 5.4 (comm. अनुबन्धस्य भावः सत्ता); णियभूमिगाए सरिसं पत्थं अनुबन्धभावविही Pañc&Pra. 5.44 (comm. अविच्छेदस्य विधानं भवति); सिद्धी जायइ अनुबन्धभावेण YogSa. 6 (comm. उत्तरोत्तराशेषेण)

अनुबन्धसार (anu-bandha-sāra < anu-bandha-sāra) *m.* essence of prerequisites, JM. मा रूस्स णत्थि पत्थं आगमणं सत्त्वधाव-नासो ति । तुट्ठनिवेयणमग्गे सव्वत्थणुबन्धसार ति UvPay. 182.

अनुबन्धि (anu-bandhi < anu-bandhin) *adj.* [f. -णी]

following, coming after, consequent, JM. भणियं च राणा किमणे-णायासमेत्तकलेण अहम्माणुबन्धिणा य सोएण SamarāKa. 127.13; JŚ. अणयारमंडसेवी जम्मणमरणणुबन्धीणि Māla. 74(2); Ś. (कण्ठस) कथं सरसरमणीआणुबन्धिणी इत्थीअणकथा MālaMā. 1.25.8.

अनुबन्धि (anu-bandhi < anu-bandhi) *adv.* continuously, without a break, AMg. अनुबन्धि निरंतरया तिरिउट्ठह य घट्टा मुसळी OghNiBhā. 181 (comm. अनुबन्धि निरन्तरम् p. 108b.18)

अनुबन्धिअ (anu-bandhia < anu-baddha?) Deñi. n. hieup, ब्रिहाए अनुबन्धिअं DeNāMā. 1.44; तुह सत्ति णामकित्तणमणच्छि-आराणुबन्धिअं हरह DeNāMā. 1.43.

अनुबन्धेल्ल (anu-bandhella < anu-bandha-vat) *adj.* treated as an obligation, JM. वेयावक्कं न पडति अनुबन्धेल्लं ति सहसिं पळो । एत्तो एत्थ पयट्ठह धणियं UvPay. 235 (comm. अनुबन्धो अनुगमो अव्यवच्छेद इत्येकोऽर्थः p. 172a.2)

अनुबल (anu-bala) *n.* power of becoming very small, JM. ताहे सा भणइ मम अनुबलं देह काउस्सगो दिण्णो, ताहे सा गया, तित्थयो पुच्छिओ UttNi. 177. Śā. 178a.2.

अनुबल (anu-bala < anu-bala) *n.* re-enforcement, assi-
sting army, JM. नणु इएल्लियाणं चोराणं अनुबलं आगयं VaaHī. 56.11; Apa. समरंणु जेम समाणियर अनुबलु संपेसिउ जाणियइ Jambū-
SaCa. 5.4.17.

अनुबिबिय (anu-bimbiya < anu-bimbita) *adj.* (ppp.) (as if) a reflection (of one's father), Apa लच्छिअं भंकि मरिउ अनु-
बिबिउ, निम्मच्छणउं करेविणु चुंमिउ BhaViKa. 27.8.

अनुबूह- (anu-būha- < anu-būmh-) *v.* to encourage, to augment, AMg. इट्ठाहिं ... वग्गहिं दोषं पि तत्तं पि अनुबूहति Viy. 11.11.25 (11.134); धारिणीए देवीए सुमिणे दिट्ठे ति कट्ठु मुज्जो मुज्जो अनुबूहति Nāya. 1.1.29. cf. अनुबूह-.

अनुबूहमाण (anu-būhamāṇa < anu-būmhat) *adj.* (pr. part.) encouraging, congratulating, praising, AMg. से सेणिय राया ... सत्सिरीयाहिं वग्गहिं अनुबूहमाणे ... एवं वयासी Nāya. 1.1.20. cf. अनुबूहमाण.

अनुब्बण (an-ubbana < an-ulbana) *adj.* not prominent, JM. अनुब्बणकोप्परविभाओ ... सीहकुमारो SamarāKa. 68.11.

अनुब्बड (an-ubbhaḍa < an-udbhaṭa) *adj.* 1 not pro-
truding, AMg. पमया वि य तेसिं होंति ... अनुब्बडपसत्त्वनातपीणकुच्छी Pañhā. 4.8; ताओ णं मणुओ ... वियट्ठणाभा अनुब्बड-पसत्त्व-पीणकुच्छी सण्णयासा Jiv&Bhī. 3.597; Jambuddi. 2.15; M. अविसट्ठपुब्बजुया-
णुम्भडुज्जुओ वयणकमलकयसाहो ... से णासियावंसो Lila. 772; 2 not arrogant, humble, modest, AMg. अनुस्सुयाए णं जीवे अनुब्बडए अनुब्बड विगयसोगे चारित्तमोहणिज्जं कम्मं खवेइ Utt. 29.29; JM. अनु-
ब्बडो अरमसो अनुब्बलमचंचलो (सीसो) AṅgVi. 4.13; Apa. वे वि महम्भड वे वि अनुब्बड PaumCa. (S.) 40.7.11; अविसण्णु अनुब्बडु सुणिय-काउ णरणाहे निज्जइ सेज्जवालु Pañc&Pra. (P.) 6.7.8.

अनुब्बडवेस (an-ubbhaḍa-vesa < an-udbhaṭa-vesa) *m.* not a gaudy dress, JM. अनुब्बडवेसाऽयारस्स णत्थि ते उवइसणिज्जं CaupCa. 7.20; अग्गे ताव वणिया ... अग्गणं संपया वि अनुब्बडवेसगहणेणं ... अलंकारो ति CaupCa. 7.21.

अनुब्बडाओ (an-ubbhaḍāḍova < an-udbhaṭāḍopa) *adj.* who is without a great pomp, humble, JM. मयवं पि — अवलंबिओ अवचलो वियार-रहिओ अनुब्बडाओवो ... अह साहिउं यत्तो KuvMāKa. 80.12.

अनुष्मसुक्क (an-ubbha-sukka < an-ūrdhva-sukka) *adj.* not dried up at the top, JM. वेणुसुद्धी बह्नु अनुष्मसुक्कं अकीडखरय-मित्वादि KaKoPra. 40. 27.

अनुष्मासन (an-ubbhāmagā < an-udbhāmagā) *adj.* (a monk) who does not wander along (for alms), JM. उष्मा-मगः अनुष्मासन-सगच्छ-परगच्छजाणणद्वय । अच्छर तहियं खमओ तत्तस्सइ स एव संघाओ KappBhā. 1839 (comm. अनुष्मासनाणां — मौल्यमे मिश्रा-परिभ्रमणशिकानाम्)

अनुष्मय (an-ubbhiya < an-ūrdhviya = an-ūrdhvikṛta) *adj.* (ppp.) not erected, not hoisted (banners), M. तो ते पण्ड-सोहं अणिमज्जियकुट्टिमं अनुष्मियवदायं ... भवणं Līlā. 682.

अनुभूय (anu-bbhūya < anu-bbhūta) *adj.* (ppp.) experienced, AMg. नो वेव णं मए एणस्स वि बालत्तणे अनुभूय Antag. 41.

अनुभव (an-ubhaya < an-ubhaya) *adj.* neither (true nor false), JŚ. मणवयणाण पउत्ती सञ्चासञ्चुभयअनुभवत्येसु GomSā.(J.) 217.

अनुभववच (an-ubhaya-vaca < an-ubhaya-vacas) *f.* speech which is neither true nor false, JŚ. अनुभववचि वियल-जुदा ओरं (उदओ) GomSā.(K.) 311.

अनुभववयण (an-ubhaya-vayana < an-ubhaya-vacana) *n.* speech which is neither true nor false, JŚ. सेसाणं जोगित्ति य अनुभववयणं तु वियलादो GomSā.(J.) 679.

अनुभव- (anu-bhava- < anu-bbhū-) *v.* [*v.l.* अनुभव] 1 to experience, to suffer, to hear, AMg. नाणाविहारं दुक्खां अनुभवन्ति पुणो पुणो । संसारवक्कालम्मि वाहि-मखु-जराकुले Sdy. 1. 1. 1. 26 [*v.l.* अनु-हवन्ति]; तहिं पि निरयोवमं अनुभवन्ति वेयणं ते Panhā. 3. 21; JM. तेणं चिय पाणिणो गणणाइकंतेवकमनुभवइ । तं पि पि दुक्खनिवहं जं जाणइ केवली सम्मं MaViCa.(G.) 5a. 2(1); कथं राया देवी यं कं वा अवन्तरमनु-भवन्ति KuvMāKa. 10. 27; 2 to undergo, JŚ. उदयगदा कम्मसा जिणवरवसेहिं गियटिणा भणिषा । तेसु विमूढो रत्तो दुट्ठो वा बंधमनुभवदि PavSā. 43; अपदेसो परमाणुं पदेसमेत्तो यं सयमसो जो । शिद्धो वा तुक्खो वा दुपेसादित्तमनुभवदि PavSā. 163; एयुत्तरमेगादी अनुत्सं गिद्धत्तणं च तुक्खत्तं । परिणामादो भणिं जाव अणत्तत्तमनुभवदि PavSā. 164; शिद्धत्तणेण दुगुणो चदुगुणदिणेण बंधमनुभवदि PavSā. 166; 3 to have, to enjoy, to feel, AMg. बहुणि भत्ताणि अणत्तणाय यं छेयइत्ता उववण्णा ... अह अनुभवन्ति ... सोक्खां अणोबमारं कमेण भोत्तण उत्तमारं Samavīra. 95; अस्वावाहं सोक्खं अनुभवन्ति सासयं सिद्धा Vīy. 11. 12. 24 (11. 198); [*v.l.* अनुहुते(ती)]; JŚ. ते पुण उदिणत्तण्हा दुहिदा तण्हादिं विसय-सोक्खाणि । इच्छन्ति अनुभवन्ति यं आमरणं दुक्खसंतता PavSā. 75; Ś. (अनसया) अज्जज्जेव सउत्तला णीमदि ति उअंठासाहारणं परितोसं अनु-भवामि Śāk. 42. 20.

अनुभव (anu-bhava < anu-bhava) *m.* [*v.l.* अनुभव] 1 suffering, undergoing (the effects), JM. उब्बट्टणसुक्करो संघोमो खवणमनुभवो वा वि । अणिकारयम्मि कम्मं निकारय पायमनुभवणं ViĀv-Bhā. 2514; 2 experience, JM. एत्तो यं अप्पमाओ जायइ एत्थमिह अनुभवो पायं PañāPra. 5. 14; अह निउणं परिवित्तसि ता तुक्का वि अनुभवो एत्तो SīlōMā. 77.

अनुभव (anu-bhava < anu-bbhāva) *m.* [*m.c.* shortened] intensity of the karmic bondage, JŚ. सो पयविट्ठिदि-अनुभव-परसरो कउविहो वओ ŚrīKā.(V.) 41 (*v.l.* for अनुभाव cf. विपाकोऽनुभावः TattvārSā. 8. 22)

अनुभवण (anu-bhavana < anu-bhavana) *n.* 1 experien-
cing, JM. तह तुक्कम्मि वि कम्मं परिणामाहकिरिया विसेसाओ । मिण्णोऽ-
नुभवणकाओ जेहो मज्झो जहो यं ViĀv-Bhā. 2060; उब्बट्टणसुक्करो संघोमो
खवणमनुभवो वा वि । अणिकारयम्मि कम्मं निकारय पायमनुभवणं ViĀv-
Bhā. 2514; 2 experience, JŚ. अक्खाणं अनुभवणं वेयणियं Gom-
Sā.(K.) 14.

अनुभवणसण्णा (anu-bhavana-saṇṇā < anu-bhavana-
saṇṇā) *f.* feeling, non-cognitive experience [enumerated
as sixteen — आहार मय परिगह मेहुण सुख दुक्ख मोह वित्तिगच्छा ।
कोह माण माय लोहे सोगे लोणे यं धम्मोहे ĀyārNi. 39]; JM. दव्वे
सद्धितारं मावे अनुभवणजाणणा-सण्णा । मति होइ जाणणा पुण अनुभवणा
कम्मसंजुत्ता ĀyārNi. 38.

अनुभवन्त (anu-bhavantā < anu-bhavat) *adj.* (*pr. part.*)
[*v.l.* अनुहवन्त] 1 experiencing, suffering, undergoing, AMg. तहिं तहिं चैव जम्मण-सरणाणि अनुभवन्ता ... समेति Panhā. 1. 32; 2 feel-
ing, JM. तओ इत्थीरयण-सुणंदाय पाणसु पइंतीय साइसयं अलग-फासमनु-
भवन्तेण काउमारदं नियाणं संभूयणं Erz. 32. 23; 3 enjoying, Ś. (चित्र-
देखा) इला, एत्तो मणोरहलद-पिआ-समाअम-सुहं अनुहवन्तो उवहोअक्खमे
ओआसे चिट्ठिदि Vikramo. 3. 9. 14.

अनुभवमाण (anu-bhava-māṇa < anu-bhavat) *adj.* (*pr. part.*) experiencing, feeling, AMg. तए णं से णंदि ... सायासोक्ख-
मनुभवमाणे विहरइ Nāyā. 1. 13. 27.

अनुभवसिद्ध (anu-bhava-siddha < anu-bhava-siddha) *adj.* [also अनुहव] proved by one's own experience, JM. आया
अनुभवसिद्धो, गम्मइ तह चित्तचेयणाइहिं (comm. स्वसंवेदनज्ञानानुभूतः p.
221) SamSat.(H.) 60; Ś. (रोहक) तिलेण विणा तिद्धीवणेण अनुहव-
सिद्धं अभिबणं करेसि RamMañ. 1. 40. 2.

अनुभवि (anu-bhavi < anu-bhavin) *adj.* (one) who
possesses experience, who experiences or knows, JM. तदुवरमेडवि
सरणो भव्वावारेडवि नोवळंमाओ । इदियभिन्नस्स मई पंचगवक्खणुमविणो
व्व ViĀv-Bhā. 1658.

अनुभविअ (anu-bhavia < anu-bbhūya) *ger.* having felt
or experienced, Ś. (विदूषक) जदा दुसुखिदो होमि तदा अण्णदव्व-
चित्तापराधीनदाय सव्वं दासीए उतेहिं लंविदमोदएहिं दिट्ठपण्णेहिं अनुभविअ
आभासआमि Nāyā. 1. 26. 4.

अनुभवितं (anu-bhaviṃ < anu-bhavitum) *inf.* to ex-
perience, to suffer, AMg. वेअणा अनुभवितं जे संसारम्मि अणत्तए
Utt. 20. 31. cf. अनुभवितुं.

अनुभविक (anu-bhaviṃ < anu-bhavitṭ) *m.* one who ex-
periences or enjoys, M. भेणूणं पाउणो ते तहिमनुभविकं णंदिआए रसाणं
ŚrīKāv. 5. 12.

अनुभवित्ता (anu-bhavitā < anu-bbhūya) *ger.* having
experienced or suffered, AMg. ओसण्णयिक्कणारं दुक्खां अनुभवित्ता
Panhā. 1. 29.

अनुभविद (anu-bhavida < anu-bhavita = anu-bbhūta) *adj.* (ppp.) experienced or felt, Ś. (देवी) अज्ज मए भेरवाणं तुक्का
पसायण अपुव्वं संविहाणअं अनुभविदं बहिणिआए दंसणेण KapMañ.
1. 34. 10.

अनुभविदव्व (anu-bhavidavva < anu-bhavitavya) *adj.*
(*pot. part.*) which has to be experienced or enjoyed, Ś. (भियंवदा) इमाए अब्भुववत्तीयं सुद्धा दे भत्तुणो मेहे अनुभविदव्वा राअलच्छी
Śāk. 44. 18(4)

अनुभवविदुः (anu-bhaviduḥ < anu-bhavitum) *inf.* to bear, to put up with, Ś. (सीता) न सहसि ईदिसं जीजलोअ-परिवत् अनुभवविदुः UttāRāCa. 7.15.4. cf. अनुभवविदुः.

अनुभव (anu-bhava < anu-bhavya) *adj.* who is to attain liberation soon, [noted in PSM.]

अनुभाइय (anu-bhāiya < anu-bhāyika) *adj.* pertaining to the intensity of the Karmans, Apa. चउ भेउ बंधु भासइ जिणेसु, पडिडिदि अनुभाइय पयसु CandappaCa.(Y.) 11.25.2.

अनुभाग (anu-bhāga < anu-bhāga) *m.* [the word comes from the root bhaj- with its original meaning 'to divide' and with anu- to distribute and comes to mean to rule, to control, to be powerful etc. (cf. bhaga a Vedic god). In Prakrit it has developed the additional meaning of 'power, capacity' and as applied to Karman, its intensity, strength to produce good or bad effects. In this sense it is a synonym of the other word anu-bhāva, and the commentarial tradition takes them as *parāyāya* of each other], [also अनुभाज] 1 maturity of strength, intensity, rise and fruition of Karman, AMg. तमाणु-भागं अनुवेदयता दुक्कसि दुक्खी इह दुक्खेण Sūy. 1.5.1.16(315); जीवाणु-भागं सुविचित्वेता आहारिया अणुविहीण सोहि (v.l. सोहि न विवागरे Sūy. 2.6.15(821)) दुइविवागेसु ण ... कम्मणं पावगाणं पाव-अनुभाग-कल-विवागा SamavPra. 99; अनुभागो कतिविहो कस्स Viy. 1.4.1 (MV.); सिद्धाणंतमागो य, अनुभागा भवेति उ । सव्वेसु वि पयसगं सव्वजीवि अरुच्छियं Utt. 33.24; तम्हा पयसि कम्मणं अनुभागे विवाणिया । पयसि संभरे वेव खण्णे य जए गुहे Utt. 33.25; JM. ठिइवंधज्जवसाया, अनुभागा जोगछेयपलिभागा । दुण्ह य समाण समया Paḍḍi.(D.) 82 (comm. 'अनु-भागाः' ज्ञानावरणादिकर्मणां अघन्यमध्यमादिभेदभिन्ना रसविशेषाः); JŚ. जहणयं द्विदिवंधज्जवसाणद्वानं सव्वमंदाणुमागं SaṭṭAg. 4.2.6.272; सइ भवंध उप्पणणाणदरिसी ... इडिडि जुदि अनुभागं ... जाणदि पस्सदि SaṭṭAg. 5.5.98; पेज्ज-दोस-विहत्ती द्विदिअनुभागे च बंधगे वेव KasāPa. 3; 13; इय कम्मबंधणं पयसिठिइपयडिमेवमणुभागं । जाणतो वि ण मुंचइ सो वेव जइ मुदो SamSa. 290; पयडि-द्विदि-अनुभागपदेसबंधेहि सव्वदो मुको Pañcattth. 73; पयडि-द्विदि-अनुभागपदेसबंधेहि बज्जिदो अप्पा NiySā. 98; सव्वे पडिडिदिओ अनुभागपदेसबंधठाणाणि । जीवो मिच्छत्तवसा भमिदो पुण भावसंतारे BāAṇu. 29; जोगा पयडिपदेसा ठिदिअनुभागं कसायदो कुणदि Mūla. 244(5) = GomSa.(K.) 257; पयडि-द्विदि-अनुभागपदेस-बंधो य चउविहो होइ Mūla. 1227(12); पेक्कं ठिदिखंडपणकाले अनुभाग-समाणि पाडेर ŚrāA.(V.) 519; पयडि-द्विदि-अनुभागपदेसभेदा दु चउविहो बंधो DavSam. 33; सव्वेसि कम्मणं सत्ति-विवाओ हवेइ अनुभाओ Katti-Ann. 103; 2 effulgence, splendour, miraculous power (caused by the intensity of the Karmans), AMg. तत्थ णं दो देवा महिड्डिया जाव महज्जुइया महाणुभागा महायसा महाबला महासोक्खा Thāpa. 2.271; दिव्वे देवाणुभावे छडे Thāpa. 3.183 [MV.] (comm. अनुभागः अचिन्त्वा वैक्रियकरणादिका शक्तिः p. 144a.4); ईसाणे देविंदे ... दिव्वं देवाणुमागं ... उवदंसिता ... पडिणय Viy. 3.27 [Ldn.]; ईसाणस्स देविंदस्स ... दिव्वं देवाणुमागं दिव्वं तेवेस्सं असइसाणा ... बद्धायेति Viy. 3.50 [Ldn.]; गोयसा ! पभू णं पयमेगे अक्कावाहे देवे पयमेगेस्स पुरिसस्स पयमेगेसि अच्छि-पसंसि ... दिव्वं देवाणुमागं ... उवदंसेत्तय Viy. 14.114 [Ldn.]; बहवे असुरकुमारा देवा ... महासोक्खा महाणुभागा हारविराहयवच्छा (comm. महानुभागा अचिन्त्वाशक्तियुताः p. 50a.2) Uvav. 33.

अनुभागकम्म (anubhāga-kamma < anubhāga-karman) *n.* Karman with respect to its intensity, AMg. दुविहो कम्मे पण्णवे,

तं जहा — पयसकम्मे य अनुभागकम्मे य Viy. 1.4.6 (1.190) (comm. संविद्यमानताविषयो रसस्तादृशं कर्मानुभावाकर्म p. 65a)

अनुभागगमा (anubhāgagga < anubhāgāgra) *n.* the initial state of intensity or intensity itself (of Karman), JŚ. गिप्पसा रुदासमाणो अनुभागगगेण वयण्णगेण । दसा कमेण अहिवा गुणेण गिप्पसा अणत्तेण KasāPa. 77 (comm. दस्य अगसरो समुदायत्ववाच्यो । अनु-भागसमूहो अनुभागगं ... अथवा अनुभागो वेव अनुभागगं)

अनुभागद्वान (anubhāga-tthāna < anubhāga-sthāna) *n.* occurrence of the intensity (of Karman), JM. अनुभागद्वानेसु अणंतरपरविमत्तीहि भावप्पि वापरो सो सुहुमो सव्वेसुण्णकमसो PaḍḍiSam. (C) p. 23h. v. 75; JŚ. अनुभागद्वाना जीवत्स ण उव्वठाणा वा NiySā. 40.

अनुभागनिमित्त (anubhāga-nimitta < anubhāga-nimitta) *n.* the cause of the intensity of the Karmans (i.e. the passions), JŚ. परिणमदि सण्णि-जीवो विविह-कसाएहि ठिदि-णिमित्तेहि । अनुभाग-णिमित्तेहि य वइतो भाव-संतारे KattiAnn. 71.

अनुभागनामनिहत्ताउय (anubhāga-nāma-nihattāyua < anubhāga-nāma-nisiktāyuska) *n.* [also अनुभागनाम] the Karman determining the life span, a variety of *nāmakarman*, the karmic particles determining the intensity of which are arranged in an order determined by their functional order, AMg. छव्विहे आउयबंधे पण्णत्ते, तं जहा — जातिनामनिहत्ताउय ... पदेस-नामनिहत्ताउय अनुभागनामनिहत्ताउय Viy. 6.8.27 (6.153) (comm. निवत्तं निवत्तं निवत्तं कम्मपुद्गलानां प्रतिसमयमनुभवमाधरचना p. 280 1.10) = Paṇṇav. 6.122(690); SamavPra. 176.

अनुभागबंध (anubhāga-bandha < anubhāga-bandha) *n.* kind of karmic bondage determining the intensity of (pleasurable or painful) experience, JŚ. जं तं बंधविहाणं तं चउव्विहं पयडिबंधो, द्विदिबंधो, अनुभागबंधो पदेसबंधो चेदि SaṭṭAg. 5.6.797.

अनुभागबंधज्जवसाणद्वान (anubhāga-bandhajjhasāṇa-tthāna < anubhāga-bandhādhyavasāna-sthāna) *n.* the state of mental activity causing the bondage of intensity, JŚ. एतो अनुभागबंधज्जवसाणद्वानपरुक्काण SaṭṭAg. 4.2.7.197.

अनुभागबंधठाण (anubhāga-bandha-tthāna < anubhāga-bandha-sthāna) *n.* state of the (soul) determining the intensity (of the karmic bondage), JM. ततो असंखगुणिवा अगणिक्काया उ तेसि कायठिई । ततो संजम-अनुभागबंधठाणाणिउसंखाणि PavSāro. 1051 (comm. अयानुभागबंधस्थानानीति कः शब्दायः ? उच्यते, तिष्ठत्यस्मिन् जीव इति स्थानम् अनुभागबन्धस्य स्थानमनुभागबन्धस्थानम्)

अनुभागसंकम (anubhāga-sānkama < anubhāga-sānkama) *n.* transition of intensity (from one type of Karman to another), JM. अनुभागसंकमसमा अनुभागुवसामणा गियट्ठिमि । संकम-पयसतुहा पयसउवसामणा वेत्थ KamPay.(Ś.) 6.71.

अनुभागसंतकम्म (anubhāga-santakamma < anubhāga-satkarman) *n.* existence of Karman having intensity, JM. मूदुत्तरपणइययं चउव्विहं संतकम्ममवि नेयं KamPay.(Ś.) 7.1.

अनुभागोदय (anubhāgodaya < anubhāgodaya) *n.* the operative state of intensity (of a Karman), JM. अनुभाणु (गो)-दओ वि जहण नवरि आवरणविषवेवाणं । संजलणलोमसम्मसाण य गंयमाव-लिगं KamPay.(Ś.) 6.5; अनुभाग (गो)दओ वि उदरिणा तुहो PaḍḍiSam.(C.) 5.104.

अनुभाव (anu-bhāya < anu-bhāga) *m.* intensity of the Karmans, JŚ. कम्मस्सुवयं जीवं अवरे कम्माणुभावमिच्छति । तिब्बतप-
संस्कृतगुणेहिं जो सो हबदि जीवो SamSā. 41; जीवस्स गत्ति वगो ण
कम्माणा नेव फल्लया करे । णो अज्झप्पट्ठाणा नेव य अनुभावठाणाणि SamSā.
52; Apa. चउव्विहपवडि-ठिदिहिं अनुभाव-पयसहिं विविधवंधहिं ... कम्म
अणारकालु ... आवर PaNāCa.(P.) 6.17.1. cf. अनुभाग, अनुभाव.

अनुभाव (anu-bhāva < anu-bhāva) *m.* result, conse-
quence, effect, AMg. सातावेयगिज्जस्स णं कम्मस्स सत्तविधे अनुभावे
पणत्ते, तं जहा — मणुणा सदा ... बरसुहता Thāna. 7.143(584); असाता-
वेयगिज्जस्स णं कम्मस्स सत्तविधे अनुभावे पणत्ते, तं जहा — अमणुणा सदा
... बरसुहता Thāna. 7.144(584); समा (v.l. समया) णुभावेण ... खरपरस-
पूलिमइला ... भयंकरा वाया ... बाहिंति Viy. 7.6.31 (7.117); केणं बडुति
... दो, परिहाणी केण होति ... । कालो वा जोग्घो वा केणुभावेण चंदस्स
Jivābhi. 3.828.16; SāraP. 19.22.16; इरिवासं णं वासे तत्थ तत्थ देसे
तहिं तहिं बहवं खुड्डा खुड्डियाओ, — एवं जो सुसमाए अनुभावो सो चेव
अपरिसेहो वत्तवो Jambuddi. 4.83; चयणोववाते ? उचते ? सुरिया कति
आहिया ? अनुभावं कं व से वुते ? एवमेयारं बीसरं SāraP. 1.6.5; एवं
बडुति चंदो ... फालो वा जोग्घो वा, एयणुभावेण चंदस्स SāraP. 19.22.20;
छणं पि कम्मलेसायं अनुभावं सुणेह मे Utt. 94.1; जीवो अणाइनिहणो
तम्मावणभावो य संसारे । सिमं सो भाविज्जर मेलगदोसाणुभावेण OghNi.
775; 776; 777; JM. गिययाणुभावसरिस्सं सुहमसहं जं कयं पुरा कम्मे । तं
इदंति अहण्णा जीवा KuvMāKa. 30.30; पसे य उचियकालं महापुरिस-
कम्माणुभावेण जाओ से दोहली SamarāKa. 61.7; अणं च दूसमाप्पु-
भावाओ सुयं KālKa. 50.25; तप्पुणाणुभावेण ... तद्विवाणिणा जकवेण
... जलं सितो ... आसासिओ Erz. 21.31; अनुकंया निव्वेओ एरणि अनु-
भावा इच्छाणिं ViyVi. 17.8; JŚ. गेण्हदि देवो वेहं सुचरिदकम्माणुभावेण
Māla. 1053(12); M. णीससह व विसम-विसाणुभाव-दर-वुम्मिरो जल्लो
GaudVa. 475; गेण्हति कंठफस्सायं कव्वि रअणीजलाणुभावेण । विहगावल्लग-
रअसंणिवेस-गल्लआयं बीयारं GaudVa. 1176; णिच्चवइ व वरसरिजल्लुसार-
परियड्डियाणुभावेण Jāla 242; 1266.

अनुभाव (anu-bhāva < anu-bhāva) *m.* intensity of the
Karmans, AMg. आहकम्मं णं मुजमाणे ... सत्त कम्मपगडीओ मंदाणु-
भावाओ तिब्बाणुभावाओ पवरेइ Viy. 1.436 [Ldn.]; उववाएण व सायं
नेरइओ देवकम्मणा वावि । अज्झवसाणनिमित्तं, अहवा कम्माणुभावेण Jivābhi.
3.129 6; कति फाडी कइ बंधति कतिहि व ठाणेहिं बंधण जीव । कति वेदइ
य पयडी अनुभावो कतिविहो वस्स Pannav. 23.92.1(1604); कम्मस्स
जीवं बद्धस्स पोगलपरिणामं पप्प कतिविहं अनुभावं पणत्ते । ... दसविहं
अनुभावं पणत्ते, तं जहा — सोयावरणे ... फासविण्णाणावरणे Pannav.
23.13(1679); अनुप्पेहाए (सत्त कम्मपगडीओ) तिब्बाणुभावाओ मंदाणु-
भावाओ पवरेइ Utt. 20.23; JM. पयइठिरपसाणुभावमिहं मुहासुवविहत्तं ।
जोगाणुभावजणियं कम्मविभागं विगित्तेजा JhāṇSā. 51; दन्वगुणवित्तपज्जव-
मवाणुभावे अभावपरिणामे । जाण चउव्विहमेवं ĀvBhā. 203 (comm.
भवस्य नरकादेः अनुभावः तीक्ष्णमदुःखादिः) cf. अनुभाग.

अनुभाव (anu-bhāva < anu-bhāva) *m.* majestic lustre,
splendour, power, authority, (powerful) personality, AMg. पासंतु ता मे ... दिव्वं देवाणुभावं लद्धं पत्तं अभिसमण्णाणयं Thāna. 3.362
(183); 4.434 [Ldn.]; 3.360 [Ldn.]; Viy. 3.1.16 (3.17); 3.51
[Ldn.]; दिव्वे देवाणुभावे किण्णा लद्धे किण्णा पते Uvās. 107; लोणाणु-
भावणित्तं जोतिसन्धं भणति अरहता JōlaKa. 12; महड्डिए महज्जुरए
महव्वेले महावसे म्हाणुभावे म्हासुक्खे Kapp.(J.) 14; JM. एवं म्हाणुभावं
अज्झ तापमंतिणो मंदिरे सरिरड्डिरं करेइ Erz. 9.8; अवस्सं रिस्सिक्कणाणुभावेण
अवरेण चेव संपजिस्सइ एवं Erz. 61.34; Ś. (अदिति) संभावणीआणु-
P. D. 42

भावा से आफिदी Śak. 100.6; (सीता) एसो अनुभावसोहगमेसपरिसेस-
धूसरसिरी ... अज्जउत्तो आलिहिदो UttāRāCa. 1.32.1.

अनुभावअप्याबहुय (anubhāva-appā-bahuya < anubhāva-
alpa-bahutva) *m.* few or more cases of the given intensity
(of the Karmans), AMg. चउव्विहं अप्याबहुए ... अनुभाग(?) व अप्या-
बहुए पदेसअप्याबहुए Thāna. 4.290(296) (comm. अनुभागं प्रति अल्प-
बहुत्वम् 222a.5)

अनुभावउदीरणोवकम (anubhāva-udiraṇovakkama <
anubhāva-udiraṇopakrama) *m.* the beginning of the
process of activity with reference to intensity, AMg. उदीरणोव-
कमे चउव्विहं पणत्ते, तं जहा ... अनुभावउदीरणोवकमे, पदेसउदीरणोवकमे
Thāna. 4.293(296) (comm. प्राप्तिरन्येन रसेन सहाभातोदयो रसो यो
वेद्यते सा अनुभागोदीरणेति ... उपक्रमस्तु प्रकृत्यादित्वेन पुद्गलानां परिणमन-
समर्थ जीववीर्यमिति p. 221b.9)

अनुभावउवसामणोवकम (anubhāva-uvāsāmaṇovakkama
< anubhāvopasāmanopakrama) *m.* the beginning of the
process of suppression of the intensity, AMg. उवसामणोवकमे
चउव्विहं पणत्ते, तं जहा — पणतिउवसामणोवकमे . अनुभावउवसामणोवकमे
Thāna. 4.294(296)

अनुभावओ (anubhava-o < anubhāva-tah) *adv.* as a result
of, JM. छम्माणिणं सुययाणुभावओ जायजाइसरणेणं ... पव्वज्जा जेण
पडिवक्का GanSādNa. 24.

अनुभावकम्म (anubhāva-kamma < anubhāva-karman) *n.*
Karmans with respect to its intensity, AMg. दुविहं कम्म
पणत्ते, तं जहा — पदेसकम्मं चेव अनुभावकम्मं चेव Thāna. 2.265(79);
चउव्विहं कम्मं पणत्ते, तं जहा — पण्डीकम्मं ... अनुभावकम्मं, पदेसकम्मं
Thāna. 4.604(302) (comm. यस्य अनुभावो यथावद्वरसो वेद्यते तन्नुभावतो
वेद्यं कर्मानुभावकर्म)

अनुभावग (anubhāva-ga < anubhāva-ka) *adj.* having
the intensity (of Karmans), JŚ. अवरे अज्झवसाणे सुतिव्वमंदाणु-
भावणं जीवं । मण्णति SamSā. 40 (comm. तारतम्यानुभावस्वरूपं शक्ति-
माहात्म्यं गच्छति इति तीक्ष्णमन्दाणुभावग्रस्तं जीवं मन्यन्ते)

अनुभावणामनिहाताउय (anubhāva-nāma-nihattāuya <
anubhāva-nāma-nidhattāyus) *n.* duration of life which is
(serially) united with or fused with the nāmakarman in its
aspect of intensity, [nihatta is taken to mean 'to be fused
with' or united with unit by unit], AMg. छव्विहं आउव्वं पणत्ते,
तं जहा — जातिणामणिहाताउय ... अनुभावणामनिहाताउय Thāna. 6.166
(536); एवं एतेणं अभिलवेणं जाव अनुभावनिहाताउयं Pannav. 6.113
(672); Viy. 6.8.27.

अनुभावणिगाइय (anubhāva-nigāiya < anubhāva-nikā-
cita) *adj.* immobilised as regards intensity, AMg. चउव्विहं
णिगाइय पणत्ते, तं जहा — पणतिणिगाइय ... अनुभावणिगाइय Thāna. 4.299
(296)

अनुभावणिधत्त (anubhāva-nidhatta < anubhāva-nidha-
tta) *adj.* arranged in order (of fruition) of the intensity (of
the Karmans), AMg. चउव्विहं णिधत्ते पणत्ते, तं जहा — पणतिणिधत्ते,
ठित्तिणिधत्ते अनुभावणिधत्ते, पयसणिधत्ते Thāna. 4.298(296)

अनुभावनिहाताउय (anubhāva-nihattāuya < anubhāva-
nidhattāyus-ka) *n.* (Karmans) determining the duration of
life-period, arranged in the order (of its fruition), AMg. एवं
एतेणं अभिलवेणं जाव अनुभावनिहाताउयं । एवं एते छप्पि य अप्याबहुदंढगा

जीवादीया भाणियव्वा Pennar. 6.129(692)

अनुभावबंध (anubhāva-bandha < anubhāva-bandha)

m. a kind of Karmic bondage determining its intensity, AMg. चउव्विहे बंधे पणत्ते, तं जहा — पणत्तिबंधे ठितिवंधे, अनुभावबंधे, पदेसबंधे Thāṇa. 4.293(296) (comm. अनुभावो विपाकः । तीव्रादिरसमेदो रस इत्यर्थः । तस्य बन्धोऽनुभावबन्धः); Samar. 4.5.

अनुभावबंधणोवक्कम (anubhāva-bandhanovakkama < anubhāva-bandhanopakkama) *m.* beginning of the Karmic bondage as regards its intensity, AMg. बंधणोवक्कमे चउव्विहे पणत्ते, तं जहा — पणत्तिबंधणोवक्कमे ठितिवंधणोवक्कमे अनुभावबंधणोवक्कमे पदेसबंधणोवक्कमे Thāṇa. 4.292(296)

अनुभावविपरिणामणोवक्कम (anubhāva-vipariṇāmanovakkama < anubhāva-vipariṇāmanopakkama) *m.* the beginning with the transformation of the intensity (of the Karmas), AMg. विपरिणामणोवक्कमे चउव्विहे पणत्ते, तं जहा — ... अनुभावविपरिणामणोवक्कमे Thāṇa. 4.295(296)

अनुभावसंकम (anubhāva-sāmkama < anubhāva-sāmkrama) *m.* transition or change of intensity (from one type to another), AMg. चउव्विहे संकमे पणत्ते, तं जहा — पणत्तिसंकमे ठितिसंकमे अनुभावसंकमे पणत्तिसंकमे Thāṇa. 4.297(296)

अनुभावि (anubhāvi < anubhāvin) *adj.* experiencing, Ś. (सानुमती) कि. उण जहालिहिधानुभावी एसो Śāk. 81.5.

अनुभास- (anu-bhāsa- < anu-bhāṣ-) *v.* to repeat what is already said, AMg. मिलक्खु अमिलक्खुस्स जहा गुत्ताणुभासरे । ण हेउं से विजानाति भासियं तसुभासरे Sūy. 1.1.2.15; तं चक्खु लोणसिंह णायगा तु, मग्गासुभासंति हित पयणं Sūy. 1.12.12(546); JM. साहूणं अनुभासरे आयरिणं तु भासप. संते VavaBhā. 3.154; ताहे तेसु उट्ठिणसु विंशो अनुभासरे, तं सुणेह ĀvTi (H) 311a.3; अनुभासरे गुरुवयणं अक्खरपदवज्जं परिसुद्धं ĀvBhā. 249.

अनुभासण (anu-bhāsaṇa < anu-bhāṣaṇa) *n.* repeating what is already said, JM. साहिज्जवयणवायणअनुभासणंदिसकालसंवरण । अनुपणमणुसासणपूयणमभेतरं पणं VavaBhā. 3.151.

अनुभासणा (anu-bhāsaṇā < anu-bhāṣaṇā) *f.* exact repetition, JM. (सोही) सा पुण सुद्धणा जाणणा य विणयाणुभासणा चव । अनुपालणा विरोही भावविमोही भवे छट्ठा ĀvNi 158b; सोही सुद्धणा जाणणा य विणएणुसासणा चव । ViĀvBhā. comm. on 2720.

अनुभासणासुद्ध (anu-bhāsaṇā-suddha < anu-bhāṣaṇā-suddha) *adj.* pure due to correct repetition, AMg. पंचविह पञ्चखाणे पणत्ते, तं जहा — राद्धणमुद्धे, विणयमुद्धे, अनुभासणासुद्धे, अनुपालणासुद्धे, भावमुद्धे Thāṇa. 5.221(466); Jś. अनुभासदि गुरुवयणं अक्खरपदवज्जं कमविमुद्धं । पोसविमुद्धी सुद्धं एवं अनुभासणासुद्ध, Māla. 643.(7)

अनुभासंत (anu-bhāsanta < anu-bhāṣamāna) *adj.* (pr. part.) [also अनुभासयंत], repeating after another, JM. गिण्हति सयं गहीय काळे विणएण सम्मगुवत्तो । अनुभासंतो पञ्चत्थु जाणतो जाणत्तसगाते PañcāPra. 5.6; दिट्ठो य तेण पञ्चधारण साहूण सुत्तयमणुभासयंतो सिद्धिकुमारो SamarāKa. 184.5.

अनुभासमाण (anu-bhāsamāna < anu-bhāṣamāna) *adj.* (pr. part.) repeating after another, JM. विंशस्स सुणइ पासेसुभासमाणस्स वक्खणं ViĀvBhā. 2512.

अनुभासय (anu-bhāsa-ya < anu-bhāṣa-ka) *adj.* who repeats (what is already spoken), JM. गुरवो वि तदुवइत्तस्स चव अनु-

भासया नवर । अरहंत-गुरुवज्जसायभावओ तस्स गणहराणं पि ViĀvBhā. 2517.

अनुभासा (anu-bhāsa < anu-bhāṣ [bhāṣ-ā Inst. sg.]) by repetition, Jś. विणएण तहणुभासा हवदि य अनुपालणाय परिणामे । एइ पञ्चखाणं चउव्विधं होदि णादव्वं Māla. 641(7)

अनुभित्ति (anu-bhitti < anu-bhitti) *f.* a nearby wall, AMg. ते अनुतुत्तुसु या अनुभित्तिस्स वा .. ओगाहस्स पुव्वाणुववणा चिट्ठइ अहालदमवि ओगाह BphKapp. 3.37.

अनुभुज- (anu-bhuñja- < anu-bhuj-) *v.* to enjoy, Apa. करि जयकार तु अनुभुजे सुत्तु भिक्खु होहि दहगीवहे PaumCa. (S.) 12.10.9.

अनुभूह (anu-bhūi < anu-bhūti) *f.* realization, M. मणय-मयी णिविहवे गिअसंकोप भअम्मि ताणमइ । कवल्लिअवीसविअप्पा अनुभूई वावि मंतसद्धत्थो MahāMañ. 49.

अनुभूहमय (anu-bhūi-maya < anu-bhūti-maya) *adj.* of the nature of direct knowledge, JM. कम्मे तुह संवेहो मज्झसि तं ताणयोयराइय । तुह तमणुमाणसाहणमणुभूहमयं फलं जस्स ViĀvBhā. 1611.

अनुभूद (anu-bhūda < anu-bhūta) *adj.* experienced, Jś. सुदपरिनिदाणुभूदा सव्वस्स वि काममोगबंधवहा Samā. 4; जे भोगा खलु केई देवा माणुमित्तया य अनुभूदा Māla. 710(8), Ś. (देवी) बहुणि अणुभूद-आणि इमस्सि राअउले अनुभूदाणि PratiYau 2.10.2; (तिदायक) एवं अनुभूदपत्तिवपणमादी अहं MudrāRā. 159.2.

अनुभूय (anu-bhūya < anu-bhūta) *adj.* (ppp.) [f. -ā] experienced, enjoyed, AMg. तओ पच्छा अनुभूयकल्लोणे ... पव्वस्सत्तसि Nāya. 1.1.110; Antag. 3.70; 3.71; अनुकलपेम्मिवाहिं सद्धिं अनुभूया सयण-संपओगा Pañhā. 9.10; बहुसो सुहमणुभूयं न य सुहत्तण्हापरिच्छिण्णा MahāPaec 64; JM. अनुभूया मे भयुणो सिरी VasaHi 175.3; एवं कम्मवाहिगहिह अनुभूयजम्माइवये PañSu. 40; 39; अनुभूया उअगरसा KappBhā. 3421; अनुभूया पिअरसा KappBhā 3480; भम परोक्वे किं तप अनुभूयं Erz. 9.29; Jś. तमणंतगुणं पि ण पयसमयसिद्धाणुभूयसोक्ख-मम ŚrāĀ(V.) 538.

अनुभूयपुव्व (anu bhūya-puvva < anu-bhūta-pūrva) *adj.* experienced previously, already enjoyed, AMg. कहिं णं मेअ मय अयमेयारुवे अगिसंभवे अनुभूयपुव्वे Nāyā. 1.1.169; AnuOg. 92.68 (r.l.), JM. एअ कोअ अनुभूयपुव्वरज्जो विहल्लेयतो Erz. 66.5.

अनुभूस- (anu-bhūsa- < anu-bhūṣaya-) *v.* to adorn (with one's presence), Ś. (सखी) कीस दाणि महाराओ आसणवेदि ण अनुभूसेदि VontSam. 2.29.5.

अनुमअ (anu-maa < anu-mata) *adj.* (ppp.) agreed to, approved, accepted, Ś. (यत्रधार) अनुमअ इअं अम्हाणं SinMāñ. 1.6.5

अनुमइ (anumai < anumati) *f.* name of a queen, Apa. गणिचल्लु वि सत्थियसुरइरुद्दु णिविडि वि हुउ अणुमइतणउ MahāPu.(P.) 61.3.12.

अनुमह (anu-mai < anu-mati) *f.* permission, consent, approval, JM. वारावणमभियोगो परस्स इच्छस्स वा अणिच्छस्स । काउं सयं परिणते, अणिवारण अनुमती होइ NisBhā. 589; एतेहिं कारावण अनुमतीं वयरम्मि गुत्तरो दोलो भवति NisBhā. 2.25.12; पेढी वूमीकम्मे निसंवतो अनुमई दोसा KappBhā. 1783; अत्राणाणमुवगमजयणाहजओ अवज्जविरइए । एगव्वयाइ चरिमो अनुमइमितो ति देसजई KamPay.(Ś.) 5.28; अनुमइविरओ य जई दोणइ वि कण्णाणि दोणि न उ तईयं KamPay.(Ś.) 5.29; इय करणकारणाणुमइविसयमणुचित्तणं चउअयेयं JhāṇuSay. 23; इकासीई सा कण्णकारणाणुमइताहिआ होइ ŚrāPraSu. p. 37b; अइ

गाम सुओ मि चि बज्जिओ बावि परिहरइ कज्जं । इति वि हु सुहसीलज्जो परिहज्जो अनुमती मा सा GurTaVi. 3.152; सा वि तस्साणुमए तदेव बीबाहिता Erz. 23.20; अनुमङ्गलेण ताओ, जायाओ तुज्ज जायाओ JinadaAkkhya. v. 337; नेव य एवं भंति आगच्छेज्जसि इरियावहिब-अणुमएपसंगाओ KaKoPra. 92.8; Aps. अनुमइ देह ण पुच्छियव दसमउ जिणउवइहु SāDhaDo 16.

अनुमइओ (anu-maio < anu-mati-tah) *adv.* by virtue of assent to or approval of (something), JM. दम्ब-थयारिहत्तं सम्मं पाऊण मयवओ तम्मि । तह य (उ) पयइताणं तम्भावाणुमइओ स य (वेव) PañcāPra. 6.49 (comm. तद्भावानुमतिः द्रव्यस्तवप्रवृत्तिलक्षणार्थानुमोदनात् जिनभावाणामनुमोदना भवति p. 124b.)

अनुमग (anu-magga < anu-mārga) *n.* 1 way which someone follows, path taken by someone, M. (Acc.) अनुमग-मुकगया से अन्ने वि हु कुवलयवलीए समं Lila. 900; तुह दंसण-सुह-संपत्ति-काळसो एह अनुमगं Lila. 1154; सो जत्थ जत्थ वच्चा अनुमगं जाइ तत्थ तत्थेव JinadaAkkhya. 92.105; (inst.) JM. तओ अनुमगेण चलिओ कती तयामिसुं Erz. 7.22; सीहो विल्लगो अनुमगेण कुमारस्स Erz. 20.26; अनुमगेणुप्पओ भणिणीए विमोयणट्ठाए SurSuCa. 5.114; एवं विचित्तयंती अनुमगेणेव चलिया इं SurSuCa. 4.142; तो ते आउह-हत्या पढाविया कुमारपेसिया पुरिसा । बहवे अनुमगेणं गणियाए मयणरेहाए MuSuvraCa. 181; Aps. (Loc.) पिउ चवर अनुमगिं नंपर धरणि BhaviKa. 46.11; कित्तिसेण अनुमगि पवत्तर BhaviKa. 310.5; अनुमगं तहो पविणहरं कुर सोणइएहिं मुक्क णिवकुक्कुर JaaCa. 3.35.3; (in epd.) M. वंचुइ-अनुमग-गया रायकुमारी तहिं पत्ता Lila. 739; तो तक्खण-रायाणत्त-दारवालाणुमग-संलग्गो Lila. 141; 2 according to a (particular) way (Inst.) Jā. तत्थ हि पंचहियारा नेया सुत्ताणुमगेण ŚraA.(V.) 219.

अनुमगओ (anu-magga-o < anu-mārga-tas) *adv.* 1 following the way taken by some one, M. पडिअस्स अ रुवइणो पडिओ अनुमगओ सुमित्तातणओ SetuBa. 14.32; JM. अनुमगओ य पत्तं साहुजुयल्यं CaupCa. 13.34; 2 according to the way taught, AMg. उप्पसाणुप्पका माया अनुमगओ णिहंतस्वा MahāPacc. 21; Marāy-Vi. 203 = JM. VavaBha. 10.472.

अनुमगगामि (anu-magga-gāmi < anu-mārga-gāmin) *adj.* who follows the way, Mg. (राक्षस) तइश अनुमगगामिणो ... इह एव मे शग्गलोओ तुमुलओ हुवीअदि VeniSam. 3.2.33.

अनुमगगारि (anu-magga-cāri < anu-mārga-cārin) *adj.* [also 'यारि'] a follower of the path, one who follows the way afterwards, Jā. गाणाणुमगगारि णिब्बाणपुरं बज्जि धीरो Pañcāthi. 70; Aps. इउं तुज्जु कुमर अनुमगगारि KarCa. 7.3.2.

अनुमगजायय (anu-magga-jāya-ya < anu-mārga-jāta-ka) *adj.* [also अनुमगजात, अनुमगजाय, अनुमगजाय] born after (someone), AMg. महीए अनुमगजाए मल्लदिबे नामं कुमारē Nāya. 1.8.115; पंचणं पुत्ताणं अनुमगजायया सुसुमा नामं दारिया Nāya. 1.185; मियदेवी मियापुत्तस्स दारगस्स अनुमगजायए चत्तारि पुत्ते सव्वालंकारविभूसिए कोइ Vira. 14; JM. तस्स अनुमगजातो फगुरविस्सतो AvTi.(Malay.) II. 391b.10.

अनुमगयार (anu-magga-yara < anu-mārga-cara) *adj.* one who follows the way, Aps. संजायउ तहि अनुमगयार JaaCa. 2.6.8.

अनुमगलग्ग (anu-magga-lagga < anu-mārga-lagga) *adj.* (ppp.) pursuing, in the wake of, following after, M. छाजाणुमगलग्गो तुरिअं छिण्णाअवो व्व मलउच्छंणो SetuBa. 6.33; भवाणु-

मगलगा पेच्छति दसावणं पवेगमणिवहा SetuBa. 15.6; JM. (मत्तहत्ती) सरोसरत्तच्छो । मज्झाणुमगलग्गो कमेडुं अइगओ सिग्वं Dhutt. 1.22; Aps. अरु निहत्सेण अनुमग-लग्गु GayaSam. 2.8.

अनुमज्जा (anu-majjanam < anu-majjanam) *adv.* after the bath, M. इय दर-चक्खिय-महराणुविद्ध-संबोलपरिमलो हरइ । अनुमज्जा-माहरणावलंभणो से पिया-सत्थो GandVa. 781 (comm. अनुमज्जनं मज्जनोत्तरकालम्)

अनुमज्जिता (anu-majjittā < anu-majjya) *ger.* having put together, JM. एवं जे जे भावा जहिं जहिं हुति पंचमु गईसु । ते ते अनुमज्जिता दम्बपमाणं नप धीरा JivSa. 166.

अनुमण- (anu-mana- < anu-man-) *v.* to accord consent or approval, Aps. वंदणु णिदणु पडिक्कणु पुण्हं कारण जेण । करइ वरावइ अनुमणइ एक्कु वि णाणि ण तेण Paramapp 2.64.

अनुमण (anu-mana < anu-manas = anu-mati) *n.* (abstaining from) giving consent or approval (= tenth pratimā), Jā. दंसण-वय-सामाज्य-पोसह-सचित्त-रायभते य । वंभारंभ-परिगह-अनुमण-उद्धिदं देसविरदो [? दे] य CarPa. 21; = BāAp. 69; = ŚraA.(V.) 4.

अनुमणचित्त (anu-mana-citta < anu-mana-citta = anu-mati-citta) *adj.* (a monk) who is inclined to give consent or approval (of cooking or getting food cooked for him), Jā. पयणं व पायणं वा अनुमणचित्तो ण तत्थ बीहेदि । जेमंतो वि सघादी ण वि समणो दिट्ठिसंपणो Māla. 930(10)

अनुमणग (anu-manāga < anu-manana) *n.* the thought of giving consent or approval, Jā. पयणं पायणमणुमणं सेवंतो ण वि संजदो होदि Māla. 934(10); जो अनुमणं ण कुणेदि गिहत्थ-कज्जेसु पाव-मूलेसु । भवियव्वं भावंतो अनुमण-विरओ हवे सो हु KattiApu. 388; पुट्ठो वा अपुट्ठो वा ... अनुमणं जो ण कुणइ सो सावगो दसमो ŚraA.(V.) 300.

अनुमणंती (anu-manantī < anu-manantī) *adj.* (f.) (pr. part.) thinking of, reflecting on, JM. रोयामि अणोरमयं (?) रमणुम्मोयणमणुमणं [? णं] ती TarLo. 1015.

अनुमणविरअ (anumana-viraa < anumana-virata) *adj.* who abstains from giving consent, Jā. जो अनुमणं ण कुणेदि गिहत्थ-कज्जेसु पाव-मूलेसु । भवियव्वं भावंतो अनुमण-विरओ हवे सो हु KattiApu. 388.

अनुमण- (anu-maṇṇa- < anu-manyā-) *v.* [v.l. अनु-मज्ज-] to assent, to concede, to permit, AMg. अम्मापियरो ... अकामां चैव जमास्सिस्स खत्तियकुमारस्स निक्खमणं अनुमणित्था Viy. 9.33.45(179); थावच्चा गाहावइणी ... अकामिया चैव थावच्चापुत्तस्स दारगस्स निक्खमणमनुमज्जित्था Nāya. 1.5.19; जाया य पुत्ता ण हवंति ताणं को णाम ते अनुमज्ज एव Uth. 14.12; JM. अहं पि भारहे बासे साम्णो विहरमाणे अनुमण्णे ति MaViCa.(G.) 17a.11; अनुमण्ह जं अहं भणित्त्सं ति KavMaKa. 216.32; Jā. किरियासु णाणुमण्णिदि हवदि हि सो णट्ठ-चारित्तो PavSa. 3.65; Ś. (शकुन्तला) इदो अण्णदो ण वो गंतुं अनुमण्णे जवो असहाइणि मिह Śak. 36.8.3; (Pischel); (मन्दारिका) अनुमण्णंतु मं महाणुमाआ MālaMa. 1.36.19; (मानुमती) अनुमण्णदु मं अजउत्तो VeniSam. 2.16.5; (सुन्दरक) अनुमण मं मुहुत्तअं VeniSam. 4.9.215; Aps. मामहं सालिमहंतवयणं सुणिवि मुणिवि अनुमण्णिवि सयणं BhaviKa. 43.1; किउ अम्हरं [? हं] विउ अनुमण्णिवि BhaviKa. 44.6; अनुमण्णंवि बोहइ खयरराउ JambāSaCa. 7.7.8.

अनुमण्णा (anu-maṇṇā < anu-manyā) *f.* [haplology ?] [also अनुमज्जा] consent to or acceptance or approval of (a sin-

ful act), AMg. साउं पञ्जतं आयेण काले रिउक्खमं निहं । तत्तुणविकत्थ-
णाए अणुजमाणेऽपि अणुमन्ना PindNi. 128; JM. आहाकम्मियमादी संख-
मादीसु होति अणुमण्णा । रक्खे अम्मावासे उवरिं दोसे पक्खेस्सं KappBhā.
3159; 5355; नियएहि ओसेहिं, कोह भणेज्जा करेमस्सं किरियं । तत्सज्जणो
य धामं, नाउ भावं च अणुमन्ना KappBhā. 1981.

अणुमण्णिय (anu-maṇṇiya < anu-manyita = anu-ma-
ta) *adj.* (ppp.) approved, accepted, permitted, Apa. पं परि
दिपि पिपि अणुमण्णितं BhaviKa. 89.4; अणुमण्णित नत्थि पमाय दिसि
JambhāCa. 2.8.11; अणुमण्णित तं मुणियुगवेहिं JambhāCa. 2.13.8.

अणुमण्णियगमण (aṇumāṇṇiya-gamaṇa = anumata-ga-
mana) *adj.* one who has agreed to his going (being taken
along), JM. ततो एवंविहेहिं सउणेहिं अणुमण्णियगमणो इव नीणियो वेयालेय
VasūHi. (H.) 179.9.

अणुमत्त (anu-matta < anu-mātra) *adj.* slight, very small
(in quantity or degree) (*lit.* of the size of an atom), JM. पिवि-
त्तागं पिसुणत्तं अणुमत्तं जस्स दीसए नेव BhuvKevCa. 1609; Apa. पुण-
विहीणउ अणुमत्तु वि सुक्खु ण पावइ SudCa. (N.) 6.11.24.

अणुमद (anu-mada < anu-mata) *adj.* (ppp.) desired or
agreed, Ś. (धात्री) अणुमदो अय्येण जोओ ति Aviaa. 2.6.18;
(अनसुया) जथा अहं पेक्खामि तथा तस्स अणुमदं भवे Śak. 38.12;
(चित्रकेखा) अणुमदं मे Vikramo. 2.11.5.

अणुमदि (anu-madi < anu-mati) *f.* assent, approval, Jā.
पडिसेवा पडिसुणं संवासी चेव अणुमदी तिविहा Māla. 414(5)

अणुमंतव्व (anu-mantavva < anu-mantavya) *adj.* (pot.
part.) that has to be conceived or thought of, conceivable,
JM. सच्चिदोबोक्कदाणुसरणओ तद्विओऽणुमंतव्वो ViāVāBhā. 1660;
Apa. अणुमंतव्वउ विदधामि सउं, जिह अण्णा तिह पर गणउ सउं Dham-
Par. 10.7.10.

अणुमंता (anu-mantā < anu-mantṛ) *m.* one who consents
or approves, Jā. पाहं देही ण मणो ण चेव वाणी ण कारणं तेहिं । कत्ता
ण, ण कारयिदा अणुमंता नेव कत्तीगं PavSa. 160; पाहं पायय-
मोपो तिरियथो मणुयदेवपञ्जाओ । कत्ता ण हि कारइदा अणुमंता नेव कत्तीगं Niv-
Sā. 77; 78; 79; 80; 81.

अणुमन्न (anu-manna < anu-manya-) *v.* to assent, to
approve, to admit, AMg. इगतीस मिद्धुणे अणुमन्ने सव्वसिद्धाणं
ĀrahPaḍ. 303; को णाम ते अणुमन्नेज्ज एयं Utt. 14.12; JM. अणुमन्नसु
अवियणं च मज्झ संजममहारहाहणं SupāCa. 1.341; भसज्जं पि हु मंसं
देहं अणुमन्नइ य जो जस्स । सो तस्स मग्गल्लगो वक्खइ नरयं न संवेहो Jambu-
Ca. (H.) 16.127; न य छज्जीविनिकायोवमहल्लवं गिहस्थावन्थमणुमन्नंति साहुणो
KaKoPra. 6.28; सहलीयुरु मणुयत्तं अणुमन्नसु रज्जसामितं AkkhāMa-
Ko. 105.10; ता तं अणुमन्नह तुहं Erz. 25.21.

अणुमन्निअ (anu-mannia < anu-manya) *ger.* having
complied with, AMg. सम्ममणुमन्निअ तवं अपावभावो पुणो भणइ
Bhadda' 23.

अणुमन्निद (anu-mannida < anu-manyita = anu-mata) *adj.* (ppp.) permitted, M. (राजा) देवीए अणुमन्निदोमि RāmMāñ.
3.10.

अणुमन्त्रिय (anu-manniya < anu-manyita = anu-mata) *adj.* (ppp.)
1 approved or permitted, AMg. एवं लोए पलित्तम्मि
जराए मरणेण य । अत्ताणं तारइस्सामि तुम्हेहिं अणुमन्त्रियो Utt. 19.23;
2 affirmed, JM. समत्थ-संवेण य अणुमन्त्रियं KāliKa. (Bhav.) 272.16;
Apa. ता अणुमन्त्रिय नियसुहिण मयणायणदुवारि SaṅKuCa. 483.0. of.

अणुमन्त्रिय.

अणुमन्त्रिवि (anu-mannivi < anu-manya) *ger.* having
thought of, having considered, Apa. उज्जउ तुम्ह तणं आयदिमि,
फिउ अम्हं चित्तु अणुमन्त्रिवि BhaviKa. 44.6.

अणुमन्नेवि (anu-mannevi < anu-mānayitvā = anu-mā-
nya) *ger.* having persuaded, having won over, Apa. मावहं
सालि महंतरवयणं सुणिवि सुणिवि अणुमन्नेवि सयणं BhaviKa. 48.1.

अणुमय (anu-maya < anu-mata) *adj.* [f. -ā] (ppp.)
approved, permitted, allowed, agreeable, AMg. अम्हं एगे पुत्ते
इहे वंते . बहुमए अणुमए Viy. 9.33.35 (9.169); सेणियस्स रणो धारिणी
नामं देवी होत्था इहा वंता . बहुमया अणुमया Nāyā. 1.1.17; 1.5.20;
अम्हं एगे पुत्ते इहे वंते . अणुमए Antag. 3.68 [Ldn.]; सव्वस्स अणु-
मयाओ (सुंदरीओ) Paṇḍā. 4.8; अहं विजयस्स खतियस्स पुत्तं इहा ...
अणुमया आसी Vira. 20; जं पि य इमं सरीरं इहं वंते वियं . अणुमयं ...
चरमेहिं ऊसासणीमासेहिं कोलिरामि Uvaṇ. 87; अज्जगस्स अहं णत्तुए होत्था
... सम्मए बहुमए अणुमए RāyPa. 750; इह खउ जिणमयं जिणाणुमयं
जिणाणुलोमं Jivābbi. 1.1; 3.597; भासा चउप्पगारा, दोणि य भासा
अणुमयाओ Paṇḍā. 11.30 (869 gā. 192); सा णं तस्स भारिया भविस्सइ
इहा वंता . बहुमया अणुमया Nirayā. 3.128; जं पि य इमं सरीरं ... इहं
वंते . अणुमयं ... जावज्जीवाए कोलिरामि ĀurPaḍ. (I) 11; भत्तपरिजं
तुम्हाणुमयं पवज्जामि BhaddaP. 35; अं पि धम्मकिचं, तं सव्वं अणुमयं
मज्झ CauSar. 25; 26; से किं तं उववायनिज्जुसिअणुमये ? उरसे निदेसे व
निग्गमे ... समोयारणाऽणुमए AṇuOg. gā. 133; इय जीवमजीव य सोक्खा
सद्धिकण य । सव्वनयाण अणुमए रमेज्जा संजमे मुणी Utt. 36.249; वासा-
वासं पज्जोसवियाणं . तहप्पगारां कुलां अणुमयां भवति जन्थ से णो कप्पइ
अदक्खु वत्तए Kapp. (S.) 19; अत्थि णं थरणं तहारावाणि कडाणि ...
अणुमयाणि भवति Vava. 3.9; JM. कलमोयेण अ पयसा अंतं च समाव
अणुमयं जस्स VavaBhā. 10.461; तदणुमए चेव ठास्यव्वं MaViCa. (G.)
17a.1(2); अणुमयमिणमन्नेहिं वि सुनुद्धिवयणं असेसंमंतीहिं KaKoPra.
10.22; अण्णइ संवंधवसा जह संवंधित्तं अणुमयं ते SaṇḍaTa. 3.20; मज्झे
राय. 36 पडित्तिकण कोवागमाणुमय । नामाथरिणं हि समं करिअ विचारं विचार-
रहिणं GaṇSudSa. 66

अणुमयत्थ (anu-mayattha < anu-matārtha) *m.* approved
or acceptable meaning, JM. भावामं पि य दुविहं, वयणामं चेव णो य
वयणामं । वयणाम अणुमयत्थं, आमं ति हि जो वदे वक्कं KappBhā. 844;
'कामं' अणुमयत्थं, 'खउ' सदी इमं अवधारति NisCu. 4.309.27.

अणुमर (anu-mara < anu-mṛ-) *v.* to die, to die after
somebody, to immolate oneself, AMg. इय पारंपरमरणे अणुमरइ
सहस्ससो जाव PindNi. 274, तस्यं पंडियमरणं जं केवलियो अणुमरंति Āur-
Paḍ. (V) 35; दंसणनाणसहगओ पंडिअमरणं अणुमरस्सं ĀurPaḍ. (V.)
46; JM. आओ अणुमज्जयसासणेण विहिणा अणुमरामि KappBhā. 12-22
(comm अनु पश्चात् संल्लेनाद्युत्तरकाय मरणं प्रतिपद्येष्टम्); जो तेहिं समं
एगमवि रत्ति वसइ सो तेण अणुमरइ Āv. (Malay.) II p. 395a.10; अम्मो
मा भण अलियं एक्कं अणुमरेज्ज जइ तं सि KuVMaKa. 263.18; Jā.
दंसणनाणसहगदो पंडियमरणं अणुमरस्से Māla. 75(2); तस्यं पंडियमरणं जं
केवलियो अणुमरंति Māla. 2.59(59(2)); M. अणुमरिहि व मरंतं दन्तिअहि
व जिअंतराहवं जणअसुआ SetuBa. 14.55; Ś. (r) (पुरुष) एसा बीरमादा
समलविणिहं पुत्तं सुणिअ ... अणुमरदि VeniSām. 4.9.11.

अणुमरण (anu-marana < anu-marāṇa) *n.* self-immola-
tion, dying with or after somebody (on the funeral pyre),
M. अणुमरण-यणालिण विअम-सुह-सिज्जिरीय GaSaSa. 5.7; अणुमरण-
पथिआए पञ्चागज-जीविए पिअअममि GaSaSa. 7.33; गहिआणुमरण-अदक्ख-

विधाओ व गाअ-गारीओ GaudVa. 479; Aps. अनुमरण करणु कायरहं कोइ BhaViKa. 225.4.

अनुमरंती (anu-maranti < anu-mriyamānā) *adj.* [*f.* (*pr. part.*) immolating, one who dies after (somebody), JM. पडमसिरी अनुमरंती महया किच्छेण वि धारिया परियणेण KaKoPra. 24.84.

अनुमहतर (anu-mahatara > anu-mahattara) *m.* [also अनुमहतर, अनुमहयर] officer next in order to the mahattara officer, JM. महतर अनुमहतरण ललियासण कदुअ दंडपसिण व KappBha. 3574; तहियं तु असण्हिए, अनुमहतरतो धुरे ठाति KappBha. 3575; महतर अनुमहयरण ललित्तासण कदुअ दंडपसिण व NisBha. 1194; अनुमहतरतो धुरे ठाति NisBha. 1195; मूलमहत्तरं असण्हिते जो पुच्छ-णिजो धुरे ठावति सो अनुमहत्तरो NisCa. 2.144.19.

अनुमहंत (anu-mahanta < anu-mahat) *adj.* small or big, JŚ. जीवा पुणलकाया धम्माधम्मा तरेव आयासं। अतिवत्तमिह य णियदा अणणमहया अनुमहंता Puñcatthi. 4.

अनुमाण- (anu-māna < anu-mānaya-) *v.* to consult with, to win over, Ś. (शकुन्तला) भूओ वि सहीअणं अनुमाणहस्सं Śak. 85.9(2)

अनुमाण (anu-māna < anu-māna) *m.* [from mā- cf. anumāna Kāthaka. 39.2] knowledge based on something similar, analogical knowledge, (*lit.* thinking after something), AMg. दोहमयमायलोमा उत्सवं वडुअ मणुस्साणं। कूडतुलकूडमाणा तेणणु-माणेण सुवं ति Tund. 72; दोहि छायाणुमाणप्पमाणेहि ओमाण SāraP. 9.3; M. जाणंती कीस तुमं तुलेसि सेस-पुरिसाणमाणेण परं SetuBa. 11.88; Ś. (शकुन्तला) अत्ताणो हिअआणुमाणेण पेक्खसि Śak. 60.14(5); Aps. तेसु वि सहस्रिज्जाणुमाणु थितु तिरियलोउ रज्जुय पमाणु PaumCa. (S.) 1.11.4; सत्यमेहु ... पेविखवि णरवर भणइ ... एयहु अनुमाणे जिणहो भवणु कारावमि जेण संसारमहणु PaNaCa. (P.) 2.2.4.

अनुमाण (anumāna < anumāna) *n.* [usually from mā- to measure, cf. अनुमा, better from man- 'to think'] inference, conclusion drawn by a logical process, AMg. केसिंवि तक्काइ अनुज्झमावं खुहुं पि गच्छेज्ज असहणे। आयुस्स कालातिवारं वधातं लद्धाणु-माणे य परेसु अट्टे Sdy. 1.1.13.20(576); अहवा हेज्ज चउच्चिहं पत्तसे, तं जहा — पच्चक्खे अनुमाणे ओवस्से आगमे Thāna. 4.504(336); पमाणे चउच्चिहं पण्णत्ते, तं जहा — पच्चक्खे अनुमाणे ओवस्से आगमे Vly. 5.4.26 (5.97); अनुमाण-हेउ-दिट्ठत्ताहिया वयविवागपरिणामा NandI. gā 68; नाणणुणप्पमाणे चउच्चिहं पण्णत्ते, तं जहा — पच्चक्खे अनुमाणे ओवस्से आगमे ApsOg. 436; अनुमाणे तिथिहं पण्णत्ते, तं जहा — पुच्चवं, सेसवं, दिट्ठसाह-म्मवं ApsOg. 440; JM. अनुमाणहेउदिट्ठत्ताहिया वयविवागपरिणामा। हिअनिस्सेसफलवई बुद्धी पारिणामिआ नाम ĀvNi. 427a.6; परोक्खमिह तमणुमाणं व ViĀvBha. 90; भिज्जइ जं नागमोऽणुमाणाओ ViĀvBha. 2007; अत्थि ति निव्विगण्णो जीवो नियमाउ सइओ सिद्धी। वम्हा ? सुद-पयत्ता घटखरणिमाणुमाणाओ DasaveTi. (H.) p. 126a. gā 26; आगास-पडाणुमाणाओ DasaveTi. (H.) 130a. gā 45; 46; पच्चक्खेणुमाण-पमाण-चउच्चं च अणे वियारंति KuvMāKa. 34.20; पच्चक्खेण विउत्ते ण य सारसिणं अनुमाणं ण उवमाणं KuvMāKa. 55.28; जं दव्वमदिट्ठगुणं गुणेगेदेसेण दिट्ठ-गुणदेसेणगुणम्मइ तं दव्वं जाण अनुमाणं TarLo. 1820; इदियं पच्चक्खं परोक्खमणुमाणमाहअं होइ SarvaSa. 12; अनुमाणमंतरं परोक्खगुणवत्तणं नेहे PubCa. 1.100; JŚ. जं जाणिज्जइ इदिय-बावार-काय-विट्ठाहि। तं अनुमाणं मण्णदि तं पि णयं वडुविहं जाण KattiAps. 267; M. णिअआणुमाणपीसंक्क हिअअ वे विरम एसाहे GāSaSa. 4.45; ओच्छिणं पच्चक्खं ओच्छिणं

तम्मुहं च अनुमाणं MahaMañ. 5; Ś. (विदूषक) ण हि पच्चक्खे बारणे चिक्कारेण तस्स अनुमाणं SiñMañ. 2.23.47; Aps. अणु होइ अनुमाणि सिद्धउ JsaCa. 3.22.5; केसिउ कहमि मुणहु अनुमाणे जम्मइ अप्पाणउ अप्पाणे JambūSaCa. 11.3.7.

अनुमाणहस्ता (anumānaittā < anumānayitvā) *ger. (caus.)* after having inferred, AMg. दस आलोयणादोसा पत्तत्ता, तं जहा — आकंपत्ता अनुमाणहस्ता जं दिट्ठं वायरं व सुहुमं वा। छत्रं सदाउलयं वडुजण अव्वत्ता तस्सेवी Thāna. 10.70(732) = Vly. 25.7.191 (25.532) (comm. अनुमाणहस्ताति अनुमान्य, अनुमानं कृत्वा p. 910b.10); आसमसंसियाणि व वडुई सत्तसयाइ अनुमाणहस्ता ... उत्तराभिमुहस्स महपत्थायं पत्थावेत्तए Niraya. 97; JM. आकंपत्ता अनुमाणहस्ता जं दिट्ठं वायरं च सुहुमं वा ViMāPra. 96.5(52)

अनुमाणगम्म (anumāna-gamma < anumāna-gamya) *adj. (pot. part.)* known from inference, JM. न य सोऽनुमाणगम्मो जम्हा पच्चक्खपुच्चवं तं पि ViĀvBha. 2005.

अनुमाणिताण (anu-mānittāna < anu-mānya) *ger.* after having taken the consent, AMg. एवं सो अम्मायियरं अणुमाणिताण बहुविहं। ममत्तं छिदई Utt. 19.86 [v. l. अनुमाणेत्ताण]

अनुमाणिय (anu-māṇiya < anu-mānita) *adj. (ppp.)* accepted, agreed upon, AMg. आकंपिय अनुमाणिय जं दिट्ठं वायरं व सुहुमं च BhaĀrā. 562 = MāKa. 1032(11)

अनुमाणेउ (anu-māneum < anu-mānayitum) *inf.* to convince, to persuade, JM. अनुमाणेउ रायं सण्णायग णिहमाण विज्जादी। पच्छाकण्डे चरित्ते जहा तहा नेव सुद्धो उ YavaBha. 1.89.

अनुमाणेऊण (anu-māneūṇa < anu-mānya) *ger.* after having inferred, AMg. अनुमाणेऊण गुहं एवं आलोयणं ĀrāhPaḍ. (V.) 350.

अनुमाणेदूण (anu-mānedūṇa < anu-mānya) *ger.* having inferred (known by inference), JŚ. अनुमाणेदूण गुहं एवं आलोचणं तदो पच्छा BhaĀrā. 472.

अनुमाय (anu-māya < anu-mātra) *adj.* of the size of an atom, little, AMg. अनुमायं पि मेहावी मायामोसं विवज्जए Dasave. 5.2.40 (comm. अनुमात्रमपि स्तोत्रमात्रमपि); सत्तिहिं च न कुव्वेज्जा अनुमायं पि संजए Dasave. 8.24.

अनुमायव्व (anu-māyavva < anu-mātavya) *adj. (pot. part.)* worthy of being known by inference, inferable, JM. (अप्पा) अनुमायव्वो अगेज्जो इदियगुणहिं TarLo 1326

अनुमालिवि (anu-māliivi < anu-mālitvā = anu-māla-yitvā) *ger.* having turned into garlands, Aps. कमलई खुडिवि पुणवि अनुमालिवि BhaViKa. 68.8. (cf. Marathi माळणे)

अनुमाविअ (anu-māvia < anu-māpita) *adj. (ppp.) (caus.)* known by inference, M. (राजा) थण-प्य-त्प-अणुमाविअं ससिअमेह-मुज्जिमइ SiñMañ. 1.19.

अनुमिअ (anumia < anumita) *adj. (ppp.)* known by inference, M. (राजा) तहाहरंमिलाणदा अणुमिअमावं थण-प्य-त्प-अणुमाविअं ससिअमेह-मुज्जिमइ SiñMañ. 1.19.

अनुमित्त (anu-mitta < anu-mātra) *adj.* of the size of an atom, little, Aps. जिय अणु-मित्तु वि दुक्खदा सहण ण सक्खि जोइ Paramapp. 2.120; वित्तु धिप्पए अलीदए। अनुमित्तु वि तियहे पुणु को समत्तु इह वडुहवीदए SudCa. (N.) 8.36.38.

अनुमुयंत (an-u(m)-muyanta < an-un-muñcat) *adj. (pr. part.)* not abandoning, AMg. अनेण विसेसेणं वण्णेणं भावमणु-

सुबंतो उ । एवं चरमाणो खलु भावोमाणं मुनेयब्बं Utt. 30. 23.

अणुमुहुत्तस्स (anu-muhuttassa < anu-muhūrtasya) *adv.* in the next moment, JM. तत्तो अणुमुहुत्तस्स पत्ति कोमुदिका पिलविला-यंती VasaHi. 307. 29.

अणुमेअ (anu-mea < anu-meya) *adj.* [also अणुमेय] in-ferable, M. कोसिय-स्याणुमेयं जायं रणं व वण-गहणं Lila. 453; (देवी) रोमंचुगमणुमेअ-चलणा कोलंति वा अंकुरा CandLe. 1. 23; Apa. अणु-दिट्ठयमिक्खकलाणुमेउ संजमहाणागमसुद्धिहेउ JambūSāCa. 10. 21. 9.

अणुमेत्तं (anu-mettam < anu-mātram) *adv.* of the size of an atom, very little, JŚ. जत्तस्स हिद्वेणुमेत्तं वा परदब्बम्मि विज्जेद रागो Pañcatthi. 167; M. (विदूषक) जं उण गुणं अलविक्खअ दिण्णं लक्खं पि तं ण अणुमेत्तं SinMañ. 2. 24; Apa. जो अणुमेत्तु वि राउ मणि जाम ण मिहए एत्थु Paramapp. 2. 81.

अणुमेरा (anu-merā = anu-maryādā) *f.* near the bound-ary, within the limit, AMg. से अणुकुप्पेसु वा अणुभित्तीसु वा अणु-चरियासु वा ... अणुमेरासु वा स खेव उगहस्स पुब्बाणुणवणा चिट्ठइ अहालंद-मवि उगहए BrhKapp. 3. 29; JM. 'अणुमेरा सीमाए' ति मर्यादा, सीमा, ततो अनुमर्यादायामनुसीमामित्येकोऽर्थः comm. on KappBhā. 4790.

अणुमोअ (anu-moaga < anu-modaka) *adj.* [also अणु-मोअय] one who agrees or gives consent to, JM. रहकारदाणअणु-मोअओ मिगो जह य बलदेवो (सुगए लहर) UvMa. 108; ता तस्सेव हिअट्ठा तस्सीसाणमणुमोअगाणं च । तह अप्पणो अ धीरो जोगस्सज्जुजाणं एव PañcaVa. 950.

अणुमोअणा (anu-moanā < anu-modanā) *f.* consent, JM. सम्मं अणुमोअणा गुणाण जहा । दुक्कडचरिया तह भावणा य मणसुद्धिनीआइं VvMañ. 6 (comm. अनुस्मरणम् recollection)

अणुमोअंत (anu-moanta < anu-modayai) *adj.* (pr. part.) one who agrees to or affirms, JM. अप्पहियमायरंतो अणु-मोअंतो अ सुगए लहर UvMa 108 (comm. अनुमोदयश्च दानमानान्यां समर्थयश्चेत्यर्थः)

अणुमोअमाण (anu-moamāṇa < anu-modamāṇa) *adj.* (pr. part.) who consents to, JŚ. तेसिं पि गत्थि बोही पावं अणुमोअ-माणं DamPa. 13.

अणुमोअय (anu-moiya < anu-modita) *adj.* (ppp.) con-sented, agreed, approved, AMg. कयं ... कारियं ... अणुमोअयं पटिक्क-मामि ĀvPacc.(V.) 11; JM. चरियाणुभित्तणं सुकयं अणुमोअयं होइ JinadaĀkhyā. 98. 5; Apa. अणुमोअय वज्जोयरहो धीय BhaviKa. 321. 5; तो मत्तिसुआइं अणुमोअउ BhaviKa. 328. 11.

अणुमोद- (anumoda- < anumodaya-) *v.* to approve, to give consent, JŚ. ण करेति ण कांति य का(?)कंते णाणुमोदंति Māla. 804(9)

अणुमोदण (anu-modana < anu-modana) *n.* approval, consent, AMg. करणकारावणाणुमोदणअट्ठाविहअणिट्ठयम्मपिडित्त-गुम्भारो-बंतदुग्गजलौवदरणिबोलिज्जमाण-उम्मगगनिमग्गदुलभतल संसारसारं Pañha. 3. 23; JM. अणुमोदणकारावण, दुविधा साइज्जणा समासेणं अणुमोदणं हु लहुओ, कारावणे गुरत्तरो दोसो NisBhā. 688; अणुमोदणे लहुत्तरो दोसो, कारावणं गुरत्तरो दोसेत्यर्थः NisCu. 2. 25. 13, कारावणमण्णेहिं अणुमोदण उम्हमादिणो दोसा KappBhā. 3608; अणुमोदण-कारावण पमुणिकखंतस्स वा करणं KappBhā. 3612; JŚ. कदकारिदाणुमोदणरहिदं तह पाहुणं पत्तयं च NiySā. 63.

अणुमोदिद (anumodida < anumodita) *adj.* (ppp.) appro-ved, consented, JŚ. बोच्छं अदिचारेज्जं कारिदं अणुमोदिदं अ कदे Māla.

199(5)

अणुमोय- (anumoya- < anumodaya-) *v.* 1 to approve, to accept, AMg. सिद्धाण सिद्धमावं असेसकम्मक्खएण सुहमावं । दंसण-नाण-सहावं, अणुमोयमो य तिविहेणं CanSar. 21; 22; 23; 24; JM. अणुमोयइ सुकयारं VvMañ. 95. 2 to agree to, to affirm, AMg. दाणं सीढं सुतवं सुगुणं सत्ताणमणुमोय PajĀrā. 59; 60; तिरियाण देसविररं पजंता-राहणं च अणुमोय PajĀrā. 67; 88; वय-कारिय-अणुमोयमहयं तं स्वव-मणुमोय PajĀrā. 106; तिक्कालं जं सुकयं तमहं अणुमोयप सम्मं ĀrāhKu. 6; JM. अणुमोयमि सहरितं तं च उल्लसियरोमंचो VvMañ. 61; Apa. अणुकमि अणुमोअसु साहु-सत्थ तुह होइ जेण जीहा पत्तय TavSāṇa. 3. 2.

अणुमोय (anumoya < anumoda) *n.* approval, consent, JŚ. मण-वयण-काय-कय-कारिदाणुमोएहिं वज्जिओ ŚrāĀ.(V.) 79; तित्तिउ पंमि लहु अणुमोए BhaviKa. 332. 4; अणुमोए ताहिं तित्तुं संपन्नगुणंतरिण BhaviKa. 333. 10

अणुमोयण (anumoyana < anumodana) *n.* consent, appro- val, AMg. जं तं पिडवायसुदं ... कयकारियाणुमोयण-नवकोडीहिं सुपरिसुदं ... कासुकण भियसंण वट्ठियब्बं Pañhā. 16. 8; JM. जणो वि हु दब्बत्थय-भेदो अणुमोयणेण अत्थि ति । एयं च एत्थ पेयं इयं सुदं तंतजुत्तीए Pañca-Prā 6. 28; JŚ. अणुमोयणेण तिरिया वि उत्तट्ठणं जहाजोणं (जायति) ŚrāĀ.(V.) 248; Apa. पियकारियअणुमोयणभेयहिं BhaviKa. 275. 4; अणुमोयणफलण रउ पाविउ BhaviKa. 329. 1.

अणुमोयणा (anu-moyanā < anu-modanā) *f.* [also अणु-मोअणा] approval, consent, AMg. आहा अहं य कम्मे आयाहम्मे य अत्तकम्मे य । पडिसेवण पडिसुणणा संवाससुणुमोयणा चेव PindNi. 93; पडि-सेवणमारणं दाराणसुमोयणावसाणाणं । जहसंभवं सुरुवं सोडाहरणं पवक्खामि PindNi. 113; 118; JM. होउ मे एसा अणुमोयणा सम्मं विहिमुब्बिगा PañSa. 12; पणमिय सिरिबीरजिणं .. जिणवरुवएसविसयं तहेव अणुमोअणं वुच्छं SarvaSā. 1.

अणुमोयणी (anumoyanī < anumodanī) *adj.* [f.] (the speech) giving consent or approval (to the sinful acts), AMg. तहेव सावज्जमणुमोयणी गिरा ओहारिणी जा य परोवघाणी DasaVe. 7. 54 [v.l. अणुमोयणी]

अणुमुक्क (an-ummukka < an-unmukta) *adj.* (ppp.) not abandoned, not free from, AMg. तामसेण भावेण अणुमुक्का Pañhā 4. 3; (active) who has not given up, धीरत्तणमणुमुक्को, तेण तुम देव ! अरिहतो ViTha. 8.

अणुमुयंत (an-ummuyanta < an-unmūcat) *adj.* (pr. part.) one who does not leave, who does not abandon, JM. अरिहतनमुक्कागे धन्नाण भवक्खयं कुणंताणं । हिअयं अणुमुयंतो विसुत्तियावारओ होइ ĀvNi. 924; सेसे सकोस मंढल, मूलनिबंधं अणुमुयंतताणं पुव्वट्ठिताण उगहो सममंतरपल्लिगा दोण्ह KappBhā 4895.

अणुमुहु (an-ummuha < an-unmukha) *adj.* with the face averted or turned away, JM. पिह साहुत्तस्स अणुमुहुओ धिक्कामि ति तेण वाणमंतरेण टविकखेण वि सुहं कयं Erz. 55. 18.

अणुमुहस्सणं (an-umha-ssanam < an-uṣma-svanam) *adv.* without making hissing sounds, softly, M. अणुमुहस्सणं पम्हला विम्हअटा पउत्ता दिसंउं थणं चुंबिकण ŚrīKāv. 3. 11.

अणुय (anu-ya < anu-ga) *adj.* following, given to, AMg. एकारं नामं रट्ठकूहे .. अहम्मिए अधम्माणए Vvā. 1. 1. 47; मणुया ... धम्मिया धम्माणुया Uvav. 41; *n.* follower or companion (of one's superior in rank), Apa. जगसंसिय असिधारासियहिं अणुयहिं गिवलंधारा-सियहिं MāhāPu.(P.) 15. 8. 11.

अणुय (anu-ya < anu-ka) *m.* 1 atom, the smallest particle of matter, Apa. जगु जित्तु जेहिं निम्मिउ तेहिं अणुयहिं देबहु देहु MahāPu. (P.) 3.11.12; 2 smallest particle of time, Apa. कालु मुणिल्लहि दवु तुहु बट्टणलक्खण पउ। रयणहं रासि विभिण्ण जिम तसु अणुयहं सह भेउ Paramapp. 2.21; 3 fine particles (of Karman), Apa. विसय-कसायहिं रंगियहं जे अणुया लगति। जीव-पयसहं मोहियहं ते जिण कम्म भणंति Paramapp. 1.62; 4 [f. -ā] a kind of food grain, JM. भलाहं चउनीसं जब गोडुम सालि वीहि सट्ठी य। कोइव अणुया दंगू रालय तिल मुग्ग मासा य PavSāro. 1004; = DasaveTī. 193a.5.

अणुय (anu-ya < anu-ja) *m.* younger brother, (lit. horn after), Apa. गिपवि जणेरीणदणु बाहिय-संदणु अणुउ मणेण पहिट्टउ RiñNe- (a. 3.11.17; पुण्यदु तहु अणुउ पयासिउ MahāPu. (P.) 37.11.18. ता फाले अणुयहु दिट्ठि मुक्कु MahāPu. (P.) 66.10.9; जेठु वरुणारुणकमल-पाणि अणुयहु वि बसुधरि सोक्खलाणि। जायउ दोहिं मि दो मेहिणीउ MahāPu. (P.) 93.6.5.

अणुयच- (anu-yañca < anu-añc-) *v.* to turn towards, accompany (as a mark of respect), JM. सीहुदुवारं जाव अणुयचर KaKoPra. 45.12.

अणुयत्त- (anu-yatta < anu-vrt-) *v.* [also अणुयत्त-] to follow, to comply with, to conform to (somebody's wishes), AMg. अन्हे अणुयत्तिमो तुहं छंदं Tittho. 737; JM. अणुयत्तहं चंदमिव जोण्हा VasuHī 363.20; अणुयत्तहं भणहं पियं जं कज्जं तं मुणेहं चित्तेण, GAñKa. 238; छंदं जो अणुयत्तहं मम्मं रक्खहं गुणा पयासेहं Jinada-Ākhyā. II p. 55.10 [v. 94]; Apa. अप्पमत्तु योसिउ अणुयत्तहं BhaviKa. 310.5.

अणुयत्त (anu-yatta < anu-vrtta) *n.* 1 behaviour, action, AMg. चंदो दुराणुयसो लज्जारहिओ जणो जातो Tittho. 912; 2 continuation, JM. तहं चेव उगहम्मि अणुयसं तंमि रायमादीणं। साहम्मि उगहम्मि सुत्तमिणं अठमे पदमं VavaBhā 8.1; 3 obedience, Apa. राउल्लमंडहं पिम्महं न होंति अणुयत्तवसेण घडेति जंति BhaviKa. 209.3.

अणुयत्तण (anu-yatṭaṇa < anu-vartana) *n.* observance, compliance, JM. अणुयत्तणपत्ते पम्मगुणपडाइए कं मुयणु। मज्झं निच्च-बहुमए हा मज्झ कए इह मया सि TarLo. 587.

अणुयत्तणा (anu-yatṭanā < anu-vartanā) *f.* [also अत्तणा] behaviour or treatment towards the sick, JM. यो वोच्छिहं गेल्ले दुविहं अणुयत्तणं निरवसेसं KappBhā. 1064; अणुयत्तणा उ एसा दब्बे विज्जे य वत्तिआ दुविहा KappBhā. 1072.

अणुयत्तंत (anu-yattanta < anu-vartayat) *adj.* (pr. part.) observing, following, JM. सो पुण चरणकरणसज्झायं अणुयत्तंतेहिं मेण्हा-वित्तवो सि AvTī. (H.) 303a.2; कयं च लोयट्ठिहमणुयत्तंतेण भगवया दार-परिगहाइयं CampCa. 83.9; छंदं अणुयत्तंतो वेसो वि जणो पिया होइ ChaGā. 22.

अणुयत्तमाण (anu-yattamaṇa < anu-vartamaṇa) *adj.* (pr. part.) [f. -ā. I-] [also यत्तेमाण] following (the example or precept), complying with (wishes), conforming to (expectations), AMg. तए णं से अणुयत्ते कुमारे अम्मापिहवयणमणुयत्तमाणे तुसिणीए संचिट्ठहं Antag. 182; अप्पंगइया सूरियाभस्स देवस्स वयणमणुयत्तेमाणा BayPa. 16; JM. विणयोणहं पंजलिय(? उ)वेहिं छंदमणुयत्तमाणेहिं। आराहिओ गुरुजणो सुयं बहुविहं लुं देह ViAvBhā. 1451; सीसे णं मय-मणुयत्तमाणो अणुयत्तहं णं सिरिबिजओ VasuHī. 316.20; तं च अणुयत्त-माणी अवक्ता VasuHī. 352.5; हंस ! तुहं गतिमणुयत्तमाणी, साहंसु मे पियं VasuHī. 350.11; रमणमणुयत्तमाणी सुट्टु कया चक्कवार् वि TarLo.

507; तो तेजेवं भणिया तस्स य छंदमणुयत्तमाणा हं TarVaKa. (Bhā.) 282; सहइह समत्थेइ य कुणहं करावेइ य गुरुजणाभिमयं। छंदमणुयत्तमाणी गुरुजणा-राहणं कुणहं Av(MalayTī.) [quoted by Alt. Ref. not traced]

अणुयत्तय (anu-yattayam < anu-yātrakam) *adv.* on a pleasure trip or journey, JM. क्यासं च निग्गया अणुयत्तयं आसेहिं VasuHī. 175.9.

अणुयत्ति (anu-yatti < anu-vartin) *adj.* (one) who complies with, JM. खीणकसाओ अरिहा कयक्खो अवि य जीयमणुयत्ती KappBhā. 1781.

अणुयत्तिअ (anu-yattia < anu-vartita) *adj.* (ppp.) [f. -ā. yā] [also अणुयत्तिय] who has been complied with, JM. अणुयत्तिओ य उवयारं गाहिओ खदं खदं दब्बजातं वियरेइ सि AvTī (H.) 50a.1; तं मणिरहो रहम्मि पयणहं एवं कयम्मि किर जणणी। अणुयत्तिया भविस्सइ इय तुहं भावो न सो जुत्तो SupāCa. 5.42.

अणुयत्तिय (anu-yattiya < anu-vartita) *n.* act of complying or obeying, JM. अणुयत्तियं न-याणइ पिये वि भणिए वि अप्पियं भणहं। दाणेण न संपज्जइ नत्थि उवाओ खल्लयस्स ChaGā. 29.

अणुयंध (anu-yandha < anu-bandha) *m.* [anubandho loc. adv.] instantly, Apa. छट्ठण मणुणा अणुयंधे वारिय णर कयसीमा-चिंधे MahāPu. (P.) 2.11.10. cf. अणुयंध.

अणुयंपा (anu-yāmpā < anu-kāmpā) *f.* compassion, JM. अहवा सुमंगं संवेगेणं निब्बेणं अणुयंपाए (कारयसम्मत्तं लभित्वाज्जइ) Camp- (a. 15.15; M. अणुयंपा वा हासो होइ अवहीरणं व्व गन्आण GandVa. 95; तो अणुयंपाणुयं वयणं णिय-सामिणो मुण्णण Līla. 145 cf. अणुयंपा, अणुकंपा.

अणुयंपादाण (anu-yāmpā-dāṇa < anu-kāmpā-dāṇa) *n.* giving out of compassion, JM. अणुयंपादाणं पुण तित्थयरेहिं वि न कहिं वि पटिसिद्धं CampCa. 78.12.

अणुयंपारह (anuyāmpā-rai < anukāmpā-rati) *adj.* who has a liking for compassion, JM. अहवा ... पनेवयारनिरओ अणुयंपारहं न एस कम्मचंडालो पिं तु जाइचंडालो SamarāKa. 214.10.

अणुया (anuyā < anujā) *adj.* [f.] younger sister, JM. साव-त्थीए नयरीए कणयंकज राया। तस्स ... खंदगो नाम कुमारे, अणुया सुनंदा नाम कल्ला य UvMā. 328.4.

अणुया- (anu-yā- < anu-yā-) *v.* to follow, to go after, JM. रूपी य अणुयाति अमरिसिओ VasuHī. 81.26

अणुयाण (anu-yāṇa < anu-yāṇa) *n.* procession, JM. अट्ठाणसीसए वा, समोसरणे वा वि ण्हाणअणुयाणे। एतेसु णत्थि उग(? ग)हो, वसहीए मंगण अखेसे KappBhā. 4854; समोसरणं ण्हाणं अणुयाणं पडिमाइ-महिमा एतेसु साहं भिरुति तं समोसरणं NiCu. 2.353.15. cf. अणुजाण.

अणुयाय (anu-yāya < anu-yāta) *adj.* (ppp.) [also अणु-यात] who or whose way is followed by, AMg. जे इमे रायाणो ... बत्तीसं रायवरसहस्सणुयायतमगा Viy. 12.9.3 (12.165); तए णं से भरहाविवे णरिंहे ... अणेगरायवरसहस्सणुयायमगे Jambuddi. 3.93; से भरेइ राया ... बत्तीसरायवरसहस्सणुयायमगे Jambuddi. 3.180; JM. ततो समुत्ताणुयाओ सुतरसीए रिद्धीए निग्गतो भित्तिआवओ VasuHī. 360.1.

अणुयाव (anu-yāva < anu-tāpa) *m.* repentance, JM. इओ य समुत्पन्नो जालिणीए अणुयावो SamarāKa. 183.7; यो वि य अणुयावो अंवाए SamarāKa. 184.10.

अणुयावि (anu-yāvi < anu-tāpin) *adj.* one who repents, JM. पच्छाणुयावी महिकायणो होइ SamarāKa. 184.18.

अणुयास (anuyāsa < anukāsa) *m.* manifestation, expan-

sion, AMg. लोचन-विसयाणुयास-विगसंत-विसदंसियम्मि-लोए Nāyā. 1.1.24.

अनुयोग (anuyoga < anuyoga) *m.* [also अनुयोग] mode of explanation, AMg. एवं चेव अनुयोगे (१५) जाणह खलु भो समणा माहणा IsiBhās. 14.4; JM. तस्स गिरुत्तं इमं अनुयोगमणुयोगो, निजेन अभिधेये-नेत्यर्थः AnuOgCu. p. 5.4; ततो दोवि ओढुत्ति अनुयोगे पढुविते य गुरु णिसीयति AnuOgCu. p. 4.4. cf. अनुयोग.

अनुयोगकहण (anuyoga-kahana < anuyoga-kathana) *n.* statement of the mode of explanation, JM. इहपि अगणंगकालि-उक्कालियादिकम्मो जो हरिसिओ सो वि कस्स सुत (१८) तस्स उदेत्ता पवसंत इति अणणत्थं भणितो, अनुयोगकहणे पुण ण सो लद्धो कम्मो घोसेतब्बो AnuOgCu. p. 5.14.

अनुयोगजोणि (anuyoga-joni < anuyoga-yoni) *f.* source of explanation, JM. तत्थ सम्बअणसु सम्बक्तेसु सम्बकालिकोपकरणे सम्बत्थगमाते (१) य अनुयोगजोणि दूया AṅgVi. 139.13.

अनुयोगदार (anuyoga-dāra < anuyoga-dvāra) *n.* [also अनुयोगदार] mode of explanation, AMg. णायाधम्मकहणं परित्ता बायाणा संखेज्जा अनुयोगदारा Nandī. 92; अनुत्तरोदवारयदसासु णं परित्ता बायाणा संखेज्जा अनुयोगदारा Nandī. 95; 97; JM. तारं च गुरुअणहीणत्त-णत्तो इह अनुयोगहारदरिसणक्कमे य अणहियारत्तणतो उदेसणादिकिरियासु य ठवणिज्जारं ति भणितारं AnuOgCu. p. 2.4; 5.3; JŚ. यदेसि चेव चोह-सण्हं जीवसमासाणं परूणणट्ठदाए तत्थ इमाणि अट्ठ अनुयोगहाराणि णायब्बाणि Dhavaḷā. 1.1.5.

अनुयोगधर (anuyoga-dhara < anuyoga-dhara) *adj.* who knows the mode or type of explanation, JM. जत्थ उ देसगहणं, तत्थउवसेसारं सुखवसेणं । मोत्तूणं अहियारं अनुयोगधरा पसंसंति KappBhā. 8325; दम्बसिती भावसिती अनुयोगधराण जेसिमुवलदा । न हु उड्डमणकट्ठा हेट्ठिआपयं पसंसंति VavaBhā. 10.408.

अनुयोगविधि (anuyoga-vidhi < anuyoga-vidhi) *m.* detailed mode or explanation, details of performance, JM. चुंविताणं विधी एसो सोलसण्हं पि आदितो । अनुयोगविधिं चेव संगहेण य मे सुण AṅgVi. 48.15.

अनुयोगविसज्जण (anuyoga-visajjana > anuyoga-visarjana) *n.* end of the explanation, JM. सो निसेज्जठितो अनुयोगी ... जहासत्तीप वक्खणं करेति ... ताहे सो उट्ठेति णिसंज्जाए, पुणो गुरु तत्थ णिसीयर, ते य अनुयोगविसज्जणं उत्सर्गं करेति AnuOgCu. p. 5.1

अनुयोजण (anu-yojana < anu-yojana) *n.* the act of application (of modes of explanation), JM. अनुयोजणमणुयोगो सुत्तस्स णियएण जमभिधेयेण । यावतो वा जोगो जोऽणुसुबोऽणुकूलो वा ViĀv-Bhā. 636 [Ldn.] (comm. श्रुतस्य स्वेनार्थेनानुयोजनमनुयोगः । अथवा सूत्रस्य स्वाभिधेयव्यापारो योगः, अनुरूपोऽनुकूलो योगोऽनुयोगः); अनुयोग- (१ ज) णमणुयोगो AnuOgCu p. 5.4.

अनुर (anu-rai > anu-rati) *f.* love, attachment, Apa. दुज्जण जण जह अनुर करंति PaṇāCa.(P.) 10.10.4; किज्ज अनुर, तहो जो मण्णइ SudCa.(N.) 8.8.4

[**अनुरक्क** (anu-rakka < anu-rakta) *adj.* (ppp.) in love, enamoured, (mentioned in PSM.)]

अनुरंगा (anuraṅgā < anuraṅgā) *f.* a cart, JM. रह-इत्थि-जाण-सुरगे, अनुंगादीहि एते कायवहो NisBhā. 3014; = KappBhā. 1916; अनुंगादी जाणे गुंठादी बाहणे अनुणवणे । धम्मो ति व भत्ती य व, बालादि अणिच्छे पढिकुट्ठं NisBhā. 5603 (Cu. अनुंगा णाम वंसिओ)

अनुरंगि (anu-rāṅgi < anu-rāṅgin) *adj.* [१. अनुरंगिणी]

[also अनुरंगिआ, *या] of the same size, AMg. सकायमनुरंगिणीए छायाए सरिए अनुपरियट्ठति SūraP. 10.74; सकायमनुरंगियाए छायाए सरिए अनुपरियट्ठति Jambuddī. 7.167.

अनुरंगिय (anu-rāṅgiya < anu-rāṅgita = anu-rāṅjita) *adj.* (ppp.) loved, fondled, delighted, Apa. छुड छुड लय पुत्ति अनुरंगिउ BhaviKa. 287.10.

अनुरज- (anu-rajja- < anu-rajya-) *v.* be attached, be delighted or to find pleasure in, be pleased, be devoted, to gratify, JM. अनुरज्जंति खणेणं जुवइओ खणेण पुण विरज्जंति Erz. 86.11; M. जह संबज्जंति गुणा अनुरज्जइ परियणो जह य ।... तह कीरउ Līla. 574; Ś. (चेटी) अनुरज्जदी विअ एत्थ पदाए दिट्ठी Nāgā. 1.17.7; Apa. को ण महंतहं मणु अनुरजइ VaddhaCa. 2.1.7.

अनुरजण (anu-rāṅjana < anu-rāṅjana) *n.* excessive attachment, JM. मुच्छाणुरजणं वा रागोऽयं दसणं ति तो दोसो । सइस्स व भयणेयं इयरे एकेकट्ठि (१ ठि) यपक्खा ViĀvBhā. 2977.

अनुरजित (anu-rāṅjiu < anu-rāṅjita) *adj.* (ppp.) is pleased, delighted, Apa. णवइ अनुरजित परियणु रजित धरि धरि णचिहिं बालिय SiVaCa. 1.18.12.

अनुरजिएलिय (anu-rāṅjiellīya < anu-rāṅjita) *adj.* colored, painted, AMg. अनुरजिएलियं रायलच्छीचिं अज्जुणसुवणपंडुर-पच्चत्तुयपट्ठेसमागं (छत्तरयणं) Jambuddī. 3.117.

अनुरजिय (anu-rāṅjiya < anu-rāṅjita) *adj.* (ppp.) delighted, pleased, JM. महाभाग, तुमं मोत्तूण न केणइ अनुरजियं मे अव-पुरिसेण माणसं Erz. 57.23.

अनुरत्त (anu-ratta < anu-rakta) *adj.* (ppp.) [१. -8] [also अनुरत्त] attached, addicted or devoted to, finding pleasure in, loving, AMg. इमाओ ... भावाणुरत्तसव्वंगसुंदरीओ Viy. 9.38.39 (9.174); भारियाए अनुरत्ताए अविरत्ताए मणाणुकूलाए सद्धिं Viy. 12.6.8 (12.128); से तेयलिपुत्ते पोट्टिआए भारियाए अनुरत्ते अविरत्ते Nāyā. 1.14.20; समालिया दारिया .. पदमणुरत्ता Nāyā. 1.16.62; 1.16.65; 1.16.84; 1.16.87; 1.16.90; सिवनेदा नाम भारिया ... आणदिणं गाहा-वण्णा सद्धिं अनुरत्ता अविरत्ता इट्ठा Uvā. 6; कोणिएण रण्णा ... सद्धिं अनुरत्ता Uvā. 12; मरियत्ता नाम देवी ... पणिएणा रण्णा सद्धिं अनुरत्ता RayPa. 672; भारियाए अनुरत्ताए अविरत्ताए SūraP. 20.7; ते दोणइ वि गइणं अनौया नियमसामीसासणाणुरत्ता ... जुज्झंति Nirayā. 1.139; जिण-सासणमणुरत्तं Cand. 47; भायरो दो ... अक्कमत्तमणुरत्ता Utt. 13.5; भारिया .. अनुरत्ता Utt. 20.28; धम्माणुरत्तो Utt. 20.58; रुवाणुरत्तस्स नरत्तस्स Utt. 32.32; सदाणुरत्तस्स नरत्तस्स Utt. 32.45; गंधाणुरत्तस्स नरत्तस्स Utt. 32.58; रसाणुरत्तस्स नरत्तस्स Utt. 32.71; कासाणुरत्तस्स नरत्तस्स Utt. 32.84; भावाणुरत्तस्स नरत्तस्स Utt. 32.97; जिणवयणे अनुरत्ता Utt. 36.260; JM. पडिबज्जसु सं भत्तं तुह गुणेहिं अनुरत्तं AkkhāMaKo. 105.10; न य भावाणुरत्तचित्ता KāḷKa. 260.24; सा य बालभावाओ चेव अईव मम नेहाणुरत्ता Erz. 11.8; ता अहं एणसि गुणाणमणुरत्ता Erz. 59.17; जस्स तुमं अनुरत्ता सो तुज्ज य मदहणहओ पुत्ति VajLmg. 543; JŚ. तवयरणं । कुब्बंतो मूढमदी संसारसुहाणुरत्तो सो ItaySā. 92; देहादिसु अनुरत्ता ... ते साहू सम्मपणित्ता RaySā. 100; णियमुद्धपणुरत्तो RaySā. 6; देवमुत्तमि य भत्तो साहम्मिय संजदेसु अनुरत्तो MokPā. 52; सगसुद्धसुहेसु अनुरत्तो MokPā. 101; जिणवयणे अनुरत्ता Maḷa. 72(2); मणुयाणं असुइमयं विहिणा देहं विणिम्मियं जाण । तेसि विरमणक्कजे ते पुण तत्थेव अनुरत्ता KattīApū. 85; M. अवराणाणुरत्ताणं दंपच्चं कस्स रोअइ Uṣāṇi. 4.28; Ś. (राजा) [वाचयति] सामिअ संभाविअजा जह अहं तुणं अमुणिआ । तह अनुरत्तस्स जह णाम तुह उवरी होमि Vikrama. 2.12; Apa. सरबसु मिलिहिं सयत्तहं

अभि अनुरत्तरं दुःखं वे वि गिल्लज्जं PaNaCa.(P.) 1.12.10; जिणदंसणम्मि अनुरत्तु SudCa.(N.) 1.7.15; जणसेणयंता-अनुरत्तहो VaddhaCa. 2.16.7; असम-राय-अनुरत्त-चित्तं SaṅKuCa. 452.3; अवहरमाणि विं वि ण्णु म्हा अनुरत्तु कलत्तु SaṅKuCa. 608.7; अनुरत्ताउ भत्ताओ अम्हे मा चय ससिअ Hem(Gr.) 4.422.9.

अनुरत्तचित्ता (anuratta-cittā < anurakta-cittā) *adj.* [f.] one whose mind is attached (to someone), Apa. अनुरत्त-चित्त जा हावभाव कुणइ व्व नियंती बहु-प्पाव AvSuSani. 1.8.

अनुरत्तय (anu-ratta-ya < anu-rakta-ka) *adj.* attached to, loving, AMg. दुवे सत्पवाहदारगा ... अणमणमणुरत्तया Nāya. 1.3.6; 1.8.10.

[अनुरत्तलोयणा] (anuratta-loyanā < anurakta-locanā) *f.* name of the queen of a king of Ujjayini, Devalānta, given by AR and PaProN. on the authority of AvNi. 1304 which, however, actually reads . अनुरत्ता लोयणा]

अनुरत्तसयल्लोय (anuratta-sayala-loya < anurakta-sa-kala-loka) *adj.* one whom all people love, JM. गुणेहिं लोयो-गुरागमुव्वहइ । अनुरत्तसयल्लोयस्स हुंति सव्वाओ रिदीओ MaViCa.(G.) 2a.13(1)

अनुरत्ति (anu-ratti < anu-rakti) *f.* devotion, attachment, JM. पवयण-अनुरत्ति ... वेह DvAKu. 9.12.

अनुरत्तिया (anurattiyā < anuraktikā) *adj.* [f.] attached to, loving, JM. चित्तेह न जुत्तं चिय चत्तु अनुरत्तियं नियं दइयं Jinada-Ākha. 9a.116.

अनुरत्तियं (anu-rasiyam < anu-rasitam) *adj.* (ppp.) (as predicate) a rambling sound was produced, AMg. तं मेघोवरत्तियं गंभीरमहुरत्तइ कोमुइयं भेरिं तालेति । तयो निद्र ... गंभीरपडिसुणं पिव सार-एणं बलाहणं अनुरत्तियं भेरीए Nāya. 1.5.13.

अनुराअ (anu-rāa < anu-rāga) *m.* [fr. अनु + रज्- to colour after, to be favourable to] [नेहो, पिम्मं रसो य अनुराओ PaLaNa. 260] I love, affection, attachment, JM. जो सो तस्स खंतओ सोडवि तेहिं अनुराएण तेहिं चेव समं अच्छइ AvTi.(H.) 804b.8; M. अनुराओ सि परिअणो बोव-हुआस-प्पह-ति पडिक्कत्ता । आणा-पयाण मुहासु तुज्झ बिंदंति सिद्धं GaudVa. 715; Ś. (वसन्तसेना) गुणो क्खु अनुराअस्स कारणं । ण उण बलकारो Mpech. 1.32.1; (धात्रेयी) णवाणुराओ एत्थ अवज्झइ BalRa. 3.11.9; (वसन्ततिलका) दिट्ठिमा पिअसहीए सिंगार-मंजरीए इमस्सि अनुराओ संभाविअ विसअलाहो संवुत्तो SiMañ. 1.35.2; (वसन्ततिलका) अप्यविसआणुराअरहिअणाअआणुरत्तपरंतणाइआदुसंतगमओ अअं सिलोओ SiMañ. 1.38.2; Apa. हुंति विसुक्कं मंडणं जइ मुक्कउ अनुराउ SaDhaDo. 25; अनुराएँ दोस वि गुण विहाइ SudCa.(N.) 5.6.12; ता पर किज्जइ काइं बड तणु उप्परि अनुराउ PaDo. 22; 2 devo-tion, JM. निप्पंभमित्तसंस्तपयडपडिर्विबहुविहसरीरो । अनुराएणमणेओ व्व सक्खणेइए दीसंतो AkkhāMaKo. 105.92; परमागमसुत्तसा, अनुराओ धम्मसाइणे परमो SamSat.(H.) 13; M. रामाणुराअमत्तो मलेमि लंकं वणत्थलि व वण्णओ SetuBa. 3.63; Apa. जइ गिविसिद्धु वि कु वि करइ परमप्पइ अनुराउ । अमिग-कणी जिम कड-गिरी डइइ असेसु वि पाउ Parmapp. 1.114; (Inst. adv.) पेक्खि वि जिणवर सेणिवराएँ वित्तिउ गियमणम्मि अनुराएँ SudCa.(N.) 1.10.1; संतु गिरंजण सो जि सिउ तहिं किज्जइ अनुराउ PaDo. 38; अवलोइय पदमी पुणु पडिम अनुराउ कइते गियमणिण KarCa. 4.11.10; 3 desire, longing, JM. कंसासत्तिअदिओ, अयपुणे कुमुमिच्छइ सुविओ । जइ तइ सवणुइणे अनुराओ धम्मराओ सि SamSat. (H.) 15; M. तुइ दंसणसंजणिओ इमीए क्खालुअहं अनुराओ । दुग्गयमणो- P. D. 43

रहो इव विवय चिय जाइ परिणामं GaSaSa. 612 (W.); इकिम्मसविसाणु-राअवहुंतकोउहहारं । दुक्खं असमत्तमणोरहारं अच्छंति भिहुणारं UaSaSa. 342 (W.); कइ वि ठवेति पवंगा समुदंसणविसाअविमुहिज्जंतं । गल्लिअमणा-गुराअं पडिबंयणिअत्तलोअगं अप्पाणं SetuBa. 2.46; गुणचित्ताणुराओ सुयाण भिहुणाण मुक्कसंदहो । जो तइ समागमो सो भणामि फिर कस्स सारिच्छो Lila. 644; पेयिज्जंतो पुव्वकएहिं कम्महिं कइ वि वराओ । सुहमिच्छंतो दुल्लह-जणाणुराए जणो पइइ Lila 569; तं तइ सोऊण गिरं भयवर भणियम्मि तइ वि ण्णसेसि । एम-विहो अनुराओ एम-विहं वि हु वरे जाओ Lila. 803; Ś. (प्रियंवदा) दुवेणं पि वो अणोणोणाणुराओ पक्कवो Śak. 23.8(3); (सामरिका) दुल्लहजण-अनुराओ लज्जा गरइ परकओ अप्पा KatuBa. 2.1; (बुद्ध-रक्षिता) मअरदस्स उवरि पिअसहीए मदअतिआए दं आरोविदो परोवखाणु-राओ MālaMa. 2.0.25; (विदूषक) जइ चित्तगदं पेम्मं अनुराअं उप्पादेदि ता हिं कज्जं मंडणाइवरविदंणाय KapMañ. 3.12.1; Apa. इवइ दुल्लक्खु जुवइ-अहिवाओ जाणेविणु कीरइ अनुराओ SudCa.(N.) 4.5.2; मणजाएण अनुराएण वियसइ पिययो वक्खइ । जले मच्छु जिह जा कलइ लालय दिट्ठि सा सुवइ SudCa.(N.) 4.8.9; (Inst. adv.) गिवडिउ जीहहो महुबिदु लिहइ अनुराए SudCa.(N.) 6.16.16; 4 appreciation, admiration, M. (Inst. adv.) बंदीए निहयइभवविययाएँ वि पक्कउ सि चोरजुया । अनुराएण पलोइओ गुणेसु वो मच्छइ वइइ GaSaSa. 118(W.)

अनुराअ (anu-rāa < anu-rāga) *adv.* [in epd.] in accordance with rāga (pattern of music), M. अनुराअ-परिट्ठिविअं आअ-णंति व विणक्कणीअरवं SetuBa. 1.65.

अनुराअइण (anurāa-iṇha < anurāga-ciṇha) *adj.* (the poem) marked by the word anurāga (at the end of each canto), M. सुणइ अनुराअ-इणं सीता-दुक्खक्खअं दइमुहस्स वइ SetuBa. 1.12.

अनुराअक (anurāaṅka < anurāgāṅka) *adj.* (the poem) marked with the word anurāga (at the end of each canto), M. रावणवइ सि कअं अनुराअकं समत्थजणणिक्खेसं SetuBa. 15.95.

अनुराइ (anu-rāi < anu-rāgin) *adj.* passionately attached to, JM. अवि य दिव्वदंसणाणुरां मे पियवयंसो SamaraKa. 340.13; उदारचित्तो यन्नन्, पडिबन्न-सुरो गुणाणुरां पियंबओ ... मूलेदो नाम रायउत्तो Erz. 56.2; 68.87.

अनुराइणी (anu-rāiṇi < anu-rāgiṇi) *adj.* [f.] [also अनु-राणिणी] beloved, one who loves, one who is attached to, JM. नाहं अंव, पंगतेण धणाणुराणिणी Erz. 58.34; Apa. गराहिवानुराइणी खिवेसए (from खिस) विलासिणी SudCa.(N.) 1.7.13.

अनुराइय (anu-rāiyya < anu-rāgita = anu-rakta) *adj.* loving, affectionate, devotional, Apa. पडु पइइ का(?) को वि अनु-राइयउ MahāPu.(P.) 3.18.6; पडु पुर पउर मज्झ अनुराइउ BhaViKa. 89.3; जिणुणअनुराइउ BhaViKa. 310.8; लेविणु मंगलकरणणुराइय गिसितरट्ठि तहिं समए पराइय SudCa.(N.) 5.8.5; खाइयसम्मत्तविराइयो जिणवयण-रमयअनुराइयो DhamPar. 1.8.2; 8.10.10; 8.12.5; अनु-राइययइइ कामियमणइइ SandeRa. 22.

अनुराइल (anu-rāilla = anurāga-śīla) *adj.* possessing attachment, JM. अनुराइलं तीण भण कस्स न चोरए चित्तं SurSuCa. 13.120; निअ-नवक्खय-रखि मं एक्क-मणं नवाणुराइलं (मुंचसि) KumāCa. (H.) 3.87.

अनुराग (anu-rāga < anu-rāga) *m.* 1 colouring, AMg. णीलाणुरागवसणा विज्ज अग्गी य होति दीवा य । संक्षानुरागवसणा बाउकुमारा मुणेयव्वा Pannav. 2.40.9a.11(187); 2 love, devotion, attach-ment, affection, AMg. तं पुव्वनेहेण क्खानुरागं नराहिं काममुणेसु गिइ Utt. 13.15; JM. संदंसणेण बहुसो संकावडुणगकेलि-आउमवा । वैती णु

वैजयं गुं KappBhā. 1723 (comm. नुनाब्द उभयत्रापि वितर्कः); खरदूषणेन अनुरागसमोत्पन्नतद्विषयं PaumCa. (V.) 9.12; एसो वि हु अनुरागो एवं वि गप न तुदुए कहवि SrrKuCa. 4. 288; गुणेहि लोगोऽनुरागमुब्वह MaViCa. (G.) 2a. 13(1); अनुरागाय-मरहट्टमाह-मुपहि एअ पडिअं KumāCa. (H.) 1.48; जाओ अनुरागो कुमारस्स KaKoPra. 3.6; तओ रत्ता अनुरागेण पडिवा Rr. 25.11; 12.13; 17.7; देवीसंबवहारे दंसणओ तीए अनुरागो UyPay. 526; JŚ. नेहाणुराग आसा इच्छा लोभस्स य णामधेज्जा वीसं एगट्ठिया भणिदा KasāPa. 89. cf. अनुराय.

अनुरागय (anur-āgaya < anvāgata) n. [r'as sandhi consonant] favourable arrival, agreeable arrival, AMg. हे खंदया ! सागयं खंदया ! ... अनुरागयं खंदया ! सागयणनुरागयं खंदया Viy. 2.1.20 (2.36) (comm. रेफस्यागमिवत्वाद् ... अन्वागतम् p. 117a. 1; cf. punarāgata)

अनुरागरत्त (anu-rāga-ratta < anu-rāga-rakta) adj. (ppp.) coloured with affection or attachment, affected or affected by passions, AMg. से जहाणामगे समणोवासगा ... (निगंथे पावयणे) अट्ठिभिज्जेममाणुरागरत्ता Sūy. 2.2.72(715); 2.7.4; से सेलए राया ... अट्ठिभिज्जेममाणुरागरत्ते Nāya. 1.5 47; अभिमित्ता भारिया ... धम्माणुरागरत्ता Uvās. 277; आणंदे समणोवासण ... (निगंथे पावयणे) अट्ठिभिज्जेममाणुरागरत्ते Uvās. 1.55 [Ldn.]; अम्मेहे परिव्वायए ... अट्ठिभिज्जेममाणुरागरत्ते Uvās. 120 [Ldn.]; तए णं से चित्ते सारही ... अट्ठिभिज्जेममाणुरागरत्ते RāyPa. 698; भेणिए राया अत्तेनेहाणुरागरत्ते Nirayā. 36; से णं दसणमावए भवति, अभिगतजीवाजीव जाव अट्ठिभिज्जेममाणुरागरत्ते ĀyārDas. 10 30.

अनुराधा (anurādhā < anurādhā) f. name of a constellation, AMg. अट्ठ नक्खत्ता चंदेणं सद्धि पमदं जोग जातंति, तं जहा — कत्तिवा ... अनुराधा जेट्ठा Thāna. 8.110(656) cf. अनुराहा.

अनुराय (anurāya < anurāga) m. love, affection, attachment, AMg. तए णं थावचापुत्तस्स अनुराएणं पुरिससहम्सं थावचापुत्तस्स अंतिय पाउभूयं Nāya. 1.6.27; कामभोगाणुराएणं केसं सपडिबज्ज Rr. 5 7; JM. अनुरायपहविसे । न मणो रिगारवणे तुहल्लीणो RraPañ 24; पं विरं ते करंति अनुराय RraPañ 39; अनुरायपुल्लयंमी रिऊण कंठग्गहं Rr. 1 GālaKo. 211; JŚ. धम्माणुरायत्तस्स चाउव्वणस्स संघस्स SraĀ. (V) 415; एवंविहं पि देहं पिच्छता वि य कुणंति अनुराय KattiAnu. 86; M ता दुहल्लभ-ज्जाणुराय-रस-मउयस्मि ओअडा Līa. 529; अवर-दिसावहु-बडाणुराय-तुरियं गओ सरो Līa. 1070; सहवट्ठियाणुराया सिणिद्धया भावयेतीए Līa. 402; जाआरं दल्लह-दइआणुराअ-नणणअ-मुक्क-यामाण GaudVa. 1133, Apa. दरियाहिंवे पलोट्टिण, वे वि साणुराया PaumCa. (S.) 63.10.1; धम्माणुराय वंउयकाउ NāyCa. 1.9.2; जणि साणुराउ सज्जणसहाउ PāNāCa. (P.) 1.11.13; परिवट्ठिउ विहिन्नि ममाणुराउ BhaviKa. 8.6; 118.3; 153 8; आसि निमित्तु जं जि अनुरायहो JambūSāCa. 11.1.11; पसरंत-अनुराय-रस-सोहमाण परिणिय-कुमारिय SrrKuCa. 603.4; विवअनुराह रयणिअ रमणीयव SundeKā. 15 7.

अनुरायजुय (anurāya-juya < anurāga-yuta) adj. (ppp.) possessing or having (lit. joined with) love, devotion, attachment, Apa. गिवविंबहो अनुरायजुया SudCa. (N.) 8.22.3.

अनुरायणिम्भर (anurāya-nibbhara < anurāga-nirbhara) adj. full of love or attachment, JM. अनुरायणिम्भरो सो भट्ठिआरियाए उवरिं CaupCa. 21.11; हा पुत्त ! लह्णिण अनुरायणिम्भरं तियुयणे वि अइदुल्लं भत्तारं न पुरिया अम्भणं मणोरहा CaupCa. 26.18; 'तहाणुराय-णिम्भरो' तिं सामिणीए सयमेव विण्णाय CaupCa. 124.17; अनुरायणिम्भरं पि हु पेम्मे SubhāGāsam. 53.

अनुरायपयडण (anurāya-payadāna < anurāga-prakāṣa-

na) n. discoloured love or affection, M. निमित्तं पुण अनुरायपयडणं CaupCa. 23.20.

अनुरायरत्त (anurāya-ratta < anurāga-rakta) adj. (ppp.) full of (lit. coloured with) love or attachment, JM. सुहमेज्जाओ वि चउरो जणो धम्माणुरायरत्तस्स । विवरीयायणाओ सुहमेज्जाउ ति मत्तंति PavSāro. 817; JŚ. भावाणुरायरत्ता जिणपणत्तस्मि धम्मस्मि Māla. 779(9)

अनुरायवन्ती (anurāya-vantī < anurāga-vatī) adj. [f.] full of love or attachment, Apa. अनुरायवन्तीहिं विहाणगत्तीहिं SudCa. (N.) 8.20.3.

अनुरायाणल (anurāyāṇala < anurāgāṇala) m. fire (in the form) of love, Apa. पसरिय-अनुरायाणलणि उवतावियअंगस्सु Say-KuCa. 627.6

अनुराहा (anurāhā < anurādhā) f. 1 name of a constellation, AMg. हत्थो नित्ता य साती य विसाहा तह य हांति अनुराहा Thāna. 2.323(95); सातिआइया णं सत्त णक्खत्ता उत्तरदारिया पत्तत्ता, तं जहा — ... साति-विसाहा-अनुराहा ... उत्तरासादा Thāna. 7.149(589); अनुराहानक्खत्ते चउतारे पत्तत्ते Thāna. 4 654(385); अनुराहाइया सत्त नक्खत्ता अवरदारिया पणत्ता Samav. 7 10; अट्ठ नक्खत्ता चंदेण सद्धि पमदं जोगं जोणंति, तं जहा — अनुराहा जेट्ठा Samav. 8.9; अट्ठावीसं णक्खत्ता पणत्ता अनुराहा, जेट्ठा, मूलो Jambuddi 7.128; जेट्ठामूलो तिणिण — अनुराहा, जेट्ठा मूलो Jambuddi 7.140; जे ने णक्खत्ता ... चंदेण सद्धि जोय जोणंति ते णं पणरम, तं जहा ... अनुराहा मूलो पुव्वासादा SūalP. 10 2; पुस्सट्ठस्सिणि मिगसिर रेवरं य हत्थो तहव चित्ता य । अनुराह-जेट्ठ-मूला नव नक्खत्ता गमणसिद्धा GaṇVi. 11; 12; 31; एगसमएण जाया दस वि य अनुराहजोगस्मि Titttho. 321; 532; JoisKu 140; JM. ViMāPra. 37.15; एवं सब्बणक्खत्तेसु णामा भाणियव्वा — विसाहा तह य होइ अनुराहा AnuOg. 295 gā. 87; JM. अनुराहाए वीसं जिट्ठा पियाण पउरदिजहाइं Rr. Samu. 248; चित्ता-अनुराह-अविद्धिओ VutthāSā. 1.35; Apa अनुराह-साह-तिहिं उत्तराहिं, रेवरहि मूल-मियनि-महाहिं PāNāCa. (P) 13.6 3; 2 name of a woman, JM चंदोयस्स विरंहे अनुराहादुक्खसंवट्ठे PaumCa. (V) 1.54; अनुराहा-णंदु सवल स-संदणु णु सो चंदोअरहो सुउ PaumCa. (S) 40.5.10.

अनुरुज्ज (anu-rujja- < anu-rudh-) v. (pass.) to request, Hem. (Gr.) 4.246 [an alternative base for anu rudh-] KumāCa. (H.) 7.83.

अनुरुध (anu-rundha- < anu-rudh-) v. (pass.) to prevent, to stop, Hem. (Gr.) 4 248. KumāCa. (H.) 7.83.

अनुरुअ (anu-rūa < anu-rūpa) adj. agreeable, suitable, proper, fit, M. महिसाहअ-कसण-सिल्ले अनुरुअ-ट्ठण-मुक्क-वणअररोस SetuBa. 9 36; सुएअव्वमहिअलं जाअ मूरबडणाणुरुअं तिमिरं SetuBa. 10 28; 12.32; 11.118; वोलेति गिअ-पमाणणुरुअ-वासरक्खंडा GaudVa. 701; Ś. (लवङ्गिना) अनुरुआणुराआणुबंधमहघीकिद-जोव्वणारंभं ... परप्परा-वलोअणसुह समासादिदं MālaMa. 3.12.19; (विदूषक) वअस्स तुम्हामं अप्पाणुरुअं भासइ SiāMañ. 2.13.39.

अनुरुय (anu-rūya < anu-rūpa) adj. [f. -ā] similar, equal, fit, agreeable, M. लज्जानुयाणुरुया गुणमरं बुद्धी Līa. 219; भोतु विविहाहारं सुरसं बालाणुरुयं च Līa. 129; Apa. जाया कोले सुवत्ता-णुरुय ... नितामणववल्लग ति णाम MāhāPa. (P.) 81.7.4.

अनुरुव (anu-rūva < anu-rūpa) adj. agreeable, suitable, similar, fit, proper, worthy, AMg. बहुपुरिसपरंपरपुरुदं कुलाणुरुवं कुलसरिसं ... गुणनिष्कलं नामधेज्जं करेति Viy. 11.11.44 (11.153); एवं

जुप्तं वा पत्तं वा कुलाणुस्वं वा Nāya. 1.16.07; (आसालिया) तयणुस्वं च णं विक्खंभवाहणेणं भूमिं दालिच्छाणं समुद्वेति Pannav. 1.74(52); अम्हे ण्यस्स दारगस्स ण्यणुस्वं गोणं गुण-निष्कणं णामधिज्जं करिस्सामो बद्ध-माणो ति Kapp.(J.) 91; 106; आयवयं च परवयं नाउं संबधं तयणुस्वं PindNi. 486; JM. सुह-दुक्खान कारणमणुस्वं कज्जभावओअस्सं ViAvBha. 1921; 1922; रायाणुस्वसरिस्सं कलणं मे कयं नरवरणा VasuHi. 308.3; अणुस्ववरो जेणं लम्भइ पुणेहिं लोयम्मि NaPañKa. 6.71; काकाणुस्व-परिवट्टमाण KāKa. 89; हियवयं सम्भवं गिण्हिज्जा तयणुस्व-विट्ठाहिं DhammoMa. 40; ता अणुस्वाणं चिय फायम्भो ण्यविज्जासो VIsVis. 17.12; तओ गया तत्थ रायाणुस्व-पडिबत्ति-जुत्तं Erz. 6.30; Jā. कायाणु-स्वमवकरणं उवयरणाणं च पडिबिहणं ŚraA.(V.) 329; M. बह्वरं...मिहो-गु-स्वामलसोउमहं Usāni. 1.69; Ś. (प्रियंवदा) अवि णाम एव्वं अहं पि अत्तणो अणुस्वं वरं लहेअं ति Śāk. 7.23; (चन्दनदास) अणुचिट्ठु अज्जो अत्तणो अहिआरस्स अणुस्वं MudraRa. 34.3; (मदयन्तिका) किं पि दुक्खिणीदसाहसाणुस्ववसाओ मे अणम्मत्थणीअं अम्मत्थेदि MalaMa. 7.1.49; (मेनका) को इमाए अणुस्वो वरो ति नारदमहेसिणा भणिअं TapSamva. 8.0 [Praveśaka]; Apa. गंदिसेणराए अणुस्वउ MahāPu. (P.) 26.16.10; हुववह-पहरण-जल-अणुस्वहिं PañCa.(P.) 2.13.11; जमाइदुयाणुस्वा पयंढा महानुणपंडुरिययिलउडिदंढा JambūSāCa. 10.9.2; पुणु आउच्छिउ वणिबरेणं अइआयरेण अणुस्वर णिय संसासेण SudCa.(N.) 5.2.12; तयणु देविहि सिविण-अणुस्वु SañKnCa. 460.

अणुस्वया (anu-rūvayā < anu-rūpatā) *f.* similarity, suitability, JM. सम्भं तुलातुहं जइ तो कज्जाणुस्वया केयं ? ViAvBha. 1924.

अणुरोह (anu-roha < anu-rodha) *n.* 1 request, sollicitation, JM. तओ देवी गस्य-सेण-संभार-मरिय-माणसा परियणाणुरोह-विहिय-पाण-भोयणा MañKa. 7.5; ता ममाणुरोहेण णत्थ वरे निक्खमेव अगंतम्भं Erz. 57.27; M. (देवी) अणुरोहवसीयिदाणं एदाण तिकस्समहेत्तविबोहणिज्जो ŚhMañ. 2.33; 2 politeness, courtesy, अणुरोहो दक्खिणं PañLo-Nā. 640.

अणुरोहण (anu-rohana < anu-rodhana) *n.* conformity, M. अ-गुण-अपइस्स मण्णिमो मअवं तुज्झ गुणाणुरोहणं Usāni. 2.64.

अणुरोहि (anu-rohi < anu-rodhin) *adj.* one who conforms with, JM. काराविद्यं च देवीमंतिचिच्छाणुरोहिणा ईसि पच्छम्भूयं तहाविहं वद्धावणयं SamarāKa. 120.20.

अणुलगा (anu-lagga < anu-lagna) *adj.* (ppp.) following (the way), attached (to someone), going after, enchained, AMg. मच्छम्भट्टणं गलए अणुलग्गेणं VIsA. 148; JM. नाऊण सुरफणं अणुलगा उवरि अत्थ-सेलस्स SurSuCa. 3.220; समत्थ-खंभावार-वासिणो वि जणा छम्मासे जाव मग्गाणुलगा Erz. 27.32; Jā. ते जिणवरण मग्गं अणु-लगा कइदि णिक्खाणं MokPa. 19; M. हिअअ दे विरम एराहि । अमुणिअ-परमत्थ-जणाणुलग्ग कीसम्भ लहुएसि GaSaSa. 4.45; गामंणणिअडिअ-कण-वक्ख बड तुज्झ दूरमणुलग्गो । तित्तिह-पडिक्खअ-ओइओ वि गामो ण उब्बिणो GaSaSa. 6.50; इय तस्स कण्य-देवालवस्स दाहिण-दिसाए अणु-लग्गं ... रम्मं मढावणं LīA. 243; Apa. संख वि अणुलग्गइ पहेण तासु PañCa.(P.) 10.9.7; गंधवाणुलग्गआलावणि JambūSāCa. 1.10.2.

अणुलगाय (anu-lagga-ya < anu-lagna-ka) *adj.* clinging, following, Jā. गुरुमत्तिणि-सिस्सो, दुग्गदिसमणुलग्गओ णियइ BaySa. 77; Apa. बह्विआ अणुलगायइ अगउ ओयंताहं । कंउड मग्गइ पाउ नइ मज्जउ दोह ण ताहं PaDo. 47; धम्माधम्मु णवर अणुलगाउ मच्छइ जीवहो सुवउरसंगउ DhamPar. 3.16.14.

अणुलंघि (anu-lānghia < anu-lānghita) *adj.* (ppp.)

1 crossed, M. गित्थच्छओ वि रामाणुलंघिओ णिव्विसो वि विसमइओ LīA. 169 (comm. अनुलङ्घितः आक्रमितः); 2 occupied, LīA. 169.

अणुलव- (anu-lava- < anu-lap-) *v.* to speak after, JM. तो अणुलवइ धम्मनिवो । आमो इत्थाणओ य BaBhaKa.(MS.) 68.

अणुलित (anu-litta < anu-lipta) *adj.* (ppp.) anointed, besmeared, AMg. मज्जणावसाणे ... गोसीसचंदणाणुलित्तगत्ते Nāya. 1.1.24; सज्जियखारेणं अणुलित्तस्स Nāya. 1.5.61; अइचंदणाणुलित्तगत्ता Uvav. 33; Jambuddi. 3.9; 3.222; Pannav. 2.31(178); Kapp. (J.) 61; ĀyārDas. 10.11; Tand. 76; JM. महे वा भूसेण वा उलो-गिते ... अणुलित्ते AñgVi. 130.13; 164.19; 170.20; Ś. (गात्रसेवक) धण्णा सुराहि मत्ता धण्णा सुराहि अणुलित्ता PratiYan. 4.1.

अणुलिद्ध (anu-liddha = anu-ḥṛṣṭa) *adj.* (ppp.) sticking to, touching, M. संज्ञाणुलिद्धं परिहोइ जोण्णं Usāni. 1.4.

अणुलिप- (anu-limpa- < anu-lip-) *v.* to besmear, AMg. गोसीसचंदणेणं गायारं अणुलिपंति Viy. 9.33.57; (9.190); सरसेणं गोसीसचंदणेणं गायारं अणुलिपंति Nāya. 1.1.128; RāyPa. 291; Jivābhi. 3.457; 3.451; Jambuddi. 2.99; 2.100; 3.12.

अणुलिपइत्ता (anu-limpaittā < anu-lipya) *ger.* having anointed or besmeared, AMg. गायारं अणुलिपइत्ता, जिणपडिमाणं अइयारं देवदूस्सज्जुयकारं नियंसेइ RāyPa. 291.

अणुलिपण (anu-limpana < anu-lepana) *n.* anointing, besmearing, ointment, AMg. आहाकम्मं ... अणुलिपणं ... जलण ... मंडचालण Pañhā. 8.9.

अणुलिपिस्स (anu-limpittā < anu-leptum) *inf.* to anoint, to besmear, AMg. तेसिं णं परिब्बायमाणं णो कप्पइ अगलुएण वा चंदणेण वा ... गायं अणुलिपिस्स Uvav. 79.

अणुलिपिप्ता (anu-limpittā < anu-lipya) *ger.* having anointed, having besmeared, AMg. गोसीसरत्तचंदणेणं अणुलिपिप्ता अणुलिपिप्ता ... इंसलक्खणं पट्टजुयलं णियंसावेइ Āyār. 2.15.28(754); गायारं अणुलिपिप्ता ... पडसाढणं परिहंति Viy. 9.33.57 (9.190); Nāya. 1.1.128; गायारं ... अणुलिपिप्ता RāyPa. 285; Jivābhi. 3.451; अणु-लिपिप्ता इंसलक्खणं पडसाढयं णियंसेइ Jambuddi. 2.99.

अणुलिहंत (anu-lihanta < anu-lihat) *adj.* [f. -ā, -ī] (pr. part.) touching, AMg. जोइसिया विमाणावासा ... तुंगा गणतल-मणुलिहंतसिहरा SamavPra. 149; गणतलमणुलिहंती Viy. 9.33.72 (9.204); रेवतगे णामं पव्वइ होत्था ... तुंगे गणतलमणुलिहंतसिहरे Nāya. 1.5.3; गणतलमणुलिहंती Uvav. 49; वेजयंतीपडागा ऊसिया गणतल-मणुलिहंती RāyPa. 50; तुंगा गणतलमणुलिहंतसिहरा Jivābhi. 3.307; 3.393; Jambuddi. 3.178; 5.43; Nirāya. 166; ĀyārDas. 10.14; JM. गणतलमणुलिहंतं PaumCa.(V.) 39.12.

अणुलिहमाण (anu-lihamāna < anu-lihat) *adj.* (pr. part.) touching, crossing beyond, AMg. (जोइसियाणं देवाणं) विमाणा तुंगा गणतलमणुलिहमाणसिहरा ... अमिस्सा पडिस्सा Pannav. 2.48(195)

अणुलेखन (anu-levana < anu-lepana) *v.* 1 smearing or painting (the body with fragrant substance) as personal decoration, AMg. तत्थ णं देवे भवति ... कल्लाणापवर-गंध-महाणुलेखणधरे Thāna. 8.10; अगस्वर-पवर-ध्वज-उउयमहाणुलेखणविहसि । गंधेसु रज्जमाणा रमंति वापिदिय-वसट्ठा Nāya. 1.17.36(5); तए णं से ... देवस्सं विउक्खइ ... कल्लाणापवरमहाणुलेखणं Uvāa. 2.40; गंध-मल्ल-अणुलेखन ... कते ... हिंसंति ते तस्सणे Pañhā. 1.18; असुरकुमारा देवा ... कल्लाणापवरमहाणुलेखणधरा Pannav. 2.31(178); 2.49(198); से णं मयं ... वासीत्तच्छणे अउट्टे

चंदणाणुलेखणे अरसे Jambuddi. 2.70; JM. चंदणाणुलेखणं मुमुक्षुं वयस VasuHi. 100.20; गंधगतो दोहदो ... प्हाणमतो, अणुलेखणगतो अधिवासगतो AugVi. 172.3; 2 painting, beamening (a wall or surface), AMg. मेयवसापूयसहरिसंविषिखल्लित्ताणुलेखणतला (परगा) Say. 2.2.36; = SamavPra. 141; Pannav. 2.20(167); = AyārDas. 6.6; 3 unguent, ointment, AMg. अक्खोवज्जण-वणाणुलेखणमूयं ... आहारमाहारेस Viy. 7.25 [Ldn.]; = Panhā. 6.20; 4 (चेटी) जाव अहं वि (पि) सीसाणुलेखणं तुवारेमि SvapnaVā. 5.6.27.

अणुलेखि (anu-leviya < anu-lepita = anu-lipta) *adj.* (ppp.) beamed, (fig.) tainted (of soul by Karmic matter), JM. कम्माणुलेखिओ सो उववणो मिउमरं नासं PuṃCa. (V) 82.78 [v.l. कम्माणिलेरिय — कर्मानिलेरित urged on by the wind in the form of the Karmāna]

[**अणुलोपता** (an-uloetta < an-avalokya) *ger.* AMgD. records as v.l. of अणवलोपता without having seen]

अणुलोम (anu-loma < anu-loma) *adv.* in the same direction, M. भेल्लणं तुरिअमुळे अणुलोमपहाविणं सिलाषाणं । पदमं साहेति परं विहडिअवाणरमणोरहा रामसरा SetuBu. 14.4.

अणुलोम (anu-loma < anu-loma) *adj.* [f. -ā] 1 agreeable, pleasing, (lit. following or in line with the natural growth of hair), AMg. छविहं पदे पणत्ते, तं जहा — संसयपदे, बुगहपदे, अणुजोगी, अणुलोमे (comm. अनुकूलकरणाय), तहणाणे, अतहणाणे Thāna. 6.111 (534); सा रयणदीवदेवया ... अणुलोमहि यं पटिलोमहि यं ... उवसग्गेहि उवसग्गं करेहि Nāya 1.9.32; नो संचापंति बहुयाहि अणुलोमाहि जाय आपवित्तप. Antag. 53; जे केह उवसग्गा ... अणुलोमा वा पटिलोमा वा, ते उप्पत्ते सम्मं संहं Kapp.(J.) 117; मा बहउ अज्जो वर अणुलोमेणं अणुलोमेयवे सिया Vava. 8.11; (सीसं कुसला पसंसति) ... अणुलोमं निद्ध-उवचियसरीरं Cand. 46; JM मज्जण-गंध-परियारणादि जह नेच्छतो अदोसाय । अणुलोमा उवसग्गा एवेव इमं पि पासामो VavaBhā. 2.320; जह चेव यं पटिलोमा अपदुस्संतस्स होत्तिदोसा यं । एवेव अणुलोमा होत्ति असायज्जणे अफला VavaBhā. 2.322; जत्थपत्तरा दोसा जत्थ यं जयणं तरंति काउंजे । तत्थ वसंति जयंता अणुलोमं किं पि पटिलोमं KappBhā. 2276; धुत्तिमाप अणुलोम-वयणेहि राशो विपरिणामेह KāKa. p. 45 17; 2 falling into line with, conforming to, AMg. नो संचापंति मेहं कुमारं बहुहि विसयाणुलोमाहि आधवणाहि । आधवित्तप Nāya. 1.1.12; 1.1.114; 1.5.19; इह खउ जिणमयं जिणाणुमयं जिणाणुलोमं जिणप्पणीतं ... रोप्पमाणा धेरा अगंतो जीवाजीवाभिगमणाममज्झयणं पणवदंसु Jivābhi. 1.1; JM. इच्छाणुलोम भावे न यं तस्सद्विया जहिं भवे विसया KappBhā. 1029; 3 favourable, AMg. नररणा ... अणुलोमवाउवेगा Panhā. 4.7; = Jambuddi. 2.16; JM. दण्णे कप्प-पमत्तणामो ग आहसतो यं चरिमा तु । पटिलोमपक्खणता अत्थेणं होति अणुलोमा NisBhā. 90; Apa. अणुलोमं अंदे सुहकरण-जोगं PaṇāCa. (P.) 8.11.1; 4 in descending order, AMg. ओसप्पिणी अणुलोमा पटिलोमुसप्पिणी मणिया Tittho. 16; 5 in the same direction, AMg. बोलीणे अणुलोमं पटिलोमदंसु ठाह तणरहिण OghNi. 39.

अणुलोम (anu-loma < anu-loma) *n.* an agreeable or friendly person, a kin, JS. अणुलोमा वा सत्तु चारितविणासया इवे जस्स BhaĀrā. 72.

अणुलोम (anu-loma < ānulomya) *n.* 1 conduciveness, favourableness, JM. वेसीमासाह कयं, जा बाहिया सा भवे इत्थया उ । बंधणुलोमेण कयं, परिहारो होर पुब्बं तु KappBhā. 3404; 3431; 2 natural order, JM. बत्थं दुहाणुलोमेणं तह यं पटिलोमओ भवे बत्थं SarSaCa.

16.48; दुविहेणुलोमेणं आसेवणवियवणाभिहाणेणं । आसेवणाणुलोमं जं जह-आसेवियं वियवे PaṇāPra. 15.16.

अणुलोम- (anu-loma- < anu-lomay-) *v.* to make agreeable, to win over, JM. जं तत्थ भस्तरं तं अणुलोमिज्जति NisCa. 2.17.18.

अणुलोम (anu-loma < ānu-lomya) *n.* order, sequence, JM. आलोयणाणुलोमे गुलावराहे उ पच्छओ वियवे । पण्णादिणा कमेणं जह जह पच्छित्तुद्धी उ PaṇāPra. 15.17.

अणुलोमइत्ता (anu-lomaittā < anu-lomayitvā = anu-lomayya) *ger.* having made agreeable or favourable, (the opponent by taking kindly to his contention), AMg. छविहं विवादे पत्ते, तं जहा — ओसक्खत्ता, उस्सक्खत्ता, अणुलोमइत्ता, पटिलोमइत्ता, भइत्ता भेलत्ता Thāna. 6.67(512)

अणुलोमकायकिरियता (ānuloma-kāya-kiriyatā < anu-loma-kāya-kriyāva) *f.* agreeable or pleasing physical activity, AMg. साहिल्या चउव्विहा पणत्ता, तं जहा — अणुलोमवइसहिते यावि भवति, अणुलोमकायकिरियता, पडिरूपकाय-संकासण्या, सबत्थेसु अपटिलोमया AyārDas. 4.21.

अणुलोमगिरा (ānuloma-girā < anuloma-gir) *f.* agreeable or pleasing words, JM. परिवारपुअहउ अविसज्जता समतदोसा वा । अणुलोमगिरा [Inat.] गज्झा, खु गुरु विमोत्तुं जे GurTaVi. 2.20.

अणुलोमच्छाया (ānuloma-cchāyā < anuloma-cchāyā) *f.* normal shadow (from foot to head), the diminishing shadow, AMg. पणवीसतिविधा छाया पणत्ता . अणुलोमच्छाया Nāra-P. 9.4.

अणुलोमण (anu-lomana < anu-lomana) *n.* making agreeable, winning over, JM. इअ अणुलोमणं तेमि NisBhā. 557; तम्हा खलु पट्टवणं पुब्बं बसभा समं च वसमेहि । अणुलोमणं पेच्छामो, पेत्ति अणिच्छं पि तं वसभा KappBhā. 5573.

अणुलोमणा (anu-lomanā < anu-lomanā) *f.* (placatory) submission, JM. वायव्वं यत्ताणं, णाप अणुलोमणास्सउट्ठी KappBhā. 3327 (comm. यदि सातं भवति तदा वध्यमाणवचने: 'अनुलोमना' प्रज्ञापना तथा कतेन्या यथा तस्य आवृत्तिः समाधानं भवति)

अणुलोमपूयण (ānuloma-pūyana < anuloma-pūjana) *n.* propitiatory worship, AMg. अणुलोमपूयणा अहं से सत्तुजओ [सत्तु जओ] डहइ देहं Samith. 74.

अणुलोमया (anu-lomayā < anu-lomatā) *f.* agreeability, conduciveness, JM. बंधाणुलोमया खलु, सुत्तमि यं लाघवं असम्मोहो । सत्थगुणदीवणा वि यं एगट्ठगुणा हवनेय KappBhā. 173.

अणुलोमवइसहित (ānuloma-vai-sahita < anuloma-vāk-sahita) *adj.* having agreeable or pleasing speech, soft-spoken, AMg. साहिल्या चउव्विहा पणत्ता, तं जहा — अणुलोमवइसहिते यावि भवति AyārDas. 4.21.

अणुलोमवाउवेग (ānuloma-vāu-vega < anuloma-vāyu-vega) *adj.* having conducive (not erratic) functioning of the humour called wind, AMg. तं णं मणुया अणुलोमवाउवेगा Taṇḍ. 67; = Jambuddi. 2.16.

अणुलोमविलोमओ (ānuloma-vilomao < anuloma-vilomatah) *adv.* by obversing and reversing, in a given order and its reverse, JM. चंदायणाह यं तहा अणुलोमविलोमओ तवो अकरो । भिक्खाकमलाणं पुटो विण्णेओ बुद्धिहाणीहि PaṇāPra. 19.18.

अणुलोमिय (anu-lomiya < anu-lomita) *adj.* (ppp.) made

agreeable, supplicated, JM. एवं पि ताव जाणह रिसिवज्जा.अं न सुंदरी होइ । इह य परत्थ य छोए सुंचेतऽणुलोमिया एवं KappBhā. 3020; अणुलोमिय समाणे तं वा अन्नं बज्ज उ वेज्जाहि VavaBhā. 7.404.

अणुलोमिय (anu-lomiya < anu-lomika) *adj.* agreeable, pleasing, JM. अणुलोमियं नामाकहुणं फरिसादिदोसवज्जिरं । अहवा अणुलोमियं नाम तं भासं भासेजा जं भासमाणो अभासओ कम्मइ DaaaveCu. p. 264.7.

अणुलोमेयव्व (anu-lomeyavva < anu-lomayitavya) *adj.* (pot. part.) to be made agreeable or to be supplicated, AMg. मा वइउ अज्जो वइ अणुलोमेयं अणुलोमेयव्वे सिया Vava. 8.11.

अणुलोह (anu-loha < anu-lobha) *m.* infinitesimal or slight greed, JS. अणुलोहं वेदंतो संजायइ सुद्धमसंपरायो सो ŚrāA. (V.) 528; अणुलोहं वेदंतो जीवो उवसामगो व खवगो वा GomSā. (J.) 474.

अणुल्लय (anullaya < anullaka) *m.* an insect possessing two sense organs, AMg. बेरं दिया उ जे जीवा दुविहा ते पफिसिया ... पलोयाणुल्लया चेव तहेव य वराडगा Utt. 96.130.

अणुल्लवणिज (an-ullavanijja < an-ullapanīya) *m.* of unutterable (name), AMg. तत्थ य दिद्वा अणुल्लवणिज नाम संघ-मेलानगो अहेसि MahāNis. 5.31.

अणुल्लसि (an-ullasi < an-ullasin) *adj.* not elated, humble, JM. वसणसणवि अमुद्धइ विहवि अणुल्लसी UvPaṇṭi. p. 27n.11.

अणुल्लायित (an-ullāyita < an-ullāyita) *n.* vehicle in which the seats are hanging down, part of a vehicle, JM. पञ्चवरकायेसु रथं गोळिं [गं] वा बूया । तत्थ उद्धमागसु उल्लायितं बूया । अधो-भागेसु अणुल्लायितं बूया AāgVi. 100.10.

अणुल्लाव (an-ullāva < an-ullāpa) *m.* repetitive speech, AMg. सत्तविधं वयणविकल्पे पत्तसे, तं जहा — आलावे ... अणुल्लावे ... विप्पलावे Thāna. 7.129(684)

अणुल्लासिअ (an-ullāsia = an-ārdraka) *adj.* not wet, JM. अह कुबोयगं ताहे जर कुवतडा उल्ला तत्थ सणियं निसिरइ, अणुल्लासिओ सुकतडा होज्जा उल्लगं च ठाणं नत्थि ताहे भाणं सिक्कण जडिअइ Āvṭi. (II.) 621a.2.

अणुव (anu-va < anu-ja) *m.* younger brother, Apa. गरवरेण ... जाणमि विवाय-दुह-बीउ-रज्जु, अप्पिवि अणुवहो धरणिअसु सज्जु (दिवस संगहिय) VuddhaCa. 3.5.2.

अणुव (anuva) *Deñi. m.* force, violence, हडे अडाह-अणुवा य (comm. अडाहो तथा अणुवो बलात्कारे) DeNāMa. 1.10; मणमणुवेण हरतो DeNāMa. 1.10.

अणुवअ- (anu-vaa- < anu-vraj-) *v.* to go after, to follow, अनुवज्जे: पडिअगग: । पडिअगगइ । पक्षे अणुवअइ Lakṣmī. (Gr.) 213 (3.1.46)

अणुवइळण (anu-vaiḷṇa < anu-vrajivāṇam = anu-vrajya) *ger.* having gone after, AMg. पासहिओ य पुच्छेज्ज वंदमाणं अवंदमाणं वा । अणुवइळण य पुच्छे OghNi. 18 (comm. अनुवजनं कृत्वा) JM. अणीताण पुरतो पडिसेहेउं पच्छतो तस्स अणुवइळण अणाति — मा पुणो आप्पेह NisCu. 2.204.31; इयरो वि अणुवइळण दूरं नियतो VasaHi. 6.8.

अणुवइह (an-uvaiḥṭha < an-upadīṣṭa) *adj.* (ppp.) not taught (by scriptures or teacher), JM. उत्सुत्तमणुवइहं सच्छंइविगप्पियं अणुवइहं SāDhaVi. 24 = PavSāro. 122; मिच्छदिद्वि नियमा ... सइहि असम्भावं उवदिहं वा अणुवइहं KamPay. (S.) 5.25; JS. मिच्छा-इहो ... सइहि असम्भावं उवदिहं वा अणुवइहं KasāPa. 108; BhaAra.

40; GomSā. (J.) 18.

अणुवइय (anu-vaiya < anu-vratika) *m.* one who observes (the minor) vows, Apa. एकदिवसु सो गउ अणुवइयउ MahāPu. (P.) 94.4.10.

अणुवइय (anu-vaiya < anu-vrajya) *ger.* having gone after, JM. त पडिसेवेतूणं दोसमणुवइय मेण्हती जो उ । सो आणा अणवत्थं मिच्छत्त-विराधणं पावे NisBhā. 1460.

अणुवउत्त (an-uvautta < an-upayukta) *adj.* (ppp.) not having mental attention, not engaged attentively, not attentive, AMg. पज्जत्ता दुविहा पणत्ता, तं जहा — अणुवउत्ता य उवउत्ता य । तत्थ णं जे ते अणुवउत्ता ते ण जागंति ण पासंति । तत्थ णं जे ते उवउत्ता ते णं जाणंति पासंति Vīy. 5.4.30[2] (5.102); तत्थ णं जे ते अणुवउत्ता, ते णं न जाणंति न पासंति, आहारंति Vīy. 18.70.71; [Ldu.]; जे ते (मणसा) सण्णिभूया ते दुविहा पणत्ता, तं जहा — उवउत्ता य अणुवउत्ता य । तत्थ णं जे ते अणुवउत्ता ते णं ण जागंति ण पासंति, आहारंति । उवउत्ता ते णं जाणंति पासंति आहारंति Pannav. 15.48(997); 15.49(998); णेममस्स एगो अणुवउत्तो आगमओ एगं दब्बावत्तसंयं AnuOg. 15.1; से णि न आगमओ दब्बावत्ते ? जस्स णं खेवइ पयं सिक्खितं ... जाव णेममस्स एगो अणुवउत्तो आगमओ एगो दब्बावत्ते, यो अणुवउत्ता आगमओ दो [णि] दब्बावत्तां ... एवं जावरया AnuOg. 57(1-3); तिण्हं सइयाणं जाणए अणुवउत्ते अवत्थू कम्हा ? जर जाणए अणुवउत्ते ण भवति AnuOg. 483(5); अत्थंइल्ल-संक्रमणे चलक्खित्तणुवउत्तामारिइ । पडिपक्खेसु उ भयणा ज्येणे विसंवणा लोमं OghNi. 18 (comm. साधुं प्रत्यदत्तावधानः); JM. दोसा उ न हुंति जिमये के वि । जं अणुवउत्तवहणं अपत्तमासज्ज व इवति KappBhā. 346 (comm. यदनुपयुक्तमाचार्यस्य कथनम्); आगमओऽणुवउत्तोति तो दब्बां VīAṇBhā. 20; आदत्ते मय्ये आभीरी हेट्ठओ ठिता पडिच्छति, आभीरो वि वारणेण अप्पिणति, कथमवि अणुवउत्तं पिणणे गहणे वा अंतरे वारगो भग्गो Āvṭi. (H.) 103b.2; एतो उ दब्बावत्तोऽणुवउत्तरसइव सुयमादी Dham-Ṣāṇ. 30; कायण अणुवउत्तो पडिह्वपमज्जं च अकुणतो । हिंसाभावे वि न सो कइसामाहओ पमायाओ JuggāJiCa. v. 767; संभरउ सो साहू जस्स वि जं विवि अणुवउत्तं ViMāPra. 36.19.

अणुवउत्त (an-uvaesa < an-upadeśa) *m.* wrong instruction, AMg. जन्हा परसमए अण्ठे अहेऊ ... अणुवउत्तं मिच्छाईसणमिति AnuOg. 625(3); JM. असिवादीकारणिया णिक्कारणिया य चक्कूमादी । उवयसअणुवउत्ता दुविहा आहिडगा हुंति VavaBhā. 8.204; उवयसोऽविस-यम्मी विसए वि अणीसो अणुवउत्तो YogSā. 36; संविग्गोऽणुवउत्तं ण देइ दुग्गमासियं कइविवाणं PañcāPra. 12.17 (comm. ननः कुत्सायत्वेन कुत्सितोपदेशं)

अणुवउत्तलद्ध (an-uvaesa-laddha < an-upadeśa-labdhā) *adj.* one who has not received instruction, uneducated, AMg. जइ मूढे अण्ठिअ अणुवउत्तलद्धे RāyPa. 765.

अणुवओग (an-uvaoga < an-upayoga) *m.* absence of or lacking in attention, inattention, AMg. से णि न आगमतो दब्बा-वत्तसंयं ? जस्स णं आवत्तसए ति पदं सिक्खितं ठितं जितं ... गुत्थायणोवगयं । से णं तत्थ वायणाए पुच्छणाए ... णो अणुपेहाए । कम्हा ? अणुवओगो दब्बा-मिति कइ AnuOg. 14; 482.

अणुवओगि (an-uvaogi < an-upayogin) *adj.* of no use, JM. तं पुणं छेदकूडगसुवणायं अणवत्तकलदं णेहादिगयं जमणुवओगि ति PañcāPra. 8.37 (comm. निष्प्रयोजनम्)

अणुवकय (an-uvakaya < an-upakṛta) *adj.* (ppp.) (the context is in all cases *Janas* 'prophets') who are not obliged (by any one), AMg. अणुवकय-पराणुगह-परायणा उ जिणा अणपक्का

Nayā. 1. 3. 35; अनुवक्यपरहियरया जे एयं दिति मन्वाणं ĀrahPaḍ.(V.) 822; ĀrahPay. 74; अनुवक्या व उवक्या ĀrahPay. 51; JM. अनुवक्यपराणुगहपरायणा जं जिणा JhāṇSa. 49 (परैरवर्तिते सति Haribhadra p. 507b. 7); अनुवक्यपराणुगहपरो पमाणं च जं तिवुणस्स ViĀvBhā. 2148 (comm. आत्मोपकारे निरपेक्षः)

अनुवकारिता (an-uvakāritā < an-upakārya) *ger.* not having obliged, JM. असाहु ति काउं दंदिगेहिं वा सेप्पति गोम्मिपरहिं वेप्पति ... अनुवकारिता य अधिकरणं भवति NisCu. 2. 196. 21.

अनुवकं (anu-vakkam < anu-vakram) *adv.* in retrograde motion, returning, Ś. (विदूषक) ता वयं सिखं अवक्कमम जाव अंगारओ रासिं विअ सा अनुवकं ण करेदि Mālavikā. 3. 22. 12.

अनुवक्कमकाल (an-uvakkama-kāla < an-upakrama-kāla) *m.* the period of time (in which) no *vyantara* god is born, JŚ. सोवक्कमाणुवक्कमकाले संलेज्जासठिदिवाणे । आवलिअसंखभागे संलेज्जावलिपमा कमसो GomSa.(J.) 266.

अनुवक्खडिय (an-uvakkhadiya < an-upaskṛta) *adj.* (ppp.) not properly dressed, not properly prepared, JM. तत्थ पुब्बं जं भत्तमीसोवक्खडं तं गेण्हति पच्छा अमीसोवक्खडं एतेसि असतीए अनुवक्खडियं पि चरिमत्तएणु भंगेसु गेण्हति NisCu. 1. 148. 1.

अनुवक्खा- (anu-vakkhā- < anu-vyākhyā-) *v.* to explain, to teach, JM. अनुवक्खी नामज्झाओ पदमो । तं खडु भो ! तमणु-वक्खामि AṅgVi. 1. 7; वागरणोपदेसो नामज्झाओ । तं खडु भो ! तमणु-वक्खामि AṅgVi. 7. 12; अंगत्थवो नामज्झाओ । तं खडु भो ! तमणु-वक्खामि AṅgVi. 5. 25; 195. 13.

अनुवगायवच्छल (an-uvagaya-vacchala < an-upakṛta-vatsala) *adj.* kind even when not obliged, JM. ण-द्विओ अनुवगायवच्छलो ति KuvMāKa. 68. 8.

अनुवगारिय (an-uvagariya < an-upakṛta) *adj.* (ppp.) without helping or obliging, JM. ॥ तु सो गोउलवणो अनुवगारिय न गमणं जुत्तं KumāPra. 45. 21.

अनुवघाहय (an-uvaghāya < an-upaghātika) *adj.* [also अनुवघायय] (a place) secure against impediments (to self-restraint), AMg. अणावायमसंलोए परस्सणुवघाहय ... उच्चाराईणि वोसिरे Utt. 24. 17; अणावायमसंलोए परस्सणुवघाहय (स्वण्डिले उपविशति) Ogh-Ni. 313 (comm. अनुवघाहय ति उक्वातश्च यत्र न भवति उद्धाहादि तस्मिन्ननुपधातिके); JM. PavSāro. 709.

अनुवघाय (an-uvaghāya < an-upaghāta) *m.* absence of injury or harm, JM. भावाणुवघायणुवत्तणाए तंति तु वसियस्वं Uv-Pay. 840.

अनुवघायट्ठा (an-uvaghāyatthā < an-upaghātārthāt) *adv.* for non-injury, JM. तंति अनुवघायट्ठा पवेयणासमए काउस्सगो कीरइ ViMāPra. 47. 14.

अनुवचव (an-uvacaya < an-upacaya) *m.* not collecting, non-accumulation, AMg. अज्झप्पस्साज्जणयणं, कम्माणं अवचओ उवचियाणं । अनुवचओ य नवाणं तम्हा अज्झयणमिच्छंति AnuOg. gā. 125; JM. अज्झप्पस्साज्जणयणं कम्माणं अवचओ उवचियाणं । अनुवचओ व णवाणं तम्हा अज्झयणमिच्छंति UttNi. 6.

अनुवच्च- (anu-vacca- < anu-vraja-) *v.* to follow, Apa. अनुवच्चइ Hem.(Gr.) 4. 107.

अनुवच्चवि (anu-vaccavi < anu-vraja) *ger.* after following, Apa. तउ अक्खयदाणु मणेवि चलयि अनुवच्चवि पणवि वि लोय वलिय JambūSāCa. 2. 12. 4.

अनुवजाय (an-uva-jāya < an-upa-jāta) *adj.* (ppp.) not occurring, not having, M. अनुवजाय-चोर-रायभओ (सो भूमि-भाओ) Lālā. 13. 5.

अनुवजुत्त (an-uvajutta < an-upayukta) *adj.* (ppp.) 1 not attentive, JŚ. नेगम-ववहारणमेगो अनुवजुत्तो आगमदो दब्बकदी अगेया वा अनुवजुत्तो आगमदो दब्बकदी SaṭṭĀg. 4. 1. 56; उजुसुवस्स एओ अनुवजुत्तो आगमदो दब्बकदी SaṭṭĀg. 4. 1. 58; भावेण अनुवजुत्तो दब्बीभूदो पडिक्कमदि जो दु Māla. 620(7); तत्थ आगमदो दब्बमंगलं णाम मंगल पावुड-जाणओ अनुवजुत्तो Dhavala. 1. 21. 1; 2 not used to, Ś. (सख्यौ) अए ! अनुवजुत्तभूसणो अअं जणो Śāk. 44. 23(4)

अनुवज्ज- (anu-vajja- < anu-vraja-) *v.* [Hem(Gr.) 4. 162] to go, to follow, JM. मोक्खं पि हु अनुवज्जइ KumāCa.(H.) 7. 6.

अनुवज्जण (anuvajjana) Deśi. *n.* to take care, nursing, पिअनुवज्जणरहिआ अब्बमिज्जंति सवरिआहि वणे DeNaMā. 1. 41.

अनुवज्जंत (anu-vajjanta < anūdyamāna) *adj.* (pr. part.) being repeated or echoed, M. (लया) सुआणुवज्जंतसुक्कटंजिआ KamVa. 1. 40.

अनुवजाया (an-uvajjāyā < an-upādhyāyā) *f.* not having the status of an *upādhyāyā*, JM. ववपरिणया य गीया बहु-परिवारा य निव्वियारा य । होज्ज अनुवजाया अण्ववत्तिणिया वि जा सट्ठी VavaBhā. 7. 411.

अनुवज्जिअं (anuvajjiam) Deśi. *n.* 1 wrathfulness, पडिजागरिअ अट्ठल्लमिअं च अनुवज्जिअं तह य DeNaMā. 1. 41; 2 *adj.* (ppp.) gone, followed, अनुवज्जिअं गतमिति तु गमिधात्वादेशसिद्धम् DeNaMā. comm. on 1. 41.

अनुवट्ठ- (anu-vatta- < anu-vṛt-) *v.* to follow, to observe, AMg. वरुणे ... छट्ठमत्तिण अट्ठमभत्तं अनुवट्ठेति Viy. 7. 9. 20[3] (7. 194); JM. छंदं जो अनुवट्ठइ मम्मं रक्खइ गुणे पयासेइ । सो नवरि माणुसाणं देवाण वि वट्ठो होइ VajLag. 88.

अनुवट्ठण (anu-vatṭana < anu-vartana) *n.* following, attending upon, Ś. (विदूषक) इमादो परं विवेअरहिअस्स पट्ठणो अरं अनुवट्ठणेय SūMā. 2. 23. 14 (Poona Univer. Journal, 1960)

अनुवट्ठणगाउस (an-uvattāṇaga-āusa < an-apavartanīya-āyuska) *adj.* (of gods and denizens of hell) whose life-span cannot be reduced or transferred, JM. वाससहस्समवाहा कोडा-कोडिदसगस्स सेसाणं अनुवाओ अनुवट्ठणगाउसु छम्मासिगुकोसो Kam-Pay.(Ś.) 1. 7a.

अनुवट्ठणीय (anu-vattāṇiya < anu-vartanīya) *adj.* [f. -ā] (pot. part.) to be followed by, Ś. (मालती) जर दे अहं अनुवट्ठणीया MālaMā. 6. 7. 84.

अनुवट्ठंत (anu-vattanta < anu-vartamāna) *adj.* (pr. part.) following, Ś. (द्रौपदी) तुमं वि खत्तभम्मं अनुवट्ठंतो [v. l. अनुवत्तंतो] एव मे णाहस्स जीविदहरस्स अहिमुहो होहि VeniSām. 6. 20. 9.

अनुवट्ठावणीय (anu-vattāvaṇīya < anu-vartāpanīya = anu-vartanīya) *adj.* [f. -ā] (pot. part.) has to be carried over in rotation, AMg. एव एगदुगतिसंखा पोरिसिदिणेसु अनुवट्ठावणीया OghNi. 134a. 13.

अनुवट्ठि (anu-vatti < anu-vartin) *adj.* who follows or attends upon, Apa. थिउ रायाणुवट्ठि गुणवंतउ भावरेहिं सुट्ठं सिरि मुजंतउ MahāPn.(P.) 92. 10. 7.

अनुवट्ठिअ- (anu-vattijja- < anu-vṛtya-) *v.* (pass.) to be abided by (rules etc.) JŚ. इअ पक्कसो एओ मणिओ गुक्खा विणा

वि आणाप । अणुवट्टिअणं जं तं परोक्ख विणमो ति विण्णेओ ŚraA.(V.) 331.

अणुवहेता (anu-vattettā < anu-vṛtya) *ger.* having followed, *fig.* having observed, AMg. अणुवहेता कोडुवियुरिसे सहावेइ Viy. 7.9.20[3] (7.194)

अणुवहुंत (an-uva-tthanta < an-upa-tiṣṭhat) *adj.* (*pr. part.*) not sticking, AMg. अणुवहुंते तह वि हु सव्वं अवणितु तो पुणो लिंप्पे । तज्जाय सचोप्पइयं घट्टाररअं ततो थोवे OghNi. 401.

अणुवट्टाविय (an-uva-tthāviya < an-upa-sthāpita) *adj.* (*ppp.*) (a monk) who has not been re-admitted (to the saṅgha after temporary expulsion), JM. अणुवट्टावियासहं अयविहाणं च नंडलीए उ । जो परिमुंजर सहसा सो मुत्तिविराहो भणियो ViMaPra. 38.5.

अणुवट्टावियअ (an-uva-tthāviya-a < an-upa-sthāpita-ka) *m.* (a monk) who has not been re-admitted (to the saṅgha after temporary expulsion), AMg. अयि वाइ य केइ सेह-तराप अणुवट्टावियए कप्पइ से तस्स दाउं वा अणुप्पदाउं वा BphKapp. 4.13.

अणुवट्ठिअ (an-uva-tthia < an-upa-sthita) *adj.* [*f.* -a] (*ppp.*) (also 'वट्ठिय') not initiated, not faithful, non-convert, AMg. पस धम्मं ... पवेइए ... उट्ठिएसु वा अणुट्ठिएसु वा उवट्ठिएसु वा अणुवट्ठिएसु वा ĀyAr. 1.4.1.2; अणु एते अणुवरया अणुवट्ठिया पुणरवि नारिस्मा चैव Sāy. 2.1.54 (677[3]); 2.2.38 (Ldn.); उवट्ठिएसु वा अणुवट्ठिएसु वा सुत्तसमाणेसु पवेइए Sāy. 2.1.57(639); 2.2.51(Ldn.); JM. परिसा वि दुविहा — उवट्ठिया य अणुवट्ठिया य JugJiCa. 2.32

अणुवट्ठिअ (anu-vaḍḍia < anu-patita) *adj.* (*ppp.*) [predicative use] set out (on a journey), Ś. (विदूषक) अर्द्धगठावियनिय-परिणीहिदिणदक्खहालपत्तंकरणपरमत्थलमो समं ज्जेव अणुवट्ठिओ Hamm-MaMa. 5.34.12.

अणुवट्ठे (anu-vaḍḍhe- < anu-vardhaya-) *v.* to increase, AMg. भोगं च से अणुवट्ठेहि Nāya. 1.14.6, 60; अहं तुम्भं जायं च दायं च भायं च अक्खयनिहिं च अणुवट्ठिस्सामि Nāya. 1.2.12; = ViVa. 137

अणुवणीय (an-uva-niya < an-upa-nita) *adj.* (*ppp.*) not taken away, AMg. भंहे य से अणुवणीए सिया Viy. 5.6.6 (5.129)

अणुवण्णअंत (anu-varṇaanta < anu-varṇayat) *adj.* [*f.* 1.] (*pr. part.*) narrating, Ś. (विदूषक) भोडु एदं ज्जेव संवायं अणुवण्णअंती भट्टिदरिअ विणोदइस्सं Nāya. 2.24.8.

अणुवत्त (anu-vatta < anu-vṛtta) *n.* occurring for a second time, JM. दिट्ठतो अरहंता अणगारा य बहवो उ जिणसीसा । वत्तणुवत्ते नज्जइ जं नरवण्णोऽवि पणमति DasavoNi. 90; वत्तणुवत्तपत्तो बहुसो अणुवत्तिउ महाजणेणं VavaBhā. 10.693; वत्तो नामं एक्कसि अणुवत्तो जो पुणो वितिय-वारं VavaBhā. 10.694; सो ववहारं जीण्ण कुणइ वत्ताणुवत्तेण VavaBhā. 10.705; वत्तणुवत्तपमाणं जीण्णं कयं भवइ एयं VavaBhā. 10.714.

अणुवत्त- (anu-vatta- < anu-vṛt-) *v.* 1 to go after, to follow, to imitate, JM. सिग्गुज्जुगती आसो, अणुवत्तति सारहिं ण अत्ताणं । इयं संजममणुवत्तति वरयाइ अवंकिओ साह NāBhā. 6311; रायधु-याओ मोत्तुं राया तुमं अणुवत्तइ ता गव्वं मा काहिस्सि ĀvTt.(H.) 501a.2; जं च पुक्कंता तवं पणेण्हति, तं पंडिका वि अणुवत्तए VasuHi. 220.10; कणयपट्टस्स मगरस्स घट्टहि ति वित्तमणुवत्तइ मे बहुप्पवारं VasuHi. 362.8; 2 to be carried over, repeated, निगमणं तु अहिकयं अणुवत्तति वा तवाधिकाराओ VavaBhā. 1.140 (p. 87b. l. 2) (comm. अथवा अनन्तर-अस्से तपसोऽधिकारो अनुवर्तते); अहं सा वि तेऽणुवत्तइ सव्वविणासो वहं जुत्तो ViAvBhā. 2407; संपडियं समीहिं जइ विही अणुवत्तइस्सह Caup-

Ca. 223.17; अणंतरभवमत्था भावणा अणामोगओ वि विंचि कालं अणुवत्तइ SamarāKa. 42.10; Apa. ता अणुवत्तइ निच्चु वि सायक UvKas. 49.

अणुवत्त (anuvatta < an-udvṛtta) *adj.* following, imposed (repeatedly), AMg. उस्सिणोदगमणुवत्ते दंहे वासे य पडियमित्तिमि । मोत्तणा-देसतिगं चाउलउदगेऽवहुपसं PindNi. 18; उस्सिणोदगमणुवत्ते दंहे वासे य पडिअमेत्ते य । मोत्तणाएसतिगं चाउलउदगं बहुपसं OghNi. 344.

अणुवत्तग (anu-vattaga < anu-vartaka) *adj.* who follows, obeys or attends, AMg. गुरुणो छंदाणुवत्तगा Sāy. 1.2.2 (142); JM. अणुवत्तगत्थमेव य तग्गहणं नाणुवत्तगादेव ViAvBhā. 356H; अणुवत्तगा विणीआ बहुलमा निच्चमत्तिमेता य UvMa. 97; सो किर से पडिसेहइ उवाय-पुव्वमणुवत्तगो ताओ TarLo. 124.

अणुवत्तण (anu-vattana < anu-vartana) *n.* 1 the act of carrying over to a subsequent context, to get repeated, JM. अणुवत्तगत्थमेव य तग्गहणं नाणुवत्तगादेव । अणुवत्तणे विधओ जमहिकया विंत्तु जसेण ViAvBhā. 356H; 2 action or behaviour in conformity with, JM. ततो तेण चित्तिज्जं तस्स वसाणुवत्तगं कय VasuHi. 67.7; अहो निम्भराणुरायया ममोवरि देवीए .. अहो छंदाणुवत्तगं SammaKa. 239.1; JŚ. रागाणुवत्तगादी विणये उवसंपया नेया Māla. 140(4); M. अणुवत्तगं कुणंतो वेसे वि जणे अहिण्ण-मुहराओ । अप्ववसो वि हु मुयणो परव्वसो आहि-आईए GāSaSa. 3.65; 3 to turn towards, Ś. (यमुना) किं णाम अवरहित्तणं जहिं तक्खमणुवत्तगं BāhKa. 7.37.6

अणुवत्तणा (anu-vattanā < anu-varianā) *f.* 1 repeating or practising regularly, JM. अग्गीयादाहणे तेत्ते अणत्थ ठिअ भावमि । भावाणुवत्तयाणुवत्तणाए तेत्ति तु वडियव्वं UvPhy. 840; अणुवत्त-णाए सेहा पायं पावंति जोगयं परमं । रव्वं पि गुणकरिस्सं उवेइ सोहम्मणुणेण PañVa. 1.17; 2 conforming behaviour, JŚ. अणुवत्तणाए गुणवत्त-णेहिं चित्तं इरति पुरिस्सस्स BhaĀra. 968; 3 following, attending upon (somebody), JŚ. दाणाणुवत्तणादी विणये उवसंपया नेया Māla. 140(4); Apa. ताहि वि कीरइ इह अणुवत्तण UvKas. 79;

अणुवत्तणारिह (anu-vattanāriha < anu-vartanārha) *adj.* worthy of being followed or obeyed, JM. अणुवत्तणारिहा जं सम्मत्त-गुरु न संवेहो KaKoPra. 10.20.

अणुवत्तंत (anu-vattanta < anu-vartamāna) *adj.* (*pr. part.*) continuing (from a previous section), JM. परिहारयाहि-गारं अणुवत्तंते अयं विसेसो उ । आवण्णमाण संयरमसंयरे वेव नाणत्तं VavaBhā. 2.62; सागारिय अहिगारं अणुवत्तंतंमि कोइ सो होत्ति । संदिट्ठो व पणू वा विहवा सुत्तस्स संबंधो VavaBhā. 7.510.

अणुवत्तमाण (anu-vattamāna < anu-vartamāna) *adj.* (*pr. part.*) [e. l. अणुवत्तमाण], following, obeying, AMg. तए णं से मेहे कुमारे अम्मापियरमणुवत्तमाणे तुस्सिणीए संचिट्ठइ Nāya. 1.1.115; = Antag. 3.78; अप्पेगइया अण्णमण्णमणुवत्तमाणा ... पाउव्वमंति Jam-buddi. 5.27; JM. (आसो) सारहिस्स छंमणुवत्तमाणो गच्छति NāCu. 4.284.4; तमणुवत्तमाणो .. सुववहिम्भयजणणीए विग्गईए गयपुरमणुपविट्ठो VasuHi. 345.2. cf. **अणुवत्तमाण**.

अणुवत्तय (anu-vatta-ya < anu-varta-ka) *adj.* one who follows or complies with (wishes, code of conduct, teachings etc.) AMg. तत्थ णं चंपाए नयरीए दुवे सत्थवाहदारगा परिवसंति ... अण्णमण्णछंदाणुवत्तया Nāya. 1.3.6; 1.8.10; अणुवत्तयं अमायं तं आयरियं पसंति Cand. 25. cf. **अणुवत्तग**.

अणुवत्ति (anu-vatti < anu-vṛtti) *f.* [lit action or beha- viour after someone or something] 1 in conformity with, as suited to, JM. पणओ यिदुयामारो तेण जहण्णोऽवही तयामारो । इयरो

सेटिपरिखेवओ सदेहाणुवत्तीय ViAvBhā. 705; वीरओ वासुदेवाणुवत्तीय वेदह AvTi.(H.) 515a.6; जह तह भासित्तणमवि वन्निज्ज वयणकोसल्लेण । सत्तवियलु सि भइह, नयाणुवत्ती य मूदेहि DhamViPa. p. 52b.3 (comm. on. v. 33); 2 following someone, JM. वच्छ, नत्थि अविसओ गुरु-यणाणुवत्तीय SamarāKa. 456.14; 3 suggestion, request, JM. ततो तस्साणुवत्तीय रणो य गारवेण आरुढो भि रहवरं VasaH. 350.8; 4 behaviour in conformity with, JM. जो जेण पगारेणं तुसइ कार-विणयाणुवत्तीहि KappBhā. 263; पज्जोसवणादिवसे लोगाणुवत्तीय श्वो अणु-गंतवो होही KaKa. 271.26.

अनुवत्ति (anu-vatti < anu-vartin) *adj.* who follows, who acts favourably, AMg. चिराणुवत्ती सि मे गोयमा Viy. 41.7.2 (14.77); गुरुणो छंदाणुवत्ती सुविणीय जियपरीसहे धीरे Gacehā. 52; वीरस्स पत्तस धीरत्तं सव्वधम्मणाणुवत्तिणो Utt. 7.29; JM. सुह-दुवख-बंध मोक्खा उभयनयमयाणुवत्तिणो जुत्ता ViAvBhā 2417; M. तुह चंदि चरण-कमलाणु-वत्तिणो कइ गु संजमिज्जंति GandVa. 280

अनुवत्तिणी (anu-vattini < anu-vattini) *adj. (f.)* 1 conforming to (something), JM. अत्थि गणियादारिया ... कुलवहुवेसाणुवत्तिणी VasaH. 361.26; 2 one who follows, a follower, a disciple, JM. अनुवत्तिणी विणीया सीलवई निचकालगुणरत्ता JinadaAkhyā. II. gā. 62.

अनुवत्तिय (anu-vatti-ya < anu-varti-ka) *adj.* following (the intention of another), AMg. से िं तं लोकोवयारविणप सत्तविहे ... परच्छंदाणुवत्तियं Uva. 30; JM. राया सिय ओसणाणुवत्तियो भया मणेज्जा NisCu. 4.72.1; M. तत्तासीणो सहिपई सुक-छंदाणुवत्तिपई च । ससुयं सुहसंतुट्ठो गरणाहो Lila. 131.

अनुवत्तिय (anu-vattiya < anu-varitya) *ger.* having followed, AMg. तमेव अनुवत्तिय अनुवत्तिय परिवेदिय परिवेदिय परिजविय परिजविय ओमासति Nis. 3.9.

अनुवत्तिय (anu-vattiya < anu-vartita) *adj. (ppp.)* 1 followed by, repeated, JM. वत्तणुवत्तपवत्तो बहुसो अनुवत्तिओ महा-ज्जेणं VavaBhā. 10.693; जो दिवसारंमो व्व अनुवत्तिय-भिन्न-संदलो Jugā-JiCa. 33.21; 2 repeated, applied again, JM. एवं बहुकालं इहकार-दंडो अनुवत्तिओ AvTi.(H.) 111a.7.

अनुवत्तंत (anu-vattenta < anu-vartamāna) *adj. (pr. part.)* who follows, reverting to, JM. विश्यपरमत्तो वि कम्मट्ठिं अनुवत्तंतो भोगे मुंजिउमादत्तो CaupCa. 51.10.

अनुवत्तेमाण (anu-vattemāna < anu-vartamāna) *adj. (pr. part.)* one who follows (someone), AMg. तप णं ते सूरिया-विमाणवासिणो बहवे वेमाणिया देवा य देवीओ य ... अप्पेगइया सूरियामत्स देवत्स वयणमणुवत्तेमाणा अप्पेगइया अणमणमणुवत्तेमाणा ... सूरियामत्स देवत्स अंतियं पाउम्भवति RayPa. 16.

अनुवत्थणाम (anuvattha-nāma < anv-artha-nāman) *n.* a significant name, name based on the meaning of the word Jś. रयणप्पह-सकपह-नालप्पह ... तमतमपहा य पुढवीणं जाण अनु-वत्थणामाई ŚraA.(V.) 172.

अनुवद (anu-vada < anu-pada) *adv.* (in epd.) immediately (lit. next step), Ś. (सूत्रधार) ता अहं वि अनुवद-जोग-करणिज्जाअ सज्जीहोमि AuaSun. 1.12.4.

अनुवद (anu-vada < anu-vrata) *n.* a minor vow (to be observed by Jain householders), Jś. अनुवदमहम्मवदार् ण लहइ देवाउगं मोतु GomSā.(K.) 834.

अनुवदिह (an-uvadittha < an-upadiṣṭa) *adj. (ppp.)* not

taught (in one's tradition), JM. अनुवदिहं नाम जं नो आयरियपरं-परागयं (मुक्तव्याकरणवत्) NisCu. 3.225.21.

अनुवदेस (an-uvadesa < an-upadeśa) *m.* 1 improper advice, wrong teaching, AMg. जम्हा परसमए अण्ठे अहेउ असम्भावे ... अनुवदेसे अकिरिया भिच्छादंसणमिति कइ AṇuOg. 809 [Ldn.]; 2 absence of instruction, JM. एवं सो एगामी हिंइ उवएसणुवयसा OghNiBhā. 226 (comm. अनुपदेशेन गुरुणाऽनुक्तः हिंइ p. 151a.13); समणुवेयराणं वा संजती संजयाण वा । इयरे उ अनुवदेसो गहियं पुण वेप्पइ तेहि VavaBhā. 8.100.

अनुवद्व (an-uvaddava < an-upadrava) *adj.* having no trouble, JM. गच्छंतस्स तुह पहा इवंतु अनुवद्व सयं BhurKevCa. 509.

अनुवधारिय (an-uvadhāriya < an-upadhārita) *adj. (ppp.)* not retained in memory, AMg. (पयाणं) अदिट्ठाणं असुव्याणं ... अणिज्जुदाणं अनुवधारिआणं एअमट्ठं नो सहिप Viy. 1.9.22 (1.429)

अनुवधि (an-uvadhi < an-upadhi) *m.* with few requisites, Jś. सिदिमाकहिं सु कारणपरिमुत्तं उवधिमणुवधिं संज्जं । परिकम्मादिउवहदं वज्जिता विहरदि विदण्ह (comm. अनुवधिं ईषत्परिमहं । अन्वनेपदधृतिः अनु(? नु)दरा कन्येति यथा) BhaĀra. 175.

अनुवदण (anu-vandana < anu-vandana) *n.* salutation next (in order of seniority), JM. (गुरुणा) अवयाणुवदणो सावगस्स जो एवमिह मणिओ । को धम्मगुरु तुम्हाणं GaṇSadSa. 39.

अनुवंधिजमाण (anu-vandhijjamāna < anu-bandhīya-māna = anu-badhyamāna) *adj. (pr. part. pass.)* being pursued, Ś. (त्रिजटा) अकलेण क्खु कुमालएण अनुवंधिजमाणो तत्तिं कदंतलीलं कइइ इति णिकंतो MahaViCa. 153.7.

अनुवभोग (an-uvabhoga < an-upabhoga) *m.* non-use (of living elemental bodies, i.e. earth-body etc.), JM. आलिहणं तिंत्तावणवीयणं दंतपुवणादिकज्जेसु । कायाण अनुवभोगो कासुयभोगो परिमितो य VavaBhā. 7.115.

अनुवभोज (an-uvabhojya < an-upabhojya) *adj. (pot. part.)* unfit to be eaten, JM. संसत्तासवधिसियं आहारो अनुवभोज KappBhā. 4742.

अनुवम (an-uvama < an-upama) *adj.* incomparable, matchless, unique, extraordinary, AMg. जह सो कालियदीवो अनु-वमसोक्खो तहेव जइ धम्मो Naya. 1.17.37; सुअभिगंथि अनुवममणोहरेणं गंधेणं दस दिसाओ वि वासयंतं दामे Kapp.(J.) 37; अनुत्तरदेवा भोगसुहं अनुवमं पत्ता DevTha. 221; JM. तेसि सिद्धंतं पिब सोक्खमसाहारणं तओऽणुवमं ViAvBhā. 3183; अहमोहिनाणमणुवममणंतसत्ताण जणियनिब्बाणं Jhāsto. 3; Jś. अनुवमतवमहंते वेदे AnBha. 21; अजरमरुजममरमसरि-मक्खयमणुवमं सोक्खं Māla. 1188(12); M. तुज्झ का एसा । सुंदरि वयंस-भावाणुसंगया अनुवमकुमारी Lila. 785; Apa. वणि रयणतेउ, पिय रयण-याल, अनुवम सुय अनुवम कइ कहंति MahaPu.(P.) 90.11.10; जय अनुवमसिवसुहकरण देव KarCa. 1.1.3; कइ उवमिज्ज अनुवमरुवउ VaddhaCa. 2.16.3; कहि अनुवमु उवमिज्ज केण समणु सहि Uaeo. 43.

अनुवमसिरीय (an-uvama-siriya < an-upama-sīri-ka) *adj.* possessed of extraordinary glory, JM. अह बभूइ सो भयवं दिवभोगचुओ अनुवमसिरीओ । दासीदासपरिबुओ परिकिण्णो पीढमहेहि Av-Bhā. 69 (vol. I. p. 238a.1) = AvNi. 187 (Malay.)

अनुवमसोह (an-uvama-soha < an-upama-sōbha) *adj.* of matchless beauty, JM. औव्वणमणुवमसोहं कलाकलावपरिवड्डियच्छायं SamarāKa. 62.10.

अनुवमा (anuvamā < anupamā) *f.* name of the daughter of Ratnatejas (a merchant) and Ratnamālā, Apa. बणि रत्नतेजस्य पिय रत्नमाल ... अनुवम सुव अनुवम क्व क्वति MahāPu. (P.) 99.11.10.

अनुवमा (an-uvamā < an-upamā) *f.* without the use of comparison, non-comparison, AMg. केवली नं मंते ! इमं रत्नपुष्पं पुढवि अणागारेहि अनुवमहि ... अपढोयारेहि पासति, न जाणति Pannav. 30.27(1964); 30.28.

अनुवमिय (an-uvamiya < an-upamita) *adj.* (ppp.) in-comparable, extraordinary, JM. अनुवमियपुत्रपारिसुज्जंतसमीहिय-त्थस्स ... (बोलिंति बासरा) SupāsCa. 2.516.

अनुवय- (anu-vaya- < anu-vad-) *v.* to speak again and again (fig. to reprove or to blame), AMg. गो अणमणस्स अनुवयंति Āyār. 2.5.47(583)

अनुवय (anu-vaya- < anu-vrata) *n.* [tradition takes it as anu-vaya 'smaller vow'] secondary vow (in comparison to the major one Mahāvratā), JM. अनुवय-महवयहि य बालत्वेण य इवंति संजुता । ते होति देवलोप देवा PaumCa. (V.) 2.92; सम्मत्त-मूलमणु-वयगुणवय-सिक्खावयहिं पडिपुत्तं । गिण्हइ गिहत्थ-धम्मं मंती KumāPra. 146.27; पंचणहमणुवयाणं गुणवययाणं च तिण्हमणारे । सिक्खाणं च चउण्हं पडिक्कं देसियं सव्वं ŚrāPraSū. 8; Apa. अनुवयं कहिं मि तिरियहं इवंति JaaCa. 4.21.4; अनुवयगुणसिक्खावयं तां मि बारह हुंति SāDhaDo. 50; तह अनुवय-गुण-सिक्खावयाहं सारउ सम्मत्तु न कोवि मेति PaṇḍCa. (P.) 9.7.3; एवहिं पंच अनुवया तिणिण गुणवया जणमणाहिणं SudCa. (N.) 6.6.1; अनुवय चउत्थमि परतियविवज्जणं SudCa. (N.) 6.6.7; पुणु दिवणउ अनुवयगुणवयाद KarCa. 5.12.1; परिपालि पयत्ते अनुवयं VaddhaCa. 6.16.8. cf. अनुवय.

अनुवयण (anu-vayaṇa < anu-vrajaṇa) *n.* going after, pursuing, JM. ओलमणुवयणं परिवेण पासपुरउ ठाउं वा । परिजवणं पुण जपइ NisBhā. 1459.

अनुवयतइज्जय (anu-vaya-taijja-ya < anu-vrata-tītiya-ka) *m.* the third minor vow (viz. sthāla adattiḍḍānavra-ṇa), Apa. गिसुणि वणिगाह तह अनुवयतइज्जय । तिणसमाणं पि परद-विणु न इज्जिण SudCa. (N.) 6.6.3.

अनुवयधरि (anuvaya-dhāri < anuvrata-dhārin) *adj.* one who observes secondary vows (in comparison to the major ones 'Mahāvratā'), JŚ. मिच्छादोसहिद्धी असंख-गुण-धम्म-णिज्जरा होदि । तत्तो अनुवय-धारी तत्तो य महव्वरं पाणी KattiĀpu. 106.

अनुवयमाण (anu-vayamāṇa < anu-vadat) *adj.* (pr. part.) 1 slandering, back-biting, AMg. सीलमंता उवसंता संखाए रीयमाणा असोला अनुवयमाणस्स विइया मंदस्स बालिया Āyār. 1.6.4.1; 2 saying, AMg. आरंभद्धी अनुवयमाणे 'इण पाणे' [वायमाणे] ... उवेहइ नं अणाणाए Āyār. 1.6.4.2 = Āyār. 1.8.1.3.

अनुवयार (an-uva-yāra < an-upa-cāra) *adj.* 1 without formality, JM. पविइमणुवयारं जं अज्जितो न जंतितो होति । जत्थ व तत्थ व उज्जति, कत्तिको वक्खरं चैव KappBhs. 4477; = PavSāro. 156; 2 (of words) not polite, harsh, JM. जगारादियं अनुवयारं णिहुं NisCa. 2.2.18.

अनुवयुत्त (an-uva-yutta < an-upa-yukta) *adj.* (ppp.) inattentive, JM. अनुवयुत्तो वा न जाणए जम्हा ViĀvBhā. 42; जा जगता किरिवा तं कुणमाणो अनुवयुत्तो ViĀvBhā. 48. cf. अनुवउत्त.

अनुवउत्त (an-uva-rata < an-upa-rata) *adj.* (ppp.) [also अनुवउत्त] [not ceasing or stopping, JM. बढाऊ पडिबत्तो नियमा P.D. 44

खीणमि सत्ताए ठाह । इवरो अनुवउत्तो [तो] विव सवलं सेहिं समणेइ ViĀvBhā. 1325.

अनुवरति (an-uva-rati < an-upa-rati) *f.* the act of not desisting (from sin), JM. असंजमो अनुवरती NisCa. 1.122.14.

अनुवरय (an-uva-aya < an-upa-rata) *adj.* (ppp.) 1 not desisting (from sin or ignorance), AMg. जे अनुवरया अविज्जाए पल्लिमोक्खमाहु आवड्मेव अनुपरियट्ठति Āyār. 1.5.1.3; अंज पत्ते अनुवरया अनुवट्ठिया पुणरवि तारिसगा चैव Say. 2.1.54(677); = 2.2.38(711); जे से दोवे पुरिसजाए से नं . . अनुवरए विण्णायधम्मे Viy. 8.10.2 (8.450); 2 who has not renounced (the world and accepted monkhood), JM. एवं पि अ अनुवरए वयवत्तो अढपंचमे बरिसे । सयमेव धरेइ गणं अनुलोमेणं च सारेइ GurTaVi. 3.50; 3 not ceasing or coming to an end, endless, JM. ता संसारं असारं अनुवरय-महादुक्खजालं विसालं ... नाउं DvāKu. 5.25.

अनुवरयं (an-uva-ayam < an-upa-ratam) *adv.* [v.l. अनुवरयं] without ceasing, continuously, JM. चित्ता-सहस्स-मरिओ पुरिसो सव्वो वि होइ अनुवरयं । जुव्वणभर-मरिअंगी जम्म धरे वट्ठए कम्मा RaySeKa p. 99. 77.42.

अनुवरयकाइया (anuvarayā-kāiyā < anuparata-kāyikī) *adj.* (activity) pertaining to the physical body of one who has not renounced the world, AMg. काइया नं मंते ! किरिया कसिंविहा पणत्ता ? गोयमा ! दुविहा पणत्ता, तं जहा — अनुवरयकाइया य दुप्पउत्ता-काइया य Pannav. 22.2(1568)

अनुवरयकायकिरिया (anuvarayā-kāya-kiriya < anuparata-kāya-kriyā) *f.* physical nativity of one who has not renounced worldly life, AMg. काइया किरिया दुविहा पत्तत्ता, तं जहा — अनुवरयकायकिरिया चैव दुप्पउत्तकायकिरिया चैव Thāṇa. 2.6(50); = Viy. 9.135 [Ldn] (Viy. comm. अनुपरतः अविरतः तस्य कायक्रिया-अनुपरतकायक्रिया p. 181)

अनुवरयदंड (anuvarayā-danda < anuparata-danda) *adj.* [also अनुवरतदंड] who has not desisted from hurting (living beings), AMg. एस धम्मे ... पवेइए .. उवरयदंडमु वा अनुवरय-दंडमु वा Āyār. 1.4.1.2.

अनुवरयरपरंराणुबद्ध (anuvarayā-paramparānu-baddha < anuparata-paramparānu-baddha) *adj.* (ppp.) united one after another in an unceasing chain, AMg. अनुवरयरपरंराणु-बद्धा असमाणं सुमाणं चैव कम्माणं भासिया बहुविहा विवागा विवागसुत्तमि SamavPra. 99.

अनुवरोह (an-uva-roha < an-upa-rodha) *m.* (state of) no obstruction or objection, JM. [Inst.] जहा .. असरा (पुष्कस्स) ... अनुवरोहेण रसमापिबंति DasavaCū. (Ags.) 34.10; अनुवरोहेण देव (? देव) एयं चित्तपट्टं सुवुत्तं VasuHi. 362.22; ता किमेत्थ कारणं ति सोउ-मिच्छामि, जह अनुवरोहो भयवताणं KaKoPra. 6.22.

अनुवरोहि (an-uva-rohi < an-upa-rodhin) *adj.* not troubling, not harming, JM. न वा उगम-उप्पायणा-सुद्धं मधुकरवदणु-वरोहि भुंजंति DasavaCū. (Ags.) 34.31.

अनुवलक्खिय (an-uva-lakkhiya = an-upa-lakṣita) *adj.* (ppp.) not noted, not observed, JM. उवविट्ठोअं अनुवलक्खिओ तासि समेवि KaKoPra. 143.24.

अनुवलक्खियवचाव (an-uvalakkhiya-payāva < an-upala-kṣita-pratāpa) *adj.* whose excessive heat is not observed or felt, M. अनुवलक्खियवचावो (सो पयसो) Līla. p. 13.5.

अणुबल्ल (an-uva-laddha < an-upa-labdhā) *adj.* (ppp.) not available, not known, JM. अचंत्तमणुबल्लो वि ओहिनाणस्स हंति पक्खखा (दम्मा) KappBhā. 33; पुब्बं पि अणुबल्लो धिप्पस्स अत्थो उ कोर ओवम्मा KappBhā. 62; DusaveCū (Aga.) 46.29; PañcaVa. 309.

अणुबल्लि (an-uva-laddhi < an-upa-labdhī) *f.* absence, non-availability, JM. ति विहा य अणुबल्लदी, उवल्लदी पंचहा विस्सा KappBhā. 45; अचंत्ता सामन्ना, य विम्मुती होर अणुबल्लदीओ KappBhā. 46; सो जइ देहाद्वो तो पविस्संतो व नीसरंतो वा । कीस न दीसर, गोयम ! दुविहाऽणुबल्लिओ सा य ViĀvBhā. 1682; उभयाणुलंभाओ सव्वाणुबल्लिओ सुणं ViĀvBhā. 1696.

अणुबल्लभमाण (an-uvalabbha-māṇa < an-upalabhya-māṇa) *adj.* (pr. part. pass.) which cannot be comprehended (directly), JM. एवं तु इहं आया पक्खवं अणुबल्लभमाणोऽपि । सुह-दुक्ख-माइहिं गिज्झइ हेकहिं अत्थि ति DusaveNi. 63

अणुबल्लंभ (an-uvalambha < an-upalambha) *m.* 1 (*lit.* not finding) absence (of knowledge), JM. अण्णाणं सो (वज्जणा-वग्गहो) वहिराणं व तप्पलमणुबल्लंभाओ । न तदंते ततो चिय उवलंभाओ ततो नाणं ViĀvBhā. 195; 2 absence (of sublation), JŚ. दोरु वि (उवरिमगसिम्हि) पदस्स पउत्तीय वाहणुबल्लंभा Dhavaḷā. 5.219.11.

अणुबल्लहि (an-uvalahiya < an-upalabhya) *ger* without obtaining or getting, JM. वओ य मे निच्छओ -- अणुबल्लहि अज्जउत्तं न नियत्तामि VasuHi. 205.23.

अणुबल्लित्त (an-uva-litta < an-upa-lipta) *adj.* (ppp.) not covered or tainted (with Karmic bondage), AMg. आहा-कम्मणि भुज्जति अण्णमण्णे सममुणा । उवल्लित्ति ति जाणिज्जा अणुबल्लित्ते ति वा पुणो Sāy. 2.5.8(761)

अणुबल्लेव (an-uvaleva-ya < an-upalepa-ka) *adj.* without any (Karmic) defilement, AMg. एवो आया अवान्तो ... तिक्खिओ निग्गुणो य अणुबल्लेवओ ति वि य Pañhā. 2.7 (comm. अनुप-लेपकः कर्मबन्धनरहितः)

अणुबल्ल- (anu-valla- < anu-pālaya-) *v.* to guard, to protect, to preserve, Apu. जइ पइ पसाउ अणुबल्लहि तो पउत्तरवाह मोकल्लहि Bhavika. 169.2.

अणुबल्लण (an-uvavanna < an-upapanna) *adj.* (ppp.) [*f.* -ā] improper, unsuitable, impossible, Ś. (विदूषक) अणुबल्लण सु ईदिस तुइ Sāk. 75.11(6); (वट्ट) ए इ मिट्ठे अणुबल्लण णाम Bālha. 4.6.10; (विदूषक) जइ एव ता एक्को च अ रओ भवे ति तस्स बहुविहदा अणुबल्लणा SāhMañ. 2.27.30.

अणुबल्लग (an-uvavanna-ga < an-upapanna-ka) *adj.* not yet born, AMg. जे णं नेरइया विग्गहइस्समावज्जगा ते णं नेरइया अंतरे परंपर-अणुबल्लगा Viy. 14.1.8 (14.4)

अणुबल्लायकारय (an-uvavāya-kāraya < an-upapāta-kā-raka) *adj.* not accompanied by, AMg. आणानिदिसवरे गुरुण-मणुबल्लायकारय Utt. 1.3.

अणुबल्लेय (an-uvaveya < an-upapeta) *adj.* (ppp.) not possessing, not endowed with, AMg. (काउलस्सा) ... वण्णेणं अणु-ववेयाणं गंधेण अणुबल्लेयाणं कासेण अणुबल्लेयाणं ! भवेत्तास्सा Pañnav. 17.132(1235) (comm. 365a 13)

अणुबल्लंत (an-uvāsanta < an-upaśānta) *adj.* (ppp.) 1 not pacified, not suppressed, not made dormant, AMg. चउ-विहं कोह पक्खे, तं जहा ... उवस्ते अणुबल्लंते Thāṇa 4.88(240); कोह उव्विहे ... उवस्ते अणुबल्लंते Pañnav. 14.9(963); JŚ. दोसेसु अणु-

सेसु BhaĀrā. 1446; 2 not of a peaceful nature, not satisfied, AMg. इह खउ संज्जेणं दुवे ठाणा एवमाहिज्जंति, तं जहा — पम्मे चेव अबम्मे चेव, उवस्ते चेव अणुबल्लंते चेव Sāy. 2.2.1(694); 2.2.75(717); ते णं मंते मणुया ... अणुबल्लंता कालमासे कालं किंवा कहिं गता Viy. 7.9.13 (7.181), जहा भुयाहिं तरिउं-जे दुक्करं रयगायरो । तहा अणुबल्लंते दुक्करं दमसागरो Utt. 19.42; JM. अणुबल्लंते च सव्वेतिं सल्लि कल्लणा पुण VavaBhā. 4.115; अणुबल्लंता य जीवा बुव्वेरपरओ पावंति VasuHi. 231.23.

अणुबल्लस (an-uvāsama < an-upaśāma) *adj.* not having pacification (of the Karmans), whose Karmans are not pacified, JŚ. अपमत्तसंज्जा अक्खवा अणुबल्लसा संखज्जुणा SātĀg. 1.8.8.

अणुबल्लस (an-uvāsama < an-upaśāma) *m.* 1 absence of pacification, not suppressed, non-pacification, non-cessation (of Karmans), JM. तत्त्व अणुबल्लस इमो दिट्ठो कज्जति NisCu. 2.22.19; 2 absence of peaceful nature, JM. कोहो कल्लो खारो अवक्खपरमच्छरो अणुबल्लो अ । चउत्तमणुबल्लसो तामसमावो अ एतावो UvMa. 302.

अणुबल्लसग (an-uvāsama-ga < an-upaśāma-ka) *adj.* stage (of the Gupasthāna) which is not of the upaśāma-ka series (i.e. of Kāyika type where the Karmans are destroyed), JŚ. सीदादिचउट्ठणा तेरसखवाद् अणुबल्लसगं (GomSā.(K.) 622.

अणुबल्लसंत (an-uvāsamanta < an-upaśāmyat) *adj.* (pr. part) who is not becoming calm, JM. तं घेतुं भविकणं पुत्तं रज्जं ठवेत्ति उ समत्थो । असत्ती अणुबल्लसंते निग्गंतव ततो तांहे VavaBhā. 7.517; अणुबल्लसंत निग्गमं लिग्गविग्गं होर आगां । देसतरसंक्रमं विक्खु-गादी-नुलिग्गं VavaBhā. 17thika. 3.121.

अणुबल्लसंपज्जमागह (an-uva-sampajjamāṇa-gai < an-upa-sampadyamāṇa-gati) *f.* motion which is carried on without the help of anything else, AMg. से णि तं विहायइं सत्त-ग्गविहा पण्णत्ता । तं जहा — ... अणुबल्लसंपज्जमागहं Pañnav. 16.38(1105); से णि तं अणुबल्लसंपज्जमागहं । न णं एतसिं चेव अण्णमण्णं अणुबल्लसंपज्जिता ण वच्छेत्तं Pañnav. 2.1109.

अणुबल्लसंपज्जिता (an-uva-sampajjittā < an-upa-sampadya) *ger* without taking the help of, without keeping company with, AMg. जणं एतं (मयं जुवरायं वा ... सत्त्वयाइं वा) चेव अण्ण-मण्णं अणुबल्लसंपज्जिता ण वच्छति Pañnav. 16.42(1109); नो एहं कप्पइ अण्णमण्णमणुबल्लसंपज्जिता ण विहरित्तं Vava. 4.26.

अणुबल्लसु (anu-vasu < anu-vasu) *m.* a layman, AMg. वसु वा अणुबल्लसु वा जाणितु भम्मं अहा-तहा Āyār. 1.6.2.1 (comm. वसुः साधुः अणुबल्लसुः श्रावकः)

अणुबल्ल (an-uvaha < an-upadha) *adj.* without deceit, JM. अण्णहा अणुबल्लं चेवोवहाज्जुत्तं सिया PañSu. 29.

[**अणुबल्ल** (anu-vahana < anu-vahana) *m.* carrying on (by oral tradition), 'तवोवहाणं सुयाणमणुबल्लं' PSM. records it from the MSS of Śrutāśvāda]

अणुबल्लह (an-uva-haya < an-upa-hata) *adj.* (ppp.) 1 unimpaired, not vitiated, AMg. जइ कारणमणुबल्लहं कज्जं सोहइ अविकलं नियमा PindNi. 71; JM. संवेग-समावओ अणुबल्लहं घेतु एति तं चेव । अह होज्जा हि उवहओ सो वि य जइ होज्जा गीयत्थो VavaBhā. 2.316; वेसाओ ... अणुबल्लहवीयं महादुक्खतरुणो JambuCa.(G.) 132.10; भोयणरसण्णोऽवहवस्स णोऽसाउभोणो वि तहा । साउम्मि पक्खवाओ किरिया वि ण जायइ कयाइ UvPay. 670; 2 (active use) not harmful to, JM. ता एयमणुद्वानं हियमणुबल्लहं पण्णमावस्स PañcāPrā.

4. 39.

अनुवहयवत् (an-uvahayakkha < an-upahatākṣa) *adj.* having unimpaired senses, AMg. सीलुणसमगो अनुवहयवत्तो बलं च बामं च । विहरिञ्ज तवसमगो अनियाणो आगमसहाओ MarāṇVi. 839.

अनुवहयजोणी (an-uvahaya-joni < an-upahata-yoni) *adj.* (a woman) whose womb (fertility) has not been impaired, JM. एचपंचासण्हं वरिसणं उवहयजोणी इत्थिया भवति, आरेख्व अनुवहय-जोणी (गर्भं गृह्णातीत्यर्थः) NisCu. I. 128. 28.

अनुवहाण (an-uvahāṇa < an-upadhāṇa) *n.* absence of the basic penance, JM. अटुअं (न्हं) पि पयाणं गोयमा जे केह अनुवहा-णेणं सुपसत्थं नाणमहीयंति अज्जावयंत वा समणुवाणंति ते णं महापावकम्मा UvaSatTī. p. 62b. 9

अनुवहाणग (an-uvahāṇa-ga < an-upadhāṇa-ka) *n.* that (sleep) which is without a pillow, AMg. जस्सट्ठाए कीर णगमाये ... अंतवणं अनुवहाणं भूमिसेज्जाओ ... तगट्ठं आरोहेह RāyPaTī. (Malay.) p. 149b. 3 [Ldn. reads anuvahāṇagam < anupāṇahatkam Sū. 816]

अनुवहारिय (an-uva-hāriya < an-upa-dhārita) *adj.* (pup) which has not been comprehended, AMg. एएसि णं भंते ! पदाणं पुब्बि . अनुवहारियाणं एयमट्ठं णो सहियं Sāy. 2. 7. 34 (470)

अनुवहास (an-uva-hāsa < an-upa-hāsa) *adj.* free from ridicule or derision, JM. उनियमिय(ह)भीयवाइयमुत्थियाण वयाइण्हिं ज रम्मं । निणगुणविसुं सउम्मवुद्धिजणम अनुवहासं PañcāP'ra. 9. 9.

अनुवहासं (an-uvahāsaṃ < an-upahāsaṃ) *adv.* without ridicule or derision, JM. ता रागचागदुग्गहनिगहपुचं तथा पयइयव्वं । जह लोणउवहासं गुणवली लहइ उलासं DvāKa. 8. 32.

अनुवहासि (an-uvahi-a < an-upadhi-ka) *adj.* free from attachment, AMg. एस धम्मं सुद्धे ... मयदेहिं पवेइए ... सोवधिएसु वा अनुवहिएसु वा Āyā. 1. 4. 1. 2 (Sehu among the non-monks)

अनुवहुआ (anu-vahuā = nava-vadhū) Deśī. f. a bride, अनुवहुआरज्जुपई DeNāMā 1. 48

अनुवहुजिअ (an-uva-hujia < an-upa-bhujia) *ger.* without having eaten, S (विद्वक्) अनुवहुजिअ पदस्स सव्वसाणो तिपथअत्ताकामुअस्स पिट्ठो आहिडीअदि SubhāDha. 1. 9. 17.

अनुवहण (anu-vahena < anu-pathena) *m.* [lost. used as adv.] along the path (taken by someone), JM. (हृषी) दीह-पसारियहत्थो कुमराणुवहणं सो लणो UvPayTī. p. 18b. 17 (gā. 425)

अनुवाअ (an-uvāa < an-upāya) *m.* not the means, Apa. पावायरणं वि हु माणुमाण । अनुवाअ एहु इच्छियसुहाण VilāKa. 5. 21. 1.

अनुवाइ (anu-vāi < anu-pātin) *adj.* [also अनुवाति] 1 who is addicted to or attached to, AMg. णव बंमचेरअगुत्तीओ पत्तताओ, तं जहा — ... सदाणुवाती रुवाणुवाती सिलोणुवाती ... यावि भवति Thāṇa. 9. 4 (663); नव बंमचेरअगुत्तीओ, तं जहा — ... नो सदाणुवाइ, नो रुवाणुवाइ, नो गंधाणुवाइ, नो रसाणुवाइ, नो फासाणुवाइ, नो सिलोणुवाइ Samav. 9. 1; 9. 2; नो विभुसाणुवाइ भवइ से निगंथे Utt. 16. prose 12; नो सद-रुव-रस-गंध-फासाणुवाइ भवति से निगंथे Utt. prose 16; 2 con- forming to (scriptural text), JM. अनुवाइ सी नज्जइ, जूतीपडियं खु भासए एसो VavaBhā. I. p. 114a. gā. 240 (comm. यद् माषमाणः स यथाच्छन्दो ज्ञायते यथा खलु निश्चितं युक्तिसह (? त) मेघ माषते तदनुपाति प्ररूपणम्); अणुणीसगस्स उ दिट्ठीवाओ दुवाकसममंग । सणुणवीसवरिसो अनुवाइ सव्वसुत्तस्स PaḍVa. 588 (comm. संपूर्णविश्रुतिवर्षपर्यायिणानुपाती योग्यः सर्वस्य सञ्चल) = UvPay. I p. 40a. gā. 7; UvaSat. comm.

on 14. gā. 7.

अनुवाइ (anu-vāi < anu-vādin) *adj.* a note in assonance with the *athā* in the same *grāma*, JM. तत्थ वि संवादी विवादी अनुवाइ ... तथा तंती छिवियव्वा CaupCa. 155. 21.

अनुवाणह (an-uvāṇaha < an-upānatka) *adj.* shoeless, without any footwear, JM. ववगयमोहा समणा मोहच्छन्नस्स छत्तयं होउ । अनुवाणहा य समणा मज्झं तु उवाणहे हतु ĀvNi. 356 (v. l. अनु-वाणह)

अनुवाद (anu-vāda < anu-vāda) *m.* 1 repetition, JM. भिसमायरओ व पुणो पुणो व कुच्छामि जमुदियं होइ । पुणुत्तमणत्थ वेह अनु-वादादरांसु ViĀvBhā. 3577; 2 explanatory repetition, repeti- tive illustration, Jā. रिख्वेदसामवेदा वागणुवादाविदसन्धाइ । तुच्छाणि ति ण गेण्हइ वेदियमुद्धो हवदि एसो Mala 258 (5)

अनुवादि (anu-vādi-anu-pātin) *m.* who agrees with, JM. सव्वरसाणुवादिणा विसणव DasavCū (Aga) 37. 8; अनुवादि-अणुवादी पस्वणाचरणमाइसुं VavaBhā. I 239

अनुवाय (anu-vāya < anu-vāda) *m.* [also अनुवाद] 1 doctrine based on *emaya*, AMg. विरियं अविरियं वेणइयाणुवायं अण्णाणिपाणं पडियच्च ठाणं । स सव्ववाइ इथ वेदइत्ता अवट्ठिने सम्म स दीहरायं Sāy. 1. 6. 17; 2 saying again and again, repetition (as a de- mension of speech), [उच्छुद्धो अनुवादः (repetition) वेदश्च DeNāMā 1. 181] JM. भिसमायरओ व पुणो पुणो व कुच्छामि जमुदियं होइ । पुणुत्त- मणत्थं वेह नाणुवादादरांसु ViĀvBhā. 3577.

अनुवाय (anu-vāya < anu-pāta or anu-vāda) *m.* (lit. going after or speaking after) with reference to, as regards, concerning, AMg. एएसि णं भंते ! परमाणुयोगलणं साहणपा-भेदाणु- वाणं अण्ठापात्ता योगलपरियट्ठा समणुगतव्वा अदीति मक्खाया ? Viy. 12. 81 [Ldn.]; देसावगासियस्स समणोवासणं पंन अइथाग जाणियव्वा — सदाणुवाए, रुवाणुवाए Uvāṇ 54; = Āv. 88; दिसाणुवाएण सव्वत्थोवा Pannav. 3. 1 (213); खेत्ताणुवाएण सव्वत्थोवा जीवा Pannav. 3. 125 (276); से किं तं छायाणुवायगती ? जणं पुरिसं छायाणुगच्छति णो पुरिसे छायं अणुगच्छति । से तं छायाणुवाय (? त) गती Pannav. 16. 48 (115); जहेस्सारं दव्वां परियाइत्ता कालं करेति तरेस्सेमु उवज्जति ... से तं लेस्साणु- वायगती Pannav. 16. 50 (117); रुवाणुवाएण परिगंहेण उण्णायेण रक्खण- सन्निओगे । वए विओगे य कहिं मुहं से संभोगकाले य अत्तित्तिलामे Uti. 32. 18; JM. आणयणं पेसवणं सणुवाओ य रुवाणुवाओ । बहियोगल- पवखेवो दोसा देसावकासस्स PavSāro. 284

अनुवाय (anu-vāya < anu-vāta) *adj.* (place) of favoura- ble wind, AMg. अहं भंते ! कोट्टपुडाण वा जाव केयइपुडाण वा अनुवायंसि उग्गिज्जमाण वा ... ठाणाओ वा ठायं संकामिज्जमाणं किं कोट्टे वाति जाव केयइ वाति Viy. 16. 7. 36 (16. 106); अनुवायंसि . सव्वतो सदांता गंधा अभिणिससंवति Jambuddi. 4. 107; = RāyPa. 30; JivāBhi. 3. 283.

अनुवाय (an-uvāya < an-upāya) *m.* absence of means, lack of means, JM. अकारणा नत्थिह कज्जसिद्धी न याणुवाएण वदेति तण्णा । उवायवं कारणसंपउत्तो, कज्जाणि, साहेइ पयत्तवं च KappBhā. 4440; 1134.

अनुवायं (an-uvāyam < an-upāyam) *adv.* without (pro- per) means, JM. अनुवायं मणुयत्तमिह दुल्लं भवसमुत्तिमि UvPay. 14.

अनुवायकहणा (an-uvāya-kahanā < an-upāya-kathana) *f.* preaching (religion) without proper means, JM. सोळा उ होइ थम्मं स केरिसो केय वा कहेयव्वो । के तस्स गुणा दुत्ता, दोसा अनुवाय- कहणाए KappBhā. 1134.

अनुवायगह (anuvāya-gai < anupāta-gati) *f.* following motion, AMg. पदमे वा छम्मासे दोषे वा छम्मासे पत्थि पण्णरस मुहुत्ते दिक्खे गत्थि पण्णरसमुहुत्ता राती गण्णत्थ राख्दियाणं वहुवहुदीप मुहुत्ताण वा चयोवचयेणं, गण्णत्थ अनुवायगह SūraP. 1. 14.

अनुवायच्छिन्न (anuvāya-chinna < anupāya-chinna) *adj.* (ppp.) cut off by an inefficient means (leaving the possibility of further growth), JM. जो य अनुवायच्छिन्नो तस्स मूलाइं वत्थु भेदाय KappBhā. 946.

अनुवायण (anu-vāyana < anu-pātana) *n.* bringing down, PSM.]

अनुवायय (anu-vāyaya < anu-vācaka) *adj.* (word) which denotes or means, JM. पोसहसरो रुदीए पत्थ पव्वाणवायओ भणिओ SupāCa. 62.30.

अनुवायसंजुत्त (anuvāya-samjutta < anupāta-samyukta) *adj.* (ppp.) accompanied by improper means, JM. सुहसाहसं पि वज्जं वरणविहणमणुवायसंजुत्तं । अन्नायसंसेकाले विवत्तिमुवजाति सेहस्स KappBhā. 944.

अनुवाल्या (anu-vālyā < anu-pālanā) *f.* keeping (its intention), persevering, M. हिययाणुवाल्यापाविहिं गयेहिं तदिसाहुत्त । अल्यं उप्पुट्त-सुहीओ कइ वि अम्हे हि पत्ताओ Jhā. 435.

अनुवाल्याकप्प (anu-vālyā-kappa < anu-pālanā-kalpa) *m.* procedure for protection (of gāṇa), JM. अहुणा अनुपा(?)लणाकप्पं । सखेवसमुद्धिं वोच्छामि अहं समासेण Pañcenkappa-bhāṣya-quoted by PSM and AR]

अनुवालय- (anu-vālaya < anu-pālaya-) *v.* to preserve, to practise, JM. साहवो धम्ममणुवालयति DasaveCa (Aga.) 30.8

अनुवालय (anu-vālaya < anu-pālaya) *m.* one of the twelve followers of the Ājīvika sect, AMg. तत्थ खलु इमे दुवालस आजीवियोपासगा भवन्ति, ते जहा — ताळ, ताळपलबे अनुवालए, संखवालए ... कायरए. Viy. 8.5.11 (8.242)

अनुवालिऊण (anu-vāliūṇa < anu-pālayitvā) *ger.* having observed (pronunciation), JM. अहाउयमणुवालिऊण विहिणा य मोत्तण देहं उववन्नो सोलससागरोबमाऊ वेमाणियत्ताए महासुक्ककल्पं SamarāKa. 102.12. cf. पव्वज्जं in 102.11

अनुवालेत्त (anu-vāleṇṭa < anu-pālayat) *adj.* (p. part.) awaiting, JM. अहमभिप्पए वि गमणे तुह चवागमणमणुवालेत्तो एत्थिं वेळं ठिओ म्हि SamarāKa. 23.12.

अनुवास- (anu-vāsa < anu-vāsaya-) *v.* to observe (a vow), to carry out with devotion, AMg. एयं मोणं सम्मं अनुवासे-उजासि Āyā. 1.5.2.5.

अनुवासग (an-uvāsaga < an-upāsaka) *m.* [also अनुवासय] one who is not a lay follower (of Jainism), AMg. जे भिक्खू पायगं वा अणायगं वा उवासगं वा अनुवासग वा पव्वावेइ, पव्वावेत्तं वा सात्तिज्जति Nis. 11.84; 11.86; जे भिक्खू ... उवासगं वा अनुवासग वा ... पडिगहगं ओभासिय ओभासिय जायति Nis. 14.38; 14.39; 8.12; 8.13; JM. अनुवासगोऽपि नायगम (?) गो अ) नायगो य । एते चैव दो विकप्पा NisCa. 3.229.2; जइयम्मं अकहेत्ता, अनु दुविं सम्म मंसविगं वा । अनुवासए कहिंते चउन्नमला कालगा चउरो KappBhā. 1139.

अनुवासणा (anu-vāsana < anu-vāsana) *f.* [also अनुवासण] enīma, AMg. बमणेहिं य विरेयेणेहिं य ... अनुवासणाहिं य ... इच्छेति एगमवि रोगायकं उवसमित्तए Nāyā. 1.13.20; Vivā. 23.

अनुवासरं (anu-vāsaraṃ < anu-vāsaram) *adv.* daily,

JM. बहुइ जहा कलाए एकेकाएऽनुवासरं चंदो PavSāro. 1535; तत्तोऽनुवासरं सो सत्थो वसिमं अइक्खेऊण । अहकमसो संपत्तो .. अइवि SurSūCa. 1.241.

अनुवासिय (anu-vāsiya < anu-vāsita) *adj.* (ppp.) 1 perfumed, fomented, AMg. सव्वाउयसुरसिकुसुमगंभाणुवासियं माइएणं Jambuddi 5.5; 2 full of, engaged in, JM. आगमजोऽनुवउत्तो मंगलसहाणुवासिओ वत्ता ViAvBhā. 29; Apa. अनुवासिय-परिवासियवयणिं निम्मच्छिउ नाहु नरेण BhaviKa. 268.2.

अनुवाहण (an-uvāhana < an-upānatka) *adj.* [also अनुवाहणग] shoeless, having no footwear, AMg. से जहाणामए अजो ! मए समणाणं .. अच्छत्तए अनुवाहणए .. परपरपेवेसे लद्धावलद्धवित्तीओ पण्णत्ताओ Thāna. 9.62(693); अनुवाहणस्स उवाहणाओ दलयइ Nāyā. 1.15.6; तए ण दइएण्णे केवली .. अच्छत्तं अनुवाहणं अहियासिज्जंति ... तमट्ठं आराहेहिइ KāyPa. 816; Apa. अज्जु काइ अनुवाहणु पापेहिं PaumCa (S) 23.3.3

अनुवाहणत्त (an-uvāhanatta < an-upānaha-tva?) *n.* shoelessness, not having foot-wear, JM. केसुप्पाटो भिक्खा, अन्हा-णऽनुवाहणत्तं च JinadaĀkhyā. v. 354.

अनुविक्षा (anu-vikkhā < anu-prekṣā) *f.* reflection or thinking about (various topics), Apa. वारह अनुविक्षउ मणि चित्तं CandappaCa (Y.) 5.16.2 et अनुवेक्खा.

अनुविगमण (an-uvigga-maṇa < an udvigna-manas) *adj.* whose mind is free from worry, calm, JS. जिणवयणमणुमंता अनुविगमणा परिवसंति Māla 794(9)

अनुविचि (anu-vici < anu-vicin) *adj.* one who discriminates, JS. आगादायच्चयत्त-नारिअनुविचिणो सपडिववखा । अहु णरा हंति पुणो सोलसधा अक्खसंचारे ChāPa. 227.

अनुविज्जंत (anu-vijanta < anu-vidyamāna) *adj.* (p. part. pass) being searched, being got, AMg. भयवं हि अनुविज्जंते सुव्वंते जाणिए इ वा । सोहेइ सुव्व-पावाइं पच्छिसे सुव्वणुं देसिए MahāNis. 2.204

अनुविण्णय (anu-vinnaya < anu-vijñāpya) *ger.* having made known, having taken permission, JS. आसणे आसणयं च उवसंतं उवट्ठि । अनुविण्णय मंधावी पिडियम्मं पडंजं Māla. 600(7)

अनुवित्ति (anu-vitti < anu-vṛtti) *f.* 1 favourable behaviour, JM. एवं चिय परदेहऽणुमाणओ गेणइ जीवमत्थि ति । अनुवित्तिनि-वितीओ वित्राणमयं सस्वे व्व ViAvBhā. 1564; अनुवित्तीए वि हु ओसहं व जो कुणइ वयमिणं मणुओ । पव्वजउ व्व पावइ सो इह लोए वि कल्लाणं KūṇāPra. 377.15; 2 (ironically) favourable behaviour, JM. तं नेत्तिल-वेम्मं तुह न केत्तिअं ? नेहहा य अनुवित्ति । न हु कत्तिलावि केह-मित्व कीइवि सडो भणिओ KūṇāCa (H.) 3.82; 3 imitative behaviour, JM. एवं धम्मूलसमा होहिंति उवासगा वि दुसमाए । पडिक्कलाण वि तेसि इयरे काहिंति अनुवित्ति UvPaYTi. p. 306b.1. cf. अनुवुत्ति.

अनुवित्तिबुद्धी (anuvitti-buddhi < anuvṛtti-buddhi) *f.* knowledge which recurs there, JM. गोत्तादओ गवार्सु नियवा-धाराणुवित्तिबुद्धीओ । परओ य निवितीओ सामन्नविसेसनामाणो ViAvBhā. 2191 (comm. अनुगतकारबुद्धिः)

अनुविद्ध (anu-viddha < anu-viddha) *adj.* (ppp.) full of, mixed with, blended with, AMg. सधमवंत-गंधुत्तमाणुविद्धं च धुववट्ठि KāyPa. 292; कालागर-पवर-कुंदुलक-तुलक-धुवगंधुत्तमाणुविद्धं Jambuddi. 3.12; 5.58; M. गिउण्हसिआणुविद्धं सीआलभावहारणविसंवाअ । सुणइ ण लक्खेइ कुंइ अण्णविहणहिअओ पिआण दइसुओ SetuBa. 11.15; जावं

परिह-तिमिराणुविह-संज्ञा-प्रा-परिविज्ञतः । मय-भिण्ण-सामली-गंड-वास-कण्ठा-
रुणं गवणं Māla. 444.

अनुविहायणो (anu-vihāṇao < anu-vidhānatas) *adv.*
because of the statement (of an outlet), JM. पारंति सरंग्वा जं ते
पोगलमस्या सकिरिया बाउवहणाओ । धूमो व्य संहरणओ दाराणुविहायणओ
विसेसेणं ViĀvBha. 207.

अनुवीह (anu-vii < anu-vīci) *adv.* [lit. along the wave]
in compliance with, AMg. सयं दुक्कं ण बयइ आइटो वि पक्खरं बाले ।
वेयाणुवीह मा कासी चोइज्जंतो गिलाइ से मुज्जो Sāy. 1.4.1.19 (Cu. वेदः
प्रवेदः तस्य अनुवीहः अनुलोमगमनं मेधुनगमनम् इत्यर्थः । Vitti — वेदः
पुंवोदयस्तस्य अनुवीह आनुकूल्यं मेधुनाभिलाषम्)

अनुवीह (anu-vii < anu-vicintya) *ger.* having considered,
having reflected on, AMg. सव्वेसि पाणाणं ... सव्वेसि सत्ताणं अनु-
वीह भिक्खू धम्ममाइक्खेज्जा । अनुवीह भिक्खू धम्ममाइक्खमाणे णो अत्ताणं
आसाएज्जा Āyār. 1.6.5.3-4; सत्थं चैव अनुवीह पासा Āyār. 1.4.2.1;
मे ... गाहावइकुलेसु वा परियावसेहेसु वा अनुवीह उवस्सयं जएज्जा Āyār.
2.2.47(445); अनुवीह निट्ठामासी, समियाए संजए भासं भासेज्जा, तं जहा —
धगवणं, दुवणं Āyār. 2.4.3(521); भासमाणो ... अनुविह (अनुवीह
r. l.) वियागरे Sāy. 1.9.25 (comm. नैतद्वचः परात्मनोरुभयोर्वा बाधक-
मित्येवं प्रविचिन्त्य वचनमुदाहरेत्); आधं मइमं अनुवीह धम्मं अंजु [v. l.
अंजु] समाहिं तमिणं सुणेइ Sāy. 1.10.1 (comm. केवलज्ञानेन ज्ञात्वा ...
यदि वा ग्राहकमनुविचिन्त्य); तं जोइभूयं सततावसेज्जा जे पाउकुज्जा अनुवीह
धम्मं Sāy. 1.12.19 [Ldn.]; 1.14.26; सव्वेसि पाणाणं ... अनुवीह किट्ठए
धम्मं Sāy. 2.1.68(689); 2.2.52 [Ldn.]; इह खलु जिणमयं ... जिणप्पणीतं
... जिणाणुचिणं जिणपसत्थं अनुवीह तं सइहमाणा ... भगवंतो जीवाजीवाभिममं
नामज्जयणं पणवसं सु Jicāhā. 1.1; अनुवीह सव्वं सव्वत्थ एवं भासेज्ज
पणवं Dasavo. 7.44.2. JM. अहस्ससचे अनुवीह भासए, जे वोहलोह-
भयमेव वज्जए । स दीहरायं समुपेहिया सिया, मुणी इ मुोसं परिवज्जए सया
Avṭi.(H.) 658b 4.

अनुवीहभासणया (anuvii-bhāsaṇayā < anuvicintya-bhā-
saṇatā) *f.* habit of speaking with deliberation, AMg. तित्थ-
गराणं पंचजामस्स एणुवीसं भावणाओ पणत्ताओ, तं जहा अनुवीहभासणया
Samav. 25(1)

अनुवीहभासय (anuvii-bhāsaya < anuvicintya-bhāsaka)
adv. speaking with deliberation, AMg. अहस्ससचे अनुवीहभासए
जे कोइ ... भयमेव वज्जए Āvāhād. 747.

अनुवीहसमिति (anuvii-samiti < anuvicintya-samiti) *f.*
proper behaviour after due deliberation, AMg. एवं अनुवीह-
समित्तजोगेण भाविओ भवति अंतरप्पा Paṇḍā. 7.17 (comm. अनुविचिन्त्य
पर्यालोच्य भाषणरूपा या समितिः सम्यक् प्रवृत्तिः सा अनुविचिन्त्यसमितिः)

अनुवीचिभासण (anuvici-bhāsaṇa < anuvicintya-bhā-
saṇa) *n.* [also अनुवीचीभासण] speaking after due considera-
tion, speaking with deliberation (one of the five bhāsaṇas),
JŚ. बोहभयलोहहासपण्णा अनुवीचिभासणं चैव । विदियस्स भावणाओ बदस्स
पंचेव ता होति Māla. 338(5); = BhaĀra 1207 (comm. सूत्रानुसारि
वाक्यम्); हिदमिदपरिमिदभासा अनुवीचीभासणं च बोधव्वं Māla. 333(5).

अनुवीचीपरिताव (anuvici-paritāva < anu-vicintya-
paritāpa) *m.* mortification after due consideration, JŚ. अनु-
वीचीपरिताओ कायकिल्लेओ इवदि एतो Māla. 356(5)

अनुवीचीसेवण (anu-vici-sevaṇa < anu-vicintya-sevana)
n. use after due consideration, JŚ. साहम्मिओवकरणस्सनुवीचीसेवणं
चावि Māla. 339(5)

अनुवृत्ति (anu-vutti < anu-vṛtti) *f.* behaviour in confor-
mity with (the wish), JŚ. गणपरवसहादीणं अनुवृत्तिं छंदणिच्छाय
Māla. 137(4)

अनुवृह (anu-vūha < anu-brīh) *v.* to encourage, to
augment, AMg. कक्षाणकारणा णं तुमे सुविणा दिट्ठसि कट्टु मुज्जो मुज्जो
अनुवृह Kapp.(J.) 11; 53.

अनुवृहइत्ता (anu-vūhāittā < anu-brīhayaṭṭ) *adj.* one
who praises or encourages, AMg. से विं तं वण्णसंजलणया (विणए) ?
वण्णसंजलणया चउव्विहा पणत्ता, तं जहा — ... वण्णवाइ अनुवृहइत्ता भवइ
ĀyārDas. 4.22.

अनुवृहमाण (anu-vūhamāṇa < anu-brīhayaṭṭ) *adj.* (pr.
part.) encouraging, praising, AMg. से सेणिए रावा ... सत्तिस्सरीयाहिं
वगूहि अनुवृहमाणे ... एवं वयासी Nāyā. 1.1.20.

अनुवृहइण (anu-vūhiṇa < anu-brīhaya) *ger.* greeting,
congratulating, JM. एवं बहुप्पगां ताओ अनुवृहइण पुणरवि उवायया
मम सगासं VasaHi.(M.) 81.16.

अनुवृहित (anu-vūhita < anu-brīhita) *adj.* (ppp.) prai-
sed, elevated, JM. तेहि वि अनुवृहितो — धण्णो वय-थोडसि Avṭi.
(Malay.) II. p. 395a.8.

अनुवृहेत्ता (anu-vūhettā < anu-brīhayaṭṭ) *adj.* one who
approves, one who applauds, AMg. सत्तिहिं ठाणेहिं छउमत्थं जाणेज्जा,
तं जहा — पूयासकारमणुवृहेत्ता भवति Tbhāṇa. 7.25(550) (comm. परेण
स्वस्य क्रियमाणस्य तस्यानुमोदयिता)

अनुवेक्खण (anu-vekkhana < anu-prekṣaṇa) *n.* reflecting
on, brooding over, Apa. वायण पुच्छणा वि अनुवेक्खण Chakka-
mmu. 11.8.3. cf. अनुवेक्खा.

अनुवेक्खणिज्जा (an-uekkhanijjā < an-uepekṣaniya-
tā) *f.* absence of negligibility, the state of not being over-
looked or disregarded, Ś. (विदूषक.) अनुवेक्खणिज्जाए अणुराएण वा
दंसणं ति तक्कणिज्जं एदं SāhMāh. 1.22.15

अनुवेक्खा (anu-vekkhā < anu-prekṣā) *f.* reflection or
thinking about (the various topics), JŚ. वंणमोक्खे तक्कारणरूवे
वारसणुवेक्खं RaySā. 60; भावहि अनुवेक्खाओ अवरे पणवीसभावणा भावि
BhavPa. 94; तम्हा भावेज्ज अनुवेक्खं Bāṇu. 87; 89; अनुवेक्खाहिं
एवं जो अत्ताणं सदा वि भावदि Māla. 766(8); अनुवेक्खा-संवरहेदु विसेसेण
KattiĀnu. 96; Apa. पहिलारउ टकराउ कडिउ अनुवेक्खासमभासहिं सहिउ
MahāPa (P.) 6.7.8; विंत्तह अनुवेक्खउ JncCa. 4.9.1; संसाराणुवेक्ख
भाविज्ज JambūSāCa. 11.3.1; बारह मणि अनुवेक्खउ कुरियउ Jambū-
SāCa. 11.1.4; अनुवेक्खाउ एम भावतहो, निम्मलज्ञाणं धियु धावंतहो
JambūSāCa. 11.15.1; असरणअनुवेक्खउ जो वि पुणु अणुणिण भावइ
KarCa. 7.7.11; झाइय अणिअ अनुवेक्ख तेण VādhaCa. 1.14.1.

अनुवेदयंत (anu-vedayanta < anu-vedayat) *adj.* (pr.
part.) [also अनुवेयंत r. l.] one who is experiencing, AMg.
तमाणुभाणं अनुवेदयंता दुक्खंति दुक्खी इह दुक्कंणं Sāy. 1.5.1.16.

अनुवेयण (anu-veyaṇa < anu-vedana) *n.* experiencing,
AMg. से य सम्मत्ते पसत्थसमत्तोहणीयकम्माणुवेयणोवसमत्थसमत्थे ...
पत्तते Av. 64; JM. अहंसकिलिडुकम्माणुवेयणे जो उ होइ परिणामो
SamarāKa. 403.14.

अनुवेल (anu-velam < anu-velam) *adv.* [PāliNa. 153]
1 constantly, at every moment (lit. along the time or border),
JM. जीवेहि ... अनुवेलमावयासुहपडिहि (विहंवा पत्ताओ) RāPañcā.
43; 2 along the sea-shore, M. एको रुध-पइ-मुहो अनुवेकं णिवदिओ

सुवेको न्न मुओ SetaBa. 15.19.

अनुवेलंधर (anuvelandhara < anuvelandhara) m. a kind Nagakumāra gods who guard the beach of the Lavana ocean around Jambuddiva, facing the four sub-quarters, AMg. पत्थ ये चउहं अनुवेलंधरणामरारिणं चत्तारि आवासपब्बया पणत्ता Thāpa. 4.331 (302); सव्वेसि पि णं वेलेंधर-अनुवेलंधर नागरारिणं आवासपब्बया सत्तरस-एकवीसार्हं जोगणसयार्हं उद्धं उच्चतेणं पणत्ता Samav. 17(4); अनुवेलंधर-रारिणं पब्बया होति रणसया Jivabhi. 3.747-750.

अनुवेह (anu-veha < anu-vedha) m. combination, group, AMg. सुत्तपियसु जुव्वर जइ अओऽजाणुवेहओ पिओ PīḍḍNi. 56.

अनुवेहमाण (anu-vehamāṇa < anu-prekṣamāṇa) adj. (pr. part.) considering, reflecting upon, AMg. उवेहमाणो अनुवेह-माणं दूया-उवेहाहि समियाप Ayār. 1.5.5.3; पुणे उरालं अनुवेहमाणे चेव्वाण लोये अणयेक्खमाणे Sāy. 1.10.11 (v.l. अणवेक्खमाण- Cu.) cf. **अणवेक्खमाण**.

अनुवेहसकागा (anu-veha-salāgā < anu-vedha-salākā) f. a piercing stick, a pointed stick, JM. इमो सत्थकोसो पत्थणसत्थयं ... अनुवेहसकागा वीहिसुहं ससुहं NisCu. 3.214.7.

अनुव्वइ (anu-vvai < anu-vratin) adj. possessor of minor vow, one who accepts partial vows, a layman, JŚ. दिदचित्तो सुद्धमं अनुव्वरं सो इवे तिदिओ Kattānu 336.

अनुव्वइय (anu-vvaiya < anu-vratika) adj. having a partial vow, AMg. पंचाणुव्वइयं सत्तसिक्खावइयं दुवालसविहं गिधिधम्मं पडिषजिस्सामो Uvav. 34; 38.

अनुव्वइय (anu-vvaiya < anu-vrajita) adj. (ppp.) followed, JM. वेदिकणमम्भुट्टिया गणिणी । अनुव्वइया य णाप SamarāKa. 687.4.

अनुव्वज- (anu-vvaja- < anu-vraj-) v. to follow, to go up, AMg. कायं अहे वि दंसति बाहू उद्धु कक्खमणुव्वजे Sāy. 1.4.1.3 (249) cf. **अनुव्वय-**

अनुव्वजण (anu-vvajana < anu-vrajana) n. following, going after (for taking leave), JŚ. अम्भुट्ठाणं सण्णदि आसणदाणं ... अनुव्वजणं (कायिकविनयं सप्तप्रकारकम्) Māla. 342(3)

अनुव्वजमाण (anu-vvajamāṇa < anu-vrajat) adj. (pr. part.) following, Apa. सुणीण समाणु अनुव्वजमाणु । घरणु जाम स गच्छइ ताम NāyCa.(P.) 9.51.9.

अनुव्वट्ठ (an-uvvaṭṭa < an-udvṛita) adj. (ppp.) not going to a wider birth, JM. नरएसु अनुव्वट्ठे दुगं चउकं सिया उ उव्वट्ठे AvNi. 825; तिरिएसु अनुव्वट्ठे ... मणुएसु अनुव्वट्ठे AvNi. 826; देवेसु अनुव्वट्ठे AvNi. 827.

अनुव्वण (an-uvvaṇa < an-ulbaṇa) adj. not proud, humble, JM. सव्वस्सं हाऊणं निज्जुद्धा मारिया य विवदंता । मोगेहिं संविमत्ता अनुक्कल अनुव्वणा जे उ KappBha. 4432.

अनुव्वत (anu-vvata < anu-vrata) n. a lesser or minor vow of a layman, JM. तथा चउत्थे अनुव्वते सामण्येण अणियत्तस्स दोसा — मातरमपि गच्छेज्जा AvTi.(H.) 823b.7. cf. **अनुव्वय**.

अनुव्वतिसजमाण (an-uvvattisajamāṇa < an-udvartiyamāṇa) adj. (pr. part. pass.) not being turned over, AMg. तप णं से मयूरीअणं अनुव्वतिसजमाणे काणेणं समणं उम्भित्ते Nāyā. 1.3.26.

अनुव्वद (anu-vvada < anu-vrata) n. partial vows of a layman, JŚ. एवं व अनुव्वदार्हं सत्तसिक्खाव देसजदिधम्मो BhaĀrā. 2079; अनुव्वदमहव्वदेहिं य बालतवाकामणिज्जाय य । देवाउणं शिवंइ ...

जीवो GomSā.(K.) 807; उव्वकीणं जाणिता अनुव्वदं पवमं तस्स Kattā-Ann. 340; छट्ठमणुव्वदधादे गुणवयसिक्खावपरि उववासो ChoPi. 343.

अनुव्वदि (anu-vvadi < anu-vratin) adj. one who accepts lesser vows of a layman, JŚ. धम्म-व्यासण-वयणं अनुव्वदी होदि सो विदिओ Kattānu. 334.

अनुव्वय- (anu-vvaya- < anu-vraj-) v. to follow (the path of a monk), AMg. एवं वयं कामगुणेसु गिद्धा न भिक्खुणो कण-मणुव्वयामो Utt. 13.30; जीवित्तमणुजीवति मयं नाणुव्वयति य Utt. 18.14.

अनुव्वय (anu-vvaya < anu-vrata) n. lesser or minor vows of a Jain layman, AMg. महव्वय एवं अनुव्वय य Sāy. 2.8.6 (702); पंचाणुव्वया पणत्ता Thāpa. 5.2(349); सयमेव पंचाणुव्वयार्हं पडिबज्जंति Uvav. 57; तुमं पासत्तस्स अरहओ पुरिसादाणीयस्स अंतियं पंचाणुव्वय ... पडिबज्जे Nirayā. 103; गिण्हामि अनुव्वय एवं य अनुव्वयार्हं ĀurPaec.(V.) 2; पत्थं पुण समणोवासगधम्मं पंचाणुव्वयार्हं Av. 80; JM. न य सकइ पव्वज्जं जइ पुण सोऽणुव्वयार्हं धम्मं । सव्विसेसं पि करइ Ārāh-Pag. 42; एवं य अनुव्वयार्हं गुणव्वयार्हं च होति तिहेव DasaVoNi. 247; अनुव्वयसमणो PaṇṇCa.(V.) 13.28; अनुव्वयगुणव्वयसिक्खावय-गुणसंगयाणं सावगाणं MaViCa.(G.) 17b.1(2); एवं पंचाणुव्वयं सत्त सिक्खावइयं सावगधम्मं दुवालसविहं पडिबज्जंति Erz. 33.4; एवं य अनु-व्वयार्हं DhammoMā. 18.11 = JambhCa.(H.) 10.650; चेपंतणुव्वया खलु यूलगपाणवहविरयादी PaññāPra. 10.8; अनुव्वयार्हं अदिगच्च YogSā. 27; JŚ. पंचेवणुव्वयार्हं गुणव्वयार्हं इवंति तह तिणिण CarIPa. 22 = ŚrāĀ. (V.) 207; Apa. पंचगउ अनुव्वउ सो धरेइ PaññCa.(P.) 3.9.11; सुणु नरवइ पंचाणुव्वयार्हं BhaviKa. 274.5; जो पालइ एवं अनुव्वयार्हं SndCa. (N.) 4.4.8; तिहिं दिअइ एवं अनुव्वयार्हं PaṇṇSiCa. 1.113; मिय परिगहु करहि अनुव्वयार्हं DhamPar 10.14.6.

अनुव्वयधाव (anu-vvaya-ghāda < anu-vrata-ghāta) n. violation of the minor vows of a Jain layman, JŚ. छट्ठ-अनुव्वद-धादे गुणवयसिक्खावयं तु उववासो ChoPi. 307.

अनुव्वयण (anu-vvayana < anu-vrajana) n. following (a person as a sign of respect), JM. भिवदेणेण कयंदेणानुव्वयणो निगओ साहू JinadaĀkhyā. 4.24; तेसिमणुव्वयणद्धा, पत्तिवइ पट्ठिओ ततो DhamViPa. p. 54a.4.

अनुव्वयधर (anu-vvaya-dhara < anu-vrata-dhara) adj. who observes the lesser vows (of a layman), JM. सेसा अनुव्वय-धरा गिधिधम्मपरा इवंति जे मणुया PaṇṇCa.(V.) 11.24; अहवा अनुव्वय-धरो होऊण सील-संजमाभिरओ PaṇṇCa.(V.) 70.40; जे य तिअि-गुणव्वय-अनुव्वयधरा तेसि दुवे रेहाओ करेइ VasuHi. 184.28; अरुयच्छे जिणधम्मो सावगपुत्तो अनुव्वयधरो ति UvPay. 506.

अनुव्वयधरि (anu-vvaya-dhāri < anu-vrata-dhārin) adj. one who observes the lesser or minor vows (of a layman), JM. बीयाणुव्वयधारी सामासकडो य होइ तंइयाप (पडिमा) PavSāro. 983.

अनुव्वयय (anu-vvaya-ya < anu-vraja-ka) adj. who follows another, AMg. दुवे सत्थवाहदरगा ... अणमणणमणुव्वयया Nāyā. 1.8.6.

अनुव्वया (anu-vvayā < anu-vrajā) adj. [f.] faithful (Mt. following her husband), AMg. मारिया मे महाराय अणुरत्ता अनुव्वया Utt. 20.28; JM. मज्ज अनुव्वय AvTi.(H.) 435b.7.

अनुव्वस (anu-vvasa < anu-vaśa) adj. dependent on, subservient to, AMg. एवं तुहमे सरागत्था अन्नमन्नमणुव्वसा Sāy. 1.3.3.10(213)

अनुव्वण (an-uvvāṇa < an-udvāṇa) adj. not dried,

slightly wet, AMg. पक्कणं किंचि अन्वाणमेव किंचिद्व सोअणुव्वाणं OghNi. 488; ताहे तलपक्कणा जेवा पुण हौतसुव्वाणा OghNi. 490; JM. पक्कणं केव ज्ञाति अणुव्वाण-असत्तरणमो । तत्थेव असत्तरणमिमं सिमुणुं गमो राया KumPra. 169.17; पक्कणं केव अणुव्वाणं केव ति असत्तरणं । तत्थ जेव ठाणे मोएण अट्टिओ JaggM.Ca. 55.21; तसणु-व्वाणं मोणुं तदाविदे नरवरं खणं कज्जे । जावुटिओ UvPayTl. p. 158a. gā. 34.

अणुव्वाय (an-uvvāya < an-udvāta) *adj.* I not tired, not defeated, JM. एमेव य पाणुणय जग्गणादं अणुव्वाय VavaBhā. I. p. 64. gā. 46 (comm. अणुव्वाय इति अपरिग्रान्ते); गुणसेणा वि गुणद्धा-तलसंभारधारणसुव्वाया PubCa. 59.27; 2 wet (with tears), (lit. not dry), M. रणम्मि व भमर वराइयाए दिट्ठी अणुव्वाया GāSaSa. 525 (Pat. ed.)

अणुव्वायण (an-uvvāyana < an-vāta(na)) *n.* along the wind, windward direction, JM. संपत्थिओ वणो समुद्वायाणुव्वायणेण इच्छियं पट्ठं संपत्तो VasuHl. 92.6.

अणुव्विग्ग (an-uvviggā < an-udvigna) *adj.* (ppp.) un-worried, free from anxiety, undisturbed, AMg. तप णं से अरुहणए समणोवासए ... अणाउके अणुव्विग्गे ... पीयवहणएस् एवेदंसि वरधेणं भूमिं पमज्ज Nāya. 1.8.73; तप णं से मार्गदिवदारागा ... अतत्था अणुव्विग्गा ... नो आदंसि ... जक्खेण सखि लवणसमुदं मज्झिमज्जेणं वीरिवयंति Nāya. 1.9.38; तप णं से कामदेवे समणोवासए ... पिआयएस् एव वुत्ते अभीय अतत्थे अणुव्विग्गे ... तुसिणीय धम्मज्झाणोवगए विहरए Uvās. 90; तप णं से दिव्वे पिआयएस् कामदेवं समणोवासए ... अणुव्विग्गं विहरमाणं पासए Uvās. 2.24; 2.28; 2.29; 2.30; 4.22; 4.23 [Ldn.]; तप णं से सहालपुत्ते समणोवासए ... अणुव्विग्गे ... धम्मज्झाणोवगए विहरए Uvās. 7.58; 7.59 [Ldn.]; तप णं से सुदंसणे समणोवासए ... अणुव्विग्गे ... भूमिं पमज्ज Autag. 16.4; तम्हा पक्कज्जाए अवि धूलमविपुयं अणुव्विग्गो । निम्मोदियमणिल्लं सुम्मं आलोचए मतिनं ĀrāhPad.(V.) 331; से गामे वा नगरे वा गोयएग्गओ मुणी । चरे मंदमणुव्विग्गो अव्वक्खिणेण वेयसा Dasave. 5.1.2; 5.1.121; अयंपिरमणुव्विग्गं भासं निसिर अरुवं Dasave. 8.48; JM. ततो ते अपरा-जिय-अणंतविरिया ... मोए भुजिज्जण अणुव्विग्गा VasuHl. 329.3; अह सो ... अणुव्विग्गो । परिममर नयरमज्जे Erz. 73.35; देसंतरंमि पत्तए तस्स पुत्तो तमो अवंतीए । तीए य पटुं लग्गो ओल्लगेउं अणुव्विग्गो UvMā. p. 109. gā. 6; चित्तेह न पक्कज्जं मज्झिमणुव्विग्गमाणासा एसा UvMā. p. 208. gā. 32; JS. तम्हा सत्तूलमूलं अविच्छेदमविपुयं अणुव्विग्गो ... सुम्मं आलोचए सब्बं BhaĀrā. 646; M. वरणं अणुव्विग्गा ... सपुत्तिसा GāSaSa. 380 (W.); पोहं भरंति सउणा वि माउआ अण्णो अणुव्विग्गा GāSaSa. 3.85.

अणुव्विच्छिन्न (an-uv-vicchia < an-ud-vrścika) *adj.* where scorpions are not produced, M. जलो दोसमुग्गिगवणं तिग्गिणं दिट्ठिम्मं कित्तरणिगणुव्विच्छिन्नं गित्तिअल्लं ŚrīKāv. 1.26.

अणुव्विवाग (an-uvvīga < anu-vipāka) *n.* result or effect (suitable to) fitting fruition, AMg. एवं तिरिक्खे मणुयामोरसु चरतंसणं तथणुव्विवागं । स सव्वमेयं इति वेदयित्ता वंत्तेज्ज कालं पुव-माचरंती Bay. 1.5.2.25.

अणुसज्ज (anu-saā < anu-sāya) *n.* repentance, remorse, regret, AMg. रामोसेण वि अणुसज्जं तं मोयम ! न गच्छं Gacchā. 50; M. शिक्खं पलीविय वि अणुसज्जं पुट्ठिं पलीविसि GāSaSa. 1.33; जगर-दसिओ अविक्खरं समुत्तएण एव सीएण GāSaSa. 1.77; अहिलीअ पत्तुहीहिं विविधोसरिपहिं अणुसज्ज-मिओकाहिं (अहिं) SetnBa. 2.16 (Rama-48a); एवसाओमपिआयं वरमणुवे तमिअ समुत्तअट्टणे SetnBa. 11.70;

Ś. (अकुल्लता) अणुसज्जविपट्ठित्स कथं रे संपदं संतावो Śak. 36.10(3) cf. अणुसज्ज.

अणुसंवेयण (anu-samveyyana < anu-samvedana) *n.* feeling, experiencing, AMg. अणुसंवेयणसम्पाणेणं, जं हंतव्वं णामिपत्थए Āyār. 1.5.5.6.

अणुसंक्रम (anu-saṅkama- < anu-saṅkram-) *v.* to go to another, to approach another, AMg. भज्जा य पुत्ता वि य नायओ व दायारमने अणुसंक्रमेति Utt. 13.25; = JM. KaKoPra. 151.34.

अणुसंकुल (anu-saṅkula) *n.* collection of atoms, Apa. अणुसंकुल इत्ययकामलु जिह तिह गिहिलु गिरिबिस्सउ (तिडुवणु) MahāPu. (P.) 58.12.9.

अणुसंग (anu-saṅga < anu-saṅga) *n.* 1 contact, association, JM. सत्ताणुसंगगुणउ व्वडसोगतणोबलदपसमेण । नो सोदं कुहंतेण तावणं तरुणिचरणस्स UvPay. p. 403a. gā. 141; जेत्ति अणुसंगाओ धम्मणी वि होइ पावगर्द SattḥiSa. 27; मज्झटिहं पुण एसा अणुसंगेणं इवंति गुण-योसा । उट्ठिपुणपावा अणुसंगेणं न धियंति SattḥiSa. 28; M. सुण पुव्वअ-सुंदरीज्जाणं मआणुसंगसंरं KamVa. 2.55; 2 consequence, Apa. अणुसंगि ताहं महाविणीय अणुमोइय वज्जोवरहो धीय BhaViKa. 321.5; ता सिव-उदंठिय करयलि संठिय सु-नर-सुअ अणुसंगि हुय BhāvSam. 2.19.

अणुसंगया (anu-saṅga-yā < anu-saṅgatā) *adj.* (ppp.) [f.] possessing, attached, following, M. सुंदरि वयंस-भावाणु-संगया अणुवमकुमारी (का एसा) Lila. 785.

अणुसंगिय (anu-saṅgiya < ānu-saṅgika) *adj.* occasional, incidental, of secondary importance, JM. जिणधम्मो भोक्खल्लो सासयसोक्खो जिणेहिं प्रज्जतो । नरसुरसुहारे अणुसंगियारं इह कित्तिपलाळं व UvMā. p. 107. gā. 18; PañcaPra. 6.45.

अणुसंघट्टण (anu-saṅghaṭṭana < anu-saṅghaṭṭana) *n.* collision of atoms, Apa. अणुसंघट्टणि सट्ठु विहावउ उट्ठिउ खणि णवयलि परिहावइ JasCa. 3.29.3.

अणुसज्ज (anu-sajja- < anu-sañj-) *v.* to stick to, to continue (the line), to propagate, AMg. तीसे णं समाए भारहे वासे ... छव्विहा मणुस्सा अणुसज्जित्था Viy. 6.7.9 (6.135) (comm. अनुसज्ज-वन्ता); जंजुदीवे णं भंते ! दीवे भारहे वासे इमीए ओत्तपिणीए देवाणुविद्याणं केवतियं कालं पुक्कणए अणुसज्जित्थेति Viy. 20.8.10 (20.70); उत्तरकुराए णं कुराए छव्विहा मणुस्सा अणुसज्जंति JivAbhi 3.631; भरहे वासे कव-विहा मणुस्सा अणुसज्जित्था Jambuddi. 2.50; चउव्विहा मणुस्सा अणु-सज्जित्थेति Jambuddi. 2.102; 2.104; नाणाहिणु रज्जसु अणुमज्जसु नाणदाणम्मि ĀrāhPad.(V.) 976; JM. दस जा अणुसज्जंती चोइसपुब्बीए पढमसंघयणं VavaBhā. 10.353 (comm. यावत्प्रथमं सहननं चतुरंशपूर्वी च तावदशमायधित्तानि अनुपनन्ति स्म); जा तित्थणुसंज्जती (? संज्जति) अत्थि हु तेणं शु पच्छित्तं VavaBhā. 10.365; दस (पायच्छित्ता) ता अणु-सज्जंती जा चउसपुब्बि पढमसंघयणी PavBāro. 728; इतरसामायवेय-संज्जमा तह दुवे णियंठा य । वउसपडिसेवणा ता, अणुसज्जंते य जा तित्थं GurTaVi. 1.92.

अणुसज्जणा (anu-sajjanā < anu-sañjanā) *j.* attachment, continuity, AMg. उत्तरकुल्लमो जेतव्वो जाव मणुस्साणं अणुसज्जणा JivAbhi. 3.218; गहजुदरोगट्ठिहं, उव्वट्ठणा य अणुसज्जणा केव JivAbhi. 3.631[5]; सुअस्स य अणुसज्जणाए अणासायणाए वट्ठर Utt. 29.19 (Śān. पदंति च 'अणुसज्जणाए वट्ठर, तत्र अनुसज्ज (अ) नमनुवर्तनं तत्र वतते । कोऽर्थः अणुसज्जणे करोति p. 584a.1.12); JM. अणुसज्जणा अट्ठ ĀvNi. 362 (comm. अट्ठो पुरुषाणं यावदर्थं धर्मः प्रवृत्तः । अट्ठो वा तीर्थकरान् यावदिति); तित्थणुसज्जणाए जावविद्याए परं समुत्तरति KappBhā. 1148; सयमसज्ज

अनुसंज्ञा व दसवीस अट्ट दुप्पसो VavaBhā. 10.346; छात्रसंज्ञो वाव ताव अनुसंज्ञा दोणं VavaBhā. 10.889.

अनुसंज्ञमाण (anu-sajjamaṇa < anu-sajjamāna) *adj.* (pr. part.) sticking to, following, AMg. जहा उत्तरकुराप वत्तवया जाव अनुसंज्ञमाण Jambuddi. 4.205; अनुसंज्ञमाण पुण समाहिकामस्स सम्महयि. इत्थिं भावितो ठवेइ पोरणयाहारे ĀrahPad.(V.) 421 = Jā. BhaĀra. 698; JM. अहं पुण तुरियं बद्धपरिपरो तं विसं अनुसंज्ञमाणो प्हाविजो मि VasuHī. 205.21.

अनुसज्जिय (anu-sajjiya < anu-sajjita) *adj.* (ppp.) made ready, JM. तओ तीए मणय्युसज्जिओ पओ विविधणणां पट्टियाहि दोहि वि जणीहि VasuHī. 173.19.

अनुसंचय- (anu-saṇcaya < anu-saṇcaya-) *v.* to gather, to collect, Apa. सुहकमेण जीव अनुसंचर तित्थयरपु गोतु संपज्ज Jambū-SaCa. 11.7.8.

अनुसंचर- (anu-saṇcara- < anu-saṇcar-) *v.* to wander, to carry on, AMg. अत्थि मे आया ओववाइ. जो इमाओ दिसाओ अनुदिसाओ वा अनुसंचर, सव्वाओ दिसाओ सव्वाओ अनुदिसाओ जो आगओ अनुसंचर सोहं Āyār. 1.1.1.4; 1.1.1.6; जंती विसण्णा विसयणगाहि दुइओ वि लोयं अनुसंचरति Sūy. 2.13.14(548) (Ga. द्विविधे-नापि प्रमादेन); अनुद्धा जे य सव्वत्था इय विज्जामनुसंचरे Utt. 18.30.

अनुसंज्ञं (anu-saṇjham < anu-saṇdhyam) *adv.* every evening, Ś. (अवलोकित्ता) कवालकुंडला अनुसंज्ञं समाजच्छदि MālaMā. 1.15.24.

अनुसद्ध (anu-saṭṭha < anu-siṣṭa) *adj.* (ppp.) taught, instructed, advised, AMg. पव्वइही दुप्पसहो अनुसद्धो नाइलज्जेणं T'ttho. 882; JM. (अय द्रविणजातं मार्गयति वैधे विधिमाह) यवहुगमादी तैवे, रूपे, पीते तदेव केवडिए. हिट्ठण अनुसद्धादी, पूयलिंगे तिथिह भेदो KappBhā. 1969 (comm. अलब्धे अनुशिष्टयादीनि प्रयोक्तव्यानि); अनुसद्धायां [य] रिण ठिया करेति वायंति ववहारं VavaBhā. 4.150; दंढेण उ-अनुसद्धा लोए लोयुत्तरे य अप्पाणं VavaBhā. 4.73; अहवाणुसद्धुवालं-बग्गो कुणति तिज्जि वि गुरु से NisBhā. 6612; चंपानयरीण सुभदा नागर-ज्जे अनुसद्धा NisCa. 4.375.23; वरुणापरेण तेणवि अनुसद्धा मडुरवयणेहि SurSuCa. 11.30.

अनुसद्धि (anu-saṭṭhi < anu-siṣṭi (?) siṣṭi) *f.* 1 instruction, religious preaching, teaching, AMg. तिथिहा अनुसद्धी पणत्ता, तं जहा — आयअनुसद्धी, परअनुसद्धी, तदुभयअनुसद्धी Thāṇa. 3.414(194); निजमया आयरिया संधारगयस्स दिति अनुसद्धि ĀrahPad.(V.) 442; 170; अनुसद्धिं देह गणिवसहो BhattaP. 52; सुणस्स अनुसद्धि BhattaP. 58; इच्छामो अनुसद्धिं भंते BhattaP. 155; अनुसद्धिं दिति निजवया Sāṇth. 108; अत्थयम्मगं तं अनुसद्धिं (v.l. अनुसिद्धिं) सुणेह मे Utt. 20.1; JM. आहरणं तदेसे चउहा अनुसद्धिं तह उवालंभो । पुच्छा निस्सावयणं शोह सुमहाणुसद्धीए DasaveNī. 73; आयरिया दिति अनुसद्धि KappBhā. 1541; अनुसद्धी धम्मकहा विज्ज-निमित्ते य भंतो वहि KappBhā. 1951; सेहाण य दिति अनुसद्धि KappBhā. 3452; अज्जाण येति अनुसद्धि KappBhā. 3748; गच्छेज्ज संजतीणं अनुसद्धिं गणधरो दातुं NisBhā. 1721; अनुसद्धि वहं-तस्स उ भयेण खित्तस्स तेगिच्छं VavaBhā. 2.103 (p. 44); भजिया तेण नाइहा, 'इच्छामो अनुसद्धिं' JambuCa.(G.) 29.17; वच्छं अनुसद्धिं उवव्वइणमाह कुणमाणो (संघो) NaPaṇKa. 1.25; अनुकूले य एप हिय-अनुसद्धी हीर दायव्वा KāiKa. 39.19; इच्छामि अनुसद्धिं अरहताणं Paṇ-Su. 9; Apa. अनुसद्धिं जाहट्टिव विहिय ताहं ViṭṭKa. 11.85.9; सव्वं हेमिणुसद्धिं निव JivāṇuSām. 2; 2 praise, JM. अनुसद्धिं सुह ति पण्णा NisBhā. 6698; 3 permission, order, JM. इच्छामो अनुसद्धिं

पव्वं देव मे मयवे SurSuCa. 6.269; पुण वि प्हु सिहासणमासहिं ताण देह अनुसद्धि KumaPra. 314.8.

अनुसद्धिमोचण (anu-saṭṭhi-bhoyana < anu-siṣṭi-bhojāna) *n.* food in the form of religious teaching or instruction, AMg. अहवा सुहपाणं से तदेव अनुसद्धिमोचणं देह ĀrahPad. 62; 892; सुहपाणयण अनुसद्धिमोचणेण व सत्ता उवग्गहिओ ĀrahPad.(V.) 785; Jā. सुदिपाणयेण अनुसद्धिमोचणेण य पुणो उवग्गहिओ BhaĀra. 438; 1608.

अनुसंध- (anu-sandha < anu-saṇ-dhā-) *v.* to join, to pick up, to connect, to conciliate, JM. भइ अनुसंधि पुणो मि पोल्सं MaṇoKa. 18.28; अम्मंतरमनुसंधर स तत्त्व गूणं पं होइ UvPay-Tī. p. 402. pā. 115; Ś. (राजा) वमस्स तिथिणं विट्ठं तं अनुसंधिमि KapMañ. 3.2.4; (विचक्षणा) मा अनुसंधेय. अनुणभवकसो कसु कविजलो वमस्सो KapMañ. 1.20.49.

अनुसंधण (anu-sandhana < anu-saṇdhāna) *n.* calming down, pacifying, JM. अत्ताणुसंधणरा सुसाका परिसा हुति ŚraPra-Sū. Vrtti. pā. 20 [quoted in PSM]

अनुसंधंत (anu-sandhanta < anu-saṇdadhāt) *adj.* (pr. part.) [f. -ā] reflecting upon, thinking over, JM. कि एही ? देही दंसणं ति अज्जेव अम्ह सो सुहवो । अनुसंधंता तं चिय कहियं मि हु विज्जणा-लवं CaṇpCa. 109.1.

अनुसंधिअ (anu-sandhia < anu-saṇdhita ?) Deśi. *adj.* non-stop; *n.* hiccup, अविरयहिकासु अनुसंधिअं (अनुसंधिअं अविरते हिका च) DoNaMa. 1.59.

अनुसंधिअ (anu-sandhia < anu-saṇdhāya) *ger.* having ascertained, Ś. (बट्ट) जाणं दुक्कहतणं अनुसंधिअ ... णिहुदपदसंचारमक्क-मिअ ... भवतं तममुववणोहि BāiRā. 4.0.25.

अनुसंधिय (anu-sandhiya < anu-sandhita) *adj.* (ppp.) accompanied with, M. एवं तं चाडुसयाणुसंधियं वयणं सुणेऊण । हियं मा-गयण-रसायलं म्ह पप्पुहियं सहसा Līā. 614.

अनुसंधिवि (anu-sandhivi < anu-saṇdhāya) *ger.* 1 having strung, Apa. धणु तल्लुज्जाले अनुसंधिवि BhaviKa. 110.1; 2 having recollected, Apa. अनुसंधिवि मणं सुमिस्स ताम BhaviKa. 341.3.

अनुसप्यंत (anu-sappanta < anu-sarpāt) *adj.* (pr. part.) following, going after, M. अनुसप्यंतो सहसा सुलसं णल्लुवरो पत्तो Līā. 327.

अनुसप्पिर (anu-sappira < anu-sarpanasīla) *adj.* who follows or goes after, M. (वणिअं) अनुसप्पिरछप्पयं वहंति KamVa. 2.12.

अनुसम (anu-sama < anu-sama) *adj.* similar, identical, symmetrical, AMg. (संज्ञसंज्ञिया) ससिखरचक्रवत्तणअनुसमअनुपाडु-वयणा य Thāṇa. 9.22[12] (673[128]) (comm. अनुसमाः अनुसमा अविकमाः p. 450b.5)

अनुसमय (anu-samaya < anu-samaya) *adv.* [in opd.] every moment, always, JM. अनुसमयसमयसंसियविहिवाणुद्धानकारी वि UvPayTī. p. 42b. pā. 78.

अनुसमयं (anu-samayaṃ < anu-samayaṃ) *adv.* 1 every moment, ceaselessly, AMg. तत्थ न के से अपाभोसनिव्वत्तिए से अनु-समयं अविरोहि जाहारुडे समुप्पज्ज Viy. 1.1.6 [2.4] (1.82); = 1.1.6 [3.4] (1.82); ताहं दव्वां आवीची अनुसमयं भिरंतरं मरंतीति Viy. 18.7.26 (18.133); (जीवा) अनुसमये अविरोहिवा अरंसेसा उवव्वइति Viy. 24.12.8 (24.187); = 41.1.4 (41.5); (वत्ससहकारयो) वत्स-

विश्व-चतुष्टय-पञ्चमेसु गमयसु परिमाणं अनुसमयं अविरहितं वर्णतां उच्यतेति Vy. 24.16.1 (24.228); एष हि पंच हि अवसरे हि रयमादिनिपु । अनुसमयं चक्रविहगतिपरितं अनुपरिवर्तति संसारे Pañha. 5.10. gā. 1; (पुडविकाद्या) अनुसमयमविरहितं उच्यते पण्णसा Pannav. 6.10(580); (पुडविकाद्या) अनुसमयं अविरहितं असंखेजा उच्यतेति Pannav. 6.02(028); = 6.08 (682); जीवि ... इवार्ह मासताए ... निरंतरं गिण्णमाणे ... अनुसमयं अविरहितं निरंतरं गेण्णति Pannav. 11.70(878); गेरव्याणं ... अणामोणविज्जसिए (आहारे) ... अनुसमयमविरहितं आहारहे समुप्यज्जति Pannav. 28.4(1790); = 28.20(1808); = 28.50(1828); तत्थेये यस्मादसु ता अनुसमयमेव सरि-वत्स ओवा अण्णा उप्यज्जे, अण्णा अवेति SuraP. 9.2; 17.1; कम्म-संस्तिज्जमयं स्वरं अनुसमयमेव आउत्तो ĀrahPaḍ. 71; = Cand. 91; आउवं च मणुयाणं । अनुसमयं परिहाव Tana. 71; JM. गुणसेदी उल-रवणाणुसमयमुदवादसंखगुणणाद । एयगुणा पुण कमसो, असंखगुणनिसज्जरा जीवा Bayaya(D.) 483; इवार्ह बहु-विषयं अप्पाणं निदिक्कमणुसमयं SanaṭKa-ka.(H.) 181; कम्मवणमहाजाळे अनुसमयं बंधं जीवो UvMa. 400; Jā. अनुसमयमुदीरितो वदि वा समये उदीरिदि KaṇPa. 61; 2 in a moment (smallest division of time), AMg अनुसमयं साहुपयं साहु वुत्तो तहि समये Saviṭh. 47; Jā. अनुसमयं पज्जती सव्वेसि चोववादीणं Nāla. 1050(12)

अनुसमरत (anu-samaranta < anu-smarat) *adj.* (pr. part.) remembering, calling to mind, JM. पंचपरमेष्ठितं अनुसमरतो य सुदभावेण UvPayTī. p. 42b. gā. 77.

अनुसमवयणोववत्ति (anu-sama-vayanovavattiya < anu-sama-vadanopapattika) *adj.* having similar, identical or symmetrical make or finish of the door, AMg. (मंजुसंठिया) ससिसुरचक्रकखण-अनुसमवयणोववत्ती (? ति) या Jambuddi. 3.167[12] (comm. अनुरूपा समा-अविषमा वदनोपपत्तिः — द्वारपटना येषां ते तथा p. 299b. 7)

अनुसंभर- (anu-sambhara- < anu-smṛ-) *v.* to remember, JM. रोगस्सामयसत्रा दालकयं जं जुवाऽणुसंभर । जं कयमत्तमि भवे-तस्सेववत्तुवत्थाणा DasavaNi.(Bha.) 48 (p. 182a)

अनुसय (anu-saya < anu-śaya) *m.* [अवरत्तयं अनुसयं च अनु-त्तावं PaḷaNa. 441] anger, remorse, jealousy, repentance, AMg. कवगवेराणुसया णं ने मणुया पण्णसा समणउमो Jambuddi. 2.28; अण्णाण-पमाएणं अहवा वि य अनुसयणओगेणं । जो चित्तेज Tittho. 262; JM. भवियव्वयावसाउ अनुसयपरवत्तीरवंचाउ । विसयाणुसंगमणे लगे विचे विचित्ते UvMa. p. 498. gā. 19; धोरेतरायकम्मणुसएण सो वि उदणकुमारो Vlv-Maṇ. 32; M. हिअमं पलीविअ वि अनुसएण पुट्ठि पलीविसि GāSaSa. 1.33; जअर-वसिओ गडिज्ज सणुसएण व्व सीएण GāSaSa. 1.77.

अनुसर- (anu-sara- < anu-smṛ-) *v.* to remember, AMg. तम्हा खउ नो निगंये पुव्वरयं पुव्वकीळियं अनुसरेजा Utt. 10.8; JM. अनुसरउ मणे नमोकारं Utt. Sakh. p. 187b. gā. 3; संभूयं सुहसंभूमायणं खरिमणुसरिमो GaṇṇaSa. 13.

अनुसर- (anu-sara- < anu-sar-) *v.* to follow, JM. जं चित्तेज्ज तथा तो सुवपरिवाडिमणुसरर ViAṇBha. 161; उरनिहयसल्लुहे खल्लिव भोये अनुसरामो MaViCa.(G.) 18a. 4(2); M. सुहसंभूमायणं ... अमर-जुवाणां अनुसरति GāSaSa. 4.31(W.); (राज) पिडाअये लो अनुसरर सेव उज्जुणो CandLo. 1.41; S. (सकुत्तला) कर्ष ! इदो वि ने अनुसरदि Sak. 4.23(1); (विदूषक) वाणीमणुसरदि मअवं विअसणाहो Naṇa. 1.38.4; (विदूषक) अज्जगिरिसिहराकाणं अनुसरदि मअवं सव्वस-रस्सो Sakh. 3.4.40; Apa. जे जिगित्थं अनुसरदि पाव वि ते जि वसत्थ SāḍhaDo. 117; अनुसरर नाम बोवतराहु BhavKa. 68.7; कर

जोडिवि निउसहो अनुसरमि JambūSaCa. 1.2.6; करिणिव्व अनुसरर पिउ वेम्मभरवसिय SudCa.(N.) 4.9.1; वेत्ता इव सायव अनुसरति SudCa. (N.) 2.12.8; अह विवरे पसरउ सुरलोउ अनुसरउ KarCa. 9.7.4; वम्म सुरंतउ अनुसरदि VaddhaCa. 2.9.10; सिरि-वीयराय अनुसररु पाव AṇṇaSaṇ. 2.20; (pass.) ता इउ पुरु मुंचवि निय बहु वंचवि अनुसरीअरं जिणराय-पय AntRaṇSaṇ. 3.29.

अनुसरओ (anu-sara-o < anu-sara-tas) *adv.* because of following, JM. जइ सुवनिस्सियमक्खरमणुसरओ तेण मइचउक्कं पि । सुयनि-स्सियमावत्ते तुइ तं पि जमक्खरप्यमवं ViAṇBha. 107.

अनुसरण (anu-saraṇa < anu-sarāṇa) *n.* following (go- ing after), JM. अणुगम्मइ तेण तहि तओ व अणुगममेव वाऽणुगमो अणुणोऽणुसुवओ वा जं सुत्तथाणमणुसरणं ViAṇBha. 913.

अनुसरण (anu-saraṇa < anu-smaraṇa) *n.* recollection remembering, JM. असंपओगाणुसरणं च JhāṇSa. 6; कास्तरे य जं पुणरुणुसरणं धारणा सा उ ViAṇBha. 201; SāḍhaVi. 112; तओ सो ... विज्जाणुसरणदिवावहाणो ... गहिको रायवुरिसेहि SamaraSa. 281.20; पवकारेण विवोहो अनुसरणं सावओ वयाइ मे PañṇaPra. 1.42.

अनुसरंत (anu-saranta < anu-sarat) *adj.* [f. -i.] (pr. part.) who follows, AMg. तम्मगमणुसरति जइ कुत्तारो (a bad guide) नरो होइ Gacchā. 30; एधं सारेयवो गणिणा वच्छलमणुसरतेण ĀrahPaḍ. (V.) 720; JM. तं च अनुसरंती गया मि तं पेदेसं सह जणेण VasaHi. 172.12; वइ-बंधणं च पुरओ देसि तियाळा अनुसरंता TarVuKa.(Bha.) 238; M. जत्थ वर-काभिणी-वेल्लण-जेउरावमणुसरतेहि Lha. 54; S. (मानु-मती) तयो सो मे अनुसरंती पव लदांखवं पविट्ठो VeniSaṇ. 2.37.3.

अनुसरंत (anu-sarant < anu-smarat) *adj.* [f. -i.] who remembers or recollects, JM. दइयस्स गुणे अनुसरंती PaumCa.(V.) 90.7; Apa. अनुसरंतु गय्यर-विसावइ SaṇKaCa. 702.5.

अनुसरमाण (anu-saramāṇa < anu-sarat) *adj.* (pr. part.) who follows or imitates, JM. तत्थ य महुयविति अनुसरमाणो महिद-गेहमि SupaSaCa. 3.4.

अनुसरमाण (anu-saramāṇa < anu-smarat) *adj.* [f. -i] (pr. part.) who remembers or recollects, AMg. निर्गयस्स खल्ल पुव्वरवं पुव्वकीळियं अनुसरमाणस्स बंमयारिस्स बंमचेरे संका वा संखा वा ... वम्मओ भंसेजा Utt. 16.7; JM. हरिणि व्व जइअट्ठा अनुसरमाणी तयं चैव SamaraKa. 60.1.

अनुसरि (anu-sari < anu-sarin) *m.* one who follows, a follower, JM. आसायण परिहारो भत्तो सत्तीइ पवयणाणुसरी Sambodha-Prakarana. 4. [PSM.]

अनुसरिउ (anu-sarium < anu-smartum = anu-smṛtya) *ger.* remembering, recollecting, JM. गम्मउ उज्जाणमि चूलया-वयणमणुसरिउ SurSuCa. 4.1.

अनुसरिच्छ (anu-sariccha < anu-saṛśa) *adj.* similar, comparable, JM. जं जस्स अनुसरिच्छं अहियं तं तस्स इवइ भणियव्वं PaumCa.(V.) 94.70.

अनुसरित्ता (anu-sarittā < anu-smartṭi) *adj.* one who recalls or remembers, AMg. नो निगंये पुव्वरयं पुव्वकीळियं अनुसरित्ता मवइ Utt. 16.7.

अनुसरित्ता (anu-sarittā < anu-sṛtya) *ger.* having follo- wed, JM. सुते सुदणा आममणुसरित्ता जं पण्डितं आसं तं उवणारोवम-मंतरेण ... दिखउ NāCa. 4.344.2.

अनुसरिच (anu-sarittāna < anu-sṛtya) *ger.* having followed or wandered, Jā. संसंजमसंसेजणं वा संसारमणुसरिच

BhaĀra. 52.

अनुसरिय (anu-sariya < anu-sṛta) *adj.* [*f.* -ā] followed, JM. अक्षरिस्स जुवरणो जेमा पि मणमाणेण अनुसरिया, गमा णिग्गपुंरु सपरिवारा VasuHi. 310.29; M. आमुक्कासणसमुहं दो-तिणि पयाइ अनुसरियं Līlā 248; Apa. उड्डवंधपीवरकरिं भणु केहिं ण केहिं ण अनुसरिउ KarCa. 8.14.10; अइह नरवर-चरिउ अनुसरिउ SaṅKuCa. 763.1; तं सवरि अनुसरिय पडियपावयमण SandeKa. 28.

अनुसरियव्व (anu-sariyavva < anu-sartavya) *adj.* (*part.*) worthy of being followed, AMg. विज्वांम (?) अनुसरियव्व न दुब्बिणीयस्स होइ दायव्व Cand. 8; तं तह अनुसरियव्व अणवत्थपसंगमीएण MahāPacc. 31; [JM. अनुसरियव्वो सुहेण विरेण एसेव नमोकारा (?) कयसुयं मज्झमाणेण Āv.(Malay.) AR.] अनुसरियव्वो नमोकारो Samāsa-Ka. 656.8.

अनुसरिया (anu-sariyā < anu-smartī) *adj.* who remembers or recollects, JM. उवल्लुदा तत्थाऽऽया तव्विगमे तदुवल्लुदसरणाओ। गेहगवक्खोवरमे वि दुवल्लुदाणुसरिया वा ViĀvBha. 92.

अनुसरिवि (anu-sarivi < anu-sṛtya) *ger.* [also अनुसरेवि] following, Apa. केहिं वि अनुसरिवि पिउ पियाहिं मुहपरिमलं SudCa.(N.) 7.18.9; ता कत्तय भणइ अनुसरिवि लज्ज अज्जयु निसग्गिउ SaṅKuCa. 610.4; ता गंधव्व-विवाह-विहि अनुसरेवि परिणीय SaṅKuCa. 640.7

अनुसरिस (anu-sarisa < anu-sadṛśa) *adj.* similar, equal, JM. मुक्कावरि रावणिओ अनुसरिसो तस्स होउ वज्झाओ VavaBha. 2.350; अनुसरिसो संजोगो गामनहाणं व मुक्खाणं ĀvBha.(Malay.) 122; भुंजामि तत्थ मोए अनुसरिसे देवलोयाणं VasuHi. 307.10; इमा एवं सुंदररूपा किह मण्णे अनुसरिसं वरं लहिज्ज VasuHi. 310.16; M. अनुसरिसं ति भणंती आहंतूण पडिआ थिरं ण-जुअलं SetuBa. 11.113; मुणालियाणुसरिसं भुया-जुअलं Līlā. 769; Apa. जहिं देसु वि तासु जे अनुसरिसु PaumCa.(S.) 6.5.4; अनुसरिसेहिं वयसेहिं परियरिउ PaumCa.(S.) 19.12.6; 60.10.9; 68.1.4.

अनुसरिसपरियण (anu-sarisa-pariyāna < anu-sadṛśa-parijana) *m.* suitable attendants or retinue, JM. अनुसरिस-परियणस्स वि जस्स सहीणां सोक्खां JinadaĀkhyā. II. v. 128.

अनुसरिसबल (anu-sarisa-bala < anu-sadṛśa-bala) *adj.* having equal strength, JM. ते दो वि चारूवा अनुसरिसबला तहिं लग्गा VasuHi. 353.24.

अनुसरेदु (anu-saredum < anu-sartum) *inf.* following, Ś. (विदूषक) सब्बहा तुमे अनुसरेदु एसो म्हि बद्धपरिअरो SubhaDha. 1.17.32.

अनुसाधण (anu-sādhana < anu-sādhana) *n.* going after, following, JŚ. अग्गुट्ठाणं किटियम्मं णवंसणं अंजली य मुंहाणं। पक्खुमच्छण-मेत्तो पच्छिद्ध अनुसाधणं चेव BhaĀra. 119.

अनुसार (anusāra < anusāra) *m.* (in Cpds.) according to, in conformity with, JM. ततो पुक्कावेय्य लेखाणुसारेण सब्बं दब्बं देवावेकण मंडिओ सुलाए आरोविओ Ezz. 66.21; M. आलोओ परिपोलइ ससिणो छाया-णिवेस-वोच्छिण्णो। मलिणाणुसार-पसरिअ-कसण-च्छवि-मग-सबलो व्व GaudVa. 1108; सिज्जंति देवयाराहणेक-चित्ताणुसारं Līlā. 723; (राजा) घंटाहिं बिंदुरिहासुरत्तरुणिमाणाणुसारं लहंती KapMañ. 2.31; Apa. तो पडिमज्जमाके निहंसतिथ भिरंगमीरकायहो। तत्तालाणुसार परियच्छवि अक्खिउ चरिहिं रायहो BhaviKa. 230.2; चर पेसिधि सुविहिंसपवार रणि जाणिवि समविसमाणुसार BhaviKa. 208.3.

अनुसार (anu-sāra < anu-svāra) *m.* [also अनुस्सार] the nasal sound and its symbol (a dot on the top of the letter),

AMg. गिस्सिधियमणुसारं अणक्खं छेत्तिआदीयं Nandi. p. 78; JM. उक्क-सियेनीससियं ... गिस्सिधियमणुसारं, अणक्खं छेत्तिआदीयं KappBha. 76; अनुस्सारं णाम पम्भुद्धे अत्ये सयं वा संभरिते अण्णेन वा संभरिते वं अक्खर-विरहितं सक्करणं तमणुस्सारं भण्णइ ĀvCu.(Malay.) p. 30.12; ऊससियं नीससियं ... निस्सिधियमणुसारं अणक्खं छेत्तिआदीयं ViĀvBha. 501; अहि-गमया वण्णा इव जमणुस्सारादओ तेणं (सुमनेव) ViĀvBha. 503.

अनुसारओ (anusārao < anusāratāh) *adv.* in accordance with, JM. दाणमह जहासत्ती सक्कासवेगमज्जुयं णियमा। विहवाणुसारओ तह जणोवयारो य उचिओ सि PañāP. 2.36.

अनुसारतुला (anusāra-tulā < anusāra-tulā) *f.* name of a metre, Apa. अनुसारतुलं ककुवत्तज्जिओ सब्बलु छंदो SudCa.(N.) 12.2.8.

अनुसारि (anu-sāri < anu-sārin) *adj.* [*f.* अनुसारिणी] [Hem.(Gr.) 1.6] 1 who or which follows, AMg. इअ जोईसर-जिणवीरमइभणिआणुसारिणीभिणओ। भसपरिं BhattaP. 172; JM. सुंदरी इमेहिं निमित्तविसेसेहिं अबस्स अम्हाणं न विरकालाणुसारी एस किस्सेओ SamāsaKa. 101.19; उडरिया जेण पयाणुसारिणा भणणामिणी विज्जा। सुसहापइत्तपुब्बाओ सब्बहा पसरसिएण GaṇSadSa. 29; मणणुसारिं सक्को पणवणिओ कियापरो चेव। गुणरागी सक्करभसंगओ तह य चारिस्सी PañāP. 3.6; 9.38; 9.40; M. भमइ पयाणुसारी पवअवल्लस्स खल्लिउट्ठि-अपउच्छलिओ। दुममंगसहविसमो महिणीहरिअगळो समुल्लवणरओ SetuBa. 12.74; रक्खउ वो रोम-लआ माया-महिल्लसंणे मडुमहस्स। गुडोअर-तामरसाणु-सारिणी ममर-माल व्व GaudVa. 18; Apa. अइवइ ताथ काइ वित्थारिं पुव्वक्खियक्कमहो अनुसारिं BhaviKa. 38.7; 2 according to, in conformity with, AMg. छव्विहं विसपरिणामे पण्णे, तं जहा — डके, मुत्ते, णिवसित्ते, मंसाणुसारी, सोणिताणुसारी, अट्ठिमिजाणुसारी Thāpa. 6.110 (533); M. सीसइ व जस्स ताराणुसारि-णिग्गअ-कलंक-वल्लण। अतिणय-णाहि अज्ज वि समुब्बवो णिअअ-निवेण GaudVa. 1064; ता किं पायव-पुरिसाणुसारिणा णिक्कलेण मरणेण। जइ गेच्छसि इह रज्जं ता एहि विसमइ पायालं Līlā. 1014; Apa. अहो दुक्क किं बहुवित्थारिं इउं जाणामि नियमइ-अणुत्तां BhaviKa. 284.7; किउ उज्जवणु विहवअणुसारिहिं BhaviKa. 328.10.

अनुसारिअ (anu-sāria < anu-sārya) *ger.* having made to follow, having made to go after, Ś. (मट) अनुसारिअ ण्णामिणिगा गहीदो किल (वच्छराओ) PratiYan. 4.9.2.

अनुसारेण (anusārena < anusāreṇa) *adv.* [in Cpds.] [Hem.(Gr.) 2.174] [also अनुसारेण] 1 in accordance with, AMg. एवं जहा पणवणाए गाहाणुसारेण नेवव्वं जाव ... एएमि णं जे जीवा मूलत्ताए वक्कमंति Vīy. 22.4-6; तए णं तस्स मेहस्स अम्माभियरो इमे पयाकवं पीइदाणं दळ्यंति ... गाहाणुसारेण भाणियव्वं जाव पेसणकारियाओ Nāya. 1.1.91; तस्स णं देसाणुसारेणं तयाणुक्खं निव्वत्तेइ Nāya. 1.8.119; 1.8.120; 1.8.129; सज्जेता महीए विदेहरायवरकक्षाए पायंमुट्ठाणुसारेण क्वं निव्वत्तेइ Nāya. 1.8.131; एवं एएणं अमिलोवेणं उवज्जुजिण भाणियक्खं ठाणव्याणुसारेणं Jivābhi. 3.77; एवं ओरालियसंठाणाणुसारेणं भाणियक्खं जाव चउरिंदिदाणं Pannav. 21.80 (1548); एवं सिक्खाणुसारेण जाव अज्जे-गइया देवा ... करंति जाव गंधव्विभूयं Jambuddi. 5.57; JM. कयवक्क-पणामो बोच्छं चरणणुसारां सयलं। आक्खसवाणुओमं शुक्कपसाणुसारेणं ViĀvBha. 1; 2 following, going after, depending upon, JM. ViĀvBha. 1; Ś. (विदूषक) तत्थसबवो मिआणुसारेण अस्समपवं पविइत्तस तावत्तकणमा सउदला णाम मम अणवणदाइ दंसिदा Śak. 18.12(a).

अनुसास- (anu-sāsa- < anu-sās-) *v.* 1 to instruct, to preach, to teach, to convince, AMg. नं मे इहा समणुसासयंती Say.

1.14.10(589); ने मन्मन्नुसारी Sny. 1.15.10(618); जं मे पुकाणु-
सारासि स्यात् कस्तेण वा Utt. 1.27; एवं च अनुसारासमी हेकहि कारमेहि
व Utt. 27.10; तह वि य अविस्सहमाणे अनुसारासि लभो एवं ĀrahPad.
27; JM. सिञ्चावरेणुसारा आचरिओ KappBha. 1551; 2 to rule,
to govern, to correct, AMg. मा पच्छ असासुता मदे अवेहि अनुसारा
अण्यं Sny. 1.2.2.7(149); एवं अदीगमणसो असाणमणुसारासं ĀurPaoc.
(I.) 29; = MahāPaoc. 13; 3 to advise, to persuade, JM. इय
वहुविद्युवयणेहि जाय अनुसाराय वणकुमारं SopāsaCa. 1.257.

अनुसाराण (anu-sāsana < anu-sāsana) *n.* advice, per-
suasion, instruction, order, AMg. अनुसाराणमेव पक्षमे वीरेहि सम्मं
पवेइयं Sny. 1.2.1.11(99); अनुसाराणं पुढो पाणी वसुं पूयणासु ते Sny.
1.15.11(617); सदेव माणुस्स-धीकरण-करणाणि बोधण-अनुसाराणाणि एण-
दोसरिणाणि SamavPra. 94; अनुसाराणमोवायं दुक्कटस्स व चोयणं Utt.
1.28; कस्सं वि अनुसाराणं । वेत्तं तं होर मूढाणं Utt. 1.29; Utt. 6.10;
Utt. 20.57; JM. अनुसाराणमणुसाराणं पूयणमम्यंतरं करणं VavaBha.
3.151; 3.155.

अनुसाराणविधि (anu-sāsana-vihi < anu-sāsana-vidhi) *n.*
the method of instruction, JM. एत्थमणुसाराणविही भणिओ
सामणगुणपसंसाय PaññaPra. 9.16.

अनुसाराणिज (anu-sāsaniija < anu-sāsaniya) *adj.* (pos.
part.) fit to be chastised, fit to be advised, JM. जंपसु विम्वरिआ
इ ? सीससु अनुसाराणिजो सि KumāCa.(II.) 6.1.

अनुसारांत (anu-sāsanta < anu-sāsata) *adj.* (pr. part.)
[also अनुसारांत] instructing (someone); AMg. कल्लणमणुसारांतं
पावदिद्धि सि मत्तर Utt. 1.38; JM. खगूढे अनुसारांतं सदावंतं समुज्जय
VavaBha. 4.275 (comm. कुत्त्वभावात् अनुसारांतं सम्यग् उच्यताः);
राया अण्णमणुसारांतो संसारसहावं ... जाव चिट्ठर ताव ... जणा संपत्ता
रायंणं CaupCa. 70.11.

अनुसारासि (anu-sāsium < anu-sāsita) *inf.* to teach,
to instruct, AMg. अण्णो य परं नाहं कुतो अज्ञाणसारासि Sny.
1.1.2.17(44); कामेमि ते महाभाग इच्छामि अनुसारासि Utt. 20.56;
JM. त्रिपि अनुसारासिं समीहामो MaViCa.(G.) 4b.7(1); धम्मज्जमवदरं
पुणो वि अनुसारासिं जणो SopāsaCa. 1.350; Apa. गहिणणस्स जयलोच्च
सिजयमणुसारासिं रिसो JambūJāCa. 1.12.

अनुसारासिजंत (anu-sāsijanta < anu-sāsya-māna) *adj.*
(caus.) (pr. part.) being advised or instructed (by a precep-
tor), AMg. चउव्विहा खलु विणयसमाही भवइ । तं जहा — अनुसारासिजंतो
सुत्त्वसं Dasave 9.4.4; JM. अनुसारासिजंतो सो मुइं सुएण निवसमी-
यमि । नियमेइ संपतो SopāsaCa. 15.268.

अनुसारासितव्व (anu-sāsita-vvā < anu-sāritavya) *adj.*
(pot. part.) [also अनुसारासितव्व] should be instructed, JM. एवं
पियवधम्ममा वेयावच्चाविसु उज्जमंता अनुसारासितव्वं DasaveCu.(Agastya)
p. 25.15; एवं असहणादभो अण्णे महादिसंण्णनिससारा अनुसारासितव्वं
DasaveCu. p. 26.14.

अनुसारासि (anu-sāsiya < anu-sāsiya) *adj.* (ppp.) [also
अनुसारासि] trained, taught, instructed, AMg. वहुं पि अनुसारासि
ये तहवा समे दु से होर अक्षंयरो Sny. 1.13.7(583); वहरेण दुहेणु-
सारासि उ राहणिणयावि समचरणं Sny. 1.14.14(586); अनुसारासिओ न
कुमेव्वा खंति सेवेइ पंडिउ Utt. 1.9; JM. संविगाणं समासे दुक्को तेहि
अनुसारासि निवसे VavaBha. 3.274; अनुसारासिणि कोमकणिपय जावाणि
सुवाणि AkkhaMaKo. 105.88; विहो चयमणुसारा एवा अनुसारासिओ व
विणिता उ PaññaPra. 9.15; M. कम्मवसरणो वीर्य जाय अण्णमणुसारासि-

कम्मवत्स वासे ŚriKav. 2.10.

अनुसारासि (anu-sāsiya < anu-sāsiya) *ger.* having advised,
having instructed, AMg. अनुसारासि पुत्तां सम्माणिय पुजणं सवलं
ĀrahPad. 156; ĀrahPay. 41.

अनुसिक्खि (anu-sikkhiya < anu-sikṣita) *adj.* (ppp.)
learnt or acquired, M. चरणेण विस्साइच्चरिअं अनुसिक्खिअं तिस्सा
GāSaSa. 5.04.

अनुसिक्खिरी (anu-sikkhīrī < anu-sikṣāśīlā) *adj.* [f.]
who learns or imitates, M. जं जं करेसि जं जं जण्यसि जह तुमं
णिअच्छेसि । तं तम्मसिक्खिरीय दीहो दिअहो ण संपडइ GāSaSa. 4.78.

अनुसिद्ध (anu-siṭṭha < anu-siṭṭa) *adj.* (ppp.) 1 taught,
instructed, AMg. तत्तेण अनुसिद्धा ते अपडिणेण जाणया । ण एत णियप
मगे असमिक्खा वई फिरे Sny. 1.3.3.14; अनुसिद्धं पि बहुविहं भिच्छदिद्धी
गरा अउदीया । वदुनिकाइयकम्मा सुगैति धम्मं न य करेति Pañña.
5.10. 98.3; 2 corrected, admonished, AMg. विउद्धितेणं समयणु-
सिद्धे उदरेण दुहेणुसारासिते तु । अम्युद्धिताय घट्टासिए व अगारिणं वा
समवाणुसिद्धं Sny. 1.14.8.

अनुसिद्धि (anu-siṭṭhi < anu-siṭṭi) *f.* [v.i. अनुसिद्ध] 1
teaching or instructing (by citing examples to bring out
the good points), AMg. तिवाहा अनुसद्धी पण्णाता, तं जहा — आय-
अनुसद्धी परअनुसद्धी तदुभयअनुसद्धी Thāpa. 3.414(214); आहाणतदेसे
चउव्विहे पण्णसे, तं जहा — अनुसिद्धी, उवाकंमे, पुच्छा, निस्सावणे Thāpa.
4.501(335) (comm. p. 268a); JM. इहपरलोपसु हिओ सुव्ववहारी गुरु
ण मोच्छवो । अनुसिद्धिसुवाकंमे उवगाहं चेव जो कुणइ GurTaVi. 3.1
(comm. अनुसिद्धिः स्तुतिरित्येकापी p. 128b.1) 2 teaching,
sermon, precept, instruction, AMg. गुरुणा मनुसरणेण अनुसद्धी तस्स
तो देया Pañña. 244; आबस्सगक्यनियमा कलं गच्छाम तो उ आयरिआ ।
सपरिजणं सागारिअ बाहिरिउं देति अनुसिद्धि OghNi. 173; अत्थधम्मगां
तथं अनुसिद्धिं सुणेह मे Utt. 20.1; Jā. अनुसिद्धिं देइ तहि गणाहिबरणो
गणस्स वि य BhaĀra. 280; निज्जववा आयरिआ संवारत्थस्स दिति अनु-
सद्धि BhaĀra. 720.

अनुसिण (an-usiṇa < an-usiṇa) *adj.* not hot or scorch-
ing (but cool or soothing), JM. अनुसिणपयासह्वं जियंणमुज्जोवप
इउज्जोवा । अह्वेवुत्तरविक्खिओइससज्जोयमाइ अ KomVi.(D.) 45.

अनुसील (anu-sīla < anu-sīlaya) *v.* to perform, to
carry out, Apa. अनुसीलइ मुणि-किरिय मुणइ सवल-सत्थयु वैवइ San-
KuCa. 683.4.

अनुसीलवत (anu-sīlayanta < anu-sīlayat) *adj.* (pr.
part.) observing, JM. कुमारो ... पेच्छइ — एगे वागरणं पक्खेते ... अजे
अहुंगमहानिमिचमणुसीलयते KaKoPra. 6.14.

अनुसीलिय (anu-sīliya < anu-sīlita) *adj.* (ppp.) per-
formed, M. अनुसीलियं कलं तेण अज्ज एवंविहं पत्तं Līla. 312; अनुसीलियो
पमदुइ जेहो जह तह करेव्वो Līla. 410.

अनुसुत्ति (anusutti) Deśi. *adj.* favourable, अनुसुत्ती अनुसुत्ते
DeNaMa. 1.25 (comm. अलमल्लम अनुसुत्ती वत्तं तुमं, सुंच मज्झ जवरिले)

अनुसुमर (anu-sumara < anu-smṛ-) *v.* remember, to
recollect, JM. ता विरगहिवाभिमहमणुसुमरइ इति य मव्वपा DhaViPa.
23 comm. 98.14; (caus.) to cause to remember, to remind,
मुक्कवमार्थं पक्कवमणुसुमरवइ सा देसा DhaViPa. 44 comm. 98.125.

अनुसुमारिय (anu-sumariya < anu-smṛtya) *ger.* remem-
bering, recollecting, JM. इय चममइइनिअं अनुसुमारिय MaViCa.
(G.) 11a.1(2)

अनुसूय- (anu-suya- < anu-svap-) *v.* to sleep after (the mother), AMg. अनुसूय सुयंतीष जागरमाणीष जागर मम्भो Tand. 80.

अनुसूया (anusūā) *Deſt. f.* about to deliver, अनुसूया शिबड-पसवाप DeNāMā. 1.23 (comm. जइ अकिआरं वंछसि ता अवछप रक्ख वेणुमणुअं)

अनुसूयक (an-usūyaka < an-utsuka) *adj.* not very eager, JM. कयणुं मरमे दंतं पिरमंतमणुसूयं । तिस्समेयणुज्जुतं विदुं अंगं तु वायप AṅgVi. 10.20-21.

अनुसूयग (anu-sūyaga < anu-syūta) *adj.* tied with (earth etc.), AMg. अवरे वि य णं तेसि तसयावरजोणियाणं अनुसूयगाणं सरिीरा णाणावण्णा Sḍy. 2.3.82(798)

अनुसूयग (anu-sūyaga < anu-sūcaka) *adj.* a variety of spy, JM. सूयग तहाणुसूयग पडिमूयग सुवसूयगा चेव । पुरिसा कयविचीया वसंति सामंतस्स जेसु VavaBhā. 1 p. 151 (comm. अनुसूयका नगरान्धन्तरे चासुपलमन्ते)

अनुसूयत्ता (anu-sūyattā < anusyūtātā) *f.* connection with or dependence on (something), AMg. इहेगइया सत्ता णाणाविह-जोणिया ... णाणाविहणं तसआवरणं णाणां सरिीरेसु सविसेसु वा अविसेसु वा अनुसूयत्ताप विउट्ठति Sḍy. 2.3.82(798)

अनुसूरं (anu-sūraṁ < anu-sūryam) *adv.* (going) along the sun, AMg. अनुसूरं पडिसूरं च उडुसूरं च तिरियसूरं च । समपायमेग-पायं गद्धोलीणादिठानारं ĀrābPaḍ(V.) 144.

अनुसुरि (anu-sūriṁ < anu-sūryam) *adv.* (going) along the sun, JM. अनुसुरी पडिसुरी य उडुसुरी य तिरियसुरी य । उग्भागेण य गमणं पडिअगमणं च गंतुं BhaĀrā. 222 (comm. अनुसुरि अनुसूर्ये, सूर्ये पश्चात्कृत्य यानं)

अनुसेदि (anu-seḍhim < anu-srenim) *adv.* along the line, straight, AMg. परमाणुपोगलणं अंते । किं अनुसेदि गती पवत्ति, विसेदि गती पवत्ति ? गोयमा ! अनुसेदि गती पवत्ति नो विसेदि गती पवत्ति Viy 25.3 109(25.02); एगपरम्मि अनुसेदि उववज्जित्तप से णं तिसमइएणं विग्गेहेणं उववज्जेज्जा Viy. 34.1.38 (34.15); 34.1.50 (34.26)

अनुसोइउं (anu-soium < anu-śocitum) *inf.* to lament, M. अनुसोइउं ण इच्छेण देह अंगमि सा परम्मि व] पहारं SetuBa. 11.117.

अनुसोइऊण (anu-soiūṇa < anu-śucya) *ger.* having lamented, JM. तओ अनुसोइऊण सुहरं ... मंतिवयणाणुरोहेणं भोप मुंजिउमादत्तो CānpCa. 58.18.

अनुसोइय (anu-soiya < anu-śocita) *adj.* [*f.* -'सोइया] lamented, JM. एवं सामाए गोसं गिज्जमाणं सुणिऊण सा तस्स जाया सरिस-गाम-जुवई-तरणीहिं ... काहिं वि तज्जिया, काहिं वि अनुसोइय सि KavMā-Ka 52.18.

अनुसोच- (anu-soca- < anu-śoc-) *v.* to lament, Ś. (गांधारी) ... तुमं वि (? पि) दाव एको जीवसि, कं अप्पं अनुसोचिस्सं VenḍMān. 5.4.2.

अनुसोदुं (anu-sodhum < anu-sodhum) *grd.* enduring (sufferings) again and again, JM. (मथियं कुमारेण) जेण दुइं अनु-सोदुं होमि अम्मो समत्थो हं KaKoPra. 84.19.

अनुसोत्तजल (anu-sotta-jala < anu-sroto-jala) *n.* the water along the stream, M. (हिअं व पीअं तेण जुकाणेण) प्पाण-इल्लिआ-कडुअं अनुसोत्तजलं पिअंतेण GāSaSa. 8.48.

अनुसोय- (anu-soya- < anu-śuc-) *v.* to brood or to

grieve over, AMg. भोगासेव अनुसोयंति Ārā. 1.2.4.2; अनुसोय अनुज्जणं अन्नभवंतरयवं तु बाळवणो । न वि सोय अण्णाणं पिडिस्सिमाणं यव-समुद्रे MarāVi. 589.

अनुसोय (anu-soya < anu-srotas) *n.* downward current of a stream (fig. of mundane life), AMg. अनुसोय सुहो लोभो पडिसोभो आसवो सुविहिवाणं । अनुसोभो संसारो पडिसोभो तस्स उचारो DasaveCā. 2.9; Apa. पडिउ पवाहि लोउ सुपसंहरि । अनुसोय पडिसोय अंतरं न कुणहि KāḷSaKu. 17.

अनुसोयगामि (anu-soya-gāmi < anu-sroto-gāmin) *adj.* [*f.* -'गामिणी'] who goes along the current, JM. अनुसोयगामिओ बहुज्जा उ पडिसोयगामिओ योवा GaṇṢadSa. 18; पडिसोयण पवट्ठा, चक्का अनुसोयगामिणी वट्ठी GaṇṢadSa. 118 (comm. वट्ठि सि प्राकृतत्वाद् स्त्रीलिङ्गनिर्देशः, वत्सं)

अनुसोयचारि (anu-soya-cāri < anu-srotaś-cārin) *adj.* [also अनुसोत्तचारि] going downward along the stream, AMg. चत्तारि मच्छा पण्णा, तं जहा — अनुसोयचारी, पडिसोयचारी ... मज्झचारी एवमेव चत्तारि भिक्खणा पण्णा, तं जहा — अनुसोयचारी, पडिसोयचारी ... मज्झचारी Vāḍḍa. 4.54+ (350); 5.109(459)

अनुसोयनियत्त (anu-soya-niyatta < anu-sroto-niyatta) *adj.* (ppp.) one who has turned back from the downward stream (of mundane life), JM. पडिसोयगामी अनुसोयनियत्तो, सया सुहजोगे एस जोगी वियाहिस् PaṇḌu. 41.

अनुसोयपट्ठि (anu-soya-paṭṭhiya < anu-srotaḥ-pra-sthita) *adj.* (ppp.) one who has set out along the downward stream of mundane life, AMg. अनुसोयपट्ठि बहुज्जग्गि पडिसोयवत्त-लक्खेणं । पडिसोयमेव अण्णा, दायवो होउ कामेण DasaveCā. 2.2; JM. मुत्तुणं अनुसोयपट्ठिवज्जेण भूरि पि मुक्खस्तिष्ठा, होक्खं पडिसोयमममइणा DvāKu. 3.15 (comm. अविचारितरमणीयबहुजनप्रवृत्तिमागे गदुरिकाप्रवाहे)

अनुसोयपयट्ठ (anu-soya-payatta < anu-srotaḥ-pravṛ-tta) *adj.* (ppp.) set out on the downward stream (of mun-dane life), Apa. अनुसोयपयट्ठ संख न कु वि कर, मवसायरि ति पडंति न इक्कु वि उत्तर Cāco. 81.

अनुसोयपरिवत्त (anu-soya-parivatta < anu-srotaḥ-pari-varta) *m.* an eddy in the downward current of the stream (of mundane life), JM. वणजणपवाहसरिआणुसोयपरिवत्तसंके पडिओ । पडिसोयणाणीओ धवल्लं व सुद्धम्ममरो GaṇṢadSa. 123 (comm. अनु-स्रोतः प्रवाहमार्गास्तत्र परिवर्तः आवर्तः)

अनुसोयमाणी (anu-soyamāṇi < anu-śocanti) *adj.* [*f.* (pr. part.)] grieving over, JM. ताणं गिहे सा कव्वइ पिच्छइ ताओ य मयणविहुराओ । पियरेहिं सडुक्खंहिं धणियं अनुसोयमाणीओ SupāṇCa. 5.80.

अनुसोयसुह (anu-soya-suha < anu-srotaḥ-sukha) *adj.* happy in (moving along) the downward stream (of the mun-dane life), JM. अनुसोयसुहो लोभो पडिसोभो आसवो सुविहिवाणं । अनु-सोभो संसारो पडिसोभो तस्स उचारो DasaveCā. 2.8.

अनुस्सट्ठ (an-ussattha < an-utsṛṣṭa) *adj.* (ppp.) who has not given up, JM. निणवयणमणुस्सट्ठादो वि सुयंता MarāVi. 522.

अनुस्सट्ठ (anu-ssattha < anu-ṣiṣṭa) *adj.* (ppp.) taught, preached, JM. इय यवमणुस्सट्ठो रण्णा महुक्खंवेहिं CānpCa. 149.5(6)

अनुस्सरण (anu-ssaraṇa < anu-śmarana) *n.* remem-brance, recollection, JM. रायवरोवकसंस्सयाणुस्सरणाणेण व समुत्त-यवमिहाणं SamāraKa. 585.6; न कयं निणवयणमणुस्सरणं तस्स किं सुवई

VirMas. 135.

अनुस्तरा (anu-ssaranta < anu-sarat) *adj.* (pr. part.) one who follows, AMg. अर्थ व नेवारमणुस्तरता पाणाणि वेवं विणिहति मया Say. 1.7.16(396)

अनुस्तरा (anu-ssaranta < anu-smarat) *adj.* (pr. part.) one who is remembering, JM. तसो तं पुण्यकोज्यं समणुस्तरतेण पुच्छिओ यवमं मयं विलेयमाहो SamaraKa. 149.2.

अनुस्तरिता (anu-ssarittā < anu-sṛitya) *ger.* having followed, AMg. अर्थ व नेवारमणुस्तरिता पाणाणि वेवं विणिहति मया Say. 1.7.16(396)

अनुस्तिता (an-ussitta < an-utsikta) *adj.* not proud, JM. गुण्या अम्मणुणाओ अनुस्तिता अगविवो। एवमासज्ज हि परो AṅgVi. 10.28.

अनुस्तिवत्त (an-ussiyatta < an-utsiktatva) *n.* absence of pride or conceit, AMg. महवयाप णं अते अनुस्तिवत्तं जणेह, अनुस्तिवत्तं जीवे मिउमहसंपने अट्टमयट्ठणारं विट्ठवेर Utt. 29.49 (Śā. अत्र चानुस्तिवत्तम् - अनुस्तिवत्तम् p. 691a.0)

अनुस्सुअ (an-ussua < an-utsuka) *adj.* not eager, AMg. अनुस्सुओ उराल्ले जयमाणो परिवार Say. 1.9.30(406); JM. चळिओ तलगतरे अजंत्तमणुस्सुओ सणियं UvPayTī.(H.) p. 20a.v.54.

अनुस्सुअ (an-ssuya < an-śruta) *adj.* traditionally heard, AMg. उत्तर मणुयाण अहिया गामयम्म इह मे अनुस्सुयं Say. 1.2.2.25(185); न हि नूनं पुरा अनुस्सुयं Say. 1.2.2.31(141); मोखा नीयोदां सिद्धा इह मेयमणुस्सुयं Say. 1.3.4.4(228); तत्त्वोववारयं ठाणं जहा मेयमणुस्सुयं Utt. 5.13.

अनुस्सुयत्त (an-ussuyatta < an-utsukatva) *n.* absence of eagerness, AMg. सुहायणं अनुस्सुयत्तं जणेह Utt. 29.29 (Dev. अनुस्सुयत्तं गिस्सुयत्तम् p. 333a.4)

अनुस्सेअ (an-ussca < an-utseka) *n.* no increment, no addition, (i.e. exactly as it is), JŚ. आवासमाणमुविद्याण अपरिहाणी अनुस्सेओ BhaAra. 116 (comm. उत्तेकः आधिक्येन करणम्)

अनुहर- (anu-hara- < anu-hr-) *v.* to imitate, AMg. अमरवृणं सुखं रूपेण अनुहरति Jambuddi. 5.188; JM. भणियं निवेण अनुहर देवि एसो कुमारस्स SurSuCa. 16.152; ततो तीए मणियं मणिपीए सुलोवणाए अनुहर SurSuCa. 8.190; 13.58; तदेव ससुओ वि उळ्ळिया-सय-पटो णिअ-कलय-छरातुअवेविय-पास-अणो एव दुग्गय-कुडुवओ जि अनुहर KuvMaKa. 6.26; 50.15; M. अनुहर गवर तिस्सा वामदं दाहिणस्स GaSaSa. 4.3; Ś. (विद्वक्) ओ वअस्स ण एवे महुअरा पेजरसं अनुहरति Ratna. 1.18.2; Apa. अनुहर पुण वि अर सो अजं तासु PaumCa.(S.) 1.6.8; अप्पा पंगुअ अनुहर Paramapp. 1.68; अनुहर विस्सओ सुकिणिसवओ सुक्कवोअहिं तसह जणु JambSaCa. 2.16.14; 9.9.11; सुण्णाह-मरअ अनुहर जह KarCa. 5.18.7; 1.16.9; सुपुरिस कंगुअ अनुहर मण कअजं कअणेण Hem.(Gr.) 007.3; 4.18.6.

अनुहरमाण (anu-hara-māṇa-ya < anu-hara-māṇa-ka) *adj.* [f. -māṇ] (pr. part.) imitating, resembling, Apa. रावणसिद्धि अनुहरमाणी BhaNeCa. 1.5.18; बहुलंवाओ अनुहरमाण BhaviKa. 183.5; इण्हिह सहर सुअ इरिअल अनुहरमाण DhamPar. 1.20.10; णिअल जअहरअणु पमाणउ तळि वेत्तासण अनुहरमाण DhamPar. 6.1.6.

अनुहरिय (anu-hariya < anu-hṛta) *adj.* (ppp.) (M. taking after) imitating, resembling, JM. अनुहरिय धीरं सुमे वरिअं विअवस्स पुण्यसिद्धिअ Jāz. 27.20; Apa. अनुहरिय अजिअअओ MahaPa-

(P.) 15.34.7; तं सरवरपाणिउ बुअरहिं माणिउ सुअमणुअओ अनुहरिउ JambSaCa. 4.19.22.

अनुहरी (anuhari < anuhari) *f.* name of a woman, JM. गोपमस्स माणमस्स अनुहरीय मजाप पुत्तो जातो VasuHi. 113.9.

अनुहव- (anu-hava- < anu-bhū-) *v.* to experience, to feel, AMg. गम्भसहीविमुक्का सुंदरि सुखं अनुहवन्ति DevTha. 244; JM. विज्जाहरा अनुहवन्ति सुखं समिदं PaumCa.(V.) 5.162; सुओ पुण्यकं विय अनुहव सुहासुअ कम्मं VijKaCa. 2.138; अनुहवउ विसयसुअ-मणाए सद्धि KaKoPra. 4.45; JŚ. जेण वियाणदि सुखं पेच्छदि सो तेण सोयसमणुअदि Pañcatthi. 103; 134; लद्धुणं णिहि एओ तस्स फलं अनुहवेअ सुजणत्तं NiySa. 157; समादिट्ठो पाणी अक्खाण सुअ नहं पि अनुहवदि RaySa. 135; तत्त्वणुहवन्ति जीवा सकम्मणिअवित्तियं सुअ दुक्खं Mōla. 717(8); कालमणत्तं जीवो अनुहव सहाय(?) व सुक्खसमूहं ĀrahSa. 89; तदि कए जीवोअ अनुहव अणत्तं सोक्खे ŚāA.(V.) 45; 70; M. णिययावारविअ अनुहव इमं महादुक्खं Līla. 381; अणियो पिय तण-याए दंसणसुअमणुअवेत्ताहे Līla. 1276; Ś. (दौपदी) णाह सुमरामि अनुहवामि अ VepiSani. 6.14.5; (देवी) रंभाए सानिउ एव अहमहि(?) वि विहाए सहरि(?) मविय (सद्धितीयभूत्वा?) जाव निसासेसं सिज्जासुअमणु-मवामि BhaMaA. 3.10.58; Apa. अणमवत्तेर कां मरं णिउ दुक्खिउ जे अनुहवमि बुद्ध PaumCa.(S.) 19.6.10; सो जम्मि जम्मि अनुहव बुद्ध JasCa. 3.19.2; अनुहव कलरं णियकम्मओ BhaviKa. 193.4; 215.10; एकलउ तहिं बुद्ध अनुहवेअ KarCa. 11.5.10; जो अनुहव सो जि परियाणह PaDo. 165; सुसोक्खु अणोवसु अनुहवीय MayaReSani. 3.10.

अनुहवणीय (anu-havaniya < anu-bhavanīya) *adj.* (pot. part.) worthy of experience, JM. तस्स फलं ... परलोए पुण अज्जवि अनुहवणीयं वित्तेसेण SupāCa. 56.49.

अनुहवन्त (anu-havanta < anu-bhavat) *adj.* (pr. part.) [f. -vanti] experiencing, AMg. कुलकोडिसय-सहस्सेहि अद्धहि अणु-पहि तेअदिवाण तहिं तहिं वेव जम्मणमरणाणि अनुहवन्ता कालं संलेज्जकं भमंति Pañhā. 1.38; JM. आणहसोक्कमणुहवन्ताणं अशक्तो पदममासो SamaraKa. 62.6; जहासमीहियसंपज्जंत-सयल-विसयणं विसयसुअमणुहवन्तस्स वअंति वासरा MaṇoKa. 26.27; बहुयणपसंसेजेज्ज विसयसुअ अनुहवन्तस्स DhammoMa. 5.22; तसो तीए सह विसयसुअमणुहवन्तो विट्ठर Erz. 15.30; 17.20; Ś. (चित्रलेखा) हला एसो मणोर-लअ-पिआ-समाअमसुअ अनुहवन्तो उवओअ-वअमे ओआके विट्ठदि Vikramo. 3.9.17; Apa. गय वियरि भाष सिरि अनुहवन्त NāyCa.(P.) 4.6.4; मरुअ महासुअ अनुहवन्त PaNaCa.(P.) 1.19.3; अनुहवन्त फलु दुक्खरपओ BhaviKa. 188.13.

अनुहवमाण (anu-havamāṇa < anu-bhavat) *adj.* [f. -māṇ] (pr. part.) experiencing, JM. तीए सह विसय-सोक्खं अनुहवमाणस्स राणो तस्स (वअंति वासरा) SurSuCa. 1.171; एवे विविट्ठस्स ... वअर कालो विसयसुअमणुहवमाणस्स VasuHi. 313.22; 315.6; सोपममाओ य अणत्तगुणविसिट्ठे ... पंचविसय अनुहवमाणी ... कौकण-वहेत्तगमुवेमि VasuHi. 222.29.

अनुहवविअ (anu-hava-viruddha < anu-bhava-viruddha) *adj.* (ppp.) against experience, opposed to experience, JM. मा सिअसु ति अनुहवविअमि कि मणाणि अहं SubhāPañjSani. 29.

अनुहवसिद्ध (anu-hava-siddha < anu-bhava-siddha) *adj.* (ppp.) proved by experience, JM. आराहणासकं अनुहवसिद्धं व फलमसिद्धिं ĀrahPañj(V.) 2.

अनुहवित्तम (anu-haviṭṭa-māṇa < anu-bhaviṭṭa-manas) *adj.* wishing to enjoy, JM. तसुअमणुअवित्तमो कयकहरर सुअसुओ

AkkhaMaKo. 105.28.

अनुभविकण (anu-haviṇa < anu-bhūya) *ger.* having experienced, having enjoyed, JM. तो तं उवाणसिंरिं कुमारो अनु-
हविणं पुरं अश्वतो VasuH. 330.7; JS. अश्वत्थसमयमश्वतो तत्त्वा
(? त्थ) अनुहविणं विविहसुरसोक्खं ŚrāA.(V.) 266.

अनुभविज- (anu-havija- < anu-bhūya-) *v. (pass. base.)* being experienced, being felt, JM. किं सुणं, पक्खं चेव
विदुमणुहविजं व CaupCa. 28.3.

अनुभविजमाण (anu-havijamāna < anu-bhūyamāna) *adj. (pr. part. pass.)* being experienced, being enjoyed, JM. जह बहुभवकोणीसु वि ताण कलं अनुहविजमाणं पि MuSuvraCa. 95; विज्जाहरसिंरिं अनुहविजमाणो चिद्वर JinadaĀkhyā. 29.26; जं अनुहविज-
माणं पि तीरप नेव सहविडे Tārā 56.

अनुभविय (anu-haviya < anu-bhūta) *adj. (ppp.)* enjoyed, experienced, JM. चिरकालं तत्थ विसयसुहं । अनुभवियं SupāCa. 1.105; केणेरिसं दुक्खं अनुभवियं JinadaĀkhyā. II. 68.5.

अनुभविय (anu-haviya < anu-bhūya) *ger.* [also अनुभविस] having enjoyed, having experienced, AMg. सुखलोगमिं सुरा वि दु ... अणंतसुहं । अनुभवियं परिवदंती ĀrahPaḍ. 869; Ś. (त्रिजटा) एदं णवरुत्तं अनुभविस किं पि दुमण्णाभंती सामिणी देवं पढिबोहेदुं तहिं जेव्व पत्थिदं ति MahāViCa. 160.2; Apa. कुंति कण्णा वि । अनुभवियं सुज जाउ कण्णे सि विक्खाउ DhamPar. 4.18.5.

अनुभवियव (anu-haviyava < anu-bhavitavya) *adj. (pot. part.)* to be experienced, to be felt or undergone, JM. अनुभवियव्वारं मय अज्जवि नरप्पु दुक्खारं SupāCa. 4.241; अनुभवियव्वं च मय सयमेव पुराकयं कम्मं VijKeCa. 3.110; 1.75; किं पुण अनुभविय-
व्वं जं पुब्बकयं मय कम्मं JinadaĀkhyā. II. 164.

अनुहारिणी (anu-hārini < anu-hārini) *adj. [f.]* which resembles, JM. अणवकंतगिराप अमयासाराणुहारिणीए तयो । इम उतं देवीय KṛmāCa.(H) 7.92 (comm. अनुहरति सवृशीकरोत्येवंशीला)

अनुहाव (anu-hāva < anu-bhāva) *m.* 1 Intensity or effect of Karman etc., JM. संपयं तत्साणुहावत्स वियलणेण ... मिहुण्णा वेचूण णाहिकुल्लामुवद्विया CaupCa. 37.16; सम्मत्तऽणुहावेणं देवत्तं तव सुमाणसत्तं च । पावेति कइ जीवा जिण्णिदममाणुहावेणं CaupCa. 92.21(7); तिज्जाणु-
हावत्साओयणं च कट्ठियं मडल्लं SamāKa. 403.20; मुण्णिज्जण तव य तुब्बं जम्मं कम्माणुहावचरियं च SamāKa. 659.5; कुमार-सुकयाणुहावा-
वज्जियदियण SaṇṭkuKa.(H.) 82; 2 noble nature or great-
ness, Ś. (सीता) महाणुभावा [v.l. 'हावा'] रिरिसं अवत्थंतरं अनुहाविदा MahāViCa. 106.6; (सीता) सरीरणिम्माणसरिसो णं से अनुहावो MahāViCa. 14.2; 3 visible indication of emotion or sentiment (in rhetorics), Ś. (वसन्ततिलका) विहावाणुहावसंचारिणं पक्कालं उवद्विरिए आवरणभेगे संवुत्ते SiūMaā. 2.27.54.

अनुहाविद (anu-hāvida < anu-bhāvita) *adj. [f. da] (ppp. caus.)* made to experience, Ś. (सीता) महाणुभावा रिरिसं अवत्थंतरं अनुहाविदा MahāViCa. 196.6.

अनुहिंदि (anu-hindia < anu-hindita) *adj. (ppp.)* per-
sued, M. पहरिणं किराणुहिंदिओ । तिसिरो विवलाह Uṣṇi. 2.60.

अनुहुज- (anu-hufja- < anu-bhuj-) *v.* to experience, to enjoy, Apa. अनुहुजं एज्जु मणे मुपयि मउ PaumCa.(S.) 12.5.18; 15.7.6; लह पत्थिवसुहाहं अनुहुजउ अमयरं कुमारओ JaaCa. 4.2.1; सो पउमालिगियेहउ सक्क-सुहं अनुहुजं PāNāCa.(P.) 8.16.10; अनुहुजं भोय हियरिण्ण BhaviKa. 12.9; अनुहुजं वि णाहु जो पुब्बजिउ Bhavi-

Ka. 307.9; 150.4; 258.8; 841.1; अनुहुजि मणुपपल दुक्खु Jambh-
SāCa. 10.10.16; होपणिणु एकहिं वे वि जणं अनुहुजु तुम्हं भोव वर Kar-
Ca. 8.10.10.

अनुहुजिय (anu-hufjiya < anu-bhukta) *adj. (ppp.)* ex-
perienced or enjoyed, Apa. रज्जावंखप पण्डि विव अनुहुजियल्लो-
सिब NāyCa.(P.) 6.4.18.

अनुहुजिवि (anu-hūnjivi < anu-bhujya) *ger.* having en-
joyed, having experienced, Apa. तिरि अनुहुजिवि कालं जंति Mahā-
Pu.(P.) 94.6.8; अनुहुजिवि सोहण सा अक्खं VīlāKa. 4.15.10; अनु-
हुजिवि दुक्खु महा-विसालु VīlāKa. 6.13.5; पक्कमाणिउ अनुहुजिवि सुहु
Chakkammu. 3.9.8; सुकविसहा सुहरसु अनुहुजिवि CandappaCa.(Y.)
2.11.4.

अनुहुत्त (anu-hutta < anu-bhukta) *adj. (ppp.)* [also अनुहुत्तय] felt, enjoyed, experienced, M. अनुहुत्तो करकंती सक्क-
अक्का-पुण्ण पुण्णविअहंमि GaSāSa. 7.59; Apa. बडाउहिं पुब्बहं वित्ताहं
लक्खारं सद्धिं अनुहुत्तारं MahāPu.(P.) 40.15.4; अनुहुत्तं संसारवं णो बद्धं
हरिसा रयं MahāPu.(P.) 40.1.12; गउ पिसिहिं सक्कं हरि सुउउ अनुहुत्तु
SudCa.(N.) 8.27.3; अम्हरं इय दिक्खं लाइय निक्खं कलु दिदुउ अनुहुत्तउ
MayaParāCa. 2.87.14.

अनुहुत्त (anuhunta < a-bhavat) *adj. (pr. part.)* which is
not going to happen, not having, JM. अनुहुत्ता वि दु सुतीयं हुंति
हुंता वि जंति जंतीय । इय जीप समं बहंति गुणणा जयइ सा लच्छी Jagā-
JiCa. 59.20 v. 676; Apa. अनुहुत्तं वि गुणं वित्थरइ CandappaCa.(Y.)
1.2.10 cf अनुहुत्त.

अनुहुल्लिय (anu-hulliya = a-sphuṭita) *adj. (ppp.)* which
has not borne fruit, JM. तओ अनुहुल्लियाए वक्खणां पुच्छइ, ते वि
वक्खणांति, अनुहुल्लियं पि पावयत्स बहुपवारणओ अपक्कलाणि फुहाणि मा
तोडय, इत्य को भावत्थो SamSat.(H.) p. 143b.11.

अनुहुत्त (anu-hūta < anu-bhūta) *adj. (ppp.)* [Hom. (Gr.)
4.64; PāLaNā. 645] experienced, felt, M. अनुहुत्तमुणेअव्व विह-
डिअवित्तमक्खरे वि संवडिअत्थे SetuBa. 4.24; संचाकिअणिक्कं अनुहुत्ताहि
वि मह सुअं विअ गल्लं SetuBa. 4.27.

अनुहुत्तमाण (anu-hūtamāna < anu-bhūyamāna) *adj. (pr. part. pass.)* being experienced, Ś. (बन्धुगोप) ता मा सु पदं
दुक्खं गोवज्जेहि अनुहुत्तमाणं ति BāRā. 1.19.1; = 1.19.15.

अनुहुत्त (anu-hūti < anu-bhūti) *f.* feeling, experience, M.
(राजा) नेताणं मज्जविआरुप्पिमिराणं विच्छिउति उण अनुहुत्तमेत्तेज्जा Siū-
Maā. 2.1.

अनुहुत्त (anu-hūda < anu-bhūta) *adj. (ppp.)* felt, experi-
enced, Ś. (कूरिका) अनुहुत्तमवि किं वीसरेति BāRāMaā. 1.38.30.

अनुहुत्त (anu-hūya < anu-bhūta) *adj. (ppp.)* felt, ex-
perienced, AMg. तओ वक्खा अनुहुत्तमाणे वडियकुल्लंसत्तं ... जाइ
पम्भरिहिं Viy. 9.33.41 (9.175); JM. तं पस महादुक्खं, अनुहुत्तं
रावधुयाए PaumCa.(V.) 17.70; जं जणत्स तत्स कायव्वं तं तुमं चेव
अनुहुत्तवयरा जाणसि CaupCa. 109.8; तत्स कलं अनुहुत्तं हलोपि मय
अहण्णेण SupāCa. 56.49; M. मणियं च मय विय-सद्धिं णिसुयं दिदुं सुव-
ं च अनुहुत्तं Līlā. 568; किं जह मय वि एयं अनुहुत्तं चेव दुक्खं सोहेमि Līlā.
579; अनुहुत्ताणं वि एहेहिं दइय-वंसण-विसेस-सोक्खणां Līlā. 887; Apa.
दिदुउ णिसुयउ अनुहुत्तं जं पि JaaCa. 1.20.9.

अनुहो- (anu-ho- < anu-bhū-) *v.* [also अनुहु-] to feel,
to experience, AMg. अक्खारं सोक्खं अनुहोति सासयं सिद्धा Viy.
11.9.33 (11.88); तं अनुहोती साव याव, विपुलं माणुत्तं हडिक्खार-

समुद्रं Naya. 1.1.110; = Antag. 3.70; अन्वत्तार्थं सौम्यं अनुहोती सौम्यं सिद्धा Pannav. 2.67 v.22 (211[79]); = Uvav. 189; JM. न व सदासि मूले एहि अनुहोमि एवम् KuvMaKa. 88.9.

अनुहोत (anu-hōtam < anu-bhāya) *ger.* having experienced, JM. अन्यापनं अनुहोतं करवर् इमं अण् BhuvKevCa. 220.

अनुहोत (anu-hōta < anu-bhavat) *adj. (pr. part.)* [also अनुहोत] feeling, experiencing, JM. सो हिंहर संसारे, दुक्ख-सहस्सार् अनुहोतो PaṇṇaCa.(V.) 109.17; य ए अनुहोत विअ जाणति न तस्स ह्वं किं BhuvKevCa. 509.

अणु (aṇu) Deśi. a kind of rice, अणु अ सालिमेअम्मि DeNaMa. 1.5.

[अणुकल्प (aṇu-kappam < anu-kalpam) *adv.* according to the kalpa (conduct of great), JM. एतो बोच्छं अणुकल्पं Paṇṇa-kalpbhāṣya-PSM.]

अणुण (aṇ-ūṇa < an-ūṇa) *adj.* not less, not deficient, AMg. पगमेणं हिरण्णकोडि अट्ट व अणुणार् सयसहस्सार् इमेयारुं अत्यसंप-याणं दलयर Naya. 1.8.198; पद्मासहस्सार् जेयमाणं अणुणार् Jivābhi. 3.838 v.27; सत्त व सया अणुणा SūraP. 19.2 v.8; 19.22 v.26; JM. बायालीसहस्सार् जेयमाणं अणुणार्। लवण-समुदं ओगाहिरुण अत्यित्थ पब्बओ रम्मो SurSaCa. 13.225; पत्ताहिंतो रामेसुतो देवेसराहिवि अणुणो KumaCa.(H.) 4.25; Apa. इउ कहिउ जिणामे कुड अणुण PaNaCa.(P.) 17.17.8.

अणुणय (aṇ-ūṇa-ya < an-ūṇa-ka) *adj.* [also अणुण] not deficient, AMg. पगा हिरण्णकोडी अट्टव अणुणया सयसहस्सा Āyār. 2.15.26[2]; छत्तीसहस्समणुणयाणं वागरणां दंसणा SamavPra. 93; जाती-कुलकोडिसयसस्सेहि अट्टहि अणुणपहि तेरदियाणं तहि तहि च व जम्मण-मरणणि अणुवत्ता Paṇṇa. 1.83; 1.84; चुलसीव मंडलसयं अणुणं वेत्ति सुरस्स JolsKa. 203; आदिआणं च भवे पसेव विधी अणुणिगा [v.1. अणुणो] सव्वो JolsKa. 183; JM. अह भगवं भवमण्णो पुब्बाणमणुणं। सयसहस्सं अणुपुत्थि विहरिणं ĀvNi. 433; Jś. पत्थि अणुदो अण्यं आया-सादो अणुणयं पत्थि BhuĀra. 784; M. लीलं कुलं सदावं विज्झा-विणयं अणुणय-गुणं च Lila. 408; Apa. परिणाविउ वित्थरिण कव्वाहं सहं तउ अणुणउं SaṅKuCa. 709.3.

अणुय (aṇya < anūpa) *m.* watery place, JM. अणुय-दिट्ठ-चित्थिय-सुव-पव-विचार-देववाणुया। लिमिणस्स निमित्तार् ViAvBhā. 1708 (comm. अनूपः सजलप्रदेशः)

अणुयाहरित (a-nūñāiritta < a-nyūñātirikta) *adj.* neither less nor more, AMg. अणुयाहरितपविष्ठा अविवक्षा ताहव य। पदमं पयं पसत्वं सेसार् उ अण्यसत्त्वां Utt. 26.28; = OghNi. 368.

अणुरत्त (aṇu-ratta < anu-rakta) *adj. (ppp.)* attached to, devoted to, loving, AMg. आसिमो भावरो दो वि ... अन्नमज्जमणु (पु) -रत्ता अन्नमज्जपिणो Utt. 13.5.

अणुरु (aṇ-ūru < an-ūru) *m.* theighless, an epithet of Arupa, JM. विरुज्जमि अणुरु जाओ Dhut. 4.41.

अणुवदेस (aṇva-deśa < anūpa-deśa) *m.* a watery place, a place (region) having plenty of water, JM. अणुवदेसमि विचार-यूनी विहायुल्लेखणि व तत्त अण्वी VavaBhā. 4.80 (comm. तस्मिन् अणुवेरो सव्वे देसे)

अणुसग (aṇ-saga < an-utsuka) *adj.* not eager, not impatient, JM. अणुसगि असमी अणुसग Paṇṇa. 88.

अणुसर (aṇ-sara < an-ūgara) *adj.* a land which is not

saline, Apa. सम्मण्णणणे अणुसरे ... मेरसिहरिपुब्बे विरेहप ... रयणत्तं वं गाम् एणं MahāPu.(P.) 41.2.7.

अणुसव (aṇ-sava < an-utsava) *m.* not a joyous or festive occasion, JM. (विदूषक) संपयसुसवो तयणंतरमणुसवो, तणो हरिस-वितापहि च व होयव्वं CaṇṇCa. 19.5.

अणुसुगत (aṇ-suga-tta < an-utsuka-tva) *n.* absence of eagerness, not impatience, JM. इमे गुणा .. सव्वेसु कज्जेसु अणुसुगतं अणुसुगतो वं अणिदयत्तं DvaKu. 1.14.

अणुसव्वदि (aṇ-savva-vādi < an-savva-vādin) *adj.* who speaks without thought or consideration, JM. काव्यादि इमा ति विहा गरहा ... पोखणमादी मण्णे गरहति, अणुसव्वदि (वा)दी वा बहल-पण्णे वा NisCu. 3.28.7.

अणुसिद्ध (aṇ-siḍḍha < an-siḍḍha) *ger.* without thinking, JM. भासावपलो चउहा असति, अलिय, असोहणं वा वि। असभाजोगम-सम्भं अणुसिद्धं तं तु असमिक्खं KappBhā. 739 (comm. अनुसित्वा, असमीक्ष्य)

अणेष (aṇ-ca < an-eka) *adj.* not one, many, M. अह परि-अरो अणेषोअरण-यहरण-सहं करसहस्सं। एकस्स वरो वरज्जअस्स ते पाणि-कमलस्स GaudVa. 321; दसणमाला। अज्जवि विणिहट्टणेअ-वीडिआ-रसमिह वमेती GaudVa. 344; Apa. अणेषो अनेओ अणेषो वि एओ (इमो देवेदेवो) MahāPu.(P.) 9.6.11 (comm. गुणपर्यायापेक्षयानेकोऽपि प्रत्यपर्यायापेक्षयैकः); गण अण्ण ण दिज्जइ कित्ति लहिन्नइ लगइ दोस अणेष ज्जी PrāPaṇṇ. 2.208.

अणेषजेअ (aṇca-bheā < aneka-bheda) *adj.* of many kinds, having many varieties, JM. जं च सरीरे रिट्ठं उपपज्जइ तं इवेह पिट्ठवं। तं विअ अणेषजेअं नायव्वं सत्थदिट्ठिणं RitiSamu. 18.

अणेषवार (aṇca-vāram < aneka-vāram) *adv.* many times, repeatedly, Ś. (देवी.) अत्थि अतिउरचारिणी सिंगारमंजरी ... अणेषवारं कमपरिक्खणा SāMañ. 2.27.12.

अणेषसो (aṇ-caso < an-ekasah) *adv.* many times, often, Ś. (जने) अणेषसो (प्रत्यक्षीकृता विक्रिया) Śak. 96.23(7)

अणेष (a-ṇeya < a-nyāya) *m.* injustice, Apa. किर इरइ दंडइ अणेष MahāPu.(P.) 101.14.19.

अणेष (aṇ-eka < an-eka) *adj.* [m.] not one, many, Apa. म्माण रचइ मंगल अणेष कइ पिंगल मासइ PrāPaṇṇ. 1.36.

अणेषज्ज (aṇekajjha) Deśi. unsteady, fickle, चंचले अणेषज्जो DeNaMa. 1.30.

[अणेषविह (aṇ-ekkaviha < an-ekavidha) *adj.* of many kinds, AMgD's variant for अणेषविह at Utt. 26.48]

अणेषसिद्ध (aṇekka-siddha < aneka-siddha) *m.* a group of aspirants who obtain spiritual perfection simultaneously (according to some not more than 32 at a time), AMg. पगा एकसिद्धाणं कम्मणा, पगा अणेषसिद्धाणं कम्मणा Thāṇa. 1.228(43)

अणेषपरसिद्धकेवलज्ञान (aṇekka-parampara-siddha-kevala-pāṇa < aneka-parampara-siddha-kevala-jñāna) *n.* perfect knowledge of those many who have obtained liberation one after another, AMg. परपरसिद्धकेवलज्ञाने दुविहे एक्कते, तं ज्जा — एक्कपरसिद्धकेवलज्ञाने च व अणेषपरसिद्धकेवलज्ञाने च व Thāṇa. 2.94(60)

अणेषानंतरसिद्धकेवलज्ञान (aṇekānantara-siddha-kevala-pāṇa < aṇekānantara-siddha-kevalajñāna) *n.* perfect knowledge of those many who have obtained liberation the

very next moment, AMg. अर्णतरसिद्धकेवलकणाने दुविहे पणजे, तं जहा — पणतरसिद्धकेवलकणाने चेव, अनेकणतरसिद्धकेवलकणाने चेव Thāpa. 2.93.(66) (comm. अनन्तरसिद्धो वा संप्रतिसमये सिद्धः । स वैकोऽनेको वा । cf. बसिन्सु समये सिद्धो जायते तस्मिन् समये वर्तमानम् अनन्तरसिद्ध-केवलकणानम् JainaLakṣaṇāvalī. p. 46)

अनेग (an-ega < an-eka) *adj.* [sa.] not one, more than one, many, AMg. उदयणित्तिया जीवा अनेगा Āyār. 1.1.3.7; जेमे जणा वेणइगा अनेगे Nay. 1.12.3. 1.14.3; 2.6.1(787); पम् णं भंते ! ... अनेगाई जेणगाई यमित्तए Viy. 3.4.7 (3.165). 'तए णं से गावा ... अनेगाई जेणसवाई ओगाढा Nāya. 1.8.70; 1.9.9; 1.16.19; अनेगेहि पुरिससएहि ... इदुस्स रासी ... अणुप्पेसिए Antag. 3.97 [Ldn.]; 6.14; (अदिण्णादाणस्स) नामवेज्जाणि होति ... अनेगाई Paṇḥā. 3.2; 9.2; पणपणअनेगाई पणं जो पसरं उ सम्मत् Pannav. 1.101 v.7 (110 v.125); अनेगाई कुम्भसवाई उवडुवेति Jambuddi. 3.120; 3.111; अनेगइयाओ अनेगेहि कीलावेहि कीलावेहि Niraya. 40; से किं तं ठवणा-सुयं ? ... अणं कट्टकम्मे वा ... अक्खे वा वराडए वा एणो वा अनेगा वा ... ठवणा ठविज्जए AṇuOg. 31; 35; गिहत्थाण अनेगाओ साहस्सीओ समागया Utt. 23.19; अत्तकवखोणेण अनेगाई भवसवाई निरंभर Utt. 29.41; आराइत्ताण गुणे अनेगे Dasave. 9.17; णो से कण्ण एणं वा अनेगं वा अपठिण्णवित्ता Kapp.(S) 52; JM. एत्थ पडिसेवणाओ ... अनेगाओ जेबाओ NisBhā. 6432; समं तु अनेगेसुं पत्तेसुं अणमिजोगमावलिवा Vayabhā. 4.324.

अनेगकरण (anega-karaṇa < aneka-karaṇa) *n.* (st. making many) differentiation (among the various forms of a thing), JM. परिगमणं पज्जाओ अनेगकरणं गुणं ति तुल्यत्वा SamuTa. 3.12.

अनेगकिण्णस (anega-kileṣa < aneka-kileṣa) *m.* many sufferings, JM. अनेगकिण्णसायासदुक्खपडराओ समुत्तारे JuguJiCa. 150.20.

अनेगखरिय (anegakkhari-ya < anekākṣari-ka) *adj.* having more than one letters, having many letters, AMg. दुणामे दुविहे पणजे, तं जहा — एगखरिए य अनेगखरिए य AṇuOg. 210; अनेगखरिए अनेगविहे पणजे AṇuOg. 212.

अनेगखंडि (anega-khaṇḍi < aneka-khaṇḍin) *adj.* (the town etc.) having many small exits, AMg. सीङ्गुहा नामं चोरपल्ली ... एगदुवारा अनेगखंडी Nāya. 1.18.18; सालाडवी नामं चोरपल्ली होत्वा ... अनेगखंडी Viṭṭa. 1.3.6.

अनेगखंभसयसणिविट्ठ (anega-khambha-saya-saṇṇivittā < aneka-stambha-sata-saṇṇivittā) *adj.* [also सन्नि-विट्ठ] resting on many hundred columns, AMg. एत्थ णं सेतदविया णाम उदणसाला होत्वा — अनेगखंभसयसणिविट्ठा Sāy. 2.7.5(844); समा सुवम्मा ... अनेगखंभसयसणिविट्ठा RayPa. 309; अक्खीलावासे नामं भोमेज्जविहारे ... अनेगखंभसयसणिविट्ठे Jivābhi. 3.756; [this *adj.* is used to describe various objects like सीयं, मोहणवरं, विचसमं, गोमंढवे, कूडामारसालं, विच्छावरमंडवं सिद्धायतणे] JM. तं गच्छए णं तुग्गे सिप्पामेव अनेगखंभसयसणिविट्ठं ... विमाणं विउव्वेह JuguJiCa. 124.24.

अनेगखिण्णजण (anega-khīṇa-jana < aneka-śṛṅga-jana) *m.* many voluptuous persons, B. (विदूषक) हा चेदियापुत्ति, ... अनेग-खिण्णजणउव्वासियरसणे BaṇiMañ. 1.34.12.

अनेगगणायक (anega-gaṇa-nāyaka < aneka-gaṇa-nāyaka) *m.* many leaders of groups, AMg. सरा संगहकसारो अनेगगणायका Thāpa. 7.43(553); तए णं से वरुणे नाममपुए ...

अनेगगणायका ... संपरिवुडे Viy. 7.9.30 (7.100); Nāya. 1.1.34; अने-अणया कयाह ... अनेगगणायकदंडणाया ... अयं संभवावेहिं सद्धिं संपरिवुडे विहरामि RayPa. 754; AṇuOg. 92.362; से वरुहे राया ... अनेगगण-गाया-दंडणाया ... संपरिवुडे Jambuddi. 3.9.

अनेगगुण (anega-guṇa < aneka-guṇa) *m.* 1 many meritorious things, JM. दोसाणं परिहारो, चोयण जयणए कीरए तेसिं । पाते उ अकिप्पंते, तं दोसा होतडनेगगुणा KapuBhā. 476; 2 many times, JM. इयत्थएवि मावसुए होज तव तत्समं अर अणिज्जा । न व तरह तत्तियं सो जमनेगगुणं तयं तत्तो ViāyBhā. 180; 187; 3 many virtues, JM. जलहिय अनेगगुणगरुणारासी MaViCa.(G.) 2b.18(1)

अनेगंगिय (anega-angiya < anekāṅgiya) *adj.* (bridge) having many steps, JM. (दुविधो य संको खलु) एको दुविधो — एण-गिओ य अनेगंगिओ य NisCa. 2.84.9.

अनेगचारि (anega-cāri < aneka-cārin) *adj.* wandering in many places, roaming randomly, AMg. जहा मिगे एग अनेग-चारी ... पुवगोयरे य । एवं मुणी गोयरियं पविट्ठे Utt. 19.83 (comm. अनियतचारी)

अनेगचित्त (anega-citta < aneka-citta) *adj.* [f. -ā] one who has many minds (i.e. having an unsteady mind, one whose mind is after many things), AMg. अनेगचित्तं खलु अयं पुरिसे, से केयणं अरिहए पूरइत्तए Āyār. 1.3.2.2 (comm. अनेकानि चित्तानि कृषिवाणिज्यावलगनादीनि यस्य ... संसारसुखाभिराग्यनेकचित्त एव भवति); नो रक्खसीसु गिज्जेज्जा गंढवच्छासुअनेगचित्तसु Utt. 8.18 (comm. अनेकसंख्यानि चञ्चलत्वा चित्तानि यासीं)

अनेगछंद (anega-chanda < aneka-chandas) *m.* many views or opinions, AMg. अनेगछंदामिह माणवेहिं जे मावओ संपारेह भिक्खू Utt. 21.16 (comm. छन्दाः अभिप्रायाः)

अनेगजम्म (anega-jamma < aneka-janman) *m.* many lives, JM. देवस्स परीमोगे अनेगजम्मेसु दाणविवगो PaṇḍāPra. 8.9.

अनेगजाह (anega-jāi < aneka-jāti) *f.* many births, AMg. तत्थ णं सिद्धा भगवंता ... अनेगजाह-मरा-मरण-ओणिवेयणं संसारकलंकलीमाव-पुणभगवन्मवासवसहीववं अक्खंता Uvār. 195.

अनेगजीव (anega-jīva < aneka-jīva) *adj.* possessed of many living units, AMg. कुंमिणं णं भंते ! एगएत्तए किं एगजीवि अनेग-जीवि ? Viy. 11.4.1 (11.47); पुक्काई अनेगजीवाइ Jivābhi. 1.71; विधाइगस्स गुच्छो अनेगजीवो उ होति नायवो Pannav. 1.48 v.20(54); पुदवी चित्तमंतमवखाया अनेगजीवा पुदोसत्था अक्खत्थ सत्तएपरिणएण Dasave. 4.4 to 4.8.

अनेगजीविय (anega-jīviya < aneka-jīvika) *adj.* possessing many living parts or having many living things, AMg. पुक्का अनेगजीविया Viy. 8.219; 8.220 (Ldn.); = Pannav. 1.85(40).

अनेगजोगंधर (anega-jogam-dhara < aneka-yogandha-ra) *adj.* वज्जोणेण पमासितमणेजोगंधराण साणं SāyNi. 1.1.1.16 (Cu. कथं पुणे ते अनेगजोगकरणा ? उक्खते — जतो अनेगविषल्लिखणं)

अनेगजहास (anega-jhasa < aneka-jhasa) *m.* various kinds of fish, AMg. पाठीण-तिमि-सिमिभिक-अनेगजहास ... बहुप्पमारा अक्खर-विहाणाए य एवमादी Paṇḥā. 1.5.

अनेगजहास (anega-taḍa < aneka-taṭa) *m.* [in Opd.] many slopes, many precipices, AMg. देवतणे णाम वक्खए होत्वा, तुणे ... अनेगजहासकडगवियरउत्तरएवमवपमारसिहरएररे Nāya. 1.5.8.

अनेगतरंग (anega-taraṅga < aneka-taraṅga) *m.* many waves, Apa. कण्ठिय कुडिक अनेगतरंगिणि Sāṇḍā. 177.

